

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS,
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLËSIÆ SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTIS DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ulla EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS. ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSEO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPARARE SIT ORDINEM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO

GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT:

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANter SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA. ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOD PRIMAM SERIEM, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLIFICATUR, ET AD NOVEM ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272 PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT, SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLI- TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDI- TIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CV.

NICETAS DAVID PAPHLAGO. NICETAS BYZANTINUS. THEOGNOSTUS MONACHUS,
S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS. ANONYMUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUCE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENA.

PATROLOGIE

CURSUS COMPLETUS

ORDINIS SS. PATRIK. DOCTORIS APOSTOLICI SACRILEGII

ALUMNI LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

AD USUM ACADEMIAE THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

AT THEOLOGICAL SEMINARY

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS THEOLOGICAE LUDWIG. M.D. CCCC. LXXV.

SÆCULUM IX. ANNI 890-900.

ΝΙΚΗΤΑ

ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ, ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΑΒΙΔ,

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

NICETÆ PAPHLAGONIS,

QUI ET DAVID,

NICETÆ BYZANTINI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

ACCEDIT EDITORUM DISSERTATIO IN QUA DE AMBORUM ÆTATE ET SCRIPTIS INQUIRITUR.

TOMUM ABSOLVUNT

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI, THEOGNOSTI MONACHI, ANONYMI,

SCRIPTA QUÆ SUPERSUNT;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

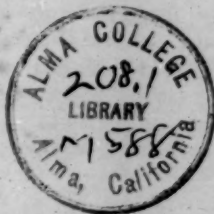
BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

—————
•••••
TOMUS UNICUS.
•••••
—————

VENIT 11 FRANCIS GALLICIS.

—
EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

—
1862

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CV CONTINENTUR.

NICETAS DAVID PAPHLAGO.

Orationes Laudatoriæ aliæque nonnullæ festivæ.	col. 15
Vita S. Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani.	487
Fragmenta Expositionis in Lucæ Evangelium.	575
Exegesis carminum arcanorum S. Gregorii Theologi.	578

NICETAS BYZANTINUS.

<i>Editorum Patrologiæ Dissertatio de ætate et scriptis Nicetæ Byzantini, in qua etiam de Niceta Davide.</i>	583
Nicetæ Refutatio epistolæ regis Armeniæ.	587
Confutatio dogmatum Mahomedis.	670

THEOGNOSTUS MONACHUS.

Encomium in omnes sanctos.	850
Libellus ad Nicolaum Papam in causa Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani.	855

ANONYMUS.

Vita S. Nicolai Studitæ.	863
--------------------------	-----

S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS.

<i>Vita S. Josephi auctore Joanne diacono CP., ex Actis sanctorum Bollandianis.</i>	931
Mariale S. Josephi.	978
<i>(E regione Latini textus, olim ab Hippolyto Maraccio editi, Græca posuimus ex Menæis et aliis Græcorum libris liturgicis descripta.)</i>	
Canon in terræ motus periculo.	1415
Laudatio in S. Bartholomæum apostolum.	1422

NICETAS DAVID

PAPHLAGO

NOTITIA HISTORICA ET LITTERARIA.

(Leo ALLATIUS, *Diatriba de Nicetis*, ap. Mai. *Biblioth. nov.*, VI, part. II, p. 3.)

Inter varia cognomina et dignitatum titulos unum Nicetam latitantem, sed propter eadem incommode in plures variosque atque immaniter divisum, si fieri potest, suis partibus integrum in medium adducamus. Fuit is Byzantinus et Paphlago dictus. Joannes Scylitza in proœmio suæ historiæ: 'Ο γὰρ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικήτας ὁ Παφλαγών, Ἰωσήφ Γενέσιος, καὶ Μανουὴλ οἱ Βυζάντιοι, Νικηφόρος διάκονος Φρύξ, καὶ τὰ ἐξῆς. Namque Theodorus Daphnopathes, Nicetas Paphlago, Josephus Genesisius, et Manuel Byzantini, Nicephorus diaconus Phryx, etc. Ex Scylitza sua hausit Cedrenus. Consentit hisce Nicephorus Callistus *Hist. eccl.* lib. XIV, 28. Sed Paphlago, cognomenne fuerit, an episcopatus titulus, quis extricet? Plane in multis manuscriptis legitur Νικήτας Παφλαγονίας, Nicetas Paphlagoniæ, ut in codice Vaticano 1246, et ante Vitam Ignatii patriarchæ. Et potuit quoque esse ex Paphlagonia, sed Byzantina civitate donatus: neque id probatione eget: sunt enim ompes omnium scriptorum chartæ de alienis in cives proprios ascitis a civitatibus plenæ. Et episcopatus Paphlagoniæ nullus apparet. Fuit is quoque binominis: namque et Davidis appellatione insignitur. Hinc sæpius Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ, Nicetæ qui et David; et absolute a nonnullis Nicetas David appellatur. Et videant qui David hoc cognomentum fuisse tradunt, quo se fulciant fundamento. In aliquibus codicibus adnectitur loco Davidis et Paphlagonis, Δαδύβρων, Dadybrorum, qui erat episcopatus sub Gangrensi Paphlagoniæ. Hinc arguo non male Dadybrensem episcopum, dictum etiam Paphlagonem, qui nempe possideret in Paphlagonia episcopatum. Huic additur quoque nomen philosophi, Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ τοῦ φιλοσόφου. Nicetæ, qui et David, philosophi, ut clare videtur in codicibus manuscriptis Vaticanis 344, 365 et 679. Et in aliis, nullo alio addito, Νικήτα τοῦ φιλοσόφου, Nicetæ philosophi, non quod tantum institutum monachorum professus, sed quod inter alia potissimum sibi philosophiæ munus ascriberet, quales plerique eo ævo fuere, et primus inter eos ὑπάτου τῶν φιλοσόφων titulo cohonestabatur. Quare hic fuerit Nicetas, qui et alio nomine David vocabatur, Byzantinus, dignitate philosophus, Dadybrorum in Paphlagonia sub Gangrensi episcopus: et omnia, quæ sub Nicetæ nomine diversis hisce titulis ad varios referuntur, huic soli vindicantur (a).

Floruit circa Leonis et Constantini tempora, ut colligitur ex proœmio Vitæ sancti Ignatii patriarchæ, quam ille neque indocte neque ineleganter concinnavit: Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τούτοις ἐγγίζοντες τύχοιεν καιροῖς, πολλῷ μᾶλλον ἀξιωμανημενεύτατοι ἂν εἴεν ἀπάντων, καὶ ἀξι-επαίνετοι, ὡς πολὺ πλεόν οἰκοδομεῖν τῇ ἐγγύτητι δυνάμενοι τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ γὰρ ἀρχαῖον καὶ πάμπολυ κατὰ χρόνον διεστώς, εἰ καὶ πιστεύεται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ θάπτον ἂν τοῖς πολλοῖς πρὸς τὴν μίμησιν ἀπογινώσκοιτο, λογιζομένοις ὡς κρείττον, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν, τῶν πρεσβυτέρων ἐκείνων δυναμένων κατορθοῦν γενεάν· ὅσα δ' ἂν τοῖς καθ' ἡμᾶς κατορθοῦσθαι πιστεύοιτο καιροῖς, μᾶλλον ἂν οἶμαι ταῦτα παρακινῆσθαι τοὺς εὐσεβεστέρους, καὶ πρὸς τὸν ἴσον τῆς ἀρετῆς διερεθίζεῖν ζῆλον διὰ ταῦτά μοι τοῦτον ἐνστήσασθαι νῦν ἰσὺ λόγῳ τὸν ἀγῶνα· καὶ μοι σφοδρὸς πόθος κατακάριοις ἀληθινοῖς διηγῆμασι καὶ πάσης προλήψεως ἀπηλλαγμένοις ψεύδους, τὸν μέγαν ἱεράρχην, καὶ ποιμένα τῆς βασιλῆως Ἰγνάτιον ὑπὸ γε Θεῷ πνεύματι τῆς ἀληθείας ὑφηγητῇ, καὶ συλλήπορι τοῖς ἀγνοοῦσι, ὁποῖός τις ἦν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας

(a) Hactenus notitiam de hoc Niceta nos ex Allatio edideramus in *Script. vet.* t. IX, præf. p. XIX; quæ tamen diversum esse a Niceta Serrarum episcopo, infra constabit. A. M.

ἀποδείξει· Ἰγνάτιον, φημί, τοῦτον τὸν ὑστερον μὲν τῷ χρόνῳ καὶ πρὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἀναδειχθῆναι γενεᾶς, οὐδενὸς δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τιμίων ἱεραρχῶν τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν ἀπολειπόμενον· *Quod si autem eosdem ad extremam et nostram aetatem propius accedere contingat, tum vero multo maxime prae cunctis memorandi, omnique laude praedicandi sunt, ut qui propter temporum vicinitatem multo magis Ecclesiae prodesse possint. Quod enim pervetustum est, longisque temporum intervallis remotum, etsi fidem propter scribentis auctoritatem mereatur, desperatur tamen a plerisque studium imitandi, ut qui putent illis majorum nostrorum saeculis multo promptius fuisse, quam nostris cum virtute vivere. Quae vero nostra memoria recte facta creduntur, illa multo acrius, opinor, piorum mentes ad virtutis decus aemulandum inflammant. Quapropter ingens me desiderium animi impulit ad causam hanc sive certamen oratione persequendum, duceque et adjutore Deo spiritu veritatis, ostendendum nescientibus, qui vir Ignatius qualisque et quantus hic antistes, et regiae pastor urbis, in vita suae ratione fuerit. Ignatium, inquam eum, qui aeo quidem posterior et ante hanc nostram generationem floruit, prioribus tamen illis venerandis pontificibus nihil vel de fide, vel confessione concessit. Quid sit γενεά, vel aetas, antequam vixisse fertur Ignatius, docent laudatissimi quique grammatici. Quare nulli dubium fuerit, sub jam dictis imperatoribus Nicetam hunc floruisse.*

Scriptis *Historiam*, ut Scylitza atque Cedrenus tradunt, et Nicephorus Callistus loco dicto, quod divus Cyrillus per visionem divinam nomen Joannis suscepit, conceptumque antea odium in Chrysostomum, Dei Genitricis hortatu deposuerit: *Ἐν ἀποκρύφῳ ἱστορίᾳ εὐρὼν Νικήτα φιλοσόφου τοῦ καὶ Δαυὶδ, καὶ ἄλλων, καὶ αὐτὸς δεῖν ἔγνων ἐν τῇ παρουσίᾳ ἱστορίᾳ ἐντάξει, ὡς ἂν μὴ τιμὴ ἀμφιβάλλειν γένοιτο, πῶς οἱ τοσοῦτοι φωστῆρες δι' ἔχθρας ἀλλήλοις ἰόντες ἀγνωσύνης καὶ ἄμφω εἰς ἄκρον ἦκον, καὶ τῆς Ἐκκλησίας θεμελίῳ ἐχρημάτισαν, μηδαμῶς τὸ τῆς ἔχθρας μέγα τὴν κρατοῦσαν δόξαν λυμηνασθαι δυναθείσης. In arcana Nicetae philosophi, qui et David dictus est, historia, et apud alios item cum invenerim, operi huic meo inserendum esse quoque duxi, ne cui ambigue in mentem veniat quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem pervenerint, et Ecclesiae fundamenta exstiterint, inimicitias hujusmodi nullum illorum gloriae detrimentum afferentibus.*

Vitam sancti Ignatii, Michaelis Trauli (Balbi) imperatoris Constantinopolitani F. et patriarchae Constantinopolitani, quo exacto Photius ex senatore et laico factus est patriarcha. Eam in Latinum a se versam edidit Graece et latine Matthaeus Raderus ante concilium octavum generale, in-4, Ingolstadii. Postmodum in nova Conciliorum generalium et particularium editione Romae, Coloniae, et Parisiis publicata est. Eam quoque e Graeco vertisse Federicum Metium scribit Possevinus in Apparatu. Legitur etiam nunc manuscripta in bibliotheca Vaticana cod. 1452, collegii Graecorum, regia Sancti-Laurentii, et alibi.

Orationes varias in laudes sanctorum, Quas ipse legi sunt:

1. *In sanctum Joannem evangelistam.* P.: Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς γόνον προτρεπόμενος ἐπαινεῖν. Sub *Nicetae rhetoris et sancti viri* titulo servatur in bibliotheca Barberina.

2. *In sanctos martyres Cerycum (sic) et Julittam.* P.: Ὡς περ οὐκ ἔστι συνεχόμενον τῷ Κυρίῳ Ἰουδαίων.

3. *In sanctum Pantaleemonem.* P.: Θαυμαστὸς ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, φησιν ὁ μέγας.

4. *In sanctum Bartholomaeum apostolum.* P.: Θερμὸς ὁ πάθος, ἀλλ' ἀδρανῆς ὁ νοῦς, ζῶν δ' ἔριος.

5. *In sanctum Marcum evangelistam.* P.: Ὡς περ οὐκ ὅμοιοι τῶν σωμάτων πάντων αἱ μορφαί.

6. *In sanctum Jacobum Zebedaei filium.* P.: Πρώτῳ μὲν ἡμᾶς ἡ ζωσα τῆς ἀληθινῆς θεολογίας πηγὴ.

7. *In Petrum et Paulum apostolorum principes.* P.: Τίς ὁ τερπνός οὗτος ἦχος; τίς ὁ τῶν ἑορταζόντων κτλ.

8. *In sanctos duodecim apostolos.* P.: Τί καλὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τάξις! τί τερπνὴ τῶν ἐπ' αὐτῆς, κτλ. Haec omnes sub eodem rhetoris titulo leguntur in Barberina.

9. *De certamine, et inventione, et translatione reliquiarum sancti protomartyris et archidiaconi Stephani.* P.: Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν. Sub eodem titulo in Barberina, et sub *Nicetae philosophi* in Vaticanis codicibus 679 et 819. Possevinus in Apparatu putat *Nicetae Byzantini* esse, qui in Vaticana bibliotheca sub nomine *Nicetae philosophi* asservatur Graece manuscriptus sermo, de martyrio, inventione, et translatione venerandarum reliquiarum protomartyris sancti Stephani. Alii codices tribuunt Michaeli Psello, notantque ex improviso dictum.

10. Sub *Nicetae Paphlagoniae* habetur *Laudatio in sanctum martyrem Theodorum.* P.: Τί λαμπρὰ καὶ διαυγὴς ἡ τῆς ἡμέρας χάρις! In Vaticana, cod. 1246. In Barberina expressius: Νικήτα ἐπισκόπου Παφλαγονίας, *Nicetae episcopi Paphlagoniae.* Cod. 247.

11. Chii etiam legeram: Νικήτα ῥήτορος τοῦ Παφλαγόνος ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν Μυροβλύτην καὶ θαυματουργὸν ἀρχιεπίσκοπον Μύρων τῆς Λυκίας: *Nicetae rhetoris Paphlagonis laudatio in*

sanctum Nicolaum Myroblytam, et mirandorum effectorem archiepiscopum Myrorum Lyciæ. P : 'Ο μὲν θεοπάτωρ Δαυὶδ τὸ ἀειθαλὲς καὶ μετάρσιον.

12. *Laudatio in sanctos anargyros Cosmam et Damianum.* P. : 'Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων ! Sub Nicetæ philosophi nomine in Vaticana cod. 808. Eademque habetur in meo manuscripto, nullo præfixo auctoris nomine. Eam cum nonnullis aliis Monachium misi doctissimo Simoni Wagnereckio, qui nunc de sanctissimis his Anargyris commentationem meditatur, quam jam bene inchoatam melius conficiet. Quid enim est, quod ille calamus amplissime non perfecit?

Scripsit præterea *expositionem* in aliqua carmina Gregorii Nazianzeni.

1. In sepulcralia, quæ ille in defunctum Basilium composuit. Conservatur in bibliotheca Vaticana cod. 496 et 949, sub nomine Νικήτα φιλοσόφου τοῦ Παφλαγόνος, *Nicetæ philosophi Paphlagonis*:

2. In gnomas seu sententias ejusdem, quas ille acrostichide illa complexus est. Γινώμαι Γρηγορίου διστιχῆς εὐσεπῆς, ἐσθλὸν ἄθυρμα νέοις, etc. Sub nomine Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ τοῦ φιλοσόφου, *Nicetæ, qui et David, philosophi.* Cod. 344 et 365. Et in Augustana inter theologicos cod. 44. In Altempsiana sub nomine Νικήτα φιλοσόφου ἐπισκόπου Δαδύβρων, *Nicetæ philosophi Dadybrorum episcopi.* Et absque episcopi dictione inter rhetoricos Augustanæ cod. 17. Quæ Venetiis edita sunt in 4, anno 1563. Ἑρμηνεία εἰς τὰ τετράστιχα τοῦ μεγάλου Πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὰ μονόστιχα, εἰς τὰ ἐπιγράμματα τὰ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον παράφρασις. Vindicantur Nicetæ, qui et David, editæ quoque paraphrases carminum Gregorii Nazianzeni de principiis, ex bibliotheca reipublicæ Augustanæ, Lugduni Batavorum in officina Plantiniana anno 1591, in 8, quam etiam arbitratur David Hoeschellius esse Nicetæ. Verumtamen cum ipse rem penitus examinarem, reperi paraphrases has, sive expositiones, editas tum Venetiis tum Lugduni Batavorum, nullo modo Nicetæ esse; idque ex codice satis antiquo bibliothecæ S. Andreæ Vallensis, codicibus Vaticanis, Lutetianis, et aliis. Et ut veram in carmina Nazianzeni expositionem Nicetæ habeas, non gravabor ex eodem Santandreaano codice titulos carminum, et paraphraseon principia, ut ibi sunt, digerere.

Τοῦ φιλοσόφου κυροῦ Νικήτα ἐπισκόπου Δαδύβρων ἐξήγησις τῶν ἐπῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (α). *Philosophi domini Nicetæ Dadybrorum episcopi expositio carminum magni Gregorii Theologi.* Proœmii principium: Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφώτατοι εἶναι δόξαντες. Alterius proœmii P. : Οἱ τῆς κοσμικῆς σοφίας τὴν ἀκροτάτην καταλαβεῖν.

Περὶ ἀρχῶν λόγος α'. *De principiis oratio prima.* P. : Οἶδα μὲν, φησὶν ἡ θεόληπτος τοῦ λόγου φωνή.

Περὶ Υἱοῦ λόγος β'. *De Filio oratio secunda.* P. : Ἐκθέμενος περὶ ἀρχῶν, ἡ ἀρχὴ, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν.

Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγος γ'. *De Spiritu sancto oratio tertia.* P. : Θεολογήσας ὁ θεοληπτότατος περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ.

Περὶ κόσμου λόγος δ'. *De mundo oratio quarta.* P. : Ἰκανῶς διὰ τῶν προειληφθῶτων ἐπῶν.

Περὶ Προνοίας λόγος ε'. *De Providentia oratio quinta.* P. : Φιλοσοφῆσας περὶ τῶν δύο κόσμων, πρώτου, φημί.

Περὶ νοερῶν οὐσιῶν λόγος ς'. *De intellectualibus substantiis oratio sexta.* P. : Διειληφῶς περὶ διττοῦ κόσμου, νοητοῦ λέγω καὶ αἰσθητοῦ.

Περὶ ψυχῆς λόγος ζ. *De anima oratio septima.* P. : Ἐπομένως μετὰ τὴν τῶν οὐρανίων καὶ λογικῶν.

Περὶ διαθηκῶν, καὶ ἐπιφανείας Χριστοῦ λόγος η'. *De testamentis, et apparitione Christi, oratio octava.* P. : Συντελέσας τοὺς δογματικοὺς λόγους ἐπτά.

Περὶ ἀρετῆς ἀνθρωπίνης λόγος θ'. *De virtute humana oratio nona.* P. : Θεολογικώτατον καὶ φιλοσοφώτατον.

Περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης λόγος ι'. *De natura humana oratio decima.* P. : Φιλοσοφῆσας ὁ θεοσοφώτατος περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς.

Περὶ εὐτελείας τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου, καὶ τῆς τῶν παρόντων ματαιότητος λόγος ια'. *De contemptione exterioris hominis, et rerum præsentium vanitate oratio undecima.* P. : Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Περὶ τῶν φθασάντων μακαρισμοὶ καὶ ὅροι πνευματικοῦ βίου λόγος ιβ'. *De beatitudinibus et finitionibus vite spiritualis oratio duodecima.* P. : Ταλάνισας καὶ κατασμικρύνας τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Γνωμολογία διστιχῶς, ἥς ἡ ἀκροστιχὶς αὕτη. *Sententiæ distichis expositæ, quarum hæc est acrostichis.* Γινώμαι Γρηγορίου, etc.

Γνωμολογία τετράστιχῶς. *Sententiæ tetrastichis expressæ.* Γρηγορίου πόνος εἰμί, etc. P. : Ἐβούλομην μακροτέρας λόγων πραγματείας. Et hanc suam expositionem non ultra Nicetam extendisse, colligitur ex fine hujus postremæ expositionis, ubi hæc habet: Ἐβούλομην μακροτέρας λόγων πραγματείας κατα-

τεινόμενος πρὸς ἐκάστην ὑπόθεσιν τῶν ἐμμέτρων ἐπὶ τῶν τοῦ Θεολόγου τὴν ἀρμύζουσαν ἐξηγήσιν ἀνατάξασθαι, ὁμοῦ μὲν ἐμαυτῷ χαρίζομενος, ἐγκαλλωπιζομένῳ τοῖς τῆς ἐκείνου μεγαλονοίας θεωρήμασιν καὶ θεολογήμασιν ὁμοῦ δὲ καὶ τοῖς ἐπισθεν ἰούσιν ὠφέλειαν ταῖς περὶ τούτων ἀδολεσχλαῖς προμηθεύμενος· ἄλλης δὲ βασιλικῆς ὑπομνηθεὶς καὶ πατρικῆς ἐντολῆς, *Υἱέ μου, φύλαξαι τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλά, παραγγελλούσης, καὶ τὸ αἰτιον ἐπαγαούσης, τοῦ μὴ εἶναι περασορὴν ἡσιουντέλειαν τῶν συνταγμάτων τῆς ἀπαίρου σοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ κόπτωσιν μὲν λεγοῦσης ψυχῆς καὶ σαρκὸς τὴν ἀμετρίαν ὑπάρχειν τῆς μελέτης, τὴν ἀπ' αὐτῆς δὲ ὠφέλειαν, καὶ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς δύναμιν εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, καὶ τῆς ἐντολῆς τήρησιν συγκαταλουμένους ἐξεῖναι λαβεῖν*· τοιγαροῦν τῆς παραγγελίας ταύτης ἀκροασάμενος, ἐφυλαξάμην ἐπὶ πλείστον τῆς ἐξηγήσεως μετὰ τὴν τῶν ἀπορρήτων ἐπίσκεψιν εἶναι· τελευτάσαν δὲ τῶν τετραστίχων τούτων τὴν ὁμολογίαν ἀποχρώντως ἡμᾶς οἰκοδομούσης πρὸς τε θεωρίαν καὶ πρᾶξιν ἐξηγησάμενος καταπαύσω· *Mihi in animo erat diffusiore sermonis ambitu ad argumenta singula carminum Theologi condecentem expositionem apponere, tum mihi morem gerens, qui illius gravium et amplissimarum sententiarum speculationibus, et acuminibus theologicis mihi complaceo, tum posteris emolumentum circa ea magis comparans. Verum alterius consilii memoriam recolens, et regii ac paterni præcepti, « Fili mi, cave ne multos libros conscriperis, » sedulo admonentis, et causam proferentis, quod nullus sit finis aut terminus compositionem infinitæ numinis sapientiæ, et laborem asserentis animæ et corporis immoderatam rei meditationem esse; utilitatem vero, quæ inde cōsequitur, et totius divinitus inspiratæ Scripturæ facultatem in Dei timorem, et præcepti observantiam, veluti in unum caput referentes, usurpare licere. Quapropter monitum hoc audiens, cavi ne ultra expositionem post ineffabilem considerationem protraherem. Postremum vero tetra- stichorum horum sententiis, quæ satis abundeque tum ad speculationem tum ad actionem ædificant, enarratis, dicendi finem faciam. Has interpretationes maxima ex parte Billius in suam Nazianzeni editionem Latine parum cautus sub Cyri nomine transfudit. Et in epistola ad cardinalem Sirletum: Reliqua etiam opuscula, quæ Cyrus explanavit, versibus item reddidi. Sed cyrus (id est dominus) ante nomina positum quid sit, fusius in aliis diximus.*

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ

ΤΩΝ ΠΑΝΥ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΑΛΛΟΙ ΤΕ ΤΙΝΕΣ ΕΡΩΤΑΣΤΙΚΟΙ.

NICETÆ PAPHLAGONIS

SUMMORUM APOSTOLORUM ORATIONES LAUDATORIÆ

ALIEQUE QUEDAM FESTIVÆ.

(Ex Franc. Combessii Auctario ad Bibl. Patr., tom. I, p. 327.)

ORATIO I.

In diem natalem sanctissimæ Dei Genitricis.

Exsultationis dies lætitiæque exordium. Depo-
namus mœstitiam, ac splendorem induamus. Lo-
quamur potentias Domini, auditas faciamus omnes
laudes ejus in portis filię Sion¹. Exsulemus in
salutari ejus. Etenim erexit nobis hodie cornu sa-

¹ Psal. cv, 2.

(1) Ex cl. v. Raph. Dufrene cod. nunc Regio. Tit.: Τοῦ λαμπροτάτου φιλοσόφου καὶ ῥήτορος Νικήτα, τοῦ καὶ Δαδβ.

A

ΛΟΓΟΣ Α'.

Εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου (1).

Ἀγαλλιάσεως ἡμέρα καὶ εὐφροσύνης ἀρχή. Ἀπο-
θώμεθα τὴν κατήφειαν, καὶ τὴν λαμπρότητα περι-
θώμεθα. Εἰπωμεν τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκου-
στάς ποιήσωμεν πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ ἐν ταῖς
πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών. Ἀγαλλιασώμεθα ἐπὶ τῷ

σωτηρίῳ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν σήμερον, ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καὶ καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων προφητῶν αὐτοῦ, ἀνέστησεν ἡμῖν φυτὸν εἰρήνης, τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰεσσαί, ἐξ ἧς ἡ ῥάβδος ἡ τοῦ ἀμάραντον ἄνθος ἀναδύσασα Χριστὸν. Τίς οὐκ ἀγαλλιᾶται τῇ καρδίᾳ; Τίς οὐκ εὐφραίνεται πνεύματι; Τίς οὐ μυστικῶς κατατέρπεται; Τίς οὐ πανηγυρίζει πνευματικῶς, τὴν ἐν τῷ Θεῷ προωρισμένην, καὶ διὰ στομάτων προφητικῶν προγγελημένην σωτηρίαν, εἰς ἐκδοσιν ἄρτι σαφῇ προτοῦσαν καθορῶν;

Πᾶσα ἡ κτίσις χορευέτω· πᾶσα ἡ γῆ μετ' εὐφροσύνης βοάτω καὶ σκιρτάτω, ὅτι τὸ τῆς ἀρχεγόνου λύπης ἀναιρετικὸν φάρμακον ἐδιδάσθησεν ἄρτι· ὅτι τῆς προγονικῆς ἀρᾶς, ἥ πᾶν τε βρότειον ὑποπεπώκει· γένος, διὰ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας περὶ ἡμῶν, ἡ ἀφάνισις πάρεστι· καὶ τοιαύτη σήμερον ἡμῖν ἀνωθεν ἐπιδραβεύεται δωρεὰ, ὡς μὴ μόνην ἐκείνην ἐξαναιρεῖσθαι τὴν ἀρὰν, ἀλλὰ καὶ σύμπασαν ἡμῖν εὐλογεῖσθαι τὴν φύσιν· καὶ καταργεῖσθαι μὲν τὸ τῆς παλαιᾶς ἔχθρας μεστότοιχον, ἀγάπην δὲ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ εἰρήνην ἐξανίσχειν.

Ἰερειᾶς μὲν ὁ τῶν προφητῶν συμπαθέστατος καὶ θεϊότατος ὕδωρ αἰτεῖ τῇ κεφαλῇ, καὶ πηγὴν δακρύων τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὥστε κατ' ἀξίαν θρηνησαι· δυστυχοῦντα τὸν Ἰσραήλ. Ἐμοὶ δὲ τίς ὁώσει τῇ καρδίᾳ πηγὴν ἐννοίων θείων, καὶ τοῖς λόγοις ποταμῶν εὐροίαν ἀγαθῶν, ὥστε τὸ μέγα κλέος ἐξαγγεῖλαι τῆς παρούσης χαρᾶς, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς αἰνέσαι; οὐ κατ' ἀξίαν (ἀνέφικτον γὰρ οὕτως ὁμνεῖν), ἀλλ' ὅσον εἰπεῖν ἔμοι τε θεμιτὸν, καὶ τοῖς ἀκούουσι χωρητὸν. Ἐμοὶ δὲ τίς ἀνέσει, ὦ φίλοι· γενέστω Μαρίας, τῆς τὸν Χριστὸν ἡμῖν μετὰ ταῦτα τὸν Θεὸν γεννησαμένης· τῆς ἀσπόριως, ἀχράντως τὸν ὑπερούσιον Λόγον καὶ ἀπερίληπτον καὶ ἀσώματον, τῇ σωματικῇ καὶ ἡμετέρᾳ καταμιξάσης μορφῇ. Ταύτης τὴν γέννησιν σήμερον ἑορτάσαι συνήλθομεν, ἵνα τὴν μεγαλείων αὐτῆς αἰνέσωμεν τὴν ἀρχὴν, ὣν εὐδόκησε ποιεῖν ὁ θνατὸς ἐν αὐτῇ.

Πολλῶν γὰρ καὶ ἀπείρων, οὐμενοῦν ὅσον εἰπεῖν δυνατόν, ἀποκαλυπτομένων μεγαλογυῶν ἐν αὐτῇ, τοῦτο πρῶτον καὶ θαυμασιώτατον, τὸν ὑπερφουὸς τῆς γεννήσεως τρόπον ὑπερφουῶς προκατεβάλλετο. Ἄνωθεν γὰρ ἡ σοφία πρὸ αἰώνων τὰς τῶν γινομένων ἐκβάσει προορῶσα, ἀναλόγως τοῖς τέλεσιν ὑποβάλλει καὶ τὰς ἀρχάς. Ἐπειδὴ οὖν ἔμελλεν οὐ μήτηρ μόνον χρηματίσαι Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγάτηρ κατὰ πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀλλὰ καὶ βασιλὶς καὶ κυρία τῶν ὅλων ἀναβῆθῃσθαι, διὰ τῆς ὑπεραγνώστου πρὸς τὸν Υἱὸν ὑψώσεως καὶ ἀναγωγῆς, διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύλληψις εὐθὺς ξένη, καὶ ἡ πρὸς τὸν βίον αὐτῆς εἰσόδος καινοπρεπής· διὰ τῶν ἡττόνων πρὸς τὴν τῶν μειζόνων αὐτὴν ὁδοποιούσα πίστιν. Ἐδεῖ γὰρ οἴκοθεν ἔχουσα τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμει; τὰ ὑποδείγματα, καὶ

lutis in domo David pueri sui², ac, sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum, pacis nobis arborem suscitavit, radicem Jesse, ex qua virga, quæ Christum florem immarcescibilem produxit³. Quis non animo exsulet? Quis spiritu non lætetur? Quis non mystice congaudeat ac jucundetur? Quis non festis gaudiis celebret, dum salutem in Deo prædestinatam, ac per ora prophetarum prænuntiatam, in apertum jam eventum procedere conspicit?

Omnis creatura choros agat. Omnis terra cum lætitia clamet et exsulet, quod jam pharmacum germinarit, quo sublata est originalis tristitia: quod præsto est, quo magna Dei erga nos providentia aboleatur primorum parentum maledictio illa, cui obnoxium factum fuerat universum genus mortalium: taleque nobis hodie cœlitus donum prærogatur, ut nedum maledictio illa exstinguatur, sed et omnis nobis natura benedicatur, destruatursque veteris inimicitie medius paries, ac dilectio Deum inter et homines paxque oriatur.

Jeremias quidem prophetarum miserantissimus ac divinissimus, aquam capiti petit, atque oculis fontem lacrymarum, ut pro meritis infelicem lugeat Israel⁴; mihi vero quis dabit cordi divinum: fontem conceptum atque sensorum, verbisque facili lenique vena defluentium fluminum copiam, ut præsentis gaudii magnum decus enuntiare, divinique magni doni excellentiam laudare valeam? non ex dignitate (nec enim sic laudare concessum est), sed quantum tum mihi laudare licet, tum auditores capere possunt. Dies natalis est, amici! quam celebritatem agimus, Mariæ natale, ex qua nobis postea Christus Deus nascetur; ejus nimirum, quæ sine semine, intemerate omni majus substantia Verbum incomprehensumque et incorporeum, corporeæ nostræque ac humanæ formæ ut coalesceret, fecit. Hujus natale celebraturi hodie convenimus, ut ejus magnalium exordium laudemus, quæ in ea, qui potens est⁵, propensa voluntate facere voluit.

Cum enim multa et infinita, ac quæ nullus referre possit, in ea detecta sint magnifica opera atque munera, primum istud mirabilissimumque, eum, qui naturam omnem excedit, divinumque altiore supra naturam modo diviniusque præstruebat nativitatis modum. Sapientia enim, jam tum a principio ante sæcula, eorum quæ siant eventus prævidens, pro finium ratione congrue principia subdit. Quod igitur futurum erat, ut nedum Dei Mater audiret, sed et filia secundum spiritum adoptionis filiorum, sed et regina atque domina universorum celebraretur, per ignotissimam ex Filii rationibus exaltationem celsamque elevationem, idcirco etiam conceptio statim nova, ejusque in vitam ingressus mira extra usum ratione; quo nimirum ex mino-

² Luc. i, 69. ³ Isa. ii, 40. ⁴ Jerem. ix, 1. ⁵ Luc. i 49.

ribus ad majorum ei fidem viam sterneret. Decebat enim ut quæ a se divinæ haberet potentie exempla, atque ad matris, qua suscepta esset, sterilitatem respiceret, nec cujus nuntius illi afferebatur, virginitati fidem abnueret. Verum videamus, qui ejus secundum carnem fuerint parentes, quantaque fulti virtute, et quomodo speciem Jacob, quam

Quis igitur nescit Joachim et Annam, qui divinæ infantis parentes existant, par illud venerabile ac religiosum? Quis ita tardus, quis in divinis Litteris sic peregrinus, ut non teneat, ter beatos illos omnis pietatis ac justitiæ, per eam, qua vixerunt ætatem, summum verticem adeptos esse? Atque id manifestum, nedum ex fructu, quem non magis precum instantia, quam natura sæta germinarunt, verum etiam ex illorum historia, quæ inculpatos eis mores, vitamque Deo placitam ac sanctam, ascribit; cum genus in Davidem ac Judam referrent, morumque ingenuitate acque indolis probitate, nec non mandatorum Dei custodia, omnem Israelcem nobilitarent.

Hi nimirum, cum virtutis censu (uti dictum est) divites essent, quin et terrenis bonis affluerent; nempe gregibus, armentisque, ac reliqua omni substantia fulti essent, uno hoc solum a perfecta felicitate se abesse existimabant, quod nempe absque liberis consenuerant: erantque omnia doloris plena, ac mœstitia cuncta oppleverat, quod haud secus ac vetustæ Saræ, menstrua Annæ fieri desierant; nec Joachimo erat successor, nec cernebatur qui familiæ scintilla foret. Accedebat et irritans vicinorum exprobratio, ac quantum nec dici potest ægræ mentis doloris sensum succendebat. Ac quidem Joachim duplicia dona Domino offerebat; cum his forte Deum propitiaret, ac orbitatis probrum a se depelli posse cogitaret. Nihilominus tamen sic quoque in iisdem infecunditatis probis manebat, donec tandem vir justus extremum jam animi anxius et humiliatus, carnalibus despectis hostiis, et quibus imperfecti imperfecte obsequi se et indulgere existimant, iisque ut quæ non admodum placeant, spretis, sacrificium Deo spiritum contribulatum et cor contritum ac humiliatum offerendum operæ pretium duxit, creditque per continentiam et orationem apprehensurum se, cujus æger animi desiderio erat.

Qui enim sanctissimi Spiritus sanctissimum pi-gnus ac sacrarium esset geniturus, decebat ejusdem primum Spiritus divinis afflatibus repletum, sacro spiritalique desiderio ad conceptum confoveri. Quonam igitur modo rem præstat? Communicat quidem uxori divinum animo assumptum consilium. Communis enim ambobus, uti sterilitas, sic et cura suscipiendæ prolis; monetque aliorum omnium curas posthabere, jejuniisque et confessioni atque precibus assiduum esse, donec, inquit, a nobis Deus

πρὸς τὴν στεριωτικὴν τῆς μητρὸς γέννησιν ὁρῶσα, μὴδὲ τὴν εὐαγγελιζομένην ὑστερον αὐτῇ παρθενίαν ἀπιστεῖν. Ἄλλ' ἴδωμεν τίνες αὐτῆς οἱ κατὰ σάρκα τοκεῖς, καὶ ὅποιοι τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅπως τὴν τοῦ Ἰακώβ καλλονὴν, ἣν ἡγάπησεν ὁ Κύριος, αὐτοὶ κατηξιώθησαν ἔκτεκεῖν.

Τίς οὐκ οἶδεν Ἰωακείμ καὶ Ἄνναν, γεννήτορας ὄντας τῆς θεόπαιδος, τὴν τιμίαν ξυνωρίδα καὶ θεοφιλή; καὶ τίς οὕτω βραδύς, τίς οὕτω τῶν θείων Γραφῶν ἀνεπίσχετος, ὥστ' ἄγνοεῖν ὅτι πάσης εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης κατὰ τὴν ἑαυτῶν γενεάν τὸ ἀκρότατον οἱ τρισμάχαρες ἀπηνέγκαντο; Καὶ τοῦτο ὁρῶν, οὐκ ἐκ τοῦ καρποῦ μόνον, ὃν οὐχ ἤττον διὰ προσευχῆς ἢ φύσεως ἐβλάστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν ἱστορίας, ἀμειπτον πολιτείαν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ βίον βιοῦν αὐτοῖς ἀναγραφούσης· εἰς Δαβὶδ μὲν καὶ Ἰούδαν τὸ γένος ἀναφέροντας, εὐγενεῖα δὲ τρόπων καὶ ἡθῶν καλοκαγαθία· καὶ τῶν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ φυλακῇ, ὅλον ἐξευγενίζοντας τὸν Ἰσραὴλ.

Οὗτοι τὸν πλοῦτον, ὡς εἴρηται, πλουτοῦντες τῆς ἀρετῆς, βρισκόντες δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς, ποιμνίοις καὶ βουκολίοις καὶ πᾶσιν ἄλλοις αὐταρκούμενοι περιουσιασμοῖς, ἐν τοῦτ' ὅνῃ τῆς τελείας μακαρισύνης ὑπώπτευν ἀστοχεῖν· ἀτεκνοὶ γὰρ τὸν βίον κατεγῆρων· καὶ πάντα λύπης μεστὰ ἦν, καὶ ἀθυμία· αὐτοῖς τὰ πάντα πεπλήρωτο· ὅτι τῇ Ἄννᾳ μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν Σάρραν ἐξέλειπον τὰ γυναικεῖα· τῷ δὲ διάδοχος οὐκ ἦν, καὶ ὁ τοῦ γένους οὐχ ὥρᾳτο σπινθὴρ. Καὶ πρὸς τοῦτοις ὁ ἐκ γαιτόνων ὑποσμήνων ὀνειδισμὸς, οὐκ ἔστιν ὅσον εἶπαι ὑπεξέκαιε τὴν δυσθυμίαν. Καὶ προσέφερε μὲν Ἰωακείμ Κυρίῳ τὰ δῶρα διπλά· τοῦτοις τυχὸν δεξιούμενος, καὶ τὸ τῆς ἀπαιδίας ὀνειδος ὑπολογιζόμενος· φυγεῖν· ἔμενε δὲ καὶ οὕτως οὐδὲν ἤττον ἐν τοῖς ὁμοίοις τῆς ἀκαρίας ὀνειδισμοῖς, ἕως εἰς τέλος ὁ δίκαιος ἀπορούμενος καὶ ταπεινούμενος, τῶν μὲν σαρκικῶν θυσιῶν, καὶ οἷς οἱ ἀτελεῖς ἀτελῶς χαρίζεσθαι νομίζουσιν, ἀμειεῖ, καὶ ὡς οὐ πάνυ θελητῶν ὄντων ὑπερορᾷ· θυσίαν δὲ τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην διεγνώκει καρποφορεῖν· καὶ δι' ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς τοῦ ποδομένου πιστεύει καταδράττεσθαι.

Τὸν γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος μέλλοντα τὸ ἀγιώτατον κειμήλιον ἔκτεκεῖν, ἔδει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ πρῶτον τῶν θείων πληρούμενον ἐνεργειῶν, ἐξ ἑρᾶς τε καὶ πνευματικῆς πρὸς τὴν κύσιν διαθερμανθῆναι προθυμίας. Πῶς οὖν τοῦτο ποιεῖ; Ἀνακοινοῦται μὲν τῇ συζύγῃ τὸν ἐνθεον λογισμόν· κοινὴ γὰρ ἀμφότες, ὥσπερ ἡ στερίσσις, οὕτω καὶ τῆς παιδογονίας ἡ φροντίς· καὶ πάντων ἀμειεῖν τῶν ἄλλων παρεγγυᾷ· νηστεία δὲ καὶ ἐξομολογήσει καὶ προσευχῇ προσκαρτερεῖν, ἄχρις ἂν ἐξ ἡμῶν, φησί, περιέλῃ

τὴν ἀπεκρίαν ὁ Θεός. Ἐαυτῷ μὲν ὁ μακάριος ὑπόδειγμα προθέμενος Ἀβραάμ· τῇ συνεύῳ δὲ πρὸς τὴν ὁμώνυμον Ἄνναν συνταξάμενος· ἀφορᾶν, καὶ ἐφ' ὁμοίοις ἐκείνῃ πρὸς τὸν Ὑψίστον ἀδιατρέπτως βοᾶν, αὐτὸς ὅρος καὶ ἔρημον κατελήφει σπουδῇ, ὅπου δὴ πλείοσιν ἡμέραις τῶν βιωτικῶν ἐνοχλήσεων ἀνακαθηράμενος· τὸν νοῦν, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἑαυτῷ μόνῳ συγγινόμενος καὶ Θεῷ ὤδε· Κύριε Σαβαώθ, ἔδοξα, Κύριος ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ποίων μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαισία, ὦν, κατὰ τὴν Γραφὴν, οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ὁ ἐντελλόμενος ταῖς πέτραις, καὶ ὑδάτων ἐξέβλυσαν ποταμοί, ἱαμὰ δόξης, τῷ ἐν ἐρήμῳ δεδιψηκότε λαῷ· καὶ ἐντελλόμενος τῇ ῥάβδῳ, καὶ ἀνθήσασα δέξηρεγκε κάρυα, σφραγίδα ἱερωσύνης καὶ πίστωσης τῷ Ἀαρὼν· Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ὁ παρ' ἡλικίας ἐκεῖ πρῶτον γόνιμος τὴν Σάρραν ἀπεργασάμενος· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῇ Ρεβέκκᾳ μετ' αὐτὴν, καὶ τῇ Ραχὴλ στερινοῦσαις ὡς ἠθέλησας καρπὸν δεδωκός· ἐπίθε, Κύριε· πρόσχε, Κύριε, ἐξ ὕψους ἀγίου σου, καὶ καταράσσοι τὸν ἡμέτερον θλιμμόν· καὶ ἐντελλαι τῇ φύσει καρπὸν ἐνεργεῖν, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ. Εὐδόκησον, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου ἀναστήσαι κάμω σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ ἔσται ὁ καρπὸς σοί· καὶ τῷ οἴκῳ σου τῷ ἁγίῳ ἀφιερωμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἰωακείμ μὲν οὕτως.

Ἄννα δὲ καὶ αὕτη, τὸ τῆς εὐσεβείας ὑπόδειγμα, τὸ τῆς σωφροσύνης τέμενος, τὸ πάσης ἀρετῆς καταγωγίον, τὸ πάσης ἀγιότητος δχημα. Ἄννα, ἡ χάρις, οὐ τῷ ὀνόματι μόνον, πολλὸ δὲ μᾶλλον τῷ πράγματι, καὶ πάσης Θεοῦ χάριτος ταμιεῖον, ὡς τὴν πηγὴν τῶν χαρίτων ἀναβλύσασα· καὶ χειμάρρους μὲν ἐν αὐτῇ τῆς κακίας ἀναστείλασα, εὐωδίας δὲ ποταμούς ἐπὶ πᾶσαν πλημμυροῦσα τὴν γῆν. Ἄννα, πάσης θηλείας σεμνολόγημα καὶ καλλώπισμα καὶ ἡδυσμα· καὶ αὕτη τοίνυν νηστειαῖς οἶκος σχολάζουσα, καὶ τὴν σάρκα ἐκτῆχουσα· προσευχαῖς δὲ διηνεκίει τὴν διάνοιαν εἰς οὐρανούς ἀνατίνασα, καὶ ὅλον αὐτῆς τὸν νοῦν παριστάνουσα τῷ Θεῷ τοιοῦτο λόγοις τὴν ὑπεράπειρον ἀγαθωσύνην ἐκδυσώπει.

Ἐπὶ σοί, Κύριε, εὐσπλαγχνε, μακρόθυμε καὶ οἰκτιρμον, δίκαιε καὶ ἀληθινέ, ὅλην ἐμαυτὴν ἀποδοῦσα, πρὸς σέ μόνον τὸ δῆμα τῆς ἐμῆς ἐρείδω ψυχῆς· πρὸς μόνον τὴν σὴν ροπὴν ἰδύνω τὸν λογισμόν. «Ὅς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς σέ, Κύριε Θεός μου, ἕως ἄρ' οἰκτιρήσῃς με,» καὶ περιέληε ἀπ' ἐμοῦ δρεῖδος, καὶ στεριώσεως ἐξουδένωσιν· ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις, ἥν ἐποίησας, καρποφορεῖ ἐναντίον σου, Κύριε· καὶ πᾶν ζῶον γερῶν τι ὅμοιον αὐτῷ· καὶ πᾶσα φύσις φυτῶν τὸν οἰκειὸν προβάλλει καρπόν. Ἐγὼ δὲ πάντων ἐνώπιόν σου λογιθεῖσα ὡς ἔβλον ἀκαρπον, ταμιεύομαι τῷ πυρὶ. Ἀλλ' οὐκ ἀπογνώσομαι, οὐδέ

A auferat, quod orbi liberis sumus⁹. Sibi ipse quidem vir beatus Abraham exemplo proponit; conjugem vero jubet ad ejus ipsius nominis matronam Annam respicere, inque iisdem ac illa ad Altissimum immota animi constantia clamare. Ipse cito montem ac desertum petit, ubi complures dies a sæcularis vitæ molestiis ac curis animo depurgatus, sibi soli ac Deo silentio otioque vacans, in hunc modum clamabat: Domine Sabaoth, Dominus Deus Israel¹⁰, qui facis magna et non vestigabilia, gloriosaque ac magnifica, quorum, juxta Scripturam, non est numerus. Qui mandasti petris, manaruntque aquarum fluvii, sitis solatium, populo ea laboranti in eremo. Qui jussisti virgæ, germinansque nubes edidit ac amygdalas, sacerdotii signaculum, Aaronisque illo assertum principatum. Domine Deus meus, Deus Abraham et Isaac et Jacob: qui illic primum effeta ætate Saram secundam reddidisti: nec modo illi, sed et Rebecca deinde, ac tum Racheli, cum steriles essent, ut placuil, fructum dedisti¹¹, respice, Domine, attende, Domine, de excelso sancto tuo, et intellige tribulationem nostram; mandaque naturæ ut fructum ferat, qui mandasti salutes Jacob. Placeat, Deus, potentie tue, ut et mihi suscites semen in Israel; et erit fructus tibi tuæque sanctæ domui consecratum in sæcula¹². Sic quidem Joachim.

Anna vero ipsa quoque, pietatis exemplum, castitatis delubrum, virtutis omnis domicilium, omnis sanctitatis vehiculum. Anna, gratia, non solum nomine, sed longe magis re, omnisque Dei gratiæ promptuarium, ut quæ gratiarum fontem secunda vena ediderit; ac quidem in seipsa malitiæ vitiique torrentes stiterit, suavis autem fragrantie fluvios in omnem terram inundaverit. Anna, feminei omnis sexus decus magnificum et gloriatio ac suavitas. Et hæc igitur jejuniis domi vacans, ac carnem mace-rans, jugique precum instantia mentem in celos intendens, ejusque omnem vim Deo coram adhibens, verbis ejuscemodi supra quam infinitam bonitatem obsecrabat:

Tibi, Domine, misericordiæ visceribus longe patiens et clemens, juste et verax, me totam adhibens, in te solum mentis meæ oculum figo. In solum nutum tuum animi rationem ac cogitatum dirigo. «Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum; et sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi mei ad te, Domine Deus, donec misereris mei¹³,» et auferas a me opprobrium ac sterilitatis contemptum; quoniam omnis creatura, quam condidisti, fructificat coram te, Domine mi, Domine: omneque animal gignit sibi simile, omnisque natura plantarum ac stirpium producit fructum suum. At ego una omnium in conspectu tuo reputata ut arbor infructuosa, igni reservabor. Haud tamen spem omnem abijciam, aut infinitæ misericordiæ immemor ero. Non enim me

⁹ II Reg. 1, 11. ¹⁰ Job. ix, 10. ¹¹ Exod. xvii, 6; Num. xx, 8; Num. xvii, 3; Gen. xviii, 20; xxv, 21; xxx, 22. ¹² Psal. xliii, 5. ¹³ Psal. cxxii, 2.

latet, etiam aliis ante me perinde laborantibus, fortiterque invocantibus, placide attendisse, ac statim secundas reddidisse. Scio et Annam alteram sterilitatis dedecus evasisse, hoc solum quod ad te clamaverit. Et nunc, Domine Deus meus, « Tu idem ipse es, et anni tui non deficient¹⁴, » et misericordiae tuæ non minuentur, prompτεque per quam bona dona tua digne petentibus præstantur. Ipse quoque quod liberis orba sum, meam aufer sterilitatem, ut et in me clarificeris. Non enim mihi erit, qui nascetur infans, sed tuo nomini tuæque sanctæ domui sacrum donarium sistetur¹⁵.

Ac illi quidem in his erant, quid vero qui totus misericors est, Dominus? qui facit omnia et transmutat in melius? qui sanctorum suorum petitiones et cogitata superabundanter facit¹⁶? Num justorum supplicationem sprexit? Aut attendit quidem clamori, donum tamen in tempus donans distulit? Aut statim quidem donat, ejusmodi tamen donum, quale petebant tribuit? Haudquaquam; sed respondet quidem statim angeli sancti voce, ac oraculo edicit, fore ut Dei puella concipiatur atque nascatur: edicit et clari nominis futuram in omnes fines terræ. O fidei fortitudinem! o Altissimi donum magnificentum! Illi quidem desperata natura, ea petunt quæ naturam excedunt; is vero gratiam tribuit, emendantem quod illis inerat vitium. Ac quidem illi prolem simpliciter petunt, et ut id illis opprobrium auferatur, quod illa orbi sunt; is autem suam illis largitur Matrem; non quæ parentum duntaxat afflictionem sanet, sed quæ universum humanum genus spiritali veroque gaudio impleat.

Hæc nimirum divinæ potius promissionis verbo, quam naturæ ratione in sterili concepta atque gestata utero, vel ut lunaplena hodie ex materno exoritur thalamo. Clare hodie videre est juxta Prophetæ oraculum, oriri veritatem de terra, ac justitiam de cælo prospicere¹⁷. Etenim Dominus ostendens de cælo digne petentibus justitiam suam, dedit benignitatem, divinæ promissionis verbo oraculo edito; Anna vero illo fide suscepto, ex vulva sua, velut ex terra, oraculo promissam veritatem in lucem ducit, eamque cunctis mortalibus animatum atque viventem fructum producit. Hodie quæ Mater Dei secundum carnem, ejus vero filia secundum spiritum sanctificationis, naturalem suscipit ortum, hominisque filia, quæ Regis magni filia sit, noscitur: ac quæ a dextris summi omnium regis in cælis regina astituta est, in terra jam partu editur, obstericente manu suscipitur, aquis abluitur, pannis involvitur, ac infantibus debita cura fovetur: et quæ virginali sinu amplexura expectatur, ipsum qui cælum continet ac Deum, senilibus ulnis nunc stringitur, seniliaque jam ac materna fugit ubera, quæ posthac divina quadam ratione eum qui cunctis animalibus escam præbet, lactavi.

¹⁴ Reg. i, 11 seqq. ¹⁵ Psal. ci, 28. ¹⁶ Eph. iii, 20.

Α τῆς ἀμέτρου φιλανθρωπίας ἐπιλήσονται· οἷδα γὰρ ὅτι καὶ ἄλλαις πρὸ ἐμοῦ τὰ ἴσα παθούσαις, καὶ ἰσχυρῶς ἐπικαλεσαμέναις, εὐμενὲς προσέσχεες, καὶ καρπογόνους ἀπέδειξας παραυτά. Οἷδα καὶ ἄλλην Ἀνναν ὀνειδισμὸν ἀτεχνίας δραπέτευσασαν, ἵνα μόνον βοήσῃ πρὸς σέ. Καὶ νῦν, Κύριε ὁ Θεός μου, « Σὺ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐλλείπουσι, καὶ τὰ ἐλέη σου οὐκ ἐλάττωσιν, καὶ τὰ παράγαθὰ σου δῶρα τοῖς ἀξίως αἰτοῦσιν ἐτοίμως ἐπιχορηγοῦνται· αὐτὸς καὶ τὴν ἐμὴν ἀτεχνίαν, τὴν ἐμὴν περίελε στείρωσιν, ἵνα καὶ ἐν ἐμοὶ δοξασθῇς. Οὐ γὰρ ἐμοὶ τὸ τιμωμένον, ἀλλὰ τῷ σὺ ὀνόματι καὶ τῷ ἁγίῳ σου οἴκῳ προσαναθήσονται τοῦτ᾽ ἑστέον.

Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν, τί δὲ ὁ πανοικτίρμων, Κύριος, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὁ ὑπερεκπερισσοῦ τὰ αἰτήματα τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ τὰ νοήματα ποιῶν; ἄρα παρῆδε τῶν δικαίων τὴν ἱκετηρίαν; ἢ προσέσχε μὲν τῇ κραυγῇ, ὑπερέβητο δὲ εἰς χρόνους τὴν δωρεάν; ἢ θεωρεῖται μὲν εὐθὺς, τοιαύτην δὲ οἶαν ἤτοῦντο δόσιν ἐπιθεράδευσεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ χρηματίζει μὲν αὐτίκα δι' ἀγγέλου φωνῆς ἁγίου, τῆς θεόπαιδος τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἀπόσπειν· χρηματίζει δὲ αὐτὴν ὀνομαστήν γενήσεσθαι ἀκρι τερμάτων τῆς γῆς. Ὡς τῆς ἰσχύος τῆς πίστεως! Ὡς τῆς Ὑψίστου μεγαλοδωρεᾶς! οἱ μὲν ἀπογόνους τῆς φύσεως, τὰ ὑπὲρ φύσιν ἔξαιτοῦνται· ὁ δὲ δίδωσι χάριν, τὸ ἐκείνοις ἔλλειμμα διορθουμένην. Καὶ οἱ μὲν τέκνον ἀπλῶς αἰτοῦσι, τὸ τῆς ἀπαίδειας ὄνειδος ἀφαίρουμένον· ὁ δὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῖς χαρίζεται Μητέρα· οὐ τῶν τεκνόντων μόνον τὴν θλίψιν ἰωμένην, ἀλλ' ὅλην τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν πνευματικῆς καὶ ἀληθοῦς πληροῦσαν χαρᾶς.

Αὕτη τῷ ῥήματι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ μάλλον, ἢ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἐν τῇ στειωτικῇ συλλήψεϊσιν καὶ κυοφορηθεῖσα γαστρὶ, σήμερον οἷα σελήνῃ πλησιᾶς, τῶν θαλάμων ἐξαντέλλει τῶν μητρικῶν. Σήμερον ἐναργῶς ἔστιν ὄρεν, κατὰ τὴν προφητικὴν θεωρίαν, ἀλήθειαν μὲν ἀνατίλλουσαν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ τὴν δικαιοσύνην διακύπτουσαν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἀνωθεν τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην ἐπιδεικνύμενος τοῖς ἀξίως αἰτήσασιν, ἔδωκε χρηστότητα, τὸ ῥῆμα τῆς θείας ἐπαγγελίας χρηματίζων· D Ἀννα δὲ πίστει τοῦτο καταδεξαμένη, ὥσπερ ἐκ γῆς τῆς οἰκείας μητέρας τὴν χρησιμοδοθεῖσαν ἀλήθειαν ἀνίσχει, καὶ ταύτην πᾶσιν ἀνθρώποις ἐμφυχον καὶ ζῶντα προβάλλει καρπὸν. Σήμερον ἡ Μητέρα μὲν Θεοῦ κατὰ σάρκα, θυγάτηρ δὲ κατὰ πνεῦμα ἀγνωσύνης ἐσομένη, τὴν κατὰ φύσιν προσίεται γέννησιν. καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου γνωρίζεται ἡ θυγάτηρ τοῦ Βασιλείως τοῦ μεγάλου· καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Παμβασιλέως ἐν τοῖς οὐρανοῖς στήσεσθαι μέλλουσα βασίλισσα, ἐπὶ γῆς ἀρι λοχεύεται, μαίεσθαι· ὕδασι σμήγεται, βάκχοι σπαργανοῦται· καὶ τῆς προσηκούσης νηπίος ἐπιμελείας ἀξιοῦται, καὶ ἡ παρθενικαῖς ἀγκάλαις τὸν τοῦ οὐρανοῦ συνοχέα καὶ θεὸν ἐναγκαλίσσασθαι προσδοκωμένη, γηραλίας ὠλένας περιλαμβάνεται.

¹⁷ Psal. lxxxiv, 12.

νῦν· καὶ πρεσβυτικὴν ἀρετὴν θλήν καὶ μητρικὴν ἐκμυσθῆ, ἣ τὸν τρέφοντα πᾶν ζῶον, ὑπερφυῶς μετὰ ταῦτα γαλακτοτροφῆσασα.

Καὶ ἐπὶ τούτοις χαίρει μὲν Ἄννα, καὶ τέρπεται Ἀ σφόδρα, καὶ ἐναγκαλίζεται τῷ γεννήματι, καὶ τῷ καινῷ τόκῳ ἐγκαλλωπίζεται· συγκαλεῖ δὲ νεάνιδας, καὶ πρεσβυτιδας· μεταστέλλεται· καὶ ταῖς ὁμοφύλοις πάσαις συγκαίρειν παρακαλεῖ καὶ συνῆδουσαι, καὶ πᾶσιν εἰς ἡδονὴν καὶ θαῦμα κινεῖ τοῖς προσανέχουσιν αὐτῇ· χαριστηρίοις μὲν τὸν εὐεργέτην ἀμοιβομένη· καὶ, *Τίς εἰμι, λέγουσα, Κύριέ μου, Κύριε, ὅτι τῆς ἐμῆς οὕτω δεήσεως ἐπακήσας· ὅτι περιεῖλες τὸν ἐνεδυσμὸν μου ὃν ὑπώπτευσα· ὅτι πλεῖον ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν αἰτίαν παρέσχες; Τέκνον γὰρ ἀπλῶς ἡτήσάμην ἐγὼ, σὺ δέ μοι πρὸς τοῦτω καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐδώρήσω τῷ Ἰσραὴλ. Ὅρῳ γὰρ ὡς ἐν τεκμηρίοις τὸ μέλλον· ὡς ἐν αἰνίγμασι, ταῖς ἐνθωρουμέναις τῇ θυγατρὶ χάρισι, τὴν σωτήριόν σου καταλλόν προανυγάζομαι χάριτι, καὶ μοι τεκμηριοῦσαν δι' αὐτῆς ἐκφανθίσσασθαι τὸν τοῖς προσήταις προκρυπτόμενον. Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ τοσαύτης ἀγαθοδωρίας ἀνασπῆναι βίβη, τοσαύτης χάριτος μήτηρ, καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν χρηματίζεσθαι πηγὴ; Ἄλλ' οὐ νοσφίζομαι τὸ σὸν· οὐ κρύψω παρ' ἐμαυτῇ, ὦ Δέσποτα, τὸ δώρον τὸ σὸν. Ἀπογαλακτισθὲν δὲ, τῷ ἀμύσματι σου προσανολω, καὶ τοῖς τῶν ἀρίων ἄγριοις ἀφιερῶσθαι δωρεάν. Καὶ ἡ μὲν ταῦτα.*

Ἰωαχὴμ δὲ καὶ αὐτὸς τοῖς οἰκεῖοις συγκαίρων, τοῖς φυλάταις συνεορτάζων, καὶ τῇ γερουσίᾳ μὲν τὰς φιλοτιμίας, τοῖς ἱερεῦσι δὲ τὰ ὀφειλόμενα μετὰ πλείονος προσαγόμενος ἀφθονίας καὶ φιλοτιμίας, χαρμονικῶς ἀπεδίδου τῇ Σωτηρὶ τὴν εὐχαριστίαν, Κύριε, λέγων, ὁ Θεός μου, ὑμνήσω σε, δοξάσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστά πράγματα, βουλήν ἀρχαίαν, ἀληθινήν, καὶ ἐξέλιπας ἐφ' ἡμῖν ἀληθεύοντα δεῖξαι τὸν ἱερὸν σου προσήτην Ἡσαΐαν· καὶ ἔστιν ὁρᾶν ἀρετὴν στείραν τὴν οὐχὶ τέκτουσαν, εὐφραντομένην· καὶ τὴν οὐκ ὀδύρουσαν, ἐπὶ τέκνῳ βόσκον καὶ ἀγαλλιωμένην. Καὶ τίς ὁ ὕμνος, τίς ὁ ὕμνος, τίς ἐπὶ τοῖς παρούσιν ἡμεγαλοπρεπὲς εὐχαριστία; Οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος, οὐδὲ σύνεσις, τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς Δεσποτικῆς δωρεῆς τὸ τέλειον ἀνέσται. Οὐ γὰρ κατὰ φύσιν μόνον ἡ ἐγὼ τέκνου δόσεις ἡμῖν· οὐ κατὰ φύσιν τῆς καλλιπαιδίας ἡ γέννησις· πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐκ δυνάμεως σήματος Θεοῦ. Διὸ καὶ τὸ δῶρημα, τέλειον καὶ ἀξίεραστον, ὡς ἀνωθεν ἐφ' ἡμῖν ἤκεν ἐκ σοῦ τοῦ τῶν φωτῶν Πατρός, καὶ ὡς ἡρέμα ἐηλοῦν τὴν ὕστερον ἐν αὐτῷ φανερωθησομένην δόξαν. Ἡ γὰρ [ἐκ] τὸ βέλτιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ αἰνότητος, ἔργον ὁμολογουμένως οὐσα τῆς παντοδυνάμου χειρὸς, μέγα τι καὶ ἀγαθὸν ὅλον, ἐν ᾧ γίνεται πραγματορεῖ.

Οὕτω μὲν οἱ πανόλβιοι τῆς θεόπαιδος γονεῖς, καὶ μετὰ τοιαύτης αὐτὴν πίστεως ἐκτεκόντες καὶ σπουδῆς, μετὰ πλείονος καὶ θερμότητος ἀνέτρεφον τῆς

Ac in his quidem gaudet Anna, et valde lætatur, prolemque in ulnas suscipit, ac novo magnifice partu gloriatur. Convocat vero puellas, accersitque vetulas, ac cunctis tribulibus congratulari jubet ac congaudere; cunctis denique in eam attententibus animum, gaudium ac admirationem facit; ac quidem gratiarum actionis munera munerum largitori respondit. Et, *Quænam ego, Domine mi, Domine, inquit, sum, quod meam sic petitionem audisti? quod opprobrium meum, quod inspicata eram, abstulisti? quod majora quam petieram tribuisti? Etenim ego solummodo prolem petebam, tu vero præterea etiam spem salutis Israelis dedisti. Video enim velut certis omnino indiciiis quod futurum est: velut in ænigmatibus, in iis, quas in puella intueor, gratias, salutarem tuam paulatim prælucentem gratiam, certaque dantem indicia, fore ut per eam manifestetur, quem olim prophetarum oracula prædicaverunt. Ecquænam ego sum, quæ tam munifici doni radix exstiterim, tantæ gratiæ parens, ut tantorum bonorum fons audierim? Haud tamen mihi quod tuum est usurpo. Non penes me occulto, Domine, donum tuum; sed ubi ablactavero, sanctuario tuo offeram, et Sanctis sanctorum munus consecro* ¹⁸. Hactenus Anna.

Joachim vero et ipse cum necessariis gratulans, festum cum tribulibus agitans, ac quidem senibus honoratis magnifica dona, sacerdotibus vero majori cumulo debita stipendia præbens atque munera, gaudio exsultans gratiarum actionem Salvatore reddebat, dicens: Domine Deus meus, laudabo te; glorificabo nomen sanctum tuum, quia fecisti res mirabiles, consilium antiquum, verum ¹⁹; et dignatus es in nobis veracem ostendere sanctum tuum prophetam Isaiam; ac videre est sterilem, quæ non parit, lætantem; et quæ non parturiri, filii causa clamantem ac exsultantem ²⁰. Ac, quodnam canticum, quæ laus, quæ magnifica gratiarum actio ob ea quæ in præsentem sunt? Nullus enim nobis est sermo aut intelligentia, ut beneficii magnitudinem ac doni Domini perfectionem laudemus. Non enim ex natura solum data nobis filia est; non ex ejus legibus præclaræ infantis natiuitas; sed multo magis ex verbo virtutis Dei. Quapropter etiam donum perfectum est ac digne amore prosequendum, quæ ratione in nos desursum venit a te, Patre luminum, utque sensim manifestandam postea in eo claritatem ostendit. Natura enim meliore statu novata, quæ sit explore dextera omnipotentis opus, magnum quid ac eximie bonum præstat, in quibus occurrit ²¹.

Sic quidem beatissimi divinæ puellæ parentes, tantæque fide et opera ea suscepta, majori ferventiorique educabant propensæ voluntatis diligentia; do-

¹⁸ Psal. cxviii, 59. ¹⁹ Isa. xxv, 1. ²⁰ Isa. liv 1.

²¹ Jac. i, 17.

nec triennem, uti se voto obstrinxerant, hostiam donumque obtulerunt Deo. Nos vero Dei Genitricis natae hodie honoremus, ac prae illis maiore gaudio exultemus, spiritualiter festum celebrantes atque letantes, quanto et maiorem ex illa utilitatem consequimur; quanto nunc magis, splendidiusque ac perfectius gratia per Dei parentem coruscet ac prae-nitet. Honoremus vero, nedum quod carnali ratione ex sterili processit, sed longe magis quod ex superna gratia spiritu nata est, animo quidem considerantes atque colentes, canticis vero plaudentes et magnificantes ac dilaudantes; quatenus purissima omni hoc exuta saeculo, supercaelestique Sponso prope adjuncta ac cum eo in sacratissimum incorruptissimumque thalamum ingressa, regnique solio ei consociata, pro nostra intercedit salute, adjuvatque cum Patre et Filio et Spiritu sancto, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

ORATIO II.

In exaltationem venerandae ac vivificae crucis.

Qui cruci honorem habeam, explore crucifixo habeo: qui vero honorem habeam crucifixo, crucem dubio procul adoro. Utrique enim vicissim, alique ex alio gloria et adoratio conflatur. Nam neque crux ante Christi apparitionem gloriam habebat (quippe cum mortis organum, atque id infamis, esset), et, *Jesus, inquit, nondum erat glorificatus*²², quia necdum tum crucem adierat. Laudemus igitur ter beatam Domini crucem, et adoremus et glorificemus, ut et Deum gloriae in ea pariter laudemus ac exaltemus. Qua vero laudemus ratione? Non ita ut crapula et ebrietatibus corrumpamur, sed ut jejuniis ac precibus castitatem colamus: non ut saeculi curis ac turbis suffocemur, sed ut Domini spe fideque illustremur. Ne avaritiae reique injustis lucris augenda studio animum addicamus, sed divina ac veritatis scientia dilatamur. Prorsus vero Christi amore ad alta contemplationis ducente, sanctificemur, non occupatis nequitiae opinionibus, non simultatibus malignitatis, non superbiae jactantia, non vesani gloriae appetitus vanitate, nec ullo omnino alio vitio interiorum hominem labefactemus ac conspurcemus.

Non scurrilitatibus mente evagemur, non turpiloquio linguam inquinemus, non conviciis aut mendaciis conscientiam foedemus; neque vero temere iuramento assuescamus, per quod in perjurium (negati scilicet Dei scelus) prolabamur. Verum haec impiis et incredulis gentibus relinquamus, jam a puero pravae mancipatis consuetudini, ac quae vitia haec tanquam natos affectus, prae longo temporis usu, consecretur, ac quae ne hoc quidem ipsum intelligant, quod delinquant. Nos autem quibus crucifixus atque ejus crux adoretur ac colatur, si utique vere adorare volumus, ab omni prius iniqui-

²² Joan. vii, 59.

A προθυμίας· ὥς αὐτὴν τριτίζουσιν, καθὼς ἠδὲσαντο, δῶρον ἀνάγοντες ἐκαρποφόρησαν τῷ Θεῷ. Ἡμεῖς δὲ τιμῶμεν τῆς Θεοτόκου τὴν γέννησιν σήμερον, καὶ μᾶλλον ἐκείνων ἀγαλλώμεθα, πνευματικῶς ἐορτάζοντες καὶ εὐφρανόμενοι, ὅσῳ καὶ πλείονος ἐξ αὐτῆς μετέσχομεν τῆς ὠφελείας, ὅσῳ νῦν μᾶλλον ἢ τότε, λαμπρότερόν τε καὶ τελεώτερον ἡ χάρις διὰ τῆς Θεομήτορος ὑπερεκλείμπει. Τιμῶμεν δὲ, μὴ μόνον τὴν ἐκ τῆς στείρας κατὰ σάρκα πρόδον, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος κατὰ πνεῦμα γέννησιν αὐτῆς, ἀναθεωροῦντες μὲν τῷ νοῦ καὶ σεβόμενοι, κροτοῦντες δὲ τοῖς ὕμνοις καὶ μεγαλύνοντες καὶ δοξάζοντες· καθ' ἣν ὅλον ἡ πᾶναγνος ἀπεκδοθεῖσα τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ τῷ ὑπερουρανίῳ Νυμφίῳ προσεγγίσασα, καὶ εἰς τὴν ἱερωτάτην αὐτῷ παστάδα καὶ πανακήρατον συνεισελθοῦσα καὶ συμβασιλεύουσα, τὴν ἡμετέραν πρεσβεύει σωτηρίαν, καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β'.

Εἰς ὕψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ.

Τὸν σταυρὸν τιμῶν, ὁμολογουμένως τὸν σταυρωθέντα τιμῶ· τὸν σταυρωθέντα δὲ τιμῶν, ἀναντιρρήτως προσκυνῶ τὸν σταυρὸν· δι' ἁλλήλων γὰρ ἀμφοτέρως ἡ δόξα συγκροτεῖται καὶ ἡ προσκύνησις. Οὐτε γὰρ σταυρὸς πρὸ τῆς ἐπιφανείας δεδόξασται τοῦ Χριστοῦ· ὄργανον γὰρ θανάτου, καὶ ἀτίμου, καθίστατο· καὶ, *Ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω*, φησὶν, *ἐδοξάσθη*, ὅτι μήπω ἦν τότε τῷ σταυρῷ προσωμιληκῶς. Ἐπαινέσωμεν τοιγαροῦν τὸν τρισόβιον τοῦ Κυρίου σταυρὸν, καὶ προσκυνήσωμεν καὶ δοξάσωμεν, ἵνα καὶ τὸν τῆς δόξης Θεὸν ἐν αὐτῷ συνεπαινέσωμεν τε καὶ συνψώσωμεν. Ἐπαινέσωμεν δὲ πῶς; Μὴ κραυγαῖς καὶ μέθαις καταφθειρόμενοι, ἀλλ' ἐγκρατεῖα καὶ προσευχαῖς ἀγνιζόμενοι. Μὴ μερίμναις καὶ τύρβαις βιωτικαῖς συμπεριγόμενοι· ἀλλ' ἐλπίδι καὶ πίστει τοῦ Κυρίου φωτιζόμενοι· μὴ τὴν καρδίαν εἰς πλεονεξίαν τιθώμεθα, ἀλλ' εἰς θεολογίαν καὶ ἀληθογνωσίαν ἐμπλαυνώμεθα· ὀλικῶς δὲ τῷ ἀναγνώῳ ἔρωτι ἀγιάζώμεθα τοῦ Χριστοῦ, μὴ πονηρίας προλήψεσι, μὴ μνησικαχίας κακότησι, μὴ ὑπερηφανίας ἀυχήματι, μὴ δοξομανίας ματαιότητι· μὴ δ' ἄλλη μηδεμιᾶ κακίᾳ, συνὼς εἰπεῖν, τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου ἀχρεώσωμεν ἢ χράνωμεν.

Μὴ εὐτραπέλαις μετεωρίζώμεθα, μὴ αἰσχρολογίαις τὴν γλῶσσαν καταβρύπαίνώμεθα· μὴ δὲ λοιδορίαις ἢ ψεύδεσι τὸ συνεὶδός μισανώμεθα· μὴ τ' οὖν ὄρωμα μάτην κατεβίζώμεθα, δι' οὗ πρὸς ἐπιπορίαν, εἴτ' οὖν ἀρνησιν Θεοῦ, καταπίπτομεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔθνεσιν ἀσεβέσι καὶ ἀπίστοις παρῶμεν, πονηρῶν νηπιόθεν δεδουλωμένους ἔθει· καὶ ὡς φυσικῇ, ταῦτα μετιοῦσι τὰ πάθη διὰ τὴν τοῦ χρόνου συνηθειαν· καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδόντες, ὡς ἀμαρτάνουσιν. Ἡμεῖς δὲ οἷς ὁ ἐσταυρωμένος καὶ ὁ τοῦτο σταυρὸς ἐστὶ τὸ προσκυνούμενον καὶ σεβόμενον, εἰ ἀληθῶς ἀρα προσκυνεῖν ἐθέλομεν, παντὸς μολυσμοῦ

σαρκός καὶ πνεύματος πρότερον ταυτοὺς διὰ πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαθηράμενοι, καὶ ὅλον τὸν Χριστὸν διὰ πάσης εἰσοικίσαντες ἀρετῆς, οὕτως πνεύματι προσκυνῶμεν καὶ ἀληθείᾳ. Πνεῦμα γάρ, φησιν, ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Καὶ ὥσπερ ὁ προσκυνούμενος σταυρὸς ἔχει μὲν τι καὶ σωματικόν, τὴν ἀπὸ τῆς γῆς ὁμοιωμένην ὕλην πρὸς αὐτοῦ κατασκευήν· πᾶσα δὲ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔσθην ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἐπιχορηγείται τοῦ ἐσταυρωμένου· οὕτω χρὴ καὶ ἡμεῖς διττὴν αὐτῷ τὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν, καὶ τὴν τιμὴν· προηγουμένως μὲν, τὴν ἐν πνεύματι κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, καὶ τὴν σωματικὴν.

Ἀποδῶμεν τοιγαροῦν τὸ τῆς προσκυνήσεως χρέος τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ. Κάμψωμεν αὐτῷ γόνυ τοῦ σώματος· κάμψωμεν πολὺ πρότερον τὸν ἀκαμπτῆ τῆς καρδίας αὐχένα, τὸν μὴ δυνάμενον ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· τὸν αὐθάδη λέγω καὶ ἀλαζόνα τῆς φιλαυτίας λογισμῶν. Τοῦτον κλίνωμεν πρότερον, καὶ κατακάμψωμεν τῷ σταυρῷ, τὸν ζυγὸν εὐμαρῶς ὑποδεχόμενοι τῆς ὑποταγῆς τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἡμῖν καὶ τῶν γονάτων ἡ κλίσις δεκτή. Οὕτως προσκυνήσωμεν καὶ προσπίσωμεν, ὡς αὐτῷ προσπίπτοντες τῷ ἐσταυρωμένῳ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ δοξάσωμεν ταῖς αἰνέσεσιν, καὶ τοῖς ὕμνοις ὑψώσωμεν.

Ὑψώσωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὑψώσωμεν αὐτὸν ἐν τῇ γῇ. Μᾶλλον δὲ καὶ ἐκάστην αὐτὸν ὑψοῦντες καὶ προσκυνοῦντες μὴ παυσώμεθα, ἄχρις ἂν ὑπ' αὐτοῦ κυβερνώμενοι καὶ ποιμαίνόμενοι, τὸν πονηρὸν τοῦτον αἰῶνα καὶ τὰς αὐτοῦ δυσχερείας διαβῆναι δυνηθῶμεν. Ὡς γὰρ οὐκ ἐνὶ χωρὶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε φωτὸς βιωτὸν γενέσθαι τὸν βίον ἡμῖν, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἀνθρώπου δυνατόν ἀνευ τῶν νοερῶν ἀπαυγασμάτων σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ διαβιῶναι κατὰ Χριστόν. Καὶ ὥσπερ ἀναγκαῖα τοῖς ζῶσιν ἡ τοῦ ἀέρος ἀναπνοή, οὕτως Χριστιανούς ἀπαραίτητος ἡ σημειώσις τοῦ σταυροῦ.

Σταυρὸς τὸ σημεῖον ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δόξα Χριστοῦ, ὕψωσις Ἰησοῦ, σκῆπτρον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, βακτηρία Θεοῦ, ῥάβδος εὐθύτητος, ῥάβδος δυνάμεως, ῥάβδος ἣν μάλα σαφῶς ἡ Μωσαϊκὴ ἐκείνη προεικόνισε ῥάβδος. Οὐκ ἂν ὁ Ἰσραὴλ ἐκεῖνος τοῦ τε Φαραῶ καὶ τῶν Αἰγυπτίων τότε τῆς πικρᾶς ἐκεῖνης δουλοσύνης καὶ ταραχῆς ἀπῆλλακτο· οὐκ ἂν τὴν θάλασσαν ἀνακοπέσαν αὐτῷ, ὡς διὰ χλοηφόρου διέβαινε πεδίου, εἰ μὴ ἡ ῥάβδος ἐκείνη ἐν χειρὶ Μωϋσῆ τὰ στοιχεῖα μετεσκεύασεν, καὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἀπόλεσεν. Καὶ οὐκ ἂν ἡμεῖς τοῦ νοητοῦ Φαραῶ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ στρατηγουμένων δαιμόνων τῆς τυραννίδος ἀπῆλλάγμεθα· οὐδ' ἂν, τῆς εἰδωλολατρίας ὡς Ἐρυθρίας ἡμῖν βαγεῖστος, πρὸς τὴν τῶν πατέρων κληρονομίαν, ἦτοι τὴν τοῦ Θεοῦ πίστιν καὶ ἀλήθειαν διέβημεν, εἰ μὴ ὁ τοῦ Κυρίου

A namento carnis et spiritus per spiritalem dilectionem mundati, ac qui totum Christum; omnis virtutis cultu, mentis hospitio exceperimus, sic spiritu ac veritate adoremus. Spiritus enim, inquit, est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare²². Ac sicut crux, quæ adoratur, ipsa quoque corporeum quid habet (terrenam scilicet substantiam, quæ ad fabricam illius assumitur), omnis vero claritas et magnificentia virtutis ejus, interius a Crucifixi Spiritu subministratur; sic nos quoque duplicem ei adorationem ac honorem impendamus necesse est; primo quidem, adorationem quæ in spiritu est, consequenti vero ratione, etiam eam, quæ corpore præstatur

B Reddamus igitur cruci Christi adorationis debitum. Genu ei corporis flectamus, longe vero prius inflexam cordis cervicem, legi Dei subijci non valentem (protervum scilicet et arrogantem cæci amoris ac libidinis sensum) flectamus. Hunc prius cruci inclinemus ac incurvemus, qui jugum subjectionis Christi placide suscipiamus: sicque fiet, ut quod etiam genua flectimus, acceptum reddatur. Sic adoremus ac procidamus, velut ei, qui pro nobis cruci affixus est, procumbamus; laudibusque celebremus ac canticis exaltemus.

C Exaltemus eam in gentibus: exaltemus eam in terra²³. Quinimo eam quotidie exaltandi et adorandi nullum finem faciamus, quoadusque ea gubernante atque regente sæculum hoc nequam ejusque molestias superaverimus. Quemadmodum enim fieri non potest ut absque solari hac luce vita nobis toleranda sit, sic neque hominis animus absque spiritalibus mentemque irradiantibus crucis Christi splendoribus Christiana pietate vixerit. Ac sicut vitæ usura fruentibus necessaria aeris spiratio, sic Christianis inevitabilis crucis consignatio est.

D Crux signum est Filii Dei, Christi gloria, Jesu exaltatio, sceptrum regni cælorum, Dei baculus, virga directionis, virga virtutis: virga, quam Mosaica illa clare admodum præfiguravit²⁴. Nunquam Israeliticus ille populus amara tunc illa Pharaonis Aegyptiorumque servitute atque ærumna liberatus esset; nonquam intercisum illi mare, velut virenti solo incedendo, transisset, nisi virga illa in manu Moysis elementa mutasset, atque injuriæ auctores perdidisset: nec vero nos unquam spiritalis Pharaonis eique succenturiatorum dæmonum tyrannidem eramus excussuri, aut vero simulacrorum culta velut mari Rubro nobis disrupta, ad patrum hæreditatem (Dei scilicet fidem ac veritatem) commeaturi, nisi crux Dominica nequissimum mundi principem profligasset, ascensumque in cælum,

²² Joan. iv, 24. ²³ Psal. xlv, 11. ²⁴ Matth. xxiv, 30; Psal. xlii, 4, et xlii, 5; cix, 2; Exod. iii etc.

inaccessus cum esset, accessum volentibus praestitisset.

Crux, Ecclesiae catholicae splendor illustrisque ornatus, apostolorum gloria, sacerdotum sanctificatio, martyrum nitor, constansque adversus nequissimos patientia. Piorum ac monachorum firmitas, omniumque justorum fides atque spes, omnium denique sanctorum gaudium et corona exultationis. Ne lex quidem expers virtutis crucis: nec qui gratam praecessere sancti absque ea admirabiles: sed et in illis paulatim obscuris quasi umbris delineata, suam gloriam vimque submonstrabat. Nam et magnus quondam Moses manibus in caelum crucis figura extensis, Amalecum fugavit ac fudit²⁶.

Crux armatura Christianis omnibus invulnerabilis ac inexpugnabilis. Murus aeneus, cunctis latronum insultibus insuperabilis. Turris fortitudinis a facie inimicorum. Signaculum regum inviolabile ac inadulterabile: locus munitus ac tutus ad salutem, his qui persecutionem patiuntur: domus refugii, his qui a peccato impugnantur: vitae pharmacum, his quorum vita in periculo versatur²⁷.

Crucis signum Moses effingebat, cum in deserto olim et recto ligno velut malo, serpentem transversum exponeret: ac si quod lethiferum virus serpens morsu immisisset, eo laesus, in eam statim pilam ac simulacrum aspicere jubebatur. Mox igitur ac percussus crucis signo adhibebat oculum, etiam venenati vis morsus elanguescebat, noxaeque interitum afferens faciebat; ac confestim qui morsus fuerat, sanitatis remedium ultro concessum referebat. Si autem crucis figura vivificam adeo operationem praebat, multo magis crux ipsa. Si quidem enim Petri umbra infirmos sanabat (uti sacro proditum eloquio ac creditum est), longe potius ipse Petrus²⁸.

Crux sacerdotii consummatio ac signaculum, imperii robur ac fundamentum, potestas magistratum, armatura ducum, victoria militum ac victoriae tropaeum, tuta salus pro imperio dominantium, subditorum compositio ac constantia. Crux eruditum sapientia, insipientium disciplina, divitum fulcimentum ac firmamentum, pauperum gloriatio et solatium, eorum qui versantur in aërumna, gaudium et exultatio, eorum qui morbis conflictantur, sanitas et refrigerium, eorum qui in cunctis vitae malis agunt, aëdificatio exhortatioque et consolatio.

Crux omnium sanctorum angelorum gloriatio et corona, daemonum omnium plaga ac confractio, Judaeorum offensio et afflictio, infidelium confutatio et condemnatio, fidelium conservatio et justificatio, cadentium excitatio, elisorum erectio²⁹.

Crux emortuorum vita, depositorum spes, virtute

σταυρός τὸν πονηρὸν ἀρχόντα καταλέλυκε τοῦ κόσμου, καὶ τὴν πρὸς οὐρανὸν ὁδοὸν, ὁδὸν οὖσαν, εἰργάσατο τοῖς βουλομένοις βατῆν.

σταυρός τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ λαμπρυσμός τε καὶ στολισμός· τῶν ἀποστόλων ὁ καλλωπισμός· τῶν ἱερῶν ὁ ἁγιασμός· τῶν μαρτύρων ὁ ἀγλαΐσμος, καὶ ἡ πρὸς τοὺς πονηροὺς ἀνένδοτος ὑπομονή· τῶν ὁσίων ὁ στηριγμός, καὶ πάντων τῶν δικαίων ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς, καὶ πάντων ἁγίων χαρὰ καὶ στέφανος καυχῆσεως. Οὐδὲ ὁ νόμος ἀμοιβὸς τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ· οὐδὲ οἱ πρὸ τῆς χάριτος ἅγιοι τούτου χωρὶς θαυμαστοί· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνοις ἡρέμα σκιαγραφούμενοι, τὴν ἰδίαν ὁρᾶν ὑπέβαινε καὶ ἰσχύν. Ἐπεὶ καὶ Μωσῆς ὁ μέγας ποτὲ σταυροειδῶς τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐκτεινόμενος τὸν Ἀμαλὴκ ἐτροπώσατο.

σταυρός, ὅπλον Χριστιανοῖς πᾶσιν ἀθραυστον καὶ ἀπρόσβητον· τεῖχος χαλκοῦν, πάσαις ἐφόδοις ληστρικῶς ἀνεπίδρατον· πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθρῶν. Βασιλικὴ σφραγὶς ἀπαράτρωτος καὶ ἀπαραιοῦτος· τόπος ὁχυρὸς τοῖς διωκόμενοις εἰς σωτηρίαν· οἶκος καταφυγῆς, τοῖς ἐξ ἁμαρτίας πολεμουμένοις· ζωῆς φάρμακον, τοῖς εἰς θάνατον κινδυνεύουσι.

σταυρὸν ἐτύπου Μωσῆς, ὁρθῶν ξύλον καθάπερ ἰσθμὸν χαλκοῦν ὅσιν ἐγκάρσιον ἐπὶ τῆς ἐρήμου τὸ πρὶν ἐκδεδοκῶς· καὶ εἰ τι θανατηφόρον ἰδὼν ὄρετο, ἐναπήμεσε δακῶν, ἐκείνην προσδύλαπεν εὐθὺς τῇ στήλῃ παρήγγελλτο. Ἄμα τὸν αὖ τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ προσέειπε, καὶ τὸ ἰσθμὸν ἡμιδύοντο δῆγμα, καὶ τὸ ἐλαθροτόκον ἔλυτο πῆμα· καὶ ἀμύθητον αὐτίκα τὴν ἱστίαν ὁ δηχθεὶς ἐκομίζετο. Εἰ δὲ ὁ τοῦ σταυροῦ τύπος ζωοποιῶν οὕτω παρείχεν ἐνέργειαν, πολλῶ μᾶλλον ὁ σταυρὸς αὐτός· εἰ γὰρ ἡ σκιά τοῦ Πέτρου τοὺς ἀσθενούντας ἰσθαι καὶ μεμαρτύρηται καὶ πεπίστευται, πόλιν πρῶτον ὁ Πέτρος αὐτός.

σταυρός τῆς ἱερουσλήνης ἡ τελείωσις καὶ σφραγίς· τῆς βασιλείας ἡ κραταίωσις καὶ κρηπίς· ἡ δύναμις τῶν δυναστῶν, ἡ πανοπλία τῶν στρατηγῶν, ἡ νίκη τῶν στρατιωτῶν καὶ τῆς νίκης τὸ τρόπαιον· τῶν ἀρχόντων ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀρχῆς, τῶν ἀρχομένων ἡ εὐταξία τε καὶ εὐτάθεια. σταυρός τῶν πεπαιδευμένων ἡ σοφία, τῶν ἀσφῶν ἡ παιδευσίς, τῶν πλουσίων ἡ εὐρίσχυα καὶ κραταίωμα, τῶν πενήτων καύχημά τε καὶ παρηγόρημα, τῶν ἐν θλίψεσιν χαρμωσύνη καὶ ἀγαλλίασις, τῶν ἐν νοσήμασιν ἱασίς καὶ ἀνάφυξις, τῶν ἐν πᾶσιν ἐξεταζομένων τοῦ βίου κακοῖς οἰκοδομή καὶ παράκλησις καὶ παραμυθία.

σταυρός τῶν ἁγίων ἀγγέλων πάντων τὸ ἀγαλλίαμα καὶ στεφάνωμα, τῶν δαιμόνων ἀπάντων θραῦσμα καὶ συντριμμός, τῶν Ἰουδαίων πρόσκομμα καὶ θλιμμός, τῶν ἀπίστων ἑλεγχίς καὶ κατάκρισις, τῶν πιστῶν συντήρησις καὶ δικαιοσύνη, τῶν καταπιπτόντων ἀνάστασις, τῶν καταβρῆγγυμένων ἀνόρθωσις.

σταυρός ζωὴ θανατωμένων, ἐλπίς τῶν ἀπεγνω-

²⁶ Exod. xvii, 11. ²⁷ Psal. lx, 4; Psal. lxx, 5; Psal. lxx, 3. ²⁸ Act. v, 15. ²⁹ Psal. cxliv, 14.

σμέλιον, τῶν κατορθούντων κλίμαξ ὄψοσα πρὸς οὐρανὸν, τῶν διεσπῶτων συναγωγὴς, τῶν ὁρθοποδούντων εὐθυδρομία καὶ συντομία, τῶν ἐκκλινόντων διόρθωσις καὶ χειραγωγή, τῶν μετανοούντων ἀνακρίσεις καὶ ἀναγωγή.

Σταυρὸς, τῶν ὅλων τοῦ Θεοῦ Πνεύματος χαρισμάτων βραβεῖς καὶ δοτῆρ. Ὅσα γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ μένοντα τοῖς ἀξίοις ἐπιχορηγείται, διὰ πίστεως καὶ δυνάμεως ἐπιχορηγείται τοῦ σταυροῦ. Σταυρὸς, φῶς νυκτερινῶν, βελὼν ἡμερινῶν, καὶ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, καὶ συμπτώματος παντὸς καὶ δαιμονίου παντὸς, οὐ μεσημβρινοῦ μόνον, τοῖς καλῶς αὐτὸν ὠπλισμένοις, ἦτοι σεσημειωμένοις, ἀναιρετικὸς τέ ἐστι καὶ ἀποτρόπαιος.

Σταυρὸς, τί δεῖ μακρηγορεῖν; τῶν παναγῶν τοῦ Θεοῦ ἰωρεῶν, ὧν ἐξ αἰῶνος ἀνθρώποις ἔδωκται, τὸ θεοπρεσβύτατον καὶ τελειότατον. Οὗτος τὸν ὀλισθόν τοῦ προπάτορος ἀνεκάλεσται, καὶ τὴν ἀρχαίαν ὑπῆνοιξεν τοῦ παραδείσου τρυφήν. Οὗτος τὴν διὰ τοῦ ξύλου κατάραν, εἰς εὐλογίαν τὴν φθορὰν, εἰς ἀφθορείαν τὴν πικρίαν, εἰς γλυκύτητα καὶ τὴν ὑπερορίαν, εἰς βασιλείαν καὶ τὸν θάνατον μετασκεύασεν εἰς ζωὴν. Οὗτος, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἄνω παράδεισον εἰσοδος καὶ εἰσαγωγὴς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς ὄντως ξύλον, ὥσπερ τῷ ληστῇ πρότερον, οὕτω καὶ πᾶσι καθίσταται τοῖς τὴν πίστιν ἐκείνου μιμουμένοις.

Τούτον ὁ μέγας Πέτρος κρατῶν τῇ χειρὶ, καὶ ὡς ῥάβδος ποιμαντικῇ τούτῳ σκηριπτόμενος, ἀπεβουκόλησε μὲν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπίβουλον Σίμωνα τὸν Μάγον, καὶ τοὺς λύκους ἐξέτριψε τῆς Ἀραβίας· ἐν αὐτῷ δὲ τὰ πρόβατα προθύμως ἐποίμανεν καὶ ποιμαίνει Χριστοῦ. *Λήψομαι, φησὶν ὁ θεσπέσιος Ζαχαρίας, τὴν ῥάβδον μου τὴν καλὴν* (τὸν σταυρὸν ἔμοι δοκεῖν λέγειν), *καὶ ῥίψω αὐτὴν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ποιμαίνω τὰ πρόβατά μου, καὶ διασκεδάσω τὴν [Sist. αὐτὴν τοῦ διασκεύασαι τὴν] διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς· ἐν τῷ σταυρῷ γὰρ, τὸ γράμμα μὲν*

Τούτον καὶ ὁ οὐρανοφώτης Παῦλος ἀριστα περιφραχθεὶς, πᾶσαν περιώκυσεν τὴν οἰκουμένην, λογισμοὺς ἐν αὐτῷ καθαιρῶν, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Τὸν σταυρὸν καὶ πάντας ἀπόστολοι καὶ πάντες μάρτυρες, ἱερεῖς τε Κυρίου πάντες, καὶ πάντες ὅσοι νοητῶς καθοπλιζόμενοι· οἱ μὲν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας λαμπρῶς ἀριστεύοντες· οἱ δὲ κατὰ πάσης ἀνομίας, ποικίλοις τροπαίοις νίκης τὸν ἐσταυρωμένον διὰ τῆς δυνάμεως δοξάζουσιν τοῦ σταυροῦ.

Τὸν σταυρὸν καὶ Κωνσταντῖνος πρῶν ὁ μέγας φωτὶ μορφαζόμενος ἐν οὐρανῷ κατιδὼν, καὶ τὴν αὐτοῦ δύναμιν διὰ τοῦ τύπου συνείξ, ὕστερον καὶ αὐτὸς ἐκεῖνο τὸ πρωτότυπον τοῦ σταυροῦ ξύλον, ἐν ᾧ πρόσηλούμενος κατετάθη Χριστὸς, γῆς κατορω-

viventium scala in cælum sublevans, discordantium conciliatio, recto pede incedentium rectus cursus ac contentio, declinantium emendatio et manu ductio, pœnitentium renovatio et subvectio.

Crux omnium divini Spiritus donorum arbitra ac datrix. Quæcunque enim in Christo manentia dignis subministrantur, per crucis fidem ac potentiam subministrantur. Crucis ea vis, ut his qui ea probe armati sunt seu consignati, timores nocturnos, diei sagittas, remque omnem in tenebris ambulantiem, ac casum omnem, omneque demonium (nedum meridianum) interimat profligeturque³⁰.

Crux (quid refert prolixius dicere?) optimorum Dei donorum, quæ a seculo mortalibus elargitus est, augustissimum perfectissimumque. Hæc primi parentis ruinam instauravit ac paradisi antiquas delicias subaperuit. Hæc invecam a ligno maledictionem in benedictionem, corruptionem in incorruptionem, amaritudinem in dulcedinem, exiliumque in regnum, ac mortem in vitam commutavit. Hæc nedum ingressus ac admissio ost ad supernum paradisum, sed et plane lignum vitæ, uti prius latroni, sic et cunctis qui ejus imitantur fidem³¹.

Hanc magnus ille Petrus manu tenens, illaque tanquam virga pastorali nixus, Simonem magum, velut qui Ecclesiæ insidiaretur, abegit, luposque Arabiæ extrivit, atque in illa propense Christi oves rexit ac regit³². *Sumam, ait divinus Zacharias, virgam meam pulchram* (crucem eum dicere arbitror), *et projiciam eam contra inimicos, et pascam oves meas, et dissipabo fœdus meum, quod pactus sum ad omnes populos*³³. In cruce enim dissipata quidem littera est; reffloruit vero ac se palam spiritus prodit.

Hæc quoque, qui in cælo versaretur, Paulus optime instructus, universum terrarum orbem circumcivit, destruens in eo cogitationes et omnem sublimitatem extollentem se adversus scientiam Dei, et captivans omnem sensum in obsequium Christi³⁴.

Cruce omnes tum apostoli tum martyres, sacerdotesque Domini omnes, ac pii omnes et sancti spiritaliter armati; priores quidem, adversus simulacrorum cultum, alteri autem, adversus omnes hæreses; postremi ac versus omnem improbitatem strenue dimicantes, variis victoriæ tropæis per crucis potentiam crucifixum clarificant.

Crucem quoque magnus olim Constantinus luce formatam cum in cælo vidisset, exque figura, illius potentiam intellexisset, postea illud ipsum prototypum lignum, in quo Christus distentus fuerat, alta defossum humo, per beatissimam ipsius matrem

³⁰ Psal. ix, 5, et 9. ³¹ Pro. iii, 18; Luc. xxiii, 43. ³² Phil. iii, 20; II Cor. x, 4.

³³ Habac. i, 8. Vulg. Vespertinos. ³⁴ Zach. xi, 10.

(augustissimam scilicet Helenam) diligenter scrutatus reperit, repertumque religiose adeo coluit et exaltavit, ut ejus longe claritas in omnem orbem exuberet.

Quis vero illi spe devinctus, ad ejus adorationem non occurrit? Quis non exultat atque adorat scabellum pedum Domini Dei nostri, quia sanctus est ²²? Quis non laudat ac magnificat eam, quæ emortuum genus nostrum ex morte et inferni perditione exaltavit et vivificavit? Nunc gaudent angeli atque exsultant archangeli, cum quibus etiam choros ducunt supermundani principatus et potestates, omnesque cœlorum virtutes, invisibilique præsentia, salutarem toto orbe adorari atque exaltari crucem videntes, cum Ecclesiis Dei collantur. Neque enim ulla alia est bonis angelis æque festiva lætaque solemnitas, ac quæ salutis hominum argumento agitur.

Nunc apostoli clarescunt, et prophetae, his quæ geruntur, magnifice splendescunt. Nunc martyres jucundantur, ac decorantur sacerdotes. Nunc religiosorum sanctorumque chori omnes diem festum agunt gestiuntque, qui nimirum quam illi clarificaverunt, et quæ eos clarificavit, sacro ritu crucem clarificari videant, atque e terra sacris manibus in altum tolli: cum qua pariter sublata, per quam bono omnium Salvatori gratiarum actionem incessabilibus mysticisque vocibus modulantur ac promunt.

Omnis jam Ecclesia lætatur ac decore fulget, velutque cœleste donum, ut immortales delicias pignusque inviolabile, ita crucem sinu complectitur, universorumque conspectibus ad spectaculum simul et exaltationem ac adorationem proponens, illis suis fortiter ad Dominum clamantibus, illius munere misericordiam et sanctificationem et illuminationem large impertitur. Jamque omnes gentes, quantas fecit Dominus, veniunt, ac vivifico terque beato ligno procumbunt ²³. Adorant coram illo, ac per crucem Crucifixi nomen clarificant, quod revera magnus sit et faciens mirabilia solus ²⁴. Jam dæmonum aërea omnis aërique incubant: cohors ac pompa triumphali cœditur ligno, frangiturque et rumpitur, exque cœlestibus jure merito sedibus deturbatur: cunctæque sanctorum Ecclesiæ et piorum cœtus velut cum scala e terra in cœlum exaltata, pariter exaltati, velut virgæ fortitudinis innixi, velut prælatus sceptrum regium, supremi omnium Regis crucem hodie deducentes, cœlestem commutant locum, pro terrenis cœlestes, ac pro mortalibus immortales effecti: igneæque romphæa triumphali ligno superata, ad supernum paradysum ac lignum vitæ recta procedunt.

Α ρυγμένον βάθειν, διὰ τῆς πανολβίας αὐτοῦ μητρὸς, τῆς κοσμιωτάτης Ἑλένης λέγω, φιλοπόνως ἀντρευνησάμενος εὗρεν· καὶ εὐρών, φιλοθείας ἐτίμησέν τε καὶ ὕψωσεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς τὴν αὐτοῦ ὁδὸν εἰς πᾶσαν ὑπερπερισεύειν τὴν γῆν.

Καὶ τίς τῶν εἰς αὐτὴν ἡλικιότων οὐκ ἀπαντᾷ πρὸς τὴν τοῦτου προσκύνῃσιν; Τίς οὐχ ὕψοι καὶ προσκυνεῖ τῇ ὑποποδίῳ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οὗτις ἀγίος ἐστιν; Τίς οὐ δοξάζει καὶ μεγαλύνει τὸν ἐκ θανάτου καὶ ἀπωλείας ῥῆθον, τὴν ἡμετέραν ἀνυψώσαντα καὶ ζωώσαντα νέκρωσιν; Νῦν ἀγγελοὶ χαίρουσι, καὶ σκιρτῶσιν ἀρχάγγελοι, Ἀρχαὶ τε σὺν τοῦτοις ὑπερέχουσιν καὶ Ἐξουσίαι, καὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἱ Δυνάμεις χορεύουσι, καὶ ὁράτως παρεστῶσαι, καὶ τὸν σωτήριον ἐν πάσῃ τῇ γῇ προσκυνούμενον καὶ ὕψοιμενον ὁρῶσαι σταυρὸν, ταῖς Ἐκκλησίαις συνευφραίνονται τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἄλλη τοῖς ἀγαθοῖς ἀγγέλοις οὕτως ἑορτὴ τε καὶ χαρμονή, ὥς ἡ ἐπὶ σωτηρίᾳ τελουμένη τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.

Νῦν ἀπόστολοι ἑλλαμπρύνονται, καὶ προφηταὶ τοῖς παρούσιν ἐναγλατίζονται. Νῦν οἱ μάρτυρες κατετέρπονται, καὶ οἱ ἱερεῖς ὠραίζονται. Νῦν πάντες ὁσίων καὶ ἀγίων ἑορτάζουσι καὶ γεγῆθασιν οἱ χοροὶ, τὸν ὅτι αὐτῶν δεδοξασμένον, καὶ αὐτοὺς δοξάσαντα, βλέποντες σταυρὸν ἱερῶς δοξαζόμενον, καὶ ἀπὸ γῆς ἱεραῖς χερσὶν εἰς ὕψος ἀιρόμενον· καὶ αὐτῷ συνεπιαίρομενοι, τῷ παναγὰθῳ τῶν ὅλων Σωτῆρι τὸν χαριστήριον ἀκαταπαύστοις καὶ μυστικαῖς ἀναμύλουσι ταῖς φωναῖς.

Ἄρτι μὲν Ἐκκλησία πᾶσα φαειδρύνεται καὶ καλλύνεται· καὶ ὥσπερ τὸ δῶρον οὐράνιον, ὥς ἔλθον ἀκηρατον, ὥς κειμήλιον ἀφαιστος, οὕτως ἐγκολπίζεται τὸν σταυρὸν, καὶ τοῦτον ταῖς ἀπάντων ὕψειν εἰς θεωρίαν τε θῆμα καὶ ὕψωσιν καὶ προσκύνῃσιν προτιθεῖσα, τοῖς τέκνοις αὐτῆς στεβρῶς ἐπιδοωμένοις τὸν Κύριον, οὗ αὐτοῦ τὸν ἑλθόν τε πλουσίως καὶ τὸν ἀγιασμὸν ἐπιχορηγᾷ καὶ τὸν φωτισμόν. Ἄρτι δὲ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἤκοντα, καὶ τῷ ζωοποιῷ ξύλῳ καὶ τρισολβίῳ προσπίπτοντα, προσκυνοῦσιν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦ σταυροῦ τὸ τοῦ ἑσταυρωμένου δοξάζουσιν ὄνομα, οὗ μέγας ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ ποιῶν θαυμάσια μόνος. Ἄρτι δὲ πᾶσα τῶν δαιμόνων ἀνάστρος στρατιὰ καὶ πομπὴ τῷ νικοποιῷ βαπίζεται ξύλῳ, καὶ θλάται καὶ ῥήγνυται, καὶ τῶν οὐρανίων ἐνδίκως οἰκητηρίων κατασπάται· πᾶσαι δὲ τῶν ἀγίων αἱ ἐκκλησίαι καὶ ὁμηγύρει· τῶν εὐσεβῶν, ὥς κλίμακι γῆθεν ὕψοιμένη πρὸς οὐρανὸν συνυψούμεναι, ὥς ῥάβδῳ ἰσχύος ἐπερειδόμεναι, ὥς σκήπτρῳ βασιλικῷ προϊόντι, τῷ τοῦ παμβασιλέως σήμερον συνεπόμεναι σταυρῷ, τὸν οὐράνιον διαμείβονται χῶρον· ἀντὶ γῆινων οὐράνιοι, καὶ ἀντὶ θνητῶν ἀθάνατοι καθιστάμενοι· καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τῷ τροπαιοφόρῳ παρίοντες ξύλῳ, πρὸς τὸν ἄνω παράδεισον καὶ τὸ ξύλον κατευθύνονται τῆς ζωῆς.

²² Psal. xcvi, 5. ²³ Psal. lxxxv, 9. ²⁴ Psal. xxxv, 4.

Ἄλλ', ὦ σταυρὲ τίμιε, καὶ ὑπέρτιμε σωτηρίας καὶ ζωῆς χορηγέ· ὡς ἐμφύχῃ γάρ σοι καὶ ζῶντι διὰ τὴν ζῶσαν προσλαλῶ χάριν· τὸ μέγα καὶ καλὸν τῶν ψυχῶν φυλακτήριον· τὸ παντὸς εὐσεβοῦς νοδὸς Διαστήριον, καὶ πάσης καρδίας καὶ διανοίας ὁρθῆς φωτιστήριον καὶ ἀγιαστήριον. Ὡς σταυρὲ, πάντων ὑπερασπιστὰ τῶν πιστῶν, πασῶν οἰκιῶν οἰκιστὰ, καὶ συνοικιστὰ τῶν χωρῶν· πασῶν πόλεων πολιτὰ, καὶ εἰρηνευτὰ τῶν ἐθνῶν. Ὡς σταυρὲ, τοῦ κόσμου παντὸς συναγωγὴ καὶ ἐνοποιεῖ, οὗ τὸ ὕψος καὶ βάθος, μήκός τε τοῦ παντὸς καὶ πλάτος ταῖς οἰκίαις κεραλαῖς διαγράφων, καὶ τὴν τετραπέρατον κτίσιν ἐν ἑαυτῷ διαζωγραφῶν καὶ συγκρατῶν, *σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· καὶ ποίμαρον ἡμᾶς, καὶ ἔπαρον ἡμᾶς ἕως τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων.* Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι΄.

Εἰς τοὺς ἀγίους καὶ κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον (2).

Τίς ὁ τερπνὸς οὗτος ἦχος; Τίς ὁ τῶν ἑορταζόντων εὐσημος κρότος; Τίς ἡ θαυμαστὴ καὶ περιφανὴς αὕτη λαμπροφωρία καὶ φωταγωγία; Ὑμεῖς ὁ περιούσιος τοῦ Θεοῦ λαός· ὁ τῇ Χριστιανύμῃ τετιμημένος κλήσει, ὁ καὶ πάντῳ γένους καὶ βίου καὶ πολιτείας καὶ ἡλικίας, ζέσει πίστεως κεκινημένος, καὶ τὸν περιώνυμον τοῦτον τῶν ἀποστόλων σηκὸν πεπληρωκώς. Τίς ὁ δρόμος; τίς ἡ σπουδὴ τὴν ἱερὰν ταύτην καταλαβεῖν αὐλήν; πόθεν ὑμῖν ὥσπερ ἐξ ἐνὸς συνθήματος, ἀφ' ἐσπέρας αὐτῆς ἐγγεγεμένους, τὰς ἰδίας μὲν οἰκίας ἐκκενώσαι, τὸν θεῖον δὲ πληρῶσαι ναόν; καὶ ἑαυτῶν μὲν ὥσπερ ἐξεστάναι δοκεῖν· ἀλλήλων δὲ συμπνοεῖν γεγενῆσθαι, γνώμης καὶ πίστεως ὁμοφροσύνη, καὶ γλώσσης συμφωνία, μονοειδὴ καὶ ἁναρμόνιον ὥσπερ ἐξ εὐρύθμων ὀργάνων τὸν τῆς δοξολογίας ἀνακρούσαι φθόγγον; Τίς ὁ τὸν ἱερώτατον τοῦτον σύλλογον ἡ θίασον οὕτω παναρμονίως συγκροτῶν; Ἡ δὴλον ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος, ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν ἀποστόλων ἀκρότης· Πέτρος, ἡ τῆς Χριστοῦ πίστει ἀρχή· Παῦλος, ἡ τῆς ἀγάπης τελειότης· Πέτρος, ἡ ἀμετακίνητος τῆς Ἐκκλησίας πέτρα· Παῦλος, ὁ τὸν θεμέλιον ταύτης ἀσφαλῶς καταβαλλόμενος.

Οὗτοι δὲ σήμερον οἱ νῶες ὑπόπτεροι τῶν ὑπερφύτων καὶ οὐρανίων ὑποκαταβάντες χώρων, καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ζῶσιν ἐτι νοερώς τε καὶ φιλανθρώπως συγγινώμενοι· ὁξέως τε διατρέχοντες, καὶ ἐμπεριπατοῦντες ἐν ἡμῖν, πρὸς ὑπέρλαμπρον ἐκκαλοῦνται θυμηδία· καὶ ἄλλον ἀλλαχόθεν ἡσυχίῃ καὶ ὑψηλῷ συγκαλούμενοι κηρύγματι, καὶ καθάπερ μέλη πλεῖν τοὺς πάντας εἰς ἐν σῶμα τῇ ἀρχι-

²² Psal. xlvii, 9.

(2) Totā hęc oratio variis flosculis ludit, vixque alia ad historiam pertinentia sumit quam quę ipsa Scriptura de principibus apostolorum sic magnifice

A Verum, o Crux venerabilis, omnique major veneratione, ac salutis vitęque conciliatrix (velut enim cum animata atque vivente loquor, ob eam quę prędita es vitalem gratiam), magnum pręclarumque animorum phylacterium, pıę omnis mentis propitiatorium, necnon recti omnis cordis atque animi lucis ac sanctitatis promptuarium. O Crux, omnium defensio pręsidiumque fidelium! omnium ædificatio domorum, auctorque ut tractus et loca pari fœdere habitentur; omnium condendarum arbitra civitatum, et ut nationes pace componantur! O crux mundum universum concordia socians uniensque, cujus omnis altitudinem et profunditatem, longitudinemque et latitudinem tuis cornibus ramisque delineas, orbisque quatuor partes in te repræsentes contineasque, *Salva populum tuum et benedic hæreditatem tuam: et rege nos atque extolle in sæculum usque sæculorum* ²². Amen.

ORATIO III.

Laudatio sanctorum ac principum apostolorum Petri et Pauli.*

Quisnam jucundus hic sonitus? Quis faustus clarusque festum agentium plausus? Quenam mira hæc ac splendida vestium candore luminumque gestatione pompa? Vos scilicet peculiaris Dei populus, Christi nominis nuncupatione ornatus, ex omni genere, instituto, civitate atque ætate, fidei fervore commotus, quique illustre hoc apostolorum delubrum, quantum est, concertantibus animis impleveritis. Quisnam cursus? Quę diligentia et ardor, ut in sacrum hoc septum veniretis? Unde vobis ut velut ex uno conducto ab ipso excitati vespere, relictis vacuis domibus, divinam hanc ædem repleretis? ac quidem vobis ipsis prope modum excessisse; alii vero aliorum facti, animorum conspiratione fideique concordia ac linguę consensione, uniformem atque concinnam velut modulatis organis laudationis vocem sonumque edere videamini? Quis sacratissimum hunc conventum seu chorum sic apte tantaque omnino harmonia cogit? Nonne palam Petrus et Paulus, princeps ille augustissimusque apostolorum vertex: Petrus, Christi fidei origo, Paulus, charitatis perfectio: Petrus immobilis D Ecclesię petra, Paulus, illius tute certaque destinatione jactum fundamentum?

Hi nimirum hodie velut aligerę mentes a lucidissimis illis ac cœlestibus sese demittentes axibus, benignaque inclinatione illis spiritu congressi, qui mortalem adhuc agunt vitam, velociusque discurrētes ac ambulantes in nobis, ad omni majorem splendore jucunditatem invitāt: aliumque aliunde placido altoque convocantes præconio, ac velut plura membra, in unum corpus, sacratissimi eorum

tradit; quę certe sunt maxima, et quę merito maximam eis venerationem in fidelium animis conciliant. Pauca itaque nobis annotanda.

spiritus fabricatione cunctos coaptantes, ad Dei A
cantica laudesque celebrandas, ipsorumque hono-
standam magnificentiam ac spargendos honores,
congregant.

Igitur ea sonemus, quæ Spiritum nobis insonan-
tem addeceant! Canamus tuba in Sion: prædica-
mus in monte sancto, in hac scilicet Ecclesia
(mystica ac prædilecta Dei civitate, ac sacros ordi-
nantes choros, sacrorum theologorum sacratissime
religiosaque pietate cantica laudesque deproma-
mus³⁶. Qua vero id ratione? Non Sophistarum leges
seculi; non sermone celebrantes, quam quisque
in terris patriam nactus sit; non terrenum
magnifice genus extollentes; non nativitatibus atque
conversationis civilitatem sermone ornantes. Quæ
enim laus eis proveniat, qui patrem habuerunt
universorum Deum, patriam vero, cælestem Jeru-
salem, genus, beatissimum patriarcham Abraham?
quin potius illius fidem et justitiam, quibus etiam
illi prorsus similes exstiterunt: conversationem,
virtutem, et quæ ad Christum est per legem,
primam institutionem ac præparationem? At neque
cuncta ordine præclare illis ac magnifice Dei Verbi
causa gesta sigillatim laudemus. Sic enim præter-
quam quod impossibilis ea molitio est, iustæ me-
diocritatis legem excesserimus. Hæc vero etiam, si
qua alia, quemadmodum in omnibus operationibus
passionibusque et actibus, sic et in ipsis intellecta
integraque sermonibus, laudem habet. Verum alia
quidem alii tempori atque sermoni sunt reposita;
alia vero nunc laudis argumento atque gloriæ
disertissimis sermonis amicis offeramus: directio-
que ad eos laudis cantico, in hæc verba cum pro-
pheta: *Avete, filii Sion*³⁷, ipsos alloquamur.

Avete, paternæ divinæ originis clari præcones:
divinorum Filii operum divinissimi explanatores:
vivificæ Spiritus virtutis viva organa ac modula-
tissima, quæ videlicet dulcissimis vocibus atque
modulis concinnissimis, universum simul orbem
terram uni Verbo et Deo adhibueritis, et ad illi in
spiritu et veritate serviendum institueritis³⁸.

Salve sis, Petre, cui claves regni cælorum creditæ
sunt; super quem Christus firmavit Ecclesiam
suam; quem ad Patrem migraturus suis ovibus
pastorem præfecit³⁹.

Salve sis, Paule, qui fidelis et prudens dispensa-
tor paternæ domus enitueris, eamque ob rem etiam
super omnia quæ illius sunt, constitutus sis; qui
adhuc vivens corpore, in tertium cælum raptus sis,
paradisumque mentis oculis aspectabilem conspex-
eris, ac verba arcana tuis ipse auribus audiveris⁴⁰.

Salve sis, Petre, qui prius quidem mutos sagena
piscis capiebas⁴¹: postea vero, divino plexa opere
ipse per Christum sagena effectus, et in sæculi
missus mare, atque ex omni rationalium piscium

Α τεκτονία τοῦ πανευαγοῦς αὐτῶν πνεύματος ἀρμό-
ζοντες, εἰς ὕμνησιν μὲν καὶ ὄξαν Θεοῦ, ἔπαινον
δὲ καὶ τιμὴν τῆς οἰκίας μεγαλοπρεπείας συγκρο-
τοῦσιν.

Οὐκοῦν ἡχῶμεν τοῦ ἐνηχοῦντος ἡμῖν Πνεύμα-
τος ἐπάξια· σάλπισάμεν σάλπιγγι ἐν Σιών· κη-
ρύξωμεν ἐν ὄρει ἁγίῳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, τῇ
μυστικῇ καὶ ἀγαπητῇ τοῦ Θεοῦ πόλει· καὶ ἱερὰς
συστησάμενοι χοροστασίας, τὰς τῶν ἱερῶν θεολόγων
παντέρως κροτήσωμεν ὕμνολογίας. Κροτήσωμεν δὲ
πῶς; Οὐ σοφιστῶν ἐπόμενοι νόμοις· οὐ τῷ λόγῳ
τὰς κάτω σεμνύνοντες πατρίδας; οὐ τὸ ἀπὸ γῆς
μεγαλυνοῦντες γένος· οὐ γεννήσεως, οὐκ ἀνα-
στροφῆς ἀστείότητα διεξιόντες. Τίς γὰρ ἐκ τούτων
αἵνος, τοῖς Πατέρι μὲν, τὸν τῶν ὅλων σχοῦσι Θεόν·
πατρίδα δὲ, τὴν ἀνὰ Ἱερουσαλήμ· γένος δὲ λα-
χοῦσι, τὸν μακάριον πατριάρχην Ἀβραάμ· μάλ-
λον δὲ, τὴν ἐκείνου πίστιν καὶ δικαιοσύνην, οἷς αὐτῷ
καὶ παντάπασιν ὁμοιωταί· ἀναστροφὴν δὲ τὴν
ἀρετὴν, καὶ τὴν πρὸς Χριστὸν διὰ νόμου παιδ-
αγωγίαν τε καὶ προκατάρτισιν; Ἄλλ' οὐδὲ πάσας
ἔξῃς τὰς ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατωρθωμένας αὐ-
τοῖς μεγαλουργίας κατ' εἶδος ἐξυμνήσωμεν· οὕτω
γὰρ πρὸς τῷ ἀνεφίκτῳ τῆς ἐγγειρήσεως, καὶ τὸν τῆς
συμμετρίας ἂν νόμον παραβαίημεν. Ἐπαινετὸς δὲ
καὶ οὗτος, εἰπερ ἄλλος τις, ὥσπερ ἐνεργείας πά-
σαις καὶ πάθεσι καὶ πράξεσιν, οὕτω ἦ καὶ τοῖς
λόγοις αὐτοῖς ἐνθεωρούμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἑτέρῳ
τεταμεισθῶ καὶ ῥῶ καὶ λόγῳ· τὰ δὲ νῦν αἶνον καὶ
ὄξαν τοῖς λογιωτάτοις προσάξωμεν τοῦ Λόγου φί-
λοις· καὶ πρὸς αὐτοὺς τὸν ὕμνον ἀποτείναντες,
Τὰ τέκνα Σιών, χαίρετε, μετὰ τοῦ προφήτου, προσ-
φθεγγόμεθα.

Χαίρετε, τῆς πατρικῆς θεαρχίας διαπρύσιοι κή-
ρυκες· τῆς τοῦ Υἱοῦ θεουργίας ἱεροφάντορες θεό-
τατοι· τῆς ζωαρχίας τοῦ Πνεύματος ὄργανα ζῶντα
καὶ πολυαρμονία· τὰ φθόγγοις ἡδίστοις καὶ μέλει
παναρμονίσις, τὴν οἰκουμένην ὁμοῦ πᾶσαν, ἐνὶ Λόγῳ
καὶ Θεῷ παραστησάμενα, καὶ τοῦτῃ πνεύματι καὶ
ἀληθείᾳ λατρεῖν συνεδέσσαντα.

Χαίροις, Πέτρε, ὁ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὰς
κλείς πεπιστευμένος· ἐφ' ᾧ τὴν ἰδίαν ὁ Χριστὸς
Ἐκκλησίαν ἐστηρίξατο· ὃν καὶ ποιμένα, πρὸς τὸν
D αὐτοῦ Πατέρα μεταβαίνων, ἐπὶ τῶν αὐτοῦ προβά-
των κατεστήσατο.

Χαίροις, Παῦλε, ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος
τῆς τοῦ Πατρὸς ἀποειχθείς οἰκίας· δι' ὃ καὶ ἐπὶ
πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ καθεσταμένος· ὁ ἐπὶ
σώματι ζῶν, πρὸς τὸν τρίτον ἀρπαγείς οὐρανὸν, καὶ
τὸν νοητὸν παράδεισον τεθεσμενός, καὶ ῥημάτων
ἀρρήτων αὐτήκοος γεγεννημένος.

Χαίροις, Πέτρε, ὁ πρότερον μὲν ἀλόγων ἰχθύων
σαγηνευτὴς· ἔπειτα σαγήνην θεόπλοκος διὰ Χριστοῦ
γεγόμενος αὐτῶς, καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν θάλασσαν
ἐμβεβλημένος, καὶ ἐκ παντὸς γένους τῶν λογικῶν

³⁶ Joel ii, 1, 15; Psal. ii, 6. ³⁷ Joel ii, 23. ³⁸ Joan. iv, 23. ³⁹ Matth. xvi, 18; Joan. xxi, 17. ⁴⁰ Matth. xxiv, 46; II Cor. xii, 2. ⁴¹ Matth. iv, 19; xiii, 47.

συνειλεχώς ἰχθύων · καὶ τῇ Δεσποτικῇ τραπέζῃ A πολυτελέστατον παρασκευαζόμενος ὀψώνιον.

Καίροις, Παῦλε, ὁ πρότερον μὲν τῷ ζήλῳ τοῦ νόμου καταφλεγείς · ἔπειτα τῇ τῆς χάριτος ἀγάπῃ πυρποληθείς · καὶ φυγὰς μὲν, ἀντὶ διώκτου · ἀντὶ βλασφημίου δὲ καὶ ὀδριστεύου, δοκιμώτατος εὐαγγελιστῆς γεγεννημένος · καὶ χερσὶ μὲν δέξρεις ἀψύχους συρράπτειον πρὸς σκηνοποιίαν · Πνεύματι δὲ θείῳ λογικὰς συνδέων καρδίας καὶ νοεράς, καὶ σκηνὴν ταύτας ἀκήρατον, καὶ οὐράνιον πρὸς τὴν τοῦ Ὑψίστου κατοίκησιν ἀπεργαζόμενος.

Ὑμεῖς, εἰ καὶ κατὰ χρόνον τὸν ἴδιον ἐκάτερος τῆς ἐν σαρκὶ γεννήσεως ἐτύχετε, ἀλλὰ προαιωνίως ἐν Θεῷ Πατρὶ προεγνωσμένοι, καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐλέξης σύμμορφοι γενέσθαι προωρισμένοι, ὅτε ἦλθεν B τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, πρῶτως αὐτοὶ (3) τοῦτον ἐπιγινόντες καὶ λαβόντες · καὶ πρῶτοι τῆς ἐξ αὐτοῦ γεννήσεως ἡξιώμενοι, καὶ πρῶτοι τοῦτον ἑαυτοῖς εὐμοιρήσαντες ἐσχηκότες, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συμμαρτυροῦν ἐσχέχατε τῷ πνεύματι ὑμῶν, ὅτι ἐστὶ τέκνα τοῦ Θεοῦ · εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι · κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ.

Ὑμεῖς, οὐ τῆς ἐπουρανίου κλήσεως μέτοχοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκλογῆς υἱοὶ κεκληματίκατε · καὶ οὐκ ἐξελέγητε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδικαιώθητε, ἀλλὰ καὶ ἐδοξάσθητε. Ὑμεῖς οὐκ ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἱματος · διὰ δὲ τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς τὸν αὐτοῦ Χριστὸν ἀπαυγασθέντες, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ φωτὶ τὸ μέγα φῶς C τεθεασμένοι, καὶ τοῦτῃ σαφῶς πεπιστευότες, καὶ νοῦν ἐν αὐτῷ καταστραφέντες, καὶ ψυχὴν καταλαμπθέντες · μέλλον δὲ φῶτα λαμπρὰ καὶ θαυυγῇ (4) γεγεννημένοι, εἰς φῶς ἐθνῶν ἀπεστάλητε, εἰς σωτηρίαν ἐσχάτου τέθεισθε τῆς γῆς.

Ὑμῶν τὴν πίστιν, ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης πρῶτος ἐμακάρισεν, ἄγγελοι ὕμνησαν, δαίμονες ἔπηξαν, ἡ κτίσις ἐδόξασεν. Ὑμῶν τὴν ἐλπίδα, οὐ πικρὰν βροχὰν καὶ συνεχεῖς λογισμῶν ἐκτόπιον παρεσάλευσαν · οὐ πονηροτάτων καταγιγδὲς γλωσσῶν καὶ βαρύτητες, ὡς ποταμοὶ προσπίπτοντες διέλυσαν · οὐ κινδύνων καὶ θανάτων ἐσμός, ὡς ἀνέμων βία προσήρπασεν κατέβραξεν. Ὑμῶν τὴν ἀγάπην, οὐκ Ἀρχαί, οὐκ Ἐξουσίαι, οὔτε ζωὴ, οὔτε θάνατος, D ἀλλ' οὐδὲ πᾶς ὁ κόσμος ἱερωτάτα συγκινηθεὶς, τῆς οἰκείας αὐτῇ βεβαιότητος μετεκίνησε καὶ μονιμότητος.

Ὑμῖν πρῶτως καὶ εἰλικρινῶς καὶ σαφῶς δέδοται γινώσκειν τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ · τοῖς

A genere congregans, laudatissimum mensae Dominicae edulium struis apparatusque.

Salve sis, Paule, prius quidem legis æmulatione exæstuans; postea autem gratiae charitate incensus; ac pro persecutore, qui ipse fugam inieris; pro blasphemo et injuriis atroce, probatissimus prædicator extiteris: ac qui pelles quidem inanimas in usum tabernaculorum manibus ipse consueris⁴², divino autem Spiritu corda utentia ratione ac mente prædita alia aliis Deoque devinciens, immortale hæc tabernaculum atque cœleste, in quo Altissimus habitaret, præstares.

Vos, etsi suo quisque tempore in carne nati estis; ante secula tamen in Deo Patre præsciti, atque ut Unigeniti gloriæ similes efficeremini, prædestinati; quando venit plenitudo temporis ac Verbum caro factum est, tunc primum ipsi, illo agnito acceptoque; ac primi ut ex eo nasceremini consecuti, primique ut ipsum in vobis manentem haberetis felici sorte nati, ipsum Dei Spiritum habuisti testimonium perhibentem spiritui vestro, quod filii Dei essetis: si autem filii, et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi⁴³.

Vos, nedum cœlestis vocationis participes facti estis, sed et electionis exstitistis filii: nec solum electi estis, sed et justificati, sed et glorificati. Vos non ex carne et sanguine, sed Patris cœlestis illustratione, ejus Christum edocti, inque magna luce magnam conspicati lucem, eique manifeste credentes, atque in illa mente collustrati penitusque animo illuminati; quinimo splendida divinique fulgoris lumina effecti, in lucem gentium missi estis: in salutem ad extremum usque terræ estis positi⁴⁴.

Fidem vestram, primus beatus ille et solus potens beatam prædicavit; concelebravit angeli, dæmones expaverunt, creatura gloria extulit. Spem vestram, crebri jugesque absōnarum cogitationum imbres non concusserunt; nequissimarum linguarum procellæ, dirique blasphemiarum turbines ac molestiæ, irruentium more fluminum, non dissolverunt; periculorum agmina mortesque plurimæ, ceu venti vehementius illisi, non eliserunt. Vestram charitatem, non Principatus, non Potestates, neque vita, neque mors (at neque mundus totus sævissime commotus) a sua constantia et firmitate dimoverunt⁴⁵.

Vobis primum vereque ac manifeste datum est nosse mysteria regni Dei; reliquis autem, juxta

⁴² Gal. i, 14; Act. ix, 2; Act. xviii, 3. ⁴³ Rom. viii, 29; Gal. iv, 4; Joan. i, 14; Rom. viii, 16. ⁴⁴ Hebr. iii, 1; Act. ix, 15; Rom. viii, 30; Matth. xvi, 17; Psal. xxxv, 10; Isa. xlii, 6. ⁴⁵ i Tim. vi, 15; Matth. xvi, 17; vii, 25; Rom. viii, 38.

(3) *Tότε πρῶτως αὐτοί.* Id ita verum de Petro ac Andrea ejus fratre, qui sic primo primique Christum agnoverunt et receperunt; Paulus vero, aliquanto post, et tardius, Domino jam in cœlos recepto, a quo etiam de cœlo vocatus est. Sed et ipse inter primos et primus, quantum ad illos

qui post illum ejusque maxime opera crediderunt.

(4) *Θεαυγῇ γῶρα.* Divini splendoris ac fulgoris lumina. Sic maxime apostoli et in eis principes, quorum sic divinus splendor et claritas, et qui dii quidam, toti Deo imbuti mortalibus sint.

quod divino proditum eloquio, est, in parabolis, pro cuiusque nimirum certa quadam ratione cum sermone Verboque necessitudine. Vobis sublimis divinaque ac immediata in excelsis circa inaccessum thronum primæ sedis constituta dignitas, pro vestra illa cum divinissimo sermone Verboque necessitudine digne ac magnifice attributa: nec dictu temerarium arbitror, quæ a dextris atque sinistris summi universorum Regis sessio est, vobis a Patre præparatam esse⁴⁶.

Vos, terra quidem tanquam veritatem, juxta ac sacratissimum occinit melos, edidit: cælum autem, justitiæ præcones produxit⁴⁷. Nam terra quidem, velut elegantem emisit fructum: sua vero Dominus, in vobis alte defixa rataque benignitate, emicantibus ex vobis radiis creaturam omnem bonitate imbuat.

Vos primos vasa misericordiæ, suarumque gratiarum pretiosas penus condens, sacrosanctorumque donorum suorum plenitudine implens, ex vestra rursum plenitudine, cunctas deinceps gentium generationes munere adicit⁴⁸. Ac sicut legis olim interpretem ac promulgatorem, cum suo illum spiritu illique proprio adimpleret, subjectos ei legisperitos ex illo impartit (quod ita manifeste Septuaginta seniorum, juxta Scripturam, vocatio prodit; ac quod a Mosaico ablatum, Spiritus illis demensum contributum est), sic in vos quoque postea principes, gratiæ doctores ministrosque, non commensa largitate; sed velut in summe necessarios, toto effuso adoptionis Spiritu, vestra ex plenitudine ut ex inexhausto fonte, gratiæ filios omnes bonitate imbuat et deitate.

Vos mundus universus non recte æmulatus, hoc quoque satagens ut perditionis profundo mergeret, sic nesciens imprudensque spe frustratus est, ut suos magis heros regesque agnoverit. Nempe reges, non qui rapina regnum caducum inierint, sed qui gloriam immortalem ac sempiternum regnum induerint. Omnis enim terra et mare excitatis, aquarumque more importabili impetu præcipientium efferatis, linguæque multiplicis gentium cuneis, adversus sacros ipsos theologos; viros scilicet modestos ac graves, humiles, brevi lacerna operkos, nec ullum præterea sæculi hujus inferentes commeatum; atque his corpus perdere, prædicatio nem exstinguere, sensumque ac fidem sic radicis evellere molientibus, ut nec memoriæ vestigium mundo exstaret: sic vicissim aversa, et ab absurdis inhibita conatibus sunt, ut: divinum illud re ipsa oraculorum impletum conspiciatur⁴⁹. Eorum nempe sermone compressa tempestate inque lenem traducta auram; atque illius quidem silentibus fluctibus; cunctis vero præ tranquillitate lætantibus, ac qui in divinæ voluntatis portum deducantur.

Ἄλλοις, κατὰ τὸν θεῖον Λόγον, ἐν παραβολαῖς, ἀναλόγως τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἐκάστων οἰκειότητος. Ὑμῖν ὑψηλὴ τε καὶ θεία καὶ προσεχὴς ἐν ὑψηλοῖς περὶ τὸν ἀπρόσιτον θρόνον ἡτοιμάσθη προεδρία, κατὰ τὴν πρὸς τὸν θεαρχικώτατον Λόγον οἰκειώσιν ἀξιοπρεπῶς ἀποκεκληρωμένη. Ὑμῖν οὐ τοιμηρὸν οἶμαι φάναι τὴν ἐκ δεξιῶν τε καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Παμβασιλέως καθέδραν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς προητοιμασθαι.

Ὑμᾶς, ἡ γῆ μὲν ὡς ἀλήθειαν, κατὰ τὸ ἱερώτατον μέλος, ἐξανέτειλεν· ὁ οὐρανὸς δὲ δικαιοσύνης κήρυκας ἐξέφανε. Καὶ γὰρ ἡ γῆ μὲν, ὡς ὠραῖον προσχετο καρπὸν· ὑμῖν δὲ ὁ Κύριος τὴν οἰκίαν ἐνιδρυσάμενος χρηστότητα, ταῖς ἐξαλλομέναις ὑμῶν ἀκτίαις πᾶσαν ἀγαθοῦργει τὴν κτίσιν.

Ὑμᾶς πρώτους ἐλέους σκεῦη, καὶ ταμιεῖα τίμια τῶν αὐτοῦ χαρίτων κατασκευασάμενοι, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος τῶν τελεταρχικῶν αὐτοῦ διαρεῶν πληρωκῶς, ἐκ τοῦ ἡμετέρου πάλιν πληρώματος, τὰς ὅλας ἐξῆς γενεὰς τῶν ἐθνῶν εὐεργετεῖ· καὶ ὥσπερ τὸν τοῦ γράμματος πρῶτον ὑποψήτην, τοῦ ἐκείνῃ προσήκοντος· πνεύματος πεπληρωκῶς, ἐξ αὐτοῦ τοῖς ὑπ' αὐτῷ μεταδίδωσι νομιζομένοις· εἴπερ ἀπόδειξις τοῦτου σαφὴς, ἡ τῶν ἑβδομήκοντα πρόσκλησις πρεσβυτέρων, κατὰ τὴν Γραφὴν· καὶ πνεῦμα τοῦ Μωσαϊκοῦ μὲν ἀφαίρουμενον, αὐτοῖς δὲ ἐπιμετροῦμενον· οὕτω καὶ ὑμῖν ὑπερὸν τοῖς κορυφαίοις τῆς χάριτος μυσταγωγοῖς καὶ διακόνοις, οὐκ ἐκ μέτρου τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας· ἀλλ' ὅλον ὡς οἰκειοτάτοις ἐκχεάμενος, ὡς ἐξ ἀκένωτου πηγῆς τῆς ὑμετέρας πληρότητος, τὰ τέκνα πάντα τῆς χάριτος ἀγαθύνει καὶ θεωρεῖ.

Ὑμᾶς ὁ πᾶς κόσμος ζηλώσας οὐ καλῶς, καὶ βυθοῖς ἀπωλείας καταχρῶσθαι βιασάμενος, οὕτως ἐλαβε τῶν ἐλπίδων ἀποτυχῶν, ὥστε μᾶλλον δεσπότης ἰδίου ἐπιγνώσθαι καὶ βασιλεὺς· βασιλεὺς οὐχ ἀρπαγμῇ βασιλεῖον ἐληφώς καταργούμενον· ἀλλ' ἀκατάλυτον δόξαν καὶ διακωνίζουσαν ἡμῖν ἐσμένους βασιλεῖαν. Καὶ γὰρ ἡ γῆ μὲν πᾶσα καὶ θάλασσα, τὰς ἐκτεθριωμένας καὶ πολυγλώσσους ἀγέλας τῶν ἐθνῶν, καθάπερ ὕδατον βίαν ἀνυπόστατον, κατὰ τῶν ἱερῶν τούτων θεολόγων κατεγείρουσα, τῶν σεμνῶν, τῶν μικρῶν, τῶν βραχεῖ ῥάκει τὸ σῶμα σκεπομένων· ἀλλὰ δὲ καθάπαξ τοῦ νῦν αἰῶνος οὐδὲν ἐφ' ὅλκιον ἐπαγομένων· καὶ τούτοις ὀλέσαι μὲν σῶμα, σῆσαι δὲ λόγον· νοῦν δὲ καὶ πίστιν οὕτως ὀλόριζον ἐκτελεῖται, ὥς μὴδὲ μνήμης ἔχους τῷ βίῳ καταλειπεῖν μηχανωμένη· οὕτως ἀντίετραπται τῆς κακίας, καὶ τῶν ἀτόπων ἐγχειρημάτων ἀνακίχοπτο, ὡς τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον ἐνεργούμενον ἄρῃ· τῷ λόγῳ μὲν αὐτῶν τῆς καταγιγδὸς ἐπιτεταγμένης, εἰς πράξειν δὲ αὐρὰν ἱσταμένης· καὶ τῶν κυμάτων μὲν αὐτῆς κατασιγαζομένων· εὐφραينوμένων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ ἡσυχίᾳ, καὶ ἐπὶ λιμένα τοῦ θεοῦ θελήματος ὀδηγουμένων.

⁴⁶ Matth. xiii. 11; Luc. vii. 10; Matth. xix. 28; Matth. xx. 25 ⁴⁷ Psal. lxxxiv. 12. ⁴⁸ Rom. viii. 25; ⁴⁹ Psal. cvi. 29. Num. xi. 17.

Ἦν ὁρῶν ἐκεῖ τότε πᾶσαν μὲν ἀνθρώπων φυλὴν · Ἀ πᾶσαν δὲ γλῶσσαν, τὴν ἰδίαν διάλεκτον ἀκούουσιν, τῷ Παρακλήτῳ διὰ ἀποστόλων λαλομένην · καὶ γόνυ μὲν ψυχῆς τῷ θεολογούμενῳ Λόγῳ κατακάμπτουσαν · χειρὶ δὲ καὶ γλῶσσαν πρὸς τὴν τριαδικὴν κατευθύνουσιν δοξολογίαν · καὶ ὡς περ εἰδῶν τε πλάνης καὶ τῶν δαιμονίων πρῶτον ἐμεμέστωτο, οὕτως ὑστερον χάριτος ζωῆς τοῦ ζωαρχικοῦ Πνεύματος πεπληρωτο. Καὶ ὅσον ἀλοι δραστηρίοις γαῖς τούτων θεηγορίαις καταρτυομένη, τὴν ὑγρὰν ἀπερρύπτετο καὶ δυσώδη τῆς ἀμαρτίας σηπεδόνα. Τῶν μιαιφῶν γὰρ ὀργίων καὶ ἐθῶν καὶ τελετῶν, οἷς χρονίως ἐμμείνασα δυσάπονηπτον ἔσχε τὴν κηλίδα, τούτων ὕδατι ρυπτομένη καθαρῶ, καὶ μυστηρίων θείων θεωρουμένη μετυσία, κοινωνῶς οὐρανίων ἀναπέφηνε μεγαλοδορεῶν.

Ἄλλ' οὐχ ἡ σωματικὴ κτίσις μόνον, οὕτω τῆς Πέτρου καὶ Παύλου μεγαλοφυίας καὶ στεφάνου, ἥτοι χάριτος ἡγήθη · καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀσώματοι πᾶσαι καὶ ἀποστατικαὶ Δυνάμεις, δυσμαχώτατα πόλεμον κατ' αὐτῶν ἀνηρμήναι, οὕτως ἐξουδένωνται καὶ κατανείκηνται, ὥς εἰδὼς ἦν ἐξουδευνῶσθαι τοὺς κατὰ τῶν Ἰησοῦ πιστοτάτων ὀπλιζομένους ὀπαδῶν. Καὶ γὰρ ὡς περ πρῶτος ἐκεῖνος τὴν ἀνθρωπότητα περιποιούμενος, καὶ διὰ ταύτην τῷ κοσμοκράτορι πᾶλη συμπλακεῖς, νοστήως ἀπεξεδύσατο (5) · καὶ παρόησθα θριαμβεύσας αὐτὸν, τῷ σταυρῷ παρεδειγμάτιεν · οὕτω δὲ Πέτρος καὶ Παῦλος, οἱ γνήσιοι τῆς ἐκείνου πείρας καὶ νίκης μιμηταί, πάσαις Ἀρχαῖς καὶ Ἐξουσίαις ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν, καὶ κοσμοκρατορίαις ἀπάταις συμπλεκόμενοι, καὶ ταύτας ἀραχνίων τρόπον νημάτων ἀπημάντως ἐν ἐκείνῳ διεκδύοντες · καὶ τοῖς παθήμασι μὲν εὐδοκούντες, τοῖς καθημερινοῖς δὲ θανάτοις ἐγκαυχώμενοι, εἶτα τὸ τοῦ διδασκάλου ποτήριον ἐκπεπωκότες, ἐν αὐτῷ τὸν ἀντίπαλον κατακράτος καθαιροῦσιν · καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ κρατούμενους ἡχμαλιτικότες Χριστῷ, τοῖς τῆς δικαιοσύνης καὶ νίκης ἐστεφανώθησαν στεφάνοις.

Καὶ Πέτρος μὲν τῷ σταυρῷ τὰς ἱεράς τε καὶ πρεσβυτικὰς παλάμας ἐκπεπτασμένος · καὶ κάτω μὲν πρὸς τῇ γῇ τὴν κεφαλὴν · ἄνω δὲ πρὸς οὐρανὸν τοὺς πόδας ἀπηρμήμενος, ὡς ἂν καὶ τῇ ὁμοιότητι τοῦ πάθους, καὶ τῇ ἀνομοιότητι τὸν διδασκαλὸν δοξάσειεν. Παῦλος δὲ, τὴν ὑπέρτιμον κάραν ἀποτμηθεὶς, καὶ τὸ στέρνημα ταύτη τῶν παθημάτων Χριστοῦ πεπληρωκὺς, οὕτω νενικήκασιν τὸν κόσμον. Οὕτως

Vidisses illic tunc hominum nationem omnem omnemque linguam, suum proprium sermonem ex apostolorum ore Spiritus munere audientem⁸⁰ : ac quidem genu, sermoni, cujus deitas prædicaretur, flectentem ; labia vero ac linguam ad Trinitatis laudem dirigentem : ac sicut olim simulacrorum daemonumque errore plena exstiterat, sic postea viva vivifici Spiritus gratia exuberabat : velut denique acri sale, divinis eorum condita prædicationibus, ndam atque olentem peccati cariem detergebat. Impuris enim orgiis mysteriisque ac caeremoniis, quibus olim alte hærentem contraxerat maculam, horum munda aqua abluta, divinorumque mysteriorum communione imbuta, magnificorum cæli muneris consors effecta est.

Nec corporalis duntaxat natura, sic Petri Paulique victa magnifica indole et firmitate, sive gratia ; verum etiam incorporeæ omnes atque apostolicæ Potestates, duro in illos difficillimoque bello excitato, sic dejectæ prorsusque obtritæ sunt, ut par erat dejici eos, qui adversus Jesu fidelissimos discipulos ac sectatores armis instruerentur. Et enim sicut primus ille humanæ naturæ vindex, ejusque causa adversus mundi rectorem lucta congressus, spiritaliter exiit⁸¹ : palamque triumphans, in cruce traduxit ; sic plane Petrus Paulusque, illius certaminis ac victoriæ veri æmuli, cum Principatibus omnibus et Potestatibus, cunctisque mundi rectoris cuneis gentium causa congressi, velutque araneorum stamina, nulla hæc noxa in eo exuentes : ac quidem laboribus atque ærumnis audentes, quotidianisque moribus gloriantes ; tumque magistri hausto calice, in eo adversarium prorsus profligant : quosque ille tenebat, Christo mancipantes, coronas justitiæ ac victoriæ perciperunt.

Ac Petrus quidem, sacras in cruce atque seniles expandens palmas ; capite deorsum in terram pronus, pedibusque sursum in cælum levatus, ut passionis tum similitudine tum dissimilitudine magistrum clarificaret : Paulus vero supra modum venerabili cæsa cervice ; atque ea, quod deesset Christi passionum adimplens, sic mundum vicere⁸². In eum modum contigit ut virtus in infirmitate

⁸⁰ Act. II, 1. ⁸¹ Coloss. II, 15. ⁸² Coloss. I, 24 ; II Cor. XII, 9.

(5) *Νοστήως ἀπεξεδύσατο*. Hanc vocem plerique transitive exponunt, non satis ad mentem apostoli, quasi velit sic expoliatus nudatosque principatus ac potestates traduxisse ; non quod ipse potius ad certamen exutus, posita scilicet per mortem carne, vel etiam, ut Chrysostomus exponit, ipsa eorum labe, eaque in se depulsa ab humana natura (qui mores est luctatorum), sic magnifice de illis triumphaverit, ac exemplum eos fecerit. Sic certe Syrus interpr., *Et per expoliationem corporis sui, diffamavit principatus et potestates*. Sua nimirum morte, qua velut indumentum, corpus exiit. Eodem modo

August. I. *De agone Christ.* c. 2 et 16 ; *adversus Faustum*, c. 29 et 1, et *De peccat. merit. et remiss.*, c. 27, *Exuens se carnem*. Quin et Hilar. I. IX, *De Trinit.*, *Exutus carnem, et potestates ostentui esse fecit*. Hoc nempe insinuantes, reciproce accipientem eam vocem, utrovīs tandem modo intelligatur ea recipiatio. Nicetas exponit ad sensum Chrysostomi expoliationem in nobis factam νοστήως infernalium potestatum, ita ut mente intelligi potest et spiritali ratione ; quomodo etiam oblita Dei in nobis imagine per peccatum, infernam omnem labem cum auctoribus indueramus.

perficeretur; sicque exitioso illo colliso atque percusso, clari clare una cum Christo victoriae auctore in caelum recepti sunt⁸². Et sicut primus ille victoria potitus, in dextera sedis majestatis primus in excelsis sedit, ita hi quoque pro illius similitudine victores, ut illi a dextris sedeant, secundis partibus nanciscuntur.

O eximiam imitationem omni majorum imitatione! O humilium ac modesto sensu exaltationem apud Altissimum! Terreni, et coelestes; mortales, et immortales; pusilli, terque maximi. Qui omni mundo retribuentum ac quisquilæ positi, venerabiliores Seraphin exstiterunt. Qui fame, siti, nuditate conflictati, bonorum quæ oculus non vidit, non auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt; in quæ etiam angeli (ut cum ipsis loquar) desiderant prospicere, horum hi dispensatores atque arbitri sanctis præfecti sunt. Quodnam istud erga vos bonitatis mysterium? Quomodo iidem tum filii hominum auditis, tum Dei? Alterum, natura; alterum, adoptione. Quomodo momentanea levisque tribulatio, sic æternum vobis gloriæ pondus præstitit⁸³?

Carnem factum esse Deum Verbum et habitasse in nobis, vestra insinuatione atque doctrina agnovimus⁸⁴: vos autem reipsa corpus membraque nobilia, ei qui carnem assumpsit, exstitistis: corpus nimirum undequaque pulchrum, deiforme, divinis micans fulgoribus, quod nullam maculam, nullas rugas aut labem ullam admittat. Velut enim duo lucidissimi ac blandissimi Dominici corporis prostatis oculi, quibus totum ejus corpus illustretur: per quos Dominus exstantes toto orbe Ecclesias inspecians, ædificet perficiatque. Sed et aures apertæ et clare, atque divinæ voci faciles, Dei verbum sapientissimum ac omnipotens, Incarnationis scilicet mysterium, cum primum audissetis, cunctorum illud postmodum auribus intulistis.

Vos et nares odoratissimæ et genæ estis mysticæ. Nares sacræ, sacrorum unguentorum Christi fragrantiam suaviter admodum olfacientes, ejusque scientiæ suavem odorem, omni loco manifestantes. Genæ vero sicut phialæ aromatum⁸⁵, velut e fonte divina doctæ linguæ, germinantes (uti sacratissimo continetur eloquio) unguentaria; mysticas scilicet odoris suavitates (Spiritus nempe doctrinas) his qui digni sint, proferentes.

Vos item manus strenuæ ac industriæ; quæ non in tabulis lapideis, sed carnalibus, nec atramento, sed vivo Dei Spiritu, mystice divina eloquia ornatè depingatis⁸⁶. Manus, quæ nedum firmum fundamentum (fidei scilicet) tuta base figatis, sed et digna fidei opera superædificetis. Non enim lignis, stipula et feno, sed auro et argento pretiosissimisque lapidibus (doctrinis scilicet atque actibus Deo placitis) intelligentem atque viventem Deo

ή θεία δύναμις ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τούτων τετελειώται· καὶ οὕτω τὸν θάνατον θραύσαντες, λαμπροὶ λαμπρῶς τῷ νικητορῷ Χριστῷ πρὸς οὐρανοὺς συνανελήφθησαν. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος πρῶτος νενικηκώς, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης πρῶτος ἐκάθισεν ἐν ὑψηλοῖς· οὕτω καὶ οὗτοι κατὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμοίωσιν νενικηκότες, τῆς ἐκ δεξιῶν τούτου δευτέρως καταξιοῦνται καθιζήσεως.

Ὁ τῆς ὑπερφουδῆς μιμήσεως τῶν ἀμιμήτων! ὦ τῆς πρὸς τὸν Ὑψιστον τῶν ταπεινοφρόνων ἀνυψώσεως! οἱ ἐπίγειοι, καὶ οὐράνιοι· οἱ θνητοὶ, καὶ ἀθάνατοι· οἱ μικροὶ, καὶ τρισμέγιστοι· καὶ οἱ περικάθαρμα τῷ κόσμῳ παντὶ καὶ περιψήφημα κείμενοι, αἰδέσιμοι καθεστῆκασιν τοῖς Σεραφεῖμ· καὶ οἱ πεινῇ δὲ καὶ δίψῃ καὶ γυμνότητι ταλαιπωρούμενοι, τῶν ἀγαθῶν ὀφθαλμοὺς οὐκ εἶδεν, οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· εἰς ἃ καὶ ἄγγελοι, κατ' αὐτοὺς εἰπεῖν, ἐπιθυμοῦσι παρακύβει, τούτων οὗτοι ταμίαι, καὶ πρυτάνεις ἁγίοις προσετῆκασιν. Τί τὸ περὶ ὑμῶν τοῦτο τῆς ἀγαθότητος μυστήριον; Πῶς οἱ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ κεχρηματίκατε; Τὸ μὲν, διὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ, διὰ τὴν υἱοθεσίαν. Πῶς τὸ παρατύχη τῆς θλιψέως, καὶ ἐλαφρόν, οὕτως ὑμῖν βάρος δόξης αἰώνιον εἰργάσατο;

Σάρκα μὲν γεγονέναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἐν ἡμῖν ἐσκηνωκέναι, ἐκ τῆς ὑμετέρας μεμυημεθα μυσταγωγίας· ὑμεῖς δὲ σῶμα τῷ ὄντι, καὶ μέλη τίμια τῷ σεσαρκωμένῳ καθεστῆκατε. Σῶμα πάγκαλον, θεοειδὲς, θαυγές, πάσης κηλίδος καὶ ῥύπων καὶ μώμων ἀνεπίδεκτον. Οἷα γὰρ ὀφθαλμοὶ δύο φωτοζανέστατοι καὶ χαριέστατοι τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος προδέβληθε, οὓς ὅλον αὐτοῦ φωτίζεται τὸ σῶμα· δι' ὧν ὁ Κύριος τὰς καθ' ὅλην τὴν γῆν ἐκκλησίας ἐφορῶν, οἰκοδομεῖ καὶ καταρτίζει. Καὶ ὧτα δὲ τρανὰ καὶ σαφῆ, καὶ τῆς θείας ὄντως εὐήκοα φωνῆς· τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ τὸ πάσχορον, τὸ παντοδύναμον, τὸ τῆς Οἰκονομίας, φημι, πρῶτον μυστήριον ἐνωτισθέντες, ταῖς ἀκοαῖς αὐτὴ πάσαις δευτέρως ἐνῆχθατε.

Ὑμεῖς καὶ मुखῆρες εὐοσμήτατοι, καὶ σιαγόνες ἐστὲ μυστικά. Μυχῆρες ἱεροὶ τῆς ἱερᾶς τῶν Χριστοῦ μύρων εὐωδίας ἄγαν ἡδέως ὁσφραίνόμενοι, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ παντὶ τόπῳ φανεροῦντες. Σιαγόνες δὲ, καθάπερ φιάλαι τοῦ ἀρώματος, ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τῆς θεολόγου γλώσσης, φύουσαι (κατὰ τὸ μυστικώτατον λόγιον), μυρεψικά, τὰς μυστικὰς εὐωδίας (ἥτοι διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος) τοῖς ἁγίοις προβαλλόμενοι.

Ὑμεῖς καὶ χεῖρες ἐνεργεῖς καὶ δραστήριοι πιστεύετε, οὐκ ἐν λεινείᾳ τὰ θεία λόγια πλαστίν, ἀλλὰ σαρκίναίς· οὐ μέλανι, ἀλλὰ Θεοῦ Πνεύματι ζῶντι μυστικῶς καλλιγρφεύσασι. Χεῖρες, οὐ θεμέλιον μόνον ἀσφαλῆ, τὸν τῆς πίστεως καταπηγνύουσαι, ἀλλὰ καὶ ἔργα τῆς πίστεως ἄξια ἐποικοδομοῦσαι. Οὐ ξύλοις γάρ, οὐ καλὰμη καὶ χέρτω, χρυσῷ δὲ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθων τοῖς τιμιωτάτοις, εἴτ' ὅν λόγους καὶ πράξεις θεοτερεῖσι, τὴν νοερὰν Ἐκκλησίαν καὶ ζῶσαν καταρ-

⁸² Hebr. 1, 13.⁸³ II Cor. iv, 17, 1, 4, 41; i, 2, 9; I Petr. i, 12; II Cor. iv, 17.⁸⁴ Joan. 1, 14.⁸⁵ Cant. v, 13.⁸⁶ II. Cor. iii, 5.

τιζετε Θεῷ. Χεῖρες μυστηρίων ἱεουργοὶ θεῶν· ὑπερφυῶν τεραστίων αὐτουργοί· ἀπὸ μόνῃ νόσου ὥμεναι, δαίμονας ἐλαύνουσαι, παραλελυμένους σφίγγουσαι, λεπρούς καθάρουσαι, παγκτευφόμενους ἀνορθοῦσαι, νεκρούς ἀνιστῶσαι, καὶ τυφλοὺς μὲν τὴν ὄψιν, κωφοὺς δὲ τὴν ἀκοήν, μογιλάλοις δὲ τὴν γλῶσσαν διατρανοῦσαι καὶ διασαφῶσαι· καὶ πᾶσαν σῶματος λῶδην, καὶ πᾶσαν ψυχῆς λύμην ἀφράστως καὶ ἀχρόνως θεραπεύουσαι.

Ἑμεῖς καὶ δύο ὦμοι καὶ μᾶζοι δύο τῆς Ἰησοῦ πεφνήνατε μεγαλειότητος· οἱ μὲν τὸν σταυρὸν αἶροντες, καὶ αὐτῷ συνεπαυρόμενοι· καὶ ὡς κεφαλὴ ἰδίᾳ, τῷ ἐσταυρωμένῳ προθύμως ἐφεπόμενοι. Ὁμοί, τὸν χρηστὸν αἶροντες Χριστοῦ ζυγόν, καὶ τὸν ἐλαφρὸν ἐλαφρῶς κουφίζοντες φέρτον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῖς ἀξίοις αὐτὸν ἐπιφορτίζοντες· καὶ ὅτι, καὶ τὰ τῶν προβάτων ἀναλαμβάνοντες πλανώμενα, καὶ τοῖς μένουσιν συναριθμοῦντες, καὶ μάνδραις ταῖς ἄνω κατασφαλίζόμενοι, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σταυρῷ καὶ θανάτῳ κατὰ μίμησιν ἀγιάζόμενοι Δεσποτικῇν. Μᾶζοι δὲ, οὐκ αἰσθητῇ γάλακτι, νοσητῷ δὲ τρέφοντες τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ οὐδὲ γάλα μόνον, τὸν εἰσαγωγικὸν τε λόγον καὶ τοῖς εἰσαγομένους κατάλληλον ἀναλαμβάνοντες, ἀλλὰ καὶ οἶνον, τὴν στερεὰν τῶν δογμάτων ἐστιοταρίαν, καὶ τοῖς τελείοις πρέπουσαν ἐκινδύνουσαν θεολογίαν.

Ἑμεῖς, καὶ σπλάγχνα καὶ νεφροὺς τις εἶπὼν διδύμους· μηροὺς τε καὶ σκέλην καὶ πόδας τῆς τοῦ σαρκωθέντος ὑπερουσιότητος, οὐκ ἂν, οἶμαι, τοῦ πρέποντος ἀποσφαλεῖν. Καὶ γὰρ παρ' ὑμῖν ζωτικὴ ποιότης καὶ ἀρρευστος τῆς θεοπροποῦς, ἥτοι θεοτελοῦς ἀγάπης ἐνθεωρουμένη, καὶ ὥπερ ἐκ διδύμου καὶ ζώσης πηγῆς τῶν ὑμετέρων κρυφίως ἐξαλλομένη σπλάγχνων, πισταῖς ἐπαρθεμένη ψυχαῖς, γονίμους αὐτὰς ἀποδεικνύει Θεῷ. Κνήμια δὲ καὶ πόδας, εὐλόγως, οἶμαι, τοῦ Λόγου θεωρήσθε, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν διαθέων ἐν ὑμῖν, καὶ πᾶσαν βροτῶν διάνοιαν ἐπιών, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν δι' ὑμῶν χειραγωγεῖ.

Ἑμεῖς ὅντως ἐστὲ, κατὰ τὸν ἱερὸν Ζαχαρίαν, οἱ δύο τῶν ἐλαιῶν κλάδοι, ἐκ δεξιῶν τε καὶ εὐωνύμων τῇ χρυσεῇ λυχνίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ δὴ λέγω, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς λαμπαδίῳ Χριστῷ παρεστηκότες· οἱ δύο, κατ' αὐτὸν εἰπεῖν, τῆς πίστης οἰοί, τῷ Κυρίῳ πάσης παρίστασθε τῆς γῆς.

Ἑμεῖς καὶ αἱ δύο ῥάβδοι, ἃς ἐαυτῷ λήψεσθαι φησιν ὁ Κύριος, παρὰ τῷ αὐτῷ, προτυπογράφουσι. Ὡν τὴν μὲν κάλλος, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς περικαλλέστατον· σχολίσμα δὲ τὴν ἐτέραν, ὡς ἰδίαν μερίδα κατανόμασεν· ἐν αἷς καὶ τὰ πρόβατα ποιμαίνει, καὶ τὴν διαθήκην, ἣν πρὸς τοὺς λαοὺς διέθετο, διασκεδάσειν ἐπαγγέλλεται· ὃν δὲ τὸν νόμον τοῦ γράμματος, διὰ τὸν τοῦ πνεύματος νόμον ἀθετῶν. Καὶ γὰρ ὁ τῇ κατὰ νόμον λατρείᾳ καὶ τοῖς τύποις Μωϋσῆς πεφνήνασι καὶ Ἀαρὼν, παιδαγωγοὶ πρὸς Χριστὸν τοῖς ἀτελείαις γεγονότες, τοῦτο γε δὴ Πέτρος

A Ecclesiam instruitis⁸⁸. Manus, divinis operantes mysteriis; ipsae eximiorum prodigiorum artifices; tactu solo sanantes morbos, fugantes daemones, astringentes soluta membra, leprosos mundantes, incurvos erigentes, mortuos suscitantes; ac caecis visum, surdis auditum, balbis facilem et expeditum linguae usum praebentes; omnemque corporis labem atque omnem animi noxam nullis verbis explicabili ratione, momentoque curantes.

Vos quoque duo humeri duoque ubera maiestatis Jesu enitetis. Humeri scilicet tollentes crucem, ac cum ea pariter exaltati; velutque caput proprium, eum qui crucifixus est alacres secuti. Humeri, Christi jugum suave tollentes, leveque Evangelii onus levantes, atque illud dignis imponentes⁸⁹. Sane vero etiam errantes oves assumentes, earumque quae remanserant gregi inferentes atque supernis caulis includentes; proque illis, cruce ac morte, Domini exemplo, ipsi vos ipsos sanctificantes⁹⁰. Ubera vero non eo lacte qui in sensum cadit, sed spiritali, Ecclesiam alentia; ac nedom lac (doctrinam scilicet rudimentariam atque illis qui inducuntur convenientem) colligentia, sed et vinum (solidam scilicet dogmatum epulationem ac perfectos decentem theologiam) affluentia.

Qui vos viscera geminosque renes, coxasque ac crura dicat, ejusque qui carnem assumpsit substantialis Maiestatis pedes velit, haud puto a decore erraverit. Apud vos enim vitalis et ineffusa divinae seu deificae charitatis intellecta qualitas, ac velut ex gemino vivoque fonte, e vestris occulte visceribus, fidelibus irrorans animis iisque affusa, secundos Deo reddit. Crura vero ac pedes congrue puto Verbi intelligamini, quod ipsum in vobis universam percurrens terram, omnemque mortalium mentem lustrans, ad veritatis notitiam vestro munere atque opera ducit.

Vos revera, sacratissimo Zacharia auctore⁹¹, duo olivarum rami, a dextris atque sinistris, aureo candelabro (Ecclesiae scilicet) eique impositae lampadi (nempe Christo) positi; duo, ut idem loquitur, filii pinguedinis, assistentes Domino universe D terrae.

Vos quoque due virgae, quas sibi assumendas apud eundem Dominus dicit, praefigurant; quarum alteram decorem ob animi summam venustatem; alteram vero funiculum, velut propriam nuncupavit partem⁹²: in quibus fore pollicetur ut oves pascatur, ac foedus, quod cum populis pepigerat, dissipet; dum nimirum legem litterae, per spiritus legem abrogat. Quod namque legis cultu atque figuris Moyses et Aaron (paedagogi scilicet atque ductores imperfectorum ad Christum) hoc sane Petrus et Paulus spiritu exsisterunt; gratiaeque

⁸⁸ I Cor. iii, 12. ⁸⁹ Matth. xvi, 24; Luc. ix, 3; Matth. xi, 28; xviii, 12. ⁹⁰ Joan. xvii, 19. ⁹¹ I Cor. in, 2; Hebr. v, 12. ⁹² Zach. iv, 13, 14. ⁹³ Zach. xi, 7.

Evangelium defungentes, legis umbræ ac figuralia mandata in illo dissipant atque evertunt.

Enimvero, quid hæc ad laudem claritatis magnificentiæ vestræ videantur? Certus enim sum, vestram illam claritatem, nedum historicorum omnium dexteritatem oratorumque vim dicendi excedere, verum etiam summumque nos theologos, nihil vestra dignum laude posse efferre. Quemadmodum enim nullus sermo est, qui eminentem omnibus majestatem merito explicare sufficiat (divina enim gloria, nedum sermonem, verum et mentem; neque humanam solum, sed et Seraphicam, longe superat), sic quoque ipsa eorum, qui apud illam vere firmi steterunt supremumque nacti honorem sunt, tanta claritas est, ut nec verbis exprimi, nec satis mente concipi possit: atque id amplius, quo et magis accessu ad supersubstantialem, quidquid in creatis est, excedit.

Quandoquidem igitur terrena omnis lingua vestris impar laudibus est, ubi adhuc pauca adjecerimus, spirituque spiritualius salutaverimus, magnificentiam gloriæ sanctitatis vestræ silentio dabimus. Salvete, natura, id est deitate conjunctæ Trinitatis, quam annuntiastis, ac cujus notitiam creaturæ omni intuitistis, sacratissimi præcones et apostoli et testes.

Salvete, equi ratione menteque præditi, singulariter Deoque judice lecti ac delecti: non ut quidam vocantur, corporis colore nive candidiores, sed supra nivem animi puritate nitentes⁴⁴: nec cursu ventis pares, sed mentis velocitate atque numine ventorum volatium superantes: nec quantum e specula dispicit oculus, tantum repente subsilientes, uti poeta loquitur, sed quantum sol iste magna luce complectitur, creaturam omnem fulguris instar sermone percurrentes. Quibus Deus Verbum conscens, ut loquitur divinus Ambacum, atque in spiritale hoc mare deductis, in vobis aquas multas (gentium scilicet mentes) turbavit⁴⁵. Ejus vero equitatus, eorum qui turbarentur salus exstitit.

Salvete, lapides pretiosi, post illum summum angularem in spiritualis Sion fundamenta missi. Salvete, venerabiles Dei servi, Christi fideles amici, Domini Spiritus sacri liberi, angelorum gloria, archangelorum laus, Principatum sublimitas, Potestatum gloriatio, Virtutum jucunditas, Dominationum exultatio, Thronorum honor, Cherubim oblectatio, Seraphim pulchritudo et decor⁴⁶.

Salvete, diaboli destructores, hominibus munerum largi præbitores, erroris vindices, veritatis patroni, idolorum destructio, Trinitatis prædicatio, hæreseon abolitio, peccatorum propitiatio; eorum quæ veteranur eversio, eorum quæ innovantur conversio: litteræ destitutio, spiritus confirmatio.

⁴⁴ Thren. iv, 7. ⁴⁵ Habac. iii, 8. ⁴⁶ Isa. xxviii, 16; II Cor. iii, 17.

Α και Παῦλος γεγονάσι τῷ πνεύματι· καὶ τὸ τῆς χάριτος Εὐαγγέλιον ἱερουργοῦντες, τὰ σκιῶδη τοῦ νόμου καὶ τυπικὰ παραγγέλματα διασκεδάζουσιν ἐν αὐτῷ καὶ καταργοῦσιν.

Ἄλλὰ τί ταῦτα πρὸς ἐπαῖνον δόξης τῆς ὑμῶν ἐστὶ μεγαλυσύνης; Παίθομαι γάρ, οὐ μόνον λογογράφων τε πάσης περινοίας καὶ ῥητόρων δυνάμει, τὴν ὑμετέραν ὑπερῆρθαι δόξαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἀκροτάτους θεολόγους, μηδὲν εἰπεῖν ἄξιον δύνασθαι τῆς ὑμετέρας τελειότητος. Ὅσπερ γὰρ οὐκ ἐστὶ λόγος ἐπ' αὐτῆς τῆς ὑπερεχούσης ἐκφαντορικῆς δόξης· καὶ γὰρ οὐ λόγου μόνον, ἀλλὰ καὶ διανοίας· οὐκ ἀνθρωπικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ Σεραφικῆς, ἡ θεία μεγαλειότης ὑπερίδρυνται· οὕτω καὶ τῶν παρ' αὐτῇ γνησίως ἰδρυμένων, καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς εὐμοιρηκῶτων, ἀνέκφραστός τέ ἐστι καὶ ἀπερινόητος ἡ δόξα· καὶ τοσοῦτον πλεόν, ὅσῳ καὶ μᾶλλον τῇ πρὸς τὸν ὑπερούσιον ἐγγύτητι τὴν ὅλην ὑπερανάβαινε κτίσιν.

Τοιγαροῦν, ἐπειδὴ πᾶσα γηγενὴς γλῶσσα τῆς κατ' ἄξιαν αἰνέσεως ὑφεῖται, μικρὰ λοιπὸν εἰ προσειπόντες, καὶ τῷ πνεύματι μουσικιώτερον κατασπασάμενοι, σιγῇ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ὑμετέρας θεῖημεν ἀγνισύνης. Χαίρετε, τῆς τριαδικῆς συμφύσεως ἡ συνθέσεως, τῆς δι' ὑμῶν καταγγελείσης, καὶ πάσῃ τῇ κτίσει γνωσθείσης, ἱερῶτατοι κήρυκες καὶ ἀπόστολοι καὶ μάρτυρες.

Χαίρετε, ἱπποὶ λογικοὶ καὶ νοεροί, ἐπιλεκτοὶ καὶ θεόλεκτοί, οὐχ ὥς τινες λέγονται, τὴν χρόαν τοῦ σώματος λευκότεροι χιόνος· ἀλλ' ὑπὲρ χιόνα, τῇ τῆς ψυχῆς διαλάμποντες καθαρότητι· οὐδὲ τὸν δρόμον ἀνέμοις παραπλήσιοι· ἀλλ' ὑπὲρ ἀνέμων πτήσιν ὀξύτεροι τῇ τοῦ νοῦ ταχύτητι καὶ θεότητι· οὐδ' ὅσον ὀφθαλμὸς ἀπὸ σκοπιᾶς ὄρεθ', τοσοῦτον ἀθρόως ἐπιθρόωσκοντες, κατὰ τὴν ποίησιν· ἀλλ' ὅσον ὁ ἥλιος οὗτος τῷ μεγάλῳ φωτὶ περιλαμβάνει, κτίσιν πᾶσαν ἀστραπῆς τρέπον τῷ λόγῳ διατρέχοντες· ἐφ' οἷς ὁ Θεὸς Λόγος, κατὰ τὸν θεῖον ἐπιβάς Ἀμβακούμ, καὶ εἰς τὴν νοητὴν ταύτην θάλασσαν ἐπιειδῶσας, ἐν ὑμῖν ὕδατα πολλὰ, τὰς τῶν ἐθνῶν διανοίας διετάραξεν· ἡ ἱππασία δὲ τούτου σωτηρία τῶν παραττομένων ἐγενήθη.

Χαίρετε, λίθοι· τίμοι, οἱ μετὰ τὸν ἀκρογωνιαίον, εἰς τὰ τῆς νοητῆς τεθειμένοι θεμέλια Σιών. Χαίρετε, τοῦ Θεοῦ σεπτοὶ δοῦλοι, τοῦ Χριστοῦ πιστοὶ φίλοι, τοῦ Κυρίου Πνεύματος ἱερὰ τέκνα, τῶν Ἀγγέλων δόξα, τῶν Ἀρχαγγέλων ἑπαῖνος, τῶν Ἀρχῶν ὑψώμα, τῶν Ἐξουσιῶν καύχημα, τῶν Δυνάμεων θυμῆα, τῶν Κυριοτήτων ἀγαλλίαμα, τῶν Θρόνων τιμὴ, τῶν Χερουβὶμ τερπωλὴ, τῶν Σεραφείμ καλὸν ἡ.

Χαίρετε, διαδόλου καθαιρέται, ἀνθρώπων εὐεργέται, πλάνης ἀντίδοκοι, ἀληθείας συνήγοροι, εἰδῶλων καθαιρέσεις, Τριάδος ἀνάβρῃσεις, αἰρέσεων ἀφανισμοί, ἁμαρτιῶν ἱασμοί, τῶν παλαιουμένων καταστροφῆ, τῶν ἀνακαινουμένων ἐπιστροφῆ, τοῦ γράμματος ἀθετηταί, τοῦ πνεύματος κυρωταί.

Χαίρετε, τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνάστασις, τῶν κατερ-
 βάγμένων ἀνάκτῃς, τῶν ἀπληπισμένων ἀνάκλησις,
 τῶν ἐν πόνοις παρηγορία, τῶν ἐν πάθεσι θεραπεία,
 τῶν ἐν πένθει παραμυθία, τῶν χειμαζομένων λιμὴν
 ἀσφαλῆς, τῶν πενομένων πλοῦτος ἀνελλιπής, τῶν
 πλουτούντων ἀντίληψις ἀψευδής, τῶν ὀφειλόντων
 ἔγγυθαι, τῶν σωζομένων προασπισταί.

Χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε, οὐρανοί, ἅμα τῷ ὁμῖν
 οἷα θρόνῳ θεοπρεπῶς ἐποχουμένῳ· οὐρανοί, θεοὶ καὶ
 νοητοί, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίας μυστικώτα-
 τον στερέωμα· οἱ τὴν Θεοῦ δόξαν μαγαλοφώνως
 διηγούμενοι, καὶ τὴν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ποιήσιν
 ἀενάως ἀναγγέλλοντες· ὧν ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν
 λαμπρῶς ἐξεληλύθε τὴν γῆν, καὶ τῶν βημάτων ἡ
 δόναμις εἰς τὰ πέρατα διέδραμε τῆς οἰκουμένης.

Ὡς περ οὖν ἀφ' ὁμῶν, ἡ δι' ὁμῶν ἡ θεαρχικὴ
 χάρις τοῖς πέρασιν ἐξήχεται, οὕτω καὶ δεξιῶν τέλος
 ὑμεῖς τῇ δεξιᾷ καταβάλλετε ἀρχῇ, καὶ τὸν θεὸν
 λόγον τοῖς πᾶσιν ἔθνεσι κρατύνοντες, τὴν ἱερὰν πί-
 στιν ἐν τούτῳ βεβαιώσατε· τοὺς πλανωμένους ἐπι-
 στρέψατε, τοὺς ἀμφιβόλους στηρίξατε, τοὺς ἀναίδως
 ἀθετοῦντας διορθώσατε ἢ ἔκτελατε· καὶ τοὺς μὲν τῷ
 ὑμετέρῳ κανόνι στοιχοῦντας, ἐδραίους, ἀμετακλινεῖς
 ταῖς ἱεραῖς συντηρήσατε θεσμοθεσίαις· τὰς ὅλας δὲ
 τῶν πιστῶν ὁμηγύρεις τῇ ὁλοκληρίᾳ τοῦ θεοῦ σώ-
 ματος ἐν ἁγίῳ Πνεύματι συνδέοντες, τὸ πληρῶμα
 τῆς Ἐκκλησίας ὅλον εἰς ἓνα καινὸν ἀνθρώπον, οὗ ἡ
 κεφαλὴ Χριστὸς, καταρτίσατε καὶ συναρμόσατε·
 πόλεμον δὲ καὶ ὅπλα πάντα προσελαίς ὑμῶν δεκταῖς
 ἀνταλόντες, καὶ τροπαίους νίκης ἐνθέοις τὸν ἀλη-
 θῶς εὐσεβῇ βασιλείᾳ καταστέφοντες, εἰρήνης θείας
 εὐσταθοῦς τε καὶ γαληναίας ζωῆς πληρώσατε τὴν
 γῆν· ἤρεμον δὲ βίον καὶ φιλευσεβῆ, καὶ τῆς ἐν Χρι-
 στῷ Ἰησοῦ δικαιοσύνης καὶ χαρμοσύνης ἐπίμεστον
 τῇ Χριστωνύμῳ παρεσχηκότες πολιτείᾳ, καὶ πρὸς
 τὴν ἀνὼ Ἱερουσαλὴμ, ἧς ὑμεῖς πρωτότοκα τέκνα
 καὶ πολισταὶ γεγέννησθε καὶ πολιοῦχοι, διακυβερνών-
 τες, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πάντας εἰσάγοντες καταπαύσατε
 κατὰ παυσιν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
 ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ
 Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ παρενθήμερον ἀπόστολον
 Ἀνδρέαν (6).

Πᾶσι μὲν τοῖς τοῦ Θεοῦ Λόγου φίλοις καὶ μαθη-
 ταῖς, ἡ διὰ τῶν λόγων ἀνεσις, ὥς περ οὖν καὶ
 ἡ διὰ τῶν ἔργων μίμησις, κατὰ δύνάμιν ὀφείλεται·
 τούτων δὲ μάλιστα τοῖς κορυφαίοις τε καὶ πρε-
 σβυτάτοις· οὐ μόνον ὅτι καθ' ἑαυτὸν ὁ τῶν θείων
 ἀνδρῶν ἑπαινος ἐπαινετὸν τι χρῆμα Θεῷ, καὶ
 τοῖς ἐπαινουμένοις αὐτοῖς ἑρατόν· ἀλλ' ὅτι καὶ
 τοῖς αἰσίως ἐπαινεῖν εἰδόσι, σωτήριος· καὶ τοῖς
 συναινοῦσιν ὠφέλιμος· καὶ πᾶσι τοῖς συνετάς

* Psal. xiii.

(6) Floridissima hæc laudatio, magni Andree apo-
 stolorum vocatione primi, quem ideo Græci πρωτό-
 κλητον vocant, habentque præcipuum suum aposto-

A Salvete, Ecclesiarum excitatio, elisorum instau-
 ratio, desperatorum revocatio, laborantium refe-
 ctio, agrorum curatio, lugentium consolatio,
 eorum qui tempestate jactantur tuta statio ac
 portus pauperum indeficientes divitiæ, divitum
 vera defensio, debitorum sponsores, eorum qui
 salutem parant defensores.

Salvete et exsultate, cœli, una cum eo, qui divina
 in vobis magnificentia quasi in throno sedet. Divini
 cœli et spiritales; ejusque Ecclesiæ, quæ in cœlis
 est, sacratissimum firmamentum*: cœli, Dei
 gloriam alto vocis enarrantes præconio, ejusque
 opus manuum jugiter annuntiantes: quorum sonus
 in omnem clare exivit terram, ac verborum vis in
 fines orbis excurrit.

B Quemadmodum igitur a vobis, vestraque opera,
 divina gratia finibus insonuit, sic quoque faustum
 fausto initio finem adhibete, divinumque sermo-
 nem cunctis nationibus firmantes, sacram in eo
 fidem confirmate. Errantes convertite, dubios animi
 solidate, impudenter spernentes emendate aut
 evellite: ac eos quidem qui vestram regulam
 sequuntur, firmos indeclinabiles vestris legibus
 conservate: universasque fidelium collectas, divini
 Spiritus integritate in sancto Spiritu arctius col-
 ligantes, Ecclesiæ cœtum omnem in unum no-
 vum hominem, cujus caput Christus, perficite ac
 coagmentate. Bellum autem armaque omnia, vestris
 Deo acceptis intercessionibus e contrario tollentes,
 divinisque victoriæ tropæis pium vere imperato-
 rem coronantes, divina pace stabilique, ac tran-
 quilla jucunditate terram implete; quietamque ac
 religiosam, ejusque justitiæ, quæ est in Christo Jesu
 atque gaudii plenam, christianæ reipublicæ vitam
 præbentes, atque ad cœlestem Jerusalem, cujus
 vos primitivi filii principesque patрони atque re-
 ctiores exstitistis, gubernantes, in Dei cunctos indu-
 centes requiem, requiem præstabitis; in Christo
 Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas,
 una cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculo-
 rum. Amen.

ORATIO IV.

Laudatio sancti laudeque celeberrimi Andree
 apostoli.

D Cunctis sane Dei Verbi amicis ac discipulis, ver-
 bis concepta laudatio pro virili facultate debetur,
 uti et imitatio, quæ operibus præstatur; maxime
 vero his, qui inter illos principes ac antiquissimi
 sunt: nedum ea ratione, quod ipsa a se divinorum
 virorum laudatio, res est divino judicio jure lauda-
 bilis ac quam ii ipsi qui laudantur, amorī ducant;
 verum etiam quod iis, qui fauste laudare norunt,
 salutaris sit; atque his qui laudando socii accedant,

lum, in Græcia maxime apostolico munere functum,
 ac tandem in ea illustri martyrio consummatus.

utilis; cunctisque demum solerter audientibus, causa sit ac ratio perfectionis ædificationis.

Igitur, o viri! ad commune nobis propositum certamen hodie proponitur; mihi quidem, ut discipulorum coronidem, apostolorum summitatem, a fortitudine nuncupatum Andream, tanquam rosarum flosculis, sermonum laudibus ambitiose coronem, ejusque memoria suavius delecter; ac velut cum præsentē atque oculis conspicuo, sic cum illo loquar, ejusque enarrandis rebus magnifice glorier; vobis autem, ut propense feratis opem, totisque viribus laboranti animo ac fatiscenti, tacitis precibus collaboretis; ac sermonem tanti mole argumenti vix non oppressum ac elanguescentem, altissimo ipsi silentio et attentione animi erigatis.

Prompte igitur debitum reddamus; alius laudis præconium; alius auditione; atque adeo fructificemus; alius quidem, actionem ratione nitentem ac eruditam; alius vero, sermonem actuosum et efficacem: alius canticum; alius desiderium et amorem; alius compunctionem; alius precationem: unus veram fidem, alter religiosam in Christum charitatem. Inferat quispiam; alius quidem sermonem sapientiæ; alius vero, sermonem scientiæ^{65.66}; atque hic, cor lenē ac quietum; ille, nullum habentem, finem jugemque Jesu memoriam. Hic, indeficientem animo precandi vim; ille claram atque lucidam cogitante animo Christi visionem. Omnes Dei timorem, omnes continentiam, omnes animi sensusque modestiam et, ut per patientiam ad pietatem nos ipsos extendamus. Sic enim magnus Apostolus in nobis clarificabitur, cum alius aliud quid illius bonorum præstabit, universique simul cum clarius imitabimur, ac velut festivum quoddam munus, imitationis fructum ei proferemus. Sic et ipse Christus, qui in sanctis requiescat, atque in iis qui clarificantur clarificetur, a quo omnis ad virtutem incitatio; ac qui omnis bonæ actionis, principium et medium ac finis est.

Posteaquam vero, pro virili nostra facultate theatrum orationi præinstruimus, age jam ipsa certamina aggrediamur, atque ad apostolicarum landum celsitudinem eniti conitamus; non temere, quæ inconcessa sunt tentantes; sed timore inaccessa adeuntes; nec procaci audacia intacta perumpentes, sed pudore, omnique religione ac metu ad ea quæ rationem vimque omnem sermonis superant, mentem pertendentes, rationemque ac sermonis vim ad ea quæ mentem ipsam excedunt, provehentes, de inexhausta thesaurorum Spiritus opulencia spe præsumamus; ex qua exiguum aliquod effluvium (gratiæ scilicet stillam) per ejus, quem

^{65.66} I Cor. xii, 8.

(7) Προσευχῆς ἀλαλήτοις. Ipsum est quod Paulus Rom. viii, 26, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, gemitibus enenarrabilibus; tanti scilicet fervoris, ut nec verbis exprimi possit, sive etiam tacitis, mente

ἀκρουμένους, τελειώτερας γίνεται πρόξενον οἰκοδομῆς.

Οὐκοῦν διαναστῶμεν, ὦ ἄνδρες! πρὸς τὸν προκειμενον ἡμῖν ἀγῶνα· κοινὸς γὰρ ἅπασι πρόκειται σήμερον ὁ ἀγὼν· ἐμοὶ μὲν, τὴν κορωνίδα τῶν μαθητῶν, τῶν ἀποστόλων τὴν κορυφὴν, τὸν τῆς ἀνδρίας ἐπώνυμον Ἀνδρέαν, τοῖς ἐπαίνοις τῶν λόγων, ὡς ἄνθρακι ῥόδων ἀναδῆσαι, καὶ τῆς μνήμης καταρτυφῆσαι· καὶ ὥσπερ αὐτῷ παρόντι καὶ ὀρωμένῳ προσλαλῆσαι· καὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ διηγήμασιν ἐγκαλλυπίσασθαι· ὑμῖν δὲ, τῆς ἀγωνίας ἐμοὶ κοινωνεῖν, καὶ ὅση δύναμις συνεργεῖν, τῷ προσευχαῖς ἀλαλήτοις (7) κάμνοντι τὸν νοῦν, συμπνεῖν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ὑποθέσεως μέγεθος τὸν λόγον ὀκλάζοντι, διὰ βαθείας σιγῆς παραβαρβύνειν B καὶ προσοχῆς.

Ἀποδῶμεν τοῖνυν προθύμως τὴν ὀφειλὴν· ὁ μὲν, τὴν εὐφροσύνην, οἱ δὲ, τὴν ἀκράσιν· καὶ καρποφῶμεν· ὁ μὲν πράξιν εὐλογον· ὁ δὲ λόγον ἐμπρακτον· ὁ μὲν τὸν ὕμνον· ὁ δὲ τὸν πόθον· ὁ μὲν κατάνυξιν· ὁ δὲ προσευχὴν· ἄλλος πίστιν εἰλικρινή, ἄλλος ἀγάπην χριστοφιλή. Εἰσφερέτω τις· ὁ μὲν, λόγον σοφίας· ἄλλος δὲ, λόγον γνώσεως· ὁ μὲν, πρᾶξιν καρδίας καὶ ἡσυχον· ὁ δὲ, μνήμην ἁληκτον καὶ ἀένναον Ἰησοῦ· ὁ μὲν, ἀνέκλειπτον κατὰ νοῦν προσευχὴν· ὁ δὲ καθαρὰν Χριστοῦ φαντασίαν καὶ φωτοφανή. Πάντες φόβον Θεοῦ, πάντες ἐγκράτειαν, ταπεινοφροσύνην πάντες, καὶ τοῖς πρὸς εὐσέβειαν δι' ὑπομονῆς ἐπισκετεῖνσθαι. Οὕτω γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν ἡμῖν δοξασθήσεται, C ἄλλου πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐκείνου κατορθουμένου καλῶν, καὶ πάντων ὁμοῦ τρανεστέραν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυμένων ὁμοιότητα· καὶ ὥσπερ τι δῶρον ἑόρτιον τὴν μίμησιν αὐτῷ καρποφορούντων τῆς ἀρετῆς. Οὕτω καὶ Χριστὸς αὐτὸς, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαύμενος, καὶ δοξαζόμενος ἐν δοξαζομένοις, παρ' οὗ πᾶσα πρὸς ἀρετὴν κίνησις, καὶ ὅς ἐστι πάσης πράξεως ἀγαθῆς ἀρχὴ καὶ μεσότης καὶ τελειότης.

Ἐπεὶ δὲ τῷ λόγῳ τὸ θέατρον, ὡς ἐνὸν, προκατηριτάμεθα, φέρε λοιπὸν αὐτῶν τῶν ἀγώνων ἀφώμεθα, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὕμνων τῷ ὕψει προσθῆναι πειραθώμεν· οὐ τολμηρῶς ἀνεφίκτοις ἐγχειροῦντες, ἀλλὰ φόβῳ τοῖς ἀπρόσιτοις προσδιότες. D Οὐδὲ θράσει τῶν ἀψάστων κατατολμῶντες· αἰδοί δὲ καὶ εὐλαβεῖς πάσῃ τὸν τε νοῦν πρὸς τὰ ὑπὲρ λόγον ἀνατείνοντες, τὸν τε λόγον πρὸς τὰ ὑπὲρ νοῦν ἀναδιβάλλοντες, ἐπὶ τὸν ἀκένωτον πλοῦτον τῶν τοῦ Πνεύματος ἐλπίσωμεν θησαυρῶν· ἐξ οὗ βραχείας ἀπορροῆς, ἦτοι σταγόνης χάριτος, διὰ τῆς τοῦ ὕμνουμένου σήμερον καταξιούμενοι πρεσβείας, πρῶτον μὲν τὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν χάριν ἀπὸ τοῦ νόμου με-

tenus conceptis inque illa occultis. Interpret. Æthiop., in afflictionibus et temptationibus nostris; quasi legerit, ἐν πειρασμοῖς ἡμετέροις, ejus iam len lectionis nullum apud alios exstat vestigium.

τάθειαι ἐπαινεσόμεθα · ἔπειτα δὲ, τὴν ἐν τῷ Εὐαγγέλιῳ τοῦτου συντεμένους εὐδοκίμησιν, τὴν τιμὴν οὕτω καὶ Χριστοπρεπῆ προσοίσομεν τελειύτην.

Ἀνδρέας τοίνυν (τὸ τιμιώτατον Θεῷ πρᾶγμα καὶ ὄνομα), ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων οἰκονόμος, ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ Λόγου κήρυξ καὶ δοκιμώτατος ὁμιλητὴς · ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἁγιώτατος ὑπηρετὴς καὶ θεραπευτὴς · οὗτος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προσγεωσμένος, ὡς ἀγαθὸς τε ψυχῆς καὶ γνώμης ἐσόμενος ὅτι μάλιστα θεξιᾶς ἀεὶ, διὰ τοῦτο καὶ πρόωριστο σύμμορφος ἕσσεσθαι τοῦ Θεοῦ τῷ Μονογενεῖ.

Ἐπεὶ οὖν ὁ τῆς οἰκονομίας τοῦ Λόγου, καὶ τῆς ἀναδείξεως ἐνέστη καιρὸς, ἔδει πάντως καὶ τοὺς οἰκείους αὐτῷ συναναδείκνυσθαι. Ἔδει τοῦ βασιλέως παρόντος, καὶ τοὺς αὐτοῦ παρῆναι δορυφόρους. Ἀλλὰ τί τὸ σημεῖον τῆς τοῦ βασιλέως φανερώσεως; Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Φωνὴ πρὸ προσώπου τοῦ Λόγου προϊούσα, καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ κατασκευάζουσα, τὰ ἀνεβρώγυτα πληροῦσα, τὰ ὑψηλὰ ταπεινοῦσα, καὶ τὰ σχολιὰ μὲν κατευθύνουσα, τὰ τραχέα δὲ καταλαεῖνουσα τῶν ἡθῶν. Καὶ οὐ φιλή φωνὴ μόνη τὸ τακμήριον, ἀλλὰ καὶ βάπτισμα μετανόας · καὶ ὁ μὲν Βαπτιστὴς ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ ὁ Βασιλεὺς κατὰ πόδας εὐθὺς ἐπὶ τὸ βάπτισσθαι πρῶν · καὶ ἡ ἀνάρρησις, ὡς θεοπρεπὴς! οὐραῶν γὰρ αὐτῷ βαπτισζομένῳ γέγονεν ἀνάπτυξις, Πνεύματος ἐπέλευσις, φωνὴ τε Κυρίου βροντῶντος, ἐπὶ τῶν ὁδάτων, ὅσα δακτύλῳ, τῇ περιστερᾷ τὸν ἀγαπητὸν ἄνωθεν ἐπιδείκνυντος.

Οὕτω τοῦ οὐρανοῦ Βασιλέως, τῆς Ἰωάννου μεῖζων τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐσχηκότος μαρτυρίαν · αὐτὸς τε πρῶτος ὁ Βαπτιστὴς, καὶ μετ' αὐτὸν εὐθὺς, ὁ μακαριώτατε σὺ, τῇ τοῦ Πνεύματος συνεκράθῃς τῇ μαρτυρομένῃ στοργῇ. Καὶ γὰρ οὐκ ἀμέσως τῷ θεαρχικωτάτῳ προσελήλυθας · οὐδὲ ἐξ αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, τῆς πρώτης τοῦ βίου βαλβίδος ἐπιβέβηκας τῆς τελειότητος · πῶς γάρ; Ἔδει δὲ τῷ νόμῳ τοῦ γράμματος προπαιδαγωγηθέντα τῷ τοῦ Πνεύματος οὕτω περιτρυχεῖν · καὶ ταῖς τῶν ἐντολῶν ἀτελέσει προστοχειωθέντα, οὕτω τοῦ Εὐαγγελίου τῇ τελειότητι προσχωρεῖν, ὡς ἐδραῖαν ἐν αὐτῇ καὶ ἀμετάθετον τὴν Ἰερουσὴν ἔχειν. Ἔδει τῷ προδρόμῳ λύκῳ, τὰς τῆς καρδίας προκατασκευασθέντας κόρας, τὸ ὑπέριλαμπρον οὕτω καὶ μέγα καταδέξασθαι φῶς · διὰ τοῦτο, ὡς μόνον τὴν φωνὴν ἐν ἐρήμῳ βῶσαν ἐπακήκοας, οὐχ ὡς εἰκὴ φωνοῦσαν ἀπεσεῖσας κατὰ τοὺς ἀσθεῖς · οὐδ' ἀξιάκουστον μὲν ἡγήσω, τῇ τοῦ βίου δὲ ματαιότητι κατατενόμενος, τὴν ἀκρόασιν παρητήσω κατὰ τοὺς πολλοὺς · οὐδ' ἐγένου μὲν πλησίον αὐτῆς, βαρύνεις δὲ κατὰ τοὺς ἀφικόρους ἀκηκοῦς, εὐθὺς εἰς τὰ ὀπίσω παλινυσταίς · ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον, τῆς ἀνατροφῆς, τῆς διαίτης, καὶ τῆς ὧλης τοῦ κήρυκος

A hodie laudandum suscepimus, intercessionem consecuti; primum quidem illius a lege ad gratiam translationem laudabimus: tum vero ejus in Evangelio praeclare gesta perstringentes, sic pretiosam vereque Christianam illius mortem atque excessum afferemus.

Andreas igitur (res Deo charissima ac nomen) fidelis ac prudens Patris luminum oeconomicus, magnus Dei Verbi praeco probatissimusque discipulus; Spiritus sancti sanctissimus minister ac famulus. Hic Dei semper praescientia cognitus, fore boni animi ac quam maxime solertis ingenii, idcirco etiam semper praedestinatus est ut esset conformis Unigenito Dei⁷⁰.

Quod igitur dispensationis Verbi, ejusque declarationis tempus advenerat, omnino decebat ut et ii, qui ejus essent, ac necessarii forent, pariter declararentur⁷¹. Necesse erat ut Rege praesente, ejus quoque satellites praesto essent. Verum quodnam signum declarationis Regis? Vox clamantis in deserto. Vox praeciens ante faciem Verbi, illiusque praeparans vias, quae dirupta compleat et confragosa; excelsa humiliet, seu deprimat, prava dirigat, aspera morum complanet et leniat⁷². Nec sola vox signum est, sed et baptismus poenitentiae. Ac quidem Baptista super aquas; Rexque praesto statim ut intingatur; ac praekonium quam plenum majestate ac divinum! Ipsi enim qui aqua tingebatur, explicatum caelum; advenit Spiritus, facta vox Domini tonantis super aquas, velutque digito, columbae illapsu, charissimum ac praedilectum e caelo ostendentis⁷³.

In hunc modum caelesti Rege, majus Joanne testimonium e caelo consecuto⁷⁴ cum ipse primus Baptista, tum statim ab illo, tu beatissime, arctiori spiritus amoris vi, cui testimonium deferabatur, proclive adhasisti. Nec enim absque ullo medio, divinissimo illi accessisti; nec ab ipsis statim vitae carceribus (ut sic loquar) perfectionis alta conscendisti: Qui enim id fieret? Necesse vero erat ut lege scripta ante eruditus, sic legis spiritus compos efficereris; atque ut imperfectioribus prius mandatis eruditus, sic Evangelicae perfectioni admovereris, in qua nimirum firmam sedem ac statum immobilem habiturus esses. Par erat ut praecurrente lucerna, animi pupilla jam ante praeparata, sic lucis omnes fulgores excedens magnum lumen reciperet. Idcirco, mox ac vocem clamantem in deserto audisti, non velut temere clamantem, impiorum more repulisti: nec dignam arbitratu cui auditus accommodaretur, saeculi vanitati intendens animum, vulgi more audire renuisti: nec propius quidem accessisti, graviter autem audiens, velut fastidiosus usu venit, statim pedem retulisti: sed primum nati praekonis modum, eximiam institutionem vitaeque omnem rationem demiratus; tumque praedicationis

⁷⁰ Luc. xii, 42; Jac. i, 17; Rom. viii, 29. ⁷¹ Luc. i, 80. ⁷² Isa. xl, 3; Matth. iii, 3; Luc. iii, 3.

⁷³ Psal. xxviii, 5. ⁷⁴ Joan. v, 36.

vi attendens animum, ac velut divinum quoddam verbum cunctisque salutare intelligens, a parentibus atque fratribus, omnique cognatione abscessisti, atque illius te totum disciplinæ addicens, paternam hæreditatem et piscationem, ac naviculariam sprevisisti: sed et mulcentia omnia, atque ad libidinem pellicientia, contempsisti. Jamque melius quam pro hominis ratione sapiens, urbanos cœtus morasque, deserto; tumultus vitæque negotia, quiete ac solitudine; delicias, continentia ac jejuniis; rerum affluentiam, tenuitate census commutasti: Baptistæque contubernium, regum aula potiore loco ducens, omnem brevi præceptoris virtutem imitationis cultu attraxisti; exactam doctrinæ rationem, constantiam animi, morum honestatem, vitæ splendorem, terrenorum contemptum, contentum celestium desiderio animum; atque (ut semel dicam, omnem ejus divinam studiorum rationem ac characteres, bona mentis indole expressisti.

πρίπειαν (8), καθάπαξ εἰπεῖν, τῷ ἀγαθοεῖδῃ ἐναπεμάχῳ τοῦ νοῦ.

Quoniam vero is, qui erat venturus, jam præsens erat, et Dominus cum servis versabatur, cœlorumque Rex simili pauperis habitu cum pauperibus agebat⁷⁵, hic tuæ ingens virtutis præstantia monstratur. Mox enim ac præceptoris, de Jesu vocem audisti, *Ecce Agnus Dei*⁷⁶, non dubiam eam habuisti, nec de testimonio anceps animo fuisti; at neque eorum more qui sunt modicæ fidei, ad fidem faciendam certum aliquod argumentum ac indicium flagitasti: sed mox audito verbo, ad Verbum semet ipse transtulisti; relictoque pronubo, summa animi perspicacia Sponso adhesisti; nempe velut sponsam immaculatam, mentem ei offerens, sacratioreque illi ratione aptatus: quin et corpus offerens, et cum eo manere quærens ac discipulorum matriculæ ascribi (o fidem!) inque ævum illi coherere, ministrique partes implere, enixe rogas.

Quid ex tuis primum laudabimus? quid vero potissimum, o qui summa dignus admiratione sis, admirabimur? Fidei sinceritatem? veram dilectionem? an sensus modestiam animique lenitatem ac æquitatem? Quod enim audita solummodo Baptistæ voce, illo statim relicto, festine post Jesum abieris, omnem plane virtutem perspicue prodit. Num lenitatis simul modestique sensus ac animi, quod illi illi gloriaque clarissimo, ac omnem prope vincente claritatem, relicto, miti corde atque humili, necdumque claritatem adepto, quæris adherere⁷⁷? Num et fidei istud perfectissimæ, certumque indicium summæ dilectionis? Eum enim qui primus Verbo discipulus accederet, primusque divinæ ejus necessitudinis commercio futurus esset, illius tum Spiritus participem fore, tum virtutum semina

ἀγωγῆς τὸ ὑπερφύε· ἐκτεθαυμακῶς· ἔπειτα τῇ τοῦ κηρύγματος δυνάμει προσεσχηκῶς, καὶ ὡς θεῶν τι τὸ ῥῆμα, καὶ τῶν ὅλων εἰς σωτήριον, ἐπιστήσας τὸν νοῦν, ἐξίστασαι μὲν γονέων καὶ ἀδελφῶν, ἐξίστασαι συγγενῶν· ὅλος δὲ τῆς ἐκείνου γενόμενος φιλοσοφίας, ὑπερεῖδες μὲν κλήρου πατρός, καὶ ἀλείας καὶ ναυτιλίας· ὑπερεῖδες δὲ καὶ τῶν ὅσα καταθέλγει, καὶ πρὸς φιληδονίαν κατασύρει τὸν νοῦν. Κρεῖττον δὲ λοιπὸν, ἢ κατὰ ἄνθρωπον φρονῶν, τὴν ἐρημον μὲν, τῶν ἐν πόλεσιν ἡλλάξῃ διατριβῶν· θορύβων δὲ, τὴν ἡσυχίαν· τρυφῆς δὲ, τὴν ἐγκράτειαν· περιουσίας δὲ, τὴν λιτότητα· καὶ τὴν μετὰ τοῦ Βαπτιστοῦ συνοίκησιν, βασιλείων ἡγούμενος προτιμωτέραν, ὅλην ἐν βραχεῖ τοῦ διδασκάλου διὰ μιμήσεως ἐπεσπάσω τὴν ἀρετὴν, καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές, καὶ τοῦ τρόπου τὸ εὐσταθές, καὶ τὸ τοῦ ἡθους σεμνὸν, καὶ τὸ τοῦ βίου λαμπρὸν, καὶ τῶν ἐπιγελῶν τὴν ὑπεροφίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ οὐράνια συντονίαν, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θεοκρατίαν τοῦ νοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐρχόμενος παρῆν, καὶ μετὰ τῶν δούλων ὁ Δεσπότης· καὶ ὁ τῶν οὐρανῶν Βασιλεὺς, ἐν ὁμοιώματι πένιτος τοῖς πένιτον ἐπιχειροῦν· ἐνταῦθα σου τὸ μέγα προτέρημα καθορᾶται τῆς ἀρετῆς. Ὡς μόνον γὰρ τοῦ καθηγεμόνος ἐπακήκοας, ἴδε ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ Ἰησοῦ λαλοῦντος, οὐκ ἐδίστασας τῇ φωνῇ, οὐ διεκρίθης πρὸς τὴν μαρτυρίαν· οὐδ' αὖ τεκμήριον τι πιστωθῆναι κατὰ τοὺς ἐλιγοπίστους ἀπῆρτήσω· ὁμοῦ δὲ τῷ λόγῳ πρὸς τὸν Λόγον μετετίθεσο· καὶ τὸν νυμφαγωγὸν καταλιπὼν, νοερώτατα τῷ Νυμφίῳ προσεφύου· οἷα μὲν νύμφην ἄμωμον, τὴν δίδοναι προσάγων αὐτῷ, καὶ μυστικῶς προσαρμολόμενος· προσάγων δὲ καὶ τὸ σῶμα, καὶ παρ' αὐτῷ μένειν ζητῶν καὶ μαθητιῶν (ὡ τῆς πίστεως!), καὶ αὐτῷ δι' αἰῶνος συνεῖναι καὶ διακονεῖσθαι παρακαλῶν.

Τί σου πρῶτον ἐπαινέσόμεθα; τί δὲ μᾶλλον, ὃ θαυμασιωτάτε, θαυμασόμεθα; τὸ τῆς πίστεως ἀραιφνές, τὸ τῆς ἀγάπης εἰλικρινές, ἢ τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος καὶ ἀγαν ἐπεικές; Τὸ γὰρ μόνης τοῦ Βαπτιστοῦ τῆς φωνῆς ἀκηκόετα, αὐτὸν μὲν αὐτίκα λιπεῖν, τῷ Ἰησοῦ δὲ προσδραμεῖν, πάσης ἀρετῆς ἀπόδειξις ἐναργής. Ἡ οὐ πραύτητος ἔργον ὁμοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης, τὸν περιώνυμον μὲν ἐκείνον καὶ τὴν δόξαν ὑπέρλαμπρον καταλιπὼν, τῷ πρᾶξαι δὲ τῇ καρδίᾳ καὶ ταπεινῷ, καὶ οὕτω δεδοξασμένῳ κολλᾶσθαι ζητεῖν; Ἡ οὐχὶ καὶ πίστεως τοῦτο τῆς τελειότητος, καὶ ἀγάπης Θεοῦ τεκμήριον τῆς ἀκροτάτης; Τὸν γὰρ πρῶτον τῷ Λόγῳ μαθητευθῆναι· προσιδόντα, καὶ πρῶτον ἐν μετοχῇ τῆς θεαρχικῆς οικειότητος; μέλλοντα καθίστασθαι, εἰς μέτοχόν τε εἶναι τοῦ Πνεύματος ἐκείνου, καὶ σπέρ-

⁷⁵ Habac. ii, 4; Hebr. ii, 57. ⁷⁶ Joan. i, 29. ⁷⁷ Joan. i, 38. ⁷⁸ Matth. xi, 29.

(8) Πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θεοπρίπειαν. Alii communius τὸ θεοπρίπεῖς dicunt. Quidquid est ejus divinarum dotum ac perfectionum, divinas omnes in eo dotes ac characteres, ac si quid ejusmodi dici

potest: quo fere modo Eustat. exponit τὸ θεοπρίπεος; apud Homer. Sed est proprie rates, divinus, idem ac θεωρός et θεοπροπία, raticinium.

ματα προέχειν τῶν ἀρετῶν. Ὅθεν οἰκείως ἔχον κατα φύσιν αὐτῷ, πρῶτος μετὰ τὸν Βαπτιστὴν ἐπέγνω Μεσσίαν εἶναι, τὸν ὑπὸ τῶν προφητῶν μαρτυρούμενον Χριστόν· καὶ πρῶτος τῶν ἀποστόλων αὐτομάτοις ποσὶ, τὸ τοῦ λόγου φερόμενον, προσχωρεῖ καὶ τούτῳ συνοικίζεται.

Οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται τινὰς πρὸ αὐτοῦ φοιτῶντας ὁρᾶν, καὶ παρευδοκιμῆσθαι τῷ ἀγαθῷ· δειλὸν μᾶλλον, ἢ περιεσκεμμένον τὸ πάθος λογιζόμενος· οὐδὲ τὴν παρ' ἐκείνου κλήσιν κατὰ τοὺς ἄλλους ἀναμένει· ὁξύτητι δὲ νοῦ καὶ ἀγχινοῖα τὸν ζητούμενον εὗρων, θερμότητι τούτῳ πίστεως εὐθέως συμφέεται. Τρόπῳ δὲ φιλαγάθῳ κεκρημένος, οὐκ ἀνέχεται μόνος τοῦ ἀγαθοῦ κατατρυφᾶν· ὥσπερ δὲ θησαυρόν τινα μέγαν τὸν Ἰησοῦν εὕρηκώς, τρέχει καὶ Σίμωνι τούτον παραδείξαι· Σίμωνι, ἀδελφῷ τὴν φύσιν, ἀδελφῷ τὴν γνώμην· τὴν τέχνην ὁμοτίμῳ· ἄμφω γὰρ ἀλιεῖς· τὸν τρόπον ὁμοζήλω· νομομαθεῖς γὰρ ἄμφω, καὶ τῆς αὐτῆς ἀληθείας ὁμοίως συζητῶνται καὶ ἑρπασταί.

Τούτον πρῶτον ὁ Ἀνδρέας εὗρων, *Εὕρηκαμεν, ἔφη, τὸν Μεσσίαν*. Περιχαρείας γέμων ὁ λόγος, καὶ θαυμασίας ἡδονῆς. Οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐφραίνειν οἶδε ψυχὴν, ὥς τὸ μετὰ πόνου καὶ πλείστης ἐρεύνης εὕρισκόμενον· οἷς γὰρ ἂν ἐκ τοῦ ἀδοκῆτου περιτύχοιμεν, κἂν μεγάλα δοκῇ, οὐ μετὰ τοσαύτης προσηκάμεθα τῆς σπουδῆς· καὶ διὰ τοῦτο μόνιμά τε τῷ κεκτημένῳ καθίσταται καὶ βεβαιότερα. Διὸ καὶ οὗτος ψυχῇ μὲν φιλοπόνῳ, φιλόλογῳ δὲ διανοίᾳ προσέχων ταῖς Γραφαῖς, ἥδει μὲν τὸν Χριστὸν εἰς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐλευσόμενον, κάμνων [μὴ κάμνων] δὲ τῇ ἐλπίδι, περὶ τὴν τοῦ προσδοκώμενου εὐρεσιν ἐπόνει. Καὶ ἐπειδὴ πρῶτος πάντων εὗρεῖν κατηξιοῦτο, εἰς τε ὅσιν αὐτῷ καὶ λόγος ἦκε βραχεῖς, ἀναβάλλει μὲν τῇ καρδίᾳ τῷ φίλτρῳ τοῦ ἀγαθοῦ· τῷ φωτὶ δὲ τῆς γνώσεως τὸν νοῦν ἀναφθεῖς, πλήρης Θεοῦ γίνεται χαρᾶς· ἥς μόνος οὐ φέρων κατατρυφᾶν, καὶ Πέτρον ἠπείλετο, ὥσπερ εἶχεν πρῶτον τῆς ζητήσεως, οὕτω καὶ τῆς εὐρέσεως λαβεῖν κοινωνόν· διὸ λέγει· *Εὕρηκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὃ ἐστὶ Χριστός· καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς Ἰησοῦν*. Τούτους πρῶτους, καθάπερ ἐκλεκτοὺς λίθους, τιμίους, δοκίμους, ὁ ἀκρογωνιαίος οἰκοδομῶν ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ καταδεσμούμενος καὶ συναρμολογούμενος, ἐπ' αὐτοὺς καὶ τὸν ὅλον ἐξῆς ἱερὸν μαθητῶν ἐποικοδομεῖ χορόν.

Εἰεν, τὸ μὲν δὴ μέχρι τούτων ἰδιοτρόπως ἡμῖν ὑπογράφει τὸν πρωτόκλητον ὁ λόγος· ἐντεῦθεν δὲ, κοινὸς πᾶσιν ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εὐδοκίμησης. Ἡ τε γὰρ πίστις, καὶ ἡ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀγαπητικὴ διάθεσις κοινή· ὁμοίᾳ τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν ἦ τε κλήσις, καὶ ἡ ἐκλογὴ, καὶ ἡ ἀκούθησις τοῦ Χριστοῦ· καὶ γε τῶν θαυμασίων ἔργων ἡ ὄρασις, καὶ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἡ ἀκρόασις.

A prae habere, debebat. Quamobrem, cum natura quamdam cum eo necessitudinem haberet, primus post Baptistam, esse eum Messiam et Christum prophetarum oraculis praenuntiatum agnovit; primusque apostolorum, ultroneis (quod aiunt) pedibus, accedit, ac contubernalis ei efficitur.

Non enim sustinet, ut se priores aliquos Magistrum adeuntes, eique discipulos, videat, bonique studio illi praestantes; meticulosorum potius eum ratus affectum, quam eorum qui solentiori prudentia ducantur. Neque exspectat, quemadmodum alii, ut ab ipso vocetur; sed mentis sagacitate invento illo qui querebatur, fervore fidei illi statim cohaeret. Benignissimisque usus moribus, non fert ut solus bono potiat; sed velut qui ingentem quemdam thesaurum Jesum nactus esset, etiam Simoni spoliatur ostendere: Simoni scilicet natura germano; germano voluntate atque animo; paremque artem proficienti (quippe cum ambo essent piscatores) ac qui pari ducerentur emulatione (quippe ambo Legisperiti) ac qui veritatem pariter conquirent ac deperirent.

Hunc primum Andreas cum invenisset, *Invenimus*, inquit, *Messiam* ⁷⁸. Laeta sermo plenus jucunditatis ac admirandae voluptatis. Nihil enim aequum animum gaudio replere consuevit, ac rei ejus inventio quam multo labore ingentique diligentia quaesieris. In qua enim ex improvise, ac pene casu inciderimus, tametsi magna videantur, non tanto studio affectuque amplectimur. Quamobrem etiam illorum diuturnior firmiorque possessio est. Is itaque etiam animo laboribus indefesso, menteque studiosa Scripturis vacans, venturum Christum ad salutem hominibus praestandam non nesciebat, speque vegetus, ut exspectatum quandoque inveniret, opera satagebat. Quodque omnium primus id nactus esset ut inveniret, inque conspectum admissus, brevem cum illo sermonem miscuisset (qua amoris vi bono afficitur) animo refloret: menteque scientiae luce accensa, Dei gaudio exuberat: quo solus frui non ferens, Petrum quoque festinat, uti primum quaerendi diligentiae, sic et inventionis socium assumere. Idcirco ait: *Invenimus Messiam, quod est Christus: et duxit eum ad Jesum*. Hos primos, velut lapides electos, pretiosos, probatos angularis ille lapis in seipso aedificans, ac charitatis vinculo colligatus ac coaptatus, in eis etiam totum deinceps sacrum discipulorum chorum superaedificat ⁷⁹.

Verum, hactenus quidem peculiariter ac propria seorsim ratione, eum, qui vocatione primus apostolus est, nobis oratio delineat atque describit: postmodum vero communis modus est, quo operantur Evangelio, claruerunt. Tum enim fides, tum dilectionis erga magistrum communis illis affectio est. Par apostolis omnibus tum vocatio, tum electio, ac quod Christum secuti sunt: quod item

⁷⁸ Joan. i, 42. ⁷⁹ Isa. xxviii, 16; I Petr. ii, 6.

admiranda opera viderunt ac audierunt excelsa mysteria. Omnes pariter velut a se excedentes, sic isti Magistro devincti, probraque ornamenta ducentes, ac ejus causa conscitis persecutionibus ignominiiis, arumnis gloriantes, sociique ei passionum ac crucis effecti, in vitæ novitate cum eo surrexerunt. Ac sicut Dei Verbi per dilectionem ac fidem sic et Spiritus vitæ pari omnes præstantia consortes evaserunt⁸⁰; partim quidem, ante passionem; efficacius vero, post passionem ac resurrectionem; divinius, Christo jam in cælos recepto perfectiusque, cunctis perinde e cælo in sono status vehementis illabente divinissimo Paracleto, ad singulos eorum adimplente; testesque auditorum, atque lætos nuntios ac præcones in universam terram illos constituentes⁸¹.

Secundum hæc igitur plerumque alteri præferre non licet, ex illis, qui Deum viderunt, ejusque familiaris usi necessitudine sunt: cunctis scilicet velut præstantissimis margaritis una absolutis gratia; velutque pretiosis lapillis pari cultu ad eximiam unam Regi cælorum coronam gloriæ instruendam contextis. Postquam vero omnes pariter, velut perfecti arietes, Principis pastorum ovibus dati duces juxta divinum oraculum Spiritum sanctum induerant, inde alius aliam orbis terrarum partem sortientes, ad propriam apostolatus sortem, operam Evangelio navaturi exierunt⁸².

Tu vero omni mihi veneratione prosequende Andree, res Deo digna, veræ fortitudinis exemplum, sustinentiæ adamas, patientiæ statua, altera post petram⁸³: a Christo statim firmum Ecclesiæ fundamentum, aquilone in sortis partem accepto, lberos, Sauromatas, Tauros et Scythas, cunctasque regiones ac urbes Ponto Euxino ad aquilonem austrumque adjacentes circumiens insiti cucurristi, Jesu nomen celebrans ac clarificans cucurristi speciosis pedibus Christi Evangelium prædicaturus, tanquam lucis penus ipseque lux ipsa, ad eos qui densissimis obsiti tenebris erant ut lenissimus, ad eos qui furore incitatissimi⁸⁴ ut revera suavissimus ac mitissimus, ad eos qui immitissimi ac durissimi. Quantum enim istarum gentium protervia major,

⁸⁰ Joan. vii, 39; xx, 22. ⁸¹ Act. ii, 2. ⁸² I Petr. v, 4; Luc. xxiv, 49. ⁸³ I Cor. x, 4. ⁸⁴ Psal. lxi, 5; Rom. x, 17.

(9) Ἐταρον ἑτέρου προτυμῆσαι. Sobrie admodum apostolorum ἰσοτιμίαν exponit Nicetas, quod una vocatio, eadem concessa munera eadem cunctis destinata provincia, prædicandi Evangelii ac fundandi ecclesias, quod nihil lædit aliorum aliorumque πρόνοια, maxime Petri, quod gregis princeps erat quodque in eo designata unitas, nec nisi ejus communi fundanda Ecclesiæ, extra quam quidquid est, profanum est: nedum in ipsa Petri persona, sed et in illis qui Petri successores Ecclesiæ clavum tenent, in ipsius sæculi finem, ac quandiu Ecclesia, una illa sponsa, vel in suis facibus ac ruinis, superstes futura est. Gloriantur itaque Græci, ac quotquot alii a Romana Ecclesia discessionem fecerunt, Ecclesiæ catholicæ nomine; παρασυνοῶν ἔστι, quæ sic ludit illisque mansit, non Petri privilegio seniore Romam deficiente, ad

A Καὶ πάντες ὁμοίως, ὥσπερ ἐαυτῶν ἐξεστῶτες, οὕτως ὅλοι τῆς τοῦ διδασκάλου φιλίας καθεστῶτες, καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς καλλωπίζόμενοι, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διωγμοῖς καὶ ταῖς ἀτιμίαις καὶ θλίψεσιν ἐγκαυχώμενοι· καὶ πάσχοντι δὲ συμπάσχοντες, καὶ σταυρωθέντι συσταυρωθέντες, εἰς καινότητα τούτου συνανέστησαν ζωῆς. Καὶ ὥσπερ τοῦ Θεοῦ Λόγου δι' ἀγάπης καὶ πίστεως, οὕτω καὶ τοῦ τῆς ζωῆς Πνεύματος, πάντες ὁμοτιμῶς γεγέννητο κοινωνοί. Μερικῶς μὲν, πρὸ τοῦ πάθους· ἐνεργέστερον δὲ, μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν· θεϊότερον δὲ, μετὰ τὴν ἀνάληψιν, καὶ τελειότερον, πᾶσιν ὁμοίως οὐρανῶθεν ἐν ἡγίῳ πνοῆς βιαίας τῆς θεαρχίας τοῦ Παρακλητοῦ καταπτώσεως, καὶ ἑκαστον αὐτῶν πληρωσάσης· καὶ μάρτυρας αὐτοῦς, ὧν ἀκηκόασιν, εὐαγγελιστάς τε καὶ κήρυκας, B ἐπὶ πᾶσαν καταστήσας τὴν γῆν.

Κατὰ ταῦτα τοῖνον οὐκ ἔστιν ἕτερον ἑτέρου προτυμῆσαι (9) τῶν θεοπτῶν· πάντων ὅλα μαργαρίτων πολυτίμων μίᾳ χάριτι κατηρτισμένων· ἢ λίθων τιμίων ἰσοτιμῶς εἰς ἓνα στέφανον δόξης ὑπέριμον τῇ τῶν οὐρανῶν διαπλεκομένην Βασιλεῖ· ἐπειδὴ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅλα κριοὶ τέλειοι τῶν τοῦ Ἀρχιτοίμου προβάτων ἡγούμενοι, πάντες ὁμοίως κατὰ τὸν θεάρχιον λόγον ἐνεδύσαντο, ἄλλος μὲν ἐντεῦθεν ἄλλο μέρος διαλαγχάνοντες τῇ· οἰκουμένης, πρὸς τὸν οἰκεῖον τῆς ἀποστολῆς κληρὸν, τῷ εὐαγγελίῳ διακονήσαντες ἐξήσαν.

C Σὺ δέ μοι, σεβασμιώτατε Ἀνδρέα, ἀξιόθεον πρᾶγμα, τὸ τῆς ἀληθινῆς ἀνδρίας ὑπόδειγμα, ὃ τῆς καρτερίας ἀδάμας, ὃ τῆς ὑπομονῆς ἀνδρίας, ἡ μετὰ τὴν πέτραν πέτρα· ἡ μετὰ τὸν Χριστὸν εὐθύς ἀρρύαχης τῆς Ἐκκλησίας κρηπίς, τὸν βορρᾶν κληρωθεὶς, Ἰσθρας καὶ Σαυρομάτας, Ταύρους καὶ Σκύθας, καὶ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν, ὅσαι τε πρὸς ἄρκτον Εὐξείνου τοῦ Πόντου, καὶ ὅσαι πρὸς νότον διέκχυνται περιῶν, ἑδράμας ἐν δίψει δοξάζων τὸν Ἰησοῦν. Ἐδράμας ὁρατοῖς ποσὶν εὐαγγελιούμενος Χριστόν· ὡς πλήρης φωτός, καὶ αὐτοφῶς ὢν, πρὸς τοὺς σκοτεινοτάτους· ὡς πραῢτατος, πρὸς τοὺς μαυικοτάτους· καὶ ὡς τῷ ὄντι χρηστότατος, πρὸς τοὺς ἀτεράμονας καὶ σκληροτάτους. Κατὰ τοσοῦτον γὰρ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς σῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ δόξα

D novam (ipsam errorum matrem, ictique hæresiarum antistitibus incessam, uti merito Calecas poster ipse Græcus Græcis suis objicit, in suo Περὶ οὐσίας et ἐνεργείας) Ecclesiæ catholicæ res nomenque transivit. Describendam nuper ex V. cl. probeque erudit D. Ballesdens, integro codice Gregorii Cyprii patriarchæ Constantinopolitani, post ademptam Latinis eam urbem, epistolæ, quæ præcipue viderentur aliquid ecclesiasticum habere possentque frugis aliquid in rem ecclesiasticam afferre. In eis una Latinorum et cum eis sententium insectatio, quod schismatici, quod scindant Ecclesiam, in eos ulciscendum, arcendos qui secus doceant vel sentiant: argumenta, quibus sua statuat, nulla, cum sic eruditus videri velit, et qui perpetuo illi blanditur ac laudat, magnus Logotheta.

τῆς ἀγνωστῆς ὑπερφερῆς, καθ' ὅσον καὶ ἡ τῶν
ἐθνῶν ἱεραρχία τούτων, καὶ ἡ θρησκεία περιφανής.

Ἔγω γάρ, φησί, Κύριος τοῦς ὄντας αὐτοῦ, καὶ
τοῦς πρὸς ἐκάστην διακονίαν ἐπιτηδεύουσιν εἰδῶς, καὶ
ἅμα τῇ πρώτῃ πλάσει τούτοις ἀθεωρήτως συνεισὼν,
ἀναλόγως τε τῆς ἐκάστου προθέσεως τὴν παρ' ἐαυ-
τοῦ χαρίζομενος ῥοπήν, πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν ἐκα-
στον κατευθύνει τελειότητα. Ἐκεῖνος καὶ μετὰ σοῦ
τοῖς ἀπλοτρωμένοις καὶ ζοφερωτάτοις ἐπιδεδη-
μηκῶς, νοητὰς αὐτοῖς ἐπαφῆκε μαρμαρυγὰς. Οἷα
γὰρ νεφέλῃ φωτὸς, νεφέλῃ κούφῃ καὶ μυστικῇ τῇ δια-
νοίᾳ ἐποχοῦμενος, καὶ τοῖς ἀλαμπέσιν ἐκείνοις ἐθνεσιν
ἐπιφοιτῶν, σύμμετρον αὐτοῖς, καὶ ὡς ἦν θεμιτὸν,
τὴν τῆς θεογνωσίας ἀκτῖνα παρεγύμνωσε διὰ σοῦ.

Ἀλλὰ τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ φιλανθρωποτάτου
πρὸς τοὺς ἀπανθρωποτάτους συνουσίας; Πρῶτον μὲν
τῷ ὁμογλώσσῳ πρὸς ἐαυτὸν ἐπεσπάσατο τὴν ἀν-
ήμερον ἀκοήν· τῷ ὁμοίῳ γὰρ φησὶ τὸ ὅμοιον ἐφέπε-
ται. Διὰ τοῦτο καὶ γλωσσῶν ἐν εἰδει τὸ Πνεῦμα τοῖς
ἀποστόλοις ἐπεφοίτα· καὶ πρὸ τῶν ἄλλων σημείων,
ὁ μερισμὸς αὐτοῖς ἐνήργητο τῶν γλωσσῶν, ὡς τῇ
κοινωνίᾳ τοῦ λόγου μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀπασὶ θαύ-
μασι τῶν ἀτιθάσων ἡμερουμένων ψυχῶν. Τῷ ταυτῷ
τοίνυν τοῦ φθέγματος, τὸ ἀγαθοειδὲς τοῦ τρόπου
μιγνύς, καὶ ἦτιον, καὶ πρᾶς, καὶ τὸ τραχὺ τούτων
καὶ ἄγριον ἐν τούτοις καταμαλάσων καὶ ἀπνὲς,
κατ' ὁλίγον αὐτοὺς ὑπεποιεῖτο.

Εἶτα, φίλιον ἐαυτῷ καὶ προσήγορον τῇ συνθειᾷ
τὸ δυσμενὲς καταστησάμενος, οὕτως εὐκαίρως πρὸς
ἐπίγνωσιν ὠδήγει Θεοῦ. Καὶ γὰρ τὸ ἐξαίφνης ἀφα-
σθαι τῆς ὑψηλῆς θεολογίας, οὐ μόνον οὐκ ὠνησεν ἀν-
τοῖς ἄφρονες καὶ παχεῖς, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς πολλάκις
καὶ κακίας μελζονος ἀνῆψε πυρκαϊάν. Τὸ δὲ ταῖς
κοιναῖς ὁμιλίαις πρότερον τοῖς ἀσεβέσιν ἐθιζόμενον,
καὶ ὁμοίωσιν τούτοις ἀνομοίῳ φιλοῦμενον, φυσικοῖς
τε καὶ συντρέφοις ὑποδείγμασι χρώμενον, οὕτω κατὰ
μικρὸν συμβιδάσκειν πρὸς εὐσεβείαν, ἀρίστην εἶναι
τάξιν διδασκαλίας καὶ ἔργον ἀποστολικῆς οἰμαί φρε-
νός.

Οὕτως ὁ μέγας ἀπόστολος, τὰ πλεονὰ τοῦ Βορρᾶ
μετιῶν, ὅρη κατέστησε Σιών. Καὶ γὰρ ὅσοις ἔχουσιν
εὐθύτητος μετῆν, ὅσοις μοῖρα λογικῆς φρενὸς καὶ
διανοίας, ἀνθρωπίνον ὀρῶντες, τῇ τε τοῦ λόγου λαμ-
πρότητι, τῇ τε τοῦ βίου τελειότητι κατὰ τοσοῦτον
ἐκείνους ὑπεραίροντα, καθ' ὅσον αὐτοὶ τῶν θηρίων
καὶ τῶν κτηνῶν ὑπερέχουσιν ὑπελάμβανον, καὶ τούτου
παντάπασιν ἠτῶμενοι τῆς ἀρετῆς, ὑπεκατέκλινον
μὲν τῇ διανοίᾳ, προήεσαν δὲ τῷ δι' αὐτοῦ κηρυτ-
τομένῳ φωτί· καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος φωτι-
ζόμενοι, καὶ τῷ τῆς ἀναγεννήσεως ὕδατι καθαι-
ρόμενοι, καὶ τῷ τῆς υἱοθεσίας Πνεύματι τελειού-
μενοι, εἰς Ἐκκλησίας ἁγίας τῷ Ὑπεραγίῳ κατ-
ηριζοντο.

A sœvitiaque ac feritas illustrior atque notior, tanto
virtutis tue magnificentia, ac iustitiæ claritas, ex-
cellentior atque altior.

Novit enim, inquit, Dominus qui sunt ejus⁶⁵ at-
que ad singula quæque ministeria idoneos cogno-
scens, illisque a prima statim formatione inaspecta-
bili ratione suum eis auxilium benignissime præ-
bens, unumquemque ad eam, quæ ex illius ratio-
nibus est, perfectionem dirigit. Ille una comes ad
eos profectus, qui longe alienissimi ac caliginosissi-
mi erant, spiritales eis fulgores immisit. Tanquam
enim nube lucida (nube scilicet levi ac mystica)
tua invertus mente, obscuratisque illis gentibus
adveniens, moderatum, ac quantum licebat, divinæ
cognitionis ac fidei radium, te auctore, illis manife-
stavit⁶⁶.

At quisnam modus, quo vir humanissimus cum
immanissimis congrēdiebatur? Primum quidem ejus-
dem sermonis usu, ferocem auditum ad se attra-
hebat. Sic enim natura comparatum, ut simile si-
milli proclive adducatur. Idcirco etiam Spiritus in
specie linguarum apostolis advenit, ejusque afflatu,
ante alia signa, divisis linguis impartiti sunt; quod
nimirum sermonis potius communione, quam ullis
aliis miraculis, agrestes animi et indomiti mansue-
scent ac cicerentur. Illi itaque paris eloquii vi, bo-
nitatem commiscens et lenitatem et mansuetudinem,
hisque qua horrebant, morum asperitatem et fero-
ciam ac sœvitiam subigens, eos paulatim alliciebat.

Deinde cum amicos ac colloquio faciles infensos
C alioqui animos consuetudine ipsa reddidisset, sic op-
portune ad Dei notitiam fidemque adducebat. Quod
enim quis repente sublimem theologiam aggrediatur,
nedum nihil insipientes crassioreque ingenio homi-
nes juverit, verum etiam non raro iræ majorisque
nequitie flammam accenderit. Communibus autem
colloquiis prius impiis consuescentem, dissimilique
similitudine eorum ineuntem gratiam, atque ex
natura petitis familiaribusque exemplis utentem, sic
paulatim pietati aptare ac componere, eum demum
optimum docendi ordinem ac apostolicæ mentis fa-
cinus existimo.

Eum in modum magnus Apostolus latera aquilo-
nis incessens, montes effecit Sionis⁶⁷. Quodquod
enim rectitudinis vestigium inerat; quotquot sen-
sus animi ratione utentis mentisque particulam
ullam retinebant, hominem contuentes, tum ratio-
nis splendore, tum vitæ perfectione, tam ipsis emi-
nere, quam illi bestiis atque jumentis præstarent,
arbitrabantur: illiusque omnino se virtuti impares
agnoscentes, ei animum submittebant, atque ad
eam, quam prædicabat, lucem accedebant: verbo-
que gratiæ illustrati atque regenerationis aqua
emundati, nec non adoptionis Spiritu consummati,
in Ecclesias sanctas, ei qui omnem sanctitatem ex-
cedit componebantur.

⁶⁵ II Tim. II, 19. ⁶⁶ Isa. XIX, 1. ⁶⁷ Psal. XLVII, 3.

Nec absque cruore magnum fidei illis constābi-
liebatur mysterium : sed sicut Magister ac Dominus
proprio sanguine testamentum suum obsignavit,
sic quoque par erat ut probatissimus discipulus non
nudis solum verbis salutare Dei annuntiaret, sed
ut etiam proprio sanguine disciplinam sanciret.
Quia igitur fieri non poterat, ut omnes penitus ve-
ritati assensum præberent; quemadmodum Judæi
prius adversus Jesum manum extulerant, sic ad-
versus Andreā instructi Scytharum animi; regum
ira præceps, cædem spirans præsidium impetus at-
que judicium, populorum fera coitio : hinc carceres
atque verbera, distracta membra ac dilacerata :
quin et ligna et lapides et gladii, quidquid deni-
que cruentis hominibus in manus venisset, armorum
loco venerandum caput impetebant. Prompta
victima, ut pro immolantibus prompte sacrificare-
tur; ac ceu debitum, ipsius causa prius immolato,
suum ipse libaret cruorem; atque (o Dei imitatio-
nem)! pro neci tradentibus sacrificium offerret.

Quid vero magnus ille pontifex? Libentissime qui-
dem habet victimam, volentisque animi perfectionem
odoratur odorem suavitatis⁸⁸, perfectam tamen
atque integram victimam rursus restituit, majori-
bus coronis atque præliis reservans. In eum modum
Andreas adversarios superabat; atque Christo con-
fixus cruci, per eum qui dilexerat, potiore in om-
nibus victoria gaudebat⁸⁹.

Omnes igitur aquilonis oras, omnemque Ponti
maritimam, in virtute sermonis sapientiæ ac intel-
ligentiæ, in virtute signorum et prodigiorum, Evan-
gelisti complexus prædicatione; ubique erectis aris,
sacerdotibusque ac episcopis ubique fidelibus præ-
positis, ad illustre hoc Byzantium accessit. Huc vir
admirabilis obiter veniens, exstructaque in arce Dei
Matri æde; elegantī quidem illa schemate, cujus
tamen moles pro fidelium tunc paucitate angustiis
suis responderet; dignoque Ecclesiæ pastore magno
Stachy assignato, uberes postmodum hac in urbe

⁸⁸ Gen. viii, 11. ⁸⁹ Gal. ii, 19.

(10) Ὁραὶον μὲν τὴν κατασκευὴν. Exstabat forte
vestigium aliquod sic elegantis ædiculæ ac sacelli,
vel a maioribus traditum Nicetas acceperat, cum
ipsa moles exigua esset, ac pro eorum paucitate
qui Byzantii nomen Christo dederant, per breve
illud tempus, quo Andreas ille prædicavit. Ipsum
oppidum ac urbem, πολὺνιον adhuc tunc vocat
Metaph. sive quisquis auctor est Commentarii in
Andream apostolum, a me representati Latine ex
cod. card. Mazar. et quod Græcorum Menæa inte-
grum in ejus die festo habent. Quod vero Andreas
ipse eam fundavit Ecclesiā, eique Stachyn unum
e Septuaginta, ut Græcorum traditio est, præfecit,
nihil apostolicam Ecclesiam facit, aut admodum
celebrem, ante translatam eo imperii sedem, qua
Byzantio novæ Romæ illata dignitas, sæculari
primum fastu, postmodumque etiam sacerdotio;
quanguam diu oblectante Romana sede; cui mole-
stium videretur sæculari eo ambitu convelli Eccle-
siarum privilegia, viamque schismati præstrui,
et ut a matre discederet, quæ jure vel injuria re-
liquis præter eam, eique secunda jam tum præ esse

Kal οὐ χωρὶς αἵματος τούτοις τὸ μέγα τῆς πίστεως
ἐκρατύνετο μυστήριον· ὥσπερ δὲ τὸν διδάσκαλον
καὶ Κύριον τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν αὐτοῦ σφραγίσαι
διαθήκην, οὕτως ἔδει καὶ τὸν δοκιμώτατον μαθητὴν
οὐ φιλοῖς λόγοις μόνον τοῦ Θεοῦ σωτήριον εὐαγγε-
λίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ οἰκίῃ αἵματι τὴν αὐτοῦ βεβαιώ-
σαι διδασχὴν. Ἐπειδὴ οὖν πάντας ἄρδην οὐκ ἦν τῇ
ἀληθείᾳ συγκαταθέσθαι· ὥσπερ Ἰουδαϊκῇ κατὰ τοῦ
Ἰησοῦ πρότερον ἐπὶ ἥρτο χεῖρ, οὕτως κατὰ τοῦ Ἀν-
δρέου παρεσκευάστον Σκυθικῇ· καὶ θυμὸς βασιλέων
προπετῆς, καὶ φωνῶδης ἀρχόντων ὄρη, καὶ θηριώ-
δης ἐπισύστασις λαῶν· καὶ εἰρκταί, καὶ μάστιγες
ἐντεῦθεν, ἔλκυσμοί τε καὶ μελῶν σπαραγμοί. Ναὶ δὴ
καὶ ξύλα καὶ λίθοι καὶ μάχαιραι, καὶ πᾶν τὸ ἐπιτυ-
χὸν ταῖς μαιφῶνις χερσίν, ὅπλον κατὰ τῆς τιμίας
ἐφέρετο κεφαλῆς. Καὶ τὸ θῦμα πρόθυμον, προθύμως
ὑπὲρ τῶν θυομένων αὐτὸν ἱερουργούμενον· καὶ ὡς
ὀφειλόμενον τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ τεθυμένῳ πρότερον τὸ οἰ-
κεῖον ἐπισπένδον αἷμα· καὶ (ὦ τῆς θεομιμησίας!)
ὑπὲρ τῶν ἀναιρῶντων προσάγον εἰς ἐξίλασμα.

Καὶ τί ὁ Ἀρχιερεὺς ὁ μέγας; Προσέτιμος μὲν
τὴν θυσίαν ἀσμενέστατα, καὶ ὁσμὴν εὐωδίας τὴν
τελειώτητα τῆς προθέσεως ὁσφρώμενος· ἄρτιον δὲ
καὶ ὁλόκληρον αὐθις τὸ λογικὸν ἱερεῖον ἀποκαθιστῶν,
καὶ ἐπὶ μελίσσοι τοῦτο δόξαι καὶ ἀγωνίσμασι τα-
μιεόμενος. Οὕτως ὁ μέγας Ἀνδρέας, τῶν ἀντιτεταγ-
μένων περιῆν, καὶ οὕτως συσταυρούμενος τῷ Χριστῷ,
ἐν πᾶσιν ὑπερνίκα διὰ τοῦ ἡγαπηκτοῦ αὐτόν.

Πάντα τοιγαροῦν τὰ κλίματα τοῦ βορρᾶ, καὶ πᾶ-
σαν τοῦ Πόντου τὴν παράλιον, ἐν δυνάμει λόγου σο-
φίας καὶ συνέσεως, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων
τῷ Εὐαγγελίῳ περιλαβὼν· πανταχοῦ τε θυσιαστή-
ρια, ἱερεῖς τε καὶ ἱεράρχας τοῖς πιστεύουσιν καθ-
ιστῶν πανταχοῦ, τοῦτερ δὴ τῷ περιωνύμῳ Βυζαντίῳ
προσεπλάσεν. Ἐνταῦθα κατὰ πάροδον ὁ θαυμαστος
γεγονὼς, καὶ ναὶ παρὰ τῇ ἀκροπόλει τῇ Θεομήτορι
δειμάμενος, ναὶ ὥραϊον μὲν τὴν κατασκευὴν (10)·
ἀναλογουμένη δὲ τὸ μέγεθος τῇ τῶν ἐν ἀρχῇ τότε πε-
πιστευούτων ὀλιγότῃ· καὶ ποιμένα δὲ ἄξιον τῆς

vellet : ac quæ postmodum errorem affinxit, ut
ejus ipsius jugum excuteret; unaque audiret Ec-
clesia Catholica, omnium ipsa προεδρία, nulla jam
illi veteris Romæ τῆς προεδρίας dignitate ac po-
tentia. Quæ prima Photii strues, tumque cæularii
ab eoque reliquorum eam sedem non ornantium,
sed fœde stuprantium; cæca sane temeritate, quasi
non Christi hæc in Petro institutio, sed regum au-
ctoritas atque jus in palpone incubatore, vel etiam
in tyranno, ἀνάρτητῃ tum imperii tum Ecclesiæ;
quo utroque rubros calceos ambiisset, ac quorum in
ipsa Ecclesia repulsa, qui æqualis Romano antistiti
esse nequiverat, diabolica superbia, illi se superio-
rem ac summum Ecclesiæ προεδρον præfecit. Qua
de re in Historia Byzant. ex monumentis quæ apud
me exstant, omni majora exceptione, ad utriusque
tyranni ac schismatis inceptoris tempora; jamque
prelo parata sunt, si quando regia Lupara, aliis
plene superfluis fatigata, ad ejus Historiæ absolu-
tionem convalescat, eaque sibi, regique Christianis-
simo semper Augusto atque victori, gloriæ ennu-
lum quærat.

Ἐκκλησίας τὸν μέγαν Στάχυν ἐγκεκληρωκὼς, ἔδει-
ξεν τὴν εἰς ὕστερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φανησομένην
δαψιλὴν τοῦ Πνεύματος καρπογονίαν. Οὐα γὰρ σίτος
κόκκου ὁ ἐρὸς ἐκείνος Στάχυν πεσὼν ἐν αὐτῇ, καὶ
ταῖς οὐρανίαις ἀρθείαις ὀροσούμενος· καὶ τῇ ἐπιτη-
δειότητι τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ψυχῶν καὶ διανοιών
ἐμπλουτύνόμενος καὶ αὐξάνόμενος, ἑκατονταπλασίω
καρπὸν.

Διὰ τοῦ Βυζαντίου δὲ Θράκην ὁ θεοτάτος ἀνὴρ
ἐπιὼν, ἵνα τὰ μεταξὺ συντέμω, διὰ Μακεδονίας καὶ
Θεσσαλονίκης τοῖς Πελοποννησίοις, καὶ τελευταίον
ταῖς Πάτραις τῆς Ἀχαΐας προσχωρεῖ· ὅπου δὴ γενό-
μενος, καὶ ἐρὼς τοὺς ἐγγίζοντας ὁ θεόσοφος ἐκκλη-
σιαζόμενος· Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, ὡ ἀν-
δρες Ἀχαιοί, παρεκάλει, πρὸς οὐρανόν· ἡλιὸν τε
καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας, καὶ πᾶσαν τῶν νοου-
μένων κτίσιν διδασκαλεῖον οὖσαν τοῦ Κτιστὰτος
ἐπὶ γινώτε. Ὅς, δὲ ὡν ὁμοίως ἀναρχος καὶ ἀθάνα-
τος, ἀπειρος καὶ ἀσώματος, ἀληπτος καὶ ἀπρόσ-
ιτος, πρῶτον μὲν νοερὸν κόσμον καὶ ἄνθρωπον, καὶ
οἰκίον ἑαυτῷ εἰς δόξαν ὑπεστήσατο· δευτέρον
δὲ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον καὶ φθαρτὸν καὶ σωμα-
τικόν, τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς συνστῶτα, καὶ
πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, κατεσκευάσατο. Ἰδίαις
δὲ τὸν ἀνθρώπον μόνον τῶν ζώων διαπλάσας
χερσὶ, καὶ λόγῳ τοῦτον τετιμηκὼς, καὶ νοῦ καὶ
σοφίας ἡξικῶς, τῆς οἰκίας εἰκόνα μεγαλειότη-
τος εἰργάσατο.

Τοῦτον ἐν παραδείσῳ θέμενος κατ' ἀρχὴς, τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς ἐπέταξεν πάντων ἡγεμονεῖν. Φθόνῳ
δὲ τοῦ διαδόλου καὶ ἀποσεξίᾳ ἰδίᾳ τὴν ἐντολήν
τοῦ Θεοῦ παραβᾷ, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ παραδείσου
πεσὼν, καὶ τοῖς κτήρεσι τοῖς ἀνοήτοις παρασυμ-
βληθεὶς καὶ ὁμοιωθεὶς, αὐτοῦ μὲν ἦκεν εἰς λήθην
ὁλοτελή· τῇ κτίσει δὲ λοιπὸν καὶ τοῖς ὁρωμένοις
ἐναπερίδων τὸν νοῦν, καὶ γε τὸ καλὸν τοῖς
ὀφθαλμοῖς νομισθὲν ἀθέως θεοποιῶν, τοῦ ὄντως
ὄντος ἀπομισθαίνει Θεοῦ· καὶ οὕτως ἀνθρώποις
αὐτοῖς ὁ νοῦς, τοῦ ἐνὸς καὶ ἀληθοῦς τῆς φιλίας
ἀπορραγείς, μυρίαῖς ὅσαις εἰδώλων καὶ πλάνης
περιγέχθη συμφοραῖς.

Διὰ τοῦτο Θεὸς ἀνθρώπος γίγεται· Θεὸς αἰώ-
νιος, ἢ ὑπεραιώνιος· Θεὸς ἀπροσδεής, τέλειος,
μόνος τὴν φύσιν ἀγαθὸς καὶ ὑπεράγαθος· μόνος
δυνατὸς τὴν ἰσχὺν καὶ ὑπερδύναμος. Οὗτος
οἰκτῶ χρησάμενος, τὸν μονογενῆ, τὸν ἰσοσθενῆ
καὶ συνάναρχον αὐτοῦ Λόγον, εὐδόκησε δοῦναι
τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἱλαστήριον, ὃς Παθρόντος ἀγίας
ἀπορρήγματος ὑποδύς, καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρώπος
ὑπερουσίως ὁ αὐτὸς ἡμῖν γεννηθεὶς· ἔπειτα μετὰ
λαμπρῶς καὶ θεοκρεπτοῦς τῆς ἐκ λόγων καὶ ἔργων
μαρτυρίας ἀναδειχθεὶς· ἔπειτα τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν
σωτηριοῖς πυθίμασι, καὶ τῷ θεῷ σταυρῷ προσ-
ωμιλῶς, καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν τριήμερος ἀναστὰς,
καὶ ἐμπροσθεν ἡμῶν ἀναληφθεὶς εἰς τὸν οὐρανόν,

A futuros Spiritus fructus ostendit **. Velut enim tri-
tici granum sacer ille Stachys in terram cadens,
coelestique rore irriguus, ac subjectarum illis ani-
marum mentiumque aptitudine dilatatus adauctus-
que, centuplum etiamnum sanctæ fidei fructum inte-
gra segete edit.

τὸν τῆς ἀγίας τελεσφορεῖ πίστειος ἄχρι καὶ τήμερον

Byzantio autem vir divinissimus Thraciam in-
grediens (ut quæ media sunt perstringam) per Ma-
cedoniam et Thessalonicam, Peloponnesios aggre-
ditur; ac ad extremum Patras Achaïæ venit. Ubi
constitutus sancteque eos qui accederent divinus
magister pro concione cogens: Tollite, quæso, aie-
bat, viri Achæi, in cælum lumina; solemque et lunam
et stellas, omnemque earum rerum, quæ mente intel-
liguntur, creaturam, ejus qui creavit ac condidit ad-
discendi ludum apertum agnoscite. Is, cum semper
nihil dissimilis, æternus et immortalis, infinitusque
et incorporeus, incomprehensusque sit et inaccessus,
primum quidem animorum mundum atque mentium,
nec existentem in materia, velutque sibi familiarem,
in gloria condidit (16); tumque alterum, hunc nimirum
sensibus objectum ac corruptioni obnoxium corpo-
reumque, ex cælo et terra constantem, cunctisque quæ
in eis sunt, fabricatus est: solum autem ex animan-
tibus hominem propriis formatum manibus, et ratione
atque sermone ornatum mentique ac sapientia instru-
ctum, suæ simulacrum majestatis fecit.

Hunc in paradiso ab initio positum, universis quæ
in terra essent, præesse constituit. Diaboli autem in-
vidia suaque ipsius socordia Dei mandatum transgres-
sus eamque ob rem e paradiso prolapsus, ac jumentis
insipientibus comparatus illisque similis effectus, in
ejus plenam oblivionem venit *: jamque creaturæ ac
rebus in aspectum cadentibus adhibens animum, im-
pieque quod pulchrum oculis visum esset in Deum
consecrans, a vero excidit Deo: sicque mens humana,
ab unius verique amore abscissa, innumerabilibus se
simulacrorum errorisque æumnis ac malis inseruit.

Eam ob rem Deus homo fit. Deus æternus, sive
æterno major. Deus nullius egens, perfectus, solus
natura bonus ac supra quam bonus: solus fortis ac
potens omnemque potentiam excedens. Placuit huic
miseratione uso, ut unigenitum, ejusdem secum
naturæ ejusdem potentiæ ac coæternum Verbum
suum peccatoribus propitiationem daret. Isque (Dei
scilicet sermo) sanctam Virginem rei maritalis
expertem subiens, Deusque ac homo idem nobis super-
substantialiter natus, tumque magnifico divinoque
verbis operibusque testimonio declaratus atque pro-
ditus; ac deinde salutaribus nostri causa passio-
nibus divinaque cruce perfunctus, atque ex mortuis
triduanus suscitatus, nobisque coram in cælum re-

** Joan. xii. 4. * Psal. xlviii. 13.

(11) Cf. Greg. Theol. orat. in Christi natalem.

ceptus, in Dei dextera consedit. Qui et sanctum Spiritum suum in nos postea abunde effudit, cuius virtute ac invocatione, uti videtis, daemones ab obsessis pelluntur corporibus, morbi fugiunt, cæci visum recipiunt, surdi auditum, claudorum bases consolidantur, resurgunt mortui, ægrique omnes animorum corporumque affectus insanabiles, solo Christi nomine convelluntur.

Igitur denuntiamus vobis, viri sapientissimi, ac adhortamur, ne verbum salutis huius, quod per nos vobis annuntiatur, repudiatis: sed variis istis virtutibus confirmati, credite uni Deo vivo ejusque Unigenito, qui pro nobis homo factus est et crucifixus et resurrexit, ascenditque in cælos, ac rursus cum gloria e cælis venturus est, ut vivorum ac mortuorum Judex sedeat, singulisque pro eo ac gesserunt reddat. Huic credentes, baptizamini in ejus nomine; sanctique Spiritus suscepto dono, illuminamini animo, illuminamini mente, inque eum modum ab impura emundati daemonum religione ac cultu, hæredes efficiamini vitæ æternæ in Christo Jesu.

ῥωτισθε τοὺν, καὶ οὕτως τῆς ἐρατοῦς τῶν γενήσεσθαι ζωῆς αἰωνίου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ejusmodi semper doctrinis tantaque prodigiorum vi, totam vir summe admirandus nimium quantum Achaiae provinciam in stuporem agens, ab idolorum paulatim errore subducebat, virosque simul ac mulieres, senes, pueros, nobiles, privatos, sapientes et rudes, divites ac pauperes veritati admovebat. Adeoque provexit prædicatione et invaluit, ut et Maximilia proconsulis uxor et Stratocles illius frater, Deo vero crediderint; susceptoque baptizate, in doctrina Apostoli perseverarent. Sic Græcorum ac Barbarorum detritus omnis simulacrorum cultus; sicque daemonum omne supercilium, Jesu in Andrea virtute detractum atque convulsum: sic denique Domini Ecclesiae quotidie exaltate ac fide roborate.

Quia igitur eum in modum vir beatissimus in

(11') Μαξιμίλλαν ἀνδράπαιον τὴν γαμετήν. Etiam Græci in Synaxario, fusiusque illis Metaphr. sive cujuscunque alius antiquis Actis, in quibus et illud de ea habetur, Reverso Roma proconsule ac viro, noluisse maritali copula illi commisceri, eo quod Christiana jam fide imbuta nollet cum homine nesciente Christum consuescere; sed cum Davide, qui Deum odissent, odisset: quod forte disciplinae Christianae non satis consentiat, nulla tali fidei conjugii licentia, nisi ubi infidelis illi commanere non sustinet absque Salvatoris injuria: exstant tamen in Actis Clementis Romani de Theodora Sisinnii uxore pene similia, aliisque non paucis, quæ omnia durum dicere Manichæorum fulgine aspersa. Forte eam ipsam ducebant piæ mulieres Salvatoris injuriam, quod mariti obstinatius infideles manebant, et ut proclive est, sibi suæque superstitioni uxores addicere studebant: aut studere videri poterant. Quæ August. refert ac suggillat ex Actis Andreae, l. De fide contra Manich., c. 58, plane Manichaica sunt, vereque digna Leucio Manichæo auctore; quod ipsa nolens viro debitum

ἐν δεξιᾷ κεκράθηκε τοῦ θεοῦ· ὅς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, μετὰ ταῦτα πλουσίως ἐξέχευεν ἐφ' ἡμᾶς, οὗ τῇ δυνάμει καὶ τῇ ἐπικλήσει, καθὼς ὁρᾶτε, δαίμονες τῶν ἀνθρώπων σωμάτων ἐξελαύνονται, νόσοι δραπέτευουσιν, τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, κωφοὶ ἀκούουσιν· καὶ ἀναβιβάζονται μὲν χαλοὶ, ἀνίσταται δὲ νεκροὶ, καὶ πάθη πάντα ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνίσταται, μόνον καταργεῖται τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ.

Τοίνυν παραγγέλλομεν ὑμῖν, ὡς ἄνδρες σοφοὶ, καὶ παραινοῦμεν, μὴ ἀποστραφῆναι τὴν λόγον τῆς ζωῆς ταύτης, τὸν δι' ἡμῶν ἐν ὑμῖν καταγγελλόμενον· ἀλλὰ ταῖς ποικίλαις ταύταις βεβασιόμενοι δυνάμει, πιστεύσατε ἐν ᾧ θεῷ ζῶντι, καὶ τῷ τούτου μονογενεῖ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνθρωπίνου σθένει καὶ σταυρωθέντι καὶ ἀναστάντι, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθόντι, καὶ ἐρχομένῳ πάλιν μετὰ δόξης ἐκ τῶν οὐρανῶν, κρίσιν ποιήσασθαι ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τοῦτο πιστεύοντες, βαπτισθῆτε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαμβάνοντες, φωτισθητὶς ψυχὴν, δαιμόνων ἀποκαθαίροντες τελεστής, κληρονόμοι

Τοιαύταις ἀπὸ διδασκαλίας, τηλικούτοις δὲ τέρασιν πᾶσαν ἐπὶ πολὺ τὴν Ἀχαΐαν γῆν, ὁ θαυμασιώτατος ἐξιστῶν, ὅπερ ἔγχε μὲν τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης κατὰ μικρόν· προσήγετο δὲ τῇ ἀληθείᾳ, ἄνδρας ὅμοι καὶ γυναῖκας, γέροντας, νέπια, ἄρχοντας, ἰδιώτας, σοφοὺς τε καὶ ἀμαθεῖς, πλουσίους καὶ πένητας. Ἐπὶ τοσούτον δὲ τὸν λόγον αὐξάνεσθαι καὶ κραταίουσθαι, ὥστε καὶ Μαξιμίλλαν ἀνδράπαιον τὴν γαμετήν (11'), καὶ Στρατοκλέαν δὲ τὸν αὐτοῦ σύγγονον, τῷ τῆς ἀληθείας καταθέσθαι θεῷ· καὶ βαπτισθέντας, τῇ τοῦ Ἀποστόλου προσηγορίᾳ διδάξῃ. Οὕτως εἰδωλολατρεῖα πᾶσα τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων· καὶ δαιμόνων ὄφρυς οὕτω πᾶσα, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀνδρῇ τοῦ Ἰησοῦ δυνάμεως ἡμεῖς τοῦ καταργούμενα· καὶ οὕτως αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Κυρίου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑψοῦντο, τῇ πίστει στερεοῦμεναι.

Ἐπεὶ δὲ τούτον ἐπὶ πολὺ τὸν τρόπον ὁ μακαριώ-

reddere, supposuerit marito ancillam suam Eucliam nomine, exornans eam, etc., aliaque plane putida, quibus nihil commune cum his quæ versamus, præter nimiam forte illam religionem castitatis servandæ, aut etiam viri infidelis consuetudinis vitandæ. Quæ exstat de Andreae Passione Achaie presbyterorum Epistola, Maximillam Egetis uxorem non habet, sed senatoriam mulierem ac prænobilem, quæ martyris corpus et apostoli religiose sepelierit, cuius ille rei nomine ad imperatorem delaturus esset, non ausus, quia fulgebant nobilitate, ordinaria quasi potestate in eam manus injicere, seu etiam civium, qui plures Christiani essent ab Andrea conversi, majorem stragem edere: sive alias Maximilla ejus uxor erat, sive non. Non enim hæc pugnant: quod ejus tanta nobilitas, et quod uxor proconsulis esset. Nicetas ubique cantior, oratorisque licentia, uxorem Egetis dixit, reliqua tacuit, aut certe subobscurius dixit; cum et ipse crucis Andreae causam tradit, quod Egeatis γυναῖκας ἡστέχει καὶ ἀδελφῶν, uxorem fratremque quasi amittebat, auscultantes fidei quam Andreas prædicabat.

τατος βεβιωκώς, τὸ ἔργον τετελειώκε τοῦ Χριστοῦ· καὶ αὐτὸς μὲν ἐσχάτῳ γῆρει τὸ σῶμα πεπονηκώς ἐπέθει τὴν ἀνάλωσιν, ἐκάλει δὲ τοῦτον ἀνωθεν ὁ ὑπερουράνιος Νυμφίος πρὸς ἑαυτόν· καὶ ὁ Πατὴρ δὲ ὁ ὑπέρθεος (12), τὰς ἀγκάλας ὑψηλῶς, εἰς τοὺς γάμους προσεδέχετο τοῦ Μονογενοῦς, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὠδοποιεῖ τοῦτω τὴν ὁδὸν καὶ κατίθουν· ὁ τε νυμφὼν αὐτῷ ὡς πανάγῳ παγκάλως διηγάμετο, καὶ οἱ Σεραφεῖμ μὲν κύκλωθεν ἐστῶτες τὴν τρισάγιον αἰνεσιν ἡρμόζοντο· οἱ Χερουβεὶμ δὲ, τῷ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν δόξαν εὐλογημένην ἀνεβάλλοντο, καὶ οἱ Θρόνοι πρὸς ὑποδοχὴν, καὶ πᾶσαι δὲ τῶν οὐρανίων αἱ Δυνάμεις τῷ τιμιωτάτῳ τοῦ Θεοῦ παιδί πρὸς δεξιῶσιν παρεσκευάζοντο· καὶ οἱ μὲν τῶν ἱερῶν νόων ἐπ' αὐτὸν οὐρανῶθεν ἐκεῖ καταβαίνοντες, οἱ δὲ ἀναβαίνοντες, λείαν αὐτῷ καὶ ἄγαν εὐπορον τὴν ἀνάδασιν ἡτοιμάζοντο, ἔδει λοιπὸν αὐτὸν κάτω τὸ τοῦ σώματος ἑλυτρον ἀφέντα, πρὸς τὸν ὑπερούσιον ἀσωμάτως ἀναπτῆναι· καὶ τοῦ τῆς σαρκὸς πάχους βράχυντα, γυμνῷ τῷ Πνεύματι πρὸς τὸ Πνεῦμα καθαρῶς ἐνδημεῖν. Ἐδεῖ μείναι τὴν γῆν ἐπὶ γῆς, εἰς ἁγιασμὸν ἐσομένην τῇ γῇ, καὶ τῆς αὐτοῦ πίστεως ἐνέχυρον, τὸ ἱερὸν σκήνος καταλιπεῖν τοῖς πιστοῖς, αὐτὸν δὲ κοῦφον ἀρθῆναι πρὸς οὐρανόν, τῷ ὑπερουρανίῳ συν-εσόμενον.

Ἀλλὰ τί τὸ τῆς ἀναλύσεως ὄργανον; Σταυρὸς, τὸ σημεῖον τοῦ ἐσταυρωμένου, τὸ σκήπτρον τοῦ Παμβασιλέως, ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀδραυστον πάντων τῶν ἁγίων ὄπιον. Σταυρὸς, ὥσπερ ὄργανον μὲν πρότερον θανατικὸν τῷ Ἰησοῦ πρὸς τῶν Ἰουδαίων κατασκευασθεὶς, σύμβολον δὲ ζωῆς παρ' αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις πᾶσι δοθεὶς· οὕτω καὶ τῷ πιστοτάτῳ τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ μαθητῇ, τοῦ θανάτου μὲν ὄργανον πρὸς τοῦ Αἰγέτου καταπηχθεὶς, καὶ τὸ αἵτιον, ὅτι ἐῖ γυναικὸς ἡστόχει καὶ ἀδελφοῦ, τῆς Ἀνδρέου πίστεως καὶ θεηγορίας ἡρτημένων· ζωῆς δὲ ὕλον, οὐ Μαξιμίλλῃ, καὶ τῷ Στρατοκλεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσαις ὁμοῦ ταῖς Πάτραις, καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ σωτηρίας ὑπόθεσις γεγονώς.

Καὶ γὰρ ὡφελθεὶς ὁ πρεσβύτατος ἐπὶ τοῦ ὕλου· καὶ οὐ προσηλωμένος, ἀλλ' ἐφ' ἡμέραις αὐτῷ προσδεδεμένος τρισὶν, ὥσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς τινος ἡ ἀκρωρείας τοῦς παρεστῶτας αὐτῷ λαοὺς ἐφορῶν, καὶ τὰ τῆς μυσταγωγίας ῥήματα παρατιθεὶς, σαρκὸς μὲν παρῆναι παραμελεῖν· ἡδονῆς τε σώματος ἡττάσθαι· μηδεμιᾶς, μηδὲ τι τῶν ὀρωμένων ἢ λυομένων ἄξιον ἡγεῖσθαι σπουδῆς· μόνῃς δὲ ψυχῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, τῆς κατὰ πίστιν ἀληθείας φημί, τῆς πρὸς τὸ τῶν ἐφετῶν ἀκρότατον ἐκστατικῆς ἀναγωγῆς, καὶ κοινωνικῆς ὁμοιότητος καὶ συναφείας θεολογικῆς, πάσῃ σπουδῇ, πάσῃ μηχανῇ καὶ παντὶ σθένει χρεῶν ἔλεγεν ὁ θεόληπτος; ἐπιμελεῖσθαι.

⁹⁹ Joan. xvii, 4. ¹⁰⁰ Phil. i, 25. ¹⁰¹ Isa. vi, 5. ¹⁰² Ezech. iii, 12.

(12) Ὁ ὑπέρθεος. Quasi supra quam Deus; longe excedens quidquid deum de Deo concipiamus; sive deitas intelligatur, ut in creatis dicitur, et participatione, sive etiam ut in Deo, sic a nobis affirmate

A longos annos protracta vita, Christi opus peregerat⁹⁹; ac quidem ipse extrema senectute defesso corpusculo, solvere cupiebat¹⁰⁰; supercælestis vero Sponsus e cælis ad se vocabat; omnique maiore deitate Pater, passis ulnis ad Unigeniti nuptias expectabat; sed et Spiritus sanctus ascensum prospere muniebat iterque dirigebat; thalamusque, velut omni castitate ornato, decore omni patebat; ac Seraphim quidem in circuitu stantes trinæ laudationis canticum aptabant¹⁰¹, Cherubim vero sedenti super thronum benedictam gloriam repetitis vocibus personabant¹⁰²; Thronique susceptionis ergo, ac cælestes omnes Potestates, ad nobilissimum Dei famulum triumpho accipiendum paratæ erant; atque aliæ quidem sacrarum mentium ad eum illuc e cælis descendentes, aliæ vero ascendentes, planum valdeque expeditum ascensum muniebant; jam necesse erat ut relicto in terra corporis involucro, ad substantia omni maiorem corporis expers evolare; abruptaque carnis mole ac crassitie, nudo spiritu ad Spiritum pure emigraret. Necesse erat ut terra in terra manente, futuraque illa terræ in sanctificationem, illiusque pignus fidei, sacre exsuvie fidelibus cederent, ipseque levis in cælum tolleretur, cum eo versaturus, qui excelsior cælo est.

Quodnam vero sic emigrandi atque solvendi organum fuit? Nimirum crux, signum crucifixi, sceptrum universorum Regis, Christi gloria, sanctorum omnium inviolabilis armatura. Crux, sicut prius a Judæis Jesu structa velut mortis organum, cunctisque ab eo sanctis data tanquam vitæ signum; sic et fidelissimo Christi cruci affixi discipulo, mortis organum ab Ægeate fixa (ea scilicet ratione quod uxore fratreque frustraretur, ab Andræ penditibus fide ejusque divinis sermonibus quæ tamen nedum Maximillæ et Stratocli, sed et cunctis Patrum civibus, omnique Achæ salutis causa exstiterit.

Sublatus enim in crucem provecæ ætatis senex, nec illi confixus, sed tridui spatio alligatus, velut e specula montisque vertice stantes populos intuens, sacratorisque doctrinæ verba proponens, hortabatur carnem despiciere, nulli corporis voluptati ac libidini cedere, nihilque eorum quæ cerni oculis possunt aut intereunt, studii dignum ducere; animæ duntaxat ejusque operationis (veritatis scilicet fidei) exstatici ad supremum eorum, quæ desiderari possunt, animi ascensus, sociæque similitudinis ac conjunctionis theologicæ, omni diligentia, arteque ac robore, vir Deo plenus aiebat curam habendam esse.

ex creatis, et ut illorum auctor est, intellecto: cujusmodi plura in l. *De Mystica Theologia*: non ὑπέρθεος, quasi aliis personis magis Deus, aut illis superior existat; quod esset Arianici furfuris.

Hujus unius quam maxime assumendam sollicitudinem, quippe cum Dei opus sit²⁴; inque eo primitus laborandum; omnes autem terrenas possessiones, ceu fluxas, spernendas esse: bonam corporis habitudinem, ut quæ ipsa fragilis sit, contemnendam; animoque virtutis causa laborante connitendum fortiter admonebat, nec laboribus faticendum. Unam scire mortem qui sit philosophus, peccatum scilicet ac impietatem. Veram hanc mortem esse veram nimirum vitam ignorare, animique oculos claudere, ne Christi fidei radiis collustrentur. Hanc tremendam acerbamque aiebat mortem; quam autem infideles inferant, cunctis suaviorem deliciis, vitæque causam existimandam esse, ut quæ ipsi Vitæ, ipsi Luci atque luminum Patri (omnis scilicet pulchritudinis auctori omnisque bonitatis parenti) admoveat,

Ne igitur, filii, eorum causa indignemini qui interimunt. Nam et inviti vitam conciliant; et cum lacerare arbitrentur, beneficium præstant: putantes honori detrachere, honorem accumulunt: existimantes affligere atque ærumnæ auctores esse, ad verum ac nunquam diffuens gaudium transmittunt. Non igitur mihi mœroris causa et tristitiæ animique doloris, injusta hæc existimata sententia. Esset mihi plane valde molesta ac tristis, ac vere mortis causa, siquidem justa esset. Si deprehensi essemus facinoris rei; si nos Ægeati morte dignos exhibuissemus. Nunc autem veram vitam, vitam stabilem, ineffabilem, inextinguibilem, quam oculis vidimus, manibus contrectavimus²⁵; cujus ipso rei periculo virtutem cognovimus, cum annuntiemus, cunctosque (quod nostrarum partium est) boni socios assumere studeamus, ejusque rei gratia in talia incidamus, non delicti pœnas luimus, sed clarescimus; non punimur, sed sereamur; nec (ut quis putaverit) morte afficimur, sed vita donamur²⁶. Quid enim vir fortissimus virtutis causa injuria affici ac cruciari, philosophi sensu existimaret, quam justificari ac coronari? Quid vero Jesu causa in crucem agi ac interimi, quam vita ac deitate augeri; ac sicut supplicii mortisque similitudine, sic claritatis societate ei copulari, ac cum eo in æternum regnare.

Atque hæc quidem ad plebem: sibi vero vir reipsa sapientissimus incumbens, atque ad eum, quem in se manentem habebat, sermonem convertens, Gratias, inquit, ago tibi, mea voluptas ac gloriatio, mea exsultatio ac exaltatio, mea lux, mea potestas, mea corona, mea substantia, mea claritas, mea gratia, nomen desiderabile, divinumque nomen.

Gratias tibi, Jesu, vitæ meæ, meæ respirationi, alto Cordis mei sensui, mentis meæ gloriationi, quem Dei amore amo quo [tui liceat æterna voluptate; quem habeo, quem sitio, cui vivo, ac cui sum alligatus, et ad quem urgeor provehorque, ac contente contendo.

Α Τούτου μόνου φροντίζειν ὅτι μάλιστα δεῖν, ὡς ἔργου καθεστῶτος Θεοῦ, καὶ περὶ τοῦτο προηγουμένως πονεῖν· κτήσεως δὲ γῆνης πάσης, ὡς μεούσης, ὑπερροπῆν· εὐπαθείας σώματος, ὡς οὐ μενούσης, ὑπερφρονεῖν· καὶ ψυχῆς δὲ ὑπὲρ ἀρετῆς πονούσης, ἀνδρὶζεσθαι παρήγγελλε, καὶ μὴ ἐκκακεῖν θάνατον δὲ μόνον εἰδέναι φιλόσοφον, τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἀσέβειαν. Θάνατον τοῦτον ἀληθῆ, τὴν ἀληθῆ ζωὴν ἀγνοεῖν, καὶ μωπάζειν τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς, ὡς μὴ ταῖς ἀκταῖς τῆς πίστεως καταυγασθῆναι Χριστοῦ. Τοῦτο θάνατον ἔφασκεν εἶναι φρικτὸν καὶ πικρόν· τὸν παρὰ τῶν ἀπίστων δὲ ἐπαγόμενον, πάσης ἡδύως τρυφῆς καὶ ζωῆς αἰτίον ἡγεῖσθαι, ὡς αὐτῇ προσάγοντα τῇ αὐτοζωῇ, τῷ αὐτοφωτὶ, καὶ τῷ φωτὶ Πατρὶ· τῷ πάσης καλλοποιῶ καλλονῆς, τῷ πάσης ἀγαθότητος ἀγαθοποιῶ.

Μὴ οὖν ἐπὶ τοῖς ἀναιρουσιν, ὧ τέκνα, δυσχεραίνειν. Ἀκορτεες γὰρ ζωοποιοῦσι· καὶ κακοῦν νομιζόντες, εὐεργετοῦσι· καὶ ἀτιμοῦν οἰόμενοι, τιμωροῦσι· καὶ θάλλειν ἡγοῦμενοι, ἀπὸς τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀβύσσον παραπέμπουσι χαράν. Οὐκ οὖν ἐμὲ δυσθυμία, οὐκ ἀνία, οὐδὲ λύπης αἰτία, ἡ ἀδίκᾳ αὐτῇ νομιζομένῃ κρίσις. Ἦν ἄν μοι, φησὶν, σφόδρα λυπηρὰ, καὶ ἐντως θανάτου πρόξενος, εἰσαφ' ἐνδικος ἦν· εἰ κακοῦργοῦντες ἐδῶμεν· εἰ ἀξίον ἑαυτοῦς θανάτου τῷ ἀληθεῖ παρестήσαμεν· νῦν δὲ ζωὴν ἀληθῆ, ζωὴν μένουσαν ἀβύσσον, ἦν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐώρακαμεν, ταῖς χερσὶν ἐψηλάφησαμεν· ἥς διὰ πείρας ἐγνώκαμεν τὴν δύναμιν, ταύτην εὐαγγελιζόμενοι, καὶ βουλόμενοι πάντας ὅσοι ἐφ' ἡμῖν, τοῦ ἀγαθοῦ λαβεῖν κοινωνίας, καὶ τοιοῦτοις περιπλοκτοῦντες δι' αὐτὴν, οὐ τιμωρούμεθα, δοξαζόμεθα δὲ· οὐ κολαζόμεθα, σωζόμεθα δὲ οὐδ' ὡς ἂν τις ὑπολάβοι, θανατούμεθα, ζωούμεθα δὲ. Τί γὰρ τὸ ὑπὲρ ἀρετῆς ἀδικεῖσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι; ὁ ἀνδρείστατος ἐφιλοσόφει, ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη καὶ στεφανοῦσθαι; Τί δὲ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ δόξης σταυροῦσθαι καὶ νεκροῦσθαι, ἀλλ' ἡ ζωοποιεῖσθαι καὶ θεοῦσθαι· καὶ ὥσπερ τῇ ὁμοιότητι τοῦ πάθους οὕτω καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς δόξης συμφύεσθαι, καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας;

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ πλῆθος· αὐτοῦ δὲ πάλιν ὁ τῷ ὄντι φιλοσοφώτατος γινόμενος, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτῷ μένοντα τὸν λόγον ποιούμενος, Εὐχαριστῶ σοι, φησὶ, τὸ ἐμὸν ἐντρυφήμα καὶ καλλώπισμα, τὸ ἐμὸν ἀγαλλίαμα καὶ δῶγμα, τὸ ἐμὸν φῶς, τὸ ἐμὸν κράτος, τὸ στεφάνωμα τὸ ἐμὸν, ἡ ἐμοῦ παρουσία, ἡ ἐμὴ δόξα, ἡ χάρις ἡ ἐμὴ, τὸ ἐκικρόθητο ὄνομα, τὸ θαράχιον ὄνομα.

Εὐχαριστῶ σοι, Ἰησοῦ, τῇ ζωῇ μου, τῇ ἀντιπροσῳ μου, τῷ ταυριάματι τῆς καρδίας μου, τῷ κανυζήματι τῆς διαβολίας μου, οὗ ἐρῶ Θεοῦ ἔρωτι, οὗ ἐναίμην αἰωνίῳ τρυφῇ, ὃν ἔχω, ὃν διψῶ, ὃν ζῶ, καὶ ὃν δέδεμαι, καὶ πρὸς ὃν ἐπειρομαι καὶ ἀνιρομαι, καὶ συντεταμένως ἀνατειρομαι.

²⁴ Joan. vi, 29. ²⁵ I Joan. i, 2.

Εὐχαριστῶ σοι, Χριστέ, τῷ Κυρίῳ μου καὶ Θεῷ Α
μου καὶ Βασιλεῖ μου, ὅτι με πρὸς τοῖς ἄλλοις,
καὶ τῇ κοινῳρίᾳ τετίμηκας τοῦ σου πάθους· ὅτι
με τὸν δρόμον τελῆσαι καλῶς, τὸν ἀγῶνα νομίμως
ἀγωνίσασθαι, καὶ τὴν πίστιν ἐνίσχυσαι βεβαίαν
τηρήσαι. Καὶ νῦν διὰ τοῦ σταυροῦ τούτου ὑψού-
μενον, πρὸς σέ χαριστόνως ὑπόλαβς, φιλοφρό-
νως δεξίωσαι, πατρικῶς ἐναγκαλίσαι καὶ γε παρὰ
σοι μένειν, ἐν σοι ζῆν, ἀγαλλιῶσθαι δι' αἰῶνος
ἐν σοι, κατατέραςθαι καταξίωσον ἐν σοι, καὶ
τῆς σῆς ὡραιότητος, τῆς σῆς βασιλείας κατατρῶν, ἧς οὐδὲν μοι τῶν ἐπὶ τῆς κατ' οὐδένα
προτετιμῆσθαι καιρὸν.

Ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἀπαρχάς, τὰς
συναγωγὰς τῶν πιστῶν, τὰ τῶν ἐμῶν ἀκροθίρια
πόνων, τὰ δράγματα τῆς γερῆρας τῆς ἐμῆς, ἃ τῷ
σου περιπεπολημῇ Πνεύματι, φύλασσέ μοι, Χρι-
στέ, καὶ τήρει, καὶ σκέπε τῆς βασκανίας τοῦ πο-
νηροῦ. Μεγάλυνόν σου τὸ ποίμνιον, ἀγαθὲ, κρα-
ταίωσον, ἰσχυρὲ· σθένωσον, πολλαπλασιάσον,
ὥστε πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τῆς ἀπάτης ἐλευ-
θερουμένην τοῦ δυσμενοῦς, πρὸς τὴν ἀλήθειαν
τοῦ Εὐαγγελίου καθορμηθῆναι· ὥστε τῆς σῆς
κληροδοτηθῆναι τὴν γῆν.

Τοιοῦτοις ῥήμασι, καὶ ἔτι πολλῶν πλεοναί καὶ κρεί-
τοσιν, ὧν τρισμακαριώτατε μαθητὰ, τῷ διδασκάλῳ
καθομιλῶν, καὶ ὅλος ἐν τῷ Θεῷ ἐξεστῶς, εἶδες μὲν
ἀναγεγνῶσθαι σοι χρυσίως τοὺς οὐρανοὺς· εἶδες δὲ καὶ
τὸν Βασιλέα τῶν οὐρανῶν, ὡς ὑπέσχετο, μυστικῶς
ἐμφανισθέντα σοι, καὶ νοσηρτάτοις καρδίαις δμῶσιν
ὕψιλως καὶ θεοπροπῶς αὐτῷ προσβαλὼν, καὶ ἀρρήτων
τινὶ καὶ μυστικῇ θυμῷ καὶ τερπνότητι συνδεόμε-
νος καὶ ἐφεπόμενος, συνανελήφθης μετὰ παρρησίας
καὶ ἀγαλλιάσεως εἰς τοὺς οὐρανοὺς· καὶ οἶα χιτῶνα
τὸν ἱερῶτατον σκήνος τῷ ξύλῳ καταδεδεμένον ἀφελς,
αὐτὸς ἐπήρθης τῷ πνεύματι, καὶ σύμμορφος ὄντως
ὤφθης ἐν ὑψίστοις, τῷ σώματι τῆς δόξης Χριστοῦ.

Χαῖρέ μοι τοιγαροῦν, ὦ πρωτόκλητε καὶ προβά-
θμῃ (13) τῶν ἀποστόλων καὶ ἀρχηγ· ὁ μετὰ τὸν
σύγγονον μὲν τὴν τάξιν εὐθὺς, τὴν κλήσιν δὲ πρὸ
αὐτοῦ· τῆς εἰς τὸν Σωτῆρα δὲ πίστεως καὶ μαθητείας,
οὐ τῷ Πέτρῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις γενόμενος
ἀπαρχὴ μαθηταίς.

Χαῖρε, ὅτι τῷ προδρόμῳ λύχνῳ προκαταυγασθείς,
δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐχειραγω-
γῆθης· ὅτι πρῶτος τὸν Ἀμὸν τοῦ Θεοῦ καὶ καλὸν
Ποιμένα τῶν προβάτων ἐπεγνωκῶς, ὡς ἀρνίον ἀκα-
κον, ἄχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, τούτου σαφῶς
ἐπηκολούθησας· διὰ καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον γεννήτορα
συνυψόμενος, καὶ εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετά-
σματος συνεισιῶν, τοῦ υπερτάτου πάντων ὀνόματος
κατηξιώθης.

Χαῖρε, ὅτι τὸν ἀληθῆ τῶν ψυχῶν Νυμφίον, πρῶ-

Gratias tibi, Christe, Domino meo et Deo meo
ac Regi meo, quod præter alia, etiam tuæ me so-
cium passionis honoraveris⁹⁶ : quod ut cursum probe
consummarem, certamen legitime certarem⁹⁷, ac fir-
mam servarem fidem, vires roburque præbueris⁹⁸. Nunc
itaque per hanc elevatum crucem, ad te gaudio sus-
cipe, amanter benigneque accipe, paterne amplectere ;
ac vero apud te manere, in te vivere, in æternum in te
exsultare, in te delectari concede ; tuoque decore ac re-
gno potiri, cui nihil terrenorum usquam velim anteire.

Sed et Ecclesiarum primitias, fidelium cœtus meo-
rum laborum manubias, culturæ meæ manipulos, quos
tuo acquisivi Spiritu, mihi, Christe, custodi, serva-
que, ac a nequissimi invidia protege. Adauge gregem tuum,
qui bonus es ; confirma ac robora, qui fortis es ;
conforta, multiplica, quo omnis hominis anima,
inimici errore liberata, tuto se portu ad Evan-
gelii veritatem recipiat ; ut quam cito tui agnitione
et gloria repleatur universa terra.

ἐπιτρώσεως καὶ δόξης σύμπασαν, ὡς τάχιστα,

Istiusmodi verbis, longeque iis pluribus ac potio-
ribus, ter beatissime discipule, magistro collo-
tus, totusque Deo excedens, vidisti cœlos tibi oc-
culte apertos, vidisti et cœlorum Regem, ut erat
pollicitus, mystice apparentem, perspicacissimisque
animi oculis sublimiter ac divine illi incumbens,
arcanæque quadam ac mystica animi jucunditate
et oblectatione ipsi devinctus ac comes, cum favore
et exultatione pari triumpho in cœlos receptus es :
sacratissimumque tabernaculum tunica instar e
ligno vinctum relinquens, ipse spiritu elatus, ve-
reque in excelsis conformis factus corpori clarita-
tis Christi es⁹⁹.

Salve igitur mihi sis, primo in apostolis vocate
graduque eorum prime et antesignane : ordine
quidem dignitatis secunde statim a fratre, at prior
illo vocatione : fide autem in Salvatorem discipu-
lorumque matricula, nedom Petro, sed et discipulis
omnibus facte primitiæ.

Salve, quod præcurrente lucerna primum illu-
stratus, per illam ad Solem justitiæ adductus es :
quod cum Agnum Dei bonumque illum ovium
Pastorem cunctis prior ipse agnovisses, velut ovīs
innocens, ad mortem usque, idque mortem crucis,
eum palam secutus es : quamobrem etiam ad cœ-
lestem Patrem una sublimatus, inque interiora
velaminis pariter ingressus, supremum omnium
nomen consecutus es¹⁰⁰.

Salve, quod verum animorum Sponsum, cum

⁹⁶ Joan. xx, 28. ⁹⁷ II Tim. iv, 7. ⁹⁸ II Tim. ii, 4.

⁹⁹ Philipp. iii, 40. ¹⁰⁰ Hebr. vi, 19.

(13) Καὶ προβάθμῃ. Novi hoc tituli sola voca-
tione, fideique in Christum explicatæ primitiis,
intelligendum est ; cum aliqui Petrus, ipse junior,
omnibus Andræ præeat, unus ipse coryphæus ac
gregis dux, princepsque apostolorum ac Christi

singularis vicarius, in quo fundata Ecclesiæ unitas,
non in Andrea, ullove alio discipulorum : qui
proinde absolute προβάθμιος, apostolorum primitiæ
ac primas electus a Domino est.

primus promudi testimonio didicisses, totusque statim charitatis modis vulneratus esses, ac ejus prorsus captus dulcedine, cervique in modum siti maxima te illi adjunxisses, ac vitali latice affatim potatus atque inebriatus esses, ex ejus in te pinguedinis abundantia plures inebriasti, torrensque voluptatis gentibus multis exstitisti⁹⁹, quibus velut aquam multam operientem maria Christi notitiam ubertim eructasti⁹⁹.

Salve, quod ipsam Jesu faciem videre meruisti, ipsoque gubernatore tum spiritali, tum quod sensu percipitur, enavigato mari, atque ad crudivoras gentes profectus, non ab eis devoratus es, sed eos Christo venatu cepisti; nec ab eis consumptus es, sed et latitantem in eis draconem peremisti: mirandisque operibus in stuporem agens, cogensque ad Domini fidem, Ecclesias Christo crexisti.

Salve sis, crucifixi crucifixe, benedicti benedictæ, dilectissimi dilectissime, discipule et præco, et apostole ministerque divinissime; angelorum decus, apostolorum firma basis, sanctorum fulcimentum, Ecclesiæ fundamentum et gloria.

Salve, et exsulta valde in Christo Jesu, qui velut in curru Cherubico in te requiescit; ac tanquam nostræ gentis apostolus, patriæque tutelarior ac curator, clementer rogo et miseranter nostræ quoque humilitatis miserere; benignissimumque Patrem tuum ac Deum exorans, ad ipsum nobis viam dirige, ut ex ejus doctrina exque judiciorum justitiæ rationibus inculcate super terram conversati, omnium Regi Christo, te intercessore, cum gloria præsentari mereamur; quem decet omnis gloria, honor, adoratio, una cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

ORATIO V.

Laudatio sancti et celebratissimi apostoli Jacobi Zebædi.

Haud ita pridem vivus nos veræ Theologiæ fons, mysticum Paracleti tonitruum, concinna ac suave

⁹⁹ Psal. xxiv, 9 ⁹⁹ Isa. xi, 9.

(14) Sunt quædam ex Evangelio, exque libro Actuum apostolicorum de Jacobo explorata, quædam vero de illius rebus gestis ante passionem ambigua: de adventu scilicet in Hispaniam, deque prædicatione, num solis Judæis prædicaverit, an etiam gentibus. Ill. annal. pater in notis, vix tandem acquiescens dicentibus venisse in Hispaniam, nec rem adeo absurdam videri, ut non deoqui possit, modo ne etiam gentibus Christum annuntiasset existimetur, sed solummodo Judæis; putat tunc potuisse venire, cum facta est magna illa Hierosolymis persecutio Stephani cæde, quando et dispersi omnes discipuli per Samariam et Galileam, exceptis apostolis, qui ut gregis arietes ac reliquis fortiores illic remanserant, ut sic dispersam Ecclesiam denno congregarent. Nihil enim vetat etiam aliquos apostolos discessisse, qui ipsi sic dispersis solatio

Α τος τοῦ συμφαγωγῶ ταῖς μαρτυρίαις ἐπεγνωκὼς, καὶ τοῖς τῆς ἀγάπης μέτροις εὐθὺς ὁλος κατατρωθεὶς, καὶ κατακράτος τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος ἡττηθεὶς, καὶ αὐτῷ τρόπον ἐλάφου διψητικώτατα προσδραμών, καὶ τῶν ζωηρῶν ναμάτων ἀναπλησθεὶς τε καὶ μεθύσας, ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς ἐν σοὶ πίστεως ἐμέθυσας πολλοὺς· καὶ χειμάρρους τρυφῆς ἔθνεσι γέγονας πολλοῖς, οἷς ὥσπερ ὕδωρ πολὺ κατακαλύπτον θαλάσας, τὴν γνῶσιν κατακόρως ἐναπηρέευσεν Χριστοῦ.

Χαῖρε, ὅτι τῆς αὐτοπροσώπου θέας τοῦ Ἰησοῦ καταβιώεις, τὴν τε νοητὴν θάλασσαν, καὶ τὴν αἰσθητὴν ὑπ' αὐτῷ κυβερνήτῃ διαπλεῖς, καὶ τοῖς ὁμοφάγοις τῶν ἀνθρώπων ἐπιδημῶν, οὐ κατεδρώθης ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐξώγησας τῷ Χριστῷ· οὐ κατηναλώθης, τὸν ἐμφωλεύοντα δὲ τούτοις δράκοντα ἀνέβλεψας· αὐτοὺς δὲ, θαυμασίοις ἔργοις ἐκοτήσας, καὶ τῷ Κυρίῳ πιστεύειν ἀναγκάσας, ἐκκλησίας ἀνεστήσω Χριστῷ.

Χαῖρέ μοι, ἐσταυρωμένε τοῦ ἐσταυρωμένου· εὐλογημένε τοῦ εὐλογημένου· ἡγαπημένε τοῦ ἡγαπημένου, μαθητὰ καὶ κήρυξ καὶ ἀπόστολε, καὶ θεϊκῆς λειτουργίᾳ· τὸ τῶν ἀγγέλων ὠράσιμα, τὸ τῶν ἀποστόλων ἔργημα, τῶν ἀγίων στήριγμα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐδραῖωμα καὶ καλλώπισμα.

Χαῖρε καὶ ἀγαλλία σφόδρα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ ὥσπερ ἐν ἄρματι Χερουβείμ ἐπαναπαυομένῳ ἐν σοὶ· καὶ ὡς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἔθνους ἀπόστολος, καὶ προγονικὸς ὑπερασπιστὴς, καὶ ὡς πατρικὸς ἀντιλήπτωρ καὶ κηδεμὼν, εὐσπλαγγυνὸς δέομαί σου καὶ οἰκτιρμόνως καὶ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος μέμνησο, καὶ τὸν ἀγαθὸν σου Πατέρα καὶ Θεὸν δυσωπῶν, καταύθυνον ἡμῖν τὴν ὁδὸν πρὸς αὐτὸν, ἵνα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης ἀμώμως ἐπὶ τῆς γῆς πολιτεύσάμενοι, καταβιωθῶμεν τῷ παμβασιλεῖ διὰ σοῦ προσανεχθῆναι μετὰ δόξης, Χριστῷ· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ πανεξένημον ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (14).

Πρώτην μὲν ἡμᾶς ἡ ζωὴ τῆς ἀληθινῆς θεολογίας πηγὴ, ἡ μυστικὴ τοῦ Παρακλήτου βροντὴ, ἡ ἐναρ-

D essent, ac per eam etiam occasionem aliis locis Christum evangelizarent; velut etiam Ananias Damasci, alique aliis locis. Verum sive tunc eaque occasione, sive postea atque alia non satis nobis nota, nihil vetat sanctissimum apostolum adisse Hispaniam, ut ejus Ecclesiæ suadent monumenta; eodem fere instinctu quo Paulus postea; ut nempe Judæis, quorum ingens turba ex priori dispersione per Hispanias disseminata erat, Evangelii lucem inferret. Id certe primo satagebant apostoli, antequam in gentes dividerentur, eisque ex instituto (relictis Judæis ut pervicacibus atque indignis Christi munere) Christum prædicarent; ut scilicet antea in illis, quasi Christi mandato, operam præbarent; neque id solum intra angustos Judææ limites, sed et ubique gentium, ubi celebriores erant ac numerosiores Judæorum cœtus, sive alias legis cul-

μόνος λύρα καὶ εὐχος τῶν οὐρανίων φωνῶν· ὁ τῆς A
τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπώνυμος, Ἰωάννης, ὁ μέγας καὶ

torum : per quam ipsam occasionem factum est ut et Græcis Christi Evangelium, ante etiam Jacobi necem, a viris Cypriis aliisque Antiochiæ annuntiaretur, Act. xi. Quod si hoc a discipulis vix secundi ordinis, quidni ab apostolis, et inter apostolos fere principe, Jacobo ? Potuit ergo interim in Hispania versari, et quidquid est apostolici muneris præstare, ac, quod postea Paulus, obduratis Judæis et viam Domini bonam blasphemantibus, ad gentes converti, vel certe illarum explorasse animos, num ad fidem aptiores essent, deque illis relaturus (velut etiam factum est Antiochiæ) Hierosolymam ad Petrum et apostolos reliquos ascendisse ; per quas moras Herodes Agrippa ante festum Paschæ cervicem illi amputavit. Ac forte simile aliquid in Jacobo præcessit, quod postea in Paulo Actuum apostolicorum historia nobis manifestavit. Nempè delatæ quædam querelæ, sive perlatus Hierosolymam rumor, ab iis Judæis quos vel in Hispania, vel aliis locis inviserat, tanquam et ipse discessionem prædicaret a lege, et gentibus Evangelii ostium aperiret ; vel non omnem œconomiam quam Joannes illius frater, vel etiam reliqui Hierosolymam apostoli et Jacobus loci episcopus servaret. Certe peculiare aliquid fuit, ut sic Herodes Agrippa legis æmulatione, ac putans se obsequium præstare Deo, non Petrum, non Joannem, non quemquam aliorum invaserit, sed potissimum Jacobum, ac reliquorum primum, cujus cæde in Petri necem exarserit. Hæc tota mens, quam ipse nobis Nicetas insinuavit, quibus sic loquitur, τὴν ἐξηκον δὲ τέως Ἑκκλησίαν συστάσασα τῶν ἐθνῶν, quasi Jacobi prima omnium prædicatio sic conculcasset desertam hactenus gentium Ecclesiam, sensumque Evangelii sensim illi indiderit : quod vel maxime in Hispania factum sit. Vellem pro Hispanis testes antiquiores, et probatè magis fidei, quam quos habent. Isidorus plura habet consuta mendaciis, ut bene Baron. Proinde non verus Isidorus : Flavius Dexter, auctor supposititius ; Beda ipse non satis vetustus, et forte interpolatus : Callixtus, alique pontifices, possunt ipsi pium sensum suum de Jacobo ejusque in Hispania apostolatu et miraculis aperire, et etiam libris ecclesiasticis inserere ; sed historicam fidem, nisi ex probatis monumentis, non possunt certam præstare. Utque in Jacobo sic in aliis, in quibus nulla pietatis jactura, licet post etiam diplomata pontificia, vel instituta publica auctoritate sanctorum veneratione officia, a viris doctis et studiosis certius aliquid inquiri. Quod recudendis Romæ nuper fastis ecclesiasticis diligenter præstitum audio, et summopere laudo ; quippe nullum majus ad pietatem fomentum, quam certa veritatis assertio. Græcis prorsus ignotus Jacobi hic in partes occiduas adventus. Nicetas, in Judæa et Samaria prædicasse habet, ab illa dispersione, quæ facta est sub Stephano, tumque reversum ut inviseret Hierosolymorum Ecclesiam, sic ab Herode captum et occisum. Hippolytus adhuc parcius, ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ κηρύσσων, cum prædicaret in Judæa : nec aliter Menzæ Græcorum. Abdias Babylonius, cujusunque fidei auctor, Samariam adjungit ; quæ ipsa vicina Judææ est, ac procul abest a transmarina illa Hispanica profectione. Euseb. l. ii. c. 9, ejus duntaxat meminit, quod ex Actibus habuit : solumque refert ex Clem. Alexandr., eum qui judicio obtulerat, εἰσαγαγὼν εἰς δικαστήριον, visa Jacobi martyrii constantia, veniam a Jacobo petiisse, quem Jacobus imprecando pacem osculatus sit, fratremque vocaverit. Docet Henric. Vales. illam vocem potius de delatore seu accusatore intelligendam, qui ipse in judicium adducere dicitur, quam de apparitore seu milite ; cum vox Græca utrumque ferat ; quod sic ille veniam a Jacobo petierit, quod magis, inquit,

A sonans coelestium vocum lyra ; qui a gratia nactus appellationem est, Joannes, magnus ille primusque

convenit accusatori, quam militi. Quippe accusator qui innocentem calumniatur, sciens ac volens peccat : atque idcirco veniam petere potest ab eo quem affecit injuria. Miles vero qui judici exhibet noxium, cum imperio judicis obsequatur, omni culpa videtur vacare. Quæ certe ratio, pace tanti viri, non prorsus satisfacit. Quoties enim legimus in Actis martyrum et confessorum apparitores, cornicularios, carcerarios veniam petiisse, ac culpam agnovisse, cum omnes judici obsequerentur, cui proinde obedire, non omni semper culpa vacare videri potest ; tunc nimirum, cum contra Dei legem obeditur, nec reus adducitur, sed sanctus et Dei servus, eo ipso nomine quod Dei servus, uti res se tunc in martyrum et confessorum judiciis pœnisque habebat. Cum itaque vox εἰσαγαγὼν, ut exstat in Clem. nullis alijs vestita, non magis apparitorem sonet et militem, quam delatorem vel calumniatorem (qui forte nullus peculiaris erat, sed communis rumor prædicationis Jacobi, quovis tandem modo illa impingere videretur Mosis legi), liberum erit quo quis potius sensu accipere velit. Si qua tamen fides Abdie, fuit hic unus ex scribis Phariseorum, Josias nomine, qui Jacobo concionem habente, cum essent duo centuriones, qui eum essent adducturi, Lysias et Theocritus, ipse quasi majoris zeli, in ejus collum funem iniecerit : quasi nimirum legis vindex, quam in Jacobo putaret violari ; donec miraculo curati paralytici ad fidem illuminatus, sic veniam suæ temeritatis petiit, et ejus, quod cæco zelo atque ignorans, in Jacobum et Christum patraverat, delicti. Quæ narratio plenior est illa Clementis, et forte ad veritatem expressior. Potuit visus Jacobus μαρτυρήσας, vel ut alii codd. μαρτυρήτων, ipsa scilicet martyrii constantia, cogere ad fidem Josie animum affulgente illi Christi gratia ; pronius tamen est ut existimetur id factum aliquo miraculo, cujusmodi istud paralytici Abdie relatum : in quo nihil novum, aut non prius Christo sæpius, tumque Petro et Joanni, Christi Deitatis argumento exhibitum, uti partim sacris Evangeliiis, partim Actuum libro habemus expressum. Sic in Stephano, ut Saulus converteretur, non satis fuit ejus exemplum constantiæ, vel etiam oratio, sed opus fuit divino vocationis miraculo : sic in Jacobo videatur, cum pene pares Josias et Saulus in Jacobo et Stephano videantur, eademque instincti æmulatione, præcipui amborum necis auctores exstiterint. Sunt in Abdia, quæ probata videri possint, sintque bonis auctoribus consentientia, multumque eis ac historia lucis afferant ; quod tamen in eo carbores auro commisti merito censeantur, caute legenda et probanda, quæ assert ; velut etiam est illa tanta narratio de Phileta et Hermogene magis, quos nihil vetat, sic a Jacobo conversos, a fide postea defecisse, ut testatur Paulus ; sicque pene in illis se rem habuisse ac in Simone Mago. Multos ejusmodi ad fidem conversos, fidem facit Actuum liber, qui et libros suæ artis tanto pretio combusserint.

Joannes Tamayo Saiazar in suo Martyrologio, Hispanico, tom. IV, sancti Jacobi genealogiam texens, seu historiam referens, in hæc verba oritur : *Jacobus Zebedæi ex Maria sorore Matris Dei, Filia Salome, de Anna, et frater Joannis Evangeliste, filius*. Ubi primum ipsa quæsitæ constructio, mire obtundit. Quam enim longe posita vox, *filius* ! Sententia ejus est fuisse tres Annæ filias, omnes dictas Marias ; Mariam matrem Jacobi, filiam Salome et Annæ : ita ut Salome illi vir sit unus ex maritis sanctæ Annæ, quos plures habuerit. At abhorrent hæc a traditione relata a Niceph. l. n. c. 3, ex Hippolyto Portuensi, singularis prolis sanctæ Annæ ex Joachim, quam confirmat card. Baron. in appar. n. 41. Idem tamen totis velis in eam sententiam vide-

Dei Verbi Theologus, ad suorum mirabilium laudationem humanissime colligens, laudatissimam

tur ire in notis Jul. 25, ubi et Maii 25, majori commento Mariam Jacobi, hujus matrem interpretatur, quæ sic in Italiam venerit in dispersione illa sub Stephano, et Verulis in Hernicis sancto fine quieverit: putatque se habere ex illius Ecclesiæ monumentis; quæ certe vir doctus probare debuit, vel probanda representare lectori. Mihi certe monstro simile, quæ in Evangelio legitur Maria Jacobi, matrem intelligi Jacobi Zebedæi aut etiam Joannis. Undenam vero orta Maria hæc, ac quidni aequè Joannis dicta, qui ipse etsi junior fratre ætate, cunctis tamen reliquis celebrior fuit, ut etiam auctor est Chrysostomus, etc. Certe Maria Jacobi, ipsi Baronio, et illis qui ejus sententiæ sunt de duobus ex duodecim Jacobis, Maria Alphæi est (scilicet uxor) non Zebedæi: ita alios, ne illius quidem, sed Jacobi, cujus se fratrem Judas nominat, qui etiam Jacobus *μικρός*, *Parrus* seu *minor*, *δμωυμίας* vitandæ causa a Marco dicitur, undecunque hoc illi cognomen hæserit, sive quia fratrum minimus, quanquam meritis ita conspicuus, sive quia hujus ipsius Jacobi nepos sit ex Symeone. Hanc sic dictam Mariam Jacobi, quasi evangelica phrasi habeant Verulenses, illa gaudeant: non illa invicta, ex nescio quibus monumentis, Mariam Jacobi, quasi uxorem Zebedæi (quæ nec Maria quidem) nobis obtendant. Sanius certe idem ill. annalium pater in Appar. 61, non jam ex stramineis ac subditiis monumentis, sed ex puris evangelicis fontibus censens, Mattheumque Marco componens, *Quam alter matrem filiorum Zebedæi astantem cruci ponit, alter Salomen dicit: nec usquam aliter dictam, aut vocatam Mariam, probatus ullus auctor insinuavit. Nec bene, qui nuper (id est Clem. VIII pontifice) Rom. tabulas auxerunt, nec satis ex tacti pontificis mente zeloque emendarent, dum ita xi Kal. Novembr. illis ascripserunt: Hierosolymis sanctæ Mariæ Salome, quæ in Evangelio legitur circa Domini sepulcrum sollicita. Ubi Bar.: De ipsa Matthæi Evangelium xv et xvi. Agunt de ea hac die Beda, Usuardus et alii recentiores. Matth. xv et xvi, ne Salome quidem nominatur, sed solum mater filiorum Zebedæi pro filiis sollicita, et rogans pro illis; etsi id non Matth. xv aut xvi, sed xx. Beda: Item beata Salome, quæ in Evangelio legitur cum reliquis sanctis feminis circa Domini sepulcrum sollicita; nec aliter Ado. Quid hoc ad illud novarum ejusmodi tabularum, ut quasi ex illo videatur exscriptum? Vetus quoque Rom. Hieron.: Item Salome, quæ in Evangelio legitur circa, etc. Quomodo Maria Salome Hierosolymis, si Maria Jacobi, quæ ipsa Maria Salome, auctorum sensu, quos exagito, Verulis in Italia? Rom. item Rosveid.: Et Salome, quæ in Evangelio legitur. Corbeien. ipsum antiquissimum, Salomen non habet, at nec Mariam Magdal.: quod mirum, et contra ac reliqua omnia, etsi ita in indice ascriptum vulgatoris προλεγει, Maria Magdalena xiv Kal. Febr., 19 Jan., ubi tamen ipse tabulæ, Hierosolymæ, Marthæ et Mariæ sororum Lazari. Certe ad eum diem nullæ veterum tabulæ, nulli fasti Magdalenam ascriptam habent: sed omnes 22 Julii, et quidem simplicissime, ascripto duntaxat illius nomine, Sanctæ Mariæ Magdalene; exceptis duntaxat novis Rom. tabulis, in quibus explicatur adventus ejus in Provinciam, et quidquid est traditionis illius provincie. Corbeienenses illæ unæ tabulæ, cur desiderent Magdalenæ nomen et memoriam, nescio. Num quod illarum auctor in Asia defunctam ad se minus spectare existimavit; an quia ipsam Mariam sororem Marthæ putavit, et cum sorore honorare voluit? Sic certe Dacherius suo indice representavit: sed re accepti, probare debuit, ejusque suæ opinionis momenta aperire, quibus forte suasurus aliquid erat, non quasi imponere. Græcos certe video*

α πρώτος τοῦ Θεοῦ Λόγου Θεολόγος, πρὸς ὁμνησιν τῶν αὐτοῦ θαυμασιῶν ἀγαθοπραγῶν ξεναγῶν, πολυ-

Magdalenam colere dicta illa Julii 22, Mariam vero et Martham die 4 Junii; Basilianum Menol. altero die, *Natalis sanctæ Mariæ Magdalene*; altero, et *sanctarum mulierum Marthæ et Mariæ*. Sed hæc alterius operæ.

Ad Jacobi matrem Salomen quod spectat, Græci in Menæis 8 Maii laudato Sophron. Ἰστέον ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Θεολόγου ὁ Ζεβεδαῖος ἦν ἡ δὲ μήτηρ, Σαλώμη, θυγάτηρ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν Θεοτόκον. Ὁ δὲ Ἰωσήφ υἱοῦς ἔσχε τέσσαρας, Ἰακώβον, Συμεὼν, Ἰούδαν καὶ Ἰωσήφ· καὶ θυγατέρας τρεῖς· τὴν τε Ἑσθήρ, τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Σαλώμην, ἡ τις ἦν γυνὴ Ζεβεδαίου. Ἐντεῦθεν ὁ Σωτήρ, θεὸς ἦν Ἰωάννου, ὡς ἀδελφῆς Σαλώμης τῆς θυγατρὸς Ἰωσήφ. Hæc quidem de Joanne; sed eadem ratio de Jacobo, qui ejus germanus erat. Fuit Zebedæus Theologi pater: mater vero, Salome, filia Joseph, qui Deiparam sponsam accepit. Porro Joseph quatuor masculos habuit, Jacobum, Simeonem, Judam et Josetem: feminas tres, Estherem et Martham et Salomen, quæ fuit uxor Zebedæi. Itaque Salvator Joannis avunculus erat, velut Salomes frater filię Josephi. Paulo aliter Niceph. ex Hippol. l. ii, c. 3, duas assignans Josepho filias ex Salome Zachariæ filiæ, patris Joannis Baptiste, Estherem et Thamar. Epiphani. hæc. 78, ipse quoque duas filias dicit, καὶ δύο θυγατέρες, Μαρία καὶ ἡ Σαλώμη καλουμένη. Filia duæ, Maria et Salome. Fuit in feminis istud nomen vulgatissimum: Salome enim mater Machabæorum, soror Herodis, obstetrix Bethlehemitica, ipsaque hæc uxor Zebedæi, et plures alie: mirumque sic potuisse in virum mutari per apocryphorum somnia, ex quo et Anna Maria mater filiorum Zebedæi suscepta sit, ut in Anna idem Tamayo belle describit.

Unum alterumve notabo, ne nimis sim, quod Stephanum Jacobi hujus diaconum faciunt. Julian. in Chron. n. 16, fol. 5, quod, ait Tamayo, multum honoris Apostolo nostro conciliat. Autorem laudant Ignatium epist. ad Tralien. Verba Ignatii sunt, in ea epistola, inter eas quæ interpolate censentur, cum nec purius exemplar Florentinum habeat, nec veteres versiones Latine: Τί δὲ διάκονοι, ἀλλ' ἢ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, λειτουργοῦντες αὐτῷ λειτουργίαν καθάραν καὶ ἁμωμον· ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος Ἰακώβῳ τῷ μακαρίῳ, καὶ Τιμόθεος καὶ Αἰῶς Παῦλῳ, καὶ Ἀνέγκλητος καὶ Κλήμης Πέτρον. Quid vero diaconi? nisi imitatores angelicarum potestatum, præstantes episcopo ministerium mundum et immaculatum; quomodo sanctus Stephanus beato Jacobo, et Timotheus et Linus Paulo, et Anencletus et Clemens Petro. Hæc quidem interpolator, nullius proinde frugis, ut existimentur veri Ignatii. Ac vel si Ignatii, quid hæc ad Jacobum Zebedæi; aut cur ejus potius diaconus Stephanus, seu minister quam Petri, vel etiam Andreæ, aut Joannis? Fuerit Jacobus Hierosolymis, at cum reliquis apostolis tuit, nec in eis princeps, aut etiam peculiaris Ecclesiæ illius sacerdos, cui addictum foret Hierosolymis ministerium Stephani; cum præcipue, si aliquid demus Hispaniarum illi traditioni, Jacobi ad eam apostolatus, minus omnibus Hierosolymis moratus sit, nec ut faceret missas, ac diacono in eis uteretur, sed ut Christum prædicaret. Nec forte ulla alia potiori ratione delatus Jacobo ἀδελφῷ Hierosolymorum episcopatus, non ulli ex duodecim peculiaris usurpatus, ne quid ejus functio obstaret prædicationi, quam præcipuum atque proprium suum munus duodecim novant a Christo sibi constitutum, et ad quod primitiis Spiritus donati erant: licebatque sacerdotibus facere et episcopos, non sic facile apostolos, ac apostolico vere spiritu præditos. Hæc sic straminea, ac curiose adeo accersita, ipsam elevant pie traditionis apostolatus

τελὴ μὲν ἡμῖν τράπεζαν σεπτῶν ἐννοιῶν · ἤδειαν δὲ ἂν nobis venerabilium sententiarum sensorumque mensam, ac quam maxime suave convivium paravit : cujus copiosis vitalibusque delectati epulis, nec non abundantia gratiæ repleti accensique, quasi exiguam quamdam ex corde sermonum eructationem ei dependimus : quibus suppeteret quidem nihil, quod pro munere dignum offerretur ; sed qui tamen, quanta facultas erat, ad depellendam ingrati animi tetram labem ac crimen, laudatione in eum defuncti simus.

Nun̄ δὲ μετ' αὐτὸν, ἄλλη μουσικὴ διαδίδεσθαι πρᾶπτα, καὶ ἄλλος ἡμῖν ζωηροῦτος πόματος μεμεστωμένος προσέβηθ' κρατῆρ' · καὶ ὁ ἐστιάτωρ ὡς φιλότιμός τε καὶ θαφίλης, οὐδὲν ἐκείνου τῆς μεγαλοπρεπείας λειπόμενος · πάντα δὲ τρόπον ἐξισούμενος, ἀδελφὸς τὴν φύσιν, ἀδελφὸς τὴν πίστιν. Ἐνδὲ γὰρ ἑκάτεροι πατὴρ, ὥσπερ τοῦ Ζεβεδαίου κάτω, οὕτως ἄνω τοῦ Θεοῦ · ὁνόμασι μόνοις Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος διενηγόασιν, μικροῦ τοῖς πράγμασι συναπτόμενοι · ἴσοι τὴν γνώμην, ἴσοι τὴν χάριν, ἴσοι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειώσιν. Ὡν ἀληθὺς Κύριος εἷς, ὁμοίως ὁρώμενός τε καὶ πιστευόμενος, ὁμοίως προσκυνούμενός τε καὶ λατρευόμενος · μία κλήσις, μία πρόθεσις, ἑλπίς μία, ὥσπερ καὶ βάπτισμα ἓν.

Ὁμοτίμοι τὴν ἐν γράμματι λατρείαν, ὁμοτίμοι τὴν πρὸς τὸ πνεῦμα μετάθεσιν. Ὁμόφρονες τὴν ἐπιγινώσκον τοῦ Πατρὸς, ὁμόφρονες τὴν εἰς τὸν Μονογενῆ καὶ ἀγάπην · οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος συγκατάθεσιν καὶ ὑποταγὴν οἱ αὐτοί. Διὸ καὶ Βοανεργῆς, ὃ ἐστὶν υἱὸς βροντῆς, ἄμφω πρὸς αὐτῆς κέκληνται τῆς ἀληθείας, ὡς ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου μεγαλοφωρίαν καταρτιζόμενοι καὶ κροτούμενοι · ὀφθαλμοὶ δὲ τῆς ἀγιοπρεπείας Ἰησοῦ, τὴν ἀνωτάτω τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος κατέγοντες σκοπιά · καὶ πρῶτοι τῶν θαυμάσιων ἀκτίνων ὁμοίως, ὡς ἄπλοὶ καὶ διειδῆς καὶ φωτοφανεῖς ἀποπληρούμενοι · καὶ ἀγαθοπρεπῶς ὅλον δι' ἑαυτῶν καταλάμποντες τὸ σῶμα. Κορυφαῖοι τὴν τάξιν ὡσαύτως, ὡς τῇ κορυφαίᾳ τῶν ἀρετῶν ἀγάπῃ πάντων μέλλον τῷ τοῦ Θεοῦ προσφικευόμενοι ἀγαπητῷ. Διὸ καὶ πρωτόθρονοι, καὶ ἰσότιμοι καὶ πάντων μικροῦ φάναι πρόκριτοι, ὡς τῆς ἰσῆς καὶ πρῶτης παρὰ τῷ Παμβασιλεῖ κατηξιωμένοι τιμῆς.

Τοῦτον οἱ τῆς βροντῆς υἱοὶ τὸν τρόπον ἐνούμενοι καὶ ταυτιζόμενοι, πῶς οὐ τὸν αὐτὸν τῆς εὐφημίας προσοίσονται λόγον ; Ὡν γὰρ οἱ ἀγῶνες ἴσοι, καὶ αἱ ἀναβήσεις αἱ αὐταί · ὧν δὲ κοινὴ τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆσις, κοινὸς δῆλον ἐστὶ ὁ στέφανος. Τίς οὖν τὰ ἀδιαίρετα διελεῖν, καὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ γνώμην ἡνω-

A nobis venerabilium sententiarum sensorumque mensam, ac quam maxime suave convivium paravit : cujus copiosis vitalibusque delectati epulis, nec non abundantia gratiæ repleti accensique, quasi exiguam quamdam ex corde sermonum eructationem ei dependimus : quibus suppeteret quidem nihil, quod pro munere dignum offerretur ; sed qui tamen, quanta facultas erat, ad depellendam ingrati animi tetram labem ac crimen, laudatione in eum defuncti simus.

Nunc vero post illum alia nobis mystica succedit mensa : alius nobis mellito plenus nectare crater propositus est ; mensæque structor ac convivator, quasi splendidus largusque opum ac magnificus, nihil illi impar ambizioso cultu et magnificentia, sed omnimode æqualis : natura germanus, ac fide germanus : uno enim prolati patre, uti in terris Zebedæo, ita in cœlis Deo. Solis discreti nominibus Joannes atque Jacobus, propemodum rebus concreti ac copulati : pares animo, pares gratia, pares virtute ac cum Deo necessitudine : quorum revera unus Dominus, quem similiter viderent, et una vocatio, unum mentis propositum, una spes, uti et baptisma unum¹.

Pari honore, quod attinet ad cultum legalem ; pari, quod ad translationem ad spiritum. Pari animi sensu ac concordia in Patris agnitione, pari propensa in Unigenitum voluntate et dilectione. Neque id modo, sed et consensu in Spiritum ejusque subjectione, iidem. Quamobrem etiam Boanerges (quod est, Filii tonitru) ab ipsa ambo nuncupati sunt veritate, velut quos unus idemque Spiritus ad magnificam Evangelii prædicationem concinnasset atque conflasset². Gemini oculi sanctissimi decoris Jesu, Dominici corporis supremam tenentes speculam ; primi scilicet divinæ lucis radiis, ceu simplices atque limpidi lucidique pariter repleti, benignissimeque totum corpus fulgoribus suis collustrantes. Perinde ordine principes, tanquam charitate quæ princeps virtutum est omnium maxime Dei dilecto devincti ac familiares. Quamobrem etiam primis sublimes sedibus, parique honore ac cunctis propemodum prælati, tanquam videlicet parem primumque apud summum universorum Regem consecuti honorem.

In hunc modum conjuncti tonitru Filii unaque velut ratione coaliti, quomodo non eundem laudationis ac præconii sermonem admiserint ? Quorum enim certamina paria, eadem etiam existant præconia. Quorum commune virtutis decus, communes nimirum etiam coronæ. Quis igitur quæ sunt indi-

¹ Ephes. iv, 5. ² Matth. iii, 17.

Jacobi in Hispaniam fidem. Porro interpolator ipse insulsus, qui præter Stephanum Jacobi Hierosolymorum antistitis vere diaconum, et in hoc præcipue ab apostolis creatum, inter diaconos numeret, qui omnes episcopi fuerunt, et quidem apostolorum quasi suffraganei, quos vocant ; partes scilicet et

munia et episcopalia præstantes, dum apostoli majora magisque propria ex officio tentarent ; ipsi κατ' ἐξοχὴν coryphæi et principes, eminentiusque quidquid episcoporum est, ac velut prima sub Christo fundamenta atque ostia habentes.

visa tentet dividere; ac quæ natura ac voluntate copulata, dispescere? Quonam vero modo ex propositis alteri seorsim contexti laudatio queat? quæ enim quis de altero dixerit hæc forsitan etiam alteri convenient. Num vero, cum aliis quidem, uti dictum est, coeant; modo tamen quo ad Christum emigrarunt, abunde distinguantur; illorum quidem ratione, communis amborum laudatio; horum vero merito cuique propria ac distincta sit?

Enim cum primum eandem humano satu naturam ac educationem nacti essent; iisdemque moribus et disciplinis instituti fuissent, ac paternæ piscatoriæ arti operam posuissent; magnam vitæ partem in mari versati, qui hamum mitterent, sagenam laxarent, ac rursus retia emundarent, eandem postea divinissimi Jesu vocationem consecuti; ac tanquam eodem animo duplicique corpore uterentur, eodem ambo divinæ scientiæ e caelo coruscante, cuncti qui attentis animis sint, uno ejus fulgore atque micatu pariter irradiantur: sic et illi Dominica vocatione donati, quæ sequi illos præciperet, atque hominum piscatores facturum polliceretur, nihil verbi novitate diffidentia acti sunt: nulla vocationem dubietate repulerunt; nec sicut Paulum Athenienses in crastinum distulerunt^{*}: sed simul atque sermone illabente collustrati animo sunt, ac velut incendio paratiore materia, mentis rectitudine cælestem ignem susceperunt, sui ipsorum confestum obliti sunt, ac patre cum navi relicto, spretaque propinquorum necessitudine ac consueta institutione posthabita, cunctisque deliciis ac carnis voluptatibus contemptis, uni se Jesu amori addiderunt.

καὶ πάσης τέρψεως καὶ πάσης σαρκίνης παραμειψάντες ἡδονῆς, μόνου γεγέννητο τοῦ ἔρωτος τοῦ ἱησοῦ.

Terrenorum omnem jucunditatem, una hac sublimi cupiditate commutarunt: neque duntaxat naturalem corporis libidinem animi magnitudine supergressi, Legis tamen litteræ ac Mosaicis traditionibus justo amplius addicti, segniores ad Spiritum accedebant; neque fervore quidem ac fide accedentes, novum tamen legislatorem spernebant; aut ei quidem honorem habebant, at qualem Mosi, seu cuidam alii prophetarum: quinimo omnium a sæculo sanctorum Deum ac Dominum, Deique viventis Filium^{*}, ac prophetam olim Scripturis prænuntiatum Christumque venturum Jesum credentes, sic ardore fidei ipsum sequebantur^{**}; non subiecta oculis specie offendentes, sed qui ad ea quæ mente intelligebantur spiritus ratione dirigerentur. Non enim lapis eis offensionis, velut his qui essent prava mente, nec petra scandali positus erat[†], sed lapis electus, angularis, pretiosus in fundamentis Sionis collocatus^{**}.

Hunc Jacobus atque Joannes lapidem suam in spiritu effodientes mentem ac cor alte scindentes

Α μένα περιάσαιτο διαστῆν; Πῶς δὲ τῶν προκειμένων ἡμῖν ἑκατέρῳ τὸν αἶνον ἰδίᾳ διαπλέκοιμεν; ἂ γὰρ ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ ἐνός, ταῦτά γε τυχόν καὶ τῷ ἑτέρῳ ἐπαρμόσειεν. Ἡ, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ εἴρηται, ταυτιζομένους, τῷ τρόπῳ δὲ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν διαφορουμένους ἀναλύσας· κοινοποιητέον μὲν κατ' ἐκεῖνα· διαιρετέον δὲ τὸν λόγον κατὰ ταῦτα.

Καὶ γὰρ τὴν ἐξ ἀνθρώπων γέννησιν πρῶτον καὶ ἀνατροφὴν λαχόντες τὴν αὐτὴν, καὶ ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι καὶ μαθήμασι παιδοτριβούμενοι, καὶ τῇ πατρικῇ τέχνῃ τῆς ἀλείας προσασχολούμενοι, καὶ τὰ πολλὰ τῇ θαλάσῃ προσέχοντες, καὶ ἀγκιστρὸν καθιέντες, καὶ δίκτυον χαλῶντες, καὶ αὖθις ἀνακαθαίροντες· μετὰ ταῦτα δὲ τῆς αὐτῆς ὁμοίως πρὸς τοῦ θεαρχικωτάτου κλήσεως ἀξιοθέντες· ὥσπερ μὲν μὲν ψυχῇ, δυσὶ δὲ σώμασι χρώμενοι, μίαν ἀμφοτέρω τὴν τῆς θεογνωσίας περιελάμψθησαν ἀκτίνα. Καὶ καθάπερ ἀστραπῆς ἀνωθεν διαλαμπήσας, μίαν τὴν ἀπ' αὐτῆς αὐγὴν πάντες ὁμοίως οἱ προσέχοντες ἐναπαστρέπτονται, οὕτω δὲ καὶ οὗτοι τῆς δεσποτικῆς κλήσεως ἡξιωμένοι, ἐπεσθαι μὲν αὐτῷ παρεγγυήσας· ἀνθρώπων δὲ ἀλιεῖς ποιεῖν ὑπισχυομένης, οὐκ ἐνεδόλυσαν τῷ ξενίζοντι τοῦ ῥήματος, οὐκ ἀπορία τὴν κλῆσιν διεκρούσαντο, οὐδ' ὥσπερ Ἀθηναῖοι τὸν Παῦλον εἰς τὴν ἐξῆς ὑπερετίθεντο· ὁμοῦ δὲ τῷ λόγῳ περιαστραφθέντες τὸν νοῦν, καὶ ὥσπερ ὕλη· ἐπιτηδεύοντι, τῇ τῆς διανοίας εὐθύτητι τὸ οὐράνιον καταδεξάμενοι πῦρ, ἐπελάθοντο μὲν εὐθὺς ἑαυτῶν· ἐπελάθοντο δὲ οικειότητος φυσικῆς· καὶ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ πλοίου καταλιπόντες, καὶ συγγενείας ὑπεριδόντες, καὶ τῆς συνήθους διαγωγῆς ἐκστάντες,

Μῖς ταύτης ἀγίας καὶ ὀψήλης ἐπιθυμίας, πᾶσαν ἠλλάξαντο τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γενητῶν· καὶ οὐ τῆς κατὰ τὸ σῶμα φυσικῆς σχέσεως μόνον μεγαλοφυῆς φρονήματος ὑπερανέβησαν, τῷ γράμματι δὲ τοῦ νόμου καὶ ταῖς Μωσαϊκαῖς παραδόσεσι πλέον ἢ ἔδει κρατούμενοι, πρὸς τὸ πνεῦμα νωθέστερον ἐχώρουν· οὐδὲ συντόνως μὲν καὶ πιστῶς προσέεισαν τῷ πνεύματι, τοῦ καινοῦ δὲ ὑπερεφρόνουν νομοθέτου· ἢ ἐτίμων μὲν, Ἰσα δὲ Μωσέως, ἢ τινος ἄλλου τῶν προφητῶν· πάντων δὲ τῶν ἐξ αἰῶνος ἁγίων Θεὸν καὶ Κύριον καὶ Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος, καὶ τὸν προκατηγαλμένον προφήτην ταῖς Γραφαῖς, καὶ Χριστὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον πεπιστευκότες τὸν ἱησοῦν, οὕτως αὐτῷ θερμότητι πίστεως ἐπηκολούθουν, οὐ τῷ ὀρωμένῳ προσκόπτοντες, ἀλλὰ τῷ νοουμένῳ κατευθυνόμενοι τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ λίθος αὐτοῖς προτκόμματος, ὥσπερ τοῖς τὸν νοῦν σχολιοῖς, οὐδὲ πέτρα τέθειται σκανδάλου, ἀλλὰ λίθος ἐκλεκτός, ἀχρογωνίατος, ἐντιμός, τοῖς θεμελίοις ὑποβεβλημένος Σιών.

Τοῦτον τὸν λίθον Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, τὴν τῶν ἐν τῷ πνεύματι σκάψαντες διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν

^{*} Act. xvii, 22. ^{*} Matth. xvi, 16. ^{**} Deut. xviii, 15. ^{*} I Petr. ii, 8. ^{**} Isa. xxviii, 16.

βαθύναντες, καὶ τὸν νοῦν μεταλλεύσαντες καὶ εὐρη-
κότες, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς αὐτῶν πίστεως τὰ θεμέλια
καταπηξάμενοι, κραταιοὶ τινες καὶ ἀνένδοτοι πρὸς
τε τοὺς νοουμένους ὁμοίως καὶ τοὺς ὀρουμένους γε-
γέννητο πειρασμούς· ὅθεν τῆς κορυφαίας ἅμα τῷ
μεγάλῳ Πέτρῳ καὶ ἀκροτάτῃ παρ' αὐτῷ καταξιοῦν-
ται τιμῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεαρχικοῦ σώματος ἐπὶ
τοῦ ὁρους ἀστράψασαν, ὡς πιστοτάτοις παραδεικνύει
μορφήν. Τούτοις καὶ τὴν κατὰ τὸ πάθος τῆς ἀνθρω-
πίνης ἐν αὐτῷ φύσεως ἀγωνίαν καὶ ἀθμονίαν, ὡς
οἰκειοτάτοις ἀνατίθῃσιν· καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον εὐ-
χῆς, συλλήπτορας αὐτοὺς παρεilhφει τῆς προσευ-
χῆς· εἰ καὶ τὸ πολὺ τῆς λύπης ἀπέκλαιε, καὶ ὕπνῳ
τούτοις κατενάρχα τὸν λογισμόν.

Καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ τῶν δύο τούτων τοῦ Θεοῦ παλ-
δων τὴν μετὰ τοῦ Κυρίου τὴν συναναστροφὴν, καὶ
τοῦ ἧλλου τὴν θερμότητα, καὶ τῆς πίστεως τὴν δο-
κιμότητα, καὶ τῆς ἀγάπης τὴν τελειότητα· καὶ ὅθι
καὶ κατὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἀνωθεν ἐπέλευσιν καὶ
τὸν τῶν γλωσσῶν μερισμὸν καὶ τὴν διανομήν τῶν
δωρεῶν, οὐδὲν ἕτερον ἡγοῦμαι τοῦ ἑτέρου διανεγκεῖν.
Ὅθεν εἰς ἀμφοτέρων καὶ κοινὸς ἄχρι τούτων αὐ-
τοῖς ὁ αἶνος, μιᾷ Χριστοῦ μεμορφωμένοις μορφῇ,
καὶ ἐνὶ τῷ αὐτῷ Πνεύματι, τὸν Ἰσον τρίπον κατηρ-
τισμένους καὶ χαρακτηριζομένους. Ἐπεὶ δὲ ἰδιος
ἐκατέρῳ τῆς μεταστάσεως ὁ τε χρόνος ὑπάρχει καὶ
ὁ τρόπος, ἰδίᾳ λοιπὸν καὶ τὸν λόγον τῶν ἐγκωμίων
ἀποδῶμεν.

Τῷ μὲν οὖν Εὐαγγελιστῇ πρότερον ἀφωσιῶται κατὰ
δύναμιν ἢ ἀνεῖς· καὶ πνευματικῶς αὐτοῦ τῆς με-
γάλης κατατροφῶντες ἀρετῆς, καθὼς οἶοι τε ἤμεν,
ἀπεισάμεν μετρίως τὴν ὀφειλὴν. Νῦν δὲ μοι, ὦ
ἄριστε καὶ δοκιμώτατε Χριστοῦ μαθητᾷ, δεῦρο καὶ
σὺ σήμερον, Ἰάκωβε, ὁ τῶν ὀφελῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου
θεατῆς καὶ ποιητῆς ἔργων· καὶ τῶν ἀπορρήτων μύ-
στης καὶ μυσταγωγὸς λόγων. Ἦ κινῦρα τοῦ Πνεύ-
ματος, ἢ ἡδύφωνος καὶ καλλίφωνος· ἢ εὐμελῆ καὶ
εὐάρμοστον τοῖς εὐθέσι τὸν νοῦν, τὴν τῆς θεολογίας
ἀνακρουμένη φωνήν· ἢ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Λόγου
βροντῇ, ἢ ὀφηγόρως, ἢ μεγαληγόρως τὴν ἀνάστασιν
τοῦ Ἰησοῦ, ταῖς Ἰουδαϊκαῖς διανοαῖς ἐνηχῆσασα,
καὶ τὴν σκληρότητα τῆς αὐτῶν καρδίας καταθραύ-
σασα· τὴν ἔρημον δὲ τέως ἐκκλησίαν συστείσασα
τῶν ἐθνῶν, καὶ ἡρέμα πρὸς αἰσθήσιν τοῦ κηρυττο-
μένου Λόγου προσάγουσα, καὶ τῇ ἀποβολῇ τῆς ἀγνώ-
μονος Συναγωγῆς τὴν εὐγνώμονα μνηστευμένην
Χριστῷ.

Δεῦρό μοι, μακαριώτατε Ἰάκωβε, ὁ τῷ ἀπλάστῳ
τοῦ ἥθους καὶ ἀγαθοειδῇ καὶ μονοτρόπῳ, τῷ ἐνὶ καὶ
ἀγαθῷ μόνῳ τὴν φύσιν ἀγαπηθεῖς, καὶ τῶν πατρι-
κῶν εὐλογιῶν κληρονόμος ἀποδειχθεῖς, καὶ ταύτῃ
τὸν πρὸ γεννήσεως μεμισημένον Ἰσαὺ ἐπεριονκῶς
καὶ παρευδοκίμηκώς, ὡς τῶν πρωτοτοκίων τῆς κατὰ
πνεῦμα γεννήσεως ἡξιωμένος. Ὁ τῷ ἀληθινῷ Ἰσαὰκ,
τὴν ἀληθῶς φιλῆν αὐτῷ τῆς πίστεως προσεισενγκά-
μενος τροφήν, καὶ διὰ τοῦτο κατέναντι τοῦ πατρὸς
εὐηρεστηκώς, καὶ διὰ τοῦτο τελείως εὐλογηθεῖς· καὶ

A animumque, curiosius investigantes, cum offendis-
sent, atque in eo suæ fidei fundamenta fixissent,
firmi ac constantes adversus spiritales pariter et
quæ oculis subjiciantur, tentationes exstiterẽ;
unde primo atque principe supremoque una cum
magno Petro apud eum honore donantur; iisque
seu fidelissimis effulgentem divini corporis formam
in monte ostendit. Ad eos quoque tanquam summe
necessarios, humanæ in ipso naturæ anxium mor-
tis timorem ac moestitiam, sub ipsum tempus pas-
sionis refert; moxque a cœna, orationis socios
adhibuit; quanquam nimia tristitiæ vis exulce-
rabit, ac torpentem eorum animum somno degra-
vabat.

Quantum denique ad omnem amborum horum
B Dei puerorum cum Domino conversationem, atque
æmulationis fervorem, probatamque fidem ac dile-
ctionis perfectionem; sed et quantum ad Spiritus
e cœlo illapsum, linguarumque dispartitionem ac
donorum divisionem, nihil quidquam alterum ab
altero existimo differre. Quamobrem una hactenus
ac communis erit eorum laudatio, qui una Christi
forma imbuti, unoque ac eodem pariter Spiritu
perfecti fuerint ac configurati. Quod vero propria
cuique migrationis tum tempus, tum modus exsti-
terint, seorsim etiam, qua eis defungimur, lauda-
tionem reddemus.

Prius itaque pro virili nostra laudationis iu
evangelistam partibus functi sumus, ejusque summa
virtute spiritaliter delectati, quod per facultatem
C licuit, vel modice debitum dependimus Nunc au-
tem, optime Christique discipulorum probatissime
Jacobe, tu quoque mihi adesto hodie; nempe su-
blimum Dei Verbi spectator factorque operum,
arcanorumque discipule ac magister sermonum:
dulcisona ac pulchrissona Spiritus cinyra, modula-
tam concinnamque his qui recto animo sint pul-
sans theologiæ vocem: magnum Dei Verbi toni-
trum, sublimi magnoque fragore Jesu resurrectionem
Judæorum mentibus insonans, atque eorum
cordis frangens duritiæ: hactenusque desertam
concutiens gentium Ecclesiam, eique sensum Verbi
evangelici sensum ingerens, atque improbe Syna-
D gogue repudio probam gratamque sponsam Christo
adhibens.

Ades dum, beatissime Jacobe, morum simplici-
tate et bonitate et uniformitate, ei qui unus solus-
que natura bonus est, dilectus, paternarumque
benedictionum hæres effectus, ac qui ea ratione
Esau ante ortum nativitatis odio habitum supplan-
taveris, ac gloria superaveris, velut nimirum qui
spiritualis nativitatis primitiva nactus sis¹. Qui vero
Isaac, vere illi acceptos fidei cibos intuleris, eam-
que ob rem coram Patre placueris, ac propterea
perfectam benedictionem consecutus sis; frumenti-

¹ Psa. xxviii, 5, 8. ² Gen. xiv, 25, 27; ³ Rom. ix, 41; Malach. i, 2.

que ac vini loco, Unigeniti corpore et sanguine constabilitus, Dominusque et iudex contribulium ab eo constitutus *.

Adesdum; os deiloquium admove, excelsam vocem ac deisonum immittens eloquium, aspira verbum fidele ac verum; nempe verbum vestra apostolici muneris functione, sive certamine dignum. Nefas enim ea aggredi, quæ majora quam pro tenui mea facultate sunt. *Mortalis enim temere natus sermonibus*, ut divina Scriptura loquitur: *status autem omnium conservatoris*, inquit, *ipse docet nos* **. Jam enim divinissimo Verbo, uti semper deitate, sed et anima sua intelligente et quæ simul Deus existat, omnia implere satagente: ac cum inferna quidem, suo illuc per crucem descensu impleat ad seque summa colligeret; ac rursus cœlestia, sua in cœlos exaltatione, majestate sua impleat: cumque adeo congenio Spiritu, vehementis status instar e cœlo in discipulos veniente, omnemque eis sensum ac corporis membrum, omnemque motum ac operationem ad pietatem complente: quando visus quidem linguis igneis collucens circumfulgebatur; auditus vero, divini sonitus fragore sanctificabatur: atque olfactus quidem mysticis gratiæ radiis, tanquam unguenta perspirantibus suavissimæque fragrantiae odoribus, efflorebat; lingue vero his eximie afflatæ, potiorique theologia excitæ, sic Spiritus vi ad omnem nationum sermonis vim ac proprietatem componebantur, ut et temulentiae profani rem ascriberent: per omnem autem tactum, omnemque rationis ac intelligentiæ vim, divina pervadens gratia, totosque illos vere undequaque adimplens; extraque seipsos ac mundum omnem constituens (o beatum et exoptandum excessum! o laudabilem illam immutationem!), intra Deum esse fecerat: quando nimirum, eorum, quæ ad eos primum dicta a Christo, obscure acceperant, quæ tunc gerebantur ac præsentia, clara evictio erant: ac quorum obscuris vestigiis fidei umbras animo effingebant, eorum ibi tunc dilucida ac perspicua adimplentione oculis obversante, rationumque ac cogitationum missa dubietate metuque deposito: omni denique ignavia, omnique animi labe detersa, cœlestis jari vitæ gustum faciebant: quando plane præmagnificum revera maximæ perfectionis arrhabonem nacti, certissimam inde spem divinissimamque arripuerant.

Tunc sane, tunc rursus æmulationi nihil priore minor, insolentem populum invasit; ignisque adversarios vorans, adversariam Deique inimicam factionem, adversus apostolicam (divinam scilicet) fidem ac consilium accendebat *. Quemadmodum autem initio scelestissimus ille, suam Jesu apparitione convellendam tyrannidem sentiens, Judam quidem ut proditor esset, suscitaverat; omnemque incompositam plebem cogens, ad deditiōnem turbasque

ἀντὶ σίτου καὶ οἴνου, τῷ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Μονογενοῦς στηριχθεὶς· καὶ κύριος καὶ χριστὴς τῶ ὁμογενῶν ὑπ' αὐτοῦ καταστάς.

Δεῦρ' μοι, πρόσαγε τὸ θεηγόρον σῶμα, ὑψηλόρου φθέγμα, καὶ θεόφθογγον ἐνιελὲς λαλιάν, ἐμπνευσθὲν ῥῆμα πιστὸν καὶ ἀληθινόν, ῥῆμα τῆς ὑμετέρας ἀποστολῆς, εἰτ' οὖν ἀθλήσεως ἄξιον· οὐ γὰρ μοι θέμις ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπὲρ ἐμέ· *Βροτὸς* [Sixt. "Ἀνθρώπος γὰρ ἄλλως ρῆγεται λόγους, κατὰ τὴν Γραφὴν προη' δὲ, φησὶν, παντοκράτορς ἡ διδασκουλὰς μου"] Ἀρτὶ γὰρ τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου, ὥσπερ ἀεὶ ἡ θεότητι, οὕτω καὶ κατὰ τὴν νοερὰν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ ὁμόθεον, τὸ πάντα πληροῦν ἐπειγομένου· καὶ τὰ ὑποθόνια μὲν κατὰ τὴν ἐκείσε διὰ τοῦ σταυροῦ κάθοδον αὐτοῦ τε πληροῦντος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνεκαρταλιούντος· τὰ ἐπουράνια δὲ αὐθις, διὰ τῆς ἐκ τούτων οὐρανῶν ὑψώσεως, τῆς οἰκειᾶς ἐμπιπλῶντος δόξης, τοῦ συμφυροῦς δὲ Πνεύματος ἄνωθεν, ὥσπερ βιαίας πνοῆς ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἰόντος, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς αἰσθῆσιν, πᾶν τε μέλος τοῦ σώματος καὶ πᾶσαν κίνησιν, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν κατορθοῦντι πρὸς εὐσέδειαν· ἡνίκα τούτοις ὁρασίς μὲν ταῖς περιναῖς γλώσσαις λαμπρυνομένη κατηστράπτειτο ἀκοῇ δὲ τῷ ῥοιζήματι τῆς θείας ἡχῆς καθηγιάζετο καὶ ὁσσησίς μὲν, ταῖς μουσικαῖς ἀκτῖσι τῆς χάριτος, οἷα μυριπνόους ἀνέβαλλε εὐωδιστάτοις ὁσμῇς γλῶσσαι δὲ τούτοις ὑπερφυῶς θεωρορούμεναι καὶ χρίττοντος ἐμφορούμεναι θεολογίας, οὕτω πρὸς πᾶσαν ἐθνῶν διάλεκτον μεθρημόζοντο τῷ πνεύματι ὥστε καὶ μέθην τοῖς ἀμύστοις αὐτῶν καταγινώσκεισθαι· δι' ἁρῆς δὲ πάσης, καὶ πάσης λογικῆς ἐν νάμειος καὶ νοερὰς ἡ θεία καταδεδωκυῖα χάρις, καὶ ὅλους δι' ὅλου τούτους ἀραιφνῶς πληροῦσα· καὶ ἔξω μὲν ἑαυτῶν, ἔξω δὲ τοῦ κόσμου καθιστώσα πάντας· (Ὡ μακαρίαὶ ἐκστάσεις καὶ ζηλωταὶ! ὦ τῇ ἐπαινετῇ ἐκείνης ἀλλοιώσεως, ἐντὸς καθίστη Θεοῦ! ἡνίκα τῶν ὑπὸ Χριστοῦ πρώτων πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων καὶ ἀμυδρῶς ἀκουσμένων, ἐλεγχος ἦν τὰ παρόντα σαφές· καὶ ὧν ἀμαυροῖς ἔχγεσι πίστεως· λογισμοῖς ἐνετύπουν τὴν σκιαγραφίαν, τούτων ἐπὶ τότε φανήν τε καὶ εὐδελον καταθεασάμενοι τὴν πληρωσιν, καὶ τῶν λογισμῶν τὴν διάκρισιν ἀποβαλόντες καὶ τὴν διψυχίαν ἀφέντες, καὶ τὸν φόβον ἀποσκεινόμενοι, καὶ πᾶσαν δειλίαν καὶ πᾶν πάθος ἀποκαθεύσαντες τῆς ψυχῆς, τῆς οὐρανίας λοιπὴν ἦσαν ἐσυναισθῆσαι ζωῆς· ὅτε δὴ λαμπρὸν ὄντι μέλισσιν τὸν ἀρραβῶνα δεξάμενοι τῆς τελειότητος, ἀξιολογῶντες τῆς ἐντεῦθεν ἐλπίδος καὶ θεοτελεστάτης κατεδράξαν.

Τότε δὲ, τότε ζῆλος μὲν πάλιν οὐχ ἦτορ τοῦ πρώτου, τὸν ἀπαίδευτον εἰλῆφει λαόν· πῦρ δὲ τοὺς ἐναντιοὺς κατεσθίων, εἰς ἀντίπαλον καὶ θεομάχον μοῖραν, κατὰ τῆς ἀποστολικῆς ἥτοι θεαρχικῆς ἐξήπαιστεως καὶ βουλῆς. Ὅσπερ δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ θυσιάζων καθαιρουμένην αὐτοῦ τὴν τυραννίδα διὰ τῆς ἐμφανείας αἰσθόμενος τοῦ Ἰησοῦ, Ἰουδαν μὲν ἡγείσθαι εἰς προδοσίαν· πάντα δὲ τὸν ἀσύνθετον ὁχλαγωγῆσας δῆμον, εἰς ἐπιστάσασιν ἐξέμηνεν· ἀρχιερεῖς τε

* Gen. xxvii, 27. ** Job xxxii, 8. * Isa. xxvi, 11.

καὶ γραμματεῖς πάντας ἐξῆλπε πρὸς θεοκτονίαν· καὶ ὁ Πιλάτος τὸν ἄθῳον ἐξεδίδου, καὶ οἱ στρατιῶται κατέκτανον· καὶ ὁ σταυρὸς ὕψωτο, καὶ ὁ δίκαιος τοῖς ἀνόμοις συνεσταύρωτο· κἀντεῦθεν ἐδόκει μὲν τὸ χρῆμα κατὰ νοῦν τοῖς ἀσεβέσι χωρεῖν, καὶ τεθνάναι τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν αὐτοῦ καταπαύσασθαι διδασχὴν, καὶ διεσχορπισθαι τοὺς μαθητάς· ἐλάνθανον δὲ διὰ τῆς αὐτῶν κακουργίας, δόξαν μὲν ὁδοποιοῦντες Χριστῷ· αἰσχύνῃν δὲ καὶ βλεθρον αἰώνιον ἑαυτοῖς περιποιούμενοι.

Ὅσπερ οὖν πρὸ τοῦ Πνεύματος ταῦτα, οὕτω καὶ μετὰ τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ τὸ ἔργον Ἰησοῦ πάλιν ἐν τοῖς ἀποστόλοις διὰ τοῦ Πνεύματος ἀνενεύετο, καὶ ὁ τῆς χάριτος λόγος ἐπαβρῆσιάζετο, καὶ τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἀναστάσεως μεγαλοπρεπῶς ἀνεκηρύττετο. Οἱ πρὸ μικροῦ δὲ φυγάδες καὶ δεδιότες καὶ τρέμοντες, σὺν μεγάλῃ παβρῆσιάζόμενοι δυνάμει τὸ μαρτύριον ἀπεδίδουν τῷ Θεῷ· καὶ ὁ ἐπὶ τῇ Ὁραίᾳ τοῦ ἱεροῦ πύλῃ καθήμενος ἀνθρώπῳ χωλῷ, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀνίστατο Ταβυθὰ, καὶ πᾶσα νόσος καὶ πᾶσα μαλακία οὐ προσερχή· μόνον, καὶ χειρὸς ὅσας ἀφῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ σκιᾷ μόνῃ τῶν μαθητῶν ἰθεραπεύετο· καὶ πάντα συνόλως φάναι τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μείζονα ὧν ἐκεῖνος πεποίηκεν, ὥς ἡ ἐπαγγελία, τῷ ὀνόματι τοῦ διδασκάλου κατειργάζοντο. Ἐπειδὴ οὖν ταῦτα τοῦτον ὥρῃτο γινόμενα τὴν τρέπον, ἐκμαίνε-ται μὲν αὖθις ὁ τῶν φόνων πατήρ· ἐκμαίνεται δὲ καὶ πᾶσα ἡ ὕπ' ἐκείνῃ στρατηγουμένη Συναγωγὴ· καὶ ἡ μάχαιρα στίλβεται, καὶ τείνεται τὸ τόξον, καὶ ῥομφαία καὶ πόλεμος ἐρρίπιζετο κατὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Πρῶτον μὲν οὖν, παραγγελίαις, ἀπειλαῖς, φυλακαῖς, πληγαῖς, τοὺς ἱεροὺς τοῦ Λόγου θεολόγους οἰομένη φοβεῖν, ἀναστέλλειν αὐτῶν (ὡς τῆς ἀσεβείας! ὡς τῆς σκαλότητος!) ἐπειράτο τὴν θεολογίαν. Ἐπεὶ δὲ τούτοις εἰς μάτην ἡσθάνετο πονοῦσα· οὐ γὰρ μανίαις ἀφρόνων τὸ θεῖον περιτρέπεται· οὐδὲ οἱ ἀληθεῖς τούτου βῆον ὑπέκχουσι συνήγοροι· οἷα δὲ ἄργυρος τῇ πυρώσει καθαιρόμενοι, εὐφρονότεραν τῆς πίστεως οἰδῶσι ἀποδιδόναι τὴν φθογγὴν· διὰ τοῦτο τὴν συνήθη λοιπὸν εἰς ὑπόμνησιν εἰληψε μαιφονίαν· καὶ δὴ ζήλῳ προφητοκτόνῳ διαθερμάνθεις, πρῶτον μὲν λίθοις κατέλυσεν τὸν Στέφανον, οἷα δεκτὸν καλλιέργημα τοῦτον μαιφόνους ἱεουργοῦσα χερσίν, τὴν ὑπὲρ τῶν θοομένων χριστοπρεπῶς ἀναφέροντα προσευχῆν.

Γευσασμένη δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ αἵματος ἡ ἐναγῆς, D καὶ ἡσθεῖσα κομιδῇ, οἷα ἐκείνη ἀεὶ τοῖς τοιοῦτοις ἐπιτερμομένη, ἐμελέτα μὲν πάντας, εἰ γε δυνατόν, ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι διαχειρίσασθαι Στεφάνου, οὐκ εἶχεν δὲ ὅπως τὴν αὐτῆς μελέτην συντελέσαι, ὁρῶσα μὴ καθ' ἓνα τῷ λόγῳ τοὺς πιστεύοντας προστιθε-μένους, ἀλλὰ κατὰ χιλίους τε καὶ μυρίους τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῶν προστατῶν τοῦ λόγου συγχροτου-μένην καὶ πληθυνομένην.

Τί οὖν ποιεῖ; ἄρα γὰρ ἡττήθη τῆς τῶν σημείων θεοπρεπότητος; ἄρ' ἔδεισε τὸν ὑπερῷον ἀντι-τασόμενον, ταπεινοῖς δὲ χάριν ἐπιμετροῦντα; τὸν

A consciverat; pontificesque ac scribas omnes ac de- cidii scelus animaverat: tradebatque Pilatus inno- xium, ac milites illudebant: exaltata denique cruce, justus cum sceleratis illi confixus fuerat: hincque adeo res ex animo impiis cedere videbatur, ex- stincto Jesu, ejus abrogata doctrina, dispersis di- scipulis. At imprudentes nequitia sua pravisque consiliis Christi gloriæ viam perstruebant, sibi- que ipsis probrum ac exitium æternum arces- sebant.

Quemadmodum igitur hæc ante Spiritum, sic et post Spiritum. Quod namque Jesu opus Spiritus munere in apostolis rursum instaurabatur, ma- gnumque resurrectionis miraculum magnifice prædicabatur. Qui paulo ante profugi, pavidī, tremen- B tes erant, cum magna virtute palam loquentes testi- monium Deo reddebant¹⁰. Qui ad portam Speciosam templi claudus sedebat, erectus; Tabitha a mortuis suscitata^{10*}: morbus omnis et languor, nedum præ- cibus ac sanctæ manus contactu, sed et sola disci- pulorum umbra curabatur. Atque ut summa dicam, cuncta Christi opera, quin et majora quam ille ope- ratus erat (pro eo ac fuerat pollicitus) in magistri no- mine fiebant^{10**}. Quod itaque hæc eum in modum fieri cernebantur, furore rursus incenditur cædium auctor; accenditur et illi succenturiata omnis Sy- nagoga. Vibratur gladius, arcus tenditur; romphæa suscitatur ac bellum adversus Ecclesiam conflatur.

C Primum igitur, præceptis, minis, carceribus, pla- gis, sacros Verbi theologos se illa territorium exi- stimans; ipsorum (o impietatem! o consilii maligni- tatem!) divinam inhibere doctrinam nitebatur. Ubi autem frustra se conari sensisset (non enim Dei con- silium insipientium furore evertitur, nec facile ce- dant, qui illius veri patroni ac defensores existunt: sed sicut argentum igne depurgatum, sonoram magis fidei vocem reddere siveverunt). Idcirco consuetam animo repetit cædium vim ac sævitiam: atque adeo æmulatione, qua prophetas occiderat succensa, primum quidem lapidibus obruit Stephanum, tan- quam scilicet placabilem hostiam cruentis manibus illum immolans, qui Christi exemplo pro immolan- tibus preces offerebat¹¹.

Gustu percepto apostolici sanguinis, scelestis- sima, eoque plurimum delectata, ut quæ cædibus semper gavisa esset, ad serio cogitabat, ut si liceret, pari cum Stephano necesse cunctos tolleretur. Cum vero consilium implere non posset: quippe non singulos ad fidem ac doctrinam amplectendum accedere; sed millenis denisque millibus per verbi præsules pariter adjunctis, Ecclesiam conflari ac multiplicari videbat.

Quid ergo facit? Num divinis signis victa con- cessit? operum novitate? splendore sermonum? Num cum timuit, qui superbis resistit et humilibus gra-

¹⁰ Act. iv, 23; ix, 36. ^{10*} Act. iii, 7; v, 15. ^{10**} Joan. xiv, 10. ¹¹ Act. vi, 7.

tiam tribuit? Fortem illum in bellis, clarificatum in sanctis, mirabilem in majestate; cujus potentie documenta multa acceperat; atque a pugna cum Deo destitit? Minime gentium: sed sicut pridem Pilatum adiens, crucem ac mortem, Sodomorum Gomorrhæque clamoribus adversus Dei Verbum poposcerat, sic postea ab Herode ejus apostolorum necem, supplex flagitabat ¹².

Nulla, aiebat, nulla, rex optime, genti tuæ salutis spes. Concidimus; perimus: periculo vertitur ne prorsus a facie discipulorum Jesu deficiamus ac intereamus. Non satis fuit, quod ille adhuc vivens post se plebem seduxit: sed qui eo familiaris usi, illius doctrinæ successerunt, nostram dementarunt gentem: duodecim tribus nostras perdiderunt: parum abest quin populum omnem allexerint. Defectionem a Cæsare docent; in majestatem tuam contumeliosi sunt; patriam legem evertunt. Neque id modo, verum etiam in ipsum Deum Patrum impii existunt, qui Jesum illum, qui crucifixus est, faciant Deum. Nisi igitur ocus, regum maxime, justam illis pœnam inflixeris, conspicue rei malus exitus erit.

ποιούντες Ἰησοῦν. Ἐπερ οὖν μὴ θῶτερον αὐτοῖς

εἰς πρὸς πτωχὸν τὸ χρῆμα τοῦτο καταλήξει κακόν.

Quid igitur vero simili conjectura dixisse Herodem putabimus? Quid vero operæ pretium faciamus? Qui autem adversus tantam hominum turbam neci dandam procedentes, non majorem noxam malumque difficilius reddiderimus? At non adversus omnes penitus, aiunt, potentiam vestram exsuscitari hortamur. Nam præterquam quod res difficillima, neque sorte Cæsari grata fore videatur; tantis scilicet cœdibus civitatem pollui ac deformari: sed insignes ejus discipulos (sunt autem illi duodecim numero, quos et plebs omnis erroris magistros habet) hos, si duci jusseris, rex clarissime, tum Deum propitium habebis, tum omni genti pacatam vitam largieris; ejusque nos beneficii memores, gratias quam maximas habentes, debitam vicem rependemus.

Mox igitur Herodes pessimo illo instinctus consilio, injustitiam parturiebat. Porro concipit dolorem, et parit iniquitatem ¹³. Mandatum accipiunt milites, positisque cuniculis insidiæ struuntur. Jamque adeo discipulorum turba, ejus vexationis causa quæ sub Stephano facta erat, Hierosolymis relictis, perque alias extra urbes atque oppida alii alio dispersi, veritatis doctrinam secundo conatu prædicabant ¹⁴. Magnus autem Jacobus, cum per universam Judeam et Galilæam, uti vere tonitruum filius, Dei Evangelium clarius intonuisset, Hierosolymitanam Ecclesiam invisurus iterum reversus est. Repente ergo militari manu corripitur, atque Herodis tribunali sistitur. Cumque atrociori injuriis petitus, probris complutus, verberibus exanimatus, etiam atque etiam jubetur omnino negare Christum; sin illi esse morte luendum: Impossibile, exclamavit, vi-

κραταῖον ἐν πολέμοις; τὸν δεδοξασμένον ἐν ἁγίᾳ τὸν θαυμαστὸν ἐν δόξαις, οὗ πολλὰ τῆς δυνάμεως ἐληφεν ὑποδείγματα, καὶ τοῦ θεωμαγεῖν ὑπανέχρησεν; Οὐδαμῶς· ὥσπερ δὲ τῷ Πιλάτῳ προσυῖον πρῶην, σταυρὸν τε καὶ θάνατον ἐν κραυγαῖς Σολῶμων καὶ Γομόρρας κατὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου παρητεῖται οὕτω μετὰ ταῦτα τῷ Ἡρώδῃ προσπίπτουσα, τὴ κατὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ καταλιπάρει σφαγὴν.

Οὐδεμία, λέγουσα, τῷ ἔθρει σου, κράτιστε βασιλεῦ, οὐδεμία σωτηρίας ἐλπὶς. Διαπεπτώκαμεν ἀπολώλαμεν. Κινδυνεύομεν οὐχίχρησθαι τέλει καὶ διασφαρίσσεσθαι, ἀπὸ προσώπου τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Οὐκ ἀπέχρησεν ἐκείνος ἐτι ζῶν ὁλίσσω αὐτοῦ τὸν λαὸν ὑποπλανῆν· ὅν δὲ τῇ ἐκείνου διδασχῇ οἱ ὠμοληκότες αὐτῷ διαδεξάμενοι, ἐξέστησαν τὸ ἔθρος ἡμῶν· ἀπώλεσαν ἡ δωδεκάφυλον ἡμῶν. Ὀλίγον δεῖν πάντας ἐπισπάσαντο τοὺς λαοὺς. Ἀποστασίαν ἀπὸ Καίσαρος ἐκδιδάσκουσιν. Πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἐνεθρῖνονσιν, τὸν πατῶρον ἀθετοῦσι νόμον. Καὶ οὐμόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῶν πατέρων ἀσεβοῦσι Θεόν, τὸν ἐσταυρωμένον ἐκείνον θεοποιούντες Ἰησοῦν. Ἐπερ οὖν μὴ θῶτερον αὐτοῖς τὴν ἀξίαν δικήν, ὃ μέγιστε βασιλεῦ, ἐπιθυλεῖς

Τί οὖν διανοηθῶμεν Ἡρώδην, ὡς εἰκός, φάναι· Τί δὲ ποιητέον ἡμῖν; πῶς δὲ κατὰ τοσοῦτον πρὸς σφαγὰς δόλου χωροῦντες, οὐ μείζω τὴν βλάβην καὶ ἀργαλιώτερον ἀπεργασαίμεθα τὸ κακόν, ἢ ἅλ· οὐ κατὰ πάντων ἄρδην, φασί, τὸ ὑμέτερον κράτος διναστέηναι παραινῶμεν· καὶ γὰρ πρὸς τῷ δυσχερεῖ τοῦ πράγματος, οὐδ' αὐτῷ ἂν ἀρῶσαι τῷ Καίσαρι τοσοῦτοις αἵμασι τὴν πόλιν μαλινεῖν καὶ ἀχρειοῦν· τοὺς ἐπιστήμονας δὲ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Δώδεκα δὲ τὸν ἀριθμὸν οὗτοι οἷς καὶ ὁ πᾶς ὄχλος ἐπόμενος ἀποπλανᾶται· τοῦτους, ὃ λαμπρότατε βασιλεῦ, εἰ ἀπαγάγοι, ἔξεις μὲν τὸν Θεὸν εὐμενῇ· ὁ δὲ τῷ ἔθρει ἐρηνηλατῶν ζωὴν χαρίη· καὶ σοι τῆς εὐεργεσίας ταύτης μερίστην εἰδότες χάριν, ἀξιώχρεω ἐλοσόμεν ἀμοιβήν.

Ἄμα τοίνυν τῇ πονηρᾷ βουλῇ, καὶ Ἡρώδης ὤδινε τὴν ἀδικίαν. Συλλαμβάνει δὲ πόρον, ἀνομίαν δὲ τίκεται· καὶ οἱ στρατιῶται παρηγγέλλοντες καὶ ὁ λόχος ἡτοιμάζετο, καὶ τὸ ἐνεδρὸν κατεσκευάζετο. Τὸ πλῆθος μὲν οὖν τῶν μαθητῶν, διὰ τὴν ἐπὶ τῷ Στεφάνῳ θλίψιν, τὴν Ἱερουσαλὴμ καταλιπόντες, καὶ πρὸς τὰς ἑξω πόλεις καὶ κώμας ἄλλοι διασπαρέντες ἀλλαχοῦ, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐπεκηρυκαύοντο· ἰάκωβος δὲ ὁ μέγας, ἐπειδὴ καθ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν τε καὶ Γαλιλαίαν, ὡς βροντῆς υἱὸς ἀληθείας ὢν, τὸ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγέλιον ἐμβροντήσας γεγωνότερον, τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ αὐθις ἐπισκεψόμενος ἐκκλησίαν ἐπανήγεν· συναρπάζεται μὲν ἐξαπίνης χειρὶ στρατιωτικῇ, τῷ Ἡρώδου δὲ βήματι προσάγεται· ὃς καὶ ὕβρεσι βαλλόμενος, καὶ ὀνειδίσει πλυνόμενος, καὶ μάστιγι ἐταζόμενος, καὶ παραγγελλόμενος παραγγεῖλα παντάσιν ἐξόμνησθαι τὸν Χριστὸν, ἢ θάνα-

¹² Gen. xviii, 20. ¹³ Psal. vii, 15. ¹⁴ Act. viii, 1.

τον ἐτηρεῖσθαι τὴν ζημίαν, Ἀμήχανον, ἐξεβόη-
σεν, ἄνδρα σώφρονος μετέχοντα λογισμοῦ, ἐλέ-
σθαι μὲν ἐν συγκρίσει τὸν σκότον ὑπὲρ τὸ φῶς·
θάνατον δὲ θέσθαι προτιμότερον τῆς ζωῆς. Ἀδυ-
νατώτερον δὲ πολλῶ, τὸν ἐν συναισθήσει τῆς
Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ θειότητος καὶ μακαριότητος
γενόμενον, ἄλλο τι τῶν πάντων ἐκείνου σεβασμώτερον, ἢ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως
ἀξιοθεώτερον ἠγήσασθαι.

Οὐκ οὖν ὅς γε πεπίστευκεν ἐκ Θεοῦ τε γενέσθαι
τόδε τὸ πᾶν, καὶ παρ' αὐτοῦ δεδῶσθαι προφῆτας
καὶ νόμον ἐν Ἰσραὴλ, τὸν ἀγαπητὸν δύναται
ἀν ἀρεῖσθαι καὶ συμφυῇ καὶ μορφογεῖν, δι' οὗ
πάντα γέγονεν, ἃ τῆς δόξης πεποιήκε Πατήρ, καὶ
ἐν ᾧ συνέστηκε τὰ πάντα. Τοῦτο μόνον λυπηρόν,
ὡ βασιλεῦ, τοῦτο θλίψεως ἡμῖν αἰτιον, ὅτι ἀπαξ
μόνον, ἄλλ' οὐ μυριάκις ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ θεο-
τήτος καὶ δόξης ἀποθανεῖν δυνάτον.

Τούτοις τὸν μιαιώτατον ἐμβροντηθέντα καὶ μα-
νέντα, παρευθὺ καλεῖσθαι τοῦτον ἀπαγεῖν, καὶ τὴν
πανολβίαν κάραν μαχαίρα τεμεῖν. Οὐ θαυμαστὸν
δὲ εἰ ὁ τῆς ἀδικίας πυθμὴν, ὁ ὀδοποιὸς τοῦ Ἀντι-
χρίστου, ὁ τῆς ἀσεβείας πληρωτής, οὐ θαυμαστὸν
εἰ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἐπιβαλὼν, τὸν
θεξιδὼν ἀνέειλε τῆς Ἐκκλησίας ὀφθαλμόν· ἄλλ' ἐκεῖνο
θαυμασιώτερον, εἰ μὴ εἰς οἰκοδομὴν τοῦτο μερίζω,
καὶ νίκην αὐτῆς περιφανεστέραν ἐκκονόμετο· καὶ
οὐδὲ τοῦτο τοσοῦτον θαυμαστὸν, ὅσον εἰ μὴ τοῖς
Χριστοῦ διώκταις ἐντεῦθεν ἡ πανωλεθρία ἐπισείει-
ται.

Ἰάκωβος μὲν οὖν ὁ μακαριώτατος, ὡς ἀρνίον
ἀκακον, ὡς πρόβατον ἀμωμον, ὅπως τοῦ ἀμνοῦ τοῦ
Θεοῦ σφαιγιασθεὶς, καὶ διὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ μεγά-
λου θυσία ζῶσα, λογικὴ τε καὶ θελητὴ τῶ ζῶντι
Θεῷ προσενεχθεῖσα, ἐπρέσβευσε μὲν ὑπὲρ τῶν
ἀποστόλων, ἐπρέσβευσε δὲ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας·
τοῖς μὲν, τὸ ἔργον εὐδοῦσθαι τῆς ἀποστολῆς· τὴν
δὲ, τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀπαλλάττεσθαι μαιφονίας· καὶ
ρήγνυσθαι μὲν τοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ μαχομένους·
λυτροῦσθαι δὲ τοὺς εὐδοκοῦντας αὐτῷ.

Ταύτης ἀποτέλεσμα τῆς ἰκεσίας, ἡ παρ' ἐλπίδα
τοῦ Πέτρου σωτηρία· τῶν τε δεσμῶν καὶ τῆς εἰρκτῆς
καὶ τῆς ἀπαγωγῆς, ἣν αὐτὸν ἐμελλεν Ἡρώδης ἀπ-
αγαγεῖν εὐθὺς μετὰ τὸ Πάσχα, δι' ἀγγέλου χειρὸς
ἀπαλλαγῆ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτοῦ Ἡρώδου
θεήλατος πληγὴ δι' ἣν αὐτίκα τοῦ μιαινοῦ σώματος
σκώληκας ἐξέρψαντος, βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ψυχὴν.
Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ χάρις τὰ ἔθνη μετιούσα, τοῖς
Ἰουδαίοις τὸν οἶκον εἰς ἐρήμωσιν ἤρει.

Ἄλλ', ὡ κήρυξ θερμότητος τῆς ἀληθείας τοῦ
Εὐαγγελίου! ὁ μετὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τὴν ἀνω-
τάτω τάξιν καὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀποστολικῆς κα-
θέδρας διεκλήχως· χαῖρε, ὡς τὸ ποτήριον Χριστοῦ
τοῖς συμμαθηταῖς προπιῶν, καὶ τὸ σωτήριον βά-
πτισμα, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν βαπτισθεὶς· καὶ διελθὼν
σεφάνῳ, τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς μαρτυρίας, κατα-
κοσμηθεὶς.

Χαῖρε, ὅτι νήπιος ὢν ἔτι τὴν πνευματικὴν ἡλι-

A rum qui sobria impartitus ratione sit, optione facta,
tenebras luci anteferre; mortemque vita potiore du-
cere: longe vero amplius abhorret ut sit possibile,
eum, qui Jesu Christi Deitatis ac beatitudinis sensum
fecerit, universorum aliud quidpiam illo sanctius, seu
dilectione fideque in ipsum, dignius arbitrari.

B absit igitur, ut qui rerum hanc universitatem a
Deo conditam credit, atque ab eo datos prophetas ac
legem in Israele, dilectum, ejusdem ac ille naturae
et Unigenitum, per quem condita omnia, quae Pater
gloriae condidit, et in quo constant omnia, unquam
negare possit. Unum nobis, rex, hoc molestum; unum
angit et excruciat, quod semel duntaxat, non millies
pro Jesu Deitate atque gloria mori concessum sit.

Hisce scelestissimus ille attonitus ac furens, con-
festim duci Jacobum jussit, ac beatissimum illius
caput gladio abscindi. Neque id mirum, quod ini-
qu Coastalis sentina imusque gurgis, Antichristi præ-
cursor, impietatis artifex; cum in apostolos misis-
set manus, dextrum Ecclesiae sustulerit oculum:
sed illud dignum admiratione, nisi in majorem id
aëdificationem ejusque ipsius illustriorem victoriam,
dispensatum esset. Quin ne hoc quidem sic mirum.
quam si hinc quoque Christi persecutoribus confla-
tum non esset exitium.

C Beatissimus itaque Jacobus tanquam agnus inno-
cens, tanquam ovis immaculatus, post Agnum Dei
immolatus, et per pontificem magnum hostia vivens,
rationalisque et voluntaria, Deo viventi oblatus,
precibus ad Deum pro apostolis intercessit; inter-
cessit et pro Ecclesia. Pro illis quidem, ut eis pro-
spere cederet apostolica functio; pro hac vero, ut a
Judaica liberaretur sevitia: ac rumperentur qui-
dem Evangelii hostes; malis autem solverentur,
qui lubentes illud haberent.

D Hujus effectus supplicationis, Petri illa inexpectata salus; ejusque a vinculis et carcere et duc-
tione per angelum liberatio, qua statim post Pascha
eum Herodes erat ducturus. Neque id modo, sed et
Herodis ipsius divino numine plaga, qui mox im-
puro corpore ebullientibus vermibus, violenter
animam abruptit. Quin et inde gratia gentes prose-
cuta, Judæis domum in desolationem reliquit.

Sed, o veritatis Evangelii prædicator ferventis-
sime! qui cum Petro et Joanne supremam classem
atque verticem apostolicæ dignitatis tenes: Salve
sis, ut qui Christi calicem ante condiscipulos bibe-
ris ac juxta quod illi pollicitus eras, salutari
baptismo baptizatus sis, duplicique præclare co-
rona condecoratus, apostolici muneris ac suscepti
martyrii ¹².

Salve, quod cum parvulus adhuc esses spiritali

¹² Marc. x, 39.

statura et ætate, terreni regni primatum petieris (nec enim fiat unquam ut magnificus animus, rei alicujus tenuis ac vilioris desiderio afficiatur) in virum autem adultus, Regi gloriæ proximam primamque sedem adeptus sis.

Salve, beate Verbi Deique ipse oculis inspector, quod piscationem piscatione, desiderium desiderio, hæreditatem hæreditate commutans, iis, quæ instabilia sunt, ea quæ manent; iis, quæ in terris et fluxa sunt, cælestia nec unquam peritura consecutus sis.

Gaude, quod sicut nullo medio, cum in corpore versareris, Dei hominis consuetudine in terra prius utebaris, sic nunc eidem immediate spiritu devinctissimus facie ad faciem in cælis insuescis.

Gaude et lætare in Domino Deo tuo ac Rege tuo, nosque propitius de cælo intueri: ac vero purum nobis ac immaculatum, apostolorum ter beatissime, et a sæculi malitiæ insidiis liberum servans animum, Domino Christo incontaminatum utinam repræsentes, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO VI.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli et Evangelistæ Joannis Theologi.

Qui magnum tonitruum Filium laudare jubet, ipsum mihi magnum Dei Spiritum laudibus coronare jubere videtur; quo ille compositus ac concinne collisus, orbem terrarum ad suum convertit sonum¹⁴. Id vero tantum sermonis nostri facultatem superat, quantum et humanæ vim comprehensionis excedit. Cum enim sonitum hunc, qui sensu percipitur, haud facile animo intelligamus; quam quis ratione spiritalem assequatur, ac qui omni corporis sensui præcellit? Cumque id tonitruum, quod per naturam in nubibus venti agitatione conflatur, accurate verbis explanare non possimus: quonam modo eximii illius, cujus solus ipse Dominus conflator, ac parens, laudes præsumamus? Quis ita in divinis eruditus, sicque alto animo præditus? Quis ita terrenis superior sese extulit, parique cælestibus celsitudine evasit? Quis adeo seipso excedens, intra Deum comprehensus totusque receptus est, ut vel os aperire, ac linguam movere in Dei discipulorum laudem audeat? Quis sufficiens, ut nedum omnium sigillatim, sed vel unius illorum virtutis magnificentiam pro rei merito, animo informare, ut verbis eloqui possit?

Quenam mens (ut summa dicam), quæve ratio ac oratio, magnificæ Joannis indolis (quinimo animi Deo simillimi mentisque divinissimæ) laudes attigerit, nisi in ipse e cælestibus tantisper adytis descendens, divinæque emula bonitate humilibus accedens, osque pro theologi munere divinissimum auribus nostris accommodans, suam nobis, quoad

κίαν, βασιλείας ἐπιγίγναι προτίμησιν ἤτησας· οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται ποτε ψυχὴ μεγαλοφυῆς, μικροπρεπὲς τι ποθεῖν· εἰς ἀνδρα δὲ τελειούμενος, τῆς ἔγγιστα παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης πρωτοκαθεδρίας ἡξιώθης.

Χαῖρε, μάκαρ αὐτόπτα τοῦ Λόγου καὶ Θεόπτα, ὅτι τῆς ἀλείας ἀλείαν, τῆς ἐπιθυμίας ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς κληρονομίας κληρονομίαν ἀμειψάμενος, τοῖς ἀθεδαίοις τὰ μένοντα, καὶ τοῖς κάτω καὶ βέουσι τὰ οὐράνια κατεκτήσω, καὶ μὴ μεταπίπτοντα.

Χαῖρε, ὥσπερ μετὰ σώματος ἀμέσως τῷ Θεανθρώπῳ προσωμίλεις πρὶν ἐπὶ γῆς, οὕτω νῦν τῷ αὐτῷ προσεχῶς ἐν τῷ πνεύματι συμψυόμενος, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐντυγχάνεις ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Χαῖρε καὶ κατευφραίνου ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου καὶ βασιλεῖ σου· καὶ ἡμᾶς ἐποπτεύεις ἀνωθεν ὡς ἀσπίλον δὲ καὶ ἀμωμον ἡμῖν, ὃ τρισμακαριώταται τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς τοῦ νῦν αἰῶνος κακίας ἀνεπίβουλον [ἀνεπιβούλευτον] διατετηρηκῶς τὴν ψυχὴν, ἀμίαντον παραστήσας τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς γόνον προτραπόμενος ἐπαίνειν, αὐτό μοι δοκεῖ τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα παραινέειν ἐπαίνειν· ὃ βυθμιζόμενος ἐκείνος· καὶ ἐναρμονίως κροτούμενος, πρὸς τὸν οἰκεῖον τὴν οἰκουμένην ἐπέστρεψε φθόγγον. Τὸ δὲ τοσούτῳ τοῦ ἡμετέρου λόγου τὴν δύναμιν υπερβάλλει, ὅσῳ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην υπεραίρει κατάληψιν. Εἰ γὰρ τὸν αἰσθῆσαι ληπτὸν τοῦτον ἔχον, οὐ πρόχειρον κατανοεῖν, πῶς ἂν τις ἐφίκοιτο τοῦ νοουμένου καὶ πᾶσαν σώματος αἰσθησὶν υπερβαίνοντος; Καὶ εἰ τὴν ἐγγινωμένην τοῖς νέφεσι, τῇ κατὰ φύσιν κινήσει τοῦ πνεύματος βροντῇ, οὐχ οἷοί τέ ἐσμεν ἀκριβεῖ διασαφῆσαι λόγῳ, πῶς ἂν τῆς ὑπερφυσιοῦς, καὶ μόνῳ τῷ Κυρίῳ προσκροτηθείσης ἡ γεννηθείσης, τῶν ὁμνήσεων κατατολμήσαιμεν; Τίς οὕτω τὰ θεῖα παλὺς, οὕτω τὴν καρδίαν βαθύς; Τίς οὕτω τῶν γῆινω ὑπερανώχισται, οὕτω τοῖς οὐρανόις συνύψωται; Τίς ἐπὶ τοσούτον ἑαυτοῦ ἔξω γενόμενος, ἐνδον Θεοῦ κατελθῆται, ὥστε στόμα διῆραι τολμᾶν, καὶ γλῶσσαι εἰς ἐπαινὸν κινεῖν τῶν τοῦ Θεοῦ μαθητῶν; Τίς ἰκανὸς, μὴ ὅτι γε πάντων ὕψ' ἐν, ἐνδὸς γούν αὐτῶν, τὴν τῆς ἀρετῆς μεγαλοπρέπειαν, τυπωθῆναι τε καὶ ἀξίαν τῷ νῷ, καὶ ἐρμηνεύσαι τῷ λόγῳ δυνηθῆναι;

Ποῖος, ἵνα συνελὼν εἶπω, νοῦς, ποῖος δὲ λόγος τῆς Ἰωάννου μεγαλοφυῆς, μᾶλλον δὲ θεοειδεστατῆς ψυχῆς καὶ διανοίας τοῖς ἐγκωμίοις προσεγγίσει, εἰ μὴ αὐτὸς ἐκείνος τῶν οὐρανίων ἀδύτων ὑποκαταβὼς, καὶ θεομιμήτῳ χρηστότητι τοῖς ταπεινοῖς ἡγγικῶς, καὶ τὸ θεολογικώτατον στόμα τοῖς ἡμετέροις ὡς παρασκευάσας, τὸν οἰκεῖον ἐπαινὸν, εἰς τὴν

¹⁴ Marc. iii, 17.

τοῦ Πατρὸς δόξαν, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, ἐμβροντήσκειν ἡμῖν ; Ἐλθέ τοιγαροῦν, ὦ θεοπέσιε θεολόγε καὶ εὐαγγελιστῇ, ἡ οὐρανία τοῦ Λόγου σάλπιγξ, ἡ εὐ-
χος. ἡ ἐναρμόνιος, ἡ τοῖς μελειδέσει τῆς ἀληθείας
φθόγγος, πᾶσαν εἰκασιμοῦθιαν ἑλληνικὴν κατασι-
γάσσα· πάντα δὲ ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ὄργανα
πολυαρμόνια τῷ βροντοφώνῳ τῆς θεολογίας σου
κατακοιμίσασα· πᾶσαν δὲ ψυχὴν ἀξίαν τοῦ Λόγου
πρὸς ἐαυτὴν ἐφελκομένη· καὶ οὐκ ἀνθρώπων μόνων,
ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, τολμῶ φάναι, τῶν οὐρανίων δυνά-
μεων, τὴν ὑπερφυσικάτην ἐπισπωμένη πρὸς ἐαυ-
τὴν ἀκοήν.

Ὁ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων ἀξιώτατος ὑποφῆτης
καὶ γραμματεὺς· τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ γλῶσσα
τοῦ Πνεύματος, ἐλθέ μοι τῷ πνεύματι, Πνεῦμα καὶ
αὐτὸς θεῖον ὢν, ὡς ἐκ Θεοῦ Πνεύματος γεγεννημέ-
νος. Ἰδοὺ κίχρημί σοι καρδίαν πρᾶξιν καὶ ἡσύχιον,
καὶ οἷα δὴ νοερὸν κήπον καὶ μουσικὸν, διανοίαν ὑπέχω
ταπεινὴν τε καὶ ὁμαλὴν. Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρ-
χου, τότε· διὰ πνευστον κήπόν μου, καὶ βευσά-
τωσαν ἀρώματά μου. Προσλαλείτω γάρ σοι καὶ
Σολομών· σὺ γὰρ βορρᾶς μὲν, ὡς τοῖς καθαρωτάτοις
τῆς θεολογίας φθέγμασιν, οἷα λαμπραῖς καὶ ζωογό-
νοις ἀναψύχων πνοαῖς· καὶ τὸ τῆς πολυθείας πνί-
γος, καὶ τὸν τῶν αἰρέσεων διαχέων φλογμόν· καὶ
τάς πιεζομένας ἐν τούτοις καρδίας ψυχαγωγῶν καὶ
ἀνακτώμενος. Νότος δὲ, ὡς τοῖς τῆς ἀγάπης δια-
θερμαίνων λόγοις, καὶ τοὺς ἀναισθητοῦ νοῦ καὶ
σκληρότητι θείας ἐσπερημένους ἐπιρροῆς, ἀγόνους
τε διὰ ταῦτα καὶ κατεφυγμένους καθεστῶτας, ἀνα-
θάλπων καὶ ἀναζωπυρῶν, καὶ ζωτικῆς ἱκμάδος
πληρῶν καὶ καρποφόρους ἀποτελῶν.

Τοιαύταις πνοαῖς, τοιοῦτοις ροιζήμασιν ἀεὶ δια-
πνέων ἡμεῖς, ὦ μακάριε, ὥσπερ τινὰ ποικίλην ἐκ
ποικίλων ἀρωμάτων εὐωδίας ὁσμὴν, τὴν ἐκ τῶν λό-
γων σοι αἰνεῖν παρασκεύασον ἐνεργεῖν. Πάντως δὲ,
οὐδεμιᾶς ἡμῖν μακρηγορίας χρεῶν, τὸν πρῶτον ἐν
θεολόγοις προθεμένους ὁμνεῖν. Ὡς γὰρ ἀεὶ τὸ θεῖον
ἐν τε τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καὶ πολὺ πλέον τοῖς λόγοις, τὸ
γοργὸν καὶ συντετριμμένον [συντετριμμένον] φιλεῖ·
φίλον δὲ τοῦτο, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ θεολογεῖν εἰδόσιν,
οὕτω προσήκειν ἡγοῦμαι καὶ τῷ νῦν ἐπαίνουμένῳ,
ἀπέριττόν τε καὶ σύμμετρον, ὡς οἶόν τε, τὴν λόγον
καρποφορεῖν. Ὅθεν οὐκ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ γῆθεν αὐ-
τῷ παρεπομένων, γένους, φημί, καὶ πατριδος, ἡ τις
εὐκληρίας βίου, τὸν οὐράνιον ἀνδρα γνωριζοῦμεν· περι-
τῇ γάρ, καὶ οὐχ ὅπως τῷ ὑψηλοτάτῳ τῆς ἀληθείας εὐ-
αγγελιστῇ· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς πολλῷ λειπομένοις τῆς ἀρε-
τῆς ἁγίοις, οἵκεῖα ἡ θελητῇ, ἡ ἀπὸ τῶν τοιούτων εὐφη-
μία. Ἀλλὰ τὰ ἀπὸ γῆς μὲν τίμια τοῖς ἀπὸ γῆς ἐναδρύ-
νεσθαι παρῶμεν· οἷς δὲ ἡ γέννησις οὐκ ἐξ αἱμάτων,
οὐδὲ ἐκ θελήματος γέγονεν ἀνδρός· ἀλλ' ὁ Πατὴρ
μὲν οὐράνιος ἀνωθεν προεγνωκώς, συμμόρφους κατὰ
καιρὸν ἐξελέξατο τῷ Μονογενεῖ· τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ
ἅγιον ὡς ἁγίοις ἐπαναπαυσάμενον, καὶ καινὸν ἐν
οὕτοις ἀνθρώπων καὶ θεοειδῇ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ
γεγεννηκώς, υἱοθετήσατο τῷ Θεῷ, τούτους ἐντεῦθεν

A assequi licet, in Patris gloriam, laudem intonuerit?
Veni igitur, divine Theologe et Evangelista, celestis
Verbi tuba, sonora, concinna mellitis veritatis sonis,
omnem Græcorum sermonis vanitatem silentio dam-
nans: omniaque oratorum ac philosophorum mul-
tiplici consonantia modulata organa theologiæ tuæ
alto tonitruo sopiens, atque omnem Verbo dignum
animum ad se trahens; nec hominum modo, sed et
ipsarum (ausim dicere) celestium Potestatum per-
eximium auditum sui desiderio illiciens.

Patris luminum dignissime interpret ac scriba,
Christi os, lingua Spiritus, veni ad me spiritu, qui
et ipse divinus Spiritus sis, tanquam ex Deo Spi-
ritu natus¹⁷. Ecce cor tibi lene et tranquillum mul-
tuo, velutque intelligentem hortum ac mysticum,
humilem æquabilemque animum præbeo. Surge,
aquilo, et veni, auster; perfla hortum meum, et fluent
aromata mea¹⁸. Te enim etiam Salomon alloqua-
tur. Tu namque aquilo, ut limpidissimis scilicet
theologiæ vocibus, tanquam puris ac vitalibus flati-
bus refrigerans, superstitiosique numinum cultus
algorem atque hæreseon incendia, dissipans; his-
que oppressa pectora recreans ac levans. Auster
vero, velut charitatis sermonibus calefaciens, men-
stisque extincto sensu ac duritie, divino omni
debitos influxu, eaque ratione infecundos atque ri-
gentes refovens ac exsuscitans, vitalique humore
replens ac fructiferos præstans.

Ejuscemodi flatibus, istiusmodi stridoribus nos
semper perflans, vir beate, præsta, ut velut quam-
dam ex variis aromatibus odoribus suavissimi fragran-
tiam, quæ sermonibus textitur, laudem tibi offeram-
mus. Omnino enim nihil nobis prolixa opus oratione,
quibus incumbat ut primum inter theologos lande-
mus. Quemadmodum enim Deus, cum in reliquis
omnibus, tum potiori longe ratione in sermonibus,
id amat quod acre ac breve est; amant vero et
qui divina tractare norunt: sic et illi quem lauda-
mus convenire existimo, ut orationem minime su-
perfluum, ac modis suis coercitam, quoad licet,
offeramus. Quamobrem a nullo eorum quæ extrin-
secus sunt, et terrena quasi appendice sequuntur
(prosapia scilicet atque patria ulla sæculi claritate)
virum celestem celebrabimus (superflua enim, ac
nedum celsissimo veritatis evangelistæ, sed neque
sanctis ab ejus longe virtute remotis conveniens
aut placita, quæ ex talibus laudatio est). Verum
terrenis ornamentis superbire eos sinamus et glo-
riari, qui sunt e terra: quibus autem nativitas at-
que origo non ex sanguinibus, nec ex voluntate viri
obtigit¹⁹; sed Pater quidem celestis olim præco-
gnitos, pro tempore conformes elegit Unigenito;
Spiritus sanctus autem, ut qui in sanctis conquie-

¹⁷ II Cor. III, 17. ¹⁸ Cant. IV, 16. ¹⁹ Joan. I, 13.

cat²⁰, atque in eis novum hominem ac Deiformem A ὁμοειδῆσαι καὶ θαυμάζεσθαι, ἐν τῷ Κυρίῳ, κατὰ τὸν sermonem veritatis gignat, in filios Deo adoptavit^{20*}; γὰρ, ψυχὴν ἐκπαινουμένους, καὶ ὡς ἡδίστα τῷ οὐρανῷ συνδοξαζομένους Πατρί.

ii inde laudentur ac admirationi habeantur, quorum, juxta sacra eloquia, in Domino laudetur animus; quique adeo cum cœlesti Patre jucundissimè celebrantur²¹.

Inde cunctis quidem sanctis apta laudatio, velut ex uno Patre luminum prognatis; cum primis vero coryphæis antiquissimisque Verbi theologis; ex quibus Petrus quidem tanquam fidei petra firmissimumque fundamentum honore prælatus est: Jacobus vero, ut qui primus apostolorum, calicis ac baptismatis passionis Christo socius, sanctæque fidei basis sanctis esset futurus. Tu vero, o beate! summa apostolicæ majestatis arce arrepta, ut qui supremam virtutum (charitatem dico) præ cunctis illius consortibus dilexeris, eximieque tibi illa placueris, ac summe eam colueris; inque ea, vere dilecto ac charissimo Deo Verbo Deique Unigenito, necessitudinè devinctus sis. Nempe hoc tibi animi incitationis summique in Deum ascensus initium. Hoc et vestræ nota propria atque insigne beatitudinis, pulcherrimum peculiarissimumque, ac quam maxime singularis gloriatio, velut præ sanctis reliquis magis propria, Jesu nempe dilectio; qua utique suavissimi mentis vestræ decoris, divinæque formæ præstantia elucescit. Quemadmodum enim nihil ad speciem majus, ne subtili quidem cogitatu assumi queat, specioso forma præ filiis hominum²²; sic quem ille singulariter amavit, primas utique animi pulchritudinis laude præ reliquis retulerit. Nec enim adeo dilectus esset, ut et una fere illius nota propriaque distinctio charitas foret ac dilectio, nisi probitatis morumque lenitatis, atque Dei simulacro bonitatis abundantia, maxima cum diligente necessitudine, a se quoque certa quadam ratione ac pro modulo, dilectionem ipse contulisset. Diligere enim eos qui ipsum ament, diserte pronuntiat Dei sapientia²³.

Omnem igitur divinam actionem omnemque eximiam contemplationem, velut ex quadam radice, ex Christi in eo dilectione surgere: ac quidquid ageret aut loqueretur, dilectionis fructum esse; qua ille totus excedens ac continue quasi emigrans, semper quidem in ea Deum contuebatur²⁴; hancque adeo divinæ legis plenitudinem, Deumque esse ac deificam noverat; cujus scilicet extrema, perfectissima imperturbatione ac mente purissima, nactus esset²⁵.

Cæterum videamus, unde a principio motus, et qua proveetus ac proficiens via, ad perfectionis hanc speculam subvectus sit. Jam enim magna veraque luce iis exorta, qui sedebant in tenebris; ac quidem Patre gloriæ, Filium esse charissimum, cum qui intingebatur, e cœlis intonante²⁶; e terra vero, ipso qui intingebat, Agnum Dei esse testante²⁷, quin et Spiritu in columbæ specie descendente,

Ἐνταῦθεν πᾶσι μὲν ἀγίοις προσήκων ὁ ἑπαινος ὡς ἐξ ἐνός τοῦ τῶν φῶτων γεννωμένοις Πατρός· οὐ γὰρ ἡχίστα δὲ τοῖς κορυφαίοις καὶ πρεσβυτάτοις τοῦ Λόγου θεολόγοις· ὦν Πέτρος μὲν, ὡς τῆς ἱερᾶς πίστεως πέτρα καὶ ἀβράχης προετιμήθη κρηπίς· Ἰάκωβος δὲ, ὡς πρῶτος τῶν ἀποστόλων τῷ ποτηρίῳ καὶ τῷ τοῦ πάθους βαπτίσματι κοινωνεῖν μέλλων Χριστῷ, καὶ βάσις ἀγίας ἐλπίδος τοῖς ἀγίοις ἐσόμενος. Σὺ δὲ, ὦ μάκαρ, τὴν ἀκρὰν τῆς ἀποστολικῆς μεγαλοπρεπείας κατέλαβες κορυφὴν, ὡς τὴν ἀκροτάτην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην δὴ λέγω, παρὰ τοῖς μετόχους αὐτῆς πάντας ἡγαπηκῶς, καὶ ὑπερβαλλόντως ἡρετικῶς, καὶ ἀκρῶς κατωρθωκῶς, καὶ ἐν αὐτῇ τῷ ὄντως ἀγαπητῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ τοῦ Θεοῦ προσηκούμενος Μονογενεῖ. Τοῦτό σοι καὶ ἀρχὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπῆρξε κινήσεως καὶ ἀναγωγῆς. Τοῦτο καὶ γινώρισμα τῆς μακαριότητος ὧμῶν κάλλιστόν τε καὶ ἰδιαίτατον, καὶ καύχημα ἐξαίρετον, οἷον τῶν πάντων μᾶλλον ἁγίων ἀποκληρούμενον, ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ, δι' ἣς ἡ ὑπερβολὴ τῆς νοερᾶς ὡμῶν εὐπρεπείας ἡ θεοειδεὶς παραδείκνυται. Ὅσπερ γὰρ οὐδὲν ὠραιότερον τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ τῇ ἐπινοίᾳ δυνατόν λαβεῖν· οὕτω καὶ ἐν ἐξαίρετῳ ἐφίλησεν ἐκεῖνος, τὰ πρεσβεῖα δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς νοερᾶς ἀπολείπει καλλογῆς. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἡγάπητο, ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς μόνος σχεδὸν τῆς ἀγάπης χαρακτηρίζεσθαι, εἰ μὴ περιουσίᾳ χρηστότητος καὶ θεομιμησίας, οἰκείως εἶχε πρὸς τὸν ἀγαπῶντα, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ φιλίαν ἀναλόγως εἰσηνέγκαστο. Τοὺς γὰρ φιλοῦντας αὐτὴν ἀγαπᾶν, ἡ τοῦ Θεοῦ διαβρόχῃ ἀποφαίνεται σοφία.

Πᾶσαν τοίνυν πρᾶξιν θεοτελῇ καὶ θεωρίᾳ ὑπερφυᾶ πᾶσαν, καθάπερ ἐκ τινος ρίζης, τῆς ἐν αὐτῷ βλαστάνειν ἀγάπης Χριστοῦ· καὶ πᾶν τὸ δι' αὐτοῦ γινόμενον ἢ λεγόμενον, ἀγάπης εἶναι καρπὸν, καθ' ἣν ἐκεῖνος ἐξεστὼς ὅλος καὶ διαπαντὸς ἐκδημῶν, δὲ μὲν ἑώρα τὸν Θεὸν ἐν αὐτῇ· ταύτην δὲ ἴδρι πλήρωμα νόμου Θεοῦ, καὶ Θεὸν οὖσαν καὶ θεοποιούσαν, τὰ ἔσχατα ταύτης ἀπαθείᾳ τελειότητῃ καὶ νῦν καθαρωτάτῳ κατεληφώς.

Ἄλλ' ἴδωμεν, ὅθεν τὴν ἀρχὴν κινήσεις, καὶ δι' ἣς ἀναγόμενος καὶ προκόπτων ὁδοῦ, ταύτην ἐπῆρθε τῆς τελειότητος τὴν περιουσίαν. Ἄρτι γὰρ τοῦ μεγάλου καὶ ἀληθινοῦ φωτός, τοῖς ἐν σκότει κατηνήμενοις ἀνίσχοντος· καὶ ἀνέσθεν μὲν ἐξ οὐρανῶν τοῦ Πατρὸς τῆς δόξης ἀγαπητὸν Ἰῶν εἶναι τὸν βαπτίζομενον ἐμφορτισσάμενος· κάτωθεν δὲ τοῦ βαπτίζοντος, Ἀμνὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ τοῦτον μαρτυρήσαντος·

²⁰ Rom. viii, 29. ^{20*} Jac. i, 18. ²¹ Psal. xxxiii, 5.

²² Rom. xiii, 10; i Joan. iv, 8. ²³ Isa. ix, 21; Matth. iii, 17; Luc. iii, 22. ²⁴ Joan. i, 29.

²⁵ Psal. xlii, 5. ²⁶ Prov. viii, 17. ²⁷ ii Cor. v, 14.

καὶ τοῦ Πνεύματος δὲ περιστερὰς εἶδει κατιόντος, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀμφοῖν ἐπισφραγίζοντος, οἷά τις ἡλιακὴ πρὸς τοὺς ἄλλους τοῦ Λόγου μύσταις, καὶ τοῖς υἱοῖς Ζεβεδαίου προσέπεσε μαρμαρυγὴ· καὶ καθάπερ τινὰ σπινθῆρα γνώσεως ἔλλαμψάντες τοῦ μαρτυρουμένου, ἐπεῖδ' ἔλγινον αὐτοὺς ὁ θεαρχικώτατος ἐκάλεσε παραστάς, οὐδὲ βραχὺ γοῶν πρὸς τὴν κλῆσιν ἀνεβάνοντο· οὐ συνηθείας οἰκείων, οὐ φίλων, οὐχ ὁμηλικῶν, οὐδ' ὅλως συγγενικῆς φιλίας, καὶ ἐταιρίας ἐπεσχέθησαν τοὺς δεσμοῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ προσόντα πάντα, καὶ τὴν ἐστίαν τὴν πατρικὴν· καὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα μετὰ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἀλευτικῆς ἀνέντες (ὡς τῆς πίστεως!) ἀκολουθοῦσι τῷ Ἰησοῦ· ἐν ἀληθινῇ καὶ γνησίᾳ καρδίᾳ συμφυόμενοι στοργῇ.

Καὶ ταῖς μὲν ἀκτίσι τῶν λόγων τῆς χάριτος τῶν ἐκ τοῦ θεαρχικοῦ στόματος ἐξαλλομένων, περιλαμβάνομενοι τε τὸν νοῦν, καὶ εἰς καινὸν ἄνθρωπον καὶ θεοειδῆ μεταμορφούμενοι· τοὺς τῶν ἔργων δὲ θαυμασίοις τὴν πλῆσιν κραταιοῦμενοι, καὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸν τῆς ἀγάπης ἀναζωπυροῦντες πυρσόν· καὶ καθάπερ τὰ τῶν φυτῶν εὐγενέστερα ἢ εὐθαλέστερα, γῆς τε πόντος καὶ καλῆς λαχόντα τῆς ὑποκαίμενης· ἱκανῶς δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν φυτοκόμων ἀξιούμενα κομιδῆς· θάττον τε πρὸς ὕψος ἀναδίδονται, καὶ βαθεῖας καθιέντα ρίζας, ἀδρύνεται τε κατὰ τάχος, καὶ πολὺν, ὡς εἰκός, ἀποδίδωσι τὸν καρπὸν· οὕτως οἱ τοῦ Λόγου δοκιμῶνται μαθηταί, καλῆς ὅτι μάλιστα καὶ ἀγαθῆς ὄντες διανοίας, οἷς μὲν τῶν ἱερῶν τῆς σοφίας ὀργάνων κατηξίωτον, τὴν καρδίαν βαθυνοῦμενοι· οἷς δὲ τῶν ἔργων Χριστοῦ τὴν μεγαλοπρέπειαν κατεθεῶντο, πρὸς οὐράνιον ὕψος πίστεως τὸν νοῦν ἀνατεινόμενοι, εὐγενῇ καὶ ὠριμον τὸν τῆς ἀγάπης ἀπεδίδουν καρπὸν.

Ὅθεν αὐτοῖς περὶ τὰ ἥτις φανεῖσι πιστοῖς, καὶ περὶ τὰ μείζω λογισθῆναι πιστοῖς· καὶ τῶν ἔργων Ἰησοῦ τὴν λαμπρότητα πίστεως ὑποσχόντες τελειότητι, καὶ τῆς ὑπερουσίου θεότητος, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ κατηξίουντο φύσει. Καὶ γὰρ οὐ τοῖς πολλοῖς ἑαυτὸν ἐνεπίστευεν ὁ ὑπερούσιος, σαφῶς ἐκαστοῦ τὰ κρύφια τῆς καρδίας καταθεωρῶν· οὐδὲ πᾶσιν ἐξαπίνης τοῖς μαθηταῖς· ἀλλ' οὗς ἀξιοτέρους ᾔδει, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων πιστοτέρους παραλαβὼν· καὶ τῷ Θεωρίῳ προσαναγαγὼν, τὴν αὐτοῦ δόξαν ἡρέμα μεταμορφούμενος ὑπέδειξεν.

Τοῦτο μὲν οὖν, οὐ τοῦ Ἰωάννου μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἰακώβου καὶ Πέτρου τῆς πίστεως ἀπόδειξις ἐναργής· τεκμήριον δὲ τῆς κατὰ τὴν ἀγάπην τελειότητος, ἢ κατὰ τὸ μυστικὸν δεῖπνον ἐπὶ τὸ ζωαρχικώτατον στήθος ἀνάκλις τοῦ Θεολόγου. Ἐπεὶ γὰρ ἓνα τῶν συνεστιωμένων παραδύσειν αὐτὸν προειρηχέναι, θορύβου μὲν, ὡς εἰκός, τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν καὶ λύπης ἀγωνιώσας ὑποπέμπλασθαι· οὐδένα δὲ παρῆρσις τολμᾶν ἔρωτᾶν, εἰ μὴ τὸν κατὰ τὴν ἱερὰν ἀγάπην ὑπερβαλλόντως τετελειωμένον, ὃς ἐχόμενα κατακαίμενος τῷ διδασκάλῳ· προσαναβὰς δὲ,

A atque amborum testimonium obsignante, præter reliquos Verbi discipulos, in Zebedæi quoque filios, velut solis quidam micatus et splendor cecidit; ac quasi scintilla quadam, ejus, cui testimonium perhibebatur, illis coruscante, cum brevi post divinis illis fonsque deitatis illos præsto vocasset, ne momento quidem obsequi distulerunt. Non consuetudinis suorum, non amicorum, non æqualium, neque prorsus cognatorum sodaliumque necessitudinis vinculis inhibiti sunt; sed et omni substantia paternaque domo, quin et Ipso patre una cum nave ac navicularia arte relictis (o fidem!) Jesum sequuntur, nedum corpore, sed magis spiritu; vero illi sinceroque cordis amore devincti.

B Ac quidem sermonum gratiæ, divino ex ore salientium, radiis animo collustrati, inque novum hominem ac deiformem transformati; admirandisque operibus in fide roborati, ac dilectionis flammam de die in diem suscitantes, velutque nobiliora vegetioraque ac magis virentia germina, pinguique ac opima subjecta humo consita, necnon sedula plantantis diligentia excultis, citius proceritate augescunt, altisque firmata radicibus, tum cito crassescunt, tum fructum, ut par est, longe uberem proferunt; sic probatissimi Verbi discipuli, cum honesta maxime atque optima præstarent mentis indole, qua sacris sapientiæ orgiis initiabantur, alte animo defixi; qua vero operum Christi magnificentiam contuebantur, in cœlestem fidei sublimitatem mente surrecti, nobilem ac maturum dilectionis fructum reddebant.

Hinc nempe adepti, ut cum in minoribus fideles exstissent, etiam in majoribus fideles haberentur²²; operumque Jesu splendorem perfectioni fidei permittentes, supersubstantialis quoque deitatis, quoad humanæ naturæ concessum est, compotes efficerentur. Non enim vulgo seipsum credebatur, qui substantiam omnem excedit, quod cujusque oculta cordis palam intueretur²³; nec cunctis repente discipulis; sed illis assumptis quos digniores noverat, ac majori cæteris fide præstantes; subductisque illis ad Thabori excelsa, suam eis claritatem leniter transformatus ostendit²⁴.

Id quidem, non Joannis duntaxat, sed et Jacobi et Petri fidei aperta probatio est: perfectæ vero dilectionis certum indicium, theologi in mystica cœna super vitalissimum pectus recubitus²⁵. Quod enim discipulorum corda, idcirco quod prædictum erat, fore ut communi mensa cœnantium unus Magistrum traderet, turbationis atque mœroris, ut par est, anxique timoris plena erant²⁶; nec ullus palam interrogare audebat, excepto duntaxat qui sacræ dilectionis perfectione excellenter præstabat, cum Magistro proximus discumberet, tantisper ad

²² Luc. xvi, 10. ²³ Joan. ii, 24. ²⁴ Matth. xvii, 1; Marc. ix, 1; Luc. ix, 47. ²⁵ Joan. xiii, 25.

eum ascendens, omnique reverentia pectus suum Dominico admonens, osque illius auribus adhibens (o beatam religiosissimamque audaciam!) ex illo percontatur proditorem, eumque signo intincti panis docetur.

Clarius vero expressiusque in crastinum, deificæ dilectionis necessitudinem seu perfectionem, solus mysteriorum auctor Jesus in cruce quasi ænigmate ostendit; dum Matri prædilectum discipulum tanquam filium commendavit, Matrisque curam corporalem in eum filium retulit; ac velut sui permutationem pretiumque Dei Genitrici traditum, priori gradu fratrem sibi eum adhibuit²⁷.

Quia enim reliqui omnes discipuli (absit, ut quod molestum est, totum dicam) irruentem potestatem tenebrarum, Judæque cruentam grassationem, necnon Judæorum rabiem ac sevitiam, adversusque Salvatorem vesaniam non ferentes, fugam arripuerant: tu vero ex omnibus tanquam firmi ac tolerantissimi animi ut qui majori fortiorique amoris vi Magistro devinctus esses, cunctis illi salutaribus cruciamentis comes, præ illo fere dirius molestis afflictebaris; qui nempe tanquam acutissimis jaculis viscera transverberareris, valdeque acerbis illius causa doloribus animo exureris: condolebas quod verberibus excipiebatur varietate colaphis dehonestato miseratione afflictebaris: sed et cruci affixo solus cum Maria stans, una et ipse quodam modo cruci suffluxus eras, qui videlicet clavorum pariter perforationes lanceæque C punctiōnem, lethales animo ictus exceperas. Idcirco igitur non hos frustra sustinuisti laborum aculeos, sed cum operibus vero amicum prætulisses, alter ille visus es. Hoc veræ amicitiae munus; hoc sacrorum laborum æquale dignumque præmium; qui nempe supra quam summe eximiam Verbi amicitiam (seu potius fratris dignitatem et nomen) cunctis dignius magnificentiusque consecutus sis. Etenim non corporis indulgentiore cultu ac deliciis, sed molestia ac tentationibus, probata vim ostentare novit.

Igitur ad vitalem usque passionem ac resurrectionem tentata apostolorum fides, ac qua in eum ferebantur, qui sponte nostri causa morte functus esset, probata affectio; quod offendiculo omni superior, ac Domini tentationibus inviolabilis persistisset, inde jam ceu divina quædam, veræ illa amicitiae fideique digna præmia, consequitur. Quænam vero illa? Primum quidem ipsum triduanum a mortuis suscitatum Christum vident, illatique cruciatus symbolis, mysterii resurrectionis fide roborantur. Ad hæc Spiritum, partim quidem primum ejus qui suscitatus erat spiraculo²⁸; perfectius vero illo e terra in coelum recepto, in sono vehementi linguisque igneis e caelo in ipsos venientem suscipiunt²⁹: cuius et munere accepta in omnes gentes potestate, ac principes constituti super omnem ter-

και τὸ οἰκεῖον στήθος πανευλαβῶς ἐπερείσας τῷ Δεσποτικῷ, καὶ τὸ στόμα παραβέβηκε τοῖς ὦσιν, (ὦ μακαρία καὶ θεοφιλεστάτης τόλμη!) πυνθάνεται μὲν κατ' αὐτοῦ τὸν προδότην· συνδήματι δὲ τούτου, τῷ κατὰ τὸν ἄρτον, ἐκιδάσκειται.

Ἐμπαντικώτερον δὲ τῇ ἐξῆς, τὴν διὰ τῆς θεωτικῆς ἀγάπης οἰκείωσιν ἢ τελείωσιν, ὁ μόνον τελετάρχης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ παρενέφηνεν Ἰησοῦς· τῇ Μητρὶ μὲν εἰς υἱὸν τὸν ἡγαπημένον παρακατατίθει μάθητήν· τῷ δὲ τῆς Μητρὸς τὴν κατὰ τὸ σῶμα προμήθειαν ὡς υἱὸς ἀνατιθείς· καὶ οὖν ἀντάλλαγμα τῇ Θεοτόκῃ διδοὺς ἑαυτοῦ, καὶ εἰς τάξιν αὐτὸν ἀδελφότητος γυναιωτέρας τιθεῖς.

Ἐπειδὴ γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι μαθηταὶ πάντες· ἀπεῖν δέ μοι φορτικὸν ἅπαν εἰπεῖν, τὴν ἐπισπεσοῦσαν τοῦ σκότους ἐξουσίαν, καὶ τὴν Ἰουδα μαιφόνον ἐπιθεσιν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν λῦτταν καὶ ὕβριν, καὶ τὴν κατὰ τὸν Σωτῆρος ἀπόνοιαν ἐφυγον οὐκ ἐνεγκόντες, οὗ δὲ μόνος ἐκ πάντων, ὡς σταθερὰς καὶ καρτερικωτάτης διανοίας, ἅτε μεῖζονι καὶ ἰσχυροτάτῃ συνημμένος τῷ διδασκάλῳ στοργῇ, πᾶσιν αὐτῷ τοῖς σωτηρίοις παθήμασι παρών, πλέον ἢ ἑκαὶ νος μετέλχευ τῶν ἀνιάρων· οἳ μὲν βολαῖσι ὀξείαις τὰ σπλάγχνα τιτρωσκόμενοι· ὀδύνας δὲ ἄγαν δριμύταταις ὑπὲρ ἑκείνου πυρπολούμενοι, καὶ μαστιγοῦμεν συνήλγεις, καὶ συνέπασχεις πολυτρόπως κολαφιζόμενῳ καὶ σταυρουμένῳ δὲ μόνος ἅμα τῇ Μητρὶ παρῶν, τρόπον τινὰ συνεσταυρωθῆς· τὰς τε τῶν ἡλὼν τρήσεις, καὶ τὴν τῆς λόγχης ἐκκέντησιν, καιρίας κατὰ τῆς καρδίας δεδεγμένους βολὰς. Διὰ ταῦτα τοίνυν, οὐ προῖκα ταύτας ἀνέτλης τῶν πόνων τὰς ἀκίδας· ἔργους δὲ τὸν ἀληθῆ φίλον ἐπιδειξάμενος, ἄλλος ἑκαῖνος ὥφθη. Τοῦτο γέρας φιλίας ἀληθινῆς, τοῦτο τῶν ἱερῶν πόνων ἄθλον ἀντάξιον· τὴν ὑπερφυεστάτην Λόγον φιλότητα, μᾶλλον δὲ ἀδελφότητα, πάντων ἀξιοπρεπέστερον ἀπενεγκάμενος. Καὶ γὰρ οὐκ εὐπαθεία σώματος καὶ τρυφῇ, ἀνία δὲ καὶ πειρασμοῖς ἢ φιλία δοκιμαζομένη, καθάραν τὴν πρὸς τὸν φίλον οἶδεν ἐπιδεικνύουσι στοργῇν

amicitia, claram erga amicum puramque amoris

Μέχρι μὲν οὖν τοῦ ζωαρχικοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῖς ἀποστόλοις ἢ πίστις πειρασθεῖσα, καὶ ἡ πρὸς τὸν ἑκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα διάθεσις βασανισθεῖσα· ἐπειδὴ παντὸς ὑπερέτερα προσκόμματος, ἀνάλωτος δὲ τοῖς τοῦ Κυρίου διαμεμνηκαὶ πειρασμοῖς, ἐντεῦθεν λοιπὸν οἷα τινα θεοπρεπῆ γέρατα, τῆς ἀκραίφνου; φιλίας καὶ πίστεως ἄξια κεμίζεται. Τίνα δὲ ταῦτα; Πρῶτον μὲν αὐτὸν ἑκείνῳ τριήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνιστάμενον ὁρῶντες Χριστὴν, καὶ τοῖς συμβόλοις τοῦ πάθους, τὸ μυστήριον βεβαιούμενοι τῆς ἀναστάσεως· ἔπειτα τὸ Πνεῦμα, μερικῶς μὲν πρῶτον τῷ τοῦ ἀναστάντος ἐμφυσήματι· τελευτέρον δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνάληψιν ἐν ἡγῶ βίῳ καὶ πυριμόρφοις γλώσσαις οὐρανῶθεν ἰδὼν ἐπ' αὐτοὺς ὑποδεχόμενοι· ᾧ δὲ καὶ τὴν ἐπὶ πάντων ἐθῶν ἐξουσίαν εἰληχότας, καὶ ἐπὶ

²⁷ Joan. xix, 26. ²⁸ Joan. xx, 22. ²⁹ Act. ii, 2.

πάσαν ἀργεντέας καταστάνας τὴν γῆν· ἄλλοι μὲν ἄλ-
λου τῆς οἰκουμένης μέρους τὴν ἀποστολικὴν ἀρ-
χὴν διακληροῦμενοι, τὴν κατ' αὐτὸν ἕκαστος
ἐπέλῃ

Ἡ μεγάλη δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου βροντὴ, ὁ μεμετω-
μένος τῆς ἀνὰ θεολογίας κρητὴρ, ὁ τῶν ἀποστόλων
ὀφθαλμὸς, Ἰωάννης ὁ πᾶν, κατακληροῦται τὴν
Ἀσίαν, ὡς δυνατὸς ἐν λόγοις, δυνατὸς ἐν ἔργοις·
τὴν πόλιν μὲν ἄγαν καὶ δυναταῖς, λαοὺς δὲ θρασυ-
τάτοις κομῶσαν καὶ πονηροτάτοις· λαοὺς πολλῶν πλοῦ-
τῶν, καὶ δόξαις γαυρουμένους κεναῖς· καὶ σοφίᾳ μὲν
Ἑλλήνων ὑπεραιρουμένους· τῇ περὶ τοὺς θεοὺς δὲ
πλάνῃ σφοδρότερον ἐνισχημένους.

Τοῦτοις ὁ μέγας ἀπόστολος ἐκτεθειμένως, καὶ
πᾶσαν μὲν τῶν ἀνθρώπων καρδίαν τῶν τῆς δεισιδαι-
μονίας ζόφῳ πεπαχυμένην ἰδὼν· πᾶσαν δὲ ψυχὴν
ἐξωγρημένην τῶν διαβόλων, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλη-
μα συνεταμένην τῶν πνεύματι κατανευητικῶς, οὐκ
ἀνεβόλετο τοῦ Πνεύματος τὴν ἐπιταγὴν· οὐ τῶν ἐρ-
γῶν τοῦ ἐγχειρήματος ἀπεκκλίσθη τὸν νοῦν, οὐτ'
οὐδ' ἐπιθυμίαν περιπέπτωκα λογισμοῖς. Πρὸς τὴν δὲ ἐν
αὐτῷ μένοντα Χριστὸν ἀφορῶν, οὐ κατὰ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων· οὐδὲ κατὰ τῶν αἰ-
χμαλώτων, ἀλλὰ κατὰ τοῦ τυράννου πρώτου αὐτοῦ,
τῇ νοητῇ παντευχίᾳ παρατέτακτο τοῦ Πνεύματος

Καὶ τοῦτον ἐν ὁμοιώματι Χριστοῦ καὶ δυνάμει
πρώτον διανοεῖται δεῖξαι· καὶ οὕτω τὴν αὐτοῦ παν-
οπλίαν ἀραι· καὶ οὕτω τὴν αἰχμαλωσίαν αἰχμαλω-
τίσαι· καὶ τῇ ὠραίῳτι τοῦ οἴκου Κυρίου, τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ λέγω, διελέσθαι σκῦλα. Ἀρ' οὐν διανενοῦνται μὲν
Χριστοπρεπῶς οὕτως, ἀγεννέστερον δὲ συνεβράβη
τῶν δυσμενέων; ἢ συμπλέκεται μὲν νεανικῶς, εἰς
οὐκ εὐαγγελικῶς, ἡμιτελῇ δὲ τὸν ἀγῶνα καταλείου-
σιν; ἢ τέλειον μὲν, οὐκ ὥστε δὲ παντάπασιν ἀφο-
μοιοῦσθαι τῷ Ἰησοῦ; Οὐ μὲν οὖν ὥστε δὲ τὸν Χρι-
στὸν οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλ' ὅλον ἐν ἑαυτῷ προκα-
τῆσαντο, καὶ διὰ τοῦτο πάσαις ἅμα ταῖς ἐνεργείαις
τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐξορυφορεῖτο καὶ συνεκρεῖτο,
οὕτω καὶ τὸ τῆς σωτηριῶδους διακονίας ἔργον, ἐν
τελείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητι, τέλειον ἐπιπροφέ-
ρησε τῇ Θεῷ· καὶ καθάπερ αὐτὸς πρῶτος ὁ τῶν οὐ-
ρανῶν βασιλεὺς, οὕτε περιουσίᾳ δυνάμεως μόνῃ τὸν
ἀρχηγὸν τῆς κακίας χειρώσασθαι βεβούληται, ἀλλὰ
καὶ ἐν σοφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ὡς ἅμα τὰ
πάντα, καὶ δυνατὸς, καὶ δίκαιος, καὶ σοφός· πολλὸν
δὲ αὐτοσοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ δύναμις ὢν· καὶ
ἵνα περιφανῇ μὲν ἑαυτῷ τὴν νίκην· περιφανῇ δὲ καὶ
βεβαιότεραν τὴν πᾶσιν τῶν ἀντιπάλων κατεργάση-
ται, τὴν αὐτὴν τοῖς ἡδικομένοις μορφήν εἰληφώς, καὶ
ἐν σοφίᾳ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν δικαιοσύνῃ συνανα-
στραφείς, ὑπὸ τῆς τοῦ πονηροῦ κακίας μάτην διώκεται,
καὶ εἰς θάνατον ἐπιβουλεύεται. Διὸ καὶ οἷς ἀδίκως
ἐκείνος ἐπέθετο, δικαίως περιπαρεῖς, καὶ ἐν τοῖς
ἔργοις τῶν αὐτοῦ χειρῶν συλληφθεὶς ἑλθὼν· καὶ κα-
ταχρηθεὶς, οὕτως ἐν χειρὶ Θεοῦ τῆς τυραννίδος
ἐκδέδληται ἀρχῆς. Οὕτως καὶ ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Λόγου

A ram, alius aliam partem ad apostolici muneris fun-
ctionem sortiti, ad suam quisque provinciam pro-
ficiscebantur ²².

Magnum vero Dei Verbi tonitruum, plenus ille
supernae theologiae crater, apostolorum oculus, prae-
clarus Joannes, Asiam in sortem accipit, tanquam
videlicet vir sermone potens ac operibus: provin-
ciam nimirum multia urbibus iisque potentibus
conferiam, ferocioribusque ac nequissimis populis
longe plenam; populis scilicet divitiarum affluentia
inaniumque vento opinionum superbientibus; Grae-
corum quidem sapientia gloriantibus, sed qui deo-
rum arctius errore innexi tenerentur.

Ad hos magnus apostolus cum se contulisset, om-
nesque eorum animos superstitionis caligine obru-
tos cerneret; captosque omnes a diabolo, atque in
ejus intentos voluntatem spiritu animadvertisset,
nihil morandam Spiritus jussionem putavit. Non
aggressionis arduo offensum animo est, neque vero
in dubietatis ac diffidentiae incidit rationes: sed in
Christum in ipso manentem, versis oculis, non
adversus homines, sed daemones; nec adversus
captivos, sed in ipsum primo tyrannum, ea qua
mente intelligitur armatura Spiritus instructus est.

Atque hunc primum, Christi tam exemplo, tum
potentia, alligare statuit; sicque ejus arma auferre,
atque ea ratione captivos recipere ²³; necnon
decori domus Dei (Ecclesiae scilicet) spolia divi-
dere ²⁴. Num vero sic quidem Christi exemplo cogi-
tavit ac statuit, segnius vero cum hoste conflixit?
aut congressus quidem strenue est (id est, ex
Evangelii norma) certamen tamen inchoatum ac
imperfectum reliquit? aut exhibuit quidem perfe-
ctum, non sic tamen ut omnimodis Jesu similitudi-
nem assecutus sit? Nequaquam; sed sicut Chri-
stum prius, non ex parte, sed totum animi sinu
exceperat, eamque ob rem cunctis simul divini
Spiritus virtutibus stipatus instructusque erat, sic
quoque salutaris ministerii opus, perfecta cum eo
similitudine, perfectum Deo representavit. Ac
sicut ipse primus caelorum Rex, non sola potentiae
abundantia parentem malitiae voluit subjungere,
verum etiam sapientia, verum etiam justitia, ut qui
simul omnia, et potens, et justus, et sapiens esset,
quinimo ipsa vere sapientia et justitia et poten-
tia: atque ut sibi quidem illustrem victoriam, ad-
versario autem illustrem firmioremque ruinam
efficeret, eadem assumpta forma cum illis qui laesi
injuria fuerant, inque sapientia et justitia cum ho-
minibus conversatus, frustra nequissimi malitia
persecutionem sustinet, insidiisque ad mortem appe-
titur. Quamobrem etiam quibus ille inique ingru-
bat, merito transfixus, et in operibus manuum
suarum comprehensus, devictus est, iudicioque
damnatus, sic manu Dei tyrannico principatu de-

²² Psal. XLIV, 17. ²³ Matth. XII, 29; Marc. III, 27; Luc. XI, 21. ²⁴ Psal. XXV, 8.

jectus est³⁰. Sic quoque prædilectus Verbi theologus, ad eorum qui eum suscepturi essent, salutem, in Asiam ingressus, atque in unam primum in ea metropoleon maximam scilicet Ephesum veniens, non statim adventu suo et præsentia civitatem turbavit: non civium confestim animos magnifica Evangelii prædicatione perculit; sed in sapientia cum externis ambulans, ac tempus, quod malum esset, redimens, benigniori indole modestoque gestu atque habitu, et leni alloquio, cunctis ad se accessum facilem placidumque præbebat; vitæ vero disciplina, variaque ac exulta virtute, inaccessus pariter ac mirabilis erat.

Ac ipse quidem continentiae rigore, infracta patientia, jugi precum instantia cum mentis tranquillitate ac lenitate spiritus, Deo serviebat: malitiæ autem princeps, qui externa quidem specie hominem, mente autem angelum videret; tantisper inferius terram contingentem, superius vero mente caelos penetrantem; quique deos omnes ac demonia excuteret, sensimque hactenus ad se adeuntibus Jesu doctrinam proponeret; acerba confestim æmulatione accensus est, cum inde futuram sibi ruinam præsigiret. Tanquam autem ignitis jaculis invidia succensus, varias Christi discipulo tentationes suscitavit: accenditque in eum, primo quidem mulierem zelotypam ac procacem, ea in civitate facile principem habitam, exindeque tum

³⁰ Psal. ix, 17.

(15) *Γυναικίαν ζήλότην*. Hactenus inoffenso pede oratio Nicetæ processerat, ea solum exornans Joannis Theologi, quæ libris sacris habentur de illo conscripta, ejusque in Asiam apostolatam, quæ tanta provincia et fere orbis præcipua, pro tanti apostoli apostolico munere videri poterat præstantia ac solertia; in qua jam Paulus prima Evangelii semina jecerat, atque Ephesi Timotheum episcopum ordinaverat. Tacet merito Nicetas, quod tantis Prochorus refert, nec Græci Menæis deesse voluerunt, etsi brevius perstringentes, humano quodam timore recusasse Joannem eo proficisci, ejus rei causa a Petro reprehensus sit, Deique iram, ut naufragio multaretur, incurrit. Quod Bellarmino non abs re displicet, velut non satis congruum tanto apostolo, estque primum quod nota dignum judicat in Prochoro. Mulier vero hæc sic æmula et procax, quam malus daemon in Joannem adeo accenderit, ipsa plane est, quam ex eodem Prochoro, Joannem male habentem, cum is illi serviret cum Prochoro, Romanam nomine, eadem Menæa referunt, ex quibus Nicetas habuerit. Mihi certe inter apocrypha perinde numerandum subit, nulliusque fidei et stramineum habendum. Quoniam enim congerunt libri apocryphi non pauca vera, vel traditione majorum accepta, vel ex certioribus aliis monumentis collecta, ejusmodi in Πρωτοευαγγελίῳ Jacobi ἀδελφοῦ, in Actis Theclæ, aliisque occurrunt, ex iisdem ipsis nonnullam fontibus, Patribus laudata: istud tamen ejus fidei, ut tantos apostolos, urbe jam Christianis moribus non parum instituta, et quæ Paulum doctorem ac Timotheum episcopum habuisset, servitutem sic vilem servire debuerit, ut saltem modici panis copiam haberet? Sublatam quidem passionis iace Timotheum legimus: at nulla tanta Ephesi

Θεολόγος, ἐν σωτηρίᾳ τῶν ὑποδεχομένων αὐτὸν τὴν Ἀσίαν καταλαμβάνει, εἰς μίαν δὲ πρῶτον τῶν ἐν αὐτῇ μητροπόλει, τὴν μεγίστην Ἐφεσον γενόμενος, οὐκ ἐθορύβησε τῇ παρουσίᾳ παραχρῆμα τὴν πόλιν· οὐ τὰς τῶν πολιτῶν διανοίας εὐθὺς τῷ μεγαλοφύει τοῦ Εὐαγγελίου διετάραξεν· ἀλλ' ἐν σοφίᾳ πρὸς τοὺς ἔξω περιπατῶν, καὶ ὡς πονηρὸν ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν, τῷ μὲν ἀγαθοπροπέτῃ τοῦ ἡθους, καὶ τῷ μετρίῳ τοῦ σχήματος, καὶ τῷ προσήκει τῆς ἐντελέξεως, πᾶσιν αὐτὸν εὐπρόσσιτον καθίστη καὶ εὐμενῇ, τῷ τρόπῳ δὲ τοῦ βίου, καὶ τῷ ποικίλῳ καὶ ἀπεξοσμένῳ τῆς ἀρετῆς, ἀπρόσιτον ἅμα καὶ θαυμαστόν.

Καὶ αὐτὸς μὲν τῇ ἐπιτεταμένῃ ἐγκρατεῖ, ὑπομονῇ ἀνενδότη, προσευχῇ ἀνεκλιπτῇ, μετὰ ἡσυχίας νοδὸς καὶ πραύτητος πνεύματος ἐλάτρευε τῷ Θεῷ· ὁ ἄρχων δὲ τῆς κακίας, ὁρῶν ἀνθρωπὸν τὸ φαινόμενον, ἀγγέλον τὸ νοούμενον· κάτω μὲν τῇ σαρκὶ μετρίως ἀπτόμενον τῆς γῆς· ἄνω δὲ, τῷ νῷ διαβαίνοντα τοὺς οὐρανοὺς· καὶ θεοὺς μὲν πάντας καὶ δαίμονας ἀποσειόμενον, ἡρέμα δὲ τέως τοῦ Ἰησοῦ τὴν δόξαν τοῖς ἐγγίχουσι παρατιθέμενον· ζήλῳ μὲν ἀνήκειται παραχρῆμα πικρῷ, τὴν οὐκ εἰδὼς ἐντεῦθεν κατὰ λυσιν ὑποβλεπόμενος. Οἱ αὖτε πυρφόροις βολαῖσι τῷ φθόνῳ πυρπολούμενος, ἐπεγείρει μὲν ποικίλους τῷ Χριστοῦ μαθητῇ πειρασμοὺς· ἐξάπτει δὲ κατ' αὐτοῦ, πρῶτον μὲν γυναικίαν ζήλότην (15) καὶ θρασὺ, πρῶτον ἐκείνης τῆς πόλεως

C persecutio, quæ omne Christianum semen ea in urbe extinxisset, antequam Joannes ad eam accederet: per quem fere tota Christo addicta est. Majores vero erant coryphæi, et in eis, ὁ Θεολόγος, ὁ Ἑκαπληγός, ὁ Ἐπιστάτης, ac si quid magnum ac singulare in apostolis est, Joannes noster, ut sic in Asia atque Epheso, provinciam petens jam semicuiltam ac Ecclesias habentem, desolatus esse potuerit. Obstitit femina primæ Joannis Ephesi prædicationi (ut est sexus ille organum diabolo accommodatissimum) Deique opus inturbavit, alio tamen modo se res habuerit, quam Prochorus descripsit: ac si habuit Nicetas, non parum nocuit historiæ sacræ, qui non exposuit, sed mulieris duntaxat sic apostolo diabolica suasionis adversantis, meminerit.

D Sanctam Mariam Joanni comitem Ephesum adhæsisse censet Baron. an. 44, n. 29, seu potius ratum habet id Patres Ephesinos epist. synodica ad clerum Constantinopolitanum insinuare ac velle, cum ita refert: *Quare et Nestorius impiæ hæreseos instaurator, in Ephesiorum civitate, quam Joannes Theologus et sacra Deipara Virgo Maria quandoque incoluerunt, constitutus, etc.* Quæ versio est Theodori Pet. S. J., etsi illius nomine non citat, in qua non satis partes agit fidei interpretis, dum suam conjecturam omni retro traditioni adversam inserit textui. Plane enim assererent Patres, si hæc illorum verba essent. Patrum verba sunt. Ὅθεν καὶ Νεστόριος, ὁ τῆς δυσσεβοῦς αἰρέσεως ἀνακρινιστής, φθάσας ἐν τῇ Ἐφεσίῳ, εἶδα ὁ Θεολόγος Ἰωάννης καὶ ἡ Θεοτόκος ἡ ἁγία Μαρία. In Ephesiorum civitatem veniens, in qua Joannes Theologus et Deipara Virgo. Ubi margini ascriptum, quasi supplendo: *Aliqui subintelligunt, « aliquando habitaverunt » alii: « ædes habent. »* Qui vel parum in Græcis verò

νομιζόμενον ἔπειτα καὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου καὶ τῶν προσχόντων Ἐφέσου τοὺς πονηροτάτους. Καὶ γλώσσαις μὲν ὡς ἑυρὴν ἠκονημέναις, γλώσσαις δολαῖς θορυβῶν, ὡς ᾤετο, καὶ φοβῶν τραύμασι δὲ καὶ εἰρηκαῖς καὶ πληγαῖς ἐκθλίβων καὶ ἀνιών ὡς ἂν, εἰ γὰρ δύναίτο, στερεῖσαι καὶ τῆς ζωῆς· εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ τῶν ἰδίων μετακινήσαι τότε.

Ἐπειδὴ οὖν τοῦτοις τὸν δίκαιον ἀδικεῖν ὁ ἀδικος ἐπέθετο, καθ' ἑαυτοῦ λοιπὸν τοῦτον ἐξεγείρει· μάλλον δὲ, τὴν ἐν αὐτῷ πανοθενῆ χειρὰ, δειλαίος, κατὰ τῆς ἰδίας ἐξαναστήσας κεφαλῆς· αὐτὸς μὲν ἐκτίλλεται (16), καὶ τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας ἐνδίκως καθαιρεῖται· σειραῖς δὲ ταρταρούμενος ζῶντος, πρὸς τὸν αὐτοῦ καταρρήγνυται πατέρα. Ἐντεῦθεν κατευθύνεται μὲν ὁ δίκαιος· ὁ δὲ τῶν δικαίων ὑφούται θεός· καὶ ἀφαιρεῖται μὲν τῶν ἀνθρωπίνων διανοιών ἡ ἀχλὺς· τὸ μέγα δὲ φῶς ἐξανατελλαν ἐν τῷ Ἰωάννῃ, πᾶσαν εὐθείαν ἐπιστᾶται ψυχῇ.

Οὕτως ὁ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἔθνους ἐπιστατῶν, οὐκ ἐν δυνάμει θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ σοφίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ τοῦ Ἀποστόλου κατακινήθει, ἐρήρη· οἱ ὅτι αὐτοῦ, δὲ πρῶτον ἀγόμενοι, ἄλλος ἐπ' ἄλλον καθάπερ κυμάτων ἐπανάστασις ἐπιχειρόμενοι· καὶ τῷ τοῦ μεγάλου φωτὸς Υἱῷ προσερχόμενοι, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας διδάγμασι καθαιρόμενοι καὶ προτελούμενοι, τὸν ζῶντα μὲν τῆς ἀπάτης καὶ πλάνης ἀπεδύοντο· τὸ μέγα δὲ φῶς τῆς ἀληθογνωσίας διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἐνεδύοντο. Ἐστίκει δὲ κήρυξ διαπρύσιον τοῖς ἔθνεσι καὶ σωτήριον βροντὴν ἐνηχῶν. Ἄνδρες, λέγων, ὅσων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς καρδίας ἐπελάβετο, δεῦτε πρὸς με, καὶ ἴδετε ἔργα θεοῦ καὶ ἀληθείας, καὶ τὴν ὁσὴν τῆς διαβολῆς καταργήσῃτε· ἀκούσατε ῥημάτων σοφίας ἀληθινῆς, καὶ τὴν ἀκοήν φωτιζόμενοι, σύνετε καὶ

A plebeculae tum et procerum Ephesiorum nequissima capita. Ac quidem linguis velat novaculis acutis, linguisque dolosis, ut videbatur, turbabat atque terrebat; vulneribusque et carceribus et plagis exterebat, molestusque ingruebat et affligebat, ut si liceret, ipsam etiam vitam adimeret: sin vero, vel suis eum sedibus deturbaret.

Quandoquidem igitur iniquus ille virum justum hisce laedere satagebat, eum deinceps adversum se suscitavit. Quinimo, potentissimam in eo in caput suum, miser ille exsuscitans dexteram, ipse quidem evellitur, ac tyrannica juste potestate dejicitur; infernique profundo catenis detrusus caliginis ad suum parentem præcepit agitur¹: inde justus dirigitur, ac justorum Deus exaltatur: atque auferitur quidem caligo ab humanis mentibus; lux vero magna in Joanne exorta, rectum omnem attrahit animum.

Sic qui gentis perniciem satagebat atque illius architectus erat, non in Dei virtute solum, verum etiam Apostoli sapientia et justitia excussus, projectus est. Quorum autem ille nuper ductor erat, alius post alium velut in turgentibus fluctus concitati, magnæ lucis Filio admoti, ac veritatis doctrinis emundati velutque rudimento imbuti, erroris caliginem exuebant, magnamque veræ scientiæ lucem per lavacrum regenerationis induebant. Stabat vero præco, clarum gentibus ac salutare tonitruum insonans. Viri, aiebat, quotquot Spiritus sanctus corda tetigit; venite ad me, et videte opera Dei ac veritatis. mentisque oculum illuminamini. Audite veræ sapientiæ verba, audituque illustramini: intelligite et scitote eum, qui verè Deus est.

γνώτε τὸν ὄντως ὄντα θεόν.

¹ I Petr. II, 4.

versati sunt, subintelligunt nihil (multo minus ausu, sic plagio simili, aliquid quam Græca ipsa habeant, textui ingerunt), sed sic vocatam Patribus ipsam majorem Ephesiorum ecclesiam a suis patronis et tutelariis, intelligunt, quam ipsam ejusque titulum sibi præsidio adversus Nestorii blasphemiam, hunc ipsum titulum sanctæ Mariæ detrahentem, merito putaverunt. Ita certe ipse Cyrillus auctor est Apoget. ad Theodosium, convenisse totius orbis episcopos, i. e. ecclesiam quæ Sancta Maria dicitur, ut Deiparæ Virginis honorem in ecclesia ejus nomini dedicata, adversus calumniantium hæreticorum furorem tuerentur; item epist. ad clerum populumque Alexandrinum: Ἰστέ τοίνυν, ὅτι κατὰ τὴν ὁδόβην καὶ εἰκόδα τοῦ Παυλὶ μνηδός, ἡ ἁγία σύνοδος γέγονεν ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἥτις καλεῖται Μαρία Θεοτόκος. Itaque scitote sacram synodum in magna Ephesiorum ecclesia, quæ dicitur Deipara Maria, vicesima octava mensis Pauni fuisse celebratam. Ubi etiam non bene Peltanus suæ indulgens conjecturæ, inchoatam reddidit. Quod nec Græca volunt, nec res ipsa subjecta fert; cum de eo conventu sit sermo, in quo gradu motus Nestorius est; non in quo ejus inchoata causa, tametsi schismaticorum factione ac Nestorii fautorum, nundum omnia ad eam synodum spectantia fuerant peracta. Epiph. hæres. 78, n. 11, serio impugnans, qui συνεσάχτους καὶ ἄγαπητὰς haberent (sorores scilicet spirituales domi retinerent), sequæ ea re Joannis exemplo tuerentur,

qui Domini jussu ad se eam accepisset, factum id tunc κατ' οἰκονομίαν docet, certa quadam dispensatione, sicque tunc Mariam ad se accepisse, ut non amplius apud eum morata sit. Καὶ τοῖς γὰρ τοῦ Ἰωάννου περὶ τὴν Ἀσίαν ἐνστοιχαμένου τὴν πορείαν καὶ οὐδαμοῦ λέγει, ὅτι ἐπηγάγετο μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἁγίαν Παρθένον. Ac cum Joannes interim in Asiam profectus sit, nusquam tamen beatam Virginem itineris comitem secum habuisse significat. Ad quæ Baron.: Cæterum complura tradita habentur sine scripto. Ita sane; sed hoc nusquam; nisi quantum illi facta fraus per interpretem, quem pene plagii notavi. Græci in Menæis, quos non necesse fuit a Peltano discere sensum verborum epistolæ synodi, 26 Sept., accepisse Joannem in cruce Deiparam in sua, aiunt, illique ministrasse μέχρι τῆς κοιμήσεως, usque ad ejus dormitionem; post quam dicunt sortitum Asiam provinciam: quæ sit ratio ear tardius illam adierit, curaturus Ecclesiam, quam jam Paulus fundaverat, ut est auctor Irenæus, quod forte unus ipse par in apostolis tantæ provinciæ videtur, ejus deinceps princeps foret, cunctasque in ea Ecclesias vel fundaret, vel regeret; jamque Asianam dioccesim quasi exarchi jure peculiariter subditam teneret.

(16) Αὐτὸς μὲν ἐκτίλλεται. Videntur hæc quoque tanta illa respicere Prochoro narrata, de profligatis demonibus locisque infestis per Joannem mundatis; quæ in eo ac Menæis videre licet, si cui animus est.

Cognoscite Deum Patrem omnipotentem, invisibilem omnium ac visibilium rerum creatorem. Cognoscite Deum Verbum ante sæcula supra omnem rationem ex illo natum, per quem omnia fecit²². Cognoscite Spiritum sanctum ex Patre sine tempore ac indivise procedentem, omniumque cum Filio conditorem, ac qui per essentialiam cuncta repleat. Intelligite Tria Deum unum, unamque naturam et potentiam et regnum; unumque Dominum in tribus pari dignitate personis adorare. Intelligite, missoque quem a parentibus accepistis, errore, ad veram lucem accedite. Accedite et illuminamini, et facies vestrae non confundentur²³. Videte quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis²⁴. Unigenitus Filius, qui est semper in sinu Patris, vere homo hominum causa ex sancta innuptaque Maria Virgine nascitur, ac per omnia, uno peccato excepto, similis nobis efficitur; concessaque per baptismum remissione peccatorum, ac per crucem ac resurrectionem a morte ac corruptione liberans, Patri reconciliavit. Hic et modo (quod illius opus proprium) posuit in nobis reconciliationis sermonem, hanc vobis salutem annuntiatum nos mitens.

Recedite igitur ab omni dæmonum vanitate. Omnis idolorum cultus, omnis vitii ac improbitatis noxiam consuetudinem procul a vobis abjicite. Fidei lege, quæ est in Christo Jesu; lege Spiritus sanctitatis ejus, si vixeritis, ab iraque de cælo superveniet impiis liberabimini, immortalisque gloriæ ac vitæ æternæ compotes efficiamini. Ne vero inanibus verbis a nobis deceptos vos existimetis, adducite mihi qui in vobis labe aliqua vitioque laborant ac curatione egent, ut me non in sermone tantum ad vos venisse, sed longe amplius in virtute appropinquare ad vos regnum Dei, videatis.

Statim ergo illic loci videre erat, solo Theologi verbo dæmonia ab obsessis corporibus fugere; erigi claudos, cæcis lumen, surdis auditum restitui, doceri belbos diserte loqui. Videre erat precibus mortuos exsuscitari, mundari leprosos: omnemque morbum ac omnem corporis labem, solo manus sanctæ contactu sanari: ac quidem omnem præstigiæ magicæque artem, necnon etiam dæmonum omne maleficio astutiamque, per Christi in eo potentiam destrui: omnem denique illuminantem atque purgantem initiationem, omnemque gratiam ac scientiam consecrantem ac deificantem in fidelium animis præstari. Totum enim Christum per Dominum Spiritum præstantissimus Spiritus dispensator indutus, quæ hosti undequaque inaccessa essent ac impervia gerebat; rectumque omnem animam ac boni forma imbutum per Spiritum obsecrans, ad eam cujus doctor erat atque assertor, doctrinam componebat.

²² Hebr. 1, 2. ²³ Psal. xxxiii, 6. ²⁴ Joan. 1, 14.

A Γνωτε Θεόν Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ἀοράτων κτισμάτων καὶ ὁρατῶν ποιητήν. Γνωτε Θεόν Λόγον πρὸ τῶν αἰώνων ὑπὲρ λόγον γεννῶμενον ἐξ αὐτοῦ, δι' οὗ πεποιήκας τὰ πάντα. Γνωτε Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως ἀνεκφοιτήτως τε προτὸν, καὶ τῷ Υἱῷ συνδημιουργοῦν τὰ πάντα, καὶ πάντα κατ' οὐσίαν πληροῦν. Σύνετε Θεὸν ἓνα τὰ τρία, καὶ ζῶσιν μίαν καὶ δύναν μιν καὶ βασιλεῖαν· καὶ τὸν ἓνα Κύριον, ἐν ὁμοτίμοις προσώποις προσκυνεῖτε τρισίν. Σύνετε, καὶ τὴν πατροπαράδοτον πλάνησιν ἀφέντες, προσέλθετε τῷ ἀληθινῷ φωτί. Προσέλθετε καὶ φωτισθῆτε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυνοθῇ. Ἰδετε, οὗτος Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ ἐν τοῖς κόλοις ὢν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἄνθρωπος ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐξ ἁγίας Παρθένου καὶ ἀπειρογάμου γίνεσθαι Μαρίας, καὶ κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, ἡμῖν ἐξομοιοῦται· καὶ ἀφ' ἑσθιν ἁμαρτιῶν διὰ βαπτίσματος χαρισάμενος, διὰ σταυροῦ τε καὶ ἀναστάσεως, θανάτου καὶ φθορᾶς λυτρωσάμενος, κατήλλαξε τῷ Πατρί. Οὗτος καὶ νῦν ἐν ἡμῖν, τὸ ἴδιον ἔργον, τὸν τῆς καταλλαγῆς λόγον θέμενος, ἀπέστειλεν, τὴν σωτηρίαν ταύτην εὐαγγελιζομένους ὑμῖν.

Ἀπόστρεψτε τοὺς πάσης δαιμόνων ματαιώματος, πάσης εἰδωλολατρείας, πάσης κακίας καὶ ἀνομιᾶς τὴν ὀλέθριον ἀπορρίψατε συνήθειαν· τῷ νόμῳ δὲ τῆς πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος, τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πολιτευόμενοι, ρυσθήσεσθε μὲν ἀπὸ τῆς ἐπερχομένης ἐξ οὐρανοῦ τοῖς ἀσεβέσιν ὀργῆς· ἀφθάρον δὲ δόξης καὶ αἰωνίου καταξιοθήσεσθε ζωῆς. Ἰνα δὲ μὴ κενοῖς ῥήμασιν ἐξηπατησθῆτε νομίζετε παρ' ἡμῶν, προσάγετέ μοι τοὺς ἐν ὑμῖν λελογισμένους καὶ θεραπείας ἐπιδεομένους, ἵν' ἰδῆτε, ὡς οὐκ ἐν λόγῳ πρὸς ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν θανάτῳ πολλὸν πᾶλλον ἢ βασιλεῖα ἐγγίζει τοῦ Θεοῦ.

Αὐτίκα τοὺς ἦν ὄρεν ἔχει, δαιμόνια λόγῳ τοῦ Θεολόγου μόνῳ τῶν δαιμονώμενων δραπετεύοντα, χωλούς ἀνορθούμενους, τυφλοὺς φωτισομένους, κωφοὺς ἀκούοντας, καὶ μογιᾶλους τρανῶς λαλεῖν παιδευομένους. Ἦν ὄρεν διὰ προσευχῆς ἀνισταμένους νεκροὺς, καθαιρομένους λεπροὺς, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν σώματος λύσιν, ἀπῇ μόνῃ χειρὶς ὁσίας ἰωμένην. Καὶ πᾶσαν μὲν γοητικὴν τέχνην καὶ μαγικὴν, πᾶσαν δὲ κακοτεχνίαν καὶ δαιμονίων κακομηχανίαν, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως καταργουμένην· πᾶσαν δὲ μυσταγωγίαν φωτιστικὴν καὶ καθαρτικὴν· πᾶσαν δὲ χάριν καὶ γῶσιν τελετουργικὴν, καὶ θεωργικὴν, ταῖς καρδίαις ἐνεργουμένην τῶν πιστῶν. Ὅλον γὰρ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Κυρίου Πνεύματος ὁ τοῦ Πνεύματος κράτιστος περιβεβλημένος οἰκονόμος, ἀπρόσιτα μὲν πανταχόθεν καὶ ἀνεπίβατα κατεσκευάζε τῷ ἔθρῳ· πᾶσαν δὲ ψυχὴν εὐθείαν καὶ ἀγαθοειδῆ διὰ τοῦ Πνεύματος παρακαλῶν, εἰς τὴν δι' αὐτὸν πρεσβευομένην ἀλήθειαν προσωκειτο.

Οὕτως ὁ μέγας Ἡλίας τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ τὴν Ἀ προκαθεζομένην τῆς Ἀσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐφεξῆς χώραν καὶ πόλιν, τὸν εἰρημένον τύπον ἐπιών, καθήκει μὲν πᾶσαν δαιμόνων θυσίαν καὶ τελετὴν· ποιμένας δὲ καὶ ἱερεῖς καθιστῶν, Ἐκκλησίας κατὰ τόπον ἀνίστη Χριστῷ. Κάλιστα μὲν οὖν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ θαυμασιώτατα διακονούμενος· καὶ μεγάλη μὲν λόγων σοφία, μέizoni δὲ ἔργων δυνάμει· καὶ ἔτσι δὲ πολλοὺς ἤδη τὴν Ἀσίαν πᾶσαν, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑφάν (17) φωτίζων Χριστῷ· καὶ ὁλίγοι μὲν ὑπερβαλλούσαις ὁσαὶ ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου περιπεσών· μυρία δὲ καὶ ἐπιβουλὰς τοῖς τοῦ ψεύδους ὑπακιστοῖς ὑποσχών· ἐτι μὴν καὶ ἑξορίαν κατὰ Πάτμον (18) τὴν νῆσον ὑπὸ

In eum modum magnus Evangelii Sol, nedum urbem Asiae principem, sed et omnem deinceps provinciam urbesque omnes et oppida, ex ejus, quam dicebam, normæ ratione, obiens, demonum sacrificia omnia ritusque abrogabat; pastoresque ac sacerdotes constituens, Ecclesias per loca Christo erigebat. Cum igitur optime eaque, quæ miraculum omne vinceret, sedulitate, Spiritui ministraret, ac magna quidem sermonum sapientia, majorique operum virtute: sed et annis jam multis Asiam omnem, omnemque orientem Christi cognitione imbueret, inque ærumnas nimium quantas Evangelii causa incidisset, innumerasque ab erroris antistitibus insidias sustinisset, ad hæc etiam in

(17) *Kal pāsān tēn Ἑφάν.* Quod ait Nicetas, præter Asiam omnem, etiam totum Orientem Christo illuminasse Joannem, favet card. Baronii sent. an. 44, n. 30, qui indubitatum habet ascendisse ad Parthos, ex titulo primæ ejus epistolæ, quæ olim ad Parthos inscripta legebatur. Id tamen rem mihi non conficit. Scripsit Paulus ad Romanos, cum nedum illos invisisset; scripsit et Jacobus Catholicam suam sic dispersis fratribus, quos non adierat, qui Judææ fines non excesserat. Quid ergo vetat Joannem tanti nominis apostolum, Judæis sic trans Euphratem remotis, quos Thomas inviserat, et quorum multos Joannes Jerosolymis viderat, religionis causa eo accedentes, per suos Asianos et Ephesios mercatores scribere, atque ad concordiam mutuamque amorem hortari, ac in fide Jesu veri Messiae et Christi, ex apostolico munere (ex quorum choro unus fere ipse restabat) illos confirmare? Hugo Grotius, qui eum sit scriptam Joannis epistolam ad Parthos, auctoritate Augustini, quem laudat (cujus tamen locum indicare non potuit), docet eam esse causam, cur illa neque in fronte nomen titulumque apostoli habeat, neque in fine salutationes apostolicæ moris contineat, quod ad eos scripta, qui non essent Romani imperii, sed Parthorum, quibuscum litterarum illud commercium, si deprehensum esset, quantumvis innocens, poterat grave aliquid damnum creare. Locus Augustini quo meminerit hujus tituli, nullus exstat: solum meminit Possid. in Indiculo, *De epistola Joannis ad Parthos, sermones decem.* At quantum hoc sit singulare, ut verus titulus haberi possit? Videatur potius ea generalitate scripta, qua aliæ Catholice Petri et Jacobi. Potuit et nomen reticere beatus Joannes, siquidem in Patmo insula paulo ante excidium Jerosolymitanum scripsit, ne in se magis Domitiani iram accenderet; apud quem jam offenderat, et in insulam deportatus erat. Porro argumentum perinde Palestinis Judæis congruit ac Parthis, sive aliis remotioribus, apud quos Joannes plurimum poterat: quod erga illos, et quoad legalia fere iis indulgentior erat, ut sic Christo eos adjungeret; ut patet ex illis, quæ ritus pene Judaici in Asia diu viguerunt ex illius traditione, extra Petri Paulique Romæ ἀκριβείαν. Joannis apostolatium ad Parthos aliasque remotiores nationes, nulli veterum agnoverunt, nec ipsi apocryphi, et qui adeo liberales sunt apostolorum περιόδοις. Nec inventa nuper Patribus Societatis monumenta, *ulteriores Orientis partes et ad Indos usque penetrasse, et Bassoras Christiana fide imbuisse*, facile nobis persuadeant, qui paulo duriores simus ad fidem, quam ill. annalium pater, et quos non lateat serio probanda istiusmodi monumenta, quod sic prona hominum ingenia, ut suas origines tam alte arcessant. Potuerunt eo penetrare aliqui Joannis discipuli, ac magistri inferre monumenta, quæ ipse indigenis

B creditus sit posuisse, dum vel sibi blandiuntur, vel per alium illis obrepit, quod sic existimant: velut fere Galliis nostris idem beatissimus apostolus per suos suppetias ivit, vel etiam per discipulorum suorum discipulos, qui præcipui nobis apostoli fuerunt. Mirum quanta hic quoque novi βιογράφοι, quorum deberet esse major diligentia, inepte congerant et laudent; quibus certe pro scribendis exercendus illis stylus, non augendus. Scætet ejusmodi, qui in omnium manibus versatur, P. Ribadeneira: possetque majori utilitate legi, si cuncta satis elimata haberet, et quantum patitur lubricitas ipsa historiae, præsertim in vitis sanctorum, quibus fœdandis potius quam orandis, portentosa multa confingendo, multi veterum pauloque superioris ævi insudasse videntur. Quod merito deplorat, ipse veri amans noster Melchior Canus in *Lociis suis*. Exemplo sit, quod unum vir tantus velut singulare et maximum miraculum, sibi referendum putavit, in Magdalenâ nostra Phocensi et Sammaximianensi, nihilque dubium: nempe liberatio Caroli secundi, Provinciæ comitis, ex regis Aragonum carcere, ejusque momento translatio in suæ ditionis loca, Magdalenæ numine: velut fere Habacuc ex Judæa Babylonem ad Danielelem ab angelo translatus est: quod merum figmentum, certis omnibus monumentis adversum, nec ullis antiquis et æqualibus proditum, vel etiam apostolicis diplomatibus, quibus regum rogatu, amplissima episcopalis jurisdictio in oppidanis priori ejus conventus seu illius præfecto, sancte indulta tot annos, et ab ipsa origine, seu a translatione a Cassianitis ad nostros Prædicatores constitit, donec nuper ex regulis sanctæ synodi Tridentinæ, senatus Parisiensis decreto, em. card. Grimaldi, archiepiscopus Aquensis, eam ad se parochiam plebemque reduxit; servato duntaxat nostris parochi servationis nomine atque onere: quo ipso præstatum liberatos esse, si populo sua esset ecclesia, in qua cum suo parochio ei liceret suas collectas agere. Nicetas, quod πᾶσαν τὴν Ἑφάν, omnem Orientem dicit illustrasse Joannem, loca alia intelligat Asiæ stricte dictæ vicina, et quæ ipsa τῆς Ἀνατολῆς essent: vel alia ei fuerant afferenda monumenta.

(18) *Ἐξορίαν κατὰ Πάτμον.* Hujus Joannis exsillii Domitiano principe, quo Nerva imperatore solutus, Ephesum redierit, scriptores omnes ecclesiastici meminere: per cujus exsillii otium aliquod sanctus apostolus et Apocalypsim vidit, et Evangelium conscripsit, posteaque Ephesi in Asiæ theatro et philosophorum communi quasi lyceō promulgavit: in quam rem memini multa scripsisse in mea Hippolyti Synopsi, eamque veterum communem sententiam contra ill. annalium patrem serio ostendisse. Græci in Menzæ (quæ ex Prochoro, aliis tamen consona acceperint): Πάντων δὲ τῶν τὴν νῆσον ἐπικουόντων περὶ τὴν εὐαγγελικὴν κηρύγματι γενομένων· καὶ τῷ Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως προσελ-

insulam Patmon ab iniquis principibus exsilio relegatus esset; quod vir beatissimus coarctari se vi-

A βασιλέων ἀδίκων καταχρῖναι, ἐπειδὴ συνεχόμενον ἑαυτὸν ὁ μακαριώτατος ἑώρα, καὶ τὴν πρὸς τὸν

θόντιον, ὡς μηδὲνα σχεδὸν ἀπολειφθῆναι, κοινὴ παρὰ πάντων πρὸς τὸν ἀπόστολον παράκλησις γίνεται· ἐγγράφως τούτοις ἅπαν ἐκθέσθαι τὸ σωτήριον κήρυγμα. Ὡς τὸν πόθον ἀποδεξάμενος, πείθεται τῇ αὐτὸν παρακλήσει· καὶ εἰς τὴν μετὰ τοῦ μαθητοῦ Προχώρου ὁρος γενόμενος, τρεῖς ἡμέρας διήγεν ἐν αὐτῷ ἄσιτος, δεόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου· καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἀστραπῆς γενομένης μεγάλης καὶ βροντῆς, ὥστε σαλευθῆναι τὸ ὄρος, ἔπεσεν ὁ Πρόχωρος ἐπὶ γῆς, καὶ γέγονεν ὡσεὶ νεκρός. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀναστῆσας αὐτὸν καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἤρξατο λέγειν, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » κ. τ. ἔ. Καὶ συμπέρανας ἐδὲ ἱερώτατον καὶ πάνσεπτον Εὐαγγέλιον, παρέδωκε τοῦτο αὐτοῖς· κακίθεν εἰς ἅπαντα διεδόθη τὰ τοῦ κότμου πέλατα. Cumque omnes insulares obsequenter animum evangelicæ predicationi accommodassent, ac Christo per fidem accessissent, vizque aliquis desideraretur, communis ab omnibus supplicatio apostolo deferretur, ut salutarem omnem predicationem scripto illis ederet. Quorum ille laudato desiderio, ipsorum postulationi morem gerit; veniensque in montem cum discipulo Prochoro, tres ibi dies jejuniis agit, ejus rei gratia Deum orans. Quibus exactis, ingenti fulgore atque tonitruo edito, ut et mons quateretur, Prochorus in terram procidit, et factus est quasi mortuus. Tum Joannes illo erecto, atque a dextris sedere jussu, sublatique in cælum oculis, capit dicere, « In principio erat Verbum. » etc. Absolutoque sacratissimo omnique reneratione habendo Evangelio, illis tradidit; indeque in omnes mundi fines pervasit. Quæ ipsa nihil pugnant cum illis quæ refert Euseb. lib. iii, c. 24, ad scribendum Evangelium accessisse, ut suppleret quæ in aliis tribus desiderari animadverterat, de priore Domini predicatione et ante Joannis carcerem, a quo alii suam prosequuntur narrationem; at neque relatis ab Hieronymo in Catalogo, scripsisse rogatu episcoporum Asiæ adversus Cerinthum aliosque hæreticos, ac maxime Ebionitarum dogma consurgens: nempe agnoscebant Asiatici episcopi Patrem suum atque magistrum et in Patmo exsulem; facileque erat ad eum scribere, hocque illum rogare, quod præsertim tanto ejus senio, vel etiam Domitiani novo edicto, sibi Joannem ereptum iri formidarent, qui unus, quæ pollebat in Ecclesia auctoritate, par videri poterat tuendæ Christi divinitati, sic Judæis ac Judaizantibus hæreticis ignotæ.

Nihil Nicetas meminit Joannis martyrii, et quod in dolium olei ferventis missus a Domitiano, divino miraculo servatus sit, uti nec Menzæ: multis tamen Prochorus rem prosequitur, qui et ipsam Romæ gestam tradit, quæ a proconsule illius jussu Joannes adductus fuerat. Accedit gravis testis Tertullianus De præscript. hæret. ubi sic Romanam Ecclesiam prædicat. *Ista quam felix Ecclesia! cui totam doctrinam apostoli cum sanguine suo profuderunt; ubi Petrus passioni Domini adæquat, ubi Paulus Joannis exitu coronatur, ubi apostolus Joannes, posteaquam in ollam igneam demersus nihil passus est, in insulam relegatur.* Unus Tertullianus est, ex quo, exceptis apocryphis, istud nobis de Joannis Romæ martyrio Ecclesia accepit: nam et Hieronymus illius vestigia premit unumque illum sequitur et laudat auctorem, l. i. Contra Jovin. et Matth. xx. Eusebius enim, quem citat Baron. in not. ὁ Ματθ. ex l. iii. Evang. Demonstr., c. 7, nihil ejusmodi habet; cujus hæc una verba sunt: Καὶ Πέτρος ἐδὲ ἐπὶ Ῥώμης κατὰ κεφαλῆς σταυροῦται, Παῦλος τε ἀποτίμνεται. Ἰωάννης τε νήσω παραδίδεται. Petrus Romæ capite in terram verso cruci affigitur; Paulo vero caput abscinditur, et Joannes in insulam relegatur. Quod de Joanne sic Romæ potius quam alio

quovis loco constituto, vel Roma in insulam deportato intelligendum, nemo sane ex illis verbis habere possit: quodque non habuerunt Græci, latueritque eos illa Tertulliani auctoritas, vel non satis momenti habere putaverunt, nec Joannis illius martyrii unquam meminere. Sane nullus est Eusebius, ut ibi Romam potius quam ullam aliam urbem laudet, sed solum celebrat apostolorum in Christum fidem et amoris constantiam per tot ardua, mortesque ipsas, et quæ pares morti haberentur Romanis legibus, in insulas deportationes. Prochorus, nullius fidei auctor, in suam trahere sententiam non potuit: at neque Abdias Babylonius, qui rem non Romæ, sed Ephesi contigisse contendit: nec a Domitiano, sed a proconsule id supplicii Joanni irrogatum tradit; carpique vulgator marginali sua annotatiuncula Perionium, qui id Romæ factum in Joanne suo scripserit. Nolin de trahere Romanæ pietati, aut monumenta convellere, si qua satis certa exstant rei illic gestæ. Mirum tamen videri potest, tanti apostoli Romam profectionem et martyrium, sic apud reliquos veteres in obscurum abiisse. Euseb. l. iii, c. 18, quasi nullum haberet laudandum auctorem, ipsius exsilii testem, sic quasi ex fama refert: « Ἐν τούτῳ κατέχει λόγος, τὸν ἀπόστολον ἅμα καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἔτι τῷ βίῳ ἐνδιατρίβοντα, τῆς εἰς τὸν θεὸν λόγον ἔνεκεν μαρτυρίας Πάτμον οἰκίαν καταδικασθῆναι τὴν νήσον. In hac persecutione [Domitiani] Joannes apostolus idem et evangelista, qui etiam tum in vitis superaret; ob testimonium quod divino Verbo perhibebat, in insulam Patmon traditur relegatus. Rei luculentis testis Hippolytus, quem et Græci in Menzæ referunt paulo brevius, quam a me editus sit, etsi eadem sententia: Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου, κηρύσσων ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸν λόγον, ἔξωρσθη ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, κακίθεν πάντῳ εἰς ἔκθεσιν ἐκ τῆς ἑξουρίας ἀνακληθεὶς ἀπὸ Νερουᾶ, τελευτᾷ ἐκεῖσε, οὗ τὸ λείψανον παρὰ τῶν ἐποικίων τῆς πόλεως πιστῶν ζητηθὲν, οὐχ εὐρέθη. Joannes Jacobi frater prædicans verbum in Asia, relegatus est in Patmon insulam, indeque rursum revocatus ab exsilio Ephesum. Nerva imperatore, illic moritur. Cujus corpus a civibus fidelibus quæsitum, non est inventum. Quæ sunt fere reliqua quæ Nicetas prosequitur, de ejus vera morte et translatione, sive suscitatus est, jamque corpore et animo beatus est, ut habet pia opinio de beatissima Virgine, sive quovis alio modo placuit eum honorare; quam opinionem urget auctor Synaxarii, ac multis Chrysostomi locis probat; exque Casario, Gregorii Theologi fratre, explicationem illius Joan. xx: Si eum volo manere, quid ad te? assert, quæ ostendat eum locum nihil eis favere, qui existiment Joannem vivere in carne mortali. Quod tamen existimavit Ephremius Theopolitanus episcopus apud Photium, itemque Theophanes in quodam modulo εἰς τὴν λιτὴν. Τὴν τῶν ἀποστόλων ἀκρότητα, τῆς θεολογίας τὴν σάλπιγγα, τὸν πνευματικὸν στρατηγὸν· τὸν τὴν οἰκουμένην Θεῷ καθοποτάξαντα, δευτε, οἱ πιστοὶ, μακαρίσωμεν Ἰωάννην τὸν αἰσίμον, ἐκ γῆς μελιστάμενον καὶ γῆς οὐκ ἀριστάμενον, ἀλλὰ ζῶντα καὶ μένοντα τὴν φοβερὰν τοῦ Θεοῦ δευτέραν θείαν. Apostolorum verticem, theologia tubam, spiritalem belli ducem, eum, qui Deo subjecit orbem, Joannem inclytum, venite, fideles, beatum predicemus; qui a terra migravit, nec a terra abscessit; sed vivit atque exspectat secundum tremendum adventum Domini. Exstat in eam rem oratio Georgii Trapezuntii in Germanorum Orthodoxogr., quamvis a communi sententia Joannis vere mortui minime recedendum sit.

Κόριον εἰσὸν ἐγγίζουσιν · συνιδὼν δὲ καὶ τὸν χρὸν ὡς δεινότερον ὂντα λήθης βυθοῖς ἀμαυροῦν τὰ καλὰ, κινεῖται μὲν ἀγαθοειδῶς, τὸ τῆς αὐτοαγαθότητος ἔσπετρον, ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς τοῦ Εὐαγγελίου γραφῆς · κινεῖται δὲ πρὸς ἔρωτα θεολογίας ὑπερφουῶς, ὑπὸ τε τοῦ ἐνοικούντος Θεοῦ Λόγου, καὶ τῶν πιστοτάτων τῆς Ἐκκλησίας λιπαροῦμενος.

Ἐντυχὼν δὲ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τρισὶν Εὐαγγέλοις, καὶ περὶ τῶν σωματικῶν τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον προσησχολημένην αὐτῶν τὴν διήγησιν ἰδὼν, αὐτὸς τοῖς ὑψηλοτέροις τῶν λόγων καὶ θειοτέροις ἐπεκτείνεται. Καὶ πᾶσαν μὲν τὴν ὁρωμένην κτίσιν ἀφελὲς · πᾶσαν δὲ τὴν νοητὴν καὶ ὑπερκόσμιον ὀξύτετι νοῦ καθαρωτάτου διὰ τοῦ Πνεύματος ὑπερανάδῃς · καὶ τὰ Κερουβείμ λιπῶν, καὶ τὰ Σεραφεὶμ παρελθὼν, ἀκραιφνῶς αὐτῷ καὶ ἀμέσως ἐγγίζει τῷ ἀγαπητῷ · κάκει δὴ νοερώς, καὶ κρειττόνως ἢ πρῶην τὸ νοερώτατον στήθος, τῷ θεαρχικωτάτῳ προσερείσας, καὶ οὗς εὐσύνοeton τῷ τῆς Σοφίας αὐτῆς στόματι παραβαλὼν, οἷά τινα πηγὴν ζῶσαν ἐκείθεν ὑψηλῆς ἀνεστόμωσε καὶ θεωτικῆς θεολογίας.

Ἦς ἐν προοιμίῳ, θεολογεῖ μὲν τοῦ Λόγου τὴν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ προάναρχον ὑπερούσιον συνύπαρξιν. Θεολογεῖ δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν σάρκωσιν, ἐν ὁμίῳι καὶ θεοφθόγοις ῥήμασιν πᾶσαν ὑψηλῶς καὶ μεγαλοφυῶς ὥσπερ ἐξ οὐρανοῦ σάλπισας τὴν περὶ αὐτοῦ θεηγορίαν. Εἶτα, ὑπομνηστικῶς μὲν ἐν τῷ Πνεύματι, τῶν τε λόγων Χριστοῦ καὶ τῶν ἔργων τὰ ὑψηλότερα τε καὶ παραδοξότατα, ὅσα τοὺς πρὸ αὐτοῦ παραλιπεῖν εὐαγγελιστάς. Καὶ πάντα θεοπεσίαις ἱερολογίαις ἀνατεταχῶς, καὶ πάντα Θεοῦ φωναῖς συντελεστικῶς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ (κατὰ Ἡσαΐαν) συντεταγμένως, εἰς τὰ πέρατα τοῦτο δὴ τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον ἐβρόντησε τῆς γῆς · πάσης ἥδῃ φανείσης ἢ φανησομένης αἰρέσεως ἐξαναλωτικὴν καὶ πρηστήριον ἀστραπὴν · πάσης δὲ θεογνωσίας καὶ θεολογίας ὄρον ἀληθείας, καὶ ἀπαρעχειρητον γνῶμονα διαθέμενος · καὶ τοῦτο τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ καινὴν διαθήκην ἐκ στόματος γραφεῖσαν παραδοῦς τοῦ Χριστοῦ · τοσοῦτῃ τῆς ἐν πλατὶ πάλαι τῷ Μωσῇ γεγραμμένης σεβασμωτέραν τε καὶ θεοπρεπεσιέραν, ὅση τὴν παλαιὰν μὲν ἢ καινὴν, τὸν νόμον δὲ τοῦ γράμματος ὁ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀληθείας παρעδοκιμεῖ. Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἐπεὶ δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν καὶ ἱεουργίαν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ἔργον τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς, ὡς πιστὸς τῷ ὄντι καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τετελειωκῶς, καὶ εἰς πῶν ἥδῃ γῆρας ἐληλακῶς, ἐπόθει τὴν ἀνάλυσιν, κρεῖττον δὲ φάναι, τοῦ σώματος τὴν ἐπὶ τὸ ἄφθαρτον μετασχημάτισιν · αἰεὶ γάρ καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν ἐν οὐρανοῖς συνηνωμένος Χριστῷ, τὸ σῶμα μόνον καὶ τὸ ὀρώμενον ἦν ἐπὶ γῆς.

A deret, ac in proximo esse ut ad Dominum ingrederetur; intelligensque vim maximam temporis esse, ad ea quæ bona ac honesta sunt, oblivionis alto gurgite mergenda ac abolenda, incitatur, qua imbutus erat, boni indole, qui ipsius vere bonitatis speculum esset, ad conscribendum sanctum Evangelium, inardescitque in eximie theologiæ amorem, tum Dei Verbi inhabitantis instinctu, tum eorum qui fidelissimi in Ecclesia erant, precibus atque rogatu.

Lectis vero, quæ illo priora conscripta erant tribus Evangeliiis, animadversoque magis in eo versatos esse, ut ea quæ spectarent ad Dominicum corpus, enarrarent, sublimioribus ipse diviniioribusque sermonibus animum intendit: omnique rerum in aspectum cadentium natura omisso, earumque quæ mente intelliguntur ac supermundanæ sunt, purissimæ mentis acumine per spiritum superata substantia; relictisque Cherubin et Seraphin prætergressus, ipsi sincere ac immediate prædicto jungitur: illicque mentis intelligentia præstantioreque ac pridem ratione, intelligentia solertissimum pectus divinissimo pectori illidens, osque sagacissimum ipsius ori Sapientiæ admoveans, velut quemdam illinc vivum sublimis ac deificæ theologiæ fontem reseravit.

Ejus exordio, Verbi in principio apud Patrem præternamque supersubstantialiam coexistentiam pro Theologi partibus tradit: tradit vero etiam ejus incarnationem, paucis divinisque vocibus, omnem quæ de illo est, sublimi ac magnifico præconio velut tubæ clangore executus divinam prædicationem. Tumque commentatur in Spiritu conscribitque, Christi tum doctrinarum tum operum præcellissima summeque admiranda et nova, aliis fere evangelistis ommissa. Cumque divinis cuncta sermonibus conscripsisset, Deique vocibus omnia absolvisset, atque in justitia (ut Isaias loquitur) abbreviasset²⁵, hoc a se conscriptum Evangelium in orbis fines detonuit: fulgur nimirum ignitumque ejusmodi turbinem, ut consumendo sit ac incendiando, quidquid demum hæreseon exstitit unquam, autve: existet; omnisque fidei ac theologiæ, veritatis terminum normamque inviolabilem statuens; atque hoc universæ Christi Ecclesiæ novum fœdus ex Christi exceptum ore, tradens: tanto scilicet scripto olim Mosi in tabulis majorem habens venerationem, diviniusque, quanto novum veteri, lexque spiritus et veritatis, legi litteræ præcellit. Atquo hæc hactenus.

Quia vero Spiritus ministerio Evangelique functione (sublimi scilicet apostolici munii opere) consummato, tanquam revera fidelis ac prudens dispensator, ac qui in pinguem jam senectutem evaserat, dissolvi cupiebat²⁶, sive, ut melius loquar, corporis corruptionem incorruptione mutare (semper enim animo mentisque cogitatione Christo in cælis conjunctus, solo corpore partemque sui oculis conspicua, in terra versabatur).

²⁵ Isa. xx, 23. ²⁶ Philipp. i, 23.

Quia igitur consummationis dies aderat, assumptis vir beatus discipulorum fidelissimis, ac tantisper Epheso progressus, collemque assecutus, sepulcrum fodere precepit. Tumque oculis in Deum levatis manibusque in cœlum extensis, totus palam extra se, precibusque Deo excedens erat. Ubi autem orandi finem fecerat, ad astantes conversus, illisque divinorum mysteriorum explanationibus præclarisque hortamentis ac documentis ad virtutem facientibus rite compositis, intra fossam mox subit, et in ea decumbit; obductoque asscribitur sepulcro, cum in crastinum venissent, pro eo ac jussi erant, amotis asscribitur (o rem miram!), ipso minime invento, qui palam ad Deum concessisset, translationis ejus seu resurrectionis certo vestigio, vestes offenderunt.

Non enim par est, ut velut Eliam, mortali eum corpore adhuc vivere existimemus (*Non enim dixit ei Jesus, inquit, Quia non moritur* ²⁴), neque ut reliquorum defunctorum more eum diem extremum expectare dicamus: sed cum virginali illud sanctumque tabernaculum tantisper reliquisset, ad eum ingressus qui cœlis excelsior est, ac quantum necesse videbatur ut mortis periculum faceret, vera statim in Christo vita apprehensa, munus hoc, ac velut singulare excellentis dilectionis præmium nactus est, ut et corporea corruptione immunem vitam ageret; ac Deiparæ Matri in superno

²⁴ Joan. xxi, 22.

(19) Κατὰ τὸν ἄνω παράδεισον. Supernum ac cœlestem paradysum, quem jam unus cum Maria Joannes etiam corpore inhabitet, nullus alius exponi possit, quam qui nobis cum cœlestibus virtutibus præmio tandem paradysum expectat fides nostra, sed in quem Jesus per sanguinem suum intravit, et quem nobis aperuit, id est cœlum. Ejusdem sententiæ videtur auctor Canonis, ode 8, strophe 2, in qua sic canit: Σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν ἡμεῖς ἀπαρτίσαμεν, εὐαγγελιστὰς τὸ οὐράνιον Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· καὶ ἀγγέλους ὁμοεικότας ἐν οὐρανοῖς γενόμενος κράζεις νῦν, Εὐλογεῖτε. Corpore et animo menteque purus, cœleste Christi Evangelium annuntiasti: angelisque in cœlis contubernalis factus, clamas nunc, Benedicite; quanquam de sola animæ angelis socia in cœlis vita, exponi potest. Exstant vero passim in Menæis antiqua ejus fidei indicia (quoad sanctorum animas jam Deo fruentes, et eum Deo in cœlis versantes) a qua fere moderni Græci abhorrent; etsi nuper in concilio Florentino inter dogmata, id illis oblatum est. Sanctæ Mariæ laudatores ejusque dormitionis, Andreas Cretensis et alii, eodem modo loquuntur de illius corpusculo, sic post, brevi quasi somno, degustatam mortem, translatione honoratum; quanquam Andreas incertus est, quid factum sit sanctissimo illo corpusculo, et an vere animæ unitum, vitæque dotatum, qualis futura expectatur post extremum judicium, vel aliter humanis oculis subtractum, et in divinis thesauris, pro eo ac Dei Parentem decebat, repositum: potiorique ratione id de Joanne dicendum, cujus non inventum corpus, ut nec Moysis: unumque hoc ex historia de illo nobis compertum; reliqua, pie in Joannem meditationis commenta sunt. Apocrypha in Mariæ dormitionem plura sunt, Joannis

Ἐπειδὴ οὖν ἡ ἡμέρα τῆς τελειώσεως παρῆν, παραλαμβάνει μὲν ὁ μακάριος τοὺς πιστοτάτους τῶν μαθητῶν, μικρὸν δὲ τῆς Ἐφίσου προελθὼν, καὶ γεωλόφῳ τινὶ προσδῶς, τάφον ὀρύξειν ἐντεταλόμενος· ὁ δὲ τὸ ὄμμα πρὸς Κύριον καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατετακώς, ὁσῶς ἦν ἐκδεδημηκὼς ὅλος, καὶ ταῖς προσευχαῖς ἐξεστηκὼς τῷ Θεῷ. Ἐπεὶ δὲ κατέπαυσεν, ἐπιστραφεὶς, καὶ θείων ἐκφαντοριῶν μυστηρίων, καὶ παραινέσεσι καλλίσταις καὶ νοουθεσίαις ἐναρτέους τοὺς παρόντας αὐτῷ καταρτισάμενος, εἰσείσιν ἐνδὸν τοῦ ὀρύγματος εὐθύς, ἀνακλίνεται δὲ· οἱ δὲ καλύπτουσι μὲν τὸν τάφον πλατῆ, τῇ ἐξῆς δὲ κατὰ τὴν ἐντολὴν παραγενόμενοι, καὶ τὰς πλάκας ἀφελόμενοι (ὡ τῶν θαυμασίων!) αὐτὸν μὲν εὐρίσκουσιν οὐδαμῶς, σαφῶς ἐνδεδημηκῶτα πρὸς τὸν Θεόν. Μαρτύριον δὲ τῆς μεταστάσεως, εἴ' οὖν ἀναστᾶσεως αὐτοῦ, τὰ ἱμάτια κατεβληπταί.

Οὕτε οὖν ἐν θνητῷ σώματι ζῆν αὐτὸν ἐτι καθάπερ Ἥλιαν προσήκεν ὑπονοεῖν. Οὐ γὰρ εἶπεν αὐτῷ, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς, ἐτι οὐκ ἀποθνήσκει· οὕτε καὶ ὁμοίωτα τῶν ἄλλων θανεῖν, τὴν ἐσχάτην ἡμέραν ὑπομένοντα· ἀλλὰ τὸ παρθενικὸν ἐκείνο σκήνος καὶ ἄγιον, τῇ πρὸς τὸν ὑπερουράνιον εἰσόδῳ τοσοῦτον λιπὼν, ὅσον θανάτου πείραν λαβεῖν· εὐθύς δὲ τῆς ἀληθινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καταδραξάμενος, τοῦτο ὄρων καὶ οἶόν τι γέρας ἐξαίρετον τῆς καθ' ὑπερβολὴν ἐληφεν ἀγάπης, τὸ καὶ τῷ σώματι ζῆσαι τὴν ἀφθαρτον ζωὴν· καὶ τῇ Θεοτόκῳ, ὅσα μητρὶ κατὰ τὸν ἄνω παράδεισον (19) ἐν ἀγαλλιάσει συνοικεῖν·

Theologi, Joannis Thessal., ipsa Melitonis, quæ una produxi, etsi nec alia deerant, quod in his alii prævisissent, nulliusque frugis omnia existimarem.

Unum Nicetæ omissum, de Joannis manna, ut vocant, seu de pulvere ex sancto illo ejus depositionis sepulcro scaturiente; cujus annum festum calculi Græci die octava Maii, quod illo potissimum die hoc miraculum contingeret; velut fere in sancto Hyacintho Amastrensi quem nuper produxi eodem Niceta laudatore; non sicut in sancto nostro Raymundo, in quo miraculum jure est; ac, sin eruptio pulveris, ejus tamen copia, quotiescunque iis quorum id curæ est (fratres nostri Barcinone) ex sacro tumulo extrahere velint, ut pie fidelium devotioni fiat satis, et ad illum rogantibus in omnes orbis Christiani oras, aliquot jam sæculis affatim transmittendum; quo sane, velut et illo Joannis Theologi, morbi innumerabiles curantur. Synaxarium ita exprimit. Ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος Κύριος ἡμῶν, οὐ μόνον τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως αγωνισαμένους ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, προφήτας καὶ μάρτυρας, καὶ πάντας τοὺς εὐαρεστήσαντας αὐτῷ, βασιλεῖας οὐρανῶν καὶ τῶν αἰώνων ἡξίωσεν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς διέπρεψαν καὶ ἐτάφησαν, πληρεῖς χαρίτων ὑποδείξας, πολλοὺς ἐλάμπρυνε θαύμασι. Καὶ γὰρ ὁ τάφος, ἐν ᾧ ὁ μέγας ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος μέλλων μετατεθῆναι ἐτάφη, κόνιν ἔλαβεν, ἣν οἱ ἐγχώριοι μάννα μετονομάζουσιν, ἐπινεύσει Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν ἐγδοὴν τοῦ Ματοῦ μὴνδος ἐτησίως ἐξαίφνης ἀναβροῖσι καὶ ἀναδιδῶσιν· ἣν οἱ προσερχόμενοι λαμβάνοντες, χρώνται εἰς παντοίων παθῶν ἀπολύτρωσιν, εἰς θεραπείαν ψυχῶν, εἰς ῥύσιν σώματος, Θεὸν δοξολογοῦντες, καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα Ἰωάννην γεραίροντες. Benignissimus Deus ac clementissimus Dominus noster, non solum qui pro illo fortiter dimicaverunt, sanctos

καὶ οὕτω μένειν αὐτὸν οἶμαι πιστέον, κατὰ τὴν εὐ-
αγγελικὴν ῥῆσιν, τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, καὶ τὸ ἀνέφικτον
ὕψος τῆς Ἰωάννου θεότητος καὶ μεγαλοπρεπει-
ας ὑπερεκπλάντες, καὶ τὴν ἀσύχριτον τῆς ἀγίότη-
τος ἐκθαυμάσαντες ὑπερβολῇ, τῷ ἀπροσίτῳ τῶν
ὕμνων ἀναγκαζόμεθα σιγῇ. Μικρὰ γοῦν ὅμως τὴν
ἡγαπημένην Θεῷ καὶ τιμίαν προσηγορικότες ψυχὴν,
καταπαύσομεν τὸν λόγον.

Χαῖρε, ἀληθῶς ἡγαπημένη τῷ ἀγαπητῷ · χαῖρε,
τῷ μόνῳ καλλοποιῷ καὶ ὑπερκάλῳ Χριστῷ λίαν πε-
φιλημένη, ὡς ὠραιότητι ψυχῆς, ὠραιότητι πνεύμα-
τος, νοῦ τε καὶ διανοίας εὐπρεπείᾳ καὶ εὐθύτητι
πάντας αὐτοῦ παρευδοκιμῶν τοὺς ἀγαπητοὺς.

Χαῖρε, κάλλος ἀφαισίου καὶ νοερὸν, οὐράνιον καὶ
μουστικόν, ἀπρόσιτον καὶ ὑπερφυές. Χαῖρε, Παρθέ-
νε τὸ σῶμα, τῷ μηδεμίαν σοι πώποτε κηλὶδα σαρκίνης
ἐπιθυμίας προστριβῆναι · Παρθένη τὴν ψυχὴν, τῷ
μὴ καταβρέμεισθῆναι ποτε κάλλει σώματος, μηδὲ
κατὰ νοῦν · παρθένη τὸ πνεῦμα, ὡς τὴν καρδίαν
καθάρην καθάρως · ὡς τρόπον νύμφης ἀγνῆς γνη-
σίως τὸν οὐράνιον Νυμφίον ἐπαγνακῶς, καὶ παν-
ἀγως ἡγαπηκῶς καὶ συγκαθελῆς, εἴπερ Ὁ κολλώ-
μενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύμα ἔστιν.

* I Cor. vi, 17.

suos discipulos et apostolos, prophetas et martyres, cunctosque qui ipsi placuerunt, celorum regno dona-
vit bonaque aeterna illis contulit; verum etiam loca
in quibus claruerunt et sepulti sunt, plena gratia
ostendens multis illustravit miraculis. Nam sepul-
crum in quo magnus apostolus et evangelista Joan-
nes Theologus, cum esset transferendus, humatus est,
sancti Spiritus nutu octava Maii quotannis sacrum
repente scaturit evomitque pulverem, oppidanis manna
nuncupatum, quem accipientes hi qui accedunt, ad
omnis generis depellendos morbos et aegritudines, ani-
morumque curationem, et sanitatem corpori prae-
stendam illo utuntur amuleto, laudantes Deum, ejusque
famulo Joanni honorem habentes. Tiliana nostra
Menaea antiqua, paulo brevius: Μημήν τοῦ ἁγίου
ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου·
ἔχουν ὁ ῥοδισμὸς, καὶ ἡ τοῦ μάννα συγκομιδὴ, ἥτις
ἐκ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἀναπέμπτει. Memoria sancti
apostoli et evangelistae Joannis Theologi: sive rosa-
rum suavitate aspersio, et mannae comportatio seu
collectio, quae ex illius sepulcro erumpit. Magna etiam
Menaea voce illa ῥοδισμὸς utuntur, in iambis Syna-
xario praemissis, nec video quo alio sensu commodè
exprimi possit; nisi etiam manna illud purpureum
quid habebat, et rosei coloris, quo utrumque sensu
auctores voce ῥοδίζειν usi inveniuntur. Illustre
testimonium est huius mannae sacrae pulveris,
Gregorii Cyprii, patriarchae Constantinopolitani
statim urbe Latinis erepta, per cujus occasionem
acerrimus fuit schismatis fautor, et decessoris
Joannis Becci, ut Λατινοφρονος, exagiator, epist.
9, ad Ephesium antistitem, Isaac nomine (ejus
epistolarum locupletem codicem utendum dedit vir
cl. ipse eruditus eruditoremque fautor et amicus,
nihilque fere ipso Gregorio suo, librorum quibus
exquisitum aliquid ad illustrandam rem litterariam,
sacram pariter ac profanam continetur, studiosus,
D. de Ballesdens, aliis pridem apud excel. virum

atque coelesti paradiso in exultatione contuberna-
lis esset. Sicque arbitror existimandum, quod juxta
Evangelicam sententiam, Domini exspectat ad-
ventum.

Huc loci deducta oratione, Joannisque deitatis
ac magnificentiae, quam assequi nequeamus, supra
modum admirati, omnique majorem comparatione
sanctitatis ejus praestantiam suspicientes, inaccessa
canticorum vi, litare silentio cogimur. Paucis tamen
praedilectum Deo ac venerandum animum allocuti,
dicendi finem facimus.

Salve sis, vere dilecte ei, qui dilectus est. Salve
sis, soli decoris auctori ac supramodum decoro
Christo, valde amice: velut qui decore animi, de-
core spiritus, mentisque ac intelligentiae honestate
ac rectitudine, illius cunctos dilectos superes.

Salve sis, pulchritudo intacta mentisque illibata,
coelestis ac mystica, inaccessa, longaeque eximia.
Salve sis, Virgo corpore, quod nullam unquam
carnalis libidinis labem contraxeris; Virgo animo,
quod ne mente quidem vaga ulli unquam corporali
formae adhereris: Virgo spiritu, velut puro corde
purus; ut qui velut casta sponsa, coelestem vere
Sponsum agnoveris, ac castissime dilexeris; digne-
que illi cognitus ac mente consertus atque com-
mixtus sis; etenim, Qui adheret Deo, unus Spiritus
est³¹.

Petrum Seguierium Franciae cancellarium munis
clarissime functum, nunc etiam presbyteri, etate
moribus, munere venerabilis ac Christo merens:
Hoc pro mea in virum observantia). Post igitur
gratias, quod eleganti codice donaverat, de sancto
pulvere sic ait: Ὡς δὲ καὶ ἡ τοῦ σεβασμιῶντος ἁγίου ἀπο-
στόλου, ὃν ὁ θεὸς τοῦ παρθένου πηγάζει τάφος, τίνος
τῶν μεγίστων οὐκ ἂν εἴη τεκμήριον; ποίας ἀγάπης
οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδείξιν; Ἐπέμπεθ γὰρ εἰς εὐλογίαν
οὗτος ἡμῖν, εἰς ἁγιασμὸν ψυχῆς τε καὶ σώματος, εἰς
ἀποτροπὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιβουλῆς, εἰς
ὃ τι κάλλιστον καὶ σωτήριον · καὶ ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ
πίστεως τοῦ ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἐνεργεῖν δύνασθαι ἰδε-
ξάμεθα, καὶ εἴη οὕτως ἡμῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐπι-
λοιπὸν βίον. Quemadmodum etiam venerabilis pulvis
a te missus, quem divinum virginis sepulcrum velut
fonte scaturit, cujus non maximorum fuerit argumen-
tum? Quanta dilectionis specimen non habeat? Mis-
sus enim ille nobis est, ut in benedictionem cederet,
in sanctificationem animi et corporis, ut esset pro-
pulsandis adversarii insidiis; denique ad prae-
standum si quid honestissimum est et salutare. Et vero
nos quoque ea fide accepimus, ut existimemus haec in
nobis efficere posse; sicque ille nunc et in reliquam
vitam, se in nobis habuerit. Sic ubique Graeci erga
sacra pignora religiosi: quam utinam eorum reli-
gionem non fuscaret, qua fere laborant (planeque
laboravit Gregorius Cyprii) schismatis labes,
odiumque in Romanam et Petri sedem, cujus amore
et concordia, nonnullis nostrum possent sua illa
religione ac pietate prodesse. Denique, ut sua sem-
per, omnique etate intelligatur divina Spiritus in-
staurare miracula, nec in nostrae Rosae Limanae
miraculoso tumulto decesse voluit eum pulveris fon-
tem, ex quo et exportandum in Europam nostram,
meque ipsum, exspecto, cum jam sic novum orbem
inundaverit, ei usque miraculorum gloriam densa
nube proulerit.

Salve sis, vere ac fidelis Dei Verbi discipule, et amator, cultorque; ac gaude, quod ille cum Patre veniens, vere apud te mansionem fecerit²⁰: quod ejus servans mandata, in illo manseris, ipsumque in te in perpetuum manentem habebas, divinam aperte tibi gloriam manifestantem.

Salve sis, Dei frater et hæres; frater vero et cohæres Dei qui cuncta regni Dei mysteria doctus es, quique divina revelatione quæ eventura sunt clare videris omnia; atque ea, quoad concessum est, conscripta ac consignata Ecclesiis tradideris²¹.

Salve sis, solus nunc corpore una cum Deipara matre incola paradisi, ac qui inde spiritu totam lustres terram ac perspicias. Nos propitius intueri, beatissime Theologe et evangelista! erudique epistolis tuis, ac divinis prædicationibus confirma atque præceptis compone: nosque rege et extolle, Deoque in æternum siste, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

ORATIO VII.

Laudatio sanæ laudeque clarissimi apostoli Thomæ.

Laudabilis pro sanctis assumptus amor; merito

²⁰ Joan. xiv, 23. ²¹ Rom. viii, 17.

(20) Ταῖς ἐπιστολαῖς σου συνέτισον. Joannis alteram et tertiam epistolas recenset Euseb. lib. iii, cap. 23, quæ in dubium vocarentur, etsi a multis agnoscerentur: Εἴτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ τυγχάνουσιν, εἴτε καὶ ἑτέρου ὁμωνύμου ἔκλινω. Sive sint Joannis evangelista, sive alterius ejusdem ac ille nominis: quæ altera quæstio est, in qua utraque perinde Hieronymus hæsit. Nobis non licet in dubium vocare, quas pridem Ecclesia, divino instinctu in Canonem receperit, ac nuper in concilio Tridentino comprobavit. Fecit Ecclesiæ judicium, non ut libri qui canonici non erant ac θεόπνευστοι, postmodum essent, sed ut agnoscerentur. Quod etiam de veteris instrumenti libris aliquot factum est, quos Judæi et Synagoga ad ædificationem duntaxat legendos retinuit, Ecclesia (apostolorum præsertim judicio) etiam ad auctoritatem canonicos sanxit. Præclara certe Augustini vox, Non crediturum Evangelio, nisi Ecclesiæ auctoritas commoveret. Et vero, cur quatuor Evangelia credimus, non tantis illis quæ ab ipsis primis temporibus alio: lioque nomine obrepserunt? Nulla vel Hieronymi, vel cujuscunque privati par auctoritas, istiusmodi censura librorum. Quod Joannes utraque epistola Senior vocatur, maluitque sic interpretes reddere, quam Græcam vocem presbyteri retinere (ut magis ætatem insinueret, quam dignitatem), ratio Jacobi Capelli non displicet; quod valde profecta ætate eas Joannes scripserit, omniumque Christi discipulorum vetustissimus, et qui sic quasi antonomastice intelligi ac dici posset. Nam et Paulus ad Philemonem in sui commendationem, et ut Philemoni suadeat, se, velut ille, senem insinuat. Proinde convenienter Joannes familiaribus epistolis peneque consolatoriis, Senioris nomen præfixit, nimiumque pondus in voce apostoli, ita scribens existimavit; ut hac parte nullius momenti sit argumentum Grotii, quasi inde Joanni Theologo abrogari hæ epistolæ possint. Videndus Tertull. De præscript., ubi fuse admodum ostendit quam sedulo apostoli titulos honoratiores vitarent, sibi que ægre ac pene inviti

Χαῖρε, γνήσιε καὶ πιστὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου μύστα, καὶ ἑραστά, καὶ θεραπευτά· ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐληλυθὼς ἐκεῖνος, μονὴν ἀληθῶς πεποιήται παρὰ σοί· ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τετηρηκώς, ἔμεινας ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸν ἔχεις μένοντα δι' αἰῶνος ἐν σοί, τὴν θαρραλὴν σοι δόξαν ἀνακαλυμμένως ἐμφανίζοντα.

Χαῖρε, τέκνον Θεοῦ καὶ κληρονόμῃ· ἀδελφεὲ δὲ καὶ συγκληρονόμῃ Θεοῦ· ὃ πάντα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τὰ μυστήρια μεμυσταγωγημένος. καὶ πάντα σαφῶς τὰ ἐσόμενα δι' ἀποκαλύψεως τεθεαμένος, καὶ κατεσφραγισμένα ταῖς Ἐκκλησίαις παραδούς.

Χαῖρε, τὸν παράδειςον μόνος νῦν μετὰ σώματος ἅμα τῇ μητρὶ θεομήτορι κατοικῶν, κάκειθεν τῷ πνεύματι τὴν ὅλην γῆν καταθεωρῶν, ὡς ἡμᾶς ἐποπτεύεις, ὡς τρισμακάριε θεολόγῃ καὶ εὐαγγελιστά! καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς σου συνέτισον (20), καὶ ταῖς θεολογαῖς σου στήριζον, καὶ ταῖς ἐντολαῖς σου κατάρτισαι, καὶ ποίμανον ἡμᾶς, καὶ ἔπαρον ἡμᾶς, καὶ ἕως αἰῶνος παράστησον τῷ Θεῷ, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ'.

Εἰς τὸν ἄγιον καὶ πανσέφημον ἀπόστολον Θωμᾶν.

Ἐπαινετὸς ὁ ὑπὲρ τῶν ἁγίων πόθος· ἀξιεπαίνε-

tribuerent. Nomen προσβυτέρου et senioris, quod alteri Joanni quasi proprium erat, prout sic eum Papias vocat, cum tamen Aristioni eum postponat, et gloriatur utriusque se auditorem fuisse, cum illi multa ex Joannis ore accepissent, diuque cum illo versati essent, et ipsius Domini discipuli fuissent, ut est apud Euseb. l. iii, c. 39, peculiare momentum habet, quod difficile videatur, voluisse sibi Joannem Theologum nomen asciscere, quod alteri sciret quasi proprium: forte etiam, ob longissimam ætatem, qua Joannis Theologi pene æqualis, illiusque distinctione, nomen illud habuerit: sive eum Joannes Ephesiorum episcopum creaverit, ut est in Constitutionibus Clem., vii, 45: Τῆς Ἐφέσου Τιμῆος μὲν ὑπὸ Παύλου· Ἰωάννης δὲ, ὑπ' ἐμοῦ Ἰωάννου· sive solum ejus Ecclesiæ presbyter fuerit. Istud certe difficultate non caret: non tamen convincit non esse epistolas vere canonicas, quod eas ipsa jam Eusebii ætate multi habebant; cum et alii discipuli extra duodecim, libros et epistolas condidisse noscantur, quos et quas Ecclesia agnoscit ex Canone librorum Novi Testamenti. Nec video quibus ex monumentis aut libris idem Grotius habeat (et ut argumentum atatur ad probandum non habitas has epistolas ut de Canone) quod non fuerint redditæ in sermonem diversarum gentium; cum Angli tot linguis representaverint, quot ipsam Joannis primam epistolam ac reliquos libros Novi Testamenti. Nec enim illi eas condidisse versiones putandi sunt, sed quas antiquis codicibus ac ecclesiasticis libris olim exaratas offenderant, illas in Polyglottis suis Bibliis generoso conatu vulgasse. De Judæ epistola, quam ad Judam trahit, qui sub Adriano vixit, nec vel apostolus vel discipulus Jesu fuit, alibi forte exercendus stylus. Longe certe hoc a pio fidelium sensu, nec tam veritate quam προλήφει ab eo dictum; et quod frater Jacobi, idque genus alia, subditiua contendit, plane dictu temerarium sit; cum plagii, quod in re tam sancta commissum esset, nulli idonei testes produci possint.

τώτερος δὲ πάντων μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων τοῖς ἀξίοις ἐγγινόμενος· καὶ τοσοῦτῃ πλεόν, ὅση καὶ αὐτοὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἀγιότητος ὑπερβολῇ ἀκραϊφνέστερον τῷ ὑπεραγίῳ προσωκεῖνται. Ἐπιποθήσωμεν τοίνυν τοὺς τῶν ἁγίων ἀξιοποθήτους χορούς, καὶ τούτων μάλιστα, τὸν ὑπεραναβεβηκότα τοὺς ὅλους τῇ θεοσιδείᾳ, καὶ συνεχῶς τῷ ὑπερουσίῳ συνωκειωμένον· τὴν ὑπερφερῇ λέγω, ἀξιεραστοτάτην τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων δωδεκάδα.

substantiam coheret ac necessitudine conjunctissimus est; eximium dico digneque amabilissimum sublimium duodenarium apostolorum cœnum.

Ταύτην ἐπιποθήσωμεν, ταύτην ζηλώσωμεν· καὶ διὰ μιμήσεως τῆς ἡμῖν ἐφικτῆς, ταύτης γενέσθαι σπουδάζωμεν κοινωνοί. Οὕτω γὰρ δι' αὐτῶν, τῷ ἀκροτάτῳ τῶν ἐφετῶν, τῷ ἐγκατακισμένῳ τούτοις ἐγγιούμεν Χριστῷ· μακάριοι τε τῷ ὄντι κατὰ τὸ ἱερὸν ἐσόμεθα λόγιον, πληροῦντες τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ἐξ αὐτῶν, καὶ μὴ αἰσχνόμενοι, ἥνικ' ἂν πρὸς ταῖς τοῦ βίου πύλαις γενόμενοι, τοῖς αὐτῶν ἀντιβόλῳμεν (21) ἐχθροῖς. Ἀλλὰ μὴ ἀκαρπὸν τινα καὶ ψάλλον ἔφασιν πρὸς αὐτοὺς ἐπαγγελώμεθα· ἐνεργῇ δὲ καὶ ἔμπρακτον εἰσφέρωμεν· καὶ βίῳ μὲν τελείῳ, τὴν τρανεστέραν ὁμολώσιν, ὡς δυνατόν, ἀφοσιούμενοι· λόγῳ δὲ, τὴν καθήκουσαν αἰνεσιν αὐτοῖς ἀφιερούμενοι, δι' ἀμφοῖν τὸν ἐν αὐτοῖς ἀγιάζωμεν ἐνδοξαζόμενον Θεόν.

Ἔστι μὲν οὖν ὡσπερ εἰς ὁμοίως τῶν δώδεκα Πατὴρ ὁ Θεός, διδάσκαλός τε καὶ Κύριος καὶ καθηγητής ὁ Χριστός· μία τε πίστις καὶ χάρις καὶ δύναμις τοῦ Πνεύματος· ἡ τε διακονία τῆς ἀποστολῆς, καὶ ἀμοιβὴ δὲ τῶν γερῶν ἡ αὐτὴ, οὕτω καὶ ἔπαινος ὁ αὐτὸς τῶν μαθητῶν ἀπάντων ἐστίν. Ἀλλ' ὡς κατ' ἄλλον τρόπον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος μὲν ἐκδημίαν, πρὸς Κύριον δὲ πεποιημένων ἐνδημίαν, ἀναγκαίως ἐκάστω καὶ ἡ αἰνεσις ἰδιωτρόπως ἀποδίδεται.

Τίς οὖν τὸν ἱερὸν σύλλογον τούτον ἢ θιάσον σήμερον συνιστῶν, καὶ προθυμίας ἀναπιπλῶν, καὶ ἡδονῆς θαυμασίας, καὶ φαιδρότητας τὰς Ἐκκλησίας ἀναπληρῶν, καὶ πρὸς δοξολογίαν θεῶν συναγείρων καὶ συγκροτῶν; Ἡ πᾶσι καταφανὴς ἡ αἰτία τῆς ἐορτῆς; Θωμᾶς γὰρ ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου λαμπτήρ, οὐ πρὸς αἰσθητὴν σωματικὴν, ἀλλὰ νοερὰν ἐξάνισχων ἡμῖν, καὶ φανωτάτας τῆς αὐτοῦ μνήμης τὰς μαρμαρυγὰς ἐνιεί, πρὸς τὴν οἰκίαν συγκαλεῖ δόξαν. Θωμᾶς ὁ τίμιος λίθος, καὶ σεπτὸς καὶ ἐκλεκτός· ὁ τῷ στεφάνῳ τῆς δόξης τῷ τῇ ἐπουρανίῳ πλακέντι Σκῶν, πρὸς τοῖς ἔνδεκα συνηρητῆμος· ὁ μαργαρίτης ὁ ὀλοαμπής. Ὁ γνώμης ἀπλότητι, καὶ νοὸς καθαρότητι καὶ φαγότητι ὅλον τὸ ἀπλοῦν φῶς καὶ θεαρχικὸν εἰσδεδεγμένος, καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀφ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐξοφωμένοις ἔθνεσι τὰς ἀντανακλάσεις ἀποπέμπων τῶν φωτισμῶν. Θωμᾶς, ὁ καὶ Δίδυμος· τοῦτο γὰρ τοῦ

A autem longe omnibus laudabilior, qui apostolorum gratia, eorum qui sunt digni animos incessit; tantoque amplius, quanto et illi excellentia sanctitatis, sanctitatem omnem vincenti, sanctis omnibus purius veriusque necessitudine conjuncti sunt. Amore igitur et desiderio, dignos vere qui amentur ac desiderio habeantur, sanctorum chorus prosequamur: omnium autem maxime, qui divina similitudine omnes præcellit, continuoque excedenti omnem Hunc desideremus, hunc æmulemur; ac imitatione (quanta per facultatem licet) illius socii effici studeamus. Sic enim per illos, supremo desiderabilium, in eis habitanti Christo, prope accedemus; ac beati reipsa (uti sacrum perhibet eloquium) erimus, qui impleamus desiderium nostrum ex ipsis, nec simus confundendi, cum in vitæ portis constituti, inimicis nostris occurremus. Haud enimvero infructuosum quoddam ac simplex erga illos desiderium amoreque profiteamur, sed quod efficax verumque existat, in rem conferamus: ac vitæ quidem perfectione, limpidiorem (quoad licet) similitudinem exhibentes; doctrina vero atque sermone laudem eis congruam depangentes, utroque qui in illis sanctificatur, Deum sanctificemus.

Est igitur, quemadmodum unus pariter duodecim Pater Deus, magisterque et dominus atque præceptor, Christus; una quoque fides et gratia virtusque Spiritus, apostolicique muneris functio, ac eadem præmiorum retributio, sic et eadem laus omnium discipulorum existit: quod tamen alia aliaque ratione emigrarint e corpore et ad Dominum commigrarint, necessario quoque propria cuique laus ratione dependitur.

Quisnam igitur est qui sacrum hunc conventum seu chorum hodierna die constituit, impletque alacritate, ad mira voluptate ac jucunditate Ecclesias ubique afficit, atque ad Dei laudes concelebrandas congregat cœtusque cogit? Num cunctis manifesta festi ratio ac causa? Nempe Thomas magna illa Evangelii fax, non corporalis sensus ratione, sed spiritualis mentisque fulgure nobis exorians, lucidissimosque suæ memoriæ micatus vibrans, ad ipsius convocat celebrandam gloriam. Thomas nimirum pretiosus lapis ac venerabilis electusque, coronæ gloriæ celestis plexæ Sioni, undecim adjunctus implexusque catervæ. Margarita omni parte lucidus, animi simplicitate mentisque puritate ac perspicuitate toto ipso simplici divinoque lumine sinu suscepto, magnificosque a se ipso obcæcati caligine gentibus illustrationum fulgores refractu emittens Thomas,

²² Psal. cxxvi, 5.

(21) Ἀντιβόλῳμεν. Malim ἀντιβαλῶμεν, vixque dubitem Nicetam aliter scripsisse, qui totus alludat ad locum psalmi cxxvi de iudicio in porta Hebræorum more, quod auctor ad iudicium trahit in exitu vitæ atque excessu, cum beatus revera, qui non confundetur, cum loquetur inimicis; cum sci

licet respondebit, ac verba dabit, iis accusantibus ac demonibus, pro his quæ illorum maxime suggestionem peccavit; quod est ἀντιβαλεῖν· non cum illis occurret, quod ἀντιβαλεῖν, et remotius est, seu communius, nec expressum a Davide.

qui et Didymus. Hæc enim nominis interpretatio atque notio. Porro Didymus appellatus est, quod non solus, sed cum altero illique gemellus uno partu editus est ⁴¹.

Hic vero in terrestre cœlum (ædem scilicet suam) fidelium turmas in concionem vocans, suaque miracula ac præclara gesta spiritali convivio lautaque epulatione apponens, omnem magnifice dapibus reficit ac recreat animum: non qui corpore conspiciatur, sed qui spiritu credatur; nec qui uno loco corporum more circumscribatur, sed qui omnibus toto orbe Ecclesiis (quippe divinus spiritus, tanquam ex Deo Spiritu natus) spiritalem gratiam solari persplendeat micatu, omnique jucunditate adimpleat; atque operum suorum radio, seu claritate, Patrem qui in cœlis est, glorificet ⁴². Cumque adhuc vitæ superstes ac in carne agens, aliud nihil tum verbis, tum operibus præstaret, quam quod Patri videretur: potiori longe ratione corpore solutus, ac spiritu Deo contemperatus, nullo tædio ac labore temporisque momento, velut quædam cœlestis mens orbem pervagans, cunctosque simul superne intuitus, ad Dei laudem ac gloriam operum suorum ac passionum memoria, alacres reddit.

Thomas itaque ante mundi constitutionem, conformis futurus imaginis Unigeniti cognitus ac prædestinatus, quod tempus apparitionis aderat, quique apostolicum senatum essent impleturi præsto eligendi erant, ipse pariter cum reliquis ad sacram illam vocationem evasit: vocatusque, haud segnium more vocantem repulit; aut cum obaudisset, ac tantisper illi adhaesisset; velut illi quorum modica ac nutans fides, postmodum abito retro ac pedem re-

⁴¹ Joan. xx, 24. ⁴² II Cor. iii, 17.

(22) *Τὸν αὐτοῦ ναὸν*. Erat hoc Thomæ templum in palatio, a Leone Basilii filio instauratum, cum incendio scædaturum fuisset; qua de re exstat una et altera ejus oratio, quam meo stylo produxi ad ejus diem festum, ex ms. eminent. card. Mazarini, in quo et ejus caput, quod forte Edessa translaturum esset; ubi olim creditum ejus corpus esse, cum Indi, apud quos martyrio functus est, etiamnum putent se illud habere.

Num Baronii faciat satis expositio, ut pars exuviarum Thomæ ex India Edessam translata, pars in India manserit, quæ tot retro sæculis, iterum affulgent illis gentibus per Europæos Evangelio, detecta sit, alii viderint: mihi omnino non facit, quod et caput Constantinopoli et corpus Edessæ, pari fere veneratione ac Romæ apostolorum Petri et Pauli, ut Chrysost. auctor est, et quod inventum in India corpus cum instrumentis ipsius martyrii, et quale veterum narratione habemus, non particulæ corporis, cum tamen (ut fides aliqua apocrypho Abdiæ habenda sit) statim post martyrium integrum et sepulcro furto ablatum fuerit, et Edessam asportatum, relicto tumulo prorsus vacuo, sicut reperto, ut illo libro narratur. Putem magis in eo contigisse, quod in Stephani protomartyris corpore, quod in Baptistæ capite Romano, Angeliaco, Ambianensi (ipso olim Constantinopolitano); qua de re, ad narrationem de inventionem corporis ejusdem Stephani, et translatione Constantinopolim, Constantino imperatore et Metrophane episcopo: quod denique in Magdalena Vez-

A *ὁνόματος ἢ δῆλωσις*. Δίδυμος δὲ κεκληθῆναι, τῷ μὲν ὄντι, μεθ' ἐτέρου δὲ τοῦτον ἐκ μιᾶς ἀποτευχθῆναι γαστρὸς.

Οὗτος ὡς περ εἰς οὐρανὸν ἐπείγειον τὸν αὐτοῦ ναὸν (22) ἐκκλησιάζων τὰ συστήματα τῶν πιστῶν, καὶ πνευματικὴν πανδοσίαν τὰ οἰκεία θαύματα καὶ κατορθώματα προτιθεὶς, πᾶσαν ἐστιᾶ φιλοτίμως καὶ κατατέρπει ψυχὴν. οὐ τῷ σώματι καθορώμενος, ἀλλὰ τῷ πνεύματι πιστεύμενος. οὐδ' ἐν τόπῳ περιγραφόμενος, ὥς τὰ σώματα. ταῖς ἀπανταχοῦ δὲ τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαις, αἵτε πνεῦμα ὄν θεῶν, ὥς Πνεύματι θεοῦ γεννηθεὶς, τὴν νοσητὴν ἡλιοβολῶν χάριν, καὶ πάσης θυμηδίας πληρῶν, καὶ διὰ τῆς τῶν ἰδίων ἔργων ἐκλάμψεως ἢ ὁμνήσεως δοξάζων τὸν Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ εἰ περιὼν ἐστὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ σαρκί, οὐκ ἄλλο τι ἢ δόξαν ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις καταργάξεται τῷ Πατρὶ, πολλῶν μᾶλλον τοῦ σώματος ἀπολυθεὶς, καὶ τῷ πνεύματι θεῷ συγγραφθεὶς, ἀκαμάτως τε καὶ ἀχρόνως, οἷά τις οὐράνιος νοῦς, τὴν οἰκουμένην διῶν, καὶ ἀναθεὶς πάντας ἅμα καταθεωρῶν. πρὸς ἑπαίνῳ τε καὶ δόξαν, διὰ τῆς τῶν οἰκείων ἔργων καὶ παθῶν μνήμης, ἀναπερῶσαι θεοῦ.

Οὗτος γὰρ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, σύμμορφος ἔσσεσθαι τῆς εἰκόνος τοῦ Μονογενοῦς ἔγνω. σμένος καὶ προωρισμένος, ἐπειδὴ τῆς ἐπιφανείας ὁ χρόνος παρῆν, καὶ ὁ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς παριστῆται καιρὸς, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς, εἰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἀπήντησε κλήσιν. καὶ κληθεὶς, οὐ παρητήσατο κατὰ τοὺς βραδύμους τὸν κεκληχότα. οὐδ' ἐπήκουσε μὲν, ἀχρὶ δὲ καιροῦ παραμείνας, εἰ; τὰ ὀπίσω κατὰ τοὺς ὀλιγοπίστους παλιννοστεῖ. οὐδ'

liacensi et nostra Sanmaximiana provincie Phocensis; recentiorique exemplo in S. Vincentii Ferrerii alio alioque corpore Venetis in Britannia, ne quid dicam de Vincentio levita Valentino in Hispania adhuc exstante, et Novempopulaniæ apud Castras translato: quo loco venerationem habebat sancti Patris Dominici ætate, ipso eodem illius pio cultore, habuitque apud meos Prædicatores, translata ad eos ade illi sacra ac basilica, donec Calviniana rabie erepto deposito ac disturbato, ejus fidi custodes FF. mei illius domus Prædicatores ad unum necati et in puteum projecti, martyres et ipsi consecrati sunt: novaque excitata basilica ac conventu, ex eodem puteo in eam illata nuper, pia fidelium fratrumque religione, ipsorum pignora; quibus fide faceret, nedum ipsa vigens constansque traditio, sed et auctoris æqualis certa sinceraque narratio, faciente copiam integerrimo senatore annosa prohibite (ipsaque avita in senatu Tolosano) cl. viro D. Mazenot. Qua tanta nostrorum aliorumque catholicorum in ea urbe strage, aiebat ille referre auctorem, oppidanos Calvinianos deterritos, malaque sibi omnia ominatos, nec vana conjectura, uti ille aliquot in eam rem adductus, quæ illis sinistra contigerunt, se conficere existimat. Ea in re tenenda Prætoris lex, ut ipse alibi monet Baron.: *Qui tenet, tenet*, omninoque cavendum ne istiusmodi obrepant, aliaque aliis subdantur sanctorum pignora, vel etiam ipsa non sancta: in quibus etsi non perit, nutat tamen vera religio ac pietas Christiana.

ἐμμένει μὲν ἄχρι τέλους, ἐλάττονος δὲ χάριτος ἢ Ἀ. ⁴³feri⁴⁴; vel manet quidem usque in finem, minorem
δόξης τῶν κορυφαίων τινός, παρὰ τῷ παμβασιλεῖ
καταξιοῦται· ὥσπερ δὲ τῆς κλήσεως, τῆς ἐκλογῆς,
τῆς ἀκολουθήσεως, τῆς αὐτοπροσώπου θέας, τοῦ τε
θεοῦ Λόγου, καὶ τῶν δι' αὐτοῦ γεγενημένων, τῆς
αὐτηκόου τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἀκροάσεως, τῆς
τῶν ζωοποιῶν παθημάτων κοινωνίας, τοῦ μυστικοῦ
νικητῆρος, τοῦ ἄρτου, τοῦ σταυροῦ, τῆς ταφῆς, τῆς
ἀναστάσεως, τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεως,
καὶ ἀναλήψεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Γεννῆτορα, καὶ
τῆς δι' αὐτοῦ μετὰ ταῦτα μεταλήψεως τοῦ Πνεύμα-
τος, ὁμοίως τοῖς πρωτοαποστόλοις μέτοχος ἦν· καὶ
ὅχι καὶ τῆς ἐπὶ τὰ ἔθνη λαμπρᾶς ἀποστολῆς, τῶν τε
σημείων καὶ τεράτων, καὶ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου μεγα-
λοφωνίας.

Ὡς περ οὖν ἐν τούτοις, οὐδὲν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου,
καὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου ἀπελείφθη Θωμᾶς, οὗτος
καὶ τοῦ τέλους συστοίχου τοῖς πρώτοις ἐπιτετυχώς,
ἀκολουθῶς καὶ δόξης ἐκείνοις τῆς αὐτῆς, καὶ ἰσῆς
παρὰ τῷ διδασκάλῳ καὶ θεῷ τετυγχᾷ τιμῆς· εἰ μὴ
τις αὐτοῦ τὴν μετὰ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν
ἀμφιβολίαν ἢ δυσυχίαν, ὑφέσεως τρόπον ὑπολάβοι,
κακῶς ὑπονοῶν, καὶ οὐκ ἐν συνέσει τὰ θεῖα διακρί-
νειν εἰδώς. Ὡς περ γὰρ ὑπερβολῇ θερμότητος χρώμα-
νος ὁ Πέτρος, ἀρνήσασθαι συνεχωρήθη, ὥς ἂν αὐτός
τε μετριώτερος ἑαυτοῦ γένηται καὶ ἀσφαλέστερος·
ἀσφαλείας δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπόθεσις ἡ τριπλῇ τού-
του μετὰ τὴν ἀρνησιν ὁμολογία καταστῇ· κοινὴν γὰρ
ὥσπερ τὸ ἥττημα, οὗτος πάντων ἐγίνετο καὶ τὸ προ-
τέρημα· οὕτω καὶ ὁ Δίδυμος, πλείονα τὴν θέρμην
καὶ τὴν περὶ τὸν διδασκαλὸν προθυμίαν ἔχων, περι-
πέπτωκεν ἀμφιβολίᾳ, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῖς λο-
γισμοῖς διεκρίθη περὶ τὴν ἀνάστασιν, ὥς ἂν καὶ αὐ-
τός ἑαυτοῦ πρᾶυτερος καταστῇ, καὶ διὰ τῆς ἐνστά-
σεως ἀκριθέστερον βεβαιωθείς, βεβαιωτέραν καὶ τοῖς
ἄλλοις ἐμποιήσῃ πίστιν.

Καὶ γὰρ ἔδει τυχὸν ἐκεῖ πρῶτον πολυπραγμονη-
θῆναι τὸ μυστήριον· καὶ δοκιμασθεῖσαν οὕτω τοῦ
Εὐαγγελίου τὴν ἀλήθειαν, ἀναμφίλεκτον τοῖς ἔθνεσι
παρεδοθῆναι. Ἡρέμα μὲν οὖν διχόνοια καὶ τῶν λοι-
πῶν τὰς καρδίας διικνουμένη μαθητῶν, οὐκ εὐαγεῖς
ἀνεκίνοι λογισμοὺς· καὶ φαντασίαν εἶναι τὸ ὁρώμε-
νόν ὑπέβαλεν. Ἄλλ' οἱ μὲν δειλὰ τὴν ἀκριβολογίαν
παρὰ κλέπτοντες, ἠνείχοντο πυρπολεῖσθαι τε καὶ με-
ρίζεσθαι τὸν νοῦν. Σὺ δὲ, ὦ γενναϊότατε καὶ θερμό-
τατε τῆς ἀληθείας ἐρευνητὰ, οὐ φιλοῖς τῶν ἐπαγγελ-
λόντων λόγοις παραδέξασθαι δεῖν ψήθης τὴν ἀνάστα-
σιν· σφαλερὸν γὰρ· οὐδ' ἔχει μόνῃ καταπιστεῦσαι
τὸ μυστήριον· ὑποπτον γάρ, ὥς καὶ ἀγγέλων τινῶν
εἰς εἶδος τοῦ ποθομένου μορφοῦσθαι πολλάκις δυ-
ναμένων· ὥσπερ δὲ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν τοῦ
Ἰησοῦ, δι' αὐτῆς ὕψεως καὶ πείρας ἔγνω, οὕτω δὲ
καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀναντιρρόητον ἑαυτῷ τε πρῶτον,
καὶ πᾶσι κατασκευάσασθαι βουλόμενος, τὴν διὰ τῆς
πείρας ἀπήτησας πληροφορίαν· καὶ τοὺς ἐν χερσὶ
καὶ ποσὶ τύπους τῶν ῥῶν, καὶ τῆς πανολβίας πλευ-
ρᾶς τὴν νυγὴν, τοῦ παθόντος σώματος ὡς ἀληθῶς

tamen gratiam aut claritatem nanciscitur apud
summum omnium Regem, quam unus quis ex cory-
phæis? Quinimo sicut vocationis, electionis, co-
mitatus, divini coram Deique ac Verbi, illique pa-
tratorum conspectus, ipsiusque ex ejus ore subli-
mum mysteriorum auditionis, vivificarum item so-
cietatis passionum, mystici pelvis, panis, crucis, se-
pulture, resurrectionis, illam secutæ apparitionis,
Filii ad Patrem in cælos receptionis, Spiritusque
postea per eum impartitionis; sic plane etiam ma-
gnifici ad gentes apostolatus, signorumque ac prodi-
giorum; Evangelii denique claræ prædicationis,
cum primis pariter summisque apostolis particeps
fuit.

Quemadmodum igitur ea parte Thomas, nihil
Andrea et Petro et filiis Zebedæi minus habuit, sic
et finem primis illis consimilem natus; proinde
etiam eandem ac illi claritatem, paremque honorem
apud magistrum Deumque promeruit. Nisi quis forte
eo deteriorem minoremque putaverat, quod post
crucem ac resurrectionem, dubius animique anceps
exstiterit; male scilicet opinans, ac qui divina pru-
denter discernere et judicio expendere haudqua-
quam norit. Quemadmodum enim Petrus excellenti
fervore negare permissus est, ut tum ipse mode-
stior cautiorque redderetur, tumque ejus post nega-
tionem trina confessio, cautionis, ac remedii ratio
reliquis foret (communis enim sicut clades, sic ei
universorum fuit victoria): ita quoque Didymus,
majori fervore inque Magistrum alacritate pollens,
in dubietatem incidit, ac plus reliquis de resurre-
ctione anceps fuit, ut et ipse lenior benigniorque
evaderet, animique contentiosioris pugna plenius
confirmatus, firmiorem perinde reliquis fidem in-
gereret.

Forte enim operæ pretium erat, ut illic primum
mysterium curiosius exploraretur, inque eum mo-
dum probata Evangelii veritas, indubitata gentibus
traderetur. Sane vero etiam reliquorum discipu-
lorum animos sensim pervadens dubietas, haud pias
in eis ac religiosas cogitationes movebat, spectrum
que inane esse suggerebat, id quod oculis cerne-
batur: verum illi quidem, formidine accuratam
fallente rationem, animo incendi, ac partibus se-
cari sustinebant⁴⁵. Tu vero, generosissime fer-
ventissimeque veritatis indagator, non nudis refe-
rentium vocibus recipiendam resurrectionem duxi-
sti (quippe res fallax, nec tuta satis), nec solis obtu-
tibus credendam mysteriū fidem existimasti (nam ei
hoc suspectum, cum et angeli non raro desiderati
formam induere possint), quin sicut Jesu mortem
ac sepulturam ipso aspectu ac experimento usurpa-
veras, sic quoque resurrectionem, tum ipse tibi
primum, tum reliquis omnibus incontestabilem
reddere studens, ipso rei experimento illius tibi
certo præstandam fidem flagitasti: vereque susci-

⁴³ Joan. vi, 66. ⁴⁴ Luc. xxiv, 36; Marc. xvi, 14.

tati ejus corporis, quod passum erat atque mortuum, certa indicia statuens, clavorum in manibus pedibusque apertas cicatrices; beatissimique lateris lanceæ fissionem, mox ac contrectasses, beatam *meus et Deus meus* ⁴⁵.

O sanctam vocem sancto Spiritu sanctissime prolatam! quæ scilicet apostolorum mentes constabilivit, dubietatem curavit, firma cunctos fide composuit. O brevem vocem, magnam in se virtutem habentem! quæ videlicet profligatis hæreticis, rectæ omnem fidei regulam illustret. *Dominus meus et Deus meus*! Non alius Dominus, atque alius Deus. Non alius qui palpatur, alius qui omnem tactum fugit; sed qui assumptæ carnis ratione comprehensus Dominus, is ipse Deus meus, natura deitatis omnino absolutus et incomprehensus; qui personæ ratione singulariter; gemine, spectata natura videatur atque credatur. Sic Christum scire velut tessera divinus edicat Apostolus: ac sicut Petrus ante passionem et resurrectionem, ita hic quoque Christo jam suscitato, quod in illo unum est ac duplex prædicabat: quorum Dominus accuratam confessionem ratam habens, suam in ea firma basi constabilivit Ecclesiam.

Quod vero Spiritus sanctus a Patre per Filium (juxta quod olim promissum fuerat) effusus erat; plenique illius virtute discipuli, afflatuque repleti, gratiæ in seipsis parturiginem continere non valebant; ac nisi per universum sparsi orbem, aliusque aliam in eo complexus nationem, divina bonitate impartirent; nec Deo mittenti placita, nec Jesu benignitate atque præcepto digna, facturos se arbitrabantur: alii itaque alio missi apostoli, pro eo utique ac auctor ipse mittendorum decreverat; probatissimæ autem virtutis terque maximo (quo de agimus) Verbi discipulo, cum Parthorum, Medorumque atque his ulteriorum Æthiopum apostolatium nacto, ac quo in eos modo ac ratione invaderet (ad homines scilicet proficiscens aspectu truces animique moribus acerbiores), ac cum eis de pietate sermones misceret, haud satis succurreret: quin et ipsum fere illarum gentium oneris læderet; omnis in promptu dubitatio et anxietas depulsa est. Ipse enim divinissimus Jesus, incomprensus ille, nullis terminis finitus, qui in cælis Patri semper conjunctus est, atque in terris apud eos quos habet necessarios, semper indivisus manet: hic corporis statura, indole vultusque specie viro assimilis, Mercatorem India profectum, recensens Hierosolymis exeuntem ac patriam cogitantem adit. Ad quem dominus cum accessisset (o dominatoris inclinationem! o servi probitatem!) velut servum, suum vendit discipu-

⁴⁵ Joan. xx, 28.

(23) Ἐμπόρῳ τινι... προσελθών. Sumpta hæc ex Thomæ Periodis, libro olim reprobatum ac plane apocrypho; cujus tamen fidem sic Græci non abnuunt, ut et quibusdam antiquis libris ecclesiasticis ascriptos habeant, et partem in Menæa retulerint, longa narratione hoc ipso titulo, 'Ex τῶν

ἀναστάντος ταχὴρῆρα τιθέμενος, τὴν μακαρίαν ἐκλή-
νην μετὰ τὴν ψηλάφωσιν εὐθὺς ἀνῆρεύξω φωνήν·
'Ὁ Κύριός μου, ἀποκρινόμενος, καὶ ὁ Θεός μου!
illam vocem eructasti, ac respondisti. *Dominum*

Ἦ φωνῆς ἁγίας, ἁγίῳ Πνεύματι παναγίως φωνη-
θείσης, καὶ τὰς ἀποστολικὰς διανοίας στηριξάσης,
καὶ θεραπευσάσης τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ πρὸς βεβαίαν
τοὺς πάντας κατορθώσεως πίστιν! Ἦ φωνῆς βρα-
χείας, μεγάλην ἐν αὐτῇ δύναμιν ἔχουσας, τῶν αλρι-
τικῶν μὲν ἀφανιστικὴν, ὀρθοδοξίας δὲ πάσης οὐσαι
φωτιστικὴν! Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου! Οὐκ
ἄλλος ὁ Κύριος, καὶ ἄλλος ὁ Θεός. Οὐκ ἄλλος ὁ ψη-
λαφώμενος, καὶ ἄλλος ὁ ἀναψῆς· ἀλλ' ὁ τῷ προ-
λήμματα ληπτὸς Κύριος, αὐτὸς οὗτός μου Θεός ἀκρά-
τητος τῇ θεότητι καὶ ἀληπτος· μοναδικῶς τὴν ὑπε-
στασιν, δοικῶς τὴν φύσιν ὁρῶμενος καὶ πιστευόμε-
νος. Οὕτως εἶδέναι τὸν Χριστὸν ὁ θεὸς παρεγγυάσθαι
Θωμᾶς· καὶ ὥσπερ ὁ Πέτρος πρὸ τοῦ πάθους καὶ
τῆς ἀναστάσεως, οὕτω μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὗτος,
τὸ ἐνοειδὲς καὶ διπλοῦν ἀνεκέρυττε τοῦ Χριστοῦ, ὡς
τὸ τῆς ὁμολογίας ὁ Κύριος ἐπισφραγίζόμενος
ἀκριβὲς, ἐπ' αὐτῷ τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν ἀνεστηρί-
ξατο.

Ἐκεῖ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Ὑιοῦ πα-
τρὸθεν κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπαγγελίαν ἐξερχέτο· καὶ
πλήρεις μὲν τῆς ἐκείνου δυνάμεως οἱ μαθηταί,
πλήρεις δὲ γενόμενοι τῆς ἐνεργείας, οὐχ οἱοί τι
ἥσαν τὴν ὥδιν τῆς χάριτος ἐν ταυτοῖς κατασχέειν·
ἀλλ' εἰ μὴ κατὰ τὴν οἰκουμένην διασπαρέντες ὅλην
καὶ ἄλλος ἄλλο τι μέρος τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐθνῶν δια-
λαθόντες, τῆς θεαρχικῆς μεταδοῖεν ἀγαθότητος,
οὔτε τῷ ἀποστέλλοντι Θεῷ φίλα, οὔτε τῆς Ἰησοῦ
φιανθρωπίας ἐπάξια πράξεις καὶ διαταγῆς ἡγούμενοι·
ἄλλοι μὲν οὖν ἀλλαχῇ τῶν ἀποστόλων, καθὼς αὐτοῖς
ὁ ἀποστέλλων δέσπετ' ἔλατ' ἐξασπαστέλλοντες·
τῷ δοκιμασθέντι δὲ τοῦτ' καὶ τρισμεγίστῳ τοῦ Λόγου
μαθητῇ, Πάρῳ καὶ Μήδῳ, καὶ τῶν ἐπὶ κεκα-
τούτοις Αἰθίοπων τὴν ἀποστολὴν λαχόντι, καὶ πᾶσι
ἀν' αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τρόπῳ τοῖς ἀνευκτοῖς μὴ
τὴν ὕψιν, χαλεπωτέροις δὲ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον ἐπ-
δεδημηκῶς, εἰς τε λόγους καὶ ὁμιλίας τὰς ὑπὲρ ἐκ-
σεβείας ἔλθοι· ἡρέμα δὲ καὶ πρὸς τὸ βάρος ἐκείνων
δυσχεραίνοντι τῶν ἐθνῶν, ἐγγύθεν ἡ λύσις παρῆστι
τῶν ἡπορημένων. Αὐτὸς γὰρ ὁ θεαρχικώτατος Ἰη-
σοῦς, ὁ ἀπεριληπτός, ὁ ἀπερίοριστος, ἄνω παρὰ τὸ
Πατρὶ ὦν ἀδιαστάτως αἰεὶ, καὶ κάτω δὲ παρὰ τοὺς
οἰκείους ἀμερίστως μένων αἰεὶ· οὗτος ἀνδρὶ τὸ μὴ
γεθός, τὴν τε φύσιν καὶ τὴν μορφὴν ῥοικῶς, ἐμπέρι-
τινὶ προσελθῆναι, τῆς Ἰνδικῆς μὲν ὁρμωμένῳ
ἄρτι δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐξίοντι, καὶ πρὸς τὴν
ἰδίαν παλιννοστοῦντι γῆν, τοῦτ' ἐπὶ προσελθῶν (23)!

αὐτοῦ Περιόδων, Ex ejusdem Thomæ Periodis:
quæ perinde, paucis mutatis, Abdiæ Babylonii no-
mine vulgata sunt, magis etiam in illo impura. Sy-
naxarium, quod antecedit, iisdem verbis habetur
in magnis Menæis et Basilii imperatoris a cardo-
Sireto Latine redditus, et Henrici Canisii t. III. ed.

Κύριος, (ὡ συγκατάθεσις δεσπότου ! ὡ εὐγνωμοσύνης οἰκέτου !) οἷα δοῦλον οἰκέων πιπράσκει τὸν

alum; venditque se itineris præbet socium, eique occulte semper colloquitur, arcanisque divinis præ-

lis. Synaxarii verba sunt : Οὗτος Μήδοις καὶ Πάρθοις, Πέρσαις καὶ Ἰνδοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κηρύσσας φρουρεῖται παρὰ Σμιδαίου βασιλέως, διὰ τὸ πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ Οὐά' ἄντην τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα Τερτίαν, καὶ Μυθονίαν, καὶ Νάρχαν. Διὸ καὶ παραδίδεται πέντε στρατιώταις, οἱ τοῦτον ἐπὶ τὸ ὅρος ἀναβιβάσαντες, λόγχαις κατέκτενσαν, καὶ οὕτω πρὸς Κύριον ἐξεδήμενεν. *Hic cum Medis, Parthis, Persis et Indis Dei verbum prædicasset, in custodiam conjicitur a rege Smidæo, propterea quod ejus opera crediderant et baptizati fuerant Vazanes ejus filius, et uxor nomine Tertia, et Migdonia et Narce. Quapropter quinque militibus traditur, qui ad montem quandam ductum lanceis transverberarunt, atque ita migravit ad Dominum.* In excerpto illo ex Thomæ Periodis, mercator ille Thomæ ductor in Indiam Azanes itidem dicitur, qui et ipse conjectus in carcerem cum apostolo, quasi deluso rege, dum extruendam illi eximii decoris regiam profletur, erogatis in pauperes illius thesauris : quam tamen in cœlis regiam ille ex fratre ab apostolo suscitato sibi extructam atque paratam didicerit; eoque miraculo cum fratre ad Christum conversus, ab eo τὸν ἀρραβῶνα τῆς ἀχράτου βασιλείας, immortalis regni arrhabonem, acceperit; apostolo ad alias urbes proficiscente, prædicandi Evangelii causa, ubi sic consummatus sit, ob conversam reguli alterius familiam, ut habet relatum Synaxarium, actaque illa Abdiana, in quibus uxor illa regis Treptia dicitur. Istud de mercatore Indo, cui se Thomas in Indiam comitem dederit, etsi habetur in apocrypho, indeque fide nutare videatur, ex eo non improbabile redditur, quod Indorum alter apostolus atque Japonum Francisus Xaverius (ipse pene Thomas redivivus et successor, ac pro humilitate, excolenda ea Domini vinea, vicarius, quem tanti ex suis nostrisque et aliis æmulati sint, religiosi omnes et Mendicantes, strenui vere operarii, non fastu dominantes in cleris, ut quibus ad jactantiae supercilium est vocari pontifices, et qui nolint aut desiderent esse pontifices, secus ac Yvo Carnot. *serm. in cathedr. sancti Petri* admonet; nec satis attendant sub monachi toga, in inferioribus domus Domini mansuunculis, quorum labia custodiunt scientiam, angelos scilicet Domini exercituum, reliquos sacerdotes, ipsos quidem juxta destinationis momenta minime pontifices, sed tamen Petri consecratos, inquit idem Yvo, ipse in regulari toga egregius ac strenuus pontifex), eodem spiritu eadem pene molitione tentavit, ut Meacum, Japonum fere metropolim servi habitu ac pedisequi adiret. De qua re Tursel. in ejusdem Franci ci Vita : Francisus, sive ut expeditum inter Barb. ros haberet iter, sive ut certum aliquem talis viæ ducem haberet, equiti indigenæ Meacum petenti, famulum semet adjunxit, seruitutem quoque pro Christo sibi decoram ratus. Domini ergo equitantis sarcinulam, præter suum missæ instrumentum, cursantis gestabat humeris. Herus quippe, cursus magis quam itineris modo, concitabat equum per obnoxia latronibus loca. Et Francisus pedibus ferme ibat nudis, quod rivi amnesque vado transeundi se passim offerrent. Itaque sæpenumero pedibus ex nivis et algoris injuria intumescens graviter laborabat : crebro etiam cursu et sarcinarum gestatione fatigatus, glacie aut asperitate viæ fallente vestigia, corruerat. Quæ ille omnia, non æquo solum, sed etiam intento in Deum et a sensibus alienato superabat animo. Quippe tanta vis erat celestis contemplationis, ut victis dulcedine sensibus, ubindecum in vepres induceret se, ad lapides offensaret pedes laceraretque, sine ullo prorsus sensu doloris; ac quæ in eam rem prosequitur alia, pene incredi-

biliora, quam quæ habet Thome illa cum mercatore profectio. quem in via sibi addiderit, Christianisque moribus imbuerit, ac cujus ope et opibus longam eam viam solatus sit. Quod ita se Christus ut apostolum venderet, conspicuum fecerit, ad altiore spectet prophetiæ gradum; nec aliud gessit exteriori illa specie, quam quod interiori instinctu in Francisco, ipso eodem auctore, post tot demum sæcula actum est.

Gentes, ad quas Thomas prædicator missus est, easdem refert Nicetas, quas Hippolyti Synopsis: addit tamen Æthiopas Parthis Medisque ultiores; abusus forte Æthiopum nomine pro ipsis Indis. Nam non videtur velle Æthiopas Egypto superiores et Afros; tametsi illi quoque sibi Thomam apostolum vindicant, eique peculiari religioni tenentur. Æthiopes etiam vicini terræ promissæ, id est Madianitæ, ex quibus orta Moysis uxor, inde dicta Æthiopissa, non videntur Parthis Medisque ultiores, ut ita Nicetas designare voluerit. Forte etiam Chrysostomus, cum dealbatos Thomæ prædicationibus Æthiopas scribit, in *Act. apost.*, Indos Orientales intellexit, etsi ipsis Æthiopibus, ut sibi Thomam apostolum raperent, occasio aliqua fuit. Græci in Menæis aperte satis Indos intelligunt, nec alii apud eos Æthiopes, quorum Thomas animos dealbaverit. Sic præter alia ode 1 et stroph. 1 : Ἀρετῆς χάρις διαπρέπων, αὐτόπτα, καὶ θαύμασι, τὸν Ἰνδιὸν τὸ δουλεύδης φρενὶ τῷ θεῷ κατηύγασας πιστεῖ, καὶ ἐπαλθούνας τούτων τὴν ζώωσιν. Virtutis pulchritudine decorus ac miraculis, qui ipse Deum oculis vidisti, deformes Indos divina luce (fide) collustrasti, eorumque caliginem perpurgasti; obscuram scilicet et fucatam eorum animo cutem. Nam et Lucianus de Æthiopibus, ἀνδράσι μελαντέροις καὶ τὴν ὄψιν ἐξοφωμένοις, obscura forma, ut Ovid. in *Metamorph.*, quod ipsum Indis cum Æthiopibus commune, etsi non adeo satura illorum nigredo; tanta tamen, ut respectu Europæorum fuscī audiant et ζοτεροί. Maneat ergo Thomæ sua India, et in ea sui Æthiopes, ipsi scilicet Indi; Matthæo potius proprie magis dicti Æthiopes, partimque etiam illius fratri Jacobo Alphæi, qui ipse unus ex duodecim, Egyptum partesque illi superiores Evangelio illustravit, ut certiora de illo habent monumenta; non nudus episcopus Jerosolymis templo assiduus consenuit, ut existimant, qui male volunt esse ipsum Jacobum fratrem Domini. Sophronius aliis nationibus, quibus apostolum Thomam prædicasse commemorat, etiam Γερμανοῖς addit, sicut etiam Guilliel. Lindanus Rurem. episcopus existimat, traditque exstare ejus rei monumenta S. Thomæ apostoli nomine complures ecclesias in extremis ipsis Germaniæ oris, et pene usque ad polum arcticum; quæ tamen ratio ac traditio nullo modo rem mihi conficit. Num enim quod Burdigalensis mea metropolis Andreæ nomine sacra, indicio sit prædicasse Andreæ Burdigalæ; vel Stephanum in Aquitania, cujus pene nomine in ea sacra reliquæ antiquæ cathedrales ecclesiæ, Tolosana, Aginensis, Lemovicensis, etc.? Prædicarunt certe, qui vel talium discipuli fuerant, vel eis peculiari religione obstricti ac devoti: sicut se res in Germania habuerit, quod ad Thomam attinet; itemque in Æthiopia, quæ est Africa: ne dicamus Thomam unum plus terrarum peragrassæ ac fidei præconio implese, quam reliqui omnes apostoli; cum certum sit Pauli oraculum, eum plus omnibus laborasse implendo Evangelium ab Jerosolymis usque in Illyricum per circuitum. Quod ita apud Sophronium est de Germanis, nullius præterea antiquorum testimonio nitiur. Quod apud eundem est *Magis*, qui et ipsi Mediæ ponuntur populi, apud Hippo-

dicationibus animum ac fiduciam addit. Quin et in cunctis illi viis inaspectabili ratione comes, ab omni periculo ac adverso casu liberans; ubi quidem divina tractanda forent, divinæque sapientiæ verbis ad pietatem adhortandi auditores essent, vitæ sermonem largo in eo fonte effundebat; ubi autem declaranda prodigiorum virtus, omni res miraculo majores ad spectatorum tum stuporem tum fidem præstare tribuebat.

Quem in modum magnus Thomas ad Indos abductus est. Indeque Æthiopum ipsis regibus, cunctisque illius terræ satrapis ac viris principibus, tanquam mirabilium operum patrator illustris efficitur⁴⁴. Ac sicut ipse Jesus Christus factus obediens Patri, servi formam accepit, seque ipsum dignatione humilians, atque ad mortem usque prodita subjectione, Patris gratia exaltatus est, supremumque omnium nomen, qua ratione homo est, consecutus, in dextera majestatis sedet⁴⁵. Sic verus discipulus, ipseque filii dignitatis compos, secum animo Domini reputans humilitatem, servi illam dejectionem habitumque non indigne tulit. Non moleste habuit quod ab impiis emeretur: nempe non mestitiam, sed jucunditatem; non ignominiam, sed honorem; non probum aut dolorem, sed potius gloriam ac lætitiā ducens temporaneam servitutem: eaque palam æmulari se magistrum ac diligere ostendens, nedum solus ipse veram libertatem filii decus altius conseqnebatur, verum etiam innumeros infidelitatis peccatique tenebris obnoxios liberabat, atque gratiæ spiritu ac baptismi aqua mystice regeneratos, immaculatam prolem plenosque lucis, veræ illos magnæque Luci admovebat.

Cuncta vero ter beatissimo doctore egregie præstita, omnemque illius sermonum atque operum circulum, quibus Parthiam omnem et Hyrcaniam et Bactrianam evangelizans Christo adduxit, conari sigillatim verbis exsequi et enarrare, idem merito sit, ac tentare pluviae guttas numerare. Ut igitur quæ sunt media cuncta contraham, sacri nimirum præconis ad Indiæ regem admissionem, regiæ exstruendæ pollicitationem, æris regii in tenues personas insumptionem, creata inde pericula, minas, verbera, carceres, ab ærumnis omnibus propitio Numine benignioreque providentia liberationem ac, ne orationem longius protraham, abyssum enarrans miraculorum, quam multis ægrotis sanitatem tribuerit, quantis cæcis visum, surdisque

⁴⁴ Philipp. 11, 6. ⁴⁵ Hebr. 1, 3.

lytum est Margis: melius forte Mardis, qui sunt Hyrcaniæ populi apud Strabonem, Suidam, Stephanum: sunt etiam Persæ populi apud Herodotum. Brachmanes, quos addunt novæ Romanæ tabulæ, non tam populi sunt et natio aliqua, quam philosophi Indiæ citerioris, qui sic adhuc nostratibus

μαθητήν, καὶ τῷ πεπραμένῳ συνέχεται, καὶ κρυφίως· ἀεὶ προσλαλεῖ, καὶ μυστικαῖς ὁμιλίαις παρακαλεῖ, καὶ θεωρήμασύναις ἀρρήτοις παρασκευάζει θάρρειν. Καὶ μὴν καὶ ἐν πάσαις αὐτῷ ταῖς ὁδοῖς ἀοράτως ἐφεπόμενος, καὶ παντὸς κινδύνου καὶ παντὸς συμπτώματος ἀπολυτρούμενος· καὶ οὐ μὲν θεολογεῖν χρεὼν, καὶ ῥήμασι θεοσοφίας τοὺς ἀκούοντας· εἰς εὐσέβειαν παρακαλεῖν, λόγον ἐν αὐτῷ πηγάζων ζωῆς· οὐ δὲ καὶ τεράτων ἐνέργειαν ἐκφάνειν ἔδει, παρὼν τὰ θαυμασιώτατα πρὸς ἐκπληξίν τε τῶν ὁρώντων, καὶ πίστιν χαρίζεται δρᾶν.

Οὕτως εἰς Ἰνδοὺς ὁ μέγας ἀπήχθη Θεωμᾶς. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς τῶν Αἰθιοπῶν βασιλεῦσιν ὡς θαυμασιῶν ἔργων ἐργάτης, καὶ πᾶσι τοῖς κρατοῦσι τῆς γῆς ἐκείνης, ἐπίσημος καθίσταται· καὶ ὡς περὶ Ἰησοῦς αὐτὸς Ἰησοῦς, ὑπήκοος τῷ αὐτοῦ γενόμενος· γεννήτορι, μορφῇν εἰληφει δουρικὴν, καὶ δι' οἰκονομίαν αὐτὸν τεταπεινωκώς, καὶ μέχρι θανάτου τὴν ὑποταγὴν δεξιόμενος, ὑπερύψωται διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ὑπεράτου πάντων δυνάμεως ἡ ἀνθρώπος ἡξιωμένος, ἐν δεξιᾷ κατέθηκε τῆς μεγαλοσύνης· οὕτως ὁ γνήσιος μαθητὴς, καὶ τῆς υἱοῦ τάξεως ἐκείνου, πρὸς τὴν Δεσποτικὴν ταπεινώσιν ἀφορῶν, οὐ τὸ πρόσχημα τῆς δουλείας ἰδοὺσθ' ἔρανον· οὐκ ἀπεδυσπέτησεν ὑπὲρ ἀσέβων ἀπειμωλούμενος· οὐκ δυσθυμίαν, ἀλλὰ προθυμίαν· οὐκ ἀτιμίαν, ἀλλὰ τιμὴν· οὐδ' αἰσχύνην ἢ λύπην, δόξαν δὲ καὶ εὐφροσύνην τὴν πρόσκαιρον· οὐλοῦσιν ἡγοῦμενος, καὶ ταύτῃ σαφὴ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον μίμησιν καὶ ἀγάπην ἐπιδειξάμενος, οὐ μόνος αὐτὸς τῆς ἀληθείας ἐλευθερίας καὶ ὑψηλοτέρας υἱότητος κατηξιοῦν· ἀλλὰ καὶ μυρίους ὅσους τῷ οὐκὼν τῆς ἀπιστίας καὶ ἀμαρτίας καταδεδουλωμένους ἡλευθέρου· καὶ τῷ τῇ χάριτος πνεύματι, καὶ τῷ τοῦ βαπτίσματος ὕδατι μυστικῶς ἀναγεννῶν, ἄμωμα τέκνα καὶ φωτὶ πλήρεις τοῦτους, τῷ ἀληθινῷ καὶ μεγάλῳ· παρίστη φωνῇ.

Πάντα μὲν οὖν καθ' ἑν διεξίεναι πειρᾶσθαι λέγει· ὅσα τῷ τρισμακαριωτάτῳ κατ' ὁρθωταί μυσταγωγῇ καὶ πᾶσαν δὲ τῶν τε λόγων αὐτοῦ καὶ ἔργων ἐπερίοδον, οἷς Παρθίαν τε πᾶσαν καὶ Ὑγκανίαν καὶ Βακτριανὴν εὐαγγελιζόμενος προσηγάγε τῷ Χριστῷ ταυτὸν ἂν εἴη καὶ ὅστω σταγόνας ἐπιχειρεῖν ἐρθεῖν. Ἰν' οὖν τὰ ἐν μέσῳ συνέλω πάντα, τὴν πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰνδικῆς τοῦ ἱεροῦ κήρυκος εἰσὴν γῆν, τῆς οἰκοδομῆς τῶν βασιλείων τὴν ὑπόσχεσιν τὴν εἰς τοὺς μετρίους τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἀνάλωσιν, τοὺς διὰ ταῦτα κινδύνους, τὰς ἀπειλὰς τὰς μάλιστα, τὰς εἰρηκτάς, καὶ τὴν διὰ προνοίας χρηστίνους τῶν δυσχερῶν ἀπάντων ἀπαλλαγὴν· ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείναιμι λόγον, ἀδυσσων ἐξῆρμενος θανατῶν· ὅσοις ἀρρώστοισι παρέσχε

audiunt, teste Maphæo, ac si quis Druidibus die pro Gallis. Ac, num Sophronius etiam, voce Magis, Persarum sapientes (id est philosophi) intellexit? Populum tamen Persidis assignat quorum urbs Plinio et Solino Pafagorda dicitur

λασιν, ὅσοις ἔτι τυφλοὶ δρασιν, καὶ χωροῖς ἀποκαθ-
 ἴστη τὴν ἀκοήν· καὶ ὅσοις μὲν παρειμένους ἀνωρ-
 θώσατο, ὅσοις δὲ λελωθμένοις τὸ σῶμα, καὶ καθ' ὅντιν' οὖν πεπτηρωμένοις τρόπον, ἢ συμπτώματι
 φύσεως κεκαχωμένοις, ἢ πνεύματος ἀκαθάρτου βα-
 σανιζομένοις ἐπηρείᾳ, τὴν ἀπονόν τε καὶ ἀμίσθον
 λατρείαν τῷ τοῦ Ἰησοῦ ὀνόματι δωδύρηται. Ἰν' οὖν
 ταῦτα παρῶμεν ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος
 ὄντα σκοποῦ· ἵνα δὲ καὶ τὸ πέλαιος τῆς ἀποστολι-
 κῆς συνέλωμεν θεοσοφίας, καὶ ὅπως τὸν Λόγον
 ἐθεολόγει τῆς ζωῆς, ἐν ἀρχῇ ὄντα, πρὸς τὸν Πατέρα
 ἀεὶ ὄντα, καὶ σάρκα γενόμενον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ
 ἡμῶν σταυρωθὲν καὶ θανάτῳ, καὶ τριτημέρῳ προσωμι-
 ληκότα ταφῇ· εἰτα, ἀναστάντα μὲν ἐν νεκρῶν, καὶ
 ἀπὸ γῆς ἀναληφθὲντα εἰς οὐρανόν· ἤξοντα δὲ μετὰ
 τῆς αὐτοῦ δόξης αὐθις ἐκείθεν, καὶ προσάξοντα
 σύμπαν τὸ πλάσμα κριθοσόμενον καὶ λόγον ὑφ' ἑξόν
 τῶν βεβιωμένων· καὶ ὅτι τοῦτω πιστευόντας, ὕδατι
 καὶ Πνεύματι καθαίρεσθαι δεῖν, καὶ πάσης πλάνης
 δαίμονος, καὶ πάσης βίου κακίας καὶ πονηρίας
 ἀπαλλαττομένους, μόνης τῆς βασιλείας Θεοῦ καὶ τῆς
 δικαιοσύνης ἔρῃν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἰν' οὖν τὴν
 ἀδυσσαν ταύτην τῶν θεολογιῶν καὶ τῶν πράξεων τοῦ
 τοῦ βίου, τὸ τέλος ἐπιβάλλωμεν τοῦ λόγου.

Ἐπεὶ γάρ τὸν θεῖον ὁ μακαριώτατος δρόμον ἐξ-
 ανύων, καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔδνεσι πᾶσιν, οἷα σπό-
 ρον οὐράνιον τὸν τοῦ Θεοῦ κατασπείρας λόγον, ἀναρι-
 θμήτους μὲν πεπιστευκότας δι' αὐτοῦ καρποφορεῖ
 τῷ Χριστῷ, καθαρτηρίῳ δὲ τῆς παλιγγενεσίας ἀπο-
 σμηγεῖ λουτρῷ· παντὶ δὲ λόγῳ σοφίας καὶ χάριτος
 φωταγωγῶν καὶ τελετουργῶν, τοὺς μὲν ποιμένας
 καθίστη καὶ διδασκάλους, ὅσοις θερμότητι πίστεως
 καὶ εὐθύτητι ψυχῆς μέλλων εὐδοκεῖν τὸν Θεόν· τοὺς
 δὲ ποιμαίνεσθαι καὶ ἄρχεσθαι, κατὰ τὴν ἀγίους πρέ-
 πουσαν εὐθυμοσύνην καὶ τάξει ἱερῶς διαταγόμενος,
 ἐκκλησίας καλλίστας καὶ πλείστας ἀνεστήσαστο τῷ
 Χριστῷ· ἴδει τοῦτον ἔσχατον ὑπὲρ πάντων κατὰ
 τὴν τοῦ διδασκάλου μίμησιν θείναι τὴν ψυχὴν·
 τοῦτο γὰρ εἶναι τῆς τελείας ἀγάπης τὸ τεκμήριον·
 διὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἐμμενόντων ἐστὶ τῇ πλάνῃ σαφῶς
 ἐπιβουλεύεται· καὶ λόγχαίς τὰς πλευρὰς ὁ θαυμα-
 σιώτατος ἐκκεντηθεὶς, τὴν ἀγίαν ψυχὴν καὶ μακα-
 ρίαν, καὶ ὄντως Χριστοειδῆ καὶ Χριστοφιλή, τῷ
 ὑπὲρ αὐτοῦ σταυρωθέντι καὶ λογχευθέντι παρατί-
 θεται

Οὐδὲ γὰρ εἶναι δίκαιον, τὸν ὅλον ἔχοντα τὸν Χρι-
 στὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τοῦτω θαυματουργαίαις ὑπερ-
 φεστάταις, διδασχαῖς θεολογικαῖταις καὶ πᾶσι τῆς
 ἀρετῆς τοῖς τρόποις ἐξωμοιωμένον, μὴ καὶ κατὰ τὸ
 πάθος κοιωνεῖν. Καὶ ὡς τῆς προνοίας! ὡς τῆς οἰκο-
 νομικῆς ἐκείνης ἀμφιβολίας τοῦ Θεοῦ καὶ φηλαφῆ-
 σεως, ἢ τὸ Χριστομίμητον αὐτῷ πάθος ἡρέμα παρ-
 εστήμαεν! Ὅτι γάρ τὸν τύπον τῆς λόγχης καὶ τῆς
 Διποτικῆς ἀφασθαι τότε κατηξιώθη πλευρὰς, ὥσπερ
 τινὰ μισθὸν τῆς πανολβίας ἐκείνης ἀφῆς, τὴν ὑπὲρ

A auditum restituerit, quantos solutis merabris eraxerit, quantis leprosis, aliove modo corpore obkasis, aut naturæ vitio laborantibus, vel spiritu immundo vexatis, sine labore ullave mercede, Jesu invocato nomine sanitatem donaverit. Hæc, inquam, ut omittamus, qui scilicet historici pensi, non hujus nostri instituti sunt. Ut denique etiam apostolicæ pelagus sapientiæ contrahamus, ac quomodo Verbum vitæ divine prædicaret, quod erat in principio, et erat semper apud Patrem, ac pro nobis caro factum est, et propter nos cruci affixum mortuumque ac triduo sepultum⁴³; tumque surrexit a mortuis, ac a terra in cælum receptum est; indeque rursus veniens cum majestate sua cunctos ad judicium et rationes eorum, quæ per vitam egerunt, coget: quodque ejus fidelibus æqua ac Spiritu emundatis, omnique demonis errore ac vitæ nequitia et malitia liberatis, Dei duntaxat regnum et iustitia ejus in Christo Jesu amanda sint. Tantam igitur divinarum doctrinarum actionumque Apostoli abyssum ut historiis relinquamus, vitæ illius sine, orationi finem imponamus

B Ἀποστόλου ταῖς ἱστορίαις καταλίπωμεν, τῷ τέλει

Quod enim vir beatissimus divinum cursum consummans, hisque omnibus, quas dixi, gentibus, velut cœlestem sementem, Dei sermonem disseminans, quantos nec numerare quis possit fideles secunda messe Christo offerbat, ac lustrali regenerationis lavacro, sordibus detergebat; omnique sapientiæ atque gratiæ sermone illuminans ac perficiens, alios pastores doctoresque constituēbat (quotquot nimirum fervore fidei animique rectitudine Deo acceptiores noverat), aliis ut pascerentur ac subditi essent, juxta concinnam illam dispositionem, aptumque ordinem qui sanctos decet, sacratissime statuens, Ecclesias pulcherrimas ac longe plurimas Christo excitaverat; par erat, ut quod supremum est, pro omnibus, magistri exemplo, animam poneret. Hoc enim perfectæ dilectionis certum indicium⁴⁴. Quamobrem etiam, eorum qui adhuc errorem colebant eoque obstiniores erant, insidiis palam appetitur; lanceisque latera transverberatus vir summe mirabilis, sanctam beatamque D animam, vereque Christo similem ac Christi amantem, ei qui ipsius causa cruci affixus lanceaque transverberatus fuerat, tradit.

Non enim decebat, ut qui totum in se Christum haberet, eique præmagnificis patris miraculis, doctrinisque divinissimis, ac modis omnibus virtutis similis enituerat, non par etiam passionis socius existeret! Atque, o providentiam! o Thomæ illam certa consilii ratione dubietatem ac contractationem, quæ illi similem Christo passionem tantisper designaret! Quod enim lanceæ circatricem ac Domini latus tangere tunc meruerat, quasi beatissimi illius contactus mercedem quamdam, lateris

⁴³ Joan. 1, 4. ⁴⁴ Joan. xv, 15.

eam transverberationem, in ejus quem palpaverat gratiam, postea gustinuit; suaeque in fine Dominico vulnere aptata passione, eique modis omnibus factus similis, ad eamdem dubio procul claritatem ac regnum sempiternum evasit.

Latus hoc exhorruerunt daemones, eosque apprehendit timor et tremor; quodque necis avida incensi æmulatione, lubentissimeque per ministros ipsorum dignos sævitia ingruentes pupugérant, intelligentium mox divinarumque Potestatum studiis coli animadvertentes, in chaos atque Tartarum planctu lugubri diffugerunt⁵⁰. Latus hoc reveriti sunt angeli, ut Jesu lateris typum et exemplum; indeque diffuentes cruoris stillas, velut sacrum Domino libamen offerunt. Laudarunt archangeli ac honore prosecuti sunt; quin illius ictu recepta sanctissima Anima, læti plauserunt. Glorificaverunt Principatus, Potestates exaltaverunt, Virtutes magnificaverunt, Dominationes humanissime acceperunt, sanctissimique Cherubin ac Seraphin suavissima quadam laude divinissimoque cantico, Domino Sabaoth lætantem, eximieque Regi gloriæ exultantem, præsentarunt.

Ipsam hoc latus adorat Ecclesia, ejusque guttis pullulans lætatur. O latus, tuo ipsius vulnere eum vulnerans, qui ictum infixit; passionisque imitationem eum glorificans, qui tui causa lancea transverberatus fuit! Latus, non veteri Adamo factum transgressionis causa, sed novo justitiæ materia!

O lancea! exteriori specie necem inferens; spiritali autem intelligentia ipsum qui sublatus est, ducens ad vitam æternam, eique satellitio obsequens! quo etiam fit, ut indignis acerba videaris, illi autem qui Verbi transverberati causa transverberari meruit, melle dulcior sis. Lancea scilicet, Animæ Dei æmulæ janua fabricata, qua ex corpore excederet, eique depulso gladio igneo, pandens paradisi janua, citraque omne impedimentum inter medios Cherubin inducens, ac ei qui sedet super Cherubin, nullis verbis explicabili fiducia ac exultatione sistens⁵¹.

Quamobrem saluto te ac compello, Animam scilicet lancea stipatam, ac cum gloria ac claritate Christo oblatam. Ave, Verbi eloquentissime discipule, ejusque operum imitator strenuissime; Evangeliiique ferventissime adimplentione, ac peragendo quod in mandatis sit probatissime. Salve sis, quod cum magistro mori percipiisti; nec percipiisti solum, sed et condiscipulos magna ad hoc voce cohortatus es et impulisti⁵²: nec id verbis duntaxat, sed multis pro illo perfunctus laboribus ac periculis, quo alacritas animi vocabat, postmodum reipsa effecisti.

Salve sis, quod et resurrectionem præ cæteris curiosius inquiris; non ipse tibi magis, quam con-

Α τοῦ ψηλαφηθέντος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐκκέντησιν ὑστερον ὑπέσχετο, καὶ τῷ τοῦ Κυρίου πάθει τὸ ὄνιον ἐπὶ τέλει προσηρμολόγησεν, καὶ οἱ πάντα τρόπον ἐξωμολογημένοι, εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογουμένως δόξαν καὶ αἰῶνα ἀνελήφθη βασιλεῖαν.

Ταύτην ἐφριξαν δαίμονες τὴν πλευράν, καὶ φόβος καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτούς: καὶ ἦν ζήλῳ φονώδει πυρπολούμενοι, καὶ διὰ τῶν ἀξίων αὐτοῖς ὑπουργῶν ὡς ἡδιστα καταδραμόντες ἐξεκέντησαν, ταύτην εὐθὺς ὑπὸ νοερῶν καὶ θεῶν Δυνάμεων περιεπομένη καθορῶντες, εἰς χάος καὶ Τάρταρον ἀπεφοίτησαν ὁλοφυρόμενοι. Ταύτην ἡδέσθησαν ἀγγελοι, ὡς ἀντίτυπον τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ· καὶ τὰς ἀπορρέουσας αὐτῆς ῥαντίδας τοῦ αἵματος, οἷα σπονδὴν ἱερὰν ἀναφύρουσι Κυρίῳ. Ταύτην ἀρχάγγελοι ἤνεσαν καὶ ἐτίμησαν· μᾶλλον δὲ, διὰ τῆς τρώσεως ταύτης, τῇ παναγίᾳ ψυχῇ ἐκρότησαν ἀναλαβόντες. Ἀρχαὶ δὲ, ἐδόξασαν· Ἐξουσίαι δὲ, ὕψωσαν· Δυνάμεις δὲ, ἐμεγάλυναν· καὶ αἱ Κυριότητες μὲν ἐδοξιώσαντο· οἱ παναγέστατοι δὲ Χερουδίμ καὶ Σεραφίμ, μετὰ τινος ἐμμελοῦς αἰνέσεως καὶ θεοπροπεσιότητος ὑμνωδίας, τῷ Κυρίῳ Σαβαὼθ εὐφραίνομένην, τῷ τῆς δόξης παρέστησαν ὑπερφῶς ἀγαλλιωμένην βασιλεῖ.

Ταύτην καὶ ἡ Ἐκκλησία προσκυνεῖ τὴν πλευράν, καὶ ἐν ταῖς σταγόνι αὐτῆς εὐφραίνεται ἀνατέλλουσα. Ἡ πλευρὰ, τῷ οἰκίῳ τραύματι τραυματίζουσα τὸν τετρωκότα· καὶ τῷ τοῦ πάθους μιμήματι, δοξάζουσα τὸν λελογχευμένον ὑπὲρ σοῦ! Πλευρὰ, οὐκ ἀφορμὴ παραβάσεως τῷ παλαιῷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ δικαιοσύνης ὑπόθεσις τῷ καινῷ γεγεννημένῳ!

Ἡ λόγχη! τὸ ὀρώμενον μὲν, θάνατον ἐργαζομένη· τὸ νοούμενον δὲ, τὸν θανόντα πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδοποιεῖσα καὶ δορυφοροῦσα ζωὴν· οἷς καὶ πικρὰ μὲν δοκεῖ· τοῖς ἀναξίοις· ἡδίων δὲ μέλιτος, τῷ ὑπὲρ τοῦ νυγέντος κεντηθῆναι κατηξιομένῳ Λόγῳ. Λόγχη, θύραν μὲν τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξόδου τῇ θεομιμῇ τῇ τεκταινομένη ψυχῇ· τὴν θύραν δὲ ταύτῃ τῷ παραδείσῳ διανοίγουσα, καὶ τὴν φλογίνην βομβεῖν ἐκκρούουσα· καὶ διὰ τῶν Χερουδίων ἀκωλύτως εἰσάγουσα, καὶ τῷ ἐπὶ τῶν Χερουδίων μετὰ παρήσας ἀφράστου καὶ ἀγαλλιάσεως προσάγουσα.

Τοιγαροῦν προσαγορεύω σε, τὴν διὰ τῆς λόγχης δορυφοροῦμένην, καὶ μετὰ δόξης τῷ Χριστῷ προσαναφερομένην ψυχὴν. Χαῖρε, τοῦ Λόγου λογιστάρι μαθητὰ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ πρακτικώτατε μιμητὰ· καὶ τοῦ Εὐαγγελίου θερμώτατε πληρωτὰ, καὶ τῆς ἐντολῆς δοκιμώτατε τελεωτὰ. Χαῖρε, ὅτι ἐπεθύμησας τῷ διδασκάλῳ συναποθανεῖν· καὶ οὐκ ἐπεθύμησας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τοῦτο μεγαλοφῶνως προέτρεψας καὶ παρώτρυνας· καὶ οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ μετὰ πολλοὺς ὑπὲρ ἑκείνου πάθους καὶ κινδύνους, ὑστερον καὶ τοῖς ἔργοις ἐκτελέχας τὴν προθυμίαν.

Χαῖρε, ὅτι καὶ τὴν ἀνάστασιν ὑπὲρ τοῦς ἄλλους πολυπραγμονεῖς· οὐ μᾶλλον ἑαυτῷ, ἢ τοῖς συμμ

⁵⁰ Psal. xlvii, 7. ⁵¹ Gen. iii, 24; Psal. lxxix, 98.

⁵² Joan. xi, 16.

θηταῖς· οὐδὲ τοῖς μάλῶν, ἢ πᾶσιν ἔθνεσιν, τὸ μέγα τουτο μυστήριον τῇ πολυπραγμοσύνῃ βεβαιούμενος· καὶ τὴν ὑπόνοιαν τῆς φαντασίας διορθούμενος, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπειθειαν ἐπιρραπίζων, καὶ τὴν τῶν αἱρετικῶν ἐπικόπτων φρενοβλάδειαν, καὶ πᾶσι τὴν ὁρθὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν ἀναμφίλεκτον ὁδοποιῶν.

Χαῖρε, ὅτι μεγαλοφυῶς ψυχῆς, καὶ περιστοῖς πνεύματος δυνάμει, τοῖς μέλασι μὲν τὸ σῶμα, μελανοτέροις δὲ ζόφου τὴν ψυχὴν προσεγγίσει· κατετόλμησας· καὶ τοῖς, τὸ σῶμα μὲν οὐκ ἐλεύκανας· διατὶ γάρ, ἡλίου δὲ λευκοτέραν ἢ φωτοειδέστεραν ἀπέφηνας τὴν ψυχὴν· ἥς δὴλον ὅτι μόνῃς χρεῖα τῷ Σωτῆρι. Οὐ γὰρ σωμάτων εὐπρεπείας (φθαρτὰ γὰρ), ἀλλὰ ψυχῶν ὠραιότητος (ἀφθαρτος γὰρ), ὁ φιλόψυχος νυμφίος ἐρᾷ. Ὡς αὐτὸς, ὧ νυμφοστόλε καὶ ἀρμοστὰ τοῦ Λόγου, τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχικὴν ἀμορφίαν καὶ μελανίαν ἀποξύσας, ταῖς ἀκτίσι δὲ τῆς χάριτος περιαυγάσας· καὶ οἷα θεοποιῶ βαφῇ τῇ πίστι· Χριστοῦ καὶ τῇ ἀγάπῃ καταχρῶν, καὶ νοεῶς καταλευκάνας, εὐπρέπειάν τινα τοῖς, καὶ διὰ τῶν ἀρετῶν μυστικὴν ἐνεμόρφωσας καλλονὴν· καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς τὴν νοερὰν εὐμορφίαν ἐφίκοιμῃσω ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος ἐπιμελείαις, ὥς καὶ εἰς Ἐκκλησίας ἀμώμους, ἀγίας καὶ ἀγαπητάς καταστήναι Χριστῷ.

Χαῖρέ μοι, καὶ σίρτα, καὶ χόρευε, τρισμακαριώτατε Θωμᾶ, τῶν ἁγίων τὸ ἐγκαλλώπισμα, τῶν ἀποστόλων τὸ γλύκασμα, τὸ ὠραίωμα τῶν οὐρανίων νόων, τὸ τῆς Ἐκκλησίας περιπόθητον ἀκουσμα, περιπυστον λάλημα. Χαῖρε, τοῦ Κυρίου Πνεύματος τὸ παναγέστατον σκήνωμα, τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὸ φύτευμα, καὶ τῆς βασιλείας διδάχημα· τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ εὐλογημένον καὶ σπέρμα καὶ τέκνον, καὶ ὅλης κληρονομίας τῆς ἀγαθότητος· ἥς καὶ ἡμεῖς, ὧ τῆς ἀξιαρχικῆς Τριάδος ἁγιοπρεπέστατον ἁγιαστήριον, μετόχους κατασκευασάμενος, καὶ κοινωνοὺς παραλαβὼν, σὺν σοι δοξάζειν καὶ αἰνεῖν καταξίωσον τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου (24).

Χθὲς καὶ πρῶτῃν ὁ μακαριώτατος τῶν ἀποστόλων Θωμᾶς, τῶν αὐτοῦ παθημάτων καὶ τῆς ἀναλύσεως

(24) Diu est ex quo mihi visus, dulcissimam mihi rem ac nomen serio vindicasse, Jacobum Alphæi apostolum primi ordinis unumque e duodecim, expuncto ex eorum albo, qui unus e septuaginta duobus et fere in eis, antistitisque munere princeps Jacobus Josephi filius (ut vocat Nicetas more majorum, exque veterum communi sententia) qui et θεάδελφος (ut iidem vocant, aliis ἀδελφός) primus eorum qui ab apostolis ordinati sunt, non qui a Christo, ut scite Anast. Biblioth. in notis ad Acta viii synodi, act. 1, consentanee Anacleto, qui in ejus ordinatione traditam reliquis formam ordinationis episcopi, ut nonnisi a tribus fiat ordinantibus, Petro, Jacobo et Joanne, tradit: quidquid ad eum ventose Lorin. in Act. apostolorum,

A discipulis; ac nec his magis, quam gentibus universis, curiosa indagine magnum hoc mysterium astruis, spectrique suspicionem ac inanis visi amollis; Judæorumque incredulitatem convellis, ac hæreticorum dementia exscindis; cunctisque demum rectam ac inculpatam fidem omni dubio eximis.

B Salve sis, quod magnifica animi indole ac spiritus fortitudinis abundantia, nigros corpore, animique caligine nigriores accedere ausus est. Atque his quidem corpus candore non mutasti (quid enim intererat?), at sole candidiorem lucidioremque animam reddidisti; qua nimirum una Salvator opus habet. Non enim Sponsus ille animorum amans, corporum deperit venustatem (quippe cum illa corruptioni obnoxia sint), sed animorum decorem, quippe qui ab illa immunes ac liberi sint. Horum tu, Verbi auspex ac pronube! sic animis concretam deformitatem ac nigredinem gladio Spiritus abradens, gratiæque radiis collustrans, ac velut indelebili tinctura Christi fide ac dilectione alte imbuens, menteque dealbens ac candorem concilians, quamdam eis venustatem, ac mysticam virtutum cultu consistentem pulchritudinem informasti: tantumque eis animi decorem ac florem, Spiritus curis accurasti, ut et Ecclesiæ immaculatæ, sanctæ, Christoque charissimæ conflarentur.

C Salve sis, exulta et choro ducito, ter beatissime Thoma, sanctorum gloria, apostolorum suavissimæ deliciæ, cælestium mentium præclarum decus, Ecclesiæ desideratissima auditio, clara celebrisque narratio ac sermo. Salve sis, Domini Spiritus purissimum tabernaculum, Christi Jesu plantatio ac regni diadema: Dei ac Patris benedictum tum semen, tum filius ac proles, omnisque bonitatis hæres: cujus nos quoque, o primævæ sanctitatis Trinitatis locupletissimum sanctuarium! participes faciens ac consortes assumens, dignare tecum glorificare atque laudare, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO VIII.

Laudatio sancti ac celebratissimi Jacobi Alphæi apostoli.

D Heri nudiusque tertius apostolorum beatissimus Thomas, suarum passionum ac migrationis oblata

Græcos non moror. Esset actum agere, plura conferre ad ea quæ mihi producta sunt in Hippolyti Synopsi, n. 9, quæ mihi rata volo, debuissentque æmuli elevare, aut contrariis momentis veterumque auctoritatibus convellere, meque illorum sententiæ veritatem historica vere fide docere, non meam παρρησίαν cavillari, et quod imprudenter nimis dictum audire non potui, quod præcipui nostri antistites, quod Ecclesiæ totæ, Græca, Syra, Æthiopica, antiqua traditione accepta, ac quam maxime Evangelio consentanea, dixissent, ac nunc etiam celebrarent. Imprudenter dictam vocem, latamque temere censuram, exagitavi, qua sibi parcendum vir modestissimus voluisset, si a me prolata momenta ac monumenta, ipsa animo

memoria, nos splendide accepit, suavissimo nos epuio ac delectatione adimplens spiritali. Hodie vero, alia actio est, ac convivium aliud mysticum; aliusque nobis auspex atque inceptor indictus est sacræ solemnitatis, nihil illius magnificentie impar ac splendori. Quippe illius frater est; haud quidem natura, sed fide; non carne, sed spiritu, uno Dei Spiritu, eodem Domini Verbo, eodemque Patre qui in cœlis est, uno eodemque modo renatus, ita nimirum ut ambo in unum corpus existant²², unumque spiritum; qui videlicet ipse quoque perinde ac venerabilis Didymus eodem modo ad fidei unitatem et agnitionis Filii Dei occurrerit²³.

Vultus ejus nomen audire, qui hujusce diei solemnity præbet? At quis nesciat Jacobum esse, qui sacræ hodie solemnitatis ac sanctorum lætitiæ auspex existat? Jacobus nimirum, non qui Zebedæi filius nuncupatur: non qui Josephi, qui et Dei fratris cognomen adeptus est; sed qui Alphæi nomine

²² Gen. ii. 24. ²³ Ephes. iv. 15.

succurrissent, nec πρόληψις ex Hieronymi semel hausta opinione (cui nec ille constans hæsit, vel ex ipsis Romanis recentioribus tabulis, judicio obstasset. Putavit Chrysost. hom. 33 in x Matthæi Jacobum et Matthæum fratres ex evangelicis ipsis verbis, nulla vi eis facta, se perspicue habere, quod Alphæi ambo cognomine ab aliis omnibus diserte distincti. Ita nimirum solemne Hebræis, ipsique Scripturæ, ut loco cognominis, parentis nomen in obliquo ponant. *Levi* ergo *Alphæi* (qui et *Matthæus* tribus evangelistis in catalogo apostolorum, ipsique *Matthæo* in eadem suæ vocationis historia), *Marc. ii. 14; Jacobi Alphæi, Matth. x. 3; Marc. iii. 18; Luc. vi. 15*; sicque Græci in Menæis, quod sancte in aliis solent (ut est auctor S. Th. Joan. i.), maximum doctorem suum exponendis sacris Scripturis, secuti Chrysostomum. Velim mihi hunc nodum solvi, quod maximum est (etsi non unum), ut non possem in contrariam sententiam adduci. Perion. in *Matthæi Vita*, quod scribit, pene initio, *Alphæi*, ut ait *Lucas*, filius, falsus memoria est. *Marcus* dicere debuit, qui unus sic, *Levi Alphæi* dixit. Existimavit tamen ea forma loquendi, illius partem significari. Quidni ergo in *Jacobo Alphæi*? Aut unde iste *Alphæus* non idem ubique in sacris Evangelii, estque necesse tantam in eis ἐμνοῦ-
μην admitti? *Abdias*, si qua auctori fides, libr. vi, *Judam Thaddæum Alphæi filium* facit, *Jacobi fratris Domini* uterinum fratrem, quem *Josephus* ex *Maria Cleopha* sustulerit, eoque nomine peculiaris omnibus Domini frater appellatus sit; cum et alii illius fratres audirent, peculiari illa affinitate familiaris *Josephi*. At nihil hæc ad *Matthæum* seu *Levi Alphæi*, qui nec per somnium Domini frater aut *Josephi* filius audivit unquam, uti nec *Jacobus Alphæi*, quotiescunque ita dictus in Evangelii, aut *Act. libro* occurrit. De *Matthæo* idem *Abdias*, l. vii: *Matthæus cognomento Levi et Alphæi filius*; haud dubie alium *Alphæum* dicens, qui pater *Levi*, et qui *Judæ* ex *Maria Cleopha*, nisi illum quoque, et qui *Jacobus Alphæi* dictus est, velit ex alia ante uxore suscepisse. Quo ipso modo illi alius *Jacobus Alphæi*, alius *Jacobus frater Domini*, quem *Alphæi* aoluit, sed magis *Josephi*. Major fides illorum, quæ tanta produxi, *Hegesip., Greg. Nyss., Epiph., Chrys., etc.* Non pigebit ex *Menæis* unam aut alteram stro-

προτεινόμενος τὴν μνήμην, λαμπρῶς ἐδεξιώσατο, ἡβίστης ἡμᾶς ἐστιάσεως καὶ τερπνότητος ἀναπλήσεως πνευματικῆς. Σήμερον δὲ πρᾶξις ἄλλη καὶ ἄλλη συμπόσιον μουσικόν· καὶ ἄλλος ἡμῖν ἑξαρχος τῆς ἱερᾶς κεκρυφαίας πανηγύρεως, οὐδὲν ἐκείνου τῆς μεγαλοπρεπείας λειπόμενος. Ἀδελφός γὰρ ἐκείνων τὴν φύσιν μὲν οὐ· τὴν πίστιν δὲ· ἀδελφός οὐ τῆ σαρκί, τῷ πνεύματι δὲ· ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι, τῷ αὐτῷ Λόγῳ Κυρίου, τῷ αὐτῷ Πατρὶ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀναγεννώμενος τρέπον, ὡς εἰς ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα τοὺς ἀμφοτέρους καθιστάμενοι, καθ' ἓνα τρέπον εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐνότητα, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν τελειότητα ὡσαύτως τῷ σεπτῷ Διδύμῳ καὶ οὗτος κατηντηκώς.

Βοῦλεσθε καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ χορηγοῦ ταύτης ἀκούσαι τῆς ἑορτῆς; Καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὡς Ἰάκωβος σήμερον τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, καὶ τῆς τῶν ἁγίων φιλοφροσύνης καθηγεῖται; Ἰάκωβος οὐχ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου λεγόμενος υἱός· οὐχ ὁ τοῦ Ἰωσήφ, ὃν καὶ Θεοῦ ἀδελφὸν ἐπωνομάσθαι· ἀλλ' ὁ τοῦ Ἀλφαίου παρὰ

phem apponere, quod præsertim Canon certo auctore editus est, nempe Theophane, qui et ipse suum habeat auctoritatis pondus, dum veri apostoli gesta laudat ac passionem, quæ prorsus abhorrent ab illis quæ de *Jacobo* fratre Domini explorata habemus ex ecclesiastica historia; in qua, cum tanta perscripta sint, nec verbum existat, quod vel *Jerosolymis*, vel ipso templo exiisse memoretur, ad predicationis aliaque apostolorum propria obeunda munia. Κάθισμα. Τὴν σοφίαν τὴν ὅπως παιδαγωγὸν ἐσχηκός σε μουσοῦσαν τὰ ὑπὲρ νοῦν, σοφίαν ἐμύραναι τὴν Ἑλλήνων, θεόπνευστα, καὶ ἐθνῶν ἐγένοντο φωστὴρ καὶ διδάσκαλος, εὐσεβείας λόγους ῥυθμιζὼν τοὺς ἀφρονάς· Qui eam quæ vere est, sapientiam pædagogum nactus esses, ea secretis docentem quæ mentis intelligentiam superant, Græcorum sapientiam, vir a Deo afflatus, stultam ostendisti, gentiumque lumen atque magister exististi, pietatis sermonibus atque doctrinis insipientes componens. Οἶκος. Τὸν οὐρανὸν τοῦ Λόγου μυηθέντα τὴν γνῶσιν, καὶ τρανῶς τοῖς ἐν γῇ τὴν Εὐαγγέλιον κηρύξαντα, τὸν μέγαν προφητὴν τοῦ Ἀλφαίου τὸν γόνον ἀνευφημῆσαι, σὲ δοξασιᾷ καταπέμψαι μοι χάριν. Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ πλήσας Πνεύματος θεοῦ τὸν σοφὸν μαθητὴν σου, καὶ κήρυκα τοῦτον πᾶσι τοῖς πύλαισι ὁρησάμενος. Qui verbi scientiam cœlitus edoctus, clare in terra Evangelium prædicavit, magnum *Alphæi* filium cui laudibus celebrare animo constitutum sit, obsecro ut mihi gratiam, *Jesu Christe*, affluenter mittas, qui sapientem discipulum tuum divino Spiritu replesti, ac cunctis terminis terræ præconem donasti. Ὀδὲ 8, 1: Ἱερουσότῃς τὰ οὐράνια μεμνημένος, μάκαρ ὄντως, μυστήρια, διεκλύθας τὴν σύμπτασαν οἰκουμένην, κηρύττων μεγαλορῶνως λόγον τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως. Mysta sacer, cœlestia, vir vere beatus, doctus mysteria, omnem terrarum orbem peragrasti, alto vocis præconio, Christi fidei doctrinam prædicans. De *Jacobo* fratre Domini, quod iisdem pene verbis dicunt, in *Vesper*.: Πάντα περιήχησε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα τῶν ρημάτων ὁ φλόγγος σου, δι' ὃν φωτισθήμεθα ἀρετῇς ἐνθέου πρὸς πᾶσαν ἰδέαν. Omnes finis orbis terrarum circumsonavit sonus verborum tuorum, quibus ad divinæ virtutis genus omne illustrasti, ad ipsius epistolam spectat, ex cuius verbis ac documentis, idem ipse Theophanes ejus Officii canonem magna ex parte conflavit.

τοῖς ἱεροῖς ἀνακηρυττόμενος Εὐαγγελίος. Οὗτος ἡμᾶς ἄν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ μνήμην ξεναγῶν, καὶ τοὺς συ-
 γχοὺς ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνους, καὶ τοὺς ἱερῶς
 ἀγῶνας, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου προβαλ-
 λόμενος σταυρὸν, λαμπροτάτην ψυχᾷς εὐωχίαν καὶ
 πολυτελεστάτην συγκροτεῖ· καὶ οὐ τοὺς κάτω μό-
 νον ἀνθρώπους πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν ἁρμολύνην
 συγκαλεῖ, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὰς ὅλας χοροστασίας
 τῶν ἁγίων· καὶ οὐ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς
 ὑπερκοσμίους ταξιαρχίας πάσας τῶν ἱερῶν καὶ νοε-
 ρῶν νόων· καὶ μὴν καὶ αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων Δεσπό-
 την ὑπερκοσμίως ἐπευδοκοῦντα τοῖς τελουμένοις
 συνεπάγεται. Οὕτως οὐδὲν τῆς ἀποστολικῆς τελειό-
 τητος περιφανέστερον, καὶ οὐδὲν οὕτως εὐφραίνει κα-
 λὸν τοὺς οὐρανοὺς ὁμοῦ καὶ τὴν γῆν, ὥς ἐνδὸς τῶν δύο
 δεκα τοῦ Θεοῦ τέκνων ἱερῶν ἐκτελουμένη μνήμη.

Ἄλλὰ καρποφορήσωμεν καὶ ἡμεῖς τῇ μεγάλῃ τοῦ
 Λόγου μαθητῇ, μίξον ὧν ἔχομεν πάντων, τὸν λόγον·
 καὶ μὴ τοσοῦτον ἀχαριστήσωμεν ἢ ἀγνωμονήσω-
 μεν, ὥστε καὶ τῶν ἀψύχων αὐτῶν καὶ τῶν ἀλόγων
 χεῖρους εἶναι δοκεῖν. Ἐπεὶ καὶ γῆν ἀρουμένην, ἣ καὶ
 περιτταπτομένην καὶ γεωργικῆς ἀπάτης τυγχάνου-
 σαν ἐπιμελείας, πολλαπλασίονος ἀποδίδοναι τῷ γεωρ-
 γῷ τοὺς καρπούς· καὶ ξύλον δὲ φυτοκομίας, καὶ τῆς
 κατηκούσης ἐπιτυχὸν φιλοπονίας, οἶδεν τῷ παρ'
 ἑαυτοῦ τὸν ἀνακαθαίροντα δεξιούσθαι καρπῷ· καὶ
 πού καὶ τῶν ἀλόγων ἔκιστα, οὐκ εἰκῇ τῆς παρὰ
 τῶν κτησαμένων ἢ θρεψαμένων ἀπέλαυσε κομιδῆς·
 οἶδεν δὲ καὶ αὐτὰ τὸν εὐεργέτην εὐκαίρως, κατὰ
 τὴν αὐτῶν δύναμιν, ἀμείβεσθαι· πολλῶν δὲ πού μάλ-
 λον προσήκειν ἡγοῦμαι τοῖς τετιμημένοις λόγῳ,
 τοῖς αὐτῶν διδασκάλους τὸν τῆς εὐγνωμοσύνης καρ-
 πὸν ἀφοσιούσθαι. Πᾶσι μὲν, μάλιστα δὲ τοῖς τοῦ
 Λόγου μὲν μαθηταῖς, ἡμῶν δὲ παιδευταῖς, τὴν χρεῖ-
 στω καὶ εἰς αἰετὸν μένουσαν παιδευσιν· τοῖς τῇ παιδείᾳ
 τοῦ Κυρίου καὶ θεοτελεῖ διδασκῇ τὰ ὅσα μὴ ἡμῖν τῇ
 καρδίᾳ διανοίξαι, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ καταφωτίσα-
 σιν, ὥς ἀκούσαι καὶ γινῶναι τῆς εὐσεβείας τὸ μέγα
 μυστήριον· καὶ τὸν σκότον μὲν ἀσεβείας καὶ ματαιό-
 τητος ἀπολιπεῖν, τῷ ἀληθινῷ δὲ τῆς δικαιοσύνης
 φωτὶ προσδραμεῖν.

oculos, quo audire ac scire magnum pietatis mysterium liceret, collustrarunt; et ut impietatis ac va-
 nitatis relictis tenebris, ad veram justitiæ lucem accederemus.

Ἀποδῶμεν τοιγαροῦν καταχρήως τοῦ λόγου τὴν
 ὀφειλὴν τοῖς ἱεροῖς ἀρτοῖς τοῦ Λόγου, καὶ τῆς ἡμε-
 τέρας καρδίας γεωργοῖς, καὶ τοῖς σωτηρίας ἱεραυρ-
 γοῖς. Ἀποδῶμεν τοῖς τ' ἄλλοις πᾶσι, καὶ μετ'
 αὐτῶν καὶ τῷ σήμερον εἰς αἰῶνα καὶ δόξαν μνη-
 μονευομένῳ· καὶ καρποφορῶμεν, οἱ μὲν, τὸν τῆς
 ἱερᾶς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας φθόγγον ἀνακρούοντες·
 οἱ δὲ, προθέσω, τελειώτῃ καὶ ἀέναντον κατὰ νοῦν
 προσάγοντες προσευχὴν· οἱ μὲν πιστὸν ἀνέθετον καὶ
 εὐχρινῇ, οἱ δὲ, πόθον διάπυρον καὶ θεοπρεπῇ· καὶ οἱ
 μὲν αἰσίως καὶ δεξιῶς τὸν μέγαν Ἀπόστολον κατὰ τὴν
 παρ' αὐτοῦ χορηγουμένην τοῦ Λόγου χάριν ἱπαινούν-
 τες, οἱ δὲ, συνετῶς καὶ πιστῶς τὸ ἐγκώμιον κατ-
 ακοῦοντες, ὥς ἂν αὐτῇ πᾶσι τρόποις ἐπικοινωνού-

in sacris Evangeliiis celebris habetur. Hic nempe ad
 ipsius nos hodie memoriam hospites congregans,
 crebrosque in magistri gratiam susceptos labores,
 sacraque desudata certamina, ac crucem illius
 causa fortiter toleratam, qui ipse cruci affixus est,
 apponens, splendidissimum lautissimumque animis
 convivium instruit. Nec mortales duntaxat in ter-
 ris constitutos ad suum illud festum gaudiumque
 invitat, quin longe potius totos sanctorum choro-
 s: nec vero illorum tantum, verum etiam sanctorum
 intelligentium mentium mundo superiores cunctos
 ordines ac principatus: quin ipsum quoque uni-
 versorum Dominum adducit ac cogit, cui eximie
 placeant ea quæ peraguntur. Sic nihil apo-
 stolica perfectione illustrius, nullumquæ adeo bo-
 num, cælum pariter terramque gaudio afficit, ac
 unius e duodecim sacrorum Dei filiorum festis ho-
 noribus memoria venerabilis.

Verum nos quoque, magno sermonis Verbique
 discipulo, id quod in censu majus omnibus habe-
 mus (sermonis scilicet fructum) dependamus; nec
 in tantum ingrati improbique esse velimus, ut et
 ipsis anima et sensu et sermone ac ratione caren-
 tibus deteriores esse videamur. Nam et terra arato-
 ræ conscissa, sive etiam circumfossa, omnemque
 culturæ artis curam consecuta, ex indole habet ut
 multiplici fructu messem colono frugesque reddat:
 arbores item diligenti consitæ manu, ac convenienti
 educatæ adolæque industria, eum cujus emundan-
 tur opera, pomis, nucibus, fructuumque omni co-
 pia recreare norunt. At nec bruta propemodum
 ulla, frustra nulloque munere aut commo-
 eorum, qui domini sunt aut educarunt, curis per-
 fruuntur: quin et ipsa opportune, quanta eorum
 facultas est, ei qui beneficium impenderit, vices
 reddere sueverunt. Longe igitur potiori ratione
 operæ pretium duco, ut qui sermonis vi ac ratione
 ornati sumus, gratitudinis fructum magistris nostris
 exsolvamur: atque id cunctis quidem, maxime vero
 sermonis discipulis; viris scilicet, qui potiore do-
 ctrina, ac quæ in perpetuum consistat, nos erudie-
 rant: qui nempe Domini disciplina, divinaque
 doctrina cordis aures nobis aperuerunt, mentisque

Reddamus pro munere sacris sermonis aratori-
 bus, sermonis debitum, nostri que cordis colonis,
 salutisque cultoribus ac sacris ministris. Redda-
 mus, cum reliquis omnibus, tum pariter etiam huic,
 cujus hodie celebri cultu ac laude memoriam agi-
 mus: fructumque afferamus, ita nimirum ut alii
 sacre laudationis ac cantici sonum quasi plectro
 edant; alii vero, animi perfectionem jugemque
 mente orationem offerant; alii veram ac sinceram
 fidem, alii accensum divinumque amoris ardorem:
 atque alii quidem fauste ac solerter pro ejus quam
 ipse sermo subministrat gratiæ ratione, magnum
 Apostolum laudent; alii autem, prudenter fideque
 laudationem peraudiant, ut modis omnibus eius

gaudentes commercio, perfectiore ex illo præstantiorique gratia impartiamur. Hinc vero ordiendum.

Vir hic sacratissimus, sanctissimæque Dei gratiæ verissimus Filius; generosus atque nobilis veræ vitis palmes; pinguis ille, opimi fructus longèque copiosi ferax; quem cœlestis quidem agricola, Pater purget, ac qui in Filio radicans læte frondeat, fructumque ferat; quique demum uberi jugique Paraleti irriguo pinguescat, seu vitam hauriat ²⁴. Palma frondosa atque sublimis, e terra primum exque infimis orta, at quæ postmodum sublato in cœlum stipite, ad Deum usque, virtutum ascensionibus summo vertice exaltata sit: quæ denique sic jucundum tantaque placentem pietatis dulcedine multiplicem ei fructum protulerit, ut longe celsissimo venerabilissimoque duodeno apostolorum choro accenseri meruerit.

Hic igitur magnus ac admirandus Jacobus; disciplinæ ille (vitæ scilicet) Filius (hoc enim sibi vult Alphæi appellatio (24^a) cum lege prius litteræ institutus, inque umbris atque figuris, ut par erat, eum, qui verè Israelita futurus esset, prædoctus fuisset ac quasi rudimento imbutus, ut solummodo Spiritus vitæ legislatorem vidit, ubi tantum cœlestem vocationem ac cœlestis Magistri vocem audire promeruit, mente fideque enitentem in eo veritatem intelligibiliter persentiscit, ut qui recto corde ac verbi studiosus esset: ut tanquam ipse bonæ indolis, ipsum natura Bonum intelligens, ac simile simili eximia quadam ratione agnoscens, mentis eum affectu apprehendit, ac indivise illi coherescit.

At non spiritu quidem menteque vocanti adhæsit, corpore vero ab eo sejungi sustinuit, nec partim mundo atque sæculi desideriis turbisque impendebatur, partimque ipsum sequendum putavit; quem plane non lateret, fieri non posse ut quis duobus dominis servus addictus sit ²⁵: quin ne uni quidem eademque obsequeretur, ita vero ut in res suas satis putaverit una honesti rectique parte defungi; aut scilicet sermone, præclaræ actionis ope carente, aut actione, quam sermonis lux ac doctrinarum deficeret: sed utrisque ingenue admodum, et ut magistro congruum erat, animo affectus, tum spiritu totus penitus illi consertus ac cœnitus erat, tum corpore indivisas cum illo moras trahebat; sapientiæque et prudentiæ atque gratiæ sermonibus aurem probe intelligentem adhibens, ejus chori principum ea parte nulli secundus erat, fideique operibus ac dilectionis pari illis modo vir admirandus perfectus, qui fieret ut in supremam antiquissimamque apostolorum classem coopari non mereretur?

Postquam enim legitima illi contubernii cum Christo indivisæque sedulitatis ratio ineunda erat,

²⁴ Joan. xv, 1. ²⁵ Matth. vi, 24.

(24^a) Alphæus quasi doctor, dux, verb. ἡγῆται didicit ἡγῆται

Α τες, τελειοτάρας τῆς χάριτος ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀμείνονος μετάρχομεν. Ἀρχτέον δὲ ἐντεῦθεν.

Οὗτος ὁ ἱερώτατος ἀνὴρ, καὶ τῆς ἀγίας Θεοῦ χάριτος γνησιώτατος υἱός· τὸ εὐγενὲς κλῆμα καὶ τίμιον τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς, τὸ πῖον, τὸ εὐκαρπον καὶ κατάκαρπον· τὸ ὑπὸ τοῦ οὐρανόθεν μὲν γεωργοῦ καθαιρούμενον, τοῦ Πατρὸς· ἐρριζωμένον δὲ καὶ εὐθαλῆ καὶ καρποφοροῦν ἐν τῷ γίῳ· θαφίλει δὲ καὶ ἀενάῳ τοῦ Παρακλήτου παινόμενον, ἥτοι ζωόμενον, ἀρδίει· ὁ φοινῖξ ὁ εὐχομος καὶ ὑψίχομος· ὁ κάτωθεν ἀπὸ γῆς πρῶτον ἐκφυῖς, καὶ τὸ ἐτέλεχο· εἰς οὐρανὸν ὕστερον ἀναβῶν, καὶ μέχρι Θεοῦ ταῖς ἀναβάσει τῶν ἀρετῶν ὑψωθείς. Καὶ οὕτω θυμῆρη καὶ οὕτως ἡδιστον αὐτῇ τῆς εὐσεβείας πεπλεονακῶς καρπὸν, ὡς τῇ ὑψηλοτάτῃ τῶν ἀποστόλων καὶ τιμωτάτῃ συναριθμεῖσθαι δοδεκάδι

Οὗτος τοίνυν ὁ μέγας Ἰάκωβος καὶ θαυμαστός· ὁ τῆς μαθήσεως, ἥτοι ζωῆς, υἱός (τοῦτο γὰρ τὴν τοῦ Ἀλφαίου ὀνομασίαν προσηγορίαν), ἐπειδὴ τὸν νόμον τοῦ γράμματος προκατηχήθη, καὶ ταῖς σκιαῖς καὶ τοῖς τύποις, ὡς εἰκὸς ἦν τὸν ἀληθινὸν Ἰσραηλίτην ἐσόμενον, προπαιδαγωγῆθαι καὶ προκατηρεῖσθαι· ὡς μόνον εἶδε τὸν νομοθέτην τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, ὡς μόνον τῆς οὐρανόθεν κλήσεως, καὶ τῆς τοῦ οὐρανόθεν διδασκάλου κατηξιώθη φωνῆς, αἰσθάνεται μὲν νεορώς καὶ πιστῶς τῆς νοητῶς ἐν αὐτῷ νοουμένης ἀληθείας, ἅτε καρδίας εὐθείας καὶ ἀληθευτικῆς ὥν· καὶ ὡς ἀγαθὸς ὢν τὴν ψυχὴν, τὸ φύσει κατανενοηκῶς ἀγαθὸν, καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον ὑπερφυῶς ἐπεγνωκῶς, καταδράττεται τούτου διαθέσει ψυχῆς, καὶ ἀδιακλήτως προσκολλᾶται.

Ἄλλ' οὐ πνεύματι μὲν καὶ νοῦ τῷ κεκληκῶτι συνεφύετο, τῷ σώματι δὲ διηρησθαι τούτου κατεδέχετο· οὐδ' ἐν μέρει μὲν τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ τύρβαις ἀπησχόλητο, ἐν μέρει δὲ τούτῳ ἔπασθαι ἤετο δεῖν, δυσὶ κυρίως δεδουλῶσθαι ἀνένδεκτον εἶδος ὄν· οὐδ' ἐνὶ μὲν καὶ τῷ αὐτῷ καταπειθὲς ἦν, καθ' ἕνα δὲ τρόπον αὐταρχεῖς εὐαρεστεῖν ἤγειτο, ἡ λόγῳ πράξεως ἀμοιροῦνται δεξιᾶς, ἡ πράξει τοῦ τῶν λόγων λειπομένη φωτός· κατ' ἀμφοῖν δὲ λίαν εὐφυῶς, καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀρμόδιως διακειμένος, καὶ πνεύματι ὅλος δι' ὅλου συνήρμοστός τε καὶ συνήνωτο, καὶ σώματι ἀναπόσπαστον τὴν μετ' αὐτοῦ πιποίηκε διατριβὴν· καὶ λόγοις μὲν σοφίας καὶ συνέσεως καὶ χάριτος εὐσύνετον οὖς παρατιθέμενος, οὐδενὸς κατὰ ταῦτα τῶν κορυφαίων ἀπελείπετο· καὶ ἔργοις δὲ πίστεως καὶ ἀγαπήσεως ὁμοίως ἐκείνους ὁ θαυμάσιος κατηρτισμένος, πῶς οὐκ ἐμύλλεν τῆς ἀνωτάτω καὶ πρεσβυτάτης τῶν ἀποστόλων τάξεως κατηξιώσθαι;

Ἐπειδὴ γὰρ νόμιμον εἶδε τούτῳ γενέσθαι τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διατριβὴν· νόμος δὲ μαθητείας

ἀπαρνεῖσθαι μὲν πᾶσαν τὴν παρεπομένην ἔξωθεν ἀπειροσίαν· ἀπαρνεῖσθαι δὲ καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ σάρκα φιλόνητα τοῦ συγγενούς· πρὸς δὲ, καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ἀπληροτριῶσθαι τῆς ψυχῆς. Μόλις γὰρ ἂν οὕτω δύνασθαι συγνοῖς ὅτι μάλιστα πόνοις, καὶ γνησίᾳ τῇ τῶν θεῶν μελέτῃ καὶ φιλοπονίᾳ τῷ ἀγαθῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι σχολάσαι, καὶ ἐν αὐτῷ κατορθωθῆναι, καὶ τῷ ἐπιθυμουμένῳ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας δι' αὐτοῦ προσορμίσαι καταντήματι. Ἐπειδὴ οὖν τοῦτον εἶναι τὸν νόμον τοῦ πνεύματος· ὁ θεὸς Ἰάκωβος πρὸς αὐτῆς ἐπακήκοε τῆς ἀληθείας, οὐκ ἀπεκναίσθη τὴν ἀκοήν· οὐκ ἐδαρύνθη τὴν καρδίαν· οὐ πρὸς τὸ ὕψος ἰλιγγίασε τῆς ἐντολῆς· ἐμφύτῳ δὲ πόθῳ πρὸς τὸν ἐντελλόμενον τὰ σωτήρια ἀναπτερωθείς ἐξίσταται μὲν εὐθὺς παντὸς κτήματος καὶ χρήματος, ὅτα τούτῳ προσῇ· ἐξίσταται δὲ οἰκείων, γονέων, ἀδελφῶν, συγγενῶν, φίλων, καὶ πάντων ὅσοι τούτῳ κατὰ σῶμα προσήκοντες· καὶ τέλος, τὴν ἑαυτοῦ ἀπληρημένην ψυχὴν, καὶ παντὸς χαμαιζήλου καὶ πεζίου θελήματος ἀλλοτριούμενος, μόνον ἀνέπνει τὸν Ἰησοῦν, μόνον ἐξῆ τὸν Ἰησοῦν. Πρὸς Χριστὸν μόνον ἀπληρώρητο, πρὸς Χριστὸν ἀντετίεινε τὸν νοῦν. Ὅλος ἐπίστραπτο πρὸς Χριστόν· αὐτοῦ ὅλος ἦν, καὶ οὐχ ἑαυτοῦ. Αὐτὸν εἶχε Θεόν, Κύριον, διδάσκαλον, βασιλέα, ποιμένα, Πατέρα, Σωτήρα καὶ καθηγμένον. Αὐτὸν τῆς οἰκείας ἐπίστεως ψυχῆς εἶναι φῶς καὶ ζωὴν, ἀγίασμον καὶ ἀπολύτρωσιν, σωτηρίαν καὶ δικαίωσιν. Αὐτὸν εἶχεν ἔξουσίαν καὶ κεφαλὴν· ὅθεν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ διηνεκῶς ἐν αὐτῷ. Νοερώς γὰρ αὐτὸν καὶ ἀδίαλειπτως ἐνυπερίεστο. Τοῦτο γὰρ εἶμαι καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν παραδελούον, τοῦ σοφοῦ, λέγοντα, τοῦς ὀφθαλμοὺς εἶναι ἐν τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, τὸν ἀφρονὰ ἐξ ἀπορεύσθαι ἐν σκοτίᾳ.

Ὡςπερ οὖν τῶν σωμάτων τὰ διαφανέστατα, ὅλα δι' ὅλου τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, αὐτὰ τε κατὰ βάθος πληρούμενα, καὶ τοῖς πλησίον μεταδιδούσι τοῦ φωτισμοῦ, οὕτω καὶ αὐτός, ὃ θεόπαις, ταῖς ἀκτίσι τοῦ νοητοῦ τῆς δικαιοσύνης· Ἠλίου προσεσχηκώς, καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος ὅλος δι' ὅλου πλησθεὶς, καὶ διειδεδάτη διανοίᾳ κατὰ βάθος, ὅλον τὸ θαρραλὸν φέγγος σημειωθείς, καὶ αὐτόχρομα φῶς κατὰ μέθεξιν ὑπερφῶς γεγονώς, πᾶσιν ἔθνεσι ἐχρημάτισας φωτισμός.

Τοῖνον μακαρίζω σου τὸ σῶμα, τὸ ἱερὸν σκήνωμα δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἀγιότευκτον ἀγιαστήριον (25) τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος ὄργανον πναρμόνιον καθεστώς. Ὑμῶ τὴν ψυχὴν, ἐν ᾗ εὐδόκησεν ὁ Πατήρ, ἣν ἡρέτισεν ὁ Μονογενής, ἐφ' ᾗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον θαυμαστῶς ἐπανεπαύσατο. Δοξάζω τὸν πολύφωτον, τὸν πανθέωρον (26), τὸν οὐράνιον νοῦν· τὸν τῆς ὑπεραγνώστου καὶ ὑπερφανούς

A discipuli vero lex habebatur, omnem quæ exterius comes venit abnegare bonorum copiam; omnemque eorum qui sanguinis necessitudine conjuncti sunt, abnegare amicitiam; ad hæc vero ipsam etiam animi propriam abdicare voluntatem. Sic enim vix quam maxime crebris laboribus, veraque rerum divinarum meditatione ac studio, Dei posse vacare voluntati, inque ea felici exitu enitere, ac desiderato occurso cælorum regnum obtinere. Hanc itaque Spiritus legem divinus Jacobus ex ipsa veritate cum audisset, non auditu offensus, non corde gravatus est, non mandati sublimitate animo illi hærente percussus; quin innato desiderio in eum prævolans, qui ea quæ salutis essent, præcipiebat, a cunctis statim quæ in censu ac numerato erant, abscedit: a necessariis, parentibus, fratribus, cognatis, amicis cunctisque illis qui ex genere quovis modo illum contingebant, sese abjungit: ipsa postremo anima abnegata, omnique humili ac vergente abdicata voluntate, unicum Jesum spirabat, Jesum unicum vivebat; in unum Christum suspensus, mente in Christum intentus, totus in Christum conversus erat: illius totus, non sui ipse erat: ipsum Deum Dominum, magistrum, regem, pastorem, Patrem, Salvatorem ac præceptorem habebat. Suæ eum credebat animæ lucem ac vitam, sanctificationem ac redemptionem, salutem ac justificationem. Ipsum potestatem et caput habebat; unde etiam in eo jugiter ipsius oculi erant²⁵: mentis enim præsentia indesinenter, ut in speculo, eum contuebatur. Idque ipsum arbitror Ecclesiastem innuere, cum ait: Sapiens oculi in capite ejus, insipiens autem ambulat in tenebris²⁷.

Quemadmodum igitur corpora longe pellucida, tota prorsus altoque sinu, solari radio plena, lucis fulgores etiam vicinis impartiant: sic tu quoque (Dei ipse oculis inspector) spiritualis justitiæ Solis radiis cum adhæsis, ejusque totus gratia prorsus confertus, limpidissimæque mente toto alte divino fulgore imbutus, luxque reipsa, eximia quadam participatione effectus esses, cunctis gentibus illuminatione audisti.

Beatum itaque prædico sacrum corpus tuum, Dei ac Patris gloriæ tabernaculum; Filii sacrosanctum sanctuarium²⁵, Spiritus sancti organum concinnissimum. Laudo animam ac cano, in qua Patri complacuit, quam elegit Unigenitus; in qua Spiritus sanctus mirabiliter requievit. Mentem celeberrime fulgoris copia undique lucidam, omnia continentem atque cælestem: animum supra quam ignota;

²⁵ I Cor. II, 10. ²⁷ Eccle. II, 14. ²⁸ Ephes. I, 17.

(25) Ἀγιότευκτον ἀγιαστήριον. Quasi sanctitate concretum ac fabricatum, totumque sanctum, ac quod reddebam, sacrosanctum sanctuarium; eadem forma est, νεότευκτος, recentis fabricæ, et similia. Sic τευκτός Hesych. et Suid. κατασκευαστός.

(26) Τὸν πολύφωτον, τὸν πανθέωρον. Nota hæc

voces compositionis, et quidem de mente, seu animo, dictæ. Alias τὸ πολύφωτον de candelabro, in quo sint multe lucernæ. Sic itaque mens πολύφωτος, quasi undique lucis fulgoribus micans, tota lucida, hincque adeo πανθέωρος, perspicacissima cunctaque intelligens, cum omnia manifestentur a luce.

omnemque lucis splendorem vincentis ac trine A
lucis summæ Deitatis contubernalem ac specta-
torem. Tuum præterea, ter beatissime, magnifico et
adorno et complector ac saluto spiritum⁹⁹, quod Do-
mino Spiritu affatim repletus, atque in eo mystice
renatus, spiritusque intelligens, sanctus pro gignen-
tis similitudine factus¹⁰⁰, in ipso ipsum supersubstan-
tialem supersubstantialiter agnovisti, uti et agnitus
es¹⁰¹: ac, qua illi necessitudine conjunctus es, uni-
versâ supergressus, mundoque superiorem statum
consecutus, divinoque affatim, nullo medio, fruens
colloquio, ad divinam paternamque mensam velut
charissimus filius admissus es¹⁰², cum eo qui primo
vereque atque natura Filius charissimus est, re-
cumbens¹⁰³.

Ac sicut pro ea, quæ in mortali prius corpore
communis cum illo vitæ ratio super terram fuit,
convalescens; ei contubernalis, omni modo cum
illo agens versansque ac ei assiduus, subli-
mumque secretorum dignus habitus, mirabilium
operum spectator sermonumque ac doctrinæ fide-
lissimus auditor, probrorumque et crucis ac salu-
tarium passionum socius, resurrectionisque atque
in cælum receptionis, divinissime Spiritus pari ac
Petrus Andreasque ac tonitruï Filii munere parti-
ceps exististi: sic rursus postea post longos
Evangelii labores, omnisque generis angustias et
ærumnas¹⁰⁴, post terra marique circuitus ac ja-
ctationes, Judæorum persecutiones, gentium insultus
et coitiones, injurias, verbera, impiorumque omnium
insidias: post denique crucem, ejus gratia qui
ipse actus in crucem est, terræ quidem in sanctifica-
tionem, sanctificato corpore derelicto, e terra vero
cum gloria angelisque stipantibus, spiritu ad Deum
assumptus, pureque cum Domino tuo, et Deo tuo, et
Rege tuo (o beatitatem! o jucunditatem!) ver-
sans, immortalis nullisque verbis explicabilis clari-
tatis compos, æternam cum illo vitam atque hono-
rem adeptus es¹⁰⁵.

⁹⁹ II Cor. III, 17. ¹⁰⁰ Sap. VII, 25. ¹⁰¹ I Cor. XIII, 12. ¹⁰² Luc. XXII, 30. ¹⁰³ Matth. III, 17; XVII, 5.
¹⁰⁴ Act. I, 4. ¹⁰⁵ Joan. XX, 28.

(27) Ὑπεραγῶντος καὶ τριφανοῦς θεαρχίας. Ambo
hæc opposita τῷ ὑπεραγῶντος. Hincque adeo
Deitas ὑπεράγῳστος, occultissima ignotissimaque,
quod eximia trinaque claritate ac splendore, vim
omnem intellectus creati superat, nec aliter quid
est sciri potest, quam in ipso ejus lumine, dante
ipsam potentiam videndi Deum quasi formalem, ac
elevantem, quod in creatura radicale activum ac
vitale est.

(28) Συναλιζόμενος, συνδιατώμενος. Alteram
altera voce Nicetas videtur exponere. Utraque enim
et congregationem seu contubernium, ac convi-
ctum communemque mensam sonat, quomodo vetus
interpr. convalescens, fereque Patres, Chrysost.
ad eum locum, et post eum Theophyl., συνυλάζε-
το, τούτῃ, κοινωνῶν ἄλλων καὶ κοινωνῶν τραπέ-
ζης, communi sale et mensa cum eis utens: ut nempe
per effectum comestionis, veritas patesceret carnis, ut
ait Greg. in hom. Sicque sæpius apud Lucam et
Joan. per comestionem comprobasse resurrectio-
nem suam Dominum legimus; Hieron ad Hedibiam
7, Hesych. in Levit. VIII, etc. Meritoque Zuger,

τε καὶ τριφανοῦς θεαρχίας (27) ὑψηλότερον ἐμιλητὴν
καὶ θεωρητὴν. Μεγαλύνω σου πρὸς τοῦτοις, ὡ τρι-
μαχαριώτατε, καὶ προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τὸ
πνεῦμα, ὅτι τοῦ Κυρίου Πνεύματος κατακάρως ἀνα-
πλησθεὶς, καὶ ἐν αὐτῷ μυστικῶς ἀνατεχθεὶς, καὶ
πνεῦμα ῥοσφὸν ἁγίων κατὰ τὴν ὁμολοσίαν τοῦ γε-
γεννηχότος γεγεννημένος, ἐν αὐτῷ τὸν ὑπερούσιον
ὑπερουσίως ἐπέγνως, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθης· καὶ
τῇ πρὸς αὐτὸν οἰκειότητι, τῶν ὅλων ὑπερναδὰς, καὶ
τῆς ὑπερκοσμίου καταστάσεως ἀξιούμενος, καὶ τῆς
θεαρχικῆς ὁμιλίας ἀμέσως ἐμπορούμενος, τῆς
Δεσποτικῆς τραπέζης ὡς ἀγαπητὸς Υἱὸς κατηξιώ-
θης καὶ πατρικῆς. μετὰ τοῦ πρώτως καὶ ὄντως ἀγα-
πητοῦ καὶ φύσει κατακλινόμενος Υἱοῦ.

Καὶ ὡς περ κατὰ τὴν ἐν τῷ θνητῷ σώματι συν-
αναστροφὴν πρότερον ἐπὶ γῆς συναλιζόμενος, συν-
διαιτώμενος (28), καὶ πάντα τρόπον συνδιαίγων αὐτῷ
καὶ συνῶν, καὶ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων καταξιού-
μενος, τῶν θαυμασίων ἔργων ἦσθα θεωρητὴς, καὶ
τῶν λόγων πιστότατος ἀκροατῆς, καὶ τῶν ὀνειδισμῶν
καὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν σωτηρίων παθῶν κοινωνὸς,
καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως, καὶ τοῦ
θεαρχικωτάτου Πνεύματος μέτοχος Ἰσα Πέτρου καὶ
Ἀνδρέου, καὶ τῶν τῆς βροντῆς κεχηρημάτικας οὐλῶν
οὕτως ὑπερὸν πάλιν μετὰ τοὺς μακροὺς ὑπὲρ Εὐαγ-
γελίου πόρους, μετὰ τὰς παντοδαπὰς ἀγωνίας καὶ
ταλαιπωρίας, μετὰ τὰς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν
περιόδους καὶ περιφορὰς, τὰς τῶν Ἰουδαίων διώξεις,
τὰς τῶν ἔθνων ἐπανάστασεις, τὰς ἐπηρείαις, τὰς
αἰχίας, καὶ πάσας τῶν εὐσεβῶν τὰς ἐπιβουλὰς· καὶ
μετὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἱσταυρωμένου σταυρῶν, τῇ γῇ
μὲν ἁγιασμὸν τὸ ἁγιασμένον σῶμα λιπῶν τῷ πνεύ-
ματι δὲ γῆθεν ἀναληφθεὶς, μετὰ δόξης καὶ δορυ-
φορίας ἀγγέλων πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀχραιφνῶς τῷ
Κυρίῳ σου καὶ Θεῷ σου καὶ Βασιλεῖ σου (ὡ τῆς
μακαριότητος! ὡ τῆς τερπνότητος!) προσωμνητικῶς,
τῆς ἀκηράτου καὶ ἀφράστου δόξης ἐντὸς, καὶ τῆς
αἰωνίου μετ' αὐτοῦ κατηξιώθης ζωῆς καὶ τιμῆς.

multis fratrum hac parte modestior, quorum nobis
auctoritas, inquit, pluris esse debet quam recentio-
rum, Erasmi scilicet, Grotii, etc. Sic quoque inter-
pretes Syriac., cumque comedisset cum eis panem,
Æthiop., et prandens cum eis. Durius Arab. nec sat-
tis perspecta vi Græcæ vocis, cum se congregasset.
Sane cum voces rebus servire debeant, possitque
illa vox de communi usu sibi et potus intelligi, qui
fere comes esset ejus quasi contubernii quod Do-
minus cum suis habebat per dies quadraginta suæ
resurrectionis, subinde illis apparens, ac vel in eam
rem eos congregans, vel illis congregatis sese in-
ferens, ut sæpius legimus in sacris Evangeliiis (maxi-
moque argumento erat ejus suscitata carnis, ut et
Petrus id potissimum attulerit Act. x, 41: Dedit cum
manifestum fieri, testibus præordinatis a Deo; nobis
qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam
resurrexit a mortuis), optime veteres sic expresse-
runt et reddiderunt; a quibus religio est discedere,
ut sibi placentes Græci sermonis peritiam aliqua
grammaticos sequamur magis quam theologos.

Ἄλλὰ γὰρ ἔλαθεν ὁ λόγος, ὥσπερ ἵππος ὠκύτατος ἂν ἀναβάτην συνηρπακῶς · καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων ὑπαγορευῶν τοὺς στεφάνους. Ἄλλὰ μὴ θαυμάσητε τῆς ταχύτητος. Τρόπον γὰρ ἀστραπῆς ἐξάπινα τὴν οἰκουμένην περιαιγαζούσης ὅλην, καὶ πρὸς αὐτὴν θάλλον ἀνακαμπτούσης λόγου, οὕτως ἡ ἀποστολικὴ χάρις, ἀθρόως τὰς τῶν ἔθνων καρδίας περιλάμπουσα, καὶ ἀχρόνως τὴν αὐτῆς δύναμιν ἀπαστράπτουσα, τρόπον τινὰ αὐτῆς τε ἔξω γίνεται, καὶ εἰς αὐτὴν αὖθις ἀνακύπτει. Καθὼς οὖν οἷός τε ἐστὶ, καὶ ὁ περὶ τῶν θείων λόγος, τῇ τῶν ὑμνουμένων ὑπ' αὐτοῦ πραγμάτων ἐξομοιοῦσθαι γοργότῃ, ἥτοι θεϊότητι πεिरᾶται · καὶ ὥσπερ αἱ ὁδοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐν θαλάσῃ, καὶ αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν ὕδασι διὰ τὸ ἀκατάληπτον ὑμνῆνται πολλοῖς, καὶ τὰ ἔχνη οὐκ ἐπιγινώσκονται · οὕτω καὶ τῶν τῆς σοφίας τέκνων, τῶν πανολέων, λέγω, Χριστοῦ μαθητῶν, δυσθεώρητοι μὲν αἱ ὁδοί, ἀνεπίγνωστοί δὲ πρὸς ἀκρίδειαν αἱ πράξεις · καὶ πάντα νοῦν, καὶ πάντα λόγον ἀνθρώπινον αἱ τούτων ὑπερεκβαίνουσι μεγαλουργίαι.

Ὅθεν καὶ ἡμῖν ὁ λόγος τῷ τῆς ὑποθέσεως ἀνεφίκτηρ συσσελλόμενος, μακρὰν χαίρειν τῇ μακρηγορίᾳ φησίν. Ἄμμιον γὰρ, ὡς τὰ Ἀθῆναι φησιν, *θαλασσῶν*, ἢ ὑετοῦ σταγόνας, ἢ ἡμέρας αἰῶνος, *τίς ἐξαριθμήσει*; Ἀβυσσον δὲ θαυμάτων, καὶ τοῦ θεοπτικῶτάτου σοφίαν Ἰακώβου, διδασκαλίαν τε οὐρανίας, καὶ θεολογίας βυθοῦς, τίς ἐξιγνάνει; τίς τῶν δαιμόνων τὴν καθαίρεισιν καὶ ἀποδιώξιν, τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ νόσων τὴν ἱασιν καὶ ἀφαίρεισιν, τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, τῶν χυλῶν τὴν ἀνάρθρωσιν, τῶν τυφλῶν τὴν ἀνάβλεψιν, καὶ πάσης πηρώσεως σώματος τὰς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ θεραπείας ἀναγράφει; Τίς τὰς μακρὰς ὁδοπορίας, τὰς ἀκαταστασίας (29), τοὺς κινδύνους, τὰς πολυτρόπους ἐπαναστάσεις καὶ ἐπαγυγὰς τῶν Ἑλληνιστῶν; ὅσα ἐν Ἐλευθεροπόλει παρὰ τῶν τῆς ἀσεβείας ἀνέσχεν ὑπασιπτῶν · ὅσα ἐν Γάζῃ καὶ Τύρῳ, καὶ ταῖς ἐχομέναις τῶν ἀλλοφύλων κωμοπόλεσιν, ἐν αἷς ὁ τρισμακαρυώτατος εὐηγγελίζετο τὸν Χριστόν; Τίς τὰ πλήθη τῶν δι' αὐτοῦ Χριστῷ προσαγομένων, καὶ ὕδατι καὶ Πνεύματι καθαιρουμένων καὶ φωτιζομένων · καὶ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἱερῶν καθισταμένων καὶ ἀρχιερέων εἰς ἐκκλησίας τῷ Ὑπεραγίῳ καταρτιζομένων; Τίς ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα τῆς ἀληθογνώστιας ἥτοι θεοσεβείας ῥήματα καὶ πράγματα διασαφῆσαι λόγος; Οὐδὲ μὲν ἡμέρας ἀποστολικῆν θεολογίαν καὶ πρᾶξιν θεοτελῆ δύναται ἂν λόγος, εἰς ἀκρίδειαν διειπεῖν, μὴ ὅτι γε πάντα καθεξῆς ὁμνῆσαι, ὅσα μακροῖς ἔτεσιν ἐν τῷ Παρακλήτῳ κατεργάσατο.

²⁹ Psal. LXVI, 20. ³⁰ Eccl. I, 2.

(29) *Τῆς ἀκαταστασίας*. Alius usus hujus vocis, Paulo I Cor. XIV, 33: Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Vulg. *Non est dissensionis Deus, sed pacis*. Erasm. *confusionis auctor*, turbationis, perturbati ordinis. II Cor. XII, 20, ἀκαταστασίαι, *seditiones*, quod etiam Erasm. reddit. Hic magis, vagis sedibus jactationes, cum propter pericula uno loco consistere Christi discipulis non li-

Enimvero equi instar perniciosissimi imprudens oratio longe sessorem corripuit; ac ante certamina, coronas edisserit. Ne vos tamen celeritatis admiratio teneat. Fulguris enim in morem, totum repente orbem circumfulgentis, atque in seipsum dicto citius recurrentis; sic apostolica gratia gentium repente circumlustrans pectora, momentoque vim suam effulgurans, tum extra se quodammodo exit, tum rursus in seipsam subsilit. Quoad ergo per facultatem licet et ipsa de divinis instituta oratio, rerum quas laudat incitationem ac vivacitatem (divinitatem scilicet) æmulari contendit. Ac sicut divinæ sapientiæ viæ in mari, ejusque semitæ in aquis, eo quod vulgo comprehendi non possint, laudantur, et vestigia non cognoscuntur: sic quoque filiorum sapientiæ (beatissimorum scilicet Christi discipulorum) viæ intellectu difficiles, ignotaque (quam ut exacte quis percipiat) actiones: illorum denique magnifica opera, omnem humanam orationem excedunt ac rationem ³⁰.

Quamobrem etiam nobis, præ argumenti dignitate, quam nemo facile assequi possit, ipsa se contrahens oratio, proluxæ loquacitati longum vale dicit. Arenam enim (ajunt divina oracula) *marium, aut pluviae guttas, vel dies sæculi, quis enumerabit* ³¹? Abyssum vero miraculorum, divinorumque scientia perspicacissimi Jacobi sapientiam, celestisque doctrinæ ac Theologiæ profunda, quis investigabit? profligationem dæmonum et expulsionem; humanarum passionum morborumque curationem ac amotionem; mortuorum suscitationem, claudorum firmatas bases, visum cæcis redditum, depulsam omnem Jesu nomine corporum labem, quis possit conscribere? Quis longa itinera, incertis sedibus locisque jactationes, pericula, Græcorum multiplices insultus et grassationes? quanta vir beatissimus Eleutheropoli ab impietatis defensoribus sustinuit; quanta Gazæ et Tyri, vicinisque alienigenarum urbibus atque oppidis, ubi is Christum prædicavit? Quis eorum multitudinem qui per eum Christo accedebant, atque aqua et Spiritu emundabantur ac illuminabantur; quique demum per sacerdotes et episcopos ab illo constitutos in Ecclesia, Deo qui omnem excedit sanctitatem, perficiebantur? Quis hæc atque his sequentia veræ scientiæ (id est, pietatis) verba factaque sermo queat explanare? Ne vel unius diei apostolicam prædicationem Deique munere perfectam actionem accurate possit oratio enarrare, nedum cuncta ordine, longa annorum serie illi in Paracleto gesta, laudare.

ceret, sed necesse esset ex alia in aliam fugere civitatem, quæ ipsa fuga et jactatio in Evangelii rem maximam cedebat, dum per eam ubique Christus annuntiabatur. Sic ἀκατάστατος, certo in loco seu statu non consistens. Eleutheropolis ad Palestinam spectat, aliæque urbes hic memoratæ, post quas Jacobus in Ægyptum profectus, in ejus urbe Ostracina martyrio functus est.

Verum his quidem, ei qui cuncta operatur ac novit, dimissis, tuam illam (ter beatissime) crucem celebros. Hanc enim pulcherrimam longe productis laboribus tuis ac certaminibus, coronidem imposuisti. Crucem celebros, in qua venerandis sacrisque manibus extensis, Deum tuum ac Dominum clarificasti. Crucem celebros ac laudo, quod tibi, e terra in cœlum recta transmittens, scala fixa sit: crucem nimirum, quæ igneo ipso curru perniciosus, flammeisque faculis velocius diviniusque majorem in modum e terra extulit, levemque volatu supercœlesti regi, admovit atque aptavit.

Etenim Ægyptum cum perrupisset, habitansque in talernaculis Cedar⁶⁴, longo tempore apud Ægyptios verus ipse Israelita, et apud gentem tenebris obsitam ipse illuminatus, incola fuisset, omnesque quos inter illos dignos invenerat, filios lucis ac diei fecisset, sic tandem pro omnibus crucem ascendit⁶⁵, in una quidem Ægypti urbi (Ostracina vocant) agnus immolatus, qui tamen provincialis atque urbibus passionibus suis Christum propitiatur. Nec tanquam grave aliquid pateretur, aut velut animi dolore excrucietur, illis indignatur, qui illi crucis auctores erant; sed ut magis beneficium ex illis consecutus, ita alloquebatur blandeque ardebat, rogans salutem prospicere, hortansque ab Ægyptio errore emergere, atque cœli terræque Dominum monens agnoscere.

Tanquam igitur accepti muneris gratiam rependens, quod hac quoque parte Christi palam similem eum effecissent; quod viam facilem, brevemque per crucem semitam ac commodum in cœlum iter ei muniebant, votis obsecrabat ac hortabatur ut omnes Christum cognoscerent: *Jesus scirent, verum illud Lumen, dulce, beatum, sanctum, intemeratum, intempore, nube non oblitum, nocte non interceptum, corpore non obductum, loco non circumscriptum; quod unum merito ambire ac exoptare operæ pretium est; unumque credere ac diligere; Lumen scilicet semper, totumque lucens; quod occasum nesciat, nec ulla extinguere injuria possit. Lumen istud Deum intelligerent, illius inardescerent cupiditate, ipsum divina omni actione, omnique lucidissima contemplatione exquirerent, ut quod vere sit, et ab eo qui vere est (Patre scilicet) tanquam radius ab æterno emanet. Hunc videlicet colendum in ut Spiritu Dei Verbum et Deum verum: venerationi habendam pariterque laudandam ejus in carne dispensationem; ejus scilicet ex Virgine natiuitatem, nostro jam ministerio, aiebat: Latius in vobis prædicatam: susceptam quoque illi*

⁶⁴ Psal. cxi. 4. ⁶⁵ I Thess. v, 5.

(30) *Ἀέφωτος κα. πανφωτος*. Voces novæ compositionis. theologicæ. *Lux semper lucens, ac tota lux*. Qua *ἀέφωτος*, lumen *ἄδυτον* est et *ἄσβεστον*, quod nunquam occidat aut extinguatur; qua vero *πάνφωτος*, in quo nulla tenebrae sint, I Joan. i, 5, secus ac in creatis, ubi lux quidem quod sunt ex Deo, cui Pater est luminum; at tenebræ, quod a se

A Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῷ τὰ πάντα καταργαζομένῳ καὶ εἰδότει παρὲς, ὁμνῶ σου, θεομακάριστε, τὸν σταυρὸν. Τοῦτον γὰρ καλλίστην ἐπέθηκες τοῖς μακροῖς σου πόνοις, καὶ ἀγωνίσμασι τὴν κορωνίδα. Ὑμῶν τὸν σταυρὸν, ᾧ τὰς τιμὰς χεῖρας καὶ ἱερὰς ἐκτετακώς, τὸν Θεὸν σου καὶ Κύριον ἐδόξασας. Ὑμῶν τὸν σταυρὸν, ὅτι σοι: κλῆμαξ ἀπὸ γῆς ἐπάγη πρὸς οὐρανὸν εὐθυθέως· ἀναπέμπουσα· ὅς καὶ ἄρματος πυρὸς θάπτον, καὶ φλογερῶν ὀχημάτων ὀξύτερον καὶ ἐνθεώτερον, σφόδρα μὲν ἐπῆρε τῆς γῆς, ὑψηλέμετον δὲ σε φερόμενον τῷ Ὑπερουρανίῳ προσεπέλασε καὶ προσήρμοσεν.

B Καὶ γὰρ τὴν Αἰγύπτῳ ἐπιὼν, καὶ τὰ σκηνώματα κατασκηνώσας Κηδάρ, καὶ ἐπὶ πολλὴν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης, καὶ παρὰ τοῖς ἑσκατισμένοις ὁ πεφωτισμένος παρφοκῆκώς· καὶ ὅσους ἀξίους ἐν αὐτοῖς εὗρεν, υἱοὺς φωτὸς καὶ ἡμέρας ἐργασάμενος, οὕτως ὑπὲρ πάντων ἀνῆλθεν ἐπὶ σταυροῦ· ἐν μιᾷ μὲν τῶν κατ' Αἰγύπτῳ πόλεων (Ὀστρακίνη καλουμένη) ὡς ἀμνὸς καταθυόμενος· πάσαις δὲ χώραις καὶ πόλεσιν τοῖς οἰκείοις παθήμασιν εὐλατευόμενος τὸν Χριστόν· καὶ οὐχ ὡς δεινόν τι πάσχω, οὐδ' ὡς ἀλγυνόμενος τὴν ψυχὴν, ἐδυσχέρανε τοῖς σταυρωταῖς· ἀλλ' ὡς εὐεργετούμενος μᾶλλον αὐτοῖς προσελάλει, καὶ προσεμειδία, σωθῆναι παρακαλῶν· καὶ ἀνανεύσαι μὲν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀπάτης καὶ δεισιδαιμονίας παραινῶν τὸν τοῦ οὐρανοῦ δὲ καὶ τῆς γῆς Δεσπότην ἐπιγυνῶναι παρεγγυῶν.

C Χάριν οὖν ὥσπερ αὐτοῖς· ἧς εὐεργεσίας ἀποτινύς, ὅτι καθαρῶς αὐτὸν κἀν τούτῳ μιμητὴν ἀπεδείκνυσαν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι βῆσθην αὐτῷ καὶ ἐπιτομὸν οἶμον διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τρίβον εὐθετον ὡδοποιῶν πρὸς οὐρανὸν, παρεκάλει νοουθετῶν πάντας εἰδέναι Χριστόν. Εἰδέναι τὸν Ἰησοῦν, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ἡδὺ, τὸ μακάριον, τὸ ἀγιον, τὸ ἀχαρτον, τὸ ἀχρονον, τὸ νέφει μὴ κρατούμενον, τὸ νυκτεῖ μὴ διασκοπόμενον, τὸ σώματι μὴ ἐπιπροσθούμενον, τὸ τόπῳ μὴ περιειργόμενον, τὸ μόνον ἄξιον τοῦ ζηλοῦσθαι καὶ ποθεῖσθαι· τὸ μόνον ἄξιον τοῦ πιστεῦσθαι καὶ ἀγαπᾶσθαι· τὸ ἀέφωτον καὶ πάνφωτον (30)· τὸ ἄδυτον καὶ ἄσβεστον φῶς. Τοῦτο Θεὸν εἰδέναι, τοῦτο ἐπλεεσθαι, τοῦτο ζητεῖν διὰ πάσης πρᾶξεως (31) θεοτελοῦς, διὰ πάσης θεωρίας ὑπερφραοῦς, ὡς ὅντως ὅν, καὶ ἐκ τοῦ ὄντως ὄντος ἀνδρῶς ἀπαυγαζόμενον Πατρός. Τοῦτον δεῖ σέδεσθαι ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ὡς Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἀληθῆ· ἐβλάβεσθαι δὲ καὶ ὑμνεῖν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνσάρκωσιν οἰκονομίαν, τὴν ἐκ Παρθένου φημι γέννησιν, τὴν δι' ἡμῶν, ἐν ὑμῖν ἤδη πλατύτερον κα-

existant.

(31) *Θεοτελοῦς πρᾶξεως*. Quasi, quæ divino munere consummationem habeat: quæ vox Nicetæ frequens, ipsa elegans et theologica: ut et quæ sequitur, *ὑπερφραοῦς θεωρίας*. Hujusmodi contemplatio, quæ omnem vincat lucis fulgorem.

κηρυγμένην· καὶ τὴν σταύρωσιν ὁμολογεῖν, καὶ τὴν ἀνάστασιν δοξολογεῖν, καὶ τὴν ἀνάληψιν προσκυνεῖν, ὡς τῆς ἄκρας αὐτοῦ φιλελευθέριας καὶ δυνάμειος γνωρίσματα ὡς σωτηρίας μὲν καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενα τοῖς ἐν πίστει καταδεχομένοις· κατακρίσεως δὲ καὶ κολάσεως τοῖς ἀπίστοις γερησόμενα.

Παρήγγελλε δὲ μηκέτι τῶν ζώων τὰ εὐπρεπῆ δόξαντα θεοποιεῖν· κτηνῶδες γὰρ καὶ ἄλογον κομιδῇ· μὴδ' ἀψύχους μορφᾶς ὅλως ἀνθρώπων ἢ θηρίων προσείχον τὸν νοῦν· ἀναίσθητον γὰρ καὶ σφόδρα ψυχρῶδες τε καὶ παχὺ· ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πάθει τῆς φύξεως, ἐπιθυμίᾳ, φημί, καὶ θυμῷ προστετηκέναι περιπαθῶς· μηδὲ δι' ὑπερβολὴν φιληδονίας, τοῖς ἀπὸ τῆς ὕλης αὐτὰ δολεάσμασιν ὡς ὑπεκκαύμασιν ἐκπυρούστας θεοποιεῖν. Ἄτοπον γὰρ καὶ ἐπεικῶς Αἰγύπτιον καὶ δαιμόνιον· Σώφροτι δὲ λογισμῷ πρὸς τὸν εἰς ὧμᾶς εὐαγγελισθέντα Λόγον ἀναγόμενοι, καὶ τῷ αὐτοῦ λόγῳ καὶ νόμῳ τυπούμενοι, οὕτως ἂν τῆς ἐπηγγελμένης ἐπιλαβέσθαι δυνήσεσθε ζωῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

aiebat, ad eum qui ad vos prædicatus est, Sermonem subvehi, illiusque doctrina ac lege imbui contigerit, vitam promissam nancisci licebit, in Christo Jesu. Amen.

Τοιαύταις τῶν λόγων ὁμιλίαις ὁ ἀξιοθαυμαστότατος ἀνθρώπος ἐμφιλοσοφῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπὶ πολὺ στηρίζων τοὺς παρεστῶτας ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἐπ' αὐτῷ μὲν ἀνιωμένους, ταῖς ἐμφιλοσόφοις παραμυθούμενος θεηγορίας· τῶν ἐσταυρωκῶτων δὲ κατευμεγεθῶν ὡς εὐεργετῆιν, ἀλλ' οὐ δυναμένων λυπεῖν. Εἰτα, τῶν μὲν ἀποσιωπησάμενος, ἡσυχῇ δὲ τῷ Κυρίῳ ἐφομολογούμενος, ἐξεδήμει μὲν ἐπιδόξως τοῦ σώματος, καὶ μάλα προσηνῶς καὶ ἡδέως ἀπολυόμενος· ἐνεδήμει δὲ ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως ἤχου ἑορταζόντων, πρὸς τὸν ὑπερουσίως ἀναλαβανόμενον· σὲ μετὰ χαρὰς ἀνεκλάητου καὶ δεδοξασμένης εἰσηλθὲς Χριστόν.

Χαῖρε τοίνυν, ὦ μάκαρ Ἰάκωβε, καὶ ἄριστε τοῦ Λόγου καὶ ἀοιδίμε μαθητά. Καὶ γὰρ χαίρεις ὄντως, ὡς τῆς ἀδιαδόχου καὶ ἀληθινῆς καὶ μυστικῆς ἐργονος χαρὰς· ὡς τῶν ἔργων Θεοῦ καὶ λόγων ἱεροφάντης, καὶ ἱερουργός καὶ μυσταγωγός· ὡς τῆς τιμᾶς καὶ ἱερᾶς καὶ σεπτῆς δωδεκάδος τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων συμπληρωτής.

Χαῖρε, ὅτι, υἱὸς ὢν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸς Θεοῦ οὐκ ἀκούσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ γενέσθαι κατηξίωσαι· τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ θέσει· καὶ τὸ μὲν, κατὰ τὴν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὁμοιότητα, τὸ δὲ ἐξαίρετον, μετὰ τῶν ὑπερτάτων τοῦ Λόγου κληρούμενος ὁπαδῶν.

Χαῖρε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Σὲ γὰρ, καθὼς ὁ μεγαλοφωνώτατος Ἡσαίας φησὶν, τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ Κύριος ἐξαποστέλλει, Τῇ ἡμέρᾳ, λέγων, ἐκείνη, ὅσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγυ-

A crucem confitendam, resurrectionemque laudibus prosequendam, atque ejus in cælum receptionem adorandam; tanquam nimirum summæ ipsius benignitatis ac potentiæ certa documenta: ut illis quidem qui fide suscipiant, salutem vitamque allatura; ut vero incredulis, judicii et condemnationis futura causa.

Admonebat autem id genus animalia, quæ decorum aliquid ac formosum habere videantur non amplius in deos consecranda. Rem enim valde pecuinam ac a ratione abhorrentem esse. Nullis prorsus inanimatis formis hominum aut bestiarum attendendum animum: id enim eorum esse qui humanitatis omni sensu careant, valdeque ex bestiarum indole crassumque. Quin nec affectibus animi (cupiditatis scilicet et iræ) libidinose adhærendum; nec committendum ut libidinis exsuperantia, terrenis illecebris tanquam incentivis succensos ejusmodi affectus ac perturbationes, deos faciamus. Quippe rem absurdam et plane Ægyptiacam demonumque propriam; sed dum sobrio mentis sensu,

Ejuscemodi fabulationibus, homo Jesu, admiratione dignissimus præclare philosophans, inque longas horas astantes e cruce confirmans; atque eos quidem, quos moleste habebat tui hæc supplicii immanitas, sapientissimis divinis prædicationibus consolans, eos vero qui in crucem sustulerant magnitudine animi superans, tanquam qui demereri, non injuriæ aliquid aut molestiæ inferre possent: tumque ab humano cessans colloquio, ac silentio Domino confitens, excedeabas gloriose e corpore⁴⁴, valde placida atque dulci resolutione, inque locum tabernaculi admirabilis commigrabas, usque ad domum Dei⁴⁵: atque in voce exultationis soni festum agentium, ad eum qui eximia quadam ratione assumeret, cum inenarrabili et glorificato gaudio ad Christum ingressus es⁴⁶.

Salve igitur ac gaude, beate Jacobe, præstantissime pariter atque inclyte Verbi discipule. Plane etenim gaudes, tanquam immortalis verique ac mystici gaudii proles, tanquam Dei operum sermonumque sacer interpres, ministerque ac doctor; tanquam qui venerabilem et sacrum colendumque compleas duodenarium sublimium apostolorum chorum.

Gaude quod, cum Filius hominis esses, nedum ut audires Dei Filius, sed ut etiam efficereris consecutus es; alterum quidem, natura; alterum vero, gratiæ munere: atque alterum, qua cunctis perinde hominibus similis es; alterum cum supremis nactus Verbi discipulis ac sectatoribus.

Ave sis, homo Dei. Te enim quemadmodum vocalissimus prophetarum Isaias ait, Dominus Ægyptiis mittit. In die illa, inquit, erit altare Domino in regione Ægypti, et mittet eis Dominus hominem, qui

⁴⁴ II Cor. v, 8. ⁴⁵ Psal. xli, 5. ⁴⁶ I Petr. i, 8.

*salvabit eos : et notus erit Dominus Ægyptiis : et vota
vovebunt Domino, et reddent* **.

Gaude quod et in te ut præstantissimo, ac velut qui ad præstantissimam Filii hæreditatem attingeres, juxta sacratissimum oraculum, funes ei ceciderunt; quicumque tandem hi intelligendi sint funes **.

Arbitror autem dilectionis Spiritus vincula, quibus te pariter ac reliquos spiritalis thalami filios constrictum traxit, necnon contubernalem et commensalem supremo atque mystico illo cœnaculo assumpsit, non aspectabili ratione, sed intelligibiliter; non temporanee, sed æternæ: non fluxæ causa voluptatis, sed stabilis gaudii: nec ejus gratia jucunditatis, quam humanus ipse animus sibi fingere possit; sed cujus neque oculus, nec unquam auris rei experimento sensum fecit, nec vero mortalis cujusquam mens intellexit **.

Gaude quod non sola gratia, sed ex mercede atque præmio (juxta scilicet prolixorum certaminum atque laborum pro victoria retributione) cœlorum regnum adeptus es; cunctisque divinis virtutibus, et cunctis veritatis et pietatis et justitiæ operibus; præterea vero etiam crucis supplicio similis Salvatori effectus, atque hinc majori fiducia atque favore auctus, pro Ecclesia ad Regem ac Deum intercedere sufficis. Licet etiam, ac facultas est, benignissime regalissimeque Dei Fili, tenuitatis nostræ meminisse, atque Dominum suppliciter rogare, ut nos quoque, Dominica digne voluntate institutis vitæ rationibus, vestræ partis efficiamur, ac cœlestibus Dei bonis una Vobiscum perfrui mereamur; in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas et honor atque adoratio, una cum æterno Patre ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO IX.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli, Philippi.

Haurite aquam in gaudio e fontibus salutaris **, nobis exclamat prophetarum vocalissimus. Quosnam

** Isa. xix, 19. ** Psal. xv, 6. ** I Cor. ii, 9. ** Isa. xii, 3.

32) Fecit ὁμωνύμια Philippi diaconi, unius esse septem diaconis. viri ex ipsa Lucæ historia clarissimi, cum Philippo uno ex duodecim primique ordinis apostolo, ut veterum simplicitate res illorum confunderentur; ac quæ sunt diaconi, apostolo tribuerentur, vicissimque, ea præsertim ratione quod et apostoli nomen veterum usu illis commune. Perinde enim apostolos dici invenias, qui secundi ordinis discipuli essent, ac qui primi; maxime vero qui in illis præstarent Evangelii functione, in quibus nobilissimus Philippus diaconus: hinc κατ' ἐξοχὴν ac singulari excellentia prædicandi Evangelii, εὐαγγελιστὴς dictus. Act. xxi, 8. ac si Prædicatorem absolute dicas: quod ipsum apostolicæ Sedis indulgentia nobis additum nomen; atque utinam (S. P. Dominici, aliorumque in ordine insignium εὐαγγελιστῶν et prædicatorum spiritu vere

Α πάλιν· καὶ ἀποστείλει αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον, ὃς σώσει αὐτούς· καὶ γνωστὸς ἔσται Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις· καὶ εὐξοῦνται εὐχὰς τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποδώσουσιν·

Χαῖρε, ὅτι καὶ ἐν σοὶ ὡς κρατίστῳ, καὶ ὡς μερίδι τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κρατίστης κληρονομίας καθιστῶντι, τὰ σχοινία, κατὰ τὸ ἱερῶτατον λόγιον, ἐπέπασεν αὐτῷ· ὅτινα δὴ ταῦτα νοητέον σχοινία· ὅμαι δὲ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τοὺς δεσμούς, οἷς καὶ σὲ, μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ νοητοῦ νομφώνος υἱῶν, ἀναδυσάμενος συνανειλικυσεν· ὁμέστιόν τε καὶ ὁμοτράπεζον κατὰ τὴν ὑπερτάτην καὶ μυστικὴν ἀνέλαβε παστάδα· οὐκ αἰσθητῶς, ἀλλὰ νοητῶς· οὐ προσκαίρους, ἀλλ' αἰωνίους· οὐδὲ βεούσης ἡδονῆς, ἀλλὰ μενούσης χαρᾶς· οὐκ εὐφροσύνης χάριν, οἷας ἂν καὶ ἀνθρώπινος ἀναπλάσαι λογισμὸς, ἀλλ' ἥ· οὔτε ὅψις, οὔτε ἀκοή ποτε τῆς πείρας ἐπὶ ἡσθετο, οὔτ' οὖν διάνοια ἐνενοήθη βροτοῦ.

Χαῖρε, ὅτι οὐ χάριν μόνον, ἀλλὰ καὶ μισθόν, εἴ· ὅν ἐπαθλον ἀξιώνικον τῶν μακρῶν ἀγώνων καὶ πόνων, τὴν οὐράνιον βασιλείαν ἀπηνέγκω· καὶ πάσαις Θεοῦ ἀρεταῖς, καὶ πᾶσιν ἔργοις ἀληθείας καὶ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν σταύρωσιν ἐξωμωμένοις τῷ Σωτῆρι, καὶ διὰ ταῦτα παρρησίας πλεονος ἤξιωμένοις, ἱκανῶς ἔχεις ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῷ Βασιλεῖ ἐντυγχάνειν καὶ Θεῷ ἱκανῶς ἔχεις, ὡ φιλαγαθώτατε καὶ βασιλικώτατε τοῦ Θεοῦ παῖ, καὶ τῆς ἡμετέρας μεμνησθαι μετρίότητος, καὶ ἐντεῦξιν ἱκετήριον τῷ Δεσποτῇ προσαγαγεῖν· ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς ἀξίως τοῦ Δεσποτικοῦ θελήματος πολιτευσάμενοι, τῆς ὁμετέρας γεννώμεθα μερίδος, καὶ τῶν οὐρανίων σὺν ὁμῖν ἀπολαύσαι καταξωθώμεν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Φίλιππον (32).

Ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν Σωτηρίου, ὃ τῶν προφητῶν μεγαλοφρονότατος

D apostolico apostolorum successoribus ipsa arrepti instituti professione adjutores, vera ipsi successionem) rem impleamus. Habuisse Philippum unum et septem filias quatuor virgines, quæ prophetarent Cæsareæ in Palestina, auctor est Lucas Act. xxi citato: ipsumque hoc de diacono sive evangelista dictum, traxisse videntur Clem. et Polycrat. ad Philippum apostolum ex duodecim. Euseb. l. iii, c. 39. Clementem refert in hæc verba apostolos recensentem, qui uxores habuissent, propter illos qui nuptias repudiarent. Ἡ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἀποδοκιμάσουσι; Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαυδοποίησαντο. Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδράσιν ἐξέδωκε. Καὶ ὅγε Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἐν τινὶ ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεύσαι σύζυγον, ἣν οὐ περιεκόμισε, διὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας εὐσταλές. Ἄν forte etiam apostolos reprobandum? Petrus enim ei

ἡμῖν ἐμβόη. Τίνας δὲ λέγων τοῦ Σωτηρίου πηγὰς, ἢ τοὺς δώδεκα τοῦ Σωτῆρος μαθητάς, οὓς κάλειται

A vero dicit salutaris fontes, nisi Salvatoris duodecim discipulos : quos ipsos duodecim illi in deserto

Philippus liberos susceperunt. Philippus etiam filias viris collocavit. Paulus quoque in quadam epistola, suam ipsius conjugem compellare non vetetur. Quam tamen ideo minime circumduxit, ut expeditor ministerium suum expleret. De Pauli conjugio perinde astipulatur Methodius Martyr in Symposio; nec defunctorie ex ipsis Pauli verbis videtur conficere. Card. Baron. an. 58, n. 115, de hac Clementis auctoritate : Quod autem tradit Clemens Alexandrinus, Philippum filias suas nuptui dedisse, non de Philippo diacono manifestum est loqui, sed de Philippo apostolo : nam adversus eos agens, qui nuptias improbant, etc. Mihi tamen nihil inde conficitur, ut necessario loqui putem Clementem de Philippo uno de duodecim; quod apostoli nomen ita commune erat, illis praesertim qui inter discipulos secundi ordinis quasi coryphaei erant, summisque ipsis apostolis pene conserti, cujusmodi erat Jacobus frater Domini, Hierosolymorum antistes, quem sic Paulus absolute apostolum dicit, atque neminem praeterea apostolorum vidisse Hierosolymis, nisi Jacobum fratrem Domini. Erat magni ponderis ad nuptias astruendas Philippi diaconi et Evangelistae exemplum et auctoritas, quod praesertim ejus cum laude nuptiarum et filiarum in Scriptura mentio exstaret; ut et Petri et ipsius Pauli, juxta quod veteres illi intellexerunt. De Polycrate major est difficultas, cujus semel et iterum ab Eusebio refertur auctoritas : l. iii, 31 et l. v, c. 24, quo utroque loco in vulgatis Eusebii, Φιλιππον τὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Ut nulla expositio satisfacere videatur, ne Philippum, cujus filiae memorentur, existimaverit primi ordinis apostolum, Christoph. tamen utroque loco, Philippum dico, unum e septem diaconis. Ubi Hent. Vales. : Christophorus hoc loco nequaquam boni interpretis officio functus est, qui pro Philippo uno ex duodecim apostolis, Philippum unum ex septem diaconis substituit. Utroque loco margini ascriptum Φιλιππος εἰς τῶν ἐπὶ διακόνων, undecunque tandem vel Genevenses vel ipse Christophorus eam emendationem habuerint; atque utinam ex cod. ipsa antiquitate probato. Hieron. perinde in Polycrate τῶν δώδεκα ἀποστόλων legit. Verum Rufinus, priore quidem loco, Dico autem de Philippo, qui fuit unus ex apostolis, qui dormivit apud Hieropolem, absque illa voce τῶν δώδεκα, ex duodecim; cui proinde vel defuerit, vel illi glossema temere insertum textui, ac Scripturae adversum, cujus auctoritate niti videatur Polycrates in Philippi filibus, existimata sit. Altero vero, in quibus est Philippus evangelista, qui dormivit apud Hieropolim. Quae ipsa Christophoroni emendatio est; nec plagiarius videri facile Rufinus possit, qui alterum pro altero substituerit. Facilius fuit obrepere Hieronymo, qui non Eusebii interpretem agebat, sed ex ejus Historia, prout memoriae succurrebat, Catalogum suum texebat; in quolibet non ubique assecutum esse Eusebium vellemque ut Valesius Rufini auctoritatem vexasset, non uni Christophorono detraxisset. Eusebius c. illo 31, l. iii, relato ex Caeii dialogo consentaneae superioribus de Philippi et filiarum Hierapoli Asiae civitate exitu, ubi earum et patris sepulcrum visitur, subdit ex Luca in Actibus apostolorum de filiabus Philippi evangelistae apud Caesarem Judaeae unius e septem; quasi sentiat, ac existimet, eas auctoritates consentaneae Scripturae non nisi de Philippo, uno e septem ac diacono, intelligendas esse; ejusque unius exstare apud veteres ipsamque Scripturam, nuptiarum certum monumentum; nullius praeterea apostolorum, excepto Petro, ut sensit Hier. contra Jovinian., vel etiam Paulo, in sententia eorum qui locos Scripturae de ejus conjugio exponunt. Quatuor Philippi filias, et quidem virgines ac prophetides habet

sacer textus : Polycrates trium duntaxat meminit, earum nimirum quae in Asia quieverunt, cujus in ea Christianitatis refert στοιχεῖα, lumina, primaque quasi sidera : duae scilicet Hierapoli, quae virgines permansere; tertia Ephesi quam et pater viro locaverit, ut auctor est Clemens, nulla cum sacro textu contrarietate; in quo sic virgines dicuntur, ut non sit necesse Deo sacras intelligere; vel quibus interdictum nuptiis esset. Tertiae illius memoriam recolunt Graeci die 4 Sept. et Ermionem vocant, quae vere divino Spiritu vitam instituerit, ut auctor est Polycrates, innumerisque clara miraculis et sanationibus, egregio martyrio consummata sit Adriano imperatore, ut multis ibi Graeci. Adjungunt Eutychidem quasi sororem Menae, de qua tamen nihil addunt. Graeci in Menaeis 11 Oct. festum celebrant, τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Φιλίππου ἐνὸς τῶν ἐπὶ διακόνων, cujus filias dicunt, ac Tralli in Asia, aut procul Epheso, ad Dominum emigrasse aiunt, nulla martyrii facta mentione : Philippi vero apostoli ex duodecim, natale consignatum habent 14 Novemb., ubi nihil de ejus filiabus. sed ea solum quae stylo exornat hic Nicetas, vel etiam Metaphr. de ejus Hierapoli in Asia cum Bartholomaeo agone et consummatione. Quodque duae Philippi diaconi filiae virgines ibidem quieverint et sepultae sint, crediderint forte veterum quidam filias esse ipsius Philippi apostoli ex duodecim, dixeruntque hinc inde prope patrem sepultas esse; quod, ut ita existimemus, nihil cogit. Certe ex sanctae Ermiones et sororis actis illic relatis, liquet in Asiam concessisse, non patris adeundi causa, sed Joannis Theologi, quod idem Magdalene contigit, ut ex sincerioribus veterum monumentis liquet : ex illis nimirum quae de illa graviter scriptis Modestus Hierosolymorum antistes Photii text. cclxxv. orat. De mulieribus unguentiferis : quem ejus locum miror viro pio, erudito atque litterarum amanti obrepisse ut nudius tertius ad sanctam Deiparam traheret; quasi illa sit Maria Magdalena virgo ac martyr quae sic Joannis studiosa Ephesi quieverit, illuc Joannem secuta : et quasi Modesti locus hic obstat Juvenalis item Hierosolymitani antistitis verbis, quibus ad Pulcheriam Augustam testatus est Hierosolymis quievisse, ejusque corpus translatum esse; quod et pluribus expressit Damascenus Orat. 2 De dormitione sanctae Mariae, quasi ex historia Euthymica, valde mihi suspecta, et quae omnibus apocryphis addat illud de Thoma desiderato in transitu et exsequiis sanctae Mariae, cum quasi ex nube divinitus omnes apostoli praesto fuissent ac advenissent, ut funus illud et exsequia honestarent. Siquidem enim humana industria (etsi a Deo moniti) iter confescissent, esset aliqua ratio traditoris illius adventus Thomae, et post triduum a sepulto Mariae corpore, quod in locis remotioribus praedicationis munus obiret, et apud Indos : quod autem ita miraculo fit, ut vult illa historia, nullas ex locorum distantia patitur istiusmodi moras; ac liquet plane istud de Thoma confictum, ex eo quod Joan. xx abfuisse scribitur, cum Dominus ipsa die Resurrectionis sero apostolis apparuit. Nihil ejusmodi quoque nobis exstant apocryphi Ἰωάννου τοῦ Πλόγου, Melitonis, Joannis Thessalonicensis, quae omnia vulgare licuit, sed non libuit, excepto Melitone, quod jam vulgatus esset, et cui viderer medicinae aliquid posse facere, aut ab eo ejusque furfuribus lectori cavere. Andreas Cretensis archiepiscopus, ipse Hierosolymis educatus ejusque urbis clero clarus, paulo Damasceno antiquior, et qui primus hanc materiam recte tractasse scribitur ab auctoribus mihi in Bibl. conc. prolatis, diligenter rimatus antiqua monumenta, nullam in eis Euthymiacam Historiam offendit, aut dignam putavit, cui assumptae Mariae

palam designaverunt fontes, ad quos pridem Israel castrametatus est, cum Pharaonem atque Ægyptum fugisset⁷⁰. Hos quoque Israelis fontes dictos arbitror, ex quibus in Ecclesiis Deum benedicere jubet beatus David⁷¹. Nullis enim verbis explicabili mentis altitudine ac capacitate, ad fontanum ipsum unicunque spiritualium aquarum principium deducti, indeque jugiter in eos manans illuminatricis theologiæ fluentum suscipientes, atque eo affatim repleti, jugem omnibus sitientibus uberemque medelam scauriunt.

Ad tales igitur fontes aquarum desiderio feramur, cervorumque in morem ardentius siticulosi huncce laticem ineuntes atque gaudio haurientes⁷², nostrum ex illis desiderium impleamus⁷³. Ne tamen ingratissimis moribus ac brutorum similes, ingenui animi nulla probitate donum ejusmodi atque beneficium sumamus: sed repleti aqua viva⁷⁴, viventem hostiam sanctam, rationabile obsequium nostrum, honoris titulo illi rependamus⁷⁵; nempe continue (quos dixi) vitales benedicendo fontes; ac per illos, ad divinissimum illum unumque universorum fontem, laudem ferentes.

Natura quidem indivisus indissectusque sacratissimus duodenus apostolorum chorus; ac sicut unus Dominus, unaque fides et gloria et gratia illis inerat, sic et ipsi unum Christi corpus exstiterunt⁷⁶: sicque unius laus, communis universorum laudatio existit, quemadmodum etiam eadem pene omnes virtute claruerunt. Cum tamen cujusque seorsim sacram memoriam celebremus, ac velut diversis Christi membris, personales eorum proprietates distingua-

A σαφώς αἱ κατὰ τὴν ἱερὴν δόξαν προετίμων πηγὰς, αἷς ὁ Ἰσραὴλ πάλαι Φαραὼ καὶ τὴν Αἴγυπτον παρενέβαλεν ἐκφυγῶν. Τοὺτους ἡγοῦμαι καὶ πηγὰς εἰρηθεῖαι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξ ὧν ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεόν, ὁ μακάριος προτρέπει Δαβὶδ. Ἀφράστῳ γὰρ διανοίας βᾶθει, πρὸς αὐτὴν τῶν νοητῶν ὑδάτων τὴν πηγάν, καὶ μίαν ἀρχὴν ἀναστομούμενοι Χριστὸν, κάκειθεν ἀνεκλείπτως τὸ τῆς φωτιστικῆς θεολογίας ῥεῖθρον ἐπ' αὐτοὺς ἰδὼν ὑποδεχόμενοι καὶ πληρούμενοι, ἀέναντον τε πᾶσι καὶ ἀφρόνον λαμὰ τοῖς διψῶσιν ἀναδύζουσιν.

B Οὐκοῦν ἐπιποθήσωμεν ἐπὶ τὰς τοιαύτας τῶν ὑδάτων πηγὰς, καὶ κατὰ τὰς ἐλάφους, διψητικῶς σφόδρα τοῦτο τὸ νάμα μετιόντες, καὶ μετ' εὐφροσύνης ἀπαντλοῦντες, ἐξ αὐτοῦ τὴν ἡμῶν ἀποπληρώσωμεν ἐπιθυμίαν. Ἀλλὰ μὴ ἀχαρίστως τῆς δωρεᾶς, μηδὲ τρόπον ἀλόγων, ἀγνωμόνως τῆς τοιαύτης μετάσχωμεν εὐεργεσίας· πληρούμενοι δὲ τοῦ ζῶντος ὕδατος ζῶσαν θυσίαν, ἁγίαν, τὴν λογικὴν ἡμῶν λατρείαν, εἰς λόγον ἀποδῶμεν τιμῆς· προσεχῶς μὲν τὰς εἰρημένας ζωογόνους εὐλογούντες πηγὰς· δι' αὐτῶν δὲ τὴν ἀνέσιν πρὸς τὴν ζωαρχικωτάτην καὶ μίαν τῶν ὧν ἀναφέροντες πηγὴν.

C Ἀδιαίρετος μὲν οὖν κατὰ φύσιν καὶ ἄμικτος ἡ τῶν ἀποστόλων πανευαγγεῖς δωδεκάς· καὶ ὡς περ εἰς Κύριος, ἐν Πνεύμα, μία τε πίστις καὶ δόξα καὶ χάρις αὐτοῖς, οὕτως ἐν σῶμα Χριστοῦ περῆνασι καὶ αὐτοὶ, οὕτω καὶ ὁ τοῦ ὁσὸς ὕμνος, κοινὸς τῶν ὧν ἐστιν, ὡς περ ἡ κατ' ἀρετὴν εὐδοκίμης ἀπάντων σχεδὸν ἡ αὐτή. Ἀλλ' ὅμως, ἰδίᾳ τούτων ἐκάστου τὴν ἱερὰν τελούσας μνημοσύνην, καὶ οἷα διαφόροις Χριστοῦ μέλεσι, τὰς κατὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν ἰδιότη-

⁷⁰ Exod. xv. 27. ⁷¹ Psal. lxxvii. 27. ⁷² Psal. xli. 2. ⁷³ Psal. cxxv. 5. ⁷⁴ Joan. iv. 10. ⁷⁵ Rom. x'i. 1. ⁷⁶ Ephes. iv. 5.

aut translate fidem astringeret, ejusque rei subsidio afferret (uno duntaxat allato Dionysio, cap. 3, *De divinis nomin.*), alia omnia monumenta, ut ipse clare profitetur in orationibus pridem Lipomano Latine, mihi utraque lingua, representatis auctisque. Quod tamen leve præsidium ei quod præsertim Maximus Dionysii scholiastes gravissimus, de sepulcro Dominico exponat, in quo sic vita suscepta, ac quod inde vivificum, quod Dominicum corpus suscepisset, isque inde triduanus resurgens, nobis vitam incorruptam, et qua ipse prævit, initiasset. Certe in eo maxime elucebat (poterantque intelligere apostoli virique apostolici) infinita virtutis ἀσθένεια, ut habent omnes codd. *imbecillitatem*, non, quod reddit Bibl., *potentiam*, quiddam tandem in suo cod. habuerit, vel illi obrepserit: hæc nimirum divina exinanitio, nobis a Paulo prædicata. Idque adeo, si qua fides hujus Dionysii, cui nihil necesse istud de Mariæ exsequiis addere, eoque gravare quod nullis veterum monumentis consonat, respuitque ipse Baron. an. 52. Sed hæc justo plura. Ad rem nostram. Uti Magdalena, sic quoque quæ Hierapoli Philippi filiae virginis consenserunt, et ibi sepultæ sunt, alia ex causa ibi hospitium delegerint, quam ut patre fruarentur, qui forte diem obierat, ut et Philippus ipse primi ordinis apostolus, antequam illæ in Asiam pedem inferrent: sic vero Hierapoli consummatas, pietatis fidelium fuit, ut prope Philippi tumulum religiose deponerent, quæ ipse inter prima Christianitatis lumina cense-

rentur, et quarum in Scriptura consecrata esset memoria; quarum ipse prioris habitationis ædificulæ Cæsareæ venerationem haberent, quas Hieronymus cum Paula exstantes adhuc inviserit. Hæc forte justo fusius. Unum mihi istud observare potuisse in suo Eusebio videtur vir in eo versatissimus, sic eum historiam primorum illorum temporum texuisse, ut ei duntaxat insereret, quæ vel ex Scriptura, vel ex certis theologorum, quos laudat, monumentis haberet, non quæ vel fama vulgaret, vel incertis auctoribus conscripta exstarent. Quo factum ut, tacitis rebus Jacobi Alphaei, in rebus Jacobi fratris Domini moratus sit, ex quo parum cautis, alter alteri substitutus, expunctusque qui vere apostolus et major, quod de duodecim: unus servatus qui ex Septuaginta, quod ejus res, non illius scripserit Hegesippus, exque illo retulerit Eusebius. Vel ergo summæ oscitantia notandi Clem., Polyerat., Papias, qui quas Scriptura sic palam filius Philippo dat evangelistæ, uni ex septem, dederint Philippo, uni ex duodecim, vel ipse Eusebius, qui, relatis eorum testimoniis, de Philippo primi ordinis apostolo, subdidit quasi confirmationis causa locum Actorum de Philippi diaconi filiiab. Quod cum durum sit admittere, malim Christophoroni post Rufinum emendationi stare, quam Valesio morem gerere. Hieronymus, ut sibi ipse non committatur, alii viderint: certe aliis etiam locis parum sui memorem, contraria locutum liquet; quæ non est instituti urgere.

τας ἀφοριζόμενοι, ἰδίως ἐκάστῳ καὶ τὸν λόγον τῆς Α

εὐφημίας ἀποδώσομεν.

Γι: οὖν αὐτῶν ἐστὶν ὁ νῦν τὸν λόγον ἡμῖν πρὸς τὴν οἰκίαν εὐφημίαν ξαναγαγόν· Τίς ὁ μετὰ πρῶτον ὕπνον εὐθὺς ἀφ' ἐσπέρας αὐτῆς ἀνίστων, καὶ τὴν ὀκνηρίαν ἀποσκευαζόμενος τῶν ψυχῶν, καὶ ἄλλον ἀλλαχόθεν πρὸς τοὺς τῶν ἁγίων οἴκους ἱεροὺς συγκινῶν, καὶ πρὸς δοξολογίαν θεῖαν προθυμοποιῶν καὶ ἀναπτερῶν· Ἡ πᾶσι δὴλον, ὡς ὁ μέγας Φίλιππος τὴν αὐτοῦ σήμερον ἐσάλπισε μνήμην, καὶ πάσας ἐν αὐτῇ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησίας πρὸς δόξαν Θεοῦ συγκροτεῖ. Οἷα δὲ τὴν πολυτελεῖ πανδοσίαν καὶ μυστικὴν, τὰ οἰκεῖα τῆς ἀρετῆς ἀνδραγαθήματα προβαλλόμενος, τοῦτοις δεξιούται τοὺς αὐτοῦ δαιτυμόνας καὶ ἐραστάς. Φίλιππος, ὁ ἐκλεκτός καὶ δοκιμὸς καὶ πιστὸς ὄντως τοῦ Λόγου μαθητῆς, ὁ τὸν περιώνυμον τῆς δωδεκάθοδος χορὴν συμπληρῶν· ὁ τέμιος λῆθος, ὁ πάγκalos, ὁ πανῶριος, ὁ διανυγῆς, ὁ χρυσοειδής, ἡ χρυσοειδής· ὁ λαμπραῖς ἀκτίσι τῆς χάριτος ὑπερφωῶς διηγισμένος. Φίλιππος, ὁ κάτω μὲν πατρίδα, τὴν Βηθσαιδᾶ, πόλιν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου λαχὼν· ἄνω δὲ τὴν μητρόπολιν αὐχῶν Ἱερουσαλήμ, τὴν οὐρανίαν καὶ ζῶσαν, καὶ ἀκατάλυτον πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Οὗτος οὖν ὁ τρισμακαριώτατος ἀνὴρ, ὥσπερ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος τῶν ὕψηλῶν ἐτύγγανε μαθητῶν, οὕτω καὶ γνώμης ὦν τῆς αὐτῆς καὶ διανοίας, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν δὲ συνειδήσεως καὶ γνώσεως τῆς αὐτῆς, ὡς μόνον αὐτὸν εὔρε τὸν Ἰησοῦν· μᾶλλον δὲ τοῦτον ὁ Κύριος εὗρων, Ἀκολουθεῖ μοι, προσεῖπε, πάσης εὐθὺς ῥήγνυται σχέσεως σωματικῆς· πάσης περιουσιᾶς προσπαθείας ἀθρόως ἀπολυθεῖς, πρὸς ὑπερκόσμιον ἐπιθυμίαν ἀνεφλέγη. *Ἡθέλησε, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς ἐξελεῖσθαι εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὗρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολουθεῖ μοι.* Οὐ μακρῶν ἐδέησε πρὸς τὴν κλησιν παραινέσεων· οὐ προέτινε δωρεάς· οὐχ ὑποσχέσεων μνήμην ἐποίησατο· οὐ μισθοὺς τῆς ἀκολουθήσεως προὔβαλετο. Ἐνὶ ῥήματι μόνῳ πρὸς μαθητεῖαν ἐπεσπάσατο, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ τῷ βραχεῖ τούτῳ ῥήματι φίλτρα γονέων εὐθὺς ἐσθῆ· συγγενῶν, φίλων, οἰκείων διαθέσεις ἐπελήσθη, καὶ κτήμα καὶ χρήμα, καὶ πᾶσα τοῦ βίου παραφαῦλον ἐλογίσθη κατασκευῇ, καὶ σαρκικῇ πᾶσα κατεμαράνθη στοργῇ· ἄλλη δὲ βλάστη φιλότητος καὶ ἔρωσ ἐνδοθεν ἄλλος, οὐράνιος, αὐλὸς ἀνέβαλλε καὶ πνευματικός.

Ἀπαξ τοῦ Λόγου φωνοῦντος ἤκουσεν ὁ Φίλιππος, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ τὸν ἀληθῆ καθηγεμόνα τῷ ἐντάλματι γνούς, οὐκ ἔβλεψεν εἰς τὰ ὅπισω λοιπὸν, οὐκ ἐβίστασε τὴν ψυχὴν, τὴν ἀκολουθῆσιν οὐκ ἐψέυσσατο, οὐδ' ὥσπερ Ἐλισσαίη πρὸς Ἠλίου καλούμενος, πρότερον τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα παρεκάλει καταφιλεῖν, καὶ τοῖς οἰκείοις συνταξάμενος, οὕτως ἀκολουθεῖν. Ἐγὼ τὸν καλὸν ποιμένα τὸ πρόβατον, καὶ σπουδῇ τῶν ἀλλοτρῶν ἀπαλλοτριούμενος, δι' αὐτοῦ

mus, proprie etiam cuique laudatoriam orationem reddamus.

Quis igitur ex sacro illo numero est, qui nobis impræsentiarum ad suas depangendas laudes nostram orationem ductat? Quis ille qui vix primo somno degustato ab ipsa statim vespera jubet surgere, decussaque animorum segnitie, hinc inde alios aliosque ad sanctorum ædes sacras concitat, atque ad divinas animis alacres erigit laudes, ac velut alas addit? Annon omnibus liquet, magnum Philippum velut clangente tuba suam hodie indixisse memoriam, cunctasque in ea piorum mentes ad Dei cogere gloriam, ipsumque haud secus ac dapes lautissimas atque mysticas, præclara sua apponentem virtutis facinora; his suos præmagnifice convivas ac amatores excipere? Philippum nempe, electum illum, probatum ac vere fidelem Verbi discipulum, clarissimum illum complementem duodenum chorum: lapidem pretiosum, elegantissimum, pulcherrimum, pellucidum, anreis micantem fulgoribus, seu Christo similem; splendidis gratiæ radiis præmagnifice interstinctum atque florentem; Philippum, inquam, in terris quidem Bethsaida nactum patriam, Andree et Petri civitatem; sed qui in cælis, Jerusalem cælesti vivaque metropoli, insolubilique Dei civitate gloriatur.

Hic itaque vir ter beatissimus, uti eadem satus prosapia, eademque natus patria ac præcelsi discipuli, sic ejusdem quoque animi ac sententiæ cum esset, ubi tantum Jesum invenisset; quin potius illo Dominus invento, *Sequere me* dixisset, ab omni statim corporali abreptus necessitudine, omnique repente solutus terrena affectione, supramundana cupiditate exarsit. *Voluit, inquit, Jesus exire in Galilæam, et invenit Philippum, et dicit ei, Sequere me* ⁷⁵. Non proluxa adhortatione ut is vocanti obtemperaret, indiguit: non munera obtulit: non pollicitationum memoriam injecit, non mercedem ac præmia his qui sequerentur dedita, in medium attulit. Uno duntaxat illi verbo, *Sequere me*, sibi discipulum addixit; brevique hac vocula parentum statim amoris vim exstinxit. Cognatorum, amicorum, necessariorum oblitus affectionis est: prædia, pecuniæ, omnisque vitæ spretus apparatus; carnalis omnis libido elanguit, germenque aliud amicitiae, ac amor alius, cælestis ille, nihil terrenus ac spiritalis intus animo reffloruit.

Semel Verbi vocem audivit Philippus, *Sequere me*, veroque præceptore ex jussione agnito, non ultra aspexit retro, non animi anceps fuit, non sequi renuit, non sicut Eliseus vocante Elia rogavit, ut prius ambos parentes osculari liceret ⁷⁶; ac necessariis vale dicto, sic sequeretur. Cognovit ovis bonum Pastorem ⁷⁷, citoque liberatus ab alienis, per eum ad supernam ac mysticam festinus contendebat caulam. Quo etiam posthac auctore salutem consecutus

⁷⁵ Joan. i, 43. ⁷⁶ III Reg. xix, 30. ⁷⁷ Joan. x, 14.

sempiternæ vitæ et pascua insedit et loca se-
desque.

Hæc Philippi, qua discipulum professus est, exor-
dia. Hæc vocationis illius ac electionis causa. Inde
toti crucifixus mundo, soli confixus cruci erat Chri-
sto⁷⁷. Discipulorumque primoribus hæc chori capituli-
bus, cœu pari illis honore succenturiatus, ad solum
Magistri nutum sese extendebat, ejus solo amore
roboratus, atque ad virtutis decorem formatus, re-
gnique mysteriorum dignus habitus : quanta de-
mum facultas Verbo sacro-sancte doctori victus,
eique similis effectus.

Nec ipse quidem eum in modum bono perfrue-
batur, idipsum vero proximis occultabat : sed cum
bono animi proposito ac voluntate præclare nite-
ret, cum aliis quoque bonum communicat ; inven-
toque primum Nathanaele, ejus qui venturus esset,
adventum illi nuntiavit. *Non jam amplius*, inquit, *in*
spe est Israelis salus. *Non amplius quod nondum præ-*
sens existat, tanquam futurum, obscure animi ratio-
nibus representamus. Adest enim, ac quem olim ma-
gnus Moses et prophetæ spiritu præviderunt, extre-
misque temporibus Israeli Salvatorem suscitandum
prædixerunt, cum invenerimus (Jesum scilicet a Na-
zareth) eximisque ejus operibus inducti crediderimus,
cum eo lubentissime morati, ejusque usi contubernio
sumus⁷⁸. His itaque penitus sermonibus captum, tan-
quam pulcherrimum venatum atque opimum, virum
Jesu adducit ; hocque primum animi vere impensi
pignus, ac sinceræ fidei certum argumentum Christo
exhibuit, verum illum Israelitam fructum ferens.

Cunctis igitur deinceps gratiæ sermonibus aurem
præbens, omniumque ipse oculis mirabilium inspec-
tor factus, sacrarum quidem doctrinarum ope, omni
quod dejicit deprimitque atque infringit animum
purgabatur, omnisque ignorantia depulsa caligine,
divinæ scientiæ cœlestisque sapientiæ luce profi-
ciens, magnifice illustrabatur ; novis vero ac inau-
ditis operibus roborata fide, ac quotidie in interiori
renovatus homine et confortatus in virum perfe-
ctum, in mensuram crescebat ætatis plenitudinis
Christi⁷⁹.

Hujusce perfectionis certum indicium, sanctæ di-
lectionis confirmatio, quam magnus ille Apostolus
perfectam, sanctam Magistro devovens, parem inde
amorem consequbatur. Quinimo, ille quidem bo-
norum auctor, ac qui natura dilectio sit, omnis
semper virtutis perfectione pollet, nullamque ejus
prorsus aut diminutionem admittit aut intensionem :
at qui exercitationis cultu, sive imitatione ad illam
enituntur, pro certa profectus ex virtutum luce ra-
tione, etiam perfectionis compotes efficiuntur ; alii
quidem ad filiorum atque hæredum provehentes
classem ac dignitatem ; alii vero, fidelium, qui ser-
vis deputantur, nanciscentes ordinem.

⁷⁷ Galat. ii, 49. ⁷⁸ Joan .i, 45. ⁷⁹ Ephes. iv, 13.

Α πρὸς τὴν ἀνω καὶ μυστικὴν ἡλείγετο αὐλὴν· δι' οὗ
καὶ σωθεῖς μετὰ ταῦτα, τῶν ἀειζώνων ἐπέβη καὶ νο-
μῶν καὶ μονῶν.

Τοῦτο Φιλίππου τῆς μαθητείας ἀρχή. Αὕτη τῆς
αὐτοῦ κλήσεως καὶ ἐκλογῆς ἡ ὑπόθεσις. Ἐντεῦθεν
ὅλην σταυρούμενος τῷ κόσμῳ, μόνῳ συνεσταυρούτο
Χριστῷ. Καὶ τοῖς τῶν μαθητῶν κορυφαίοις, ὡς ὁμότι-
μος συντεταγμένος, πρὸς μόνην ἑαυτὸν τοῦ διδασκά-
λου συνέτεινε τὴν ῥοπὴν, μόνῳ τούτου τῷ πόθῳ βω-
νόμενος, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος τυπούμενος,
καὶ τῶν τῆς βασιλείας μυστηρίων καταξιούμενος,
καὶ τῷ μυσταγωγῷ Λόγῳ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἐνούμενος
καὶ ἐξομοιούμενος.

Καὶ οὐκ αὐτὸς μὲν οὕτω κατετρώφα τοῦ ἀγαθοῦ,
ἀπὸ δὲ τῶν πλησίον αὐτὸ παρεκαλύφωτο· ἀγαθὸς δὲ
κομιδὴ τὴν τῆς ψυχῆς πρόθεσιν ὦν, καὶ πρὸς ἄλλους
κοινοποιεῖται τὸ ἀγαθόν· καὶ πρῶτον εὐρηκὺς τὸν
Ναθανὰ, τὴν παρουσίαν εὐηγγελίσατο τοῦ ἐρχο-
μένου. Οὐδέτι, φησὶν, ἐν ἑλλείψει τῷ Ἰσραὴλ ἡ
σωτηρία. Οὐδέτι τὸ μήπω παρὼν, ὡς ἐσόμενον
ἀμυδρῶς ταῖς ἐννοίαις φανταζόμεθα. Πάρεστι
γάρ, καὶ, *Ὁρ πάλοι Μωσῆς ὁ μέγας καὶ οἱ προ-*
φῆται τῷ πνεύματι προειδούσαν, καὶ ἐκ' ἐσχάτων
Σωτήρα τῷ Ἰσραὴλ ἀναστήσεσθαι προεπισκοπῶν,
τοῦτον εὐρόντες ἡμεῖς, τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ Ἰησοῦν,
καὶ τῷ τῶν ἔργων αὐτοῦ πεπιστευκότας ὑπερ-
φνεῖ, τὴν μετ' αὐτοῦ τρισάσμενοι πεποιήμεθα
συνολίχισιν. Τούτοις κατακράτος τοῖς λόγοις ἐλὼν,
ὥσπερ θήραμα κάλλιστον, προσάγει τῷ Ἰησοῦ τὸν
ἄνδρα· καὶ τοῦτο πρῶτον εὐνοίας ἐνέχυρον ἀληθι-
νῆς, καὶ γνῶρισμα πίστεως· εἰλικρινοὺς παρέσχε τῷ
Χριστῷ, τὸν ἀληθινὸν ἐκείνον Ἰσραηλίτην καρποφο-
ρῶν.

Πᾶσιν οὖν καθέτης τοῖς λόγοις τῆς χάριτος ὑπ-
έχων τὸ οὖς· αὐτόπτης δὲ καὶ τῶν θαυμασίων πάν-
των καθεστὼς, ταῖς ἱεραῖς μὲν διδασκαλαῖς πάσης
μειωτικῆς ὑφέσεως ἀνεκαθαίρετο· καὶ πάσης ἀγνοίας
ἀποσκευαζόμενος τὴν ἀχλὺν, φωτὶ θείῳ γνώσεως καὶ
οὐρανίας σοφίας προκόπτων κατελάμπετο. Τοῖς
παραδόξοις δὲ τῶν ἔργων τὴν πίστιν βεβαιούμενος,
ὁσημέραι δὲ καὶ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον ἀνακαινούμε-
νος καὶ κραταιούμενος, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον
ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀνῆλθε Χριστοῦ.

Ταύτης τεκμήριον τῆς τελειότητος, ἡ τῆς ἀγίας
κραταΐσεως ἀγάπης, ἣν ὁ μέγας ἐκείνος Ἀπόστολος
τελείαν, ἀγίαν ἀφιερούμενος τῷ διδασκάλῳ, τὴν
ἰσὴν ἐκείθεν ἀντελάμβανεν· μάλλον δὲ, ὁ μὲν ἀγα-
θοδότης, καὶ ἀγάπη κατὰ φύσιν ὦν, αἰὲν ἐν τελειότητι
πάσης ἐστὶν ἀρετῆς, οὐδ' ὑπερσιν ὅλως, οὐτ' οὖν ἐπί-
τασιν προσιέμενος· οἱ πρὸς αὐτὸν δὲ δι' ἀσκήσεως,
ἥτοι μιμήσεως ἀνατεινόμενοι, κατ' ἀναλογίαν τῆς
διὰ τῶν ἀρετῶν προκοπῆς, καὶ τῆς τελειότητος
κατευστοχοῦσιν· οἱ μὲν, εἰς υἱὸν καὶ κληρονόμον
ἀνιόντες τάξιν· οἱ δὲ, εἰς δούλων καταντώντες π-
στῶν.

λ
sa
Es
δύ
au
his
ex
ut
et
im
ter
un
eti
pri
rat
don
adv
urb
rii
qua
an,
Nic
rum
pass

Οἱ τοίνυν ἱεροὶ καὶ μεγάλοι τοῦ Λόγου μαθηταί, ἅ ἐξοὶ μὲν πάσης φιλίας τοῦ κόσμου καθεστῶτες, οἱ καὶ τοῦ νῦν αἰῶνος ἐρωτικῆς διαθέσεως ἑαυτοὺς ἀλλοτριούμενοι, μόνος δὲ τῆς ἀγάπης τοῦ θεαρχικωτάτου Νυμφίου τετρωμένοι, καὶ αὐτῷ συνενούμενοι διὰ τοῦ Πνεύματος, τῆς ὑψηλῆς εὐμοιρῆσιν υἱότητος. Ὅθεν αὐτοῖς καὶ Πνεῦμα ἅγιον, πρότερον μὲν ὡς ἀτελεῖσιν, ἀτελῶς τε καὶ ἀμυδρῶς ἐνεργεῖν· ὕστερον δὲ, μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸς πρὸς Μονογενοῦς ἀποκατάστασιν, τελετουργικῶς (35) ὡς τελείοις ἐπιδημοῦν καὶ θεοῦν, ἀρχοντας αὐτοῦς ἐπὶ πᾶσαν καθιστάνει τὴν γῆν· οὐκ ἐπικήρους τιμῶν ἀρχαῖς, οὐδὲ βασιλείαν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ περιτρεπομένην· ἀκατάλυτον δὲ δόξαν, καὶ μὴ μεταπίπτουσαν χαριζόμενον ἀρχὴν. Ἐπρεπε γὰρ τοὺς γεννωμένους ἄνωθεν, ἀνάλογον τῇ τοῦ Πνεύματος αἰδούτῃ καὶ τὴν κληρονομίαν λαβεῖν· καὶ τοὺς συμμόρφους τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς καθισταμένους, κατὰ τὴν πρὸς ἑκείνον ὁμοιωσιν, καὶ τῆς ἀληθείας κατασχίσαι μετὰ σκεπτικῶν.

Πᾶσαν τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς λαβόντος Χριστοῦ, πᾶσαν δι' αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην οἱ ἱεροὶ θεολόγοι τοῦτου κληρωσάμενοι, οἱ μὲν τὰς ἐφ' ἡμῶν λήξεις, οἱ δὲ τὰς ἐσπερίους διαλαγχάνοντες ἐπὶ τῇ σελήνῃ καὶ οἱ μὲν τὸ βόρειον, οἱ δὲ τὸ νότιον κλίμα διέθεον εὐαγγελιζόμενοι τῆς γῆς. Φίλιππος δὲ ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ παῖς, ὁ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων φωτοφανὴς καὶ γνήσιος κατὰ μέθεξιν υἱός· ὁ τοῦ Μονογενοῦς φίλος πιστὸς καὶ κατὰ χάριν ἀδελφός· τὸ τίμιον λόγωμα τοῦ Παρακλήτου, τὸ σκήνωμα τῆς ἀγνωστίνης τοῦ Ὑπεραγίου, τὸ στεφάνωμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ καλλώπισμα τῶν ἀποστόλων, τὸ ἐντρυφήμα τῶν ἀσωμάτων· οὗτος τῆς Ἀσίας τὰ κλίματα (34) περιῶν, καὶ πάσαις μὲν χώραις καὶ πόλεσι

A Sacri igitur magnique Verbi discipuli, ab omni amicitia, quæ sæculi usu præstat, extranei, ac Patris cœlestis necessarii atque amici: hique adeo tum repudiata ævi presentis omni libidine, tum vero divinissimi Sponsi charitate vulnerati⁸⁰, eique per Spiritum copulati ac juncti, sublimem filiorum rationem nacti sunt ac nomen. Quamobrem hos quoque Spiritus sanctus, cum prius quidem tanquam imperfectos, imperfecte atque obscure afflaret⁸¹; postea, Unigenito jam in cœlos recepto, consummativa (ut sic loquar) ratione ac consecrativa, quasi perfectis illis adveniens eosque deificans, princeps constituit super omnem terram⁸²: non perituris magistratibus atque muniis augens, neque regnum ejusmodi tribuens, quod invidiosum sit atque facile evertatur, sed indissolubilem gratiam, ac imperium nulla unquam ratione ad alios transiturum eis consedens. Decebat enim, ut qui de supernis nati essent, hæreditatem quoque ac sortem æternitatis Spiritus convenientem consequerentur: ac qui conformes gloriæ Unigeniti essent, pro similitudinis ejus ratione, etiam immortale decus perciperent.

Cum igitur omnem Christus in cœlo et in terra nactus esset potestatem, omnem per ipsum ejus sacratissimi Theologi sortiti orbem⁸³, alii orientales, alii occidentales, quæ obtingant, partes inerant: atque alii quidem borealem, alii vero australem plagam, evangelizando percurrerant. At magnus Dei puer Philippus, Patris ille luminum lucidissimus verusque participatione filius; Unigeniti fidelis amicus ac gratiæ indulgentia frater; nobilis Paracleti fetus, tabernaculum sanctificationis, ejus qui omni eminent sanctitati; Ecclesiæ corona, apostolorum gloriatio ac decus, spirituum deliciæ; hic utique Asiæ oras perlustrans, cunctisque provinciis atque urbibus vitæ doctrinam annuntians, eosque

⁸⁰ Cant. II, 5. ⁸¹ Act. II, 2. ⁸² Psal. XLIV, 17.

⁸³ Matth. XXVIII, 19.

(33) *Τελετουργικῶς*. Opponit ei quod dixerat ἀτελῶς τε καὶ ἀμυδρῶς. Si ergo, quasi vi divina secretius sacratiusque operante, consecrante atque initiante. Est τελετὴ *caremonia ritus consecratio*; τελετουργὴς *δύναμις Dionys. virtus divina operans in sacramentis*; auctore Budæo, τελετουργία, *consecratio*. In apostolis ipse seipso τελετουργῶν *divinus Spiritus*, nulla exteriori *ceremonia divini præstans in apostolis*, ut in primitiis, quod in reliquis per signa sensibilia et elementa, quibus subicere potuit, dum adhuc imagine versamur, nec ipsam omnino veritatem tenemus.

(34) *Τῆς Ἀσίας τὰ κλίματα*. Videtur Nicetas hanc unam Philippo assignare provinciam; alii tamen etiam alias addunt: Abdias Babylonius in Scythia primum prædicasse, ac certamen desudasse narrat, quo perfunctus in Asiam venerit, ubi Hierapoli dormiit, et quidem placida morte, quod cunctis adversatur. Omnes certe constanter docent, in ea urbe martyrio functum esse; nec de modo martyrii dissident, sed solum plus minusve explicant, quæ fuit erroris occasio card. Bar. dum ita scribit an. 54, n. 3: *De mortis genere discrepat ab Eusebio Nicephorus, et alibi idem Metaphrastes; sed nec horum alicui assentitur incertus auctor, qui scripsit passiones apostolorum*. Incertum eum auctorem non

moror, sive est Abdias, sive quis alius; Eusebio reliqui consentiunt: solum explicant modum crucis, quem ille tacuit, quod inverso capite et a pedibus perforatis calcancis stipiti affixus: quo tanto supplicio, tumultuante etiam plebe, lapidibus appetitus, brevi animam reddidit. De tempore singularis est Hippolytus, quod Domitiano imperatore sublatum scribit. Menæa, peragratis Mysiæ et Lydiæ urbibus, Hierapolim venisse tradunt, quæ ipsæ Asiæ provinciæ sunt: nec enim Mysos seu Mœsos Europæo videntur velle, quibus propius ad Galliam licuisset accedere, in qua prædicasse auctor est Isidor. lib. De vita et morte sanctorum c. 74. Philippus Gallis prædicat Christum, barbarasque gentes vicinas, tenebris et tumentis Oceano conjunctas, ad scientiæ lumen fideique portum perducit. Additque hoc munere perfunctum Philippum, in Phrygiam migrasse, ubi Hierapoli occubuit. Baronii opinionem, qui rem trahat ad Galatas Asiaticos, serio convellit ill. ac reverend. Petrus de Marca Parisiensis archiep. in epist. ad Henricum Vales. ejus Eusebio præfixa, adducto etiam Usserio Armachano, cap. 2 De antiquitatibus Ecclesiæ Britannicæ, qui ipse strenue Isidori lectionem vindicat, et Jacobi Berulii temeritatem notat, qui Galatis, pro Gallis, in textu ipso, absque ulla nota veteris lectionis reposuerit. Vellem testes

qui ad vitam erant ordinati, veræ vitæ per fidem concilians; captosque omnes a diabolo, innumerisque erroribus ac seductionibus perditos, sapientiæ divinæ sermonibus hortamentisque captivans, ac regenerationis aqua emundans, gratiaque Spiritu illuminans atque consummans, ita nimirum Patri, qui in cœlis est, filios adoptabat. Cunctos vero qui variis passionibus seu morbis tenebantur, aut obsessi a dæmonibus erant, aut quovis alio sinistro casu afflictabantur, maleque habebant, solo sermone ac sacræ manus contactu sanabat. Ac quidem spiritali ratione, inaspectabiliū hostium facies cadens, eos elidebat; ad sensum autem, quos illi seduxerant arguens, increpans, obsecrans⁸³, magnifica, prædicatione prodigiorumque stupendis operibus, ad agnitionem veritatis paulatim adducebat⁸⁴: sacerdotesque ac præsules fidelibus præficiens, quin et per loca Domino altaria exstruens, sacramque sanctorum mysteriorum ritum tradens, necnon evangelicam, quoad liceret, eis legem constituens, in eum modum duplicis auctor beneficii (corpus scilicet demerendo atque animum) vir beatissimus credentibus erat.

Quemadmodum autem ingens sagena in mare missa, quanto amplius aquis immoratur, tanto majorem piscium copiam trahit⁸⁵; sic utique magnus Philippus annos complures cum gentilium multis populis versatus, longe confertam multitudinem eorum trahit, qui illius opera nomen Christo darent. Decebat autem, ut tanquam Spiritus sagena, sanctorum angelorum manibus, velut ex mari in litus (in cœlestem scilicet stationem) eductus, si quid Dominica indignum mensa illi comes esset, id vero abjiceret; quidquid autem bonum et pulchrum ac pretiosum esset, Regi gloriæ cum honore offerret.

At quisnam Apostoli resolutionis modus? Est Phrygiæ urbs magna atque illustris, opum abundantia gloriæque fastigio superba (Hierapolim vocant), civium robore ac multitudine, nulli forte tunc magnarum per Orientem metropoleon primas cedens. Ad hanc magnus Philippus post longos viarum circuitus, post omnis generis pericula, labores, D

Α τὸν λόγον εὐαγγελιζόμενος τῆς ζωῆς· πάντας δὲ τοὺς εἰς ζωὴν τεταγμένους, τῇ ἀληθινῇ διὰ πίστεως προσάγων ζωῇ· καὶ πάντας μὲν ἐξωγρημένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ μυρίαις ἀπάταις καὶ πλάναις ἐξαποκλωλὼτας, λόγοις σοφίας Θεοῦ καὶ παραινέσεσιν αἰχμαλωτίζων, καὶ τῷ τῆς καλιγενεσίας ὕδατι καθαίρων, καὶ τῷ τῆς χάριτος πνεύματι φωτίζων καὶ τελετουργούμενος, οὕτω δὴ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς υἱοθετεῖτο Πατρὶ. Πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ ποικίλων ἐξεταζόμενους παθῶν ἢ νόσων πειραζόμενους, ἢ δαιμονίων παρενοχλουμένους, ἢ ὅτῳ οὖν πονηρῷ κακουμένους συναντήματι, λόγῳ μόνῳ καὶ χειρὸς ἱερᾶς ἐθεράπευεν ἐπαφῇ. Καὶ νοητῶς μὲν, τῶν ἀοράτων τὰ πρόσωπα βαπτίζων κατέβρασσεν ἐχθρῶν· αἰσθητῶς δὲ, τοὺς ὑπ' ἐκείνων πλανωμένους, ἐλέγχων, νοουθετῶν, παρακαλῶν, τῇ μεγαληγορίᾳ τοῦ κηρύγματος καὶ ταῖς τῶν τεράτων μεγαλουργίαις ἐξίστων, εἰς ἐπίγνωσιν ἤγε κατὰ μικρὸν τῆς ἀληθείας. Ἱερεῖς δὲ καὶ ἱεράρχας τοῖς πιστοῖς καθίστων, καὶ θυσιαστήρια δὲ κατὰ τόπους Κυρίῳ κατασκευαζόμενος, καὶ τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων μυστηρίων παραδιδοὺς τελετουργίαν (35)· καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον ὡς θεμιτὸν αὐτοῖς διατιθέμενος, οὕτω διπλῆς αἰτίας εὐεργεσίας, σωματικῆς τε καὶ ψυχικῆς, ὁ μακαριώτατος τοῖς πιστεύουσι καθίστατο.

Ὡς περ δὲ σαγὴν μεγάλη καθιμένη τῇ θαλάσσῃ, ὅσῳ πλέον ἐγγρονίζει τοῖς ὕδασι, τοσούτῳ πλείω καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἐφέλκεται περιουσίαν· οὕτως ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐπὶ χρόνους πλείοσι πολλοῖς ἔθνεσιν ἐμεδελήμενος, πολλὴν ὅτι μάλιστα δι' αὐτοῦ Χριστῷ πιστευόντων ἐπισπάσας περιουσίαν. Ἐκεῖ δὲ τοῦτον οἷα σαγὴν ὄντα τοῦ Πνεύματος, χερσὶν ἀγγέλων ἁγίων ὥς περ ἐκ θαλάττης; εἰς αἰγιαλὸν, τὸν οὐράνιον χώρον ἀναβιβασόμενον, ἀποτίθεσθαι μὲν, εἰ τι τῆς δεσποτικῆς τραπέζης ἀνάξιον ἐπηκολούθησεν· ὅσον δὲ καλὸν τε καὶ τίμιον, μετὰ τιμῆς τῷ τῆς δόξης προσφέρεσθαι Βασιλεῖ.

Ἄλλὰ τις ὁ τῆς ἀναλύσεως τοῦ Ἀποστόλου τρόπος; Ἔστι πόλις κατὰ τὴν Φρυγίαν μεγάλη καὶ περιφανής, πλούτου περιουσίᾳ καὶ δόξης καυχήματι γαυρουμένη πολλῶν· Ἱεράπολις ὄνομα τῇ πόλει, ἰσχύος καὶ πολυανθρωπίας τότε μάλιστα, οὐδεμιᾶ τυχὼν τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν μητροπόλεων παραχωροῦσα τὰ πρεσβεῖα. Εἰς ταύτην ὁ μέγας Φίλιππος μετὰ τὰς μακρὰς περιόδους, μετὰ τοὺς παντο-

⁸³ II Tim. iv, 2. ⁸⁴ I Tim. ii, 4. ⁸⁵ Matth. xiii, 47.

alios, qui nobis Philippum apostolum assererent. Placet Nicetæ castigata moderatio, qui probatoria solum stylo exornanda suscepit, suæque maxime Ecclesiæ usu explorata. Accuratam historicæ rei diligentiam in gente Hispana alii desideraverunt, ac in primis Godest. Hensch. tom. I Febr. Historiæ sanctorum, ubi de primis Jacobi discipulis, quibus sata fides in Hispania, illi sermo incidit: quanquam nec quod de Philippi obitu Olymp. 207 in Eusebii chronico habetur, magni ponderis habendum sit, aut certa epocha illius martyrii, cum in plerisque manuscriptis desideretur, ut et Miræus omiserit, et

Pontanus diverso caractere edendum putaverit; gravi certe indicio, subditiūm quid esse, non ab Eusebio scriptum, quem Philippi apostoli res videntur prorsus latuisse: nec Sophronius extra martyrium crucis Hierapoli in Phrygia aliquid quod adderet habuit.

(35) *Τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων τελετουργίαν.* Nempe sanctorum mysteriorum et universim sacramentorum ritum, sub quorum symbolis Christi Ecclesiæ adunatur, suntque quod attinet ad substantiam, divinæ institutionis, quoad modum vero celebratio nis et ornatum quemdam, apostolicæ.

δατούς κινδύνους, τοὺς πόνους, τοὺς κόπους, μετὰ τὰς ποικιλίας ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου βασάνους καὶ θλίψεις, καὶ εἰς ταύτην τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν εὐαγγελιούμενος ἤγετο τῷ Πνεύματι.

Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν, οὐ κατείδωλον οὖσαν μόνον, ξοάνους τε κωφοὺς καὶ δαιμονίων σεβάσμασι μεμιασμένην· ἀλλὰ δὴ καὶ λοβόλους ἑρπετοὺς, καὶ ἐχίδνην τινὶ τερατώδει (36) καὶ ἀπνευκτῇ (ὡ τῆς τῶν κακῶν ὑπερβολῆς!) ὡς Θεῷ τε προσανέχουσαν καὶ θυσίαις ἐξίλασκομένην, ζῆλῳ μὲν θείῳ καταπίμπραται τὴν ψυχὴν· προσευχαῖς δὲ συντονιστάταις, καὶ ῥήματι παραγγελίας Θεοῦ ζῶντος, καὶ τῇ ἐπικλησίᾳ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὀλεθροτόκον ἐχίδναν ἐκείνην ἀπεκτονῶς, πᾶσιν ἐπεικῶς ὁ θαυμάσιος παρῆναι, καὶ συνεβούλευεν εἰς οὐρανὸν ἀνανεύοντας, τὸν τοῦ οὐρανοῦ Δεσπότην ἐπιγυνῶναι. Ὅς, ὦν δὲ Θεὸς τέλειος, ἀναρχος, ἀσώματος, ἀκατάληπτος· βουληθεὶς δὲ μετὰ τὸν ἄσφατον, καὶ τὸν ὁρώμενον τοῦτον κόσμον δι' ἀγαθότητος ὑπερβολὴν παραγαγεῖν, οὐρανὸν μὲν ἔξωθεν πάντων, οὐκ οὐδ' οὐρανὸν ἀεικίνητον τῶν ὅλων σωμάτων περιεκτικὴν κατεσκευάσατο· γῆν δὲ μεσσητήν τῶν ὅλων, ὥσπερ τι κέντρον τοῦ παντός ἐν ἀκινήτῳ ἰδρύσει καὶ ἰσορροπία κατεστήσατο. Καὶ τὸ ἀεὺςσιον μὲν καὶ στοιχειῶδες ὕδωρ περὶ τὴν γῆν, τὴν γῆν δὲ περὶ τὸ ὕδωρ στερεῶν, δι' ἀλλήλων ἄμφω ταυτὶ τὰ στοιχεῖα ἐστηρίξατο, εἰς μίαν τινὰ δύναμιν ἀρρήτων, τὴν κατὰ τὸ μεσσητήριον τοῦ παντός ἐστῶσαν ὑπερφυῶς ἐκκορυφούμενα· ἐπομένως δὲ τοῦτοις, τὸν πολύκενον πανταχόθεν ὑπερχεόμενος ἀέρα, ὑπὲρ αὐτὸν αὖθις ἐχόμενα, τὸ αἰθέριον κύτος περιήγαγεν· ἐξ ὧν φυτὰ πάντα καὶ ζῶα, κατὰ ἰδιότροπον ἑκάστον φύσιν ἐποίησε καὶ μορφήν.

Μόνον δὲ τὸν ἀνθρώπον, τῆς ὁλίας πλάσεως μεγαλειότητος εἰκόνα, τοῦ παραδείσου πεποίηκεν οἰκῆτορα· ὃν τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν ἡθετήκοτα, καὶ διὰ τοῦτο τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ὠλισθηκότα, θάνατος καὶ φθορά, τὰ ὀφύοντα τῆς ἀμαρτίας, διεδέξατο· ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ὁ ἀγαθὸς ὀργίσθη, οὐδὲ τὸ οἰκεῖον παρσίδεν εἰς τὸν αἰῶνα πλάσμα· διὰ νόμου δὲ καὶ προφητῶν πρῶτον ἀγίων παιδαγωγήσας πρὸς εὐσέβειαν· τὸν δὲ κατὰ τὴν τῶν αἰώνων συντέλειαν, τὸν μορφοῦντῃ, τὸν ἰσοσθενῇ καὶ ὁμοφυῇ λόγον, ὑπερ-

A illataque mala, in ea quoque Christum annuntiatus, Spiritu agebatur.

Videns itaque civitatem, nedom simulacrorum superstitioni deditissimam, mutisque statuaculis ac demonum caeremoniis pollutam; verum etiam venenatis serpentibus, ac portentose cuidam infandaeque viperae (o malorum exsuperantiam!) tanquam Deo ac Numini animis addictam, quam dementi sensu hostiis placandam existimaret; divina animo emulatione inardescit, ferventissimisque precibus, Deique viventis verbo praeceptoque, necnon Christi Jesu invocato nomine, perempta exitiosa vipera, cunctos palam vir admirandus hortabatur, auctorque consilio erat, ut in caelum aspicientes, caeli Dominum agnoscerent. Is, Deus semper perfectus, aeternus, incorporeus, incomprehensus, post illum invisibilem, etiam mundum hunc oculis subjectum praeezimia bonitate condere cum voluisset; caelum, aiebat, cunctis externum, haud secus ac globum perpetuo mobilem universa corpora continentem, fabricatus est: terram verum omnium mediam, velut rerum hujusce universitatis centrum quoddam immobili sede, ac suis aequae libratam ponderibus collocavit. Abyssus, ac qua elementum consistit, aquam, circa terram; terram vero circa aquam solidans, alterum altero elementum mutuaeque communionis firmavit: quae videlicet in unam arcanam vim, in universi meditullio mirabiliter consistentem fixamque explicentur. Exinde multarum his undique superfundens aerem, super ipsum rursus continue aetheream circumduxit late fusam capacitatem: ex quibus plantas omnes et animantes condidit, juxta propriam cujusque indolem ac formam.

Solum autem hominem suae majestatis simulacrum formans, paradisi constituit civem: quem ipsum Dominici transgressorem mandati, eamque ob rem ab illius cassum necessitudine, mors et corruptio (peccati scilicet obnoxia) exceperunt. Haud tamen benignissimus ille in finem iratus est, aut in perpetuum desepxit figmentum suum: sed cum prius per legem sanctosque prophetas ad pietatem instituisset; nunc tandem in consummatione saeculorum, unigenitum parique secum robore ac ejusdem naturae Verbum, divina quadam eximiaeque ratione, ex venerabili sanctaque Virgine, nullius contagione peccati factum ho-

(36) Καὶ ἐχίδνη τινὶ τερατώδει. Perinde Metaphr. Elevat autem card. Baron. horum fidem an. 54, n. 3, eo quod Hierapoli, non viperam, sed alios deos colerent, ex Euseb. lib. II De praeparat. Evang. c. 4. Sed nihil ibi Eusebii in eam rem. Solum enim eo libro veterum theologorum dicta refert, quibus idololatriae originem traducat: non ut singula numina singularum civitatum proferat. Bene apud Nicephorum, ejus vulgator hoc ipsum nostris temporibus in Livonia et Samogitia repertum tradit. At neque in Gallia desunt viri simplices, quibus hujusmodi viperae ac serpentes boni ominis existimantur, ubicunque degant, ruri vel in domo; sinistraeque omnia portendere, si abigantur, vel etiam necentur; quo in genere singulare quid de domestica vipera sibi accidisse narrat Leo Al-

lat. cum adolescens esset, lib. De peregrinis Graecorum opinionibus, vaticinante inde vetula quae illi satis prospera evenere, adventum, protectionem, etc., quae non careant superstitionis labe. De Hierapoli et serpentem in ea cultu argumento est antiquum civitatis nomen, quod tradit apud Metaphrastem Joseph Humilis Oratione in laudem sancti Bartholomaei; nempe Ophioryma, quasi dicas, serpentis ac anguis tutamen seu praesidium. Confer nostra haec cum dictis ad Hippolyti Synopsim; nec te censuris ejusmodi facile abduci sinas. Durum sane unius ductu calami novi hominis expungi, quidquid summa consensione tot retro saeculis, probatis actis ac auctoribus consignatum fidem habuit.

minem, nobis præbuit. Is hominum similis apparet, A veritatis sermonibus ac potentia operibus, Patris sui nobis gloriam ac notitiam, affusa cælitus luce manifestavit; quique ab omni immuni passione esset, passionibus nostri causa, cruceque et morte perfunctus atque in illis versatus (quippe homo cum esset) resurrexit tertia die ac se nobis conspicuum fecit, nobisque cernentibus in cælum receptus est (quippe qui Deus esset). Quem et rursus venturum e cælis expectamus, pro eo ac pollicitus est, ut humanum omne genus exsuscitet, judicetque ac reddat unicuique pro eo ac gessit. Hunc, hortamur, agnoscite. Hunc, obsecramus, colite; et in nomine ejus baptizati, ab omni scelere impuraque omni cæremonia emundamini; omnisque gratia participes effecti, atque illius consortes sanctitatis, vitæ æternæ ac regni hæreditatem consequimini, in Christo Jesu. Amen.

Hujuscemodi vir beatissimus divinis prædicationibus admonens, adhortans privatimque ac publica concione doctrinam justitiæ tradens, turbam numero superiorem assensum præbentem, veritati adjunxit. Hosque adeo per aquam et Spiritum regenerans, ac qui in illis majori pollerent prudentia, majoremque essent assecuti gratiam, in antistites ac sacerdotes præficiens, Ecclesiam sanctam immaculatam excitat Christo.

At non tulit, ut veritatem sic prosperantem videret, qui illius adversarius est: quin potentiores ac primores civitatis illius incessens, flammæque instar æmulationem in eissuccendens, apparitorum repente manu eum corripit, sævisque conscissum verberibus, diro carcere includit. Tum funiculis e calcaneis vinctum in sublimi verso in terram capite, virum justum suspendunt. Eratque videre velut agnum immaculatum alte in aere sublatus. Ac pedes quidem sursum, deorsum vero venerandum caput habebat, eoque habitu mentis in cælum iter ac contemplationem velut adumbrabat.

Haud tamen eum Dominus consolationis expertem reliquit. Propensiore namque mitioris providentiæ consilio, divinus quoque Bartholomæus, pari damnatus patibulo pendeat. Contigit enim eum tunc ibi versari, ac sicut prædicationis, sic et passionis socium effici. Neque id modo, sed et ipsa

(37) Σχοιρίους ἐξέψαυτες κατὰ τῶν ἀστραγάλων. Sic quoque Metaphr. necnon Menæa, in quibus expressius aliquid: 'Ἐπὶ τῆς πλατέας σαρκεὶς, εἴτα τοὺς ἀστραγάλους τρυπηθεὶς, ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνῆρτηθη· καὶ οὕτως· εὐξάμενος, τῷ θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο· Per plateam tractus, tumque perforatis calcaneis in ligno suspensus est, et sic passus Domino tradidit spiritum: quibus constans est, Philippum capite deorsum verso, et quidem talis sic perforatis, stipiti ac cruci alligatum pependisse: quam forte ipsam crucem velint Romanæ tabulae, et Eusebiani Chronici interpolator, ex quo ipso tanquam ex vero Eusebio acceperint, qui eadem tabulas auxerunt, novasque composuerunt. Lapidem addi facile fuit tumultuariæ illi crucifixioni, plebe in fu-

Α ἀναμαρτήτως ἀνθρωπιζόμενον παρέσχετο. Ὅς ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων ἐπιφανείς, λόγοις διηθείας καὶ ἔργοις δυνάμειος, τὴν πατρικὴν αὐτοῦ δόξαν καὶ γνῶσιν, ἐνέλαμψεν ἡμῖν· καὶ πάθεσιν ὁ ἀπαθήs, καὶ σταυρῷ καὶ θανάτῳ προσωμληκῶς ὑπὲρ ἡμῶν (ἄνθρωπος γὰρ ἦν), ἀνέστη τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἐνεφάνισεν ἡμῖν εαυτὸν· καὶ βλέπόντων ἡμῶν, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν (θεὸς γὰρ ἦν). Ὅτι καὶ προῦδονόμεν ἤξειν αὐθις, ὡς εἶπεν, ἐκ τῶν οὐρανῶν, τοῦ ἀναστῆσαι σύμπαν τὸ πλάσμα, καὶ κρίναι καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τούτον ἐπίγνωτε, παραινῶμεν. Τούτον σεβάσθητε, παρακαλοῦμεν· καὶ ἐν τῷ ὄνματι τούτου βαπτιζόμενοι, καθαρισθήσεσθε μὲν πάσης ἐνταυτοῦ καὶ μαρὰς τελότης· πάσης δὲ χάριτος μέτοχοι, καὶ κοινῶν τῆς αὐτοῦ γενόμενοι ἀγιοσύνης, κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας καταξιωθήσεσθε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαύταις ὁ μακαριώτατος θεηγορίαις νοουθετῶν, παραινῶν, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τὸν λόγον πρεσβεύων τῆς δικαιοσύνης, ἀναριθμήτους μὲν πείθων προσήγετο τῇ ἀληθείᾳ· δι' ὕδατος δὲ καὶ Πνεύματος τούτους ἀναγεννῶν, καὶ τοὺς συνεπιτέλους ἐν αὐτοῖς, καὶ χάριτος μεζόνος ἡξωμένους, εἰς ἀρχιερέας, ὡς θέμις, καὶ ἱερέας προβαλλόμενος, Ἐκκλησίαν ἁγίαν, ἁμῶν ἀνίστη Χριστῷ.

Ἄλλ' οὐκ ἔνεγκε βλέπων οὕτως εὐδοουμένην τὴν ἀλήθειαν, ὁ ταύτης ἑχθρὸς· τοὺς δυνατωτάτους δὲ καὶ πρώτους ἐκείνης τῆς πόλεως ὑποδύς, καὶ τὸν ζῆλον ἐν αὐτοῖς ἀναφλέξας ὡς πῦρ, συναρπάζει μὲν αὐτὸν ἐξάπινα χειρὶ στρατιωτικῇ· μαστιγῶ δὲ πικρῶς, καθελίγγυσσι δὲ δεινῶς· μετὰ ταῦτα δὲ σχοιρίους ἐξέψαυτες κατὰ τῶν ἀστραγάλων (37), ἐπὶ μετώρου τὸν δίκαιον ἐκκρεμῶσι κατὰ κεφαλῆς. Καὶ ἦν τούτου ὄρᾳ καθάπερ ἁμῶν ἀρνίου, διὰ τοῦ ἀέρος ἀπρωρημένον· καὶ ἄνω μὲν τοὺς πόδας, κάτω δὲ τὴν σεβασμῶν ἔχοντα κεφαλὴν· καὶ τῷ τοιούτῳ σχήματι τὴν ἰδυτηνὴ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ νοῦ πορείαν καὶ θεωρίαν ὑπογράφοντα.

Ἄλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἀπαρηγόρητον· οἰκονομία δὲ κρεῖττονι καὶ βαρβολομαῖος ὁ θεὸς ἀπόπτολος τούτου συνεσταύρωτο. Ἐκείσε γὰρ αὐτὸν ἐνδυσμεῖν, καὶ ὥσπερ τοῦ Εὐαγγελίου κοινωνῶν, οὕτω δὴ καὶ τοῦ πάθους ἐγνωρίζετο. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ Μαριάμ ἡ Φιλίππου ἀδελφὴ (38)· ἀδελφὴ τὴν

rorem acta adversus Sanctum, donec terræmotu ac hiatus periculo fuit deterri. Mitior fuerit Bartholomæi crux et Mariæ sororis, sive Mariannæ (ut Menæa vocant) ut licuerit deponi ac supervivere, cum jam Philippus diem clausisset.

(38) Αὐτὴ Μαριάμ, ἡ Φιλίππου ἀδελφὴ. Menæa Μαριάμνην, quo etiam modo Metaphr. fuitque facile ejus vocis ultimam syllabam antiquario Mazar. excidere. Consentiant hæc tanta de Maria seu Mariamna, sorore Philippi, non solum spiritali, sed etiam carnali, his quæ refert Paulus de apostolis et prædicatoribus Hebræis, circumducentibus sororem mulierem, more gentis I Cor. ix. 5; qua tamen is icentia minime usus sit, ne quam offensionem poneret gentibus, quibus peculiariter destinatus

φύσιν, ἀδελφὴ τὴν πίστιν· τὸν ζῆλον, ὁμότροπος· Ἀ τὴν ἀγάπην, ὁμόγνωμος· παρθένος τὴν ψυχὴν, παρθένος τὸ σῶμα, ὅλη τετρωμένη τῆς ἀγάπης Χριστοῦ. Μαριάμ, γνησία Χριστοῦ θεραπαινίς, ἀξία Θεοῦ θυγάτηρ, ὅλη τοῦ παναγίου Πνεύματος μεμεστωμένη, πιστὴ τοῦ Εὐαγγελίου μαθήτρια, σπουδαία τῶν ἀποστόλων διάκονος, καὶ θερμοτάτῃ πρὸς τὰς Ἑλληνίδας τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστρια. Ἄνωθεν αὐτὴ προσεκαρτέρει τῷ Φιλίππῳ, ἐξ οὗ τὸν κλῆρον εἴληφε τῆς ἀποστολῆς· καὶ τοῦτον, ὡς ἀδελφὸν μὲν τὸ σῶμα, πατέρα δὲ τὸ πνεῦμα τιμῶσα, καὶ ὡς δραστήριος ὑπηρετουμένη θεράπαινα, πλήρης τῆς ἀποστολικῆς καὶ αὐτῆς δυνάμεως ἦν. Ὅθεν εὐαγγελίζομένη συνεργούσα, καθειργνυμένη συμπαραμορτοῦσα, καὶ τότε δὴ κρεμαμένη συνανιωμένη τε καὶ συνδουλωμένη, πάντα τρόπον συνέπασχεν ἡ μακαριωτάτῃ Χριστῷ.

Γίνεται δὲ τότε θέαμα ξένον, φρίκης τε πάσης καὶ ἀγωνίας γέμον. Σείεται μὲν ἐξαίφνης ἡ γῆ καὶ ὁλος ὁ χορὸς ἐκείνος ἐκτιναχθεὶς, εἰς βάθος ὑπενόσσει, ἐν ᾧ πᾶσα μικροῦ δεῖν ἡ πόλις ἐκείνη συναγερμένη, θέατρον ἐποιεῖτο τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἰησοῦ· συγκατασπᾶτο δὲ τῷ ἐδάφει πᾶς ὁ λαὸς, καὶ δεινῶς ἀπολέσθαι κινδυνεύοντες, τοὺς περὶ τὸν Φιλίππον ἐπεβοῶντο· καὶ ταύτῃ γε τῆς πλάνης μὲν ἀποστήσασθαι, τῷ τῆς ἀληθείας δὲ πιστεῦσαι καθυπὸ ἰσχυρῶν Θεῶ. Τοὺς δὲ ἰκετηρίαὶς μὲν ἐκτενέσιν ἐξευμενίζεσθαι τὸν Θεόν, ἀδρόως δὲ τὸν Κύριον προσευχομένους αὐτοὺς ἐπιφανῆναι· καὶ στεριχθῆναι μὲν εὐθέως τὴν γῆν τῆς ἐπὶ τὸ κάταντες ὑποχωρήσεως· δύναμιν δὲ θείαν κλίμακος τρόπον τοῖς ἀπολλυμένοις ὑποτεινομένην, πρὸς σωτηρίαν ὁδοποιεῖν. Αὐτὴ γίνεται πίστεως τοῖς ἀπίστοις ἀφορμή. Τοῦτο δὲ τὸ θαυμάσιον τὴν πόλιν ἐκείνην ὀλίγου δεῖν πᾶσαν τῷ τοῦ Φιλίππου προσήγῃ Θεῷ. Ἐντεῦθεν λύειν μὲν τοὺς Χριστοῦ δεσμῶν οἱ σεσωσμένοι, καὶ τοὺς ζύλου καθεῖναι προσήεσαν σπουδῇ· ἐπέχοντο δὲ, τὴν περὶ αὐτῶν γενομένην ἄνωθεν ἐγνωκότες βουλὴν.

Εὐ μὲν γάρ, ὡς τρισμακαριώτατε τῶν ἀποστόλων, ἀνεθῆναι μὴ καταδεξάμενος τῶν δεσμῶν, ἐπισκήψας δὲ τῇ τε πόλει καὶ δέοντα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς πᾶσι προσμένειν τῇ πίστει τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ταῖς ἐντολαῖς παρεγγυημένος προσλιπαρεῖν· εἰτα, δέσιν ἰκετήριον τε ἅμα καὶ εὐχαριστήριον, ἐμφανιζομένη σοι νοερῶς καὶ ὑπερχοσμίως τῷ Θεῷ σου καὶ βασιλεῖ σου προσαλήσας Χριστῷ, εἰς χεῖρας αὐτῷ τὴν πανοῦθιαν ἀπέδου ψυχὴν· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἐν ἧχῃ ἑορταζόντων νοερῶν καὶ θείων δυνάμεων, πρὸς τὰς οὐρανίας αὐτῷ καὶ ὑπερφυσστάτας συνανελήφθης μονάς.

⁸⁸ Cant. II, 6. ⁸⁹ Psal. XLII 5.

erat prædicator. Saniora hæc, quam illa Abdiæ, de duabus apostoli filiabus, quæ post aliquantos annos in tumulum patris et ipsæ illatæ sint, a dextris et a sinistris illius positæ ac miraculis claræ; quas ementitus scriptor non advertit alterius Philippi filias existisse, id est diaconi; quæ forte Philippi apostoli amore, et quod celebris civitas erat, multosque in ea Philippus Christo acquisierat, Palæ-

Maria Philippi soror, nempe soror natura ac fide soror; pari morum æmulatione, consentiens charitate, virgo animo, virgo corpore, tota Christi vulnerata charitate ⁸⁸. Maria, vera Christi ancilla, digna Dei filia, tota Spiritu sancto plena, fidelis Evangelii discipula, sedula gnavaque apostolorum administra, fidelissima ad Græcas mulieres Jesu præco. Hæc olim Philippo assidua, quo ex tempore apostolicum munus inierat; eum, ut fratrem quidem corpore, ut vero Patrem spiritu colens, et ut ancilla sedulo officiosa ministrans, ipsa quoque apostolica plena virtute erat. Quamobrem prædicantem adjuvans, clausoque carcere comes effecta, tunc quoque nimirum suspenso condolens, diroque illius cruciatu mærens, omni modo beatissima femina Christi socia passionum erat.

Contigit vero novum quoddam spectaculum, horrendum sane tremendumque ac terroris plenum. Terremotu subito locus quatitur, totusque ille succussus chorus alta voragine subsidebat, quo tota fere civitas, Jesu homines theatro traductura, concesserat; omnemque populum unus cum solo hiatus absorberebat. Jam itaque gravi salutis vitæque pulsante periculo, Philippum cum sociis inclamabant; atque ea se ratione ab errore abscessuros, veroque Deo credituros, etiam atque etiam pollicebantur. At Philippus sociique ferventibus Deum supplicationibus placare; orantibus Dominum confestim apparere, moxque terram, ne mergeretur hiatusque subsideret, consulcire; vi denique divina instar scalæ pereuntibus submissa, ita ad salutem munire. Hæc incredulis fidei occasio. Miraculum hoc, omnem fere illam civitatem adjunxit Philippi Deo. Hinc periculo redempti, Christi victos solutum lignoque depositum prompti accedere; ad cohibebantur, qui supernum de illis consilium intelligerent.

Tu quidem, apostolorum ter beatissime, cum solvi vinculis noluisse, ac quæ officii erant civitati mandasses, cunctisque fratribus ut in fide Jesu perseverarent ac mandatis assidui essent, præcepisses: tumque supplicantis animi pariter atque gratias agentis orationem, Deo tuo, Regi tuo Christo qui apparuerat, mentis sensu, ac supra quam decore honesteque, prolocutus esses, in manus illius beatissimam animam tradidisti: inque voce exultationis et confessionis in sono mentium epulantium ⁸⁹ divinarumque Potestatum, in cælestes eximiasque ac divinas, illo auctore, receptus es mansiones.

stina a Romanis vastata, illo commigrant, ac hospitii locum ibi delegerant. Quod etiam Mariam seu Mariamnam τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστριαν dicit πρὸς τὰς Ἑλληνίδας, annuntiasse Jesum mulieribus Græcis, sexui convenientissimæ, nec privatam excedens doctrinam, qua nihil vetat mulieres, etiam summis apostolis adjunctrices esse evangelica functione.

Bartholomæus autem e patibulo depositus, unaque sapientissima Maria, cum Christiferum illud tabernaculum reverenter sepeliendum curassent ac Ecclesiam confirmassent, eosque qui accessissent illuminassent; ac si quid reliquum ad Evangelii functionem videbatur, complerent, suam quisque viam perrexere.

Tu vero, summe inclyte ac divine Dei puer, coelestes festivos axes incendens chorosque agens, ac cum magistro atque Domino in æternum versans, gaude ac lætare tanquam Dei filius adoptione, quippe qui hoc nactus sis, ut cum eo qui natura Filius est, regnes vivasque, et in sempiternum læteris ac præsentia fruaris.

Gaude, quod Patrem luminum videre cupiisti; eumque videns⁸⁶, prototypum in Filio, ac tanquam in imagine vidisti; velutque in radio, solem in Unigenito, Genitorem intelligens, veræ plenus lucis, quasi filius lucis atque vere ipse lux enituiisti.

Gaude, Christi equorum ferventissime ac perniciosissime, quem ille conscendens, ac in mare quod mente intelligitur, inducens, mira que ratione regens, multas aquas tua opera (absurda scilicet gentium sensa ac consilia) conturbavit⁸⁷.

Gaude, quod spiritualium Dei equorum (angelicorum scilicet potestatum) volatilem indolem atque agilem, acremque ac alacrem æmulatus atque amore persecutus, pro nominis merito ratione Philippus appellatus es, Deique currus, ut Scriptura loquitur, decem millibus multiplex effectus⁸⁸; in quo millia eorum, qui te auctore crediderunt (Ecclesiæ scilicet), abundantes Deo Sabaoth gloriam concinunt.

Salve sis, et exsulta ac choro ducito, qui in medio coryphæorum consessu thronum gloriæ sortitus es, ac primis apostolis connumeratus: primum denique apud supremum omnium Regem, honorem consecutus.

Salve gaudeque, ac nobis quoque afflictis exsultatio et lætitia et gaudium esto. Pauperum molestias leva; Ecclesiis pacem restitue, ac tranquillis moribus pietatem: nostramque hanc exigua laudationem acceptam habens, beatissime tu Deique munere felicissime, quod ex Christianæ pietatis rationibus est, desiderium imple, bonæque et beneplacenti atque perfectæ aptans Domini voluntati, inconfusum Deo exhibe: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Ex miraculis Philippi apostoli.

Lucidissimum sidus hoc magnusque Domini apostolus, cum in Galileam iret prædicans, adhuc

⁸⁶ Joan. xiv, 8. ⁸⁷ Habac. iii, 8. ⁸⁸ Psal. lxxvii, 18.

(39) Narratio hæc, sic Græcorum Menæis consecrata, maximam procul dubio veri speciem habet, consentientissima aliis quæ in Act. adversus apostolos gesta legimus, vel quæ etiam a probatis auctoribus referuntur. Nomen Archelai obrepsisse

Bartholomæος δε τοῦ ξύλου καθαιρεθεὶς, καὶ ἄμα τῇ σοφωτάτῃ Μαρίᾳ, τὸ Χριστοφόρον σεβασμῶς κεκηδευκότες σκήνος, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν στηρίζαντες, καὶ τοὺς προσιόντας φωτίσαντες, καὶ εἰ τι λείπον τῆς ἱερουργίας τοῦ Εὐαγγελίου συντετελεσκότες, οὕτω πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς ἐχώρουν ὁδόν.

Σὺ δὲ μοι, παναοίδιμε καὶ θεσπέσιε τοῦ Θεοῦ παῖ, τὰς οὐρανίας ἐστίας χοροβατῶν, καὶ τῷ διδασκάλῳ δι' αἰῶνος καὶ Κυρίῳ συνῶν, χαῖρε, καὶ κατατέρπου ὡς υἱὸς Θεοῦ θέσει, τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ συμβασιλεύειν λαχὼν, καὶ συζῶν καὶ συνευφραίνόμενος ἀληθεῖ καὶ συνομιλῶν.

Χαῖρε, ὅτι τὸν Πατέρα τῶν φῶτων ἐπεθύμησας κατεῖδεν, καὶ τοῦτον ὁρῶν, ἐδιδάχθης ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ὡς ἐν εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον· καὶ ὡς ἐν ἀπαυγάσματι, τὸν ἥλιον· ἐν τῷ Μονογενεῖ, τὸν γεννητόρα κατανοῶν, πλήρης εἰ φωτὸς ἀληθοῦς, ὡς υἱὸς πατρὸς, καὶ αὐτοφῶς πεφηνῶς.

Χαῖρε, ἵππε Χριστοῦ θερμότητι καὶ ταχύτατι, ὃν ἐπιβὰς ἐκείνος, καὶ εἰς τὴν νοτιὴν θάλασσαν ἐπιβιβῶν, καὶ θαυμασιῶς ἡνοχῶν, ὕδατα πολλὰ διὰ σοῦ, τὰ ἄτοπα νοήματα συνετάραξεν τῶν ἔθνων.

Χαῖρε, οἱ τῶν νοητῶν τοῦ Θεοῦ ἵππων, εἴτ' οὖν ἀγγελικῶν δυνάμεων τὴν πτηνὴν φύσιν καὶ γοργὴν, καὶ δραστήριον ἐξηλωκὼς καὶ πεφιληκὼς, εἰκότως Φίλιππος προσηγορεύθης, καὶ ἄρμα Θεοῦ μωρισπλάσιον ἀνεδείχθης, κατὰ τὴν Γραφὴν, ἐν ᾧ χιλιᾶδες τῶν διὰ σοῦ Χριστῷ πιστευσάντων, αἱ Ἐκκλησίαι εὐθηνούσαι, δόξαν ἀνακροῦνται τῷ Θεῷ Σαβαῶθ.

Χαῖρέ μοι καὶ σκίρτα καὶ χόρευε, θρόνου δόξης ἐν μέσῳ τῶν κορυφαίων εὐμοιρηκὼς, καὶ τοῖς πρώτοις τῶν ἀποστόλων συνηριθμημένος, καὶ τῆς πρώτης παρὰ τῷ Παμβασιλεῖ κατηξωμένος τιμῆς.

Χαῖρε, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν θλιβομένοις ἀγαλλίας γίνου καὶ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ. Τοῖς πένησιν, ἐπικούφισον τὰς δυσχερείας· ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποκατάστησον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐνομίαν· καὶ ἡμῶν τὴν ὀλλήν ταύτην ἀνεσιαι ἀποδεξάμενος, πλήρωσον, ὡ τρισόλβιε καὶ θεομακάριστε, τὴν κατὰ Χριστὸν ἐπιθυμίαν· καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον θέλημα τοῦ Δεσπότης συμβιβάζας, ἀκατασχυντον παράστησον τῷ Θεῷ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ ἀποστόλου (59).

Οὗτος ὁ φαεινότερος ἀσὴρ καὶ μέγας τοῦ Κυρίου ἀπόστολος, ὡς ἐπ' αὐτὴν ἔχει τὴν Γαλιλαίαν

typographo, sive etiam antiquario, ex quo ille expressit, manifestum est; nec enim tandiu Arche-laüs superstes fuit, aut alius ejus nominis in Judæa, ea tempestate rex fuit, qui jus vitæ ac necis sibi indulgeret, in eos qui Mosaiçæ legis violatores

κηρύσσιον, ἐτι τῷ βίῳ περιῶν, γύναιον αὐτῷ προσ-
 υπαντῆ, ἐκκομίζον παιδίον τεθνηχός· καὶ οἱ αἱ μή-
 τηρ, ἀμέτρως ἐκόπτετο. Ταύτην ὁ κηρύσσιον κατ-
 οικτείρας, καὶ τὴν δεξιᾶν τῷ τεθνηχῷ προτείνας.
 Ἐγείρε, κελεύει σοὶ ὁ ὕψ· ἐμοῦ κηρυττόμενος,
 ἔφησεν, Ἰησοῦς ὁ Χριστός· καὶ ὁ λόγος ζωτικὴν
 αὐτῷ ἔδωκεν ἀνέγερσιν, καὶ τῇ πενθούσῃ βακτηρίᾳ
 τὸν ἀναστάντα γενέσθαι πρὸς τὴν οἰκίαν παρεσκευά-
 σεν. Ἡ δὲ, τῶν ἰγνῶν τοῦ θαυματουργοῦ δραξαμένη,
 Ὅρ ἀνέστησας, ἔλεγε, δι' ὕδατος ἀναγέννησον
 σὺν ἐμοί. Καὶ τυρούσα τῆς χάριτος, ἀπόστολος
 ἐγεγόνει, πᾶσιν εὐαγγελίζομένη τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὴν
 ἀνάστασιν.

Ἦγε δὲ τοῦτον καὶ ἐπ' Ἀθήνησιν. Ἐνθα τὸ
 ἅπλοῦν τοῦ λόγου κἄν εὐτελίξειν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβού-
 λοντο, ἢ πρᾶξις τῶν παραδόξων τοῦτοις ἀντεπισχεῖν
 ἐπειθε. Καὶ λοιπὸν, τί δὴ πράττειν ὀφείλομεν,
 λέγων, ἡμεῖς οἱ περὶ τοὺς λόγους ἐσπουδακότες,
 τοῦτου τοῖς λόγοις ἡττώμενοι; Καὶ γὰρ, ὡς
 ὀρᾷτε, ἄγροικος οὗτος καὶ ἄπολις, ἐν δὲ τοῖς
 ἔργοις ἡμῶν ἐγκαταῆς καὶ περιφανὴς ἐνδείκνυ-
 ται. Τοιγαροῦν δι' ἐπιστολῆς σηματοῦμεν τῷ
 ἀρχιγραμματεῖ τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἱερουσαλὴμ·
 καὶ τὸ δόξαν οὗτοι κρατύναντες, ἱκανὸν πρὸς τὸ λέ-
 γειν ἐξαποστέλλουσιν. Ὁ γοῦν ἀποσταλεὶς, ἔσω τῆς
 Ἱερουσαλὴμ γεγωνὺς, μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς γρα-
 φῆς, διὰ λόγων τοῖς ἀρχουσιν ἐπετράνωσε τὰ τῆς
 γραφῆς, λέγων· Τοῦτομα Φίλιππος ἐκ τῶν ὧδε τις
 λέγων εἶναι, ἀρῖσκοτο πρὸς ἡμᾶς· ὅς ἄγροικον
 μὲν ἐπιφέρειται τὸν λόγον, οὐ μικρὸν δὲ τὴν
 ἡμῶν ἐπισείοντα τὴν καρδίαν καὶ πατρίδα, και-
 νὸν διαγέλλων ὄνομα, Ἰησοῦν, ὃ καὶ χρώμενος
 ἐπὶ γλώττῃ, ἀποτρόπαιον ἔχει δαιμόνων καὶ
 νοσημάτων παντοδαπῶν. Ἀλλὰ γε σὺν τοῦτοις,
 καὶ τὸ κατέπραξεν. Ἀπολιπὼν τις τὸν βίον, καὶ
 πρὸς τὸν ἥϊον τῶν τεθνεώτων μεταχωρήσας, τῇ
 τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίᾳ ἀνέστησε. Δείπεται τοι-
 γαροῦν σχεσθαι τὰ ἡμῶν, καὶ τὰ τοῦτον ἀξιά-
 νεσθαι, εἰ μὴ τάχιόν τις πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὧμῶν πα-
 ραγένοιτο.

Καὶ δὴ ἐξαυτῆς μετὰ σοβαρᾶς καὶ ἀλαζονικῆς
 φαντασίας τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀρχιγραμματεὺς καταλαμ-
 βάνει, κατὰ Φίλιππου σφόδρα χαλεπαίνων· καὶ μήτε
 ἄρτου γευσάμενος μήτε τινὸς ἄλλου τῶν σώματι

A vitæ superstes, mulier quædam illi obviam venit,
 quæ filium suum defunctum efferret : maternaque
 pietate ac sensu supra modum plangebatur. Hujus
 Christi præco misertus, dextraque defuncto expor-
 recta : Surge, inquit, jubet tibi qui a me prædicatur,
 Jesus Christus : fecitque sermo, ut puer vivus exci-
 taretur; et ut qui suscitatus erat, lugenti matri
 baculus sustentandæ domui redderetur. At illa,
 ejus qui miraculum patrarat vestigiis admota :
 Quem suscitasti, aiebat, una mecum per aquam rege-
 nera. Munusque consecuta, apostolus evasis, dum
 filii suscitationem cunctis annuntiat.

Duxit vero et Athenas apostolum. Ibi, quanquam
 eo animo erant Athenienses ut pro sermonis sim-
 plicitate contemnerent, stupendarum tamen ac inau-
 ditarum rerum patrato, obniti eos doctrinæ suade-
 bat. Ac demum : Quidnam, aiebat, facturi sumus,
 nos qui eloquentiæ ac doctrinis operam damus, cum
 hujus sermonibus vincamur? Etenim, ut videtis,
 rusticus iste incertisque sedibus vagus, operum luce
 nostri compos illustrisque efficitur. Quapropter con-
 scripta epistola significemus Scribarum Judæorum
 Hierosolymis principi. Firmata porro illis sententia,
 qui rei eloquendæ idoneus esset, mittunt. Is vero
 cum Hierosolymam venisset, reddita epistola, ver-
 bis explanabat quæ illa continerentur, dicens : Vir
 quidam, qui se Philippum vocari dicat, ad nos hinc
 profectus est. Est ille quidem rudi rusticoque eloquio,
 quo tamen non parum corda nostra patriamque
 commoveat, dum novum nomen (Jesum scilicet) præ-
 dicat; quem et in lingua habens, dæmones, omnisque
 generis morbos deturbat. Sed et cum istis, rem patra-
 vit, quæ stuporem injiciat. Humanis quispiam exem-
 plus erat, utque ad defunctorum locum commigraret.
 Hunc ille suscitavit invocato Jesu nomine. Superest
 itaque ut nostra plane aboleantur et intereant; quæ
 vero illius sunt, augeantur, nisi citius ex vobis aliquis
 ad nos veniat.

Statim ergo pleno fastus, superboque apparatu
 Scribarum princeps Græciam petit, adversus Phi-
 lippum valde indignans; ac neque pane degustato,
 neque ullo alio, quod corpori indulgeatur, sublime

viderentur, et ab ea homines avocare. Hoc nomine
 clarus Herodes junior, qui Jacobum occidit gladio,
 voluitque occidere et Petrum, etsi Judæis in Chri-
 tum religiosior, ne ea nece fœdaret solemnitatem
 paschalem, distulit post dies azymorum, quando
 et Petrus ab angelo liberatus est. Agrippas quoque,
 ipse in Judaismo religiosissimus, regnoque Judææ
 aliisque provinciis Romanorum benevolentia au-
 ctus, sic potuit in apostolos exandescere, quanquam
 in Paulum mitior videatur, cum dicentem audisset,
 jam vinctum, sed qui Cæsarem appellasset, eaque
 ratione nec ab illo, nec a Festo præside judicari
 posset. Trahi Hierosolymam ex aliis procul synago-
 gis religionis reos, ipsa Pauli legatio Damascus
 indicio est, cum irarum plenus ac minas spirans
 in discipulos Domini (utique ex Judæis conversos) fer-
 retur, quales et hi Athenienses videntur fuisse, ac mu-
 lier cujus filium in Galilæa Apostolus suscitaverat :

D quæ ipsa Athenis sufficere Apostolo poterat, ut mo-
 ris erat Judæis sumptus facere suis magistris : quam
 Christus consuetudinem non sustulit, sed discipu-
 lis suis liberam fecit. Qui toties pontifex ἀρχιερεὺς
 et ἀρχιγραμματεὺς dicitur, non ipse summus pon-
 tifex Hebræorum putandus, sed quem syndrium
 Hierosolymitanum ἀπόστολον mitteret, et quasi
 ἐξαρχον, virum scilicet generis sacerdotalis et le-
 gisperitum, legisque æmulationem habentem, qualis
 fuit Paulus missus ad synagogas in Damascus,
 quanquam hoc illi deerat, ut esset ex sacerdotali
 prosapia, qui seipse de tribu Benjamin affirmat.
 Nec modo Hebræis desunt apostoli ac disciplinæ
 legis præfecti, quos ex syndrio vel Hierosolymitano
 vel Babylonico mittant ad subjectas synagogas ac
 plebes, qui severius in legem commissa, et quorum
 indulgentiam non habent per gentium pressuram
 ex suis legisperitis, emendent ac puniant.

sibi tribunal parari jubet; mutatoriaque pontificali chlamyde assumpta, superbia tumens, iudicii sedem conscendit, cunctis ejus patriæ eruditis, ac qui venerant cum eo, timore astantibus. Vocatus itaque apostolus, medius stetit, pontifici responsurus. Ad quem pontifex in hæc verba percontatur: Non satis visum, cunctorum miserrime hominum, quod Judææ et Galilææ et Samariæ pravitæ mentis obreperis, simplicioresque in eis errore dementaris, sed et Athenarum urbis sapientes tentare molitus es, existimans nimirum viros catos atque prudentes abs te seductum iri. Ac quidem te, velut qui errore seductus sis, ad præsens omisso spretoque, ad viros sapientes, quæ tuæ opinionis sunt, edisserens, sermonem habebis.

Ejus magister, auditores, cum evertendæ legi Mosaicæ daret operam, justa a nobis lege ut crucem ferret, damnatus est. nudusque alto stipite suspensus derelictus, ob dici celebritatem, Pilato, Josephi cujusdam viri divitis supplicatione inducto, sepulturæ tradi permixtus est. Amicitiaque lege cum tenerentur ejus discipuli, occulte intempesta nocte eum furantur; hoc nempe commento vulgus seducere parantes. Sparsaque ubique fama, eum a mortuis surrexisse, magistrum sibi atque doctorem hominem arrogant. Ex eorum collegio unus est et Philippus iste, cujus rex Archelaus desiderat compotem fieri, ulciscenda vulgi injuria, mala eum morte perditurus: quem si vultis, quam cito vinctum Hierosolymam abducite.

Ac vero, cessante loqui pontifice astantes intentis oculis in Philippum erant, quid demum ille ei responderet. Sensim itaque leniusque apertis labiis, Philippus ita pontifici inquit: Fili hominis, ut quid diligis vanitatem et loqueris mendacium? Ut quid cor tuum gravis in vanitate? Nonne tu auro custodum manus implesti, ut resurrectionis, afflicta calumnia, fidem aboleret? Nescis quæ signacula monumento apposuisti? Hæc nimirum in die iræ tuum scelus ignominia traducunt.

His pontifex majorem in modum turbatus, furoreque irruens ut apostolo manus inferret, rem præstare non potuit. Statim enim ejus pupillæ oculorum obscurate sunt, ac corpus reliquum inutile redditum. Visa res præstigiæ, his qui aderant. Ut tamen in apostolum impetum fecerunt, ejusdem ipsi cæcitatæ periculum sumpserunt. Quod vero apostolus non nesciret illorum incredulitatem ac ignorantiam, quod vis dæmonum in illis præpolleret, eam in rem ingenti gemitu: *Tua, Domine, aiebat, benignitas, ipsa te moveat, eorumque contritiones sana, et ut te agnoscant credantque, illorum animos immuta.*

E terris itaque apostolo orationem fundente, indulta e cœlis, his qui percussi fuerant, sanitas ac

A χαρίζομένων, ὡς ἡλὸν αὐτῷ γενέσθαι βῆμα παρηγυῖστο· καὶ τὴν ἑξάλλον τῆς ἀρχιερατικῆς χλαμύδα περιβαλὼν, εἰς τὸν δικαστικὸν πεφουστωμένος ἀνέστη θρόνον, πάντων τῶν ἐλλογιμῶν τῆς πατρίδος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ παραγενομένων, μετὰ δέους παρεστηκότων. Ὅμως προσκλήθεις ὁ ἀπόστολος, μέσση, τῷ ἀρχιερεὶ ἀπολογισόμενος ἵστατο· καὶ πρὸς τὸν ἀπόστολον ὁ ἀρχιερεὺς οὕτω προσήρετο· Οὐχ ἡκανῶς ἔχειν ἔδοξε, τὸ μοχθηρῶς ὕψεισελθεῖν σε, ἀθλιώτατε πάντων ἀνθρώπων, τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ τοὺς ἐκ' αὐταῖς ἀσφαλεστέρους ἀποπλανῆσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς σοφοὺς τῶν Ἀθηνῶν ὑπεροήσω, μεμελετηκῶς τὴν ἀπάτην, πεπυκνωμένους ἄνδρας οὐόμενος ἀπατῆν. Καὶ ὡς ἡπατημένον, καταφρονῶ σου τί παρόν· ἐπὶ δὲ τοὺς σοφοὺς, διδάσκων τὰ κατὰ σέ, τὸν λόγον ποιήσομαι.

Ὁ τοῦτου διδάσκαλος, ὧ ἄνδρες, ἐπὶ παρατροπῇ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου γενόμενος, ὅς' ἡμῶν σταυρῷ τεθνάναι εὐλόγῳ νόμῳ κατεκρίθη· καὶ τυμὸς τῷ ξύλῳ ἀπρωρημένος καταλειφθεὶς, διὰ τὸ τοῦ ἡμέρας ἐπίσημον, τοῦ Πιλάτου, Ἰωσήφ τινος πλουσίου ἱκετηρία ἐπικαυφθέντος, τάφῳ συγκεχώρηται. Καὶ νόμῳ φιλας οἱ τοῦτου κρατούμενοι μισθῆται, λαθραίως ὥρῳ τοῦτον ἀποσυλοῦσιν, εἰς πολλῶν ἀπάτην, ἐπιτεχνουμένοι τοῦτο· καὶ πανταχοῦ ἐπισπείραντες ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι, τὸν ἐκνετῶν ἐπισημίζουσι διδάσκαλον. Ἐξ αὐτῶν εἰς ἐστὶ καὶ ὁ Φίλιππος οὗτος, οὗ περικρατῆς ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ γενέσθαι. Ἀρχέλαος, εἰς πολλῶν ἐκδίκησιν ἀπολέσων αὐτόν· ὅνπερ εἰ βούλεσθε, πρὸς αὐτόν τὸ τάχος δέσμιον εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπαγάγετε.

Καὶ δὴ τοῦ ἀρχιερέως παύσαντος τοῦ λόγου, ἐπαρεστώτες ἐνητένιζον τῷ Φίλιππῳ, τί πρὸς αὐτὸν ἀντερεῖ. Ἠρέμα δὲ πῶς τοῖς χεῖλεσιν ὑπανόλεας ὁ Φίλιππος τῷ ἀρχιερεὶ ἔφησεν οὕτως· Ὅτι ἀνθρώπου, ἴνα τί ἀγαθῆς ματαιότης, καὶ λαλεῖς ψεῦδος; Ἰνα τί ἐπὶ ματαίῳ τὴν καρδίαν σου βαρύνεις; Οὐ χρυσοῦ σὺ τῶν φυλάκων τὰς χεῖρας ἐπλήσας, εἰς τὸ πλάσασθαι τῆς ἐγέρσεως συκοφαντίας; οὐκ οἶδας ὅς ἐναπέθον σφραγίδας τῷ μνήματι; αὐταὶ σου ἐν ἡμέρᾳ ὀρθῆς στηλιτεύσουσι τὸ ἀνόμημα.

Ταῦτα τὸν ἀρχιερεῖα μεγάλως ἐτάραξαν· θυμικῶς δὲ διομήσας διαχειρίσασθαι τὸν ἀπόστολον, οὐκ ἠδυνήθη. Παρευθὺ γὰρ αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπημαυρώθησαν, καὶ τὸ περιλοιπὸν σῶμα ἀχρηστον ἐγεγόνει. Τότε τοῖς πανταχοῦσι τὸ γεγονὸς γοητεία προσεδόκατο. Ὅμως κατὰ τοῦ ἀποστόλου ὀρμήσαντες, καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς πηρώσεως πέτρᾳ ἐλαβον. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἠγνοεῖτο τῷ ἀποστόλῳ ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀγνοία, ὅτι ἐπικράτεια δαιμόνων ἐνέσσι τούτοις, ἐπὶ τούτῳ οἰμώξας μέγα, ἀνσώπηθη τὸ ἐκ τῆς σῆς ἀγαθότητος, Κύριε, ἔλεγε, καὶ ἀμφοτέρων ἰασαὶ τὰ συντρίμματα, καὶ πρὸς τὴν σὴν ἐλπίγνωσιν αὐτοὺς μεταποίησον.

Κάτωθεν οὖν τοῦ ἀποστόλου τὴν εὐχὴν ποιούντος, οὐρανῶθεν ἡ ῥῶσις τοῖς πληγέσις ἐχαρίετο·

καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἐμβαλμοῖς ἀναβλέψαντες, τὴν νοσητὴν τῆς ψυχῆς ἐπέζητουν ὑγείωσιν. Ἄλλ' ἐπεὶ πολλὰκις τῶν ἀστηρίκτων εὐμετάβολον τὴν γνώμην οἶδεν ὁ ἀπόστολος εἶναι, τὸ φῶτισμα τοῦτοις οὐκ ἐπένευσεν. Ἐκτενέστερον δὲ τοῦ ἀποστόλου προσευξαμένου, θεία δύναμις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατιούσα, τὰ ἀφιδρύματα τούτων πάντα (40) κατέρβαξε, καὶ τοὺς ἐμφωλεύοντας ἄρδην ἀπόλεσε δαίμονας. Καὶ κλόνος βίαιος τότε τὴν γῆν κατεῖχε, καὶ πάντες καταφυγὴν τὸν ἀπόστολον ἐτίθουν, μεγάλη κράζοντες τῇ φωνῇ. Ἰσχυρὸς Θεὸς ἐστίν, ὁ ὑπὸ σοῦ κηρυττόμενος, καὶ τοῦτω ἀδιστακτως πιστεύομεν, καὶ χαίροντες τὸ λουτρὸν κομιούμεθα. Καὶ ἀρξάμενος, πάντας ἐβάπτισε. Μόνος δὲ ἀρχιερεὺς ἀποσπασθέντας ὡς εἶδε τοὺς ὕπ' αὐτὸν, τῇ τοῦ δολίου ὑποβολῇ κατὰ τοῦ Πλάστου δύσφημα ἐδιασφῆμει ῥήματα. Καὶ τούτου μὴ φερομένη τὴν παράνοιαν ἡ γῆ, πάντων ὁρῶντων, ὡς ἐπὶ Δαθὰν καὶ Ἀθειρῶν, βιαίως τοῦτον ἐνδον αὐτῆς κατασχέθηται ζῶντα συνώθησε. Τότε τοὺς φωτισθέντας ὑποστηρίξας, καὶ Νάρκισσον τινα τοῦτοις ἐπισκοπον καταστήσας, οὗ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ὁ ἀπόστολος Παῦλος μέμνηται, αὐτὸς πρὸς Πάρθους ἀφίκετο καὶ κλῖνας γόνυ, ἐπίσχεψιν οὐρανὸν ἐζήτη. Καὶ αὐτίκα σῆμα αὐτῷ ἐδείκνυτο ἀετοῦ, ὅπῃ χρυσᾶς πτέρυγας τὸν Χριστὸν εἰκονίζουσα ἐσταυρωμένον. Ὅθεν ἀναβῶσθεις, πάλιν εἰχτο τοῦ κηρύγματος, καὶ τῶν Κανδάκων πόλεις (41) διαδραμὼν, ἐπ'

A robur est : visuque recepto sensilibus oculis, animæ sanitatem, quæ mente intelligitur, expetebant. Quod tamen apostolus instabilium hominum mentis inconstantiam haud raro expertus erat, non annuit ut illuminatione perficeret. Intentiusque ac instantius orante apostolo, divina virtus e cælo demissa, eorum omnia simulacra elidit; ac qui in eis latitabant, penitus dæmonas perdidit. Factaque tunc terræ valida quassatio, omnesque ad apostolum confugiebant, magna voce clamantes : *Fortis est Deus qui abs te prædicatur, eique citra omnem dubitationem credimus, ac lubentes lavacrum consequemur*. Incipiensque apostolus, cunctos baptismo tinxit. Solus vero pontifex, ubi subditos avulsos cognovit, dolosi illius suggestione, nefanda in rerum B Auctorem verba blasphemo ore evomebat. Ejusque terra dementia non ferens, cunctis cernentibus, velut in Dathan et Abiron, viventem illum hiatu intus violento compressit atque absorpsit. Tum apostolus, confirmatis illis qui crediderant, præfectoque illis Narcisso quodam episcopo, cujus Paulus meminit in Epistola ad Romanos **, ad Parthos profectus est : genuque in oratione posito, divinam e caelis visitationem quærebat. Moxque ostensa illi est Aquilæ figura, quæ sub alis auro rutilis Christi crucifixi formam exprimeret. Unde roboratus, prædicationi rursus incumbebat; Candacensiumque peragratibus urbibus, conscensa navi, Azotum naviga-

** Rom. xvi, 11.

(40) Τὰ ἀφιδρύματα τούτων πάντα. Antecedentia omnia Hebraeos sonant, et qui Mosis religione tenerentur; nunc vero ἀφιδρύματα, statua, simulacra, quæ sic erigantur sedibusque locentur, ut venerationi habeantur, prorsus remotum a Judæorum, per ea tempora, moribus. Ac quanquam etiam luci ἀφιδρύματα reddantur, nec lucos quidem habuisse putandi Athenis Judæi aut excelsa, ubi more antiquo adorarent. Vel ergo misti Judæis Græci, illa in Apostolum grassatione. vel non satis accurata, ac interpolata, quæ de Philippo legit Ecclesia Græca. Difficile etiam consentiunt, quæ de Pauli Athenis prædicatione habet Act. liber; nisi primus Paulus tanta anxietate Athenis prædicavit, Dionysiumque et conjugem aliosque nonnullos convertit, quibus tamen necdum Dionysium episcopum dederit: sed Philippus secundo urbem tentans, pluribusque in ea conversis, dederit Narcissum; quem perinde Hippolytus de septuaginta duobus discipulis Athenarum episcopum facit: colunt Græci die 31 Octobr. cum Stachy, Amoplio et Urbano: assignatisque tribus superioribus, quibus episcopi præfuerint, sedibus, nihil ejusmodi de Narcisso, sed hoc solum: Ὁ δὲ Νάρκισσος διαφόρως βασανισθεὶς παρέδωκε καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ, δι' ὃν καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ προθύμως ἐξέχεε. Narcissus vero diversis excruciatu tormentis, ipse quoque animam Deo tradidit, cujus etiam gratia lubens sanguinem profundeat. Quod auctor eum facit, cujus Paulus meminit Rom. xvi, 11: Ἀσπάσθη τοὺς ἐκ τῶν Ναρκισσοῦ, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. Salutate qui sunt ex Narcissi domo (vel ut Erasmus. ex Narcissi familiaribus) qui sunt in Domino, conjecturam elidit Hugonis Grotii, cum ad eum locum sic advertit, Puto intelligi Narcissum Claudii libertum, in cujus domo aliqui fuerint Christiani. Magis itaque assentior Baronio. an 58, 56, quanquam non ejus fundamento, quod Narcissus potentissimus Claudii libertus odio

C Agrippinæ matris, biennio ante scriptam Pauli Epistolam, consulatu Asinii et Acilii, ut auctor est Tacitus, a Nerone occisus fuerat: poterant enim superesse de familia, et quidem in Domino, id est, fideles, ad quos attinere poterat ea Pauli commendatio: sed quod toto illo capite, Asiaticos hospites fideles notos Romanis commendat, ea commendatione eis solatium aliquod ac præsidium querens, ut per quos Romæ Christi agebatur negotium, ac sensim spargebantur fidei semina. Erat forte tum Narcissus, in Oriente Athenarum episcopus, vel etiam diem martyrio clauserat. τῶν αὐτοῦ, quibusdam ejus necessariis, notis, affinis, qui perinde Christiani essent, Romæ versantibus. Roma vero dum scribit Paulus, ut Phil. iv, Romanorum salutes perfert, maxime potentum, et eorum qui favore polerent, ut eorum fidei collegio, sic salutati alacriores in Christi fide ac Christiana militia redderentur.

D (41) Τῶν Κανδάκων πόλεις. Videtur regionem Syriæ, significare, et quidem vicinam Parthis, unde illam adierit, ac inde Azotum navi petierit, quæ urbs est Palestinæ, una ex satrapiis Philistinorum. Nihil mirum hæere nos in locis dissitis, cum non raro etiam in vicinis sapientes geographi perplexi sint, vel propter urbium occasum, aut mutationem nominum, seu etiam alios casus. Erant apostoli quasi nubes volantes, mira agilitate, quo ferebat impetus Spiritus, vel terra, vel mari sequentes; quod sane necessarium, ut brevi adeo intervallo temporis, in omnem terram exiret sonus eorum; ipso præsertim Deo sæpius monente, quæ potissimum civitas aut regio illis petenda esset, ut de Paulo legimus: nec æquum ut coapostolis (maxime coryphæis et qui de duodecim erant) negemus. Quid si allusio est ad Candacem reginam Æthiopum, cui fuerint Æthiopes Palestinæ vicini, versus Arabiam, ex quibus apostolus, eorum peragratibus urbibus,

vit. Validaque tempestate jactata navi, lucida statim A crucis figura ab ipso navigio affusis fulgoribus, noctis caliginem lustravit. Navique exscendentes, ab Azotide quodam in mediterraneas illius ædes deductus apostolus, die jam in vesperam desinente, præces producebat. Hospitis itaque filia prope fenestram e vicino stans, oculi dolore discruciabatur. Sic tamen apostoli verbis lenocinio quodam mulcebatur, ut vim ipsam doloris oblivisceretur. Tum illa ad patrem accedens, oculi probum cum dolore conjunctum exostulabat, ut cujus serio cura non ageretur. Ad quam pater: *Pro te forsitan, filia, vel ipsam, inquit, libens animam exponerem, si quis oculi tui dedecus, labemque posset auferre. Cui filia gratiose arridens: Est, pater, modo velis, qui et dolorem et labem curare possit. Ubinam vero, ait, filia? In mediterraneis adibus, respondit illa, quem heri sero e navigio domi suscepisti. Moxque apostolum jubet accersiri. Insertaque qui accersitus erat, dulci veritatis doctrina, sermone delinictis cum omni familia, baptismis intinxit. Cumque puella ex patre oculi curationem exquireret, ait apostolus: Sanandi munus tibi tribuam, cunctisque qui baptismatis donum susceperint. Mane itaque surgens, o puella, invocato Christi nomine, laboranti oculo manum impone, integerque ac sanus, qui læsus est, oculus evadet. Quod cum ita fecisset, ut magister admonuerat, ægritudinem suam curavit. Quo ex tempore sapiens Charitina, adjutore patre suo Nicolide, apostolum secuta est cum eo laudans ac benedicens Deum.*

Οὕτως ἡ μαθήτρια ποιήσασα ὡς ὁ διδάσκαλος ὑπέθετο, τὸ οἰκτεῖον ἰθεράπευσε πάθος. Καὶ ἔκκειται ἡ σοφὴ Χαριτίνα, συνεργεῖα τοῦ πατρὸς αὐτῆς Νικολεῖδους, ὁπαδὸς τοῦ ἀποστόλου ἐγένετο, δοξάζουσα σὺν αὐτῷ καὶ εὐλογοῦσα τὸν Θεόν.

Veniens autem apostolus Philippus Hierapolim, C monebat qui erant comites, ne tentationibus animi desponderent. Inter quæ indigenæ ut impostorem dolo necare volebant, ne scilicet eorum uxores, velut etiam aliorum multorum, seduceret. Quidam vero Heros, ingenua præ reliquis civibus fortuna, apostolum ne lapidaretur liberari studens, in hæc fere verba sodales probabilibus aggressus est. Viri cives, meum consilium noscite. Nihil nobis injustum cum peregrino isto homine: sed, si lubet, illius examinemus doctrinam, num ad animi salutem aliquid conferat. Cum nemo Heroi (quippe vero illustri) contradicere ausus esset, primus ipse apostoli pedes complexus, sanctum rogabat ut in domum suam diverteret. Ingressis illis, Marcella Herois uxor indignari adversus virum, divortiique libellum offerre, et ut dos ad ipsam revertatur, nisi is Philippum domo ejiciat, serio rogare. Videns

Azotum venerit, Charitinam cum patre et familia Christo lucraturus? Sequentia etiam de Hierapoli, forte spectent ad Hierapolim Syriæ, itinere decem dierum a Damasco, urbem archiep. sub patriarcha Antiocheno, unam ex præcipuis imperii Turcici, ubi tantis illis patris, in Phrygiam et Lycaoniam venerit, ut hic dicitur; postremo consummatus Hierapoli Phrygiæ, quæ omnium recepta sententia est. Hæc, quantum asse-

Ἄζωτον ἔπειλε νῆδος ἐπιβάς· καὶ σφοδρῶς καταγίγας κλυδωνιζούσης τὴν ναῦν, φωτοφανῆς αὐτίκα σταυροῦ τύπος ὡς [ἀπ'] αὐτῆς τῆς ὀλκάδος τῆς νυκτὸς τὸ ζοφώδες ἐπέλαμψε· καὶ ἀποβάαντες τοῦ πλοίου, ὡς Ἄζωτιδος τινὸς ἐν μεσογαίᾳ οἰκῆματι καταγέλης ὁ ἀπόστολος, τῆς ἡμέρας ἤδη πρὸς ἐσπέραν διαληγούσης, τὴν εὐχὴν παρέτεινε. Τὸ γοῦν θυγάτηρ τοῦ ξενοδόχου ἐν χρῶς τῆς σύνεγγυς θυρίδος καθιστάμενον, ὠδυνᾶτο τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὲ τοῖς λόγοις τοῦ ἀποστόλου ἠδύνετο, ὡς καὶ τὸ τῆς ὀδύνης ἐπὶ λαθέσθαι. Εἰτα προσελθοῦσα τῷ οἰκίῳ πατρὶ, τῷ ὀφθαλμοῦ τὴν αἰσχύνην σὺν τῇ ὀδύνῃ, ὡς ἀμεληθεῖσα προσενεκάλει. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν, Ὑπέρ σου τὰχα τέκνον, ἔφη, προθύμως ἄν καὶ τὴν ψυχὴν προθύμην, εἰ τοῦ σου ὀφθαλμοῦ τὸ δυσειδὲς ἠδύναι

τις διορθώσουσθαι. Καὶ ἡ παῖς χαριεντιζομένη, Ἔστιν, πάτερ, εἰ βούλει, ὁ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ πάθους θεραπευτὴς. Καὶ τοῦ τέκνον, ἔφη; Ἐν τῷ μεσογαίᾳ οἰκῆματι, ἡ παῖς ἀντεπάγει, ὅτι ἐν τῷ πλοίῳ τῇ χρῶς ὤψιαθέντα καθυπεδέξω. Καὶ παρעוῦθ τὸν ἀπόστολον προσκληθῆναι κελεύει. Καὶ τοῦτοις τὴν ἡδὺν τῆς ἀληθείας ὁ προσκληθεὶς ἐνάρμας λόγον, πανοικί καταβέβησας ἰθάπτισε. Τῇ δὲ κόρη, τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιζητούντος τὴν ἰασιν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔφη ὁ ἀπόστολος· Σοὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ὑγείας χάρισμαι καὶ πᾶσι τοῖς προσδεξαμένοις τὸ χάρισμα τοῦ βαπτίσματος. Πρωτὰς ἀναστᾶσα, ὦ κόρη, τῷ πάσχοντι ὀφθαλμῷ τὸν Χριστὸν ἐνομάσασα τὴν χεῖρα ἐκείνης, καὶ ἄρτιος ὁ βεβλημένος ὀφθαλμὸς γενήσεται. Οὕτως ἡ μαθήτρια ποιήσασα ὡς ὁ διδάσκαλος ὑπέθετο, τὸ οἰκτεῖον ἰθεράπευσε πάθος. Καὶ ἔκκειται ἡ σοφὴ Χαριτίνα, συνεργεῖα τοῦ πατρὸς αὐτῆς Νικολεῖδους, ὁπαδὸς τοῦ ἀποστόλου ἐγένετο, δοξάζουσα σὺν αὐτῷ καὶ εὐλογοῦσα τὸν Θεόν.

Τὴν δὲ Ἱεράπολιν καταλαβὼν ὁ ἀπόστολος Φίλιππος, ἐδίδασκε τοὺς συνεπομένους αὐτῷ μὴ ἐκκαλεῖσθαι τοὺς πειρασμοὺς. Καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ ἐγχώριοι ὁλοφύνηται τοῦτον ἐβούλοντο ὡς ἀπατεῖνα, προφάσει μὴ καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας ἀπατηθῆναι, ὥσπερ καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἦρω δὲ τις, τῶν πολιτῶν τὴν τὴν χηρὰ αἰδεσιμώτερος, ἐξέβρι θάλων τοῦ λιθασμοῦ τοῦ ἀποστόλου, πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ πιδανολογούμεναι, οὕτω πως ἔφη· Ἄνδρες πολῖται, τὸ ὡς ἐμοῦ βουλευόμενον μᾶθετε. Μηδὲν ἡμῖν ἀδικον καὶ ἐξέφ' ἀνδρὶ· ἀλλ' εἰ δοκεῖ, τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν δοκιμάσωμεν, εἴη εἰς ψυχικὴν περιποίησιν ἔσται. Καὶ ὡς ἐπιστήμῳ τῷ Ἠρωῖ ἀντεπαθεῖσιν οὐκ ἐτέλμησαν, καὶ αὐτὸς πρῶτος τῶν ποδῶν τοῦ ἀποστόλου δραξάμενος, ἔδυσώπει τὸν ἄγιον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καταλῦσαι. Καὶ ἀμφοτέρων ἀριστεριῶν, Μάρκελλα ἡ τοῦ Ἠρωῶς γαμετὴ ἔδυσφόρει καὶ τοῦ συνεύου, λύσιν τοῦ συνοικεσίου ζητοῦσα (42).

qui licet, in re sic antiqua, nulloque præterea certi teste comprobata: quanquam favet illud de Philippo diacono, qui sic baptizato in via ennuchæ Candacis reginæ Æthiopum, dum rediret Azotum, a Spiritu raptus est, Act. vii, 27; quod argumento est, fuisse loca satis vicina, quæ sic continue Philippus apostolus potuerit divina prædicatione lustrare.

(42) Ἀπὸ τῶν συνοικεσίων ζητοῦσα. Quæ

καὶ τὴν ἀντιστροφὴν τῆς προικὸς, εἰ μὴ τῆς οἰκίας ἔξω βάλλει τὸν Φίλιππον. Ἐπεὶ δὲ ἐναγωνίον ὁ ἀπόστολος τὸν Ἦρωα ἐωράκει, αὐτὸν παρεθάρρυνεν ἐπιμένειν τῇ πίστει. Αὐτὸς δὲ γονυκλίνειας καὶ προσευξάμενος, τὴν πρὸ μικροῦ χαλεπαίνουσαν, ἰκτείν τούτῳ τῷ ἀνδρὶ παρесеκέασεν, Ὁ ἄνερ γλυκύτατε, λέγουσα, πῶθεν ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἐγένετο ἄνθρωπος; Ὡς ἡδὺς ὁ τούτου λόγος καὶ ἡ τῶν ἡθῶν κατάστασις! Μεγάλου Θεοῦ, ὁ Ἦρως ἔφησε, καταγγελεὺς οὗτος, ὃ γύναι, καὶ αἰωνίου βασιλείας προξενητής· καὶ εἰ δοκεῖ, ἀνενδοιάστως προσέλωμεν τῷ τούτῳ Θεῷ· καὶ ἄμφω προσπεσόντες ἀποστόλῳ, πανοικί λαμβάνουσι τὴν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Ἐκ δὲ τούτου, πολλοὶ τῆς περιουκίδος πρὸς Κύριον μετετάξαντο.

Ἄλλ' ὁ τῆς κακίας ἐφευρετής, ὡς ἑαυτὸν ἡττώμενον εἶδε, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐωγρημένους, πυρπολῆσαι τὴν οἰκίαν τοῦ Ἦρωος ἤγειρε. Καὶ γνοὺς τῷ πνεύματι ὁ ἀπόστολος, ἀτρόμως ἔξεισι πρὸς αὐτοῦς· ὃν ἀνημέρως ἐπικαυχώμετες, εἰς τὸ δικαστικὴν βουλευτήριον ἤγαγον. Ἐμβριθῶς δὲ τῷ ἀποστόλῳ Ἀρίσταρχος ὁ ἐξαρχος τοῦ βουλευτηρίου προσχὼν, Οἰδὰ σε ταῖς μαγείαις ἐναδρυνόμενον, ἔλεγε· ἀλλ' εἰ μὴ ἀποθήμενος ταῦτα ἐσθ', λιθοσπῶ πικρῶς σε ἀπολέσω. Τὰ γὰρ περὶ τοῦ ὑταυρωθέντος Θεοῦ σου εὐκαίρως ἐπιζητήσομεν, λέγει, καὶ τῆς ἀποστολικῆς δραξάμενος κόμης, ὥθῳ αὐτὸν προσεπηλάκιζεν. Ἀριστάρχου δὲ τὸ ἀτακτὸν ἐπιτεχνευσάμενος· σωφρονῆσαι ὁ μακάριος Φίλιππος, ἴσως καὶ διὰ τοὺς παρατυγχάνοντας, ἵνα γνῶσιν ὅτι δυνατὸς Θεοῦ ἐστὶν ὑπέρβτης, εἰς ἐπὶ κρονον πάντων οὕτω πως ἐξεφώνησεν, Ὁ τὰς καρδίας ἡμῶν πλάσας καταμύνας, καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν πρὸς ὅπως αὐτοὺν τρεπόμενος, τὸν ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας ὡς ὀργῆς ἀμέτοχον ἀναγόμενον λόγον ἔργῳ πλήρωσον, Κύριε, καὶ γενέσθω πᾶσι σωφρονισμός. Ἡ προταθεῖσα χεὶρ ἐπὶ τὴν κόμην, ἥς ἡγήσας κεφαλῆς, παρεθήτω. Ἐπὶ κολούθει δὲ τῷ λόγῳ ἡ τοῦ ἀτάκτου διαστροφή τῶν μελῶν. Παρευθὺ γὰρ ἡ τούτου ἀπεξηράνθη χεὶρ καὶ ὁ πρὸς αὐτὴν ὀφθαλμὸς ἀπετύφλωτο, καὶ κατ' ἄμφω κακώφωτο τοῖς ὡσὶ. Τούτῳ τοὺς συνελεγμένους ἐξέστησε, καὶ μετὰ δέους ἰκέτευον δοῦναι συγγνώμην τῷ πλημμελήσαντι. Καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς αὐτούς· Αἱ τῶν μελῶν διαστροφὰι ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐπαποροῦσιν. Ὁ γὰρ τούτων διορθωτὴς εἰς ἐστίν, ὁ ἐκ χάριτος κατάρχας διαθρόνας τὸν ἄνθρωπον. Ὡς εἰ μὴ προσέλωητε, καὶ αὐτὸς ὁ παθὼν, οὐ τεύξετε τῆς λύσεως.

Καὶ πρὸς τοῦτω, θενωδῶς τις ἐξεκομίζετο πρὸς ταφήν· καὶ κατασχόντες τὴν κλίνην οἱ συμπαρόντες

A itaque apostolus inde animo anxium, ut in fide constans perseveraret excitabat. Tum ipse positus genibus orans, eam quæ paulo ante indignans obstrepebat, viro supplicem fecit. O vir dulcissime, aiebat, unde venit mirabilis hic homo? Quam suavis illius sermo morumque constitutio! Magni Dei, aiebat Heros, o mulier, nuntius est ac præco, regnique caelestis parandi auctor. Ac, si libet, citra omnem dubitationem accedamus illius Deo; amboque procidentes apostolo, regenerationem quæ ex aqua est et Spiritu, accipiunt cum tota domo. Quo lactum est, ut et vicini multi ad Dominum transirent.

B Verum malitiæ auctor, ut se vinci vidit, suosque apostolicis captos cassibus cognovit, ut Herois domum incenderent excitavit. Tum apostolus spiritu rem intelligens, ad eos intrepidus iit: quem immanner insultando, ad curiam tribunalque duxerunt. Aspereque ac minaciter apostolo Aristarchus præfectus curiæ præses: Novi te, aiebat, magis virtutibus gloriari; at, nisi eas abjeceris, acerbo te imbre lapidum perdam. Quæ enim ad Deum tuum crucifixum spectant, opportune examinabimus, inquit, comaque apprehensum apostolum, trudens suggillabat. Studens autem vir beatus Aristarchi insolentiam castigare, forte vero etiam propter eos qui aderant, ut intelligerent potentis Dei eum ministrum esse, cunctis audientibus in hunc modum vocem extulit. Qui omnium nostrum sigillatim corda formasti, eorumque in quosvis vertis motus, ex meo erumpentem corde sermonem, quippe iræ expertem, Domine, opere adimple, sitque omnibus justæ ultionis exemplo. Quæ in comam ejus capitis, quod sanctificasti, extensa manus est, dissolvatur. Dixerat, virique insolentis membrorum distortio actutum verba secuta est. Statim enim ejus manus exaruit; positum ad eam oculum invasit cæcitas, auresque ambæ obsurdue-runt. Ea res, eos qui congregati erant in stuporem egit, metuque ac tremore delicti reo veniam præstari supplicabant. Ad quos Apostolus: Distorta membra, humana ope non valent reparari. Qui enim restituat atque instauret, unus est, qui a principio ex pulvere hominem sic membris instructum fabricatus est. Quamobrem nisi accesseritis, isque ipse qui laborat, sanitatem non consequimini.

Interea, defuncti cujusdam funus efferebatur; tenentesque feretrum qui sodales Aristarcho ad-

quam apostoli consilium erat, ne susceptæ fidei causa uxores a viris discederent, vel etiam viri uxores relinquerent, I Cor. vii, 12, Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, etc., plures tamen simul suscepta fide, castitatis propositum amplectebantur, quibus nunquam apostoli annuebant: quandoque etiam ipsi infideles, suscepto fidei odio, divortium faciebant, ut hic Marcella tentasse describitur, nisi vir apostolica vestigia domo ejiceret. Proinde videri poterant Hierapolitæ, ne illorum uxores Phi-

lippus seduceret, adducendo ad fidem, unde illa divortia fierent. Sic nimirum venit Dominus gladium mittere, Matth. x, 35, nec est illo dignus, qui vel uxorem, vel alium quemquam plus illo amat; quod utique facit, qui consentit cum infideli cohabitare cum injuria Salvatoris, quæ plane in proclivi est, cum alter conjugum errori pristino ac superstitioni manet addictior. Moduli ac canon præter apostolorum communes laudes et labores, ac Philippi crucem, quod historiæ lucem ullam afferat, nihil habent.

erant, illudentes apostolo dicebant: *Hunc si suscitaveris, omnes cum Aristarcho, Deo tuo cultum adhibebimus.* Sanctus vero intentis in cælum oculis, proluxe orans, leni demum voce jacentem in feretro his alloquitur, *Theophile.* Statimque resedit et aperuit oculos. Adjiciensque apostolus, dixit: *Christus tibi jubet: surge, omnisque impedimenti liber, loquere.* At ille excussus e feretro, apostolo procidit, dicens: *Gratias habeo, sancte Dei, quod ex multis malis hora hac liberabor. Duobus enim obscuris sædque aspectu ac immitibus violenter trahentibus, jamjam, nisi prior venisses, in tetrum exitiosumque tartarum projiciendus eram.* Tum res inaudita cunctos in stuporem egit, dicentes: *Quomodo quem nunquam viderat, ex nomine vocans, suscitavit? Vere quem Deum sortem et dicit et prædicat ac annuntiat, potens ac verus est; nosque indubitanter accurramus atque credamus.* Exinde apostolus indicto manu silentio tumultum sedans, jubet Heroi, ut manu crucis signum exprimens super Aristarcho, sanctæ Trinitatis invocato nomine, oblesæ membra illius satuitate, sana componeret. Quo facto Heros Aristarchum membris omnibus integrum sanumque reddidit. In hoc cuncti apostolo procidunt, in quibus et præfectus (illius pater qui a mortuis fuerat suscitatus, primus inter eos qui convenerant) cum conjugē apostolo accessit, facileque suscepta fidei doctrina ac institutione, ac fidei suæ firmum specimen, quos colebat duodecim deos aureos in egenos apostoli curis distribuendos profert. Sed et his quæ erant reliqua probe dispensatis, rectæ fidei regulam constanter tenebat.

Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ περιλειφθέντα καλῶς οἰκονομήσας, τῆς ὁρθῆς ἀδιστάκτως εἰχετο πίστει.

Apostolus vero cunctis ibi in recta fide perfectis Heroe illis ordinato episcopo, creatisque ex illis presbyteris et diaconis: cumque ad hæc templa construi mandasset, ipseque erexisset, atque omnes fidei doctrina imbuisset, beneque illis precatus esset, in Phrygiam venit et Lycaoniam atque Asiam, prædicans ac evangelizans Christum; cui gloria in sæcula. Amen.

ORATIO X.

Laudatio sancti ac celebratissimi Bartholomæi apostoli.

Accensum desiderium, at mens tenuis: servens amor. at vilis oratio. Etenim spiritus quidem

(43) Cum Græci duplici festo colant Bartholomæi apostoli memoriam, altero ejus natalis 11 Junii, altero miraculose advectionis ipsius reliquiarum ad Liparim insulam, die 25 Augusti, qui unus Latinis sollemnis est, sive etiam pridie ejus pro vario Ecclesiarum ritu, Nicetas totus in exornando Bartholomæi natali est, ac ne meminit quidem illius stupendi miraculi, in quo tamen ex antiquioribus et emendatioribus ejus Actis referendo, multus est Theophorus Studita paulo Nicetæ antiquior, cujus sermonem Anastasius reddidit, et D. Lucas Dache-ri in *Spicileg.* t. III repræsentavit; adjectis etiam

A Ἀριστάρχῳ, χλευάζοντες ἔλεγον τῷ ἀποστόλῳ· *Ἐν τούτῳ ἐγερεῖς, πάντες σὺν Ἀριστάρχῳ προσκυνήσομεν τῷ Θεῷ σου.* Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτενίσας, προσήξατο ἐπὶ ἱκανόν· καὶ πρὸς τὸν βεβλημένον τῇ κλίνῃ, πραεῖα τῇ φωνῇ λέγει, *Θεοφίλε.* Καὶ εὐθὺς ἀνεκάθισε, καὶ τοὺς ἐβ-θαλμοὺς ὑπάνεψξε. Καὶ προσθεὶς ὁ ἀπόστολος, εἶπεν· *Ὁ Χριστὸς σοὶ κελεύει· Ἀνάστηθι, καὶ ἀκωλύτως προσομιλεῖ.* Ὁ δὲ ἀποδὸς τῆς κλίνης, τῷ ἀποστόλῳ προσέπεσε, λέγων· *Εὐχαριστῶ σοι, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐκ πολλῶν κακῶν ἐρρύσω με τῇ ὥρᾳ ταύτῃ.* Ὑπὸ δύο γὰρ ζεφωρωμένων καὶ δυσσευδῶν καὶ ἀσπλάγχνων ἐξελεγκόμενος βιασθε, ἔτι μικρόν, εἰ οὐκ ἐφθασας, ἀπερρίξῃς ἂν εἰς τάρταρον δυσσευδῆ καὶ ὀλέθριον. Τότε τὸ παράδοξον τοῦτο ἐξέστης πάντας λέγοντας· *Πῶς δὲ οὐδὲ ποτε εἶδεν, ἐξ ὀνόματος φωνήσας ἀνέστησεν;* Ἐπ' ἀληθείας δὲ ἰσχυρόν καὶ λέγει καὶ κηρύττει καὶ Θεὸν καταγγέλλει, δυνατὸς καὶ ἀληθὴς ἔστι, καὶ ἡμῖς ἀδιστάκτως προστρέχομεν καὶ πιστεύομεν. Καὶ τῇ χειρὶ ὁ ἀπόστολος κατασιγῆ-σας τὸν θόρυβον, διακελεύεται τῷ Ἡρωί· Ἐπὶ Ἀρι-στάρχῳ τῇ χειρὶ σου σταυροῦ τύπον ἐπιχαράξας, τῇ τῆς ἁγίας Τριάδος ὀνόματι, τῶν μελῶν τὰ βλαβέντα ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀφελείας ἀνόρθωσον· καὶ τοῦτο ποιή-σας ὁ Ἡρῶς, τὸν Ἀριστάρχον ἀπέτέλεσεν ἄρτιον. Ἐπὶ τούτῳ πάντες τῷ ἀποστόλῳ προσκίπτουσιν, ἐν οἷς καὶ πρέφεκτος, ὁ τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος γενέτης, τὰ πρῶτα ἐπὶ πᾶσι φέρων τοῖς συνευλεγ-μένοις, σὺν τῇ γαμετῇ προσήλθε τῷ ἀποστόλῳ, καὶ τῆς κατηχήσεως εὐμαρῶς τὸν λόγον δεξάμενος, εἰς βεβαίαν τῆς αὐτοῦ πίστεως ἐνδείξειν, τοὺς ὑπ' αὐ-τοῦ εἰς διανομήν τῷ ἀποστόλῳ γενέσθαι προτίθησιν.

Καταρτίσας δὲ ὁ ἀπόστολος τοὺς ἑκάστα πάντας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸν Ἡρῶα τούτου χειροτονήσας ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐξ αὐτῶν· ἔτι δὲ καὶ ναοὺς προστάξας γενέ-σθαι, καὶ τούτους καθιδρύσας, καὶ πάντας κατηχήσας καὶ ἐπευξάμενος, αὐτὸς ἐν Φρυγίᾳ προσέβαλε ἅμα τῇ Λυκαονίᾳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ, κηρύττων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὸν Χριστόν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

D Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Βαρ-θολομαῖον (43).

Θερμὸς ὁ πόθος, ἀλλ' ἀδρανὴς ὁ νοῦς· ζῶν ὁ ἔρως, ἀλλ' εὐτελής ὁ λόγος· καὶ γὰρ προθυμεῖται

quæ spectant ad alteram inde translationem Be- neventum, desolata per Saracenos Lipari insula. Atque utinam in manibus esset Græcum exemplar hujus sermonis Theodori Studitæ, vel Sirmundo licuisset eum ipsum ejusque omnia (etiam majores Catecheses) juris publici facere, quibus plurimum Christiana pietas profecisset, novoque clypeo et armatura, Ecclesia catholica adversus hostes suos tuta fuisset, dum cum blattis et tineis pugnant manu exarati codices, futuri et ipsi injuria temporis excedentis omnia, non ita post prorsus inutiles. Bene tamen est, quod antiquiora illa

μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἵεται, καὶ σφύζει τῶν ἀποστόλων ἡ χάρις τῆς ὀφειλῆς ἀποδοῦναι τῆς ὑμνήσεως ἂν ἐν-

Acta ac emendatoria, quæ refert Theodorus, nobis servarunt Menæa, ex quibus, sequentibus repræsentabo. Quod ait Nicetas, vocasse Dominum, τὸν ἀληθινὸν τοῦτον Ἰσραηλῆτην Βαρθολομαῖον, videri forte possit existimare esse ipsum Nathanaelem, quod quidam Latinorum, etsi non adeo antiqui, senserunt. Græci tamen, et ipse Nicetas, existimant Nathanaelem esse Simonem Cananitem, ipsumque nuptiarum sponsum; nec abnuat Baron. Sed conjectura potius hæc dicuntur, quam ut ex certis ullis monumentis sint explorata: nec quod Nathanael ipse ex Cana Galilææ erat, teste Joan. xxi, firmum argumentum est, ut Simon Cananites existimetur, quem nec liquet Cana oppido esse oriundum, vel inde cognomen illud traxisse. Potuit etiam S. Maria alios ibi necessarios aut cognatos habere; nec ulla ratio probat, sponsum illum ab uxoris complexu a Christo avocatum esse, et invitatum ad discipulorum album, qui illi assidui essent, ac reliquissent omnia, implendum. Fuit certe magnus Joanni Nathanael, quod sic a Christo vocatus, tantumque ab ipso testimonium innocentie retulerit; quod item cum præcipuis discipulis, Simone, Petro, Thoma, filiis Zebedæi, electus sit testis Dominicæ magnæ apparitionis, et miraculi piscium, et promotionis Petri in Christi vicarium summumque sub illo Ecclesiæ pastorem, ipsisque prior filiis Zebedæi et post magnum Thomam nominatus sit: nec sicut aliorum discipulorum, tantquam minorum, illius nomen suppressum sit, facta hinc conjectura, esse primi ordinis apostolum, quem alii alio nomine vocaverint, esse Simonem Cananitem sive Bartholomæum, quæ nomina Joannes non habet; quanquam Augustinus existimat, quod erat legisperitus, non fuisse a Christo in apostolum electum, qui tantum simplices et rudes ad illud munus delegerit. Atqui Hieronymus in II Matth. prophetas, sapientes, scribas in lege doctissimos agnoscat Christi discipulos, Petrum crucifixum, aliosque in Actibus flagellatos: nec Andreas Joannis discipulus non studebat divinæ legi, aut non erat legisperitus, ut quidam etiam indignant. Aut unde tanta Nathanaeli legis peritia supra reliquos apostolos, quod dubitavit Messiam esse a Nazareth, quem vulgatissimus rumor apud Judæos, vel a facto Herodis et sciscitatione ejus ex Scribis et Phariseis, a Bethleem Juda venturum perhibebat? Fuisse et ipsum piscatorem insinuare videtur Joannes, cum Petro eunti ad piscationem eum adjungit, et quidem inter primos, ante ipsos filios Zebedæi, quos liquet piscatores a Christo vocatos, haud secus ac Petrum. Sequebantur autem, inquit Chrysostomus hom. 86, διὰ τὸ συνεδέσθαι λοιπὸν ἀλλήλοις, καὶ ἅμα βουλόμενοι θεάσασθαι τὴν ἀλειαν, καὶ τὴν σκολὴν εὐθέσθαι, quod deinceps alii aliis devincti erant, simulque piscationem videre, et otium suum bene ponere volebant. Nempe bene illas horas collocare, et operis aliquid facere: pristinum denique laborem innoxium, quo vitam ante honeste toleraverant, per ejus temporis inducias, et cum nondum predicationis onus incumberet, repetere, quemadmodum insinuavit Greg. in hom. Certe non videtur iturus Nathanael, si paulo liberalioris instituti fuisset, et ut quasi sola ductus curiositate Petro comes esset, non ut etiam cum eo operam præstaret. Quod etiam ita Petro cum primis illis præsto fuit, indicio est, perinde assiduum Christo hæsisse, ac scholæ illius domesticum: sive alias implebat primum ordinem τῶν ἱερ., sive secundum τῶν οἱ.

Quod etiam Nicetas narranda Bartholomæi passione ac cruce, sic urget quæ Joan. I, 51, habentur Domini de seipso ad Nathanaelem verba, de ange-

promptus est ac gliscit, salitque ac micat, ut cuique apostolorum debitum laudationis reddat: verum

lis descendentibus et ascendentibus, animi sui sensum de Bartholomæo subindicat, qui ipse Nathanael ac Jesus alter, ut ante dixerat, summa cum Jesu similitudine et διὰ τὸ Χριστοειδές, existat. Quæ omnia conjecturam faciunt, non certo remevidunt, ac nec ipsam clare Nicetæmentem ostendunt.

Quod Nicetas sic Οὐρβανούπολιν dicit Majoris Armeniæ, Menæa nostra Tiliāna ἐν Ἀρβανουπόλει habent; edita paulo remotius ἐν Ἀδαρνονούπλει, ut facilis est Græcis in nominibus propriis mutatio, prout varie pronuntiant, illaque aures feriant: ipsa tamen 25 Aug. etiam Οὐρβανούπολιν habent; ubi Theodorus Studita Albani: ex quo videatur facta elementorum mutatio, sive illorum confusio, ex soni potius vicinitate quam ex litterarum aliqua

affinitate. Hippol. quoque ἐν Ἀλβανῷ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Atque hi omnes, ex certioribus monumentis, ut videtur, habent crucis martyrio sublatum, et quidem capite in terram verso, ut habet Hippolyt., κατακεφαλῆς. Quod capite cæsus dicitur, postquam fuerat fustibus contusus, Abdiam auctorem habet. Secuti Romanum paulo antiquius Martyrol. et Ado. Natalis beati Bartholomæi apostoli: qui apud Indiam Christi Evangelium prædicans, decollatione martyrium complevit. Ubi quod India, pro Armenia, Abdianum; etsi Œcumenia Synopsis Ἰνδιῆς Ἀρμενίας dicit: quasi dicat, Armeniæ quæ spectat aut vergit ad Indiam. Auxerunt Romanas tabulas alia traditione novi earum compositores, excoriati Bartholomæi, quam perinde Beda habet. Sancti Bartholomæi apostoli, qui apud Indiam Christi Evangelium prædicans, vivens a Barbaris decoratus est: atque jussu regis Astyagis decollatus, martyrium complevit. Hæc totidem verbis Rom. tabulæ, nisi quod ex India in Majorem Armeniam prolectum, sic dicunt martyrium fecisse. Quanti hæc traditio, aliorum esto judicium. Isidorus majori consequentia, vivum excoriatum dicit, et sic sepultum. Erat hoc vulgare apud Persas Armenis finitimos supplicium, et quo rei passim plectebantur: sic tamen a Barbaris, et quasi tumultuaria coitione excoriatum, principis deinde jussu capite plexum esse, ut hæc insinuant, hæc difficile: nec tam absurda ipse Abdias decoxit, vel credibile putavit, ut homo sic excoriatum ab Astyage capitis damnaretur, eoque plecteretur. Quod is utrumque jussu, et per suos carnifices fecerit, sicque excoriatum decollaverit, nihil absurdi habeat, sed hoc veterum auctoritate probandum, quæ præscribat illis, qui tanto consensu, ac quasi re explorata, crucis supplicio eum sublatum dicunt; cum et antea cruci affixus fuisset cum Philippo apostolo: sed ea liberatus divino miraculo, longæva deinceps vivens ætate, plus fere omnibus apostolis laborasset: adeo ut non immerito Nicetas dicat, parem summis apostolis Petro et Paulo honorem consecutum, apud summum omnium Regem: a quo nec Joseph illius laudator apud Métaphrastem abluat, parem Romæ Liparim ex illius corpusculi hospitio perhibens, et quod illa vicissim apostolorum Petri et Pauli sacra pignora contineret: quam ipsam felicitatem nec Dominus Romæ invidit, eam forte ob rem devecto Romam, Othone imperatore, Bartholomæi sacro sarcophago, et ipsa quandoque Roma, magni ipsius Bartholomæi exuviis ditata, novo pietatis sensu convivisceret, ejusque cultu ferventior fieret; omnisque, qua late patet, velut ex arce Roma, novis fidei igniculos, Romana diœcesis atque Occidens, in tantum apostolum hauriret; verebarque ne extincta nuper in populis natalis illius πανηγυρίς, sive etiam translationis, quovis tandem magni præsulis destinata animo, huic plusculum majorum pietati, ac apostoli in nos jubari, officeret.

mens fatiscit, impar scilicet, quam ut dignam argumento intelligentiam sufficere valeat: sed et oratio debilis fractaque languet, quod rerum laudis argumento propositarum præstantiam assequi nequeat. Ac quidem dum dicendorum magnitudini intendit, manum ori imponit, ac velut quid aliud eorum quæ convenientissima sunt, surdi sibi ac muti silentium indicit. Cum vero spiritus fervere velut igni intus depascente succenditur, suæ velut imbecillitatis oblita, non excitari pro facultate ad laudationem defungendam non patitur. Undenam igitur hæc solvenda perplexitas, nisi hoc uno, si ab his ipsis qui laudandi sunt, orationi opem imploraverimus? Nam in reliquis quidem argumentis, nihil inde opis accedit ac nisi orator a se ipse instructus accesserit; in sacris vero sanctisque Dei filiis, secus apparet. Quippe ipsa mens sapientissima inops consilii fit, disertissimaque perplexa cedit oratio, nisi ab ipso cui laudandus est, gratia large provenierit.

Quandoquidem igitur nos magnus hodie Bartholomæus, ad ipsius gratiæ claritatem laudibus celebrandam, annua recurrente memoria convocavit, suaque is sanctitatis magnificentia, variisque miraculis et perpressionibus, cruceque crucifixi causa tolerata, prolatis, nostri in ipsum vim amoris accendit, inflammataque etiam ad illius exornanda miracula, gratiæ ab ipso illustrationem invocemus, veraque fide ac intentis precibus ab illius spiritu virtutem attrahamus, atque ita sanctissime ac Christiana vere pietate sacrum caput ac Christi gratiis reverendum, tanquam floribus, laudibus coronantes, in eum puto modum tantisper desiderium so-

Α τὰ δὲ ὁ νοῦς, οὐκ ἔχων ὅθεν ἀξίαν ἐννοίαν τῆς ὑποθέσεως πορίσαιο· παρῆται δὲ καὶ ὁ λόγος, ἐρρικέσθαι τῶν ὑμνουμένων ἀπορούμενος. Καὶ ὅταν μὲν ἀτενίζῃ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως, χεῖρα τιθῇ τῷ στόματι, καὶ ὥσπερ τι ἄλλο τῶν εὐλογημάτων, τὴν κώφευσιν ἑαυτῷ παρεγγυᾷ. Ὅταν δὲ τῇ ζήσει τοῦ πνεύματος, ὡς ἀπὸ πυρὸς ἐνδον καταφλέγῃται, τῆς οἰκείας ὥσπερ ἀβρανεῖας ἐπιλελησμένος, οὐκ ἀνέγεται μὴ οὐχὶ πρὸς τὸν ἐνδιδόμενον αἶων διειερεσθαι. Τίς οὖν ταύτης ἡ λύσις τῆς ἀμυχανίας, εἰ μὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἐπαινουμένων αὐτῶν συνεργίαν ἐξαίτησαίμεθα τῷ λόγῳ; Ἐπὶ τῶν ἄλλων μὲν γὰρ ὑποθέσεων, οὐδεμία παρ' αὐτῶν ἐφῆκει βοήθεια, εἰ μὴ οἰκοθεν ὁ λέγων ἀποχρώντως ἦκοι παρσκευασμένος· ἐπὶ τῶν ἱερῶν δὲ καὶ ἁγίων τοῦ Θεοῦ τέκνων, ἐμπάλιν ὁρᾶται. Ἐξηπορῆσθαι γὰρ καὶ τὸν φιλοσοφώτατον νοῦν, καὶ τὸν ῥητορικώτατον ἀμυχανεῖν λόγον, εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ θαυμάσιος ἡ χάρις ἐπιθραβεύοιτο ἐπαινουμένου.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ Bartholomæος ἡμᾶς σήμερον ὁ μέγας, πρὸς ἐπαινον δόξης τῆς αὐτοῦ χάριτος, κατὰ τὴν ἐτήσιον μνήμην συνεκάλεσεν, καὶ τῆς ἀγασύνης αὐτοῦ τὴν θεοπρέπειαν, καὶ τὰ ποικίλα θαύματα καὶ παθήματα, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου προβαλλόμενος σταυρὸν, ἀνέκαυσεν μὲν ἡμῶν τὸ φιλτρον τὸ πρὸς αὐτόν· ἀνάπτει δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν αὐτοῦ θαυμασιῶν ἀνακήρυξιν, ἐπικαλεσώμεθα τὴν ἀπ' αὐτοῦ τῆς χάριτος ἑλλαμψιν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δύναμιν δι' εἰλικρινούς πίστεως καὶ συντεταμένης ἐπισπασώμεθα προσευχῆς· καὶ οὕτω πανευαγῶς τὴν ἱερὰν ἐκείνην καὶ Χριστοπρεπῆ τοῖς ἐπαῖνοις ὡς ἀνθεσιν ἀναδησά-

sed timorem abstulit, quod idem magnus antistes, Romani summi antistitis nutu, pristinam Bartholomæo, ac reliquo choro duodenario, celebritatem auxit, majoribusque animis plebs omnis devota colit.

Bartholomæi sententia, quam citat, ex Dionysio petita, 1 De Myst. Theol., ubi sunt paulo alia verba, nempe Θεολογίαν πολλὴν εἶναι καὶ ἐλαχίστην· καὶ τὸ Εὐαγγέλιον πλατὺ καὶ μέγα, καὶ αὐθις συντεταγμένον· Theologiam et copiosam esse, et summe exiguam; Evangeliumque et amplum et magnum, ac rursus concisum. Ubi in Maximi scholio error irrepsit, emendandus ex ipsa serie et ex Pachimere. Probat Maximus esse genuinum opus Areopagitæ, ex simplicitate, qua in superioribus citavit auctoritates, χρήσεις, quorumdam qui cum apostolis vixerunt; et nūn παραπλησίως τοῦ θεοῦ Bartholomæου χρῆσιν ἄγει, ὡς δηλοῖ τὸ, φησὶν. Εἰ ἀγράφως ἦν διδάξας, εἰρήκει ἂν. Ἐφῇ. Ubi Cord. : Modo similiter D. Bartholomæi sententiam adducit, uti verbum Ait declarat. Nam si absque scripto id tradidisset, utique dixisset, Dixit. Quasi nimirum velit Maximus, Bartholomæum aliquid scripsisse, atque id sibi videatur ex Dionysio ipso colligere. Nec aliter Lancel. : quod ita sensisse, vel inde voluisse colligere Maximum virum sapientissimum, periculum est; unde Pachim. non magis Dionysii, quam ipsius Maximi fidissimus paraphrastes : Μετὰ ταῦτα, καὶ ἀγράφως παραδοθείσαν χρῆσιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Bartholomæου τίθησι, πολλὴν καὶ ἐλαχίστην τὴν θεολογίαν λέγοντος. Deinde traditionem quamdam non scriptam sancti Bartholomæi apostoli ponit, multam esse theologiam, etc. Sic ergo et Max. : Χρῆσιν ἀγραφον ἄγει, ὡς δηλοῖ τὸ, φησὶν. Εἰ γὰρ ἐγ-

γράφως ἦν διδάξας, εἰρήκει ἂν. Ἐφῇ. Sententiam non scriptam adducit, uti verbum, Ait, declarat: Nam si scripto id tradidisset, utique dixisset, Dixit. Est id quidem subtilius quam verius, aliquid tamen momenti habens ad conjecturam; ut quod viva voce, quasi de præsentī, et rumor volans significetur; quod vero scriptum est, de præterito, quasi ratum, eo quod libris et chartæ seu tabulis insertum est. Promiscue tamen τὸ, φησὶ, et Ἐφῇ usurpantur, citandis vel Scripturis, vel aliorum etiam non scriptis sententiis. Vel certe quod magis potest, et ne sic leviter existimemus lussisse Maximum, pro Ἐφῇ (in quo vix aliquid discriminis est a voce φησὶ) scripserit γράφει, in quo subtiliter venatur mentem Dionysii. Nempe si sententiam scriptam Bartholomæi citasset, dicturus erat γράφει, scribit, ut in ejusmodi solet, non φησὶν, ait. Argumento est De divin. nom. c. 4, § 12, ubi Γράφει δὲ καὶ ὁ θεὸς Ἰγνάτιος, « Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται. » Scribit divinus Ignatius : « Amor meus crucifixus est; » quod agnoscit Maximus non posse intelligi, nisi de scripta sententia; sed vel subdititium putat, et ei margine in textu illatum, a quo nullo hiatu abesse possit: vel alii scripsisse Ignatium quam Romanis, aliisque epistolis ab iis quas proxime martyrium facturus pluribus scripsit. Ut quasi solemne hoc effatum habuerit, ac pro re nata, verus Joannis amorisque discipulus, et ore et scripto usurpaverit. Hæc pro mea in Maximum observantia, quandiu levissimi æris penuria non satis mihi licet votis illi defungi, ac quod cæpta adultæque editio, ad umbilicum mature satis perducere: tanta nostratium in rem litterariam sacramque munera!

μενοι κεφαλὴν, μετρίως ἂν οὕτως, οἶμαι, παραμυθησάμεθα τὸν πόθον. Οὐδενὶ γὰρ οὕτω ὁ θεὸς τῶν θεῶν ἔρωσ, ὡς ἐπαίνῳ τῶν ἐπιθυμημένων καὶ παρακαλεῖται καὶ παραμυθεῖται.

Δεῦρό δὴ οὖν, ὡς σεβασμιώτατε καὶ λαμπρότατε· δεῦρό μοι, πάρεσο πνεύματι, ὡς πνεῦμα καθαρώτατον καὶ παναγέστατον ὢν, καὶ τοῦ ἁγίου καὶ θαρχικοῦ Πνεύματος γέννημα καὶ ὁμοίωμα. Ἐμπνευσον νοῦν, ἐμπνευσον λόγον· νοῦν, θεωρητικὸν τῆς σῆς ἁγιοπρεπείας καὶ θεότητος· λόγον, τῆς ὑμετέρας ἐκφαντορικῶν θαυμασιότητος, ἵν' ἀμφοτέρω καὶ νοῦς καὶ λόγος ἡμῖν ἀγιάζηται καὶ λαμπρυνῇται, τὰ σὰ θαυμάσια καὶ διανοούμενοις καὶ διηγουμένοις· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐπὶ μνήμης μόνον λαβεῖν, ἁγιασμός τε καὶ φωτισμός, οὐχ ἥττον ἡμῖν τοῖς μόνη κατοπριζομένοις τῷ πνεύματι, ἢ τοῖς πρὶν μετὰ τοῦ ἱεροῦ σκηνούς ὁρῶσιν ἀναστρεφόμενοι ἐπὶ γῆς.

Καὶ γὰρ νηπιθεὶς ὅλος ἀφιερωμένος τῷ θεῷ, καὶ σχήματι εὐλαβείας καὶ πράγματι θεοσεβείας καὶ τοῦ νόμου μελέτη καὶ τῶν ἐντολῶν φυλακῇ, πρὸς τὴν τελειοτέραν προπαρασκευαζόμενος θεογνωσίαν· οἶδεν γὰρ Κύριος ἀπὸ γαστρὸς ἀγιάζειν τοὺς οἰκείους, καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισέναι πλάσει καὶ ἀοράτως ἐφέπεσθαι, καὶ πρὸς αὐτὸν κατευθύνειν καὶ ποθηγεῖν, ἐπειδὴ ὁ τῆς πίστεως ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς ἐπεφάνη Χριστὸς, καὶ πᾶσαν μὲν τὴν Ἰουδαίαν καὶ Γαλιλαίαν ἐπεφοίτα, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν εὐαγγελιζόμενος· καὶ θαυμασίους μὲν λόγους, θαυμασιωτέρους δὲ ἔργους, τὴν τῶν Εὐαγγελίων ἀλήθειαν πιστοῦμενος, τὰ ἀπολυλῶτα πρόβατα πρὸς αὐτὸν ἐπισυνῆγε τοῦ Ἰσραὴλ· τότε δὲ, τότε καὶ τὸν ἀληθινὸν τοῦτον Ἰσραηλίτην ἐκάλεισεν Bartholomæum.

Τί οὖν οὗτος; Ἄρ' ἀπηνήνατο τὸν κεκληκῶτα; ἢ πιστεύει μὲν, οὐχ ἔπεται δέ; ἢ ἔπεται μὲν, ἄκρι καιροῦ δέ; ἢ μέχρι μὲν τέλους, ὡς εἰς δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῶν πιστῶν; ἢ τοῖς μαθηταῖς μὲν συνηριθμεῖτο, τῆς δευτέρας δὲ τάξεως παρὰ τῷ διδασκάλῳ καθεστῶσιν; Οὐδαμῶς. Ὁμοῦ δὲ τὸν ποιμένα τὸν καλὸν εἶδεν, καὶ οὗτος αὐτὸν κατὰ τὸ βάθος ἐπέγνω διανοίας, ἐπεγνώσθη τε παρ' αὐτοῦ, ὡς τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης ἐκλογῆς κατηξιώσθαι, καὶ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων συντετάχθαι, καὶ τὴν ἱεράν καὶ τιμίαν δωδεκάδα συμπληροῦν· ἐντεῦθεν ὅλην ἀπανηράμενος τὴν κτῆσιν τῶν ἐπὶ γῆς, πατρίδα, γονεῖς, συγγενεῖς, φίλους, πᾶν ὃ τι καλὸν ἀνθρώποις καὶ περισπούδαστον· ἐτι δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ὁ θαυμάσιος ἀπηννημένος· πᾶσαν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαν, καὶ πᾶσαν θέλησιν τῆς ἰδίας καρδίας ἀπερρίψατο, ἵνα τῆς Ἰησοῦ φιλίας, καὶ τελειοτέρας γνώσεως ἐν μετουσίᾳ καταστή.

Ἐντεῦθεν κατὰ σκοπὸν διώκων καὶ καταλαμβάνων, ἅτε πνεύματι ζῶν ἀραιφνῶς, καὶ πνεύματι

labimur. Nulla enim adeo re divinus divinorum amor, ac eorum laude qui amori habentur, lenimen atque solamen nanciscitur.

Adesto igitur, o venerabilissime ac clarissime; adesto, præsto sis spiritu, ut qui purissimus ac sanctissimus spiritus sis, sanctique ac divini Spiritus soboles ac simulacrum. Aspira sensum, aspira orationem: sensum mentisque intelligentiam, ad sanctitatis ac deitatis tuæ contemplandam magnificentiam; orationem, ad mirabilem oris sermone explanandam vestram præstantiam; quo scilicet utrumque (sensus pariter atque mens, et oratio) cogitantibus nobis ac loquentibus tua mirabilia, sanctificetur ac splendescat: quippe cum vel ipsa duntaxat animo assumpta tui memoria, sanctificationem præstet ac illuminationem, tum nobis qui solo spiritu velut in speculo relucens formam contuemur, tum iis qui olim cum sancto corpusculo versantem in terra viderunt.

A puero namque totus Deo consecratus, pietatisque forma ac indole; et vera religione et legis meditatione et mandatorum observantia, ad perfectiorem Dei scientiam fidemque institutus cum esset (novit enim Dominus ex utero qui sui sint ac necessarii, ex utero sanctificare, atque a prima statim formatione illis illabi, sequē eis inaspecta ratione comitem præstare, atque ad seipsum dirigere et ducere), quod fidei auctor et consummator Christus apparuerat⁹⁰, omnemque Judæam et Galilæam, evangelizando regnum cælorum peragebat, admirandisque sermonibus majoremque admirationem facientibus operibus Evangelio fidem astruens, oves quæ perierant Israel ad se congregabat⁹¹; tunc plane, tunc quoque verum hunc Israelitam Bartholomæum vocavit⁹².

Quid igitur ille? Num vocantem respuit? aut credit quidem, non tamen sequitur? aut sequitur quidem, verum ad tempus; aut in finem usque, velut tamen unus e vulgo ac turba fidelium? aut relatus quidem est in discipulorum album, verum illorum qui secundi ordinis erant apud magistrum⁹³? Nequaquam; quin simul atque bonum pastorem vidit, sicque eum alta mente cognovit et ab eo agnitus est, ut supremæ primæque electionis dignus haberetur, ac inter apostolorum principes accenseretur, sacrumque ac venerabilem duodecim chorum completeret; exinde omni terrena spreta substantia, patria, parentibus, cognatis, amicis; quidquid hominibus pulchrum videtur ac studiis prosequendum; ad hæc vero etiam abnegata vir admirandus anima sua, omnem corporis libidinem, omnemque cordis proprii voluntatem projecit, ut Jesu amicitia, ac scientiæ perfectioris particeps fieret⁹⁴.

Inde juxta destinatum persequens ac comprehendens, velut qui sincere spiritu viveret, spiritu in-

⁹⁰ Hebr. xii, 2. ⁹¹ Matth. xv, 24. ⁹² Joan. i, 47.

⁹³ Joan. x, 11. ⁹⁴ Philipp. iii, 14.

cederet et ambularet, Dei quidem amicus ac filius adoptione, gratiæ vero dono Unigeniti frater constituitur. Qui autem Christo non domesticus foret et contubernalis ac commensalis, viæque ac institutionis socius? fandorum omnium ac nefandorum mysteriorum, omniumque Dei operum ac sermonum, quæ Patri luminum placuit ut mortalibus aperiret, conscius.

Beatos igitur prædico tuos oculos, o Verbi ipse iis spectator et mysta divineque discipule, quod inaccessi decoris supercælestis pulchritudinis speciosi forma præ filiis hominum⁹⁹, aspectu potitus es. Beatas prædico aures, quod Dei oris vocibus ac Christi mystico auditu alloquioque impletus es. Circumfundor spiritu beatissimis tuis labiis orique; osculor et genas et linguam, velut divinissimum illum haud rare osculata, ac quæ illius impleri dulcedine imbuique sanctitate meruerunt. Beatum prædico tuum gustum olfactumque et tactum; priorem quidem, quod ejusdem ac Verbum mensæ particeps fueris eosdemque sales perceperis; nec dici potest quoties eodem cum Servatore sensibili pariter ac spiritali saturatus epulo sis. Alterum, quod intemeratis unguentis; ac spiritali summi omnium Regis scientiæ fragrantia impletus sis. Tactum denique, quod sæpius intemeratissimum corpus intemerate conrectaveris, tremendumque Cherubim ac Seraphim etiam atque etiam venerandum, tuis ipse manibus ministrans, ut par est, propior factus apprehenderis, cunctisque penitus sensibus, accessu ad eum qui omnem excedit sensum, eoque familiaris utens, sanctificatus sis.

Adhuc autem magis æmulo ac beatum prædico, quod mente non concideris, nec in tentationibus animo diffusus sis aut cogitatione vacillaveris; sed immotus cum magistro manes, parique opprobrio subjiceris, atque condemnato socias condemnationis existis: patienti compateris, eique condoles qui in dolore agit. Etenim cum crucifixus pene cruci mente crucifixus es, et cum moriente mortuus, et cum sepulto animi voluntate sepultus: quo et factum est, ut et cum resurgente resurgeres et convivificareris. Atque ejus tecum testamentum, contubernalem cum principibus in regno cælorum; sed et plane pari eis solii dignitate sublimem in regenerationem fore assumendum.

Quemadmodum igitur Jesu tum passionis, tum resurrectionis, tum ejus in cælum recepti, una cum primis ipse oculis spectator sociusque fuisti, sic quoque cum eis pari munere vitali Spiritus dono adimpletus es. Etenim cum prius Verbo Domini velut spiritale cælum ac mundo superius firmatus esses⁹⁹; eaque victus ratione quæ sanctos deceat purgatus, atque claris animo representationibus eximie illustratus, divinioremque mente illustrationibus supersubstantialiter deificatus, velutque sublimis quidam thronus gloriæ ac sanctitatis

⁹⁹ Psal. XLIV, 5. ⁹⁹ Psal. XXXII, 6.

λοικῶν καὶ περιπατῶν, φίλος μὲν Θεοῦ καὶ θέσει υἱὸς, ἀδελφεὸς δὲ τῇ χάριτι καθιεστῆκε· τοῦ Μονογενοῦς· καὶ πῶς οὐκ ἂν ὁμοδιαίτος ὑπῆρχε Χριστῷ καὶ ὁμόροφος, σύσσιτος, συνὸμιλος, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ ἀγωγῆς τῆς αὐτῆς· κοινωνὸς πάντων ῥητέων καὶ ἀπορρήτων μυστηρίων· κοινωνὸς ἔργων Θεοῦ καὶ λόγων, ὃν εὐδίκησεν ἐκφᾶναι τοῖς βροτοῖς ὁ τῶν φῶτων Πατήρ;

Τοῖνον μακαρίζω σου τὴν ὄρασιν, ὡ αὐτόπτα τοῦ Λόγου καὶ μύστα, καὶ θεηγόρε μαθητᾶ, ὅτι τοῦ ἀπροσ-
ίτου κάλλους τῆς ὑπερουρανίας ἀγλαίας, τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τῇ θείᾳ κατε-
τρύφσας. Μακαρίζω σου τὴν ἀκοήν, ὅτι φωνῶν στόματος Θεοῦ, καὶ μυστικῆς ἀκροάσεως καὶ ὁμιλίας ἀμέσως ἐνεπλήσθης Χριστοῦ. Περιπίπτουσαι σου
τῷ πνεύματι τὰ μακαριώτατα χεῖλη καὶ στόμα· ἀσπάζουμαι καὶ τὰς σιαγόνας καὶ τὴν γλῶσσαν, ὡς τὸν θαρραλυντικὸν πλεονάκις ἀσπασάμενα, καὶ τῆς ἐκείνου τερπνότητος ἐμπιπλησμένα, καὶ τῆς ἀγιότητος ἡξιωμένα. Μακαρίζω σου τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὁσφρησιν καὶ τὴν ἀφῆν· τὸν μὲν, ὅτι τραπέζης τῷ Λόγῳ κεκοινωνήκας τῆς αὐτῆς, καὶ ἁλῶν τῶν αὐτῶν αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς ἐστιατορίας, οὐκ ἔστιν ὁσάκις εἰπεῖν, τῆς αὐτῆς ἐνεφορήθης τῷ Σωτήρι· τὴν δὲ, ὅτι τῶν ἀγράντων μύρων καὶ τῆς νοητῆς εὐωδίας τῆς γνώσεως τοῦ Παμβασιλέως ὑπερενεπλήσθης· τὴν ἀφῆν δὲ, ὅτι πλεονάκις τοῦ παναχράντου σώματος ἀχράντως ἤψω· καὶ τὸ φρικτὸν μὲν τοῖς Χερουβείμ, αἰδέσιμον δὲ σφόδρα τοῖς Σεραφείμ, ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑπηρετούμενος, κατὰ τὸ μέκος, ἐγγίζων ἐπ' ἐλάδου· καὶ ἅλας δι' ἔλου τὰς αἰσθήσεις, τῷ ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν πελάζων, καὶ σώματι συναναστρέφόμενος, καθηγιασθῆς.

Ἐτι δὲ μᾶλλον ζηλῶ καὶ μακαρίζω σε, ὅτι οὐκ ὠκλασας τὸν νοῦν, οὐ τὴν ψυχὴν διεκρίθης ἐν τοῖς πειρασμοῖς, οὐδὲ τὴν διάνοιαν ἐδίστασας· ἀλλ' ἀπερίτρεπτος μετὰ τοῦ διδασκάλου μένεις, καὶ τὸν ἴσον δνειδισμὸν ὑφέξεις· καὶ κατακρινομένη τῆς κατακρίσεως κοινωνεῖς· καὶ πάσχοντι συμπαθεῖς· καὶ ἀλγυνομένην συναλγείς. Καὶ γὰρ σταυρουμένην τρέπον τινὰ τῇ διανοίᾳ συνεσταύρωσαι· καὶ θανόντι συναπέθανες· καὶ γε προθέσει ψυχῆς συνετάφης θάπτομένη· ὅθεν καὶ ἀνισταμένη συνανέστης καὶ συνέζησας. Καὶ ἡ διαθήκη τούτου μετὰ σοῦ, συνέστιον μετὰ τῶν κορυφαίων εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· καὶ ὅτι καὶ συγκαθέδρον ἅμα τούτοις, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ προσληφθήσῃ.

Ὡςπερ οὖν τοῦ τε πάθους Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως, ἅμα τοῖς πρώτοις αὐτόπτης ἐγένεον καὶ κοινωνὸς, οὕτω μετ' αὐτῶν ὁμοίως καὶ τῆς ζωαρχικῆς τοῦ Παρακλήτου πεπλήρωσαι ὁρῶμεθα. Καὶ γὰρ τῷ Λόγῳ Κυρίου πρότερον οἶα δὴ νοερός καὶ ὑπερκόσμιος στερεωθείς οὐρανός, καὶ τὸ σῶμα διατῆ ἀγιοπρεπεῖ καθαρθείς, καὶ τὴν ψυχὴν καθαράς ἐμφάσειν ὑπερφῶς φωτισθείς, καὶ τὴν νοῦν θειοτάrais ἐλλάμψει ὑπερουσίως θεωθείς· καὶ οἷα τινα θρόνον δόξης ὑπερρέφει, καὶ ἀγιότητος κα-
πάυσιν τὸν ἐντός ἀνθρώπον κατασκευασθείς, οὕτω

Τίς
γράφει
πρὸς ἐπὶ

99 Act

δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐρανὸθεν κατιὸν ἐν εἵξει
 πυρίνων ὑπέδεξε γλωσσῶν· καὶ σὲ ὅλον δι' ὅλου
 πεπληρωκὸς, καὶ τῶν θεουργικῶν αὐτοῦ χαρισμά-
 των ὑπερβαλλόντως μεταδεδωκὸς, καὶ ἐν σοὶ καθ-
 εσθὲν τε καὶ ἰδρυθὲν, ὄργανόν τε τῆς οἰκείας δυνά-
 μεως ἑναρμόνιον, καὶ θεολόγον στόμα καὶ γλῶσσαν
 αὐτοῦ θεοβόημονα κατηρτισμένον· καὶ ὥσπερ τι
 σκεῦος ἱερὸν τε καὶ τίμιον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος με-
 τάγον καὶ μετατιθὲν, τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, τὴν
 Ἰησοῦ σωτηριώδη σάρκωσιν καὶ ἀνάστασιν καὶ βα-
 σιλείαν, μεγαλοφωνότατα τοῖς πᾶσιν ἐνεφθέγγετο διὰ
 σοῦ.

Τίς οὖν τὴν πηγαίαν τοῦ ἐν σοὶ Πνεύματος δύν-
 αμιν ὑμνήσειεν; Τίς δὲ τὴν πλημύραν τῆς θεολο-
 γίας ἀνατάξειτο; Τίς μὲν τὴν παρεπομένην ἀρετὴν
 καὶ κοσμιότητα; Τίς δὲ τὴν ἐν τῷ πεκρυμμένῳ τῆς
 σῆς διανοίας ἀξιοπρεπῶς αἰνέσαι τελειότητα; Τίς
 τῶν λόγων τὸ ὑψηλόν; Τίς τῶν ἔργων τὸ ὑπερφερές;
 Τίς τὸ προσήκον τοῦ ἥθους καὶ μελιχρον καὶ Χρι-
 στοειδές; Τίς δὲ τὸ τοῦ πνεύματος ἀπρόσιτον καὶ
 φοβερὸν καὶ θεοειδές;

Πῶς δ' ἂν τις εἰδείῃ τὴν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων
 καὶ τῆς Ἰουδαίας ἐξοδὸν ἐπὶ τὰ ἔθνη, τοῦ τῆς θαλά-
 σσης εὐαγγελιστοῦ, καὶ τὰς ἐπὶ πᾶσιν χώραν καὶ
 πόλιν ἀκαταστασίας ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ περι-
 φοράς; Τίς τὰς περιόδους ἀριθμήσῃ, τὰς ὁδοπο-
 ρίας, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους, τὰς φυγὰς, τὰς
 πληγὰς, τὰς φυλακὰς, τοὺς βασανισμοὺς, τοὺς λιθα-
 σμούς, τοὺς δνειδισμούς; Τίς τὰς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἀνα-
 γωγὰς, τὰς ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν ἐνοχὰς, τὰς κατὰ τῆς
 ὁδοῦ τῶν πιστῶν διαβολὰς, τὰς λοιδορίας, τὰς κα-
 κώσεις, τὰς πυρώσεις, τὰς αἰκίας, τὰς μάστιγας,
 τοὺς ἔλκυσμούς τε καὶ σπαραγμούς;

Ὅσα καὶ οἷα μετὰ Φιλίππου κατὰ τὴν Ἱερὰ πόλιν
 ἀνέτηλ, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πρώτῃν ἀνάστη-
 σιν· καὶ πᾶσαν ἔχει τῶν ἀπίστων τὴν ἐπιτύσασιν
 καὶ καταδρομὴν, καὶ πᾶσαν ὁδὸν καὶ πόνον καὶ
 ταλαιπωρίαν; Ποῖος δὲ νοῦς ἐνοηθεῖ, ποῖος δὲ λό-
 γος πῶν ἀντιλήψεων Χριστοῦ τὸ πλῆθος, τῶν οὐρα-
 νίων ἐλλάμψεων, τῶν φωτισμῶν, τῶν στηριγμῶν
 τὴν ἄβυσσον ἐκφράσαι; Τίς ἱκανὸς τῆς θεωρίας τὸ
 μέγεθος, τῆς θεολογίας τὸ ὕψος, καὶ τίς τὸ ἅπλετον
 πλάτος τῆς θεοσοφίας ἐξιχνιάσαι τοῦ Βαρθολομαίου;
 Ὁ γὰρ οὐσιωδῶς αὐτὴν τοῦ Θεοῦ τὴν Σοφίαν, τὴν
 ἀπειρον, τὴν τελείαν, τὴν θαρρυκωτάτην ἐγκάρδιον
 ἐνδρυμένην ἔχων, πάντα μὲν ἔρευνᾷ τῷ Πνεύματι,
 καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ὅπ' οὐδενὸς δὲ τῶν ἐπὶ γῆς
 κατανοεῖται. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀνακρίνεται πάντα πνευ-
 ματικὸς γὰρ· ἀνακρίνεται δὲ ὅπ' οὐδενός· νοῦ γὰρ
 ἀγεται Χριστοῦ. Καὶ, τίς ἐγνω τοῦ Κυρίου, ὃς
 συμβιβάζει αὐτόν;

Τίς δὲ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων τεράτων ἀνα-
 γράφῃ; τὰς μεγαλουργίας, ὅσα δακτύλῳ Θεοῦ ὄρων,
 πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ γνώσιν Θεοῦ τοὺς ἀπῆλλοτρω-

A requies interiori homine constructus, sic quoque
 Spiritus sanctum in linguarum ignearum specie e
 caelo descendentem suscepisti", qui totum omnino
 implens, deificisque suis donis excellenter impar-
 tiens, atque in te sedens ac consistens, aptumque
 virtutis suae organum efficiens, atque os Deum lo-
 quens linguamque divinis sermonibus disertam
 concinnans; velutque sacrum quoddam vas ac
 pretiosum de gente ad gentem traducens transfe-
 rendum, dispensationis doctrinam (salutarem Jesu
 incarnationem et resurrectionem et in caelos re-
 ceptionem regnumque) sublimi cunctis oratione
 tua opera praedicavit.

B Quis igitur quae fontis instar manet divini in te
 Spiritus virtutem satis laudaverit? Quis vero inun-
 dantes divinos sermones conscripserit? Quis virtu-
 tem illis comitem ac gravitatem? Quis vero animi
 tui sinu occultam perfectionem digne celebraverit?
 Quis sermonum altitudinem? Quis eminentiam
 operum? Quis morum lenitatem et suavitatem,
 Christique aemulam bonitatem? Quis inaccessam
 tremendamque ac Deum referentem spiritus prae-
 stantiam?

C Quoniam quis modo, divinae pacis nuntii ac prae-
 dicatoris, Jerosolymis Iudaeaque excessum ad gentes
 pernoverit, cunctisque oppidis et locis ac civitatibus
 Evangelii causa jactationes erroresque? Quis circui-
 tus, itinera, pericula, labores, fugas, plagas, car-
 ceres, fustuaria, lapidationes, probra enumeraverit?
 Quis apud praesides accusationes, sub potestatum
 audientia noxas ac crimina; appetitam insidiis ac
 maledictis fidelium viam, aemummas, ustulationes,
 dehonestamenta, verbera, discerptiones ac dilani-
 ationes?

Quanta nimirum et qualia Philippo socius Hiera-
 poli perpressus sit, primamque in cruce suspensio-
 nem; omnemque ibi tumultuantium infidelium
 collisionem ac grassationem, omnemque cruciatum
 et laborem atque aemumnam? Quenam vero mens
 intellexerit, quaeve oratio auxiliorum Christi co-
 piam, caelestiumque illustrationum et coruscationum
 ac fulcimentorum abyssum enarraverit? Quis
 contemplationis magnitudinem ac theologiae cel-
 sitatem; quisve Bartholomaei divinae sapientiae im-
 mensam latitudinem pervestigaverit? Qui enim
 ipsam substantialiter Dei Sapientiam (infinitam
 illam, perfectam, divinissimam) in corde manentem
 inque illo fixam habeat, omnia Spiritu scrutatur,
 etiam profunda Dei, tametsi a nullo terrenorum
 intelligitur. Ac quidem ipse omnia dijudicat, a
 nemine autem dijudicatur. Quippe qui agatur
 Christi mente; ac, Quis Domini mentem ipsum
 instruentem ac praemonentem cognovit?"

Quis per eum facta magnifica portenta literis
 exsequatur; quanta Dei digito praestans, eos qui
 aversis animis erant, ad conversionem Deique

⁸⁸ Act. 11, 3. ⁸⁹ I Cor. 11, 10, 15, 18.

fidem permovebat? Ad Arabes enim quos Eudemonas vocant (id est felices) vir beatissimus profectus; nec id modo, verum etiam Indis postea et orientibus Aethiopibus Dei sermo lumenque scientiae ac vitae aeternae doctrina informatioque, missus, ipsa quorumque lingua magnifice Christum annuntiavit, omnemque adversus homines depellens infestam daemonum vim ac grassationem, atque omnem morbum, omnemque languorem in Jesu nomine curans; nec paucos mortuos ejusdem nominis potentia, vita donans, innumeros quotidie credentes fidei rudimenta edoctos Christo adjungebat: regenerationisque lavacro emundans, ac deifico Spiritu eorum detergens corda, quos in illis digniores majoremque gratiam consecutos noverat, in episcopos et sacerdotes, omni prosequendus admiratione sacrorum antistes consecrabat; cunctisque sacris ritibus legibusque perornans, ac Scripturarum doctrina mysteriorumque traditione, quantum capiebant, illis proposita, immaculatas Christo Ecclesias per oppida et civitates obiens lustransque excitabat.

Ejusmodi Bartholomaei praeclare gesta; talis magni Ecclesiae praekonis praestantia: inque eum modum annos longe plures apud immanissimas versatus gentes, nedum nihil ipse illarum contraxit feritatis, sed sua illas humanitate impartivit; nec omnino ignorantia aut nequitiae illorum vel minima labe suam ipse vitam ac disciplinam aspersit; quinimo excellentia bonitatis divinaeque imitationis, illorum impietatis ac morositatis partem plurimam dissolvit; velut sol emissis e caelo in caenum radiis, ac qui non ipse sordescat, sed magis fetorem dissolvat, aboleatque ac minuat.

Quia vero cursu praeclare consummato ac fide servata⁹⁷, quantos nec numerus capiat, ad Dominum converterat, multisque salutis via exstiterat; jam quoque finem digne laboribus respondentem nancisci cupiebat; pingui nimirum senectute corpore fatiscens⁹⁸, atque ad Christum emigrare, Deique requie frui insatiabili desiderio sitiens⁹⁹. Neque vero Dominus justi desiderium istud contempsit: nec exaudivit quidem, minus tamen quam pro votorum illius ratione tribuit: sed sicut in omnibus ex Christi compositus rationibus vir Deo beatissimus cum esset, sic Christi pietate ac moribus vitam instituerat, ut Christus alter recte contuentibus et esset et disciplina omni praeferreret, ita finem quoque ejusmodi subsequi necesse erat, qui toti vitae congrueret.

Quanam vero consummationis causa, ac videamus quam illa religiosa exque Christiana pietate. Contigit sacrum Theologum, in quadam urbe majoris Armeniae (Urbanopolim vocant) versari. In ea magnificis divinisque ex more praedicationibus Deum celebrans; deosque omnes ac omnes daemones de-

A μένους ἰδοῦσάπει; Ἄραψι γάρ τοις καλουμένοις Εὐδαίμοσιν ὁ μακαριώτατος ἐπιδημηκῶς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἰνδοῖς μετὰ ταῦτα, καὶ τοῖς ἑσθίοσιν, λόγος Θεοῦ, καὶ φῶς γνώσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου διδασκαλία καὶ ὑποτύπωσις ἀποσταλῆς, ταῖς αὐτῶν διαλέκτοις μεγαλοφῶνως εὐηγγελίσαστο τὸν Χριστόν. Καὶ πᾶσαν μὲν δαιμόνιον ἀποδιώκων κατ' ἀνθρώπων ἐπιφορὰν· πᾶσαν δὲ νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν ὀνόματι θεραπεύων τοῦ Ἰησοῦ· καὶ νεκροῖς δὲ οὐκ ὀλίγοις τῇ αὐτῇ τοῦ ὀνόματος δυνάμει χαρισάμενος τὴν ζωὴν, μυρίους ὅσους ἡμέραν κατ' ἡμέραν πιστεύοντας κατηχῶν προσῆγε Χριστῷ· οὗς τῷ τῆς παλιγγενεσίας ἀνακαθαίρων λουτρῷ, καὶ τῷ Πνεύματι τούτῳ τὰς καρδίας ἀποσμήχων θεουργικῷ, τοὺς ἀξιωτέρους ἐν αὐτοῖς καὶ τελειωτέρας B χάριτος ἡξιωμένους, εἰς ἀρχιερέας τε καὶ ἱερέας, ὁ θαυμασιώτατος ἱεροτελεστής ἐτελετοῦργει καὶ πάσαις θεσμοθεσίαις κατακοσμῶν ἱεραῖς, καὶ τῶν λογίων τὴν μύσιν καὶ τῶν μυστηρίων τὴν παράδοσιν, καθὼς ἐχώρου, παρατιθέμενος αὐτοῖς, Ἑκκλησίας ἀμώμους κατὰ χώρας καὶ πόλεις διερχόμενος ἀνίστη Χριστῷ.

Τοιαῦτα τοῦ Βαρθολομαίου τὰ κατορθώματα· τοιαῦτα τοῦ μεγάλου τῆς Ἑκκλησίας κήρυκος τὰ προτερήματα· καὶ οὕτως ἐν χρόνοις πλείοσι τοῖς ἀπηνεστάτοις ἐπιχωριάζων ἔθνεσιν, οὐκ αὐτὸς τι μετέσχε τῆς αὐτῶν θηρωδίας, ἀλλὰ τῆς οικείας μετέδωκε φιλανθρωπίας· οὐδὲ τῆς ἀγνοίας· ὅπως ἢ τῆς κακίας· ἐκεῖνων κἂν τὸν βραχυτάτον σπῖλον τῇ C κατ' αὐτὴν πολιτείᾳ προσετρίψατο· μᾶλλον μὲν οὖν, ὑπερβολῇ χρηστότητος καὶ θεομιμῆσις τὸ πλείστον τῆς ἀσεβείας ἐκεῖνων καὶ σκαιότητος διέλυσεν, ὥσπερ ἥλιος κατὰ βορβόρου τὰς ἀκτῖνας ἀνωθεν ἰεῖς· καὶ οὐκ αὐτὸς βυβανιόμενος, ἐκτρίχων δὲ μᾶλλον τὴν δυσωδίαν, καὶ ἀφανίζων καὶ μειῶν.

Ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον ἀριστα τετελεχῶς καὶ τὴν πίστιν τετηρηκῶς, ἀναριθμήτους μὲν ἐπίστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον, πολλοὺς δὲ σωτηρίας γέγονεν ὁδὸς, ἐπεθύμει λοιπὸν καὶ τὸ τέλος δέξιν ἀπενέγκασθαι τῶν πόνων, ἦδη γῆρει πῖον τὸ σῶμα πεποννηκῶς, καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναλύσεως, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καταπαύσεως, ἀπληρώτως ἐπιέμενος. Καὶ οὐκ ἡμέλησεν ὁ Κύριος τῆς ἐπιθυμίας τοῦ δικαίου· οὐδ' εἰσῆκουσε μὲν, ἔλαττον δὲ ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ παρα- D ἔσχετο προσευχὴν· ὥσπερ δὲ τὰ πάντα Χριστοειδῆς ὁ θεομακαριστότατος ἀνὴρ ὢν, Χριστοπρεπῶς οὕτως ἐβίωσεν, ὡς ἄλλοι ἐκεῖνον τοῖς ὁρθῶς ὁρῶσι καὶ εἶναι καὶ πολιτεύεσθαι, οὕτως εἶδε καὶ τέλος ἀνάλογον ὅλῳ τῷ βίῳ παρακολουθεῖσαι.

Τίς οὖν ἡ τελειώσεως ἀφορμὴ· καὶ εἰδῶμεν ὡς Χριστοπρεπῆς· πόλει γάρ τινι τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ὁ ἱερεὺς ἐπέτελει Θεολόγος ἐνδημῶν. Οὐρβανόπολιν δὲ ταύτην εἶναι· ἐν ᾗ μεγαληγῶρος ἡ θεηγῶρος, ὡς ἔθος αὐτῷ, θεολογῶν τὸν Θεόν· καὶ πάντας μὲν θεοὺς, πάντα δὲ δαίμονας ἐξουθενῶν, μόνον δὲ

⁹⁷ II Tim iv, 7. ⁹⁸ Psal. lxxv, 15; Gen. xv, 15.

⁹⁹ Phil. i, 23.

αἰθεσθαι παρεγγυώμενος τὸν Ἰησοῦν, μόνον ἤξιον A
τοῦτον εἶδέναι Θεὸν ἀληθῆ· Θεὸν τέλειον, μόνον
ἄγιον, ἀγρον, αἰώνιον, ἀκατάληπτον, φῶς
ἀδύον ἐξ ἀδίου γεννώμενον, εἴτ' οὐν ἀπαυγαλ-
όμενον Θεοῦ τοῦ Πατρὸς· φῶς ἀναρχον, καὶ συν-
ἀναρχον τῆς ἀφράστως καὶ ὑπὲρ λόγον πάντα
καὶ τοῦν ἀπαυγαλῶσης ἀρχῆς.

Οὗτος, τὸ ἡμέτερον δὸν προσειληφώς, καὶ
ἄνθρωπος ὁμοίως ἡμῖν ἐκ Παρθένου ἀγίας καὶ
σεμνῆς, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἀλήθεια, γεγινώς, καὶ
ἐπὶ τριτῇ χρόνον ἐν λόγοις θεοπεπεστώτοις καὶ
ἐργοῖς ὑπερφυεστάτοις ἡμῖν συναραστραφεῖς,
εἰτα σταυρῷ δι' οἰκονομίαν καὶ θανάτῳ προσομι-
ληκώς· εἰτα τριήμερος ἀναστὰς καὶ ἀναληφθεὶς,
ἡμῶν πρὸς αὐτὸν βλέπόντων, εἰς τὸν οὐρανόν, B
ἐν δεξιᾷ κεκάθικε τοῦ Θεοῦ· ὃς καὶ ἔρχεται κρί-
ναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀποδοῦ-
ναι ἐκάστω κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ
καὶ ἡμεῖς, φησὶν, ἀποσταλέντες, παραινούμεν
καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, πιστεύσατε
καὶ βαπτισθῆτε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τὴν
δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαβόντες, κληρο-
νόμοι ζωῆς αἰώνιου καὶ βασιλείας ἀφάρτου γε-
νήσεσθε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Ταῦτα τοῦ ἱεροῦ Βαρθολομαίου, καὶ πολλῶν
πλείω καὶ θεϊότερα τοῖς παρестώσι τῶν ἐχλῶν κατὰ
τὴν ἐκείνων διάλεκτον προσηγεῖ καὶ ἡπὶ τῷ φθέ-
γματι βοῶντος, καὶ τινῶν μὲν πειθομένων, καὶ τῷ
λόγῳ τῆς ἀληθείας τιθεμένων, τινῶν δὲ σκληρυν-
μένων, καὶ δαιμονιώδει κατ' αὐτοῦ ζήλῳ κινουμένων, C
ἐξαπίνης οἱ πονηρότατοι τὸν θεοπρεπέστατον συναρ-
πάξουσιν προσδύτην, καὶ ἀνακραγόντες τοῖς πρώ-
τοις κατ' αὐτοῦ τῆς πόλεως ἐμφανίζουσιν. Οἱ γὰρ
τοῦτον ἰταμῶς ἄγαν ἀνακρίναντες, καὶ τὸν προ-
σθευόμενον λόγον ἐπακούσαντες· ὅτι τε Θεὸς ὢν
προαιώνιος, ἄνθρωπος γέγονεν ἐγγράμιος· καὶ ὅτι
ἐσταύρωται, καὶ ὅτι τριήμερος ἐκ τῶν νεκρῶν
ἀνέστη· καὶ ὅτι ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὅτι
ἔρχεται πάλιν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ὡς οὖν
οὕτως ἤκουσαν οἱ δυσσεβεῖς, τῷ καινοπρεπεῖ τοῦ
ῥήματος ἐμβροντηθέντες, καὶ πρὸς τὸν ἐσταυρω-
μένον δυσχεράναντες, αὐτίκα δὲ τὸν αὐτοῦ κήρυκα
μαστιγοῦσι, καὶ ἀνασταυροῦσιν, ἄξιον ἐπιφωνούντες
τὸν τοῦ ἐσταυρωμένου μύστην σταυρὸν τὴν ζημίαν D
ὑποσχέιν.

Καὶ ὃς εὐθύμως προσήει τῷ ξύλῳ, μετὰ πλείστης
δότης προσηλούτο χαρὰς· ἐντεῦθεν ἄγγελοι μὲν οὐ-
ρανὸν ἐπ' αὐτὸν καταβαίνοντες καὶ ἀναβαίνοντες,
ὑπερφυεστάτην ἀνάβασιν ὠδοποιοῦν. Διηνέφκτο δὲ ὁ
οὐρανὸς ἄνωθεν αὐτῷ, καὶ πᾶσαι δὲ τῶν οὐρανίων
δυνάμεις ἱεραρχίαι, πρὸς ὑποδοχὴν καὶ δεξιῶσιν
τῷ φιλιτάτῳ τοῦ Κυρίου παρεσκευάζοντο μαθητῇ.
Ὁ δὲ χαριστήριον ὁμοῦ καὶ ἰκέσιον πρότερον, ὥστερ
εὐώδεις θυμίαμα προαναπέμψα· τὴν ἐξομολόγησιν
τῷ Πατρί· ἔπειτα, προσηγῶς μὲν καὶ ἀσμένως τῶν
ἐνδέσμων βηγνόμενος τῇ· σαρκὶς, Πνεύματι δὲ Θεοῦ

A spuens, unumque Jesum colendum admonens; eum
solum ut verum Deum agnoscerent instabat; nempe:
Deum perfectum, solum sanctum, principii expertem,
eternum, incomprehensum, lumen æternum ex æterno
natum lumine; id est, manantem ex Deo Patre splen-
dorem, lumen principii expers ac coexpers principii,
principio, quo auctore nulla vi verborum explicabili
ratione, supraque omnem rationem et effulget.

Hic, quidquid nostræ concretionis est assumens,
similique nobis ratione ex sancta ac castissima Vir-
gine factus homo, uti fidei nostræ veritas docet,
triumque annorum spatio divinissimis sermonibus
præmagnificisque ac stupendis operibus nobiscum
conversatus, tumque propensiore consilio cruce ac
morte perfunctus, postmodumque triduanus suscita-
tus, atque in cælum, nobis in eum contuentibus,
receptus, in dextera Dei sedit: qui etiam venturus
est judicatum orbem terræ in justitia, et ut reddat
unicuique juxta operu sua. Ejus, inquit, nos quo-
que nutu missi, hortamur vos et obsecramus, fra-
tres, ut credatis et baptizemini in nomine ejus; do-
numque Spiritus sancti accipientes, hæredes vitæ
æternæ regnique incorruptibilis efficiemini, in Christo
Jesu. Amen.

Talia atque his longe plura divinioraque cum
miti lenique alloquio sacratissimus Bartholomæus
astantibus turbis, ipsa earum lingua, declamaret,
atque alii quidem crederent, assensumque veritatis
doctrinæ præberent; alii vero exacerbarentur, ac
dæmoniaca adversus eum æmulatione incitarentur,
facta repente coitione, scelestissimi divinissimum
senem corripiunt, sublatoque clamore primoribus
eum civitatis accusant. Hi severe admodum insti-
tuto causæ examine, auditaque ejus prædicationis
doctrina, ac, quod Deus cum esset prææternus,
homo in tempore factus est; quod cruci affixus,
quod triduanus a mortuis suscitatus, quod in
cælum receptus, ac rursum venturus judicatum
vivos et mortuos. Cum hæc igitur impii perorantem
audissent, verbi novitate attoniti, adversusque
crucifixum, indignatione accensi illius confestum
præconem verberibus cæsum in crucem agunt;
æquum scilicet pronuntiantes, ut crucifixi discipu-
lus crucis pœna multaretur.

Ille porro alacri animo lignum adiens, maximo
gaudio illi confixus est. Hinc angeli e cælo in
eum descendentes et ascendentes⁵⁵, augustissimum
illi ascensum præstruebant. Apertum ei superne
cælum, omnesque cælestium Potestatum ordines,
ad suscipiendum charissimum Domino discipulum
ejusque pompam parati erant. Hinc ille, gratiarum
prius actionis ac supplicationis, fragrantissimi
instar thymiamatis, confessione ad Patrem directa,
tumque leniter ac placide abruptus carnis vinculis,
Deique Spiritui e terra in cælum assumenti devin

⁵⁵ Joan. 1, 51.

ctus atque compactus, sic e corpore perfecte evolat et ad Deum cum claritate commigrat : atque ut vere filius ad Patrem cælo celsiorem inenarrabili exultatione deductus, hæreditatem incontinentiam atque longævam, divinissimamque jucunditatem, atque supremum ac primum cum Petro et Paulo apud summum omnium Regem honorem consequitur.

Idcirco saluto te, charissimum Deo ac sanctissimum caput. Salve, lapis pretiosus, unus ex duodecim, 'summo angulari dignus lapide; pretioso dignus margarito, velut illi immediate cohærens, eique aptatus atque contextus, et coædificatus, in habitaculum Dei in Spiritu.

Salve, stella lucidissima ac spectabilis, pulcherrimæ ac late conspicuæ, qui undecim consertus, instarque stellæ", plexæ illi coronæ gloriæ inditus ac appositus es, quam cælestis sponsus, ut sacratissimum habet eloquium, aptavit capiti sponsæ.

Salve, Angelorum jucunditas, Archangelorum cura, Principatuum odoris fragrantia; ac quidem Potestatum splendor, Dominationum vero augmentum decus : qui Thronis consideas; Cherubim sodalis, ac Seraphim contubernalis existas.

Salve, apostolorum gloria, martyrum illuminatio, sanctorumque omnium sanctificatio et jucunditas; res Deo digna, nomenque prorsus desiderabile; C digne divineque pro nominis ratione Bartholomæus nuncupatus; vere filius suspendens aquas : id enim nomen sonat, si quis interpretetur.

Salve ac gaude, quod et ipse Dei imitatione sicut Dei Filius verbo aquas sublimes aere librat", levatque e terra, quibus etiam juxta Scripturam, tegit cænacula ejus : sic quoque tu, aquas multas (humiles scilicet animos tua opera credentium Christo) prædicatione tua sustollis; spiritalioresque a terreno penitus sensu suspendens, ac in Deum perfectius elevans, in illis qui secundi ordinis sunt, ac cænaculorum rationem habent, animos fidelium tegis.

Salve sis, beate, inclyte ac divine, qui magnum et parvum, multum et paucum salutare Evangelium prædicasti ac docuisti : magnum quidem, quod omnem mentis ratione utentis atque indolis comprehensionem excedat; parvum vero, ob inclinationem atque ad terrigenas demissionem, ac cum eis similitudinem, ejus qui cælis celsior existit. Vel magnum quidem, ob Deitatis majestatem; parvum autem, ob extremam humanæ naturæ exilitatem : quorum nova mistio et concretio, Evangelii caput summaque est. Ac multum quidem, quod multam in se ac immensam intelligentiæ ac sapientiæ abditam

συνδεόμενος καὶ συναρμολογούμενος, τῷ τούτων ἀναλαμβάνοντι πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ γῆς, οὕτω τελείως ἀφίπταται μὲν τοῦ σώματος, ἐνδύμεται δὲ μετὰ δόξης πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὡς ἀληθῶς τέκνον τῷ ὑπερουρανίῳ Πατρὶ ἀνεκκλήτῳ προσελλυθῶς ἀγαλλιάματι, τῆς ἀμείντου κληρονομίας καὶ μακραίωνος, τῆς θεοτελεστάτης τερπνότητος, καὶ τῆς ἀνωτάτου καὶ πρώτης μετὰ Πέτρου καὶ Παύλου παρὰ τῷ Παμβασίλει καταξιοῦται τιμῆς.

Προσαγορεύω σε τοιγαροῦν, τὴν τιμιωτάτην τῷ Θεῷ καὶ παναγεστάτην κεφαλὴν. Χαῖρε, ὁ ἀλθός ἐπίτιμος, ὁ εἰς τὸν δώδεκα, ὁ ἀξίος τοῦ ἀκρογωνιαίου, ἀξίος τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου, ὡς αὐτῷ προσεχῶς ἡγγικῶς καὶ συναρᾶως καὶ συνουφασμένος καὶ συνυποκοσμημένος, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Β Πνεύματι.

Χαῖρε, ἀσπὴρ φωτοφανέστατε καὶ περίοπτε, περικαλλέστατε καὶ περίβλεπτε· ὁ τοῖς ἔνδεκα συνηρμοσμένος, καὶ εἰς τὸν στέφανον τὸν πλάκέντα τῆς δόξης συγκαταστεριζόμενος καὶ συνταττόμενος, ὃν ὁ οὐρανὸς νομῆρις, κατὰ τὸ μυστικώτατον λόγιον, τῇ τῆς νόμφης ἐφήρμοσε κεφαλῇ.

Χαῖρε, τῶν Ἀγγέλων ἡ θυμηδία, τῶν Ἀρχαγγέλων ἡ θεραπεία, τῶν Ἀρχῶν ἡ εὐδία· καὶ τῶν Ἐξουσιῶν μὲν ἡ λαμπρότης, τῶν Κυριοτήτων δὲ ἡ κοσμιότης· ὁ τῶν Θρόνων σύνθρονος, καὶ τῶν Χερουβείμ συνόμιλος, καὶ ὁμοδίατος τῶν Σεραφείμ.

Χαῖρε, τῶν Ἀποστόλων ὁ καλλωπισμός· τῶν Μαρτύρων ὁ φωτισμός, καὶ πάντων Ἀγίων ἀγιασμός καὶ ἀγλαΐσμός· τὸ ἀξιώθειον πρέγμα, τὸ ἀξιοποίητον ὄνομα· ὁ ἀξιώνυμος καὶ θεώνυμος Βαρθολομαῖος· Ὁ ἀληθῶς ὕδατα κρεμάσας υἱός· τοῦτο γὰρ ἡ σημασία τοῦ ὀνόματος.

Χαῖρε, ὅτι θεομιμήτως καὶ αὐτὸς, καθάπερ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, λόγῳ τὰ ὕδατα διαέρια μετεωρίζει καὶ κορυφίζει τῆς γῆς, οὕτως καὶ τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἱερὰν, στεγάζει, Γραφὴν οὕτω καὶ αὐτὸς ὕδατος πολλὰ, τὸς χαμερπεῖς διανοίας τῶν διὰ σοῦ Χριστῷ πιστευόντων, τῷ Εὐαγγελίῳ σου μετεωρίζεις· καὶ τοῦ γῆνιου φρονήματος τοὺς πνευματικωτέρους παντάπαις κρεμάσας, καὶ τελειώτερον ἐπάρας πρὸς τὸν Θεόν, ἐν αὐτοῖς τὰς δευτέρας τάξεως οὐσας, καὶ ὑπερῶων λόγον ἐπεχούσας, τῶν πιστῶν σκεπάζεις D ψυχάς.

Χαῖρε, μάκαρ, ἀοίδιμε καὶ θεσπέσιε· ὁ μέγα καὶ μικρὸν, πολὺ καὶ ὀλίγον τὸ σωτήριον θεολογίας Εὐαγγέλιον. Μέγα μὲν, τῷ πάσης λογικῆς διανοίας καὶ φύσεως ὑπερανεδεδχηναί τὴν κατάληψιν· μικρὸν δὲ, διὰ τὴν συγκατάβασιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς γηγενεῖς τοῦ ὑπερουρανίου ταπεινότητα καὶ ὁμοιότητα. Ἡ, μέγα μὲν, διὰ τὸ τῆς θεότητος μεγαλοπρεπές· μικρὸν δὲ, διὰ τὸ μικροπρεπές τῆς ἀνθρωπίνης ἑσχατιᾶς, ὣν ἡ καινὴ μέλις καὶ κρᾶσις, τὸ χαφάλιον τοῦ Εὐαγγελίου χρηματίζει· καὶ πολὺ μὲν, τῷ πολὺν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀμέτρητον ἔχειν συνέσεως καὶ σοφίας ἐν ἀπορόρητοις βυθῶν· ὀλίγον δὲ πάλιν,

" Apoc. xii, 1. " Job xxvi, 8. ¹ Psal. ciii, 3.

ὡς ὀλίγην αὐτὸ καὶ σύντομον συγκεφαλαιούμενον Ἀ
θεολογίαν.

Χαῖρε, καὶ κατατέρπου, λαμπρότατε καὶ βασιλι-
κώτατε τοῦ Θεοῦ παῖ, ὅτι σοι θρόνος ἐν οὐρανοῖς
παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἡτοιμάσθη Χριστῷ· ἐν ᾧ
καὶ καθιεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Λόγου καὶ
κορυφαίων ὁπαδῶν, κρίνων, ὡς ἡ θεία τῆς ἀληθείας
ὑπόσχεται, τὸν Ἰσραὴλ.

Χαῖρε, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς θειοτέραις ἐπισκεπτόμενος
ἐπιδημίαις, πάσης θλίψεως καὶ καταγίγδος ῥύσαι,
καὶ ὀδύνης καρδίας καὶ πειρασμῶν· καὶ ἀπὸ προσ-
ώπου μὲν ἐχθροῦ πύργος ἡμῖν ἰσχύος γενοῦ· γενοῦ
δὲ μεσίτης καὶ διαλλακτῆς ἀγαθὸς πρὸς Χριστὸν,
ἀκαταγύοντος· αὐτῷ προσάγων, καὶ προσοικειῶν
τῷ Παμβασιλεῖ· εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ
ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Translationem sacri pignoris Bartholomæi in Liparim insulam, Latini pariter ac Græci concorditer memorant. Significat Gregorius diu post ejus martyrium contigisse, cum infideles illarum regionum potirentur, qui sic fidelium devotioni obtundere, et sancti apostoli cultum abolere pertentarent; cum Deus majori cultu habendas ejus exuvias ad partes Occiduas, ac postremo Romam sacerdotii arcem destinaret. Nostra breviter, at graviter Tiliana Menæa II Junii: Σταυρῷ παραδοθεὶς ἐν Ἀρβανουπόλει τελειοῦται ἐν δόξῳ, καὶ ἐν μολυβδίνῳ λάρνακι τεθεὶς τῇ θαλάσῃ ἐναποθρῖπεται. Ὑπὸ δὲ θείας προνοίας μέχρι Σικελίας, ἐν Λιπάρῃ τινὶ νήσῳ χομισθεὶς καὶ φανερωθεὶς, ἐκείσε θάπτεται· Cruci traditus Urbanopoli gloriose consummatur; inque urna plumbea positus, in mare projicitur. Dei tamen providentia usque in Siciliam, in insulam quamdam Liparam delatus atque manifestatus, ibi sepelitur. Verum edita 25 Augusti sic cuncta fuse narrantur.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου C
Βαρθολομαίου.

Ὡς θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ!
Εὐχαῖρὴν ἐστὶ κήρυξ νῦν ἀναβοῇσαι, διηγήσασθαι
προαιρουμένην ἐξαισίων τι καὶ φρικτῶδες τερατοῦρ-
γημα. Ὁ γὰρ ἅγιος ἀπόστολος Βαρθολομαῖος ἐν δια-
φόροις τόποις τοῦ Κυρίου ὄνομα φανερὸν τοῖς
ἀνθρώποις ἀνακηρύξας, σταυροῦται ἐν τῇ μεγάλῃ
Ἀρμενίᾳ τῆς Ἀνατολῆς (44)· τοῦτον καταθέντες ἐν
λάρνακι λίθινῳ (45) ἐν τῇ τέλει αὐτοῦ πιστοὶ εὐρε-
θέντες, ἀπέθεντο ἐν Οὐρβανουπόλει. Ὡς δὲ ἡ λάρναξ
ἐκείνη ἀενάου· τὰς λάσεις βλυστάνουσα ἦν, προσ-
έτρεχον οἱ λαοὶ, καὶ ἀπηλλάσσοντο τῶν ἐνοχλούντων

contineat altitudinem; paucum vero rursus, quippe
quod paucam ac compendio brevem summa colligat
de divinis doctrinam.

Gaude ac lætare, clarissime regalissimeque Dei
fili! quod tibi sedes in cælis apud Regem gloriæ
Christum parata est, in qua etiam cum antiquissi-
mis ac primariis Verbi discipulis, pro eo ac divina
vere tantum promissione est, Israelis judex sessu-
rus es².

Salve sis, verum nos quoque diviniorebus invi-
sens conspectibus, ab omni ærumna et turbine
libera, cordisque dolore et tentationibus: ac esto
nobis turris fortitudinis a facie inimici³: esto et
sequester ac bonus cum Christo pacator, qui nos
illi inconfusos adducas, summoque omnium Regi
concilies; in gloriam Patris et Filii et Spiritus
sancti, nunc et semper, et in sæcula sæculorum.
Amen.

Reversio reliquiarum sancti apostoli Bartholomæi.

Quam mirabilis Deus in sanctis suis⁴! nunc quo-
que ipse opportune clamavero, qui stupendum
quidpiam atque tremendum prodigium narraturus
sim. Sanctus enim apostolus Bartholomæus, cum
nomen Domini in diversis locis prædicatione sua
mortalibus notum reddidisset, in majori Armenia,
quæ plagæ orientalis est, cruci affligitur. Qui autem
ejus consummationi adesse fideles inventi sunt,
depositum in arca lapidea, Urbanopoli condiderunt.
Cumque arca illa, seu urna, jugi sanitatis vena
scaturiret, concurrentes populi, morborum mole-

¹ Matth. XIX, 28. ² Psal. LX, 4. ³ Psal. LXVII, 39.

(44) Τῆς Ἀνατολῆς. Hoc ipsum forte voluit
Œcumenius sua Synopsi, ubi editum, τῆς Ἰνδι-
κῆς; tametsi etiam Studita Armeniam Indiæ vide-
tur dicere, cum sic ait: *Deinde Indiæ evangelizans,*
ad ultimum in Armenia Majori, quæ ejusdem est
provincia. Nota regio ἡ Ἀνατολή, ipsa vasta, et un-
de sic dicta Græcis, quod scilicet ad orientem es-
set Constantinopoli; quæ et latius accepta ipsam
Armeniam complectatur. Auctor perinde cruce sub-
latum refert apostolum. Unus ex Græcis Studita,
Decoratus ab impiis in modum foliis, capite plexus
est; cujus phrasim essent imitati, qui a Barbaris vi-
rum excoctum, et jussu Astyagis capite truncatum,
dixerunt. Sic nempe utrumque Persæ necabant
supplicium, alterumque alteri præibat, velut fere
apud Romanos, prius rei virgis aut fustibus cæde-
bantur, quam morte plecterentur. Prævisse item
crucem, ut sic omnia concilientur, non facile ac-

quiescam Lipomano; sed aliam aliamque traditio-
nem, quod attinet ad supplicii genus, esse sentio.
Nisi forte tanta rabies fuit, ut sic crucifixum capite
in terram verso e cruce seminecem extraxerint,
aliaque Persico more illi tormenta irrogarint: quod
tamen auctores utriusque sententia ne hilum qui-
dem insinuant, ut quasi ex illis legitime satis possi-
mus conjicere.

(45) Ἐν λάρνακι λίθινῳ. Sic quoque Joseph et
Studita; cum noster Menæorum codex, sic expres-
sum μολυβδίνην habeat, id est plumbeam. Ac, num,
quod fere usus habet, in arca lapidea, urna plumbea
erat, ac utrumque in mare projecerunt inofficiosi
homines, ne qua apostoli memoria, etiam vacuo tu-
mulo, apud eos exstaret, et qua confoveri posset
populi in eum devotio? Mea hæc conjectura; alii
divinent; vel quod plurimum est, admittant.

stia liberabantur. Videntes itaque diaboli ministri, A furore in urnam illam incendebantur; ac quandoque deliberatione habita, urnam in qua erat sancti apostoli corpus, cum quatuor aliis sanctorum martyrum urnis, in mare projecerunt. Id vero omne contigit, ut et tantus maris tractus, quantum emensi sunt, per illos sanctificaretur, ac loca per quæ illos divisit divina gratia, benedicerentur.

Magnos enim Ponti sinus subnavigans apostolus, altisque Hellesponti superatis angustiis, Ægeum mare et Adriaticum petiit, relictaque a sinistris illustri ac maxima Siciliæ insula, una comites habens qui in aliis urnis præclara victoria inelyti martyres erant, Pappianum, Lucianum, Gregorium et Acacium, ad insulam, quam Liparam vocant, appulsus est. Quam mirabilia opera tua, Domine! Ecquænam oratio laudandis illis sufficiat? Ac quidem præclari victores martyres, velut rege quodam, ubi eum conquiescere voluerant, magno derelicto apostolo, statim reversi sunt, quo loco divinæ providentiæ visum erat, singulis illis hospitium sedesque ascribere: Pappianus quidem in urbem Siciliæ Amyllam; Lucianus vero, Mesanam; Gregorius, Columnam Calabriæ urbem; Acacius Ascalum civitatem sic dictam.

Tunc apostolus adventum suum Agathonī intimat. Statimque episcopus matura diligentia, ubi magnum horrendumque prodigium vidit, stupore plenus: *Unde, inquit, tibi, Lipara, tantus hic ingensque thesaurus advenit? Plane eximie magnificata es et clarificata. Choros age, sali atque exsulta. Suscipe tuis manibus, et ad eum clama: Fauste venisti, apostole Domini. Hæc aliaque non pauca prolocutus episcopus, laudesque apostoli atque insulæ prosecutus, dicendi finem fecit.*

Quodque deponenda urna loco illustri, quo scilicet loco divinum delubrum ad gloriam celebratissimi apostoli excitandum erat; trahentibus multis, nihil illa obsequabatur, donec revelatione divina beatus Agatho adducto vitularum jugo, ac funiculis alligatis, ingentis molis arcam illam, inhabitantis potentia facile traxit, quo apostoli voluntas delegerat.

Ingens porro miraculum miraculis comes secutum, ac cui forsitan plures eorum quibus ignota divina prodigia sunt, fidem abnegabunt. Exiguæ mo-

* Eccl. ii, 4.

(46) Παππιανόν. Anastasius in Studita Papinum vocat; apud quem etiam nomina urbium minus corrupta sunt: de quibus videnda nostra. *Bibl. PP. concionat.*

(47) Βουρκάνας. Anast. in Studita, Vulcanus; favetque allatæ jam mihi conjecturæ, permutationis litterarum ex soni affinitate, ubi sic crassioribus auribus Græci audiunt in nominibus propriis. Miraculum vere stupendum, cuius tamen Joseph non meminit, qui videatur Studita antiquior, et qui jam

παθών. Ταῦτα οὖν βλέποντες οἱ τοῦ διαβόλου ὑπουργοί, ἐμαίνοτο κατὰ τῆς λάρνακος ἐκείνης· καὶ σκεψάμενοί ποτε, ἀπέβριψαν ταύτην, συνέχουσιν καὶ τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ θαλάσῃ, σὺν ἐτέραις λάρναξιν ἁγίων μαρτύρων τέσσαροι. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα καὶ ἡ τοσαύτη θάλασσα ᾗ διτλήθων, ἁγιασθῇ δι' αὐτῶν· καὶ οἱ τόποι καθ' οὓς ἡ θεία χάρις αὐτοὺς διεμέρισεν, εὐλογηθῶσι.

Τοὺς γὰρ μεγάλους τοῦ Πόντου ὑποπλεύσας κώλους ὁ ἀπὸστολος, καὶ τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλήσποντου παραδραμὼν βάθη, τὸ Αἰγαῖόν τε καὶ τὸ τοῦ Ἀδρίου κατέλαβε πῆλαγος· καὶ τὴν τῶν Σικελῶν περιφανῆ τε καὶ μεγίστην ἐν εὐνόμοις καταλιπὼν νῆσον, ἔχων συνεπομένους αὐτῷ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐτέραις λάρναξιν καλλινίκους μάρτυρας, Παππιανὸν, Λουκιανὸν, Γρηγόριον καὶ Ἀκάκιον, νήσω τῇ οὕτω καλουμένῃ Λιπάρα, προσωρμίσθη. Ὡς θαυμάσια τὰ ἔργα σου, Κύριε! καὶ τίς λόγος ἐξαρκίσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σου; Καὶ οἱ μὲν καλλνίκοι μάρτυρες, οἳά τινα βασιλεῖα ἐν ᾧ ἂν ἡρετίσαντο ἀναπαύσασθαι τὴν μέγαν καταλιπόντες ἀπόστολον, αὐτίκα ἀνθυπενόστησαν, ἔθθα ἂν ἕκαστον ἡ θεία κατασκηνώσαι ἐδόκῃσε πρόνοια· Παππιανὸν (46) μὲν εἰς Ἀμυλλαν πόλιν Σικελίας· Λουκιανὸν δὲ ἐν Μεσσηνί· Γρηγόριον ἐν Κολύμνῃ πόλει Καλαβρίας, καὶ Ἀκάκιον εἰς Ἀσκάλους πόλιν οὕτω καλουμένην.

Τότε Ἀγάθωνι τῷ θεῷ ἑαυτὸν καταμνησθεὶς ὁ ἀπὸστολος. Καὶ παρευθὺς ὁ ἐπίσκοπος σπεύσας, τὸ μέγα καὶ φορικῶδες ὡς εἶδε τεράστιον, θάμβους πληθεὶς, *Πόθεν σοι οὗτος, ὦ Λιπάρα, ἀπεφθέγγετο, ὁ πόλις προσεγένετο πλοῦτος; Ὅπως ἐμπεγαλύνθη ἐπερβαλλόντως καὶ ἐδοξάσθη. Χόρευσον, σκίρτησον. Ὑπόδεξαι χερσὶν οἰκταῖς καὶ βόησον πρὸς αὐτὸν, Καλῶς παραγέγονας, ὁ τοῦ Κυρίου ἀπόστολος.* Ταῦτα καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα ὁ ἐπίσκοπος εἰπὼν, καὶ ἐγκωμιάσας τὸν τε ἀπόστολον καὶ τὴν νῆσον, κατέπαυσε τὸν λόγον.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε ἀποκαταστήναι τὴν λάρνακα καὶ ἐν τόπῳ ἐπιστήμῃ, ἐν ᾧ καὶ θεὸς σηκὸς ἐμελλεν ἀνεγείρεσθαι εἰς δόξαν τοῦ πανευφήμου ἀποστόλου, ὡς μὲν ἔλκοντες πολλοί, ὑπήκουε δὲ οὐδαμῶς, ἕως ἀποκαλύψει θεὸς ὁ μακάριος Ἀγάθων ζεῦγος ἀγαγὼν δαμάλεων, καὶ λεπτοῖς ἀποδόσας καλωδίους, τὴν παμμεγέθη ἐκείνην λάρνακα, τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος *Δ* δυνάμει, εὐκλῶς ᾗξε, ὅπου τὸ τοῦ ἀποστόλου ὑπῆρξε θέλημα.

Ἐαυμά τι δὲ θαύμασι συνέπετο μέγιστον, καὶ πολλοῖς ἰσως τῶν ἀμύητων τῶν θεῶν τερατουργιῶν ἀπίστον. Νησιδίων γὰρ Βουρκάνας (47) ὀνομαζόμενον,

nomen haberet Metaphrastis ætate. Certe ejusmodi est, cui non facile arrogant fidem nedum ἀμύητοι τῶν θεῶν τερατουργιῶν, ut auctor scribit, sed nec qui divinam in prodigiis virtutem sancte venerantur. Potest hæc hisque majora illa præstare, sed facile etiam est in ejusmodi vulgi obrepere. Vulcanicæ ejusmodi insulæ, in quibus pars magna sulphur est et materia combustibilis, magna habent symptomata, ex ipsa rerum natura et absque miraculo: in quibus non injucunda lectu, quæ nuper in

καὶ πηγὴν ἔχον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀναβράζουσαν, ὡς μόνον τὴν τοῦ ἀποστόλου παρουσίαν ἤσθετο, ἐπειδὴ τῇ ἐγγύτῃ τὴν Λιπάραν κατέβλαπτε, θεία δυνάμει εὐθέως ἀποσυρὲν, ἐπὶ σταδίου μακρὰν ὤχεται, τοῦ παρασυρμῶ ὡσπερ ποταμοῦ βέματος μέχρι τῆς σήμερον τὸ θαῦμα ἀνακηρύττοντος. Ὁ παραδόξων θαυμασίω! ὧ ὑπερβαλλόντων τερατουργημάτων! ποῦ τοιαῦτα ἐν πάσῃ τῇ ὕψ' ἤλιον διέγνωται; Ἐπειδὴ δὲ ἀνήγειρε καὶ περικαλλῇ ναὸν ὁ ἐπίσκοπος τῷ ἀποστόλῳ, καὶ ἐν αὐτῷ ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν τὸ μακάριον ἐκεῖνο καὶ σεβάσιμον κατέθετο λείψανον σὺν τῇ λάρνακι, τίς δύναται ἐξεῖπεν τὰ ἐκεῖσε ὁσμῆραι γινόμενα θαύματα;

Ἐτῶν οὖν πλείστων παραδραμόντων, ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως (48), τοῦ φρουρίου ἐν ᾧ ἅγιος ἀπόστολος κατέκειτο διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὰς ἀνομίας ἡμῶν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν συλληφθέντος, καὶ πάσης τῆς νήσου Λιπάρας ἀοικήτου διαμεινάσης, ὁ τῆς πόλεως Βενένδου ἄρχων τὰ ἀποστολικὰ θαύματα ἀναμαθὼν, πίστει ζεοῦσῃ πρὸς τὸν ἅγιον κινήθεις, ἐκ τῆς Ἀμαλφινῶν πόλεως ἄνδρας τινὰς ναυσίπλους προσκαλεσάμενος, καὶ τούτοις χρήματα ἱκανὰ δοῦναι ἐπαγγελάμενος, ἡξίωσεν ἀπελθεῖν, καὶ τὸν πολῦτιμον ἐκεῖνον πρὸς αὐτὸν ἀνακομίσει θησαυρὸν. Ὁ καὶ ἐγένετο.

Ὁ γοῦν ῥήθεις ἄρχων ἐκ πολλοῦ διαστήματος τῆς θαλάσσης ὦν, τὸν τε τοῦ τόπου ἐπίσκοπον καὶ πολλοὺς ἄλλους τοῦ τε κλήρου καὶ τοῦ πλείστου λαοῦ συγκινήσας, πρὸς ὑπαντὴν ἐξῆλθεν τοῦ ἀποστόλου· οὗ καὶ τὸ ἅγιον λείψανον ἐν τῇ πόλει Βενένδου ἀγαγὼν, ἐν σεβασμῷ τόπῳ κατέθετο. Ἐνθα καὶ ἰσάεως ἐπιτελῶν ὁ μέγας ἀπόστολος, πᾶσι τοῖς ἐκεῖσε ἐδείκνυτο, εἰς δόξαν τοῦ ὑπεραγίου Θεοῦ ἡμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον (49).

Ματθαίου δὲ μνήμης τί ἂν γένοιτο χαριέστερον; Δι' ὅτι οὐ φιλοὺν ἡμῖν τὸν ἀπόστολον, κατὰ τοὺς ἄλ-

Relatione insulae sanctae Irenae prope Cretam habentur scripta.

(48) *Ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως.* Appendix Anastasiana perinde refert, etsi Theophili non meminit; pauloque aliter rem narrat; nempe factam revelationem cuidam monacho Graeco ut dispersa ossa colligeret signo divini luminis agnita; quae ipsa ejus rei fama, sive etiam miraculorum quae olim percubuerant in sancti apostoli tumulo, in causa fuerit, ut ita Beneventanus regulus seu magistratus, per conductos Amalphitanos nautas sacrum pignus sibi rapiendum putaverit, ipso forsitan Graeco monacho annuente, et cum a suis Graecis nihil jam opis exspectaret. Sicque alia aliam juvet narratio, non quidquam officiat.

(49) Matthaei res, praeter Evangelium ab eo scriptum, obscurae admodum remansere, nullis certe fidei auctoribus consignatae; Abdia Babylonio fabuloso auctore fere proditae, quem ipsum exscribit Perionius; quodque nulla asserti veterum monumenta, nullam eis majorem conferre auctoritatem certum est. Quae novissime ex antiquis monumentis et sanctorum Patrum scriptis collegit R. D. Marc. Antonius Columna archiepiscopus Salernitanus, et sane quidem erudite, ut auctor est Baronius in notis,

lis insula est, Vulcanum vocant, in qua fons ignis ebulliens nocte dieque. Haec, ubi duntaxat apostoli sensit adventum, quod vicinitate Liparam oblaedebat, divina potentia statim retracta, septem procul stadiis recessit; quod miraculum tractus velut recedentis fluvii in hunc usque diem praedicat ac prodit. O inaudita stupendaque miracula! o modum omnem excedentia prodigia! Ubi talia in universa quae sub sole est cognita? Postquam vero etiam episcopus elegantem aedem apostolo excitaverat, atque in illa quasi pretiosum thesaurum, beatum illud ac venerabile pignus cum urna deposuerat, quis referre possit quanta ibi quotidie fierent miracula?

Longa itaque annorum decursa serie, extremis temporibus, in diebus Theophili imperatoris, capto ab Agarenis, ob plura nostra scelera, in quo sanctus apostolus jacebat, praesidio, omnique Lipara insula manente desolata, Beneventanae urbis regulus, apostoli perceptis miraculis, ferventi erga sanctum fide excitatus, Amalphitanae urbis nautis aliquot convocatis, ac quantas par erat pecunias dare pollicitus, ire jussit, ac pretiosum illum thesaurum ad se deferre. Quod et contigit.

Quem dicebam itaque regulus longo procul a mari intervallo, accitoque loci episcopo multisque aliis, tum ex clero tum ex vulgi plebe in occursum apostoli exivit; adductumque Beneventum sacrum pignus, in venerabili aede deposuit: ubi etiam opidanis omnibus sanctitates praestans clarescebat magnus apostolus, in Dei nostri gloriam, qui omnem boni rationem excedit.

ORATIO XI.

Laudatio sancti celebratissimique apostoli et evangelistae Matthaei.

Matthaei memoria quidnam fuerit gratus? quod scilicet non nudum nobis apostolum, sicut reliquos,

mibi in manus non venire; et forte potuissent laborem levare, gratiamque is ipse fecisset, si ex illis aliquid saltem delibasset: nisi sunt illa ipsa quae affert. Ait autem se legisse in libello Hippolyti *De duodecim apostolis, Matthaeum victimam factum virginitatis: alludente nimirum auctore ad historiam de sancta Iphigenia virgine, quae legitur in Actis ejus ab eo Deo dicata.* Nempe legitur in Actis illis Abdianis: nusquam alibi: mihi editus Hippolyti indiculus nihil habet ejusmodi; at nec Matthaei in *Aethiopia* itineris aut praedicationis, quae proinde videri possint in Hippolyto subditiuita. Metaphrasis nomine vulgata Acta a Lipomano et Surio omissa, cum probatiora videantur, quam illa altera illi representata, eidemque Lipomano secundo loco edita, extra Parthiam non trahunt Matthaeum, et Hierapolim Syriae, in qua martyrium fecerit. Ac de Iphigenia, certum est, praeter novas Romanas tabulas Baronio aliisque auctas, Clem. VIII summo pontifice, nullas alias ejus nomen habere, ne ipsis quidem Romanas paulo superiores; in quibus hoc solum de Matthaeo: *Natale sancti Matthaei apostoli et evangelistae, qui apud Aethiopia praedicans, martyrium passus est.* Hujus Evangelium Hebraico sermone conscriptum, Christo revelante, tempore Zenonis

nominis nuncupatio delinēet, sed una quoque evangelistæ dignitatem inferat : evangelistæ autem me-

Α λους, ἡ τοῦ ὀνοματος κλήσις ὑπογράφει, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄξωμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ συνεπάγεται. Εὐαγγελιστοῦ

imperatoris inventum est. Eademque fere Beda, qui et Hortaci nomen addit, insinuans se ex Abdia bibisse; ex quo nescio an tuto satis vindicare potuerint Iphigeniæ nomen, qui eas tabulas auxere. Æthiopiæ etiam habet Socrat. l. i, c. 15 : Θωμάς μὲν τὴν Πάρθων ἀποστολὴν ὑπεδέχετο· Ματθαῖος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν· Βαρθολομαῖος δὲ ἐκλήρουτο τὴν συνημμένην τούτῃ Ἰνδίαν· Thomas Parthiam suscepit, in qua apostolico munere jungeretur : Matthæus Æthiopiæ; Bartholomæus Indiam, quæ huic finitima est. Interiorem vero Indiam censet non penetrasse, ad quam Constantino Magno imperatore fides pervaserit, et cui Frumentius episcopus datus sit. Proinde loquitur Socrates de Æthiopiis Asiaticis, vicinis terræ sanctæ, nec forte ab aliis dissentit, qui vel Hierii, vel Hierapoli Syriæ apud Parthos vel Persas martyrium fecisse scripserunt. In his Martyrologium Corbeienae magnæ certe antiquitatis et fidei. xi. Kal. Oct. : In Persida, civitate Tarrum, natalis sancti Matthæi evangelistæ. Scripsit Hierium, quod sic antiquarius depravarit, vel qui non satis accurate ex illo exscripsit. Idem pridie Non. Maii omissio solum civitatis nomine : In Persida, natalis S. Matthæi apostoli et evangelistæ. De loco ubi passus est, vel ubi sepultus, inquit Baron, potius assentior Venantio Fortunato, qui ante annos mille vixit : is etenim dum agit de apostolis singulis, ipsisque locis ubi passi et conditi sunt, hæc de Bartholomæo atque Matthæo canit :

*Inde triumphans fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Naddaver alta virum.*

Mihi quoque esset magnum ad fidem, si suæ res ætatis Fortunatus referret, vel non liqueret ex ipso Abdia suam Naddaver Matthæi habuisse, ut et Bartholomæi Indiam, quem sic alii eo profectum narrant, ut tamen in Asia fuerit martyrio coronatus, de quo Greg. Turon. *De gloria martyrum*, c. 54 : *Apud Asiam, inquit, passum, agonis ipsius narrat historia; et ut Sophr. apud Hieron., nosterque Hippolytus, in Armenia. Euseb. l. v, c. 40, refert ipse quidem incerto rumore Bartholomæum unum ex duodecim apostolis prædicasse in India, apud quos Evangelium Matthæi Hebraicis litteris scriptum diceatur reliquisse, et quem Pantenus illic reperit : non tamen quod ibi diem obierit. Contra fidem interpretis Rufinus illud inde Evangelium Pantænium secum detulisse ait : quod Eusebius non dicit, ut etiam Henricus Vales. recte observavit. Aliudque fuerit quod in bibliotheca Cæsariensi a martyre Pamphilo collecta servabatur, quo utebantur Nazaræi, ipseque Hieronymus commodatum accipit : sed non ipsum Matthæi authenticum, uti nec quæ Syriaca unum, et alterum vulgata sunt. Etiam quod cum Barnabæ corpore inventum Evangelium est Zenone imperatore, Matthæi esse ferunt : sicque Baron. an. 485, n. 4, laudatque historiam, auctore Alexandro monacho ; qui tamen ab ipso relatus, et, ut exstat apud Lipomanum, nihil Matthæi Evangelii meminit. Ejus verba sunt : *Invenierunt etiam Evangelium supra Barnabæ pectus impositum; quod deinde Zeno ab Anthimo episcopo sibi mitti petierit, et in palatio suo reposuerit; ubi, inquit, ad hodiernum usque diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio evangelium ex eo libro recitatur. Quod magis indicio est, fuisse Græcum Evangelii exemplar, ex quo sic Græce ex usu ejus Ecclesiæ legi evangelium possit, quodque Græcus textus magis ex usu Barnabæ esset, qui præcipue Græcis prædicabat, et quia etiam Judei in dispersione positi fere Græce callebant; ut una hæc lingua apostoli novum omne instrumentum divino instinctu consignandum putaverint. Sy-**

nax xi Junii : Οὗτος λέγεται τεθάρθαι ἅμα τῷ δὲ αὐτοῦ γραφέντι κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιῳ, τῷ ἰσχυρότερον εὐρεθέντι μετὰ τοῦ ἀποστολικοῦ σώματος· ὅθεν καὶ προνόμιον ἔλαβον οἱ πιστοὶ μὴ ὑποκεῖσθαι ὑπὸ τινὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ταύτην τὴν νῆσον· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χειροτονεῖσθαι· Fernal hunc sepultum cum Marci Evangelio ab ipso conscripto, quod postea repertum est cum apostoli corpore. Unde et fideles (Cyprii) privilegium nacti sunt, ne ea insula subesset ulli aliorum episcoporum, sed a suo ipsius episcopo ordinationes reciperet. Non accepit privilegium, sed olim concessum, per eam occasionem illi ratum habitum et confirmatum Zenonis et synodi τῶν ἐνδημούντων Constantinopoli iudicio. Qua de re, deque privilegio insulæ Cyprii leg. Theod. Balsin. can. 8 synodi Ephes., quo repressus conatus Antiocheni patriarchæ, et relicte Cyprii ordinationes liberæ. Porro fungi est quidquid Cedrenus in eam rem scribit, excepta sacri pignoris inventionē sub ceraso arbore, quod Matthæi Evangelium supra pectus haberet, Ἰδιόγραφον αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα· ἐξ ἧς προφάσεως ἔκτοτε γέγονε μητρόπολις ἡ Κύπρος, καὶ τοῦ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν, ἀλλ' ὑπὸ Κωνσταντινουπόλιν· Ea occasione Cyprus metropolis facta est, ut jam non amplius sub Antiochia censeretur, sed soli Constantinopoli subesset. Nuga hæc. Non hoc quærebatur ut servitutum servitute mutaret, vel quod non habebat acquireret; sed ut quod erat, αὐτοκράτορας, suarumque arbitra ordinationum, perseveraret, nec vel Antiocheno, vel ulli alii subesse deberet; excepto jure προεδρείας et προστασίας Romani antistitis, qua Christi vicarius, summusque omnium pastor est : quo nihil lædit aliarum sedium jura, nec se illarum ordinationibus extra diocesim propriam (jure antiquo) immiscet. C. De Evang. Matth. consentit Niceph. l. xvi, c. 57, ac, num inde creditum Matthæi Evangelium potius quam Marci, quod feria illa quinta majoris hebdomadæ Græci, non ex Marco, sed ex Matthæo legant Dominicæ passionis partem : verum nihil vetat quin in eo palatii oratorio, in quo repositus ille Barnabæ codex, ex Marco legeretur, cum eadem ipsa pene Matthæi Marcus habeat, sed paulo breviora. Nicephorus etsi ipse patriarcha, auctor sic nuperus et post captum a Latinis, receptamque a Græcis Urbem scribens, potuit ignorare traditionem suæ Ecclesiæ paulo superiorem. Cedrenus quod ita absurde narrat, nullius pene est fidei. Auctor Synaxarii quam antiquus, me latet, qui sic Marci Evangelium maluerit, utpote consobrini Barnabæ. Nostrium Tiliandum, paulo antiquius, nihil istorum habet, ut neque Basilianum Sirleti : quodque in tabulis Thyinis scriptum ejusmodi Evangelium tradit Alexand. monachus, qui cæteris videtur antiquior, ac reliquis auctor hujus traditionis, existimem fuisse potius Evangelii partem ejusque capita quædam et περιχοπὰς, quam integrum codicem, velut forte in Cæcilia, quæ sic Evangelium in pectore et sinu gerebat Beda, Cujus corpus tempore Zenonis imperatoris, ipso revelante, repertum est, nulla mentione ejus libri Evangeliorum. Nec aliter Romanæ tabulæ paulo uberiores ante novas Baronianas, per quas invectum illud assumentum, una cum codice Evangelii sancti Matthæi sua manu descripto. Romanum quoque Breviar. Pii V : Ad cujus pectus erat Evangelium Matthæi, Barnabæ manu conscriptum; nostrum Prædicatorum addit, Hebraicum : sic res crecit eundo, quasi non et Græcum transcribere liceat. vel nondum esset illud Evangelium Græce redditum Antiquius Rom. etiam hæc nescit. Marianus tamen Scotus an. 485 : Corpus Barnabæ apostoli, et Evangelium Matthæi, Hebræo stylo scriptum reperitur, ipso revelante. Sigebertus quoque, Cum

ἐκ μνήμῃ εὐθυδῶς εἰς ἔθνοιαν ἀγεί τοῦ Εὐαγγελίου. Τοῦτου δὲ ἡ ὑπόμνησις τῇ ἐν αὐτῷ δοξαζομένη συνάγει Χριστῷ. Μνημόνευσον γνησίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἵνα μνημονεύσῃς ἀληθῶς Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναθεωρήσῃς αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐνοσιδῶς τε καὶ συνεπτυγμένως, τὸ μυστήριον ὅλον τῆς οἰκονομίας διὰ τοῦ σεπτοῦ δνόματος νοερῶς μυσταγωγούμενος.

Ἄξιον μὲν οὖν καὶ πάντας καλεῖν εὐαγγελιστάς τοῦ Σωτῆρος τοὺς μαθητάς, ὡς τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρήνην Θεοῦ, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελισαμένους, καὶ διδασκαίς ἐνθόσις καὶ χριστομιμήτοις παθήμασι, τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον ἐμφανεζόμενον τῇ γῇ· οὐχ ἥκιστα δὲ τοὺς τέσσαρας τοῦτω δὴ τῷ δνόματι καλεῖσθαι προπεδῶστατον, ὡς οὐκ ἀγράφως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως εὐαγγελισαμένους Χριστόν· οὐδὲ ταῖς κατ' αὐτοὺς γενεαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐπιούσαις ὁμοῦ πάσαις, τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια παραδόντας διὰ τῆς Γραφῆς. Ἄν πρῶτος ὁ ἱερώτα-

A moria, ad Evangelii recta intelligentiam ducit. Hujus vero recordatio, Christo conjungit, qui in eo laudatur. Memor esto sincere et ex animo evangelistæ, ut Jesu Christi vere recorderis, ejusque gloriam uniformiter ac complexe contempleris, qui dispensationis omne mysterium, per venerandos nominis apices mente docearis.

Æquum sane ut et omnes Salvatoris discipuli evangelistæ vocentur; ut qui Dei pacem exsuperantem omnem sensum, fausto gentibus nuntio intulerunt, divinisque doctrinis ac Christi æmulis passionibus, salute Dei in terra prædicatorum. Imprimis vero convenientissimum est ut eo nomine quatuor appellentur, ut qui nedum prolata nude voce, sed et scripto Christum annuntiarunt; neque solummodo ætatis hominibus, sed et futuris deinceps omnibus Dei mysteria Scriptura teste propalarunt: quorum primus sacratissimus Matthæus, ad sacram

quo etiam Evangelium Matthæi, ipsius manibus Matthæi Hebraice scriptum, quod erat simul reconditum, invenitur. Quod Evangelium ipse Barnabas secum semper ferre solebat, et ubicunque inveniebat infirmos, ponebat illud super eos, et tam fide Barnabæ, quam merito Matthæi, omnes sanabantur. Quanta hæc, sed unde hausta, et quantæ fidei? Unde quod non habuit Ecclesia ipsum hoc Matthæi autographum pro authentico, vel qua nobis jactura sic perlit? Scripsisse Matthæum Hebraice fere veteres consentiunt: hoc vero ipsum illius autographum fuisse hominis ex suo capite confingentis commentum merito videatur. Scripsit vero ne quæ viva voce ab apostolis, ipsoque Matthæo, Hebræi acceperant, illis ad gentes abeuntibus, paulatim exciderent, vel etiam falsis admistis corrumpere. Videndus Euseb. l. iii, c. 24; ac num ipsa Nicetæ ratio quam Euseb. insinuat, cum ita scribit: Nempè scripsisse Matthæum, τοῦ, τὸ λέγων τῇ αὐτοῦ παρουσῇ, τοῖς ἀπ' ὧν ἐστὲν λετο, διὰ τῆς γραφῆς ἀποκλήρου. Ut quod minus per præsentiam præstare potuerat, illis a quibus proficisceretur, scripto suppleret. Sic nimirum tenui corpusculo ac debiliori, quo non liceret velut aliis ac coapostolis fulguris instar Evangelium quaquaversus proferre ac prædicare. Potuit et hæc ratio esse, et quod præsentiam subtrahatur erat, quod ipsum velle Eusebium arbitror, nec satis mihi explicatam video verbis illis novi interpretis, quod præsentia suæ adhuc superesse videbatur, scripto, illis quos relinquebat supplevit. Quæ refert Nicephorus l. ii, c. 41, Acta sancti Matthæi plane fabulosa, et Abdiānis ipsis longe improbabiliora, a quibus non abludivit Græcorum Synaxarium ad xii Kalendas Decembris, quo die sancti Matthæi solemnia recolunt. Bene tamen est, quod reliqua diei ἀπολογία et officium, nihil ejusmodi furfurum habet; sed apostolica duntaxat et evangelistarum elogio pie ac graviter strophis odisque modulata: in quibus Theophanes canonis est auctor. Quomodo et Basilianum Sirlæti Monologium, Commemoratio sancti apostoli et evangelistæ Matthæi. Sive nulla major erat explicatio rerum Matthæi, sive Sirlæti non putavit sic absurdis reliquorum elevandam fidem, quæ libro illo continetur. Esse quandoque Synaxaria novi κόμματος et παρακόμματος, falsæque et nullius fidei continere, Græcis recentioribus cusa, indubium est, ejusmodi sunt illa Trididion adjecta ab ipso Nicephoro, cum vetus Trididion nulla haberet, ejusmodi vidi Tilianum, ejusque jacturam deploro, nesciens in cujus manus venerit, per distractionem et auctionem librorum

ejus bibliothecæ. Graviter queritur Radulphus Tungr. l. De canonum observ. prop. 11 de illis sacerdotibus qui ejusmodi falsas et incertas narrationes studiose invehunt in divina officia, secus ac statuit Gelasius c. Sancta Romana, quod præcipue attinet ad passionem apostolorum, in quibus latinis pleraque spuria, et ex apocryphorum cænosis lacubus hausta: cum præstaret, veterum more, pie ignorare gesta singula, et primitias Spiritus laboresque in eis omnibus majores suspicere, nostroque Christiana religione antistites atque parentes sub Christo ambitiose venerari et colere supra reliquos sanctos omnes, uti etiam præstant omnibus, quam ullam mendacii, quantumvis officiosi, suspicionem, quæsitis illis narratiunculis et fabellis, nobis sacrisque aspergere. Quod tamen ait idem Radulphus, Passio apostoli Matthæi hæresim habet contra declarationem Benedicti XII de visione faciali; nescio quam Passionem, quæve Acta Matthæi notet; nam quæ nobis exstant, nihil ejusmodi videntur habere; nec Abdiāna, nec alia. Quin Metaphrastes, aliis probatiora, Lipomano edita, ejusmodi sunt, ut ex illis idem Lipomanus probaverit sanctorum animas jam in cælo beatas esse, ac Deo frui, cujus contrarium errorem notare voluit Radulphus, et Benedictus confixit: non illum alterum, quem Armenorum dicunt, quod ipsa Dei essentia non sit videnda a beatis, sed duntaxat gloria et majestas, seu splendor quidam sub Deo et συγκατάθεσις, non ipsum Dei πρόσωπον et ἀκραιφνές. Qua in re laborant nostri theologi explicandis Græcorum quorundam, Chyost., Theodor., etc., in specie, n. difficilibus, locis ac dictis.

Placet omnino Nicetæ modestia et sobrietas, qui missis omnibus apocryphis atque dubiis, vel etiam fabulosis et commentitiis, quæ de Matthæo male feriatorem hominum temeritas inexit, una suæ Ecclesiæ ac veterum traditione contentus fuit, ejus scilicet consummationis ac martyrii Hierapoli Asiæ, sive (ut alii) Parthiæ, ubi in ea urbe et metropoli, vicinisque, ac paulo etiam remotioribus regionibus (si has Æthiopiam Asiaticam volumus) strenue operam Evangelio posuisset, ac Ecclesias fundasset; ne explorato quidem ejus mortis genere aut supplicii, quod nescio an ulli veterum prodiderint: exceptis apocryphis, qui sic omnia referunt, ac si cuncta oculis coram usurpassent: quod sane scriptorum genus Ecclesiæ valde invidiosum, ac pene hæreticorum fabrica, ut agnoscit papa Gelasius in cap. Sancta Romana.

Evangelii conscriptionem animum adiecit; primus-
que Novum nobis Testamentum enarravit. Ac sicut
ille olim Moses primam mundi originem, ac dein-
ceps omnium Dei operum magnificentiora scripto
consignavit: sic nimirum et iste, Christi Dei ortu
recensito, illius exinde miraculorum omnem magni-
centiam, divinis scripto prædicationibus tradit.
Matthæus scilicet, fidelis ac prudens dispensator
Patris, sapiens magnusque Verbi evangelista; Para-
cleti denique splendidus prædicator ac scriba velox.

Matthæus, cujus si nomen interpreteris, *donatus* (49') dicitur: e mundo quidem velut pulcherri-
ma delibatio, donatus Christo ac divino Spiritu
genitus Verboque veritatis perfectus, ab ipso rur-
sus in lucem et salutem gentium donatus est, usque
ad extremum terræ *. Hic nos hodie convocans,
suamque ipsius memoriam splendidissimæ celebra-
tis argumentum præstans, lætam maxime ac admiran-
dam desiderabilis convivii computationem indixit;
solidam quidem ac perfectam escam, conscriptum
ab eo Evangelium apponens, gratiæque sermonem
ex ejus ore procedentem⁷ velut sacratissimum quem-
dam craterem miscens, Christique amantes animos
omnes lætificans.

Sed videamus quali ex vita, ac instituti prius ge-
nere vir beatus, ad quem evaserit finem: excellen-
temque mutationem summeque inauditam in me-
lius transmutationem admirantes, mirabilem Deum
in justitia, mirabilem in bonitate magnificemus.

Publicanus prius fuit, Christi postea discipulus;
ac pecuniarum ratiocinator, Evangelii interpres et
enarrator. Publicanus nempe institutum quod piis
maxime abhorrendum, religiosæque mentis homini-
bus scelestissimum habeatur. Quid enim violentius
aut magis tyrannicum, quam pecunias conflare ea-
rumque exactorem esse? Quid vero vitæ ex Evan-
gelii rationibus institutæ magis adversum, quam
opprimere viduas, pauperumque animas injuste
trahere atque vexare, sive etiam juste, ut existima-
tur? Utrique enim attentæ naturæ æquitatē vere
locus injuriæ est, tametsi lex humana, sancita olim
tyrannide, actionem innoxiam dictet. Non enim hæc
lex Dei est, non naturæ, ut nempe alii tyranni lem
exerceant, alii tyrannide premantur; atque alii
quidem adversus humiliores supercilium tollant ac
effertantur, alii mancipentur atque ærumnis confi-
ciantur: alii lasciviant ac deliciis adversus paupe-
res temulenti diffuant, prætextoque publico debito,
supremam tolerandæ vitæ rationem auferant; alii
graventur ac cædantur, donec novissimum obolum
reddant; a quibus sicut spiraculum, sic et tributum
austere exigatur. Non sic Deus ab initio, non sic
hominibus, cum primo conditi sunt, lege sanxit.
Sed sicut universorum unus est fctor, sic et natura

Α τος Ματθαῖος ἐπὶ τὴν ἱερὰν τοῦ Εὐαγγελίου ἤκε συγ-
γραφὴν, πρῶτος ἡμῖν τὴν Καινὴν Διαθήκην εἰσηγή-
σατο· καὶ ὡς περ Μωσῆς ἐκεῖνος τὸ παλαιὸν, ἀνωθεν
τὴν κοσμογένειαν, καὶ ἐξῆς τῶν ὅλων ἔργων Θεοῦ
τὰ μεγαλοπρεπέστερα λογογραφῶν· οὕτω δὴ καὶ
οὗτος τὴν γένεσιν θεολογῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντων
ἐξῆς τῶν αὐτοῦ θαυμάτων τὴν μεγαλωσύνην, ταῖς
ἐγγράφοις θεορρήμοσύναις παραδιδούς· Ματθαῖος, ὁ
πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τοῦ Πατρὸς, ὁ σοφὸς
τοῦ Λόγου καὶ μέγας εὐαγγελιστὴς· ὁ λαμπρὸς τοῦ
Παρακλήτου κήρυξ καὶ ὀξυγράφος γραμματεὺς.

Ματθαῖος, ὁ δεδωρημένος ἐρμηνευόμενος· ὅς ἐκ
τοῦ κόσμου μὲν οἷα τις ἀπαρχὴ καλλίστη δεδώρη-
ται Χριστῷ, ἰνὺματι δὲ θεῷ γεννηθεὶς, καὶ
Λόγῳ ἀληθείας καταρτισθεὶς, αὐθις τοῖς ἔθνεσιν
εἰς φῶς παρ' αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν ἕως ἐσχά-
του δεδώρηται τῆς γῆς. Οὗτος ἡμᾶς σήμερον συγκα-
λῶν, καὶ λαμπροτάτης ἑορτῆς ὑπόθεσιν, τὴν αὐτοῦ
παναγῇ μνήμην ποιούμενος, φαιδρὸν ὅτι μάλιστα
καὶ θαυμασίαν ὑπέτεινε φιλοτησίαν· στερεὰν μὲν καὶ
τελείαν τροφὴν, τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον προτιθεὶς·
τὸν λόγον δὲ τῆς χάριτος, τὸν διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ
πορευόμενον, οἷα τινα κρατὴρα μουστικώτατον ἐγκιρ-
νῶν, καὶ πάσας καρδίας εὐφραίνων Χριστοφιλεῖς.

Ἄλλ' ἴδωμεν οἶου βίου, καὶ οἷας πρότερον ὁ μακά-
ριος πολιτείας τετυχηκώς, εἰς οἷον καταντῆ τέλος·
καὶ τὸ τῆς μεταβολῆς ὑπερβάλλον, καὶ τὸ καινο-
πρεπέστατον τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐκτεθαυμακῶς
ἀλλοιούσεως, τὸν θαυμαστὸν ἐν δικαιοσύνῃ, θαυμαστὸν
ἐν χρηστότητι μεγαλύνωμεν Θεόν.

Τελώνης ἦν πρότερον, ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ὕστερον
καὶ χρημάτων λογιστὴς, ὁ τοῦ Εὐαγγελίου ὑφηγητής.
Τελώνης, τὸ ἀπευκτότατον τοῖς εὐσεβέσι, τὸ ἀμαρ-
τητικώτατον τοῖς εὐλαβέσιν ἐπιτήδευμα νομισθέν. Τί
γὰρ τοῦ χρήματα πράττειν βιαιότερον ἢ τυραννικώ-
τερον; τί δὲ πρὸς τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐναντιώ-
τερον ζωὴν, τοῦ χρῶν κατάρχειν, καὶ σῦρειν καὶ
θλίβεῖν πενήτων ψυχὰς ἀδίκως, εἰς οὖν δικαίως, ὡς
ἡ ὑπόληψις; Ἐκατέρωz γὰρ ἔστι κατὰ τὸ φύσει δι-
καιον ἀληθῶς ἀδικεῖν, εἰ καὶ νόμος ἀνθρώπων ἀνω-
θεν ἐπισφραγιζόμενος τὴν τυραννίδα, τὸ ἀνεύθυνον
τῆς πράξεως ὑπαγορεύει. Οὐ γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῦτο
νόμος, οὐ φύσεως, τοῦz μὲν τυραννεῖν, τοῦz δὲ τυ-
ραννέσθαι· καὶ τοῦz μὲν κατασφρῶνῶν τῶν ταπει-
νοτέρων καὶ υπεραΐρεσθαι, τοῦz δὲ καταδουλοῦσθαι
καὶ κατατρίβεσθαι· καὶ τοῦz μὲν ὑπερμαζῆν καὶ
μεθεῖν κατατρυφῶντας τῶν πτωχικῶν καὶ δημοσίας
πρόφασιν ὀφειλῆς, τὴν ἐσχάτην ἀποστερεῖν τῆς ζωῆς
ἀφορμῇ· τοῦz δὲ κατακάμπτεισθαι καὶ μαστιγού-
σθαι, μέχρις ἂν καὶ τὸν ἔσχατον ἀποδοῖεν ὀβολόν·
ὡς περ τὴν ἀναπνοὴν, οὕτω καὶ τὴν τοῦ τέλους ἀπό-
δοσιν εἰσπραττομένους· οὐχ οὕτω Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς,
οὐχ οὕτως ἀνθρώποις ἀνωθεν ἐνομοθέτησεν· ὡς περ
δὲ πλάστης ἀπάντων εἷς, οὕτω καὶ φύσις μία, καὶ
ὁρὸς καὶ νόμος ζωῆς ἅπασιν ὁ αὐτός· ἐλευθερία τε

* Isa. xlix, 6. ⁷ Luc. iv, 22.

(49') τῆς Syriace *donum a radice*.

πᾶσιν ὁμοίως, καὶ κατὰστασις καὶ πολιτεία ἡ αὐτὴ A
διατέτακται τὴν ἀρχήν.

est, ratioque ac vitæ lex eadem omnibus; cunctisque similiterque libertas, status et vitæ ratio eadem primum constituta fuit.

Ex quo autem superba ratio, rerumque natura superiorum inconsulta cupiditas; ac serpentis quidem insidiosum consilium, sanctique mandati spretio, et inobedientia naturæ ingruentia, divisam illam procul a Deo depulerunt, atque invido adjungi præstiterunt; inde jam cognati ac tribules, in alienas scissi voluntates sunt ac vitæ studia. Inde factum ut alii dominantur, alii dominio subjiciantur; alii tyrannide regant, alii regantur: atque alii quidem tributa exigant, ab aliis autem exigantur: alii audacia efferantur et adversus eos qui pari honore sunt quasi adversus servos insurgant; alii tyrannidis metu paveant, ac tanquam indeprecabile, tributum annuum solvant velutque debitum, servitutem pendant.

Hujus semper malæ auctionis censusque quæstiones, qui calentiori ac acriori ingenio sunt; hoc est, callentissimi tributorum ratiocinatores, inque rem maxime idonei. Hi vero omnium inclementiores, et qui nulla miseratione moveantur; ubique procaciores majorique improbitate, ut nihil quidquam debitores habere sinant. Hujus Matthæus prius compos disciplinæ erat. Hujus instituti, tanquam solerti vir ingenio mentisque agilitate præpollens, inter publicanos principem locum obtinebat.

Quod igitur per eum transiens Dominus, illius animi imo inspecto sinu, latentem in eo virtutis thesaurum deprehenderat, etsi tum exterius ex accidenti, sæculi pravitas ac nequitia obtundebat: atque alterum quidem, bonum esse spontaneum atque innatum; alterum vero, fortunæ potius injuriam, quam spontaneæ mentis sententiam intellexerat, eum vocat ac jubet sequi: qui surgens, statim secutus est. Non longis Domino opus sermonibus fuit, non temporis mora, non majori consuetudine; at neque crebra divinorum doctrina, non probabili consilio et suasionem, non miraculorum exhibitione, ut principem publicanorum a suo illo studio institutoque abriperet; sed transiens, unaque duntaxat commonitum voce eum traxit: *Sequere me*. Ille porro, non pecuniis attendit animum; non quæ ex lucro est, voluptatem cogitavit: non eorum opinionum qui pari instituto ad telonei lucra considerant, pudore repressus vocationem respuit; sed mox voce audita, totus vocanti devotus, velutque repentina fulguris coruscatione animo illustratus, atque a pecuniis rebusque quas manibus versabat alieno statim factus animo, ac vocationis (o fidem!) in eo victoria, socios quidem quæstores relinquit, relinquit vero portorium, collectaque in eo tributa omnia projicit: auroque omni atque argento pretiosum margaritum commutat: missaque terrenorum rapina celorum regnum raptum currit. Quinimo, cum anima auro omni et argento pretiosiore præditus esset, dum velut lapidem pretiosum digneque amabilem, Deo obtendit animum, ejus ille illecebris

Ἄφ' οὗ δὲ λογισμὸς ἀγέρωχος, καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἰλόγιστος ἐπιθυμία, καὶ ὅπως μὲν ἐπιβούλος συμβουλῇ, ἐντολῇ δὲ ἀγίας ἀθέτησις καὶ παρακοή τῆς φύσεως καταδραμόντα, διέστησε μὲν καὶ μακρὰν ὤσεν Θεοῦ, τῷ βασκανῷ δὲ προσεγγίσει παρεσκευάσεν, ἐντεῦθεν τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον εἰς ἄλλοτριότητα γνώμης καὶ βίου κατεμερίσθη τομήν. Ἐντεῦθεν ἐὶ δυναστεύον, καὶ τὸ δυναστευόμενον· τὸ τυραννοῦν, καὶ τὸ τυραννούμενον· καὶ τὸ μὲν ἀπαιτεῖν φόρους, τὸ δ' ἀπαιτεῖσθαι· καὶ τὸ μὲν ὑπερῆρθαι θράσει, καὶ τῶν ὁμοτίμων ὡς δούλων κατεξάνιστασθαι, τὸ δὲ καταπτήσσειν τὴν τυραννίδα, καὶ ὡς ἀπαραίτητον τὸ ἐτήσιον τέλος, καὶ τὴν δουλείαν ἀποτινύειν ὡς ὀφειλήν.

Ταύτης δὲ πράκτορες τῆς κακῆς ἐπιτιμήσεως οἱ θερμότεροι μὲν τὴν φύσιν καὶ ἄξύτεροι· τοῦτέστιν, συνίεναι καὶ λογισασθαι τὴν δασμοφορίαν ἱκανώτατοι· ἀσυμπαθέστεροι δὲ πάντων, καὶ τὴν γνώμην ἐπίπαν ἱσχυρότεροι, ὥστε μηδὲν τῶν ὀφειλόντων παραχωρεῖν ἔχειν μηδέν. Ταύτης Ματθαῖος ἐπὶ ἄλλοις τῆς πολιτείας πρότερον ἦν. Τοῦτο βίου, ἅτε φύσεως ἀγγινοῖα καὶ νοδὸς ἐντρεχεῖα κατευμεγεθῶν, τὴν πρώτῃ ἐν τελώναις ἐπέχεε τάξιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν δι' αὐτοῦ παράγων ὁ Κύριος, τῷ τῆς καρδίας βάθει προσέβλεψεν, καὶ κεκρύφθαι μὲν ἐν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς θησαυρὸν, ἐξῴθεν δὲ κατὰ σύμβασιν τῇ πονηρίᾳ διοχλεῖσθαι τῇ κοσμητικῇ· καὶ τὸ μὲν, ἐκούσιον εἶναι καὶ ἔμφυτον ἀγαθόν· τὸ δὲ τύχης ἐπήρειαν μᾶλλον, ἢ γνώμης ἐκούσιότητα κατανένηκεν, καλεῖ μὲν αὐτὸν, ἐντελλόμενος ἀκολουθεῖν· ὃ δὲ ἀναστὰς, εὐθὺς ἐπηκολούθησε. Οὐ μακρῶν ἐδέσσε λόγων τῷ Κυρίῳ, οὐ χρόνον τριηΐς, οὐ τελωτέρας συνουσίας· ἀλλ' οὕτε θεολογίας συγχῆς, οὐ συμβουλίας πιθανῆς, οὐτε δὲ θαυμάτων ἐπιδείξεως, ὥστε τὸν ἀρχιτελώνην τῆς κατ' αὐτὸν ἀφαρπίσθαι σχολῆς, παριῶν δὲ, καὶ μὴ μόνῃ καλέσας, ἐπεσπάσατο φωνῇ· Ἀκολουθεῖ μοι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπήρεισε πρὸς τὰ χρήματα τὸν λογισμόν· οὐ τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους ἐνενόησεν ἡδονήν· οὐ πρὸς τὴν δόξαν τῶν συγκαθημένων αὐτῷ διατραπεῖς, τὴν κλήσιν ἀπὸ ἐσεῖσατο· ὁμοῦ δὲ τῇ φωνῇ τοῦ πεφωνηκότος γεγὼνός οἱ, καὶ ὥσπερ ἀστραπῆς ἀπὸ λαμπρότητι τὴν καρδίαν καταλαμψθεῖς· καὶ τῶν ἐν χειρὶ μὲν χρημάτων καὶ πραγμάτων εὐθὺς ἄλλοτριωθείς, τῆς θείας δὲ κλήσεως (ὡ τῆς πίστεως!) ἡττηθείς, καταλείπει μὲν τοὺς συμπράκτορας, καταλείπει δὲ τὸ τελώνιον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν αὐτῷ πραττομένην ἀπορρίπτεται φορολογίαν· χρυσοῦ δὲ παντὸς καὶ ἀργύρου τὸν πολῦτιμον ἀντωνεῖται μαργαρίτην· καὶ τῶν γηϊνῶν τὴν ἀρπαγὴν ἀφείλ, τὴν οὐράνιον τρέχει διαρπάσων βασιλείαν· μᾶλλον δὲ, χρυσοῦ μὲν καὶ ἀργύρου παντὸς τιμαλφεστέραν ἔχων ψυχὴν, οἷα δὲ λίθον τιμιον καὶ ἀξιεράστον Θεῷ προσέσχων τὸν νοῦν, ἀλείσκεται τούτῳ καὶ ποθεῖται καὶ ζητεῖται· καὶ πρὸς

capitur, et amor habetur atque queritur; et ad incorruptam beatissimamque vocatus atque electus aulam, ad extremum assumptus est.

Eum in modum mutatis mirabiliter Levi moribus, in Matthæum etiam nomen commutavit: ac sicut antea publicani arte, portoria e subditis legendo, illi qui genti imperabat, aurum quæsierat, sic et postea eadem Christum sibi addixerat, qui invitentem ad spiritale ac mysticum sermonum convivium sequeretur, rursusque domum ipse invitaret, magnificeque acciperet, atque duplici cibo recrearet; ut quidem hominem, illis dapibus quæ ex corporis usu forent; ut autem Deum, pœnitentia placando, fidemque charitate afflatam (pulcherrimum scilicet eorum, quæ a nobis ille exigit) offerendo. Quamobrem etiam proclive telonei quasi jure a se exigi sinit, qui se esurientibus magnificus largitor præberet; esuriens ipse esuriri, et eos qui accipere dapibus viderentur, pascens.

Cum igitur vir beatus se totum publicani illa functione vitæ expedisset, ad Christum apte suscipiendum comparatus est; nempe abjecto sæculi spiritu, Deique Spiritu assumpto. Inde omni mundo crucifigitur, ac cunctis mundi cupiditatibus evacuatur pariter et emundatur; atque a vanitatis rationibus velut facibus prorsus depurgatus, solique Jesu vivens atque illius vestigia premens, indolis omnem solertiam omnemque animi sagacitatem ac mentis acumen, illius contuendæ veritati addixit: cunctisque ipsius sacris atque mysticis divinis prædicationibus intelligentem auditum ac morigerum adhibens; admirandisque cunctis Christi operibus simplicem oculum atque lucidum admovens; ac præterea salutarium passionum, crucis mortis, sepulture, resurrectionis, omniumque reliquorum ipse spectator sociusque effectus, mirandum in modum ipse seipso (o omni admiratione prosequende inaspectabiliū spectator!) excedis, totusque Dei excessu rapientis efficeris, Deique Spiritu nascens, divinus plane spiritus evadis. Quamobrem etiam Paracletus e cœlo effusus, quasi cum propria prole consuescit: ipsaque substantia illapsus et versans, divinisque illustrationibus ac muneribus replens, sapientia adimplet et intellectu, impletque fortitudine et scientia; pari denique coryphæis antiquissimis munere, signorum prodigiorumque virtutibus liberaliter donavit.

Quid igitur? Num Spiritum quidem in ignis specie e cœlo descendentem pari reliquis munere suscepit, non pari vero conatu gratiam quæ in illo est, gentibus annuntiavit? aut a Petri ac Pauli divina pro apostoli partibus sapientia, id est, magniloquentia, defecit? Nequaquam. His namque per omnes nationes ac terræ oras discurrentibus, prout cuique obtigerat, aut Paracletus discernebat, verbumque vitæ oris ipso officio, his in quos incidebant enarrantibus; hic, ferventi Dei æmulatione succensus, animis gliscebat, discruciabatur, ægre molesteque habebat, cordis parturiginem ferre non

α τὰ ἀφάρτα βασιλεία καὶ μακαριώτατα κληθεὶς καὶ ἐκλεγείς, ἐπὶ τέλους ἀνελήφθη.

Οὕτως Δεὺς θαυμασίως τὸν τρόπον μεταποιήθεις, εἰς Ματθαῖον καὶ τὴν προσηγορίαν μετεπλάσας· καὶ ὡς περ ἐτελώνησε πρότερον τὸν χρυσὸν, τῇ βασιλεὶ τοῦ ἔθνους τὸ ὑπῆκουσιν φορολογούμενος, οὕτως ἐτελώνησεν ὕστερον τὸν Χριστόν· ἐπόμενος μὲν πρὸς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν τῶν λόγων καλοῦντι καὶ μυστικῇ· καλῶν δὲ καὶ αὐτοὺς αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ φιλοφροσύνῃ δεξιούμενος, ἐδέσμασι θεραπεύων διττοῖς· ὡς ἄνθρωπον μὲν, τοῖς τοῦ σώματος ἐπιτηδεύοις· ὡς Θεὸν δὲ, ἰαλούμενος τῇ μετανόῃ, καὶ πίστιν προσάγων ἐνεργουμένην δι' ἀγάπης, τὸ κάλλιστον, ὧν ἐκεῖνος αἰτεῖ παρ' ἡμῶν. Διὸ καὶ τελωνεῖται προθύμως· ἑαυτὸν τοῖς πεινώσιν ὁ μεγαλόδωρος διδούς· πεινῶν τὸ πεινᾶσθαι, καὶ τρέφον τοὺς ἐστίην νομίζοντας.

Ὅλον οὖν ἑαυτὸν ὁ μακάριος τῆς τελωνικῆς πράξεως ἀνακαθάρας, πρὸς ὑποδοχὴν εὐθετον κατεσκευάσθη τοῦ Χριστοῦ· ἀποβαλόμενος μὲν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, προσλαβόμενος δὲ τὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν σταυροῦται μὲν κόσμῳ παντὶ, καὶ πάσαις ταῖς κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἀνακενοῦται καὶ καθαίρεται· καὶ τὴν τῆς ματαιότητος παντάπασιν ἀποδιώλκεται λογισμῶν μόνη δὲ τῇ Ἰησοῦ ζῶν, καὶ τούτῳ κατ' ἴχνος ἀκολουθῶν, ἔλην μὲν τὴν ἐκ φύσεως ἀγγέλοιαν καὶ τῆς διανοίας τὴν ἐντρέχειαν καὶ τὴν δξυωπίαν τοῦ νοῦ, πρὸς ὅρασιν τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας ἀπησχόλει· πάσαις δὲ ταῖς ἱεραῖς αὐτοῦ θεολογίαις καὶ μυστικαῖς συνετὸν παραβάλλων καὶ εὐχέον οἷς· καὶ τὰς θαυμασίας δὲ τῶν ἔργων Χριστοῦ πᾶσιν ἀπλοῦν ὀφθαλμῶν ἐπιβάλλων καὶ φωτολαμπῇ· καὶ πρὸς τοῦτοις τῶν σωτηρίων παθῶν, τοῦ σταυροῦ, τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς, τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῶν ἐπομένων αὐτοῖς πάντων αὐτόπτης καὶ κοινωνὸς γεγεννημένος, ἐξίστασαι μὲν ἑαυτοῦ θαυμασίως, (ὦ θαυμασιώτατε τῶν ἀθεωρήτων θεωρητῶν!) ὅλος δὲ τοῦ ἐξιστῶντος· γίνῃ Θεοῦ· καὶ Θεοῦ Πνεύματι γεννόμενος, πνεῦμα θεοῦ ἀτεχνῶς γίνῃ· οἷς δὲ καὶ ὁ Παράκλητος· ἀνοθεν ἐκχεθεὶς, ὡς οἰκείῳ γεννήματι προσομιλεῖ· καὶ κατ' οὐσίαν ἐμφιλογωρῶν, καὶ τῶν θεαρχικῶν ἐκλάμψεων καὶ δωρεῶν ἐμπιπλῶν, πληροὶ μὲν σοφίας καὶ συνέσεως, πληροὶ δὲ ἰσχύος καὶ γνώσεως· ἐν σημείων δὲ καὶ τεράτων δυνάμεσιν, ἴσα τοῖς κορυφαίοις καὶ πρεσβυτάτοις ἐφιλοτιμήσατο.

Τί οὖν; Ἄρα τὸ πνεῦμα μὲν ἐν εἰδῇ πυρὸς ὁρᾶν ὅθεν καθιέμενον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ὑπεδέξατο, οὐχ ὁμοίως δὲ τὴν ἀπ' αὐτοῦ χάριν τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγειλεν; ἢ Πέτρου καὶ Παύλου τῆς ἀποστολικῆς θεοσοφίας, ἥτοι μεγαλοφωνίας, ἀπελείφθη; Οὐδὲ μὴν. Καὶ γὰρ, τῶν μὲν κατὰ πᾶν ἔθνος καὶ πᾶν κλίμα τῆς γῆς διατρεχόντων, ὡς ἔλαχεν ἕκαστος, ἢ ὡς ἀφώριζεν ὁ Παράκλητος, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον τοῖς παρατυγχάνουσι διὰ στόματος ἐξηγουμένων, οὐτος, ζήλου Θεοῦ πυρπολούμενος θερμότητι, ἐσφάδαζε μὲν καὶ κατετρύχετο καὶ ἥσυχалле, τὴν ὥδιν τῆς καρδίας ὑπῆχειν οὐχ οἷός τε ὦν· καὶ πᾶσαν τὴν

οικουμένην, ὅσον εἰς τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν ἦκον, τοῦ

τῆς χάριτος λόγου πληρῶσαι προθυμούμενος.

Ἀνακοπόμενος δὲ τῆς ἱερᾶς ἐπιθυμίας φυσικῇ τοῦ ἁγίου σώματος ἀδυναμίᾳ, οὐκ ἀνατίπτωκε τῇ ῥαθυμίᾳ· οὐ ῥασιώνη ἐαυτὸν ἀπέδοτο καὶ τρυφῇ· οὐδὲ σωματικὰς ἀνεκλήθη διαίταις καὶ ἀνέσσειν· ἀλλὰ δευτέραν ἤλθεν ὁδόν, ἐπίτομον καὶ ἀμοχθον, καὶ πάσαις ἀνθρώπων σωτηριώδη γενεαῖς. Συναγαγὼν ἐαυτὸν ὡς οἶόν τε ἦν, καὶ τὴν θεανδρικὴν τοῦ Λόγου πρὸς ἀνθρώπους ἐπιφάνειαν καὶ πᾶσαν τὴν θεουργὸν οἰκονομίαν διὰ μνήμης σαφούς ἀνατυπωσάμενος τῇ διανοίᾳ, καὶ οἶον ὕπ' ὕψιν λαβὼν, λογογραφεῖ τὴν εὐσέθειαν· καὶ ἅπερ ἀγράφως τοῖς ἔθνεσι διὰ γλώσσης οἱ ἄλλοι παρεδίδοσαν, ταῦτα Ματθαῖος ὁ μέγας διὰ συγγραφικῆς θεωρίας συγκεφαλαιούμενος, ὅλον τοῦ Λόγου τὸ μυστήριον ἱερᾶς ἀνατίεταχθεγορίας.

Ἀνοθεν γὰρ τῆς γενεαλογίας ἀπὸ Ἀβραάμ τὴν ἀρχὴν καταβαλόμενος, καὶ καθελθὴς, προΐων τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν εὐαγγελίζεται τοῦ Χριστοῦ· εἰτα, τὴν ἀνάδειξιν, τὴν βάπτισιν αὐτοῦ καὶ τὸν πειρασμόν· εἰτα, τῶν ἀποστόλων τὴν ἐκλογὴν, τὰς ἱερὰς μυσταγωγίας, ὅσας τε διὰ παρβολῶν, καὶ ὅσας ὁ Κύριος ἐν παρῥησίᾳ τοῖς ὅχλοις ὥμιλει καὶ τοῖς μαθηταῖς· εἰτα, τὰς ὑπερφυεῖς θαυματουργίας, τὰς τῶν νοσοῦντων θεραπείας, τῶν δαιμόνων τὰς καθάρσεις, τῶν πολυτρόπως πασχόντων τὰς ἰάσεις, τὴν τῶν ἁρτων εὐλόγησιν, τὸν ἐν θαλάσῃ περίπατον, τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἁλλοίωσιν. Καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τερατουργίαν ὑπερφυᾶ, καὶ πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν ἀριστολογωτάτην, Θεοῦ φωναῖς, ὁ τοῦ Πνεύματος ἁγίου μυστογράφος ὑφηγεῖται. Ναὶ δὴ καὶ τὰ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, ἐξέφρασε μυστήρια· πρὸς δὲ, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πῶλου καθίστησιν, καὶ τῶν παίδων τὴν ὕμνησιν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν βασκανίαν· καὶ τὸν δεῖπνον τὸν μυστικόν, καὶ τὴν Ἰουδα προδοσίαν, καὶ τὴν ὑποκεκριμένην τοῦ Πιλάτου κρίσιν καὶ κατάκρισιν· τὸν κάλαμον, τὸν στέφανον, τὸν ἐμπαιγμόν, τὸν σταυρὸν, τὴν ταφὴν, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν καὶ ἐμφάνισιν. Καὶ πᾶσαν συνόλως φάναι τοῦ Λόγου τὴν οἰκονομίαν, ὁ τοῦ Λόγου λογιώτατος ἐν γραφῇ διηγησάμενος ὑπογραφεῖς, κοινὸν προὔθηκε πᾶσιν ἔθνεσιν πρόγραμμα θεοσεθείας, ἐχέγγυον πίστεως, ἀγάπης ἐμπύρευμα, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἀπόδειξις, τῆς βασιλείας ἀνακήρυξις, τῆς οἰκονομίας βεβαίωσις, ἀληθείας στηριγμὸν, ψυχῶν φωτισμὸν, ἀρχὴν ἥτοι πηγὴν ἁγιασμοῦ καὶ ἀραιφνοῦς σωτηρίας ὑπόθεσιν, τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον τοῖς πέρασιν ἐκδεδωκός.

Οὕτως οὐκ ἐνὶ μὲν ἔθνει Ματθαῖος ἐπιδημεῖ· τῶν ἄλλων δὲ κατὰ σώματος ἀναγκαίαν περιγραφὴν καὶ ἀδυναμίαν φύσει· ἀπολείπεται· οὐδὲ πᾶσι μὲν ἔθνεσιν ἐπιφοιτᾷ· ὁλίγοις δὲ τῶν ἀνθρώπων ὁμιλῶν, τὸν τῆς θεογνωσίας ἐπιλάμπον πυρρὸν· οὐδὲ πᾶσι μὲν ὁμιλεῖ, μόνους δὲ τοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ περιοῦσι γενεάν· ἢ πᾶσαις μὲν ἐφεξῆς γενεαῖς τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ τὴν σάρκωσιν εὐαγγελίζεται·

A valens; ac orbem universum, ad ejus animi propositum quod attinebat, verbo gratiæ implere satagens.

Obstante vero sacro desiderio, quod corpusculo imbecilliore natura præditus erat, non ignavia concidit, non se mollietæ ac deliciis deditum voluit, non corporali exquisito victu ac delicatiorē resiliit; sed alteram inivit viam, eamque compendiarîam, nec quidquam morosam, cunctisque hominum ætatibus salutarem. Quinimo ipse seipsum, quoad licebat, colligens, Deique virilem Verbi ad homines apparitionem, omnemque divinam dispensationem clara mente memoria informans, ac velut ob oculos ponens, scripto consignat pietatem: quæque adeo reliqui gentibus linguæ munere non scripta traderant, hæc magnus Matthæus scripta commentatione summa colligens, totum Verbi mysterium sacris prædicationibus intexit.

Sursum enim ab Abrâhamo generationum seriẽm orsus, ac deinceps procedens, quæ secundum carnem est, Christi generationem annuntiat: tum ejus ostensionem, baptismumque et tentationem; deinde apostolorum electionem, sacrasque institutiones, quæcunque Dominus in parabolis, et quæcunque palam turbis ac discipulis loquebatur. Ad hæc eximia miracula, curatos ægrotos, a dæmonibus mundatos, variis languoribus sanatos, panum benedictionem, ambulationem supra mare, immutationem in monte; omnem denique simpliciter prodigiorum stupendam vim, omnemque Jesu actionem, ac omnem præcipui momenti operationem, Dei vocibus, optimis mysteriorum Spiritus scriba et interpres exponit. Quin et ea, quæ ad secundum adventum spectant mysteria, exsecutus est. Ad hæc etiam sessionem super pullum, et puerorum laudem, Judæorumque invidiam: item cœnam mysticam et Judæ proditionem, ac Pilati simulatum judicium et condemnationem: arundinem, coronam, illusionem, crucem, sepulturam, triduanam resurrectionem et apparitionem. Omnem denique, ut universim loquar, Verbi dispensationem, Verbi disertissimus scriba scripto enarrans, cunctis gentibus pietatis propositum titulum, fidei pignus, dilectionis fomitem, bonitatis divinæ ac clementiæ declarationem, regni prædicationem, mysterii Christi confirmationem, veritatis fulcimentum, animorum illuminationem, sanctificationis originem sive fontem veræque salutis argumentum, abs se scriptum Evangelium orbis finibus edens.

Sic Matthæus non ad unam proficiscitur gentem; reliquis autem naturali corporis circumscriptione, ac naturæ ipsa imbecillitate deest: neque ad omnes quidem se confert, cum paucis vero hominum sermonem miscens, divinæ eis cognitionis atque fidei faciem accendit: nec cum omnibus quidem, cum iis vero duntaxat quos illa superstites ferebat ætas: aut omnibus quidem deinceps ætatibus Jesum

annuntiat, ejusque regnum ac Incarnationem, non similiter tamen veræ scientiæ fulgores cunctis affudit : quinimo solis instar lucidos Evangelii radios in omnem simul terrarum orbem, omnemque nationum linguam emittens, atque omnem hominum mentem secundum ætatum successionem ad proprium theologiæ lumen illiciens, pari cunctos indulgentia, largo velut fonte, beneficio impartit : iis quidem qui simplicem atque fidelem animi oculum adhibeant, vera lux et salutaris existens ; iis autem qui prave nec in fide in eum intendant, Spiritus scilicet judicii ardorisque *.

Scriptio hæc Lycurgi leges et Solonis nugæ esse ostendit. Hæc Platonis non vere existentes respublicas longasque verborum ineptias, silentio damnavit : tantoque omni Aristotelica obscuritate ac argumentis non concludentibus, omnique apud Græcos facundissimorum lucubratione ac scripto diviniore est ac sapientiore, quanto cælum terra sublimius, solque, ejusmodi lucerna, quæ nobis accenditur, lucidior est ac splendidior : quin, si lubet, quanto Deus homine nobilior, atque veritas umbra expressior.

Satis enim fuit omnium loco beatissimus publicanus ad orbis terrarum eruditionem. Satis fuit, iis qui vellent pietatem colere, ad pietatem : ad sapientiam et scientiam, his qui sapientiæ ac scientiæ amatores essent : ac quidem actioni deditis, ad disciplinam vitæque normam : contemplationi autem studentibus ac supernæ Dei claritatis avidis, ad theologiam errorisque omnis expertem mentis ad cælestia subductionem. Satis fuit cunctis gentibus Græcorum illius loquacitatis vice, compendiarie Evangelii doctrina ad supernam philosophiam doctrinamque et illuminationem.

Hinc neglectæ academiæ, Stoicorum et Peripateticorum scholæ : neglectæ vero Athenæ et Thebæ, eorum domicilia et sedes qui videbantur philosophiam colere : ridiculumque supercilium, ac despuenda inani fastu tumentium jactantia spreta ; ejus etiam merito a vera sapientia excidentibus, discipuli doctoresque impiorum deorum impie, vatesque et sacerdotes execrabiliū mysteriorum, exstiterunt : turpem scilicet turpis cupiditatis demetentes fructum, dignamque mercedem erroris reportantes.

Cuncta hæc abolita sunt et exsufflata, velutque fumus soluta ac sicut pulvis sublata, ex quo tu, o beate, animo incorrupto menteque e terra in cælum extensa, velut tuba ductili, tuba cornea **, divinos a te conscripti Evangelii sonos clangis. Id commodi ex tua sapientia consecuti sumus. Hunc tuis ex laboribus sempiterna dignum memoria ac indeficientem fructum decerpimus *, quem in vera vite manens atque a spiritali purgatus agricola tanquam fertilis palmes multiplicem edidisti ; eoque impleti, mortis abjicimus tenebras, ac induimus vitæ lucem **.

A οὐχ ὁμοίως δὲ πάσαις τὰς τῆς ἀληθογνωσίας ἐπαγγέζει μαρμαρυγὰς· ἡλίου δὲ τρόπον τὰς φωτοδύλιν· ἀκτίνας τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσαν ἐθνῶν διάλεκτον ἐπαφίει· καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων διάνοιαν κατὰ γενεάν καὶ γενεάν πρὸς τὸ οἰκεῖον τῆς θεολογίας ἐπισπώμενος φῶς, ὁμοτίμως τοῖς πᾶσιν ἐπιβλύζει τὴν εὐεργεσίαν· τοῖς μὴ ἀπλοῦν αὐτῶν καὶ πιστὸν τὸν ὀφθαλμὸν τῆς καρδίας ἐπιβάλλουσιν, ἀληθινὸν καὶ σωτήριον γινόμενος φῶς τοῖς σκοτιῶς δὲ καὶ οὐκ ἐν πίστει πρὸς αὐτὸν ἀνελκίζουσι, πνεῦμα κρίσεως καὶ πνεῦμα καύσεως καὶ ἱσταμένους.

Τοῦτο τοὺς Λυκούργου νόμους καὶ Σόλωνος βασιτολογίαν ἀπέφηνεν. Τοῦτο Πλάτωνος τὰς ἀνυπατάτους πολιτείας, καὶ τὰς μακρὰς κατεσίγασαι ἀδολοσχίας· καὶ πάσης Ἀριστοτελικῆς ἀσφαλείας καὶ ἀπεραντολογίας, καὶ πάσης τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλολογωτάτων συγγραφῆς κατὰ τοσούτον ἐνθεωτέρον τι καὶ φιλοσοφώτερον, ὅσῳ γῆς μὲν οὐρανὸς ὤψιλλος, ἥλιος δὲ τοῦ παρ' ἡμῖν λύχνος φανότερος· καὶ περιλαμπέστερος· εἰ βούλει δὲ, καὶ ὅσῳ θεὸς ἀνθρώπου τιμωτέρος, καὶ ἀλήθεια ἐκτυπώτερα σκιᾶς.

Ἦρχετο γὰρ ἀντὶ πάντων ὁ τρισμακαριώτατος τολώνης τῇ οἰκουμένῃ πρὸς παιδεύειν· ἤρχετο τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσι, πρὸς εὐσέθειαν· πρὸς σοφίαν καὶ γνῶσιν, τοῖς γνώσεως καὶ σοφίας ἐρασταῖς· καὶ τοῖς πρακτικοῖς μὲν, πρὸς νομοθεσίαν· τοῖς θεωρητικοῖς δὲ καὶ τῆς ἀνω Θεοῦ λαμπρότητος ἐφιεμένοις, πρὸς θεολογίαν καὶ ἀναγωγὴν ἀπλανῆ· τοῖς πᾶσιν ἔθνεσιν ἤρχετο, ἀντὶ τῆς Ἑλληνικῆς πολυλογίας, τῇ συντετμημένῳ τοῦ Εὐαγγελίου λόγῳ πρὸς τε φιλοσοφίαν τὴν ἀνωτάτω καὶ διδασκαλίαν καὶ φωτισμόν.

Ἐντεῦθεν ἡμέλυνται μὲν αἱ ἀκαδημαῖαι, καὶ στοαὶ καὶ περίπατοι· ἡμέλυνται δὲ Ἀθῆναι καὶ Θῆβαι, τῶν φιλοσοφεῖν οἰομένων αἱ διατριβαί· καὶ ἡ κατάπλεστος ὀφρὺς, καὶ ἡ κατάπλετος οἷσις τῶν κατοικομένων περιεώρεται, δι' ἣν καὶ τῆς ἀληθινῆς σοφίας ἀμαρτάνοντες, μύσται καὶ μυσταγωγοὶ θεῶν ἀθέων ἀθέως, ἐκφάντορες τε καὶ τελετουργοὶ μυστηρίων κατέστησαν ἐναγῶν· αἰσχροὶν αἰσχροῦς ἐπιθυμίας τρυγῶντες καρπὸν, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἀξίαν D τῆς πλάνης κομιζόμενοι.

Πάντα ταῦτα κατήργηται καὶ ἡφάνισται, καὶ ὡς καπνὸς ἐλύθη, καὶ ὡς κοινορτὸς ἐξῆρθη, ἀφ' οὗ οὐ, ὦ μάκαρ, ἀκηράτω ψυχῇ, καὶ γῆθεν εἰς οὐρανὸν ἐκτεταμένη διανοία, οἷα σάλπιγγι ἑλατῇ, σάλπιγγι κεραινῇ, τὸ κατὰ σὲ θεόφθογον Εὐαγγέλιον σπείρεις. Τοῦτο τῆς σῆς ἀπονάμεθα σοφίας. Τοῦτον δρεπόμεθα τῶν σῶν πόνων ἀείμνηστον καὶ ἀνέκλειπτον καρπὸν, ὃν ἐν τῇ ἀληθινῇ μένων ἀμπέλω, καὶ πρὸς τοῦ νοητοῦ καθαίρομενος γεωργοῦ, καθάπερ εὐφορον κλῆμα, πολυπλάσιον ἐκαρποφόρησας· καὶ τούτου πληροῦμενοι, ἀποτιθέμεθα μὲν τὸν σκότον τοῦ θανάτου· ἐνδυσόμεθα δὲ τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

* Isa. iv, 4. * Psal. cxvii, 6. * Joan, xv, 8. * Rom. xiii, 12.

Ἰάννα μὲν οὖν τοῦ μακαριώτατου εὐαγγελιστοῦ τὰ κατ' ὀνόματά, ὅσα τε λόγοις τοῖς διὰ χειλέων προοῦσι θεοπρεπῶς θεολογῶν ἐδοξάζετο Χριστὸν ὅσα τε διὰ τοῦ παντοῦργου Πνεύματος ἐνεργῶν, καὶ τοὺς λαοὺς ἐξιστῶν, ἐφ' οὓς αὐτὸν ἡ χάρις ἀπήγαγεν, ἐμεγάλυνε τὸν Θεόν· καὶ ὅπως δὲ τελευταῖον κατὰ τὴν ἐν Συρίᾳ γενόμενος Ἱεράπολιν, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσας τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεοδόξημοσύναις θεοτελέστοις ὑπερφυῶς δοξάσας Χριστὸν, καὶ τοὺς πεπιστευκότας δι' αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ προσαγάμενος, καὶ Ἐκκλησίαν αὐτοῖς ἁγίαν, ἁμωμον κατασκευασάμενος· καὶ οὕτω δὴ τὸ τοῦ Θεοῦ μαρτύριον ἱερῶς καὶ ἀξίως τῆς αὐτοῦ κλήσεως τετελειώκως, ἀνέλυσε ἐνδόξως πρὸς τὸν αὐτοῦ Βασιλέα καὶ Κύριον καὶ Θεόν· οἷα μὲν χιτῶνιον, τὸ ἅγιον ἕμας καὶ τιμιον ἀποθέμενος· οὐράνιον δὲ δόξαν ἐνδοθεν ἀμφιεσάμενος καὶ τιμὴν, καὶ ἐν χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῳ, πάσης οὐρανίας ἱεραρχίας ὑπερκοσμίως αὐτὸν παραπεμπούσης καὶ δορυφορούσης, τῷ προσώπῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης κατενώπιον Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐμφανισθῆσάμενος εἰσῆι· ὃν καὶ στέφανον δόξης καὶ περιβολῇ ἀφθαρσίας καὶ ζωὴν αἰώνιον, καὶ βασιλείαν ἀσάλευτον κεκλήρωται.

Ταῦτα πάντα ταῖς ἱστορίαις καὶ ταῖς κρείττοις ἢ κατ' ἐμὲ θεολογίαις παρὲς, προσαγορεύω σε τὴν κεχαρισμένην Θεῷ καὶ λίαν πεφυλλμένην κεφαλὴν. Χαῖρέ μοι, τῶν ἀποστόλων σεβασμιώτατε καὶ ἀξιομακαριστότατε. Χαῖρε, ὅτι τὸ τῶν χρημάτων τελώνιον ὡς ἄγος, ὡς μίasma καταλιπὼν, τὴν τῶν χαρισμάτων Θεοῦ πεπλούτηκας περιουσίαν, καὶ ὥσπερ ὑποδείγματι τῶν νοουμένων, τῇ τῶν ὁρωμένων χρησάμενος ἀρπαγῇ, εὐθυβόλως πρὸς τὴν ἐκεῖνον λήψιν, εἴτ' οὖν ἐπαινετὴν ἔδραμες ἀρπαγὴν· καὶ τοσοῦτῃ τὴν ἀμειπτον ἐπλεονέκτησας πλεονεξίαν, ὅσῳ τῆς μωμῆτης ὑπερανέστης· ἐκείνης δὲ τοσοῦτον ἀπηλλοτριώθης, ὅσον ταύτῃ σαφῶς προσπικειώθης.

Χαῖρε, μάκαρ, αὐτόπτα τῆς ἀληθείας καὶ θεόπτα· ὃ τὸν ἀτίμητον θησαυρὸν εὐρών, ὡς ἐν ἀγρῷ τῇ καρδίᾳ κρυφίως κατακρυπτόμενον, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς ἀπελθὼν, καὶ πάντα ὅσα εἶχες πεπραγώς, καὶ τὸν ἀγρὸν ἐωνημένος, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον θησαυρὸν· καὶ οὐ μόνος τοῦ ἀμιάντου καταπολαύων πλούτου, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῆς καρδίας περισσεύματος· τὰς ὅλας πλουτίζων τῶν ἀνθρώπων γενεάς.

Χαῖρε, ὅτι πρῶτος αὐτὸς τοῦ Παρακλήτου κατέστης ὑπογραφεύς· πρῶτος τὴν ἀλήθειαν ὧν ἀκήκοας θεοδόξημοσυνῶν, ὧν ἑώρακας· ἱεροτελεστιῶν, οὐ μόναι· ἐκρίνας πιστεῦσαι τῶν ἀνθρώπων ἀκοαίς· ἀλλ' εὐλαβήθης, μὴ τῷ χρόνῳ τὰ θεῖα νοθευθῇ, καὶ τὰ καθαρὰ ρυπωθῇ, καὶ τὰ ἅγια βεβηλωθῇ· διὸ καὶ βιβλίοις ἐγγραφεῖναι, καὶ τῇ οἰκουμένη παραπεμψῆναι, καὶ εἰς ἅπαντας οὕτως ἐλθεῖν τὸ ὑψηλὸν Εὐαγγέλιον ἀγαθοπρεπῶς καὶ ἀφθόως, ὡς τοῦ ἀγαθοῦ μόνου πιστὸς ὑπῆρέτης, ἐδοκίμασας, ὡς ἂν πάν-

Cuncta quidem beatissimi evangelistæ præclara gesta, quantaque sermonibus labiorum munere prodeuntibus divine augusteque docens Christum clarificaverit, ac quanta per Spiritum omnium conditorem operans, eosque ad quos eum gratia amandaverat in stuporem agens, Deum magnificaverit: quemadmodum etiam ad extremum Hierapolim Syriæ veniens, confertaque hominum concione Jesum laudans, divinisque prædicationibus eximie Christum celebrans, atque eos qui per ipsum credidissent, Domino adjungens, sanctamque et immaculatam Ecclesiam exstruens; inque eum modum sancte, et ut ejus dignum erat vocatione, Dei functus martyrio, ad Regem suum et Dominum Deumque profectus sit; velut quidem tunica sancto ac venerabili deposito corpore, cælestem vero intus indutus claritatem atque honorem; inque gaudio inenarrabili et glorificato, omni cœlitum sacro principatu pompa mundo superiori deducente ac stipante, vultui magnificæ gloriæ coram Deo in Christo Jesu appariturus, ingressus sit: quem et coronam gloriæ et indumentum incorruptionis, vitamque æternam ac regnum inconcussum adeptus est¹⁰.

Hæc nimirum omnia historiarum monumentis, ac potioribus, quam pro mea facultate divinis exoranda sermonibus sinens, in tui desinam salutationem, Deo gratum ac valde amicum caput! Salve sis, apostolorum venerabilissime, ac merito beatissimi titulo prædicande. Gaude, quod tanquam piaculo ac contaminatione relicto pecuniarum portorio, donorum Dei substantia locuples evasisti, velutque eorum quæ animo intelliguntur exemplo, rerum in aspectum cadentium rapina usus, recta ad illa capienda (laudabilem scilicet eorum rapinam) cucurristi: tantoque innoxia illa plus habendi libidine vicisti, quanto culpabili emersisti: tantoque ab hac magis alienatus avaritia es, quanto te illi aperte devinxisti.

Salve sis, beate, qui ipsis oculis veritatem spectasti, ac Deum vidisti: qui longe pretiosissimum thesaurum velut in agro, in corde occulte defossum invenisti, ac præ gaudio vadens, quæ habebas omnia vendidisti, agrumque propter latentem in eo thesaurum coemisti¹¹: nec solus incontaminatis divitiis frueris, sed ex cordis abundantia cunctas hominum ætates illis impartiris.

Salve sis, quod primus ipse Paraclete a secretis exstitisti. Primus divinorum, quos audieras, sermonum veritatem, ac, quæ videras, sacramentorum fidem, solis hominum auribus condendam haud putasti; sed veritus es ne divina temporis lapsu adulterarentur, ac pura contaminarentur, sanctaque profanarentur. Quamobrem etiam ut libris conscriptum in orbem transmitteretur, atque in eum modum ad omnes veniret sublime Evangelium, boni indole ac sine invidia, tanquam illius qui solus

¹⁰ 1 Petr. i, 8; Hebr. ix, 24. ¹¹ Matth. xiii, 44.

bonus est, fidelis minister, operæ pretium existimasti; quo scilicet omnes illuminentur et erudiantur, et ad religionis cultum provocentur.

Salve sis, quod et reliquorum deinceps evangelistarum probum exemplar existitisti, tuque æmulatione etiam illos ad sacri Evangelii conscriptionem movisti, et ut omnes Ecclesias ædificarent, incitamento fuisti.

Gaude et exsulta, amice Dei fidelissime, Verbi minister probatissime, ac Paracleti scriba sacratissime: memorque tui memorum, ac eos benedicens qui te benedicunt, ac sanctificans qui sanctificant, ducas nos, o beate, et dirigas in Christo Jesu, immaculatosque Paraclete exhibeas, unius principatus et sanctitatis ac vitæ auctori, Trinitati, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XII.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli Simonis Zelotæ.

Quam læta hodie dies, insignisque festivitas ac jucunditatis plena! Etenim omnes quidem dies, se-

(50) Simonem Cananitem, Lucas, Hebraicam vocem interpretatus, Zelotem vocat, Luc. vi, 15, et Act. i, 13; quo cognomine distinguunt evangelistæ a Simone Petro. Fædo errore Synax. nostrum Tilian. εἰς τῶν ὀν· cum esset unus de septuaginta, voluit scribere τῶν ιβ', unus de duodecim, nec enim aliter de illo loquitur quam Menæa edita: cunctaque apostolorum primi ordinis officio sonant; nec de eo cuiquam aliud, sic clara Evangelii luce, in mentem venit, aut venire potuit. Græci in Menæis editis eundem faciunt cum Nathanaele, qui legitur Joan. i a Philippo adductus ad Jesum. Volunt etiam edita fuisse sponsum, quando Jesus vocatus ad nuptias, aquam in vinum vertit; quo miraculo inter familiares discipulos, illi adhæserit. Sed hæc minus certa, carentque majorum auctoritate. Nec liquet Nathanaelem inter apostolos fuisse cooptatum; etsi alii, minori fundamento, eum ipsum Bartholomæum putent: sponsum vero, Joannem evangelistam. Falluntur etiam, qui quasi ab oppido Cana, Cananitem dictum volunt, et non potius a *καρ*, quod sic bene Lucas, *ζηλωτῆς* interpretatus sit; quomodo et LXX eam vocem reddiderunt Exod. xx, 5, et alibi. Ac vel hinc ruit commentum illud de Simonis nuptiis in Cana Galilææ, quasi domi et in propria urbe earum convivium dederit. Drusius existimat, aliunde forte dictum Cananitem, aliunde Zelotem; et primum quidem a patria (Cana scilicet), alterum ab alio quopiam. Verius tamen apparet idem esse nomen, undecunque Simoni hæserit, sive erat ex illorum numero qui *ζηλωτῆς* vocabantur, de quibus Theophyl. in Acta, Suidas et alii; qui alio modo *Essæi* dicebantur; sive istud a familia cognomen habuit, vel potius a virtute ejusque præstantia illud nactus est, uti in Petro et filiis Zebedæi se res habuit, quos sic Dominus certa mysterii ratione novo nomine auxit, ut scite Nicetas exponit: ob fidei scilicet firmam immobilemque constantiam, et ob magnificentiam prædicationis. Excelluisse verbi præconio vereque Evangelii tonitruum existisse Jacobum argumento est, ipsa illius maturata passio, ac qua apostolis reliquis, Herodis Agrippæ et Judæorum æmulatione, velut prædicationis munere atque vi cunctis antistes, præiit: quæ certe singularis laus est nostri Simonis, sic Luca interprete, quantum in apostolis esse, quem Dominus sic novo titulo atque nomine auxerit.

Α τες φωτίζονται, καὶ πάντες παιδεύονται καὶ πρὸς θεοσίθειαν παρακαλῶνται.

Χαῖρε, ὅτι καὶ τῶν μετὰ σὲ εὐαγγελιστῶν ἀρχέτυπον γέγονας ἀγαθόν· καὶ ὁ ἐκ σοῦ ζῆλος κακίων πρὸς τὴν ἱερὰν τοῦ Εὐαγγελίου κελίνην γραφὴν, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ὅλων ἡρέθισεν Ἐκκλησιῶν.

Χαῖρε καὶ ἀγαλλία, φίλε Θεοῦ πιστότατε, ὑπηρέτα τοῦ Λόγου δοκιμώτατε, καὶ τοῦ Παρακλήτου μυστικώτατε γραμματεῦ· καὶ μεμνημένος τῶν μεμνημένων σου, καὶ τοὺς εὐλογοῦντάς σε εὐλογῶν, καὶ ἀγιάζων τοὺς ἀγιάζοντας, ὁδηγήσας ἡμᾶς, ὦ μακάριε, καὶ κατευθύναις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ ἀμόμους τῷ Παρακλήτῳ παραστήσας, τῇ μοναρχικῇ καὶ ἀγαρχικῇ καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Σίμωνα τὸν Ζηλωτὴν (50).

Τί φαῖδρά σήμερον ἡ ἡμέρα, καὶ εὖσημος ἑορτή, καὶ θυμηδίας μαστῆ· καὶ γὰρ πᾶσαι μὲν ἡμέραι,

Nusquam Nicetas aut Græcorum Menæa vel Nicephor. Dominicæ affinitatis seu cognationis, in eo meminerunt: proinde alium censent, nedum a Juda Thaddæo vel Lebbaeo; sed etiam a Simone Cleopha, vel, ut alii, Simeone, qui Jacobo fratri in sede Hierosolymitana successit, ac crucis supplicio, Trajano imperatore, cum centum viginti annorum esset, Davidici generis invidia sublatus est, ut ex Hegesippo refert Eusebius l. iii, c. 11 et 32. Abdias tamen, germanum fratrem facit, cum Juda, qui et Thaddæus, et cum Jacobo; vultque omnes ex Cana Galilææ oriundos, parentibus Alphæo et Maria Cleophae filia: solum vero Jacobum, Josepho patre natum, eamque ob rem fratrem Domini peculiariter vocitatum: quæ multa implicat, aliis *ῥῶν* satis consona, aut pluribus recepta: quamvis fere nostrates, quidquid de Simone, ejusque præcipue in Perside exitu dixerunt, ex cœnoso hoc fonte accepisse noscantur. Orig. Matth. xiii, 55, ubi de fratribus Domini sic nuncupatis, *Et fratres illius Jacobus et Joze et Simon et Judas*, laudata Judæe epistola paucorum quidem versuum, sed plena efficacibus verbis gratiæ cœlestis. (quod illius grave testimonium est), de Josete et Simone subdit, *nihil se compertum habere*: sive alias ipsum Simonem Cananitem seu Zelotem existimavit, sive, quod Hegesippus prodidit, longe ab eo diversum putavit; nec apostolum ex duodecim, sed communem discipulum. Rosweidi vetus martyrologium Romanum, quo brevius ac simplicius, hoc verius: v Kal. Novembr. *Simonis et Thaddæi apostolorum*. Voluitque Corbeiense Dacherii eadem simplicitate, etsi in eo aliquid luxatum est, dum *Zelotis* cognomen, non *Simoni*, sed *Judæ* ascribit: ac si duo cognomina, Cananæus et Zelotes, alterumque Simonis sit, et *Judæ* alterum; *Et alibi sanctorum apostolorum Simonis Cananæi, et Judæ Zelotis*. Quod alibi dicit, nec certum locum assignat, ut illi moris est, indicat ejus auctor ignotum habuisse, quo loco fuerint consummati, ac vel non legisse Abdiam, vel illius commentum de apostolorum simul in Perside martyrio, quale narrat, respuisse; quod sic avide hauserunt Ado Romanæque tabulae, nedum recentiores, sed et paulo antiquiores, scæpius Lugd., Parisiis, etc., ante novam recensionem, recuse. Et sane consensum gentium illarum traditio, qui sibi Judam Thaddæum seu Lebbaeum vindicant apostolum, ejusque

ἐορταί Κυρίου, καὶ πᾶσαι πλήρεις ἀγαλλιᾶσεως καὶ A πνευματικῆς χαρᾶς αἵτιαι; τοῖς Πνεύματι Θεοῦ ἀγομένοις· πάσαι γὰρ ἡ σοφία τὰς τῶν ἁγίων αὐτῆς ἐπιμερισμένη μνήμας, καὶ τούτοις ὡς περ ἄστρον ἐπιτελεῖς τὸν ὅλον τοῦ ἐνιαυτοῦ στέφανον εὐλογοῦσα καὶ κατακοσμοῦσα, πάσης; ὅσαι ἡμέραι τερπνότητος, καὶ χαρμοσύνης; τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀναπλήρησι ψυχάς· μάλιστα δὲ τῶν ἡμερῶν αὐταὶ φαῖδρα, καὶ χαρίεσσαν ἐνίστασι τοῖς φιλοθέοις τὴν τερπνολήν, καθ' ἃς τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων ἕκαστος τὴν γῆν ἀφελὶς, ἀνέπτη πρὸς τὸν οὐρανόν· καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πό- νων ἀπαλλαγείς καὶ τοῦ θανάτου, πρὸς τὴν ἀνώδυ- νον καὶ τὴν μακαρίαν ἐν αὐτῷ μετέστη ζωῇ.

Ἵσπερ γὰρ οἱ κατ' οὐρανὸν ἀστέρες, πάντες μὲν λαμπροὶ τὴν φύσιν καὶ διαυγεῖς, οὐ πάντες δὲ ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν· Ἄστηρ γὰρ, φησὶν, ἀστέρος δια- B φέρει ἐν δόξῃ· οὕτω δὲ καὶ αἱ ἡμέραι πᾶσαι μὲν ἐπίσημοι καὶ εὐφρόσυνου, διὰ τοῦς μνημονευομένους ἐν αὐταῖς ἁγίους· οὐ τῆς ἰσῆς δὲ πᾶσαι χάριτός εἰσι μεταθετικά. Κατὰ τοσοῦτον δὲ τῶν ἄλλων αἱ τῶν δωδεκά μνήμαι τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, τῷ τε μεγέ- θει τῆς δόξης καὶ τῇ τῆς λαμπρότητος ὑπερβαλλούσῃ C περιουσίᾳ, καθόσον καὶ αὐτοὶ τῶν ὅλων ἁγίων τῇ μεγαλειότητι τῆς ἀγιότητος ὑπερανέβησαν.

Οὐκοῦν ἀγαλλισώμεθα σήμερον καὶ εὐφρανθώ- μεν, καὶ τῆς ἀποστολικῆς μνήμης καὶ χάριτος κα- τατρυφώμετες, τῆς ἡμέρας πνευματικὴν ἐορτὴν συ- στησώμεθα καὶ δημοτελῆ· καὶ πᾶσαν μὲν ἐργασίαν σωματικὴν, πᾶσαν δὲ μέριμναν καὶ βιωτικὴν ἀφέ- C μενοι φροντίδα σχολάσωμεν καὶ γνῶμεν τίς ὁ τῆς ἡμέρας ταύτης φωστὴρ καὶ τῆς θαυμασίας χάριτος ἀρχηγός· γνῶμεν τίς ὁ τῆς ἐορτῆς ἐξαρχος, καὶ ἐν τινι σήμερον ὁ τῆς δόξης εὐδόκησεν ἐνδοξασθῆναι Θεός.

Βούλεσθε ἀνακηρύξω τὸν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ξει- ναγωγούνα μνήμην; ἥ πᾶσι καταφανὲς, ὅτι Σίμων ὁ μέγας ἀπόστολος, ὁ πόθεισιν αὐτὸν λαμπροτάτης πανηγύρεως ταῖς Ἐκκλησίαις παρασχόμενος, τῆς πνευματικῆς ἡμῖν εὐφροσύνης καθηγείται καὶ χάρι- μονῆς. Σίμων, ὁ τῆς ὑψηλῆς δωδεκάδος τῶν μαθη- τῶν εἷς. Ὁ πᾶσαν μὲν τῶν κορυφαίων ἀρετῶν, πᾶ- σαν δὲ χάριν τοῦ Πνεύματος ὁμοίως ἔκελνους καὶ

sta Domini; omnesque exultationis pleni, ac spiri- talis gaudii causa, his qui aguntur Spiritu Dei ¹¹. Cunctis enim sanctorum suorum memorias disper- sita sapientia, iisque velut astris orientibus om- nem anni benedicens et perornans coronam, omni quotidie voluptate et gaudio piorum animos adim- plet ¹². Inter reliquos tamen dies illi maxime laeti, ac qui gratiam religiosis animis jucunditate inji- ciant, per quos sublimium quisque apostolorum di- missa terra, in caelum evolavit; laboribusque ma- gistri causa desudandis ac morte liberatus, ad do- loris nesciam atque beatam in illo vitam commi- gravit.

Quemadmodum enim quæ cæli axem ornant, cunctæ quidem natura splendidæ ac pellucidæ stellæ; non omnes tamen pari fulgent radiorum jubare; stella enim, inquit, differt a stella in cla- ritate ¹³; sic etiam omnes quidem dies insignes et laeti, ob sanctorum illis consignatas memorias: at non ita comparatum, ut eadem omnes impartiant gratia. Tantum autem duodecim Christi discipulo- rum memorie, tum claritatis magnitudine, tum splendoris abundantia præstant, quantum et illi sanctos reliquos sanctitatis magnificentia supera- runt.

Igitur exsultemus hodie et lætemur, apostolicæque memorie atque gratiæ munere perfruentes, spiri- talem populique omnis conventu celebrem diei fes- tivitatem constituamus: omnique corporali opere omnique sæculi sollicitudine curaque posthabitis, vacemus ac intelligamus, quodnam hujus diei si- dus ac admirandæ gratiæ auctor. Intelligamus quid solemnitatis auspex, ac in quonam hodie Deus glo- riæ voluit glorificari.

Vultis prædicem, quis non recolenda sua memo- ria hospitio excipit? Annon omnibus liquet, ma- gnum Simonem apostolum esse, qui seipsum splen- didissimæ solemnitatis argumentum Ecclesiis præ- bens, spiritualis nobis lætitiæ atque gaudii auctor et auspex exsistit? Nempe Simon unus e sublimi duodecim choro; qui omni quidem coryphaeorum virtute, omnique Spiritus gratia consimili illis ra-

¹¹ Rom. viii, 14. ¹² Psal. lxxv, 12. ¹³ I Cor. xv, 41.

hactenus exuviis gloriantur, non sic Simonis, quod D et Patrum nostrorum Majoris Armeniæ domi com- morantium testimonio mihi confirmatum est. Quæ monumenta habent Britannicæ Ecclesiæ, Simonis apud eos apostolatus et consummationis, sive illius crucis, quæ sic Græcorum traditioni respondeant, me latet. Et certe bene est, quod tanto Græci consensu Simonem Occidentis apostolum scribunt, ejusque res ac itinera, nihil fere minora quam Thomæ per Orientem ad Indiam usque, Nicetas exornat. Utque peragrata Cyrene et Africa in Bri- tanniam venerit, tantaque in ea apostolica virtute patravit, haud putandis non salutasse Gallias, ni- hilque illis contulisse; aut eas solas, quæ nobi- lissima portio erant imperii Romani, primorum apostolorum vestigia non meruisse. Undecunque vero orta Græcorum hæc traditio, liquet antiquis

ignota fuisse; nec ejus-quidquam Bedæ comper- tum fuisse, qui etiam minus accuratus Act. i, in Jacobo, Simone et Juda; de quo plura, ac de illius retractatione, ad nostram S. Hippolyti Synopsis, ex qua Sophron. alique sua hauserint de Simone Cananita filio Cleophae, qui successit Jacobo in episcopatu Hierosolymitano, ibique sepultus est, martyrio functus sub Trajano; quod plane strami- neum est, et ecclesiasticæ historiæ adversum, se- rioque Adoni improbatum. Ignota etiam Africanis illa Simonis in Africa peregrinatio et prædicatio, nulliusque veterum testimonio prodita, cum Do- natistæ post apostolos accepisse fidem Afros con- tenderent; nec Augustinus aliud posset opponere, quam Roma illos accepisse episcopos. Vide Bar. an. 44, 38.

tione, nulloque discrimine polleat; qui tamen ab una cum primis celebretur ac innotescat, qua reliquis abundantius fulsit; Simon cognomento Zelotes, pari nimirum primis pietate in Dominum nobilitatus, qui tamen majori reliquis fervore ornatus, rite Zelotes (id est, æmulator) audiat. Id enim est zelus seu æmulatio, nempe fervor cum ratione sanoque consilio honoris Dei causa accensus, ac fidei tutamen certumque præsidium præstans. Hic nos hodie claro præconio lenique ac placido ad mysticas invitat epulas: seque ipse tanquam opiparam ac splendidam mensam apponens, suamque crucem, ac quibus crucifixi causa functus est, cruciamenta recteque facta ac virtutes velut immortales dapes offerens, convivas suos quam lautissime accipit ac habet.

Quis non igitur præsto ad solemnitatem occurrat? Quis ita segnis, ita negligens ac morosus; quiesce sic mollis animique solutus, ut delicias ejusmodi, ut tantam jucunditatem talemque convivatorem contempserit? qui nempe filius hominis cum esset, ac bonam animam sortitus fuisset, usque adeo tantaque diligentia seipsum excoluit, legisque documentis ac gratiæ placitis absolvit, ut Dei filius efficeretur ac existimaretur¹⁹.

Vultis et disciplinæ modum, quo ad Patrem suum provecus est, discere? Præsto sum ut paucis referam: ac queso aurem solertem atque animum accommodate. Ille nimirum morigerò auditu ac fideli mente divina edoctus, intelligensque Domini oracula, atque hæc a pæro in animum congerens, hactenus quidem ceu rudimento lege instituebatur; carnalibusque justificationibus ac litteræ imperfectioni navans operam, inque illis exercens, ad gratiæ perfectionem præparabatur.

Quia vero qui litteram abrogaret et spiritum consummaret, venerat: ac lucernæ quidem lucendi tempus excesserat, justitiæ autem Sol illuxerat; atque noctis se mæstitia subducente, jam oriens summus montium vertices illustrabat; non amplius figuris umbrisque distineri sustinuit: non ut deinceps pædagogo affixus illique assiduus esset, operæ pretium duxit: sed gravi illo iugo humeris excusso, jugum magistri suave imposuit; spretoque circumcisionis modesto onere, leve gratiæ onus elegit; ac relicto Mose, vocantem Jesum secutus est: qui nimirum suæ illi gratiæ radios affundens, propriæque gloriæ ac majestatis sensum immittens, atque sursum ducente spiritaliorique amore subvehens, ac indubia confirmans fide, regni prædicati spe desiderioque contendens, sibi totum addixisset ac devinxisset, subtilissimæ mentis elevationibus abstrusissimisque contemplationibus sibi cum concilians aptaisque.

Duplici vero jam ratione, vir beatissimus illi animum attendens, ac corpore quidem, quodque

¹⁹ Sap. viii, 19.

A ἀπαρallάκτως καταπλουτῶν, ἀπὸ μιᾶς δὲ ἦν ἐκεῖνος τῶν πάντων περισσοτέρως κατωρθώσατο γνωριζόμενος. Σίμων ὁ καλούμενος Ζηλωτής· ἐπίσης μὲν τοῖς πρώτοις τῇ εἰς τὸν Κύριον εὐσεβείᾳ σεμνυνόμενος· πλείονι δὲ τῶν ἄλλων θερμότητι κοσμούμενος, εὐσέχως κέκληται Ζηλωτής· τοῦτο γὰρ ζῆλος, θερμότης κατὰ εὐλογιστίας ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἀναπομένη, καὶ τῇ πίστει τὸ ἀσφαλὲς παρεχομένη. Οὕτως ἡμᾶς σήμερον διαπρυσίῃ κηρύγματι καὶ ἡσυχίᾳ πρὸς μυστικὴν πανθαισίαν συγκαλεῖ· ἑαυτὸν δὲ πολυτελῆ καὶ νοερὸν τράπεζαν προτιθείς· τὸν αὐτοῦ δὲ σταυρὸν, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου παθήματα καὶ ἀνδραγαθήματα ὥσπερ ἀκήρατα προβαλλόμενος ἐδίσματα, ἐν τούτοις τοὺς αὐτοῦ δαιτύμονας λαμβάνων· ὅτι μάλιστα δεξιούται καὶ φιλοτιμείται.

B Τίς οὖν οὐκ ἀπαντήσει πρὸς τὴν πανήγυριν; Τίς οὕτω βέβημος, οὕτως ἀμελής τε καὶ ὑπεροπτικός; τίς δὲ χαῦνος οὕτω καὶ ἐκτελειμένος, ὥς τοιαύτης τρυφῆς, τοιαύτης τερονότητος καὶ ἐστιότητος τοιοῦτου παραμελεῖν; ὃς γὰρ ὢν ἀνθρώπου, καὶ ψυχῆς λαχὼν ἀγαθῆς, ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν δι' ἐπιμελείας ἐξησχέσατο, καὶ τοῦ νόμου τοῖς παραγγέλμασι, καὶ τοῖς τῆς χάριτος δόγμασι καθήρτιστο, ὥς γὰρ κατὰ στήναι καὶ λογισθῆναι Θεοῦ.

C Βούλεσθε καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναγωγικῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα πολιτείας μαθεῖν; Ἐτοιμος ἐπιτεμεῖν ἐγὼ· καὶ μοι συνετὸν οὐκ καὶ διάνοιαν ὑποσχέιν. Ἐκεῖνος ἀκοῇ μὲν εὐπειθεῖ, διανοίᾳ δὲ πιστῇ, τὰ ἐνθεα λόγια τοῦ Κυρίου συνιερ, καὶ νηπιόθεν αὐτὰ συμβάλλων τῇ καρδίᾳ, τῶς μὲν ἐστοιχείουσι τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς δικαιώμασι παιδοτριβούμενος, καὶ τῇ ἀτελείᾳ τοῦ γράμματος ἐγγυμνάζόμενος, πρὸς τὴν τῆς χάριτος τελειότητα παρεσκευάζετο.

D Ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ γράμματος ἀθετητῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἦκε τελειωτής· καὶ τῷ λύχνῳ μὲν ὁ τοῦ φαίνειν ἐξῆκει καιρὸς, ὁ ἥλιος δὲ τῆς δικαιοσύνης· ἐπεφάνη· καὶ ἡ κατῆφεια μὲν ὑπεχώρει τῆς νυχτὸς, ἡ ἀνατολὴ δὲ ᾗδεν τὰς ἀκρωτείας κατεφώτισεν, οὐκ ἐν τοῖς τύποις ἠνείχετο προσμένειν καὶ ταῖς σκιαῖς· οὐκέτι τῷ παιδαγωγῷ προσλιπαρεῖν ᾤετο δεῖν· τὴν δὲ βαρὺν ἐκείνου ζυγὸν τῶν οἰκείων ὤμων ἀποθεόμενος, τὸν τοῦ διδασκάλου χρηστὸν ἐπεφορτίζετο· καὶ τὸ δύσοιστον ἄχθος τῆς περιτομῆς ὑπερίδων, τὸ ἐλαφρὸν τῆς χάριτος ἤρτισεν· καὶ τὸν Μωσῆν καταλιπὼν, ὅπισθ' αὐτοῦ Ἰησοῦ καλοῦντος ἠκολούθει. Ὁς αὐτοῦ τῇ καρδίᾳ τὴν οἰκείαν ἐναστράψας χάριν, καὶ τῆς ἰδίας δόξης αὐτῷ καὶ μεγαλειότητος ἀσθησὴν ἐνθέμενος, καὶ τῷ ἀναγωγῷ ἔρωτι περῶσας, καὶ τῇ ἀδιακρίτῳ πίστει βεβαιώσας, καὶ τῇ ἐλπίδι τῆς χρηστομένης συντείνων βασιλείας, ἑαυτοῦ ἑλὼν ἐποίησατο καὶ κατεδύσατο, νοερῶτάτας αὐτὸν ἀναγωγίαις καὶ μυστικωτάταις ἑαυτῷ θεωρίαις μηστευόμενος καὶ ἀρμολόμενος.

Διχῇ δὲ λοιπὸν ὁ μακαριώτατος προσέχων αὐτῷ, καὶ σώματι μὲν καὶ τὸ ὀρώμενον, υἱὸν ἀληθῶς ἀν-

ὁρώπου, πνεύματι δὲ καὶ τὸ νοούμενον, Ἰδὼν Θεοῦ A κατὰ φύσιν ὁρῶν· τὴν διπλὴν δὲ τῶν φύσεων τῇ τῶν ἐνεργειῶν διπλῇ τεκμαιρόμενος· καὶ διὰ πίστεως μὲν τὴν ὑψηλὴν θεωρίαν ταύτην βεβαιούμενος, διὰ θεωρίας δὲ πάλιν τὴν πίστιν κρατυνόμενος, ζωτικῇ δὲ τινι συμπαιδείᾳ καὶ νοερᾷ φιλότῃ τῷ θεωρουμένῳ συμφυόμενος καὶ συνδεδεμένος, καὶ τῷ νῷ λεληθῆτος συνενούμενος, κατ' οὐδένα λοιπὸν τοῦτου διηρεῖτο τρόπον· οὕτε τὸν νοῦν τῆς ἀγαπητικῆς μνημοσύνης ἀποσπώμενος, οὕτε δὲ τὴν σωματικὴν ὅφιν ἀπολείπεσθαι, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη κατὰ αξίῳ τοῦ ποθομένου.

Ἄμα γοῦν ἀρχὴν τῆς ἄνωθεν κλήσεως καὶ ἀποστολικῆς ἐκλογῆς κατηξιοῦτο, καὶ τῶν λόγων τῆς χάριτος ἥθετο, καὶ τὴν τῶν ἔργων δύναμιν τεθέατο, B νεκροῦται μὲν αὐτίκα τῷ κόσμῳ παντὶ, μόνῳ δὲ ζῶσθαι Χριστῷ. Νεκροῦται γονεῦσι, οἰκείοις, φίλοις, κτήμασι, χρήμασι, καὶ παντὶ συνελόντα φάναι τῷ αἰῶνι τίδε, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ σταυρωθεῖς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ ἀλλοτριωθείς, καὶ ὅλον τὸ φρόνημα τῆς αὐτοῦ σαρκὸς ἀπολωλεκώς, μόνου γίνεσθαι Χριστοῦ Ἰησοῦ, μόνῃς αὐτοῦ τῆς ὑπεραρρόβητου καὶ μυστικωτάτης γενόμενος καλλονῆς καὶ ἀγλαίας· μόνον ἀναπνεῖν αὐτὸν, μόνον ὑπερτιμῶν καὶ δοξάζων καὶ ὑπερευλογῶν, πῶς οὐκ ἐμελλες τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης παρ' αὐτῷ κατηξιώσθαι τιμῆς; οἷς δὴ καὶ τῆς ἀκροτάτης τάξεως τῶν ἀποστόλων κατηξιωμένος, γέγονας αὐτῷ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἀκροατῆς, καὶ τῶν θεοτελῶν ἔργων θεατῆς· γέγονας C αὐτῷ δοῦλος πιστότατος καὶ φρονιμώτατος, διάκονος ἐνεργίστατος καὶ δραστησιώτατος, μᾶλλον δὲ φίλος ἀληθείστατος καὶ δοκιμώτατος· καὶ τῇ χάριτι μὲν τοῦ Πνεύματος, συνέσει τε καὶ σοφίᾳ καὶ ταῖς ἀλλοδαῖς ἱεροτελεστίαις καὶ δυνάμεσιν, οὐδενὸς ἀπειλείπου τῶν μαθητῶν· κοινῇ γὰρ καὶ ἡ αὐτῇ τοῖς δώδεκα πρὸς τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων ἐπέλαμπε φωταγωγία, ἀμέσως αὐτοῖς καὶ κατ' ἰσομορίαν τὰς ἀγαθουργίας δωρεὰς ἐπιδραβεύουσα.

Σοὶ δὲ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόθος καὶ ζήλος κατὰ τοσοῦτον πεπλέονακεν, καθόσον καὶ εἰς ἐπωνυμίαν ἢ ἀρετῇ κατέστη. Ὡς γὰρ τῷ Σίμωνι μὲν ἡ τοῦ Πέτρου προστίθεται προσηγορία, διὰ τὸ τῆς πίστεως ἑδραῖον καὶ ἀκλινές· τοῖς υἱοῖς δὲ Ζεβεδαίου βροντῆς ἀκοῦσαι διὰ τὸ μεγαλόφωνον οἶος· D οὕτω καὶ σοὶ ἡ τοῦ Ζηλωτοῦ ἐπωνυμία διὰ τὴν τοῦ θεοῦ ζήλου περιουσίαν προστεθῇ.

Ἀσπάζομαι σου τὸ θεοειδέστατον πρόσωπον, σεβασμιώτατε, καὶ προσκυνῶ, ᾧ εὐμένως ἐνέδεδλυν ὁ Κύριος· ὃ εὗρεν ἀληθῶς χάριν κατέναντι τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Ἀσπάζομαι νοερῶς καὶ πανευλαβῶς τὰ σεπτότατα χεῖλη καὶ τὴν γλῶσσαν· τὰ μὲν, ὡς αἰ τοῖς θεαρχικοῖς χεῖλεσιν ἐφηρμοσμένα τῷ πνεύματι, καὶ ἀσπασμῶν θειωτέρων κατηξιωμένα, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀσπαζομένου θεωρητικῆν προσειληφῶτα χάριν· τὴν δὲ, ὡς γραφίδα τοῦ Πνεύματος,

oculis objectum erat, vere filium hominis; spiritu autem et quantum mens penetrabat, Dei Filium natura, conspiciens, exque duplici operatione, duplicem naturam conjiciens, ac fidei quidem praesidio, sublimem hanc contemplationem confirmans, rursusque contemplationis sagacitate fidem roborans: quadam denique vitali necessitudine animique propensioris benevolentia, ei qui cernebatur, cohaerescens devinctusque, necnon secretiore nexu illi mente unitus, nulla deinceps ratione ab eo disjungebatur; qui neque animo, amante avelli memoria, nec corporali ipso desiderati aspectu destitui, aut summa vix necessitate, pateretur.

Simul igitur caelesti primum vocatione ac apostolica dignatus electione, sermonumque gratiae percepto sensu atque operum conspecta virtute, omni statim mundo moritur, solique Christo vivificatur. Moritur parentibus, necessariis, amicis, praediis, pecuniis; omnique (ut verbo dicam) huic saeculo cunctisque in illo crucifixus: neque id modo, sed et ipse sibi alienus factus, omnique carnis ejecto sensu ac prudentia, unius Jesu Christi efficitur, una ejus supra quam arcana sacratissimaque pulchritudine affectus et gratia: cumque solum eum spirares, solum praemagnifice coleres et laudares atque benediceres, qui fieri poterat, ut non apud eum, supremas primasque honoris partes assequeris? Quamobrem etiam supremo apostolorum ordine sublimatus, sublimium ei mysteriorum auditor, divinorumque spectator operum exstitisti: servus ei fidelissimus ac prudentissimus; minister gravissimus agendique acerrimus; quinimo, verissimus amicus ac probatissimus. Ac quidem Spiritus gratia intelligentiaque ac sapientia, necnon reliquis consecrationibus et virtutibus, nulli impar discipulorum fuisti. Communis enim eademque, Patre luminum auctore, duodeno illi choro illucebat coruscatio, quae nullo medio aequis- que partibus benefica eis dona tribueret.

Tibi autem magis, qua Magistrum prosequeraris, amoris vis zeliue ardor in tantum abundavit, ut et in appellationem virtus cesserit. Quemadmodum enim Simoni quidem, ob fidei firmitatem ac constantiam, Petri nomen accessit; filiisque Zebedaei, ob magnificam praedicationem, ut audirent Filii tonitruum obligit; sic tibi quoque Zelotae nuncupatio ob divini zeli seu aemulationis abundantiam advenit¹⁶.

Osculor Deo simillimam faciem tuam, colendissime, et adoro, in quam Dominus placide inspexit; quae vere gratiam invenit in conspectu Dei. Osculor mente omnique reverentia, veneranda labia, linguamque: illa quidem, velut semper divinis labiis spiritu coaptata diviniarumque oscula consecuta; quibus denique ab eo, cui infixa oscula, deifica gratia accesserit; hanc vero ceu stylum et penicillum Spiritus, tanquam organum oraculorum Dei;

¹⁶ Exod. xx, 3; Jos. xiv, 19.

velut Christi laudatricem, ac tanquam reipsa laudabilem atque placitam; per quam ille exaltatus est in gentibus, exaltatus est in terra ¹⁷.

Osculor venerabilissimas tuas manus; complector et speciosissimos pedes: manus, quæ strenue ac industrie Domino servierunt: quæ Evangelii gratiæ ministerio functæ sunt, quibus creditus vitæ Sermo: quem nimirum scrutatæ sunt et contractaverunt inveneruntque vitæ Sermonem esse ¹⁸: cui conjunctæ ac Spiritu divino coaptatæ atque compactæ, illius manus effici meruerunt: manus utique eximiorum operum effectrices; mirabilium Dei voluntatum consummatrices.

Adoro et pedes, velut currum cherubicum, ut quibus vehatur, qui coelos implet et terram; qui in universo hoc, extraque universum versatur. Pedes nimirum, qui omnem fere percurrerunt terram: pedes rectos et sursum tendentes; pedes alatos et volucres, quales Cherubim; pedes fulguris instar currentes, incredibilique celeritate circumcumbentes terram, ac fideles in benedictionibus prævenientes ¹⁹.

Osculor, etiamque atque etiam colens te quoque totum, totus ex toto mente circumfusus, complector; spirituque velut in speculo obversantem contiuentis ac memoria collustratus, quasi intelligente intemerataque, ac omnis exsorte materiam, luce, augustæ vestræ magnificentiæ ac decoris vultu circumfulgeor.

Cæterum videamus, quoad liceat, quanta Zelo-tes evangelica functione et virtutis laude enituerit. Etenim tanquam reipsa veræ lucis discipulus, divinumque totum lumen nitidissima mente complexus, totusque lucidus et filius lucis ac reipsa lux ipse effectus, post primæ summæque lucis ac originalis in cruce occasum, post illius ab inferis tertio vespere exortum, post ascensum in coelos (illius scilicet supra quam arcanam latebram) post Paracleti perfectiorem adventum, quando nimirum magnis Iprimisque Verbi discipulis in coenaculo considens, pari cum illis collegio, in linguis ignis specie apparentibus ac sonitu flatus vehementis, Spiritus a Patre descendens, in optimo corde ac regalissimo susceptus est: tunc plane etiam perfectiori repletus sapientia, divinissimorumque signorum ac prodigiorum potestate atque virtute ex alto indutus, Orientem relinquens, ad partes occiduas, duce Spiritu, sol magnus eximique fulgoris Libyæ universæ, Africaeque et Mauritaniae, ac cunctis denique per occiduas oras sedes nactis, exortus es.

Quis igitur vel mente intelligat, vel satis oratione exsequi sufficiat atque exponat, labores, ærumnas, timores, viarum pericula, vigiliæ, curas, dolores, turbas, infidelium Barbarorum grassationes, insidias, plagas, carceres, insultus, coitiones, contradictiones, calumnias, verbera, detractiones et convicia, ejusque omnes Evangelii causa

A ὡς ὄργανον λογίων Θεοῦ, ὡς ἐπαινέτιν Χριστοῦ, καὶ ὡς ἐπαινετὴν τῷ ὄντι καὶ θελητῇ· δι' ἧς ἐκείνος ὑψώθη ἐν ἔθνεσιν, ὑψώθη ἐν γῇ.

Φιλῶ σου τὰς τιμιωτάτας χεῖρας· περιπτύσσομαι καὶ τοὺς ὠραιωτάτους πόδας· χεῖρας, τὰς εὐφυῶς καὶ αἰσίως ὑπηρετησαμένας τῷ Κυρίῳ· τὰς τῷ Εὐαγγελίῳ τῆς χάριτος διακονησαμένας· τὰς τὴν τῆς ζωῆς πεπιστευμένας Λόγον· Λόγον, ὃν ἡρεύνησαν, ὃν ἐψηλάφησαν καὶ εὗρον Λόγον ὄντα ζωῆς· ᾧ συμφύσμεναι, καὶ Πνεύματι θείῳ συναρμολογούμεναι, χεῖρες ἐκείνου γενέσθαι κατηξιώνται· χεῖρες, ἔργων ὑπερφῶν αὐτουργοί· θαυμασίων Θεοῦ θελημάτων τελετουργοί.

Προσκυνῶ καὶ τοὺς πόδας, ὡς ἄρμα Χερουβικόν· ὡς ὀχοῦντας ἐφ' ἑαυτοὺς τὸν οὐρανοῦς πληροῦντα καὶ γῆν, τὴν ἐν τῷ παντὶ τῷδε καὶ τοῦ παντὸς ἔξω καθεστῶτα· πόδας, τοὺς πᾶσαν μικροῦ διαδραμόντας τὴν γῆν, τοὺς ἰθυτενεῖς καὶ ἀνωφόρους, τοὺς περικοτοῦ καὶ πτηνοῦς, οἳ τῶν Χερουβείμ· τοὺς ἀστραπῆς δίκην θέοντας, καὶ ἀμυχάνῃ ταχύτητι περιδεύοντας τὴν γῆν, καὶ ἐν εὐλογίαις χρηστότητος προφθάνοντας τοὺς πιστοὺς.

Ἀσπάζομαι, καὶ λίαν τιμῶν περιπτύσσομαι καὶ σὲ ὅλον, ὅλος δι' ὅλου τῇ διανοίᾳ περιφύς· καὶ τῷ πνεύματι κατοπτριζόμενος, καὶ τῇ μνήμῃ περιλαμπόμενος, οἷα νοεῖν καὶ ἀχράντων καὶ ἀόλων φωτὶ. τῷ προσώπῳ τῆς ὑμετέρας περιαιγάζομαι θεοπρεπείας.

C Ἀλλ' ἴδωμεν, ὡς ἐπικτόν, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εὐδοκίμησιν τοῦ Ζηλωτοῦ· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῷ ἀληθινῷ μαθητεύσας φωτὶ, καὶ τὸ θαρραλὴν φῶς ὅλον διειδεδαστάτῃ δεδεδυμένους διανοίᾳ, καὶ φωτοφανῆς ὅλος, καὶ υἱὸς φωτὸς καὶ φῶς αὐτόχρημα γεγονώς, μετὰ τὴν τοῦ ἀρχιφώτου φωτὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δύναι, μετὰ τὴν ἐξ ἁδου τριέσπερον ἀνατολήν, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν· εἴτ' οὖν ὑπεράβῃ τὸν τοῦ αὐτοῦ ἀποκρυφῆν· μετὰ τὴν τελευτήσαν τοῦ Παρακλήτου παρουσίαν, ἥνικα δὴ τοῖς μεγάλαις τοῦ Λόγου καὶ πρώτοις ἐν ὑπερώῳ συγκαθήμενος ὁμιληταῖς, ἐν γλώσσαις πυροειδῶς ὀρωμέναις, καὶ βιαίαις ἤχῳ πνοῆς, τὸ Πνεῦμα πατρόςθεν κατὼν, ἀγαθοειδεῖ καρδίᾳ καὶ βασιλικωτάτῃ καταδέχεται· τότε δὴ καὶ σοφίας τελείας πληρωθεὶς, καὶ θεοσπεπιστάτων σημείων καὶ τεράτων ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἀνοθεν ἐνδυσθεὶς, καταλείπει μὲν Ἐφῶν, πρὸς τὰ Ἑσπερία δὲ, διὰ τοῦ Πνεύματος ὁδηγούμενος, μέγας ἥλιος καὶ ὑπερφαῆς, τῇ τε Λιβύῃ πάσῃ, Ἀφρικῇ τε καὶ Μαυριτανίᾳ, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς τὴν Ἑσπερίαν οἰκεῖν λαχοῦσιν ἐξανέτειλες γῆν.

Τίς οὖν ἐννοηθῆναι νοί, τίς δὲ ἱκανὸς διασκευάσαι λόγῳ τοὺς πόρους, τοὺς κόπους, τοὺς φόβους, τοὺς ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κινδύνους· τὰς ἀγρυπνίας, τὰς φροντίδας, τὰς δόδυνας, τὰς ἀκαταστασίας, τὰς παρὰ τῶν βαρβάρων ἀπίστων καταδρομάς, τὰς ἐνέδρας, τὰς πληγὰς, τὰς εἰρκτάς, τὰς ἐκπναστάσεις καὶ ἐπισυναστάσεις· τὰς ἀντιλογίας καὶ συκοφαντίας· τὰς

¹⁷ Psal. xlv, 11. ¹⁸ I Joan. i, 1. ¹⁹ Ezech. i, 7; Psal. xx, 4.

αικίας καὶ λοιδορίας, καὶ αὐτοῦ πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου περιόδους · καὶ πάσας τὰς θλίψεις, ἃς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὁ μαχαριώτατος πολιορκοῦμενος ὑπομένων ὑπέμενε τὸν Κύριον, ἕως αὐτῷ προσχόν, καὶ τῆς δεήσεως εἰσακηκώς, θύραν πίστεως ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσιν · ἕως οἰκτείρας ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ὥστερ θαλάσσης κλύδωνι, τῇ κατ' αὐτοῦ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτετιμηκώς ἐπαναστάσει, καὶ τὸ φλεγμαῖνον τῆς αὐτῶν διανοίας κατευνάσας, καὶ τὸ δαιμονιώδες ὄρημα πραΰνας, καὶ πρὸς τὸν θεῖον φόβον ἐν σημείοις καὶ τέρασι μεταβαλὼν φοβεροῖς · καὶ οὕτως αὐτοὺς πρὸς συγκάθεσιν καὶ πίστιν τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου μεταγαγών, ἐρρύτατο μὲν τὸν αὐτοῦ κήρυκα τῆς καταγίγδους τῶν φονευτῶν · τοὺς δὲ καθάπερ ἐκ πελάγους, τῆς ποικίλης αὐτῶν ἀσεθείας ἐκλυτροῦμενος, ὥς ἐπὶ λιμένα σωτήριον, τὸν μέγιστον Σίμωνα προσώρμизεν · οἱ καὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ἀκλινοῦς αὐτοῦ πίστεως ἐπεριδόμενοι, καὶ τῷ ὕδατι καθαιρόμενοι καὶ τῷ Πνεύματι φωτιζόμενοι, καὶ τοῖς ἱεροῖς δι' αὐτοῦ μυστηρίοις τελεσιουργούμενοι, εἰς Ἑκκλησίας ἀμώμου τῷ ὑπεραμώμῳ κατηρτίζοντο.

Οὕτως ὁ θεομακαριστότατος Ζηλωτής, τῆς ἀντιταγμένης αὐτῷ περιγέγονε δυνάμει · καὶ οὕτω τοὺς ἡχμαλωτισμένους ὑπ' αὐτῆς αἰχμαλωτίζων, ἡμέραν καθ' ἡμέραν τῇ Ἑκκλησίᾳ τοὺς σωζομένους προσετίθει. Καὶ γὰρ ἦν ὁρᾶν ἀκρατηγῇ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ τὴν ὁμοιότητα · ἦν ὁρᾶν ἀπλοῦν καὶ πολυειδῆ τὸν αὐτόν. Καὶ ὅν τρόπον ὁ ἥλιος εἰς μὲν τὴν φύσιν, τῷ μονοειδεῖ τοῦ φωτός, ποικίλος δὲ δεικνύεται ταῖς ἐνεργείαις · οὕτω καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος, ἐνοειδὴς μὲν ἦτοι χριστοειδής, τῷ περὶ πάντας ἀγαθοπρεπεῖ τῆς συνειδήσεως, ποικίλος δὲ ταῖς προνοίαις καὶ ταῖς περὶ τὰς Ἑκκλησίας φροντίσι καθ' ὅρατο · καὶ νῦν μὲν σιωπῇ εὐλογον, νῦν δὲ λόγον καίριον ἐνδείκνυμενος · νῦν μὲν ἀνθρωποπρεπέστερον τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁμιλῶν, καὶ τὰ ὑψηλότερα τοῦ Εὐαγγελίου παρακαλυπτόμενος, νῦν δὲ τὴν ἀληθειαν παρῆρσιαζόμενος, καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον Ἰησοῦν, Θεὸν εἶναι προαίτιον, τέλειον, ἀναρχον, ἀτελευτήτον διαμαρτυρόμενος · Θεὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα, ἐξ ἀληθινοῦ καὶ ζῶντος αἰὶ τοῦ ἰδίου γεννώμενον Πατρός · ἀσώματον ἀσώματος · ἅγιον ἁγίου · φῶς ἐκ φωτός, ζῶν ἐκ ζωῆς, ὁμοτίμον καὶ ὁμόθεον καὶ ὁμοάγαθον · δι' οὗ οὐρανός τε καὶ γῆ παρήχθη, καὶ ὁ σύμπας διοκοσμήθη κόσμος.

Τοῦτον νῦν ἀρκα γενέσθαι, τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκ παρθενικῆς καὶ ἀγίας νηδύος ὑποδύντα · καὶ σταυρῷ καὶ πάθει καὶ θανάτῳ προσωμικηκότα, ἀπάθειαν ἡμῖν καὶ ζωὴν αἰώνιον διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν τριήμερου ἀναστάσεως παρασχέιν · ὅν καὶ ἀναληφθῆναι βλέπόντων ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἥξειν ἐμφανῶς αὐθις ἐκείθεν προσδοκῶμεν, εἰς κρίσιν ἅπαν τὸ πλάσμα παρστήσονται.

Καὶ νῦν μὲν ἐλέγχων τὴν ἀνοίαν, τὴν ἀσέβειαν τῶν μὴ ἐπεγνωκότων τὸν Θεόν, τὸν οἰκτεῖον πλά-

A profectiones et itinera: omnes denique molestias ac mala, quæ vir beatissimus adversariorum infestatione quotidie sustinens²⁰, sustinebat Dominum, donec is illi attendens exauditaque illius oratione, fidei januam gentibus aperuit²¹. Donec misertus, eduxit eum de lacu miseriæ, ac velut maris procella, impiorum in eum insultu increpato, eorumque animi tumore sedato, ac demoniaco impetu delinito, iisque in divinum timorem signorum tremendorumque portentorum vi immutatis, atque in eum modum ad assensum fidemque veritatis Evangelii traductis, tum præconem suum ex homicidarum procella eruit, tum velut e pelago, ex varia ac multiplici eorum impietate redemptos, quasi in hospitale litus, ad maximum Simonem appellebat. Lique adeo, immotæ illius fidei petræ nixi, et aquæ emundati ac Spiritu illustrati, sacrisque per eum initiati ac consecrati mysteriis, in Ecclesias immaculatas, ei perficiebantur, qui omnem a macula puritatem excedit.

Sic Deo beatissimus Zelotes, quæ conserta acie adversus illum stabat, virtutem superavit; sicque illos captivans, quos ea addixerat, saluti deditos quotidie Ecclesiæ adjugebat. Verum namque Dei simulacrum in eo elucebat. Vidisses simplicem eum, et multiformem; ac sicut sol cum unus natura sit, unius generis luce, effectis tamen ac virtutibus varius ostenditur: sic et magnus apostolus, uniformis cum esset (Christo scilicet affinis atque similis), conscientiæ erga omnes bonitate; curis nihilominus Ecclesiarumque sollicitudine varius cernebatur. Ac modo quidem, congruum justa ratione silentium; modo autem, opportunum sermonem exhibebat: nunc ex humana ratione humiliter adeuntibus loquebatur, ac Evangelii sublimiora obtegebat; nunc veritatem palam loquebatur, ac quem prædicabat · Jesum, Deum esse prææternum, perfectum, principii finisque expertem, contestabatur: Deum verum ac vivum, ex vero ac vivo semper nascentem Patre; incorporeum ex incorporeo; sanctum ex sancto; lumen ex lumine, vitam ex vita; pari honore et deitate et bonitate; D per quem cælum et terra producta, omnisque eorum ornatus et distinctio edita.

Hunc modo carnem factum esse, nostra pro nobis indutum vilitate, ex virginali sanctoque utero; cruceque et passionibus ac morte perfunctum, immortalem nobis nullisque obnoxiam passionibus atque æternam vitam, tridua ex mortuis resurrectione præbere: quem et nobis videntibus in cælum receptum, inde rursus conspicua specie venturum exspectamus, qui pro tribunali sibi sistat omne humanum genus.

Ac modo quidem, eorum qui Deum conditorem suum mundique hujus universitatis opificem non

²⁰ Psal. xxxix, 2 ²¹ Luc. viii, 51.

agnovissent, dementiam impietatemque arguens, modo obsecrans, atque admonens; argumentisque ex natura petitis, improbos ingratosque ad benefactorem ducens; turpe esse dicens, et a ratione prorsus alienum, ne paribus quidem cum brutis animantibus modis, eum nosse qui muneribus demereatur; qui et primum condiderit, nosque rursus proprio sanguine vindicarit: nunc quidem ad synagogas et tribunalia iudicesque nequissimos rapitur, palamque Evangelium loquitur: atque ab aliis quidem subsannatur et illuditur; ab aliis autem laudatur et admirationi habetur; nunc dorsum verberibus ceditur, fustibus contunditur, ergastulis clauditur; quandoque etiam catenis exsultat et gloriatur: ac modo quidem potiori Christi apparitione auxilioque potitur, mirisque modis a malis liberatur; modo nova prorsusque inaudita spiritu patrat miracula, mortuosque suscitatur et claudos roborat, solutaque membra, Jesu invocato nomine, sana præstat: tumque cæcis visum, surdis auditum, mutisque eloquium imperat.

Mitto dicere quanta in fluminibus ac paludibus sua illi virtute designata portenta, dum illorum

(51) Κατὰ ποταμῶν καὶ ἐλῶν. Videatur Nicetas habuisse plena quædam Simonis Acta, quibus isthæc omnia perscripta exstarent, quæ hic transitione subnotat, sed non satis declarat: gratiamque maximam finisset illa producendo, si modo ejus generis erant, quibus certa fides adhiberi posset: Menæa etiam ipsa miraculorum meminerunt una aut altera strophe, nihil tamen explicatus tradendo, sed quod communi ratione cadere in apostolos possit, quos liquet miraculorum dono magnifice a Christo donatos esse. Nicetas autem peculiariora quædam indicat, aversa alio flumina, ac paludes arefactas, quæ nulla nobis prodere videntur monumenta; etsi affinia quædam habeat Gregorii Neocæsariensis vita. Metaphrastes nihil nobis de altertro apostolo protulit, nec Lipomanus ex illo representare, aliquid potuit. Itinefa, longasque peregrinationes Evangelii causa, atque illis animarum salutem, aspirante Dei gratia, iidem merito Græci celebrant, ex quibus unum aut alterum similem modulum seu versiculum ad Vesperas, ex nostro Tiliano cod. exque editis, libet his ascribere.

Σίμων θαυμάσιος, τῶν ἀποστόλων τὸ καύχημα, ὡς βολὴς ἐξαστράπτουσα διήλθε τὰ πέρατα ἐκδιώκων ζήλον τῆς πολυθείας, σωτηριῶδες αὐτοῦ καὶ φωτοδόλους θεοῖς διδάγματι, καὶ πάντας κατεφώτισε μίαν δοξάζειν θεότητα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἀδιαίρετον, ἀτμητον.

Σίμων ὁ θαυμάσιος διαδραμὼν εἰς τὰ πέρατα ὡς τροχὸς κυλιόμενος, πᾶσαν γῆν κατέφλεξεν εἰς ὠλομανούσαν, καὶ τῇ εὐσεβείᾳ πυρσεύσας, τηλαυγείας πυρσούς ἀνῆψε πιστοὺς πανένθεα· πάντας γὰρ κατεφώτισε, κ. τ. ε.

Σίμων ὁ θαυμάσιος ὁ παμφαῆς καὶ ὑπέριμος τῶν ἐθνῶν ὁ διδάσκαλος, σαγήνη ἡ ἐνθεὸς ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ βύθου ζωορροῦσα, θεολογίας ὕψλης ὁ ἀληθέστατος κήρυξ, ἅπαντας Χριστοῦ πρὸς τὴν ἐπιγῶσιν, νῦν δεξιῶς εἰσιτάτο, τὰ αὐτοῦ κατορθώματα προτιθεὶς πανδοκίαν τερπνῆν.

Simon admirabilis, apostolorum gloria, tanquam bolis (id est jaculum) effulgurans, orbis fines pervasit, impietatis caliginem effugans salutaribus lucisque uigilibus micantibus doctrinis suis; cunctosque illuminavit, ut unam Deitatem in tribus personis indivisam, indissectam laudent ac sentiant.

Α στην καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός· νῦν δὲ παρακλῶν, νοθεύων· φυσικοὶς ἐνθυμήμασιν πρὸς τὸν εὐεργέτην τοὺς ἀγνώμονας δειγνὼν· αἰσχροὶν εἶναι λέγων καὶ ἱκανῶς ἄλογον, μὴδ' ἴσα τοῖς ἀλόγοις κτῆναι τὸν εὐεργέτην εἰδέναι· τὸν καὶ κτίσαντα τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτοῖς ἡμᾶς τοῦ ἰδίου αἵματος κατακτησάμενον· ἄρτι μὲν ἐπὶ συναγωγὰς ἀρπάζεται καὶ δικαστήρια καὶ πονηροτάτους κριτὰς, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ παρῆρσιάζεται· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν μυκτηρίζεται καὶ χλευάζεται· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται· ἄρτι δὲ τῶν ὠτῶν αἰκίζεται, καὶ ξυλοῖς συγχλόπτεται, καὶ εἰρητὰς συγχλέφεται, καὶ ἀλώσεσιν ἐστὶν ὅτε καλλωπίζεται καὶ σεμνύνεται. Καὶ ποτὲ μὲν ἐπιφανείας Χριστοῦ κρείττονος καὶ ἀντιλήψεως, καὶ θαυμασίας τῶν λυπούντων ἀπαλλαγῆς καταξιοῦται· ποτὲ δὲ θαυματουργεῖ τῷ πνεύματι τὰ παραδοξότατα, καὶ νεκροὺς ἀνίστησι, καὶ χυλοὺς ἀναβρῶννυσσι, καὶ παραλελυμένους τῇ ἐπικλησὶ στερέβουποιε τοῦ Ἰησοῦ· ἥδη δὲ καὶ τυφλοὺς ὁρᾶν, καὶ κωφοὺς ἀκούειν, καὶ ἀφώνους ἐπιτρέπει λαλεῖν.

Ἐὼ λέγειν ὅσα κατὰ ποταμῶν καὶ ἐλῶν (51) τῇ αὐτῇ δυνάμει παρέδειξεν καινοτομίας· τοὺς μὲν τῆς

Simon admirabilis, in orbis discurrens fines velut rota volvens, terram omnem simulacrorum cultu insanientem incendit, sublataque pietati face, procul micantes fidelibus ignes divina prorsus opera accendit. Cunctos namque illuminavit, etc.

Simon admirabilis, splendidissimus præque venerabilis gentium doctor, divinum everriculum, e perditionis profundo cunctos ad Christi capiens fidem, sublimis theologia veracissimus præco, laute nunc epulis excepit; qui virtutes suas, resque magnificas læto fruentibus convivio apponit.

Edita paulo vitiosiora. Synaxarium nostrum levi sublato mendo, quod initio suffixi, ipsum grave, nonnullisque ab editis diversum, quod præcipue attinet ad commentum illud de sponso nuptiarum in Cana, qui esset ipse Nathanael, sicque Dominum secutus sit: quod proinde nuperae admodum fidei sit ac leve. Sic ergo habet. Ἀθλῆσις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ Ζηλωτοῦ. Οὗτος ὁ ἀπόστολος εἰς τῶν ὁ ὦν (τῶν ἰβ) καὶ τοὺς ἀποστόλους ἐν τῷ ὑπερφῶ συνῶν, ὅτε πυρίων εἶδε γλωσσῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπεφώτισεν, καὶ τοῦτου πληροῦς, καὶ τὴν γῆν σχεδὸν ἅπασαν διαδραμὼν, πᾶσαν κατέφλεξε τῆς πολυθείας ἀπάτην. Μαυριτανίαν γὰρ καὶ τὴν Ἀφρὴν χώραν διαδραμὼν, ὕστερον ἐν Βριταννίᾳ γενόμενος, καὶ πολλοὺς διδάξας καὶ φωτίσας, σταυρῷ ὑπὸ τῶν ἀπίστων προσήγγυται, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκεῖ θάπτεται. Οὗτός ἐστι Σίμων ὁ Ναθαναὴλ, ὃς ζῆλον διάπυρος ζήλων Θεῷ παντοκράτορι, κλήσιν τὸν τρόπον ἐκτῆσται. Certamen sancti Simonis Zelotis apostoli. Hic apostolus cum esset unus ex duodecim et cum apostolis in cœnaculo versaretur quando ignea linguarum specie Spiritus advenit, illoque plenus, ac omni fere peragrato terrarum orbe, impietatis deorumque superstitionis errorem succendit. Mauritania enim et Africa peragratis, cum postea in Britanniam venisset, multosque docuisset ac illuminasset, ab infidelibus crucifigitur, ejusque corpus ibi sepelitur. Hic Simon Nathanael est, qui nempe zelo accensus, Deo omnipotenti zelans, mores ipsos atque indolem, appellationem nactus est. Basilianum Sirleti Menologium, nec ipsum penitus a Cana purum, etsi nuptiarum aut sponsi non meminit. Eodem die sancti apostoli Nathanaelis, qui fuit Simon Zelotes. Hic fuit ex Cana Galilææ, ubi Christus Dominus invitatus ad nuptias aquam in vinum convertit.

ἐλευθεροφύρου ἀνακόπτων φορᾶς, καὶ τοῖς καθήκουσι ἰσχυροῖς ἐπιέναι τῆς διαβάσεως ἐν ὄνματι παραγγέλλων Χριστοῦ· τὰ δὲ τῷ αὐτῷ ὄνματι ξηραίνων, ὥς τὰ πρὶν ἄβατα βάσιμα τοῖς προσοίκοις καθεστάναι· ἐν ταῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τῶν στοιχείων ὁ θαυμασιώτατος ἐπιδοικνύμενος· καὶ ὅσα πρὸς εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων τερατουργῶν, καὶ τούτοις χώρας ὅλας καὶ πόλεις πρὸς τὴν ὑπερφύᾳ τοῦ Ἰησοῦ διδασκῶν ἐξιστῶν, τῇ πίστει κατασφραγίζει, καὶ τῆς κακῆς συνηθείας καὶ πλάνης καὶ δεισιδαιμονίας ἀφιστῶν, διὰ τοῦ Χριστοῦ προσοικεῖοι τῷ Θεῷ· καὶ νῦν μὲν τοῖς προκατηχημένοις τὸν λόγον, νῦν δὲ τοῖς ἀνηκούοις ἐπιδημεῖ· πάλιν ἡπείρου μακρᾶς, πάλιν μακροτέραν κατατολμᾷ πελαγῶν· αὖθις ἀγωνιᾷ, σφαιδάζει καὶ τρώχεται, ἔθνεσι δεινοτάτοις καὶ σκληροτάτοις περιτυχῶν· αὖθις δὲ χαίρει καὶ ἀγαλλιᾶται καὶ ἡδεται, εἰς γαλήνην τὸν χειμῶνα μεταδεδημένον ὄρων, καὶ τὴν ἀριότητα καὶ ἀπιστίαν εἰς ἡμερότητα τε καὶ πίστιν μεταποιουμένην.

Ἔστι μὲν ὅτε καθ' ἓνα φωτίζει τοὺς παρατυγχάνοντας· ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείοσι κατὰ ταῦτ' ἄνδράσι καὶ γυναῖξι, πλουσίοις καὶ πένυσιν, ἄρχουσι τε καὶ ἰδιώταις νομοθετῶν, κοινῶς πάντων διδάσκαλος, ποιμὴν τε καὶ σωτὴρ ἀγαθός, κατὰ τὴν ὁμοιότητα δεικνύται Χριστοῦ. Τοιοῦτος ὁ τοῦ ἀποστόλου βίος καὶ τρόπος· καὶ ταύτην εἶναι βραχείαν ὑπόμνησιν τῶν πολυχρονίων αὐτοῦ πόνων καὶ κιστροτάτων περιόδων.

Ἐντεῦθεν πολλὴν μὲν ἡπειρον, πολλὴν δὲ παράλιον, καὶ νήσους δὲ οὐκ ὀλίγας τῷ κηρύγματι περιλαβῶν· Ἐκκλησίας τε πλείστας, ἱερέας τε καὶ ἀρχιερέας ἀμεινωσάμενος Κυρίῳ· καὶ ἡδὴ τὸ ἔργον τῆς ἱεραρχίας τοῦ λόγου περαινόμενος, καὶ αὐτῶν ἡδὴ τῶν στεφάνων πλησίον γινόμενος· διαπλεῖ μὲν τὸν ἐσπέριον Ὀκεανὸν, πρὸς ταῖς Βρετανικαῖς δὲ καλουμέναις καταίρει νήσοις· ἃς τῆς ὅλης οἰκουμένης τέλος φασίν· μηδὲ γὰρ ἐπείκεινα γῆν εἶναι, μήτ' οὖν τὸ πέλαγος μετ' αὐτάς περατόν.

Ἐκεῖ Σίμων ὁ τρισμακαριώτατος γενόμενος, καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας εὐαγγελιστάμενος· καὶ πολλοὺς μὲν πιστεύσαντας τῷ λόγῳ τῆς χάριτος σφραγιστάμενος, πλείους δὲ καὶ παρὰ τῶν ἀντιλεγόντων τῇ ἀληθείᾳ ἐπιβουλὰς ὑποσχών· τέλος ὑπὸ τῶν τῆς ἀσέβειας συναρπασθεῖς ὑπάσπιστων, προσηλωταὶ σταυρῷ· τέλος ἀξίον τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου πόνων, τὸν ὑπὲρ ἐκείνου δεξάμενος σταυρόν· καὶ τῇ ὁμοιότητι τοῦ πάθους δοξάζων αὐτὸν καὶ δοξαζόμενος ἐν αὐτῷ.

Τοῖνυν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καθάπερ ἄλλος ἐσταυρωμένος Ἰησοῦς, μετὰ τὰς μακρὰς πρὸς τοὺς παρόντας τῶν ὁγλῶν ὁμιλίας, μετὰ τὰς συντεταμένας πρὸς Κύριον προσευχὰς, τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν, τὰς ὑπὲρ τῶν ἀπίστων· τῶν μὲν, ὅπως ἐμμένοιεν ἀπαραινῆται τῇ ἀληθείᾳ, τῶν δὲ, ὅπως ἐπιστραφεῖεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα, καὶ πιστεύσαντες σω-

A quidem exitiosum inhihet impetum, jubetque in Christi nomine iis locis defluere, quibus oppido commodum esset; has vero eodem invocato nomine exsiccat, ac quæ prius impervia erant, loca, incolis præstat pervia. Mitto hæc, ac quæcunque alia vir admirandus adversus elementa designans, quæcunque etiam in hominum gratiam illisque demerendis prodigia patrans, atque his provincias integras urbesque diviniore Jesu doctrinæ stupore suspendens, fide consignat, atque a mala avocatos consuetudine, erroreque ac superstitione, per Christum Deo conciliat: ac nunc quidem ad eos se confert, qui jam doctrinæ auditum acceperant, nunc autem ad eos qui ejus nihil audierant. Rursus longa continentis, longiora æquoris atque pelagi perterrita spatia. Rursus animi anxius molestusque et moræ impatiens est et discruciat, in ferissimas gentes ac durissimas incidens; rursusque gaudet et exsultat ac jucundatur mutatam tempestatem in tranquillum videns; ferinosque et incredulos mores in lenitatem conversos et fidem.

Quandoque singulos qui adirent illuminabat, quandoque vero etiam pluribus simul viris ac mulieribus, divitibus ac pauperibus, magistratibus et privatis documenta tradens, universis communis magister, Pastorque ac servator bonus, Christi exemplo enitebat. Talis apostoli vita moresque: hicque brevis commentarius eorum laborum, quos longos annos desudavit, molestissimorumque illius itinerum.

C Hinc multam continentem et maritima, insulasque non paucas prædicatione complexus pluribusque Ecclesiis et sacerdotibus ac episcopis Domino consecratis; jamque sacræ verbi functioni colophonem imponens, ac ipsas e propinquo coronas salutans, occidentum Oceanum navigat, atque ad insulas, quas Britannicas vocat. Has vero, universi orbis terrarum oras extremas esse ferunt; neque quod deinceps est, pelagus posse superari.

Illuc Simon beatissimus cum venisset, ac veritatis sermonem annuntiasset, multosque verbo gratiæ credentes consignasset: sed et ab iis, qui veritati contradicerent, multis appetitus insidiis esset, ad extremum corripientibus impietatis patronis, cruci affigitur; dignum scilicet cupiditatis finem, ac laborum crucifixi causa susceptorum, illius gratia reportans repositam crucem; passionisque similitudine tum ipsum clarificans, tum in ipso claritatem nactus et gloriam.

D Igitur in crucem velut alter Jesus sublatus, post longa ad astantes turbas colloquia; post contentas ad Deum preces, in fidelium gratiam, et infidelium; priorum, ut immoti in veritate perseverarent; aliorum, ut ad Deum sortem vivum converterentur, ac fide salutem consequerentur. Post hæc inquam, a mundo quidem et a corpore penitus ex-

cedens, in se vero totus conversus, seque medio, A in eum, in quem per fidem semper commigrabat ; corpus quidem velut quasdam faeces ponit, qui carnis pridem indumento emortuus esset ; velut autem levi penna ac cœlipeta spiritu in cœlos sublatus, videt sibi cœlestes apertas januas ; videt et clare Filium sedentem a dextris paternæ majestatis : ipseque cunctis illis mentium sanctorumque stipatus agminibus, mystice ac qua nemo verbis explicet ratione, ad supremum omnium regem adit cum exultatione ; ipsumque facie ad faciem nactus, ac illi eximie laudis cantico defunctus, Jesuque dextera, corona gloriæ donatus : nullis denique verbis explicabili apparatu atque honore susceptus, supremis primisque coaptatur atque unitur Dei filiis.

Hoc tibi, divine Verbi ac eloquentissime discipule, hoc longorum laborum, quos magistri causa Jesudaveras, dignum præmium ; ut videlicet illi ipsi copulareris, ac sicut eum clarificaveras super terram, sic cum eo in cœlis clarificareris : ac sicut excellenti quadam ratione passionum socius existeras, sic ejusdem cum eo regni particeps efficeris.

Salve sis igitur, Deo beatissime summeque venerabilis Simon, obedientiæ nomen (hoc enim ejus significatum) digne Deo laudada res digneque amabilis, atque angelis quidem æmulanda, tremenda vero dæmonibus ; ac fidelibus quidem venerabilis et amabilis, infidelibus vero molestâ et aversabilis.

Salve sis, Christi æmulator ferventissime ac gnativissime, tanto Phines illo, Eliaque et Elisæo ; ac prophetis eo nomine laudem habentibus, divino zelo superior, quanto Christi schola ejusque discipuli partibus, majorem Dei notitiam majoremque fidei fervorem adeptus, majoris quoque fervoris zelacritatem studiumque boni præstandi gratia contulisti.

Gaude, quod tua ipsius opera honestata, quam in terra nactus fueras, patria ; illamque penitus supergressus, rationes tuas, velut cœlestis filius in cœlum transtuleris, Sionemque Dei Metropoli vera cognita patria, Sionites potius, quam Canites appellari merueris : qui nimirum sicut patrem patre, hereditatemque hereditate, atque fratres fratribus, sic et patriam patria, mortaliaque et fluxa, iis quæ stabilia sunt ac incorrupta, sapienti consilio commutaveris ²³.

Salve sis, Patris quidem minister ; dispensator vero mysteriorum Filii, ac Spiritus famule : sive, Patris quidem præco ac minister ; Filii vero, testis et apostole ; Spiritus denique discipule ac scriba ;

²³ Joan. II, 1 ; Jos. XIX, 28.

(51) γὰρ ἀνείρεται.

θῶσιν · μετὰ ταῦτα γούν, τοῦ κόσμου μὲν τέλειον καὶ τοῦ σώματος ἐξιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν δὲ συννενευκὼς ὅλος, καὶ δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν, ἐν ᾧ διὰ πίστεως ἦν ἀεὶ μεθιστάμενος, ἀποδιῦλλίκεται μὲν καθάπερ τοῦ σώματος, πάλαι τὸ σάρκινον φόρημα νενεκρωμένος· οἷα δὲ πτερῶν κούφῳ καὶ οὐρανοπόρῳ τῷ πνεύματι διαιρούμενος εἰς οὐρανούς, ὁρᾷ μὲν τὰς οὐρανίας ἀναπεπταμένας αὐτῷ πύλας· ὁρᾷ δὲ καθαρῶς τὸν ὕψιν τοῦ Θεοῦ ἐκ δεξιῶν τῆς Πατρὸς μεγαλωσύνης ἰδρυμένον· καὶ αὐτὸς ὑπὸ πάσης νοερᾶς καὶ ἀγίας δορυφορούμενος ταξισαρχίας, πρόσκειται μυστικῶς καὶ ἀρρήτως τῷ τῆς δόξης ἐν ἀγαλλιάσει Παμβασίλει· καὶ αὐτῷ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐντετυχηκὼς καὶ ὑπερφύως αὐτὸν ὕμνηκός· καὶ τῷ στεφάνῳ τῆς δικαιοσύνης παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐστεφανωμένος τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἀρρήτου δεξιώσεως καὶ τιμῆς καταξιώθει, τοῖς ἀνωτάτω καὶ πρώτοις τοῦ Θεοῦ συναρμολόγεται καὶ συνενοῦται πασιδίν.

Τοῦτό σοι, θεσπέσιε τοῦ Λόγου καὶ λογιώτατε μαθητά· τοῦτο τῶν μακρῶν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνων τὸ γέρας ἀντάξιον, αὐτῷ ἐκείνῳ συναφθῆναι· καὶ ὥσπερ ἐδόξασας αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτως ἐν οὐρανοῖς αὐτῷ συνοδοεσθῆναι, καὶ ὥσπερ τῶν παθημάτων ὑπερβαλλόντως ἔκοινωνήσας, οὕτω καὶ τῆς αὐτῆς αὐτῷ βασιλείας συμμετασχεῖν.

Χαῖρε τοίνυν, ὦ θεομακαριστότατε καὶ τιμιώτατε Σίμων, τὸ τῆς ὑπακοῆς ὄνομα· τοῦτο γὰρ ἡ σημασία· τὸ ἀξιεπαίνετον Θεῷ πρᾶγμα καὶ ἀξιοπόθητον· καὶ ἀγγέλοις μὲν ζηλωτὸν, δαίμοσι δὲ φοβητόν· καὶ πιστοῖς μὲν αἰδέσιμον καὶ ἐράσιμον, ἀπίστοις δὲ βαρὺ τε καὶ ἀποτρόπαιον.

Χαῖρε, Χριστοῦ ζηλωτὰ θερμότερε καὶ δραστήριε· τοσούτῳ τῷ θείῳ ζήλῳ τὸν Φινεὶς ἐκαίνον, τὸν Ἥλιαν, τὸν Ἐλισσαίον, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ μακαριζομένους ὑπερβάλλων τῶν προφητῶν, ὅσῳ τῷ μαθητεῦσαι Χριστῷ πλείονος θεογνωσίας καὶ θερμότηρας τῆς πίστεως εὐμοιρηκώς, θερμότεραν καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ προθυμίαν κατενῆνοχα καὶ σπουδήν.

Χαῖρε, ὅτι δι' ἑαυτοῦ σεμνύνας τὴν πατρίδα τὴν ἐπὶ γῆς, τῆς μὲν τέλειον ὑπερανέστης, τὸν οὐρανὸν δὲ, ὡς οὐράνιος ἔκχρησας παῖς· καὶ Σιών, Θεοῦ τὴν μητρόπολιν, πατρίδα ἀληθῆ ἐγκλωκώς, Σιώνιτις μάλλον ἢ Κανανίτις ἀξίως προσηγόρευσαι· ὥσπερ πατέρα μὲν πατὴρ, κληρὸν δὲ κληροῦ, ἀδελφούς δὲ ἀδελφῶν, οὕτω καὶ πατρίδα τῆς πατρίδος, τὰ ἐπικηρα καὶ λυόμενα τῶν ἐστώτων καὶ ἀκηράτων ἐχέφρονος ἀμειψόμενος.

Χαῖρε, τοῦ Πατρὸς μὲν ὑπηρέτα, οἰκονόμος δὲ μυστηρίων τοῦ Ὑψοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος λειτουργέ· ἡ τοῦ μὲν κήρυξ καὶ διάκονος· τοῦ δὲ μάρτυς καὶ ἀπόστολος· τοῦ δὲ μύστα καὶ γραμματεῦς· τῆς μῆδης

Θεότητος· ὁφαστά· τῶν τριῶν ὑποστάσεων μυστολέκτα καὶ θεωρητά.

Χαίρε καὶ κατατέρπου, ὅτι συμβασιλεύσεις εἰς αἰῶνας Χριστῷ, καὶ ἐπὶ θρόνου δόξης σὺν αὐτῷ καθῆ· τιμῆς ἀπάτου πληρούμενος καὶ λαμπρότητος· ἀλλὰ μὴδὲ τῆς ἡμῶν βραχύτητος ἐπιλέλῃσθαι μένησθαι δὲ τῆς ὀλίγης ταύτης, ὡς τρισμακαριώτατε, προσλαλῶς, καὶ ὡς τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ μιμητῆς, πλουσίᾳ χειρὶ τῆς προθέσεως ἀντάμειψαι· καὶ τῇ εὐθείᾳ τοῦ Ὑψίστου συμβῆδασον ὁδῷ· καὶ ταῖς ἰκετηρίαις σου, κατεύθυνον ἐν αὐτῇ, καὶ ταῖς ἐπισκιάσει καταρτίσαι κατ' αὐτήν, καὶ τελείους Θεοῦ θελήμασι, καὶ ἀγαθοῖς ἐνευδοκιμηκότα· πρόσδεξαι ἡμᾶς ἐπὶ τέλους, θαυμάσιε Ζηλωτά! εἰς τὰς μακαρίας τοῦ Πατρὸς ἐν ἀγαλλίασει μονάς· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Εἰς τὸν ἄγιον καὶ παντὺς φημον ἀπόστολον Ἰουδᾶν τὸν θαδδαῖον (52).

Ὁ μὲν μακάριος Ἰακώβος ἐκεῖνος ὁ καὶ Ἰσραήλ, ἐπὶ τέλει ποτὲ τοῦ βίου γενόμενος, καὶ τοὺς υἱοὺς

A unius deitatis laudator; trium personarum sacer vates ac spectator.

Salve sis et letare, quod Christo in æternum conregnabis, ac cum eo in sede majestatis sedebis, immenso plenus honore et claritate. At, ne nostræ quidem exilitatis obliviscaris; sed memineris, vir beatissime, exiguæ hujus allocationis; velutque Dei supra quam boni imitator, locupletæ manu hujusce vices propositi redde, rectæque Altissimi viæ admovens, in ea supplicationibus tuis dirige, exque ejus rationibus obumbrando perfice; perfectisque ac bonis Dei voluntatibus præclare funcios, in beatas tandem nos Patris mansiones, admirande Zelota! in exultatione recipe: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIII.

Laudatio sancti et celebratissimi Judæ Thaddæi apostoli.

Beatus ille Jacob, qui et Israel, cum in extremis quandoque constitutus filiis bene precaretur; quin

(52) Quem Judam Jacobi, Lucas vocat vi, 15, et Act. i, 13, liquet Matthæum x, 3, et Marcum iii, 18, Thaddæum dicere, sicut utroque loco habet Vulg. Qui tamen exstat Græcus Matthæi textus, καὶ Λεβθαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος. Et Lebbæus, qui appellatus est Thaddæus. Nec aliter reliqui interpretes, Syriac., Arab., Persic., Æthiop., legisque Hieronymum declarat, quod in Nom. Hebræis apud Matth. meminit. Lebbæi, corculum interpretans; quæ et clara derivatio est. Eo nomine vocatus Romæ P. Nasica. Plinius Corculum nominatos refert, qui sapientia præstarent. Unde vero tanta hæc nominum varietas, sicut Lucas Judam maluerit, Matthæus Lebbæum, cognomento Thaddæum; Marcus solum Thaddæum, haud facile reddi ratio possit. Quod enim Hugo Grotius assert de concursu litterarum τοῦ τετραγράμματος, quem quidam Judæi vitarent, esseque idem nomen, quod sic Lucas vetuste extulerit, procul a vero abhorrere videtur. Quanta enim horum nominum affinitas, ut idem nomen censi possint; vel quæ invidia nominis Juda, sic triti in Scriptura, ut religio esset illis Judæis, reverentia τοῦ τετραγράμματος illud pronuntiare? At Judas ipse proditor Judæ nomen sic sauctum, universum fœdare non potuit, etsi forte aliqui, ne vel proditoris meminisse viderentur, sic Lebbæum Thaddæumque vocitarent, quod Matthæus Marcusque secuti sint. Lucas vero Judæ nomen expressit, adjuncto, ὁ τοῦ Ἰακώβου, ut ejus nobis prospiciam aperiret: ac bene Vulg. Judas Jacobi; videturque mihi limites probi interpretis excessisse, Syriac., Persic., Arab. qui Judam Jacobi filium reddiderunt (etsi illa vox atque additum, Hebræorum ritu ita accipi solet) quod præcipue Judas ipse se Jacobi fratrem dicat initio suæ epistolæ, hincque in Evangelii sub Judæ nomine clarus sit, quod inter fratres Domini numeretur, inter quos Jacobus quasi major, ac defuncto patre quasi paterfamilias, toti nomen familiæ daret. Unde et plurium veterum sententia est, quam Mariam Jacobi vocant reliqui evangelistæ, ipsam esse quam Joannes Mariam matrem Jesu nuncupat, cui sententiæ novissime accedit Vossius non tam veterum auctoritate, quos nullos refert, cum licuisset Hesychium et alios, quam quod ita sibi colligere videatur ex Evangelio; et quod defuncto Josepho, ejus omnes liberi in

una familia, sub ejus quasi tutela essent, præstante sic reliquis Jacobo, quidquid Abdias omnium minimum dicat, quem unum Joseph ex altera uxore sustulerit: quanquam non desunt etiam ex Græcis, qui hanc sententiam de Matre Jesu, ipsa dicta Maria Jacobi, serio impugnent, in quibus mihi productus Georgius Nicomed. Orat. de assinitate sanctæ Mariæ ad sepulcrum. Ut ut sit, vocatum Judæ patrem Jacobum, non satis liquet, nec ejus nobis plene fidem isti interpretes præstare possunt, quod ipse Judas Lucæ vocem videatur potius de fratre exposuisse. Nec movere debeat, quod Hugo Grotius existimet additum esse a scribis, quod ita dicitur, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου· qua enim facilitate, inani conjectura, illi dicitur, eadem rejicitur; quod nulla varietate codices habeant, ejusque gravis testis Origenes sit in Matth. xiii, ubi laudata Judæ epistola, quod paucorum quidem versum, sed plena efficacibus verbis gratiæ cælestis, sic ait in principio dicere, Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi. Quæ certe majora sint ad epistolam Judæ apostolo ac fratri Jacobi vindicandam, quam suppressum nomen apostoli, aut quod vexata Carpocratiana hæresis videatur, ac si qua ejusmodi sunt, ad illi abrogandam. Apostoli nomen quandoque modestia suppresserat; satisque Judas expressit, quod se fratrem Jacobi dixit, quasi exponens, quod in apostolorum catalogo semel et iterum Judas Jacobi dictus fuit, atque hinc δεσπότης, quasi ex Dominica stirpe et vere apostolus, qui duplex illi titulus præaugustus. Ipsa falso nomine Nicolaitarum hæresis ejusque turpia satis erant, ut sic Judas exagitaret, in quibus præverant ipsa Carpocratiana. Quod si illis freti interpretibus, sicut usitata Hebræorum phrasi, admittamus Judæ patrem Jacobum dictum fuisse, perinde ac illius fratrem (Jerusalemiorum scilicet antistitem et fratrem Domini), in promptu erit, cur hic alter Jacobus et Jacobi filius dictus sit Marco μικρὸς, Parvus seu Minor, nempe comparatione ad patrem, quomodo Theodosius Minor, Magni Theodosii filius. et sic passim alii, iusta inter duos comparatione, quam poscit Hieronymus, nec bene ipse assignat cum Jacobo Zebedæi, quem Scriptura nunquam aliter quam ex patris nomine ab altero Jacobo et collega seu coapostolo distinxit, ac nec ullus veterum. Mo-

imo eventura per singulas tribus spiritu vaticinaretur, ita pronuntiavit : *Juda! te laudent fratres tui. Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum;* ado-

Α εὐλογῶν· μᾶλλον δὲ πρὸ ῥήσιν τῶν κατὰ φύλιν ἐκαστὴν ἀποθησομένων τῷ πνεύματι ποιούμενος, ἰούδα! σὲ αἰνέσαισαν, προηγόρευσεν, οἱ ἀδελφοὶ σου.

deste satis Origenes, exceptis quæ ex illo retulimus, nihil præterea de Juda et Joseph (qui sic fratres Domini cum Jacobo et Simone dicantur), compertum se habere proficitur : ipseque Nicetas, nulla se Acta vidisse ait, quibus res Simonis continerentur; quem proinde latuerunt illa Abdæ de martyrio in Perside cum Simone, ipsa plane spuria, ac reliquorum traditioni adversa.

Hieronymus, non tam forte memoriæ lapsus quam nimia Origenis assecutione, quem sic Lucas distinguit. *Simonem Zelotem*, quasi Matthæi Hebræam vocem *Cananites*, exponendo, *Judam Zelotem* ad fastidium usque obtrudit. In c. iv, Epist. ad Gal. : *Bonum zelum legimus Phineas, Eliæ, Mathatiae et apostoli Judæ.* Adversus Helvid. : *Judas Zelotes, in alio Evangelio Thaddæus dicitur.* Sed et Matth. x in catalogo duodecim apostolorum, Thaddæum apostolum facit, ipsum qui a Thoma Edessam missus est ad Agbarum seu Augarum regulum, cum Eusebii, ex quo mutuatus est, l. i, c. ult. et penult. aperte dicat unum e LXX fuisse : ut plane non decebat apostolum, qui nullo superior esset, sui ordinis atque æqualem apostolum mittere. Quare non immerito Henr. Valesius Eusebii doctus interpres expostulat, fidemque ac diligentiam majorem in viro desiderat. Ut existimem Hieronymum secutum Origenem, sic passim vocando *Judam Zelotem*, qui Scripturæ phrasi sit *Judas Jacobi*, suadet Origenis locus tract. xxxv, in Matth. ad eum locum, *Jesum Barrabam, an Jesum qui dicitur Christus.* In multis, inquit, exemplaribus non continetur, quod *Barrabas etiam Jesus dicebatur*, etc. Quibus elevat eam lectionem, quod nomen Jesu non videatur ulli maiorum commune; sicut in aliis nominibus invenimus *justorum*, ut ejusdem nominis inveniantur etiam *iniqui*, ut puta *Judas apostolus, Zelotes, et Judas patriarcha, et Machabæus Judas, omnes laudabiles; sed Judas proditor.*

Sed et Græcorum Menæa nec ipsa forte omnis labis pura. Nam quod utrumque Thaddæum (et apostolum et discipulum unum ex LXX) Edessam profectum volunt, ibique prædicasse et curasse Augarum, ablato quod ei lepræ erat reliquum (ab accepta nimirum Domini epistola) palam confundunt, reliquis distinguunt. Crasso errore in Synax. edito 19 Junii, Οὗτος ἐν μὲν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ καὶ ταῖς Πράξεσιν, Ἰούδα; ἐπονομάζεσθαι. Εμενδα ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν. Nec enim Græci Judæ Evangelium noverunt, vel aliud quam Lucæ, in quo Judas dictus sit, uti etiam in Actibus, eodem Luca scriptore. Sed præstat Tilianum nostrum Synax. illo purius auctiusque, quo epistolæ Judæ illustre testimonium habet; ur, hic loci representare : Μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰούδα, ἀδελφοῦ κατὰ σάρκα χρηματίζοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅς ἦν υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος, καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ γνήσιος κατὰ φύσιν. Οὗτος παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον πεμφθεὶς, τὴν σωτηρίαν καταγγέλλει τοῖς ἔθνεσι, καὶ πολλοὺς τόπους διαμειψάμενος, καὶ πολλὰς πόλεις· καὶ λαοὺς εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ χειραγωγῆσας πίστιν, εἰς τὴν Μέσσην τῶν ποταμῶν παραγίνεται, ἐκκλησίας ἐκθεῖν καταφυτεύσας, καὶ τοῖς ὁμόροις ἔθνεσι τὸ Εὐαγγέλιον κηρύξας, καὶ τὴν Ἑδессινῶν καταλαμβάνει, καὶ τῷ Αὐγάρῳ περιτυχῶν, καὶ τοῦ συνέχοντος πάθους ἐλευθερώσας· αὐτὸν ὅπῃ τῶν ἀπίστων ἀναρτηθεὶς ἐν Ἀράτ τῇ πόλει θνήσκει. Ὁ; ἔτι περιὼν ἅπανι ἀνθρώποις θεόπνευστον καὶ πολλῶν δογμάτων ἑμπλῆτον ἐπιστολὴν ἐπιστελλας, πλείους θανῶν ἢ ζῶν δι' αὐτῆς ἐπιστρέφει πρὸς θεοσέβειαν. Memoria sancti apostoli Judæ, fratris Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Fuit hic filius Josephi

S. Mariæ sponsi, verusque natura frater Jacobi fratris Dei. Hic ab ipso Christo in mundum universum missus, salutem annuntiat gentibus, variisque peregratis locis multisque urbibus ac populis ad Christi fidem adductis, in Mesopotamiam venit; atque ibi plantatis Ecclesiis; prædicato Evangelio finitimis gentibus, Edessam quoque venit, Augaroque locutus, et cum morbo quo tenebatur, eum liberasset, ab infidelibus suspensus telisque confossus in Arat moritur. Cum in humanis adhuc versaretur, divini Spiritus afflatu digesta multisque decretis plena, cunctis hominibus conscripta Epistola (catholica 1), plures per eam vita functus ad pietatem convertit, quam vivus. Consentit eorum gentium traditio de Judæ martyrio in Armenia. Thaddæum unum ex LXX requievisse Beryti tradunt 21 August., ubi perinde Edessam lustraret, et Augarum a reliqua lepra mundasset, ipsumque baptizasset, ac deinde in Mesopotamiam intrasset, Syriamque prædicatione peragrasset, quæ nemo non videt, alia ex aliis transcripta esse. Quod Thaddæum, qui et *Lebbæus*, vocant, dicas Menæorum Synaxariique auctores eum respexisse, qui sic apud Matthæum dicitur, ac velut ille alius a Juda Jacobi Lucæ significetur; quod est valde absurdum. Non enim alium Matthæus et Marcus, alium Lucas texuerunt τῶν τῶν catalogum, vel ei alius alios inseruerunt; ipsique diserte suum illum Thaddæum unum e LXX dicunt, hominem Edessenum, etsi Hebræum; qui Joann's primum, tum Christi discipulus fuerit, ac sic patriam suam curaverit, cujus forte labores Thaddæus alter sive Lebbæus, ipse Judas Jacobi, ibi absolverit. Ac num ab illo sibi nomen illud asciverit, vel ipse ab eo apostolus ita dictus sit, velut a Sergio Paulo, Paulus, qui antea Saulus, quod eum peculiariter instituerit, et quasi operis vicarium ac alium se in Christo habuerit? Liceat ita divinare, dum certiora et integræ fidei monumentis occurrerint: quæ cum antiquos defecerint, non facile possunt nobis suppetere. Liqueat tamen, et recentiori probatum periculo est, prodesse plurimum ad ponenda fidei fundamenta, si quis indigena probe ac instructus, suis magister et doctor præficiatur, velut Clemens Romæ, Arcopagita Athenis, et forte Ananias Damasci, aut etiam Joannes Senior Ephesi, aliique. Miserint itaque vel Thomas, vel Thaddæus, Thaddæum Edessenum Edessam, jam Christi discipulum, et secundi ordinis apostolum, utilemque in ea operam posuerit, quem ipse postea Thaddæus apostolus primi ordinis secutus sit, ceptaque discipulo absolverit, majorique luce prædicationis apud Syros et finitimas Edessæ nationes offenderit, cujus rei causa sic martyrium fecerit. Et certe Menæa quasi exordium prædicationis Thaddæi discipuli Edessam faciunt; quem et reliquum lepræ nigrae, quod Augaro ejus urbis regulo hæcebat, abstulisse aiunt: finem vero prædicationis apostoli, qui Augarum morbo liberaverit, non lepram sustulerit, sive idem sive potius aliusque regulus sit, ut erat nomen commune ejus gentis principum. Venerit itaque Thaddæus apostolus et Judas curatum sic laborantem Edessenum regulum, susceptamque in ea urbe fidem opera roboratum, quæ præstito in Ararat veniens Christi victima occisus sit. Atque in hunc modum conciliari licebit, quæ in speciem videantur dissidere. Nicetas, ipse caute Menæorum venam sequitur. De curato Augaro maluit tacere, quod unius putavit Thaddæi discipuli, habuitque ex historia Eusebii: quem sequatur, cui nostra hæc conciliatio non placuerit.

Αἱ χεῖρές σου ἐπὶ ῥώτου τῶν ἐχθρῶν σου· προσ-
κυνήσουσί σοι υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, καὶ ὅσα
τῆς εὐλογίας ἐξῆς. Ἄ πάντα κατ' οὐδὲν, ἢ μικρῶς
ἐκείνῃ συνέβαιεν· ἐναργὴ δὲ τὴν ἐκθασιν καὶ τρα-
νεστάτην, ἐπὶ τῷ ἐξ Ἰουδα μέλλοντι φῦναι Χριστῷ,
τὰ τῆς προφητείας καταδέδεικται.

Οὗτος γὰρ ὁ ἀληθινὸς Ἰούδας, ὁ τῷ Πατρὶ, τῷ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς, κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος σημασίαν, ἐξ-
ομολογούμενος· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τοῦτοι
γεννησὶν καὶ πιστῶς μαθητῶσιν. Οὐ γὰρ ὅσοι ψυχῆς
μεταποιούνται τῆς προσηγορίας, ἀξιοπρεπῶς ἀν
κληθεῖν Ἰουδαῖοι. Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ γανερῷ, φη-
σὶν, Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὡς περ οὐδὲ
πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδ' ὅτι
εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' οἱ πρὸς
μόνην Θεοῦ τὴν ἐλπίδα διὰ πίστεως ἀνατεινόμενοι
(τοῦτο γὰρ τὸ ἔργον τοῦ Ἀβραάμ)· καὶ Θεὸν, ὥς
ἐφικτὸν, ὁρᾶν ἀξιούμενοι· τοῦτο γὰρ Ἰσραὴλ. Οὗτοι
καὶ νόμον τηροῦσι τῆς περιτομῆς· οὐ τὸν ἐν γράμ-
ματι καὶ σκιᾷ, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ,
ἐν τῇ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἀπεκδόσει ἢ νεκρώσει.
Οὗτοι νόμῳ στοιχοῦντες, καὶ ἀδιαλείπτως ἐξομολο-
γῆσιν καὶ προσευχῇ προσκατερούντες, ἐν τῇ τοῦ
καινοῦ ἀνθρώπου ἀναλήψει ἢ ἀνακαινώσει.

Ὡς περ οὖν πάσης ἐνεργείας θεοτελοῦς, πάσης
ἀρετῆς, πάσης χάριτος ῥίζα καὶ πηγαία πέφυκεν
αἰτία Χριστός· δευτέρως δὲ κατ' ἀναλογίαν τῆς πρὸς
αὐτὸν ὁμοιότητος, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ κοινωνοὶ καθεστᾶσι
τῶν αὐτῶν· οὗτοι καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐξομολογήσεως
προηγούμενως μὲν τῷ διδασκάλῳ, κατὰ τὴν ἐξ
ἐκείνου δὲ μέθεξιν καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐνθεωρεῖται·
τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ καὶ προσηγο-
ρίαν προνοία κρεῖττονι τὴν πρᾶξιν αὐτὴν κληρωσα-
μένην.

Αἰνέσωμεν τοιγαροῦν Ἰούδαν, κατὰ τὴν τοῦ πα-
τριάρχου προφητείαν· τὸν τῆς ἐξομολογήσεως ἐπώνυ-
μον. Αἰνέσωμεν καὶ προσκυνήσωμεν τὸν ἀξίως τοῦ
ἱεροῦ ὀνόματος πολιτευσάμενον· τὸν ὡς περ τῶν
ἄλλων ἀρετῶν, οὕτω καὶ ταύτης ὑπερβαλλόντως κα-
κοινωκότα Χριστῷ· τὸν θερμώτατον τὴν πίστιν, καὶ
τὴν ἀγάπην δοκιμώτατον, καὶ τὴν γνῶσιν τε-
λειώτατον μαθητὴν· τὸν τῆς ὑψηλῆς τῶν ἀποστόλων
καὶ ἱερᾶς δωδεκάδος συμπληρωτὴν. Αἰνέσωμεν, οὐ
τὸν Ἰσκαριώτην· μακρὰν γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς εὐ-
λογίας, ὅτι ἡγάπησεν κατάραν, καὶ ἦλθεν αὐτῷ·
ἀλλὰ Ἰούδαν, τὸν ἀμφοτέρωθεν περιδλεπτόν τε
καὶ εὐγενέστατον· καὶ τοῖς φυσικοῖς, καὶ τοῖς
ὑπὲρ φύσιν πλεονεκτήμασιν ὑπερφυῶς λαμπρυνόμε-
νον καὶ καλλωπιζόμενον· τὸν κάτω μὲν ἐπὶ γῆς,
ἐκγονον μὲν Ἰωσήφ, Ἰακώβου δὲ ἀδελφόν· ἄνω δὲ,
παῖδα μὲν Θεοῦ, σύγγονον δὲ Χριστοῦ. Τὸν ἀπόγονον
μὲν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ· συγγενέα δὲ κατὰ σάρκα
Χριστοῦ· εἴπερ δὴ καὶ Ἰωσήφ αὐτὸς ὁ πατήρ, συγ-
γενὴς τῇ μνηστῇ καθίστατο Μαριάμ. Τὸν ἐγγὺς μὲν
περιφανῆ, καὶ λαμπρὰ κεκτιμένον τὰ τῆς δικαιοσύ-
νης ὑποδείγματα· οὕτω δὲ παρευδοκιμηκότα καὶ

A rent le filii patris tui²⁶, et quæcumque sequuntur
in benedictionibus. Quæ omnia nihil, aut parum
illi acciderunt; clarum vero et apertissimum in
Christo, qui ex Juda ortus est, in eum modum
prædicta eventum habuerunt.

Hic enim verus est Judas, qui Patri, qui in cœ-
lis est, pro eo ac nomen sonat, confitetur: neque
is solum, sed et omnes qui ejus vere ac fide disci-
puli exsistunt. Nec enim qui nudam vindicant ap-
pellationem, congrue digneque Judæi vocitentur.
Non enim qui in manifesto Judæus est, sed qui in
abscondito. Quemadmodum neque omnes qui ex Is-
raele, hi sunt Israelitæ; neque quia semen sunt Israel,
omnes filii²⁷; sed qui per fidem in solam Dei spem
B animis intendunt (hoc enim opus Abrahæ) ac qui
Deum, quoad concessum est, merentur videre (id
enim sibi vult Israel), hi legem quoque circumci-
sionis servant, non ejus quæ in littera et umbra
est, sed quæ in spiritu et veritate, in exspoliatio-
ne seu mortificatione veteris hominis: qui nimirum
legem sequuntur, ac indesinenter confessioni et
orationi assidui sint, in assumptione novi hominis
seu illius renovatione²⁸.

Quemadmodum igitur divinæ omnis operationis,
omnisque virtutis et gratiæ Christus radix, fonsque
ac auctor exsistit; secundis autem partibus pro
rata eum eo similitudine, hi quoque qui ex illo
sunt, eorumdem et ipsi socii ac consortes exsi-
stunt: sic quoque confessionis vis, primo quidem
C principaliusque in magistro, ex illo autem etiam
in discipulis participata ratione noscitur; tum
reliquis omnibus, tum præ illis singularique excel-
lentia, in eo qui diviniore providentia rem ipsam
appellationem est consecutus.

Laudemus igitur Judam, juxta patriarchæ vatici-
nium; illum scilicet qui ex confessione nomen sit
mutuatus. Laudemus et veneremur eum, qui digne
pro sacri nominis ratione vitam instituerit; qui si-
cut reliquas virtutes, sic hanc quoque excellentem
cum Christo communem habuerit; ferventissimum
utique fide, et dilectione probatissimum, scientia-
que perfectissimum discipulum, qui sublimem sa-
crumque complevit duodenarium apostolorum
chorum. Laudemus, non Iscariotem (procul enim
is est a benedictione; quippe qui dilexerit maledi-
ctionem, et venit ei) sed Judam utrinque spectabi-
lem ac nobilissimum²⁹; tum scilicet naturalibus
dotibus, tum quæ natura superiores sunt, eximie
clarum atque ornatum. Ad terrenam quidem prosa-
piam quod attinet, Josephi filium ac Jacobi fra-
trem; quod autem ad cœlestem, Dei filium ac Chri-
sti fratrem, nepotem quidem Davidis regis, ac
Christum agnatione carnali contingentem; siqui-
dem et Joseph ipse parens, ejuscemodi sanguinis
necessitudine Mariam sponsam contingebat: pro-
pinquis quidem illustrem, et qui clara justitiæ

²⁶ Gen. xlix, 8. ²⁷ Rom. ii, 28; Rom. vii, 6.

²⁸ Joan. viii, 39; Colos. ii, 11. ²⁹ Psal. cviii, 18.

exempla nactus esset, sicque illa majori virtutis claritate vicisset, iisque præcelluisset, ut non tam ipse illorum, quam illi ejus longe fulgoribus honestarentur ac prænerent.

Hunc et in typum sanctæ ex Judæis collectæ Ecclesiæ assumptum esse existimo. Quia enim futurum erat, ut gens Judaica duabus scissa partibus, altera quidem necessitudine Deo adjungeretur, altera repelleretur; hinc quidem per fidem justificata, inde incredulitatis causa damnata; utque pars altera superædificaretur super fundamentum apostolorum et prophetarum, altera instar ramorum aridorum et inutilium a sancta radice effringerentur²²; excisæ quidem Synagogæ typus proditus est nefandus ille proditor; sanctarum vero Ecclesiæ reliquiarum salutis deditarum typus enituit beatissimus Judas, quem impræsentiarum laudamus. Ac sicut ille ob peccati summam nequitiam devinctus devotusque diabolo, his qui sequuntur, in interitum præit; sic iste perfecta justitia Christo copulatus, ad salutem supra quam perfectam, eos, qui illi comites adjungantur, ducit.

Quandoquidem igitur ancipitem vocis significationem distinximus, ac quod vulgo rudibusque abhorere videbatur, nominis explicatione deterimus, age, quæ ad sanctum hunc Judam spectant, quemadmodum ipse nobis cœlitus illuxerit, consideremus; ab ejus quidem minutim narranda vita supersedentes, apostolicæ laboris periodo, necnon prædicationibus et miraculis omissis (quod neque ullos hactenus hæc complectentes nanscisci licuerit commentaries) apostolicis eum laudibus velut rosarum floribus aliorum more coronantes, tum grata illi fecerimus, tum amica valde atque accepta, his, qui veri amantem auditum prætendunt; ut qui ex communibus omniumque sensu receptis rationibus, veritatis discipulo laudationem contexamus.

Ejus itaque ab initio vitæ ratio ac educatio sancta dubio procul justaque et bona. Bona enim ex radice, bonæ indolis ortum germen est: ac sub parente justo sobrioque, sobrie justaque justus filius erudiebatur ac instituebatur²³. Quapropter omnes sæculi vanitates et insanias falsas devitabat: hoc cavens, ne ingenui magnique ejus animi vis caducis rebus ex libidine addicta, corrumpetur: totus vero in se conspirans ac sibi studens, legisque meditatione institutus, atque mandatorum documentis excultus ac magnifice præexercitatus, non minus mentis habitu, quam corporis statura quotidie crescens, profectu augebatur.

Quia igitur ipse quidem prædago lege hactenus custoditus, ad mensuram ætatis tum corporalis, tum animi provexerat; magnum autem gratiæ lumen Sol justitiæ, unigena paternæ substantiæ figura, mortali jam massa per castissimam ac virgina-

A περιουσίᾳ τῆς ἀρετῆς ὑπερβαλόντα, ὡς ἔκείνους· ἐκ τοῦδε πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῦτον ἐξ ἐκείνων γνωρίζεσθαι καὶ λαμπρύνεσθαι.

Τοῦτον ἡγοῦμαι καὶ εἰς τύπον τῆς ἐξ Ἰουδαίων ἀγίας Ἐκκλησίας παρειληφθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμῆλλε διχῇ τὸ Ἰουδαίων μερισθὲν γένος, τὸ μὲν οἰκiewθῆναι Θεῷ, τὸ δ' ἀποτεῦθαι· τὸ μὲν διὰ πίστεως δικαιοῦμενον, τὸ δὲ δι' ἀπειθείαν κατακρινόμενον· καὶ τὸ μὲν ἐποικοδομηθῆναι τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, τὸ δὲ τρόπῳ κλάδων ξηρῶν καὶ ἀκάρπων τῆς ἀγίας ἐκκλασθῆναι ῥίζης· τύπος μὲν τῆς ἐκκεκομμένης Συναγωγῆς ἐκείνος ὁ θυσιώνυμος ἀπειληγκτο προδότης· τύπος δὲ τοῦ σεσωσμένου τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας καταλείμματος, ὁ μακαριώτατος

B Ἰούδας, ὁ νῦν ἐπαινούμενος· ἐδείκνυτο· καὶ ὥσπερ ἐκείνος δι' ἀμαρτίας ἀκρας οἰκiewθείς τῷ διαδόχῳ, εἰς ἀπόλειαν τῶν ἐπομένων κατήγγελλαι, οὕτω διὰ τῆς τελείας δικαιοσύνης οὗτος τῷ Χριστῷ συναφθεὶς, πρὸς ὑπερτελῇ σωτηρίαν τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ χειραγωγεῖ.

Ἐπειδὴ οὖν τὴν ὁμωνυμίαν διεστειλάμεθα, καὶ τὸ ἀπεικὸς δοκοῦν τοῖς πολλοῖς καὶ ἀμαθέσι διὰ τῆς τοῦ ὀνόματος δηλώσεως ἀνεκαθήραμεν, φέρε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον Ἰούδα, ὡς ἂν αὐτὸς ἡμῖν οὐρανῶθεν ἰλλάμψαιεν, θεωρήσωμεν· τὴν μὲν ἐπὶ λεπτῷ τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἀφήγησιν, καὶ τὴν ἀποστολικὴν περίοδον, καὶ τὰ χρηρῆματα καὶ τὰ θαύματα παρίντες, ὅτι μὴδ' ὑπομνήμασιν ἡμῖν ἐξεγένετο μέχρι τοῦ δεῦρο περιτυχεῖν· ἀποστολικοῖς δὲ τοῦτον ἐπαίνοις ὡς ἀνθεσι ῥόδων κατὰ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμοίωσιν ἀναθυσάμενοι, αὐτῷ τε κεχαρισμένα δράσαιμεν ἂν, φίλα τε ἄγαν καὶ εὐαπόδεκτα τοῖς φιλαλήθῃ προτείνουσιν ἀκοῇ· ὡς ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὁμολογημένων ἐννοιῶν, τὴν εὐφημίαν τῷ τῆς ἀληθείας διασκευαζόμενοι μαθητῇ.

Ἦ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ βίωσις καὶ ἀναγωγή, ὁμολογούμενης ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθῇ. Ἀγαθῆς γὰρ ῥίζης ἀγαθοφύης βλαστὸς ἐκδοθείς· καὶ ὑπὸ δικαίῳ πατρὶ καὶ σώφρονι, σωφρονικῶς καὶ δικαίως, ὁ δίκαιος ἐπαιδεύετο καὶ ἀνήγετο παῖς. Ὅθεν πάσας μὲν τοῦ βίου ματαιότητας καὶ μανίας παρηγεῖτο ψευδεῖς, μὴ καταξιών τὸ εὐγενὲς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς καὶ μεγαλοφύης, τῇ φιλοπαθείᾳ τῶν ἐπιτήριων καταφθαρχῆναι σχολῇ· πρὸς ἑαυτὸν δὲ συννευκῶς ἔλος, καὶ τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου παιδοτριβούμενος, καὶ ταῖς παραγγελίαις τῶν ἐντολῶν ἐξασκούμενος, καὶ μεγαλοφύως προγυμναζόμενος, οὕτως οὐχ ἥτον τῆς σωματικῆς ἡλικίας, τῆς διανοίας τὴν ἔξιν ἡμέραν καθ' ἡμέραν αὐξάνων, ἐπεδίδου ταῖς προκοπαῖς.

Ἐπὶ γούν αὐτὸς μὲν τῆς τε σωματικῆς, τῆς τε κατὰ ψυχὴν ἡλικίας εἰς μέτρον ὑπὸ τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ τέως φρουρούμενος προέβηκεν· τὸ μέγα δὲ τῆς χάριτος φῶς, ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ μονογενὴς τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως χαρακτήρ, ἦδη τὸ

²² Ephes. II, 20. ²³ Psal. XXXIX, 5.

βράτειον φύραμα διὰ τῆς πανάνγνου καὶ παρθενικῆς ἀνειληφώς Μαριὰμ, καὶ ὑπὸ τῷ ἐκείνου πατρὶ τῷ Ἰωσήφ, ἅτε μνηστῆρι τῆς Παρθένου τὴν σωματικὴν ἡλικίαν ἀναγόμενος· ἐπειδὴ ταῖς Ἰωάννου μαρτυρίαις, καὶ πολὺ μᾶλλον ταῖς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀπεκαλύπτετο, καὶ τοῖς ὑπερβυστάτοις εὐθὺς τῶν ἔργων, ἡρέμα τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς οἰκειᾶς ἐπέφαινε θεότητος, οὐ κατὰ τοὺς ψευδωνύμους οὗτος Ἰουδαίους τὰ τῆς καρδίας νοήματα πεπωρωμένος, βασκάνοις τὸν εὐεργέτην ἀνέβλεψεν ὀφθαλμοῖς· οὐδ' ἡγάπησε μὲν, φυσικῇ δὲ μόνῃ φιλοστοργίᾳ, καὶ συγγενεῖας οἰκειότητι τοῦτ' συνδεόμενος, τῆς σωτηριώδους πίστεως κατὰ τοὺς πλείους τῶν συγγενῶν ἔρημος ἦν· οὐδὲ πιστεῖ μὲν ἔχρητο βεβαίᾳ, τῆς δὲ ἀγίας ἀγάπης τὰ δευτέρᾳ τινος τῶν τῷ Χριστῷ τότε καθετηνῶντων ἀπεφέρετο· ὁμοῦ δὲ συνδεοδραμηκότων ἐπ' αὐτῷ τῆς κατὰ τὸ σῶμα συγγενεῖας, τῆς φυσικῆς προσπαθείας, εἰς' οὐκ ὥν φιλίας, τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· τῆς οὐχ ἥττον διὰ τὸν τοῦ βίου τρόπον, ἥ τὰ μεγάλα θαύματα πίστεως, καθ' ὃν καὶ συνανατέθραπτο, καὶ συνανῆκτο τῷ Ἰησοῦ, ὡς τῷ αὐτῷ νομιζόμενος κεχρησθαι πατρὶ· διὰ ταῦτα τοῖσιν τῆς ἀχροατικῆς πρὸς αὐτὸν εὐθὺς οἰκειότητος, ἥτοι φιλότητος· ὁ μακαριώτατος εὐμοιρηκὺς· ὁμοῦ τε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ κηρύγματος ἐδέξατο τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτὸς τοῦ Εὐαγγελίου καθίσταται μαθητὴς· καὶ τῇ συγγενικῇ φιλίᾳ τὴν κατὰ Θεὸν προστιθείς· καὶ τῇ παιδαριώδει γινώσκει τὴν τελείαν ἐξουρηκὺς· καὶ τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ πρὸς τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος βῆσθα συμβιβασθεὶς, καὶ τὸν διδάσκαλον εὐθύτ' νου διανοοῦμενος, δικαιοτάτα τῆς πρώτης τῶν τοῦ Ἰησοῦ φίλων τάξεως, καὶ τῆς ἱερᾶς ἐναριθμίας δεικνύται τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων δωδεκάδος.

Ἐντεῦθεν αὐτήκοος μὲν μυστηρίων χρυφίων Θεοῦ, αὐτόπτης δὲ ἔργων χρηματίζει Θεοῦ· μᾶλλον δὲ κοινωὺς μὲν καὶ μύστης ὀργίων θεωρητικῶν· αὐτοῦργος δὲ καθίσταται θαυμάτων θεοτελῶν. Ὅσα γὰρ ὁ Πατὴρ ἐνήργει διὰ τοῦ Μονογενοῦς, ταῦθ' οὐτος αὖθις ἀποστέλλων τοὺς δώδεκα, πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα Ἰσραὴλ, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην αὐτοῦ τῶν ἐθνῶν προγυμνάζων ἀποστολὴν, καὶ μετ' αὐτῶν δὲ τῷ πνεύματι πορευόμενος ἐνήργει· μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς, ὡς τρισμακαριώτατος! πεμπόμενος, καὶ τὴν αὐτὴν τοῖς κορυφαίοις καὶ πρώτοις ἐξουσίαν, ὡς οὐδὲν αὐτῶν κατὰ πνεῦμα ἀγισσύνης ἑλαττούμενος, εἰληφώς, δαίμονας μὲν ἐξέβαλλας, ὡς ὑπὸ πυρὸς τῆς ἐνεργούσης ἐν σοὶ χάριτος ἐκπιμπραμένους καὶ διωκομένους· λεπροὺς ἐκαθαρίζας, λόγῳ μόνῳ καὶ ἐπικλήσει τοῦ πέμψαντος τῆς λέπρας ἐκκαθαίρομένης· νεκροὺς δὲ δι' ἀφῆς· χειρὸς μόνης καὶ προσευχῆς ἀνίστων, καὶ τυφλοὺς ὁμαπτῶν, καὶ χωλοὺς ἀνορθῶν, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν σωματικὴν ἐξιώμενος, ὅλον ἐν σοὶ τὸν τῆς ζωῆς μένειν λόγον τοῦ θαυμασίου πιστούμενος ἐνεργήμασιν ἐδείκνυες.

Τοῦτον ἀρράδωνά πρῶτον τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς χάριτος ἀπαρχήν, τῶν τοιοῦτων σημείων τὴν ἐπί-

lem Mariam assumpta, subque illius parente Josepho, utpote virginis sponso, corporali ætate auge-scens, cum Joannis testimonio, tum longe amplius ipsa Patris cœlestis super aquam voce detegeretur, magnificisque tamen operibus suæ sensim deitatis magnificentiam proderet; haudquaquam is, falsi nominis Judæorum more, occæcatis mentis sensibus, liventibus oculis benefactorem aspexit³⁰. Neque dilexit quidem, at naturali duntaxat amoris vi sanguinisque necessitudine illi devinctus, uti cognatorum magna pars, salutari fide destituebatur. Neque firma quidem usus est fide; quod vero ad sanctam dilectionem attinet, secundas præ ullo eorum tulit, qui tum Christo magistro utebantur: quinimo, simul in eo concurrentibus corporali affinitate, naturalisque affectus proclivitate (amicitiæ scilicet necessitudine) necnon Spiritus charitate; fide item, quam non minus morum ipsa vitæque necessitudo conciliaret, quam ingentia illa patrata miracula (educato scilicet cum Jesu, ut qui eundem habere parentem existimaretur): his, inquam, vir beatissimus, summam statim in eum necessitudinem, sive amicitiam, consecutus, simul atque Evangelium regni prædicari cœpit, ipse quoque Evangelii discipulus efficitur; cognationisque illi ac sanguinis necessitudini divino amore adjuncto, puerilique scientia adinventâ quæ perfecta est; legeque pædagogo, ad Spiritus facili negotio legem provectus, ac mentis rectitudine magistrum intellegens, per quam merito primæ Jesu amicorum classis, sacroque sublimium apostolorum duodeno choro accensetur.

Inde occultorum Dei mysteriorum ipse auditor operumque inspector efficitur: quinimo socius quidem ac mystes ac deificarum cæremoniarum, divinatorumque patrator miraculorum redditur. Omnia enim quæ Pater Unigeniti munere operabatur, hæc ille rursus mittens duodecim ad oves quæ perierant domus Israel, atque ad magnum gentium apostolatium velut rudimento exercens, illisque comes spiritu vadiens, itidem operabatur. Cum quibus tu quoque, beatissime, missus, velut nihil illis sanctitatis spiritu deterior, ractus potestatem, dæmones ejiciebas, quos instar ignis vis gratiæ in te efficax incenderet atque fugaret; leprosos munda-bas, solo sermone ac mittentis invocato nomine lepram profligans; mortuos denique solo manus tactu atque precibus suscitans, cæcis visum reddens, claudos erigens, omnemque morbum ac corporis ægritudinem sanans, totum in te vitæ manere sermonem mirandis operibus ostendebas.

Primum hunc Spiritus arrhabonem ac gratiæ delibationem, ejusemodi signorum exhibitionem

³⁰ Malach. iv, 2; Hebr. i, 3; Matth. iii, 17; Luc. iii, 22.

nactus; postea vero Christi improprium sustinens, ac cum eo qui ageretur in crucem quodammodo cruci affixus, vitalissimaque defurgenti passione miserantis animo compassus, et cum resurgente consuscitatus, majus perfectiusque spiraculo affusum Spiritus donum consecutus es.

Postea vero e terra sublatum cœlique apsides nactum, atque ad cœlestem Patrem cum gloria assumptum filium contuitus es. Tum iheracis expectata promissione, perfectum Spiritus afflatu donum in cenaculo cum undecim sedens, ejus il-lapsu suscepisti (velut nimirum throno gloriæ elevato atque excelso, aut divina regia, aut mystico adyto, vel sancto sanctorum, lucis fulgoribus micante seu deformi præparato animo, sic prompte ad te venientem divinissimum Paracletum²¹), atque ejus quidem præsentiae vehementi sonitu contentis nervis, cœlestique virtute repletus, atque igneis linguis purgatus et sapientia auctus, plenusque veritatis et gratiæ effectus, sic tu quoque ad destinatam tibi apostolici muneris sortem cucurristi in siti²².

Cucurristi, ut boni consortes assumes; ut scaturiente in te gratia, qui illius expertes essent, singulari humanitate ac benignitate impartires. Sicut enim pluviosa nubes aquis conferta, nec diu grave pondus sustinere valens, ventoque coarctante jactata atque compressa, versantibus in terra imbrem spargit: sic et magnus apostolus Judas, cœlesti illa Spiritus unda, fluentisque spiritualibus eximie potatus atque ebrius, fœtantem diutius animum tenere nequibat.

Verum terrena statim Jerusalem egressus celestis Sionis causa ac tum ad Aquilonem tum ad Orientem, agente eum Domino Spiritu, raptus²³; totaque Syria et Mesopotamia superata, sermonis doctrinas vitam præbentes atque gignentes, influit. Nec vero tanquam stillas, aut guttas roris, ut sic dicam, cœlestem influit imbrem: sed largo velut flumine, tanquam revera flumen Dei repletum aquis²⁴; divinis quidem sermonibus gentium aures in stuporem agens, admirandis autem operibus oculis admiratione percellens; ac sermonum quidem veritate operum magnificentie fidem astruens; operum vero claritate, sermonum confirmans veritatem: aut verbis quidem, veritatis vivam divinamque præstantiam, inauditis vero operibus, operum natura superiorum dignitatem animis commendans, utriusque Evangelii veritatem, dignissimam cui fides adhiberetur, gentibus tradebat, ac rerum quidem natura, ad eorum quæ naturam superant, agnitionem fidemque suadendam usus, rerumque ob oculos positarum exemplis, ad Dei qui cerni oculis non potest, intelligentiam manu ducens, ac seipsum, ad ejus qui prædicabatur, Christi fidem simulacrum quoddam proponens, sic paulatim omni

A δειξιν εὐαγγελίου· μετὰ ταῦτα δὲ τὴν ἐκείνου ἐπι-
σχὼν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τινὰ οἱ τρόπων σταυρουμένη
συσταυρωθεὶς· καὶ τὴ ζωαρχικώτατον πασχόν-
τι πάθος συμπεπονθὼς· καὶ ἀνισταμένην συ-
ναναστάς, τῆς μεζήτονος καὶ τελεωτέρας τοῦ Πνεύμα-
τος τῷ ἐμφυσηματι νεύοντος δωρεάς.

Μετὰ ταῦτα δὲ, τῆς γῆς μὲν ἐκπεριζόμενον, τοῦ οὐ-
ρανοῦ δὲ τῶν ἀφίδων ἐπιλαμβανόμενον, καὶ πρὸς
τὸν οὐράνιον Πατέρα τὸν Υἱὸν μετὰ δόξης ἀναλαμ-
βανόμενον τεθεσπόμενος· εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἀφαι-
δοῦς ἐκδεδεγμένος, τὴν τελευτὴν τοῦ Πνεύματος
ἐνέργειαν, ἐν ὑπερώῳ τοῖς ἑνδεκά συγκαθεζόμενος,
οὐρανόνθεν ἐκκαλλομένην ὑπεδέξω· οἷα γὰρ θρόνον
δόξης ἐπηρμένον καὶ ὀψήλην ἢ θεῖον ἀνάκτορον, ἢ
μυστικὸν ἄδυτον, ἢ ἅγιον ἅγιον, τὴν φωτιστὶδὴ κα-
B διαν, ἥτοι θεοειδὴ προπαρασκευασάμενος, οὕτως ἐπεί-
μως ἰόντα παρὰ σὲ τὸν θαυραρχικώτατον Παράκλητον
καὶ τῇ μὲν βίᾳ τούτου τῆς παρουσίας ἡχῇ τονουθεῖς,
ταῖς πυρίναις δὲ γλώτταις καθαρθεὶς τε καὶ σοφι-
σθεὶς, καὶ πλήρης ἀληθείας καὶ χάριτος γεγονώς,
οὕτω καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀφωρισμένον σοὶ κληρὸν τῆς
ἀποστολῆς ἔδραμες ἐν δόξῃ.

Ἐδραμες, ὥστε τοῦ ἀγαθοῦ παραλαβεῖν κοινωνοῦς
ὥστε τοῖς ἀμοιροῖς τῆς ἐν σοὶ πηγάζουσας χάριτος
ὑπερβολῇ μεταδοῦναι φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος.
Καθάπερ γὰρ ὁμοφροτόκος νεφέλη τοῦ ὕδατος μεμ-
στωμένη, καὶ τὸ βάρος διανέχειν ἐπὶ πολὺ μὴ δυνα-
μένη, τῷ συνέχοντι δὲ πνεύματι φερομένη καὶ συ-
θλιβομένη, τὸν ὑπερὸν ἀποστάζει τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς·
C οὕτω καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Ἰούδας, τῆς οὐρανίας
ἐκείνης πλημυρίας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῶν νοσητῶν
ρεϊθῶν ὑπερφυῶς μεθυσθεὶς, οὐχ οἷός τε ἦν ἐπὶ
πλεον ἐγκυμονοῦσαν τὴν διάνοιαν κατασχεῖν.

Ἀλλὰ τὴν ἐπίγειον εὐδὴς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν
οὐράνιον Σιών ἐξελεῖσθαι, καὶ πρὸς Βορρᾶν τε καὶ Ἐν
διὰ τοῦ ἀγοντος αὐτὸν Κυρίου φερόμενος Πνεύματος
καὶ πᾶσαν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν διαδᾶ,
ἐπινάει μὲν αὐτοῖς τὰς ζωοπαρόχους τοῦ λόγου καὶ
ζωογόνους διδαχάς· οὐ κατὰ ψεκάδας δὲ καὶ δρο-
ώδεις, ὡς εἰπεῖν, σταγόνας, τὸν οὐράνιον ὁμιλῶν ἐπ-
νάει, ποταμὸν δὲ, ὡς τῷ ὄντι ποταμὸς ὢν ὕδατων
θεοῦ πεπληρωμένος· λόγοις μὲν θεοῖς τὰς τῶν
ἐθνῶν ἀκοὰς ἐξιστῶν, ἔργοις δὲ θαυμαστοῖς τὰς ὀφεί-
σεις ἐκπλήττων καὶ ἐκθαμβῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ μὲν
τῶν λόγων τὴν τῶν ἔργων μεγαλειότητα πιστούμε-
D νος, τῇ λαμπρότητι δὲ τῶν ἔργων τὸ εἰλικρινὲς τῶν
λόγων βεβαιούμενος· ἢ λόγοις μὲν τὸ τοῦ λόγου τῆς
ἀληθείας καινοπρεπὲς καὶ θεοπρεπὲς, ἔργοις δὲ πα-
ραδόξοις τὰ τῶν ἔργων ὑπερφυῇ πληροφορῶν, ἢ
ἀμφοτέρων τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῖς ἔθνεσι
πιστοτάτην παρείδου· καὶ τῇ φύσει μὲν τῶν ὄντων
πρὸς τὴν τῶν ὑπὲρ φύσιν γνῶσιν καὶ πίστιν χρώμε-
νος ὁδηγῶ, καὶ ἐν ὑποδείγμασι τοῖς ὁρωμένοις πρὸς
τὴν τοῦ ἀοράτου θεοῦ κατανόησιν χειραγωγῶν· εἰ-
κόνα δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ κηρυττομένου πιστὴν
προβαλλόμενος Χριστοῦ, οὕτω κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν
τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν τοὺς ἀνασιθῆτους ἤγε· παῖδων

²¹ Isa. vi, 1. ²² Psal. lxi, 5. ²³ II Cor. iii, 17. ²⁴ Psal. lxi, 10.

οὐρανὸν μὲν καὶ ἡλίον καὶ τοὺς ἀστέρας· ἀέρα τε τοῦτον, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτὸν αἰθέρα· γῆν τε καὶ θάλασσαν, καὶ ὅσα γε τοῦτοις ἐμπέφυκε φύτῃ καὶ ζῶν, πάντα κτιστὰ τε καὶ δοῦλα καθεστάναι τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος Θεοῦ· Θεὸν δὲ τοῦτων οἰεσθαι μὴδὲν, ἐπὶ ἀλλοιωτὰ ταῦτα καὶ φθαρτὰ, καὶ ὑπηρετικὰ τῆς ἐν κόσμῳ τῷ ἀνθρώπῳ δέδοται ζωῆς· καὶ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν ἦτω, ὅτι τε λόγον ἄμοιρα, καὶ ὅτι δι' ἐκείνον· εἰ οὐκ ἐκεῖνος οὐ Θεός, πολλοὺ δεῖ τὰ χεῖρω τοῦτον Θεοῦ προσεπειρῆν· οὗτος δὲ μόνος ἀληθῶς Θεός, ὃ μὴ ὑπὸ τιος γινόμενος, ἀεὶ δὲ ὢν· ὃ μὴ δημιουργούμενος, τὰ πάντα ποιῶν δὲ· ὃ μὴ ἀλλοιούμενος ἢ τροπόμενος, ὦν δ' αὐτὸς ἀεὶ δὲ καὶ πάντα κινῶν, καὶ ἀλλοιῶν, καὶ μετασκευάζων.

Τοῦτον Θεὸν εἰδέναι δεῖ μόνον καὶ προσκυνεῖν· μόνος γὰρ ἄγιος φύσει, μόνος ἀγαθός καὶ δίκαιος καὶ σοφός, ἐξ οὗ πᾶσα σοφία καὶ δικαιοσύνη, καὶ πᾶσα πηγὰς χρηστότης καὶ ἀγαθότης· μόνος οὗτος δυνάστης, ὡς παρτὶ θελήματι σύνδρομον δύναται καταπλουτῶν· ἐλεήμων τε καὶ οἰκτῖμων μόνος, ὃς τὸν μοιρογενῆ, τὸν ὁμοφυῆ, τὸν ὁμόθεον καὶ ὁμόγαθον Υἱόν, ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἡμαρτησάσης, καὶ εἰς ἧδον καὶ ἀπώλειας βάρβαρον ἐλισθηρότης ἀνθρωπίζοντον ἐωρεῖται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφοντον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σταυρούμενον, θαπτόμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, τεσσαρακοθήμερον ἀναλαμβάνοντον, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ δόξης, ἡμῶν βλεπόντων, ἀναστρέφοντον.

Ὅς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν ὑπερουσίως τελεσιώως, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου λοιπὸν τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς κεκαθικώς, ἀπέστειλεν ἡμᾶς εὐαγγελιζομένους ὑμῖν εὐαγγέλιον καὶ πᾶν ἀγαθόν· ἵνα τοῦτω πιστεύσαντες βαπτισθῆτε, καὶ πληρωθῆτε εἰς πᾶν πλῆρωμα τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἀπολουσάμενοι καὶ ἀποκαθαρσάμενοι τὸν ἐν τὸς ἀνθρώπων ἀπὸ πάσης ἀσεβείας καὶ πορνείας, πληρωθῆτε μὲν Πνεύματος ἁγίου, κληρονόμοι δὲ γένησθε κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς αἰωνίου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαύταις ἀεὶ διδασκαλίς ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Ἰούδας πᾶσαν Συρίαν, καὶ τὰς τῆς Ἑφῆς πόλεις καὶ χώρας, νοθετῶν, διαλεγόμενος, παρακαλῶν καὶ πᾶσι τρόποις θεομιμησίας ἐγκείμενος καὶ χρηστότητος, πᾶσις ἐπινοίας Θεοῦ φρονήσεως αὐτοὺς μετῆει, καὶ ποτὲ μὲν πειρασμοῖς ἐξαιτίαις καὶ αἰκίαις καὶ μάστιγι, καὶ θανάτου κινδύνῳ περιπίπτων, διὰ προνοίας τοῦ ἐν αὐτῷ μένοντος ἀπηλλάττετο Χριστοῦ· ποτὲ δὲ τοῦ Παρακλητοῦ μυστικωτέρας ἐλλάμψεσι καὶ ἱερωτάταις ἐπισκοπῶν παρεκαλεῖτο· καὶ νῦν μὲν ἀποκαλύψων θειοτέρων καὶ τῶν κρυφίων Θεοῦ καταξιούμενος, νῦν δὲ θυμασίων ἔργων ὑπερβολῆς, καὶ ἐνεργείας, τεράτων Θεοῦ καὶ σημείων δοξαζόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, οὕτως ἐμεγάλυνεν τὸν

A destitutos sensu ad veritatis agnitionem ducebat : nempe suadens cælum, solem, stellas, huncque aerem, atque illi superiorem æthera ; terramque et mare, et quæ in eis versantur, ac vivunt plantæ, et animalia cuncta creata, ac Dei mancipia esse, qui condidit omnia, ex his nullum arbitrandum Deum, quod nimirum ista aliam ex alia qualitatem mutent, sintque interitioni obnoxia ; data scilicet in subsidium humanæ, quam in mundo agimus, vitæ : essequæ naturæ homine deteriora, quod careant ratione, ac sint illius causa. Cum igitur ne homo quidem sit Deus, longe abhorret, ut quæ illo deteriora sunt, deos nuncupemus. Hic autem solus vere Deus est, qui a nullo sit, et est semper. Qui ipse nullo auctore creatus, sed creat ipse omnia ; qui nec qualitate ulla, nec substantia mutatur, sed semper idem ipse est, movetque omnia, exque alia in aliam qualitatem convertit, mutatque substantia.

B Hunc solum noscendum Deum et adorandum : solus enim natura sanctus, solus bonus et justus et sapiens, ex quo omnis sapientia et justitia, omnisque bonitas et sanctitas manat. Solus hic potens, ea scilicet pollens potestate, quæ omnem voluntatem exaquet. Solus miserator ac misericors, ipse nimirum munere auctor, ut unigenitus ejusdem secum naturæ, paris deditatis ac bonitatis Filius pro humana natura peccati rea, atque in inferni interitionisque barathrum prolapsa, homo fieret, ac cum hominibus sociam vitam ageret ; ut item hominum causa cruci affigeretur, sepeliretur, triduanus resurgeret, quadragesimo post die in cælum reciperetur, atque ad Patrem cum majestate, cernentibus nobis, sursum ascenderet.

C Is, salutis nostræ negotio, altiori quam rerum natura ferat, consilio atque opera peracto, jamque in dextera sedis majestatis, in excelsis sedens, misit nos pacem vobis evangelizatum, omneque bonum, ut illi credentes baptizemini, et impleamini in omnem plenitudinem Dei³⁵ : ut abluti et emundati interiorem hominem ab omni impietate et nequitia, impleamini Spiritu sancto, ac hæredes efficiamini secundum promissionem vitæ æternæ, in Christo Jesu. Amen.

D Ejusmodi semper doctrinis sempiterna dignus memoria Judas omnem Syriam, Orientisque urbes et castella, arguens, disputans, obsecrans, modis omnibus divinæ imitationis ac bonitatis incumbens, cunctis divinæ solertię subtilibus inventis ac consiliis aggrediebatur : ac modo quidem in gravissimas tentationes ærumnasque et verbera, et mortis pericula incidens, Christi in eo manentis providentia liberabatur : modo vero Paracliti secretionibus illustrationibus sacratoribusque obumbrationibus recreabatur ; ac nunc quidem diviniorem revelationum Deique occultorum compos, nunc vero mirabilium operum eximiiis muneribus, Deique prodigiorum ac signorum operationibus clarus ac

³⁵ Hebr. 1, 3.

magnificus, eum in modum Dominum Jesum magnificabat; sic Christi Evangelio fidem certam arrogabat.

Sic præter alia, cum et Edessam Syriæ maximam metropolim venisset, ac in ea non sine laboribus atque ærumnis Christum annuntiasset, totamque diabolo addictam, divinissimis maxime sermonibus operibusque perquam eximiis humanumque excedentibus modum, rapuisset, ac per fidem Jesu conciliasset, sanctamque ei Ecclesiam, qui omnem vincit sanctitatem conciliasset, ac postea clarum Deoque dignum Dei martyrium complesset, sic ad eum gaudens evolavit; cunctos quidem principatus et potestates, mundique rectores tenebrarum, ac spiritalia omnia nequitiae velut somnia umbrasque prætergressus, sacris autem ac divinis angelis (cælorum spiritualiter reseratis januis) intermistus³⁶; archangelis obviam factus, venerabilesque principatus assecutus, perque omnes sanctas potestates atque virtutes ac dominationes incredibili lætitia atque exultatione commeans: quin et per ipsos quoque mundo superiores thronos, mediaque celissimorum venerabilissimorumque Cherubim atque Seraphim agmina deductus, velut charissimus prædilectusque filius ei apparuisti, qui in solio gloriæ regni sui laudatur³⁷; ac tanquam victor, et qui ad finem usque Christi servaveris opera, diviniorem iterum sublimioremque potestatem in gentes ab eo consequeris, eique, juxta divinam promissionem, consessor assistis³⁸, unaque pascis, et vero pasces regesque gentes, confringens eas ut vasa figuli³⁹. Sed et de ligno vitæ, quod est in medio paradisi sumens, eoque vescens, excelssissimam dilectionem ac deificationem primorumque Dei charissimorum pignorum effusas longævasque delicias atque honores adiisti⁴⁰.

Quænam igitur oratio vestram explanet atque declaret magnificentiam? Quis vero tantam divinæ scientiæ vim aut contemplationis sublimitatem nactus, ut, qua polletis gloriam et sanctitatis magnificentiam, audeat tentare? Quemadmodum enim fieri non potest, ut qui terreno adhuc utitur corpore, vestram beatitudinem ac deitatem conspiciat, sic neque ut verborum cantibus eam digne laudet ac celebret. Æquum proinde ut augustissimum digneque beatissimum caput salutantes, ita dicamus:

Salve sis, o beate ipse inspector, vereque ac sedule Dei Verbi famule. Salve sis, Juda charissime, dignaque veri Israelis et Dei, ac vere Deum videntis, proles! quod te quoque vere laudaverunt, parentisque similitudine adoraverunt atque adorant spirituales fratres tui: quod sicut ille ex Patre, sic tu quoque ex illo divinum germen, velut ex leone catulus emersisti⁴¹: ac sicut leo in medio hæreditatis tuæ recubans obdormisti; nec qui suscitet ullus est (qui nimirum a spiritali abacturus sit hæreditate) quod asinam tuam et pullum tuum (gen-

Α Κύριον Ἰησοῦν, οὕτως τὸ Εὐαγγέλιον ἐπληροφόρει Χριστοῦ.

Οὕτω πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ Ἐδεσαν μεγίστην οὖσαν τῆς Συρίας μητρόπολιν καταλαβὼν, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν Χριστὸν οὐκ ἀπόνως εὐαγγελισάμενος, πᾶσαν τε τὴν διαβολῇ προσανακειμένην ἀφαρπάσας, ἐν τε λόγοις ὅτι μάλιστα θειοτάτοις καὶ ἔργοις ὑπερφυσταίτοις, καὶ διὰ πίστεως τῇ Ἰησοῦ προσοικειώσας, καὶ Ἐκκλησίαν ἁγίαν τῇ ὑπεραγίῳ ταύτην ἀφιερωσάμενος, καὶ μετὰ ταῦτά τε μαρτύριον καθαρὸν τε καὶ ἀξιώθειον ἀποπεπληρωκὴς τῇ Θεῷ, χαίρων οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀνέπτυ, πᾶσας μὲν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, καὶ πάντα τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ὡς ἐνείρητα παρελθὼν, τοὺς ἱεροῖς δὲ καὶ θείοις ἀγγέλοις τῶν οὐρανίων νοητῶν ἀναπεπετασμένων πύλων παρεμβάτων, καὶ τοῖς ἀρχαγγέλοις ἀντιβολῶν, καὶ ταῖς τιμίαις ἀρχαῖς τυχῶν, καὶ διὰ πάσης ἐξουσίας ἁγίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος ἐν ἀόρατῳ φαιδρότητι καὶ ἀγαλλιάσει παριών· καὶ ὅθι καὶ διὰ τῶν ὑπερκosμίων θρόνων αὐτῶν, καὶ διὰ μέσων τῶν ὑψηλοτάτων καὶ σεπτοτάτων καὶ Χερουβειμ τε καὶ Σεραφειμ προσίων τῷ ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁμονομῶν, ὡς ἀγαπητὸς καὶ τίμιος ἐνεφανίσθης οὐδὲ, καὶ ὡς νενικηκὼς, καὶ ὡς τετηρηκὼς ἄχρι τέλους τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν αὐθιγὴν ἐνθεώτερον τε καὶ ὑψηλότερον παρ' αὐτοῦ λαμβάνεις ἐξουσίαν· καὶ αὐτῷ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν συνεδριάζεις καὶ συμποικιμαίνεις, καὶ συμποικιμανεῖς δὲ τὰ ἔθνη, ὡς σχεύη ταῦτα συντρίβων κεραμικά· καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου δὲ τῆς ζωῆς τοῦ ὄντος ἐν μέσῳ τῇ παραδείσῳ λαβὼν καὶ φαγὼν, τῆς ὑψηλοτάτης ἀγαπήσεως καὶ θεώσεως· καὶ τῶν πρώτων Θεοῦ τεχνίων τῆς ἀκρασίας, καὶ τῆς μακραλούς ἐπιτέδηκας τρυφῆς καὶ τιμῆς.

Τίς ἂν οὖν γένοιτο λόγος τῆς ὑμετέρας ἐκφαντορικῆς μεγαλειότητος; τίς δὲ ἐπὶ τούτου θεολογίας ἢ θεωρίας ὕψους ἀφίκετο, ὡς τὴν καθ' ὁμᾶς δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀγιότητος ἐκφράσαι τολμᾶν; Ὅσπερ γὰρ ἀμήχανον τὸν ἐπὶ σώματι χρώμενον γερῶ τὴν ὑμέτεραν μακαριωσύνην καὶ θεότητα καθορᾶν, οὕτως αὐτὴν καὶ τοὺς διὰ τῶν λόγων ὕμνοις ἀξίως ἀδύνατον εὐφημεῖν. Ἄξιον τοιγαροῦν τὴν σεπτοτάτην καὶ ἀξιωμαχριστοτάτην προσαγορεύοντα κεφαλὴν, οὕτω φάναι·

Χαῖρε, ὦ μάκαρ αὐτόπτα, καὶ ὑπηρέτα γνήσιε καὶ δραστήριε τοῦ Θεοῦ Λόγου· χαῖρε, Ἰούδα τίμιε, καὶ ἄξιε τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ καὶ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἀληθῶς ὁρῶντος Ἰησοῦ Χριστοῦ παῖ! ὅτι καὶ σὲ ἤμεσαν ὄντως, καὶ ἐν ὁμοιώματι τοῦ τετοκότες, οἱ ἐν πνεύματι ἀδελφοί σου προσεκύνησαν καὶ προσκυνοῦσιν· ὅτι καθάπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκεῖνος, οὕτως ἐξ αὐτοῦ σὺ θεόφυτος βλαστὸς, ὡς ἐκ λέοντος σκύμνος ἀνέδωθης· καὶ ὥσπερ λέων ἀναμέσων τοῦ κτήρου σου ἐκοιμήθης ἀναπεσών· καὶ οὐδεὶς ὁ ἀνιστῶν, ἥτοι τῆς πνευματικῆς μεθιστῶν κληρονομίας, ὅτι τὸν δόνον σου

³⁶ Ephess. vi, 12. ³⁷ Dan. iii, 54. ³⁸ Matth. xix, 28. ³⁹ Psal. ii, 9. ⁴⁰ Apoc. ii, 7. ⁴¹ Gen. xlvii, 8.

καὶ τὸν πῶλόν σου, τὰ διὰ σοῦ πεπιστευκότα τῶν ἁγίων πληθὺν, τῇ τῶν λόγων ἑλικίᾳ πρὸς τὴν ἀμπελον ἐδέσμευσας τὴν ἀληθινήν· οὗ καὶ αὐτὸς ὡς ἐν οἶνῳ τῷ σφ' αἵματι τὴν ἱερὰν τοῦ σώματος ἐπλυνας στολήν· καὶ χαροπούς μὲν ἔσχατος, ἥτοι χαρίεσσαν ἀποστειλόντας αἰγλήν, τοὺς τῆς· καρδίας ὀφθαλμούς· λευκοὺς δὲ ὑπὲρ γάλα τοὺς ὀδόντας, τῷ Πνεύματι πεφωτισμένους τῷ ἁγίῳ, καὶ καθαρὸν τὸ τῆς θεολογίας προιέντας νάμα.

Χαῖρε, ὅτι οὐ πνεύματι μόνον κατὰ τὴν ἄνω γέννησιν, ὥσπερ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἀλλὰ καὶ σώματι κατὰ συγγένειαν ἀδελφῆς ἐχρημάτισας Θεοῦ· καὶ τῇ κατὰ φύσιν, τὴν ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ κατὰ σῶμα οἰκισίῳ, τὴν κατὰ πνεῦμα προσλαβόμενος, δι' ἀμφοῖν ἰσχυροτάτην τε ἄμα καὶ δραστηκωτάτην τὴν πρὸς τὸν μόνον ἀγαπητὸν ἀγάπην ἐπέδειξας· δι' ἧς συνήθης· καὶ υἱοθετήθης· Θεῷ· κληρονόμος μὲν Θεοῦ, συγχληρονόμος δὲ Χριστοῦ γενόμενος.

Χαῖρε καὶ εὐφραίνου, ὅτι ὑμῖν ἡ δόξα καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀληθὴς ἡτοιμάσθη χαρὰ, ἡ ἀκατάληκτος, ἡ ὑπέρφωτος, ἡ ἀπρόσιτος· ἥς καὶ ἡμεῖς, ὡς τρισάγγελαι, δέομαί σου, πρέσβευσον μετασχεῖν σὺν ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰελευτήτους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον
Μαθίαν (55).

Πῶς δαὶ ἔρα τὸν ἱερὸν Μαθίαν ὑπερίδωμεν; πῶς δαὶ ἤτρονος λόγῳ παρὰ τοὺς ἔνδεκα καταξιώσωμεν; Εἰ γὰρ μὲν καὶ τῇ αὐτῇ ἐκείνοις μεμορφωμένος πί-

atium scilicet per te ad fidem adductarum agmina) sermonum capreolo seu clavicula, veræ viti alligasti: quod et ipse tuo cruore, tanquam vini liquoribus, sacram corporis stolam lavisti: ac quidem decoris ac gratiosis fuisti mentis oculis, nempe gratum fulgorem ac lucem emicantibus, dentibus vero lacte candidioribus, nempe Spiritu sancto illuminatis, et qui limpidum theologiæ laticem profunderent.

Salve sis et gaude, quod nedum spiritu, supernæ generationis ritu, velut reliqui discipuli, sed et corporalis cognationis jure Dei frater fuisti: ac naturali, ea, quæ natura superior est, ac corporali, ea, quæ spiritu est, adjuncta necessitudine, utrinque robustissimam simul ac efficacissimam in eum, qui solus prædilectus est, dilectionem ostendisti: qua Deo copulatus, inque filium ei adoptatus, hæres quidem Dei, cohæres autem Christi effectus es¹⁰.

Gaude et lætare, quod vobis gloria et regnum, verumque gaudium præparatum est; nunquam illud finem habiturum, omnem lucis claritatem vincens, inaccessum: cujus nos quoque (quæsumus, beatissime) una vobiscum precibus obtine esse participes, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas et adoratio in sempiterna sæcula. Amen.

ORATIO XIV.

Landatio sancti celebratissimique Mathiæ apostoli.

Quinam igitur fiat, ut Mathiam despiciamus? Quinam fiat ut minoris præ undecim summisque apostolis habeamus? Quando enim una eademque

¹⁰ Rom. viii, 17.

(55) Esset actum agere, ad ea quæ erudite prosecutus est Godefr. Henschenius 24 Februarii de Mathia apostolo (re sic obscura atque perplexa) plura addere. Videtur Nicetas perinde incertus fuisse de martyrio; imo pene ratum habuisse, non fuisse Mathiam illo consummatum, sed confessorum duntaxat obiisse; multis scilicet pro fide exantlatis suppliciis, quibus testimonium Christo reddidisse ait, atque morti destinatum, et scelestissimo convivio servatum, divinitus fuisse liberatum; quod solemne Arabibus, si hos Æthiopes exteriores intellexerunt Menæa, Nicetasque et Niceph. primos Æthiops. Vetera omnia monumenta et Martyrologia perinde tacent martyrium. Qui illo consummatum tradunt, omnes hausisse videntur ex Actis illis ex Hebræo redditus, quæ adjecta sunt ad Abdiam Babylonium, nec minus illo forte apocrypha sunt; ex quibus ipsis sua Perionius consarcinavit. Hinc quoque, quod in Judæa passus legitur, atque ibi sepultus, indeque ad Germanos et Treverim, sive ad alios Europeos, translata ejus sacra pignora referuntur, idem pene Synaxarium habent Menæa mss. quod edita, habuitque Sirleti Basilianum Menologium: 'Εκρήρυξε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἑξῶ Αἰθιοπία, καὶ πολλὰς καθυποβολῆθαις τιμωρίαις, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Sic mss. noster Tilian. Editæ vero, 'Εκρήρυξε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἑξῶ Αἰθιοπία, καὶ πολλὰς τιμωρίας ὑπ' αὐτῶν αἰχισθηθεὶς, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Sirleti Menologium: Prædicavit autem Evangelium in Æthiopia, ubi multis pro Christi fide superatis tormentis, spiritum Deo tradidit; quæ plane omnia martyrium sonare videntur. Verum sunt plerum-

que Synaxaria ipsa non tantæ fidei, ac reliqua ἀκολουθία (ut vocant), Officii scilicet series, Canones et Strophæ reliquæ, quibus unis constabat Triodium omne antequam Nicephorus Calixtus patriarcha ei Synaxaria adderet, iisque librum ecclesiasticum magnæ sane auctoritatis, non historiæ luce illustraret, sed suis erroribus fœdaret. Vidi ego venerandæ antiquitatis Tilianum Triodium illis purum, quippe quod Calixti ætatem superaret; quæ et pauca exstaret in Græcia legebam nuper, in PP. Societatis relatione insulæ S. Irenæ prope Cretam; atque utinam exstarent plura, nec eorum penuria cogerentur passim Græci iis uti, quæ Venetiis typis edita, Palamæ, Philothei, Calixti erroribus scatent; licuissetque Venetis religiosiores esse, ut non sinerent alia Græcorum ecclesiastica apud ipsos vulgari, quam quæ Græcorum communis ipsa fides probaret; non quæ apud illos saniora capita rejiciant, hæresesque insimulent. Iambi sæpius præfixi Synaxariis, ipse recentioris operæ exiguæque auctoritatis. Nullos habent Tiliana nostra Menæa. Nullius proinde frugis est, quod ligno sublatus, ac cruci affixus, illis iambis Mathias insinuatur, cum nulla veterum auctoritate nitatur. Ipse Hebræus, novam præter antiquorum fidem de Mathiæ martyrio, et quidem Jerosolymis, traditionem afferens, lapidibus obrutum, securi quoque Romanorum more percussum ait; ut, inquit, quasi præside Romanæ majestatis, in hoc aliquid deferretur. Quod mihi satis πάρεργον videtur, nec in Jacobo servatum, quem sic ut blasphemum lapidibus obruerunt, seu potius præcipit, et fullois fuste colliso capite necarunt, non gladio per-

ac illi formatus fide, una Christi doctrina, una gratia eodemque perfectus Spiritu, ipsum postremo beatissimum complevit duodenarium apostolorum chorum : qui fiat ut non paria illis præmia honoresque, tum in cœlis a Rege gloriæ ac præmiorum justissimo arbitro, tum in terra apud sermonis non iniquos dispensatores obtineat? Laudemus itaque Mathiam, venerabile nomen, beatum, colendum; rem, quæ pro nominis ratione tum intelligatur, tum laudetur; vere nimirum Dei donum, his scilicet qui accipiunt. Hoc etiam sibi vult, quod sic appellatur. Laudemus cum cantico; ac, quanta facultas, eum, qui virtutis magnificentia omnem laudum splendorem superavit, magnificemus: nec verbis solum verum Jesu discipulum exaltemus, sed et quam magnificis donis Deoque acceptis, illius memoriam constipemus.

Quænam ergo sunt munera, quibus magnus sacerque apostolus lubens accipitur? Non aurum dico et argentum, nec unionum fulgores, aut vestes pretiosas (terræ scilicet fructum, et quæ in terra diffuant ac intereant), sed perenni illi munere terrenorum abjectionem, amorem cœlestium, carnalium eontemptum atque neglectum, spiritualium gnavam operam curamque offeramus: ac quidem pro pecunia longiusque a ratione abhorrente corporis voluptate ac libidine virtutis desiderium studiumque; pro cibi qui corrumpitur, operosa sollicitudine ac diiigentia, sacrorum eloquiorum legisque spiritus vitæ puram meditationem fructificemus¹¹. Sic enim vere, his qui sincere laudant, etiam corporis necessaria, cœlestis Patris munificentia omnino subministrat pro eo ac promisit¹².

Non enim frustra sacra lex cessationem ab operibus corporalibus, per illos maxime dies quibus festorum solemnia aguntur, indixisse conspicitur; nec eo consilio, ut corporis otio ac desidia carnisque molliæ animum libidini laxaremus; secus vero indicta vacatione, hoc serio curat et agit, ut et corpore et mente et animo a terrena inquietudine laboreque ac molestia circa res vanas liberemur, atque ad bonum natura (verum illud bonum et amabile naturæ omni intelligenti ac rationis vi præditæ) erigamur; dumque a sæcularis vitæ laboribus ac molestiis otium agimus, potiorum illam et manentem rationis atque virtutis operationem proferamus; divinisque canticis ac sacris Scripturarum meditationibus, jugi denique precum assiduitate, Domino perfruamur.

¹¹ Joan. vi, 27; Rom. viii, 2. ¹² Matth. vi, 37.

cusserunt, cujus non videntur Judæi habuisse jus, sed Romanorum duntaxat præsidēs. Placent veteres tabulæ, quibus nudum Mathiæ consignatum natale, quibuscum malim profiteri nescire reliqua, quam quæ nesciam ut certa venditare. Crescit semper fama eundo. Displacent Acta illa ex Hebræo versa, quod unam Judæam velint Mathiæ provinciam, quæ fuit Jacobi Zebedæi, aliorumque apo-

σται, μὴ τοῦ Χριστοῦ διδασκῆ, μὴ χάριτι καὶ πνεύματι τῷ αὐτῷ καθηρτισμένος, καὶ τῆς μακαριωτάτης τῶν ἀποστόλων δικαιοδικάδος ὑστερον ἀναδέδεικται συμπληρωτής, πῶς οὐ τῶν Ἰσων γερῶν καὶ τιμῶν, ἐν τε τοῖς οὐρανοῖς παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης, καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐπικροτῶν βραβευτῇ· καὶ ἐπὶ γῆς παρὰ γε τοῖς οὐκ ἀδίκους τοῦ λόγου διαιτηταῖς καταξιότ' ἄν; Αἰνέσωμεν τοιγαροῦν Μαθίαν, τὸ σεβάσιμον ὄνομα, τὸ μακάριον, τὸ τίμιον, τὸ κατὰ τὸ ὄνομα, τὸ πρᾶγμα νοούμενον καὶ αἰνούμενον· τὸ ἀληθῶς δόγμα Θεοῦ, δηλαδὴ τοῖς λαμβάνουσιν· τοῦτο γὰρ ἡ προσηγορία βούλεται· αἰνέσωμεν μετ' ὧδης, καὶ ἀποστολικοῖς ἐπαίνοις, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, μεγαλύνουμεν, τὸν τῇ μεγαλοφυῇ τῆς ἀρετῆς πᾶσαν ἐπαίνων ὑπερανάβαντα λαμπρότητα· καὶ μὴ τοῖς λόγοις μόνον ὑψώσωμεν τὸν γνήσιον τοῦ Ἰησοῦ μαθητὴν, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς ὅτι μάλιστα δώροις καὶ θεοτερπέσι τὴν μνήμην αὐτοῦ καταπυκνῶμεν.

Τίνα τοίνυν τὰ δῶρα, οἷς ὁ μέγας καὶ ἱερὸς ἀπόστολος χαίρει φιλοτιμούμενος; Οὐ χρυσὸν λέγω καὶ ἄργυρον, οὐδὲ λίθων λαμπρότητας, οὐδὲ τῶν ἐσθιμάτων τὰς τιμιότητας, γῆς ὄντας καρπὸν, καὶ κατὰ γῆς ῥέοντα καὶ ὀλλόμενα· ἀλλὰ δωροφορήσωμεν τὴν τῶν γῆινων ἀπόθεσιν, τῶν οὐρανίων τὴν ἔφεσιν, τῶν σαρκικῶν τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, τῶν πνευματικῶν τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιμέλειαν· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς βοσκηματώδους καὶ ἀλογωτέρας τοῦ σώματος ἡδονῆς, τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιθυμίαν καὶ τὴν σπουδὴν ἀντὶ δὲ τῆς περὶ τὴν ἀπολλυμένην βρώσιν πολυεργίας καὶ φιλοπονίας, τῶν ἱερῶν λογίων καὶ τοῦ νόμου τοῦ Πνευματος τῆς ζωῆς τὴν καθαρὰν μελέτην καρποφορῶμεν· ταύτη γὰρ ἀληθῶς τοῖς γνησίως δοξάζουσι, καὶ ἡ τῶν ἐπιτηδεύων τοῦ σώματος πρὸς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς, ὡς ἐπήγγελται, πάντως ἔπεται χορηγία.

Καὶ γὰρ οὐκ εἰχὴ τὴν ἀπὸ τῶν σωματικῶν ἐργῶν ἀργίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἱερὰς τῶν ἑορτῶν ἡμέρας, ὁ ἱερὸς φαίνεται νόμος συντεταχίως· οὐδ' ὥστε βρωτώγη σώματος καὶ ἀνέσει σαρκὸς ἐφείναι τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς· τοῦναντίον μὲν οὖν, καὶ σῶμα καὶ νοῦν καὶ ψυχὴν ἐξείργεσθαι μὲν τῆς κάτω περιφορᾶς, καὶ τῆς περὶ τὰ μάταια μοχθηρίας καὶ ὀλιγηρίας ἀπαλλάττεσθαι διὰ τῆς ἀργίας· προμηθεῖται· ἀνατείνεσθαι δὲ πρὸς τὸ φύσει καλὸν, τὸ ὄντως· ἐν ἀγαθῶν καὶ ἐπέραιστον πάσῃ νοερᾷ καὶ λογικῇ φύσει· καὶ σχολὴν ἀπὸ τῶν βιωτικῶν ἀγοντας μόχθων, παντὶ σθένει τὴν κρείττω καὶ μένουσαν ἐργασίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀρετῆς προτιμᾶν· ὕμνοι τε θεῖοι; καὶ ἱερὰς τῶν λογίων μελέταις καὶ προσευχαῖς ἀνύοντες τοῦ Κυρίου κατατρυφῶν.

stolorum, et qua relicta, ad alias gentes commigrarunt, uno relicto Jacobo fratre Domini Jerosolymorum antistite, quem solum cum Petro Paulus Jerosolymis et in Judæa viderit; aliis nimirum ipsoque Mathia per alias regiones pro apostolatus munere dispersis, ubi post annos 14 a sua conversione, eo ascendit ut Petrum inviseret, et cum eo Evangelium conferret.

οὕτω γάννυται πᾶς ἀπόστολος δωροφορούμενος ἅ καὶ τιμώμενος· οὕτω καὶ πᾶς ἅγιος· οὕτω καὶ ὁ τῶν ἁγίων χαίρει θεός, ἅγιος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, καὶ δοξαζόμενος ἐν δοξαζομένοις, ὁ καὶ ἡμῖν τὴν τῆς ἀγιότητος νόμον νομοθετῶν.

Οὐκοῦν σχολάσωμεν σήμερον πάσης ἐργασίας βιωτικῆς· σχολάσωμεν, καὶ γινώμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ θεός, ὁ καθάπερ ἐν οὐρανοῖς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ κατοικῶν, καὶ ὅλος δι' ὅλου τοῦτοις ὑπερφύσταται τῷ πνεύματι συνενούμενος, καὶ σῶμα ἐαυτοῦ πανακήρατον, πανάμωμον κατασκευαζόμενος· καὶ μὴ περιφρονῶμεν, ἀλλ' εἰδῶμεν, ὡς ὅτι ἂν τρώπῃ τοῖς μαθηταῖς προσφερῶμεθα, τοῦτο πρὸς αὐτὴν εὐθυδῶν· τὸν διδάσκαλον ἀναπέμπεται. Καὶ ὥσπερ ὁ δεγόμενος αὐτοὺς, τὸν ἀποστελλαντα δέχεται· οὕτω καὶ ὁ ἀθετῶν, ἐκεῖνον ἀθετεῖ δηλαδὴ.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καὶ εἰρηται καλῶς καὶ πεπίστευται; φέρε δὴ καὶ σήμερον κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπιχορηγούμενης ἀνωθεν χάριτος, τῶν ἀποστολικῶν ἐπαίνων ἀψώμεθα, καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ θεοῦ Μαθίου, κατὰ τὸ ἐνὸν τῆς δυνάμεως, τῶν εὐφημιῶν κατατροφῶμεν· οὐκ εἰς πλῆθος τὴν λόγον ἀποτεινόντες· οὐδὲ γὰρ ἀνέχονται μακρηγορίας οἱ περὶ τῶν θεῶν ὕμνοι· τῷ συντεταγμένῳ δὲ μᾶλλον ἤδονται καὶ γοργῷ. Ἄλλως δὲ, οὐδὲ καὶ ἕκαστον τῶν εἰρηγμένων αὐτῷ, ἢ πεπραγμένων, ὅσα ταῖς μαχαῖς περιόδοις κατωρθώσατο διεξιέναι σκοπός· ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὴν ἱερὰν κλητίαν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀποστόλων τάξεως ἐπὶ τὴν πρώτην αὐτοῦ προσυπομνήσαντες ἀναγωγὴν εἰτα τὴν μέθεξιν, ἥτοι λήψιν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν ἀποστολικὴν πορείαν ἐπιτέμνοντες; καὶ βραχεία προσφωνήσαντες, ἀφροσιωσάμεθα μετρίως οὕτω τὴν ὁρειλίαν.

Ἐκεῖνος, Ἰσραηλίτης μὲν ἦν ἀληθῶς, ὥσπερ δὴ καὶ πάντες οἱ μαθηταί, καὶ τέκνον τοῦ Ἀβραάμ, ὡς τὸ ἔργον πεποιηκώς τοῦ Ἀβραάμ· εἴπερ ἔργον ἐκεῖνου, πίστις εἰλικρινής, καὶ ἡ ἐπομένη αὐτῇ δικαιοσύνη· ἔλεγχος δὲ πάσης τῆς πίστεως, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὃς καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα τεθεῖσθαι γέγραπται σκανδαλίου, δηλαδὴ τοῖς καρδίᾳ κειρημένοις σκαμνῇ· ἀνευθέτι γνῶμης στρεβλότῃ καὶ διεστραμμένῃ διανοίᾳ, τῷ ἀγαθῷ καὶ εὐθεῖ τὴν φύσιν προσπαίονσι, καὶ ἐφαρμοσθῆναι τούτῳ μὴ βουλομένοις, ἢ μὴ δυναμένοις· ὅσοις δὲ νοῦς εὐθύτητος μέτοχος καὶ ἀγαθότητος, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ὡς τάχιστα γινόντες καὶ πεπιστευκότες, καὶ τὸν ὕδιν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν ὀρώμενον καὶ γνωριζόμενον, τὸν αὐτὸν καὶ ὕδιν Θεοῦ ἀληθῇ τοῖς ὑπερφυστάτοις τῶν θαυμασιῶν βεβαιούμενοι, οὗτοι καὶ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ὡς τῷ ἐκεῖνου μιμήματι πιστεύοντες, καὶ τέκνα Θεοῦ, οὐκ ἀκολουθία φύσεως οὐδὲ σαρκίνῳ γεννώμενα θελήματι, διὰ πίστει; δὲ καὶ ἀγάπῃς τοῦ Μονογενοῦς ἀναγεννώμενα.

Τούτων εἰς καὶ ὁ μακαριώτατος ἐρημίτιστος Μαθίας, καὶ ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν ἐκ παιδὸς ὢν, καὶ τὸν νοῦν εὐθύς, καὶ τὴν καρδίαν πρῶτος, καὶ τὴν γνῶμην

Eum in modum muneribus accipi ac honorari gestiunt omnes apostoli : sic et sancti omnes ; sic et sanctorum Deus, qui Sanctus in sanctis conque-scit, laudibusque excipitur in iis qui laudantur, ac nobis ut simus sancti, lege sancit.

Igitur vacemus hodie ab omni ex sæculi usu opere ; vacemus ac intelligamus, quoniam hic est Deus, qui in apostolis suis habitat velut in cælis ⁴¹ ; totusque ex toto eis supra quam eximia ratione spir-ritu unitur, suumque incorruptissimum et imma-culatissimum corpus illos efficit : nec vero con-temnamus, sed intelligamus, quo tandem modo usi discipulis fuerimus, id ad ipsum recta Magistrum spectare : ac sicut qui eos recipit, eum recipit qui ipsum misit, sic qui spernit, illum utique sperne-re, certo noverimus ⁴².

Quandoquidem autem hæc recte tum dicta tum credita sunt, age hodie etiam pro concessæ cœlitus gratiæ modulo, apostolicas laudes aggrediamur, sacrique ac divini Mathiæ, quanta vis animi ac fa-cultas, præconiis læti indulgeamus : non ea ratione ut sermonem copia protrahamus : nam neque di-vinæ laudes prolixitate ferunt, quin brevi potius ac vivaci seu incitato eloquio proclive depanguntur. Ac nec præterea illud animo constitutum, ut dicta quæque aut facta (quæcunque scilicet per longos circuitus præclare illi gesta sunt) edisseram ; sed ut primum sacra vocatione relata, tumque ejus a secunda ad primam apostolorum classem prove-catione narrata ; exindeque compendio collatum Spi-ritus donum, ac pro apostolico munere suscepta itinera exsecuti, brevique acclamatione seu saluta-tione functi, sic vel modice debitum persolvemus.

Mathias vere ille quidem Israelita fuit, quemad-modum etiam reliqui discipuli ⁴³, atque Abraham filius, ut qui Abraham opus fecerit : quippe opus illius, vera fides est ; ac quæ huic comes existit, justitia. Omnis autem fidei probatio, Dominus Je-sus, quem lapidem offensionis et petram scandali Scriptura positum testatur ; nempe illis qui pravo versantur corde ⁴⁴ ; qui nimirum inepta mentis perversitate ac obliquis animi rationibus, illi im-pingunt qui natura bonus rectusque est, nec ipsi coaptari aut volunt, aut possunt : quotquot autem ea mente præditi, quæ sit rectitudinis particeps ac bonitatis, simile simili quam celerrime cognove-runt ac crediderunt, Filiumque hominis natura conspicuum ac visibilem, eundem ipsum verum Dei Filium, præmagnifica signorum luce inducti certo existimarunt ; hi scilicet, tum filii Abraham, velut illius credentes exemplo, tum filii Dei, non naturæ ordine aut carnis voluntate nati, sed per Unigeniti fidem ac dilectionem renati, exstite-runt.

Horum e numero unus exstitit et beatissimus Mathias : nempe, a teneris unguibus, bona anima atque indole præditus, menteque rectus et lenis

⁴¹ Psal. xlv, 11. ⁴² Luc. x, 16. ⁴³ Joan. i, 47 ; viii, 59. ⁴⁴ Isa. viii, 14 ; Rom. ix, 52.

animo, sensuque placidus ac modestus mitisque cum esset, ubi primum Jesu fama in omnium aures insonuit, cœperuntque Christi miracula in Christo increbescere, haud satis putavit auditu solo verbum suscipere; quin et cucurrit animo avidus ut ipsis quoque oculis miraculorum inspector fieret.

Mox itaque ac vidit, non dubitavit, aut velut qui modicæ fidei sunt, anceps hæsit. Non invidia exarsit, velut malignissimi Judæi; non dementissimorum gentilium more segnior fuit; quin animo revirescit, excitatur spiritu; ac quidem mente admiratur, in desiderium vero transfert miraculum, desideriumque desiderio cumulans, in divinum amorem provehit. Vehementi denique contentoque boniformis amoris ardore, depulsa terrenorum omni cupiditate, omnique sæculi hujus excussa cura; atque necessariis quidem omnibus velut minime necessariis spretis, charissimisque relictis velut extraneis, omnium vice unum oppido optabat nancisci Jesum. Has unas percipiebat divitias: totam illi vitam comes adhærere avebat; et ut divinas illius mereretur audire prædicationes, pluris illi servum esse, quam ut universorum herus esset, habebat: unum illum vitæ suæ patrem et pastorem atque magistrum et præceptorem ducebat.

Quid vero Dominus? num discipuli æmulationem sprexit? Aut admisit quidem, sed tamen fidelium turbæ innumerabili adlegit? vel denique paucis quidem et qui facile numerarentur accensuit, a prima tamen classe repulit? Minime gentium; sed cum primum secundæ discipulorum classis eum effecisset, ac Septuaginta adlegisset, cunctisque divinis sacratoribusque doctrinis ac miraculis absolutiorem præstasset, eum in modum omni provectum pietate atque virtute, ad supremum eorum, qui coryphaei essent, digne pro meritis sustollit gradum.

At quisnam, cedo, modus translationis? Dominus Jesus, sui in terra incolatus absoluta mora, salutarisque dispensationis peracto opere, ac omni Patris expleto consilio, ad vivificam beatamque crucis passionem venerat. Ac Judas quidem unus de duodecim, illo Judæis, data pecunia, prodito, apostolicum munus laqueo commutavit. Judæi flagellis cæsum, colaphis debonestatum (o nulla verborum vi explicabilem longanimitatem!) illisumque cruci affixerant. Is autem conculcata morte ac eo qui mortis habebat imperium, a mortuis suscitatus, jamque pluribus modis discipulis factus conspicuus, postremo illis videntibus in cælum receptus erat. Postquam itaque hæc ita gesta fuerant, exurgit statim magnus Petrus⁴⁴ (illi enim sermonis principatus, jusque pascendæ atque regendæ Ecclesiæ concredito erat) inque media apostolorum turba, publica in Spiritu concione Judæi proditiōnem, et quam ejus causa diruptis visceribus pœnam is sustulisset, commemorat: duodenarium numerum, quem Dominus in apostolis sacrum voluisset, in Juda diminutum, haud despiciendum esse: aut

⁴⁴ Act. 1, 15.

Ἀ χρηστὸς, καὶ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον ἐπισεικῆς, ὡς μόνον ἢ τοῦ Ἰησοῦ ψῆμῃ ἀνὰ πάσας τῶν ἀνθρώπων διηγείτο ἀκοῶς, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ θαυμάσια ἐν Χριστῷ ἀπεκαλύπτετο, οὐκ αὐταρχεῖς ἡγήται δι' ἀκοῆς μόνως τὸ ῥῆμα καταδέξασθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτόπτης τῶν θαυμασίων ἔδραμε γενέσθαι.

Ὡς οὖν εἶδεν, οὐκ ἐδίστασεν ὡς οἱ ἐλιγόπιστοι τῇ διανοίᾳ. Οὐκ ἐδάσκηγεν, ὡς οἱ κακοήθεις Ἰουδαῖοι· οὐδὲ ἐῤῥαβύμηνεν, ὡς οἱ ἀνούστατοι τῶν ἐθνικῶν· ἀλλ' ἀναθάλλει τὴν καρδίαν, ἀναζωπυρεται τὸ πνεῦμα· καὶ θαυμάζει μὲν τῷ νοῦ, εἰς πόθον δὲ μετατίθεται τὸ θαῦμα· πόθῳ δὲ πόθον προστιθεῖς, εἰς ἐνθεον ἔρωτα προκόπτει· τῷ σφοδρῷ δὲ τοῦ ἀγαθοειδοῦς ἔρωτος καὶ ἐπιτεταμένῳ πᾶσαν τῶν κάτω διακρουσάμενος ἐπιθυμίαν, καὶ πᾶσαν τοῦ νῦν αἰῶνος ἀποτιναζάμενος σπουδὴν· καὶ οἰκείους μὲν πάντας ὡς ἀνοικεῖλους ὑπεριδὼν, ὡς ἄλλοτρίους δὲ τοὺς φιλιτάτους ἀφελὲς, μόνον ἔχειν ἀντὶ πάντων ἐπὶ τοῖς Ἰησοῦν. Μόνον Χριστὸν ἐπὶ τοῖς πλουτεῖν· αὐτῷ ἀκολουθεῖν διὰ βίου παντός· αὐτοῦ τῶν θεοῤῥήμοσυνων καταγινοῦσθαι· αὐτοῦ δοῦλος εἶναι, ἣ τῶν πάντων δεσπότην ἐπεθύμει· καὶ αὐτὸν τῆς οἰκείας ζωῆς πατέρα, ποιμένα καὶ διδάσκαλον μόνον ἐτίθετο καὶ καθηγῆται.

Τί δαὶ ὁ Κύριος; ἄρα παρῆκε τὸν ζῆλον τοῦ μαθητοῦ; Ἡ προσέσχε μὲν, τῷ ἀναρίθμῳ δὲ τοῦτον πληθεῖ συνέταξε τῶν πιστῶν; ἢ τοῖς ὅλοις μὲν καὶ εὐαριθμήτοις συνηρίθμηνεν, τῆς πρώτης δὲ τάξεως ἀπώσατο; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τῆς δευτέρας μὲν τάξεως τῶν αὐτοῦ μαθητῶν πρώτων ἡξιοκῶς καὶ τοῖς Ἐδδομήχοντα συντεταχώς, καὶ πάσαις αὐτὸν θεουργικαῖς προκαταρτισάμενος μυσταγωγίαις, οὕτω κατὰ πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν προεκκοφά, πρὸς τὸν ἀνώτατον τῶν κορυφαίων ἀξιοπρεπῶς ἀνάγει βαθμόν.

Τίς δαὶ καὶ τρόπος τῆς μεταθέσεως; Ἐπειδὴ συνετελεῖτο μὲν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἢ ἐπὶ γῆς μετὰ σώματος διατριβή, τὸ ἔργον δὲ τῆς σωτηρίου διατελεκῶς οἰκονομίας, καὶ πᾶσαν τὴν πατρικὴν περὶ πάντας βουλὴν, ἐπὶ τὸ ζωοποιῶν τοῦ σταυροῦ καὶ μακάριον ἦκε πάθος· καὶ Ἰούδας μὲν εἰς τῶν δώδεκα τοῖς Ἰουδαίοις τοῦτον ἀργυρίου προέμενος, βρόχον ἡλλάξατο τῆς ἀποστολῆς· οἱ δὲ τοῦτον φραγελώσαντες κολαφίσαντες (ὦ μακροθυμίας ἀφάτου!) καὶ καταπαίζαντες ἐσταύρωσαν· ὁ δὲ τὸν θάνατον, καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου πεπατηκῶς, τριήμερος ἀνίστην ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ τρόποις αὐτὸν πλείοσιν ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς, ὁρῶντων αὐτῶν ἔσχατον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναλαμβάνεται. Ἐπειδὴ οὖν οὕτω ταῦτα συνετελέετο, ἀνίσταται μὲν ὁ μέγας Πέτρος εὐθύς· τούτῳ γὰρ τοῦ λόγου τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔγκειναι εἶναι τὴν ποιμαντικὴν· ἐν μέσῳ δὲ τῷ πλήθει τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ Πνεύματι δημηγορῶν, ἀναμνησκαί μὲν τὴν Ἰούδα προδοσίαν, καὶ ῥῆξιν ἣν δι' αὐτὴν ὑπέστη· οὐκ ἄξιον δὲ φησι τὴν τῷ Κυρίῳ τετιμημένην δωδεκάδα μειωθεῖσαν ὑπεριδεῖν, οὐδὲ τὸν τοῦ παραδεδηκότος τόπον

κεκνωμένον ὁρῶντας παραμελεῖν· ἕνα δὲ δεῖν τὸν ἄποστολον ἐβδόμηκοντάδος, τῶν ἀπαρχῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἄχρις αὐτῆς ἀναλήψεως τῷ Ἰησοῦ παρηκολουθηκότων, τὸν δοκιμώτατον κλήρω διαγνόντας, εἰς τὸν τοῦ ἀπωλισθήκοντος ἀντικαταστήσαι κλήρον.

Καὶ οὕτως, ὦ μακαριώτατε σὺ, ἐν μέσοις αὐτοῖς ὡς ἐπιστημότατος τῶν ἄλλων προβληθείς τε καὶ παραστάς, καὶ τῷ ἱερῷ συγκληρωθείς Ἰουδαῖς· εἶτα, ταῖς τῶν κορυφαίων ἱεραῖς προσευχαῖς, καὶ μᾶλλον τῇ δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ ψήφῳ, τοῦ τὰ βάθρῳ τῶν διανοῶν ὁρῶντος, τοῦ κλήρου πεσόντος ἐπὶ σέ, ἀναλαμβάνη μὲν ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα, τοῖς ἑνδεκα δὲ συγκαταψηφισθείς, τὸν τίμιον τῆς δωδεκάδος ἀνέπλησας ἀριθμὸν· οὕτως τὴν μυστικὴν τοῦ Θεοῦ παράταξιν ἀνεπλήρωσας, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πεπτωκότι λύπην τοῖς τοῦ λόγου πρωταγωνισταῖς, διὰ τῆς σῆς ἀναστάσεως παρεμυθήσω· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἑκείνου κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον λαβὼν, καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἀποστολῆς κεκληρονομηκώς· καὶ τῆς ἀποστολικῆς τιμῆς καὶ καθέδρας τέως μὲν τῆς κάτω καὶ κατέναντι τῶν ἔθνων, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς παρὰ τῷ ἐπουρανίῳ συγκαθιζήσεως Βασιλεῖ, ἅμα τοῖς πρεσβυτάτοις κατηξιωμένος, ὁφθήσῃ ψαλιδῶς, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις, τοῖς ἑνδεκα συγκαθήμενος, καὶ ἁρίων τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον.

Τότε δὲ τοῖς πρώτοις τῶν ἱερῶν θεολόγων ὡς εἰς τὸν αὐτὸν ἐν ἑκείνῳ τῷ ὑπερφῶν συνεδρεῦον, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ὁμοίως ἐκείνοις ἐπαγγελίαν προσδεχόμενος· ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, οὐρανόθεν ἐν εἰδεί πυρίνων ἐπεδύμει γλωσσῶν, καὶ ἐφ' ἐνὶ τούτων ἑκάστῳ καθιζόμενον, τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἐπλήρου, πληροῦσαι μὲν καὶ αὐτὸς χάριτος ζωῆς, πληροῦσαι δὲ σοφίας καὶ συνέσεως. Καὶ οὐ τήνδε μὲν ἐνέργειαν τοῦ Παρακλήτου πλουτεῖς, τῆς δὲ λείπῃ· ὥσπερ δὲ ναὸς καθαρὸς καὶ ἅγιος, αὐτῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος τῆς οὐσίας, τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἀποστόλοις διὰ πάσης γενόμενος ἀρετῆς καὶ βίου καθαρότητος, ὅλην ὑπεραρρήτως καὶ ὑπερουσίως ἐν ἑαυτῷ τὴν θεότητα κατέπαυσας· οὕτω δὲ καὶ τῶν πνευματικῶν ἐνεργημάτων, οὐ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ· πάντων δὲ κατηξιωμένος, καὶ πάσαις θείαις δυνάμεσι τῆς τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενος δεξιᾶς, εὐκαίρως καὶ αὐτὸς τοῖς ζοφορωτέροις ἐπιδημεῖς τῶν ἔθνων, περιουσίᾳ νοεροῦ κατακαλύψων φωτός.

Καὶ γὰρ ὥσπερ ὕλη τινὲ παχυτέρα τε καὶ ὑγρότερα πῦρ ἐμβληθὲν, ἀμυδρὸν μὲν ἐν, ἔσθῃ καὶ μεμάρανται παραυτὰ, τῆς παχύτητος ἢ ὑγρότητος ἡττηθὲν· λάβρον δ' ἐστὶ μάλιστα καὶ δραστήριον πεφνηνός, παραυτίκα μὲν ἴσως οὐκ ἀνῆψε, τῇ τοῦ ὑπεκκαύματος ἀνεπιτηδεύεσθαι· ἐνδομυχοῦν δὲ κατὰ βάθος, καὶ λεληθότως τὴν ὑποκειμένην ἀναξηραίνον ὕλην, εἰς μεγάλην ἐξαίφνης ἀνεβρίπισθαι φλόγα, καὶ

A committendum, ut quem videant vacuum Judæ prævaricatoris locum, ipsi negligent: necesse esse, ut de secunda classe (hoc est, ex sacra septuaginta apostolorum turba) unum ex his, qui ab evangelicæ prædicationis exordio ad ipsam Jesu in cælum receptionem, sedulo assectati sint, quem sortis indicatione probatissimum noverint, in ejus qui lapsus sit, sortem munusque sufficiant.

Atque hac ratione, tu (o beatissime!) ceu reliquis illustrior, in medium productus ac præsentatus, dataque cum sancto Justo communi sociæque sorte, tumque sacris coryphæorum precibus (quin Dei potius, cui animorum profunda perspecta sunt, justo suffragio), illa in te cadente, ex Septuaginta assumptus, undecimque primis adlectus, sacramento venerabilem duodenarium numerum implesti. Sic nimirum mysticam Dei aciem integram effecisti, aspersumque Judæ ruina primis illis evangelicæ prædicationis ducibus mœrorem suscitatione tua abstersisti⁴⁷: illiusque nactus episcopatum (ut sacro prænuntiatum erat oraculo) sortemque apostolici muneris sorte adeptus (apostolicam denique dignitatem ac sedem, hactenus quidem in terris et coram gentibus, postea vero etiam in cælis) cælorum Regi ut consideas una cum antiquissimis illis consecutus læte ac splendide (ut ejus qui verax est promissio est) pari cum undecim collegio sedens ac Israel judicans, apparebis⁴⁸. Verum hæc postea.

C Tunc vero una cum sacrorum theologorum primis antistitibus velut unus ex eis in cœnaculo illo consedens, parique illis ratione promissum Spiritum sanctum exspectans; divinissimo illo Spiritu dum compleretur sancta Pentecoste ignearum specie linguarum e cœlo veniente, ac singulos eorum quibus insedit, sua virtute implente, impletus et ipse viva gratia es: impletus sapientia et intelligentia: nec hac quidem Paracleti virtute affluenter donatus es, illaque deficeris: quin potius substantiæ Dei Spiritus, velut mundum sanctumque templum, haud secus ac apostoli reliqui, omni cultu virtutis vitæque munditiae, effectus, nulla verborum vi explicabili, divinissimæque ratione, in te totam divinitatem conquiescere fecisti⁴⁹, atque in eum modum, non alia quidem, aliis desideratis, sed omnia illius dona consecutus, cunctisque Dei dexteræ virtutibus instructus, opportune et ipse ad gentes majori obliis caligine, abundantiore operaturus luce profectus es.

Etenim sicut ignis, si in crassiorem humidioresque forsitan lignorum struem injicias, sitque ille exilis ac tenuis, mox exstinguitur et elanguescit, crassitie illi ac humiditati victus concedens: sin autem maxime vorax acrisque exstiterit, etsi forte non protinus accendat inhabili fomite nec satis disposito, penitus tamen insidens imaque pervadens, ac sensim subjectam materiam exsiccat, in

⁴⁷ Psal. cvm, 8. ⁴⁸ Matth. xix, 28. ⁴⁹ Joan. iv, 24.

magnam derepente exsuscitatur flammam, totamque prorsus molem extenuans, sui similem reddit: sic sane etiam magnus hic Evangelii præco, postquam cœlesti plenus igne, reque ipsa ignis evascat, terrena relicta Jerusalem, atque ad eas profectus gentes, ad quas afflatu suo divinus Spiritus advocaverat, sensimque ejus ignis, quem pectore gestabat, illis virtutem immittens, optimisque divinis prædicationibus præstantissimisque miraculis, paulatim insidentem eorum pectoribus impietatem, inolitamque viscositatem atterens ac tenuans, tumque animi sordes absumens, atque ad fidei illustrationem idoneos præparans, sic repente ad veritatis illos agnitionem accendit, ac Spiritu illustrat, innovatque aqua, ac sacra unctione consignat, Deique verbo sanctificat: inque eum modum totos omnino, quo incensus erat, cœlesti eos igne replens, in suam trahit similitudinem. Scripturarum enim documentis quæ tironum, ac rudimentaria sunt, eos emundans ac instituens, perfectioribusque doctrinis illuminans atque componens, nec non supremis divinis prædicationibus perficiens, donansque absolutione, Dei filios immaculatos, cohæredes ac concorporales participesque Christi efficit: sicque jam in Ecclesias sanctas Domino, gregesque magno sacerdotum pastorumque principi cogens, a nequissimi potestate liberatos atque solutos, cœlesti eos Patri supremoque omnium Regi admovet.

Sic Mathias Dominum clarificavit, sicque vicissim illum Dominus clarificavit: eratque mirabile quoddam inter ambos velut certamen, ac vincendi ardor. Nam alter quidem, qui salvandi essent Domino adjuungebat, omnique conatu ac industria ejus, qui miserat, quærens gloriam, eorum numero addebat: alter autem, his qui credidissent illius opera, coronam gloriæ animique exultationem ac decus munificus remunerator donabat.

Sane quidem maxima digni admiratione beatissimi apostoli circuitus omnes ac peregrinationes: quotquot item illi fortiter gesta universas lustrando nationes, splendidissima illa plane ac divinissima; cum primis vero apud eos exhibita, qui in prima Æthiopia sedes habent. Admirandus enim vir iste Jesu, apud atros illos corporis fuligine, mentisque ipsa atque animi caligine longe atriores, nec quidquam crudivoris animantibus dissimiles, commoratus, inque medio agrestium bestiarum tanquam homo, seu potius inter scelestissimos homines quasi Deus beatus, in longum tempus versatus, nedum nullum prorsus illorum proterviæ ac feritatis vestigium sibi ipse ascivit, verum sua illos mansuetudine impartit. Nedum nulla vitii macula Christi dotibus prænitentem animum imbuat, quin ad meliorem eos frugem commutavit. Prorsus enim contrarium contrario sanans, eorum cordis duritiam et perversitatem ac superbiam, morum suavitatem, lenitatem, placiditatem emolliebat; feritatem, dolos, malignitatem, animi benignitatem, candorem, mansuetudinem inflectebat; mellifluis denique sermoni-

Α ἄλην δι' ὅλου λεπτύνων, ἑαυτῷ ἐξωμοίωσαν· οὕτω δὲ καὶ ὁ μέγας οὗτος τοῦ λόγου θεηγόρος, ἐπειδὴ πλήρης ἔκειντο τοῦ οὐρανίου πυρὸς ἦν, καὶ αὐτόχρομα πῦρ, τὴν κάτω λιπὼν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἐφ' αὐτοῦ ἐθνη τὸ κινούν Πνεῦμα θεῖον προσκέκληται πορευθεὶς, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἡρέμα τοῦτοις τοῦ ἐν αὐτῷ πυρὸς ἐνείει, καὶ θεολογίαις ἀρίσταις καὶ θαυματουργίαις κρατίσταις καταδραχὺ τὴν ἐνεσκιρωμένην ταῖς αὐτῶν καρδίαις ἀσέθειαν λεπτύνων· καὶ τὴν ἐντετηγμένην γλισχρότητα, ἐκ' οὖν κηλίδας τῆς διανοίας ἐξανέλων, καὶ ἐπιτηδεύουσιν πρὸς φωτισμὸν πίστεως προπαρασκευαζόμενος, οὕτως ἐξαπίνης αὐτοῖς πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἀνάπτει, καὶ λαμπρύνει τῷ Πνεύματι, καὶ καινίζει τῷ ὕδατι· καὶ ἱερῷ χρίσματι σφραγίζει, καὶ ῥήματι ἀγιάζει Θεοῦ· καὶ οὕτως ὅλους δι' ὅλου τοῦ κατ' αὐτὸν οὐρανίου πεπληρωκὸς πυρὸς, ἑαυτῷ ἐξωμοίωσεν. Ταῖς εἰσαγωγикаῖς γὰρ τῶν λογίων διδασκαίς καθαίρων καὶ στοιχειῶν, τοῖς τελειωτέροις δὲ τῶν δογμάτων φωτίζων καὶ συμβιβάζων· ταῖς ἀνωτάτω δὲ θεολογίαις καταρτίζων αὐτοὺς καὶ τελειοποιῶν, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετοχα δεῖκνυσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς ἐκκλησίαν ἁγίαν Κυρίῳ, καὶ σιπτὰ πρὶν μὴ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ καὶ ἀρχιεπομένῳ καθιστῶν, ἀπῆλλαττε μὲν καὶ ἡλευθέρου τῆς ἐξουσίας τοῦ πονηροῦ· τῷ οὐρανίῳ δὲ τούτου· παρίστη Πατρὶ καὶ Παμβασίλει.

Οὕτω Μαθίας ἐδόξεσεν τὸν Κύριον, καὶ οὕτως αὐτὸν ἀντεδόξεσεν ὁ Κύριος· καὶ ἦν θαυμαστή τις οἶον ἀμιλλα ἐν ἀμφοτέροις. Ὁ μὲν γὰρ προστεθὶς τοῖς σωζομένοις τῷ Κυρίῳ, πάσῃ μηχανῇ τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος· αὐτὸν ζητῶν· ὁ δὲ τούτῳ τοῖς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας, καυχῆσθαι στέφανον, ἀγαλλιάμα τε καὶ δόξαν ψυχῆς· ἀντεδωρεῖτο.

Ἔστι μὲν οὖν πάσας τοῦ μακαριωτάτου τὰς περιόδους ὑπεράγασθαι, καὶ τὰς ἀνδραγαθίας, ὅσας ἐν πᾶσιν ἔθνεσι καταπράξατο περιών, ὡς ἀξιολογώματα· καὶ ἀξιοθειωτάτας· οὐχ ἥμισυ δὲ, ἦν ἐν τοῖς τὴν πρώτῃν Αἰθιοπίαν οἰκοῦσιν ἐπεδείξατο. Τοῖς γὰρ μέλανσιν ἐκείνοις τὸ σῶμα, μελαντέροις δὲ πολὺ πλεόν τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ὁμοδόρων θηρίων διεννηνοχέσιν οὐδὲν, ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνθρωπος ἐμφιλοχωρῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐν μέσῳ θηρῶν ἀγρίων ὡς ἀνθρωπος· μάλλον δὲ μεταξὺ πονηρῶν ἀνθρώπων οἷα Θεὸς ἀγαθὸς ἐπὶ πολὺ κατοικῶν, οὐ τῆς ἐκείνων ἱταμότητος ἱχνος ὅπως ἐπεσῦρετο, τῆς οἰκείας μεταέδωκε χρηστότητος δέ· οὐτ' οὖν τῆς κακίας σπῆλον τῇ χριστοστοιχείᾳ προσετρίψατο ψυχῇ· κρείττονος μεταβολῆς τούτους κατηξίωσε δέ· τῷ ἐναντίῳ γὰρ ἀτεχνῶς τὸνναντίον ἐξωόμενος, τὸ σκληρὸν μὲν αὐτῶν τῆς καρδίας καὶ δυσπειθὲς καὶ ἀγέρωχον, τῷ ἀπαλῶς τε ἦθει καὶ μελιχρὶ κατεμάλαττε καὶ πραεῖ· τὸ ἀνήμερον δὲ καὶ ὑποουλὸν καὶ σκαῖον, τῷ ἀγαθοειδεῖ τῆς γνώμης, ἀπλοῖχεν τε καὶ προσήγει κατεδυσώπει· καὶ τῷ τῶν λόγων δὲ μελιρρότῳ καὶ τῷ τοῦ τρόπου δὲ ἐνθέῳ, καὶ τῷ τῶν ἔργων δὲ μεγαλοδόξῳ καταπλήττων αὐ-

τοὺς κα
θείας ἦ

Γνω
ὁμᾶς δ
ἐμοί, τ
ἐν ἐμοί
θεὸς γ
θεῶν.
μόνος·
ὦν, οὐ
ἀν δὲ π
τὸν ἀν.
ὀλικὸν
σατο·
ἐξουσι
ἀγαθο
νος κα
ἐμόθεο
ἀρετῶ
ἡμερῶ
πον ἡ
δεδοκ
προσφ
καθελ
τέραν
λημβα
δεκα τ
ἀρίστο
τὴν συ
Ὅρ
στοι, τ
ρων ἐν
τυφλῶ
των, π
τῇ ἀλ
τομέτ
αἰσαν
ἐνδύσ
ἐν οὐ
τῷ τῆ
τὸ θηρ
ἡπίδι
εἰσπο
Τού
κτον ἐ
υφέντ
ἀντι τ
κίαν,
Παρ
μμεν
ἡλλου
σταῖς
περι
σιτοι
τὸ μα
σαρκ
ἐπέτ
νος, τ

τοὺς καὶ ἐκτροβῶν, εἰς συγκατάθεσιν οὕτω τῆς ἀλη-
θείας ἤγε. Ἡ ἀλήθεια δὲ τίς;

Γνωτε, φίλοι, ὦ ἄνδρες, γνωτε διὰ τοῦ πρὸς
ἡμᾶς ἀπεσταλμένου τὸν ἀπεσταλκότα· καὶ ἐν
ἡμοῖς, τὸν δι' ἡμοῦ κηρυττόμενον γνωρίσατε. Τὸν
ἐν ἡμοῖς λαλοῦντα καὶ ζῶντα μὴ ἀγνοεῖτε Θεόν.
Θεὸς γὰρ οὗτος ἀληθὴς ἐστὶ μόνος, μόνος Θεὸς
θεῶν, Κύριος κυρίων, καὶ Ἅγιος πνεύματι ἁγίων
μόνος· ὃς δὲ δὴ ὢν, καὶ ὅλος τὴν φύσιν ἀγαθὸς
ὢν, οὐκ ἐβούλετο μόνος ἑαυτοῦ κατατρυφᾶν· ὥς
ἂν δὲ πλείους εἴεν οἱ εὐεργετούμενοι, πρῶτον μὲν
τὸν ἅδιον κόσμον καὶ νοούμενον· ἔπειτα τὸν
ἑλίκον καὶ ὀρώμενον τοῦτον ἐν σοφίᾳ κατεστή-
σατο· ἐν ᾧ μόνον τὸν ἀνθρώπον λόγῳ καὶ αὐ-
εξουσιότητι τετιμημένον, οὐκ εἰς τέλος ὁ ὑπερ-
ἄγαθος παρεῖδεν· ἀλλ' αὐτὸς ἐκείνος ὁ σύνθρο-
νος καὶ συμφυὴς τῷ Πατρὶ Λόγος, ὁ ὁμοτίμος, ὁ
ὁμοθεός, ὁ μονογενής, αὐτὸς ἀναλλοίωτως καὶ
ἀτρέπτως ἐν τῷ τετοκῶτι μένῳ, ἐπ' ἐσχάτου τῶν
ἡμερῶν τούτων ἐνανθρωπισθῆναι διὰ τὸν ἄνθρω-
πον ἠρέσχετο, καὶ λύτρον ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν
δεδώκεν, ἐξηγοῦσάτο· καὶ δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ
προσφειώσατο· διὰ σταυροῦ μὲν τὸν τύραννον
καθελών· δι' ἀναστάσεως δὲ τριημέρου, τὴν ἡμε-
τέραν ζωσας καὶ θεώσας μορφήν· οὗτος ἀνα-
λαμβανόμενος πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, δώ-
δεκα τοὺς πάντας ἡμᾶς τῶν αὐτοῦ μαθητῶν τοὺς
ἀρίστους ἀποστέλλει, ταύτην τῷ κόσμῳ παντὶ
τὴν σωτήριον οἰκονομίαν καταγγέλλοντας.

Ὅρῶντες οὖν, ὦ ἄνδρες ἐχέζρονες καὶ συν-
ετοί, τῶν σημείων τὴν δύναμιν τῶν ἐνεργουμέ-
νων ἐν ἡμῖν, τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, τῶν
τυφλῶν τὴν ἀνάβλεψιν, καὶ τῶν κακῶς πασχόν-
των πάντων τὴν ἰασιν, διὰ τούτων πιστώθητε
τῇ ἀληθείᾳ, κραταιώθητε τῷ λόγῳ τῷ εὐαγγελι-
ζόμενῳ νῦν ἐν ὑμῖν, καὶ τὴν παλαιὰν πλάνην καὶ
πῶσαν ἀπανθρωπίαν καὶ ἀσέβειαν ἐκτιναξάμενοι,
ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν·
εἰ οὐ καὶ λαβόντες τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος, καὶ
τῷ τῆς παλιγγενεσίας ἀνακαινισθέντες λουτρῷ,
τὸ θηριώδες μὲν τῆς γνώμης καὶ δυστροπὸν εἰς
ἡπιότητα μεταποιηθήσεσθε καὶ ἐπισείκειαν· ἀντὶ
εἰσποιηθήσεσθε Πατρὶ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τούτων οἱ ἄπληθεῖς ἐκείνοι κατὰ τὴν αὐτῶν διάλε-
κτον ἐπαίοντες τῶν θεολογιῶν, καὶ τὴν ὀργὴν καθ-
υπνίναντες, καὶ τὴν ἀπειλὴν μετατιθέντες, πῶς μὲν
ἀντὶ τῆς ἀπειθείας, ἀντὶ τῆς πρώην δὲ μανίας ἐπισεί-
κειαν, καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς κακίας ἀντηλλάττοντο.

Παρά τούτοις, ὦ παναγέστατε Μαθία, ἐπὶ χρόνους
μεμνηκῶς ἱκανοῖς, καὶ πολλοὺς μὲν ἐπὶ τὸ κρεῖττον
ἡλλοικωκῶς, καὶ ἐκκλησίας ἀφιερωκῶς τῷ Θεῷ· πλεί-
στας δὲ θλίψεσι παρὰ τῶν ἀσεβούντων καὶ κινδύνους
περιπαισών, ἐπιβουλεύόμενος, βλασφημούμενος, μα-
στιγούμενος, προπηλακίζόμενος· καὶ οὕτω τέλειον
τὸ μαρτύριον ἀποδίδους τῷ Θεῷ, καταλείπεις μὲν τὸ
σαρκίον ὡς ἄχθος ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς δὲ κοῦφος ἁ-
έτης εἰς οὐρανοῦς· καὶ τοὺς μέλανας ἀπεχυσάμε-
νος, ταῖς φωτεινιστάτοις προσχώρησας τῶν οὐρα-

lus relictis moribus ac magnificis operibus, stu-
porem terroremque incutiens, ad veritatis consen-
sum trahebat. At quænam veritas?

Agnosce, inquit, o viri. agnosce per eum qui ad
vos missus est, ipsum qui misit : atque in me, eum
qui per me prædicatur, cognosce. Nolite Deum
ignorare qui in me loquitur, ac Deum vivum. Hic
enim solus verus Deus est : solus Deus deorum, Do-
minus dominantium, solus Sanctus sanctorum. Is,
cum semper esset, ac totus natura bonus existeret,
noluit solus ipse se frui ac beatus esse. Sed ut in plures
beneficium transiret, primo quidem mundum condi-
dit, qui extra materiam est, ac mente intelligitur :
tumque hunc ipsum constituit materia concretum ac
visibilem ; in quo unum hominem ratione ornatum ac
liberi arbitrii facultate præditum, non in finem de-
spexit, qui supra quam bonus ac benignus existit :
sed is ipse Sermo Patri consessor ejusdemque ac ille
naturæ, honore compar, pariter Deus, unigenitus,
nulla mutatione aut labe in eo manens qui genuit,
extremis hisce diebus hominum causa homo fieri an-
nuit, ac seipsum dans pro nobis pretium, redemit ;
suaque ipse opera ac intercessione Patri conciliavit,
per crucem quidem sublato tyranno, tridua vero
resurrectione vivificata ac deificata nostra hominum
forma. Hic ad Patrem in cælos receptus, omnes nos
duodecim illius præcipuos discipulos mittit, qui omni
mundo salutarem hanc dispensationem annuntiemus.

Cum igitur, viri prudentes ac sapientes, signorum
quæ in nobis fiunt vim perspicatis : suscitatos mortuos,
cæcos luci redditos, male habentium genus omne sa-
natos, per hæc fidem veritati præstate. Confirmamini
ea doctrina quæ apud vos modo prædicatur, veterem-
que errorem ac omnem immanitatem impietatemque
excutientes, induimini Dominum nostrum Jesum Chri-
stum ; per quem accepto Spiritu gratiæ, ac regene-
rationis innovati lavacro, animi feritatem ac morum
pravitatem in lenitatem convertetis ac modestiam,
proque eo ac homines sitis, filii Dei per gratiam cæ-
lesti Patri adoptabimini, in Christo Jesu. Amen.

ἀνθρώπων δὲ, εἰς Θεοῦ κατὰ χάριν, τῷ οὐρανῷ

D His igitur immites illi divinis prædicationibus
ipso illorum idiomate auditis, iraque mitigata, ac
missas facientes minas, pro incredulitate fidem,
pro pristina feritate atque furore lenitatem et mo-
destiam, pro vitio virtutem commutavere.

Postquam autem annos sat multos apud eam
gentem, sanctissime Mathia, versatus esses, plures-
que ad meliorem frugem revocasses, ac ecclesias
Deo consecrasses ; quamplurimis per impiorum
struem perfunctus arumnis, exceptusque periculis,
insidiis appetitus, blasphemis lacessitus, verberibus
dehonestatus, ludibrio habitus ac vellicatus ;
inque hunc modum perfectum Deo reddens testi-
monium, velut sarcina corpusculo in terra relicto,
ipse ut levis in cælos evolasti ; nigraque cute

Æthiopus exuens, lucidissima angelorum castra adisti : dimissis qui molesti ac graves erant, ad beneficium ac Salvatorem tuum Christum gaudens receptus es ; qui denique ad Deum fortem vivum vehementer sitiens⁸⁰, atque in confessione et exultatione in conspectum magnificæ gloriæ veniens, nulla verborum vi explicabilem beatitatem ac dulcedinem, penitissimumque cum primitivis Dei filius recubitus nactus es.

Salve sis itaque, venerande ac perfectissime præco ac discipule, quod sanctitatis excellentia supremam primamque sanctorum classem adeptus es. Salve ac gaude, quod tibi auxilium ex Deo est ; quibus et ascensiones, uti scriptum est⁸¹, in corde tuo disposueris, atque in valle plorationis (humili scilicet ac compuncto animo) ipsius in te disponentis ac lege scientis benedictionibus susceptis, sublimi ascensu de virtute ad apostolorum supremum ordinem evaseris ; quibus etiam Deus deorum velut in excelsa cælestique Sione (contemplante animo tuo) cernitur.

Salve sis ac gaude, Mathia venerande sancteque ac admirande, quod in crudivoros feris bestiis crudeliore cum aliquando incidisses, claususque carcere et in tenebris esses, impuro nimirum sceleratissimoque servatus convivio, minime ab eis consumptus es, sed benignissimi Dei benigna providentia atque numine, homicidarum omni molestia liberatus es. Gaude et exulta, quod per multas Evangelii causa turbationes, labores, ærumnas, firmum ac stabile gaudium consecutus es : quod per molestias, malaque pene innumera, ac necessitates nimium quantas veritatis causa, nulla caducam mutabilitate, semperque eandem ac manentem jucunditatem ingressus es. Gaude, quæso, intende, prospere procede et regna⁸², tanquam totus bonitatem spirans, verusque Regis magni filius. Gaude et lætare ; meque vestrae partis, o beate ! vestrae dilectionis ac gratiæ socium assumens, fac ut cum fiducia Deo præsentem, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, potestas et laudatio, in secula seculorum. Amen.

ORATIO XV.

Laudatio sancti ac celebratissimi Marci apostoli et evangelistæ.

Quemadmodum non omnium corporum formæ similes, sic nec animorum eadem ipsæ proprietates

⁸⁰ Psal. xli, 3. ⁸¹ Psal. lxxxiii, 6. ⁸² Psal. xlii, 5.

(54) Marci evangelistæ cum alii plures persecuti sint, vix alius gravioris majorique, iudicio nostro, hic Nicetæ rem exsecutus merito videri possit ; illius omnibus quæ certa habuit, summoque delectu orationis argumento proposuit, luculenter stylo exornatis, omissis quæ de illo incerta aut spuria nonnulli narrant, etiam veteres, quorum dicta ad iudicii libram exigenda, ne ex ipsa eorum vetustate fiant erroris causa ; quod de Papia homine simplici refert Euseb. l. iii, c. 59. qui σφόδρα σμικρὸς τὸν νοῦν, pertenuis valde ingenii, audita a seniori-

ων ἁγγέλων παρεμβολαῖς· καὶ τοὺς διωχοῦντας ἀφελὲς, πρὸς τὸν εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα σου χαίρων ἀνελήφθης Χριστὸν· καὶ σφόδρα πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα δεδιψηκώς, καὶ ἐν ἐξομολογήσει καὶ ἀγαλλιάσει τῷ προσώπῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς ὁμοῦς ἐμπανθεῖς, τῆς ἀφράστου μακαριότητος καὶ γλυκύτητος, καὶ τῆς ἐνδοτάτης κατακλίσεως μετὰ τῶν πρωτοτόκων τοῦ Θεοῦ κατηξιώθης υἱόν.

Χαίρε μοι τοιγαροῦν, ὦ σεπτότατε καὶ τελειότατε κήρυξ καὶ μαθητῆ, ὅτι τῆς ἀνωτάτης καὶ πρώτης τῶν ἁγίων τάξεως δι' ὑπερβολὴν ἀγιότητος κατηξιώθης. Χαίρε ὅτι ἐστὶ σοι ἀντίληψις πρὸς Θεόν, οἷς καὶ ἀναβάσεις, ὡς γέγραπται, τῇ καρδίᾳ σου διέθου, καὶ ἐν κοιλίᾳ τοῦ κλαυθμῶνος, τῇ ταπεινότητι καὶ κατανενογμένη διανοίᾳ, τὰς εὐλογίας τοῦ ἐν σοὶ διατιθεμένου καὶ νομοθετοῦντος καταδεδεγμένος, ἐκ δυνάμεως ἐπορεύθης εἰς τὴν ὑπερτάτην τάξιν τῶν ἀποστόλων προσαναβὰς· οἷς καὶ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ὡς ἐν ὕψει καὶ οὐρανίᾳ Σιών, τῇ θεωρητικωτάτῃ σου ἐμφανίζεται καρδίᾳ.

Χαίρε, Μαθία τίμιε, καὶ ἐρεὲ καὶ θαυμάσιε, ὅτι τῆς ὁμοβόρου θηρίων ὠμότεροις ποτὲ περιπεσὼν, καὶ εἰρκτῇ κατακλιθεὶς καὶ σκότῳ, καὶ εἰς κατάδρωμα τοῦτοις καὶ θοίνῃ οὐκ εὐαγῇ ταμιευόμενος, οὐ καταγνώθης ἐν αὐτοῖς· ἀγαθὴ δὲ προνοία πρὸς τὸ ἀγαθοῦ μόνου καὶ κρείττονος ἐπικουρίας τυχῶν, πάσης ἀπηλλάγης δυσχερείας τῶν φονευτῶν. Χαίρε καὶ ἀγαλλία, ὅτι διὰ πολλῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκαταστάσεων καὶ πόνων καὶ θλίψεων, τῆς ἐστώτης κατεδράξω χαρὰς· ὅτι διὰ κακοπαθείας, καὶ κόπων μυρίων ὄσων καὶ τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἀναγκῶν, τῆς ἀμεταπτώτου καὶ ἀει ψαύτους ἐχούσης εὐφροσύνης ἐπιβίβηκας. Χαίρε μοι, καὶ ἐντείνε, καὶ κατενοῶ καὶ βασιλεύε, ὡς ἀγαθοεὶδης, καὶ υἱὸς γνήσιος τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου· καὶ με τῆς ὑμετέρας μερίδος, ὦ μακάριε, τῆς ὑμετέρας ἀγάπης καὶ χάριτος κοινωνὸν παρεληφθῶς, εὐπαρρησιάζεσθαι βέβηται παρασκευάσον τῷ Θεῷ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, κράτος καὶ ἀνεσις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Εἰς τὸν ἁγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν (54).

Ὅσπερ οὐχ ὁμοίαι τῶν σωματῶν πάντων αἱ μορφῆς, οὕτως οὐδὲ τῶν ψυχῶν ἰδιότητες αἱ αὐταί· καὶ

bus, nec satis intellecta. libris consignavit, ac posteritati tradidit. In quibus mihi statim occurrit, quod de Marco in hæc verba narrat eodem illo capite quasi ex Aristione presbytero accepta : Μάρκος μὲν ἐρμηνευτὴς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν. Οὐ μόντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ παραθέντα. Οὐτε γὰρ ἤκουσε τοῦ Κυρίου, οὐτε παρηκολούθησεν αὐτῷ. Ὑστερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρω, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ σύνταξιν τῶν Κυριακῶν ποιούμενος λόγων. Marcus Petri interpres, quæ-

ὡς περ πολυειδής τῶν ἁγίων ἡ ἀρετὴ, ἄλλου πρὸς ἄλλον τινὰ βίον ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι κατορθούμενου, καὶ τῷ περὶ ἕκαστον ὑπερβάλλοντι, ἑκάστου πρὸς τὸ

cunq̃ue memoria mandaverat, diligenter perscripsit. Non tamen ordine pertexuit quæ a Domino aut dicta aut gesta fuerant. Neque enim ipse Dominum audiverat, aut sectatus fuerat unquam. Sed cum Petro, uti dicebam, postea versatus est; qui pro audientium utilitate, non vero ut sermonum Domini historiam contexeret, Evangelium prædicabat. Petri interpretem perinde tradunt Irenæus apud Euseb. l. v, c. 8, et Hieronymus in Catalogo, qui ipse ex Petri ore ait accepisse et scripsisse ut ab illo acceperat; Petrumque probasse, et sua auctoritate legendum ejus Evangelium Ecclesiis tradidisse: cum tamen Irenæus citatus, μετὰ τὴν τοῦτων ἔξοδον, post Petri Paulique excessum, dicat Marcum, quæ a Petro prædicata fuerant, scripto tradidisse; quem alii fere ante Petrum docent Alexandriæ diem obiisse. Ut sit, nemo sani iudicii Marci Evangelium ex iis agnoscat, quæ Papias velut ejus notas assumit. Ubi enim sic desultorie nullaque certa serie rerum a Domino gestarum ejusve sermonum, conscriptum Marci Evangelium; quod Matthæi pene brevium sit, et a Joannis prædicatione et baptismo ad Christi resurrectionem cuncta prosequatur, uti etiam edidit hic Nicetas, non tumultuarie alia aliæque Petro dicta inter prædicandum, pro subjecta occasione, auditorumque ratione referat? Videatur qui sic loquitur, Marci Evangelium nec salutasse, ut nec presbyter ex quo jactat se audivisse. Deinde, quæ ratio conscribendi Evangelium, quod maxime divina Scriptura et θεόπνευστος, non humana industria, sed divino afflatu ac Spiritu ad singula dirigente atque movente, composita. Potuit Petrus coryphæus et theologorum summus Marco uti quasi a secretis, eique Evangelium foret: nec Marcus evangelista, sed Petrus esset: uti Joannes evangelista est, non Prochorus, sive quisquis ex illius ore exceperit. Deinde potuit Petrus hortari ad conscribendum Evangelium (vel etiam ad hoc præcepto astringere) non suum quasi interpretem, vel quem gnævum sciret ut ex ipso audita in commentariis referret, sed in quo divinum afflatum et prophetiam (qua ipse prophetia præditus erat et primus apostolus), ad edendum librum canonicum agnosceret: in quo ipso munere, nihil minus a Matthæo atque Joanne (quin neque a Petro, si ipse conscripsisset Evangelium) haberet, uti serio urget Nicetas, nec fuco rhetorico, sed saniore theologia, ac cujus Petrus in sua Catholica præcipuus mysta ac doctor est. Quæ ipsa ratione confici videtur fuisse Marcum, non solum Petri, sed magis Jesu discipulum; quanquam non primi ordinis et ex duodecim, sed ex septuaginta duobus, quos illis Dominus adjunxit; contra ac docent plures, hoc puto maxime fundamento, quod eum Petrus filium charissimum vocet; velut quem genuerit in Christo per fidem, uti Paulus genuit Timotheum. Non enim extraneo a Christi schola, aut in ea novitio, apostolorumque discipulo ea committenda fuit provincia, clauso in Jesu veris discipulis ac apostolis scriptorum canonicorum albo, quod Paulus (ipse Jesu apostolus, ac divino instinctu omnem thelogiam edoctus, non humano ministerio ea institutus) mirabiliter epistolis suis absolvit, clarioribusque divinæ scientiæ radiis ac sensis illustravit. Filius ergo Petri Marcus, et quidem charissimus; quod ei adhaeserit, operamque omnem navaverit, exque illo multa didicerit, ut erat Petrus summus vertex apostolici ordinis, quibus, accedente divino instinctu, feliciter usus sit, conscribendo Evangelio, uti etiam Lucas auctus a Paulo, seu magis a sanctissima Dei Matre, cum qua familiarius versatus sit, exque illa ipsa acceperit,

A tes: ac sicut sanctorum multigena virtus est, cum videlicet alius aliud institutum in eodem Spiritu, vitæque genus adimpleat, ac singuli quibus pecu-

quæ tanta de Christi ortu ac infantia, aliis suppressa, edidit. Non enim prophetia, humana hæc adminicula, ceu illi prævia, respuit; quod unum voluerint antiqui, etsi sic ὀρχητικὸς locuti sint, nec satis ex dignitate scriptorum canonici et evangelistæ. Origenes, *Dialogo de recta in unum Deum fide*, contra tria Megetii Marcionistæ principia, Eutropio philosopho Græco iudice Marcum et Lucam ex septuaginta duobus asserit, quorum ipse Paulus auditor fuerit. *Primum amandavit*, inquit, *duodecim, post, septuaginta duos, ut Evangelium annuntiarent. Marcus igitur et Lucas, cum in numero septuaginta duorum essent, ipsi etiam Paulo Evangelium prædicabant*. Quæ responsione hæretici elidit calumniam, inde falsi insimulantis Evangelium, quod non Christi discipuli, sed extranei et ascititii Marcus et Lucas, illud conscripsissent. De Lucæ Evangelii exordio, ut non officiat scienti Græce, jam ostendi in *Bibl. PP. concion.*, repetamque, vel etiam illustrabo, in Auctarii hujus Luca, seu commentario de ejus rebus gestis. Græci perinde Marcum Christi discipulum sentiunt, et quod sic passim et sine addito apostolum vocant et quod prima statim strophe canonis θεόπτην indignant, qui Deum ipse viderit, non corporeis solum oculis, ut increduli Judæi, sed fide cum eo versatus illiusque doctrinis institutus, quo nomine ipse discipulos beatos prædicat. Μάρκον τὸν θεόπτην εὐφημῶν, ἐπικαλοῦμαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅπως μοι ἐμπνεύσασα φωτιστικῶς ἀπελάσει τὴν ἀγνοίαν. Qui Marci, qui Deum ipse vidit, laudes celebrem, invoco gratiam Spiritus, ut afflatu suo illuminando ignorantiam depellat. Etiam Epiphanius hæres. 54 Marcum ex septuaginta duobus discipulis fuisse tradit, additque unum ex illis fuisse, qui scandalizati illo verbo Domini, Nisi quis manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem, non est me dignus, dispersi sunt; undecunque hoc habuerit. Solet enim sæpe non magno iudicio afferre ab aliis dicta, quandoque etiam alia aliis adversantia, vel certe non satis probata. Idne Marco contigerit, Petrique opera reversus sit, penes illum sit fides, ac quem auctorem exscripsit. Apud alios nulla ejus rei exstat mentio, nec nisi ex quibusdam apocryphis haberi potuit.

C Alia quæstio est, sitne Marcus evangelista ipse Joannes, qui cognominatus est Marcus, Pauli et Barnabæ quandoque comes, et cujus illi causa ab invicem scissi sunt, cum is, illis relictis, domum abiisset, velletque Barnabas ejus rei penitentem recipere, Paulus nollet, severiore usus disciplina; qua sic profecit, ut idem postea utilem sibi ministrum eum agnovit, et ad se adduci a Timotheo, Romæ scribens, rogaverit. Eundem existimat Origenes citatus, itemque Hieronymus in *Epist. ad Philem*. Cyrillus, seu alias Victor. Antioch. argumento in Marci Evangelium, Alexand. Monachus in Actis Barnab., Niceph. l. ii, c. 15. Auctor similarium versuum Menæorum: Συνοδοπόρος ἐγένου τοῦ σχεύους τῆς ἐκλογῆς, καὶ σὺν αὐτῷ διήλθες ὅλην Μακεδονίαν· ἐν Ῥώμῃ δὲ φοιτήσας, τοῦ Πέτρου ἐρμηνεύς ἀναβέδεισαι, καὶ ἀνεπαύσω ἀδελφῆσας θεοπρεπῶς ἐν Αἰγύπτῳ, Μάρκε πάνσοφε. *Itineris comes vasis electionis fuisti, et cum eo Macedoniam pertransisti; cumque Romam venisses, Petri dulcis interpretes effectus es: divinoque perfunctus certamine, in Aegypto quieviisti*. Quam eandem strophem habent Menæa Tiliana mss. Auctor quoque canonis mss. in iisdem Menæis, qui totus ab edito diversus est od. v, stroph. 5: Διανοία τέλεια Παύῳ θείῳ κήρυξι συμπορευόμενος τὸν τοῦ κόσμου τῦρον κατεφώτισας· μεθ' οὗ νῦν πρέσβευς κοσμητικῶν

liarius excellunt, ab his distinguantur, qui sui prope ordinis atque classis sunt: sic et quæ illorum laudibus defungatur oratio, varia quædam haud dubie fuerit, nec ejusdem omnino rationis, dum ipsam rerum veritatem, uti se illa habet, certa iustaque conjectura assecutura sit.

Alia itaque apostolorum vita, alia prophetarum, uti nec eadem divinorum antistitum disciplina ac institutio. Præterea quoque alia triumphalis ordinis ad sanguinem usque adversus impios reluctatio, ac pro veritate in finem usque certandi constantia: quamquam profecto ac explorata ad unum omnes spectent scopum, ut præclara vitæ institutione Deo probentur atque placeant. Tanto autem quisque illorum orationis argumento difficilior, arduoque magis conatu laudandus sit, quanto etiam pluribus virtutum ornamentis ac præclaris dotibus, illius vita insignitur. Nulla porro tanta orationis vis, nulla lumina ac exquisita dicendi facultas, quæ non apostolicæ perfectioni victa concedat. Sin autem etiam in eo, qui sermone exornandus sit, evangelistæ munus atque ratio accedat, quam prolixa argumenti dignitas? Sin denique sacerdotali quoque principatu, ac pontificali infula is prefulgeat; ad hæc vero etiam martyrum desudato agone immarcescibilibus supremi omnium Regis manu coronis inclarescat; habet sane quem tanta illa decorant, ab eo qui ipsam laudantes digne exque omnem omnem cogitationem ac sapientiam excedat. Nec quisquam adeo temerarius, ut nisi divini cœli Spiritus ope conciliata, inconcessa præsumperit.

Imploremus igitur Paracleti virtutem, ac sapientiam quæ de cœlis est, intelligentiamque fide attrahamus, quo magnum apostolum et evangeli-

σκανδάλων καὶ πειρασμῶν καὶ ἀμορτίας λυτρωθῆναι με, Μάρκε ἀπόστολε! *Mente perfecta Paulo divino præconi itinerum comes, mundi orbem illustrasti; quocum nunc intercede, o Marce apostole! ut ab scandalis et tentationibus et peccato liberemur.* Alii tamen diversum fuisse asserunt, quod Marcus evangelista sic Petro assiduus hæserit, ab eoque in Ægypto dimissus, annos novemdecim eam Ecclesiam rexerit, et in Ægypto et Libya prædicaverit; cum Marcus alter diversa omnia egerit. Vid. Bar. an. 45, n. 44. Unde et auctor Synax. diversum omnino indicat, pluribus referens illi per Ægyptum et Libyam et Barbaricam (num Marmoricam?) et Pentapolim gesta, ac postremo martyrium Alexandriæ, cum ante Evangelium scripsisse, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἐξηγουμένου αὐτῷ, quasi *Petro doctore.* Nicetas quoque in eam ivit sententiam. Quod addit Baronius, novisse hoc ipsum et majores (Basilium enim, inquit, eo tempore quo Paulus Romæ agebat quocum (ut diximus) aderat Marcus consobrinus Barnabæ, Marcum evangelistam Alexandriam Ecclesiam excoluisse testatur. Basilii verba sunt l. 1 contra Eun., c. ult.: Καὶ Παῦλος ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζόμενος, καὶ Ἰάκωβος ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ Μάρκος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἄλλος ἐν ἄλλῃ πόλει, ἐπληροῦντο τῷ Πνεύματι· οὐδεὶς διαστήματος κωλύοντος ἐν αὐτῷ ἐνεργεῖσθαι τὴν αὐτὴν χάριν. *Et Paulus Romæ evangelizans, et Jacobus Jerosolymis, et Marcus Alexandria, ac alius alia in civitate, Spiritu adimplebantur, nullo obstante intervallo, quin eadem eodem tempore afflarentur gratia),* nihil mihi rem conficit. Petit Paulus in II sua ad Timotheum, ut is veniens adducat Marcum consobrinum

κατ' αὐτὸν οἰκίαις ἀφοριζομένου τάγμα, οὕτως καὶ ὁ ἐγκωμιστικὸς αὐτῶν λόγος ποικίλος τις ἂν εἴη, καὶ οὐ μονοειδὴς καθαρῶς, εἰ γε μέλλει τῆς ἐν πράγμασιν ἀληθείας κατευστοχεῖν.

"Ἄλλος τοίνυν τῶν ἀποστόλων, καὶ ἄλλος ὁ βίος τῶν προφητῶν· ὥσπερ καὶ τῶν θείων ἱεραρχῶν ἡ πολιτεία· καὶ παρὰ τούτους ἄλλη τῶν ἀθλοφόρων καὶ μέχρις αἵματος πρὸς τοὺς ἀθεθεῖς ἀντικατάστασις, καὶ ὁ ὑπὲρ ἀληθείας ἄχρι τέλους ἀγὼν· εἰ καὶ πάντες ὁμολογουμένως πρὸς ἓνα σκοπὸν, τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέσθησιν, ὁρῶσιν. Τοσοῦτον δὲ τοῦτων ἐκαστος δυσχερὲς ἂν πρὸς ὑπόθεσιν τῷ λόγῳ καὶ προαντίτερος γνωρίζοιτο, καθόσον καὶ διὰ πλειόνων χαρακτηρίζεται κατορθωμάτων. Πάντα μὲν οὖν λόγοι, καὶ τὸν μεγαλοφύεστατον τῆς ἀποστολικῆς ἡγεσίας τελειώτητος. Εἰ δὲ καὶ τῶν εὐαγγελιστῶν εἰς ὁ ἐπαυόμενος, πηλίκον τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως! εἰ καὶ ἱερατικῇ τελεταρχίᾳ, καὶ πρὸς τοῦτοις ἔτι μαρτυρικαῖς ἀγωνίαις καὶ ἀμαρτανίοις εἴη στεφάνος ὑπὸ τοῦ παρβασιλέως ἐστεφανωμένος, ἔχει μὲν οὕτως κρείττω πάσης ἐννοίας ἀνθρώπων καὶ σοφίας τὴν ἔπαινον παρὰ τῷ ἀξίως δοξάζοντι τοὺς δοξάζοντες αὐτόν· καὶ οὐδεὶς οὕτω θρασέως τῶν ἀνεφίκτων κατατολμῶν ἔλκοι· ἂν, εἰ μὴ τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἀνωθεν ἐπιστάσαστο βοήθην.

meriti ratione glorificat, eam laudem, quæ humanam omnem cogitationem ac sapientiam excedat. Nec quisquam adeo temerarius, ut nisi divini cœli

Τοιγαροῦν ἐπικαλεσώμεθα τοῦ Παρακλήτου τῆς δυνάμιν, καὶ τὴν ἀνωθεν σοφίαν καὶ συνέσιν διὰ πίστεως ἐφελκυσώμεθα, ὥστε τὸν μέγαν ἀπόστολον

Barnabæ. Non erat ergo tunc Marcus Romæ cum Paulo, ac nec venisse liquet, aut quamdiu cum eo manserit, cum diu jam Paulus Romæ valde desolatus egisset, atque hæc scribens mortem proximam expectaret. Quidni ergo vera Basilii probatio, etsi Marcus Barnabæ consobrinus, ipse Alexandrinus episcopus est? Quod præcipue non ejus generis episcopus fuerit, ac Jacobus Jerosolymitanus episcopus, semper templo assiduus, nec ullas apostolici muneris partes implens, sed apostolorum adjutor ipseque apostolus, varis locis prædicans fundansque Ecclesias, nedum in Ægypto, Pentapoli, Cyrenaica; sed in Italia Aquileiensem, aliasque. Si vera Synaxarii epocha prædicasse Marcus Alexandriæ κατὰ τοὺς χρόνους Τιβερίου Καίσαρος, dicendum, missum ab apostolo Alexandriam et in Ægyptum Palestinæ vicinam, dum in Asia adhuc ipse moraretur, et ante Claudii tempora, fundasseque eam Ecclesiam per Marcum, quo fere tempore ipse fundavit rexitque Ecclesiam Antiochenam; ut quod per seipsum explere non poterat, per discipulum expleret: sicque cæpta ejus Ecclesiæ fundatione, cum Romam sedem transtulit, Marcum sibi necessarium adduxisse, quo interprete et ministro ipsam Romani imperii arcem invaderet; unde rursus, sicque exigente Ecclesiarum utilitate, eundem in Ægyptum remisit; ut nec ipse Petrus, ubi semel Romam venerat, semper Romæ mansit; sed in Syriam rediit, aliasque plures regiones lustravit. Erat non otiosa primorum illorum mystarum vita, nubiumque assimiles aliis aliisque locis divini eloquii imbrem depluebant totumque orbem rigabant.

καὶ εὐαγγελιστὴν, προσθήσω δὲ καὶ ἱεράρχην, καὶ τῆς Ἰησοῦ μεγαλειότητος μάρτυρα Μάρκον ἀφηγῆσαι· καὶ τοῖς ἐκ τῶν λόγων ἐπαίνοις ὡς ἀνθεσιν εὐωδιάσαι καὶ κατακοσμήσαι. Οὗτος γὰρ ἡμᾶς σήμερον, τῷ γλυκερῷ μὲν καὶ ἡδίστῳ τῆς αὐτοῦ μνήμης πρὸς οἰκεῖον ἀναζωπυρῶν αἶνον· τῷ ποικίλῳ δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ μεγαλοπρεπεῖ, τὸν ὅκνον ἡμῖν ἐνιείς, ἀγωνίας τε ἅμα καὶ προθυμίας ἐμπύλησιν. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοῦ εὐφημουμένου τὴν θεολόγον ἐπικαλεσάμενοι φωνήν, βραχεία τοῦτο, καὶ ὅσα δώσει προσλαλήσωμεν· οὕτω γὰρ καὶ τὸ χρέος τῷ λογιωτάτῳ τοῦ Λόγου κατὰ δύναμιν ὑφέσομεν μαθητῇ, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τὸν ἱερὸν ἀφοσιωσόμεθα πόθον.

Οὗτος τοίνυν ὁ ἐκλεκτός καὶ δοκιμὸς εὐαγγελιστὴς τοῦ Ἰησοῦ, ὁ λαμπρὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου θεολόγος· ὁ φωτοφανέστατος τῆς Ἐκκλησίας λαμπτήρ· ὁ μὴ λόγοις μόνον σοφός, ἀλλὰ καὶ ἀγίαις Γραφαῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγῶσι στεβρός, ἀλλὰ καὶ παθημασιν ἀθλητικός· ὑπέρλαμπρον τὸ κατ' αὐτὸν μαρτύριον ἀποπληρώσας τῷ Θεῷ. Οὗτος, τὴν ἀκοήν πρότερον ἀκηκώς τοῦ Ἰησοῦ, οὐκ ἔβυσε τὰ ὧτα κατὰ τοὺς ἀπειθεῖς, οὐδ' ἤκουσε μὲν, ἀσυνέτως δέ· οὐδὲ συνετώς μὲν, οὐ μετὰ πίστεως δέ· οὐδὲ πιστῶς μὲν, ἀμελῶς δὲ τῷ κηρυττομένῳ προσφοιτᾷ λόγῳ· πάσης δὲ κατὰ σάρκα συγγενείας, πάσης κτήσεως καὶ προσπαθείας δὲ πάσης τῶν γηϊνῶν τελείως ὑπερῶν, ὥσπερ ἔλαφος ἔδραμεν ἐν δίψει, τῶν ζωηρότων Χριστοῦ πλησθυσόμενος πηγῶν.

Τί οὖν ὁ Κύριος, ἡ πηγὴ τῶν δωρεῶν, τὸ πλήρωμα τῶν ἀγαθῶν, ὁ τοῦ Πατρὸς ἀπαράλλακτος χαρακτήρ, ὁ τοῦ θεωπικῶ Πνεύματος δοτὴρ; πῶς οὗτος, ἡ ποῖα διαθέσει τὸν θερμὸν οὕτω προσήκατο φοιτητὴν; Ἀρά γε τοῦτον ὡς οὐκ εὐθετο ἀπώσατο; ἢ λόγῳ βραχείῳς ὀξιοί; ἢ τῷ πολλῷ πληθεὶ συναριθμεί τῶν πιστῶν; ἢ τῶν πρωτοαποστόλων τινὸς ἦντο παρέσχετο τὴν τιμὴν; Οὐ μὲν οὖν. Ὁμοῦ δὲ εἶδε τοῦτον, καὶ τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐνέδλεψεν ὡς Θεός, καὶ ὃν πρὸ καταβολῆς ᾔδει τοῦ κόσμου τῷ αὐτοῦ σώματι σύμμορον ἐσόμενον, τοῦτον καὶ σωματικῶς ἄρτι φοιτῶντα παρ' αὐτὸν ἰδὼν, τὴν τοῦ νοδὸς εὐθύς ἠρέτισεν εὐθύτητα, καὶ τὸ ἀκραίφνης ἠγάσθη τῆς πίστεως, καὶ τὸ καθαρὸν ἠγάπησε τῆς διανοίας, καὶ τὸ ἀληθευτικὸν τοῦ τρόπου καὶ ἀπλαστον πεφιληκώς, τοῖς πιστοτάτοις συντάττει τῶν ὁμιλητῶν.

Καὶ ἐπειδὴ τοῖς πρεσβυτάτοις ἐγκαταλεγχθῆναι ἀδύνατον ἦν, ἤδη τῇ; ἱερᾶς δωδεκάδος συμπληρωμένης· τοῖς δευτέροις μὲν τὴν τάξιν ἐναριθμεῖ· τῇ ἐδογματικῇ λέγῳ λογόδοι τῶν μαθητῶν· τῆς τῶν πρώτων δὲ χάριτος καταξιοί καὶ τιμῆς· οἷς, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου σεπτὸν ὑποφήτην αὐτὸν μετὰ ταῦτα, καὶ ἀξιόθρονον ἀποδείκνυσιν ἱεροφάντην. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν κατ' αὐτὸν μυστηρίων ἀκροατὴν, καὶ τῶν θεοτελῶν ἔργων ἐκείνων, καὶ τῶν ζωοποιῶν παθημάτων, καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτὸν ἀπέφηνε μύστην καὶ θεατὴν· καὶ τοῦ Πνεύμα-

A stam, addam vero et antistitem, Jesuque majestatis testem Marcum laudibus celebremus, ac velut suaveolentibus floribus, encomiastico sermone aspergamus ac exornemus. Hic enim nos hodie dulci sua suavissimaque memoria, in suam excitat laudem; idemque nihilominus vario ac præmagnifico suarum virtutum cultu, torporem injiciens, timore pariter ac alacritate adimplet. Nos enimvero invocato Spiritus afflatu, ejusque ipsius qui laudis argumento propositus est, divina nobis adhibita voce, pauca illi, et quæ donaverit, proloquamur. Sic enim, tum eloquentissimo Verbi discipulo pro virili nostra debitum exsolvemus, tum sacro Ecclesiae Dei desiderio defungemur.

B Hic igitur probatus atque electus Jesu evangelista, Dei Verbi dispensationis clarus theologus, Ecclesiae lucidissimum lumen, qui nedom sapientissimis sermonibus, sed et Scripturis sacris, sed et robusti animi certaminibus, sed et athletic passionibus, supra modum illustre martyrium suum Deo adimplevit. Is, audita prius Jesu auditione, haudquaquam incredulorum more aures obturavit; nec vero audivit tantum, at sine intellectu; nec cum intellectu quidem, at sine fide; nec fide quidem, at animi socordia prædicationi auditum admovit: quinimo carnali omni sprete cogitatione, omni despecta substantia, terrenorum omni libidine perfecte contempta, cervi in morem, vitalibus Christi laticibus inebriandus ac proluendus accurrit in siti ⁸³.

C Quid igitur Dominus, fons ille donorum, bonorum plenitudo, Patris incommutabilis figura, deifici Spiritus dator? Is nimirum quam ratione, quove mentis affectu, tanto actum fervore discipulum admisit? Num quasi minus idoneum repulit? aut minoris fecit? vel promiscuæ fidelium turbæ annumerat? aut minore honore habet ac ullum primi ordinis apostolum? Minime gentium: quin mox ac vidit, et velut Deus, illius alta pectoris inspexit; quem ante mundi constitutionem suo corpori conformem fore noverat: ad se jam etiam corporali gressu venientem cernens, ejus statim animi rectitudinem probavit; fidei sinceritatem miratus est, mentis puritatem dilexit; moresque veri tenaces atque simplices amans, fidelissimorum discipulorum collegio adiungit.

D Quoniam vero haud fieri poterat, ut sacro jam duodenario completo numero, antiquissimis illis primisque accenseret; iis accenset, qui secundi quidem ordinis essent (septuaginta nimirum electis discipulis), at primorum tamen gratia et honore auget; qua et postmodum Evangelii præclaram interpretem, divinumque sacrarum antistitem facit. Quod enim suorum te mysteriorum auditorem, divinorumque operum illorum, ac vivificarum passionum, resurrectionisque atque in cælum receptionis cognitione imbuerat, horumque spectatorem

⁸³ Psal. Lxi, 5.

fecerat; ignis item specie delapso in discipulos A Spiritu sancto, pari cum coryphæis compendio donaverat, omnisque cœlestis muneris participationem indulserat; ut quod ordinis præjudicio deesse videretur, alio expleretur munere; implet sapientia, implet majore gratia et veritate; omnis in te dispensationis dilucidam claramque memoriam excitat. Quamobrem totus Deo afflatus, totus, o beate Marce! Christo excedens, ejusque fervens Spiritu atque instinctu actus; quin etiam magno primoque ac principe apostolorum Petro, uti fama est, in hoc provocante atque jubente, evangelicus scriptor, baptismum narras et tentationem, ducto divinæ tuæ descriptionis exordio ab ostensione Jesu Israel. Conscribis verò apostolorum electionem sublimemque legislationem, ac parabolis intextas divinas prædicationes; ad hæc omnis generis male habentium curationes, varique miracula ac in Thabore transformationem, tuo illi sacro inseris commentario. Exinde admirandum Christi Jerosolymam ingressum edisseris, innocentumque olivarum ramis ac stratis vestibus triumphi specie, clarum comitatum et acceptionem; sacram denique cœnam, productionem, iniquam sententiam, crucem, funus, sepulturam, resurrectionem die tertia et apparitionem atque in cœlum receptionem, sacris Scripturarum monumentis consignans, ne magna salutis nostræ mysteria memoria diffunderent, egregie cavisti, quin et universo terrarum orbi, omniumque hominum animis (quod tua spectabat) magnum Evangelii lumen claro sidere intulisti: parique sacratissimo Matthæo, divinisque aliis Spiritus scriptoribus consentanea idemque valentia eodem Spiritu elucubratus, communem pietatis veræque doctrine tabellam, abs te conscriptum Evangelium cunctis proposuisti.

Eum in modum, eundem ac primi apostoli honorem consecutus, iisdem quoque consessor exististi. Sic apostolorum principis regni que cœlorum clavigeri, boni illius statim a Christo pastoris ac successoris sectator, ejusque omni fere civitate ac gente itinerum, sermonumque ac disputationum, necnon signorum ac prodigiorum socius, illius tantopere spiritu sacrisque Evangelii functionibus atque aliis Spiritus ministrationibus claruisti, ut ejus ipsius in spiritu Filius tum efficereris, tum inclyta nominis appellatione dicereris.

Ejus jussu atque ordinationibus Alexandriam Ægypti profectus Christo in ea Ecclesiam constituisti: illo ipso inconcusso fundamento posito; ipse statim a Jesu superædificatus, inque teipso cunctos fidelium cœtus committens coaptansque. Ac quod sacratissimus Jacobus Jerosolymorum Ecclesie, et his qui erant ex circumcissione, hoc ipse Alexandrinæ ac universæ Ægypto existitisti.

(55) *Ὁπερ ὁ ἱερός Ἰάκωβος.* Comparationem auget Hieronymus in catalogo, secutus Eusebium,

τοὺς μὲν πυροειδῶς ἐπ' αὐτοὺς κατιόντος, ἰσχυροῦς κορυφαίους κατηξίωσεν· κοινωνόν τε πάσης ὁμοίως οὐρανίας ἀπιδείξε δωρεᾶς, ἵνα τὸ λαὸν τῆς τάξεως δι' ἐτέρου χαρίσματος ἀναστήσῃ· πληροὶ μὲν σοφίας, πληροὶ δὲ χαρίσματος· μεζονος καὶ ἀληθείας· ἀνακινεῖ δὲ μνήμην ἐναρτή τῆς ὅλης οἰκονομίας ἐν σοί. Ὅθεν ὅλος ἔνθους, διὰ ἐξεστῶς, ὦ μακάριε Μάρκε, Χριστῷ, καὶ τῷ αὐτῷ Πνεύματι διαθερμανθεὶς τε καὶ ἐμπνευσθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου δὲ καὶ πρωταποστόλου Πέτρου παρακινηθεὶς, ὡς γέ φασι, πρὸς τοῦτο καὶ προτροπῆς, εὐαγγελίῃ μὲν τὴν βάπτισιν καὶ τὸν πειρασμόν, ἀρχὴν τῆς κατὰ σὲ θεοπνεύστου Γραφῆς, τὴν ἀνάδειξιν πρὸς τὴν Ἰσραὴλ ἀναταττόμενος τοῦ ἑαυτοῦ εὐαγγελίῃ δὲ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ὑψηλὴν νομοθεσίαν, καὶ τὰς παραβολικὰς θεωρίας· πρὸς δὲ καὶ τὰς παντοδαπὰς τῶν κακῶς πασχόντων θεραπειάς, καὶ τὰ ποικίλα θαύματα, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ θαυμάριου μεταμόρφωσιν τῇ ἱερᾷ ἐκσυνοειρεῖ Γραφῇ· ἐπὶ τοῖς τὴν θαυμασίαν Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰσοδίαν θεηγورίαις, καὶ τὴν μετὰ κλάδων ἑλαιῶν, καὶ ἱματίων στρώσεως τὴν ἀπειροκάλων δορυφορίαν καὶ διεξίωσιν. Ἐπὶ τοῖς τὸ δεῖπνον τὸ ἱερὸν, τὴν προδοσίαν, τὴν ἀδικον κρίσιν, τὸν σταυρὸν, τὴν κηδεῖαν, τὴν ταφὴν, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν καὶ ἐμφάνισιν καὶ ἀνάληψιν, ἱερολογίαις θείαις συντεταγώς, οὐκ ἀφῆκας λήθῃ τὰ μεγάλα τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστήρια παραβρῦσαι τῇ οἰκουμένῃ δὲ πάσῃ, καὶ πάσαις ἀνθρώπων φύσιν, ὅσον ἐπὶ σοί, τὸ μέγα τοῦ Εὐαγγελίου ἐνῆστραψας φῶς· καὶ τῷ ἱερῷ Ματθαίῳ ἐφάμιλλα, καὶ τοῖς ἄλλοις μυσταγωγγραφοῖς τοῦ Πνεύματος, σύστοιχῶς καὶ ὁμοδύναμα τῷ ἱσθ Πνεύματι διαθέμενος, κοινωνὸν [αἰ. κοινὸν] εὐσεβείας καὶ ἀληθογνωσίας πᾶσι τὸ κατὰ σὲ προτέθεικας Εὐαγγέλιον.

Οὕτω τοῖς πρωταποστόλοις κατηξιώθη τιμῆς, καὶ συγκάθεδρος ἐχηρημάτισας τοῖς αὐτοῖς. Οὕτω τῷ κορυφαίῳ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κλειδοῦχος βασιλεῖς, τὴν μετὰ Χριστὸν εὐθὺς ἀγαθῷ ποιμένι καὶ διαδόχῳ Πέτρῳ κατακολουθῶν, καὶ τῶν κατὰ πᾶσαν μικροῦ πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος περιόδων, λόγων τε καὶ συλλόγων, σημειῶν τε καὶ τεράτων αὐτῷ κοινωνῶν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ τῷ πνεύματι, ταῖς τε ἱερολογίαις τοῦ Εὐαγγελίου, ταῖς τ' ἄλλαις τοῦ Πνεύματος ἱεουργίαις καὶ διακονίαις εὐηρέστησας, ὥστε καὶ εἰς οὐδὲν αὐτῷ κατὰ πνεῦμα γενέσθαι καὶ κληθῆναι.

Ταῖς αὐτοῦ δὲ προτροπαῖς καὶ προχειρίσεσι καὶ τὴν κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξάνδρειαν καταλαβὼν, Ἐκκλησίαν ἐν αὐτῇ ἀνεστήσω Χριστῷ· ἀρρήκτων μὲν θεμελίων ἐκείνων καταθέμενος· εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν Ἱησοῦν ἐποικοδομούμενος αὐτὸς, καὶ ἐπ' ἐαυτῷ πάντα συναρμολογῶν καὶ συμβιβάζων τὰ συστήματα τῶν πιστῶν· καὶ ὅπερ ὁ ἱερός Ἰάκωβος (55) τῇ κατὰ Ἱερουσαλὴμ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐκείνῃ τῇ πόλει, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ πάσῃ κερημάτικας.

ut solet, l. II, c. 17, ubi multis contendit, quos Philo tanquam Judæos laudat, *Libro de supplicibus*,

Δυσὶ γοῦν τοῖς ἀνωτάτω τοῦ Πνεύματος χάρισμα-
σιν, ἀποστολικῶ τε καὶ ἱεραρχικῶ κατηρτισμένοι,
τῷ μὲν πρὸς τοὺς ἔξω τῆς πίστεως, τῷ δὲ πρὸς
τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας ὁ μακαριώτατος ἐχρήτο·
καὶ οἱ μὲν ἀπόστολος, πρὸς τοὺς ἐλληνίζοντας ἔτι
παρρησιαζόμενος, παρακαλῶν, νοθετῶν, ἐλέγχων
τὴν ἀσέβειαν, διασύρων τὴν ἀσέλειαν, θριαμβεύων
τὴν τῆς θρησκείας ματαιότητα, παραδειγματίζων
τῶν σεβασμάτων τὴν σαθρότητα, διαμαρτυρούμενος
δὲ τὸν τῶν ὅλων Δημιουργὸν καὶ συνοχέα Θεόν. Δια-
μαρτυρούμενος πιστεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ
τῷ αὐτοῦ Λόγῳ ὡς συμφυεῖ καὶ συνανάρχῳ, ὡς
πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως, καὶ Μονογενεῖ· εἰδέναι
δὲ καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ὁμότιμον τούτοις καὶ
σύνθρονον καὶ συμφυεῖ· διδάσκων, καὶ παρακαλῶν
πιστεῖν καὶ προσκυνεῖν, Πατέρα μὲν ὡς ἀγέννη-
τον καὶ τῶν ὅλων αἰτίον, καὶ προάναρχον τῶν ὄντων
πάντων ἀρχὴν· Υἱὸν δὲ, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννώ-
μενον προαιωνίως καὶ ὑπερουσίῳ· καὶ Πνεῦμα δὲ
τὸ ἅγιον, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὑπερανάρχως ἐξαλ-
λόμενον. Παιριῶν δὲ καὶ παρεγγυώμενος ὅλην δυνά-
μει καὶ τοῦ ἐνὸς τῆς ὑπερουσίας ταύτης καὶ μοναρχ-
ικῆς Τριάδος τὴν φιλόανθρωπον κένωσιν ἐπιγινώσκειν,
καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν σάρκωσιν μὴ ἀπαναίνε-
σθαι· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἀγνῆς κόρης γέννησιν, καὶ
τὴν διὰ τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν
διδασκίαν πᾶσαν, ὡς σωτήριον πάντας ἀποδέχεσθαι
νόμον καὶ ἀληθείας δόγματα παρεχάλει· πρὸς δὲ,
καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν σταύρωσιν, καὶ τὸν θάνατον,
καὶ τὴν λόγχην, καὶ τὴν ταφὴν μὴ ἐπαισχύνεσθαι
ὡς ἀσθενῆ καὶ ἰπνοειδίστα· ἀλλὰ τὴν ἐξ ἧδου τρι-
ήμερον μετ' ἐξουσίας ἔγερσιν, καὶ τὴν συνεξανάστασιν
τῶν νεκρῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν θεωροῦντας
καὶ πιστεύοντας, ἐλλαμπρύνεσθαι μάλλον καὶ δοξά-
ζεσθαι, εἴπερ Θεοῦ δυνάμει ταῦτα γνωρίσματα
σαφῆ· προσδοκᾶν δὲ καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ πάλιν δευ-
τέραν μετὰ δόξης ἐπιφάνειαν, καὶ παντὸς τοῦδε τοῦ
κόσμου τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν καὶ μετα-
ποίησιν, καὶ τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῶν
δικαίων τὴν ζωσιν, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν κα-
τάκρισιν.

tionem, necnon mortuorum resurrectionem, justorumque vivificationem ac peccatorum condemnationem.

^a Coloss. 1, 15.

θεραπευτὰς seu cultores Christianos jam tum mo-
nachos fuisse, qui Marco doctore Alexandriae prae-
starent, quod Jerosolymis fideles, quos Lucas re-
fert, venditis possessionibus, ad pedes apostolo-
rum pretium delutisse, habuisseque omnia com-
munia; quae nobis forma religiosae paupertatis, in
Christi ipsa familia et apostolis consecrata. Quod
ita senserit Eusebii et scripserit, gravior repre-
hendit Scaliger libro vi *De emend. temporum*, ei-
que assentitur Henric. Valesius ad eundem Euse-
bium; nec putem abhorreere quos omnes in ma-
nibus Marci laudatores habeo (Beda excepto et
Damiano), Nicetam, Procopium rhet., Lauren-
tium Justin., etc., quod in suis encomiis nullam
ejus rei mentionem fecerint, ut nec Graeci in Me-
neis: quorum proinde ego iudicium non facile
rejecerim. Ut enim placeant monachorum origines
sic antiquae, non tamen facile est, tanta quae ob-
stant decoquere. Erant Alexandriae a prima capti-
vitate innumerae Judaei; ipsi legis aemulatores,
in quibus erant etiam τὰ πάτρια φιλοσοφούντες, et

Duplici itaque supremo Spiritus munere (aposto-
lico scilicet et hierarchico seu pontificio) perfectus,
altero quidem vir beatissimus erga eos utebatur qui
extranei a fide erant, altero in eos, qui illius opera
ad fidem accessissent; ac, pro apostoli quidem
munere, ad eos qui Graecanico adhuc errore tene-
rentur loquens libere, obsecrans, increpans, ar-
guens impietatem, impudicitiam accusans, super-
stitionis vanitatem traducens, numinum debilitatem
suggillans; universorumque Creatorem et conser-
vatores Deum contestans. Contestans nimirum
Deo vivo ac vero credere, ejusque Verbo, ejusdem
scilicet ac ille naturae, ac coeterno, tanquam pri-
mogenito omnis creaturae ^a, et Unigenito. Scire
vero etiam Spiritum sanctum, tanquam pari ac
illi honore et dignitate, eademque sede subli-
mem ac ejusdem naturae. Docens nimirum, hor-
tansque ac obsecrans, crederent et adorarent, Pa-
trem quidem ut ingentium rerumque universalium
auctorem, omnium denique principium omne an-
tecedens principium: Filium vero, ut ex Patre
praeeterne ac supersubstantialiter natum: ac deni-
que Spiritum sanctum, ut qui eodem auctore prae-
eterne prosiliat. Hortans totis viribus atque admo-
nens, unius quoque supersubstantialis hujus
Trinitatis unoque principatu pollentis benignissi-
mam exinanitionem agnoscerent, Deique Verbi in-
carnationem non abnuent. Quin et suadebat na-
tum ex castissima puella, et a Joanne intinctum,
omnemque evangelicam doctrinam, seu salutarem
legem ac veritatis decreta, omnes reciperent. Prae-
terea vero etiam propter nos suscepim crucem,
mortemque et sepulturam, ut infirma et probrum
habentia non erubescerent; sed qui triduanam ex
inferis cum potestate suscitationem, mortuorumque
pariter excitationem, atque in caelum ascensum
considerarent ac crederent letarentur magis ac
gloriantur: quippe cum haec divinae virtutis per-
spicua indicia essent: expectarent denique etiam
secundam ac caelo rursum cum maiestate appa-
ritionem, mundique universi in melius immuta-

ἀσχοῦντες, qui vita severiori sanctitatem quamdam
vulgo majorem praeferrent, quos latuisse Philonem,
Judeum essent aut Christiani, cum ipse Alexandriae
ageret, rerumque Judaicarum peritissimus esset,
nec cum res Christianae laterent, aegre suaderi
potest. Accedunt alia quae prosequitur Valesius
longe diversa ab illis quae erant Christiani ritus,
et quae recepit Christianorum moribus Jerosoly-
mis nos docet Actuum liber. Diversos ab Essenis
ostendit Valesius contra Scaligerum. Mihi non
licet plura inquirere. Monachorum Aegyptiorum
origines, post illas Jerosolymis et in apostolis de-
signationes, maxime probō, quas in monachis Rai-
thunis et Sinaitis habet Ammonius a me produ-
ctus, insinuatque Antonii Vita, et Pauli Eremitae,
ac si quid exstat his antiquius, modo sanae fidei,
non apocryphorum insomniis nutans, aut minus
exploratum. Si cui tamen Eusebii, Hieronymi,
Epiphani, etc., sententia placet, ut magis pia et
favens instituto monachorum, videat Baronium
an. 64.

Hæc quidem ille, ceu plene verax ac veritatis præco, scripto pariter vivaque voce tradens, populis prædicabat. Ex illis vero, alii quidem verbis assentiebantur; quicunque scilicet recto animo erant, ac quorum cor invisibilis Spiritus afflatus tetigerat. Hos nimirum veritati doctrinæ adiuvens ac aqua emundans, Spirituque illuminans, necnon sacris divinorum signis initians atque consummans, filios immaculatos per lavacrum regenerationis Deo obsignabat. Quicunque autem pravo corde atque impii erant, in divinam contumeliosi doctrinam, superbo animo ac dura mente adversus disertissimum contumaces præconem, nimio furore perciti dentibus in eum stridebant; struebantque insidias, qua aperta molitione grassantes, qua occultis consiliis malignantes, atque eos qui essent ex Ecclesia corripientes, magistratibusque ac præsidibus offerentes, calumniantes, facultates auferentes, modis omnibus aggredientes, omni machina arteque affligentes (ejuscemodi nimirum diaboli amulatio est) omnisque generis inventis creaturos se molestiam animique angustam beatissimo viro arbitran-

tes. Is autem, haud secus ac grandis quædam marina rupes atque prædura, vixque non dicam, imo terræ sinu radicata, irruentium fluctuum incursibus omnibus ac reciprocis æstibus, cunctisque ventorum violentis flatibus inconcussa inflexaque manet; sic sane hic quoque, alto valde consilio atque animo, in vera, et quæ mente intelligitur, fundatus petra, recisissimisque ac fortissimis rationibus inconcussus in Christo radicans, concinne tranquillæ securitate in eo consistebat; nulloque torrentium insultu pavidus, ei, qui secundum doctrinam est, fideli sermoni incumbebat; atque ad omne tentantis periculum strenuè imperscussus atque inflexus manens, Ecclesiam suam firmiter tutans stipansque, ab adversantium flatuum injuria illasam conservabat.

Eum in modum vir inclytus Marcus, quæ in verbis posita est (quandoque vero etiam quæ in signis atque portentis) apostolicam virtutem erga Græcos ostendens, domesticorum fidei tanquam divinissimus antistes salutem adimplebat. Quis enimvero ejus implendæ modus? Divinæ sapientiæ verbis atque doctrinæ Spiritus, eorum quotidie mentes illustrabat; ac carnalem quidem amicitiam atque peccati consuetudinem inhibens, spiritus lege ac amoris vi Christo despondebat; ab omni noxia cupiditate, ac terrenorum dementi ratione, appetitione arcens, cælestium duntaxat et stabilium, et quæ vera bona sint, desiderium instillabat.

Sic igitur, ut paucis dicam, sacris sermonibus atque doctrina fidelium mentes ædificans, rursusque operibus sacras sacrosanctorum mysteriorum

(56) *Τὴς ἱερὰς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἱερουργίας.* Est grave hoc testimonium pro Marci Liturgia, qua et modo utuntur Ægyptii, meminitque Balsamon, etsi locus non occurrit, qua tamen eis

Ταῦτα ὁ μὲν, ὡς ἀληθὲς τῶν ὄντων καὶ ἀληθείας εὐαγγελιστῆς, ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως παραδιδούς πῶς λαοὶς εὐηγγελίζετο· τῶν δὲ οἱ μὲν ἐτίθεντο τοῖς λαομένοις, ὅσοι τὸν νοῦν ἔσχον εὐθεῖς, καὶ ὧν τῆς καρτῆς ἀσφαλῆς τὸ Πνεῦμα κατεδράττετο· τοὺς τοὺς τῶν λόγων τῆς ἀληθείας προσαγόμενος, καὶ τῶν ὕδατι καθαίρων, καὶ τῶν Πνεύματι φωτίζων, καὶ ἱερομύστοις τελεσιουργῶν θεοπλαστικαῖς, ἀμώμητα τέκνα διὰ τῆς παλιγγενεσίας ἐσφράγιζε θεῶν· ὅσοι δὲ σχολιάσθαι ἐτόχονον καρδίας καὶ δυσσεβοῦς, πρὸς τὸν θεὸν λόγον ἐξυδριζόντες, καὶ ἀλαζόνει φρενὶ καὶ γνώμῃ σκληρῇ τοῦ λογισμοῦ κήρυκος ἀπαυθαδιαζόμενοι, ἐκρίνον μὲν τοὺς ὁδόντας ἐμμαινόμενοι σφοδρῶς ἐπεβούλευον δὲ· τοῦτο μὲν ἀναφανδὸν κατ' αὐτοὺς συσκευαζόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ κρυφῇ σκαιοῦντες, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας συναρπάζοντες, καὶ τοῖς πολιτάρχαις προσάγοντες, συκοφαντοῦντες, ἱμιοῦντες, πᾶσι τρόποις ἐπιχειροῦντες, πάσῃ μηχανῇ κακοῦντες (τοιοῦτος γὰρ ὁ τοῦ διαβόλου ζῆλος), καὶ πάσαις ἐπινοίαις τὸν μακαριώτατον ἄνθρωπον λυπεῖν.

Ὁ δὲ, καθάπερ τις πέτρα πελιδὸς μεγάλη καὶ σαρκεῖ, εἰς βάθος γῆς, οὐ μὲν οὖν ὅσον εἰπεῖν, ἐρρύμμενη, πάσαις μὲν χυμάτων ἐμπύσσει καὶ πᾶσι βλασταῖς, πάσαις δὲ βίαις πνευμάτων καὶ προσβολαῖς ἀβρόντος; τε μένει καὶ ἀκλινὴς, οὕτω δὲ καὶ οὗτος, βαθεῖα σφῶδρα διανοίᾳ τῇ ἀληθινῇ πέτρᾳ καὶ νοτῇ θεομελιωμένος, καὶ λογισμοῖς εὐθυτάτοις τε καὶ στερεοτάτοις ἀκατασείστω; ἐρρύζωμένος Χριστῷ ἔμενει μὲν ἀσφαλῶς καὶ ἀπαθὴς ἐν αὐτῷ ἀντιχέτο δὲ τοῦ κατὰ τὴν διδασχὴν πιστοῦ λόγου, οὐδεμὲν πιπρόμενος τῶν νομιζόντων φοβεῖν προσβολῇ ἀτάλκτου δὲ μένων πρὸς πᾶσαν τοῦ πειράζοντος πειρᾶν καὶ ἀρρέπης, καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀρραγῆς Ἐκκλησίαν συγκροτῶν, τῆς ἀπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων ἐπηρείας ἀνεπηρέαστον ἐτήρει.

Οὕτως ὁ μέγας Μάρκος, πρὸς τοὺς ἐλλογιζόμενους, τὴν ἐν τοῖς λόγοις, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ἐν σημείοις καὶ τέρασιν, ἀποστολικὴν δύναμιν ἐπιδεικνύμενος, τῶν οικείων αὐτῷ κατὰ πίστιν ὡς ἱεράρχης ἐνθουσιασμοῦ τὴν σωτηρίαν ἱερουργεῖ. Ἀλλὰ τίς ὁ τῆς ἱερουργίας τρόπος; Λόγοις μὲν θεοσοφίας καὶ διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος, τὰς αὐτῶν ὁσημέραι κατεφάρτιζε ψυχὰς· καὶ τὴν σαρκικὴν μὲν φιλίαν, καὶ τὴν συνήθειαν τῆς ἀμαρτίας ἐπικόπτων, τῶν νόμων τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν φίλων κατηγγυᾶτο Χριστοῦ· πάσης δὲ βλαβεράς ἐπιθυμίας ἐξείργων τῆς ἀλογιστίας τῶν ἐπὶ γῆς, μόνον τῶν οὐρανίων καὶ ἐσώτων, καὶ ὄντων; καλῶν τὴν ὁρεξιν ἐνέσταζεν.

Ὡς ἐν βραχεῖ μὲν οὖν δὴ εἰπεῖν, οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις τὰς πιστῶν ψυχοδόμει ψυχὰς· ἔργois δὲ πάλιν, τὰς ἱερὰς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἱερουργίας (56)

uti non prorsus liberum sit Constantinopoli, sed ea quam passim in sacris adhibet Ecclesia Constantinopolitana, nempe Chrysostomi; certis et am diebus Basilii. Edidit Marci Liturgiam Joan.

πανιέρως διασκευαζόμενος, καὶ προσευχὰς ἐγγρά-
φους παραδίδους, καὶ τὴν μυστικὴν καὶ ἀναίμακτον
τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος καὶ αἵματος ἱεροτελεστίαν
τε καὶ λειτουργίαν, θεοτυπώτως παραδίδεσσι, καὶ
ἀμώμοις τῷ πνεύματι διατυπούμενος ἀκολουθίαις,
τύπον τε τῶν βαπτισμῶν καὶ χειροτονιῶν ἱερῶν,
καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν,
εὐχῶν τε μυστικῶν ἱερολογίαις, καὶ συμβολικαῖς
θεσμοθεσίαις ἀποστολικῶς διαταξάμενος, οὐ τῇ κατ'
αὐτὸν γενεᾷ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσαις ἐξῆς, ἱεροθέ-
της σωτήριος, καὶ καινῆς διαθήκης ἄριστος νομο-
θέτης ἀναπέφηνεν.

Καὶ οὐχ ὥσπερ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ πάνυ, κραταί-
χειρὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐμπειριῶς· πρὸς τὴν ἔρη-
μον δὲ καὶ τὸ ἔρος διαβεβηκῶς· ἐδόξατο μὲν ἄνω-
θεν νόμον, τὸν ἐν γράμματι δι· καὶ νομοθετεῖ μὲν,
μόνῃ τῷ Ἰσραὴλ δέ· ἀλλ' Αἰγυπτίοις μὲν νοητοῖς,
ταῖς ἀντιτεταγμέναις δυνάμεσι, καὶ πᾶσι τοῖς ἀσε-
βέσιν τῶν Αἰγυπτίων συμπλεκόμενος, καὶ κατακρά-
τος τοῦτου· τροπούμενος καὶ καθαιρῶν· τὴν ἀσε-
βειαν δὲ αὐτῶν καὶ ἀτέλγειαν ἀπημάντω· ὡς Ἐρου-
θρὰν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διαβάς, καὶ πρὸς τὴν ἡρε-
μαίαν τοῦ νοῦ κατὰστασιν καὶ γαλήνιον, ὡς ἔρημον
προσχωρῶν, καὶ τῷ τῆς θεολογίας προσαναβαίνων
ὄρει στόμα κατὰ στόμα προσλαλεῖ τῷ Θεῷ· καὶ τὸν
νόμον ἐκείθεν οὐ τοῦ γράμματος, ἀλλὰ τοῦ πνεύμα-
τος νομοθετεῖται· καὶ ἱεραρχίαν, οὐ τὴν ἐν τύποις
τε καὶ σκιαῖς, ἀλλὰ τὴν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι
θεωρουμένην μυσταγωγῆθεις, οὐ τῇ κατ' αὐτὸν Ἐκ-
κλησίᾳ μόνον, ἀλλὰ τῇ καθολικῇ νομοθετεῖ. Καὶ οὐχ
ἐνὶ μόνον ἔθνεσι, καὶ τούτῳ μικρῷ καὶ ὀλίγοις μικροῖς
διελημμένῳ, τῇ οἰκουμένῃ δὲ πάσῃ, καὶ παντὶ τῷ
Χριστιανῷ πληρώματι μυστικῶς ἐπιστατέ· καὶ
διαθήκῃ καινῇ, καὶ παράδοσις ἀποστολική, καὶ νόμος
ἀληθείας, πᾶν τὸ παρ' ἐκείνου λεχθὲν, ἢ παραδοθὲν,
οὐ τοῖς Ἀλεξανδροῦσι μόνοις, ἀλλὰ καὶ πάσαις καθ-
όλου ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις χρηματίζει.

Ἐπεὶ δὲ πάσαις μὲν ἀποστολικαῖς θεοσημεσίαις,
πάσαις δὲ θείαις χρώμενος ἱεουργίαις, τὸ ἔργον εὐ-
άρεστον Θεῷ καὶ τέλειον τῆς αὐτοῦ παρίστασις δια-
κονίας, καὶ πολλοὺς μὲν τῷ χρίσματι τῆς ἱερωσύνης
τετελειωκῶς· παμπόλλους δὲ τῆς εἰδωλικῆς ἀπάτης
καὶ πλάνης βυσάμενος, διὰ πίστεως προσήγαγε τῷ
Χριστῷ, ἄξιον κέκριται μὴδὲ τῆς ἀθλοφορικῆς (57)
αὐτὸν ἀπολελεῖσθαι τιμῆς.

a Sancto Andrea, Ecclesiae Parisiensis canonicus,
ex cod. monasterii S. Mariae t̄hs Ὁδηγητρία; in Ca-
labria, ex-cribente atque mittente Sirleto cardinale.
Fuerintque adeo duo magni antistes ipsi sacrorum
antistes et divinarum caeremoniarum auctores,
ambo apostoli secundi ordinis, viri maxime spiri-
tales, Jacobus et Marcus: unde reliqui tanquam
ex limpidissimo fonte, quae ejus generis sancta tra-
diderunt, hauserint; sive etiam illis, ceu solidis-
simo fundamento, sua pro temporum ratione vel
explicatoria vel breviate, seu aliter composita, su-
perstruxerint; sive id ita illis usurpatum divino
instinctu, ac sponte ea assumpta provincia, sive
quia majores apostoli istud muneris eis injunxe-
runt, dum illi, iis quae sunt propius apostolici mu-
neris, toti incumbunt, id est, praedicationi; quam
Paulus sic proprium sibi munus voluit, ut ad hoc

PATROL. GR. CV.

A caeremonias sacratissime componens ac preces
scripto tradens, mysticamque et incrementam vivi-
fici corporis atque sanguinis celebrationem ritum-
que divinis traditionibus, ac omni labe puris offi-
ciis informans; baptismatum denique ac sacrarum
ordinationum ritum, omnemque prorsus ecclesia-
sticam hierarchiam precum mysticarum sacris ser-
monibus ac symbolicis institutionibus apostolico
sensu nutuque instituens, nedum suae, sed et cun-
cis deinceps aetatibus, salutaris sacrorum antistes,
novique testamenti optimus legislator effulsit.

Nec sicut celeberrimus ille Moses in manu forti
percussis Aegyptiis, atque in desertum secedens,
consensuque monte coelitus quidem, at in littera
tamen positam Legem accepit; ac lege quidem san-
cit, verum soli Israeli: quinimo cum spiritalibus
Aegyptiis (adversariis scilicet potestatibus cunctis-
que Aegyptiorum impiis) congressus, iisque penitus
fusus ac profligatus, necnon illorum impietate ac
lascivia, instar maris Rubri innoxie in Christo Jesu
superata; velutque in desertum, ad tranquillum
mentis statum quietumque secedens, tumque abur-
de consensu theologiae monte, ore ad os cum Deo
sermone miscet; indeque non litterae, sed spi-
ritus legem docetur; sacramque functionem, non
quae in figuris et umbris, sed quae in spiritu et
veritate intelligatur, hauriens, nedum suae ipse, sed
et universali sancit Ecclesiae; nec uni duntaxat
genti, eique ejusmodi, ut ipsa exigua angustiori-
busque terminis comprehensa sit, sed universo
terrarum orbi ac Christianorum omni coetui my-
stice praescribit; novumque testamentum et ap-
ostolica traditio, lexque veritatis audit, quidquid ab
eo nedum Alexandrinis, sed et cunctis universim
sanctis Ecclesiis dictum aut traditum sit.

Quod vero universis apostolicis signis divina
virtute exhibitis, cunctisque sacris functionibus
peractis, ministerii sui opus quam acceptum Deo
perfectumque reddiderat, multisque sacerdotali
unctione consummatis, complures a simulacrorum
cultu atque errore liberatos per fidem Christo ad-
junxerat, operae pretium visum est, ne et trium-
phalis eum pugnae honor deficeret.

D singulariter se missum a Spiritu sancto professus
sit, non ad baptizandum, vel etiam ad ritus sacros
conscribendum: quamquam tradidisse eum Corin-
thiis, quae Eucharistiae ritum spectarent, et ad
εὐταξίαν in Ecclesia, aliaque ejus generis, nedum
scripto, sed etiam verbo, ex ejus ad eos Epistolis
comperitissimum est. De Jacobo alias dixi in meo
Hippolyti indiculo, deque regenda Ecclesiae ac
instituenda sic inter illum et Petrum ac Joannem
distributo munere.

(57) Μὴδὲ τῆς ἀθλοφορικῆς. Marci martyrium
perinde Menaea referunt, Metaph., Niceph., etc.
Quod ignem accessisse ad reliqua tormenta scribit
Nictetas, videtur singulare. Potuit sic turba tu-
multuante ac saviente, ut est Alexandrinorum serox
ingenium, cadaver in ignem conjici; unde Marci
discipuli extractum honorifice sepelirent.

Cum jam itaque præsto esset emigrationis tempus ac præmia conferenda essent, derепente Alexandrinorum nequissimis zelus inardescit; zelus scilicet dæmoniæ furoris ac sui impotens. Illi, consilium in sanctum ineuntes, atque in ejus ædes invadentes, cum Dominicum opus agentem offendissent, violenta manu abreptum, soli pavimento allidunt; tumque ligatis e collo funibus, alii quidem media Alexandria ludibrio propudiosoque spectaculo ab ante trahebant, alii secuti fustibus lapidibusque tundebant: qua is sævitia, sacra Deoque dilecta ac gratissima victima exsistit.

Eum in modum, apostolorum summa admiratione digne, sacrorum antistitum sacratissime, triumphatorum athletarum fortissime ac generosissime, cruentum adhuc necantium manibus scissum carnis integumentum relinquens, ad certaminis ipsum præsidem ac Servatorem Christum corona redimitus receptus es; posteaque sacro illo corpuseculo igni sacrificato, ita undique ei, quem dilexeras, factus hostia, holocaustum perfectum immaculatum in odorem suavitatis oblatum es.

Ave itaque, divine divinoque sensu evangelista! Gaude, quod etsi inferiori duodecim ordine ac classe, Evangelii tamen functione ac Paracleti donis, ab eorum nihil perfectione deficias.

Gaude quod apostolis ut apostolus, evangelistis tanquam evangelista, patriarchis ut patriarcha, atque ut martyr martyribus connumeratus sis ac cooptatus; hincque varii generis corona eximie præfulgens, summo omnium Regi astare a dextris digne habitus es.

Gaude, quod non semel, sed et sæpius, bono Jesu testimonio perfunctus, neque semel victus funibus, media civitate tractus, et laceratus carnis es, et tuo ipsius cruore infectus: sed post primam laniationem, semivivus in carcerem conjectus, ac noctu angelica voce sanatus atque animatus, et in crastinum simili adhuc ratione ligatus tractusque, inque eum modum astantis Domini ac pacis osculo donantis aspectu recreatus nulla verborum vi explicabili gaudio et exultatione ad eum emigrasti.

Gaude, Marce, *Excelsi mandatum* ex nominis ipsa ratione. Vere enim Altissimi propemodum mandatum exstitisti, justificans eos qui sequerentur, ac condemnans eos, qui tuo Evangelio increduli essent. Gaude et letare, tuique memorum memor, tuæ nos clariatis et gratiæ, tuæ in cælis jucunditatis et splendoris participes precibus effice, in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor, gloria et potestas æterna. Amen.

Ἐπεὶ δὲ τῆς ἀναλύσεως καὶ τῶν στεφάνου ὁ κληρὸς ἦδη παρῆν, ζήλος μὲν ἐξάπινα τοῖς τῶν Ἀλεξανδρέων ἀνάπτεται πονηροτάτοις· ζήλος δαιμονίης, καὶ οὐ καθεκτός· οἱ συμβούλιον κατ' αὐτοῦ λαθόντες, καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ μακαρίου πεφθοῦσιν, καὶ τοῦτον τοῦ Κυρίου τὸ ἔργον καταλαθόντες ἐργαζόμενον, συναρπάσουσι τε σφοδρῶς, καὶ τῷ τῆς γῆς ἐδάφει προστρᾶσσουσιν. Εἶτα καλωδοῖς αὐτοῦ τὴν τράχηλον ἐξάψαντες, οἱ μὲν ἐμπροσθεν εἰλκον ἐκ μέσης Ἀλεξανδρείας θεατρίζοντες καὶ παίγνιον τιθέντες· οἱ δὲ ξύλοις καὶ λίθοις ἐπόμεινοι κατέκλινον καὶ θύμα ἱερὸν οὕτω καὶ φίλον Θεῷ καὶ εὐχάριστον ἔλπευσαν.

Οὕτως, ὦ θαυμασιώτατε τῶν ἀποστόλων, τῶν ἱεραρχῶν ἱεροτελεστικῶς τῶν ἀθληφόρων στήθους ῥότατε καὶ γενναϊότατε, τὸ σάρκινον ἑλκτρὸν μακρόνοις ἐτι ρηγνύμενον χερσὶν ἀφελὲς, πρὸς τὸν ἀγνοήτην καὶ Σωτῆρα στεφανηφορῶν ἀνεληφθῆς Χριστόν· καὶ τὸ ἱερὸν δὲ μετὰ ταῦτα σωματίον διὰ πρὸς ἱερουργούμενος, καὶ οὕτω, διὰ πάντων τῷ ἡγιασμένῳ σε καθιερούμενος, ὁλοκάρπωμα τέλειον ἡμῶν εἰς ὁσμήν εὐωδίας ἀνηνέχθης αὐτῷ.

Χαῖρε τοίνυν, ὦ θεσπέσιε καὶ θεόφρον εὐαγγελιστά. Χαῖρε, ὅτι εἰ καὶ τὴν τάξιν τῆς διωδεκάδος ὑποβέβηκας, ἀλλὰ τῇ ἱερουργίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῇ τοῦ Παρακλήτου χαρίσματι οὐδὲν τῆς ἐκείνου ἐλείφθης τελειότητος.

Χαῖρε, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ὡς ἀπόστολος, τῇς εὐαγγελισταῖς ὡς εὐαγγελιστῆς, καὶ τοῖς πατρίρχαις μὲν ὡς πατριάρχης, ὡς μάρτυς δὲ τοῖς μάρτυσι συνηριθμημένος καὶ συνταταγμένος, καὶ περικλῆς στεφάνῳ διὰ ταῦτα καθωραϊζόμενος, ἐκ δεξιῶν παρασθῆναι τῷ Παμβασιλεῖ καταξιοῦσαι.

Χαῖρε, ὅτι οὐχ ἅπασι τὴν καλὴν Ἰησοῦ μαρτυρίαν ἐμαρτύρησας, πλεονάκεις δὲ οὐδ' ἅπας σχοινίως καταθεθείς διὰ μέσης τῆς πόλεως εἰλκυσθῆς, καὶ τὰς σάρκας κατετρώφθης, καὶ τῷ οἰκίῳ αἵματι ἐδάφης· ἀλλὰ μετὰ τὸν σπαραγμὸν τὸν πρῶτον εἰς εἰρκτὴν ἡμιθανῆς ἐμβλήθης, καὶ δι' ἀγγέλου φωνῆς νυκτὸς ἰαθείς· καὶ προθυμοποιηθείς· καὶ τῇ ἐξῆς αὐθις ὁμοίως δεθείς καὶ κατασυνείδους, καὶ οὕτως ἐπιστάντα τὸν Κύριον καὶ εἰρηνικῶς ἀσπαζόμενον τεθεαμένος, μετὰ χαρᾶς ἀφράστου καὶ ἀγαλλιάσεως ἐξεδήμῃσας πρὸς αὐτόν.

Χαῖρε, Μάρκε, ἡ τοῦ Ἰγνητίου ἐντολῇ, κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος· καὶ γὰρ ἀληθῶς τρέπων τινὰ τοῦ Ὑψίστου γέγονας ἐντολῇ, δικαιοῦσα μὲν τοὺς ἐπομένους, κατακρίνουσα δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας τῷ Εὐαγγελίῳ σου· χαῖρε καὶ εὐφραίνου, καὶ τῶν μεμνημένων σου μεμνημένος, τῆς σῆς δόξης καὶ χάριτος, τῆς σῆς ἐν οὐρανοῖς εὐπροσύνης καὶ λαμπρότητος πρόσευξαι μετασχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

A

ORATIO XVI

Εἰς τὴν ἀγίαν πρωτομάρτυρα καὶ ἀπόστολον
Θεκλάν (58).

Laudatio sanctæ protomartyris et apostoli Theclæ.

Ἐπαινετὸς ὁ τῆς Ἐκκλησίας Θεσμός, ἐπαινεῖν
ἀεὶ τοὺς ἀξιωματικούς προτρέπομενος· εὐλογεῖν τε
καὶ μακαρίζειν, τοὺς ἔγγιζοντας Θεῷ παραινῶν. Ἵνα
γὰρ μὴ ἀποστενοῦμενον τὸ ἀγαθὸν, εἰς μόνους τοὺς
κατορθοῦντας αὐτὸ περιορίζεται· πλατυνόμενον δὲ
καὶ χεόμενον εἰς πλείους ἐκτείνει τὴν εὐεργεσίαν,
τούτου χάριν εὐλογεῖν τοὺς εὐλογημένους ὑπὸ τοῦ
εὐλογητοῦ νενομοθετηθῆαι Θεοῦ. Οὐκοῦν εὐλογῶμεν
τοὺς εὐλογημένους, καὶ τοὺς ὑπὸ Κυρίου τιμημέ-
νους, μακαρίσωμεν· οὐχ ἵνα τινὰ τούτοις διὰ τῆς
ἡμετέρας προσόδου εὐφροσύνης (ἐστίχαι γὰρ αἱ
τῆς ἐν Κυρίῳ πεπληρωμένοι δόξης, καὶ τῶν ἀπὸ
γῆς ἐνδεῶς ἔχοντες οὐδένως) ἀλλ' ἵν' ἡμεῖς πρὸς
αὐτοὺς ἀνατεινόμενοι, καὶ διὰ τε τῆς μνήμης καὶ
τῶν ἐπαίνων νοερώ; συναπτόμενοι καὶ συγγινώ-

Laudabilis Ecclesiæ ritus, eos qui digni laude
merito habeantur, semper laudare jubet : eosque
qui Deo propinquant, benedicere ac beatos prædi-
care admonet. Ne enim bonum coangustetur,
intraque illos duntaxat qui illud gerunt, definitur;
sed ut dilatatum fustumque in plures bene-
ficio producat; idcirco benedicere, qui bene-
dicti sint a Deo benedicto, nobis est imperatum.
Benedicamus igitur benedictos, et qui a Deo
honorem adepti sunt, beatos prædicemus : non
ut nostris laudibus eorum cumulo aliquid confera-
mus (sunt enim semper in Domino claritate pleni,
nulliusque terrenorum egent), sed ut intentis in
eos animis, memorięque ac laudum cultu eis
mente conjuncti unaque versantes, quæ ex illis

(58) Habuit Nicetas eadem ipsa Theclæ Acta
vetera, quæ habuit Basiliius Seleucie, sive qui
exstat auctor ejus nomine, editus semel et iterum,
Petro Pantino Bruxell. interprete : alio tamen
stylo exornavit, pressiori illo quidem, sed elegan-
tiori, et quo egregie servet decorum, dum aliquos
loquentes seu concionantes inducit. Quæ videantur
aliquid habere alienum a regulis ecclesiasticis, vel
paucis perstringit, vel licentia rhetorica quandoque
supprimat. Multis card. Baronius in not. ad Mar-
tyr. Rom. Sept. 23, tom. i *Annal.* pro Actis sanctæ
Theclæ pugnat, omniaque illius veterum testimo-
nio vindicat, longæque alia ab Actis pridem repro-
batis, et quibus hæretici uterentur, demonstrat.
Viderat solum acta a Metaphraste conscripta, vel
etiam quæ de Thecla habeant Menæa 24 Septemb.,
quod die 23 sollemnis in eis habeatur memoria
conceptionis sancti Joannis; in quibus de bap-
tismo a Thecla usurpato nihil legerat. Habent tamen
Basiliius Seleuc. et Nicetas, habueruntque Acta
vetera, quæ illi stylo exornant; potueruntque hæ-
retici hoc ex illis Theclæ exemplo abuti, ut sacram
functionem et hierarchicam feminis assererent;
cum et illud excusari possit, ut et excusat Petrus
Pantinus, quod non nisi defectu sacrarum mini-
strorum et necessitate cogente, id sibi illa indulse-
rit: quomodo etiam Latini feminæ baptismum non
repudiant, habentque legitimum, etsi forsitan
Græci non admittunt Orientales, videturque insi-
nuare Maximus in Collat., hincque adeo Nicetas
ipse Græcus et Constantinopoli rhetor, singulare
dicit Theclæ privilegium, nec ulli seminarum con-
cessum. Ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι τελετοῦ-
ροῦσα, *Perficiens initiatusque sacro baptismo.*
Ταύτην γὰρ μόνη γυναῖκων εἴληφε τὴν ἐξουσίαν.
Sola inter mulieres hanc nacta est potestatem, et
quæ sequuntur. Proinde valde adducor ut existi-
mem, illa ipsa acta esse, ex quibus veteres Græci
pariter ac Latini tanta illa de Thecla mutua-
ti sunt, ac scripto tradiderunt, quæ omnia
in illis hactenus continentur, et quæ nonnulli
ut apocrypha exceperunt, rem habentes cum hæ-
reticis, ac quod illis favere arbitrarentur. Fabulam
Leonis baptizati non moror, quæ una merito ex-
sulat, potuitque pio alicujus zelo expungi. Ut sic
dicam de Theclæ Actis non exiguo mihi momento
est, simile aliquid in Actis S. Georgii martyris,
inter apocrypha Gelasii Romani pontificis censura
relatis; quæ Lipom. spuria quædam et anilia Acta
Latina esse existimat, non illa duplicia quæ in li-
bris Græcorum ecclesiasticis passim exstant, ha-
bentque Græci ac legunt ut vera Georgii Acta;
cum tamen S. Nicephorus illa ipsa esse significet

Juris Orient. l. ii, ubi inter alios canones de libris
apocryphis : Τὴν Ἀποκάλυψιν Ἐσδρά καὶ Ζωσιμά,
καὶ τὰ δύο μαρτύρια τοῦ ἀγίου Γεωργίου, καὶ τῶν
ἀγίων μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης, καὶ τὴν
βίβλον Μάρκου καὶ Διαδόχου. οὐ χρὴ δέχεσθαι· ἀπί-
στα γὰρ καὶ οὐ δεκτά. *Apocalypsim Esdræ et Zo-
simæ, et duo sancti Georgii Martyria, et sanctorum
martyrum Ceryci et Julittæ librumque Marci et Dia-
dochi suscipere non oportet. Rejicienda enim hæc,
non admittenda.* Quis enim putet Nicephorum de
aliis loqui Georgii Actis, quam de illis sic Græcis
tritis; quæ ipsa proinde Gelasii censura, non alia
obscura et fungi Acta, in angulo forte latentia, at-
tigerit; cum tamen Græci reliqui eam vel Nice-
phori vel Gelasii censuram non videantur amplexi,
aut quidquam repudiassent illa Acta Georgii. Sic An-
dreas Cretensis *Orat. in Georgium* totam ex illis
ejus delibat historiam, quam et meminisse vindicasse,
quibus illa petitur ill. annalium patre, levi sa-
tis argumento ὁμωνυμίας Athanasii Magi cum ma-
gno Athanasio. Eo nomine videantur proscripta,
quod quædam nimis portentosa, aut sic visa, ha-
beant; cum hæc ipsa, aut iis majora non desint,
aliorum quorundam martyrum Actis. Ceryci et
Julittæ Acta genuina, qualia Justiniani ætate col-
ligere potuit Theodorus Iconiensis episcopus, dedi
ex bibl. Regia; quæ ipsa per incitiam in suspicio-
nem nonnullis venerant, quasi apocrypha illa Gelasio
ac Nicephoro notata, non quibus apocryphis itum
obviam esset, ac paratum antidotum sapientis viri
diligentia ac solertia. Erat et in antiquis illis apo-
cryphis Actis Julittæ feminæ baptismus, sed por-
tentosus et plumbo liquens; aliaque plane reji-
cienda, et ecclesiasticæ traditioni adversa, inscite
nimis P. Poree ord. Præmonstr. laudata ac, quod
mirum, in Galliæ aliquot Ecclesiis recepta, sed nunc
pene pœniore sensu ab illis profligata. Τὴν βίβλον
Μάρκου καὶ Διαδόχου. Enimundus Bonefid ita reddit,
librumque Marci et successoris. Quis vero Marci
successor, nempe anachoretæ? Habuerit episcopus,
vel etiam hegumenus aut archimandrita; nudus
monachus non ita facile habuisse dicendum sit,
cujus præcipue res obscuræ, etsi nota capita et
opuscula. Malim ergo *librum Marci, et Diadochi κατὰ
κοινὸν*, supple *librum*; qui ipse exstat Francisco
Turriano interprete, *De perfectione spirituali*, cen-
tum capitibus comprehensus, etsi semel et iterum
in Bibl. PP. Colon. per errorem scriptum est, *De
persecutione*, etc., in quo ipso libro non desint du-
riora, uti fere habent scriptores ejus generis, caute
proinde legenda, et ad senioris theologiæ normam
componenda, ob quæ hanc Nicephori censuram ille
meruerit. Laudat tamen Maximus Qu. ad Thalassium.

est sanctificationem nobis asciscamus, condignamque illis vicem, salutem nostram offeramus.

Sanctum quidem ac convenientissimum, ut qui Deo propinquant, omnes laudibus atque honore prosequamur, sed eos maxime, qui maxima Deo necessitudine junguntur. Non enim omnes ejusdem ordinis ac classis existunt; sed in primo alii censu, alii in postremo habentur. Uti nimirum etiam apud reges terræ non unus idemque omnium concessus gradusque, sed alii primo, alii postremo habentur: quidam etiam medio, pro cujusque virtutis ratione, aut ejus qui præstat ad eos amore: ita nimirum etiam in cœlestibus arbitror, alios superiores eminentioresque, alios inferiores nactos sedes, ea rata ratione, qua a primis minore præstantia atque virtute recedunt. Quod si omnes beati merito prædicandi atque laudibus celebrandi, longe prius qui primo in illis gradu sunt, primaque Christo necessitudine devincti.

Quo igitur loco Theclam collocabimus, sacre fidei decorum pignus, venerandæ virginittis monile, intactam Christi sponsam, inviolabilem geniale lectum? Ubi inquam, quove ordine ac loco statuemus, quam ei convenientem laudem oblaturi sumus? Illisne accensebitur qui virginitate sanctisque moribus vitam instituerunt, ut quæ nimirum omnis castitatis vitæque religiosæ norma mundo exstiterit? Haud enimvero a triumphali agmine abesse patitur; at neque primam martyrii lauream ulli mortalium cedat; quæ videlicet mulierum primâ, contentione certandi, ingentique animorum vi, muliebris sexus probrium sustulerit, primaque spirituale pancratium desudaverit; quæ teneris pedibus draconem illum magnum protriverit, ac velut regina a dextris summi omnium Regis corona insignita sit. Quid igitur, triumphali agmini accensebitur? Enimvero Paulo prædicationis socia, eumque doctrinis ac operibus imitata, communique persecutionum ac tentationum stadio, Christi Jesu apostolus facta, martyrum cœtu coerceri nolit. Quonam igitur modo ejus laudibus defungentes, quæ grata futura sint, præstiterimus? Num plane, non tanquam ex una alterave solum excellentia, sed ex omnibus ejus sacris institutis, quibus summe claruisse, egregiaque dari exoptet ac admirationi haberi?

(59) Ἀσκητικοῦ βίου νομοθεσία. Norma, regula vitæ religiosæ. Sic merito σμνύτων vocat sequentibus, ædiculam in monte prope Seleuciam, ubi quietam vitam agebat, extra civium turbas, et quo illam feminæ et ægroti conveniebant; ubi et a petra orans absorpta, ut ab spurcis hominibus esset illi tuta, illibata virginitas. Sit itaque Thecla, uti martyr, sic et sacrarum virginum, sub sancto instituto princeps et norma, vere ἀσκήτρια, ejus illi instituti auctore magno Paulo. Nostri Phocenses hanc laudem Marthæ tribuunt, sive etiam Mariæ Magdalene, quæ sic religiosam vitam coluerint; æquidem Martham similium virginum sodalicio, quod fidem haberet, nisi acta laborarent, quæ et Pius V e Rom. Breviario movere cogitabat, ut erat emunctissimæ naris, et sic incertis piam fidelium

αἱμενοι, τὸν παρ' αὐτῶν μὲν ἁγιασμὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἐπισπασώμεθα· ἀμοιβὴν δὲ αὐτοῖς ἀξιοχρεῶν, τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἀφοσιώσωμεθα.

Πάντας μὲν οὖν ὕμνεϊν καὶ τιμᾶν τοὺς ἐγγίζοντας τῷ Θεῷ, ὅσων τε ὁμοῦ καὶ προπυθέστατον· μάλιστα δὲ τοὺς μάλιστα τούτῳ προσφικνωμένους. Οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς εἶναι πάντας τάξεως καὶ στάσεως· ὡς περὶ δὴ καὶ παρὰ τοῖς κρατοῦσι γῆς, οὐ μίᾳ οὐδὲ τῇ αὐτῇ πάντες καθέδρας ἢ στάσεως τυγχάνουσιν· ἄλλ' οἱ μὲν πρώτης, οἱ δὲ ἐσχάτης· ἄλλοι δὲ τούτων μεταξὺ κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς τοῦ ὑπερέχοντος πρὸς αὐτοὺς διατάττονται φιλόητοι· οὕτως ἡγοῦμαι καὶ τὰς οὐρανίους, τοὺς μὲν ὑπερτέρους, τοὺς δὲ καταδεστέρας λαχεῖν τάξεως, ἀναλόγως τῆς μειωτικῆς ἀπὸ τῶν πρώτων ὑφέσεως καὶ ὑποβάσεως. Εἰ δὲ μακαριστοὶ πάντες, καὶ πάντες ἐπαινετοί, πολλῇ πρώτων οἱ πρώτοι τὴν τάξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν οἰκείωσιν.

Ποῦ τοίνυν θήσομεν Θέκλαν, τὸ τῆς ἱερᾶς πίστεως ἀγαλμα, τὸ τῆς σεπτῆς παρθενίας κειμήλιον, τὴν ἀφαστον τοῦ Χριστοῦ νόμφην καὶ ἀνεπίβαστον παστᾶδα; Ποῦ ταύτην, καὶ ἐν ποίῳ θέμενοι τάγματι, τὴν αὐτῇ πρέπουσαν αἰνεσιν προσάξομεν; Ταῖς παρθενικῶς καὶ ὁσίως βεβιωκυίας συντετάσσεται, ὡς ἀγνόητος πάσης καὶ ἀσκητικοῦ βίου νομοθεσία (59) τῇ βίῳ γενομένη; Ἀλλ' οὐκ ἂν τῆς ἀθλοφορικῆς ἀπολειπτοῦ τάξεως ἀνάσχοιτο· ἀλλ' οὐδὲ τὸ πρωτοτόκιον τῆς μαρτυρίας ἄλλῃ παρῆναι· καταδέξαιτο· πρώτη γυναικῶν ἐντόνοις ἀγωνίαις τὸ τῆς θηλείας φύσεως δουδος περιελούσα, καὶ πρώτη νοητὸν παγκράτιον διαγωνισαμένη· καὶ ποσὴν ἀπαλοῖς τὴν δράκοντα καταπατήσασα τὸν μέγαν· καὶ στεφειφόρος οἷα βασίλισσα ἐκ δεξιῶν τῇ Παμβασίλει. Τί οὖν; τοῖς ἀθλοφόροις συντετάσσεται; Ἀλλ' αὐτῇ Παύλῳ τοῦ εὐαγγελίου κοινωνήσασα (60), καὶ τῇ μιμήσει τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων· καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῶν διωγμῶν καὶ πειρασμῶν, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ γεγεννημένη, οὐκ ἂν ἐθέλοι τοῖς μάρτυσι περιωρίσθαι. Πῶς οὖν αὐτὴν ἐπαινοῦντες, κεχαρισμένα δράσαιμεν ἂν; Ἡ δὴλον ὡς οὐκ ἐξ ἐνὸς ἢ δευτέρου· μόνον προτερήματος· ἐκ πάντων δὲ τῶν ἱερῶν αὐτῆς ἐπιτηδευμάτων, τοῖς κατὰ τὸ ἀκρότατον ἐνευδοκίμηκεν αἰμαμαρτύρηται, ἀγρυπνῇ ἂν ἐπαινεῖσθαι καὶ θαυμάζεσθαι.

laude perfunctam esse, conspicuum est, laudari exoptet ac admirationi haberi?

credulitatem onerari agre ferebat.

(60) Τοῦ εὐαγγελίου κοινωνήσασα. Sic evangelii, seu prædicationis socia Paulo Thecla exstitit, ut non nisi privatim ac necessitate, sive Pauli aliorumque ministrorum absentia, docendi munus usurparit: quod certe ipsis Pauli legibus ac Ecclesiæ, de mulierum in Ecclesia silentio, non nocet. Quod ergo ἀπόστολος dicitur singulari excellentia, more Græcorum est, qui apostolos prociue vocant eos omnes qui in rem fidei majoris aliquid operæ contulerunt. Sic illis discipuli omnes primique ministri apostoli, sic Constantinus Augustus ἱσαπόστολος, par apostolis eisque consortis, ut Severus in Martino. Sic Menæa, Τῆς ἀγίας μεγαλομάρτυρος καὶ ἱσαποστόλου Θέκλης. Anatol. πρωτομάρτυς ἀπόστολος.

Η
τος
πην
ῆς·
ἢ πε
εὐαγγ
τοῦ Ε
Χρισ
τοῦ σ
τῆς ε
συγκ
διόντ
θεῖον
ἄλλοι
ξίναγ
τὸ σ
ἐπισ
ἀθέω
ἀγωγ
αφού
ἄρρη
θου·
νεκρ
γῆς·
καὶ τ
φοντ
μὴν
σκύπ
μακα
καὶ ἄ

Τα
υῶσιν
ηῶς
σῆτα
των,
νεδν
δος, ἔ
δος τ
ἐπηκ
οὔτω
μυστ
ανασ
σῆς.
ἰξέστ
σημε
Εὐαγ
σὴν,
κατέ
ἰγνέ
πάρ
Κα
διαθ
πονο
ουσα
ἰδὲ,

Πρώτων μὲν οὖν τὴν παρθενικὴν αὐτῆς ἐκ νεότη-
τος ἀναστροφὴν, μᾶλλον δὲ τὴν εἰς Χριστὸν ἀγά-
πην καὶ πίστιν κατὰ δύναμιν ἐπαινώμεθα· δι'
ἧς, ἥ τε παρθενία καὶ ἡ ἀθλησις ὑπερανθήσασα,
εἰς τὴν ἀποστολικὴν αὐτὴν προσανύψωσεν κορυφὴν
ἢ περιωπὴν. Ἄρτι γὰρ τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας
εὐαγγελιστοῦ, τῆς οὐρανίας καὶ μεγαλοφωνοτάτης
τοῦ Εὐαγγελίου βροντῆς, τῆς ὑπερφύτου τῶν ἔργων
Χριστοῦ καὶ λόγων ἀστραπῆς (61)· Παύλου λέγω,
τοῦ στόματος Ἰησοῦ, τοῦ ὄργάνου τοῦ Πνεύματος,
τῆς εὐχεστάτης Θεοῦ σάλπιγγος, τῆς τὰ πέρατα
συγκαλουμένης· τούτου, τ' ἄλλα τε τῆς οἰκουμένης
διυδντος μέρη, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον ὡς περ τι
θεῖον καταβαλλομένον σπέρμα· ἔτι δὲ πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ Ἰκόνιον κατελιγμένος, καὶ παρ' ἀνδρὶ
ξίναγωγουμένου πιστῷ· καὶ ἄρτι μὲν τῷ ἀπὸ γῆς
τὸ σωματίον στηριζόμενον· ἄρτι δὲ οὐρανίῳ τῶν
ἐπισυναγομένων στηρίζοντος καρδίας· καὶ θεῶν μὲν
ἀθέτων, καὶ συνηθείας κακῆς, καὶ δεισιδαίμονος
ἀγωντῆς τὸ θεοστυγὲς διασύροντος καὶ μωσαρδόν·
ὕφουντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ ὕψιστου Θεοῦ, καὶ τὴν
ἐξ ἑρῆτον σάρκωσιν τοῦ Ἰησοῦ· τό τε ζωοποιὸν πά-
θος· καὶ σωτήριον τὴν τε τριήμερον ἀνάστασιν ἐκ
νεκρῶν, καὶ τὴν τεσσαρακονθήμερον ἀνάληψιν ἀπὸ
γῆς· καὶ τὴν οὐρανόθεν αὐθιγὴς ἐπιφάνειαν καὶ κρίσιν·
καὶ τὴν δικαίαν τῶν βεβιωμένων ἀπόδοσιν φιλοσο-
φούντος, καὶ ῥήμασι χάριτος ὑμνουντος μεττοῖς· καὶ
μὴν καὶ τὸν ἡδυπαθῆ μὲν καὶ ἀκόλαστον βίον ἐπι-
σκώπωντος ὡς βδελυκτόν· τὸν ἀμωμον δὲ καὶ ἀγνὸν
μακαρίζοντος καὶ παρθενικόν, ὡς οἰκεῖον ὄντα Θεῷ
καὶ ἀρετῶν.

Ταῦτα τοῦ ὑψηλοῦ κήρυκος τοῖς πρὸς αὐτὸν εἰσ-
ποῦσιν ὁμιλοῦντος· καὶ τινῶν μὲν ἡδέως καὶ προσ-
ηγῶς ἀκροαμένων· τινῶν δὲ πρὸς τὸν λόγον ἀνεπα-
ιστήτως διατιθεμένων· [σ]τι δ' ὧν καὶ ὑποτονθορυζόν-
των, καὶ πονηρὰ λογιζομένων ἀντὶ ἀγαθῶν, θέκλα
νεῖκας, θυγάτηρ μὲν Θεοκλείας, μνηστὴ δὲ Θαμύρι-
δος, ἐξ ὑπογύου μένουσα τοῖς τοῖς, καὶ διὰ τῆς θυρί-
δος τὸ οὖς ὑποσχομένη, τῶν Παύλου διδασκαλιῶν
ἐπηκροῶτο. Καὶ τὸ πρόσωπον μὲν ἔρῃν οὐκ εἶχεν·
οὕτω δὲ τῆς διδαχῆς καὶ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐξήρητο
μυσταγωγίας, ὡς ὅλην δι' ὅλου τῶν παρόντων ἀπ-
αναστάσαν, πρὸς τὸν εὐαγγελιζόμενον ἀρθῆναι Χρι-
στὸν. Οὕτως ἐκ πρώτης εὐθὺς ἀκοῆς, ὡς τῆς πίστεως!
ἔξιστη μὲν τῶν οἰκειῶν· ἔξιστη δὲ αὐτῆς· καὶ μήτε
σημείων πείραν λαβοῦσα, μήτε χρόνῳ τὸν λόγον τοῦ
Εὐαγγελίου δοκιμάσασα, ἀλλὰ μηδὲ τὸν εὐαγγελι-
στήν, τὸ παραδοξότατον, ἔμμεσι τεθεαμένη, οὕτω
κατίθετο τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πρὸς αὐτῆς διὰ πίστεως
ἐγένετο, ὡς ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀμνηστῆν αὐτὴν
πάντα, καὶ βρώματος, καὶ πόματος.

Καὶ μήτηρ μὲν φιλοστόργη τιλ καὶ φιλοφύχῃ
διαθέτει περὶ αὐτὴν εἰσιούσα, καὶ στένουσα καὶ δια-
πονουμένη· καὶ τί γὰρ ἢ μήτηρ; πῃ μὲν κολακεύ-
ουσα, καὶ αἰμυλίοις ὑποποιουμένη λόγοις. *Τέκνον,*
ἰδὲ, ἡλιττωρ· τέκνον ἡδιστόν γ' οὖν καὶ τερ-

Primum itaque virginalē ejus a juventute
conversationem, quin potius, qua Christum pro-
secuta est, dilectionem ac fidem, pro virili nostra
laudemus, cujus nimirum ope, virginitas pariter
vigorque certaminis altiore cumulata flore, ad
apostolicum ipsam summum verticem seu specu-
lam abunde provexerunt. Jam enim magno veri-
tatis præcone, celesti vocalissimoque Evangelii
tonitru, luce omni clariore Christi operum ser-
monumque fulgetro, Paulo nimirum, Jesu ore,
Spiritus organo, Dei clarissima tuba, orbis con-
vocante fines: hoc, inquam, cum alias orbis
peragante partes, ac verbum vitæ velut divinum
quandam sementem jaciente; ac cum præter alia
loca etiam Iconium venisset, et apud virum fide-
lem hospes ageret; ac pane quidem terreno
corpusculum confirmaret, celesti vero, eorum
qui ad eum congregarentur, animos fulciret,
inanimumque deorum et pravæ consuetudinis, su-
perstitiosæque institutionis, invisum Deo scelus
detestandumque traduceret, Deique altissimi glo-
riam, et æcanam Jesu incarnationem exaltaret,
vivificamque et salutarem passionem triduanamque
ex mortuis resurrectionem, atque e terris quadra-
gesimo die in cælos receptionem, rursusque e
cælis apparitionem, judiciumque ac justam pro
vitæ meritis in eaque gestis retributionem sapien-
ter declararet, ac verbis gratiæ plenis laudaret:
necnon etiam voluptariam ac libidinosam vitam
velut detestabilem suggillaret, impollutam vero et
castam ac virginalē, tanquam Deo necessariam
eique placitam beatam prædicaret.

Hæc itaque sublimi præcone ad eum adeuntibus
perorante, ac cum alii quidem dulciter placideque
audirent, alii vero nullo sermonis sensu afficeren-
tur, alii etiam murmurarent, ac pro bonis mala
cogitarent, Thecla puella, Theocleæ quidam filia,
sponsa vero Thamyridis, e vicino ædes habens,
ac per fenestram aurem accommodans, Pauli doc-
trinis auscultabat. Ac quidem faciem videre non
licebat; sic vero a doctrina ejusque sermonum
institutione pendebat, ut tota prorsus e terrenis,
ad Christum qui annuntiabatur, animo tolleretur.
Sic ex primo statim auditu (o fides!) excessit qui-
dem domo, excessit et seipsa; idque cum neque
signorum experimentum ullum fecisset, neque
Evangelii doctrinam per tempus probasset: at
neque prædicatorem (rem summe inauditam!)
oculis usurpasset, sic veritati assensit eique per
fidem adhæsit, ut triduo omnium oblita sit, et
cibi et potus.

Mater vero materni quadam amoris vi, impen-
sioque in eam carnali affectu ingressa, gemens-
que ac quirittans, (quid enim aliud mater?) modo
quidem blandiens, lenibusque verbis demulcens ac
sibi concilians, *Filia*, clamabat, *charissima! Filia*

(61) Τῆς ὑπερφύτου ἀστραπῆς. Fulgur omne vicens lumen. Pauli scitum epithetum.

mihī sane dulcissima, gratissimaque ac desideratissima, quid tibi et peregrino illi ac seductori? Ecquid causæ est, cur ad ejus absurdam hanc ac inauditam fabulationem aurem accommodaveris? Quid est quod excessisti, portentosum hunc horrendumque excessum? Cur tota anima, post seductionis hujus verba abiisti? Revertere ad genitricem tuam, quæ te educavit. Aspire in me, filia mea. Loquere ad me verbum; loquere ad me, viscera mea; abjectaque hac dementia, exsurge ut cibum sumas, o filia! exsurge ut bibas. Quid causæ est cur ita vecors mentisque inops sedeas?

Sic modo quidem obsecrans, modo vero etiam austerioribus ad eam verbis, Cur vero, velut insipientium una, increpabat, teipsam desperans, ac quasi quæ sensum omnem mentis consiliumque perdidideris, sic irrationabiliter sedes? Reverere matrem, eæ in te erubescit. Reverere cognatos, amicos, cōtaneos. Pudeat a facie servorum tuorum. Ubi virgineus pudoris rubor? ubi incessus? ubi gravitas? ubi ordo? ubi prior illa honestas? Nescis esse nos primos inter Iconii cives, totamque ad nos urbis æmulationem spectare, resque nostras cunctorum expositas sermonibus esse, sive illæ fausto ac omnino eeventu, sive secus succedant. Cur ergo te ipsa invidis gaudium, amicis vero reprehensionem ac probum præbes?

En et sponsus adest. En civium flos, æqualium decus, Iconii oculus. En tuus Thamyris, Thecla. Exsurge, in amplexus rue, osculare. Scito cui sis aesponsata, cui nuptialibus pactis obstricta. Ne spe vacuum, ne tuarum expertem gratiarum, ne tuo privatum colloquio virum repuleris.

Thamyris vero, qui et ipse aderat, quid non faciebat, quid non loquebatur, quibus emolliri noverat animum atque a constantia tenoreque inflecti? Thecla, aiebat, mihī gratissima, mihī desponsata atque aptata! Convertite aspectum in prociū tuum: reverere vocem sponsi tui. Veni ad me qui amem te, qui te diligam, quique omnia mea omnemque meam substantiam, meque ipsum cum omnibus, tuis manibus credam. Convertere, et vide tuum Thamyrim, Thecla, eique loqui dignare; eosdem percipiamus sales; ac, si lubet, nunc statim ænanius hymenæum. Sin autem neque hoc lubet, iube mihī, et veniam ad te; quemadmodum ego totus sum ut tibi placeam, tuæ obsequar voluntati, tuo desiderio totus teneam; modo vocem audiam, modo dulcissimam mihī fabulationem, modo consilium tuum sentiam, modo non surdum ad te ingresum, non vanum, non inanem, o charissima, ad te mihī præbeas adventum.

Neque his duntaxat verbis, sed et nutibus ad inflectendum animum compositis allicere studens,

πρώτατος καὶ ποθεινότατος· τί σοὶ καὶ τῷ ξένῳ τούτῳ ἀνδρὶ καὶ γυναικί; καὶ ἴνα τί πρὸς τὴν αὐτοῦ λαλιὰν τὴν ἀλλόκοτον ταύτην καὶ ξένην προσέθου τὴν ἀκοήν; ἴνα τί ἐξέστης ἐξαισίων ταύτην ἐκστασιν καὶ σπικτήν; ἴνα τί ὀλη ψυχὴ ὀπίσω τῶν λόγων ταύτης ἀπήχθης τῆς παλαίσεως; Ἐπίστρεψον πρὸς τὴν γεννησαμένην σε, τὴν ἀναθρεψαμένην σε· βλέψον πρὸς με, τέκνον ἐμόν· φθέγγαι πρὸς ἐμὲ λόγον· φθέγγαι, σπλάγχχνον ἐμόν, καὶ ἀποφρυγασμένη ταυτηνὶ τὴν παραφροσύναν, ἀνάστηθι ἐπὶ βρωτῶν. ὦ θύγατερ, ἀνάστηθι ἐπὶ ποτόν· καὶ ἴνα τί οὕτως ἀπορενημένη κάθῃ;

Πῇ μὲν οὖν οὕτως παρακαλοῦσα, πῇ δὲ καὶ αὐστηρότερον αὐτῇ χρωμένη, ἴνα τί, ὡς μὴ τῶν ἀφρόνων, ἐπέπληττεν, ἑαυτῆς ἀπεγνωκυῖα, καὶ ὥσπερ ἀπολωλεκυῖα σύνεσιν καὶ βουλήν παραλόως οὕτως κάθῃ; Αἰδέσθῃτι μητέρα διατρεπομένην ἐν σοὶ· αἰδέσθῃτι συγγενεῖς, φίλους, ἐμψύχους· αἰσχύνηθι ἐκ προσώπου τῶν σῶν οἰκετῶν. Ποῦ τὸ παρθένους πρέπον ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς; ποῦ τὸ βάδισμα; ποῦ ἡ σεμνότης; ποῦ ἡ τάξις, καὶ ἡ προτέρα κοσμιότης; Οὐκ ὀσθα ὡς πρῶτοι τῶν Ἰκονιέων ἡμεῖς, καὶ ὁ ἕξτερος τῆς πόλεως πρὸς ἡμῶς ὅλος, καὶ τὰ ἡμέτερα λίλημα πᾶσιν, εἴτε δεξιῶς, εἴτε οὖν ἐτέρως ἔχῃ; Διὰ τί οὖν, χάμμα μὲν τοῖς βασκαίνουσιν, ἐλεγγον δὲ καὶ θρεῖδος τοῖς φίλοις ἐμπαρέχεσαι ταύτην;

Ἰδὼν σοὶ καὶ ὁ μνηστήρ. Ἰδὼν τὸ ἄνθος τῶν πολιτῶν, τὸ κάλλος τῶν ἐμψύχων, ὁ τοῦ Ἰκονίου ὀφθαλμός· Ἰδὼν ὁ σὺς θάμυρις, θέλῃ ἀνάστηθι, ἀσπασαὶ αὐτόν. Γνώθι τὸν νυμφευσάμενον, τὸν κατεγγυησάμενον· μὴ κερὸν τῶν ἐλαττωμάτων, μὴ τῶν σῶν ἀμοιβῶν χαρίτων, καὶ τῆς σῆς ἀπολέμψεως ἀστοχοῦντα προσλαλιῇς.

Θάμυρις δὲ παρὼν καὶ αὐτὸς, τί μὲν οὐκ ἔδρα, τί δ' οὐ προσεῖλεται τῶν ὅσα χαννοῦν οἶδς καὶ καταμαλάττειν ψυχῇ; θέλῃ, λέγων, ἐμοὶ κεχαρισμένη, ἐμοὶ ἡμοιομένη, καὶ νυμφοστολουμένη ἐμὴ· ἐπίστρεψον τὸ βλέμμα πρὸς μνηστῆρα τὸν σὸν αἰδέσθῃτι φωνῆς νυμφίου τοῦ σοῦ· γενεὴν ἀπὸ ἐμοῦ τοῦ περιληχέως σε, τοῦ ἡγαπηκέως σε, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ, καὶ πᾶσαν κτήσιν καὶ ἐπαρξιν, καὶ ἑμαυτὸν πρὸς τοῖς πᾶσι, ταῖς σῷς ἐγγχειρίζοντος χειρὶν. Ἐπίστρεψον, καὶ ἴδε τὸν σὸν θάμυριν, θέλῃ, καὶ λόγον μετάδος· καὶ ἄλῳ μετάσχωμεν τῶν αὐτῶν· καὶ, εἰ βούλει, αὐτίκα νῦν ἡδόμεν τὸν ἐμψύχον. Εἰ δ' οὖν οὕτως σοὶ φίλος τοῦτο, σύνταξον ἐμοὶ, καὶ ἤξω ἀπὸ σε· ὡς ἐγὼ τῆς σῆς ὅλος ἀρεσκείας, τοῦ σοῦ θελήματος, καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὅλος εἰμὶ τῆς σῆς μόρον ἀκούσω φωνῆς· μόρον τῆς ἡδέστερης ἐμῇ λαλιᾷ· τῆς βουλῆς μόρον αἰσθολομῆς τῆς σῆς. Μόρον μὴ κορὴν τὴν ὡς σὲ εἰσοδόν, μὴ κερὴν, μὴ ἀνρήνυτον, ὦ φιλάττη, παρασκευάσης με τὴν παρουσίαν.

Καὶ οὐ μόνον τούτοις τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ καὶ νύμασι δυσωπητικοῖς; ἐπικλίνειν δοκῶν, ἀλλὰ καὶ φιλή-

μασι χανωτικοῖς· ἡρέμα δὲ καὶ τῆς θόδνης ἐπαφώμενος, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐφελκόμενος, Ἐγείραι, φάγωμεν. Ἐλεγεν· τάχα γὰρ καὶ ἡ ἀσιτία τὸ πολὺ μέρος ἐξέστισεν· τραπέζης δὲ μετασχούσα, καὶ ἀγαθὴνθεῖσα τὴν καρδίαν, αὐτῆς ἔση, καὶ τὸν γόητα τούτων ἄνδρα καὶ ποτηρὸν, ὡς ἀλήτην καὶ πλάνον ἀποσεισάμενη. οὕτως τσιλῶς ἀνακάμψεις ἡμῖν· καὶ τὸν γαμεταῖς προσήκοντα πόθον πρὸς ἡμᾶς ἀναγεωσασμένη, τῆς νενομισμένης αὐτίκα συγκυρήσεις ὁμίλλας.

Τί οὖν ἡ παρθένος; ἄρ' ἐπέδλεψε πρὸς τὴν μητέρα; ἄρα τῷ μνήστορι προσέσχεν; ἄρά τις τῶν οἰκείων ἢ φίλων ἠτήθεισα, τὸ τῆς ἀκροάσεως ἐνταταμένον ὑπεχάλασεν; Οὐδαμῶς· ὥσπερ δὲ ὀρνέων ἡχὴν, ἢ σωμάτων ἀψύχων φόρον τὰς τοιαύτας ἡγουμένη προσελιάς, καὶ ὥσπερ δὲ θάμνος, ἢ πέτρα βριθύς, τοῖς ἔλκουσιν οὐχ ἐπομένη, μόνης τῶν λόγων Παύλου τῆς χάριτος ἐν ἡρεμαίᾳ νοῦ καταστάσει, καὶ συναισθήσει κατήκουε ψυχῆς.

Καὶ ἦν ἄξιον ὅντως τὸ γινόμενον ἐκπλήξεως. Τρυφερά κόρη, ἀμυήτῳ κάλλει καὶ ὠραιότητι σώματος πάσας ἀνθρώπων τὰς θυγατέρας παρευδοκίμουσα, ἐν αὐτῇ τῆς ἡλικίας τῷ ἄνθει, ἐν αὐτῇ τῆς νεότητος τῇ ἀκμῇ· καὶ γὰρ ἦν ἐπίγαμος, εἰς ἐφ' ἑθὺς ἥδη τελοῦσα· καὶ αὕτη, μήτε Γραφαῖς προπαιδευθεῖσα, μήτε νόμῳ Θεοῦ καὶ προφῆταις παιδαγωγηθεῖσα, ὡς μόνον τῆς εὐαγγελικῆς ἐπήχθετο φθογῆς, καὶ ταύτης οὐ κατ' εὐθείαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίας ἐπ' αὐτὴν λούσης, ἐξέστη μὲν στοργῇ; μητρικῆς· ἐξίστη δὲ πάσης ἐπιθυμίας σαρκός. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἐκτετῶσα τῷ πνεύματι, καὶ διανοίᾳ καθαρά καὶ πιστοτάτῳ νοῖ, τὸν εὐαγγελισθέντα λόγον εὐθὺς εἰσέξαμένη· ἐν αὐτῇ δὲ τοῦτον ἐδράσασα, καὶ ἐδρασθεῖσα παγίως ἐν αὐτῷ, ὥρᾳτο μὲν ἐπὶ γῆς οὕσα, τοῖς οὕτιν ἐκ γῆς· ἦν δὲ ἐν οὐρανοῖς ἀληθῶς, καὶ τῶν ἱερῶν Παύλου λογίων, ὡς ἐκ τοῦ ὑπερουρανίου Θεοῦ κατακούσασα, οὐδεμίᾳ ἡξίου τοῦς ἀπὸ γῆς φωνούντας ἐπιστροφῆς. Καὶ καθάπερ ἡμεῖς περὶ τῶν ἀναγκαίων τινὸς πρὸς τῶν ὑπερχόντων ἡμῶν παραγγελλόμενοι, νηπίων ἐνὶ τοῖς παρὰ τὴν οὐρανὴν εἰσθαμὲν παραφρονεῖν, ἵνα μὴ τοῦ κρείττονος λόγου διαμάρτωμεν· οὕτως ἡ μακαρία παρθένος, ὅλον ἀκραίφυνός διὰ θερμότητος πίστεως ἠλασθόμην τὸν Ἰησοῦν, συνετῶς καὶ πανευλαδῶς ὑπέχετο τῷ ἐκείνου κήρυκι τὸ οὖς, ἵνα τοῖς αὐτοῦ λογίοις, τὸ τοῦ γνωσθέντος αὐτῇ Θεοῦ θέλημα γνοῦσα, καὶ τοῦτο καταπραξαμένη, βέβαιον αὐτῇ καὶ ἀρεττικὸν τὸ οὐράνιον ἀγαθὸν διατηρήσειεν.

Σωπερόσυνην γοῦν καὶ ἐγκράτειαν, ἀκτησίαν καὶ παρθεναίαν, πίστιν τε καὶ ἀγάπην, ὡς βεβαιούντα Χριστῷ τὴν ψυχὴν ἐπακούσασα μακαριζόμενα, ἐργαὺς αὐτίκα καὶ πράξεις, τὴν ἱερὰν μετῆς διδασχὴν· καὶ τῆς ἐγκρατείας περιείχετο, καὶ τῇ παρθεναίᾳ προσεφύετο, καὶ τὴν ἀκτησίαν ἡρετίζετο· δι' ὧν εἰς πίστιν τοῦ ἀγαπωμένου κραταιουμένη Χριστοῦ, ἐκκληκτός μὲν ἔδοξε τοῖς εἰς αὐτὴν ὁρώσιν, ὅλη δὲ ἄρα ἦν ἐξεστῶσα τῇ θεωρίᾳ τοῦ Θεοῦ.

A sed et mollibus osculis, sensim vero etiam apprehenso linteo ad seque trahens, Surge, edamus, aiebat, forte vero inedia magnam partem stuporem injectit. Ubi autem mensæ particeps, meliore jam animo facta fueris, tua ipsius eris, huncque virum præstigiatores ac nequissimos, velut seductorem planumque submovens, sic perfecte ad nos redibis, instauratoque amore conjugali, consuetum sermonis usum continue recuperabis.

Quid igitur virgo? Num ad matrem respexit? Num ad procum animum attendit? Num ulli cedens necessariorum aut amicorum, auditus rigorem relaxavit? Nequaquam; sed velut passerculorum stridulas voces, inanimiumque corporum fragorem istiusmodi verba alloquentium ducens; sed et sicut fruticetum, aut petra alta radicata humo, trahentem non sequitur, solam verborum Pauli gratiam, tranquillo mentis statu atque animi sensu audiebat.

Eratque sane quod gerebatur ejusmodi, ut stuporem merito ingereret. Nempe puella delicata, immensa pulchritudine ac corporis venustate omnes hominum filias longe superans, in ipso ætatis flore, in ipso juventutis vigore (etenim virgo ætalis erat, inter ephebos jam constituta), hæcque adeo, cum nec ante Scripturis erudita fuisset, nec Dei legæ atque prophetis instituta, ubi solum Evangelii sonum percepit, eumque non reita, sed ex obliquo ad eam venientem, materna continuo excessit amoris vi; omni vero carnis cupiditate excessit: neque id solum, sed et ipsa seipsa excedens spiritu, menteque pura ac fidelissimo animo, quam audierat, statim arrepta doctrina, atque illius sinu alte collocata, ipsaque in illa firmiter constabilita, videbatur quidem in terra versari, his qui erant de terra, vere tamen in cœlis versabatur, sacrisque Pauli eloquiis velut ex supercœlesti Deo auditis, ne vel minimum converti ad eos dignabatur, qui vocabant de terra. Ac sicut nos, dum a viris principibus ac majoribus necessariorum quidpiam jubemur, infantium quandoque nugas ac deliria contemnere solemus, ne per illa majoris momenti sermonem non satis assequamur; sic beata virgo, quæ totum sincere ferventissimo fide animi sinu accepisset Jesum, prudenter omnique reverentia ac religione ejus præconi aurem præbebat, ut illius eloquiis, Dei illi cogniti cognita voluntate, eamque exsecuta firmum sibi ac immobile cœleste bonum servare liceret.

Castitatem igitur et continentiam, paupertatem et virginitatem, fidemque et charitatem prædicari audiens, ut quæ Christo animum firmiter astringerent, opere statim ac actione sacram colens doctrinam, continentię studebat, ac virginitati animum adhibebat, atque paupertatem sibi deligebat: quibus in Christi prædilecti roborata fide, stupore eorrupta atque percita cernentibus in eam videbatur, cum utique Dei contemplatione tota excessisset.

Quid igitur Thamyris? Amara inde æmulatione, A iraque et furore impletur. Ejusmodi enim est corporis philtrum. Quædiu quidem adest quod in deliciis est, velut ignis illius cupiditate accenditur, quod amori habetur; sin autem desiderato frustratur, mutata statim passione, desiderii flammam in iræ ignem accendit, adversus eum qui illius inhibere cupiditate existimatur. Sic et ille æmulatione exæstuat, furit, injuriam queritur, incenditur, totumque succendit Iconium, omnemque populum civitatis, ac turbæ omnem adversus eum concionem cogit, a quo læsus injuria videbatur. Ubi diluxerat, Onesiphori domum irrumpit, injuriis, minis, maledictis procax, turpissime Paulum se multatum jurans; trahens primum in forum et ad principes civitatis, pestem eum accusans ac civitatis corruptorem; adhuc vero etiam ejus, quæ illi desponsata esset; eundem postea etiam ad præsidem ducens. Quodque eoactum judicium erat, præsesque pro tribunali sedebat, ac præsto judices assessores erant, populusque circumfusus stabat. ac præco silentium indicebat, Paulusque adductus in judicium erat, Thamyris accusans ait:

Nec vestram potentiam, magnificentissimamque mentis solertiam, nec præsentium quemquam ignorare arbitror, quæ mearum rerum sunt. Scitis vero, tum mihi genus splendidum, tum longe gravem esse substantiam, honoremque, qui ipse opum affluentia paribus modis respondeat. Accedit et formæ venustas ipsa elegans, cunctaque illustria, ac cuncta conspicua. Ac ne verbis obtundere videar, mea omnia ejusmodi sunt, ut merito amorem cieant ac æmulationem. Sed et mihi uxorem respondi. Nostis omnes Theocleam; ejus filia addictus sum. Parata jam omnia; tempusque nuptiarum aderat, ac cuncta ad eas ambizioso cultu instructa. Repente vero malo genio homo iste hominibus lues, mihi quæ præ cunctis exitium (sabellis enim dilutis uxores dementans, virgines seducens; has quidem non sinit legitimis nuptiis viris copulari, illas vero viros contemnere facit), cum omnibus etiam meam Theclam corrupt; Theclam mihi sponsam a sana mente dejecit. Siquidem igitur sinatur hic vivere, præstantissime præses, nec urbem habiturus es. Corrupt Iconium, periit et omnis circumvicina regio: neque id modo, sed et omnis provincia atque civitas, si ad illius legis ritum mores componere in animum inducat, haud evaserit quin tempore liberorum orbitate intereat. Etenim si nuptiæ in causa sunt ut petente sit humanum genus ac generatio, quæque ex aliis aliorum successio est; nimirum celibatus liberorum orbitatem inducit. universique generis interitum affert.

(62) Τὸν Ὀνησιφόρον κατέλαθεν οἶκον. Hunc Onesiphorum existimat Baron. ipsum esse qui a Paulo nominatur, II ad Tim. I et IV, quique martyr habetur in Rom. tabulis 7 Sept. Sola conjectura est. Menæa illo die, juventutia Evodio, primo post Petrum Antiochie. episcopo: Τὸν δὲ Ὀνησιφόρον, ὃν ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος παρ-

Τί οὖν ὁ Θάμυρις; Ζήλου πικροῦ, θυμοῦ τε καὶ ὀργῆς ἐντεῦθεν ἀνατίμπεται· τοιοῦτον γὰρ τὸ φίλτρον τοῦ σώματος· ἕως μὲν ἂν παρῇ τὸ καταθύμιον, ὡς πῦρ ἀνακαίεται τῇ περὶ τὸ φιλούμενον ἐπιθυμίᾳ· ἀστοχῶν δὲ τοῦ ἐπιθυμουμένου, ἐνέλλαξε τὸ πάθος εὐθύς, καὶ τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας εἰς πῦρ ἀντήκεν ὀργῆς, κατὰ τοῦ ἀνακόπτειν αὐτοῦ τὴν ἔφεσιν νομιζομένου· οὕτω κακείνος, ζηλοτυπεῖ, μαινεται, ὀβριопάθει, ἐξάπτεται, καὶ ὅλον ἐξάπτει τὸ Ἰκόνιον, καὶ πάντα τὸν δῆμον τῆς πόλεως, καὶ πάντα τὴν ὄχλον, κατὰ τοῦ ὑπονοουμένου λυπεῖν ὀχλαγωγίᾳ· ὄρθρος, καὶ τὸν Ὀνησιφόρον κατέλαθεν οἶκον (62), ὀβριζῶν, ἀπειλῶν, βλασφημῶν, καὶ τοῦ αἰσχίστου Παῦλον διαθήσειν διομνύμενος· ἔλκων ἐπὶ τὰς ἀγορὰς πρώτων καὶ τοὺς πολιτάρχας, λυμεῖνα τοῦτον, ψοβεῖα τῆς πόλεως, ἔτι δὲ καὶ τῆς αὐτῷ καθηρμοσμένης, διαλοιδορούμενος· ἐνάγων δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα· καὶ ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον συνεκροτήθη, καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ ὀρόνου δικαστικοῦ, καὶ οἱ σύμβουλοι περὶ αὐτὸν, καὶ περίρις ὁ δῆμος, καὶ σιωπῇ ὁ κήρυξ παρήγγαλλεν, καὶ ὁ Παῦλος τῷ βήματι παρήκτο, καὶ ὁ Θάμυρις κατηγορῶν ἔφη·

Οὕτε τὸ ὑμέτερον κράτος, καὶ τὴν μεγαλοφροσύναν ἀρχινοῦν τῆς διανοίας, οὕτε δὲ τίνα τῶν παρόντων ἀγροεῖν οἶμαι τὰ κατ' ἐμέ. Ἐπίστασθε δὲ, ὅτι καὶ ἔτερος ἐμοὶ λαμπρὸν, καὶ περιουσίᾳ ἐφόδρα πολλή, καὶ τιμῇ κατὰ τὸν πλοῦτον. Πρὸς δὲ, καὶ ὥρας ἔλαχον ἀγαθῆς· καὶ πάντα ἐπίσημα, καὶ πάντα περιβλεπτα· καὶ ἵνα μὴ πολυβήρησεν δοκῶ, πάντα τὰ κατ' ἐμέ ζηλωτὰ· μεμνηστέμεναι δὲ καὶ γυναικα ἐμῶν τῇ Θεοκλείᾳ πάντας οἰδοῦ· ταύτης προσέθεμην τῇ θυγατρὶ· καὶ ἤδη ἔτοιμα πάντα· καὶ ὁ καιρὸς τοῦ γάμου παρῇ, καὶ πάντα πρὸς τοῦτον φιλοτιμῶς παρεσκεύαστο· ἑξαπλῆς δὲ κακῶ δαίμονι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, βλεπθὼς ἀνδράσι, καὶ πρὸ πάντων ἐμοὶ (λογυδρίοις γὰρ κεκομψυμένοις τὰς γυναικας συλαγωγῶν, τὰς παρθέτους ἐξαπατῶν· τὰς μὲν οὐκ ἐγὼ καὶ ὁ θέμις ἀνδράσι γαμήθηται· τὰς δὲ συνεύρων ὑπερορῶν παρασκευάζει), μετὰ πάντων καὶ τὴν ἐμὴν διέφθειρε Θεέκλαν· τὴν ἐμοὶ καθηρμοσμένην ἐξέστρεψε Θεέκλαν. Εἰ οὖν ἑαθεῖν ἔφη οὗτος, πόλιν, ὃ κράτιστε ἡγεμὼν, οὐκ ἔχει· διέφθειρε τὸ Ἰκόνιον· ὧλετο καὶ πᾶσα περιοικίς· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα χώρα καὶ πόλις, εἰ γὰρ δὴ κατὰ τὸν αὐτοῦ νόμον ἀνάσχοιτο βιοῦν, οὐκ ἂν φθάνοιεν χρόνῳ δι' ἀτελείας ἐξαπολωλότες. Καὶ γὰρ εἰ ὁ γάμος ἀειζῶτα τοῦ γένους ἀφορμή, καὶ αἰτιος ἀνθρώποις γενέσεως· καὶ τῆς ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους ἐφεξῆς διαδοχῆς! ἀπαιδίας ἂν εἴη, καὶ καθόλου τοῦ γένους ἀναιρέσεως, ἡ ἀγαμία δηλαδὴ.

εἰτάγει, Κολοφωνίας ἐπίσκοπον εὖρομεν γεγονότα· δεξιὸν ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἀλκιμώτατον μέχρις αἵματος αὐτοῦ τὴν πίστιν κρατύναντα. Onesiphorum, cujus Apostolus obiter meminit in Epistola ad Timotheum, invenimus fuisse Colophoniam episcopum, virum eloquio facilem ac fortissimum, qui ad usque sanguinem roboraverit fidem. Reliqua nobis obscura sunt.

Ἐνδοθέντος δὲ καὶ τῷ Παύλῳ τὰ κατ' αὐτὸν ἀπο-
λογεῖσθαι, Ἐγὼ μὲν εἰμι ἄνθρωπος Ἰουδαῖος, ἀπ-
εχρίνατο, τῷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς Θεῷ ῥη-
πιδθεὶς ἀνακείμενος· καὶ διὰ τοῦτο, ῥόμῳ Θεοῦ
παιδαγωγηθεὶς, καὶ ταῖς ἐντολαῖς προπαιδευ-
θεὶς, δεκτῷ καιρῷ θειοτέρας κατηξίλωμαι μυσ-
ταγωγίας· καὶ ἐν ἡμέρᾳ ποτὲ μέση εἶδον, ὧ λαμ-
πρότατος ἡγεμὼν, οὐρανὸν περικυρτάνον με
φῶς ὑπὲρ τὸν ἥλιον· καὶ φωνῆς ἤκουσα ζωῆς
καὶ διατρανούσης ἐν ἐμοὶ Χριστὸν Ἰησοῦν· Χρι-
στὸν ἐκεῖνον, ὃν ἀγνοῶν πρότερον ἐδίωκον ἐν
ἀπιστίᾳ· ἐπεγνώκως δὲ διὰ κρείττονος ἀποκαλύ-
ψεως, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὄντως ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ, ὃς καὶ τὴν ἀνθρώπου διὰ φιλανθρωπίας
ὑπεροσώως κεχηρμάτιζεν, ἵνα τὴν ἡμετέραν
ἐσχατίαν ἀνακαλέσεται· καὶ πᾶσαν, ἵνα μὴ
μακρηγοῦ, τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν μεμυσταγω-
γημένους κρείττοσι λόγοις δι' αὐτοῦ, παρ' αὐτοῦ
τοῖς ἔθνεσιν ἐξαπεστάλην, διδάσκων πάντα ἄν-
θρωπον, καὶ νοθεύων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν
τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· καὶ παρακλήσει πάντα
ἄνθρωπον παρακαλῶν, πᾶσαν μὲν ἀνομίαν καὶ
ἀδικίαν ἀποστρέψονται· δικαιοσύνην δὲ πᾶσαν
καὶ ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ κατεργάζεσθαι τοῦ Θεοῦ·
εἰδότες, ὅτι ἐστῆσεν ἡμέραν, ἐν ἣ μέλλει πᾶσαν
ἐκάστω κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ.

Καὶ οὐ μοι σκοπὸς, ὧ δικαιοσύνης διὰ τὴν καθ-
άπαξ τὸν γάμον ἀναιρεῖν· αὕτη σαφὴς καθ'
ἡμῶν ἐστὶ συκοφαντία· ἀλλὰ πορνεῖαν μὲν πᾶ-
σαν καὶ μοιχείαν, καὶ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν καὶ
ἐπιθυμίαν κακὴν· καὶ πᾶν πάθος ἐκκλίνειν παρ-
αιῶ· γάμον δὲ τὸν ἔννομον καὶ ἔνδοξον, ὡς
ἀμύαντον ἀποδέχομαι καὶ τιμῶ. Εἰ δέ τις ψυχὴ
πρασὶ καὶ ἐπισκεπτικῆς, διὰ βίου παντὸς ἀγαμίαν
καὶ πύθνην ἐλεμένην, μόνῳ μόνῃ σχολάζειν τῷ
Κυρίῳ, καὶ ταῖς προσευχαῖς ἀπερισπαστῶς ἀρε-
τίζει, τοῦτο κάλλιστον ἐγὼ κρίνω, καὶ τοῦ ἐπαί-
νετον ἀξιεπαίνετότερον, καὶ τοῦ τιμολογίου γάμου
τιμιώτερον, ὅς οἱ κείνῳ ὄντως ὃν καὶ μᾶλλον ἀρε-
στὸν τῷ Θεῷ· ὡς ἀβλὼν καὶ ῥεσπὴν θυσιῶν, ἀβλῶς
καὶ θελητῶς τῷ ὑπεράνω προσαγομένην.

Τούτων ἐκεῖνος ὡς ἤκουσε τῶν φωνῶν, ἐπειδὴ
κρίνειν οὐκ ἤδει τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας· (ψυχὴ γὰρ
πᾶσα, τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου σφο-
δρότερον ἐμπεφυρμένη, οὐκ οἶδεν ἀσκαρδαμυκτὴ
πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγὰς ἀντωπεῖν)· δι' ὃ καὶ
αὐτὸς, μήτ' ἀντιτείνειν ἔχων, μήτε δὲ συντίθεσθαι
τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λαλοῦμένοις; ἀσχολίαν τε προ-
φασίζεται, καὶ τοῦτον δεσμεύσας, καθέργονυσεν εἰρ-
κατῇ.

Τί οὖν ἡ Θέκλα; Ἀρ' ὑπεστάλην φρίξασα πρὸς τὴν
τοῦ κήρυκος ἀπαγωγὴν; ἢ μικρὸν γοῦν καθυψήκε
τῆς προθέσεως; ἢ διανοία βάθει τῶς τὴν αὐτῆς
πίστιν ἐγκατέκρυψεν; ἢ οὐ σφόδρα ταύτην ἐθριάμ-
βευσε περιφανῶς; ἢ θοιαμβεύει μὲν, οὐ συνेतῶς δέ;

Facta autem et Paulo seipsum defendendi licentia,
Ego quidem, respondit, homo Judæus sum, ab in-
fantia Deo cæli et terræ addictus: ac propterea Dei
lege eruditus atque mandatis instructus, accepto tem-
pore diviniore dignatus sum institutione. Medioque
quandoque die vidi, clarissime præses, circumfulgen-
tem me e cælo lucem sole splendidiorē, vivamque
audivi vocem, ac in me Christum Jesum explanan-
tem⁵⁵, nempe Christum illum, quem ignorans prius
persequabar in incredulitate⁵⁶. Ubi autem divina
revelatione cognovi esse illum vere Filium Dei cha-
rissimum, qui et filius hominis impensiori in huma-
num genus clementia misericordiaeque existerit, ut
ejus extremas sæces altiori quam seras substantia modo
instauraret: omneque, ne sim prolixior, potioribus
verbis Dei doctus consilium, per eum, et ab eo
gentibus missus sum, ad docendum omnem hominem
ac admonendum converti ad Deum fortem virum⁵⁷;
et ut hortando hortarer omnes, omnem improbitatem
ac injustitiam aversari, omnemque justitiam ac san-
ctitatem in timore Dei operari; qui nempe sciant,
statuisse diem, in quo sibi ipse omne humanum genus
sistet, ac unicuique pro suarum merito actionum
reddet.

Nec id mihi propositum est, æquissime iudex, ut
omnes prorsus nuptias sublatas velim; hæc nimirum
adversum nos aperta calumnia est; sed omnem
quidem fornicationem et mæchiam, omnemque im-
munditiam ac concupiscentiam malam⁵⁸, quidquid
demum libidinis est, vitare suadeo; matrimonium
vero legitimum statumque, ut incontaminatum recipio
ac colo. Sin autem mitior quædam modestaque anima,
per vitam omnem delecto cælibatu ac virginitate, soli
Domino sola vacare, ac precibus indistracta mente
instare velit, id ego pulcherrimum iudico; nempe
laudabili majore dignum laude, connubioque ho-
norabili honorabilius; ut quod Deo vere necessarium
ac magis placitum, velut scilicet sine materia ac
intelligentem hostiam, immateriate ac voluntate ei
oblatam, qui omni illi quod extra materiam est, longe
eminet.

His ille auditis vocibus, quod veritatis vim judi-
care non noverat (quisquis enim animus huic
sæculo vitæque erroribus vehementius immersus
est, irretortis oculis veritatis fulgores contueri non
novit): quamobrem etiam ille, cum nec adversari
posset, nec vero assentiri Pauli verbis, non vacare
sibi per otium simulat, vinctumque in carcere in-
cludit.

Quid igitur Thecla? Timore inhorruit abducto
præcone? aut parum aliquid propositi tenorem
remisit? aut alto mentis sinu hactenus fidem suam
occultavit? aut non splendide eam publicavit? aut
publicavit quidem atque edidit, sed imprudent r

⁵⁵ Act. ix, 5; xxvi, 15.⁵⁶ 1 Tim. i, 15.⁵⁷ Psal. xli, 5.⁵⁸ Coloss. iii, 5; Hebr. xii, 4.

fecit? Haudquaquam. Quid itaque facit? Surgit silentio media nocte; Deumque Pauli invocat, ut comes esse velit; ornatum spernit, inanes, specula, quidquid illecebrarum est juventutis; instarque evangelici illius mercatoris, inventa pretiosa margarita, suorum omnium pretio eam coemit⁸⁹; ac velut ejus praeceptor, quae illi erant lucra, propter Christum detrimentum existimans⁹⁰, alia janitori praebebat, alia carcerario, modo solum sine-retur Paulum videre, eique carceris, soli, vinculorum sociam accedere; divinaque Evangelii praedicationis perfectius participem fore. Erat inter haec conspiciere, illam quidem ut siticulosissimam cervam ad Dei aquas accurrere, hunc vero tanquam profluentem fluvium, illius mentis ori uberimum theologiae laticem illi affundere. Ac illi quidem in his erant.

Prima statim aurora, ingensque domesticos cepit turbatio. Querebatur namque Thecla: de Thecla rumor erat: apud notos, apud cognatos omni diligentia vestigabatur, interque vicinos, ut par est, et amicos. Famuli inquirebantur; ancillae poenas dabant; omnis familia agitabatur. Cognita tamen, ad Pauli pedes proveluta inventa est; ac quidem, juxta Isaiam, illius pedum pulverem lingebat⁹¹; tanquam vero Dei Filio Deoque sic reverentia atque tremore illi astabat. Sic nimirum summe eam Dei timor ceperat quo jam confixa tentaque ac constricta, nihil pensi habebat aut attendebat, qui ejus causa aut turbas cierent, aut ipsis illatas ferrent.

Quid igitur Thamyris? Furore rursus agitur; rursus turbatur; rursus incenditur; rursus turbas cogit, longaeque magis ac prius, quanto nimirum etiam certioris virginis seductionem putabat. Defert rursus praesidi adversus Paulum; velutque palam injuria laesus, poenam irrogari deposcit. Is itaque apparitores secutus, ad judicium elacri rursus animo ascendebat: sed et illa, ut Pauli revera discipula, vocata cum esset, praeclara animi magnitudine ac praestantia, ad tribunal adibat. Non enim Christi Evangelium erubescere; sed gaudium illius eximie cor, mysticae exultatio pervaserat, quod pro Christo cum Paulo urbis theatro traduci meruerat.

Ubi itaque ambo judici astiterant; Paulum quidem nec verbo dignantur, quod ille jam sui defensione perfunctus erat, quodque ex prima statim responsione illatum crimen strenue quidem depulerat: ex Thecla vero rationem exposcunt spretarum nuptiarum, quidve causa aversi ejus a Thamyride animi existat. At illa, ne verbum quidem dignata loqui, intenta in Paulum erat, silentioque suam sensim mentem videntibus subindicabat; nempe non licere praesente magistro, discipulum pro concione loqui. Indisciplinatos itaque seu in-compositos reprehendens magnanimis Virgo qui sciscitarentur, in eum modum nihil loquens manebat.

A Οὐμενούν. Ἄλλὰ τί ποιεῖ; Ἀνίσταται κατὰ μέσας νύκτας ἡσυγῇ ἐπικαλεῖται τὸν Παύλου Θεὸν εἰς συν-οδίαν ἐξουθενεῖ τὰ κόσμια, τὰ ἐνώτια, τὰ κάτοπτρα, τὰ θέληττα πάντα τῆς νεότητος· καὶ κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνου ἐμποροῦν, τὸν πολῦτιμον εὐρη-κούα μαργαρίτην, πάντων ὧν εἶχεν ἐπρίσσει αὐτόν· καὶ κατὰ τὸν αὐτῆς διδασκαλόν, ἅπαντα ἢν αὐτῇ κέρει, διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν ἡγησαμένην, ἃ μὲν εἶδεν τῷ πληρωθῇ, ἃ δὲ τῷ δεσμοφύλακι· μόνον, ὥστε παρα-χωρηθῆναι ταύτῃ τὸν Παῦλον ἰδεῖν, καὶ τῆς εἰρκτικῆς αὐτῷ καὶ τοῦ ἰδίου κοινοῦναι καὶ τῶν δεσμῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς εὐαγγελικῆς θεηγορίας τελειώτερον μετασχεῖν. Ἦν οὖν ἐκεῖ καθορᾶν, τὴν μὲν οἷα διη-τικωτάτην ἐλαφὸν ὁρᾶν τὰ ὕδατα τοῦ Θεοῦ καταλα-βοῦσαν· τὸν δὲ, καθάπερ προφύροντα ποταμὸν, καὶ κατὰ τοῦ νοεροῦ στόματος αὐτῆς; τὸ τῆς θεολογίας νάμα διαφύλλιστον ἐπιβλύζοντα. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν τοῖς τοῖς.

Ἄμα δὲ ἔω, καὶ τάραχος μέγας κατελίσσει τοὺς οἰκεῖους. Ἐξηγεῖτο γὰρ θέκλα· διελαλεῖτο θέκλα· ἀνηρευνᾶτο παρὰ τοῖς γνωστοῖς, παρὰ τοῖς συγγε-νέσι, καὶ παρὰ γείτοσιν, ὡς εἰκός, καὶ φίλοις. Οἱ οἰκεῖται ἠτάζοντο, αἱ θεραπευίδες δίκα· ἐτίμνον· καὶ οἱ ἐπὶ τῆς οἰκίας πάντες ἔδονοντο. Ἐγνώσθη δ' οὖν ὁμῶς, καὶ πρὸς τοῖς Παύλου κυλιόμενη κατελήφθη ποσὶν καὶ τὸν χοῦν μὲν τῶν αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἠσαῖαν, ἔλειχε ποδῶν· αὐτῷ δὲ μετ' εὐλαθείας οὕτω καὶ τρό-μου παρίστατο, ὡς υἱὸς Θεοῦ καὶ θεῶ· οὕτω κατ' ἄκρας αὐτὴν εἶλεν ὁ Θεοῦ φόβος, ᾧ λοιπὴν καθηλω-μένη καὶ συνεχόμενη, οὐδεμίαν ἔπιν, οὐδεμίαν ἐπι-στροφὴν τῶν δι' αὐτὴν βορβοῦντων ἢ βορβοῦμένων ἐποιεῖτο.

Τί δὲ ὁ Θάμυρις; Μαίνεται πάλιν· ταράττεται, πάλιν ἐξάπτεται· ὀχλαγωγεῖ πάλιν, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πρῶτην, ὅση καὶ βεβαιότεραν ὑπέσχετο τῆς παρθέ-νου τὴν ἀπάτην. Ἐμφανίζει αὐτοῖς τῷ ἡγεμόνι κατὰ Παύλου· καὶ ὡς ἀντικρὺς ἡδικομένης, δικὴν αἰτεῖ λαβεῖν, καὶ ὅς τοις κλητῆρσιν ἐπόμενος, προθύμως αὐτοῖς ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἀντίει. Ἦ δὲ καὶ αὐτὴ ὡς Παύλου τῷ ὄντι μάθητριά κλητευσμένη, μετὰ πλεί-στης ὁπῆς ἀντίει μεγαλοφυΐας. Οὐ γὰρ ἐπηρεχόμενα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· χαρὰ δὲ αὐτῆς ὑπερ-φυῶς τὴν καρδίαν, καὶ μυστικῇ διειλίσσει ἀγαλλίας, ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ μετὰ Παύλου θεατρίσειν ἔξευτο.

Ἐπεὶ οὖν παρέστησαν ἄμφω τῷ δικαστῇ, τὸν μὲν οὐκ ἀξιοῦσι λόγου, ἥδη τὰ περὶ αὐτοῦ ἀπολογημέ-νον, καὶ ὡς ἐκ τῆς πρώτης εὐθὺς ἀποκρίσεως τὴν κατηγορίαν οὐκ ἀγεννῶς διακρουσάμενον· τὴν δὲ λόγον ἀπαιτοῦσι τῆς ἀγαμίας, καὶ τῆς θαμύριδος ἀποστροφῆς. Ἦ δὲ λόγος μὲν τούτους ἤξιωσεν οὐδε-νός· προσεῖχεν δὲ Παῦλος· καὶ σιωπῶσα, τὴν αὐτῆς τοῖς ὁρῶσι γνῶμην ἡρέμα καθυπέβαιναν, ὡς οὐ θεμι-τὸν διδασκαλὸν παρόντος δημηγορεῖν μαθητῇ. Ἀπαι-δευσίας οὖν, ἢ ἀταξίας τῶν πυνθανομένων αὐτὴν ἢ μεγαλόφρων καταγνοῦσα, ἔμενον οὕτω λαλοῦσα μη-δέν.

⁸⁹ Matth. xiii, 44. ⁹⁰ Philipp. ii, 7. ⁹¹ Isa. xlix, 25.

Τί οὖν ὁ δικαστής; Τὸν μὲν φραγελώσας, τῆς πό-
λεως ἀπῆλασεν· τὴν δὲ ζώσαν καὶ ναι κελεύει πυρί.
Τοῦτο γὰρ μὴ πειθομένης αὐτῆς, καὶ ἡ μήτηρ μεγά-
λαις ἐβόα κραυγαῖς. Ἐνταῦθα μοι τῷ λόγῳ κἀμνοντι,
καὶ τὸ τοῦ ἀγῶνος μέγας ἀμχανοῦντι παραστήσαι,
συναγωνισασθῆ μοι, παρεγγῶ, διὰ προσευχῆς τε
καὶ προσοχῆς· τῇ μὲν, νοεῶς ἐξαιτούμενοι εὐδο-
σθαί μοι τὸν λόγον τῆς ἀπαγγελίας· διὰ προσοχῆς δὲ
καὶ ἀταραξίας, ὥσπερ ἐν λιμένι τινὶ γαληνῷ, τῷ
οἰκείῳ νῷ, τοῦτον γαληναίως ἐγκαθορμιζόμενοι.

Πᾶσα ἡ πόλις ἐπὶ τὸ θέατρον ἀνῆκε μετὰ σπουδῆς·
ἄνδρες πάντες, αὐτόθονες καὶ ἐπὶ λυδῆς, ἄφαντες
καὶ περιφανεῖς· γυναῖκες πᾶσαι, προσδύτεραι καὶ
νεώτεραι, ἄσημοι καὶ ἐπίσημοι· καὶ νῆπια δὲ μετὰ
τῶν καθεστηκότων ἔτρεχον ἰδεῖν· καὶ πρὸ πάντων, ὁ
τὴν ἀτοπον οὕτω κρίσιν καὶ ἀδικον ἀποφηνάμενος
ἡγεμὼν· καὶ ἐπειδὴ τὰ τε ξύλα ἡτοίμαστο πρὸς ὑπέκ-
καυμα, καὶ πάντα ἑτοιμα ἦδη, καὶ πάντα εὐτρεπῆ τὰ
πρὸς τὴν πυρὰν, προσήχθη καὶ αὐτὴ θέκλα· καὶ τὸ
θαυμάσιον, ὅτι οὐκ ὠχρίασεν πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς
ἀπειλὴν· οὐκ ἐδειλίασεν τὴν ψυχὴν· ἀλλὰ τὴν καρ-
δίαν μὲν ἀνατεταμένη καὶ εὐφραينوμένη πρὸς θν
ἐπίστευσε, Κύριον· θάλλουσα δὲ τὸ πρόσωπον, καὶ
ὥσπερ εἰς βαλανεῖον τοῦ λούσασθαι χάριν προθύμως
ἀποδυσαμένη· ἡ ὥσπερ ἐπὶ παστάδα χωροῦσα παρ-
θενικὴν, οὕτως ἑαυτὴν κατασφραγισαμένη, τῶν
ἑστρωμένων ἐπιβαίνει ξύλων (63).

Τίς οὐ κατεκλάσθη τὴν καρδίαν τοῖς ὀδυρμοῖς;
Τίς οὐ παρείθη πάντα τῆς σαρκὸς μέλῃ; τίνος πα-
ρεῖα θαυμάσιον οὐ πίμπλαται; τίς δὲ οὐκ ἀπιδυσπέ-
της τοῖς κεκριμένοις, καὶ σφοδρῶς ἐκεῖ τοῦ δικά-
ζοντος κατεῖπεν; Πᾶσι γὰρ ἔλεον, ὀμνέοντι ὅπως
εἰπεῖν ἔστιν, ἐνέποιε τὸ γινόμενον, ὅρῳσιν νεάνιν
καλὴν μὲν τὸ σῶμα καὶ τρυφερὰν· προθυμῆ δὲ
πνεύματος ἀνυποστάτου κατατολμῶσαν φλογὸς, καὶ
αἰρουμένην εἰς τέφραν αὐτίκα δὲ τῷ πυρὶ διαλυθῆναι,
ἣ τὴν αὐτῆς προέσθαι παρθενίαν, καὶ τὸν ἀρμυσά-
μενον καταφεύσασθαι Χριστόν.

Ἐκεῖ καὶ πάσας οἶμαι τὰς δυνάμεις τῶν οὐρα-
νῶν ὁρώσας, τὸν τοῦ ἀγῶνος ὥκτερηκέναι τρέπον.

(63) Τῶν ἑστρωμένων ἐπιβαίνει ξύλων. Nondum
scilicet accensa pyra: quod etiam Metaphr. ait;
quodque desunt Græca, Latina represento, *Lignis*
autem jam substratis, tortores ut conscenderet præ-
ceperunt: *conscendit illa, signo se crucis consi-
gnans: illi ignem accendant, etc.*, ubi nihil extra
ordinem, et quod sibi Theclam necem intulisse vi-
deatur. Sic enim quotidie jubentur rei, quæ sunt
inferendæ neci prævia, ipsi præstare, præstantque,
nemine rem criminis dante. At Basil. in ipsam
jam in sublime elatam flammam insiluisse auctor
est, excusatque Pantinus exemplo aliarum sancta-
rum mulierum, quæ Spiritus sancti instinctu
perinde se in ignem aut aquam sponte precipites
dederunt: quibus omnibus prævisisset Thecla,
utroque exemplo, si vera hic de igne Basilio nar-
rata: nam de lacu conveniunt omnes, se in illum
precipitem dedisse, in quo et a phocis foret devo-
ragata; quæcumque tandem illæ phocæ fuerint:
grandiora enim cete et balenas, quæ sunt monstra
marina, in brevi lacu et stagno ad ipsum thea-
trum, non videntur servari potuisse. Fuerint alii

A Quid ergo iudex? Paulum flagellis cæsum, urbe
eiecit; Theclam vero vivam iubet igne cremari. Hoc
enim cum morem non gereret, ipsa mater magnis
clamoribus urgebat. Hic, quæso, fatisciente mihi
sermonis vi, nec certaminis molem valente repræ-
sentare, vos ipsi precibus propensiusque attentis
animis opem ferte: precibus quidem, mente exo-
rantes ut enarrandi sermo mihi prosperetur; at-
tentis vero animis et inturbatis, ut velut in tran-
quillo quodam portu, in mente vestra, tranquilla
eum statione accipiat.

Urbs tota festinato in theatrum concesserat: viri
omnes, indigenæ et inquilini, obscuro et illustres:
mulieres omnes, seniores et juniores, ignobiles at-
que nobiles: quin et infantes cum his qui ætatis
sensusque integri erant, ad spectaculum currebant;
præque omnibus, præses ipse qui sic absurdam
atque iniquam tulerat sententiam. Quodque ligna
ad fomitem parata erant, cunctaque jam expedita
et ad rogum aptata erant, adducta est et Thecla:
remque miram, quod non expalluit ad ignis minas:
non animo formidavit; sed intenta mente lætans-
que in Domino, in quem crediderat, florentequæ
vultu in balneo ad lavandum alacriter exiens, aut
velut geniale virgo lectum petens, sic sibi con-
signans, lignorum struem conscendit.

Cujus non tristi gemitu fractus animus? Cujus
non soluta omnia carnis membra? Cujus genæ non
lacrymis oppletæ? Quis non indigne ferret senten-
tiam, judicemque acriter tanta illa turba non re-
prehenderet? Cunctis enim miserationem, quantam
nec verbis exprimere liceat, res ea faciebat; dum
videlicet formosam corpore ac delicatam puellam vi-
derent, spiritus alacritate, animique fervore intolera-
bilem incendii vim contemnere, malleque in favillam
statim igne exurente dissolvi, quam virginitatem suam
prodere, aut Christo sponso datam fidem fallere.

Ibi arbitror et cælestes omnes potestates cum
viderent certaminis modum, miseratas esse. Ibi et

pisces grandiores, ipsi voraces, ut erat nocendi
D solers ac curiosa omnis generis bestiis cæra gen-
tilitas, eoque spectaculo insanæ plebis in magnis
quibusque urbibus, qualis Antiochia, Orientis ocu-
lus, oculos pascerebat. Ipsa Basilii verba haud satis
consonare videntur; sicque rem narrat, quomodo
nemo sane gestam putaverit: Πάντων τοιγαροῦν
πανταγρόθεν ξύλα συμφορησάντων, καὶ τῆς φλογὸς
εἰς αὐτὴν τὸν αἰθέρα κορυφωθείσης, ἐπ.θῆναι κε-
λεύεται τῇ οὕτως ἐκφλογωθείσῃ πυρὶ. *Lignis con-
ferta omnium opera undique comportatis, et flamma
in ipsum jam æthera sese sustollente, pyram in
flammanem virgo inscendere iubetur.* Non hoc ju-
bent carnifices, nec vero humanum est quod ju-
beri debeat; sed ipsi precipitant; etsi quandoque
illorum vim nonnullæ sanctæ mulieres occupave-
verint, sicque parato rogo ipsæ sponte non abs-
que ipsorum tortorum stupore in illum insilierint,
ut de Apollonia graviter narrat Dionys. Alexandr.
refertque ex illo Eusebius. Etiam nemo veterum
istud Theclæ adduxit in exemplum.

ipse Dominus rei misertus est. Qui enim poterat ut non ejus miseretur, quæ absque ullis signis atque portentis, sola præconis voce, ejusque qui vincit, qui profugus esset, sic illi credidisset, ut nedum matrem et domesticos et cognatos, opesque et nuptias et delicias omnes et illecebras, sed et ipsam ejus gratia contemneret animam? Quoniam vero mirabilem Deus de cælo in terram aspexerat, plane necesse erat, ut quod fiebat, facientis magnificentia dignum eluceret.

At quodnam Domini judicium! Jam rogus quidem circa virginem accensus erat; necdum tamen intactum corpus flamma attigerat, cum repente illa comprecante, magnus e terra erupit sonitus; e cæloque circumstans nubes vim tantam pluvie grandinisque effudit, utet pluribus ibi creatum periculum, ignisque extinctus, ac Thecla servata sit. Hæc celsitatum Deus mirabilis in majestatis, faciens prodigia⁶³. Hæc qui Babylonica excussa fornace, tres in illa pueros cantores incolumes servavit⁶⁴. Istud vere illius manus opus; tum nimirum roscidam fornacem præstare, tum quod repente e cælo aqua inundante eam exstinxerit.

Hoc primum Thecla in sui gratiam vidit patrum miraculum, fideique fidem, Dei que dilectioni excellentem adjunxit dilectionem. Aqua hæc nedum ignem, sed et Theocleæ furorem, sed et Thamyridis (ignis in morem accensa) æmulationem, exstinguens tabefecit. Igni enim cælesti præclara virgo animo incensa, terreni ignis virtutem exstinxit. Qua vero etiam ratione leonum ora obstruxerit, operæ pretium sit ut videamus.

Quod enim ab eo periculo liberata fuerat, domesticis omnibus soluta molestiis ac turbis, vestigio magistrum sequitur: quo invento in terræ quodam foramine pro ipsa orante, acceptoque per illum, quod est in Christo, signaculo, cum eo postea Antiochiam intravit. Ingressa autem in

⁶³ Exod. xv, 41. ⁶⁴ Dan. iii, 21.

(64) *Ἐν ἐκπῇ τινι γῆς. In terræ quodam meatu ac foramine; in antro, in specu.* Basil., ἔξω που τοῦ ἄστρου ἔν τινι τύμβῳ. *In quodam sepulcro extra urbem.* Metaphr., ἐν μνημείῳ, in monumento additque, κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ Ἰκονίου εἰς Δάφνην φέρουσαν· juxta viam quæ Iconio tendit ad Daphnem. Prosequitur Nicetas accepisse τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα· Basilii, rogas ut acciperet: Metaphrastes obscurius, *Patienti animo sis oportet, et illud donum ad te perveniet*; quasi dilata fuerit, non tunc Christi signaculo insignita; quod sacrum baptismum merito intelligatur: eoque tunc initiata sit per eam remissionem, cum vix ante licuisset. Obscurius tamen locutum veterem auctorem fatetur Basilii, ut vix sciri possit quid per σφραγίδα intellexerit: intellexisse aliquid prævium baptismum et consignationem, qua quasi in albo competentium poneretur, ut deinde sequeretur intinctio, et τὸ θεῖον λουτρὸν, mihi satis durum, etsi putat Pantinus indicasse Basilium.

(65) *Θῆρ Ἀντιόχειας εἰσῆλθε.* Putavit Baron. se

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τὸ γινόμενον ἠλέησεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν οὗτος ἔλθειν τὴν ἀνευ σημείων καὶ τεράτων, διὰ μιᾶς φωνῆς κήρυκος, καὶ τούτου δεσμοῦ, καὶ τούτου φυγάδος, οὕτως αὐτῷ πεπιστευκυῖαν, ὥστε μὴ μόνον μητρὸς, καὶ οἰκεῖων, καὶ συγγενῶν, καὶ πλούτου, καὶ γάμου, καὶ πάσης ἡδονῆς καὶ τρυφῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ὑπεριδεῖν δι' αὐτὸν τῆς ψυχῆς; Ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψεν, ἄξιον ἔδει πάντως καὶ τὸ γινόμενον τῆς τοῦ ποιοῦντος ἀποδείκνυσθαι μεγαλειότητος.

Ἄλλὰ τίς ἡ τοῦ Κυρίου κρίσις; Ὑψήπται μὲν περὶ τῆς παρθένου τὸ πῦρ· οὐπω δὲ τοῦ ἀνεπάφου σώματος ἐθίγετο, καὶ ἀθρόως, εὐχομένης αὐτῆς, ἤχος μὲν μέγας γῆθεν ἀνεβράγχη· ἀνωθεν δὲ νεφέλη περιστάσα, τοσοῦτον ὕδωρ καὶ χάλαζαν κατέχυεν, ὥστε πολλοὺς μὲν ἐκεῖ κινδυνεύσαι· τὸ πῦρ δὲ σβεσθῆναι· Θέκλαν δὲ σωθῆναι. Ταῦτα ὁ τῶν ὑψωμάτων Θεός, ὁ θαυμαστός ἐν δόξαις, ὁ ποιὼν τέρατα. Ταῦτα ὁ τὴν Βαβυλωνίαν κάμινον ἐκτιναξάμενος, καὶ τρεῖς ἐν αὐτῇ παῖδας ὑμνηδούς περιωσάμενος. Ἔργον τοῦτο τῆς αὐτῆς χειρὸς ἀληθῶς· ὁρροσκόλον τε κάμινον ἀποφῆναι, καὶ ἑξαπίνης ἀνωθεν ταύτην ἐπικλύσαι τῷ ὕδατι καὶ κατασβεσαι.

Τοῦτο πρῶτον εἶδεν ἡ Θέκλα θαυμάσιον ὑπὲρ αὐτῆς γεγεννημένον, καὶ τῇ πίστει πιστῖν, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ τὴν καθ' ὑπερβολὴν προσέθηκεν ἀγάπην. Τοῦτο τὸ ὕδωρ, οὐ μόνον τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ἀλλὰ καὶ Θεοκλείας τὴν μανίαν, ἀλλὰ καὶ Θαμύριδος τὸν ζῆλον, ὡς πῦρ ἐκκαίμενα, σέβαν καταμαράναν. Ὑπὲρ γὰρ οὐρανίῳ τὴν καρδίαν ἡ καλλιπάρθενος ἐκκαίμενη, τοῖ ἀπὸ γῆς ἔσβησεν δύναμιν πυρός. Ὅπως; δὲ καὶ λεόντων ἐνέφραξε στόματα, ἄξιον ἰδεῖν.

Ἐπεὶ γὰρ ἐκείνου ἐβρύσθη τοῦ κινδύνου, πάντων ἀπαλλαγείσα τῶν οἰκοῦν ὀχλήρων, κατ' ἔχνος ἐβόδρε τοῦ διδασκάλου· ὃν ἐν ἡπῇ τινι γῆς (64) ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενον καταλαβοῦσα· λαβοῦσα δὲ δι' αὐτοῦ τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, σὺν αὐτῇ μετὰ ταῦτα τὴν Ἀντιόχειαν εἰσῆλθε (65). Εἰσποῦσα δὲ, νεω-

D in Actis Antiochiam Pisidiæ legisse; sic enim ait. Cum enim in iisdem Actis illud etiam enarratur, sanctam Theclam a tormentis liberam, verbi cupidam, magistri avidam, Antiochiam Pisidiæ, quo sanctum Paulum profectum audierat, adventasse. Ego tamen in nullis invenio, præterquam in Sireti Menologio, ubi est, Paulum secutus est usque Antiochiam Pisidiæ: ex quo etiam habuit Baronius, qui fere unum illud Menologiorum meminit, ut et Henr. Canis. observavit: idcirco, puto, quod alia Latine reddita non habuit. At Basilii aperte id excipit, etsi, inquit, Pisidiæ ita velint. Nicetas quoque et Metaphr. cum Alexandrum Theclæ Antiochiæ procum discrete hominem Syrum doceant, ac civitatis fere principem, ipsam Syriæ magnamque Antiochiam indicant. Hieronymus ad Oceanum Eli relatus aliter loquitur, Thecla post tentationem passonis Antiochiæ, a Paulo prohibetur pariter pergere; quæ certe toto cælo distant ab illis Baronii. Nempe iverat Thecla cum Paulo Antiochia, ibique teu-

τέρῳ τινὶ ζέοντι, καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀκμὴν σφριγῶν-
τι περιπίπτει. Ὁ δὲ ἦν Σύρος μὲν τῷ γένει, Ἀντιοχείων
δὲ πρῶτος· Ἀλέξανδρος δὲ τοῦνομα· οὗτος δὲ ὀφθαλ-
μῶν θαυμάσιος τῆς κόρης, καὶ ὅλος τοῦ ἔρωτος γενόμε-
νος (δεῖν γὰρ νέον ὄψις ἀκόλαστος, τὸ προσπεῖν αὐ-
τῇ κάλλος οἶν τι γλυκερώτατον βέλος τοῖς βάθειν ἐγ-
κατασπεῖραι τῆς καρδίας), πρῶτον μὲν ἐξελιπάρει
Παῦλον, μυρία δῶρα, τὰ μὲν αὐτίκα διδοῦς, τὰ δὲ
ἐπαγγελλόμενος, εἰ γε τούτῳ γαμετὴν ἐπιτρέψαι
λαβεῖν. Τὸν δὲ, μηδεμίαν ἔχειν εἰς αὐτὴν ἐξουσίαν
ἀποκρίνασθαι· ἄλλου γὰρ εἶναι, καὶ ἄλλῃ καθηρ-
μῶσθαι.

Τί οὖν ὁ νεανίας; Δύοιστον γὰρ ὁ ἔριος· νεότητος
δὲ, καὶ τύφου καὶ ποικίλης τρυφῆς ἐπιτυχῶν, γίνε-
ται ἀνύποιστος. Ὡραν οὖν, ὡς ἐνόμιζεν, εὐθετον
ἐπιτετηρηκώς, αὐτὸς αὐτῇ ἐν ἀμφοτέρῳ τινὶ περι-
επλέκετο. Ἐκείνη δὲ τί; Πρῶτον μὲν τοῖς λόγοις
ἀπηνύμετο, καὶ τὴν ἀκρασίαν τοῦ νέου, καὶ τὴν ἀκό-
λαστον ἀνεχαίτιζε προσβολῇ, *Μὴ βιάζῃ, λέγουσα,*
τὴν ξένην· μὴ ἀπαιδεύτως ἐπιτίθεσο. Ἰκονίῳ
εἰμὶ πρῶτη, καὶ γαμηθῆναι τῷ πρῶτῳ τῆς πόλεως
οὐ βουλομένη, τῶν οἰκείων ἀπόσμαι· ἀλλ' ἀπόστη-
θι, ἀνθρώπε. Θεοῦ ὕψιστον δούλη εἰμὶ· Χριστῷ
κατεγγύημαι Ἰησοῦ· Χριστῷ μεμνηστένυμαι. Μὴ
ἐνόχλει τοιγαροῦν. Μὴ περὶ θίγειν τοῦ σολμὴ καθ-
ήκοτος. Μὴ περὶ ψαύειν ἀψαύστου σώματος, μὴ
ποιέσῃ μεταμείλησιν τῆς ἀναιδοῦς ἐπιχειρήσεως.
Καὶ ἡ μὲν ταῦτα. Ὅδὲ εἶχετο κατακράτος. Ἡ δὲ τὸν Ἰη-
σοῦν ἐπικαλεσαμένη, περισχίζει μὲν αὐτῷ τὴν χλα-
μύδα· ἀκοντίζει δὲ καὶ τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφα-
λῆς· ὑπεκδύνασα δὲ τῶν χειρῶν τὰς λαβὰς, ἀφῆκεν
αὐτὸν εἰς γῆν ἀπωσαμένην. Ὁ δὲ τὴν αἰσχύνην τῷ
φίλτρῳ κερσαζόμενος, καὶ βαρύνως ἐξηλικώς, τῷ
ἡγεμόνι τῆς πόλεως ἐμφανίζει κατ' αὐτῆς. Ἐρωτω-
μένης δὲ, καὶ ὁμολογούσης οὕτω δεδρακέναι, κατ-
έκρινε θηρίοις παραβαλεῖν.

Τίς οὐκ ἐπιστέναξε τοῖς κεκριμένοις; Τίς τῷ ἀν-
οσίῳ τῇ; κρίσεως οὐκ ἐπιστύγγαται; Ἄνδρες, γυ-
ναῖκες, καὶ πολλοὶ καὶ ξένοι, ἀδικίαν εἶναι τὸ δρώ-
μενον ἐβόων· βίασιον τὸ δόγμα· τυραννικὸν τὸ ἐγ-
χείρημα· βιάζεσθαι παρθένον, καὶ ταῦτα ξένην, καὶ
ταῦτα τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ταῦτα τῶν ἰδίων τοῦδε εἶνε-
κεν δεδιωγμένην. Ἀλλ' ὅμως ὁ μακρόθυμος ἠνείχετο·
καὶ ὅσα πρὸς δόξαν οἰκείων, πόρρωθεν προητοιμά-
ζετο· καὶ ἡ παρθένος οὐ καθυφῆκε τῷ προσώπῳ·
οὐ πρὸς τὴν τῶν λεόντων ὄκλασεν ἀπειλήν· οὐ πρὸς
τὴν ἐξ οὐρανοῦ συμμαχίαν ἐνεδόλασεν· πεποιθὺς
δὲ μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸν ἀμείναντον ἐκ πυρὸς αὐτὴν
ἀποδέλπουσα διασωσάμενον, πρῶτον μὲν λεαίνῃ

tatione passionis perfuncta, liberaque dimissa a
præside, Paulum Myram in Lycia secuta erat, a
quo dimittitur, ut jam satis confirmata, ne sit illi
amplius comes, sed in patriam discedat ibique pro
modulo suo sexusque ratione Christum annuntiet.
Quæ omnia in Actis habentur. Vestis mutationem
semel et iterum merito suppressit Nicetas. Græci
quoque nihil ejus meminere. Et certe quid illa
vestis mutatio, cum statim Antiochiam ingressa
mulier agnita sit, nisi ingrediendo muliebrem cul-

A æstuantem quemdam juvenem, vegetoque corpore
luxuriantem, incidit. Erat is, Syrus genere, Antio-
chenorum primus, Alexander nomine. Hic puellæ
captus oculis, totusque amore incensus (validus
enim impudicus juvenum aspectus, ut objectam
pulchritudinem, velut dulcissimum quoddam spi-
culum imis infligit cordis penetralibus), primum qui-
dem Paulum obsecrare, qua statim innumera præ-
bens munera, qua et dare pollicitus, si modo ei
conjugem Theclam permitteret. Ad quem Paulus,
ejus sibi nullam esse potestatem; ad alium spec-
tare, atque alii desponsatam esse.

Quid igitur juvenis? Est enim amor res ægre
tolerabilis; ubi vero juventutem et superbiam varii-
que generis delicias nactus fuerit, intolerabilis.
B Observata igitur, ut existimabat, opportuna tem-
poris hora, in compito quodam ipse illi congreditur.
Quid vero illa? Primum quidem se verbis
tuetur, atque intemperantem lascivamque reundit
juvenis audaciam. *Ne vim, inquit, hospitæ feceris.*
Ne proteve insilieris. Iconiensium prima sum,
quodque nollem primi civitatis nuptiis implicari,
domo expulsa sum. Verum abscede, homo: *Dei*
altissimi ancilla sum; Christo obstricta sum;
Christo sum desponsata. Ne itaque molestiam fece-
ris. *Ne tentes attingere, quod ad te non attinet.* Ne
intactum corpus coneris contingere, ne te forte teme-
rariæ aggressionis pæniteat. Atque hæc quidem illa:
is vero totis viribus instabat. Tum virgo, Jesum
invocans. illius discindit chlamydem, exque capite
C coronam excutit, seque tenentis manibus subdu-
cens, forti repulsa solo stratum relinquit. At ille
probrum philtro commiscens, gravique percitus
amulatione eam accusat urbis præsidii. Interroga-
tam vero, ac cum sic fecisse fateretur, bestiis ob-
jiciendam lata in eam sententia præses decer-
nit.

Quis non rei judicatæ indignitate ingemuit?
Quis non scelestum judicium illud ægre tulit? Viri,
mulieres, cives pariter atque hospites, iniquum esse
quod gerebatur, conclamarunt; violentum decre-
tum, tyrannicam aggressionem: vim inferri virgini,
idque hospitæ idque illustri stirpe satæ; idque de-
mum ea de causa patria ejectæ. Verum sustinebat qui
longæ patientiæ est, quantaque ad suorum gloriam
D essent, procul instruebat. Ac virgo non vultu con-
cidit: non ad leonum minas nutavit; non de su-
perna ope dubitavit; quin potius fiducia plena, in-
que eum intentis oculis, qui ex igne incontaminatam
servaverat, primum quidem sævæ leonæ alligata

tum iterum resumpsit? quæ gratis dicta videntur.
Datum etiam Theclæ ut unam alteramve civitatem
sibi assumeret, quasi apostolico munere erudiend-
dam, valde mihi durum et alienum a disciplina
ecclesiastica Christianæ institutione; etsi Acta ita
significent. Videturque pugnare, quod sancta virgo
in monte extra urbem Seleuciæ in angulo ac tugurio
consenuerit, quam paucæ feminae ægrotique adirent;
non quæ urbi se magistram ac apostolum exhiberet.

est; cuius dorsum, omni major admiratione puella, velut equi lenis consensu, sic sedate ac inconcussae vehebatur. Bestia vero, quasi suam ipsa indolem oblita, speciosos ac triumphales pedes (o miraculum! o populi clamorem ac stuporem!) leniter conversa circumlingebat. Ne quis vero incredulitatis hic cogitationibus fatiscat. Cum enim Spiritus sanctus velut rex magnus per sanctos adest, contremiscere novit bestiarum spiritus et quiescere, exque omnipotentis consilii rationibus cessare.

Hujus itaque agonis luctam velut rudimentum quoddam adversus fortissimi pectoris virginem cum statuissent, bestiarum deinceps saevissimarum multitudinem parabant. Decebat enim, ut et Christi virtus, virginisque in eum fides illustrior inter gentes manifestaretur. Thecla igitur apud Tryphenam quamdam mulierem, indole pariter atque animi moribus ingenuam, hactenus servabatur, convenienter apud eam hospitii munus consecuta. Quod vero bestiarum in eam congregata multitudo erat, jamque certaminis dies aderat, et certamini stadium apertum erat, populusque clamoribus ad theatrum evocabatur, ac saevus amator correptam virginem producebat: cum universa jam civitas, praesides pariter ac subditi ad tremendum illud spectaculum una cum praeside convenissent, turbæque tumultuantur ac vociferarentur; tunc nimirum splendida splendide muliebri cum stola deposita tum animo, cinguloque praecincta, ac totum intus Jesum divine prospiciens, Paulumque mentis oculis contuens (uno enim mentis aspectu velut unum ambos intuebaris) fortiter admodum forti mentis proposito in medium stadium insiliisti: priusque totum corpus signo crucis consignans, expansisque in caelum manibus, sedenti super cherubim arcanis maxime animi motibus orans colloquebaris; immissorumque in te leonem, ursorumque ac pardorum rugitum velut pecudum balatum reputans, populorumque fragorem et tumultuantis turbæ strepitum mulierumque ululatus atque gemitus velut infantium vagitum habens, sic quiete stabas, ac si in media publici cætus panegyri laudibus coronareris, ac opulente mente letareris.

Exinde, quando dimissis in eam omnibus bestiis, aliæ aliarum morsibus laniabantur; aliæ velut alto sopore consopitæ segnesque effectæ, tantum aberat ut virginal ac impollutum corpus attingerent, quantum ut et duos dentibus lapides apprehenderent. Unā itaque certamen istud fauste illi peractum erat, Paterque luminum clarificatus, Filius magnificatus, Paracletus denique in ea mirificatus fuerat; tunc nimirum in theatri parte aliqua

(66) *Ἦς ἐπὶ τὸν νῶτον.* Singulare istud Nicetæ est, nec forte satis credibile, sic virginem velut equum leonem insedissee. Alii melius leonem virgini assedissee, et canis more blande cauda

προτεδίδωκε πικρῶ· ἥ; ἐπὶ τὸν νῶτον (66) ἡ θαυμασιωτάτη κέρη, καθάπερ ἐφ' ἵππου πραέως ἀναβῆσα, γαλήνως οὕτως καὶ ἀδιατρέπτως ἐπωχεῖτο· τὸ θηρίον δὲ, τῆς αὐτοῦ φύσεως ὥστερ εἰς λήθην ἐλθόν, τοὺς ὠραίους καὶ ἀθλοφορικούς πόδας (ὡ τοῦ θαύματος! ὡ τῆς τοῦ δῆμου κραυγῆς καὶ τῆς ἐκπλήξεως!) ἐπιστρεφόμενον ἤρεμα περιερχομένη. Ἀλλὰ μηδεὶς ἐπὶ τοῦτοις ἀπιστίας καμνέτω λογισμοῖς. Πνεύματος γὰρ ἁγίου διὰ τῶν ἁγίων οἶα μεγάλου παρόντος βασιλείας, οἶδεν πνεῦμα θηριώδες ὑποπτήσιν καὶ ἡρεμεῖν, καὶ εἰς πανσθενὴ διατίθεσθαι βουλήν.

Τούτου μὲν τοῦ ἀγῶνος οἷον τι προγύμνασμα κατὰ τῆς γεννασιότητος ἐνστητάμενοι, πῆθος λοιπὸν θηρίων πονηροτάτων ἤτοιμάζοντο. Ἐδεῖ γὰρ, τοῦ Χριστοῦ μὲν τὴν δύναμιν, τῆς δὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπιφανέστερον ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκκαλυφθῆναι. Ἡ μὲν οὖν Θέκλα, παρὰ Τρυφάνην τινὲ γυναῖκα, τὴν τε φύσιν τὸν τε τρόπον τῆς ψυχῆς εὐνεγεί, τέως ἐτηρείτο· ξενία; δὲ παρ' αὐτῇ δεξιᾷ λαχοῦσα. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος τῶν κατ' αὐτῆς θηρίων συνήκτο, καὶ ἡ τῆς ἀγωνίας ἡμέρα ἦδη παρῆν· καὶ τὸ τῆς ἀθλήσεως στάδιον ἠνέφκτο· καὶ ὁ δῆμος βοαῖς εἰς τὸ θέατρον ἐξεκαλεῖτο· καὶ ὁ πικρὸς ταύτην λαβὼν ἀνῆγεν ἐραστής· ὅτε δὴ πᾶσα μὲν ἡ πόλις, ἀρχόντες τε καὶ ἀρχόμενοι ἐπὶ τὴν φρικτὴν ταύτην θέαν τῷ ἡγεμόνι συνανήσαν· θόρυβοι δὲ τοὺς ὄχλους καὶ βοαὶ συνήχον, καὶ παραχαῖ· τότε δὴ οὐ λαμπρὰ λαμπρῶς, τὴν γυναικεῖαν ἀποθεμένη καὶ στολήν καὶ ψυχὴν· διὰ ζῶμα δὲ περιθεμένη, καὶ τὸν Ἰησοῦν ὄλον ἐνδὸν θείως προσορῶμένη· καὶ τὸν Παῦλον ὁμασιν νοστροῖς ὀπταζομένη (μὴ γὰρ ὁράσει νοδὸς ἀμφοτέρους ὡς ἓνα καταπρίξου), μάλα νεανικῶς ἐν ἀββενωπῷ τῷ φρονήματι, εἰς τὸ τοῦ σταδίου μέτον εἰσπηδήσας· καὶ σταυρῷ μὲν ὄλον τὸ σῶμα πρότερον σημεωθεῖσα· ἐκπεπτασμένη δὲ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, τῇ μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθημένη τοῖς τῆς διανοίας μυστικωτάτοις κινήμασιν εὐχομένη προσωμνύει· τὼν ἐπὶ σὲ δὲ πεμπομένων λεόντων καὶ ἀρκτων καὶ παρθάλων τὸν βρυγμὸν, ὡς προβάτων λογιζομένη βληχθημόν· τοῦ πατάγου δὲ τῶν δῆμων καὶ τῆς τῶν ὄχλων ταραχῆς καὶ τῆς τῶν γυναικῶν ὀλολυγῆς ὡς νηπίων ἐπισθανομένη βοῆς, οὕτως ἀτρέμας ἵστατο καθάπερ ἐν μέσῳ δημοτελοῦς πανηγύρεως εὐφηγομένη, καὶ κατατερπομένη τὸν νοῦν.

Εἶεν· ὅτε δὲ πᾶν θηρίον ἀφέν ἐκ τῆς αὐτῆς, ἃ μὲν ὑπ' ἀλλήλων ἀνῆλθο· ἃ δ' ὡς ὕπνῳ βαθεῖ καρωθέντα καὶ ναρκήσαντα, τοσοῦτον ἀπέχε τοῦ παρθενικοῦ καὶ ἀγνάντου σώματος ἐνάψασθαι, ὅση καὶ λήθην ἀντιτυπία; ὁδοῦσι καταδράξασθαι· ὅτε τὸν δεξιῶ; αὐτῇ τόνδε συντελεσθῶν τὸν ἀγῶνα, καὶ τὸν Πατέρα τῶν φώτων δοξασθῆναι, καὶ τὸν Ἰῶν μεγαλυνθῆναι, καὶ τὸν Παράκλητον ἐν αὐτῇ θαυμαστωθῆναι, τότε δὴ πρὸς ἐν τι τοῦ θεάτρου μέρος δρυγμα

blanditam esse. Basil. παρεκαθέζετο τε καὶ περιέβαινε τοὺς πόδας. Metaph., *Lingua molliter pedes ejus lambere.* Quod ad fidem longe proclivius, docetque magis modestiam virginis.

πλήρες ὕδατος ἰδοῦσα (67), καὶ κατασφραγισμένη, ἀκοντίζει μὲν αὐτὴν κατὰ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγουσα· Τῷ ὕδατι σήμερον βαπτίζομαι. Ἦν γὰρ ἦδη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς Παύλου σφραγίδος τελείως ἐγκολπωσαμένη εὐθὺς δὲ νεφέλῃ περὶ αὐτὴν πυρὸς ὥπται, ὁμοῦ τὴν τε γύμνωσιν περιστελλούσα τοῦ σώματος, καὶ ἀμείναντον ἀπὸ τῶν ἐν ὕδασι διατηρούσα φωκῶν.

Ἐκείθεν ἡ καλλίνικος ἀθλοφόρος ἀναδύτα, ἵνα μᾶλλον ἔτι δοξασθῇ τοῖς οἰκείοις μέλεσιν ἀγιάζουσα Χριστὸν, ταύροις ἀγρίοις καὶ σκληροτάτοις προσέδεδετο· καὶ τῆς βίας αἴτιος. Ἀλέξανδρος δὲ ἄφρων αὐτῆς ὑπῆρχεν ἐραστής· τοῦτου γὰρ τῆς μανίας ἀγεννῶς ὁ ἡγεμὼν ἦν. Καὶ πάντες μὲν ἄνδρες τοῖς γινομένοις ἐπιμυκτηρίζοντες ἀπεδυσπείτου· πᾶσαι δὲ γυναῖκες ὠλόλυζον, τὴν βίαν ἀπολοφυρμέναι. Τρύφαιναν δὲ παρὰ τὸ θέατρον μικροῦ δεῖν ἀποπεύσασαν ἀνείλαντο. Οἱ δὲ σιδήρεα κακομηχάνως πυρώσαντες, καὶ τῶν ταυρικῶν ὄρχεων ἀπαιωρήσαντες, ἐπιπλείον αὐτοῦς τῇ τοῦ πυρὸς θύξει συνταράξαι, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δεσμίαν βιάως ἐξαναλεῖν ἐμχανῶντο. Νήπιοι! οὐ γὰρ τὴν ὑπερμαχοῦσαν αὐτῆς κατεβέωντο χεῖρα· εὐθὺς γὰρ τῶν κάλων περιβέγντων τῇ φλογί, οἱ μὲν ἀπέστησαν· ἡ παρθένος δὲ κατὰ χώρας ἀλώθητος διαμεμένηκεν. Ταῦτα, ὁ τὸν ἀνιήλιν λεοντείων βυσσόμενος χασμάτιον· ὁ στύλιν πυρὸς καὶ νεφέλης ἐν γῇ καὶ ὕδατι παραδοξάσας τὸν Ἰσραὴλ· καὶ θηρίων αὐτοῦ· κράτορας, καὶ πονηροτάτων τυράννων ἰσχυροτάτους ἐργασάμενος.

Ἐφριζεν Ἀντιόχεια ὁρῶσα ταῦτα, καὶ μεγάλη φωνῇ τὸν τῆς Θεῆς ἤνεσαν Θεόν. Τρέμος ἔλαθεν τὸν ἡγεμόνα, καὶ πρὸς αὐτὸν εὐμνῶς οὕτως καὶ πρῶτος τὴν νικηφόρον μετακαλεσάμενος, ἐπύθετο ποῖα δυνάμει τῶν τοσούτων περιγένοιτο θηρῶν. Τὴν δὲ παρρησιασαμένην, καὶ θεολόγον διάρασσαν ἐκεί· στόμα, λαμπροτάτην ἐξερεῦξασθαι τοῦ Ἰησοῦ τὴν μαρτυρίαν. Καὶ, εἰς βούλοιο, φησὶν, ὦ ἡγεμὼν, τὴν ἐν ἐμοὶ δύναμιν ἀκοῦσαι, φθόρος οὐδεὶς γάραι.

⁶⁷ Dan. xiv, 30. ⁶⁸ Exod. xiv, 21.

(67) Ὁρνύμα πλήρες ὕδατος ἰδοῦσα. Metaph. λάκκον μεσὸν ὕδατος. Basil. κολυμβήθραν καὶ ὕδωρ, quæ omnia aliis aliisque verbis idem significant. Phocas, bestias marinas ac carnivoras trucesque, in eo fuisse ait Basilium, ad virginis forte supplicium paratas; ut quod in fossam desiliit virgo, solummodo carnificum vim occuparit, ab illis in eam mox projicienda, ut nullarum non bestiarum in eam periculum fieret. Quomodo factum istud Theclæ, alteri Apolloniæ præverit in diverso licet elemento: videaturque non tam sui spontanea occisio, quam certæ jam necis ac paratæ divino quodam impetu fideique excellentia nonnulla acceleratio. Displicuisse tamen istud Theclæ eunctis astantibus refert Basil. quibus visa ἄτοπος καὶ ὀλέθριος τόλμα, absurda exitiabilisque audacia et temeritas, sic se in aquam monstris vorandam præcipientem dare, quanquam poterat certa esse Theclæ, qui se incolumem servasset ab omni illarum terrestrium bestiarum agnine, servaturum et a marinis, quo ejus magis undique gloria claresceret. Quod vero ait Theclæ, se in fossam jactando, Τῷ ὕδατι σήμερον βαπτίζομαι, Ho-

A fossam aqua plenam videns, ac crucis signo communita, sese in eam jactat in nomine Jesu Christi dicens: *Hodie aqua baptizor*. Jam enim Spiritum sanctum Paulo obsignante animi sinu perfecte susceperat. Mox vero ignea nubes circa eam visa est, quæ et corporis nuditatem obtegeret et a phocis in aquis degentibus illæsum servaret.

Hinc præclara pugil victoria triumpho emergens, quo majori adhuc claritate foret, Christum sanctificans membris suis, tauris agrestibus ac savissimis prorsusque indomitis alligata est. Ejusque illatæ vis auctor demens Alexander illius amator ac prociis: ipsius enim insanie præres degeneri animo totus concesserat. Ac quidem viri omnes probris incessentes, rem indigne ferebant; cunctæ vero mulieres, vim illam deplo-rando, ululatu aera replebant. Tryphænam ad theatri gradus expirantem parum abest quin sustulerint. Subulas porro ferreas, subtili nocendi arte incendentes taurorumque scrotis appendentes, majorem in modum ignis attractu conturbare, ac Christi vinctam vi enecare studebant. Stulti videlicet homines! Neque enim manum illi auxiliantem videbant. Statim enim funibus flamma abruptis, tauris abscedentibus virgo illæsa in stadio ac arena permansit. Hæc nimirum, qui Daniele e faucibus hiantibus leonum liberavit⁶⁷; qui columna ignis ac nubes, terra marique Israel præclare honestavit⁶⁸; cum bestiarum illos victores, tum nequissimis tyrannis fortiores fecit.

Horruit Antiochia cum hæc videret, magna-que voce Theclæ Deum laudarunt. Tremor præsidem invasit, sicque placide blandæque victoria claram accersens virginem, sciscitabatur, qua denuo virtute tot bestiarum victrix exstisset. Ad quem illa libere fiduciaque theologicum illic os aperiens, illusterrimum Jesu testimonium eructavit. Atqui, si lubet, inquit, o præses, in me existentem virtutem audire, nulla invidia est, quæ loqui vetet. Chri-

die aqua baptizanda sum, vel, ut referunt Basil. et Metaph., Ἐν τῷ ὀνόματι σου, Κύριε, ὑστέρα ἡμέρα βαπτίζομαι. In nomine tuo, Domine, ultima hac die baptizor, hæret μυστικόν, ipsum λουτρόν, verumque Christi baptismum, hoc sibi fore Theclæ existimaverit, quod tamen recte adversari Ecclesiæ legibus advertit. Mirum sane si necdum Pauli ministerio fuerat intincta, vel si istam mersionem verum baptismum putavit, nisi forte quatenus illo sibi complendum martyrium credidit, etsi Deus rem aliter dispensavit. Ex illis quæ loquitur apud Metaphr., rem hanc habuisse videtur pro baptismo. Sic enim postremo Paulum alloquitur, cum Myram ad eum accessisset, virili semper habitu, quod nusquam placet: *Accipi, o Paule! lavacrum: qui enim una tecum operatus es in Evangelium, mihi quoque ille ipse ut abluerem, concessit*. Qui sic liberalis Paulus in Act. legitur, ut statim jubeat baptizari in nomine Christi, quomodo in Theclæ sic rem distulit, ut miraculoso baptismo, seu miraculo ipsius vim sup-
plente, in ea opus fuerit?

stus hic est Dei Filius, cui, Deus invisibilis, intemporalis, incorporeus cum esset, ac semper cum suo Genitore esset, ante paucos hos annos, hominum causa hominem fieri propensa voluntate placuit; ac qui ex sancta Virgine, nullis verbis explicabili ratione, natus, et cum hominibus conversatus, opera quæ soli Deo convenient, fecit. Solo enim verbo ac imperio, cæcis risum præbuit, mutis ac impeditæ linguæ loqui præcepit, surdos aridosque sanavit, paralyticos claudosque erexit, demones fugavit atque mortuos suscitavit, aliæque innumera humanæ salutis causâ patravit. Exinde, ut etiam mortuis viam vitæ ostenderet, mortem quæ crucis supplicio est, non erubuit; sed moriens ut homo, triduanus Dei potentia surrexit; receptusque in cælum, sedit a dextris Dei. Postea effuso in discipulos suos et calis Spiritu sancto, mittensque illos in omnem terram, per illos ubique omnibus judet ut pœnitentiam agant animumque ad eum convertant: idola vero argentea aureaque, velut inanima inanique contemnunt. Discipulorum unus est et meus præceptor Paulus, a quo accepto mysterio, ac per fidem Christum induens, illæsa, ut vides, a bestiâ impetu serata sum; quia hic est Deus fortis ac virens, qui fecit cælum et terram. Et non est aliud nomen sub cælo, uti loquitur Scriptura, in quo oporteat nos salvos fieri ⁶⁶.

καὶ ὧν, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ ὧν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.

Ille cum audisset voces, cum stupor ex sacre puellæ vultu, validusque timor ita cepit, ut eam statim vestibus operiret, conscriptoque diplomate, ab omni immunem noxa dimitteret. Illa vero ad Tryphænâ rursus ingressa, ejus filiam Falconillam, in deteriore jam sortem, qua laboraverat incredulitate, translata, ad meliorem precibus ad

⁶⁶ Act. iv, 12.

(68) Τὸ θυγάτριον αὐτῆς Φαλκωνίλλιον. Hanc quoque Damasc. sive quisquis auctor est orationis eis τοῦς χειρομηνέους apud ipsum, secutus est, vel fabellam vel historiam. Mortua erat in infidelitate, nec ad vitam revocata est, velut quem Martinum catechumenum suscitavit, qui et intinctus est, et Christiane postea vixit, quæ lex est parandæ salutis; non ut mortuus quis in infidelitate, jamque reus æternæ damnationis, in ipso altero ævo, cujusquam precibus salvus fiat, velut etiam Trajanus Gregorii papæ: quam eandem fabellam, verus ille fictusne Damascenus, tanquam rem Romæ pervulgatam ita intrudit, nusquam ibi notam, undecunque ille hauserit, aut fraudem passus sit. Suspendio illa divini judicii, seu sententiæ damnationis æternæ, ob prævisas quandoque sanctorum preces, libera conjectura est et evasio, non certa aliqua ratione fulta solutio, excipiens adversus universalem illam regulam, quod nulla sit in inferno redemptio, quod omnis hic paranda salus, quod clausum sit adversus defunctos, etc. Et ut apertius hic meam mentem aperiam, putem Acta illa vetera, quæ vel Basilii, vel Metaphr., vel etiam Nicetas susceperunt enarranda ac stylo exornanda, ipsos Pauli et Theclæ circuitus esse, antiquis merito reprobatos, in quibus tamen pleraque Theclæ vera continerentur, quæ alii Patres ex illis acce-

Α Χριστός ἐστίν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὃς Θεὸς ἀόρατος, ἀχρονος, ἀσώματος ὢν, καὶ ἀεὶ τῷ οὐρανῷ γεννητόρι συνὼν, πρὸ ἁλῶν τούτων ἔτων, ὑπὲρ ἀνθρώπων εὐδόκησεν ἐνανθρωπισθῆναι, καὶ ἐκ Παρθένου ἁγίας ἀρρήτως γεννηθεῖς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναρσασταρεῖς, ἔργα Θεοῦ μόνῳ πρέποντα πεποίηκεν. Λόγῳ γάρ μόνῳ καὶ προστάγματι, τυφλοῖς παρέσχεεν ὄραν, μογιλάλοις πρόετρεψε λαλεῖν· καὶ κωφοῖς λόγον καὶ ἑρμῆν· καὶ παρεμένους ἀνθρώπους καὶ χυλοὺς· δαίμονας ἀπήλασεν, καὶ νεκροὺς ἀνέστησεν, καὶ μυρία ἄλλα πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων κατεπράξατο. Ἐτα, ἵνα καὶ τοῖς νεκροῖς τὴν ἐδὸν ὑποδείξη τῆς ζωῆς, τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον οὐκ ἐπὶσχῶνθ· ἀλλὰ θανὼν ὡς ἄνθρωπος, ἀνέστη τριήμερος ἐν δαίμει Θεοῦ· καὶ ἀναληθθεῖς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· μετὰ ταῦτα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνωθεν τοῖς οἰκείοις ἐκχέας μεθηταῖς, καὶ τοὺς εἰς πᾶσαν ἀποστέλλων τὴν γῆν, παραγγέλλει δι' αὐτῶν πανταχοῦ πᾶσι μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν τὴν καρδίαν ἐπ' αὐτόν· ἀγγυρῶν δὲ καὶ χρονώων εἰδῶν, ὡς ἀψύχων καὶ μεταίων ὑπεροφῶν. Τοῦτον εἰς καὶ ἡμεῖς ἐστί καθηγητὴς Παῦλος, παρ' οὗ τὸ μυστήριον παραλαβούσα, καὶ διὰ πίστεως ἐνδυσσαμένη Χριστόν, ἀνάλωτος, ὡς ὄρεα, ἀπὸ τῆς τῶν θηρίων περιεσώθη ὁρμῆς· ὅτι οὗτός ἐστι Θεὸς ἰσχυρὸς καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλο θεὸς ὑπὸ τὸν οὐρανόν, κατὰ τὸ

Ἐπεὶ δὲ τούτων ἐκεῖνος ἤκουσε τῶν φωνῶν, θάμβος αὐτὸν ἐκ προσώπου τῆς ἱερᾶς κόρης καὶ φόβος κραταῖος οὕτως εἶλεν, ὥστε ταύτην εὐθὺς ἱματίοις τε περιστεῖλαι, καὶ ἔγγραφον ἄρεσιν ἐνταξάμενος, πάσης αἰῶν ἐνοχῆς ἀρεῖναι. Τὴν δὲ πρὸς τὴν Τρύφανιν αὐτὴς εἰσελθούσαν, καὶ τὸ θυγάτριον αὐτῆς Φαλκωνίλλιον (68), ἥδη πρὸς τὴν χεῖρῳ λήξιν δι' ἀπι-

perint et probaverint. Nempe scriptore vetustissimo et apostolicorum temporum, cujusmodi refert Hieron. De scriptoribus ecclesiasticis in Luca, et quod presbyter horum auctor Joannis sententia gradu exciderit: ob admista scilicet falsa veris Pauli amore, et quod non satis ex regula ecclesiastica sic portentosa scripserit: quibus omnibus qui vacare velit, ipsa hæc Nicetæ omnibus castigatiora, magisque ad Ecclesiæ regulam composita, mihi dealbet Æthiopem. Maneat Theclæ sua veneratio; sit vere nobile seminarum decus ac gloria, prima in virginitate, in martyrio, in quadam quasi apostolatus specula; sed salva semper honestate sexui debita, salva et regula ecclesiastica: ac, num illa omnia, ex cenosis adeo fontibus Patribus hausta, vera sint ac certa, censeant alii. Hoc mihi exploratum, pie hæc veneranda atque credenda, quandiu non suppetunt alia certiora. Sic factum video in Protoevangelio Jacobi ἀδελφοῦ νομινε, antiquo Judæo et ipso apostolicorum temporum, ex quo cerium est habuisse Patres quidquid nobis de S. Mariæ ortu et infantia, nuptisque et voto tradiderunt: nec alium auctorem habuisse vel Epiphanium, vel Gregorium Nyssenium, vel auctorem imperfecti, quam qui nobis exstat, habentque passim libri Græcorum ecclesiastici; ex quo etiam haustum quidquid habemus de sanctæ

ετιαν προμεταστάν, πρὸς τὴν ἀμείνω διὰ προσευ-
χῆς μεταγαγούσαν· καὶ ἡ καὶ ὅλη ταύτης τῇ οἰκῇ
χαρὰς ἀφράστου, καὶ σωτηρίας αἰτία γενομένην,
αὐθις μετιέναι τὴν καθηγεμένην· ὅν εὐρούσαν, καὶ
τὴν ἐπ' αὐτῇ συμπεσοῦσαν οἰκονομίαν ὑψηλῶς ἀνέ-
στην, αὐτῇ μὲν ὅτι μάλιστα πλείστης παρακλήσεως
καὶ εὐφροσύνης, τοῖς πιστοῖς δὲ μεγάλης ἀφορμῇν
χρηματίζεται οἰκοδομῆς.

Οὕτως ἡ πανολβία τῇ μαρτύριον ἀφοσιούται Θεῷ·
πρώτη, καθάπερ ὁ μέγας Στέφανος ἀνδράσιν, οὕτως
αὐτῇ στάδιον ἀθλητικὸν ὑπερβολῇ πίστεως διανοίξα-
σα γυναιξίν· διὸ καὶ μεζονος πάντων τῆς πρὸς Χρι-
στοῦ τετυχηκεν ἐπικουρίας, ὅτι πάσαις θηλείαις
ἐμελλεν περιφανέστατον ἀρχέτυπον μαρτυρίας ἀνα-
δείκνυσθαι.

Ἐντεῦθεν πάσης ἀνθρώπων ἐπηρείας ὑπερέτερα
διὰ Χριστὸν γεγεννημένη, καὶ τοὺς ἀθλοφορικούς
ἀγωνίους ὑπερβᾶσα, τὴν ἀποστολικὴν ἀγρίαν τέλους βίαν
ἀκραίφνως ἐπολιτεύετο· καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὴν οἰ-
κίαν ἐπανιούσα πόλιν, εἰς οἰκοδομὴν τῶν οἰκίων,
καὶ πρὸς Θεὸν ὑποστροφὴν· ὡς ἐπίπαν δὲ τὴν Σε-
λεύκειαν αἰρουμένη κατοικεῖν, μόνον τοῦτο διὰ σπου-
δῆς ἔργον εἶχεν ἀεὶ, μεγαλύνειν Χριστόν. Μόνον
τοῦτο φρόνησιμα καὶ καρδίας ἐμμονον μελέτημα,
δοξάζειν Χριστόν. Καὶ γὰρ λόγῳ μὲν ἐνουθέτει πάν-
τας καὶ πάσας ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα,
καὶ τὰς πατροπαράδοτους καὶ μυσταρὰς θρησκείας,
καὶ πάσας συνθηλαίας ἐκκλίνοντας πονηρὰς, μόνης
ἔχουσαι παρήγει τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας καὶ πί-
στεως, μόνης τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιμελεῖσθαι
ζωῆς, καὶ πρὸς ἕν μόνον ὄρῳ, τὸ ἀρίστων τῷ Θεῷ.

Τοιαῦτα τοῖς λόγοις ἡ μακαριωτάτη παρθένος καὶ
ἀπόστολος διαμαρτυρομένη, ἔργῳ τοὺς ἀρρώστους
αὐτῶν δι' ἐπικλήσεως ἐθεράπευε Χριστοῦ· καὶ πᾶ-
σαν σῶματος πῆρυσιν, καὶ πᾶσαν δαιμόνων ἐπὶ-
σειαν· καὶ πᾶσαν καθάπερ εἰπεῖν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν ἰωμένη· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἁγίῳ
βαπτίσματι τελετουργούσα· ταύτην γὰρ μόνη γυ-
ναικῶν εἰληφε τὴν ἑξουσίαν· ἄθλον δηλαδὴ τοῦτο καὶ
γέρας ἐξαιρετον οἷον τῆς τελείας ἀθλήσεως καὶ πί-
στεως, πάντας ψυχοδόμεναι, καὶ εἰς μίαν ἁγίαν ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ Ἐκκλησίαν κατηρτίζετο.

Ἐπεὶ δὲ τὸν ὁρόμον καλῶς τετελεκυῖα, εἰς γῆρας
ῥῆθ' ἵκον κατήντησε καὶ χρηστόν· ἵνα κἂν τοῦτω
πλέον ἔχη τῶν ἄλλων ἁγίων, τὴν παράδοξον τελευ-
τήν καὶ ἀποκρυφὴν· ἀνῆπται μὲν φθόνος τοῖς πο-
νηροτάτοις τῆς πόλεως κατ' αὐτῆς· ἀνῆπται δὲ μάλ-
λον τοῖς ἱατροῖς. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι παρ' αὐτὴν οἱ νο-
σοῦντες ἰόντες, ἐκείνων παρημέλουν. Συμβούλιον

⁶⁷ II Tim. iv, 7. ⁶⁸ Gen. xxv, 8.

Marie præsensatione et educatione in templo, quæ
tota jam recepit Ecclesia; repudiavit Romana in
Pio V. mitius habente postmodum Sixto V. Quæ-
dam in illo libro exstant nobis apocrypha atque
reproba, antiquis (etiam Latinis, magisque Græcis)
laudata, ut de obstetrice: in quæ modo non inqui-
rendum, et an nihil a fide abhorreant, aut divini

A Deum traduxit. Totique adeo illius domni immensi
gaudii atque salutis auctor effecta, rursus præce-
ptorem adit, narratisque quæ propensiore Dei con-
silio gesta in illa erant, cum ei maxime ingentem
plane consolationem ac lætitiā attulit, tum fideli-
bus magnæ causa ædificationis fuit.

In eum modum beatissima Dei martyrio fungi-
tur: prima nimirum, velut Stephanus viris, sic illa
feminis, excellentia fidei aperiens certaminis sta-
dium. Quare etiam majorem omnibus a Christo
consecuta est opitulationem, quod cunctis mulieri-
bus illustrissimam exhibitura esset martyrii for-
mam atque exemplar.

B Hinc omni humana injuria propter Christum su-
perior effecta, superatisque triumphalis palæstræ
agonibus, apostolicam in finem usque plane vitam
egit: ac quandoque quidem ad propriam revertens
civitatem, ad ædificationem necessariis præstandam,
illosque ad Deum convertendos; plerumque tamen
Seleuciæ delecto hospitio, unum hoc opus diligenter
agebat, ut Christum magnificaret. Una hæc illi
cura assidueque mentis cogitatio, ut Christum glo-
rificaret atque laudaret. Etenim viros omnes atque
mulieres verbo admonerebat converti ad Deum vivum,
paternoque errore acceptas impurasque supersti-
tiones pravæque omnes consuetudines deserendo,
soli in Christo veritati atque fidei adhærere horta-
batur: vitæ duntaxat ex Evangelii rationibus curam
habere, inque unum solum, quod Deo placeat, animi
sensus attendere.

Ejuscemodi beatissima virgo verbis contestans,
illorum infirmos Christi nominis invocatione opere
curabat; omneque corporis vitium, atque omnem
dæmonum læsionem; omnem, ut verbo dicam, mor-
bum, et omnem languorem sanans: neque id so-
lum, sed et sacro baptisate initians (hanc enim
sola mulierum nacta est potestatem; nempe munus
hoc velutque singulare præmium perfecti certaminis
atque fidei) omnes ædificabat, inque unam san-
ctam in Christo Jesu Ecclesiam perficiebat.

Quod vero cursu probe consummato ⁶⁷, ad opti-
mam jam bonamque senectutem venerat ⁶⁸, ut
in hoc quæque præ sanctis reliquis majorem excel-
lentiam haberet (ut scilicet inaudita morte ac oc-
cultæ præstaret) accenditur in eam livor civium
scelestissimis; præcipue vero accenditur medicis.
Ejus ratio fuit, quod ægræti ad eam accedentes,

partus puritate. De Triphæna nihil habemus, quam
quæ representant hæc Theclæ Acta, et quod
ejus meminit Apostolus Rom. xvi, si tamen hæc
ipsa est, quam Rom. tabulæ aiunt Iconii coli 10
Novembr. Quidni magis Antiochiæ, ubi tanta erant
femine nobilitas?

illos negligebant. Consilio igitur inito, impuros quosdam viros in illam dimiserunt. Dianæ enim sacrificulam scelesti homines arbitrabantur; et ut ejus labefactata virginitate nullam amplius Dea illi vim afflaret. Hoc itaque absurdo consilio, ad sacram pie exercentis accedere ædiculam. Quibus illa conspectis, et ad vicinam rupem, confugiens intentissimis Jesum precibus invocabat, ut ab eo se periculo liberaret: moxque Dei manu discissa petra, supplicique in ea (rem miram!) recepta, epomidis sola exterius fimbria, ad conspicuam hæcenus videntibus fidem, substituit.

Hinc nimirum præclaræ virginis Theclæ finis. Hæc sacræ apostoli ac protomartyris dormitio, sive migratio, nihil antiqui illius Henoc⁶⁹⁻⁷⁰, nihil magni Eliæ translatione inferior⁷¹⁻⁷². Etenim illi, quanquam ab humanis oculis inaudita quadam ratione substracti, qui tamen in mortali adhuc corpore vivant, necdum clare in purissima illa versantur luce. Tu vero, o Dei filia! visibili petra incontaminato corpori discissa, illudque velut sacrum pretiosum pignus in finem usque invisibile intactumque contingente, Christoque spiritali Petra⁷³, eximie deiformi animæ aperta, in celsissimis intus paternisque conquiescens sedibus, non jam per fidem solum, sed et per speciem; neque in speculo et ænigmate, sed facie ad faciem⁷⁴, solam desiderabilem ac amabilem adeptam pulchritudinem; atque ut formosa, supra modum formoso, utque immaculata sponsa, immaculatissimo copulata Sponso, ejusque pulchritudinis atque gratiæ in perpetuum deliciis fruens, quam a nobis condignam laudem habebis? Quæ mens sanctitatis vestræ decorem ac præstantiam intelligere sufficiat, quæve oratio laudare? Solus ille digne ac convenienter tuam laudare possit virtutem, quem glorificasti, quem magnificasti, quem in variis tentationibus ac passionibus sanctificasti. Solus ille condignum honorem habuerit, cui nullam rerum omnium anteponendam majorique honore habendam duxisti: cui te totam ex toto reddidisti; cui spiritu adhæxisti, unusque cum illo spiritus evasisti⁷⁵: quem exaltasti in gentibus, exaltasti in terra⁷⁶. Solus

αὐτὸν τοὺς πεποιθῆσθαι, μικροὺς τινὰς ἀνδράς ἀρξάναι κατ' αὐτῆς· ἰέρειαν γὰρ τῆς Ἀρτέμιδος ὑποτοπάζειν τοὺς ἑταίρους· καὶ ὥστε, φησὶ, τῆς παρθενίας· αὐτῇ λυμανθείσης, μηδεμίαν ἐν αὐτῇ λοιπὸν δύναμιν τὴν θεὸν ἐνεργεῖν. Τοὺς μὲν οὖν ἐκτόπως ταῦτα βουλευσαμένους, τῇ ἱερῇ σεμνείᾳ προσεγγίσαι· τὴν δὲ τοούτους ἰδοῦσαν, καὶ τῇ ἐχομένῃ πέτρᾳ προσφυγούσαν, ἐκτενεστάταις ἐπικαλεῖσθαι τὸν Ἰησοῦν ὑπὲρ ἀπολυτρώσεως προσευχαῖς. Ἦς αὐτίκα χειρὶ διαβραγείσης Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκείνῃ, ὃ τοῦ θαύματος! εἰσδεδεγμένης, μόνον ἔξω τὸ τῆς ἐπωμιδῆς περικύβιν, εἰς ἐναργίῃ τοῖς ὁρώσιν ἄχρι καὶ τήμερον ἀπρωρῆσθαι πίστιν.

Τοῦτο τῆς καλλιπαρθένου Θεκλῆς τὸ τέλος· αὐτῇ τῆς ἱερᾶς ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος ἡ κοίμησις, ἥτοι μετὰστασις, οὐδὲν τῆς Ἑνώχ ἐκείνου τοῦ πάλαι, οὐδὲν τῆς Ἰλίου τοῦ μεγάλου μεταθέσεως ἀπομοίμα. Οἱ μὲν γὰρ, εἰ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων παραδόξως ἀπεκρύβησαν, ἀλλ' ἔτι μετὰ τοῦ θνητοῦ σώματος διαβιούσας οὕτω καθαρῶς τῇ ἀκραφνεστάτῃ προσομιλοῦσι φωτὶ. Σὺ δὲ, ὦ Θεοῦ θυγάτηρ, τῆς ὁρατῆς μὲν πέτρας τῇ ἀκηλυδῶν σώματι περιβραγείσης; (69), καὶ τοῦτο καθάπερ καὶ μῆλιν ἅγιον τίμιον ἄχρι τέλους, ἀόρατον τε καὶ ἀφαιστοςον συγκαλυπτοῦσης· τῇ θεοειδεστάτῃ δὲ φυχῇ τῆς νοητῆς πέτρας, Χριστοῦ διανοιγείσης ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἑνὸν καὶ πατρικαῖς καταπαύσασα μοναῖς, οὐκ ἔτι διὰ πίστεως μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ εἰδους· οὐδ' ἐν ἐσώτερῳ καὶ αἰνίγματι, πρόσωπον δὲ πρὸς πρόσωπον, τῷ μόνῳ ἐφετῷ καὶ ἀγαπῇ τῷ περιτυχούσῃ καλλίᾳ· καὶ ὡς ὥραία, τῷ ὑπερωραίῳ, καὶ ὡς ἀμωμος νόμφη, τῷ ὑπεραμώμῳ Νυμφίῳ συνημένῃ, καὶ τῆς αὐτοῦ καλλονῆς καὶ τερπνότητος αἰδίως ἐντροφύσῃ, τίνα παρ' ἡμῶν ἕξεις αἶνον ἐπάξιον; Τίς νοῦς τὴν ὑμετέραν ἀγιοπρέπειαν νοεῖν, τίς δὲ λόγος ἱκανὸς ἐξυμνεῖν; Μόνος ἐκείνος ἀξιοπρεπῶς αἰνῶσι τὴν σὴν ἀρετὴν, ὃν ἐδόξασας, ὃν ἐμεγάλυνας, ὃν ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς καὶ παθήμασιν ἡγάσας· μόνος ἐκείνος τὴν ἀξίαν σοι προσάγει τιμὴν, οὐ οὐδὲν ἡγίσαι τῶν ὄντων ἀπάντων τιμιώτερον· ᾧ ὅλην ὁσιολῶς ἀπέδουσαν τὴν· ᾧ ἐκολληθῆς πνεύματι, καὶ ἐν πνεύμα αὐτῷ ἐγένου· ὃν ὕψωσας ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὕψωσας ἐν τῇ γῇ. Μόνος ἐκείνος τὰς σὰς ἀγλαίας,

⁶⁹⁻⁷⁰ Gen. v, 22. ⁷¹⁻⁷² Eccli. XLIV, 16; IV Reg. II, 41; Eccli. XLVIII, 43. ⁷³ I Cor. x, 4, ⁷⁴ II Cor. v, 7. ⁷⁵ I Cor. vi, 17. ⁷⁶ Psal. XLV, 41.

(69) Τῆς ὁρατῆς πέτρας περιβραγείσης. Sic quoque Metaphr., εἰς πέτραν διανοιγείσαν εἰσῆλθαι, καὶ ἅμα τὰ πέτρας ἀμφοτέρω μέρει ἐνωθῆναι καὶ συγκλεισθῆναι. In petram subisse, ambasque illius partes cunctas et clausas esse. Hanc etiam traditionem tuetur Basilius, terram illi apertam esse, ipsamque vivam subsidis, quo fere modo se res habuit in Joanne evangelista. Singulare istud Nicetæ, de extrema ora mulieris pallioli exstante, quod ex vulgi narret opinione. Menæa sic defunctam tradunt, πέτρας βραγείσης καὶ ὑποδεξαμένης αὐτὴν, cum annos nonaginta vixisset. Quo mihi incredibile istud Nicetæ, arbitratos æmulos Dianæ sacrificulam esse (quod idem Metaphrastes habet) et conatos constuprare ut Deæ invisam facerent. Videtur enim per tot annorum curriculum, ejus ipsius ac Christiana fides notior Seleuciæ fuisse.

D Haud absimile in illa Jacobi Jerosolymorum aristitis confessione Eusebio narrata, quasi æmuli nescirent Christi cultorem esse, quando ipsum confessum, e pinnaculo templi præcipitem egerunt, et seductum Justum conclamarunt. Majusque foret miraculum, si ipse Jacobus Alphæi unus de duodecim fuisset (ex primis scilicet dei satoribus), quæ prima statim alteraque Petri prædicatione in ea plebe tantum promovisset. Certe liquet multa veteribus ἀρχαῖα scripta, non nisi justa libra examinata, eruditus probisque viris in censum recipienda: justaque hic Cani nostri bilis, in suis nunquam satis laudatis Locis theologicis, quod vel simplicitate, vel insula pietate, haud raro minus sincere et accurate nostrates scripserint ecclesiastica monumenta, quam gentiles ipsi profana.

τάς αινέσεις, τὰς παρθενικὰς ἀριστείας, τὰς ἀθλοπο-
ρικὰς ἀνδραγαθίας, τὰς ἀποστολικὰς ἰδούς καὶ περι-
όδους, μόνος ἂν ἐκεῖνος ἀξίως δοξάσαι καὶ σεμνύναι,
ὃν ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ σου, κατὰ τὰ θεόφθεγχα λόγια,
ὃν ἐκαρδίωσας, ὃν ἐδίδωσας, ὃν κατέλαβες, ὅψ' οὐ καὶ
κατελήφθης, γάμοις αὐτῷ οὐρανίοις καὶ θεοπρεπε-
σιότησι ὑπερφύως συνενουμένη, Πνεύματι καὶ συν-
αρμολογουμένη τῷ ἁγίῳ.

Ἐκεῖνος ἐρεῖ τῇ ὡραιότητί σου, καὶ τῷ κάλλει
σου, Ὅλη καλὴ εἰ, ἡ πλησίον μου· ὅλη καλὴ, καὶ
μῦθος οὐκ ἔστιν ἐν σοί· ὀφθαλμοὶ σου περισσεύει.
Τούτῳ σοὶ καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ προσφωνοῦμεν ἀρέ-
σει μᾶλλον, ἢ πάντες οἱ ἐξ ἀνθρώπων ἀπὸ γῆς λό-
γοι. Ἡμῖν δὲ μέγα, κἂν εἰ πόρρω τῆς σῆς ἱστάμενοι
μεγαλειότητος, καὶ μόνῃ τῇ τῆς σῆς ἁγίας εἰκόνης
ἐμπεριεία προσδλέποντες, τὸν καθήκοντα προσάγοι-
μεν ἀσπασμόν. Χαῖρε, τὸ τῆς ὑπερουσίτου Τριάδος
ἐνδιαίτημα καὶ σκῆνωμα· τὸ τῶν ὑπεροσμίων νόον
ἐράσιμα καὶ ἀγαλλίαμα· τὸ τῶν ἀποστόλων καλ-
ώπισμα· τῶν μαρτύρων στεφάνωμα.

Χαῖρε καλλίμαρτος, παρθενόμαρτος καὶ πρωτό-
μαρτος· ὅτι οὐχ ὡς ἓνα τῶν ἀπὸ γῆς ἀνθρώπων,
ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν
θεῖον δεξαμένη Παῦλον· καὶ ὡς Ἰσραηλῆτις ψυχὴ καὶ
μεγάλῃ τὸν ἐν αὐτῷ διηνεκῶς καθορώσα Χριστὸν,
ἐτοίμη· τὴν ὑψηλὴν καὶ ζῶσαν τῆς ἀποστολῆς χάριν
εὐθύτῃ διανοίᾳ ἐπεσπάσω.

Χαῖρε, ὅτι ἀληθῶς ἐν Χριστῷ καὶ αὐτὴ νενίκησας
τὸν κόσμον· διὰ πυρὸς γὰρ ἀκατάφλεκτος, καὶ δι'
ὕδατος ἀκατάκλυστος διήλθες· θήρας ἡμέρωσας,
ταύρους ἐπράυνας· καὶ συγγενῶν μανίαν, καὶ ἐρα-
στῶν οἰστρον ἀφρόνων, καὶ ἡγεμόνων ἀδίκων βίαν,
καὶ δαμόνων κρυπτὴν ἐπέβειν, καὶ πονηρὰν ἐξου-
σίαν πᾶσαν ἐξουδένωσας καὶ κατήβραξας.

Χαῖρε, Θέκλα, θεόκλητε, τὸ χαριέστατον ὄνομα·
τὸ τιμιώτατον καὶ σεπτότατον· τὸ φιλιτατον Θεῷ καὶ
ἀνθρώποις καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Χαῖρε, ὅτι ἦνοιξεν
σοὶ τὴν ἀληθινὴν θύραν ὁ θυρωρὸς· καὶ εἰσελθοῦσα
δι' αὐτῆς, ἐσώθης· κἀντεῦθεν εἰσερχομένη πρὸς τὸν
ἀνω παράδεισον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μακαριώτατα τοῦ
νοητοῦ Νομφίου κάλλη καὶ θεάματα· καὶ ἐξερχο-
μένη δὲ πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐγκατατεταγμένης τοῖς
ὅλοις σοφίας καὶ θείας προνοίας, ὡς περ ἀγαθὴν
ταύτην εὐρίσχεις ἀεὶ καὶ νοεράν νομὴν καὶ τροφήν.

Χαῖρε, ὅτι παντὶ τρόπῳ ἡγιατῆς· παντὶ μέρει
Θεῷ καθιερώθης· πνεύματι μὲν ἐν οὐρανοῖς τῷ βα-
σιλεὶ δεξιῷθεν παρεστῶσα, καὶ ἔγγιστα τῇ Θεομήτορι
καὶ βασιλίδι τῶν ὁλῶν συνεστῶσα, περιβεβλημένη,
πεποικιμένη· τῆς τοῦ ἡγαπημένου Λόγου νοερᾶς
ὡραιότητος προσεχῶς κατατρυφῆς· τῇ ψυχῇ δὲ, τῷ
τοῦ Θεοῦ παραδείσῳ μετὰ τοῦ κλεινοῦ διατρίβουσα
καθηγεμόνος, τῆς τερπνότητος, ἥ θέμις, τῶν αὐτοῦ
ἀγαθῶν ἀενάως ἀναπίνυλασαι· τῷ σώματι δὲ, τῇ

A ille tuas gratias, tuas laudes, virginalis animi for-
titudines, triumphalis pugnae facinora digne lauda-
verit ac honestarit, quem dilexit anima tua⁷⁷, juxta
divina oracula, cui cor abstraxisti, quem es perse-
cuta, quem comprehendisti, a quo et comprehensa
es⁷⁸, caelestibus illi ac divinis eximie cuncta
nuptiis, ac Spiritui sancto coaptata.

Ille nimirum dicturus est, pro tua illa venustatis
forma ac pulchritudine : *Tota pulchra est proxima
mea; tota pulchra, et macula non est in te. Oculi tui
columbae*⁷⁹. Haec tibi unaque ab eo acclamatio ma-
gis placebit, quam quicquid e terra homines loqui
possint. Magnum vero ipsi ducamus, si vel a tua
procul magnificentia consistentes⁸⁰, inque solam
sanctae tuae imaginis effigiem oculos convertentes,
convenientem salutationem obtulerimus. Salve sis
supersubstantialis Trinitatis habitaculum ac taber-
naculum, supermundanarum mentium eximium
deus et exultatio, apostolorum gloriatio ac decor,
martyrium corona.

Salve sis, praeclara martyr, virgo martyr, proto-
martyr, quod non velut unum aliquem terrenorum
hominum, sed ut Dei angelum, ut Christum Jesum,
divinum Paulum suscipiens⁸¹, et ut anima Israeli-
tis et magna, qui in illo erat, continue Christum
contuens, sublimem atque viventem apostolatus
gratiam mentis rectitudine, prompte attraxisti.

Salve sis, quod et ipsa vere in Christo mundum
vicisti. Per ignem enim incombusta, et per aquam
insubmersa transisti; bestias cicurasti, tauros man-
suescere fecisti; cognatorum furorem, insipienti-
umque procorum castrum et iniquorum praesidium
violentiam, daemonumque occultam aggressionem,
atque malam omnem potestatem destruxisti ac
elisisti.

Ave sis, Thecla a Deo vocata, gratiosissimum
nomen, honorabilissimum, summeque venerabile :
amabilissimam Deo et hominibus rem pariter ac
nomen. Salve sis, quod tibi verum ostium ostia-
rius aperuit⁸², et per illud ingressa, salutem con-
secuta es. Indeque ingressa in caelestem paradisi-
sum, et quae in illo sunt, spiritualis Sponsi beatissima
decora ac spectacula, egressaque ad ejus sapientiae
D divinæque providentiae considerationem, quae re-
bus universis inserta est, velut bonam semper
ac spiritalem pascuam escamque eam inve-
nis.

Ave, quod omni modo sanctificata sis : omni
parte Deo sis consecrata; spiritu quidem in caelis
Regi a dextris assistens⁸³, proximaque Dei Matri
atque omnium Reginæ consistens, circumamicta,
variegata, praedilecti Verbi spirituali decore imme-
diate frueris; anima vero, in Dei paradiso cum
inclyto praeeptore morans⁸⁴, bonorum illius ju-
cunditate, quoad fieri potest, jugiter adimpleris;
corpore autem petra protegente⁸⁵, ac quae tecum

⁷⁷ Cant. iii, 1. ⁷⁸ Philipp. iii, 12. ⁷⁹ Cant. iv, 7.
⁸⁰ II Cor. xii, 4. ⁸¹ Ecod. xxxii, 21.

⁸² Gal. iv, 14.

⁸³ Joan. x, 2.

⁸⁴ Psal. xlii, 10.

simul est tua Ecclesia, Deum in ea in finem usque A benedicens ac glorificans, Deum expectas.

Ave, quod particeps es omnium amicorum Dei. Quare etiam quæ sis cum omnibus, cum omnibus pariter spiritu letaris ac glorificaris; cum sanctis et justis, ut vere sancta omnisque sanctitatis forma: cum triumphali agmine, ut quæ prima certamen desudasti, et ad martyrium optima aliptes sis: cum apostolis ut perfecta apostolus, fidelisque Evangelii administra ac industria socia.

At ne obliviscaris vocem servorum tuorum; memorque bonorum quæ plena manu elargitus est, qui omnem bonitatem excedit; memor ejus in te inextinguibilem miserationum; ipsa quoque in nobis viam in Deum prospera; fidem roboras, ac spem confirmas; gustumque in nobis spiritualis ac sinceræ dilectionis perficiens, placitum effice Patri et Filio et Spiritui sancto, uni deitati et imperio atque virtuti, nunc et semper, et in secula sæculorum. Amen.

ORATIO XVII.

Laudatio sanctæ magnæ martyris atque virginis Anastasiæ.

Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ⁸³! ait beatissimus David. Quam vero dicit Dei civitatem,

⁸³ Psal. LXXXVI, 3.

(70) Anastasiam hanc omnes seniores vocant, eoque distinguunt ab Anastasia vidua, muliere senatoria, quæ passa est Diocletiano imperatore, anno illius circiter vicesimo, cum dira multa passa esset a viro suo Publio, consolante eam sancto viro Chrysogono; quorum mutux sub hæc tempora exstant epistolæ. De seniore Anastasia et virgine, filia spiritali sanctæ Sophiæ, de qua tanta hæc Nicetas, occurrit scrupulus, in quem mirum non incidisse illi annuum patrem, qui et ipse ejus Acta a Lipomano et Surio relata, notis ad Martyrologium laudat; in quibus perinde ac in Niceta hic nostro, passa legitur sub Diocletiano: Menæa Sirleti et ipsa Magna, sub Valeriano; exque illis recentiores Romanæ tabulæ: nam antiquæ nihil de hac Anastasia habent, vel Rosweidi, vel Corbeien-ses Hieronymi; at neque Ado. Quod mihi indicio est, eos qui nuper Romanas tabulas auxerunt, Clem. VIII pontifice, non aliunde habuisse, quod ita asserte in eis posuerunt, de Valeriani tempore, quam ex illis Græcorum Menæis, quæ videndum an præpollerant Actis antiquis, sic Lipomano et Surio quasi Metaphrasis relatis, cum forte sint ipsa primum sic ἀρχαῖως scripta, quæ ipsa Nicetas stylo exornanda acceperit, nec in eis inventam epocham immutandam sibi indulsit; sive illud Menologium viderat, sive quod ex archetypo Basilii Porphyrogenetæ edendum curavit atque exscripsit; cuius Nicetas ætate paulo superior. In Sirletiano hæc habes 29 Oct.: *Natalis sanctæ magnæ Anastasiæ Romanæ. Fuit autem Anastasia Decio et Valeriano imperatoribus, genere Romana, etc. Magna Menæa, ὅτῃ ὑπῆρχεν ἐπὶ Δεκίου καὶ Βαλεριανοῦ τῶν βασιλέων, καὶ Πρόβου ἡγεμόνος. Contra Acta vetera: Illi vero statim currentes ad præsidem (is autem erat Probus, Diocletiano tunc administrante imperium), etc. Nicetas: Διοκλητιανὸς δὲ τότε τῶν ὄλων δέειπε τὴν ἀρχήν. Diocletianus tum uni-*

πέριρ σκεπασθεῖσα, καὶ τῇ κατὰ σὲ συνοῦσα ἐκκλησίᾳ, εὐλογοῦσά τε τὸν Θεὸν ἀχρι τέλους ἐν αὐτῇ, καὶ ὑπὸ τῶν οικειῶν εὐλογοῦμένη καὶ δοξαζομένη τέκνων, προσδέχῃ τὸν Θεόν.

Χαῖρε, ὅτι μέτοχος εἶ πάντων τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ. διὸ καὶ μετὰ πάντων οὔσα, πᾶσι συνευφραίνῃ καὶ συνδοξάζῃ πνευματικῶς τοῖς ὁσίοις, ὡς ἀληθῶς ὁσία, καὶ ὡς ὑποτύπωσης πάσης ὁσιότητος τοῖς ἀθλοφόροις, ὡς πρωταθλος, καὶ ὡς ἀλείπτρις πρὸς μαρτυρίαν ἀγαθή· τοῖς ἀποστόλοις, ὡς ἀπόστολος τελεία, καὶ διάκονος τοῦ Εὐαγγελίου πιστὴ καὶ συνεργὸς δεξιὰ.

Ἀλλὰ μὴ ἐπιλάβῃς τῆς φωνῆς τῶν σὼν οικειῶν· μνησθεῖσα δὲ, ὃν ἐπλήθυνεν ἐν σοὶ ὁ ὑπεράγαθος ἀγαθῶν, μνησθεῖσα τῶν οἰκτιρῶν αὐτοῦ τῶν ἀληθῶν εἰς σὲ, σπλαγχνίσθητι, ὡς τρισολβία, καὶ αὐτὴ ἐρ' ἡμῖν, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ὁδὸν κατευδῶσον, καὶ τὴν πίστιν κραταίωσον, καὶ τὴν ἐλπίδα στήριξον· καὶ τὸ γένημα τῆς νοεῖας καὶ ἀκραιφνούς ἀγάπης ἐν ἡμῖν τελετουργήσασα, εὐάρεστον ἀπέργασαι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· τῇ μὲ θεότητι καὶ βασιλείᾳ καὶ δυνάμει, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

Εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα παρθένον Ἀναστασίαν (70).

Δεδοξασμένα ἐκκλησίᾳ περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, φησὶν ὁ μακχωτάτος Δαβὶδ· τίνα δὴ λέ

persorum regebat imperium. Graveque in eo ad conjecturam, quod virginis crimen præcipuum memorat, quod evertendum gentilium imperium et in Christianis principes brevi transferendum clare vateinabatur: quod ipsum in aliorum ejus ætatis martyrum Actis legitur: Deo nimirum jam inde Ecclesiam consolante, quæ sic dire a Diocletiano vexabatur. Εἰς Χριστιανὸς δὲ τοῦτον μεταθήσει μὴ μόνον ὅσον τὴν βασιλείαν διαβεβαιούται. Quam brevi affirmat translaturum in Christianos imperium. Quæ, quam vērō Acta vetera ejusmodi crimen non habent, sed duntaxat Christi prædicationem et vitæ castitatis professionem, fuisse tamen aliquid in ea peculiare, cujus delata præsidii sit, ex eo videtur manifestum, quod una ipsa ex sancto illo sodalitato ad Probi tribunal rapta, cum ille ejus nuptias non ambiret, nec ejus ullus procs esset: fueritque libera facultas Sophiæ colligendi dissecta illius membra, truncoque adjungendi, atque omnino ad locum Urbis vicinum funus curandi: quæ non male conveniant in Diocletiani priores annos, quando necdum funestum illud edictum in Christianos promulgaverat, quo tanti ab eo omnis generis brevi tempore necce sublati; sed ex superiorum temporum ratione, vel ipse, vel præsidies, qui præcipue offendisse aliquid videbantur, ac majestatis quidpiam habere, Christianæ superstitionis reos exercebant. Fueritque forsitan hæc causa ut senior dicta sit, quod prior, etsi eodem imperatore, martyrium fecerit; quamvis forte ætate Anastasia vidua junior. Si quis ad conjecturam melius habuerit, aut in certiora monumenta incidit, gratiam faciet si produxerit. Hoc certe habeo, parum caute facere, qui sic asserit illud unum alterum ponunt, ac si nihil eis obstaret; aut una Menæorum fides certa omnino esset: cum certum sit plura in eis exstare quæ laborent, magnoque judicio accipienda sint; cujus exemplum

γων τοῦ Θεοῦ πόλιν, ἣ τὴν ἄνω τὴν Ἱερουσαλὴμ; τὴν Ἀ
 λευθέραν, ἣν ὁ Θεός· Ἀπόστολος μῆτέρα πάντων
 ἔφη τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ· τὴν τῶν ἐν οὐρανῷ ἀπο-

Galat. iv, 26.

in altera et juniore Anastasia statim occurrit, quam
 Græci 22 Decembris colunt, nos 25, ipso die Christi
 Natalis. Nam et illa fecit ὁμωνυμία, ut plures
 strophæ et moduli in ejus officium irrepserint, qui
 palam sunt Anastasiæ senioris et virginis. Unum
 aut alterum asseram, ut exemplo sint. Inter versus
 similes, hic secundus est: Τὰς στρεβλώσεις τοῦ
 σώματος καὶ μασθῶν τὴν ἀφάρσιν καὶ χειρῶν
 ὑπέφερες καρτερώτατα· τὴν τῶν ὀδόντων ἐκρίζω-
 σιν, πλευρῶν τὴν κατὰφλεξιν, τῶν ποδῶν τὴν ἐκκρί-
 πην, καὶ τὴν βίαιον θάνατον· ὅθεν εὐληθας τοὺς
 στεφάνους τῆς νίκης, οὐρανίους ἐν θαλάμοις κατοί-
 κῶσα, Ἀναστασία πολυάθλη! Corporis tormenta,
 uberum manuumque amputationem patientissime
 sustinisti; laterum excisionem, pedum excisionem
 ac violentam mortem. Quamobrem accepisti
 victoriæ coronas, in caelestibus versans tha-
 lamis, Anastasia multiplici clara certamine! Quæ
 pleræque unius sunt Anastasiæ senioris et virginis,
 nihil senatoriæ illius mulieris et Publii viduæ. Nec
 minori paralogismo sequitur: Παρθενίας κεκρίμην,
 κεκλεισμένους παράδεισους, κ. τ. ἔ. Virginitatis mo-
 nile, hortus conclusus, etc. Quid enim hoc in eam
 quæ conjux fuit, etsi incorruptam mansisse ferunt?
 Illud item Καθίστατος: Ὁ νόμφην σε Χριστοῦ εὐφη-
 μῶμεν, παρθένε, ὡς θέχλα τὴν σεμνὴν ἐπαξίως τι-
 μῶμεν. Ut Christi sponsam te, virgo, laudamus, ut
 castam Theclam condigne colimus. Itemque, Ἐξ-
 ἀποστεύατο, παρθενομάρτυ; ἔνδοξε, ἀθλοφόρον τὸ
 κλέος. Virgo martyr inclita, certamine victoriam decus.

Quod in Anastasia hæc altera versatur, duxit
 que ad eam ὁμωνυμία cum Anastasia Nicetæ lau-
 data, quæ iam mihi observanda. Primum Sireti
 Menologium, quam breviter, tam vere, Commemo-
 ratio sanctæ martyris Anastasiæ sub Diocletiano
 in urbe Roma. Hanc in insula Palmaria consumma-
 tam cum palis alligata esset, et ignis circa illam ac-
 census, docent Romanæ tabulæ, et Acta Metaphra-
 s'e, 25 Decembr. Ejus reliquias Constantinopolim
 post annos plures translatas habent eadem Acta,
 non explicato loco ubi primum conditæ, et ubi
 Apollonia mulier religiosa deposuerat in horto suo,
 ac postea templum magnificentum illi construxerat.
 Theophaues aliique Græci scriptores Sirmio dela-
 tum aiunt Anastasiæ corpus a Marciano œconomo,
 aucta magnificæ, quæ pridem erat Constantinopoli,
 Anastasiæ ecclesiæ, et in qua Gregorius Theologus
 docuerat. At, quid Sirmio cum insula Palmaria?
 Nempe Sirmium urbs Pannoniæ Straboni, Zosimo
 et aliis; Palmaria, Pünio et Melæ, Ligustici mari-
 nis insula, non longe a Tiberinis ostiis: in quam
 relegata Anastasia (ab ipsa utique Roma) cum tanta
 aliorum multitudine, martyrium ignis incendio
 fecit. Atque adeo putem, tertiam aham Anastasiam
 esse, quæ ira Sirmii passa sit fueritque Sirmii
 condita, et Sirmio translata Constantinopolim, in
 ædem pridem Anastasiæ sacræ, quæcumque tan-
 dem illa Anastasia esset. Martyrologium vetus
 Rosweidi antiqua simplicitate: Roma, Anastasiæ.
 Atque utinam integræ chartæ Corbeiensis Martyro-
 logii potuissent postremos dies mensis Decembris
 representare: Non aliter puto illæ repræsentarent,
 cum de Anastasia Sirmiensi in ea legamus viii Idus
 Januar. Apud Sirmium, Anastasiæ: quæ ipsa for-
 sitan fuerit, quæ sub Ilyrici præfecto certavit, jun-
 ctæque Theodote necessitudine fuit, cujus et filio-
 rum, brevia quidem, at sincera, Acta ex Reg. cod.
 i. meis Lectis Triumphis Martyrum dedi: quas
 ambas post Adonem, sic recentiores pauloque anti-
 quiores Romanæ tabulæ confuderint: præsertim

si Apollonia, in ipsa insula Palmaria, Anastasiam
 Romanam præsidis indulgentia sepelivit, ut vide-
 tur Ado innuere; etsi reipsa de Sirmiensi potius
 Anastasia videtur intelligendus esse. Baronius 25
 Decembr., mire sui oblitus, ita ait: Dux fuisse
 Anastasias superius diximus: quarum seniore passa
 est Valeriano imperatore; agitur de eav Kal No-
 vembr. Hæc autem junior dicta, martyrio coronatur
 temporibus Diocletiani imperatoris. Fuit hæc Romæ
 celeberrima, etc. Illa autem senior, quæ Sirmii
 passa dicitur. Constantinopoli erat celebris: quam
 olim fuisse veneficam, tradit Niceph. l. xiv, c. 10,
 in fine, ubi ait ejus reliquias tempore Gennadii epi-
 scopi Constantinopolitani Sirmio Constantinopolim
 translatas esse. Bene quidem, quod Anastasiam
 Publii viduam, senatoriam mulierem Romanam, ab
 Anastasia Sirmiensi diversam et ipse putat; at
 quod Sirmiensem, ipsam seniore Anastasiam sub
 Valeriano passam esse existimat, ejus memine-
 rat v Kal. Novembr. toto cuncto errat. Nam et illa
 Romæ passa est, et prope muros Urbis sepulta, ut
 omnia Acta habent, nec dissentiant Romanæ tabu-
 læ, quas ex Græcorum Menais conflatas liquet.
 Sic ergo illæ: Ibidem sanctæ Anastasiæ senioris,
 etc., id est Romæ; nam præmittitur: Romæ san-
 ctæ Cyrillæ virginis, etc. Quid ergo Romæ cum
 Sirmio, aut Romanæ virgini cum martyre Sir-
 miensi?

Incantatricem fuisse Anastasiam Sirmiensem,
 quod quasi Nicephoro auctore refert, indulgendum
 Baronio, cui Joannes Langus interpres imposuit,
 nec satis Fronto Duceus cavet, quamvis Ducui
 annot. videre non potuit. Nicephori verba sunt:
 Ἐπὶ δὲ τῆς ἐχομένης βασιλείας Γενναδίου τὸν θρό-
 νον τῆς Κωνσταντίνου ἐπιτροπεύοντος, καὶ τὰ λει-
 ψανα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς φαρμακοκυρίας
 ἀπὸ Συρμίου ἠνέχθη, καὶ ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς
 κατετέθη, ὃ ἐγγιστα τοῖς καλούμενοις Δομνίνῳ ἐν-
 ὄλλοις ἐστὶ. Lang. : Ejusdem imperii tempore (id
 est Leonis), Gennadio Ecclesiæ Constantinopolita-
 nam curante, reliquiæ etiam sanctæ Anastasiæ incan-
 tatricis ex Sirmio allatæ, in martyrio ejus sunt re-
 positæ, quod proxime ad porticum, quæ Domini
 dicitur, situm est. Ubi Duc. : Historia Anastasiæ
 pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa est.
 Ubi hoc ipsum displicet, quod vocem φαρμακοκυ-
 ρίαν Nicephori pharmaceutriam reddiderit, quæ
 sane communiori usu Græcorum veneficam sonat,
 et in malam partem sumitur; quanquam potest et
 in bonam sumi, ut sit quasi medica, et curandi
 vim munusque habens. Ad hæc, altera vox nova
 est, et quam Nicephorus sic novus auctor ex solis
 Menais habuerit, ejus nobis vim aperire debuit
 Duc. altera pervulgata. Quod etiam de Suida dicit,
 non mihi in illo nec in Nicephoro occurrit. Græci
 itaque illud nomen Anast. tribuunt, quam se Ro-
 manam 22 Decembr. colere putant, Chrysogoni
 necessitudine notam, et Publii viduam, quanquam
 ejus se reliquias Sirmio accepisse ὁμωνυμία; errore
 existimant. Fueritque ædes illa primum erecta
 Anastasiæ, sic Romæ celebri, a Romanis novæ
 Romæ conditoribus, quæ postea Sirmiensi illius
 reliquiis ditata sit: uti Sandionysiana in agro Pa-
 risiensi basilica ditata est Innocentii III, Rom.
 Pontificis, liberalitate, Dionysii Atheniensis (ut ipse
 putavit) exuviis; vel (ut monachi venditant) Dionysii
 Corinthiorum episcopi, cum pridem Dionysii
 basilica esset, et Parisiensis. Anastasiam autem Ro-
 nam illam veneficam fuisse, omnino abhorret; quæ
 ipsa, epistola 1 ad Chrysogonum confessorum,

orum descriptorum in caelis quae constat ex spiritibus iustorum perfectorum. De hac civitate, vere gloriosa dicta sunt ⁷¹. Omnis enim fere divina

⁷ Hebr. xii, 25.

auctor est, a puero Christianis moribus imbutum se esse a sanctissima matre Flavia, etsi patre idolorum cultore. Petenda itaque vis vocis, unde illi origo; nempe ex Menais, quorum auctor sic in ea sibi ludendum putavit. Sic itaque versibus ex more ascriptis ante Synaxarium. Tit. : Τῷ αὐτῷ μηνί, εἰκοστῇ δευτέρῃ, Μνήμη τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας τῆς φαρμακολύτριας. Memoria sanctae magnae martyris Anastasiae pharmacolytriae.

Ἀναστασία φάρμακον πιστοῖς μέγα,

Πάν φάρμακον λύουσα, καὶ κεκαυμένη.

Καύθη Ἀναστασίη πυρὶ εἰκάδι δευτέρῃ λάθρῃ.

Anastasia magnum fidelibus medicamentum;

Venenum omne solvens, etsi exusta fueris.

Combusta Anastasia voraci igne vice-insana secunda.

Porro quod pharmacum omne, seu venenum solvere dicitur, non id φαρμακευτρίας ac veneficæ more, sed gratia sanitatum, qua merito donata a Deo sit ob insignem eam pietatem, quam erga confessores, viri tyrannide soluta, ad miraculum usque mulier tanta exhibuit, vere illis φάρμακον, illorum detergens vulnera, saniem emundans, ac præstans quicquid officiosissima charitas; fideique ardor possit suggerere. Hæc miracula, has sanitates clamat totum ejus Officium, snra omnes quorum in iisdem Menais memoria. Libet pauca ex illis ascribere. Versus similes (ad Vesperas scilicet) isti sunt : Ὡς περικαλλέστατα τὰ σά, μάρτυς, προτερήματα! Ὡς εὐκλείεις οἱ ἀγῶνές σου, ὦ περιβόητος, καὶ ὁμολογία! Ὡς πολλὰ τὰ θαύματα καὶ ἀπειρα τὰ θεῖα τεράστια, δι' ὧν δοξάζει σε εἰς αἰῶνας ὁ ἐδόξασας ἐναυλοῦσα τοῖς σπείοις σου μέλεισι!

Στέρφας τὴν εὐχλειαν, σεμνή, τῶν ἀθλόωντων, ἔσπευσας τούτων τὸν ἔχλον μιμνήσασθαι, ὅθεν ὑπὸ νεύμας πόνους σφοδροτάτους· καὶ θεῖα χάριτι κουφίζει πάντα πόνον, πανεύφημε! ἐκ τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ σωμάτων, τῶν τιμῶντων σου τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ προτερήματα.

Ἰσχυράς φαιδρότερον σαφῶς τοῦ ἡλίου, ἐνδοξε! τὸν σὺν ἀγῶνα τελέσασα, καὶ ταῖς ἀκτίσι σου τῶν πολλῶν θαυμάτων, πάντων τὰ νοήματα φωτίζεις τῶν πιστῶς προσιόντων σου τῇ θεῖᾳ λάρνακι, πηγαζούσῃ θεῖα νήματα, Ἀναστασία μάρτυς μεγαλύνουμε.

Δόξα, τῆς ἁγίας ἰδιόμелον.

Τῆς ἀναστάσεως εὐληφας τὸ δώρημα, Ἀναστασία πανεύφημε, ἀθληφοροῦσα ἐν τῷ σταδίῳ. Δαιμόνων γὰρ ἐξηγάνουσα πληθύν, καὶ πόντῳ παρίδωκας, ἀθλοφόρε μάρτυς ἀξιοθαύμαστε.

Quam pulcherrima tuæ, martyr, excellentiæ! Quam præclara tua certamina, o celeberrima, et confessio! Quam multa miracula infinitaque divina prodigia, quibus te clarificat in sæcula, quem clarificasti, certamine in membris tuis perfuncta!

Amans decertantium claritatem, casta matrona, illorum zeum es imitata; unde gravissimos sustinui- sti labores, omnemque divina gratia levas laborem, o clarissima! nostris ex animabus et corporibus, qui tua certamina ac prestantes dotes colimus.

Splendidius sole palam fulsisti, o inclyta! tuo peracto certamine, plurimumque miraculorum radiis omnino collustras mentes, qui ad divinam tuam urnam divinos scaturientem latices, magni nominis martyr Anastasia, fide accedunt.

Gloria sanctæ idiomelon.

Resurrectionis donum accepisti, Anastasia laude clarissima, victrix coronata in stadio. Dæmonum enim cætum profligasti et pelago mersisti, triumphatrix martyr, quæ digne admirationi habenda sis.

His similia toto Canone, nec usquam reliquiarum mentio, nisi quod ita tertio illo versu de urna

Α γεγραμμένων πρωτοτόκων ἐκκλησίαν τὴν ἐκ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων συνεστῶσαν. Περὶ ταύτης ὄντως λεγέσθαι δεδοσμένα. Πᾶσα γὰρ μικροῦ

dicitur; quæ sit forsitan illius Anastasiae Sirmien- sis, cujus sint existinata miracula, posteaquam in eam ecclesiam illata sunt illius pignora, cum et ante, Anastasiae Romanæ invocatione, locus miraculis clarus esset, nec Anastasia Sirmiensi (quamvis confusis utriusque rebus) illius memoriam potuerit obscurare. Certe placet quod Synaxarii auctor, pura Anastasiae Romanæ Acta retulerit, nec quidquam eorum quæ spectant ad Sirmiensem addiderit. Quare libet hic referre, ex quibus Latina ipsa emendari possint : Ἡ ἁγία καὶ γεννητοτάτη μάρτυς Ἀναστασία ἦν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασι- λέως ἐν τῇ Ῥωμανῇ πόλει· Πρατεύεσθαι τινὲς Ἕλληνας οὕσα θυγάτηρ, μητρὸς δὲ Παύστης· ὅφ' ἥς προσαχθεῖσα Χρυσόγονῳ ἀνδρὶ θεοπνεύστῳ καὶ εὐσεβεῖ, τὰ ἱερὰ γράμματα ἐπαίδευσθαι, τὴν δὲ εἰς Χριστὸν πίστιν παρὰ τῆς μητρὸς ἔμαθε, καὶ συνεζεύχθη ἀνδρὶ Ἕλληνι πρὸς κοινωνίαν γάμου, Πουπλῆν ὀνόματι· καὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ ἀστόργως τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμίλιαν ἔφερε, νοσεῖν προφασισομένη, καὶ μὴ καταδεχομένη συνέρχεσθαι αὐτῷ εἰς συν- ἀρειαν· μετρίαν δὲ καὶ πενιχρὰν ἐνδουμένην στολὴν, προσωμιλεῖ ἀπὲρ γυναίξιν δεομέναις, καὶ λαθραίως τοὺς διὰ Χριστὸν ἐναυλοῦντας ἐθεράπευεν, ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐν αἷς ἦσαν εἰσιούσα, καὶ τῶν μολυσμῶν ἀπολαύουσα, καὶ ἐλατὴν ἐπαλείφουσα, καὶ τοὺς ἰσθ- ρας αὐτῶν ἀπομάττουσα, καὶ τροφὰς ἐπιτηδεῖας τοῖς παρέχουσα, μὴδὲ μόνως θεραπευίνδους ἐπομέ- νης αὐτῇ. Ἐπὶ τούτοις πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐφυβρίσθη, ἐπιγόνοντος τὰ κατ' αὐτὴν. Ἐπεὶ δὲ ἐκεί- νος διαποντίῳ κλύδωνι γέγονεν ὑποδρύχιος, ἀδείας αὐτῇ λαβομένη, πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ διένειμε τοῖς πτωχοῖς. Ἐτα ἀδέεστερον τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλοῦντας ἐθεράπευε, καὶ τελειωθέντας συνεζώμιζε καὶ παρεδίδου τῇ ὁσίᾳ ταφῇ. Καὶ πολλοὺς πρὸς τὸ μαρτύριον ὑπαλείψασα, καὶ διαφόροις ἡγεμόσιν ἐξετασθεῖσα, καὶ ἐν θαλάσῃ μεθ' ἑτέρων γυναικῶν ἀποφρεῖσθαι, τελευταῖον πάλοις προσδεθεῖσα καὶ πυρὶ βληθεῖσα, τὴν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνέβη- σαστο. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῆς σύναξις ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς τῷ ὄντι πλησίον ἐν τοῖς δομνίοις ἐμβό- λους. Sancta strenuissimæque Anastasia fuit Diocle- tiano imperatore in urbe Roma, Prætextati cajusdam hominis gentilis filia, matris vero Faustæ : a qua oblata Chrysogono viro divino ac religioso, sacras litteras edocta est : Christianam vero fidem a matre didici, viroque gentili Publio nomine in nuptiarum societatem juncta est. Quodque ille infidelis erat, non libens cum illo consuetudinem habebat, ac commi- sceri cum eo respuebat; modestaque et paupercula induta stola, cum egenis mulieribus semper versaba- tur, atque eos qui propter Christum certabant, pro- pense fovebat, ingressa in carceres, ubi detinebantur, lavansque eorum sordes et oleo inungens, illorumque saniem extergens, ac cibos convenientes præbens, una duntaxat ancilla comite. Inter hæc, primum a viro suo, ubi res ejus rescivisset, graves injurias passa est. Quod vero ille maris fluctu absorptus est, nacta licentiam Anastasia, sua omnia distribuit pauperi- bus, tumque liberius Christi confessores fovebat, et qui consummati essent, efferebat ac justæ sepultura tradabat. Cumque multos ad martyrium animasset, atque a diversis præsidibus examinata, in mare cum aliis mulieribus projecta fuisset, ad extremum palis alligata et in ignem conjecta, martyrii coronam susce- pit. Agitur ejus collecta in ejus martyrio, quod est prope in Domini porticu. Pater Goar in Theoph. edidit Δομνίωλον. Ad Domnici porticum, quod mendo non caret. Quod rostra vertit Gentianus Helvetius in Marciani Actis, non ex usu est illius et sequacis

γράφει θεία Γραφή, καθάπερ τινὰ σκοπὸν ἀκριβῆ A
ταύτην τῷ λόγῳ προτιθεῖσα, πῇ μὲν ἀσυμφανῶς
καὶ συμβολικῶς, πῇ δὲ ἐναργῶς καὶ λαμπροφανῶς,
τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆςδε τῆς πόλεως ὕμνει, καὶ
τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκεκρυμμένην αὐτῆς διηγείται
δόξαν.

Εἰ μὲν οὖν τοσαύτη τις καὶ ἡμῖν λόγου χάρις καὶ
πνεύματος δύναμις ὑπῆν, ὥστε κατὰ τοὺς ἱεροῦς
θεολόγους καὶ ἡμᾶς πρὸς τοσοῦτον ὑποθέσεως ὕψος
ἀποκρώντως ἔχειν ἀτενεῖσαι, εὐλογώτατον ἂν ἴσως ᾔην
καὶ λυσiteléstaton ἀπάντων, τὸ τοῦ νοῦς ὅμνᾳ πρὸς
μόνην ἐκείνην τὴν ὑπερφυστικὴν ἐπερειαμένους
αἰγλήν, πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ λόγου κατευ-
θύναι. Ἐπεὶ δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ταυτησὶ τῆς δόξης
ἀπολείπεσθαι, ὅσῳ καὶ τὸν ὁρώμενον τοῦτον ἥλιον
ἔλον ὀφθαλμῷ δύνασθαι περιλαβεῖν· τὸν μὲν καθόλου B
τῆς ἐπουρανίου πόλεως ἔπαινον, ὧς ἀνέφικτον, τὸ γε
παρὸν παρώμεν, καὶ εὐλαβηθῆμεν ἐκ προσώπου αὐ-
τῆς· ἐν δὲ μέρος αὐτῆς τὸ κάλλιστον καὶ τερπνότα-
τον, φημὶ δὴ τὴν ὑπέρλαμπρον Ἀναστασίαν, κατὰ
νοῦν λαβόντες, καὶ τῆς γεννησιότητος μακαριζάντες
ὕμνουσιν καὶ μαρτυρίας· καὶ δεδοξαμένα περὶ αὐ-
τῆς λελαηκότες, περὶ τῆς οὐρανίου πόλεως ἐκείνης
εἰρηκότες ἂν εἴημεν, τῇ πάσαν ὡς ἐν ἀκκλησίᾳ
ταύτῃ κατόπρῳ θεωρεῖσθαι, καὶ αὐτὴν ὅπως πόλιν
θεοῦ καθιστηκέναι.

Αἰτῆς δὲ ἡμῖν Ἀναστασίας (71) οἶδεν ὁ λόγος· πε-
ριφανεῖς μὲν, καὶ ἐκ περιφανῶν κατὰ σάρκα τυχα-
νοῦσας· περιφανεστέρως δὲ πολλῷ μᾶλλον κατὰ τὴν
εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν· καὶ ἄμφω μὲν ἐκ τῆς πρε- C
σβυτέρως Ῥώμης ὥρμημένας· ἄμφω δὲ ταύτην, τῆς
ἀκαταλύτου τῶν ἁγίων πόλεως ἀντικαταλλάξασας·
ἀλλ' ἡ μὲν ἀντὶ πρότερον οὐκ εὐσεβεῖ, πρὸς βραχὺν
ἀφθόρως συζυγεῖσα χρόνον· εἴτα θανάτῳ τῆς αὐτοῦ
κακοτρόπου γνώμης ἐλευθερωθεῖσα, ἐν χρυσῇ σώ-
φρονι, καὶ πάτῃ δικαιοσύνῃ καὶ δαίτῃτι ζωσα δι-
ετέλει. Ἡ δὲ παιδιόθεν ἀποδοδεομένη παρθενῶνι, καὶ
ψυχὴν ἅμα δύματι καθιερουμένη τῷ Κυρίῳ, ἀμλάν-
τον ἄχρι τέλους αὐτῇ τὴν ἱερὰν παρθενίαν διετήρη-

etatis. Locum hunc P. Goar, ante allatum Sirmio
corpus sanctæ Anastasiæ vocatum fuisse ait 'Ava-
στάσεως, quod Gregor. in eo sacra fidei dogmata in
Arianos exponens, veram doctrinam e veterno excita-
verit; vel quod ibi mulier prægnans ex alta porticu
in terram lapsa et contrita, vitam receperit. Novi
hæc etiam ab aliis dicta, sed nulla firma veritate. D
Ante enim Gregorium Ἀναστασία erat, nec aliter
ipse, aut alii antiquiores ecclesiam illam, seu mar-
tyrium vocant, quod hinc tamen, auctore eodem
Gregorio, quasi omen et oraculum habuerit susci-
tandæ in eo fidei; idemque dicatur, suscitandæ
illius mulieris, si vera sit illa historia, quam non
moror. Certe differunt hæc toto cælo, mirorque sic
confundi: ut et quod doctus Billius elegansque
interpr. istud Greg. ἐν τῷ συντακτικῷ, Χαίροις,
'Ἀναστασία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμος. Vale,
Anastasia, nomen a pietate habens, exponit, tem-
plum resurrectionis, sive magis ex Nicetæ Com-
ment. ita perstringit: Hoc templum Constantinopoli
construxit Gregorius, eique Anastasia, id est Resur-
rectionis, nomen indidit. Falsa omnia. Invenit Gre-
gorius ædiculam illam Anastasiæ ab Arianis spre-
tam, cœpitque in ea orthodoxos congregare: nec
nomen ei indidit, sed quod erat, Ἀναστασία, nomen

A Scriptura, velut certum quemdam scopum ac ar-
gumentum sibi eam orationis proponens, modo
obscure et symbolice, modo autem clare ac splen-
dide, hujusce civitatis laudat magnificentiam,
ejusque in cœlis occultam enarrat gloriam.

Siquidem igitur nobis etiam tanta esset sermo-
nis gratia ac spiritus vis, ut nos quoque haud
secus ac sacri theologi, ad tantam argumenti celsita-
tem, quantum satis sit, possemus intendere, ratio-
nabilissimum forsitan esset omniumque utilissimum
in solo illo supra quam eximio fulgore fixo mentis
oculo, in eundem ipsum orationis fluxum dirigere.
Quandoquidem autem tantum ab ejus claritate defi-
cimus, quantum abest ut et solem hunc aspectabi-
lem totum oculo comprehendere possimus; cœlestis
illius civitatis laudem universim, ut quam assequi
non liceat, impræsentiarum quidem omittamus, ac
revereamur a facie ejus; unam vero illius partem
pulcherrimam ac lepidissimam (eximie scilicet
splendidam Anastasiam) animo assumentes, fortis-
simæque patientiæ ac martyrii virtute beatam præ-
dicantes, omnis illius cœlestis civitatis laudes vi-
deamur prosecuti esse, quod tota hæc velut in
purissimo speculo mea inspicitur, ipsaque vere
civitas Dei existat.

Duas porro novimus Anastasias, ambas illustres,
atque ad carnem quod attinet, illustri stemmate
satas, confessione autem, quæ est in Christo, longe
illustriores; ortasque ambas seniore Roma, ac quæ
ambæ, immortalī sanctorum civitate hanc commu-
tarint. Verum altera quidem ad breve tempus viro
improbo incorrupte copulata, tumque mortis in-
cursu ab ejus maligna mente liberata, castæ vidui-
tatis studiis, omnique justitiæ ac sanctitate instituta
vita, perseveravit. Altera vero, a puero virginum
cœtui addicta, animoque simul ac corpore Christo
consecrata, impollutam in finem usque virginita-
tem illi conservavit. Ac quidem illa, a majoribus

reliquit; quod nusquam *Resurrectio*, id est Ἀνά-
στασις (id enim celebre duntaxat Jerosolymis mar-
tyrium a Constantino in loco Resurrectionis ac Do-
minico sepulcro ædificatum), sed Ἀναστασία seu
Anastasiæ martyrium et ecclesia ac ædes, trito illo
Græcorum usu, quo templa vocant eodem ipso no-
mine illorum, quibus illa dicata sunt. Hæcque
hactenus de Anastasia vere *παρμακολυτρία*, quasi
quæ omne dæmonum maleficium solvat, omnemque
languorem et morbum depellat, singularissimo illo
sanitatum dono, quo aucta a Deo est, ejus præmio
charitatis et fidei, qua sic confessoribus ministravit,
non quæ veneficæ unquam nomine laboraverit, ut
inficet Langus somniavit; ipseque heterodoxus
nostratum simplicioribus imposuit: non sic Ge-
nebr. archiepiscopo Aqueusi viro eruditio, qui verum
vocis sensum agnovit, et in Græcorum Fastis,
seu eorum Calendario, ut vocant, expressit.

(71) Αἰτῆς δὲ ἡμῖν Ἀναστασίας. Sic Acta Me-
taphrastæ quæ hinc ducunt exordium: tres tamen,
haud infelici conjectura, invenisse mihi visus sum,
aliquamque Sirmiense a duabus Romanis hic re-
censitis, ut recens Fr. Maria Florent. in Martyr.
Lucensi.

acceptam omnem substantiam (quæ sane perampla erat) necessitatibus sanctorum communicans, impensaque martyribus amoris vi illis quodammodo conglutinata, eorumque pretiosis linteis saniem extergens, vulneraque infundens ac exosculans; atque adhuc viventes, verbis fortibus roborans et ad immarcescibiles coronas egregie animans, defunctisque sanctissime justa persolvens, sic seipsam præclarum illis munus sepulcrale postea præbuit, per ignem holocausto oblata, ac in odorem suavitatis Deo computata, virgo autem, parentum afflictumque, prædiorum ac pecuniarum ab ipso jam ætatis tertio anno relicta facultate atque copia, religiosæque cuidam domui ad vicesimum usque annum ex animo assidua; necnon sacræ sophiæ (hoc enim illi nomen sub cuius magisterio ac disciplina agebat), seu potius ipsius vere Dei sapientiæ opera; Patri adoptata, per multa graviaque pro Christo tormenta et lanienas, abrupto qui in carne est incolatu, ad desideratissima Dei tabernacula commigravit.

Hæc igitur magni illustrisque nominis Anastasia, spirituale intemperatumque convivium hodie convocans, velutque opimarum dapum varietatem sacra sua certamina victoriasque apponens, atque illis castissimos amatores suos accipiens, immensa eos adimplet lætitia, divinæque consortes exultationis facit. Hæc nostrum et animum et sermonem ad illius passionum exsuperantiam fatiscences excitans; animum quidem fide roborat; sermonem vero ad illius enarranda mirabilia erigit.

Primum quidem illud omnes rogo; ne quis scilicet comparando naturæ imbecillitatem cum immensa tormentorum vi, moleste animo habeat ac dubitationis cogitationes assumat; tanquam fieri non possit, ut vel robustissimum viri corpus, nedum muliebre ac juvenili valde ætate, tandiu tantis sicque violentis cruciatibus ac tormentis obniti potuerit. Non enim corporis robore, sed spiritus; nec firmitate naturæ, sed fidei fortitudine, victoriæ compotes martyres exstiterunt. Ipse enim inaspectabili ratione certaminis præses illis spiritu præsens, qui illo defunguntur, illorumque membris tanquam propriis utens, pro se laborantibus firmitatem animi præstat ac audaciam. Ipsumque adeo pariter decertans corpusculum, modo quidem intactum omnino tormentis facit; modo autem ubi tantisper pati permiserit, quam cito illud curat, integrumque ac sanum reddit; donec tandem faustum exitum finemque certantibus conferre ei placuerit. Id vero præstat, tum ut sibi gloriam, iisque qui tormentis excruciantur, sanctimoniam conciliet, tum ut et vulgo salutem afferat. Salutem, inquam, quæ ex fide est, nedum illis qui tunc temporis certaminum spectatores fuerint, sed et futuris generationibus provideat.

(72) *Καλὸν ἐντάξιον*. Sumptum est Gregorii Machabæicis, ubi ita Bill.: *Pulchri cujusdam funebris loco seipsam liberis obtulit, mater scilicet; ipsa*

σεν. Καὶ ἡ μὲν, ὅλην αὐτῆς τὴν γονικὴν περιουσίαν (πολλὴ δέ τις ἦν) ταῖς τῶν ἁγίων χρεαῖς κοινωνούσα, καὶ στοργῇ φιλομάρτυρι τούτοις τρέπον τινὰ συμφορμένη· καὶ τοὺς ἰχώρας αὐτῶν θόβουαι ἐντίμοις καταμάσσουσα, καὶ τὰ τραύματα καταντιλοῦσα καὶ καταφιλοῦσα· καὶ ζῶντας μὲν ἔτι, λόγοις στεβροῖς; ἐπιβλιννύουσα, καὶ πρὸς τοὺς ἁμαρτάντους παραβιβύνουσα στεφάνους· ἀποικοινοῦντες δὲ πανοσιῶς τὴν ὁσίαν ἐπιβάλλουσα, οὕτως ἑαυτὴν καλὴν ἐντάριον (72) τούτοις ὑστερον παρέσχετο, διὰ πυρὸς ὀλοκαυτωθεῖσα, καὶ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας λογισθεῖσα τῷ Θεῷ. Ἡ παρθένος δὲ, γονέων καὶ συγγενῶν, κτημάτων καὶ χρημάτων ἐκ τριετοῦς τῆς ἡλικίας χρόνου τοὺς περιουσιασμοὺς λιπούσα, καὶ σεμνελῶς τινὲς γνησίως ἄχρι τοῦ εἰκοσάετους προσκαρτερήσασα· καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς Σοφίας (οὕτω γὰρ ἡ διδάσκαλος ὠνόμαστο), μέλλον δὲ διὰ τῆς ὄντως Θεοῦ σοφίας υἰοθετηθεῖσα τῷ Πατρὶ, οὕτω διὰ πολλῶν καὶ δεινῶν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ βασάνων καὶ τομῶν, τῆς ἐν σαρκὶ μὲν ἐβρόγτη παροικίας, πρὸς τὰ ἀγαπητὰ δὲ Θεοῦ σκηνώματα μετέστη.

Αὕτη τοίνυν ἡ μεγαλάνυμος, ἡ περιώνυμος; Ἀναστασία, ἡ πνευματικὴ καὶ ἀκήρατος ἐστιατορίαν σήμερον συγκαλουμένη, καὶ οἷα δὴ πολυτελῶν ἐδεσμάτων ποικιλίαν, τοὺς ἱεροὺς ἄθλους προτιθεῖσα, καὶ τούτοις τοὺς πανάγους ταύτης ἑρατὰς δεξιουμένη, μυρίας ἀναπιμπλᾷ τῆς εὐφροσύνης, καὶ ἀγαλλιέσεως θείας μετόχους ἀποδείκνυσιν. Αὕτη καὶ νοῦν τὴν ἡμέτερον, καὶ λόγον πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν αὐτῆς παθημάτων ἐκλυόμενον διςτώσα, βρῶννυσι μὲν ἐν πίστει τὸν νοῦν· πρὸς ἐξήγησιν δὲ τῶν αὐτῆς θαυμασίων τὸν λόγον ἐξεγείρει.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκείνο πάντας ἀξιῶ, μηδένα τὸ σαθρὸν τῆς φύσεως πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων παρατιθέμενον, ἀποκναλεσθαι τὸν νοῦν, καὶ διψυχίας κάμνειν λογισμοῖς, ὡς ἀμήχανον ὅν καὶ γεννικιώτατον ἀνδρὸς σῶμα, μὴ ὅτι γε ὁ ἥλιος καὶ κομιδὴ νεαρὸν, πρὸς τηλικαύτην στρεβλωτηρίων βίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀντισχεῖν· οὐ γὰρ ἰσχύει σῶματος, ἀλλὰ ψυχῆς οὐδὲ φύσεως στεβρότητα, πίστει δὲ κραταιώτης μετὰ μαρτύρων ἡ νίκη καθορᾶται. Αὐτὸς γὰρ ἀοράτως ὁ ἀθλοθέτης μετὰ τῶν ἀθλούντων γινόμενος τῷ πνεύματι, καὶ τοῖς αὐτῶν μέλεσιν ὡς οἰκεῖος κερημένος, σταθεράν τε καὶ μεγαλότολμον τὴν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ πονουμένων ἐργάζεται ψυχῇ. Καὶ τὸ συναθροῦν δὲ σωμάτων, ποτὲ μὲν ἀπόρριπτον πάντη ταῖς τιμωρίαις ἀποδείκνυσι· ποτὲ δὲ μικρὰ πάσχειν ἐνδοῦς, ὡς τάχιστα τοῦτο θεραπεύει τε καὶ καταρτίζει, μέχρις οὐ δεξιὸν πέρας τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐπιβαλεῖν ἐκείνος δοκιμάσειεν. Τὸ δὲ ποιεῖ, ὁμοῦ μὲν ἑαυτῷ ὁδῶσαν, καὶ τοῖς ἀκλιζομένοις ἀγιασμὸν περιποιούμενος· ὁμοῦ δὲ καὶ σωτηρίαν πολλοῖς· σωτηρίαν δὲ, τὴν ἐκ πίστεως, οὐ τοῖς τότε μόνον τοὺς ἀγῶνας ὁρῶσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐπιούσαις προμηθεύμενος; γενεαῖς.

prægressos liberos martyrii palestra secuta. Sunt hæc de Anastasia vidua accurata ac pura, ipsa eadem quæ in Menæis et in Actis Metaphr.

Ἐπει
ληπτ
σάμε
τῷ Π
τῶν
αφῶ
εὐθυ
τῆς
τῶν
ρισμ
ενεγ
"Α
λότο
αὐτο
καὶ
οἰκῶ
τις
"Ρώ
εἰ γε
οὖν,
"Ανα
σῶμα
αὐτῆ
σεμν
τῶν
ζουσε
ἀνωθ
μετα
"Οθε
οἰκεῖ
νων

"Η
στρο
θρά
ρίαν
μόνον
παντ
σαν
ψυχῇ
ἀενά
ζουσε
ζωον
ἔπλο
τῶν
λαίαν
σθεῖ
ισχυ
μὲν,
εἰς
θηρο
μῖζο
μος,
ἀπὸ
καὶ
βαγε

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχειν καλῶς ὑπεί-
ληπται, φέρε δὴ καὶ ἡμεῖς, κυβερνήτην μὲν ἐπικαλε-
σάμενοι τὸν ἀγωνοθέτην Χριστόν· κύριον δὲ πνεύματι
τῷ Παρακλήτῳ κεχρημένοι, τῷ πελάγει δὴ τούτῳ,
τῶν τῆς μεγάλης Ἀναστασίας ἁθλῶν τὸν λόγον ἐπ-
αφόμεν· τοῦτό γε δι' εὐχῆς ἔχοντες μόνον, ὥστε κατ-
ευθυνηταί μὲν ἡμῖν τὸ σκάφος τοῦ νοῦ πρὸς τὸν
τῆς ἀληθείας ἀκινδύνως ὄρμον· τὸν παντοδαπὸν δὲ
τῶν ἀγωγίμων, εἴτ' οὖν ἐπαίνων φόρτον, οἷα δὴ κεχα-
ρισμένα δῶρα καὶ φίλα, τῇ παρθενομάρτυρι προσ-
ενεργεῖν.

Ἄλλοις μὲν οὖν πατρίδα τὴν βασιλῖδα καὶ μεγα-
λόπολιν αὐχοῦσι Ῥώμην, καὶ γένους δὲ τῶν παρ'
αὐτοῖς λαχοῦσι λαμπροῦ, ἔξεστιν ἰσῶς μεγαλοφρονεῖν,
καὶ τι πλεόν τῶν ἀγεγεστέριον ἔχειν δοκεῖν· οἷς οὐδὲν
οἰκοθεν ἔχουσιν εἰς εὐδοκίμῃσιν, ἐντεῦθεν εὐκλεία
τις προσγίνεσθαι νομίζεται· τῇ δὲ οὐδὲν ὀίμαι μέγα
Ῥώμης πεφυκέναι βλαστὸν. Οὐδὲν αὐτῇ τὸ ἐπίσημον,
εἰ γεγεῆς οὕσα τυγχάνοι περιφανοῦς· τοῦναντίον μὲν
οὖν, μέγα τῇ πόλει Ῥωμαίων, τὸ πολίτειν αὐχεῖν
Ἀναστασίαν. Ἐπίσημοι δὲ δι' αὐτὴν, οὐχ οἱ κατὰ
σῶμα συγγενεῖς μόνον, πολλῶ δὲ πλεόν οἱ διὰ πίστεως
αὐτῇ προσοικειούμενοι. Πῶς οὖν πατρίδος ἢ γένους
σημνύνεσθαι νομίζειν εἰκός, τὴν ἀπάσας
τῶν πιστῶν γενεὰς δι' ὑπερβολὴν ἀγιότητος ἐξευγενί-
ζουσιν; Οὐδεὶς ἑπ' αἴνος μάρτυσιν· οὐδὲ καθόλου τοῖς
ἀνωθεν γεγεννημένοις, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ πολιτεύμα
μεταθεμένοις, ἢ τῶν κάτω λαμπρότης συγγενῶν.
Ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὰ κάτω παραλιπόντες, ἐκ τῶν
οὐρανίων ἀνδραγαθημάτων τῇ μάρτυρι τοὺς τῶν ἐπαί-
νων ἀναδυσόμεθα στεφάνους.

Ἡ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς βίωσις, εἴτ' οὖν ἀνα-
τροφή, καλὴ τε καὶ δεξιὰ· καὶ οἷαν εἰκὸς ἀνὰ τε-
θράσθαι, τὴν πρὸς τηλικαύτην ταμειομένην μαρτυ-
ρίαν. Ἐγκράτειαν μὲν γὰρ ἢ πανάμωμος, οὐχ ὑπνου
μόνον, οὐδὲ βρωμάτων καὶ πομάτων, ἀλλὰ καὶ θυμοῦ
παντὸς καὶ ἐπιθυμίας ἀλόγου κατορθοῦσα· καὶ γλῶσ-
σαν χαλινούσα, καὶ πᾶσαν αἰσθησιν, καὶ πᾶσαν
ψυχῆς κίνησιν παιδαγωγούσα καὶ κατακοσμοῦσα·
ἀνέναντον δὲ προσευχῇ καὶ μελέτῃ τῶν ἱερῶν σχολά-
ζουσα Γραφῶν, νεκροὶ μὲν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,
ζωοποιεῖται δὲ πνεύματι· τούτους δὲ τῆς ἀρετῆς τοῖς
ὅπλοις κατοχυρωθεῖσα· μάλλον ἢ· Χριστὸν ὅλον διὰ
τῶν ἀρετῶν, ὡς θώρακα δικαιοσύνης, ὡς περικεφα-
λαίαν σωτηρίου, ὡς μάχιαν διστομον καθοπλι-
σθεῖσα· ἐπειδὴ πρὸς τελειότεραν ἤκεν ἡλικίαν, πρὸς
ἰσχυροτέραν πάλιν τοῦ δράκοντος, τοῦ θάλασσαν
μὲν, ὡς περ ἐξάλειπτρον, κατὰ τὸν Ἰωβ, ἡγησάμενον·
εἰς περίπατον δὲ τὴν ἄβυσσον λογισάμενον· τοῦ σί-
θιρον μὲν, ἀχυρά· χαλκὸν δὲ, ὡς ξύλον σαθρὸν νο-
μίζοντος. Κατὰ τοῦτου νεῆλιν ἀπαλὴ καὶ ἀπειρόγα-
μος, σφόδρα κατευμεγεθεῖν νεανιεύεται. Ὅ δὲ, ταῖς
ἀπὸ τῶν λογισμῶν ἐκ νεότητος ἀκρίστιν ἐναλλόμενοι,
καὶ ποικίλως ταῖς ἐπαναστάσεσι διὰ τῶν παθῶν ἐβ-
ραγείς· ἐπεὶ μὴ οἷός τε γέγονεν τῆς κόρης καταστρα-

A Quandoquidem igitur hæc se recte habere visum
est, age jam nos quoque certaminis præside Chri-
sto gubernatore invocato, secundoque Spiritu
atque afflatu Paracleto usi, huic magnæ Anasta-
siæ certaminum pelago sermonem immittamus,
unum hoc duntaxat in votis habentes, ut mentis
nostræ scapha ad veritatis portum tuto dirigatur, et
ut omnis generis mercium (laudum scilicet) vectu-
ram (quippe grata munera placitaque) virgini at-
que martyri offeramus.

B Reliquis quidem, qui urbem angustam magnam-
que Romam patriam glorientur, quique claro
Romæ genere nati sint, liceat forsitan altum sapere,
atque majus aliquid præ ignobili vulgo videri na-
ctos esse : quibus nimirum cum a se nihil virtutis
ad claritatem habeant, aliqua inde claritas videat-
ur accedere; Anastasiæ vero, nihil magnum exi-
stimo Romæ germen fuisse. Nihil illi illustre, quod
illustri claraque orta progenie ; secus vero magna
hæc Romanæ civitatis præstantia, Anastasia glo-
riari cive. Clari vero ejus gratia, nedum corporis
illi affinitate conjuncti, sed et longe magis, fidei
merito cultuque ei necessarii. Quoniam igitur
modo, patriæ sive generis claritate honestari jure
putanda sit, quæ sanctitatis excellentia cunctas
præclare generationes nobilitet ? Nullam martyri-
bus laudem, nec prorsus illis quorum e cœlis
nativitas est, ac qui suum municipatum in cœlum
C transtulerunt, terrenorum claritas cognatorum
conferre censenda est. Quamobrem ipsi quoque
illis omissis quæ terrena sunt, ex propriis facino-
ribus laudum coronas martyri contexamus.

D Vitæ igitur a principio ratio, sive conversatio,
proba atque ingenua fuit ; quali nimirum educari
conveniebat, quæ ad tantum martyrii certamen
servaretur. Continentiam enim prorsus immacu-
lata, nedum a somno, ciboque et potu tantum, sed
et ad omni ira adversaque rationi cupiditate im-
pleans, linguamque frenans, omnemque sensum,
atque animi motum omnem castigans peroransque,
jugi denique orationi sacrarumque Scripturarum
meditationi vacans, membra quæ sunt super ter-
tam mortificat⁸⁷, vivificaturque spiritu : atque
hæc virtutis armis communita : sen potius totum
Christum virtutum cultu, velut lorica justitiæ⁸⁸,
velut salutaris galea, velut gladium ancepiternum,
arma nacta ; ubi jam ad perfectionem ætatem per-
venerat, ad fortiorem draconis luctum (ejus sci-
licet, qui auctore Jobo, mare reputat ut vas
unguentarium⁸⁹, abyssumque habet in deambula-
torium ; atque ferrum paleas æstimat, æsque tan-
quam fragile lignum) adversus hunc tenera innu-
ptaque puella vires experiri fortiterque conniti
audet. Ille porro cogitationum a juventute aculeis
irruens, varieque perturbationum insurgentibus
motibus pulsans et congregiens, quod puellam ex-

⁸⁷ Coloss. III, 5. ⁸⁸ Ephes. VI, 14. ⁸⁹ Job. XLI, 18.

pugnare nequiverat (quinimo, hacce pugna linguam ei ad divina verba expeditionem contentioremque reddiderat, adversusque insanum simulacrorum cultum, etsi invitus, vehementius incitaverat) insania furit, uritur, rabie impletur, atque, ut ait Scriptura, *Ex ore ejus egrediebantur lampades accensae, et projiciebantur arae ignis* ⁹⁰.

Deus sane in altissimis, hujus certaminis inspector, atque praeiorum victrici distributor, silens consistebat: omnes vero angeli, atque caelorum omnes potestates, spectaculi aviditate prospicientes (vere enim merito aspectabile coactum illud theatrum erat) vix non anxiae virginis causa erant, ne quid sinistri malique circa illam contingeret. Ac nec homines ab eo spectaculo aberant. Omnis enim maxima Roma: jam vero etiam indigenae extraneique in ea versantes Christiani Graecique, ad sceleratum illud tribunal, inque illo praesidentem, confluebant. Nempe Probus hic erat, universarum rerum praeses et iudex. Horrendus quidam ac sollicitus pavor timorque omnes invaserat, Graecos quidem, ne forte puella praetoris spretis terroribus deosque despiciata, mori potius quam Christum abnegare eligeret: ut inde certo argumento falsam esse illorum superstitionem liqueret. Ipsi vero etiam Christianis animus clam formidine anxius erat, pectusque occulte constrepebat ac collidebatur, nequando virgo blanditiis emollita, aut tormentorum vi fatigata, fractaque illi constantia, aliquid indignum Christo, illorumque spe moliretur.

Exiit itaque astutissimus ille ad palaestram draco; quin potius sibilans adversus castam columbam serpit. Grave enim illi ac deplorandum, quod omne sublime videns, Regemque se esse glorians omnium versantium in aquis; nullique se similem dignatus existentium sub sole ⁹¹, nuda puella, sexumque fragilem (ut existimabat, circumdata, non amplius haberet. Ingreditur itaque ignote in theatrum draconis obtutu, leonisque adversus virginem fremitu; invisibili quidem apparatu daemonum stipantibus cuneis; visibili vero, mortaliū impissimis confertus.

Confestim itaque delata ad Probi tribunal Anastasia, oblatique accusatio in haec fere verba: *Puellam quamdam procul in angulo quodam contumeliosam cum paucis quibusdam sedentem, diis omnibus acerbè maledicere, sed et in ipsum Probum verborum procacia injuriam esse; evertendumque imperatorem (Diocletianum nimirum universorum tunc imperium moderantem) evertendos et praesides clare vaticinantes; ac Christum quemdam Regem existere, ac fore ut is brevi imperium in Christianos trasferat, asserere.* His itaque Probus auditis, effrenique statim

A τηγῆσαι· μάλλον μὲν οὖν, πρὸς θεολογίαν αὐτῇ τοῖς τὴν γλώσσαν εὐτονωτέραν ἀπορήνας, καὶ κατὰ τῆς εἰδωλομανίας φοδρότερον, καὶ μὴ βουλόμενος, ἡρίθισεν, ἐκμαίνεται, καλεῖται, τῇ λύσσει καταπίμπραται. Καὶ, ὃ φησιν ἡ Γραφή, *Ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξεπορεύοντο λαμπάδες καίμεναι, καὶ διεβρίματούντο ἐσχάροι πυρός.*

Θεὸς μὲν οὖν ἐν ὕψιστοις, τῆς ἀγωνίας ταύτης καθήμενος ἑφορος, καὶ τῶν ἐπάθλων τῇ νικηφόρῳ καθίστατο βραβεύς. Ἄγγελοι δὲ πάντες, καὶ πάσαι τῶν οὐρανίων δυνάμεις, ἐπικεκυφῆσαι τῷ θεάματι· θέατρον γὰρ ὄντως ἀξιόθεατον συνεκροτεῖτο· μικροῦ δεῖν ἡγωνίων ὑπὲρ τῆς παρθένου, μὴ τι τῶν ἀπεικτιῶν περὶ αὐτὴν συμβαίη. Ἄλλ' οὐδ' ἄνθρωποι τῆς θεωρίας ἐκείνης ἀπελπίοντο· πάσα δὲ ἡ μέγιστη Β' Ῥώμη· ἥδη δὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων καὶ ξένων οἱ ἐπιδομούντες Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες, πρὸς τὸ παράνομον ἐκεῖνο βῆμα, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ προκαθήμενον, συνέρχοντο. Πρόβος δὲ οὗτος ἦν, τῶν ὧν πραγμάτων ἡγεμὼν καὶ δικαστής. Φρικτὴ δὲ τις ἀπαντὰς εἶχεν ἀγωνία καὶ δόλος· Ἕλληνας μὲν, μήπως ἡ νεανίας τοῦ δικαστικοῦ φόβου κατωλιγωρήσασα, καὶ τοὺς θεοὺς ἐξουθενώσασα, θανεῖν μάλλον ἢ ἐξομώσασθαι βουληθείη τὸν Χριστόν· ὡς ἐντεῦθεν ἀπατηλῆς αὐτοῖς τῆς θρησκείας ἀπελεγχομένης· Χριστιανοὺς δὲ καὶ αὐτοὺς ἡ ψυχὴ λαθριδίως ἡγωνία, καὶ ἡ καρδία κρυφίως συνεπαταγείτο, μήπως καταμαλακισθεῖσα πρὸς τὰς κολακείας ἢ παρθένος, ἢ πρὸς τὰς αἰκίας ἀπηγορευκυῖα, ἀνάξιόν τι Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῶν ἐλπίδος καταπράξαιτο.

C Ἀποδέσται τοίνυν ὁ παμμήχανος ἐκεῖνος πρὸς τὸ σκάμμα δράκων· μάλλον δὲ προσεπύζει συρίζων κατὰ τῆς ἀγνῆς περιστερᾶς. Δεινὸν γὰρ εἶναι καὶ σχῆτλιον, εἰ πᾶν ὕψηλόν ὄρων, βασιλεὺς δὲ πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι αὐχῶν· οὐδενὶ δὲ τῶν ὑπὸ τὴν ἥλιον ἑμπερὲς καταξιών, μὴ πλεόν ἔχει κόρης γυνῆς, καὶ σαθρὰν περιχειμένης φύσιν, ὡς ὑπελάμβανεν. Εἰσείσι τοίνυν ἀγνώστως εἰς τὸ θέατρον δρακοντώδεις ἔρων, καὶ λεόντειον βρέμην κατὰ τῆς παρθένου· καὶ ἀοράτως μὲν ταῖς δαιμονίαις δορυφορούμενος στρατιάς, ὀρωμένιος δὲ τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀσεβαστάταις συγκροτούμενος.

Παραχρῆμα τοίνυν ἀνάγεται φάσις τῷ Πρόβῳ κατὰ τῆς Ἀναστασίας. Ἀνάγεται δὲ, Ὡς κόρη τις D ὁβρίστρια Χριστιανῇ, ἐν ἐσχάτῃ τινι σὺν ὁλίγαις ἄλλαις καθήμενῃ, θεοὺς τε πᾶσι διαλοιδορεῖται πικρῶς· ἐνυβρίζει δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πρόβον· καὶ καταστροφὴν μὲν τοῦ βασιλέως (Διοκλητιανὸς δὲ τότε τῶν ὧν διεῖπε τὴν ἀρχὴν), καταστροφὴν δὲ ἡγεμόνων λαμπρῶς καταμαρτυρεῖται· καὶ Χριστὸν μὲν τινὰ βασιλέα καθιστάναι· εἰς Χριστιανούς δὲ (73) τοῦτον μεταθῆσιν μικρὸν ὅσον τὴν βασιλείαν διαβεβαίον-

⁹⁰ Job. xli, 10. ⁹¹ Isa. xiv, 14.

(73) *Εἰς Χριστιανὸς δὲ.* Hæc sic pressa, de vaticinio transferendi μικρὸν ὅσον, quam cito, imperium in Christianos, gravis sunt, ut suadeant Diocletianea tempora, ipsa jam propecta: ut senioris

juniorisque Anastasie distinctio illorum forte solummodo sit, qui Anastasiam virginem arcessunt ad Valeriani tempora.

ται. Ταῦτ' οὖν ἀκηκόετα Πρόβον, ἀσχήτω μὲν ἄλῶ· A correptus ira, acerbo mandato puellam mox adduci
 ναι παραυτίκα θυμῷ· πικρῷ δὲ προστάγματι τὴν
 κόρην εὐθὺς ἀγεσθαι κελεύσας.

Αὐτίκα τοίνυν τὴν παρθενικὴν ἐστίαν, οἷς ἐπιτέ-
 τραπτο, κατειληφότες, πέλουξί τε καὶ λαξευτηρίοις
 τὰς θύρας καταβράβευναντες τε καὶ ἐπισπεύοντες·
 ἐπειδὴ μόνην ἐξεκαλοῦντο τὴν Ἀναστασίαν· τὴν
 ἱερὰν Σοφίαν τούτους παρατεῖσθαι μικρὸν ἐπι-
 σκεῖν, καὶ τὴν ζητούμενην εὐθέως παρασχεῖν. Κατα-
 λαβομένην δὲ τῆς παιδός, καὶ ἐν ἀποκρύφῳ κατ-
 ἔναντι τοῦ θυσιαστηρίου στήσαν, τοιοῦτοδὲ πρὸς αὐ-
 τὴν ῥήμασι κεχρησθαι·

Ἐγὼ μὲν, ὦ θυγατέρων ἐμοὶ καλλίστη καὶ πο-
 θειωτάτῃ, τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ τῆς κατὰ
 Χριστὸν ἀγωγῆς τὴν ἐπιμέλειαν, ὥς ὅσα τε ἦν, B institutionis curam quoad licuit per facultatem, in
 εἰς σὴν ἐπεδείξαμην χάριν. Λοιπὸν εἰς μέτρον
 ἡλικίας τοῦ πληρώματος καταντήσασα Χριστοῦ,
 ἀπὸ μετὰ χαρᾶς πρὸς αὐτόν. Αὐτῷ νυμφεύομαι
 σε μυστικώτερον σήμερον καὶ τελειώτερον, τὴν
 ἐκ βρέφους αὐτῷ καθηρμοσμένην. Αὐτῷ σε νῦν
 παραδίδωμι φιλοτιμώτερον. Πρὸς τὸν οὐράνιον
 τοῦτ' συνανάβαινε νυμφῶνα.

Ἰδοὺ, ὦ φιλάτορ ἐμοὶ τέκνον, ὁ νυμφίος πάρ-
 οντιν ἀρρήτως καλῶν. Ὁ νυμφῶν εὐτρεπής· ὁ κα-
 λῶν ἀψευδής. Νῦν ἡ βασιλὶς καὶ κυρία καὶ θεογεν-
 ῆς, ῥήτρια, ῥοσφύς προπορευθεῖσα, πρὸς τὸν ἄνω ναὸν
 συνεισάξει σε τοῦ βασιλέως. Νῦν ἀπόστολοι καὶ
 μάρτυρες, πρὸς τὸ τοῦ μαρτυρίου στάδιον ἀπο-
 θυομένην καθορῶντες, ὑπὲρ σοῦ τὸν Κύριον ἐκλι-
 παροῦσιν, καὶ ἐπὶ τῇ σῇ σταθερότητι προσδο-
 κῶσιν ἀγαλλιασθῆναι. Νῦν ἄγγελοι σπεύδουσιν,
 ἀναβαλόντες ἐπὶ σέ καὶ καταβαλόντες· καὶ φι-
 λοπροσύναις λαμπραῖς, ὥς Χριστοῦ νύμφην,
 δεξιούσθαι κατεπεύγονται.

Τοίνυν βιάδις τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν καὶ τὴν
 στενὴν· κρούουσα μὴ ἐνδῶς πύλην, ἀχρις οὐ
 προσερχθῆς τῇ ζωῇ. Νόμος οὗτος ἔστιν τῆς
 μαρτυρίας, μὴ φεῖσθαι ψυχῆς, μὴ φεῖσθαι
 σώματος. Ὅμοις τοῖς δώδεκα χωρεῖν τοὺς
 θεοὺς αὐτῶν ἐξουθενεῖν· μόνον Χριστὸν ὁμολο-
 γεῖν· καλὴν ταύτην μὲν ἀνάλειαν ἡγεῖσθαι,
 ὑπὲρ Χριστοῦ γυμνούσθαι, κατεμένεινθαι καὶ
 θανατούσθαι. Μνήσθητι, θυγατερ ἐμὴ, καὶ ἴδε,
 καὶ ᾔσθητι, ὅτι δίκαιον οὐ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ D
 μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλὰκις ἀποθανεῖν. Εἰ γὰρ
 ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τί μέγα δούλω τὰ ἴσα
 τῷ θεσπότη πᾶσι; Τοῦτο καὶ λυσιτελέστατον
 ἂν εἴη, μικρὰς ἀνάς αἰώνιον ἀγαλλίαν ὠρή-
 σασθαι· καὶ βραχείας ὁδὸν, εὐπροσύνην δέ-
 ρασιν καρπώσασθαι· καὶ πρόσκαιρον θάνατον,
 ζωῆς μὴ ληγούσης ἀνταλλάξασθαι. Τοῦτό τοι
 καὶ ῥῆδιον ἔσται, τῇ πίστει κρυπνὴν εἰσὶν Χρι-
 στοῦ. Παρέσται σοι Χριστὸς, ὦ φιλάτῃ· παρ-
 ἔσται κορυφὴ τὰς ὁδοῦν τῶν αἰχμῶν. Εἰ δὲ
 καὶ μικρὸν ὁδυνᾶσθαι συγχωρήσεις, ὥστε σου
 τὸ δόκιμον τῆς πίστεως κατεργάσασθαι ὑπομο-

Onfestum igitur, quibus imperatum erat ad vir-
 ginis aedes venientes, securibusque et ascis fores
 perrumpentes ac irrumpentes, quod solam evoca-
 bant Anastasiam, deprecatur sacra Sophia tantisper
 subsistere, moxque exhibituram quam illi querant.
 Assumpta vero puella, atque in occulto ante altare
 constituta, ejusmodi ad illam verbis usa est :

Ego quidem, o filiarum mihi pulcherrima ac de-
 sideratissima, probæ educationis ac Christiano ritu
 institutionis curam quoad licuit per facultatem, in
 tui gratiam exhibui. Jam, quæ ad mensuram ætatis
 evaseris plenitudinis Christi⁹², vade gaudio ad ipsum.
 Illi te hodie sacratius perfectiusque sponsam irado,
 quæ ab infantia ei desponsata sis. Illi te nunc ambi-
 tiosius offero ; in cælestem illi comes thalamum as-
 cendito.

Ecce, filia mihi charissima, adest Sponsus secreto
 vocans. Paratus thalamus est : Qui vocat verax est.
 Nunc Regina Dominaque ac Dei puerpera spiritaliter
 præiens, ad superum te Regis templum introducit.
 Nunc apostoli atque martyres exui conspicientes ad
 martyrii stadium, Domino pro te supplicant, spe-
 rantque fore ut de tua constantia exsultent. Nunc
 angeli properant, ascendentes supra te et descenden-
 tes⁹³, clarisque gaudii significationibus, ut Christi
 sponsam, accipere festinant.

Incede igitur coangustatam arctamque viam⁹⁴,
 pulsans, nulla remissione, januam, donec præsens
 vitæ sistaris. Martyrii ea lex est, ut non parcatur
 animæ, nec corpori parcat. Cum persecutoribus
 illisque comites persistere : illorum deos spernere ;
 solum Christum confiteri ; unam hanc præclaram
 impudentiam ducere, pro Christo nudari, conscindi,
 neci dari. Memento, filia mea, et vide, et scito, ju-
 stum esse necdum pati pro Christo, sed et sapius
 D mori. Nam si illi pro nobis, ecquid magnum serro,
 ut pro Domino paria patiat? Fuit hoc quoque
 longe utilissimum, parva molestia æternam lucrifa-
 cere exultationem : brevi dolore, perennem nancisci
 jucunditatem : temporaneam mortem, vitæ nunquam
 desitura commutare. Erit hoc quoque facile roborante
 Christi fide. Aderit tibi Christus, charissima ; aderit
 levans cruciatum dolores. Quod si etiam parum
 affici dolore permiserit, ut probatio tuæ fidei patien-
 tiam operetur⁹⁵, ne putaveris te derelictam esse. Ne
 dissolvaris, quasi despecta sis, quin satiscientem ani-
 mum spes contineat. Modicum enim aliquantulum,
 et exstinguetur acerbitas dolorum ; oriatur vero con-

⁹² Ephes. iv, 13. ⁹³ Joan. i, 51. ⁹⁴ Matth. vii, 14. ⁹⁵ I Petr. i, 7

solatio, laribus et gratia. Orietur tibi vita et lux, in Christo Jesu cum gloria aeterna.

ἔλπις διαρρέτω. Μικρὸν γὰρ ὄσον, καὶ σθεσθήσεται μὲν ἡ δριμύτης τῶν ἀλγυνῶν ἀνάτη· αἰὶ δὲ παρὰ λησις, δόξα τε καὶ χάρις. Ἀνάτη σοι ζωὴ καὶ φῶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰώνιον.

Cui virgo respondens, ait: Orationis opus est, o mater! impleri viva gratia, quo tantæ persecutorum impressioni resistatur. Non enim te latet, juxta Dominicum sermonem, spiritum quidem promptum esse, carnem autem infirmam⁹⁶. Nempe debile quoddam vas corpus est, ne vel minimæ injuriæ resistere valens. Sin autem virtus aliqua e caelo subministrabitur, statim animus vigoratur, corpusque roboratur, ac mens divinis collustrata fulgoribus piis cogitationes ac theologicis propense sermones profert, Dominum suum clarificans, eosque confundens qui illi adversantur. Tota enim Deo adhaerens, necdum non cedit quidquam tormentis, verum etiam non raro irritat, qui torquere videntur, velut hoc quodammodo conducat, ut desiderii votique compos efficiatur.

Verum sermones hos, domina colendissima, missos facito, quæ hoc palam scias, me tuis pridem imbutam hortamentis, nec unquam vestri hujus consilii esse oblituram. Ad Dominum vero oratione fusa, ac pro me, mea illi acrumnia supplicii voto exposita, magis juvabis ejus munere virtutem cælestis additura, qua corruptoribus istis possim resistere.

Ejus necdum ore verbum egressum erat, cum procaces procaci impetu cubiculum irrumpunt; ferrique pondera adhibentes, ac luporum cruentorum more sacram hanc agnam rapientes, coram præside stiterunt. Stetit autem virgo, totum mente induta Christum; ac quidem eximia vultus pulchritudine, cernentium oculos velut radiante quodam fulgure perstringebat; mentis vero firmitate, adversarium dire vulnerabat. Quemadmodum autem oculis conspicuus decor, moleste habebat videntes (quisquis enim re frustratur, quam dulcem habet, dolet nimirum et indignatur): sic et animo latens, latentem ejus prorsusque gravem æmulum, ad acriorem æmulationem gravioremque furorem incitabat.

Quoniam igitur modo singulari excellentia præstans certamen hoc oratione repræsentaverim? Quod tibi nomen? ait Probus, prima statim ad eam quæstione. Cui illa: Anastasia quidem apud homines eorumque usu vocor; Christiana vero, mihi verum atque proprium nomen est. Cui Præses, rursum subjungens: Quid causæ est, cur Anastasiam vocent? Quia nimirum, inquit puella, suscitavit me Dominus coram vobis, ut et te hodie patremque tuum Satanam plane confundam. O vivam vocem! O

ἡ δὲ παρθένος, Εὐχῆς ἔργον ἐστίν, ὦ μήτηρ, εἶπεν ὑπολαβούσα, πλῆσθῆναι χάριτος ζωῆς,

ὥς παρεωράμεν· κάμνοντα δὲ τὸν λογισμὸν ἡ ἐλπίς διαρρέτω. Μικρὸν γὰρ ὄσον, καὶ σθεσθήσεται μὲν ἡ δριμύτης τῶν ἀλγυνῶν ἀνάτη· αἰὶ δὲ παρὰ λησις, δόξα τε καὶ χάρις. Ἀνάτη σοι ζωὴ καὶ φῶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰώνιον.

Ἡ δὲ παρθένος, Εὐχῆς ἔργον ἐστίν, ὦ μήτηρ, εἶπεν ὑπολαβούσα, πλῆσθῆναι χάριτος ζωῆς, ὥστε πρὸς τοσαύτην ἐπίθεσιν τῶν διωκτῶν ἀντισχεῖν. Οἶσθα γὰρ ὡς τὸ μὲν πνεῦμα, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου λόγον, πρόσθυον, ἡ δὲ σὺρξ ἀσθενής. Σκευδὸς τι σαρρὸν ἐστὶ τὸ σῶμα, μηδὲ πρὸς τὴν τυχοῦσαν ὁλὸν ἐπήρειαν ἀντιθῆναι. Ἄρ' ὅρα τις ἀνῶθεν δύναμις ἐπιχορηγηθῇ, νευροῦται μὲν εὐθὺς ἡ ψυχὴ· στερεοῦται δὲ τὸ σῶμα· καὶ ὁ τοῦς δὲ, ταῖς θελαις περιλαμβόμενος ἀκτίσι, λογισμοὺς εὐσεβείας καὶ λόγους καρποφορεῖ θεολογίας, δοξάζων μὲν τὸν ἑαυτοῦ Δεσπότην, κατασχύνων δὲ τοὺς ἀντιδιατιθεμένους αὐτῷ. Ὁλος γὰρ τοῦ κρείττορος γερονῶς, οὐ μόνον οὐκ ἐνδίδωσι πρὸς τὰς κολάσεις, ἀλλὰ καὶ παροξύνει πολλὰκις τοὺς τιμωρεῖν δοκοῦντας, ὥστε συντεργήσαι τῷ πρῶτον τινὰ τοῦτο πρὸς τὴν τῆς ἐξέσεως κατάληψιν.

Ἀλλὰ τοὺς λόγους μὲν τούτους, ὦ κυρία τιμωτάτη, πάρες· τοῦτο σαφῶς εἰδυῖα, ὡς ἐμὲ πάλαι τῶν σὼν ἡτυμηνῆν ἐγεις παραιέσεων, καὶ οὐποτε τῆς ὑμετέρας ἐπιλησομένην συμβουλίας· ἐπὶ τὸν Κύριον δὲ τὴν δέησιν ἐκχέουσα, καὶ αὐτῷ τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ θάλην ἀπαγγέλλουσα, μᾶλλον ὠφελήσεις, οὐρανόθεν δύναμιν προστιθεῖσα διὰ προσευχῆς, δι' ἧς ἀντικαταστήται δύναμις τοῖς λυμῶσι τοῦτοις.

Ἐτι τοῦ βήματος ὄντος· ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, ἐπεισέρχονται μὲν ἀναίδη οἱ ἀναίδεις· σίδηρα δὲ περιθέντες, καὶ τρέπον αἰμοδόρων λύκων τὴν ἑρὴν ταύτην ἀρπάσαντες ἀμνάδα, τοῦ ἡγεμόνος κατέναντι παρέστησαν. Εἰστέχει δὲ ἡ παρθένος ὅλον νοερώς ἐνδεδυμένη Χριστόν· καὶ τῇ μὲν ὑπερφυεῖ τοῦ προσώπου καλλονῇ, τὰς τῶν ὁρώντων ὕψεις καταστράπτουσα, τὸν ἀντίπαλον δὲ τῇ τῆς διανοίας τραυματίζουσα στερέβῳ. Ὡς περὶ δὲ τὸ βλέπόμενον κάλλος ἐλύπει τοὺς ὁρώντας (πᾶς γὰρ ἀστοχῶν τοῦ κατ' αὐτὸν ἡδέος, ἄχεται δηλαδὴ καὶ δυσχεραίνει), οὕτω δὲ καὶ τὸ κρυπτόμενον, τὸν κρυπτόν αὐτῆς καὶ παγγάλεπον ἀντίζηλον, εἰς πικρότερον ζῆλον καὶ λύσσαν ἡρέθιζε χαλεπωτέραν.

Πῶς οὖν ἀξίως τὸν ὑπερφύη τοῦτον ἀγῶνα τῷ λόγῳ παραστήσαιμι; Τί σοι, φησὶν, ὄρομα; πρῶτον ὁ Πρόβος τὴν μεγαλύνουμον ἀνείρετο. Ἀναστασία μὲν, ἔφη, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀρομάζομαι· Χριστιανὴ δὲ μοι τὸ ἀληθινὸν ὄρομα καὶ κύριον. Ὅ δὲ, τοῦ χάριν, αὐθις· ἔλεγεν ὑπολαβὼν, Ἀναστασίαν σε καλοῦσιν; Ὅτι, φησὶν ἡ νεάνις, ἀνίστησι με Κύριος κατὰ πρόσωπον ὑμῶν, ἵνα καὶ σὲ σήμερον, καὶ τὸν πατέρα σου κατασχύνω Σατανάν. Ὡ φωνῆς ζωῆς! ὦ λαμπρᾶς καὶ

⁹⁶ Matth. xx, 11.

παπαρήσιασμένης ἀποκρίσεως! ἦν Πρόδος μὲν ἄκουσας, συνεχύθη καὶ συνέπεσεν· οὐ γὰρ ἔχειν ἔτι χρηστὰς περὶ αὐτῆς ἐλπιδας· διάβολος δὲ τὴν ὕψιν ἐβραπίσθη. Ἄγγελοι δὲ ἐκρότησαν· ὁ δὲ Κύριος ἐν οὐρανοῖς ἐπεσφράγισεν.

Τί οὖν ὁ σοδαρὸς δικαστὴς; Πρῶτα μὲν θαυμάσι· κατακτείνει ἐδόκει, καὶ κολακευτικαῖς λαλιαῖς συλαγωγεῖν τὴν ἀσύλητον ἐπέειρα· καὶ, Πείσθητι μοι, συνβούλευεν, ὦ θύγατερ, καὶ τοῖς μεγάλοις προσπεσούσαι θεοῖς, καὶ τῶν ἱερῶν ὀργῶν μετασχοῦσα, ζευχθήσῃ μὲν τῶν πρῶτων τῆς πόλεως καὶ περιφρασεδῶτων ἐν· προστεθήσεται δὲ σοι χρυσοῦς, ἄργυρος, ἱματισμός, ἀνδραπόδων τε καὶ κτηνῶν ἀμύθητος περιουσία. Ἐσθ' δὲ περίελεπτος καὶ μακαριωτάτη γυναικῶν, παντοίοις ἀγαθοῖς κομῶσα, καὶ δόξῃ παντοδαπῇ καταχλαυζομένη. Σκέψαι τοιγαροῦν, ὦ κόρη, καὶ κατὰλληλα τῇ ὁρασίῳ τῆς ὕψους βουλευσαμένη, τὴν ματαιότητα μὲν τούτων τῶν λογισμῶν ἀπόθου· φρενίῃ δὲ διάνοιαν ἐνδυσάμενη, μὴ βουληθῇς πείραν τῆς ἡμετέρας ἀναγκτήσεως λαθεῖν· μηδὲ κατὰ τοὺς ἄρτους πείρα μείνης μαθεῖν, ὅλον κακὸν ἐστὶν ἀσέβεια. Ἐγὼ, καὶ τῆς φθέσεως οὐκ εὐφρον, καὶ τοῦ κάλλους κηδόμενος, ὡς πατήρ φίλῳ τέκνῳ τὸ συνοῖσιν εἰσηγοῦμαι· ἐὰν δὲ μὴ πεισθῇς, ἐτέρως, εὖ ἴσθι, προσεσχεθίσομαι σοι.

Ἦ δὲ μάρτυς ὡς ἔην ὕψιος τὴν παραίνεσιν ταύτην ἐκτινάξατα τῆς ἀκοῆς, Ἐμοί, φησί, τὸ ζῆν, ὦ ἄνθρωπε, Χριστός· καὶ κέρδος δὲ μοι λαμπρὸν ὅτι μάστις, δι' αὐτὸν ἀποθανεῖν δι' οὗ οὐ χρυσίον, οὐκ ἄργύριον, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐπὶ γῆς ἐπόθησα τερπνῶν· αὐτὸν δὲ μέρον ὡς πολῦτιμον ἔχουσα μαργαρίτην ἐν ἑμοί, πάντα πηλὸν ἡγούμαι· πάντα σκεδάων ἀτιμότερα τὰ παρ' ὁμῶν. Βάσαντοι δὲ καὶ ξεσμοὶ καὶ μελῶν ἀποκοπαὶ καὶ ὀνύχων σπαραγμοὶ καὶ θηρίων ἀλεσμοὶ, πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἔμοι δι' ἐκείνον, ἢ ἄλγημα τυγχάνουσιν. Ὅστε μὴ τὸ σωματικὸν ἡμῖν ὡς ἀδρανὲς οὐκ εἰσφέρειν ὀλοκρίνον, ἀλλὰ τὸ περιστάμενον τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ τῇ τῶν τρέπων ἱαμότητι, τοῦτο ποιεῖ μηδὲν ἀναβαλλόμενος· ὡς ἐγὼ γε ξυλλογῶν ἐξόρκους καὶ λιθίνους, οὐκ ἂν προσενέγκαιμι προσκύνησιν εἰς τὸν αἰῶνα.

Τούτοις ἡ καλλίστη παρθένος τὴν ὀργὴν ἐξόψασα τοῦ δικαστοῦ, χαλεπὸν δὲ τινα καὶ βερούμηνιν τὸν ἐν αὐτῷ δαίμονα παρασκευάσασα, ὅλην ἐφ' ἑαυτὴν τοῦ δεσφρίου θηρὸς ἐπεσπάσατο τὴν λύσσαν. Πρῶτον μὲν οὖν τὰς ἐπὶ κόρης βαρίσμασι τὴν σεμνὴν ὕψιν ἐκείνην, ὡς φλυαρεῖν τολμῶσαν κατηχίζετο. Ἐπειτα, τὸν παρθενικὸν ἐπικαταρρήγνυσιν αὐτῇ προσέταπτε γένονα· καὶ δὴ γυνὴν ὅλον τὸ καὶ ἄγγελοι· αἰδίστιμον ἐκείνο σῶμα παρατητάμενος ὁ ἀναιδής, ἐπιγελῶν δὲ τῷ θεάματι καὶ κατορχούμενος· Οὕτω σοι, φησὶν, ἀσχημορεῖν πρέπει, κατ' ὄφθαλμοὺς ἀπάντων παρυστώσῃ γυναικί, καὶ καταγέλωτα πᾶσι τοῖς ὀρώσι σε παρεχομένη. Ἀλλ' εἰ

A splendidam liberamque confessionem! qua Probus audita, confusus est, conciditque (non enim adhuc bene de illa poterat sperare); diabolus in faciem cersus est; angeli, plausu excepere; ac postremo Dominus obsignavit in cœlis.

Quid igitur superbus iudex? primum quidem blanditiis deliniturum se putabat, adulatoriisque sermonibus, quæ inviolabilis esset, deprædari tentabat. Credito mihi, consulebat, filia, magnisque procedens diis, sacrorumque orgiorum particeps facta, uni procerum civitatis ac illusterrimorum nuptiarum sœdere jungeris: cumulatibit vero aurum, argentum, vestium cultus, pecorumque immensa substantia. Erisque spectabilis ac mulierum beatissima; nempe omnis generis bonorum copia affluens omnis claritate jucundaberis. Attende igitur, o puella, ac quæ oris venustati convenient tibi ipsa consilens, harum vanitatem pone cogitationum; sanamque mentem induens, cave sis nostræ periculum velis facere indignationis; nec insipientium more exspectes, donec ipso rei experimento noveris, quantum malum impietas sit. Ego, et sexus miseratione ductus, et pulchritudinis cura sollicitus, velut pater prædilectæ filiæ, quod tuis rationibus conducit, hoc suadeo. Sin autem morem non gesseris, alia ratione acturum me tecum noveris.

Martyr vero velut serpentis virus exhortantis verba hæc, aure surda excutens, Mihi, inquit, o homo, vivere Christus est⁹⁷, quam maxime vero splendidum mihi lucrum, propter illum mori; cuius gratia non aurum concupiri, non argentum, non aliud quidquam eorum, quæ super terram delectabilia habentur, ipsum vero unum velut pretiosam nactamargaritam, omnia lutum existimo, cuncta quæ in censu habetis, stercoribus arbitror viliora⁹⁸. Porro tormenta et laniæ membrorumque excisiones atque unguium discriptiones bestiarumque molæ, illius causa majori voluptate exhilarant, quam dolore excruciant. Idcirco noli simulare, mei te corpusculi ut imbecillis miseratione duci, sed quod tuæ potentiæ morumque procacitati impromptu est, nulla dilatione exsequere. Ad me sane quod attinet, ligneis lapideisque statuis nullum cultum adhibuero.

His pulcherrima virgo accensa iudicis ira, gravemque quemdam ac gravis iræ in eo demonem cum instruxisset, totam in seipsam exitiosæ fere attraxit rabiem. Primum igitur impactis colaphis venerabilem illam faciem, velut quæ proterve nugari ausa esset, dehonestavit. Exinde virginalem illi tunicam dirumpi præcepit; nudumque totum corpus illud, etiam angelis venerabile, impudens homo producens, pro spectaculo illudebat ac insultabat. Sic, aiebat, decorum tibi turpius agere quæ ob omnium oculos nuda adest, risumque cunctis videntibus præbeas? Sed si qua tibi sanæ rationis gutta inspersa est, ab stupore qui incidit emergens,

⁹⁷ Philipp. i, xxi. ⁹⁸ Matth. xiii, 46; Sap. vii 9; Philipp. iii, 8.

hacque animi contentione ac perviciacia abjecta, magnorum deorum clementiæ accede; velutque mundum amabilem, religiosam in eos mentem tibi asciscens, noli tantam præmature pulchritudinem tormentorum salce excisam tibi deperire. Neque enim nullus est qui non obsequentem e manu mea possit liberare. Omnia vero tua membra (probe scito) bestiis tradam devoranda.

Mihi quidem, o præses, ait rursus subjiciens virgo martyr, nulla turpitudine est vestium istarum positio, quin potius decor est, nudari pro Christo; atque indumento hoc abjecto, veterem hominem simul abjicere (quæ enim oculis conspicua sunt, signa sunt eorum, quæ mente intelliguntur), superindui vero novum, qui secundum Deum conflatus est in iustitia et veritate⁹⁹. Tibi autem reipsa turpe ac probrum est, quod malitiam sicut vestimentum induisti es, et intravit sicut aqua impietas in interiora tua, et sicut oleum sceleratæ mentis pravitas hæsit ossibus tuis¹.

Te igitur in istis, non vero me æquum est pudere, quod una cum hac tunica, carnali sordē deposita, ac gravante excusso terreno pondere, levis ac expedita Christum in cælum sim secutura; quem velut tunicam lætitiæ et vestimentum salutis occulte secundum interiorem hominem indui². Me vero alioqui etiam decebat quasi in stadio huic tribunali nudo corpore astantem, ita robiscum adversariis luctu congregari. Jam itaque tortores, ne cunctemini, ne moras neclite, ignis accendatur, rota distendatur, gladius vibretur, novacula acuatur. Ac, si libet, etiam fossa aperiatur, omneque mortis organum expediatur.

Adhuc vero, martyrii amore succensa, ac velut divino quodam furore, castissima afflata, etiam hæc adjecit: Comminaris, sævissime ac dire tyranne, membra excindenda? En in hoc tibi parata asto. Morte multandam asseris? Et hoc volenti accidet animo; omnium mihi istud gratissimum, horum amissione membrorum ad vitam transire incorruptam. Itaque effodiantur oculi, ut sola interius mens lividius elucescens, Deum clare ac inturbate videre possit. Amputentur aures et nasus: est mihi interior cordis auditus, quo mystica eloquia audiam: sunt mihi et nares, quibus ineffabilia Dei mei unguenta olfaciam. Num hæc potes, impurissime, gladio tuo amputare? Extrahatur vero etiam lingua, ut non ultra loquatur opera hominum³; secum vero ipse animus loquatur et Deo. Radicitus evellantur dentes, abscondantur et labia; non enim hæc necessaria ei qui non amplius luteo cibo indigeat, sed qui solo Dei verbo secretius mystice alatur. Præterea auferantur aures: ac, si libet, auferantur etiam pedes. Sunt enim irreprehensæ manus (practicæ scilicet animæ

Α τίς σοι λογισμὸς σώφρωνος ἐνέσταται βαλῆς, τῆς προσπεσούσης ἀνασφάλασα πεισμονῆς, καὶ τὸ δύσπερι τοῦτο καὶ φιλόνηκον ἐκρυψαμένη, πρόσσελθε τῇ τῶν μεγάλων εὐμενείᾳ θεῶν· καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας ὡς ἐπέρραστον κόσμον ἐγκομίσασαμένη, μὴ βουληθῇς κάλλος τοσούτον πρόωρον ἐκθερισθῆναι. Καὶ γὰρ οὐδεὶς ἀπειθοῦσαν τῆς ἐμῆς ἀπαλλάξαι δύναται χειρὸς· πᾶρ δὲ σου μέλος, εὖ ἴσθι, βορὰν προθήσομαι θηροσίν.

Ἐμοὶ μὲν, ὦ ἡγεμὸν, εἶπεν αὐτὴς ἡ παρθένος μαρτυρῶ ὑπολαβοῦσα, οὐκ ἀσχημοσύνη τῶν ἡματιῶν τούτων ἡ ἀπόθεσις· εὐπρέπεια δὲ μᾶλλον, ὑπὲρ Χριστοῦ γυμνοῦσθαι, καὶ τῇ ἀποβολῇ τοῦδε τοῦ ἐνδύματος, τὸν παλαιὸν μὲν ἄνθρωπον συναποβάλλεσθαι· σύμβολα γὰρ τὰ βλεπόμενα τῶν νοουμένων· ἐπερδύεσθαι δὲ τὸν καιρὸν, τὸν κατὰ θεὸν συγκροτούμενον ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ. Σοὶ δὲ τῷ ὅτι καθέστηκεν ἀσχημοσύνη, ὅτι ὡς ἡμῖτιον ἐπεδύσω τὴν κακίαν καὶ εἰσῆλθεν ὥσπερ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατά σου ἡ ἀσέβεια, καὶ ἡ πορνεία ὥσπερ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις σου.

Σὲ τοίνυν ἐν τοῦτοις, ἀλλ' οὐκ ἐμὲ, δίκαιον αἰσχύνεσθαι· ἐν τῷ χιτῶνι τοῦτω τὴν ἀπὸ τῆς σαρκὸς κηλὶδα, καὶ τὸ ἀπὸ γῆς συναρπασκευασμένη βάρος, κοῦφην λοιπὴν καὶ εὐσταλὴν πρὸς οὐρανὸν ἐφοῦμαι Χριστῷ· ὃν ὡς χιτῶνα εὐπροσώρης καὶ ἡμῖτιον σωτηρίου κρυφίως κατὰ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἐνδεδύμαι. Ἐμὲ δὲ καὶ ἄλλως ἔδει καθάπερ ἐν σταδίῳ τῷ βήματι τούτῳ γυμνωμένην τὸ σῶμα παρὰστᾶσαν, οὕτω συμπλέκεσθαι τοῖς ἀντιπάλοις ὑμῖν. Λοιπὸν, ὦ δῆμιοι, μὴ μέλλετε, μὴ ἀναδύεσθε. Τὸ πᾶρ ἐξαπτεσθῶ, ὁ τροχὸς κατὰτεινέτω, ἡ μάχαιρα στιλβούσθω, ὁ ξυρὸς ἀκορηθῇτω. Εἰ βούλει δὲ, καὶ βόθρος ὀρυττέσθω, καὶ πᾶρ ὄργανον εὐτρεπιέσθω θανάτου.

Ἐν δὲ, τῷ τῆς μαρτυρίας ἔρωτι διαθερμαινομένη, καὶ οἷον ὡς ἡ πάναγνος ἐνδοουσία, καὶ ταῦτα προστίθει· Μελὼν ἀπειλεῖς, ὡμότατε, τὴν ἔκτομήν; Ἐτολμή πρὸς τοῦτό σοι παρέστηκυ. Θανάτῳ ζημιοῦν ὑπισχρῇ; Εἰς τοῦτο παρεσκευάσμαι. Τοῦτό μοι τῶν πάντων θυμηρέστατον, τῇ τῶν μελῶν ἀποβολῇ τούτων, πρὸς τὴν παρακλήσαν μεταβῆναι ζωήν. Ὁφθαλμοὶ τοίνυν ὀρυττέσθωσαν, ὡς ἂν μόνος ἔνδον ὁ νοῦς διανήστερον ἐκλάμψας, τὸν θεὸν καθαρῶς ὄρῃ καὶ ἀνεπιβλώτως δυνήθῃ. Περιαρπείσθωσαν ὦτα καὶ μυχτῆρ· ἔστι μοι κρυφίον οὗς ἐγκάρδιον, ᾧ μυστικῶν λογίων ἀκροῶμαι· ἔστι μοι καὶ μυχτῆρ, ᾧ τῶν ἀπράστων τοῦ θεοῦ μου κατοσφραίμαι μύρων. Μὴ ταῦτα δύνη, μαρῶτατε, τῇ μαχαίρᾳ σου περιελεῖν; Ἐξελεῖσθω δὲ καὶ γλῶσσα, ὡς ἂν μηκέτι λαλῇ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἑαυτῇ δὲ νοερώς ἡ ψυχῇ συλλαλῇ καὶ θεῷ. Ἐκρυψύσθωσαν οἱ ὀδόντες· ἐκκοπτεσθώσαν καὶ χεῖλη· οὐδὲ γὰρ τούτων χρεῖα, τῷ μηκέτι πληλὴς ἐπιδεῖ τροφῆς· μόνῳ δὲ τῷ θεοῦ ῥήματι κρυφιομύστως τρεφο-

⁹⁹ Ephes. vi, 22-24. ¹ Psal. cviii, 18. ² Isa. lxi, 10. ³ Psal. xvi, 4.

μέροις. Ἀφαιρείσθωσαν πρὸς τοῦτοις χεῖρες· **A** (vires) quibus liceat placere Deo; sunt et pedes, quos ἀφαιρείσθωσαν, εἰ σοι δοκεῖ, καὶ πόδες. Εἰσὶ μοι χεῖρες ἀληπτοί, αἱ πρυκτικαὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, αἷς ἂν εὐαρεστήσαιμι Θεῷ· εἰσὶ πόδες, τὰς σὰς παγίδας ὑπερβαλόντες, αἱ πρὸς αὐτὸν ἐθνόμεναι διὰ θεωρίας ἀκραιφνοῦς πορεύει. Πρότερον δὲ τοὺς ἐθνῆς ἀφείλεσθε, ἵνα μοι πλείους εὐλογησέσθε νίκης καὶ στεφάνων ἀφορμὰς. Περιττὴ μοι τυχὸν καὶ τῶν μαζῶν αὕτη περιλείπεται ζωγὰς· ἵνα τί λίχνους ὄμμασιν ἐτι δέλεαρ ἀποκλείουσται; Ἀπέσθω καὶ τοῦτων ὁ θυρὸς· τρυφή μοι διὰ Χριστὸν ἐστὶ τὰ κολαστήρια· εὐεργέτας ἡγοῦμαι τοὺς κολαστάς. Εἶθε γένοιτο αἷσι μέλει δοξάσαι τὸν πλαστοργόν. Εἶθε μοι καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι τοῦτο ἀνάσαι. Οὕτω γάρ ἐμαυτὴν ὁλόκληρον αὐτῷ παραστήσασα, **B** viam facias, tibi ipse tenebras ac jugem caliginem thesauro reponas.

Σπεῦθε τοῖσιν, ὦ τύραννε, ἐμοὶ μὲν τῆς καλλίστης ἐξέσεως τὴν ἐπίτευξιν ὁδοποιῶν· σαντῷ δὲ σκότος καὶ κόλασιν θησαυρίζων διηρεκῇ.

Τούτοις Ἀναστασία τοῖς λόγοις καταπλήξασα τὸ θέατρον, καὶ ἀγγέλους μὲν κατατέρψασα, καὶ τὸν τῶν ἀγγέλων κατευφράνασα Δεσπότην· εὐφροσύνη γάρ ἦν Θεῷ Δεσότη, πιστοῦ θεράποντος εὐγνωμοσύνη· δαίμονας δὲ καὶ τὸν αὐτῶν προστάτην συμφύρασα· αὕτη μὲν ἄρομος· ἵστατο, καὶ τὴν γνώμην ἀπερίτρεπτος, πρὸς τὸν Ἰησοῦν μόνον τοῦ νοῦ τὸ βλέμμα προσερέδουσα, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ συμμαχίαν ἐπικαλουμένην. Ὁ δικαστὴς δὲ, ἐπειδὴ τρυφερὰν ἔδλεπε παῖδα, ἀρβένωπῳ γνώμῃ τῆς κολακίας οὐκ ἐνδοῦσαν μαγγανεύμασιν· σταθερῷ δὲ καὶ γαύρῳ τοῦ νοῦ παραστήματι, οὐ μόνον οὐκ ἐκπλησσομένην τὰς ἀπειλὰς· ἀλλὰ καὶ τῶν κολαστηρίων δριμύτητος ὑπερφῶς ὑπερφρονούσαν· μηδενὶ δὲ λοιπὸν τρόπῳ τὴν τῆς ἀληθείας τόνον ἐκμοχλεύειν ἔχων, ἐκαίνετο, ἐκορυפוῦτο θράσει· βαρέως ἄγαν κατὰ τῆς παρεστῶσης ἀέλπιδος (74) ὕλακται.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκ τεσσάρων ταυθεύσαν, καὶ πάλοις προσδεθείσαν, ἡρέμα κουρισθῆναι τῆς γῆς, καὶ κάτωθεν μὲν πῦρ, ἑλπίω καὶ πίσση, θέλω καὶ κληματίαν ὑφαπτόμενον, τοῖς τιμοῖς αὐτῆς ἐκέλευσεν ὑποστρωθῆναι σπλάγγνοις. Ἐπὶ πολὺ δὲ τῶν ἀληθδόνων εὐπετῶς ἀνατλάσης τὴν ὀξύτητα (εἶχε γὰρ ὄντως, εἶχε Χριστὸν ἐπικουρον ἀληθῆ), καὶ τῶν σπλάγγνων μὲν κάτωθεν ἐξοπτωμένων, συμφρυγομένων δὲ καὶ σπωμένων τῶν ἐντέρων τε καὶ τῶν ἰνῶν τοῦ αἵματος· δὲ ξηραίνονόμου, καὶ τεφρουμένων τῶν φλεβῶν· τῆς ζωτικῆς δὲ δυνάμεως τῶν μὲν ἐμπιπραμένων μελῶν ὑπαπιούσης· νεκρὰ δὲ τὰ ὧν ἀφροστήχοι καταλιμπανούσης· διαρρήγνυμένου δὲ καὶ τοῦ νύτου τοῖς μάστιγι· καὶ διαρρῦσχομένῳ τῶν σαρκῶν, οὐδεμίᾳ τῇ ἀθλοφύρῳ προσπίπτειν αἰσθησις ἐδόκει· ὅλη δὲ τοῦ συγκρατοῦντος αὐτῇ τὸ πνεῦμα γενομένη, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐκστάσει τὴν αἰσθητικὴν μικροῦ δύναναι παθεῖσα, οὔτε τῶν ἀνωθεν

His Anastasia verbis theatro stupore attonito, angelisque propense recreatis, atque angelorum Domino lætitia affecto (valde enim Dominum Deum delectat fidelis servi gratus animus atque probitas), demonibus vero eorumque principe confusis turbatis atque, stabat virgo quieta atque libera, mentemque inconcussa, in uno duntaxat Jesu defixo mentis oculo, atque illius opem implorans. Judex vero, quod delicatam puellam videbat virili animo nihil blanditiarum illecebris cedere, sed constanti superbæque mentis præsentia ac audacia, nedum non minis conterreret, sed et tormentorum acerbiteriam **C** fortitudinis eximia vi spernere; cum nulla jam ratione invictæ mentis vigorem posset effringere, furore agebatur, audacia tumebat, graviterque admodum adversus astantem puram semper puellam latrabat.

Primum igitur e quatuor distentam palisque alligatam, paulatim e terra levare, subitusque ignem oleo et pice, sulphureque et tormentis succensum, venerandis ejus visceribus subterni præcepit. Diu autem multumque acutos illa leniter sustinente dolores (quippe quæ Christum vere auxiliantem haberet), visceribusque deorsum igne assis, intestinisque ac libris pariter tostis ac dissilientibus; exsiccatum quoque sanguine ac venis in favillam reductis, vitalique facultate exustis se membris subducente, emortuæque unde recessisset, ea relinquente; dorso quoque verberibus dirupto, carnibusque diffluentibus, nullus inde forti pugili sensus effici videbatur: sed tota roborantis ei spiritum facta, excessuque in eum vix non dissoluta ejus sentiendi vi, nec plagas curabat quas superius tortor infligebat, nec ad incendia deorsum urentia **D** animum attendebat: sed Christum solum enixe

(74) Παρεστῶσης ἀέλπιδος. Vox nova est, haud dubium qui pro ἀειπαρθένου posita, et ut candor ac innocentia puellæ significetur. Suppli-

cia hæc eodem ordine narrata in Actis Metaphrastæis, sed non ea pompa, qua Nicetas illa prosequitur exornatque.

rogans, eaque mirabilia memorans, quæ olim Babylonæ tribus pueris exhibita essent ⁴, et quæ semper illis exhibet, qui ejus causa malis afficiantur; velut rore quodam, oratione refrigerante, facile admodum cruciatus ferebat.

His itaque animum despondens fera bellua, in rota distendi columbam immaculatam mandat; direque hac pressa machina, ossibus illi comminutis, nervisque ac medullis distentis, omnique fere exartuata corporis commissura. At quonam modo a talis mortis impetu liberatur? Nempe accepta ad eum, qui salvare eam, ex morte posset oblata supplicatione, quam forte haud superfluum videatur addere. *Deus, Deus spirituum, aiebat, omnisque carnis, qui sapientia tua res produxisti, rerumque oculis conspicuarum pulcherrimam (hominem scilicet) ad imaginem tuam fecisti⁵; atque hunc pro sæculi hujus dispensatione, carne ac cute vestisti, ossibusque ac nervis compegisti, vitamque ac misericordiam tribuisti ei⁶; tu, Domine, misericors curatur jussisti per Prophetam, dicens: Invoca me in die tribulationis tuæ, eruam te, et glorificabis me⁷. Ecce hodie benigni tui illius mandati recordata fortiter invoco; erue et libera me a violentia quæ ardet me; atque a doloribus quæ me nunc premunt, immunem redde: et ostende mihi misericordiam tuam, et salutare tuum dona⁸: ut in te, in finem usque legitime desudato certamine, tibi gloriam submittam, Patri et Filio et Spiritui sancto, quoniam solus es glorificatus in sæcula. Amen.*

ῥισαμένη, δόξω ἀναπέμω σοι, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
σμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Talia comprecans, a ferali illa machina solvitur; manuque statim divina, ad nativam sanitatem reductur. Rursus ergo cruentus ille iudex ancinis acutis in aere suspensæ, totum corpus ferreis ungulis dilaniari jubet. Rursusque illa Christum orans, propensioreque Dei cura fruens, carnificum dissolvit loros; depositaque, facile a laboribus recreatur, et ad nativam citius bonam habitudinem redit.

At ne sic quidem insipiens voluit intelligere. Plane enim pugna contentio erat, uti quod oculis subjectum erat, Anastasiam inter Probumque, sic nimirum quod mente intelligebatur, Christum inter et Antichristum: hunc nempe, hoc conan-tem, ut a recto sensu advocatam, simulacrorum inquinamentis pollueret; illum vero hoc studentem ac propense agentem, ut illo depulso, incontaminatum suum sibi figmentum exhiberet.

Ursos aiunt in lustris latitantes, ubi semel a venatoribus in corde vulnus acceperint, importabilis iræ fieri, ac quidquid inciderit, repente encicare. Talis tunc erat Probus; sic nimirum iræ impotens

Α καταφερομένων ἐφρόντιζε πληγῶν· οὐτε δὲ πρὸς τὰς κάτωθεν ἐπιστρέφετο πυρώσεως· μόνῃ δὲ προσευχομένη Χριστῷ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτὸν ὑπομνησκουσα, ὧν τε πάσαι κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν τριακοναίαι, καὶ ὧν αἱ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ κηκουμένοις ὑποδείκνυνται· καθάπερ ὁρῶσι τιτὴ προσευχῇ καταψυχόμενῃ, εὐμαρῶς ἄγαν ὑπέφερε τὰς ἀληθέας.

Τούτοις οὖν ἀποκαμῶν ὁ θῆρ ἐκεῖνος, ἐπὶ τροχῷ κατατείνεσθαι τὴν ἀσπίδα ἐνετέλλετο περιστέραν· δεινῶς δὲ τῷ μαγγάνῳ καταπισθεῖσα· τῶν ὁσίων μὲν αὐτῇ συνθλωμένων, ἐντεινομένων δὲ γε τῶν νεύρων καὶ μυῶν· καὶ πάσις δὲ σχεδὸν ἀρμονία τοῦ σώματος· ἐξαρθρουμένης· τί· α τρόπον τῆς τοιαύτης τοῦ θανάτου ῥύτης ἀπαλλάττεται; Ἰκετηρίαν δεκτὴν πρὸς τὴν δυνάμεναι σώζειν αὐτὴν ἐκ θανάτου προσενέγκασα, ἣν ἴσως οὐ περιττὸν προσθεῖναι· θεὸς, θεὸς τῶν πνευμάτων, ἔλεγε, καὶ πάσης σαρκός· ὁ τῇ σαρξὶ σου τὰ ὄντα παραγαγὼν, καὶ τῶν ὁρμητῶν τὸ κάλλιστον, ἀνθρώπων, καὶ εἰκόνα σὴν πεποιησας· καὶ τοῦτον πρὸς τὴν οἰκονομίαν τὴν κατὰ τὸν παρόντα βίον, σάρκα περιβαλὼν καὶ δέσμα· ὁστέοις δὲ καὶ νεύροις ἐνείρας· ζωὴν δὲ παρ' αὐτῷ θέμενος καὶ ἔλεος· σὺ Κύριε φιλόανθρωπε κηδεμὼν ἐνετείλω διὰ τοῦ προσήτερου, Ἐπικέλευσαι με, λέγων, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεύμαι σε, καὶ δοξάσεις με. Ἰδοὺ δὴ σήμερον τῆς ἀγαθῆς σου ταύτης ἐντολῆς, ἡ ἐλαχίστη σου θεραπευτικὴ ὑπομνησθεῖσα, στεφνῶς ἐπικαλοῦμαι· ἐξελεύ· καὶ ῥύσαι τῆς συνεχοῦσης βίας· καὶ ἀπάλλαξον τῶν ὁδυνῶν, αἱ με νῦν πικρῶσι· καὶ δεῖξόν μοι τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δώρησαι· ὅπως ἐν σοὶ μέγχι τέλειος νομίμως ἀγωνίσω καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ὅτι μόνος εἶ δεδοξα-

Τοιαῦτα προσευχομένη, λύεται μὲν τοῦ χαλεποῦ μηχανήματος ἐκείνου· χεὶρ δὲ παραυτὰ κρείττονι, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ὑγίαν ἐπάνεισι. Πάλιν οὖν ὀξύνει αὐτὴν ὀγκίνους ὁ δεινὸς ἐκεῖνος δικαστὴς εἰς τὴν αἶρα μεταωρισθεῖσαν, πᾶν σιδηροῖς θυεῖ τὸ σῶμα κελεύει καταβαλεῖσθαι· καὶ πάλιν αὐτῇ Χριστῷ προσευχομένη, καὶ κρείττονος εὐμοιροῦσα προμηθείας, ἐκλύει μὲν τὴν τῶν δημῶν εὐτονίαν· κατενέχουσα δὲ, ῥάδιως τε τῶν πόνων ἀνείτω, καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν εὐερίαν ὀξέως ἐπανήκει.

Δ Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ὁ ἀσύνετος ἡβουλήθη συνείναι· ἄμιλλα γὰρ ὄντως ἦν, ὥσπερ τὸ βλέπόμενον, Ἀναστασίας μεταξὺ καὶ Προβου, οὕτω δὴ τὸ νοοῦμενον, Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου· τοῦ μὲν, ὅπως τῆς ὀρθῆς ἀποστήσας· διανοίας, εἰδῶλον μιάσματος βεβηλώσει πειρωμένων· τοῦ δ', ὅπως ἐκείνον ἀποτρίψας, ἀμείνων· ἐαυτῷ παραστήσῃ τὸ ἴδιον ἐνευδοκούντος πλάσμα.

Τὰς μὲν δὲ φωλάδας τῶν ἀρχτῶν, φασὶν, ἐπειδ' ἂν ἅπασι πρὸς τῶν θηρατῶν κατακάρθριον δέξωνται πληγὴν, ἀφορήτους τε γίνεσθαι, καὶ πᾶν τὸ προσπίπτον ἐξαπιναιῶς ἀναίρειν. Τοιοῦτος ἦν τότε Πρόβος. Οὐ-

⁴ Dan. iii, 19. ⁵ Gen. i, 26. ⁶ Job x, 11, 12. ⁷ Psal. xlii, 15. ⁸ Psal. lxxxiv, 8.

τω· ξερογός· τις καὶ βαρύχολος, ὥστ' οὐδὲ πολλοῦ τοῦτον ἔδει τοῦ θρόνου τε διαναστῆναι, καὶ τοῖς ὀδοῦσιν ὁμῶν τῶν παρθενικῶν ἐνάψασθαι σαρκῶν.

Πρῶτον οὖν κατὰ τῶν σεμνῶν καὶ τιμίων ὀπλιστο μαστῶν· καὶ ἑρπῶ τούτους· ὁ ὁμοφάγος περιελὼν, δριμυτάταις ὀδύναις θανατοῦν ἐμηχανᾷτο. Ἰστέ δὲ πάντως, οἳ γε τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος εἰδότες, ὡς ἐκ σαρκῶν καὶ μυῶν καὶ νεύρων τῷδε τῷ μέρει συνεστῶς, αἰσθητικώτατον ἔστιν· ἅτε δὴ καὶ πλησίον τῆς πηγῆς τῶν αἰσθήσεων, τῆς καρδίας, φημί, καθ' ἑαυτὸν καὶ τεμνόμενον, ὀδυνηροτάτῳ μόρῳ παραδίδωσι· τοῦ ζωτικῆς καὶ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος· ἅμα τῷ ψυχικῷ πνεύματι συναπορρέοντος. Ἀλλ' ἡ τῆς ἀναστάσεως ἐπώνυμος, οὐ τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἀναστάσεως ὑποκειμένη, καὶ τοῦ θανάτου περιγέγονε, καὶ τῶν ὀδύνων ἐκείνων ῥαδίως ὑπερέσχευε. Ὡ μαστοὶ, οὐ γὰρ τροφὴν προῖοντες νηπίους, ἀλλὰ μαρτυρικὸν αἷμα σπένδοντες Χριστῷ! Ὡ μαστοὶ, καθάπερ δύο νεῖροι διδύμοι δορκάδος διαλλόμενοι τοῦ σώματος! Προσάδτω γάρ τι τούτοις καὶ ὁ Σολομὼν· μᾶλλον δὲ ὁ Νυμφίος τῇ Νύμφῃ προσφωνεῖτω, δι' ὃν αὐτὴ τοὺς μαστοὺς ἐξέθερίζετο· *Τὶ ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου, ἀδελφὲ μου νύμφη! τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου! οὐκ ἀπὸ οἴνου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ οἴκειου αἵματος!*

Ἐπὶ τούτοις, κατὰ τῶν ὀνύχων ὁ ἀπηνής διηγωνίσαστο· οὗς πάντας ἀπηνῶς ἀνασπῶν καὶ ῥιζοτομῶν, ἀνυπολίστους αὐτῇ προσάγειν ὤρετο πόνους. Ἡ δὲ, καθάπερ τριγῶν ἀφαίρεισιν, οὕτω λογιζομένη τούτων τὴν ἐκρίζωσιν, ἠὲ χαρίσσει μὲν τῷ πρὸς τὰς ἀλγηδῶνας ἐπιβρῶνόντι Χριστῷ· κατεβρῆτόρευνε δὲ τοῦ δικαστοῦ· θεοῦ τε ἀναθεματίζουσα καὶ δαίμονας, ψυχῆς βεβήλωσιν τὴν αὐτῶν προσκύνῃσιν ὀνόμαζεν. Ὡ θυγαῖρες, μικροὶ μὲν τὸ μέγεθος, καὶ τὴν τάξιν ἔχαστοι, μεγάλων δὲ καὶ τελείων πρόθενοι στεφανῶν γενόμενοι· θυγαῖρες, τῷ τε θυγὲ καὶ τῇ στακτῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρώμασι προστοιχώτεες· οἷς Μωσὴς ἐκείνος τὸ τῆς συνθέσεως κατὰσκευαζόμενος θυμίαμα, θυσίαν εὐώδη προσῆγε τῷ ἑσπῷ.

Τοῖς θυγαῖρ' οὖν, χειρῶν ὁμοῦ καὶ ποδῶν ὁ μεταφρονέτατος προσετίθει τὴν ἀποκοπήν. Ἐδεῖ γὰρ ἴσως, μὴ τὰ λεπτότερα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν μορίων ἀδρότερα τῇ· ὅσιον μάρτυρος καλλιερεῖσθαι· καὶ καθάπερ ἄμπελος εὐκλήματουσα, ὅσῳ περ ἂν τῶν περιττῶν τὴν βλάστην ἀποτέμνηται, τοσοῦτ' ἔτις ἐν αὐτῇ ζωτικῇ δυνάμει περὶ βραχὺν συναγομένης τόπον, πολὺς μὲν ὁ καρπός· εὐτραφὴς δὲ ὁ βότρυς, καὶ δαφλὴς ὁ οἶνος καταβρέει τῶν ληνῶν· οὕτω δὴ καὶ ἡ παρθένος, ὅσῳ τὰ μέλη κατετέμνετο, τοσοῦτον ἐκύπριζεν μὲν αὐτῆς τὸ τῆς ὁμολογίας ἄθος· οἱ τῆς μαρτυρίας δὲ βότρυες πληθυνόμενοι, τὴν τῆς ὑπομονῆς ἐδίδοσαν ὁσμὴν· τὸ αἷμα δὲ τῆς ἀθλήσεως, ὡς οἶνος ῥέων εὐώδης καὶ δαφλὴς, συνέπνιγε μὲν ὅσον ἀλλότριον καὶ δυσσεβές, κατεύφρανε δὲ ὅσον ἡμέτερον καὶ εὐσεβές.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ οἱ ὀδόντες τῆς ἰδίας αὐτῶν

* Cant. vii, 3. * Cant. iv, 10. * Exod. xxx, 51.

A evaserat gravique bile excesserat, ut parum abfuerit quin e throno dissiliens, crudas virginis carnes dentibus laceraret.

Primum itaque adversus honestas ac venerabiles mammas armatur, iisque crudivora bellua amputatis, acerbissimis doloribus interimere moliebatur. Prorsus vero scitis, quotquot corporis structuram non ignoratis, hanc ejus partem, quippe quæ carnibus et musculis atque nervis constet, maxime sensu vigere, quodque prope sensuum fontem collocata sit: cor nimirum: ac si amputetur, dirissimo cruciatu mortem consciscit; nempe vitali, et qui circa cor, sanguis existit, cum animali spiritu pariter defluente. At, cui a resurrectione appellatio erat, non legi naturæ, sed resurrectionis obnoxia, tum mortem superavit, tum illis facile cruciatibus superstes fuit. O ubera, quæ non fac infantibus profluant, sed martyrii amorem Christo libent! O ubera, velut duo hinnuli gemelli e capræ salientes corpore! Accinat enim his aliquid et Salomon: Quin potius Sponsus sponsæ acclamet, ejus ergo illi ubera amputata: *Quam pulchræ factæ sunt mamme tuæ, soror mea sponsa, quam pulchræ factæ sunt mamme tuæ!* non a vino, sed a proprio cruore.

Ad hæc adversus unguis sævo illi assumptum certamen est; quos omnes immaniter evellens ac a radicibus secans, intolerabiles se illi dolores afferre arbitrabatur. Illa vero, ac si capilli detunderentur, ita reputans quod dentes radicitus evelebantur, gratias Christo agebat, qui robur adversus cruciatum præstaret, ac judicem verbis confundebat, deosque ac demones diris devovens, conspurationem animi illorum cultum vocitabat. O unguis, mole quidem exigui atque ordine postremini, qui tamen magnarum ac perfectarum existit auctores coronarum! O unguis, ungula et stactæ aliisque aromatibus similes, quibus Moses ille incensum compositionis præparans, suavis fragrantie hostiam Deo offerebat.

Porro unguibus, manus pariter pedesque amputandos cruentissimus adjecit. Forte enim decebat, ut non solum tenuioribus, verum etiam robustioribus sanctæ virginis partibus Deo litaretur: ac sicut vitis palmitibus eluxurians, quo magis superfluo germine putatur, tanto vitali ejus virtute angustiori coarctata spatii, majori copia pinguiorque botro fructificat, ac vinum e torcularibus uberius defluit; sic nimirum et virgo, quo membra putabantur, tanto illius confessionis flos vernabat, martyrii que botri exuberantes, suavem patientiæ fragrantiam dabant; cruor denique certaminis, quasi suavissimi odoris copiosumque vinum abundanti latice fluens, quidquid extraneum impiumque erat, suffocabat; quidquid vero nostrum ac religiosum, gaudium perfundeat.

Inde jam et dentes violento præcepto, violenter

ex sua evellebantur sede : *Dentes nimirum lacte candidiores* ¹⁰, ut Scripturæ verbis utar; doctrinæ puritatem omni incommistam malitiæ designantes; suis autem cruoribus rubescentes, ac qui thuris instar in suavissimi odoris hostiam offerrentur.

Inde et lingua e gutture extracta, radicitus ferro amputari jubetur. Lingua utique ad divinas loquendum laudes ac Jesu testimonium, *calamus scribæ velociter scribentis* ¹¹; ad arguendam vero impietatem, *gladius acutus* ¹², mendacii atque erroris caput abscondens.

Hisque omnibus in ea peractis, tanquam oliva fructifera ¹³ virgo incluta, immaniter excisis tenellis ramis, nullam degeneris animi misit vocem. Nihil prorsus ignavia cessit, laxato quidquam mentis tenore. Etenim divina quævis anima propensiore in corpusculum affectu liberata, levique mentis penna ad eximiarum rerum contemplationem evolans, libenter admodum corruptibilis corporis depositionem amplectitur; ac quasi illi impedimento sit ad Deum plenius assequendum, dolet nimirum ac indigne fert quod cum illo versatur. Tale quid nimirum tunc et in Anastasia evenire cernebatur; quippe cum jam omnibus fere membris exsecta, ut ei vocis organum putaretur, damnata esset, hactenus solum distulit, repulso carnifice, donec breve tempus ad orandum indulgeretur, hancque postremam lingua confessionem Domino offerret; ac primum gratias agens pro auxilii, inque eam usque horam opitulationis, munere : tumque orans ut fausto exitu martyrii cursus illi perageretur; ac sic inde oblati Domino precibus, pro his qui animo, ac qui corpore ægroti, ad eam accessuri essent, sed et nihilominus audita e cælo voce, quæ præstanda ea quæ petita essent, attestaretur, *Veni, inquit carnifici; hoc facito quod incumbit, nihil veritus. Etsi enim vocis organum excideris, ne suavissimas illius voces recolare liceat, verum audit Deus etiam non loquentes*. Sicque præclara virgo theologo sponte protensa lingua, hac quoque cruenta putaturo manu. Decimam hanc fortis animi pugil tyranno dedit pœnam. Decebat enim, ut quidem existimo, qui perfectus esset in malitia, adversus eam quæ perfecta esset inter martyres, perfecto furore congressum, perfecto numero, velut antiquus ille Pharaon, decimo a Deo flagello cæsus adhucque induratus ¹⁴, hunc quoque decem tropæis infamari.

Fluebat igitur undique pretiosus virginis cruor, exque manibus, et pedibus, et ore, et uberibus : corpusque affatim ac sature, velut regia purpura, tingebatur. Hic ferunt immaculatissimam tantisper clanguisse. Quemadmodum enim quæ naturam su-

A ἔδρας βιαίῳ προστάγματι, βιαίως ἐξεσπώντο· ὁδόν τε, λευκοὶ μὲν ἡ γάλα, κατὰ τὴν Γραφὴν· τὸ καθαρὸν τῶν λόγων καὶ κακίας ἀπάσης ἀνεπίμικτον ἐμφαίνοντες· ἐρυθαινόμενοι δὲ τοῖς οἰκείοις αἵμασι, καὶ λιθαντοῦ τρόπον εἰς εὖσμον προσαγόμενοι οὐσίαν.

Ἐντεῦθεν καὶ γλώσσα τοῦ φάρυγγος ἐξελευσθῆναι, καὶ σιδήρῳ ριζοῦσθαι περιαιρεθῆναι προστέτακτο. Γλῶσσα, πρὸς θεολογίαν μὲν καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, κάλιμος γραμματικῶς δευτράφου· πρὸς ἐλεγμὸν δὲ δυσσεβείας, δεξιὰ μάχαιρα, τὴν τοῦ ψεύδους ἀποτέμνονσα κεφαλὴν.

B Καὶ τούτων ἀπάντων ἐπ' αὐτῇ τετελεσμένων, ὥσπερ ἐλάλα κατὰκαρτος ἀνηλεῶς τοὺς κλῶνας ἡ ἀνιδίμμος ἐκκοπομένη, οὐκ ἀφῆκεν φωνὴν ἀγεννῆ. Οὐκ ἐνέδωκεν ὄλω, τὸ τῆς διανοίας εὐτονον ὑποχαλῶσα. Καὶ γὰρ ψυχὴ θεία πᾶσα τῆς πρὸς τὸ σαρκίον ἀπαλλαγείσα προσπαθείας, κόψῃ δὲ τοῦ νοῦ πτερῷ πρὸς τὴν τῶν ὑπερρῶν θεαμάτων ἀναδραμούσα θεωρίαν, ἡδέως ἄγαν τοῦ φθαρτοῦ σώματος τὴν ἀπόθεσιν ἀσπάζεται· καὶ ὡς ἐμποδὼν αὐτῇ γινομένου πρὸς τὴν τελειοτέραν τοῦ κρείττονος ἐπιτυχίαν, ἀχθεταὶ δηλαδὴ, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δυσχεραίνει διατριβὴν. Τοιοῦτο δὴ τότε συμβαίνει καὶ περὶ τὴν Ἀναστασίαν καθωρότο· ἡ γὰρ πᾶν ἤδη μέλος ὀλίγου δεῖν κατακοπεῖσα, ἐπειδὴ τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον τμηθῆναι κατακίετο, τοσοῦτον ἀνεβάλετο μόνον, τὸν δῆμιον παρητημένην, ὥστε μικρὸν αὐτῇ χρόνον εἰς προσευχὴν ἐνδοῦναι, καὶ ταύτην ὑστάτην Κυρίῳ διὰ γλώσσης C ἐξομολόγησιν προσενεγκεῖν· εὐχαριστήσασα δὲ πρῶτον, τῆς ἐπιουρίας, καὶ ἀχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἀντιλήψεως· εἰτα δεξιῷ τέλει τὸν δρόμον τελείσαι τοῦ μαρτυρίου δεηθείσα· καὶ οὕτως ἐντεῦθεν ὑπὲρ ἀβρωστούντων ψυχῶν, ἀβρωστούντων σώματα, καὶ αὐτῇ προσέναι μελλόντων, τῷ Κυρίῳ προσενέγκασα· καὶ μέντοι καὶ φωνῆς οὐρανθεν τῶν αἰτουμένων τὴν δέσιν ἐπιμαρτυρούσης ἐπακούσασα, Δεῦρο, φησὶ τῷ δημῷ, τὸ παριστάμενόν σοι ποιεῖ, μηδὲν ὑπεστελλόμενος. Εἰ γὰρ καὶ τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον ἐκκόψεις, ἵνα μὴ τῶν ἐκείνης ἡδίστων ἐπιμνησθῶ φωνῶν, ἀλλὰ καὶ σιωπῶντων ἀκούει ὁ Θεός. Καὶ οὕτω τὴν θεολόγον γλῶσσαν ἐκουσίως ἡ καλλίμαρτος προτειναμένη, καὶ αὐτὴν χειρὶ μαιφόνῃ περιήρηται. Δεκάτην ταύτην ἡ μεγαλότολμος ὑπέσχε τῷ τυράννῳ ποινὴν. Ἐδεῖ γὰρ, οἶμαι, τὸν ἐν κακίᾳ τέλειον, κατὰ τῆς τελείας ἐν μάρτυσι μανίᾳ τελείᾳ προσβαλόντα, ἐν ἀριθμῷ τελείῳ κατὰ τὸν πάλαι Φαραὼ δεκάκις πρὸς θεοῦ μαστιγούμενον, καλεῖται σκληρυνόμενον, καὶ τοῦτον δέκα τροπαίοις στηλιτεῦσθαι.

Ἐρρεῖ μὲν οὖν πανταχόθεν τὸ τίμιον αἷμα τῆς παρθένου, ἐκ τε χειρῶν, ἐκ τε ποδῶν, ἐκ τε τοῦ στόματος, ἐκ τε τῶν μαστῶν. Ἐβαπτίζετο δὲ τὸ σῶμα κατακόρως, οἷα δὲ βασιλείως πορφύρα. Ἐνταῦθα μικρὸν τὴν πανάμωμον ὀλιγοῦρησαι λόγος (75).

¹⁰ Gen. xlix, 12. ¹¹ Psal. xlv, 2. ¹² Psal.

(75) Μικρὸν ὀλιγοῦρησαι λόγος. Quasi tenorem tantisper remisisse, et quod mitius reddidi, clanguisse; ut idem hic ea vox significet quod sequens, ἐκλυομένη. Lipomani interpr., cum parum defe-

lvi, 5. ¹³ Psal. li, 10. ¹⁴ Exod. xi, 1.

cisset. Sic passim in sanctis Deus humana miscet divinis, ne quis in se gloriatur, sed in Deo, ex quo tota illi virtus est.

Ἵσπερ γὰρ τὰ ὑπὲρ φύσιν διὰ τὸν ὑπὲρ φύσιν ἐν αὐτῇ μεμενηκότα· οὕτω καὶ τὰ κατὰ φύσιν δι' αὐτὴν ὁρᾶσθαι. Τῇ τοίνυν ἀπορρόσῃ τοῦ αἵματος ἐκλυομένη, μικρὸν ἤτησεν ὕδωρ εἰς ἐκκλυσιν τοῦ σπύματος. Ἐπεὶ οὖν δέ τις ἀνὴρ, ὁ μὲν τὴν θρησκείαν καθ' ἡμᾶς· κατ' ἐκείνους δὲ, μέχρι τοῦδε νομιζόμενος. Κύριλλος ὄνομα τῷ ἀθλητῇ. Ὁν ὁ Πρόβος ἰδὼν, καὶ οὐχὶ συμπαθεῖς φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ταυτότητι πίστεως πρὸς τὴν ἀθλοφόρον διακείμενον ἐγνωκώς, τὴν ἐπὶ θανάτῳ προσέταττεν ἀπάγεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ λαμπρὰ μὲν ἡ αἰσχρὴν κατεκίχυτο τῷ πειραστῇ, λαμπροτέρα δὲ ἡ νίκη τῆς ὑπεράβου (76) κατεφάνετο, τὸν τῆς μαρτυρίας μὲν δαύλον περινομένης, ἐγγὺς δὲ τῶν στεφάνων γινομένης, ἐξενεχθῆναι τε τῆς πόλεως, καὶ κατατομηθῆναι κατακίρται. Οὐ γὰρ ἔφερεν ὁ ἀνταγωνιστὴς ἐτι, ἀπαλῆς ὑπὸ κόρης καταπαίζεσθαι ποσίν. Ἐδεῖ δὲ κατὰ τὸν Αἰγύπτιον καὶ τοῦτον σκληρυνόμενον, καὶ ἔσχατον δὴ τοῦτο κατὰ τῆς Ἰσραηλῆτιδος ταύτης παιδός· ἐστρατοπεδυνότα, τῆς μὲν ἀστοχῆσαι πάντως, καθάπερ ἀμιάντου περιστράς, τῇ διαιρέσει τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκπετασθείσης, καὶ πρὸς τὰς αἰὲς κατευθυνθείσης μονάς· τοῦ δὲ τοῖς ἐρυθραίοις αἵμασιν ἐκείνης ἐναποπνιγέντος, καὶ ταύτην δὴ κόλασιν ἐνδίκον τῆς ἀδικωτάτης ἐπιθέσεως ὑπεσχηκότος.

Οὕτως Ἀναστασία τὸν βαρὺν ἀντίζηλον, τὸν ψυχροφθόρον ὕφιν, τὸν σφοδρῶς μὲν κατ' αὐτῆς ἐρράγνεντα, σφοδρότερον δὲ ταύτης ἐκκρουσθέντα, καθάπερ πηλὸν πλατειῶν τοῖς ὥραιοις ποσὶ καταλέανασα, εἰς χάος ἀμήχανον καὶ χρημαδὸς ταρταρίους ἐξερρίψατο. Αὐτὴ δὲ θεοὺς ἀγγέλοις ἐαυτὴν παραθεμένη, ἀρχαγγέλοις ὁδοποιουμένη, καὶ πάσαις δὲ ταῖς ὑπερκοσμοῖς δυνάμεσι προπεμπούσαις καὶ δεξιουμέναις αὐτῇ, κλειζομένη καὶ συγχροτουμένη, τῷ βασιλεὶ καὶ νυμφίῳ μετὰ δόξης προσάγεται Χριστῷ· ἀμαραντίνῳ καταστέφεται τὴν κεφαλὴν· ἀμοιβὰς ἀναλόγου τῶν πόνων, μᾶλλον δὲ πολλῶν χρίστω καὶ ὑψηλότερα παρὰ τῆς ἐκείνου λαμβάνει δεξιᾶς. Τὰ πανώρεια δὲ τῆς ἀμιάντου μέλη, τὰ παντὸς χρυσίου τιμιώτερα, τὰ παντὸς λίθου τιμίῳ τιμαλφέστατα, γυφὶ μὲν καὶ θηροῖς βορᾶν, ὁ θηρῶν ἀπάντων ὁμότερος ἐκδέδωκεν· ἀνέπαφα δὲ τοῦτοις, καὶ ἄψαυστα διὰ προνοίας τοῦ πάντα τὰ τῶν δικαίων φυλάσσοντος· ὅσπερ, μεμενηκότα, τῇ ἱερᾷ πρὸς κηδεῖαν ὁποδίδεται Σοφίᾳ· καὶ τίνα τρόπον; Οὐδὲ γὰρ τοῦτο αἰγῆσαι δίκαιον.

Ἦγωνία μὲν γάρ, ὡς εἰκός, ἡ καλὴ μήτηρ ὑπὲρ τῆς κατὰ πνεῦμα καλλίστης θυγατρὸς. Ἦγωνία, μή τι περὶ τὰς βασάνους ἀγεννὲς παθοῦσα, τὰς ὑποσχέσεις διαψεύσεται. Ἐρρίπτο τοίνυν ἐπ' ἐδάφους οἴκοι κατακεκλιμένη, καὶ γοεραῖς οἰμωγαῖς τὸν

A perant propter eum qui natura superior est, in ea persisterant, sic et ejus gratia visa ea, quæ essent ex natura. Cruoris igitur copia elanguescens, modicam aquam petit, qua os elueret. Porrexit vir quidam, Christianus quidem religione, sed qui hactenus gentilium sectæ existimaretur: Cyrillo athletæ nomen erat. Quo Probus conspecto, nec naturæ solum miseratione, sed et ejusdem fidei commercio in pugilem propense affectum intelligens, eam quæ ad mortem est, duci præcepit.

Quod vero tentatori splendida offusa confusio erat, splendidiorque, quam pro certaminum alea superiori, victoria affulserat, quæ et martyrii stadium finiret, ac prope jam coronas aspiceret, ejecta urbe, capite plecti condemnata est. Non enim ultra ferebat adversarius, ut delicata puella conculcante, ei illuderetur. Decebat enim ut velut Ægyptius ille, hic quoque induratus, postrema hac adversus Israelitidem istam expeditione, suo in illam prorsus conatu frustraretur, quæ velut incontaminata columba, dissecta cervice a corpore evolasset, et ad cælestia habitacula recta commasset, illo rubris illius cruorum fluctibus suffocato, hacque utique justa pœna iniquissimæ aggressionis multato.

In hunc itaque modum Anastasia, gravem æmulum, animarum corruptorem serpentem, valide sane in eam aggressum, validiusque ab ea repulsum, cum sicut lutum platearum¹⁵ speciosis pedibus conminuisset, in immensum chaos tartaræque lustra foveasque project: ipsa vero divinis angelis sese commendans, archangelis viam facientibus, cunctisque supercælestibus potestatibus præeuntibus eamque accipientibus, magnifico ornatu plausque Christo Regi ac Sponso cum gloria offertur: immarcescibili serto caput coronatur; pro laborum ratione justas vices (quinimo longe meliora sublimioraque) ab illius accipit dextera. Formosissima vero intemeratæ membra, auro quovis pretiosiora, omnique lapide pretioso cariora; vulturibus bestiisque, ab homine bestiis omnibus immensum crudeliori escam data, iis vero intacta, D nihilque læta illius providentia servata, qui custodit omnia ossa justorum¹⁶, sanctæ Sophiæ ad justa iis persolvenda reddita sunt. At quonam id modo? Neque enim reticere operæ pretium est.

Etenim anxia merito erat proba mater pro optima ac pulcherrima secundum spiritum filia. Anxia erat atque timebat ne degeneris aliquid animi inter tormenta illi accideret, ac sponsiones vota que falleret. Nudo itaque projecta solo domi jacebat, lu-

¹⁵ Psal. xvii, 45. ¹⁶ Psal. xxxiii, 21.

(76) Ἦ νίκη τῆς ὑπεράβου. Quasi jam certamine emerita, et quæ plura ac supra modum illa desudasset: novem jam perfuncta tormentis; et

cui unum novissimum restaret ac decimum, exsecta cervice.

gubrique gemitu querula, supplex Altissimum rogabat, ne filia blanditiis cederet, ne minis subigeretur; omnisque generis virtutis modis docens, constantia persecutoribus appareret. Ubi autem res illi fauste successerat, virgoque, quam illa expectaverat, meliori exitu nacta consummationem erat, rei nuntius angeli ad eam perfertur voce: quo ipso etiam viæ duce usa, collectisque triumphalis martyris segmentis, atque mundis linteis involutis, multoque lacrymarum imbre perfusus, ejusemodi vocibus præclare victricem affabatur:

Filia mea, aiebat, amantissima filia, quam ab infantia præclare educavi, ac pietatis documentis institui: omnisque generis virtutis modis docens, sponsam castam, virginem intemeratam exhibere optavi: gratias ago, quod admonitiones meas oblivioni minime tradidisti, sed meo de te scopo ac destinationi, tua comes voluntas animique incitatio fuit. Quamobrem tanquam cervus desiderans ad fontes divinatorum fluentium, etiam atque etiam sitiens ad Deum, fortem, vivum, transisti in locum tabernaculi admirabilis et confessionis sonitus festum diem agentium¹⁷: cælisque superatis, spiritali thalamo adnota es, divinisque nuptiis cubili sociata. Te enim cepit odor unguentorum¹⁸ immortalis sponsi, cujus nomen unguentum effusum nuncupatur. Quamobrem eum dilexisti; traxisti eum; in tuo corde conquiescere fecisti. Ferculum Regi fuisti¹⁹, filia, ut venerabile Canticum loquitur, cujus acclinatorium, aurum; ascensus ejus, purpura²⁰; intimum ejus, lapidibus constratum. Idcirco tum simul dilecta, tum divinae charitatis eximie vulnerata es; ad eum proveci, virtutibus dealbata ac suffimento incensa, quæque vicissim eum attrahas, ac virginalis cordis tui geniali lectulo quiescere facias.

καὶ ἡμεῖς, καὶ τῆς θείας ἀγάπης ὑπερφανῶς ἐτρέφης· ἀναγομένη μὲν πρὸς αἰτὶν, λελευκανθισμένη ταῖς ἀρεταῖς καὶ θεοθυμιαμένη· ἐπισπώμενη δὲ ἐκείνης ἀποσπασαυόσασα πατρίδι.

Quid igitur retribuemus Domino pro muneris magnificentia? Quid dicam? Quid fiam? Quomodo laudabo? Quomodo tantam beneficii molem enarrabo? Egena lingua est, egena et mens. O quomodo gratias agam inexplicabili tuæ bonitati? Quomodo dignum aliquid loqui possim, o Domine, infinite benignitati tuæ! Nam spiritus quidem magnitudinis gratiæ paulatim sensu percepto, cupiditate agitur: saliens ac alacris est; verum deficitur, sermonem non habens, ut digna maiestate representet quod mente concipitur. Jam ergo cesset lingua; mens vero beneficiæ tuæ altitudinem, o bonorum omnium auctor ac Pater! secum ipsa cogitans, laudet, quod charissimam filiam meam, tuam fieri dignatus es: Quod mearum admonitionum fructum, velut divinum pignus, in celestia sursum vehis horrea: Quod meam margaritam tua dignam corona iudicasti, atque angelis conseruisti, apostolisque ac martyribus contubernalem fecisti.

ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἀποστόλοις καὶ μάρτυσιν ὁμολοκλήρον ἀπέδειξας.

Ἦν ἵσταντο ἐλπίσαι, μὴ ἡττηθῆναι τὴν παῖδα τῶν κολακειῶν, μὴ χειρωθῆναι ταῖς ἀπειλαῖς, μὴ κατακαμφοθῆναι ταῖς τιμωρίαις, ἐν μηδενὶ τῶν διωκτῶν ἡτῶν φανῆναι. Ἐπεὶ δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἀπέβη θεϊκῶς, καὶ ὡς οὐδ' ἂν αὐτὴ προσεδόκησεν, χρεῖττονος ἢ παρθένος ἔτυχε τῆς τελειώσεως, ἀγγέλλεται μὲν αὐτῇ τοῦτο δι' ἀγγέλου φωνῆς· αὐτῇ δὲ τοῦτῃ καὶ καθηγεμένη τῆς ὁδοῦ χρωμένη, καὶ τὰ τῆς ἀληθοφύρου τμήματα συλλεξαμένη, καὶ καθαφαῖς ταῦτα σινδόνι ἐντυλιξαμένη, δάκρυσι τε καταδαίνουσα πολλοῖς, τοιοῦτοδε λόγους τῇ καλλινίκῃ προσεφώνει·

Τέκνον ἐμὸν, λέγουσα, παρέραστον· τέκνον, ὃ παιδεύθης καλῶς ἀρεθρεψάμην, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας συνανηγάγον διδάγμασιν· καὶ τρόπος ἀρετῆς παντοίας ἐκπαιδεύουσα, τῷ Χριστῷ ῥύμψην ἀνῆλθον, παρθένον ἀμραντον ἠὲ ξάμην παραστήσαι, εὐχοριστῶ σοι, ὅτι οὐ διήμαρτον τῶν ἐμῶν ἐλπίδων ἐπὶ σοί· ὅτι οὐκ ἐπελάθου μου τῶν παραινέσεων, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ περὶ σοῦ σκοπῷ καὶ ἡ σὴ πρόθεσις συνέδραμεν. Ὅθεν ὡς ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν θείων ἐπιποθήσασα ὑδάτων ῥαμάτων, διψήσασα σφόδρα πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα, διήλθες ἐν τόπῳ σκητῆς θαυμαστῆς, ὥς τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, διήλθες ἐν φωτὶ ἀγαλλιάσεως καὶ ἔσομολογήσεως ἤχου ἔορταζόντων· καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διεβιάσθης, καὶ τῷ ῥοσφῷ ῥυμψῶνι προσηρέχθης, καὶ εἰς τοὺς θείους ἀνεκλήθης ῥάμους. Ὅσμη γὰρ εἰλὲν σε μύρον τοῦ ἀθανάτου ῥυμψίου, οὐ τὸ ὄνομα μύρον ἐκκενωθὲν καλεῖται. Ὅθεν ἡγάπησας αὐτόν· ἐλκυσας αὐτόν· ἐπὶ τὴν σὴν τοῦτον ἀνέκλυσας καρδίαν. Φορεῖον ἔγερτον, θύγατερ, κατὰ τὸ σεμνότετον Ἄσμα, τῷ Βασιλεῖ· οὐ τὸ ἀνάκλιτον, χρυσίον· ἡ ἐκίβσις αὐτοῦ, πορφύρα· τὸ ἐντὸς αὐτοῦ, λιθόστρωτον. Διὰ τοῦτο ἡγαπήθης πάμην αὐτόν, καὶ τῇ τῆς παρθενικῆς σου καρ-

Τὶ οὖν ἀνταποδώσωμεν Κυρίῳ τῆς μεγαλοδορίας; Τί εἰπω; τίς γένομαι; πῶς ὑμνήσω; πῶς ἔχω τὸν τοσοῦτον εὐεργεσίας ἐξαγγεῖλαι; Ἀπορεῖ μὲν ἡ γλῶσσα· ἀπορεῖ δὲ ὁ νοῦς. Ὡς πῶς εὐχαριστήσω τῇ ἀνεκφράστῳ σου χρηστότητι; Πῶς ἂν δέξω τι φθεγγάμην, ὃ Δέσποτα, τῆς ἀείρου σου φιλανθρωπίας; Τὸ πνεῦμα μὲν γὰρ τοῦ τῆς χάριτος ἡρέμα διαισθανόμενον μεγέθους, ἵεται διαλλόμενον καὶ προθυμεῖται· ἀπορεῖ δὲ, λόγον οὐκ ἔχον ἀξιοπρεπέστατα παραστήσαι τὸ νοούμενον· λοιπὸν ἡρεμῶ γλῶσσαι· ὁ νοῦς δὲ, τὸ σὺν ὕψος τῆς ἀγαθουργίας, ὃ πάντων ἀγαθῶν ἀρχηγὴ καὶ Πάτερ, καθ' αὐτόν λογιζόμενος, ὑμνῶ, ὅτι τὸ ἐμὸν ἐπέραστον τέκνον, σὸν γεγορέναι κατήξιον· ὅτι τὸν τῶν ἐμῶν νοουθεσιῶν καρπὸν, ὅλα δὴ κειμήλιον θείον εἰς οὐρανίους ἀνάγεις ἀποθήκας· ὅτι τὸν ἐμὸν μαργαρίτην ἄξιον ἔκρινας τοῦ σου στεφάνου, καὶ ἀγγέλοις

¹⁷ Psal. xli, 2-5.

¹⁸ Cant. i, 2.

¹⁹ Cant. iii, 9.

²⁰ ibid. 40.

Διὰ τοῦτο χαίρω πρὸς σὲ γὰρ αὖθις, ὦ τιμία A
μοι καὶ φιλιότητι κεφαλῇ, τὸν λόγον ἐπιστρέφω·
καὶ λίαν ἐπὶ σοί, ποθεινοτάτῃ, χαίρω. Χαίρω τὰ
σὰ μέλη δισπαρμένα συναγείρουσα· τέρπομαι
καὶ κατατέρομαι, ὅτι νῦν ἔχεις ἀλώεθρα σωζό-
μενα, καὶ τῇ κεφαλῇ συνηνωμένα, Χριστῷ· ὅτι
οὐκέτι σὰ ταῦτα, ἀλλ' αὐτοῦ πέφυκε Χριστοῦ,
ὅπερ οὐ καὶ δι' ὃν αἰμοδόροι θῆρες κατεδάσαντο.
Ἡ μέλη, σταχῶν τρόπον σιδήρῳ θερισθέντα, καὶ
τῇ τῶν πειρασμῶν ἁλῶ συντριβέντα, καὶ τὸν τῆς
ὁμολογίας σίτον καθαρῶτατον ἀποδόντα τῷ Δεσ-
πότῃ. Μέλη, καθάπερ ἐλαίαι πίνους τῷ μηχανήματι
τῶν κακούργων στρεβλωθέντα, καὶ τὸ τῆς ἀγα-
λλύσεως ἑλαϊον τῷ ἐκπίεσμῳ κατασταλάζοντα.

Οὐ κλαύσομαι τοίνυν ἐπὶ τούτοις· οὐ σπαρά-
ξομαι χιτῶνα, οὐ κατατεμῶ βραχίονα, οὐκ ἀπο-
δρύνσομαι παρειάς, οὐ θρηγῶδῃ ῥήξω φωνήν, οὐκ
ἥσμα γοερὸν ἥσω, οὐ ῥῆμα προήσομαι βλάβῃ.
μοι, οὐκ ἀπολοφυροῦμαι τὴν σὴν κατατομήν.
Οἱ οὐ κατεμνήθης μοι, φιλιότητι τέκνον, μά-
λλον συνεπάγης δέ. Οὐ δισπάσθης, συνηνώθης
δέ. Χριστῷ γὰρ συναποθνήσκουσα, πιστὸς ὁ λό-
γος, ὅτι καὶ συζήσεις αὐτῷ. Τούτῃ πρὸς βραχὺν
συνατιμωθεῖσα καιρὸν, δι' αἰῶνος αὐτῷ συνδοξα-
σθήσῃ. Ἀλλὰ δέομαί σου, ὦ θυγάτηρ, μάλλον
δέ κυρία λοιπὸν καὶ μῆτερ πνευματικῇ· σὺ μοι
κατὰ τὸ βραχὺ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, καὶ σὺ πρὸς
ἄλλοι μεταπιπτούσῃ βίῳ, παράσθῃ πόνων
ἀλεξίκακος, ἁμαρτιῶν ἱλασμός, καὶ ψυχῆς πα-
ράκλησις ἀγαθῇ, καὶ διαιωνίζουσα παραψυχή. Mὴ C
ἔμοι δὲ μόνῃ, μὴ ἔμοι· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πιστῶς
καὶ σωτηρίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τούτους ἡ Σοφία τοὺς ἐπιταφίους σὺν θερμοῖς ἄγαν
καὶ γλυκυτάτοις δάκρυσιν ἐπιφωνοῦσα, ἕκαστον δὲ
μέλος καταβρβαίνουσα καὶ κατασπαζομένη, ἐπὶ μὴ
εἶχεν δυνάμειος μόνῃ συγκοιμῆσαι, δύο τινὲς ἐξάφνης
λεροπρεπεῖς τὸ εἶδος, ἀσκητικοὶ τὸν βίον, ἐπιστάν-
τες, καὶ τὸν ἱερὸν φόρτον ἐκείνων τῇ τιμίᾳ γραδί
συναράμενοι· ἔγγιστα δὲ τῆς Μεγάλης Ῥώμης τόπῳ
σεμνῷ προσηγγικότες, μετὰ φώτων καὶ ὕμνων κη-
δεύσαντες, κατέθεντο.

Τοιαύτης κατ' ἀρχὰς ἀγωγῆς ἡ αἰδέσιμος εὐμοιρη-
κυῖα, τοσαύτης βασάνων οὐχ ἡττηθεῖσα τριχυμίας,
τοιούτου δὲ τέλους τριτοῦ καταξιωθεῖσα, τίσιν ἂν
τῶν πάλαι γνωρίμων ἐπ' εὐσεβείᾳ γυναικῶν, τίσι δὲ
τῶν ὕστερον εὐδοκίμησάντων ἀντεξεταζομένη, οὐ
πολὺ λειπόμενον τὸ πρὸς αὐτὴν συγκρινόμενον
ἐλέγξειεν; Ὡς μὲν γὰρ ἐν πίστει, τὴν πρὸς τὸ Θεῖον
ἐνδειξαμένων εὐδοκίμησιν· οἷον, Σάρρας ἐκείνης
τῆς τοῦ Ἀβραάμ· Ρεβέκκας, Ῥαχὴλ· Ἀννης πρὸς
αὐταῖς, τῆς τοῦ Σαμουὴλ· Δεδώρρας, Ἰουδῆ, Ἑσθήρ·
δοκῶ μοι προσθήσειν, καὶ Ἀννης τῆς τοῦ Φανουὴλ,
καὶ Ἀννης ἄλλης τῆς Ἰωακείμ, καὶ τῆς Ἑλισάβετ
Ζαχαρίου· ὧν δὲ πάλιν ἐν ἁγίᾳ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ τὸ κράτος ἀπενέγκασθαι λεγομένων· οἷον, τῆς
πρωτομάρτυρος ἐκείνης καὶ καλλιπαρθένου Θεόκλης·
καὶ πρὸ αὐτῆς, τῆς παρὰ τοῖς Εὐαγγελίοις Μαγδα-
ληνῆς Μαρίας· μετὰ ταῦτα, Εὐφημίας, Εἰρή-

Idcirco gaudeo (ad te enim rursus, o charum ami-
cissimumque caput, orationem converto), valdeque de
te, desideratissima, gaudeo. Gaudeo, dum dispersa
membra tua congreco. Placet, etiamque atque etiam
placet ac delectat, quod nunc incolumia habeas, ac
Christo capiti conjuncta. Quod non illa tua sint, sed
ipsius Christi facta, pro quo, ac propter quem
cruentæ bestiae devorant. O membra, segetum
instar ferro demessa, ac tentationum area contrita;
quæque mundissimum confessionis triticum Domino
reddiderunt! Membra, velut oleæ pingues nefariorum
hominum molitione toria machina, oleumque exul-
tationis compressione stillantia!

Non igitur lugebo super istis: non discerpam tu-
nicam, non brachium concidam, non unguibus genas
laniabo, non vocem lugubrem rumpam, non deploro
tuam concisionem; quod nimirum non mihi
conscia sis, charissima filia, sed magis compacta;
nec distracta, sed cuncta: Christo enim commo-
riens, fidelis sermo fore ut et ei convivas¹¹. Cum illo
ad breve tempus dehonesta, in aeternum conglori-
ficaberis. Verum rogo te, filia, seu potius domina
jam ac mater spiritalis! tu mihi per brevem hanc
in carne vitam, tuque ad aliam transeuntē vitam,
præsto sis laborum depultrix, peccatorum propitiatio,
animi bona consolatio, perpetuum refrigerium.
Nec mihi solum, mihi, inquam, sed et cunctis te fide-
liter invocantibus, Dei sponsa, esto refugium et salus,
in Christo Jesu. Amen.

ἐπικαλουμένους σε, θεότρυφε, γερὸν προσφύγιον

Hos Sophia sepulcrales sermones fervidis valde
dulcissimisque elocuta lacrymis, singulaque mem-
bra irrigans ac amplexata, cum sola per vires
comportare non posset, duo quidam repente vene-
rabili religiosaque specie, vitæ asceticæ cultores,
astantes, sacrumque illud onus una cum venerabili
vetula tollentes, ac vicino admodum Magnæ Romæ
venerabili loco admoventes, cum luminibus et can-
ticis justa peragentes deposuerunt.

Talia principio educatione incluta Virgo potita,
tantaque tormentorum ei superata procella, talem
denique ter beatum finem nacta, quibusnam olim
pietatis ergo clararum mulierum, quibusnam earum
quæ postea claruerunt, comparata, non longe a se
deficere minorisque præ illa esse arguerit? Ex qui-
bus nimirum, aliæ fidei merito virtutis in Deum
specimen dederint; ejusmodi sunt, Sara illa
Abrahæ conjux, Rebecca, Rachel: Anna præterea,
Samuelis mater; Debora, Judith, Esther. Addam
et Annam Phauelis, Annamque aliam Joachim, et
Elisabet Zachariæ: aliæ vero rursus, dilectione
in Christo Jesu præfulsisse palmamque reportasse
dicantur; ejusmodi sunt protomartyr illa ac præ-
clara virgo Thecla; illaque prior, quæ in Evange-
liis legitur, Maria Magdalena: postque illas Eu-
phemia, Irene, Acatharina. Sophia cum filiabus

¹¹ II Tim. II, 11.

suis, Fide, Spe et Charitate; Ripsimia et Febronia, A
aliaque post eas. Has omnes partim superavit
Anastasia, partim vero æquavit. Quinimo superavit
omnes, nisi audax dictu istud videatur; illas qui-
dem quæ fide magnifice clarere creduntur, chari-
tatis perfectione præcellens; illas vero quæ cha-
ritatis perfectione splendent, fidei excellentia vin-
cens. Ac si libet, fide quidem eximie perfecta, his
quæ fide consummationem habeant; charitatis
vero excellentia illis præstat, quæ sincere charitate
diligant. Cunctis porro sanctis adolescentulis divi-
narum gratiarum cumulo tantum eminet, quantum
pluribus acerbioribusque pro Christi dilectione fi-
deque perfuncta tormentis, acerbior casu adversa-
rium elisit.

Sed, o puella, prorsus immaculata ac incor-
rupta! quæ prius quidem religiose exerceas, cor-
poris vitia ac libidines mortificasti (imo, ne exstare
quidem in te a principio ista permisisti) quæque
deinde certaminis palestra, ipsa quoque membra,
in quibus illis vigere comparatum est, putata ami-
sisti ut soli Christo in Spiritu viveres! O Christi
sponsa et soror et mater! castissimam, quoad
licet, Dei Matrem imitata; ac animo quidem in
carne ipsa quoque præpurgata, velutque divino
quodam semine conceptis Spiritus primitiis, variis-
que propter illum tormentis enixa, ac quæ Spiritu
salutis Christo Domino in corde genito, ad eum
gaudens commigrasti.

O sexus sexum omnem eximie vincens: sexus
muliebris in virili sensu. Quinimo natura indo-
lesque hominis in angelica elucens mente atque
virtute, quæ igni, ferro omnisque generis tormen-
tis congressa; ac cum postea abscissæ mammæ,
manusque ac pedes, evulsique dentes; ac lingua
primum, tum cervix caesa esset, Christum non pro-
didisti, aut quæ est in illum, fidem mentita es, ac-
cipe tennes has sermonum primitias. Quid enim
hæc oratio ad tuam virtutem, quam laudant an-
gelorum acies, celebrantque cælestes omnes Pote-
states? Animum tamen, o incorruptissima! acce-
ptum habens, excusita nos de lacu miseriæ et de
luto fæcis, ut quæ Resurrectio sis ac dicaris, ve-
ramque Resurrectionem Christum in te refeceris;
et statue super petram pedes, arimique gressus
nobis dirige; ut tuo numine meliorem vitam divi-
noremque resurrectionem consecuti, gloriam et
audem et gratiarum actionem submittamus, Patri
et Filio et Spiritui sancto, in sæcula sæculorum.
Amen.

²² Matth. xii, 50.

(77) *Εὐφροσύνη*. Duæ Irenes Græcis pariter Lati-
nisque tabulis celebres; etsi illis parum varianti-
bus, nec liquet cui potissimum a Justiniano erecta
celebris illa sanctæ Irenes basilica, cujus Proco-
pius meminit libri, ac cum qua Nicetas hic Ana-
stasiam comparat.

(78) *Σοφία*. Sophiæ et filiarum martyrum diem
natalem Græci recolunt 17 Septembris. Allis die-
bus æscriptum Romanæ tabulæ.

νης (77), Αἰκαθερίνης, Σοφίας (78), καὶ τῶν θυγα-
τέρων αὐτῆς, Πίστειος, λέγω, καὶ Ἐλπίδος καὶ
Ἀγάπης· Ῥιψιμίας (79), Φεβρωνίας, καὶ τῶν ἐπο-
μένων αὐταῖς. Τοῦτων πασῶν Ἀναστασία, ὣν μὲν
ὑπερέσχεν, ὧν δὲ κατὰ ταυτὸν ἡνέχθη. Μᾶλλον δὲ,
πασῶν ὑπερέσχεν, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν· τῶν μὲν
ἐν πίστει λαμπρῶς εὐδοκίμειν πιστευομένων, τῇ τῆς
ἀγάπης ὑπερβαλοῦσα τελειότῃ· τὰς ἐν ἀγάπῃ δὲ
τελειότῃ κλειζομένας, τῇ ὑπερβολῇ τῆς πίστεως
νικήσασα. Εἰ βούλει δὲ, πίστει μὲν ὑπερτελεῖται
ἐν πίστει τετελειωμένας, ὑπερβολῇ δὲ ἀγάπης τὰς
ἀκραιφνῶς ἀγαπώσας παρευδοκίμει. Πασῶν δὲ
νεανίδων ἁγίων κατὰ τοσοῦτον ταῖς θεαῖς χάρισιν
ὑπέρκειται, καθ' ὅσον καὶ πλεοσι καὶ δριμύτεραι·
ταῖς ὑπὲρ ἀγάπης Χριστοῦ καὶ πίστεως περιπεσοῦσαι
τιμωρίαις, δριμύτερον κατέβραζε τὸν ἀνταγωνιστὴν.

Ἀλλ', ὡς κόρη πανάμωμε καὶ πανάφθορε, ἡ τῇ
ἀσκήσει μὲν πρότερον τὰ πάθη νεκρώσασα τοῦ σώ-
ματος· μᾶλλον δὲ, μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν σοὶ ταῦτα
συγχωρήσασα· τῇ ἀθλήσει δὲ τὸ δεύτερον, καὶ αὐτὰ
τὰ μέλη, οἷς ἐνεργεῖσθαι πέφυκε τὰ πάθη, περιαι-
ρεθεῖσα, ἵνα μόνῃ ζήσῃ ἐν πνεύματι Χριστῷ. Ὡς
νόμφη Χριστοῦ καὶ ἀδελφῇ καὶ μητρί, ἡ τὴν ὑπέρ-
αγνον, ὡς δυνατόν, Θεομήτορα μιμησαμένη· καὶ
ψυχὴν μὲν καὶ σάρκα τῷ Πνεύματι καὶ αὐτῇ προ-
καθαρθείσα, τὴν ἀπαρχὴν δὲ τοῦ Πνεύματος οἶα δὴ
σπέρμα θεοῦ ἔλλαβουσα· καὶ διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ
μὲν ποικίλων ὠδινήσασα τιμωρίων, πνεῦμα δὲ σω-
τηρίου Χριστοῦ Κύριον ἐν καρδίᾳ γεννήσασα, πρὸς
ὃν χαίρουσα μετέστης.

Ὡς φύσις ὑπερφυστάτη· φύσις γυναικὸς ἐν ἀν-
δρείῳ φρονήματι· μᾶλλον δὲ, φύσις ἀνθρώπου ἐν
ἀγγελικῇ διανοίᾳ καθορωμένη καὶ δυνάμει· ἡ πυρὶ
καὶ σιδήρῳ καὶ παντοδαποῖς μηχανήμασι περιδλη-
θεῖσα· εἰτα μαστοὺς ἀραιρεθεῖσα· χεῖράς τε καὶ
πόδας, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκκοπεῖσα· γλῶσσαν μὲν
πρώτων, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν τμηθεῖσα· τὸν δὲ Χρι-
στοῦ οὐ προεμένη, οὐδὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν φευσά-
μένη, δέξαι τὴν μικρὰν τῶν λόγων ἀπαρχὴν. Τί γάρ
οὗτος ὁ λόγος πρὸς τὴν σὴν ἐστὶν ἀρετὴν, ἣν ἀγγέ-
λων ὕμνοισι στραταῖα, πᾶσαι τῶν οὐρανῶν δυνάμεις
ἐπαινοῦσιν; Ἀλλὰ τὴν πρόθεσιν, ὡς παναχέρατε, προσ-
ηκαμένη, ἀνάστησόν ἡμᾶς ἐκ λάκκου ταλαίπωρίας,
καὶ ἀπὸ πηλοῦ βύθου, ὡς ἀνάστασις οὖσα καὶ καλου-
μένη· καὶ τὴν ἐν τῷ ἀνάστασιν ἐν σοὶ μυστικῶς
ἀναπαύουσα, Χριστόν· καὶ στήσον ἐπὶ πέτραν τοὺς
πόδας, καὶ κατεύθυνον ἡμῖν τῆς ψυχῆς τὰ διαδήμα-
τα· ὅπως διὰ σοῦ ζωῇς κρείττονος καὶ ἀναστάσιως
τετυχηκότας θειοτέρας, δόξαν καὶ αἶνον καὶ εὐχαρι-
στίαν ἀναπέμψωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(89) *Ῥιψιμίας*. Ripsimie virginis sacrae in Ar-
menia memoriam sub Tiridate rege, a quo ejus fru-
stra tentata pudicitia est, Latini recolunt 29 Sept.,
Græci 30. Febroniae item virginis celeberrimæ utri-
que 25 Junii: ut sicut nobilissimas matronas ve-
teris testamenti, sic et novi clarissimas (Byzantii
maxime) mulieres adduxisse Nicetas putandus sif
ut omnibus parem aut fere superiorem prædicando
Anastasiam, luculentum ei encomium texeret.

AD SANCTORUM EUSTATHII

THEOPISTES AC LIBERORUM

ACTA ANTIQUA EORUMQUE LAUDATIONEM NICETA AUCTORE

FR. COMBEFISII MONITUM *.

Sancti Eustathii et sociorum martyrum, quæ produco, ipsa vere Acta antiqua sunt; quorum auctor, quibus ad ea præfatur, æqualem se (quod ipsum vir plane πολὺς, juxta ac χρηστός; Leo Allatius, sua illa de Symeonibus eorumque scriptis dignissima luce, mihi quæ hactenus deposito tradita diatriba censuerat) sanctis iisdem martyribus serio proliit ac significat. Nec falso eum prodere, indicat ipse character, quem gravissimum atque simplicem, nulliusque interpolantis temeratum manu (quod vel levi conjectura deprehendi queat) vir Christiana simplicitate solertissimus, iis indidit. Nec vere de illis, si in manus venissent, dicturum arbitror illustrissimum annalium patrem, quod de iis quæ ipsis versaverat, (Metaphrastis scilicet nomine Latine vulgatis) Christi anno 120, n. 4, ita pronuntiavit: *Putamus tamen eis multa superaddita esse*; sed pro suo candore, mitiori censura illa habiturum: seu potius digna vere tanti martyrii Acta, cujus Romæ memoria egregiis illustrata monumentis; quin urbe agroque Parisiensi, tutela, pignoribus charissima; quin utroque orbe Christiano in perpetuum florentissima, summeque veneranda; sic augusta, sic plana, sic fæco omni carentia, veneraturum, laudaturum; iis, ceu gemma pulcherrima, ac pretiosissima amplissimos Annales suos ornaturum. De illis Metaphrastis nomine sic vulgatis quid sentiam ipse, paucis expedio.

Dispexi illa attentius; quin mihi etiam ex altero eminentissimi cardinalis Mazarini probato codice, eadem hæc Latina feci; tantisper offensum interpretis stylo paulo humiliori, ubi auctor illo non male nitet atque assurgit. Addita vix occurrunt, seu alia ac antiquus auctor ediderat. Solemni potius more ejusmodi μεταφράσεων, quædam leviuscule aucta, vel ordine modoque mutata, excepto stylo, appareant; quæ mihi artis solertia, ἀνύστατον potius invexisse, quam ornatum suis præclare radiis micanti operi videtur addidisse. Qua in re major licentia fuit, tum ejus, qui duobus libris Italice, iisque Gallicè rediitis, Eustathii sociorumque certamen voluit exornare, sinxitque in eo plura, tum qui sacras Metamorphoses Gallico idiomate, inque illis Eustathium, produxit. Habuere illi duntaxat Metaphrastea Acta, eaque Latina (nec enim li Græcæ videntur scivisse), proposita; quæ ipsa, eo quem dixi modo, tractavere.

Quem produco Nicetam Paphlagonem (Ignatio Constantinopolitano æqualem, illique affectissimum, ac Vitæ ejus Raderio editæ auctorem) Eustathium sociosque laudantem, vere unum diem, sua hæc Laudatoria, præclare in eos oratoris munus obisse. Habuit ille non Metaphrastea illa, sed antiqua nostra, ipsa suo schemate veneranda atque augusta Acta proposita. Detrahit nihil, auxit, aut immutavit; flosculis rhetoricis, verborum ἐμφάσει, oratoriis luminibus duntaxat illustravit; atque suavius aures tangerent, ac animum caperent, scito quodam lenocinio temperavit, ac composuit. Vir scilicet eo dicendi genere eximius; cujus in singulos quosque apostolos, illustres produco panegyricos; mea, proxime vulganda, jamque umbilico spectante, *Bibliotheca concionatoria*; quibus certiora quæque, ac Ecclesiarum longa traditione accepta, nihil Abdiam ac apocryphos alios moratus, vir labore strenuus, eloquio clarus compitque, ac vere ῥήτωρ, de primis illis Christianæ religionis antistitibus feliciter orat, atque exponit: ut alios ejus panegyricos taceam; inque illis Gregorii τοῦ Θεολόγου, cujus neminem theologiam ac ornamenta reliqua tantis eloquentiæ nervis sicque luculenter existimo laudasse. Faxit Deus ut ubi Latinis meis vocibus paulo defectior suo illo manipulo minime displicuerit suis ille, Græcisque cultissimis copiosiore messe etiam Anastasiam seniore Hyacinthum Amastrensem, Joannem Chrysostomum, Theclam aliosque laudans, propensius oblectet, ac ad pietatem ædificet.

Actorum nostrorum testis egregius, aureo vere flumine Joannes Damascenus orat. iii, de imaginibus; qua ex ipsis bene longam περίοχην, ipsis eorum verbis produxit. Refert illa Eustathio venanti oblatam in cervo crucis Christi effigiem, factumque ad ipsum ejus oraculum, quo futuri illi totius sæculi propositis certaminis vaticinium habebat; certa nimirum structura (mira licet casuum eventuumque diversitate; Græci περιπέτειαν vocant; qua lusit egregie Dei providentia), deinceps coherentibus omnibus ad ipsam martyrii metam; ut nedum multa, si vere illa sunt, superaddita, sed et pauca opus totum labefactent ac inficiant. In Damasceni ipso loco commissus hiatus male interpretem egit. Nos sana omnia, meliori codicē representamus. Latinis quoque Metaphrastis, Placidæ uxor vitio *Trojana* dicitur, eam Græcæ melius Τατιάνην, *Tatianam*, habeant. Ipsum Eustathii augustum nomen, ac quo victoriæ videatur ex ipso sacro fonte habuisse oraculum, velut ipso Deo sacerdotis ore indente, futuramque ejus constantiam, ac firmitatem illo contestante, male sibi vulgus in *Eustachium* deformavit; quod ipsum nomen titulus præfert in Vita Surio edita; etsi in margine *Eustathii* emendetur.

* *Illustrium Christi martyrum lecti Triumphus*, Paris. 1660, 8°.

Eustathii meminerunt, seu, ut malunt scribere, Eustachii, etiam Latini, Usuardus et Ado 2 Novemb., si tamen Ado, non ejus appendix; ac quod Romanum vocant Eusebianum. Mirum nullam exstare in Rosveydiano Martyrologio ejus memoriam, si modo illud vere antiquum Romanum est, ac quod sanctus Gregorius papa Romanum indicavit; scribenti Romæ Baronio quam expetitur, tam desideratum, frustrata diligenti adeo rerum ecclesiasticarum indagatori tot sulta adminiculis exquirendi opera: quanquam non raro celebrior aliis locis sanctorum memoria, atque martyrum, quam quibus vivere, seu functi ægones sunt. Titulus qui Romæ exstat Eustathii, quam antiquus, me latet: haud certe ille recentior: vel aperienda illius origo, si quis dicti jam Martyrologii, seu etiam Gregorii in libro Sacramentorum, silentio, recentior illi Eustathii memoriam, ac cultum contendit. Scripta Romæ, ac Latino scriptore ipsa, qua represento lingua, Acta hæc, ut certo affirmari nequit, sic nihil abhorreere spectatis ejus ætatis Latinorum moribus, ac in iis Christianorum, liquet.

Quæ de Eustathii (olim Placidæ, eoque nomine Josepho clarissimi in bello Judaico) expeditione novissima, sub extremis Trajani temporibus, habent Acta; deque ejus Trajano bellis fatigato desiderata opera, ac veterani ducis industria, consentientissima sunt iis quæ de Trajano, ejusque in Oriente bellis, refert Dio, quibus Assyrios Persasque ita debellavit, ut tamen ii tumultantes, ægre in fide ac officio continerentur: quo ipse nomine expostulat ad senatum. In hos ipsos movisse, ac primum iis studentes Judæos illa indicant, cum postremum, ubi et conjugem recepit, superasse ipsum Hydaspem fluvium memorant, eoque interiorum hostium ditionem pervasisse. Hydaspes enim ille Medus est, de quo Virg. vi *Georg.*, Strabo, Plin., Quintus Curt. alique. Quod ejus suppressum nomen gentilibus, nemo mirum habeat, qui non omnino sit Romæ Romanisque in rebus peregrinus. Abunde fuit Christianæ superstitionis reum obisse Eustathium, ut ejus memoria illis penitus aboleretur; quando nec tyrannis imperatoribus parceretur, quin latæ illis leges vel expungerentur, vel sequentium imperatorum nominibus censerentur; nec consulibus, quin ex albo consulum ipsorum nomina, non levi publicæ rei damno, temporumque ac contractuum rationis incommodo, delerentur. Si qua igitur præclare bello gesta per id tempus Eustathio, cujus triumphum exceperit bos Phalariticus, morsque extraneis execrata, hæc vel legati, vel summi principis nomine, gentis ritu fuerint consignata. Secessio denique Eustathii profligata re familiari, amissisque opibus quibus consulatus ac patritia dignitas sustentanda esset, nihil a Romanis moribus abhorret cum lata olim lege, qui pari usi fortuna essent, seu alia ratione facultates ordini congruas amisissent senatu movendi essent. Hæc mihi strictim; tu, Lector, antiquo hoc monumento frue.

ORATIO XVIII.

A

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

Laudatio inclyti martyris Eustathii, Agapii, Theopisti et Theopistes.

Præclarum in victorum choro Eustathium laudabo, tametsi ærumnis flectitur animus: æquum enim ac sanctum, neque id modo, sed et oppido utile atque commodum. Neque enim quia sæculi malis gravamur, idcirco tacebimus; sed quia iustum Dei amicos prædicationibus accipere, pro virili nostra laudare non desistemus: nec denique quod Ecclesiarum Dei curis ac sollicitudinibus premiamur, egregii martyris celebrationem differemus, sed quia probatissimus ille in ærumnis, probatissimus defungendis pietatis causa certaminibus ac laboribus, quorum etiam nomine cunctis fere majorem martyribus venerationem obtinet, idcirco

S. EUSTATHII ET SOCIORUM ACTA ANTIQUA.

Martyrium sanctorum ac inclytorum Christi martyrum Eustathii, Theopistes, ac liberorum.

Prostat mortalibus ex naturæ ipsa indole propria ad virtutes præstandas adhortatio, atque palestra, id in proximum conferendum docens, quod velis ab alio in te conferatur, idque demum gratiarum actionis nomine, Deo beneficiorum largitori rependendum, quod ab iis, quos beneficio demerueris, exigas ipse ut rependatur. Quin ex divinis quoque Scripturis, prostant doctrinæ plurimæ; beatorum item ac clarorum virorum gesta inclyta ac facinora; qui plane, animata quædam simulacra, æmulatione virtutum, quibus præclare, egregiaque laude functi sunt, volentibus hæc illorum magisteria sequi, exhibantur. Periinde igitur mihi constitutum, ut tum veterum heroum præclara gesta

Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἄγιον μεγαλομάρτυρα Εὐστάθιον, Ἀγάπιον, Θεόπιστον, καὶ Θεοπίστην.

Τὸν ἀοιδίμον ἐν ἀθλοφόροις Εὐστάθιον ἐπαινέσομαι, καὶ εἰ ταῖς θλίψεσι κάμπτομαι· ὅσον γὰρ· καὶ οὐχ ὅσον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον. Οὐ γὰρ ὅτι τοῖς τοῦ βίου κακοῖς βαρυνόμεθα, διὰ τοῦτο σιγήσομεν· ἀλλ' ὅτι ἄξιον τοῖς τοῦ Θεοῦ φίλους δεξιούσθαι ταῖς ἀναβήσεσι, τῆς κατὰ δύναμιν εὐφημίας οὐκ ἀφεξέμεθα· οὐδ' ὅτι φροντίσι καὶ μερίμναις Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ πιεζόμεθα, τὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος ὁμνησιν ὑπερθησόμεθα· ἀλλ' ὅτι δοκιμώτατος ἐν ταῖς θλίψεσιν ἐκεῖνος, δοκιμώτατος ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνίσμασι καὶ πονήμασι, οἷς καὶ πάντων μαρτύρων σχεδὸν σεβασμώτατος ἀναδείκνυται, διὰ ταῦτα τῶν ἑκατόμην τῶν ἑρᾶν ὡς ὀφειλὴν καρποφοροῦ-

B. MARTYRIUM ACTA ANTIQUA.

Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, Εὐσταθίου, καὶ Θεοπίστης, καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν.

Πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἐκ φύσεως οἰκεῖον διδασκάλιον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν κατόρθωσιν, διδάσκον ἐκεῖνον ποιεῖν τῷ πλησίον, ὅπου αὐτῆς πάσχειν παρ' ἐτέρου βούλεται· ἐκεῖνό τε ἀποπληροῦν τῷ εὐεργέτῃ Θεῷ, εὐχαριστίαν, ὃ καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν εὐεργετουμένων ἀπαιτεῖ. Πρόκειται δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν διδασκαλία παμπληθεῖς, καὶ πράξεις ἀνδρῶν μακαρίων καὶ αοιδίμων, οἱ εἰκόνες τινὲς εἰσιν ἑμψυχοὶ πρὸς μίμησιν τῶν ἀγαθῶν κατορθωμάτων, τοῖς βουλομένοις ἐπασθαι ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς. Οὐδὲν οὖν ἦτον προθεμένη προθεῖναι ἐγγράφως τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀνδραγαθίας, καὶ τὰ νῦν ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα, πρὸς εὐεργεσίαν μὲν τῶν ἀκούοντων, ἐπιστροφήν δὲ τῶν πασχόντων, μὴ

μεν αὐτῷ · ἅμα μὲν τὰ αἴσια, τῷ μεγάλῳ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῇ · ἅμα δὲ καὶ ἑαυτοῖς, ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑκείνου λόγοις, παράκλησιν τῶν λυπούντων ἱκανῶς χαριζόμενοι.

Δεῦρο δὴ οὖν, ὦ μακάριε τῆς ἀληθείας μάρτυς, καὶ τῶν ἀθλητῶν ἀπάντων ἀγαθοφύεστατε καὶ λαμπρότατε. Δεῦρό μοι σήμερον ἐκ τῶν οὐρανίων καὶ νοητῶν κατοικητηρίων ἅμα τοῖς σοῖς ἀγωνισταῖς μέλεσι προσεγγικῶς. Αὐτὸς γίνου τῶν ἡμετέρων βραβευτῆς καὶ διαιτητῆς · καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ῥάθυμον ἀναζωπύρῃσον, καὶ τὸ ἀμυδρὸν τῶν ἐννοιῶν καταλάμπρυνον, καὶ τὸ ἀμβλὺ δὲ καὶ νωθρὸν παραθήξας τοῦ νοῦ, τὰς ὑπερόγκους ὡμῶν ἀνδραγαθίας καὶ ἀριστείας ἐπιτόμως ὑπόμνησον · καὶ ὑπόσχου τοῖς ἡμετέροις; λόγοις εἰς αἴνεσιν, ὡς ἂν αὐτὸς τε καταφανέστερος; εἴης ἐτι μᾶλλον καὶ γνωριμώτερος, εἴπερ τινὲς ἄρα τυγχάνοιεν ἀνεπαίσθητοι τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς ἀγιοσύνης τῆς σῆς · πᾶσι δὲ παράκλησιν ἀγαθὴν καὶ πνευματικὴν ἐμποιήσεις οἰκοδομήν.

Δεῦρο δὴ καὶ ὁμεῖς, ὅσοι πρὸς δόξαν τῶν ὁμνουμένων συντρέχετε · τὴν φλεγμονὴν τῶν ἀτόπων λογισμῶν κατευνάζοντες, καὶ τῆς βιωτικῆς ὀχλήριας τὰς ἐπαναστάσεις ἐκκρούοντες, συνετῶς καὶ πανευλαβῶς ὑπόσχετε τὴν ἀκρόασιν. Ἔστι γάρ, οὐ τοῖς ἀγνοοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς καλῶς εἰδέναι δοκοῦσιν, ὠφέλιμος ἡ ἀφήγησις. Ὡς γάρ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἱερῶν λογίων ἀπάντων τὰ ἐπισημώτατα, συνεχῶς μελετώμενα, καὶ τοῖς εἰδόσιν αὐτὰ

A laudationis ei symbolum tanquam debitum dependemus; quo scilicet tum præclaro pietatis pugili læta fausta que, tum vero etiam nobis ipsi, quibus eum efferimus, a tristibus atque molestis levamen, quantum satis sit, præbeamus.

Adesdum igitur, o beate veritatis testis, pugilumque omnium nobilissime ac clarissime. Adeste mihi hodie, a cælestibus ac spiritualibus sedibus accedens, una cum sanctissimis membris tuis. Esto ipse nostrorum arbiter ac iudex; animique nostri segnitiam excitans, obscuras ipsius rationes ac sensa illustra: mentisque hebetudinem ac tarditatem acuens, præmagnifica vestra certamina, resque vobis præclare gestas strictim suggere: nostris denique sermonibus laudationis argumento impendere; quo tum ipse adhuc illustrior efficiaris atque notior (siquidem ulli sunt, quos magnificentie sanctitatis tuæ sensus fugerit), tum bonam cunctis jucunditatem ac spiritalem ædificationem ingeras.

Quin vos quoque adeste omnes, qui ad eorum qui laudis argumento propositi sunt, gloriam concurritis. Absonarum cogitationum æstum sedantes, curarumque sæculi rebelles motus excutientes, solerter omnique modestia aures accommodate. Est enim narratio, nedum iis qui nesciunt, sed et qui probe videntur nosse, quam utilis. Sicut enim Evangeliorum sacrorumque omnium eloquiorum præstantissima capita, jugiter tractata ac repetita,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

δύνασθαι νῦν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις, ἵνα γνῶσι πάντες πῶς οὔτε χρόνων, οὔτε καιρῶν δυσγέρειται, οὐδὲ ἀναστροφή ἀπηγορευμένου βίου ἐμπόδιον γίνεται, πρὸς κατόρθωσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων · ἐὰν γὰρ θελήσῃ τις πρῶτον τῷ φυσικῷ νόμῳ ἐπόμενος, ἐτι δὲ καὶ ταῖς διδασκαλαῖς τῶν προσηρημένων ὁσίων Πατέρων ἀκολουθεῖν, βραδὺν εὐρήσει ὁδὸν τῆς ἐναρέτου πολιτείας · οἷοι εἴσι πρὸς διήγησιν καὶ ἡμῶν ἄνδρες, ὧν καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον ἀναγράφω, καὶ τὸν τοῦ τέλους ἔπαινον, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἔργων ἐπιδείξω.

doctrinas consecetur, ejus discipline viam, quæ virtute nitet, facilem nanciscetur. Ejusmodi sunt, quorum nobis res enarrandæ incumbunt; viri scilicet, quorum a principio sim vitam conscripturus, quique laudem ex eorum claris operibus, monstraturus.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως, τῆς εὐδωλομανίας κρατούσης, ἦν τις στρατηλάτης, ὄνομα τότε Πλακίδας · γένους τοῦ κατὰ κόσμον ἐπιδόξου, πλούσιος σφόδρα, ὑπερβάλλον πάντας τοὺς ἐνδόξους, ἐν τε κτήμασι καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἀνδραπόδοις, καὶ τῇ λοιπῇ περιουσίᾳ. Ἕλληγν δὲ ὤπηρε τὴν θρησκείαν · τοῖς δὲ ἔργοις τῆς δικαιοσύνης παντοίως ἐκεκρίσμητο. Πολεμικωτάτος τε ὦν, καὶ δεξιὰ τυχὴν ἐν πᾶσιν εὐδοκίμων. Ἦν δὲ καὶ περὶ τὴν θῆραν σπουδαῖος, καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἡδέως κυνηγῶν. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθὸς Θεὸς, ὁ πάντοτε τοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ δούλους προσκαλοῦμενος, οὐ παρεῖδεν αὐτοῦ τὰ εὐποίας · οὐδὲ ἠθέλησε τὴν ἀγαθὴν καὶ ἀξίαν τοῦ Θεοῦ γνῶμην ἀμισθον καταλειφθῆναι, τῷ σκότει τῆς εὐδωλομανίας καλυπτομένην · ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον · *Ἐν παντὶ ἔθρει ὁ φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἔσται*, ἔφθασε καὶ εἰς αὐτὸν τοῖς χρηστοῖς αὐτοῦ σπλάγγνοις τοῦ σώζειν βουλόμενος.

Ἐξελθόντος οὖν αὐτοῦ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὰ

C scripto consignem, tum eorum qui nuper nostrisque temporibus virtutis laude claruerunt: quo scilicet auditores quidem commodum sentiant; ii vero qui oppido inficiatur, posse nos modo talia præstare, qualia antiquis temporibus, errorem abijciant; sciantque omnes, neque temporum, neque articulorum molestias, neque vero projectæ vite anteaetas rationes impedimento esse, quin præclara quis designet, ac rite virtutem colat: modo enim animo constitutum habeat, ut primum naturale legem, tumque etiam sanctorum, quos diximus, Patrum doctrinas consecetur, ejus discipline viam, quæ virtute nitet, facilem nanciscetur. Ejusmodi sunt, quorum nobis res enarrandæ incumbunt; viri scilicet, quorum a principio sim vitam conscripturus, quique laudem ex eorum claris operibus, monstraturus.

Traiano imperii sceptrâ moderante, ac cum insanus simulacrorum cultus late vigeret, fuit quidam magister militiæ, Placidus nomine. Is genere clarissimus erat, ac valde dives; cunctosque inclytos ac claros, prædiorum amplitudine, pecuniæ vi, servorum copioso ambitu, ac substantia reliqua, superabat. Ac quamvis cultu gentilis erat, justitiæ tamen operibus omnino præfulgebat. Vir nimirum bellicosissimus, ac qui prospera in omnibus fortuna meretur. Quin et venatui gnâvis incumbibat, lubensque quotidie feras insequabatur. Clementissimus vero ac benignissimus Deus, qui semper dignos servos vocet, ejus minime beneficentiam despexit, aut benignum ac mitem, Deoque dignum animum, insani idolorum cultus tenebris obductum, mercedis vacuum, ac indonatum relinquendum duxit. Sed juxta quod scriptum est: *In omni gente qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi*²⁰, ad ipsum quoque suavissimis visceribus salutem præstare volens, pervenit.

Quadam igitur die venaturus in montibus una

²⁰ Act. x, 35.

is etiam qui noverunt, voluptatem creare solent, ac incitamento ad virtutem esse; sic et divini Eustathii ac sociorum vita, quoties memorie succurrit, compunctionis atque fidei argumentum animis religiosius existit.

Fuit primum Eustathius civis Romanus: generis autem nobilitate, divitiarum abundantia, gloriæ claritate, quin et corporis decora specie, fortis spiritus præstantia, ingenii subtilitate, prudentiæ copia, adeo sibi imperatorum conciliaverat animos, ut et exercitiis cum magistratu præficerent; summaque bellicæ rei solertia hostibus formidabilem, nec raro maxima adversus illos excitantem tropæa, rommuni magni Senatus suffragio, magnum supra omnes magistrum militiæ renuntiavissent. Porro vir bonus hac utrinquē gnava virtutis exercitator cum esset, ejus partem corpori additiorem, crasioremque ac aspectabilem, imperatori pariter atque populis magnifice exhibebat; spiritalem autem, bonæque indolis morum animi affectionem, universorum Conditori addixerat; tametsi tunc adhuc veritatis illustrationum rudis, atque his necdum initiatus erat. Quanquam enim Græcicis vanitatibus occupato animo, nullum tamen opus quod laudem habeat, ac Deo acceptum sit, negligebat: nempe redimendo captivos, afflictos consolando, vindicando quos violaret injuria, pauperes juvando, modisque omnibus omnes strenue demerendo, vir mirabilis, Christi humanitatem atque mandata æmulabatur, etsi necdum fidei luce aspirantem Je-

Ἰδὼν καὶ παράκλησιν εἰς ἀρετὴν εἰσὼεν ἐμποιεῖν, οὕτως ὁ Εὐσταθίου τοῦ θεοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βίαις ὁσάκις ἂν ἐπὶ μνήμης γένοιτο, τοῖς φιλοθεοῖς κατα- νύξιος γίνεται καὶ πίστεως ἀφορμή.

Ἐκεῖνος πολιτείας μὲν ἔλαχε πρῶτον Ῥωμαϊκῆς· εὐκλήριζα δὲ γένους, καὶ πλοῦτου περιουσία, καὶ δόξης περιφανεία, καὶ δὴ καὶ ὥρας σώματος καλλοῆς, καὶ ἀνδρείας πνεύματος ὑπερβολῇ, καὶ διανοίας ὀξύτητι, καὶ φρονήσεως πυκνότητι, ἐπὶ τοσοῦτον βασιλεῦσι Ῥωμαίων προσηκείωτο, ὥς καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτὸν καταπιστεύεσθαι τὰς ἀρχάς· καὶ στρατηγικώτατα τοῖς πολέμοις ἀνταξάμενον, καὶ μέγιστα κατ' αὐτῶν πολλὰκις ἀναστήσασθαι τρόπαια, κοινῇ τῆς μεγάλης βουλῆς ψήφῳ, μέγαν ἐπὶ πάντων ἀναβρῆθῆναι στρατηλάτην. Ἀγαθὸς δὲ ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἀμφοτεροδέξιος ὢν· τὴν σωματικῶν τέραν μὲν καὶ φαينوμένην, τῇ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς δῆμοις φιλοτιμίως ἐπαδείκνυτο· τὴν νοουμένην δὲ καὶ ἀγαθοφυῆ τοῦ τρόπου διάθεσιν τῆς ψυχῆς, τῇ τῶν ὅλων ἀνετίθετο ποιητῇ· εἰ καὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἀμύητος· ἐνὶ τότε καθίστατο φωτισμὸν. Καίπερ γὰρ Ἑλληνικαῖς ματαιότησι προσηλμμένος, ὅμως εὐδαιμονίας ἔργου τῶν ἐπαινετῶν καὶ φίλων Θεοῦ παραμύθειαι· αἰχμαλώτους λυτρούμενος, θλιβεροὺς παραμυθούμενος, ἀδικουμένους δικαίων, πενομένους ἐπι- κουρῶν, καὶ πᾶσι τρόποις πάντας εὐεργετῆν ὁ θαυμάσιος ἐσπουδακώς, τὴν Ἰησοῦ φιλανθρώπων ἐμιμεῖτο καὶ ἐντολὴν, μήπω τὸν Ἰησοῦν διὰ πίστεως ἐγνωκώς. Καὶ ὁ περὶ Κορινθίου τῶν Ἠράξεων ἡ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

cum exercitu, omnique obsequio, egressus, cervorum procul armentum pascens conspicatur: distributoque, ut moris est, exercitu, in eos insequabatur. Cuncto autem exercitu indagini intento, apparet illi unus totius armenti longe maximus, per prærupta, ad densiora dumetis loca, ac invia erumpens. Hunc ille conspicatus, ac capiendi desiderio accensus, cunctis sociis relictis, paucisque militibus committentibus, retro insequabatur. Porro universis fatiscentibus, unus ipse strenue insistebat. Dei autem providentia nec æquo elangente, ut nec ipso animo despondente, prædamque præsumente, dum diu multumque insequitur, ab exercitu procul abreptus invenitur. Tum cervus præcelsæ rupis arrepto vertice, in eo constitit. Huic ipsi magister militiæ solus, nullo comite prope admotus, fixo gradu circumspectat undique, ac quo tandem moelo prædæ compos efficiatur, animo cogitat. Enimvero sapientissimus ac misericors Deus, qui omnis generis vias, ac rationes quibus hominum consulat salutem, adinvenit, prædam cogitantem vicissim præda capit; non sicut Cornelium Petri usus opera, sed velut Paulum persequentem propria illi specie objecta²¹.

Diu autem consistente Placida, ac cum intentis in cervum oculis, ejus magnitudinem miraretur, nec ullus capiendi modus succurreret, ostendit Dominus tale prodigium quod nec abhorreret, nec suæ potentiæ magnitudinem superaret. Sed sicut in Balaam, cum sermonem asina indidisset, illius arguit dementiam; ita hic quoque in cervi quidem cornibus venerabilis Crucis exstantem figuram, solis ipsos radios fulgore vincentem, ostendit; inter cornua vero, bisque mediam, divini ejus

δὴν θρηύσαι μετὰ τοῦ στρατοπέδου, καὶ πάσης τῆς θεραπείας, ὥσπερ αὐτῇ ἀγέλῃ ἐλάφον βοσκομένη· καὶ διαστῆσας κατὰ τὴν σὺνθεσιν τὸν στρατὸν, ἐποιή- το τὴν κατ' αὐτῶν διώξιν. Παντὸς δὲ τοῦ στρατοπέ- δου περὶ τὴν θύραν ἀσχυλομένου, φαίνεται αὐτῷ εἰς τὴν ἐλάφον ὑπερμεγέθους πάσης τῆς ἀγέλης, ὁρμήσας κατὰ τὸν κρημνὸν ἐν δασυτέροις τόποις τῆς ὕλης καὶ δυσβάτοις χωρίοις· ὃν θεωρῶν ὁ Πλακίδας, καὶ ἐπιθυμήσας συλλαβεῖσθαι αὐτὸν, καταλι- πὼν πάντας, μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν κατεδίωκεν. Ἀτονήσαντων δὲ πάντων, μόνος παρέμεινε τῇ διώ- ξει. Κατὰ πρόνοιαν δὲ Θεοῦ, μήτε τοῦ ἵππου ἀτονή- σαιτος, μήτε δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν σύλληψιν ἀπορήσαν- το, ἐπὶ πολὺν καταδιώκων, μακρὰν εὐρέθη τοῦ στρα- τοπέδου. Ὁ δὲ ἔλαφος ἐκεῖνος καταλαβὼν ἀκρόρειαν πέτρας ὕψους, ἔστη ἐπάνω αὐτῆς. Φθάσας δὲ πλησίον ὁ στρατηλάτης, μηδενὸς συνόντος αὐτῷ, ἔστη περισκο- πῶν πάντοθεν καὶ ἐνοῶν, ποίῳ τρόπῳ ἐπιλάβηται τῆς ἐλάφου· ἀλλ' ὁ πάνσοφος καὶ οἰκτιρῶν Θεός, ὁ παντοίας ὁδοὺς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐπινοήσας, ἀντιθερεῖται τοῦτον ἐν τῇ θήρᾳ· οὐχ ὡς Κορινθίον διὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ὡς Παῦλον διώκοντα διὰ τῆς ἰδίας ἐμφανείας.

Ἐπιπολὺ δὲ ἐστῶτος τοῦ Πλακίδα, ἀτενίζοντος μὲν εἰς τὸν ἔλαφον, καὶ θαυμάζοντος τὸ μέγεθος, ἀμνηστῶντος δὲ πρὸς τὴν σύλληψιν, δείκνυσιν ὁ Κύριος θαύματα τοιοῦτον, οὐκ ἀπεικός, οὐδὲ ὑπερβαί- νον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὸ μέγεθος. Ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Βαλαάμ, λόγον ἐνθεὶς τῇ ὄνῃ, ἤλεγξεν αὐτοῦ τὴν ἀνοσίαν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δείκνυσιν, ἐπὶ μὲν τῶν κεράτων τοῦ ἐλάφου, τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου διαλάμποντα· μέ- σον δὲ τῶν κεράτων, τὴν εἰκόνα τοῦ θεοφόρου σώμα-

²¹ Act. x, 1; Act. ix, 5.

βίβλος φησιν, ὡς ἀγνώστως ἐλάτρευε τῷ ζῶντι Θεῷ, A
 διὸ δὴ καὶ τῆς ἀνωθεν κατηξίωτο θεογνωσίας, τοῦτο
 καὶ ὁ Εὐστάθιος διηγεῖται ποῦν· καὶ πᾶσαν ἀγαθὴν
 ἐργασίαν ἐξ ἀγαθοειδούς καρδίας καρποφορῶν, πρὸς
 τὴν διὰ πίστεως ταύτῃ ὠδοποιεῖτο τελειότητα. Οὐ
 γὰρ ἀξίον ἀληθῶς, τὸν γνησίως περὶ τὴν ἀρετὴν δια-
 πονούμενον, τῆς ἀπιστίας ἀποπνιγῆναι βυθοῖς. Διὸ
 δὴ καὶ τοῦτον θαυμασίως ὁ Κύριος πρὸς τὴν οἰκίαν
 γυνῶν καὶ πίστιν ἐπεσπάσατο.

Ἄρ' οὖν τὸν ἴσον τρόπον τῷ Ἐκατοντάρχῃ καὶ
 τοῦτον ὁ Δεσπότης καλεῖ; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸν μὲν
 προσευχόμενον δι' ἀγγέλου φωνῆς πρὸς τὸν μέγαν
 ἀποστέλλει Πέτρον, τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον δι-
 δαχθῆσθαι· αὐτοπροσώπως δὲ τὸν Εὐστάθιον καὶ
 οἰκείαις ἀνακαλεῖται φωναῖς. Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς
 κλήσεως; Περὶ θῆραν ποτὲ τὸν ἀγρίων ζῶων διαπο-
 νούμενον, οὐρανία τοῦτον ἀντεθέρευσσε χεῖρ. Καὶ γὰρ
 B
 τινα τῶν τεθεαμένων ἐλάφων, ὡς μὲν ὠρατὸν ἰδεῖν,
 ὡς δὲ εὐμεγέθη καὶ πλοῖα κατ' ὀφθαλμούς ἐμφανί-
 μενον διώκοντα, καὶ πόρρω τῶν συνεξελανδνόντων
 διὰ τοῦτο γενόμενον· ἔργον δὲ τοῦτο θείας οἰκono-
 μίας, ὡς εἰκὸς ἦν· καὶ ἐν ἐρημίᾳ τινὶ μονώτατον
 ἀπειληγμένον, τῆς Δεσποτικῆς οὐρανίως ἀκούσαι
 φωνῆς. Ἐπέστραπται μὲν γὰρ πρὸς τὸν ἄνδρα τὸ
 θαυμασίον ἐκεῖνον ζῶον· οὐ πρὸς τῇ κεφαλῇ, τὴν τοῦ
 ἐσταυρωμένου, τὸ παραδοξότατον, καταθεσθῆναι
 μορφήν· ἐξ οὗ καὶ φωνὴν ἐνεχθῆναι, Ὡ Πλακίδα,
 λέγουσαν, τί με διώκεις; Ὡ καινῆς κλήσεως! Ὡ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

τος, ἦν διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀναλαβεῖν κατεδέ-
 ξατο· καὶ φωνὴν ἐνθεὶς τῇ ἐλάφῃ ἀνθρωπίνην,
 προσκαλεῖται τὸν Πλακίδα, λέγων αὐτῷ· Ὡ Πλακί-
 δα, τί με διώκεις; Ἰδοὺ ἔνεκεν σοῦ πάρεμι ἐν τῷ
 ζῶνι τοῦτῃ ὀφθῆναι σοι. Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς Χριστὸς,
 ὃν ἀγνοῶν σέβῃ. Αἱ γὰρ εὐποῖαι σου ἅς ποιεῖς εἰς
 τοὺς δεομένους, παρέστησαν ἐνὸπτιόν μου, καὶ ἦλθον
 ἐμφανίσαι σοι ἑμαυτὸν, καὶ καταντῆσαι διὰ τοῦ ἐλά-
 φου τοῦτου, καὶ ἀντιζωρεῖσθαι σε, καὶ συστοιγεῖν
 σε τοῖς δικαίοις τῆς φιλανθρωπίας μου. Οὐ γὰρ ἐστὶ
 δικαίον τὸν ἑμὸν προσφιλεῖ, διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγα-
 θῶν, δουλεύειν δαίμονιν ἀκαθάρτοις. Διὰ τοῦτο γὰρ
 ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν ἐν τῷ εἶδει τοῦτῃ, σῶσαι θέλων
 τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, καὶ ἔμ-
 φοβος γενόμενος, ἔπασεν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐπὶ τὴν γῆν.
 Ὅρας δὲ διελθούσης, εἰς ἑαυτὸν ἔλθων, ἔστη ἀκρι-
 βέστερον ἰδεῖν βουλόμενος τὸ ὁφθέν αὐτῷ ὄραμα,
 καὶ φησι· Τίς ἡ φωνὴ, ἀποκάλυψόν μοι ὁ λαλῶν μοι,
 ἢ ἀκούσας πιστεύσω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύ-
 ριος· Σύνες, ὦ Πλακίδα. Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκ μηδενος συστησάμενος·
 ὁ τὴν ἀδιάρκτιον ὕλην διακρίνας· ὁ τὸ φῶς ἀναδεί-
 ξας, καὶ τὸ σκότος διαχωρίσας· ἐγώ εἰμι ὁ τὸν ἥλιον
 εἰς τὸ φῶς κατασκευάσας, καὶ τὴν σελήνην σὺν τοῖς
 ἀστέροις εἰς φαῦσιν τῆς νυκτὸς τάξας. Ἐγώ εἰμι ὁ
 καιρὸς καὶ χρόνος καὶ ἡμεῖς καὶ ἡμέρας συ-
 στησάμενος. Ἐγώ εἰμι ὁ τὸν ἀνθρώπων ἐκ γῆς δια-
 πλάσας· ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ
 γῆς φανεῖς ἐν σαρκί, ὁ σταυρωθεὶς, καὶ ταφείς, καὶ
 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθείς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρα-
 τηλάτης Πλακίδας, προσέπεσε πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν, λέ-
 γων·

A
 sum cognoverat. Quodque Actorum liber de Cor-
 nelio refert³², eum, cum nesciret, Dei vivi cultio-
 rem exstitisse, eaque ratione etiam fidei illustratio-
 nem consecutum esse, hoc nimirum Eustathius
 præstabat; omnemque boni operis fructum ex bo-
 niformi corde proferens, ad fidei perfectionem via
 ducebatur. Haud enim revera æquum, id is, qui
 virtuti sincere operam poneret, incredulitatis imo
 gurgite suffocaretur. Idcirco etiam mira eum Do-
 minus ratione ad suam notitiam atque fidem traxit.

Ergone pari modo ac Centurionem hunc quoque
 Dominus vocat? Minime gentium: sed illum quidem
 dum precaretur angelica voce ad magnum aposto-
 lum Petrum destinat pietatis mysterium edocendum;
 Eustathio autem ipsemet, ac suis ipse vocibus in-
 clamat. Quisnam vero vocationis modus? Cum ali-
 quando ferarum venatui gnustus insisteret, celestis
 eum contra manus venata est. Ecce enim quos
 conspexerat, unum quemdam pulchrum aspectu,
 præmagnumque, atque opimum obtutibus præsen-
 tatum, dum persequitur, eamque ob rem procul a
 reliquis pariter insequentibus abripitur (ita nempe
 propensiori Dei, ut par est, consilio agebatur), atque
 in solitudinem quamdam singularissimam appelli-
 tur, Dominicam cœlitus audit vocem. Nimirum
 conversa in eum admiranda hac bestia, ad ejus ca-
 put, Crucifixi novam plane ac insuetam formam
 conspicit; ex qua ipsa vox rumpetur, dicens,
 Placida, quid me persequeris? O novam vocationem!

C
 corporis imaginem, quod nostræ salutis causa be-
 nignissimus ipse assumpsit: inditaque cervo hu-
 mana voce, ad se Placidam vocat, atque: Placida,
 quid me persequeris? En adsum tuæ salutis causa,
 ut tibi in hocce animali, appaream. Ego sum Jesus,
 quem, cum nescias, colis. Quæ enim beneficiæ
 munera confers in egenos, in conspectu meo asiti-
 terunt, ac veni, manifestaturus tibi meipsum;
 cervique hujus specie occursurus, ac vicissim ve-
 natu capturus, impensiorisque clementiæ meæ re-
 titibus indagine cincturus. Haud enim æquum, ut
 qui bonorum operum studio mihi amicus sit, im-
 puris dæmonibus obsequio mancipetur. Idcirco
 enim veni in terram hac tibi conspicua specie,
 quod humanum genus ut salvum præstem, mihi
 sit constitutum.

His magister militiæ Placidus auditis, metuque
 correptus, equo excussus in terram corruit: de-
 cursaque temporis mora, in se rediens, suique
 D
 compos effectus, stetit, hoc scilicet cogitans, ut
 objectam visionem diligentius conspiceretur, ait-
 que: Quænam vox, aperi mihi qui mihi loqueris,
 ut ubi audiero, credam? Ad quem Dominus, in-
 tellige Placida: Ego sum Jesus Christus, qui cœ-
 lum et terram ex nihilo condidi, ac materia in-
 discretam molem distinxī: qui lucem edidi, ac
 tenebras separavi. Ego sum qui solem in lucis
 usuram constitui, lunamque cum stellis, ut nocti
 splendeant, posui. Ego sum qui tempestates, et
 tempora, et annos, et dies feci. Ego sum qui ho-
 minem e terra formavi; qui humanæ salutis causa
 in carne apparui; quique cruci affixus, ac sepul-
 tus, tertia demum die surrexi. His auditis, ma-
 gister militiæ Placidus, iterum in terram procidit,

³² Act. x, 4.

o vocem Sermonis vivi, nova ac insolita ratione in muta personantem animante! Assimilis illa vox, voci magnum pridem Paulum vocanti e caelis: unusque ac idem est, qui hunc ac istum, iisdemque vocat ex causis. Amborum enim æmulationem acceptam habens, ignorantiam emendavit; velut qui pietatem quidem, at non ex animo ac volentes persequerentur.

O Placida, quid me persequeris? Non enim fas tibi est, ut eum teneas, qui non potest teneri; nve eum qui capi non potest, cursu assequaris: par vero potius, ut a me ipse venatu capiaris, meisque impensis clementiæ retibus ac indagine tenearis. Sic novæ ac insolitæ formæ spectaculo, vocisque tonitru stupore actum, ac equo excussum, magnoque animi pavore ac formidine percontantem, Equisnam es, Domine, audisse, aiunt, ex divina illa ipsi conspecta visione, Esse se Jesum Deum Christianorum; cui operibus quidem obsequeretur, at cuius dispensationis rationem nesciret. Monere deinceps, atque jubere, ad Christianorum ecclesiam ac sacerdotem celerime pergeret, ex quo mysteriorum impartitionem ac illuminationem enundationem cum tota familia posceret; idque consecutus æcret, totam in ipsum hostis æmulationem concitatum iri: ac fore ut humanam omnem claritatem honoremque amitteret, necnon omnium facultatum jacturam faceret: hortari, animi tolerantia æmulum vinceret; se, qui respondeat, supernum certo

φωνῆς Λόγου ζῶντος, ἐν ἀλόγῳ παραδείξας ἐκφωνηθείσης ζωῆς. Παραπλησία αὕτη ἡ φωνὴ τῇ πρώτῃ τὸν μέγαν οὐρανόνθεν καλούσῃ Παῦλον· καὶ εἰς ὃ τοῦτον κάκεινον, καὶ ἐφ' ὁμοίοις καλῶν. Τὸν ζῆλον γὰρ ἐκατέρων προσείμενος, τὴν ἀγνοίαν ἐπανορθοῦται· ὡς διωκόντων μὲν τὴν εὐσέβειαν, οὐ κατὰ σκοπὸν δέ.

Ἡ Πλακίδα, τί με διώκεις; Οὐ γάρ σοι θέμις κρατεῖν τὸν ἀκράτητον, οὐδὲ τὸν ἀνάλωτον δρόμῳ καταλαβεῖν· σὲ ζωηρηθῆναι δὲ μᾶλλον ὑπ' ἐμοῦ δεῖ, καὶ τοῖς ἐμοῖς φιλανθρώποις ἐνσχεθῆναι βράχοις. Τὸν δὲ πρὸς τὴν οὕτω καινοκρηπῇ καὶ ξένην καταπλεγέντα καὶ καταπεσόντα μορφήν καὶ φωνήν. Καὶ τίς εἰ, Κύριε; σὺν μεγάλῳ διαπυθνανόμῳ φόβῳ ψυχῆς, ἀκούσαι λέγεται πρὸς τῆς ὑποφανεῖσης αὐτῷ ἐσοειδοῦς ἐκείνης ὀπτασίας, ὡς αὐτῷ: Ἰησοῦς εἶπεν τῶν Χριστιανῶν ὁ Θεός· ὃ καὶ τοῖς ἔργοις φησὶν αὐτὸν εὐαρεστεῖν, τὸν τῆς αὐτοῦ δὲ λόγον οἰκονομίας ἀγνοεῖν· παρεγγυᾷ δὲ οἱ λοιποὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερέα ὅτι τάχιστα καταλαβεῖν· παρ' οὗ τῶν μυστηρίων τὴν μέθεξιν, καὶ τῶν φωτισμάτων τὴν κάθαρσιν, αἰτῆσαι πανοικεῖ λαβεῖν· καὶ λαθόντα εἰδέναι, ὡς ἐξεγερᾷ μὲν ὅλον τοῦ θυσμενοῦς τὸν ζῆλον ἐφ' ἑαυτὸν, ἐκπεσεῖται δὲ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης καὶ τῆς τιμῆς, καὶ πάντων τῶν προσόντων αὐτῷ. Καὶ νικᾷ μὲν τῇ καρτεροψυχίᾳ τὸν ἀνταγωνιστὴν παραινεῖ· ἑαυτὸν δὲ εἶναι τὸν ἀνωθεν ὑπερμαχοῦντα, χρημα-

S. EUSTATHII ACTA ANTIIQUA.

dicens: Credo in te, Domine, quia tu es Conditor sæculorum, qui errantes convertis; eos qui ceciderant, erigis; eos qui morte extincti fuerant, vita impartis. Ad quem Dominus: Si credis in me, vade in civitatem, et ad Christianorum sacerdotem accede, atque ab eo gratiam, quæ initiatione baptismatis præstatur, quære. Tum Placidas: Placet uxori quoque ac liberis hæc me annuntiare, ut et ipsi in te credant? Ait Dominus: Annuntia, acceptoque per baptismam Christi signaculo, mundabimini ab inquinamentis peccatorum vestrorum: tum vero huc revertere; tibi ipse apparet, quæ futura sunt ostendam, atque salutis mysteria nota faciam.

Facto jam vespere, ac die inclinata, magister militiæ domum cum descendisset, quæ sibi apparuerant magna Christi mirabilia uxor edicere, ac exponere. Vixdum autem expleta narratione, ac relatis quæ in illa dicta acceperat, ad eum statim clamore uxor, Domine mi, Crucifixum vidisti, quem colunt Christiani. Is enim solus verus Deus est, qui signis ejusmodi vocat, eos, qui in ipsum credunt. Auctoque clamore; Miserere mei, ait, Domine mi Jesu Christe, et amborum puella ætate natorum meorum.

Tumque illa viro: Ego quoque superiori nocte eum contuita sum, dicentem mihi: Cras tu, virque tuus, ac liberi ad me venietis, ac scietis, quia ego sum Jesus Christus. Placuit igitur ut tali figura, novoque hoc ac insolito spectaculo in cervo tibi apparerem, ut meam admirata potentiam, in me crederes. Veni igitur, nocte hac accedamus, ac Christianorum baptismi compotes efficiamur; cujus vi Christi fideles illi conciliantur. Ad quam Placidas. Id quoque, uxor charissima, qui apparuit, ad me locutus est. Media igitur nocte assum-

γων· Πιστεύω εἰς σέ, Κύριε, ὅτι σὺ εἶ ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων, καὶ ἐπιστροφεὺς τῶν πεπλανημένων, καὶ ἀνορθωτὴς τῶν πεπτωκότων, καὶ ζωοποιὸς τῶν τε θανατωμένων. Λέγει αὐτὸν ὁ Κύριος· Εἰ πιστεύεις εἰς ἐμέ, ἀπελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ πρόσσελθε τῷ ἱερεὶ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ζήτησον τοῦ αὐτοῦ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος χάριν. Λέγει ὁ Πλακίδας· Κελεύεις ἀπαγγεῖλω ταῦτα τῇ γυναίκεϊ μου, καὶ τοῖς τέκνοις μου, ὅπως καὶ αὐτοὶ πιστεύσωσιν εἰς σέ; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Ἀπαγγεῖλον αὐτοῖς, καὶ δεξιόμενοι τὴν ἐν Χριστῷ σπλαγχνίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καθαρισθήσεσθε ἀπὸ τῶν μολυσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὡμάτων, καὶ ἰλλῶ ἐνθάδε, καὶ ὀρθήσομαι σοι, καὶ ὑποδείξω σοι τὰ μέλλοντα, καὶ φανερώσω σοι τὰ τῆς σωτηρίας μυστήρια.

Καταβὰς δὲ ὁ στρατηλάτης ὀφίας λοιπὸν ἤδη γεγεννημένης, ἤρξατο διηγείσθαι τῇ γυναίκεϊ αὐτοῦ τὰ μεγάλα θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ συνετέλεσε διηγούμενος τὴν ὁρασιν καὶ τὰ λεχθέντα αὐτῷ διὰ τῆς ὀπτασίας, ἀνέβησεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· Ὁ κύριέ μου, τὸν ἐσταυρωμένον ἐώρακα, ὃν οἱ Χριστιανοὶ εὐδύνονται. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός, ὁ διὰ τοιοῦτων σημείων προσκαλούμενος τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Καὶ ἐπιπλεῖον ἀναβοήσασα, λέγει· Ἐλέησόν με, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ τὰ ὅσα μου νῆπια.

Καὶ λέγει τῷ ἀνδρὶ· Ἐν τῇ παραλευσθῇ νυκτὶ κατ'ὃ ἐθεασάμην αὐτὸν λέγοντά μοι· Ἀδριανὲ σὺ, καὶ ὁ ἀνὴρ σου, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἐλεύσεσθε πρὸς με, καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστός. Ἐβουλήθη οὖν ἐν τοιοῦτῳ σχήματι, καὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι, διὰ τοῦ ἐλάφου σοι ὀφθῆναι, ἵνα θαυμάσῃς τὴν δύναμίν μου, πιστεύσης εἰς ἐμέ. Δεῦρο οὖν, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ προσέλθωμεν, καὶ τύχωμεν τοῦ βαπτίσματος; τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ οἰκτιροῦνται αὐτῷ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Πλακίδας· Τοῦτο, γύναι, καὶ ἐμοὶ εἶπεν ὁ

τίζων πληροφореῖ· καὶ εἰς τὴν προτέραν μὲν ἐπὶ Ἀ
τέλους ἀποκαταστήσονται τιμὴν, τοῖς στεφανοῖς δὲ
τῆς δικαιοσύνης αὐτὸν ἀναθρόμενον.

Τὸν δὲ ταῦτα χρηματισθέντα καὶ πεπιστευκότα,
καὶ οἰκοὶ γενόμενον, ἀναθεῖναι μὲν τῇ γυναικὶ πάντα,
οὐκ ἐπικοπῆναι δὲ τῆς προθέσεως· μᾶλλον μὲν οὖν
καὶ θερμότερον περὶ τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος
ἀνάληψιν διαναστῆναι πρὸς αὐτῆς, ἅτε ὅθι καὶ αὐτῆς
ὁράματι θεοῖς καὶ κλήσεσιν ἤδη πρὸς τὸν Κύριον ἐξ-
ισταμένης καὶ προθυμουμένης. Οὕτω τοῦ τῆς πα-
λιγγενεσίας ἅμα τοῖς δυοὶ τέκνοις οἱ τρισμακάριοι
κατηξιοῦντο λουτροῦ· καὶ οὕτω μυστικῶς τὸ τῆς
ἀληθείας μυστήριον διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος
ἐγκολπισάμενοι, καὶ κατὰ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπων ὅλον
εἰσοικισάμενοι τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ τῆς θείας γλυκύ-
τητος χάριτι ἡγαλλιώντο. Τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ
πρώτῃ χρηματισμοῖς, τὴν μελίτην τῶν ἱερῶν συμ-
βάλλων Γραφῶν, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ παρακλή-
σει τοῦ Πνεύματος ὁ θαυμασιὸς ἀνὴρ, ἡμέραν ἐξ
ἡμέρας οἰκοδομούμενος, ἀνδρικῶς καὶ μεγαλοτόλ-
μως πρὸς τὸν κατὰ τοῦ δυσμενοῦς πόλεμον ὠπλίζετο.
Ταῦτα τῆς πίστεως Εὐσταθίου τὰ προόμια, ταῦτα
τῶν ἀνδραγαθῶν αὐτοῦ τὰ προοιμνάσματα· καὶ
ταῦτα τῆς καλλίστης αὐτοῦ γυναικὸς Θεοπίστης,
Ἀγαπίου τε καὶ Θεοπίστου, τῶν αὐτοῦ μὲν ἱερῶν
τέκνων, νεολέκτων δὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν, τὰ
προτέλεια· καὶ οὕτω τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον ἀποθέ-
μενοι, ὁμοῦ δὲ τοῖς ὀνόμασι τὴν τε πολιτείαν καὶ
τὴν γνώμην ἀμειψάντες, τὸν καινὸν καὶ κατὰ Θεὸν
σὺνη.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ὁφθεῖς μοι. Μερούσης δὲ τῆς νυκτὸς λαθραῖως λαβόν-
τες τὰ δύο νήπια, καὶ ὀλίγους τῶν οἰκετῶν, προσῆλ-
θον τῷ ἱερεῖ κατ' ἰδίαν μόνον, καὶ ἐξηγγείλαν αὐτῷ
πᾶσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς ὁπτασίαν· καὶ ὁμολογή-
σαντες αὐτῷ πιστεύειν ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χρι-
στὸν, παρεκάλεσαν αὐτὸν δοῦναι αὐτοῖς τὴν ἐν Χρι-
στῷ σφραγίδα. Ὁ δὲ περιχαρὴς γενόμενος, καὶ δο-
ξάσας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν θε-
λόντα πάντα ἀνθρώπων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπί-
γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, καὶ λαβὼν, κατήχησεν
αὐτούς, ἐχθόμενος αὐτοῖς τὸ μυστήριον τῆς πίστεως.
Καὶ ἐβάπτισεν αὐτούς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς,
καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· τὸν μὲν
Μακρίδαν, μετονομάσας Εὐστάθιον· τὴν δὲ γυναῖκα
αὐτοῦ, Θεοπίστην· τὰ δὲ τέκνα αὐτοῦ, τὸν μὲν
πρώτον, ὀνομάσας Ἀγαπίον, τὸν δὲ ἕτερον, Θεόπι-
στον. Καὶ μετέδωκεν αὐτοῖς τοῦ ἁγίου σώματος· καὶ
αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέ-
λυσεν αὐτούς, εἰπὼν· Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς ἔσται
μεθ' ὑμῶν, καὶ χαρίσεται ὑμῖν τὴν αὐτοῦ βασιλείαν.
Ἐγὼν γάρ, ὅτι χεῖρ Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς ἐστίν. Ὑμεῖς
δὲ ὅταν αὐλίσθητε ἐν παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, μνη-
σθε τῆς ψυχῆς μου Ἰωάννου. Ναὶ παρακαλῶ ὑμᾶς.
Πρώτας δὲ γενομένης, λαβὼν ὁ Εὐστάθιος ὀλίγους
ἵππους μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος· καὶ ἐγ-
γίσας τῷ τόπῳ ἐν ᾧ τὴν ὁρασίαν ἐώρακεν, ἀπ-
έστειλε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὡς ἐν προφάσει δη-
θεν ἐκζητῆσαι θήραμα· καὶ μόνος ἀπομείνας· μι-
κρὸν, προσῆλθεν αὐτὸς εἰς ὃν ἔδει ἐγγίσει τόπον,
καὶ ὁρᾷ τὸν τύπον τῆς εἰρηθείας αὐτῷ ὁπτασίας τὸ
πρότερον· καὶ πεισὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἔδωξ, λέγων·
σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ· ἐγὼν γὰρ ὅτι σὺ εἶ ὁ

Auxilium polliceri, ac fore ut pristino tandem ho-
nori restitutum, iustitiæ sertis donet atque redi-
miat.

Hoc illum divino responso ad credulitatem addu-
ctum, domumque reversum, uxori cuncta retulisse,
nec inde quidquam retardatum, quin potius fer-
ventius etiam ad capessendum sanctum baptismum
ab ea excitatum esse, quippe quæ ipsa quoque
divinis jam visionibus ac vocationibus in Dominum
excitata atque alacris esset. In eum itaque modum
ter beati una cum ambobus liberis regenerationis
lavacrum consecuti sunt; sicque mystice, Spiritus
sancti munere veritatis suscepto mysterio, ac cum
totum interioris hominis hospitio Christum accep-
tissent, divinæ dulcedinis gratia exultabant. Ita-
que vir mirabilis, divinis nuper in deserto oraculis
sacrarum meditationem Scripturarum componens,
ac cum doctrina atque adhortatione Spiritus quo-
tidie edificaretur, fortiter magnoque ac fidenti
animo ad belli cum hoste procinctum atque con-
flictum instruebatur. Hæc Eustathii fidei exordia,
hæc ejus facinorum præexercitamenta; hæc con-
jugis optimæ Theopistes, Agapiique ac Theopisti
sacrorum, Christi que novorum militum, præludia:
inque eum modum deponentes veterem homi-
nem, ac cum nominibus commutata disciplina,
animique rationibus, novum illum quique secun-
dum Deum creatur, in sanctitate et iustitia induerunt,
κτιζόμενον ἐν δόξῃ τε περιέβαλλοντο καὶ δικαιο-

Cptis clanculum ambobus liberis, paucisque adeo
famulis, seorsim soli ad sacerdotem adierunt, to-
tamque visionis quæ obtigerat, rationem illi dix-
erunt; professi denique credere se in Dominum
Jesum Christum, eo ministro signaculo donari
quod in Christo est, rogaverunt. Ingenti ille affusus
gaudio, inque Domini nostri Jesu Christi laudes
effusus: Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad
agnitionem veritatis venire, assumptos illos ca-
techismo instituit, exposito fidei mysterio; insti-
tutosque in nomine Patris, et Filii, et Spiritus san-
cti, tinxit; Placidam quidem mutato nomine, Eu-
stathium vocans; uxorem, Theopistem; similiter
quoque liberos, majorem natu, Agapium; secundum
vero, Theopistum. Postremo impartitos sacrosancto
corpore, ac sanguine Domini nostri Jesu Christi,
a se illos dimisit, ita monens, Deus ac Christus
erit vobiscum, suumque vobis clementissima boni-
tate tribuet regnum. Novi enim esse super vos
D manum Domini. Vos autem, cum versari vos in
paradiso voluptatis contigerit, mementote animæ
meæ (mei scilicet Joannis). Ita rogo.

Oborto mane, Eustathius parva equitum assump-
pta manu in montem concessit: jamque locum,
ubi visionem aspexerat propius assecutus, commi-
litones ceu ad ferarum, venatusque indagine, dimisit;
solusque pauxillum remanens, ad locum
cui propinquare debebat, accessit; enque videt li-
guram ostensæ prius visionis; ac cadens in faciem:
Rogo te, clamat, Domine Jesu Christe; cognovi
enim, quia tu es Filius Dei vivi, et credo in Patrem,

²² 1 Tim. II, 4.

Quia vero sic spiritualiter, menteque instructi erant, atque parati, ut omnem Christi causa imperturbate laborem laturi essent, vide, quæso, qui magnorum horum certaminum spectator, ac sermonum auditor existis, quanta eis ab eo qui tentat tentatio conflatur. Primum lues quædam noxia servos ancillasque invadens, quidquid obsequio addictum erat, domique famulabatur, brevi temporis mora absumit. Tum adversus boves et equos, cunctaque penitus jumenta grassata lethifera ipsa lues noxaque, pari ratione exstinguit ac necat.

In his strenui Dominum collaudantes, animique candore gratias agentes, ad vicinas tantisper (quas habebant) ædes, inde forsitan refrigerii aliquid a malis ingruentibus sibi fore arbitrati, recedunt. B Secessisse impii quidam ac scel-rati cum advertissent, repentina in ædes impressione, eorum omnem substantiam abstulerunt. Ac vero aspectu mirabile quod ita evenerat. Qui enim innumerali satellitio prætor stipabatur, decerpente singularissimus in angulo sedebat, cui ne unius quidem ad obsequium famuli opera concessa esset, Quique adeo heri auro, argento omni-que vasorum magnificentia, necnon servorum ambitioso omni famulatu conspicuus longeq-ue spectabilis erat, cunctis hodie amissis, extremam pauperiem ac egestatem summa felicitate commutaverat; exque uxore ac geminis duntaxat pendens puerulis, non tam

Ἐπὶ δὲ οὕτω μὲν ὁπλίσθησαν νοητῶς, οὕτω δὲ παρασκευῆς εἶχον, ὥς ἔτοιμοι εἶναι πάντα πόνον ἀταράχως οἰσεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ, ὅρα δὴ μοι πῶς ὁ τῶν μεγάλων τούτων ἀγώνων θεωρητὴς, καὶ τῶν λόγων ἀκροατὴς, οἷον αὐτοῖς πρὸς τοῦ πειράζοντος πειρᾶτήριον συρρέγγυνται. Πρῶτον μὲν λοιμός τις κατὰ τῶν παιδῶν καὶ παιδισκῶν ἐπισκῆψας ὁλόθρησεν, πᾶν τὸ πῆρι αὐτῶς θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον, ἐν βραχεὶ ἀναλίσκει καίρη. Ἐπειτα κατὰ τὰ βοῶν καὶ ἵππων, καὶ κατὰ πάντων ἄρδην τῶν κτηνῶν θραύσις ὁλεθροφόρος ἐπεισφρήσασα, τὸν ἴσον ἐξαιρεῖ τρέπον.

Ἐπὶ τούτοις οἱ γεννάδαί τὸν Κύριον εὐλογήσαντες, καὶ τὴν εὐχαριστίαν εὐγνωμοσύνη ψυχῆς ἀναπέμφαντες, μικρὸν τῆς οἰκίας ἐαυτῶν ὑποχωροῦσιν, ἀναψύξιν τυχὸν βραχὺ δόξαντες ἐκ τῶν ἐπικειμένων ἀνιερῶν. Τούτων δὲ τὴν ὑποχώρησιν ἄνδρες τινὲς παρατηρήσαντες ἀσεβεῖς, καὶ ἄφρων καταδραμόντες τῆς οἰκίας, ἅπαντα τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀφελαντο περιουσίαν. Καὶ ἦν ἰδεῖν θαυμαστὸν ὅπως τὸ γινόμενον. Ὁ γὰρ ὑπὸ μυρίων δορυφορούμενος στρατοπεδάρχης, ἐξαπίνης ἐκάθητο μονώτατος ἐπ' ἐσχάτῃ, οὐδ' ὅσον ἐνὶ παιδαρίῳ λειτουργεῖσθαι συχωρηθεὶς· καὶ ὁ χθὲς χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, καὶ πάσῃ πολυτελείᾳ σκευῶν, καὶ πάσαις τῶν ὑπηρετοῦμένων αὐτῷ περιδλεπτοῖς φιλοτιμίαις, σήμερον ἀπάντων ἐκπεπληγμένος· ἐσθάρην δὲ πενίαν καὶ ἀπορίαν ἄκρας εὐδαιμονίας ἀμειψάμενος· καὶ γυναῖκα δὲ καὶ νηπίους· μόνους σκελεῖν δοῖν, οὐ μᾶλλον παρακαλοῦ-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

et Filium, et Spiritum sanctum: nuncque venio obsecrans intemeratam deitatem tuam, ut mihi ea manifestes, quæ es pollicitus. Ad quem Dominus: Beatus es, o Eustathi; quod gratiæ mee lavacrum, meam indutus immortalitatem, susceperis. Nunc, itaque nequissimum vicisti. Nunc eum seduxisti, cuius astu seducebaris. Nunc hominem, qui corrumperetur, exuisti; nullique obnoxium tentationi manentem in sæculum sæculi induisti. Nunc elucescet fidei facinus: diabolus namque quod ipsum reliqueris, acri in te iracundia exarsit, omnemque adversum te machinam movere satagit. Tentationem sustineas oportet, quam si sustinueris, victoria coronam reportabis. Ecce enim in hunc usque diem sæculi huius, temporanearumque rerum, ac divitiarum functionibus clarus effulsisti. Necesse igitur est, ut a vana hac sublimitate deficiaris, ac spiritibus rursus divitiis submeris. Ne ergo formidaveris, neque secularem gloriam attendens, qua præfulsisti, diffidentia abducaris: sed sicut militiæ munia obiens, præclara mortalibus videbaris designare facinora, hoc enitens ut gratiam inires terreni principis ac imperatoris: sic quoque nava operam, ut adversus diabolum strenue dimicans, mihi Regi immortali serves fidem; hisque adeo extremis temporibus Job alter in tentationibus euitas, ac diaboli clarus triumphis. Vide igitur ne forte cogitatio aliqua maledicentiae in cor tuum ascendat. Posteaquam enim depressus in humile fueris, veniam ad te, ac rursus in pristinam gloriam te restituum. Atque his Dominus dictis, in cælos ascendit: hoc abunde addens: Nunquid igitur placet, ut statim propositam tibi tentationem, an in horum sine dierum, excipias? Ad quem Eustathius: Quæso, Domine, nisi transire possunt, quæ de nobis definita sunt, ut nunc potius excipere nos tentationem iubeas, atque virtutem ad ea

C Ἰδὼς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ πιστεύω εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ νῦν ἤκω δεόμενος τῆς ἀγράντου σου θεότητος, ὅπως γνωρίστῃ μοι, ἅπερ ἐπηγγείλω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Μακάριός εἰ, ὦ Εὐστάθιε, ὅτι ἐδέξω τὸ λουτρὸν τῆς χάριτός μου, ἐπαμφισιάμενός μου τὴν ἀθανάσιαν. Νῦν οὖν ἐνίκησας τὸν πονηρὸν. Νῦν ἐπάτησας τὴν ἀπάτην σου. Νῦν ἀπεδύσω τὸν φθαρτὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεδύσω τὸν ἀφθαρτον, τὸν διαμένοντα εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Νῦν τῆς πίστεως δειγθήσεται τὸ ἔργον, ἐπειδήπερ φθόνῳ κεινῆται κατὰ σοῦ ὁ διάβολος, διότι ἐγκατέλιπες αὐτὸν, καὶ σπουδάζεις πείσαν ἐπίνοιαν κατὰ σοῦ κινήσαι. Δεῖ σέ τινα πειρασμὸν ὑπομένειν, ὃν ἐὰν ὑπενέγκῃς, κομίση τὴν στέφανον τῆς νίκης. Ἰδοὺ γὰρ ὑψώθης ἕως τοῦ νῦν ἐν ταῖς πραγματείαις τοῦ βίου τούτου καὶ τοῦ πλούτου τούτου προσκαίρου· δεῖ οὖν ταπεινωθῆναι σε ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ματαίου τούτου, καὶ αὖθις πάλιν ὑψωθῆναι σε ἐν τῇ πνευματικῇ πλούτῳ. Μὴ οὖν δειλυνδρήσῃς, μηδὲ ἀπιστήσῃς πρὸς τὴν ὑπάρξασάν σοι κοσμικὴν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ πολεμῶν ἀνθρώποις ἀριστεῦναι ἐφαίνου, τῷ βασιλεὶ ἀρέσαι τῇ ἐπιγίῳ σπουδάζων· οὕτως καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀνδραγαθῆναι σπουδασόν, ἐμοὶ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεὶ τὴν πίστιν φυλάσσων, καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἄλλον Ἰῶδ ἀναδειχθῆναι ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ νικητὴν τοῦ διαβόλου. Ὅρα οὖν μήπως ἐν τῇ καρδίᾳ σου λογισμὸς τις δυσφημίας ἀναβῇ. Ὅταν γὰρ ταπεινωθῇς, ἐλεύσομαι πρὸς σέ, καὶ πάλιν ἀποκαταστήσω σε ἐν τῇ προτέρᾳ σου δόξῃ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Κύριος, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγων τῷ Εὐστάθιῳ· Νῦν οὖν βούλει δέξασθαι τὸν προκειμένόν σοι πειρασμὸν, ἥ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων; Λέγει ὁ Εὐστάθιος· Δέομαι σου, Κύριε, εἰ οὐκ ἔστι παρελθεῖν τὰ ὀφεισμένα ἐφ' ἡμῖν, νῦν μᾶλλον δέξασθαι ἡμᾶς τὸν πειρασμὸν κέλευσον, καὶ ὁδὸς δόναμιν

μενος, ἢ τῇ περὶ αὐτοῦ εὐσπλαχνίᾳ καὶ συμπαθείᾳ Ἀ
δακνόμενος τὴν ψυχὴν καὶ διαπονόμενος.

Τί οὖν οἱ μεγάλωφρονες ἐκείνοι καὶ ὄντως ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ; Ἄρα λόγον ἀφῆκαν οὐκ εὐαγὴ πρὸς Θεὸν, ταῖς ὑπερβολαῖς οὕτω πιεζόμενοι τῶν κακῶν; ἢ χεῖλεσι μὲν οὐκ ἤμαρτον, διανοίᾳ δὲ πρὸς ἀτόπους ἐξήγοντο λογισμούς; ἢ τούτων μὲν οὐδέτερον, πρὸς τὸν βασιλέα δὲ καὶ τοὺς ὑπάτους Ῥωμαίων καὶ στρατηγούς ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι, λύσιν ἤτουντο τῶν δυσχερῶν; Οὐδ' ἂν ὥς ἀρχαῖοι δὲ, καὶ οὐκ ὥς ὁψιμαθεῖς τοῦ Εὐαγγελίου μαθηταί, περὶ τῶν παρόντων διαβουλεύεσθαι, εὐχαριστοῦσι μὲν τῷ Κυρίῳ, μάλ' αὖ φαιδρῶ καὶ γεγανωμένῳ παραστήματι τῆς ψυχῆς, τῆς ὑπαρχόντων ἕνεκεν ἀποβολῆς· τὰ εἰκότα δὲ προσεσφάμενοι, καὶ τὴν ἐν τοῖς λυπηροῖς ὑπομονὴν αἰτησάμενοι, ἀναλαμβάνουσι μὲν τοὺς δύο νηπίους· οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῶν ὑπόντων ὑπολείπετο· τῆς οἰκίας δὲ πόλεως ἀφορμηθέντες, τὴν ἐπ' Αἴγυπτον κατηγυθύνοντο πορείαν.

Ἐδεῖ δὲ αὐτοὺς διὰ θαλάσσης περῆν· καὶ ἐπειδὴ πέρας αὐτοῖς εἶχεν ὁ πλοῦς, καὶ ἡ ναῦς ἐπὶ τῆς ἀκτῆς· καὶ τοῖς πλωτῆρσιν ἐκβαίνειν καιρὸς· καὶ τὸ ναῦλον ὁ ναύκληρος ἐπαρτέν· καὶ ὁ Εὐστάθιος τότε δὴ, τότε τῆς θαλάσσης ἀργαλέαυρα περιπίπτει τρικυμία. Ἀφῆρέθη γὰρ πρὸς τοῦ ναυκλήρου τὴν γαμετήν, ἡ μόνη τοῦτω παραμύθιον παρείπετο· πρόσφασιν μὲν, ὡς οὐκ ἔχων ἀποδοῦναι τὸ ναῦλον· τὸ ἀληθές δὲ, ὅτι ἔρωσ' ἐκείνων εἰλήφει τὸν βάρβαρον οὐκ εὐαγῆς, τῇ ὥρᾳ τῆς σὺφρονος ἐπιμαίνόμενον.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ὕπνευγεῖν τὰ ἀπαγγελλόμενα, ἕνα μὴ λογισμὸς τις ὑπελθὼν, σαλεύσῃ τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἀπὸ τῆς εἰς σὲ πίστεως. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος, Ἀγωνίζου, καὶ ἴσχυε· οὐ γὰρ νικήσει σε πονηρὸς λογισμός. Ἡ γὰρ χάρις μου ἔσται μεθ' ὑμῶν διαφυλάττουσα ὑμῶν τὰς ψυχάς.

Κατελθὼν δὲ ἀπὸ τοῦ δρους, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπήγγειλε τῇ γυναίκι αὐτοῦ, τὰ λαλήθέντα αὐτῷ ὑπὸ Κυρίου· καὶ κοινῇ κλίναντες τὰ γόνατα αὐτῶν, προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐδόκοντο αὐτοῦ, λέγοντες· Τὸ θέλημά σου, Κύριε, γενέσθω ἡμῶν.

Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διελθούσας, συνέβη νόσον λοιμῶνικὴν ἐνσκήψαι τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ τελευτῆσαι πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας. Τούτου δὲ γενομένου, ἤσθετο ὁ Εὐστάθιος, τὸν προμνηθέντα αὐτῷ πειρασμὸν εἶναι, καὶ εὐχαρίστως δεξάμενος, παρεκάλεε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ μικροψυχῆσαι. Καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ χρόνον, ἐφθασε κατὰ τῶν ἱππῶν καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν ἀπάντων· καὶ παράρῃμα ἀπέθανε πάντα τὰ κτήνη τὰ προσόντα αὐτῷ. Καὶ οὕτως δεξάμενος ταύτην τὴν πληγὴν εὐχαρίστως, ἀναχώρησε τῆς οἰκίας αὐτοῦ λεληθότως ἅμα τῇ γυναίκι αὐτοῦ καὶ τοῖς τέκνοις εἰς ἀναχωρημένον τόπον. Καὶ θεασάμενοι τινες τῶν κακούργων τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ἐπελθόντες νυκτός, διαρπάξουσιν πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς, ἐν τε χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἱματισμῷ, ὡς μὴδὲν ὑπολείπεσθαι τῆς οὐσίας αὐτῶν πλην ὧν περιεβέβληντο. Ταῖς τοιαύταις δὲ συμφοραῖς, καὶ ἐπηρεαῖς πάσα ἡ λοιπὴ περιουσία αὐτῶν καὶ ὑπάρξεις εἰς ἀνυπαρξίαν κατέληξε.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις δημοτελοῦς ἐορτῆς ἐπιτελούμενης ἐπινικίῳ τῆς κατὰ τὸν Περσῶν νίκης, καὶ χαρμονῆς μεγίστης, ὡς εἰκός, ἐορτάζειν συνέβαινε καὶ τὸν βασιλέα. Ἐδεῖ δὲ καὶ τὸν στρατηγὰ τὴν πρὸ πάντων παρῆναι τῇ ἐορτῇ, ὅσα τε στρατηγὰ τὴν ὄντα, καὶ πρῶτον τῆς συγχλήτου· καὶ ἐξήρτειτο, καὶ

animo recreabatur quam miseratione in ipsos ac condolentia mordebatur direque conficiebatur.

Quid igitur, magnanimes illi ac vere homines Dei? Ergone sermonem non sanctum ac abhorrentem, tanta malorum exsuperantia pressi, in Deum emiserunt? Aut non peccaverunt quidem labiis; mente tamen ut turpia absonaque cogitarent, trahabantur? Vel neutrum quidem; at se imperatori consulibusque Romanis ac praetoribus commendantes, liberari malis flagitabant ac enitebantur? Haudquaquam: quin imo tanquam veterani, non ut tirores Evangelii discipuli deliberantes, certa admodum atque hilari animi constantia, amissarum causa facultatum Domino gratias agunt; exque muneris ratione precati, ac patientiam in adversis petentes, infantes duos (quippe cum ex universa substantia aliud nihil eis reliquum esset) assumunt, atque patria discedentes, iter recta in Aegyptum contendunt.

Necesse vero erat mare transmittere: quodque jam absoluta navigatione, navis litus teneret, ac vectoribus tempus exeundi esset; avidusque nauclerus portorium peteret; tunc plane, tunc in graviore mari porcellam Eustathius illis est. Ablata namque a nauclero conjux est, quae una solatio reliqua erat. Praetextus hic vertebatur, quod ille naulo reddendo non erat: re ipsa autem, quod amor libidinosus, castae feminae formam insane depereuntem barbarum cepisset. Sed et haec

C sustinenda quae indicta fuerint, benignus indulgeas, ne qua subiens cogitatio, animum nostrum a tua fide secutiat. Ad quem Dominus: Decerta, et esto robustus: nulla enim te superabit prava cogitatio. Erit namque vobiscum mea gratia, quae animas vestras custodiat.

Descendens itaque de monte, ac domum ingressus, uxori nuntiat, quae a Domino dicta acceperat; pariterque in genua provoluti, Dominum adoravere; ac orantes aiebant: Contingat nobis, Domine, voluntas tua.

Non plures fluxerant dies, cum saeva lues Eustathii domum invadens, servos illius omnes, ac ancillas exstinxit. Id ubi accidisset, sensit Eustathius praenuntiatam hanc esse tentationem, gratoque suscipiens animo, strenue uxorem adhortatur, ne pusillo animo fiat. Tum brevi eadem adversus equos ac reliquum omne pecus processit; statimque quidquid in censu jumentorum erat, interiit. Sicque hac quoque plaga grato in Deum animo accepta, clam domo cum uxore, ac liberis excedens, in locum semiotiorem recessit. Ea comperta secessione, facinorosi quidam ac nequissimi, noctu irrupientes, omnem eorum substantiam, quidquid in auro, argento, indumentis positum erat, late diripiunt, nullo relicto exceptis duntaxat vestibus quibus tecti erant. lisque ærumnis ac cladibus reliqua eorum abundantia, ac substantia in nihilum cessit, penitusque evanuit.

Eo tempore publicum victoriae festum, ac gaudium maximum, ex more superatis Persis agente civitate, contigit etiam imperatorem illi interesse. Sed et magistrum cum primis militiae, pro munere scilicet ratione, ac quod senatus princeps esset, par erat adesse. Quærebatur igitur, nec usquam

nequissimi injuria, omnium dirissime pugilem discrucians erat. Nam steterat ille quidem diu obsecrans, ac lacrymis orans, fletuque uxorem dimitti rogatans : at durus ille inflexique animi fortiter tenebat. Barbarica enim crudelitas, demoniaco conserta æstro, ut confringatur, una Omnipotentis dextera opus habet ; quæ et illo brevi post sublato, «contaminatam atque liberam beatæ feminæ vitam largita est.

Tunc vero se quoque ipsum vir beatus in periculum adductum videns, ne barbari sævitia in mare mitteretur, uxorem quidem invitus relinquens, ambo autem charissima pignora in humeros tollens (o quoties ad eam vertens faciem ! quam acerbe ejulans, recentique memoria dolens animo, ac contabescens !) ad quemdam fluvium venit. Hic porro acerbissima visceribus ac gravissima impacta plaga. Quisnam apie sermo dolorem affectumque expresserit ? Quisnam vero qui istarum tentationum oculis siccis meminerit ? Ego sane quoties historiam legerim, illic me animo versari certo arbitror, ac tanquam recentem affectum casumque sentio ; corde angor, contorquentur viscera, lacrymis misceor atque compungor, velut sub aspectum fabula præsens ageretur : ac mihi palam conspiciam videor, magnum illum ante certamen pugilem ; unum quidem charissimorum pignorum in humeros sublato (quod ambo simul non posset)

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

inveniebatur. Omnes itaque tenebat stupor, quod uno temporis momento, eorum quæ possederat, nihil in censu illi remansisset. Indoluit igitur imperator, ac senatus omnis casus acerbitate, cunctique rem vehementius admirabantur. Tunc ait uxor ad Eustathium : Quandiu hic manebimus, Domine mi ? Veni, assumptis ambobus parvulis, quos duntaxat residuos habemus, hinc emigremus, cum notis omnibus opprobrium facti simus. Per noctis itaque silentia ambos pueros cum sustulissent, Ægyptum cogitantes, iter arripiunt. Bidui autem emenso spatio, in mare incurrunt ; inventoque in statione navigio, maris itinere profecturi conscendunt. Accidit vero, ut et naulerum hominem barbarum, ferocem, crudelem nanciscerentur. Consensa itaque scapha, enavigabant. Porro naulerus, Eustathii uxoris aspectu, elegantissima forma delectatus, ejus acrius amore exarsit : inter quæ mare trajiciendibus, vecturæ mercedem avarus exquirat. Cumque ejus solvendæ per penuriam facultas deesset, Eustathii sibi uxorem retinet : id nempe prætexens (non solutam scilicet mercedem nauticam), reipsa autem hanc omnem fabulam ludens, ut eam secum, ac vite sociam haberet. Nec ut redderet, in animum inducebat. Cumque diu contradicens Eustathius, atque obsecrans naulerum obtunderet, annuit illi nautis, ut in mare projiciant. Eustathius detectis insidiis, uxorem invitus reliquit ; assumptisque ambobus parvulis, lugens procedebat, quiritansque, ac dicens : Væ mihi, vobisque filio, quod mater alienigenæ tradita sit.

Dum vero gemitu ac animi lacrymis iter prosequitur, fluvius occurrit ; quem utroque onustus puero, exundantibus aquis transmittere, prudens formidavit. Sublato igitur in humeros altero, alteram ipso loco in ripa fluminis reliquit. Quo transgresso, exque altera fluminis ripa humi colloato,

Ἐπ' ἡρία δὲ καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ, πάντων βαιότερον μᾶλλον τὸν ἀγωνιστὴν βρασιζέουσα ὁ μὲν γὰρ ἱστατο ἐπιπολὶ δυσωπῶν, καὶ δάκρυσι καταδεδυμένος, καὶ ποτινύμενος, τὸ γύναιον ἀπολυθῆναι ὁ δ' ἀμειλίχως καὶ ἀνένδοτος μένων, εἶχετο κραταιῶς. Βαρβαρική γὰρ ὡμότης οἱ στέρῃ δαιμονιώδει συγκραθεῖσα, μόνῃς τῆς παντοκρατορικῆς δεῖται τοῦ καταθραυσθῆναι χειρὸς. Ἡ δὲ κάκεινον ἐνδίκως οὐ μετὰ πολὺ θανατώσασα, ἀμείαντον καὶ ἐλευθέραν ζῶντ' ἐν μακαρίῃ παρέτχετο.

Τότε δὲ καὶ αὐτὸν ὁρῶν ὁ μακάριος τῇ τοῦ βαρδάρου σκληρότητι πρὸς τὸ πέλαγος ἐξωθῆναι κινδυνεύοντα, τὴν μὲν ἄκων ἀφῆκεν παρ' αὐτοῖς τοὺς δύο δὲ φιλάτους ἐπωμίους ἀνειληφώς ὥς πάρα μὲν τὴν ἔβιν ἐπιστρέφόμενος πῶσα δὲ ὀλοῦζων πικρῶς, B ὅτι καὶ τῇ μνημοσύνῃ τὴν καρδίαν κατακλόμενος, καὶ κατατηχόμενος, καταλαμβάνει μὲν τινα ποταμὸν ἐνταῦθα δὲ τούτῳ ἡ δριμυτάτῃ τοῖς σπλάγγνοις καὶ βαρυτάτῃ προσπίπτουσα πληγῇ. Ποῖος λόγος καιρίως ἐξαγγεῖλαι τὸ πάθος ; Πῶς δ' ἂν τις εἰς μνήμην ἀφίκοιτο τῶν πειρασμῶν ἐκείνων ἀδακρυτῇ ; Ἐγὼ γοῦν ὁσάκις ἔδ' τὴν ἱστορίαν ἀναλέγωμαι ταύτην, ἐκείσε πειθόμεαι γίνεσθαι τῇ διανοίᾳ, καὶ ὡς νεαροῦ τοῦ πάθους αἰσθάνομαι. Καὶ τὴν καρδίαν ἀγγύνομαι, καὶ τὰ σπλάγγνα πιέζομαι, καὶ τοῖς δάκρυσι φύρομαι, καὶ κατανύσσομαι ὥσπερ ὕπ' ἔβιν μοι παριστάμενου τοῦ δράματος. Καί μοι δοκῶ σαφῶς καθορᾶν τὸν μέγαν ἐκείνον πρὸ τῆς ἀθλήσεως ἀθλητὴν τὸν ἔνα μὲν τῶν φιλάτων ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναλαβόμενον,

C οὐχ εὗρίσκειτο. Πάντας οὖν ἀμυχανία κατεῖχεν, οἱ οὕτως ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή μὴδὲν ὑπολείφθηναι αὐτῷ τῶν αὐτοῦ κτημάτων. Ἐκτεπλήθη οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος περὶ αὐτοῦ καὶ πάντας ἐκπλήξῃς εἶχε περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Τότε λέγει πρὸς τὸν Εὐστάθιον ἡ γυνὴ αὐτοῦ, Μέχρι τίνος παραμενοῦμεν ἐνταῦθα, κυρίῃ μου ; Δεῦρο, λαβόντες τὰ δύο νῆπια ἡμῶν (αὐτὰ γὰρ μόνον περιέλειπται ἡμῖν), ἀναχωρήσωμεν τῆς χώρας ταύτης, ὅτι θνητοὶ γεγόναμεν τοῖς γινώσκουσιν ἡμᾶς. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, λαβόντες τὰ δύο νῆπια, ἐδάδιζον ὡς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἡμερῶν δὲ δύο τὴν πορείαν ποιησάμενοι, προσέβαλον τῇ θαλάσσῃ καὶ εὐρόντες πλοῖον, προσώρμισαν τῷ λιμένι καὶ ἐξήλθον εἰσελθεῖν εἰς αὐτὸ καὶ πλεῦσαι. Συνέβη δὲ καὶ τὸν ναύκληρον τοῦ πλοίου βάρβαρον τινα καὶ ἀνήμερον εἶναι. Ἐμβάντες οὖν ἐπλεον. Θεασάμενος δὲ ὁ ναύκληρος τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, οἷτι ὡραία ἦν τῇ βίῃ σφόδρα, ἤρασθη αὐτῇ καὶ ἐν τῷ διαπερᾶν αὐτοῦ τὴν θάλασσαν, ἐξήτει παρ' αὐτῶν τὸν ναῦλον. Μὴ ἐχόντων δὲ ἀποδοῦναι, κατεῖχε τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὡς ἐν προφάσει δόξεν τοῦ ναύλου τὸ δὲ ὅλον ἦν, διὰ τὸ ἔχειν αὐτὴν μετ' αὐτοῦ καὶ οὐκ ἤθελεν ἀποδοῦναι. Ἐπὶ πολὺ δὲ ἀντιλέγοντος τοῦ Εὐσταθίου καὶ παρακαλοῦντος, νεύει ὁ ναύκληρος τοῖς ναύταις αὐτοῦ, εἰς τὸ πέλαγος ἀκοντίζει αὐτόν. Γνοὺς δὲ ὁ Εὐστάθιος τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῶν, ἄκων κατέλιπε τὴν αὐτοῦ γυναῖκα καὶ παραλαβὼν τὰ δύο νῆπια, ἐπορεύετο ὁδοῦόμενος, καὶ λέγων Οὐαί μοι καὶ ὡμῖν, τέκνια, ὅτι ἡ μήτηρ ὡμῶν ἐξεδόθη ἀνδρὶ ἀλλοφύλῳ.

Πορευόμενος δὲ μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς, κατέλαβεν τινα ποταμὸν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος, ἐδεῖλκε βασιάζων τὰ δύο νῆπια, διελθεῖν τὸν ποταμὸν. Βασιάζας οὖν τὸ ἐν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, κατέλιπε τὸ ἕτερον ἐντεῦθεν, ἐπὶ τὴν ἄκρην τοῦ ποταμοῦ. Καὶ διαπεράσας, τίθησιν ἐπὶ τὴν γῆν τὸ

οτι· μὴ ἀμφοτέρους ὁμοῦ δυνατόν ἦν· καὶ τοῦτον ἐκεῖ-
θεν διαγράφοντα θεῖναι τοῦ ποταμοῦ, ἐπιστρεφόμενον
δὲ τοῦ καὶ τὸν ἕτερον ὁμοίως ἀναλαβεῖν καὶ διενεγ-
χεῖν· καὶ ἐπειδὴ κατὰ μέσον γέγονε τῆς διαβάσεως,
τὸν μὲν ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ λέοντος, ὑπὸ τοῦ λύκου δὲ
τὸν ἕτερον ἐντεῦθεν, ἀναρπαζομένους ἰδεῖν. Ἀγ-
νοῦντα δὲ τὴν διὰ τοῦ Κυρίου τοῖς τέκνοις βραβευο-
μένην σωτηρίαν, τί εἰκὸς αὐτὸν ἔννοεῖν; Μᾶλλον δὲ,
τί ἐπὶ τοῖς τότε παθεῖν; Ὁξύτης γὰρ ὀδυνῶν,
καὶ ὑπερβολὴ συμφορᾶς ἐξαπναιώς καταβρῆγγυ-
μένη, πρῶτον μὲν, ἐξιστώσα παρατρέπει τὸν λογι-
σμόν· σκότους τε καὶ δίνης αὐτὸν ὑποπύμπλησιν μι-
κρὸν δὲ τοῦ πάθους ὑπολωφίσαντος, εἰς ἑαυτὸν ὁ
πεπονθὼς κατ' ὀλίγον ἐπάνεισιν, καὶ τηνικαῦτα τὸ
τῆς αὐτοῦ διανοίας διαδείκνυται. Ἀνδρείος γὰρ ὢν,
καὶ θεόφρονι χρώμενος τῷ λογισμῷ, εὐχαριστεῖ μὲν
τῇ σωφιστῇ προνοίᾳ καὶ ὑπεραγάθῳ, ἐφ' οἷς οὕτω
δοικεῖται τὰ κατ' αὐτόν· φέρει δὲ τοὺς πόνους
ἀκατασίττω φρονήματι, ὥσπερ αἰσχυνόμενος ἑαυ-
τὸν, εἰ τι παρὰ τοῦ δέοντος καταμαλακίζόμενον ἴδῃ.
Τοιοῦτος ἐν τοῖς πόνους ἴδῃ ἐκεῖνος ὁ πᾶν· ὃν καρ-
πίας ὑπόδειγμα καὶ στήλην ὑπομονῆς ἀρραγῇ
ταῖς πάλαι προῦθηκε γενεαῖς ὁ Θεός. Τοιοῦτος ὁ μέ-
γας Εὐστάθιος· εὐσταθὴς κατὰ τὴν προσήγορίαν,
καὶ ἀκαταγώνιστος τοῖς παθήμασιν· ὃν ἀνδρίας ἀλη-
θοῦς καὶ εὐσταθείας εἰκόνα ζῶσαν ὁ Κύριος ὑπερὸν
ταῖς αὐτοῦ Ἐκκλησίαις ἀνεστήσατο. Ὅς ἐπὶ τοῖς
οὕτω φρικτοῖς, οὕτω πικροῖς, καὶ ἀνυπόστοις συμ-
πῶμασι καὶ ἀλγύμασι δεινοπαθῶν τὴν ψυχὴν, οὐκ

A cum trajecisset, illic in fluvii ripa collocantem;
tumque revertentem, ut et alterum pariter subla-
tum trajiceret, cum jam medium gurgitem attigis-
set, alterum quidem hinc a leone, alterum vero
illinc a lupo, rapi coram videre. Cumque adeo ne-
sciret quam Dominus liberis salutem disponderet,
quid putamus illi in animum venisse? quinimo,
quo tunc doloris eoque spectaculo sensu affectus
esse? Acrior namque doloris vis exsuperansque
calamitas repente ingruens in stuporem conjiciens
rationem evertit tenebrisque ac vertigine obruit.
Tantisper vero levato affectu, qui illo perturbatus
atque animo percussus fuit, in seipsum paulatim
rediens, mentem tunc suam prodit. Qui enim
fortis sit, divinoque sensu ac ratione utatur, sapientissimæ providentiæ, omnemque vincenti boni-
tatem, gratias agit, quod cum in modum res
suas gubernet; fertique labores inconcussa mente,
velut se ipse erubescens, si quid extra officii ra-
tionem molliorem se factum adverterit. Talis in
laboribus Job ille clarissimus fuit; quem Deus
tolerantiæ exemplum, ac immotam patientiæ colum-
nam, antiquis ætibus produxit. Talis magnus Eu-
stathius; εὐσταθὴς pro nominis ratione (firmus scilicet
ac constans, malisque insuperabilis), quem veræ
fortitudinis ac constantiæ vivum simulacrum, suis
postea Dominus Ecclesiis erexit. Is nempe sic hor-
rendis, acerbis, intolerandis casibus atque dolori-
bus diro animo excruciat, mœrensque, degenerem

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

παῖδιον, καὶ ὑπέστρεφεν, ὁφείλων διασωτῆσαι τὸ ἄλλο.
Γενόμενος δὲ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, ἀνένισας
θεωρεῖ, οἷτις λέων ἥρπασε τὸ παῖδιον αὐτοῦ· καὶ ἐπο-
ρεύετο, ἀπαλείψας αὐτό. Περιεστράφη λοιπὸν, μόνην
εἰπὶδα ἔχων εἰς τὸ ἕτερον, καὶ θεωρεῖ ὁμοίως καὶ
αὐτὸ ὑπὸ λύκου ἀρπαγνῆν. Θεασάμενος οὖν τὰ τέκνα
αὐτοῦ θηριόλκωτα γεγονότα, τίλλων τὴν κόμην τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ὀδυρόμενος πικρῶς ἐπαιρᾶτο
ἐαυτὸν καταβλεῖν τῷ ὕδατι τοῦ ποταμοῦ. Ἐστῆ-
μιζε δὲ αὐτόν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴ ποιήσας
τοῦτο, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ λέων λαβὼν τὸ
παῖδιον, καὶ διαφυλάξας ἀδιαβῆς κατὰ πρόνοιαν
Θεοῦ, ἐπέρασε τὸν ποταμὸν ἀνωτέρω, καὶ ἐπορεύετο
ἐπὶ τὴν ἔρημον. Θεασάμενοι δὲ τινες ποιμένες τὸ
παῖδιον βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ λέοντος ζῶν, καὶ μη-
δὲν ἀδικηθῆν, στοχασάμενοι ἐκ προνοίας Θεοῦ πεφυ-
λάχθαι τὸ παῖδιον, ἥτις καὶ αὐτοῖς βοηθήσει, πρὸς
τὸ ἐξελεῖσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ θηρός, κατέδραμον τοῦ
λέοντος μετὰ κυνῶν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ Θεοῦ θρο-
νός ὁ λέων, ἔβριψε τὸ παῖδιον αὐὸν, καὶ ἀνεχώρησε.
Τὸ δὲ ἕτερον παῖδιον ἀρπαγνῆν ὑπὸ τοῦ λύκου, δι-
εφυλάχθη καὶ αὐτὸ ὑπὸ τῆς θαλάσσης προνοίας· ὅπερ ἰδόν-
τες τινες ἀροτῆρες, ἐπιδραμόντες μετὰ βορύδου,
ἀφείλοντο ἐκ τοῦ λύκου μὴδὲν ἀδικηθῆν· ἑκάτεροί τε,
οἷτε ποιμένες, οἷτε ἀροτῆρες, ἐν μιᾷ κόμῃ ὑπῆρ-
χον· καὶ λαβόντες τὰ παῖδια, ἀνεβρῆψάντο παρ' ἑαυ-
τοῖς.

Ταῦτα δὲ Εὐστάθιος οὐκ ἔγνω, ἀλλ' ἐπορεύετο
ἰδυρόμενος, καὶ θρηγνὼν, καὶ λέγων, Οἱ μοι τῷ ποτὲ
θάλλοντι ὡς δένδρον, νῦν δὲ γυμνωθέντι. Οἱ μοι τῷ
ποτὲ ἐν εὐθυμίᾳ διάγοντι πολλῇ, νῦν δὲ αἰχμαλώτῳ
ὄντι. Οἱ μοι ὁ στρατοπεδάρχης, ὁ ὑπὸ μυριάδων λαοῦ
δρομυφρούμενος, νῦν δὲ μονώτατος καταλειμμένος,
οὐδὲ κἂν τὰ τέκνα μου συγχωρηθεὶς ἔχειν. Ἄλλὰ σὺ,
Κύριε, Κύριε, μὴ με εἰς τέλος ἐγκαταλίπῃς, μὴδὲ
παρίθῃς τὰ δάκρυά μου. Μῆνυμαι, Κύριε, εἰρηκίτος

C dum alterum quoque recepturus revertitur; jam-
que medium alveum tenens, intendit oculos, leonis
riciu filium raptum videt, ibique, illo desperato.
Jamque conversus, spes omnes suas jactans in al-
terum, eum ipsum similiter asportari a lupo intue-
tur. Horrendo igitur captorum a bestiis liberorum
aspectu, vellens capitis comam, flensque acerbè,
atque ejulans, prope erat ut pari naufragio in aquas
fluminis præcepss mergeretur. Verum constabili-
vit divina providentiā, eoque tutus discrimina, aquis
exivit. Leo autem sublato puero, Deique providen-
tia servato incolumi, cum superiori vado fluvium
transmisisset, desertum petebat. Rem vero con-
spicati pastores (deportari scilicet a leone vivum
puerum, nullaque violatum injuria, divina eum
providentiā fotum conjectantes, cujus ipsius ope
recepturos se eum a bestia arbitrantur) laxatis in
leonem canibus irruerunt. Porro bestia, propen-
siori Dei consilio territa, puero incolumi projecto,
D recessit. Quin et alter, quem lupus rapuerat, ipse
quoque divina providentiā servatus est. Eoque viso,
coloni quidam strepitu irruentes, ab ejus faucibus
illæsum abstraxerunt. Inque eodem utrique oppido
incolæ (tum scilicet pastores, tum coloni) pueros
receptos apud se educaverunt.

Hæc tamen Eustathium latebant; ibatque ejulans,
ac gemens, dicensque: Heu me, qui olim arboris
instar cum vernarem, essemque virentibus foliis,
modo nudus existam! Heu me, qui aliquando ju-
cundissime agens, nunc captivus invenior! Heu
me, qui magister militiæ satellitum myriadibus sti-
patus, nunc solus omnino relictus sim ac desola-
tus, qui nec ipso liberorum solatio frui sinar! Sed
tu, Domine, Domine, ne me derelinquas in finem,

voce nullam emisit: blasphemie ne ullum verbum, providentie rationes insimulans, protulit. At neque ægre ferens, ita ad Jesum ait: O Domine, utquid sic judicasti? Utquid sic injuria afficis atque alteris, qui toto animo ad te confugi? Num satis fuerat pecoris omnis interitus, servorum e medio sublata familia, ablata omnes facultates, propriorumque exsilium ac fuga? Ad hæc num mihi rapta conjux, ac quam tori, tam animi socia, abunde erat? Quin adhuc quoque abstulisti charissima gemina animi lumina. Quid mihi ultra jam vivere, qui necessariis omnibus caream? Aut injuria, Jesu, afficisti, siquidem hæc abs te mihi sunt; aut qui afficiar liberare nequivisti; quo adhuc igitur modo in te spes jactem meas? Nihil ejusmodi vir ille magnanimis aut dixit aut cogitavit: sed ejulatur ille quidem, at non rumpitur; frangitur vis patibilis animi, infracta tamen ratio animusque consistit. Ac quidem deplorat ac lamentabiliter quiritatur (non enim sensus expers tristitia sustinet), atque, Heu me! heu me! clamat, quid agam? quid de me fiat? quo me vertam, quia desolatus sum, quia solus relictus, nec cognationis carnalis mihi scintilla reliqua est, quod ex summa sæculi felicitate in calamitatem ex diametro adversam prolapsus sim. Nunc ego singularissimus, velut lignum aridum, amputatis undique naturæ ramis, quo ibo? quibuscum vivam? unde victum conferam?

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

neque despexeris lacrymas meas. Memini, Domine, te dixisse, necesse esse ut in Jobi morem tentarer; ac ecce plus aliquid in me fieri video. Ille tametsi pecuniis privatus erat, at non deerat sterquilinum, in quo ut sederet, ei liberum erat; ego autem in aliena, atque extorris tanta hæc tormenta sustineo. Hæbat ille amicos qui consolarentur; at ego in solitudine feras bestias nactus sum, quæ ipsum quodecunque meum solatium (filios scilicet) immanes raperunt. Ille tametsi ramos amiserat, uxoris tamen radicem apud se videns, animo levabatur; at ego miser undique evulsus sum, quæ minimam generis scintillam conspiciam; sed rami instar, nequissimi procella, atque turbine in deserto jacter, ac ferat. Ne me, Domine Jesu Christe, verbis effusio- rem, ac procaciorum servum tuum deseras. *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostia munitio- nis circa labia mea*²⁹; *Ne declinet cor meum in verba prava, et projiciat a facie tua*³⁰. Da, Domine, ut deinceps a multis ærumnis meis requiem nanciscar.

Hæc gemitu, atque animi lacrymis, dicens, ad quoddam oppidum, cui nomen Badissus, venit. Quo ingressus, quotidiano victum labore parabat. Annosque plures ibi commemoratus, oppidanis recreans, ac obsequio mulcens, ab eis frugum præfectus cus- tos, annos quindecim mercenarium egit. Liberi autem, uti dictum est, alio in pago educati, esse se fratres omnino nesciebant. Porro naucerus alieni- gena, ablatam Eustathio uxorem, in patriam suam abduxerat. Tanta vero femine obumbraverat gra- tia, ut nusquam ille ad eam admissus sit. Hoc enim mulier enixus a Deo flagitabat, ut tutam se ab alienigenarum consuetudine præstaret. Postmodum

A ἀφῆκε φωνὴν ἀγεννῆ· οὐ βλάσφημὸν ῥῆμα προῆκε, τοὺς τῆς Προνοίας λόγους ἐπιμεμψόμενος. Οὗς· οὖν ἀποδυσπετῶν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ὁ Κύριε, λέγει, ἵνα τί οὕτω κέκρικας; Ἰνα τί οὕτω ἀδικεῖς καὶ ἐπιτί- θεις τὸν ὅλην ψυχὴν καταπαφευγόντα πρὸς σέ; Οὐκ ἀπ- ἔχρησεν ἡ πανωλεθρία τῶν κτηνῶν, ὁ τῶν παιδῶν ἀφανισμὸς, ἡ τῶν προσόντων πάντων ἀφαίρεσις, καὶ τῶν ἰδίων ὑπερροία καὶ φυγαδεΐα; οὐκ ἔρχεται μοι πρὸς τοὺς τοῦ ἑμοῦ φύγου καὶ ἑμοῦ φύγου διαρπα- γῇ· ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς δύο μου φιλάτους περιεΐλες; τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς; καὶ ἵνα τί μοι λοιπὸν ζῆν ἔστι πάντων ἐστερημένῳ τῶν ἐπιτηδεύων; Ἡ ἡλικί- σας, Ἰησοῦ, εἶγε παρὰ σοῦ μοι ταῦτα· ἡ ἀδικούμε- νον βύσασθαι οὐκ ἐδυνάσθης, καὶ πῶς ἔτι ἐλπίω ἐπὶ σέ; Οὐδὲν τοιοῦτον, οὐτ' εἶπεν ὁ μεγάλῳ φωνῶν ἐκεί- νος, οὐτ' ἐνεθυμήθη. Ἀλλ' ἀπολοφύρεται μὲν, οὐ καταβρόχυνται δέ· καὶ θραύεται μὲν τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς· ἀθραυστος δὲ μένει τὸν λογισμὸν· καὶ ἀποδύρεται μὲν καὶ ἐλευσιλογεῖται· οὐ γὰρ ἀναισθη- τὼς φέρεται τὰ λυπηρὰ καὶ, Ὀψοι, οἰμοι, βοᾶ, τί πράξω; τί γένομαι; ποί τράπωμαι; ὅτι μεμύνομαι· ὅτι ἡττωμαι, καὶ τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας οὐχ ὑπολείπεται μοι σπινθὴρ· ὅτι ἐξ ἀκρας κατὰ τοῦ βίου εὐτυχίας εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου περιτρεχέην δυστυχίαν. Καὶ νῦν ἐγὼ μονώτατος, ὡς ὕλον ξηρὸν, τοὺς τῆς φύσεως κλάδους πανταχόθεν περιηρημένους, τοῦ πορευθῶ; μετὰ τίνων βιώσομαι; πόθεν ἐρανι- σαίμην τὰς τῆς ζωῆς ἀφορμάς;

C σου, ὅτι δεῖ σε πειρασθῆναι ὡς τὸν Ἰώβ· καὶ ἰδοὺ πλέον τι ὅρῳ γινόμενον εἰς ἐμέ. Ἐκεῖνος εἰ καὶ τῶν χρημάτων ἐστερηθῇ, ἀλλὰ τὴν κορίαν εἶχεν, ἐφ' ἣ καθυσθῆναι συνεχωρήθη· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ξείνης το- σαύτας ὑπομένω τιμωρία· Ἐκεῖνος φίλους εἶχε, συμπληροῦντας αὐτόν· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ἐρημίας τοὺς ἀγρίους θύρας ἔσχον, τὴν παραμυθίαν τῶν τέκνων μου ἀρπάζαντας. Ἐκεῖνος, εἰ καὶ τῶν κλά- δων ἐστερηθῇ, ἀλλὰ τὴν ῥίζαν τῆς γυναικὸς βλέπων μεθ' αὐτοῦ, πληροῦται· ὁ δὲ τάλας ἐγὼ, πάντοθεν ἐκρίστος ἐγενόμην, μὴ δὲ σπινθῆρα γένους μου ἀφ- ὀρων· ἀλλὰ κλάδου δίκην ἐν ἐρήμῳ ἱσταμένου, κλονου- μαι ὑπὸ λαίλαπος τοῦ πονηροῦ. Μὴ με ἐγκατελίπη, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸν σὸν δούλον πολυλογούντα. Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύρας περιοχῆς περὶ τὰ χεῖρά μου, ἵνα μὴ ἐκκλίῃ εἰς λόγους ποτηροῦς ἡ καρδιά μου, καὶ ἀποφύγω ἀπὸ τοῦ προσώπου σου. Δὲς δέ μοι, Κύριε, λοιπὸν κατάπαυσιν τῶν πολλῶν μου θλίψεων.

D Ταῦτα λέγων μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυ- χῆς, καταλαβὲ τινα κόμην, λεγομένην Βαδισσὸν· καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ εἰργάζετο τὴν ἐφῆμερον τρο- φὴν. Διατρεφάντος δὲ ἐν αὐτῇ ἔτη πλείονα, παρεκί- λεσε τοὺς τῆς κόμης, καὶ κατέστησαν αὐτὸν φυλάτ- τειν τοὺς καρπούς αὐτῶν καὶ τὸν μισθὸν κομιζόμενος, διῆγεν ἐπὶ ἔτη δεκαπέντε. Οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἀνερπ- ᾶσαν, καθὼς προείρηται, ἐν ἑτέρᾳ κόμῃ, μὴ ἐπιγινώσκοντες ἀλλήλους, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί. Ὁ δὲ ναύκληρος ἐκεῖνος ὁ ἀλλόφυλος ὁ λαβὼν τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα. Καὶ τοσαύτη χάρις ἐπισκίασε τῇ γυναικί, ὥστε μὴ πη- σιᾶται αὐτῇ τὸν ἀλλόφυλον ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις.

²⁹ Psal. cxi, 5. ³⁰ Ibid. 4.

Ταῦτα μὲν, ὡς εἶπε, δορυόμενος φέγγεται· οὐκ ἂν ἀποπίπτε· δὲ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, οὐδὲ λήθην λαμβάνει· τῶν πρώτων χρημάτων. Μᾶλλον μὲν ὅν ταπεινότες Χριστῷ, καὶ ἐκτενέστεραις πρὸς τὸν Ὑψιστον μετ' εὐχαριστίας κέχρηται προσευχαῖς, Εὐχαριστῶ σοί, λέγων, ὦ Κύριε Ἰησοῦ· εὐχαριστῶ τοῖς ἀντιπαικτοῖς· κριμασί σου, οἱ κατὰ τὴν πρόβησίν σου, ἰδοὺ ἀπὸ νῆσέ μοι πάντα τὰ δυσχερῆ, δι' ὧν βαβαῖα καὶ τῶν ἀγαθῶν σου παρίσταται ἡ προσδοκία. Ἀλλὰ μὴ ἐγκαταλίπῃς με· ἀλλὰ μὴ ἀποστή· ἀπ' ἐμοῦ, Κύριε μου, Κύριε. Μὴ λογισμοῖς ἀτόποις, μὴ λογισμοῖς βεβήλοις, μήτ' ὅν πράξει ποιητῆ συγχωρήτης· χρανθῆναι μηδεμιᾶ. Αἶε δὲ μοι συνῶν καὶ συνεργῶν, πάσας μοι τὰς ὁδοὺς κατευθύνεις πρὸς σέ.

Ταῦτα διανοοῦμενος ὁ θαυμάσιος, καὶ προσευχόμενος ἄπει, λύπη τε ἅμα μερίζομενος καὶ χαρῆ· τὸ μὲν, διὰ τὰ πρόκειμένα· τὸ δὲ, διὰ τὰ προσδοκώμενα. Ψυχὴ γὰρ θεοληγουμένη πάσας βάσανον ἀρείτης τὰς συμβατικὰς ἡγουμένη περιστάσεις, οὐ μόνον οὐκ ἀπογοιῶσκει τούτοις, μᾶλλον δὲ ἀναθαρρεῖ, καὶ ταῖς Ἰησοῦ μνημαῖς ἀνακαθαίρεται, καὶ πρὸς ἐξομολόγησιν διανίσταται· καὶ τρανότερον τῶν ἐλπίζομένων τὴν μυστήν ἐλλάμπομένην, ὅλη κατὰ νόεωσι καὶ πνευματικῆς πληροῦται χαρῆς. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ πεπονθὼς, κύμην καταλάμβανει τινά, ἐν ἣ τούτων ἀποχειροβίωτον διαζῆν ἔδει. Ὅπου δὲ πεντεκαίδεκατον ἔτος διήνυκός, καὶ παρὰ γεωργοῖς ἀτίμοις θητικὸν βίον διαβίους, τινά κομ-

Talia is quidem, ut par est, gemens loquitur; haud tamen a sua excidit fide, aut prima ad ipsum divina responsa obliviscitur. Quinimo Christo humiliatur ferventioribusque cum gratiarum actione ad Altissimum precibus utitur: Gratias tibi ago, inquit, Domine Jesu, gratias abstrusis judiciis tuis, ac quæ mens nulla assequi possit; quod juxta prædictionem tuam cuncta jam mihi mala evenerint, per quæ etiam bonorum tuorum firma expectatio præstatur. Verum ne derelinquas me; verum ne discesseris a me, Domine mi, Domine: ne turpibus atque absonis cogitationibus, ne impuris, at neque prava ulla actione sinas me contaminari: sed mihi semper comes atque adiutor, omnes vias meas dirigas ad te.

Hæc vir admirandus animo cogitans, oransque ibat, tristitia pariter gaudiisque divisus; alterum, præsentium ratione; alterum, eorum quæ illi expectabantur. Animus enim Deo plenus atque afflatus, molestos omnes qui excipiunt casus virtutis probationem existimans, nedum his in desperationem non agitur, quin confidit magis, ac Jesu recollectionibus depurgatur, atque ad confessionem excitatur; clariusque eorum quæ in spe posita sunt, rationes edoctus, totus compunctione ac gaudio spiritali repletur. Id ipsum vir ille divinus reipsa expertus, oppidum quoddam petit, in quo manuum labore illi victus quaerendus. Ibi annos quindecim moratus, ac apud viles colonos mercenarium agens,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ἐκείνους. Τοῦτο γὰρ ἤθετο ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοινωνίας... συνέβη δὲ τελευταῖσαι τὴν ἀλλοφύλων ἐκείνων, καὶ αὐτὴν ἐπ' ἀδείας διάγειν.

Μετά δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένετο ἐπανάστασις τῶν ἀλλοφύλων ἐκείνων, εἰς οὗ ἦν ἡ γυνὴ τοῦ Εὐσταθίου· οἱ τινες ἐξελθόντες, πολλὴν ἀφείλοντο χώραν τῶν Ῥωμαίων. Ἐν πολλῇ οὖν ἀδημονίᾳ ὑπάρχον ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς ἐπανάστασεως αὐτῶν, ἐπῆλθεν αὐτῷ περὶ τοῦ Πλακίδα μνήμη, διὰ τὸ μάλιστα πλειστάκις ἀνδραγαθῆσαι αὐτὸν κατὰ τῶν ἀλλοφύλων ἐκείνων. Καὶ ἀνανεύσας τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην, διηπόρει περὶ τῆς ἀθρόας αὐτοῦ μεταβολῆς. Στρατολογήσας οὖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ σκεψάμενος· περὶ πολέμου, ἔμαθε παρ' ἐκείνου αὐτὸν περὶ τοῦ Πλακίδα, τί ἐγνώσαν περὶ αὐτοῦ, ζῆν αὐτὸν, ἢ τεθνάναι· καὶ ἐδίδου ἐντολὴν ἐκείτῳ τῶν στρατιωτῶν, ἀναζήτην αὐτὸν, εἰ ζῇ. Καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, τὴν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐκζητῆσαι αὐτὸν, εἰπὼν, ὅτι Ὅστις ἀναζητήσας εὕροι αὐτὸν, προσθήσῃ αὐτῷ τιμὴν μείζονα, καὶ ἀνδρας πλείους ὧν ἔχει. Δύο δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν, Ἀντίοχος καὶ Ἀχάκιος, οἱ ποτὲ ἀδελφείπταις ὑποτελοῦντες τῷ Πλακίδᾳ, ἐπορεύθησαν εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· καὶ περιελθόντες σχεδὸν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, κατέλαβον τὴν κύμην ἐκείνην, ἐν ἣ διήγεν ὁ Εὐσταθίος. Πάραπορεύμενοι δὲ εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους· εἰ οὖ· ἐφύλαττεν ὁ Εὐσταθίος, ἡρόρουν ἐπερωτῆσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Εὐσταθίος· πόρρωθεν θεασάμενος αὐτοὺς, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως αὐτῶν, ἐπέγνω αὐτοὺς· καὶ ἀναμνημονεύσας τῆς προτέρως διαγωγῆς, ἤρξατο ἀδρμονεῖν, καὶ προσευχεσθαι, καὶ λέγειν· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἐλεήμων, ὁ ἐκ πάσης θλίψεως ρυόμενος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ὡς τούτους παρ' ἐλπίδα ἐθεασαμην τοὺς ποτὲ συνόχτας μοι, κλέυσον λοιπὸν θεασαύα· καὶ τὴν δούλην σου τὴν ἐμὴν γυν

C autem illo humanis exempto, factum est ut illa libere, ac metus securâ definceps ageret.

Evolutus, quem dixi, annorum circūfo, Barbaris, apud quos hospes erat Eustathii ūcer, excita rebellionē finibus egressi, partem haud exiguum ditioris Romanæ ademērunt. His motibus imperator anxius, ac mœrens, Placidam animo recolit, quod nempe is maxime adversus eosdem ipsos alienigenas, nec id raro, prospere eduxisset, ac fortiter pugnasset. Ejus itaque nominis claritatem cogitans, præ repentina illius mutatione, animi anxius erat. Subditorum igitur delectum habens, ac belli molem considerans, quemque seiscitabatur, de Placida quid nosset; viveretne, an mortuus esset? præcipiebatque ut universi diligentius rem exquirerent. Misit itaque per omnes Romanæ ditioris provincias indagine solertes viros; hoc pollicitus, si quis tandem invenisset, majiori auctum hōnore, ampliori annona ejus liberalitate donandum esse. Duo autem quidam (Antiochus et Acacius hi nominabantur) qui Placida ductore exercitus jugiter mœruerant, perquisitum profecti, ac toto fere lustrato orbe, ad eum postremo vicum pervenunt, in quo Eustathius colonus agebat. Prætereuntes autem loca, ubi ille custodis munus obibat, dubitabant an percontarentur. Eustathius vero a longe eos conspicatus, ex incessu, motusque ratione agnovit; annuimque subeunte pristinae institutionis memoria, tædere eum cœpit, atque precari, ac dicere: Domine Deus misericors, qui ab omni ærumina liberas sperantes in te; quæso facias, ut sicut viros hos insperato conplexi (olim scilicet mihi assiduos) sic quoque ancillam tuam conjugem meam videam. Annos enim infelices liberos, plane novi (quæ mea est mi-

quamnam laborum mercedem refert, quanti præmii ac magnificam? Omni fastu ac seculari arrogantia animo purgatur; inque parvulorum habitum (perfectam scilicet mansuetudinem atque innocentiam) Christiano more totus immutatus, exque summa animi tranquillitate ac imperturbatione cælorum regno quam maxime idoneus redditus, ita uxorem atque liberos dextera Dei servatos recipit; iisque sociis Regem quoque in illum beneficium coram regibus rite confessus, ac Christi clarus præconio, illius dextera cum familia tota coronatur. Præstat vero ut ejus etiam restitutionis ac perquam legitimi certaminis modum summa perstringamus.

Quia enim certamen obscura in apertum traherat, nec civitas supra montem posita (ut divinis proditum eloquiis est ²⁵ abscondi poterat, aut lucerna ardens valde atque accensa, sub modio tegi amplius sustinebat, ii ipsi Barbari, in quos plura olim Placido erecta tropæa, multam Romanæ ditionis partem incurrant; confiniumque agros omnes circumquaque late populantur ac vastant. Quamobrem ingenti imperator mæstitia tenebatur ac cura angebatur; sed et Romanorum inclytos omnes quam maxime anxios habebat ac attonitos, quod vir tantæ virtutis, ita clarus ac spectabilis, sic repente ex hominibus periisset, inque obscurum abiisset.

Recolens igitur Trajanus Placidæ memoriam, sic inquirendo animum adjecit, ut pacta mercede

A ζεται τῶν κόπων μισθόν; ὡς ἀξιόβαλον καὶ μεγαλοπρεπῆ· ὅλον μὲν τὸν τύπον καὶ τὴν κοσμικὴν ἀλαζονείαν ἐκ καρδίας ἀνακαθαίρεται· εἰς ἔξιν δὲ νηπίων, ἥτοι τελείαν πραυτῆτα καὶ ἀκακίαν ὅπως ἡλλοιωμένος κατὰ Χριστὸν, καὶ πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν δι' ἀπαθείας ἀκρας ἐπιτηδεύτατος γεγωνῶς, οὕτως ἀπολαμβάνει μὲν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, δεξιᾷ τετηρημένα Θεοῦ· σὺν αὐτοῖς δὲ, τὸν εὐεργέτην καὶ Βασιλέα κατέναντι βασιλέων ὁμολογῶν, καὶ δοξάζων Χριστὸν, οὕτω πανοικισίᾳ πρὸς τῆς αὐτοῦ στεφανοῦται δεξιᾶς. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς ἐννομιωτάτης ἀθλήσεως αὐτοῦ τρόπον ἐπιτεμεῖν.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀγὼν ἦγε τὰ ἀθλήματα πρὸς ἔκφρασιν· καὶ ἡ πόλις ἐπ' ὅρος κατεμένη, κατὰ τὰ λόγια, οὐκ ἤδύνατο λαθεῖν· καὶ ὁ λύχνος καυθεὶς ἄγαν, οὐκ ἠνείχετο ἔτι τῷ μοδίῳ ὑποκαίεσθαι· κατατρέχουσι μὲν οἱ βάρβαροι γῆς· Ῥωμαίων πολλῆς, καὶ ὧν ὁ Πλακίδας πρῶτον τρόπαια ἀνεστήσατο πολλά· ληίζονται δὲ καὶ τῶν ὁμόρων αὐτοῖς ἅπασαν περιοικίδα. Διὸ δὴ πολλὴ μὲν ἀθυμία τὸν βασιλέα καὶ φροντίς, πλείστη δὲ ὄση καὶ τοὺς ἐπιδόξους Ῥωμαίων πάντας ἀλημονία καὶ ἐκπληξίς συνείχεν, ἐξαπορουμένους, πῶς ἄρα ὁ τοσοῦτος τὴν ἀρετὴν, τοσοῦτος τὴν περιφάνειαν, οὕτως ἐξ ἀνθρώπων ἐξαπίνης ὦλετο καὶ ἠφάνιστο.

Ἀνανεωσάμενος οὖν Τραϊανὸς τὴν τοῦ Πλακίδας μνήμην, ἐπὶ τοσοῦτον προσέθετο ζῆτειν, ὡς κατὰ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

sera sors!) a bestiis captos ac voratos esse. Da igitur, Domine, Deus misericors, qui solus verus Deus es Jesus Christus, ut saltem in die resurrectionis eorum aspectu fruar. Hæc locutus, audiit vocem de cælo, dicentem : Confide, Eustathi; futurum namque est, ut hoc ipso articulo ad pristinum statum tuum revertaris; uxoremque ac liberos contuearis. In resurrectione autem majora visurus es, ac æterna bona nancisceris; eritque nomen tuum magnificentum in generationibus generationum.

His Eustathius auditis, metumque conterritus sedit. Videns autem propinquantem militem, e loco ubi sederat, descendit, ac in via contra illos stetit; cumque propius accessisset, eos penitus agnovit. Neque tamen illi agnovere, dixeruntque : Salve sis, sodalis. Ad quos ille : Pax vobiscum, fratres. Aiunt ei : Quæso dicito, num quemdam hic peregrinum noveris, cum uxore ac duobus pueris. Siquidem autem ostenderis, pecunias ex nobis consequeris. Tum ille : Quid vero causæ est, cur illum quaeratis? Responderunt : Amicus noster est, jamque diu est ex quo nos cupido incessit ut illum alloquamur. Tum ad eos Eustathius : Nullum hic talem novi; hactenus vero hospitii causa tantisper domum divertite. Nam ipse quoque hospes hic ago, ac peregrinus. Assumptos itaque illos in hospitium induxit, atque patrifamilias apud quem diversabatur : Noti mei sunt hi homines, meque ut inviserent, ac officii causa advenerunt. Prebe igitur mihi escas et vinum, quibus benigne excipiam, reddamque ea cum exstiterit tempus mercedis. Præbuit ille pro-

C μου. Τὰ γὰρ ἀθλία νήπια εὖ οἶδα ὅτι διὰ τὴν ἐμὴν κακοπραγίαν θηριόλῳτα γεγονόσι. Ἄδς οὖν, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἐλεῆμων, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅπως κ' ἂν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως θεατῆς γένωμαι τῶν τέκνων μου. Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, ἤκουσε φωνῆς οὐρανῶθεν λεγούσης· Θάρσει, Εὐστάθιε· ἐν γὰρ τῷ παρόντι καιρῷ ἐπανελεύσῃ εἰς τὴν προτέραν σου κατὰστασιν, καὶ ἀπολήψῃ τὴν γυναῖκά σου καὶ τοὺς υἱοὺς σου· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει μείξονα ἔψει, καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσιν εὐρήσεις· καὶ τὸ ὄνομά σου μεγαλυνθήσεται ἐν γενεαῖς γενεῶν.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εὐστάθιος, καὶ ἔμφοδος γενόμενος, ἐκαθέζετο. Θεασάμενος δὲ τοὺς στρατιώτας ἐγγιζόντας αὐτῷ, κατελθὼν ἀπὸ τοῦ τόπου οὗ ἐκαθέζετο, ἔστη ἐπὶ τῆς οδοῦ, ἀντικρυς αὐτῶν· καὶ πλησίον αὐτῶν γενόμενος, πλείον ἐγνώ αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐπίγνωσαν αὐτόν· καὶ πρὸς αὐτὸν εἶπον· Χαίροις, ἑταῖρε. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς, Εἰρήνῃ ὑμῖν, ἀδελφοί. Δ λέγουσιν αὐτῷ· Εἰπέ ἡμῖν εἰ ἔγνως ἐνταῦθα ξένον τινὰ ὄνομα Πλακίδαν μετὰ γυναίκης καὶ δύο παιδίων· καὶ ἐὰν ὑποδείξῃς ἡμῖν αὐτόν, δώσομέν σοι χρήματα. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτούς, Καὶ τίνας ἐνεκεν ζητεῖτε αὐτόν; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Φίλος ἡμῶν ἐστί, καὶ θελούμεν συντυχεῖν αὐτῷ διὰ πολλῶν ἐτῶν. Τότε λέγει πρὸς αὐτούς ὁ Εὐστάθιος, Οὐκ ἔγνων τοιοῦτον ἄνδρα ἐνταῦθα· τίως δὲ βραχὺ καταλύσατε, εἰς ὃν ἐξενίξεται ὑμᾶς οἶκον. Καὶ γὰρ χάγῳ ξένος ὑπάρχω. Καὶ λαβὼν αὐτούς, ἀπήγαγεν εἰς τὴν ξενίαν αὐτοῦ· καὶ ἐπορεύθη τοῦ πρίσθαι οἶνον, ὥστε ποτίσαι αὐτούς. Καὶ λέγει τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐν ᾧ κατήγετο, Γνωστοί μοῦ εἰσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, καὶ διὰ τοῦτο ἤκασιν ὥδε· παράττει οὖν μοι τρο-

²⁵ Matth. v, 14.

πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν τοὺς ἀνερευνομένους αὐτὸν ἐπὶ ῥήτοσι μισθοφόροις ἐκπέμψαι καὶ τιμαῖς. Ἐντεῦθεν, ἵνα συντεμῶν εἴπω, δύο τιὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ γνωρίμων στρατιωτῶν, πρὸς αὐτὸν καταντήσασιν ὁ ζητούμενος ἀνεύρηται. Οὗς καὶ ξενίσας πρῶτον ὁ μακάριος, καὶ τὸ μυστήριον ὅλον τοῦ κατ' αὐτὸν δράματος ὑψηγῆσάμενος, οὕτω πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτοις συνέρχεται.

Ὁ δὲ μεγίστης ἐορτῆς ἀφορμὴν τὴν τοῦ στρατηλάτου ποιοῦμενος ἀνεύρεσιν, πολυτελεσάταις χαρμοσύναις τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων καταφαιδρύνει. Καὶ γὰρ ἦν ἀξιοπόθητος ἀνὴρ, ὅτι καὶ πρῶτον ἐν ὑπεροχαῖς ἀξιομάτων, οὐδὲν τύφου καὶ ὕβρεως ἐπιδεικνύμενος· τὰ πάντα δὲ μέτριον ἑαυτὸν, καὶ τοὺς τρόποις ἐπιφαίνων ἐπισιχτῇ, ἐπέρastos ἦν τοῖς πολυτευομένοις· καὶ νῦν τῇ ἀποστάσει τὸν πόθον ἀνάψας, τῇ πρὸς τὸ ἄγαν ταπεινὸν τῆς τύχης ἐξαλλαγῇ, καὶ τῇ ἐμφιλοσόφῳ καὶ θεοειδεῖ τοῦ τρόπου καταστάσει, αἰδουσιμώτατος καὶ ἀξιεραστότατος πάσῃ περιστάσει τῇ πόλει.

Παρακληθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ καὶ τῆς συγκλήτου, περιζώννεται μὲν αὖθις ζώνην στρατηγικὴν· εἰς τὴν προτέραν δὲ κατὰ τὸν χρηματισμὸν ἀπεκατεστάθῃ τιμὴν. Συνεωρακὺς δὲ τὸν στρατὸν, πρὸς τὸν προκείμενον αὐτῷ τῶν βαρβάρων πόλεμον μὴ ἐξαρκεῖν, νεόλεκτον ἐκστρατευθῆναι ὥρισε στρατιάν. Ἔργον δὲ τοῦτο τῆς παναγὰς προνοίας ἀληθῶς ἦν, ὥστε τοὺς ἀγαθοὺς παῖδας τῷ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

φᾶς, καὶ οἶνον πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν, καὶ ὅπως ἀποδώσω σοι αὐτὰ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μισθοῦ μου. Ὁ δὲ προθύμως παρέσχετο αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν.

Θεραπεύων δὲ αὐτοὺς ὁ Εὐστάθιος, οὐκ ἡδύνατο ὑπενεγκεῖν ἐννοῶν τὸν πρότερον αὐτοῦ βίον. Ἀλλ' ἐξῷ ἐκπορευόμενος, ἔκλειπε, καὶ ἀπένιπτε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ εἰσερχόμενος πάλιν, διηκόνει αὐτοῖς. Οἱ δὲ θεωροῦντες αὐτὸν, ἤρξαντο κατὰ μικρὸν εἰς ἐπιγνώσιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐρχομαι, καὶ ἐπιγινώσκειν αὐτόν· καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἔλεγον, Ὅτι ὁμοίως τυγχάνει ὁ ἀνθρώπος οὗτος τῷ ζητούμενῳ παρ' ἡμῶν. Λέγει ὁ εἰς τὸν ἐτέρον, Πάνω ὁμοίως αὐτῷ τυγχάνει, οἷα δὲ ἐγώ, ὅτι ἔχει σύσσημον, τινὰ οὐλὴν ἐν τῷ τραχήλῳ, πληγεὶς ἐν τῷ πολέμῳ. Θεωρήσομεν οὖν· εἰ ἔχει τὸ σύσσημον ἐκεῖνο ἐν τῷ τραχήλῳ, οὗτός ἐστιν ὁ ζητούμενος παρ' ἡμῶν. Καταμαθόντες οὖν ἐπιμελέστερον, θεωροῦσι τὴν οὐλὴν ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ· καὶ εὐθέως ἀναπηδῶσαντες, κατεφίλησαν αὐτόν· καὶ μετὰ δακρύων ἡρώτων αὐτόν, εἰ αὐτὸς εἴη ὁ στρατηλάτης Πλακίδας. Ὁ δὲ συσχεθεὶς τοῖς δάκρυσιν, ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων Ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγώ. Ἐπιδοκνούντων δὲ αὐτῶν τὸ σύσσημον, καὶ ἐξομνυμένων ὅτι αὐτὸς ἐστιν ὁ στρατηλάτης αὐτῶν· καὶ περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων ἐπηρώτων αὐτόν. Τότε ὁμολόγησεν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶ· περὶ δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων ἀπήγγειλεν ὅτι τεθνήκασιν. Καὶ τούτων λεγομένων, συνεδραμον πάντες οἱ ἐκ τῆς κώμης, ἐπὶ μεγίστῳ θαύματι.

Τότε οἱ στρατιῶται καταστείλαντες τὸν θόρυβον, ἐξηγοῦντο αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς, καὶ τῆς προτέρας δόξης. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης, ὠδύροντο λέγοντες· Ὁ οἶον γαυρίαμα ἀνδρὸς, μισθωτὸς ἡμῶν γέγονε. Τότε οἱ στρατιῶται ἀνεγάνισαν αὐτῷ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ ἐνέδυσαν αὐτόν, ἐξ ὧν ἐπεφύροντο ἱματίων. Παραλαβόντες δὲ αὐτόν, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν αὐτῶν πόλιν.

A atque præmiis, in provincias omnes locaque ac civitates, qui eum sedulo pervestigarent, emisit. Hinc factum (quo paucis expediā, ac compendio dicam) ut duobus quibusdam militibus a principio illi notis, in ipsum cum incidissent, qui exquirebatur inventus sit. Hos vir beatus cum hospitio primum excepisset, ejusque quod acciderat mysterium totum enarrasset, iis comes ad imperatorem profectus est.

Inventum magistrum militiæ, maxime rem solemnitatis ac tripudii imperator ducens, magnificentissimis urbem augustam ludis recreat atque gaudiis. Etenim vir erat plane desiderabilis, qui et pridem cum dignitatum arcem teneret, nihil superbum ac procax ostendisset: in omnibus vero modestum ac moribus lenem placidumque præfrens, vel maxime civibus amabatur: nuncque adeo abscessu accenso desiderio, immutata in summam humilitatem fortuna, morumque philosophica ac diviniore compositione, statuque summe venerabilis, vereque amabilis cunctæ civitati representabatur.

Tum ipsius igitur imperatoris, tum senatus delinitus alloquiis, prætoris rursus cingulo donatur; atque, ut divino editum oraculo fuerat, in pristinum restituitur honorem, ac dignitas redditur. Postquam autem minores copias intellexit, quam ut ad bellum quod in barbaros illi incumbebat, molem pares esse viderentur, novum delectum habendum constituit. Id vero benignissimæ reipsa providentiæ

C penso animo, ac quidquid opus erat, alacris ministravit.

Hospitum obsequio impensus Eustathius, ferre non poterat, cum vitæ prioris status succurreret animo; verum tecto egressus, lacrymis diffuebat: tumque detero vultu aique oculis, rursus ingressus viris ministrabat. Illi hominem contuiti, in ejus paulatim aspectus venire notitiam, ipsumque agnoscere cœperunt; dicebantque seorsim mutuo: Vir iste illius similis est, qui a nobis queritur, ac vestigatur. Ait unus socio: Valde illi similis est. Novi autem ego inesse ejus collo certam notam ac signum; nempe cicatricem, quam vulnus in bello inflictum vestigio impressit. Videamus igitur; si quidem enim nota occurrat, ipse certo est qui nobis queritur. Diligentius itaque attendentes, in ejus collo cicatricem offendunt: moxque exsiliētes, in oscula ruunt; inque lacrymas propensius effusi: Num ipse Placidus sit magister militiæ, seu prætor, exquirunt. Ille lacrymis vocem inhibentibus, se eum non esse, respondit. Illis notam monstrantibus, ac jurejurando esse illum magistrum militiæ sub quo meruissent, affirmantibus; ac cum uxorem, atque liberos sciscitarentur, vix tandem esse se illum confessus est. Quod ad uxorem spectaret, atque liberos, mortuos significavit. Inter quæ verba, omnis plebs oppidana ad spectaculum longe maximum effusa concurret.

Tum milites sedato tumultu, Viri viriutem, ac pristinam referre claritatem. His oppidani auditis, ejulatu: O quantæ, aiebant, gloriæ vir, quamque inclytus, nobis redempta mercede opera servivit! Tunc edito imperatoris mandato, allatis eum vestibus induerunt: ipsumque assumētes, in suam civitatem iter arripuerunt. Oppidani vero cuncti, honore deduxerunt. In itinere positus narravit quo-

opus erat, quo patri optimo liberi optimi conciliarentur; quos nempe is, dudum a bestiis captos, luctu persecutus, mortuos arbitrabatur; divinissima autem Jesu providentia; alterum quidem, pastorum; alterum vero, colonorum clamore, ac irruptione servatos, eodem in oppido praestiterat ambo ut educarentur. Statim igitur cepi peregrini comitum suffragio in tirones allecti: quorum tum vultus venustate, tum animi fortitudine, tum denique indolis dexteritate plurimum magister militum delectatus, sibi ipse adolescentes adhibet, mensaque socios statuit, ac satellitum confestim munere fungi jubet.

Ubi igitur vir ducis solertia, ac fortitudine praestantissimus, Christi potentia Barbaros invadens, qua neci dederat, qua sub jugum mittens, universam illam regionem liberaverat, illud tandem ipsum oppidum petit, in quo uxor hospes agens, ac Christi paupertatem colens, patientiae studio enitebat. Fixo itaque illic tabernaculo, tantisper recreandum quiete exercitum putavit.

Huc sermonis delectus, obsistere mihi orationem video, ac valde reniti ad ea quae superant, ac deinceps sequuntur, procedere. Admiratio enim cum pari voluptate metuque incurrens, tum percellit animum, tum sermonis cursum inhibet. Qui enim ossa ossibus, ac compagem compagi se admoturum, prophetarum oraculo promittit²⁶, is hos quoque beatos ab invicem, idque annos plures, di-

Ἀ ἀγαθὸν πατρὶ προσοικνωσάτω· οὗς αὐτὸς μὲν ὡς θηριώλους ἀποκλαυδάμενος· πρῶτον, ἤθετο θανεῖν· ἢ τοῦ θεαρχικωτάτου δὲ πρόνοια Ἰησοῦ τὸν μὲν διὰ τῶν ποιμένων, τὸν δὲ δι' ἀροτήρων κραυγῆς περισασαμένη καὶ καταδρομῆς, ἐν τῇ αὐτῇ παρεσκευάσεν ἀμφοτέρους ἀνατρέφειν. Καὶ τούτους εἰς τήρωνας οἷα ξένους εὐθὺς οἱ κομῆται προσβάλλοντο, ὧν τῇ τε τῆς ὄψεως ὠραιότητι, καὶ τῇ ἀνδρείᾳ τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς φύσεως τῇ δεξιότητι, πάνυ διατεθείς ὁ στρατηλάτης, ἐκαστῷ τούτων νέους προσάγεσθαι, καὶ τῆς αὐτοῦ τραπέζης καὶ τῆς δορυφορίας αὐτίκα ποιεῖται κοινωνούς.

Ἐπειδὴ οὖν τῶν βαρβάρων ἐκείνων ὁ στρατηγικώτατος ἐν τῇ δυνάμει καταδραμὼν τοῦ Χριστοῦ, οὗς μὲν φόνῳ ἀπώλεσεν, οὗς δὲ δορυλήπτους ποιοῦμενος, πᾶσαν ἐκείνην λυτροῦται τὴν γῆν· ἀγεται λοιπὸν ἐπὶ τὴν κόμην αὐτῇ, ἐν ᾗ τὴν γυναῖκα ξενιτεύουσαν, καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν πανίᾳ σχολάζουσιν τὴν ὑπομονὴν φιλοσοφεῖν. Παρ' αὐτῇ δὲ τὴν ἰδίαν καταπηξάμενος σκηνὴν, διαναπαύειν ἤθετο εἶναι τὸν στρατόν.

Ἐνταῦθα γενόμενος, προαιετῶμεν μοι τὸν λόγον ὅρω, καὶ προσθῆναι τοῖς ἐξῆς ἄγαν ἀποκλαιόμενον. Θαῦμα γὰρ μετ' ἡδονῆς ἄμα καὶ φόβου προσπίπτει, ἐκπλήσσει τε τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦ λόγου τὴν ῥύμην ἀνακόπτει. Καὶ γὰρ ὁ ὅστις πρὸς ὁσά, καὶ ἁρμονίαν προσάξειν πρὸς ἁρμονίαν διὰ τῶν προφητῶν ἐπαγγελλόμενος, οὗτος καὶ τοὺς μακαρίους τούτους ἀπ' ἁλλήλων διελών, καὶ δι' ἐτῶν

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

modo Christum vidisset, ac in baptismo mutato nomine Eustathius nuncupatus fuisset. Cuncta denique, quae acciderant, retulit. Denique quindecim dierum itinere imperatoris aulam assecuti, qua ratione Placidam magistrum militum nacti essent, coram exposuere. Egressus vero olivum imperator, osculo virum excepit; ac multis affundens lacrymis, recessus causam exquirebat. Cui ipse, ac senatui cuncta per ordinem narravit. De uxore quoque, atque liberis retulit; relictam eam in mari; raptos a bestiis liberos, quidquid denique ærumnarum pertulerat, edidit.

Ingeus eo invento actum tripudium. Porro imperator blande consolatus, proprii functione magistri militum tribuit cingulum. Is recensito exercitu minoresque nactus copias, quam quae Barbaris grassantibus coerendis essent, tironum delectum instituit. Destinati igitur per civitates et oppida, qui tirones conscriberent. Accidit autem ejus muneris ergo missos tribunos, illud ipsum oppidum, in quo Eustathii liberi educabantur, adire. Producti mox oppidanorum studiis ambo juvenes, ac tanquam peregrini contraditi. Erant vero procera statura, ac forma prae cunctis eleganti. Collecta tironum omni multitudine, ac magistro militum adducta, omnes in numeros retulit. Ambos autem adolescentes elegantiori ceteris forma conspicuos, alius subductos seorsim sibi satellites, adhibuit; aliusque animo morum ingenuitatem cogitans, naturalis quadam amoris vi eorum illectus desiderio, mensae socios, ac contubernales esse præcepi.

Πάντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κόμης ἐκείνης προέπεμπον αὐτόν. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, διηγῆσθαι αὐτοῖς, πῶς εἶδεν τὸν Χριστόν, καὶ οἱ μετωνομάσθη Εὐστάθιος ἐν τῷ βαπτίσματι· καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ διηγῆσθαι αὐτοῖς. Καὶ ἀνύσαντες τὴν ὁδὸν δι' ἡμερῶν δεκαπέντε, ἤλθον πρὸς τὸν βασιλεῖα, καὶ ἀνῆγγειλαν αὐτῷ τὸ, πῶς εὗρον τὸν ποτε στρατηλάτην Πλακίδαν. Καὶ ἐξεληθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, κατεφίλησεν αὐτόν· καὶ πολλὰ διακρούσας, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ. Ὅτε δὲ καθέξῃς διηγῆσθαι τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ συγχλήτῳ τὰ συμβάντα αὐτῷ· καὶ περὶ τῆς γυναίκος, καὶ τῶν τέκνων, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη· καὶ πῶς τὰ τέκνα αὐτοῦ θηριώλωτα γέγονασιν· καὶ πᾶσαν τὴν θλίψιν αὐτοῦ διηγῆσθαι αὐτοῖς.

Ἐγένετο δὲ χαρὰ μεγάλη ἐπὶ τῇ εὐρεσίᾳ αὐτοῦ. Παρεκάλει δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὥνυνται κατὰ τὸ πρότερον στρατηλάτης. Καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν στρατὸν, καὶ γνοὺς μὴ ἀρκεῖν πρὸς τὴν καταδρομὴν τῶν βαρβάρων, ἐκέλευσε τυρωνάτων γενέσθαι. Καὶ ἐνάρξαντες κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ κόμην τῆς Ῥωμανίας, πεμφθῆναι εἰς τυρώνας. Συνέβη δὲ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κόμην, ἐν ᾗ ἀνέτράχθησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Εὐσταθίου, φθάσαι τοὺς ἀπεσταλμένους. Πάντες οὖν οἱ ἐκ τῆς κόμης ἐκείνης προέπεμπον αὐτοῖς τοὺς δύο νεωτέρους· οὗς ἄτε ξένους, ψηφισάμενοι, περὶδωκαν τοῖς στρατιώταις. Ἦσαν δὲ εὐμεγέθεις καὶ ὠραῖοι τῇ ὄψει σφόδρα. Συναχθέντων δὲ πάντων τῶν τυρώνων, καὶ προσαχθέντων τῷ στρατηλάτῃ, θεασάμενος αὐτούς, πάντας κατέταξεν εἰς νοῦμρα. Ἰδὼν δὲ ἐκείνους τοὺς νεωτέρους ὑπὲρ πάντας εὐεδείξ, κατέστησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδίαν ὑπηρεσίαν. Καὶ κατανοῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ εὐγενὲς τοῦ τρόπου, φυσικῇ τινι φιλοστοργίᾳ ἐλκόμενος πρὸς

²⁶ Ezech. xxxvii, 1 seq.

πλειόνων ὧ τῆς περὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ προνοίας· καὶ ἀκρηδονία! τῇ θλίψει δοκιμάσας, τοῖς πόνους πυρώσας, καὶ ὅλον τὸ σάρκινον φρόνημα τοῦτοις ἀπεκτονῶς, καὶ ἀξίους τῷ ὄντι τῆς ἐν πνεύματι καταστάσεως ζωῆς, οὕτως ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ζώντας ἀνίστησιν καὶ ὡς μέλη διηρημένα πλείω, εἰς ἐνότητα βίου καὶ πολιτείας συνίστασι μιᾶς· καὶ οὖν εἰκόνα τινὰ ζῶσαν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀναδείκνυσιν αὐτοῦς.

Ἀλλὰ τίς ὁ τοῦ ἀναγνωρισμοῦ τρόπος; Ὁμίλουν μὲν οἱ εἰκὼς εὐσκολοῦντες οἱ νεώτεροι, ἀλλήλοις τὰ τῆς νεότητος ἀνακινούμενοι. Ἐπικροῦσθαι δὲ τοῦτοιαν ἡ μήτηρ, αὐτοῦ που πλησίον παρ' αὐτοῖς καθέζομένη. Ὡς οὖν ὁ μὲν στρατηλάτου πατρὸς εἶναι διηγέτο, εὐπρεποῦς δὲ μητρὸς υἱός· καὶ ἀδελφὸν ἔχειν, βραχύτερον μὲν τὴν ἡλικίαν· ὥραϊον δὲ σφόδρα τὴν ὕψιν, καὶ ξανθὸν ταῖς θριξί· καὶ ὡς οἱ γονεῖς ἀμφοτέρους ἀνελόμενοι, οὐκ οἶδ' ὅπῃ βουλόμενοι πορεύεσθαι, πλοῖον ἐπιβαίνουσιν, ὅπου δὴ καταλειφθῆναι τὴν μητέρα· ὡς οὖν ταῦτά τε καὶ ὅσα πεπόνθασιν ἑξῆς οἱ παῖδες ἐξηγοῦντο, ἐπύκνυσαν μὲν ἑαυτοῦς τὴν φύσιν ἀδελφούς· εἶναι· ἀλλήλοις δὲ περιπλακέντες, ἀμυθῶτος χαρᾶς ἐπληροῦντο καὶ ἡδονῆς.

Ἀγᾶπιος μὲν οὖν καὶ Θεόπιστος οἱ ἱεροὶ παῖδες, ὥσπερ ἐκ θανάτου ζώντας ἀπειληφότες ἑαυτοῦς, τῷ φίλτρῳ τοῦ πνεύματος συνεκρινώοντο τὰς ψυχὰς. Τί δὲ ἡ καλὴ μήτηρ; Οὐδ' αὐτὴ τὸ τὸς νέους συμβαῖνον ἀπαθῶς κατεθεῖτο· ἀπτεται δὲ καὶ αὐτῆς τὸ πάθος· καὶ τὴν ἄχρι τοῦ πλοῦ τῶν παίδων ἀφήγητιν

visos (o divinam erga illos providentiam, ac euram!) aerumina probatos, ac laboribus conflatos, omnique in eis carnali extincta prudentia, ac vera dignos effectos vita, quæ in spiritu est, sic velut e mortuis vivos exsuscitat, ac quasi membra plura divisa, in vitæ unius ac disciplinæ unitatem copulat; ceu denique vivum quoddam communis resurrectionis simulacrum profert atque ostentat.

Quisnam vero ejuscemodi agnitionis modus? Fabulabantur, ut fieri solet, otii indulgentia juvenes, ac quæ a puero acciderant, alter alteri communicabant. Mater illic prope apud eos sedens, loquentibus aurem adhibebat. Narrante igitur altero, ortum se patre magistro militiæ; matre, femina decora specie: nactum juniorem fratrem alterum egregia vultus forma, capillis flavum. Parentes ambobus sumptis, nescio quo profecturos navem conscendisse, ac matrem illic relictam esse. Hæc, inquam, ac quæ deinceps passi essent, liisque evenissent, dum ii narrant, germanos se esse agnoverunt, inque oscula ruentes, alterque alterum amplexati, immenso repleti gaudio sunt ac jucunditate.

Agapius igitur ac Theopistus, sacratissimi juvenes, cum velut e mortuis vivos alter alterum recepissent, amanti vi spiritus, animis miscébantur. Quid vero præclara mater? Nec illa nullo animi sensu, quod ita adolescentibus acciderat, contuebatur: quin ipsam quoque tangit affectus, ac per-

S. EUSTATHII ACTA ANTICA.

πῶς αὐτῶν, ἐκέλευεν αὐτοὺς μετέχειν τῆς τραπέζης αὐτοῦ, συνεστίους αὐτῷ καταστήσας. Καὶ διατάξας τὸν στρατὸν, ὡς εἶπαι, ἐπορεύθη εἰς τὸν πόλεμον· καὶ τὴν μὲν χώραν, ἣν ἀπέλειποντο οἱ βάρβαροι, ἡλευθέρωσε· τοὺς δὲ βαρβάρους τροπώσας, ἐξέπερσε τὸν ποταμὸν, τὸν καλούμενον Ὑδάσπιν. Καὶ ἐπὶ τὸ ἐμπροσθεν χωροῦντες, ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἐσωτέραν χώραν τῶν βαρβάρων· τάχα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καλοῦσης αὐτὸν ἀπελθεῖν, ὅπου ἦν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἥτις, ὥσπερ εἴρηται, φυλαχθεῖσα ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοφύλου ἐκείνου τυραννίδος κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ, τελευτήσαντος αὐτοῦ ἀναχωρήσασα καθ' ἑαυτὴν ὦκει εἰς κηπὸν τινος τῶν οἰκητόρων. Καὶ λαθούσα, καὶ ποιήσασα σκηνήν, ἐφύλαττε τοὺς καρπούς αὐτοῦ.

Καταλαβὼν οὖν τὴν κώμην ἐκείνην ὁ στρατηλάτης, καὶ πολιτοκρήσας αὐτήν, ἐπῆξεν φασσάτον ἐν αὐτῇ, καὶ παρέτεινεν ἐκεῖσε ἡμέρας τρεῖς διαναπαύων τὸν στρατὸν, ὡς ἐπιτηδεῖον ὄντος τοῦ χωρίου πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Καὶ μεσημβρίας γενομένης καθέζεσθαι, ἐξηγοῦντο ἀλλήλοις τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν. Εἶχον γὰρ ἀμυδρὰν ἐν αὐτοῖς τὴν συμβεβηκότιαν τὴν μνήμην. Ἢ δὲ τούτων μήτηρ καθέζομένη ἀπέναντι αὐτῶν, ἀκρόασις ἵκαιοτο τῶν λεγομένων παρ' αὐτῶν. Ἐλέγε δὲ ὁ προσβύτερος ἀδελφὸς πρὸς τὸν νεώτερον· Ὅτι ἐγὼ πάνυ νήπιος ὢν, οὐδὲν ἑτέρον εἰς μνήμην φέρω ἢ τοῦτο, ὅτι ὁ πατήρ μου στρατηλάτης ἦν, ἡ δὲ μήτηρ μου εὐμφοροτάτη πάνυ· καὶ εἶχον δύο τέκνα, ἐμὲ τε, καὶ ἑτέρον μαιράκιον μικρότερον, ξανθὸν ταῖς θριξίν, ὥραϊον τῇ ὕψει σφόδρα. Καὶ λαθόντες ἡμᾶς ἀμφοτέρους, ἐξῆλθον τῆς οἰκίας νυκτὸς, καὶ ἐν ὕψι σκευὲς πλοῖον μεθ' ἡμῶν, οὐκ οἶδα ποῦ βουλόμενοι πορεύειν. Ἐν δὲ τῷ ἐξελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν, ἡ μήτηρ ἡμῶν οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπιστάμαι, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη. Ὁ δὲ πατήρ ἡμῶν βασιτάσας ἡμᾶς τὰ δύο, ἐπορεύετο ὁδορήμενος. Καταλαβὼν δὲ τινὰ ποταμὸν, ἐξέπερσε μετὰ τοῦ ἑτέρου

Exercitu illi ex more distributo, ad bellum processit; ac quas Romanæ ditionis regiones Barbari invaserant, illorum jugo absolvit. Quibus fugatis, flumen Hydaspem dictum, transiit. Retroque fugaces insecuti, interiorem Barbarorum ditionem late pervasere. Eo forsitan evocante divina providentia, ut conjugem prætor reciperet. Hæc enim, ut dictum superius est, divino munere a Barbari injuria tota, ac tyrannide, eo defuncto cum secessisset, in oppidani ejusdani hortulo, illius suscepta cura, structoque illic tabernaculo, frugum custos agebat.

Ad hoc igitur magister militiæ movens oppidum, ac eo expugnato, castra metatus egit duos dies, agro scilicet ad reforcillandum commodo, ut fessis turmis requiem aliquam præstaret. Subæstu porro meridiano sedentes ambo adolescentes, alter alteri narrabant, quos infantia casus tulerat. Eorum enim quæ illis evenierant obscuram animo memoriam tenebant. Parens e contra sedens, quæ ii loquebantur, sedula auscultabat. Ait vero senior juniore: Ego valde juvenis, ac puerulus cum essem, unum hoc, aliud præterea nihil memini; natum me patre magistro militiæ; matre femina elegantissima specie. Erant iis duo liberi, ipsius ego, alterque me ipso minor, flavis capillis, aspectu formosus, ac valde elegans. Ii, nobis assumptis noctu domo egressi, nescio quas oras cogitantes, nobiscum navim, conscenderunt. Nobis in terram eductis, nusquam jam mater comes, nec mihi liquet qua illa ratione in mari relictæ sit. Pater autem ambos gestans, diro ejulatu iter pergebat. Tum objectu fluvii, me in ripa relicto, altero onustus puerulo juniore vadum tentat. Denique reversuro ut me quoque assumeret, irruens leo, ac

stringit dolor. Ad navis exitum cognita puerorum narratio, ac cum certis quibusdam indiciiis relucientes eorum formas aspiceret, amore animo miscbatur, ac visceribus emovebatur, serio cogitans, num forte ejus liberi essent; prudenti tamen ratione affertum compescebat, ac turbationem. Stulto enim vel spe sola præsumptum bonum, tum mentem levat, tum sape animum temere superbia pulsant: prudenti vero, immotus boni expectatione animus est; nec tam consecutione extollitur, quam frustratione contrahitur; vix namque etiam præsentii firmiter bono credat, qui scilicet humana omnia mutationi obnoxia explore noverit. Idecirco etiam Theopistes, longanimitèr hactenus, ac sapienter viscera commota continuit; adiensque magistrum militiæ, Romanam se, longosque hic annos captivam consedissee, ait, rogare supplex in patriam reverti. Dum igitur mulier castissima supplicatione agit, non obscuris virum indiciiis notisque intelligit. Quin ille quoque illius contuitus vultum, propriam paulatim conjugem agnoscit. Inque eum modum suis ipsorum narrationibus, dictisque firmati, ac cum palam alter alterum agnovissent, o quantis gaudiorum lacrymis! quantis gratiarum actionis vocibus Salvatori confitebantur!

Quia vero etiam liberorum statim illata mentio est, Eustathius a bestiis captos, usque voratos ait. At uxor recenti adolescentum fabulatione animo

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

me rapto, in saltum nemusque iter habebat. Igitur ovium pastores, a leonis avulsum faucibus, in eo, quod tu ipse nosti oppido, educaverunt. Nec vero mihi liquet, quid deinceps patre, ac fratre puerulo sit actum.

His ex fratre seniore auditis, exsiliit junior, flensque ait: Testor Christi potentiam, ipse frater tuus sum. Novi enim quæ narrando exsecutus es. Ii enim quorum opera educatus sum, mihi hæc loquebantur; eruisse me illos e lupi itidem faucibus, inque amplexus ruens, oscula deligebat.

Mater audiens, ac cum dicta omnia, ac enarrata ad navim usque explore novisset, sic se res habere non inanis coniectans, graviter animo afficiebatur, ejusque turbabantur viscera, tum maxime cum juvenes in amplexus ruentes, figentesque alterum alteri oscula, atque flentes videret. Se tamen ipsa videns cohibebat, ac pariter secum animo reputabat, num ii filii sui forent, eo præsertim, quod tum patrem magistrum militiæ, tum matrem in mari relictam dixissent.

Postridie mulier ad magistrum militiæ veniens, infit: Quæso te, Domine mi, Romanæ ditionis cum sim, hic captiva ago: igitur me ancillam tuam in patriam reducito. Dumque hæc loquitur, quæ in viro signa erant, attentior legebat: Atque eo agnito, ejus advoluta pedibus ita aiebat, Quæso te, Domine mi, ne indigneris adversus ancillam tuam, sed placide audias, ac mihi antiquum tuum institutum, vitæque rationem edisseras. Arbitror enim esse te Placidum magistrum militiæ, mutato nomine e sacro baptismo Eustathium vocatum; eum scilicet, qui Christo in cervi forma apparente, in eum credidit, gravissimisque tentationibus exceptus, assumpta uxore (me ipsa scilicet) ambobusque puellis liberis

A είδου, καί τισι τεκμηρίοις τὰς τούτων ἐνοπριζομένην μορφᾶς, πολλῶ [πόθῳ] μὲν τὴν καρδίαν συνεκυχάτο, τὰ σπλάγχνα καὶ κατεδονεῖτο, λογιζομένη, μὴ ποτε ἄρα οἱ αὐτῆς εἴεν υἱοί. Ἐπειγε δὲ ὁμοῦ ἐξέφρονι λογισμῷ τὴν ταραχὴν. Ἀφρονι γὰρ ἀνθρώπῳ μόνον ἐν ἐλπίσι προσδοκῆθαι ἀγαθόν, κομφίζει τε τὴν διάνοιαν, καὶ πολλάκις εἰκὴ μετεωρίζει τοῦτῳ τὸν λογισμόν. Τῷ συνετῷ δὲ ἀκίνητος ἐν ταῖς τοῦ ἀγαθοῦ προσδοκίαις ὁ νοῦς· οὐ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν ἐπαίρομενος, ἢ συτελλόμενος πρὸς τὴν ἀποτυχίαν. Μόλις γὰρ ἂν καὶ παρόντι βεβαίως πιστεῦσαι τῷ ἀγαθῷ, ὡς μετακίνητα πάντα ὄντα τὰ τῶν ἀνθρώπων εἰδῶς. Διὸ δὴ καὶ Θεοπίστη μακροθύμως καὶ ταῖς σφῶς ἐπέσχε τῶς τῶν σπλάγχνων τὴν ταραχὴν· τῷ στρατηλάτῃ δὲ προσιοῦσα, γῆς τε Β Ῥωμαίων ὑπάρχειν, κἀνταῦθα πολλὴν ἔφη χρόνον αἰχμάλωτος καθῆσθαι, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἰκέσθαι ἀνακομίζεσθαι πατριάν. Ἄμα τοίνυν τὴν ἰκεταίαν προσήγεν ἡ πάνσεμνος, καὶ τισι τεκμαιρομένη σημάντροις, τὸν οἰκίαν ἄνδρα κατενόει. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ κακείνος τὸ εἶδος αὐτῆς ὁπταζόμενος, τὴν ἰδίαν ἐπίγνω καταμικρὸν γαμήτην. Καὶ οὕτω οἱ μάκαρες τοῖς αὐτῶν ἀφηγύμασι βεβαιωθέντες, καὶ σαφῶς ἀληθούς ἐπιγινόντες· ὦ πότοις μὲν χαρμοσύνης δάκρυσι! πόσοις δὲ ῥήμασι χαριστηρίοις ἐξωμολογούνο τῷ Σωτῆρι!

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν τέκνων εὐθύς μνήμην ἐποιούνο, ὁ μὲν Εὐστάθιος θηριαλώτους ἔφησε τούτους γενέσθαι· ἡ δὲ, πρὸς τὴν ἐξυπογύου τῶν νέων ὁμι-

C παιδίου τοῦ μικροτέρου, καὶ ἐμὲ κατέλιπε ἐντεῦθεν. Μέλλοντος οὖν ἀνακάμπτειν πρὸς τὸ λαβεῖν κἀμὲ, λίαν ἐπληθύν, ἤρπαξέ με, καὶ ἐπαρτέτο εἰς τὸν δρόμον. Ποιμένες οὖν προβάτων ἐξεῖλοντό με ἐκ τοῦ λέοντος· καὶ ἀντράφην εἰς τὴν κώμην, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἐπίσταται. Λοιπὸν περὶ τοῦ πατρὸς μου καὶ τοῦ παιδίου τί ἐγένετο, οὐκ ἔγνω.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ νεώτερος παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ἀνεπήδησε, καὶ κλαίων ἔλεγε· Νῆ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἀδελφός σου τυγχάνω. Ἐγνωρίσα γὰρ, ἃ διηγῶμαι μοι· καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐμὲ ἀναθρεψάμενοι, ταῦτα μοι ἔλεγον, ὅτι Ἐκ λύκου σε ἐῤῥυσάμεθα. Καὶ περιλαθὼν, κατεφίλει αὐτόν.

Ἀκούσας δὲ ἡ μήτηρ ταῦτα καὶ γνωρίσασα τὴν μέχρι τοῦ πλοῦς διήγησιν, καὶ στοχασαμένη περὶ αὐτῶν οὕτως ἔχειν, ἐπαθε τὴν ψυχὴν σφόδρα, καὶ ἐταράττετο τὰ σπλάγχνα αὐτῆς, καὶ μάλιστα βλέπουσα τοὺς νέους περιαμβάνοντας ἀλλήλους, καταφιλοῦντάς τε καὶ κλαίοντάς, καὶ ἐπέειχε θεωροῦσα αὐτοὺς ἅμα καὶ διαλογιζομένη, μήπως αὐτοὶ εἰσιν οἱ υἱοὶ αὐτῆς· καὶ μάλιστα περὶ τοῦ πατρὸς εἰπόντων, ὅτι στρατηλάτης ἐστί· καὶ ὅτι ἐν θαλάσῃ ἡ μήτηρ κατελείφθη.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, προσῆλθε τῷ στρατηλάτῃ ἡ γυνὴ, λέγουσα· Δέομαι σου, κύριέ μου, ἐκ γῆς Ῥωμαίων ὑπάρχω, καὶ αἰχμάλωτός εἰμι ἐνταῦθα· ἀνάγαγε οὖν με εἰς τὴν πατρίδα μου. Καὶ ταῦτα λέγουσα, κατενόει τὰ σημεῖα τὰ ἐν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· καὶ ἐπιγινούσα αὐτόν, καὶ προσπαροῦσα οὕτῳ ἔλεγε· Δέομαι σου, κύριέ μου, μὴ ἀγανακτήσης κατὰ τῆς δούλης σου, ἀλλ' εὐμενὸς ἀκούσον, καὶ φράσον μοι τὴν ἀρχαίαν σου πολιτείαν. Ἐγὼ γὰρ νομίζω εἶναι σε τὸν στρατηλάτην Πλακιδίαν, τὸν μετονομασθέντα Εὐστάθιον ἐν τῷ βαπτίσματι· ὅστις ὄφθέντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ἐλάφου, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν· καὶ πειρασμὸς περιπαισῶν ἀνηκέστοις, λαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἥτις εἰμι ἐγώ, καὶ τὰ δύο παιδία

λάν ἀναπετωμένη τὴν νοῦν, εἰς μέσον αὐτοῦς αὐ-
 τικά παράγειν τὸν ἄνδρα παραινέει. Τοὺς δὲ παρα-
 στάντας διαπυθνάνομενοι, καὶ ταῖς ἀθλητικαῖς
 ἀφηγήσεσι, καὶ ταῖς τῶν ἡθῶν καταστάσεσι, γινώσκει
 τούτους καταλαβόντες σαφεῖ, καὶ ὡς ἐκ χειρὸς
 ἀπολαβόντες Θεοῦ, πληροῦνται μὲν ἀγαλλιάσεως
 ἀφάτου καὶ χαρμονῆς· ἀναζωπυρούμενοι δὲ τὰ πα-
 τέρῳα πρὸς αὐτοὺς σπλάγχνα καὶ ἀνανεοῦμενοι, ἀγα-
 πητικαῖς συγχεσμοῦντο περιπλοκαῖς. Ἐντεῦθεν οὐ
 μόνον εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, καὶ τῆς
 ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον,
 τελειότερον κατήντησαν· ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς τελειότη-
 τος συνδίσμῳ συναρμολογοῦμενοι τε καὶ συμβιβα-
 ζόμενοι τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ Πνεύματος, ἀλλήλοις
 τε καὶ τῷ σώματι συνεκράθησαν τοῦ Χριστοῦ.

Ὅθεν οὐκ ἦν ἄξιον τούτους εἶτι λοιπὸν τῷ ἐπιγεῖν B
 στρατεύεσθαι βασιλεῖ· οὕτω δὲ παρεσκευασμένους,
 πᾶσα μὲν ἡ οὐράνια προσεδέχετο στρατιά· διηνέφκτο
 δὲ τοῖς τοῖς ἡ πανακλήρατος τοῦ ὁπερουργίου Βα-
 σιλέως, παστάς. Ἀγγελοὶ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀναβαλόντες
 καὶ καταβαλόντες ἐπ' αὐτοὺς, τὴν πρὸς Θεὸν ἀνοδὸν
 προωδοποιοῦν. Οἱ δὲ πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλίδαν
 Σιών ἀναβάσεως τὴν ἔφεσιν ἔχοντες, ὅλη δυνάμει
 πρὸς αὐτὴν ἀνατεταμένον εἶχον τὴν νοῦν. Καὶ γὰρ
 ταῖς εὐγνώμοσι τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς
 εὐεργεσία προσθείσα, εἰς προσθήκην ἀγάπης μέλζονα
 τοῦ εὐεργετοῦντος ἐξανάπτει.

Ὁ μὲν οὖν ἐπιγεῖος βασιλεὺς, Ἀδριανὸς δὲ τότε
 διαδέδεκτο τὴν ἀρχήν, ἐαυτῷ πρὸς τὴν γῆν συγκα-

A excita, virum monet eos protinus in medium pro-
 ducat. Astantes percontati, certaminumque narra-
 tione, ac morum ipsa compositione eorum aperte
 nacti notitiam, velutque iis ex Dei manu receptis,
 exultatione replentur, ac gaudio, quantum nec lin-
 gua effari possit; paternaque in illos excitantes ac
 instaurantes viscera, charitatis amplexibus arctis-
 sime stringebant. Hinc, nedum in unitatem fidei, ac
 agnitionis Filii Dei²⁷, ut magnus Apostolus loqui-
 tur, perfectius occurrerunt, verum etiam vinculo
 perfectionis per Spiritus fabricationem commissi,
 consertique tum secum mutuo, tum Christi corpori
 coaluerunt.

B Quamobrem haud æquum erat ut hi amplius
 terreno militarent regi; sicque instructos expecta-
 bat cœlestis omnis exercitus, ac apertus erat im-
 mortalibus supercœlestis Regis thalamus. Angeli as-
 cendentes super eos, ac descendentes, ascensum
 pendebant ad Deum. Ipsi denique ascensus cupidi
 ad cœlestem reginam Sion, tota virtute intentum
 in eam animum habebant. Gratis namque, ac pro-
 bis honorum animis, beneficii cumulus, dilectionis
 maiorem cumulum erga beneficium accendit.

Terrenus igitur imperator (Adrianus scilicet im-
 perii tunc clavum susceperat) una secum in terram

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

Ἀγάπιον καὶ Θεόπιστον, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὴν Αἴγυ-
 πτον· καὶ ἐν τῷ ἀποπλεῖν ἡμᾶς, ἀπόλωσε με, διὰ τὸ
 τὴν ναυκλήρον θάρβαρον εἶναι· ὅστις ἡγαγέ με εἰς
 τὴν ἐαυτοῦ ταύτην πατρίδα· καὶ μαρτυρεῖ μοι ὁ Δε-
 σπότης Χριστὸς, ὅτι οὗτ' ἐκεῖνος ἐμίανέ με, οὗτ'
 ἑτέρως τις· ἀλλ' εἰμὶ μέχρι τῆς σήμερον φυλάξασα
 τῇ σωφροσύνῃ μου. Εἰ οὖν σὺ εἰ, ὃν ἐγὼ ἐκ τῶν
 προσόντων σοι σημάντρων γνωρίζω, ἀναγγεῖλόν μοι
 τὴν δύναμιν σὺ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Εὐστάθιος ταῦτα παρ' αὐτῆς, καὶ
 αὐτὸς ὁμοίως ἐνοπριζόμενος τὸ κάλλος αὐτῆς, καὶ
 ἐπιγινώσκων αὐτὴν ἀκατασχέτω ληφθεὶς χαρᾷ, δάκρυά
 τε πολλὰ ἐκχέας, εἶπεν· Ἐγὼ εἰμὶ ὃν λέγεις. Καὶ
 ἀναστὰς περιεπλάκη αὐτῇ, καὶ κατεψύλου ἀλλή-
 λους, ὁδὸν ἀναπέμποντες τῷ Δεσπότη Χριστῷ, τῷ
 παντοίως εὐεργετοῦντι τοὺς ἐκ τοῦ δούλους, καὶ ἀνα-
 καλουμένῳ ἐκ πολλῶν θλίψεων. Καὶ λέγει πρὸς αὐ-
 τὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, Κύριε μου, ποῦ εἰσι τὰ τέκνα
 ἡμῶν; Ὁ δὲ εἶπε, Θρηιάλωτα γεγόνاسι. Καὶ διηγῆ-
 σάτο αὐτῇ πῶς ἀπόλωσε τὰ νήπια. Ἡ δὲ λέγει αὐ-
 τῷ· Εὐχαριστῶμεν τῷ εὐεργετῇ Θεῷ· τάχα γὰρ
 ὡς ἐχαρίσατο ἡμῖν εὐρεῖν ἀλλήλους, παρέξει καὶ τὰ
 τέκνα ἡμῶν ἀπὸ λαβὴν ἡμᾶς. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ
 Εὐστάθιος· Εἰπόν σοι, θρηιάλωτα γεγόνασι. Τότε
 λέγει πρὸς αὐτὴν ἡ γυνὴ αὐτοῦ· Τῇ χθὲς ἡμέρᾳ
 κειθεζομένη ἐν τῷ κήπῳ, ἤκουσα δύο τινῶν νεανί-
 σκων, πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων, καὶ ἐξηγουμένων
 τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν· καὶ ἐπύγνον αὐτοὺς ὅτι
 εἰσιν οἱ υἱοὶ ἡμῶν. Ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ ᾔδεισαν, ὅτι
 ἀδελφοὶ εἰσιν, εἰ μὴ ἐκ τῆς διηγῆσεως τοῦ πρεσβυ-
 τέρου ἀδελφοῦ ἐπύγνυσιν ἀλλήλους. Εἰ οὖν μέχρις
 τῆς σήμερον ἀγνοεῖς ταῦτα, γνωθὶ πῶς ἡ πόλις τοῦ
 Θεοῦ εὐσπλαγχνία τὴν ἐπύγνυσιν ἀλλήλοις ἐχαρί-
 σατο. Μάτε οὖν αὐτὸς παρ' αὐτῶν, καὶ ἐρούσι σοι.

C Agapio et Theopisto, in Ægyptum profectus est;
 qui denique dum mare trajicimus, ac enavigamus
 detinente barbaro nauclero mei jacturam fecit. Is
 tempus est, qui in hanc me regionem traxit. Testis-
 que mihi Christus Dominus est, quod nusquam is,
 ullusve alius contempnerit; hactenusque serva-
 verim castitatem meam. Dum igitur ille sis, quem
 iis ex signis nosco, ac prodo, tu vicissim Christi
 me potentiam doceto.

Iis ex ea Eustathius auditis, ipseque pariter
 formam contuitus, ac cum agnovisset, impotenti
 correptus gaudio ubertimque manantibus lacrymis:
 Ego ipse, inquit, sum quem dicis. Surgensque, in
 amplexus ruit, alterque alterum osulati, Christo
 Domino gloriam submiserunt, qui modis omnibus
 servos suos beneficiis afficit, exque multis ærumnis
 revocat, ac restituit. Tum ait illa viro, domine mi,
 ubinam sunt nostri liberi? Respondit: Rapti sunt
 a bestiis; modumque narravit, quo infantes amise-
 rit. At illa: Gratias agamus Deo bonorum auctori;
 forsitan enim qua pietate ut alter alterum invenire-
 mus concessit, ut etiam liberos recipiamus, præ-
 bebant. Ad quam Eustathius: Jam eos a bestiis ra-
 ptos esse dixi. Tunc ad eum mulier. Cum heri in
 horto sederem, duos quosdam adolescentes inter
 se colloquentes, ac quos infantia casus tulisset,
 mutuo narrantes audivi; atque hos nostros ipsos
 liberos esse, agnovi. At neque hi se germanos esse
 prorsus noverant, nisi ex senioris narratione, alter
 alterum fratrem, seque mutuo agnovissent. Siqui-
 dem igitur hæc te hactenus latent, scito quem in
 modum impensor divina clementia hoc ipsum illis
 munus largita sit. Discas itaque ipse ex illis, tibi-
 que ii dicent. Accersitis vero ille adolescentulis, ex illis

²⁷ Ephes. 1, 7.

tentans detrahare, magnificis accipiebat honoribus : tumque rerum fortiter bello barbarico gestarum, tum inventorum suorum nomine, publica solemnia apparans ac struens, admonebat gratiarum actione libare, ac diis pro victoria sacrificia facere. Haud enimvero beatus ille, reque ipsa cælorum Regis præfectus militiæ, aut imperatoris adulatione ac acceptione, aut plebis civiumque honore emollitur; vel exiguum quamdam, atque vulgare, pro Jesu deitate, Romanis principibus, plebique vocem inclamavit : sed una cum ingenua radice, divinæ sationis ipsius ramis, in Dei jam paradiso plantatus ac radicatus, divina dignum plantatione, etiam confessionis reddidit fructum. Nos, inquit, o imperator, ac qui circumquaque astatis universi, ne nos ultra claritatem regiam, abundantes divitias, perituram fluxamque voluptatem ac libidinem, putetis deperire. His enim omnibus per Christi fidem mortui sumus. Cuncta hæc spernere didicimus, quorum vos tanquam necessariorum dulcedine affecti, impietatis nobis ea præmio offertis. Quemadmodum autem quod spectat ad illa per Christi virtutem mortui sumus, sic longe prius, quod ad omnes eorum, qui dii dicuntur, atque dæmonum mortui caerimonias, soli Christo Jesu Deoque omnipotenti ac Patri ejus, necnon vivifico Spiritui vivimus; qui elegit nos, et acquisivit in spem vivam quem solum cum Deum vivum ac verum, solum Salvatorem ac Dominum, Regemque universorum

Α ταςπῶν αὐτοὺς ἀποπειρώμενος, λαμπραὶς ἐδεξιοῦτο τιμαῖς· καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀλλοφύλων ἀριστείᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει τῶν οἰκείων, δημοτελεῖς πανηγύρεις κατασκευάζόμενος, τὰ χαριτεῖρια σπένδειν παρηγγύα, καὶ θύειν τὰ ἐπινίκια τοῖς θεοῖς. Ἄλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ τοῦ τῶν οὐρανῶν ἀληθῶς βασιλέως στρατηλάτης, ἡ πρὸς τὴν βασιλικὴν κολακείαν καὶ δεξιῶσιν, ἡ πρὸς τὴν παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς πόλεως καταχαυνούται τιμὴν· ἡ μικρὰν τινα καὶ τὴν τυχοῦσαν, ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ θεότητος τοῖς βασιλεῦσι· Ῥωμαίων καὶ δῆμοις ἀνακεκράγει φωνήν· ὅσα δὲ τῇ εὐγενεὶ ῥίξῃ καὶ τοῖς θεοφύτοις αὐτοῦ κλάδοις ἦδη τῷ τοῦ Θεοῦ παραδείσῳ πεφυτευμένος καὶ ῥηρίζωμένος, ἄξιν τῆς θείας φύτεως, καὶ τὸν τῆς ὁμολογίας ἀπέδωκε καρπὸν· Ἡμεῖς, λέγων, ὦ βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ περιεστάμενοι, μηκέτι νομίζετε δόξης βασιλικῆς, ἡ χρημάτων περιουσίας, ἡ τῆς ἀπολλυμένης ἀντέχεσθαι· καὶ ρεούσης ἡδονῆς. Πρὸς πάντα γὰρ ταῦτα διὰ πίστεως νενεκρίωμεθα Χριστοῦ, πάντων ὑπεροχῇ δεδοτάμεθα τούτων, ὡς ὡς ἀναγκαίων ὁμείας τῆς ἀπολαύσεως περιεχόμενοι, ὅθλα ταῦτα προτείνετε τῆς ἀσθελας ἡμῖν. Ἄλλ' ὡς περ ἀπεθάνομεν πρὸς αὐτὰ διὰ τῆς θυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, οὕτω πολὺ πρῶτον καὶ πρὸς πάσας τῶν λεγομένων θεῶν καὶ δαιμόνων ἀποθανόντες τὰς τελευταίς, μόνῃ ζῶμεν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ, καὶ τῷ προσκυνητῷ Πνεύματι ὃς ἐξελέξατο, καὶ περιποιήσατο ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωῆς· ἐν μόνον εἰδότες Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

percontatur, quinam existant, quæve illis acciderint. Cumque universa narrasset, agnovit ipsos esse filios suos : amboque in eorum ruentes colla, cum lacrymis benignissimo Deo gratias agebant, quod nova adeo ac insolita ratione liberos reperissent.

A secunda autem ad sextam usque horam, diffusus eorum quæ acciderant rumor late castra ordinisque pervasit; ita scilicet ut collecti omnes mirarentur, magisque gestirent quod illi reperti, quam quod ipsi fuis Barbaris victoria potiti essent. Maximam vero Eustathius quod agnitus esset solemnitate, ac tripudium agens, inque crastinum invocato Deo, ac gratiarum actionis voces pro summa illius clementia, ac beniginitate Domino Christo submitbens, omnique circum Barbarorum ditione subacta, ingenti parta victoria, multisque onustus spoliis, ac captivorum confertam multitudinem adducens, remeavit.

Contigit autem Eustathio necdum in urbem reverso, Trajanæ fati functo alium imperatorem (nempe Adrianum) ei subrogari; hominem scilicet gentilem, ac qui omnes retro imperatores impietatis ergo longe superaret. Reverso itaque Eustathio, imperator (ut Romanorum comparatum moribus est) obviam factus, victoriæ monumento diem festum agebat; rursusque illi preclare gestas, ac belli facinora, necnon inventam uxorem atque liberos cum didicisset, triumphi letitiam, ac convivium magis protrahabat. Quamobrem, etiam pro victoria simulacris facturus, in templum erupit. Ingresso autem in Apollinis delubrum, nusquam Eustathius caerimoniarum comes, totusque resiliens, foris stetit. Tum imperator illo accersito serio percontari, cur hostium victor, ac patriæ redditus, simulacris non immolaverit.

C Προσκαλεσάμενος δὲ τοὺς νεωτέρους, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, τίνας εἰσὶ καὶ τί τὰ συμβάντα αὐτοῖς. Ὡς δὲ διηγήσαντο αὐτῷ πάντα, ἐπέγνω αὐτοὺς, ὅτι αὐτοὶ εἰσιν οἱ υἱοὶ αὐτῶν· καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τοὺς τραχήλους τῶν τέκνων αὐτῶν, μετὰ δακρύων ἡγαρίστων τῷ φιλανθρωπῷ Θεῷ, ἐπὶ τῇ παραδόξῃ ἀνευρέσει αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ ὥρας δευτέρας ἕως ὥρας ἑκτῆς, διεδράμε πᾶσι τὸν συμβεβηκότων φήμη καθ' ὅλου τοῦ στρατοπέδου, ὡς πάντας συναθροισθέντας τοὺς στρατιώτας θαυμάζειν, καὶ ἀγάλλεσθαι ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει αὐτῶν πλείον, ἢ ἐπὶ τῇ τῶν βαρβάρων νίκῃ. Ἐορτήν δὲ μεγίστην ποιοῦμενος ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ αὐτοῦ ὁ Εὐστάθιος, καὶ τῇ ἑξῆς ἐπικαλεσάμενος τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀναπέμπων τῷ Δεσπότη Χριστῷ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ φιλανθρωπίᾳ, τροπωσάμενός τε πᾶσαν τὴν κύκλῳ χώραν τῶν βαρβάρων, ὑπέστρεψε μετὰ νίκης μεγάλης, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐπιφερόμενος καὶ αἰχμαλώτους πλείονας.

D Συνέθῃ δὲ πρὶν ἢ ἐπανελθεῖν τὸν Εὐστάθιον ἐκ τοῦ πολέμου, τελευτῆσαι τὸν βασιλέα Τραϊανόν, καὶ ἀναστῆναι ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον βασιλέα, Ἀδριανὸν ὀνομαζόμενον, ἑλληνα, ἀρεστέτερον τῶν πρὶν αὐτοῦ βασιλέων. Ἐπανελθόντος οὖν τοῦ Εὐσταθίου, ἀπαντὴν ποιούμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις, ἐπινίκιον εορτήν ἔγχε· καὶ μαθὼν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνδραγαθίαν, τὴν τε εὐρεσιν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων, ἐπὶ πλείον παρέτεινε τὴν εὐωχίαν· καὶ ὥρμησεν εἰς τὸν ναὸν ἐπινίκιον θυσιάαν ἀνεγχεῖν τοῖς εἰδώλοις. Εἰσερχομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗ συνετέλλαν αὐτῷ ὁ Εὐστάθιος, ἀλλ' ἀποπηδῆσας, ἔστη ἔξω. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσκαλεσάμενος αὐτόν, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ, διὰ τί οὐκ ἐπέθυσσε τοῖς εἰδώλοις, ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς νίκης. Ἔδει γάρ σε, φησὶν, εὐχαριστήριον· σπονδὰς ἀναπέμ-

μόνον Σωτήρα καὶ Κύριον καὶ τῶν ὅλων βασιλέα, ἅμους, ad eum evehi per mortem optamus, ac per supplicia mortis praeuntia, ad eum properamus.

Τούτοις ὁ τύραννος τοῖς λόγοις ἀκαθέκτω φλογμῆνας θυμῷ, ἀποδύθηναι μὲν τὸν Εὐστάθιον τὴν περιχειμένην προστάττει παρατα ζώνην ἐν μέσῳ δὲ τῷ σταδίῳ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ κατενεχθῆναι, καὶ φοβεριώτατον λέοντα κατ' αὐτῶν ἀπολῦθῆναι. Ὁ δὲ ἀφελὲς, καὶ τῶν μακαρίων ἔγγιστα γεγονώς, καὶ τὴν αἰχὴν αὐτοῖς εἰς προσκύνησιν ὡς τοῦ θαύματος! κεκλιώς, οὕτως ὑπὸ στάλῃ πρὸς ἑαυτὸν. Ἄλλ' οὐχ ὑποχωρήσαι τούτοις τὴν ἀμειλικτον ἔκεινον θῆρα· βῶν δὲ χαλκοῦν μέγαν εὐθὺς πυρακτωθῆναι, καὶ ἐν αὐτῷ τούτους ἐμβάλλεσθαι κελύσαι.

Ὡς οὖν μεγάλη τῇ προθυμίᾳ, καὶ ἀνεκλήστῳ παραστάντες οἱ γεννάδαι χαρᾷ, πρῶτον μὲν εὐχαριστήσαντες, ἔπειτα ἱκετηρίαν τῇ τῆς δόξης Θεῷ προσευξάμενοι, ὡς ἂν ἐν τῷ μὲν ἐκείνου τοῦ μηχανήματος τελεσιωθεῖν, ἀκατάφλεκτοι δὲ διατηρηθεῖν τῷ πυρὶ, οὕτω κερυωρήσασιν ὡς ἐν παστάδι, φαῖδροι φαῖδραῖς καὶ γεγανωμέναις ἐν αὐτῷ εἰσιόντες ψυχαῖς. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν Κύριον ὑμνήσαντες, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τούτων εὐλογήσαντες καὶ μεγαλύναντες, οὕτως αὐτῷ ἐν εἰρήνῃ τὰς παντέρους αὐτῶν παρέθεντο ψυχάς.

Τοῦτο τῆς εὐσταθείας Εὐσταθίου τὸ γέρας. Τοῦτο τῆς πίστεως Θεοπίστης τὸ προτέρημα. Καὶ τοῦτο τῶν ἀγαπητῶν τέκνων Ἀγαπίου καὶ Θεοπίστου τῆς

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ψαὶ τοῖς θεοῖς, μάλιστα διὰ τὴν ἀνέυρεσιν τῆς γυναικὸς σου καὶ τῶν τέκνων σου.

Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ τῷ Χριστῷ μου καὶ ἀνέπεμψα, καὶ ἀναπέμψω ἀπαύστους δεήσεις καὶ ἱκεσίας, ὅτι ἡλέσέ μου τὴν ταπεινότητα, καὶ ἀνεκαλέσατό με ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ἀπέδωκέ μοι τὴν γυναῖκά μου καὶ τοὺς υἱούς μου. Ἐτερον γὰρ θεὸν οὐτε οἶδα, οὔτε σέβωμαι, εἰ μὴ τὸν θεόν, τὸν ποιήσαντα λόγῳ τὰ πάντα. Τότε ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς διαδεχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ὡς παγκρῶν παρστήναι ἅμα τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. Καὶ οὕτω ἐποίησε τὴν κατ' αὐτῶν ἐξέτασιν.

Θεασάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἀμετάθετον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως αὐτῶν, ἐκέλευσεν, αὐτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, εἰσαγεῖν εἰς τὸ στάδιον, καὶ ἀπολῦθῆναι αὐτοῖς λέοντα. Προσδραμών δὲ ὁ λέων, καὶ πλησίον στὰς τῶν μακαρίων καὶ αἰσιδίων, ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ προσκυνήσας αὐτοὺς, ἀνεχώρησε, καὶ ὥρμησεν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σταδίου. Τότε ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὸ παράδοξον θαῦμα, ὅτι οὐχ ἦφατο αὐτῶν τὸ θηρίον, ἀπορηθεὶς ἐκέλευσεν ἐκκαλεῖν βῶν χαλκοῦν, κακεῖ ἐμβληθῆναι τοὺς ἄγιους. Συνήρχετο δὲ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, θεάσασθαι τοὺς ἄγιους, ἐμβάλλομένους ἐν τῷ χαλκουργήματι.

Προσιθρόντες δὲ οἱ ἅγιοι, παρεκάλεσαν τοὺς δημίους δοῦναι αὐτοῖς διορίαν εἰς τὸ προσεύεσθαι. Ἐκτείναντες οὖν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, προσήεσαντο. Λέγοντες· Κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πᾶσιν ἀόρατος, ἡμῖν δὲ ὁρώμενος, ὡς ἡβουλῆθης, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου. Τοῦ γὰρ ἡ εὐχὴ ἡμῶν πεπληρώται, διότι ἀποβαλόντες χαλκῶν, καὶ αὐτὸς εὐρεθέντες, κατηρώθημεν τῆς

Hiscē tyrannus sermonibus impotenti ira accensus, exui confestim Eustathium, quo praecinctus erat, cingulo imperat : inque medium stadium cum sociis demitti, ac formidolosissimum in eos leonem laxari. Dimissus leo, ac beatis proxime vestigiis admotus, cervice adorantis specie (o rem miram !) inflexa, sese ipse subtraxit. Non hīs tamen dura illa bestia cessit ; sed ingentem statim bovem aeneum igne incendi, inque illum sanctos conijci jussit.

B Cum igitur summa alacritate, nullisque verbis explicabili gaudio astantes strenui athleteae, primum gratias egissent, tumque precando supplicationem Deo gloriae obtulissent (nempe faceret ut in ea machina consummati, incombusti atque illaesi ab igne permanerent), sic velut in thalamum, laeti, laetis animis, ac gestientibus ingressi processerunt. Ac denum, cum ad longum horae tempus Dominum cantico celebrassent, eumque in spiritu laudassent ac magnificassent, sacratissimas animas suas illi in pace tradiderunt.

Hae Eustathii firmitatis ac constantiae merces. Hae Theopistes fidei victoria ; hoc charissimorum pignorum Agapī et Theopisti virtutis decus, longo-

C Par enim, inquit, erat, ut in gratiarum actionem effusus eo cum primis nomine eis liberes, quod uxorem atque liberos inventos receperis.

At quem Eustathius : Ego Christo meo obsecrationes ac supplicationes tui submisi, tum incessanter submitto, quod meae misertus humilitatis, a captivitate revocato, uxorem liberisque reddiderit. Alium enim Deum nec uovi, nec colo, excepto dumtaxat eo, qui sermone omnia condidit. Tunc imperator abrogato illi magistratu, tanquam paganus una cum uxore atque liberis sissi ipsum jubens, eum in modum, cognitionem de illis instituit.

D Ubi autem inflexam eorum fidei in Christum constantiam abunde perspexisset, Eustathium pariter uxoremque ac liberos, laxato in eos leone, induci in stadium jussit. Accurrens autem leo, jamque beatorum, ac inclytorum prope admotus vestigiis, inclinata juba, atque capite, adorantisque specie procumbens, pedem retrahit, exque stadio exire impetu contendit. Tunc imperator, novi miraculi, ac insoliti spectaculo (quod scilicet bestia martyres minime attigisset) animi auctus effectus, bovem aeneum igni incendi, atque in illum sanctos exurendos jactari precepit. Qua sententia, coetus omnium fidelium, Graecorumque, theatrum unum sanctos spectantium, in aeneam illam machinam conjiciendos, emersit.

Sancti igitur accedentes, precandi sibi spatium a carnificibus concedi poposcerunt. Extensis itaque in caelum manibus, in haec verba precati sunt : Domine, Deus cunctis invisibilis, nobis tamen visus atque conspectus, quomodo voluisti, exaudi nos rogantes te. Ecce enim nostra jam impleta precatio est, quod cum alii alios amisissemus, rursusque uniti fuimus, meruimus sanctorum sortem nan-

rumque ipsorum pietatis ergo laborum ac certaminum dignum merito, ac triumphale præmium; quod scilicet claro martyrii sine vitam clausurunt. Porro sanctorum omnium a sæculo, divinorumque virorum virtutes beatissimi æmulati; ac magnorum quidem patriarcharum benignitatem atque hospitalitatem; Jobi vero patientiam ac sustinentiam; prophetarum atque iudicum futurarum rerum scientiam victoriasque, ac fortia adepti facinora, Danielis instar obtulerunt ora leonum, triumpho puerorum in Babylone more, exstinxerunt vim ignis²⁴. Triduum enim veneranda illorum corpora in æneæ illius incensæ machinæ mediis posita, nullam ignis vel ad unum usque capillum læsionem senserunt; sed tanquam aurum, seu argentum probata, splendidiora, magisque decora eluxerunt.

Horruit Adrianus eo illos habitu conspicatus: sed et Romani, Christi potentiam magnis vocibus celebrarunt. Ac Pauli quidem vocationem e cælo, omniumque discipulorum fidem, spem, charitatem imitati, sanctorumque omnium Christo traditam paupertatem, mansuetudinem, modestiam assecuti, sic demum constanter fortiterque triumphales agones adierunt; parique magnis atque invictis martyribus gloria iis defuncti, dignas victoriæ, variasque multiplices coronas, Christi dextera donante, acceperunt.

Sed, o ter beati, Deoque dignissimi, ac amabi-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

cisci. Quemadmodum enim qui Babylone erant tres pueri per ignem probati, te non negaverunt, sic nos quoque igni hoc consummemur ac sicut hostia tibi placita, igni toti absumendi suscipiamur. Da vero, Domine, nostris quoque pignoris gratiam, ut quisquis nostri memor exstiterit, partem in regno cælorum, atque in terra abundantiam nanciscatur. Sive in mari, sive in flumine per nomen nostrum te invocantes, liberentur a periculis ex peccato creandis, per nostram tibi procidentem humilitatem, eisque veniam indulgere peccatorum. Omnibus denique qui te laudantes nostri meminerint, adjutor esto atque beneficus. Da, Domine, ut ignis sævisima vis in rorem nobis vertatur, placeatque nos in eo consummari.

Hæc cum precati essent, venit eis vox de cælo, dicens: Sic erit vobis uti petistis; hisque abundantius vobis continget, quod mei causa multas ac magnas sustinentes tentationes. nihil iis victi, certetis. Venite igitur in pace, ut vestre victoriæ sorta recipiatis; ac pro temporaneis malis, quibus conflictati estis, præparata sanctis bona in sæculum sæculi percipiat. Quibus auditis beati, alacri animo se igni dederunt. Immissisque in æneam machinam, confestim vis ignis compressa est, laudatissimamque ac intemeratam Trinitatem laudantes personante victoriæ cantico, divinas divinaque loquentes animas suas, ab igne penitus illesi, ac nec pilo iis violato, reddiderunt.

Triduo autem post, veniens impiissimus imperator, æneam machinam (visurus scilicet quid sanctorum corporibus factum esset) jussit aperiri. Inventisque illæsis cadaveribus, vitæ eos superstites

A ἀρετῆς τὸ κλέος, καὶ τῶν μακρῶν αὐτῶν ὑπὲρ εὐσεβείας κόπων καὶ πόνων ἄθλον ἀξιώσαλον, τὸ μαρτυρικῶν καὶ ἀσιδήμων τέλει τὸν βίον κατακλίσσαι. Πάντων δὲ τῶν ἐκ τοῦ αἰῶνος ἁγίων καὶ θείων ἀνδρῶν τὰς ἀρετὰς οἱ μακαριώτατοι ζηλώσαντες· καὶ τῶν μεγάλων μὲν Πατριαρχῶν τὸ φιλάγαθον καὶ φιλόξενον, τὴν ὑπομονὴν δὲ καὶ καρτερίαν τοῦ Ἰωβ, καὶ τῶν προφητῶν δὲ καὶ κριτῶν τὴν τῶν ἐπερχομένων γνώσιν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατορθωσάμενοι νίκας καὶ ἀνδραγαθίας, ἔφραζαν μὲν στόματα λεόντων ὥσπερ ὁ Δανιὴλ· ὡς οἱ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας δὲ τρεῖς παῖδες, ἔσθεσαν δύναμιν πυρὸς. Ἐπὶ τριτὴ γὰρ ἡμέρῃς τὰ τίμια τούτων σώματα, ἐν μέσῳ τοῦ ἐκπυρουμένου ἐκείνου χαλκουργήματος κείμενα, οὐδ' ὅσον ἕως τριχὸς ἐφλογίσθη μίς, ὥσπερ δὲ χρυσίον ἢ ἀργύριον δοκιμαζόμενα, τὴν αὐτὴν ὠριότητα λαμπροτέραν ἐπεδείκνυσαν.

Ἐφφρίεν Ἀδριανὸς οὕτως αὐτοὺς ἰδὼν· ἠλάλαξαν δὲ καὶ παῖδες Ῥωμαίων τὴν δύναμιν μεγαλύνοντες τοῦ Χριστοῦ. Καὶ Παύλου μὲν τὴν ἐξ οὐρανοῦ κλήσιν, τῶν μαθητῶν δὲ πάντων τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην μιμησάμενοι· καὶ πάντων ὁσίων τὴν κατὰ Χριστὸν πείναν καὶ πραύτητα καὶ ἐπιεικειαν. οὕτως ἐπὶ τέλει πρὸς ἀθλοπορικὸς ἀγῶνας εὐσταθῶς καὶ γενναίως ἀπεδύσαντο· καὶ ἴσα τοῖς μεγάλους καὶ ἀηττήτους μάρτυσιν ἐνευδοκιμηκότας, ἀξιονίκους, οὕτω καὶ πολυποικίλους στεφάνους διὰ τῆς δεξιᾶς ἀνεδέσαντο Χριστοῦ.

Ἄλλ', ὦ τρισμακάριοι, καὶ ἀξιοθεώτατοι, καὶ

C μερίδος τῶν ἁγίων σου τυχεῖν. Ὡσπερ γὰρ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν Βαβυλῶνι δοκιμασθέντες διὰ πυρὸς, καὶ μὴ ἀρνησάμενοι σε, οὕτω καὶ ἡμεῖς τελειωθείμεν διὰ τοῦ πυρὸς τούτου, καὶ προσδεχθείμεν ὥσπερ θυσία εὐπρόσδεκτος σοι, ἐν τῷ πυρὶ τούτῳ ὀλοκαυτούμενοι. Δὲς δὲ, Κύριε, χάριν καὶ τοῖς λευκάνοις ἡμῶν, ἵνα πᾶς ὁ μνημονεύων ἡμῶν σὴν μέρος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐπὶ γῆς εὐθηνίαν. Ὡς ἐν θαλάσσῃ, κἂν ἐν ποταμῷ κινδυνεύοντες ἐπιπαλῆσονται σε διὰ τοῦ ὀνόματος ἡμῶν, ῥυθθῇεν ἐκ τῶν κινδύνων τῶν ἐξ ἁμαρτίας, διὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν προσπίπτοντές σοι, καὶ συγχώρησιν αὐτοῖς· χάρις τῶν ἁμαρτιῶν· καὶ πάντων τῶν μεμνημένων ἡμῶν, καὶ δοξαζόντων σε, βοήθης καὶ ἐνεργείης γενοῦ. Δὲς, Κύριε, καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ δεινοτάτου πυρὸς εἰς ὁρόσον μεταβληθῆναι, καὶ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τελειωθῆναι εὐδόκησον.

Καὶ ταῦτα αὐτῶν εὐξαμένων, φωνὴ αὐτοῖς ἦλθεν ἀπ' οὐρανοῦ, λέγουσα· Οὕτως ἔσται ὅμιν καθὼς ἠτήσατέ· καὶ περισσώτερον τούτων ὅμιν γενήσεται, ὅτι ἀθλείτε δι' ἐμὲ, πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομεινάντες πειρασμούς, καὶ μὴ ἠττηθέντες. Δεῦτε οὖν ἐν εἰρήνῃ, ἀποληφόμενοι τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ὅμων· καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου κακοπαθείας, εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἀπολαύοντες τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν τοῖς ἁγίοις. Καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ μακάριοι, προθύμως ἐκδεδωκασί τῷ πυρὶ. Καὶ ἐμβληθέντων αὐτῶν ἐν τῷ χαλκουργήματι, εὐθέως ἡ ἀπειλὴ τοῦ πυρὸς κατεστάλη· καὶ δοξάζαντες τὴν πολυθμνητον καὶ ἁγρᾶντον Τριάδα, ἄπαντες ὥδην ἐπινίκιον, ἀπέδωκαν ἐν εἰρήνῃ τὰς θεολόγους αὐτῶν ψυχὰς· καὶ οὐκ ἦφατο αὐτῶν τὸ πῦρ μέχρι καὶ τριχός.

Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας παραγίνεται ὁ ἀσθεστάτος βασιλεὺς, καὶ ἐκέλευσεν ἀνοίγῃναι τὸ χαλκουργήμα πρὸς τὸ θεασθῆναι τί γέγονεν τὰ σώματα τῶν ἁγίων. Καὶ εὐρόντες ὅσα τὰ λείψανα αὐτῶν, ἐν-

ἀξιεραστότατοι Θεοῦ φίλοι, οἱ νοερώς καὶ ἀχρόνως διατρέχοντες τὴν οἰκουμένην, καὶ τοῖς ἐπικαλουμένοις ὑμᾶς τὰς θείας ἐπιδαφινεύμενοι δωρεάς χαίρετε ὡς τῇ ἀληθινῇ τῶν ἁγίων καὶ αὐθουσιότητι συζῶντες χαρὰ· χαίρετε, ὡς ἐν χώρῃ καὶ ἐν φωτὶ ζώντων τῷ τῆς ζωῆς εὐαρεστοῦντες Θεῷ. Χαίρετε, ὅτι οὕτως ὑμεῖς ἐφοβήθητε τὸν Κύριον καὶ ἐπορεύθητε κατὰ τὰ λόγια ἐν ταῖς ἐδαῖς αὐτοῦ· διὸ καὶ τοὺς πόνους τῶν καρπῶν ὑμῶν φάγεσθε· μακάριοί ἐστε, καὶ καλῶς ὑμῖν ἔσται. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου, ὦ τῆς εὐσταθείας φερώνυμε καὶ συνώνυμε, ὅτι ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθινοῦσα, τοῖς τῶν χαρίτων Θεοῦ βότρυσιν ἐν τοῖς κλίτεσιν, ἐξ· οὖν ἀνακλίσεις τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀχειριποιήτου παστάδος· ὅτι οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος, κόλῃ τῆς νοερᾶς καὶ πανακτράτου σου τραπέζης.

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ὦ πανόλβιε μάρτυς, τῆς σῆς εὐφροσύνης, τῆς σῆς εὐλογίας καὶ μακαριότητος παράλαβε κοινωνοῦς· καὶ ἐπικειμένιον ἡμῖν ὀλίγων τὰς ἐνοχλήσεις παρενεγκῶν, εἰρηνικὸν ἐμοὶ βίον καὶ εὐοφίλῃ καὶ ἡσυχίᾳ δώρησαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ᾧ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

μῖζον αὐτοὺς ζῆν. Καὶ ἐξενέγκαντες αὐτὰ, ἀπέθεντο ἐν τῇ γῇ. Θαῦμα δὲ ἔσχε τοὺς περιεστῶτας ἅπαντας, ὅτι οὐδὲ τριχὺς αὐτῶν κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ· ἀλλ' ἦσαν τὰ σώματα αὐτῶν ὡς περ χιών λάμποντα. Καὶ ῥοβηθεὶς ὁ ἀνοσιώτατος βασιλεὺς, ἀνεχώρησε. Τὰ δὲ πλήθη ἀνέκραζεν, Ἀληθῶς μέγας ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, εἰς μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Χριστὸς, καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλος, ὃς ἐφύλαξε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

Λάθρα δὲ οἱ Χριστιανοὶ κλέψαντες τὰ σώματα τῶν ἁγίων, κατέθεντο ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ· καὶ μετὰ τὸ παυθῆναι τὸν διωγμὸν, οἰκονεῦκτῃρον οἰκοδομήσαντες, κατέθεντο αὐτοὺς, ἐπιτελοῦντες τὴν μνήμην τῶν ἁγίων μαρτύρων τῇ εἰκάδι τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

Αὕτη ἡ πολιτεία τῶν ἁγίων, καὶ δοιδύμων μαρτύρων. Τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐνθέου καὶ ἐνδόξου αὐτῶν ἀθλήσεως. Πάντες οὖν οἱ καταξιούμενοι ἐπιτελεῖν τὴν μνήμην αὐτῶν, καὶ ἐπικυβεῖσθαι αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, τυγχάνουσι τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ταῖς αὐτῶν προσεδαῖς, χάριτι καὶ φιλοφρονεσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ORATIO XIX.

Laudatio S. Hyacinthi Amastreni (1).

Acta Sanctorum Bolland., Julii tom. IV, die 17, ex editione Combefisii in Christi martyrum lecta Trias, Agurenico pridem nuncrone sublaturum. Paris., 1668, 8°.

CAP. I. — Prologus, Sancti patria, adhortatio ad suos populares, ut idololatriam deserant.

α'. Ἐπρεπεν ἄρα, πολλῶν καὶ τιμίων λίθων εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Πνεύματι συνοικοδο-

lissimi Dei amici, qui mentis agitatione, nullaque temporis mora orbem terrarum percurratis, vosque invocantibus divina affluenter munera tribuatis; gaudete, ut qui vero ac in se consistenti sanctorum gaudio convivatis. Gaudete, ut qui in regione, ac luce viventium, Deo vitæ placeatis. Gaudete, quod ita timueritis Dominum, ac sicut habent divina oracula, in ejus viis ambulaveritis; quamobrem etiam labores palmarum vestrarum comedetis; beati eritis et bene vobis erit. Gaude et letare, cui a constantia nomen est, exque nominis ratione vere constantia enites, quia uxor tua sicut vitis abundans, Dei gratiarum botris, in lateribus, id est devexis, nulla in hominibus manum opera facit thalami tui, quia filii tui sicut novellæ olivæ, sanctissimi Spiritus pinguedine virentes, in circuitu spiritalis, prorsusque intemeratæ mensæ tuæ.

Verum nos quoque, o beatissime martyr, tuæ nos lætitiæ, benedictionis, ac felicitatis socios assume; ingruentiumque calamitatum molestias avertens, vitam mihi pacatam, religiosamque ac tranquillam largire, in Christo Jesu, cui est gloria, honor, adoratio in sæcula. Amen.

arbitrabantur. Cumque eduxissent, humi straverunt. Cepit vero eos qui præsentis erant admiratio ac stupor, quod nec pilum unum ignis vis læsisset, eorumque cadavera nive candidiora essent. Territus itaque impiissimus imperator, recessit. Vultus autem ac turba clamabat: Vere magnus est Deus Christianorum, unus solus verus Deus Christus, neque ullus alius est, qui sanctos suos servavit.

Porro Christiani etiam furati sanctorum cadavera, in insigni ea loco deposuerunt: ac cum cessasset persecutio, exstructa oratoria domo hæc in ea collocarunt, sanctorum martyrum indicta memoria, ad 12 Kalendas octobris.

Hæc sanctorum ac inclytorum martyrum vita atque institutio: hic divini illorum ac gloriosi certaminis exitus. Quotquot igitur in animum inducunt, ut eorum agant memoriam, atque adiutores illos invocent, promissa bona consequuntur; quæ utinam nos omnes iis intercedentibus consequamur, gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

1. Sane decebat, cum multi iique pretiosi lapides in Dei habitaculum in Spiritu coedificentur,

(1) Amastris, inclyta olim Paphlagoniæ civitas, de cuius origine, situ et episcopatu fuse actum est 21 Februarii in commentario prævio ad vitam sancti Georgii episcopi Amastreni, primam lucis usuram et gloriosam martyrii palmam sancto

Hyacintho dedit, sacrosque civis sui cineres postmodum religiose venerata est, uti in ipsis Actis huic commentario subjungendis legimus. Ex sacris Græcorum monumentis patet quam celebris quondam fuerit hujus martyris cultus: nam Menolo-

atque in eo celebri gloria habeantur (talibus enim A intelligens vivensque Dei civitas ipsa perfecta constituitur atque conflatur) sacrum pariter divinumque Hyacinthum una assumit; tantum scilicet spiritualibus sanctitatis gratiis laetisque fulgoribus, cunctorum fere sanctorum palam splendores vincentem, illisque praemicantem, quantum et gratius

giam a GENEBRARDI editum, HOROLOGIIUM, ENCHIRIDION Menologii, Typicum sanctae Sabae, MENAEUM CHIFFLETIANUM, aliaque Graecorum Synaxaria die 18 Julii annuam illius memoriam celebrant. Unde mirum est, martyrem adeo illustrem a MENAENSIS impressis et MAXIMO CYTHERORUM episcopo praetermitti, Transiit tamen ejus commemoratio in Menologium Slavico-Russicum, quod a praenobili barone SPARWENFELDIO Latine versum eodem die sic eam annuntiat. « Sancti martyris Hyacinthi Amastridenensis, qui post multa tormenta et dentium effractiones moritur in carcere. » Aliud vero Synaxarium RATHENORUM, a GEORGIO DAVID societatis nostrae missionario Moscaeo anno 1688. Latine versum, hac eadem die sic habet: « Sancti martyris Hyacinthi in Volmastro. » Puto legendum « in Amastride; » nisi forte haec urbs ita Russice appelletur, quod ignoro.

Synaxarium, jussu Basilii imperatoris collectum, prolixiori sanctum Hyacinthum ornat elogio, quod post nostrum totum I Julii Graece editum sic Latine reddo: « Hyacinthus Christi martyr, piis ortus parentibus, filius fuit Theodoti et Neonilae sub Heraclio episcopo Amastridis. Qui quidem nomen ab angelo accepit, ac triennis Christi invocatione puerum mortuum excitavit. Crescente vero per aeternam virtute, usque ad senectutem pervenit, cum interius fecisset multa mira opera; videns idololatras arborem superstitione colentes (erat autem ulmus inanitis et quasi exhausta), excidit eam. Comprehensus igitur ad principem et Amastrinae urbis magistratum ductus fuit, illique vehementer verberato evulsi sunt dentes: etiam ligatus funibus extra urbem tractus, acutisque arundinibus punctus est. Postea in carcerem confectus spiritum Deo tradidit. Reliquiae illius collocatae sunt in ipsa urbe, scatentes perpetuo medefis. » Brevi hoc elogio quaedam continentur quae in prolixioribus Actis non leguntur. In iis enim nomina parentum non exprimuntur. Nulla etiam fit mentio de Heraclio Amastrino episcopo, uti nec de miraculo quod sanctus Hyacinthus triennis patrasse hic dicitur. Praeterea arbor quae in hoc elogio vocatur ulmus inanitis et quasi exhausta, in Actis nostris nuncupatur lotus pulchra aspectu et grata frondum compositione luxurians.

Huic elogio ferme consonant Excerpta nostra miss. ex MENAENSIS Bibliotheca Ambrosiana, quae matrem sancti martyris Theonilam, et episcopum Amastrinum vocant Heraclitum; principem vero Amastridem Canstridium. In fine autem adduntur sequentia: Αέγεται παράδοξον καθ' εξακτον χρόνον εν τη νύκτι αυτού συμβαίνειν αυτόν. Υπό γην γάρ οντος του τάφου, εν ή τō τίμιον αυτού άπόκει- ται λείψανον, θνννθίας παρά των συνελθόντων και θεήσεω, γινόμενης, αναδιδόται χούς, ένπερ ό επί- σκoπoς έν τινι σκεύει δεχόμενος ιερή τοίς συνελ- θούσιν διανέμει εις ψυχών και σωμάτων θεραπείαν και ίασην. Id est: « Dicitur singulis annis in illius commemoratione mira res per ipsum evenire: nam infra terram existente tumulo, in quo veneranda illius jacent reliquiae, dum ab iis qui convenerunt hymni et preces canuntur, egeritur pulvis, quem epi- scopus in sacro quodam vase suscipiens distribuit ad- venit ad animarum ac corporum medelam ac sanatio- nem. Ejusdem miraculi meminerunt Acta nostra. ann. 20. Posteriori huic elogio seu Vitae compendio simile addidimus est supplementum miss. ad MENAEN ex-

μουμένων, και έν αύτῷ δοξαζομένων. και γάρ τοίς τοιούτοις ή νοσρά του Χριστου πόλις και ζωσα κα- αρτίζεται και συγχροείται: και τὸν ιερόν τε και θεόν Υάκινθον συμπαρείληθαι. τοσούτον ταίς νοηταίς της άγιότητος χάρισι και άγλαταίς των θλων σχεδόν άγιων σαφώς ύπεραστράπτοντα, δoσῃ και χαριστι- ρας άπάντων τετύχηκε προσήγορίας. παντοίας γάρ

cusa ex Synaxario Sirmondii et ms. Chiffletii col- lectum, in quo episcopis Amastridis appellatur Heraclides, et praefectus ejusdem urbis Canstridius. Praeter alias quasdam levioris momenti discre- pantias istii elogio praemittuntur hi duo versiculi:

« Ως δὲ σπᾶδιον βακχιδιον, λόγε,
Δέξαι τὸν Υάκινθον αὐτῷ κάλλιψο.

Ut gratum odorem floris hyacinthi, tibi

Sic, Christe, in ipsa arundine Hyacinthum accipe.

Satis manifesta hic est allusio ad nomen sancti et florem hyacinthum. Dum autem de calamo vel arundine fit mentio, arbitror significari scapum seu caulem floris hyacinthi, et poetam Graecum voluisse alludere ad supplicium acutarum arundi- num, quibus idololatras sanctum martyrem pu- pugerunt.

Quantvis in praecedentibus Graecorum fastis hic sanctus martyr die 18 Julii referatur, tamen in Menologio quod ex bibliotheca et interpreta- tione cardinalis Sirlleti vulgavit Canisius tom. II. Antiquae lectionis, sic legitur 17 Julii: « Eodem die sancti martyris Hyacinthi apud Amastridem. Hic ad Castris praesidem et Amastridis urbis magistratum cum ductus esset, Christianam fidem professus verberatur vehementer, evulsisque den- tibus per mediam urbem funibus trahitur, et acutis calamis vulneratur; postea confectus in carcerem, Deo ipsi spiritum commendavit. Ex hoc Menologio haud dubie transiit in martyrologium Romanum, quod hac die sic habet: « Amastride in Paphlago- nia sancti Hyacinthi martyris, qui sub Bastridio praeside multa passus, quievit in carcere. Ad haec martyrologii Romani verba notat Baronius, quod de eo agant: « etiam Graeci hac die in Menologio, ubi et ejus passio describitur. » Id autem intelli- gendum videtur de Menologio Sirlletiano, cum superius citata Graecorum monumenta, et additones Usuardinae secunda ac tertia vice a Molano editae die 18 Julii consignent. Nihilominus nos Romanum Martyrologium secuti, hac die eum collocavimus. Nunc de ipsius Actis pauca praefabimur.

Nicetas, cognomento Paphlago, qui post medium saeculi noni vixit, in laudem sancti Hyacinthi martyris Amastreni orationem panegyricam composuit, in qua quidem gesta fortissimi athletee rhetorica facundia exornat, sed nullam vitae aut passionis epocham indicat. Posset ea utrunque colligi ex elogio supra relatis, si de episcopi vel praefecti Amastreni, illic memorati, aetate constaret. Sed cum eam hactenus frustra quaesiverim, nihil certi statuere possum, nisi quis me felicior illam alicunde eruerit. Castellanus quidem in suo Marty- rologio universali martyrem nostrum hac die an- nuntians notat in margine saeculum IV. Sed cum nullum suae assertionis argumentum afferat, et in hujusmodi epochis figendis non raro hallucinetur, ei sine testibus pronuntianti fidere non auserim. Quare martyrii tempus cogor indeterminatum re- linquere, donec quis, ut dixi, illud ex antiquis mo- numentis probatum ostenderit. Nihil jam superesse video, nisi ut orationem panegyricam, a Niceta Paphlagone Graece conscriptam, et a fratre Fran- cisco Combellio Dominicano ex ms. codice cardi- nalis Mazarini una cum interpretatione Latina Parisiis anno 1666 editam, hic deusculo prelo sub- jiciamus.

νηπιόθεν ὁ θαυμασιώτατος ἀναγόμενος ἀρεταῖς, πᾶσι ἅ τοις τοῦ Πνεύματος συγκροτούμενος χαρίσμα-
σιν, ἐν πολὺν δὲ βαθεῖαν λαμπρὴν καὶ περιφανῆς τὸ
μαρτύριον ἀποδοὺς τῷ Θεῷ, λαμπρὰς ἐστὶ μάλιστα
καὶ τῆς ἀναβρέξεως καταξιοῦται.

β'. Τοιγαροῦν ἐπαινέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀξιωμα-
τικὸν τοῦ Θεοῦ πατέρα τὸν ἀξιόθεον, τὸν ἀξιωμακά-
ριστον Ὑακίνθον, τὸν νοητὸν, καὶ τίμιον τοῦ Θεοῦ
λίθον, τὸν ἐμφυχον, τὸν ζῶντα, τὸν νοερὸν, τὸν οὐρανί-
ου Πνεύματος φρονήματι οἶα λαμπρῶ καὶ οὐρανοβα-
ψεῖ χρώματι κατακόρως οὕτω χρωωνόμενον καὶ
κλειζόμενον, ὡς μέρος καὶ αὐτὸν τοῦ στεφάνου τῆς
δόξης τοῦ τῷ Πατριάρχῃ πλάκιντος ἀναδείκνυσθαι.
Τούτων σήμερον κατὰ τὴν ἐπίνοιαν αὐτοῦ καὶ ἱερὰν
μνημοσύνην, εἰς ὑμνήσιν ταῖς Ἐκκλησίαις προτιθέ-
μενον τοῖς τῶν λόγων ἄνθεσι, κατὰ δύναμιν καὶ
ἡμεῖς ἀναζητούμεθα· καὶ τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων
γνησίως αὐτὸν μακαρίζαντες, καὶ τῶν τῆς μαρτυ-
ρίας ἐπιπόλων· διὰ ταῦτα κοινωνήσαντες, αὐτῷ τε
χρέως χαριέστατον ἀποδώσωμεν, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ
Ἐκκλησίᾳ τὴν ὑπειλομένην προσοίσωμεν οἰκο-
δομήν.

γ'. Ἐκείνῳ πατρὶς μὲν ἡ ἄνω Σιών, ἡ λαμπρὰ
πάντων ἀγίων νεορά τε μητρόπολις καὶ πιστὴ· πα-
τήρ δὲ ἀληθὴς ὁ Θεός· μήτηρ δὲ ἡ χάρις τοῦ Πνεύ-
ματος· ἡ τοσοῦτον δι' ὕδατος ἀναγεννόμενον ἀνωθεν
ἐνδύσα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ φυσικὴν εἰς ὑπερφυῆ μορ-
φήν μεταποιούσα καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας Θεοῦ,
καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος προάγουσα
Χριστοῦ, δοκιμώτατον ἐπὶ τέλει μάρτυρα τούτων,
καὶ ἀξιολογώτατον Κυρίῳ παρίστην ἀλητήν.
Ἄλλ' οὐδ' ἡ κάτω πατρὶς ἀσκησις· οὐδ' ἀνώνυμοι
καὶ ἀγενεῖς τῷ Ὑακίνθῳ τοκεῖς. Ἀμάστρα δὲ
τούτων ἐνδύσασα καὶ τιθηγήσασα, καὶ ὑπὸ γονεῦσιν
ἐπιστήμοις τε τούτων ἀναθρεψαμένη καὶ πιστοῖς,
ἔλαβε τὴν αὐτῆς προβαλλομένη πολιούχον καὶ πολι-
στήν.

δ'. Ἀμάστρα, ἡ τῆς Παφλαγονίας, μᾶλλον δὲ τῆς
οἰκουμένης, ὀλίγου δαίν, ὀφθαλμοῦ, εἰς ἣν οἱ τε τὸ
βόρειον τοῦ Εὐξείνου μέρος περιεκοιῦντες Σκύθαι,
καὶ οἱ πρὸς νότον δὲ καίμενοι, ὥσπερ εἰς τι κοινὸν
συντρέχοντες ἐμπόριον, τὰ παρ' αὐτῶν τε συν-
εισφέρουσι, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς ἀντιλαμβάνουσι·
πόλιν, ἕως τε πάσης λήξεως καὶ ἐσπερίως μεταξὺ
κειμένη· οὐδενὶ μὲν τῶν ἀπὸ γῆς ἡ θαλάσσης ἀγω-
γίμων σπανίζεται· πᾶσι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύουσιν θαυμά-
σιως εὐθηνουμένη, οἰκοδομημασί τε λαμπροῖς καὶ τελεσι-
καρτεροῖς, ναὶ δὴ καὶ λιμέσι καλοῖς, καὶ οἰκητορί-
ων ἀνωθεν περιφανεστάτοις κεκρημένη, ἐνὶ τούτῳ, τῇ
εἰς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ, μικρῶ πάντων ἀνθρώπων
ἡκατοῦτο. Καὶ σκοπεῖτε τὸ τῆς ἐκείνων ἀγνοίας
ἡ δεισιδαιμονίας βάθος· οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώπων ἡ ζωὴν
τινῶν ὁμοιωμάτων τὴν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ δοξάν
ἐναλλάζαντες, ὥσπερ Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων οἱ
πλείους, τὸ σέβας τοῖς δαίμοσιν ἀφοσιούοντο, δύναντο

omnibus nomen obtinuit. Omni enim virtutum
genere ab infantia, vir summe admirandus, pro-
vectus, cunctisque divinis Spiritus gratis con-
fertus, alta senectute claro illustrique Deo martyrio
reddito, quam maxime splendido præconio do-
natur.

2. Itaque nos etiam dignum laude Dei famulum
laudibus prosequamur: virum scilicet Deo dignum,
digne prorsus beatificandum Hyacinthum; spiri-
talem pretiosumque Dei lapidem; animatum, vi-
ventem, intelligentem, cælesti Spiritus sensu,
velut claro cælestique colore saturo adeo imbutum
ac collustratum, ut et ipse coronæ gloriæ, summi
omnium Regis plexæ capiti, pars eniteat. Hunc
hodie, annua ejus sacraque memoria, in laudis
argumentum Ecclesiis propositum, sermonem flo-
ribus, quoad per facultatem lieuerit, nos quoque
coronemus; quoque martyrii sincere agones de-
sudarit, beatum prædicantes, martyriique inde
præmiis communicantes, cum illi lepidissimum
reddemus debitum, tum Dei Ecclesiæ debitam
nihilominus ædificationem, grato munere offeremus.

3. Illi patria quidem superna Sion, clara san-
ctorum omnium mentiumque metropolis ac fidelis;
verus autem pater, Deus: mater vero, gratia
Spiritus; quæ sic per aquam denuo (seu mavis,
superne) regeneratum subierit infuderitque, na-
turalem in eo formam eximiam, ac, quam pro
naturæ rationibus nobiliorem demutans, ad Deique
veritatis agnitionem ac mensuram stature ple-
nitudinis Christi provehens, ut probatissimum tan-
dem martyrem, ac spectatissimum Domino athle-
tam reddiderit. At ne terrena quidem patria igno-
bilis; nec obscuri exque plebis facie Hyacintho
parentes exstiterē: quin Amastris eum sustulit
et educavit, clarisque ac nobilibus fidelibusque
parentibus alens nesciens pene patronum suum
auctoremque ac principem protulit.

4 Amastris nimirum, Paphlagoniæ (quin potius
orbis fere totius) ocellus; ad quam circumvicini
Seythæ tam quæ borealem maris Euxini plagam ha-
bitant, tum qui ad austrum positi sunt, velut ad
commune concurrentes emporium, tum suas ipsi
inferunt merces, tum ab ea recipiunt: Urbs scili-
cet media fere Orientis omnis diuisionis Occidentis-
que constituta; nullius terra aut mari commeatu
penuria laborans, cunctisque opportunis affluenter
abundans; splendidisque ædificiis, civibusque olim
illustrissimis usa, uno hoc (pietate scilicet in Deum
ac religionē) mortalibus propemodum omnibus in-
ferior erat! Nam, quæso, illorum ignorantia seu
superstitionis altitudinem quanta foret, attendite.
Non enim in hominum aliquorumve animalium
similitudinem incorruptibilis Dei gloriam commu-
taverant; qua ratione Græcorum plures ac Ægyp-
tiorum, demonibus cultum adhibebant: sed cui-

dam arbori, apud eos lotus (2) nuncupatæ, pulchræ aspectu, ut par est, grataque frondium compositione eluxurianti animum attendentes, supraque modum insipienti illecti animo, atque ejus vici pulchritudine, deum ipsam vocitantes, sacerdotibus ministris hostiarumque religione placandam decreverant.

5. Sic nimirum tamque immane auctus stupor sensusque omnis absentia, omnis sensus luce carenti arbori ipsos addicebat. Id vero etiam illius manus opus, qui a principio homicida est¹. Is nempe quod a veritate, quæ una solaque est, pariter secedere ac moveri præstiterat, innumeris deinceps erroribus diversissimique generis superstitionibus noxam inferebat. Quam itaque dicebam, civitas, dira quadam adverso numine stoliditate, majorum traditione accepta, absurdaque inolito vulgi errore opinione, cultum arbori adhibens, a vera Dei cognitione ac fide eum in modum aberrabat. Non tamen futurum erat ut eam Christi providentia negligeret, vel in fine contemneret. Quin nobilem hanc Deoque satam opportune producit stirpem. Nempe stirpem vitæ sanctæ, perfectique animi ac Dei veritatis plenam, adversus erroris stirpem exsuscitat.

6. Sancti igitur Hyacinthi ipsam primo quasi germine editionem, ei scilicet ab infantia omnipotentis Spiritus afflatum comitem ac operationem, mirabiliumque operum exhibitionem (3): novit enim Sapientia ex ipsa vulva qui illius necessarii sint sanctificare; ac quos suis agiles munitis fore præseivit ac industrios, liberoque animi nutu ac voluntate virtutem electuros, mox ac prima formatione in rerum naturam subierint, eorum certis quibusdam iudiciis quandoque futuram gloriam designare ac claritatem) hæc, velut quæ non humane voluntatis, sed Dei liquido opera existant, illis referenda relinquemus (4), quibus animo constitutum, ut ejus rerum texant historiam. Quod vero non solum divinæ gratiæ, sed et victricis palam athlete animi voluntatis fructus est illiusque dignum fidei opus, hoc mihi visum ut laudibus celebrem, admirandisque sacri martyris fortis animi gestis factisque martyrum amantes animos mentesque laute excipiam. Quod enim prima alteraque ætate, ac deinceps omni pietate ac justitiæ operibus peracta, vir beatus ad seniles jam annos evaserat; quanto ille longa ætate omnem Dei fidem virtutemque præstabat, tanto magis scelestissimi cives, eorum more qui olim increduli fuerant, ejus, quam dicebam, arboris cultu mœ-

δὲ τινι τῶν παρ' αὐτοῖς, λωτῶ μὲν καλούμενῳ, ὠραίῳ δὲ τὴν θέαν, ὡς εἰκὸς, καὶ εὐθαλαίᾳ τὴν κατασκευὴν προσχόντες, καὶ τὸν ἀνόητον νοῦν ἀμέτρως καταβελγθέντες, καὶ ἡττηθέντες τῆς αὐτοῦ καλλονῆς, τοῦτο θεὸν νενομήκασιν· ἱερεῦσά τε καὶ θυσίαι· ἐξίλασkesthai ᾤοντο δεῖν.

ε'. Οὕτως αὐτῶν ἡ ἀναίσθησις κατευμεγεθεῦσα, τῷ ἀναίσθητῳ κατεδουλοῦτο ξύλῳ· ἔργον καὶ τοῦτο τῆς ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτονίου χειρὸς· ὅς ἐπειδὴ τῆς μιᾶς ἀληθείας καὶ μόνης συμπαρακινήθηται πάρεσχεύαζεν, μυρίαις λοιπὸν ἀπάταις καὶ δεισιδαιμονίαις πολυτροπωτάταις ἐλυμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν εἰρημένη πόλις ἐκ τινος θεοδολαθείας πατροπαράδοτου καὶ ἀτόπου προλήψεως ξυλολατροῦσα, τῆς ἀληθινῆς οὕτω διημάττανε θεογνωσίας· οὐκ ἔμελλε δὲ ἀρα ὑπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ προνοίας παραμεληθῆσεσθαι· οὐδ' εἰς τέλος αὐτῇ παροραθῆσεσθαι· τὸ τίμιον δὲ τοῦτο καὶ θεόφυτον εὐκαίρως ἐξανίσχει φυτὸν· φυτὸν ζωῆς ἁγίας, καὶ ψυχῆς τελείας καὶ ἀληθείας Θεοῦ πλήρες, κατὰ τοῦ τῆς πλάνης ἀνίστησι φυτοῦ.

ς'. Τὴν μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Ὑακίνθου τοῦ ἁγίου βλάστην, ἥτοι τὴν νηπιόθεν αὐτῷ παρεπομένην τοῦ πανσθενοῦς Πνεύματος ἐνέργειαν, καὶ τῶν θαυμασιῶν τὴν ἐπιδείξειν· ὁδὸν γὰρ ἡ Σοφία ἀπὸ μητρὸς αὐτῆς ἀγιάζειν τοὺς οἰκίους καὶ οὐς προέγνω δεξιούς αὐτῇ χρηματίζοντας, καὶ γυνώμης ἐκουσιότητι τὸ βέλτιον αἰρετίσοντας, τοῦτοις ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισιναί· πλάσει, καὶ τεκμηρίοις τίσιν ἔστιν ὅτε τὴν μέλλουσαν παραστημαίνειν δόξαν· ταῦτα μὲν, ὡς οὐκ ἀ. ὁρμηπίνης· προαιρέσεως, Θεοῦ δὲ καθαρῶς ἔργα καθεστῶτα, τοῖς ἱστορεῖν ἐθέλουσι παρήσομεν· ὁδὲ, οὐκ ἐστὶ μόνῃ τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθλοφορικῆς· ὁμολογουμένως προθέσεως καρπὸς, καὶ ἔργον τῆς ἐκείνου πίστεως· ἄξιον, τοῦτό μοι δοκοῦν, ἐπαινετέον εἶναι, καὶ ταῖς θαυμασίαις τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος ἀνδραγαθίαις, τὰς φιλομάρτυρας διανοίας καὶ ψυχῆς ἐστειν. Ἐπεὶ γὰρ τὴν πρώτῃν τε καὶ δευτέραν ἡλικίαν, καὶ καθελξὴς ὁ Μακάριος ἐν εὐσεβείᾳ τε πάσῃ καὶ ἔργοις τετελεσῶς δικαιοσύνης, εἰς πρεσβυτικὴν ἡδὴ μεθελικίῳσιν κατήντησεν, ὅσῳ μὲν αὐτὸς τῷ μακρῷ χρόνῳ πρὸς πᾶσαν Θεοῦ πίστιν κατωρθοῦτο· καὶ ἀρετὴν, τοσοῦτον μᾶλλον οἱ παρανομώτατοι τῆς πόλεως κατὰ τοὺς πάλαι ἀπειθεῖς, τῷ εἰρημένῳ ἐμοιγῶντο ξύλῳ· καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς Θεῷ, τοῦτῳ τὰς λατρείας ἐκτόπως θυσιάζοντες ἀνέφερον· αὐτοὶ δὲ, τῷ ζήλῳ τῆς εὐσεβείας πυρπο-

¹ Joan. viii, 44.

(2) Est lotus arbor Afris familiaris, quæ profert fructus adeo gratos, ut advenis incutiat patriæ oblivionem. Hinc natum proverbium, Λωτοῦ ἔφαγες, id est « Lotum gustasti. » Hinc Lotophagi vocantur quidam Africæ populi, qui ejus fructu ves i dicuntur. De illa meminit Homerus, Ovidius, Philius aliique.

(3) Forte hic Nicetas vult alludere ad miraculum

quod S. Hyacinthus in pueritia patravit, uti in illius elogio antea vidimus.

(4) Hinc patet, Nicetam Paphlagonem tantum martyrium sancti Hyacinthi laudibus extollere, sive quod de gestis ejus ante martyrium pauca nosset, sive quod hæc celebrasset alii scriptores, quorum notitia ad nos non pervenit.

λούμενος, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, αὐτοῖς A
προσιῶν, παρηγγυὰ καὶ παρήγγελλον.

Ζ. « Ἄνδρες πολῖται, λέγων, ὅσοι; ἔμφρων ἐν-
έσταται λογισμὸς, δέομαι ὑμῶν, ὁρῶν κρίσει καὶ
διακονίᾳ λελογισμένην κεχρημένοι, τοῖς ὑφ' ὑμῶν
πραττομένοις ἐπιστήσατε τὸν νοῦν· γινώτε δὴ καὶ
σύνετε τί νιν λατρεύετε· καὶ τί νιν τὸ σέβας, ὡς Θεῶν,
προσαναφίρετε· τὸ ξύλον γὰρ τοῦτο, καθὰ καὶ τὰ
λοιπὰ δένδρα πάντα, τῶν μὲν ἀψύχων σωμάτων καλ-
λινόνης ἐστὶ φύσεως, καθ' ὃ θρεπτικῆς ὅλως καὶ αὐ-
ξητικῆς δυνάμεως εὐμοιρεῖ· χεῖρον δὲ ζῶων πάν-
των, ὅτι πάσης αἰσθήσεως καὶ πάσης μεταβατικῆς
κινήσεως ἀμοιρεῖ· ὥσπερ δὴ καὶ τῶν ἀλόγων ἕκαστα
ζῶων, τῶ μὲν αἰσθήσεως ἢ κινήσεως μετέχουσιν, τῶν
φυτῶν τελειότερα δεκνύμενα, τῶ ἀμοιρα δὲ λόγου
καθεστάναι, τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν χρηματίζει
χεῖρων· καὶ γὰρ οὐχ ὁμοιοῦς ἢ κτίσις, οὐδ' ὁμο-
ιωτῶς τὰ πάντα τῇ δημιουργῇ σοφίᾳ διατέτακται·
ἀλλ' ἐν παναρμονίᾳ τὰ πάντα συστοιχίᾳ καὶ ἀκο-
λουσίᾳ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ ἥσσον, καὶ ἀπὸ
τοῦ ὁμοίου καὶ θεοειδοῦς ἐπὶ τὸ πάρρω Θεοῦ καὶ
ἀνόμιον προάγει τὴν δημιουργίαν· ὡς ἂν μὴ ἀμέ-
σως τοῖς τῶν ἔργων ἐσχάτοις, διὰ πολλῶν δὲ τῶν ἐν
μέσῳ θεωρηθῇ, τὰς προποῦσας προνοίας ἐπιβάλ-
λουσα· τοῖς κάτωθεν δὲ πρὸς αὐτοῦ ἀνίεσθαι τὴν
σοφίαν διὰ θεωρίας βουλομένοις, διὰ τινος ἀναθα-
θμοῦ προὑποβάλλουσα, καὶ τούτοις τὰς πρὸς Θεὸν
ἀναβάσεις, κατευθύνουσα.

η'. « Διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἀπάσης τῆς ὁρατῆς κτί-
σεως, ὑπὸ τῆς ἀκτίστου τῶν ὅλων αἰτίας, οἱ θεοὶ
νόες εἰς τὸ εἶναι καταβέβληνται· νόες ἀσώματοι,
θεοειδεῖς, φωτοειδεῖς, ἐν ὁρατῇ πρὸς τὸν ἀχρόνως
αὐτοῦς ὕφιστῶντα τὴν ὁμοιότητα κεκτημένοι καὶ οὐ-
κείωσιν· μετὰ τὸν νοῦν δημιουργεῖται λόγος, τῇ τοῦ
ἀνθρώπου συγκατασκευάσμενος οὐσία· σώζων μὲν
καὶ αὐτὸς εἰκόνα τινὰ καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πλάσαντος,
ἤτις δὲ, ἢ κατὰ τὴν τῶν νόων ἰδέαν, διὰ τὴν τοῦ
χεῖρονος μετοχήν· μετὰ τὸν λόγον δὲ, αἰσθησις, ἢ
τῶν ἀλόγων ζῶων τὸ ἰδιαίτερον, ὥσπερ ἐστὶ τῶν
λογικῶν ὁ λόγος· μετὰ τὴν αἰσθησιν δὲ, ἢ ἀπλή, ἢ
φωτικῇ τέτακται ζωῇ, πάσης ὑφειμένη τῆς κτίσεως·
μόνης δὲ τῆς ἀψύχου πάντη καὶ ὁλικῆς, ὅν εἰπόντες
προέφημεν τρόπον, καθυπερπεροῦσα.

simplex, nempe vegetabilis, infimo omni creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ
terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat.

θ'. « Εἰ οὖν οὐτ' αἰσθησιν, οὔτε λόγον, οὔτε δὲ νοῦν,
τὰ τῶν ποιημάτων κάλλιστα, τιμητέον ὡς θεοῦς
(ποιήματα γὰρ, καὶ πάντα πρὸς δόξαν ἰδίαν ὁ τῶν
πάντων παραγωγὸς κατεσκευάσται), πῶς τὰ μακρῶ
τὴν φύσιν ἐκείνων ἀτιμώτερα νομισθεῖσθαι θεοί;
πῶς δὲ τὸν λωτὸν τουτονί, γῆς ὄντα καρπὸν, καὶ ἐφ'
ἐνὸς μὲν ἐβρίζωμένον τόπου, ἀνέμοις δὲ πᾶσι θονού-
μενον, πυρὶ τε καὶ πυρὶ κατὰ φύσιν ὑποκείμενον,

chabantur. Atque hi quidem illi, ut Deo sacri-
ficantes, hostias offerebant; ipse vero pietatis
zelo succensus, quotidieque, ut sic loquar, homi-
nes conveniens, officii monebat et adhortabatur.

7. « Viri cives, aiebat, quotquot estis, quibus sana
aliquid rationis inest, rogo vos, recto judicio ac
consulto animo, his quæ a vobis geruntur mentem
attendite. Scitote, quæso, ac intelligite, quem co-
latis, cuive, ut Deo venerationem adhibeatis. Et-
enim arbor hæc, ut et reliquum stirpium genus
atque arborum, præstantioris quidem naturæ est
quam corpora inanima, ea scilicet ratione quod
nutriendi facultate atque augendi prædita est:
deterior vero cunctis animantibus, quod omnis
sensus omnisque gradiendi motus expers est. Uti
sane etiam brutæ quæque animantes, qua sensu
motuque præditæ sunt, stirpibus plantisque probate
nobiliores, ipsæ, quod ratione deficiuntur, homine
natura existunt inferiores. Non enim ejusdem
generis est quidquid in rebus creatum est, eodem-
que ac pari ordine, creatrice Sapientia cuncta
constituta sunt, sed concinnissima omnia serie
aliaque aliis coherentia, ab eo quod præstantius
est, ad id quod deterius est, atque ab eo quod simile
ac deiforme, ad id quod procul a Deo ac dissimile,
producta illi creatio est; ne immediate extremis
operibus, sed pluribus mediis interjectis, con-
venientem providentiam curamque adhibere intel-
ligatur, hisque adeo qui ab inferioribus ad ipsam
per contemplationem velint assurgere, quasi gradus
quosdam substernere, ascensionesque in Deum
dirigere.

8. « Quamobrem ante omnem creaturam, in aspe-
ctum cadentem, increato universorum auctore,
divinæ mentes (5) in rerum naturam productæ
sunt: mentes scilicet incorporeæ, deiformes, lu-
cifformes, ut sic liceat loqui, virtutis partibus
cum intemporaliter producente similitudinem nactæ
ac necessitudinem: secunda a mente origine, ratio
conditur ac procreatur, ipsa hominis essentiæ
comes fabricata: quæ quidem ejus qui formavit
imaginem quamdam ac similitudinem ipsa retineat,
longe tamen quam pro mentium ratione infio-
rem ob ejus commercium quod deterius est. Post
rationem autem, sensus, brutarum animantium
peculiarissimum munus atque dos, uti ratio eorum
qui illa præditi sunt. A sensu sequitur vita sim-
plex, nempe vegetabilis, infimo omni creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ
terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat.

9. « Cum igitur nec sensum nec rationem, ut ne-
que mentem, creatorum pulcherrima, ut deos co-
lere liceat: quippe creaturas, ac quæ omnia uni-
versorum productor in suam gloriam fabricatus sit:
quinam fiat, ut quæ his longe natura ignobiliora
sunt, dii existimentur? Quomodo autem lotum
hanc, terræ scilicet germen, atque uno quidem ra-
dicatam loco, omni vero ventorum flatui expositam,

(5) Puto hic per divinas. mentes intelligi cœlestes spiritus, quos vulgo angelos nominamus.

ignique ac ferro natura obnoxiam, quomodo, inquam, eam Deum vocare, o viri, non perhorrescitis; nec vos pudet victimis ac libamentis omni destitutam sensu naturam venerari? Hæc enim si Deus est, erit profecto et saltus omnis Deus: cuncta enim unius naturæ sunt, arbores scilicet ac ligna. Quod si arbores dii sunt, quomodo securibus excidentibus ignique pabulum subicientes, non impietatis, et ut Dei adversarii audiat, aleam subitis? Res stultitiæ plena, profusi stuporis, exiguae fragilique arbori ac prorsus inutili attendere animum, et ut Deo cultum illi adhibere. Si enim qui cælum ipsum, solemque et lunam ac stellarum quasdam seu siderum deitate donarunt, reliquæque elementa ac ignem ipsum venerantes, justam iram receperunt, quod non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ejus cultu impensius qui omnia produxit conservatque, sed evanescentes in cogitationibus suis¹, coluerunt creaturam magis quam Creatorem; longe vos potiori ratione, dum eo omisso, qui creaturæ omnis sator est, humili huic stirpi tremendum Dei nomen falso bis contemnitur, indignationem trahitis.

10. « Si quid igitur mihi creditis, viri cives, si qua vobis cura salutis est, arborem hanc succidite et in ignem mittite, quod nulla alia ejus vobis utilitas sit (6); ipsique rerum omnium oculis subiectarum creatura mentium cogitatu superata, quam omnem nostri causa non lateat editam, naturaque deteriore quam pro hominis præstantia; sed et superiorum nobis mentium, sanctarumque substantiarum omnia factura, seu potius iis quasi manu ducentibus, ad ejus, qui vere Deus est, notitiam dirigamur: qui nempe semper ipse est, semperque unigenitum Verbum velut sol lucem, ex substantia sua, ac splendorem edit; semperque consitum, ut ita loquar, ac cognatum Spiritu sanctum ex suo ore indivise profert. Hic Verbo suo firmavit cælos², vinque omnem rerum abs se conditarum Spiritu perficit atque absolvit. Hic primum hominem, ad imaginem suam et similitudinem conditum, atque in paradiso positum, cum mandati transgressione corruptioni mortique addictus esset, perditumque non prorsus despexit, sed ratione legeque ac prophetis primum erudiens, ipsum quoque demum pro nobis Filium dedit, puella innupta natum, factum hominem, aquis intinctum, tentatum, cruci affixum, sepultum, tertia suscitatum die, atque in cælos assumptum: quippe qui inde rursus venturus expectetur, ac quidquid formatum est (humanum scilicet genus omne) suo tribunali adhibiturus, unicuique denique pro eo ac gesserit, redditurus. Hunc vos, amici, ut Deum agnoscatis, admoneo. Huic ut cultum adhibeatis, eumque spiritualibus hostiis placare studea-

¹ Rom. 1, 21. ² Psal. xxxii, 6.

(6) Debit hæc lotus fuisse fructibus destituta, idem clarius exprimitur num. 16.

Α πῶς τοῦτον Θεόν, ὃ ἄνθρωποι, οὐ φρίσσετε καλεῖν, θυσίαις τε καὶ σπονδαῖς τὴν ἀναίσθητον φύσιν οὐκ αἰσχύνοσθε τιμᾶν; Εἰ γὰρ Θεὸς τοῦτο, καὶ πᾶν ἄρα ἄλλο; Θεὸς ἂν εἴη· πάντα γὰρ ἐστὶ φύσεως μιᾶς· ξύλα γάρ· εἰ δὲ τὰ ξύλα θεοὶ, πῶς ταῦτα ταῖς ἀξί- ναις ἐκκρίνοντες, καὶ τῷ πυρὶ τροφὴν ὑποβάλλοντες, οὐ κινδυνεύετε θεωμαχεῖν; Πολλῆς τοῦτο γέμει ἀλογίας, ὑπερβαλλούσης ἀναισθησίας, βραχεί καὶ ὑποσάθρῳ ξύλῳ καὶ ἀνοήτῳ πάντα προσανέχειν τε καὶ λατρεύειν ὡς Θεῷ. Εἰ γὰρ οἱ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν, καὶ τὸν ἥλιον, σελήνην τε καὶ ἀστέρων τινὰς θεοποιήσαντες, τὰ τε λοιπὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτὸ σεβάζόμενοι τὸ πῦρ, ἐνδίκον ἀπειλῆσαι τὴν ὀργήν, ὅτι οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν τὸν τῶν ἀπάντων παραγωγέα τε καὶ συνοχέα, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν λογισμοῖς ματαιωθέντες, ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ τὸν τῆς κτίσεως ὅλης φυτουργὸν ἀφέντες, καὶ τῷ χαμαιζήλῳ τοῦτῳ φωτὶ τὸ φοβερόν ὄνομα τοῦ Θεοῦ καταφευδόμενοι, δικαίαν ἐπ' αὐτοὺς ἔχετε τοῦ κατοφρονουμένου τὴν ἀπειλήν.

ascribitis, justam in vosmetipsos, ejus qui a vo-

■ ἰ. « Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὃ ἄνθρωποι πολῖται, εἴ τι μέλει τῆς οἰκείας σωτηρίας ὑμῶν, τὸ μὲν δένδρον τοῦτο ἐκκόψατε, καὶ εἰς πῦρ βάλλετε, ὅτι μηδ' εἰς ἄλλο τι μὲν χρησιμεύει ὑμῖν· αὐτοὶ δὲ πᾶσαν τῶν ὀρωμένων τὴν κτίσιν ταῖς διανοαῖς ὑπερβαίνοντες, πᾶσαν ἡμῶν ἕνεκεν γεγενημένην εἰδότες, καὶ χεῖρῳ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν οὖσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ποίησιν τῶν νοερῶν καὶ ἁγίων ἀφέντες οὖσιν, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν χειραγωγούμενοι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντως ὄντος κατευθυνόμεθα Θεοῦ· ὃς μόνος ὢν ἀεὶ, καὶ ἀεὶ τὸν μονογενῆ Λόγον ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἀπαυγάδων, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸ φῶς, καὶ ἀεὶ Πνεῦμα ἅγιον σύμφυτον, τοῦ οἰκείου στόματος ἀμερίστως προέξιμενος. Οὗτος τῷ Λόγῳ μὲν αὐτοῦ ἐστερέωσεν τοὺς οὐρανοὺς, τῷ Πνεύματι δὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτιζομένων καταρτίζεται. Οὗτος τὸν ἄνθρωπον πρῶτον κατ' εἰκόνα ἰδίαν ποιήσας καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ θεθεικώς, καὶ ἐντολὴν δεδοκώς, ἐπειδὴ τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς φθορὰν κατακέκριται καὶ θάνατον, οὐκ εἰς τέλος αὐτὸν ὑπερέβεν ἀπολλύμενον, ἀλλὰ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ προφῆταις προπαιδαγωγήσας, ὕστερον καὶ αὐτὸν ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξ ἀπειρογάμου κόρης γεννώμενον, ἀνθρωπιζόμενον, βαπτιζόμενον, πειραζόμενον, σταυρούμενον, θαπτόμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, πρὸς οὐρανοὺς ἀναλαμβάνόμενον, καὶ αὐθις ἐκείθεν ἔξιν προσερχόμενον, καὶ σύμπαν τὸ πλάσμα παραστήσειν ἑαυτῷ, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Τοῦτον ὑμεῖς, ὡ φίλοι, Θεὸν εἰδέναι παρεγγυῶ· τοῦτον σεβέσθαι, τοῦτον θυσίαις πνευματικαῖς ἱλασθῆναι παρὶνῶ, τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι

θεωρούμενον καὶ προσκυνούμενον· τὸν μόνον δίκαιον καὶ ζῶντα Θεόν· ὃς ἀέναον κόλασιν καὶ πῦρ ἤτολμασεν ἄσθεστον, τοῖς αὐτὸν μὲν ἀθετοῦσι, τὴν κρίσιν δὲ θεοποιοῦσιν· ὃς οὐρανῶν βασιλείαν ζωῆν τε καὶ ὁδὸν αἰώνιον τοῖς πιστεύουσιν ἐπ' αὐτὸν, δι' ὕδατος· τε καὶ πνεύματος· ἀναγεννώμενοις, ἐπηγγέλματο.

ια'. Τοιαύταις ὁ θεὸς Ἰακίνθος παραγγέλλει, τοιαύταις ἀεὶ παραινέσσειν, οὐκ ἀνίστ. τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ νοουθετῶν, ἐλέγχων, παρακαλῶν, πᾶσι λόγοις καὶ τρόποις τῆς ἐκτόπου δεισιδαιμονίας αὐτοὺς ταύτης ἀπαλλάττειν προθυμούμενος· ἦνυσεν δὲ πλεόν οὐδέν· ὁ ἦμος γὰρ ἀλόγιστος καὶ θρασὺς, συνηθείαις κακαῖς καὶ πονηροτάταις προλήψει δεδογμένος, δυσαγώνιστος τε ἔτι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνταίσιθτος ἐπιστροφῆς· ὅθεν οἱ μὲν ἀναισθητοὶ τὰ ὅσα βρύνοντες, καὶ ὧτον διδόντες· παραφρονοῦντα, κατὰ τὴν Γραφὴν, ὡς εἰκὴ ληροῦντος οὐκ ἠγείχοντο· οἱ δὲ καὶ μανίαις καὶ ζήλοισ πικροῖς οἰστρολιστούμενοι, ὕβρεσι τε τούτων μυρίαίς ἡμεῖοντο καὶ ἀτιμίαις· καὶ ποτὲ μὲν χλευάζοντες, ποτὲ δὲ ὀνειδίζοντες, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀπειλοῦντες αὐτῷ καὶ συνεπιτιθέμενοι, ἔβρουχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. Τί οὖν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· Οὐκ αὐταρχεῖς οἰεταὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον διορᾶν, ὅπως ἂν ἔχοι καλῶς, τῶν ἄλλων δὲ κακῶς ἐχόντων ὑπερορᾶν· οὐδὲ θρηνεῖν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἡσυχῇ, καὶ ποτινᾶσθαι πρὸς τὸν Κύριον, παρῆρησιάζεσθαι δὲ ὑπὲρ ἀληθείας ὑποστελλεσθαι· οὐδὲ λόγῳ μὲν καὶ διδασκαλίαις μόνον, ἔργῳ δὲ μὴ ἀνακόπτειν τῶν ἀφρονεουσμένων πειρᾶσθαι τὴν δυσσέβειαν, ἀρίστης εἶναι καὶ τελείας ἔργον ἡγεῖται διανοίας.

nec ut sermone duntaxat ac doctrinis, non vero etiam opere insipientium conetur impietatem infringere ac inhibere, optimæ atque perfectæ mentis opus esse reputat.

CAP. II. — Sancti martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confessio, cruciatus, mors, tumulus, et auctoris epilogus.

ιβ'. Ἀλλὰ τοῖς λόγοις, ὡς εἴρηται, πρότερον ἐγχειμένος, ἐπεὶ μὴ οἷός τ' ἦν ἐν τούτοις τῆς πλάνης ἐκείνης ἐπισχεῖν, ἐπομένως λοιπὸν τὴν ἐπὶ τῶν ἔργων δύναμιν ἐκδείκνυται, καὶ τὰς τῆς διανοίας ὁσπύς ἀναζωσάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ προσευχῇ δύναμιν ἐπισπασάμενος, εἶτα πέλεκυν ὀξύν λαβὼν τῇ χειρὶ, καὶ θερυνῆς μεσημβρίας πάντας διαλαβὼν, πρόρριζον ἐκκόπτει τὸ τῆς πλάνης φυτόν. Ὡς ψυχῆς ἀνδρείας ἀνδρείῳ χρωμένης σώματι! Ὡς θερμότητος πίστεως, τὸ μὲν τῆς ἀσεβείας ξύλον κεραυνοῦ τρόπον ἐμπιμπρώσῃς, ὥσπερ δὲ καιούσης καὶ κατεσθίουσῃς τοὺς ἀσεβεῖς! Ὡς τολμῆς ψυχῆς καρτερᾶς καὶ σταθερᾶς, καὶ διανοίας συνετῆς πλεόν ἢ κατὰ ἀνθρώπινον νοῦν, περὶ τὴν αὐτὴν πράξιν

* II Tim. iv, 2.

(7) Indicare hic voluit Nicetas Zachariam, c. vii, 11, ubi versio Vulgate habet « scapulam recedentem »; quod Combefisius vertit « dorsum insanum »; contendens, quod verbum Græcum παραφρονεῖν proprie significet « insanire ».

(8) Χλευάζειν est « irridere » quod Combefisius vertit « naso suspendere », id proprie est « vafre

Atis, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto intelligitur ac adoratur, solum justum ac viventem Deum, adhortor : qui nimirum æterna supplicia ignemque illis præparavit, qui, eo spreto, creaturam deificant; qui denique regnum cælorum, vitamque æternam ac gloriam credentibus in ipsum pollicitus est, qui ex aqua et Spiritu renati sint.

11. Talibus Hyacinthus hortamentis, talibus frequens jugiterque admonitionibus, si qui adirent, increpando, arguendo, obsecrando (nullis scilicet non rationibus modisque satagendo. ut ab insulsa dementissimaque superstitione eos liberaret), nihil tamen amplius proficiebat. Inconsultus enim audaxque ac temerarius populus, pravæ deditus consuetudini, pessimæque emancipatus occupatæ opinionioni, vixdum expugnari poterat, sensuque omni melioris frugis arripiendæ carebat. Hincque adeo alii, quo stupore perciti erant, aures aggravantes, ac dorsum insanum dantes (7), uti Scripturæ verbis expressum est, velut temere delirantem, eum non sustinebant : alii vero etiam furiis amarulentisque æmulationibus efferati, injuriarum vim innumeram probrorumque illi rependebant; ac modo quidem naso suspendebant (8), modo autem exprobrabant, quandoque vero etiam minaciter impetuque ruentes, dentibus in eum frendebant. Quid igitur Dei homo? Non satis arbitratur ut sua duntaxat dispiciat, quomodo recte se habeant, res vere aliorum se male habentes despiciat : neque ut silentio pro eis lugeat, atque ad Dominum gemitus trahat, libereque pro veritate agere ac loqui pertimescat : nec ut sermone duntaxat ac doctrinis, non vero etiam opere insipientium conetur impietatem infringere ac inhibere, optimæ atque perfectæ mentis opus esse reputat.

12. Sed cum prius, uti dicebam, verbis incubisset, nec illorum vi ac usu ab errore illo inhibere posset; consequenter jam, quæ in operibus posita est, virtutem ostendit : succinctusque lumbos mentis, atque a Jesu Christo precum instantia corrogata virtute, tum manu, acuta securi prehensa, clam omnibus, æstivo sole ac meridie, erroris stirpem radicitus excindit. O fortem animum, robusto corpore usum! O fervorem fidei, fulminis instar, impietatis succendentem arhorem, ac velut igne impios comburentem ac absorbentem! O constantis firmique animi audaciam, mentemque quam pro humana ratione solertiolem, una eademque actione tanta præstantem; ac tum simul erroris organum

ac subdole irridere, » quod Græci simplici verbo dicunt μυκτηρίζειν. Phrasis hæc satis communis est apud veteres, uti inter alios patet ex Horatio in sermonibus, ubi ait : « Naso suspendis adunco. » Plura de hac expressione videri possunt apud Paulum Manutium in Adagiis.

tollentem, eosque qui immedicabiliter illo affecti erant, confundentem, nec non plures, quibus error non sic alte inoleverat, emendantem, ad veritatem, ducem, Deoque suo gloriam rependentem : quin et horum demum prämio, clarissimi etiam martyrii laurea decorantem.

13. Ubi igitur sacerdotes, constitutum arbori sacrificium reddituri, advenissent, excisamque ac humi propulsiore illis in conspexissent, primum quidem attoniti haerebant, longe maximo stupore, ut par est, perciti. Sic enim comparatum, ut quod præter omnem expectationem accidit, animum stupore afficiat atque percellat, ac siquidem illud bonum exstiterit, hilaritatis impleat ac jucundissime habeat, sin vero malum, mæstitia animique dolore repleat. Ac si quidem eo auctore evenerit, qui nulli ipse noxæ obnoxius sit, dirum merito cruciatum animo infert, donec quibusdam eum rationibus deliniri contigerit. Detecto autem auctore, eoque noxæ obnoxio, quidquid doloris erat animique cruciatu derepente in iram furoremque transit, non prius liberos sinens quos incesserit, merito videatur, vindictam pœnamque rependerit.

14. Hoc et illis cum ita evenisset, primum quidem quis tantæ eis cladis auctor exstisset, animis exquirebant. Tum paulatim animo recolentes quanta Hyacinthus hortatus esset ac increpasset; secumque cogitantes, nullius plane alterius id opus esse, quam ejus qui et hostiarum perceptionem ut sceleratam abominaretur, et in eos qui offerrent etiam atque etiam inveheretur, verbisque deterret; uno omnes in eum irruunt impetu; suumque more dentes acuiunt, ac quodvis tandem corporis membrum, quidquid denique cuius occurreret, arma adversus Sanctum arripiunt. O quomodo opportune sanguinariam illam impressionem narraverim! Lingua sacrilegum, cruentum, impium (quin potius, deicidam) maledicto jactabant, ore despuabant: calcibus, pugnis insilientes, crinibus trahebant: humi distrahebant, cædentes lignis ac lapidibus: sicque injuriarum omni genere atque verberum exsatiati, civitatis præsidii (9) eum adhibuerunt.

15. Stabat itaque Sanctus, totum mente Christum indutus, omni in eum intenta mentis acie. Ex adverso vero stantes viri sanguinum ac dolosi, fortiter accusabant. « Nobis, aiebant, præses, una ob oculos gratia, una bona fausta que expectatio, Deus ipse conspicuus ac spectabilis erat; alta, pulchra, venusta lateque expansa frondium coma: nempe foliis umbraculum præbens variisque leporibus civitatem nostram recreans oblectansque. Is, quamquam arbori per omnia similis existimabatur, admirabili tamen decore et gratis cunctis stirpibus eminebat; sed et vis quædam efficax ac vivens illi

καὶ μίαν πλείω κατορθούσης καὶ ὁμοῦ τὴν τε τῆς ἀπάτης ὄργανον ἐξαναϊρούσης, καὶ τοὺς ἀνιάτους τούτῳ προσπάσχοντας κατατρυφούσης· πολλοὺς δὲ διορθούσης, οἷς μὴ κατὰ βάθος τὰ τῆς πλάνης αἰτίαι ἐντέτρεκε· πρὸς τὴν ἀλήθειαν δὲ ποδηγούσης, καὶ τὸν οἰκεῖον δοξαζούσης Θεόν· ναὶ μὴν διὰ ταῦτα, καὶ λαμπροτάτῳ καταγλαϊζομένης μαρτυρίῳ.

ιγ'. Ἐπεὶ γὰρ ἦκον οἱ ἱερεῖς τὴν νενομισμένην τῷ δένδρῳ θυσίαν ἀποδώσοντας, ἐκκοπὴν δὲ τοῦτο καὶ κατὰ γῆς ἀτίμως εἶδον καταβράχυν, πρῶτον μὲν ἀπηνεύοντο, θάμβει πολλῷ, κατὰ τὸ εἶδος, περιεχόμενοι· οἶδεν γὰρ τὸ παρὰ προσδοκίαν συμπίπτον ἐκπλήσσειν τὴν ψυχὴν, καὶ ἀγαθὸν μὲν ὀφθῆναι, λαμπρότητος καὶ εὐθυμίας ἀναπληρῶν, κακὸν δὲ, σκυθρωπότητος καὶ δυσθυμίας· καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀνευθύνου τοῦτο συμβέβηκεν αἰτίας, δεινὴν, κατὰ τὸ εἶδος, ἐνσκήπτειν τῇ ψυχῇ τὴν δόδυν, ἄχρις ἂν ἐπινοίας τιτὶ παρηγορηθῇ· περιφανοὺς δὲ τοῦ αἰτίου καὶ ὑπευθύνου καθεστῶτος, εἰς ὄργην ἐξαπίνης τὰ τῆς λύπης μετεσκεύασται, οὐ πρότερον ἀνείλεσαν τοὺς ὀργιζομένους, πρὶν ἢ τῷ λελυπηκότῃ τὴν τῆς ἀνελυπήσεως ἀξίαν ἀντετάγῃ ποιήν.

quin illi qui injuriam fecit, quanta pro facinoris

ιδ'. Τοῦτο κάκεῖνοι παθόντες, πρῶτον μὲν τὸν αἶτιον αὐτοῖς ταύτης ἀνεσκοποῦντο τῆς συμφορᾶς· ἔπειτα τῶν Ὑακίνθου κατὰ μικρὸν εἰς ἀνάμνησιν ἤκοντες νοουσιῶν, καὶ κατανενοηκότες ὡς οὐδενὸς ἂν εἴη ἄλλου τὸ ἔργον, ἢ τοῦ καὶ τῶν θυσιῶν τὴν μετάληψιν ὡς ἐναγῇ μουσαττομένου, καὶ θυσιάζουσιν ἐπιτιμῶντος ἢ προσωχθηκότος, ὁρμῶσι μὲν ὁμότε κατ' αὐτοῦ πάντες· σὺν δὲ τρόπον τοὺς ὀδόντας θήγοντες, καὶ πᾶν μέρος τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ πᾶν τὸ πρᾶτυχόν ἐκάστῳ ὅπλῳ κατὰ τοῦ Ἁγίου ποιοῦμενοι (ὡς πῶς ἂν καίριως τὴν φοινικὴν ἐκείνην ἐπιθεσιν ἐξηγησαίμεν); τῇ γλώττῃ μὲν τοῦτον ἱερόσυλον, μαιφόνον, ἄθεον, μέλλον δὲ θεοκτόνον ἐλοιδοροῦντο, τῷ στόματι δὲ κατέπτυνον· καὶ τοῖς ποσὶ λάξ, ταῖς χερσὶ δὲ πύξ ἐναλλόμενοι, εἶλκον τῶν τριχῶν, ἐσπάρασσον κατὰ γῆς, τοῖς ξύλοις παύοντες, τοῖς λίθοις βάλλοντες, καὶ οὕτω παντοδαπῶς αὐτὸν αἰκισάμενοι, τῷ τῆς πόλεως ἡγεμόνι παρεστήσαντο.

ιε'. Εἰστήκει δὲ ὁ Μάρτυς, ὅλον νοεῶς ἐνδεδυμένος Χριστὸν, ὅλην πρὸς αὐτὸν ἀνατείνων τοῦ νοῦ τὴν ῥοπήν· ἐξ ἐναντίας δὲ τούτου ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος ἱστάμενοι, εὐτόνως κατηγόρουν. « Ἡμεῖν, λέγοντες, ὃ ἡγεμὸν, μία μὲν χάρις ἐν ὀφθαλμοῖς, μία δὲ προσδοκία ἀγαθὴ ὁ περιέλειπτος ὑπῆρχε Θεός· ὁ ὑψικόμος, ὁ εὐκομος, ὁ πανώριος καὶ εὐθαλής· ὁ τοῖς φύλλοις περισκέπων, καὶ ἀγλαῖαις ποικιλίας τὴν ἡμετέραν πόλιν ψυχαγωγῶν καὶ ἀνακτῶμενος· ὅς εἰ καὶ δένδρῳ παρεμπερῆς νενομίσται, ἀλλὰ πάντων ταῖς θαυμασταῖς ὁραϊότησιν ὡπεξηρηται φυτῶν· ἀλλὰ καὶ δύναμις ἐνεργὸς καὶ ζῶσα τούτῳ

(9) Præsidis nomen exprimitur in Menologio Sirleti, Martyrologio, ac mss. nostris Græcis; sed ubique cum aliquo discrimine, ut notavi (not. 1).

παρεδρεύουσα οὐκ ἔστιν ὄντινα τῶν αὐτῷ προσόντων οὐ λαμπραῖς ἐφιλοτιμεῖτο εὐεργεσίαις· ἄφνω δὲ τοῦτον οὗτος ὁ ἀπονοουημένος ἐξέτιλε γέρων· τῆς πόλεως ἀπέκτισε τὴν χορμὸν, τῆς χώρας ἡμῶν ἐξέτεμε τὴν ἀξίαν τὸ γαυρίαμα· διὸ καὶ τῷ σὺ βήματι τοῦτον παρεστήσαμεν, τῆς θεομαχίας ἀξίας ἐκτινύντα δίκας. »

ιζ'. Ἐνδοθέντος δὲ τῷ Ὑακίνθῳ τὰ καθ' αὐτὸν ἀπολογεῖσθαι, « Ἐγὼ μὲν, εἶπεν ὑπολαβὼν, ὡ κράτιστε ἡγεμὼν, τὸ δένδρον ἐκκεκορφέναι τοῦτο συνομολογῶ· καὶ οὐ πως ἂν δυναίμην τὸ ἀληθὲς ἀρνεῖσθαι· οὐ κακονοία δὲ τοῦτο πεπραχέναι· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπερβάλλον τῆς πλάνης οὐκ ἔστεργον ὄρῃν, ὅτι ἀνθρώποι τετιμημένοι λόγῳ, τὸν ἴδιον πλάστην, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀφέντες τὸν ποιητὴν, τὸ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων ἐλαχιστότερον θεοποιούντες λελατρεύκασι. Τί γὰρ τοῦ ἀπὸ γῆς ἀναριθμομένου σήμερον ξύλου, καὶ πολλῶν ξύλων ἀτιμωτέρου καὶ φαυλωτέρου, ὡς ἀκάρπου, ἢ κακοκάρπου, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς πῦρ βαλλομένου, ταπεινότερου; Τοῦτο γοῦν ὄρων προσκυνούμενον, καὶ πλείστα τῆς ἀνθρωπίνης ἀνοίας κατεγνωκώς, καὶ φιλανθρώπως ἐξηλωκώς, ἐπεὶ μὴ οἶός τε γέγονα λόγοις τῆς σαθρᾶς ἐλπίδος ἀποτῆται, ἔργῳ τούτους πείθω λοιπὸν, ὡς οὐδεμία τῷ ἀνασθήτῳ δύναμις, οὔτε πρὸς κακοποιάν, οὔτε πρὸς εὐεργεσίαν οὐδενός, καὶ τῆς ἀλεθρίας πλάνης· τὴν πρόφασιν περιελόμενος, ὁδοποιεῖν μοι πάντας δοκῶ πρὸς θεοσέβειαν, ὥστε τὸν τῶν ὅλων ἐπιγνόντας θεὸν, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, αὐτῷ προσκυνεῖν, αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ. »

ιζ'. Ἐπεὶ τούτων ἀκοῦσαι τὸν ἡγεμόνα τῶν ῥημάτων, πρῶτον μὲν κατὰ γῆς αὐτὸν ἐκταθέντα, ξύλοις ἀγρίοις μαστιγοῦσθαι διατάχεται. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὰς σάρκας ἔαινομένου, καὶ τὰ ὅσα θλωμένου, καὶ τῷ αἵματι βάπτοντος τὴν γῆν· οὐδεμίαν δὲ φωνὴν ἀφιέντος· ἡσυχὴ δὲ πρὸς τὸν Κύριον ἐξέστῳτος Ἰησοῦν, καὶ ἀνεκλαλήτοις αὐτῷ προσευχαῖς ἐντυγχάνοντος· καὶ εὐμαρῶς τὰς αἰτίας ὑποφέροντος, ὁ δῆμος ἐπεφώνει· Κάλει τὸν δῆμιον, ὡ ἡγεμὼν, κάλει τὸν τοὺς ὀδόντας ἐκτριζώσαντα· ὥσπερ οὗτος ἐξέκοψε τὸν ἡμέτερον θεόν, οὕτως αὐτοῦ οἱ ὀδόντες ἐκκοπτεύσασιν, σιδηρᾷ λαβίδι βιζόμεν θρυττεύσασιν. Καὶ ταύτης ἐπ' αὐτῷ πέρας τῆς ἀποφάσεως λαβούσης, οὐδ' οὕτως οἱ ἐμβρόντητοι δῆμοι τῆς μανίας καθυφίσταν· αὐθις δὲ τοῦτον δεσμούμενον, τρόπον δένδρου κομίντος, σπαράσσεσθαι τε καὶ σῦρεσθαι κατὰ τῆς γῆς ἔδδον· ἐξεκόμενον δὲ τῆς πόλεως, ἐκκεντῆσθαι καλὰμοις ὀξέσι, καὶ λίθοις καταλεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα τέλος ἐπ' αὐτῷ ἡ μαιφύνομος ἐληφεν ὁρμὴ καὶ βουλὴ, τὸν μὲν οὕτως ἀνηλεῶς κατακίσαντες, καὶ ἄχρις ὀφρύος τοῦ θρους ἐξεκχύσαντες, ἀπὸ κεφαλῆς δὲ μέχρι ποδῶν ἐν τραῦμα τοῦτον ἀπο-

Assidens, quisquis ad eum accederet, præclaris beneficiis ac muneribus magnifice donabat. Hunc momento dementatus hic senex evulsit : civitatis gaudium excidit, provinciæ nostræ gloriationem securi amputavit. Idcirco etiam tuo ipsum tribunali stitimus, ut impietatis læsique numinis condigna ultione pœnis subjiciatur. »

16. Facta vero Hyacintho pro seipso satisfaciendi licentia, « Ego sane, respondit, optime præses, excidisse me arborem confiteor, nec possim unquam veritatem negare. Nullo tamen malo animo aio me rem hanc præstitisse, sed qui erroris exsuperantiam videre non sustinerem; homines scilicet ratione ornatos, eo omisso, qui formavit, cœlicæ ac terræ conditor exstitit, rerum ipso auctore in rerum natura exstantium infimam, deitate donatam, divinis auxisse honoribus, ac illi servisse. Quid enim, amabo, ea humiliter arbore, quæ hodie e terra surgens, multis longe arboribus ignobilior sit ac deterior, ut quæ infructifera, aut malorum ferax fructuum, paulo post in ignem mittatur? Hanc itaque coli ac adorari videns, ac quam ægre humanam eam amentiam ferens, humanioreque affectu æmulatus, quo l' verbis non lenit, ut a frustranea eos spe avocarem, opere jam fidem facio ac suadeo, nullam rei inesse vim, ut vel malefici aliquid irroget, aut beneficii præstet, quæ ipsa omni sensus vi prorsus destituatur; sublatoque exitiosi erroris prætextu, præire omnibus ad pietatem, videor, ut universorum agnito Deo, ejusque unigenito Filio, Domino nostro Jesu Christo, eum adorent, ipsique soli serviant in Spiritu sancto (10). »

17. Hæc præses verba ubi inaudit, primum humi distentum, virgis agrestibus cædi imperat. Cumque diu multumque illius carnes dilacerarentur, ossaque contunderentur, ac terra cruore maderesceret, nec ille ullam mitteret vocem, sed silentio in Dominum Jesum excederet, tacitisque precibus ac votis illi supplicans, placide verberum dehonestamenta sufferret, populus clamabat : Voca, præses, carnificem; voca qui dentes evulsurus sit. Quemadmodum iste Deum nostrum succidit, illius excidantur dentes, ferrea forcipe radicitus effodiantur. Eaque demum ferali sententia in eo exereita atque expleta, ne sic quidem perciti populi furoris quidquam remiserunt. Rursus vero vinctum, arborisque in modum concisæ, discerpendum humique raptandum, occinebant : urbe denique extractum, acutis suffigendum arundinibus ac lapidibus obruendum. Postremo, ubi omnis ille cruentus impetus consiliumque in eo finem acceperat; sic dire verberibus affectum ac dehonestatum, atque ad montis usque supercilium extractum, unoque a vertice ad imos pedes vulnere

(10) Hæc expressio in quibusdam Græcis suspecta est; imo ob eam Basilus in suspicionem vocatus fuit. Hic tamen loquendi modus viris probe catho-

licis usitatus est, quo significare volunt Spiritum sanctum, ut amorem ac nexum Patris et Filii.

detritum ac deformatum, factumque emortuum, A appetente jam vespere, devorandum bestiis reliquerunt.

18. Quid igitur Dominus? Suine famuli neglexit curam? Aut ejus more, qui sibi ipse vitam adimat, dimisit mori? Vel occulta ac mente tenus solum apparitione donavit? Minime gentium. Porro jam nox erat, ac terram sol subierat, cum ecce verus Sol lucis filio oritur; ac circa eum multitudo cœlestis militiæ, ac Domini claritas, ut evangelicis vocibus utar, circumfulsit eum*. Tum ille, quasi ex alto emergens somno, divinamque circa se sentiens apparitionem, atque mox omni solutus dolore omnique compunctione, ac inenarrabili gaudio repletus, rectus in pedes stetit, tanta remissione, tanto robore, ac si ne ullum quidem tormentorum

periculum fecisset.

19. Statim vero vir beatus, flexo ad Deum genu, ac puras in cœlum manus levans, animi exultatione dulcibusque lacrymis, Domino confitebatur, etiam atque etiam gratias agens, ejus constantiæ nomine, cujus ad eam usque horam specimen exhibuisset; rogans ut in ea confessione agonem consummaret; animusque repositam martyribus requiem consequeretur, nec corpusculum ærumnis multis ac laboribus tormentisque consumptum, honesto ad quiescendum loco destitueretur: ac vero custodiam ac presidium in ævum civitati fore precatu est, omnis generis morborum præsentem medicinam, omniumque procul malorum averruncationem. Impietate in Deum laborantibus, salutem, quæ per fidem est, votis deprecatur; peccatoribus, ut pœnitentia convertantur; magistratibus, ut justitiam teneant; subditis, ut obedientiam, divitibus, ut propensos in eleemosynam mores habeant; pauperibus, ut patientiam servant ac sustentiam; gaudentibus, ut gratias agant; his qui in ærumna sunt, ut levamen ac consolationem obtineant; navigantibus, ut felici navigatione ulantur; iter habentibus, ut iter fauste conficiant; his qui in bello versentur, victoria tropæa; qui denique in pace agant, ut omnem strenue pietatem ac justitiæ opera colant. Christi æmula bonitate, cupetis bona ac utilia apprecatur, ut perfectus Christi discipulus. Ut patriæ amans, patriæ, ut ab omni tuta periculo sit omnique hostium grassatione liberetur; iis præsertim, qui illius sincere memores fuerint, ac reliquiarum loco accesserint, ædificiis præstiterint, canticis oblationibusque acceperint. Qui se adeant, faustam omnem gratiam comprecatur ac salutare munus (11).

20. In hunc modum precatu vir divinus, diuque sacro astante angelorum choro sacre delectatus menteque recreatus, tumque tertio deiformem consignans vultum (o quæ tunc temporis locum impleverat mystica jucunditas divinarumque laudum cantica!) sanctum eis sanctus tradit ani-

* Apoc. xxi, 25.

(11) Diximus alias non placere nobis illam martyrum viventium curam, quæ corpore et reliquiis suis sunt solliciti, quidquid hic in notis suis id

δείξαντες; καὶ θανατώσαντες, ἐσπέρας ἤδη φθασάσης, θῆραι τὸ σῶμα κατέλιπον βορὰν.

18'. Τί οὖν ὁ Κύριος; ἄρα γε τοῦ οἰκείου θεράποντος ἡμέλεισεν; ἢ βιαθανατοῦντος τρόπον ἀφῆκεν ἀποθανεῖν; ἢ κρυφαίας καὶ νοεῖας μόνον ἐπιφανείας ἔειπε; Οὐδαμῶς· νῦν δὲ ἦδη, καὶ ἥλιος ὑπὲρ γῆν, καὶ ὁ ἀληθινὸς ἥλιος τῷ τοῦ φωτὸς ἐπανετέλλεν υἱῷ· καὶ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ περὶ αὐτὸν, καὶ ὄψα Κυρίου, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, περιέλαμψεν αὐτόν. Ὁ δὲ, καθάπερ ἐξ ὑπνίου βαθύος ἀνεγνώων, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν αἰσθηθεῖς θεοφανείας, καὶ πάσης μὲν ἀλγηδόνος σώματος εὐθύς ἀνεθείς, πάσης δὲ κατανύξεως καὶ ἀνεχλαλήτου χαρᾶς πληρωθεὶς, ἵσταται μὲν ἐπὶ πόδα, οὕτω κοῦφος καὶ εὐσθενῶς, ὥς μὴδ' ἦν τινα πείραν ἀναιρῶν εἰληφώς.

19'. Εὐθύς δὲ κάμψας ὁ Μακάριος τὸ γόνυ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὰς ὁσίας χεῖρας ἐπάρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καὶ γλυκερῶς δάκρυσιν ἐξωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ· εὐχαριστῶν μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς σταθερότητος, ἧς ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐνεδείχματο· δέσμενος δὲ ἐπὶ ταύτῃ τελειωθῆναι τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ τὴν ψυχὴν μὲν τῆς ἀποκειμένης τοῖς μάρτυσιν ἀναπαύσεως μετασχεῖν· τὸ πολυπαθὲς δὲ σωματίον σεμνὸν τόπον εἰς κατάπαυσιν λαχεῖν· φυλακτήριον δὲ τοῦτο τῇ αὐτοῦ πόλει προσήρξατο δι' αἰῶνα· χρηματίζων· νόσον τε παντοδαπὴν λατῆριον καὶ πάντων ἀλεξητήριον κακῶν. Προσῆρξατο τοῖς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβοῦσιν τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν τὴν διὰ μετανοίας ἐπιστροφὴν, τοῖς ἄρχουσιν δικαιοσύνην· εὐπείθειαν τοῖς ἀρχομένοις, τοῖς πλουσίοις τρόπον ἐλεήμονα, τοῖς πένησιν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, χαίρουσιν εὐχαρίστησαν, λυποῦμένοις παραμυθίαν, πλέουσιν εὐπλοίαν, ὀδοποροῦσιν εὐδοίαν, τοῖς ἐν πολέμῳ τρόπαια νίκης, τοῖς εἰρηνεύουσι συντονίαν πρὸς πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ δικαιοπραγίαν. Πᾶσιν ἐπαύχεται Χριστομιμήτῳ χρηστότητι τὰ χρηστὰ καὶ λυσιτελῆ, ὡς τέλειος Χριστοῦ μαθητῆς· ὡς φιλόπατρις, τῇ πατρίδι τὴν ἀπὸ κινδύνου παντολύτρωσιν· μάλιστα δὲ τοῖς γνησίοις αὐτοῦ μνημονεύειν μέλλουσι, καὶ τῇ τῶν λευφάνων θήκῃ πελάζουσιν οἰκοδομαῖς τε χρῆζεσθαι, ὕμνοις τε καὶ ὕμναις δεξιούσθαι· τοῦτ' αὖ προσιοῦσι, πᾶσαν δεξιὰν χάριν καὶ σωτήριον ἐπαύχεται δωρεάν.

20'. Οὕτω πρεσβεζάμενος ὁ θεὸς· ἀνὴρ, καὶ ἐπὶ πολὺ τοῖς παρестῶσι τῶν ἱερῶν ἀγγέλων ἱερῶς συνηδόμενος, καὶ νοερώς κατατερόμενος, εἰτα τρίτῃ σφραγίδι τὸ θεοειδὲς πρόσωπον σημειωσάμενος (ὡς τῆς τότε τὸν τόπον ἐκείνον πληρωσάσης μουσικῆς θυμῆος καὶ δοξολογίας), τὴν ἁγίαν αὐτοῖς ὁ ἅγιος παρα-

explicare nitatur Combefissius. Atque hinc suspicor, hunc esse Græcum Nicetæ rhetoris ornatum.

τίθεται ψυχὴν. Ταύτην μὲν οὖν εὐθὺς ὁ παράδεισος εἶχε τοῦ Θεοῦ, τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἀναφθέγκτω χαρὰ προσιοῦσαν, καὶ πανευαγῶς αὐτῷ προσκυνοῦσαν, καὶ τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ τῇ Δεσποτικῇ καταστροφόμενῃ δεξιᾷ· ταύτην αἱ νοεραὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν δυνάμεις ἐπήνεσαν, καὶ ὡς νικηφόρον ἢ Χριστοφόρον ἑαυταῖς προσωκείωσαντο. Ταύτην ἀποστολοὶ μὲν, ὡς ἀποστολικώτατα βιώσασαν, ἀσμενῶς τὰ [ἀσμενέστατα] δεξιούμενοι περιεπτύξαντο· Μαρτύρων δὲ χοροὶ ἱεροὶ, ὡς οἰκεῖον αὐτῶν μέρος, καὶ τὸ τιμωτάτον ἀποδεχόμενοι τῶν μελῶν· καὶ τῷ πνεύματι συναρμολογοῦντες ἑαυτοῖς καὶ συμβιβάζοντες τῆς αὐτῆς αὐτοῖς δόξης καὶ μακαριότητος μέτοχον δι' αἰῶνος ἐκλήρωσαντο· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ προφητῶν καὶ ἁγίων θίασοι πάντων, ὡς τῆς Ἰσῆς αὐτοῖς ἀγιότητος ὑπερβαλλόντως μετέχουσιν ὁρῶντες, τὴν αὐτῆς ἀνάλυσιν καὶ ἐνδημίαν πρὸς τὸν Χριστὸν, λαμπρὰν ὅτι μάλιστα καὶ θεοτρεπεστάτην συνεκρότησαν ἑορτήν.

κα'. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἡ τρισυλβία ψυχὴ τὰς τοῦ οὐρανόου Πατρὸς κατακληροῦται μονάς· ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἱερὸν ἐκείνου καὶ ἀθλοφορικὸν σκῆνος, ἢ οὕτως εἰς γῆν πεσὼν παρεώρταται, ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς μάρτυρας τετιμῆται· ὥσπερ δὲ τέρασι μερίζοι καὶ ἀφθονωτέροις ἰάμασιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεφίλοτμήται, οὕτω καὶ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων τιμαῖς, ἀπάντων ὀλίγου δεῖν τῶν ἀθλοφορικῶν σωματῶν τὸ ἐπιδοξάσασθαι ἠνεύχκατο. Τότε μὲν γὰρ αὐτοῦ που πλησίον τῆς πόλεως γῆς βάθυσιν ὑπὸ τῶν εὐσεβοῦντων ὁ πολῦτιμος ἐντίμος καταχωσθεὶς θησαυρὸς, οὐμενοῦν ἀφικτὸς ἦ τι νι γέγονεν ἐξ ἐκείνου θεωρητὸς, οὐ μὴν ταῖς ἀγαθοῦργίαις τῶν αὐτοῦ θαυματοποιῶν οἷός τε γίνεταί λαθεῖν· ἀλλ' ἐκτενεστάταις μὲν ἱκεσίαις· τὸν Κύριον ἔνδον ὁ ἀθλοφόρος ἰκετούμενος, ἔξω δὲ ταῖς ἐπὶ τοῦ τάφου τελουμέναις ἰάσεσι δυσωπῶν, καὶ τοιοῦτοις πάλαι τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐξ ἀπιστίας εἰς ὁρθότομον πίστιν καὶ ἀνυπόκριτον μετάρων, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν ὁ θαυμάσιος διαλείπει. Λέγεται γάρ, ὅ καὶ ὁρώμενον πιστεύεται, ὅτι ἐκάστης τοῦ ἐνιαυτοῦ περιτροπῆς τὴν τοῦ ἁγίου μνήμην ἐπαγούσης, δέησις περὶ τὸν ἱερὸν τάφον, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ παντὸς ἀναπέμπεται λαοῦ· ἀφ' ὧν δὲ χοῦς ἐν ἡγῶν τινὶ ξένῳ· καὶ βοιζήματι πνεύματος ἐκ τοῦ βάθους κάτωθεν ἀναδίδεται ἢ ἀναβρίσκειται, οὕτως σφοδρῶς ἐκρυσσώμενος, ὡς καὶ τοὺς περὶ τὸν τάφον καιομένους λαμπτήρας, τῇ ἐπιπνοίᾳ κατασθένυσθαι· αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ τάφου στόμα, καὶ τὴν καλύπτουσαν λαρνακοειδῶς οἰκοδομίαν, ἀνάμυστα τοῦ ἱεροῦ χοῦς, καὶ τῆς τιμῆς ταύτης κονίας εὐθέως ἀποδείκνυσθαι.

κβ'. Ἄξιον καὶ τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ παραδοῦναι, ὡς οὐ πρὸ πολλῶν τούτων ἐτῶν, τῆς ἐτησίου κονίας ἀναδραττομένης, καὶ τὸν μέγαν τῆς χειρὸς δάκτυλον τοῦ θαυμαστοῦ Μάρτυρος κάτωθεν συναναβῆναι,

(12) Idem fere miraculum narratur de sepulcro S. Raymundi de Pegnaforti, uti dictum est ad diem 7 Januarii in ejus Actis, cap. 8.

A mum. Hunc vero statim Dei paradisus habuit, Regi gloriæ, nulla verborum vi explicabili gaudio, accedentem, eique religiosissimo habitu cultum adhibentem, atque incorruptionis coronam Dominica dextera suscipientem. Hanc cælestium potestatum mentes omnes laudaverunt, ac velut victoriæ trophæa, aut Christum ferentem, suis domesticam cætibz asciverunt. Hanc et apostoli, quæ apostolicis præclarissime muneribus vitam egerit, placidissime accipientes complexi sunt. Sacri martyrum chori, velut proprium ipsorum membrum recipientes membrorumque nobilissimum, ac sibi ipsis spiritu concinnantes ac committentes, ejusdem sociam gloriæ ac beatitudinis in ævum nacti sunt. Neque id modo, sed et prophetarum sanctorumque omnium chori velut parîs illis sanctitatis gratiis eximie auctam conspicientes, ejus ad Christum solutionem ac emigrationem, claram maxime divinissimamque festivitatem ac tripudium celebrarunt.

21. In hunc itaque modum ter beata anima cælestis Patris mansiones sedesque consequitur: at neque sacrum illud ac triumphale tabernaculum, vel sic in terram cadens spretum est, vel pari martyribz reliquis honore decoratum: sed sicut majoribus prodigiis uberioribusque sanitarum gratiis Christi munere honestatum est, sic et humanis honoribus ac obsequiis, cunctis fere victoria inclutorum martyrum corporibus majori gloria illustrius habitum. Ac tum quidem illie loci prope civitatem aggesto tumulo pretiosus thesaurus fidelium manibus honorifice conditus est: ac quamquam inaccessus, nullique eo ex tempore re conspectus est, per ejus tamen mirabilium operum benefica munera laud fieri poterat ut lateret. Quin jugibus contentisque supplicationibus intus Dominum martyr triumphalis placans, forisque in sepulcri memoria sanitarum munere permovens, hisque olim suam civitatem ab infidelitate ad rectam sinceramque fidem traducere, hactenusque vir admirandus non cessat. Aliunt enim (cui rei et ipse visus præstat fidem) vertente anni tempestate, qua ejus celebris memoria agitur, sacratæ plebis circa sacrum tumulum obsecratione, derepente insolito quodam sonitu, flatusque stridore ex imis sursum pulverem erumpere (12) seu exsufflari tanta vehementia, ut et tumulo circumpositas accensas faces spiratione exstinguat; ipsumque tumuli os, urnæque in modum operientem fabricam, sacro pulvere pretiosoque cinere confestim adimpleat.

22. Dignum vero et istud commentario consignare; ante nimirum non multos hos annos (13), annuo pulvere erumpente ac ebulliente, dextræ quoque admirandi martyris majorem digitum una

(13) Hinc patet, cultum ejus Amastride adhuc floruisse sæculo nono.

ascendisse, ita integrum sanumque, ac si vivente recens dextera amputatus esset. Sic vero ascendisse arbitror, ut sancti eo loco corpusculi depositionis certiorum faceret fidem, et ad templi fabricam fideles animaret. O sanctum pulverem in sancti pulvere imbutum sanctitate, qui universo populo distribuaris, parique cum sancto corpore virtute polleas! O pulvis, natura quidem terrenus, at cœlestis virtute atque potentia! Pulvis nimirum, manna, quod olim e cœlo pluebat, gratia venerabilior, sanctimonia religiosior, virtute potentior efficaciorque. Nam illud quidem ad alenda corpora ac conservanda cœlo pluebat; hic vero, non solum ad corpora (a frigoris maxime æstusque tabe) curanda, verum etiam ad abundantem animis firmitatem præstandam ac illustrationem.

23. At, o martyrum omnium decus inclytum, fidelium gloriatio contritioque infidelium! O venerandæ patriæ bona stirps, imo vero stirps sancta, suo munere pravam patriam in bonitatem vertens, impuramque castam reddens ac sanctam, inhonoramque honorans! Stirps pretiosæ cœlestisque Patris tui vere plantatione digna, quasi palma, jugi virtutum flore vernans, ac quasi cedrus secus aquas, infinitis sanitatum fructibus exuberans! O lapis pretiose vereque summo angulari digne lapide! Lapis, cui nomen cum Hyacintho commune (14); illo, inquam, Hyacintho, qui undecim pretiosis lapidibus, utrinque ordine digestis, annexus, summi pontificis rationale iudicii una componit! Lapis sancte, qui juxta Isaiam super terram volvaris, Amastridis murus vallumque; sive potius turris coronaque, omnes hostium capiendis urbibus machinas, arietes, catapultas, ballistas aliæque propellens! Paphlagonum alta sublimitas eximiusque decor, imperii corona, sacerdotii laus ac gloriatio, nostrorum, quæso, etiam suscipere digneris sermonum primitias; ac vel si nihil tua dignum magnificentiæ exhibeant, prorsus tamen tibi charissimas, quod e vicinis fructus existant. Ac reliquis quidem, quæ illis prius a summo omnium Rege precatus es, præstare ipse ne cessaveris, quippe cui facultas non desit, quam inde acceperis: vicinis autem atque civibus, uti magis tibi fide ac charitate consertis, majorem bonorum Dei munerum copiam subministra, in Patris et Filii et Spiritus sancti gloriam, in sæcula sæculorum. Amen.

Α οὕτως ἄρτιον καὶ διόκληρον, ὡς ἄρτι τῆς αὐτοῦ ζω-
σης ἀφαιρεθέντα δεξιᾶς· ἀνέβη δὲ, πίστιν τε, οἶμαι,
τελειωτέραν παρεχόμενος, τῆς ἐνταυθοὶ τοῦ Ἁγίου
καταθέσεως, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ διεγείρων τοὺς
πιστοὺς κατασκευὴν. Ὁ χροῦς ἅγιος, ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου
ἀγιαζόμενος χροῖ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ διαδιδόμενος,
καὶ τῷ ἁγίῳ Ἰσα σώματι δυναμούμενος. Ὁ χροῦς, τὴν
φύσιν μὲν χοῖκος, οὐράνιος δὲ τὴν δύναμιν· χροῦς, τοῦ
οὐρανοῦ πρῶτην ὑομένου μάνα τὴν χάριν αἰδεσιμώ-
τερος! τὸν ἁγιασμὸν σεβασμιώτερος, τὴν δύναμιν
πραστικώτερος· τὸ μὲν γὰρ εἰς σωμάτων ὑποθε-
ψιν τε καὶ συντήρησιν· ὃ δὲ, οὐκ εἰς σωμάτων
θεραπείαν μόνον, ψύχους τε μάλιστα καὶ καύσωνος
μαρasmus, ἀλλὰ καὶ εἰς διαρκῆ ψυχῶν στηριγμὸν
καὶ φωτισμὸν.

Β
κγ'. Ἀλλ', ὃ πάντων μαρτύρων ὠράσιμα, πιστῶν
δὲ ἀγαλλίαμα, ἀπίστων δὲ σύντριμμα· ὃ πατρίδος
σεμνῆς ἀγαθὸν φυτὸν· μᾶλλον δὲ φυτὸν ἅγιον, τὴν
πονὴν ἀγαθύναν δι' αὐτοῦ πατρίδα, καὶ τὴν
ἀναγνόν ἀγνίσαν, καὶ τὴν ἄτιμον τιμήσαν· φυτὸν
τίμιον, καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς σου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
φυτείας ἀληθῶς ἄξιον, ὡς φοινῇ ταῖς ἀειθαλέσιν
ἀνθῶν ἀρεταῖς, καὶ ὡσεὶ κέδρος παρ' ὕδατα τοῖς
ἀπείροις τῶν λαμάτων πληθυνόμενος καρπῶν! Ὁ
λίθε τιμῆς, καὶ τοῦ ἀκρωγωνίου τῷ ὄντι ἐπάξις·
λίθε, τῷ Ὑακίνθῳ ὁμῶνυμε· ἐκείνῳ, τῷ τοῖς ἑνδεκα
συστοιχείς τιμίος συντηρημένῳ λίθῳ, καὶ τὸ λο-
γεῖν τῆς κρίσεως τοῦ ἀρχιερέως συγκατασκευαζο-
μένου τοῦ μεγάλου λίθε ἁγίε, κυλιόμενε ἐπὶ τῆς γῆς,
κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, τῆς Ἀμιάστρας τὸ περιτείχισμα
καὶ περίφραγμα, μᾶλλον δὲ πύργωμα καὶ στεφά-
νωμα, πάσας ἐλεπόσεις καὶ μηχανὰς ἀποκρούμενον
ἐχθρῶν· τῶν Παφλαγόνων τὸ ὕψωμα καὶ καλλώπισμα
τῆς βασιλείας τοῦ στέφανος, τῆς ἱερουσύνης ὁ ἔπαινος
καὶ τὸ καύχημα, δέχοιο καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων
ἀπαρχὴν λόγων· καὶ εἰ μὴδὲν τῆς σῆς ἄξιον μεγα-
λοπρεπείας ἐπιφαίνουσιν, ἀλλὰ φιλῶν γέ σοι πάντως
οὔσαν, τῷ ἐκ γειτόνων εἶναι καρπὸν, καὶ τοῖς μὲν
ἄλλοις πᾶσιν, ἃ πρὸς τοῦ Παμβασιλέως πρότερον
ἐπηύξω, μὴ διαλίπης αὐτὸς ἐνεργῶν· δύνασαι γὰρ
ἐκαῖθεν λαθὼν· τοῖς γείτοσι δὲ καὶ πολίταις, ὡς μὲν
ἀνηρημένοις τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς σῆς,
πλείων τῶν ἀγαθοδῶρων Θεοῦ ἀγαθῶν τὸν περιουσια-
σμὸν ἐπιχορηγήσῃ, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ORATIO XX.

Laudatio magni Gregorii, Constantinopolitanæ urbis archiepiscopi, cognomento Theologi (1)

Magnum Theologum laudaturus accedo, tametsi is laudibus eminet. Æquum enim; nec vero duntaxat æquum, sed ut etiam maxime deceat oratione defungi viro eloquentissimo, omnisque eloquentiæ

regulæ ac magistro. Nec quod sit necesse, ut nedom ipsi, qui tantis ab illo partibus deficiamus, sed et qui ad summam magnifici animi præstantiam evasisse videntur, ab eo quod est pro dignitate

(14) Satis clara hic est allusio, sicut etiam fuit in exordio, ad S. Martyris nomen, et pretiosum lapidem hyacinthum. De allusione ad flosculum ejusdem nominis jam diximus (not. 1).

(1) Ex codice Mazarinæo, Fr. Combefisio interprete, in Bibliotheca Patrum concionatoria, tom. VI, p. 616.

exerrent; idcirco inhibendus conatus, segniusque agendum quam ut rem aggrediamur. Magnum enim ingensque est, ut vel temperate, in iis quæ maxima sunt, vim argumenti tractes: nedum ut pro operum merito exsequaris. Quia enim vero ille Dei Verbo tum genitus, tumque perfectus, viventi Deo Verbo necessitudine conjunctus est, quomodo non rationi convenientissimum, ut pro virili nostra, ac quantum assequi licet, honorem, qui ex sermonibus dicendique facultate est, illi tribuamus? Laudetur igitur; quippe æquum sanctumque, ut is, qui operibus ac sermonibus, quoad vita superstes fuit tuendis Verbi partibus labores, ac mœstis nimum quantas jugesque sustinuit, laudibus quoque ex eloquentia, sermonumque vi corrogatis ceu floribus exornetur.

Porro Gregorium dico, divinæ summeque principis cognominem theologiæ; sive, ut loquar verius, ipsam reipsa theologiam. Quemadmodum enim vera illa lux³³ pro nobis atque nobiscum orta, cum sit sapientia, et justitia, et redemptio³⁴, sic potius, quam ex illis deducto nomine nuncupata est. Sunt enim divina hæc nomina ejusmodi, ut præpolleant, divinisque optiora existant, in quibus essentia cum operatione pariter concurrat. Sic quoque vir hic divinus, qui totam mentis vim eximia divinissimæque theologiæ contemperaverit, totamque eam animo intelligenti expresserit, quinimo totus ab ea comprehensus sit, velut ipsa reipsa theologia tum est, tum nominatus fuit. Qui igitur fiat, ut quæ ad illam spectat laudatio, non recto tramite ad istum evaserit? Theologiæ autem laudatio, ipsius sit perfecte, ac quam perfectis loquuntur³⁵, divinæ principis sapientiæ celebratio; ejus iste amator, qua nescio an ullus præstantia, ex eo hominum genere qui a sæculo philosophiam colere statuerunt, effectus, viasque scrutatus, atque incertorum ac occultorum³⁶ illius mystica sacraque ratione scientiam edoctus, sic mentis sensu, divineque interioris perfectionem hominis adeptus est, ac par erat eum adipisci, qui superna sapientia parente supremæ virtutis cultu natus erat. Velut enim divinum vehiculum, sive eximius divinissimo Verbo eximia vite ratione, verbique luce paratus, evaserat.

Qua igitur ratione is, qui solari globo oculi vim deligit, simul quoque concretam illi lucem necessario luminum acie attingit, sic qui laudis obtentu in magnam Gregorium linguam laxaverit, Theologiæ quoque in eo sedem habentis, sive sapientiæ atque virtutis, dubio procul pariter laudes aggreditur. Hæc enim non eorum qui foris sunt sapientum typo, sed plane apostolica norma, neque Græca ambitio, sed lege evangelica scitisque ejus, contemplatione pariter ac actione, velut natura essentiaque Gregorio conserta, eique concreta apparuerunt. Parum abest, quin et hæc Gregorius dicatur totus ex toto his commistus, ut vix ab eis subtili mentis

A cogitatu dirimatur. Quemadmodum enim hocce aeris corpus, solis radiis fulgoribusque imbutum, totumque ex toto exsistentis inde ac emicantis splendoris corusco plenum, unam lucis plenam aream oculis repræsentat; ita et iste, spiritalibus hisce radiis magni justitiæ Solis aciem intendens, omnemque ejus, quem nemo capiat, eximia quadam ratione claritatem capiens, animique essentiæ corpore vacanti commiscens, tanto magis, eo, quem diximus, aere, suæ illi conjunctior luci ostenditur, quanto aer brevi temporis intervallo aspectabili luce perfusus, illa migrante, noctis mox tenebris ac caligine impletur; hic autem semel, iis, quos diximus, radiis animum adhibens, sicque mentis felicitate eorum fulgore illustratus, ut lucis (nempe spiritalis) filius evaserit, ejus scilicet quæ in illo ratione nullis verbis explicabili formata, sive signata sit, indivisus a parente in seculum manet; luxque spiritalis ac pura, non sibi ipse duntaxat, sed et his qui illi animum attendunt, efficitur atque cernitur.

Cum igitur istud in eum pulchre dictum sit, fidelemque meruerit; age jam nos quoque spiritalis intelligentiæ radios, spiritalibus intelligentis animi manibus rapientes (radios scilicet Gregorio quidem emicantes, at qui e caelo ad nos usque pervadant) sermonemque virtutis, ac sapientiæ summitati laxantes, ejusque sacra Theologiæ profundo intentam mentem adhibentes, atque inde velut claris nobis collectis fulgoribus, id est, divinis illustratioribus affulgentibus, præclaras Theologi res atque merita pro eorum tum sublimitate, tum latitudine continentes, atque in eum rectis mentis oculis ac irretortis intendentes, proprium ei ac conveniens munus charumque, laudum primitias offeramus.

Ac vero diligenter attentam mihi aurem, ac bene volentem animum, mentem denique mundanis seu carnalibusurbationibus liberam mundamque exhibete, quotquot merito theologicis oblectari canticis atque laudibus peroptatis. Plane enim oratio, uti quæ honesta sunt sincere laudantibus, sic vero etiam prudenter ac cata mente audientibus, longe utilissima ac salubris existit.

Quæ enim vero ab imis haud secus ac corpus umbrae assectantur, ceu quæ ad eorum quæ dicta sunt laudem non admodum conferant, omittenda operæ pretium duco; cum et præterea multi jam ea conscripserint, sintque omnibus conspicua, tametsi nos minime eloquamur. Quænam vero hæc dico? Puta, patriæ majestatem ac præstantiam, non quam is quem laudamus, inde percipiat, sed qua ipse illam potius excellentia virtutis impartiverit. Etenim, quemadmodum non ea ratione illustris Christus, quod natus in Bethleem, secus vero illa ejus clara cunabulis orbique celebris evasit; sic et Gregorius, non propter Nazianzum, ex qua duxit originem, honestatis cumulo aliquid accepit; quin illa propter

³³ Joan. i, 9. ³⁴ I Cor. i, 30. ³⁵ I Cor. ii, 6. ³⁶ Psal. l, 8.

Gregorium in orbis usque fines sui claritatem nominis protulit. Modum, quo in lucem susceptus : matris enim precibus, ac fide, haud secus ac quæ Verbo præcurrit vox, aut velut sacer ille ex utero Samuel, impetratus, earumque dubio procul partus audit ac effectus. Urbanam educationem, scitamque, ac qua educari eum decebat, qui sacrosancta decensque virtutis officina futurus erat. Ingenium subtile, ac capacissimum in juvene, ac tenero corpore ; animique solertiam tantam, sagacitatem ac præstantiam, quanta eum statim designari decebat, qui divinum ac magnificum sapientiæ delubrum extruebatur.

Ad hæc varias disciplinæ causa peregre susceptas profectiones ac itinera ; puta, Nazianzo Casaream ; indeque in Palæstinam ; exque Palestina Alexandria ; Alexandria in Græciam, Athenasque magnum illud doctrinarum decus, ac earum reginam ; ubi divino Basilio paris disciplinæ causa illic peregre agentis congressus, illiusque usus consuetudine, nedum tecti, victusque, ac mensæ socium habuit, sed et pulcherrimarum disciplinarum, omnisque virtutis concordia mentis proposito, unaque animi conspiratione æque illi particeps accessit. Athenis vero Byzantium, urbem scilicet jam fere summam orbis arcem, in quam, uti reliquæ terrarum divitiæ ac ornamenta pro augustæ urbis maiestate convenienter inferebantur, sic quoque tunc quod universis præstantius est, litteræ scilicet ac doctrina, eum ad præstantissimam urbium in eam commigrabant.

In his itaque Gregorium, viros adeuntem scientia præstantissimos, iisque dantem operam ; atque omni arte grammatica poeticaque abunde exercitatum ; oratoria summe excultum, vimque omnem sermonis, elegantiamque, ac facundiam commodissime adeptum ; itemque philosophiæ, non quidquid duntaxat organicum est, atque ad mores ac naturam spectans, verum etiam quidquid magis eximium spiritualiusque, aulimissime contuitum, mentisque intelligentia assecutum : qui denique cujusvis disciplinæ, omnisque (ut verbo dicam) Græcorum sapientiæ ac scientiæ potissima quæque decerpens, hisque ipse sibi ad ea contemplanda quæ vim mentis excedunt præclare admodum viam muniens, sic totam quidem mentis suæ vim ac intelligentiam, Trinitati, quæ ipsum antequam etiam nasceretur scriasset, sacrumque sibi Theologum prædestinasset, perfecte addiderit ; patriæ vero ac parentibus castum hoc corpusculum, majorique animum præfulgentem castitatis luce reddiderit. Hæc quidem, cui libuerit, narret ac philosophetur ; rudimentariis velut actionibus, defunctoriisque viri magni agitationibus facultatis dicendi vim non defunctorie promens ; siquidem in his quoque dignum aliquid ejus prudentia, animique præstantia ac magnitudine loqui licet. Nobis autem id propositum, non ut a

A deterioribus, sed præstantioribus, non ab iis quæ exterius, profanisque, ac quæ circa ipsum considerantur, sed a propriis, ac quibus per fidem ex Evangelii ratione egregie functus est, virtute scilicet (uti dictum est), sapientia ac theologia, pontificem magnum ac Theologum laudemus ; ipsum eundem invocantibus, ut canticis atque laudibus adjutor adsit, dexteramque benignius præbeat fatiscienti sermoni.

Ille igitur mente animoque divinus : cujus actio omni major imitantis conatu ; contemplatioque eximie præcellit : cuncta scrutans in Dei Spiritu, ac dijudicans, quique ipse, ut divinus Apostolus loquitur, a nemine dijudicetur³⁹. Magna cœlestis tonitru proles ac filius ; sola temporis antecessione, nihil vero sacrorum dogmatum magnificis vocibus, divinorumque sensorum fulgetris, quibus trine subsistentis Deitatis consubstantialitas prædicata meruit fidem, a primo illo deficiens ; ob quæ etiam par illi nomen consecutus est. Qui clare, ac præ omnibus, qui præcesserunt, apertius, Trinitatem personarum Deitatis unitate Deum celebret ; naturæque unitatem in proprietatum Trinitate adorationem habentem, divinam enuntiet.

Ille, omni primum humana sapientia ac virtute præeruditus, abundeque animo ac mente ad pietatem exercitatione prævia excultus, ac cum se ipse per Spiritum vas Deo dignum præparasset, ita ad lavacrum regenerationis venit ; non ut sordes ablueret (audens dicam), sed clariore animi illustratione donandus, baptisma demum suscipiens ; nec ut aboleret peccata, sed potiora dona percepturus, Spiritum gratiæ adiuvens.

Inque hunc modum, secundæ hinc vitæ optimæque ac perfectioris disciplinæ ducens exordium, a vitæ illa ratione quæ carni impensor est, omnino se alienum exhibebat : quin et quodammodo a terrena tantisper et animali sapientia⁴⁰ atque virtute excedebat. Sed et supra mundanam omnem amicitiam elatus, in spiritum solummodo commigrabat ; statuitque ut solam spiritus legem sequeretur, unam hanc teneret normam, ejusque virtutis ac sapientiæ quæ divino Spiritu præstatur, internum animo nactus amorem, eumque magnificum, inquam omnem prorsus viam declinabat ; cunctisque divinis mandatis probe perfunctus, eorum cultu Christum appetibilem supremum votis persequeretur. Ac sicut pueri, cum teneriores decurrant annos, infantilibus scitis vitæque rationibus educati, moribus quoque ac sensis puerilibus utuntur, in viros autem promoventes, cogitatis ac studiis quæ magis viros deceant, consequenti ratione accedunt, ita nempe, ut eo quod perfectum est, puerilis illis sensus ac institutio aboleatur : sic quoque magnus iste, quidquid ante lavacrum illi disciplinæ, tum ad eruditionem, tum ad actiones moresque spectans elaboratum fuerat, tanquam puerilem sensum re-

³⁹ 1 Cor. ii, 10 ; 1 Cor. ii, 15. ⁴⁰ Jacob. iii, 15.

linquens, quinimo ea ceu rudimento primaque institutione ad perfectionem capessendam utens, apostolicum illud jugiter opere implebat: *Quæ sunt retro obliuiscens, ad ea vero quæ a fronte secundum præfixum signum ad bravium supernæ vocationis extendens seipsum* ¹¹.

Cum enim duobus modis spectari philosophiam, nedom ab iis qui foris sunt, sed et a nostris exploratum haberet, tum nempe rationis, tum contemplationis ratione; profana quidem iis relicta qui foris sunt ac profanis, ipse illi quæ interna est solum inhærescebat. Id nimirum vere philosophiam ducens, ut a mundo animis abrumperetur, omnemque in eo confusionem ac perturbationem transcenderet, solique primæ ac verissimæ luci per veram ac sinceram tum vitæ, tum doctrinæ, rationem misceretur, omni studio pervicacissimaque diligentia id enitebatur.

Intelligens autem, non alia se ratione id quod votis efflagitabat felici successu consequi posse, quam si ipse a se virtutis actionem coleret, cœlitusque a Spiritu auxilium opemque obtineret: esse enim pariter communem boni adeptionem ac consummationem, cum scilicet Deus semina, nosque, ut decet, operationem conferamus (2): ac Spiritus quidem ut bonum velimus, afflatumque in nobis mystice, secretiusque operetur, nos autem Spiritus secuti consilium, probæ mentis proposito illi coopereremur: hæc itaque vir ille magnifici animi cogitans, perspectoque quam in oppidis atque urbanam vitam agimus, quandoque, iis maxime qui tirocinia ponunt, instituto officere, id est, capessendæ sublimi philosophiæ, repente se a parentibus ac cognatis abruptit; abruptit vero ab omni sæculi cura; tollensque pedes in desertum agebatur a Spiritu.

Ac sicut magna Verbi vox, ac quæ illi præcurrit, præclarissimus Joannes, prophetis omnibus major qua illi viciniior quem prophetarum tangebant oracula, Domino prædicatus, cum deserto prius Deoque vocasset ¹², eximique vitæ cultu ac eminentiori contemplatione superata creatura ¹³, creatori propius adhæsisset: post hæc utique ante Domini faciem incedens, illius vias paravit ¹⁴: sic plane etiam Gregorius, sæculi turbis ejusque salo placide prius avulsus, vitæque imperturbata atque ab omni pravitate commercio libera, mente sublimis factus; exque divinis (quoad concessum) contemplationibus deitate imbutus, nedom poenitentiae atque baptismatis hominibus præco, sed et omni majoris perfectione absolutissimæque Trinitatis magister e deserto emittitur. Id autem oratio processu declarabit.

Etenim magnum quidem Basilium, uti prius ejus philosophiæ quæ usu sæculari venit, ita postea spiritualis adiutorem sociumque adhibens, sic cum

A eo omnibus simul parandis virtutibus studio incumbat, actione quidem iis defungens quæ actione constant, contemplatione autem iis, quæ contemplatione: vel, actione quidem, ad ea quæ contemplationis sunt, promovens; contemplatione autem ea sibi familiaria reddens quæ sunt actionis.

At quænam actio? Operæ pretium enim existimo, ut per virtutes, quibus illa magnifice splendet ante contemplationem, eam designemus. Quænam igitur sunt virtutes? Primum quidem firma solitudo, seu quies, ac mundissima. Solitudo, inquam, ac quies animi pariter et corporis. Non enim loci duntaxat præsidio se tum civilibus, tum rusticis subducebat tumultibus, sed longe magis in se ipse mentis constantia, seque medio, in Deum conversus, moribus potius solitudinem ac quietem obibat; tranquillamque ac mansuetam animi constitutionem adeptus, in qua velut pellucido speculo ac mundissimo, cœlestium illustrationum representationes, terrenis impermixtas figuris ac seducentibus, suscipiebat.

Tum vero meditatio robusta jugisque. Meditatio sacrorum Spiritus eloquiorum, quæ nedom labiis, sed et corde vere in mysterio proferantur; camque plane ob rem, non atramento, sed Spiritu animo inscribantur. Precandi autem studium jugale nactus meditationi, indivulsum a Deo animum obtinebat. Quemadmodum enim corpus solitudinis cultu, animumque meditationis vi consecrare Deo satagebat, sic utique etiam mentem jugibus supplicationibus instans Spiritui copulabat.

Cum autem in his tribus, ratione scilicet, ira, ac cupiditate, hominis totus animus consideretur; atque ad rationem quidem, tanquam augustissimam spectet ut præsit ac dominetur, ad reliquas vero, ut huic ipsa pareant, atque ab ea regantur (hæc enim viri perfectio est) virtute perfunctus quæ cuique animi parti apta sit ac conveniens; inque his summa vir magnus philosophia spectatus, temperantiam quidem cupiditati præscit, quæ scilicet nedom necessarii cibi, somnique partem maximam amputaret, sed et cunctis sensibus modos regulasque definiret; pulchritudinis ac formæ cupidinem omnem aboleret, omneque rerum intereuntium ac caducarum desiderium necaret; membrum omne omniæque motum disciplina componeret ac comprimeret, mentique, quæ est præstantior, subiceret.

Rursus vero mansuetudinem iræ adversam instruit: in qua nimirum omnis ei animi amaritudo iræque impetus solveretur; solveretur autem blasphemia et clamor: ac quidem malitia omnis ac rancor (iræ scilicet mala germina) penitus evellerentur; velutque ex perfecta radice, ex lenitate, omnis in eo benignitas atque probitas germinaret ac effloret.

¹¹ Phil. iii, 13. ¹² Matth. iv, 1: Luc. iv, 1. ¹³ Matth. xi, 11. ¹⁴ Luc. i, 76.

(2) Greg., orat. 38 et 42.

Modestiam autem (humilitatem vocant) ornatum optimum rationi imponit; in qua inanem omnem atque elatum animi sensum esset destructurus, omnemque altitudinem, extollentem se adversus præstantiorem scientiam, compressurus. Quemadmodum enim in hoc ratio constituta est, ut cupiditatis lasciviam temperantiae vi, iræque inconsultum impetum lenitate retorqueat; sic quoque suum ipsa tumorem ac superbiam modestia castigans ac comprimens, piam se modestamque, ut Christo obediat, captivam addicit.

Sicut autem naturæ ipsa vi ac ratione lilio comes flagrantia est, sic et his virtutibus animi summa tranquillitas, cum quis illis perfunctus est. Tranquillitas, affectuum recessus, omnium ægritudinum, tum quæ animum, tum quæ corpus labe afficiunt, evulsio ac interitus; beatus status, nullaque turba pulsatus ac molestia; angelorum vita, futuræ arrhabo beatitudinis.

Ad hanc cum evasisset divinus Gregorius, hancque septimum sui actionis vi ascensus gradum statuisset, illi deinceps optimum ac stabilissimum ternarium virtutum, fidem scilicet, spem ac charitatem, seu pulcherrimam coronidem imposuit. Fidem quidem, in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unam deitatem et potentiam, ac regnum; ore quidem sinceram confessionem, corde autem ac mente, comprobationem irrevocabilem assensumque. Spem vero, horum ipsorum, quæ nunc obscure tenuique umbra ex fide conspicimus⁴⁵, perfectioris postmodum explicationis, id est, revelationis ac detectionis expectationem. Charitatem autem, supremum hujusce scalæ spiritalis ascensum: legis summam ac prophetarum⁴⁶, vinculum perfectionis⁴⁷, continuum, ac quam nullum dirimat medium, mentis propriæ cum Deo in Spiritu per Jesum Christum societatem atque compagem.

Hisce universis virtutibus, quæ actione ejusque gerantur cultu, eas, quæ mentis contemplatione consummationem habent, æquali numero attexuit; primum scilicet operationes, seu afflatus Spiritus, quos Spiritus septem Isaias nuncupavit. Illi nempe vere primoque in Christo requieverunt, orto illo ex radice Jesse⁴⁸; secundo autem, illa, quæ ex eo est, societate ac commercio, tum in aliis qui sint ejus participes, tum vel maxime etiam in eo quem laudamus; qui hos mente agat ac intelligat, quinimo illis agatur ac consummetur, mystice requiescunt.

Quinam igitur afflatus ac Spiritus? Priore quidem loco sapientiam⁴⁹; quinimo ab inferioribus sursum versus ascendens, velut sapientiæ radicem ac principium, timorem Domini præjaciens, castum illum, ac qui teste Davide, permaneat in sæculum sæculi; eo confusus carnem⁵⁰, animum-

A que ac mentem circumseptus ac emundatus, ad divinæ Sapientiæ celsam evadit arcem.

Ad timorem autem, fortitudinem ac consilium assumens; prioris usi, nedum adversus affectus vitiaque, verum etiam demones robur induit, ac confirmatur. Nec vero contra hos solum, sed et contra ipsum principem potestatis aeris⁵¹ convalescit: nec contra illum duntaxat, verum etiam contra ipsos diffidentiae filios⁵², nempe incredulos, qui ejus afflatu aguntur; quibuscum opportune certamen commissurus erat. Spiritu autem consilii non id solum scrutans quod privatim suisque rebus conducere, sed quod etiam omnibus⁵³, aut plerisque foret utile; neque proprii voluntatem animi, sed Dominicam, summeque bonam atque perfectam, tanquam probus famulus explorans⁵⁴, eamque imis mentis penetralibus formans, pravi consilii genus omne cavebat.

Pietatem dogmatum veritate ac morum rectitudine colebat: nempe ab omni turpi cogitatu, omnique profano sermone, ac alieno omni hæreticorum fūco defæcate mundatus, in mentis vero novitate in Christo transformatus, ea plurimum promovebat atque præstabat.

Scientiæ autem, quæ sit intellectilium, id est, eorum quæ scientia noscuntur, tota quædam confertaque contuitio; uti etiam visio, eorum aspectus, quæ cerni oculis possunt; tantus ei cumulus copiarum accesserat, quanto etiam præ omnibus emundatus, ad angelicam contemplationem mente transmutabatur. Dum maris arenam, et guttas pluviae, diesque sæculi enumeraveris⁵⁵, quam etiam sacra ejus eloquia intelligentiæ vim præstant ac secundo edunt germine, intellexeris. Sacra namque Scripturæ sensus, velut rosa in caliculo, dictionis obscuritate contextus erat. Is autem clare in spiritu explicans, suavique illius intelligentiæ fragrantia supra modum repletus, ea statim sacratissimam sapientiam sacratissimo nisu comprehendit.

Est igitur sapientia, illa quidem tum viva tum quæ per se est atque consistit, qui cum Patre ante sæcula Sermo est, ac cum eo una sempiternæ intelligitur: est vero etiam sapientia, qui de Sermonis sermones sunt; quorum vi Sermo, iis qui pietate colunt, sacra occultaque ratione conspicitur. Tanto autem Theologo illustrior clariorque incomprehensi comprehensio efficitur, quanto et perfectiore donatus intelligentia, eaque uberius pollens, cunctis quoque præstantius perfectiusque sapientiæ sermones ac doctrinam decerpit.

Sic spiritalis Israel (vere is videns Deum) virtutibus quæ actione geruntur, eas conserens, quæ contemplatione præstantur, inque scalæ modum, tanquam sapiens architectus alias aliis opponens

⁴⁵ I Cor. xiii, 12. ⁴⁶ Matth. xxii, 40. ⁴⁷ Coloss. iii, 4. ⁴⁸ Isa. xi, 1. ⁴⁹ Eccle. i, 16. Psal. xviii, 10. ⁵⁰ Psal. cxviii, 129. ⁵¹ Ephes. ii, 2. ⁵² Ephes. v, 6. ⁵³ I Cor. x, 35. ⁵⁴ Rom. xii, 2. ⁵⁵ Eccle. i, 2.

atque committens, ac per eas ascensiones in corde disponens⁸⁶, menteque in ipsum directus coelum, hunc plane postremum ascensum, mentis, rationis, seu Verbi ac Spiritus contemplationem disponit; quo scilicet ipsi clare, quæ scalæ huic innititur⁸⁷, unius principatus Trinitas, copulatus est.

Mentem igitur, rationis seu Verbi, ac Spiritus auctorem efficacem, vivumque nullo anteriori auctore, arbitror illum intellexisse (3), hancque Paternæ essentiae, quæ essentia omni superior est, typo accepisse. Rationem autem, seu Verbum, velut notionem atque conceptum, gignentis mentis naturæ accuratissimam expressionem ac simulacrum spectasse: rursusque Spiritum, qui mentem quidem auctorem ac principium habeat (4), velut aquæ fontis oculum; instar vero fluvii, per scaturiginem (rationem scilicet Verbumque) profuat; uti rationem Verbumque ad proles nativam cum gignente omni maiorem essentia necessitudinem exemplo declarandam, sic ad divinæ processions æqualem cum mente producente sub imagine reddendam dignitatem considerasse. Tantam scilicet magnus hic divinaque præclare sapientia fulgens animus contemplationis vi ac actionis conscendebat speculam; ipsique divinissimæ ac principi menti, rationi seu Verbo, ac Spiritui, per mentem in ipso existentem, verbumque seu rationem, ac spiritum consuescens versansque, intemeratis supra modum affusis radiis replebatur; sacratioresque eas doctrinas ac initiationes nanciscebatur, quæ rationis vim omnem superarent.

At quisnam sacratoris illius doctrinæ modus? Præstat enim, puto, ut et illius, quoad nobis concessum, meminerimus; ut quemadmodum reliquæ virtutis, sic et illius divinæ prædicationis atque doctrinæ formam habeamus. Quenam igitur sacratio doctrina ac initiatio? Deus in tribus personis intelligitur. Deus, qui primum, solumque ac vere sit. Sit, non factus sit; tametsi id postea, circa Filium ac quam assumpsit humanitatem, obtigit. Vivificans, non qui vivificetur; illuminans, non qui illuminetur; sanctitate imbuens, non qui imbuatur; principii finisque expers, æternus, essentia, vita, deitate superior; omnis essentiae conditor, omnis potentiae robor, omnis actus afflatusque effector; omnium, universe loquendo, eorum quæ sunt, intellectuum, utentium ratione, sensuum causas uniformiter ac completionem in seipso præhabens.

Nullisque adhuc rebus in naturam productis atque editis, erat lux vera ac prima, Pater lumen⁸⁸, ex quo ante sæcula Filius ac Verbum prima similiter veraque lux eximie effulget; incorporea,

A ex ea quæ vacat corpore; incomprehensa, ex ea quæ comprehendere non potest; ignotaque, ex ea quæ altior notitia est. Solus enim Genitor, uti est, Natus cognoscit, solusque Natus Genitorem novit⁸⁹. Quemadmodum autem soli quidem radius comes individuus existit (siquidem quod est infinitum exemplis sollicitare decet, iisque de illo conicere), radio vero lux semper conjuncta est; sic Patri quidem Filius, Filio autem Spiritus Patris una comes adest. Ac sicut nunquam sol iste sine radio ac luce possit existere, ita neque ut Pater lumen absque Verbo ac Spiritu intelligatur unquam fiat. Ex illo namque tanquam ex radice quæ a se sit, primoque auctore ac originali totius augustissimæ deitatis orti, coæternam in illo existentiam nacti sunt.

Quemadmodum autem tribus facibus pari micatu in domo accensis, una quidem trium conspicitur lux, ita tamen ut sic uniformis subjectarum facium nihil distinctionem confundat, cum suis quodque propriis notis a compari differat ac seceratur: sic, cum una essentia, id est, deitas, in Patre et Filio et Spiritu sancto consideretur, quædam singulos consequuntur proprietates immobiles, quibus personarum trina distinctio inconfuse consistit.

Quanam igitur sunt proprietates? Nempe, ingenitum, nativitas, ac processio. Esse enim Patrem quidem ingenitum, quod nulli auctori ac principio subiciatur; omnisque quicumque auctor ac principium intelligatur, vel dicatur, auctor existat omnino primus, prorsusque originalis. Genitum vero Filium, tanquam Verbum atque Sermonem, ex Patre mente natum. Processisse autem Spiritum sanctum, seu verum essentiae paternæ defluum. Esse autem sicut Filium paternæ formæ ac claritatis, sic plane etiam Spiritum Filii invariabile simulacrum (5). Nam quemadmodum mens, ejus qui in nobis internus sermo est, velut fons existit, eademque ipsa etiam sermonis qui ore profertur, ac sensum tangit, auctor est; verum conceptum quidem, velut sui vivum simulacrum mystice ac secreto gignit; conceptus vero rursus simulacrum, sermonem scilicet, profert ac edit: ita mens illa omni major cogitatu, primaque, quantum ex rebus exiguis licet quæ sunt maxima conicere, velut alium se, innatum, ac substantialem ante sæculum Sermonem, seu Verbum, gignit; velutque Sermonem alium, seu Verbum rursus Spiritum (Verbum scilicet virtutis suæ⁹⁰) proferens ac edens, in eo creaturam universam absolvit.

Trinitas igitur in Unitate; atque Unitas in Trinitate, declaratur id quod colimus: Trinitas, perso-

⁸⁶ Psal. LXXXIII, 6. ⁸⁷ Gen. XXVIII, 13. ⁸⁸ Jac. I, 17. ⁸⁹ Matth. XI, 27. ⁹⁰ Hebr. I, 3.

(3) Greg. orat. 13, p. 211.

(4) Orat. 37, p. 611.

(5) Ita fere Græci, non facile Latini, quibus Spi-

ritus vi originis formaliter non sit similis, etsi re-ipsa est, uti et Deus.

nis, atque Unitas, essentia; immutabilis, pari
sublimis honore, intemerata natura; eadem præful-
gens claritate, eodem throno sedens: una volun-
tas, una operatio, eadem virtus; potestas, domina-
tio, regnum non divisum. Nullo enim modo quæ
sunt ex ipsa (mente) ab ipsa differunt; quorum
alteri quidem, ut gignatur, alteri, ut procedat auctor,
existit.

Sic quidem igitur sanctus, Sancta sanctorum
secretius doctus, quantum brevi sermone repræ-
sentare licet, defixaque huic theologiæ mentis
acie, post eam ordine, quæ etiam ad creata spe-
ctant, divinas prædicationes aptavit. Haud vero
abs re forsitan, ut et horum paucis, ex sacris il-
lius eloquiis, meminerimus. Duplici enim mundo,
ea quæ sunt, summa colligens (6), atque alterum
quidem ejusmodi ut mente intelligatur, alterum ut
sensu percipi possit; primum alterum, Deoque fa-
miliarem, atque intelligendi vi præditum; secun-
dum alterum, extraneumque a deitate, ac materia
concretum, intelligens; utrumvis ab altero sapien-
tissima ratione ac sensu discernit.

Etenim alterum quidem spiritalem, velutque
essentia igneum ac deiformem (angelicas scilicet
naturas, ac a corpore absolutas), alterum vero cor-
poreum tum esse, tum sibi ipsum compactum par-
tibusque connexum; qui nempe ex continente re-
rum hanc universitatem, ac elementis quatuor
constat. Ad majoris autem sapientiæ specimen, ex
contrariorum mitione unum quoddam animal ar-
tificie ratione compegisse; ejusmodi scilicet, ut tum
caro existat, tanquam ex materia e terra forma-
tum; tumque spiritus, tanquam insufflatio, atque
ejus similitudo qui illi insufflavit. Porro, totum
concretum hoc, hominem existisse, mentis sen-
susque competentem; ut sensu quidem, iis quæ sen-
silia sunt, mente vero, his quæ intellectilia tan-
quam familiaribus consuesceret.

Hunc, ut sacris proditum Litteris est, in paradiso
collocatum esse immortalium plantarum, id est,
divinorum sensorum spectatorem: nequissimi
vero serpentis consiliis seductum, ac cum minus
hactenus congruam importune speculationem atti-
gisset, tum ab ipso conditore, tum a paradiso vo-
luptatis extorrem merito ejectum esse. Inde vitam
nullis molestam laboribus, extraque interitus aleam,
sudoribus, ac laboribus, mortemque commutasse.
Inde sermone, lege, iudiciis, prophetis, omni
genere beneficiorum, omnique flagellorum periculo
ferocientem, vixque tractabilem, quin desperatum
omnino, ac insanabilem, eo adductus, ut primo
indigeret auxilio, supremoque curandus esset re-
medio. In eo illud positum, ut ipse Deus Verbum,
carnis expers, carnis ergo ex virgineis sanguinibus
carnem indueret; animæque intelligenti propter
animam commisceretur; ac qua demum morte

A defungeretur, naturam interitu mortuam excitaret,
atque ad diviniorem vitam transferret.

Ejusmodi erant quæ Theologus hactenus in
Ponto degens, philosophabatur. Hæc prius illic
mente speculando contemplatus est; tumque
postea sermone pro Theologi partibus dictavit.
Atque hic ejus solitudinis, qua eremum co'uit,
fructus est, quantum mihi equidem res ejus, ex
ipsiusmet scriptis, saltem modice datum est pro-
sequi.

B Totam igitur veterem totamque novam, qua nul-
lus sagacitate tum antiquiorum, tum quos sequens
protulit ætas, Scripturam meditatus; divinique cu-
jusque verbi ac vocis accuratam notitiam, primam-
que veritatis intelligentiam divino Spiritu præceptore
sacratius edoctus; ac cum ita Dei paradisu fructu
omni dulcissimo, honoque omnico'gitatu ac intellectu
confertum, suum ipse animum reddidisset, reverti-
tur; primum quidem sacris parentibus, qui ejus
maxime cum spiritali, tum corporali ope indige-
rent, tumque etiam omnibus quibus esset animo
constitutum ut pietatem coherenter, in communem
se utilitatem, iisque utendum, exponens.

C Ac sicut Petrus, Christi discipulorum præstan-
tissimæ primitiæ ac coronis: atque universe dei-
formis omnis apostolorum chorus, tota primum
sinceritate divinissimum summeque principem
Jesum assecrati, fideique doctrinæ navantes ope-
ram, omni quidem animi macula abstergebantur,
omnique divinæ scientiæ luce replebantur; perfe-
ctiore autem postea Spiritus adventu exhibito, ube-
rioremque divinorum in eos afflatum donorumque
participationem nacti, sicque instructi, cunctis
sospitatores gentibus mittebantur: haud secus hic
quoque cum Domino Spiritu⁶¹ accensa primum
fide inter solitudinis silentia versatus, ac cum scien-
tiæ cultor, etiam contemplationi operam posuisset,
omnemque prorsus vitii labem eluisset, ac divinam
omnem illustrationem consecutus esset, perfectiore
demum Spiritus afflatu, sic operatione donatus,
atque ita, juxta divum Jacobum, sermone veritatis
genitus, ipse quoque illorum more primitiæ quæ-
dam creaturarum Dei, missus est⁶².

D Qui primus homo conditus est, Dei imaginis,
atque dexterae gloriam, ac paradisi consecutus de-
licias, quod per carnis libidinem, vita, quæ in spiri-
tu est, exciderit, carnalis ortus auspex auctorque
hominibus existit; vitæque angelica ac nulli ob-
noxia interitui per socordiam amissa atque pro-
jecta, ejus quæ affectibus mortisque interitioni
addicta est, parens inaudiit. At Gregorius, primi
quidem atque terreni prius gestans imaginem⁶³
(etenim homo erat), tumque eo abdicatione, secundum
postea atque celestem Adamum induens; natusque
atque perfectus secundum ejus imaginem (quippe
præstantior homine) initium quoddam ac radix

⁶¹ I Cor. iii, 17. ⁶² Jac. i, 18. ⁶³ I Cor. xv, 39.

(6) Orat. 38 et 42.

spiritualis nativitatis, ætatis suæ hominibus apparuit. Verbi enim Spiritusque potentia, seu incontaminatam sementem pietatis verbum cunctorum cordibus disseminans; ac velut imbribus, continuis illud sermonibus ac colloquiis nutriendum consummansque, atque ad mensuram spiritualis ætatis probehens; primum quidem, eorum qui carne genuissent, spiritu efficitur parens; exindeque etiam ad extraneos, mentis hanc, pulcherrimamque adoptionem supra modum ac latissime profert.

Ipse autem seipsum, omni dignum miraculo, ac longe absolutum virtutis exemplar proponens (7), primum quidem suæ in Pontum lugæ manifestas excusans affert rationes: quod nempe præclaro solitudinis afflatus amore, supernæque philosophiæ instinctus desiderio, urbanos tumultus declinaverit; ut se nimirum in ea, tanquam speculo nitidissimo, contemplatus, ac, quam prius per Spiritum divini sacerdotii unctionem nactus erat, perfectiore emundatione obsignans, ratamque sibi ac firmam divini doni possessionem præstans, sic pure purissimo uti posset, ac ei consuescere. Tum sacerdotis ostendit dignitatem, ac qualem eum oporteat esse qui in episcopum præficiendus sit: quibus item rationibus præesse eum oporteat gregi utenti ratione, pulcherrime summaque philosophia sermone aliis tradens, ipse operibus, clarissimisque certaminibus implendo, fidem verbis addebat.

Quænam igitur opera? ac videamus nam plurimi ea facienda ac præmagnifica. Et quid enim, quam Theologi animo ac fide digna? Primum quidem templum ornatum venustum ac mole ingens ejus cura atque diligentia excitatum (8), velutque aliud in terra cælum in cælis habitanti palam consecratum. Verum id, præ iis quæ ejus sunt, minus ad miraculum. Qui enim ipse se templum Deo dignum atque augustum virtutum cultu exstruxerat, quid mirum plurimam patri operam contulisse, ut ex lapidibus sacram eam ædem ædificaret?

Deinde parentum honores: qui nempe verbis, qui ipsa præstandi re: pupillorum tutamina, viduarum præsidia, pauperum patrocina, senum, ægrotorum, mendicorum hospitia; tum quæ solus ipse ac seorsim exstruxit in patria; tum quibus exstruendis sociam manum contulit amico ac sodali Basilio; nec solis operibus quæ sua erant fovendis ipse conferebat, sed et verbis eximiam adhortationis vim habentibus, saxea ipsa pectora ad pauperum ac mendicorum amorem suscitabat.

Ac quidem erga adversarios rebus ac verbis contraria studia; erga autem domesticos fidei opitulationes, gubernationes, non tam ad corpus, quam ad animum spectantes⁶⁶, cum ejus doctrina ac lege cuncti gubernarentur ac pascerentur⁶⁷. Nam Cæsario fratre jam vivis exempto, cum pater

A Nazianzenam sedem regendam suscepisset, annisque gravis, ac corpore morbis attrito, Ecclesiæ certo Dei consilio molestis rebus, seu inæqualitatibus ferendis impar esset, Gregorius illi cuncta erat, senectutis haculus, morborum curatio, ædificatio corporis, animi requies, solamen spiritus; ac quod potissimum omnium, sensuum animi custodia, ac successu fidei emendatio.

Etenim ejusmodi aliquid ejus rationibus accidit. Quia enim Arianorum furor omnem propemodum terrarum orbem pervaserat; novaque adversus Trinitatis æqualitatem doctrina, seu lues quædam, sive grangræna, per omnes provincias, urbesque grassabatur, ac tum imperatores, tum principes proceresque ac populos, quin etiam (quod dirissimum omnium) malos præsules sibi addixerat; quos vel eorum, qui rerum potiri videbantur, metus deiceret, vel (quod mitissimum) ignorantia falleret. Quando scilicet videre erat dirui ecclesias, templa ablata, eruoribus fœdata, sacraque spoliata, sancta polluta, atque, ut proverbium est, illotis pedibus projecta ac conculcata. Quando qui sanæ rectæque fidei assertores, ac pietatis cultores in Ecclesia erant universi, suis ipsorum turpiter expellebantur, ac vel carceribus publicis, vel gravissima fame, aut acerrimis verberibus, aut longe plurimis variisque plagis ac debonestamentis, aut durissimis exiliis, aut amarissimis, ut verbo dicam, cruciamentis ac molestiis tentati, extrema adibat pericula, nisi impietati assensum præberent; atque ii quidem sponte urbibus demigrantes, desertaque ac solitudines ultro petentes, cum bestiis ratione carentibus exerceri ad pietatem malebant, quam habitare cum iis⁶⁸, qui loqui in excelso blasphemiam temere audebant. Quotquot autem contrariæ opinionis erant, ac se impietati addixerant, ecclesias obtinentes, easque velut suæ ipsorum hujus nequitie munita quædam præsidia existimantes, inde in eos qui pietatem colere statuissent irrupentes, eos disperdebant.

Tunc plane; tunc quoque in magni Gregorii patriam, velut aquarum vehemens impetus hæreseos scelus erumpens, quotquot leves invenit ac debiles, abripuit utique ac dissolvit (ubi et patrem fama est, mentis simplicitate delusum, litteris, non animo, ut nequissimis assensum daret, adductum esse [9]), quotquot vero Gregorii theologiæ ac fidei petræ firmo fundamento hæserant, nihil hæretica vi ac injuria labefactati emotique permanserunt.

Noemus itaque olim, cum suæ ætatis accelerata gente ipse criminis expertem communem vitam agens, inventa gratia apud Deum, futurum aquarum illuvie mundi docetur exitum: quin et modum docetur, quo a malis liberandus sit: exque lignis affabre compacta arca, atque in eam cunctis simul

⁶⁶ Gal. vi, 8. ⁶⁷ I Cor. xii, 28. ⁶⁸ Psal. lxxii, 8.

(7) Id totum orat. 1.

(8) Orat. 19, p. 315.

(9) Greg. orat. 19, p. 297.

animalium inductis seminibus, uxoreque ac filiis ca A
 inclusis, in eum modum cœlestes cataractas ac
 abyssi aquarum fontes, semen ipse ac primitiæ
 sæculi sequentis servatus, evasit. At Gregorius
 hæreseon prævidens spiritale diluvium, tanto illud
 Noemi diluvio gravius, quanto animabus interitum
 parere ad nocumentum majus, quam labem corpo-
 ribus inferre; suamque ipse Ecclesiam arcam
 fabricans, atque eam arcanis doctrinis rectæque
 fidei documentis communiens; nec eos solum qui
 generis necessitudine contingebant, sed et qui alie-
 nigenæ videbantur (quos nempe omnes Dei prote-
 gens dextera adduxisset), perquam alacriter lubens-
 que recipiens, edulisque eos ac suavissimis Trini-
 tate tuenda sermonibus nutriens, ab omni illatos
 animi diluvio servat.

At quidem ille (Noemus scilicet) sui unius, ut
 videtur, rem agens, suæque duntaxat spectans, in
 octo solum maxima conjunctis necessitudine ani-
 mabus salutem paravit: hic autem, in multorum,
 quam in suam ipse salutem affectu propensior; ac
 cum eum non minor eorum cura tangeret, qui se
 abscondebant, quam qui accedebant ac adjuungeban-
 tur; paterno quidem sermonis delicto sermonis vi,
 ac spiritus rectæque fidei abundantia oblecto, ac
 quidquid illius ergo offensionis inciderat, sublato,
 nec non sermonibus ad pacem decentibus tantisper
 effrenem æmulationem deliniciens, discordes patri
 conciliat animos; magnoque ac concordie tenaci
 Ecclesiæ cœtui sincera veræque fidei confessione C
 devinciens, populum Domino peculiarem, sectato-
 rem bonorum operum⁶⁷, pastoris solertia salvum
 recepit.

Quibus igitur, is, qui spiritali ratione ab animi
 exitio liberat, illi præstet, qui a corporis labe; qui
 multitudinem numero majorem, illi, qui paucas
 animas salute donat; his Gregorius Noemi clari-
 tatem obscuraverit. Enimvero quid iis quæ illius
 minora sunt, immorans, orationem protrahere
 videor, cum operæ pretium sit ut ad majora illius
 mirabilia transeamus, gestis que perfectioribus per-
 fectiorem ipsum ostendamus?

Sanctificatos quidem sanctissimo sanctos ante-
 quam nascerentur, uti et peccatores alienatos a
 vulva⁶⁸, verissime divino Spiritu testante comper-
 tum est; omnium enim, tum quæ facta sunt, tum
 quæ fient, similiter inoffensam, certissimamque ac
 firmissimam apud eum esse notitiam. Alii itaque ad
 aliud divinæ voluntatis propensum consilium, aut
 gentis præfecturam, legemque ferendam; aut populi
 regimen, aut sacerdotii apicem, aut visionem pro-
 pheticam, aut portentosam operationem, aut apo-
 stolicam gratiam; aut martyrii certamen; aut (ut
 verbo dicam) spiritale ministerium prædestinati,

rato singuli ac congruo tempore, quod cujusque
 functionis est, implent ac præstant. Gregorius au-
 tem cui suprema credita theologia foret; atque ad
 personarum Trinitatem, ac Divinitatis unitatem
 universo orbi prædicationis luminibus infe-
 rendam, missus esset, tametsi corporis ratione
 intra brevis loci erat definitus angustias; emissis
 præmagnifice toto mundo theologiæ radiis, alios ad
 lumen vitæ attrahebat; quotquot scilicet potioris
 rationis ac pietatis erant; alios tenebris, doli tate,
 confusione (non sua ipse indole ac proposito, sed
 illorum animi pravitare; quotquot nimirum erant
 hæreticæ labis) implebat.

Porro etiam illum episcopali consummari myste-
 rio decebat. Par namque videbatur, ut qui nedum
 B episcopalem, sed et apostolicum, operum merito,
 ordinem explebat, omnino quoque ordinationibus
 sacris perficeretur. Operæpretium autem erat id,
 non profanorum opera, sed sanctorum; neque
 per eos qui indigni instituto essent, qui et deitatem
 damnanda temeritate in tres alias aliis extraneas
 contrarietates scinderent, sed per eos qui gratiæ
 fidelissimi dispensatores, ac Trinitatis verissimi mi-
 nistri essent. Qui autem ejusmodi essent nulli
 tunc, exceptis Gregorio, illius patre, ac Basilio, illie
 existebant; quorum alter filium pari secum nomine,
 iisdemque prædium moribus alacri animo episco-
 pum designat; alter autem, cum jam Ecclesiæ Cæ-
 sariensis credita gubernacula accepisset, sacro ritu
 C initiat atque ordinat; additque spiritum spiritui,
 ac donum adjungit dono. Quin potius, illi quidem,
 quantum oculis conspicuum erat, sacris symbolis
 initiant ac perficiunt: Spiritus autem qui proprium
 olim defensorem noverat, in eo perfectus manserat.
 Ac illi quidem, quod ordinatum certæ omnino cui-
 dam civitati ac regioni, ex sacrorum canonum in-
 stituto (10) nuncupari, ejusque designari titulo
 oportebat, arenti solo angustæque præficiunt par-
 ræciæ, ne quidem hominum habitationi, nedum ut
 episcopali sedi sufficeret, satis commodæ, velut puta,
 qui doctrinæ vi, quod loci genio deerat, posset adim-
 plere (11).

Verum Spiritus sanctus, divinitus, ut videtur,
 propensa consilii ratione, nec eorum ejusmodi co-
 natum inhibuit, nec ut ille ad majores hæcenus
 D infulas sedemque eligeretur constituit. Siquidem
 enim vetustæ Ecclesiæ, ac digniori datus episcopus
 esset, necesse forsitan erat ut illi fixus, haud inde
 transferri facile posset; ecclesiastica scilicet re-
 gula translationum id genus prohibente (12); atque
 adeo futurum erat ut urbium præstantissima, præ-
 stantissimi sui tum episcopi, tum pastoris jacturam
 incurreret.

Denique, sacræ quidem initiationis (etsi id quo-

⁶⁷ Tit. II, 14. ⁶⁸ Jer. I, 5; Isa. XLIV, 2; Psal. LVII, 4.

(10) Concil. Chalced. can. 6. Μηδὲν ἀπολαύ-
 μένῳ; χειροτονεῖσθαι.

(11) Orat. 20, p. 356

(12) Conc. Nicæn. can. 15, conc. Antioch.,
 can. 20.

que vi ; erat enim si quis mortalium quam maxi-
me a fastu alienus ; sic tamen quasi præbente
Altissimi dextera) summique sacerdotii sumpta
tessera ; ac cum Spiritu duce, ad quod eum gratia
opus segregaret, exploratum haberet, omnino qui-
dam Sasimorum abdicavit parociam ; sacrorum
autem hactenus parentum pie cultu defungens,
paternumque gregem pastoralis solertiae sermoni-
bus, ac operibus componens ; velutque prævia qua-
dam exercitatione, ac præludio patriæ episcopatu
usus, sese urbis Augustæ ; quin et orbis, præfe-
cturæ aptabat ; supernæque perfectionis arrhabone
suscepto, ad eam festinantem præferebat : ac pia
longanimitate, divinas promissiones recipiebat.

Abrahamus quidem patriarcharum clarissimus,
tribus viris Trinitatis typo hospitio susceptis⁶⁹ ; imo
cum trium virorum forma Trinitatem venientem
sub quercu refrigeraret, humanisque exciperet,
benedictiones a Deo consequitur : hospitique illius
præmio, optatissimam refert promissionem. Quæ-
nam vero promissio ? Nempe Sarræ supra spem
omnem ; ætatemque prolis susceptio ; seminis ea
multitudine diffusio, ut stellas cœli æquet ; terræ
optimæ hæreditas ac possessio. Hic autem, non
tribus viris, sed deitatis tribus personis ; neque
Trinitatis figura, sed ipsa vere suscepta Trinitate ;
neque ea quæ semel hospes venerit, sed quæ sem-
per abstrusissima ratione adesset ; non irrationali-
bus cibis, sed vivis sermonibus, verisque animi
sensus, ac rationibus, ipsaque vere dignis Trinitate,
magnifice, ambitioseque illam convivio accipit ;
nec sub arboris umbra refrigerat, sed sub eximiorum
sensorum alto recreat ; melioresque ac certissimas
promissiones consequitur. Liberorum enim multipli-
catorum, non carnalium, sed spiritualium ; neque stel-
lis in aspectum cadentibus, sed quæ mente intelligun-
tur, tum multitudine, tum decore quam similibus ;
nec terræ ejus, quam sceleratæ gentes aliæ, aliæque
subinde calcarent, sed quæ mitium⁷⁰ propria est
(cœlestis, inquam) possidendæ verissimas recipit
promissiones.

Ac quidem Abrahamus postea unigenitum primo-
genitumque, de quo facta promissio erat, cum ten-
taretur ut super uno montium victimam offerret⁷¹,
haud præceptum distulit, haud rem aggredi dubi-
tavit ; haud obstupuit, quin manum, atque gla-
dium (o animi magnitudinem, imo insignem pietatis
vim, ac religionem !) clarissimi jugulo infer-
ret ; tametsi novo illo ac insolito sacrificio inhibi-
tus est, ariete statim cornibus devincto, qui victi-
mæ utentis ratione locum expleret. Gregorius autem,
tum altari admotus est, tum paternis initiatus
manibus integra victima, ac novæ sacerdos victi-
mæ sacerdotii initiatione oblatus. Nec a patre dun-
taxat, sed longe prius a teneris annis ipse se offe-
rens, non super uno aliquo ex iis montibus qui ocu-

lis cernuntur, moleque a terra assurgunt ; sed in
sacræ imperturbationis alto culmine ; cumque se
ipse magni primique pontificis manibus præbuisset,
non Isaaci more dimittitur, sed in duo secatur, vita
scilicet, quæ ad carnem spectat, tota emortuus ;
solaque ea quæ in spiritu est, vivus : ac terrena
quidem hæreditate, tanquam fluxa ac caduca ex-
cedens ; ad supernam autem, ac stabilem, muni-
cipatum vitæ rationes transferens, filiorumque
promissionis pulcherrimæ primitiæ, ac nobilissi-
mæ existens.

Nam quis præ illo, sicque se intelligentiæ vi
præditum, opimumque holocaustum, primæ illi
menti, Deoque pro intelligentissima illa ac spiri-
tuali ara obtulit ? Quis vero sic victima utente ratio-
ne, ac immaculata omnium gratia immolatæ ratio-
B nioni, Verboque fecit ? Quis ita hostiam viventem,
sanctam, beneplacentem corpus suum, ac spiri-
tum, Domino Spiritui exhibuit⁷² ? Quis ita prius
tum carne, tum animo sanctitate imbutus, exinde
sanctitatis sacerdos, ac administer effectus est ?
Quis supremam ante nactus adoptionem, sic aliis
Patri spirituum⁷³ adoptandis conciliator ascitus est ?

Quodnam pastoralis solertiae genus ; quodnam
virtutis vegeta actione non obiit specimen ? Quid
est, quod divinæ prædicationis sermonibus non
clarissime detexerit ? ut in eo majorem sermo,
atque doctrina præ actione admirationem habeat ;
quinimo actio præ sermone, atque doctrina majori
admiratione rapiat. Quis ita sermone clarus gra-
visque ; sic distinctus, atque elegans, ornatusque ;
C sic verax ac perspicuus, ut videri, quam audiri
potius videatur, quidquid loquitur ; id est, pro
Theologi partibus de Deo exsequitur ? Imo quis ita
Deo afflatus, atque gratiæ conditus salibus ; ut om-
nem vitii, putentissimæque hæreseos exsiccet
tabem ; quidquid vero humanis moribus disso-
lutum, molliusque inest, atque diffuens, ad mentis
constantiam, sanarumque rationum transferat firmi-
tatem ?

Quis præ illo (dummodo principem illum pasto-
rum⁷⁴ excipias) magisque bonus Pastor, qui ser-
monis fistula ad bona pascua educat⁷⁵, inque bonas
atque utiles caulas inducat ? Quis sic probus, ac
D industrius, ut gregem tum impinguare noverit,
tum copia augere ; ac quam procul a luporum feri-
tate incolumem servare ?

Jacobus quidem ille Isaaci filius suavissimis pa-
trem accipiens dapibus⁷⁶, ejus in se benedictionem
fratri prælatus attraxit. Tum Esau eadem spiran-
tis invidiam fugiens⁷⁷, faustis usus insomnia, quæ
ad scalam in cœlum protensam spectarent, pros-
peroque deductus itinere, ac se maternis laribus
inferens, Labani filiarum causa labores desudat⁷⁸ ;
desudat vero curando pecori, ac sibi vindican-
do ; tribusque in canalium alveis virgis apposi-

⁶⁹ Gen. xviii. 1 seqq. ⁷⁰ Matth. v. 4. ⁷¹ Gen. xxii. 1. ⁷² Rom. xii. 1 ; 1 Cor. iii. 17. ⁷³ Hebr. xii. 9.
⁷⁴ 1 Petr. v. 4. ⁷⁵ Joan. xi. 14. ⁷⁶ Gen. xxvii. 4. ⁷⁷ Gen. xxviii. 1. ⁷⁸ Gen. xxix. 1.

tis⁷⁹, ac sub eorum colore variante aspectum oves ad coitum emittens, plures maculosas facit, quam quæ nullis erant distinctæ maculis: hisque artibus deluso Syro, ac cum solerter sibi parasset substantiam, ita cum uxoribus ac liberis ab eo fugit; Deique copiis, ac turmis occurrit. Ad hæc cum Deo, qui apparuerat, conserta pugna, ejus etiam nutu mutata appellatione Israelis nomen accepit, cunctis liberatus molestiis, in paternam alacris domum rediit.

Quid vero Gregorius? Nonne optimis Theologiæ dogmatis divinum accipiebat Numen; presbyterumque etiam illi invisum funestum Arium gloria superans, divinarum decus benedictionum privilegio accepit? Nonne hic quoque illius crudelitatem fugiens, ad maternam domum, apostolicam scilicet Ecclesiam commigravit? Nonne scalam e terra in cælum, fastigiata, ac quæ virtutibus fabricaretur, prius aspexit? Nonne per eam, Dei qui illi innitebatur, angelorumque in ea ascendentium ac descendentium doctus est contemplationem? Quin hic quoque labores desudat, at non ita ut mulierum venustate tabescat; non ejus gratia pulchritudinis, quæ ad horam floret; quæ ad modicum delectat, citiusque evanescit; neque apud Labanum, sed ejus nepotem Moysen: laborat autem, ut duarum ejus filiarum, veteris scilicet novique Testamenti, notitiam perfectam nanciscatur. Ac plane illarum compos efficitur; primum quidem senioris; exinde autem junioris. Sic enim forte par erat, ut cum legis prius littera, ac tum cum spiritu, societate jungeretur. Par erat, ut veteris Scripturæ sensum facilem, ac expeditum, nec admodum pulchrum aspectu, atque venustum vere primum coleret; sicque in eo alte latentem, inque gratiæ Evangelio manifeste proditam, formosam illam ac elegantem rationem (Dei scilicet Verbi incarnationis contemplationem) clare pernosceret, ac diligeret, inque ejus amplexus animi proposito rueret.

His utique duobus testamentis tanquam veris usus conjugibus, filios patri multiplicat. Animi parturiginum in spiritu, Dei promissionum hæredes, liberos procreat. Nec id tantum cura intenta agit, ut suscipiat liberos, sublimiores scilicet ac spirituales; sed ut etiam mancipia acquirat; nimirum corpori viciniore ac humiliores. His enim ille pro sui ratione spirituales sibi ac immortales divitias parat. Nam ipse quoque, paucis admodum ac brevi numero creditis, solertiaque ac labore in amplam grege provecto sobolem; non omnes mercedis loco datos qui revertenti in paternam domum una comites essent, sed electos duntaxat; nec qui nota carerent, sed qui essent insigniti, in divinas subductos rationes, atque illius signatos thesauris intelligens; quidnam molitur? Quin potius quem in sensum provehitur, illius ductu qui

A non in somnis, sed ipsa vigilia, quæ e re essent ac conducerent, quotidie submonstraret?

Trium illarum loco virgarum, tribus Deitatis personis in Ecclesiis sermone propositis (has namque palam figurabant canalium alvei), hortansque ad eas animum attendentes pietate fetum uterum gestarent, optimæ contemplationis optimam rationem, salubrem rationem ut enterentur, præstabat; quo ad supernas caulas, bono illo Pastore, summeque provido submitte, transirent.

Omnis generis terrenas facultates, quas illi sapientia, virtusque paraverat, sumens; atque hactenus fidei ope, non ipsa specie angelicarum Potestatum castris humanissime acceptus, id est stipatus; ac cum Deo homine in spiritu congressus, mensque vere Deum videns nedum nuncupatus, verum etiam factus, per illum ad superna atque paterna tabernacula tuto commeavit.

Hoc Theologo sapientiæ ac prudentiæ efficitur specimen. Virilis hoc animi, fortisque prelude, rem adversus hæreticos strenue gerendam fauste auspicatus, ita se ad perfectiora aspectuque ipso terribilia certamina accingit. Ac sicut pugnacissimi athletæ, non a primo statim experimento fortioribus adversariis congregiuntur; sed ante pugna cum iis qui debiliores sunt tyrocinio quodam eruditi, majoribusque abunde luctaminibus instituti, ita demum ut cum potentioribus vires contendant, in arenam descendunt. Ad eundem etiam fere modum Gregorius, primum in patria cum impiis congressus, rationisque adversus eos lucta, ac victoriis fortis pugilis læcerat, ac multiplicem experientiam adeptus; deinceps parentibus felici vitæ exitu consummatis, cum laudatorio sermone, tum justis legitimis perfunctus; paternoque grege velut in tuta mandra sua ipsius theologia communito, atque pastorum Principi in manus relicto, ipse se ad graviora sermonis causa, atque doctrinæ pericula expedit. Ac velut qui in modico fidelis probatus esset, ad multorum se curam parat. Relictaque Nazianzo, recta ad urbem Augustam iter contendit. Id vero temporis, ingens eam, gravisque hærescon caligo invaserat atque opplebat; quæ scilicet, tum aliæ aliis compugnarent, tum veritati infensa vehementius acie ingruerent. Sic enim fere comparatum est, ut vitium atque pravitas, nedum virtuti, sed et sibi ipsa acriter adversetur. His autem qui rectam tenebant fidem atrox procella incumbat; immensaque undique offusa anxietas, ac consilii inopia erat, cum neminem tuenda doctrina certaminis ducem ac defensorem haberent.

Igitur videre erat velut ingenti immensaque voragine exporrecto pelago ventos sese alios aliis immani impetu collidentes. Hi nempe lenioribus primum auribus afflant, versantque ac circumagunt, paulatim procellam attollentes, ita tamen, ut necdum impactos stridentes fluctus dirumpant. Tum

⁷⁹ Gen. xxx, 37.

repente turbinis instar utrinque alii aliis ingruentes, atque collii intoleranda flatuum vi mare tum instant, tumque diffingunt; assurgente procella ac desidente, interceptisque navibus pariter in altum sublatis, imoque depressis, atque fluctuum immanitate, æstusque submersis.

Similis quædam tum tempestas Constantini urbem invaserat; nequissimis scilicet spiritibus, adversantes linguas, ac mentes alias aliis committentibus; ac cum omnes loquendi immensa pruriginè, ac libidine, pronisque molitionibus litibus alii alios diffingere, ac pessumdare superbe conitebantur: si quæ vero pars rectæ fidei addicta in tanta hominum turba reliqua erat, eam vero opprimere ac perditionis alto mergere contendebant.

Nam alii quidem Sabellii Libys confusione suscepta, nimiaque conjunctione, velutque concretione; nec, quanta par erat, discretionè inconsulte usi, Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum, nomine tenus honorant; quæ autem his significantur, probro habent, nudasque hæc nuncupationes arbitrati, ac quæ nec vere existant, inconsistentem reipsa atque inanem, Judaica singularis principatus opinionem, ac impietate, sibi fidem constringunt. Alii Arii dementiæ astipulantes, exque diametro, iis, quos dicebam, pugnantem sententia, pari tamen impietate proveci; quibus illi concretione, hi divisione impii, recti metas excedunt.

Quemadmodum enim priores, qui unam deitatis tum naturam sentiant, tum personam, procul a veritate exerrant; sic et secundi, qui præter ternas personas, etiam naturæ divisionem, Græcorum errore ac impietate inducant; alienos a Patre efficiunt, qui sunt ex ipso; quin et ipsos inter se alienos pronuntiant: imparibus scilicet, prorsusque indignis deitate gradibus, Filium Patri submittentes; ac Spiritus gloriam Filii claritate minorem, detrahentes; quin potius ipsi se una ac singulari deitate longe abdicantes, extraneis atque absonis opinionibus alii in alios merito incitantur.

Eos enim, qui a medio exerraverant, atque a regia declinaverant (in qua uti virtus omnis, sic et inculcata puraque consistit, ac spectatur fides) omnino par erat, excessibus ac defectibus inhærentes, in nimietatis scirtis incurrere; postremoque in contrarietatem dissidio, inimicitiasque proripere. Idque adeo quemadmodum istis, in iis quæ ad trinam Deitatem spectant, ita rursus aliis, in iis quæ ad Dei Verbi incarnationem, aiunt accidisse: cum nempe alii ex Christo duplici natura duos sibi Filios inducendos sentirent; alii in unam eum naturam ex una personæ ratione cogerent: cum par esset illic pariter, atque hic honesti terminis insistentes, tum simul dispescere, tum connectere ac

velut conflare; alterum numero, atque alterum naturæ ratione.

Nam excessus quidem, defectui; defectus adversatur excessui: ambo autem immoderatio sunt, ac improprio, velutque unum accepta vitium, cum ea, quæ ex recta mediocritatis ratione moderatio ac proportio consistit, velut cum virtute pugnant. In eum modum perversa opinio, nedum ut rectæ adversetur, sed ut etiam pravæ contraria sit, ex natura habet. Si igitur, in ea prolapsi absurda, tum cum aliis aliis, tum cum veritate congregiebantur.

In his erant, qui Filio quidem, naturæ cum Patre conjunctionem indulgebant; Spiritum vero, quem a Patris, ac Filii divinitate alienum sentiebant, liberum alii, alii etiam servum blasphemia dictitare audebant. Aliud hoc pravæ opinionis genus. Apollinarii enim Syri, quidam aliud vocem amentiam? qui scilicet doceret accepisse quidem Verbum carnem; eam tamen animo ac mente carere dementer assereret.

His utique, aliisque quamplurimis, ac deterrimis opinionibus, ceu sævis procellis immane quantum fluctuanti urbi Augustæ, velut quis optimus gubernator admirandus hic Gregorius a Deo, eoque auspice, incumbit. Ac sicut prius Dominus Jesus discipulis, pelago nocte navi conflantibus, factus conspicuus, suo statim adventu tumentes comprimit fluctus; ventosque increpans, procellam in tranquillitatem convertit⁸⁰: sic verus reipsa discipulus, ac, quoad licet, imitator strenuus, cum illo pariter, iis, qui spiritali tempestate jactabantur, apparens, procellæ præcipit, atque in auram⁸¹, ejus fluctibus silentibus, statuit.

At quonam id modo? Hic mihi narrationis vernat amabilis conspectus. Ingreditur Byzantium, non satellitum agmen adducens, sed virtutibus circumstipulantibus. Non aurum, non argentum, non æs in zona habens; sed fide, spe, ac charitate, velut mundo præstantiore quam pro mundi ipsa ratione redimitus. Non pretiosas vestes, non mulorum convehendis sarcinis multitudinem; non aliud quidquam, vel exiguum, vel magnum, iis ex rebus quas comportare moris est viris luxu magnificis, ac carnis curam agentibus, inferens; sed Jesu sapientiam ac tenuitatem; cultamque apostolis paritatem, nudamque ac simplicem ad Evangelium (et, ut ita dicam) imparatam præparationem.

Sic igitur, eoque adveniens apparatu, qualis eum decebat, cui concedita apostolica functio esset; primum quidem apud quosdam necessitudine, quæ secundum spiritum est, conjunctos, hospes agit: id autem ad magnæ Anastasiæ (15) exiguæ domus proximas ædes. Una hæc, quod vili forsân schemate, peneque inutilis videretur, hæreticis neglecta,

⁸⁰ Psal. cvi, 29.

(15) Hanc ipse Nicetas egregio laudat encomio: nempe seniore ac seniore Roma ortam, nec nisi

æde illic sacra ac cultu Byzantinam; quo etiam modo auctor vocat suam.

fideliū, ac pietatis cultorum exiguo cœtui addicta manserat. Anastasiæ, inquam, illius illustris, ac nostræ; virginis corpore, virginis spiritu ac mente. Anastasiæ quæ olim jam ingens adversus diabolū eximio martyrii agone erecto tropæo, majorem adversus diversas hæreses Theologi opera subinde triumphum revexerit; nempe expugnatis quotquot contentiosiores erant, ac clarissima Orthodoxis asserta victoria.

Etenim exterius aspectabili specie, aspectabili ejus templo (tum quidem invenusto ac exiguo; per ipsum autem decore aucto, ac magnitudine; ipso scilicet quod nunc Theologi nuncupationem sortitum est) insistentis antistes; interius autem inaspectabili mentis habitu, ipsi perspicue resurrectioni Christo per Anastasiam incumbens, in ea suos vacillantes fulcit, contractos erigit, nutantes confirmat; ac cum persecutoribus grassantibus vix spirantes invenisset, vitali actu ac potentia adimplet. Recto enim sermone atque doctrina tanquam verissimo tritico bonorum animos esurientes replet; mundissimoque inculpatæ theologiæ pane, longa fame tabescentia pectora cibo recreat.

Josephus quidem ille beatus, fraterna invidia Ægyptiis venditus⁸², nec heræ impudicæ præstigiis delusus; sed carcere munito castitatis causa circumseptus; visa somnia solerter dextreque interpretatus, Ægypti universæ princeps, frumentique largitor atque nutritor, nedum unius Ægypti, sed et jam exterorum, inaudiit. Gregorius autem, non ex fraterna invidia, sed Magni Basilii, fideique pernecessariorum hortamentis cedens; quinimo impensoris providentiæ consiliis adductus, non abs scelerata hera tentata pudicitia; palam vero hæreticorum maligne agentium insidiis appetitus, in:tarque carcerum instructos eorum dolos varios, ac machinamenta incidens, sapientiæque doctrina potioris contritos venantium laqueos effugiens, non unam provinciam, aut urbem; sed per unam, quæ sub cœlo sunt universas, beneficio impartire monstratur.

Ille igitur ejus cibi qui perit; hic ejus qui manet in vitam æternam, dispensator ostenditur, arbiterque magnificus. Atque ille quidem, non corporalis solum, sed et temporaneæ annonæ; idque adeo cum frumenta pretio venderet; hic autem, non solum spiritualis, ac quæ contineat animos; sed et in sæculum largum conviva enitet; uberrimumque, ac sine pretio pulchre esurientibus convivium propositus est. Quanto igitur mens sensu nobilior, tanto hujus illa frumenti distributio, præ illius præstantior, ut mea fert opinio, his, quibus sanæ sint animi rationes, facile judicabitur.

Verum erga quidem domesticos fidei ac necessarios talis cum esset divinus Gregorius, talis semper ad eos habuit: qualis vero etiam erga adversarios enituerit; in quam multos veritatis causa

labores ac pericula inciderit; quantis Trinitatis causa certaminibus perfunctus sit, quam, queso, sermonis vi representaverim? Quomodo præcipuum quiddam dixerim, nec ita procul consecranda veritate iverim? Quomodo illius res omnes tentans enarrare, non fastidio gravem orationem reddiderim; aut quomodo pleraque volens omittere, non ingenti auditores damno affecerim? Illius plane necessaria vox, atque sententia, ut multa paucis exhibeantur. Illius namque hoc partium, atque indolis, uti sic magnifice atque strenue decertare, ita et certaminum magnificentiam sermonis magnificentia exhibere.

Cum jam igitur pessimi demones Græcanica incantatione, ac errore, impurisque sacris, ac omni impietate, divinatorum apostolorum munere, ac triumphalibus præliis martyrum, cessissent; sublataque idolorum nefarii cultus caligine, ac vera fidei luce rectum omnem animum collustrante cum deinceps extraneorum opera pietatis cultores bello fatigare non possent, ipsos secum invicem Christianos concitantes; quinimo quidquid in nobis debilius erat errore abducentes, corruptisque sermonibus adversus eos qui præcipua pietate fulgebant instructes, acri lite, pugnacissimaque excita contentione, alios aliis committunt; fraudeque usi ac audacia, partim quidem suasoriæ orationis artificio rationibus simpliciores dicto sibi audientes reddunt; partim vero imbecillioribus ingruentes, metuque procacitatis perterrentes, impio ipsorum sensui eos submittere conantur.

Quid igitur vir in divinis versatissimus, accuratissimæque Theologiæ infracta columna ac immobilis? Num nequissimorum pravitate minor apparuit? aut eorum omnino grassantium vi cessit? aut quid modicum pietate remisit? aut illius causa mediocria pericula adivit? Haudquaquam; sed eorum audaciæ, prudentiam opponens; calliditati, vafrique consiliis, animi præsentiam ac fiduciam; quin potius, fortitudinem adversus audaciam ac temeritatem; prudentiamque adversus calliditatem ac vafritiem educens; universimque adeo virtutem, adversus eorum totam pravitatem infesta acie instruens; sic omnino fudit, fugavitque, ac perexpugnavit, ut potius semitam navis mare secantis, aut serpentis vias super petram, aut volantium aquilarum vestigium⁸³, ut habet paroemia, videas, quam illorum impietatis sæculo relicta vestigia deprehendas.

Nam illi quidem unum id opus erat ac studium, ut mendacii quidem vim infringeret; veritatem autem propugnaret; atque ut a scelestissimorum dissimilitudine quam alienissimum foret, consubstantialitatis autem opinioni omnino adhereret. His autem ut ex animo eam excutientes, suo ipsorum errori insisterent; ac quidem veritatis præconi, ut cunctos boni socios pro bonitatis indole habere

⁸² Gen. xxxvi, 28. ⁸³ Prov. xxx, 19.

percuperet; mendacii autem patronis, ut tanquam perduelle, hosteque uterentur; ac tum illi necem inferre, tum quam docebat rectam fidem, extinguere tentarent. Quem enim animum absurde rationes, aut actiones occupato addixerint, sicque comparatus est ut qua tenetur præsumptione liberari nolit, tanquam infensos reformidat, si qui emendare tentaverint; reprehensionemque vibicis loco, ac plagæ ducens, amarum crudelissimumque animi consilio adversus arguentem exsuscitavit atque instruit.

Ac quidem Theologo, divinæ prædicationis sermones prætendebantur; nempe sermones ejusmodi, qui nedom ad veram salubremque Trinitatis fidem proveherent, sed qui etiam Christi charitati per mandatorum observationem (quibus salus ac justitia provenire creditur) adjunderent. Ad hæc, carnis illi culta mortificatio, jugisque oratio, qua animi summa plenaeque emundatio; ex qua mentis in Dominum excessus⁸⁶, divinatorum illustrationum perceptio, coelestium splendorum societas; ac demum potiorum votorum adimpletio; quibus Dei verus homo absolutus, ac qui mentis renovatione Christi similitudine quoto quoque die transformatur, non vitæ minus deitate ac magnificentia, quam sermonis atque doctrinæ illustri claritate, iis qui salute digni sunt, salutis existit præsidio; Arianis autem, ac qui illis adiutores atque socii erant (porro erant adiutores consciscenda Sancto nece hæreticorum omnis cuneus; novit enim haud raro vitium vitio auxiliari belloque fatiganda virtute, uti dictum est, sociari concordia, quanquam sibi ipsum dissentaneum ac discors est); his itaque inimicitia, lites, æmulationes, iræ, ac quæ deinceps magnus Paulus⁸⁷ pridem percensuit carnis opera; ac quod omnium supremum malorum est, cædes ipsa accubatur nihil defunctorie.

Atque hi, primum quidem maleficæ dialecticæ sermonibus tentantes, litigantes, veritatis turrim deicere molientes; velutque præsidio, qua pollebat sapientia submoti, sermonumque ac dicendi fiducia; ac tanquam duro saxo firmoque, viri magni fidei, procaci irruentes audacia, exque imbecillitate abacti, ac impudentia quidem adorientes, præ virum autem exilitate victi recedentes; quin potius contriti, ac velut pulvis vento ac turbine, alti ejus sermonis spiritu, æstiva area excussi ac ventilati; cum absurdissimum videretur novos jam cum eo sermonem inire congressus, qui omni palam sermonis ac doctrinæ vi superaret, lapidibus deinceps tentabant obruere.

Ac sicut homicida Judæorum plebs, Stephano ad eos unum verbum prolocuto⁸⁸; apertos nimirum ipsi cælos, ac Filium hominis ad Patris dexteram se videre, cum æqualem cum Genitore honorem proles ferre non possent; continentes aures, moxque surgentes, lapidaverunt theologiæ sacrum

A interpretem, Sicut etiam Jesum, qui ante Stephani testimonium, in medio ipso concilio clamasset: *Ego, et Pater unum sumus*⁸⁷, surgentes lapidare nitebantur, quanquam fecit is, ut incassum lapides mitterentur: pari ratione Gregorio quoque Deum Patrem, Deumque Filium, ac Deum Spiritum sanctum, unam Deitatem, quæ tribus personis ejusdem substantiæ discrete ac velut dividue una consistat, eximie pro Theologi partibus disserente, immensa rabie acti, ac furore repleti princeps hæreticorum agmen inque illis antistes, tanquam suis eis dogmatis funditus labefactatis, præstantissimum theologiæ interpretem, velut sua opera, vique doctrinæ parem Trinitatis honorem asserentem, lapidibus petunt.

B Quia vero, quam illi male impugnabant deitatem ac dividebant, hæc rite pro ea depugnantem, auxilio fovebat; ac Spiritus illi, qui in ejus spirabat gratiam, aderat: ab homicidarum eum injuria liberat; illæsumque a lapidum grandine servans, ad majora certamina, ac perfectiores coronas præparat. Idem namque ipsi ea ratione convicti, probroque affecti, ad aliud rursus fortissimum, ut putaverant, prorsusque ineluctabile vertuntur commentum. Nempe variis onerantes criminibus, iisque urbis præfectum, fidei ipsa communione magis credulum ac procliviorē accendentes, cum et accusatores statuissent repente comprehensum Gregorium, pro tribunali sistunt. Atque, o stuporem! o insipientem C sceleratorum aggressionem! Pacifici probatissimus discipulus, ac pacis mitissimus arbiter, seditiosi ac protervi crimen sustinebat; ac qui docendo, juxta divinum Apostolum⁸⁸, fidelem sermonem amplecteretur, tanquam qui aliena a fide, ac hæreticis propria doceret, ab impiis calumnia insimulabatur. Stabat autem vir strenuus, velut sodalium cuipiam ac notorum; non quasi tanto magistratui, judicique assisteret.

Quonam modo scite apteque, vel præfecti superbiam, fastumque animi, ac sermonum arrogantiam; aut viri prudentiam ac lenitatem: certamque ad eum ac exquisitam satisfactionem verbis expediam?

D PRÆF. Quid sibi vult, heus tu, quod sic præ magnificam augustissimamque civitatem seditiosis molitionibus turbas, cum præsertim extraneus atque hospes existas?

GREG. Cui ille: Quænam injuria, quæve adversum nos, inquit, accusatoribus divulgata, rumoreque sparsa seditiosa molitio ac petulantia? Nihil enim mihi ejusmodi rerum conscius sum.

PRÆF. Quod, inquit, inanibus verbis atque profanis, inpositam plebem ad res novas sollicitas: viderisque mihi turbas ciere, qui imperitorum ac insipientium tibi animos addicas, atque ad seditionem (quæ his facile succendatur) estro quodam impellas.

⁸⁶ II Cor. v, 15. ⁸⁷ Galat. v, 20. ⁸⁸ Act. vii, 55.

⁸⁷ Joan. x, 30. ⁸⁸ Tit. i, 9.

GREG. Enimvero, ait rursus, seditiosæ molitionis, turbæque popularis tantum abest ut ulli ipse similis auctor, quantum qui olim mortui, a vestra civitate ac republica extranei agunt. Olim enim (neque me quisquam arrogantiae fastusque insinulet) omni sæculi, fluxæque gloriæ claritate sprete ac carnis universis cupiditatibus excussis, solique Christo fœdere adjunctus, ac qui ejus lege Spiritus agi maluerim, ab omni discordia ac rixa mundum meipsum servare contendo; nec solam pulcherrimam pacem solus ego amplector, sed et cunctos totis viribus eam amplecti, cum Paulo⁹⁹ hortor atque suadeo. Fore enim ut sine illa nemo videat Deum.

PREF. Quid vero, inquit, quod et aliena, ac pro hæreticis partibus doces? Nonne vobis sufficit fides, cui et magnus imperator astipulatur: omnisque ditio ac civitas assentitur? Solusne fidei novitatem illaturus es, orbemque solus in sententiam tuam pertrahes?

GREG. Nihil equidem novum, inquit, aut ab apostolica fide alienum, vel ipse cogitavi unquam, vel alios docui; sed quæcunque, juxta sacram Scripturam, audivimus, et cognovimus ea, et patres nostri narraverunt nobis⁹⁹, hæc sentimus, hæc loquimur: in his permanemus, quæ credidimus, ac nobis credita sunt, scientes a quo didicerimus⁹⁹. Non humanis cogitationum rationibus inconcessa, iisque inaccessa metimur: neque naturam nulla verborum vi explicabilem, ac quam nemo intelligat, dialecticis methodis pensitamus. Neque enim ut quibusdam moris est, præter ea quæ sacris nobis oraculis exposita sunt, contumacius quidquam præsumimus. Omnis igitur qui ex Deo est, nostramque audit vocem, ac quam loquimur veritatem agnoscens: non nobis simpliciter, sed ipsi plane, nostra opera, veritati accedit, eique conciliatur.

PREF. Quid ergo, inquit, videmur tibi non ex Deo ac veritate nos esse, quod vestro consubstantiali non admodum assentimur: neque enim ex Scripturis habemus, ut ei certo assensum præbeamus. Quid vero tibi, qui nec imperatoris decretis consentias, inque tantum opinionis fastum vecors evaseris, nec cum tanto episcoporum cœtu concordiam colas? Num times ne in te ipse grave aliquid ex contentione inconsulte arcessas?

GREG. Decebat quidem, o præfecte (qua mansuetudine, blandaque lenitate respondit Theologus) unigeniti gloriæ non impingere; nec adversus divini Spiritus honoris æqualitatem elatos, illius majestatem spernere: nec denique tanta testimoniorum neglecta copia, quibus Patri honore cœquantur, deterioribus animum opinionibus inficere. Sic enim una fidei confessione, mentisque concordia, tribus sanctificationibus velut sublimes Seraphim, unam dominationem, ac Deitatem laudantes⁹⁹,

A unum corpus, unusque spiritus Christiani omnes ageremus⁹⁹; jamque adeo non ex alio alii, alioque, sed ex Christo omnes tum nuncuparemur, tum essemus, qui ad unam eandemque spem vocationis pariter curremus⁹⁹.

Quia vero nonnulli, animi potius pravitate, quam inscitia, si certæ veritati, clarisque testimoniis, ac auctoritatibus obnituntur: puta iis, quæ ad Filium spectant, quod Dei sermo cum esset in principio, erat apud Patrem⁹⁹, et Deus erat; quodque Unigenitus, et quod in sinu Patris. Ego, inquit, in Patre, et Pater in me est⁹⁹. Et, Ego et Pater unum sumus⁹⁹. Quod item splendor gloriæ⁹⁹, ac figura paternæ substantiæ, id est, imago invariabilis, divino Paulo prædicatus est; necnon aliis, quibus eadem deitatis natura astruitur. Quæ vero spectant ad Spiritum, quod Dominus est, quod mittit, quod sibi templum efficit⁹⁹, ac deificat; quod operari eum sicuti vult¹, ac dona dividere testante Scriptura² proditum est; quibus, aliisque plurimis, ejus quoque cum Patre socia, unaque dominatio ostenditur.

Quia igitur nulla tantorum Spiritus testimoniorum reverentia ducti, non horrent creatricem ac effectricem omnium causam creatis accensere; fiuntque creatura nequam, qui omni pudore semoto, naturam omni superiorem dominatu, in servitutem arrogantia ac superbia detrahant, nec ex seipsis hactenus intelligere voluerint, cum animi interior ratio, atque notio ex mente nulla passione ac fluxione, nulla temporis inter capedine nascens, atque a gignente inseparabilis, quæque item sermonis prolatione ad sensum transit, ejusdem cum mente horum parente naturæ sint; vero etiam propius certa quadam ratione qui ex Patre luminum velut cœterna quædam germina existunt, ejusdem merito naturæ cum genitore debere existimari.

Id vero in causa est, ut ipsi ab eorum nos communionem, velut qui adversa veritati dogmata inducant, non injuria abscindamus; nec decretis acquiescamus, ac impietatibus assensum præbeamus, ne scilicet parem illis blasphemiam condemnationem sustineamus, quidquid orbi nunc universo impetare videantur; etsi vulgo videantur episcopi, etsi sublimes sedes conscenderint. Nobis siquidem, o spectande, imperatores non purpura, sed virtute nobiles atque inclyti: non auro, argento, pretiosissimisque capillis, vel auro compactis curribus, seu magnis exercitibus augusti ac formidabiles, sed fidei sinceritate, veraque ac genuina erga divinum Numen affectione. Episcopos autem non eos omnino habemus, qui sacerdotalibus præfulgent stolis, atque infulis; sed qui velut podere, id est talari, etiam virtute amicti sunt; rectamque fidem velut rationale judicii³, et veritatem, et manifestationem in pectore, animique precordiis gestant.

⁹⁹ Hebr. xii, 14. ⁹⁹ Psal. lxxii, 3. ⁹⁹ II Tim. iii, 14. ⁹⁹ Isa. vi, 5. ⁹⁹ I Cor. x, 17; I Cor. vi, 17. ⁹⁹ Ephes. iv, 1-4. ⁹⁹ Joan. i, 1 et 18. ⁹⁹ Joan. xiv, 11. ⁹⁹ Joan. x, 50. ⁹⁹ Hebr. i, 3. ⁹⁹ II Cor. iii, 17. ¹ Act. iii, 2; I Cor. vi, 19. ² I Cor. xii, 11. ³ Exod. xxviii, 4.

Sic autem animatus, ac cum ita de his sentiam, A siquidem ingruentia Trinitatis ergo pericula, ac exsilia, cruciatus, mortem (vitæ scilicet immortalis argumenta) detrectaverim; tum vero reipsa innumeris me dignum mortibus ac periculis existimaverim.

Aiunt præfectum, his ex eo auditis, viri sapientiam mira quadam ratione virtuti contemperatam admiratam esse: sicque adeo plebem pietate commotam, ac divina victam prædicatione, ut ingentem clamorem extulerit, ac nedum theologiæ nomine beatum prædicaverit, verum etiam illic primo Theologum appellaverit. Sic nimirum prorsus theatrum ceperat; sibi que iudicium (auditores scilicet) addixerat. Ac Gregorium quidem cum reverentia domum remisisse; accusatores vero tantisper objurgasse, ut qui ad causæ momentum arguendo viro nihil attulerant. Hinc etiam ille, ut divino proditum eloquio est, majorem * in plateis agebat libertatem, fidentiusque palam loquebatur. Omnis enim animus, cum certamina necdum adierit, plerumque formidare, seque pugnae subducere; lucta autem defunctus, auctusque victoria, fortiter ac strenue amat agere.

Homo sane illius Ausites ac beatus Jobus, præ virtutis præstantia invidiosus diabolo redditus, illique postulanti traditus, liberis quidem, omnique prius substantia nudatur; tumque etiam pessimis corpore ulceribus cæditur †; ad hæc vermium tabo, acutisque amotis doloribus; ac, cum uxore dementia loquente, atque amicis imprudentius, nec pro rei indole consolantibus usus, nec minimum emolitus esset, vel ullam prorsus Deo stultitiam dedisset, magnifice claroque præconio in fine certaminum celebratus est; ac, quod omnium præstantissimum, illius voce prædicatur justus, qui e turbine atque nubibus illi respondebat. Hic autem, nulla mala æmulatione, atque livore ablata substantia, sed Christi lege erogata in pauperes omni facultate; nec decem duntaxat confertim, unoque momento corporalem liberorum perperis interitum, sed innumerabilium animi labem tabescentibus dolore visceribus sustinens ejus, qui expetierat, ira cæditur; nec vero solum corpore, quin potius medio ipso pectore, atque animo duriore plaga afficitur. Tentator enim velut armis, atque jaculis, nequissimorum dentibus, linguisque, velut acutis usus gladiis, hæreticorum loquendi licentia, atque pruritu continue tanquam mucronibus, ferit; percutitque blasphemis animum; atque eorum opera, qui simulata fide, amicitiam profitebantur (in quibus etiam fuit Maximus Cynicus; cujus pro Cynica indole supercilium, morumque impudentiam, ac insidias, velut cunctis notas, dimittam) omni, ut verbo dicam, machina, ac arte commode, incommode admota, qua ille fulgebat, veritatem redarguere, sibi que eam vindicare tentat actionis necessitudine, ac pro si-

militudine. At Gregorius (quippe qui non nesciret ejus cogitationes) admirandam adversus omnia patientiam opponens ac longanimitatem, haud secus ac inturgentes spumas, decumanos injuriarum fluctus elidit: sed ei administratorum invidiæ omnem malignitatem sinistraque molimina convellit. In fine autem ea, quæ in censu erant, non duplicia recipit, sed multis partibus auctiora, velut scilicet bonus ille servus, accepta potestate super decem civitates, quinimo instar fidelis ac prudentis œconomi ‡, ipse quoque (nec magnum dictum) omnibus quæ sunt Domini sui præpositus. Minime autem prædicatur justus, sed efficitur: Theologus autem tum efficitur, tum magnifice prædicatur.

B Hinc Trinitas, haud secus ac lampas trino fulgens lumine, eximie in eo accensa, non jam silentii modio premi sustinebat: non jam ad eos indulgentia utendum arbitrabatur, quorum imbecillior erat animus; sed sicut lucidissimus iste sol, jam terræ solutus sinu, inque horizontem terra superiorem micantibus radiis tantisper prominens; hactenus quidem summos montium vertices sensum luce perfundens, densa tenebrarum ad terræ cava contrudit: paulatimque promovens, omnino caliginem dissipat atque dispellit universumque orbem terræ mundi communi luce ubertim impartit; nisi quid ex eorum genere est, quæ noctu pascuntur, nec solis radios ferre possunt; sic nimirum comparata, ut lucis excellentia eorum non tam illustretur visus, quam deteratur; aut propter meatus inferendæ luci non idoneos, nec satis explicatos ut splendorem recipiant; cujusmodi lustra subit, ac petrarum specus. Sic quoque Gregorius; quin potius quæ in illo velut orbe solis rutilo quiescebat Trinitas, primum mente sublimiores illustrans, tumque omnem animum luce dignum amabili scientia replens, ferinum omne pectus, sensumque affectus a ratione alieni alumnum terræ abditis obscurum tradit: nempe non ferentem divini radii spiritalem illuminationem; atque ideo divinam repellentem lucem, quod vel malo naturæ genio, vel animi pravitate, excellentiam bonitatis suscipere non possit.

D Ergo civitati quidem, inque ea agentibus, atque civibus, quæ in Gregorio erat trini solis exoritur lux; provinciæ autem, ac quæ extra sunt, illius destituuntur luminis claritate? aut vicinis quidem, nec longius dissitis theologiæ splendor illucet, ad eos autem qui procul remoti sunt, ac extrema terræ occupant, sermonum gratia non attingit? aut pervenit quidem etiam ad illos, obscure tamen? aut clare quidem, at non firmiter, et ut perennet? Haudquaquam; sed cuncta simul purgat, illuminat, perficit. Purgat quidem hæresis piaculo, eos qui ignorantia olim tenebantur; eximie ac cælestis prædicationis divinis sermonibus, illuminat; augu-

* Prov. i, 20. † Job xii, etc., 42. ‡ Luc. xiv, 17.

stissimis divinissimæ naturæ ejusdem conjunctionis A radiis concilians, perficit.

Non me latet eo provehi orationem, ut, qua excurrit prolixitate, jam nauseæ fiat; quamobrem duplici distrahor affectu, hincque inde studiis secor. Nam metus quidem ne plerisque molestior, ac decori inscius videar, sermonis mihi impetum inhibet. At quid patior? quippe etiam alias eum remittere non sinit, qui cogit amor, vinque facit: totumque peritus expugnans, sibi palam addicens. Is namque Theologi tum sermonum magnificentiam, tum divinam morum præstantiam longiore verborum ambitu expatiantibus comparationibus clarius animo suggerens, ut in eis mente immerer, ac plura loquar, evincit.

Esto igitur, etiam cum Mose pro virili nostra magnum Gregorium diligenter comparantes, hinc quoque antistitis præclare gestorum amplitudinem consideremus. Mose, inquam, illo, qui sancta quidem Abrahami radice germen progenitus sit, metuque Pharaonis infans in fluvio expositus; ac Pharaonis filix visus elegans, in filium palam adoptatus fuerit: quique adeo hæc ex causa omnem Ægyptiorum scientiam doceatur, nec tamen cognatorum dedoceatur amoris a natura vim. Idcirco, quod educantibus haud satis æquus, exque animo affectus, deprehensus esset, se fuga proripiens, atque ad Madian montem transiens, illicque uxori legitimis copulatus nuptiis, pecudum pastor effectus sit; seque rerum contemplationi impendens, quantum homini videre concessum est, in rubo Deum viderit.

Is rursus in Ægyptum cum signorum virtutibus missus, Ægyptiacique animi duritiem expugnans, multiplici prorsus eos verbere ac plaga affligit, inque brachio excelso populum suum liberat: ac quidem ab Ægyptiaca morositate redimens; ignisque columna, ac nubis ducens, eorum in terram promissam ductorem agit. Tum, mare Rubrum divisum, siccis eis vestigiis iter explicavit: idemque rursus in seipsum confusum, persecutoribus interitus simul, ac sepulcrum fuit. Hinc rupes dirupta, flumina profundit; lignumque aquarum sanat amaritudinem: ac quidem firmamentum aviculas pluit sicut pulverem; cælo verum panem, spisso imbre, demittit: atque extensæ manus, innumera fugant hostium millia; Deique justa sententia, populum murmurantem vicissim neci tradit.

Quod omnium maximum, maximamque habet admirationem, ascendit in montem excelsum solus, dierumque quadraginta jejuniis corpore mundatus, animo expiatus, tremenda Dei coram animadversione, præstantiorique in specie ignis apparitione, atque vocibus, ac tubis, tanquam in symbolis, dignatur: lapideisque tabulis inscriptas leges accipiens, atque varios illic sacrificiorum ritus

edoctus, veri quoque tabernaculi figuram ex umbratilis forma ibi contuebatur. Illic candelabrum et mensam; illic aras et arcam, aliaque celestium similitudine assumpta, figuræ ratione vir Dei conspectu usus serio contemplabatur. Hæc vero tribulibus tradens, ac sacerdotium quidem Aaroni, germano corpore, germano spiritu præbens; ducis autem præfecturam Jesu famulo concedens, omni-que operum ipsius ministerio ex consilii divini rationibus expleto, sic vitam caducam, mortique obnoxiam deponit.

Sic quidem Moses; isque (ut paucis complectar) ejus instituti vitæque rationis modus fuit. Quid vero Gregorius? Nonne sacrorum parentum, sacratissima proles eluxit? Nonne is quoque sæculo tanquam fluvio expositus, Spiritus quidem signaculo fiscella communitus est⁷: sæculari autem sapientiæ elegans, dexterque indole visus, atque in filium ei adoptatus, in ea eruditur, atque præparatur? Num illius sensum humilem ac superstitionem lubentissime fugiens, sublimiori contemplatione, ac magis e pietate usus est ad sapientiam mundo superiorem?

Non commigrans velut Moses ad montem Madian⁸, sed sacræ animi tranquillitatis, ac imperturbationis verticem conscendens; nec sicut ille, mortalem sibi conjugem assumens, sed perfectæ sapientiæ amore incensus, ejusque gratiarum corona eximie ornatus; nec pecudum rationis expertum, sed ratione vere utentium probatissimus pastor effectus, si quis alius mortalium invisibilem videt⁹; ac revelata facie contemplatus Domini claritatem, tum contemplatione¹⁰, tum potentia repletur, atque in istam mittitur Ægyptum. Mittitur vero ut populum Domino peculiarem acquireret; atque a caliginosa hæreticorum ignorantia liberatos, ad lucidam in fide viventium veritatis hæreditatem transferret.

Virga quidem a Deo minime in manus tradita¹¹; quin ipse potius virga virtutis efficitur divinitus missa. Virga utique, non quæ in seductorem serpentem transformetur¹², sed quæ in formam Christum referentem, ac mentem immutetur: non quæ aquam potabilem in sanguinem potui inutilem vertat¹³, sed quæ potabili doctrina, salsam eorum abstergat. Non quæ ingruente reptilium copia, ea-que edacissima adversarios confringat¹⁴; sed quæ efficacibus vivisque sermonibus durissimam mentem atque superbam velut flagello cadat; aliis quidem vulnus ac plaga tumens, non suapte indole, sed illorum morositate, qui omni ulcere insanabilius invidia vulnerati ac fœdati essent¹⁵; aliis consolatio bona, fulcimentum ac gratia. Ac quidem aliis, instar grandinis, ignisque ingruens, tum densitate sermonum, tum divinorum igne sensorum, contumacium animos consumebat¹⁶; aliis

⁷ Exod. ii, 3. ⁸ ibid. 15. ⁹ I Tim. i, 17. ¹⁰ II Cor. iii, 18. ¹¹ Exod. iv, 2. ¹² Exod. vii, 19-20.
¹³ Psal. civ, 29. ¹⁴ Exod. viii, 2; xvii, 21. ¹⁵ Exod. x, 5. ¹⁶ Exod. ix, 25.

velut ros e cœlo leniter stillans, sensibus ut florent, præstabat : atque aliis quidem tenebræ palpabiles prostabat¹⁷ ; aliis lux mentis sancta, ex luce, quæ omni major sanctitate est, abunde effulgebat : quin potius, qui lux cunctis vera tum fieret, tum esset ; aliis quidem illustrandi vi pollebat (iis scilicet qui suæ mentis oculo ab ejus fulgoribus minime abhorrerent), aliis obscurandi, qui propria mentis debilitate veram claritatem obtueri non possent ; qui lucem quidem, ut inimicam refugerent ; tenebras autem tanquam suavissimas sibi deligerent. Ac aliorum quidem mentis rationum ac actionum primitiva, argumentis confutans exterminabat¹⁸ ; aliorum autem incontaminatas in Christi sanguine animas conservabat.

Idem ipse ignis columna ac nubis efficitur¹⁹ ; peccati caliginem dispescens, virtutisque laborem refrigerio temperans atque leniens ; velutque nubis rore, Paraclæti consolatione, spiritalem Israellem levans, atque ad supernas mansiones traducens ; ac manu quidem excelsa sæculi mare illi scissum, innoxie transmittens ; eos vero qui dementi ac furienti in eum impetu, omni apparatu insequerentur, in eo suffocatos relinquens, purissimo ipse salvandorum cœtui, cum magnifico virtutis comœntu, ad beatas salutis sedes ductor præibat.

Fit petra²⁰ ; revera enim spiritalem petram²¹, non sequentem, ipsique comitem, sed in eo manentem, Christum vitæ latices manantem, habebat. Lignum quoque efficitur, potui inutilem²², atque amaram hæreseon doctrinam, in rectæ fidei dulcedinem mutans. Manibus autem non interdum extensis, ac quæ graves deprimerentur, aliorumque opera sustentari deberent ; sed mente in Dominum jugiter sublata ac excedente, tum verum suffulciebat Israellem, tum verum fundebat fugabatque Amalec²³.

Alit autem, non pane qui prima luce e cœlo pluens, plusculum ascendente sole mox colliquebat²⁴ ; nec avium carnibus immensa copia imbris instar depluentium, sed sermonum abundantia atque vi ; tum nempe magis spiritualium ac divinorum, eque sursum, atque sapientia quæ de sursum est, subministrante suppetentium ; tum corporaliū magis ac naturalium, ac terrena, ac quæ sæculi usu comparatur, intelligentia, mentisque solertia illi collectorum²⁵. His igitur, qui recti ac fideles essent, tum alebat, tum recreabat ; qui autem murmuratores, ac Deo detrahebant, eos miserabili ac deplorandæ morti tradebat.

Non in montem (terræ scilicet, qui in sensum cadat, tumulum) per breve tempus secedens, Deique illic usus colloquio²⁶, turbis se rursus legislator permittebat ; sed suprema theologiæ consensu specula, non dierum quadraginta, sed jūgi jejunio ;

A præstantiorem quam pro sensus ratione Dei visionem nactus ; non fragore mugientibus vocibus, tubisque aërem vi percutientibus, vehementiusque auribus insonantibus ; sed sine strepitu, atque leniter, et leni ac quieto Dei Spiritui colloquens, illique congregiens, ac silentio magnas sublimium decretorum voces percipiens : non tenebris ac caligine obducto corpore, sed supra quam ignoti incomprehensionis notitia oblecto : non procellis ac turbine ventisque flantibus, sed divini Spiritus mollioribus auris perflantibus ; non cœlestium imagines, ac figuras, nec veritatis obtuetur umbras, sed ipsa sacratius docetur cœlestia, ipsamque clare veritatem cernit. Symbolis enim, ac umbris Mosi conspectis ad ea quæ vera sunt intelligenda usus, ac per ea ad ipsum clare legislatorem devectus, vere gloriam contuitus est, nedum posteriorum Dei (quibus a Deo secunda, illoque auctore condita obscure significantur), verum etiam (nisi audentius loquor) anteriorum²⁷ ; ipsius, inquam, existentia præeuntis supra quam ignotam infinitatis notitiam. Vidit autem Dei claritatem, non brevi temporis morula factam conspicuam, citoque abscedentem, sed quæ semper ita consistat : nec velut ille, in petræ protectus foramine, sed in unigenito Verbo paternam contuens gloriam, in Filii Spiritu eximie Filio circumfulgetur. Vidit quæ per tabernaculum, inque illo reposita vasa mystice significabantur ; quin ipse potius vario virtutum cultu insolubile se tabernaculum Deo exhibens, etiam arcam animum suum reddidit : arcam scilicet, non quæ haberet urnam auream²⁸, sed quæ cor auro rutilum, panem illum cœlestem gremio continens. Non quæ virgam amygdalinam, quæ floruerat, lapideamque ac fragilem tabulam ; sed quæ expolitam mentem ac inviolabilem, vereque Dei digito scriptam, contegeret.

Idem pariter candelabrum septem habens lucernas constituitur²⁹, qui scilicet septem Spiritus donis Ecclesiam illustret. Constituitur et mensa, panem illum summe mysticum probe esurientibus appositum habens³⁰. Constituitur et altare, nedum thymiamatum, velut suavissimos suffitus, precum jugiter hostias submittebat³¹ ; verum etiam holocaustorum, pietate pingues animas sacrificii ritu in ipso faciens³².

Idem quoque magnus pontifex effectus, non unctionis oleo caput barbamque diluitur, sed Spiritu exultationis mente ac animo sanctificatur. Nec variis tunicis, terrena e materia contextis perornatur, sed virtutum varietate ; animi tunica varia induitur ; ac velut Aaron ille tintinnabula³³, concinnum apostolicæ sapientiæ sonitum assumens, ita sanctificationis sacerdos, atque hostiæ novæ sacrificis non per sanguinem, sed per spiritum fa-

¹⁷ Exod. x, 22. ¹⁸ Exod. xii, 29. ¹⁹ Exod. xiii, 21 ; xiv, 19. ²⁰ Exod. xvii, 6. ²¹ I Cor. x, 4. ²² Exod. xv, 25. ²³ Exod. xvii, 11. ²⁴ Exod. xvi, 14, 15. ²⁵ Jac. iii, 15, 17. ²⁶ Exod. xix, 5. ²⁷ Exod. xxxiii, 25. ²⁸ Hebr. ix, 4. ²⁹ Exod. xxv, 51. ³⁰ Isa. xi, 2. ³¹ Exod. xxv, 25. ³² Exod. xxx, 1. ³³ Exod. iv, 27.

cius est. Non enim ex umbræ rerum, sed ex veritatis ratione; nec juxta ordinem Aaron, sed qua ratione divinus Paulus, regni Evangelio defungens; ac, sicut magnus illæ pontifex Jesus Christus pro suo populo victima factus, precesque offerens, non semel in anno in sanctis sanctorum versabatur; sed incessanter spiritali atque cœlesti altari propinquans, inde nobis salutem operatur.

In eum modum, nedum Moses Theologo exemplum efficitur, verum etiam Aaron: in quod aspiens, quantum veritas umbram ipsam figura designantem præcellit, tantum, arbitror, illis illustrior ostenditur ac perfectior. Quid vero? Qui sic horum imitatus vitam, adeo iis superior clariorque eluxit; nun a sequentium prophetarum atque justorum imitatione defecit? aut alios quidem aliis virtute claros imitatus est, non item alios? aut omnes quidem, aliquo tamen præripiente palmam, ipsumque superante? aut paribus modis virtutem gessit? aut exiguo a se intervallo, proximeque secundas virtutis referentes illos reliquit? Minime gentium. Qui enim Moysen prophetis omnibus, ac iis qui leges tulerunt, longe præstantem, adeo antecellit; quanto magis reliquos abundantia magnificentiæ gratiæ superabit? Verum ad ea quæ continua serie ad ejus vitæ rationis monumentum spectant, operæ pretium iterum orationem reducamus.

Interim Gregorio hisce impenso, ac dum errantes quidem oves reducit³⁴; quærit autem quæ perierant, ac contritas alligat, uti sacræ prophetiæ verbis proditum est: virentibusque collocat pascuis, ac veræ refectionis aqua educat³⁵; omnique (tum quæ ad actionem moresque, tum quæ ad fidem pertinent) tanquam herba lethifera atque noxia, ipsas iniquitate arcens, super semitas ducit justitiæ; ac lege sancit, non temporaneam corporis emundationem, sed sensus carnis mortificationem; neque ritum quo immolandæ animalium victimæ, ostendit; sed Spiritus vivificationem, quæ per fidem existit; ac velut sagittis solertissime Anomæorum corda ferit, velutque lucidissimis radiis, sacrosanctis doctrinis suis, electis lucem præstendit; de repente solvitur ruitque tyrannis, ac legitima imperii potestas designatur; ac impiorum quidem potestas penitus eliminatur, piorum autem reliquæ fiduciam sumunt; hæreticorum merito supercilium detrahitur, Deique populo cornu salutis suscitatur³⁶ atque exsurgit, imperator clementissimus, malorumque odio propensissimus. Is, duo optima secum constituit; ut nempe, qui trinam monarchiam evertere viderentur, probrum honore commutantes everteret; qui autem pari honore, naturam honore parem, atque æqualem supra quam honorarent, atque colerent, honore exceptos erigeret, atque eos qui sedes vi inscenderant, spretim submoveret;

A injuste autem Ecclesiis submotos, locis propriis restitueret.

Porro ut auspiciatissimo exordio delatum imperium iniret, duo hæc ut exsequatur diligenter enititur. Quænam illa? Ut nempe œcumenica synodo Nicææ Patribus decreta confirmans, quæ succreverant hæresum novitates exstingeret, litesque ecclesiasticas dispelleret. Hæc Magni Theodosii prima consilii ratio; ut autem Gregorium in Constantinopolitana sede collocaret, id illi secundum opus, nihil priore impar, aut quidquam signius curatum.

B Gregorius autem, qui animum omni superiore ambitione haberet, paternisque visceribus erga gregem affectus esset, concessam quidem Ecclesiam libentissimus recepit; inire autem sedem, hactenus differebat. Postea tamen, vi quidem, at cessit nihilominus episcoporum votis, cum aliorum plurimum, tum Antiochiæ præsulis; magni scilicet illius Meletii, qui multa pridem ac strenua sanctæ Trinitatis causa fertur desudasse certamina. Hujus divinis judiciis, præbique imperatoris id enitentis vi, ac fidelium civium adactus obsecrationibus; quin divinis potius obsequens nutibus, ad celsam, pro antistitis munere prælationis sedem, evehitur. Lucerna super candelabrum sublimis collocatur; ac prædicator, speculam sublimiorem aggreditur. Quid vero? an quæ præstat regibus ut regnent super terram, ac tyrannis ut dominantur terræ³⁷, beata Trinitas, suscitæque de terra inopem, ac de stercore elevat pauperem³⁸, non etiam probatissimum famulum, ipsisque rebus perfectissimum præsulem, in pontificia sede collocaret?

C At nemo illegitime, contraque ac sacra Ecclesiæ regula statutum est, ad tertiam eum arbitretur transferri sedem. Nam neque ea res translatio est, sed electio, primaque ac unica in urbe augusta pro episcopi dignitate, atque munere sedis collocatio. Nam quod primo Sasimis, uti dicebam, præfectus est, id solum promotionis causa fuit, cum neque sedem receperit, nec omnino illic ordinaverit, ullamve mysticam initiationem pro antistitis partibus celebraverit; quod nempe viculus ad sustentandam episcopalem sedem esset omnino ineptus. Nazianzenam autem cathedram quondam curavisse, cum pater illius episcopus esset: at non ejus creatum esse episcopum, aut sedem illam unquam suscepisse. Solum autem Patris hortatu ac jussu, ut sacri ministerii defectum impleret, sic Ecclesiæ curam suscepisse, ut senectæ fulcrum, ac paternæ imbecillitatis sustentaculum audiret. Ita vero se rem habere, etiam ex iis perspicuum est, quæ ipse ad Gregorium sibi cognominem scribit (14). Inter omnes etenim constat me non Nazianzi, sed Sasimorum antistitem creatum fuisse; tametsi in patris reverentiam, et eorum, qui supplices hoc a me con-

³⁴ Psal. XLIV, 8; Hebr. I, 9. ³⁵ Eccli. XLV, 10. ³⁶ Ezech. XXXIV, 4, 5 seqq. ³⁷ Psal. XXII, 2. ³⁸ Luc. I, 69. ³⁹ Prov. VIII, 15. ⁴⁰ Psal. CXXI, 7.

tenderunt, ad breve tempus, quasi hospites præfecturam suscepimus. Quod igitur pater mortalem vitam divina commutaverat, vacantem jam inventum divina Spiritus gratia, vitæque ac doctrinæ humana maiore præstantia postea clarissimum effectum, in urbis augustæ solio quantum oculis conspicuum erat, constituit; quantum autem animo aspectabile, orbis terrarum bonum Pastorem, magnumque antistitem præficit.

Operæ pretium autem ut nec ipsum ineundæ sedis taceamus modum. Postquam enim divinum illud ac salutare præceptum atque decretum pervulgatum est fore Theologum in sede collocandum; perinde vero ac dicas, quam is Trinitatem Deum prædicabat; videre erat universam propemodum simul creaturam, illius sublimationis ergo ac provectionis secum ipsam moveri. Tunc enim, arbitror, cælorum virtutes omnes, mente, immateriate, inaspecte, præeuntes, sequentes, stipantes, pro sacro divini præsulis ingressu jucunde applaudebant: omnes profanorum dæmonum turmæ, quotquot aeriam regionem circumeunt, ac quotquot locum terræ viciniorem adeptæ, hoc sibi studium ponunt ut hominum genus seducant, inferna festine latibula subibant, cum micantia divini Spiritus fulgebra non ferrent. Omnis vero piorum civium cætus, fideli imperatori ex fidei pietate comes, monumentique maximi festivitatem antistitis ingressum ducens, splendide ovansque in sacram pariter ædem irrumpebat.

Vidisses igitur illic populi universi plausus, victoriæ cantia; ac quibus Deo, quibus imperatori grates exsolverent. Vidisses viros, feminas, senes, pueros, servos, heros, hominum ætatem omnem, omne instituti genus qui solitariam, quique vulgo tritam vitam agerent, sacerdotes ac laicos, ex omni ferme hominū, quod sub cælo est, genere, haud secus ac fluctuum eruptionem, confluentes, influentes, præeuntes, occurrentes, impellentes, in adversum pellentes ac qui pellerentur, gaudentes omnes, omnes gestientes, jucundo omnes animo, bonumque certamen certantes. Ne quidem virginibus fas videbatur ut sacro illi spectaculo deessent. Ac vero hæc, honesti gravitate operata, sacra festive septa invadebant. Cunctis certamen erat, piaque contentio, alii ut antistitem prope accederet; alii, ut iis qui prope accedebant e vicino succederet; alii, ut vel eminus, ingressus videret, velut hinc quoque commodum aliquid percepturus esset. Animus enim fidei sensu, ei qui creditur mente conjunctus, dum vel ejus umbram procul speculando adverterit, cupiditate agitur, gestit, omnique studio ad ipsum contendit: ac velut quodam majoris amicitiae stimulo, conspectu usus, corpore etiam, ut ita res ferat, enititur amato conjungi.

Non sic Judaicus olim populus circa templum Hierosolymitanum, Salomone dedicationem illius

A celebrante⁴¹, frequens confluit; nec sic plena antequam uno totius populi conventu Davidi coacta celebritas est, tum, cum arca ut quiesceret locata fuit atque deposita, ac in illo ingressu conflantem ferunt⁴²; nempe Gregorio sedem adeunte. Iis quidem qui recta fulgebant fide, talis quidam cursus ac alacritas erat; at neque hæreticorum agmen a communi illa populi glomeratione aberat. Aderant autem, atque alii quidem intus animo invidia dissecabantur; nec tamen pravitatem in lucem proferebant; alii more canum in rabiem acti, jam cædis avidi irruere, atque necare incitabantur; sed Dei occulta manu, cunctaque conservante, furens ille eorum impetus inhibebatur. Atque illi quidem insidias, strues, turbas ac seditiones, innoxii sanguinis effusionem animis cogitabant; Trinitas autem (quippe boni amans) defensorem suum ac propugnatorem, ab omni tutum nequitia servabat.

Vidisses illinc utrinque congressiones fieri, pugnasque committi, Anomæis scilicet, tanquam ad ipsos spectantes, Ecclesias vindicantibus (iis enim qui longiori tempore possederint, vel si injustissima possessio sit, haud raro ex continua solummodo detentione, hominum judicio rata fides succurrit); Homousii autem defensoribus easdem mordicus retinentibus, velut qui recens Dei nutu, pique favore imperatoris, Theologo optimo præceptore, ac testatore, ceu legitima hæreditate illas adepti essent.

C Vidisses illic sacrum illud melos reipsa præstitum, nempe, justi quidem cornu exaltatum in gloria; peccatores autem videntes, et irascentes, et stridentes dentibus, ac tabescentes; eorumque periisse desideria⁴³. Non enim futurum erat ut in longum tempus falsitas reluctaretur ac obsisteret, neque ut veritatis adversum se aciem ad extremum sustineret: sed sicut hiberna tempestas, sive brumale frigus, procul adhuc morante sole, atque australem versante viam, late viget, omnemque constringit naturam, ac premit: illo autem rursus ipsas jam ad aquilonem decliviores detegente partes, atque æstivum gyrante solstitium, clarioresque ac mora firmiores radios immittente, incalescit, spiritusque ac vitam resumit, quidquid in rebus est, vereque lætius dilucente, bruma facile, frigusque exolescit ac dissolvitur, inque internos secessus atque latebras vicissim cogitur. Eodem fere modo, gravem illam hæresum, ac quam molestam caliginem, atramque tempestatem, haud secus ac crassissimam hiemem, nubemque Ecclesiis affusam, ac piorum prementem corda, Gregorii sermonum radios, velut e sole, Christo in eo manente promicantes; clariusque ac lucidius effulgentes dissolvisse ac consumpsisse; atque Ecclesiæ firmamentum in statum diei fulgoribus lucidum, ac pacis claritatem transmutasse.

Hujus vero certum argumentum, ac conjectura,

⁴¹ Il Par. vii, 8. ⁴² Il Reg. vi, 1. ⁴³ Psal. cxi, 9, 10.

quæ ante sacrum illum ingressum in aerem effusa A
densissima caligo ac obscuritas est. At ubi Eccle-
siam ingressus est, universa civitate ac imperatore
una comite, omnique Ecclesiæ cœtu decantante
laudum cantica, ac divino antistite in sede collo-
cato, cunctorumque vultibus præfervido lacryma-
rum imbre perfusis, compunctis scilicet omnium
animis, nec tantam beneficii vim siccis oculis sus-
cipere valentibus; ubi denique clamor, gaudium,
commistaque tristitia ac supplicatio, universi po-
puli gestu, habitu oreque erupit; solvitur statim
densissima illa nox ac tenebræ; luxque splendi-
dissima confertim effulgens, hæreticorum quidem
spes in obscurum trudit, piorum autem exceptis
corporibus etiam animum claritate perfudit, exsu-
perante mœstitia in jucunditatem nimium quantam B
cedente, atque conversa. Sic nimirum Dominus,
quemadmodum eos, qui ipsum clarificant, claritate
augere, sic qui spernunt, spernere consuevit.

Admirandus quidem Jesus, Israelis belli dux Mo-
sis loco creatus, siecoque vestigio cum omnibus
copiis Jordane transmissio⁴⁴; atque adversus gen-
tes regesque fortissimos instructa acie, belloque
comparatus, sic incruenta victoria evertēbat quid-
quid incurrisset, ac par erat everteret, ac pessum-
daret, quem Altissimi dextera cum primis prote-
gebat. Unico tubarum clangore, robustissima con-
cussa mœnia corruēbant: tumque urbes integræ,
civiumque omnis conferta multitudo excindeban-
tur: bellicosissimi reges impressione facta, nedum
armis, sed et cœlo lapsorum lapidum instar gran-
dinis imbre cædebantur⁴⁵; quin et ii, præeuntium
vesparum aculeis⁴⁶, dire pungebantur. Quodque
majus ac insolentius, sol stabat, luna inhibeba-
tur⁴⁷, ipsumque cœlum Israeli aderat belli sub-
sidio adversus insipientes depugnans. His Dei
providentia curaque excisis, eorum substantias
ac facultates in funiculo distributionis, per manum
Jesu, eorum terram, ac quidquid ditionis fuerat
dividentis, partibus adibant.

Gregorius autem veri Israelis sacra præfectura
concredita, velut amne rapido glomerantes aquas,
prolixas stulte impiorum nugas innoxie transmit-
tens; quod et ipse excelsam manum valide prote-
gentem haberet, tanquam civitates ac oppida, D
illegitimas hæreticorum sodalitates cœtusque, cla-
rissime sonantibus suæ theologiæ tubis, repente
solo allidebat, fortesque blasphemiarum patronos,
ac antistites, tanquam saxorum ictibus, densaque
grandine, cœlestibus sensis confringebat; velut
denique multo vesparum examine, crebris sermo-
num suorum aculeis saucians, alios quidem omnino
perimebat, quotquot scilicet longe maxima teme-
ritate acti, præfracte cum Deo pugnare audebant;
alios vita donabat potiori, quotquot nimirum veri-

tatis decretis pari credulitate subnittere animi,
operæ pretium ducebant.

Sol et luna, oculis quidem conspicua, haudquaquam
cursu inhibita sunt. Quorsum enim? at qui mente
sol intelligitur, non semel, sed in perpetuum, su-
blimi ejus menti, ac cœlum pervadenti assistens;
quin et ejus sapientiæ quæ sæculi usu præstatur
lucidissima specie velut lunæ jubar effulgens, vi-
ctorem adversus Dei hostes, ac triumphatorem
facit: quibus neci datis, quam possederant terram,
nempe Ecclesiam, possessione adit.

Possidet, inquam, aditque hæreditatem, non
quæ diffuât, atque facile dilabatur; sed stabilem,
atque ad futurum sæculum commigrantem, nec
eam duntaxat quæ in terris, atque oculis conspi-
cua est; sed per eam, ad cœlestem Jerusalem,
liberam illam⁴⁸ (primitivorum scilicet Eccle-
siam⁴⁹) transiens; non solus ipse, sed cum cœtu,
turbaque ipsi comite, pro rata cujusque laborum
ratione, patribus ascriptas incorruptas sortes pos-
sidendas consequitur.

Melle ac lacte fluere terram promissam, Scri-
pturæ sacræ testimonio proditum est⁵⁰; Gregorii
autem, mel quidem, theologiæ dulcedo; lac autem,
doctrina jugi latice manans. Vel mel quidem,
virtutis operosus labor, quem animorum cultori
instar apīs argumentosæ, laborisque tenacissimæ
abunde suppeditabat; lac vero, largissimus, ac
qui maxime nutriendo esset, sermonum latex. His
enim, optimis divinissimisque rationibus commo-
dum Ecclesiam regebat.

Illic ille ante adeptam sedem, hæc post etiam
adeptam, studio agebat. Non enim requiem labo-
rum, sed accessionem curarum, angorem, sollici-
tudinem, ac laborum exsuperantiam, præfecturam
ducebat, unam vero animi jucunditatem noverat,
discipulorum pietatis rationibus profectum; unam
corporis refectionem ac laxamentum, secessum
ad loca ab hominum usu ac consuetudine remotiora;
in seipsum conversione, animi rationum diligentiam
ac curam: qua nimirum mens illi ad altissimas
assurgens contemplationes, unam Paracleti lubens
habebat consolationem; reliqua autem animi oble-
clamenta, ac corporis relaxationes, crassioribus atque
ad corporis rationes magis comparatis, projiciebat.

Nam cum his tribus, hominis animus omnis ca-
piatur ac insolescat, nempe gloria, divitiis, volu-
ptate; nec inanis gloriæ fastu ac superbia elatus,
mentis rationibus movebatur; nec pecuniarum
amore emollitus, animo capiebatur; quippe cum
a teneris ipsis unguibus ejusmodi rerum cupiditas
omnis illi extincta esset. Ac neque (quod plerisque
usu venit) variis ventris voluptatibus victus con-
cedebat: sed omnis jam vitæ mollioris ac volu-
ptatis fragili fluxaque jucunditate excussa ita la-
boribus ac sudoribus virtutis causa sese exercebat,

⁴⁴ Josue i, 2. ⁴⁵ Josue. x, 11. ⁴⁶ Sap. xii, 8.
⁴⁹ Exod. iii, 8.

⁴⁷ Josue. x, 12. ⁴⁸ Galat. iv, 26. ⁴⁹ Hebr. xii, 23.

ut illi quam maxime opportunum es-et Davidi- A cum illud proferre, propter nimirum Dei laborum sermones, vias se duras custodisse ⁵⁰.

Alii quidem alia functi virtute, aut divinæ partici- pices facti gratiæ, solam forte quisque suam ætatem beneficio afficere velit: Gregorius autem in eo laboravit, atque operam posuit, ut non suæ duntaxat ætati, sed et cunctis simul deinceps futuri divinarum gratiam Dei exemplo explicaret. Sacris eloquiis fluminis instar ex ejus lingua fluentibus, doctrinaque ore tradita, ad ipsum advenientes nunquam demereri cessabat, arguens, increpans, obsecrans ⁵¹, pietatis decretis ad sapientiam componens, sermonibus veritatis aptans atque instruens, cunctosque ad contemplationem pariter ac actionem expeditos agilesque reddere maxime cupiens. Conscriptis autem sacris monumentis futuros deinceps per ætates ædificans; in iis, eversos constabit, fideles confirmat; sed et os omne fremens, aut quod futurum est, ut fremat loqui adversus Deum iniquitatem ⁵², obstruit.

Tanta vero Gregorio exacti sermonis, ac veritatis cura, cum venustate, incitatione, perspicuitate, ac gravitate, ut quamquam multi sæpius a sæculo orationes conscripserint, aut divinas enarrationes ediderint; quantum stellæ a solis claritate, tantum universi ab illius divina prædicatione ac eloquio, vique sermonum, deficient. Ego, quantum licet pro virili, dicam.

Cum in orationes invectivas incido, quibus is Juliam prævaricatoris confutat dementia, numinumque gentilium infelicitatem ac vanitatem exagitat; ac quibus eorum Deos, ac demones traducit, Gedeonis gladium video, aut illius trecentas tubas, atque lampades, quibus alienigenas exterret, ac in stuporem vertit ⁵³; propriisque ipsorum sermonum atque actionum laqueis, innecti facit. Aut Barach ⁵⁴ Jephtheque ense ⁵⁵; aut Samsonis mandibulam, qua hostes milleni percussi collidebantur atque cadebant ⁵⁶.

Cum in eas, quibus Filii ac Spiritus Deitatem tuetur, quibus alienigenarum decretum omne atque doctrinam excindit, ac præsertim Macedonii Ariique ac sequacium impudentem amputat blasphemiam, statim admirandi illius Davidis facinoris memini, triplici lapide funda rotato alienigenam percutientis, atque procerax illud caput amputantis, ac salutis cornu Israel erigentis ⁵⁷; aut Samuelis illo superiorum tonitruum, atque fulgurum, vehementiumque e caelo imbrium, quibus is insipientem Israel emendabat ⁵⁸; aut ignis Eliæ, quo holocausta ac ligna consumpsit ⁵⁹; uti etiam postea illo duorum quinquagenariorum principum audaciam contrivit ⁶⁰, aut ejus ipsius gladii quo prophetas confusionis (id est, Baal) iustissime interemit ⁶¹.

Cum laudatorias ac quæ de Dei hominis in carne negotio sunt orationes lego, quibus sacras solemnitates exornat, Dei revera vocibus Ecclesias illuminans, atque oblectans, cum Elia in cælum levor ⁶², igneque eloquia haud secus ac flammeos currus inscendens, sublimis ad Dominum tollor: ejusque etiam melotem, quam Eliseo tribuit, cogito; quinimo, quæ illi comes est, duplicem Spiritus gratiam, qua nedum impietatis fluente inhibentur ⁶³, verum etiam steriles animæ fecundissimæ redduntur; ac quæ per fidei privitatem interierunt, creduntur vitam recipere ⁶⁴.

Cum antistitum laudes, ac martyrum; ad hæc etiam, quæ illius, moribus instituendis adhortationes exstant; divinæ ejus sapientiæ varietatem, multipliciaque ac diversi generis opuscula, ac lucubrationes metro, solutæque oratione mecum pertracto, Salomonis animi profundum contueor; quin et præ illo, ac majus aliquid possumus dicere. Nam Salomon quidem, cum sapientiam, rerum scilicet scientiam petiisset, ac accepisset ⁶⁵; sic elementorum indoles, animalium ortus, plantarum diversa genera, ac eorum quæ sub sole sunt, aut sunt, operationes viresque intellexisse perhibitus est, ut superiorum exstiterit nemo hac illi scientia par, aut post eum surrecturus sit ⁶⁶. Gregorius autem cum humana illa sapientia nihil, ac certe parum quid a Salomone deficeret; ea ceu rudimento ad divinam sapientiam usus, tantum illa Salomoni præcelluit, quantum Salomon reliquis præfuit. Ac quidem ille, creatorum se contemplationi dædens, perspicacem in ea animi vim insumit; hic autem ex creatis ad incomprehensi supra quam ignotam notitiam transvectus, summeque mysticam ac abstrusissimam nactus incomprehensionem, eaque apprehensa, ipsam in ea contemplationem sistit.

Ac quidem Salomon multiforem ac divivam naturæ doctus rationem, intelligentiæ abundantiam multis libris editis produxisse proditum est: Gregorius autem naturæ supra quam divinæ Unitate ac Trinitate eximie perspecta ac intellecta sermonis pulcherrimi vi, ac illustrante Deitatis gratia, cunctis simul ætatibus divina alte edisserit. Atque ille quidem, ea, quæ sæculi usu consistit, solertia ac sollicitudine elatus, ac carnis prudentia victus, quam procul, heu! ab spiritu recessit; eorum nomine quæ sibi deligenda putavit (ne quid nefandum dicam) vituperio dignus ⁶⁷. At Gregorius, qui Spiritu Dei ageretur ⁶⁸, quanquam ad ejusmodi sapientiæ pelagus evaserat, facile tamen, ac leni aura navigat, divino scilicet Spiritu per spiritalem disciplinam, vitæque institutionem ad cœlestem supercœlestis sapientiæ portum ipsum dirigente; carnisque affectuum ac libidinum, tanquam flu-

⁵⁰ Psal. xvi. 4. ⁵¹ II Tim. iv. 15. ⁵² Psal. ii. 2. ⁵³ Judic. vii. 20. ⁵⁴ Judic. iv. 16. ⁵⁵ Judic. xi. 32. ⁵⁶ Judic. xv. 15. ⁵⁷ I Reg. xvii. 40. ⁵⁸ I Reg. xii. 17. ⁵⁹ III Reg. xviii. 38. ⁶⁰ IV Reg. i. 9. ⁶¹ III Reg. xviii. 40. ⁶² IV Reg. ii. 9 seqq. ⁶³ IV Reg. xii. 14. ⁶⁴ IV Reg. iv. 16. ⁶⁵ II Paral. i. 10. ⁶⁶ III Reg. iii. 12; iv. 30. ⁶⁷ III Reg. ii. 1 seqq. ⁶⁸ Rom. viii. 14.

etuum insurgente vi natatu superior, atque emergens, tutissimo exitu animi propriam navigationem obsignavit, ac clausit.

Postquam autem, quam sibi propositam habuerat impensoris illius consilii actionem, faustum finem, ac pro ejus diligentiae, ac spei ratione convenientem, vidit accepisse; omni scilicet populari tumultu ac contentione, Anomœorumque linguae improbitate ac contradictione divisa prorsus, atque conscissa; omnique sacro Orthodoxorum cœtu sacris Ecclesiis restituto, sicque virtute ac fide adulto, ut super eos divina omnino efflorescere sanctificatio conspiceretur⁶⁸. Aderant quidem quorum adventus expectabatur præstantiores episcopi atque procures; aderant, non ut Ecclesias collapsas erigerent (jam enim sacri antistitis sudoribus id ante præclare præstitum erat), sed ut illius acta confirmarent. Non ut nutantem fidem firmarent ac stabilirent (quam ille factis ac sermonibus adamantinis communiverat), sed ut ejus de Deitate doctrinam calculo approbarent. Nec ut Consubstantialitatis gloriam tunc Spiritui deferrent, Deumque pariter ac Patrem Filiumque assererent, sed ut omnes communi suffragio, illius divinis prædicationibus consentirent.

Quod enim magno prius tonitru filio⁶⁹ concessum est, ad Unigeniti gloriam declararet, ac præ reliquis Evangeliorum scriptoribus, ipsum Deum elare prædicaret; quamobrem etiam scite Theologus nuncupatus est; hoc ipsum plane, huic quem laudamus, quod ad Paracletum attinet, postea donatum est. Cum enim alii a Deitate extraneum traderent; alii componerent quidem Deitati, ut tamen palam Deum nuncuparent, induci non possent; sed vel suæ ipsi ignaviæ, vel imbecilliorum animis ea temperatione consulerent; solus hic, primusque fere præ omnibus Spiritum Deum Patri ac Verbo consubstantialem perspicue ac valde elare fiduciaque prædicavit; cujus etiam liberæ prædicationis magnificentissimum præmium consecutus est, ut qua aliis præstat excellentia, Theologi nomen nancisceretur, auri scilicet thesauris innumerabilibus, cunctisque pretiosis lapidibus longe clarius.

Sacro igitur episcoporum cœtu, universaque civitate, quod Ecclesia victoria potiretur, id vero ejus certaminum, laborum, sermonum facinus, ceu rem omni majorem fide testantibus, eique mutationis in melius causam ascribentibus, ac velut dignum præmium sublimi eum sede collocandum operæpretium ducentibus; ipse negotiorum ecclesiasticorum, turbarumque pertæsus; ad hæc etiam ut de ejus institutione ac sede ortas disceptationes vitaret, eaque ratione Ecclesiarum pacem procuraret; quin jam quoque curam placendi aule, civibusque declinans. Plerique enim sacerdotes ad sua ipsorum desideria lubentius trahunt, quam ut

A eorum ipsi consilia sequantur; maluntque sibi eos addicere, quam ut ii pietatis lege ipsis addicantur. Ipse vero, cum hactenus omnibus placere sustinuisset, ut quod in ipso erat, juxta magnum Apostolum⁷⁰ omnes lucrificeret; quod amplius est, velut studii libidine placendi, ac assentationis crimen submovens, diffiansque; necnon ejus quam amaverat a principio, coalumnamque habuerat, philosophiæ supra modum desiderio accensus; unamque sædem, supernam scilicet, nulli invidiæ expositam, ac intranferibilem; vitæ autem hujus laborum mercedem, ejus ascensum, proque illa sessionem, sciens; quem homines honorem deferrent, spernit; litibusque expositam sedium celsitatem volenti cedens; ac Vale Ecclesiæ, Augustisque dicens, urbanis se turbis, ac negotiis eximens, ad terrenam hactenus patriam commigrat.

Illic iterum reversus, paternaque Ecclesia, amentium labe purgata Apollinaristarum, atque domesticis fidei tradita; ac tum exinde, in terræ angulum solitarius secedens, ab exteriorum se curis omnino collegisset; Ecclesiarum quidem præsidēs per epistolas constabiliendo coagmentabat; ipse vero potioris vi contemplationis, absolutissimaque philosophia supremo desiderabili consuescens, ac ipo arcanorum præceptore utens, omnem tum figurarum sacrorum symbolorum expressius perfectiusque veram notitiam docetur; tum et ipsam symbolica omni representatione superiore, illique eminentem, veritatis scientiam.

C Alii quidem prophetarum, aliis in Spiritu visionibus vi animi rectrice ac mente informati; atque alii quidem super solum excelsum et elevatum⁷¹; alii animalibus quadriformibus vectum, invisibilem conspicati⁷²; ac modo quidem electri, modo ignis specie⁷³; aliasque rursus humana enim forma considerantes⁷⁴, variis figurarum simulacris, ac diversi generis formis tanquam qui per naturam⁷⁵, nulla certo specie formaque designetur, sitque universorum auctor, atque ea ratione pro eo ac videntes capiunt, indulgentia cuncta subeat atque induat; tanquam in ænigmatis obscurisque representationibus, omni vacantem quantitate ac qualitate, in antecessum videbant. Hic autem, omnium simul visionum, quas seorsim singuli aspectarunt, illustrationes, vimque sincerissime edoctus, omnique Evangelio exhibitæ veritatis luce, altissimæ contemplationis compendio imbutus: atque vel-ris fundamento, nova illa superædificata sacra scientia, omnis plenitudinis sapientiæ Dei vasculum, sedesque efficitur. In Christo quidem omnem plenitudinem divinitatis corporaliter inhabitare credimus⁷⁶; in hunc autem, totum per Spiritum sentimus Christum commeasse.

Jonas quidem ille Amathi filius, Daniel quoque, ac tres pueri; prior quidem, belluæ marinæ projectus⁷⁷; alter, esca leonibus in lacu datus⁷⁸; po-

⁶⁸ Psal. cxxxi, 18. ⁶⁹ Marc. iii, 17. ⁷⁰ I Cor. ix, 19. ⁷¹ Isa. vi, 1 seqq. ⁷² Ezech. x, 18 seqq. ⁷³ Ezech. i, 27. ⁷⁴ Ezech. viii, 2. ⁷⁵ Dan. vii, 9. ⁷⁶ Col. ii, 9. ⁷⁷ Gen. ii, 2. ⁷⁸ Dan. xiv, 31 seqq.

stremi, in fornacem ignis injecti, horum singuli A
oratorium domum⁷⁰; Jonas, cetum; Daniel, lacum;
tres pueri, fornacem effecerant. Precabantur enim,
ut ipsorum vita ab interitione laeque emergeret;
liberationem precibus exposcebant; et vero divino
nutu obtinuerunt; Jonas, e ceto; Daniel, e lacu;
pueri tres, e fornace ignis liberati. Gregorius au-
tem, tum bestiam, tum lacum, tumque ignis fornacem,
corpus existimans, corporisque malum habitum,
seu ejus agrotam valetudinem, atque vitia,
quæ animo etiam summe philosopho, ac contem-
platione præcelsissimo quandoque molestiam fa-
ciant, divinorumque et ut ipsius verbis utar (13)
ei radiorum lucem tanquam interjecta nubes adimant,
his tanquam vinculis exsolvi precibus ad Deum
flagitabat; ac cum solvere desideraret, et esse cum B
Christo, ingemiscebat⁸⁰, quemadmodum magnus
Apostolus, gravatus, ac, sicut ille, habitaculum
quod de cælo est, indui cupiens⁸¹.

Enimvero etiam quod precibus enitebatur, ac cupienti in votis erat, hoc consequitur; inque bona ac pingui senectute⁸², vitam solvit; ac cum pridem suas omnes vitæ rationes in cælum transtulisset⁸³, utique etiam eo commigrat. Ac quidem corpus, ut quod terra esset, terra obtegendum paterno in tumultu dimittit; ac cum ex tabulis cavisset sub uno occultandum lapide, spiritum in ejus deprensens manus qui tradiderat⁸⁴, ad ipsum incontaminato animo transit. Ac sicut sacrum vas electionis divinus Paulus⁸⁵, divinissimo Christi sensu repletus, per eum non e terra, sed e cælo vocatus, inque lucem gentium⁸⁶, ac terræ salutem missus; cum multis defunctus periculis atque ærumnis, Dei salutare Evangelium mortalibus prædicasset, bonumque certamen legitime certasset, coronam justitiæ consecutus est⁸⁷; pariter etiam illius perfectus imitator altioris cælo Trinitatis nutu ad divinam Theologiam vocatus, ac cum ipse quoque per multa pericula divinam omni majorem essentia Consubstantialitatem annuntiasset, bonumque præclare certamen certasset, ac inolepsum pietatis cursum consummasset, rectamque accuratæ fidei regulam servasset, a rebus, quæ in aspectum cadunt solutus, his quæ mente intelliguntur, copulatur; atque peregre a mundo proficiscens, Deo præsens efficitur, ac tanquam mens incorrupta, incorruptis mentibus coaptatur.

Velut sapiens patriarcha, patriarchis; velut prophetica pollens gratia, prophetis; ac quidem apostolis unitur, tanquam apostolica maxime vita præfulgens; sacris presulibus ac doctoribus, tanquam sacerrimus, doctrinaque præcipuus atque maximus; ac quidem martyribus, tanquam Trinitatis testimonio illis compar; justis autem, ac confessoribus,

tanquam plane exercitatione, quæ ad pietatem ducit, æqualis; ac demum societate cum omnibus, universis conjunctus; atque eam forte ob rem cunctis altius collocatus, ad ipsam pure purissimam Trinitatem propior accedit, atque ab ea, ejusque benignissima largitione, justitiæ coronam accipit; quin illam ipsam ornata omnem mundum superante, immarcescibilem coronam gloriæ induit.

Decebat enim, ut qui tantos illius gratia agones in terra desudasset, ipsam in cælis velut coronam gloriæ, ac dignum victoriæ præmium acciperet; atque is qui pro ea laboribus defunctus, atque humilis abjectusque effectus esset, laborum eam remissionem ac exaltationem inveniret. Decebat, et qui pro Unigeniti gloria, ac Spiritus aqualitate omnem laborem ærumnamque proclivis, suscepisset, eorum quoque claritate in sempiternum præfulgeret.

Divino olim proditum oraculo est, Enochum Deo placuisse, ac carne translatus esse⁸⁸, nempe exiguae illius Dei notitiæ præmio id consecutum, ut ita transferretur. Deinde etiam Eliam Thesbitam magnifice assumptum cum corpore⁸⁹. Igneus enim currus, ac equi ignei tollentes, non in cælum, sed, velut in cælum, aurigæ instar eum assumpserunt. Ut Gregorius, qui tanto præstantiori, ac majorem habente admirationem obsequio placuisset Deumque demeruisse, quanto fides quæ est veritate, illa perfectior est quæ in umbris posita est, ipse quoque ad Dominum commigrat, atque transfertur: C
neque id curru igneo cum corpore vectus, sed cum adhuc in corpore versaretur, virtutibus tanquam curru in cælum tollebatur, altisque animi sensis, ac contemplationibus, ad Altissimum sublimis assumptus, atque evadens, revelationum excellentia Deo excedebat; postea autem peregre factus a corpore, omninoque ad Dominum suum migratione e vita profectus, omnibus cum supermundanis virtutibus altiore quam pro mundi ratione cultu stipantibus, ac festive excipientibus augustissimæ coram Trinitati eximia præfulgens claritate apparet.

Verum, o mentis illius magnæ primæque ac divinissimæ discipule ac cultor, mentis perspicacitate maxima prædite. O Verbi illius vivi, quod primæ menti ac Patri unigena est, ac conjunctum natura, præco ac doctor eloquentissime! O divini Spiritus, qui cum Patre et Filio, ejusdemque classis atque ordinis numeratur, spiritualissime ac illustrissime adorator, clarissimeque ac summe conspicue Theologe! O qui diserte nobis, ac dilucide Trinitatem in unitate, ac unitatem in Trinitate adorandam Deum edisseris; hæc quæ a nobis tibi laudatio debetur. Ac siquidem condigna illa videatur, tuum dubio procul munus, tuique laboris, ac tuæ in fine

⁷⁰ Dan. iii, 23. ⁸⁰ Philipp. i, 23. ⁸¹ II Cor. v, 2. ⁸² Gen. xv, 15. ⁸³ Philipp. iii, 20. ⁸⁴ Luc. xiii, 46. ⁸⁵ Act. ix, 15. ⁸⁶ Isa. xlix, 6. ⁸⁷ I Tim. vi, 11. ⁸⁸ Gen. v, 24. ⁸⁹ IV Reg. ii, 11.

temporum prædictionis exitus (16) ac finis est. Sin autem longe abest a tua virtute, ipse cum Seraphim, vir beate, qui inaccessæ Trinitati assistas, ac ter sanctum modulum illi ter sancto ter sancte proloquaris, divino tuo ad nos spiritu propior accede, ac seraphico igneorum eloquiorum calculo, atque carbone indigna continge labia, emundansque ab iniquitate, ac perfectiori adimplens sacra scientia, divinioreque dignans consummatione; primum quidem sanctæ Trinitatis secretiore doctrina ac

scientia divina, nostram divinius sublimiusque mentem adimple; tum vero admirabilium tuarum virtutum dignos laudatores effectos, in tua nos incontaminata ac immortalia comineantes tabernacula suscipe; ut tua ope clariore ac diviniore claritate, atque gratia supra quam exuberantes, digne tecum Deo claritatem dare mereamur, cum Patre, et Filio, et Spiritu sancto, una Deitate, et regno, et potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(16) Ad calcem scilicet orat. 20.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΣ ΗΤΟΙ ΛΘΛΗΣΙΣ,

Ευεργάρη δὲ παρὰ Νικήτη δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ καὶ Δαυὶδ, τοῦ Παφλαγόνο.

S. P. N. IGNATII

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

VITA SIVE CERTAMEN,

Auctore Niceta servo Jesu Christi, cognomento Davide Paphlagone (1)

(Mansi, Concil, tom XVI, col. 209.)

Præclarum juxta et salutare est, cum cæterorum B quidem sanctorum omnium res in vita gestas exponere et enarrare, posterisque sæculis vitæ documenta, pariterque ad virtutem incitamenta tradere: tum vero maxime eorum qui fuere præditi venerando pontificatu, quique suo vitæ splendore acerbum adversarium ad gravissimam provocarunt invidiam, et cum invicta laborum omnium patientia, animique magnitudine, fortitudinem contra insectatorem eximiam declararunt. Quod si autem eosdem ad extremam et nostram ætatem propius accedere contingat, tum vero multo maxime præcunctis memorandi omnique laude prædicandi sinf; ut qui propter temporum vicinitatem multo magis Ecclesiæ prodesse possint. Quod enim pervetustum est, longisque temporum intervallis remotum, etsi fidem propter scribentis auctoritatem mereatur, desperatur tamen a plerisque studium imitandi; ut

Πάντων μὲν τῶν ἁγίων τοὺς βίους ἀνατάττεσθαι καὶ διηγέσθαι, παιδευμὰ τε πρὸς ἀρετὴν καὶ παράκλησιν ταῖς ἐπιούσαις τῇ παραδίδόμῃ γενεαῖς, κάλλιστον ὁμοῦ καὶ σωτήριον· μάλιστα δὲ τῶν ἱεραρχίᾳ σεπτῇ κεκοσμημένων, καὶ διὰ τῆς οἰκίας λαμπρότητος τοῦ βίου εἰς ζῆλον ἀκάθεκτον τὸν πικρὸν διώκτην ἀνερεθισάντων καὶ θυσμενῇ, καὶ διὰ τῆς ἀνευδότου τῶν πόνων ὑπομονῆς καὶ γενναϊότητος λαμπρὰν ἐπιδεδειγμένων τὴν ἀριστείαν κατ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τοῦτοις ἐγγίζοντες τύχοιεν καιροῖς, πολλῷ μᾶλλον ἀξιωμανημονευτότατοι ἂν εἴεν ἀπάντων καὶ ἀξιωμανοί, ὥς πολλὸ πλεόν οἰκοδομεῖν τῇ ἐγγύτητι δυνατόν· τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον καὶ πάμπαν κατὰ χρόνον διεσθῆς, εἰ καὶ πιστεύεται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς γραφῆς, ἀλλὰ καὶ θάπτον ἂν τοῖς πολλοῖς πρὸς τὴν μίμησιν ἀπογινώσκοντο, λογιζομένοις, ὥς κρεῖττον ἢ κατὰ τὴν παρούσαν, τῶν πρεσβυτέρων

(1) Hujus versionis auctor Matthæus Raderus S. J., quod post Romanos editores Binius et Regius collector tacuerunt.

ἔκεινον δυνάμενον κατορθοῦν γενεάν. "Ὅσα δ' ἂν τοῖς καθ' ἡμᾶς κατορθοῦσθαι πιστεύοιτο καιροῖς, μᾶλλον ἂν οἶμαι ταῦτα παρακνίξιν τοὺς εὐσεβεστέρους, καὶ πρὸς τὸν Ἰσὺν τῆς ἀρετῆς διερεθίζιν ζηλον. διὰ ταῦτά μοι τοῦτον ἐνστήσασθαι νῦν [Ἰσ. νῦν σκοπὸς] τῷ λόγῳ τὸν ἀγῶνα, καὶ μοι σφοδρὸς πόθος κατακάριος ἀληθινοῖς διηγῆμασι, καὶ πάσης προλήψεως ἀπηλλαγμένοις ψευδοῦς, τὸν μέγαν ἱεράρχην καὶ ποιμένα τῆς βασιλείδος Ἰγνάτιον, ὑπὸ γε Θεῷ Πνεύματι τῆς ἀληθείας ὑψηλῇ καὶ συλλήπορι, τοῖς ἀγνοοῦσιν ὁποῖος τις ἦν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας ἀποδείξει. Ἰγνάτιον φημι τοῦτον, τὸν ὕστερον μὲν τῷ χρόνῳ, καὶ πρὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἀναδειχθέντα γενεᾶς, οὐδενὸς δὲ τῶν πρὶ αὐτοῦ τιμίων ἱεραρχῶν τὴν πίστιν, τὴν ὁμολογίαν, τὴν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης ἀθλήσιν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐδοκίμῃσιν ἀπολείπομένον. Τοῦτω τὴν παρακαλουθῆσασαν ἐξ ἀρχῆς ἀκριβέως βίωσιν μετὰ πλείονος ὑψηλοῦς μενὸς τῆς ἀκριβείας, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν ἀληθειαν ἐκ τῶν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων ἀπροσπαθῶς καὶ ἀνυποστάτως διηγούμενος, πέποιθα πρῶτον μὲν ἐνώπιον τῆς ἐνυποστάτου καὶ ζωῆς δίκαια γράψαι Ἀληθείας· δευτέρον δὲ, τὸ χρόνος ἱκανοῖς ἤδη καταπικνωθὲν τῆς ἀγνωσίας νέφος, καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀμαυρῶσαν διανοίας, λεπτύναι τε καὶ σχεδάσαι· ὥστε τοὺς ἐθέλοντας πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἀληθειαν εἰλικρινῶς ὁρᾶν, τὸν ἐργάτην μὲν ἀληθῶς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς εἰδέναι, καὶ ὑμνεῖν, καὶ ζηλοῦν· τὸν αὐτοῦργον δὲ τῆς κακίας καὶ τῆς

Ἰγνάτιος οὗτος ὁ μακαριώτατος καὶ θεὸς ἱεράρχης πατρίδα μὲν ἔσχεν ἐπὶ τῆς γῆς Κωνσταντινουπόλιν, ταύτην δὲ λέγω τὴν πάσης χώρας καὶ πόλεων περιφανεστάτην βασιλίδαν· πατέρας δὲ Μιχαὴλ καὶ Προκοπίαν, τοὺς εὐγενεστάτους καὶ πιστοτάτους βασιλεῖς. Ὁν ὁ Μιχαὴλ μὲν Θεοφυλάκτου πατρικίου μεγαλοπρεποῦς υἱὸς ἦν, Προκοπία δὲ Νικηφόρου θυγάτηρ τοῦ εὐσεβοῦς ὑπῆρχε βασιλέως. Τοῦτου δὲ πρὸς τὰ ἄνωθεν χωρήσαντος βασιλεία, καὶ τοῦ υἱοῦ δὲ Σταυρακίου ὀλίγιστον χρόνον ἐπιβῶσαντος τῇ βασιλείᾳ, καὶ αὐτοῦ μεταναστάντος, Μιχαὴλ ὁ προρόρηθεὶς οὗτος, ὅτε γαμβρὸς ὢν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ τετελευτηχότος Νικηφόρου, καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἐν τῷ παλατίῳ τιμωμένων ἀποφερόμενος (κουροπαλάτης γὰρ ἦν), ψήφῳ μὲν Θεοῦ, ψήφῳ δὲ τῆς συγκλήτου πάσης, τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας ἐγγχειρίζεται. Τοῦτου τὴν περὶ τὸ Θεὸν εὐσεβὴ γνώμην, καὶ τὴν ἀλλήν πᾶσαν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, τοῖς ἱστορεῖν κατὰ μέρος ἐθέλουσι παρήσομεν· ἡμῖν δὲ ἀρκέσει πρὸς ἑπαινον ἡ τοῦ ἡθους πραότης τε καὶ ἐπιείκεια ἣν ἔργους ἐκείνος, καὶ οὐ πλάσματι μόνον ἐπεδείξατο· διετῇ γὰρ ὀλίγου δεῖν χρόνον εὐσεβέστατα τὴν βασιλείαν διθύναι, ἔχουσιν αὐτῆς ἐξέστη, καὶ τῷ τυραννικῶς ἐπιθεμένῳ, Λέοντι δὲ τῷ Ἀρμενίῳ, φημι, στρατηγῷ μὲν πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τῶν Ἀνατολικῶν προχειρισθέντι, κατὰ Βουλγάρων δὲ στρατευσαμένῳ, κάκειθεν τὴν ἐπανᾶστασιν βουλευσαμένῳ, ὑποχωρεῖ τῆς ἀρχῆς ὁ μακάριος ἐκὼν, καὶ τῆς κοσμικῆς ἀλαζονείας, καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ

A qui putent, illis majorum nostrorum sæculis multo promptius fuisse quam nostris cum virtute vivere. Quæ vero nostra memoria recte facta creduntur, illa multo acrius, opinor, piorum mentes ad virtutis decus æmulandum inflammant. Quapropter ingens me desiderium animi impulit ad causam hanc sive certamen oratione prosequendum, duceque et adjutore Deo, spiritu veritatis, ostendendum nescientibus, qui vir Ignatius, qualisque et quantus hic antistes et regis pastor urbis in vitæ suæ ratione fuerit: Ignatius, inquam, iste, qui ævo quidem posterior, nostra ætate floruit, prioribus tamen illis venerandis pontificibus nihil, vel de fide, vel confessione, vel decertatione pro justitia, laudeve pietatis erga Deum concessit. Hujus ego totum vitæ cûrsum dum ab ipso exordio ad exitum usque singulari cura exigo, rerumque de illo apud nos testatissimarum veritatem sive fama, sive scripto acceptarum, sine ulla affectus indulgentia et fraude expono, certo mihi persuadeo futurum, ut primum teste ipsa vivente ac per se subsistente veritate, æqua præscribam; deinde nubem annorum utcunque multorum intercapedine concretam, animosque tenebris ignorantie involventem, discutiam dissipemque: ut qui veritatem penitus perspicere volent, æquitatis et virtutis cultorem vere nosse, celebrare laudibus, æmularique possint, malitiæ vero et improbitatis architectum jure detestari. Sed hinc jam nobis est exordium.

ἀδικίας ἐνδίκως ἀπωθεῖσθαι. Ἀρχιτεὸν δὲ ἐντεθεέν.

C Beatissimus hic et divinus antistes Ignatius Constantinopolim in terris patriam habuit, hanc, inquam, totius ditionis et imperii præclarissimam regiam: parentes vero, Michaelem imperatorem et Procopiam imperatricem, nobilissimos et religiosissimos principes. Atque Michael quidem Theophylacto patricio splendidissimo virō natus, Procopia vero a Nicephoro pio imperatore procreata est. Nicephoro porro ad cæleste imperium evocato, et Stauracio filio, cum regnum exiguo tempore administrasset, extincto, Michael hic Nicephori gener, ut dictum est, mortuo Nicephoro, cum inter palatinos (nam curopalates erat) principem locum teneret, auspice Deo senatusque decreto imperii sceptrum suscepit. Cujus ego religionem in Deum, omniaque virtutis ornamenta iis narranda relinquo qui res ab illo gestas sigillatim prosequi volent. Nobis ad decus illius memorandum sufficiat morum lenitas et clementia, quam minime fucatam factis ipsis declaravit. Etenim cum non toto biennio imperium sanctissime administrasset, Leoni Armeno per tyrannidem regnum invadenti libens volensque cessit, quamvis ipse præfecturam exercitus in Oriente illi prius commisisset. Expeditionem tamen cum in Bulgaros suscepisset, ibi per insidias defectionem molienti, sponte beatus ille imperium concessit, seseque ab omni fastu, bellisque civilibus atque invidia regni subduxit; ratus multo sibi rei que publicæ commo-

diozem utilioremque voluntariam regni abdicationem et pacem, ut qui paci veræ natus esset, fore. Decedit ergo ex urbe cum tota familia, atque in Principes insulas secedit; ibique vitam monasticam cum conjuge et liberis, non cultu tantum corporis, sed re ipsa degit, causa sua supremo Numini permissa.

Beato huic Michaeli, omnique admiratione prosequendo, qui terrarum regna cœlestibus permixta, quini omnino fuisse liberi perhibentur; muliebri stirpis gemini, Georgo prima natuque maxima, minima Theophano; quæ virginitatis laude per omnem vitam in religione sanctissime custodita, feliciter obierunt: tres vero stirpis virilis, Theophylactus, Stauracius, Nicetas: quorum natu maximus Theophylactus, et Stauracius, diademate imperii insigniti sunt: sed Stauracius admodum adolescens ante patris abdicationem oppetiit; Theophylactus autem una cum parentibus tunc in monachum attonsus, Eustratius est appellatus. Nicetam primum decennem ab avo Nicephoro hicanatorum domesticum aiunt creatum, cuius gratia munus illud primo institutum: quartum vero decimum ætatis annum agens, terrestri simul cum bonis parentibus regia relicta, et ipse monachum induit, et Ignatius est cognominatus.

Leo igitur, illa infausti nominis fera, cum, quam conceperat, peperisset iniquitatem, occupato per vim ac tyrannidem imperio, nullam omnia spectantis oculi rationem habuit, neque beatorum exsulum reveritus est modestiam et æquitatem; immemorque erat omnium beneficiorum, quibus beati illi indignum exornarant: a quo improbe mentis artibus illicti erant adeo, ut imperator regionum illum liberorum in sacra baptismatis tinctione sponsorem et patrum designaret. Sed nihil horum imitem illius ferocemque animum potuit flectere. Etenim in exsilium amandatos, alterum ab altero separavit, singulisque suam insulam assignavit, firmæque custodia circumsepsit. Filiis porro virilitatem ademit, membrorum castratione plectens, plusquam inhumanus et crudelis. Hinc sane, cum tam impia imperii jecisset fundamenta, vitam, exitu principis respondente, soluit. Impiam enim invisamque Deo Iconomachorum sectam, ab impio illo Leone quondam meditatum, et a Constantino Leonis filio, patre etiam deteriore, corroboratam, sed divina Providentia per sanctam septimam synodum pie recteque sopitam ac sublatam, invisus draco, distortusque veritatis interpret conatus revocare, contra orthodoxæ pietatis propugnaculum, Nicephorum, inquam, religionis tunc antistitem, ac urbis imperantis patriarcham, erectus, illum minis juxta ac blanditiis oppugnat. Sed cum multo firmiorem quam sperarat, experiretur, vi tyrannica de throno deturbatum, ad dexteriores Steni, id est angusti freti regionem, in monasterium quoddam importunus eiecit (cum Ecclesiam apostolice per novennium

A φθόνων· πολλὴν κρείττω καὶ λυσitelεστέραν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ κοινῷ τὴν ἐκούσιον ὑποχώρησιν καὶ τὴν εἰρήνην, ὡς υἱὸς τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης, ἡγησάμενος. Ἀπαίρει μὲν τῆς πόλεως πανοικί· πρὸς τὰς Πριγκιπέους δὲ νήσους μετακεχωρηκώς, καὶ τὸν μονήρη βίον ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις, οὐ τῷ σχήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πράγματι καταδεξάμενος, τῷ παμβασιλεὶ Θεῷ τὴν αὐτοῦ κρίσιν καὶ δίκην ἀνέθετο.

Τούτῳ δὲ τῷ μακαρίῳ Μιχαὴλ, τῷ θαυμαστῶς τὴν ἐπίγειον τῆς οὐρανίας ἀντικαταλλαξαμένῳ βασιλείας, παῖδες οἱ πάντες, πέντε λέγουσι γενέσθαι· ὧν θήλειαι δύο, πρώτη μὲν ἡ καλουμένη Γεωργίῳ, πάντων δὲ ὑστάτη Θεοφανῶν· αἱ καὶ παρθενικῶς τὸν ὅλον βίον καὶ μοναχικῶς διαβιώσασαι, μακαρίως ἐκοιμήθησαν. Ἀρβρένες δὲ τρεῖς, Θεοφύλακτος, Σταυράκιος, Νικήτας· τούτων Θεοφύλακτος μὲν ὁ πάντων πρωτότοκος, καὶ ὁ Σταυράκιος, ἀμφότεροι τῷ διαδήματι πρῶτον τῆς βασιλείας ἐστεφανώνονται· εἶτα ὁ μὲν κομιδῇ νέος ὢν ἐτι, ὁ Σταυράκιος, πρὸ τῆς καταδύσεως τελευτᾷ· Θεοφύλακτος δὲ ἅμα τοῖς, πατράσιν αὐτοῦ καὶ βασιλεῦσι τότε κειράμενος, εἰς Εὐστράτιον μετονομάσθη. Νικήταν δὲ πρῶτον μὲν δεκαετὴ τυγχάνοντά, τῶν λεγομένων Ἰκανάτων παρὰ Νικηφόρου φασὶ τοῦ πάππου προδεβληθῆαι, δι' ὃν ἐκείνῳ τὸ πρᾶγμα πρῶτον καταστῆναι· τεσσαρεσκαιδεκαετὴς δὲ γεγονώς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ἅμα τοῖς ἀγαθοῖς τοκεῦσι βασιλείᾳ καταλιμπάνων, ἀποκείρεται μὲν καὶ αὐτὸς, Ἰγνάτιος δὲ μετονομάζεται.

Ὁ τοίνυν Λέων ἐκείνος, ὁ δυνάμενος θῆρ, ᾧν ὠδίνῃσιν ἀδικίαν ἐκτετοκός, καὶ τῆς βασιλείας τυραννικῇ περιδεδραγμένος χειρὶ, οὐ πρὸς τὸν παντέφορον ἀπέβλεπεν ὀφθαλμὸν, οὐ τὴν ἐπιείκειαν τῶν μακαρίων ἡλθεθῆναι φυγᾶν, οὐδὲ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας, ἥς αὐτὸν οἱ μακάριοι παρ' ἀξίαν κατηξίωσαν, ἐπὶ τοσούτῳ τῷ δολερῷ τῆς κακοτρόπου δειλεασθέντες γνώμῃς, ὥστε καὶ ἀνάδοχον αὐτὸν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς κολυμβήθρας τῶν τῆς βασιλείας ἀναδείξει τέκνων. Οὐδὲν τούτων τὴν ἀπηνῆ καὶ θηριώδη κατεδυσώπησε ψυχὴν· ἀποστειλάς δὲ, διέργει μὲν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡς κατὰ τὰς νήσους ἕκαστον περιορίζων, καὶ ὑπὸ ἀσφαλεῖ καταπλέων φρουρᾷ· ἀφαιρεῖται δὲ τοὺς παῖδας καὶ τὸν γεννητικῶν, καταδικάσας ὁ ἀμελιχτος μελῶν εὐνουχίᾳ. Ἐντεῦθεν αὐτὸς μὲν πονηρὰν τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ καταβαλόμενος ἀρχὴν, καὶ τέλος ἄξιον ἀπηνέγκωτο τῆς ἀρχῆς. Τὴν γὰρ πάλα κακῶς μὲν καὶ θεοσυγῶς μελετήθεισαν τῶν Εἰκονομάχων αἵρεσιν ὑπὸ Λέοντος ἐκείνου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ δυσσεβεστέρου κραταιωθείσαν υἱοῦ, καλῶς δὲ καὶ εὐσεβῶς διὰ προνοίας Θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας ἐβδόμης συνόδου καθαιρεθείσαν καὶ καταπαυθείσαν, ὁ μυσαρὲς οὗτος· ὅπως καὶ τῆς ἀληθείας παραλογιστῆς ἀνανοεὺς αὐθις ἐπικεῖραι· καὶ τῷ πύργῳ τῆς ὀρθοδοξίας ἐκτραγεῖς (Νικηφόρος δὲ οὗτος ἦν, ὁ τῆς εὐσεβείας προστάτης, καὶ τῆς βασιλίδος ἐπάρχης), τούτῳ προσβαλὼν θωπεύαις καὶ ἀπειλαῖς, ἐπειδὴ στέρβοτέρῳ μάλλον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ περιέπιπτε βουλὴν, ἐξελάυνει μὲν τυραννικῇ τοῦ θρόνου χειρὶ, ἐννέα ἔτεσιν ἤδη ἀποστολικῶς ἰθύναντι τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς δὲ τοῖς δεξιού, τοῦ Στενοῦ μέρεσι κατὰ τὴν

σεμνεῖον αὐτὸν ὁ ἀπηνής ὑπερορίζει· ὅπου δὲ χρόνον ἔπιτακαῖδέκατον ὁ μακάριος ἔκεινος ἐν τῇ καλῇ διαθεβικῶς ὁμολογίᾳ, πρὸς τὸν Θεὸν μετέστη. Θεόδοτον δὲ τινὰ τῶν ἐν πολιτικοῖς φενακίζομένων ἀξιώμασιν, ἄνδρα κοσμικοῖς ἡλεσί τε καὶ πράγμασιν ἐντεθραμμένον, οὐδεμιᾶς δὲ παιδείας, οὐ γνώσεως ἀγαθῆς μετεσχηκῶτα, μόνον δὲ τῆς Χριστιανοκατηγορικῆς τῶν Εἰκονομαχοῦντων αἵρέσεως ζηλωτὴν νομιζόμενον, κληρικὸν ἀποκείρας ὁ παμβέβηλος, τῷ τῆς βασιλίδος ἐνιδρύει θρόνον. Ἐντεῦθεν διωγμὸν πικρὸν καὶ ἀπάνθρωπον κατὰ τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων ἐπανηρημένος, εὐρε δὲ κατὰ πόδας καὶ τὰ τῆς ἀμαρτίας ὀφύοντα τὸν θάνατον, ἐν ἑπτὰ μὲν ἔτεσι καὶ μικρὸν τι πρὸς τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας συντετηγμένης αὐτῷ, ἐν μέσσις δὲ τοῖς ἀδύτοις τοῦ ναοῦ τῆς Θεομητορῆς, ὃν δὲ Φάρον ἐν τῷ παλατίῳ φασί, κυνὸς τρόπον τοῖς ἔξωσιν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω φιλοτίμως τὰ τῆς ἀσεβείας σπέρματα καταβαλόμενος, ἀναλόγως τῶν αὐτοῦ πόνων ἐπύργησε καὶ τὰς ἐπιχαρτίας. Μιχαὴλ γάρ, ὃν καὶ Ὑελλόν φασί, δομέστικος τῶν ἐξουσιῶν ὦν τότε, καὶ ὡς τυραννίδα μελετῶν διαβληθεὶς, καὶ κατακλεισθεὶς, διὰ τῶν αὐτοῦ δὲ συνωμοτῶν καὶ συνασπιστῶν λεληθότως τοῖς βασιλεῦσι ἐν σχήματι κληρικῶν ἐπισεισθόντων ὄρθρου, καὶ τὸν τύραννον ἀνηρηκῶτα, αὐτὸς εὐθὺς ἀναγορευθεὶς, τὸν μὲν ἐν σάκκῳ συγκεκομμένον βαλὼν, εἰς τὴν Πρώτην καλουμένην νῆσον ἀτίμως προσέταξε καρῆναι· ὥς ἐπιστρέψαι τὸν πόρον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν Γραφὴν, καὶ ἐπὶ κορυφῇ αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ἀδικίαν καταβῆναι.

Αὐτὸς δὲ Μιχαὴλ Ἀμοριανὸς, καὶ τὴν αἵρσιν Σαββατιανὸς ὢν, ἐπὶ ἐννέα μὲν χρόνους καὶ ἡμισυ τὰ σκήπτρα διεπέε τῆς ἀρχῆς, οὐδεμίαν δὲ τῆς ὀρθοδοξίας φροντίδα ἐποιεῖτο, ἀλλὰ καὶ βίαν τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσιν ἐπῆγεν. Θεόδοτον δὲ τοῦ Κασσιτεράλεγομένου τεθνηκότος, τὸν Βυρσοδέψην καλούμενον Ἀντώνιον, μητροπολίτην μὲν ἦδη Πέργης γενόμενον, καὶ τῆς αἵρέσεως κοινωρὸν, σχολάζοντα δὲ, ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ ἀναλαβὼν, ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως ἀποδείκνυσαι.

Μετὰ δὲ τὸν Μιχαὴλ Θεόφιλος ὁ υἱὸς ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς χρόνους ἐγκρατὴς γίνεται τῆς βασιλείας. Καὶ ἦν τᾶλλα μὲν, ὡς φασιν, οὐ κακὸς, καὶ δικαιοκρισίας ἀντεχόμενος· τὴν ἀθέτησιν δὲ τῶν ἱερῶν, καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων διωγμὸν οὐδενὸς, ὡς εἰπεῖν, τῶν πρὸ αὐτοῦ διωκτῶν ἐνομιζέτο κορυφώτερος· καὶ τοῦτο ἐπιστεῦετο εἶναι καὶ γίνεσθαι ἐξ ὑποβολῆς μάλιστα τοῦ Ἰωάννου, ὃν μετὰ τὸν Ἀντώνιον ἔκεινος ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ὕψωσε θρόνον.

Ἐν τούτοις τῶν τε πολιτικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁρωμένων, καὶ ἐπὶ τριακονταετῇ χρόνον τῆς ὀρθοτομοῦσης μὲν Ἐκκλησίας μυρίοις ὅσοις κινδύνους καὶ θανάτοις καὶ θλίψεσι προσομιλουμένης, τῶν ἀσεβῶν δὲ τὰ ἅγια καταπατούντων βεβήλοις ποσὶ, καὶ ἀκαθάρτοις τὰ θεῖα μεταχειριζομένων χερσὶ, Νικήτας ὁ καὶ Ἰγνάτιος, οἳ τις εὐγενέστατος ὄρητῃ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ φυτευθεὶς, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς μοναχικῆς πολιτείας ἐξηνηκώς, οὐκ ἔμελλεν ἀκαρπὸς ἐνώπιον τοῦ φυτεύσαντος αὐτὸν ὄρασθαι, οὐδὲ φύλλοις μόνον, εἰσὺν ἀπειροκάλοις

(2) Hoc est coriarium.

curasset), ubi beatus ille septenis denis annis in praelara confessione exactis, ad Deum migravit. In throno vero Constantinopolitano Theodotum quemdam profanis moribus ac negotiis innutritum, atque omnis doctrinae et liberalis disciplinae prorsus expertem (hoc tamen uno, quod Christianos calumniantis Iconomachorum haereseos aemulator haberetur) attosum profanissimus collocavit. Hinc saeva crudelique piorum vexatione instituta, juxta vias suas, stipendia peccati mortem accepit. Nam intra septennium et paulo plus regia potestate illi praecisa, in mediis Dei Matris templi (quod in palatio Pharus nuncupant) adytis, infelix, ritu canis, gladiis confectus est. Ita, quam tanta contentione impietatis sementem fecit, hanc quoque laborum suorum messem collegit. Etenim Michael Balbus, excubitorum tum praefectus, seu domesticus, de affectato regno delatus, et in custodiam datus, a commilitonibus suis et sociis conjurationis, qui clericorum habitum eementii, clam summo mane palatium ingressi tyrannum occiderunt, extemplo imperator esse consalutatus: qui tyrannum concisum, atque in saccum conjectum, in insula Prota, sine ullo apparatu, contemptum sepeliri praecipit, liberosque castrari et tonderi: uti Scriptura teste, *Conversus si labor ejus in caput ejus, ac in ejus verticem iniquitas ejus descenderit*. ταφῆναι, τοὺς τε αὐτοῦ υἱοὺς εὐνοῦχισθῆναι καὶ

Michael porro Amorianus patria, sectaque Sabbatianus, sceptris imperii per novennium et semestrem tractatis, recte religionis curam gessit nullam: subinde tamen verae pietatis studiosis vim attulit. Theodoto, quem Cassiteram appellabant, extincto, Michael Antonium, cognomento Byrsodepsam (2), jam Pergae metropolitam, et haereseos participem, tunc accessit, urbisque regiae patriarcham pronuntiat.

Secundum Michaelē Theophilus, Michaelis filius, sceptris potitus annos tredecim imperavit; caetera non malus, aequitatis quoque propugnator. Sed in sacrarum imaginum insectatione nullo retro Iconomachorum inferior habebatur credebaturque: id vero maxime Joannis, quem Antonio patriarcham D suffecerat, impulsu fecisse.

In hoc rerum statu cum res et civiles et ecclesiasticae versarentur, Ecclesia catholica totos triginta annos periculis innumerabilibus, et ærumnis caedibusque conflictata, cum impii sancta profanis pedibus conculcarent, et sacra pollutis manibus contrectarent, Nicetas sive Ignatius, velut generosissimus in domo Domini surculus plantatus et in atris monasticae vitae educatus, nec ei qui ipsum plantaverat infructuosus, nec ad speciem foliis tantum copiosis, ut maledicta illa ficulnea, hoc est, indumentis nihil boni continentibus visendus: sed qui secus

cœlestium aquarum decursus, et uberrimos Spiritus sancti fontes situs, et Vetus omne Testamentum, Novumque totum meditatus, sanctorum Patrum monumentis studiose addictus, illorum et facta imitando, et contemplationes mente revolvendo, totumque interiorum hominem saginando confirmatus, dulcissimos virtutis fructus Deo progignebat. Primum itaque temperantiam in abstinendo, studium in vigilando, psalmis canendis, quando id jubebatur, precandoque prolebat: adde callos in genibus, lacrymas, pectoris planctus, linguæ continentiam, verberumque tolerantiam, a pædago tetrico praviq̃ue iudicii homine-inflictorum, qui illum, ut Iconomachis gratificaretur, dure admodum educavit. Ad hæc lenitatem, animique demissionem, ergaque omnem fraternitatem quæ secundum Deum est obsequium. Hisce primum rebus factisque dum beatus exercetur, hisce in studiis versatur, et præclare se componit, ordine cum ipsis annis et corpore succrescente, puerilem ætatem ducens ad perfectiora confirmabatur. Deinceps vero perfectiores Deo procreat fructus, fidem, inquam, spem, et charitatem: fidem perfectam ex perfecta ac tota mente Deo perfecto offerens, fidem sinceram, spem quæ non confunditur, charitatem non fictam ex puro corde erga Deum et proximum, ex præcepto recte institutam. Hos virtutis fructus dum sacer hic Ignatius producit, atque in his recte factorum studiis a teneris usque annis tempus omne collocat, quo Deum impii ad iracundiam provocabant, ipse ad omnem religionis laudem conscendebat. Patre enim et pædago e vita sublatis, statim fratrum sibi animarumque cura et præfectura commissa, in ipso muneris exordio ostendit, quæ sancti Spiritus vis deinceps ex se esset effulsura. Adeo quippe frequentibus concionibus sapientibusque cohortationibus suorum mentes pascebat, semperque ad virentiam Dei pascua deducebat, uti mirifice cresceret in illo gratiæ et spiritalis magisterii donum, adeoque augeret suis institutionibus ovile Christi, ut illud nec unus jam locus, nec una domus amplius caperet, sed quaterna illius studio cœnobio excitarentur constituerenturque; ita ut singulis sua commoda essent domicilia, sacrumque instrumentum, cæteraque ad usum monasterii necessaria. Omnia denique decenti ipsisque convenienti apparatu suscepta cura, magnus ille instruebat componebatque. Docebantur omnes ab illo magistro et parente, in primis ipsorum esse Deum laudibus celebrare, et orationi vacare: deinde

ut singuli sua ministeria obirent, omniaque ad Dei laudem et gloriam referrent.

Itaque Plate, et Hyatros, ac Terebinthus, quas Principes appellant insulas, illius cura et studio inhabitatæ, in ædes sacras et monachorum domicilia sunt conversæ. Nam e regione harum in continente ad mare situm, hoc, inquam, eximium magni

ἐνδύμασι κομῶν καὶ στολαῖς, κατὰ τὴν κατηραμένην ἐκείνην συκὴν· παρ' ὕδασι δὲ θεοῖς καὶ ἀφθονωτατοῖς τοῦ Πνεύματος μένων ἐπιβροαῖς, καὶ πᾶσαν μὲν Παλαιὰν Διαθήκην, πᾶσαν δὲ Νέαν ἐκμελειῶν, πᾶσι δὲ λόγοις τῶν ἱερῶν Πατέρων φιλοπερίως ἐσχολαχῶς, καὶ τούτων τὴν τε πρᾶξιν μιμούμενος, καὶ τὴν θεωρίαν ἀναλεγόμενος, καὶ τὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὅλως πεινιόμενος ἐν τούτοις καὶ κραταιούμενος, καρποφορεῖ τὸν ἥδιστον τῆς ἀρετῆς καρπὸν τῷ Θεῷ. Καρποφορεῖ πρῶτον μὲν νηστείαν, ἀγρυπνίαν, ψαλμῶδιαν ἐπιτεταγμένην, καὶ προσευχάς, τύλους γονάτων, δάκρυα, στηθῶν ἐπιτίμησιν, γλώσσης ἐγκράτειαν, ὑπομονὴν πρὸς πάσας αἰκίας, τοῦ καθηγεμόνος σκληροῦ τε τὴν γνώμην ὄντος, καὶ τῷ τοῖς Εἰκονομάχοις χαρίζεσθαι, σκληρῶς πάνυ παιδαγωγούντος αὐτόν· πρὸς τούτοις πραύτητα, καὶ ταπεινῶσιν, καὶ ὑπακοὴν πᾶσαν πρὸς πᾶσαν τὴν κατὰ Κύριον ἀδελφότητα. Πρῶτον μὲν ταῦτα διὰ πράξεως ὁ μακάριος μετῶν, καὶ τούτοις παιδοτριβούμενος, καὶ κάλλιστα προτελούμενος, ἀκολούθως τῇ αὐτῇ τοῦ σώματος, καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν προκόπτων κατωρθοῦτο. Ἐπειτα καρποφορεῖ τῷ Θεῷ τὰ τελειότερα, πίστιν δὴ λέγω, καὶ ἐλπίδα, καὶ ἀγάπην· πίστιν τελείαν ἐκ τελείας καὶ ὁλοκλήρου διανοίας τῷ τελείῳ προσαγομένην Θεῷ· πίστιν ἀνυπόκριτον, ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, ἀγάπην εἰλικρινῆ, ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον κατὰ τὴν ἐντολὴν κατορθουμένην. Ταῦτα καρποφορῶν ὁ θεὸς Ἰγνάτιος, καὶ τούτοις ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τοῖς καταρθώμασι συζῶν πάντα τὸν χρόνον, ὃ τὸν Θεὸν οἱ ἀσεβοῦντες παρεπύκραινον, αὐτὸς πρὸς τὴν εὐσέβειαν κατωρθοῦτο τελειότατα. Καὶ γὰρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ καθηγητοῦ τὸν ἀνθρώπινον μετελλαχθῆναι βίον, πάσης δὲ τῆς ἀδελφῶν ἐπιμελείας καὶ τῆς ψυχῶν ἐπιστάσεως, ὡς ποιμένα καλὸν καὶ τῶν λογικῶν προβάτων καθηγητὴν, περισταμένης εἰς αὐτόν, εἰδείξεν ἐν πρώτοις εὐθύς τὴν εὐστέρον ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἀναφανῆσαι. Οὕτω γὰρ ταῖς συνεχέσι τῶν λόγων ἑμιλίας καὶ ταῖς σοφαῖς παραινέσεσι τὰς αὐτῶν ἐξέτρεψε ψυχάς, καὶ ἐπὶ τὰς ἀειθαλεῖς ὡδήγει τοῦ Θεοῦ μονάς, ὡς πολλαπλασιασθῆναι μὲν αὐτῷ τῆς χάριτος τάλαντον καὶ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, πολλαπλασιασθῆναι δὲ καὶ τὸ ποίμνιον ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μηκέτι τούτους ἐν τόπῳ μηδὲ μιᾷ μονῇ δύνασθαι χωρεῖσθαι, τέσσαρα δὲ τὰ πάντα διὰ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς ἀναστῆναι καὶ καταστῆναι μοναστήρια· ἐκαστοῦ τὰς ἀρμοζούσας οἰκοδομάς, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τὴν περίποίησιν, καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν κατασκευὴν τε καὶ διάταξιν διὰ τῆς τοῦ μεγάλου λαμβάνοντος· καὶ πάντων ἐπ' ἐκείνῳ καθηγεμόνι καὶ πατρὶ διδασκομένῳ, ἔργον μὲν ποιεῖσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν καὶ προσευχὴν, ἐν παρέργῳ δὲ καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἑκάστου ἀντιλαμβάνεσθαι διακονίας, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν καὶ ἑπαινον Θεοῦ.

Πλάτῃ μὲν οὖν καὶ Ὑάτρος τότε καὶ Τερεβίνθος, αἱ Πριγκίπειοι νῆσοι προσαγορευόμεναι, ταῖς ἐκείνου προνοίαις οἰκίζονται, εἰς ἐκκλησίας Κυρίου καὶ εὐαγεῖς μοναχῶν καθίσταντο μονάς. Καὶ γὰρ τὴν ἀντικρὺ τούτων κατὰ τὴν ἡπειρόν πρὸς τῇ ἀκτῇ κει-

ένην
ωτα-
σαν
των,
εχο-
, και
ρω-
αίου-
ρπόν
γρυ-
χά-
λως-
του
τῷ
παι-
και
την
δια
ορι-
θως
κίαν
τῷ
, και
ήρου
άν-
οινη-
πλη-
καρ-
αρ-
όνου,
αυτός
εγάρ
ώπι-
επι-
κα-
στα-
έσ-
ραν-
όμι-
έξ-
του
δ της
λας,
το-
μονή
της
ασ-
των
περι-
κατα-
μδα-
ου του
νίας,
υθος,
είκει-
ου και
ο την
κει-

μένην, ταύτην δὴ λέγω τὴν προκαθημένην τοῦ μεγάλου ταξιάρχου μονήν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς αὐτοῦ ζωῆς ὁ μακάριος τελευταίαν ἀνεστήσατο, καὶ καθήγιασε τῷ Θεῷ ἥς τὴν ἐπισιμότητα καὶ περιφάνειαν, τοῦ τε ναοῦ ὑπέρχαλον ἀγλαΐαν καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὴν ὅλην ἀγιοπρέπειαν καὶ δόξαν, ὡς λόγου κρείττω, ταῖς ὁψεσι παραχωροῦντες, ἐπὶ τὰ ἑξῆς τοῦ βίου προΐωμεν. Ἐν τοῦτοις τοίνυν ὁ ὁσιος ἐνώπιον εὐαρεστών Κυρίου, ψήφῳ μὲν θείου Πνεύματος, ψήφῳ δὲ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένων καὶ δεδιωγμένων θεοφόρων ιεραρχῶν, τῆς ὁγίας Ιερουσλήν ἀξιοῦται· καὶ χειρὶ μὲν Βασιλεῖου (τῆς κατὰ τὸ Πάρεον δὲ οὗτος Ιερᾶς ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς ὢν, πλείσταίς ὁσαῖς ὑπὲρ τῶν Ιερῶν εἰκόνων θλίψεσι τότε προσωμίλει καὶ διωγμοῖς), τοῦτου χειρὶ τὸ φαινόμενον, αὐτοουργία δὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὸ νοούμενον, πρῶτον μὲν ἀναγνώστης, ἥτοι τῶν θείων Ιεροκλήρῳ Γραφῶν, εἴτα ὑποδιάκονος, εἴτα διάκονος, καὶ Ιερῆς μετὰ ταῦτα, τάξει καὶ νόμῳ πνευματικῆς καθίσταται ἀκολουθίας. Ἦγωνίζετο δὲ αὐτὸς πολλὰ πλάσιον τῷ εὐεργέτῃ τῆς χάριτος τάλαντον ἀποδιδόναι, καὶ μὴ τῇ ὀκνηρίᾳ καταχωῖναι, ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ περισσεύσαι· ὥσπερ δὲ τῷ μοναδικῷ βίῳ πολλοὺς διὰ τῆς οἰκείας ἀσκήσεως; προσηγάγετο καὶ σπουδῆς, οὕτω διὰ τῆς Ιεραιτικῆς πάλιν ἀναρίθμητα πλήθη παιδῶν βαπτίζων ἐσφράγιζε Θεῷ. Ἐπὶ πολὺ γὰρ τῆς αἰρετικῆς ἀχλύος, οἷα νυκτὸς χάλεπτος ἐπικρατούσης, καὶ τῆς τυραννίδος δὲ τῶν ἀνιέρων ἐπικειμένης μισθῶν, πάντες ὁλίγοι θεῖν ἄνθρωποι, ὅσοι κατὰ τὸ Βυζάντιον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀνείχοντο, καὶ ὅσοι ἐν Βιθυνίῳ, καὶ τὰς ἔχοντάς κατέφκουν χωμοπόλεις, ἄλλος ἄλλον ταῖς ὑπὲρ τοῦ Ἰγνατίου διανιστῶντες εὐφημίαις, τὰ οἰκεῖα τέκνα προσήγον, καὶ δι' αὐτοῦ βαπτίζεσθαι ταῦτα καὶ ἀγιάζεσθαι κατελιπόρου. Καὶ ἦν ὁρᾶν τοῦτον, ὥσπερ ἕνα τῶν πρότερον Χριστοῦ μαθητῶν, ἔργον τοῦτο ποιοῦμενον, τοὺς πρὸς αὐτὸν ἰόντας, ὡς ὑπὸ Χριστοῦ πεμπομένους προθυμῶς καταδέχεσθαι, διδόναι τε καὶ νοθεῖν πάντα ἄνθρωπον, ἀντέχεσθαι μὲν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀπέχεσθαι δὲ τῆς τῶν αἰρετικῶν δυστροπίας καὶ φρενοβλαβείας, καὶ πάσης μὲν ἑαυτοὺς ῥουπαρίας, καὶ παντὸς ἀνακαθαίρειν πνεύματος μολυσμοῦ καὶ σαρκὸς, πάσης δὲ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ κοτμιότητος καὶ σωφροσύνης· ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια τοὺς πατέρας παιδεύων καὶ νοθεύων, τὰ τοῦτων βρέφη προκατηγῶν ὁ μακάριος, δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἡγίασε τῷ Θεῷ.

Ὁ μὲν οὖν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τότε χειμῶν βαρὺς, καὶ ἡ κατὰ Ιερῶν δίωξις χάλεπη, ὅσοι Χριστοῦ τῆς εἰκόνος διὰ τὸ πρωτότυπον προκινδυνεύειν ἐβλόντο δεῖν· εὐδίας δὲ πᾶσι καὶ γαλήνιος ὁρμος τοῖς χειμαζομένοις, ὁ Ιερὸς Ἰγνάτιος καὶ ὅλος αὐτοῦ ὁ οἶκος· παρὰ τῆς τοῦ Ὑψίστου προσητοῖμαστο δεξιᾶς. Τίς γὰρ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας θλιβομένων οὐχ εὗρισκεν ἐκεῖθεν αὐτάρκη τῶν θλίψεων ἀναψυχὴν; τίς τῶν ἐν ὑπερορίαις καὶ δεσμοῖς κατεχομένων, καὶ λιμοῖς καταγχομένων, οὐ τῆς δεούσης ἐτύγγανε παρηγορίας, καὶ ἀφθοον εἶχε τῶν ἀναγκαίων τὴν ἐπιχορηγίαν παρ' αὐτοῦ; Οἱ δὲ τὰς τῶν τυράννων φέροντες χεῖρας, καὶ τῶν ἰδίων ὑπάρξεων στερούμενοι καὶ ἐκπί-

A caelitim principis Michaelis cœnobium in fine vitæ postremum condidit, Deoque initiavit: ejus nobilitatem templi, magnificentiam, et claritatem, ejusmumque splendorem, et ornatum omnem ac majestatem (quando pro dignitate a me exprimi nullo modo potest), ego spectantium oculis permittito, simulque ad reliqua illius vitæ acta exponenda progredior. His ergo sanctus Deo probatus, Spiritus sancti decreto, sanctorumque pontificum, eorum, inquam, qui pro vera pietate pugnabant, extremaque omnia patiebantur, sententia, sacro presbyterii honore insignitur manu Basilii, qui sacra: Pareorum ecclesiæ episcopus, pro sacrarum imaginum cultu casibus innumeris gravissimisque ærumnis conflictabatur. Hujus, inquam, Basilii manu spectabili, vi autem ac virtute sanctissimi Spiritus, primum quidem lector, sive sacrarum Litterarum præco sanctus, deinde hypodiaconus, tum diaconus ac sacerdos lege et ordine ecclesiasticorum graduum consecratur. Studebat vero hoc perpetuo, uti largitori gratiæ talentum multiplici fenore auctum redderet, neque per socordiam defoderet. Ut autem, cum in cœnobio viveret, sua pietate studioque multos traxit, ita per sacerdotium iterum innumerum numerum Infantium baptismate abluens, Deo consignavit. Perdiu enim hæretica caligine, velut densa nocte, et tyrannide sacrilegorum mercenariorum incumbente, omnes prope mortales, qui Constantinopoli rectam fidem defendebant, quique Bithyniæ oppida colebant, alii C alios Ignatium laudibus prædicando excitabant, suosque liberos ad illum deducebant, precabanturque, ut ab illo baptizarentur, Deoque initiarentur. Et erat hunc videre, tanquam aliquem e primis Christi discipulis, cum ad se ventitantes alaceriter, ut a Christo missos, exciperet atque institueret: qui quidem documenta illius ita arripiebant, dum doceret singulos et hortaretur, ut sinceram et catholicam religionem propugnarent, atque hæreticorum perversitatem et insaniam aversarentur, omnesque se ab omni mentis et corporis labe repurgarent, ac virtutis omnis et temperantiæ honestatisque laudem procurarent. Hæc et his similia parentes edocebat, horumque liberos prius rite institutos, Deo per aquam et Spiritum sanctum D consecrabat.

Et gravis quidem tum et vehemens Ecclesiam tempestas, sacrosque acerba divexatio premebat, quicunque pro Christi imagine ob prototypum sibi periclitandum putaverunt: tranquillius vero et serenius omnibus tempestate jactatis portus a supremo Numinis dextra sacer hic Ignatius destinatus erat, et domus ejus tota. Equis enim pro pietate decertantium, malorum ærumnarumque suarum refrigerium ab eo non percepit? Quis in custodiam datus, quis in exsilium ejectus, quis vinculis et fame cruciatus, ab eo non est relevatus, necessariisque auxiliis liberaliter instructus? Nam quicunque tyrannorum vim et rapinas patiebantur,

suisque bonis ac fortunis exuebantur, omniumque rerum inopia conflictabantur, præsertim sacri religiosi viri, nullum aliud vitæ et ærumnarum perfugium habebant, quam eximium hunc Ignatium, parentemque Ignatii Procopiam, ac sororem, quæ ævum in multos annos propagabant, adeoque benigne hilariterque opes effundebant, Deique misericordiam æmulabantur, ut verissime de illis sacrum illud oraculum proditum expletumque videretur. Tota enim quodammodo die miserabantur et commodabant, et semen eorum in benedictione erat. Atqui is quidem hunc in modum una cum athletic Christi propugnabat, cum dolentibus dolebat, cum afflictis afflictus sustinebat, egentibus opem suggererat: in precandi studio assiduus, et in eucharistia et communione panis, et sanctorum necessitatibus secundum apostolum communicans¹, sic ad majora pro virtute certamina sese comparabat; hæc signa gratiæ in futuro patriarchatu exserendæ spectantibus prodebat, ut ingens ille in virtutis palestra Theophaues, prodigiis et miraculis illustris, ille, inquam, Sigriani seu Agriani cænobii conditor, olim peregre ad se advenienti beato illi tum adolescenti, tanquam patriarchæ, manu dextra porrecta jam tum bene sit precatus.

Optimis igitur hisce studiis præclare occupato Ignatio, Theophilus decedit, totumque imperium in Theodoram matronarum religiosissimam imperatricem, Michaelæ filio admodum adhuc tenero, devolvitur. Hinc inimica sacrarum imaginum secta conquiescit: sanctificatio autem Ecclesiæ sanctæ efflorescit. Hinc Joannes, imo infausti nominis Janues (quem Icanomantin, seu magnum dictitabant, a quo Theophilus in errorem actus creditur), sede Constantinopolitana, ipsoque sacerdotio merito spoliatur: erigitur autem cornu salutis populo Dei Methodius vere bonus Christiani gregis pastor, veræque doctrinæ Ecclesiæ verus magister; qui multis antea pro sanctarum imaginum defensione laboribus et periculis defunctus, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præficitur Dei nutu et imperatricis opera. Exauctoratis ergo omnibus et dissipatis, qui hæreseos labe infecti erant, novam Ecclesiam condit, sacerdotes et episcopos in suæ rectæ fidei fundamento collocat. Etenim hæreticis (uti etiam antea sub Tarasio, sacro divinoque pastore, et pia Irene) sectam suam damnantibus, et veniam impetrantibus, atque iterum ad hæreseos perniciem prolabantibus, Nicephorus vir eximius, adhuc superstes, et hic Methodius, divinitus decreta illorum exstirpatione, virique divini Joannici impulsu in omnes hæreticos declarata, rectam adhuc viam incedere quærentibus, veritatis tramitem ostendit. Sed cum Ecclesiam Dei optime sanctissimeque per quadriennium rexisset, ad Deum sempiterna potiturus pace abiit. Multis vero tum ad Ecclesiæ administrationem

πτοντας, καὶ ἑσχάτῃ πέντῃ περιεπίπτοντες· ὅσοι δὲ τῆς ἱερατικῆς μάστιγας, καὶ ὅσοι τῆς μοναδικῆς ἐτυγχάνον ὄντες τάξεως, οὐδὲν ἄλλο τοῦ βίου παραμέδιον καὶ τῶν λυπηρῶν εἶχον ἀπαλλαγὴν, ἢ τὴν μέγαν Ἰγνατίον καὶ Προκοπίαν, τὴν αὐτοῦ λέγω μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὴν, ἐπιπολὺ τῷ βίῳ παραταμένους, καὶ οὕτως ἀφειδῶς τε καὶ ἰλαρῶς τὸν πλοῦτον ἐκκενούσας, καὶ τὸν ἑλὸν μιμουμένας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐπ' αὐτοῖς ἀληθῶς τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πληροῦσθαι λόγον. Ὅλην γὰρ, ὡς εἶπεν, τὴν ἡμέραν ἡλέουν καὶ ἐδάδειζον, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς εὐλογίαν ἦν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω τοῖς ἀγωνισταῖς συνηγωνίζετο, τοῖς κακοπαθοῦσι συνεπάθει, τοῖς δεομένοις ἐπήρκει, καὶ τῇ θλίψει μὲν τοῖς θλιβομένοις ὑπέμενε συλλυπούμενος· τῇ προσευχῇ δὲ προσκατεργῶν ἀδιαιρέτως, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων χάρισις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, κοινωνῶν, οὕτω πρὸς τοὺς μείζους ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας ἡτοιμάζετο. Οὕτω δὲ τὴν μέλλουσαν ἐπ' αὐτὸν ἐμφανήσεσθαι χάριν τῆς ἱεραρχίας ὁ θαυμάσιος τοῖς ὀρθοῖς ἐπεδείκνυσεν, ὥστε καὶ Θεοφάνην ἐκείνον τὸν μέγαν ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσι, καὶ πολλὸν ἐν σημείοις καὶ θαύμασι, τὸν τῆς καλουμένης Σιγριανῆς λέγω μονῆς οἰκιστὴν, ἐπιδεδημηκότι ποτὲ πρὸς αὐτὸν τῷ μακαρίῳ νέῳ ἔτι τυγχάνοντι, τὴν δεξιὴν, ὡς λόγος, ἐπιβαλεῖν, καὶ ὡς πατριάρχῃ αὐτὸν εὐλογεῖν.

Ἐν τούτοις τοῖσιν αὐτοῦ διατρέποντος τοῖς κατορθώμασι, τελευτᾷ μὲν ὁ Θεόφιλος, εἰς Θεοδώραν δὲ τὴν εὐσεβεστάτην βασιλῖδα, τὴν τιμιωτάτην τῶν γυναικῶν καὶ πιστοτάτην, περιέστη τὰ τῆς ἀρχῆς· ἔτι δὲ νήπιος κομιδῇ τότε Μιχαὴλ ὁ υἱὸς ἦν. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκότων αἴρεσις ἐκλείπει· τὸ ἄγλασμα δὲ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας· ἐξάνθει. Ἐντεῦθεν καὶ Ἰωάννης, εὐθὺς ὁ θυσιόθυμος Ἰαννῆς (ὃν καὶ λεκανομάντιν ἔλεγον, καὶ τῆς Θεοφίλου πλάνης ὑπαίτιον), τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐνδίκως καθαιρεῖται, ἀνίσταται δὲ πέρας σωτηρίας τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ Μεθόδιος ὁ καλὸς ὢντος τῶν Χριστοῦ προβάτων ποιμήν, καὶ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογματῶν ὀρθοτόμος ὁρηγητής· ὃς πολλοὺς δὲ μάλιστα πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τῶν ἁγίων πρότερον ὑπομεμενηκὼς εἰκότων, ἀνίσταται μὲν Θεοῦ ψήφῳ καὶ τῆς βασιλίδος συνεργίᾳ πρίεδρος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως· καθαιρεῖ δὲ πάντας καὶ κατασπᾷ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅσοι τῷ μύσει τῆς αἵρέσεως ὑπήχθησαν· ἀνίστησι δὲ Ἐκκλησίαν καὶνήν, ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς κατ' αὐτὸν ὀρθοδόξου πίστεως προεχειρίσατο. Καὶ γὰρ τῶν αἵρεσιωτῶν, ὡς ἤδη καὶ πρότερον ἐπὶ Ταρασίου τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ ποιμένος, καὶ τῆς εὐσεβοῦς Εἰρήνης, ἀναθεματικῶν μὲν τὴν αἵρεσιν, καὶ οὕτω συγκεχωρημένων, παλινδρομητάντων δὲ, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν αὐθις λύμην ὑπενεργημένων· τούτων μὲν οὖν τελείαν καθάρισιν καὶ διγενεῇ Νικηφόρος τε ἔτι τῷ βίῳ περιῶν ὁ μέγας, καὶ αὐτὸς οὗτος θεοβουλευτίως ὁ ἱερὸς καταφητισάμενος Μεθόδιος, καὶ τοῦ θεοφόρου ταῖς ὑποθήκαις Ἰωαννικίου κατὰ πάντων τῶν

¹ Rom. xii, 13.

αἰρεσιωτῶν ἀποφηνάμενος, εὐθεὶαν ἔτι τοῖς ὀρθοτο-
 μείν ἐθέλουσι τὴν τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέδειξεν ὁδόν·
 ἐπὶ τέσσαρας δὲ χρόνους καλλίστᾳ τε καὶ ἀμεμπτα-
 τῇ τοῦ Κυρίου ποιμένας Ἐκκλησίαν, ἐν εἰρήνῃ πρὸς
 αὐτὸν μετέστη. Πολλῶν τοιγαροῦν εἰς προστασίαν
 τῆς Ἐκκλησίας προχειριζομένων, καὶ ἄλλων δι' ἄλ-
 λας αἰτίας διαμαρτανόντων τοῦ σκοποῦ, ἵνα ἡ προσω-
 ρισθεῖσα τοῦ Θεοῦ βουλὴ μείνῃ, Ἰγνάτιος ὁ ὁσιώτατος
 πρεσβύτερος, πλείστοις ἔτσιν ἦδη τοῖς τῆς ἱερωσύ-
 νης χαρίσμασιν ἐνευδοκιμηκώς, καὶ βαθμὸν ἑαυτῷ
 καλὸν ἐν πολλῇ παρήρσι καὶ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 πίστει περιποιησάμενος, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων διὰ
 τοῦτο στόμασιν ἄδμενος, καίτοι γε πλείστα παραι-
 τούμενος, καὶ τὸν ἔχον τοῦ ἀξιώματος ἀποδιδρά-
 σκων πανευλαβῶς· ὁμῶς ἐνεργεῖ μὲν θεῖου Πνεύ-
 ματος, συνεργεῖ δὲ καὶ ψήφῳ ἀρχιερέων Θεοῦ, τῆς
 θείας ἱεραρχίας ἀξιοῦται, καὶ τῷ θρόνῳ τῆς βασιλι-
 δος ἐνιδρυται, καὶ τῇ λυχνίᾳ ὁ λύχνος ἐπιτίθεται.
 Πρὸ πάντων δὲ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λαῶν, τῆς
 βασιλίδος ἀποστειλάσης, καὶ ἀξιώσεως διὰ Κυρίου
 γνωρίσαι τὸν ἄξιον, προφητικῶς ὁ μέγας τοῦτον
 Ἰωαννίκιος ψηφίζεται· καὶ οὕτως διὰ τῆς θύρας ὁ
 ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προδάτων εἰσελ-
 θὼν, τὰ ἴδια πρόβατα ἐκάλει κατ' ὄνομα· καὶ πάσης
 μὲν νομῆς θανασίμου καὶ βλαβεράς, πάσης δὲ λύμης
 καὶ ἀπωλείας ἐξῆγεν αἰρετικῆς, πρὸς τὰς ἀειζώους
 δὲ καὶ ἀειθαλεῖς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· καὶ δικαιο-
 σύνης ὠδήγει καὶ εἰσήγε νομάς· καὶ αὐτὸς μὲν κα-
 κίας ἀπάσης τοσοῦτον ἀπέχετο, ὅσῳ πάσης ἀντι-
 χετο δικαιοσύνης· ἐξαίρετως δὲ πρὸς τὰς τῶν ἀρε-
 τῶν κατωρθούμενος γενικῶς, τῆς κατ' εὐσέβειαν
 τελειότητος ἐπιμελεῖτο. Φρόνησις μὲν γὰρ αὐτῷ δι-
 εσπούδατο, οὐχ ὥστε πλοῦτον ἑαυτὸν καὶ ὁδὸν πο-
 ρίζεσθαι κοσμικὴν, καὶ ποικίλας σώματος ἡδονάς,
 ἀλλ' ὥστε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρε-
 στον καὶ τέλειον ἐν διακρίσεως πνεύματι καλῶς συν-
 εἶναι καὶ ποιεῖν. Ἀνδρεία δὲ αὐτῷ, τὸ μὴ ἡττάσθαι
 ποτε τῆς ἀμαρτίας, ἀλλ' ἐλευθερον εἶναι καὶ δεσπό-
 ζειν τῶν δυνάτεων· ἀποτόμως δὲ τὸν ἀμαρτάνοντα
 κατὰ τὸν ἀποστολικὸν νόμον διελέγγχειν, καὶ τοῦτο
 πολλάκις ἐνώπιον πάντων, καὶ μὴ καθυφίσθαι δου-
 λοπρεπῶς, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ, φησὶ, φόβον ἔχωσι.
 Σωφροσύνη δὲ, οὐ τοῦ οἰκείου σώματος μόνον ἡ
 ἀγνότης τοῦ καὶ καθαρότης, ἦν ἐκ νεαρῆς ἡλικίας
 οὕτω πόνους συχνοῖς καὶ ἰδρωσὶ κατωρθώσατο, ὥς
 εἰς ἄκραν αὐτὸν ἀπάθειαν, ἥτοι παντελεῖ νέρκωσι
 τοῦ σαρκίνου φρονήματος ἔλθειν. Οὐ ταύτη γοῦν μό-
 νον τὸ τῆς σωφροσύνης ὠρίζετο καλὸν, πάσῃ δὲ σπου-
 δῇ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἡγνι-
 ζε, καὶ τῷ ἐμβριθεῖ τε καὶ συνεχεῖ τῆς τοῦ Πνεύ-
 ματος διδασκαλίᾳ ἐσωφρόνιζεν, ὥς μὴδ' ὄνομα
 πορνείας, ἢ τινος ἄλλης ἀκαθαρσίας ἐν τοῖς αὐτῷ
 πλησιάζουσιν ἀκούσθαι· ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς τὴν
 ἀμωμον ὁδὸν τοῦ Κυρίου ἀμώμως ἐπορεύετο, οὕτως
 καὶ τὴν ἐκείνου νόμφνην, ὥς ἀγαθὸς νυμφόστολος, ἐν
 ἀμώμῳ προσῆγε πολιτείᾳ. Περὶ δικαιοσύνης δὲ τί
 χρὴ καὶ λέγειν; ἦν οὕτω στεννῶς καὶ μεγαλοπρε-
 πῶς ὁ μακάριος ἐνεδέδυτο, ὥστε καὶ μέμψιν δι' αὐ-
 τὴν ὑπέχειν πολλάκις παρὰ τοῖς ἀδίκους τοῦ δικαίου

A designatis, aliisque alias ob causas voto frustratis,
 uti destinata Dei sententia staret, Ignatius sanctis-
 simus presbyter, cum per multos annos sacerdotii
 muneribus magna cum laude perfunctus esset, bo-
 numque sibi in multa auctoritate, et in Jesum
 Christum fide jam gradum extruxisset, ac pro-
 pterea omnium ore celebraretur, quantumvis digni-
 tatis magnitudinem refugiens, vi tamen sancti Spi-
 ritus, et antistitum auctoritate et sententia, honore
 sacro dignissimus iudicatus, in imperantis urbis
 sacra sede collocatur, lucernaque candelabro im-
 ponitur; cum ante omnium episcoporum et populi
 sententias imperatrix ad Joanniciū anachoretam
 consultum misisset, ecquēnam hoc patriarchatus
 honore dignum per Dominum cognosceret; Igna-
 B tium eximius ille Joannicius divinitus pronuntiavit.
 Atque ita bonus pastor per ostium in ovile ovium
 ingressus, oves proprias vocabat nominatim: quas
 ex noxiis et pestiferis herbis, omnique hæretica
 peste et exitio ereptas, ad immortalia semperque
 virentia rectæ fidei iustitiæque pascua deducebat
 inducebatque. Ipse vero tum ab omni crimine
 a' horrebat, tum in omne præsertim virtutum prin-
 cipalium et æquitatis studium singulari conatu in-
 cumbens, ad perfectæ pietatis cūlmen enitebatur.
 Prudentia namque illi curæ erat, non ut opulen-
 tia sibi, humanamque gloriam, et voluptates
 conquiret; sed ut Dei voluntatem sanctam, bene
 placentem et perfectam, in spiritu recti iudicii
 C bene intelligeret et sequeretur. Fortitudo vero erat
 ipsi, ne unquam servitutis peccato succumberet, sed
 liber esset, et dominaretur optimatibus, atque ex
 apostoli præscripto, peccantem acriter castigaret,
 et hoc sæpe coram omnibus, nec servilli modo se
 subiceret; ut et cæteri, inquit, in officio per timo-
 rem contineantur. Temperantiam autem non tantum
 in corpore coluit suo, quam a teneris annis adeo
 laboribus sudoribusque assiduis perfecte est assecu-
 tus, ut sensum omnem, omnesque cupiditates corpo-
 ris noxias penitus exstinxerit. Non ergo his tantum
 finibus temperantiæ splendorem circumcludit, sed
 Ecclesiam suam totam, morum et doctrinæ suæ
 gravitate assidueque, ad eam provexit honesta-
 tem et verecundiam, ut inter ejus familiares ne
 D nomen quidem fornicationis, vel cuiuspiam impuri-
 tatis audiretur. Perinde enim ut ipse vias Domini
 rectas ambulabat, ita sponsam Domini optimus
 paranympus per inculpatam vitæ semitam dedu-
 cebat. Jam ut fuerit æqui tenax, iustitiæve obser-
 vans, quid dicam? cum ita rigide eam servavit, ut
 illius causa non raro ab iniquis æquitatis arbitris
 reprehenderetur, pastorque vere mitis ac divinæ
 imitator iustitiæ, asperissime condemnaretur. Etenim
 non in civilibus tantum rebus, sed multo magis in
 ecclesiasticis discepcionibus et iudiciis facile
 agnoscebatur ad veritatis æquitatisque momentum
 lancemve propendere, contra vero mendacium et
 quamlibet injustitiam vehementissime severissime-
 que insectari. Nec erga plebeios tantum et viliores

in quos, si quid peccent, cuius facilis et libera est censura; sed adversus principes etiam magistratus ac dynastas, ipsosque imperatores, ardor ac divina dicendi libertas antistitis elucebat: quod mea nunc declarabit oratio.

μὲν καὶ δικαιοσύνην ἐπιρρέπεις, ὑπεροπτικὸν δὲ αὐτοῦ καὶ ἀπότομον πρὸς τε τὸ ψεῦδος καὶ ἀδικίαν πᾶσαν ἐγνωρίζετο· καὶ οὐ πρὸς τοὺς πολλοὺς μόνον καὶ χυδασιτέρους, πρὸς οὓς ἀδικούντας τάχα καὶ ἄλλος ἂν παρῆρσιόσαιοτο, ἥδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς τὰς πρώτας περιβεβλημένους δυναστείας, καὶ πρὸς τοὺς βασιλείας αὐτοὺς ὁ τοῦ ἀρχιερέως ζήλος καὶ ἐνθεος παρῆρσις διεδείκνυτο· δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος.

Bardam illum, uti scio, nostis omnes, Theodora Augusta bonae principis non bonum, sed saevum admodum et crudelem fuisse fratrem. Quanquam enim in rerum civilium administratione egregius industriusque esset, rei tamen divinae atque ecclesasticae nemo illum unquam commodum dixit; ut qui nurus suae amore ita fureret, ut ejus rei fama totam urbem peragraret: nec inter plebem tantum hareret, sed ad patriarchae quoque aures facti indignitas deferretur. Quid ergo patriarcha? Non hominis dignitatem reveritus, facinus silentio pressit; sed ex lege arguit, reprehenditque, et hortatus est, ut ne salute neglecta, animam suam perditam iret, sed foedum et enorme scelus expiaret. Ille tamen non modo se ab improbitate sua non abstinuit, sed ipso Epiphaniae die festo in aedem sacram, eucharistiae mysteria percipiturus, impudenter est progressus. Quid hic patriarcha? A sacris arceat, indignum eum judicans corporis Dominici participatione. Ille vero diro percitus aestro furit, suumque in exilium armatus, se gladium in antistitis viscera defixurum minatur. Sed Ignatius contra comminatur, Deum invocans, qui potens esset gladium in illum convertere. Hinc offensionum prima origo: hic fons ecclesiasticae perturbationis. Hinc gravi Bardas ira odioque concepto, ac altius in pectus demisso, omnem, ut dicitur, rudentem contra Ignatium movebat, ut eum apud imperatorem crimineretur. Patricius tum erat Bardas, et scholarum domesticus, sibi quoque totam imperii administrationem, utpote avunculus Michaelis, vindicabat. Ille aggressus aliquando adolescentem, verbisque insidiosus captans: Quid, inquit, domine, imperium matri et sororibus permittis? Atqui non es amplius infans, aequique immaturus: imo, inquit, et jam uxore ducta virum agis. Debes ergo in posterum virilem animum gerere. Itaque a patriarcha accersito matrem et sorores tonderi velareque jube. Ut enim deinceps solus cum procreandis a te liberis imperes, et Numini caelesti placet, et nobis aequissimum videtur. Accersit ergo illico venerandum patriarcham. Est enim inconstans et mutabilis adolescentia, facileque vana spe effertur. Quod si potentiae quoque fastigium accedat, major etiam est illius levitas, maioremque in amentiam et casum saepenumero prolabitur. Tunc igitur Michael corruptelarum, morumque depravorum, et vero magis impietatum suarum principio posito: Matrem, inquit, meam sororesque e vestigio arreptas attonde, et religiosa velatas veste

Α διατηταῖς, καὶ σκληρότατα καταγινώσκεισθαι τὸν ὡς ἀληθῶς πρὸς τὸν ποιμένα, καὶ Θεοῦ μιμούμενον δικαιοσύνην· καὶ γὰρ οὐκ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς πολὺ μᾶλλον ἀμφοτετήσσει καὶ κρίσει, τὸ πρὸς ἀλήθειαν παρῆρσις διεδείκνυτο· δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος.

Tὸν Βάρδαν ἐκεῖνον οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε, ὡς [Δ.1.1. 8:] Θεοδόρας μὲν τῆς ἀγαθῆς βασιλίδος ἀδελφὸς ἦν, οὐκ ἀγαθὸς δὲ, ἀλλὰ καὶ λίαν πικρὸς καὶ ἀπάνθρωπος· ὃν σπουδαῖον μὲν εἶναι καὶ δραστήριον περὶ τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μεταχείρισιν, οὐδεὶς δὲ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν χρηστὸν ἔφησε γενέσθαι· τοῦτον τῇ ἰδίᾳ φασὶν οὕτως ἐπιμανῆναι νόμῳ, ὡς ἀνὰ πᾶσαν τοῦτο τὴν πόλιν περιβοηθῆναι· καὶ οὐκ ἄχρι τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως τὴν πονηρὰν φήμην ἔλθειν. Τί οὖν ἐκεῖνος; Οὐ τὸ μέγεθος ἡλικίᾳ τοῦ προσώπου, οὐδὲ συνεκίχασε τὸ ἀμυλᾶν τῇ σιωπῇ, ἀλλὰ καὶ ἡλεγε κατὰ τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμησεν, ἀλλὰ καὶ παρεκάλεισε φείσασθαι τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ τὸ φρικτὸν τοῦ μῦθου ἀπορρόφῆσαι· ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀπέσχετο τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας (ἐορτῇ δὲ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ἦν) καὶ αὐτὸς ἀναιδῶς προσῆλθε, τῶν θείων μεθέξων μυστηρίων. Τί δὲ ὁ ἀρχιερεὺς; Ἀποβάλλεται τῆς κοινωνίας, ἀνάξιον τοῦτον τῆς τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος κρίνων μεταλήψεως. Ὁ δὲ μάλιστα μανίᾳ πικρᾷ, καὶ κατὰ τῆς ἰδίας ὀπλίζεται ψυχῆς· ἀπειλεῖ τὸ οἰκεῖον ξίφος τοῖς σπλάγχνοις τοῦ ἱεράρχου καταχῶσαι· ὁ δὲ ἀνταπειλεῖ, τὸν δυνάμενον ἐκκαλοῦμενος ἐπιστρέφειν τὴν βομφαλὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. Αὕτη γίνεται σκανδάλων ἀρχή· αὕτη πρώτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκαταστασίας ἀφορμή. Ἐντεῦθεν βαρὺν ἑαυτῷ χόλον καὶ μῆνιν ὁ Βάρδας ἐκεῖνος ἐναποθέμενος κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, πάντα κάλῳ ἐκίνει, τὸ δὲ λεγόμενον, τῷ βασιλεὶ τοῦτον διαβάλλειν. Πατρικίος δὲ τότε καὶ τῶν σχολῶν δομέστικος ὢν, ὅλην τοῦ Μιχαήλ, ἅτε δὲ θεοῦ, εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν ὑπεποιεῖτο. Καί ποτε προσεληλυθὺς τῷ μετράκῳ καὶ λόγοις καταγοητεύων ἀπατηλοῖς, Ἰνα τί, ἔλεγεν, ὦ δέσποτα, παραχωρεῖς τὴν βασιλείαν τῇ μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς; μὴ γὰρ ἐτι νήπιος εἶ; μὴ τὴν ἡλικίαν ἀτάλῃς; Ἄλλ' ἰδοὺ, φησὶν, ἰξεύχῃς καὶ γυναῖκα, καὶ ἥδη εἰς ἄνδρας τελεῖς· ὀφείλεις καὶ φρόνημα λοιπὸν ἀναλαβεῖν ἀνδρός· τὴν μητέρα δὲ καὶ τὰς ἀδελφάς, τὸν πατριάρχην μετακαλεσάμενος, ἀποκεῖραι πρόσταξον. Σὲ γὰρ βασιλεῦσιν μόνον λοιπὸν, καὶ τοὺς ἐκ σοῦ τεχνησομένους, καὶ Θεῷ καὶ πᾶσιν ἡμῖν ἀρεστὸν. Αὐτίκα τοῖνυν ἐκεῖνος τὸν τίμιον ἱεράρχην μεταπέμπεται· εὐρίπiston γὰρ ἡ νεότης, καὶ ῥαβδῶς ταῖς κεναῖς τῶν ἐλπίδων μετewοριζόμενον. Εἰ δὲ καὶ ἐξουσίας ὑπεροχὴ προσεῖη, μεζῶν μὲν ἡ κουφότης, εἰς μεζῶν δὲ ἀνοίαν καὶ πῶσιν ὡς τὰ πολλὰ προχωρεῖ. Τότε τοῖνυν ἀρχὴν ταῖς κατ' αὐτὸν ἀταξίαις καὶ ἀπαιδευσίαις, μᾶλλον δὲ ἀσεβείαις, ὁ Μιχαὴλ καταβαλλόμενος, Ταχὺ τὴν ἐμὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς, πρὸς τὸν οἰκίον

ἔφη, λαβὼν, ἀπόκειται, τῷ μοναχικῷ σχήματι ταύ-
 τας καταδίκασον. Ὁ δὲ παρρησιασάμενος, Ἀδύνατόν
 μοι τοῦτο ποιεῖν, εἶπεν ὑπολαβὼν· τῆς γὰρ Ἐκκλη-
 σίας τοὺς οἰακὰς τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζμενος, ἔγγρα-
 φον ὅρκον ἐθέμην, μηδεμίαν τῆς βασιλείας ὑμῶν
 ἐπιβουλὴν, ἢ οἰανοὺν ἐπηρεῖαν ποτε διαλογίσασθαι.
 Καὶ νῦν τί τὸ ἀδίκημα τῶν βασιλῶν; καὶ τίς ἡ
 κατ' αὐτῶν αἰτία, ὅτι τὸ ὑμέτερον κράτος ταῦτα κατ'
 αὐτῶν διενόηθη; Οὕτως εἰπόντος τοῦ ἀρχιερέως,
 καθοσιώσεως τοῦτον Βάρδας ἐγράψατο γραφὴν, Γη-
 δοβασίλευον ἔναντι τοῦ βασιλείως διαλοισοῦμενος.
 Ἦν δὲ ὁ Γήδων οὗτος ἐπιληπτός ἀνθρώπος, καὶ τὰς
 φρένας οὐ πάνυ καθεστηκώς· ὃς πρὸ ὀλίγων ἐκεῖνων
 ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Δυρράχλου παρεγένετο, σχῆμα μὲν
 περικείμενος κληρικοῦ, παῖδα δὲ αὐτὸν τῆς βασιλι-
 δος Θεοδώρας ἐξ ἀνδρὸς ἐτέρου ληρῶν· ὧς οἱ πολλοὶ
 τοῦ δήμου ὡς βασιλεῦσιν μέλλοντι προσέσχον· τότε
 δὲ ἐν Ὁξείᾳ τῇ νήσῳ ὑπὸ ἀσφαλεῖ συνείχετο φρουρᾷ.
 Ὁ μὲν οὖν πατριάρχης ἐν ὑπονοίᾳ διὰ ταῦτα τῷ
 Μιχαὴλ καταστάς, εὐθὺς ὑπενόστει πρὸς τὴν ἐκκλη-
 σίαν. Ὁ δὲ παραχρῆμα τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς
 καταγαγὼν, ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις ἀπεινεχθῆ-
 ναι κελεύει καὶ καρῆναι. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ αὐτὸν
 ἀπελαύνει τοῦ πατριαρχείου τὸν Ἰγνάτιον, καὶ πρὸς
 τὴν νήσον Τερβινθον αὐτὸν ὑπερορίζει· κατ' αὐ-
 τὴν δὲ τὴν ἡμέραν καὶ Γήδωνα ἐκείνον ἀπὸ τῆς
 Ὁξείας εἰς Πρίγκιπον μετενεγκὼν, τὰ τε σκέλη καὶ
 τοὺς βραχίονας ἐξέκοψε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύ-
 ξας, ἀπέκτεινεν αὐτὸν, οὐόμενος ταύτῃ τὸν πατριάρ-
 χην ἀμυνεῖσθαι. Οὕτω τρεῖς μετὰ τὴν κατάδασιν δι-
 εληλυθεισαν ἡμέραι, καὶ παρῆσαν τῶν ἐπισκόπων οἱ
 νομιζόμενοι λογῶδες, λίθελλον ἀποταγῆς, ἥτοι παραι-
 τήσιν, διὰ τὴν ἐνεστώσαν τοῦ καιροῦ κακίαν ἀξιοῦν-
 τες λαβεῖν παρ' αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα τίνες; Οἱ ἐγγρά-
 φως αὐτῷ πρότερον ὁμωμοκότες, καὶ αὐτῆς ἐκπεσεῖν
 τῆς ὑπερουσίας Τριάδος εὐξάμενοι, εἶχε τὸν οἰκεῖον
 ποιμένα ἄνευ καταγνώσεως ἀθετήσαιεν κανονικῆς.
 Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ὑπέστρεφον ἀνήνυτα πεπονηκότες.
 Μετ' ὀλίγας δὲ αὖθις ἡμέρας πατρίκιοι καὶ τῶν χρι-
 τῶν οἱ ἐπιφανέστατοι σὺν τοῖς προλαβοῦσιν ἐπισκό-
 ποις ἐξίνοντες, πάσαις μηχαναῖς, ὑποσχέσασθαι τε καὶ
 ἀπειλαῖς τὸν θρόνον ἐγγράφως παραιτήσασθαι κατ-
 εδίδασκοντο, εἶχε μὴ μέλλοι εἰς προφανῆ καθεῖναι κίν-
 δυνον ἑαυτόν. Ἔμενε δὲ ἀμετάθετος οὐδὲν ἤττον ἢ
 πέτρα παρλίος εἰς βάθος γῆς ἐβρίζωμένη, καὶ πά-
 σαις ἀνένδοτος κυμάτων ἐπιφοραῖς. Ἐπειδὴ οὖν οὐκ
 εἶχον εὐλόγως παρανομεῖν, οὐδεμιὰς αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ
 ἀνευθύνου προφάσεως ἐνδοιμομένης, γυμνῇ λοιπὸν τῇ
 κεφαλῇ, καὶ ἀναιδέι προσώπῳ, κατὰ τὸ ἀδόμενον,
 πρὸς πᾶσιν ἐχθροῦν ἀδίκιαν καὶ παρανομίαν. Ὁ
 μὲν οὖν Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἅτε Θεὸς
 ἀληθινὸς καὶ ἀληθινὸς Πατὴρ ὢν, οὐ τῷ Θεῷ εἶναι
 μόνον προαιώνιος, τὰ πάντα πρὸ τῆς αὐτῶν γενέσεως
 οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὲρ ἡμῶν γενέσθαι,
 τῷ τεθεωμένῳ νοῦ τὰ πάντα προκατανοῶν, Ἀνδρική,

A vitæ religiosæ addidit. At libere patriarcha; Hoc,
 inquit, a me fieri nefas: nam Ecclesiæ gubernacula
 sedemque sacram cum susciperem, fidem iureju-
 rando meam per scriptum astrinxi, nunquam me
 imperio vestro insidias positurum, vel consilium
 ejuscemodi agitaturum. Et vero nunc, quod regi-
 narum est facinus, quæve in illis causa, ut maje-
 stas vestra adversus eas talia machinetur? Hæc
 memorantem patriarcham Bardas reum majestatis
 postulavit, et coram imperatore Gebobasilentum [3]
 (seu Gebonis pseudo-imperatorii generis similem)
 per convicium vocavit. Erat Gebo hic stolidus
 maleque sanus homo, qui proximis diebus Dyrra-
 chio venerat, veste quidem ecclesiastica indutus,
 se vero pro filio Theodoræ Augustæ ex alio viro
 gerebat; cui non pauci ex plebe velut regnatura
 adhærebant: tunc vero in insula Oxia, seu Acuta,
 firma custodia tenebatur. Patriarcha ergo pro-
 pterea Michaeli suspectus, statim ad ecclesiam se
 recepit. Michael vero extemplo matrem cum soro-
 ribus in Cariani ædes detrusam deportari tonderi-
 que imperat. Nec multo post ipsum quoque patri-
 archam Ignatium pellit, atque in insulam Terebin-
 thum ejicit; eodemque die Gebonem illum ex Acuta
 in Principes transfert, et cruribus brachiisque præ-
 cis, oculisque erutis, interficit, ratus se hac ratio-
 ne ultum ire patriarcham. Necdum triduum a pa-
 triarchæ discessu fluxerat, cum adsunt qui puta-
 bantur inter episcopos primarii, chirographum sive
 libellum abdicationis ob præsentium temporum
 iniquitatem ab eo petentes. Et quinam hi? Qui
 antea illi per scriptum juraverant, se prius supre-
 mam Trinitatis majestatem negaturos, quam sine
 canonica damnationis sententia pastorem suum
 exauctorari passuros. Verum li re infecta reverte-
 runt. Intra paucos autem dies patricii, judicumque
 clarissimi cum iisdem episcopis egressi, omnibus
 machinis et pollicitationibus, comminationibusque
 compellebant, ut episcopatu se abdicaret, si in
 apertum nollet committere se periculum. Sed non
 minus firmus immotusque stetit, quam maritima
 cautes altis in terram defixa radicibus, fluctuum
 insultibus nihil cedens. Ergo cum non haberent,
 unde illum laderent, nulla per eum data causa,
 cujus rationem reddere non posset; nudo, quod
 aiunt, capite, perfrectaque fronte ad omne fas nefas-
 que descenderunt. Et Dominus quidem noster
 Jesus Christus, utpote Deus verus et veri Patris
 soboles, non solum qua Deus est æternus, omnia
 antequam sint, prævidit; sed etiam qua homo pro
 nobis factus, deificata sua mente omnia præseiens.
 Necesse est, inquit, ut veniant scandala: vñ autem
 illi, per quem scandalum venit². Omnium ergo
 sectarum, quæ a divina Christi in humanitatem
 præsentia ad hodiernum usque diem in Ecclesias

² Matth. xviii, 7.

(3) Gebobasilentum, hoc est, Gebonis stolidi hominis, et imperium temere affectantis, parti faventem.

eum perniciē irrepserunt, auctores, veluti scandalorum duces, digni sunt, qui primi malum, quod Christus minatur, participent. Sed non minus, opinor, ii qui nostro ævo maligne egerunt, quam illi prisci et decantatissimi hæresiarchæ, cœlestis iram vindictamque Numinis sentient, ut qui innumerabilem offensionum et malorum toti terrarum orbi sint auctores. Neque enim propterea justorum albo ascribentur, quod rectis scilicet dogmatibus et scriptionibus innumeris Deum fateri videantur: sed idcirco damnabuntur, quod, ut est in sacris paginis, Deum factis ipsis negarint, abominabiles facti, et contumaces, et ad omne opus bonum reprobi. Nec quia personam pietatis vultumque religionis e mentiti, agunt omnia efficiuntque, ut iusti ab hominibus putentur, ideo sunt iusti apud occultorum cognitorem et iudicem Deum: sed quod nervo pietatis eliso, mores ad Evangelii præcepta non conformarint; quod amore sui cæci, avaritiæ et voluptatibus, ambitionique venundati et emancipati, innocentes omni genere injuriarum, perjuriarum, crucis abnegationum, insidiarum, et malefactorum opprimentes, optime compositum Ecclesiæ statum perturbarint everterintque; rem autem divinam, nomenque et sacra sanctæ Ecclesiæ tot impietatibus et flagitiis contaminarint, polluerint, profanarint, ut periculum sit (pene dicam) ne pietatis mysterium in verbis nudis potius, quam in rebus ac veritate consistere videatur: idcirco iustissimam damnationis a Deo ferendæ sententiam incurrant.

ἐν ἀληθείᾳ καὶ πράγματι τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον ὑπονοεῖσθαι· διὰ ταῦτα δικαιολόγηται τὸ πρὸς Θεοῦ τῆς καταχρίσεως.

Horum porro malorum omnium stirps et radix, primaque causa et certissima exstitit is, qui a principio homicida fuit: qui quod a bono defecit, omnis maleficii artifex effectus, hodieque non cessat venenum in eos suum eructare quos omnibus sæculis ad id hauriendum paratos habet: eoque largius latiusque virus suum diffundit, quanto ad rem suam aptiores offendit. Permittuntur aulem tales sæpe rerum potiri, terrarumque imperiis extolli, ut ex multorum cordibus, quemadmodum est in divinis oraculis, revelentur cogitationes; utque triticum a paleis sæcernatur, et iustus igne molestiarum, velut aurum in fornace, coquatur, cœlestibusque thesauris reservetur; rejiciaturque, quidquid ut scoria adulterinum est et cœlesti regno indignum. Atque his, opinor, nemo contradicet eorum qui pietatem colunt.

Sed videamus porro, quæ deinceps beato Ignatio acciderint, quantaque mala veterator ac hostis sanctorum virorum adversus latentem in illo fidem ac virtutem, per suos administratos, malitia sua machinatus sit. At vero cum intelligam me sigillatim omnia per-censere non posse, rebusque tantis parem non fore, oratione ad res præcipuas enarrandas conversa,

Α φησὶν, *ἔλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται!* Καθ' ὅλας μὲν οὖν τὰς ἀπὸ τῆς θεανδρικής αὐτοῦ παρουσίας μέχρι τοῦ δεῦρο παρεισφθαρείσας αἱρέσεις ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, οἱ τῶν αἱρέσεων ἑξαρχοί, ὡς τῶν σκανδάλων ἐξηγούμενοι, πρῶτοι ἂν ἀξίως αὐτοὶ μετέχοιεν καὶ τοῦ τάλανισμοῦ· οὐχ ἤττον δὲ, οἶμαι, τῶν πάλαι θρῦλλουμένων αἱρετικῶν καὶ οἱ κατὰ ταύτην πονηρευσάμενοι τὴν γενεάν, ὡς αἱτοὶ σκανδάλων μυρίων τῷ κόσμῳ γενόμενοι, τῆς ἀνωθεν πείραν λήφονται ὀργῆς. Οὐ γὰρ ὅτι δόγμασιν ὀρθοῖς ὤθηεν καὶ συγγραφαῖς ἀμέτροις θεὸν δοκοῦσιν ὁμολογεῖν, διὰ τοῦτο μόνον δικαιωθῆσονται· ἀλλ' ὅτι τοῖς ἔργοις, κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον, ἠρνήσαντο αὐτὸν, βδελυκτοὶ γενόμενοι καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι, τοῦτο γὰρ ἐνεκεν καταχρίθσονται. Οὐδ' ὅτι μόρφωσιν εὐσεβείας, καὶ σχῆμα γούν τι καὶ πλάσμα κενὸν εὐλαθείας περιθέμενοι πάντα ὀρῶσι καὶ πραγματεύονται, ὥστε δικαιωθῆναι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο δίκαιοι καὶ παρὰ τῷ τῶν κρυφίων ἐπόπτη καὶ ἐξεταστῇ· ἀλλ' ὅτι τῆς εὐσεβείας τὴν δύναμιν, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπηνῆναντο ζωὴν, πάσαις μὲν φιλαυταίς καὶ φιλαργυρίαις, φιληδονίαις τε πάσαις καὶ φιλαρχίαις ἑαυτοὺς ἀπεμπολήσαντες, πάσαις δὲ ἀδικίαις, ἐπιτοκίαις, σταυροπαταίς, καὶ κακουργίαις δὲ κατὰ τῶν ἀθώων καὶ ἐπηρεαίαις χρώμενοι, πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐνομίαν διέλυσαν καὶ συνέχεαν· τὸ θεῖον δὲ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας πρᾶγμα καὶ ὄνομα οὕτω ταῖς ποικίλαις αὐτῶν ἀθεσμίαις καὶ παρανομίαις διεβήλωσαν, ὥστε κινδύ-

Ν νεύειν, ὀλίγου δεῖν, ἐν φιλοῖς ἡμῶν λόγοις, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πράγματι τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον ὑπονοεῖσθαι· διὰ ταῦτα δικαιολόγηται τὸ πρὸς Θεοῦ τῆς καταχρίσεως.

Τούτων δὲ τῶν κακῶν ἀπάντων αἰτία προκαταρκτικὴ καὶ ρίζα, ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος καθέστηκε δηλαδὴ· ὃς τῷ ἀποστῆναι τοῦ ἀγαθοῦ, πάσης κακίας γενόμενος δημιουργός, οὐ παύεται μέχρι καὶ νῦν τὸν οἰκεῖον ἐν τοῖς πρὸς ὑποδοχὴν ἐτοίμοις κατὰ πᾶσαν ἐναπερευγόμενος γενεάν· καὶ τοσούτῃ μᾶλλον τὴν παρ' ἑαυτοῦ κακίαν ἐπιδαφιλεύεται, καθ' ὅσον ἂν καὶ ἐπιτηδειοτέροις πρὸς τὸν οἰκεῖον περιτύχοι σκοπόν. Συγχωροῦνται δὲ πολλάκις κρατεῖν, καὶ κοσμίκαί; δυναστεῖαι οἱ τοιοῦτοι μεγαλύνεσθαι, ὡς ἂν ἐκ πολλῶν καρδιῶν, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, ἐκφανῶσι διαλογισμοί· καὶ ὥστε τὸν οἶτον διακριθῆναι τοῦ ἀχόρου, καὶ πυρωθῆναι μὲν ταῖς ἐπηρεαίαις τὸν δίκαιον, ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ χρυσόν, καὶ τοῖς οὐρανίοις ταμειυθῆναι βασιλείαις, ἀποποιηθῆναι δὲ, καθάπερ σκυρίαν, ὅσον ἀδόκιμον καὶ ἀνάξιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Πρὸς οὖν ταῦτα οὐκ οἶμαι τινα τῶν εὐσεβούντων ἀντερεῖν.

Ἰδωμεν δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἰγνάτιον παρακολουθηκότες, καὶ ὅσα κατὰ τῆς ἐν αὐτῷ κεκρυμμένης ὀληθείας καὶ ἀρετῆς ὁ τῶν ἁγίων ἐχθρὸς καὶ ἐπίβουλος διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῦ τῇ κακίᾳ κατεπράξατο· ἀλλὰ πάντα μὲν κατὰ μέρος· ἐπεξῆναι ὁμῆχανον εἰδώς, καὶ κρεῖττον ἢ κατ' ἰσχὺν ἐμὴν, τοῖς κυριωτέροις δὲ τὴν λόγον ἐπαφίει, περὶ αὐτοῦ

καθ' ὅσον οἶόν τε πανταχοῦ τῆς ἀληθείας πεφροντι-
κῶς μηδὲν τῶν ἀξίων μνήμης παραλείπειν.

Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως τότε πολλὰ
πειράσαντες, τὸ πρὸς παρανομίαν ἐνδόξιμον οὐχ
οἱ τοῖς ἐγεγόνεισαν παρὰ τοῦ Ἰγνατίου λαβεῖν, γεν-
ναίαις ἐνστάσεσι παραιτήσασθαι μὴ καταδεξαμένου,
παρ' ἑαυτὸν ἔλαβον τοῦτο λοιπόν· καὶ πλείστα καθ'
ἑαυτοὺς συσκευάμενοι, καὶ πᾶσαν κεκινηκότες βου-
λήν, Φώτιον πρωτοσπαθάριον τὸν ὄντα καὶ πρωτο-
σηκρήτην, εἰς ἀρχιερέα τῆς βασιλίδος προχειρίζονται.
Ἦν δὲ οὗτος ὁ Φώτιος οὐ τῶν ἀγεννῶν τε καὶ ἀκωνύ-
μων, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα, καὶ περιπα-
νῶν, σοφία τε κοσμητικῇ καὶ συνέσει τῶν ἐν τῇ πολι-
τείᾳ στρεφόμενων εὐδοκιμώτατος πάντων ἐνομίζετο.
Γραμματικῆς μὲν γὰρ καὶ ποιήσεως, ρητορικῆς τε
καὶ φιλοσοφίας, ναὶ δὴ καὶ ἱατρικῆς, καὶ πάσης ὁλί-
γου δεῖν ἐπιστήμης τῶν θύραθεν τοσούτον αὐτῷ τὸ
περὶν, ὥς μὴ μόνον σχεδὸν φάναι τῶν κατὰ τὴν αὐ-
τοῦ γενεὴν πάντων διανεγκεῖν, ἥδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς
παλαιούς αὐτὸν διαμιλλᾶσθαι. Πάντα γὰρ συνέτρεχεν
ἐπ' αὐτῷ, ἡ ἐπιτηδεύουσα τῆς ψύσεως, ἡ σπουδὴ, ὁ
πλοῦτος, δι' ὃν καὶ βίβλος ἐπ' αὐτὸν ἔρρει πᾶσα· πλεον
δὲ πάντων ὁ τῆς δόξης ἔρω, δι' ὃν αὐτῷ καὶ νύκτες
ἄπνοι περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐμμελῶς ἐσχολάζετο.
Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, ὥς μὴ ὤφε-
λεν, ἐπεισελθεῖν ἔδει, καὶ τῶν διὰ τοῦτο βιβλίων τῆς
ἀναγνώσεως οὐ κατὰ πάρεργον ἐπεμελήθη· ἀγνόημα
δὲ ἠγνόησεν, ἵν' εἰπω θεολογικῶς, σφόδρα τῆς αὐτοῦ
σοφίας ἀνόξιν. Οὐ γὰρ ἠθέλησε προσέχειν τὸν νοῦν,
δοι *Εἰ τις θέλει σοφὸς γενέσθαι ἐν τῷ αἰῶνι*
τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Οὐδὲ
τὴν ὁδὸν ἐλετο τῆς ταπεινοφροσύνης, δι' ἧς ἡ με-
γάλη τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ ἡ ἀληθὴς σοφία δίδεται
καὶ κατορθοῦται· οὐδὲ στραφῆναι καὶ γενέσθαι ὡς τὸ
παιδίον διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ὥς ἡ τοῦ Κυρίου
διαμαρτυρία, κατεδέξατο· ἀλλ' οὐδὲ σκάψαι τὴν αὐ-
τοῦ ψυχὴν, καὶ βαθύναι τὴν διάνοιαν διὰ πάσης ὑπο-
ταγῆς, κατὰ Κύριον, καὶ ἀτιμωτέρας ἀγωγῆς καὶ
ταπεινόφρονος, καὶ δι' ἀκαθείας οὕτω τῇ πέτρᾳ προ-
εγγίσει Χριστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ θεῖναι θεμέλιον πί-
στεως ἀρραγῆ, καὶ δι' ἀγαθῶν πράξεων οὕτω τῆς
σοφίας [*ἴσ. τῇ σοφίᾳ*] ἑαυτὸν οἰκοδομεῖν· οὐ ταῦτα
διανένοίται ὁ σοφός· πολλοῦ γε δεῖν· καὶ οὐδὲν τού-
των ἐπὶ νοῦν ἤλθεν αὐτῷ, ἀλλ' ἐπὶ σαθρῷ θεμελίῳ
καὶ ἀμυώδει, τῇ κοσμητικῇ σοφίᾳ, καὶ τῇ ἀλαζονείᾳ
τοῦ μὴ κατὰ Χριστὸν πεπαιδευμένου λόγου τὴν ἑαυ-
τοῦ καρδίαν στηρίζας καὶ τὸν νοῦν, καὶ τοῖς κενοῖς
τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνοις καὶ χρότοις φυσιοῦμενος,
καὶ ἐπὶ πολὺ τῇ κενοδοξίᾳ μετεωριζόμενος, δι' αὐτῆς
τῇ ἐχθρᾷ τοῦ Θεοῦ ὑπερηφανίᾳ προσέπελασε, δι' ἧς
κακουργίαν τε πᾶσαν καὶ πᾶσαν σκανδάλων ὑπόθε-
σιν μυσταγωγείται. Ὅθεν ἀδόκιμον αὐτοῦ τὴν τῆς
ἱερουργίας καταβαλόμενος ἀρχὴν, ἀκόλουθον ἔσχε τῇ
ἀρχῇ τὸ τέλος. Οὐ γὰρ παρητήσατο τὴν ὡς παρὰ

A nudam rei veritatem ubique studiose persecutus, pro
mea virili curabo, uti ne quid rerum quæ sint me-
moriam dignæ, prætermittam.

Postquam igitur administri regii, sæpe tentata re,
non potuerunt flectere Ignatium ad id quod inique
petebant, suam illo dignitatem fortiter et constanter
tuente, a se ipsi consilium de cætero petiverunt ;
rebusque inter se diu agitalis, omnemque in partem
versatis, tandem Photium protospatharium et pri-
mum a secretis, patriarcham urbis regiæ designant ;
hominem sane minime obscurum et ignobilem, sed
claris et illustribus oriundum natalibus, rerumque
civilium et politicarum usu, prudentiaque et scientia
clarissimum. Grammaticæ enim literaturæ, et ear-
minis pangendi, dicendique laude, quin et philo-
sophiæ et medicinæ, et omnium prope liberalium
disciplinarum externarum studio cognitioneque
tantopere florebat, ut ævi sui facile princeps habe-
retur, imo et cum veteribus jam certare posset.
Omnia quippe in illo concurrerant, aptitudo quædam
et naturæ vis ac felicitas, studium, opes, quibus sibi
librorum omnium maximam copiam comparabat :
et, quod præ cunctis, gloriæ laudisque cupido, qua
incensus totas noctes, ut lectioni assidue vacaret,
ducebat insomnes. Quoniam vero sacrum etiam
(quod utinam nunquam fuisset) thronum Ecclesiæ
consensurus erat, sacra quoque et ecclesiastica
volumina studiosè cepit lectitare. Verum ut Theo-
logi Nazianzeni ritu loquar (4), quod sane ipsius
sapientia indignum fuit, ignorationem ignoravit.
Noluit enim animadvertere, quoniam, *Si quis vult*
sapiens fieri in hoc mundo, stultus sit, ut sapiens
*fiat*¹. Neque viam modestiæ et submissionis ingres-
sus est, qua ad cælestem gratiam veramque sa-
pientiam pervenitur : neque deposito fastu voluit
converti, et fieri ut parvulus, propter regnum Dei,
juxta Domini vocem : neque animam suam et men-
tem altius fodere et omni subiectione demittere, ut
jubet Dominus, per abjectionem humilioremque se-
mitam ; atque ita per affectuum mortificationem
petræ Christo conjungi, et super ipsam inconcus-
sum fidei fundamentum ponere, et piis operibus
seipsam domicilium sapientiæ constituere. Nihil
horum huic venit in mentem, alia omnia cogitabat :
fragili et arenoso, vanæ profanæque sapientiæ fun-
damento et insolentia, non secundum Christum do-
ctrinæ cor suum mentemque confirmans, vanis
hominum laudibus et plausibus inflatus, elatusque
inani gloria, per ipsam inimicæ Deo superbiæ se
conjunxit : ex quo omnis impietatis omniumque
offensionum materiem edoctus est. Ergo jactis sa-
cerdotii sui improbandis fundamentis, extrema
initis consentanea sortitus est. Nec enim repudia-
vit Ecclesiam, tanquam a profanis magistratibus
profane et sacrilege sibi deprecata ; neque velut

¹ I Cor. iii, 18.

(4) Potius, ut more loquar Scripturæ sacræ. Hæd.

alteri viro nuptam, sibi per adulterium desponderi veritus est : sed contra potius exultabundus, avide impudenterque in illius complexum ruit, alienamque tanquam propriam palam arrogavit, suaeque infamia et dedecore gloriabatur, et laudabatur in iniquitate sua ; intraque sex non amplius dies, manibus hominum initiatus, concupitam Ecclesiae cathedram invasit. Eratque vere cernere, ut fertur adagio, extemporalem fictitiumque, seu personatum sanctum. Nam primo die monachus ex laico, altero lector, tum hypodiasconus, ac diaconus et presbyter : sexto deinde, qui fuit Christi natalis, et ipse sacrum conscendens tribunal, pacem populo, nihil vera pace dignum cogitans, nuntiavit.

Erat huic auctor et initiator in omnibus Gregorius ille cognomento Asbesta, quem Syracusanum olim pontificem fuisse ferunt, tum Constantinopoli de maleficiis reum factum, et jam Romæ, quod contra leges et sanctiones ecclesiasticas peccasset, exactoratum. Hunc Ignatius, cum esset patriarcha consecrandus, ne initiationi suæ interesset, admonuit, donec per otium causa ipsius diligenter cognoscere-tur. Quod patriarchæ inter initia factum multi, quamvis juste factum, reprehenderunt.

Hinc, o quis ex his paucis verbis ortam cladem illam et noctem explicet ? quis turbas et factiones, litesque et improbitatem illius probi (5) Siculi dicendo assequatur ? Simul ac enim ejus rei nuntium accepit, non se philosophum ostendit, et infamiam suam prudenter dedecusque contextit ; sed cerceos de Ignatii consecratione acceptos abiecit, et impudentissimo ore innocentem coram universa Ecclesia foedissime conviciatus, lupum pro pastore substitui furiose clamitavit. Quem et Petrus quidam Sardonum episcopus cognomento Miser, et Eulampius Apameæ, alique e clero obscuriores [insigniores], seipsos ab Ecclesia sine causa sejungentes, secuti sunt.

Undecim igitur ipsius annis Ignatius a recepta primum sede Constantinopolitana, omni ratione conatus, omnique verborum humanitate et liberalitate adhibita, nunquam tamen potuit Asbestæ improbitatem extinguere. Etenim potentiorum limina terebat, apud omnes virum nullam ob culpam criminabatur, et acerbè conviciis proscindebat, et sanctum execratus, ne Christiani quidem cognomine dignabatur. Præsertim vero Photio Photianisque gratissimus honoratissimusque, magnus quidam homo Dei credebatur. Quare ab eodem Photio primum est initiatus ; qui hominis auctoritate inductus, totum ex illo adversus insontem Ignatium furorem hausit : perinde quasi ad hoc ipsum patriarcha esset consecratus, ut omnibus consiliis modisque omni-

A κοσμηκῶν ἀρχόντων ἀπόσπας αὐτῷ καὶ ἀθέσμως ἐνδομένην Ἐκκλησίαν, οὐδ' ὡς ἐτέρῳ ἀνδρὶ καθήρμοσμένην μοιχικῶς αὐτῷ κατεγγυᾶσθαι ἡὐλαβήθη· τούναντιον μὲν οὖν καὶ περιχαρῶς, ἢ ἀναιδῶς μᾶλλον, κατησπάετο, καὶ ὡς ἰδίας τῆς ἀλλοτρίας σαφῶς ἀντεποιεῖτο, καὶ ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτοῦ ἐγαυρία δοξαζόμενος, καὶ ἐν τῇ ὀδίκῃ αὐτοῦ ἐνευλογεῖτο, καὶ ἐν ἐξ ταῖς ὁλαῖς ἡμέραις χερσὶν ἀνθρώπων τελειούμενος, τῆς ἐπιθυμουμένης ἐπελαμβάνετο καθέδρας· καὶ ἦν ἀληθῶς ἐκείνων ὁρᾶν αὐθήμερον ἅγιον πλαττόμενον, κατὰ τὴν παροιμίαν. Πρώτῃ γὰρ ἡμέρᾳ μοναχὸς ἀντὶ λαϊκοῦ, τῇ δευτέρᾳ δὲ ἀναγνώστης, καὶ ὑποδιάκονος τῇ ἐξῆς, εἶτα διάκονος, εἶτα πρεσβύτερος· ἔπειτα τῇ ἑκτῇ (Χριστοῦ δὲ ἦν τὰ γενέθλια) καὶ αὐτὸς τῷ ἱερατικῷ προσβάς ὁρῶν, τὴν εἰρήνην τῷ λαῷ προσεφώνει,

B μὴδὲν τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης ἄξιον ἐννοούμενος· Ἦν δὲ αὐτῷ καθηγητῆς καὶ ἱεροτελεστῆς τὰ πάντα Γρηγόριος ἐκείνος ὁ καλούμενος Ἀσβεστάς, ὃν ποτε καὶ Συρακοῦσης μὲν ἐπίσκοπον ἔφασαν γενέσθαι, ἐπ' ἐγκλήμασι δὲ τισιν εἰς τὸ Βυζάντιον κατηγορούμενον, ἦδη δὲ καὶ ὑπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ὡς παρὰ κανόνας πράξαντα, καθηρημένον. Ἰγνάτιος ἄρτι πρῶτον χειροτονεῖσθαι μέλλων, μὴ παρῆναι τοῦτον τῇ χειροτονίᾳ διεπέμφατο, ἄχρις οὐ τὰ κατ' αὐτὸν, φησὶν, ἐπὶ σχολῆς ἀκριδέστερον διαγνωσθῇ. Τοῦτο ὁ πατριάρχης ἐν πρώτοις, οὐ καλῶς μὲν, ὡς γε δοκοῦν τοῖς πολλοῖς, πέπραχε δ' οὖν ὅμως ἐν δικαιοσύνῃ.

C Ἐντεῦθεν, ὡς τίς ἀν' ἐξείποι τὴν ταραχὴν καὶ τὴν σκοτόμαιναν ; τίς τὴν ἀπὸ τοῦ μικροῦ ῥήματος φιλονεικίαν, καὶ ἔριν, καὶ μνησικακίαν τοῦ δεινοῦ ἐκείνου Σικελοῦ παραστήσει ; Εὐθὺς γὰρ ἀκούσας, οὐκ ἐφιλοσόφησε πρὸς τὴν ἀγγελίαν, οὐ τὴν ἰδίαν ὡς φρόνιμος συνεκάλυψεν αἰσχύνῃν, τοὺς ἐπὶ χειροτονίᾳ δὲ κηρὸς τῶν αὐτοῦ χειρῶν ἀπορρήψας, καὶ καταναιδευσάμενος, πάσης ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας ἐσχάτως διελοιδόρετο τὸν ἀναίτιον, καὶ λύκον ἀντὶ ποιμένος ἐπισείωναι τῇ ἐκκλησίᾳ μανιωδῶς διεσχυρίζετο· ὃ καὶ Πέτρος ὁ Σαρδέων, ὁ λεγόμενος Δεσλαιος, πρὸς δὲ καὶ ὁ Ἀπαμείας Εὐλάμπιος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἀσημοτέρων [ἀν. εὐσημοτέρων] εἶποντο κληρικῶν, ἀλόγως τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρήγνυμνοι.

D Ἐν ὅλοις μὲν οὖν ἑνδεκα χρόνοις τῆς πρώτης αὐτοῦ ἱεραρχίας ὁ Ἰγνάτιος ἀποπειρώμενος, καὶ πᾶσαν μὲν λόγων, πᾶσαν δὲ δωρεῶν προτεινόμενος φιλοτιμίαν, οὐχ οἷός τε ἐγεγόνει τὴν τοῦ Ἀσβεστά κακίαν κατασβεῖσαι. Διήρχετο πάσας οἰκίας τῶν δυναστῶν, μάτην διαλοιδόρουμένος καὶ διατύρων πικρῶς, καὶ μὴδὲ Χριστιανὸν ὀνομάζειν τὸν ἅγιον ὁ ἐναγῆς ἀξίων, μάλιστα δὲ πάντων παρὰ Φωτίῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ συγγενέσι τιμώμενος, μέγας τις ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ χρηματίζειν ἐπιστεύετο· ὅθεν καὶ παρ' αὐτοῦ πρώτου χειροτονηθεὶς ὁ Φώτιος, ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ἑλὼν τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τοῦ ἀναιτίου μανίαν ἐπεσπάσατο. Καὶ ὥσπερ εἰς αὐτὸ τοῦτο πατριάρχης προχειρισθεὶς, ἵνα πάσαις ἐπινολαῖς, τρώποις πᾶσι, τὸν ἀθῶν τιμωρήσεται, οὕτως ἡγωνίζετο, οὐ τῆς ἱερω-

(5) Pro improbi: vel dictum per ironiam, HARD

σύνης μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς αὐτὸν ἀπαλλάξαι, εἰ δυνατόν, τῆς ζωῆς· καίτοι γε χειρόγραφα παρὰ τῶν καταδεχομένων αὐτὸν πρότερον ἀπαιτηθεὶς μητροπολιτῶν, ὥστε πατρικὴν ἀπονέμειν τῷ Ἰγνατίῳ τιμὴν, καὶ πάντα κατὰ βούλησιν αὐτοῦ ὄρεσθαι, καὶ ἐν μηδενὶ τοῦτον παραλῦσαι. Οὐπω δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν δύο μῆνες παρήλθον, καὶ αὐτὸς τοὺς ὄρκους ἤθετηκώς, πρῶτον μὲν τοὺς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τεταγμένους, ὅσους οἰκαιοτέρους εὗρισκε τοῦ πατριάρχου, κατακλείων, καὶ αἰκισμοῖς βίαιοις καὶ μάλιστα καταικιστικός· καὶ κολακεύων δὲ πάλιν, καὶ δῶρα προτείνων καὶ προκοπὰς, καὶ χειρόγραφα ἀπαιτῶν, καὶ πᾶσι ὥστε πέμψαι, καὶ ἔρευναν ἀκριβῆ ποιήσασθαι κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, ὡς αὐτοῦ λάβρα τυρφεύοντος κατὰ τῆς βασιλείας. Εὐθύς οὖν ἄρχοντες ἀπηνεῖς καὶ στρατιῶται θρασεῖς τὴν Τερέβινθον καταλαβόντες, καὶ πᾶσαν ποιήσαντες ἐξέτασιν, καὶ πᾶσαν βάσανον, τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον ἀνθρώπους βασανίσαντες, ἐπειδὴ ἐξέλιπον ἐξερευνηντές ἐξερευνηθεῖς, καὶ λοιπὸν οὐδὲν εἶχον, ὥστε δικαίως τιμωρήσασθαι, τῇ ἀδικίᾳ καθαρὰ χρώνται. Λαβόντες γὰρ τὸν ἱερὸν ἄνδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Ἰέρειαν περάσαντες, δέσμιον τοῦτον εἰς μάνδραν αἰγῶν κατέκλεισαν· ἐκεῖθεν τε πρὸς τὰ Προμήτου λεγόμενα διαπερῶσιν, ὅπου δὴ Λέων ἐκεῖνος ὁ Παλάκων ἐπονομαζόμενος τῶν Νουμέρων δομέστικος ὢν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ τοῖς ραπίσμασι κατέκοψε τὰς σιαγῶνας, ὡς δύο μύλας ἐκαὶ τοῦ ἱερωτάτου γέροντος ἐκπαισιν· εἶτα δύο μοχλοὶ σιδηροὶ, ἀνδροφόνων τρόπον, τοὺς αὐτοῦ πόδας κατασφαλιτάμενοι, καὶ μικρὰ φρουρὰ κατακλείσαντες ἀπήγεσαν, δύο παῖδας καὶ μόνον πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ καταλιπόντες. Ὅλοι δὲ αὐτοὶς ὁ ἀγὼν καὶ ἡ ἐπειγὴς ἦν, ὥστε λίβελλον αὐτοῖς ἀποταγῆς δοῦναι, καὶ ἐκουσίως τοῦ θρόνου παραχωρεῖν. Ὁ δὲ τὸν λύκον κατὰ τῆς ποιμνῆς δεινῶς ἐπαισφράσαντα θεασάμενος, ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ, τὴν ἐφοδὸν ἐξεῖργεν. Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων, εἰς τὰ Νούμερα τοῦτον περάσαντες, σιδηροδέσμιον ἐγκλείουσιν· εἶτα Αὐγουστος ἐνίστατο μὴν, καὶ εἰς πλοῖον αὐτὸν ἐμβαλόντες, εἰς Μιτυλήνην ἐξορίζουσι. Πάντας δὲ τοὺς ὑπονοουμένους οἰκείους εἶναι καὶ φίλους αὐτοῦ, οὓς μὲν δαρμοῖς ἀφορήτοι· καὶ θανατηφόροις παρεδίδουν πληγαῖς· οὓς δὲ, τὸ φιλανθρωπώτατον, ὑπερώριζον τῆς πόλεως. Ὅτε δὴ καὶ τὸν χαρτοφύλακα Βλάσιον διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παρῆρτίαν ἐγλωσσοτόμησαν. Ἐν Μιτυλήνῃ δὲ διατρίβοντος, ὁ Φώτιος τὴν κατ' αὐτὸν ἐκκλησίαν τῶν πονηρευομένων συναγαγὼν, καὶ πρὸς τῷ ἱερῷ τεμένει τῶν πανενδόξων Ἀποστόλων γενόμενος, καθαιρέσιν ἀποφαίνεται κατὰ τοῦ μὴ παρόντος Ἰγνατίου· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζει καὶ ἀποκηρύττει, αὐτὸς κατηγορὸς γινόμενος καὶ κριτής. Καὶ ὅσους μὲν ἔωρα τῷ αὐτοῦ σκοπῷ καὶ τῇ παραλόγῳ πράξει ταύτῃ συνῆδοντες, καὶ τοὺς τελουμένους ὑπογράφοντας, ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων καὶ γνησιωτάτων εἶχε συλλειτουργῶν· ὅσοι δὲ τῇ ἀκρίτῳ κρίσει προσοχθήσαντες, συναινέσαι ταῖς ἀλογισταῖς ταύταις· οὐκ ἠθούλοντο, τούτους τῷ πραιτωρίῳ καὶ φυλακαῖς πολυτρόποις κολασθησομένους παρεδίδου. Πολλῶν οὖν διαγογγυζόντων, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀκρισταῖς

A bus innoxium iret perditum, sic pugnabat, ut illum non sacerdotio tantum privaret, sed vita etiam, si posset, exueret: licet essent ab eo per metropolis suos, a quibus est receptus, exacta chirographa: ut paternum Ignatio honorem tribueret, omniaque ex ejus voluntate gereret, nec ulla in re molestus esset: ipse tamen vix post duos a creatione suam menses juramento suo violato, primum Ignatii familiares conjecit in vincula, dirisque flagris et plagis multavit: deinde rursus blanditus, muneraque et honores pollicitus, chirographa petiit, et omnibus modis studuit adversus Ignatium exitii causam reperire. Cumque nihil horum quæ ipse cupiebat, inveniret, scelerato Bardæ, perque Bardam Michaeli levissimo suggerit, ut mittat, qui in Ignatium velut B imperio insidiantem severe inquirant. Ergo crudeles præfecti atrocesque satellites extemplo Terebinthum petunt, omniaque genera quæstionum insitunt, et famulos Ignatii tormentis omnibus excruciant. Postquam vero defecerunt scrutantes scrutinia, nec quidquam deprehenderunt, quo jure in illum animadverterent, aperto scelere in eum grassantur. Arreptum enim virum sanctum et suos in insulam Hieriam traduxerunt, atque Ignatium vinctum stabulo caprario incluserunt. Inde ad ea loca transferunt, quæ Prometi dicebantur: ubi Leo ille cognomento Lalaco, Numerorum domesticus, tam immaniter colaphis genas illius cecidit, ut sacratissimo seni duos molares excuteret dentes. C Deinde vectibus geminis, latronum instar, pedes strinxerunt; angustoque conclusum ergastulo, duobus duntaxat pueris administris illi concessis, reliquerunt. Tota autem vis hæc et vexatio eo pertinebat, ut Ignatius abdicationis libellum scriberet, sponteque throno patriarchatus cederet. Sed Ignatius, cum lupum in gregem atrociter grassari cerneret, quantum poterat, impetum reprimebat. Elapsis autem haud multis inde diebus, in Numera deductum, in carcere catenis onerant: dein Augusto mense appetente, in navigium conjunctum Mitylenem deportant. Porro eos qui habebantur ejus familiares et amici, immanissimis cruciamentis plagisque lethalibus afficiebant: quos autem humanissime tractabant, exilio multabant; Blasioque chartophylaci ob fidem et dicendi libertatem linguam detruncarunt. Ignatio porro Mitylenæ commorante, Photius ecclesie malignantium sibi affinium coacta, absentis Ignatii, in ipso gloriosissimorum apostolorum templo, exactorationem pronuntiat: nec pronuntiat tantum, sed anathemate Ignatium ferit damnatque; et damnatum idem accusator, idem judex proclamatur. Qui quos factioni suæ studere, factisque insanis acciungere, ac decretis subscribere videbat, hos vero inter intimos amicos ac symmystas habuit. Qui autem ejus amentia offendeantur, factaque (ut qui sincero judicio forent) non probabant, prætorio et vinculis pessime acceptos tradebat. Multis igitur mussitantibus, improbaque Photii acta damnantibus; quin et ipse Photius cum suis factis

et conscientia reprehenderetur, consilium impro-
bū potius quam sapiens capit. Non enim bono ma-
lum, sed malum malo sanare, minorique malo majus
addere cogitat. Nam ut virtutis viam ingressi, per
bona opera quasi per gradus ad Deum enituntur,
ita improbi relicto recto tramite, per opera mala
auctori malitia copulantes, scelusque scelere cumu-
lare non desistunt, donec in profundum malefacto-
rum suorum præcípites agantur.

Legationem ergo et ille Romam veterem destinat,
et a Nicolao papa legatos petit, qui in speciem qui-
dem collapsam Ecclesiæ disciplinam emendent, et
damnatae Iconomachorum sectæ reliquias penitus
exstinguant; revera autem, ut Romanæ Ecclesiæ
auctoritate Ignatii exauctorationem firmaret testa-
toremque redderet. Legat ergo Theophilum Amorii
episcopum, et Samuelem, qui ad illum diem Cho-
narum antistes Laodiceo subjectus, archiepiscopi
honore dignatus est a Photio. Per quos egregius
ille non veritus est ad pontificem maximum menda-
cia perscribere; Ignatium senio et morbo confectum,
corporisque invaletudine laborantem, se munere
abdicasse, suæque in insula et cœnobio commorari,
et a principibus populoque, et tota Ecclesia, omni
honore et officiis coli. Pontifex, legatis exceptis, re-
rum Constantinopoli gestarum ignarus, duos le-
gatos, Zachariam et Rhodoaldum episcopos ablegat.
μενος, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ἀγνοῶν,
τούς ἀποστέλλει.

Interea athleta Christi semestri Mitylenæ exacto,
ab exilio redit: redit autem voluntate principum
restitutus insulæ Terebintho, non tam honori,
quieti et solatio, quam ignominiae, vexationi, ma-
jorque afflictioni. Quanta enim inimicus in eo ma-
lignatus sit, quantasque ærumnas Nicetas regiæ
classis drungarius cognomento Oryphas, quantas
hiem contumelias, ut Photio et principibus gratifi-
caretur, irrogari, quæ oratio assequatur? Quis
singillatim, impetum, convicia, verbera, tormenta,
quæ ille in familiares illius cruenta manu exercuit,
exponat? Accessit et alia sancto viro calamitas.
Ea tempestate Rhossi gens Scytharum, a Ponto
Euxino ad Sienum excursionem facta, omnem circa
regionem omniæque monasteria degradati sunt:
insulanorum quoque Byzantium per populatio-
nem vasa omnia diripuerunt, argentum abstule-
runt, captos ad unum omnes trucidarunt. Ipsius
denique patriarchæ cœnobio barbarico furore et im-
petu incursantes, tota suppellectili direpta, spolia-
runt, duosque supra viginti ex familiarissimis captos,
in uno navigii trochantere omnes securibus truci-
darunt. Quas ille clades cum accepisset, unicam
hanc in ore vocem semper habuit: *Dominus dedit,*
Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum
*est*⁴, et quæ sequuntur. Ita gratias agens et ora-

ταύταις Φωτίου καταγινώσκοντων, ὑπὸ τε τῶν οἰ-
κείων ἔργων ἐκείνος καὶ τῆς συνειδήσεως διελεγγόμε-
νος, βουλὴν βουλευέται πονηρὰν μᾶλλον ἢ συνετὴν.
Οὐ γὰρ ἀγαθῷ, ἀλλὰ κακῷ τὸ κακὸν ἰάσασθαι δια-
νοεῖται· μᾶλλον δὲ τῷ ἥττονι τὸ μείζον ἐπιενεγκεῖν.
Ὡς περ γὰρ οἱ τὴν ὁδὸν ἀνιόντες τῆς ἀρετῆς, διὰ τῶν
ἀγαθῶν ἔργων ὡς διὰ κλίμακος ἀναβαίνουσι πρὸς τὸν
Θεόν· οὕτως οἱ τὴν εὐθείαν ἀφιέντες, διὰ τῶν πονη-
ρῶν πράξεων τῷ τῆς πονηρίας προσοικειοῦνται πα-
τρὶ· καὶ κακῷ κακὸν ἐπιπλέκοντες· οὐ διαλείπουσιν,
ἕως ἂν εἰς τὸν τῶν οἰκείων ἔργων ἐκτραγῶσι βόθρον.

Διανοεῖται τοίνυν κάκεινος πρεσβευτὰς εἰς τὴν
πρεσβυτέραν ἀποστέλλει· Ῥώμην, καὶ παρὰ Νικολάου
τοῦ πάπα τοποτηρητὰς αἰτῆσαι, πρόφασιν μὲν εἰς
διόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἐκτομὴν τελείαν
τῶν ἐπὶ τῆς Χριστιανοκατηγορικῆς τῶν Εἰκονομάχων
αἱρέσεως ἀντεχομένων· τὸ δὲ ἀληθές, ὡς ἂν μετὰ τῆς
τῶν Ῥωμαίων χειρὸς περιφανεστέραν τοῦ Ἰγνατίου
ποιήσεται καθαίρειν. Ἀποστέλλει τοίνυν Θεόφιλον
ἐπίσκοπον τοῦ Ἀμορίου, καὶ Σαμουὴλ ἐπίσκοπον
ἄχρις ἐκείνου τῶν Χιωνῶν ὑπὸ Λαοδίκειαν τυγχάνοντα,
ἀρχιεπίσκοπον τετιμηκώς· δι' ὧν καὶ τὰ ψευδῆ πρὸς
τὴν πάπαν γράφειν ὁ γεννάδας οὐκ ὀκνεῖ· γράφει
γὰρ, ὡς Ἰγνάτιος διὰ γῆρας καὶ νόστον καὶ σώματος
ἀδυναμίαν παραιτησάμενος, ὑπεχώρησε τῆς Ἐκκλη-
σίας, καὶ ἐν τῇ κατ' αὐτὴν νήσῳ καὶ τῷ μοναστηρίῳ
μένων, πάσης τιμῆς καὶ θεραπείας ὑπὸ τε τῶν βασι-
λευόντων, ὑπὸ τε πάσης τῆς πόλεως καὶ τῆς κατ'
αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀξιοῦται. Τούτους ὁ πάπας δεξά-
μενος, δύο τοποτηρητὰς Ζαχαρίαν καὶ Ῥοδόαλδον ἐπισκό-

Ἐν δὲ τῷ μεταξύ ἐπ' ἀνέσει μὲν τῆς ἐξορίας ὁ
ἀθλητῆς, ἐξ ἡμέρας ἐν Μιτυλήνῃ πεποιηκώς· ἐπ' ἀνέσει
δὲ διὰ τῆς τῶν κρατούντων προνοίας πρὸς τὴν Τερέ-
βινθον ἀποκαθιστάμενος, οὐ πρὸς τιμὴν μᾶλλον ἢ
ἀτιμίαν, οὐδὲ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ παραμυθίαν, ἀλλὰ
πρὸς θλίψιν καὶ κάκωσιν περισσοτέραν. Ὅσα γὰρ ὁ
ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ ἐπονηρεύσατο, καὶ ὅσα αὐτῷ Νική-
τας ὁ τοῦ βασιλικοῦ στόλου δρουγγάριος, ὁ Ὀρύφας
λεγόμενος, θλίψεις ἐπήνεγκε καὶ ἐπηρείας, Φωτίῳ
καὶ τοῖς κρατοῦσι χαρίζομενος, τίς λόγος παραστή-
σαι δύναται; τίς καθ' ἐν ἀπαγγεῖλαι τὰς ἐπαγωγὰς,
τὰς ὕβρεις, τὰς ζημίας, καὶ τοὺς θαρμούς, ὅσα χειρὶ
μυαιφόνῳ κατὰ τῶν τοῦ μακαρίου οἰκείου ἐκείνος
ἐτεκμήνατο; Ἐπεγένετο δὲ καὶ ἄλλῃ τῷ ἁγίῳ συμ-
φορὰ. Κατ' ἐκείνον γὰρ τὴν καιρὸν τὸ μαιφρονώτερον
τῶν Σκυθῶν ἔθνος, οἱ λεγόμενοι Ῥῶς, διὰ τοῦ Εὐ-
ξείνου πόντου προσκεχωρηκότες τῷ Στενῷ, καὶ πάντα
μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια διηρπακότες, ἐτι δὴ
καὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου περιουσιῶν κατέδραμον
νησίῳ, σκευὴ μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρή-
ματα, ἀνθρώπους δὲ τοὺς ἀλόντας πάντας ἀπο-
κτείνοντες· πρὸς οἷς καὶ τῶν τοῦ πατριάρχου μονα-
στηρίων βαρβαρικῷ καταδραμόντες ὁρμήματι καὶ
θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὐρεθείσαν κτήσιν ἀφείλοντο,
εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιωτέρων αὐτοῦ κε-
κρατηκότες οἰκετῶν, ἐφ' ἐνὶ τροχαντῆρι πλοίου τοὺς

⁴ Job. i, 21.

πάντας ἀξίαις κατεμήλισαν. Τούτων δὲ τῶν συμφο-
ρῶν ἐκεῖνος ἐπακούων, μίαν αἰετὰ τὴν ἐπὶ στόματος
εἶχε φωνήν· Ὁ Κύριος ἐδωκεν, ὁ Κύριος ἀφελ-
ετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἐδοξεν, οὕτως ἐγένετο,
καὶ τὰ ἐξῆς· οὕτως εὐχαριστῶν, καὶ ταῖς προσευ-
χαῖς ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατινόμενος, τὴν
παρ' αὐτοῦ κρίσιν καὶ βοήθειαν ἐπεκαλεῖτο, ματαίαν
δὲ πᾶσαν τὴν ἀπὸ τῶν κρατεῖν δοκούντων ἡγεῖτο
σωτηρίαν· οἷγε καὶ ἡνίκα τούτων τηλικαύταις περι-
πέσειν ἀνίας ἤκουσαν καὶ θλίψεις, τοσούτων ἀπ-
έσχον τοῦ συμπαθῆσαι καὶ παραμυθῆσασθαι, ὥστε
καὶ λύπης πρόφρασιν ἡγήσασθαι, ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς τῇ
βαρβαρικῇ ἑταίῳ χειρὶ, καὶ τοῖς οἰκείοις συνανηρέθη
παισίν· οὐ μᾶλλον εὐθυμούμεντες ἐπὶ τοῖς ἀνηρημέ-
νοις, ἢ ἀνιῶμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ δικαίου. Καὶ
οὐ θαυμαστόν. Ψυχὴ γὰρ πᾶσα τῆς ἀγάπης μὲν
ἀλλοτριωθείσα, τοῦ δὲ μίσους ἀναπλησθεῖσα, καὶ ὡς
πυρὸς ὑπ' αὐτοῦ δαπανωμένη, μίαν ταύτης ἡγεῖται
τοῦ πάθους ἀναφυγὴν, τὴν ἀπόλειαν τοῦ μισουμένου.
Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν συνέδρια, πάλιν ἀρ-
χόντων καὶ ἀρχιερέων κατὰ τοῦ ἀθώου βουλευτήρια·
ὁ μὲν οὖν εἰς τὰ Ποσῆως ἐκάθητο, τὴν κατ' αὐτοῦ
σκευωρίαν ἐφόρουμενος. Φύστιος δὲ τὴν κατ' αὐτὸν
ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἤκοντας λαβὼν
τοποτηρητὰς, τὸν ἱερὸν τῶν Ἀποστόλων κατελήφει
ναόν. Παρήσαν καὶ οἱ βασιλεῖς, παρήσαν καὶ πάντες
οἱ ἀρχόντες, καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ πόλις παρήσαν ἐκεῖ.
Ἐπειδὴ οὖν συνεληλυθείσαν, πρῶτον μὲν Βαδάνην
πραιπόσιτον, τὸν Ἀγγορὴν ἐπικαλούμενον, καὶ Ἀλ-
λους δὲ τινὰς ἐξουθενημένους Ῥωμαίους πρὸς Ἰγνά-
τιον ἀποκρισάριους προχειρίζονται. Οἱ καὶ παρα-
γενόμενοι, Ἡ μεγάλη, φασί, καὶ ἱερὰ σύνοδος καλεῖ-
σε πρὸς ἐαυτήν· ἔλθε τάχυν ἀπολογησόμενος πρὸς
τὰ δικαῖα· ἢ ἀδίκως θρυλλούμενα κατὰ σοῦ. Ὁ δὲ
μακάριος, Εἰπάτε, φησὶν, ἀξίῳ, πῶς ἐλεύσομαι· ὡς
ἐπίσκοπος, ἢ ἱερεὺς, ἢ θεραπευτής· Οἱ δὲ, μὴ εἰδέ-
ναι τί πρὸς ταῦτα ἀποκριθῶσιν, εἶπον· Ἀλλὰ νῦν
ἀπιδόντες πρὸς τοὺς ἀποστειλάντας, βεβαίαν ἀπό-
κρισιν αὐθὺς ἰόντες κομιτούμεν. Τῇ οὖν ἐπαύριον οἱ
αὐτοὶ παραγενόμενοι, Οἱ τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυ-
τέρας, ἔφασαν, Ῥώμης, Ῥοδόαλδος καὶ Ζαχαρίας,
δι' ἡμῶν τῶν ἀναξίων δηλοῦσι τάδε· Εἰς τὴν ἀγίαν
καὶ οἰκουμένην σύνοδον ἀνυπερθέτως ἀπάντησον,
ὡς ἔχει σοῦ ἡ συνείδησις. Εὐθὺς οὖν τὴν ἀρχιερατι-
κὴν στολὴν ἐκεῖνος ἐνδυσάμενος, σὺν ἐπισκόποις καὶ
πρεσβυτέροις, καὶ πλήθει πολλῶν μοναχῶν τε καὶ
λαϊκῶν, ἀπῆγε πεζοπορῶν. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ Γρη-
γορίου τοῦ Θεολόγου, ὅπου σταυρὸς ἐν μαρμαρίνῳ
κίονι κατὰ μέσον ἀνεστήλωται τῆς λεωφόρου, γενο-
μένῳ, Ἰωάννης πατρίκιος, ὁ Κέξης λεγόμενος, ἀπ-
ήντησεν αὐτῷ, λέγων ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλθαι,
καὶ ἀπειλῶν, ὡς εἰ μὴ παγανεύων ἐν μοναχικῷ τῷ
σχήματι προέλθαι, θάνατον ἐπηρετῆσθαι τὴν
ζήμιαν. Ὁ καὶ πεποιηχότα τὸν αἰσίδιμον τῷ συν-
εορίῳ παρεστήσαντο. Καὶ δὴ παριστάνουσιν ἐβδομή-
κοντα καὶ δύο ψευδομάρτυρας, οὓς ἐκ πολλοῦ προ-
ητοιμάσαντο, ἀνθρώπους ἀτελεῖς πάντας, ἀγελαίους
καὶ συγκλητικούς, ὧν ἡγεῖτο Λέων πατρίκιος· ἐκεῖ-
νος, ὁ Κρητικὸς ὀνομαζόμενος, καὶ Θεοδοτάκιος πα-

Ationi assidue intentus, a Deo iudicium et auxilium,
nullam a principibus salutem exspectans, implora-
bat. Nam illi, ubi hunc tantis oppressum malis et
ærumnis audiverunt, tantum abest ut dolerent,
vel afflictum solarentur, ut moleste etiam ferrent,
eum non cum domesticis suis barbarica vi captum
interiisse: non magis læti de interemptis, quam
tristes de salute iusti viventis. Quod mirum videri
non debet: mens enim omni charitate destituta, odio-
que penitus imbuta, velut igne subjecto consumpta,
ejus quem odit, exitium, unicum putat mali sui
levamentum. Nec multum temporis fluxit, et rur-
sum conciliabula, rursus principum et pontificum
adversus sanctum conventicula. Atque Ignatius
quidem in ædibus Poseos morabatur, insidiosasque
B contra se machinationes observabat. Photius autem
cum sua factione, et missis ab urbe pontificis
legatis, sacram Apostolorum ædem occuparat. Ade-
runt imperatores, aderant et principes cuncti, to-
taque prope civitas confluxerat. Frequentes ergo
cum adessent, primum Baanem præpositum cogno-
mento Angoram, aliosque nonnullos ex vilioribus
Romanis, apocrisiarios ad Ignatium destinant. Qui
coram Ignatio, Magna, inquit, et sacra synodus
te citat. Quamprimum ergo ades, causam de obje-
ctis tibi sive veris, sive falsis criminibus dicturus.
Hic beatus: Agite, inquit, obsecro, quomodo veni-
am? an ut episcopus, an sacerdos, an monachus?
Illi hærentes: Nunc, inquit, abimus, eras ad te
certa relaturi. Postridie igitur iidem reversi: Le-
gati, inquit, veteris Romæ, Rhodoaldus et Za-
charias, per nos indignos hæc nuntiant tibi, uti sine
C mora ad sanctam et œcumenicam synodum adsis,
ut tua conscientia tibi dictat. Ergo (Ignatius) ex-
templo sacrum patriarchæ ornatum indutus, cum
episcopis et clero, magnæque religiosorum frequen-
tia, civiumque concursu et comitatu, viam pedes
ingressus, cum ad ædem sancti Gregorii Theologi,
ubi crux in media publica via marmoreæ columnæ
imposita est, venisset, Joannes patricius, Coxes
nuncupatus, illi occurrit; seque ab imperatore
missum dicit; ac nisi privata et usitata monachi
veste prodiret, ei capitis periculum ac supplicium
imminere. Paret vir sanctus, synodoque sistitur.
D Apponunt duos supra septuaginta perjuros testes,
quos jam olim impios omnes subornarant, grega-
rios juxta ac senatorios; quorum dux erat Leo
patricius cognomento Creticus, et secundum illum
Theodatius item patricius, cui et perjurii pretium
magistri dignitas delata est. His reliquos ex uno-
quoque gradu sorteque vel deterrimos adjunxerunt.
Neque hos tantum, sed quos dibaptistas appellitant
hæreticos. Atque, ut ita dicam, ex omni hominum
fecce et colluvie turpissimos quosque nequissimos-
que auro dignitatque pollicitationibus inductos,
singillatim produxerunt, qui jurati testarentur,
Ignatium, qui patriarcha jam fuerat annos prope
duodecim, non rite et ordine creatum, cathedram
Ecclesiæ occupasse. Quid vero stolidi horum judi-

ces, in quorum manibus iniquitates sunt, et dextera eorum repleta est muneribus? Quid contra perjurium hoc decreverunt? Tricesimum subito canonem subjiciunt, qui sic habet: Si quis episcopus sæcularibus potestatibus usus, per ipsos Ecclesiam obtineat, deponatur (6). Quod autem sequitur in eodem capite: ut et omnes communicantes cum illo, etc. fraudulentum malitiose tacerunt. Oportebat enim, siquidem pro sanctione apostolica propugnabant, non partem, sed totum canonem observare: et si accusationem admisissent, ut Ignatium, ita ab illo initiatos, et cum illo communicantes exauctorare: sicut in operibus manuum suarum peccatores manifeste deprehensi essent. Contra jus autem fasque decernentes, hoc pronuntiarunt tantum, quod pro ipsis ad evertendum Ignatium ab illis sine causa læsum, faciebat. Quod autem sequitur in canone, quo illi ipsi eidem subjiciuntur censuræ, dissimularunt: id quod illis tacentibus opportune patriarcha ipse succlamavit. O improbiter! o stuporem! Quis enim ignorat Ignatium episcoporum omnium calculis et totius populi applausu legitime canoniceque creatum fuisse: ipsum autem Photium potius ab execrato Barda, et sæcularibus armatum principibus, contra leges, magisque per tyrannidem, quam ecclesiasticum ritum, thronum invasisse? Sed non cognoverunt, neque intellexerunt, qui in avaritiæ et ambitionis tenebris ambulantes, se iisdem consiliorum laqueis, quos aliis paraverant, comprehendendi.

κακουργίας! ὦ τῆς σκαϊότητος! Τίς γάρ οὐκ οἶδεν, ὡς Ἰγνάτιος μὲν ψήφῳ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης συναίνεσει, κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως προκηχερίσται· αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος μᾶλλον τῷ τε δεινῷ Βάρδα καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἀρχοῦσι χρησάμενος, συνεργοῖς, ἀκανόνιστως καὶ τυραννικῶς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικῶς τοῦ θρόνου καταδράττεται; Ἄλλ' οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνήκαν οἱ τῷ τῆς φιλαργυρίας καὶ δοξομανίας σκότῳ διαπορευόμενοι, ὡς ἐν οἷς διαβουλοῖς*, συλλαμβάνονται.

Post longam ergo verborum altercationem, laborem, et cunctationem, sola impotenti freti potentia, præter jus fasque omne, pontificali cultu pannoso et sordenti primo [pan. et sord. primo, tum pontif. cultu] induunt, rursusque postea a tergo exuunt. Erat autem hypodiaconus quidam Procopius nomine, ab Ecclesia ejectus; quippe quem mente insanum moribusque profanum patriarcha non ita pridem gradu moverat. Hic primus ablato a patriarcha pallio, vestique reliqua sacra, istud solemne proclamabat: Indignus. Zacharias et Rhodoaldus, nonnullique alii netarii homines idem vociferantes, impio decreto suffragabantur. Quos tamen omnes brevi cælestis vindicta consecuta est, cum illos sancti vatis Zachariæ falx illa jure optimo demersit. Photius autem quo pacto suum adversus insontem occultum aliter odium universo orbi proderet, seipsumque longissime a pacifico mitique pastore Jesu abesse ostenderet, quam res ejusmodi machinando, justoque viro injurias tantas irrogando? Hoc judicium nemo fuit qui non reprehenderet, atque indignitatem rei, aut potius im-

Α τριχίος μετ' αὐτὸν, ᾧ καὶ τῆς ἐπιτορκίας μισθὸν τῇ ἀξίᾳ μαγίστρου προτείναντο. Ἐφ' οἷς καὶ τοὺς λοιποὺς ἀφ' ἐκάστου βαθμοῦ καὶ τοῦ καταδεεστάτου πάντων συλλεξάμενοι, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν λεγομένων διδασκιστῶν, καὶ ἀπὸ παντὸς, ὡς εἰπεῖν, τάγματος τοὺς αἰσχίους καὶ μιαινωτάτους τῶν ἀνθρώπων χρυσοῦ τε καὶ ἀξιομάτων ἐξαγοράσμενοι, ἓνα καθ' ἓνα προσήγον, ὁμνούντας, ὡς Ὁ δὲ δὲ καὶ τῇ μικρῷ δεῖν χρόνον ἀρχιερατεύσας Ἰγνάτιος ἀψηφίστως χειροτονηθεὶς, ἐκράτησε τῆς ἐκκλησίας. Τί οὖν οἱ μάταιοι τῶν τοιούτων κριταί, ὡς ἐν χειρὶν αἱ ἀνθρωπίναι, ὡς ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δόρων; τί οὗτοι πρὸς τὴν ψευδορκίαν ταύτην ἀνθυπήνεγκαν; Τὸν τριακοστὸν εὐθύς ὑπαναγινώσκουσι κανόνα, Εἰ τις ἐπίσκοπος, λέγοντα, κοσμικοῖς ἀρχοῦσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρεῖσθω. Τὸ ἐξῆς δὲ τοῦ κεφαλαίου, ὅτι καὶ οἱ κοινωροῦντες αὐτῷ πάντες, κακούργως οἱ δόλοιο παρεσιώπησαν· εἶδε δὲ πάντως, εἴπερ ἀποστολικὸν νόμον ἠγωνίζοντο τηρεῖν, οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελείως τηρεῖν· καὶ εἰ ἀληθῶς εἶχεν ἡ κατηγορία, ὥσπερ ἐκείνων, οὕτω καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνων χειροτονηθέντας, καὶ αὐτῷ κοινωρήσαντας, καθαιρεῖν· καὶ οὕτως ἂν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν οἱ ἀμαρτωλοὶ σαφῶς συνελαμβάνοντο. Ἀδικώτατα δὲ διανοοῦμενοι, ὅσον μὲν αὐτοῖς πρὸς βλάβην τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπηρεαζομένου συνετέλει, τοῦτο ἐξεφώνησαν, τὸ ἐξῆς δὲ, ὡς καὶ αὐτοὺς τῇ αὐτῇ ὑποβάλλον ἐπιτιμίᾳ, κατεκρύψαντο· ὃ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης αὐτοῖς τότε παρασιώπησασιν εὐστόχως ἐπιφωνεῖ. Ὡς τῆς

С Μετὰ πολλὴν οὖν τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀμίλλαν καὶ σπουδὴν καὶ τριβὴν, κατ' οὐδένα δικαιοσύνης νόμον, μόνῃ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ μανικῶς χρώμενοι, ἐνδύουσι τοῦτον ἱμάτια διεβρωγότα καὶ ρυπῶντα, καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν περιβαλόντες, ἐκ τῶν ὀπισθεν ἀπαμφιάζουσιν. Ἦν δὲ τις ἐκκήρυκτος ὑποδιάκονος, Προκόπιος τοῦνομα, τὸν λόγον ἀλογος, τὸν βίον βέβηλος, ὃν ὁ πατριάρχης πρῶνι διὰ τοῦτο ἐβρίμνε τοῦ βαθμοῦ. Οὗτος πρῶτος ἀναιρούμενος τὸ ὠμοφρόνιον καὶ τὴν λοιπὴν ἐσθήτα, ἐβόα τὸ, Ἀνάξιος. Ζαχαρίας τε καὶ Ῥοδόαλδος, καὶ τινες ἄλλοι μικροὶ τὰ ἴσα κραυγάζοντες, τῇ ἀνοσίᾳ ψήφῳ συνεπεψήφίζοντο· οὗς πάντας οὐ μετὰ πολὺ μετήλθεν ἡ εἰκη, καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ θείου δρέπανον ἐκδικώτατα κατακτείνει συνετέλεσε. Φώτιος μὲν οὖν τὴν ἐνδομυχοῦσαν ἐν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἀνεγκλήτου μῆνιν πῶς ἂν ἄλλως τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ κατεστήσατο φανεράν, καὶ πῶς ἂν ἐαυτὸν ὡς πορρωτάτω τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου ποιμένο· ἀπέφηνεν Ἰησοῦ, ἡ τοιαῦτα διανοηθεὶς, καὶ οὕτως ἀδικώτατα τῷ δικαίῳ ἐπιθέμενος; Ταύτην τὴν κρίσιν οὐκ ἦν ὅστις οὐκ ἐμέμψατο, καὶ τῆς ἀλογιστίας, μᾶλλον δὲ μισανθρωπίας τὸ ὑπερ-

(6) Canon apostol. 29, alias 51.

ὅν τῇ
ὅς λοι-
στάτου
αι ἀπὸ
δς, ὡς
στάτους
αγορα-
τας, ὡς
ἱγνά-
ἐκκλη-
ῶν ἐν
θη δώ-
ἀνθυπ-
σι κα-
οἷς ἀρ-
λησίας
αλαίου,
ργως οἱ
ἀπο-
μέρους,
κατηγο-
ου χει-
αίρειν·
ῶτων οἱ
τατα δὲ
ῶ παρ'
ῶνησαν,
ῶν ἐπι-
αυτοῖς
ῶ τῆς
ῶιέρων,
ῶλλων
ῶνικῶς
ῶ τῆς

ῶαν καὶ
ῶμον,
ῶδύουσι
ῶαι τὴν
ῶεν ἀπ-
ῶκονος,
ῶλον βέ-
ῶιψε τοῦ
ῶφύριον
ῶχαρίας
ῶα ἱσα
ῶίζοντο·
ῶαι τὸ
ῶατα-
ῶμυχοῦ-
ῶῶς· ἀν
ῶαν, καὶ
ῶο καὶ
ῶανοη-
ῶέμενος;
ῶο, καὶ
ῶπερ-

βάλλον ἀπεστράφη. Οὐδὲ γὰρ οἱ τῷ μέρει μόνον τοῦ ἑρθεῖ λόγου τιθέμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ Φωτίου οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι κατεστέναν τῶν γενομένων, καὶ εἰς κακὸν ταῦτα προβήσασθαι τῷ τῆς ἀδικίας οἰωνίσαντο κριτῇ. Τί δὲ ἐκεῖνος; ἄρ' ἠδέσθη τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τὸν δικαιοσύνην ἀγαπῶντα καὶ χρίσιν Θεὸν φοβηθεῖς, ἐξ ἐκεῖνου κατέπαυσε τὴν ὀργήν; Οὐδαμῶς· ἀεὶ δὲ φθόνον φθόνῳ, καὶ κακίαν ἐπισυνάπτων τῇ κακίᾳ, ἡγωνίζετο σπουδῇ πάσῃ καὶ μηχανῇ οὐ θανατώσαι μόνον, ἀλλὰ τὸ τοῦτον χεῖρον, καὶ ὡς θανάτου δέιον αὐτὸν ἀνελεῖν. Τότε μὲν οὖν, ὡς ὑπέλαθον, καθαιρήσαντες καὶ ἐκκηρύξαντες, ἀνθρώποις αὐτὸν ὡμότητος καὶ ἀσεβεστάτους τιμωρεῖσθαι πικρῶς παραδεδώκασιν, ἄχρις ἂν οἰκεῖα χειρὶ τὴν ἰδίαν καθαίρουν ὑποσημνηται. Ἦσαν δὲ οἱ κολαφίζοντες καὶ ταλαιπωροῦντες αὐτὸν, καὶ πῆξεως οὕσης δριμύτητος, ἐν ἡλιωσικῇ πιέζοντες, καὶ σταυροῦντες αὐτὸν, καὶ πυρπολοῦντες, καὶ ἐν δυσὶν ἑδομάσιν ἐμφρούριον συνέχοντες, καὶ ἀντίτῃ τελείᾳ κατατῆχοντες· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνύμου τῆς λάρνακος ἐκάθισον ἀναβιβάζοντες, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν λίθους ἐξαρτιῶντες βαρεῖς, καὶ ἐπὶ πλείων τῇ τοῦ μαρμάρου τὴν ἑδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσαντες ἐπέτριβον. Οἱ οὖν ταῦτά τε καὶ ἄλλα πλείω ἐνυβρίζοντες εἰς τὸν μακαριώτατον, καὶ λόγους καὶ ἔργους ἐμπαροinuντες εἰς αὐτὸν, σπέρμα πονηρὸν, ὡς εἰπεῖν, υἱοὶ ἀνομῶν, ὁ Μωροθεόδωρος ἐκεῖνος, καὶ ὁ Γοργοκύτης Ἰωάννης, καὶ ὁ Θεοδοῦλος Νικόλαος ὁ Σκουτελόφης ἦν.

Μετὰ γοῦν τὰς κολάσεις, αἱ οὗτοι προσήγαγον τῷ ὁμολογητῇ τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὰς ἀπειλὰς, μετὰ τὰς ἀλύσεις, αἱ κατὰ τῶν τιμῶν ἐπέβαλον ποδῶν, μετὰ τὰ βραχίονα, μετὰ τὸ σταυρωδῶς ἐπὶ πρόσωπον κατὰ τῶν μαρμάρων ἐφαπλώσαι, καὶ ὅλην τὴν νύκτα δεδεμένον τιμωρήσασθαι, μετὰ τὸ ἐπιβιδάσαι τῇ λάρνακι εἰς τὴν ἐξῆς νύκτα πᾶσαν, εἰθ' οὕτως ἀπολύσαι τῶν δεσμῶν, καὶ κατὰ τοῦ ἐδάφους αὐτὸν ἀκοντίζειν καὶ συντρίβειν, καὶ τῷ αἵματι φοινίξαι τὴν γῆν· μετὰ ταῦτα πάντα μικρὸν τοῦτον ἐμμένοντα (συνεῖχε γὰρ μάλιστα λελυμένη καὶ ἡ γαστήρ), βίβτῃς τοῦ ἀγίου χειρὸς ὁ Μωροθεόδωρος κρατήσας, καὶ χάρτην λαβὼν, ἔπρηνε ὡς δι' αὐτοῦ σταυρὸν· ὃν καὶ ἀναγαγὼν ἐπιδέδωκε Φωτίῳ. Ὁ δὲ τὸν σταυρὸν λαβὼν, ἐξ ἑαυτοῦ ὑπέγραψεν οὕτως· « Ἱγνάτιος ἀνδρῆς· Κωνσταντινουπόλεως ὁμολογῶ ἀψηφίστως εἰσελθεῖν, καὶ τὰ ἔτη ταῦτα οὐχ ἡγίαζον, ἀλλ' ἐτυράνουν. » Ταύτης τῆς ὑπογραφῆς τῷ βασιλεῖ πεμφθείσης, ἀφίσταται μὲν ὁ μακάριος ἐκεῖνης τῆς ἐνοχῆς, τὸν μητρικὸν δὲ οἶκον τὰ Ποσειῶς καταλαβὼν, μικρὸν τέως ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων ἀνέψυχεν ἐκεῖ. Ὁ ἐχθρὸς δὲ οὐκ ἐπαύετο δόλους ἐν καρδίᾳ τεκταινόμενος, καὶ πονηρὰ κατὰ τοῦ ἀθώου διαλογιζόμενος. Τοῖνον ὑποβάλλει τοῖς κρατοῦσιν ἐπὶ τὸν τῶν Ἀποστόλων αὐθις αὐτὸν ἀναγαγεῖν ναὸν, καὶ βιάζεσθαι, πρῶτον μὲν τὴν οἰκίαν καθαίρουν ἀνεγνωκῶτα ἐπὶ τοῦ ἁμβώου ἀναθεματίζειν ἑαυτόν· μετὰ ταῦτα δὲ (ὡς τῆς μαιφόνου βουλῆς! ὡς τῆς δεινότητος!) τοὺς τὰ ὀφθαλμοὺς ἐκκέφαί καὶ τὴν χεῖρα

A manitatem non aversaretur. Neque enim illi soli, qui rectam rationem sequebantur, sed ipsius quoque Photii propinqui et familiares ad hanc rerum gestarum infamiam ingemiscebant, augurabanturque, hanc omnem improbitatem in ipsius quondam iniqui iudicis caput et exitium redundaturam. Quid vero ille? an homines est reveritus? an timuit diligentem justitiam et iudicium, Deum? illoque ex tempore iram posuit? Minime vero. Quinimo odium odio, invidiam invidia, scelus scelere cumulans, illum omni ratione vique conabatur non tantum pessumdare, sed, quod est atrocius, veluti noxium ultimoque supplicio dignum e medio tollere. Itaque tunc, ut cœperant, exauctoratum publicoque præconio damnatum, immanissimæ scelestissimisque hominibus excrucandum tradidere, quoad sua manus ipsius abdicationi subscriberet. Ergo illum colaphis plectunt, misereque divexant: et cum frigore prope contabesceret, unica tantum tunica indutum macerant, urunt, atque disrueunt. Cumque binas illum hebdomadas in carcere tenuissent, extrema prope fame conciscebant. Imo et Copronymi sepulcrum seu arcam conscendere cogebant, in eaque collocato, ingentia a pedibus saxa suspendebant, sæpeque marmoris acumine sedem concussam atterebant. Hæc et his plura tormenta, sannas, contumeliasque impium semen, ut sic loquar, et impia progenies viro sanctissimo dictis factisque, et stolidus ille Theodorus, et Gorgonites Joannes, atque Nicolaus Theoduli Scutelopsis, irrogabant.

C Ergo post cruciamenta, quibus Christi confessorum afflixerant, post comminationes, post catenas et compedes venerandis pedibus injectas, post alapas, et postquam eum ad formam crucis in faciem in marmore prostratum ac distentum, tota nocte vinctum insuper torsissent, atque tumbæ impositum totam insequentem noctem cruciassent, tandemque solum humi projecissent fodicassentque, ut sanguine etiam terram purpuraret: post hæc, inquam, omnia, cum adhuc modice spiraret (urgebatur enim et alvi solutioris proflavio), tum insanus Theodorus sacra viri manu per vim arrepta, chartaque subjecta, quasi per illum crucem impressit, allatamque Photio porrexit. Qui signo accepto, sua ipse manu subscripsit: « Ignatius indignus Constantinopolitanus confiteor, me non lege et suffragiis creatum ecclesiæ thronum invasisse, neque his annis rite et sancte ecclesiam rexisse, sed tyrannidem exercuisse. » Hoc pseudo-chirographo imperatori misso, vir sanctus e custodia est dimissus, maternisque in ædibus Poseos paululum a tot ærumnis respirabat. Sed enim hostis non desit fraudes animo versare, pessimaque adversus innocentem consilia coquere. Itaque suggerit imperatoribus, ut Ignatius ad ædem apostolorum reductus, primum exaurationem suam ipse publice pro ambone legat, atque sibiipsi anathema dicat. Deinde, o crudele consilium, o singularem immanitatem! ambo illi effodere lumina, manumque

præcidere illa furia meditabatur. Tam altum impii odium conceperant, ut divinæ vindictæ rationem ducerent nullam. Aberat omnis Dei metus, et quidem diaboli furor illos agitabat. Pentecostes sancta dies complebatur, cum ecce ibi armatorum manus domicilium in quo degebat, corona præter omnem expectationem repente cingit. Vir sanctus ubi animadvertit se peti, et parricidæ Esau furorem sensit, consilium contra temporum improbitatem opportunum, suæque sapientia et Spiritu sancto ejus rectore dignum capit. Quodnam illud? Vilem a servis et sæcularem sumit vestem, geminasque sportas ab humeris una a pertica suspensas bajuli ritu gestans, deceptis per noctem custodibus, uno comitatus Cypriano discipulo suo, profugit, iter ingressus per embolum ad Sybaiticum, saucio et afflicto pectore, velut alter David, cum profugeret a facie Saul. Enimvero per tenebras eunti divinitus occurrit vir augusta admodum facie decorus, coma barbaque decenter promissa, veste candida, niveoque vectus equo, quasi Blachernas tenderet. Ignotus autem ille vir, cum propter luminis inopiam eum videre clare non posset, nihilo secius, quisquis ille erat, divino Spiritu impulsus pronuntiavit: Deus, inquit, et sanctissima Dei Mater, sacratissime domine, te et comites tuos tueatur. Quam vocem ille cum tanquam oraculum e cælo missum accepisset, et loco itinerarii subsidii, quasi viaticum sibi datum putaret, multo alacrius iter carpebat; et tenui illo ac servili habitu ignotus navigium conscendit, et Principes, Præcones, aliasque Propontidis insulas, aliam ex alia permutando, per solitudines in montibus et speluncis, cavernisque terræ, ut cum Apostolo loquar, absconditus errabat, egenus, afflictus, angustius, victumque rogatoris instar a piis Christianis emendicabat. At Photius amissa, quam spe devorarat, præda omnia cænobia, urbemque totam ac suburbia vestigabat, sicubi velut igne evanidum reperiret titionem. Cum ergo nihil eorum quæ cupiebat, succederet: procurato edicto regio, Orypham illum cum sex cursoribus ad cuncta loca maritima, cunctasque insulas lustrandas amandat, uti quocunque loco deprehensum, veluti perturbatorem eversoremque imperii, de medio tolleret. Itaque venatici illi canes cum sæpius et pluribus in locis in Ignatium ipsum incidissent, servili tunica decepti non agnoverunt. Qui et ipsum alias medios transeuntem quæritantes, velut Assyrii cæcitate percussi, non senserunt. Abierunt ergo, quod est in parœmia, ut frustrati præda hiantes lupi. Ignatius persolutus Salvatori pro tutela votis, per multas tribulationes ad regnum cælorum contendebat. Atque illi quidem hæc agebant. Quid vero hæc illis molientibus, longanimis, justus, et fortis Deus, qui non irascitur per singulos dies? an diutius extremas has malorum ærumnas potuit dissimulare? Minime vero.

οὐκ ἠδυνήθησαν ἰδεῖν. Καὶ αὐτοὶ μὲν, ὡς λύκοι μάτην κεχρηγότες, ἀπήσσαν, κατὰ τὴν παροιμίαν. Ὁ δὲ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἀναπέμπων τῷ Σωτῆρι, διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ἐξωνεῖτο. Οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Τί δὲ ὁ μακροθύμος Κύριος, ὁ δίκαιος, ὁ ἰσχυρὸς, ὁ μὴ τὴν ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἐκάστην ἡμέραν; ἅρ' ἐπὶ πολὺ τὰς ὑπερβολὰς τῶν κακῶν ταύτας ἠνέσχετο καθορᾶν; Οὐδαμῶς;

Α μανιωδῶς ἐδυσσοδόμειεν. Οὕτως αὐτῶν εἰς βάθος τὸ μῖτος καθήψατο, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης λόγος παρ' αὐτοὺς οὐδεὶς, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ἀπὴν, καὶ ὁ τοῦ διαβόλου ζῆλος ἐσπουδάζετο. Αὕτη συν-επιληροῦτο ἡ τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς ἡμέρα, καὶ ἰδοὺ πλῆθος στρατιωτῶν ὅπλοφόρων τὸν οἶκον ἐξαί-φνης, ἐν ᾧ κατήγετο, περιεκύκλου. Ἰδὼν οὖν ὁ ἅγιος ἐκείνος τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἀδελφοκτό-νον μανίαν αἰσθόμενος Ἰσαΐ, βουλὴν βουλευεται, ἀντιβρόπον μὲν τῆς τοῦ καιροῦ κακίας, τῆς αὐτοῦ δὲ συνέσεως καὶ τοῦ ὁδηγοῦντος αὐτὸν θεοῦ Πνεύματος ἐπάξιον. Τίς δὲ ἡ βουλὴ; Ἀλλοιοὶ μὲν ἑαυτὸν, οἰ-κτρὰν καὶ λαϊκὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν ἀνελημμένος στολὴν, δύο δὲ σφυρίδας ἐφ' ἑνὸς ξύλου τῶν ἰδίων ἀπαυωρήσας ὤμων, ἀχθοφόρου τινὸς τρόπον ἀπέδρα, τοὺς φύλακας κατὰ μέσας νύκτας λαθῶν. Ἐσπευδὲ δὲ ἅμα τῷ μαθητῇ Κυπριανῷ, τὴν ἐπὶ τὸ Σουδατικὸν διὰ τοῦ ἐμβόλου ποιοῦμενος πορείαν. Τὴν ψυχὴν δὲ συντριβόμενος, καὶ τοῖς δάκρυσι περιβραϊνόμενος, καὶ σφόδρα κατάπικρος τὴν καρδίαν καὶ κατωδύνας ὢν, ἔτρεχεν ὥσπερ Αὐτῷ ἐκείνους ἀπὸ προσώπου διαβρᾶναι Σαοῦλ. Κρεῖτενοι δὲ προνοεῖα συναντᾷ τούτῳ διὰ τῆς νυκτὸς ἰόντι ἀνὴρ τις πᾶν τὴν πρό-σφιν εὐπρεπῆς, τὸν τε πώγωνα καὶ τὴν κόμην εὐ-σταλῶς καθεμέμενος τῆς κεφαλῆς· καὶ αὐτὸς στολὴν λευκὴν ἐσταλμένος, καὶ ἔπῳ ἐπιδαίνων λευκῷ, τὴν ὥς ἐπὶ Βλαχέρνας ἐβάδιζεν ὁδόν. Ἀγνῶς δὲ ὁ ἀνὴρ, ὅτι πυρτὸς οὐδαμῶς, καὶ τρανὴς ἐκεῖ τούτων ἰδεῖν οὐκ ἦν· πλὴν, ὅστις ποτὲ ἦν, Πνεύματι θεῷ κινη-θείς, ἔφη· Ὁ Θεὸς καὶ ἡ ὑπεραγία, λέγων, Θεοτό-κος ἀκινδυνόν σε, πανίερε δέσποτα, καὶ τοὺς μετὰ σοῦ διαφυλάξαι. Τοῦτο τὸ ῥῆμα, οἷάπερ, ἐφόδιον ἀγαθὸν ἄνωθεν ἦκον ἐπ' αὐτὸν, ὁ μακάριος ὑποδε-ξάμενος, προθυμότερον ἐβάδιζε· καὶ τῷ δουλικῷ καὶ πενιχρῷ σχήματι πάντας λαθῶν, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβάς, καὶ τὰς Πριγκιπεῖους, καὶ Προικονησίους, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Προποντινοὺς νήσους, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων, καὶ ἐν ἐρημίαις πλανώμενος, ὁρᾷ τε καὶ σπηλαίους, καὶ ταῖς τῆς γῆς, ἀποστολικῶς φάναι, κατακρυπτόμενος ὁπάει, ὑστερούμενος, θλι-δόμενος, κακωχοῦμενος, τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἐπαίτου τρόπον διὰ τῶν φιλοχρίστων ἡρανίζετο. Φύγιος δὲ τῆς θήρας διαμαρτῶν, πάντα μὲν μονα-στήρια, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀν-ηρευνᾶτο, εἰ που ἄρα καταλάβοι τὸν ὥσπερ δαλὸν ἐξήπασμενον [Ἰσ. ἐξηφανισμένον] ἐκ προσώπου πυ-ρός. Μὴδὲν οὖν ἀνύειν δυνάμενος ὢν ἐβούλετο, παρα-σχευάζει προστάγματι βασιλικῷ, τὸν χαλεπὸν ἐκεί-νον Ὀρύφαν σὺν ἐξ ὁρμυεῦσι πάσας τὰς νήσους καὶ τὴν παράλιον ἀνερευνᾶσθαι, καὶ εἰ που συμβαίῃ λη-φθῆναι τὸν Ἰγνάτιον, εὐθὺς ἀναιρεῖσθαι τούτον, ὡς ἄλην ἀνατρέποντα τὴν βασιλείαν. Πολλάκις οὖν καὶ κατὰ πλείους τόπους αὐτῷ περιπίπτοντες οἱ θηραταὶ, διὰ δουλικὴν οὐκ ἐπέγνωσαν στολὴν. Καὶ ἄλλοτε πά-λιν διὰ μέσου αὐτὸν παρερχόμενον, ἀρασίῃ λη-φθέντες, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἐλισσαῖον Ἀσσύριοι, τούτον

Αἰγυσιος ἐνίστατο μήν, καὶ σεισμοῖς ἐξαισίοις ἡ βασιλεύουσα κατεδονεῖτο· καὶ πᾶς οἶκος ἐκλονεῖτο, καὶ πᾶσα καρδία τῷ φόβῳ κατεσελετο· καὶ πᾶς ἄνθρωπος τῷ τοῦ θανάτου δέει συνεχόμενος ἐβόα, μίαν αἰτίαν εἶναι τοῦ σεισμοῦ, μίαν τὴν εἰς τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἀδικίαν καὶ παρανομίαν. Ἐν ἡμέραις δὲ τεσσαράκοντα μηχανόμενος ὁ σεισμός ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῶν τὴν ὁμότητα καὶ ἰταμότητα κατέκαμψεν, ὥς καὶ τοὺς κρατοῦντας αὐτοὺς ὄρκον προθεῖναι δημοσίᾳ, μήτ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν ἱερὸν φυγάδα, μήτε παρ' ᾧ κρύπτεται φανερούμενον, ὑπεύθυνον καθεστάναι λοιπὸν, ἀθωοῦμενον δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀνενοχλήτως ἀποκαθίστασθαι μονήν. Τοῖνον οὕτως ἀκούσας ὁ ἀθλητῆς, καταδηλοῖ ἐαυτὸν αὐτίκα τῷ πατρικίῳ Πετρῶνᾳ· ὅς τοῦ αὐτοκράτορος θεῖος πρὸς μητρὸς ὢν, καὶ τοῦ βασιλέως ἀρας ἑγκόλιον, εἰς ἐνέχυρον φέρων δίδωαι τῷ πατριάρχῃ. Ὁ δὲ τοῦτο τοῦ τραχήλου ἀπαιωρήσας, καὶ πρὸς τὸν Βάρδα ἀναχθεὶς, ἔστη. Πρὸς δὲ ἐκείνος, ἴνα τί, φησὶ, τρέπον δραπετὸν μιμησάμενος, ἄλλην ἐξ ἄλλης χώραν ἀμείβων περινοστεῖς; Ὁ δὲ, Χριστὸς, ἔφη, ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἐνετεῖλατο· Ἐὰρ διώκουσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Ἐττήθεὺς οὖν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἐκείνου, ἀνεύθυνον τοῦτον καὶ ἄνετον εἰς τὴν αὐτοῦ καταστῆναι κελεύει μονήν. Εὐθύς οὖν καὶ ὁ σεισμός ἔστη. Καὶ Βούλγαροι δὲ τότε προνοίαις Θεοῦ, βιάρῃ κατατακέντες λιμῷ, ἕμα δὲ καὶ τοῖς δώροις τοῦ αὐτοκράτορος θελγθέντες, τὰ ὅπλα καταθέμενοι, τῷ ἀγίῳ προσήσαν βαπτίσματι.

Τότε καὶ οἱ προλεχθέντες τοποτηρηταὶ Ῥώμης φιλοφρόνως ὑπὸ Φωτίῳ δωροδοκηθέντες, τὴν Ῥώμην παλινωσθήσαντες κατέλαβον. Οὗς ὁ πάπας ἀνακρίνας Νικόλαος, καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἡκριβωκώς, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ὑποδίκους· αὐτοὺς πεφυρακώς, ὡς ἐπισυντάσεως ληστικῆς, ἀλλ' οὐ κανονικῆς συνόδου κατάρξαντας, διηνεκεῖ καθαιρέσει καὶ ἀναθεματισμῷ καθυποβάλλει· καὶ οὐ μόνους αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Φώτιον, ὡς ἐπιβήτορα καὶ μοιχὸν, ἀποκηρύττει, καὶ ὑπὸ συνόδῳ κανονικῇ καὶ ψήφῳ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀναθεματίζει καὶ καθαιρεῖ· οὐδὲν αὐτὸν διαφέρειν Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, τοῦ τῷ Θεολόγῳ Ἰρηγορίῳ ἐπιφυνέντος, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν συγχέαντος, ἀποφηνάμενος. Ὅθεν αὐτὸν τε, ὡς τῶν σκανδάλων αἰτίον, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονημένους, ὡς ὁμόφρονας τοῦτῃ δηλονότι καθεστῶτας, ἀποστολικῇ κρίσει τῇ αὐτῇ ὑποβάλλει καταδίκη. Οὐ τοῦτο δὲ ποιεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας Φωτίῳ, αὐτὸν τε τὸν βασιλέα καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν πολιτείαν πᾶσαν δι' ἐπιστολῶν ἀπορρίπτει. Ταῦτα δὲ Ἀνατολῆς πατριάρχεις τὴν ἐνθεσμον κρίσιν ταύτην

Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας καὶ ἐμπρησμός μέγας σφόδρα εἰς τὰς Σοφίας γενόμενος, ἀμύθητον ὄσσην καταφθορὰν καὶ λύμην τοῖς προσκοινοῦσιν ἐνεργάσατο. Οὐδὲν δὲ τούτων εἰς μετάνειαν ἤγε τοὺς ἀνομῶν διεγνώσκοντας· μάλλον μὲν οὖν, κατὰ τὴν ἀπο-

Augustus instabat mensis, et tremoribus horridicis Constantinopolis quatiebatur: aedes nutabant omnes, omniaque mortalium pectora metu palpitabant, nemo non mortis horrore occupatus clamitabat, unicam plane hujus prodigii seu motus causam esse injuriam et sacrilegium in patriarcham Ignatium commissum. Urbe autem totos quadraginta dies continuo tremente, usque adeo ferocia et immanitas illorum mitigata est, ut ipsi principes publice jurejurando contestarentur, neque fugam sacro illi exsuli, nec hospiti exsulis apud quem delituisset, fraudi futuram; sed absolutum crimine, innocentemque pronuntiatum, sine cujusquam molestia in suo cenobio secure permansurum. Quod cum Christi athleta accepisset, Petronæ se patricio, materno imperatoris avunculo, aperit: qui pretiosum gestamen, quod ad sinum imperatoris pendebat, pro pignore allatum tradit patriarchæ, quo ille de collo suspensus ad Bardam accedit; qui ad patriarcham: Quid, inquit, fugitivi more ex loco in locum profugus oberras? cui Ignatius: Christus, inquit, rex noster ac Pater præcepit: Si persequuntur vos in una civitate, fugite in aliam^a. Victus innocentia et virtute viri Bardas, innoxium liberumque in monasterium remitti suum jubet. Statimque moveri terra desiit, et Bulgari providentia Dei, fame urgente, muneribusque ab imperatore deliniti, armis positis, cælestis baptismatis unda sunt lustrati.

Legati quoque pontificii a Photio donis blande corrupti Romam redierunt. Quos Nicolaus pontifex de patriarcha Ignatio interrogatos, et severe inquisitos, cum suis illos verbis captos convicisset, illos sicariæ potius factionis, quam legitimæ synodi presides egisse, perpetua exauctoratione damnatos anathemate percussit. Nec legatos tantum, sed ipsum quoque Photium tyrannum et adulterum pronuntiat, et legitimæ synodi sententia totius Ecclesiæ suæ anathemate ferit deponitque, ipsumque a Maximo Cynico, qui Gregorio Theologo insultans, Ecclesiam turbis omnibus permiscuit, nihil differre declarat. Quare illum, ut scandalorum auctorem, et ab illo consecratos, apostolica auctoritate, veluti conjuratos, eidem sententiæ subjicit. Nec his contentus, assecas illius, ipsumque imperatorem cum senatu ejus omni per litteras a cætu fidelium excludit. Quæ Nicolaus cum divino zelo inflammatus egisset, æquissimam judicii sui sententiam ad Orientis patriarchas transmisit.

Ζήλῳ θεῷ ὁ Νικόλαος καταπραξάμενος, καὶ τοῖς τῆς διεπέμψατο.

Per idem fere tempus ingens in adibus Sophiæ incendium exstitit, nec quantum vicinis calamitatem, quantumque exitium attulerit, dicendo explicari potest. Quæ tamen res eos qui perverse agere decreverant, ad meliorem mentem non reduxit;

^a Matth. x, 23.

sed ex apostolico oraculo, in pejus proficiebant, A *στολήν πρόβρῃσιν, Ἐπὶ τὸ χεῖρον προέκαστον, errantes, et in errorem mittentes* *.

Bardas enim imperium affectans, primum curo-palates, mox Cæsar renuntiat, imperatoris, sororis filii, stultitia abutebatur, seipsumque omnis intemperantiæ effusæque libidinis mancipium prodebat. Michael vero animo juvenilibus desideriis corrupto, rem divinam pro fabula seu ludibrio ducebat, ludibrium ipse factus omnis sceleris et peccati, ipsiusque peccati patris. Etenim homunciones quosdam impurissimos et profanissimos, et scurras, divini quidem Spiritus cælestisque gratiæ omnino expertes, pessimisque dæmonis artibus instructissimos, sacrilege impudenterque sacerdotes et antistites ad Ecclesiæ profanam imitationem dementissimus consecravit, illisque Theophilum quemdam protospatharium, scurram et mimum; interque profanos profanissimum, patriarcham præfecit, risum sibi et cachinnum improbum detestandum et deridendum queritans. Per quæ oblationi sanctæ fiebat injuria, nomen vero Dei contumeliis affectum inter gentes blasphemabatur.

Sed Michael tantopere infamia hac gloriabatur, uti nec publice quidem hæc erubesceret jactare: Mihi Theophilus, Cæsari Photius, Christianis Ignatius est patriarcha. In hoc amentiane dicam, an impietatis potius, tandem chaos est devolutus? Ita sacrilegus ille scurra, ut dixi, Theophilus, exserta sua petulantia aulas lambens regias, nefandis sceleribus, lascivia et facetiis, turpissima imitatione per contemptum rerum divinarum, mysteria et sacramenta traducebat et illudebat; quod ne gentes quidem quamvis impiæ ausæ sunt aliquando. Quæ Photius cum coram se geri cerneret, rem indignissimam nec reprehendit, nec restitit impietati, neque, quod res divina ludibrio haberetur, verbum ullum contra seu grave seu leve edidit. Quod mirum videri non debet: erat enim mercenarius opilio, non germanus pastor: quocirca illi de pereunte grege cura nulla. Ad hæc duo tantum toto pectore intentus: alterum ut iis qui rerum potiri videbantur, blandiendo, modisque omnibus gratificando et obsequendo, patriarchatum sibi firmaret: alterum, ut Ignatium, si qua ratione fieri posset, etiam vita exueret. Atque hæc ita se habere, non esse autem verba inania, facta ipsa clamant. Equis enim technis illius auditis, atrocem animum non illico perspexit? Nam die quapiam advena quidam prius ignotus omnibus, monachi habitu indutus, Eustratius nomine, recta ad patriarchium properabat, ingressusque binas litteras sacras palam promptas porrigebat; quas quidem sapientissimus iste Photius per dolum excogitavit, ut postmodum manifeste patuit: alteras Ignatii nomine ad Nicolaum pontificem datas, quibus statum

στολήν πρόβρῃσιν, Ἐπὶ τὸ χεῖρον προέκαστον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

Bárδας μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτὸν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὑποποιούμενος, πρῶτον μὲν κουροπαλάτης, μετὰ μικρὸν δὲ Καῖσαρ ἀναγορευθεὶς, τῆς τοῦ ἀνεψίου εὐθελείας κατετρώφα, αὐτὸς ἀκрасίας τε πάσης καὶ πάσης ἡδονῆς ἀσελγούς ἀνδράποδον ἀποδεικνύμενος· ὁ Μιχαὴλ δὲ νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις ὅλος κατεφθαρμένος τὸν νοῦν, παίγνιον ἔθετο τὰ θεῖα, παίγνιον αὐτὸς ἀκрасίας τε πάσης καὶ ἀμαρτίας, καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας γεγενημένου πατρός· καὶ δὴ μιαιφάτους τινὰς ἀνθρωπίσκους, καὶ βεβηλωτάτους, καὶ εὐτραπέλους ἐκλεξάμενος, ἀμύρους μὲν ἁγίου παντάπασι Πνεύματος, τοῦ ἐναντίου δὲ πνεύματος τῆς ἐνεργείας πεπλησμένους, ἀνευλαβῶς τε καὶ ἀπρη- B θριακῶτως ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίαις ἐναγῇ μίμῃσιν ὁ ἀνούστατος ἐχειροτόνει· καὶ ἐν αὐτοῖς Θεοφίλῳ τινα πρωτοσπαθάριον, ἄνδρα γελωτοποιὸν καὶ μῖμον, καὶ πάντων ἐναγῶν ἐναγέστατον, πατριάρχην ἐπ' ἐκείνους προχειρίζόμενος ὠνόμαζεν, γέλῳτα ἑαυτῷ καὶ καρχασμὸν ἀσελγῇ ὁ κατὰ πτωτος κατασκευαζόμενος καὶ καταγέλαστος· δι' ὧν ὕβριζετο μὲν ἡ ἁγία προσφορά, ὕβριζετο δὲ καὶ ἡ βλάσφημία τοῖς ἔθνεσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ τοσούτον δὲ τῇ ἀλογιστίᾳ ἐνετρώφα ταύτη καὶ ἐνεκαλλωπίζετο, ὥστε μὴδὲ τοῦτο παρῃσῖα λέγειν αἰσχύνεσθαι, ὅτι Ἐμοὶ μὲν πατριάρχης ὁ Θεοφίλος, ὁ Φώτιος δὲ τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ Ἰγνάτιος καθίστασθαι· εἰς τηλικούτον αὐτὸν ἀφροσύνη· μᾶλλον ἢ ἀσεβείας κατενεχθῆναι βόθρον. Ὁ μὲν οὖν εἰρημένος βωμολόχος ἐκείνος Θεοφίλος οὕτω παρῃσῖα ταῖς βασιλείαις κυριῶν αὐλαῖς, ἀβήρητοποιαῖς τε πάσαις, καὶ ἀσελγείαις, καὶ εὐτραπέλαις, δι' αἰσχίστης μίμησεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων κατωρχεῖτο [καὶ] κατέπαιζε· πράγμα μὴδὲ τοῖς ἀσεβεστάτοις τῶν Ἑλλήνων πώποτε τολμήσεν. Ὁ Φώτιος δὲ τούτων τολμωμένων, καὶ κατ' ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ πραττομένων, οὐκ ἤλεγξε τὸ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἄτοπον, οὐκ ἀντέστη τῇ παρανομίᾳ, οὐ μικρὴν, οὐ μεγάλην ὑπὲρ τῶν ὕβριζομένων θείων ὀργῶν ἀφῆκε φωνήν. Καὶ οὐ θαυμαστόν· ἦν γὰρ μισθωτὸς, καὶ οὐ παίμην· διὸ οὐδεμία τούτῳ περὶ τῶν ἀπολλυμένων προβάτων ἐγένετο φροντίς. Πρὸς δύο δὲ μόνον ὅλως αὐτῷ συνετέτατο τῆς ψυχῆς ὁ σκοπός· ἓν μὲν, ὅπως τὰ πάντα χαρίζομενος τοῖς κρατεῖν δοκοῦσι, τὸ τῆς πατριαρχίας κράτος μόνιμον ἑαυτῷ διατηρῇ· δεύτερον δὲ, ὅπως καὶ αὐτῆς ἀποστερήσαι τὸν Ἰγνάτιον, εἰ δυνατόν, τῆς ζωῆς. Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτα, καὶ οὐ λόγοι κεναί, αὐτὰ βεβῆ τα πράγματα. Τίς γὰρ ἀκούσας ἐκεῖνο τὸ σκευώρημα, οὐ τὴν φοινικὴν παρεῦθι τοῦ ἀνδρός ἐπέγνω προαίρεσιν; Καὶ γὰρ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ξένος τις ἄνθρωπος ἀχρὶς ἐκείνου πρὸς πάντων ἀγνωσόμενος, σχῆμα δὲ μοναχοῦ περικείμενος, Εὐστράτιος δὲ καλούμενος, τὸν πατριαρχικὸν ἐξαπίνης οἶκον ἐπιβᾶς, καὶ εἰσελθὼν, δύο πλασματογραφίας ἐνώπιον πάντων ἀποκαλύψας ἐπέδιδου (ἃς αὐτὸς ἂ

* II Tim. iii, 15.

σφοδράτος Φώτιος, ὡς σαφὲς ὑστερὸν ἐγένετο, δο-
 λειυόμενος κατεσκευάστο)· μίαν μὲν ἐκ προσώπου
 τοῦ Ἰγνατίου πρὸς Νικόλαον τὸν πάπαν ἐπιστολὴν,
 τὴν περὶ αὐτὸν γενομένην καινοτομίαν καὶ ἀδίκιαν
 τοῦ βασιλέως σαφῶς διαγορεύουσιν· ἣν, ὡς ἔλεγε,
 τοῦ πάπα μὴδὲ προσβλέψαι καταδεξαμένου, ἐκεῖθεν
 αὐτὸν αὐθις ἀνενεγκεῖν· μίαν δὲ πρὸς τὸν Φώτιον
 αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἀπὸ τοῦ Νικολάου αὐτοῦ διεχομι-
 ζετο, δύναμιν ἔχουσιν ἀπολογίας ὑπὲρ τοῦ μεταξὺ
 αὐτῶν πρώην παρακολουθήσαντος παροξυσμοῦ, ἀγά-
 πης δὲ τοῦ λοιποῦ καὶ κοινωνίας δὴθεν ἀρρήκτου
 κυρωτικῆν. Ταῦτα ὁ ταραχοποιὸς ἐκεῖνος δεξάμενος
 ἀνὴρ, εὐθὺς τῷ τε βασιλεὶ καὶ τῷ Καίσαρι κατὰ
 τὸ ἀναίτιον ἐμφανίζει, καὶ παροξύνει κατ' αὐτοῦ,
 Πονηρεύεται, λέγων, κατὰ τῆς ὑμετέρας βασιλείας
 Ἰγνάτιος, καὶ διαβάλλει πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ κατ-
 ηγορεῖ, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας κράτος συκο-
 φαντεῖ· καὶ εἰ πρὸς δίκαιον εἶχεν, οὐδ' ἂν ζῆν συν-
 εχωρεῖτο, τοιαῦτα κατὰ τῆς ὑμῶν διανοούμενος γα-
 ληνότητος· καὶ ἡ τῆς κακουρίας, ψφισί, ἀπόδειξις,
 ἰδοὺ καὶ αὐτὰ μαρτυροῦσι τὰ γράμματα, ἀπὲρ ἡμᾶς
 μὲν ἔδλαψεν οὐδὲν, ὠφέλιση δὲ μᾶλλον, πληροφορη-
 θέντος τοῦ πάπα τάληθ, καὶ ἀγάπην κεκυρωκότος
 εἰς ἡμᾶς. Οὐχ ἡγοῦμαι δὲ δίκαιον εἶναι τὴν ὑμῶν
 βασιλείαν οὕτως ἐξουδενεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. Ταῦτα
 μὲν ὁ συκοφάντης· φύλακες δὲ παρ' αὐτὰ, καὶ φρουρὰ
 περὶ τὸν ἀναίτιος κατηγορούμενον ἀσφαλῆς, ἐρευνά-
 τε πολλὰ σφόδρα καὶ ἐξέτασις εἰς ταῦτα τοῦτον γέ-
 γονε τὸν τρόπον. Παρήγετο τοίνυν εἰς μέσον ὁ γραμ-
 ματοφόρος ἐκεῖνος, καὶ ἀπῆτειτο δεῖξαι, πρὸς τίνος
 εἰλήφει τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἐπιστολὴν. Ὁ δὲ πρότερον
 εἰρηκώς, ὡς Κυπριανὸς ἐκεῖνος κατηκρίθη. Ὅν καὶ πολλὰ
 εἰς παραμυθίαν δὲ μετὰ ταῦτα διωγμητῶν τοῦτον
 αὐτῷ. Ταύτης καταφανοῦς γενομένης τῆς κακοτροπίας, οὐκ ἦν ὅστις οὐ προσώχθισε τῷ κατασκευαστῇ
 τῶν κακῶν.

Μετὰ ταῦτα τῆς Χριστοῦ μὲν Ἀναλήψεως ἐτελεῖτο
 μνημόσυνον, πρὸς ἑσπέραν δὲ σεισμός γίνεται τῶν
 πόποτε γενομένων ὁ φρικωδέστατος. Δι' ὅλης δὲ τῆς
 ἐπιούσης ἐπεκράτει νυχτός· βοή δὲ τις καὶ ἀσημος
 θροῦς ἐκ τε γῆς, ἐκ τε θαλάσσης σφοδρῶς ἀνσιδεδ-
 μένος, πάντων ἀνθρώπων ταῖς καρδίαις παράλυσιν
 ἐλεποῖται καὶ θραυσμόν. Τότε δὴ καὶ ἡ στήλη Ἰου-
 στίνου ἐκ τῶν γονάτων κοπεῖσα κατεβράβη· τότε καὶ
 Βασίλειος ἐκεῖνος ὁ πρότερον μὲν Κρήτης ἐπίσκο-
 πος γενόμενος, διὰ δὲ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐφοδὸν εἰς
 Θεσσαλονίκην μετατεθείς (εἰς αἰσχύνην καὶ τοῦτο
 τοῦ τῆς βασιλίδος προκαθεζομένου), τολμήσας
 αὐτὸς πρόσεισι τῷ Μιχαήλ, παραινετικῶς ἅμα καὶ
 διδισκαλικῶς ἀποσχέσθαι τῆς τῶν ἱερατικῶν ἔργων
 αἰσχροῦς καὶ ἀνοστοῦ μιμήσεως παρακαλῶν· ἐντεῦθεν
 γὰρ τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ ἀνακαίεσθαι διςχυρίζετο.
 Ὁ δὲ τοῖς ἐλέγχους ὑπερβαλλόντως πληγείς, βρι-
 σμασι μὲν ἰσχυροῖς τοῦ τιμίου γέροντος τοὺς ὁδόν-

A patriarchatus sui, immutatum, et injurias impera-
 toris exponebat; quas aiebat pontificem ne aspi-
 cere quidem voluisse, ac proinde a se reportatas :
 alteras quasi a Nicolao ad ipsum Photium missas,
 quibus purgabat priorem inter Photium et pontifi-
 cem dissensionem, et charitatem amicitiamque in
 omne reliquum tempus stabiliebat. Has ille turba-
 rum artifex arreptas e vestigio imperatori et Cae-
 sari tradit, contraque innocentem egregie mentien-
 do principes accendit : Vestram, inquit, majesta-
 tem Ignatius ad exterarum etiam gentes traducit, ve-
 strique imperii potentiam improbissimus calum-
 niator in crimen vocat. Qui tametsi justam haberet
 causam, tamen vita illi jure adimeretur, dum hæc
 in vestram serenitatem machinatur : sed en, in-
 quit, testes perfidiæ litteras, et fidem dictis faciant,
 quæ nobis nihil obfuere, sed profuere : cum papa
 rei veritatem sit edoctus, et inter nos amicitiam ac
 benevolentiam etiam confirmet. Sed indignum
 judicavi vestram majestatem per illum adeo con-
 culcari. Hæc sycophanta Photius. Accersitur sa-
 tellitium; Ignatius per calumpniam circumventus
 arcta custodia servatur, inquiritur acriter, et quæ-
 sitiones, an ita se res habeat, exercentur. Addu-
 ctus quoque in medium Tabellarius ille jubetur
 indicare, a quo litteras ad Nicolaum pontificem
 acceperit. Tabellarius a Cypriano illo Ignatii disci-
 pulo prius se litteras et viaticum accepisse respon-
 det. Sed cum nec Cyprianum, etiam toto mense ad
 investigandum dato, ostendere posset, nec quem-
 quam ex Ignatii comitatu nosse videretur, fraude
 deprehensa, loris a Cæsare acerrime est multatus :
 pro quo liberando tametsi omnia faceret Photius,
 nihil tamen perinde profecit. Tandem ut solaretur
 hominem, lictorum præfectum creavit. Hac Photii
 perfidia detecta, nemo fuit, qui improbas has artes
 non indignissime ferret.

Φώτιος· λυτρώσασθαι διςπουδακώς, οὐκ ἡδυνήθη·
 ἄρχοντα καθίστησι, πλῆθος βεβδούων ὑποτάξας
 αὐτῷ. Ταύτης καταφανοῦς γενομένης τῆς κακοτροπίας, οὐκ ἦν ὅστις οὐ προσώχθισε τῷ κατασκευαστῇ
 τῶν κακῶν.

Agebatur non multo post sacer ascensionis Christi
 dies anniversarius, cum sub vespem terra tanto
 motu, quanto nunquam ante, cepit contremiscere,
 neque tota insequent nocte constitit. Et obscurus
 quidam fragor ac mugitus e terra marique ingens
 editus hominum pectora ita metu fregit, ut pene
 dissolverentur. Justinus quoque statua a genibus
 convulsa concidit. Tum Basilus Cretensis antea
 episcopus, Agarenis autem Cretam invadentibus,
 Thessalonicam translatus (non sine Photii tum ca-
 thedram Constantinopolitanam occupantis infamia),
 ausus ipse Michaelē adit, cumque partim admo-
 nentis auctoritate, partim docentis, a tam impia et
 sacrilega rerum sacrarum inimica imitatione et
 irrisione dehortatur : inde enim Numinis iram ac-
 cendi affirmabat. Qua reprehensione Michael gravis-
 sime offensus, colaphis atrocissimis venerando seni
 dentes stirpitus elisit, tergumque flagris ita laniavit,

ut nihil propius factum sit, quam ut inter tormenta animam ederet. De quo nihil sollicitus erat mercenarius opilio, quin ipse paulatim sacrilegis illis pariter oblectabatur, et una cum impuris histrionibus pueroque consuescebat et comessabatur, neque ab eorum consuetudine et ludibrio procul aderat. Verum ejus cura omnis ad Ignatium opprimendum vertebatur: auebat enim aliquid adversus illum audire, et pruriebant illi aures. Ubi etiam casu in calumniatorem illius incidebat, qui vel tenuem de illo obviame calumniam spargeret, hunc vero mox in album amicorum suorum referebat, magnaque cum voluptate obtrectantem audiebat. Nihil quippe ita capit animos invidia odioque occupatos, quam sinistra de eo quem oderint, narratio. Itaque per familiares et subjectos Ignatii, quotquot ex iis donis et honoribus poterat blandiri, sibi obnoxios reddere, semper investigabat, contraque justi animam causam quærebat. Ex quibus Ignatius, ille hujus sancti Ignatii discipulus, erat, qui, ut Demas olim, sæculum diligens ad Photii castra transiit; et aliquandiu præfectus cœnobiorum Propontidis, tum ab illo archiepiscopus Hierapolis creatus est. Qui ut beneficium compensaret: Mirari subit, inquit, domine, quonam pacto tantum Ignatii delictum facinusque vel ignores, vel omnino negligas. Nam in media insulæ platea ædes sacra quadraginta martyribus est excitata; junctum vero est illi Dei Matris oratorium, cujus aram Rhussi nuper, cum insulam depopularentur, everterunt, quam instauravit Ignatius et reposuit. Quid hic Photius? an culpam aut parvam aut nullam ratus subticuit? an leve turbarum incendium hanc ob causam excitavit? Nequaquam vero; sed rem apud imperatorem, velut immane et inextinguibile facinus, exaggerabat: atque consilio cum factione sua communicato, Amphilochem Cyzici, et Theodorum Patrarum, archiepiscopos, quin et Pantaleonem senatorem cognomento Bothrum in insulam ablegat, qui sacrilegis manibus sanctam illam arulam disturbent. Mandarat insuper Photius, ut ara ad litus maris deportata (6), quadragies unda tingeretur, atque ita demum reducta reponeretur. Quid te, mi homo, non demiremur (nam summa me perversitatis tuæ indignitas, quamvis invitum et alienum, cogit te conviciis proscindere)? imo vero quid primum, quid postremum subsannemus? animine tui stuporem, an mentis perversæ pravitatem? invidentiæ magnitudinem, an studium ambitiosæ improbitatis? Hæcine te docet diuturna litterarum meditatio et vigilatæ noctes, codicumque prope innumerabilium copia? legentium item et disputantium vicissitudo, proque eruditionis laude assidua concertatio? Istosne tibi fructus ex litteris capiendos veteris novæque legis tabulæ, sapientum profanorum dicta, sanctorumque Patrum decreta proponunt, uti persequaris hominem inopem et mendicum, et spiritu et corde compunctum quæras ad mactan-

τας εξεβρίζωσεν, οὕτω δὲ καὶ τὸν νῦτον κατηχίστατο, ὡς ὀλίγου δεῖν αὐτὸν ταῖς βασάνοις ἐναποθανεῖν· τοῦτων δὲ οὐδὲν ἔμελε τῷ μισθωτῷ. Ἡρέμα γὰρ καὶ αὐτὸς συνήδeto τοῖς τελουμένοις, καὶ ἅμα τοῖς μιαιφροῦς μίμοις ἐκείνων συνεχέστερον τῷ μαιρακίῳ συνερχόμενος καὶ συμποσιαζόμενος, οὐδὲ τῆς διατριβῆς ἐκείνων καὶ καταφρονήσεως μακρὰν ἦν· μέριμνα δὲ αὐτῷ καὶ πολλὴ σφόδρα περὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐνέκειτο φροντίς, καὶ ἐγλίγετο κατ' αὐτοῦ ἀκούειν, καὶ ἐκνήθετο τὴν ἀκοήν· καὶ εἰ τινα διολοιδορούμενον εἶχε ἑώρα, ἥ τινα φίλην κατ' ἐκείνου καὶ ματαίαν κατηγορίαν ἐνιστάμενον, φίλον τοῦτον ἐτίθετο πιστὸν, καὶ ἤκουεν ἡδονῇ πολλῇ· καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως ἡδύνει ψυχὴν ἔχθρᾳ κακῇ καὶ μίσει προκαταλειμμένην, ὥς ἡ κατὰ τοῦ μισουμένου λαλιά. Ἀεὶ οὖν ἐκ τῶν τοῦ πατριάρχου συνήθων καὶ ὑπηκίων, ὅσους ἡδύνατο, δώροις καὶ ἀξιώμασι κλέπτων καὶ ὑποποιούμενος, δι' αὐτῶν ἐξηγίλαζε, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ δικαίου ἐθάρρευε ψυχὴν. Τούτων εἰς καὶ Ἰγνάτιος ἦν ἐκείνος ὁ τοῦ ἁγίου μαθητῆς, ὃς κατὰ Δημᾶν ἐκείνον τὸν πάλαι, τὸν νῦν ἡγαπητῶς αἰῶνα, Φωτίῳ προσφεύγει· καὶ ἄρχων μὲν τῶς τῶν μοναστηρίων τὴν κατὰ τὴν Προποντίδα, ἔπειτα καὶ μητροπολίτης ὑπ' αὐτοῦ τῆς Ἱεραπόλεως καθίσταται. Οὗτος τῆς τιμῆς αὐτὸν ἀμειδόμενος, ὧς δέσποτα, ἐφη, θαυμάζω, πῶς τηλικούτον σε τοῦ Ἰγνατίου διελαθεν ἀτόπημα, καὶ ἀδιόρθωτον παρημελήθη· μέσον γὰρ πλατείας τῆς νήσου ναὸς τοῖς τεσσαράκοντα μάρτυσι ἐνδρύεται, αὐτοῦ δὲ ἐχόμενα τῆς Θεομήτορος εὐκτήριον. Τούτου τὴν τράπεζαν πρώην οἱ ῥῶς τὴν νῆσον πορβοῦντες κατέβαλον εἰς γῆν, ὁ Ἰγνάτιος δὲ ταύτην αὖθις ἀνεθρόνισε. Τί οὖν ἐκεῖνος; ἄρα μικρὸν τοῦτο, ἢ οὐδὲν ἄτοπον ἡγησάμενος παρῆσιώπησεν, ἢ μικρὰν ὑπὲρ τούτου ταραχὴν ἀνῆψεν; Οὐ μόνον· ἀλλὰ καὶ τοῖς κρατοῦσιν ὡς μέγα τι καὶ δεινὸν οἶον ἀνέθετο. Καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ κοινωσάμενος, Ἀμφιλόχιόν τε Κυζίκου, καὶ Θεόδωρον τῶν Πατρῶν, μητροπολίτας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Πανταλέοντα συγκλητικὸν τὴν ἐπικαλούμενον Βόθρον, εἰς τὴν εἰρημένην ἀποστείλας νῆσον, βεβήλων χερσὶ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τραπέzion καθείλεν. Ἐντεταίλατο δὲ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ τῆς θαλάσσης καταγαγεῖν (6), καὶ τεσσαράκοντα πλύσεις δοῦναι, καὶ οὕτως ἀναγαγεῖν καὶ καθιδρῦσαι. Τί σου θαυμάσαιμεν, ἄνθρωπε (πρόαγει γὰρ με λοιδορεῖσθαί σοι μὴ βουλόμενον ἢ τῆς κακίας ὑπερβολῇ); μᾶλλον δὲ τί σου πρῶτον, ἢ τί ὕστατον ἐπιμυκτηρίσαιμεν; τὴν ματαιότητα τῶν λογισμῶν, ἢ τὴν τῆς διανοίας δυστροπίαν; τὴν τῆς μνησικακίας ὑπερβολὴν, ἢ τῆς ἀδικίας τὴν φιλοτιμίαν; Ταῦτα ἡ μακρὰ μελέτη, καὶ νύκτες ἄπνοι, καὶ ὁ δυσαριθμητὸς τῶν βιβλίων ἔσρδς, καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἀναγνώστων καὶ συνομιλητῶν, αἱ ποικιλίαι περὶ τοὺς λόγους φιλοτιμίαι καὶ διαπαρτριβαί· τοιαῦτά σε καρποφορεῖν αἱ Παλαιὰ Διαθῆκαι καὶ Καινὰ, αἱ τῶν ἐξωθεν σοφῶν γνῶμαι, καὶ τῶν ἁγίων οἱ νόμοι καὶ λόγοι παροτρύνουσιν, ὥστε καταδιώκειν ἄνθρωπον πένιτα καὶ πτωχὸν τῷ

(6) Cod. 6 legit, καὶ ἄλλην καθιδρῦσαι, deportata, alia reponeretur.

πνεύματι, καὶ κατανενυγμένον τῇ καρδίᾳ, τοῦ θανατώσαι; Οὐκ ἤρκεσε σοὺ τὸν ἀμτρον ἀποπλῆσαι θυμὸν ἢ βαλεῖν τοῦ θρόνου βίβλιν, αἱ ἀθεσμέταται καθαιρέσεις, αἱ ἀδικώταται ὑπερβολαὶ αἱ κατὰ τῶν ποδῶν ἀλύσεις, αἱ μυρία φυγαὶ, καὶ θλίψεις, καὶ συκοφανταίαι, καὶ διαβολαί, αἷς αὐτὸν ἐπλυνας; καὶ γὰρ ἐπλυνας ἀληθῶς τοσοῦτον, ὅσον ἐρρύπανας σαυτὴν. Οὐκ ἤρκεσε ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐτι βιάζῃ ῥοῦν ποταμοῦ μάτην ἀπολέσαι φιλονεικῶν, καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δικαιοῦμενον κατακρίνειν, καὶ ἀδικώτατα καταδικάζειν ἐπιτιθέμενος, καὶ ταύτῃ τὴν ἐλεγχον τῶν ἰδίων ἀνομημάτων διαδράναι λίαν ἀνοήτως διανοούμενος, ὥσπερ οὐκ ἐφεστώσης Θεοῦ προνοίας τοῖς πράγμασιν, ἣ καί τοις ἰδίοις ἐκάστῳ πάντως τὴν ἰδίαν ἀποδώσει πράξιν; Ἐγὼ λογίζομαι, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς πρὸς τοῦ λέγοντος ἀκούσῃ Θεοῦ· *Ἰνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου*; καὶ ὅσα τῆς ἱερολογίας ἐξῆς. Κρεῖττον γὰρ εἶμαι ἀνδρὶ ἀναλαβάνῃ πέντη καὶ ἅμα θεῷ μετὰ συνευδίσσεως ἀγαθῆς ἀνεπιλήπτως βιοῦν, ἢ πάντας θείους καὶ ἀνθρωπίνους λόγους σοφίας ἀναλίττοντι διὰ γλώσσης, καὶ μακροῖς λόγων συντάγμασιν ἐπαινουμένῳ, φονικὴν ἀναρρίπτειν κατὰ τοῦ πλησίον βουλήν. Πῶς οὐδὲ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος τῶν λόγων κατακούων (7) ῥύλαβήθης, ἐν ἐκπλήξει περὶ τίνος εἰπόντος, ὅτι πλείονων ἀκμασάντων ἀρτισαρχῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, οὐδεὶς ἀναθρονισμοὺς τελέσαι ἐθάβρησεν, εἰ μὴ ὁ Ἀγκυρογολάτης Εὐστάθιος, οὗτινος τὴν μυσαρρότητα ἢ ἐν Γάγγραις ἁγία παρίστησι σύνοδος; Ἀλλὰ τοῦτοις ὁ σφώτατος οὐ μόνον οὐκ ἐνεκαλύπτετο, ἀλλὰ τοῦναντίον καὶ ἐνελαμπρύνετο, δόξαν μᾶλλον τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνης καὶ ἰδίαν τιμὴν ἡγούμενος, εἴγε καινοπρεπῇ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἀλόγτρια τεχνάζοιτο. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως.

Ὁὗ κατασιγήσω δὲ ἐγὼ τὸν τοῦ Καίσαρος θνεῖρον· οὐδὲ δίκαιον. Εἰ γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἐκ τῶν μεθήμερινῶν φροντίδων καὶ ἐνθυμημάτων ἔχουσι τὰς ἀρχάς, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπὸ δαιμόνων καθεύδουσιν ὑποτυπῶνται· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀγγέλων Θεοῦ ἔστιν ὅτε προστάγματι σχηματίζονται [Θεοῦ], καὶ ἐπὶ τοῖς ἄρχουσι δὲ μάλιστα καὶ βασιλεῦσιν, εἰ καὶ μὴ εὐσεβεῖς εἴεν. Ἄλλ' οὗτ' τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας, εἴτε πρὸς τὸ αὐτοῖς ἐκείνοις εἴτε τοῖς ὑπηκόοις λυσιτελοῦν, πολλὰ καὶ ἐνεργεῖν οἶδεν· ὡς ἐπὶ τοῦ Φαραῶ καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ μεμαθήκαμεν. Οὕτω καὶ Βάρδας ὁ Καῖσαρ οὗτος Φιλόθεον ἐκείνον γενικῶν ποτε λογιζέτην, καὶ φίλον αὐτῷ πιστὸν ὄντα προσκαλεσάμενος, λίαν εἴρκει τεθορυβημένῳ καὶ ἀθῆματι πυκνῷ συνεχόμενος, Ὁ Φιλόθεε, ἔφη, ὄραμα εἶδον, καὶ πάντα μου συνέτριψε τὰ ὀστέα, καὶ τοὺς ἄρμούς τῆς ὀσφύος μου ἔλυσεν. Ὁμῆν γὰρ κατὰ ταύτην τὴν νύκτα, ὡς δὴθεν προελεύσεως ὀσσης, εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσιέναι.

⁷ Psal. XLIX, 16.

(7) Vide Basilium 130, ad Theodotum.

A dum? Non satiavit implicabilem animi tui furem tyrannica de throno dejectio, illicitæ depositiones, iniquissimæ proscriptiones, compedes et vincula, infinita exsilia, calumniæ, ærumnæ, vexationes, quibus illum abluisti? revera enim tantopere illum abluisti, quantopere teipsum inquinasti. Nec his contentus, insuper fontem ipsum fluminis altercando studes exhaurire, et ab ipso absolutum Numine condemnare, modisque indignissimis circumventum veluti reum noxiumve perdere? ut hoc stultissimo consilio scelerum tuorum iudicium possis declinare, perinde quasi rebus humanis nullus præsideat Deus, aut illo suo tempore non sit unicuique redditurus secundum opera sua. Ego vero arbitror te quoque in die visitationis tuæ a Deo dicente auditurum: *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum*? et quæ deinceps in sacra pagina sequuntur. Equidem melius actum iri censeo cum homine imperitissimo, omnisque litteraturæ et disciplinæ experte, si cum pura conscientia inculpata vitam degat, quam cum eo, qui omnia divinæ et humanæ sapientiæ oracula ore volvat jactetve, longisque legis et logorum voluminibus laudatus, adversus alterum exitialem nocendi foveat voluntatem. Et tu, audita magni Basilii sententia (7), nihil reformidas, cum de quopiam admirabundus dixit, nullum ex omnibus totius orbis hæresiarchis, qui fuere quam plures, ausum fuisse rescere, præter Eustathium Ancyrogalatam, cujus nefarium scelus synodus Gangrensis exponit. Sed ob hæc sapientissimus (noster Photius) non modo nullo pudore suffundebatur, sed magnifice etiam se ostentabat, ratus ex honore id suo dignitateque fore, si qua nova et ab ecclesiastica disciplina aliena excogitaret. Atque ita quidem se gerebat Photius.

Sed a me, per somnum Bardæ Cæsari objecta species (neque enim fas est), silentio præteriri non debet. Quamvis enim multa a negotiis per diem actis vel cogitatis causam trahant, nec pauca a demonibus per imagines subijciuntur; est tamen cum etiam a bonis angelis jussu Dei suggeruntur, præsertim magistratibus et regibus, quamvis impiis. Nam spiritus prophetiæ vim suam, sive ad ipsorum principum, sive illis subjectorum salutem novit sæpe exerere: id quod Pharaoni et Nabuchodonosori accidisse didicimus. Ita Bardas Cæsar familiarem suum certumque amicum Philotheum, quondam genicorum logothetam, perturbatissimus accersivit, multumque anhelans: Mi Philothe, inquit, somnium vidi, quod omnia mea contrivit, omnesque corporis nervos dissolvit. Hac nocte enim videbar tanquam in publica pompa cum imperatore ad magnam basilicam prodire, videreque archangelorum effigies per fenestras omnes supe-

riores et inferiores in templum respicere : et cum ad ambonem venissemus, spectati sunt veluti duo a cubiculis, severi ac truces : quorum alter ipsum imperatorem vinctum capiens, ad dextrum latus tractum, e pavimento cancellis proximo velut noxium damnatumque pellebat : alter vero me pari modo ad sinistram partem abducebat. Et dum repente circumspicio, animadverto in throno patriarchali in adytis virum principi apostolorum Petro forma simillimum, geminosque illi assistentes sane formidabiles, qui praepositorum dignitatem prae se ferebant. Ad sedentis porro genua procumbentem cerno Ignatium supplicem, multisque lacrymis perfusum ; adeo ut ipse quoque Petrus Ignatii vicem miseratus ingemuerit. Porro Ignatius clamitabat : Claviger caelestis regni, et petra super quam Christus Deus Ecclesiam suam firmavit, si quidem tibi ignotum non est, quam inique mecum actum sit, solare afflictissimam senectam meam. Cui beatus Petrus : Ostende vexatorem tuum, et Deus faciet cum tentatione proventum ; et conversus Ignatius manu me indicabat ; et : Hic, inquit, plus omnibus me afflixit, ut quem nulla satietas mei cruciandi ceperit. Tum qui in throno considebat, cum annuisset illi qui ad dextram assistebat, educta sicula, palam omnibus audientibus sententiam pronuntiavit. Hunc, inquit, invisum Deo Bardam prehende, et foris in atrio frustatim concide. Ex templo ergo ad supplicium abreptus, vidi quod et imperatori minaci manu diceret : Exspecta, impie fili. Atque ita mihi visus sum revera concidi. Haec Caesari attonito et cum lacrymis narranti, Theophilus : Parce, inquit, domine, infelicissimo seni, et ad Dei tribunal respiciens, eum neque jure, neque injuria laedas. Sed Bardas ne sic quidem voluit intelligere, ut bene ageret ; sed formidandis hisce comminationibus oblivione sepultus, properavit peccata sua adimplere, ut justam Dei vindictam in se concitaret. Statim quippe, ipso sollemnis jejunii exordio, Leonem illum cognomento Ptolemaen, cognatum Photii, cum satellitio in insulam mittit, adeoque arcte custodiri praecipit Ignatium, ut ne sacris quidem operari posset, neque cuiquam copia fieret illius conveniendi, nec illi exeundi. Cum ad tertium mensem ita circumclusus mansisset, somnii praedictio maturabatur. Michael namque expeditionem in Cretam suscipiente, Bardas cum illo jam ad Hortorum locum qui dicitur progressus, quod insidias imperatori struere diceretur (caelesti nempe vindicta illum prosequente), ultimas Deo poenas exsolvit, gladiisque miserandum in modum membratim est dissectus. Tam infami letho extinctus est, ut ipsius quoque familiarissimus in eum inveheretur, quamvis ab eo summis beneficiis affectus, patriarchatus dignitatem accepisset. Sed hunc ille vivum quidem mirifice colebat, suumque quasi vitae praesidem omnibus praconiis efferebat : perempto vero palinodiam cecinit, ac velut execrandum quoddam piaculum dignum tali

A κατὰ πάσας δὲ θυρίδας τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω εἰκόνας ὁρᾶν ἐδόκουν ἀρχαγγελικὰς πρὸς τὸν ναὸν βλεπούσας· καὶ ὅτε πλησθὸν ἤμεν τοῦ ἀμύμονος, ὠφθησαν ὥσπερ κουδικουλάριοι δύο ἀπότομοι καὶ ἐμβριθεῖς· ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα λαβὼν, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασφύρων, ἐξωθεῖτο τῆς σολέας, κατακρίνων ὡς ὑπεύθυνον· ἐμὲ δὲ ἕτερος ὁμοιοτρόπως διὰ τῶν ἀριστερῶν ἀπῆγεν. Ἄφνω δὲ περιεψάμενος, ὁρῶ ἐν τῷ συνθρόνῳ τοῦ ἀδούτου καθήμενον ἄνδρα γηραλέον, ἀπαράλλακτως ἰοικότα τῇ εἰκόνι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ αὐτῷ δύο τινὲς παρειστήκεισαν σοβαροί, πραιποσίτων τάξιν ἐπιφαίνοντες. Ὅρῳ δὲ πρὸς τοὺς γόνασι τοῦ καθημένου τὸν Ἰγνάτιον ἱκετεύοντα, καὶ πολλοὺς δάκρυσι περιβραϊνόμενον οὕτως, ὥστε κἀκεῖνον αὐτῷ συλλυπούμενον στενάξαι. Καὶ αὐτὸς ἐβόα· Κλειδοῦχε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ πέτρα ἐν ἣ Χριστὸς ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐστηρίζετο, εἰ οἶδας, ὅτι ἡδίκηθην, παραμυθῶσόν μου τὸ πολυθύλιπτον γῆρας. Ὅλῃ πρὸς αὐτὸν, Δεῖξόν, ἔφη, τὸν ἀδικήσαντά σε, καὶ ὁ Θεὸς σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἐκθασιν. Καὶ στραφείς ὁ Ἰγνάτιος τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐπέδειξεν ἐμὲ, λέγων· Οὗτος περισσότερον πάντων ἐλυμήνατό με· καὶ κόρον τῆς κατ' ἐμοῦ ὕβρεως οὐκ ἔσχεν. Νεύσας οὖν ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καθεστῆκότα, καὶ μικρὰν πάνυ μάχαιραν ἐκβαλὼν, εἰς ἐπ' ἑκὼν πάντων ἀπεφῆνατο· Τὸν θεόργιστον Βάρδα παρὰ λαβὴ, καὶ πρὸ τοῦ νάρθηκος ἐξω κατὰ κόπον μελῆδόν. Αὐτίκα τοίνυν, ἐλκόμενος δῆθεν πρὸς θάνατον, εἶδον, ἐπὶ καὶ τῷ βασιλεῖ τὴν

C χεῖρα ἐπιστεῖον, Ἐκδεξαι, ἔφη, ἀσεδέτεκνον· καὶ οὕτως ἑμαυτὸν εἶδον ὡς ὑπάρ καταμελιζόμενον. Ταῦτα μὲν ὁ Καῖσαρ θαμβούμενος ἄμα καὶ κλαίων ἐξηγεῖτο. Πρὸς δὲ ἔκκενος, Φεῖσαι, ὦ δέσποτα, τοῦ παναθλίου γέροντος, εἶπε, καὶ πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ κριτήριον ἀφορῶν, μήτε δικαίως, μήτ' οὐν ἀδίκως ἐτι ποιηρέωσιν κατ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖνος οὐδ' οὕτως ἡβουλήθη συνέναι τοῦ ἀγαθῦναι· ἀμνηστειὰ δὲ τὴν φρικτὴν ταύτην παραδοὺς ἀπειλὴν, ἔσπευδε τὰς οἰκίας ἀναπληρῶσαι ἁμαρτίας, ἵν' ἐνδοκον ἄνωθεν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιστάσῃται τὴν ὀργήν. Εὐθὺς γὰρ πρὸς αὐταῖς τῶν νηστεῶν ταῖς εἰσβάσεσι, λέοντα ἐκείνον τὸν Πταολήμην ἐπονομαζόμενον, συγγενὴ Φωτίου τυγχάνοντα, μετὰ στρατιωτῶν εἰς τὴν νῆσον ἀποστέλλει, καὶ παραγγέλλει οὕτω τηρεῖσθαι τὸν Ἰγνάτιον, ὡς μὴ ἐξείναι αὐτῷ παντάσῃ τὴν ἱερὰν ἀναφέρειν λειτουργίαν, μήτ' οὐν εἰσέναι τινὰ πρὸς αὐτὸν, μήτ' ἐξείναι συγχωρεῖσθαι. Ἐπὶ τρεῖς δὲ μῆνας ἡ τοιαύτη περὶ αὐτὸν ἐσπεροῦτο φυλακὴ, καὶ οὕτως ἡ τοῦ ἀνείρατος ἐφθασεν ἀπόφασις. Ἐπειγομένῳ γὰρ κατὰ τῆς Κρήτης τῷ Μιχαὴλ καὶ αὐτῷ ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρατεύων, ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην ἔτισσε δίκην. Πρόφασιν γὰρ ὡς ἐπιβουλευόντα τῷ βασιλεῖ ἡ θεήλατος αὐτὸν μετῆλθεν ὀργῇ, καὶ ἔφρασε μελῆδόν· ἀθλίως κατακοπτόμενος, οὕτω δυσχερὲς τέλος ἀπηνέγκατο, ὥστε καὶ ὑπ' αὐτοῦ στηλιτευθῆναι τοῦ φιλάτου. Ὁ γὰρ τὰ μεγάλα εὐεργετηθεὶς, καὶ τὴν πατριαρχικὴν ὑπ' ἐκείνου τιμὴν κληρωθεὶς, ζῶντα μὲν ὑπερετίμα,

καὶ προστάτην εἶχε τοῦ βίου, παντοίαις εὐφημίαις ἅπερ παίνων· ἀποθανόντι δὲ καλινφιδίας ἦδε, καὶ ὡς ἀλιτήριον τοῦτον καὶ τρισκατάρατον, ἄξιον ταύτης ἀπεψηήκατο τελευταίης. Τοιοῦτος ὁ δεινὸς ἐκεῖνος ἦν σοφιστής, ἀεὶ πρὸς τοὺς καιροὺς μεταβαλλόμενος καὶ τὰ πράγματα, καὶ τοῖς τῶν κρατούντων συμπεριγόμενος θαλάμασιν. Ὁ γὰρ τῆς θαλασσοπλοῦς καὶ ῥοπῆς δι' ἑλλειψίν πίστεως διαμαρτύνων, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπηληκτικῶς, ἐπειδὴ σαθρῶ θεμελίῳ τὸν νοῦν ἐπερείδεται, ἀπιστός τε πρὸς πάντας καὶ κατήγορος δὲ γινόμενος ταπεινούμενός· καὶ πρὸς ἑν αὐτὸν ἀρχῆς ἐκπεσεῖν.

Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθεὶς πρὸς τὴν βασιλεῖουσιν παλιννοστεῖ. Πεντηκοστὴ δ' ἄρ' ἦν, καὶ Βασιλεῖον πατρικίον ὄντα καὶ παρακοιμώμενον, στέμματι κατακοσμήσας, ἀναγορεύει βασιλέα. Ὁ πολύρρων δὲ Φώτιος πάμπολλα κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα μηχανορραφῶν, ἐπειδὴ οὐδὲν εἶχεν ἄλλο ὄργην κατ' αὐτοῦ, πείθει πολλὰς παραινήσεις τὸν βασιλέα συνανέσαι, σύνδοτον συγχροτῆσαι, καὶ τοῦτον καθαιρῆσαι καὶ τοῖς αὐτῷ κοινωνούσιν ἀφορισμὸν ἀντιστοχούντα τῷ παρ' ἐκείνου πρώην πεμφθέντι διαπέμψασθαι. Συναγαγὼν οὖν πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους ὁ γεννάδας, καὶ τινὰς μισοῦς ἀνθρωπίστους καὶ ἀσήμενους ἐκ τῶν ἀνατολικῶν δῆθεν πατριαρχείων τοποτηρητάς ἐπαγγέλλεται, καὶ ψευδοσύλλογον ποιούμενος, καθαίρεισιν, ὡς ἐνόμιζε, καὶ ἀναθεματισμὸν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ποιεῖται Νικολάου. Δώροισι γὰρ λαμπροῖς ἐπὶ μάλιστα τὸν ῥήγα Φραγγίας Λοδόμηρον, καὶ Ἡγγυέδραν δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ὑποποιούμενος, βασιλεὺς τοῦτον ἀνευφημεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαγγέλλεται, εἰς ἐκτελέσειεν αὐτῷ πρὸς τὴν ἀποπὸν ταύτην καὶ ἀθεσμον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν δίκαιον ἄνδρα τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας βιαίως ἐξωθήσαιεν. Τοῦτων δὲ ὑπισχνουμένων λόγου θάπτον, ἀλόγως ὁ μάταιος μάτην ἀπεφαίνετο. Ἐντεῦθεν ὑπογραφαὶ καὶ φωναὶ κανονικῶν τε προσώπων καὶ πολιτικῶν, μητροπολιτικῶν καὶ πατρικίων· πάντα καινὰ, πάντα τῶν ἐπὶ σκηνῆς θρυλλουμένων ματαιότερα καὶ καταγελαστότερα· ἢ γὰρ ἐκ παιδὸς αὐτῷ παρεπομένη τῆς ψυχῆς οἱσις, εἰς ὑπερηφανίαν τε τοῦτον ἐσχάτην καὶ ἀπόνειαν μετεωρίσασα, ἀδεῶς τε καὶ ἀναιδῶς ἀνέπειθε τὰ τοιαῦτα τολμᾷ. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα κατασκευασάμενος, διὰ χειρὸς Ζαχαρίου τοῦ Κωφοῦ, δὲ ὑπ' αὐτοῦ τῆς Χαλκηδόνος χειροτονήτο μητροπολίτης, καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀπὸ Καρίας εἰς Λαοδικεῖαν μετατεθέντος, τὰς παραλόγους αὐτοῦ καὶ ἑταίρας πράξεις πρὸς Ἰταλίαν ἐξαπέστειλεν. Αὐτὸς δὲ τῆς ἐμφύτου κατὰ τοῦ ἀγίου μῆνιδος εἶχετο, καὶ τῶν γνησίων αὐτοῦ θεραπέυτων, μαλλίων δὲ νόθων, ὅσους ἠδύνατο, κλέπτων, καὶ ταῖς ματαιότησι τῶν ἀξιωμάτων δελεάζων, δι' αὐτῶν τὴν πτέρναν τοῦ ἀνατίου ἐπετῆρει· ἡμάρτανε δὲ τῶν ἐλπίδων· πάσης γὰρ ὑψηλότερος κατηγορίας ὁ μακάριος ἦν· ἐν τοῖς ἔργοις δὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ κακουργῶν συνελαμβάνετο. Ἀγνοῶν δὲ ἀληθῶς εἰς τίνα τὸ κράτος τῆς βασιλείας περιπίπτει, ποτὲ μὲν πρὸς τὸν Μιχαὴλ διέβαλλε Βασιλεῖον, αὐθις δὲ τοῦτον πρὸς ἐκεῖνον, ἀμφοῖν, ὡς ἐνόμιζε, φίλῃν καταπραττόμενος, ὁ ἀμφοτέρων τὴν φίλῃν οὐκ ἐν ἀληθείᾳ

morte dictitabat. Hoc ingenio improbus ille veterator et sophista fuit, ut semper foro et tempori, principumque studiis obsequeretur. Qui enim cœlesti spiritu ductusque, fide destitutus, non agitur, et spes suas in mortalibus sitas habet, cum vitioso putrique fundamento mente nitatur, tandem inconstans et perfidus in omnes deprehenditur: potentium palpator, calumniator vero pauperum; qui id unum studet, ut placeat potentibus, ne dignitate spoliatur.

ἀδέχαιος ἐλέγχεται· ὑψουμένοις μὲν συνήγορος, μόνον ὁρῶν ἀρέσαι τοῖς δυνατοῖς, τοῦ μὴ τῆς κατ'

Imperator tum repente converso itinere Constantinopolim repetit. Erat autem Pentecoste, et Basilium patricium cubiculi sacri præfectum, Casarem imposito stemmate renuntiat. Sed versutus Photius plurima in Nicolaum pontificem moliens, cum operam lusisset, imperatori multis verbis incitato fit auctor cogendæ synodi, qua Nicolaus pontifex (eadem sententia in illum lata, quam nuper ille in Photium tulerat) exauctoretur. Evocat ergo præclarus ille Photius episcopos omnes sibi subiectos, aliosque nonnullos fœdos et sordidos homunciones, quasi patriarcharum orientis legatos, pseudoque synodum instituit, et exauctorationem, ut putabat, atque anathema nullam ob rationem in Nicolaum papam pronuntiat: regem quoque Franciæ Lodoechum (seu Ludovicum) et Ingelbertam reginam conjugem sollicitat, et imperatores Constantinopoli creatum Iri pollicetur, si operam navarent ad impium suum conatum exsequendum, et virum justum ex ecclesia sua exigendum. Iis vero dicto citius pollicentibus, frustra stultus suam stultitiam ostentabat. Hinc subscriptiones, et vota hominum sacrorum et profanorum, archiepiscoporum et patriciorum: vana omnia, omnia theatralibus fabulis ineptiora. Nam quæ illi a puero adhæserat arrogans sui existimatio, eadem ad summam illum insolentiam extremamque dementiam evectum adducebat, ut talia tam audenter et impudenter auderet. His ille omnibus procuratis, insana et sacrilega (conciliabuli sui) acta per Zachariam Cophum a se Chalcedonensem metropolitani creatum, et Theodorum translatus a Caria ad Laodicensem episcopatum, in Italiam transmisit. Ipse vero insitum contra sanctum virum odium alebat, ac quotquot ex ejus germanis, aut spuris potius sectatoribus poterat, furtim ad se trahebat, dignitatibusque vesaniæ suæ illiciebat, per quos innocentis calcaneo insidiabatur. Sed enim spe frustrabatur, quod beatus ille jam extra omnem esset aleam calumniarum: Photius autem in operibus manuum suarum malignans capiebatur. Qui cum dubius hæreret, ad quem tandem summa imperii esset perventura, subinde apud Michaelē carpebat Basilium, et vicissim apud Basilium obtrecebat Michaeli, ratus amborum se ita amicitiam sibi comparaturum, dum erga utrumque benevolentiam simularet, ut uter tandem ex illis solus imperium obtineret, illum sibi devinctis-

simum haberet. Atqui non probavit se Basilio, qui admodum veteratoris illius strophis offendebar. Nec ita multo post ipse Michael ad sancti Maman-
tis martyris adem per insidias mactatur, merito dignoque sua amentia, scelere et impietate, fato perfunctus; cum imperium una cum matre annos quindecim, menses octo, solus novem prope annos administrasset: cumque malum fecisset in conspectu Ecclesiæ Dei, periit. Initio autem indictionis primæ, ix Kal. Octobris, Basilius regia occupata imperator est consalutatus: qui missis ad revocandum ex itinere Zachariam, illum e media via retraxit. Posteroque die quam renuntiatus erat imperator, Photium de throno deturbatum, in cœnobium Scepen appellatum ejecit; postriedique Eliam splendidissimum regis classis drungarium cum dromone regio, seu celoce, ad sanctissimum patriarcham ex insula Constantinopolim ea qua par est honoris pompa reducendum mittit: qui illum tantisper in paternis ædibus suis, quas Mangana appellant, collocat.

μῶνι πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀποστέλλει πατριάρχην, μετὰ τῆς πρεπούσης ἀνενέγκῃ τιμῆς· καὶ τῶς μὲν ἐν Μιχαήλ ἀποκαθίστησιν αὐτόν.

Ut vero improbe artes omnes contra virum sanctum omnibus pateant, qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat, ille etiam imperatori injecit eam mentem, ut ad Photium mitteret, juberetque, omnia quæ a patriarcho sumpsisset, manu sua scripta, quamprimum sibi transmitti. Sed pejerabat ille, nihil se ex patriarcho secum accepisse, eo quod urgere-
tur ad discessum. Dum hæc ad Baanem præpositum dicerentur, famuli præpositi a tumultuantibus inter se Photii servis, septem saccos refertos, plumboque signatos, in proximum arundinetum condendos ferri animadvertunt, manuque injecta ereptos ad imperatorem deportant. Et dum resignant, duo volumina auro argenteoque bracteata, sericoque extrorsum velata, intorsum vero eleganter et scite litteris venustis exarata reperiunt. Alterum continebat actiones septem synodicas contra Ignatium, quæ nec sunt, nec fuerunt unquam celebratæ, sed gratis astuta duntaxat mente conflictæ. In quarum singulis initiis, manū ipsius Syracusani Asbestæ (egregie enim, ad cumulum, reor, malorum, et pingendi artificium didicerat) coloribus artificiosis expressus erat Ignatius. O rabiosum furorem, o furiosam rabiem, cui nihil addi possit! Atque in prima quidem actione raptatum et verberatum Ignatium efflinxit, supraque caput inscripsit: Diabolus. Nunquid non maledicti exhorrescitis atrocitatem? Sed non est, quod miremini. Nam si patremfamilias appellarunt Beelzebub, domesticos ejus quomodo appellarent? In altera actione sputis fœdatum, magnæque vi tractum efformavit, cum hoc elogio: Principium peccati. In tertia, de throno deturbatum, cum hoc titulo: Filius perditionis. In quarta, vinculis colligatum,

Ἀποκρινόμενος, καὶ οἰόμενος, ὡς ὁποῖος ἐν τούτῳ μονοκράτωρ ἀναδειχθῇ, τοῦτον εἰς οἰκειότητα προσήσεται. Οὐκ ἤρεσκε δὲ τῷ Βασίλειῳ ταῦτα, πάνυ δὲ ταῖς πανουργίαις προσώχθισε τοῦ σοφοῦ. Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ πρὸς τῷ τεμένει τοῦ Μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται, ἀξίαν τῆς ἀνοίας, εἶτ' οὐκ ἀδικίας αὐτοῦ καὶ ἀσεθείας δεξιόμενος τελευτῇ· χρόνους μὲν πεντεκαίδεκα καὶ μῆνας ὀκτὼ συμβεβασλευκῶς τῇ μητρὶ, ἐννέα δὲ παρὰ βραχὺ μόνος· ἔτη κεκρατηκῶς, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας Κυρίου πεποιηκῶς, τελευτᾷ. Πρώτῃ μὲν Ἰνδικτηὼν εἶχεν ἀρχήν, εἰκόδα δὲ καὶ τετάρτην ὁ Σεπτέμβριος, καὶ ὁ Βασίλειος πρὸς τὰ βασιλεία κατευθυνόμενος, αυτοκράτωρ ἀνηγορεύετο. Παρευθὺ δὲ πέμψας εἰς καταδρομὴν, τοὺς περὶ τὸν Ζαχαρίαν Καληθόνος ἐκ μέσης ἀπέστρεψε τῆς ὁδοῦ. Τῇ ἑξῆς δὲ μετὰ τὴν ἀναγόμευσιν, τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Φώτιον καταδιδάξει, καὶ ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καλουμένῳ Ἠκέπη τοῦτον εὐθὺς ὑπερорρίζει· καὶ τῇ ἐπαύριον Ἰλλαν τὸν περιανέστατον τοῦ βασιλικοῦ στόλου δρουγγάριον σὺν τῷ βασιλικῷ δρόμῳ, ὥπως αὐτὸν ἐκ τῆς νήσου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν

ἐκ τῆς νήσου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν μετὰ τῆς πρεπούσης ἀνενέγκῃ τιμῆς· καὶ τῶς μὲν ἐν τοῖς γονικαῖς αὐτοῦ παλατίοις τοῖς καλουμένοις

Ἰνα δὲ πᾶσα ἡ κατὰ τοῦ ἁγίου γένηται πονηρία καταφανῆς, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, πολυπλόκων δὲ βουλᾶς ἐξιστῶν, αὐτοὺς ἐμβάλλει καὶ τῷ αυτοκράτορι Βασίλειῳ λογισμὸν. Καὶ ἀποστέλλει πρὸς Φώτιον, τὰ ἰδιόχειρα πάντα, ὅσα ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου κατιῶν ἔλαβεν, ἀνυπερθέτως αὐτῷ πέμψαι παρεκελεύόμενος. Ὁ δὲ ὄρκους ἐψηύδετο, μὴ δὲν τοιοῦτον ἐκείθεν λαβεῖν, τῷ κατεπίγεσθαι πρὸς τὴν κατάδασιν. Ὡς οὖν ταῦτα παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πραιπόσιτον Βαάνην ἐλέγετο, οἱ αὐτοῦ θορυβούμενοι θεραπευταῖ, ἐπὶ σάκκους πλήρεις ἐσφραγισμένους μολίβδῳ εἰς τὸν πλησίον ἐνέισαν καλαμῶνα κατακρύβοντες· οὗς οἱ περὶ τὸν πραιπόσιτον ἰδόντες, καὶ τῆς χειρὸς ἀφαρπάσαντες, πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεκρίναν. Ἀνοίξαντες δὲ τούτους, δύο εὐρίσκουσι βιβλία χρυσοῦ καὶ ἀργύρου σπριχοῖς ἐνδύμασιν ἐξωθεν κεκοσμημένα, ἔσωθεν δὲ φιλοκάλως καὶ ἐπιμελῶς γράμμασι γεγραμμένα τερπνοῖς. Περιεῖχε δὲ τὸ ἐν πράξει ἐπὶ συνοδικᾷ, τὰς μηδέποτε οὕσας, ἡ γενομένης, κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, μάτην δὲ καχοδαίμονι μόνον ἀναπειπασμένης διανοίᾳ. Ἐν ταῖς ἀρχαῖς δὲ τούτων ἐφ' ἑκάστης πράξεως, αὐτουργίᾳ τοῦ Συρακουσίου Ἀσβεστᾶ (ἦν γὰρ καὶ ζωγράφος ὁ γεννάδας, εἰς προσθήκην τῶν αὐτοῦ κακῶν, οἶμαι) διὰ χρωματικῆς ζωγραφίας ἐνεγέγραπτο Ἰγνάτιος. Καὶ (ὦ τῆς ἀσθενέτου λύσσης! ὦ μανίας οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολείπουσας!) κατὰ τὴν πρώτῃν μὲν πρᾶξιν συρόμενόν τε αὐτόν καὶ ραβδιζόμενον ἐμόρφωσεν, ἄνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπέγραψεν· «Ὁ διάβολος.» Ἀρ' οὐκ ἐφρίξατε τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας; Ἀλλὰ μὴ θαυμάσητε. Εἰ γὰρ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, τί πρὸς τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐμπυόμενον, καὶ βιαίως ἐλκόμενον αὐτόν, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ· «Ἀρχὴ τῆς ἀμαρτίας.» Κατὰ τὴν τρίτην δὲ καθαιρούμενον, καὶ, ὁ οὖτος τῆς

καχοδαίμονι μόνον ἀναπειπασμένης διανοίᾳ. Ἐν ταῖς ἀρχαῖς δὲ τούτων ἐφ' ἑκάστης πράξεως, αὐτουργίᾳ τοῦ Συρακουσίου Ἀσβεστᾶ (ἦν γὰρ καὶ ζωγράφος ὁ γεννάδας, εἰς προσθήκην τῶν αὐτοῦ κακῶν, οἶμαι) διὰ χρωματικῆς ζωγραφίας ἐνεγέγραπτο Ἰγνάτιος. Καὶ (ὦ τῆς ἀσθενέτου λύσσης! ὦ μανίας οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολείπουσας!) κατὰ τὴν πρώτῃν μὲν πρᾶξιν συρόμενόν τε αὐτόν καὶ ραβδιζόμενον ἐμόρφωσεν, ἄνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπέγραψεν· «Ὁ διάβολος.» Ἀρ' οὐκ ἐφρίξατε τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας; Ἀλλὰ μὴ θαυμάσητε. Εἰ γὰρ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, τί πρὸς τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐμπυόμενον, καὶ βιαίως ἐλκόμενον αὐτόν, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ· «Ἀρχὴ τῆς ἀμαρτίας.» Κατὰ τὴν τρίτην δὲ καθαιρούμενον, καὶ, ὁ οὖτος τῆς

τούτων
τα προ-
α, πάνυ
Μικρὸν
τεμένει
αν τῆς
ἀμενος
μῆνας
παρὰ
ονηρὸν
λευτῆ.
δὲ καὶ
ρὸς τὰ
εὔετο.
ρι τὸν
δδοῦ.
χικοῦ
τηρίῳ
ρίζει·
τοῦ
δρῶ-
σαν
ἵνοις

ηρία
ουρ-
υτὸς
μόν.
τα,
τερ-
τοῖς
πεί-
αυ-
τοῦ
εις
ταν
δ-
ρὸς
ος,
ως
ος
ι-
τε
δὲ
ος
α
δ)
ε.
υ
,

ἀπωλείας, ἐπιγραφόμενον. Δεσποῦμενον δὲ καὶ ἐξ-
οριζόμενον κατὰ τὴν τετάρτην πρᾶξιν εἰκόνισεν αὐ-
τὸν, καὶ πλεονεξίαν τοῦ μάγου Σίμωνος ἐπέγραψε.
Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς πέμπτης κλοιοῦς αὐτὸν ση-
ματίζει περικείμενον, καὶ ἡ λοιδορία· «Ὁ ὑπαιρ-
μένος ἐπὶ πάντα θεὸν καὶ σέβασμα.» Κατὰ τὴν ἑκτὴν
δὲ εἰς καταδίκην αὐτὸν ἐμβαλλόμενον εἰκόνισεν. Ἡ
δὲ κατ' αὐτοῦ ἀργολογία [αἰ. ἀπολογία]· «Βέβλυμα
τῆς ἐρημώσεως.» Κατὰ τὴν ἑβδόμην δὲ καὶ τελευ-
ταίαν πρᾶξιν, συρόμενον αὐτὸν καὶ παρατομούμενον
διεζωγράφει· καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ, ἣν ἔγραψεν,
ἦν· «Ἀντίχριστος.» Ταῦτα ἐγὼ μὲν αἰσχύνομαι, νῆ
τὴν ἀλήθειαν, ἐπὶ γλώσσης ἄγων, καὶ εἰς μνήμην
τούτων ἰὼν· καὶ διὰ τοῦτο παντάπασιν, εὖ ἴστε,
κατεσίγησα ἂν, εἰ μὴ ἐύρων τοὺς ταῦτα καταπρα-
ξαμένους, καὶ τοὺς αὐτῶν οἰκείους, οὐ μόνον ἐν τού-
τοις οὐκ ἐγκαλυπτομένους, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπιζο-
μένους, καὶ δόξαν ἀνωσύνης ἐπιψευδομένους αὐτῶ·
ἀψευδὴς γὰρ οὐκ εἰπὼν· «Ὅταν ἐλθῇ ἀσεθεὶς εἰς βάθος
κακῶν, καταφρονεῖ· ἐπέρχεται δὲ αὐτῷ ἀτιμία
καὶ θνείδος.» Ὡμοσαν κατὰ τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ
κατὰ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, οἱ ἐπὶ τῇ ἀναγνώ-
σει τῶν ἐναγών πράξεων ἐκείνων εὐρεθέντες, παντή-
χοντα καὶ δύο ἀναμφίβολα καὶ πᾶσιν ὡμολογημένα
ψευδῆ κεφάλαια γεγράφθαι, ἐξ ἀσεβοῦς μᾶλλον ἢ
μανικῆς διανοίας εἰς κατηγορίαν τοῦ μάκαρος Ἰγνα-
τίου προσφερόμενα. Ἐκάστης δὲ κατηγορίας πρὸς
τῷ τέλει ἄγραφον στίχον κατελίμπανον, εἰ τινὰ ποτε
τῶν ἀξίων ἀγχόνης δώροις ἢ ἀξιωμασιν ἀπατήσαι
δυνήθεϊν, ἔν' ἔχη τόπον ἐγγράφασθαι τῷ ψεύδει.
Καὶ ταῦτα μὲν ἡ μία τοῦ διαδόλου περιεῖχε βίβλος.
Ἡ ἑτέρα δὲ συνοδικὴ κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα Ῥώ-
μης κατεσκεύαστο, πᾶσιν συκοφαντίαν καὶ βλασφη-
μίαν ἀποπνεύει καθεύρειν ἀνδρὸς ἁγίου καὶ ἀναθε-
ματισμὸν ἀθέως καὶ πονηροῦ δραματούργου, ἀξία
καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ πονηροῦ δαίμονος ὑπαγο-
ρίας, καὶ τῆς τοῦ Φωτίου ὑπουργίας. Ἀπαρallάκτως
δὲ ταύτας ὁ τολμητίας δις ἀναγραφάμενος, τὰς δύο
μὲν Ζαχαρίᾳ παρέσχετο καὶ Θεοδώρῳ τοῖς προειρη-
μένοις, μετὰ εὐφημιῶν καὶ δώρων πολλῶν καὶ λαμ-
πρῶν πρὸς τοὺς τῆς Φραγκίας βασιλεῖς ἀπενεγκεῖν,
τοῦ τὸν πᾶπαν Νικόλαον ὡς καθηρημένον ἐξώσασθαι
τοῦ θρόνου. Τὰς δύο δὲ πρ' αὐτῷ κατέχευε. Τούτων
τῶν τεσσάρων βιβλίων δραξάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ
τῇ συγχλήτῳ πρότερον καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιήσας
καταφανεῖς, τὴν ὅλην οὕτω Φωτίου σκευωρίαν καὶ
κακίστην συνείδησιν ὅτ' ὅλην ἀπάστη τῇ πολιτείᾳ
κατεστήσατο. Ἐξέστη πᾶς ἀνθρώπος ὁρῶν καὶ
ἀκούων ταῦτα, οὐ μόνον ἐπὶ τῇ κακονοίᾳ καὶ κα-
κοβήρῃ μοσύνῃ τοῦ σοφιστοῦ, ἀλλὰ καὶ τῇ ὑπερβολῇ
τῆς μακροθυμίας καὶ ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ταύτας
μὲν τὰς βίβλους ὑπερτον ἐνεγκόντες ἐπὶ τῆς συνέδου,
καὶ κατὰ πρόσωπον τῷ αὐτοῦργῳ αὐτῶν παραστήσαντες

Τότε δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος σιλέντιον ἐπὶ
τῷ παλατίῳ Μαγναύρας ποιοῦμενος, καὶ τὸν πα-
τριάρχην ἀγαγὼν, [καὶ] πολλοὺς τοῦτον ἐπαίνους κα-
τέσπεψε. Κυριακὴ μὲν τῶν ἡμερῶν ἦν, εἰκάδα δὲ
καὶ τρίτην εἶχε Νοέμβριος, ὥσπερ καὶ ὅτε πρῶτον

Ῥ. ΠΡΟΒ. XVIII.

A et exterminatum, itaque inscriptum : Avaritia
Simonis Magi. In quinta, collari furca inclusum,
cum hac calumnia : Qui se extollit supra omne id
quod dicitur aut colitur Deus. In sexta depinxit
quasi jam damnatum, cum dicto : Abominatio des-
olationis. In septima et ultima finxit raptatum,
capiteque multatum ; et inscriptio erat : Anti-
christus. Quæ ego per veritatem sine pudore neque
pronuntio, neque in mentem revoco : ob eamque
causam sciatis, velim, me silentio præteriturum
fuisse, nisi viderem horum auctores, auctorum-
que asseclas hæc non solum non erubescere, sed
in his palam etiam gloriari, Photioque sanctitatis
opinionem falso tribuere. Sed verax ille non men-
titur, qui dixit : *Impius cum in profundum venerit,*
B *contemnit* : sed sequitur eum ignominia et oppro-
brium. Juraverunt per timorem Domini, et gloriam
fortitudinis ejus, qui in sacrilegarum actionum
illarum lectione adfuerunt, duo supra quinquaginta
capita ad beati Ignatii calumniam perscripta
fuisse omnium consensione falsa, et ex impia vel
potius furiosa mente conficta. Relinquebant
et in singulis accusationibus verum ad finem
vacuum, ut si quem laqueo dignum donorum et
dignitatum largitione irretissent, mendacio is sub-
scribendo haberet locum. Et hæc quidem alter dia-
boli continebat liber. Alter vero synodicus in
Nicolaum pontificem Romanum tela torquebat,
omnisque generis calumnias et atrocia maledicta
in illius sancti exauctorationem et damnationem
complectebatur, impie et tragico prope modo con-
cinnatus ; sane ipse quoque dictantis Stygii do-
ctoris magisterio et Photii ministerio dignus. Hos
eodem exemplo libros cum impudens his descri-
bendos curasset, geminos quidem libros Zachariæ
et Theodoro supra indicatis, cum singularibus
laudum encomiis, multisque ac splendidissimis
muneribus ad Ludovicum Franciæ regem defe-
rendos dedit, ut is Nicolaum pontificem velut ex-
auctoratum de throno deturbaret : duos penes se
retinuit. Hæc quatuor volumina imperator illa ere-
pta, prius ad senatum totamque Ecclesiam palam
detulit : atque ita omnes Photii machinationes et
impiam conscientiam omnium oculis totique rei-
publicæ spectandam proposuit. Quibus visis et
auditis attoniti omnes obstupere, non solum
propter perversam sophistæ mentem, versutamque
verbositatem, sed etiam ob incredibilem Dei pa-
tientiam et diuturnam vindictæ dilationem. Hosce
libros ad œcumenicam postea synodum delatos,
auctori quæ præsentem cum probro ob os obtrusos,
igni tradiderunt.

Tunc vero Basilius imperator adductum in Ma-
gnauræ palatium Ignatium, silentio indicto, multis
laudibus cohonestavit. Dies erat Dominica, tertia et
vicesima Novembris ; quo etiam anni tempore
prius in exilium pulsus erat, qui Dei presidio et

clementia fretus, novennem ac perfectam ex virtutis certamine lauream adeptus, ecclesiae suae throno restituitur : et lampas magis accensa, clarior quam antea, candelabro imponitur : pastorque rursus oves agnoscit suas, et a suis vicissim ovibus clarior agnoscitur. Ergo tota quasi urbe triumphante, illumque ad templum ascendentem a tergo et fronte prosequente, lætitiæ gestiente, cum per sacrum puteum ad superiora templi duceretur, dextra parte ingredientem ordo patricius occurrans venerabundus excepit : res vero tunc divina fiebat. Nec par est, ut sacrum omen, quod in ingressu Ignatii accidit, prætermittamus. Intransem namque Ignatium populus quidem supplex venerabatur, sacerdos autem in adytis oblationem Domino faciens clamabat : Gratias agamus Domino Deo nostro : et mox populus respondebat : Dignum et iustum est. Ita sacer Ignatius bonis omnibus throno suo recepto, et gubernaculis Ecclesiae resumptis, arcet a sacris non Photium tantum, et omnes ab illo initiatos, sed omnes etiam illius sectatores cum illo communicantes : precatur insuper imperatorem, ut œcumenicam synodum cogat, qua omnia Ecclesiae vulnera sanari arbitrabatur. Exemplo igitur Joannes Pergæ episcopus, Ignatii in omnes casus et ærumnas comes, et malorum omnium, quantum in ipso erat, socius : ex Photii vero factione Petrus Sardiensis metropolita, ad Nicolaum pontificem legati mittuntur : quibus allegatur Basilius cognomento Pinacas, qui spatharii dignitatem obtinebat : usque sunt gemino dromone, cum solverent. Sed Petrus, qui Dilæus, hoc est, miser appellabatur, in Dalmatico sinu periclitatus, miser naufragio periit : Joannes vero cum Basilio incolumis evasit, et Nicolaus jam vita functo, Hadrianum papam invenit. Nec diu cunctati pontificis vicarii Constantinopolim venerunt Stephanus et Donatus episcopi, Marino ex septem diaconis adjuncto. Ex orientis vero patriarchis (imperatore principem Syriæ donis ac litteris propitiante) Josephus archidiaconus et syncellus ex Ægypto, legatus Michaelis patriarchæ Alexandrini : Thomas metropolita Tyri, vicarius Michaelis patriarchæ Antiocheni Syriæ, Elias presbyter et syncellus vicem Theodosii patriarchæ Hierosolymitani explebat. Hi omnes præsentibus fuere cum sanctissimo patriarcha Ignatio Constantinopolitano, et episcopis duodenis, perpetuis in omni fortuna et ærumnis sociis : qui ad dexteram, ubi locus catechumenorum est, templi quod a sapientia nomen Sophiæ accepit, assidente Basilio imperatore, præsedebant.

λεως, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόποις τοῖς συγκεκοινωνήσιν αὐτῷ, ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηγουμένων τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου προεκάθισαν.

Propositis ergo venerandis vivificæ crucis lignis, sanctisque Evangelis explicatis, præsentē etiam sacro senatu, primum quidem missæ ab Adriano veteris Romæ pontifice, et patriarcharum ex Orientē litteræ ex ordine lectæ, omnem sacro jure requisitum ordi-

A ἐξωρίζετο· καὶ αὐτὸς ὑπερασπισμῷ καὶ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ δι' ἐννέα τελείων χρόνων τελείαν ἀθλήσιν ὑπὲρ ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος, ἀποκαθίσταται τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ὁ λύχνος λαμπρότερον ἀναφθεῖ περιφανέστερον ἢ πρῶν τῇ λυχνίᾳ ἐπιτίθεται, καὶ ὁ ποιμὴν ἐπέγνω τὰ πρόβατα, καὶ αὐτὸς τοῖς προβάτοις σαφέστερον ἐπέγνωται. Πάσης οὖν σχεδὸν φάναϊ τῆς πόλεως ἐπευφραίνομένης αὐτοῦ τῇ ἀναβάσει, προαγωγῆς τε καὶ ἐπομένης ἐν ἀγαλλίᾳ, αὐτὸς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Φρέατος ἀνάγεται· πρὸς τοῖς ὑπερφοῖς δὲ τοῦ μεγάλου Ναοῦ διὰ τῆς δεξιᾶς πύλης εἰσόντι προσυπαντῇ αὐτῷ τῶν πατρικίων ἡ τάξις προσκυνοῦσα καὶ δεξιουμένη· ἡ ἱερὰ δὲ τότε λειτουργία κατὰ τὸ ἔθος ἐτελεῖτο. Ἄξιον δὲ μὴδὲ τὴν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ συμπροσεύσαν ἱερὰν κληδῶνα παραλιπεῖν· ὁ μὲν γὰρ ἔσθῃ, οἱ δὲ προσεκύουν· ὁ ἱερεὺς δὲ, Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ, τὴν ἀναφορὰν ἐν τοῖς ἀδούτοις ποιοῦμενος ἀνέκραγεν· ὁ λαὸς δὲ, Ἄξιον καὶ δίκαιον, ἀπεκρίνατο. Οὕτως ὁ ἱερεὺς Ἰγνάτιος ὑπ' ἀγαθοῖς συμβόλοις τὸν οἰκεῖον θρόνον ἀπειληφώς, καὶ τοὺς οἰκαστοὺς αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐγχειρισθεὶς, εἰργεῖ μὲν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας οὐ Φώτιον μόνον, καὶ τοὺς χειροτονηθέντας ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κεκοινωνηκότας αὐτῷ· ἐκλιπαρεῖ δὲ τὸν βασιλεῖα οἰκουμένην συνοδοὺ κροτῆσαι, δι' ἧς ἐσσεσθαι τῶν σκανδάλων πάντων ὑπελάμβανε τὴν ἱσάν. Εὐθέως τοίνυν Ἰωάννης μὲν ὁ τῆς Πέργης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς θλίψεσιν Ἰγνατίῳ συγκακοπαθῶν, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κατ' αὐτὸν, ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Φώτιον δὲ Πέτρος ὁ τῶν Σάρδεων, πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀποκρισιάρχοι προεχειρίζοντο· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Βασίλειος ὁ καλούμενος Πινακὴς ἀπῆει, σπαθᾶριος τὴν ἀξίαν καθεστώς· καὶ ἀψῆσαν ἐν δυοῖ δρόμοις στελλόμενοι τὸν πλοῦν. Ἄλλὰ Πέτρος μὲν ὁ καλούμενος Δελταῖος, ἐν τῷ κόλπῳ Δαλματίας κινδύνῳ περιπεσὼν, δελταῖος ὤλετο. Ἰωάννης δὲ σὺν Βασίλειῳ διασωθεὶς Ἀδριανὸν εὗρε πάπαν, τοῦ Νικολάου ἥδη τὴν ἐν σώματι καταλιπόντος ζωὴν. Οὐ πολλὸς οὖν ἐν τῷ μέσῳ χρόνος, καὶ παρῆσαν τοποτηρηταί, Στέφανος μὲν καὶ Δονάτος ἐπίσκοποι τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ Μαρίνος εἰς τῶν ἐπὶ διακόνων σὺν αὐτοῖς. Ἐκ δὲ τῶν τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχείων, τοῦ αὐτοκράτορος δώροις καὶ γράμμασι τὸν τῆς Συρίας ἀρχόντα παρακάλεσαντος, Ἰωσήφ μὲν ἀρχιδιάκονος καὶ σύγκελλος, τοποτηρητῆς Μιχαὴλ ἦλθε τοῦ πάπα τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας· Θωμᾶς δὲ μητροπολίτης Τύρου τόπον Μιχαὴλ ἐπλήρου τοῦ τῆς Ἀντιοχείας τῆς κατὰ Συρίαν πατριάρχου, Ἠλίας δὲ πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος εἰς τόπον Θεοδοσίου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων παρῆν· οὗτοι πάντες ἅμα Ἰγνατίῳ τῷ ἀγωνιᾷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπό-

Τῶν τιμίων δὲ καὶ ζωοποιῶν εὐλῶν, τῶν τε ἱερῶν Εὐαγγελίων προκειμένων, συμπαρούσης δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου, πρῶτον μὲν αἱ πεμφθεῖσαι παρὰ τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης Ἀδριανοῦ ἐπιστολαί, καὶ αἱ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν

στέτη
θλῆσιν
ἢ Ἐκ-
περι-
καὶ ὁ
προβί-
δν φά-
ιδάσει,
αὐτὸς
ὅπερ
πύλης
τάξις
τε λαι-
δὲ τὴν
απαλι-
ερεῦς
ν τοῖς
τον καὶ
ς ὅπ'
ηφῶς,
θελεῖς,
δόνον,
πάν-
δὲ τὴν
ἔσε-
ασιν.
ὡς ἐν
, ἐκ
ῶτιον
θλασὸν
καὶ
ἄριος
μωσι-
λοῦ-
δύνη
ασσι-
λάου
ολὺς
ταί,
Ρώ-
οις.
ῶτο-
ἄρ-
καὶ
τῆς
πο-
ειο-
ρε-
ἄρ-
μα
πό-
κρι-
τοῦ
ῶν
τῆς
ρᾶ
τι-
ῶν

κατὰ τάξιν ἀναγινωσκόμεναι, πᾶσαν, καὶ ἱερὰν εὐ-
θημοσύνην, τὸ τε πιστὸν καὶ ἁμωμον, καὶ ἀνεπιλη-
πτων τῶν ἀπεσταλμένων τοποτηρητῶν, τὸ τε κανονι-
κὸν καὶ ἐνθεσμον τῶν ἀποστειλάντων αὐτοὺς, ἐνώπιον
πάντων ἀπεδείκνυσαν.

Ἐπειτα τῇ ἐξῆς ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς πάντες,
ὅσοι Μεθοδίου μὲν καὶ Ἰγνατίου χειροτονία τῶν
ἀγιοτάτων ἐτύγχανον πατριαρχῶν, πανουργίας δὲ
παντοδαπαῖς, καὶ ποιικίλαις κολάσεσι καὶ ἐπινοίαις,
Φωτίου τῇ κοινωνίᾳ συναπήχθησαν, οὗτοι πάντες λι-
βέλλους μετανοίας ἐπιδεδωκότες, καὶ μετὰ δακρύων
τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ προσπίπτοντες καὶ ἐξομολογούμενοι,
καὶ μέντοι καὶ συγγνώμης, κατὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν
τοῦ βασιλέως παράκλησιν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων
ψῆφον, ὡς βιασθέντες, ἀξιούμενοι, καὶ δὴ καὶ τῷ
διωρισμένῳ θέμενοι ἐπιτιμίᾳ, οὕτως τῆς τῶν ἐπισκό-
πων καθέδρας τοῖς ἀνεγκλήτοις ὁμοίως καὶ αὐτοὶ
κατηξιοῦντο.

Ἐντεῦθεν εἰς ἑκατὸν δύο τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόπους
ἡ σύνοδος ἔκεινθη συγκροτουμένη, καὶ πάντα εὐσχη-
μόνως καὶ κατὰ τάξιν, καὶ πάντα σὺν λόγῳ καίρῳ
καὶ κανονικαῖς διατάξεσι λέγειν καὶ πράττειν διαλο-
γούμενοι, τὸν ὑπεύθυνον Φώτιον παράγουσι μὴ βου-
λόμενοι· καὶ διαλέγουσι μὲν ἀποτόμως τῆς φονι-
κῆς κατὰ Ἰγνατίου τοῦ ἱεράρχου προαιρέσεως, καὶ
τῆς παραλόγου καὶ μανιώδους καθαιρέσεως· ἐλέγχου-
σι δὲ καὶ τὰς ψευδοεπιστάς αὐτοῦ καὶ δυσφημίας, καὶ
ὅσα κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα πεφώρταται δεδρακώς.
Εἶτα πυνθάνονται παρ' αὐτοῦ, εἰ τι ἔχει δικαίωμα
πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ πάλαι γενομένην παρὰ τῶν
Ῥωμαίων κατάκρισιν ἀνθυπενεγκεῖν. Αὐτοῦ δὲ
συνπῶντος τῷ μηδεμίαν (8) εὐλογον ἔχειν ἀπολο-
γίαν πρὸς τὰ ἐγκαλούμενα, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν τοπο-
τηρητῶν αὐτῶν, ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συγχλή-
του παραινούμενης συγγνώμῃν αἰτήσαι, ὥστε καὶ
τῆς τῶν πιστῶν κοινωνίας ὡς λαϊκὸς ἀξιοῦσθαι,
παντάσπιν ἐξ αὐθαδείας ἀπεσείστατο τὴν συμβου-
λίαν· κοινῇ λοιπὸν ψήφῳ καὶ δικαιοτάτῃ κατακρι-
νουσι, καθαιροῦσι τε τοῦτον καὶ ἀναθεματίζουσιν,
ὡς ἐπιδήτορα καὶ μοιχρὸν, καὶ διωγμῶν χαλεπωτά-
των καὶ σκανδάλων μυρίων ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίαις αἴτιον γινόμενον. Καὶ ἀποφαίνονται σὺν ἅμα
Νικολάου [αἱ. συνοδικῷ; τῇ Νικ.] τοῦ πάπα καθαιρε-
τικῇ ψήφῳ, τῇ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας πρώτον καὶ
κανονικῇ, ἥτοι συνοδικῇ κρίσεως ἀποφανθείσῃ κατ'
αὐτοῦ. Ὑπογράφουσι δὲ τῇ καθαιρέσει, οὐ φιλῶ τῷ
μέλει· τὰ χειρόγραφα ποιοῦμενοι, ἀλλὰ, τὸ φρικώ-
δέστατον, ὡς τῶν εἰδῶτων ἀκήκοα διαβεβαιουμένων,
καὶ ἐν αὐτῷ τοῦ Σωτήρος· τῷ αἵματι βάπτοντες τὸν
κάλαμον, οὕτως ἐξεκτῆρξαν Φώτιον, οὕτως αὐτὸν
αὐτοῦ.

Ἐνταῦθα γινόμενος, κατηγορήσειεν μοι δοκῶ τῆς
συνόδου· μέμφομαι δὲ καὶ τὴν κρίσιν ταύτην, εἰ καὶ
τολμηρόν. Πάσας γὰρ τὰς πράξεις καὶ τοὺς διωρι-
σμένους ἐν αὐτῇ κανόνας ὁμοίως τοῖς ἐν ταῖς προλα-
βούσαις ἐπὶ ταῖς συνόδοις οἰκουμένικαῖς, καὶ τούτους ὡς

A nem, fidem, innocentiam, integritatemque legato-
rum, necnon jus et auctoritatem mittentium de-
clarabant.

Deinde postero die sacerdotes et antistites omnes,
qui a Methodio et Ignatio sanctissimis patriarchis
consecrati erant, artibusque et insidiis, omnique
genere tormentorum ad Photii communionem ab-
repti erant, libellis pœnitentiæ porrectis, cum la-
crymis supplices ad sanctæ synodi pedes procubue-
runt; et deprecatu imperatoris, quod vim passi
essent, de sententia legatorum pontificis Romani
venia dignati, præscriptum sibi epitimium seu pœ-
nam susceperunt, perindeque ac alii inculpati,
B episcoporum sedem locumque receperunt.

Deinceps illa synodus per episcopos duos supra
centum celebrata, omnia ordine decenterque, et ra-
tione optima ex legum et canonicorum decretorum
præscripto dicendo agendoque, reum Photium
quavis reluctantem, presentem adessee cogit. Et
severe illi obijciunt consilia exitialia adversus Igna-
tium inita, factam præter rationem insana mente
ejus depositionem; mendacia item, et calumnias,
aliaque omnia, quæ clam adversus Nicolaum ponti-
ficem fuerat molitus. Deinde quærent ex eo, quid
respondeat ad illam olim Romæ latam contra se
damnationis sententiam. Cum obmutesceret, quod
nullam criminum suorum veram defensionem re-
periret, a legatis Romanis, ipsoque imperatore et
toto senatu admonitus, ut veniam precaretur, et
saltem tanquam laicus ad fidelium communionem
reciperetur, superbo et contumaci animo consilium
penitus repudiavit. Ergo communi omnium æquis-
simo judicio damnatur, abdicatur, anathemateque
percellitur, veluti violator et adulter, maximarumque
calamitatum et infinitarum offensionum ac scanda-
lorum in Ecclesia Dei auctor; et pronuntiat syno-
dus juxta Nicolai papæ sententiam, qua primum
Photius maturo cum judicio, canoniceque seu sy-
nodica fuerat depositione damnatus. Subscribere
(episcopis) depositioni calamis, non nudo atramento,
sed, in quo penitus contremiscas (ut eos qui rem
norant, asseverantes audivi), ipso Salvatoris san-
guine tinctis. Ita, inquam, demum Photium exau-
ctorarunt damnaruntque, unaque omnes ab illo sa-
cris initiatis.

Hic ego mihi synodum jure quodammodo repre-
hensurus videor: reprehendam autem, etsi fortasse
audacius, hoc ipsum judicium. Actiones enim om-
nes et definitos in ea canones, perinde ac in aliis
septem œcumenicis synodis, ita in hac quoque ut

(8) Alter codex legit, αὐτοῦ δὲ εἰπόντος τὸ μηδεμίαν, cum tunc ille respondisset se nihil habere quod
diceret.

sanctos et a Spiritu sancto dictatos valde probo A
admittoque. Hoc tantum in hac octava non laudo,
non quod (ut aliqui censent) gravius commota,
durius in reos decreverit; sed contra potius repre-
hendenda forsitan sit apud æquum arbitrum, quod
multo clementius quam oportebat, iudicari, ha-
bita nempe personarum aliqua ratione, non ex lege
apostolica sincere lata sententia. Tricesimus can-
non (9) adhibendus erat, quo innocentem ante
Ignatium Photius sycophanta damnarat, quasi per
sæcularem potestatem Ecclesiam invasisset. Hoc
magis nunc innitendum erat in eum, ut qui non
Dei, non mystarum sententia, sed incredibili gloriæ
et ambitionis furore correptus, per sæcularem po-
testatem solum vi tyrannica occupasset. Hanc ille
ob causam, et præterea, quod ab exauctorato se con-
secrari voluerit, de gradu deturbandus erat, omnes-
que qui cum illo communicabant, secundum apo-
stolicam sanctionem: nec oportuit eos Deo Deique
iudicio clementiores esse, et sacrosancti Spiritus
decretum antiquare. Hæc quippe illorum indulgentia
omnia susque deque egit (10). Hoc iudicium dici
non potest quantum offenderit, quantorumque cau-
sam præbuerit malorum. Persuasum enim habeo,
si tunc ex apostolorum et canonum auctoritate sen-
tentiam rite, et in auctorem schismatis et offensio-
num, et in totam ejus factionem cum illo communi-
cantem, omnibus exauctoratis, tulissent, futurum
fuisse, uti omnis ab Ecclesia impietas in posterum
excluderetur. Sed quemadmodum ante, divino Ta-
rasio patriarcha, et synodo contra Iconomachos
celebrata, cum indulgentius quam ex præscripto
justitiæ hæreticos tractassent, illi arrepta occasione
impietatem suam multo magis confirmarunt: ita
nunc synodo hac remissius agente, nec sine affectu,
neque ex apostolico canone damnationis sententiam
ferente, malitia rursus contra Ecclesiam invenit
locum. Nam per homines antea corruptos explosus,
et per ejectos damnatus quasi familiares, postlimi-
nio recurrens, rursus patriarchæ thronum per vim
invasit; sacrisque legibus et apostolicis sanctioni-
bus elusis, traditionibus omnibus ecclesiasticis pro-
culcatis, cum omnes in sua testimonia et chiro-
grapha perjuros, et crucis conculcatores, ut ipse
erat, fieri coegisset, et extrema primis deteriora
fecisset, omnium conscientias inquinavit et profa-
navit. Atque id in hac synodo desideratur, ut ego
sentio, quod et lapsi ad communionem recepti, et
lupus præter ipsius expectationem in ovile est
admissus. Quod et quidam ex signis temporibus
illis visis sapienter conjecerunt. Nondum enim hac
synodo celebrata, sed adhuc sperata, bubalos quon-
dam aliunde huc adductos, perque mediam viam
actos, repente furor corripuit, alisque alio ruenti-
bus, unus recta adversus magnam ecclesiam dela-

θεοπνεύστους λίαν προσεβέβηκός τε καὶ ἀποδεχόμενος,
τοῦτο μόνον τῆς ὁγδόης συνόδου ταύτης ἐπιμέμφο-
μαι, οὐχ ὅτι θυμῷ βαρεῖ καὶ μνησικαχίᾳ, ὥς τινες
οἴονται, τῶν ὑπευθύνων ἀνηλεῶς κατεψηφίσαιτο, μάλ-
λον μὲν οὖν τοὐναντίον μεμπτέα τυχὸν αὕτη παρὰ γε
δικαίῳ τῶν τοιούτων κριτῇ, ὅτι φιλανθρωπότερον ἢ
εἶδει τὴν κρίσιν ποιοιμένη, οὐκ ἀπροσωπώληπτον,
οὐδὲ καθαρῶς ἀποστολικὴν ἐπέηγαγε ψήφον· δέον
τῷ τριακοστῷ κεφαλαίῳ, ᾧ πρῶτον τὸν ἀμεμπτον ὁ
συκοφάντης καταδίδασκεν, ὡς διὰ κοσμικῆς δυναστείας
ἐγκρατῇ γεννάμενον τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτῃ μᾶλλον
ισχυρίσασθαι νῦν κατ' ἐκείνου, ὡς οὐ ψήφῳ Θεοῦ
καὶ ἱερέων, ἀλλ' ὑπερβολῇ φιλαρχίας καὶ δοξο-
μανίας, διὰ κοσμικῆς δυναστείας τυραννήσαν-
τος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸν τε διὰ ταῦτα καθαιρεῖν
εἶδει, καὶ ὅτι παρὰ καθηρημένου χειροτονεῖσθαι κατ-
ηξίου, καὶ τοὺς κοινωνωνηκότας δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν
ἀποστολικὴν ἀπόφασιν πάντας· καὶ μὴ φιλανθρω-
ποτέρους Θεοῦ καὶ Θεοῦ γινομένους κρίσεως, τὴν
ἀπόφασιν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀκυροῦν. Τοῦτο τὰ
ἄνω κάτω πεποίηκε· τοῦτο τὸ κρίμα οὐκ ἔστιν ὅσων
εἰπεῖν κακῶν αἴτιον καὶ σκανδάλων ἐχρημάτισεν.
Οἶμαι γάρ, ὡς εἰ ἀποστολικῶς τότε καὶ κανονικῶς
κατὰ πάντων ἀπεφάναντο, οὐ τὸν αἴτιον μόνον τῆς
διχοστασίας τε καὶ τῶν σκανδάλων, ἀλλὰ καὶ τοὺς
κοινωνήσαντας αὐτῷ πάντας ἐκκηρύξαντες, οὐδεμίαν
ἂν ἔτι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εἴη παρείδουσιν ἢ ἀδι-
κία. Ὡς περ δὲ πρῶτον κατὰ τὴν ἐπὶ Ταρσίου τοῦ
Θείου σύνοδον κατὰ τῶν Εἰκονομάχων γενομένην,
ἐπειδὴ συμπαθέστερον μᾶλλον ἢ δικαιότερον ἐχρή-
σαντο τοῖς αἰρετικοῖς, καιροῦ πάλιν ἐκείνοι δραξά-
μενοι, τὴν οἰκίαν δυσσεβείαν χαλεπώτερον ἀνενώ-
σαντο· οὕτω καὶ νῦν τῆς συνόδου ταύτης πεφεισμέ-
νως, ἀλλ' οὐκ ἀπροσπαθῶς καὶ κανονικῶς τὴν κρίσιν
ἀποφνημαμένης, εὐρεῖν αὖθις ἡ πονηρία κατὰ τῆς Ἐκ-
κλησίας χώραν. Καὶ διὰ τῶν προσηλυμένων ὁ ἀπό-
κλητος [αἱ. προσηλυμένων ἀπ.], καὶ διὰ τῶν ἀπο-
κρίτων [ὑποκριτῶν] ὁ καθηρημένος, ὡς κοινωνικῶν
ὄντων αὐτοῦ, καταδραμῶν, καὶ αὖθις τὸν ἱεραρχι-
κὸν θρόνον τυραννήσας, καὶ τῶν ἱερῶν καταπαύσας
θεσμῶν, καὶ πάντα μὲν ἀποστολικὸν κανόνα, πᾶσαν
δὲ παράδοσιν ἐκκλησιαστικὴν καταπεπατηκῶς, καὶ
πάντας μὲν τῶν οἰκείων ὁμολογιῶν χειρογράφων
ἀθετητάς, πάντας δὲ σταυροπάτας, οἷος ἐκεῖνος,
γίνεσθαι καταναγκάζων, καὶ τῶν πρῶτων τὰ ἔσχατα
χείρῳ διαθίμενος, τὰς ἀπάντων συνεδήσεις ἐθεθί-
λωσε καὶ κατέγραψε. Τοῦτο μὲν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος,
τῆς συνόδου ταύτης τὸ ἐλάττωμα, διὰ τῆς καταδο-
χῆς καὶ κοινωνίας τῶν παραπεσόντων, καὶ τὸν λύ-
κον, ὡς οὐ προσεδόκα, τοῖς προβάτοις ἐπισαγοῦ-
σης. Τοῦτο δὲ τινες καὶ ἀπὸ τῶν παρηκολυθηκότων
τοῖς τότε χρόνοις τεκμηρίων ἐμφρόνως ἐστοχάσαντο.
Καὶ γὰρ μήπω ταυτησί τῆς συνόδου συγκεροτημέ-
νης, ἔτι δὲ ἐλπίζομένης, βοῦβαλοι ἐξωθέν ποτε ἐλαυ-
νόμενοι, κατὰ μέσης διήγοντο τῆς πόλεως· ἀδρόως

(9) Canon est 29 Apostolorum. HARB.

(10) Non damnat Nicetas æcumenicum concilium quasi apostolicos canones violarit, sed ex iis rebus, quæ post concilium evenere, majorem severitatem

de iderat: quippe cum clementius egisse videatur quam per canones ipsos agere licuisset, si summo jure agere cum Photio Photianisque voluisset, inquit P. Raderus.

δὲ θροηθέντες, ὅδε κάκεισε διεσκορπίζοντο. Εἰς δὲ αὐτῶν κατὰ τῆς Μεγάλης εὐθυδρομήσας Ἐκκλησίας, καὶ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ γεγονώς, ἀχρις αὐτοῦ τρέχων τοῦ ἀμύμωνος κατήντησεν. Ὡρα δὲ ἦν ἐνάτη τῆς ἡμέρας· καὶ αὐτὸς οὐκ ἀγαθὸς ἀγγελοῖς τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν εἰδότες κατεφάνετο. Τούτου δὲ μείζων ἀπόδειξις, ὁ φρικωδέστατος σεισμός, ὃς κατ' ἐκεῖνον συνέβη τὸν καιρὸν. Ἐνάτην εἶχεν Ἰανουάριος, καὶ πολλὰ μὲν ἐκκλησίαι, ἱεροὶ δὲ πλείστοι καὶ οἶκοι ἡδαρσίσθησαν, κτηνῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀμύθητος γέγονε πανωλεθρία, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας οἶκος κατὰ πολλὰ μέρη διεκινδυνεύετο ῥηγνύμενος, εἰ μὴ τῆς ἀξίας πρὸς τῶν κρατούντων ἐτίγγχανεν ἐπιμελείας. Ταῦτα μὲν πρὸ τῆς συνόδου. Καὶ μετ' αὐτὴν ἐξαίφνης ἐπῆλθε πνεύματος σφοδρὰ καταιγίς. Ὀκτώβριος ἐνίστατο μῆν· καὶ οὕτως βιαίως ἐπέθετο τὸ πνεῦμα, ὥς πολλοὶ μὲν ἐκκλησιῶν, πολλῶν δὲ παλατιῶν, καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ δὲ οἴκου τὸν μόλιθον οἷα μεμβράνας συνελίσσειν, καὶ εἰς τοῦθαφος κατασπῆν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τετραπλεύρου μονολίθου κίονος ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐστηλωμένον χαλκοῦν στροβίλιον βαρύντατον ὅν ὡς παρβύτατον συνετριβὴ πέσον. Οὐκ εἰκὴ δὲ ταῦτα παρηκολούθηκε τὰ σημεῖα, ἀλλὰ τῆς μελλούσης αὐθις ἀκαταστασίας καὶ ταραχῆς διὰ τοῦ ταραχοποιοῦ δαίμονος ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐνίστατο τεκμήρια σαφῇ· ἅπερ ἴσως οὐκ ἂν συνέπεσεν, εἰ μετὰ τὸν ἀποστολικόν, ὡς εἴρηται, τὰ κατ' αὐτὸν ἐκρίθη θεσμὸν· ἀλλ' ὁμοῦς οὐ βυβαίνει ταῦτα τὴν τοῦ πατριάρχου δόξαν, ὅτι μὴ αὐθεντικῶς εἶχε πᾶν ὃ ἐβούλετο δοῖν· μάλλον δὲ τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ τὴν ἀνωθεν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τὴν τῆς κρίσεως ἐξουσίαν παρεχόμενος. Ἀλλ' οὐδ' ἡ σύνοδος ἐκεῖνη τοῖς κεκοινωνηκόσι Φωτίῳ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα βιασθεῖσι, τοσοῦτον ἤθελε συμπαθεῖν, ὅσον ἡ τοῦ βασιλέως ἀπλότης, ἵνα μὴ λέγω κουφότης, προσώπων ἡττωμένη παρακλήσσει, καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπαίνους ὑποχαινουμένη, καὶ φιλανθρωπίας δόματι τῆς ἀκριβοῦς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ὡς ἐπίπαν ἀποκρίπτουσα. Πλὴν ταῦτα μὲν τοῦτον γέγονε τὸν τρόπον.

Αὐτὸς δὲ ὁ μέγας Ἰγνάτιος τῶν τῆς Ἐκκλησίας οὐρανῶν τὸ δεύτερον ἐπιλαθόμενος, ἔδειξε καὶ τοῖς τυφλώτεροι ἐκουσίως ἐθέλουσιν, ὡς μάτην ὁ ἐχθρὸς ἐνεκαυχῆσατο κατ' αὐτοῦ. Ἐπιστημονικώτερον γάρ, καὶ μάλλον θεϊκώτερον πως καὶ ἀσφαλέστερον ἢ πρῶτην τὴν Ἐκκλησίαν ἐκυβέρνα· ἅτε δὴ ταῖς μακραις ταιλαιπωρίαις καὶ ποικίλαις θλίψεσιν ἱκανὴν ἐμπειρίαν ἑαυτῷ συνελοχῶς· ἀδέκαστος μὲν πάντη καὶ ἀπροσιπόλητος· ἐν ταῖς κρίσεσι δεικνύμενος, λίαν δὲ ὀκρῆδης ἐν ταῖς χειροτονίαις, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπικουρῶν, τοῖς λυπουμένοις συλλυπούμενος, τοῖς πενομένοις ἐπαρκῶν, καὶ τὴν ἔνδειαν τούτοις ὅση δύναμις ἱλαρῶς παραμυθούμενος· καὶ τοὺς ἀσθενούντας μὲν τῇ πίστει ἢ καὶ τῷ σώματι παρακαλῶν καὶ ψυχαγωγῶν, τοὺς ὀλιγοψύχους δὲ τῇ χάριτι τῆς τοῦ Πνεύματος ἀνακτώμενος διδασκαλίας· καὶ πᾶσι πάντα γινόμενος, ἔσπευδε κερδαίνειν, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, πάντας ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ. Δύο μὲν αὐτῷ διὰ σπουδῆς ἦσαν ὁδοί· ἡ μὲν πρὸς Θεὸν ἰδυτενῶς ὁρῶσα διὰ καθαρᾶς τε καὶ ἀνεκλείπτου προσευχῆς· ἡ δὲ πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομήν καὶ περιποίησιν.

lus, irrupit, atque ad ambonem usque curriculo hora diei nona pervenit; qui rem aestimare scientibus visus est malus esse nuntius. Sed majus isto argumentum erat, terrificum plane, qui eadem tempestate nono Januarii accidit, terræ tremor, quo multa templa, plurimæ porticus, ædificiaque conciderunt. Hominum ac jumentorum tanta strages edita est, quanta verbis exprimi nullis potest. Quin et ipsum Sophiæ augustum Dei templum multis in partibus concussum, nisi cura singularis principum antevertisset, ruinæ periculum adisset. Atque hæc ante synodum evenere. Post synodum vero mense Octobri jam ineunte, repente tantus venit turbo, tantaque ingruit procella, ut multa templa, multaque palatia, atque ipsius etiam patriarchii plumbum tectum instar membranæ convolutum in terram dejecerit. Imo et obelisci in hippodromo tetragoni ex perpetuo lapide facti ahenus turbo, seu strobilus ingenti pondere columnæ impositus, procul ejectus et elisus est. Nec vana sane hæc, quæ tum acciderunt, fuere prodigia, sed futuri motus et perturbationis per architectum barbarum dæmonem Ecclesiæ impendentis aperta signa et argumenta. Quæ fortasse evenissent nunquam, si causam Photii synodus ex decreto apostolico, ut est dictum, decidisset. Enimvero hæc patriarchæ Ignatii gloriæ labem nullam aspergunt, quod non esset illi auctoritas agendi quæ vellet: Romanis enim pro ecclesiastica antiqua traditione, judicandi potestatem permittebat. Quin et ipsa synodus non tantopere volebat iis qui cum Photio, quamvis invitati et coacti, communicarant, indulgere, quantopere simplicitas, ne dicam levitas, imperatoris, victa nempe hominum precibus, et laudibus inflata humanis, et elementis nomine perfecta Dei aequitate penitus destituta. Atque hæc ita tum gesta sunt.

Μαγνὸς πορρὸ Ignatius denuo gubernaculis Ecclesiæ admotus, vel sua sponte cæcutientibus ostendit, quam frustra hostis contra se gloriatus sit. Peritius enim quodammodo, sanctiusque et securius quam antea, Ecclesiam administravit, ut qui multis et diuturnis variisque casibus et ærumnis usum regendi majorem sibi comparasset. Incorrupte enim nullaque personarum habita ratione jus dicebat. Singularem curam in consecrationibus adhibebat, injuria oppressis ferebat auxilium, afflictos solabatur, egentes sublevabat, eorumque inopiam suis copiis, ut poterat, hilariter recreabat. Infirmos quidem fide, aut etiam corpore, confirmabat et solabatur. Pusillanimes vero Spiritus sancti gratia ad spem per doctrinam erigebat. Denique omnibus omnia factus, pro viribus studebat omnes in visceribus Jesu Christi lucrifacere. Geminas semper propositas habebat vias: alteram, qua recta per puras et assiduas preces tendebat ad Deum: alteram ad Ecclesiæ suæ ædificationem et profectum referebat: verum eadem simul opera utrumque

recte administrabat; non perfunctorie, v-l, ut non-
nulli, oscitanter, sed accurate et decenter a prima
juventa ad ultimam usque senectam sacris opera-
batur; atque in omnibus templis, et laudatissimæ
Dei Matri, et divinis apostolis martyribusque, ge-
stienti corde, cum ea qua par erat, ac divinam de-
cebat majestatem, pietate panegyres di-sque festos
agitabat. Tam pie vero et religiose, Spiritu nempe
sancto illum complente; rem divinam faciebat, ut
in ipso altari videre esset aperta Spiritus sancti
præsentiae argumenta. Videbatur enim panis divi-
nus penitus immutatus, totusque veluti cœlestis
carbo, gratiæ radios spargere cœlestis flammæ.
Crucis quoque signum, quod aræ desuper immine-
bat, sæpe placide concuti cernebatur, cum sacra
hostia extollebatur, sancti Spiritus videlicet signi-
ficans obumbrationem. Sed ipso die Paschæ potis-
simum adeo vehementer commotum est, uti pre-
sbyteri et episcopi omnes, maximeque ii qui ex
aliis patriarchiis aderant, mysterio percussi, ingenti
voce diutius Numen laudibus celebrarint. Ita sacer-
dos magnus sacrificium intemperatum perfecta ple-
naque fide offerebat, Deoque per illud propitiato,
populi salutem, ut sacerdoti par erat, operabatur.
Eos porro qui ad illum accedebant, hujusmodi
documentis erudiebat: *Attendite, inquit, vobis, fra-
tres, et videte quomodo caute ambuletis, non ut in-
sapientes, sed ut sapientes: et nolite fieri imprudens,
sed intelligentes voluntatem Dei*; et: *Nolite con-
formari huic sæculo, sed transformamini, secundum*
Apostolum, renovatione mentis vestræ; ut probetis
*vos, et sciatis, quæ sit voluntas Dei bona et benepla-
cens et perfecta*; et *quæ vocatio fidei vestræ*
*et spei in Christo Jesu Domino nostro*¹⁰. Sit lucerna
cordis vestri semper ardens Spiritu sancto, pura,
sincera, liquida et splendida, ut illa tota anima
vestra illuminetur. Sit vobis mens semper intenta
ad Dominum, simplex et recta, cujus unicus labor
sit et studium, unicusque et primarius finis pro-
positus, boni summi contemplatio. Ad illud, in-
quam, natura sua verum germanumque bonum
mens vestra sit conversa semper, et in illo vivat,
moveatur et sit; in illo illuminetur bonaque red-
datur: illi, quoad ejus fieri potest, similis efficiatur
et deificetur. Ita enim animo supra naturam totam
seu corporatam, seu intelligentem elevato, mentem
nostram in sanctissimæ Trinitatis majestate, quæ
sola inexplicabilis, abscondita, supraque naturam
evecta omnem per se est existitque, stabiliemus.
Sicuti vero unam Patris et Filii et Spiritus sancti
naturam divinitatis, ita potentiam, operationem,
gloriam et magnificentiam profiteamur et creda-
mus: unum autem divinissimæ Trinitatis intem-
poraneum, cointemporaneum Patri Verbum, ab
oculorum acie remotum, a corporis concretionem
purum, ejusdem ac Patris essentiae, potentiae ejus-
dem; hunc ipsum scientes hominis quoque Filium

Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ σπουδῆς ἀμφοτέρω κατῳρθοῦ, οὐ
μετὰ πάρεργον, οὐδὲ βῆθύμω, ὥσπερ τινες, ἀλλὰ
καὶ λίαν ἐπιμελῶς καὶ συντόμως ἐκ νεότητος ἔως γῆ-
ρωσ καὶ προσέβου βαθεὺς ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις
εὐτρέσσει, καὶ μετὰ πάντα σεβάσμιον οἶκον τῇ τε
πανμυνήτῃ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, τοῖς τε θεοῖς ἀπο-
στόλοις καὶ μάρτυσιν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας θεοπρο-
πῶς ἐπανηγύριζεν. Οὕτω δὲ θεοφιλῶς καὶ πνευμα-
τοκινήτως ἀνῆγε τὴν προσφορὰν, ὡς ἐπ' αὐτῆς ὄρᾱν
τῆς θείας τραπέζης ἐναργῆ τῆς τοῦ Πνεύματος παρ-
ουσίας τεκμήρια. Ὁρᾶτο γάρ ὁ θεὸς ἄρτος ὅλος
ἡλλωμένος, ὅλος ὥσπερ ἀνθραξ οὐράνιος χάριν ἀπο-
στειλῶν τοῦ οὐρανοῦ πυρός. Ὡπαί ποτε κραδαινό-
μενος καὶ ὑπεράνω τῆς ἁγίας τραπέζης ἀπαιρου-
μένος σταυρός· ἡρέμα μὲν πολλάκις σιούμενος, ὅλου-
μένου τοῦ ἄρτου, καθωρᾶτο, τὴν τοῦ ἁγίου δηλαδὴ
Πνεύματος ἐπισκοπᾶσιν ὑποσημαίνων. Ἐν ἡμέρᾳ δὲ
ποτε τοῦ Πάσχα μάλιστα οὕτω διεκινήθη σφοδρῶς,
ὡς πάντα; ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ μάλιστα τοὺς
ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων, τὸ μυστήριον
ἐκπεπληγμένους; μεγάλη φωνὴ δοξάζειν ἐπὶ πολὺ
τὸν Θεόν. Οὕτως ὁ μέγας ἱεράρχης ἀχράντου; θυσίας
ἐν τελειότητι πίστεως γνησίως ἀναφέρων, καὶ ταύ-
ταις ἱλασόμενος τὸν Θεόν, ἱεροπροπῶς ἱερούργει
τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ. Ἀεὶ δὲ τοὺς ἐγγίζοντα; αὐ-
τῷ τοιαύταις κατεφώτιζε διδασκαίαι, Προσέχετε, λέ-
γων, ἑαυτοῖς, ἀδεῖψοι, καὶ βλέπετε, πῶς ἀκριβῶς
τοῦ βίου περιπατεῖτε τὴν ὁδόν, μὴ ὡς ἄσσοι,
ἀλλ' ὡς σοφοί. Καὶ μὴ γίνεσθε ἄρρογοι, ἀλλὰ
συνιέντες τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ. Καὶ· Μὴ σχηματί-
ζεσθε τῷ αὐτῷ τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε, κατὰ
τὸν Θεόν Ἀπόστολον, τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦ
ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς καὶ εἰδέναι ὅτι τὸ
θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐδόκητον καὶ
τέλειον· καὶ τίς ἡ κλήσις τῆς πίστεως ὑμῶν
καὶ τῆς ἐλπίδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν. Ἦτω ὁ λόγος τῆς καρδίας ὑμῶν τῷ Κυρίῳ
Πνεύματι ἀεὶ καίόμενος, καθαρὸς, εὐκρινὴς, ἄπλοῦς
ὅλος; διαυγής, καὶ φωτοφανής, ἵν' ὅλη δι' αὐτοῦ κατ-
αυγάσῃται ὁμὴν ἡ ψυχὴ. Ἔστω ὁ νοῦς ὁμὴν ἀνατε-
ταμένος ἀεὶ πρὸς Θεόν, μονότροπος, μονολόγιστος,
ἐν ἔργον καὶ μίαν προηγουμένως ἔχων ἐνέργειαν,
τὴν θεωρίαν τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς μόνον τὸ φύσει καὶ
κυρίως ἐν ἀγαθῷ ἐπιστραμμένος ἀεὶ, καὶ ἐν αὐτῷ
ζῶν καὶ κινούμενος καὶ ὢν, αὐτῷ λαμπρυνόμενος καὶ
ἀγαθυνόμενος, καὶ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ὁμοιούμενος καὶ
θεούμενος. Οὕτω γὰρ ὕψου τὸν λογισμὸν αἴροντες,
καὶ πάντων μὲν αἰσθητῶν, πάντων δὲ νοητῶν κτι-
σμάτων ὑπεραναβαίνοντες, μόνῃ δὲ τῇ τριαδικῇ θεαρχίᾳ,
μόνῃ τῇ ἐν ἀπορρήτοις ἐστῶσῃ κρυφίᾳ καὶ
ὑπερουσίᾳ τὸν οἰκεῖον ἰδρυσάμενοι νοῦν· καὶ μίαν
μὲν Πατὸρ καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ὥσπερ
φύσιν θεότητος, οὕτω καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ
δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὁμολογούντες καὶ πι-
στεύοντες· τὸν ἕνα δὲ τῆς τριφυσιότητος θεαρχίας
τὸν ἀναρχὸν καὶ συνἀναρχον τῷ Πατρὶ Λόγον τὸν
ἀόρατον, τὸν ἀώματον, τὸν ὁμοῦν τῷ Γεννήτορι καὶ

¹⁰ Ephes. v, 15, 16. ⁹ Rom. xii, 2. ¹⁰ Ephes. i, 18.

ὁμοδύναμον, τοῦτον ὕδιν ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς ὑπεραμώμου γενόμενον θεομήτορος εἰδότας. Καὶ ἕνα μὲν τῷ προσώπῳ, διπλοῦν δὲ ταῖς φύσεσι καὶ ἐνεργείαις καὶ θελήσεισι κηρύσσοντες· καὶ ταύτη σχολάζοντες ἐπιμελέστερον τῇ θεωρίᾳ τῶν θείων καὶ θεολογίᾳ καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς τῶν Γραφῶν μελέτης ἀνακαθαίρομενοι, καὶ δι' ἀνάγκης προσευχῆς ἀγνιζόμενοι, ὑπεροράσει τῶν ματαίων ὑπερίδωμεν μερινῶν, καὶ τοῖς τῆς ἀτιμίας μὴ ὑποκύπτωμεν πάθει, καὶ πρὸς ἀνοήτους φροντίδας μὴ καταπίπτωμεν. Καὶ πᾶς θυμὸς θηριώδης, καὶ πᾶσα παράλογος ἐπιθυμία ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν· μᾶλλον δὲ ὁ μὲν θυμὸς ὅπλον ἡμῖν κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας ἔστω πατρός. Ἡ ἐπιθυμία δὲ πρὸς τὸ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐπιθυμητὸν μετασκαυζομένη πᾶσα, συνεργὸς ἡμῖν γινέσθω πρὸς τήρησιν τῆς Δεσποτικῆς ἐντολῆς. Τοιαύτας οὖν ἔχοντες παραγγελίας, ἀγαπητοί, διὰ προφητῶν μὲν πρῶτον, ἔπειτα διὰ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ διὰ τῶν Πατέρων δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἱερῶν διδασκάλων γινομένης εἰς ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος λαλουμένης ἀεὶ, καὶ πολυτρόπως κηρυττομένης ἐν ἡμῖν, μὴ καταφρονῶμεν, μηδὲ ῥαθύμως καὶ ἐκμελῶς, ἐπιμελῶς δὲ τὴν πρᾶξιν καὶ σπουδαίως μετῴμεν τῆς ἀρετῆς, ἐλεημοσύνας μὲν καὶ πίστει πάσης ἀμαρτία· ἀποκαθαίρομενοι, ἀγάπῃ δὲ τελείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ ἀληθεῖ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος ἀποδιολιζόμενοι· ἵνα κατὰ πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ περιπατήσαντες, ἄξιοι τῆς τοῦ ἐπουρανοῦ Πατρὸς βασιλείας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀναφανώμεν. Ἀπολύμεθα τοιγαροῦν πᾶν πάθος, καὶ πάντα πονηρίας ἀποτρεψώμεθα λογισμὸν, ἵνα καθαροὶ τῷ καθαρωτάτῳ προσεγενθῇαι δυνήσωμεν. Ἀπορρίψώμεθα γαστριμαργίας πάθος ὀλέθριον, ὡς πάσης ἀλλότριον ἀρετῆς, καὶ παντοίας γεννητικὸν κακίας· ἀνετ' αὐτῆς δὲ τὴν κοσμιωτάτην ἐγκράτειαν ὡς διπλοῖδα περιθώμεθα, τὴν τῶν ἀγγέλων σύντροφον, τὴν τῶν ἁγίων σύσκηνον, τὴν τῆς ἀνὴρ τερπνότητος πρόξενον καὶ τρυφῆς. Πορνεία δὲ μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ἡμῖν, οὐ μόνον ἡ κατ' ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν, ἀλλὰ μηδὲ πορνικαῖς φαντασίαις ῥυπαίνωμεθα. Πάση δὲ μηχανῇ καὶ σπουδῇ, πάση ταπεινοφροσύνῃ καὶ προσευχῇ τὴν κακὴν βίζαν προθέλυμον ἐκτίλλωμεν, τὴν θολερὰν πηγὴν, τὸ ἥς ἡδονῆς ἐμπύρευμα, τὸ τῆς ἀκολασίας ζώπυρον, τὸ πορνικὸν τῆς καρδίας ἐιδωλὸν πρῶτον ἐξανέλωμεν ἢ μειώσωμεν. Οὕτω γὰρ ἡμῖν τὸ ἱερὸν τῆς σωφροσύνης ἐπανθήσει κάλλος, οὕτω καὶ τὸν νοητὸν Νυμφίον καὶ ἅγιον ἁγιοπρεπῶς ἐαυτοῖς ἐπισπασώμεθα. Φιλαργυρίαν δὲ καὶ πλεονεξίαν πᾶσαν, ὡς ἐιδωλολατρείαν ἀποφύγωμεν. Ταυτὸν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ Ἀποστόλου πέφυκε νόμος, εἴπερ οἱ ταύτης ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλαῖς. Εἴπερ οὖν καὶ τῆς σωτηρίου πίστεως ἄλλοι τριοί, καὶ κοινώδυνον ἡμῖν καθίστασι τὴν ζωὴν, πῶς οὐχὶ φοικυτά μᾶλλον ἀπάντων καὶ βδελυκτὴ τῷ γε μὴ πάντα καπηλικῶς τὴν ψυχὴν; Οἱ γοῦν τὸ

A secundum nostram naturam ex immaculata Dei Matre natum, unum quidem persona, gemina porro natura, operatione, voluntate prædicemus: atque his rerum divinarum et theologicarum meditationibus penitus occupati, sacrarumque Litterarum studiis repurgati, atque assidua oratione lustrati, contemptis humanis rebus, curas inanes negligamus, neque nos fœdis cupiditatibus submittamus, neque ad cogitationes stultas prolabamur. Omnis ferina iracundia, omne desiderium a ratione alienum a nobis excludatur: imo ira telum nobis sit in peccatum peccatique auctorem. Cupiditas vero ad verum germanumque bonum translata, ad præcepta Domini custodienda nobis adiutrix fiat. Hæc documenta, dilecti, primum quidem a prophetis, deinde a præstantibus Christi discipulis et evangelistis, tum vero a Patribus, sive sanctis doctioribus accepta, imo per unum et eundem Spiritum dictata, variisque modis prædicata, ne contemnamus, nec segnitè et ignave exsequamur, sed acriter et studiose virtutis opus persequamur; ut benignitate in egentes, fideque a peccatis expiati, charitate perfecta, et submissione sincera, ab omnibus animi et corporis inquinamentis defæcati, secundum Dei voluntatem ambulantes, regno supremi Patris in Christo Jesu digni habeamur. Omnes ergo animi vitiositates et maliitæ fibras elidamus, uti puris ad purissimum nobis pateat accessus. Perniciosam ventris ingluviem, veluti pestem virtutis et omnis fontem impietatis, procul habeamus: illius loco temperantiam veluti diploidem induamus; temperantiam, inquam, beatarum mentium sociam, cœlitum contubernalem, cœlestiumque deliciarum ac voluptatum conciliatricem ac pignus. Fornicatio autem ne nominetur quidem in nobis, ut non solum opere et facto, sed ne cogitationum quidem impurarum monstris inquinemur¹¹. Totis proinde viribus, omnique connixu, et summa animi depressione, precibusque elementa luxuriæ penitus eradamus, cœnosamque impuritatis scaturiginem, et voluptatis focum, intemperantiæ suscitabulum, idolum cordis obscenissimum evertamus aut minuamus. Sic enim in nobis continentiae decus efflorescet, sanctumque et divinum spiritalem sponsum ad nos pie sancteque atrahemus. Avaritiam et studium habendi non secus atque idololatriam refugiamus¹². Idem enim sunt, ut lex Apostoli docet, quando pecuniam appetentes a fide aberrarunt, scipsosque inseruerunt doloribus multis¹³. Cum ergo nobis fidem salutarem tollat, multasque vitæ calamitates pariat; quomodo non omni ope erit fugienda, et execrandanda ei qui nolit cauponis more animam vendere? Quapropter si conversatio nostra in cœlis est, si cœlum cogitamus, atque ad vitam immortalem ac salutem sempiternam aspiramus¹⁴, habentes victum et amictum, his contenti simus¹⁵. Sic enim probe instructos expedite arduum virtutis clivum

¹¹ Ephes. v, 3. ¹² Colos. iii, 5; Ephes. v, 5. ¹³ II Tim. iii, 2-8. ¹⁴ Philipp. iii, 20, 21. ¹⁵ I Tim. vi, 8.

juvabit superare; haud ignaros, ut ales humi rebus implicata ad cœlum eniti non potest, ita perinde fieri nullo modo posse, ut is qui copiis et opibus fortunarum devinctus sit, expedite callem ad cœlum ducentem decurrat ¹⁶. Iram vero, ut insaniz affinem, ignominiz parentem, malique dæmonis scintillationem, remis velisque fugiamus, ne hoc olim incendio hauriamur. Sed affectemus mansuetudinem, animi æquitatem, patientiam. Hæc enim sunt vera clementiz Jesu symbola; et hæc ille cum superessentialiter sit, hæc præcipit. Omnia enim propemodum Christi dominica præcepta continent lenitatis et mansuetudinis, atque in tolerandis malis patientiz documenta; per quæ et caput omnium virtutum rite constituitur acquiriturque charitas. Mœrorem autem et acediam detestemur, ut quæ viam paliuris obsepian claudantque. Abjiciamus mœrorem qui sit propter rerum fluxarum non acquisitarum defectum, qui premit mentem, et urit animum, adeoque divexat et affligit, ut non possit in sinceri gaudii largitorem intueri, ad ipsumque in Spiritus sancti gaudio evolare. Abjiciamus tedium, velut prævi mœoris fetum, ignaviz parentem, et socium desperationis, solum, remissum, atque ad omnia divina præcepta operaque bona minus idoneum. Imo vero illam poenitentiz matrem quæ Deo placet, tristitiam induamus, plenam compunctionis, cœlestique gaudio delibutam, luduamus alacritatem, diligentiam, omnemque cultum virtutis. Simus spiritu ferventes, Domino servientes ¹⁷, spe gaudentes, in tribulatione patientes, in oratione perseverantes; ut possimus vanam et execratam gloriam, atque hac multo deteriorem ac caput scelerum superbiam, principales diaboli filias in Christo Jesu superare: dum per summam animi demissionem, versutum veteratorem vanæ laudis explodimus et conculcamus, virtutumque omnium reginam superbiam in fide et virtute Dei prosternimus elidimusque: atque ita totam vitiorum animi sentinam exhaurientes, positis omnibus noxiis affectibus mentis, integritatem sanctam et auctorem integritatis Deum pure induemus. Sicque omni virtutum ornatu excultus dilectus Dei Unigenitus nos diligit ¹⁸, et ad nos cum Patre veniet, ut promisit, et mansionem apud nos faciet.

παθῶν, τὴν ἱερὰν ἀπάθειαν, καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας πᾶσης κατηρτισμένους ἀρετῆς ὁ Μονογενὴς ἀγαπητὸς ὑπέσχετο, καὶ μὴν ποιήσει παρ' ἡμῖν.

Hujuscemodi monitis divinus noster Ignatius, hujuscemodi præceptis et documentis utebatur: et separatim quidem religiosos et semotos a turbis viros, ut actioni magis deditos, sermonibus actione firmatis alliciebat, amoremque religiosæ disciplinæ in illis incendebat. Seorsum etiam divitibus præcepta vivendi dabat, ne magnifice et superbe sentirent, neque fluxis rebus et incertis fortunis fide-

A πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἀποτιθέμενοι, καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖ βίον καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον μεταταττόμενοι, ἔχοντες διατριφὰς καὶ σκεπάσματα, τοῦτοις ἀρκώμεθα. Καὶ γὰρ οὕτω κούφου; ἡμᾶς καὶ εὐστατεῖς τῶν ἀρετῶν ἀνέναι τὴν κλίμακα δεῖ, εἰδότες, ὅτι ὥσπερ ἀμήχανον ὄρνιν ἐπὶ γῆς δεδεμένην ἀναπτῆναι πρὸς οὐρανὸν, οὕτως ἀνένδεχτον εἶναι τὸν γῆνιόν κτήμασι καὶ χρήμασιν ἐν προσπάθειᾳ καταδεδεμένον, τὴν πρὸς Θεὸν ὑψοῦσαν εὐθυβόλως οἶμον δραμεῖν. Ὅργην δὲ, ὡς ἐκστάσεως οὖσαν παράφουσιν, ὡς ἀσχημοσύνης μητέρα, καὶ ὡς τοῦ πονηροῦ τυγχάνουσαν ἐξαλμα, φυγῇ φύγωμεν, μήποτε τῇ ταύτης ἐξαναλωθῶμεν φλογί. Ἀναλῶμεν δὲ πραύτητα, ἐπιείκειαν, μακροθυμίαν. Ταῦτα γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ γνωρίσματα φιλανθρωπίας, καὶ ταῦτα ὑπερουσίως ἐκείνος ὢν, ταῦτα νομοθετεῖ. Σχεδὸν γὰρ αἱ ἐντολαὶ πᾶσαι τοῦ Κυριακοῦ στόματος, πραύτητος διδασκαλία καὶ ἀνεξίκακας εἰσίν, δι' ὧν καὶ ἡ κορυφαία τῶν ἀρετῶν ἀγάπη συνίσταται καὶ κατορθοῦται. Λύπην δὲ καὶ ἀκηδῖαν ἐκτρεπώμεθα, ὡς ἐμπόδιά τε καὶ σκῶλα καθεστῶσας τῆς ὁδοῦ. Ῥίψωμεν λύπην, τὴν δι' ἀποτυχίαν ἢ ἑλλειψίν γεηροῦ πράγματος ἐγγινομένην, καταβαρύνουσάν τε καὶ πυροῦσαν ἡμῶν τὴν ψυχὴν, καὶ οὕτω σκληρῶς ἐκθλίβουσιν καὶ ἐκπιέζουσιν, ὥστε μὴ δύνασθαι πρὸς τὸν δοτήρα τῆς ἀληθινῆς ἀνεῖναι χαρὰς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐν ἀγαλλιάσει Πνεύματος ἁγίου δραμεῖν. Ῥίψωμεν ἀκηδῖαν τῆς κακῆς λύπης ἔγγονον, τὴν βεθυμίας μητέρα, τὴν ἀπογνώσεως φίλην, τὴν ἐκλειυμένην, τὴν πάρετον, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐντολὴν θείαν, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμον. Ἐνδυσώμεθα δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ Θεὸν λύπην, τὴν μητέρα τῆς μετανόας, τὴν κατανύξεως γέμουσαν, τὴν χαρὰς πλήρη πνευματικῆς. Ἐνδυσώμεθα προθυμίαν, σπουδὴν, εὐσέθειαν πᾶσαν, καὶ ἀρετὴν. Καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, δυνηθῆμεν ἂν οὕτω καὶ τῆς ἀνοσίας κενοδοξίας, καὶ τῆς ἀνοσιωτέρας ὑπερηφανίας, τῶν ἀκροτάτων παθῶν, τῶν πρωτογόνων τοῦ διαβόλου θυγατέρων ὑπέρτεροι γενέσθαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ δι' ἀκρας μὲν ταπεινώσεως τὸν πολύπλοκον δαίμονα τῆς κενοδοξίας ἐκκρινόμενοι καὶ συμπατοῦντες, τὸν κολοφῶνα δὲ τῶν κακῶν τὴν ὑπερηφανίαν ἐν πίστει καὶ δυνάμει Θεοῦ τέλειον ἀνατρέποντες καὶ καταργοῦντες. Καὶ οὕτως ὅλον τὸ σῆμα τῶν πονηρῶν τῆς ψυχῆς ἀναιροῦντες Θεὸν καθαρῶς ἐπενδυσώμεθα. Καὶ οὕτως ἡμᾶς διὰ καὶ ἡγαπηκῶς ἐλευσεται μετὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς

Τοιαύταις δὲ παραγγελίαις ὁ Θεὸς Ἰγνάντιος, τοιαύταις νοουθεσίαις καὶ διδασκαλίαις κεχηρμένος, καὶ ἰδίᾳ μὲν τοὺς μοναχικοὺς καὶ ἐρημικοὺς, ὡς πρακτικωτέρους ταῖς ἐμπράκτοις ὁμιλίαις ψυχαγωγῶν, καὶ τὸν πόθον αὐτοῖς τῆς ἀσκήσεως ἐπιτείνων, ἰδίᾳ δὲ τοῖς πλουσίοις παραγγέλλων μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδ' ἐπ' ἀθλότητι πλοῦτου πεποιθέναι· τοῖς ἀρχοῦσι μὴ φυσιοῦσθαι, μηδὲ κατεπαίρεσθαι τῶν

¹⁶ Coloss. III, 1, 2. ¹⁷ Rom. XII, 11. ¹⁸ Joan. XIV, 21.

πανήτων πραινών· ἰδίᾳ δὲ πάλιν ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς ὡς ἱεραρχικώτατος καὶ γραφικώτατος ταῖς κανονικαῖς θεσμοθεσίαις ἐπανορθούμενος· καὶ πᾶσι, συνόλιος εἰπεῖν, δι' ὧν ποίει· καὶ ἐδίδασκε, τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον καὶ τὴν ἐντολὴν ὑποτιθέμενος, εἰς λιπαρὸν ἤδη καὶ πλον ἐληλάκει γῆρας, ἐπεθύμει δὲ τὴν ἀνάλυσιν, καὶ τῶν χρονίων κόπων καὶ νόσων καὶ θλίψεων ἐπόθει τὴν ἀπαλλαγὴν. Καὶ μέντοι καὶ συγγάνει ταύτης, καὶ ἐπ' ἀγαθαῖς· ἄγαν ἐλπίζει τοῦ μέλλοντος ἀποτίθεται τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἐξίσταται θορύβων καὶ ταραχῆς, καὶ φθόνου, μίσους τε καὶ ἀντιλογίας τῶν ἀτόπων ἀνθρώπων καὶ μοχθηρῶν· ἐν εἰρήνῃ δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη καὶ ὑπνωσε· καὶ εἰς χεῖρας Κυρίου τὸ πνεῦμα παραθέμενος, προστίθεται τοῖς ὁσίοις ὁ ὁσιος, τοῖς ἱεράρχαις ὁ μέγας ἱεράρχης, τοῖς ὁμολογηταῖς ὁ ὁμολογητής, καὶ μεγά- **B** λοις Πατράσιν ὁ ὑπὲρ δικαιοσύνης Θεοῦ καὶ ἀληθείας οὐδενός· ἔλαττον ἐκείνων κεκοιτακώς.

Ἄξιον δὲ μὴδὲ τὸν τρόπον τῆς αὐτοῦ παραδραμῆν μεταστάσεως. Ἐκαιτο μὲν τὰ τελευταῖα πνέων ὁ ἅγιος, καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον ὑπὸ τῆς ἁνῶ χοροστασίας ἐπιζητούμενος· καὶ τὰ τῆς φωνῆς ὄργανα τούτῳ ἤδη παρείθη, καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις ἔσθη, καὶ τὰ μέλη νεκρά πάντα, καὶ ἅλη τῆς ἐκδημίας· ἦν ἡ ψυχὴ. Καὶ ἰδοὺ ὁ ὑπηρέτης κατὰ τὸν τῆς Ἐκκλησίας τύπον· μέσαι δὲ νύκτες ἦσαν· καὶ μεγάλῃ φωνῇ τῇ, Εὐλόγησον, Δέσποτα, ῥῶν ἀνακέκραγεν. Καὶ ὁ μακάριος ἡρέμα τῇ χειρὶ τὸ στόμα σφραγίσας, καὶ τὰ τίμια χεῖλη βραχὺ κεκινηκώς· μόλις διακουομένη τοῖς ἔγγιστα παρестῶσιν ἐπύθετο τῇ φωνῇ· Τίνος ἁγίου σήμερον μνήμη; Οἱ δὲ, Ἰακώβου, φασὶ, τοῦ ἀδελφοθέου, τοῦ φίλου σου, ὦ Δέσποτα. Ὁ δὲ μακάριος πρὸς αὐτοὺς, Τοῦ δεσπότου μου, κατανοκτικῶς ἔφη· λοιπὸν σώζεσθε. Ἐλτα λέγει· Εὐλόγητός ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ἅμα τῇ δοξολογίᾳ περιπλήθης, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ συγκατέληξε τὴν ζωὴν. Εὐθὺς οὖν κηδεύουσι τὴν ζωὴν, ὡς ἂν τις εἴπῃ αὐτόν· Ζωὴ γὰρ, ἐπεὶ μετέστη πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ἔστι, καὶ γέγονε· καὶ τὴν ἱεραρχικὴν οἱ οἰκεῖοι, ὡς ἔθος, ἀμφιεννύντες στολὴν, ἐπ' αὐτῇ καὶ σεβασμίαν αὐτῷ ἐπωμίδα τοῦ ἀδελφοθέου σεβασμῶς ἐπιβάλλουσιν, ἦν πρὸ χρόνων τινῶν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀποστάλειςαν αὐτῷ οὕτως ἔτιμα καὶ πανευλαδῶς **D** ἐσέβετο, ὡς αὐτὸν ἐκείνον Ἰάκωβον τὸν μέγαν Ἀπόστολον καὶ πρῶτον ἱεράρχην ἐν αὐτῇ καθορῶν· ταύτην αὐτῷ διὰ τοῦτο καὶ συνταφῆναι κατεδέξατο. Καὶ μέντοι κατὰ τὴν ἐκείνου μνήμην· εἰκάδι γὰρ τρίτῃ Ὀκτωβρίου καὶ αὐτὸς ἀπῆρε πρὸς Κύριον. Ἐνδειγμα τοῦτο σαφὲς τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου οἰκειώσεώς τε αὐτοῦ καὶ μεταστάσεως. Οὕτω μὲν οὖν τότε τὸ τίμιον ἐκεῖνο δέμας καὶ ἱερὸν ἱερῶς καὶ τιμῶς ἐνταφιαζόμενον, γλωσσοκόμῃ ξυλίνῳ κατακρύπτεται, καὶ πρὸς τῷ ναφί τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Σοφίας πρῶτον κατατεθέν, τῆς προσηκούσης δοξολογίας τε καὶ προσκυνήσεως καταξιοῦται.

A rent : principibus, ne fastuurgerent, humilioresque prae se contemnerent. Sigillatim etiam sacerdotibus et antistites ipse maximus antistes divinarum et ecclesiasticarum institutionum cognitione erudit. Denique per id omne quod agebat et docebat, caelestem legem ac praecepta proponebat. Cumque jam ad extremam ultimamque vergeret senectatem, optabat solvi, multorumque laborum ac morborum, atque adeo tot ærumnarum finem expectabat, quem tandem etiam est consecutus. Nam spe certa futurae consequendae praesentem vitam ponit, turbaramque motus atque invidiae, odii et insectationis infelicitum et impiorum evadit; atque in pace in idipsum dormit et requiescit, spiritumque in manus Domini commendat; atque apponitur ad sanctos sanctus, ad hierarchas magnus hierarcha, ad confessores confessor, ad magnos Patres ille pro Dei iustitia et veritate non minus atque illi certamine fatigatus.

Enimvero par est, ut quo pacto de statione vitae decesserit, exponamus. Jacbat sanctus extremum ægrumque trahens spiritum, dum et ipse, ut magnus ille (11), a caelesti choro expectaretur. Jam vocis instrumenta prae tota ceciderant, vitalisque aura defecerat, omnesque artus exanimati erant; ipsa denique anima nonnisi projectionem spectabat. Cum ecce tibi minister pro ritu Ecclesiae summa nocte ingenti voce illud solemne: Jube, domine, benedicere, intonat et proclamat: et beatus sensim manu ora signans, modiceque veneranda labia movens, voce intermorta, quam ægre, qui proximi stabant, percipiebant, querit, ejus ea die memoria sancti celebretur. Jacobi, inquit, domine, fratris Domini. Cum magno sensu pietatis inquit: Mei. Valet ergo: tum ait: Benedictus Deus noster omni tempore, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen. Simulque cum hymno et gratiarum actione animam edidit, mortalemque vitam reliquit. Statim igitur non tam funus, seu mortem dicas, quam vitam curant (nam quia migravit ad vitam, et est, et factus est vita), illumque sacro patriarchae ornatu ex more domesticis vestiunt, et venerandum Jacobi fratris Domini superhumale cum veneratione illi induunt, quod ante aliquot annos Hierosolymis sibi missum tanta veneratione prosecutus est, ac si ipsum Jacobum apostolum, et primum in eo humerali pontificem spectaret. Hoc propterea voluit ut secum sepeliretur. Et si ne illo ipso die memoriae sancti Jacobi sacro, ipse quoque Ignatius ex hac vita die tertia supra vicissimam Octobris ad Dominum emigravit, certo admodum indicio familiaritatis erga fratrem Domini et migrationis ad illum accepto. Atque sic quidem sacrum illud et venerabile pignus sancte et religiose ad funus compositum, ligneo sarcophago clauditur, atque ad principem Sophiae aedem deportatum, exsequiis et justis pro dignitate honoratur.

(11) Basilii scilicet, de quo Greg. Naz. sequentia verba protulit orat. fun. in eundem Basil.

Tanta vero pietas populum incerserat, uti et feretri, in quo jacebat, fragmenta reliquiarum loco distraxerit, et velum quo tectus erat, in partes mille discerpit, sacri pignoris loco inter pios sit divisum. Cum ergo corpus aegre e manibus populi esset ereptum, ad nobilem magni martyris Menæ ædem pervenit; ibique aliquandiu depositum, sacris quoque hymnis honorifice, ut par erat, est exceptum. In quo loco binæ feminæ a malis occupatæ dæmonibus, horrendumque exagitate, solo tumbæ contactu, spectante universo cœtu, liberatæ, certissimam sanitatem sunt consecutæ; quæ et ingentes Deo magna voce gratias persolverunt. Hinc vero cum familiares nobilem hunc reliquiarum thesaurum navi imposuissent, mareque jam ante vehementer intumisset, et violenta Noti procella fluctus decumanos tolleret, qui navigationem impedituri viderentur, simul ac sacra arca navem attingit, statim mirum quid est Dominica virtute factum: nam magno illo antistite procellam invisibiliter increpante, fluctibus leniter cadentibus, placida mare constitit aura. Ergo curatores funeris serenatum mare Dominum concelebrando trajiciunt, atque in nobile templum cœlestis militiæ principis atque archangeli ædificatorem illius Ignatium et cultorem deportant, atque ad dexteram ædis partem magna cum veneratione marmoreo conditum tumulo reponunt; morborum nempe variorum medicam quasi officinam, ubi et spiritus infesti pelluntur, omnisque generis ægri (ut compendio dicam) tum corporis, tum animi morbis, cum tumulo admoventur, potenter curantur.

Ita vir Dei in terris multis ærumnis conflictatus, et tanquam aurum in fornace probatus, atque ita dignus Deo exhibitus, cœlestem beatitudinem et honorem in excelsis, quo fruuntur sancti, consecutus est. Stulte vero egerunt tenebræ lumen persecutæ, quod nunquam apprehenderunt: imo tanto magis profuerunt persequendo, quanto magis illud a se vehari putaverunt. Nam dum persisterent lumen hoc, ut captum conculcarent, et inde illi insultarent, lucem quidem a se quam longissime repulerunt, illamque vel nolentes tanto propius summo bono admoventur, quanto se magis cum malo extremo deterrimis suis consiliis conjunxerunt.

Ergo Ignatius iterum patriarcha decennio præfuit; tricennium vero, pauloque amplius, universe magnus antistes solum tenuit; annorumque octoginta in pace ad magnum illum pontificem Christum est profectus.

Porro quot ac quantis illum Deus signis ac prodigiis celebravit, et celebrare semper in illo celebratus Dominus non desinat, non hujus instituti operis est, sed historiæ et justi voluminis labor. Ego de multis pauca (nam singula persequi infinitum sit), quæ tamen Dei gratiam et ipsius fidem mediocriter declarent, compendio exponam.

Puer octennis, summum novennis, morbo per-

Ἐπεὶ τοσοῦτον δὲ τὸ εἰς αὐτὸν σέβας ἀνῆλθει τοῖς λαοῖς, ὥστε καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σκήπτου, ἐν ᾧ κατέκειτο, θράνη ἀντὶ λευφάνων διηρησθῆναι, καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ δὲ καίμενον πέπλον μυριοῖς καταδiciaροῦμενον τμήμασιν, εἰς ἀγιασμοῦ δῶρον καταμεμερίσθαι τοῖς πιστοῖς: μόγις οὖν τότε τὸ σῶμα τοὺς κρατοῦντας διαφυγὼν, καὶ πρὸς τῇ μεγάλῃ ναῷ τοῦ Μεγαλομάρτυρος καταντήσαν Μηνᾶ, ἐκεῖ δὴ πάλιν κατατίθεται τε βραχὺ, καὶ τῆς ἐκ τῶν ὕμνων, ὡς θέμις, τυγχάνει δεξιώσεως. Ὅπου καὶ δύο γυναῖκες ἑμὸν πονηροῖς πνεύμασιν ὀχλούμεναι, καὶ δεινῶς ἀναθρασύνεσθαι, ὡς μόνον ἐφαυσαν τῇ τοῦ ἀγίου σοφῷ, ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ κατέστησαν ὑγιεῖς, ἀναντιρρήτου τυχοῦσαι τῆς ἰάσεως, καὶ μεγάλῃ φωνῇ δοξολογοῦσαι τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν τῶν περὶ αὐτὸν ἐν πλοῖφ καταθεμένων τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν, τῆς θαλάσσης μὲν τότε κορυφουμένης, ἐν ἀνέμῳ δὲ Νότῳ βιαίῳ τῶν κυμάτων εἰς ὕψος αἰρομένων, καὶ ἀπρόσιτον ὑποδεικνύντων τὸν πλοῦν, ὡς μόνον ἡ θεία σοφὴ ἐκείνῃ ἐπιθέθηκε τῆς νῆδος, ἣν ὁρᾶν παραυτὰ γινομένην Δεσποτικὴν θαυματουργίαν. Ἀοράτως γὰρ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τῆς καταιγίδος ἐπιτιμωμένης, ἴστατο μὲν εἰς αὐραν ἡ θάλασσα, τῶν κυμάτων δὲ κατασιγαζομένων, οἱ τοῦ ἀγίου θεραπευταὶ ἐν γαλήνῃ διαπεραιούμενοι καὶ δοξάζοντες, καὶ πρὸς τῇ ἱερῇ καὶ παγκάλῳ τοῦ ἀρχιστρατήγου νηὶ τὸν πιστότατον οἰκοδόμον ἐκείνου καὶ λάτρην ἀγαγόντες, πρὸς τοῖς δεξιῷς σεβασμῶς ἐν μαρμαρίνῃ κατατίθεται σοφῷ, νόσων τε παντοδαπῶν ἱατῆριον, καὶ πνευμάτων πονηρῶν ἱατῆριον, καὶ συντόμως εἰπεῖν, παντοῖον παθῶν ψυχῆς τε καὶ σώματος τοῖς ἐγγίζουσιν ἀλεξήτηριον.

Οὕτως ὁ ἱερὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος διὰ πολλῶν θλίψεων ἐν γῇ πειρασθεὶς, καὶ ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ δοκιμασθεὶς, καὶ ἄξιος οὕτως ἀποδειχθεὶς τοῦ Θεοῦ, τῆς οὐρανίου μακαριότητος καὶ τῆς ἐν ὕψηλοις τῶν ἁγίων κατηξιώθη τιμῆς. Ἐμπαυώθη δὲ ἡ σκοτία, διώξασα μὲν τὸ φῶς, οὐ καταλαβοῦσα δὲ. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον εὐηργέτησεν, ὅσῳ πλέον φῶθι λυπεῖν. Διώκουσα γάρ, ἵνα πατήσῃ καὶ κατακαυχῆσθαι, ἐαυτῇ μὲν τὸ φεῖγον ἐμάκρυνε, προσεγγίσει δὲ παρεσκεύασε καὶ μὴ βουλομένη τῷ ἀγαθῷ τοσοῦτον, ὅσον ἐαυτὴν τῷ κακῷ διὰ τῆς πολυμηχανίου στραγγαλιᾶς προσφικεύσατο.

Δέκα μὲν οὖν ἔτη τὸ δεύτερον, τὰ πάντα δὲ τριάκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς, ὁ μέγας ἀρχιερατεύσας Ἰγνάτιος, ὀγδοηκοστὸν δὲ ἤδη γεγονὸς ἔτος, ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τὸν μέγαν ἀνελήφθη Χριστόν.

Ὅσοις μὲν οὖν καὶ ἡλίκους αὐτὸν τεραστίους ὁ ἐν αὐτῷ δοξαζόμενος ἐδόξασε Κύριος, καὶ ἐτι δὲ δοξάζων οὐ διαλιμπάνει, ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος ἀν εἴη διηγεῖσθαι καιροῦ. Ὅλίγα δὲ ἐκ πολλῶν, καὶ ὅσα τὴν αὐτοῦ μὲν πίστιν, τὴν τοῦ Θεοῦ δὲ ἐν αὐτῷ χάριν μετρίως ὑποδεικνυσιν, ἐπιτόμως υπομνήσαντες, τὰ κατὰ μέρος ὡς ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα παρήσομεν.

Παῖς γάρ ὡς ὀκτὼ ἢ καὶ ἐννέα καθεστὼς χρόνῳ,

πνεύματι ἀσθενείας πληγείς, καὶ ἀθρόως παρεθείς ὁσος, οὐ μόνον ἀναυδὸς πάντη καὶ ἀνήκοος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀκίνητος ὁλοτελῶς γεγωνός, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ βασταζόμενος, τῷ κοινῷ τῶν πιστῶν ἱατρῶν, τῷ ἱερῷ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς προσπίπτει τάφῳ. Δι' ἡμερῶν δὲ τεσσάρων τῆς τοῦ ἁγίου καταζωθεὶς ἐπισκέψεως, ἐξαπίνης ἰδίως ἐξανέστη ποσὶ, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ ναοῦ πύλην ἀνοίξας, καὶ ὕγις ὁλος ἐξελθὼν ἐξῆν, ἐλάλει τοῖς παροῦσι καὶ ἤκουεν, εὐλογῶν τὸν Θεόν, καὶ τὰ θαυμάσια ἀναγγέλλων τοῦ ἁγίου.

Ἄλλος, πλὴν ἐξ ἐπιπρείας, οἶμαι, καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ, ἐπιληψίας ἑαλωκὸς πάθει, δεινῶς ἐξανέστραπτο μὲν τὸ στόμα, παρήρητο δὲ καὶ τοῦ κατὰ φθέγματος τὴν φωνήν, ὥς ἔλειπεν τὸ αὐτόν καὶ δυσέντευκτον θέαμα προκαίεσθαι. Οὗτος ἐπεὶ ὁδιστάκτῳ πίστει ἐπεκαλεῖτο τὸν ἅγιον, ὁρᾷ μὲν αὐτὸν ὅσπερ τὴν κλειδα κατέχοντα τῇ χειρὶ, καὶ ταύτην τῷ στόματι αὐτοῦ ἐπεμβιβάλλοντα, καὶ ὡς ὄθην θύραν ἀνοίγοντα, συστρέψαι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν· Εἰ οἶδας, τίς εἰμι ἐγώ; Τὸν δὲ μὴ εἰδέναι φάμενον, ἀκοῦσαι πρὸς αὐτοῦ, ὡς αὐτὸς εἰη Ἰγνάτιος πατριάρχης· Καὶ ἰδοὺ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ νῦν καθέστηκας ὕγις· ἔξυπνον δὲ τοῦτον γενόμενον, ὕγι' παντελῶς αὐτὸν εὐρεῖν, ὡς μηδέποτε ἔχνος τοιαύτης ἑωρακότα κακώσεως.

Ἄλλος πάλιν νόσῳ κοιλιακῇ περιπεσὼν, καὶ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἡγυϊκῶς δι' αὐτὴν ὥραις, τῆς μὲν ἀπὸ τῶν ἱατρῶν βοηθείας λοιπὸν ἀπέγνω, τὸν ἅγιον δὲ πόρρωθεν ἐξ ὀλοκλήρου πίστει ἀνακαλούμενος, ὁρᾷ μὲν τοῦτον ὅσπερ παρυστῶτα, καὶ εὐθυμεῖν ἐπαγγελλόμενον. Αὐτίκα δὲ τῆς ῥύσεως ἀναζηρανθείσης τῆς γαστρὸς, εἰς τροφῆς ἐφεσιν ὁ κάμνων καὶ τελείαν ὕειαν ἀποκαθίσταται.

Πάλιν γυνὴ τις ἀνδρὶ νομίμως συνοικοῦσα, καὶ παῖδων μήτηρ γεγонуῖα τριῶν, ξηρὰν πάντη καὶ ἀνικμον προέβαλλε τὴν θηλήν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτῆς τικτόμενα βρέφη παραυτὰ ξέναις ἐκδιδοσθαι τιθηναῖσθαι τροφαῖς, ἕως ἐπὶ νοῦν ἦλθε τοῖς οἰκείοις αὐτῆς τῷ ἁγίῳ προσδραμεῖν. Καὶ δὴ τῶν ἁγίων αὐτοῦ τριχῶν ἀπομυρσθισῶν, καὶ τῇ ἀρτιτόκῳ πιεῖν δεδωρημένων, ἐπὶ τοσοῦτον εὐθὺς γαλοῦχος ἀπεφάνθη, ὡς καὶ πολὺ πλεόν τῆς χρείας τὸ γάλα τῶν μαζῶν καταρρεῖν. Καὶ τοῦτο οὐκ εἰς μίαν μόνην φασὶ γυναῖκα γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτέραν πάλιν τῷ αὐτῷ κάμνουσαν ἀρρώστῃματι τῆς φύσεως, διὰ τῆς ὁμοίας τῶν ἁγίων τριχῶν ἀπομυρσθσεως τῆς ὁμοίας λάσεως τυχεῖν.

Ἄλλη δὲ πάλιν γυνὴ τῶν εὐγενῶν καὶ περιφανῶν, καὶ αὐτὴ νομίμως ἀνδρὶ ἐπιδόξῳ συνοικοῦσα, ἐν ἔτεσι πλείοσι στεῖρα καὶ ἄπαις ἐγνωρίζετο. Τοῦ ἀνδρὸς δὲ πίστει τῷ τάφῳ προσπεπτωκός τοῦ ἁγίου, καὶ ἑλαῖον ἅγιον ἐκείθεν εἰληφότος τῇ γυναικί, κακείνης ἐκ πίστει ἀλειψάμενης, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως εὐχὴν ἐπικαλεσαμένης, παραυτίκα τῶν τῆς στεριώσεως ἀπελύθη δεσμῶν, καὶ λοιπὸν τέκνων πλείονων ἀναδείκνυται μήτηρ.

Ἄλλ' οὐ μόνον τοῖς τῷ ἱερῷ τάφῳ πελάζουσιν αἱ θαυματουργίαι· τοῖς ἱεράρχοις πηγάζουσιν· ἄλλ' ἔδη

culsus, ac totus repente fractus, non solum usum linguae et aurium amiserat, sed membris omnibus captus, a suisque gestatus, ad communem credentium, sacramque curationum officinam, ad sancti (inquam) Patris tumulum projicitur: quartoque die sancti auxilio dignatus, confestim suis insistens vestigiis consurrexit; portaque sua manu aperta, sanus integerque egressus, obviis quibusque loquebatur, et audiebat, immensas Deo gratias agens, et sancti enarrans miracula.

Alius invidia, reor, cacodæmonis epilepsia vehementer correptus, os fœde distorterat, et naturali vocis sonitu orbatus erat, ut miserabile juxta ac triste spectaculum oculis proponeretur. Illic firmissima fide, ope sancti implorata, per nocturnam speciem videt Ignatium manu clavem gestantem, et ori suo admoventem, ac vertentem, quasi inde januam aperiret, ad se dicere: Nostin' qui sim? negantem, postea audivisse ab illo, Ignatium esse patriarcham. Et ecce jam nunc, inquit, es curatus. Postea expectatum, adeo saluum et incolumem repertum, uti ne vestigium quidem in se morbi prehenderet.

Alius item dyssentertia laborans jam in extremis erat, et a medicis conclamatus: qui tamen, ut sancti opem e longinquo plena fide implorabat, spectat hunc per somnum sibi assistentem, bonumque animum habere jubentem, et illico siccata alvus constitit, eibique orexis reversa, hominem perfectæ restituit incolumitati.

Femina quoque nupta viro, triumque liberorum parens, aridis semper et siccis erat papillis, ita ut statim partus suos cogeretur alienis nutricibus alendos committere: donec propinquis venit in mentem, ut ad sanctum properaret: ubi absterso e sancti viri coma liquore, et recens enixæ ad sorbendum propinato, subito tanta lactis copia redundare visa est, ut plus quam fuerit necesse, papillæ lactis suppeditarent. Atque id non ei soli, sed alteri quoque eodem naturæ laboranti morbo narratur accidisse, quæ pariter ex eodem capillamenti illius desumpto liquore sanitatem recuperarit.

Alia nobilis item et illustris matrona, quæ nobili viro in matrimonium collocata, pluribus annis infecunda sterilisque erat, mariti fide ac cineres viri sancti procumbentis, oleoque sancto inde uxori allato, atque ex fide allito, illa magno pontifice suppliciter invocato, fecunda subito reddita, prolem edidit numerosam.

Enimvero non ii duntaxat, qui sacram complexiuntur, hæc miracula sunt experti: peregrinia

etiam, et ultima terrarum incolentibus, Deo plenus A
Pater adest imploratus. Cujus rei amplissimus testis
prætor est Sicilia, qui id sanctissime juratus affir-
mavit. In Agarenos (Siciliam invadentes) pugna-
turus, cum ingenti cura pavoreque angeretur, ma-
gnum Ignatium in auxilium ardentibus votis invo-
cat: qui (inquit prætor) manifestus in aere velut
albo insidens equo me monuit, ut in dexteram
partem flecterem agmen, illicoque gloriam Dei me
visurum. Quod cum præfectus Musilicus nomine
fecisset, ingenti prælio devictos hostes cepit.

καὶ πεποιηκότα τὸν στρατοπεδάρχην (Μουσιλίχης δὲ
ἔλεν.

Quo pacto vero feminae alterius admirandum
casum, et stupendum amplius viri sancti in illa
auxilium reticebimus? Quæ cum marem ferret B
utero, et jam doloribus partus proximis urgeretur,
puer in pedes editus, et hærens progredi non po-
test amplius: parturienti interim acutissimi intole-
randique cruciatus augentur. Cumque jam in eo res
esset, ut femina simul cum puero interiret, medici
vulnerarii adsunt, ut setum membratim divisum
per partes extrahant. Sed meliore providentia nu-
minis, magnum nostrum miraculorum patratores
in memoriam revocant. Et forte quidam ex præ-
sentibus minimam ex reliquiis veli illius partem
in funeris cura ante populis fidelibus distributi
profert, Ignatique ope implorata, ad illa admo-
vet, feminaque tacta solum, infans repente in cap-
put versus, indeque salvus et incolumis editus,
Ignatius a parentibus, ut ab ipso nomine sibi im-
posito rediret in memoriam miraculi a patriarcha
perpetrati, est appellatus. Et hoc cur apostolicis
illis prodigiis inferius ducatur? Quid Petri et Pauli
virtuti cedit? Vis enim Spiritus sancti in illis effi-
ciebat, ut sudaria et semicinctia illorum ingentia
signa ederent. Hæc eadem modo per apostolicum
hunc virum, novum vere deiserum, effecit, ut
velamenta feretri, quæ sacras illas reliquias tan-
tum contigerant, compedesque ferreæ, quibus im-
pii homines sacros illius pedes presserant, non
minora ad Dei laudem fideliumque salutem fecisse
credantur.

Mitto dicere, quot renum doloribus confectos
toto animo rogatus curavit, quot elaphanticos seu
leprosos abtulerit, quod cæcos illustravit, fractos
et jacentes crexerit, et qua manibus, et qua pedi-
bus aridos restituerit. Prætereo febrientes, aut ab
improbis spiritibus tortos, quot sanavit, hodieque
sanet, ac per veneranda vincula omnes prope mor-
bos, omnesque ægritudines pellat curetque eorum
omnium, qui sincera fide ad sacrum illius tumulum
confugiunt. Neque sane, quamvis volens, possim
omnia dicendo percensere. Unum tamen illud mi-
raculum adjunctes, pauca ex iis quæ post viri
sancti mortem evenisse narrantur, historiæ adji-
cimus. Etenim quo pacto Lydi illius sacellarii

καὶ τοῖς ἐπ' ἀλλοδαπῆς γῆς, καὶ τὰ ἄκρα τῆς οἰκου-
μένης οἰκοῦσιν, ἐπικαλούμενοι· ὁ θεόληπτος Πατήρ
ἐπιφαίνεται. Καὶ τοῦτου μάρτυς ἡμῖν ἀφευδῆς ὁ τῆς
Σικελίας ἱστρατιγὸς, φρικτοῖς ὄρκοις πληροφορῶν,
ὡς μέλλων εἰς πόλεμον συμβαλεῖν ἐν Σικελίᾳ τοῖς
Ἀγαρηνοῖς, καὶ ἀγῶνι πολλῷ συνεχόμενος, καὶ τὴν
μέγαν Ἰγνάτιον εἰς συμμαχίαν θερμῶς ἐπικαλού-
μενος, Εἶδον, φησὶν, αὐτὴν ὀφθαλμοφανῶς ἐπὶ τοῦ
ἀέρος ὥσπερ ἐφ' ἵππου λευκοῦ καθήμενον καὶ παρεγ-
γνώμενον, πρὸς τοῖς δεξιῶς μέρεσιν ἰδὼν αὐτὴν τὴν
στρατὴν, καὶ τὴν δόξαν εὐθὺς καθορᾶν τοῦ Θεοῦ. Ὁ
καὶ πεποιηκότα τὸν στρατοπεδάρχην (Μουσιλίχης δὲ
ἔλεν.

Πῶς δὲ τὸ τῆς γυναίκης ἐκείνης θαυμάσιον πάθος,
καὶ τὴν θαυμασιωτέραν ἐπ' αὐτῇ τοῦ ἁγίου πατρ-
δοσπολίαν σωτήσασαι; Ἦτις ἄρβεν ἐγκυμονοῦσα,
καὶ ὠδίνουσα ᾤδῃ πρὸς τὸ τεκεῖν, ἐπειδὴ ἐπὶ πόδας
τὸ βρέφος κατηνέχθη, οὐτ' αὐτὸ προσελθεῖν ἔτι δυνα-
τὸν ἦν, καὶ τῇ τιχτούσῃ ὀδυρόμενη καὶ ἀνυπολόστως
τὰς ἀλγυδόνας προσετίθη. Καὶ ἐπὶ εἰς ἀμνηχανίαν
περιέτιθετο τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ καὶ ἡ γυνὴ συναπ-
λήθῃ, παρήσαν μὲν ἱατροὶ χειρουργεῖν τὸ ἐμβρυον,
καὶ ἐξέλκειν τεμνόμενον μεληδόν. Προνοεῖ δὲ θεοτερεῖα
τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπερνήσθησαν μεγάλου θαυματουργοῦ.
Καὶ τις ἐκ τῶν παρόντων λείψανον ἔχων τοῦ
πέπλου βραχύτατον, τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ
κηδείας ἐκ πίστεως καταμεμερισμένου τοῖς λαοῖς,
καὶ τοῦτο προαγαγὼν, καὶ τὸν ἅγιον ἐπικαλεσάμε-
νος, ἐπειδὴ μόνον τῇ ὁσφύϊ περιέψῃ τῆς γυναίκης,
περιέστραπται μὲν τὸ βρέφος· εὐθὺς ἐπὶ κεφαλὴν,
ἀκινδύνως δὲ λοιπὸν γεννηθὲν, Ἰγνάτιος πρὸς τῶν
γεννητόρων κατωνόμασται, εἰς ὑπόμνησιν ἡκουν διὰ
τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπ' αὐτῷ γενομένης διὰ τοῦ πα-
τριάρχου θαυματοποιίας. Τοῦτο τί τῶν ἀποστολικῶν
τεράτων ἀπολείπεται; Τοῦτο τί τῆς ἐν Πέτρῳ καὶ
Παύλῳ δυνάμεως ἐνδεῖ; Ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις ἐνεργ-
οῦσα χάρις τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ διὰ τῶν σουδα-
ρίων καὶ σιμικινθίων ἐκείνων θαυμασιώτατα ὄρῃν,
αὕτη καὶ νῦν διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ τοῦτου ἀνδρός,
νέου ὡς ἀληθῶς θεοφόρου, καὶ διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ
σκήμματος ἱματίων τῶν τῷ ἱερῷ λειψάνῳ ἐγγισάν-
των, καὶ διὰ τῶν σιδηρῶν κλωίων, οἷς τοὺς ἱεροῦς
πόδας ἄνδρες κατέκλεισαν ἀσεβεῖς, τὰ ὅμοια πι-
στεύεται ὄρῃν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ σωτηρίαν
τῶν πιστῶν.

Ἐὼ λέγειν, ὅσους νεφριτικῶ τετραχωμένους νοσή-
ματι, καὶ ἐκτενῶς ἐπικαλεσαμένους θεράπευσεν·
ὅσους λεπροῦς καὶ ἐλεφαντιῶντας ἐκαθάρισε, καὶ τυ-
φλοὺς ἐφώτισε, καὶ παραιμένους ἀνῴρωσε, καὶ
ξηρὰς χεῖρας καὶ πόδας ἔχοντας ἰάσατο. Ἀφίγημι
καὶ ὅσους ὑπὸ πυρετοῦ καὶ βίγους τραχυμένους,
καὶ ὅσους ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν ἐταξομένους
ἀχρι καὶ τήμερον ἰᾷται, καὶ διὰ τῆς τιμίας ἀλύσεως
πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἀπο-
καθαίρων τῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πίστει προσφευγόντων
τῇ ἀγίᾳ θεραπέει σὸρῳ. Οὐδὲ γὰρ εἰ βουληθεῖμεν,
ταῦτα τῷ λόγῳ δυνατόν ἐξαριθμεῖσθαι. Ἐνὸς δὲ ἔτι
μνημονεύσαντες τῶν θαυμασίων, ὀλίγα τῶν μετὰ
τὴν τοῦ ἁγίου κοίμησιν ἱστορουμένων ἔτι τῷ λόγῳ

συνάφομεν. Πῶς γὰρ τοῦ Λουδοῦ σακελλαρίου σιωπῇ τὸ πρᾶγμα παραπέμφομεν; ὃς ὑποβολῇ Φωτίου τοῦ ἀναιδούς, εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθὼν, ὥστε πάντας τοὺς τῷ ἁγίῳ τάφῳ προσλιπαροῦντας ἀσθενεῖς μετὰ μαστιγῶν ἐξώσαι καὶ ὑβρεῶν· καὶ τοῦτο ἐδρακῶς, προστίθῃσι κακὸν τῷ κακῷ, καὶ προστάτσει πλησιαστάτα τοῦ ἱεροῦ τάφου κατορύσσειν, καὶ εἰς βάθος ἀνασκάπτειν τὴν γῆν, πρόφασιν μὲν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ πρώην ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χρυσίου κατακρυβέντο; πολλοῦ, τὸ δ' ἄληθές, ὡς ἀν αἰτιμίαν τῷ τιμῇ λειψάνῳ προστρίψαιτο. Οὕτως αὐτῷ ὁ φθόνος πάντῃ κατακεχυρικῶς τῆς μανιώδους ψυχῆς, οὐδὲ μετὰ τὸν θάνατον ἡρεμεῖν εἶα. Ἄμα δὲ τῷ λόγῳ τοῦ ἀθεμίτου ἐκείνου προστάγματος, καὶ θεήλατος τὸν ἀσεβῆ μετήλθεν ὀργή, ἐνταῦθα μόνον οὐκ ἀνασχομένης ἐπ' αὐτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίας, ἀλλ' ὀξυτάτην ἐνδίκως ὑπενεγκούσης τὴν τομὴν. Εὐθὺς οὖν μεγάλη βρῶν ὁ σοβαρὲς, οἷα αἵματι κρουνηδὸν περιβραίνόμενος, καὶ φοράδην ἀπέψυξε τιμωρούμενος.

Τοιαῦτα τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς τὰ διηγήματα· τοιαῦτα τοῦ καλοῦ ποιμένος τὰ προτερήματα. Οὕτως ὁ μακαριώτατος καὶ ζῶν ἐπὶ γῆς ἐννομώτατός τε ἦν καὶ χριστοφιλέστατος, πάντα λέγων καὶ πράττων εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομῆν· καὶ πρὸς Θεὸν μεταστάς, ὡφελιμώτατος καὶ σωτήριος, ὡς ἀμέσως ἐντυγχάνων ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ.

Τί δὲ ὁ λεγόμενος Φώτιος; Ἄρα τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην κρίσιν ὡς ἐνδίκον καταδεξιόμενος, τῶν πολυπλόκων ἀπέσχετο διαβουλίαν; ἢ ὑπὸ τὴν κραταίαν τοῦ Θεοῦ χεῖρα ταπεινωθεὶς, τῆς θείας ἐαυτὸν ῥοπῆς ἐξῆψε λοιπόν; ἢ τέλεον μὲν τῆς αὐτοῦ κακομηχανίας οὐκ ἐξίστη, μετριώτερος δὲ ἐαυτοῦ καὶ ἐπεικιστέρος διὰ τῆς κατακρίσεως κατέστη; Οὐδαμῶς. Πάντα δὲ τὸν δεκαετὴ χρόνον τῆς ὑπερρίας, μυρίας κατὰ τοῦ ἁγίου κακονοίας κινῶν, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀνάλωτον αὐτὸν ἐώρα καὶ ἀληπτον, τοῦ βασιλέως ἐφ' ἐαυτὸν τὴν εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι μηχανᾶται· καὶ πᾶσαν μὲν βουλήν, πᾶσαν δὲ τριβὴν λογισμῶν πρὸς τοῦτο κινῶν, εὖρεν ὁδὸν λοιπὸν, δι' ἧς τῆς ἀπλότητος, ἥτοι κουφότητος κατωρχήσατο τῆς βασιλικῆς· καὶ σκοπεῖτε ὡς πιδανήν, καὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀξίαν. Τῶν ὀνομάτων γὰρ ἕκαστον περισκεψάμενος, αὐτοῦ τε, φημί, Βασιλείου τοῦ βασιλέως, Εὐδοκίᾶς τε τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, καὶ τῶν παίδων, Κωνσταντίνου, Λέοντος, Ἀλεξάνδρου, καὶ Στεφάνου· ἐξ ἑκάστου δὲ τὸ πρῶτον γράμμα λαβὼν καὶ συντιθεὶς, ἐντεῦθεν λαμβάνει τῆς ἀπάτης τὴν ἀφορμὴν. Ἰστορίαν γὰρ, ἥτοι γενεαλογίαν τὴν μήτε οὔσαν, μήτε οὖν ποτε γενομένην ἀναπλάσας, Τηριδάτην μὲν ἐκείνον τὸν μέγαν Ἀρμενίων βασιλέα, τὴν ἐπὶ τοῦ ἱερομάρτυρος λέγω Γρηγορίου, προπάτορα τίθεται τῷ λόγῳ, ἐξ ἐκείνου δὲ τὴν γενεαλογίαν ἐνόμασιν, οἷς ἠθέλησεν, ἐπισυνελεῖν, καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων τῇ πλασματώδει κατὰ τὴν ἱστορίαν, ἡνίκα δὴ πρὸς τὸν πατέρα κατήλθε Βασιλείου, τοῦτον ἔγραψεν, ὡς ἄνδρα γεννήσει τοιοῦτον, οἷος αὐτὸς Βασιλεὺς

A facinus silentio prætereamus? qui ab impudente Photio submissus in cænobium venit, ut ægros omnes ad sepulcrum illius supplicantes, convivii et flagris exigeret. Quo facto scelus addit sceleri: terram enim proximam sacræ tumbæ alte jubet effodi; in speciem quidem, quasi ingentem auri vim patriarcha illic condiderit; reipsa autem, ut sacris ossibus contumeliam irrogaret, adeo animum hominis furiosum invidia occuparat, uti ne post mortem quidem (Ignatii) ab illo cesserit. Simul ac enim hoc ille verbo impie edixerat, vindicta Numinis impium prosecuta est: hic duntaxat Dei patientia se diutius continere non potuit, sed e vestigio plagam inflixit. Ergo superbus ille horrendum boans, et tanquam victima supra infraque sanguine diffuens, domumque delatus, elinguis intra quadriduum a Deo punitus exspiravit.

σφαγιαζόμενος, ἀνωθέν τε καὶ κάτωθεν τῷ οἰκείῳ οἴκαδε ἀναγόμενος, ἀφωνος ἐν ἡμέραις τέσσαρσιν

Hæ sunt rerum a Patre nostro gestarum narrationes, hæc boni pastoris prerogativæ. Ita beatissimus ille dum in terris ageret, se quam sanctissime religiosissimeque gessit, rebus omnibus ad Dei laudem et Ecclesiæ ædificationem relatis: et per mortem ad Deum profectus, nobis apud illum salutaris juxta ac utilissimus est patronus, ut qui Deo præsens citra ullum medium interpellat pro nobis.

C Quid autem is qui dicitur Photius? an judicium de se rite factum est veritus, atque impia consilia abiecit? An sub potenti manu Dei humiliatus, divinæ se deinceps voluntati commisit? An perseveravit quidem in improbis machinationibus suis semper, sed ex damnatione sui seipso æquior et modestior est redditus? Nihil minus. Toto illo decennali exilio insidias adversus sanctum impia mente molitus est. Cumque illum irretire capere nullo modo posset, imperatoris animam sibi conciliare tentat. Ergo artibus omnibus strophisque in consilium abhibitis, reperit viam, qua imperatoris simplicitatem levitatemque caperet, et vide quam probabilem et ipsius ingenio dignam. Observatis enim nominibus singulorum, ipsius, inquam, imperatoris Basillii, et Eudociæ Augustæ conjugis, liberorumque, Constantini, Leonis, Alexandri, Stephani; ex primis singulorum nominum litteris compositis componemur fraudis occasionem arripit. Historiam enim, sive genealogiam, quæ nusquam est, aut fuit, contexens, Tiridatem illum inclytum Armeniæ regem, qui sancti Gregorii martyris ævo imperitavit, stirpis caput fingit. Ex illo, nominibus pro arbitratu excogitatis, gentem deducit, et alios ex alio fabulosa narratione condit. Quando demum ad parentem Basillii pervenit, scripsit, nasciturum ex eo talem plane virum, qualis ipse erat Basilius, eique nomen esse Beclæ; quem omnium retro regum felicissime et diutissime regnaturum vaticinatur: innumeraque menda-

cia, quibus auditorem capi intelligebat, in librum suum concenturiat, et litteris Alexandrinis in vetustissima charta ad ipsam antiquitatis speciem expressis conscribit, atque theca, seu tegumento ex antiquissimo codice detracto vestit, atque in illa nobili palatinaque bibliotheca clam reponit. χειροθεσίαν μιμησάμενος, γράφει· ἀμφιέννυσσι δὲ ἀφαιρούμενος, κἀντεῦθεν τῇ μεγάλῃ τοῦτο τοῦ παλατίου ἀποτίθεται βιβλιοθήκῃ.

Administer et fidus illi in hac scena et fabula Theophanes erat, palatinus ea tempestate clericus, habensque apud imperatorem eruditionis opinionem, ac postea in improbræ operæ præmium episcopus Cæsareæ Cappadociæ creatus. Hic commentitium hunc libellum in bibliotheca, ut dictum est, repostum, opportuno tempore extrahit, imperatorique librum, velut cæteris omnibus admirabiliorem et arcanis refertiorē, exhibet : simulatque neque se, neque mortalium quemquam ejus mysteria, præter unum Photium, assequi posse. Ergo extemplo ad Photium mittitur. Prætexit ille, nulli posse arcanum illud, nisi soli imperatori committi, de quo illud ipsum perscriptum esset. Quid igitur? capitur imperatoris salicita hac fabula, et cum Photio in gratiam redit. Solent enim faustæ, quamvis vanissimæ prædicationes excelsam et gloriæ appetentiorē indolem eludere et enervare, penitusque in suam potestatem redigere. Hæc inter Basilium et Photium origo familiaritatis. Hinc Ecclesiæ tranquillitas funditus eversus. Hæc primæ turbæ et dissensionis redintegratio. Hinc assiduus in palatio Photius benevolentiam imperatoris furtim colligebat, et demum suis præstigiis et morum illecebris totum sibi virum vindicavit. Exstitit mox et alia necessitudinis occasio, Theodorus ille habitu vestique in speciem monachus, omnium autem improborum improbissimus, et versutorum versutissimus, Santabarenus, inquam, de quo, opinor, audivistis omnes. Hunc nescio quomodo repertum (nam pares, ut dicitur, cum paribus facile congregantur), ut virum singulari sanctitate, præscientia, rerumque futurarum cognitione pollentissimum : quibus tamen virtutibus non solum caruit omnibus, sed contra, ut aiunt, magicis præstigiis, et ariolandi, conjectandi, incantandi, animasque evocandi artibus insignis habebatur : hunc imperatori sistit, immensisque celebratum laudibus commendat. Cumque jam imperatore intimo familiarissimoque uteretur, Photius per eum patriarchæ Ignatio insidiatur, sedemque amissam occulte recuperare conatur, sibi denuo reditum sacrilege comparat. Quod tamen ubi fore difficile sensit, aperte, ut in sacerdotium restitueretur, a viro sancto omni ope contendit. Sed patriarcha canonum divinatorum, legumque ecclesiasticarum observantissimus, tametsi vehementer sollicitatus, illum tamen haud admisit, nec grassanti lupo reditum ad Christi causam indulsit, ne secum ipse pugnaret, suasque oppugnaret subscriptiones, meritoque deinde de gradu dignitatis deturbaretur. Nam a synodorum exauctora-

A ἦν· τὸ δὲ ὄνομα εἶναι Βεελκᾶς· ὃν εὐτυχέστατα καὶ πολυχρονιώτατα τῶν ἐξ αἰῶνος βεβασίλευσάντων βασιλεύοντα προφητεύει. Μυρίοις δὲ ψεύδεσιν, οἷς ᾔδει γάνυσθαι τοῦτον ἀκούοντα, τὸ σύγγραμμα καταρτισάμενος, ἐπὶ παλαιότητων μὲν τοῦτο χαρτίων γράμμασιν Ἀλεξανδρίνοις, τὴν ἀρχαίῃκην δὲ μάλιστα καὶ πύχαις παλαιότηταις, ἐκ παλαιότητος βιβλίου

Ἐκ τὰ ταῦτα δὲ πιστῶς ὑπηρετούμενος, καὶ τὴν ἀπάτην αὐτῷ τοῦ δράματος συγκατασκευάζόμενος Θεοφάνης ἐκεῖνος ἦν, κληρικὸς μὲν τότε βασιλικὸς, καὶ δόξαν σοφίας ἱκανῶς ἔχειν παρὰ τῷ βασιλεῖ νομιζόμενος, ὑπερὸν δὲ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπίσκοπος γεγονώς, ἄθλον δηλαδὴ τοῦτο τῆς κακοτεχνίας ταύτης λαβὼν. Λαβὼν γὰρ τὸ πλάσμα τῶδες ἐκεῖνο βιβλίον, καὶ τῇ βιβλιοθήκῃ, καθὼς εἶπον, ἀποθέμενος, εἴτα ὥρας εὐθέτου δραξάμενος, ἐπιδείκνυσσι τῷ βασιλεῖ, ὡς πάντων καὶ βιβλίων θαυμασιώτατον καὶ μυστικώτατον ἦν. Σκῆπτται ἀπορεῖν, οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος τις, φησὶν, ἀνθρώπων, ἢ Φῶτιος, τοῦτο διαγνῶναι δύναται ἄν. Τοῖνον εὐθὺς ἀποστέλλεται πρὸς αὐτόν. Σχηματίζεται ἐκεῖνος, μὴ δύνασθαι πρὸς ἄλλον εἰπεῖν τὸ μυστήριον, ἢ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ οὗ καὶ γέγραπται τοῦ βασιλέως. Τί οὖν ; ἤτρεται λοιπὸν τῆς βραδουργίας ταύτης ὁ Βασίλειος, ἀποτίθεται τὴν δυσμένειαν, καὶ εἰς καταλλαγὰς ἐντεῦθεν χωρεῖ. Οἶδε γὰρ ἡ ἀγαθὴ πρόβησις, κἂν ὅτι μάλιστα ψεύδης ἦ, καταχαυνούει καὶ ἐκλύειν καὶ ὅλην αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὴν μεγάλωφρωνα καὶ φιλοδοξοτάτην ψυχὴν. Τοῦτο πρὸς Βασίλειον τῆς τοῦ Φωτίου φιλίας ἀρχή· τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης κατάλυσις, καὶ τῆς πρώτης ἀκαταστασίας ἀνανέωσις. Ἐντεῦθεν συνεχῶς τοῖς βασιλεῦσι ὁ πολυμήχανος ἐπεχωρίσας, κλέπτων μὲν τὴν εὐνοίαν τοῦ κρατοῦντος, ὅλον δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνδρα ταῖς γοητείαις τῶν λόγων καὶ αἰμυλλαῖς τῶν τρόπων κατασκευάζόμενος. Ἐπεγένετο δὲ καὶ ἄλλη τις εὐθὺς οἰκειώσεως ἀφορμή. Θεόδωρον γὰρ ἐκεῖνον ἄχρι τοῦ σχήματος τῶν ἱματίων ἀβέδν, πάντων δὲ δεινῶν ὄντα δεινότερον, καὶ πανούργων πανουργώτατον, τὸν Σανταβαρηνὸν οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε· τοῦτον οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Φῶτιος εὗρηκώς (καὶ γὰρ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ, κατὰ τὴν παροιμίαν, προσκολληθήσεται ἄνθρωπος), ὡς ἄνδρα ἅγιον, καὶ διορατικώτατον, καὶ προφητικώτατον, ταῦτα μὲν οὐκ ὄντα, πόθεν ; πολλοῦγε καὶ δεῖ· μαντικῆς δὲ, μᾶλλον δὲ μαγικῆς, φασί, καὶ δνειροκριτικῆς, ἥτοι δαιμονιώδους σοφίας καὶ ψυχικῆς μετεσχηκῆτος τῷ αυτοκράτορι προσάγει, καὶ μυρίοις ἐπαίνοις προσοικεῖσθαι· καὶ ἐγκόλπιον αὐτῷ ποιησάμενος, τῷ πατριάρχῃ μὲν ἐπεβούλευσε, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου ῥίψιν δι' αὐτοῦ βαθείως ἐπάγειν ἐπειράτο, αὐτῷ δὲ αὖθις ἀνόμως τὴν ἀνάβασιν ἐμνάτο. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συνεῖδε σκληρὸν ὄν, φανερώς εἰς ἱερωσύνην παρὰ τοῦ ἁγίου δεχθῆναι, πᾶσαν ἐμχανάτο μηχανήν. Ἄλλ' ὁ πατριάρχης κανόνι Θεοῦ καὶ θεσμοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀκολουθῶν, καίτοι γε πολλὰ παρενοχληθείς, οὐ κατεξέτατο, οὐδὲ τῷ φονίῳ λύκῳ κατὰ τοῦ ποιμνίου πάροδον παρέσχεν, ἵνα μὴ αὐτὸς αὐτῷ περιπίσῃ, καὶ

ταῖς ἰδίαις ἐναντιωθείς ἡμολογίαις, ἐνδίκως ἀποστε-
ρηθῇ τῆς τιμῆς. Τὴν γὰρ ὑπὸ συνόδου κανονικῶς
καθηρημένον, οὐ μερικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἰκουμε-
νικῆς, μᾶλλον δὲ ὥς μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐνθέσμως
τῆς ἱεραρχίας ἀψάμενον πλέον αὐτὸν ἀποκεκηρυγ-
μένον, ἀμήχανον εἶναι διατείνεται ἄνευ συνόδου μεί-
ζονος καὶ κυριωτέρας ἀθωοῦσθαι. Ἄλλ' ἐκεῖνος
οὐδενὸς λόγον κανόνος ἢ νόμου ποιούμενος, ἑαυτῷ
τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐπέτρεψε· καὶ ἤδη πρὸς τοὺς
βασιλεῖς ἐπὶ τῇ καλουμένῃ Μαγναύρᾳ καταμένων,
ἐξάρχου· τε προσβάλλετο, καὶ χειροτονίας ἐπέτελει,
καὶ ὅσα πρὸς ὄφριν μὲν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ,
θλίψιν δὲ τοῦ πατριάρχου, ἀπώλειαν δὲ τῆς ἰδίας
ψυχῆς, ἀνοσίως ὁ ἀνοσιώτατος εἰργάζετο. Οὕτω τῆς
βασιλικῆς εὐθείας κατεφρόνει, μᾶλλον δὲ τῆς ἀνοχῆς
τοῦ Θεοῦ καὶ μακροθυμίας ὁ δοξοχαρῆς· ἐκεῖνος καὶ
σκανδαλοποιὸς ἀνθρώπων· ὑπερφρονῶν, καὶ πᾶν τὸ περὶ
τὸν βασιλεῖα θεραπευτικὸν καὶ οἰκιδιον ὑποποιούμενος,
καὶ τὴν ἐνδομυχοῦσαν αὐτῷ κακίαν καὶ πονηρίαν πολλὴν
μᾶλλον ἢ πρῶν ἐντονωτέρᾳ ἐπιδεικνύμενος, καὶ τὴν
ἀπὸ τῆς κοσμικῆς θυναστίας πολλῶν πλέον προσλαμ-
βάνομενος ῥοπὴν· οὐπω τρίτῃ μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου παρ-
ῆλθε μετὰστασιν ἡμέρα, καὶ τὸν πατριαρχικὸν ἐπικα-
ταλαμβάνει θρόνον, καὶ τὴν πάλαι ληττρικὴν αὐτοῦ καὶ
τυραννικὴν γνώμην, καὶ τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου λύτταν
ἀνανεοῦμενος, πάντας μὲν τοὺς οἰκεῖους ἐκείνου θερα-
πευτὰς φυλακαῖς καὶ πληγαῖς καὶ ἐξορίαις καὶ θλίψε-
σιν ἀνηκέστοις περιέβαλεν· πάντας δὲ τοὺς ἀντιλέγον-
τας αὐτοῦ τῇ ἀνόδῳ, ὡς οὐ κανονικῶς, ἀλλ' ἀθέσμως
καὶ παρανόμως γενομένη, μυρίαις ἐπινοαῖς κατε-
στρατήγει· οὓς μὲν δώροις καὶ ἀξιώμασι, καὶ θρό-
νων μεταθέσει· πρὸς τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐπι-
αγόμενος· οὓς δὲ συκοφαντῶν, καὶ ἐπ' αἰσχουργίαις
ἀρβήτοις διαστῶν τὸ πρῶτον, καὶ πικρῶς διαλοδο-
ροῦμενος, εἰ τις αὐτῶν αὐτῷ μετὰ ταῦτα κοινω-
νεῖν ἀνωμολόγησεν, αὖραις φέρειν ἐξαπίνης ἐκεῖνα
πάντα παρεχόμενος. Καὶ συλλειτουργοὺς αὐτῷ σήμερον
ὁ ἱερόσυλος χθές· καὶ ἱεροφάντης μέγας καὶ τίμιος
ὁ κλέπτης, καὶ πόρνος καὶ βέβηλος πρῶν ὑπ' αὐτοῦ
μεθ' ὅρκων ἀποδεικνύμενος. Οὓς δὲ πρὸς τὴν αὐτοῦ
κοινωνίαν ἑώρα στερεῶς ἀνθισταμένους (ἐνίσταντο
δὲ πάντες, ὅσοι ἀληθῶς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως
ἀντειχόντο, τῷ ὑπὸ ἁγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου
κανονικῶς ἀναθεματισμένῳ καὶ καθηρημένῳ ἐπικιν-
δυνώτατον λογιζόμενοι καὶ ὀλέθριον κοινωνεῖν, καὶ
εἰς ἐν σῶμα τούτῳ συγκεκοσθῆναι, τῷ μυριάκις τὴν
τίμιον τοῦ Χριστοῦ καταπατητῆς σταυρὸν, καὶ
πάντας καταπατεῖν διὰ τῆς τῶν χειρογράφων
ἀπειθήσεως καταβιαζομένης), τούτων οὖν ὅσους φυ-
λακαῖς καὶ μάστιγι πείθειν οὐκ εἶχε, τῷ ὁμοτάτῃ
πάντων ἀνθρώπων καὶ ἀπηνεστάτῳ παρέπεμπε
γαμβρῷ· Λέων δὲ οὗτος ἦν ὁ καλούμενος Κατάχαλος,
τῆς βίγλας δρουγγάριος ὑπ' αὐτοῦ προδιδασθεῖς· ὅς
τῆς τιμῆς αὐτὸν ἀμειβόμενος, πάντας τοὺς πρὸς
αὐτὸν πεμπομένους, ἵνα μικρῷ λόγῳ τὴν μαιφονίαν
παραστήσω, ἴσα Λικινίῳ τῷ πάλαι τῇ κατὰ τῶν
ἁγίων ὁμότητι ἐχρήτο. Καὶ πολλοὺς μὲν ἀνείλεν
ἄχρι τέλους τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐνστασιν ἐνδει-
ξαμένους· πλείους δὲ τῶν ἀνυποίστων βραδύνων ἤτ-

tum, non modo provinciali, sed etiam generali, imo
qui nec ab initio quidem unquam legitime sedem
sacram occupasset, atque insuper publice damnatus
esset, nisi majori et amplioris auctoritatis synodo
non posse absolvi contendebat. At ille canonibus
legibusque contemptis, ultroque sibi sacerdotio de-
nuo arrogato, sedebat in regia Magnaura dicta,
constituens exarchos, et sacros ordines conferens.
Nam quidquid ad Ecclesiae contumeliam, virique
sancti afflictionem, suumque ipsius exitium specta-
bat, sacrilege profanissimus audebat: adeo impera-
toris simplicitate, imo longa Dei patientia et pœni-
tentiae expectatione abusus homo ambitiosus
pessimique exempli, et palatinis omnibus sibi
conciliatis, suasque in partes traductis, latente intus
scelere multo quam antea magis apertiusque pro-
dito, multoque majore quam antea vi secularis
potestatis comparata, non toto, quam Ignatius obie-
rat, triduo elapso, tribunal patriarchale, revocata
prisina et patricidali tyrannicaque mente, occupa-
vit: et furore adversus sanctum renovato, cunctos
illius domesticos ac servos custodiis, verberibus,
exiliis, aliisque intolerandis malis et ærumnis op-
pressit. Profectioni porro illius contra leges et
sanctiones ecclesiasticas factæ quicunque repugna-
bant, hos mille artibus expugnavit. Alios quippe
muneribus et honoribus permulcendo, vel sedium
episcopaliū permutationibus, ad societatem et
communione attraxit. Alios primum criminatio-
nibus inauditisque calumniis traducendo, graviter-
que lancinando; quos tamen eosdem mox, si se
ad ejus partes adjunxissent, causa tota ventis com-
missa, absolvit. Ita qui modo illi sacrilegus erat,
is eidem mox symmysta et comminister fiebat. Qui
prius fur, adulter, et profanus ab illo juratissimo
probabatur, ille mox eidem magnus et venerandus
sacrorum antistes habebatur. Quos autem in sen-
tentia firmos suam communionem penitus aversari
videbat: aversabantur autem omnes qui vere Chri-
stiani erant, quique persuasum habebant, se cum
eo qui a sancta et œcumenica synodo rite sancteque
damnatus esset et depositus, sine summo salutis
periculo et exitio communicare non posse, neque
cum illo in unum Christi corpus coalescere, qui
millies venerandam Christi crucem pedibus concul-
casset, aliosque omnes per chirographa vi extorta
conculcare coegisset: hos, inquam, omnes quoti-
quot vinculis flagrisque frangere non poterat, affini
suo Leoni cognomento Catacalo, biglæ seu vigilia-
rum prefecto, quem ipse ad eam dignitatem prove-
xerat, homini seivissimo immanissimoque tradebat:
qui ut se de beneficio gratum exhiberet, missos ad
se cunctos (ut brevi carnificinam illam comprehen-
dam) Liciniana quadam immanitate exeruclabat.
Ex quibus multos pro veritate ad necem usque prop-
ugnantes sustulit: plures tamen intolerandis victos
tormentis, præclari muneris loco, mittenti remitte-
bat. Quis, per Deum immortalem, temporis hujus
tempestatem et iniquitatem, imo quis tortuosi

draconis illius insidias et machinationes dicendo assequatur? Multos veterator ille perjura lingua calumniatus, aut per falsas criminationes exauctoratos, mox ut cum eo rursum communicabant, commendatos restituebat, et nonnunquam ad majores dignitates transferebat. Deinde si quis iterum vesana illius insania offensus, se denuo ab illius societate abstinuisset, hunc rursum damnabat; et damnatum, si cessisset, mox admittebat. Tanta gloriæ dominandique sibi restuabat, ut illius causa per furiosam ambitionem leges divinas, jura omnia, sacraque permisceret. In primis autem hoc agebat, ut ordinationes patriarche transmutaret, atque ab eo damnatos sedibus restitueret. Sed cum id imperatori non probaretur, videte quid tentarit. Consecratos a sancto Ignatio resecrare conatur. Quod cum aequè parum succederet, omnesque indignissime ferrent, atque exsecrarentur; ne ita quidem defecit iniquitas. Humeralibus et orariis, et aliis status sacerdotalis coemptis insignibus, secreto preces super ea quasdam (si tamen preces, et non potius diræ execrationes appellande sunt) pronuntiabat: sicque ea singulis loco muneris largitionisque dabat. Atque ut peccatum fieret supra modum peccans, ubique jurisjurandi sacramenta, ubique chirographa exigebat, sive initiaret, sive honores et dignitates ecclesiasticas conferret, sive episcopatus permutaret. Quibuscunque demum se beneficium præstare censebat, hos sibi obstringebat, et testatissimis chirographis exactis sibi cavebat, ubique suam duntaxat gloriam affectando, novisque rebus studendo. Neque Dei nutu vel providentia sibi bene fore unquam credebatur, aut sperabat; sed per multiplex ingenium suum seu artificium, imo maleficium, sese communiebat: adeoque totum Ecclesiæ statum permiscebat, omniumque mortalium animos pessimis exemplis offendeat; atque ut Christi nomen blasphemaretur, impiis artibus suis efficiebat.

Ergo ubi iterum patriarchatum invasit, Theodorum illum (quem ipse exsul Patrarum metropolitam creavit, quem quidam facete Aphantopolis, hoc est, nusquam exstantis civitatis metropolitam nuncupabant), hunc, inquam, Theodorum ad Joannem papam apocrisiarium destinavit; per quem scripsit, se per vim a tota Ecclesia totaque republica coactum, tribunal sacrum denuo perinvitum conscendisse. Atque ut mendacium in epistola scriptum stabilliret, per Petrum a secretis, qui postea ob figmenta Sardiæ pontifex præmii loco dictus est, omnium metropolitaram signa furatur; adeoque ipsos sibi metropolitans suffragatur ignaros se libello subscripsisse, cum arcanam fundi emptionem prætendisset. Tantus ille et tam insignis fraudum omnium et nequitiarum artifex erat. Sed qua ratione taciti causam Euphemiani illius Euchaitarum episcopi dissimulabimus, ejus episcopatum propter vicinitatem Santabarensis appelebat? Hunc ergo episcopatu cedere cogit, et illi Santabarenis sufficit. Ne-

Α τωμένους, ὡς δῶρα τίμια πρὸς τὸν πέμποντα τούτους ἀνταπέστειλε. Τίς ἱκανῶς τοῦ τότε καιροῦ τὴν κακίαν, μᾶλλον δὲ τίς τοῦ σχολιοῦ δράκοντος ἐκείνου τὰς ἐνέδρας ἐξεῖποι καὶ μηχανάς; Πολλοὺς πολλὰκις ὁ δόλιος δόλιᾳ γλώσση συκοφαντῶν, ἢ ἐπ' ἐγκλήμασι δῆθεν καθαιρῶν, εἰ συνέθεντο μετὰ ταῦτα κοινωνεῖν, τούτους αὖθις ἀποκαθίστη συνιστῶν, καὶ ἐπὶ μεῖζους ἐνίοτε θρόνους μεθιστῶν. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν εἰ τις αὐτοῦ προσωχθικῶς ταῖς ἀπονοταῖς ἀπέσχετο τῆς κοινωνίας, αὖθις καθήρει τοῦτον, καὶ ὑποκύπτοντα προσέτιο πάλιν. Οὕτως ἐτρεχεν ἐν διψαίᾳ πάντα κανόνα θεῖον καὶ πᾶσαν θεσμοθεσίαν ἱερὰν διὰ τῆς αὐτοῦ φιλαρχίας συγγέαι καὶ δοξομανίας. Πρὸς τοῦτων δὲ πάντων περὶ αὐτῶν τὴν τοῦ πατριάρχου προχειρίσιν μεθίστην, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν καθηρημένους ταῖς ἐκκλησίαις ἀντικαθίστην· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρρεσκεν οὕτω τῷ βασιλεῖ, ὁρᾷτε ὅσον ἐτόλμα· τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀγίου τετελεσμένους ἱπαιρᾶτο ἀναχειροτονεῖν· ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο τῶν ἀτοπιστάτων ἔδοξε καὶ ἀπεικῶν, οὐδ' οὕτως ἠπόρησεν ἡ πονηρία· ὡμοφρόνῃ δὲ καὶ ὠράρῃ ὀνούμενος, καὶ ὅσα τῆς ἱερατικῆς σύμβολα χρηματίζει τελευτώσας, καὶ τοῦτοις ἐν μυστηρίῳ οἰκείας ἐπιλέγων εὐχάς· εἶγε ταύτας εὐχάς, ἀλλ' οὐ δυσφημίας ἀναγείν ὀνομάζειν χρεῶν· οὕτως ἐκάστην λόγῳ φιλοτιμίας ἐδίδου καὶ χάρισματος. Ἰνα δὲ καὶ ὑπερβολὴν ἀμαρτωλῶς γένηται ἡ ἀμαρτία, πανταχοῦ ὄρκος, πανταχοῦ τῶν χειρογράφων ἀπαίτησις, ἐν χειροτονταῖς, ἐν ἀξιώμασιν, ἐν μεταθέσεσιν· ἐν πᾶσιν οἷς εὐεργετεῖν ἐνομίζετο, κατεδείχτο τε καὶ ἰδιοχείροις ἰσχυροτάτοις ἡσφαλίζετο, πανταχόθεν τὴν ἰδίαν δόξαν ζητῶν, καὶ χαίρων ταῖς καινοτομίαις· καὶ οὐ διὰ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ διὰ τῆς ἐκείνου συστήναι ποτε προνοίας ἢ πιστεύων, ἢ προσδοκῶν, διὰ τῆς οἰκείας δὲ πολυτεχνίας ἢ κακοτεχνίας ἑαυτὸν ἐπιχειρῶν συνιστῆν, καὶ πᾶσαν οὕτω συγγέων Ἐκκλησίαν, καὶ πᾶσαν οὕτω σκανδαλίζων ψυχὴν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημεῖσθαι διὰ τῆς αὐτοῦ κακομηχανίας παρασκευαζόμενος.

Μετὰ γοῦν τὸ τὸν θρόνον τὸ δεύτερον κατασεῖν Θεόδωρον ἐκείνον, ὃν ἐν ἐξορίᾳ καθήμενος αὐτὸς μὲν εἰς τὰς Πάτρας ἐχειροτόνησε μητροπολίτην· Ἀφαντοπλίως δὲ τοῦτον ἀστείως οἱ παρ' ἐκείνῳ κατωνόμαζον· τοῦτον πρὸς Ἰωάννην τὸν πάπαν ἀποκρισιάριον προχειρίσατο γράψας, ὅτι βίᾳ πολλῇ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης καὶ τῆς πολιτείας ἀναγκασθεὶς, ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνῆλθε καὶ μὴ βουλόμενος· Ἰνα δὲ βεβαιώσῃται τὸ ψεῦδος τῶν ἐπιστολῶν, διὰ τοῦ μυστογράφου Πέτρου, ὃς καὶ τὰς Σάρδεες ὕστερον ἐπαβλὼν τῶν πλασματῶν ἠνέγκαστο, δι' αὐτοῦ κλέπτει μὲν τὰς σφραγίδας τῶν βουλευτηρίων τῶν ὅλων μητροπολιτῶν· συναρπάζει δὲ καὶ αὐτοὺς μὴ εἰδότες ὑπογράφαι τῷ λιθέλλῳ, πρόσφασιν ὡς ἐπὶ μυστικῇ ἀγορασίᾳ· τοσοῦτος τὴν πανουργίαν ἐκείνος, καὶ τηλικούτος ὕψηρχε τὴν δεινότητα. Πῶς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Εὐφημιανὸν ἐκείνον παρῆλθον σιωπῇ; Ὅς Εὐχαῖτων μὲν ἐπίσκοπος ἦν, ἐπειδὴ δὲ ὁ Σανταβαρηνὸς τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης ὡς γέλιων ὠρέγετο, τὸν μὲν βίᾳ σχολάζειν ἀναγκάζει, τὸν δὲ ἀν' αὐτοῦ χει-

ροτονεῖ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοπὰς ἐκ τῶν Α
γεινιαιζουσῶν μητροπόλεων, ὅσας ἐκεῖνος ἤθελεν,
ἀφαιρεῖται, καὶ δίδωσιν αὐτῷ. Καὶ οὐ ταῦτα μόνον,
ἀλλὰ καὶ παρ' ἐαυτῷ καθίζων πρωτόθρονον τοῦτον
κατωνόμαζε· καὶ Νικηφόρον μὲν Νικαίας μητροπο-
λίτην ὄντα βιάζεται παραιτησάμενον ὀρφανοτρόφον
εἶναι, Ἀμφιλόχιον δὲ τὸν Κυζίκου πρὸς τὴν Νίκαιαν
μεθίστησι. Καὶ ταχὺ θανόντος αὐτοῦ, τὸν Συρακού-
σιον ἀντικαθίστησι Γρηγόριον· ὃν καὶ αὐτὸν μετ' οὐ
πολὺ θανόντα οἷς ἐσέμνυνεν ἐπιταφίσι, ὥς τῶν με-
γάλων Πατέρων ἐξάμιλλον βεβιωκότα βίον, δι' οὐδὲν
ἄλλο τοσοῦτον, ὅσον ὅτι κατὰ τοῦ ἀγίου καθώσπερ
ξυρὸν ὄχρι· τέλους τὴν γλῶσσαν ὁ θύστηνος παρέθηκε.

Διὰ ταῦτα καὶ ἐτι πλείω τούτων ἀτοπώτερα ἦλθεν
ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· καὶ
εὐθύς μὲν τότε τῷ βασιλεῖ τέθνηκε Κωνσταντίνος ὁ Β
τριπόθης καὶ πρωτότοκος υἱός, ὃν καὶ ἅγιον ὁ
τολμητίας οὗτος· εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἐαυτοῦ
χειροτονῶν, μοναστηρίους τε καὶ ναοὺς ἀνθρωπαρε-
σχία τιμῶν οὐκ ἠύλαβετο.

Αὐτίκα δὲ καὶ ἡ μεγάλη πόλις Συρακούσαι τὴν
φρικτὴν ὦλετο πανωλεθρίαν· καὶ πᾶσα νῆσος, καὶ
πᾶσα πόλις καὶ χώρα προνομεύεται καὶ καταφθει-
ρεται μέχρι καὶ τήμερον τοῖς ἐχθροῖς, οὐδεμιὰς ἐκ
τῶν ἱερᾶσθαι δοκούντων ἱερομένης τὴν Θεὸν προσ-
ευχῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἐγενόμεθα
ὄντως πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν. Χρονίσασα
γὰρ ἡ κακία, καὶ πολλοῖς ὑποδείγμασι παγιωθεῖσα,
νόμος νενόμισται τοῖς ἀνομοῦσι, καὶ τὸ ἄθεσμον ἔθος
εἰς φύσιν τρέπον τινὰ τοῖς καταφρονηταῖς κατα-
στάν, ὅλην ἐπισπᾶται τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν.

Ἄλλα τὸ μὲν καθέκαστον ἐπεξῆναι τὰς καινοτο-
μίας καὶ παρανομίας αὐτοῦ τε Φωτίου τοῦ πρωτο-
στάτου τῶν ὑποκριτῶν καὶ σταυρομάχων, καὶ πάν-
των καθεξῆς τῶν αὐτοῦ διαδόχων καὶ τῆς φιλαρχίας
κοινωνῶν, ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος τῷ
λόγῳ σκοποῦ.

Ἡμεῖς δὲ τὴν ὑπεράπειρον μακροθυμίαν καὶ ἀν-
οχήν ὑμνοῦντες τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, εὐχόμεθα τῆς
μερίδος ἐξαιρεθῆναι τῶν τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς διχο-
στασίας διὰ τῆς καλίστης αὐτῶν ἐπιθυμίας κατ-
εργαζομένων, κοινωνοὶ δὲ γενέσθαι τοῦ τῶν ἁγίων
κλήρου, τῶν διὰ πίστει καὶ ἀγάπῃς Θεοῦ, ταπει-
νοφροσύνης τε καὶ πραύτητος, τῆς ἐπουρανίου βασι-
λείας καὶ ἱεραρχίας ἁγίας τοῦ ὑπεραγίου καταξίου-
μένων, πρεσβείας τῆς ὑπεράγνου καὶ παναχμῶμου
Θεομήτορος, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἱερῶν ἀγγέλων
καὶ τῶν πανευφύμων ἀποστόλων καὶ τῶν πανενδό-
ξων ἀθλοφόρων, καὶ ὅλων τῶν ἁγίων ταῖς εὐπρο-
δέκτοις καὶ ἱεραῖς ἱκετηρίαις. Πρὸς τούτοις πᾶσι δὲ
καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ὀρχιεπι-
σκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ νέου ἀληθῶς ὁμο-
λογητοῦ καὶ θεοφόρου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις ἅμα
τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ συνανάρχῳ καὶ ζωοποιῷ
αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹⁹ Matth. ix, 36.

A que id tantum, sed episcopatus etiam, quoscunque
ille expetebat, vicinis metropolitae ereptos, huic
donat: insuperque juxta collocatum primatem no-
minabat. Præterea Nicephoro Nicææ metropolitæ,
per vim abdicato orphanotrophi curam ac tutelam
pupillorum committit. Amphilocheium vero Cyzici
præsulem Nicæam transfert; cui mox extincto
Gregorium Syracusanum subrogat: quem et ipsum
mox sublatum hujusmodi Photius epitaphiis orna-
vit ut magnis illum Patribus vita et virtute æquarit:
nec id aliam ob causam, quam quod infelix linguam
suam sicut novaculam acuerit in sanctum Ignatium
usque in finem.

Has et his multo plures ac deteriores ob causas
venit ira Dei super filios diffidentie. Subito namque
imperatorii filius et charissimus et natu maximus
Constantinus est ereptus; quem audax Photius in
gratiam imperatoris, per se in sanctorum censum
relatum, templis cœnobiisque, ad aucupandam ho-
minum gratiam, colere nihil veritus est.

Deinde etiam magna Syracusanorum civitas hor-
renda clade periit: insulæque omnes, et cuncta op-
pida, et omnis provincia hostili manu fœde etiam-
num hodie vastatur, diripitur et pessumdatur,
nullo ex iis qui rem sacram administrare videntur,
Deum precibus placante, sed, ut scriptum est:
*Facti sumus sicut oves errantes sine pastore*¹⁹. Ei-
enim inveterata tempore iniquitas, multisque exem-
plis corroborata, pro lege impiis et exlegibus ha-
betur, ipsoque usu et consuetudine corruptelarum
in morem et naturam abit, atque adeo iram in se
Dei provocat universam.

Enimvero sigillatim percensere omnia quæ no-
vata et impie gesta sunt a Photio architecto et ma-
gistro hypocritarum hostiumque crucis, et omnibus
successoribus illius et sociis ambitionis, justæ sit
opus historiae, non hujus loci argumentum.

Nos vero infinitam Dei patientiam clementiamque
memorantes, Dominum universorum deprecemur,
uti nos a sorte eorum qui tot scandalorum offensio-
numque et dissensionum cupiditatibus suis pessimis
auctores exstiterunt, ereptos, sortis sanctorum, qui
per fidem et charitatem Dei, humilitatem et man-
suetudinem, regno et sacerdotio sancto Dei, qui
sanctorum caput est omnium, sunt dignati; preci-
bus intemeratæ purissimæque Dei Matris, selecto-
rumque cœlitum angelorum, gloriosissimorum
apostolorum victorumque nobilissimorum marty-
rum, sanctorumque omnium; cumque omnibus
nostri sancti Patris Ignatii patriarchæ CP. verè novi
confessoris ac deiferi Patris, consortes efficiat in
Christo Jesu Domino nostro: cui laus, honor, ado-
ratio cum æterno Patre, pariterque æterno et vivi-
ficante ipsius Spiritu, nunc et semper, et in omnes
omnium sæculorum æternitates. Amen.

NICETÆ PAPHLAGONIS

QUI ET DAVID

EXPOSITIONIS IN EVANGELIUM LUCÆ FRAGMENTA

(Mat. Script. Vet. tom. IX, p. 668, 670, 702.)

Cap. VI, vers. 32. *Et si diligitis eos qui vos diligunt, etc.*

Nicetæ, qui et David. Ex tribus constat amicitia, testantibus philosophis; ex voluptate scilicet, ex necessitate, et virtute; quarum duæ priores instabiles sunt, et minime constantes, quippe quæ in filiis hominum fundamentum suum non habeant. Ubi enim primum voluptas valedixit, ac necessitas cessavit, philtrum quoque transvolat: quare etiam temporis et spatii distantia amantibus nocet, amicitiam oblivione seu densa caligine obvelando. Contra quæ virtute nititur non pari modo offuscatur, imo per omne tempus ac spatium durat inconcussa, et ubi in obstaculum aliquod incidit, vi et splendore augecit. Hinc jam non amicitia, sed charitas plerumque nuncupatur, quæ, secundum Apostolum, nunquam deficit. Benevolentia enim amicitia initium est, sicut visio concupiscentiam parit. Amicitia porro charitatis principium et fons; charitas autem caput est legis et prophetarum. Id quidem multis persuasum est, amicitiam inanibus sæpe verbis contentam esse, charitatem autem re vera probari. Quocirca etiam veræ charitatis discipulus nos monet ut re ipsa ac veraciter, nec verborum illecebris, nos adamemus.

Cap. VIII, vers. 5. *Exiit qui seminat seminare, etc.*

Nicetæ Paphlagonis. Vide ne semen divinum per volatilia cæli, id est per spiritus æthereos, disseminetur, neve cordis tui fomes exstinguatur. Id quoque cura ne spiritus vitalis qui in te est affectuum aut passionum flagrantia, seu igne solari, exsiccetur, neque committas ut semen divinum, timor, inquam, Domini, corporis tui miseriis et curis sicut carduis et zizaniis delitescat. Sic enim fides tua, sicut campus sterilis, pessum ibit.

Nicetæ, qui et David. Caveamus igitur ne nos quoque huiusmodi periculis succumbamus, imo mentis agrum omni noxa purgemus. Sic enim mentibus nostris culturam sicut pluviam matutinam ac serotinam infundemus; sic calorem qui e sole iustitiæ fluit, lacrymis nostris mitigabimus. Hinc, sicut ager fecundus, Dei benedictionis compotes erimus, virtutum nostrarum fructum, si non centu-

Α Κεφ. Γ', στίχ. λθ'. *Kal ei αγαπατε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, κ. τ. λ.*

Νικήτου τοῦ καὶ Δαβίδ. Τὴν φιλίαν ἐκ τριῶν συνεστάναι τούτων, ἡδονῆς, φημί, καὶ χρείας, καὶ ἀρετῆς. παῖδες σοφῶν ἀπεφάναντο· ἀλλὰ τὰς μὲν πρώτας δύο αἰτίας, εὐκινήτους εἶναι, οὐ μονίμους, οὐδὲ τὸ βέβαιον ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων ἐχούσας. Ὁμοῦ γὰρ τὸ ἡδύνον πέπαιται, καὶ ἡ χρεία παρελήλυθε, καὶ τούτοις συγκαταλέλονται τὸ φίλτρον. Ὅθεν καὶ χρόνου καὶ τόπου διάστασις τοῖς οὕτω φιλοῦσι ἐπιβουλεύειν οἶδε, τὴν φιλίαν ὥσπερ ὀμίχλη παχέει καὶ ζόφῳ, τῇ λήθῃ συγκαλύπτουσα. Οὐ μὴν καὶ ἡ κατὰ ἀρετὴν συνεστῶσα τὸν ἴσον τρόπον ἀμαυροῦται, ἀδιάπτωτος δὲ καὶ ἀνεπηρέαστος παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ μένει διαστήματι, καὶ οὐδ' ἥτινι οὖν προφάσει διαπίπτει, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἰσχυροτέρα καὶ λαμπροτέρα γίνεταί πολεμουμένη· ὡς μηκέτι φιλίαν μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην κυριώτερον ὀνομάζεσθαι· ἥ τις κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εὐνοία μὲν γάρ, φιλίας ἀρχή· ὡς δόξαι, ἐπιθυμία· φίλια δὲ, ἀγάπης ἀρχὴ καὶ πηγὴ· ἀγάπη δὲ, τὸ κεφάλαιον νόμον καὶ προφητῶν. Διὸ τὴν μὲν, καὶ ἄχρι χειλέων μόνον, καὶ φιλοῖς συνίστασθαι λόγοις οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ἀγάπην δὲ τῷ ὄντι μὴ εἶναι, εἰ μὴ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ μαρτυροῖτο· καθὼς ὁ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης παραγγυᾷ μαθητῆς, μὴ ἀγαπᾶν λόγῳ καὶ γλώσσῃ παραγγέλλων, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ.

Κεφ. Η', στίχ. ε'. *Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, κ. τ. λ.*

Γ *Νικήτου Παφλαγόρων.* Ὅρα μήπως ἡ τοῖς πειταινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τοῖς τοῦ ἀέρος, φημί, πνεύμασι, τὸ θεῖον σπέρμα διαρπαγῇ, εἴτουν ἐναποσθεσθῇ σου τῆς καρδίας ἡ θρυαλλίς· ἡ ἡλιακὴ καύσωνι, εἴτουν ἐμπυρίοις πάθει καὶ ἐνδομουχοῦσι πεισμοῖς, ἡ ζωτικὴ ἐναποξηρανθῇ σοι ἰκμάς· ἡ μήπως ὡς ῥάμνους τισὶ καὶ ἀκάνθαις ταῖς ποικίλαις μερίμναις καὶ φροντίσι τοῦ σώματος τὸ θεῖόν σοι τοῦτο σπέρμα τοῦ φόβου Κυρίου καὶ τῆς πίστεως ἐναποπνιγὲν, ἀκαρπὸν καὶ ἀδόκιμον ἀπὲλγῃ τῷ γεωργῷ.

Νικήτου, τοῦ καὶ Δαβίδ. Φυλαττώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς μηδεμιᾷ τούτων κινδυνεύουσαι τῶν ἀποπτώσεων, ἀλλ' ἀνακαθαίρωμεν πάσης ἐπιπρείας τοιαύτης, τῆς διανοίας τὴν ἄρουραν· καὶ δετὸν πρῶτον καὶ ὅψιμον τὴν κοικίλην τοῦ πνεύματος διδασκῇ ταῖς μελέταις ἐπισπώμενοι, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης σύμμετρον θερμὸν ἀνακαλούμενοι δάκρυσιν, ὅλα καλὴ καὶ ἀγαθὴ γῆ, τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογίας ἐπιτυγχά-

νοίμεν· εἰ καὶ μὴ ἐν ἑκατὸν, ἀλλ' ἐν ἐξήκοντα, ἤγουν ἐν τριάκοντα, τὸν καρπὸν ἀποδίδόντες τῶν ἀρετῶν.

Κεφ. ΙΗ', στίχ. κδ'. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γεγόμενον, κ. τ. λ.

Νικήτου τοῦ Παφλαγόνος. Καρδιακῇ γὰρ διαθέσει τῷ ἀργυρίῳ προσπεπερονημένης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ τινα τρόποι προσκεκολλημένης, καὶ ἐν γενομένης ἐπὶ αὐτῷ, οὐκ ἐβούλετο εὐχερῶς τοῦ φιλομένου διασπᾶσθαι. εἰ μὴ μετὰ μείζονος πόνου· ὥσπερ καὶ μελῶν σώματος βιαίως ἀφαίσεις γίνεται διαιρουμένης συμφύτας.

A plum, at saltem sexagesimum tricesimumve redendo.

Cap. XVIII, vers. 24. Videns autem Jesus illum tristem factum, etc.

Nicetæ Paphlagonis. Anima quæ simul cum corde aurum sibi eique unite dedita est, non sine magno labore inde divellitur. Sic etiam corporis membra laud amputantur, quin tota eorundem coadunatio penitus solvatur.

ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΥΡΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΑΔΥΒΡΩΝ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

DOMINI NICETÆ PHILOSOPHI

EPISCOPI DADYBRORUM

EXEGESIS CARMINUM ARCANORUM MAGNI GREGORII THEOLOGI.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφώτατοι εἶναι δόξαντες καὶ λογιώτατοι, ἥνίκα ἂν ταῖς ὑπὲρ τὸ βλεπόμενον καὶ τὴν αἰσθησιν θεωρίαις ἐπιβαίνοντες φυσιολογίας τινὸς ἢ θεολογίας ὡς αὐτῷ... νῦν ἐπελαμβάνοντο, πλείους ὅτι μάλιστα βίβλους ἐπετείνοντο· ὡς ἂν αὐτοὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἐνεργούντων πολυνοίας καὶ θεωρίας, καὶ τοῖς ἐγγίζουσιν δὲ αὐτοῖς τῆς ἀπὸ τῶν θεωρημάτων μεταδίδοιεν ὠφελείας· ἀλλ' οὐδὲν τοσοῦτον εἰς οἰκοδομὴν καὶ κατόρθωσιν τῆς τε ἰδίας αὐτῶν διανοίας καὶ τῆς τῶν μαθητευομένων... φιλοσοφεῖν ἐδοκίμασαν, ὅσον εἰς βλάβην... τῆς ὄντως ἀληθογνωσίας δι' ἁμαρτίαν... ἐπειδὴ γὰρ τὴν πάσης σοφίας καὶ... πύγην κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς περὶ τῶν ὄντων γινομένων λόγους προκατεβάλλοντο, οὐδ' ἐπιγινώσκειν... καὶ οὕτως ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πᾶσαν ἀληθογνωσίαν ὀδηγεῖσθαι καὶ κατε... κατηξιώσαν· διὰ τοῦτο οὐτε περὶ ἀρχῶν, οὐτε περὶ τῶν μετὰ τὰς ἀρχάς, οὐτε περὶ τοῦ τῶν γινομένων τέλους ἀξιόλογον ἢ ἀξιόθεόν τι φιλοσοφῆσαντες ἀπελέγχονται· ὅθεν τῆς μᾶς καὶ μόνης τοῦ ὄντως ὄντος Θεοῦ σοφίας καὶ ἀληθείας διαμαρτύνοντες, μυρίαίς δόξαις καὶ πλάναις καὶ ἐναντιότησι πρὸς τε ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους διενεχθέντες, ἀπεδοκιμάσθησαν οὐτε τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις συμβαίνοντες (πῶς γὰρ καὶ ἐμελλόν οἱ μὴ παρ' αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ μουσόμενοι, τὸ πᾶν

B

PROOEMIUM (a).

Qui apud Græcos philosophiæ et ratiocinationis peritissimi esse putant, quando in speculationibus de visu et sensatione aggredientes quamdam physiologiam aut theologiam ut illi ... nunc incurrebant plures quam maxime libros protendebant: ita ut ipsi intra se de sapientia et speculatione sua gloriantes, his qui ad ipsos accedunt suarum demonstrationum utilitatem communicent; sed minime tantum ad efformationem et directionem sui ipsorum et discipulorum conscientiæ ... philosophari sibi proposuerunt, quantum ad perversionem veræ et rectæ cognitionis propter culpam ... Quoniam enim omnis sapientiæ fontem a principio in sermonibus de entibus existentibus instituerunt, non cognoscere ... et ita in ipsa et per illa ad omnem veram cognitionem perducere et ... æstimaverunt. Ideo neque circa principia, neque circa res quæ principiis succedunt, neque circa entium finem aliquid rationabile vel probabile philosophari inveniuntur. Unde sola et unica Dei vere existentis sapientia et veritate carentes, multis opinionibus et erroribus et contradictionibus cum seipsis et cum aliis agitati, reprobatī sunt in sermonibus circa Deum non convenientes: quomodo enim evenire debebat his qui non ab illo de illo

C

(a) Mai, *Spicileg. Rom.* V, 397, ex codice Vaticano qui, utpote ex antiquiore Sfortiano descriptus, lacunis aliquot laborat, propter veteris exem-

plaris damna. Deest hoc proœmium in Commentario Nicetæ quod post Gregorii Nazianzeni carmina edidimus (tom. XXXVIII). Edit.

edocti, in omni re suis propriis cogitationibus se permittebant? neque de his quæ ad Deum attinent concordem et firmum sermonem et determinatum per veritatis amorem elucubrati sunt.

Quamobrem certe sapienter et recte supernaturaliter supernaturale Dei Patris Verbum, ut indignos fide et insanos factos illos esse arguit et contemptibiles, homoque per paterni Spiritus in purissimam Mariam obumbrationem, et sine peccato humanam ingressus vitam, sermonibus quæ ad unam et solam in Trinitate divinam hierarchiam attinebant, revelavit; quæ autem in ipso fiebant aut facta erant similibus verbis ac prophetæ patefecit; et quæ de suo fine erant grandibus et dignis sermonibus rectas et intelligentes aures edocuit; operibus autem omnibus et divinis signis suos sermones confirmavit et fidem adeptus est, itaque stultam omnem mundi sapientiam cum manifestasset quantum potest aliquis per crucem et sepulturam et resurrectionem, ad Patrem a quo exivit, et ad propriam gloriam ascendit; suum vero in locum ejusdem naturæ Spiritum famulis suis mittens, per omnes, qui cunctis generationibus surgent, servos suos, sanctas et arcanas de Deo revelationes et sapientiæ veritates et magnificentias diffundit. Videntur quidem diversæ quædam esse et multiformes, fortasse etiam contradicci quædam reputantur a quibusdam, de Deo doctrinæ, quæ per prophetas et apostolos et hos qui secuti sunt plures sanctos doctores institutæ sunt: ne una quidem apud illos qui veram gloriam annuntiant occurrit contradictio. Omnes enim a Deo inspiratæ theologiæ, ex uno et ejus sancto Spiritu principium assumentes, et ad unum veritatis propositum tendentes, concordantes secum et cum aliis consonæ esse debent; veteribus quoque Scripturis novæ insequuntur et veteres novis consentiunt, et nullam hominibus sensu præditis contradictionem præbent; nisi quis ab aliis theologis dictum, aliis attribuerit; quod apud prophetas obscure et ænigmaticè dictum est propter tempus, clare et sine ambiguitate per evangelistas dicatur; aut, ad hæc quoque, nisi quid concise et rapide apud apostolos dictum, explicatis, amplis et diffusis verbis per Ecclesiæ ædificationem a doctoribus tractatum sit.

Si quis igitur talia discordantiam in sacris Litteris reputaverit, omnino ille longe a veritatis proposito decidit. Non ergo discordantia quædam aut contradictio inest in veritatis theologis circa simplex et unum veritatis verbum, aut ad invicem, quemadmodum in philosophis extraneis esse demonstratur; semper enim qui unius Domini sunt veritatis spiritus suis prædecessoribus in fide et pietate ceu patribus et duobus suis post Christum devote inherentes, et illorum gratiam et sapientiam ad se adducentes, et si quid necesse est vel aliud a se adjici, non sibi sed patribus prudenter referentes, merito Patrum laudis hæredes et ipsi exhiben-

tes δὲ τοῖς ἰδίοις ἐπιτρέψαντες λογισμοί;), οὕτε δὲ τῶν παρὰ Θεοῦ γινόμενων σύμφωνον καὶ ἐκτῶτα λόγον καὶ ὁρισμένον φιλαλήθως διεπονθήσαντο.

Διὸ δὴ σοφῶς τε καὶ ἀγαθοπρεπῶς ὑπερουσίως ὁ ὑπερουσίος τοῦ Θεοῦ Πατὴρ Λόγος, ὡς ἀναξίως πίστεως καὶ μεματαιωμένους αὐτοὺς ἐξελέγχων, καὶ ἐξουθενώκως, ἀνδρωθεὶς τε διὰ τῆς τοῦ πατρικοῦ Πνεύματος ἐπὶ τὴν ὑπέραγον Μαρίαν ἐπαλεύσας, καὶ χωρὶς ἁμαρτίας τὸν ἀνθρώπινον ὑπελθὼν βίον, λόγοις μὲν τὰ περὶ τῆς μιᾶς καὶ μόνης τριαδικῆς Θεαρχίας διηγγελκώς· τὰ τε περὶ τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων, ἢ γινόμενων ὁμολόγως τῇ λόγῳ καὶ τοῖς προφήταις ἀνηγγελκώς· τὰ τε περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς εὐθέσι καὶ συντοκοῖς ἐνηχίας ὧσιν· ἔργοις δὲ πᾶσι καὶ σημείοις ἀξιοθέοις ἐπισφραγίσας τοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ πιστωσάμενος, καὶ μωρὰν οὕτω πᾶσαν τὴν κοσμικὴν σοφίαν ἀποφύνας, ὁπόση τις διὰ σταυροῦ καὶ ταφῆς καὶ ἀναστάσεως, πρὸς τὸν Πατέρα, παρ' οὗ ἐξηγήλουεν, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπανήλαθε δόξαν· ἑαυτοῦ δὲ ἀντάλλαγμα τὸ συμφερὲς Πνεῦμα τοῖς οἰκείοις παρεχόμενος διὰ τῶν ἐφ' ἐκάστης γενεᾶς ἐξεγειρομένων αὐτοῦ θεραπευτῶν, τὰς ἱεροχρυφίους θεορρήμους καὶ ἀληθοσοφίας αὐτοῦ καὶ μεγαλουργίας ἀναφέρει· δοκοῦσι μὲν οὖν ποικίλαι τινὲς εἶναι καὶ πολυσχεδεῖς, ἰσως δὲ ποτε καὶ ἐναντιωσθαί τινες ὑπονοηθεῖν τισιν, αἱ τε διὰ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἐφεξῆς διδασκάλων ἁγίων πλεῖων ἀναταττόμεναι θεηγορίαι· οὐδεμία δὲ παρὰ τοῖς τὴν ἀληθὴ δόξαν πρεσβεύουσιν ἐναντιότης· πᾶσαι γὰρ αἱ θεόπνευστοι θεολογίαι, ἅτε ἐξ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος· τὴν ἀρχὴν ἀφορμώμεναι, καὶ πρὸς ἕνα τὸν τῆς ἀληθείας σκοπὸν συντεινόμεναι, σύμφωνοι τε πρὸς ἑαυτὰς καὶ ἀλλήλαις ὁμολογοί· ταῖς τε Παλαιαῖς Γραφαῖς αἱ Καινὰι συνεπόμεναι, αἱ τε Παλαιαὶ συνᾶδουσαι ταῖς Καιναῖς, καὶ μηδεμίαν τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ἐναντίωσιν ὑποφαίνουσαι· πλὴν εἰ μὴ τις τὸ παρ' ἄλλοις τῶν θεολόγων βῆθην, ἄλλοις δὲ παρεθῆν· καὶ τὸ παρὰ τοῖς προφήταις ἀσαφῶς ἢ αἰνιγματωδῶς εἰρημένον διὰ τὸν καιρὸν, σαφῶς δὲ καὶ ἀνακεκαλυμμένως διὰ τῶν εὐαγγελιστῶν ἢ πρὸς τοῦτοις ἔτι, εἰ τὸ συντεταγμένως καὶ γοργῶς διὰ τῶν ἀποστόλων, ἀνηλωμένως δὲ καὶ πολυμερῶς διεξοδικῶς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐξεργαζόμενον.

Εἰ τις οὖν τὰ τοιαῦτα διαφωνίαν τῶν ἱερῶν Λογίων ὑπολογίζοιτο, παντάπασιν ὁ τοιοῦτος τοῦ τῆς ἀληθείας πόρρω πῖπται σκοποῦ· οὐκ οὐκ διαφωνία τις ἢ ἐναντιώσις τοῖς ἀληθινοῖς θεολόγοις περὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἐνὸς τῆς ἀληθείας λόγου, ἢ πρὸς ἀλλήλους, καθάπερ τὸν τῶν θύραθεν φιλοσόφων παρίσταται· ἀεὶ γὰρ οἱ τοῦ ἐνὸς ὄντος Κυρίου τῆς ἀληθείας Πνεύματος, τοῖς αὐτῶν πρεσβυτέροις τῇ πίστει καὶ τῇ εὐσεβείᾳ, ὡς πατράσιν ἑαυτῶν καὶ καθηγηταῖς, μετὰ τὸν Χριστὸν, εὐλαβῶς ἐφεπόμενοι, καὶ τούτων τὴν χάριν καὶ τὴν σοφίαν εἰς ἑαυτοὺς ἐπισπώμενοι, καὶ εἰ τι προσθεῖναι δεόν παρ' ἑαυτῶν, καὶ τοῦτο, οὐχ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τοῖς Πατράσιν εὐγνωμόνως ἀναφέροντες, ἀξίως

τῶν Πατρικῶν εὐλογιῶν κληρονόμοι καὶ αὐτοὶ καταδείκνυνται. Διὸ καὶ ἡμεῖς οἱ πάντων ἑσχατοὶ καὶ μικρότεροι, πρὸς τὸν ὑπὲρ πάντας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τετιμημένοι ἡμῖν Γρηγόριον τὸν θεολόγον τὸν νῦν ἐπερεϊδόντες, ὥς τῆς ἡμετέρας καθηγεμένη ψυχῇ, καὶ ὥς περισσοτέρως ἐκ τῶν αὐτοῦ θεολογιῶν οἰκοδομούμενοι, ὀλίγους τινὰς ἐκ τῶν αὐτοῦ δυσφράστων καὶ δυσθεωρήτων λόγων, ἥτοι θεοφράστων ἐπῶν, τὰ ἀπορρήτοτερα καὶ τοῖς πολλοῖς ἀνεπίοπτα εἰς ἐξήγησιν προῦθηκαμεν ἑαυτοῖς· ὁμοῦ μὲν τὸν θεὸν Πατέρα ταῖς ἱεραῖς τιμῶντες μνημονύσιναι, ὁμοῦ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου θεόσποννον νῦν τὸν οἰκεῖον διὰ τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως· εἰ ἀνάγκης παρνεύραντες ἢ παρεκτείναντες νοῦν, εἰ καὶ ἀληθὺς τὸ ἐγχείρημα τολμηρὸν· καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ πλάτος τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθογνωσίας κατευθυνόμενοι, οὕτω δ' ἂν καὶ ἄλλοις τῶν παιδιουμένων οὐ μικρὰν ἔως τὴν ὠφέλειαν διὰ τῆς τῶν θεολογικῶν δογμάτων ἐξηγήσεως προξενήσοιμεν.

Πρόκειται δὲ πρῶτον ἡμῖν ἔπος εἰς ἐπίσπεψιν *Περὶ ἀρχῶν*.

Οὐ τῆς κοσμικῆς σοφίας τὴν ἀκροτάτην καταλαβὴν κατοικοῦμενοι περιωπῆν, πάντα τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα εἰς τρεῖς· τὰς κυριωτάτας καὶ πρωτίστας αἰτίας καὶ ἀρχὰς ἀναφερόντες ἐκκορυφούμεθα· ταύτας δὲ νοῦν, καὶ ὕλην, καὶ εἶδος καλούμεντες, συν-ἀνάρχους· καὶ συναιτίους τῶν πάντων ὑποτίθενται· κατ' οὐδεμιᾶς τρόπον ἐννοίας ἢ ἀρχῆν ἢ τέλος δεδεδεσθαι πώποτε δυναμένους ἢ δυνασομένους· τὸν νοῦν μὲν καὶ θεὸν κατωνομάκασιν, ὡς διὰ πάντων χωροῦντα, καὶ καταθεμένον τὰ πάντα· ὕλην δὲ φασιν τῶν καλουμένων στοιχείων τὴν τετρακύην· πρὸς δὲ καὶ πέμπτον ἔτι σῶμα τὸ οὐράνιον· εἶδος δὲ τὴν ἰδιότροπον ἐκάστου καὶ συμπληρωτικὴν τῆς οὐσίας ἰδιότητα, ἣν οἱ μὲν οὐαιώδη ποιότητα, οἱ δὲ ἰδεῖαν ὠνομάκασιν· τρεῖς οὖν ταύτας τῶν ὄντων καὶ τῶν γινόμενων αἰτίας συνανάρχους αἱ ἐστώσας καὶ συν-αἰτίους, μὴτ' ἀρχὴν μῆτε τέλος ἐχούσας διηρημένους καθ' ἑαυτὰς θεωρεῖσθαι διορίζουσιν· ἐξ ὧν ἐκ ποιητικοῦ ὕλικου τε καὶ ἰδικοῦ αἰτίου, ἀνθρώπους τε καὶ ζῶα πάντα, καὶ τὰ ἐπὶ μέρους φυτὰ πάντα, ἄλλα τε ἄλλα διὰ γενέσεως εἰς τὸν κόσμον ἀεὶ παραγόμενα, καὶ διὰ φθορὰς ἀποχόμενα, κατὰ συντυχίαν τινα καὶ ἀπειρον καὶ ἀόριστον ἐκ διαδοχῆς ἀνακύκλησιν· οὕτως ἀνάρχως καὶ ἀτελευτήτως ἐς τὸ ἀπηνεκές ἀποτελεσθαι. Τοιαύτη μὲν ἡ τῶν οἰη[σι]σόφω-
νων ματαιότης, ὡς δι' ὀλίγων ὑπομνησαι, ἅτινα τῷ ὄντι τῆς αὐτῶν ἀθεότητος ἀναρχίας τε καὶ ἀταξίας ὑποτιθεμένην· καὶ τῇ ἀρχηγικότητι τῶν ὅλων ἀρχῇ καὶ αἰτίᾳ τὸ ἀνίδεον αἰσχος τὴν ὕλην, καὶ τὸ ἀνυπόστατον εἶδος ὁμοσθενῶς ἀεὶ συνυπάρχειν δογματίζουσα· ὧν τῆς παραλόγου ματαιοδοσίας τὸ αἰσχιστον καὶ παράλογον ἰκάνους τοῖς θεολόγοις ἐξεληλεγμένον παρέντες ἡμεῖς τῇ τοῦ μεγάλου θώμεθα Γρηγορίου ἀληθοσοφίᾳ, κ. τ. λ.

A tur. Ideo et nos qui his omnibus posteriores et longe minores ad virum super omnes veteres et doctores nobis honoratum Gregorium Theologum mentem nostram applicavimus, ut ad animi nostri ducem, et tanquam abundantius ex illius libris theologicis recti, in paucis quibusdam inter illius sermones stylo et intelligentia difficiles, certe divinos tamen sermones, loca arcana magis et multis impervia per exegesis explanavimus; simul divinum Patrem sacra memoria honorantes, simulque ad illius Dei sapientia plenam mentem, propriam per interpretationem orationis necessario applicantes et intendentes nostram mentem, etsi vere temerarium fuerit susceptum: et per hoc ad amplitudinem cognitionis secundum illum veritatis directi, sic aliis discipulis non parvam forte utilitatem per theologicorum dogmatum exegesis procurabimus. Proponitur autem nobis primus sermo ad disquisitionem *De principiis*.

Qui mundanz sapientiæ summam accipere præsumunt cognitionem, omnia entia et creata ad tres principales et primarias causas seu principia referentes enumerant; has vocant mentem, materiam, et speciem, quas communia principia et communes causas omnium supponunt, cum nullo qui concipi queat modo, aut principium aut finem accipere unquam possunt aut poterunt. Mentem quidem Deum appellaverunt, ut per omnia diffusum, et omnia commoventem; materiam vero dicunt eorum quæ vocantur elementa, quaternitatem; quintum autem adjicitur corpus cœleste: speciem denique propriam formam cujusque et perfectam substantiæ proprietatem, quam substantialem qualitatem alii, alii ideam nominaverunt. Tres igitur illas entium et creatorum causas coprincipales, semper existentes et cœternas, neque principium neque finem habentes distincte per se demonstrari exponunt; e quibus sunt ex activa materia et propria causa, homines et animalia cuncta, et particulares omnes plantæ, et aliunde alia per productionem in mundum semper inducta, et per destructionem consumpta, secundum fortuitam quamdam, infinitam et illimitatam circulem successionem; ita absque principio et fine in continuum perficiuntur. Talis quidem est horum superborum insania, ut paucis memorem, illi qui est digna attribuens atheistæ eorum anarchiæ et confusionis; et supremo omnium principio et causæ per... contumeliam materiam, et siue substantia speciem pari virtute semper consociari dogmatizans; quorum stultæ sapientiæ turpitudinem et stultitiam merito theologis condemnata linquentes, nos ad veram magni Gregorii sapientiam incumbamus, etc.

NICETAS BYZANTINUS.

MONITUM EDITORUM.

Circa ætatem Nicetæ Byzantini parum consentiunt qui scriptorum ecclesiasticorum historiam enarrarunt. D. Cellier eum floruisse putat post medium sæculum XII; sed id inconsulto scripsit. Allatius, quem sequitur Maius, eum ad finem sæculi IX floruisse asserit, et quamvis suam sententiam nullo argumento confirmet, a veritate tamen non aberrat.

Duo tantum supersunt Nicetæ Byzantini opera, quæ ex certis notis intrinsecis ad hanc ætatem referri debent; adeo ut mirum sit, tot viros oculos qui de ætate Nicetæ disputarunt, eas non perspexisse.

In Refutatione epistolæ principis Armeniæ et Apologia concilii Chalcedonensis, eam fere agitat controversiam quam Photius in scriptis suis ad Armenos tractat. Refellit epistolam principis Armeniæ, cujus verba singillatim recitat; quæ quidem epistola alibi exstare non memini, sed scriptam fuisse ex historiis Armeniæ narrat doctissimus Serpos (a). Adeo ut omnino verisimile sit principem Armeniæ quem Nicetas refutat, illum ipsum esse *Asutium* vel *Aschodum*, ad quem Photius sibi scribendum esse existimavit (b).

Id vel inde colligi potest, quod Basilius Macedo pacem conclusit cum Aschod, rege Armeniæ, quem *dilectissimum suum filium* appellabat, ut narrat Joannes Catholicos, celeberrimus Armeniæ historicus (c). At Nicetas pariter principem Armeniæ, quem refellit, nomine *fili* *dilectissimi* appellat, sive nomine imperatoris Constantinopolitani scripserit, sive, quod verosimilius, tanquam episcopus Ascotum filium in Christo nominaverit. Porro Basilius Macedo obiit anno 886, Aschod vero, anno 889. Refutatio ergo Nicetæ ante illam ætatem in publicam lucem prodiiit.

Nec recentiora sunt opuscula quæ Nicetas Byzantinus scripsit contra Mahometanos. Quamvis enim nulla nota temporis in capite libri appareat, occurrit tamen infra *confutatio epistolæ secundæ ab Agarenis missæ ad Michaelem imperatorem, Theophili filium*. Atqui agitur hic de Michaele III qui anno 836 natus est, et an. 867 a Basilio Macedone trucidatus est. Epistola illa secunda scripta est ergo ante annum 867, nec diu post a Niceta confutata, siquidem de ea loquitur quasi recenter scripta. Præterea ab initio summis laudibus extollit imperatorem ejus jussu se librum illum exarare declarat; quæ laudes maxime ad ætatem Basilii convenire videntur, vel ad initia regni Leonis Sapientis qui anno 886 patri Basilio successit.

Falso igitur Nicetæ opera recenserentur inter scripta sæculi XI (d) vel XII (e), etsi et illis ætatibus Græci cum Armenis de dogmatibus fidei disputaverint, sed prorsus collocanda erant inter monumenta exeuntis sæculi IX; quod nemo hactenus demonstravit.

Postquam Allatius in sua *Græcia orthodoxa* (f) asseruisset, Nicetam Byzantinum a Niceta Davide non esse distinguendum, quin opinionis suæ momenta exponeret, postea tamen ubi de Nicetarum scriptis ex industria disserit (g), duos esse auctores distinctos affirmat. Allatium sive affirmantem sive negantem identitatem utriusque auctoris cæce et candide sequitur card. Mai. Nobis autem longe verosimilior videtur secunda opinio, non tantum ideo quod scribendi ratio utriusque diversa sit, sed etiam quia Nicetas David e Paphlagonia oriundus, Nicetas vero philosophus Constantinopoli natus esse videtur. De iis penes doctos J-B. M.

(a) Vid. *Compendio storico di Memorie chronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena. Opera del marchese Giovanni di Serpos. T. II, p. 44. Venezia 1786.* Notat, epistolam quam Aschod I Constantinopolim misit, scriptam fuisse ab Isaaco Mrud, doctore ferocis indolis, qui ex odio suo erga Græcos multa incongrue dixit, et sic Nicetæ, ut conjicimus, eum refellendi ansam præbuit.

(b) Vid. *Opera Photii, t. II, p. 714, Patrolog. Græc. t. CII.*

(c) *Histoire d'Arménie par Jean Catholicos* (l'his-

torien), pag. 126, Paris 1841.

(d) *Histoire d'Arménie de Matthieu d'Edesse*, traduite par Dulaurier, part. II, chap. 93, p. 133, Paris 1858, ubi Mathæus Edessenus narrat quomodo Kakig Ascoti filius, tempore Ducæ imperatoris, id est inter an. 1059 et 1067, Constantinopoli pro Armenis disputavit, et Græcis satisfecit.

(e) Conferantur disputationes Theoriani.

(f) *Græciæ orthod. t. I* in notis, ad calcem voluminis, ubi lectorem remittit ad Disquisitionem suam, postea edendam, *De Nicetis*.

(g) Apud Mai *Nova Bibl. Patr., t. VI, p. 9.*

DE SCRIPTIS NICETÆ BYZANTINI.

(Ex Leonis Allatii *Diatriba de Nicetis*, ap. Maium, *Biblioth. nov. Patr.* tom. VI, part. II, p. 8).

Habetur: Νικήτα Βυζαντίου φιλοσόφου ἑκθεσις κατασκευαστικὴ μετ' ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος, ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου, καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας προαγομένη· καὶ ἀντιρρήσεις τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου, ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· *Nicetæ Byzantini philosophi expositio confirmans cum demonstratione Christianum dogma ex communibus notionibus, et dialectica methodo, et naturalibus argumentis, et artificio syllogistico producta. Et confutatio epistolæ ab Agarenis ad Michaelem imperatorem Theophili filium missæ, qua fidem Christianam calumniabantur.* P.: Δυσθῆρατόν τι χρῆμα ἀλήθεια, καὶ τοὺς γε λίαν ὀξυωποῦντας.

Alius est ejusdem tractatus: Ἀντιρρήσεις, καὶ ἀνατροπὴ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῆς σταλείσης παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου, ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· *Confutatio et eversio secundæ epistolæ ab Agarenis ad Michaelem imperatorem Theophili filium missæ, qua fidem Christianam calumniabantur.* P.: Ἐβουλόμεν, ὦ φίλος, τὸν περὶ πίστεως ἡμῶν, τοῦ Χριστιανικοῦ λέγω δόγματο;, λόγον.

Tertius est: Ἀνατροπὴ τῆς παρὰ τοῦ Ἀραβοῦ Μωάμεθ γραφείσης βιβλίου ἐν κεφαλαίοις λ'. *Refutatio libri ab Arabe Mohameto conscripti, capitibus triginta.* P.: Μεγάλων καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀξίων ὕπαρχόντων. Hos tractatus contra Agarenos dicunt asservari in bibliotheca Vaticana Possevinus, et Epitomatores (a).

Est præterea pro synodo Chalcedonensi adversus epistolam Armeniæ regis, qua ille dictam synodum hæreseos incusare veritus non fuerat: Νικήτα Βυζαντίου φιλοσόφου καὶ διδασκάλου ἑλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τοῦ ἀρχοντος τῆς Ἀρμενίας, ἐπὶ διαβολῇ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, καὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου, ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν. Ἐγράφη δὲ πρὸς τὸν ἀρχοντα ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου· *Nicetæ Byzantini philosophi et doctoris refutatio epistolæ ab Armeniæ principe missæ, qua invidiose fidem nostram orthodoxam, et sanctam atque æcumenicam quartam synodum criminatur, jussu Christi amantis et piissimi nostri imperatoris. Scripta est ad principem, et patriarcham induci loquentem.* Epistolam hanc doctissimam tum argumentorum copia et vi, tum sententiarum gravitate, et sanctorum Patrum auctoritatibus refertissimam, et vere auream, non passus inter meæ litterariæ suppellectilis latebras diutius immorari, Latinitate donatam, edl curavi in primo tomo scriptorum Græciæ orthodoxæ hic Romæ typis sacræ Congregationis de fide propaganda anno 1652, in 4, Græce et Latine.

Ejusdem etiam sunt: Προλεγόμενα, καὶ ἐξηγήσεις τῶν πάντε φωνῶν· *Prolegomena et expositio quinque locum.* P.: Μέλλοντες σὺν Θεῷ ἀρχεσθαι. In bibliothecis Italicis.

(a) Mirari licet, magnum Allatium, loqui nunc A Nicetæ Aquileiensis episcopi, neque nobilium ejusdem scriptorum meminit, quæ nos, Deo laboribus nostris favente, illinc deprompsimus, scilicet *de ratione fidei, de Spiritus sancti potentia, et de diversis Christo Domino convenientibus appellationibus.* — Denique Allatius nullam facit mentionem Nicetæ episcopi Naupacti, quem pariter omnino ignorat Lequinius in *Or. ch. T. II*, col. 198 seq., ubi scribit illius urbis episcopos. Atqui ego in bibliotheca Vaticana manibus non semel contrectavi ms. ad quatuor Evangelia et ad apostolorum Actus copiosum Græcum Nicetæ episcopi Naupacti commentarium, quod egregium opus accurate postea describam, ejusque aliquem saltem fructum cum Ecclesia publice communicabo. A. M.

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ

ΤΗΣ ΣΤΑΛΕΙΣΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ
ΕΠΙ ΔΙΑΒΟΛῆ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΗΜΩΝ ΠΙΣΤΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

ΕΞ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΟΥ ΦΙΑΟΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΗΜΩΝ.

Ἐργάση δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου.

NICETÆ BYZANTINI

REFUTATIO ET EVERSIO

EPISTOLÆ AB ARMENIÆ PRINCIPE MISSÆ

QUÆ INVIDIOSE FIDEM NOSTRAM ORTHODOXAM

ET SANCTAM ET ŒCUMENICAM QUARTAM SYNODUM CRIMINATUR

IUSSU

CHRISTI AMANTIS ET PISSIMI NOSTRI IMPERATORIS.

Scripta est ad principem, et patriarcham inducitloquentem.

(Ex Leonis ALLATH Græcia orthodoxa t. I, p. 663.)

1. Cum Dei humanitate, et divinis judiciis, nec non piissimorum atque orthodoxorum nostrorum imperatorum benignitate supremam pontificatus sedem reginæ urbium gubernare in me receperim, omni studio animique alacritate rationis compotem gregem Christi nostri, inter pastores primarii, uti fas est, regere dirigereque adnitor, et ut vires ministrant, et oratio in oris apertione ab universorum Domino suggeritur, divinis sæpenumero dogmatibus instruere contendo, ne zizaniorum satori dæmoni in sincero ac purissimo frumento, vera scilicet rectaque fide et doctrina, super quam firma atque inconcussa catholica et apostolica Ecclesia fundata est, zizanas, hæreticas nempe opiniones disseminandi, noxamque divino gregi afferendi, locus sit. Quapropter licet nonnulli aulam Domini ingressi, nostrorumque arcanorum participes facti, postea ab aliquibus temerariis hominibus seducti, sive ex ignorantia, sive avita morositate oppressi, non ita recte exquisitam veritatis rationem, puramque Christianorum sententiam profitentur, hos nunc quidem consueta oris allocutione corrigere, et in veritatis rectique dogmatis norma constabilire incumbimus, nunc vero eos, quos ob longum locorum intervallum præsentibus alloqui non possumus, per epistolas confirmare studemus, et

α'. Θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ θεοῖς κρίμασι, καὶ ἐδμενεῖα τῶν πανευσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων ἡμῶν βασιλέων, τὸν ἀρχιερατικὸν βαθμὸν τῆς βασιλίδος πόλεως πεδαλιουχεῖν ἀναδεγμένους, πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τὸ λογικὸν ποίμνιον τοῦ ἀρχιποίμενος ἡμῶν Χριστοῦ ἐννόμως διέπειν καὶ διευθύνειν ἐπιείκομαι· καὶ, ὡς ἡ δύναμις ἐγγυρεῖ, καὶ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος παρὰ τοῦ τῶν ὁλῶν χρηργεῖται, καὶ θεοῖς δόγμασι καταρτίζειν πυκνῶς τοῦτο ἐσπούδακα, ὡς ἂν χώραν μὴ λάθῃ ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς διάβολος, καὶ τῷ ἀδόλῳ καὶ καθαρῳτάτῳ σίτῳ, τούτεστι τῇ εὐλογίᾳ καὶ ὀρθῇ πίστει καὶ διδασκαλίᾳ, ἐν ᾗ βεβαία καὶ ἀσάλευτος ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἔστηκε, ζιζάνια, ἥγουν αἰρετικὰς τινὰς ἐννοίας ἐπισπείρῃ, καὶ τινὰς τοῦ θεοῦ ποιμνίου καταλυμήνηται. Β Διὰ τοι τοῦτο, εἰ καὶ τινες τῆς αὐλῆς Κυρίου ἐνδοξοῦντες, καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου μετασχεῖν καταξωθέντες, εἰτα ὑπὸ τινων εἰκαλῶν ἀνδρῶν κατασπέντες, ἢ καὶ ἐξ ἀμαθείας, ἢ καὶ ἐκ προγονικῆς δυστροπίας κεκρατημένοι, καὶ μὴ λίαν ὀρθῶς τὸν ἀκριβῆ λόγον τῆς ἀληθείας καὶ καθαρὰς δόξης τῶν Χριστιανῶν πρεσβεύοντες τυγχάνοιεν, τούτους πῇ μὲν τῇ [κατὰ στόμα ὁμιλίᾳ] ἐπανορθοῦν, καὶ ἐπιθεβαιοῦν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος λόγον προθυμοῦμεθα· πῇ δ' οἷς κατὰ πρόσωπον ὁμι-

λεῖν, ὡς πῆρρον που διεστῶτες, ἐξαδυνατούμεν, τοῦ-
τους διὰ γραμματίων ἐπιστηρίζειν σπουδάζομεν· καὶ
ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα τὸν περιούσιον λαὸν, καὶ τὸ βα-
σιλειον ἱεράτευμα χρηματίσαν Κυρίου, καὶ δεομένους
ὡφελείας τῆς κρείττονος, ὡς οὐδ' ἡμεῖς, ὡς ἡμεῖς
ἐπάναγκες. Τοῦτ' ἂν γὰρ χρέος· ἀφωσιωμένον ἀρχιε-
ρεῦσιν ἀεὶ καθέστηκε. Ταύτῃ τοι διαθέσει ψυχῆς καὶ
πρὸς τὴν εὐκλειαν τοῦ πεποθημένου ἡμῶν τέκνου,
καὶ χρονίας ἡμῶν ἀγάπης πρὸς αὐτὸν καθισταμένης,
καὶ πλείστων, ὡς εἰκὸς, πρὸς τὸ γράφειν ἡμῶν συν-
ωθούτων, ἔδοξε μᾶλλον διὰ τὸ, οὐκ οὐδ' ὅπως, ἐκ
πολλοῦ χρόνου ἐν τοῖς τῆς Ἀρμενίας κλήμασι δόγμα-
τος οὐκ ὀρθοῦ ἐπιστρέψοντος καὶ ἐπιστήψαντος, Σεβή-
ρου τινὸς, φημὶ, αἰρεσιάρχου καὶ τοὺς ἐκείσε πάντας
καταλυμηναμένους πρὸς τὸ γράφειν παρορμηθῆναι.
Ὅθεν δὴ τῆς ἡμετέρας· ἐπιστολῆς· πολλὰς· ἀποδείξαισι
χρηστάμενοι, ἐν αἷς θάπτον πρὸς τὸ θεόν καὶ ἡμᾶς
πεισθήσεσθαι ἰδούκουν, καὶ ἀναμνηθέντας τὸ ἀληθές
τῆς ἀμώμου καὶ καθαρᾶς πίστεως· τοῦ κατὰ Χριστὴν
μυστηρίου μεθ' ἡμῶν στήναι· καὶ ἅμα τὸν ἕνα Χρι-
στὸν καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν ἡμῶν τὸν ἐκ δύο φύσεων,
καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεσι ἔχοντα, μετὰ δὲ τῇ
ὑποστάσει ὄντα κυρίως δοξάζειν. Ὅπερ ἀνέκαθεν καὶ
σχεδὸν εἰπεῖν ἡ ὑψηλὸς πᾶσα, καὶ οἱ ἀρχιερατικοὶ
πάντες θρόνοι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλη-
σίας τὸ τηλικαῶς ἐν τῇ Χαλκηδονέων μητροπόλει
συναθροισθέντες, καὶ κατὰ πάντα ὁπαδοὶ καὶ ὁμό-
φρονες ταῖς πρώτῃν τρισὶν ἀγίαις συνόδοις γενομένοι,
κατὰ μηδὲν διαφωνήσαντες συνοδικῶς ὥρισάν τε καὶ
ἐθέτισαν. Τοιγαροῦν ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς σήμερον
οἱ ὀρθοὶ καὶ εὐσεβεῖς μετὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀπο-
στολικῆς Ἐκκλησίας βιοῦν ἐθέλοντες, τὴν ἐκείσε
συγκροτηθεῖσαν σύνοδον ἀγίαν καὶ οἰκουμένην τε-
τάρτην πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἀσμένους ὑποδεχόμε-
νοι, διαπαντὸς σέβουσι. Μενούνη ἐλπίς ἡμῶν οὐχ ἡ
τυχοῦσα παρῆν, ὅπως ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιστολῆς
πισθύνετε, ὅτι τάχιστα τῆς χειρόνος δόξης μετα-
σταίητε, καὶ πρὸς τὸ παρ' ἡμῶν ὀρθὸν δόγμα τῆς
ἀληθείας πρεσβευόμενον, ἤρουν τὸ δοξάζειν δύο φύσεις
καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ·
εὐμάρως μεταπίποιτε.

β'. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἐλπίζομενον ἡμῶν εἰς πέρας οὐκ
ἐκβέβηκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ γραφέντα ἐδυσχέρανας·
καὶ οὐ μόνον τοῦτ', ἀλλὰ καὶ ἀνταίπειν καὶ ἀντιφ-
ρήτικοις ἡμῶν λόγους γράφαι ἐπεπράθης, τοῦτου χά-
ριν πυρωθεὶς τῷ θείῳ ζήλῳ, καὶ τὴν τῆς σωπῆς
ὑφορώμενος δίκην, οὐδ' ἐνταυθοὶ ἀτημέλητόν σε
καὶ ἀθεράπευτον καταλιπεῖν ᾤκηθμεν. Διὸ ὅσα μὲν
ἐν τῷ γράμματι σου ἐπὶ διαβολῇ τῆς ἡμετέρας ἀλη-
θινῆς ὁμολογίας ἐμφέρεται, καὶ δέξια ποσῶς λόγου
ὄντα, ταῦτα εἰς μέσον ἀγαγόντες, ἀνατρέψαι πειρα-
σόμεθα. Τοιγάρτοι μικρὸν μετὰ τὸ προοίμιον τῆς σῆς
ἐπιστολῆς· οἰοῦν ἐπισφίγγων καὶ ἐπισυνδέων τὴν τῆς
ἀγάπης κτήσιν μετὰ τὴν εἰς μίαν ὁμολογίαν τῆς ἀλη-
θινῆς καὶ ἀμώμητον πίστεως, σπουδάζων τοὺς ὁμο-
τρόπους ἐν οἴκῳ Κυρίου φωτίζεσθαι τε καὶ καταρτί-
ζεσθαι. Εἰ καὶ τινες ἀπέδρασαν ἐκ ταύτης τῆς
καλῆς καὶ ὀρθῆς ὁμολογίας, ἥς παρέδωκαν οἱ
ἅγιοι ἀπὸστολοι, καὶ κατόρθωσαν οἱ ἅγιοι τρεῖς
σύνοδοι, καὶ τὰ ἑξῆς, ἀριθμητότατα ἡμῶν διὰ ταύτων

A ut verbo extricem universo populo accepto, et re-
gio sacerdotio, quod fuerat Domini, necnon po-
terioris utilitatis indigenti pro viribus viam common-
strare necessarium est: hoc etenim semper est pro-
prium antistitem munus atque officium. Propterea
tum inclinatione voluntatis qua ad gloriam nostri de-
sideratissimi filii propendimus, tum amore diuturno,
quo eum prosequimur, plerisque etiam ad scriptio-
nem compellentibus, visum est satius, propter ne-
scio qua ratione multo ab hinc tempore in regionibus
Armenorum dogma non rectum, Severi ejusdam
haeresiarchæ jam per omnes eas partes introdu-
ctum, quod desæviens omnes ibi habitantes sum-
mopere lædit, ad scribendum animum applicare,
ut inde nostræ epistolæ plerisque demonstrationibus
B usi, quibus quantocius vos ad id, quod æquum est,
reduci existimo: et de novo veritatem inculpatæ
sinceræque fidei Christiani mysterii edocti una cum
nobis sentiat, et simul unum Christum et Domi-
num, et Deum nostrum, qui ex duabus naturis, et
in duabus naturis, et duas naturas habet cum uni-
ca hypostasi, uti est, teneatis, quod ab antiquo tem-
pore, et fere, ut ita dicam, universus terrarum orbis,
et quinque archieraticæ sedes catholicæ et apostolicæ
Ecclesiæ tum in Chalcedonensi metropoli coacti,
in omnibus consortes ac concordēs, et a primis
tribus synodis minime in aliquo discrepantes ex
synodi sententia decreverunt et determinarunt.
Quapropter ex eo tempore ad hunc diem, qui recte
pieque cum catholica et apostolica Ecclesia vivere
satagunt, ibi coactam synodum sanctam, et œcume-
nicam quartam, præ aliis tribus lubenter exosculati
per omnia venerantur. Spes itaque certa nos tenet,
vos nostra hæc epistola persuasos, abjecta omni
cunctatione a pessima vestra sententia recessuros, et
ad rectum veritatis dogma, quod nos profiteamur,
nempe in œconomia Christi duas naturas, et unam
hypostasim esse, facili negotio relapsuros.

C καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ·
2. Cum ergo, quod nos sperabamus, finem non
habuerit, imo scriptis etiam nostris exasperatus
tum et contra ire, et refutatoriam quoque orationem
scribere conatus es, ideo divino zelo succensi, cri-
men silentii et accusationem effugientes, te negle-
cium et incuratum deserere operæ prelium esse non
duximus. Quare quæcunque in epistola tua nostram
veram professionem calumniasti attenuasti, aliquo
tamen modo non indigna consideratione in medium
affrentes, redarguere conabimur. Atqui paulo
post tuæ epistolæ procemium, quasi astringens et
alligans mutuam amicitiam cum una veræ et inima-
culatæ fidei professione, studensque ut tui similes
in domo Domini illuminentur et instruantur: Licet
nonnulli, ais, ex proba hac rectaque professione re-
cesserint, quam sancti apostoli tradiderunt, et sanctæ
tres synodi perfecterunt, etc., manifestissime nobis
per hæc tuam opinionem indicasti, laudibus extol-
lens et beatos eos existimans, quibus cum divino

amore veræ filiei professio una est. At quænam hæc fuerit verissima professio, quam apostoli tradiderunt, et tres sanctæ synodi constabilliverunt, licet aliqui ex hac recta fide rebellarent, omnino dices tuam, quæ unius naturæ unam Christum et Deum nostrum ex diversis naturis post unionem factum proficitur, et ex duabus naturis et duas naturas habere in una hypostasi pœnegat. Hunc enim compositionis modum in divini Verbi unionem cum carne factum fuisse palam infra declamas. Heu rem miram! Quanam tu ratione testes oculatos et divinos veritatis præcones, necnon sanctos ac deificos viros aliis atque aliis temporibus ad synodos congregatos tandem culpas et contumelia oneras? Quis enim ex iis, qui res dijudicandi peritia pollent, traditam esse, aut confirmatam dicit apud Verbi ministros, aut Patres divinos, quam tu profiteris sententiam, quæ asserat, Christum unius naturæ post unionem esse, et ex duabus unionem confectam, in duabus vero, aut duas esse naturas post unionem inficietur? Propterea accedat princeps apostolorum Petrus per suam confessionem, te quæ dixisti ementitum esse manifesto evincens et, per eum universus apostolorum cœtus. Etenim Christus Dominus et Deus noster dixit apostolorum principi Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* ¹. Hæc porro Dominus Petro dixerat, cum Domino semetipsum hominem nuncupanti Petrus enuntiasset, *Tu es Christus Filius Dei vivi* ². Tum vero in Christo Domino et Deo nostro hæc duo dicta copulata sunt, confirmatumque est, et Deum esse, et hominem. Si itaque ambæ hæc deitatis et humanitatis rationes, cum Christus Dominus et Deus noster unus existat, post ipsius unionem de eo dicuntur, et unus et idem est sempiternus Filius ante omnia sæcula a Patre sine tempore et mutatione prognatus, qui est una sapientissima Trinitatis hypostasis, Deus Patri secundum æternitatem æqualis, paternam essentiam et naturam in se perpetuo habens, sed qui extremis temporibus ex Spiritu sancto et Maria Virgine carnem et humanitatem assumpsit, hic æternus Filius sine ulla mutatione factus tanquam unus ex hominibus, per omnia præ uno peccato, nostra, quam ipse non habebat, natura accepta, in eo divina, quam ab æterno possidebat, permanente, manifestum est, in duabus naturis, et duas naturas possidere, qui unus est hypostasi Christus post unionem, si modo compellationes *Deus* et *homo* naturas indicant, tanquam quæ de multis dicuntur. Confessionis itaque de Christo verum dogma in Chalcedone celebratæ divinæ synodi sanctorum Patrum definitio recte decernit, Christum determinans, unam esse ex sancta Trinitate hypostasim duas naturas habentem, naturam divinam et naturam humanam.

Χαλκηδόνι συγκεκροτημένης θείας συνόδου τῶν ἁγίων ὑπόστασιν ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι, δύο φύσεις ἔχοντα, φύσιν θεϊκὴν καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην.

¹ Matth. xvi, 18. ² Ibid. 16.

Ἀ ἐνέφηνας τὴν σεαυτοῦ διέξαν ἀποσεμνύων, καὶ μακαριστοὺς εἶναι οἰόμενος, οἷς ἂν μετὰ τῆς ἐνθέου ἀγάπης καὶ ἡ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ὁμολογία μίᾳ πάρεστι. Τίς δὲ αὕτη ἡ ἀληθεστάτη ὁμολογία, ἣν οἱ ἀπόστολοι παρέδωκαν, καὶ αἱ ἅγιαι τρεῖς σύνοδοι κατώρθωσαν, εἰ καὶ τινες ἐκ ταύτης τῆς ὁρθῆς πίστεως ἀπεδυσπέτησαν; Πάντως ἔρεϊς τὴν σεαυτοῦ, ἥτις μιᾷ φύσεως τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐκ διαφόρων φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελεσθέντα ὁμολογεῖ, καὶ ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα ἐν μιᾷ ὑποστάσει ὄντα ἀρνεῖται. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως παρακατιῶν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς σάρκα ἐνώσει γεγενῆσθαι σαφῶς διαγορεύεις. Βαβαὶ τοῦ θαύματος! Πῶς εἰς τοὺς αὐτόπτας καὶ θεῖους κήρυκας τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς κατὰ διαφόρους χρόνους συνοδικῶς συνελεγμένους ἁγίους καὶ θεοφόρους ἄνδρας τοσοῦτον ἐπιχείεις τὸν μῶμον; Τίς γὰρ τῶν ὑγιῶς κρίνειν εἰδῶτων, παραδεδόσθαι, ἢ βεβαιοῦσθαι φήσκει παρὰ τοῖς ὑπηρέταις τοῦ λόγου, ἢ τοῖς θεοῖς Πατράσι τὴν οὕτως παρὰ σοῦ πρεσβευομένην διέξαν, τὴν φάσκουσαν τὸν Χριστὸν μιᾷ φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν εἶναι, καὶ ἐκ δύο μὲν ἀποτελεσθεῖσαν τὴν ἔνωσιν, ἐν δύο δὲ, ἢ δύο εἶναι τὴ φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀπαγορεύουσιν; Διδείσασθαι ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, διὰ τῆς αὐτοῦ ὁμολογίας ψευδηγοροῦντά σε δεικνύων, καὶ δι' ἐκεῖνον ἅπας ὁ τῶν ἀποστόλων σύλλογος. Καὶ γὰρ Χριστὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῶν ἀποστόλων ἔφη κορυφαῖω Πέτρῳ· *Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς*. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον ὁ Κύριος ἔφη τῷ Πέτρῳ, ἥνικα πρὸς τὸν Κύριον, ἑαυτὸν Ἰὺν ἀνθρώπου κεκληκῶτα, Πέτρος εἰρηκε· *Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*. Καὶ συνήχθησαν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀμφότεροι οἱ λόγοι, καὶ πεπίστωται, ὅτι καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρωπὸς ἐστίν. Εἰ οὖν ἀμφότεροι οἱ λόγοι, τῆς θεότητος, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ ἐνδὸς ὄντος Χριστοῦ καὶ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, μετὰ τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ κατηγοροῦνται, καὶ εἰς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ὁ αἰδιος Υἱὸς, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς γεγεννημένος, ὃς ἐστὶν ὑπόστασις μίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος, Θεὸς Ἰσὸς τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν αἰδιότητα, τὴν πατρικὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αἰδιῶς ἐν αὐτῷ ἔχων, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου σαρκωθείς, καὶ ἐνανθρωπήσας, οὗτος ὁ αἰδιος Υἱὸς ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ γεγονώς ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, προσειληφώς τὴν ἡμετέραν, ἣν οὐκ εἶχε, φύσιν, μεμνηκυίας αὐτῷ τῆς θείας, ἣν αἰδιῶς προεἶχε, φύσεως φανερόν, ὅτι ἐν δύο φύσει καὶ δύο φύσεις ἔχων ἐστὶν ὁ εἰς τῇ ὑποστάσει Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἰπερ τὸ Θεὸς ὄνομα καὶ ἀνθρώπος φύσεων εἰσι δηλωτικὰ, ὡς κατὰ πολλῶν φερόμενα. Οὐκοῦν τὸ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας τοῦ Ἀποστόλου ἀληθινὸν δόγμα ὁ τῆς ἐν Πατέρων ὁροῦ ὀρθοτομεῖ, τὸν Χριστὸν ὀρίζων μίαν

γ'. Καὶ σαφέ· τούτου παράδειγμα, εἰ θέλεις συν-
 ορᾶν, ὡς· Προκεισθώσαν οὖν χρύσινοι τρεῖς, ὁ εἰς
 ἐρβληθεὶς πυρὶ, καὶ πυρωθεὶς ἐγένετο πῦρ, μεμενη-
 κῶς χρυσοῦς, οἷος ἦν. Σὺ οὖν εἰ θεῆς ἐν μέρει μὲν
 τοὺς ἄλλους δύο χρυσίλους, ἐν μέρει δὲ πολλοὺς ἀν-
 θρακας πυρίλους, εἰτα τὸν χρύσινον τὸν πυρωθέντα,
 καὶ πῦρ γενόμενον μεταξύ τῶν ἄλλων δύο χρυσίλων
 καὶ τῶν ἀνθράκων, τὴν διάμεσον ἐν θεσπῇ χρύσινον
 ἔχοντα τὴν τε φύσιν τῶν ἄλλων δύο χρυσίλων τελείαν,
 τούτῳστιν ὄντα χρυσόν, ὡς τοῖν δυοῖν ἐκείνοι τοῖν
 χρυσίνοι· ἐκότερον, καὶ τῶν ἀνθράκων φύσιν, ἐπειδὴ
 πῦρ ἐστίν, ὥσπερ τῶν ἄλλων ἀνθράκων ἕκαστος·
 τὴν αὐτὴν δὲ τρόπον ὁ ἀδίδιος Υἱὸς ἐξ οὐρανοῦ κατα-
 βὰς, οὐχ ὑπόστασιν ἐξ ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν
 φύσιν ἔλαβε, καὶ γέγονεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν, ὡς ὁ θεὸς
 ἀπόστολος Παῦλος λέγει, *πεπειρασθαι κατὰ πάντα*
καθ' ἡμετέραν ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. Τοῖνον
 οὖν ὁ ἀδίδιος Υἱὸς ἔχει τὴν τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, ἣν αὐτὸς προσέχευ φύσιν, τὴν ἡμετέραν
 ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ σάρκωσιν,
 μία ὑπάρχων ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπόστασις, τῆς
 ἁγίας Τριάδος προσθήκη οὐκ εἰσοδεσμένης. Εἰ δὲ
 τοῦτο φανερὸν καὶ τοῖς μικρὰ δυναμένοις συνορᾶν
 ἔστιν, ὅτι τὴν σεαυτοῦ δόξαν, τὴν περὶ μιᾶς φύσεως
 τοῦ Χριστοῦ, οὕτε τῶν ἀποστόλων ὁ χορὸς παραδέδω-
 κεν, οὕτε μὴν αἱ ἁγίαι τρεῖς σύνοδοι, αἱ κατὰ δια-
 φόρους καιροὺς παρ' εὐσεβῶν βασιλέων προνοίᾳ Θεοῦ
 συναθροισθεῖσαι, αἷς καὶ αὐτοῖς διὰ τοῦ σου γράμμα-
 τος συνωμολογεῖς, καὶ ἀποδέχῃ, ἐπεὶ καθαιρέσεις μὲν
 τῆς τοῦ Ἀρείου, καὶ Μακεδονίου, καὶ Νεστορίου
 κακοδοξίας· πρῶτον σύνοδοι συναγερμέναι, αἱ μὲν
 πρότεραι δύο τὴν ἐπὶ θεολογίᾳ ὁρθὴν ὁμολογίαν
 ἐτρανώσαν τε καὶ ἐθέσπισαν, τοῦ ὁμολογεῖν ἀληθῶς
 τὸν ἀδίδιον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοφυῇ,
 καὶ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος, ἰσοκλειῶς τῷ Πατρὶ
 τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μετέχειν, καὶ ἕνα
 Θεὸν τὰ τρία δοξάζειν, κἢν τρία ταῖς ἰδιότησι πι-
 στεύεται, καὶ μηδέτερον εἰς κτίσμα τούτων κατάγειν.
 Αὗται δὲ περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστη-
 ρίου οὐδαμῶς ἐθέσπισαν τε καὶ ὥρισαν. Ἡ δὲ πρώτη
 μὲν ἐν Ἐφέσῳ, τρίτη δὲ πρὸς ταῖς δυοῖν οἰκουμενικῇ
 ἁγίᾳ σύνοδοι, αὕτη μὲν τὴν τοῦ Νεστορίου κακοδοξίαν
 θριαμβεύσασα, ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ
 Θεὸν ἡμῶν εἰς δύο υἱοὺς καὶ δύο πρόσωπα κατατε-
 μεῖν ἐτόλμησε, καὶ τὴν πάναγγον καὶ ἁγίαν Παρθένον
 Θεοτόκον καλεῖν ἀπηρυθριασμένως ὁ δεσπαιὸς
 οὐκ ἤξιον, μᾶλλον μὲν οὖν Χριστοτοκόρον, ὡς ψιλὸν
 ἀνθρωπον γεννήσασαν. Τὰς γὰρ δύο φύσεις τοῦ Ἐμ-
 μανουὴλ, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὁ Χριστὸς ἐθεωρεῖτο, ἥγουν
 τὴν θεότητα, φημί, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀνὰ μέρος
 τιθεὶς, καὶ ἰδιουστάτως ταύτας ὁμολογῶν, καὶ φύ-
 σιν ἀπρόσωπον μὴ δοξάζων, καὶ διὰ τοῦτο ὅσαι μὲν
 αἱ φύσεις, τσαυτὰ καὶ τὰ πρόσωπα συνεισάγων, καὶ
 σχετικὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν ἐκ Μαρίας
 γεννηθέντα ὁμολογεῖ. Τοιγάρτοι τούτων ἀναθεματί-
 σασα, ἐθέσπισε τε καὶ ἐκύρωσε τὴν καθ' ὑπόστασιν

5. Et præclarum hujuse rei exemplum, dum-
 modo id non renuas, tibi habeto. Sint aurei nummi
 tres: unus in ignem conjectus et ignitus factus est
 ignis, remanens id quod prius erat aurum. Tu porro
 si seposueris alios duos nummos aureos in una
 parte, et ex alia multos carbones ignitos, postmo-
 dum ignitum illum aureum, et ignem jam factum
 inter alios duos aureos et carbones conjicias, me-
 dium nummum aureum intueberis naturam aliorum
 duorum aureorum habentem perfectam, tanquam
 qui aurum est, quemadmodum et duo alii aurei,
 carbonum quoque naturam, quando ignis est, sicut
 et ex aliis carbonibus quilibet. Non alia ratione
 sempiternus Filius de cælo descendens non a nobis
 hypostasim, sed naturam accepit, et factus est tan-
 quam unus ex nobis. Et divinus Paulus apostolus
 asseverat, tentatum fuisse per omnia secundum
 nostram similitudinem absque peccato. Igitur sem-
 piternus Filius habet Patris et Spiritus sancti,
 quam semper antea possederat, naturam, et nostram
 humanam, post suam incarnationem, cum sit una
 sanctæ Trinitatis hypostasis, nullo sanctæ Triadis
 additamento. Id si ita est, manifestum sit iis, qui
 pusilla etiam capere possunt, tuam de una Christi
 natura sententiam, neque apostolorum cœtum, ne-
 que tres sanctas synodos diversis temporibus a piis
 imperatoribus divina Providentia congregatas, quas
 et ipse per tuam epistolam recipis, et eodem atque
 nos animo voluntateque probas, tradidisse. Ad
 refellendas equidem Arii, Macedonii et Nestorii ve-
 sanas opiniones illæ coactæ sunt, primæ duæ pro-
 fessionem de Deo rectam exposuerunt, et decreve-
 runt, ut omnes vere profiterentur, sempiternum Fi-
 lium et Verbum Dei et Patris, necnon et sanctum
 Spiritum ejusdem essentiae naturæque esse cum
 Patre, et eandem et unam divinitatem æquali glo-
 ria cum Patre Filium et Spiritum sanctum parti-
 cipare, et unum Deum tria hæc confiteri, licet pro-
 prietatibus tria esse credantur, et ex his neutrum
 ad creaturas deferre. Et hæc de una natura mysterii
 secundum Christum nihil sanciverunt, aut definive-
 runt. Prima autem Ephesina, sed tertia ordine
 œcumenica sancta synodus, Nestorii hæresi debel-
 lata, qui unum Christum et Dominum et Deum
 nostrum in duos filios, et duas personas dividere
 ausus, immaculatissimam sanctamque Virginem
 vocitare *Deiparam* inverecunde nimis miser renue-
 bat, sed potius *Christiparam*, tanquam, quæ purum
 hominem genuisset: namque duas Emmanuelis na-
 turas, ex quibus et in quibus Christum contempla-
 mur, deitatem nempe et humanitatem per se unam-
 quamque separans, et æque ac si propria hypostasi
 subsisterent asseverans, et absque persona naturam
 nullam agnoscens, et propterea tot personas, quot
 erant naturæ, introducens, secundum habitudinem
 unionem Dei Verbi ad eum, qui ex Maria prognatus
 erat, asseverabat, eundem anathemate ferit, decre-

^a Hebr. iv, 15.

vitque et constituit unionem essentialem et secundum hypostasim duarum naturarum, deitatis scilicet et humanitatis, in uno Christo, una nempe hypostasi observari. Nullo itaque modo sancta synodus, vesani Nestorii opinionem, quæ duas in Christo personas astruebat, condemnans, unam in Christo naturam prorsus asserendam esse decernit. Etenim neque prima sancta synodus, quæ tres naturas in divinis, quæ erat Arii opinio, sustulit, protinus et triadem hypostaseon denegavit. Sic et Ephesina tertia synodus de duabus hypostasibus sententiam anathemate feriens, non statim et naturarum diversitatem condemnavit. Quinimo ad stabilendam secundum hypostasim et essentialem unionem naturarum unius Christi, deitatis et humanitatis, hominis exemplum usurpavit, qui ex duabus naturis, corporea atque incorporea conflatus, in duabus naturis consideratur, licet una tantum hypostasis sit quicumque homo. Et quamvis exemplum de homine particulari non in omnibus assimilatur unioni Christi, eo tamen solummodo ad insanam Nestorii opinionem refellendam usa est, qui palam affirmabat nullam esse absque propria persona naturam, fierique non posse, ut duæ naturæ secundum hypostasim et essentialiter unitæ in una hypostasi observentur, quæ non inferant et duas personas, quod unionem scheticam, sive secundum habitudinem, efficit, ideoque duos filios et duos Christos miser deprædicabat. Hanc falsam opinionem dirimens, hominis exemplum usurpavit. Imo plerosque deiferos Patres in sancta tertia synodo Ephesina divus Cyrillus in medium adduxit, stabiliens secundum hypostasim unionem in una hypostasi, qui est Christus in diversis naturis agnitus. Quod vero in diversis naturis agnoscitur, omnino in illis est, in quibus agnoscitur. Cum itaque oratio demonstraverit de una Christi natura confessionem, neque ab apostolis fuisse assertam, neque a sanctis tribus synodis constabilitam, frustra falsa fabularis enuntians, eam a sanctis apostolis traditam, et a sanctis tribus synodis fuisse confirmatam: nam oratio potius naturarum diversitatem in uno Christo representavit. Illud autem rursum asserere, *etsi nonnulli ex hac sententia* nempe affirmante, unius esse naturæ Christum post unionem, *transfugerunt*, ad eos scilicet, qui duas naturas Christum habere post unionem profiteantur, quosnam ignorantie terminos non exsuperat? Quis enim non novit partem a toto, minus a multesimo decedere? Et non contra. Quapropter qui vestræ sunt sententiæ, si ad eos, qui nostræ sunt, comparentur, minimam atque infimam partem occupare comperientur. Quare indecore agis dicens nos ex vestra sententia fugisse. Quin, ut potius verum dicam, vos a nobis decessistis.

4. Infra etiam in epistola tua nolens sanctam et universalem synodum admittere, quam nos inter reliquas alias sanctas tres synodos annumeramus,

A καὶ οὐσιώδῃ ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων, τῆς θεότητος, λέγων, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ἡγουν τῇ μιᾷ ὑποστάσει θεωρεῖσθαι. Οὐδαμῶς οὖν ἡ ἀναιρούσα ἀγία σύνοδος τὸ τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου φρόνημα, τὸ δοξάζον ἐπὶ Χριστοῦ δύο πρόσωπα, συνεισάγει ἐξάπαντος τὸ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς θεολογίας, οὐχ ἡ ἀναιρούσα πρώτη ἀγία σύνοδος τὸ τριστὴν τῆς ὁμολογίας τῶν φύσεων τὸ τοῦ Ἀρείου φρόνημα, ἥδη καὶ τὸ τριστὴν τῆς ὑποστάσεως ἀνῆρει. Οὕτως καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἀγία τρίτη σύνοδος ἀναθεματίσασα τὸ διττὸν τῶν ὑποστάσεων φρόνημα, οὐκ ἤρῃ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον ἀνεῖλε. Μενούγγε πρὸς βεβαίωσιν τῆς καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδους ἐνώσεως τῶν φύσεων τοῦ ἐνδὲ Χριστοῦ, φημὶ δὲ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τὸν τινα ἀνθρώπον ὑποδείγματος χάριν προσειληφέν, ὃς ἐκ δύο μὲν φύσεων, σώματος τε, φημὶ, καὶ ἀσωμάτων, τὴν σύνθεσιν ἐσχῆκε, καὶ ἐν δύο φύσεσι θεωρεῖται, μία τις ὑπόστασις οὕσα ὁ καθέκαστα ἀνθρώπος. Καὶ οὐ κατὰ πάντα ἐξομοιούμενον τὸ παραδειγμα τοῦ τινος ἀνθρώπου πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἔνωσιν, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν τοῦ Νεστορίου κακόνοιαν ἀποτεινομένην, ὃς τραυῶς ἔφασκε, μὴ εἶναι φύσιν χωρὶς οἰκείου προσώπου, καὶ ἀδύνατον εἶναι ἰδεῖν δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν, καὶ οὐσιωδῶς ἡνωμένας ἐν μιᾷ ὑποστάσει, μὴ συνεισάγουσας καὶ δύο πρόσωπα, ὅπερ ποιεῖ σχετικὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο δύο υἱοὺς, καὶ δύο Χριστοὺς, ὁ δεῖλαιος ἐκήρυττε. Ταύτηι τοὶ τὴν ψευθεῖ δόξαν ἀναιρούσα τῷ τινος ἀνθρώπου παραδειγματι ἐχρήσατο.

C Ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν θεοφόρων Πατέρων εἰς τὴν κατ' Ἐφεσον ἀγίαν τρίτην σύνοδον προκινῶμεν ὁ ἐν ἀγίοις Κύριλλος, συνιστῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ὃς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐν διαφόροις φύσεσι γνωριζόμενος. Τὸ δ' ἐν διαφόροις φύσεσι γνωριζόμενον πάντως καὶ ἐν κείναις ἐστίν, ἐν αἷς καὶ γνωρίζεται. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος παρέστησεν, ὅτι τὴν περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν, οὔτε τις τῶν ἀποστόλων εἰρηκεν, οὔτε μὴν ἐκ τῶν ἁγίων τριῶν συνόδων ἐβεβαίωθη, Μάρτην ψευδοπεῖς, λέγων, ὅτι περ ἐκ τῶν ἁγίων ἀποστόλων παρεδόθη, ἐκ δὲ τῶν ἁγίων τριῶν συνόδων ἐβεβαίωθη· ὁ λόγος γὰρ μᾶλλον τῶν φύσεων τὸν διάφορον ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ παρέστησε. Τὸ δὲ πάλιν εἰρηκέναι, εἰ καὶ τινες

D ἐκ ταύτης (ἡγουν τῆς δόξης, τῆς λεγούσης μιᾶς φύσεως εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν) ἀπέδρασαν, ὡς δὴ θεν τοὺς δύο φύσεις τὸν Χριστὸν ἔχειν μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογοῦντας, ἐξ αὐτῶν ἀποδεδρακέναι, ποίας ἀμαθίας ἀνάμειστον οὐκ ἂν εἴη; Τίς γὰρ οὐ συνοίδεν, ὅτι τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὅλου, τὸ ὀλιγοστὸν ἐκ τοῦ πολλοῦ ἀποδραῖν εἴωθεν· οὐ μὴν ἐμπαλιν; Διὸ οἱ τῆς ὑμετέρας δόξης πρὸς τοὺς τὴν ἡμετέραν πρεσβεύοντας εἰ παραβληθεῖεν, τὸ ὀλιγοστὸν ἂν καὶ ἐλάχιστον μῦριον ἔχοντας φανεῖεν. Ὅστε οὐ δεῖ ἀποφαίνεσθαί σε, ἡμᾶς ἀποδεδρακέναι ἐκ τῆς ὑμετέρας δόξης, ἀλλὰ μᾶλλον τᾶλῃθὲς εἰπεῖν, ὅμας ἐξ ἡμῶν.

δ'. Παρακατῶν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου, καὶ ἀποδυσπετῶν πρὸς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης τετάρτης συνόδου, διὰ τὸ ἡμᾶς συντριβόντων

ποιῆσαι τῷ ἀριθμῷ τῶν λοιπῶν ἁγίων τριῶν συν-
δῶν, καὶ ὥσπερ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ταύτην ἀπαναινό-
μενος, τοιάδε γράφει· Οἶδα μὲν, ὅτι οὐκ ἔστι
κεκρυμμένος εἰς ὧμάς ὁ τρόπος τῆς τετάρτης
συνόδου, ὅτι ἐν τῷ γράμματι αὐτῆς ἡ ἀνωσύνη
σου ἐμνήσθη ταύτην τὴν σύνοδον, καὶ ἔταξεν
αὐτὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τριῶν συνόδων, καὶ θέ-
λει καὶ ἡμᾶς ταύτην δεχέσθαι, ἣν οὐκ ἐδέξαντο
οἱ Πατέρες ἡμῶν, οὔτε οἱ διδασκαλοὶ ἡμῶν, ἐπι-
στάμενοι τὴν κερωσώσαν αὐτῆς ἐκ τῶν λοιπῶν
τριῶν συνόδων, τῶν διαγνωσθέντων, καὶ κηρυ-
ξάντων ὅλην τῷ κόσμῳ τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν
καὶ Κύριον, ἐνωθέντα ἐκ δύο φύσεων, ἀσυγχύ-
τως, καὶ ἀτρέπτως, καὶ ἀχωρίστως, τῆς αὐτῆς
συνόδου εἰς δύο φύσεις κεχωρισμένας λεγούσης,
καὶ ἐνεργείας, καὶ θελήσεις, ὁμοφωνήσασα τῷ
Νεστορίῳ, πλὴν εἰς τὰ δύο πρόσωπα· ἐκείνου
μὲν λέγοντος δύο πρόσωπα, αὐτῆς δὲ δοξαζού-
σης ἓν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὀρθοδόξους χλευά-
σασα, ὅτι οὐ συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ. Θαυμάζειν
μοι ἔπειτα τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συν-
ῆκας, ὥς γέ μοι δοκεῖ ἐκ τῶν σὺν ῥημάτων, τῆς
ἁγίας τετάρτης συνόδου τὸ τε βούλημα καὶ τὴν
πραγματείαν. Οὐδαμῶς γὰρ φαίνεται ἡ τοιαύτη ἁγία
σύνοδος, δύο φύσεις κεχωρισμένας ἰδιουσυστάτως ὑψώ-
σας, καὶ καθ' ἑαυτὰς ἀνὰ μέρος ὑπαρχούσας ἐπὶ τοῦ
κατὰ Χριστὸν μυστηρίου δοξάζουσα, εἰ καὶ ἀδίκως
παρ' ὧν συκοφαντεῖται, μάλλον μὲν οὖν τὰς παρ'
ἐκάτερας τῆς μεσότητος, ἤγουν τῆς ἀληθείας, δόξας,
φημί δὴ τὸν πλεονασμὸν καὶ τὴν ἐνδειαν, ἐκτροπὰς
οὖσα· τῆς μεσότητος, καὶ διὰ τοῦτο ψευδεὶς οὐσίας
ἐξοστρακίσασα, τὴν μέσην τάξιν ἔχουσαν δόξαν, ἀλη-
θείας ἐχομένην ἐκράτουνε. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῆς
θεολογίας ἡ μεσότης φαίνεται ἔχουσα τὰληθὲς δόγμα
τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὃ δὲ
πλεονασμὸς καὶ ἡ ἐνδειὰ τὸ ψεῦδος (ὅς γὰρ διὰ τὸ
τρισσὸν τῆς ὑποστάσεως καὶ διάφορον, καὶ τὸ τρισ-
σὸν τῶν φύσεων δοξάζει, καὶ μὴν καὶ ὅς διὰ τὸ
ἐνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστά-
σεως συνεισφέρει, τάχα μοι δοκεῖ καὶ τῇ ἀληθείᾳ,
τῇ κατὰ πλεονασμὸν καὶ ἐνδειαν δόξῃ νενοσηκέναι.
Ὅπερ πέπονθεν Ἀρειός τε καὶ Σαβέλλιος ὁ Λίβυς,
τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ, καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν.
Ἢ δὲ τῆς ἀληθείας ὁδὸς μέση τις οὖσα, καὶ τοῦ
μὲν τὸ τρισσὸν ὧν φύσεων, τοῦ δὲ τὸ συγγυτικὸν
καὶ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως ἐξοστρακίσασα, ἕνα
θεὸν, ἤγουν μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν, καὶ τρεῖς
ὑποστάσεις ὁμοουσίους ἐπὶ τῆς θεολογίας τρανῶς
ἀνακηρύττει. Ὅπερ εὐσεβῶς ἡ ἁγία καὶ οἰκου-
μενικὴ πρώτη σύνοδος ἐθέσπισέ τε καὶ ὥρισε)
τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας τετάρτης
συνόδου θεωρεῖν ἔνεστι. Τοῦ γὰρ Νεστορίου διὰ τὸ
δισσὸν τῆς ὁμολογίας τῶν φύσεων, καὶ τὸ δισσὸν τῆς
ὑποστάσεως εἰσαγόντος, καὶ διὰ τοῦτο δύο υἱοὺς ἐπὶ
τῆς οἰκονομίας δοξάζοντος, τοῦ γε μὴν Εὐτυχοῦς, καὶ
Διοσκοροῦ, καὶ Σεθέρου καὶ τῆς ἀμφοτέρων συμμο-
ρίας, διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως, καὶ τὸ μοναδι-
κὸν τῆς φύσεως λέγοντος· φανερόν διέπυθεν, ὅτι ὁ
μὲν τῇ κατὰ πλεονασμὸν ψευδεὶ δόξῃ νενοσηκέν, ὁ

A quasi ex rationabili causa eam respuas similis scri-
bis : *Sat novi apud vos non esse in occulto quartæ
synodi modum, ejus sanctitas tua in epistola men-
tionem induxit, eamque una cum aliis tribus synodis
collocavit : cupitque nos eam recipere, quam neque
Patres, neque doctores nostri receperunt, scientes eam
aliis tribus synodis, quæ determinarunt, et universo
terrarum orbi promulgarunt, unum Christum et Fi-
lium et Dominum unitum ex duabus naturis incon-
fuse, immutabiliter et inseparabiliter, absona ac
diversa censuisse, cum asserat duas naturas divisas,
et operationes, et voluntates, Nestorio ipsi, duas per-
sonas si excipias, consentiens ; ille enim fatetur duas
personas, synodus unam, sicut orthodoxis fucum
faciens quasi non consentiat Nestorio.* Admiratio
sane me tenet, te similia scribere. Neque enim in-
telligis, ut ipse ex tuis verbis conjicio, sanctæ quartæ
synodi neque propositum, neque scopum. Siquidem
sancta hæc synodus duas naturas ex se subsisten-
tes separatim existentes in Christi mysterio
nunquam tenuit, licet vos illam non sine calumniæ
ignominia criminamini, quinimo inter extrema me-
dium veritatis duntaxat sequens, excessum et de-
fectum, quæ sunt e medio diverticula, ideoque
falsa abjudicans, medium locum occupantem sen-
tentiam veritati innixam constabilivit. Quemadmo-
dum enim in divinis medium obtinet verum cat-
holicæ et apostolicæ Ecclesiæ dogma, ita excessus
et defectus falsum. Qui namque, propter hyposta-
seon triadem ac diversitatem, naturarum item tria-
dem persenserit, vel propter naturæ unitatem sin-
gulare etiam hypostaseos introduxerit, nã is mihi
videtur a veritatis opinione in ea, quæ ex excessu
et defectu consequitur, falsitate graviter aberrare.
Quod perpassi sunt Arius et Afer Sabellius, mala
ex diametro se invicem adversantia, juncta tamen
impietate. Sed veritatis via media, et hujus quidem
triade naturarum, illius confuso ac hypostaseos
singulari proscriptis, unum Deum, unam scilicet
essentiam, et naturam, et tres ejusdem naturæ hy-
postases in divinis palam deprædicat, quod pie san-
cta et œcumenica prima synodus decrevit et de-
terminavit. Simili ratione et de sancta quarta sy-
nodo philosophandum est. Nam, Nestorio, propter
geminam naturam, geminam etiam hypostasim in-
troducente, ideoque duos filios in œconomia asse-
rente : Eutychie vero ac Dioscoro, necnon Severo,
aliisque ejusdem doctrinæ consortibus, propter uni-
tatem hypostasis, singulare quoque naturæ faten-
tibus, manifestum est, hunc quidem ex excessu,
alios ex defectu mala opinione laborasse. Sed defi-
nitio sanctæ Chalcedonensis synodi mediam verita-
tis viam ingressa, sanctamque et œcumenicam pri-
mam synodum secuta, quæ mediam veritatis viam
constabilivit, absurda penes extrema, duplex nempe
hypostaseos, quod duos filios facit et duos Chri-
stos, quod est per excessum, imo et defectum, qui
propter singulare hypostasis, naturæ quoque unita-
tem exhibet, corrigens, veritatis viam, quæ medium

occupat confirmavit, et palam constat in unione Christi secundum hypostasim, duas naturas convenisse partium locum in uno Christo continentes, et unam hypostasim: quando medium aliquid obtineat cum extremis commune, et in aliquo differat, et in quibus cum excessu disconvenit, cum defectu concordat; in quibus autem a defectu discordat, cum excessu convenit. Exempli causa: Ecclesiæ opinio, quæ ab Ario, secundum naturas dissentit, cum Sabellio unam naturam asserente consentit; quæ cum Sabellio pugnat secundum singulare et confusum hypostasis, non abhorret ab Ario secundum triadem hypostaseon. Sic etiam discurrendum est in œconomia de mediâ via, veritatis nempe sententiam in aliquo cum extremis concordare, in aliquo differre, et in quibus differt ab excessu, cum defectu concordare, in quibus a defectu, cum excessu. Sit pro exemplo. Ponantur opiniones, Nestorii, inquam, et Eutychetis, et Severi, quarum altera duas naturas et duas personas fatetur, altera unam naturam et unam hypostasim asserit. Manifestum inter eas secundum excessum atque defectum nimium interesse, siquidem earum longissime diversa ratio est, nihilque est, quo natura, vel hypostasis inter se communent. Quare assumatur ea opinio, quæ medium veritatis occupat; ea omnino in aliquo cum extremis convenire debet, et in aliquo discrepare, et in quibus ab excessu disconvenit, cum defectu consentire, in quibus defectui non concordat, cum excessu conjungi. Talis est sanctæ quartæ synodi sententia, in Christo duas naturas et unam hypostasim asserentibus, quæ a Nestorio secundum hypostasim dissentiens (ille enim duas, hæc unam profitetur), cum Eutychæ atque Severo consentit, quod et ipsi unam hypostasim confitentur. Sed rursus a Dioscoro, et Eutychæ, et Severo disconveniens secundum naturam, quod illi unam naturam in œconomia asserant, illa duas, non dissidet a Nestorio, qui duas tantummodo naturas in Christo posuit. Nemoque ex eo quod in aliquo quis communicat cum alio, omnino cum eo communicare opinetur, et tanquam una sentientem eum, qui in aliquo cum quopiam sentit, in eodem habeat, atque exsecratur; quandoquidem et vera Ecclesiæ opinio, quod in aliquo cum extremis concordat, Ario et Sabellio, ut oratio comprobavit, proscribitur. Et quis tantam blasphemiam ferre poterit? Pari ratione et de sancta quarta synodo pie disserendum est. Quia consentit in aliquo cum Nestorio, ideone et una cum eo sentire dicemus? Apage. Hæc itaque synodus hoc modo mediam veritatis viam evulgans non est improbo consilio, et summa ignorance calumnianda, abjudicandaque, sed potius ubi prius rectum ipsius dogma amplexus fueris, exosculanda, annumerandaque cum aliis sanctis tribus synodis, quod, ut oratio demonstravit, nihil præ aliis sanctis tribus synodis innovavit; quinimo, si verum fateri volumus, eadem prorsus, æqueque omnia

A δὲ τῇ κατ' ἐνδεῖαν. Ἡ δὲ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου θεσμοθεσία μέσση ὄδον τῆς ἀληθείας βαδίσασα, καὶ μιμησαμένη τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμένην πρῶτην σύνοδον, ἥτις τὴν μέσσην ὁδὸν τῆς ἀληθείας ἐθεοδαίωσε, καὶ αὐτὴ τὰ παρ' ἑκάτερα ἄτοπα, τὸ δισπν τῶν ὑποστάσεων, ὅπερ ποιεῖ δύο υἱοὺς καὶ δύο χριστοὺς, ὃ ἐστὶ κατὰ πλεονασμὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἐνδεῖαν, ὅπερ διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως τῇ φύσει τὸ μοναδικὸν δίδωσι, τὴν μέσσην τάξιν ἔχουσαν ὁδὸν ἀληθείας ἐκράτυνε, καὶ ἀνακηρύττει ἐπὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις τὰ συνελθόντα, μερῶν τάξιν ἔχοντα ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ ἡ μεσότης ἐπὶ τι κοινωνεῖ τοῖς ἄκροις, καὶ ἐπὶ τι διαφέρει, καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἐνδεῖᾳ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἐνδεῖᾳ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Οἷον τί φημι. Τὸ τῆς Ἐκκλησίας φρόνημα, διαφερόμενον τῷ τοῦ Ἀρείου κατὰ τὰς φύσεις, κοινωνεῖ τῷ Σαβελλίῳ, τῷ μίαν φύσιν δοξάζειν· τοῦ δὲ δὴ Σαβελλίου διαφερόμενον κατὰ τὸ μοναδικὸν καὶ συγγυτικὸν τῆς ὑποστάσεως, συμφρονεῖ τῷ τοῦ Ἀρείου κατὰ τὸ τρισπν τῶν ὑποστάσεων. Οὕτως ἐνεστι σκοπεῖν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τὴν μέσσην ὁδὸν τῆς ἀληθείας δόξαν, ἐπὶ τι κοινωνεῖν καὶ διαφέρεσθαι τοῖς ἄκροις· καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἐνδεῖᾳ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἐνδεῖᾳ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Οἷον τι λέγω. Προκεισθώσαν δόξαι, τοῦ Νεστορίου, φημί, καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ Σεβήρου, ἡ μὲν δύο φύσεις καὶ δύο πρόσωπα κηρύττουσα, ἡ δὲ μίαν φύσιν καὶ μίαν ὑπόστασιν δοξάζουσα. Φανερὸν ὅτι κατὰ πλεονασμὸν καὶ ἐνδεῖαν ἔσονται ἀντικείμεναι· εἴπερ τὰ οὕτωι πάντα ἀντίκεινται, καὶ οὐδεμίαν κοινωνίαν φύσεως ἢ ὑποστάσεως πρὸς ἀλλήλας κέχνηται. Οὐκοῦν ληφθῆτω τις δόξα, ἡ τὸ μέσον τῆς ἀληθείας ἔχουσα· αὕτη οὖν ἐπὶ τι τοῖς ἄκροις ἐποφελίεται κοινωνεῖν, καὶ ἐπὶ τι διαφέρειν, καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἐνδεῖᾳ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἐνδεῖᾳ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Τοιαύτη τις ἐστὶ καὶ ἡ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου ἐπὶ Χριστοῦ, δύο φύσεις καὶ μίαν ὑπόστασιν κηρύττουσα, ἥτις διαφορομένη τῷ Νεστορίῳ κατὰ τὴν ὑπόστασιν (ὅτι ὁ μὲν δύο, ἡ δὲ μίαν κηρύττει), κοινωνεῖ τῷ Εὐτυχεῖ καὶ Σεβήρῳ, κατὰ τὸ μίαν ὑπόστασιν ὁμολογεῖν καὶ αὐτοὺς. Πάλιν δ' αὖ διαφορομένη τῷ Διοσκρίτῳ, καὶ Εὐτυχεῖ, καὶ Σεβήρῳ κατὰ τὴν φύσιν (ὅτι οἱ μὲν μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας κηρύττουσιν, ἡ δὲ δύο), κοινωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, κατὰ τὸ τὰς δύο καὶ μόνον φύσεις δοξάζειν ἐπὶ Χριστοῦ. Καὶ οὐ δεῖ ἐκ τοῦ κατὰ τι κοινωνεῖν, καὶ τὸ ἀπλῶς κοινωνεῖν λογίζεσθαι, καὶ ὡς ὁμόφρονα τὸν κατὰ τι κοινωνοῦντά τι· ταυτὸν ἐκεῖνο λογίζεσθαι καὶ μυσάττεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τὸ ἀληθὲς φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, δίδει ἐπὶ τι κοινωνεῖ τοῖς ἄκροις, Ἀρείῳ, φημί, καὶ Σαβελλίῳ, καθὼς ὁ λόγος παρέστηκεν, ἀποκηρυχθήσεται. Καὶ τίς ἂν ὑπόσῃ τὸ βλάσφημον; Οὕτωι καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας τετάρτης συνόδου εὐσεβῶς συνορᾶν ἐνεστι· δίδει κοινωνεῖ ἐπὶ τι τῷ Νεστορίῳ, ἥδη ὁμο-

φρονεῖν δώσωμεν; Οὐμμενουν. Οὐκοῦν τὴν οὕτως **A** studuit, et concorditer voluit cum illis, tanquam quæ
 ἁγίαν σύνοδον, τὴν μέστην ὁδὸν τῆς ἀληθείας χρη-
 ξασαν, οὐ δεῖ κακοβουλία καὶ ἀμαθεία συκοφαντεῖν καὶ ἀποπέμπεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ταύτης ὁρθεῖν
 δόγμα ὁμολογήσαντα, ἀποδέχασθαι, καὶ μετὰ τῶν
 λόγος εἶδεις μεθεμίαν κενοφωνίαν εἰσάγουσαν τὴν
 ἁγίαν τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς λοιπαῖς ἁγίαις
 τρισὶ συνόδοις, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τῇ ἀληθείᾳ εἰπεῖν, μεγίστην συμφωνίαν διὰ τὸ καὶ αὐτὴν τὴν μέστην ὁδὸν
 τῆς ἀληθείας βαδίσαι, ὥσπερ ἐκεῖναι.

ε'. Ἐνεστι δὲ σκοπεῖν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνόδου,
 τί ἄρα βούλεται χρηρῆται ἐπὶ Χριστοῦ. Ἐπομένῃ
 γὰρ, ὡς αὐτὴ φησι, τοῖς Πατράσι, κατὰ λέξιν ὡς
 φάσκει· Ἐνὰ καὶ τὸν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 Χριστὸν συμφώνως ὁμολογεῖν ἐκδιδάσκει· διὰ μὲν
 τοῦ συμφώνως ἐκείνην τὴν ὑποψίαν προὑποτετα-
 μένη, τὴν οὐκ ἐκ πάντων οἰομένην τὴν συναγερ-
 μένων ἐπισκόπων ἐν αὐτῇ τὴν ὑποκειμένην ἐκθεσιν
 γεγονέναι, ἀλλ' ἐξ ἐνίων, οἷς καὶ μόνοις ἀρέσαι τὰ
 εἰρημένα. Μετὰ δὲ τοῦτο ὥσπερ συνεκτικωτάτην
 πλάνην ἐξωμένην, λέγω δὴ τὴν τῆς τοῦ Νεστορίου
 δυσσεβείας διὰρρυσιν, ἐπισταγομένην τῇ ἀχράντῳ
 οἰκονομίᾳ. Διὸ λέγει, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν
 ὕψιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· διὰ τῆς τοῦ
 ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσηγορίας, πρὸ ὁρίζον τὴν τῆς
 διαιρέσεως ἐξαίρουσα δόξαν· καὶ μᾶλλον διὰ τῆς ἀν-
 βενικῆς προφορᾶς. Ἐνα γὰρ εἶπεν, οὐχ ἕν· καὶ
 ταύτῃ τὴν ὁλὴν σύνθεσιν ἀποσημαίνουσα, καὶ οὐ
 κατὰ μέρος αὐτῆς, ὅπερ εἰκὸς ἦν τὴν ἄλλην ἐνδείκνυ-
 σθαι προφορὰν, καὶ τοῦτ' αἰνουμένη τὸν ἐν ἁγίοις
 Γρηγόριον· διὰ μὲν τοῦ, ἄλλος καὶ ἄλλος, τὸ ὅλον
 σημαίνουσα, διὰ δὲ τοῦ, ἄλλο καὶ ἄλλο, τὰ μέρη.
 Μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ἐκ τοῦ ἐναντίου φαύλης δόξης
 ὑπονοίας, φησι, *Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ*
τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, ἕτερον, οἷμαι,
 λέγουσα οὐδὲν, εἰ μὴ τι νομίσῃ τις διὰ τῆς τοῦ ἐνὸς
 προσηγορίας, ἢ γυνήν ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν
 θεότητα πληρῶσαι τὴν οἰκονομίαν, ἢ τροπὴν ὑπο-
 μένασαν εἰς ἀνθρώπου φύσιν, ἀλλὰ τέλειον τὸν αὐ-
 τὸν κατ' ἄμφω ὑπάρχοντα, τὴν τε θεότητα, φημί,
 καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὅλον ἐν τοῖς οἰκείοις μέ-
 ρεσι γνωρίζόμενον θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπον ἀλη-
 θῶς, τὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· καὶ οὐχ
 ἀπλῶς δὴ θεὸν, ἢ ἀνθρώπον, ἀλλ' ὁμοούσιον τῷ Πα-
 τρι κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπώ-
 τητα τὸν αὐτόν. Καὶ τοῖς μὲν ὁρθῶς προσέχουσι τοῖς
 εἰρημένοις, οὐδὲν ἔτι ἦν εἰς ἐξήγησιν ὑπολειμμέ-
 νον τῆς ἀχράντου οἰκονομίας τῇ συνόδῳ, ἥτις καὶ τὸ
 μέλλον προὑποδομένη, λέγω δὴ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθά-
 νατον ἐνίους καὶ ἀφθαρτον ἐκ πρώτης συλλήψεως, τὸ
 θεῖον ἐκεῖνο καὶ ἀφθαρτον τοῦ Κυρίου σώμα τολμᾶν
 ὁμολογεῖν, καὶ ταύτῃ ἀνατρέπειν τὴν ὁλὴν οἰκονο-
 μίαν, λέγει· *Κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρ-
 τίας*. Ὅπερ τῆς μὲν ἁγίας ἐστὶ Γραφῆς, εὐκαίρως
 δὲ κεῖμενον ἐνταῦθα, ἐπιστομίζει τοὺς τὰ τοιαῦτα
 φρονούντας. Εἰ γὰρ οὔτε πάθος σώματος, οὔτε θάνα-
 τος, οὔτε μὴν δάλυσις, ἦν δὴ φθορὰν ἰδίως ἀξιοῦμεν
 καλεῖσθαι, ἁμαρτία· χωρὶς δὲ μόνης ἁμαρτίας κατὰ
 πάντα τὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἐστὶ τὸ ἀφθαρτον
 ἐκεῖνο καὶ πανάγιον σῶμα· εὐδῆλον ὅτι ὁ εὐδοκῆσας
 θεὸς τὴν ἡμετέραν πτωχείαν λαβεῖν, τοιαύτην ἔλα-
 βεν, ἣν καὶ πτωχείαν καλεῖσθαι δικαίως, ἅπαντα

5. Possumus etiam ex eadem synodo colligere,
 quid ipsa de Christo profiteatur. *Patrum enim insi-*
stens vestigiis, ut ipsa ad verbum refert, *unum et*
eundem Dominum nostrum Jesum Christum concor-
diter confiteri, nos edocet: per verbum *concorditer*
 suspicionem illam tollens, qua existimabatur non
 ab omnibus episcopis eodem coactis præpositam
 fidei expositionem compositam, sed ab aliquibus
 tantummodo, quibus ea dicta in integro fuere.
 Postmodum veluti primario, et reliquos continenti
 errori, impii duntaxat Nestorii divisioni, in immacu-
 latam œconomiam intruso medicina admovent, ait:
Unum et eundem confiteri Filium Dominum nostrum
Jesum Christum, unius ejusdemque compellatione
funditus divisionis opinionem evertens, et potissi-
 mum masculine pronuntians: *unus enim illi dici-*
tur, non unum, atque universam compositionem, et
non partem ipsius exprimit, quod insinuari necesse
erat, si aliter extulisset; in hoc quoque divum Gre-
gorium secuta, per illud, alius et alius, totum, per
illud, aliud et aliud, partes indicavit. Postea adver-
 sæ pravi opinionis suspensiones tollit dicens, *per-*
fectum ipsum in deitate, et perfectum eundem in
humanitate: tantummodo asserens, nisi quispiam
 existimaverit per unius appellationem, aut humana
 natura denudatam deitatem, œconomiam adim-
 plesse, aut mutationem passam in humana natura
 perfectum eundem secundum utraque existentem,
 deitatem, inquam, et humanitatem, tanquam qui
 totus ac perfectus in propriis partibus agnosceba-
 tur, vere Deum, et vere ex animo rationis compote,
 et corpore hominem, neque simpliciter Deum, aut
 hominem, sed unius cum Patre essentiæ secundum
 deitatem, et nobis eundem secundum humanita-
 tem; ut qui recta mente dictis animum applicat,
 nihil præterea ad perfectam immaculatæ œconomiae
 expositionem a synodo desideret. Quæ ultra præco-
 gnoscens nonnullos nec passioni, nec mortui, nec
 corruptioni obnoxium ab ipsa prima conceptione,
 divinum illud et nullis sordibus contaminatum
 Domini corpus astruere, sicque totam œconomiam
 evertere ausuros annectit, *per omnia nobis similem*
absque peccato. Quod sacræ Scripturæ est, oportu-
 neque hic appositum similia sentientium effrenem
 contumaciam reprimat. Etenim si neque passio
 corporis, neque mors, neque dissolutio, quam pro-
 prie corruptionem appellare consuevimus, peccatum
 est, absque vero solo peccato per reliqua omnia
 ejusdem cum nobis naturæ est, purissimum illud
 et sanctissimum corpus, manifestum sit, Deum,
 cui nostram pauperiem assumere complacuit, talem
 assumpsisse, quam non male nos pauperiem nun-

cupabimus, omnibus nostris naturalibus passionibus atque proprietatibus obnoxiam. Proptereaque dixit, *Per omnia similem nobis absque peccato*. Rursus vero cum Nestorianis non placeret Deiparam esse immaculatam Virginem, subdidit: *Ante sæcula ex Patre genitum, postremis vero diebus eundem propter nos et nostram salutem ex Maria Virgine et Deipara progenitum secundum humanitatem*. Et pauca hæc ex quarta synodo, ne prolixiora asseram, satis sint. Poterit vero quilibet multo plura, si voluerit, ex ea colligere, quibus constabit compertissime, nulla in re a tribus sanctis synodis discrepasse, sed in omnibus concordem, eundem unum Christum, et Dominum, et Deum nostrum professam ex duabus, et in duabus naturis, et duas naturas post unionem, extrema a medio inepta absurditatesque, quæcunque illæ fuerint, procul amandasse, mansisseque in veritatis medio firmam atque inconcussam. His a quarta sancta synodo ipsissimis verbis sanctitis, enuntiatis et promulgatis de Christi mysterio, quisnam, dummodo non delirus est et mente captus, asseverabit quartam synodum una cum Nestorio sentire, illius falsa opinione deceptam? Illud potius asseverandum est, ab eadem anathemate ictos, et Dioscorum, et Nestorium, et Eutychem, ex diametro sese adversantia, sed impietate mala paria.

6. Quando vero te duplex naturarum turbat, et numeri dualis enuntiatio statim tibi rerum divisionem suggerit, opinariisque omnem numerum per sese subsistentes indicare, ignavius potius quam prudenter, determinemus, sed breviter, quoniam modo de binario et reliquo omni numero exquisita cognitio haberi possit. Numerus dupliciter dicitur, alius simpliciter, et per se solus: alius in relatione et rebus consideratur, quemadmodum album albedinem et albedine præditum notat. Natura numeri per se neque conjungit, neque dividit, neque enim habet res sibi subjectas: nam numerus ipse per se neque copulat, neque separat, sed utrumque admittit, tali vel tali respectu, veluti binarius, et quaternarius numerus, si unitates respicias, ex quibus componitur, in eas dividitur; si unitatem horum quæris, ex iis componitur: duo etenim et duo, si ita fuerit, in quatuor abit, quatuor vero in duo et duo dividitur. Quare varissimum fuerit naturam numeri nihil præscriptum habere, neque separatam, neque unitum, sed in rerum complexu et compositione subire. Inscite itaque improbeque determinaveris naturam numeri necessario rerum divisionem subsequi, et non rerum unitate, aut divisæ naturæ numerum, ut quot sint subjecta innotescant, signum statuere, cum alia ratio, et non numerus ea subdividat et copulet. Namque decem ulnas ligni continui, si ita fuerit, dicimus, non numero dividentes unionem, quæ in decem ulnarum ligno est; rursumque decem modios dum dicimus, divisos eos agnoscimus. Ita res se habet et rebus in aliis. Si numerus de naturis prædicetur.

Α ἔξουσιν τὰ φυσικὰ πάθη ἡμῶν καὶ ἰδιώματα. Διὰ τοῦτο τοι ἔφη· Κατὰ πάντα ὁμοιοὶ ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας. Πάλιν δ' αὖ ἐτι τοῖς ἀπὸ Νεστορίου θεοτόκος οὐκ ἐδόκει ἡ ἄχραντος εἶναι Παρθένος, προσέθηκε· Τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, ἐκ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμῶν καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου γεννηθέντα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγα ἐκ τῆς τετάρτης συνόδου διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου· ἐπεὶ ἐνεστὶ πλείστα ὅσα, εἴ τις βούλεται, ἐξ αὐτῆς ἀναλέγεσθαι, ἐν οἷς τρανότερα φαίνεται ταῖς τρισὶν ἀγίαις συνόδοις κατὰ μὲν διαφωνήσασα, ἀλλ' ὁπαδὸς κατὰ πάντα γενομένη, τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν κηρύττει, ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο, καὶ δύο φύσεις εἶναι μετὰ τὴν ἑνωσιν, καὶ τὰς παρ' ἑκάτερα τῆς μεσότητος ἀτοπίας, ὅσαι ἂν καὶ εἴεν, ἐξοστρακίζει, καὶ μένει βεβαία καὶ ἀμετακίνητος ἐν τῇ τῆς ἀληθείας μεσότητι. Ταῦτα παρὰ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου αὐταῖς λέξεσιν ὀρισθέντα, καὶ ἐκφωνηθέντα, καὶ κηρυχθέντα περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, τίς ἐστιν ὅς, καὶ ὕγιεις τὰς φρένας ἔχων, φήσεται, τὴν τετάρτην σύνοδον συμφρονεῖν τῷ Νεστορίῳ, καὶ τῇ ἀπ' αὐτοῦ κακοδοξίᾳ συναπάγεσθαι; μᾶλλον μὲν οὖν ὑπὸ ταύτης τῆς συνόδου ἀναθεματισθέντα τὸν τε Δίωσκορον, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν.

ς'. Εἰ δὲ σε τὸ διεστὴν τῶν φύσεων ἑκπαράττει, καὶ ἡ τῆς δυάδος τοῦ ἀριθμοῦ ἐκφώνησις παραυτίκα τὸ διηρημένον τῶν πραγμάτων ὑποτίθησί σε νοεῖν, καὶ λογίζῃ, ἐτι πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων ἐστὶ δηλωτικὸς, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο, ἥπερ εἰδότες. Οὐκοῦν διορισώμεθα διὰ βραχείων, πῶς δεῖ περὶ δυάδος καὶ τοῦ λοιποῦ παντός· ἀριθμοῦ ἀκριβῆ ἔννοιαν ἔχειν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς διττῶς λέγεται, ὁ μὲν τις ἀπλῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν, ὁ δὲ ἐν σχέσει καὶ πράγματι θεωρούμενος, ὥσπερ λευκὸν, ἥ τε λευκότης καὶ τὸ λευκασμένον. Αὕτη τοίνυν ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ καθ' ἑαυτὴν οὔτε συνάπτει, οὔτε διαιρεῖ· οὐ γὰρ ἔχει ὑποκείμενα πράγματα. Καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, οὔτε συνάπτει, οὔτε διαιρεῖ, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν δέχεται τῇ ποιᾷ σχέσει. Οἶον ἡ δυάς, καὶ ἡ τετράς, εἰ μὲν τὰς μονάδας θεωρεῖς, ἐξ ὧν συνέστηκαν, εἰς ταύτας διαιρεῖται· εἰ δὲ τὴν μονάδα τούτων ζητεῖς, ἐκ τούτων συνάπτεται· δύο γὰρ καὶ δύο, εἰ τύχοι, εἰς τέσσαρα συνάπτεται, τὰ δὲ τέσσαρα εἰς δύο καὶ δύο διαιρεῖται. Ὅτε παντὸς ἀληθέστερον εἰπεῖν τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ μὴδὲν ἀφωρισμένον ἔχειν, μήτε τὸ κεχωρισμένον, μήτε τὸ ἡνωμένον, ἐν δὲ τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιπολῇ καὶ συνθέσει τοῦτο ὀφίστασθαι. Ἀμαθὲς οὖν τὸ τῇ φύσει τοῦ ἀριθμοῦ ἀναγκαίως τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ἐπεσθαι νομοθετεῖν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν πραγμάτων ἡνωμένῃ γε, ἣ διηρημένῃ φύσει, τὸν ἀριθμὸν σημεῖον ποιεῖσθαι τοῦ ποσοῦ τῶν ἐποκειμένων, ἄλλου λόγου καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ ταῦτα διαιροῦντος καὶ συνάπτοντος. Καὶ γὰρ δέκα πῆχεις λέγομεν τοῦ συνεχοῦς, εἰ τύχοι, ἔλλου, οὐ συνδιαροῦντες τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν ἑνότητα τὴν ἐν τῷ δεκα-

πῆχει ἑξὺν. καὶ πάλιν δέκα μοδίους λέγοντες, ἐν Α
 διαιρέσει τούτους ἐπιστάμεθα. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ
 τῶν ἐτέρων ἔχει πραγμάτων· εἰ μὲν ὁ ἀριθμὸς φύ-
 σεσιν ἐπιφημισθῇ, οὐ τὸ ποσὸν αὐτῶν προηγουμέ-
 νως, ἀλλὰ τὸ ἑτερογενὲς παρίστησιν. Ἰππου γάρ,
 καὶ ἀνθρώπου, καὶ βοῆς τρεῖς λέγοντες φύσεις, οὐ τὸ
 διηρημένον αὐτῶν κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ τὸ παρηλ-
 λαγμένον κατὰ τὸ εἶδος σημαίνουσαν· τρεῖς δὲ ἀν-
 θρώπους, εἰ τούτοις, Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰωάν-
 νην τὸ διηρημένον αὐτῶν μάλλον, καὶ ὅτι τόσοι, οὐ
 τοιοῦτοι δὲ, παριστῶμεν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονο-
 μίας δύο λέγοντες τὰς φύσεις, τὸ ἑτεροειδὲς αὐτῶν,
 οὐ τὸ χωρισμένον δηλοῦμεν, ἐκβάλλοντες δὲ αὐ-
 τῶν, εἰ καὶ μὴ εἴεν ἐνωπόστατοι, τὸν τῶν ὑποστά-
 σεων ἀριθμὸν, εὖ μάλα εἰδότες, ὅτι οὐδ' ἐπὶ τῶν
 ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ χωρισμένων, οἷον τοῦδε τοῦ
 Ἰππου, καὶ τοῦδε τοῦ βοῆς ἡ φύσις, οὐ τὸ διηρημένον,
 ἀλλὰ τὸ διάφορον, ὡς περ καὶ ἡ ὑπόστασις τὸ διηρη-
 μένον, ἡ ποῦς ἐπὶ τῶν μὴ καθ' αὐτὰ ἐμφαινόμε-
 νων, ἀλλὰ ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις ὄντων μὲν καὶ
 γινόμενων, ἡ φύσις, οὐ τὸ χωρισμένον, ἀλλὰ τὸ
 διάφορον δηλώσει, εἴτε ἐπὶ θεολογίας, εἴτε ἐπὶ τῆς
 οἰκονομίας, εἴτε ἐπὶ παντὸς πράγματι. Καὶ ἄλλως,
 ὅτι εἰ καὶ ἀριθμοῦμεν τὰς τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις,
 δύο ταύτας λέγοντες, οὐκ εἰσάγομεν διαίρεσιν, ἐνερ-
 γείᾳ τῶν φύσεων καὶ τῶν ιδιοτήτων. Πᾶς γὰρ ἀρι-
 θμὸς τῶν διαφερόντων ἐστὶ· καὶ ἀδύνατον ἀριθμεῖ-
 σθαι τὰ κατὰ μὴδὲν διαφέροντα, καθ' ὃ δὲ διαφέρουσι,
 κατὰ τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται· οἷον ὁ Πέτρος, ἢ ὁ Παῦ-
 λος, καθ' ὃ μὲν ἦνουνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· τῷ λόγῳ
 γὰρ τῆς οὐσίας ἡνωμένοι, δύο φύσεις οὐ δύνανται C
 λέγεσθαι, καθ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες, δύο ὑπο-
 στάσεις λέγονται. Ὡστε ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων
 ἐστὶ, καὶ ὃ τρόπῳ διαφέρουσι τὰ διαφέροντα, τοῦτω
 τῷ τρόπῳ καὶ ἀριθμοῦνται. Ἦνουνται μὲν αἱ τοῦ
 Κυρίου φύσεις ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν, διήρηται
 δὲ ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Καὶ ὃ
 μὲν τρόπῳ ἦνουνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· οὐ γὰρ καθ'
 ὑπόστασιν δύο φαμέν εἶναι τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ.
 Ὡ δὲ τρόπῳ ἀδιαιρέτως διήρηται, ἀριθμοῦνται· δύο
 γὰρ εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς
 διαφορᾶς, ἡνωμένα μὲν καθ' ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐν
 ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσαι, ἀσυγχύτως ἦνουνται,
 τὴν οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὰν διασώζουσαι.
 Τῷ τρόπῳ τοιγαροῦν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνον ἀριθμοῦ-
 μενα ὑφ' ἡμῶν, οὐ διαίρουσιν ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρ-
 ξει, καὶ ὡς οὐ ὑπνοεῖς. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτι
 οὐχὶ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων ἐστὶ
 δηλωτικός· καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν. Εἰ τι μὲν γὰρ
 ἰδιοσύστατόν ἐστι, τοῦτο πάντως ἐν ἀριθμῷ τυγχάνει
 ἐν· οὐ πᾶν δὲ τὸ ἐν ἀριθμῷ τυγχάνον, ἰδιοσύστατον
 ἂν εἴη. Τὰ γοῦν ἐν τοῖς συνθέτοις, ἵνα μὴ πολλὰ
 λέγω, ἐνὸς ὄντα συμπληρωτικά, καὶ κατὰ μίαν συγ-
 κείμενα τὴν συνέχειαν, ὅπως αὐτὰ μὲν ἐφ' αὐτῶν
 ἰδίαν ὑπαρξίν οὐκ ἔχει· ἐνὸς δὲ συμπληρωτικά γε-
 νόμενα ἐν τῷ συλλόγῳ τὴν οἰκείαν ὑπαρξίν ἐπιδείκνυ-
 νται. Ὡς περ ἀμέλει τὸ ζῶον, τὸ λογικόν, τὸ θνητόν,
 οὐ μὴν εἴ τι καὶ καθ' αὐτὰ ὑπάρχοντα ὁράται,
 ἀλλ' ἐν τῷ ὅλῳ γε τῷ ἀνθρώπῳ, φημί, σαφῆ τὴν οἰ-

non earum quantitatem antecedenter, sed naturam
 diversam importat : equi enim et hominis, et bovis
 tres naturas asserentes, non eorum secundum quan-
 titatem divisionem, sed se junctum ac separatum
 in specie significamus : tres vero homines dicentes,
 si fuerint, Petrum, et Paulum, et Joannem, eorum
 potius divisionem, et tot eos esse, non tales osten-
 dimus. Sic et in œconomia duas ponentes naturas
 diversam eorumdem formam, non separationem
 exprimimus, ex ipsis ejicientes, licet absque hypo-
 stasi non essent, hypostaseon numerum, pulchre
 callentes in hypostasi et essentia divisus, hujus
 scilicet equi, et hujus bovis naturam non divisum,
 sed diversum, quemadmodum et hypostasis divi-
 sum, et multo magis in iis, quæ ex sese non appa-
 rent, sed sunt simul, unumque alii inest, et sunt,
 naturam non separationem, sed diversitatem indi-
 caturam, tum in divinis, tum in œconomia, tum in
 quacunque alia re. Item, licet nos numeremus duas
 Christi naturas, duas illas dicentes, non ideo actu
 inducimus divisionem naturarum et proprietatum.
 Omnis enim numerus eorum est, quæ differunt,
 nequitque fieri, ut numero comprehendantur ea,
 quæ per omnia sibi similia sunt, verum secundum
 id, quo differunt, numero subjiciuntur, veluti Petrus
 vel Paulus secundum id, quo conjunguntur, non
 cadunt sub numero : ratione enim essentia uniti
 non possunt duæ naturæ dici : sed hypostasi differen-
 tes, duæ hypostases dicuntur, adeo ut numerus
 differentium sit, et modo, quo differunt differentia,
 eodem et numerentur. Junctæ sunt Domini naturæ
 inconfuse secundum hypostasim, divisæ vero sunt
 indivise ratione modoque differentia; quo uniantur
 modo non numerantur : non enim duas secundum
 hypostasim dicimus esse Christi naturas : quo vero
 modo indivise separantur, numerantur : duæ etenim
 sunt Christi naturæ ratione modoque differentia,
 junctæ quidem secundum hypostasim, et sese invicem
 penetrantes inconfuse uniantur, et propriam
 singulæ naturalem differentiam conservant. Modo
 itaque differentia tantummodo a nobis numerantur,
 non dividuntur actu et existentia, ut ipse tibi
 fingis. Aliter etiam de hoc eodem philosophamur.
 Non omnis numerus res per se subsistentes indicat :
 idque manifestum erit ex sequentibus. Quidquid
 enim per se subsistit, id omnino et sub numero
 est, non autem omne quod sub numero est, item
 per se subsistere dicitur. Quæ ergo in compositis
 sunt, ne pluribus rem agam, cum unum com-
 pleant, et una continuitate consent, ex semet-
 ipsis nihilominus propriam existentiam nullam
 habent, sed unum dum constituunt in coitione
 propriam existentiam commonstrant, quemadmo-
 dum animal rationis compos, mortale : non præ-
 terea vero et per sese existentia conspiciuntur,
 sed in toto homine apertam patentemque pro-
 priam sui existentiam ostendunt : et ratione mo-
 doque differentia numerata, divisionem hominis
 non important; partes enim dicuntur hominis, sed

non per sese existentiam habebunt. Quare manifestum sit, non omnem numerum res per se subsistentes indicare.

δηπου μὲν καὶ καθ' αὐτὰ τὴν ὑπαρξιν ἔχει. Ὅποτε τῶν ἐστὶ δηλωτικῶς.

7. Cum autem praeterea propter divisionem naturarum et proprietatum, sanctam et oecumenicam quartam synodum criminose calumniaris, quasi illa probans duas naturas et proprietates naturarum, omnimodis cum Nestorio conveniat, naturarum divisionem introducens, proptereaque non esse hanc synodum a nobis recipiendam, nos respondentes, et divisionis proprietatisque rationem explanantes, dicimus Christi naturas, deitatem nempe et humanitatem, ex quibus et in quibus unicum hypostaseos veluti totum contemplamur, si quis intellectu et ratione, proprietates, inquam, cum naturis dividerit, non vero existentia et actu, neque absurde, neque inerudite fecerit; hoc enim, ut ita dicam, omnes Patres aperte clamant. Audi Gregorium Theologum dicentem : *Cum naturae cogitationibus separantur, subdividuntur et nomina*, quasi diceret, quod cogitatione asseritur sit ad differentiam divisionis, quae actu et existentia est, eam, quam longissime abjicientes actu quidem naturas esse et dici tradunt, harum vero divisionem cogitatione acceperunt : quae rebus ipsis divisa non sunt, tanquam divisa ratione supponentes propter immutabilem unitorum, etiam post unionem, differentiam et proprietatem ; ut jam clarum sit, dici de naturis et proprietatibus divisionem, quae ex intellectu est, neque in quoquam a vero aberrabimus, licet de ea sancta et oecumenica quarta synodus nihil tradidit ; nihilominus nos dicimus : cum enim integritatem hypostasis Christi contemplamur, totum animo agamus, quando totum ex partibus conflatur, et in partibus consideratur, et tum potissimum cum ex dissimilibus componitur, servatis nempe inconfuse partibus in unione, quando et partes, quae in toto sunt, totius reputantur, et proprietates partium totius reputabuntur, licet partium propria sermo cogitatione dividens judicat. Verbi gratia : Visus in sensorio, oculo nempe fieri solet, sic etiam ambulatio in cruribus, sed non dicimus aut oculum videre, aut crura ambulare ; sed homo, qui ea tanquam partes possidet, videre dicitur et ambulare. Eodem modo et de Christi hypostasi : namque ad integritatem illius mentis aciem figentes dicimus Ejusdem unius sanctae Triadis Filii Dei sunt et res mirabiliter gestae, et passiones. Elsi secundum aliam partem passiones subit, humanitatem scilicet, secundum aliam mira efficit, ut ejusdem naturae cum Deo et Patre, et Spiritu est. Rursus partes, ex quibus totum constituitur, conservatis illis inconfuse in unione considerantes, et differentiam in unione invenientes, ubi vero differentiam, ibidem omnino et numerus introducit, tot dicimus partes esse, ratione discriminis, nec a scopo aberramus. Quandoquidem unio est eorum, quae

ἅ καὶ ἂν ὑπαρξιν ἐπιδείκνυνται, καὶ ἀριθμοῦμενα λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς, διαίρουν τοῦ ἀνθρώπου οὐκ εἰσάγουσι. Μέρη μὲν γὰρ ῥηθεῖεν ἀνθρώπου, οὐ δὴλον, ὅτι οὐ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμά-

ζ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ διαίρέσεως τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων μῶμον συνήψας τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ, ὡς ᾤθην λέγουσα δύο φύσεις καὶ ἰδιότητας τῶν φύσεων, ἐξάπαντος συμφωνεῖ τῷ Nestorίῳ, διαίρουν τῶν φύσεων ἐμποιοῦσα, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀποδεχτέα αὕτη ἡ σύνοδος παρ' ἡμῶν, ὑπεραπολογούμενοι οὖν, καὶ διασφαλοῦντες τὸν περὶ διαίρέσεως καὶ ἰδιότητος λόγον, φάμεν, τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἧγουν φημι τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὁ εἰς τῆς ὑποστάσεως ὡς ὅλος ἐνθεωρεῖται, εἰ μὲν τῇ ἐπινοίᾳ τις καὶ τῷ λόγῳ τὰς ἰδιότητας μετὰ τῶν φύσεων διαίρει, καὶ οὐχ ὑπάρξει καὶ ἐνεργείᾳ, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ποιήσειε· τοῦτο γὰρ σχεδὸν εἰπεῖν πάντες οἱ Πατέρες διαβρόχῃ κακράγασι. Καὶ γὰρ Γρηγόριος τοῦ Θεολόγου ἀκούσον λέγοντος· *Ἦνίκα γὰρ αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρουνται καὶ τὰ ὀνόματα*, ὡς εἶναι τὴν ἐπινοίαν λεγόμενον, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς κατ' ἐνεργείαν καὶ ὑπαρξιν διαίρέσεως, ἣν ὡς πορρωτάτω ἀποπεμφόμενοι τῇ μὲν ἐνεργείᾳ τὰς φύσεις εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι φασί, τὴν δὲ τούτων διαίρουν κατ' ἐπινοίαν ἔλαβον, τὰ μὴ διηρημένα τοῖς πράγμασιν ὡς διηρημένα τῷ λόγῳ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὴν ἀτρεπτον τῶν ἐνωθέντων, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν, διαφορὰν τε καὶ ἰδιότητα. Ὅποτε δὴλόν ἐστι λέγειν ἐπὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων διαίρουν, τὴν κατ' ἐπινοίαν λεγομένην, καὶ οὐδὲν τοῦ εἰκότος ἀποσφαλοῦμεθα, εἰ καὶ περὶ ταύτης ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ τετάρτη σύνοδος οὐδὲν ἐξεφώνησε, πλὴν οὖν ἡμεῖς λέγομεν. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν ὁλότητα τῆς κατὰ Χριστὸν ὑποστάσεως ἀποβλέψωμεν, τὸ ὅλον ἀνασκοπούντες, ἐπειδὴ τὸ ὅλον ἐκ μερῶν σύγκειται, καὶ ἐν τοῖς μέρεσι θεωρεῖται, καὶ μάλιστα όταν ἐξ ἀνομοιομερῶν σύγκειται τὸ ὅλον, σωζομένων δηλονότι ἀσυγγύτως τῶν μερῶν ἐν τῇ ἐνώσει, ἐπειδὴ τὰ μέρη ἐν τῷ ὅλῳ ἐνυπάρχοντα τοῦ ὅλου λογίζονται, καὶ τὰ ἰδιώματα τῶν μερῶν τοῦ ὅλου λογισθῆσονται, εἰ καὶ τῶν μερῶν ὡς ἴδια εἶναι ὁ λόγος τῇ ἐπινοίᾳ διαίρων κρίνει· οἷον τὴν φημι· Ἡ ὄρασις ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, ἧγουν τῷ ὀφθαλμῷ, πέφυκε γίνεσθαι, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ βάδισις ἐν τοῖς σκέλεσιν· ἀλλ' οὐ λέγομεν, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ὁρᾷ, ἢ τὰ σκέλη βαδίζει, ἀλλ' ἀνθρώπος ὁ ταῦτα ἔχων ὡς μέρη λέγεται βλέπειν καὶ βαδίζειν. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν ὁλότητα αὐτῆς βλέπωμεν, λέγομεν, Αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς τῆς ἀγίας Τριάδος, τούτεστι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰσὶ τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ πάθη, εἰ καὶ κατ' ἄλλο μέρος τὰ πάθη ἀναδέχεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, κατ' ἄλλο δὲ τὰ σημεῖα ποιεῖ, ὡς ὁμοούσιος, δηλονότι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι. Ὅταν δ' αὖ πάλιν εἰς τὰ μέρη, ἐξ ὧν τὸ ὅλον σύγκειται, σωζομένων αὐτῶν δηλονότι ἀσυγγύτως ἐν τῇ ἐνώσει σκοπῶμεν, καὶ τῆς διαφορᾶς ἐν τῇ ἐνώσει, εὐρισκομένης (ὅπου

δὲ διαφορά, ἐκεῖ πάντως καὶ ὁ ἀριθμὸς συνεισάγε-
ται)· δηλονότι τόσα λέγομεν τὰ μέρη ὑπάρχειν τῷ
λόγῳ τῆς διαφορᾶς, καὶ οὐδὲν σφάλλομεν. Ἐπειδὴ
ἡ μὲν ἔνωσις τῶν πρὸς τι ἐστίν. Καὶ γὰρ ἡ ἔνωσις
ἐνουμένων ἐστίν ἔνωσις, καὶ τὰ ἐνούμενα ἐνώσει
ἐνοῦνται· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ὅλον, μερῶν ὅλον, καὶ
τὰ μέρη ὅλου μέρη. Τὰ δὲ πρὸς τι, ἐὰν θάτερον
ἐνεργείᾳ ᾖ, καὶ τὸ ἕτερον δηλονότι ἐξ ἀνάγκης.

Ἐπὶ οὖν ἡ κατὰ Χριστὸν ὁλότης καὶ ἡ ἔνωσις ἐνε-
ργείᾳ πρόσσεσι καὶ τὰ μέρη ἐνεργείᾳ ἔσονται, καὶ ἡ
τούτων διαφάρα. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς περ οὖν
καὶ ἀληθές, ὁ μὴ ὁμολογῶν τὰ μέρη τόσα εἶναι, δη-
λονότι οὐδὲ τὸ ὅλον φήσκειν ἂν εἶναι, ἀλλὰ τῶν με-
ρῶν τῆς διαφορᾶς ἀναιρουμένης, καὶ τὸ ὅλον φθα-
ρήσεται. Καὶ τίς ἂν οὐ συνήσει τὸ ἄτοπον; Φανερόν
ἄρα, ὅτι ὅσοι τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ ὡς
ὅλον τι ἐκ θεότητος καὶ ἰανθρωπότητος συγκαίμενην

ὁμολογοῦσι, καὶ τὰ μέρη δύο φύσεις εἰποῖεν ἂν ἐξ
ἀνάγκης, κἂν ὑμεῖς μὴ βούλησθε, ὅπερ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἀγία σύνοδος τρανῶς ἐξεφώνησε.
η'. Τὸ δὲ πάλιν λέγειν, ὅτι ἡ τετάρτη σύνοδος **B**
συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, ὅτι δύο φύσεις λέγουσα,
κακείνος ὡσαύτως δύο φύσεις λέγων, ὁμοφρονεῖ
τῷ Νεστορίῳ. Πλὴν διαφέρεται εἰς τὰ δύο
πρόσωπα, ἐκεῖνος μὲν λέγοντος δύο πρόσωπα,
αὐτῆς δὲ δοξαζούσης ἓν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς
ὀρθοδόξους χλευάσασα, ὅτι οὐ συμφρονεῖ τῷ
Νεστορίῳ, αὐτόθεν φανερωτάτην ἔχει τὴν ἐπι-
ληψὴν ἐκ τοῦ σου λόγου, ὅτι οὐχ ὁμοφρονεῖ
τῷ Νεστορίῳ, καθὼς ψευδοεπὼν κατηγορεῖς. Εἰ
γὰρ ὁ μὲν δύο πρόσωπα δοξάζει, δηλονότι καὶ τὰς
δύο φύσεις κεχωρισμένας ἰδιοσυστάτους οὕσας ὁμο-
λογεῖ, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἔνωσιν τούτων σχετικὴν
λέγει. Ἡ δὲ ἀγία σύνοδος, ὡς σὺ φῆς, ἐν πρόσωπον
καὶ μίαν ὑπόστασιν θεοπίζουσα, φανερόν ὅτι τὰς
φύσεις ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ οὐτιωδῶς καὶ καθ' ὑπό-
στασιν ἡνωμένας φαίη ἂν· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐγγραφεῖ,
δύο φύσεις λέγειν ἐν ἐνὶ προσώπῳ καὶ μιᾷ τῇ ὑπο-
στάσει, εἰ μὴ καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐτιωδῶς ἡνω-
νται. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν δέδεικται ἐκ τοῦ σου λό-
γου, ὅτι οὐ κεχωρισμένας τὰς φύσεις καὶ τὰς ἐνε-
ργείας ἐπὶ Χριστοῦ λέγει ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη
τετάρτη σύνοδος, ἀλλ' ἡνωμένας καθ' ὑπόστασιν.
Καὶ ἄλλως τὸ αὐτό· Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην,
λέγω δὴ τὴν καθ' ὑπόστασιν, οἱ τῆς Ἐκκλησίας
τρόφιμοι διαφέρονται τῷ Νεστορίῳ, καθὼς καὶ ὁ ἐν
ἀγίοις Κύριλλος φάσκει, καὶ οὐ διὰ τὰς δύο φύσεις,
οὐ δὲ αὐτὸς ἔφη, ὅτι ἡ σύνοδος διαφέρεται τῷ
Νεστορίῳ κατὰ τὸ ἐν πρόσωπον, καὶ τὰ δύο, ὅπερ
ποιεῖ τὸ μὲν ἐν, τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν, τὰ δὲ δύο
τὴν διαίρεσιν· φανερόν ὅτι κατὰ τὸ ὁρθόν τῆς Ἐκ-
κλησίας διαφέρεται ἡ σύνοδος τῷ Νεστορίῳ. Εἰ δὲ
τοῦτο, δηλονότι οὐδὲ συμφωνεῖ. Ἀδίκως ἄρα παρὰ
σου συκοφαντεῖται. Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, Κυρίλλου
ἄκουσον πρὸς Εὐλόγιον δι' ἐπιστολῆς αὐταῖς λέξεις·
Ἐπισταθάνοντες τινες τῆς ἐκθέσεως, ἢν πεπολήν-
ται οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ φασιν· Διὰ τί δύο φύσεις
ὀνομαζόντων αὐτῶν, ἠνέσχeto καὶ ἐπήνεσεν ὁ
τῆς Ἀλεξανδρείας; Οἱ δὲ τὰ Νεστορίου φρονούν-
τες λέγουσι κακείνον οὕτω φρονεῖν, συναρπά-
ζοντες τοὺς οὐκ εἰδότας τὸ ἀκριβές. Χρὴ δὲ τοῖς

A aliquid sunt : unio enim eorum, quæ uniuntur,
unio est, et quæ uniuntur, unione uniuntur. Sic etiam
totum partium totum est, et partes totius partes. Ea
porro quæ ad aliquid sunt, si unum ex iis actu est,
necesse est, et alterum esse. Cum itaque Christi in-
tegritas et unio actu est, erunt et partes omnino
actu, et eorum discrimin. Hoc si verum est, quem-
admodum verum est, qui non constitetur partes
tot esse, neque totum fatebitur esse, sed partium
differentia sublata, totum quoque destruet. Et quis
absurdum rei ineptumque non capiet? Patet ita-
que eos, qui unam Christi hypostasim, veluti totum
quoddam ex deitate et humanitate compositum
profiterentur, partes duas scilicet naturas necessario
fassuros, licet vos id abnuatis. Quod sancta Chal-
cedonensis synodus palam promulgavit.

B 8. Præterea illud item, quartam synodum una
cum Nestorio sentire, quod duas naturas fateatur :
similiter etiam cum Nestorio concordare quicunque
duas naturas fateatur : in eo tantummodo differre;
quod ille duas, synodus unam tantum personam te-
neat, et per id fucum orthodoxis fecisse, jactans se
a Nestorio dissentire, ex tua ipsius oratione aper-
tissime refellitur, comprobaturque eam a Nestorio
discrepare, etsi ipse falso eam criminari. Etenim
Nestorium duas naturas existimantem palam est
duas naturas diversas per se subsistentes fateri :
ideoque eorum unionem secundum habitudinem
vocat. Sancta vero synodus, ut tu ais, unam per-
sonam et unam hypostasim sanciens, duas natu-
ras in una persona per essentiam et secundum
hypostasim unitas, ut ipse mihi persuadeo, asse-
veratura est : neque enim fieri potest duas natu-
ras in una persona et una hypostasi dicere, nisi
eæ secundum hypostasim et essentiam uniuntur.
Quod si id nemini dubium est, ex tua ipsius ora-
tione demonstratur, non separatas naturas et actus
in Christo dicere sanctam et œcumenicam quartam
synodum, sed unitas secundum hypostasim. Alia
etiam ratione id idem probatur. Si propter unionem
solam, eam duntaxat, quæ secundum hypostasim
est, et non propter duas naturas Ecclesiæ alumni
cum Nestorio altercantur, ut sanctus Cyrillus re-
fert, tu quoque ipse affirmasti synodum de per-
sona unica et bina cum Nestorio litem habere,
quarum una unionem naturarum efficit, duo divi-
sionem, palam est, secundum rectam Ecclesiæ sen-
tentiam synodum Nestorio adversari, eoque patet
evidentissime eandem cum eo non convenire. Im-
merito itaque abs te et calumniose proscinditur.
Hoc porro verum esse audi a Cyrillo epistola ad
Eulogium his iisdem verbis loquentem : Accusant
nonnulli expositionem, quam Orientales fecerunt,
aiuntque, Quam ob causam duas naturas illis asse-
rentibus sustinuit, assensumque præbuit Alexandri-
nus? Qui vero Nestorium sequuntur, tradunt, eum
hoc idem tenere, eos, qui rem meram non noverunt,

rapientes in fraudem : reprehensoribus vero respondendum est, Non omnia quæcunque hæretici tradunt, fugienda vitandaque sunt : multa enim ipsi profitentur, quæ et nos profiteamur, quemadmodum dum dicunt Ariani de Patre, Creator est omnium, et Dominus. Num propterea nos has voces declinare debemus ? Sic et de Nestorio, licet tradat duas naturas, discrimen carnis et Dei Verbi innuens ; namque alia est Verbi natura, alia carnis ; at non item unionem nobiscum probat : nos etenim unientes, unum Deum novimus, unumque Deum eundem profiteamur. Et paucis interjectis : Quare naturarum discrimen agnoscere, non est Christum unum in duo subdividere. Et ad Nestorium hic rursus scribit : Ne dividas naturas, post unionem scilicet, alienatione, non numeratione.

9. Cum autem inCUSaveris sanctam quartam synodum tanquam res novas inducentem, ideoque una cum Nestorio sentientem : neque tantum id affirmasti, sed sancti Leonis pontificis ex epistola, qua quarta synodus constabilita est, nec non ejusdem synodi Nestorii dictis uniformia produxisti, ut inde colligas pontificis Leonis epistolam, quartamque ipsam synodum non absimilia Nestorio statuisset, age hæc eadem in medium proposita perpendamus, an, ut ipse ais, sententia, Nestorio conformia alloquuntur, an secus. Auctoritates verbotenus ita se habent. Scribit Nestorius primo orationis suæ præceptoris capite : *Ipse immutabiles duas naturas Dei profiteor, Deum verum de Deo vero, et hominem perfectum ex filio David et Abraham.* Scribit item in sua epistola hoc modo : *Deum ipse profiteor, namque scriptum est : In principio Verbum, hominem quoque profiteor, quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Ante alia Nestorii verba examinemus, rectene an secus enuntiata sint. Namque *Duas Verbi naturas absolute profiteor*, dicere, neque post incarnationem determinare, haud recte dictum esse videtur. Quandoquidem sempiternus Filius et Verbum Dei ante carnem assumptam unius nature, divinæ scilicet, solius erat : post incarnationem, et nostram assumpsit. Non decuit ipsum absolute dicere, *Verbi*, non determinantem post incarnationem, vel humanitatem assumptam. Si rursus duas dicens immutabiles, post carnem assumptam intelligeret : si unionem affirmaret non secundum habitudinem, sed hypostaticam et essentialem in uno, nempe Christo, considerari, et eundem unum Christum, et Dominum, et Deum diceret, Deum verum de Deo vero, et hominem eundem perfectum, veluti ex homine perfecto, Virgine, et Filium David et Abraham, ut divina testantur eloquia, verum attingere videretur : cum vero duas Verbi naturas asserens, eas unitas esse non secundum hypostasim in uno Verbo, in una scilicet Christi hypostasi, sed per relationem et respectivam unionem, sive dignitatem,

Α μεμφομένοις, ἐκείτῃ λέγειν, ὅτι οὐ πάντα, ὅσα λέγουσιν οἱ αἱρετικοί, ψεύγειν καὶ παραιτεῖσθαι χρή. Πολλὰ γὰρ ὁμολογοῦσιν, ὧν καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὅσιν ἔσαν λέγουσιν οἱ Ἀρειανοὶ τὸν Πατέρα, Δημιουργός ἐστι τῶν ὅλων καὶ Κύριος. Μὴ διὰ τοῦτο ψεύγειν ἡμῶς ἀκολουθεῖν τὰς τοιαύτας ὁμολογίας ; Οὕτως καὶ ἐπὶ Nestορίου, κἄν λέγῃ δύο φύσεις τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ἐτέρα γὰρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἐτέρα ἡ τῆς σαρκὸς), ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τὴν ἑνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γὰρ ἐνώσαντες, ἕνα Θεὸν οἰδαμεν, ἕνα Κύριον τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν. Καὶ μετὰ βραχία· Οὐκοῦν οὐ τὸ εἰδέναι τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν ἔρῃν, διατεμεῖν ἐστὶν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστόν. Καὶ πρὸς Nestόριον αὐτὸς πάλιν λέγει· Παύσαι διαιρεῖν τὰς φύσεις, μετὰ τὴν ἑνωσιν δηλαδὴ, τῇ ἀπαλλοτριώσει, οὐ τῇ ἀπαριθμῆσει.

θ'. Ἐπειδὴ δὲ ἐσχωλῆς τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, ὡς καινοφωνίαν ποιήσασαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁμολογοῦσαν τῷ Nestορίῳ· οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῦτο ἀπεφώνη, ἀλλὰ καὶ χρήσεις τοῦ τε ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐκυρώθη ἡ τετάρτη σύνοδος, καὶ ταύτης τῆς συνόδου πρὸς τὰ τοῦ Nestορίου ὁμοιοτρόπως ἐχούσας προκεικόμικα ; ὡς ἐντεῦθεν συνάγων, ὅτι ἡ τε τοῦ πάπα Λέοντος ἐπιστολή, καὶ ἡ τετάρτη σύνοδος τῆς αὐτῆς ὁμολογίας ἐστὶ τοῦ Nestορίου· φέρε δὴ, καὶ αὐτὰς εἰς μέσον θίντες, ἐπισκεψώμεθα, εἰ οὕτως συνῶδ᾽ αὐτῷ Nestορίῳ κατὰ διάνοιαν φηγγονται, εἴγε καὶ μὴ. Ἐχουσι δὲ αἱ χρήσεις κατὰ λέξιν ὧδε. Γράφει Νεστόριος εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ διδασκαλικοῦ αὐτοῦ λόγου οὕτως· Ἐγὼ ἀδιαλλάκτως τὰς δύο φύσεις τοῦ Θεοῦ ὁμολογῶ, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἐξ υἱοῦ Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ. Γράφει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ οὕτως· Θεὸν ὁμολογῶ κατὰ τὸ, Ἐν ἀρχῇ ὁ Λόγος· ἄνθρωπον ὁμολογῶ, ὅτι Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἐπισκεπτέον πρότερον τὴν χρῆσιν Nestορίου, εἰ ὀρθοτόμως ἔχει, ἢ οὐ. Τὸ μὲν οὖν λέγειν, ὅτι δύο φύσεις τοῦ Λόγου ἀπολύτως ὁμολογῶ, καὶ μὴ διορίσασθαι μετὰ τὴν σάρκωσιν, οὐκ ὀρθῶς εἰρησθαι δοκεῖ. Ἐπειδὴ ὁ ἁλθιο ; Ὑἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μιᾶς φύσεως τῆς θεϊκῆς μόνῃς ἦν, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν προσελάβετο καὶ τὴν ἡμετέραν, οὐκ ἔδει αὐτὸν ἀπολύτως εἰπεῖν, τοῦ Λόγου, μὴ προσδιορισμένον μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἥτοι ἐνανθρώπησιν. Εἰ δ' αὖ πάλιν δύο λέγων ἀδιαλλάκτους, καὶ νοῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, εἰ μὲν τὴν ἑνωσιν ὁμολογεῖ, οὐ σχετικὴν φημι, ἀλλὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδη, ἥγουν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ θεωρεῖσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν εἰλεγε, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν χρηματίζαντα τέλειον ὡς ἐξ ἀνθρώπου τῆς Παρθένου καὶ υἱὸν Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ γεγενῆτα, καθὰ τὰ Λόγια μαρτυρεῖ, τάχα ἂν ἐντὸς ἦν τῆς ἀληθείας. Ἐπεὶ δὲ δύο φύσεις ὁμολογῶν τοῦ Λόγου, ταύτας οὐ καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθαι εἰλεγεν ἐν τῷ

ἐνὶ Λόγῳ, ἔχουν ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει Χριστοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἀναφορὰν καὶ σχετικὴν ἔκθεσιν, ἥτοι κατὰ ἀξίωμα, ἢ ταυτοβουλίαν, ἢ εὐδοκίαν ἔλεγεν εἶναι τοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα, καὶ ἀνὰ μέρος ταῦτα ποιῶν ἕτερον εἶναι τὸν Λόγον ἔφρασκε, καὶ ἕτερον τὸν ἐκ Μαρίας, καὶ προσωπικὴν ἔκθεσιν λέγων, οὐ τὸ ταυτιζόμενον τῇ ὑποστάσει πρόσωπον, ὅπερ ἐπὶ τοῦ καθέκαστον ἀρμόττει, ἀλλ' ἐτέρως κατὰ τὸ οἰκεῖον βούλημα ἐδόξαζεν (οἷον ὡς ὅταν τις τὸ τοῦ ἐτέρου ὑποδυόμενος πρόσωπον, ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῇται λόγους, ἦν οὐ δεῖ κυρίως ἔκθεσιν ἔχειν, ἀλλὰ σχετικὴν ἔκθεσιν τὸ ὅλον. Καλοῦσι γάρ τινες πρόσωπα τὴν τιανὸν σχέσιν πρὸς ἀλλήλους. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ συνήθεια τοῦτου τοῦ προσώπου τὸ σημαίνον. Λέγομεν γὰρ τὸν ἄρχοντα, τοῦ βασιλέως ἐπέχειν τὸ πρόσωπον, κατὰ τοῦτο ὁ Νεστόριος τὴν προσωπικὴν ἐπὶ ἐκθέσειν ἔκθεσιν διὰ τοῦτο δικαίως τῷ ἀναθέματι καθυποβέβηται. Ὁ δὲ δὴ πάπας Λέων, ἐπειδὴ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐν μιᾷ ὑποστάσει ὄντα ὡμολόγησε, τὸν καὶ Θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον, Θεὸν μὲν ὡς συναΐδιον, καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς φυνέντα, καὶ ὁμοούσιον τῷ τε Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σάρκα γεγονότα, ἥτοι ἐνανθρωπήσαντα, καὶ γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καθὼς ἡ θεολόγος γλῶττα ἐκφωνεῖ, καὶ τὰ λοιπὰ Λόγια μαρτυρεῖ, καὶ αἱ τῶν ἀποστόλων φωναὶ ὑψοῦνται, καὶ αἱ τῶν θεοσόφων Πατέρων διδασκαλίαι τρανοῦσι· φανερόν, ὅτι ὁ πάπας Λέων μετὰ τῆς ἀληθείας ἔστηκε, καὶ οὐ συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ. Καὶ πάλιν γράφει Νεστόριος, ὅτι Οὐχὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ χειρῶν Ἰωσήφ ῥάκη ἐνεδύθη, ἀλλὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Γράφει Λέων, ὅτι τὸ μὲν ἔλαμπε διὰ τῶν σημείων, τὸ δὲ ὑπέκρινε τοῖς παθήμασιν. Ἐναργέστατα διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἡμετέρας ἄλλοι ποιεῖ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν ἐκ Μαρίας, ὃ καὶ ἰδικῶς πρόσωπον ἴδιον ὁμολογῶν, Ἰησοῦν ἐκάλεσε. Ἐδεῖ γὰρ αὐτὸν, εἴπερ ὁρθοτόμος ἔλεγεν, οὕτως εἰπεῖν. Οὐχὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς Λόγος, ἀκατάληπτος καὶ ἀπερίγραπτος καὶ συναΐδιος τῷ Πατρὶ ὢν, ῥάκη ἐνεδύθη ὑπὸ χειρῶν Ἰωσήφ, ἀλλ' ἡ καθὼς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἄνθρωπος γέγονε, κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ νηπιάσας, ἐνεδύθη ῥάκη ὑπὸ χειρῶν Ἰωσήφ. Οὕτως δὲ μὴ εἰπὼν, φανερόν, ὅτι διαίρειν τὴν οὐ πρέπουσαν ἐποικήσαντο τῇ μιᾷ ὑποστάσει Χριστοῦ, εἰς δύο πρόσωπα ταύτην τεμῶν· διὰ τοῦτο ἀναθέματι δικαίως καθυποβέβηται. Ὁ δὲ δὴ Λέων, ὅτι τὸ μὲν ἔλαμπε διὰ τῶν σημείων, τὸ δὲ ὑπέκρινε τοῖς παθήμασιν, οὐ δύο φησὶν εἶναι, ἵνα καὶ διαίρειν τῶν φύσεων εἰσάξῃ ἰδιουσιτάτους θεωρούμενα, καὶ διὰ τοῦτο δύο πρόσωπα καὶ δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ δύο ἐνὸς ὅλου συμπληρωτικά. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, Ὁ μὲν, καὶ ὁ δέ· οὐδὲ (καὶ ἵνα τι συγχωρήσας εἴη), τὸ μὲν, ἀπλῶς ἀνεῖ προσθήκης, καὶ τὸ δέ. Ἀλλὰ τί φησι; Τὸ μὲν αὐτοῦ, καὶ τὸ δέ, δηλονότι αὐτοῦ διὰ τινος τοῦ ὅλου φησὶ, τὸ μὲν τὸ συμ-

A aut proprium consilium, aut beneplacitum fateretur esse Verbi ad carnem, et eas postmodum secundum partes dividens, aliud esse Verbum affirmaret, et aliud, quod ex Maria ortus suos agnosceret, et personalem unionem decantans non personam, quæ una cum hypostasi est, et singulis convenit, sed alio modo, ut illi videbatur, conflingat. Verbi gratia, veluti cum quis alterius personam induens, loco illius et pro eodem sermonem habet, quæ proprie unio vocanda non est, sed mera respectiva unio; appellant enim nonnulli personas aliquorum inter se respectum seu relationem, nec usus ab huius personæ significato abhorret: dicimus namque principem regis sustinere personam: cum Inquam hac ratione Nestorius personalem profiteretur unionem, propterea jure merito anathemate ictus est. At Leo pontifex eundem unum Christum et Dominum, et Deum nostrum in una hypostasi esse affirmans, Deum simul et hominem, Deum coeternum Patri, et absque tempore a Patre genitum, et ejusdem cum Deo et Patre, et Spiritu sancto essentialis; postremis vero diebus propter nostram salutem carnem factum, sive hominem, prognatum ex Spiritu sancto, et Maria Virgine, quemadmodum divina tractans lingua enuntiat, et reliqua eloquia testantur, et voces apostolorum docent, et divina sapientia prædicatorum Patrum doctrina commonstrat, manifestum est Leonem pontificem a veritate stare, et cum Nestorio non concordare. Rursus scribit Nestorius: *Verbum Dei per manus Josephi pannis amictum non est, sed corpus Domini*, Leo autem, hoc quidem resplenduisse miraculis, illud vero passionibus obnoxium fuisse. Aperissime per hæc verba Nestorius alium Deum Verbum constituit, et alium ex Maria prognatum, cui et singulariter propriam personam constituens Jesum nuncupabat: debebat enim, si quid ille rectum exprimere volebat, hac ratione enuntiare: Verbum Dei qua Verbum est incomprehensibile et incircumscriptum et Patri coeternum, pannis non est circumvestitum, per manus Josephi, qua vero propter nostram salutem homo factus est per omnia nobis similis absque peccato, et infans, pannis per manus Josephi obvolutus est. Quod cum non dicat, manifesto evincitur divisionem unius Christi hypostasis intulisse, eam in duas personas subdividens, proptereaque jure merito anathemate subactus est. Leo autem hoc miraculis resplenduisse, aliud disciplinis additum fuisse, dicens, non duo inquit integra per se subsistentia, ut et divisionem naturarum afferat, proptereaque duas personas; et duas hypostases: sed duo unius integri completiva; neque enim dixit, hic et ille, neque ut aliquid etiam concederet hoc simpliciter absque addito, et hoc. Verum sic, hoc quidem illius, et hoc vero, hoc est illius de aliquo integro sermonem habens, hoc quidem ait completivum, et in compositionem ipsius assumptum resplendet miraculis, hoc vero, similiter et ipsum totius completivum, in compositio-

nem illius acceptum passionibus obnoxium est. Ea quicumque sic intelligit, quemadmodum et a sancto pontifice Leone exponuntur, is nihil neque ineptum neque blasphemum pronuntiabit. Rursum scribit Nestorius: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. Leo vero: *Sapientia edificavit sibi domum, nam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. Has voces neque impius Nestorius ex propriis attulit, neque ipse Leo elocutus est, sed ex divinis Litteris haurientes, in propria commentaria retulerunt. Verumtamen Nestorius contra consilium ecclesiasticum, et ex sua depravata mente verba evangelica sumpsit: namque, *Verbum caro factum est*, sensum hunc pium obtinet: Idem divinum Verbum, unum ex sancta Triade hypostasi cum mansisset immutabile immotumque quod erat, Deus scilicet, assumpsit carnem animatam anima rationis compote et intellectuali, et hanc divinae naturae in propria hypostasi, deitatis nempe, univit, secundum essentiam et hypostasim uniōne effecta, ut una hypostasis ipse post incarnationem, vel assumptum hominem crederetur nullo additamento personae aucta sancta Trinitate, is cum carne comprehenditur, et est. Hoc sensu dictum evangelicum exquisita sinceraque Ecclesiae commentatio interpretatur. Ad illud vero, *habitavit in nobis*, recte Theologus statim subjunxit: ut duo, quae significantur, intelligens habitantem, et in quo habitatio sit, ipsum in carnem immutatam non fuisse mente concipias, sed potius in carne inhabitasse, ac tanquam proprio usum corpore, quod ex sancta Virgine principium habuit, templo.

σάρκα περιτετράφθαι νοήσης αὐτὸν, σκηνώσαι δὲ τῷ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ναῷ.

10. Cum porro de Dei Verbi habitatione in carne propria locutus sit Evangelista, determinandum est, quot modis dicitur Deus in nobis inhabitare: vocantur siquidem et sancti templum Dei, in quo Deus habitat: sed in illis actione habitare probe recteque dixeris. Vocatur item et Virgo templum Dei: in ipsa etenim Deus Verbum essentia habitavit, quod plus habet et sine comparatione eximium prae aliis sanctis; in propria vero carne, qua ut proprio usus est corpore ex sancta Virgine templo secundum essentiam et hypostasim illi Deus Verbum unitum, habitare dicitur. Et haec quidem Ecclesiae pia sententia est. Sed Nestorius perverse dictum accepit; namque, *Verbum caro factum est*, familiaritate et relatione dignitatis, aut consilio, aut beneplacito factum fuisse dixit: cum duos constituat Filios, alterum Deum Verbum, et alterum singularem hominem ex Maria; sic et illud, *habitavit in nobis*, operatione, aut beneplacito exponebat, quare et parum hominem enuntiabat Jesum: proptereaque jure merito anathemate ictus est. Leo vero dicens, *Sapientia edificavit sibi domum: nam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*, pie intelligens, et ad Ecclesiae mentem, ut antea declaravimus, non a perverso Nestorii intellectu abripitur, propterea

A πληρωτικὸν, καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ παραληφθὲν διαλαμβάνει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ὁμοίως καὶ αὐτὸ συμπληρωτικὸν ἐν τοῦ ἔλου ἐν τῇ συνθέσει ἐκείνου παραλαμβάνον, ὑποπίπτει τοῖς πάθεσι. Καὶ οὕτως νοοῦντι, ὥσπερ οὖν καὶ εἰρηται, παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πάπα Λέοντος, οὐδὲν ἀτοπον, οὐδὲ βλάσφημον ἀπαντήσῃ. Καὶ πάλιν γράφει Νεστόριος· Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Γράφει Λέων, ὅτι Ἡ Σοφία φιλοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον· καὶ γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ταύτας τὰς χρήσεις οὕτε Νεστόριος ὁ ἐναγῆς οἰκοθεν προσέβαλετο, οὕτε μὴν ὁ Λέων ἐφθέγγετο, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας Γραφῆς λαβόντες, τοῖς οἰκείοις συγγραμμάσιν ἐνέθησαν. Ἄλλ' ὁ μὲν Νεστόριος οὐ κατὰ βούλημα ἐκκλησιαστικὸν τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐξεῖλησεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ διεστραμμένον νοῦν. Τὸ γὰρ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τοιαύτην ἔχει εὐσεβῆ διάνοιαν· ὅτι αὐτὸς ὁ θεῖος Λόγος, ὃ εἰς τῇ ὑποστάσει τῆς ἀγίας Τριάδος, μείνας ἀναλλοίωτος καὶ ἀρρεπτος, ὅπερ ἦν, Θεὸς δηλονότι, προσεβλήθη σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερά· καὶ ταύτην ἦνωσε τῇ θεῇ φύσει ἐν τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει, δηλονότι τῆς θεότητος, οὐσιωδῇ καὶ καθ' ὑπόστασιν τὴν ἑνωσιν ἐργασάμενος, ὡς μίαν ὑπόστασιν αὐτὸν ὄντα πιστεῦσθαι καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἦτοι ἐνανθρωπήσιν, τῆς ἀγίας Τριάδος προσθήκην οὐκ εἰσοδεξάμενης προσώπου, καὶ μετὰ σαρκὸς νοῦτο καὶ ἐστι. Ταύτῃ τῇ ἐννοίᾳ τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἢ τῆς Ἐκκλησίας ἀκριβοῦς διάληψις ἐξηγεῖται. Τὸ δὲ, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καλῶς γε ποιῶν ὁ θεολόγος εὐθύς ἐπήγαγεν, ἵνα δύο νοήσας τὰ σημαινόμενα, τὸν τε σκηνοῦντα, καὶ τὸ ἐν ᾧ ἡ σκηνώσις, μὴ εἰς μᾶλλον ἐν σαρκὶ ὡς ἰδίῳ προσχρησάμενον σώματι,

Εἰπεὶ δὲ περὶ σκηνώσεως, ἦτοι κατοικήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐβρέθη τῷ εὐαγγελιστῇ, διοριστέον κατὰ πότους τρόπους ὁ Θεὸς λέγεται ἐνοικεῖν ἐν ἡμῖν. Λέγονται γὰρ καὶ οἱ ἅγιοι ναὸς Θεοῦ, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς κατοικεῖ, ἀλλ' ἐν τοῦτοις κατ' ἐνέργειαν φήσεον ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος εἰρησθαι. Λέγεται δὲ πάλιν καὶ ἡ Παρθένος ναὸς Θεοῦ. Ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος οὐσιωδῶς κατέφικσεν, ὅπερ πλέον ἐστὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, καὶ ἀσυγκρίτως· ἐν δὲ τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ, ἢ ὡς οἰκείῳ προσεχρήσατο σώματι, τῷ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ναῷ, οὐσιωδῶς καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεὶς αὐτῷ ὁ Θεὸς Λόγος κατοικεῖν ἐν αὐτῷ λέγεται. Καὶ ταύτῃ μὲν τῆς Ἐκκλησίας τὸ εὐσεβὲς φρόνημα. Ὁ δὲ Νεστόριος διεστραμμένως τὸ ῥητὸν. Τὸ γὰρ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἐν οἰκειώσεως λόγῳ, καὶ κατὰ ἀναφορὰν ἀξιώματος, ἢ ταυτοθουλῆαν, ἢ εὐδοκίαν τοῦτο ἔφη. Ἐπειδὴ δύο ποιεῖ υἱοὺς, ἄλλον τὸν θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον ἀνθρωπὸν ἰδιὸν, τὸν ἐκ Μαρίας· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατ' ἐνέργειαν, ἢ εὐδοκίαν ἔφασκεν· ὅθεν καὶ ψιλὸν ἀνθρωπὸν ὠμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν· διὰ τοι τοῦτο διαιῶς τῷ ἀναθέματι καθυποβέβηται. Ὁ δὲ δὴ Λέων λέγων, ὅτι Ἡ σοφία φιλοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον· καὶ γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, εὐσεβοφρόνως

νοῦσα· κατὰ τὸ βούλημα τὸ ἐκκλησιαστικόν, ὃ καὶ ἄνευ φθάναντες εἴπομεν, οὐ συναπάγεται τῇ διεστραμμένη νοήσει τοῦ Νεστορίου· διὰ τοι τοῦτο οὐδὲ συμφρονεῖ αὐτῷ ἐν τούτοις. Γράφει Νεστόριος, τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ χωρίζων, ὅτι *Διπλὴ ἐστὶν ἡ φύσις εἰς ἓν ἀξίωμα*. Γράφει Λέων· *Τὸ πεινῆσαι, καὶ διψῆσαι, καὶ κοπιᾶσαι, ἀνθρώπινον, τὸ δὲ ἐκ πάντε ἄρτων ἄνδρας πεντακισχιλλοὺς χορτάσαι, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν χάρισθαι τῇ Σαμαρειτιδί, τοῦτο θεότητος*. Ἄλλ' ὁ μὲν Νεστόριος οὐ διὰ τὸ εἰπεῖν, *Διπλὴ ἐστὶν ἡ φύσις*, ἥδη κατακρίεται· πλείστοι γὰρ ὄντι, μᾶλλον δὲ πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες τοῦτ' διατρανοῦσιν ἐπὶ Χριστοῦ, ὅτι διπλοῦς ἦν. Καὶ ἀκούσον τοῦ ἐν θεολογίᾳ Γρηγορίου λέγοντος· *Διπλοῦς ἦν, ἐπεὶ καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐδιψήσας, καὶ ὅσα νόμῳ σώματος ἦν· ἀλλ' ὅτι ἐπήνεγκεν, εἰς ἓν ἀξίωμα, ἐναργῶς ὑποδηλών τὰς φύσεις κεχωρισμένας, καὶ ἰδιουσυστάτους ποιῶν, καὶ σχετικῇν, λέγων δὴ τὴν κατὰ ἀναφορὰν ἀξιώματος πρὸς τὸν θεὸν Λόγον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν ἑνωσιν κεκτῆσθαι*· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀποδόλυσεν. Ὁ δὲ δὴ Λέων ὀρθοδόξως τὸ μὲν διψῆσαι, καὶ πεινῆσαι, καὶ κοπιᾶσαι τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶρηκε, τὸ δὲ θαυματουργῆσαι κατὰ τὸ θεϊκὸν μέρος ἐξέθετο. Ταύτῃ τῇ ἐννοίᾳ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ Χριστοῦ νοεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει, τὰ μὲν ταπεινά τῃ ἀνθρωπότητι προσάπτουσα, τὰ δὲ ὑψηλὰ τῇ θεότητι. Εὐσεβὴς ἄρα ὁ Λέων ἀποδέδεικται, καὶ οὐ συμφωνῶν τῷ Νεστορίῳ, καὶ ἀδίκως παρὰ σοῦ συκοφαντῆται. Εἰ δὲ τοῦτο, μάστιγν προσείλξη προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, καὶ οὐκ ἀποδέχη τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, καὶ τὸ παρ' αὐτῆς ὀρθὸν δόγμα, τὸ ἐπὶ τῆς οἰκουμένης Χριστοῦ ὁρισθέν. Οὐ γὰρ τὸν ἓνα Χριστὸν εἰς δύο διαιρεῖ, καὶ χωριστὸν ἀπὸ Θεοῦ ἐμποιεῖ, ὡς σὺ φανερώς διαφύδῃ, μᾶλλον μὲν οὖν ἐνοῖ, καὶ βασιλείας οὐρανῶν πρόξενον τὸν ταύτην ἀσμένως ἀποδεχόμενον καθίστησιν, εἴπερ καὶ αὐτὴν ὀρθοφρόνως μετὰ τῶν ἁγίων τριῶν συνόδων ἰδογμάτισε καὶ ἐτράνωσε καλῶς τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον.

α'. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν χρήσεων τοῦ ματαιώφρονος Νεστορίου, καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος· ἐπειράθη διαβαλεῖν τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, εἰ καὶ ὁ λόγος σου γέγονεν ἀπίθανος καὶ ἀσύμματος, ἀλλ' ἡ καὶ ἐ; αὐτῆς τῆς συνόδου παρακεκομμένας λαβὼν ῥήσεις, ἐτι γε μὴν καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, διὰ τῆς παραδόσεως τὴν διαφωνίαν ἐνδείξασθαι βούλει· φέρε δὴ, καὶ ταύτας αὐθις εἰς μέσον θέντες, τὸ συμφωνόν τῆς τε συνόδου καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου σαφέστατα παραστήσωμεν. Ἐχει ἡ σύνοδος κατὰ λέξιν ὧδε, ὡς σὺ ἐπέστειλας· *Γράφει ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνης, ὅτι οὐκ ἡλλοίωσε τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν διὰ τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ἐφύλαξε τὸ ἴδιον τῆς ἐκάστου φύσεως*. Γράφει ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκενσον· *Ἐνα λέγομεν Ἰδὸν, ὡς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν, μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγον σεσαρκωμένην*. Πολὺν οὖν κοινωρίαν ἔχει ἡ τῆς Χαλκηδόνης σύνοδος μετὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου· *Ὅτι ἐκεῖνος μὲν μίαν φύσιν ἐνώσας ἐκ δύο, ἐλάλησε κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν ἐν Ἐφέσῳ· ἡ δὲ*

A neque in hisce cum eo consentit. Scribit Nestorius duas in Christo naturas separans: *Duplex est natura in una dignitate*. Scribit Leo: *Cumque fame, siti, et laboribus depugnasse, humanum est: quinquevero panibus, quinque hominum millia exsaturasse, et aquam vivam Samaritanæ elargitum fuisse, hoc vero deitatis est*. Et Nestorius quidem, non quod dixerat: *Duplex est natura*, ideo condemnatus est: cum plurimi etiam ex sanctis Patribus hoc idem de Christo asseverarunt, duplicem esse. Audi in divinis pertractandis egregium Gregorium. *Duplex erat, ait; nam et laboravit, et sitiit, aliæque, quæ ex lege corporis tenebatur, perpessus est*. Sed quod addidit, *in una dignitate*, aperte divisas naturas innuens, et per se subsistentes enuntians, et respectivam, eam, inquam, quam secundum dignitatis relationem ad divinum Verbum humana natura unionem possedit confirmans; proptereaque proscriptus est. Leo vero satis pie, et cum recte sentientibus, cum fame, siti, et laboribus depugnasse Christum humana natura asseruit, at miracula effecisse de divina parte interpretatus est. Similia catholica Ecclesia de Christo nos docet, humilia humanitati ascribens, sublimia deitati vindicans. Pie itaque Leo sentit, uti demonstratum est, nec cum Nestorio convenit, licet a te immerito de eo insimuletur. Id si ita est, frustra prætextus prætexis in peccatis, et sanctam quartam synodum ipsiusque probam assertionem non recipis, quam illa de œconomia Christi præscripsit: neque enim unum Christum in duo dividit, et a Deo separationem introducit, ut tu aperte mentiris; quinimo potius unit, hospitiumque regni cœlorum, qui eam libenter amplectitur, constituit; si et ipsa recte sentiens cum sanctis tribus synodis decrevit, probeque Christi mysterium publicavit.

μετὰ τῶν ἁγίων τριῶν συνόδων ἰδογμάτισε καὶ

11. Quando vero non tantum ex comparatione dictorum amentissimi Nestorii, et sancti pontificis Leonis conatus es sanctam quartam synodum criminari, quamvis id neque probabilibus, neque concludentibus rationibus egeris, sed ex ipsius etiam synodi obtruncatis ac mutilis assertis, necnon et sancti Cyrilli invicem comparatis dissensionem ostendere contendis, age ipsis in medium positis et examinatis, synodi sanctique Cyrilli consensionem quam compertissime comprobemus. Verba ipsa synodi sunt, ut ipse scripto tuo significasti: Scribit Chalcedonensis synodus: *Non immutavit naturarum differentiam per unionem, sed proprium uniuscujusque naturæ conservavit*. Scribit sanctus Cyrillus prima ad Sucensum epistola: *Unum dicimus Filium, quemadmodum et Patres locuti sunt, unam naturam Dei Verbi incarnatam*. Quid itaque Chalcedonensi synodo cum sancto Cyrillo commune est? Ille unam naturam uniens ex duabus secundum sanctam synodum Ephesinam locutus est; at Chalcedonensis synodus ex duabus naturis separatis enuntiat. His,

ut tibi videris, sanctum Cyrillum a Chalcedonensi synodo discrepare, et diversa ab ea tenere probas : quod existimas eum unam asseruisse Verbi naturam post carnem assumptam, synodo duas naturas post unionem acclamante. Sed, ut verba inferunt, hoc dicto magis ac magis sanctæ quartæ synodo Cyrillus consentit, tantum abest, ut ab ea dissideat. Quandoquidem Nestorius statim atque quicquam duas de Christo naturas enuntiasset, dictum in proprium sensum trahebat, concludebatque duas personas : asserebat siquidem nullam esse naturam absque persona, propria nempe. Hujus ingenii perversitatem prævidens sanctus Cyrillus, unam dixit Verbi naturam, eamque incarnatam, non id innuens, Verbum cum carne unitum secundum hypostasim totum unam naturam factum fuisse ; si enim id innuens ita locutus fuisset, quemadmodum vos contenditis, ipse, sibi ipsi adversa atque contraria pronuntiasset, hic inquires, unam esse naturam Dei Verbi post incarnationem, hoc est, deitatem et humanitatem in unum ambas coactas, unam effecisse naturam, ut vos dicitis, compositam : alibi vero non tantum in secunda ad Succensum epistola, sed fere, ubi ita dicam, locis omnibus, in quibus de œconomia Christique mysterio agit, deprehenditur in dualis naturis Christum, et duas esse naturas post unionem, palam aperteque dicere : neque id solum, sed aliis quoque Patribus adversabitur, quod sane falsum est tantoque viro injurium. Fere enim omnes clare intonant Christum, hoc est, unam hypostasim in duabus naturis, et duas naturas esse post unionem : si ille Deus et homo idem perfectus est post unionem. Sed obiter totum, Christum, nempe unam naturam Verbi incarnatam tradens, ex partibus totum significavit : una siquidem natura Verbi eadem est, atque Dei, et Patris, et Spiritus sancti ; cum vero annectitur incarnata, quod notat animata rationis compote, et intellectuali, ut et ipse dicit, omnino nostram naturam indicat, quod exprimit, duas Christi naturas esse, divinam atque humanam : hoc si ita est, manifestum sit eum potius sanctæ quartæ synodo conformari, duas et ipsam obiter significantem naturas habere unum hypostasi Christum, et Dominum, et Deum nostrum. Audi nihilominus quid divus Cyrillus secunda ad Succensum epistola tradat respondens, quod dixerat unam Verbi naturam incarnatam. Si unam dicentes Verbi naturam tacuissimus, non adnectentes incarnatam, quasi œconomia mysterium adulterantes, esset fortasse ipsis oratio non absque verosimilitudine, cum fingant se interrogare : Ubi est perfectum in humanitate ? aut quomodo subsistat secundum nos essentia ? Cum vero et in humanitate perfectio, et nostræ naturæ indicatio introducta est, quod dicamus incarnatam, quiescant arundineum calalum sibi ad incumbendum supponentes. Ecce jam considera incarnatam ad nostram essentiam manifestandam appositam fuisse, doctorem asse-

Α τῆς Χαλκηδόνος σύνοδος, ἐκ δύο φύσεων κει-
ρισμένων ἐλάλησεν. Ἐνταῦθα μὲν δοκεῖ παριστῆναι
ἀσύμφωνον, καὶ ἀνομόλογον τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον
πρὸς τὴν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι, διὰ τὸ εἰσεσθῆ-
σε, μίαν αὐτὸν εἰρηκέναι τοῦ Λόγου φύσιν μετὰ τὴν
σάρκωσιν, τῆς συνόδου δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν
ἐκφωνησάσης. Ἄλλ', ὡς ὁ λόγος παρίσται, σύμφω-
νος ἔσται μᾶλλον ὁ Κύριλλος διὰ τῆςδε τῆς χρήσεως
τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, ἥπερ ἀσύμφωνος. Ἐπειδὴ
ὁ μὲν Νεστόριος, ἡνίκα ἂν δύο φύσεις ἐλεγέ τις ἐπὶ
Χριστοῦ, παραυτὰ συνήραζε τὴν φωνὴν εἰς τὸ οἰ-
κεῖον βούλημα, καὶ συνῆγε δύο πρόσωπα. Ἐλεγε
γάρ· Οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἡγουν χωρὶς οἰ-
κείου προσώπου. Τούτου οὖν τὴν δυστροπίαν προ-
ορῶν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου
εἶρηκε, καὶ ταύτην δηλονότι σεσαρκωμένην, οὐ
τοῦτο λέγων, ὅτι ὁ Λόγος μετὰ σαρκὸς ἡνωμένος
καθ' ὑπόστασιν, τὸ ὅλον μία φύσις γέγονε. Εἰ γὰρ
οὕτως ἐνοεῶν εἶρηκεν, ὡς ὁμοίως φασί, τάχα ἂν
ἀσύμφωνος καὶ διαμαχόμενος αὐτὸς ἑαυτῷ ἔσται,
ὥδε μὲν οὕτως λέγων μίαν εἶναι φύσιν τοῦ Θεοῦ
Λόγου μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἡγουν τὴν θεότητα καὶ
τὴν ἀνθρωπότητα συνελθοῦσας ἀμφοτέρας ἀποτελέσαι
μίαν φύσιν καθ' ὁμᾶς σύνθετον. Ἀλλὰ γὰρ δὲ αὐτὸς
ἐκείνος οὐ μόνον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς
Σούκηνσον, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἐν οἷς διελη-
πται περὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν
μυστηρίου φαίνεται πάλιν, ἐν δύο φύσεσι τὸν Χρι-
στὸν, καὶ δύο φύσεις εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν, τρανῶς
διαγορεύων. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις
C ἔσται Πατράσιν ἐναντίος· ὅπερ ἐστὶ λέγειν ψευδὲς τε
καὶ δόσσημον. Σχεδὸν δὲ εἰπεῖν πάντες διαβήδην κε-
κράγασιν, ὅτι ὁ Χριστὸς, ἡγουν ἡ μία ὑπόστασις ἐν δύο
φύσεσι, καὶ δύο φύσεις ἐστὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἴπερ
Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς τέλειός ἐστι μετὰ τὴν
ἔνωσιν. Ἄλλ' ἐκ περιόδου τὸ ὅλον, ἡγουν τὴν Χριστὸν
μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην εἰπὼν, ἐκ τῶν
μερῶν τὸ ὅλον ἐνέφηγεν. Ἡ γὰρ μία φύσις τοῦ
Λόγου ἡ αὐτὴ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ
ἁγίου Πνεύματος, προσκειμένου δὲ ὅτι σεσαρκωμένη,
ὅπερ δηλοῖ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ὡς
καὶ αὐτὸς λέγει, πάντως τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν δηλοῖ·
ὅπερ ἐμφαίνει, ἡγουν τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις εἶναι,
θεϊαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερὸν ὅτι
D μᾶλλον συμφωνεῖ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, δύο καὶ
αὐτὸς διὰ περιόδου ἐμφήνας φύσεις ἔχειν τὸν ἕνα
τῇ ὑποστάσει ὄντα Χριστὸν, καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν
ἡμῶν. Πλὴν οὖν ἀκουσον τί φησιν ὁ ἐν ἁγίοις Κύ-
ριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκηνσον
ὕπεραπολογούμενος, διὰ τὸ εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ
Λόγου σεσαρκωμένην· Εἰ μὲρ μίαν εἰπόντες τοῦ
Λόγου φύσιν σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τὸ
σεσαρκωμένην, ἀ.λ.λ' ὅλον ἔξω τιθέντες τὴν οἰκο-
νομίαν, ἢν αὐτοῖς τάχα πονοῦν ἀπίθανος ὁ λόγος,
προσποιούμενοις ἐρωτᾶν· Ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀν-
θρωπότητι, ἢ πῶς ὀφέσθηκεν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐσία;
Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης, καὶ
τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δῆλως εἰσκεκρόμυσται
διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην, πανσάφως

καλαμίτην ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστηρίσαντες. Ἰδοὺ σκοπεῖται τὸ σαρκαωμένην εἰς δῆλωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας εἰσκακομένης λέγοντα τὸν διδάσκαλον, ὡς εἶναι τὴν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τὴν δῆλωσιν, διὰ τὸ, σαρκαωμένην, δύο φύσεων θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος παραστατικόν. Καὶ μετ' ὀλίγα ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ. Ὅρθότατα δὲ καὶ πάνυ συνετῶς ἡ σὴ τελειότης τὸν περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐκτίθεται λόγον, οὐκ αὐτὸν μοτογενῇ γινὼν τοῦ Θεοῦ, καθὼ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν τὰ σώματος ἰσχυριζομένη, παθεῖν δὲ μᾶλλον τῇ χοικῇ φύσει. Δεῖ γὰρ πάντως ἀμφότερα σῶσθαι ἐν τῷ ἐνὶ καὶ κατὰ ἀλήθειαν Υἱῷ, τὸ μὴ πάσχειν θεϊκῶς, καὶ τὸ λέγεσθαι παθεῖν ἀνθρωπίνως· ἡ αὐτοῦ γὰρ πέποιθε σάρξ. Ἐκότει πῶς φύσιν θέλαν εἶπε καὶ φύσιν χοικὴν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ σῶσθαι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ ἀγανακτῆς, καὶ οὐ συγχωρῆς φύσιν θέλαν καὶ φύσιν χοικὴν δύο φύσεις εἶναι. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ ἄκουσον Κυρίλλου ἐκ τοῦ περὶ Τριάδος λόγου· Διττὸν τὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον ὁ σοφώτατος Παῦλος, μᾶλλον δὲ σύμπας ὁ τῶν ἁγίων χορὸς ἐγκομιζοῦν τε καὶ εἰσκομιζοῦν μετὰ τὸ ἐνωθῆναι σαρκί. Ἀρά γε τὸν διττὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον κατὰ τὴν ὑπόστασιν φῆς εἰρηκέναι, ἢ κατὰ τὴν φύσιν; Εἰ μὲν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἰδοὺ τὸ τοῦ Νεστορίου φρόνημα, ὅπερ ἐστὶν ἀσεβές. Εἰ δὲ κατὰ τὴν φύσιν, σύμφημι, ὅτι καὶ Κύριλλος ὧδε συμφωνεῖ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ εἰπούση. Καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς τοῦ ἁγίου συγγράμμασιν εὖροι ἂν τις αὐτὸν, διπλοῦν λέγοντα τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν κατὰ φύσιν. Πλὴν εἰσαχθῆτω αὖθις Γρηγόριος ὁ ἐπιτῆ θεολογία περιβόητος ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ λόγῳ συνηρδᾷ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ φάσκων· Θεός δ' ἂν λέγοιτο, οὐ τοῦ Λόγου, τοῦ ὁρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίως Θεοῦ Θεός, ὥσπερ καὶ Πατήρ, οὐ τοῦ ὁρωμένου, τοῦ Λόγου δέ; Καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς, ὥστε τὸ μὲν κυρίως ἐπ' ἄμφω, τὸ δὲ οὐ κυρίως. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὰ Γενέθλια· Ἀπεστάλη μὲν γάρ, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπος· διπλοῦς γὰρ ἦν. Εἰσαχθῆτω καὶ τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων ἐπισκόπου πρὸς Γρατιανὸν βασιλέα, ἦντινα χρῆσιν προήγαγε Κύριλλος ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον συνόδῳ κατὰ Νεστορίου· Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός· εἰς γὰρ ἐν ἑκατέρῃ λαλεῖ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἑκατέρῃ φύσις ἐστίν. Ἰκανὰ μὲν καὶ ταῦτα παραστήσαι τὴν συμφωνίαν τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου μετὰ Κυρίλλου καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου. Καὶ εἰ μὴ τις λόγῳ ἔκτασις διεκώλυε, τάχα ἂν πολλὰς καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἀπειροῖς μαρτυρίας, ἐκ τῶν γραφικῶν λογίων, καὶ Πατρικῶν συγγραμμάτων, καὶ συλλογισμοῖς ἀποδεικτικοῖς χρῆσάμενοι, παριστᾶν εἰχομεν τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου τὴν συμφωνίαν πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἁγίαις συνόδοις, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀλήθειαν. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐναργῶς τοῦτ' ἐπαρίστησεν, ἀπόσπῃτο τοῦ διασπῆναι τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, εἰπερ τὴν ἑαυτοῦ ἐπισπᾶ σωτηρίαν, καὶ τοὺς κατ' ἐκείνο

rentem; ut sit una Verbi natura, et nostræ essentia manifestatio per illud incarnatam, quod duas naturas, deitatis atque humanitatis, constituat. Et paucis interjectis in eadem epistola: *Rectissime vero, et satis scite tua perfectio salutaris passionis rationem exponit, non ipsum unigenitum Dei Filium secundum quod intelligitur et est Deus, passum fuisse in propria natura, sed in terrena contendens. Omnino enim utraque conservanda sunt in uno et vere Filio, non pati secundum divinitatem, et pati secundum humanitatem: illius enim caro passa est.* Naturam divinam, ut vides, dixit et naturam terrenam in uno Christo conservari etiam post unionem, licet tu id ægre feras, neque concedas naturam divinam et naturam terrenam duas esse naturas. Et rursum alio in loco, audi Cyrillum ex oratione de Trinitate: *Duplicem de Filio rationem sapientissimus Paulus, imo universus sanctorum cælus agnoverunt et tradunt post unionem cum carne.* Duplicemne ille de Filio rationem secundum hypostasim posuit, an secundum naturam? Si secundum hypostasim, Nestorii hæresim firmas, quod impium est; si secundum naturam, et tunc aio Cyrillum etiam hoc loco cum sancta quarta synodo concordare, quæ duas in Christo naturas edixit, et fere eundem in omnibus suis commentariis offendens, duplicem Christum asserentem post unionem secundum naturam. Accedat nihilominus rursus Gregorius in rebus theologicis tractandis percelebris, oratione de Filio, sanctæ quartæ synodo conformia scribens: *Deus vero dicitur non Verbi, sed illius, qui conspicitur: qua enim ratione Dei proprie Deus fuerit, quemadmodum et Pater, non illius qui conspicitur, sed Verbi? namque erat duplex, ut hoc quidem proprie de ambobus, hoc vero non proprie.* Ejusdem in Christi diem natalem: *Missus enim est, sed ut homo, duplex enim erat.* Accedat quoque Ambrosius Mediolanensis episcopus ad Gratianum imperatorem, cujus verba Cyrillus in Ephesina synodo adversus Nestorium produxit: *Conservemus deitatis et carnis discrimen: unus enim in utraque loquitur Dei Filius, cum in eo utraque natura sit.* Et hæc quidem satis fuerint ad probandam consensionem sanctæ quartæ synodi cum Cyrillo, et aliis Patribus, necnon et synodo Ephesina. Quod si sermonis prolixitas non prohiberet, forte plerisque, et fere innumeris, ut ita dicam, testimoniis ex divinis Eloquiis, et Patrum operibus petitis, necnon gravissimis ac firmissimis argumentationibus in medium allatis sanctæ quartæ synodi cum aliis tribus et ipsa veritate concordiam comprobarem; sed cum oratio aperte id demonstraverit, finem ponito, sanctam quartam synodum conviciandi, si tuæ te salutis studium tenet, nec eos aversaris, qui eo temporis hominum frequentia conspicuam illam synodum cogi decreverunt, et legitime, quæcunque in ea acta sunt, decreto etiam suo stabiliverunt, Marcianum, inquam, et Pulcherianum, qui summopere majestatem imperatoriam

rectæ fidei sensibus cæteraque recti ordinis conservatione condecorarunt. Tanto enim Pulcheria immaculatissimam Deiparam Mariam, Matrem eam Domini fideliter compellens, et Dei genitricem, et ingenti fide venerans, cultu prosequabatur, ut templum, et potissimum in regina hac urbium sub illius nomine, quam maxima, pulcherrima, omnique ornatu conspicua, singulis cognomine ex loco, in quo exstructa sunt, indito, exedificaverit per ea intentam fidei in immaculatissimam, et Deiparam Mariam voluntatis inclinationem suæ omnibus ostendens. Propterea improbe eam, nec uti par est, quasi cum Nestorio sentiret, insimulas, dummodo et ipse Deiparam Domini Matrem agnoscas.

πάντα καὶ Θεοτόκον Μαρίαν πᾶσιν ἐνδεικνυμένην. Διὰ τοιούτου, οὐδὲ ὡς τὰ Νεστορίου φρονούσαν δεῖ

σε αὐτὴν διασύρειν, εἴγε καὶ αὐτὸς Θεοτόκον ὁμολογεῖ τὴν τοῦ Κυρίου Μητέρα.

12. Illud quoque in epistola tuæ magnanimitatis inserebatur: *Multa possemus testimonia de ea, quam nos statuimus, una nempe Christi natura post unionem sententia producere, nec ab ea aliena in medium afferre: verumtamen cum in tuæ sanctitatis scripto nulla inessent divinorum Patrum testimonia, neque nos ea recollegimus.* Nos nihilominus tuæ gloriæ consulentes, nunc prois ita enuntiamus: *Haud decet te, utcumque et ut occasio tulerit, de fide et dogmatibus testimonia Patrum recolligere: sic enim et divinos illos Patres in crimen adduces, et tibi sartam tectam fidei rationem non conservabis. Multa siquidem Patribus sive per metaphoram, sive per æquivocationem, sive per conversionem, sive alio quopiam modo vocabulis abutentibus excidisse comperientur.* Quinimo, et divinæ Litteræ, et usus ita nomina pertractant. Et conspicit mihi ipsum beatum Cyrillum hypostases naturarum, et naturas hypostaseon loco accipientem. Quale illud est: *Si quis dividit hypostases.* Kursumque idemmet dicit: *Inconfusæ permanserunt naturæ, hypostases nempe.* Magnus etiam Athanasius, et personas in Christo duas esse contendit, quæ nisi quis asserat, dicta esse a Patribus, sic vocabulis abutentibus, eosdem hæreses nota infamabit, et ex iis orationibus testimonia congerens sibi ipsi et aliis maxima incommoda comparabit. Verumtamen dictæ auctoritates, si cui id in animo fuerit, ex divinis Patribus seligendæ sunt, cum illi de rebus decernunt, et determinant, propriamque sententiam declarant, quale fuerit de natura et hypostasi a magno Basilio decretum, qui inter ea discrimen apponit non aliud, quam quo universale et singulare inter se differunt: vel quo ipsi, licet in aliis plurimis operibus abutentur, in alio tamen opere, quid ipsi sentiant, et quamnam ipsi ob causam abusi sunt, explanant: vel ea, in quibus plerique Patrum concordant, vel quæ synodali decreto firmata sunt, non autem ea, quæ ipsi aliud agentes scripto tradiderunt, in quibus sæpius exponendis, dum aliquis negligentius se gerit, dictionibus abutitur a vestris cogitationibus ad hoc ipsum distractis, vel quod æritudinum nullam habens in promptu, vel cum

A καιροῦ τὴν πολυάνδρον ἐκείνην συναθροισθεῖσαν σύνοδον βασιλεὺς ὀρίσαντας, καὶ ἐννόμως πάντα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα κελύσαντας, Μαρκιανὸν φημι καὶ Πουλχερίαν, οἱ μεγάλως τὴν βασιλείον ἐξουσίαν ὀρθοδοξία μετὰ καὶ τῆς λοιπῆς εὐταξίας ἐκόσμησαν. Τοσοῦτον γὰρ περιῆν τὸ εἶδος τῇ Πουλχερίᾳ πρὸς τὴν πάνταγον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν, μητέρα τε τοῦ Κυρίου ταύτην πιστῶς ἀποκαλοῦσθαι καὶ Θεοτόκον, καὶ μετὰ πίστεως πολλῆς ταύτην σεβομένην, ὡς καὶ ναοὺς κατ' ἐξάιρετον ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει ἐκ νόμῳ τῆς Θεομήτορος μεγίστους καὶ περικαλλεῖς καὶ κατηγγαῖσμένους δεῖμασθαι, τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῶν τόπων ἕκαστον, ἐν ᾧ ὑποκομῆντο, λαβόντα, δι' αὐτῶν τὸ θερμὸν τῆς πίστεως αὐτῆς τῆς πρὸς τὴν αὐτὴν τοῦτο, οὐδὲ ὡς τὰ Νεστορίου φρονούσαν δεῖ

B β'. Ἐνεφέρετο δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι τῆς σῆς μεγαλονοίας, ὅτι Πολλὰς εἶχομεν μαρτυρίας περὶ τῆς παρ' ἡμῖν δογματιζομένης, ἥρουν τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογίας παριστᾶν, καὶ πολλὰ τοῦ λέγειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲ ἐν τῷ γράμματι τῆς σῆς ἀγνοῦν τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν οὐ περιεῖχε μαρτυρίας, οὐδὲ ἡμεῖς ἐνεγράψαμεν. Πλὴν οὖν διευθετοῦντας τὴν σὴν εὐκλειαν, καὶ ἐν τοῦτοις τανῦν λέγομεν. Οὐχ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, δεῖ σε μαρτυρίας Πατέρων περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἀναλέγεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τοὺς θελοὺς Πατέρας ἐγκλήμῳ περιγράφεις, καὶ οὐ ἀσινῇ εἰς τὸν τῆς πίστεως λόγον οὐ διατηρήσεις. Πολλὰ γὰρ τοῖς Πατράσι πρὸς κατάχρησιν, ἥτοι κατὰ

C μεταφοράν, ἢ ὁμωνυμίαν, ἢ ἀντιστροφὴν, ἢ ἄλλως πως ἔστιν εὐρεῖν λέγοντας, καὶ οὐ μόνον τοῦτ', ἀλλὰ καὶ αἱ θεαὶ Γραφαὶ καὶ ἡ συνθήκη εὐτως τὰ δόγματα μεταχειρίζεται. Καὶ θεὰ μοι καὶ αὐτὸν ἐν μακάριον Κύριλλον τὰς ὑποστάσεις ἀντὶ τῶν φύσεων, καὶ τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων ἐκλαμβάνοντα. Οἶόν φημι. Εἰ τις διαίρει τὰς ὑποστάσεις. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει. Ἀσύγχυτοι μεμενηκασιν αἱ φύσεις, ἥρουν ὑποστάσεις. Ὅ τε μέγας Ἀθανάσιος καὶ πρόσωπα ἐπὶ Χριστῷ δύο εἶναι δισχυρίζεται, εἰ μὴ τις τοῦτο εἰποι, ὅτι καταχρηστικῶς τοῖς Πατράσιν ἐρρήθη, αὐτοὺς τε τοῦτους αἰρετικούς ἀποφῆσαι, καὶ ἐκ τῶνδε τῶν λόγων ἀναλεγόμενος χρήσεις, αὐτόν τε καὶ ἄλλους μεγάλως βλάψειν.

D Ἀλλὰ χρὴ τὰς τοιαύτας χρήσεις, εἴτις βούλοιο ἐκ τῶν θελόντων Πατέρων ἀναλέγεσθαι, οἷον νομοθετοῦντας περὶ τινων πραγμάτων, καὶ ὁρθετοῦντας εὐρισκομένους, καὶ τὴν οἰκίαν γνώμην ἀνακαλύπτοντας. Οἶόν ἐστι τὸ περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεων ὄνομα παρὰ Βασιλείου τοῦ πάνυ λαβὼν διάκρισιν, ταύτην ἔχοντα τὴν διαφορὰν πρὸς ἄλλα, ἣν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθέκαστον, ἢ καὶ αὐτοὺς καταχρησαμένους ἐν ἄλλοις ὅτι πλείστοις αὐτῶν συγγράμμασι διασαφούντας κυρίως, ὑπερ ἀλλαγῆς κατεχρήσαντο, ἢ καὶ ἐν οἷς σύμφωνοι οἱ πλείστοι τῶν Πατέρων γεγόνασιν, ἢ καὶ συνοδικῶς ἐκυρώθη, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐξοδικῷ λόγῳ, ᾧ πολλάκις ἂν τις κατὰ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἀμελέστερον διακειμενός καταχρησάτο λέξεσιν, ὑπὸ ὑμετέρων νοημάτων πρὸς τοῦτο ἀγόμενος, ἢ καὶ μὴ

πρόχειρον ἔχων τὴν ἐπιτηδεύτητα, ἣ καὶ τισι τῶν Ἀ
ἐτεροδόξων ἀντικαθιστάμενος, καὶ κατ' ἄλλας δὲ παρα-
φάσεις τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκριβείας μὴ φροντίσει,
οὐ δεῖ ἐκ τοιούτων χρήσεις ἀναλέγεσθαι, ἀλλ' ὡς
ἀνὸν ἐφαμεν. Τοῦτο δὲ καὶ σὺ ποιεῖς, οὐκ ἂν εὖροις
παραστήσαι χρήσεις συνιστώσας τὸ περὶ μιᾶς φύσεως
τοῦ Χριστοῦ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον.

γ'. Παρακατιῶν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου, καὶ οἶονε
ἀγθόμενος πρὸς ἡμᾶς, διότι γεγράφαμεν, ὅτι οἱ λέ-
γοντες μίαν φύσιν εἰς Χριστὸν Εὐτυχιστῆσαι εἰσι,
καὶ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι καὶ κρίματι καθυποβάλλον-
ται, τοιάδε γράφεις· *Καὶ λέγομεν, δέσποτα, οὐκ*
ἐποιήσω ἐν τούτῳ εὐθεῖαν κρίσιν, διὰ καὶ πειρᾶ-
σαι τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν δόξαν ἐκτιθεσθαι, διασαφηνί-
ζωιν τε, ὅτι ἀνάχυσιν καὶ ἀνάκρατιν δοξάζει ἐπὶ τῆς
οἰκονομίας, καὶ ἐκ τῶν ἁγίων καὶ ἀγράντων αἱμά-
των μὴδὲν τὸν Θεὸν Λόγον προλαβέσθαι λέγει, ἐυ-
τὸν δὲ παραστήσαι μὴ εἶναι συγχυτικὸν, καὶ ἐτέρως
δοξάζοντα μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, δι' αὐτὸ τοῦτο,
μὴδὲ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι δικαίως καθυποβάλλεσθαι.
Ἄλλ' εἰ μὲν ὁ λόγος ὁ σὸς τὸ διάφορον τῆς δόξης,
φημί δὴ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῆς σῆς ὁμολογίας, βούλε-
ται παριστᾶν, ὡς ἐντεῦθεν μὴδὲ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι
συναπάγεσθαι, ὁ γοῦν ἡμέτερος λόγος τῆς ἀποδείξεως
οὕτω λέγοντά σε μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως· Χρι-
στοῦ, κἂν μὴ ἐκ πρώτης οὕτως εὖροις δοξάζοντα,
ἀλλ' ἐξ ὧν λέγεις, ἐξάπαντος εἰς τὸν τῆς ἀναχύ-
σεως τρόπον περιάξει, καὶ τοῦτό σοι δῆλον ἐντεῦθεν.
Τρεῖς τοίνυν αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ τῆς ἐνώσεως
τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρετική,
συγχυτική, καὶ ἡ κυρίως ἐνωτική λεγομένη. Αἱ μὲν
οὖν δύο παλαιὸν αἰρετικῶν ἐπαλχόμεναι, καὶ πικί-
σθωσαν. Καλῶς γὰρ προλαβὼν αὐτοὺς ὁ θεὸς Γρη-
γόριος· ἐστηλίτευσεν. "Ἡ τε γὰρ διαιρετικὴ σχετικὴ
τις οὖσα, καὶ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν τὰς φύσεις συνάπτουσα,
κεχωρισμένα πρὸς ἀλλήλα καταλείπει τὰ πράγματα,
μὴδὲ ὅσα ἴδια τοῦτοις διδοῦσα, ἣ ἀντιδιδούσα. "Ὡς ἐν-
τεῦθεν δύο φύσεις πάντῃ χωριστὰς ἀλλήλων ὀρίζεσθαι,
πλὴν ὅσον ἀξίῃ, καὶ γνῶμῃ, καὶ ταυτοβουλίᾳ τὸν τῶν
φύσεων χωρισμὸν φανακίζει τοῦ ἀφρονος. Τοιαύτη ἡ
τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου δόξα, ἣ δὲ κατὰ διάμετρον
ταύτης καὶ συγχυτικὴ πλεῖστα ἀφανίζουσα, καὶ συγ-
χέουσα, ἐν τι πρᾶγμα νόθον ἀναπλάττει τε καὶ φαντά-
ζεται, ἐν οὐδ' ὁποτέρῳ τῶν ἡνωμένων καθαρῶς τὸ ἴδιον
ἀποσώζουσα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκεῖνο, καὶ ἐκεῖνο τοῦτο, καὶ
διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦτο, οὐδὲ ἐκεῖνο συγχωροῦσα. Νόθον
γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ τῆς συγχύσεως ἀναφαίνεται, οὐδὲν
ἔχον καθαρὸν, οὐδὲ ἐν τῇ μονίμῳ ἰδρυμένον ἑαυτοῦ
ιδιότητι. "Ἡ δὲ τούτων μέση ἀσύγχυτός τε καὶ ἀδιαί-
ρετος ἐνωτικὴ οἶδε μὲν τὰ ὁραθέντα ἀνελλιπῶς ἔχοντα
κατὰ τὴν αὐτῶν ιδιότητα διὰ τὸ ἀτρεπτον, κοινῶς
δὲ ταῦτα καὶ ἐνὸς εἶναι ποιεῖ δι' αὐτὴν γε τὴν οὐ-
σιώδη ἔνωσιν, ὡς ἐκ τὰ μὲν κυρίως ἴδια θατέρου,
κοινὰ τοῦ ὅλου, τὰ δὲ τοῦ ὅλου κοινὰ, θατέρου ἴδια
διὰ τὴν ἐν θατέρῳ τοῦ αὐτοῦ ἀσύγχυτον ιδιότητα.
Οὐ γὰρ ἂν ἀντιθεοὺς τῶν ἰδιωμάτων ἐγένετο, εἰ μὴ
ἐν ἑκατέρῳ ἔμεινεν ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ιδιότης ἀκίνητος.
Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη ἔνωσις τῶν μὲν πάντῃ διαι-
ρετῶν ἐνικωτέρα, τῶν δὲ πάντῃ συγχυτικῶν πλου-

aliis opposita, sentientibus decertans, alias quoque
ob causas nominum accuratam significationem ne-
glexit. Ex similibus testimonia congerenda non
sunt, sed, ut supra diximus. Id tu quoque ubi fece-
ris, nulla comperies testimonia Patrum; quæ sen-
tentiam tuam de una Christi natura comprobent.

13. In epistola vero tua progressus, veluti in-
dignatus molesteque ferens, quod nos scripseri-
mus, asserentes unam in Christo naturam Euty-
chianos esse, eodemque anathemate ac iudicio sub-
jici, hæc scribis : *Et dicimus, domine, in hoc te*
non recte iudicium tulisse ; ideoque Eutychem
opinionem exponere conaris, declarareque eum
confusionem commutationemque in æconomia po-
nere, nihilque ex immaculatis sanctisque sangui-
nibus Deum Verbum assumpsisse, te ipsum vero
probare non introducere confusionem, et alibi
unam naturam affirmantem in Christo, non propterea
anathemati merito subjici. Et licet sermo tuus
opinionis Eutychianæ tuæque confessionis discrimen
extricare nitatur, ut inde ab anathemate
contra Eutychem lato immunis esse videaris, no-
stræ tamen demonstrationis ratio te unam naturam
in unione Christi asserentem, etsi ipso primo aspectu
te ita confiteri non comperit, omnino in confu-
sionis modum adducet : quod tibi hisce manifestum
fuerit. Tres ergo supremæ opiniones de unione
naturarum in Christo conceptæ sunt, divisiva, con-
fusiva, et quæ proprie appellatur unitiva : quarum
duæ ab hæreticis quasi joci ridiculi dividendæ
sunt et dividuntur. Probe enim eos præoccupans
divinus Gregorius infamavit : namque divisiva,
cum relativa sit, et neque in ipso initio naturas
conjungat, separatas inter se res relinquit, neque
illis communia, neque peculiariora exhibet, aut
reddit, ut inde duæ naturæ omnino a seipsis dis-
pertitæ constituentur, et hæc tantummodo digni-
tate, et opinione, et consilio naturas dividens fu-
cum insipientibus facit, estque stolidi Nestorii.
Quæ vero illi ex diametro opponitur, plura dirimens
et confundens, spurium nescio quid sibi fingit, et
imaginatione complectitur, in neutra unitorum
parte pure proprium conservans, sed hoc illud est,
et illud hoc : ideoque neque hoc, neque illud con-
cedens : quod enim ex confusione oritur, spurium
est, nihil purum continens, in ipsa sui stabili pro-
prietate minime firmum. Harum media inconfusa
et indivisa unio agnoscit equidem conspecta inte-
gra esse propter suas proprietates, quæ immutata
non sunt. Communiter autem hæc, et unius esse
fatetur propter essentialem unionem, et propria
unius, totius communia : quæ vero totius commu-
nia, alterius quoque propria propter illius in utro-
que inconfusam proprietatem. Neque enim pro-
prietatum mutua compensatio fieret, nisi in
utroque remaneret, in unione proprietas immota.
Est itaque similis unio eorum, quæ penitus divi-
duntur, magis unitiva, eorum, quæ prorsus com-

funduntur affluentior; ut neque omnino idem esse faciat simul unita, neque prorsus aliud. Si itaque nihil omnino idem, neque ex omnibus aliud, quod ex unione oritur, est, quaerendum ubi nam idem, ubi vero aliud veritatis norma cognoscit, idem quidem secundum hypostasim, aliud vero secundum naturam; opposito namque modo, quam in Trinitate, ut divinus refert Gregorius, se habet. Quod si id adversarii non probatur, quod sequitur ipsi concludant. Omnino etenim si hypostasi non esset idem, ergo natura, concedenti, et si hoc una omnino, et eadem fuerit ratio deitatis, et humanitatis per unionem; etsi id idem fuerit unio et natura: idem enim de utrisque prædicatur. Quemadmodum enim quorum natura una est, horum et ratio eadem: sic necessario sequitur; quorum unio simul, et in eodem, eorum secundum ipsos et naturam esse communem. Ergo et oppositum, quorum natura una, horum hypostases diversæ; cum vero unam naturam una persona circumscribat, quid inde colligitur? unam esse naturam carnis, et deitatis, ideoque confusionem: hypostases vero duas. Quod si neque natura, neque hypostasi, et numero unum habent, quæ convenerunt, ubi nam fuerit per unionem uitorum identitas? Quod si et natura, et hypostasi unum invicem sunt, ubi nam immutabilitatis et inconfusionis ratio unioni conservabitur? Colligitur igitur omnimodis adversus eos, qui dicunt unam in Christo naturam, confusionis ipse modus, licet ipsi id renuant. Alia quoque ratione hoc idem probatur, asserentes scilicet unam in Christo naturam in confusionis modum incidere. Interrogamus itaque vos: Quæ in unum convenerunt inconfusa in unione, agnoscuntur a vobis, vel non? Omnino asseretis inconfusa, nisi cum Eutychianis sentire velitis: quæ vero convenerunt, etiam secundum vos duo sunt, deitas nempe et humanitas: qua vero ratione, quæ confusa non sunt in unione duo, etiam post unionem duo non agnoscitis? Et si agnoscitis, quare id non fatemini? et si fatemini, quare ea abnuistis numerare, quorum naturæ proprietatem inconfusam etiam post unionem scitis? Quod enim confitentur, ait divus Basilius, id ipsum et numerent. Quod si non numeratis, patet vos illud non confiteri: quod si non confitemini neque agnoscitis, et si non agnoscitis, non dicitis duo esse, quæ convenerunt: sicque jam immutata est eorum, quæ convenerunt, una natura in aliam. Hoc idem alia ratione. Universa integritas vel ex partibus similibus consistentiam habet, vel ex dissimilibus. Si ex similibus, omnino hoc eodem est, et incompressa: si ex dissimilibus et diversis naturis consistit, omnino composita est: si quæ ex diversis naturis conflantur, composita sunt. Cum itaque Christi integritas ex partibus dissimilibus, differentibus scilicet naturis sui compositionem habet, deitatis mente humanitatisque, et hæc diversa in unione remanserunt, in quibus vero differentia est, omnino ibi, et binarius ad minus numerus

Α σωτέρα, ὥς μήτε πάντη ταυτὸν εἶναι ποιεῖν τὰ ἐνωθέντα ἀλλήλοις, μήτε πάντη ἕτερον. Εἰ τοίνυν μὴδὲ πάντη ταυτὸν, μὴδὲ ἐξ ὧν ἕτερον τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποφαίνει, ζητητέον, πῇ μὲν ταυτὸν, πῇ δὲ ἕτερον ὁ τῆς ἀληθείας λόγος οἶδε. Τὸ μὲν ταυτὸν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, τὸ δὲ ἕτερον κατὰ τὴν φύσιν. Ἐμπαλιν γὰρ ἡ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον. Εἰ δὲ τοῦτο τοῖς ἐναντίοις ἀπαράδεκτον, τὸ ἐξῆς αὐτὸ συναγέτωσαν. Πάντως γὰρ εἰ μὴ ὑποστάσει τὸ ταυτὸν, ἀρα φύσει διώσουσιν. Εἰ δὲ τοῦτο, εἰς δῆπου καὶ ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τὴν ἐνωσιν. Καὶ εἰ τοῦτο, ταυτὸν ἔστιν ἑνωσίς τε καὶ φύσις. Κοινὴν γὰρ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν κατηγορήμα. Ὡς γὰρ ὧν ἡ φύσις μία, τούτων καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς, οὕτως ἀνάγκη, καὶ ὧν ἡ ἐνωσις ἅμα καὶ ἐν ταυτῷ, τούτων κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν φύσιν εἶναι κοινὴν. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἐμπαλιν, ὧν ἡ φύσις μία, τούτων ὑποστάσεις διάφοροι. Ἐπεὶ δὲ μίαν φύσιν ἐν πρόσωπον περιγράφει, ἐντεῦθεν τί συνάγεται; μίαν μὲν εἶναι φύσιν σαρκὸς καὶ θεότητος, καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη, ὑποστάσεις δὲ δύο. Εἰ δὲ μήτε φύσει μήτε ὑποστάσει καὶ ἀριθμῷ τὸ ἐν ἔχουσιν τὰ συνελθόντα, ποῦ ἡ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐνωθέντων ταυτότης; Εἰ δὲ καὶ φύσει, καὶ ὑποστάσει τὸ ἐν ἀλλήλοις εἰσὶ, ποῦ ὁ τῆς ἀρεφίας καὶ τοῦ ἀσυχύτου λόγος τῇ ἐνώσει σωθήσεται; Συνήκται ἀρα ἐξάπαντος τοῖς λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ μίαν φύσιν, καὶ ὁ τῆς ἀναρύσεως τρόπος, καὶ αὐτοὶ μὴ βούλονται. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτι οἱ μίαν φύσιν λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ εἰς τὸν τῆς συγχύσεως τρόπον ἐμπίπτουσιν. Ἐρωτητέον οὖν ὑμᾶς, ὅτερον ὑμῖν τὰ συνελθόντα ἀσύγχυτα ἐν τῇ ἐνώσει γινώσκεται, ἡ οὐ; Πάντως ἐρεῖτε ἀσύγχυτα, εἴπερ μὴ Εὐτυχιανίζειν ἐθέλετε. Δύο δὲ τὰ συνελθόντα καὶ καθ' ὑμᾶς εἰσὶ, θεότης φημι καὶ ἀνθρωπότης. Τίνι δὲ λόγῳ τὰ μὴ συγχυθέντα ἐν τῇ ἐνώσει δύο, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν οὐ δύο γνωρίζετε; Εἰ δὲ καὶ γνωρίζετε, πῶς οὐχ ὁμολογεῖτε; Εἰ δὲ καὶ ὁμολογεῖτε, πῶς ἀριθμεῖν ταῦτα παραιτεῖσθε, ὧν τὴν τῆς φύσεως ἰδιότητα ἀσύγχυτον καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἐπίστασθε; Ὁ γὰρ ὁμολογοῦσι, φησὶ ὁ θεὸς Βασίλειος, τοῦτο καὶ ἀριθμεῖσθαι. Εἰ δὲ οὐκ ἀριθμεῖτε, ὅλην ὅτι οὐχ ὁμολογεῖτε. Εἰ δὲ οὐχ ὁμολογεῖτε, οὐδὲ γνωρίζετε. Εἰ δὲ οὐ γνωρίζετε, οὐ δύο τὰ συνελθόντα λέγετε. Καὶ οὕτως μεταβιβάζεται ἡ τῶν συνελθόντων φύσις θατέρα ἐπιθατέρα. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· Ἡ πᾶσα ὁλότης ἡ ἐξ ἀνομοιομερῶν τὴν σύστασιν εἰληπεν, ἡ ἐξ ὁμοιομερῶν· καὶ εἰ μὲν ἐξ ὁμοιομερῶν πάντως κατ' αὐτὸ, τούτεστι καὶ ἀσύνθετός ἐστιν, εἰ δὲ ἐξ ἀνομοιομερῶν καὶ διαφόρων φύσεων συνέστηκε, πάντως σύνθετος ἔσται, εἴπερ τὰ ἐκ διαφόρων φύσεων συγκαίμενα σύνθετα. Ἐπεὶ οὖν ἡ κατὰ Χριστὸν ὁλότης ἐξ ἀνομοιομερῶν, ἤγουν διαφερόντων φύσεων τὴν σύστασιν ἔσχηκε, θεότητος, φημὶ, καὶ ἀνθρωπότητος, ταῦτα δὲ διάφορα καὶ ἐν τῇ ἐνώσει μεμενήκασιν, ἐν οἷς δὲ διάφορα, πάντως ἐκεῖ καὶ τῆς δυάδος ἀριθμὸς τοῦλάχιστον συνάγεται. Εἰ δὲ τοῦτο, δηλονότι καὶ ἀριθμεῖ. Εἰ δὲ καὶ καθ' ὁμᾶς ἐν τῇ ἐνώσει τοῦ ὅλου ἡ διαφορά τῶν μερῶν οὐκ ἀριθμεῖται, ὅλην ὅτι οὐδὲ ἔστιν. Εἰ δὲ οὐκ

ἔστι, σαφὲς ὅτι συγχέχυται τὰ μέρη, ἐν οἷς ἡ διαφορὰ οὐκ εὐρίσκεται. Φανερόν ἔρα, τοῖς λέγουσι μίαν συνθέτον ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν συνάγειν, τὸ συγχέχυσθαι λέγειν τὰς φύσεις, καὶ μὴ βούλονται. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοῦτοις.

concluditur asserentes unam in Christo naturam licet ipsi negent. Et hæc quidem ita se habent.

ιδ'. Ἐπειδὴ δὲ τὸ συγχυτικὸν τοῦ Εὐτυχοῦς διὰ τῆς ἐκθέσεως ἐν τῷ γράμματι σου μυσταπόμμενος ἀπεσεύει, τὴν δὲ οἰκειάν ὁμολογίαν δι' ὀλίγων ἐπειροθῆς ἐκθέσθαι, ὡς ἐντεῦθεν ἀκατάγνωστος δειχθῆναι, καὶ δοκῶν τὸ ὁρθὸν δόγμα τῆς Ἐκκλησίας πρεσεύειν, διδὼν καὶ γράφεις ἵδε· Ἀρτίως δὲ δι' ἀπλῶν λόγων λαλήσομεν τὴν ἡμετέραν ὁμολογίαν, διότι λέγομεν μίαν φύσιν εἰς Χριστὸν, ὅπερ πᾶσι φανερόν ἐστιν. Ὅτις μίαν φύσιν εἰς δύο τρόπους νοεῖται τε καὶ λέγεται, τῆς μὲν ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου καὶ χωρὶς ἁρμονίας, ἥθουν Μιχαήλ, καὶ Γαβριήλ, τῆς δὲ μετὰ τῆς ἁρμονίας, ὥσπερ Ἀδάμ καὶ Νῶς. Οὗς δύο τρόπους ἀποσκευασάμενος, μὴ ἐφαρμόττειν ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἐνώσεως τὸν μὲν πρότερον, ἥθουν τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου μίαν φύσιν διὰ τὸ συμβαίνειν, μὴ ἐξηθροπηκῆναι τὸν Κύριον, ἀλλὰ γυμνὸν εἶναι δίχα σαρκώσεως, τὸν δ' αὖ δεύτερον, ἥθουν τὸν ἐναρμόνιον, καὶ κατ' ἐκείνον μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν, Θεόν, ἀλλὰ ψιλὸν ἀνθρώπον, τρίτον τινα ὑποτιθεῖς τρόπον μίαν συνθέτου φύσεως ὄντα, ὃν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ ὁμοιοτρόπως ἔχειν ὁμολογεῖς. Διὸ καὶ παραδειγματικῶς τὸν ἀνθρώπον λαβὼν, ὑποτιθέμενος γράφεις ἵδε· Καὶ ἵνατεὶ ὁ ἀνθρώπος παράδειγμα, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν καὶ διηγήσαντο, τί ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τί ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ ὁρθόσταται τις καὶ λέγει δύο φύσεις ἐπὶ ἀνθρώπου, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς φύσεις ἔχει, δύο τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ μίαν τῆς θεότητος. Ἀρτίως οὖν ἐκ τῶν τριῶν τρόπων τούτων, ποῖον ἐκαλεσθῆαι εἰπομεν ἐκ τῶν λεγομένων τούτων φύσεων; Εἰ μὲν τὸ σῶμα, Εὐτυχιανίζομεν, εἰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν γινόμεθα ὡς ὁ Ἀπολινάριος, εἰ δὲ τὴν θεότητα, ὁμοιούμεθα τοῖς Ἰουδαίοις λέγοντες, Σὺ ἀνθρώπος ὢν, πῶς ποιεῖς αὐτὸν Θεόν; Ἀρτίως οὖν φανερώς λέγομεν, ὅτι μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως δύο ἀταράχων φύσεων. Ἐλήλυθας ὡς ἐπὶ τι φροῦρον ἀκατιγώνιστον, παραδείγματος χάριν τῆς σῆς ὁμολογίας τὸν ἀνθρώπον λαβὼν. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ διελόγισα τὸν τρόπον σαφηνίσαι τῆς μιᾶς φύσεως, [καθ'] ἣν ὁ Χριστὸς μίαν εἶναι φύσιν μετὰ τὴν ἐνωσιν παρὰ σοῦ ὁμολογεῖται, πρὶν ἢ τῶν ἀντιβόητικῶν λόγων τῶν πρὸς σὲ ἐφαρμόμεθα, διορισάμεθα περὶ φύσεως καὶ οὐσίας, ὑποστάσεως τε, φημί, καὶ προσώπου, καὶ ὑποστατικοῦ, πῶς οἱ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου ταυτὶ δὴ τὰ ὀνόματα διακρίνουσι, καὶ ἐπὶ πολλῶν σημειομενῶν τάττουσιν, ἵνα μὴ σύγχυσις δογματιζόντων ἡμῶν, καὶ πλάνη ποθὲν ἀναφυῇ. Πάντες γάρ, σχεδὸν εἰπεῖν, οἱ τὰς αἰρέσεις κρατούντες, ταυτὶ δὴ τὰ ὀνόματα κακῶς ἐκλαμβάνοντες, καὶ ὡς οὐ κατὰ φρόνη-

A colligitur; idque si est, manifestum quoque esse numerari. Quod si per vos in unione totius, partium differentia non numeratur, palam est neque esse. Quod si non est, clarum est confusas esse partes, in quibus differentia non reperitur. Patenter itaque compositam affirmare, confusas etiam naturas fuisse,

14. Cum vero confusionem Eutychetis per expositionem in tua epistola execratus rejicias, tuam confessionem paucis exponere conaris, ut reprehensionem effugas tanquam qui videri cupis rectum Ecclesiæ dogma profiteri, scribis hoc modo: Nunc autem simplici oratione nostram professionem enuntiemus, quare dicamus unam in Christo naturam, quod omnibus palam est, quæ una natura duobus modis intellecta, et scripta, altera est simplex, incorporea, et sine harmonia, ut Michael et Gabriel, altera cum harmonia, ut Adam et Noe. His duobus modis rejectis, tanquam qui unioni Christi non conformantur, et primum quidem simplicis, et incorporeæ unius naturæ, quod non hominem assumpsit Dominus, sed nudus sit absque incarnatione; alterum vero nempe enarmonium, quod secundum illum Christus non sit Deus, sed purus homo, tertium quemdam modum supponis unius compositæ naturæ, quem in Christo haud dissimilem esse fateris. Quare homine in exemplum adducto, ita supponens scribis: Estque homo exemplum, quemadmodum Patres locuti sunt, et divulgaverunt, quid corporis, et quid animæ est. Verumtamen homo non dicitur duas naturas habere: si quis vero contra se opponat, prodatque duas naturas in homine, sequeretur Christum tres naturas habere, duas humanitatis, et unam divinitatis. Nunc ilaque his tribus modis concessis, quamnam ex his naturis assumpsisse dicemus? Si corpus, Eutychem; si humanam animam, Apollinariū sequemur: si deitatem, similes erimus Judæis dicentibus: Tu cum homo sis, facis temetipsum Deum. Quare palam enuntiamus unam naturam in unione duarum imperturbatarum naturarum. Confugisti veluti ad arcem inexpugnabilem, exempli gratia tuæ professionis hominem assumens. Quapropter cum in mentem induxeris tuam, modum declarare unius naturæ secundum quam Christus unius naturæ esse post unionem a te asseritur, antequam dicta tua nostris rationibus refutemus, terminemus, quid natura, et essentia, necnon hypostasis, et persona, et hypostaticum inferant, et quam ratione mysterii Christiani magistri, et qui a nostris rebus alieni sunt, hæc nomina discernant, et quibus significatibus adaptent, ne confusio, cum dogmata pertractamus, et error allicunde irrepit. Omnes enim fere, ut ita dicam, qui hæreses firmarunt, hæc ipsa nomina præve, nec ad mentem Ecclesiæ exponentes a veritate aberrarunt. Attamen essentiam et naturam idem nobis innuere ubique et sacræ Litteræ, et sancta Nicæna synodus, quæque eam secuta est Constantinopolitana, Ephesina item prima tradiderunt, de communi, et universali, et

re, quæ de pluribus dicitur, per quas sanctissimum ubique fideles symbolum possident et solvent, quod nobis unam naturam, et essentiam sanctissimæ Triadis, et tres personas, et hypostases commisit. Et hi quidem naturam et essentiam pro eodem, personam rursus et hypostasim pro eodem, de individua nempe et singulari re comprobarunt. Formæ etiam nomen similiter de essentia et natura Patres acceperunt. Proptereaque magnus Basilii illud: *In forma Dei cum esset*, exponens, idem innuere, ac in essentia Dei esse dicebat, et formam assumpsisse servi in essentia humanitatis Dominum nostrum esse notat. Hypostaticum vero diversum quid ab hypostasi ponunt: definientes enim hypostasim dixerunt: Hypostasis est cum proprietate, sive proprietatibus per se subsistens, et totum quid secundum se existens: hypostaticum vero est essentia, cum idiomate, sive idiomatibus non per se subsistens, et secundum se tanquam aliquid totum existens, sed totius universi pars. Qui vero extra Ecclesiam sunt, naturæ nomen æque ac Ecclesia de universali re definiunt, aliud esse naturam dicentes, aliud naturam habere: et habere quidem naturam singularia dicunt, quæ a nobis hypostasis et persona nuncupantur, hoc vero quod nos hypostasim ipsi subjectum vocant, et ob hoc etiam hypostasis nominatur, non ut quidam suspicati sunt, quod simpliciter supponitur, nempe existit, sed potius quod sub alio stet, sub natura scilicet, tanquam subjectum, et naturam superjacere, hoc est superhypostasim dicunt, quam et definiunt: Natura est principium motus, et quietis primum, et secundum seipsam. Essentiæ autem nomen de communi et singulari, de universali nempe et individuo accipiunt, quos secutus Joannes cognomento Philoponus Trithcita esse evincitur. Severus vero essentiæ nomen eodem, ac Ecclesia significatu accipit, de re communi, sed naturæ, propriam in eo secutus opinionem, et ab ipsa consuetudine exterorum, Ecclesiæque intelligentia, et sensu longissime abhorrens, contrario quodam modo de communi et individua re, universali scilicet in parte accepit, et communem et individuum naturam enuntians multis sese absurdis implicuit, quæ procedens oratio non sine demonstrationibus commonstrabit.

ἐπὶ τε κοινοῦ καὶ ἰδιοῦ πράγματος, ἔχουν καθόλου καὶ ἰδιῶν, πολλοὶς ἀτόποις περιπέπτωκεν, οὗς ὁ λόγος
15. His a nobis hac ratione expositis ac dijudicatis, tempus jam est, ea quæ tu scripseras, examinandi. Ea sunt: *Et in exemplum homo adducitur, quemadmodum Patres locuti sunt, exposueruntque, quid corporis, et quid animæ; verumtamen homo non dicitur duas naturas habere; si quis vero contra se opponat, prodaturque duas naturas in homine, sequetur Christum tres naturas habere, duas humanitatis et unam deitatis, et cætera.* En apertissime unius compositæ naturæ Christum esse astruens, idque probare contendens exemplum hominis usur-

A μα ἐκκλησιαστικὸν ἀπεσφάλησαν. Μενοῦνγε οὐσίαν καὶ φύσιν ταυτὸν ἡμῖν δηλοῦν πανταχοῦ καὶ ἡ ἀγία Γραφή, καὶ ἡ κατὰ Νίκαιαν ἀγία σύνοδος, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐν Ἐφέσῳ παρέδωκαν, ἐπὶ κοινοῦ καὶ καθολικοῦ, καὶ κατὰ πολλῶν φερομένου πράγματος, δι' ὧν τὸ παν-
ἀγιον οἱ πανταχοῦ πιστοὶ σύμβολον ἔχουσι τε καὶ περιέπουσιν, ὅπερ μίαν φύσιν καὶ οὐσίαν τῆς παν-
αγίας Τριάδος, καὶ τρία πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις ἡμῖν παρέδωκε. Φύσιν μὲν καὶ οὐσίαν ταυτὸν, πρόσ-
ωπον δ' αὖ πάλιν καὶ ὑπόστασιν ταυτὸν, ὡς ἐπὶ ἰδι-
κοῦ τε καὶ καθέκαστα πράγματος; ἐκδιδάσκουσαι, τὸ δὲ δὴ τῆς μορφῆς ὄνομα ὡσαύτως καὶ αὐτὸ ἐπὶ οὐ-
σίας καὶ φύσεως οἱ Πατέρες παρεilhφασιν. Διὰ τοι-
τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος τὸ, Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρ-
χων, ἐρμηνεύων, Ἰσαν δύνασθαι τῷ, ἐν οὐσίᾳ Θεοῦ
ὑπάρχειν, ἔλεγε. Καὶ τὸ μορφήν ἀνειληφέναι θεοῦ
ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν Κύριον ἡμῶν εἶ-
ναι σημαίνει. Τό γε μὴν ὑποστατικὸν διάφορον παρὰ
τὴν ὑπόστασιν τιθέασιν. Ὅριζόμενοι γάρ τὴν ὑπό-
στασιν ἔρασαν. Ὑπόστασις ἐστὶ μετὰ ἰδιώματος, ἡ
καὶ ἰδιωμάτων ἰδιουσυστάτως θεωρουμένη, καὶ ὅλον
τι καθ' ἑαυτὴν οὐσα, ὑποστατικὸν δ' αὖ πάλιν οὐσία
μετὰ ἰδιώματος, ἡ καὶ ἰδιωμάτων, μὴ ἰδιουσυστάτως
καὶ καθ' ἑαυτὸ ὡς ὅλον τι ὑπάρχον, ἀλλ' ὅλου τινὸς
εἶναι μέρος. Οἱ δὲ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου τὸ μὲν
τῆς φύσεως ὄνομα, ὁμοίως τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ καθολι-
κοῦ τινος πράγματος ὀρίζονται, ἄλλο μὲν εἶναι φύσιν
λέγοντες, καὶ ἄλλο τὸ ἔχειν φύσιν, καὶ τὸ μὲν ἔχειν
φύσιν τὸ καθέκαστα λέγουσιν, ὅπερ παρ' ἡμῖν ὑπό-
στασις καὶ πρόσωπον εἰρηται. ταυτὸ δὲ τοῦτ', ἔχουν
τὴν ὑπόστασιν, ὑποκειμένον εἶναι φασί. Διὰ τοι τοῦτο
καὶ ὑπόστασις λέγεται οὐχ, ὡς τινες ὑπέλαβον, διὰ
τὸ ἀπλῶς ὑπεστάναι, ἔχουν ὑπάρχειν, ἀλλὰ μᾶλλον
ὕπο τι ἐστάναι, τούτεστιν ὑπὸ τὴν φύσιν ὡς ὑποκει-
μενον, τὴν δὲ φύσιν ἐνυποκείσθαι, τούτεστι κατὰ τι-
νος ὑποστάσεως λέγεσθαι, ἣν καὶ ὀριζόμενοι φασί.
Φύσις ἐστὶν ἀρχὴ κινήσεως, καὶ ἡρεμίας πρώτως καὶ
καθ' ἑαυτὸ. Τὸ δὲ δὴ τῆς οὐσίας ἐπὶ τε κοινοῦ καὶ ἰδι-
κοῦ, ἔχουν καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους, οἷς Ἰωάννης ὁ
ἐπίκλην Φιλόππος κατακολουθήσας, τριθείτης ἀνα-
δείδειται. Ὁ δὲ δὴ Σεβήρος τὸ μὲν τῆς οὐσίας ὄνομα
ταυτοτρόπως τῇ Ἐκκλησίᾳ ὀνομάζει ἐπὶ κοινοῦ
πράγματος εἶναι, τὸ δὲ τῆς φύσεως ἰδιόρρυθμος ἐν
τούτῳ γινόμενος, οὔτε τῇ συνηθείᾳ, οὔτε τοῖς ἔξω,
οὔτε μὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατακολουθῶν, ἀλλ' ἐναντίως
ἐπὶ μέρους ἐδόξατε. καὶ κοινήν καὶ ἰδικὴν φύσιν εἰ-
C D παρακατιῶν μετ' ἀποδείξεως παραστήσει.

ιε'. Τούτων ἡμῖν ὡς περ διασαφηνισθέντων, καὶ
διευκρινηθέντων, καιρὸς τὰ παρὰ σοῦ γραφέντα καὶ
ὡς ἐπισκεψασθαι. Ἐχει δὲ οὕτως. Καὶ γίνεται ὁ
ἄνθρωπος παράδειγμα, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες
ἐλάλησαν καὶ διήγγειλαν, τί ἐστὶ τοῦ σώματος,
καὶ τί ἐστὶ τῆς ψυχῆς. ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέ-
γεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ καὶ ἀντίσταται τις
καὶ λέγει δύο φύσεις ἐπὶ ἀνθρώπῳ, λοιπὸν καὶ ὁ
Χριστὸς τρεῖς ἔχει, δύο τῆς ἀνθρωπότητος καὶ
μία τῆς θεότητος, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἰδοὺ σαφέστατα
μῆς συνθέτου φύσεως τὸν Χριστὸν εἶναι δογματί-

ζων, καὶ βουλόμενος τοῦτο παριστᾶν, τὸν ἄνθρωπον A εἰς παράδειγμα ἀπεχρήσω· ὥστε γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκ διαφόρων φύσεων συγκαίμενος, μίᾳς ἐστὶ φύσεως συνθέτου μετὰ τὴν ἑνωσιν. Τοῦτ' ἐγὼ διήγγειλαν τὸ παράδειγμα ὁμοίως ἔχειν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ οἱ Πατέρες, ὡς σὺ φῆς. Καὶ ὥστερ συνιστῶν τὸ παράδειγμα, ὅτι μίᾳς ἐστὶ φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἐπαγαίς. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ καὶ ἀνθίσταται τις, ὅτι ἔχει, συνάγεται, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς ἔχει. Διὸ δοκεῖς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῇ ἐνώσει Χριστοῦ δοξάζοντας, δύο εἶναι φύσεις, εἰς αὐτοπον προάγειν. Οὐδὲν ξένον, ὡ φίλος, ἐνός ἀτόπου δοθέντος, μυρία εἶναι. Εἰ μὲν γὰρ πᾶσα σύνθεσις μὴ ἐκ τῶν προσεχῶς συντεθέντων συντεθεῖσθαι ἐλέγετο, ἀλλ' ἐκ τῶν πόρρω, τάχα ἂν εἶχε χώραν τὸ περὰ σοῦ καθ' ἡμῶν γραφόμενον. Εἰ δ' οὐδεὶς τῶν εὐ φρονούντων φῆσιν, ἐκ τῶν πόρρω, ἀλλ' ἐκ τῶν προσεχῶς καὶ ἀμέσως, καὶ οἶονε μερῶν, ἡ στοιχείων τάξιν ἐν τῷ ὅλῳ ἔχόντων συντεθεῖσθαι τὸ συντεθειμένον λέγεται, ἀνίσχυρον καὶ μάταιον τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον. Ἐπεὶ ἀνάγκη κατὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον λέγειν ἐκ πέντε τοῦλάχιστον συγκαίμεθα φύσεων, ἔκ τε τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ ψυχῆς. Πσαύτως καὶ τὸν ἡλεκτρον, μὴ ἐκ δύο, ἤγουν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν πλειόνων, χρυσοῦ, φημί, καὶ ἀργύρου, καὶ τεσσάρων στοιχείων, καὶ τῶν ἐπὶ πόρρωτέρω, τῆς ὕλης λέγω καὶ τοῦ εἶδους. Οὐ γὰρ τὰ μέρη τῶν μερῶν ἐν τῷ λέγειν ἐκ πόσων σύγκειται τόδε σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὰ προσεχῶς καὶ ἀμέσως μέρη αὐτοῦ, χρηματίζοντα. Οὐκοῦν καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰπομεν δύο φύσεις ἔχειν, καὶ τὴν θεότητα μίαν εἶναι, οὐ συνάγεται ὅπερ βούλεσθε καθ' ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἐταῦθα, ἤγουν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ μέρη τῶν μερῶν δεῖ σκοπεῖν, ἥτοι τῆς ἀνθρωπότητος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὰ προσεχῶς καὶ ἀμέσως συντεθέντα, θεότητά φημι καὶ ἀνθρωπότητα. Εἰ γὰρ καὶ δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἡμεῖς λέγοντες, καθ' ὑμᾶς, τρεῖς φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν ἀναγκασθῆσόμεθα, καὶ ὑμεῖς ἄρα ἐκ δύο φύσεων τὸν ἄνθρωπον λέγοντες, εἰ καὶ μὴ δύο, ἢ ἐν δύο, ἀλλὰ μίαν φύσιν εἶναι λέγοντες, ἀλλ' οὐν ἐκ τριῶν φύσεων τὸν Χριστὸν δογματίζετε. Καὶ οὕτως περιτραπήσεσθε ἐκ τοῦ ὑμῶν λόγου. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν. Οὐκ ἄρα δύο φύσεις ἔχειν ἡμεῖς λέγοντες τὸν Χριστὸν, καὶ δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον λέγωμεν, τὸ τρεῖς καθ' ἡμῶν συναχθεῖν. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· Ὁ ἄνθρωπος ἡ καθόλου ἐστίν, ἢ ἐπὶ μέρους, ἤγουν ὁ καθέκαστα, ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ καθέκαστα ἐκ δύο φύσεων σύγκειται, σώματός τε, φημί, καὶ ἀσωμάτου, οὐδεὶς τῶν εὐεϊδόντων κρίνειν ἀντερεῖ· οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα ἀθάνατον, ἀλλὰ φθαρτὸν, οὐδὲ ἡ ψυχὴ θνητὴ, ἀλλ' ἀθάνατος, οὐδὲ τὸ σῶμα ἀόρατον, οὐδὲ ἡ ψυχὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς καθορᾶται· ἀλλ' ἡ μὲν λογικὴ καὶ νοερά, καὶ ἀσώματος, τὸ δὲ παχὺ καὶ ὁρατὸν, καὶ ἀπτόν, οὐ μίᾳς δὲ φύσεως τὰ ἀντιδιαρούμενα· οὐ μίᾳς ἄρα οὐσίας ψυχὴ καὶ σῶμα. Καὶ αὖθις· Εἰ ὧν οἱ ἄνθρωποι διάφοροι, τοῦτων καὶ αἱ φύσεις διάφοροι, διάφορος δὲ τοῦ σώματος ὁ λόγος περὰ τὸν τῆς ψυχῆς, διάφορος ἄρα καὶ ἡ φύσις τῆς ψυχῆς

pasti. Quemadmodum enim homo ex diversis naturis conflatus unius est naturæ compositæ post unionem, hoc vero exemplum docuerunt similiter se habere in unione Christi Patres, ut ipse tradis. Et quasi comprobans exemplum unius esse naturæ hominem concludis. Verumtamen homo non dicitur duas naturas habere; quod si quis contra contendet eum habere, consequi et Christum tres habere, videris nos in unione Christi duas esse naturas affirmantes, in absurda ineptaque rapere. Nil mirum est, o amice, uno inconvenienti dato, innumera subsequi. Etenim si omnis compositio non ex iis, quæ continenter componuntur, componi diceretur, sed ex distantibus, forte quod contra nos scribis locura haberet. Quod si nemo, qui sal habeat in pectore, dicet, ex distantibus, sed ex continuis, et immediatis veluti partibus, aut elementis in totum positum occupantibus, componi compositum, futile est inaneque, quod a te scripto traditur, eum per te necesse esset dicere hominem ad minus ex quinque naturis construi, ex quatuor elementis et anima. Similiter et electrum non ex duobus, auro et argento, sed multo pluribus, auro nempe, argento, et quatuor elementis, aliisque multo distantioribus, materia et forma. Non enim partes partium, cum inquirimus, ex quibus hoc, vel illud componitur, consideramus, sed proximas illius atque immediatas. Quare licet hominem dixerimus duabus naturis constare, et deitatem unam esse, non concluditur quod prætenditis adversum nos: neque enim hic in Domino nostro, Jesu Christo scilicet, partes partium attendendæ sunt, vel humanitatis corpus et anima, sed quæ proxime immediateque uniuntur, divinitas atque humanitas. Et si duas naturas habere hominem nos asserentes, ut vos contenditis, tres naturas in Christo dicere cogeremur, et vos igitur ex duabus naturis hominem affirmantes, licet non duas, neque in duabus, sed unam naturam esse dicentes, nihilominus ex tribus naturis Christum esse statuatis. Sique per verba ipsi vestra refellemini. Sed hoc non est; non ergo duas naturas habere nos Christum asserentes, licet duas naturas hominem habere dicamus, tres adversus nos colligentur. Alia quoque ratione hoc ipsum probatur. Homo aut in universali est, aut in parte, in individuo nempe, sed hominem, qui in individuo est, ex duabus naturis constitui corporis et animæ, nemo, qui probe de rebus iudicium ferre novit, contradicet; neque enim corpus immortale est, sed corruptioni obnoxium, neque anima mortalis, sed immortalis, neque corpus invisibile, neque anima corporeis oculis conspiciatur, sed hæc quidem rationis compos est, et intellectualis, et incorporea; illud crassum, visibile, tangibile; non unius vero naturæ sunt quæ contra sese invicem opponuntur: non unius ergo essentiae corpus, et anima. Item: Si quorum definitiones diversæ sunt, eorum etiam naturæ diversæ, diversa vero est corporis ratio ab ea, quæ animæ est, diversa igitur erit et natura

animæ a natura corporis. Hæc autem conservantur in singulari homine immutabiliter : duas igitur naturas homo singularis habere dicitur. Servat enim utrumque et post unionem naturalem proprietatem eorum, ex quibus et in quibus ratio conspicitur. At homo in genere, universalis nempe, cum quis ad ea, ex quibus componitur, animum adverterit, animam, inquam, et corpus, et ipsa generica et universalis : neque enim fieri potest, ex duobus individuis, et particularibus universale aliquod unquam gigni : duas habere naturas hominem universalem dicit, cum postea in ipsam integritatem ex duabus essentialibus in universali animum intenderit, unum quoddam genericum hominem fieri contemplatus, quod multa illi subsint individua, in nihilo secundum speciem differentia, et æque rationem illius participationis, probe essentialis et naturam unam hominem universalem fatebitur, et cum in alterius compositionem assumitur, veluti unum, et unam naturam, et essentialis accipiet. Igitur sempiternus Filius, Dominus et Deus noster homo factus, non in individuo hominem assumpsisse dicitur, ne Nestoriana rabies irrepat, sed universalem, quem propria hypostasi individuavit ; ostensum autem est hunc unius esse naturæ, si ad integritatem consideretur. Manifestum itaque est Christum ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habere per nos merito jureque prædicari, neque ineptum, aut blasphemum consequi, licet hominem duas habere naturas dicamus ; cum omnia, quæ componuntur ex contiguis componentibus componi dicantur, et non ex his, ex quibus componentia conflata sunt. Frustra igitur, dum ipsi Christum duas habere naturas et hominem similiter duas dicimus, tres a vobis colliguntur.

16. Imo licet homo ex duabus naturis, et diversis, et inconfuse unitis, unius naturæ fiat, haud fieri potest, ut ipse Christus unius naturæ sit, dummodo ipse ex diversis naturis, deitate nempe et humanitate, componatur : idque ex his fuerit apertissimum. 1. Quidquid ex diversis naturis conflatur, unius naturæ efficitur, cum compositum compositorum neque nomina, neque rationes admittit. Verbi gratia, homo una natura efficitur composita, quando partium nomina proprie et rationes non suscipit ; neque enim dicimus, homo proprie anima dicitur, sive corpus, neque rationes eorum suscipit, licet dicatur animam et corpus habere. At Christus Deus noster ex deitate et humanitate compositus, et nomina et rationes partium admittit ; namque ipse est natura Deus et homo, rationes eorum suscipiens ; fieri itaque nequit, ut ipse unius naturæ efficiatur. 2. Item, Omne quod ex diversis naturis componitur unius naturæ effectum, aliud est ab his, ex quibus componitur. At Christus eadem est, ex quibus componitur ; Deus enim ipse est, et homo ; Christus igitur non est unius naturæ post unionem. 3. Coniunctionem, sive per unionem inconfusam efficitur, simul

A τῆς τοῦ σώματος φύσεως. Ταῦτα δὲ σώζονται ἐν τῇ καθέκαστῃ ἀνθρώπῳ ἀμεταβλήτως· δύο γὰρ ἄρα φύσεις ἔχειν ὁ καθέκαστος ἄνθρωπος λεγθήσεται. Σώζει γὰρ ἐκάτερον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὴν φυσικὴν ἰδιότητα, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ὁ λόγος θεωρεῖται. Ὁ δὲ δὴ γενικὸς, ἡγουν καθόλου ἄνθρωπος, ὅταν τις εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ἀποκοπῇ, φημί δὴ ψυχὴν τε καὶ σῶμα, καὶ ταῦτα γενικὰ ὄντα καὶ καθόλου, ὅτι μὴδὲ δυνατὸν ἐκ δύο ἀτόμων καὶ μερικῶν γενικόν τι ἀποτελεῖσθαι ποτε, δύο φύσεις ἔχειν τὴν καθόλου ἄνθρωπον φήσεσιν. Ὅταν δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ὁλότητα, τὴν ἐκ δύο οὐσιῶν καθόλου παραλαμβάνομενον, εἰς τὴν τοῦτου συμπλήρωσιν ἐν τῇ γενικῇ ἀποτελούμενον τὸν ἄνθρωπον ἀνα θεωρῇ, διὰ τὸ πολλὰ εἶναι ὑπ' αὐτοῦ ἄτομα, τὴν ἀπαρραλλομένην κατὰ τὸ εἶδος ἔχοντα, καὶ τὸν αὐτοῦ λόγον ἐπίσης μετέχοντα, εἰκότως οὐσίαν καὶ φύσιν μίαν τὴν καθόλου ἄνθρωπον ὁμολογήσει. Καὶ ἦνίκα ἂν εἰς ἄλλου σύνθεσιν παραλαμβάνηται, ὡς ἐν τι, καὶ μία φύσις, καὶ οὐσία παραληφθήσεται. Οὐκοῦν ὁ ἀδίδιος Ὑῖδος, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἄνθρωπος γεγὼς, οὗ τὸν καθέκαστος ἄνθρωπον ἀνειληφέναι λέγεται, ἵνα μὴ ἡ Nestoriana λύττα συνεισφύρῃ, ἀλλ' ἡ τὸν καθόλου, ὃν καὶ ἡτόμωσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει. Δέδεικται δὲ οὗτος μίᾳ εἶναι φύσει πρὸς τὴν ὁλότητα σκοπούμενος. Φανερόν ἄρα ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεσι ἔχειν παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος, δικαίως κηρύσσεται. Καὶ οὐδὲν ἄτοπον ἢ βλάβημον ἀπαντήσῃ, ἅν τὸν ἄνθρωπον δύο φύσεσι ἔχειν λέγωμεν, ἐπειδὴ πάντα τὰ συντεθειμένα ἐκ τῶν προτεχῶς αὐτὰ συνθέντων συγκρίσθαι λέγονται, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ἐκεῖνα συνετέθειται. Μάτην ἄρα, λεγόντων ἡμῶν τὸν Χριστὸν δύο φύσεσι ἔχειν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ὁμολῶς δύο, τὸ τρεῖς καθ' ἡμῶν συνάγεται.

ις'. Μενούνγε καὶ ὁ ἄνθρωπος δύο φύσεων καὶ διαφόρων καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένων μιᾷ φύσει ἀποτελεῖται, οὐκ ἐγγυρεῖ τὸν Χριστὸν μιᾷ φύσει ἀποτελεῖσθαι, εἰ καὶ αὐτὸς ἐκ διαφόρων φύσεων, θεότητος τε, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, συντίθεται, ἐκ τῶνδε ὁλῶν. α'. Πᾶν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων συγκείμενον μιᾷ φύσει ἀποτελεῖται, ἦνίκα τὸ συντεθὲν τῶν συντεθειμένων, οὕτε τὰς ὀνομασίας, οὕτε μὴν τοὺς λόγους τούτων ἐπιδέχεται, οἷον φημι, ὁ ἄνθρωπος μία φύσις ἀποτελεῖται σύνθετος, ἐπειδὴ τῶν μερῶν τὰς ὀνομασίας κυρίως καὶ τοὺς λόγους οὐκ ἐπιδέχεται. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κυρίως ψυχὴ τε λέγεται, ἢ σῶμα, οὕτε μὴν τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδέχεται, καὶ λέγεται ψυχὴν καὶ σῶμα ἔχειν. Ὁ δὲ δὴ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν συντεθειμένος, ἐκ θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τὰς ὀνομασίας καὶ τοὺς λόγους τῶν μερῶν ἐπιδέχεται. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος φύσει, τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδεχόμενος. Οὐκ ἄρα μιᾷ φύσει ἐνδέχεται αὐτὸν ἀποτελεῖσθαι. Καὶ ἄλλως. β'. Πᾶν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων σύνθετον ἀποτελούμενον μιᾷ φύσει, ἑτερόν τι παρὰ τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ὁ δὲ Χριστὸς τὰ αὐτὰ γίνεται, ἐξ ὧν συνετέθη. Θεὸς γὰρ ἔστιν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος. Ὁ Χριστὸς ἄρα οὐ μιᾷ

ἔστι φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν. γ'. Εἰ πᾶν τὸ μίᾳς φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελούμενον, εἴτε κατ' ἀνάγκην ἀποτελεῖται, εἴτε καθ' ἑνωσιν ἀσύγχυτον, συνυπόστατά εἰσι τὰ τοῦτου μέρη· ὁλον φημι· Ὁ ἀνθρώπος ἀποτελούμενος μίᾳ φύσεως, τὰ μέρη ἔχει συνυπόστατα· ὁ δὲ Χριστὸς οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ Κυριακὸς ἄνθρωπος ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπέστη ἑτεροῦποστώτως, οὐχ ὡς τὸ συμβεβηκὸς, ἀπαγε· τὰ γὰρ συμβεβηκότα πανταχοῦ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν, ἡ δὲ δὴ ἀνθρωπότης ἐν ἄλλῳ, ὁλον φημι, τῷ Πέτρῳ, ἢ τῷ Θωμᾷ ἰδιοσυστάτως θεωρεῖται. Οὐκ ἄρα ὁ Κυριακὸς ἄνθρωπος ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑποστάσει ὑπέστη ὡς συμβεβηκὸς, ἀλλ' ὡς οὐσία μετὰ προσλήψεως ἰδιωμάτων, τῶν χωριζόντων τὸν Χριστὸν ἐκ τῶν λοιπῶν ὑποστατικῶς γενόμενον, καὶ οὐχ ὑπόστασις. δ'. Ἐτι· Εἰ ἐπὶ πάντων τῶν ἐκ διαφορῶν φύσεων συντεθειμένων καθ' ὑπόστασιν μὴ συνυποστάτως, ἀλλ' ἑτέρως, ἦγον ἑτεροῦποστώτως ἡνωμένων, μία ὑπόστασις ἀποτελεῖται, οὐχὶ μία φύσις, φανερὸν ἐστὶ ὁ Θεός· Λόγος ἑνωθεὶς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει μὴ συνυποστάτως, ἀλλ' ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει τοῦτον ὑφεστῶτα ἔχον, οὐ μίᾳς φύσεως ἀποτελεῖται. ε'. Ἐτι· Εἰ πᾶν ὁ κοινῶς καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὶ μὲν πλέον, τινὶ δὲ ἑλάττω ὑπάρχει, ἀλλ' ἕξτερος, καὶ συμπληρωτικὸν γινόμενον, ἐφ' ὧν λέγεται, οὐσία, ἐκείνου κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν λέγεται· ὁ δὲ δὴ πᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐστὶ συντεθειμένος, καὶ οὐ διαλλάττει ἄνθρωπος ἀνθρώπου, καθὼς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος σύγκειται, κατὰ τινὰ φύσεως διαφορὰν, ἀλλὰ τὴν σύστασιν ἔχοντες πάντες ἄνθρωποι ὑφ' ἑνα ἅπαντες ὁρισμὸν ἀναγόμενοι, κατὰ τοῦτο μίᾳς φύσεως λέγεται· ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ οὐ λέγειν δευτέραν μίαν φύσιν· αἶ τε γὰρ φύσεις ὡρίζονται, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ ἐστὶν εὐρεῖν· οὐ γὰρ ἐγένετο ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητος· καὶ ἀνθρωπότητος, Θεός τε καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· οὐκ ἄρα μετὰ τὴν ἔνωσιν μίᾳς φύσεως ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται. ς'. Ἐτι· Εἰ οὐ ταυτὸν ἐστὶ τὸ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν, καὶ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐν· τὸ μὲν γὰρ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν, τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἀπαρραξίαν ἐνδείκνυται, τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐν, αὐτὴ τὸ εἶναι αὐτὸν λυμαίνεται εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτὸν παντελῆ ἄγον· οὐ γὰρ ταυτὸν κατὰ τὸν ἡς οὐσίας λόγον, τὸ σῶμα τῷ αἰωμάτων· οὐκ ἀνάγκη τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μίαν φύσιν λέγοντας, οὐ διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσιώδους ποιότητος ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀναγομένων ἀτόμων, μίαν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν φύσιν, ἐνθα εἶδος περιεκτικὸν ὑποστάσεως οὐκ ἐστίν. ζ'. Ἐτι· Εἰ πάντα τὰ παρόξως καὶ ὑπερφυῶς γινόμενα οὐ φύσιν ἀποτελεῖ· οὐ γὰρ φαιμεν βᾶτου φύσιν προσομιλοῦσαν πυρὶ, καὶ μὴ καταπλεγμένην, οὐδὲ φύσιν σώματος ἀνθρωπίνου βροτίζομένην ἐν πυρὶ, ἀλλὰ παράδοξα ταῦτα φαιμεν περὶ μίαν ὑπόστασιν γενόμενα· ὁ δὲ Θεὸς Λόγος ὑπερφυῶς ἡνώθη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· διὰ τοῦτο καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ τὸ ἀποτελούμενον, οὐ φύσις ἀποτελεῖται σύνθετος, ἀλλ' ὑπόστασις. η'. Ἐτι·

A partes subsistunt, verbi gratia, homo unius naturæ effectus, partes simul subsistentes habet, Christus vero non item, sed Dominicus homo in hypostasi Verbi Dei, aliena hypostasi substitit, non quemadmodum accidens, apage : accidentia enim ubicunque tanquam in subjecto sunt ; humanitas vero in alio, uti in Petro, vel Thoma propria subsistentia conspicitur : non igitur Dominicus homo in Dei Verbi hypostasi substitit, ut accidens, sed ut essentia per assumptionem proprietatum, separantium Christum ex aliis hypostasibus, et non hypostasis. 4. Item, Si in omnibus, quæ ex diversis naturis secundum hypostasim composita sunt, non simul subsistentibus, sed diverse, hoc est, alia hypostasi unitis, una hypostasis efficitur, non una natura, manifestum est Deum Verbum humanæ naturæ unitum, non cum illius subsistentia, sed propria subsistentia subsistentem unius naturæ non effici. 5. Item, Si quodcunque, quod communiter, et in multis consideratur, non uni magis, quam alteri inherens, sed æqua ratione completivum eorum, de quibus dicitur, essentia eorumdem secundum Ecclesiam est : omnis vero homo ex anima et corpore conflatur, nec differt homo ab homine, qua corpore et anima constat, secundum naturæ aliquod discrimen, sed consistentiam homines habentes omnes, sub una omnes definitione relati, secundum hoc unius naturæ dicuntur : de hypostasi vero Christi non possumus asserere unam naturam ; nam naturæ etiam post unionem conservantur, nec possumus Christorum speciem invenire : neque enim fuit alius Christus ex deitate, et humanitate, Deus idem et homo : non igitur post unionem unius naturæ Christus efficitur. 6. Item, Si non idem est, unum hominis secundum speciem, et unum secundum essentiam corporis et animæ ; namque unum hominis secundum speciem in omnibus hominibus æqualitatem servat : at secundum essentiam unum corporis et animæ, ipsum esse eorumdem lædit, penitus ad non esse deducens : neque enim idem est secundum essentiam rationem corpus, et incorporeum : non est igitur necesse nos in homine unam naturam asserentes non propter idem essentialis qualitatis animæ et corporis, sed propter immutabilitatem individuorum, quæ sub specie sunt unam in Christo naturam affirmare, ubi species hypostasim nulla comprehendit. 7. Item, si omnia, quæ admirabiliter et supra naturam fiunt, naturam non efficiunt ; neque enim dicimus rubi naturam, igni consuescentem, flammis non exuri, neque naturam corporis humani in igne irrorari, sed admirabilia hæc circa unam hypostasim fiunt ; at Deus Verbum super naturam humanæ naturæ unitus est, propterea quod in una hypostasi efficitur, non natura composita fit, sed hypostasis. 8. Item, Nulla natura, si una est, contrarias essentielles differentias admittit ; quomodo enim fieri potest ut eadem natura secundum idem sit creata et increata, mortalis et immortalis.

comprehensibilis et incomprehensibilis? sed Christus id habet: Christus igitur unus naturæ est, licet homo unus naturæ sit. 9. Item, Si unius naturæ secundum vos Christus post unionem est, omnino dicendum est hanc unam naturam esse aut divinam solummodo, aut humanam tantum, aut divinam et humanam simul, aut neque divinam, neque humanam, sed si est una hæc natura, tantum divina, Christus igitur Deus erit, et non homo: si est una ipsa natura divina et humana simul, neque Patris, neque Spiritus sancti, neque hominum natura est, et utrinque blasphemiae crimen, qui ita sentit incurret, et robusta de mente cadet. Si vero est una hæc natura neque divina, neque humana, Christus igitur neque Deus est, neque homo; quocunque igitur vertamus orationem, cogemur fateri Christum unam sanctæ Trinitatis hypostasim esse duas naturas habentem, divinam scilicet et humanam, ideoque iam ipsum duæ rationes convenere, eodem de se asserente: *Quem me dicunt esse Filium hominis?* et Petro respondente: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* 10. Item, Si unius est naturæ Christus post unionem, necesse est naturam, secundum quam Christus est unius naturæ, aut communem esse, aut singularem; si communem esse concesseritis, jam ipsa de pluribus dicetur, sed alios Christos reperire, aut fuisse, de quibus hæc communis natura prædicabitur, fieri omnino nequit. Si singularis est, idem erit cum hypostasi: et si id est, necesse omnino fuerit secundum vos, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum tres peculiare numerari naturas, et tres deos dici, et tres deitates, quod blasphemias omnes exsuperat: imo et totius Christianismi ejuratio est, neque enim possumus dicere in universon naturam hypostasim, aut hypostasim naturam, ne omnes Christiani asserere cogantur Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum tres naturas, quod est tres hypostases; sive unam eosdem habere hypostasim, ea ratione, qua unam habent naturam, quæ ambo a fide Christiana aliena sunt. 11. Item, Si unius naturæ hominem, illiusque partes simul, quæ prius non erant, produxit ad complementum universi, fierique potest, ut quæ ejusdem sunt temporis unam naturam compositam efficiant, tale decretum et legem naturalem a Creatore accipientia, ut ex lege natura similia ex similibus secundum successionem procreentur, in Domino vero unitarum naturarum, hæc quidem sine principio est et ante omne tempus, altera principium habet, et sub tempore est; neque factæ sunt species ad complementum universi, cum cessaverit Deus ab operibus suis die septimo; neque naturaliter floruerunt, aut naturæ legi subduntur, ut a Christo generentur, et speciem constituent Christorum, multarum hypostaseon capacem, sed unam hypostasim compositam ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habentem, quacunque natura post unionem, propriam definitionem, et legem, et mutuam differen-

A El οὐδεμία φύσις μία οὕτα, τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν διαφορῶν δεκτικὴ γίνεται· πῶς γὰρ δυνατόν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ ταυτὸν κτιστὴν εἶναι καὶ ἀκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον, καταληπτὴν καὶ ἀκατάληπτον; ὁ δὲ Χριστὸς τοῦτο ἔχει· ὁ Χριστὸς ἄρα μίᾳς φύσεως οὐκ ἔστιν, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος μίᾳς φύσεως ἔστιν. θ'. Ἐτι· Εἰ μίᾳς φύσεως καθ' ὁμὰς ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἑνωσίν ἔστιν, πάντως ἔφεται ταύτην τὴν μίαν εἶπαι φύσιν, ἢ θεῖαν μόνον, ἢ ἀνθρωπίνην μόνον, ἢ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην ἅμα, ἢ μήτε θεῖαν, μήτε ἀνθρωπίνην. Ἀλλ' εἰ μὲν ἔστιν ἡ μία φύσις αὕτη θεῖα μόνον, ὁ Χριστὸς ἄρα Θεὸς ἔσται, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ ἔστιν ἡ μία φύσις αὕτη θεῖα τε καὶ ἀνθρωπίνη ἅμα, οὔτε τοῦ Πατρὸς οὔτε τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε μὴν τῶν ἀνθρώπων ἄρα φύσις ἐστὶ, καὶ ἀμφοτέρωθεν βλασφημίας ἐγκλημα τῷ τοῦτ' φρονούντι προστριβήσεται, καὶ τῆς ἐρῶμένης φρενὸς ἐκστήσεται. Εἰ δὲ ἔστιν ἡ μία φύσις αὕτη οὔτε θεῖα, οὔτε ἀνθρωπίνη, ὁ Χριστὸς ἄρα οὔτε Θεός ἐστιν, οὔτε ἄνθρωπος. Ὅπου τοιγαροῦν τοὺς λόγους περιστρέφωμεν, εἰς τὸ λέγειν ἀπαγόμεθα, ὅτι ὁ Χριστὸς μία ὑπόστασις τῆς ἁγίας Τριάδος ἐστὶ, δύο φύσεις ἔχων, φύσιν τε θεῖαν, καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην. Καὶ τούτου χάριν ἐπ' αὐτῷ συνῆλθον ἀμφοτέροι οἱ λόγοι αὐτοῦ τε περὶ ἑαυτοῦ εἰρηκότος, *τίνα με λέγουσιν εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;* καὶ τοῦ Πέτρου ἀποκριναμένου, *Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.* ι'. Ἐτι· Εἰ μίᾳς φύσεως ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἑνωσιν, ἀνάγκη τὴν φύσιν, καθ' ἣν ἔστιν ὁ Χριστὸς μίᾳς φύσεως, ἢ κοινήν εἶναι, ἢ ἰδι-
C χήν. Καὶ εἰ μὲν κοινήν εἰπόντες δόητε, συμβαίνει αὐτὴν κατὰ πλείονων φέρεσθαι. Εὕρσιν δὲ ἄλλους Χριστοὺς, ἢ γενέσθαι, καθ' ὧν αὕτη ἡ κοινὴ φύσις κατηγορηθήσεται, τῶν ἀδυνάτων ἔστιν. Εἰ δὲ ἰδικὴ ἐστὶ, ταυτὸν ἔσται τῇ ὑπόστασει. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη πάντα καθ' ὁμὰς, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρεῖς μερικὰς ἀριθμῆσθαι φύσεις, καὶ τρεῖς ὁμολογεῖσθαι θεοὺς, καὶ τρεῖς θεότητας, ὁ δὲ βλασφημιῶν ἔστιν ἀπατῶν ἀκροτάτη, μᾶλλον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ παντὸς ἀρνησις. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν καθόλου τὴν φύσιν ὑπόστασιν, ἢ τὴν ὑπόστασιν φύσιν, ἵνα μὴ πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς συμβῇσεται λέγειν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρεῖς φύσεις, ὅπερ ἐστὶ τρεῖς ὑποστάσεις, ἢ
D μίαν αὐτοὺς ἔχειν ὑπόστασιν, ὃν τρόπον μίαν ἔχουσι φύσιν· ἀμφοτέρα δὲ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἄλλοτρια. ια'. Ἐτι· Εἰ μίᾳς φύσεως τὸν ἄνθρωπον ὄντα τὰ μέρη ἅμα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἐσχῆκε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντὸς, καὶ δυνατόν τὰ ὁμόχρονα μίαν φύσιν ἀποτελεῖν σύνθετον, τοιοῦτον ὅρον καὶ φυσικὸν νόμον παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ δεχόμενα, ὥστε φύσεως νόμῳ κατὰ διαδοχὴν ὁμοίᾳ ἐξ ὁμοίων γενέσθαι· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου τῶν ἐνωθεῖσιν φύσεων ἡ μὲν ἀναρχὸς ἐστὶ καὶ ἀχρονος, ἡ δὲ ἡργμένη καὶ ὑπὸ χρόνον, καὶ οὐ γεγόνασιν εἶδος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός· ἐπεὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ, οὔτε φυσικῶς ἤνθησαν, ἢ ὑπὸ φύσεως ὅρον τελευτῶσιν, ὥστε ἀπὸ Χριστοῦ γενέσθαι, καὶ εἶδος ἀποτελεῖσθαι.

Χριστῶν, περιεκτικὸν πολλῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ ἑνὴν ὑπόστασιν σύνθετον, ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσιν, καὶ δύο φύσεις ἔχουσαν, ἐκάστης φύσεως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν φυλαττουσῆς τὸν οἰκτεῖον ὄρον τε καὶ νόμον, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν. 13. Ἐτι· Εἰ αἱ ἑτεροειδεῖς ὑποστάσεις οὐκ ὑποστατικῇ συγκρίνονται ἢ διακρίνονται διαφορᾷ, ἀλλὰ φυσικῇ, καὶ αἱ ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις οὐ φυσικῇ συγκρίνονται ἢ διακρίνονται, ἀλλ' ὑποστατικῇ, καὶ ὥσπερ ἀδύνατον τὰ ὑποστατικῇ διαφορᾷ διαφέροντα μίαν εἶναι ὑποστάσεως, οὕτως ἀδύνατον τὰ φυσικῇ διαφορᾷ διαφέροντα μίαν εἶναι φύσεως· οὐκ ἄρα ἔστιν εἰπεῖν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, γεγενῆσθαι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀτρέπτως, καὶ ἀσυγχύτως, καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ ἀδιαίρετως, καὶ ἀδιαστάτως, ἐν δυοῖ φύσεσι τελείως ἔχουσας μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ἀποτελεσθεῖσαν ὁμολογούντες τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ σεσαρκωμένου, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, τὰς δύο φύσεις ὁμολογούντες σώζεσθαι ἐν αὐτῇ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ μέρος τιθέντες ἐκάστην, ἀλλ' ἡνωμένας ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῃ ὑπόστασει, οὐσιώδῃ λέγοντες ἔνωσιν, οὐσιώδῃ δὲ, οὐκ ὡς τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσασῶν, μίαν σύνθετον φύσιν, τοῦτο γὰρ δίδεικται πάντως ἀδύνατον, ἀλλ' ἐνωθειῶν ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς μίαν σύνθετον ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ σώζεσθαι αὐτῶν τὴν οὐσιώδῃ διαφορὰν ὀριζόμεθα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν, καὶ τὸ ἀκτιστον, ἀκτιστον· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀντιθέσεις. 14. Ἐτι· Εἰ μίαν φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν ἔστιν ὁ Χριστὸς, εἰπαί, ποίας; καὶ τί γέγονεν ἢ ἑτέρα; Εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀμφοτέρας, πῶς μία; εἰ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀπετελέσθῃ σύνθετος καθ' ὅμω. Εἰ δὲ τοῦτο, ἑτεροούσιος ὁ Χριστὸς τοῦ Πατρὸς, ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος, ὥσπερ ἔστι βλάσφημον καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μεριδος ἀλλότριον. 15. Ἐτι· Εἰ ὁ ἀνθρώπος ἐκ διαφορῶν φύσεων μία φύσις σύνθετος ἀποτελεῖται, ὡς ἑτερόν τι παρὰ τὰ ἐξ ὧν συνετέθη γενόμενος, καὶ οὐδαμῶς οὔτε αὐτὸς ὁμοούσιος, ἢ ὁμοφυῆς πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη παρὰ τινος βῆθει· ἑτεροὶ γὰρ οἱ λόγοι αὐτοῦ τε καὶ τῶν μερῶν, οὔτε μὴ οἱ ὑπὸ τὴν αὐτὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου τελούντες καθέκαστα ὁμοφυεῖς, ἢ ὁμοούσιοι τῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν φύσιν τελούντων ψυχῶν, οὔτε μὴ τῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν φύσιν τελούντων σωμάτων εἰσιν· ὁ δὲ δὴ Χριστὸς, μία τις οὕσα ὑπόστασις τῶν ὑπὸ τὴν θείαν φύσιν τελούντων, Πατὴρ δὲ, φημί, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιος ἔστι καὶ κυρίως Θεός, καὶ φύσει Θεός· ἔστι καὶ ἡμῖν καὶ τῇ Μητρὶ ὁμοούσιος καὶ ὁμοφυῆς, ὡς κυρίως ἀνθρώπος, καὶ φύσει ἀνθρώπος ὢν, καὶ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος· ἡ αὐτὴ γὰρ ὑπόστασις τοὺς ὄρους τῶν δύο φύσεων ἐπιδέχεται, καὶ ὅν ἂν λόγον ἀποδοῖ τις τῆς θεότητος, τὸν αὐτὸν εὐρήσει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅν ἂν ἀποδοῖ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν αὐτὸν εὐρήσει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀρμόζοντα· ὥστε ἐξ ἀνάγκης συνάγεται, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν μίαν φύ-

siam conservante. 12. Item, Si diversæ speciei hypostases non hypostatica comparantur, aut disparantur differentia, sed naturali, et ejusdem speciei hypostases non naturali comparantur, aut disparantur differentia, sed hypostatica, et quemadmodum fieri nequit, ut quæ hypostatica differentia discriminantur, unius sint hypostasis, ita fieri nequit, ut quæ essentiali differentia dividuntur, unius sint naturæ: non possumus itaque dicere unam naturam de Domino nostro Jesu Christo, sed ex duabus naturis perfectis, divina et humana, factam fuisse unionem secundum hypostasim immutabiliter, et inconfuse, et indivise, et continenter in duabus naturis perfecte habentibus unam hypostasim compositam Filii Dei, et incarnati, eandem hypostasim asserentes deitatis et humanitatis, ipsius duas naturas consistentes in eo conservari post unionem, non separatam, et divisam unamquamque, sed inter sese unitas in una composita hypostasi, essentialem affirmantes unionem, essentialem autem non tanquam duabus naturis efficientibus unam compositam naturam: hoc enim prorsus fieri nequit, ut demonstravimus, sed unitis invicem secundum veritatem in una composita hypostasi Filii Dei, earumque essentialem differentiam conservari decernimus: creatum enim remansit creatum, et increatum, increatum: similiter et reliquæ oppositiones. 13. Item, Si unius est naturæ Christus post unionem, dicite, cujus? et quid de alia actum est? Si ambo existunt, quomodo una, nisi ex utrisque una effecta est, composita secundum vos? Id si est, alterius essentialis erit Christus a Patre, qui incompositus est; similiter et a Spiritu sancto. Sed hoc blasphemum est, et a Christiana religione alienum. 14. Item, Si homo ex duabus naturis una natura composita efficitur, tanquam aliud ab iis, ex quibus componitur factus: nullaque ratione ille neque ejusdem essentialis, neque ejusdem naturæ cum iis, ex quibus conflatur, esse affirmabitur: aliæ enim sunt ipsius definitiones, aliæ partium: neque etiam, qui eandem hominis naturam in individuo complent, ejusdem naturæ aut essentialis sunt cum animalibus, quæ communi naturæ subsunt, neque cum iis, quæ communi naturæ subjacent corporibus: sed Christus cum una hypostasis sit cum iis, quæ sub divina natura sunt, Patris nempe, et Spiritus sancti, ejusdem essentialis et naturæ est, et vere Deus, et natura Deus, et ejusdem cum nobis et Matre essentialis et naturæ, tanquam qui proprie homo et natura homo sit, unusque ex sancta Triade: eadem enim hypostasis definitiones duarum naturarum recipit, et definitionem, quam quispiam deitati attribuet, eandem et in Christo comperiet, et quam humanitati exhibuerit, eandem et Christo conformem esse offendet: hinc necessario colligitur Christum non esse unius naturæ, sed duas esse naturas unius Christi compositæ hypostasis, licet unius naturæ homo sit. Cum itaque oratio ex communibus notionibus et plu-

rimis naturalibus argumentis commonstravit Christum non esse unius naturæ post unionem, neque similem esse compositionem hominis et Christi, cum homo unitus una simul subsistat, Christus autem alio modo naturarum unionem habeat, jam patet mentita falsaque esse vestra dogmata, ideoque ab iis recedendum.

τῶν ἡνωσθαι τὸν ἄνθρωπον, τοῦ Χριστοῦ ἐτέρως τῶν ἡνολογίαν ἔχετε, ἥς ἀποστῆναι χρεών.

17. Quando vero quæ de œconomia Christi dicuntur tribus modis in divinis Litteris digeruntur: quædam per synecdochen, cum a parte totum nominatur, ut, *Christus pro nobis mortuus est* ¹: namque a parte, humanitate nempe, hoc Apostolus enuntiavit, licet Christi nomen ambas naturas inferat: sed hæc est Scripturæ sacræ proprietas: vel contra cum a toto pars, ut illud apud eundem Apostolum, *Interior homo, et exterior* ²: a toto enim, homine scilicet, animam notat et corpus: quædam vero per retributionem, propter mutuum partium circumvolutionem, et secundum hypostasim, et inenarrabilem unionem, et quod unus erat, idemque, qui divina simul atque humana exsequebatur. Communicat itaque sua divina natura carni per modum retributionis, rursumque humana propria divinæ naturæ in divino Verbo unita secundum hypostasim, quæ simul inter se sunt inseparabiliter conjunctæ. Ideoque et *Dominus gloriæ cruci affixus* ³ dicitur, licet nihil divina ejus natura perpessa fuerit, et Filius hominis ante passionem in cœlo esse affirmatur, quemadmodum ipse Dominus dixit: *Nullus ascendit in cælum, nisi qui de cœlo descendit Filius hominis* ⁴. Et tamen non de cœlo carnem descendisse, sed ex puris immaculatisque sanguinibus Virginis factam fuisse dicimus. Per retributionem itaque et hoc dictum est. Quædam per appropriationem, ut cum dicimus: *Modicæ guttæ sanguinis Dei universum terrarum orbem sanctificaverunt*; rursumque: *Deicidæ Judæi*; quoniam caro propria Verbi facta est, et in propria illius hypostasi substituit. Proprias itaque carnis passiones sibi Verbum appropriat, et uti proprias agnoscit; quemadmodum tu etiam in commentario de Christo ex divinis Litteris adnotaras, licet non ... et de hominis compositione similiter in Scriptura, sicuti et de Christo tres hos modos, synecdochen, inquam, retributionem et appropriationem inveniri, quasi ex eo colligens similitudinem compositionis hominis cum Christi unionem, proptereaque scripseras unius naturæ esse Christum post unionem, quemadmo-

Α σως, ἀλλ' ἡ δύο φύσεις εἶναι τῆς μιᾶς συνθέτου ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰ καὶ μιᾶς φύσεως ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος· ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων ὅτι πλείστον παρέστησεν, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν μιᾶς φύσεως μετὰ τὴν ἐνωσιν, μήτε μὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου σύνθεσιν ὁμοίαν εἶναι τῆς τοῦ Χριστοῦ συνθέσεως, κατὰ τὸ συνυποστάσεως τὴν ἐνωσιν ἔχοντος, φανερὸν ὅτι διασφαλμέ-

ις. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα κατὰ τρεῖς τρόπους παρὰ τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ λέλεκται· τὰ μὲν λόγῳ συνεκδοχῆς, οἷον τὸ, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ὀνομάζειν· οἷον ἐστὶ, *Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν*· ἀπὸ γὰρ μέρους δηλονότι τῆς ἀνθρωπότητος τῷ Ἀποστόλῳ τοῦτο εἰρηται, εἰ καὶ τὸ *Χριστὸς* ὀνομα τῶν δύο φύσεων ἐστὶ δηλωτικόν· ἀλλ' οὖν τοῦτο ἴδιωμα τῆς Γραφῆς· ἡ τὸ ἐμπαλιν, ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, οἷον ἐστὶ παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀποστόλῳ λεγόμενον· *Ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἔσω*· ἀπὸ γὰρ τοῦ ὅλου, φημὶ δὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα σημαίνει· τὰ δὲ λόγῳ ἀντιθέσεως, διὰ τὴν εἰς ἄλλα τῶν μερῶν περιχώρησιν, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ ἄρραστον ἐνωσιν, καὶ ὅτι εἰς ἡν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργῶν. Μεταδίδωσιν οὖν τῇ σαρκὶ τῶν ἰδίων ἡ θεῖα φύσις κατὰ τὸν τῆς ἀντιθέσεως τρόπον, καὶ πάλιν ἡ ἀνθρωπίνη τῇ θεῇ φύσει τὰ οικεῖα, ἐν τῷ θεῷ λόγῳ ἡνωμένη καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἅμα ἀδιασπάστως οὖσαι. Διὸ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωθῆναι λέγεται, καίτοι τῆς θεῆς αὐτοῦ μὴ παθοῦσης φύσεως, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι εἰρηται· ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἐφη· *Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*. Καὶ μὴν οὐκ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν σάρκα κατακληθῆναι, ἀλλ' ἐκ τῶν [καθαρῶν] καὶ ἀχράντων αἱμάτων τῆς Παρθένου διαπεπλάσθαι φαιμέν. Τῷ λόγῳ οὖν τῆς ἀντιθέσεως καὶ τοῦτο εἰρηται. Τὰ δὲ πάλιν λόγῳ οικειώσεως, ὡς ὅταν πάλιν λέγωμεν· *Ὁ λίγαι παρίδες αἱματος Θεοῦ κόσμος ὅλον ἠλάσαν*. Καὶ πάλιν, *Θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι*, ἐπειδὴ ἡ σὰρξ ἰδίᾳ τοῦ Λόγου γέγονε, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ὑπέστη. Οἰκειοῦται οὖν τὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς πάθη ὁ Λόγος, καὶ ὡς οικεῖα λογίζεται· οὐδ' αὐτὸς ἐν τῷ συγγράμματι περὶ Χριστοῦ παρὰ τῆς θεῆς Γραφῆς λέγεσθαι διεξηλθες, εἰ καὶ μὴ περὶ (1) φήθης, καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως. Ὁμοίως παρὰ τῆς Γραφῆς, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοὺς τρεῖς τρόπους, φημὶ δὴ τὴν συνεκδοχὴν, τὴν ἀντίθεσιν, καὶ τὴν οικειώσιν ἐδρίσκεισθαι, ὡς ἐκ τοῦδε συνάγναι τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως μετὰ τῆς Χριστοῦ ἐνώ-

¹ Rom. v, 9. ² 1 Cor. ii, 14, 15. ³ 1 Cor. ii, 8.

⁴ Joan. iii, 13.

(1) Hic locus ab exscriptore pessime habitus, qui neque sanior est in codice Vaticano. Et cum scirem asservari idem opusculum in Bavaria bibliotheca, scripsi ad doctissimum Simonem Wagnereckium, ut opem amico, si posset, offerret. Nihil esse auxilii ex eo codice respondit. Namque

et ibi lacuna est signata tribus punctis ad marginem. Hinc vir eruditissimus suspicatur, quod in autographo Nicetæ olim a librariis legi rite non potuisset, hanc ab eis lacunam ad omnia exemplaria inde transcripta propagatam fuisse.

σεως. Διὰ τοι τοῦτο ἐφης, μίᾳ φύσει εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὡς περ καὶ ἐπ' ἀνθρώπου. Τοῦτο δὲ ποιῶν λήληθας σεαυτὸν τὰ ἀσυγκλῶστα συγκλῶθαι, καὶ τὰ ἄμικτα μιγνύειν. Οὐ γὰρ ὡς περ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ καὶ τῆς ἀμφ' αὐτὸν ἐνώσεως, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνώσεως, ἔστιν εὐρεῖν τὴν ἁγίαν Γραφὴν φάσκουσαν, ἀλλὰ τὸν μὲν συνεκδοχικὸν τρόπον τὸ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος· ἐπ' ἀνθρώπου λέγειν τὴν Γραφὴν, ὅλον καὶ αὐτὸς ἐφης, ἢ ἀπὸ ψυχῆς μόνης, ἢ ἀπὸ σώματος τὸν ὅλον θνῃσκῶν σημαίνουσιν ἔστιν εὐρεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος. Τὸν δὲ τῆς οἰκωύσεως, οὔτε ἐπὶ Χριστοῦ ἠδυνήθης αὐτὸς παραστῆσαι, μὴ ὅτι γε καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸν δὲ τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, τὸν λέγοντα μεταδιδόναι τὰ τοῦ σώματος εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ τῆς ψυχῆς εἰς τὰ τοῦ σώματος, διεσφαλμένως διεξῆλθες· οὐκ ἔστι γὰρ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδόσεως, ἢ τῆς οἰκωύσεως ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος λεγόμενον εὐρίσκεισθαι, ὥς καὶ σὺ διὰ τῶν σὺν παραδειγμάτων ἐφησθα. Τὸ γὰρ εἰρηκέναι σε, ὅτι παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ λέλεκται ἀντὶ σώματος ἢ ψυχῆ, ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν Κύριον· *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ἡμῶν, τί φάγητε ἢ τί πίνητε, ὅλον ὅτι οὐ σώματός ἐστι τὸ ἐσθίειν, ἢ πίνειν· ἀλλὰ τοῦ συναμφοτέρου, λέγω δὴ τοῦ ζώου.* Εἰρηται γὰρ τοῖς σοφοῖς, τὰ μὲν ἴδια εἶναι ψυχῆς μόνης, ὅλον ἔστι τὸ νοεῖν, τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, ὅλον τὸ ζῶον, τὸ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ὑπνοῦν, καὶ ἐργαγορέναι, καὶ τὰ παραπλήσια δι' ἐκείνην ὑπάρχοντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ. Ἄλλα σώματος ἴδια, ὅλον τὸ τέμνεσθαι, ἢ κατεσθαι· ἄλλα δὲ σώματος· ἐμφύγου, ὅλον τὸ κοπιᾶν· ἄλλα δὲ ψυχῆς σώματι χρωμένης, ὅλον τὸ λυπεῖσθαι, τὸ ἀημονεῖν, ἅπερ ἐστὶ τοῦ συναμφοτέρου κατὰ συνεκδοχὴν. Ἐλέχθη δὲ τὸ, *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, ἢ τί πίνητε, τοῦτέστιν αὐτοὶ ὑμεῖς.* Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἂν περὶ τοῦτου διεξῆλθες, τὰ λεγόμενα κατὰ συνεκδοχὴν, εἰς τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον μετέφες, ἀμαθῶς καὶ ἀκριτῶς ποιῶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ὥδε.

17. Πάλιν δὲ ἐν τῷ γράμματι σου ὡς περ ἑαυτὸν ἀπαλλάττων ἐγκλήματος διὰ τὸ γεγραμέναι ἡμᾶς, ὅτι εἰ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ δοξάζετε, συμβαίη ἂν, ἢ θεῶν μόνον ταύτην εἶναι, ἢ ἀνθρωπίνην, ἢ μεταβεβληθῆαι τὴν θεῖαν εἰς τὴν ἀνθρώπου, ἢ τὴν ἀνθρώπου εἰς τὴν θεῖαν, ἢ συνθέντου μίᾳ φύσει δυντος τοῦ Χριστοῦ, σωζομένων δηλονότι τῶν φύσεων ἀμεταβλήτων, ἀνάγκη καὶ τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν σύνθετον εἶναι, διὰ τὸ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμοφυῇ καὶ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἢ μὴ εἶναι ὁμοφυῇ καὶ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ πολλὰ ἄτοπα τάχα ἂν τις ἐκ τοῦδε τοῦ λόγου συνάξει, αὐτὸς τὴν τοιαύτην γραφὴν ὡς περ ἀποθαυμάζων, καὶ ἑαυτὸν ἐκτός ἐγκλήματος συνιστῶν ὥδε πη γράφεις· *Ἐθαύμασα περὶ ὧν ἐγραψας ἐν τῷ γράμματι τούτῳ.* Καὶ

A dum et de homine dicitur. Annon vides hisce te ea, quæ simul componi non possunt, connectere, et quæ misceri non possunt commiscere? Neque enim eodem modo de æconomia Christi, unionisque cum ipso, et de compositione hominis divinæ Litteræ verba faciunt; sed per synecdochen ex parte totum, vel ex toto partem de homine Scripturam dicere, quod et tu quoque insinuasti, vel ab anima tantum, vel a corpore totum hominem notare, vel a toto partem inveniemus. At appropriationis modum neque de Christo ostendere potuisti, tantum abest, ut de humanitate id egeris. Sic quoque retributionis modum, qui ea quæ corporis sunt animæ communicat, aut quæ animæ, corpori, non absque errore prosecutus es: neque enim retributionis aut appropriationis modum de anima et corpore dictum potis es ostendere, quemadmodum tu itidem per tua exempla asseruisti; nam cum astruis in divina Scriptura dici animam pro corpore in illis Domini: *Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, aut bibatis**, falsus es. Manifestum etenim est manducare aut bibere non esse corporis, sed utriusque, animalis duntaxat. Prolatum quippe est a sapientibus alia esse propria animæ solius, ut intelligere, alia utriusque, animantis nempe, ut edere, bibere, moveri, dormire, et vigilare, et his similia propter eam existentia. Sic quoque magnus Basilius decernit: corporis vero propria sunt, secari, aut uri: alia vero sunt corporis animati, ut delassari: alia animæ, quæ corpore utitur, ut tristiitua, aut moerore affici, quæ utriusque per synecdochen sunt. Dictum vero est, *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut bibatis*, hoc est vos ipsi. Similiter etiam quæcumque de hoc disserueras, quæ per synecdochen dicta sunt, ad retributionis modum ignave et citra iudicium transvestisti. Et hæc quidem de his satis.

18. Rursus in epistola tua temetipsum a crimine liberans, quod nos scripserimus, si unam tantum in Christo naturam statuitis, continget, aut divinam tantum eam esse, aut humanam, aut divinam in humanam immutatam fuisse, aut humanam in divinam: vel compositæ unius naturæ cum sit Christus, non alteratis duntaxat naturis, necesse fuerit et Patris naturam compositam esse: quod etiam post unionem ejusdem naturæ et e-sentitiæ cum Deo, et Patre, et Spiritu sancto Christus sit: aut non esse ejusdem naturæ et essentiæ cum Deo et Patre Filium etiam post unionem; et multa alia absurda alius ex hac oratione in unum colliget. Hoc, inquam, scripto veluti in admirationem raptus, teque a crimine immunem comprobans, ita scribis: *Admirationi mihi fuerunt, quæ huic scripto commiseras*: et post pauca: *Etenim si nos confusam*

* Matth. vi, 25.

mistionem dicimus in Christi naturis, quemadmodum A aqua et vinum permista omnino confusa sunt; vel ut in conflatorio ignis aurum, et argentum fusa penitus confunduntur, non dissideret omnino ab his, quæ dicimus. Si vero ab his disjunctissima est, quam nos vocamus mistionem Verbi Dei cum proprio corpore, quemadmodum lumen cum radio, sive ignis cum auro, sive spiritus cum corpore citra ullam immutationem et separationem, immerito igitur nobis convitia ingeritis, justitiam conculcantes, etc. Et ad hanc naturarum unionem inconfusam constabiliendam, Gregorium Theologum et conspitem illius, concordemque alium Thaumaturgum Gregorium id idem asserentem adducis. Et nos in hoc solo convenimus. Sic videris quidem criminationem effugere, quod existimes unius naturæ unionem in Christo absque confusione fuisse factam, quam et profiteris. Per ea itaque quæ ipse confiteris et scribis, tantum abest, ut maculas notasque evadas, ut potius tuis ipse alis capiaris. Quod ex his apertum manifestumque fuerit. Omne compositum unam naturam efficiens ex compositione, aut immistione, aut confusione, aut unione inconfusa effici dicimus. immistione, ut nostrum corpus, et alia quoque ratione, sed potissimum, quod ex quatuor elementis unum quid, uniusque naturæ effectum, et corruptionem partibus, quæ convenerunt in unione passis hoc totum constitutum est; quæ neque omnino a propria natura, cum conveniunt, recedunt: tum enim compositio, quæ convenerunt, partium unio, si penitus corrumpantur, merito non vocabitur, sed in aliquo corrumpi, in aliquo conservari videbuntur. Quod vero ex hisce totum sit ex tot quidem, quæ convenerunt, dicitur, in illis vero tantisque quæ actu nulla sunt, proprie non dicentur, nisi id aliquis virtute dicat. Et nostrum corpus, ut antea diximus, ex quatuor elementis per immistionem aut confusionem factum, ex quatuor quidem esse dicitur, in quatuor autem, aut quatuor virtute esse, nunquam vero actu dicitur. Sed corpus quoque licet asseratur habere quatuor elementa, nullo modo ipsum ejusdem naturæ et essentiae cum iis, ex quibus compositum est, dicitur: quod nullo modo totum convenientium partium in compositione, neque nomina, neque earum definitiones obtineat. Quinimo neque singularia humanorum corporum, quæ sub universalis elementa reducuntur, ejusdem essentiae aut naturæ dicentur. Quod si per unionem inconfusam rursus compositum una natura sit, ut homo: duo etenim concurrentia citra confusionem corpus, et anima totum constituerunt. Sed hoc quidem diversam unionem habens, diversum quoque unionis modum possidet. Ex tot enim, corpore nempe et anima, et in tot esse jure merito dicitur, cum et ea, quæ convenerunt in unione, integra conserventur, cum actu sint. Et tot habere partes homo dicitur ab iis, qui res sane dijudicant, tot vero esse, nempe duas naturas homo nullo

μετὰ βραχία· Ἐὰν γὰρ ἡμεῖς πεφυρμένην μίξιν λέγωμεν εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις, ὥσπερ τὸ ὕδωρ μετὰ τοῦ οἴνου μίγντα πάντως ὅτι πεφυρμένην εἶσιν, ἥ ὥσπερ ἐπὶ χωρευτηρίου πύρρος χρυσὸς λέγω καὶ ἀσημος χωρευόμενοι πάντως καὶ φύονται, εἶχεν ἂν ὁμοιότητα ὡς λέγομεν. Εἰ δὲ ἐξώθεν τοῦτω ἔστιν, ἥρ λέγωμεν μίξιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ὥσπερ φῶς μετὰ τῆς ἀκτίνος, εἶτε πῦρ μετὰ τοῦ χρυσοῦ, ἥ πνεῦμα μετὰ τοῦ σώματος ἀπαράλλεκτως καὶ ἀχωρίστως, λοιπὸν ἀδίκως ἡμῶς λοιδορεῖτε, καταπατοῦντες τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἐπιθεσίων τὴν ἀσύγχυτον τῶν φύσεων ἔνωσιν, προκεκόμεκας Γρηγόριον τὸν Θεολόγον τοῦτο αὐτὸ φάσκοντα, καὶ τὸν ὁμοταγῇ αὐτοῦ καὶ ὁμόφρονα Γρηγόριον τὸν Θαυματουργόν. Ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐν τούτῳ συμφωνοῦμεν μόνον. Διὸ δοκεῖς μὲν διαδρᾶναι τοὺς ἐλέγχους, δι' ὧν οἰεῖ τῆς μιᾶς φύσεως τὴν ἔνωσιν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ ἀνευ συγχύσεως γεγενῆσθαι, ἣν καὶ ὁμολογεῖς, οὐχ ἥκιστα δὲ δι' ὧν γράφεις τοὺς ἐλέγχους ἐκφύγη, μάλλον δὲ τοῖς ἑαυτοῦ πτεροῖς φωραθῆσθαι ἀλισκόμενος. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν· Ἢ ἂν τὸ συντεθέμενον μίαν φύσιν ἀποτελοῦν ἐκ τῆς συνθέσεως, ἥ κατὰ κράσιν, ἥτοι κατὰ σύγχυσιν τοῦτο φαίνεται γινόμενον, ἥ καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον. Καὶ κατὰ κράσιν μὲν, ὅλον τὰ ἡμέτερα σώματα. Καὶ ἄλλο ὅτι καὶ πλείστον ἐκ τεσσάρων στοιχείων ἐν τι καὶ μιᾶς φύσεως ἀποτελούμενον, σύμφαρσιν τῶν συνελθόντων μερῶν ἐν τῇ ἐνώσει παπονοθῶν, τὸ ὅλον συνέστηκεν, ἃ οὔτε πάντῃ τῆς οἰκείας φύσεως ἐν τῷ συνελθεῖν ἅμα ἐξέστηκεν· ἥ γὰρ ἂν οὐδὲ σύνθεσις ἡ ἔνωσις τῶν συνελθόντων μερῶν πάντῃ φειρομένων δικαίως ἂν καὶ κληθεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τι μὲν δόξει φθειρεσθαι, ἐπὶ τι δὲ φυλάττεσθαι. Τὸ δὲ ἐκ τῶνδε ὅλον γινόμενον ἐκ τῶν μὲν τῶν συνελθόντων λέγεται, ἐν ἐκείνοις δὲ, ἥ τῶσις οὐδαμῶς ἐνεργεῖα οὐσι κυρίως βηθήσεται, εἰ μὴ τις τοῦτο δυνάμει εἴποι. Καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὡς προέφημεν, ἐκ τεσσάρων στοιχείων κατὰ κράσιν, ἥτοι κατὰ σύγχυσιν γεγόμενον, ἐκ τεσσάρων μὲν εἶναι λέγεται, ἐν τέτρασι δὲ, ἥ τέσσαρα εἶναι δυνάμει λεχθήσεται, ἐνεργεῖα δὲ οὐκ ἂν βηθεῖν, καὶ οὕτε τὸ σῶμα, εἰ καὶ λέγεται ἔχειν τέσσαρα στοιχεῖα· ἀλλ' οὐδαμῶς οὕτε αὐτὸ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη βηθήσεται, διὰ τὸ μηδαμῶς τὸ ὅλον τῶν συνελθόντων μερῶν εἰς τὴν σύνθεσιν ἡγεῖται· τὰς δὲ ονομασίας, μῆτε μὴν τοῦς ὁρισμούς αὐτῶν ἐπιδέχασθαι. Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ τὰ καθέκαστα τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων πρὸς τὰ ὑπὸ τὰ καθόλου στοιχεῖα ἀναγόμενα ὁμοφυῆ, ἥ ὁμοούσια βηθεῖν ἂν. Εἰ δὲ καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον πάλιν, τὸ συντεθέμενον μία φύσις γίνεταί, ὅλον ἐπ' ἀνθρώπου· δύο γὰρ συνελθόντα ἀσυγχύτως, σῶμα, λέγω, καὶ ψυχὴ, τὸ ὅλον ἀπετέλεσαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν διάφορον τὴν ἔνωσιν ἔχον, διάφορον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνώσεως κέκτηται. Ἐκ μὲν γὰρ τῶν, ἥγουν ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ ἐν τῶσις εἶναι βηθεῖν ἂν δικαίως. Ἐπεὶ καὶ τὰ συνελθόντα ἐν τῇ ἐνώσει ἀμείλιτα διασώζονται, ἐνεργεῖα ὄντα, καὶ τόσα ἔχειν ὁ ἄνθρωπος μέρη βηθεῖν ἂν

παρὰ τοῖς ὁρθῶς κρίνουσι· τόσα δὲ εἶναι, ἤγουν δύο φύσεις εἶναι ὁ ἄνθρωπος· οὐδαμῶς λέγεται, ἥπερ αἱ φύσεις τοῦ ὅλου οὐδαμῶς κατηγοροῦνται. Ἐπειδὴ τὸ συντιθέμενον ἕτερον γέγονε παρὰ τὰ ἐξ ὧν, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ, καὶ οὕτως αὐτὸ τὸ ὅλον, ἤγουν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐξ ὧν συντετέθη, πρὸς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά φημι, ὁμοφυῆς ἢ ὁμοούσιος ῥηθεῖν ἂν ποτε· ἐπεὶ μὴδὲ κυρίως τὰς ὀνομασίας αὐτῶν, μήτε μὴν τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδέχεται, οὔτε μὴν οἱ καθέκαστα ἄνθρωποι, ὅσον, φημι, Παῦλος, ἢ Πέτρος πρὸς τὰ καθέκαστα τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ἢ τὰ ἀνθρώπινα σώματα ὁμοφυεῖς, ἢ ὁμοούσιοι λεγθεῖν ἂν, διὰ τὸ μὴδὲ τὰ καθόλου ὁμοιεῖν εἶναι. Οὐκοῦν εἴ τις τὸν ἄνθρωπον ἐκ διαφόρων φύσεων ἀσυγχύτως ἐνωθέντα φήσκειν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, συμβαίνειν ἂν ἐξάπαντος, ἢ τὴν ψυχὴν σύνθετον εἶναι ἐκ τοῦ αὐτῆς καὶ τοῦ σώματος· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ ἐναργὲς ἄτοπον, τὴν ψυχὴν μὴ εἶναι ὁμοούσιον καὶ ὁμοφυῆ τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Τοιούτων τε καὶ ἡμεῖς πεπράχαμεν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἡμῶν λέγοντες· Εἰ μίαν φύσιν λέγοιτε ἐπὶ τῆς Χριστοῦ συνθέτου ἐνώσεως, ἀνάγκη πᾶσα, ἢ θεῖαν αὐτὴν εἶποιτε εἶναι, ἢ ἀνθρωπίνην μόνον, ἢ μετατετράφθαι ἄμφω πρὸς ἀλλήλας· ἢ συνθέτου μιᾶς οὐσῆς τῆς Χριστοῦ φύσεως, ἀνάγκη πᾶσα, ἢ σύνθετον εὐρίσκεισθαι τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν, ἵνα τὸ ὁμοφυὲς μετὰ τὴν ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν διασώζοιτο· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ βλάσφημον, οὐκ ἔσται τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος, ὅπερ ἐστὶ καὶ αὐτὸ πάσης βλάσφημίας ἀνώτατον. Σὺ οὖν δοκῶν τοὺς ἐλέγχους ἐκφεύγειν, τὸ διάφορον τῆς ἐνώσεως τοῦ κατὰ σύγχυσιν καὶ μὴ τοιούτου προκεκόμικας, ὡς ἐντεῦθεν μὴδὲ δικαίως παρ' ἡμῶν συκοφαντούμενος. Τὸ μὲν οὖν δὴ γράφειν ἡμᾶς μετατετράφθαι θατέραν φύσιν ἐπὶ θατέραν ἐπὶ τῶν κατ' ἀνάγκην τὴν ἴσῃ ἔχει. Τὸ δὲ συμβαίνειν ἢ σύνθετον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εὐρίσκεισθαι τὴν φύσιν διὰ τὸ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸν Χριστὸν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶναι τε καὶ πιστεύεσθαι· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ βλάσφημον, τὸν Πατέρα μὴ εἶναι ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὅπερ ἐστὶ καὶ αὐτὸ πάσης βλασφημίας καὶ ἀτοπίας ἐπέκεινα. Τοῦτ' ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ἔνωσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως ἡνωμένης, ὡς ὁ λόγος διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποδείξεως παρέστησε, τὸ ἄτοπον καὶ βλάσφημον συνάγοντος, οὐδαμῶς ἂν τοὺς παρ' ἡμῶν ἐλέγχους ἐκφυγοίς, μιᾶς φύσεως τὸν Χριστὸν δογματίζων, καὶ ἀσύγχυτον τὴν ἔνωσιν δοξάζουσα. Ὁ λόγος γὰρ ἐκατέρωθεν ἀπέδειξε πρὸς τὸ ἄτοπον καὶ βλάσφημον συνάγεσθαι. Ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἡ τῶν παραβειγμάτων προσαγωγὴ πρὸς παράστασιν τῆς παρὰ σοῦ δοξαζομένης μιᾶς φύσεως, καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον γεγεννημένης, ὁρθῶς ἐλήφθη. Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ καθαιρέσει τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως, καὶ τοῦ σοῦ δόγματος ἔνευσιν, ὅλον ὁ χρυσοῦς μετὰ πυρὸς μεμιγμένος· πάντως ὅτι ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπόστασει ὁ χρυσοῦς τὸ πῦρ δεχόμενος, ποιεῖ σύνθετον ὑπόστασιν, δύο φύσεις ἔχουσαν, τὴν τε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ πυρὸς, ὃ καὶ πλείστοι περιφανεῖς καὶ θεοφόροι Πατέρες εἰς παράστασιν τῶν δύο φύσεων τῶν ἐν τῷ ἐν Χρι-

A modo prædicatur. Cum compositum aliud factum sit ab iis, ex quibus constat, nec illa eadem sit. Nec etiam ipsum totum, homo scilicet, cum iis, ex quibus conflatus est, anima inquam et corpore, ejusdem naturæ et essentiae dicitur unquam, cum neque appellationum eorum neque definitionum omnino capax sit. Neque singulares homines, ut Petrus et Paulus, cum singularibus hominum animis, aut humanis corporibus ejusdem naturæ aut essentiae esse dicentur, quod nec universalis ejusdem speciei sint. Itaque si quis hominem ex diversis naturis inconfuse unitum assereret ejusdem naturæ et essentiae cum anima humana, necessario inde sequeretur, aut animam ex se et corpore compositam esse, aut si id non datur, propter patens absurdum, animam non esse ejusdem B essentiae et naturæ cum una composita, hominis natura. Non dissimile nos quoque in epistola nostra attentavimus inducentes. Si unam naturam dicitis in Christi composita unione, necesse est, aut ipsam divinam asserere, aut humanam tantum, aut utrasque inter sese immutatas fuisse, aut composita una existente Christi natura, necessarium omnino erit, vel compositam reperiri Patris naturam, ut in natura æquale etiam post unionem Christi cum eo conservetur : vel si id non est, propter blasphemiam, non erit Pater ejusdem naturæ cum Filio, quod etiam blasphemiam omnem exsuperat. Tu igitur, ut tibi videris argumentorum vim vitans, diversitatem unionis secundum confusionem, et non secundum confusionem in medium attulisti, quasi inde C quoque te immerito calumniaremur. Scribere itaque nos unam in aliam naturam immutatam fuisse ab iis, qui eam secundum infusionem factam esse tradunt, non abhorret. Verum consequi, aut compositam Dei et Patris naturam reperiri, quod post unionem Christus ejusdem naturæ et essentiae est et creditur cum Deo et Patre, at si id propter blasphemiam non concedatur, Christum non esse ejusdem essentiae cum Deo post unionem, quod et ipsum et blasphemiae et ineptiae universæ limites excedit. Cum autem et in natura post unionem inconfuse et immutabiliter unitis, quemadmodum oratio demonstratione ex homine desumpta ostendit, idem absurdum blasphemumque inferatur, null'a D ipse ratione reprehensiones nostras effugias, unius naturæ Christum astruens, licet inconfusam unionem asserueris. Oratio etenim utrinque absotum blasphemumque colligi demonstravit. Sic etiam exempla a te adducta ad comprobandam unam naturam, quam ipse statuis post unionem inconfusam factam, haud recte instituta sunt : quædam enim unam compositam naturam tuumque dogma proscribunt, ut aurum igni immistum : cum omnino aurum in propria hypostasi ignem accipiens compositam hypostasim efficiat, duas naturas habentem, auri et ignis, quod plerique etiam ex Patribus, divini illi sane ac percelebres, ad comprobandas duas naturas in uno Christo, una scilicet hypostasi, propriis commentariis usurparunt : alia ab-

horrent ab inconfusa et immutabili naturarum unionem; neque enim quispiam recte sentientium lumen cum proprio radio componi dicet. Nulla enim rerum cum proprio actu, sive cum effectu suo unquam componi dicitur. Quinimo neque anima, et homo similem habet unionem inconfusam cum ea, quæ Christi est. Quod supra demonstratum est, quoniam animæ simul una subsistit, Christi vero alio modo.

19. Rursus in epistola tua, quasi sermonem excipiens, objicis : Circa quod Patres non convenientes, partibus studuerunt, misionem vocantes et unionem, quod mistio separationem nullam habet, neque unio divisionem; sed per hæc verba Patres locuti sunt : quemadmodum enim separata mista non dicuntur, ita nec mista dicuntur separata. Quemadmodum proprietates unionem tollunt, ita et unio opprimit proprietates. Si itaque non erant mista inconfuse cum corpore, quare dicunt incarnatum fuisse? Si non erat unitus cum humanitate, quare dicunt, eum hominem assumpsisse? Hæc cum nullius considerationis sint, quod satis abunde in antecedentibus a nobis dissoluta sunt, parum nobis de illis curandum est. Cæterum ne cui jactabundus superbiis, brevibus respondemus. Sancti Patres unionem et misionem in Christo inconfusam et immutabilem duarum quæ concurrerunt naturarum, deitatis et humanitatis, astruentes, secundum hypostasim et essentialiter, factam in uno Christo asserunt, eosque, qui actu et existentia duas naturas per partes et divisim ponerent, ex quibus erat impius Nestorius, quem post magnam rixam atque contentionem anathemate merito perculerunt, condemnant : namque unita secundum hypostasim et essentialiter, privatim et per partes separata disjungi non possunt, quemadmodum disjuncta actu et per partes, unionem secundum hypostasim et essentialiter habere non possunt. Quare nos nihil tale, duas naturas, et duas proprietates naturarum, quæ in uno Christo sunt, partes, considerantes, facimus. Neque enim numerus secundum se rebus divisionem inducit, neque res per se subsistentes repræsentat. Neque enim nos, quod numeramus, et tantum differentie ratione, naturas, et earum actus, et voluntates naturis congruentes asseveramus, divisionem secundum actum et existentiam in naturis et proprietatibus inducimus, ut quod a te scribitur, locum habeat. Quodsi ex iis, quæ scribis, nihil nos lædit, frustra hac atque illac sermonem agitas, veritatem infamans. Et hæc quidem ita se habent.

20. Quando vero et hoc in nostra epistola scripsimus, Chalcedonensem synodum propterea acclamasse unam personam et unam hypostasim, quod et passionem et miracula unius ex sancta Trinitate, Dei Verbi scilicet, esse reputantur, et ad eum

Α στῶ, ἔγουν τῇ μιᾷ ὑποστάσει ἐν τοῖς οὐκείοις συγγραμμασιν ἐντεθεικασιν· τὰ δὲ ἀπέοικεν ἐκ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀσυγχύτου καὶ ἀτρέπτου τῶν φύσεων ἐνώσεως. Τὸ μὲν γὰρ μετὰ τῆς ἰδίας ἀκτίνας οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων συντεθεῖσθαι φήσεις. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων μετ' οὐκείας ἐνεργείας, ἢ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀποτελέσματος λέγεται ποτε συγκεῖσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁμοίαν ἔχει τὴν καθ' ἑνωσιν ἀσύγχυτον πρὸς τὴν κατὰ Χριστόν. Τοῦτ' ἂν καὶ προέδεικται, ὅτι ἡ μὲν τῆς ψυχῆς συνυποστάτως γέγονεν, ἡ δὲ ἐτέρως.

Β. Πάλιν δὲ ἐν τῷ γράμματι σου ἀνθυποφερων, γράφεις· Περὶ τι οἱ Πατέρες ἐν διαφορίᾳ ἐπολιτεύθησαν, μίξιν δὲ, λέγοντες καὶ ἔνωσιν, διότι ἡ μὲν μίξις χωρισμὸν οὐκ ἔχει, οὐδὲ ἡ ἔνωσις διασπασμὸν, ἀλλὰ διὰ τούτων τῶν ῥημάτων ἐλάλησαν οἱ Πατέρες, ὅτι ὥσπερ τὰ κεχωρισμένα οὐ λέγονται μεμιγμένα, οὕτως οὐδὲ τὰ μεμιγμένα λέγονται κεχωρισμένα· ὥσπερ αἱ ἰδιότητες τὴν ἔνωσιν ἐπαίρουσιν, οὕτως καὶ ἡ ἔνωσις συγχώνει τὰς ἰδιότητας. Εἰς οὗν οὐκ ἦν μεμιγμένα ἀσυγχύτως μετὰ τοῦ σώματος, διὰ τὴν λέγουσιν, ὅτι ἐσαρκώθη; Εἰ δὲ οὐκ ἦν ἐνωθεὶς μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τὴν λέγουσιν, ὅτι ἐκηρυκώθη; Ταῦτα μὲν οὐδενὸς λόγου δεῖα ὄντα, διὰ τὸ ἱκανῶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρ' ἡμῶν προελῦσθαι, ἥμιστα περὶ τούτων φρονιστέον. Πλὴν οὖν εἰ μὴ τῷ ὁξῇ καταβρενθῆσθαι ἐν τούτοις διὰ βραχέων λέγομεν. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι Πατέρες ἔνωσιν καὶ μίξιν ἐπὶ Χριστοῦ ἀσύγχυτον καὶ ἀτρέπτου τῶν δύο φύσεων τῶν συνελθουσῶν, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, δογματίζοντες, δηλονότι καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς γεγενημένην ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ λέγουσι, καὶ τοὺς ἐνεργεία καὶ ὑπάρξει τὰς δύο φύσεις ἀνὰ μέρος καὶ χωρὶς τιθέντας, ὃ ἐστὶ Νεστόριος ὁ θεοσυγῆς, πρὸς αὐτὸν διηνήχθησαν, καὶ τῷ ἀναθέματι δικαίως αὐτὸν καθυπέβαλον. Καὶ γὰρ τὰ ἡνωμένα καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς, κεχωρισμένα ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ μέρος εἶναι ἀδύνατον, ὥσπερ καὶ τὰ κεχωρισμένα ὑπάρξει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἀνὰ μέρος, τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῇ ἔνωσιν ἔχειν οὐ δύναται. Τοιγαροῦν ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῷ δοξάζειν δύο φύσεις, καὶ δύο ἰδιότητας τῶν φύσεων τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τὰ μέρη ἀναθεωροῦντες, ποιοῦμεν. Οὐ γὰρ ὁ ἀριθμὸς καθ' αὐτὸν διαιρέσεως τῶν πραγμάτων ἐστὶ ποιητικὸς· οὐδὲ ἰδιουστάτων πραγμάτων παραστατικὸς. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς διὰ τὸ ἀριθμεῖν καὶ μόνον τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς τὰς φύσεις, καὶ τὰς τούτων ἐνεργείας, καὶ θελήσεις καταλλήλως τῶν φύσεων δοξάζειν, διαίρειν τὴν κατ' ἐνέργειαν καὶ ὑπάρξιν ἐπὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων λέγομεν, ἵνα καὶ χώραν τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον λάβῃ. Εἰ δὲ οὐδὲν ὧν γράφεις ἡμῶν ἐφάπτεται, μάτην ὥδε κάκεισε τὸν λόγον κινεῖς συκοφαντῶν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.

Γ. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι ἡμῶν συνετάξαμεν, ὅτι ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος διὰ τοι τοῦτο ἐξεφώνησεν ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, διὰ τὸ καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, ἥτοι τοῦ Θεοῦ Λόγου λογί-

ζεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατρέχειν, αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀκριτῶς τὰ παρ' ἡμῶν ἐπιγέλῃς, καὶ πρὸς τὰ γραφέντα ἀντιλέγεις, καὶ ἀποθαυμάζων, ὡδὲ πῃ γράφεις· Καὶ ἅλῃ θάψμα ἐγνώμην ἐν τῷ γράμματι σου, ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος ἐν πρόσ-
 ωποι καὶ δύο φύσεις διὰ τοῦτο ἐλάλησεν εἰς Χριστὸν, ὅτι τῷ ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, καὶ ἀνατρέχουσι τὰ πάθη, πρὸς δὲ ὁ μακάριος Κύ-
 ριλλος δεόντως ἀπελογήσατο. Ὅντως τὰ ἀμικτα μιγνύων, καὶ τὰ μηδὲν κοινωσίαν κατὰ δύνανται ἔχοντα, ὁμοιοτρόπως λογίζῃ, καὶ εἴτε ἐκὼν, εἴτε ἀκὼν, Θεὸς ἂν εἰδείῃ μόνος, καὶ τὸ διάφορον τῆς ἡμῶν γραφῆς, καὶ τῆς τοῦ Νεστορίου κακονοίας, συν-
 ῆσαι οὐ βούλει. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ταυτὸν οἰόμενος· εἶναι φύσιν καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασιν, καὶ τί τὸ ἐν ἀμφοῖν διάφορον ἀγνοῶν, καὶ πᾶσαν φύσιν ἰδιοσύ-
 στατον λογίζόμενος, πρὸς τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσην ἀπεδυσπέται, ὡς ὅθεν τὸν φύσεων συναιρουμένων ἐν τῇ ἐνώσει τοῦ ἐνὸς προσώπου. Εἰς τὸν θεῖον τοι-
 γαρὸν Λόγον ἐπισφαλῶς οἰεῖται, πρὸς δὲ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ κατὰ τὸν ἀν-
 θρωπον ὑπεδείκνυς, δύο φύσεων ἐν μιᾷ ὑποστάσει θεωρουμένων, οἷόν τι φημι, σώματος καὶ σώματος, εἰ καὶ τι λέγεται παθεῖν ὁ ἀνθρωπος, οἷον καλεσθαι, ἢ τέμνεσθαι, κατὰ σῶμα τοῦτι πέπονθε, τῆς ψυχῆς ἀμειώτου καὶ ἀβλαβοῦς φυλαττομένης. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐστὶν ἰδεῖν. Τοῦ γὰρ Θεοῦ Λόγου σωματικῶς πάσχοντος, αὐτὸς ἀπαθὴς, ὅσον ἦκε τὸ ἐπ' αὐτῷ, καθὼ Θεὸς ἀναρχος καὶ ἀσώ-
 ματος ἐστὶ, διετηρεῖτο. Καὶ οὐκ ὡς μὲν Νεστόριος νοήσας, ἐναντία γέγραφε πρὸς Κύριλλον. Ὁ δὲ δὴ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου σκοπὸς ἐτέρῳ τινὶ καὶ οὐ καθ' ὁ Νεστόριος ὁ ἀναγῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ διάφορον τῆς φύσεως, ὃ ἔχει πρὸς τὴν ὑπόστασιν, συνοδικῶς καὶ Πατρικῶς διακριθὲν σαφῶς ᾔδει, καὶ πᾶσαν φύ-
 σιν ἰδιοσύστατον εἶναι μὴ λογισμένην, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδῃ ἔνωσην τὴν ἐπὶ Χριστοῦ ἀκρι-
 θῶς ἐπισταμένην, καὶ ὅτι ὁ αἰδιος Λόγος ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ὑπέστησε τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ τῷ λόγῳ τῆς οἰκειώσεως, τῆς φυσικῆς, φημι, καὶ οὐσιώ-
 δους, καὶ οὐ τῆς προσωπικῆς καὶ κατὰ σχέσιν θεω-
 ρουμένης, ἀπαγε, ἣν καὶ Νεστόριος πρὸς τὸν ἀν-
 θρωπον ἔχειν τὸν Λόγον ἐκλήρυττεν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς ἔφαμεν, τὴν φυσικὴν καὶ οὐσιώδῃ, ἥτις ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει θεωρεῖται, καλῶς γινώσκουσα, καὶ ὅτι τὸν αἰδιον ὕψιν δοξάζουσα ἀνθρωπον γε-
 γενῆσθαι, τοῦτο ἔλεγεν, ὅπερ Ἀθανάσιος καὶ Κύ-
 ριλλος οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰρηκάστιν ἱεράρχαι, καὶ πάντες οἱ Πατέρες, ὅτι χρίσας ἐκ τῆς πανάγνου Παρθένου Μαρίας ἐαυτῷ σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ, τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίαν τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἐποίησατο. Καὶ δὲ τὸν Πέτρος, ἢ ἄλλος πῶς σῶμα ἀνθρώπινον ἔχων καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην ἀν-
 θρωπὸς ἐστὶ, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ὁ αἰδιος Υἱὸς χρίσας τῇ ἐαυτοῦ ὑποστάσει σῶμα ἀνθρώπινον καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ἰδία ἀμφὺ αὐτοῦ ποιησάμενος, γέγονεν ἀληθῶς ἀνθρωπος. Ὡς περ δὲ τὸ τοῦ Πέτρου σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἀμφοτέρω τῆς ἐαυτοῦ ὑποστάσεως

recurrunt, tu ipse, nescio qua ratione, inconsulte nostra deridens, scriptis contradicis, nec sine admiratione hunc in modum loqueris: *Aliud quoque admiratione non indignum in tua epistola legimus, synodum Chalcedonensem ideo unam personam et duas naturas censuisse in Christo, quod uni Verbo divino ascribantur passionēs, et ad eum referantur, cui beatus Cyrillus, uti par erat, respondit.* Vere quæ misceri non possunt immiscens, quæ nulla communione, etiam per intellectum, conjunguntur, eadem ratione perpendis, et sive id libens, sive invitatus agas, Deus tantummodo noverit, et nostræ scriptionis, et Nestorianæ vesaniæ discrimen cognoscere reavis. Ille enim idem esse personam et hypostasim existimans, quidque inter utraque intererat, ignorans, et omnem naturam per se subsistentem reputans, secundum hypostasim unionem ægre ferebat, quasi duæ naturæ contraherentur in unione unius personæ. Ipse itaque in Verbum divinum gravissime peccat, cui divus Cyrillus ab exemplo hominis commonstrabat, duas naturas in una hypostasi considerari, ut corporei et incorporei, et si quid dicitur homo pati, ut si uratur, si abscindatur, secundum corpus illud perpeti, anima integra illa et remanente. Eadem ratione et de Filio Dei philosophandum est; namque divino Verbo corporaliter patiente, ipse impatiibilis, quantum in eo est, qua Deus est absque principio et citra corpus, conservabatur. Et ita Nestorius sententiis contraria scripsit Cyrillo. Ad sancta quarta synodus alio proposito, et non ut execrandus Nestorius diversitatem naturæ, quam habet ad hypostasim, synodi Patrumque sententiis edocta, et omnem naturam perse minime subsistere posse sciens, cateque tenens secundum hypostasim, et essentialem unionem in Christo, et sempiternum Verbum in propria hypostasi sustinuisse nostram naturam, et rationem appropriationis, naturalis et essentialis, non personalis, et quæ secundum relationem consideratur, apage, quam Nestorius erga hominem habere Verbum divulgabat, sed potius, ut diximus, naturalis, et essentialis, quæ in unione secundum hypostasim conspicitur, probe sentiens et sempiternum Filium hominem factum sciens asserebat, quod Athanasius et Cyrillus Alexandrini antistites, et Patres universi affirmarunt, creata ex immaculata Virgine Maria sibi ipsi carne, animata anima rationis compote et intellectuali, humanam carnem et humanam animam propriam suæ hypostasis effecisse. Et quemadmodum Petrus, vel alius quispiam humanum corpus et humanam animam possidens, homo est, ita et sempiternus Filius creans suæ hypostasi corpus humanum et animam humanam, et ambo propria sibi faciens, vere homo factus est. Cum vero Petri corpus et anima, ambo illius hypostasis, non alterius hypostasis propria sunt, propterea et ea obtinens omnino humanam habet naturam, quæ non ipsius solius hypostaseos, sed cujuslibet hominum hypostasis existit, ideo sempiternum Filium

synodus tradit, unum Trinitatis, una hypostasi duas habere naturas, non privatim utraque sua hypostasi separata, sed divina quidem natura ipsi, et Patri, et Spiritui sancto communi, humana natura ipsi et singularibus. At hypostasis ipsius polissimum ipsi soli præ Patre et Spiritu sancto decreta est, et corpus ipsius, et anima proprie utraque ipsius hypostasi præ reliquis hominibus. Ideoque quæcunque subiit et perpressa est sempiterni Dei caro, et humana ipsius anima, ipse sempiternus Filius subiisse et perpressus fuisse dicitur, ipsique vere contigerunt, ipsique vindicantur, quemadmodum quæcunque patitur Petri caro et anima, Petro accidunt, ipsique vere ascribuntur. Proptereaque veritatem confitentes dicimus, ipsum sempiternum Filium esuruisse, sitiisse, turbatum et delassatum fuisse, faciem ipsius alapis cæsam, et sempiterni Filii manus apedes clavis affixas, eundem consputum et flagellatum in cruce pendisse, et mortuum, et sepultum, et die tertia resurrexisse. Hæc omnia sempiterno Filio contigerunt. Sed ista perpressus est modo quo pati poterat, hoc est sua ipsius humana carne et anima, non sua ipsius divina natura. Modo itaque naturalis et essentialis appropriationis uni Verbo hæc omnia acciderunt, non ut erat Verbum, ut diximus. Quapropter sancta quarta synodus unam hypostasim et duas naturas in Christo statuit. Verum Nestorius alia ratione Verbi passiones intelligens, ut supra explicavimus, probe a Cyrillo Alexandrino refutatus est. Et hoc quoque inane nulliusque roboris, quod ipse tanquam alicujus momenti afferbas, demonstratum est.

Διά τοι τοῦτο ἡ τε ἀγία τετάρτη σύνοδος μίαν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἐδογματίσεν. Ὁ δὲ Νεστόριος ἐτέρωθι τρόπῳ τοῦ Λόγου νοῶν τὰ πάθη, καθὼς ἀνὸπιν εἰπομέν. Διὸ πρὸς αὐτὸν καλῶς ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἀντίειπε. Καὶ τοῦτό σοι ἀποδέδεικται ἔωλον καὶ πάντα ἀνίσχυρον.

21. Videamus nunc quid ipse in subsequentibus scribas: namque scriptum tuum ita se habet: *Sed obicientes dicamus ex oppositis verbis, quæ ipsi dicunt, quemadmodum legimus in epistola; nam si naturas separant, et personas unientes firman, mistio sequitur, et personam fieri addecet, quod Apostolus pro duabus personis scribat. Qui in forma Dei cum esset, formam servi accepit: formam itaque et formam dixit. Nunc itaque quamnam ex his duabus amant onerare personam, quam dicunt unam? Si deitatis, Sabellii errorem incurrunt, si humanitatis, quid illud fuerit, quo vere in forma hominis Dominum videbant? Hic enim vero orationem componis veluti ex adversis contra nos prolatam, et nos, cum videamur duas in Christo naturas unamque, hypostasim asserere, in absurda rapere conaris, ut scilicet ex eo quod nos in absurdum inducis, tuum ipsius dogma, unius nempe naturæ Christum esse comprobēs. Quare quod adversus nos a te tanquam certum decernitur, tale quid est, licet stolidè exprompsisti, quandoquidem non citra errorem naturæ et hypostasis, personæ nempe nomen, quasi idem significet in œconomix mysterio accipis: et quot sunt naturæ, tot etiam hypostases,*

Ἰδία, οὐκ ἄλλης τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεως· ταύτῃ τοι ἐσχηκώς ταῦτα, πάντως τὴν ἀνθρωπίνην ἔχει φύσιν, ἥτις οὐχὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ μόνῃς, ἀλλὰ καὶ ἐκάστῃς ὑπάρχει τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεως, τοῦτο χάριν τὸν αἰδιὸν ὕδιν ἡ σύνοδος λέγει, ἕνα τῆς Τριάδος· ὅντα μὲν ὑποστάσει δύο φύσεις ἔχειν, οὐκ ἰδιῶς ἐκατέρας τῇ αὐτοῦ ὑποστάσει διαφερούσης, ἀλλὰ τῆς μὲν θείας φύσεως, αὐτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὑπεχούσης, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αὐτῷ τε καὶ τοῖς κατὰ μέρος. Ἡ μὲντοι ὑπόστασις αὐτοῦ διαφερόντως αὐτῷ μόνῳ παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφωρίζεται, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ, ἰδίως ἀμφοτέρω τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Διὸ καὶ ὅσα ὑπέστη καὶ πέπονθεν ἡ τοῦ αἰδίου Θεοῦ σὰρξ,

καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχὴ, αὐτὸς ὁ αἰδιὸς ὕδιν ὑπεστάναι καὶ πεπονθέναι λέγεται, καὶ αὐτῷ συμβέβηκε κατὰ ἀλήθειαν, καὶ αὐτῷ ἐπιγράφεται, ὅν τρόπον ὅσα πάσχει ἡ τοῦ Πέτρου σὰρξ καὶ ἡ ψυχὴ, τῷ Πέτρῳ συμβαίνει, καὶ αὐτῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐπιγράφεται. Διὰ τοῦτο τὴν ἀληθινὴν ὁμολογοῦντες λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ὁ αἰδιὸς ὕδιν ἐπέβαινε, καὶ ἐδίδωκε, καὶ ἠγωνίασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐρρῆπισθη, καὶ ἐνεπύσθη, καὶ ἑμαστιγώθη, καὶ τοῦ αἰδίου Ὑίου καθελώθησαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες, καὶ αὐτὸς ἐπὶ σταυροῦ ἐκρεμάσθη, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Ταῦτα δὲ πάντα τῷ αἰδίῳ συμβέβηκεν ὕδιν. Ἀλλὰ ταῦτα πέπονθε καθὼς δυνατὸν παθεῖν, τοῦτέστι τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ

καὶ ψυχῇ, οὐ τῇ αὐτοῦ θεῇ φύσει. Τῷ λόγῳ οὖν τῆς φυσικῆς καὶ οὐσιώδους οἰκειώσεως ταῦτα πάντα τῷ ἐνὶ Λόγῳ συμβέβηκεν, οὐ καθὼς Λόγος, ὡς ἔφαμεν.

κα'. Ἰδωμεν δὲ ἐν τοῖς μετέπειτα τί γράφεις· ἔχει δὲ καὶ τὸ ὁν γράμμα οὕτως· Ἀλλ' ἀνθρωποφύροντες λαλήσωμεν ἐκ τῶν ἐναντίων ρημάτων, ὧν αὐτοὶ λέγουσι, καθὼς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ γράμματι. Ἐὰν γὰρ τὰς φύσεις χωρίζωσι καὶ τὰ πρόσωπα ἐτροῦντες λέγουσι, κρᾶσιν εἶναι λοιπὸν, καὶ πρόσωπον πρέπει γίνεσθαι, διότι ὁ Ἀπόστολος διὰ δύο πρόσωπα γράφει, ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὢν, μορφῇ δούλου προσελάβετο. Μορφῇ οὖν

καὶ μορφῇ εἶπεν. Ἀρτίως οὖν ποῖον ἐκ τῶν δύο ἀγαπῶσι φορτῶσαι ἐπὶ τοῦ προσώπου, οὗ λέγουσιν ἐν; Εἰ μὲν τῆς θεότητος, τὴν τοῦ Σαβελλίου ἀσθένειαν ἀσθενήσουσιν· εἰ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, τί ἐστὶν ἐκεῖνο, ὃ ἐν ἀληθείᾳ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου τὸν Κύριον ἔβλεπον; Ἐνταῦθα μὲν σχηματίζεις τὸν λόγον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων καθ' ἡμῶν προβαλλόμενον, καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ δοκεῖν τοὺς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντας, καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἀτοπον περιστρέφειν, ἵνα δῇεν ἐκ τοῦ ἡμᾶς εἰς ἀτοπον ἀπάγειν, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ δόγμα, τὸ μίᾳ εἶναι φύσεως τὸν Χριστὸν, κατασκευάσεως. Τοιγάρτοι τὸ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον καθ' ἡμῶν ἐστὶ τοιόνδε, εἰ καὶ ἀνοήτως· αὐτὸ ἐξενήνοχα, ἐπειδὴ ἐσφαλμένους τὸ τῆς φύσεως καὶ ὑποστάσεως, ἔχουν πρόσωπου

ἔνομα ταυτὸν δηλοῦν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐπινοῇ, καὶ ὅσαι μὲν αἱ φύσεις, τοσαύτας καὶ τὰς ὑποστάσεις, ἔχουν πρόσωπα συνεισάγεσθαι διδῶς, ἥνικα ἂν ἡμεῖς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν εἰπωμεν, παρατυχία συνάγεις κατὰ οἰκεῖον θέλημα, ὅτι ἀνάγκη, κρᾶσιν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς προσώποις· εἰ δὲ τοῦτο ἀποπον τὸ λέγειν, κρᾶσιν γίνεσθαι τῶν προσώπων, ἀνάγκη μίαν ὑποστάσεως ὄντα, ἀνάγκη καὶ μίαν φύσεως. Ὡς τῆς ἀμαθίας τῶν ταῦτα λεγόντων! Οὐδὲ γὰρ συνήκαν περὶ ὧν τε λέγουσι, καὶ περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. Τίς γὰρ τῶν εὐ φρονούντων, τὸ κοινόν, ἔχει τὸ καθόλου ταυτὸν φήσκειν ἂν εἶναι τῷ ἰδιῷ, ἔχουν τῷ καθέκαστα, ὅπερ ἐστὶ πρόσωπον, ἢ ὑπόστασις; Τὸ μὲν γὰρ κατὰ πλείονων εἰσθε φέρεσθαι, οἷον ὁ ἄνθρωπος κατὰ Πέτρου καὶ Παύλου, τὸ δὲ καθ' ἑνός, ἔχει τὸ πρόσωπον καὶ ἡ ὑπόστασις, καὶ οὐκ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν πρὸς ἄλληλα τὴν τε φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον· τῷ μὲν γὰρ ὑπόστασιν εἶναι λέγοντι, ἀνάγκη παρεῖναι τὴν φύσιν, εἴπερ τὸ πρόσωπον, ἔχει ἡ ὑπόστασις οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ φύσις μετὰ ἰδιώματος, ἢ καὶ ἰδιωμάτων, ὅλον τι καθ' ἑαυτὸ λεγόμενον· τῷ δὲ καθόλου, ἔχει φύσιν φάσκοντι, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ καθέκαστον, ἔχουν τὸ πρόσωπον, ἢ τὴν ὑπόστασιν παρεῖναι. Τὰ γὰρ καθόλου ἐν τοῖς καθέκαστα θεωρούμενα, συμπληρωτικὰ τούτων ἐστίν, οὐ μὴν τὰ καθέκαστα ἐν τοῖς καθόλου. Οὐκοῦν οὐ διὰ τὸ δύο φύσεις λέγειν ἡμᾶς ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ μίαν ὑπόστασιν, συμβαίνει καὶ προσώπων κρᾶσιν γίνεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ καταναγκάζει λόγος, ἐπεὶ οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, οὐδὲ μὴν ἀντιστρέφει, ἵνα ὅσαι ἂν εἴεν αἱ φύσεις, τοσαῦτα καὶ τὰ πρόσωπα. Ἐν πολλοῖς γὰρ ἐνεστὶν ἰδεῖν ἐν μιᾷ ὑποστάσει δύο φύσεις θεωρουμένας, καὶ δύο φύσεις ὄντων μὴ γίνεσθαι δύο προσώπων εἰς ἑνός προσώπου κρᾶσιν, οἷον ἐπὶ τοῦ καθέκαστα ἀνθρώπου, καὶ ἐπὶ τοῦ σιδήρου τοῦ πεπυρακτωμένου, καὶ ἐπ' ἄλλων πλείστον δύο φύσεις εὐρηγται ἀσυγχύτως ἡνωμένα, οὐ μὴν καὶ πρόσωπα δύο, ἵνα καὶ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἐν γένωνται. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Ἀποστόλου ῥητὸν κακῶς συνήκας τὸ λεγόμενον· Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι Ἰσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών. Τὸ μὲν οὖν τῆς μορφῆς ὁ τε μέγας Βασίλειος ἐν ἱερῷ δύνασθαι σημαίνει τὴν ἐν οὐσίᾳ καὶ φύσει τῇ πατρικῇ τὴν ὕλην ὄντα, μορφὴν δούλου, ἔχουν φύσιν ἀνειληφέναι τὸν Κύριον, καὶ γεγονότα ἄνθρωπον· καὶ ὅσοι ἂν τοῦδε τοῦ ῥητοῦ τὴν ἐξηγήσιν ἐποιήσαντο Πατέρες, ἐν οὐσίᾳ, ἔχει φύσις, τὸ τῆς μορφῆς ἔνομα σημαίνει νοήματα. Αὐτὸς οὖν καὶ τότε ταυτὸν ἡγησάμενος σημαίνει τῷ προσώπῳ καθὰ καὶ τὴν φύσιν, ἀμαθῶς καὶ ἀναποδεχτῶς συμπεραίνει. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· Εἰ μὲν οὖν τὰς φύσεις κεχωρισμένας, ἔχει ἰδιουστάτους, καὶ καθ' ἑαυτὰς οὐσας ἐδογματίζομεν, οἷον τὸν Θεὸν Λόγον ἰδίως μετὰ τῆς θεϊκῆς αὐτοῦ φύσεως ὄντα, καὶ πάλιν ἄνθρωπον καθ' ἑαυτὸν προϋποστάντα, καὶ διαπλασθέντα, εἶτα τὴν ἑνωσιν τῶν φύσεων λέγοντες, καὶ δύο αὐτὰς ὁμολο-

A vel personas induci concedis, et cum nos duas in Christo naturas et unam hypostasim asserimus, illico tu pro libidine colligis, necesse esse, mistionem fieri personarum, quod si id dicere absurdum ineptumque est, mistionem personarum fieri necesse esse, unius hypostasis cum sit, unius quoque esse naturæ. O ignorantiam similia tradentium! neque enim norunt, de quibus sermonem habent, et de quibus decernunt; quis enim, dummodo animus illius a sapientia et prudentia remotus non sit, commune, seu universale dicet idem esse ac individuum, sive singulare, quod est persona, sive hypostasis? Hoc enim ad plures referri solet, ut homo ad Petrum et Paulum, hoc vero ad unum, ut persona et hypostasis: nec est B necesse, ut sibi mutuo respondeant natura et persona; namque hypostasim esse asserenti, necesse est, ut adsit natura, si modo persona, sive hypostasis nihil aliud est, quam natura cum proprietate, vel proprietatibus, totum quoddam per se dictum; at universale, sive naturam enuntianti, non est necesse et singulare, personam nempe, aut hypostasim adesse. Universalis enim in individuis considerata, horum faciunt ad complementum, at non singularia in universalibus. Non itaque ex eo quod dicimus duas in Christo naturas et unam hypostasim, evincimur etiam dicere et immistionem personarum fieri. Nulla id cogit ratio, cum non idem sit natura et persona, neque una pro alia sumatur, ut quot sint C naturæ, tot etiam sint personæ. In multis enim conspicimus in una hypostasi duas naturas considerari, et duabus naturis existentibus non fieri duas personas in unius personæ mistionem, ut in singulari homine, et in ferro succenso, et in plerisque aliis duæ naturæ comperiuntur inconfuse unitæ, non autem et duæ personæ, ut per mistionem unum fiant. Similiter etiam Apostoli dictum non probe intellexisti, quod ait: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens. Nomen itaque formæ et magnus Basilii perinde esse idemque innuere, ac qui in essentia et natura paterna Filius erat, formam servi, hoc est naturam, assumpsit Dominus, factusque est homo, et quicumque alii Patres dictum hoc interpretati sunt, in essentiæ naturæque significatione formæ nomen acceperunt. Tu itaque et hoc non aliud ratus notare quam personam, quemadmodum et naturam, temere et absque ulla demonstratione concludis. Alia quoque ratione de eodem. Si naturas divisas, per se nempe subsistentes, et separatas decerneremus, nempe Deum Verbum separatim cum divina sua natura, rursumque hominem secundum se antea in hypostasi subsistentem, et creatum, tum unionem naturarum affirmarem, easque duas profi-

* Philipp. II, 6.

teremur et unam hypostasim, necessario sequeretur, duas personas in unam contractas fuisse, quod si alienum est a Christianorum fide orthodoxa, idque nos tanquam Nestorii sententiam execramur, frustra adversus nos similia concludis. Nos enim dicimus divinum Filium divinam naturam in se perfecte habentem, postea naturam humanam cum præscriptis illi proprietatibus in propria hypostasi individuam, et hypostaticum Dominicum hominem facientem, in ipso conceptu ipsi unitum, et non antea confictum in utero Virginis, sed statim in ipsius prima productione simul tria fuisse, assumptionem, existentiam, et deificationem ipsius a Verbo, sicque intelligi, dicitur Deiparam sanctam Virginem, non tantum ob naturam Verbi, sed ob unionem hominis, quorum simul conceptus et existentia non sine miraculo effectum habuit: conceptio quidem Verbi, carnis vero in ipso Verbo existentia per ipsam Deiparentem supra naturam creationem Creatori, et incarnationem Deo, et factori universi, quod erat assumptum deificanti suppeditantem, conservante unitate quæ erant unita, talia et qualia in unionem convenerunt, non divinum, inquam, solummodo, sed etiam humanam Christi, quod erat supra nos et secundum nos. Quod si id est, temere ex eo quod nos de Christo duas naturas et unam hypostasim dicimus, personarum misionem colligi contendis. Et sane ad vestras querelas, et adversus rectam magnæ et œcumenicæ synodi Chalcedonensis doctrinam criminationes et convicia, nostræ responsiones et instantiæ, per quas a calumniis, qui cum hac sancta synodo una sentiunt, vindicantur, illis qui rectum justumque amplecti appetunt, a nobis sic dispositæ hic finem habeant.

22. Reliquum est, ut ea etiam, quæ in vestra professione non tantum ex improbitate, quam antecæptæ animo informationis tyrannide depravate intelliguntur et conservantur, gravis enim essem, si discerem ex inscientia et contentione studio, considerem. Non prorsus a recta circa fidem ratione excidistis, sed ex parte, nisi quis proverbii illud velit vobis appingere, Qui parvum negligit, paulatim cadet; quodeunque vero in casum abducit, et casum a Deo, execrationis aversionisque dignum est. Nanique Filii et Verbi Dei cum Patre sine principio, et sanctissimo vivificoque ipsius Spiritu ante sæcula existentiam recte secundum catholicam et orthodoxam Ecclesiam tenetis. Præterea Dei Patrisque beneplacito, et sanctissimi Spiritus concursu in utero semper virginis ac Deiparæ Mariæ habitationem, et nostræ naturæ inconfusam et inseparabilem unionem, immutabili remanente Deo Verbo, in propria natura, nempe deitate, et immutabili conservata ipsius humanitate, nempe humarâ natura, omnia vere præ se ferente quæ hominis sunt, excepto peccato solo, corpus, animam, et mentem. His vero per vos comprobatis, perfectus in deitate et perfectus in humanitate com-

A γούντες, καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἀνάγκη τὰ πρόσωπα τὰ δύο εἰς ἓν πρόσωπον συνηρῆσθαι. Εἰ δὲ τοῦτο ἀλλότριον τῆς τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξου πίστεως (ὡς γὰρ Νεστορίου φρόνημα διμυσαιτόμεθα), μάτην τοιαῦτα καθ' ἡμῶν συμπεραίνεις. Ἡμεῖς γάρ φαμεν τὸν Θεὸν Λόγον τὴν θείαν φύσιν ἐν ἑαυτῷ τελείαν ἔχοντα, εἶτα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ τῶν ἀφ' ὀριστικῶν ἰδιωμάτων ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ἀτομώσαντα, καὶ ὑποστατικῶν τὸν Κυριακὸν ἀνθρώπον ποιήσαντα, ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνωθέντα αὐτῷ, καὶ μὴ προδιαπλασθέντα ἐν τῇ νηδύϊ τῆς Παρθένου, ἀλλ' ἅμα τῇ εἰς τὸ εἶναι τοῦτου παραγωγῇ ὁμοῦ γενέσθαι τὰ τρία τὴν πρόσληψιν, τὴν ὑπαρξιν, τὴν θέωσιν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Λόγου, καὶ οὕτω νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον, οὐ μόνον B διὰ τὴν φύσιν τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου, ὧν ἅμα ἡ σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξις τεθαυματουργήται, ἡ μὲν σύλληψις τοῦ Λόγου, τῆς δὲ σαρκὸς ἡ ἐν αὐτῷ τοῦ Λόγου ὑπαρξις δι' αὐτῆς τῆς Θεομήτορος, ὑπερφῶς χορηγούσης τὸ πλασθῆναι τῷ πλάσαντι, καὶ τὸ ἀνθρωπισθῆναι τῷ Θεῷ καὶ ποιητῇ τοῦ παντὸς θεοῦντι τὸ πρόσλημμα, σωζούσης τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα τοιαῦτα οἶα καὶ ἦνυνται, οὐ τὸ θεῖον λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅπερ ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην διὰ τὸ δοξάζειν ἡμᾶς δύο φύσεις, καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ προσώπων χρᾶσιν συναγεσθαι λέγοις. Καὶ αἱ μὲν πρὸς τὰς καθ' ἡμῶν μέμφεις, καὶ τὰς κατὰ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμένης ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κακ- C ηγορίας καὶ διαβολὰς, ἀπαντήσεις τε καὶ ἐνστάσεις, δι' ὧν ἀθῶσι πάντες οἱ σύμφωνοι τῇ τοιαύτῃ ἁγίᾳ συνόδῳ δείκνυνται τοῖς ὀρθῶς εἶναι βουλομένοις παρ' ἡμῶν ἐκτεθῆναι καὶ ἐνθάδε περικυβερῶν.

κβ'. Λοιπὸν καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐμολογίαν ὁμῶν οὐ τοσοῦτον ἐκ μοχθηρίας, ὅσον τῇ τῆς προσλήψεως τυραννίδι ἐσφαλμένως νοουμένα τε καὶ φυλαττόμενα (ὁκνηρὸν γὰρ εἰπεῖν ἐξ ἀμαθίας τε καὶ φιλονεικίας), ἐπισκεπτέον. Οὐ πάντῃ τοῦ ὀρθοῦ περὶ τὴν πίστιν διαπεπτώκατε λόγου, ἀλλ' ἐπὶ μέρους. Εἰ μὴτι ἄρα τὸ παροιμιᾶκόν ἐκείνῳ τις βουλευθεῖται ὑμῖν ἐπαφῆναι βήτον, ὅτι 'Ὁ καταφρονῶν τὸ μικρὸν κατ' ὀλίγον πεσεῖται· πᾶν δὲ τὸ εἰς πτώσιν ἀπάγον, καὶ πτώσιν D ἀπὸ Θεοῦ, μίσους καὶ ἀποστροφῆς ἄξιον. Τὴν γὰρ προαιώνιον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι ὑπαρξιν, ὁρθῶς δοξάζετε κατὰ τὴν οἰκουμένην καὶ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἐτι γὰρ μὴν καὶ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ συνεργίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος γενομένην τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, οἰκίσιν τε καὶ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσύγχυτον καὶ ἀχώριστον ἔνωσιν, ἀμεταβλήτου μείναντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τῇ οἰκείᾳ φύσει, ἡγουν θεότιτος, καὶ ἀμεταβλήτου τηρηθείσης τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, ἡγουν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πάντα ἀψευδῶς προβαλλομένου τοῦ ἀνθρωπίνου πλὴν τῆς ἀμαρτίας μόνης, τοῦτέστι σῶμα, ψυ-

χην, καὶ νοῦν. Τοῦτων δὲ παρ' ὧν ὁμολογουμένων, ὁ
τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι
δείκνυται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.
Εἰ οὖν ὁ Θεὸς Λόγος ἐνωθεὶς τῇ ἀνθρωπότητι, τελείαν
ἔχων τὴν θεότητα, τελείαν τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ
καὶ καθ' ὧμας φυλάττων ὁμολογεῖται, τίνε λόγῳ οὐχὶ
καὶ ἐκ δύο, καὶ ἐν δύο φύσει, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα
αὐτὸν πιστεύετε, ἀλλὰ μίαν αὐτὸν ἀναγορεύετε φύ-
σεως; Εἰ οὖν τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἑκατέρᾳ πεφηνότα
φύσει ὁμολογεῖτε, δηλονότι καὶ ἀριθμῶ ταύτας τὴν
τε θεῖαν φύσιν φημι καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, τῷ τρόπῳ
τῆς διαφορᾶς ἀριθμουμένας καθυποβάλλετε, καὶ οὐ
τῷ διορισμῷ τῆς ὑπάρξεως ὅφ' ἡμῶν καὶ τῆς ἀγίας
τετάρτης συνόδου λέγειν ὀρίζουσης οὕτως ἐπὶ Χρι-
στοῦ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες, ἐν τῇ τῆς ἀλη-
θείας ἐστὶ κατε. Εἰ δὲ ὁμολογοῦντες, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ
ἐν Χριστῷ ἢ τε θεῖα καὶ ἀνθρωπίνη φύσις ἓν ἐστὶ,
ταύτας δὲ τὰς φύσεις κατὰ τὸ διάφορον οὐκ ἀρι-
θμεῖτε, ἐν δύο φύσεσιν αὐτὸν, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα
τὸν Χριστὸν λέγοντες, φανερόν ἐστι ἀσύμφωνοι ἀλλή-
λων ἐστὶ, πῇ μὲν ὁμολογοῦντες, πῇ δὲ ἀπαρνούμε-
νοι. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἀριθμεῖν τὴν διαφορὰν, τὰς
φύσεις ἀναιρεῖτε, διὰ δὲ τοῦ ἀναιρεῖν τὰς φύσεις,
καὶ τὸ ἀσύγχυτον καὶ τὸ ἀτρέπτον μετὰ τὴν ἐνωσιν·
εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν
θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ δὲ τὸ
αὐτὸ πρᾶγμα, πῇ μὲν ὡς ἔχον φύσεως ἀπαγγέλλων,
πῇ δὲ ὡς οὐκ ἐστὶ τὸ αὐτὸ ὡς πρότερον εἰρηχε
διασχυρίζομενος, ἢ παραφρονεῖ, ἢ κακουργεῖ, ὢν οὐ-
δέτερον ὧμας εὐχόμεθα πάσχειν. Τὸ μὲν γὰρ ἄθλιον
καὶ ἑλέους, τὸ δὲ κολάσεως ἄξιον. Εἰ δὲ τῶν τοιού-
των ἐκτὸς ἐγκλημάτων οἴεσθε ἑαυτοὺς παριστᾶν, ὁμο-
λογοῦντες τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ θεότητα ἔχειν τὸ
ὁμοούσιον, πρὸς τε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ ἡμῖν κατὰ
τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἀριθμεῖτε δηλονότι λέγοντες,
Δύο φύσεις ἔχει ὁ Χριστὸς, καὶ ἐν δύο φύσει, καὶ
δύο φύσεων εἶναι μετὰ τὴν ἐνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει,
καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον τοῦτο θεσπίσαντα μὲθ'
ἡμῶν σεβάσεσθε, καὶ οὕτως ὀρθοδόξως πολιτεύεσθαι
θαρρῆτε. Τὸ δὲ λέγειν, Καὶ οὐκ ἀπλὴν ὁμολογοῦμεν
τῶν φύσεων τὴν ἐνωσιν, θεότητος, φημι, καὶ ἀνθρω-
πότητος, εἰ μὲν τὸ συντεθὲν μίαν ὑποστάσεως, δύο
τε φύσεις ἔχειν φαίητε, ὅντως ὀρθῶς καὶ μετὰ ἀλη-
θείας λογισθήσεσθε· εἰ δὲ τὸ ἐκ διαφορῶν φύσεων μίαν
συνθέτου φύσεως ἀποτελεσθὲν καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπου
ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος μία φύσις ἀποτελεῖται, οὕτως
ὁμολογεῖτε, φανερόν ἐστι τὰς οἰκείας ὁμολογίας ἀναι-
ρεῖτε. Δέδεικται γὰρ διὰ πολλῶν ἐμπροσθεν ἐπιχει-
ρημάτων, ὅτι τὰ ἀσυγχύτως συντιθέμενα, καὶ μίαν
φύσιν ἀποτελοῦντα, μήτε αὐτὰ πρὸς τὰ ἐξ ὧν συν-
τέθη ὁμοούσια, ἢ ὁμοφυῆ εἶναι, ἢ τὰ ὑπὸ τῆς
κοινότητος αὐτῶν ἀναγόμενα ἄτομα. Εἰ δὲ τοῦτο, ὁ
Χριστὸς οὐχ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν
θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰ δὲ τὸ
ὁμοούσιον καὶ ἐν τῇ ἐνώσει βούλεσθε διασώζειν, τὸ
δοξάζειν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ἐξ ὧν ἀπορρί-
ψατε. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐπόμενα ἄτοπα ἐκ τῶν παρ'
ὧμῖν ὁμολογουμένων ἐπὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ
συμβαίνοντα ἐνανθρωπήσεως, διὰ τὸ μὴ ἔπεσθαι

A monstratur unus et idem Christus Deus noster.
Si itaque Deus Verbum unitus humanitati perfe-
ctam habens deitatem, perfectam suam humanita-
tem, vobis hoc idem non abnueutibus, conservat,
quam ob causam ex duabus, et in duabus naturis,
et duas eum naturas habere non creditis, sed
eum unius naturæ tantum pronuntiat? Si perfe-
ctum ipsum in utraque apparuisse natura conste-
mini, manifestum est, vos easdem, divinam scilicet
naturam et humanam, differentie ratione num-
meratas, numero subicere, et non existen-
tiæ determinatione, ita sancta quaria synodo
injungente. Sic in Christo duas naturas asseren-
tes a veritate non aberratis. Quod si affirmantes
in ipso uno Christo divinam et humanam natu-
B ram fuisse, naturas secundum differentiam
non numeratis, in duabus naturis, et duas na-
turas Christum habere probantes, palam est, vos
inter vos non convenire, nunc quidem confitentes,
nunc abnegantes: ex eo enim quod differentiam
non numeratis, naturas tollitis, et ex eo quod
naturas tollitis, tollitis etiam inconfusum, et im-
mutabile post unionem, et per consequens consub-
stantiali Patri secundum deitatem, et consubstan-
tiale nobis secundum humanitatem. Qui vero rem
eamdem nunc quidem ut se habet pronuntiat, nunc
eam non ita se habere, ut antea dixerat, contendit,
aut mente captus est, aut malitiose agit, quorum
nulli ne obnoxii sitis Deum exoramus; id enim
miserum et commiseratione, hoc castigatione
C dignum est. Si autem vos ab his criminationibus
exemptos judicatis, dum fatemini, Filium Dei se-
cundum deitatem habere naturam eamdem cum
Deo Patre, et nobiscum secundum humanitatem,
et numeratis, verbi gratia dicentes, Duas naturas
habet Christus, et in duabus naturis, et duarum
naturarum est post unionem in una hypostasi, et
Chalcedonensem synodum illud decernentem no-
biscum veneramini, sic ut orthodoxi pie vitam
agentes, bono sitis animo. Sic dicere, Non simpli-
cem confitemur naturarum unionem, deitatis nempe
et humanitatis, si compositum unius hypostasis
duas naturas habere concesseritis, recte equilem
nec citra veritatem opinamini. Quod si ex diversis
D naturis unius compositæ naturæ effectum, ut de
homine ex anima et corpore una natura efficitur,
hac ratione profiteamini, manifestum est, vos vestras
confessiones destruere: antea enim multis argu-
mentationibus demonstratum est, ea quæ inconfuse
uniuntur et unam naturam efficiunt, non esse cum
illis, ex quibus composita sunt, neque ejusdem
essentie, neque ejusdem naturæ, aut quæ sub
universitate eorum referuntur individua. Id si est,
Christus non erit consubstantialis Deo et Patri
secundum deitatem, et nobis secundum humanita-
tem. Quod si consubstantiali etiam in unione con-
servare prætenditis, unam in Christo naturam te-
nere, a vobis abjicite. Et hæc quidem absurda
consequuntur ex iis, quæ a vobis astruuntur de

Filii Dei incarnatione, quod vos non sequimini rectam Christianæ fidei traditionem a sanctissima et œcumenica Chalcedonensi synodo traditam. Ex eo porro quod vos illius sana exquisitaque decreta improbatis inverecunde, imo stulte intelligitis, erratisque circa ea, quæ de incarnatione unigeniti Filii Dei et Domini nostri Jesu Christi dicuntur, hæc sunt.

23. Concursum autem dictionem vulgaris futilisque plebeculæ usus de duobus, aut pluribus decertantibus, aut equo, pedibusque de cursu contententibus accipit, at sapientium virorum conceptus non hoc tantummodo notare concursum vult, sed et duarum, aut plurium rerum celerem ac subitanam in idem absque ullo temporis intervallo terminationem, quemadmodum in paralytico factum agnovimus: statim enim atque dixit Dominus: *Surge, et ambula, Subito*, ait evangelista, *surrexit et ambulabat*¹⁰. Pernicem itaque Dominici imperii absolutionem cum paralytici sanitate concursum sapientes nuncupant; simul enim cum Dominica jussione hominis sanitas cucurrit. Similiter et in socio Petri, et maris increpatione, et similibus. Patres itaque duarum naturarum in eodem et uno Christo Domino nostro concursum astruentes, nihil aliud innuere videntur, quam citra ullam expectationem, et absque ullo temporis intervallo, simul atque Excelsissimi virtus semper Virgini Deiparæ obumbravit, duarum naturarum unionem effecisse. Vos vero secundum priorem significatum concursum divinæ cum humana natura unionem accipientes, divisam et propria hypostasi subsistentem utramque essentiam Patres asseruisse calumniimini: vestramque ignorationem Patrum blasphemiam rati, longe a veritate, et, quod idem est, salute aberrastis. Edocti itaque et hujusce concursum significatum, et usum in Filii Dei incarnatione, ex ea quæ ab ignoratione oritur maledicentia recedite, et in exactam duarum naturarum in Christo unionem, quam nos tuemur, confugite. Namque ex eo consequemini primum quidem catos sapientesque reputari, postmodum veritatem, in quibus decernitis, sectari. Quodsi nonnulli ex hæreticis concursum nomen secundum primum significatum in proprii dogmatis subdolum fraudem assumpserunt, ideoque illud rejecitis in unione divinæ humanæque naturæ unius Domini nostri Jesu Christi, nunc cum alterum illius significatum apprehenderitis, deque unione firmum illius ac cautum callentes, eum in posterum ne negligatis: neque enim æquivocatio eorum, qui non ita se habent, proprie ita se habentia destruit. Quando vero uni Domino nostro Jesu Christo omnes uno consensu, quæ in Evangelio referuntur, dejecta excelsaque vindicatis, corporeo incorporeoque inseparabiliter inconfuseque in eo conservatis, cuinam ex naturis, quæ in uno Christo convenerunt dejecta ascribetis, quale illud fuerit proficere ætate, cola-

A ὁμᾶς τῇ ὁρθῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεις ἐκθέσει παρὰ τῆς ἀγιοτάτης καὶ οἰκουμένης ἐν Χαλκηδὼνι τετάρτης συνόδου. "Α δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀθετεῖν ὁμᾶς τὰ ἀκριβῆ ταύτης δόγματα ἀναιδῶς, μᾶλλον δὲ ἀμαθῶς νοεῖτε, καὶ ἀμαρτάνετε περὶ τὰ λεγόμενα ἐπὶ τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ταῦτά ἐστι.

κγ'. Τὴν δὲ λεγομένην συνδρομὴν, ἡ μὲν τοῦ πολλοῦ καὶ ἀγυρτώδους λαοῦ χρῆσις, ἐπὶ τινων δύο ἢ καὶ πλείονων ἀμιλλωμένων, ἱππαζομένων τε καὶ περὶ τὸν δρόμον ἐξανυόντων παραλαμβάνει· ἡ δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν διάνοια, οὐ τοῦτο μόνον σημαίνει τὴν συνδρομὴν βούλεται, ἀλλὰ καὶ τὴν δύο τινῶν ἢ καὶ πλείονων πραγμάτων ὁρᾶν καὶ ἀκριβῶς εἰς ταυτὸ περάτωσιν παντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἄνευ, ὡς ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ τοῦτο γεγονός ἐγνωμεν. "Αμα γὰρ ἐξη ὁ Κύριος, "Ἐγείραι καὶ περιπάτει, Εὐθὺς, φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀνέστη καὶ περιεπάτει. Τὴν οὖν ὁρᾶν τῆς προσταξέως τοῦ Κυρίου πληρωσιν μετὰ τῆς τοῦ παραλύτου ὑγείας, συνδρομὴν οἱ σοφοὶ λέγουσι. Συνέδραμε γὰρ τῇ Δεσποτικῇ κελεύσει καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὑγεία. "Ομοίως καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Πέτρου πενθερᾶς, καὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν τοιούτων. Οἱ οὖν Πατέρες συνδρομὴν λέγοντες τῶν δύο φύσεων ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὐδὲν ἄλλο δηλοῦν φαίνονται, ἢ ὅτι πάσης ἀναμονῆς ἐκτὸς καὶ παντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἅμα ἐπεσκίασιν ἡ τοῦ Ὑψίστου δύναμις τῇ Ἀειπαρθένῳ Θεοτόκῳ, τὴν τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν ἀπειργάσατο. Ὑμεῖς δὲ κατὰ τὴν προτέραν σημασίαν τῆς συνδρομῆς τὴν ἔνωσιν τῆς θεϊκῆς φύσεως μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐκλαμβάνοντες, διαιρετὴν, καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφιστάμεναι ἐκατέραν τῶν οὐσιῶν τοὺς Πατέρας εἰρηχεῖν συκοφαντεῖτε, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγνοίαν, Πατρικὴν βλασφημίαν οἰόμενοι, μακρὰν τῆς ἀληθείας, καὶ ταυτὸν φάναι, τῆς σωτηρίας, ἀποκατεπλάνησθε. Μαμαθηκότες οὖν καὶ ταύτης τῆς συνδρομῆς τὴν σημασίαν, καὶ τὸ ταύτης χρειώδεις εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπήσιν, ἀπόστητε τῆς κατ' ἀγνοίαν ὁμῶν δυσφημίας, καὶ εἰς ἀκριβῆ ἔνωσιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων ταύτην, καθὼς ἡμεῖς, προβάλ्लεσθε. "Ἐφεται γὰρ ὁμῖν ἐκ τούτου, πρῶτον μὲν τὸ σοφοῦς καὶ εἰδήμονας περὶ γινώσκειν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ἀληθεῖς, ἐν οἷς δογματίζετε, διαγγέλλεσθαι. Εἰ δὲ καὶ τινες τῶν αἵρετικῶν τῶν τῆς συνδρομῆς ὄνομα κατὰ τὸ πρῶτον σημαίνονμενον ἐξελάβοντο εἰς τὴν τοῦ οἰκείου δόγματος κακορρίαν, καὶ διὰ τοῦτο παραιεῖσθε ταύτῃ ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ ἐνδὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νῦν τὸ δεύτερον σημαίνονμενον ταύτης κατανενοήκοτες, καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀσφαλὲς περὶ τὴν ἔνωσιν μεμαθηκότες, τοῦ λοιποῦ ταύτην μὴ ἀπαγορεύετε. Οὐδὲ γὰρ λυμίνεται ἡ ἑμῶν ταῶν μὴ οὕτως ὑπαρχόντων τὰ κυρίως ὄντα πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἐνδὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁμολογεῖτε τὰ ἐν Εὐαγγελίῳ φερόμενα ταπεινά τε καὶ ὑψηλά, τοῦ

¹⁰ Matth. ix, 5.

τε σώματος καὶ τοῦ σώματος ἀπαρσπάστως καὶ ἀσυγχύτως ἐκ' αὐτοῦ φυλαττομένων, πότερον ποία τῶν συνελευσάντων φύσεων ἐν τῷ ἐν Χριστῷ τὰ ταπεινὰ δώσετε, τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἢ τῇ θεῇ, τοῦτέστι τὸ προκόπτειν ἡλικίᾳ, καὶ τὸ βαπτίζεσθαι, τὸ δεσμεύεσθαι, τὸ ἡλοῖς πεπερονῆσθαι, τὸ τεθνάναι, καὶ τὰ τοιαῦτα; Εἰς μὲν γὰρ ἀληθῶς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ ταῦτα ὑπομεμενηκώς· ἀλλ' οὐδεὶς νοῦν ἔχων κατὰ τὴν θεϊκὴν ταῦτα ὑπομεμενηκέναι φύσιν ἔρει. Ἀπαθὴς γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ αὐξήσεως ἀνεπίδεκτος. Ὅμως γε πέπονθε ταῦτα ὁ αὐτὸς Κύριος ἀληθῶς. Ἀρ' οὖν οὐχὶ καὶ αὐτοὶ οἱ λίθοι κεκράζονται, καὶ ὑμεῖς σιγῆσθε, ὅτι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ταῦτα φύσιν ὑπέστη ὁ τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι, εἰς Κύριος Ἰησοῦς; Εἰ δὲ κατὰ ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ταῦτα φύσιν ὑπέστη, δῆλον ὅτι ἐν δύο φύσεσι θεωρεῖται ὁ εἰς τῷ προσώπῳ καὶ τῇ ὑποστάσει Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τὰς δὲ κατὰ τοῦ Νεστορίου τοῦ ἐπαράτου μίμψεις καὶ ἡμῶν τῶν ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν εἰδόντων ἐν τῷ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἀφρόνως ἐπιφημίζετε. Ἡμεῖς γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ἐν τῷ Χριστῷ ὁμολογοῦντες, καὶ ἐν αὐτοῦ πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν μετὰ τὴν ἑνωσιν δοξάζοντες, καὶ τὴν ἐν γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου σκῆνωσιν ἀνυμνοῦντες, καὶ τὴν αὐτοῦ πανάμωμον Μητέρα Θεοτόκον κυρίως δοξάζοντες, καὶ ἕνα τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸν τῆς Παρθένου ὁμολογοῦντες, ὧν ἀπάντων οὐδὲν ὁ μάταιος ἐκεῖνος καθωμολόγει, πῶς τῆς αὐτῆς αὐτῷ μίμψεως κριθεῖν μὲν ἄξιον παρ' ὁμῶν; εἰ μὴ τι ἄρα τὸν ὁμῶν ἐφαρμόζοντα φῶγον διὰ τὴν ἐξ ἀμαθείας τοῦ ὀρθοῦ δόγματος παρατροπὴν ἀποτρέψαι βουλόμενοι, διὰ τῆς καθ' ὁμῶν τῶν ὀρθῶς φρονούντων ἀλόγου διαβολῆς τοῦτο ποιεῖν προαίρεισθε. Ἡ δὲ καθ' ὁμῶν ἀμύμητος καὶ ἀδιάλητος δόξα, περὶ τῆς κατὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα θεολογίας, περὶ τῆς κατὰ τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὀρθοτομίας ἐκ τοῦ παρ' ὁμῶν ὁμολογουμένου ἱερωτάτου καὶ θελοῦ συμβόλου δεικνύται, ἀρξαμένου μὲν ἀπὸ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου Πατέρων, καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων τε καὶ οἰκουμενικῶν ἐξ συνόδων βεβαιουμένου, ἥπου ἄρα καὶ τοῦτο κακῶς ὑμεῖς νοοῦντες μέτρον, ἐπεὶ καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀνοαῖς.

A phis credi, vinculis alligari, clavis transfigi, mori, et similia? humanæ, an divinæ? Unus enim est vere idemque Deus et homo, qui illa sustinuit. Sed nemo, dummodo cor habeat, secundum divinam illa tolerasse naturam dicet: neque enim passionibus obnoxia est divina natura, et capax incrementi: nihilominus ea vere perpessus est idem Dominus. Annon igitur saxa ipsa clamabunt, etiamsi vos taceritis, secundum humanam ipsius naturam hæc subiisse, perfectum in deitate, et perfectum in humanitate unum Dominum Jesum? Quod si secundum humanam ipsius naturam illa passus est, jam palam est in duabus naturis esse unum personam, et hypostasi Dominum nostrum Jesum Christum, et execrandi Nestorii adversus nos, qui unam personam et unam hypostasim confitemur in uno Christo Deo nostro, criminationes insipienter intorqueri. Nos etenim, qui secundum hypostasim unionem in Christo confitemur, et unam ipsius personam et unam hypostasim post unionem teneamus, et in utero semper virginis habitationem celebramus, et ipsius Matrem immaculatam Deiparam proprie prædicamus, et unum eundemque Filium Dei et Filium Virginis astruimus, ex quibus omnibus nihil insipiens ille asseverabat, quomodo eadem atque ille criminatione notaque a vobis merito condemnabimur, nisi vituperationem, quam vos propter ignorance et a recto dogmate aberrationem commeruistis, avertere contententes, per irrationabilem calumniam in nos, qui probe sentimus, conferre studetis? Verumtamen nostra inculcata innoxiaque opinio tum de sacra Triadis theologia, tum de incarnationis œconomia Filii Dei rectitudine ex sacrosancto divinoque symbolo, quod nos profitemur, incepitque a tercentum decem et octo sanctis Patribus, in Nicæna synodo congregatis, et a reliquis sanctis sex œcumenicis synodis constabillitur, nisi id etiam vos per importunam amentiam haud recte intelligentes, criminari non veremini, late patenterque demonstratur. Et hæc quidem plus satis sint, et præter mensuram, cum et sermonis satietas auribus adversetur.

διασύρει πειράσσετε. Καὶ ταῦτα μὲν πέρα τοῦ

DE SEQUENTI NICETÆ BYZANTINI OPERE MONITUM.

(Ang. Mai, *Bibliotheca nova Patrum*, t. IV, p. 321.)

Fridericus Sylburgius in præfatione libelli sui, quem *Saracénica* inscripsit, ediditque anno 1595, sic scribit: « Romæ in Vaticana bibliotheca exstare dicitur Nicetæ Byzantini philosophi contra Mohamedem liber, et epistolæ ab Agarenis missæ consultatio, ad Michaelē Theophilū filium, imp. Constantinopolitæ. Sed quoniam neque illius neque hujus exemplaria Græca nancisci nobis licuit, alia eorum edendorum exspectanda fuit occasio. » Vides annos 250 et amplius effluxisse ex quo Sylburgius, facto Vaticani collicis indicio, optavit hunc Byzantinum Nicetam edere, quem nos demum post tantam temporis intercapedinem in sempiternam lucem protrahimus. Cæteroqui Sylburgii dictum, ut sit in rebus absentibus, non est undique exactum: nam non una, sed duæ sunt Agarenorum epistolæ, hæcque ad Michaelē

septem criticas diversasque Alcorani Arabici editiones nominat Herbelotius, Medinenses duas, præter-
 eaque Meccanam, Cusensem, Bassorensem, Syriaticam, et κοινήν sive vulgatam : quarum varietas Cora-
 nicis Arabum interpretibus uberrimam disserendi copiam obtulit. Porro quod nulla apud Græcos Alcorani
 translatio superesse nunc videatur, odio rei scilicet factum credo. Ecce enim ne Latini quidem Alcora-
 num habuerunt usque ad Petrum Cluniacensem, qui illum in Hispania per Robertum Retenensem, rudi
 licet opere, ex Arabico interpretandum curavit, atque ad divum Clarævallensem Bernardum misit, et
 Theodorus Bibliander anno 1550 apud Helvetios prelo commisit. Ante hanc tamen editionem Alcoranum
 Itali lingua propria ex Latino Retenensis textu vulgaverant anno 1547, editore Andrea Arrivabene,
 typographo Veneto; quem nitidum priscumque librum, nec facile obvium, multi, quos inter ipse Mara-
 cius, ignorant. Longe recentiores sunt Ryerii et Savarii sermone Gallico editiones, itemque duæ lingua
 Germanica, quas Bern. Rubens, magister olim meus, in Lexico auct. Arab. memorat. Sed nostri demum
 Maracci anno 1698 interpretatio optima lucem aspexit, cui philarabes cuncti fascies submiserunt. Quan-
 quam vero hæc operis Nicetæ editio multas postulare videbatur tum criticas tum historicas adnotatio-
 nes, et quandoque etiam grammaticales in dissidentibus ab Arabico sensibus; ego quidem ad alia propen-
 sans suspensio propemodum aut certe levi pede omnia transilium; nisi forte per otium postea locus aliquis
 paulo accuratius exponendus videbitur.

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΡΑΒΟΣ ΜΩΑΜΕΤ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΘΕΙΣΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

NICETÆ BYZANTINI PHILOSOPHI

CONFUTATIO

FALSI LIBRI QUEM SCRIPSIT MOHAMEDES * ARABS.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

α'. Μεγάλων καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀξίων ὑπαρχόν-
 των πάντων πρεσβεΐων (1) τῷ θεοφιλεστάτῳ βασι-
 λεῖ, λόγοις γεραίρειν αὐτὰ, διὰ τὸ μέγεθος, καὶ μέ-
 τρῳ περιορίζειν, διὰ τὸ ἀπειρον, οὐχ οἷοι τε
 ἐσόμεθα τὸ παράπαν· ἀλλ' ἡ τοῦ θαυμάζειν παρα-
 σκευάζουσα πᾶσαν διάνοιαν ἐκπληξίς, καὶ τοὺς ὑψη-
 λούς τὸν νοῦν κηρύττειν καὶ διαγγέλλειν σαφῶς ἐξ-
 εἰργουσα, τοῦτο τὸ ἔργον. [cod. τοῦτων τὸ ἔργον]
 ἡμᾶς τοὺς χαμαιζήλους ποιεῖν κατηνάγκασεν· οὐκ
 ἐπὶ πάντων δὲ (τοῦτο γὰρ ἦν παντελῶς καὶ ἀμήχα-
 νον), ἀλλ' ἐφ' ἐνὸς αὐτοῦ προτερήματος· οὐδ' ὅπως
 δι' ἐγκωμίων αὐτὸν καταστήσωμεν· ποῦ γὰρ μοι
 τοσαύτη χρυσέων ἐπὶ πῶν περιουσία, ὡς ἂν χρυσογρα-
 φήσαιμι (2), τὴς δίκην πολυανθούς λειμῶνος ἐξεν-
 θούσας τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ λαμπρότητας καὶ τερ-
 πνότητας; ποῦ γὰρ θήσω τὴν τῆς βασιλείας πάνσο-
 φον πηδालοσύνην; ποῦ δὲ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρη-
 νάζαν τε καὶ ἀτάραχον διαγωγὴν; ποῦ δὲ τὴν τῆς

A

PROGRAMMA.

1. Cum tantus supraque nostram æstimationem
 sit meritorum cumulus dilectissimi Deo imperatoris,
 verbis quidem illorum sublimitatem ornare, aut
 mensura aliqua eorumdem infinitatem comprehen-
 dere, prorsus non valebimus. Sed enim ille qui
 omnem mentem ad admirandum rapit stupor, et
 ad prædicandos excelsi animi viros palamque
 commendandos impellit, is me quoque humi re-
 pentem mortalem ad hoc opusculum componendum
 adegit. Neque tamen de gestis omnibus dicam, hoc
 enim nullatenus fieri potest, sed de uno ipsius prin-
 cipali facinore; neque landibus imperatorem coro-
 nabo; namque undenam mihi aureorum verborum
 copia, ut splendorem ac suavitatem virtutum ejus,
 quæ prati instar variis floribus luxuriantis sunt,
 auro conscribam? Quid enim de ejus sapientissima
 regnandi arte dicam? quid de Ecclesiæ imperturbata
 et pacifica administratione? quid de generali rei-

B

(*) In codicibus scribitur Μωάμεδ, Μωάμεθ, Μω-
 άμετ, Μαχούμεδ. Primam scripturam in Latinitate
 mea sequor (in quam incidit et secunda, ut ex
 Θεός, Deus), quanquam Nicetas tertiam tenet.

(1) Vocabulum evanidum.

(2) Respicit morem scribendi auro in pergame-
 nis, regii præsertim argumenti aut divini, cujus-
 modi splendida exemplaria in codicum bibliothecis
 supersunt.

publicæ recta legislatione? quid de ejus patientiæ ac benignitatis pelago? quid de beneficentiæ ac liberalitatis imbribus? quid de orthodoxo fidei dogmate? quid demum de apostolica, ut ita dicam, Evangelii Christi prædicatione? Etenim non contentus imperator infausta barbarorum corpora in fugam vertere, nisi etiam rebelles Deo animas, ceu gladio ancipiti, veritatis verbo dissecet; Arabes quoque ad veram religionem vocat, doctrinæ veræ argumentis absurdam fallacemque vulnerans impietatem: confidens scilicet auctori victoriarum Christo Deo nostro, quem illi maledictis pulsant, fore ut post illorum blasphemiarum refutationem, de impiis quoque ipsorum exercitiis, militaribus suis expeditionibus triumphet. Quamobrem id, quod imperator opere efficiet, ignavi nos tanquam in palæstra verbis ludemus: et quod ille quotidie factis peragat, nuda nos sed magnisonante oratione prædicare proposuimus. Utinam vero bonorum omnium arcarius et dator Dominus, Christi amanti imperatori salutem animæ corporisque largiatur, ut diu vivat et de hostibus victorias referat, nostramque simul linguam roboret, ut prout pia Christianorum fide dignum est loquatur, et barbaricam impietatem refellat. Quod precibus gloriosissimæ Deiparæ et omnium sanctorum fiat! Amen.

βάρβαρον ἀπελῆγξαι δυσσεβειαν· πρεσβείαι; τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων γένοιτο. Ἀμήν.

Finis præmii.

2. HÆC SUNT IN PRÆSENTI OPERE.

Cap. I. Expositio et demonstratio in primis nostræ veræ et orthodoxæ Christianorum fidei; et insectatio omnium blasphemiarum, quæ Mohamedis Arabis libro continentur; confutatioque simul pravorum ejus dogmatum in primo capitulo.

II. Confutationes falsorum ejus dogmatum sexdecim.

XVIII. Expositio et profligatio impiæ ab eo dictorum specialiter in subsequentibus sparsim cunctis impuris capitulis.

XIX. Adversus eundem, de vocabuli *Verbum* notatione.

XX. Adversus eundem dicentem, Deum esse peccati causam.

XXI. Adversus eundem dicentem, homines in conjugio victuros post resurrectionem.

XXII. Adversus eundem dicentem angelos esse feminas.

XXIII. Adversus eundem de angelorum intercessionē.

XXIV. Adversus eum dicentem, Deum sphaericum esse.

XXV. Demonstratio, quod alienus a Dei fœdere sit populus Ismaeliticus.

XXVI. Adversus Agarenos de circumcisione.

XXVII. De eodem argumento.

XXVIII. De Deo Mohamedis.

XXIX. Quod, etiamsi hi erronei putent se progenitoris Abrahami unicum Deum colere, non tamen oporteat Agarenos a nobis dici Dei cultores.

XXX. Adversus Agarenos de jactantia ipsorum.

A πολιτείας καθολικὴν εὐνομίαν; τοῦ δὲ τὸ τῆς ἀνεξικακίας καὶ προσηκόντης πέλαγος; τοῦ δὲ τοῦ τῆς εὐποιίας καὶ εὐεργεσίας ὁμιλῶν; τοῦ δὲ τὸ ὀρθόδοξον τοῦ τῆς πίστεως δόγματος; τοῦ δὲ τὸ ἀποστολικὸν, ὡς εἰπεῖν, τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα; Οὐκ ἀνεχόμενοι γὰρ βάρβαρα σώματα μόνον τροποῦσθαι πανάθλια, εἰ μὴ καὶ ψυχὰς θεομάχους ὡς διστόμῳ τῇ τῆς ἀληθείας λόγῳ διχάσειεν, μετακαλεῖται καὶ τοὺς Ἀραβας πρὸς εὐσεβειαν; διὰ τοῦ ἐξ ἀληθείας λόγων ἐλέγχου τὴν παράλογον καὶ ἡπατημένην κατατοξεύων ἀσεβειαν· ὅτε δὴ πεπονηθὺς ἐπὶ τὸν νικητικὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν παρ' ἐκείνων βλασφημούμενον, ὅτι τῇ ἐκ τῶν ἀληθῶν ἀνατροπῶν ἐλέγχῃ, τῆς αὐτῶν βλασφημίας, καὶ ἡ κατὰ τῶν παρανόμων αὐτῶν στρατευμάτων, διὰ τῶν αὐτοῦ στρατηγημάτων ἐπακολουθήσει νίκη· ὅθεν τὸ ἔργῳ περᾶσθαι τῇ θεόφρονι βασιλεῖ, λόγοις ἡμεῖς οἱ νοθεῖς γυμνάσαι προήχθημεν· καὶ ὅπερ αὐτῷ διὰ πραγμάτων ἐσημέραι κατορθοῦται, καὶ γυμνοί; λόγοις ἡμεῖς μεγαλοφώνως σαλπίζειν προσυμῆθημεν· ἀλλ' ὁ παντὸς ἀγαθοῦ ταμίης καὶ πάροχος Κύριος τῷ μὲν φιλοχρίστῳ βασιλεῖ τὰ σωτήρια ψυχῇ τε καὶ σώματι θαψιλεύσεται, ἐκτάσει ζωῆς χρόνων, καὶ νίκαις ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἐπιστέρων, καὶ τὴν ἡμῶν γλῶσσαν νευρώσειεν, τῆς μὲν τῶν Χριστιανῶν εὐσεβοῦς πίστεως εἰπεῖν τί ἐπάξιον, τὴν δὲ ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων γέ-

C

Τέλος τοῦ προομίου.

Β. ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΔΕ ΤΩ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙ.

Κεφ. Α'. Ἐκθεσις μετὰ ἀποδείξεως προηγουμένης τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως· καὶ καταδρομὴ πασῶν τῶν ἐμφορομένων δυσφημιῶν τῇ τοῦ Ἀραβὸς Μωάμετ βίβλῳ· καὶ ἐλέγχος κατὰ ταυτὸ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ κακῶς δοκοῦντων αὐτῷ.

Β'. Ἐλεγχτικοὶ τῶν ψευδωνύμων αὐτοῦ λόγων δέκα ἐξ.

ΙΗ'. Ἐκθεσις καὶ θρίαμβος τῶν κατ' εἶδος αὐτῷ απορρόγη ἐν τοῖς ἐξῆς ἅπασιν ἀσεδίως κινηθέντων μαρσις λόγους.

ΙΘ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ Λόγου ὑπολήψεως.

Κ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα τῆς ἀμαρτίας αἰτιον εἶναι τὸν Θεόν.

D

ΚΑ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα κατὰ συζυγίαν βιοῦντας ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

ΚΒ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα θηλείας εἶναι ἀγγέλους.

ΚΓ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τῆς τῶν ἀγγέλων πρεσβείας.

ΚΔ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα· Ὁ Θεὸς δόσφαιρός ἐστιν.

ΚΕ'. Ἀποδείξεις ὅτι ξένος τῆς τοῦ Θεοῦ διαθήκης ὁ Ἰσραηλῆτις λαός.

ΚΖ'. Πρὸς Ἀγαρηνοὺς ὑπὲρ τῆς περιτομῆς.

ΚΖ'. Εἰς τὸ αὐτό.

ΚΗ'. Περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμετ.

ΚΘ'. Ὅτι οὐδεὶς, καὶ δοκῇ τοῖς πεπλανημένοις, τὴν τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ μοναρχίαν ποσθεύειν, λέγειν ἡμᾶς θεοσεβεῖ; Ἀγαρηνοῦς.

Α'. Πρὸς Ἀγαρηνοὺς περὶ τῆς αὐτῶν ἀλαζονείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἐκθεσις κατασκευαστικὴ μετὰ ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος, ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου, καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας ἀπορρομένη· καὶ ἀντιβρίθεις καὶ ἀνασκευὴ καὶ ἔλεγχος τῆς ἀλογωτάτης καὶ μυσαρωτάτης βίβλου τῆς παρὰ τοῦ Ἀραβος Μωάμετ πλαστογραφηθείσης, ἥτοι τῆς τῶν Ἀγαρηῶν ψευδωρύμου πίστεως.

γ'. Πολλὸν ἤδη τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ συντρεχόντων ἀρετῆς κατορθωμάτων παρὰ τοῦ φιλαγάθου καὶ Χριστιανικωτάτου ἡμῶν βασιλέως ὁσημέραι διαπραττομένων, μάλιστα δὲ περὶ τὴν εὐσεβῆ εἰς Θεὸν λατρίαν, ἐν καὶ τοῦτο σπουδῆς εἶδος τῷ γαληνοτάτῳ κράτει καθέστηκεν, τὸ ἀπελεγχθῆναι τὴν ἡπατημένην καὶ ἀλογωτάτην δόξαν τὴν πλαστογραφηθεῖσαν ἐν τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Ἀραβος Μωάμετ βίβλῳ· ὅθεν τὴν ἡμετέραν ἀναξιοῦτητα, οἷα δὲ ἐλλογιμον ποσῶς οὖσαν, καὶ εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν αὐτοῦ θεοσυκρότητον βασιλείαν προσκειμένην, προετρέψατο καθ' ὅσον οἱοί τε ἔσμεν, στήλιτεῦσαι καὶ δεῖξαι μακρὰν τῆς ἀληθείας ὑπάρχουσαν, οὐ μόνον ἐν ταῖς περὶ τὸ Θεῖον σαφέσιν ὑπολήψεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς παρὰ τοῦ κοινῷ τῆς ἀνθρωπότητος γένους βραδίως γινωσκομέναις· τὰς τοῖνον θεοδόχτους καὶ σωτικίστους εὐχὰς τοῦ αὐτοῦ φιλοχρίστου δεσπότης ἡμῶν καὶ μεγάλου βασιλέως ἐπικαλεσάμενοι, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῷ ὠρακί τῆς πίστεως φραζόμενοι, καὶ τοῦ θυρεοῦ τῆς ἐλπίδος δραξάμενοι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου περιβαλόμενοι, τὴν αὐτοῦ προτροπὴν ἐκτελέσαι προήχθημεν. Ἐπειδὴ δὲ διττὸς ἐστὶν ὁ τῆς ἀντιβρίθσεως λόγος, τοῦ μὲν τὸ οἰκεῖον κατασκευάζοντος, τοῦ δὲ τὸ ἀντίπαλον ἀνατρέποντος, πρότερον τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐκ φυσικῶν λογισμῶν, ὡς ἐφικτὸν, μετ' ἀποδείξεως ἐκθέμενοι, τὸ τηνικαῦτα τὰ δοκοῦντα συνηγορεῖν τῷ δυσσεβεῖ αὐτοῦ δόγματι ἀπελέγξαι πειρασόμεθα· τῇ μὲν, φυσικῶς ἐκ τῶν περὶ Θεοῦ κοινῶν ἐννοιῶν· τῇ δὲ, καὶ Γραφικῶς ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ὁ τῆς τοιαύτης βίβλου πλαστογράφος δοκεῖ καταδέχεσθαι· ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν.

δ'. Ὁ πάνσοφος καὶ φιλάγαθος ἀπειροδύναμός τε καὶ πανάγιος Θεός, τὴν τοῦ κόσμου οὐστασίαν τε καὶ οὐσίωσιν ἐξ οὐκ ὄντων παράγων, ἥτοι ἐν δυνάμει δυνατός ὢν ταύτην ἐδημιούργησέν τε καὶ παρήγαγεν, ἥ οὐκ ἐν δυνάμει δυνατός ὢν· εἰ μὲν οὐκ ἐν δυνάμει, ψευδεῖς αἱ κατεπιθεμέναι περὶ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀκριβεῖς καὶ κοιναὶ ἐννοιαί, λεγόμεναι τε καὶ κρατούμεναι· καὶ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς τὰ τῆς συν-ἐδησέν τε καὶ συνήρμοσεν, καὶ εἰς οὐσίωσιν παρέστησεν; ἥ πῶς ὁ αὐτὸς παρακτικός; τε καὶ δημιουργός; ἂν εἴη, καὶ τὸ τῆς δημιουργίας ὄνομα, ἥτοι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ἀραρώτως ἐπ' αὐτὸν ἐπιτεθεῖη, ἐπ' ἂν αὐτὸς ἐν ἀδυναμίᾳ καὶ ἀσθενείᾳ φύσεως περιγράφηται, καὶ ὡς ἀδύνατος Θεός λογίζηται· τε καὶ πιστεύηται; Τὸ γὰρ Θεός ὄνομα, οὐκ ἄλλου τινός, ὡς ἐγώ γε οἶμαι, ἀλλ' ἡ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας σημαντικὸν τε καὶ παραστατικὸν ἂν εἴη· εἴπερ τὸ

A. CAPUT PRIMUM.

Expositio, cum argumentis et demonstratione, Christiani dogmatis, ex communibus noticiis, et dialectica methodo, necnon naturalibus argumentis, varioque syllogistico artificio, deducta. Consultatio simul et eversio atque coargutio insulissimi ac nefandissimi ab Arabe Mohamede conficti libri, sive pseudonymæ Agarenorum fidei.

3. Inter tot bona virtutis opera, ad Dei gloriam redundantia, quæ ab optimo et Christianissimo imperatore nostro quotidie fiunt, præcipue circa verum Dei cultum, hæc quoque serenissimæ ejus majestati peculiaris cura inest, ut coarguatur mendaxque et portentosa demonstretur erronea illa et absurdissima doctrina, quæ fallaci libro Mohamedis Arabis nomen gerente continetur. Quamobrem nostram indignitatem, ceu clari aliquantulum nominis, et qui ejus a Deo electæ majestati devoti sumus, hortatus est, ut pro viribus diffamaremus, atque a veritate abhorrentem doctrinam hanc demonstrarem, non solum in manifestis circa Deum conceptibus, verum etiam in communibus et universo hominum generi facile obviis notionibus. Igitur imploratis ejusdem Christophili domini nostri, magni imperatoris, Deo acceptis mundoque salutaribus precibus, cum Spiritus sancti virtute, fidei lorica tecti, spei scuto sumpto, galeaque salutis muniti, mandatum ejus exsequi aggredimur. Et quia duplex est antirheticæ orationis pars, una quæ proprium assumptum comprobatur, altera quæ contrarium refutat; nos quidem primam nostram Christianorum fidem naturalibus ratiociniis qua majore fieri poterit evidentia ostendemus; deinde argumenta quæ impiæ doctrinæ favere videntur, coarguere conabimur; modo naturaliter ex communibus de Deo notionibus, modo Scripturæ testimonio, quam ipse hujus falsi libri auctor videtur admittere. Hinc autem initium capiam.

4. Sapientissimus et bonitatis amator, omnipotens et sanctissimus Deus, qui mundi hujus constitutionem et existentiam ex non exstantibus produxit, vel potentia præditus hanc effecit creationem et productionem, vel ea potentia carebat. Atqui si potentia caruit, falsæ sunt consuetæ illæ hominibus de Deo accuratæ et communes notionēs, quæ dici solent et vulgo dominantur. Nam quomodo is mundana hæc compegisset et conformasset, et ad existentiam perduxisset? Vel quomodo idem operator esset atque creator, eique creationis et quidem tantæ operationis denominatio congruenter attribueretur, si impotentia naturæque infirmitate limitaretur, Deusque impotens reputaretur et crederetur? Nam Dei nomen haud alius rei, ut ego arbitror, nisi creatricis efficacis significativum est et demonstrativum, quoniam ipsa certe deitas, hæc

ratione considerata, innominabilis est, inenarrabilis, atque inexplicabilis. Etiam si enim multis peculiariter in divina natura Dei nomen tanquam proprium videtur, haud apte ita accipitur: namque ex hoc nomine prorsus et potentiae idea necessario in nobis conficitur: siquidem omnis operatio haud absque potentia est, ut facta testantur. Si ergo Deus, ut supponitur, absque potentia mundum produxit, exploratum est eum potentia carere. Qui autem potentia caret, idem a creando prohibetur: qui vero a producendo et creando prohibetur, idem etiam quominus Deus sit dicaturque prohibetur. Concluditur ergo ut Deus minime Deus sit; quod est irreligiosum.

5. Et aliter: Si agere, non sine potentia est; id quod potentia caret, agendi quoque vi naturali caret; quod autem naturaliter non potest agere, ne producit quidem; quod autem vi propria ex nihilo non producit, ne Deus quidem est: ergo Deus non est Deus; quod omni blasphemia plenum est. Si itaque Deum absque potentia creasse, sermo noster impossibile blasphemumque demonstravit; superest ut verum firmiterque sit, eum propria potentia posse, cuius rei testis est evidentia. Quoniam itaque cum potentia Deus mundum produxit, suaeque sapientia omnia gubernat, ut ipsi etiam Agareni prorsus concedent, exploratum est, eum esse potentem. Omnis vero potens potentiam habet qua potens est, et qua tanquam potens agit, et cuius causa is potens dicitur. Conficitur ergo, ut quia Deus cum potentia mundum produxit, potentiam habeat, qua potens est, et qua agit, et cuius causa potens esse videtur. Quod si ita est, utique potentia quae habetur, diversa ab habente erit. Nulla enim res et habere simul et haberi secundum idem dicitur; sicuti non est idem qui videt, et res visa; neque qui pulsatur, et qui pulsatur; nec qui cognoscit idem est ac cognitus, nec qui scribit idem est, quod scribitur. Quare patet, haud ipsum Deum quodammodo dici potentiam, quae potens est, quatenus potentiam habet, et quatenus per illam agit ut actor atque creator. Quod si hoc verum est, uti reapse verum est, ergo per unam solam simplicemque potentiam, universum mundum Deus existentia donavit creavitque. Porro haec potentia vel limitata est, vel infinita; vel etiam plures sunt, haeque limitatae aut infinitae. Si ergo egit per unam, solam ac limitatam, evidens est absurditas, quod limitata potentia Deus res mundanas produxerit et conservet. Atqui omne quod cum limitata potentia producit, termino mensuraque contineri necesse est, tam quantitate scilicet factae rei quam qualitate. Quod si ita se habet, deficiet etiam aliquando. Nam quod limitatum est, id infinito tempore perdurare nequit.

6. Et aliter: Si ergo Deus limitata unaque potentia creat omnia quae facta sunt, patet eum ipsum

(5) Reapse in Etymologico magno, Θεός πρὸς τὸ ὄν, τὸ κατασκευάζω καὶ ποίω· ὁ πάντων ποιητής, καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος, γίνεταί θεός

A Θεὸν κατὰ τὸν τοῦτ' ἐστὶ λόγον, ἀκατονόμαστον τε καὶ ἀνεκφραστον καὶ ἀνερμήνευτον καθίσταται· καὶ τοῖς πολλοῖς ἰδιαζόντως ἐπὶ τῆς θείας φύσεως τοῦτ' ἐθεός ἐνομία, ὡς περὶ κύριον σημαντικόν, οὐ προσωφῶς ἐξελήπται, ἐξ οὗ ὀνόματος πάντως καὶ δυνάσθαι ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης συναναρῶνται· εἴπερ πᾶσα ἐνέργεια μετὰ δυνάμεως (5)· καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα· εἰ οὖν ὁ Θεός, ὡς ὑπετέθη, οὐκ ἐν δυνάμει τὸν κόσμον παρήγαγεν, φανερόν ἐστι ἐστέρηται τοῦ δύνασθαι· ὁ δὲ ἐστέρηται τοῦ δύνασθαι, ἐστέρηται καὶ τοῦ παράγειν· ὁ δὲ ἐστέρηται καὶ τοῦ παράγειν καὶ δημιουργεῖν, ἐστέρηται τοῦ εἶναι Θεός τε καὶ λέγεσθαι· συνάγεται ἄρα ἐπὶ ὁ Θεός οὐ Θεός· ὡς περ ἀσεβείας.

B εἴ. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ ποιεῖν, μετὰ δυνάμεως, τὸ μὴ ἐν δυνάμει, οὐδὲ πέφυκε ποιεῖν· ὁ δὲ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ πέφυκεν, οὐδὲ παράγει· ὁ δὲ οὐ παράγειν πέφυκεν ἐκ μὴ ὄντων, οὐδὲ Θεός· ὁ Θεός ἄρα οὐ Θεός· ὡς περ ἐστὶ πάσης βλασφημίας ἀνάμειστον. Εἰ οὖν τὸ μὴ ἐν δυνάμει τὸν Θεὸν παράγειν ὁ λόγος ἐδείξεν ἀδύνατόν τε καὶ βλάσφημον, λείπεται τὸ ἐν δυνάμει δυνατόν ὡς ἀληθές τε καὶ βέβαιον· καὶ μάρτυς ἡ ἐνάργεια [ita cod.]. Ἐπεὶ οὖν ἐν δυνάμει ὁ Θεός τὸν κόσμον παρήγαγεν, καὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ τὸ πᾶν διακυβερνᾷ, ὡς καὶ αὐτοὶ πάντως· οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ φήσκειν· φανερόν ἐστι δυνατός ἐστιν· καὶ δὲ δυνατός δύναιμι ἔχει καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ ὡς δυνατός, καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸ δύνασθαι λέγεται· συνάγεται ἄρα ἐπὶ ὁ ἐν δυνάμει Θεός τὸν κόσμον πράξας, δύναιμι ἔχει καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ τὸ δύνασθαι ἐπ' αὐτὸν λέγεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἑτέρα πως ἂν εἴη ἡ ἐχομένη δύναμις τοῦ ἔχοντος· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων αὐτὸ ἐκ τοῦ κατὰ ταῦτόν, ἔχειν τε καὶ ἔχεισθαι δοκεῖ· ὡς περ οὐδὲ τὸ αὐτὸ ὄρων τε καὶ ὁρώμενον, τύπτον τε καὶ τυπτόμενον, γινώσκον τε καὶ γινωσκόμενον, γράφον τε καὶ γραφόμενον· ὥστε δῆλον ἐστὶ τρέπον τινὰ, οὐκ αὐτὸς τε ὁ Θεός δύναμις λέγεται, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, ὡς ἔχων δύναμιν, καὶ δι' ἣς ποιεῖ ὁ ποιητής τε καὶ δημιουργός· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς περ οἶν καὶ ἀληθές, ἄρα καὶ κατὰ μίαν μόνην καὶ ἀπλὴν δύναμιν, πάντα τὸν κόσμον ὁ Θεός οὐσίωσέν τε καὶ δεδημιούργηκεν· καὶ ταύτην πεπερασμένην, ἢ ἀπειρον· ἢ κατὰ πλείονος, καὶ ταύτας πεπερασμένας ἢ ἀπείρους. Εἰ μὲν οὖν κατὰ μίαν μόνην καὶ πεπερασμένην, σκοπεῖν ἐστὶ τὸ ἀτοπον· ὁ Θεός πεπερασμένη δυνάμει, τὰ τῆδε παρήγαγέν τε καὶ περισώζει· πᾶν δὲ τὸ πεπερασμένην δυνάμει παράγον, συνορίζεσθαι ἀνάγκη καὶ συμμετρεῖσθαι, τῇ τε ποσὶ καὶ ποιῶ τῶν γινωμένων· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ συνεκλείπει· τῇ γὰρ πεπερασμένων, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ διαρκεῖν οὐ πρόστιν.

Nam quod limitatum est, id infinito tempore per-

C εἴ. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ὁ Θεός πεπερασμένη καὶ μὴ δυνάμει δημιουργεῖ πάντα τὰ γενητά, δῆλον ἐστὶ καὶ Θεός. Deus a verbo ὁῶ, quod est construo et facio. Rerum omnium factor, et omnis constructionis auctor, fit ὁδός ἐπὶ Θεός.

καὶ πεπερασμένη δυνάμει ἐν τῷ εἶναι χαρακτηρίζεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐκ ἀίδιος· συνάγεται ἄρα ὁ Θεὸς οὐκ ἀίδιος, ὅπερ ἐστὶν ἀποπρον· εἰ δ' αὖ κατὰ πλείονας πεπερασμένας δυνάμεις ὁ Θεὸς παράγει πάντα τὰ γενητὰ, κατ' οὐδὲν ἐστὶ τὸ Θεῖον ἀπειροδύναμον· καὶ εἰς ταυτὸν συνδραμεῖται τῇ προτέρᾳ ὑποθέσει, δι' ἑκατέρας ὑποθέσεως· καὶ συνάγεται τὸ κατὰ μηδὲν εἶναι τὸ Θεῖον ἀπειροδύναμον. Ἐπεὶ οὖν ὁ αἰὼν οἰοῖται δυνάμει ἐστὶν ἀπειρος, ἢ οἰοῖται διάστημα ἀπειρον, καθὰ τοῖς ἐπιστήμοσιν καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, φανερόν ἐστι τὸ αἰώνιον, καὶ ἀπειροδύναμον· ἔστιν οὖν συλλογισασθαι οὕτως· Εἰ τὸ αἰώνιον ἀπειροδύναμον, ὅπερ οὖν οὐκ ἔχει δυνάμιν ἀπειρον, τοῦτο οὐδὲ αἰώνιον ἐστὶν· εἰ οὖν κατ' οὐδεμίαν τῶν ἑκατέρων ὑποθέσεων, ὁ Θεὸς ἀπειρον ἔχει δυνάμιν, κατ' οὐδὲν ἐστὶν αἰώνιος· εἰ δὲ μὴ ἐστὶν αἰώνιος, ὑπὸ χρόνον ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης· τῶν γὰρ ἔστων τὰ μὲν ἐστὶν αἰώνια, τὰ δὲ ὑπὸ χρόνον· καὶ πῶς ὑπὸ χρόνον ὁ τῶν χρόνων δημιουργός; εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος· καὶ ἄλλο τι αὐτῷ ἔσται τοῦ εἶναι καὶ τῆς ὑπάρξεως αἰτίον· καὶ περὶ ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀπορήσομεν· καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον, ὅπερ ἐστὶν ἀποπρον. Λέγεται ἄρα τῶν λοιπῶν δύο τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι, τῆς φασκούσης μίαν καὶ ἀπειρον, καὶ τῆς πολλὰς τε καὶ ἀπείρους· ἀλλ' ὅτι μὲν πλείονας δυνάμεις καὶ ἀπείρους, δι' ἃς δημιουργεῖ τὸν κόσμον ὁ Θεός, λέγειν ἐπὶ Θεοῦ ἀνοικεῖον ἐστὶν διὰ τὴν παντελὴ τοῦ Θεοῦ ἀπλότητα, φανερόν ἐστι μίαν καὶ ἀπειρον καὶ κατὰ πάντα ἀπειροδύναμον, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἀληθές ἐστι, καὶ ταῖς κοιναῖς ἐπὶ Θεοῦ ἐννοίαις ἀρμόττον. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ ἡμῖν κατεπιθεμένον καὶ δι' ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρήσεων ἔδειξεν ὅτι κατὰ μίαν ᾠήν καὶ ἀπλὴν καὶ κατὰ πάντα ἀπειροδύναμον δυνάμιν, ὁ Θεός τὸ δυνατόν εἶναι ἔχει, καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ ὁ ποιεῖ, καὶ τὸν κόσμον οὐσώσεν τε καὶ παρήγαγεν, καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸ δύνασθαι λέγεται· αὕτη οὖν ἡ δυνάμεις, ἢ ποτὲ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ, ἢ ἀεὶ· ἀλλ' εἰ μὲν ποτὲ, ἔσται ὁ Θεός ποτὲ ἀδύναμος καὶ ἀνίσχυρος τοῦ δημιουργεῖν τε καὶ παράγειν· καὶ γὰρ ἐφ' ὧν ἡ δυνάμεις ποτὲ οὐ πρόσεστιν, τούτων καὶ τὸ ποτὲ ποιεῖν διακωλύεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐ σύνδρομον τὸ δύνασθαι θέλει, καὶ πῶς διοίσει τῆς γενητῆς φύσεως, ἐπ' ἃν τὸ δύνασθαι αὐτῷ οὐκ ἀεὶ πρόσεστιν; ἀλλὰ καὶ μάτην ἡ κοινὴ ἐννοία ἐπεριδομένη τοῦτο κατέχει, τὸ πάντα τὸν Θεὸν δύνασθαι, καὶ ὅτε θέλει καὶ ὅτε βούλεται.

haud semper adest? Temere igitur communis notio quotiescunque ita vult ac decernit.

Ζ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ὁ Θεός, ὡς ἔφαμεν, ποτὲ ἔχει τὴν αὐτοῦ δυνάμιν, ὅλην ὅτι ἐπικτήτων αὐτὴν εἰσδέχεται, εἴπερ ὁ Θεός ἀεὶ ἐστὶν· πᾶν δὲ τὸ ἐπικτήτως δεχόμενόν τι, ὑπερὸν τοῦ εἶναι αὐτὸ δέχεται, καὶ κατὰ προκοπὴν καὶ ὡς ἑλλίπεδς τοῦτο δέχεται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεός ἐστὶν ποτὲ ἀτελής καὶ κατὰ προκοπὴν τελειούμενος· ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγειν· καὶ ἐννοεῖν ἐπὶ Θεοῦ βλάσφημον. Καὶ ἄλλως· Εἰ ἡ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ αὐτῷ ποτε πρόσεστιν, ὑπερὸν αὐτὴν εἰληφεν· εἰ δὲ τοῦτο, ἦτοι παρ' ἑαυτοῦ ταύτην

A nonnisi ex limitata potentia existentiam propriam habere videri. Quod si ita est, non est sempiternus. Colligitur ergo Deum non esse sempiternum; quod est absurdum. Sin vero Deus per plures limitatas potentias creaturam omnem producit, nulla in Deo infinita potentia est, eodemque ut antea argumentum recidit in utraque hypothesi; conficiturque ut Deus nulla in re sit omnipotens. Quia ergo aeternitas est quædam veluti infinita potentia, vel infinitum quoddam spatium, ut sapientibus et ipsi veritati placet, constat id quod æternum est, idem esse etiam omnipotens. Sic itaque argumentari licet: Si quod æternum est, idem omnipotens, sequitur ut quod non habet potentiam infinitam, idem ne æternum quidem sit. Si ergo in neutra hypothesi Deus infinitam habet potentiam, nullo modo est æternus. Quod si non est æternus, necessario temporis obnoxius est. Nam rerum existentium aliæ æternæ sunt, aliæ tempore circumscriptæ. Quomodo autem tempore sit circumscriptus is qui temporum est creator? Quod si ita sit, et initium habet et finem; et aliud aliquid ei erit existentie subsistentiaque causativum: et rursus de hoc ipso eodem modo ambigenus; et hoc in infinitum; quod est absurdum. Reliquum est igitur, ut alterutra ex duabus vera sententia sit; id est, vel illa quæ unam dicit immensamque potentiam; vel altera quæ plures et immensas. Sed enim quia plures potentias et immensas dicere, quibus mundum Deus condiderit, Deo improprium est, propter omnimodam deitatis simplicitatem; profecto patet unam immensamque esse potentiam, et quaquever-

B
sus omnipotentem; quæ et verius est, et communibus de Deo notionibus congruum. Quoniam itaque sermo noster ex communibus nobisque consuetis notionibus scientiaque argumentis ostendit, unam, solam, simplicemque, et quaqueversus omnipotentem esse facultatem illam, qua Deus potens est, et qua id agit quod agit, mundoque subsistentiam contulit; hæc, inquam, potentia, vel aliquando in Deo est, vel semper. Sed si aliquando tantum, Deus erit aliquando impotens et invalidus ad creandum ac producendum. Nam quibus in rebus interdum ei potentia deest, eas quominus faciat interdum prohibebitur. Quod si ita est, neque semper comitatur voluntatem potentia, quomodo Deus a creata natura differet, quandoquidem ei potentia hoc mordicus tenet, videlicet Deum omnia posse

7. Et aliter: Si ergo Deus, ut diximus, aliquando tantum potentiam suam habet, apparet hanc acquisitionem recipere; quandoquidem Deus semper est. Jam omnis qui acquisitionem aliquid recipit, nonnisi postquam ipse est, illud recipit; et quidem incrementi instar, quod antea desiderabat. Colligitur itaque Deum esse aliquando imperfectum, et incrementis perfici; quod de Deo dicere et cogitare blasphemum est. Item aliter: Si Dei potentia ipsi aliquando tantummodo inest, hanc nonnisi deinde

accepit. Quod si ita est, vel a se ipso eam accepit vel ab alio. Jam si a se ipso accepit, vel tanquam jam habens eam accepit, vel secus. Sed siquidem tanquam non habens, nunquam hanc accipiet. Nam qui est ineptus ad faciendum aliquid, hoc ipsum scilicet facere non potest. Quod si tanquam habens accepit, primo quidem quid obstat, ut quoniam sempiternus erat, potentia quoque præditus esset? Deinde hinc existeret potentia potentiae, multæque in Deo potentiae fierent; quod æque manifeste negandum est. Jam si a se ipso hanc potentiam non accepit, superest ut ab alio. Sed si ab alio, utique vel ab æquali vel a minore vel a meliore. Quod quidem a nemine acceperit, inde constat, quia quod perficitur, a meliore perficitur: quod autem minus est, deterius est; et æquale, similiter. Atqui nemo Deo melior est; nam si hoc quisquam fieri posse concedat, erit Dei Deus, itemque alius Deus; idque in infinitum procedet. Igitur nequaquam Deus ab alio potentiam suam recepit.

8. Quoniam itaque Deus neque a se ipso, multoque minus ab alio potentiam suam recipit, patet ipsum habere illam congenitam. Est autem ipse semper; ergo et ipsius sapientia, qua potens est, et qua operatur, semper est. Quod si æterna, est etiam perpetua et intemporalis. Jam quod semper est, id æternum est et perpetuum et intemporale et increatum et non factum. Colligitur ergo, potentiam Dei, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, infectam esse atque increatam. Jam vero non factum a non facto, quatenus non est factum, et increatum ab increato, quatenus non est creatum, natura nihil inter se different; quod si non different, idem sunt; et si idem, ejusdem quoque naturæ sunt, consubstantialia, et quidquid ejusmodi est. Atqui Deus est infectus et increatus; ergo æque potentia ejus. Porro unum est infectum natura et increatum, sicut communes notiones accurate tenent: colligitur ergo, ut Dei potentia, qua dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit, consubstantialis et ejusdem naturæ cum Deo sit. Quæ si ita se habent, ipsa quoque potentia Deus est. Age vero quod ex his haud duo dii consurgant, ut Agareni stulte nobis inelamant, subsequens nostra oratio demonstrabit; cum ipsum quoque Spiritum, qui in Deo est, tanquam ejusdem naturæ et consubstantialem Deo ejusque potentiae, quæ et Sapientia et Verbum Dei potentia, qua dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæque et Verbum Dei et sapientia dicitur, ut vestra quoque scriptura testatur; quod hæc, inquam, potentia, non sit alienæ substantiæ, ac veluti accidens, ut vos dicitis, sed ejusdem potius naturæ et consubstantialis Deo, utpote non facta et increata, id hac ratione fit evidens.

9. Deus simplicissimus est, et cuilibet compositioni compositæ notioni superior, ut communis

A εληφεν, ἢ παρ' ἐτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν παρ' αὐτοῦ, ἦτοι ὡς ἔχων δύναμιν ταύτην εληφεν, ἢ ὡς μὴ ἔχων· ἀλλ' εἰ μὲν ὡς μὴ ἔχων, οὐδέποτε ταύτην λήφεται· καὶ γὰρ τὸ ἀδυνάτως ἔχον πρὸς τὸ ποιεῖν τι, ἀδυνάτον ἐστὶ τοῦτο ποιεῖν· εἰ δὲ ὡς ἔχων, πρῶτον μὲν τί τὸ κωλύον ἐξότες ἦν αἰδῖος, μὴ καὶ τὸ δύνασθαι ἔχειν; ἔπειτα καὶ εὐρεθίσεται τῆς δυναμείως δύναμις, καὶ πολλὰι δυνάμεις ἐπὶ Θεοῦ, ὅπερ καὶ τοῦτο σαφῶς ἐληλεγμένοι· οὐκ ἄρα παρ' αὐτοῦ ταύτην εληφεν, λείπεται παρ' ἐτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν παρ' ἐτέρου, ἦτοι ἀπὸ Ἰσοῦ ἢ ἀπ' ἐλάττονος, ἢ ἀπὸ κρείττονος· ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀπ' οὐδενὸς τοῦτο ἐνδέχεται, ἐντεῦθεν δῆλον· τὸ μὲν γὰρ τελειούμενον, ἀπὸ κρείττονος τελειοῦται· τὸ δὲ ἐλάττον, χεῖρόν ἐστι· καὶ τὸ ἴσον ὅμοιον· κρείττων δὲ πάλιν Θεοῦ οὐκ ἔστιν· εἰ γὰρ τοῦτο δοίη τις, ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ πάλιν ἄλλος Θεός, καὶ τοῦτ' εἰς ἀπειρον· οὐκ ἄρα ὁ Θεός παρ' ἐτέρου τὴν αὐτοῦ δύναμιν εληφεν.

ἦ. Ἐπεὶ ὁ ὦν Θεός οὔτε παρ' αὐτοῦ, οὔτε πολλῷ μᾶλλον παρ' ἐτέρου τὴν αὐτοῦ δύναμιν εἰσδέχεται, δῆλον ὅτι σύμφυτον αὐτὴν ἔχει· ἔστι δὲ αὐτὸς αἰ, καὶ ἡ αὐτοῦ δύναμις, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, αἰ ἐστίν· εἰ οὖν αἰ ἐστίν, καὶ αἰώνιος ἐστὶ· εἰ δὲ αἰώνιος, καὶ αἰδῖος καὶ ἀχρονος· πᾶν δὲ τὸ αἰ δν, καὶ αἰώνιον καὶ αἰδῖον καὶ ἀχρονον καὶ ἀκτιστον καὶ ἀγέννητον ἐστὶ· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἀγέννητος καὶ ἀκτιστός ἐστιν· C ἀγέννητον δὲ ἀγενήτῃ, καθ' ὃ οὐ γέγονεν· καὶ ἀκτιστον ἀκτίστῃ, καθ' ὃ οὐκ ἐκτίσται, κατὰ φύσιν οὐδὲν διοίσει· εἰ δὲ οὐδὲν διοίσει, ταυτὸν ἐστίν· εἰ δὲ ταυτὸν, καὶ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· ἔστι δὲ καὶ ὁ Θεός ἀγέννητος καὶ ἀκτιστος, ἔστι δὲ καὶ ἡ αὐτοῦ δύναμις· ἐν δὲ τὸ ἀγέννητον καὶ ἀκτιστον τῇ φύσει, ὡς αἱ κοινὰ ἔννοια ἀκριβῶς ἔχουσι· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ὁμοούσιός ἐστι καὶ ὁμοφυὲς τῷ Θεῷ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ αὕτη Θεός· καὶ ὅτι καὶ τούτων οὐ δύο θεοί, ὡς αὐτοὶ ἀλόγως ἡμᾶς ἐπιφημίζουσι, παρακατιῶν ὁ λόγος δεῖξει, ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτὸ ἐν τῷ Θεῷ ὡς ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον τῷ τε Θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει, ἢ καὶ Σοφία καὶ Λόγος Θεοῦ λέγε- D ται, τρανῶς διαγορεύσειεν· ἀλλ' ὅτι μὲν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Λόγος λέγεται τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία, ὡς καὶ τὸ ὑμέτερον μαρτυρεῖ γράμμα (4), οὐκ ἑτεροπόστατός ἐστιν ὡς συμβε- δηκός, ὡς ὑμεῖς φάτε, ἀλλ' ὁμοφυὲς τε καὶ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ ὡς ἀγέννητος καὶ ἀκτιστος, καὶ ὡς ἐστὶ δῆλον.

θ'. Ὁ Θεός ἀπλοστάτος ἐστὶ, καὶ πάσης συνθέσεως καὶ συνθετικῆς ἐννοίας ἐπέκεινα, ὡς καὶ αἱ κοινὰ ἔννοια ἡμῶν διαγορεύουσι· πᾶν δὲ δὴ συμβε-

ἐγκλῆς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκε, σύνθετον τὲ ἐστι καὶ λογίζεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ διαλυτὸν, ἦτοι ἐνεργείᾳ ἢ δυνάμει, τούτέστιν ἢ λόγῳ ἢ ὑπάρξει· διὸ ἐστι συλλογισσάσθαι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀπλούστατός ἐστι· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκεν, οὐχ ἀπλὸν ἐστι καὶ λογίζεται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτός ἐστι συμβεβηκτός· ἔχει δὲ δύναμιν, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται· καὶ αὕτη ἄρα οὐ συμβεβηκός· ἐστι γὰρ καὶ τοῦτο συμπεράναι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτός ἐστι συμβεβηκτός· ὁ Θεὸς δύναμιν ἔχει· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ οὐ συμβεβηκός· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐνυπόστατος καὶ καθ' ἑαυτὴν τὸ εἶναι ἔχουσα, καὶ μηδενὸς ἄλλου δεομένη· ἐστι δὲ καὶ αἰ, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται· τὸ δὲ αἰ ὄν, οὔτε ἀρχὴν χρονικὴν ἔχει οὔτε τέλος· πᾶν δὲ τὸ ἐνυπόστατον, μήτε ἀρχὴν ἔχον χρονικὴν μήτε τέλος, ἄκτιστόν ἐστι καὶ ἀγέννητον· εὐρίσκειται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ ἐνυπόστατος, ἡ καὶ Λόγος καὶ Σοφία παρὰ τῶν θείων Γραφῶν τραυῶς λέγεται, ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀγέννητος· τὸ δὲ ἄκτιστον καὶ ἀγέννητον, καὶ αἰ κοιναὶ ἔννοιαι οὐκ ἐπ' ἄλλου τινὸς εἰσῆσαι λέγειν, ἀλλ' ἐπὶ Θεοῦ· ἡ δύναμις ἄρα τοῦ Θεοῦ, ἡ περ καὶ Σοφία καὶ Λόγος αὐτοῦ καὶ Υἱὸς ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν προσαγορεύεται, Θεὸς τὲ ἐστὶν ἀληθινός, καὶ κατὰ πάντα ὁμοίος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ παρὰ τῶν καλῶς δοξαζόντων Χριστιανῶν πιστεύεται καὶ λογίζεται· ἀλλ' ὅτι μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ ἣς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ ὁ Θεός, Θεὸν ὁ λόγος καὶ ὁμοούσιον αὐτὴν καὶ ὁμοφυῆ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετ' ἀκριβοῦς ἀποδείξεως ἔδειξε, φανερόν.

Ἔ. Ὅτι δὲ καὶ αὕτη Υἱὸς Θεοῦ καὶ Λόγος καὶ Σοφία ἐστίν, καὶ εἰκότως παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁμολογῆται τε καὶ πεπιστεύεται, ὥδε πῶς ἐστι δηλόν· Ὁ Θεός, ἐπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται καὶ παρὰ τῶν εὐφρονούντων δοξάζεται καὶ κηρύσσεται, ἦτοι ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, τούτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐγνωσται, ἐν οἷς δοξάζεται καὶ κηρύσσεται καὶ πιστεύεται ὅτι ἐστίν, ἢ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, τούτέστι τῶν αὐτοῦ κτισμάτων· ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, τούτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον ἐγνωσθαι αὐτὸν καὶ ταῖς ἀγγελικαῖς δυνάμει, μὴ ὅτι γε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ αἰ κοιναὶ ἔννοιαι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσι· καὶ γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἀκατονόμαστον καὶ ἀνέκφραστον ἡμῖν καὶ ἀνόνομον καὶ αἰ θεῖαι Γραφαὶ καὶ αἰ κοιναὶ ἔννοιαι παραδιδόασιν· καὶ τούτου πίσις ἐναργής, εἰ ὅλοι τις συνορῶν, τὸ μηδὲν τῶν αὐτοῦ ὀνομάτων τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι δηλωτικόν, αὕτη· καὶ γὰρ ἕκαστον τῶν ὀνομάτων πρὸς ὁδηγίαν τῆς θείας φύσεως ἡμῖν λαμβανόμενον, ἰδίαν ἔχει ἕκαστον ἐμπεριελημμένην διάνοιαν· καὶ οὐκ ἂν χωρὶς νοήματος τίνος, οὐδεμίαν εὐρίοι φωνὴν ἐν τοῖς θεοπρεπεστέροις τῶν ὀνομάτων. Εἰ οὖν ἐκ τῆς οὐσίας ἀμήχανον αὐτὸν ἐγνωσθαι, ὡς ἔραμεν, φανερόν ὅτι ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, καθὰ καὶ ὁρθός τις λόγος ἐμφαίνει· ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς

A sensus nos docet. At omne accidens, æque ac ea res cui accidit, compositum est et sic reputatur. Quod si ita se habet, dissolubile quoque est, vel virtute vel potentia, id est, rationaliter vel substantialiter. Sic itaque argumentari licet : Deus simplicissimus est : quodlibet autem accidens, æque ac ea res cui accidit, non est simplex, nec reputatur. Colligitur ergo Deum accidentis esse incapacem. Atqui potentiam habet, uti demonstratum est : ergo hæc quoque accidens non est ; quod ita pariter ad conclusionem deducitur. Deus accidentis incapax est ; Deus potentia præditus est : colligitur ergo Dei potentiam non esse accidentem : quod si ita se habet, est hæc Deo enhypostatica, et per se subsistentiam habet, et alio nemine eget. Sed et eadem semper est, B quod item demonstratum fuit. Quod autem semper est, ne temporale quidem initium habet neque finem. Omne verò quod enhypostaticum est, neque temporale habet initium vel finem, id, inquam, increatum est et infectum. Comperitur itaque, Dei potentiam, quæ enhypostatos et Verbum atque Sapientia a divinis Scripturis liquido appellatur, esse increatam atque infectam. Quod autem increatum infectumque est, id communes quoque notiones de alio nemine quam de Deo dicere solent. Ergo Dei potentia quæ et Verbum et Sapientia ipsius dicitur, et a nostris Filius appellatur, Deus verus est, et per omnia similis Deo Patri ; et a cunctis recte sentientibus Christianis creditur ac reputatur. Nunc ergo, quod Dei potentiam, qua is dicitur potens, et qua C agit, et sine qua nihil agit Deus, sermo noster et Deum esse, et Deo Patri consubstantiali et homogeneam evidenti demonstratione ostenderit, palam est.

10. Quod vero eadem et Dei Filius sit et Verbum atque Sapientia, quodque eam jure meritoque nos Christiani confiteamur atque credamus, sic fere manifestum fiet. Deus, siquidem verus Deus et dicitur atque creditur et ab omnibus recte sentientibus glorificatur et prædicatur, Deus, inquam, vel ex his quæ sunt secundum ipsum, id est, ex ejus substantia, cognoscitur, quatenus ex his glorificatur, prædicatur et creditur quod sit ; vel potius ex iis quæ circa ipsum sunt, id est, ex creaturis ejus. Sed enim ex his quæ secundum ipsum sunt, id est, ex ejus substantia, ipsum cognosci, hoc angelicis quoque virtutibus impossibile esse, nedum naturæ humanæ, vel communes notiones satis nos docent. Nam Deus, quod attinet ad suæ substantiæ rationem, innominabilis est, ineffabilis, et anonymus, ut divinæ quoque Scripturæ et communes notiones tradunt : cujus rei perspicuum argumentum, si quis volet, cernet, quod nempe nullum ex ejus nominibus substantiam ejusdem manifestat. Nam singula nomina quæ a nobis adhibentur quasi ad divinam naturam ducentia, propriam unumquodque habent involutam notionem ; neque ullum comperies sine quadam mentis cogitatione vocabulam, inter illas quæ magis Deum decent denominationes. Si ergo illum ex propria substantia

cognoscere, impossibile est, ut diximus, constat quod ex iis quæ circa ipsum sunt, cognoscendus sit, sicuti rectus quidam textus patet¹: namque ex magnitudine et pulchritudine creaturarum congruenter creator agnoscitur. Certe si hoc aliquis minime concedat, Deum ex externis rebus, id est, nostris, agnoscere; quandoquidem ex iis quæ in ipsius natura sunt minime eum cognoscimus; necessario consequeretur, ut nos in summa Dei ignorantie versaremur; quod est absurdum. Si ergo ex rebus nostris cognoscitur Deus, sine dubio ex his quæ in nobis sunt potiora et honoratiora ipsum describimus, absque omnino iis quæ nobis accidentia sunt: hæc enim a Dei attributis excludimus. Quamobrem quæ sunt optima in nobis, ea de illo affirmamus, vel potius omnia de eo negamus. Neque affirmationes repugnare arbitramur negationibus, quia non ex iisdem ambæ sumuntur. Atque ut clarior sermo noster fiat, sic loquar.

11. In nobis quidem multa ac diversa sunt, et quæ contrario veluti sensu accipiuntur: alia nempe digniora ac meliora, alia vero deteriore conditionem habentia. Sine dubio itaque cum ex nostris attributis ad Dei notitiam iter facimus, secundum meliora nostra Deum describimus ac definimus. Quia ergo in nobis lux est ac tenebræ, vita ac mors, mortalitas et immortalitas, iustitia et iniquitas; priora quidem in melioribus a nobis collocantur, veluti vita, atque immortalitas, iustitia, charitas; posteriora autem in deterioribus, veluti mors, mortalitas, iniquitas, odium. Porro exploratum est, vitam et immortalitatem, iustitiam et charitatem, et quæ his sunt consentanea, hæc a nobis Deo attribui, et his ipsum a nobis describi ac definiri; imo si magis proprie loquendum est, nostra hæc in eo esse negamus. Etenim Deus supra lucem est, supra immortalitatem, supra iustitiam, et quidquid hujusmodi est. Pariter in nobis est visus et cæcitas; scilicet omitta cæcitate, Deum dicimus impassibiliter visuale; id est, absque iis quæ nostræ accident visui vi; nam in cunctis Deus est impassibilis. Etiam si enim hæc scripta minime habeamus, his nihilominus vestigiis Deum indagamus. Atque ita, quia in nobis fecunditas est ac infecunditas, generatio et sterilitas, fructificatio et infructuositas; meliora quidem sunt generatio et fecunditas, germinatio et his similia: pejora autem, infecunditas, sterilitas, infructuositas, et germinationis negatio. Deum vero melioribus describimus ac definimus, absque iis quæ in nobis sunt accidentia, ut diximus; id est indubitanter, iis quæ generationem, fecunditatem fructumque habent et his similibus. Jam si in his quisquam contendet, contendam et ego, nempe mortem vitam esse meliorem, tenebras lucem; quod est ridiculum. Quare constat Deum esse secundum et Verbi genitivum. Extra enim omnem controversiam est potiora esse genitivam vim quam sterilitatem et

Α κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς γνωρίζεται· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο οὐ δοίη τις τὸ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, τού-
 ἐστιν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν, γινώσκεισθαι, αὐτὸν δὲ κατὰ
 τὸν τῆς οὐσίας λόγον οὐδέποτε ἐγνώκαμεν, ἀνάγκη
 ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ καθίστασθαι,
 ὅπερ ἐστὶν ἀποκτον. Εἰ οὖν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν ἐγνωσται
 ὁ Θεός, φανερόν ἐστι ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τι-
 μιωτέρων ἡμῖν αὐτὸν διαγράφομεν, ἄνευ τῶν συμ-
 βαίνοντων ἡμῖν συμπτωμάτων· ταῦτα γὰρ ὑπεξαι-
 ρούμεν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων· διὸ καὶ πάσας
 αὐτὸν τῶν ἐν ἡμῖν κρειττόνων τὰς καταφάσεις κα-
 ταφάσκομεν, καὶ πάσας αὐτῶν κυριώτερον ἀποφά-
 σκομεν· καὶ οὐ μαχομένας τὰς καταφάσεις τὰς
 ἀποφάσεις οἴμεθα· οὐ γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀμφοτέ-
 ραι ἐλήφθησαν· καὶ ἵνα σαφὲς ἡμῖν ὁ λόγος γένηται,
 Β ὧδέ πως ἐρῶ·

12. Ἐν ἡμῖν μὲν πολλῶν καὶ διαφορῶν καὶ τινῶν
 πως ἀντικειμένως λαμβανομένων, καὶ τῶν μὲν ἀξιο-
 τέρων τε καὶ κρειττόνων ὄντων, τῶν δὲ τῶν
 χειρόνων μοῖραν ἔχόντων, φανερόν δὴ ποῦθεν δὲ ἂν
 ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς χειραγωγίαν Θεοῦ ποδηγώμεθα,
 ἐκ τῶν κρειττόνων ἡμῖν καὶ τιμιωτέρων αὐτὸν δια-
 γράφομεν τε καὶ καταφάσκομεν. Εἰ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστι
 φῶς καὶ σκότος, ζωὴ καὶ θάνατος, θνητότης καὶ
 ἀθανασία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀδικία· καὶ τὰ μὲν ἐν
 τῇ τῶν κρειττόνων μορῇ τέτακται, οἷον ζωὴ τε καὶ
 ἀθανασία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγάπη· τὰ δὲ ἐν τῇ τῶν
 χειρόνων, οἷον θάνατος, θνητότης, ἀδικία τε καὶ
 ἐχθρα, φανερόν ἐστι ζωὴν τε καὶ ἀθανασίαν, δικαιο-
 σύνην τε καὶ ἀγάπην, καὶ ὅσα τούτοις σύστοιχα,
 ταῦτα τῷ Θεῷ ἀνατίθεμεν, καὶ διὰ τούτων αὐτὸν δια-
 γράφομεν τε καὶ καταφάσκομεν· καὶ κυριώτερον
 εἰπεῖν, ταῦτα ἐξ αὐτοῦ ἀποφάσκομεν· καὶ γὰρ ὁ
 Θεός ἐστιν ὑπὲρ φῶς, ὑπὲρ ἀθανασίαν, ὑπὲρ δικαιο-
 σύνην, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· ὡσαύτως ἐστὶν ἐν ἡμῖν
 ὁρασις καὶ τύφλωσις· τὴν τύφλωσιν ἀπέντες, τὸν
 Θεὸν φῆσαιμεν ὁρατικὸν ἀπαθῶς, ἥτοι ἄνευ τῶν ἐν
 ἡμῖν συμβαινόντων παθημάτων τῇ ὁράσει· ἐν πάσι
 γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀπαθής· εἰ γὰρ καὶ μηδέποτε Γρα-
 φὴν ἰδεξάμεθα, τοῖς τοιούτοις ἔχνεσί τε καὶ τρόποις
 τὸν Θεὸν ἰχνυλατοῦμεν. Ἐπεὶ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστι γόνι-
 μόν τε καὶ ἀγονον, γέννησις τε καὶ στείρωσις, καρ-
 πός τε καὶ ἀκαρπία, βλάστησις τε καὶ ἡ ταύτης
 στέρησις· καὶ τὰ μὲν κρείττονα, οἷον γέννησις τε
 καὶ γόνιμον, βλάστησις τε καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· τὰ
 δὲ χείρονα, οἷον ἀγονον, στείρωσις, ἀκαρπία καὶ ἡ
 τῆς βλάστησεως στέρησις· τὸν δὲ Θεὸν διὰ τῶν
 κρειττόνων καταγράφομεν καὶ καταφάσκομεν, ἄνευ
 τῶν ἐν ἡμῖν συμβαινόντων συμπτωμάτων, ὥσπερ
 ἔφαμεν· φανερόν ἐστι γόνιμον γέννησιν ἔχοντα, βλα-
 στὸν, καρπὸν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια φησόμεθα. Εἰ
 γὰρ καὶ τις ἐν τούτοις φιλονεικοῖ, φιλονεικήσω
 καὶ γῶ, ὅτι ὁ θάνατος τῆς ζωῆς κρείττων, καὶ τὸ
 σκότος τοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον· ὥστε φανερόν
 ἐστι ὁ Θεὸς γόνιμός τε ἐστίν, καὶ γεννητικὸς Λόγος·

¹ Rom. i, 20.

πάσης γὰρ ἀντιλογίας ἀργούσης, τιμωτέρον ἢ γέννησις τῆς στειρώσεως· καὶ ἀκαρπίας· εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν ἐστι ὁ Θεὸς· Ὡὸν ἔχει· ἔστι γὰρ συλλογίσασθαι οὕτως·

ιβ'. Τὸν Θεὸν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν κρείττονων γεννητικόν τε καὶ γόνιμον βλαστάνοντα προσφωδῶς διαγράφομεν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἔχον, πρὸς υἱὸν ἢ βλαστὸν ἢ καρπὸν ἢ γόνον τὴν ἀναφορὰν ἔχει· συνάγεται ἄρα, ὅτι ὁ Θεὸς πρεπόντως ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν διαγραφόμενος, Ὡὸν τε ἔχει (καὶ παρ' ἡμῖν καλῶς πιστεύεται καὶ δοξάζεται) τὸν ἐξ αὐτοῦ ἐνυπόστατως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀρεύστως γεννηθέντα Λόγον· εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν καὶ τοῖς ἀμυδρῶς συνορᾶν ἰσχύουσιν, ὅτι ἡ ἐνυπόστατος δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία, καθ' ἣν ἐστι δυνατὸς, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ ἣς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἣν καὶ ὁ λόγος ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον ἔδειξεν, χωρὶς τῆς γεννήσεως, Ὡὸς τε ἐστὶ Θεοῦ καὶ Σοφίας καὶ Λόγου, καὶ εἰκότως παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁμολόγηται [τε] καὶ πεπίστευται· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὥσπερ οὖν καὶ ἀληθές, ὡς δέδεικται, μάτην ἄρα ὁ βάρβαρος καὶ ἀλόγος Μωῦματ ἡμᾶς ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ πλαστογραφηθείσῃ βίβλῳ ὡς κοινωνητὰς καὶ ἐταιριστὰς διακομῶδε, ἥγουν ὡς ἔτερον Θεὸν τὸν Ὡὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, παρὰ τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθεῖα Θεὸν, ἔξωθεν πειρακρύνοντας. Εἰ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ λογικῶν μεθόδων τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἐστὶν ὡς ἔχων δύναμιν, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ ἣς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Σοφία καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐστὶ τε καὶ λέγεται, ἐνυπόστατόν τε καὶ ὁμοούσιον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ Ὡὸν τὴν αὐτὴν εἶναι, ὡς καλῶς παρ' ἡμῖν πιστεύεται, τρανῶς· ἔδειξεν· ἀριθλότατα πόρρω που ἐξωστράκισε, καὶ ἀπέσεισάτο, καὶ ψευδεῖς ἐνέφηνεν ὡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῇ θεότητι τὸ μετὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐν τῇ ἰδιότητι ἔχον ὑπόστασις ὁμολογούντας· καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Ὡὸν ὁμοουσίου καὶ κατὰ πάντα ταυτοῦς, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως μὴ πρόσκειμένους· διὸ τέλειο; ὅν ἡμῖν ὁ λόγος τῆς κατασκευῆς καταφαίνεται, καὶ οὐδὲν δέδομένο; τοῖς ἐθέλουσιν, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν ἐκ κοινῶν τε ἐννοιῶν καὶ φυσικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ὑπὲρ φύσιν τὰς ἀποδείξεις δέχεσθαι· ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔχει Ὡὸν ὁμοῖον αὐτῷ κατὰ πάντα, ὅνπερ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρεύστως γεγέννηκεν· ὅς καὶ Λόγος καὶ Σοφία καὶ δύναμις ἐνυπόστατος τοῦ Θεοῦ ἐστίν, καὶ καλῶς παρ' ἡμῶν πιστεύεται.

ιγ'. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ σὺν Ὡὸν τὸν κόσμον ζωογονοῦν καὶ ἀναπλάττον καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν μεταστοιχειοῦν, ὁμοφυῆς τε ἐστὶ καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ὡὸν καὶ ἰσότημον, τῆς μιᾶς ἀληθοῦς Θεότητος· μία ὑπόστασις πεφυκός· καθ' ὃ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καλῶς πιστεύεται τε καὶ κηρύσσεται· φέρε καὶ περὶ ἐκείνου τὸν λόγον ποιησόμεναι, καὶ τὰς ἀποδείξεις μᾶλλον ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν παραστήσομαι, καὶ ἐκ Γραφικῶν ῥήσεων· ἴν' ὁ τῆς

A infructuositatem. Quod si ita se habet, perspicuum est Deum habere Filium. Sic enim argumentari licet.

12. Deum ex iis, quæ in nobis sunt potiora, genitivum et secundum et germinantem esse, apud definimus : atqui cuncta huiusmodi vocabula ad filium, aut germen, aut fructum, aut genituram referuntur : colligitur ergo Deum congrue ex nostris rebus definiri solitum, Filium quoque habere (idque a nobis recte credi et existimari), nempe illud quod enhypostatice et impassibiliter, et sine ullo fluxu genitum Verbum est. Quod si ita est, perspicuum sit etiam illis qui exiliter cernere queunt, enhypostaticam Dei potentiam atque sapientiam, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quam etiam sermo noster consubstantiali Deo Patri, et per omnia similem demonstravit, excepta generatione, Filium esse Dei atque Sapientiam et Verbum, idque merito nos Christianos confiteri et credere. Jam si hoc verum est, ceu reapse verum demonstratum est ; temere prorsus barbarus stolidusque Mohammedes, in suo falso libro nos tanquam communicarios et associantes irridet, quasi Deum alium, Dei Patris Filium, præter unum naturalem vereque Deum, extrinsecus invehamus. Si ergo sermo noster ex communibus notionibus logicisque methodis, Dei potentiam, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæ etiam Sapientia Verbumque Dei Patris est ac dicitur, enhypostaticam et consubstantiali et per omnia similem Deo Patri, eandemque esse Filium, ut bene a nobis creditur ; si hæc, inquam, sermonis nostri series lucide demonstravit, indubitanter vos procul abegit dispulitque, mendacesque coarguit, qui dum præter naturæ unitatem, proprietatem quoque sive hypostasim confitemini, Patrem Filiumque consubstantiales, et per omnia eosdem, excepta innativitate et generatione, non recipitis. Propterea nobis quidem videbatur perfectus argumentationis nostræ sermo, et siquidem hi vellent, nihil desiderandum relinquere ; quatenus ex communibus notionibus physicisque argumentis, res quæ supra naturam sunt, demonstrationem patiuntur : nempe quod Deus Pater Filium habet similem sibi per omnia ; quem impassibiliter et intemporaliter et sine ullo fluxu, genuit ; qui et Verbum et Sapientia et Potentia enhypostatica Dei est, recteque a nobis creditur.

13. Sed quia Spiritus quoque, qui a Deo Patre procedit, et cum Filio mundum vivificat et reformat, et ad meliorem vitam transmutat, homogeneus est et consubstantialis Patri ac Filio et æque honorabilis, unius veræ Deitatis persona singularis existens, sicut a nobis Christianis recte creditur ac prædicatur ; agesis de illo quoque sermonem instituiam, imo potius demonstrationes ex communibus notionibus exhibebo, necnon ex Scripturæ testimoniis, ut fidei doctrina de sancta Trinitate

secundum proprietates, id est, personas unicam-
que divinitatem ac dominationem et potestatem
atque monarchiam, sarta lectaque sit, et a nemine
alterius fidei homine repellatur. Quoniam fidei
evidentis nobis instar est communium notionum
usus; præter hunc autem, prophetarum inspiratio
a divino Spiritu suppedatur, eaque manifeste
nobis enarrat Deum omne creatum conservare ac
fovere, vivificare, et divinos instinctus, charisma-
tum varias rationes et sanctificationes dignis præ-
bere, sicut vestra quoque scriptura consonat; ex-
ploratum est Deum multo prius et sanctum esse,
et ex divina consuetudine mundum custodire ac
fovere, et ad meliorum morum conditionem dedu-
cere. Nam si forte hoc aliquis vesanus non concedat,
is Deum omni carentem sanctitate diceret. Quo-
modo autem ille volentibus omnibus divinæ gra-
tiæ divitias ad hauriendum sine ulla sui imminu-
tione proponit? nam si ipse sanctitate caret, certe
ne sanctificabit quidem: nemo enim quod non ha-
bet dat cuiquam: vel cuius ipse rei paupertate
laborat, eadem alios ditabit. Si Deus itaque non
est sanctitatis particeps, sine dubio creatura uni-
versa multo magis desertissima erit a gratia et a
divino munere. Atqui creatura haud omnino de-
stituitur gratia et sanctitate ac præsidio; quomodo
enim secus subsisteret? itaque manifestum est
illum, qui hæc tribuit, id est Deum, substantialis
sanctitatis multo esse plenior, et cum sanctitate
mundum gubernare. Si ergo Deus in sanctitate ver-
sans mundum sanctificat et dirigit, eumque exis-
tentem divinis inspirationibus et doctrinis atque
charismatibus implet, patet eum sine sanctitate
non esse. Porro omne quod sanctitatem habet, eam
vel adoptivam habet vel naturalem. Jam si adopti-
vam habet, vel uno syllogismo rei absurditatem
cognoscere licet. Deus adoptivam habet sanctita-
tem suam atque inspirationem: atqui omne quod
ita habet, proficiendo perficitur: concluditur itaque
ut Deus proficiendo perficiatur. Quod de Deo sine
blasphemia dici nequit.

14. Item aliter. Si Deus adoptivam habet san-
ctitatem suam atque inspirationem, patet eum
extrinsecus illam accepisse: atqui omnis qui ita ac-
ceperit, ab alio accepit: nulla enim res existens
ipsa per se et sibi dat et datur, sanctificat et san-
ctificatur, illuminat et illuminatur; sicut idem
homo non docet et docetur. Si ergo Deus sanctitatem
ab alio accepit, vel a pari accepit, vel a minore, vel
denique a maiore. Sed enim quod ab horum ne-
mine accepit, hinc constat: nam qui sanctita-
tem ab aliquo accipit, ut sanctificetur accipit: qui
autem accipiendo sanctificatur, a maiore accipit et
sanctificatur. Porro horum alter est deterior, alter
æqualis; nam meliorem Deo neminem esse com-
munis nobis sensus suadet. Igitor Deus ab alio
sanctitatem suam non accepit. Quod si nequaquam

Α ἁγία· Τριάδος κατὰ τὰς ἰδιότητα· ἦττον ὑποστάσεις
καὶ τὴν μίαν θεότητα καὶ κυριότητα καὶ ἐξουσίαν
καὶ μοναρχίαν πιστευτικὸς λόγος, βέβαιος καὶ ἀσφα-
λὴς εἴη, καὶ παρὰ μηδενὸς ἐτεροπίστου παροκρουέ-
μενος· ἀρξόμεθα δὲ καὶ περὶ τούτου ὧδε· Ἐπειδὴ
πίστις ἡμῖν ἐναργὴς ἡ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν ὑποτέ-
θεται χρήσις, ὑπὲρ δὲ ταύτης ἡ τῶν προφητῶν
ἐμπνεύσεις διὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος καθίσταται,
αὕτη δὲ σαφῶς ἡμῖν διαγορεύει, ὅτι ὁ Θεὸς τὴν δη-
μιουργίαν ἅπασαν φρουρεῖται τε καὶ ἐπιθάλπει,
ζωογονεῖ τε καὶ ἐμπνεύσεις θείας καὶ χαρισμάτων
τρόπους καὶ ἁγιασμούς τοῖς ἀξίοις παρέχει, καθ' ἃ
καὶ τὸ ὑμέτερον γράμμα συνῶδ' αὐτοῖς φθέγγεται.
φανερὸν ὅτι ὁ Θεὸς πολλῶ πρότερον ἁγίος ἐστὶ καὶ
ἐν ἁγιοσύνῃ θεῖα τὸν κόσμον φρουρεῖ τε καὶ ἐπι-
θάλπει καὶ πρὸς τὴν κρείττονα διαγωγὴν διεξάγει·
εἰ γὰρ καὶ τις τοῦτο ἀφραΐνων οὐ δοίη, τὸν Θεὸν φη-
σεις παντελῶς ἐστερηθῆαι ἁγιοσύνης· καὶ πῶς ἂν
ὁ αὐτὸς τοῖς θέλουσιν ἅπασιν τὸν πλοῦτον τῆς θείας
χάριτος ἀρύεσθαι ἀπροσπαθῶς ἐντίθῃσιν, εἴπερ ὁ
αὐτὸς ἁμοιρὸς ἐστὶν ἁγιότητος; Εἰ οὖν αὐτὸς ἁμοιρὸς
ἐστὶν ἁγιότητος, οὐδὲ ἁγιάσει· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων,
ὅπερ οὐ κέχτηται παράσχη τινί, καὶ οὐ πένεται ἄλ-
λους καταπλουτίζει. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἁμοιρὸς ἐστὶν
ἀγιότητος, ὅθλον ὅτι καὶ ἡ κτίσις ἅπασα πολλῶ
μᾶλλον ἐρήμη ἂν εἴη χαρίσματός τε καὶ θεοῦ τρό-
που· ἄλλὰ μὴν ἡ κτίσις οὐ παντελῶς ἐρήμη θεοῦ
χαρίσματος καὶ ἁγιοσύνης καὶ ἀσφαλείας καθίστα-
ται· πῶς γὰρ ἂν καὶ συνείχετο; ὅθλον ὅτι καὶ ὁ
ταύτης μεταδοτικὸς, ὅπερ ἐστὶ Θεός, πολλῶ πλέον
οὐσιώδους ἀνάπλειώς ἐστὶν ἁγιότητος, καὶ ἐν ἁγιο-
σμῇ τὸν κόσμον διευθετίζει. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἐν ἁγιο-
σύνῃ ἅγιος ὢν, τὸν κόσμον ἁγιάζει καὶ διευθετίζει,
καὶ θεῶν ἐμπνεύσεων καὶ μυήσεων καὶ χαρισμάτων
ὄντα ἐμπίμπλησι, φανερὸν ὅτι ἁγιότητά ἔχει· πᾶν
δὲ τὸ ἔχον ἁγιότητα, ἢ θεῶς ταύτην ἔχει ἢ φύσει·
ἀλλ' εἰ μὲν θεῶς ἔχει, σκοπεῖν ἐστὶ διὰ συλλογισμοῦ
τὸ ἀποπον· ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἁγιότητά τε
καὶ ἐμπνεύσιν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἔχον, ἐκ προκοπῆς
τελειοῦται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς κατὰ προκο-
πὴν τελειοῦται· ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν βλάσ-
φημον.

ιδ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ
D ἁγιότητά τε καὶ ἐμπνεύσιν, ὅθλον ὅτι ὅραθεν αὐτὴν
εἰληφεν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἐσχηχὸς, παρ' ἐτέρου τινὸς
ταύτην εἰληφε· καὶ γὰρ οὐδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ
παρέχει καὶ παρέχεται, ἁγιάζει τε καὶ ἁγιάζεται·
ὥσπερ οὐδὲ τὸ αὐτὸ διδάσκει τε καὶ διδάσκεται. Εἰ
οὖν ὁ Θεὸς παρ' ἐτέρου ταύτην εἰληφεν, ἦτοι ἀπὸ
Ἰσοῦ, ἢ ἀπὸ ἐλάττωτος, ἢ ἀπὸ κρείττονος· ἀλλ' ὅτι
μὲν οὐκ ἂν· οὐδενὸς τούτων ἐνδέχεται, ἐντεῦθεν ὁθ-
λον· τὸ μὲν γὰρ ἁγιότητά πῶς ἐκ τινος μεταλαμβάν-
νον, ἁγιαζόμενον πῶς μεταλαμβάνει· τὸ δὲ ἁγιαζό-
μενον ἐν τῷ λαμβάνειν, ἀπὸ κρείττονος μεταλμβά-
νει καὶ ἁγιάζεται· τούτων δὲ τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ
ἴσον· κρείττον δὲ Θεοῦ οὐκ ἐστίν, ὥς ἡ κοινὴ ἔνωσις
ἔχει· οὐκ ἔρα ὁ Θεὸς παρ' ἐτέρου τὴν αὐτοῦ ἁγιότητά
εἰληφεν· εἰ δὲ μὴ παρ' ἐτέρου, ὅθλον ὅτι οὐδ' ἔξω-

θεν· εἰ δὲ μὴ ἔξωθεν, οὐδὲ θετικῶς· διὰ τὸ πᾶν τὸ θε-
τικῶς τοιοῦτον εἶναι.

ιε'. Καὶ ἄλλως· Εἰ ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν ἀγί-
τητα, φανερὸν ὅτι συμβέβηκεν αὐτῷ· πᾶν δὲ συμβε-
βηκὸς, πεπερασμένον τέ ἐστι, καὶ ἐν κτιστῇ φύσει
δηλονότι εἶναι ἔχει· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς κτι-
στός ἐστι, καὶ κτιστὴν φύσιν ἔχει· εἰ δὲ τοῦτο, ἥτοι
παρ' αὐτοῦ ἔκτισται, ἢ παρ' ἐτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν
παρ' αὐτοῦ, ἔσται κατὰ ταυτὸ ὁ αὐτὸς παράγων
καὶ παραγόμενος, κτίζων καὶ κτιζόμενος, δημιουρ-
γῶν καὶ δημιουργούμενος· οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων τοιοῦ-
τόν ἐστιν· οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς παρ' αὐτοῦ ἔκτισται·
ἀλλ' οὐδὲ παρ' ἐτέρου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο βόη τις,
ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός· καὶ περὶ ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀπο-
ρήσομεν, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον· οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς θε-
τὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ ἐμπνευσιν τῶν χα-
ρισμάτων. Εἰ οὖν ὁ λόγος, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημά-
των, ἀδύνατον ἔδειξε τὸ θετικῶς ἔχειν τὸν θεὸν τὴν
αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ ἐμπνευσιν, φανερὸν ὅτι φύσει
αὐτὴν ἔχει· εἰ οὖν φύσει αὐτὴν ἔχει, ἥτοι ἐξ ἀνάγκ-
ης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· ἀλλ' ὅτι μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
οὐ πρόσεστι, δῆλον· τὸ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀποτυ-
χία φύσεως ἐστίν· ἀποτυχάνει γὰρ ἡ φύσις ἐνίοτε
τῶν ἐπ' ἐλαττόνων· ἐπιτυγχάνει δὲ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης· τὸ δ' ἀποτυγχάνειν ἐπὶ τῆς
θείας φύσεως, ἀνοικεῖον ἐστίν· εἴπερ πᾶσα ἀποτυχία
μετὰ πάθους· ὁ δὲ Θεὸς παντὸς πάθους ἀνύκισται·
οὐκ ἄρα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ Θεὸς ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγί-
τητα· λείπεται ἐξ ἀνάγκης· εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἀεὶ
ἐστίν, εἴπερ τοιαῦτα τὰ ἐξ ἀνάγκης· εἰ δὲ ἀεὶ ἐστίν
ἡ ἀγιότης καὶ ἡ ἐμπνευσις τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ἥτοι
ὡς ἐνυπόστατος τέ ἐστι, καὶ καθ' αὐτὴν τὸ εἶναι
ἔχει· ἢ ὡς ἐτερουπόστατος καὶ συμβεβηκός· ἀλλ' ὅτι
μὲν ὡς ἐτερουπόστατος καὶ συμβεβηκός οὐκ ἐστίν,
ὥδε δὴ πῶς ἐστὶ δῆλον.

subsistit, et est accidens. Sed quod ea in altero
fit.

ις'. Ὁ Θεὸς ἀπλούστατος ἐστὶ, καὶ πάσης συνθέ-
σεως καὶ συνθετικῆς ἐννοίας ἐπέκεινα, ὡς καὶ αἱ
κοιναὶ ἐννοιαί ἔχουσι· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ
ἢ συμβέβηκεν, σύνθετόν ἐστιν καὶ λογίζεται· διδ-
ἐστι συλλογισσάσθαι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀπλούστατος
ἐστὶ· πᾶν δὲ συμβεβηκός μετὰ τοῦ ἢ συμβέβηκεν,
οὐκ ἀπλοῦν τέ ἐστὶ καὶ λογίζεται· συνάγεται ἄρα ὅτι
ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτος συμβεβηκότητος· ἔχει δὲ ἀγιότητα
ἐν αὐτῷ καὶ ἐμπνευσιν, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ καλεῖ-
ται, καθ' ὃ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑμέτερον γράμμα,
ῥηθὲν ἡ τοῦ Μωάμετ βίβλος (5)· οὐκ ἄρα ἐστὶ συμ-
βεβηκός· εἰ δὲ οὐ συμβεβηκός, ἐνυπόστατόν ἐστι, καὶ
καθ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἔχει· ἐστὶ δὲ καὶ ἀεὶ· πᾶν δὲ τὸ
ἐνυπόστατον, καὶ καθ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἔχον, ἀεὶ ὄν,
οὕτως ἀρχὴν ἔχει χρονικὴν οὕτως τέλος· τὸ δὲ οὕτως
ἔχον, πάντως καὶ ἄκτιστόν ἐστι καὶ ἀγέννητον· συν-
άγεται ἄρα, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγιότης καὶ ἡ ἐμπνευ-
σις, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται παρὰ τῇ θείᾳ
Γραφῇ, ἀγέννητον [ita cod.] ἐστὶ καὶ ἄκτιστον· ἀγέ-

A ab alio, constat quod nec extrinsecus. Quod si
minime extrinsecus, ne adoptive quidem: omne
enim adoptivum ita se habet.

15. Adhuc aliter. Si Deus adoptivam habet san-
ctitatem, constat eam illi accidisse. Quidquid
autem accidit, limitatum est, et in natura creata
sine dubio habet subsistentiam. Colligitur ergo
Deum esse creatum, et creatam habere naturam.
Quod si ita est, vel a se ipso creatus fuit, vel ab
alio. Sed si a se ipso, erit idem producens simul
et productus, creans et creatus, artifex et arte-
factus. Atqui nihil huiusmodi in rerum natura
est: non igitur semet ipse creavit Deus. Sed neque
ab alio creatus fuit; nam si hoc quispiam conce-
dat, erit Dei Deus, deque hoc similiter ambigemus;
idque in infinitum. Non igitur Deus adoptivam
habet sanctitatem suam et donorum inspirationem.
Si ergo sermo noster multis argumentis impossi-
bile ostendit adoptivam a Deo possideri sanctita-
tem suam et inspirationem, constat eam naturaliter
ab eo haberi. Si ergo naturaliter eam habet, id vel
necessario, vel plerumque; sed quod non plerum-
que, constat; nam quod plerumque tantum evenit,
id naturæ defectum indicat: frustrationem enim
aliquando natura patitur dum minorem partem
fert: bono autem successu utitur tum in iis quæ
plerumque accidunt, tum etiam in necessariis.
Atqui frustrari in divinam naturam non cadit;
siquidem omnis frustratio non sine passione est:
Deus vero cuilibet passioni superior. Non ergo
habet Deus quasi plerumque sanctitatem suam.
Reliquum est, ut necessario. Sed si necessario,
semper quoque habet, quandoquidem hæc necessa-
riorum natura est. Jam si semper Deo inest sua
sanctitas et inspiratio; ea quidem vel enhyposta-
tica est, et per se ipsa subsistit; vel in altero
non subsistat nec sit accidens, ita fere palam

16. Deus simplicissimus est, omnique composi-
tioni compositoque mentis conceptui superior.
sicut et communes notiones tenent. Omne autem
accidens, æque ac illud cui accidit, compositum est
et ita reputatur. Quare sic licet argumentari: Deus
simplicissimus est: omne autem accidens æque ac
illud cui accidit, neque simplex, est neque reputa-
tur: concluditur ergo Deum esse accidentis inca-
pacem. Habet autem sanctitatem in se ipso et in-
spirationem, quæ etiam Spiritus Dei vocatur, sicut
etiam vestra Scriptura testatur, id est Mohamedis
liber. Itaque illa non est accidens. Quod si non
accidens, enhypostatica est, et in se ipsa subsisten-
tiam habet, semperque est, neque temporale
initium habet neque finem. Quod vero ita se habet,
id omnino increatum est et ingenuum. Conscitur
ergo ut Dei sanctitas atque inspiratio, quæ et Spi-
ritus Dei dicitur apud divinam Scripturam, inge-
nita sit et increata. Jam ingenuum cum ingenito,

quatenus non fuit factum, et increatum cum increato, quatenus non fuit creatum, idem est et homogeneum atque consubstantialia. Patet profecto enhypostaticam esse sanctitatem Dei, quæ etiam Spiritus a divinis Scripturis diserite dicitur, verusque Deus est, et consubstantialis Deo Patri Filioque ejus.

17. Si ergo Deus Pater, ut omni communi sensui consentaneum est, enhypostaticus est, semperque et in se ipso existentiam habet: demonstratum est, potentiam quoque Dei, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæ Verbum quoque et Sapientia Dei est ac dicitur, et perpetuam esse et enhypostaticam. Similiter autem etiam sanctitas, quæ et Spiritus Dei dicitur, enhypostatica est et perpetua, et in se ipsa subsistentiam habet. Quod autem perpetuum est, cum perpetuo et perpetuo; et enhypostaticum, cum enhypostatico et enhypostatico, tres esse hypostases homogeneas consubstantialesque comperies. Atque hic nobis est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Ille quidem genitor et productor, impassibiliter, inquam, intertemporaliter et incorporealiter. Reliqui autem, alter genitura, alter processio. Nam si Pater est verus Deus, Filius pariter ac Spiritus sanctus, tanquam eadem et una deitas, indivise, tanquam in divis, ut ita dicam, spectata. Et tamen haud tres dii. Quodque hoc verum sit, ut superius promisi, conabor ostendere. Omnis numerus est quantitatis subjectarum rerum demonstrativus, non autem naturæ rerum; idque non quatenus eadem sunt, sed quatenus diversæ. Similiter etiam omnis connumeratio, id est, in unum numerum complexio, diversitatum, quatenus alia est, compositio complexioque est. Idque fiet manifestum, si quis aureum nummum sumat, eumque in quinque comminuat signatos nummulos, jam non quinque aureos dicet, ut rei ejus naturam denotet, sed quinque aureos signatos solidos, ut rei subjectæ quantitatem significet, et hos quidem non tanquam unum quid, sed diversos. Pari modo hi rursus connumerati, id est quinque in unum numerum coadunati, diversorum quatenus alii sunt compositionem faciunt. Etenim numerus, diversarum rerum plexivusque est.

18. His a nobis expositis, animadvertite quid comprobatum sit. Quoniam divina ac beata natura, tota quatenus tota, indivise in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur, ut sermo noster ostendit: neque in hoc plusest, in illo minus, sed æqualiter pariterque prædicamentum fit; neque aliud prius, aliud posterius ab ipso prædicamento significatur, sed unum quid coæternum, et omnimode simile: etenim totum vel ante partes cogitatur, vel in ipsis participibus; idque rursus vel in uno totum, ceu totum indivise spectatur, vel etiam in reliquis: totum autem dico, non id quod ex partibus compositum conglutinatumque est; absit! sed id, quod utpote natura, in personis propriis spectatur. Ex dictis, inquam, constat, Patrem

A νητων δὲ ἀγενήτων καθ' ὃ οὐ γέγονε, καὶ ἀκτιστον ἀκτίστω καθ' ὃ οὐκ ἔκτισται, τῇ φύσει ταυτὸν ἔστιν· εἰ δὲ ταυτὸν, καὶ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον· φανερὸν ἄρα ὅτι ἡ ἐνυπόστατος ἀγιότης τοῦ Θεοῦ, ἡ καὶ Πνεῦμα παρὰ τῶν θείων Γραφῶν τρανῶς λέγεται, Θεός τε ἔστιν ἀληθινός, ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ.

17'. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὡς πάσαις κοιναῖς ἐννοαῖς ἐπόμηνον, ἐνυπόστατος τε ἔστι, καὶ ἀεὶ καὶ καθ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἔχει· δέδεικται δὲ ὅτι καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἔστι δυνατός, καὶ δι' ἣν ποιεῖ, καὶ ἥς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἡ καὶ Λόγος καὶ Σοφία Θεοῦ ἔστι τε καὶ λέγεται, ἀεὶ τε ἔστι καὶ ἐνυπόστατος· ἀσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀγιότης, ἡ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται, ἐνυπόστατος τε ἔστι, καὶ ἀεὶ, καὶ καθ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἔχει· τὸ δὲ ἀεὶ καὶ ἀεὶ καὶ ἀεὶ· καὶ ἐνυπόστατον [cod. ἐνυποστάτων καὶ] τῷ ἐνυποστάτῳ καὶ ἐνυποστάτῳ ὁμοφυεῖς καὶ ὁμοουσίους εὐρύσεας· καὶ τοῦτο ἔστιν ὁ Θεὸς ἡμῖν ὁ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ μὲν, γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, λέγω δὴ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως· τῶν δὲ τὸ μὲν, γέννημα· τὸ δὲ, πρόβλημα· εἰ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Θεός τε ἔστιν ἀληθινός, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος, ἀμερίστως ὡς ἐν μεριστοῖς, ἔν' οὕτως εἴπω, θεωρουμένης· ἀλλ' ὅμως οὐ τρεῖς θεοί· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, ὡς ὑπεσχόμην ἀνωτέρω, πειράσθαι δεῖξαι. Πᾶς ἀριθμὸς τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, καὶ τούτων οὐχ ἡ ταυτῶν, ἀλλ' ἡ διαφόρων ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσα συναριθμησις, τούτεστιν ἡ εἰς ἓνα ἀριθμὸν συναίρεσις, τῶν ἑτεροτήτων πως, ἥ ἑτέρα ἔστιν, σύνθεσις ἔστι καὶ συναίρεσις· καὶ τοῦτο δῆλον, εἰ λάβοι τις χρυσόν, καὶ τοῦτον κατακερματίζει εἰς πέντε χαρακτῆρας, οὐχὶ πέντε χρυσοὺς ἐρεῖ ὅπως τὴν φύσιν ὑποσημάνη, ἀλλὰ πέντε χρυσοὺς χαρακτῆρας, ὅπως τὴν ποσότητα τῶν ὑποκειμένων δηλώσῃ· καὶ τούτων οὐχ ἡ ταυτῶν, ἀλλ' ἡ διαφόρων· ὡσαύτως δὲ καὶ ταῦτα συναριθμούμενα, τούτεστιν εἰς ἓνα ἀριθμὸν τῶν πέντε συναιρούμενα τῶν ἑτεροτήτων πως καθ' ὃ ἑτέρα τὴν σύνθεσιν εἰσάγουσιν· καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων πραγμάτων, ἡ διάφορά ἐστι, περιεκτικὸς καὶ περιληπτικὸς ἂν εἴη.

quatenus diversæ sunt, comprehensivus com-

D 17'. Τούτων οὖν ἡμῖν ὑποτεθέντων, σκόπει τὸ κατασκευαζόμενον. Τῆς θείας καὶ μακαρίας φύσεως ὁλης ὡς ὁλης, ἀμερίστως ἔν τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένης, ὡς ὁ λόγος ἔδειξεν· καὶ οὐ τοῦ μὲν μᾶλλον, τοῦ δὲ ἧττον, ἀλλ' ἐπ' ἰσῆς καὶ ἰσοκλειῶς τῆς κατηγορίας κατηγορημένης· καὶ οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον τῆς κατηγορίας ἐμφανιούσης, ἀλλ' ἅμα καὶ συναΐδως καὶ κατὰ πάντα ὁμοιότητως οὕσης· καὶ γὰρ ἡ ὁλότης ἡ πρὸ τῶν μερῶν ἐπιννοεῖται, ἡ ἐν τοῖς μετέχουσιν· καὶ τούτων ἡ ἐν τῷ ἐνὶ ὅλῃ ὡς ὁλη ἀμερίστως θεωρουμένη, ἡ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς· ὁλότητα δὲ φημι οὐ τὴν ἐκ τῶν μερῶν συγκεκλιμένην καὶ σύνθετον, ἀπαγε, ἀλλὰ τὴν ὡς φύσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπο-

στάσεις θεωρουμένην· φανερόν ὅτι ὁ Πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ μίαν θεότητά τε καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ταυτίζονται, καὶ ἐν εἰσιν· εἴπερ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος ἐπ' ἴσης πεφύκασιν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ὅ τῆς μιᾶς θεότητος τε καὶ ἐξουσίας ἰσοκλεῶς ἔχουσιν, ἐν τέ εἰσι καὶ πιστεύονται, ὡμολόγηται δὲ ὅτι πᾶς ἀριθμὸς τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, καὶ οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων· καὶ τούτων οὐχ ἡ ταυτῶν, ἀλλ' ἡ διαφόρων· καὶ πᾶσα συναριθμησις, τούτεστιν ἡ εἰς ἓνα ἀριθμὸν συναίρεσις τῶν ἑτεροτήτων πως, ἡ ἑτέρα ἐστὶ, σύνθεσις ἐστὶ, φανερόν ἄρα ὅτι Θεὸν τὸν Πατέρα ἰδίως λέγοντες, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ τρεῖς θεοὺς εἰσάγομεν συναριθμοῦντες τὴν φύσιν· ἦν γὰρ ἂν ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ συναριθμησις τῆς φύσεως, καὶ οὐ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων τῆς ποσότητος, καὶ τῶν ταυτῶν ἡ ταυτά ἐστὶ, καὶ οὐχὶ τῶν ἑτέρων ἡ ἑτέρα ἐστὶν, ὅπερ οὐχ ὡμολόγηται· διὸ Πατέρα ὁμολογοῦντες καὶ υἱόν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, οὐ καθ' ὃ Πατήρ ἡ υἱὸς ἡ Πνεῦμα ἅγιον ἐν ἐστὶ καταγγέλλομεν (ταῦτα γὰρ διάφορα), ἀλλ' ἡ μία θεότης τε καὶ ἐξουσία, καὶ εἰς Θεὸς θεωρεῖται, κἂν τρία ταῖς ὑποστάσεσι πιστεύηται.

ιβ'. Καὶ ἄλλως ἐστὶ δεῖξαι, ὅτι οὐ τρεῖς θεοὺς εἰσάγομεν ἐπὶ τῇ μιᾷ θεότητι, κἂν τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογοῦμεν· εἰ οὖν ὁ Πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκριβῶς παρ' ἡμῖν δέδεικται ὅτι τῆς μιᾶς καὶ ἀκτίστου καὶ ἀγενήτου θεότητος συναίδως ἔχουσι, καὶ μία φύσις τῶν τριῶν κατηγορεῖται, καὶ οὐχ ἑτέρα καὶ ἑτέρα, φανερόν ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις λέγοντες, οὐ συνεισάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς· εἰ γὰρ τις ἡμῖν τοῦτο καταφημίζει, οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν ἐστὶ λέγειν, ἀλλ' ἡ κατὰ ταυτὸν ἐν τε καὶ πολλὰ εἶναι, καὶ τὴν ἀντίφασιν συναληθεύειν, καὶ τὰ ἐλάττωνα τῶν ἐπιπλέον κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν, ὅπερ οὐδὲ ταῖς λογικαῖς μεθόδοις, οὐδὲ τῇ ἀληθείᾳ σύμφωνον· καὶ ὅπως ἡμῖν σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, ὥς ἐν ὑποδείγματός τρόπῳ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν λαβόντες, καὶ ἐφ' ᾧ ταύτῃ κατηγορεῖται, ὅλον ὅμιν τὸ λεγόμενον παραστήσω· Ἔστω ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὥς ἐν ὑποθέσει τριῶν ὑποστάσεων μόνων κατηγορουμένη, οὖν Πέτρου, φημι, καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ· αὕτη οὖν ἡ φύσις ὅλη ὥς ὅλη ἀμερίστως ἐπὶ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ κατηγορεῖται· καὶ γὰρ ἕκαστος [cod. ἕκαστον] τούτων, ζῶον λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν ἐστὶ· φανερόν ὅτι καὶ τὰ μετέχοντα, καθ' ὃ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς φύσεως μετέχουσιν, ἐν τε καὶ ταυτά εἰσι· καθ' ὃ δὲ διάφορα ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ τὸν τρεῖς ἀριθμὸν ἐκληρώσαντο. Εἰ οὖν τις τὴν ἀνθρώπου φωνὴν, ἥτις ἐστὶ φύσεως δηλωτικὴ ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μίαν οὔσαν καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἀμερίστως αὐτῶν κατηγορουμένην, εἶτα καὶ ὡς τριῶν συναριθμουμένων, καὶ ταύτην τὴν ἀνθρώπου φωνὴν ἐξ ἀνάγκης ταῖς ὑποστάσεσι συναριθμήσει, τρεῖς ἀνθρώπους φάσκειν, οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἀλλ' ἡ τρεῖς φύσεις ἐν ταῖς τριῶν ὑποστάσεσι θεωρεῖσθαι· ἡ γὰρ ἀνθρώπου φωνὴ φύσεως ἐστὶ δηλωτικὴ· εἰ δὲ τοῦτο,

et Filium et Spiritum sanctum, secundum unicam divinitatem, potestatem ac dominationem, idem unumque esse; siquidem unam eandemque deitatem æque tenent. Si ergo Deus Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, quatenus eandem deitatem ac potestatem æque habent, unum quid sunt et creduntur; in confesso autem est omnem numeram demonstrare subjectarum rerum quantitatem, non autem rerum naturam, et harum quidem non quatenus earumdem, sed quatenus potius diversarum; et si omnis connumeratio, id est, in unum numerum contractio, diversitatum, quatenus diversæ sunt, compositio est; constat prorsus, quod cum Patrem seorsum dicimus, itemque Filium et Spiritum sanctum, tres deos non inducimus quasi numerando naturam. Secus, numerus et connumeratio naturam afficeret, non autem subjectarum rerum quantitatem; et quidem eas tanquam easdem, non diversas prout diversæ sunt; quod non conceditur. Itaque cum Patrem confitemur et Filium et Spiritum sanctum, non quasi Pater et Filius et Spiritus sanctus unum quid sint pronuntiamus; hi enim diversi sunt, sed quatenus una deitas, una potestas, et unus Deus consideratur, quanquam tres personæ creduntur.

19. Adhuc aliter rem demonstrare possumus, nequaquam tres Deos a nobis induci in una divinitate, etiamsi personas tres confitemur. Si ergo Pater et Filius et Spiritus sanctus, prout accurate nos demonstravimus, unam nec creatam nec factam divinitatem perpetuo simul habent, unaque naturarum prædicatur, non alia et alia, patet quod, dum tres personas dicimus, hand tres deos inducimus. Quod si quis nobis imputet, idem facit dicenti, aliquid secundum idem, et unum esse et plura, et contradictioni inesse veritatem, et minora majoribus exæquari pariterque appellari: quod neque logicis regulis neque veritati consonat. Atque ut nobis dicta res clarior fiat, humanam naturam ad exemplum sumens, secundum ejusdem prædicamenta, perspicuam vobis faciam orationem meam. Esto humana natura tanquam in subjecto trium tantum personarum prædicata, veluti Petri, Pauli, ac Thomæ. Hæc igitur natura tota prout est indivise in Petro, Paulo ac Thoma, denominatur: nam horum unusquisque, animal est rationale, mortale, mentis scientiæque capax. Constat hos participes, quatenus unam eandemque naturam participant, unum quid idemque esse: quatenus autem diversi sunt personis, ternarium numerum habere. Si quis ergo vocabulum *homo* quod naturam denotat, quodque unum idemque et indivise de tribus prædicatur; deinde tanquam tribus jam simul connumeratis, idem hoc vocabulum *homo* necessario cum personis connumeret, tres dicens homines; nihil aliud dicit, nisi tres naturas in personis tribus spectari: namque hominis vocabulum naturam denotat. Quod si verum est, utique idem secundum idem comperietur, id est humanam naturam, et unum quid esse et contra: et quod contradictio est, verum evadet; quod est absurdum.

Neque hoc solum, sed et minora id est, personæ, A
majorum, id est, naturarum prædicamentum sor-
tiantur, eisque æquabuntur; quæ res ita declara-
tur.

τῶν ἐπιπλέον, τούτεστι τῶν φύσεων συμβαίνει κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ὁ λόγος·

20. Humana natura in tribus personis prædicata, haud vicissim ex his prædicatur, neque convertitur, propterea quod plus est quam unaquæque persona. Nam si quid est Petrus, hoc et homo; non tamen si quid homo, hoc et Petrus. Namque in prædicatis, illa invicem convertuntur quæ sunt æqualia, veluti homo et risibile; nam si quid est homo, hoc et risibile; et si quid est risibile, hoc et homo. Quæ autem excedunt, ea invicem non convertuntur, propter excessum. Veluti si quid homo, hoc et animal; non si quid animal, hoc et homo. Si ergo, cum humana natura plus sit singulis tribus personis, prædicetur autem ternarius numerus trium personarum, non absolute, sed secundum talem subjectorum quantitatem; idem autem numerus, quem et numerabilem dicimus, cum qui numeratur magis quam numeral, prædicetur etiam de vocabulo homo adæque ac numerus personarum; sic, inquam, comperietur unaquæque persona uni naturæ æqualia, et vicissim prædicata. Nam tres et tres numerati, non sunt plures, sed pares. Nam et si duo quædam sint, alterum autem de uno prædicetur, veluti risibile de homine; demonstretur autem alterum esse par, necessario accidit ut prædicamentum invicem fiat, et homo prædicetur pro risibili. Quamobrem constat, quod si quis connumeraverit personis naturæ ipsarum nomen, faciet ut minora prædicentur de majoribus et exæquentur; quod abhorret a logicis regulis et a veritate, ut diximus.

21. Pari modo quod attinet ad divinam naturam, hoc exemplo viam nobis demonstrante, veritatem nanciscemur, erroremque depellemus. Nobis enim tres in divina natura personas confitentibus, necesse non est tres quoque deos invehere, propter illas quas jam diximus absurditates. Quamobrem nobis manifestum apparet, quod tres personas, secundum suas proprietates, in una divina natura consistentes, nequaquam tres deos invehimus, sed unum Deum; quandoquidem una deitas est, atque ad unum illa, quæ inde sunt, referuntur. Nomina enim Patris ac Filii, haud naturam significant, sed relationem, nempe quomodo se habeat ad Filium Pater, et ad Patrem Filius. Sicut enim apud nos hæc appellationes legitimam genituram significant, ita illic genitum cum genitore homogeneum demonstrant. Similiter et Spiritus nequaquam naturam significat, ut et cætera: etenim relationis inter has personas differentia, differentem quoque illarum appellationem effecit. Idcirco cum ad deitatem respicimus, primamque causam, et monarchiam, unum quid

εὐρεθῆσεται τὸ αὐτὸ κατὰ ταυτὸ, τούτεστιν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν τε καὶ οὐχ ἐν· καὶ ἡ ἀντίφασις συναληθεύσει, ὅπερ ἀποπον· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἡ καὶ τὰ ἐλάττωνα, τούτεστι τὰς ὑποστάσεις

κ'. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων κατηγορουμένη, οὕτε ἀντικατηγορεῖται ἐκ τούτων, οὕτε ἀντιστρέφει· διὰ τὸ ἐπιπλέον εἶναι ἐκάστης ὑποστάσεως· καὶ γὰρ εἰ τι Πέτρος, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος, οὐκ εἰ τι δὲ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Πέτρος· τῶν γὰρ κατηγορουμένων, τὰ μὲν ἐξισάζοντά εἰσιν, ἀ καὶ ἀντιστρέφουσιν, οἷον ὁ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γελαστικόν· εἰ τι γὰρ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ γελαστικόν· καὶ εἰ τι γελαστικόν, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος· τὰ δὲ ἐπιπλέον, ἀ καὶ οὐκ ἀντικατηγορεῖται διὰ τὸ ἐπιπλέον· οἷον εἰ τι ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ ζῶον· οὐκ εἰ τι ζῶον, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος. Εἰ οὖν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιπλέον οὐσης μίᾳς ἐκάστης τῶν τριῶν ὑποστάσεων, κατηγορεῖται δὲ ὁ τρεῖς ἀριθμὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων, οὐκ ἀπολειμμένος, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοιῷδε ποσότητα τῶν ὑποκειμένων· τὸν δὲ αὐτὸν ἀριθμὸν, ὃν καὶ ἀριθμὸν λέγομεν, ὃς καὶ ἀριθμεῖται μᾶλλον ἢ περ ἀριθμεῖ, κατηγορήσεις καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξ ἰσοῦ τῶν ἀριθμῶν τῶν ὑποστάσεων, εὐρεθῆσεται ἐκάστη ὑπόστασις ἐξ ἰσοῦ τῇ μιᾷ φύσει καὶ ἀντικατηγορουμένη· τὸ γὰρ τρεῖς καὶ τρεῖς ἀριθμοῦμενον, οὐκ ἐπιπλέον ἔστιν, ἀλλ' ἐξ ἰσοῦ· καὶ γὰρ εἰς δύο τινα ὥσι, θάτερον δὲ κατηγορεῖται τοῦ ἐνὸς, οἷον τὸ γελαστικὸν τοῦ ἀνθρώπου· δεῖχθῃ δὲ καὶ θάτερον ἐξισάζον, συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης τὴν κατηγορίαν ἀντιστρέφειν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀντικατηγορεῖσθαι τοῦ γελαστικοῦ· ὥστε φανερὸν ὅτι εἰ τις συναριθμεῖ ταῖς ὑποστάσεσιν τὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ὄνομα, συνάγει τὰ ἐλάττωνα τῶν ἐπιπλέον κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν· ὅπερ ἀσύμφωνόν ἐστι ταῖς λογικαῖς μεθόδοις καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἔφαμεν.

κα'. Τὸ αὐτὸ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, ὡς ἐκ τούτου τοῦ παραδείγματος ποδηγούμενοι τὸ ἀληθὲς λάθωμεν καὶ τὸ ψεῦδος ἀποκρουσώμεθα· καὶ γὰρ ἡμῶν τριῶν ὑποστάσεων ὁμολογούντων ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, οὐκ ἀνάγκη καὶ τρεῖς ἡμᾶς θεοὺς εἰσάγειν διὰ τὰ προδειγμένα ἀποπα· ὥστε ὅλην ἡμῖν ἀνέφηγεν, ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις κατὰ τὰς ιδιότητας ἐπὶ τῆς μίᾳς καὶ θεϊκῆς φύσεως ὁμολογούντες, οὐκ εἰσάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἓνα Θεόν, ὅτι μία θεότης, καὶ πρὸς ἑν τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὸ γὰρ Πατὴρ καὶ Υἱὸς ὄνομα, οὐ φύσιν ὑποσημαίνουσιν, ἀλλὰ σχέσεώς τε καὶ τοῦ πῶς ἔχει πρὸς τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ, ἡ δὲ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ὡς γὰρ ἐφ' ἡμῶν αὐταὶ αἱ κλήσεις τὸ γνήσιον σημαίνουσιν, οὕτως ἐκεῖ τὴν τοῦ γεγεννημένου πρὸς τὸ γεγεννηκὸς ὁμοφυλίαν σημαίνουσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα οὐ φύσιν σημαίνει, ὥσπερ καὶ τὰ λοιπὰ· τὸ γὰρ διάφορον τῆς πρὸς ἄλλα τούτων σχέσεως, διάφορον αὐτῶν καὶ τὴν κλήσιν πεποίηκε· διὸ δὲ ἂν μὲν πρὸς τὴν θεότητα βλέπωμεν καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ μοναρχίαν, ἐν ἡμῖν τὸ φανταζόμενον· ὅτ' ἂν δὲ

πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας· ἀχρόνως καὶ ὁμοδόξως ἐκλάμψαντα, τρία τὰ προσκυ-
νούμενα· καὶ ταῦτά ἐστι, ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ᾧ πιστεύομεν καὶ βαπτί-
σμεθα, καὶ οἷς λατρεύομεν.

κβ'. Εἰ δὲ ἀναιδέστερον πρὸς τὰ λεχθέντα οἱ ἐκ
τῆς Ἀγαρ διατεθεῖεν λέγοντες· Εἰ καὶ κυρίως τὸ
τῆς φύσεως ὄνομα οὐ συναριθμεῖται, ἀλλ' οὖν κα-
ταχρηστικῶς παρὰ τῇ συνθείᾳ εὐρηται λεγόμενον,
καθ' ὃ λέγομεν τρεῖς ἀνθρώπους καὶ τρεῖς ἵππους·
οὐκοῦν καὶ καθ' ὅμᾶς λεγέσθω εἶναι ἡ παρ' ὅμῶν
Τριάς σεβομένη καταχρηστικῶς λόγῳ τρεῖς θεοὶ ὡς
τρεῖς ἄνθρωποι, ἢ ἄλλο τι συναριθμούμενον, φάμεν
ἡμεῖς πρὸς αὐτούς· ὅτι τὸ τῆς φύσεως ὄνομα, τότε
ταῖς ρηκταῖς ὑποτάσσει συναριθμεῖται καταχρηστι-
κῶς, ἥνικα αἱ ὑποτάξεις τὴν εἰς ἄλληλα περιχώρη-
σιν (6) οὐκ ἔχουσι, ἀλλὰ πλεῖστον ἀπ' ἄλλῃλων δια-
κεχωρήκασιν, μετὰ καὶ τοῦ ἔχειν διάφορον τὸ θέλημα
καὶ ἐνέργειαν καὶ βούλησιν, καὶ πλεῖστον τὴν
διαφορὰν κεκτῆσθαι, ἥτινα δὲ τὴν κοινωνίαν· οἷς
δὲ γνώμη μία, καὶ βούλησις ἀδιαίρετος, καὶ φύσεως
ταυτότης, καὶ μία ἐξουσία, καὶ θέλησις, καὶ ἐνέργεια,
καὶ πάντα κοινὰ, πλὴν μὴς μόνης τῆς τῶν ὑποστα-
τικῶν ἰδιοτήτων διαφορᾶς, ἃ καὶ τὸ ἀνεκφοίτητον
πρὸς ἑαυτάς, καὶ ἡ εἰς ἄλληλα περιχώρησις, οὐδαμῶς
εὐρηται τὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ὄνομα συναριθμούμε-
νον, οὔτε κυρίως, οὔτε καταχρηστικῶς· διὰ τοι
τοῦτο, καὶ τὸν Πατέρα ὁμολογῶμεν Θεὸν καὶ τὸν
Υἱὸν καὶ τὸ πανάγειον Πνεῦμα ὡσαύτως, οὐκ εἰσάγο-
μεν καὶ τρεῖς θεοὺς· οὕτε μὲν ἀπαιτούμεθα οὔτε
κυρίως οὔτε καταχρηστικῶς συναριθμεῖν· ἐπειδὴ ἡ
εἰς ἄλληλα περιχώρησις πρόσεστι, καὶ τὸ ἀνεκφοί-
τητον καὶ τὸ ἀδιάστατον καὶ γνώμη μία καὶ βούλησις
καὶ ἐνέργεια καὶ ἅλλα ἅπερ ἔραμεν. Εἰ δὲ πάλιν
ἀνθυποφέροιν λέγοντες, ὅτι τὸ Θεὸς ὄνομα οὐ τῆς
φύσεως τῆς θείας ἐστὶ δηλωτικόν, ἀλλ' ἐνεργείας (7),
τὰ δὲ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμοῦνται, οἷον
λέγομεν τρεῖς ῥήτορας καὶ τρεῖς φιλοσόφους ἢ τρεῖς
τέκτονες, λέγομεν καὶ πρὸς ταῦτα, ὅτι τότε τὰ τῶν
ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμεῖται, ἐν οἷς γνώμης
παρὰλλαγή παρεσδύεται, καὶ βουλῆσεως ἐτερότης
πάρεστι, καὶ ἀπορία καλοῦσα πρὸς τὴν χρείαν, καὶ
ἐνέργεια οὐ μία, ἀλλὰ διάφορος καὶ ἀποτετμημένη·
οἷς δὲ μία ἐνέργεια φυσικὴ ἀδιαίρετος πάρεστιν,
οὐδαμῶς τὰ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμεῖται.
Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος Τριάς, ἔχουν ὁ Πατήρ καὶ ὁ
Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ παρὰ τῶν Χριστιαν-
ῶν εὐσεβὴς καὶ ὀρθοτόμος πιστευσμένη καὶ λα-
τρευομένη, μὴς ἐνεργείας ἀδιαστάτου ἐστίν, φανερόν
ἄρα καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα ἐνεργείας ἐστὶ δηλωτικόν,
χώραν τὸ συναριθμεῖσθαι κατὰ τοῦτο οὐκ ἔχει· ὅθεν
πάσης διαβολῆς καὶ κατηγορίας ἡ καθ' ἡμᾶς πίστις
ἀνωτέρα, ὡς καὶ δέδεικται.

κγ'. Ἐνεστί δὲ καὶ ἄλλως ἡμῖν δι' ἐπιστημονικῆς
καὶ ἀφύκτου διαιρέσεως τὰ περὶ τῆς ὁμοουσίου καὶ

A imaginamur. Cum vero ad ea in quibus deitas con-
sistit, ea tunc spectamus quæ ex prima causa in-
temporaliter et cum honoris paritate explendescunt,
tria adoranda, quæ sunt Pater et Filius et Spiritus
sanctus, in quæ credimus et baptizati fuimus, et
quæ latreutico cultu prosequimur.

22. Age vero, si forte impudentius adversus hac-
tenus dicta Agareni consurgant dicentes : Quod
etiamsi proprie naturæ vocabulum non connume-
ratur, attamen abusive secundum consuetudinem
sic dici comperitur ; veluti dicimus tres homines,
et tres equos : quamobrem etiam apud vos dicatur
esse culta illa a vobis Trinitas abusive sermone
tres dii, æque ac tres homines, aut aliud quidvis
connumeratum : nos ita iis respondemus : nempe
quod naturæ vocabulum tunc cum propriis personis
abusive connumeratur, cum personæ non habent
invicem circuminsectionem, sed plurimum invicem
distant ; præter quam quod voluntate differunt et
operatione et deliberatione, permultamque aliam
differentiam præ se ferunt, minime vero commu-
nionem. Verumtamen illorum, quorum una insepa-
rabilisque est deliberatio, natura eadem, una po-
testas, voluntas, atque operatio, cunctaque com-
munia, sola excepta personalium proprietatum dif-
ferentia, quorum item impossibilis separatio, et quæ
invicem circuminsident ; horum, inquam, naturæ
vocabulum nunquam invenietur connumeratum,
neque proprie neque abusive. Quamobrem etiamsi
C Patrem confitemur Deum, pariterque Filium et
Spiritum sanctum, tres deos non invehimus, neque
cogimur sive proprie sive abusive connumerare ;
quandoquidem invicem circuminsectio adest, nec
non inseparabilitas et indivisibilitas, sententia una
et deliberatio atque operatio, et alia quæ diximus.
Quod si rursus adversentur dicentes, Dei vocabulum
naturæ divinæ significativum non esse, sed opera-
tionis ; operationum autem vocabula connumerari
solere, veluti dicimus tres rhetores, et tres philo-
sophos, vel tres architectos ; nos his ita occurrimus :
tunc videlicet operationum vocabula connumerari,
cum sententiæ immutatio subit, et deliberationis
diversitas adest, et perplexitas de rei gestione, nec
una operatio, sed diversa et abrupta. In illis autem,
D quorum una operatio physica indivisa est, nequa-
quam operationum vocabula connumerantur. Quia
igitur supersubstantialis Trinitas, id est Pater et
Filius et Spiritus sanctus, quæ a Christianis reli-
giose et recte creditur atque adoratur, unam habet
inseparabilem operationem, constat profecto, etiamsi
Dei vocabulum operationis significativum sit, haud
tamen hac in re fore obnoxium connumerationi.
Quamobrem calumnia omni et criminatione ex-
celsior est fides nostra, uti demonstratum fuit.

23. Possumus nos et aliter doctrinali invictaque
distinctione, de consubstantiali et sancta Trinitate,

(6) De theologico vocabulo περιχώρησις copiose
Petavius *De Trin.* lib. IV, 16. Utilit. etiam Nice-

phorus a nobis editus in *Antirr.* 1, 43, 47.

(7) *Supra* col. 675.

tanquam brevi dictato, demonstrationes sic proferre : Deus, siquidem est verus Deus et creditur, vel unum quid est natura atque persona; vel unum utique natura, sed plura quod atinet ad personas : vel vice versa, persona quidem est unum, natura autem plura : vel denique natura atque persona plura. Sed inde statim emergit absurditas : nempe quod hac ratione se habet, polyarchicum est ; polyarchicum autem, seditiosum ; denique seditiosum, anarchicum est et inordinatum : at inordinatum, initium est dissolutionis ; quod si ita est, corruptibile quoque est et perituum. Jam si forte sit persona unum, natura autem plura, hoc quoque absurdum : nam quod est ejusmodi, id compositum est. Omne enim quod ex diversis naturis unum quid constituit, in rerum compositarum sorte ponitur. Porro compositum, solubile est ; solutionem autem subsequitur corruptio ; corruptionem excipit annihilatio. Conficitur ergo ut Deus corruptibilis sit, et in nihilum deciduus ; quæ summa absurditas est. Si igitur plura esse tum natura tum persona, falsum convincitur ; pariterque unum esse persona, plura autem natura, superest ut duarum propositionum altera vera sit. Si ergo unum quidem esse natura, plura autem persona, sermo noster verum firmumque ostendet ; constat reliqua falsa argui, atque hoc vere dici. Quod unum sit natura, personis autem plura, hinc fit exploratum. Natura vel commune quid est, vel proprium : at si proprium, singillatim est ; quod si singillatim, atomus quædam est : quod si ita se habet, vel una atomo extincta, necesse est naturam quoque simul extinguï. Nam si eorum, quæ sunt eadem, alterutrum perimatur, necesse est alterum quoque una perimi. Sic ergo moriente Moyse, contigisset humanam naturam mori. Atqui moriente Moyse, non fuit imminuta natura. Non est ergo singularis natura. Quod si singularis non est natura, ne propria quidem est, quia proprium tale est.

24. Et aliter. Si natura res propria est, oportet eam de uno tantummodo prædicari : atqui de pluribus prædicatur, veluti animal rationale mortale, de Petro, de Paulo, de Thoma, et de hominibus singulis : non est ergo propria res : quod si non propria, ergo communis. Item aliter. Si ergo natura res propria est ; et persona pariter proprium quid est ; habet autem natura personas, de quibus pronuntiatur ; comperietur utique rei propriæ esse quid proprium ; quod reapse inveniri nequit. Non est ergo quid proprium ; quod si nequaquam proprium, commune est. Adhuc aliter. Si igitur commune quid est et universale, quod de pluribus prædicatur ; natura autem ita se habet ; sequitur ut natura commune aliquid sit et universale. Quia ergo supersubstantialis et increata, et non facta substantia est divina natura, apparet ipsam quoque esse commune aliquid et universale ; quoniam jam ostendimus naturam esse commune aliquid et

A ἀγίας Τριάδος, ὡς ἐν βραχεὶ ἀπηχῆσει, τὰς ἀποδείξεις καὶ ὧδε παριστῆναι. Ὁ Θεὸς, εἴπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθινὸς καὶ πιστεύεται, ἥτοι εἰς ἐστὶ τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει· ἢ εἰς μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν· ἢ τὸ ἀνάπαλιν, τῇ μὲν ὑποστάσει ἓν, τῇ δὲ φύσει πολλὰ, ἢ καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει πολλὰ· ἀλλ' εἰ μὲν τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει πολλὰ, πρόδηλον τὸ ἀποπον· τὸ μὲν γὰρ οὕτως εἶναι, πολὺαρχὸν ἐστὶ· τὸ δὲ πολὺαρχον, στασιῶδες· τὸ δὲ στασιῶδες, ἀναρχὸν ἐστὶ καὶ ἀτακτον· τὸ δὲ ἀτακτον, ἀρχὴ λύσεως· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ φθειρόμενον καὶ ἀπολλύμενον· εἰ δ' αὖ τῇ ὑποστάσει ἓν, τῇ δὲ φύσει πολλὰ, καὶ οὕτως ἀποπον· καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον, ἀναγκαίως σύνθετόν ἐστι· καὶ γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων ἓν τι καθιστάμενον, ἐν τῇ τῶν συνθέτων μοίρᾳ τέτακται· τὸ δὲ σύνθετον, διαλυτόν ἐστι· τῇ δὲ διαλύσει ἔπεται φθορά· φθορὰ δὲ τὸ μὴ ὄν· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς φθαρός ἐστι καὶ μὴ ὄν [cod. 2 manu ὄν]· ὅπερ ἀποπόωτον. Εἰ οὖν τὸ πολλὰ τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει ἐλήλεγκται, ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν τῇ ὑποστάσει, πολλὰ δὲ τῇ φύσει, λαίπεται τῶν δύο ὑποθέσεων τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι. Εἰ οὖν τὸ ἐν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ὑποστάσει δείξει ὁ λόγος ἀληθές τε καὶ βέβαιον, φανερόν ἐστι καὶ τὸ λοιπὸν συναπελήλεγκται· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, τὸ ἐν μὲν τῇ φύσει, ταῖς δὲ ὑποστάσεσι πολλὰ, ἐντεῦθεν δῆλον· Ἡ φύσις ἥτοι κοινὸν τι χρῆμά ἐστιν, ἢ ἴδιον· ἀλλ' εἰ μὲν ἴδιον, καθ' ἑκάστα ἐστίν· εἰ δὲ καθ' ἑκαστα, καὶ ἀτομον· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ φύσις ἀτομὸν ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐνδὲς ἀτόμου ἀναιρεθέντος, ἀνάγκη καὶ τὴν φύσιν συναναιρεῖσθαι· τῶν γὰρ ταυτῶν ἑὸν θάτερον ἀναιρεθῆναι, ἀνάγκη καὶ θάτερον συναναιρεῖσθαι· οὐκοῦν Μωϋσεὺς ἀναιρεθέντος, συμβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναιρεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν Μωϋσεὺς ἀναιρεθέντος, ἡ φύσις ἀμειωτός ἐστιν· οὐκ ἄρα τῶν καθ' ἑκαστά ἐστιν ἡ φύσις· εἰ δὲ μὴ τῶν καθέκαστα, οὐδὲ ἴδιον, διὰ τὸ ἴδιον τοιοῦτον εἶναι.

25. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ἡ φύσις ἴδιόν ἐστι χρῆμα, ἀνάγκη καθ' ἐνδὲς μόνου κατηγορεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν κατὰ πλείονων κατηγορεῖται, ὡς τὸ ζῶον λογικὸν θνητὸν, κατὰ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ καὶ τοῦ καθ' ἑκάστου ἀνθρώπου· οὐκ ἄρα ἴδιόν τι χρῆμά ἐστιν· εἰ δὲ μὴ ἴδιον, κοινὸν ἐστίν. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν φύσις χρῆμα ἴδιόν ἐστιν, ἐστὶ δὲ καὶ ἡ ὑπόστασις ἴδιόν τι χρῆμα, ἔχει δὲ ἡ φύσις ὑποστάσεις, καθ' ὧν λέγεται, εὐρεθῆσεται ἄρα τοῦ ἴδιου χρήματος ἴδιόν τι εἶναι, ὅπερ οὐκ εὐρηται· οὐκ ἄρα ἴδιόν ἐστιν· εἰ δὲ μὴ ἴδιόν ἐστιν, κοινὸν ἐστίν. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν κοινὸν ἐστὶ καὶ καθολικόν τι χρῆμα τὸ κατὰ πλείονων κατηγορεῖσθαι, ἡ δὲ φύσις τοῦτο ἔχει, ἡ φύσις ἄρα κοινὸν τι καὶ καθολικόν ἐστὶ πρᾶγμα. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος καὶ ἀκρίστος καὶ ἀγέννητος οὐσία φύσις τις θεία ἐστίν, δῆλον ὅτι καὶ αὕτη κοινὸν τι καὶ καθολικόν ἐστὶ πρᾶγμα, διὰ τὸ δεδειχθαι τὴν φύσιν κοινὸν τι καὶ καθολικὸν εἶναι πρᾶγμα. Εἰ οὖν ἡ θεία καὶ μακαρία φύσις κοινὸν τι καὶ καθολικόν

ἔστι πρᾶγμα, ὡς καὶ αὐτὴ φύσις τις οὐσα, τὸ δὲ κοινόν τι χρῆμα, οὐχ ἑνός ἐστι κοινόν, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀγγέλου καὶ ἀνθρώπου φύσις, οὐχ ἑνός ἐστιν ἀλλὰ πλείονων· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ καθολικὸν πρᾶγμα τὸ κατὰ πλείονων λεγόμενον, ὡς αἱ λογικαὶ διαγορεύουσι μέθοδοι, φανερόν ἄρα ὅτι καὶ θεία φύσις πλείονων ἐστίν· εἴπερ κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα ἐστὶ· τοῦτο γὰρ ὁμολόγηται.

κς'. Εἰ οὖν ἡ θεία φύσις πλείονων ἐστίν, ὡς κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα, ἐκάστη δὲ φύσις κοινὴ τε καὶ καθολικὴ οὐσα, οὐκ ἄλλου τινός ἐστι κοινὴ, ἀλλ' ἡ τῶν ἐν οἷς θεωρεῖται καὶ ὧν κατηγορεῖται, ταῦτα δὲ ἂν εἴεν αἱ οἰκείαι ὑποστάσεις, συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ θεία φύσις κοινὴ οὐσα, πλείονων ὑποστάσεων κατηγορεῖται, καὶ ἐν πλείοσι θεωρεῖται· ὅπερ ἐστὶν ἀληθινόν, καὶ ταῖς Γραφικαῖς ἐννοίαις συνῆδον. Εἰ οὖν ἐν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ιδιότησιν, ἥτ' οὖν ταῖς ὑποστάσεσιν, ὁ λόγος ἔδειξεν ἀληθές, φανερόν ἄρα ὅτι τὸ ἐν μὲν τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει ἀπελήλεγεται· εἰ δὲ ἡ θεία καὶ μακαρία φύσις τῇ φύσει ἐν, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν ἐν αἷς θεωρεῖται ὡς κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα οὐσα, ὑπεραναβέβηκε δὲ πάσης κτιστῆς φύσεως, καὶ μᾶλλον τῇ ἐνὶ χαρακτηριζομένη, ἥπερ ἐν τοῖς πλείοσι· καὶ γὰρ βραχεῖά πως καὶ ἀμυδρά ἐν τῷ Θεῷ διαφορὰ· ἐν δὲ καὶ ταυτότης, κατὰ πάντα ἀπαράλλακτος, πλὴν τοῦ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ καὶ τοῦ ἐκπορευτοῦ· ἐν δὲ ταῖς κτίσμασιν ἀνάπαλιν πολλὴ μὲν ἑτερότης, ταυτότης δὲ ὀλίγη· φανερόν ὅτι καὶ αἱ πλείονες ὑποστάσεις ἐν αἷς ἡ μία καὶ ἀπαράλλακτος φύσις θεωρεῖται, οὐκ εἰσὶν ἄπειρον πλῆθος· οὐ γάρ ἐστι συμφυὲς τῇ ἐνὶ τῷ ἄπειρον, ἀλλ' ἄλλοτριον· οὐδ' ἀπλῶς ἐξαπλούμεναι ἐπέκεινα τοῦ τρεῖς ἀριθμοῦ· τοῦ γὰρ πλῆθους καθ' αὐτὸ τοῦ ἑνὸς ἀφεστηχότος, δῆλον ὅτι τὸ ἄπειρον πλῆθος παντελῶς ἄλλοτριον καὶ ἀπειροῦς ἐκείνου· καὶ γὰρ εἰ ἀρχὴ πλῆθους ἦν, εἶδε τὸ τῆς αὐτῆς ἀμέσως μετέχον μᾶλλον εἶναι πλῆθος· τοῦ πορρωτέρου· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν τῆς θείας φύσεως ἐστὶν ἀρχὴ, ἀνάγκη τὸ ἐκεῖνον συναφές τῶν θεῶν ὑποστάσεων πλῆθος, ἐλάχιστον παντελῶς καὶ πορρωτέρω πλῆθος· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τριάς· οὕτε γὰρ ἡ δυάς, διὰ τὸ μὴ εἶναι (8)· οὕτε γὰρ ἄλλο τι, διὰ τὸ μὴ πρῶτως· φανερόν ἄρα ἐκ τούτων ὅτι ὁ Θεὸς τῇ μὲν φύσει εἰς ὧν, τρισὶ ταῖς ὑποστάσεσι γινώσκειται τε καὶ καλῶς παρὰ τῶν ὁρθῶς φρονούντων Χριστιανῶν πιστεύεται τε καὶ δοξάζεται· καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Katà tōn ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ δοκούντων τῷ Μωάμετ.

κς'. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐξ ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ συλλογιστικῆς ἀποδείξεως, τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμοουσιότητα καὶ ταυτότητα, καὶ τὴν μίαν θεότητα καὶ μοναρχίαν, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ὄντα καὶ πιστεύόμενα, καλῶς παρέστησε,

(8) Greci pluralem a duali numero distinctum volunt.

A universale. Itaque si divina beataque natura commune quid et universale est, quatenus et ipsa natura est; res autem communis, non uni est communis, sicut angeli hominisque natura, non est unius, sed plurimum; æque ac universalis res de pluribus dicitur, ut logicæ regulæ tradunt; patet utique divinam quoque naturam plurimum esse, quandoquidem communis universalisque res est. Hoc enim est in confesso.

25. Quoniam itaque divina natura plurimum est, utpote quæ communis universalisque res est; unaquæque autem natura utpote communis et universalis, haud alii cuiquam communis est quam illis in quibus spectatur, id est, propriis personis; consequitur ut divina natura quæ communis est, de pluribus personis prædicetur, et in pluribus consideretur; quod reapse verum est, et divinis sententiis consonum. Igitur si quod est unum natura, proprietatibus, id est personis, plura esse sermo noster vere demonstravit, patet sane, id quod est unum natura, persona quoque coargui. Quodsi divina beataque natura naturaliter unum quid est, plura autem secundum personas in quibus consideratur, ceu res quædam communis et universalis; transcendit autem quamlibet creatam naturam, et tamen unitate magis representatur, quam plurali numero: etenim in Deo brevis quædam exilisque differentia est, sed unum et idem per omnia constanter, dempto ingenito et genito ac procedente; at vero in creaturis contra; diversum sæpe, idem raro; patet etiam plures personas, in quibus una invariabilisque natura spectatur, non esse infinitam multitudinem: non enim connaturalis est unitati innumerabilitas, sed aliena potius. Neque personæ ampliandæ sunt ultra ternarium numerum: nam cum multitudo per se abhorreat ab unitate, patet infinitam multitudinem prorsus ab illa alienam esse et abhorrentem. Nam si caput multitudo esset, oporteret illud quod proxime ei participat, magis esse plurativum, quam quod remotius. Quia vero unitas caput est divinæ naturæ, necesse est id quod illi connectitur, divinarum nempe personarum numerum, minimum prorsus esse et a multitudine remotissimum. Talis porro trinitas est.

D Nam neque duo esse poterant, quia non fuisset pluralis numerus: neque alius quidvis, quia non esset primitus. Ex his igitur apparet Deum natura quidem unum, in tribus personis agnosci, recteque ab orthodoxis Christianis credi et glorificari. Atque hic Deus nobis est Pater et Filius et Spiritus sanctus.

CONFUTATIO PRIMA.

Adversus sententias primi capituli Mohamedis.

26. Postquam sermo noster doctrinali methodo, nec non syllogistica demonstratione, sanctæ Trinitatis consubstantialitatem et paritatem, unamque divinitatem et monarchiam (quantum fieri potest in iis quæ supra rationem sunt et esse creduntur)

recte exposuit, nostrumque dogma comprobavit; A tempus jam est ut nefandissimus et mendax ab Arabe Mohamede falsidico calamo scriptus liber, utrum veritatis rectæque doctrinæ aliquid habeat, consideremus. Sic ergo tractatum exordiamur. Cum multifariam oppugnari possit inficitissimus Mohamedis liber; totus enim marcidus est et ruinosus, putris instar ædificii cariosa materie compacti, imperiteque constructi, nihilque firmum aut stabile habentis; ante omnia argumentum illud quod totum ædificii fundamentum continere videtur, proferramus; namque id cum sancti Spiritus ope subvertere meditatur. Sic enim se gerere solent etiam ii qui ejusmodi ædificia evertere volunt; nimirum iis quæ fulcra videntur destructis, universam subito fabricam humi sternunt. Est autem prima adversus hoc putre ædificium machina, comparatio ejus cum divina Scriptura. Nam quia Mohamedes, omni genere doctrinæ omisso, imo in tergum rejecto, caput sui sermonis constituit in Dei quam sibi vindicat allocutione, nos quoque debemus omnium concessu divinitus dictatam Scripturam cum eo libro in primis conferre; ut accurato comparationis lumine deprehensa illius absurditate et incongruentia, reliqua omnia falsa et vana, ideoque palam vituperanda, despuantur.

δατον αὐτοῦ φωραθὲν, ὅλον λοιπὸν ψευδὲς τε καὶ πτύοιτο.

27. Inspiratæ divinitus Scripturæ unusquisque C liber, seorsum et per se spectatus, quanquam ad unum religionis scopum tendit, qualem tamen peculiariter materiam contineat, demonstrat ex præposito sibi titulo, qui argumentum totum aperit: ita ut vel sola singulorum voluminum inscriptio profanum quemlibet, nedum initiatum, ad lectionem audiendam invitet. Veluti, exempli causa, Moysis quinque libri, id est, Genesis et reliqui, congruam titulo continentiam totam habent orationisquæ connectantem vim, et quæ suo argumento conveniant, ut par est, narrant. Itaque Genesis, quæ sunt geneleos propria; Exodus, quæ in exodo sunt peracta; Deuteronomion denique, quæ lege iterum sancita fuerunt. Posteriores quoque libri proprie atque, ut ita dicam, naturæ suæ congruenter inscripti fuere. Similiter in Prophetis, in Sapientialibus, in Regum libris, si quæres, factum comperies; divino Spiritu duce in hoc quoque, ut arbitror, sinceritatem suam et sapientiam exhibente. Oportet enim mentis humanæ magistrum, ea quæ sanam sententiam efficiunt, antea sine vitio exhibere; ut postquam intellectualem sensum rectitudinis suæ homo gustaverit, tunc rerum quoque remotiorum certior fiat.

28. At enim deplorandus et ineptissimus Mohamedis Arabis libellus, præterquam quod blasphemis adversus Altissimum scratet, cum omni incondita

καὶ τὸ οἰκεῖον δόγμα κατεσκευάσσε, καίρῳ ἤδη καὶ τὴν μυσαρωτᾶτην καὶ ψευδηγόρον παρὰ τοῦ Ἀραβὸς Μωάμετ πλαστογραφηθεῖσαν βιβλίον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐμφερόμενα εἰ ἀληθείας τε καὶ εὐθυβολίας ἔχουσιν ἐπισκέψασθαι· ἀρξομαι δὲ καὶ περὶ τούτων ὡδε· Τοιγαροῦν πολλὰς ἐπιβολὰς ἀνασκευῆς δεχομένου τοῦ ἀλογωτάτου βιβλίου τοῦ Μωάμετ (ὅλον γὰρ σαθρόν τὲ ἐστὶ, καὶ εὐκατάπτωτον, ὥσπερ οἰκία σαθρὰ ἐκ τῆς ὕλης εὐφθάρτου συντεθειμένη, ἀτεχνῶς δὲ οἰκοδομουμένη, καὶ μηδαμῶθεν τὸ βέβαιον καὶ στερεῖον ἔχουσα), τὴν τὸ ὅλον τοῦτο συνέχειν δοκοῦν βάρθρον [cod. βάρθρον] ἀνασπῶσαν (9) πρότερον προσάγειν ἀνασκευῇν, ἀνατρέπειν αὐτὸ σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος βεβουλημένοι· τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων οἰκιῶν ποιοῦσιν οἱ τὸ καθαιρεῖν αὐτὰς προαιρούμενοι, τὸ δοκοῦν ὑπερεῖδειν πρότερον ἀνελόντες, πᾶσαν αὐτὴν ἀθρόω· εἰς γῆν κατατρέφουσιν· ἐστὶ δὲ ἡ πρώτη κατὰ τῆς σαθρῆς ταύτης προσαγομένη οἰκοδομῆς μηχανή. ἡ πρὸς τὴν θείαν Γραφὴν σύγκριστις· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς πᾶν εἶδος λόγου παραδραμῶν καὶ κατόπιν ἑαυτοῦ ῥίψας, τὴν κορυφὴν τῶν λόγων τὴν αὐτόλεκτον τοῦ Θεοῦ ὁμιλίαν αὐτῷ ἀπεγράφας, ὀφειλομεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν ὁμολογουμένην παρὰ πάντων θεόλεκτον Γραφὴν, τὸ τοιοῦτον γράμμα πρότερον παραθεῖναι, ὥς ἂν τῇ διὰ τῆς παραθέσεως ἀκριβολογίᾳ, τὸ ἀλλόκοτον καὶ ἀσύμμάταιον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιφογὸν ἀπελεγχθὲν κατα-

κζ'. Τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἰδίᾳ καὶ παρ' ἑαυτῇ τιταγμένη ἐκάστη βιβλος, εἰ καὶ πρὸς ἓνα τὸν τῆς εὐσεβείας ἀφορῶσα σκοπὸν, ἀλλ' οὖν διευκρινημένη πᾶσά ἐστιν τῆς ἀνὰ μέρος περιληπτικῆς ὑποθέσεως, ἐκ τῆς κατὰ τὴν πραγμαφὴν σημασίας, σὺν τῷ ὅλῳ σκοπῷ τῆς βιβλου δηλουμένης· ὥς καὶ ἐκ μόνης τῆς προσηγορίας ἐκάστης συγγραφῆς, καὶ τὸν ἀμύητον πρὸς ἀκρόασιν ἐπιστρέφειν, μὴ τί γε τὸν μεμνημένον· ὡς, φέρε εἰπεῖν, τὰ κατὰ Μωυσέα πάντες βιβλία, φημι δὲ, ἣ τε Γένεσις καὶ τὰ λοιπὰ, ἀρμόζουσιν τῇ προγραφῇ τὴν ἐννοίαν ὅλην, καὶ τὴν τοῦ λόγου σύμδρομον δύναμιν, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν πρόσφορα πρὸντως παρίστησιν· ἣ τε γὰρ Γένεσις, ὅσα τῆς γενέσεως ἦν· ἣ τε τῆς Ἐξόδου, ὅσα ἐν τῇ ἐξόδῳ πέπρακται· ὁ τε Δεύτερος νόμος ὅσα τὸ δεύτερον νενομοθέτηκεν, καὶ τὰ καθ' ἑξῆς οἰκειῶς τε καὶ συμφυῶς, ὡς εἰπεῖν, περιώριστα· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς Προφητείας, καὶ τὰς Σοφίας, καὶ τὰς Βασιλείας· ζητῶν εὐρήσεις, τὸ ἀπλανές, οἶμαι, καὶ σοφὸν τοῦ ὁδηγοῦ θείου Πνεύματος τοῦ λόγου καὶ τούτῳ παριστάντος· δεῖ γὰρ τὸν τοῦ νοῦ παιδαγωγὸν τὰ ἐμπειρητικὰ τῆς ἀπλανοῦς γνώσεως, πρότερον ἀλωδῆτως κοσμήσαντα, ὥς τὴν νοητὴν αἴσθησιν τῆς οἰκειᾶς ὁρθότητος ἀπογευσάμενον, τὸν τηλικαῦτα καὶ περὶ τῶν πορρωτέρων διαβεβαίωσθαι.

κη'. Τὸ δὲ γε οἰκτιστὸν καὶ ἀλόγιστον τοῦ Ἀραβὸς Μωάμετ βιβλίδιον, μετὰ τὰς εἰς τὸν Ὑψίστον δυσφημίας ἀνάμεσον τυγχάνον, σὺν πάσῃ τῇ ἀκόσμῳ καὶ

(9) Mendum est fortasse ἀνασπῶσαν· et quidem ita relectum fuit in codice a secunda manu, abrais aliquot syllabis.

συφερτώδει αὐτοῦ βδελυγμῶν, οὐδὲ τὸν κατὰ λόγον [cod. κατάλογον] τῶν κοινῶν καὶ ἄλλως ἐμφορομένων εἰρημὴν ἀποσώζει· οὔτε γὰρ εἶδος προφητικοῦ λόγου παρίστησιν, οὔτε ἱστορικοῦ, οὔτε νομοθετικοῦ, οὔτε θεολογικοῦ, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν ἐξ ὁρθῆς καὶ ἐχέφρονος διανοίας προερχομένων, ἀλλ' ὅλον [ita cod.] ἄκοσμον τε καὶ ἄτακτον τὴν σύνθεσιν ἔχον, οὐδὲ τὰς προκειμένας ἐπιγραφὰς καταλλήλους τοῖς ὑποκειμένοις λόγοις ἔχει (10)· εἰ δὲ ἐν οἷς πάντας ἀνθρώπους ἐντελῶς κεχρημένους ὁρῶμεν αὐτὸς ἀπολείπεται, πῶς τὴν ἀγέρωχον ἐκείνην καὶ ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπων δόξαν δοκοῦσαν δεῖξαι δυνήσεται, τὸ ἐξ οὐρανοῦ, λέγω, φάναι πεπεμφθαι αὐτό (11); ὅπου γε τῆς ἀνθρωπίνης τοσοῦτον ἀποδίδει συνέσεως, ὅσον αὐτῇ ἡ τῶν ἀλόγων τῆς λογικῆς διωρίσται φύσεως· μήτι γε τῆς ἀκαταμαχίτου ἐκείνης καὶ ὑπὲρ νοῦν ἰσχύος τε καὶ σοφίας, καὶ ἥ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι· δεῖ ἂν γὰρ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ τὸν Θεὸν τοῦτο γράφαι, ἐξ ὧν γράφειν παραστήσαι οὐ δύναται, πότε, καὶ πῶς, εἴτε ἐν ὁράσει, εἴτε ἄλλῃ τινὶ θεοφανείᾳ, καὶ τίνων μαρτυρούντων, ὡς αἱ περὶ Μωῦσά τε πλείους τῶν ἐξακοσίων χιλιάδες· ἐν στήλαις δὲ γε αὐτὸ ἐγράφετο, ὡς ἐν πέτρᾳ ὁ τῷ Μωϋσεῖ δεδομένος νόμος· αὐτὸς γὰρ οὕτως φησὶν, δεῖ ἀγράφως αὐτὸ ἐδίδεξαι, οὐδὲ ἐν χαρτίῳ, οὐδὲ ἐν ἔργῳ χειρῶν ἀνθρώπων (12)· φέδω δὲ γὰρ ὅτι τοῦ ἀπειρηθέντα δεῖξαι μὴ δύνασθαι· δεῖ ἂν σοφίας πύσης θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐστέρηται· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, δεῖ ἂν ἀπεικίστα καὶ πάντῃ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ θείας φύσεως ξένα τε καὶ ἀλλότρια, μᾶλλον δὲ πολέμια, ἀδελῶς καταψεύδεται· τί γὰρ πολεμιώτερον τῇ Θεοῦ ἀγαθότητι, τοῦ λέγειν αὐτὴν χαίρειν τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείᾳ, καὶ παρ' οὐδὲν τίθεσθαι τὴν αὐτῶν καταφθοράν; τίνα ἀντίρρῃσιν ἱκανὴν παραστήσει, μὴ οὐχὶ τῆς ἀπεικατίας τοῦτου εἶναι καὶ δαιμονιώδους ἐμπνοίας;

κθ'. Τριχὴ οὖν διακεκριμένον πρακτέου παντός καὶ λόγου, εἰς τε θεία καὶ ἀνθρώπινα καὶ δαιμονιώδη, τῶν δὲ ἐστέρημένος ὁ Ἄραφ, θεοῦ τε, φημί, καὶ ἀνθρωπίνου, εἰς τὸ τρίτον ἐξ ἀνάγκης· περιενηνέχεται· δεῖ δὲ πρὸς τῷ ἐστέρησθαι θείας ἐλλείψεως, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ἀποδεδέχεται, ἐντεῦθεν δὴ καὶ πολλαχόθεν ἐτέρωθεν φανερόν· ἡ ἀνθρωπίνη σοφία ἥτοι θεολογεῖ, ἢ φυσιολογεῖ, ἥτοι ἡθικεύεται, ἢ ἱστορεῖ, ἢ τι τοιοῦτον· καὶ ταῦτα ἀξιολόγως· ὁ δὲ δὴ τοῦτου τοῦ λήρου ὑψηγῆς γράμματος, οὐδ' ὅποτερας εὐκλεῶς εὐμοιρήσας καὶ προγραφή κατατάξει, ἢ καὶ βατταρίζων πῶς περιγένηται εἰς μὲν θεολογίαν, ταύτην ἐξέρχεται (13) τὴν ἄθεον φωνήν, δεῖ σφαιρικόν εἶναι

A abominationis colluvie, ne consuetam quidem vulgarium et alibi exstantium scriptorum seriem servat: nam neque speciem prophetici sermonis præbet, neque historici, neque legiferi, neque theologici, neque ejuscemodi, quicquid scilicet a sana mente procedunt; sed ubique inornatam habet et perturbatam prorsus compositionem; et ne ipsos quidem præpositos titulos subjectæ orationi conformes adhibet. Si ergo in re, quam omnes homines egregie callere videmus, Mohamedes peccat; quomodo insolentem illam, et quæ supra hominem extollit videtur, opinionem ostentare poterit, quod de cælo, inquam, liber ille demissus sit? qui tantopere ab humana sapientia abest, quantum brutorum natura a rationali distat: nedum ab illa incomparabili et supra omnem mentem virtute atque sapientia, in qua omnes sunt thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Quandoquidem confectum a se opus, dum scripsisse, ex his quæ scribit, probare non potest, et quandonam, et quomodo, et num visione, an alia aliqua Dei apparitione, et quibus testibus, sicut illa fuere circa Moysem sexcenta et amplius hominum millia; et utrum in tabulis scriptum fuerit, ut in petra Moysi data lex; imo ipse dicit sine scripto doctrinam accepisse, neque in charta aut humanæ manus opificio; timens sine dubio, ne ostendere postulatus non posset; quoniam, inquam, sapientia qualibet divina et humana is liber caret; quodque gravius est, indigna prorsus beata illa divinaque natura, et extranea atque aliena, imo etiam adversantia, intrepide mentitur; quid enim magis adversatur Dei bonitati, quam dicere ipsum lætari hominum perditione, et illorum ruinam flocci facere? quomodo hic, inquam, execrando se dæmoniacoque spiritu afflatum negabit?

29. Cum ergo quidquid faciendum est vel dicendum, in tria dividatur, nempe divinum, humanum, et dæmoniacum; duobus destitutus Arabs, divino, inquam, et humano instinctu, ad tertium necessario devolutus est. Profecto quod divino lumine humanaque sapientia caruerit, in confesso est; ex dicendis autem, et sæpe aliunde patescet. Humana sapientia vel res theologicas tractat, vel naturales, vel morales, vel denique historicas, vel aliud hujusmodi, et quidem serio ac laudabiliter. Sed enim hujus nugatorix scripturæ auctor, nullo prædictæ scientiæ genere instructus, ita ut saltem in titulo exprimeret, vel balbutiendo quidem illam attinge-

(10) Res hæc cum per se patet Alcoranum legentibus, tum etiam animadvertitur ad sur. XII, p. 360, ubi Maraccius observat, titulo ejus suræ, quæ est de Josepho, respondere argumentum suum; quod videlicet, inquit, alia nulla in sura reperitur. Tum idem ad suram XXIX, p. 553, reprehensa iterum titulorum ab argumentis dissonantia, ait: Excusandi nihilominus sunt Moslemi, quia cum nullus prope versiculus cum ulio coalescat, impossibile prorsus erat alicui suræ argumentum conveniens et adæquatam præfigere. Prorsus hæc barbarica Alcorani farragine nullæ sunt

scopæ dissolutiores; nihil fere majore cum lædio stomacho legitur, nihil animi attentionem magis infringit.

(11) Hoc quidem de Alcorano ad se de cælis demisso mendacium centies Mohamedes effudit.

(12) Confer Maraccium in Vita Mohamedis, p. 38. Nimirum hic simulabat singulos libri versiculos a Gabriele archangelo accipere, quos ipse deinde amantibus dictabat.

(13) Sur. CXII, 2.

ret, theologicam hanc irreligiosam vocem crepuit, quod nempe Deus figura sphaerica sit, imo potius totum sphaeralem Deum dixit, putans eum prorsus esse corporeum; neque enim aliter sphaeræ figuram reciperet. Jam cum materialis sphaera secundum Mohamedem Deus sit, is quidem neque audiet, neque cernet, intellectualiter, inquam; neque item aget, si quando ab alio movebitur, præcipueque deorsum stolidissime deferetur. Ignosce mihi, Deus, Mohamedis sententiam dicenti, quanquam potius contra ipsum loquenti. Quod si forte ipsum cælum dicit Deum, sicut multi ethnicorum fabulati sunt, adhuc vere nos diximus dæmoniacum esse Mohamedem. Physiologie insuper vel nihil omnino novit; vel cum eam salutare de limine audet, en dicit hominem ex hirudine esse factum; et solem in calidam aquam submergi, cum ad vesperam devenit. Jam in re morali quid ait? Satisfacite animabus vestris; odite quemlibet, prout ille vos oderit. Quod vero ad historiam attinet, quanta de Moyse, et de ipso Domino nostro Jesu Christo mentitur? quasi hæc vel illa fecerit aut locutus fuerit; quæ videlicet legendo cognoscitis. Nam Christi Matrem sororem esse Moysis dicit, et Christianos cum Moyse in deserto versatos. Et ne cuncta nunc enumerans, hæc sine demonstratione reprehendere videar, ea confutationi postea cum Dei gratia faciendæ reservabo. Interim eatenus tantum quatenus opus erat ob ostendendum divina humanaque sapientia vacuum fuisse superbam Mohamedis mentem, et quovis charismate divinitus hominibus dari solito caruisse, summatim prædicta recensui.

50. Nam cum tredecim supra centum totus hic libellus capitulis constet; in primo quidem, post eam quæ proœmii locum videtur tenere scriptunculam, homines a se deceptos cohortatur, ne dubitationem mente foveant circa hanc suam fraudulentam scripturam, quasi mendaciter sit conscripta.

(14) Vocabulum Arabicum, quo utitur Mohamedes, significare tum *όλόσφυρον*, *solidum*, tum etiam *αἰτέριον*, jam adnotaverunt Relandus in *Mohamedicis* lib. II, 5, et Freytagius in *Lexico*. Et quidem ante Relandum Maraccius transtulerat *sempiternum* in sura CXII, 2, de quo loco nunc loquitur Nicetas, cujus hallucinationem secutus est Euthymius Zygabenus in *Panoptia*. Noster vero Byzantinus non *όλόσφυρον* scribit, sed *όλόσφαιρον*, scripturæ ut puto similitudine deceptus. Et quidem prius vocabulum Arabicum respondet, non item secundum. Corruit ergo simul tota reprehensio hinc consequens, quod Mohamedani Deum materiale esse existiment. Linguae nempe Arabice nimis arcta aut imperfecta notitia multas apud Græcos Latinosque peperit absurditates. De hoc Arabico vocabulo non male Bartholemaeus monachus Edessenus a Moynio editus *Var. sacr.* t. I, p. 308, quem item inter Alcorani confutatores ignoravit Maraccius.

(15) Sur. XCVI, 2.

(16) Kursus hallucinatio, quam etiam Zygabenus repetit, ex vocabulo Arabico quod *sanguis coagulatus* sonat (seu *σπέρμα γεννητικόν*), et cum levi varietate *hirudo*. Ita enim recte Maraccius, nec non Relandus lib. II, 56, et Freytagius in *Lexico*. Porro ut Zygabenus secutus est Nicetæ Byzantini errorem,

A τὸ θεῖον, μάλλον δὲ, ὡς αὐτὸς εἶπεν, *όλόσφαιρος* (14) ἐστὶν ὁ θεὸς, σῶμα πάντως αὐτὸν οἰόμενος· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὸ τῆς σφαίρας ἐδέχετο σχῆμα· σφαῖρα δὲ ὀλικὴ κατ' αὐτὸν τυγχάνων, οὕτε ἀκούσεται, οὕτε ἔλπεται νοητῶς δηλονότι, οὕτε ἐνεργήσῃ· πάλιν, εἰ ποὺ τύχοι παρ' ἄλλου κινήθεις, καὶ μάλιστα κατὰ πρᾶντος ἀλογίστως φέρεσθαι· ἰδέσθῃτι ἡμῖν, ὁ θεὸς, τὰ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ καὶ κατ' αὐτοῦ· εἰ δὲ δὴ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν τὸν θεὸν λέγει, ὡς πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐλήρησαν, καὶ οὕτως ἀληθεύσει ὁ λόγος, δαιμονιώδῃ αὐτὸν εἰρηκῶς εἶναι. Εἰς δὲ φυσιολογίαν ἣ οὕδεν φάναι ἠπιστάτο, ἣ εἰ καὶ προκούψαι εἰς τοῦτο ἐτέλησεν, λέγει (15) ὅτι ἐκ βδέλλης (16) ὁ ἄνθρωπος γίνεταί, καὶ ὁ ἥλιος εἰς θερμὸν ὕδωρ καταβαπτίζεται πρὸς ἐσπέραν φερόμενος (17). Εἰς δὲ ἡθικὸν, τί καὶ φησιν; Συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, καὶ ἐχθράνατε παντὶ, καθ' ὃ πᾶς τις ἐχθραίνει ὑμῖν (18). Εἰς δὲ ιστορίαν, ὅσα Μωυσέως καταφεύδεται, αὐτοῦ τε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τάδε καὶ τάδε πεποιηκότες καὶ λελαληκότες, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες συνοράτε· τὴν τε γὰρ Μητέρα Χριστοῦ τὴν ἀδελφὴν Μωυσέως φάσκει εἶναι, τοὺς τε Χριστιανούς μετὰ Μωυσέως συνεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ (19)· καὶ ἵνα μὴ νῦν τὰ πάντα ἀπαριθμοῦμενος ἀναπόδεικτα ταῦτα ἀπ' ἐλέγγειν δόξω, τῇ μετέπειτα Θεοῦ χάριτι θεοειμένῃ ἐκάστη αὐτῶν ἀνατροπῇ ταμιεύσομαι· νυνὶ δὲ ὁπόσον μόνον πρὸς τὸ δεῖξαι ἐρημον θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας τὸν ἀλαζόνα νοῦν, καὶ ὧν ἐστέρηται θεοδωρήτων ἀνθρώποις χαρισμάτων, κεφαλαϊωδῶς ἀπ' ἐρηθμῆσα.

λ'. Τριῶν γὰρ καὶ δέκα πρὸς τοῖς ἐκατὸν κεφαλαίοις τὸ ὅλον τοῦτο ἐκδεδομένον βιβλίδιον, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ, κατὰ τὴν δοκοῦσαν προοιμίου τόπον ἔχειν γραφὴν, παρὰ τὴν ἐκδοῦσαν πρὸς τοὺς πεπλανημένους ὑπ' αὐτοῦ, μὴ ἔχειν ἐν διανοίᾳ δισταγμὸν περὶ τῆς ἀπατηλῆς αὐτοῦ ταύτης γραφῆς (20) ὅτι

ita vicissim Zygabenum secutus est Nicetas Choniata in *orthodoxa fidei Thesaurο* a nobis partim edito Specil. Rom. t. IV, ubi videsis paginam 492. Re quidem vera Mohamedes primum hominem formatum a Deo ex luto seu pulvere, deinceps homines ex sanguineo coagulo, seu ex τοῦ σπέρματος, signi, plurimis in locis aperte dicit, sur. XVIII, 58; XXII, 5. XXIII, 12; XXII, 7, 8; XXXV, 11; XL, 69; LV, 14; LXXV, 37; XCVI, 12, et alibi.

(17) Sur. XVIII, 87.

(18) Sur. II, 192; IX, 6, 75, 125.

(19) Anachronismus insignis Mohamedis, hominis illitteratissimi; qui error satis comprobari videtur ex sura XIX, 27, comparata cum sura III, 1. Quanquam Mohamedani, nonnullique Christiani, veluti Herbelotus et Relandus II, 20, textum historicum Alcorani aliter explicare non improbabilius volunt, quibuscum tamen Maraccius non consentit t. I, part. IV, 85, et t. II, p. 115.

(20) Vulgo scribuntur sectiones, seu suræ, Alcorani CXIV, quia prima etiam numeratur, quam utpote nudam invocationem seu præfatationem, Græci in numerum non referebant. Namque et Evodius monachus apud Enthymii Zygabeni *Panoptiam*, tit. XXIV, 2, suras nonnisi CXIII dicit.

ψευδῶς γέγραπται· καὶ πρὸς τὴν πιθανὴν τὴν ἀπάτην δεικνυσθαι (21). συναποδέχεσθαι ταῖς πρώταις ἀγίαις Γραφαῖς, καὶ ταύτην [cod. ταύταις] παρακαλεῖσθαι, οὐκ εἰδὼς ὁ βάρβαρος ἐπὶ ἀνατροπῇ ἑαυτοῦ τοῦτο γινόμενον· κατὰ συνέχειαν δὲ τὴν αἰετὸς τοὺς δι-
 απιστοῦντας τῷ ἀσυμφόρῳ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀπολο-
 γίαν τίθῃσι μεστὴν οὖσαν δυσφημίας κατὰ τοῦ καθ'
 ἑαυτὸν ὁμόσαντος ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι
 οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὥς τὸ ἐπι-
 στρέφαι καὶ ζῆν αὐτόν· ἔστι δὲ αὕτη· ὅτι τοὺς πε-
 πιστευκότας τῇ τοιαύτῃ γραφῇ ὁ Θεὸς συνετίζει πι-
 στεῦσαι· (22)· τοὺς δὲ διαπιστοῦντας αὐτὸς κωλύει
 πιστεῦσαι (23)· καίτοιγε ἀληθῶς ἐναλλάξ ἔχοντος τοῦ
 λόγου, ὅτι τοὺς τῷ ματαίῳ τούτῳ πειστομένους ὁ Θεὸς
 οὐ βούλεται ἀπατάσθαι· ὥς ἂν δὲ τρανότερον τὸ λε-
 γόμενον γένηται, εἰς τοῦτο αὐτὸ καταλήγει ἡ σκηψίς,
 ὅτι οὐς μὲν ὁ Θεὸς θέλει σῶσαι, καταρτίζει πρὸς
 πᾶσαν αὐτοῦ ἐντολὴν ὑπὸ λόγους· οὐς δὲ οὐ βούλεται
 σῶσαι, οὐ δίδωσι αὐτοῖς σύνεσιν τε καὶ δύναμιν ἐν-
 ωτιζεσθαι, καὶ ποιεῖν τὰ αὐτῷ εὐάρεστα, καὶ κατὰ
 τοῦτο τῇ κολάσει παραδίδωσιν. Ὡς ἐκ τούτου παρ-
 ἴστασθαι ἐννοεῖν τῶν ἀτόπων δυσφημιῶν τὸ πλήθος,
 ὅτι ὁ Θεὸς κωλυτὴς ἔστι τῶν πρὸς τὸ καλὸν ἀφωρι-
 σμένων, ὅτι ἐναντία αὐτὸς ἑαυτῷ νομοθετεῖ, πάντας
 μὲν μὴ θέλων σῶσαι, πᾶσι δὲ τὰς σωτικὰς ἐντολὰς
 προβαλλόμενος, εἰς ἀφορμὴν ἐλέγχου, ἀλλ' οὐκ εἰς
 συνδρομὴν ἐπάθλων· ὅτι πάντως φθονῶν τούτου ποιεῖ,
 ἥ ὅτι πενόμενος μισθοδοτῆσαι πάντας, ἥ ὡς ἰδία
 διαπαίζων ἔργα, μὴ ἔχων ὃν εὐλαθεθῆσεται ἐνεκεν
 τῆς τοιαύτης ἀληθείας· ἥ ὡς ἐφ' ἵδονος τῇ τῶν ἀν-
 θρώπων ἀπολείψαι ἀπλῶς· ἥ ὡς μνηστεικῶν διὰ τὴν
 πρὸς τὸν προπάτορα ἡμῶν ἀγανάκτησιν· ἥ ὅτι φύσει
 αἰτιὸς ἔστι τῶν κακῶν, καὶ οὐ μὴ δύναται μὴ κακο-
 ποιῆσαι.

λα'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἀμαθέστατος γεωμοδο-
 τεῖ βάρβαρος, ἐκ προοιμίων εὐθὺς τὴν ἀπορίαν λύειν
 οἰόμενος, τοῦ μὴ πάντας θελήσει τῇ αὐτοῦ ὑπενεχθῆ-
 ναι ἀπάτῃ· τοῦτο δὲ δεῖ παρατηρῆσαι ἐν ὅλῃ τῷ
 ἀγροικικῷ ἐκείνῳ βιβλίδι, ὅτι ἐγνωκὼς ὁ τοῦτο
 ληρωδῆσας, δυσπαράδεκτον ὅλως οὖσαν Χριστιανούς
 τε καὶ Ἰουδαίους τὴν πλαστὴν αὐτοῦ ταύτην μυθο-
 γραφίαν καὶ βαρβαρικὴν ὁρῶσκειαν, τὰς παρὰ τῇ
 θεῇ Γραφῇ κειμένας θείας ἐπαγγελίας ἀποσυλῆσας,
 καὶ οὐδὲ ταύτας ἀπάσας, ἀλλὰ τὸν γε παράδεισον
 μόνον ἐν ὑποσχέσει κληροδοσίας καταψεύδεται τῶν
 αὐτῷ ὑπακουόντων· καὶ τοῦτο παναθλίως γυναιξί

Cæteroqui noster quoque Nicetas agnoscit Alcorani
 proœmium κατὰ [puto pro μετὰ] τὴν δοκοῦσαν προ-
 οίμου τόπον ἔχειν γρηφὴν. Nos ergo in Nicetæ
 textu retentis necessario scriptis ab illo surarum
 numeris, qui semper uno minus vulgatis sunt, in
 marginibus tamen vulgaris earumdem surarum
 numeros ascribemus, quo facilius lectores ad Alco-
 ranum se conferant.

(21) Sur. II, 4.

(22) Sur. II, 7 sq.

(23) Impiam hanc Mohamedis doctrinam, qua
 sura secunda scatur, frustra mihi elevare aut lenire
 videtur Relandus in *Mohamedicis* lib. II, 4. Pertin-
 et autem ad celebre apud Mohamedanos dogma

A Atque ut dolum suum credibilem faciat, cum ante-
 rioribus sanctis Scripturis has quoque suas suscipi
 jubet; ignorans barbarus, id ad sui ipsius eversio-
 nem fieri. Continenter autem apologiam ubique
 facit contra non credentes inepto sermoni suo, ma-
 ledictorum plenam adversus illum, qui per semet-
 ipsum jurat, bonum benignumque Deum, qui
 peccatoris mortem non vult, sed eum converti ac vi-
 vere. Sunt autem verba ejus hujusmodi, quod nempe
 huic scripturæ credentes Deus intelligentes reddit ut
 credant; non credentes autem ipse a credendo pro-
 hibet: cum tamen res vice versa se habeat, quod
 nempe Deus, stulto huic credentes, decipi nolle;
 eos autem qui non credunt, adjuvat ipse quominus
 decipiantur. Atque ut dicta clariora fiant, ad hoc
 evadit commentum ejus; nempe quod Deus illos,
 quos vult salvare, accommodat ad mandati sui obe-
 dientiam: quos autem non vult salvare, negat iis
 intelligentiam et auscultandi facultatem, et placita
 ei exsequendi: atque ita punitiōi contradit. Atque
 hinc cogitare subest blasphemiarum enormium
 multitudinem; nempe quod Deus impediat eos qui
 ad bene agendum forent destinati: quod ipse sibi
 legibus forendis contradicant; cunctos quidem sal-
 vare nōlens, et tamen salutaria præcepta cunctis
 edicens, ut hæc sint culpandi occasio, non autem
 consequendi præmii adiutorium. Sic autem vel in-
 vide agit Deus: vel quia cunctos remunerari ne-
 quit: vel quasi creaturas suas illudens, neminem
 habens quem ob hanc veritatem reveretur: vel
 quia letatur omnino hominum perniciē: vel quia
 ulticem voluntatem retinet, propter susceptam
 cum progenitore nostro inimicitiam: vel quia na-
 turaliter causa malorum est, neque potest male non
 facere.

51. Tales tantasque inscitissimus barbarus quasi
 sententias effutit, jam inde a principio dubium
 statim se dissolvere putans, cur non omnes dolis
 ejus irretiri voluerint. Hoc autem animaladvertendum
 est in toto illo agresti libello, quod ejus nugatorius
 auctor gnarus, ægre omnino fore credibilem Chri-
 stianis atque Judæis fictam hanc suam mythogra-
 phiam barbaricamque religionem, exstantes apud
 divinam Scripturam Dei promissiones subfaratur;
 neque has tamen omnes, sed paradisum tantum-
 modo hæreditatis loco asseclis suis mendaciter
 promittit, idque admodum flagitiose; nempe eos

decreti (sive prædestinationis gratuita et absolutæ)
 de quo legatur Herbelotus voc. *cadha*. Evodius
 quoque monachus in historia martyrum XLII Amori-
 ensium a Saracenis occisorum (Bolland. Mart. T.
 I, die 6) concionantes facit martyres adversus hunc
 immanem Alcorani errorem. Et quidem legenda
 est tota illa Evodii adversus Saracenicam sectam
 invectio, cujus nonnisi particula refertur a Zyg-
 beno in *Panoplia* Lat. Bibl. PP. Lugd. t. XIV, p.
 229, de Deo mali auctore; quæ particula incaute
 cum alienis ibidem confusa fuit; in Græco autem
 codice apud Sylburgium ne nomen quidem Evodii
 scribitur.

candilis speciosisque mulieribus fruituros; quodque horribilius est, ante Dei conspectum: Deus enim, inquit ille, non erubescit. Quippe ita carnalem prorsus et materialem, et a presenti vita nihil differentem fore illorum fabulatur resurrectionem, eosque cibis ac potibus et excretionibus usuros. Illis vero qui sibi non obtemperaverint, eam quam Evangelia Deum lædentibus comminantur poenam indicit; nempe ut consuetas illorum memorie voluptates poenae proponens, facilius eorumdem animis potiat. Neque hoc item veterarium ejus facinus ignorandum est, quod haud omnino recusat sanctorum prophetarum nomina commemorare, ut venerandorum virorum appellatione fraudem celet negantis Deum Agarenismi sui. Cæteroqui nomine tenus illorum meminit; sed prædicatam ab iis veritate, factis manifeste conatur dolosam equare; quasi lex alumnos suos salvare non valeat, nisi sibi quoque fidem adhibeant. Præterea ipsius etiam Domini nostri Jesu Christi multifariam meminit, et unum de prophetis appellat, hanc solam prærogativam habentem, quod tanquam Dei Verbum de Virgine per Spiritum sanctum natus sit, et propter suam cum illo impassibilitatem in celum assumptus fuerit. Quid tamen dicat, Mohamedes nescit. Sed certe dolo manifeste utens, ipsum calumniatur dicens, interrogatum illum a Patre utrum Deus esset, seque Deum esse prædicasset, negasse: etenim facile hoc ignotum Patri suo fuisse arbitrat.

32. Insuper et illud scire interest, quod nempe falsata omnia tum ex Vetere tum etiam ex Novo Testamento profert; neque eatenus, verum etiam ea quæ nunquam scripta fuerunt, neque divinis Libris ullo modo consonant; quæ res improbitatem ejus manifeste nudat et publicat. Plurima etiam Manichæicæ abominationis portenta apud eum sunt collecta: demonum aliquot nomina, et per ipsos de rebus nefandis jurationes: allocutiones quoque ad demonum loca; et confessiones, quod ex ipsis quoque apostoli ac prophetae, a prædicato in hujusmodi sua scriptura Deo seipissime electi fuerunt: et littera fraudulentè præposita, et sententiæ varie mutatae, sæpe apud eum comperiuntur. Timoris

(24) Paradisus voluptarius et plane lascivus Mohamedis cognoscitur sur. II, 28, XLIII, 68, LV, 70, LVI, 24; LXXVIII, 33, et alibi.

(25) Sur. II, 25.

(26) Graviter hic peccat Nicetas, dum verba *Deus enim non erubescit* necit cum præcedentibus de voluptate capienda cum feminis. Prorsus enim ea verba pertinent ad sequentem versiculum, in quo de alia re innocua agitur. Ecce enim et Maraccius rectissime interpretatur: *porro Deus non erubescit ut proponat (in) parabolam*, etc. Caret itaque hæc saltem blasphemia Alcoranus. Eodem ac Byzantini errore labitur etiam Græcus auctor secundi opusculi adversus Alcoranum, apud Moynium Var. sacr. t. I, p. 447.

(27) Chioniatæ prædictus p. 490, ait ex Alcorano: καὶ τοὺς Σαμαρείτας εἰσέρχασθαι ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐ πρὸς τὸ ἀπολαύσαι, ἀλλ' ἵνα τὰ ἐκφόρια καὶ τὴν

Α φησι λευκασμέναις τε καὶ εὐφοβάμοις συγγινομένων (24)· καὶ τὸ φρικτότερον, Θεοῦ κατενώπιον (25)· Θεὸς γὰρ, φησὶν, οὐκ αἰσχύνεται (26)· Ἐνσαρκον γὰρ παντελῶς καὶ ἔνυλον οὕτως, ὥς μηδὲν τῆς παρουσίας ζωῆς διαλλάττουσαν τὴν αὐτῶν ἀνάστασιν τερατεύεται, βρώμασί τε καὶ πόμασι καὶ ἀφέδροις κεχηρμένους αὐτοὺς (27)· τοὺς δὲ αὐτῷ μὴ πειθομένους, τὴν ἐν Εὐαγγελίοις ἡπειλημένην γένναν τοῖς εἰς Θεὸν καθυβρίζουσιν ἐπανατείνεται· ὥς ἂν ἐκ τῶν συνήθειον τοῖς μεμνημένοις ἐφετῶν τε καὶ στυγνητῶν εὐπάρδεκτος γέννηται· καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἄγνοεῖν ἀναγκαῖον τὸ βιβλιόρηγμα, ὅτι οὐ παραιτεῖται ἀπλῶς τὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπομνημονεύειν ὀνόματα (28), ἵνα τῇ τῶν σεβασμιῶν ἀνδρῶν προσηγορίᾳ ἀνύποπτος αὐτῷ ὁ δόλος τῆς ἀρνιθείου Ἀγαρησίας γέννηται· ψιλῶς γὰρ μόνον αὐτοὺς ἐξονομάζει· τὴν δὲ γε μὴν παρ' αὐτῶν κηρυττομένην ἀλήθειαν, ἀπάτην φανερώς διὰ πραγμάτων ἐλέγχειν πειράται· καὶ ὥς οὐχ ἱκανοὺς ὄντας τοῦ νόμου τοὺς ὑπ' αὐτοῦ παιδαγωγουμένους σῶσαι, εἰ μὴ τοῦτ' αὖ πεισθεῖεν. Ἔτι γε μὴν καὶ αὐτοῦ διαφόρως μνημονεύει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἵνα αὐτὸν διαγορεύει τῶν λοιπῶν προφητῶν, μόνον κατ' ἐξάρτητον ἔχοντα ὥς Θεοῦ Λόγον τὴν δι' ἁγίου Πνεύματος ἐκ Πατρὸς γεννησιν, καὶ τῇ συναπαθείᾳ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν (29), ὃ μὴ εἰδὼς τί ἦν περὶ οὗτο ἔλεγεν· τῷδε δὲ τρόπῳ ὅηλον ὅτι τοῦ δόλου κεχηρμένος (30), ἐπειτο γὰρ φανερώς αὐτὸν διασύρει· φησὶ γὰρ (31) αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡρωτῆσθαι, εἰ Θεὸς εἴη, καὶ Θεὸν αὐτὸν ἐκῆρυξεν· καὶ διαρνούμενον· ἄγνοεῖν γὰρ εἰκὸς τοῦτον τὴν Πατέρα αὐτοῦ οἶσται (32).

33. Πρὸς τοῦτοις δὲ κακείνῳ εἰδέναι ἀσφαλές, ὅτι πεφαλτευμένα πάντα ἃ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς προσφέρει, καὶ ἃ ἀπὸ τῆς Νέας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσα οὐδὲ γέγραπται, οὕτε συνωδὰ τυγχάνει τῇ θεῇ Γραφῇ, τρανῶς αὐτοῦ τῆς σκαιότητος ἐντεῦθεν παραγεγυμνωμένης καὶ τεθριαμβευμένης· καὶ πλεῖστα δὲ αὐτοῦ τῆς Μανιχαϊκῆς μυστηρίας συλλέλεται τερατεύματα, δαιμόνων τινῶν προσηγορίαι, καὶ κατ' αὐτῶν ὀρκωμοταὶ ἐπὶ δυσφήμοις, προσωπήσεις τε πρὸς τῶν δαιμόνων χώρους, καὶ ὁμολογίας ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, τὸ παρὰ τοῦ διαγγελομένου ἐν τῇ τοιαύτῃ γραφῇ Θεὸν, πλειστάκις χειροτόνῃται· καὶ στοιχείον δὲ γοητικῶς προγορῆν (33), καὶ ψῆφοι μεταγεγραμμένοι παρ' αὐτῷ

Δ κόπρον αὐτῶν τοῦ παρθέλου ἐκβάλλουσιν, ὅπως μὴ ἂν ἀποζέσειεν ὁ παράδεισος· Samaritanos paradisum introire, non ut fruantur, sed ut purgationes et stercorea Moslemorum paradiso efficiant, ne forte paradisus male oleat. Sic fere loquitur etiam Græcus auctor secundi opusculi apud Moynium Var. sacr. t. I, p. 447. Item Zygabenus.

(28) Sur. V, 162; VI, 85 seq.

(29) Sur. III, 47; XXI, 91; LXVI, 13 et alibi.

(30) Sur. IV, 156.

(31) Sur. V, 125.

(32) Apud Chioniatam p. 484 concludit Deus: ἀπερίβη αὐτῷ ὁ Θεός· οἶδα ὅτι σὺ ἔλεγες τὸν λόγον τοῦτον· Scio te hujusmodi sermone usum.

(33) Videtur denotare solitarias illas, nulloque sensu, ut Moslemi fatentur, præditas litteras, quas multarum surarum initiis præpositas videmus.

διαφύρωι τυγχάνουσι (34) · τῆς προσοῦσης δὲ αὐτῷ
 δειλία; περὶ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ματαίου αὐτοῦ φρο-
 νήματος, τὸ εἰκαῖον ἔργον ἐναργῶς μαρτυρεῖ · σχεδὸν
 γὰρ ἐν ἐκάστῳ λόγῳ τοῦτο αἰτεῖται μὴ διαπιστευθῆ-
 ναι, ὅτι θεὸς τὸ θεολοιοῦρον τοῦτο ἡγαγεν γράμμα ·
 ἔπειρ συμβαίνει τοῖς μὴ ἐξ ἔργων τὴν τῶν λόγων
 βεβαίωσιν ἔχουσιν · καὶ γὰρ ἡγνός ὁ δύστηνος τῆς
 διὰ τὴν τόλμην ταύτην μενοῦσης αὐτῷ κολάσεως τὴν
 σφοδρότητα · ἀλλ' ὅτι γε φανερώς ἰθεομάχει, καὶ
 οὐδὲ λαθεῖν τοὺς ἀνθρώπους εἶχεν ἡπίστατο· αὐτίκα
 γοῦν ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ (35) λόγῳ τὸ ἐκ Θεοῦ ταῦτα
 ἐκπεμπέσθαι βεβαίωσαι οἰόμενος, οὕτως φησιν (36) ·
 « Ἐάν εἴτε ἐν σκανδάλῳ περὶ ὧν κατηγόρομεν ἐπὶ
 τὸν δούλον ἡμῶν, ἀγάγετε ψῆδν (37) ἐκ τῶν ὁμοίων
 αὐτοῦ, » τῶν προφητῶν δηλαδὴ λέγων, « καὶ ἀγάγετε
 τοὺς μάρτυρας ὡμῶν, » τοὺς αὐτοὺς λέγων προφη-
 τας, ἢ καὶ τοὺς δυνατοὺς ἐξετάσαι ἀληθῆ ἢ ψευδῆ
 λόγον · « εἰ πᾶρες Θεοῦ, φησὶ, ἔσται ἀληθὴς (38) » ·
 ὡς αὖτε εἶλεγεν, ὅτι Κάγω Θεὸν κηρύττω ὡς κἀκεῖνοι ·
 ἀλλ' ἔλαθεν αὐτὸν ὁ καμηλοερῶδης, ὡς οὐχὶ τὸ ἀπλῶς
 Θεὸν κηρύττειν ἐστὶν ἀληθοῦς κήρυκος, καὶ Θεοῦ
 ἀληθοῦς, ἀλλ' εἰ ἀληθοῦς Θεοῦ ἀληθῶς, ἐστὶ κήρυξ ὁ
 κήρυξ. Τίς γὰρ ὄντως τῇ ψῆδῃ τοῦ Δαβὶδ, ἢ τῇ τοῦ
 Ἰσαίου προφητείας, ἢ Ἐζεκιήλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ
 ταῖς τῶν λοιπῶν προφητῶν ἐκ τῆς σῆς θεοκρυψίας
 ἀθῆου, εἰποιμι ἂν πρὸς τὸν βάρβαρον τοῦτον καὶ θεο-
 μάχον, ὅς ἂν τὸ σὺν κήρυγμα ἐκ' ἀνατροπῆς τοῦ
 ἐκείνων κηρύγματος γέγραπται; πῶθεν οὖν ἄλλοθεν
 τὴν ἀπὸδειξιν ἔξεις, τῆς ἐν ἣ ἐπιποθεῖς ἀποδείξεως
 σοι οὐκ οὐκ ἔστι; ἢ γὰρ οὐχὶ πᾶσα ἡ θεία καὶ ἀρχέ-
 γωνος Γραφὴ Θεὸν σαρκωθῆσάμενον προαγγέλλει;
 ὅστις ἀριόηλως ἀποδίδεικται ὑπάρχων ὁ Χριστός, κὶν
 ἐπιπρόνθι σαρκί. Ἀδιήγητον ἔστι γενεὴν Ἰσραὴλ;
 φάσκει διὰ τὸ εἰπεῖν γενεάν, καὶ τὴν υἱοκὴν ἐκ τοῦ
 Πατρὸς πρόδον ὑπογράφας, τὸ πρῆγμα τοῦτο δη-
 λούντος τοῦ ὀνόματος · ἦν σὺ ὡς ἀμαθὴς; οὐ παρ-
 δέχη.

λγ'. Ἐφεξῆς δὲ τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ συγγράμμα-
 τος (39) παρσισάγει τὸν Θεὸν συμβουλευσάμενον τοῖς
 ἀγγέλοις περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως, καὶ κω-
 λυόμενον παρ' αὐτῶν ὡς ἀδίκου ἐσόμενου αὐτοῦ · τὸν
 δὲ Θεὸν καὶ ποιήσαντα καὶ σοφίσαντα τὸν Ἀδὰμ ὑπὲρ
 αὐτοῦ · καὶ τοῦτον εἶναι τὸν διδάξαντα τὰ τῶν ὄν-
 των ὀνόματα · τοιαύτη ἡ ἀνθρωπογονία τοῦ παραι-
 νούντος ταῖς πρὸ αὐτοῦ θείαις Γραφαῖς συναποδεί-
 χεσθαι τοὺς Ἀραβικοὺς ὀνειρούς. Ἐπειτα (40) τὸν
 Μωυσέα φησὶ βοηθῆσαι ἐκ Θεοῦ κελευσθέντα ὑπο-
 δεῖξαι τῷ λαῷ, ἦν ἔδει θῆσαι · τῶν δὲ ἀγνούστων
 ὁποῖα τις ἂν εἴη, πλειστάκις δευθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ
 τοῦτου · καὶ οὕτως μαθεῖν καὶ αὐτὸν κἀκεῖνους διὰ

ἰσα. lviij, 8.

(34) Intelligit fortasse sententias abrogatas seu retractatas in Alcorano, de quibus Maraccius *Tract. de Alc.* cap. 5.

(35) Diximus jam (col. 708, not. 20) non computari a Niceta Alcorani proemium, ideoque quæ secunda in vulgatis editionibus Sura est, hanc illi esse primam, et sic deinceps.

(36) Sur. II, 23.

(37) Nimirum ipsa Alcorani elocutio habet quem-

PATROL. GR. CV.

A autem ei perpetuo hærentis, ne stultum suum con-
 siliū frustra sit, ipse liber testis est : etenim in
 omni prope capitulo petit ne fides sibi derogetur,
 quod divinitus injuriosam hanc Deo scripturam
 acceperit : quod accidere sane iis solemne est, qui
 operibus suis firmare verba non queunt. Et sane
 ignorabat miser pœnæ gravitatem, quæ ipsum pro-
 pter facinus hoc manebat ; quodque aperte Deo ad-
 versaretur, id homines non latere sciebat. Statim
 igitur in primo capitulo, missam a Deo hanc doctri-
 nam confirmare volens, sic ait : « Si scandalizamini
 in iis quæ demisimus ad servum nostrum, addu-
 cite canticum ex similibus ei. » Ex prophetis vide-
 licet. « Et adducite testes vestros, » eosdem nimi-
 rum prophetas dicens, vel etiam idoneos vera a
 B falsis discernere. « Si præter Deum, inquit, est
 aliquis verax. » Quasi dicat : Ego Deum, æque ac
 illi, prædico. Sed ignorat camelarius, quod non
 simpliciter Deum prædicare, veracem denotat præ-
 dicatorem Dei veri ; sed oportet veri Dei verum esse
 prædicatorem qui prædicat. Nam quænam utilitas
 cantico Davidis, aut Isaïæ vaticinio, aut Ezechielis,
 aut Danielis, et reliquorum prophetarum, ab irre-
 ligiosa tua Dei prædicatione accidit (aio utique huic
 barbaro et Dei hosti), quoniam tu prædicationem
 tuam ad doctrinæ illorum eversionem scripsisti?
 Et quomodo aliunde demonstrationem sumes, illa
 tibi extincta cui confidebas demonstratione?
 Nonne omnis vetus divina Scriptura Deum fore in-
 carnandum prænuntiat? qualem nimirum manifesto
 C Christus se exhibuit, etiamsi carne passus est. In-
 narrabilem dicit ejus generationem Isaïas. Dum
 utitur vocabulo *generatio*, Filii ex Patre progressum
 describit : namque hanc rem vocabulum ostendit,
 quam tu, o Inerudite, non admittis.

33. Deinde in sua fabulosa scriptione introducitur
 Deum deliberantem cum angelis de hominis crea-
 tione, atque ab illis cohibitum, quoniam homo
 futurus erat iniquus : et nihilominus Deum facien-
 tem, ac sapientiam præ illis Adamo conferentem ;
 atque ab hoc dicit nomina existentium rerum enun-
 tiata. Talis est anthropogonia auctoris, qui hortatur
 D ut cum antiquioribus se scripturis Arabica quoque
 somnia admittantur. Deinde dicit Moysem Deo
 jubente vaccam populo ostendisse quam immolari
 oportebat. Illis autem ignorantibus qualis esset,
 sæpenumero hac super re Deum oravisse. Atque ita
 rem demum cognovisse, illosque per symbola edo-

dam rhythmum, ideoque confertur cum canticis. Irridet tamen hanc Mohamedis jactantiam, gratisque assertam Alcoranici rhythmī venustatem, specimine ejus satis insulso prolato, Maraccius t. I, Prodrum. refut. part. II, p. 72.

(38) Alcorani textus postulat ut scribatur, ei ἐστὶ ἀληθὴς, si estis veraces.

(39) Sur. II, 30.

(40) Sur. II, 67.

cuisse, hanc neque vetulam esse neque juvenculam, sed media inter has ætate, colore croceo, rudem et indomitam : atque hanc vix illis persuasisse ut immolarent. Hæ sunt fabularum ejus nugæ : quæ a nobis expositæ sunt, ut ejus impossibilis cum divinis Libris consonantia innotescat; cujus tamen gratia fidem se veracitatis adepturum putabat.

34. Impudentiam verò suam vir atheus adversus Dei Patris gloriam exserens, atque hanc ad se attrahere diabolica vesania satagens, tanquam ipse Moysem olim alloqui solitus, et Dominum quoque nostrum Jesum Christum misisset, ait : « Attulimus Moysi scripturam; postque eum apostolos misimus; attulimus Jesu Mariæ Filio revelationem, et roboravimus eum sancto Spiritu. » Hæc scribens, quid probare se putavit? Nempe dicit, barbaricam hanc scripturam suam tanquam divinam fore recipiendam : nesciens tamen se magnopere a scopo aberrare, quo potiri sperabat. Dicit enim ei aliquis : Quomodo vel quamobrem, ut Moysem reprehenderes, Jesum misisti? Quod si, ut par est, atque ut vere actum fuit, responderet : nihil reprehendendum in Moyse fuisse, sed Jesum ad illius rudimenta perficienda missum, nec non gravem consuetudinem carnalium observationum in meliorem atque optiorem spiritus morem immutandam; rursus huic ipsi responderent : Tu vero quid in Jesu damnanans, tertiam hanc recentiorum edidisti scripturam? Puto quia paria, vel eadem, vel majora, vel etiam minora doctura erat. Atqui majora docere, impossibile humanæ naturæ est. Quid enim majus est, quam propter Dei mandatum, mundum et corpus odio habere, imo et animam propriam indubitanter supernaturalium rerum causa tradere? Profecto constat, nihil hujusmodi barbarico hoc libro contineri, imo nihil omnino excelsum bonæque frugis; contra vero beluina omni stoliditate atque atheismo totum redundare. Jam si paria docere dicatur, quæ fuit utilitas et legem et Evangelium excitandi? illam, id est legem, defectivam; hoc, Evangelium inquam, perfectum. Tum etiam male firmos eos qui alterutri serviunt exhibet, neutrosque de sua salute posse confidere; alios quidem imperfectionem causantes; alios sublimitatem, cœli naturæ humanæ superiorem, a se deprecantes. Sed neutrius secundum idem exæquare perfectionem videtur : restat ergo, ut Mohamelis scriptura ceu minora docens data fuerit. Sed si ob hanc causam data fuit, valde hoc sit ridiculum, sublimibus scilicet mediisque derelictis, vitam humi repentem et beluinam, quam nihil celsum spectat, sectari. Præterquam quod summa hic naturaliter repugnantia est; et ea quæ meliore sorte sunt, deterioribus adversantur : quod sane de hoc libro verum evadit : etenim is contrarius plane in omnibus Evangelio Christi est. Si ergo Evangelium legem perfecit; perfectio autem rem magis confirmat; barbarica vero scriptura

συμβόλιον διδάξει, ὅτι ἐστὶν οὕτε παλαιὰ, φησὶν, οὕτε νέα, ἀλλὰ μέση τούτων, τὴν χροίην χρόνιον, ἀγρία καὶ ἀδάμαστος· καὶ μόλις αὐτοὺς πείσαι ταύτην κατασφάζει· αὐταὶ τῶν αὐτοῦ πλάσματων αἱ φλυαρίαι· παρειτέθησαν δὲ ἵνα δειχθῇ τὸ ἀκοινώνητον αὐτοῦ τῆς συμφωνίας πρὸς τὴν θείαν Γραφὴν· δι' οὗ τὸ ἀληθὲς εἶναι πιστευθήσεσθαι ἠλπίζεν.

35. Ἀναίσχυντων δὲ ὁ θεὸς κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς δόξης, καὶ ταύτην εἰς ἐαυτὸν ἀφαιρεῖν δαιμονιωδῶς ἐκφραϊνούμενος, καὶ ὡς αὐτὸς εἰ ὁ τῷ Μωϋσεὶ συλλαλήσας, καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας, φησὶν (41)· « Ἐπηγάγομεν τῷ Μωϋσεὶ γραφὴν, καὶ ἀπεστείλαμεν μετ' αὐτὸν ἀποστόλους· καὶ ἐπηγάγομεν τῷ Ἰησοῦ υἱὸν Μαρίας τὴν φανέρωσιν, καὶ ἐνεδυναμώσαμεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » Ταῦτα δὲ γράφων, τί κατασκευάζει ἐνόμιζε; Τὸ φάναι τοῦ αὐτοῦ θεοῦ οὕσαν καὶ τὴν βάρβαρον ταύτην γραφὴν, ὡς θείαν παραδεχθήσεσθαι· ἀγνοήσας ὡς πάμπολυ τοῦ σκοποῦ διαμάρται ἡ ὡς οὐ κρατῆσαι ἠλπίσε. Πῶς γάρ; τίς ἐπεί πρὸς αὐτὸν, καὶ τί ἔχων Μωϋσεὺς καταμέμψασθαι, Ἰησοῦν ἐξαπέστειλας; Εἰ δὲ τὸ εἰκὸς καὶ ὡς ἀληθῶς γεγονὸς ἐρῶ τὸ, ὅτι Μέμψασθαι μὲν εἶχον οὐδὲν, τελειῶσαι δὲ τὰ αὐτῷ στοιχειωθέντα, καὶ ἄλλως τὸ ἐπαχθεῖς καὶ ἐιωθὲς τῶν σαρκικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τὸ κοῦφον καὶ πρέπον μεταθεῖναι τοῦ Πνεύματος, πάλιν πρὸς αὐτὸν τούτους εἰπεῖν· Τί δὲ κατεγνωκῶς Ἰησοῦν, ταύτην τὴν κινωτέραν καὶ τρίτην γραφὴν ἐκδίδωκας; Ἄρα γε ὡς τὰ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ, ἡ τὰ μεῖζω, ἡ καὶ τὰ ἐλάττω διδάξουσιν; καὶ τὰ μεῖζω μὲν διδάξει, τὸν ἀδυνάτων τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· τί γὰρ πλεον τοῦ ὑπὲρ ἐντολῆς θεοῦ, κόσμον μισῆσαι καὶ σῶμα, ἐτι δὲ καὶ τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν ἀριότῳ πρὸς τὰ ὑπερφυῆ μεταθεῖναι; ἀλλὰ πρόβηλον ὅτι οὐδὲν τοιούτων τῇ βαρβαρώδει ταύτῃ ἐμπεριέχεται γραφῇ· ἀλλ' οὐδὲ ἀπλῶς τι ὑψηλὸν καὶ ἄξιον λόγου· τούναντίον μὲν οὖν καὶ κτηνωδίας πάσης καὶ ἀθείας ἀνάμεστος δὴ τυγχάνει· τὰ ἴσα δὲ διδάσκουσιν αὐθις φάναι· Καὶ τίς χρεια καὶ νόμον καὶ Εὐαγγέλιον ἀνιστῆν· τὸν μὲν ἐνδεῶς ἔχοντα, τὸν νόμον λέγων· τὸ δὲ τελειωτικῶς, τὸ Εὐαγγέλιον φημι· ὡς ἀστηρίκτους καὶ τοὺς τὰ ἐκάτερα δουλεύοντας καθιστᾷ· μὴδ' ὁποτέρους ἔχοντα; ἐπὶ σωτηρίαν θαρρύνει· τῶν μὲν τὸ ἀτελὲς αἰτωμένων, τῶν δὲ τὸ ὑψηλὸν ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπων παραιτουμένων· ἀλλ' οὐδετέρου παρ' αὐτῇ καθ' αὐτὸ ἀκριβεῖς θεωρεῖται· λείπεται ἔρα τὰ ἐλάττω ταύτην διδάξουσιν δεδῶσθαι· ἀλλ' εἰ τούτου χάριν ἐδόθη, πολλὸς ὁ γέλως, τὰ ὑψηλὰ καὶ μέσα καταλιπόντας, τὰ πάντῃ χαμερπῆ, καὶ τῶν ἀλόγων εἰς μηδὲν ὑπερβεβηκότα μεταδιώκειν· καὶ ἄλλως δὲ τὴν ἀκραν φυσικῶς ἐναντιότητά πρὸς τὰ μεῖζω εἰληχότα τὰ ἐλάχιστα πολέμια αὐτοῖς καθεστήκει· ὃ δὲ καὶ ἀληθές ἐστιν ἐπὶ τῇ γραφῇ ταύτῃ· ἀντιτεταγμένως γὰρ ἐν πᾶσι τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ διατέτακται. Εἰ οὖν Εὐαγγέλιον τελειοὶ τὸν νόμον, συνιστῆν δὲ μᾶλλον τὸ τελειοῦν ἐστὶ, καταστρέφειν δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἢ βάρβαρος πειρᾶται γραφῇ, καταστρέφειν

ἔρα καὶ τὸν νόμον δοκεῖ· καταστρέφειν τε τὰ τε-
λειούμενα καὶ τελειούμενα, οὐ τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἔρα τοῦ
Θεοῦ ἐστὶ Γραφή, ἢ τοῦ βαρβάρου θεομάχου γραφή·
λέγεται ἔρα εἶναι τοῦ ἀντιθέου, τούτεστι τοῦ Ἀν-
τιχρίστου.

λε'. Μετέπειτα δὲ μένεται Σολομώντος, καὶ
ἀνεξαπάτητον αὐτὸν δισχυρίζεται γενέσθαι, τῆς θείας
Γραφῆς φανερώς αὐτὸν περιστώσης πρὸς τὸ γῆρας
εἰδωλατρῆσαι, ἐναντία πανταχοῦ τῇ Γραφῇ φρο-
νῶν· καὶ ἀγγέλων δὲ δύο μένεται οὐ; λέγει κατ-
εληλυθέναι ἐν Βαβυλῶνι, ὧν τὰ ὀνόματα Ἀριὼθ καὶ
Μαριὼθ· οὐ; καὶ διδασκάλους εἶναι τοῦ κακοῦ λέγει
τοῖς βουλομένοις· ἔτι δὲ καὶ τὰς συζυγίας τῶν ἀν-
δρογυνῶν (41') τούτους φησὶ διαλύειν καὶ κακοποιεῖν
δὲ αὐτοὺς λέγει· πλὴν τὴν ἐπιτροπὴν ὑποκρίνεται
καὶ αὐτὸς φάναι τοῦ Θεοῦ ἐκδεχομένους· τούτους δὲ
τοὺς ἀγγέλους· οὐκ ἐπίσταται ἡ ἐκδοσις τῆς θείας
Γραφῆς· εἰ μὴ ποῦ τις φατὴ αὐτοὺς τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῦ εἶναι δαίμονας· τοῦ Σατανᾶ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου
γνωρίζομενος· Ἐπιστάσθαι δὲ δεῖ καὶ τοῦτο περὶ
τὴν τοῦ βαρβάρου κενωφονίαν, ὅτι δαίμονας μὲν φη-
νερῶς ἐξ ὀνόματος· καὶ γινώσκει καὶ ἀναγορεύει·
προσποιεῖται δὲ ὅθεν ἀπεικταίους αὐτοὺς καλεῖν,
καὶ τὸν αὐτῶν πρωτοστάτην διδόνον· ὡς ἂν καὶ
τούτου θυνθῇ τοῦς ἰδιώτας θηρεύσαι· πείθων αὐ-
τοὺς ὅτι οὐ τοῦ πονηροῦ ἐστὶ πνεύματος ἡ τούτου
μυθοπλαστία, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτιμῶντος τοῖς δαίμονι.
Μικρὸν δὲ προσελθὼν τούτου τοῦ λήρου (41''), δέξας
ἐαυτὸν παριστάνειν πάντων πρίκριτον ἀθῶν τε κα-
ταγνώσεως, καὶ πρὸς διόρθωσιν ταῦτα διδασκοντα,
διαβάλλει· Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς ἀλλήλοις
ἀντιτεταγμένους, καὶ τοὺς θατέρους δόξης προσση-
κέναι δισχυρίζομενος, θατέρων δόξαν ὑπὲρ θατέ-
ρας, μέλλον ἡξιώσθαι θείας οἰκειώσεως καὶ τῆς ἐν
παραδείσῳ τρυφῆς· εἰτα ἀμφοτέρους φησὶν ἀποτυ-
χεῖν τῆς ἐλπίδος, διὰ τὴν ἑκατέρου δόγματος πλά-
νην· ἐαυτὸν δὲ μόνον εἶναι τοῦ παραδείσου κληρο-
νόμον ἀποφαίνεται ἀκελεύστως· ὅμοιον δὲ τι τι-
ποίηκεν, εἰ τι νῦν ἐχόντων, λόγου χάριν, ὑπὲρ τολάντου
πρὸς ἐαυτοὺς δικαιολογίαν, οὗτος ἐαυτὸν παρνεύει·
εἰς μέσον, Μηδενὸς ὁμῶν τούτου εἶναι, διότι πρὸς ἐαυ-
τοὺς στασιάζει· ἐμοὶ γὰρ ὤριστα ὡς μηδὲν πε-
ποιηκότι, μηδὲ τι διαιμαμαχημένῳ· καὶ ὅπερ τοῦ
ἐνὸς πρὸς τὸν ἕνα διαμφιβάλλοντος κατεγίνωσκεν,
αὐτὸς πρὸς τοὺς δύο τούτου ποιῶν οὐκ αἰσχύνεται.

λε'. Ὅποια δὲ τούτου ἀπόδειξις ἐστὶ τοῦ θεῶθεν
αὐτὸν κεκοιμῆναι τὴν βίβλον ταύτην, οὐ δέον εἰπεῖν,
καὶ ἐπαρᾶσθαι δὲ ἐαυτοῦ καταβαρβαῖ, ἐν τούτῳ μόνῳ
πᾶσι καλῶς ποιῶν· καὶ καταγνώσεις καὶ μέμψεις
μυρίας ἐπιφημίζει, εἰ μὴ παρὰ Θεοῦ ἀπεσταλμένος
εἴη, τὴν ὑποψίαν δηλονότι τοῦ ψεύδους συγκαλύπτειν
νομίζων· καὶ ἐξόμνουσθαι δὲ κατὰ τὴν ἡλίου καὶ σε-
λήνης καὶ ἀστέρων καὶ λαμπυρίδων ζώων καὶ κυνῶν
δρομικῶν καὶ φυτῶν καὶ ἑτέρων ἀγνώστων βαρβα-

A evertere Evangelium nititur, legem pariter videtur
evertere. Porro illa evertere, quæ perficiunt et sunt
perfecta, non est Dei officium. Non est ergo Dei
Scriptura, hic inimicus Deo barbari hominis liber.
Superest igitur ut sit antithei id est Antichristi
opus

35. Deinde Salomonis infert mentionem, eumque
nullo errore deceptum fuisse contendit; cum tamen
divina Scriptura aperte affirmet eum senili ætate
idolorum cultui se addixisse: quæ dum ait, contra-
rium prorsus sacræ Scripturæ sentit. Angelos quo-
que duos memorat, quos Babylonem adventasse ait,
quorum sunt nomina Arioth et Maroth, quos ma-
gistros esse vitii volentibus dicit. Præterea conjugia
androgy norum ab his ait dissoluta, ipsosque male
facere ait; verumtamen concessionem a Deo simu-
lanter ipse quoque dicit illos accepisse. Jam vero
hos angelos divinæ Scripturæ traditio ignorat; nisi
hos forte dicit Mohamedes patris sui Satanæ dæ-
mones, et ipsi soli cognitos. Hoc quoque observan-
dum est in hujus barbari vanitate verborum, quod
dæmones quidem nominatim et cognoscit et pro-
clamat; hoc tamen loco simulat ipsos aversabiles
appellare, nec non ipsorum præsidem diabolum; ut
hinc etiam idiotas capiat, persuadens eis non esse
a malo spiritu figmentum suum, sed ab auctore qui
dæmones increpat. Paululum vero progressus in
his nugis, existimans se jam esse cunctis præla-
tum, et contrarii suffragii immunem, et aliis emen-
dandis factum magistrum, criminatur Judæos atque
Christianos invicem adversantes: et eos qui alteru-
tram opinionem superare conantes, sectabantur
alteram pro altera opinionem, magis promeruisse
divinam familiaritatem, et paradisi delicias. Postea
utrosque a spe sua excidisse ait, propter hærentem
utrique dogmati errorem; se vero unum esse para-
disi heredem sponte propria decernit; idem faciens
homini, exempli causa, qui nonnullis de jure talen-
tum possidendi litigantibus, medium se inferens
diceret, Neutrius vestram hanc esse proprietatem,
quandoquidem de ea contenditis; mihi autem esse
assignandam, qui nihil ejusmodi fecerim, neque
adversus quempiam contenderim: et qui unum
cum uno disceptare nollet, ipse contra duos id agere
non erubescit.

36. Quamnam porro hic habeat demonstrationem
se hunc librum de celo accepisse, cum dicere non
queat, ipse sibi imprecatur, hoc unum recte faciens,
quod damnationes vituperiaque innumera sibi im-
ponit, nisi a Deo missus fuerit, mendacii videlicet
suspicionem obumbrare sperans; juratque per
solem ac lunam, et astra, et lampyrides beluas, et
cursorios canes, et arbores, et ignota alia nomina
barbarica (quæ prorsus demonum esse existimo,

(41') Videtur prorsus error in Nicetæ scriptura.
ἀνδρογυνῶν pro ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Quippe apud
Alcoranum Sur. II, 102, hi angeli dissociavisse di-

cuntur conjugia inter maritos et uxores non inter
androgy nos.

(41'') Sur. II, 111, seq.

quorundam saltem) quod ipse Deus Abrahami, et Deus Isaaci, Novum Testamentum ob complendam legem indixerit, qui etiam Mohamedi Manichaicam hanc abominationem tradiderit; quæ quidem utrum consonet, an contra dissonet, homo amentissimus cognoscere impotens, sectarum personas confundit, et invicem incongruentia toto suo fabuloso sermone recitat. Obliviscitur enim qui hæc componit, quisnam sit loquens, et quisnam audiens, et de quo argumento loquantur, et mutuo dissideant; modo verba loquentis confers in audientem; modo audientis vicissim in loquentem, et colloqui materiem in utramque partem; qui est furiosi vel delirantis morbus. Templum quoque dicit ab Ismaele atque Abrahamo Deo ædificatum, quod tamen neque unquam exstitit, neque a divina Scriptura memoratur. Nam si ne unctionem quidem unius lapidis cippumque oleo linitum omisit divus historicus¹, quomodo integrum templum silentio præterisset?

37. Tum etiam admonet, ut iis qui incusant assecularum a se deceptorum morem orandi conversa ad austrum facie, nihil aliud velint respondere, nisi hoc ipsos facere ut suam erga Mohamedem pietatem ostendant, et ab iis distinguantur qui aliter faciunt. Macte equidem divina sapientia, quæ illos hac etiam ratione distinguit, verasque tenebras adorare coarguit! Atque ut dolus ejus aperte cognoscatur, en idolo apud Bacam posito, quod ipse oratorium observationis appellat, infelices barbaros jubet cultum exhibere. «Ubi enim, inquit, fueritis, levate facies vestras erga partem oratorii observationis.» Duoque nomina barbara Zapha et Marua de numero venerabilium Dei nominum dicit, Dei prorsus sui suorumque deceptorum assecularum: quos illic circa impurum oratorii ædificium circumire jubet. Sicut autem a quodam ex ipsis ad Christianos converso didicimus, idolum est quoddam illic in ædificio medio statutum: qui vero diabolici Mohamedis jussa faciunt miseræ suas inclinantes cervices, manumque erectam ad idolum tendentes, altera autem aurem propriam tenentes, in gyrum tandiū se revolvunt, donec vertigine tenebrosa correpti corruunt. Hoc arbitrari esse idolum, ut ipsi fatebuntur, Veneris. Re sane vera hæc librum illum Dei donum esse ac de cælo demissum ostendunt.

38. Unum porro ex omnibus animalibus esu submovet porcum, non canem, aut lupum, aut aliud quodlibet, sed omnibus vesci hortatur deceptos

¹ Gen. xxviii, 18.

(42) Sur. II, 128.

(43) Sur. II, 143 seq.

(44) Sur. II, 160.

(45) Nomina duorum montium hæc sunt, ut censet ad Sur. II, 160, Maraccius, nec non Relandus op. cit. p. 121 et 160. Græci perperam intellexerunt angelos duos.

Α ριζῶν ὀνομάτων (οἱμοὶ δὲ δὴ πάντως δαιμόνων καὶ αὐτῶν ὄντων τινῶν), ὡς αὐτὸς εἶη ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, ὁ τὴν Καινὴν ἐπὶ ἐκπληρώσει τοῦ νόμου ὑπαγορεύσας, ὁ καὶ τῷ Μωάμετ τὴν Μανιχαϊκὴν ταύτην ἐπιναγαγὼν βδελυγμίαν· μὴ δὲ εἰ συμφωνεῖ ὅλως, ἡ διαφωνεῖ αὐτῇ πρὸς ἐκείνας συνιδεῖν ὁ ἀνοῦστατος; δυνηθεῖς· καὶ τὰ πρόσωπα δὲ αὐτῶν συγκαχυμένα καὶ ἀνάρμοστα εἰ· ὅλου τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ λόγου ἀλλήλοις φέρεται· ἐπιλανθανομένου ὡς περ τοῦ ταῦτα ἀνατυπώσαντος ὅστις εἶη ὁ τε λαλῶν καὶ ἀκούων, καὶ ὑπὲρ οὗ ἔλεγον, καὶ ἀμοιβαδὼν ἀντιθέσθαι, πῇ μὲν τοῦ λέγοντος, εἰς τὸ τοῦ ἀκούοντος· πῇ δὲ τοῦ ἀκούοντος; εἰς τὸ τοῦ λέγοντος· καὶ ὑπὲρ οὗ ἔλεγον εἰς τὰ ἀμφοτέρω· ὅπερ μαινομένου καὶ παραπαίοντος ἴδιον πάθος. Ναὺν δὲ λέγει (42) παρὰ Β τε Ἰσραὴλ καὶ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ ἀνοικοδομηθῆναι, τὸν οὕτε γενόμενον πῶποτε, οὔτε παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ μνημονευόμενον· εἰ γὰρ ἀλοφην λίθου μόνου εἰς στήλην Θεῷ χειρισμένην οὐ παρεῖδεν ὁ θεόπτης, πῶς ναὺν ὅλον ἀπεσιώπησεν;

λζ'. Πρὸς δὲ τοὺς καταιτιωμένους (43) τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεπαιστωμένους ἔνεκεν τοῦ πρὸς νότον εὐχεσθαι ἐστραμμένως, μὴ δεῖν ἄλλο τι φάναι, ἢ ἔνεκεν, φησὶ, τοῦ ἀποδείξαι τὴν πρὸς τὸν Μωάμετ εὐλόγειαν, καὶ τοῦ διακρίνεσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῶν μὴ ποιούντων αὐτό· καὶ εὖ γε τῇ θεῇ σοφίᾳ κἀν τούτῳ αὐτοὺς ἀποδιστήσασθαι, καὶ τῷ ὄντως σκότει προσκυνοῦντας; ἐλεγξάσθαι· ἵνα δὲ καὶ ὁ δόλος αὐτοῦ κατὰ δόλον γένηται, τῷ εἰς Βάχα καίμενῳ εἰδῶλῳ, ὅπερ αὐτὸς προσκύνημα παρατηρήματος καλεῖ, τοὺς ἀθλοῦς βαρβάρους προσκυνεῖν παρασκευάζει. «Ἐνθα γὰρ ἐστὲ, φησὶ (44), ὀρθώσατε ὁμῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὸ μέρος τοῦ προσκυνητηρίου τοῦ παρατηρήματος.» Καὶ οὗτοί δὲ ὀνόματα βάρβαρα τὸ τε Ζαφὰ καὶ Μαρουὰ (45) ἐκ τῶν σεβασμίων εἶναι λέγει τοῦ Θεοῦ· Θεοῦ πάντως τοῦ οἰκείου καὶ τοῖς ἡπατημένοις δὲ ὑπ' αὐτοῦ παραγενομένοις, κατὰ τὸ ἐκεῖσε μεμολυμμένον οἶκημα τοῦ προσεκυκτηρίου περιγυρεῦσαι εἰς αὐτὸ προστάσσει· ὡς δὲ παρὰ τινος ἐξ αὐτῶν εἰς Χριστιανούς ἐλθόντων ἐμάθομεν, εἰδῶλόν τι λίθινον κάθηται δεξιᾷθεν μέσον τοῦ οἴκου· καὶ οἱ τὴν πρόσταξιν τοῦ δαιμονιώδους τούτου πληροῦντες, κεκληκότες τοὺς ἀθλοῦς αὐτῶν αὐγένας, καὶ τὴν χεῖρα ὄρθιον πρὸς αὐτὸ ἐκτετακέντες, τῇ τε ἐτέρᾳ τὸ οὖς αὐτῶν κατέχοντες, κυκλοτερῶς εἰδούνηται, μέχρις ἂν σκοτεινίᾳ ληφθέντες καταπέσωσι (46)· τοῦτο οἶμαι ἐκεῖνο εἶναι τὸ εἰδῶλον, ὡς αὐτοὶ φαίνεν, τῆς Ἀφροδίτης (47). Ἀριστὰ γε θεοδώρητος καὶ ἐξ οὐρανοῦ δεδομένη ἡ βίβλος αὕτη ἐκ τούτων δείκνυνται.

λη'. Ἐν δὲ πάντων τῶν ζώων τῆς βρώσεως ἀποπέμπεται μόνον τὸν χοῖρον (48), οὔτε δὲ κύνα, οὔτε λύκον, οὔτε ἄλλο, ἀλλὰ πάντων μετέχειν προτρέ-

(46) Notissima est hæc superstitionum, præsertim vero Dervisionum, apud Mohamedanos choras.

(47) Adorari a Mohamedanis Venerem copiose docteque negat Relandus op. cit. lib. II, cap. 5, Græcos coarguens qui hanc illis idololatriam impularunt.

(48) Sur. II, 173.

πίπει τοις ὕπ' αὐτοῦ ἡπατημένοις (49). « Φάγετε γάρ, A
 φησὶν, ἐκ τῶν ὄντων ἐν τῇ γῇ· καθαρὰ γὰρ καὶ
 καλὰ· καὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε ἐν τοῖς ἰχνεσιν τοῦ Σα-
 τανᾶ· αὐτὸς ἐχθρὸς ὑμῶν ἐστὶ φανερός· » Σατανᾶν
 δηλονότι καλῶν τὸν τυπώσαντα τὴν διάκρισιν τῶν τε
 καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων κατὰ τὸν νόμον· ὁρᾶτε πῶς
 ἀναφανδὸν Σατανᾶν τὸν Θεὸν ὀνομάζει· μὴ συνιᾶς ὁ
 δειλαιὸς ὅπερ ἐφθέγγετο, μετ' ὀλίγον φησὶν· « Οἱ-
 τινὲς δὲ ἀμφιδόλλονται ἐν ταῖς γραφαῖς, εἰσὶν ἐν
 ἀποστασίᾳ μακρᾷ. » Ἔστι τοῦτο εὐρεῖν ἀναισχυν-
 τώτερον καὶ ἀνοητώτερον· Καθὰ περ δὲ πῖθχος, ὁρμὴν
 ὑποκριθεὶς λέοντος, πιθήκειον ἀλλ' οὐ λέοντειον τὸ
 ἄλμα ποιῶν ἐξελέγγετο· οὗτω καὶ ὁ δούστηνος οὗτος
 τῆς ὑπερτάτου νομοθεσίας ἐκτὼς ἀξίωμα ἐπιγρά-
 φας, τῆς παροικτίστου ἀελητηρίας μὴδὲν ἔχων πλέον
 ἐλλέγγετο· σχῆμα γὰρ μόνον, μᾶλλον δὲ ὄνομα φι-
 λλον, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τῆς θεοσεβείας ἐκτὼς
 περιέθετο· δόξας γοῦν περὶ νηστείας διατάττεσθαι
 τοῖς ἀθλοῖς βαρβάρους, ταῦτ' αὖ φησιν (50). « Μὴν
 Ῥαμίδα ἐστίν, ἐν ᾗ κατήχθη ὑμῖν τὸ ἀνάγνωσμα·
 νηστεύσατε αὐτόν· ἐξέσται δὲ ὑμῖν ἡ νύξ τῆς νη-
 στείας, εἰς μίξιν τῶν γυναικῶν ὑμῶν· αὐταὶ γὰρ
 ὑμῶν εἰς σκεπάσματα, καὶ ὑμεῖς· αὐταῖς ἔστε σκε-
 πάσματα· ἔγνω γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι παραβουλεύσατε ταῖς
 ψυχαῖς ὑμῶν ἐν τῇ νηστείᾳ, καὶ ὤεω· ὑμῖν γίνεται·
 μίχθητε εἰς αὐτάς εἰς παράκλησιν· καὶ φάγετε ἐσπέ-
 ρας καὶ πίετε, ἕως ἂν τὸ ἀπὸ τοῦ σκότους· φαίνόμε-
 νον ῥάμμα μέλαν, διὰ τῆς ἡμέρας φανῇ ἄσπρον·
 καὶ πάλιν πληρώσατε τὴν νηστείαν ἕως τῆς ἐσπέ-
 ρας· καὶ [μὴ] μίχθητε αὐταῖς ὑμῶν συχναζόντων ἐν
 τῇ προσκυνητηρίᾳ· αὕτη ἐστὶ νομοθεσία Θεοῦ, καὶ
 μὴ ἐγγίστητε αὐτάς. » Ἄβ' αὖ γε τοσοῦτον πῖθχος
 τοῦ τὴν θείαν Γραφὴν νενομοθετηκότος;

λθ'. Μετὰ δὲ τὴν ἀθεμιτοῦργητον ἐκείνην νηστείαν,
 εἰς τὸν καθ' ἡμῶν αὐτοὺς διεγείρει πόλεμον, « Φο-
 νεύσατε, λέγων, αὐτοὺς ὅπου δ' ἂν συναντήσητε αὐ-
 τοῖς· » ἔρους δὲ αὐτοῖς ἀγάπης, ὡς εἰκὸς, τιθεῖς
 φησὶν (51). « Καὶ ὅστις δὲ μνησικακεῖ ἐφ' ὑμᾶς,
 ἐχθράνατε αὐτὸν καθὼς ἐχθρανεν ἐπ' αὐτῶν ὑμῶν. »
 Πρὸς ἐγκράτειαν δὲ καὶ σωφροσύνην αὐτοὺς ψευδῶς
 ἀλείφων φησὶν (52). « Αἱ γυναῖκες ὑμῶν νεατὸς ὑμῶν·
 εἰσέλθατε εἰς τοὺς νεατοὺς ὑμῶν ὅθεν βούλεσθε· καὶ
 συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· » τούτῃστι, Πάσαν
 ἐπιθυμίαν τῶν ψυχῶν ὑμῶν πληρώσατε· ἄρα γε
 κτηνώδης οὗτός ἐστιν ὁ βίος, ἢ μᾶλλον δαιμονιώδης.
 Λύσεως δὲ μνημονεύσας γυναικὸς ἐξ ἀνδρὸς, τάδε
 φησὶ τοῖς βαρβάρους (53). « Ἐάν τις ἀπολύσῃ γυ-
 ναῖκα αὐτοῦ, οὐκέτι ἐξέσται αὐτῷ μετὰ τὸ ἀπολυ-
 θῆναι αὐτὴν, ἕως ἂν ζευχθῇ ἀνδρὶ ἐτέρῳ· καὶ ἐάν
 ἀπολύσῃ αὐτὴν ὁ δεύτερος, οὐκ ἐστὶ κατάκριμα ἐν
 αὐτοῖς, ἐάν ἐπιστρέψωσι πρὸς ἀλλήλους· οὗτοι γὰρ,
 φησὶν, νόμοι Θεοῦ. » Ὡς ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἀσω-
 τείας!

μ'. Ἐρεθίζων δὲ πρὸς ἀνδροφονίαν τοὺς βαρβά-
 ρους, ἔδοξεν εἰς προτροπὴν ἱστορίαν γραφικὴν αὐ-

suos: « Comedite, inquit, ex his quæ in terra sunt,
 munda et bona sunt. Neque Satanæ vestigia sequa-
 mini: ipse enim manifestus vester hostis est. »
 Satanam nempe appellans illum qui mundorum et
 immundorum distinctionem constituit, prout in lege
 fit. Cernitisne quomodo palam Satanæ nomen Deo
 affingit? Tum dictorum oblitus miser, paulo post
 ait: « Qui autem in scripturis ambigue se gerunt,
 hi sunt in longa apostasia. » Nunquid hoc impu-
 dentius aut insanius inveniri potest? Sicut autem
 simia, leonis impetum simulans, simia non leone
 dignum facere saltum convincitur; sic ærumnosus
 iste cælestis legis dignitatem sibi vindicans, nihil
 aliud quam miserandam ruditatem habere depre-
 henditur. Nam speciem tantummodo, imo nudum
 nomen, absque re ipsa, sibi religionis circumposuit.
 Volens itaque jejunii legem barbaris infelicibus
 ferre, hæc ait: « Mensis est Ramadanus, quo ad vos
 lectio delata fuit; ipsum jejunate. Jejunii nocte li-
 cebit vobis cum uxoribus vestris copula: ipsæ enim
 sunt vobis indumenta, et vos illis æque indumenta.
 Novit enim Deus, fore ut animas vestras fraudare-
 tis in jejunio. Ideo vobis indulget. Concumbite cum
 illis ad solatium; et comedite vespere ac bibite:
 donec quod noctu videbatur solum nigrum, interdiu
 videatur album. Et rursus observate jejuniū us-
 que ad vesperam. Et [ne] copulemini illis, dum in
 oratorio perseveratis. Hæc est lex Dei: ne ad illas
 accedatis. » Tantumne simia leoni cedit, quantum
 detestabilis hic atque execrabilis a divinæ Scri-
 pturæ legislatore?

39. Post scelestum illud jejuniū, suos concitat
 ad bellum contra nos gerendum. « Interfice, in-
 quit, illos ubicunque in eos incurreritis. » Tum iis
 legem charitatis statuens, ut par est, ait: « Et qui-
 cunque adversus vos iram fovet, odite illum, prout
 ille vos odit. » Jam ad continentiam falso ipsos
 temperantiamque adhortans ait: « Uxores vestræ
 novalia vestra sunt: ingredimini in novalia vestra
 unde volueritis; et congregimini ex animorum ves-
 trorum sententia, » id est, quamlibet cupiditatem
 animorum vestrorum explete. Est igitur lex hæc
 beluina vel potius diabolica. Tum divortium viri ab
 uxore memorans, sic alloquitur barbaros: « Si quis
 uxorem suam repudiaverit, non licebit ei, postquam
 eam dimiserit, donec alteri viro copuletur. Quod
 si et secundus eam dimiserit, non est illis piacu-
 lum, si ad conjugium redeant. Hæc sunt enim, in-
 quit, statuta Dei. » O barbaricam libidinem!

40. Barbaros autem ad homicidium concitans,
 videtur hortamenti loco obijcere historiam de sacris

(49) Sur. II, 170.

(50) Sur V, 186 seq.

(51) Sur. II, 192.

(52) Sur. II, 224.

(53) Sur. II, 231.

Scripturis sumptam, confusis tamen, quon semper facit, personis ac permutatis. Nam res a Jesu Navi gestas Gedeoni tribuit; rursus res Gedeonis Sauli; hisque ait contemporaneum Davidem: arcamque ab angelis, non ab hominibus, gestatam. Adeo divinam Scripturam et callebat et alios docebat hic rerum divinarum illudor et atheus! Quippe Dominus piis suis cultoribus consulens, irreligiosum: cor illius infatuavit, ut ne prout se habebat, ita et procederet. Nam de fidei violenta abnegatione sic ait: «Non est cogendum ad fidem; etenim quid sit recte admittendum, ex fallaci contrario innotescit.» Suis vero fabulis perpetuo insistens, inducit Abrahamum augaciter cum Deo colloquentem, cumque illo de mortuorum resurrectione disputantem: et quod ex quatuor avibus ab eo supra quatuor montes repositis, et deinde revocatis, resurrectionis fidem didicerit Abrahamus: cujus rei nullam facit antiquissima Scriptura mentionem. Non tamen impudenter tantummodo ad vitia ruit, sed et usuram improbare videtur, atque orphanorum spoliaciones, et ad elemosynam faciendam hortatur; ut dum boni consilii auctor videtur, mortifera nocumenta latenter inferat vir exitiosus. Atque in his, postquam sibi victoriam de nobis imprecatus est, primæ nugaci fabule finem imponit;

CONFUTATIO II.

41. Secundum fabulæ Mohamedis capitulum *Amrani familia* inscribitur. Statim ab initio traditum a Dea hoc scriptum affirmat, ejusque rei causam addit, quod ab hoc confirmetur illa superiore tempore tradita, lex videlicet atque Evangelium, directio nempe hominibus atque salus. Observe ergo, utrum secundum hanc promissionem fulcrum legis atque Evangelii deinde factis suis semet demonstret, atque illa præclare sancire, et bene se habere ut in scripto jacent; vel saltem defectiva supplere. Quod si nihil hujusmodi in eo fuerit, aut cernatur, certe meptitur, et mendaci ore hæc effutit, et a mendacii parente provenire convincitur. Abunde itaque in sequentibus pro niore suo jocatur de quadam Iambre concubina, quæ alicunde prodierit; ejusque precem et supplicem gratiarum actionem refert propter Mariæ conceptionem, quæ fuit, inquit, Mater Jesu; et quod hanc in templo [Mater] præsentaverit, et quod a Domino, inquit, recepta sit, et a Zacharia suscepta. Eoque aliquando in templum ingresso, et apud eam divino cibo conspecto, sciscitatum esse unde hic provenisset. Hæc, a Deo dixisse; ipsumque illic postulas a Deo filium; factamque ei pollicitationem quod Joannem filium habiturus esset virum justum atque prophetam. Illo mox dubitante quomodo jam

A τοῖς παρθέσθαι, καὶ συγχύσαι; τὰ πρόσωπα, ὡς περ ἀπὸ ποιῆ, καὶ ἀλλὰ ἴσα; (54), τίθειαι τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐπὶ τὸν Γεδεὼν, καὶ τὰ τοῦ Γεδεὼν εἰς τὰ τοῦ Σαουλ, καὶ ὁμόχρονον αὐτῶν εἶναι φησὶ τὸν Δαβὶδ (55)· τὴν δὲ κλειωτὴν ὑπ' ἀγγέλων εἶπε βασιλεύσθαι, ἀλλ' οὐχὶ παρ' ἀνθρώπων· οὕτω τὴν θείαν Γραφὴν καὶ ἡπίστατο καὶ ἐδίδασκεν ὁ τῶν θείων ἐμπαίκτης καὶ ἄθεος, Πρόνοϊαν δὲ τῶν εἰς αὐτὸν εὐσεβούντων ποιῶν ὁ Κύριος, ἐματαιώσεν αὐτοῦ τὴν ἄθεον καρδίαν, μὴ καθ' ὃ εἶχεν καὶ προέσται· περὶ γὰρ τῆς κατὰ τὴν πίστιν βιαίας ἀπαρνήσεως, οὕτω φησὶ (56)· «Οὐκ ἀναγκάσαι δὲ εἰς πίστιν· ἐφανερῶθι γὰρ τὸ εὐπρόσδεκτον ἐκ τοῦ σφαλεροῦ.» Ἐπειμολῶν δὲ συνήθως (57) τὰ ψευδῆ αὐτοῦ μυθεύματα, παρεμβάλλει τὸν Ἀβραάμ διαιλέξαι; ληρώδεις ποιοῦντα, καὶ πρὸς θεὸν διαφιβάλλοντα παρὶ νεκρῶν ἀναστάσεως· καὶ ὅτι διὰ τεισάρων ὀρνέων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τίσσεσσι ὄρη ἀποτιθέντων καὶ ἀνακληθέντων, τὴν τῆς ἀναστάσεως πίστιν ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ· ὃν οὐδὲν ἢ θεία καὶ ἀρχαιοτάτη μὲνηται Γραφή· οὐκ ἀναιδῶς δὲ μόνον ὁμῶς πρὸς τὰ κακὰ χωρεῖ (58), ἀλλὰ καὶ τόκον διαβάλλειν δοκεῖ, καὶ ἀρπαγὰς ὀργανῶν, καὶ συμπάθειαν ποιεῖν παραινέει· ὡς ἂν ἐκ τοῦ χρηστέος σύμβουλός εἶναι δοκῶν, διαλάβῃ εἰς τὰ καίρια βλέπων ὁ δειλιάρχης· καὶ ἐν τούτοις τὴν καθ' ἡμῶν νίκην εὐξάμενος (59), τὸν πρῶτον φλήναφεν ἐστησεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Β'.

μα'. Δεύτερος τῆς μυθοπλασίας τοῦ Μωάμετ λόγος εἰς τοὺς τοῦ Ἀμράν [cod. Ἀβραάμ] ἐπιγέγραπται· εὐθὺς δὲ ἐξ εἰσόδου τὸ ἐκ Θεοῦ δεδῶσθαι τὸ τοιοῦτον γράμμα ἀποφαίνεται (60)· καὶ αἰτίαν τοῦτου προστίθεται, τὸ εἶναι βεβαιωτικὸν τῶν πρὸ αὐτοῦ κατενεχθέντων· τὰ δὲ κατενεχθέντα πρὸ αὐτοῦ, ὁ νόμος, φησὶν, ἐστὶ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὁδηγήσεις τοῖς ἀνθρώποις καὶ σωτηρία· σκοπεῖτε οὖν εἴ ἔρα κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην, βεβαιωτικὸν τοῦ νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τοῖς ἐξῆς; διὰ πραγμάτων ἐκτιθέσθαι; ἦτοι ἐκεῖνα κυροῦν καλῶς καὶ ἀνεκδοῦς ἔχειν, ὡς γέγραπται, ἢ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦν· ὡς εἰ γε μηδὲν τούτων ἐκ' αὐτοῦ, ἢ τοιοῦτον θεωρηθεῖται, ψεύδεται· καὶ ἐκ ψευδοῦς προεληλυθὸς στόματος, καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους ἀπελέχεται. Ἰκανῶς οὖν ἐφεξῆς τὰ συνήθη ἀδωλεσχήσας, ἐταιρικός τινὸς Ἰαμβρᾶ (61), ἦτις καὶ ὥπται πώποτε ἀπὸ μέρους, καὶ τὴν ταύτης εὐχὴν καὶ εὐχαριστίαν ἔκτειν ἐποίησεν ἐπὶ τῇ συλλήψει Μαρίας τῆς μητρὸς, φησὶν, Ἰησοῦ· καὶ ὅτι ἐν τῷ ναφ ταύτῃ ἀνέθετο· καὶ παρὰ τοῦ Κυρίου, φησὶν, ἀποδέδεκται, καὶ ἐπὶ τοῦ Ζαχαρίου προσέληπται· καὶ ποτε αὐτοῦ εἰσελθόντος ἐν τῷ ναφ, καὶ τροφὴν θείαν παρ' ἐαυτοῦ ἐωρακός, καὶ ἐπαρωτήσαντος πόθεν ἐληλύθει, παρὰ Θεοῦ εἶναι, αὐτὸν τὸ ἐκεῖσε αἰτῆσαι παρὰ Θεοῦ τέκνον· καὶ ἐπαγγελθῆναι λαβεῖν Ἰωάννην ἄνδρα

(54) Sur. II, 247 seq.

(55) Sur. II, 249.

(56) Sur. II, 257.

(57) Sur. II, 259 seq.

(58) Sur. II, 276 seq.

(59) Sur. II, 287.

(60) Sur. III, 3.

(61) Sur. III, 34.

δικαιον καὶ προφήτην· ἀμφιδόλλοντος δὲ αὐτοῦ πῶς ἐπὶ γήρῳ· ἔξει υἱόν, ἐπιτίμιον λαβεῖν σιωπῇ ἡμερῶν τριῶν· ἐφεξῆς δὲ τοὺς ἀγγέλους εἰσάγει (62) πρὸς Μαρίαν εἰρηκότας, ὅτι Σὺ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο ὑπὲρ τὰς ἀπ' αἰώνων γυναῖκας· τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ ἀφανοῦς πράγματός· φησι πρὸς τὴν Μωάμετ, ὡς αὐτὸς λέγει ὁ πρὸς αὐτὴν λαλῶν· Ὅπερ κατηνέγκαμεν εἰς σέ, σοῦ μὴ ὄντος ἔκεισε (63), ὅτ' ἂν ἡπλώσαν αὐτῶν τὰς ἀγκάλας (64) ἀγγελοι, ποῖος ἐξ αὐτῶν προσδέξεται τὴν Μαρίαν· καὶ οὐκ ἦ· ἐκεῖτε· τοὺς δὲ ἀγγέλους πρὸς αὐτὴν φάναι· Ὁ Θεός, φησὶν, εὐαγγελίζεται σε τὴν Λόγον αὐτοῦ· Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς Μαρίας ἐπιτυχάνων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπάρχων, ὡν ἐκ τῶν ἐγγιζόντων, καὶ λαλῶν τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ σπαργάνων, φησὶν, ὑπάρχων πρεσβύτερος καὶ ἐκ τῶν χρησίμων· εἰτα (65) εἰσάγει ταύτην περρωμένην μαθεῖν πῶς ἔσται ταύτῃ υἱὸς ἀνὴρ ἀνδρός· τοὺς δὲ φάναι· Ὁ βούλεται ὁ Θεός, τοῦτο καὶ γίνεται· καὶ παρὰ τῶν ἀγγέλων δὲ λέγει αὐτὴν μεμαθηκέναι τὴν σοφίαν καὶ τὴν Γραφὴν καὶ τὴν νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπιστάσθαι ἀποστόλον πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Εἰτα (66) εἰσάγει τὴν Χριστὸν ὄρνεα ἐκ πηλοῦ πεποιηκότα, ἐμφυσήσαντα, καὶ ζωώσαντα ταῦτα· καὶ τυφλοὺς καὶ λεπροὺς ἰασάμενον, καὶ νεκροὺς ἀναστήσαντα, καὶ προγνώστην· καὶ ὅτι Θεὸν αὐτοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων ἐκάλε· καὶ ὅτι ἐξελέξατο ἑαυτῷ τοὺς ἀποστόλους· καὶ ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· Ἐγὼ σε ὑποβάλλω θανάτῳ, καὶ γὰρ σε ἀνυψῶ πρὸς με, καὶ καθάρσω σε ἐκ τῶν ἀρνησάμενων· καὶ καταστήσω τοὺς ἀκολουθήσαντάς σοι ἐπ' ἅντων τῶν ἀρνησάμενων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως· τοὺς δὲ ἀρνησάμενους κολάσω κώλασιν βαρεῖαν ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἐκδικος· τὸ δὲ εἶδος τῆς ὁμοιώσεως Ἰησοῦ φησιν εἶναι κατὰ τὸ εἶδος τοῦ πρώτου Ἀδάμ ὃν ἐπλασεν ὁ Θεός· καὶ προστίθεται λέγων· Αὕτη ἔστιν ἡ ἐξήγησις ἡ ἀληθινή.

μβ'. Ἀληθινὴν δὲ ταύτην εἰπὼν, δηλονότι τῶν θεῶν Εὐαγγελίων, ὡς ψευδῇ ἀπεκρούσατο· ποῦ γὰρ παρὰ τοῖς θεοῖς Εὐαγγέλιος Ἰαμβρὰ τῆς Θεοτόκου γεννήτωρ καταγγέλλεται; Τί δὲ ποιήσωμεν τοὺς παρὰ τῷ Λουκᾷ κειμένους ἐνὶ αἰσῇ τῆς σιωπῆς Ζαχαρίου μῆνας, καὶ τρεῖς ἡμέρας μόνας τούτου ταύτην γεγενῆσθαι λέγοντος; ποῦ δὲ ὄρνεα ἐκ πηλοῦ παρὰ τῷ Ἰησοῦ πλαττόμενα καὶ φυγοῦμενα; ἀλλ' ὄντως ὡς ἀληθῶς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς διακένου τῆς αὐτοῦ παρνοίας ταῦτα πέπλασται· αὕτη ἔστιν βεβαιωτικὴ τῶν πρὸ αὐτῆς γραφῶν; ἀλλ' ὡς εἰκεν ἐπεισάθετο ὧν ἐπήγγελο· ἡ τάχα κακοῦργεῖ κἀνθάδε, καὶ μὴ διέλαθεν· δύο γὰρ αὐτῷ περὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προκειμένων τρόπων, καθ' οὓς τὸ Θεὸς ἀληθὴς εἶναι ἀναρεῖν πειράσεται, ἐνδὲ μὴ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς αὐτὴν ἐληλυθέναι ἀποδείξαι σπουδάσαι, ἐτέρου δὲ τοῦ ἐληλυθότος μὴ θεοῦ, ἀλλ' ἀνθρώπου φιλὸν ἐπιτημίσει, ὡς δυσχεροῦς αὐτῷ

A senex filium esset susce-
lurus, pœnam retulisse si-
lentium tridui. Deinde angelos introducit Mariæ
dicentes : Te Deus elegit præ cunctis a sæculo mu-
lieribus. Id autem ait ex incogniti negotii narra-
tione Mohamedi facta : nempe quod ille qui sibi
loquebatur dixerit : Hoc ad te detulimus, qui illic
non eras ; cum suas angeli ulnas explicnerunt,
quisnam eorum Mariam esset suscepturus. Tu vero
non eras illic. Angelos autem ei dixisse : Deus, in-
quit, nuntium tibi mittit Verbum suum. Hic est
Christus Jesus Mariæ filius existens in hac vita et
in futura, unus de propinquantibus [Deo], sermo-
cinans ad homines, jam inde ab incunabulis ætate
adultæ, et ex probis. Postea introducit illam scire
volentem, quomodo sibi filius erit absque viro ?
B Illos autem dixisse : Quod Deus vult, hoc fit. Atque
ab angelis ipsum didicisse ait sapientiam, et scri-
pturam, ac legem et Evangelium, atque legatum ad
Israelis filios missum. Deinde Christum introducit
aviculæ ex luto facientem, natumque vivificantem,
cæcosque et leprosos sanantem, ac mortuos re-
suscitantem, et præsumum ; et quod hominum
Deum, Deum proprium appellaret ; et quod apo-
stolos sibi delegerit ; et quod dixerit ei Deus : Ego
te morti subijcio, et ego te extollam ad me, teque
a negantibus expiabo, constituamque assecras tuos
supra illos qui te negaverunt, in die resurrectionis.
Verumtamen negantes pœna gravi puniam in fu-
turo sæculo, neque erit illis vindex. Speciem vero
C Jesu ait esse secundum speciem primi Adami,
quem Deus formavit ; concluditque : Hæc est vera
narratio.

42. Jam vero dum hanc veram ait, sine dubio.
divinorum Evangeliorum historiam eeu falsam re-
jicit. Ubinam quippe apud divina Evangelia Iambræ
Deiparæ genitor nuntiatur? Quid faciamus novem
mensium silentio Zachariæ apud Lucam memora-
tiorum, cum Mohamedes tres tantum ei silentio dies
statuat? Ubinam aviculæ abs Jesu ex luto for-
matæ et animatæ? Revera ex ipsius arcana vana-
que dementia hæc sunt conficta. Hæcne est
D priorum se confirmatrix Scriptura? Sed ut videtur,
promissi sui oblitus est: vel potius hic etiam mali-
tiose agit, etiamsi nos non latet. Cum enim duo
sint ei propositi circa Dominum nostrum Jesum
Christum modi, quibus ejus divinitatem destruere
conatur; unus, quo demonstrare studet, eum nullo
modo advenisse; alter, quo pernegat, etiamsi
Christus advenerit, Deum fuisse, nihilque præter
hominem exstitisse vult; cum primus modus dif-

(62) Sur. III, 42.

(63) Sur. III, 44.

(64) Ita evidenter codex. Maraccius vocabulum Arabicum *calamum* explicat, et fabellam narrat de calamis seu virgis sortiendi causa jactis, quoniam angelorum Mariæ curam susceperet. Cur vero Ni-celas dicit ἀγκάλας? Fortasse mentum scripturæ est pro ἀστράγαλους, *talos lussorios*, vel pro καλὰ μους. Illoc enim postremum postulat vox Arabica.

(65) Sur. III, 47.

(66) Sur. III, 43.

filialis admodum ei esset, tam evidens nempe negotium oppugnandi, ad secundum confugit; omnisque incarnationis historia, hoc pacto divinitatem ejus evertere speravit, dum nullum ex his qui ejus divinitatem prädixerant memoravit. Hinc fit, ut consentanea dictis a se superius, res Christi humanati pergat dicere: « Hem qui familiares Scripturæ estis (sic appellat hoc loco illos qui sub Evangelio degunt), adeste ad sermonem qui inter nos vosque veritur, ut ne serviamus nisi Deo, neque illi unquam quidlibet adociemus. » Quia enim, eo quem diximus modo, humilia de Christo dixerat, et quod Deum hominum ipse quoque appellaverat Deum suum, hortatur nunc ex communi unius Dei invocatione, qui Christi et hominum simulque Christianorum et Agarenorum Deus est, hortatur, inquam, ne participem Christum Patris majestatis constitemur, id est, neque consubstantialem neque pari solio consistentem. Quod si concedatur, nihil velat quominus Christiani ad Agarenos accedant. Eo scilicet apud eum recidunt Mariæ annuntiatio per angelos, et Patria ad Christum verba et miracula.

43. Sed qui inam nostrum de hominis dementia stuporem superabit, qui Moysis sororem dicit Christi Matrem? et cum Moyses Christianos in deserto fuisse? insuperque in Salomonis templo, Zachariæ ætate, Virgini ab angelis partum Christi prædictum? ita et ex his narrationibus res contrarium ordinem habere cogitandum sit; Salomonem Moysæ antiquiorem; Moysen vero, Mariam, et Zachariam contemporales; et post plurimos a templi ædificatione annos Moysen in deserto erravisse. O dæmoniacum! O atheismi crapula ebrium! O infelices barbaros, qui librum mendacia talia continentem divinum credunt! Interrogent alienos a nostra fide homines, Samaritanos, inquam, atque Judæos, interrogent Persas, interrogent Græcos auctores et historicos, hi vesani et omnis logicæ ignari, et mentis oculos obtenebratos gerentes; atque ab iis discant Moysen Salomone antiquiorem, non posteriorem. Nam si antiquior est Salomone Moyses, posterior autem Salomone Christus, profecto Moysi non fuit contemporalis Christus. Quod si contemporalis Moysi non fuit Christus, neque Mariæ Moysis sororis filius, quam jam fidem merebitur, qui tale tantumque mendacium contra veri Dei veritatem pronuntiavit? Vere ærea est, velle nolit, improbitas. ton ψευδὸς κατὰ τῆς ἀληθείας τοῦ ὄντος Θεοῦ ἐπιφημίζων; ὅπως ἐπεὶ καὶ ἀληθῶς τυφλὸν ἢ πανηρία, καὶ ἐκεῖνα καὶ ἀκούσα.

44. More suo rursus dolosus ac mendax, primam sacram ædem poikilam dicit hominibus apud Ma-

A πρὸς ἀνασκευὴν τοῦ πρώτου λίαν ὑπάρχοντος, πρὸς φανερὸν οὕτως ἀπομαχόμενος πρᾶγμα, ἐπὶ τὸ δευτερον καταφεύγει· καὶ τὸν λόγον καταδραμὼν τῆς ἐνανθρωπήσεως, διὰ τοῦτα τὸ Θεὸς εἶναι ἀνελεῖν ἡλπίας, μηδενὸς τῶν τῆν αὐτοῦ θεότητα κηρυττόντων μνημονεύσας· διὸ καὶ ἀπόλουθα τοῖς προθεῖσιν αὐτὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος Χριστοῦ τὰ ἐξῆς ἐπιφέρει λέγων (67)· « Ἀε (68) οἱ οἰκεῖοι τῆς Γραφῆς (τοὺς ὑπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τελούντας ἐνταῦθα καλῶν), δεῦτε εἰς τὸν λόγον τὸν στοιχοῦντα μέσα ἡμῶν καὶ ὑμῶν, τοῦ μὴ δουλεῦειν εἰ μὴ τὸν Θεόν, καὶ τοῦ μὴ εἶναι αὐτῷ κοινωνὸν τί ποτε. » Ἐπειδὴ γάρ, ὡς αὐτῷ ἔδωκεν, καθ' ὃν ἐν ἐρήκαμεν τρόπον, ταπεινὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰρηκε, καὶ ὅτι Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτὸς ἀπεκάλει, παραινεί νῦν ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ μόνου Θεοῦ ἐπικλήσεως, Χριστοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ μηκέτι κοινωνὸν ὁμολογεῖν τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης τὸν Χριστὸν, τοῦτέστι μῆτε ὁμοούσιον, μῆτε σύνηρον· εἰ δὲ τοῦτε δοθεῖν, οὐδὲν κωλύει Χριστιανοί; ἀγαρίζειν· εἰς τοῦτε αὐτὸν ὁ τῆς Μαρίας εὐαγγελισμὸς παρὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ αἱ πρὸς Χριστὸν τοῦ Πατρὸς ὁμιλίαι, καὶ τὰ θαύματα φέρει τὸ τέλος

μγ'. Ποῖαν δὲ ἐκπλήξεως ὑπερβολὴν ἢ τοῦ ματαίου τοῦτου ἀνοία οὐ παρατρέπει, Μωυσιῶς ἀδελφὴν τὴν Μητέρα Χριστοῦ καλοῦντος (69), καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ σὺν Μωυσῇ τοὺς Χριστιανούς εἶναι, καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ναφ̄ Σολομῶντος ἐπὶ Ζαχαρίου τὴν Παρθένον τοῦ Χριστοῦ τόκον εὐαγγελισθῆναι παρ' ἀγγέλων; ὡς ἐκ τοῦτου ἀνάπαλιν τὰ πρᾶγματα ἀκολουθῆσαι νοεῖν ἀρχεγονώτερον Μωυσιῶς εἶναι τὸν Σολομῶντα, Μωυσιῶς δὲ καὶ Μαρίαν καὶ Ζαχαρίαν ὁμοχρόνους, καὶ μετὰ πλείστους τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ χρόνους εἰς ἔρημον τὸν Μωυσιῶτα κλανῆσθαι. Ὡς ἀπὸ τοῦ δαιμονιώδους! Ὡς ἀπὸ τοῦ μεμψυσμένου τῷ τῆς ἀθείας κάρῳ! Ὡς ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος τὴν θείαν Γραφὴν τὰ πηλικά ταῦτα ψευδῇ πιστευσάντων βαρβάρων! Ἐρωτάτωσαν τοὺς τῆς ἡμῶν πίστεως ξένους, Σαρμαρῖτας φημί καὶ Ἰουδαίους· ἐρωτάτωσαν Πέρσας, ἐρωτάτωσαν σαρμαρῖτας καὶ ἰσπεριγράφους Ἑλλήνων οἱ ἀνόητοι, οἱ ἀδικογίστοι, οἱ ἐσχοτισμένοι τὰς τῆς γνώσεως ὁράσεις, καὶ παρ' αὐτῶν μαθεύωσαν ὅτι Μωυσιῆς Σολομῶντος προγενέστερος καὶ οὐ μεταγενέστερος· εἰ δὲ καὶ προγενέστερος μὲν Σολομῶντος Μωυσιῆς, μεταγενέστερος δὲ Σολομῶντος Χριστὸς; οὐκ ἔρα ὁμόχρονος Μωυσιῶς ὁ Χριστὸς· εἰ δὲ οὐκ ὁμόχρονος Μωυσιῶς ὁ Χριστὸς, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας υἱὸς, τίνας ἀξίους ἔσται ὁ τὸ τοσοῦτον

μδ'. Συνήθως δὲ πάλιν ὁ δόλιος ψευδόμενος, πρῶτον οἶκον ἱερὸν τεθεῖσθαι λέγει τοῖς ἀνθρώποις εἰς

(67) Sur. III, 63.

(68) Ita Græcus auctor pronuntiat interjectionem Arabicam.

(69) Dixi jam (col. 708, not. 19) defendi ab aliquibus hoc loco Mohamedem; non enim is dicit (Sur. XIX, 27) Mariam sororem Aaronis et Moysis, sed Aaronis tantummodo. Porro non unus credibiliter

fuit apud Hebræos Aaron. Et quidem apud Lucam I, 5, Elisabetha erat de filiabus Aaron. Nonnisi igitur ex conjectura propria opinione addit noster Nicetas Moysen, et Christianos cum illo in deserto errantes. Cæteroqui tam Herbelotus quam Relandus ulro fatentur, crassum ejusmodi errorem a Moberis inscitia non abhorrere.

τὸ Μάμετ (70), καὶ ὅτι εἰσι σημεῖα ἐν αὐτῷ φανερά
ἐν τῷ στόματι [ita cod.] Ἀβραάμ· οὐδὲν δὲ τούτων
εὐρηται μέχρι δεῦρο ὥς οἱ βαπτίζομενοι ἐξ αὐτῶν
ὁμολογοῦσιν· ἡπάτα δὲ ταῖς ματαλαῖς αὐτοῦ κανο-
φωνίαις ὁ θεὸς τοὺς βαρβάρους· ἐντως ἐφώνησε
πέρδιξ, συνήγαγεν ὡς ἂ οὐκ ἔτεκεν· εἶτα μετὰ μα-
κρὰς φλυαρίας περὶ ἑαυτοῦ ὥς ἐκ προσώπου τοῦ ἐν
αὐτῷ ἐμπνεύσαντος ἀγρίου δαίμονος, τάδε φησί·
« Ὁ δὲ Μωάμετ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἀπόστολος (71). »
« Ὡς ἔοικε γὰρ διὰ τὰς μυρίας ψευδηγορίας πεφύθηται
μὴ τις μείζονα δόξαν περὶ αὐτοῦ ὑπολάβου, καὶ ἦτοι
ἀρχάγγελον ἢ ἀγγελον αὐτὸν ὑποτοπάζαι· ὁ δὲ
Μωάμετ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἀπόστολος· παρήλθον δὲ
καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀπόστολοι. » Ἐὰν ἀποθάνῃ, ἡ σφαγὴ
ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω (72). » θαυμαστὸς ὁ τοῦ
βαρβάρου θεός, μὴ εἰδὼς ἐντελῶς τὸ ἐκθροσμένον
περὶ τὸν αὐτοῦ ἀπόστολον· ἀλλ', « Ἐὰν ἀποθάνῃ,
ἡ σφαγὴ, φησὶν, ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω· » εἶτα
ἀκριδῶς φησιν· « Οἱ βάρβαροι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ
αὐτῶν φυλάξαντες, ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ὀπίσω· » ἀλλ'
ἔδει ἐκ τούτων συνιδεῖν τὴν περινευθεῖσαν αὐτοῖς
ἐκ τοῦ ἀπαταιῶνος πλάνης· καὶ δοῖν θάτερον λογι-
σμένους δόξαν κατέχειν, ἥ ὅτι τύχη τινὶ περιγέγο-
νεν ἡμῖν τὸ κατάρχει· τοσαύτης χώρας (οὐδὲν γὰρ
θαῦμα βαρβάρους ὄντας τοῦτο ὑπονοῆσαι), ἥ ὅτι ἄξιοι
μυρίων αἰκισμῶν οἱ προκατέχοντες τοὺς τόπους τού-
τους δι' ἁμαρτίας ἐτύγχανον· καὶ λόγον ἐκτίσεως
αὐτοῖς παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς ἀπαταιῶν, κατακρατεῖν
ἡμᾶς πεποίηκε· καὶ οὐδὲ τοῦτο τῷ Μωάμετ δια-
φέρει, κἂν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς μέσον προέβρῃ, καὶ
ἔδοξέ τις εἶναι· μηδὲν ὦν· ἀλλ' ἐντως ἀνὴρ ἀφρων οὐ
γινώσκειται, καὶ ἀσύνητος οὐ συνήσει· ἀρχεται δὲ
ἐφεξῆς (73) εἰς πόλεμον τοὺς βαρβάρους ἐκστρατεῦν,
καὶ ἐτοίμους αἰεὶ πρὸς τοῦτο εἶναι παραινέει· καὶ ὅτι
Ἐὰν ὑμεῖς ἐν τούτῳ πικταύητε, ἡ δειλία τοὺς ὑπ-
εναντίους καθέξει· ταῦτά τε καὶ τούτοις ὁμοῖα παρ-
αινέσας, καὶ πρὸς ἀνθρωποκτονίαν αὐτοὺς παραθί-
ξας, τὸν φλῆναφον ἔπαυσεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Γ'.

με'. Ὁ τρίτος τῆς μυθοποιίας τῷ Μωάμετ λόγος
ἡπιγέγραπται μὲν εἰς τὰς γυναικας· διατάττει δὲ
αἱς δεῖ μίγνυσθαι καὶ αἱς οὐ δεῖ ἀπὸ συγγενείας, οὐ
μακρὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου· μετέπειτα δὲ τοῦ πο-
νουμένου αὐτοῦ πάλιν δρᾶται καὶ κεφαλαίου, τοῦ μὴ
δεῖν τοὺς βαρβάρους οἰεσθαι ἀνθρώπινα τὰ γεγραμ-
μένα εἶναι, ἀλλὰ τῆς ὑπερτάτου φύσεως (74)· καὶ
γυμνάζειν δοκιμάζει λογισμοῦς, ὅτι εἰ καὶ, ὡς εἰχὸς,
διαπορίτε, πόθεν εἰσόμεθα εἰ τοῦ Θεοῦ ἔστιν αὕτη ἡ
γραφὴ; μηδὲν τι φορτικὸν ἑαυτοῖς ἐπαγάγοιτε, ἐξ-
ετάζοντες τὰ γεγραμμένα, ἢ συγκρίνοντες πρὸς ἕτερα,
ἀλλ' ἀπόδοτε πρὸς τῇ τῆς κρίσεως ἡμέραν, κάκει
μαθήσεσθε, εἴτε ἀληθὴ εἴτε ψευδῆ ταῦτα εἰσιν· ὡς
ἂν εἰ εἴλεγε· Μηδὲν τῶν χαρακτηριζόντων τὸ κατ'

Ψαλ. xcι, 7.

(70) Sur. III, 96.

(71) Sur. III, 144.

(72) Intelligit cædem Mohamedanorum in Ohod
(ut in sequentibus illic versiculis) audito falso de

cech; ibique signa manifesta esse in Abrahami
ore. Nihil vero hujusmodi invenitur usque ad hunc
diem, ut qui baptizantur ex eorum numero, fa-
tentur. Decipiebat autem stulto suo vanarum lo-
cutionum genere atheus homo barbaros. Vere cla-
mavit perdix, congregavit ova quæ non peperit.
Deinde post longas nannias de se ipso, tanquam ex
persona spirantis in eo sævi dæmonis, hæc ait:
« Mohamedes vero non est nisi legatus. » Videtur
enim propter innumeras suas falsas dictiones ti-
mere, ne quis majorem de eo opinionem suscipiat,
et vel archangelum vel angelum esse suspicetur.
Mohamedes itaque non est nisi legatus. Attamen
præterierat etiam ante ipsum legati. « Si morie-
tur, cædes retro convertitur. » Mirus est barbari
Deus, qui non satis cernit quid sit apostolo suo
eventurum. « Si morietur, cædes, inquit, retro con-
vertitur. » Deinde diserte dicit: « Barbari, qui Dei
mandatum servaverant, retro cesserunt. » Atqui ex
his oportebat intelligere creatum illis a deceptore
errorem; habitaque consideratione, alterutrum
arbitrari debuerant; nempe vel fortuna aliqua tan-
ta nos regione potitos: non est enim mirandum
barbaros ita suspicatos: vel quia digni innumeris
cruciatibus erant ob sua peccata ii qui antea hæc
loca tenebant, ideoque poenas ab ipsis Deus manu
nostra exigens, victoriam nobis concesserit. Nihil
vero hoc attinet ad Mohamedem, etiamsi semet
in medium conjecit, visusque est aliquid qui nihil
erat. Sed revera vir insipiens non cognoscit, et
stultus non intelligit. Incipit postea barbaros ad
bellum instruere, paratosque ad id semper esso
monet. Nam si vos, inquit, in hoc dimicabitis, me-
tus adversarios corripiet. His et aliis hujusmodi
traditis monitis, barbarisque ad hominum cædem
exacutis, finem nugacis fabulæ facit.

CONFUTATIO III.

43. Tertium falsi libri capitulum inscribitur a
Mohamede *Mulieres*. Decernit autem quibuscum
sint nuptiæ contrahende, vel secus propter cogna-
tionem, parum a vetere lege abluens. Postea com-
posito a se capitulo rursus insistit, ut caveant bar-
bari existimare humana hæc esse scripta, sed po-
tius altissimæ naturæ: exploratque nudando illo-
rum cogitationes dicens: Quod si, ut verisimile est,
ambigitis aientes: Unde sciemus utrum a Deo sit
hæc scriptura? nihil, inquit, molestiæ vobismet
creetis, scripta scrutando, vel cum aliis com-
parando; sed reservate diei judicii, ibique discetis,
utrum vera an falsa hæc sint. Quasi dicat: Nihil
habeatis eorum, ex quibus homo Dei imago esse

Mohamede occiso rumore, ut adnotat ex Gelaed-
dino Maraëcius ad hunc Alcorani locum.

(73) Sur. III, 147, 151.

(74) Sur. III, 21, 43, 57.

dignoscitur; bruta fiatis; exerceat mentis vestrae oculos, neque caeci sectemini; nolite de boni mali discrimine laborare. Quippe omnino ipse sciebat nihili esse pendendas nugae suas, neque a dementium sibilis discrepare, si certe cum divina conferantur Scriptura, vel etiam humano ingenio examinentur.

46. Quod autem in prima quoque fabula dictum fuit, nempe causam pereuntibus esse huiusce hominis Deum, nunc quoque dicit: « Vultis utique dures viae fieri homini, quem Deus fecit errare. Atqui ei quem Deus fecit errare, nequaquam invenietur via. » Decebat sane talis Dei talem esse praekonem! Quod si nostro sermoni abnuant hi qui dolosi huius praeda sunt, sic eos clementer alloqui licet: Vos quasi deceptorem dicitis Deum: atqui universalis Deus deceptor non est: Deus enim veritatis est, et ita a divina Scriptura appellatur. Mendacium autem est deceptio: tum mentiri ne pii quidem hominis est, nedum ejus qui hominem scientiam docet. Quod si quia vester legatus deceptorem dicit Deum, idem hoc vobis quoque videtur: vere et nos dicimus illius esse Deum, qui rudem talia scribere jussit. Quod si exandescunt dicentibus nobis, diversum esse Mohamedis Deum a vero Deo; hoc haud nostro praedicamento fit, sed ex ejusdem confessione conficitur. Deceptorem enim esse oportet illum qui male facere palam nequit; vel etiam punire quos vellet, publice non valet: quorum neutrum in Deum verum cadit. Quamobrem recte dicimus diversum esse Deum Mohamedis a vero Deo. Et certe deceptorem esse, constat ex omnibus Mohamedis scripturionis: insuperque ex hac vehementi accusatione Dei. Nam si a Deo hanc dicamus profectam vocem, semet accusat Deus deceptorem. Quodsi hoc fieri nequit, vere autem loqui oportet legatum; superest, ut hoc reapse effatum sit Dei Mohamedis. Est ergo deceptor Deus Mohamedis. Quod si Deus ipsius non est deceptor, mentitur certe Mohamedes, qui deceptorem dicit Deum suum. Atqui falsum prophetam et legatum, seu deceptorem interficere oportet praesentem, anathemati autem subiecere absentem: adeoque si verax est Mohamedes, fit a Deus: si mentitur, execrandus est.

47. Mox progrediens, ineptias quasdam et batologias, quominus ei discredatur, recinit, metuque injicit miseris barbaris, si forte velint sibi comprobari, quod haec ab ore Dei loquatur. Sciens enim, se dicente: Haec a Deo accepit, fore aliquem prorsus dubitantem, et absolutam rei probationem postulantem dicentemque: Si haec revera a Deo accepisti, tibi que familiaris Deus est, potes facile vel nobis spectantibus eadem ab eo postulare atque accipere; ipse tanquam a Pythone inspiratus ait: « Petunt a te scripturales, ut descendere super eos

εικόνα Θεοῦ ἔχετε· διόγα γίνεσθε, πρῶτα τοῦ; τῆς διανοίας ὑμῶν ὀφθαλμοῦς, καὶ τυφλοὶ μοι ἀκολουθεῖτε· μὴ ἐξακηρύγῃτε τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διακρίσιν· ἥξει γὰρ, ἥξει ὡς οὐδενὸς ἀξιολόγου τὰ παρ' αὐτοῦ ληρούμενα τυγχάνει, καὶ τῶν μαινομένων εἰς μηδὲν διαλλάττοντα πομπυσμαίων [cod. πομπ.], εἰ τῇ θεῇ παρατεθεῖεν Γραφῇ, ἣ καὶ ἄλλως ἀνθρωπίνῃ συνέσει ἐξετάζοιντο.

μς'. Ὅπερ δὲ καὶ τῷ πρώτῳ μύθῳ ἐλέγετο ὅτι αἴτιος τῶν ἀπολλυμένων ὁ τοῦτου Θεός, καὶ νῦν φησιν (75): « Θέλετε ἄρα ὀδηγῆσαι τὸν ἐπλανήτην ὁ Θεός; καὶ τὸν πλανῶ ὁ Θεός, οὐ μὴ εὐρεθῇ αὐτῷ ὁδός. » Ἐδεῖ γάρ, ὡς εἶκε, τοιοῦτου Θεοῦ τοιοῦτον εἶναι τὸν κήρυκα· εἰ δὲ ἀπαναίνοιντο οἱ τῇ τοῦτου ζωγρηθέντες ἀπάτῃ πρὸς τὴν ἡμέτερον λόγον, ἥπιως φάναι ἔστι πρὸς αὐτοὺς, ὡς Εἰ μὲν πλάνον λέγετε Θεόν, ὁ τῶν ὅλων Θεός πλάνος οὐκ ἔστιν. Θεός γάρ τῆς ἀληθείας καὶ ἔστιν καὶ παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ ὀνομάζεται· ψεῦδος γάρ ἐστιν ἡ ἀπάτη· ψευδῆσθαι δὲ οὐδὲ εὐλαβοῦς ἀνθρώπου, μητιγὰρ τοῦ διδάσκοντος ἀνθρώπου γινώσκειν· εἰ δὲ διὰ τὸ φάναι τὸν ἡμέτερον ἀπόστολον πλάνον τὸν Θεόν, τοῦτο καὶ ὑμῖν δοκεῖ, ἀληθῶς τὸν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς φάμεν τὸν τὰ τοιαῦτα γράφειν αὐτὸν προστάσσοντα· εἰ δὲ ἔτι ἐκκαλοῖντο ἡμῶν λεγόντων ἕτερον εἶναι τὴν Μωάμετ πρὸς τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, οὐ παρὰ τὴν ἡμῶν κατηγορίαν φάμεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν τοῦτο δείκνυσθαι· πλάνον γὰρ δεῖ εἶναι τὸν κακοουργεῖν εἰς τὸ προφανές μη ἰσχύοντα, ἣ καὶ ἄλλως ἀμύνεσθαι οὐς βούλεται εἰς τὸ φανερόν οὐ δυνάμενον· ὅπερ ἐπὶ τοῦ ὄντως Θεοῦ χύραν οὐκ ἔχει· ὥστε καλῶς λέγομεν, ὅτι ἕτερος Θεός ὁ τοῦ Μωάμετ παρὰ τὸν ἀληθῆ Θεόν, ἐπειδὴ καὶ πλάνος ἐστιν, καὶ ὁρῶν ἐκ πάντων τῶν παρ' αὐτοῦ σκιογραφηθέντων· ἔτι γὰρ μὴν καὶ ἐκ τῆς σφοδρᾶς ταύτης κατηγορίας τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ παρὰ Θεοῦ ταύτην φάμεν εἰρησθαι τὴν φωνήν, αὐτοῦ καταμαρτυρεῖ ὁ Θεός, ὅτι πλάνος ἐστιν· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, ἀληθεύειν δὲ δεῖ τὸν Ἀπόστολον, λείπεται εἶναι φωνὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμετ, ὥστε πλάνος ἐστιν ὁ Θεός τοῦ Μωάμετ· εἰ δὲ πλάνος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, ψευδῆται ἄρα Μωάμετ, πλάνον εἶναι λέγων τὸν Θεόν αὐτοῦ· ψευδόμενον δὲ προφήτην καὶ ἀπόστολον, ὡς πλάνον δεῖ μὲν ἀναρεῖσθαι παρόντα, ἀπόντα δὲ καταναβθεματίζεσθαι· ὥστε καὶ ἀληθεύων Μωάμετ, ἄθεος· καὶ ψευδόμενος, ἀποτρόπαιος.

μς'. Προελθὼν δὲ ὁ λόγος τινὰς καὶ βαττολογίας· πάλιν ὑπὲρ τοῦ μὴ διαπιστηθῆναι διαλαμβάνει· καὶ φόβον ἐπανατείνεται τοῖς ταρακτώμενοις βαρβάρους, εἰ πειραθεῖεν κληροφορίας τυχεῖν ὡς ταῦτα παρὰ Θεοῦ ἐλαλήθη. Εἰδὼς γὰρ ὅτι αὐτοῦ λέγοντος, Ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἐδεξάμην, ἔσται τις πάντως διαμφοβόλλων, καὶ πρὸς τελείαν πίστιωσιν ἐξαίτουμένος καὶ λέγων, ὅτι [Εἰ] ἀληθῶς ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἐδέξω, καὶ φίλος σου ὁ Θεός, δύνανται πάντως καὶ ἡμῶν βλεπόντων αἰτήσασθαι τοιοῦτον καὶ λαβεῖν· φησὶν (76), ὡς ἐκ τοῦ ἐμπνεύσαντος αὐτῷ Πύθωνος· αἰτοῦνται σε οἱ οἰ-

καίτοι τῆς γραφῆς, τοῦ κατενέγκαι ἐπάνω αὐτῶν γρα-
φὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ γὰρ ἤρτησαν τοὺς Μωϋσῆν
μεγαλύτερα τοῦτον, καὶ εἶπον· Δεῖξον ἡμῖν τὸν Θεὸν
φανερῶς· καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς τὸ θεῖον διὰ τὰς ἀδικίας
αὐτῶν. Καίτοι οὐ γίγρεται ὅτι ἀνθρώπων διὰ
θεοῦ, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον παρητήσαντο μὴ ὀφθῆναι αὐ-
τοῖς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν. Ἄλλ' ὁ παφασυμένος
οὗτος πάντα πρὸς τὴν οἰκίαν πλάνην καὶ ἀπάλειαν
τῆς Θείας Γραφῆς κατέστρεφεν· τοιγαροῦν τοὺς
τὴν ψυχὴν στρεβλωθέντας διὰ τοῦ στρεβλοῦ αὐτοῦ
μύθου κατέπειθεν, ὡς εἰ καὶ παρ' αὐτοῦ τι τοιοῦτον
ζητήσαντες οὗτοι, πάντως ἀπολογούνται· ἔτερόν τινα
τοιοῦτον τρόπον ἔχοντα δύο τῶν παρ' αὐτοῦ σπουδα-
ζομένων πιθανότητος, ὡς ἐδόκει· μίαν μὲν εἰς τὸ
αὐτὸ τοῦτο συνάγουσαν, τὸ μὴ δεῖν αὐτὸν ἀπιστηθῆ-
ναι τοιαῦτα παραφρονοῦντα· ἑτέραν δὲ τὸ ὅλον μυ-
στήριον τῆς Χριστιανῶν ἐλπίδος ἀποκνεύουσαν· δια-
βάλλειν γὰρ δῆθεν δοκῶν Ἰουδαίους ὡς ἀπειθεῖς
Θεοῦ γεγονότας καὶ προφητοκτόνους, τὸ ἀσφαλὲς
ἐκτεῶν ἐκ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγανακτήσεως τοῦ Θεοῦ
ἐνόμισεν· φησὶ γὰρ (77)· « Διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν Ἰου-
δαίων, ἐκωλύσαμεν ἐπάνω αὐτῶν ἅπαν ἐξ ὧν
αὐτοῖς εἶπαν· καὶ ἡτοιμάσαμεν ἐξ αὐτῶν κλέστιν
συνεδικαίου. »

μη'. Ἡ δὲ κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Χριστιανικῆς
ἐνδοξίας σκαιωρὶς ἐστὶν αὕτη· Προσποιεῖται δῆθεν
προβλεπῆσαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν παρὰ
Ἰουδαίων γεγενημένην ἀναιρεῖν ὕβριν, τοῦ τε σταυ-
ροῦ καὶ θανάτου· ὡς ἂν τοῦτο ὡς παρὰ εὐνοουμένου
παραδεχθέντος καὶ πιστευθέντος, ἡ ἀνάστασις· ἐπιλεί-
ψη· ταύτης δὲ μήτε πραγμαθείης μήτε πιστευθείσης,
εἰς κενὸν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδες οὐχ ἔχονται·
φησὶ γοῦν (78)· « Καὶ τοῦ λῆγειν Ἰουδαίους, Ἡμεῖς
ἐπρονέυσσαμεν τὸν Χριστὸν τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Μαρίας
ἀπόστολον Θεοῦ· οὐκ ἐπρόνευσαν αὐτὸν οὐδὲ ἐσταύρω-
σαν αὐτὸν, ἀλλ' ὠμοῦσθαι αὐτοῖς (79)· οἵτινες δὲ
ἀμφιβάλλουσι δισταγμῶ ἐξ αὐτοῦ, οὐκ ἔχουσιν εἰς
αὐτὸν εἶδεν, εἰ μὴ ἀκολουθίαν τοῦ νομίσαι· καὶ
οὐκ ἐπρόνευσαν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, μᾶλλον ὕψωσεν
αὐτὸν ὁ Θεὸς πρὸς ἑαυτὸν. » Ἐνταῦθεν μανθάνομεν
ὅτι ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἀγγελον φωτός·
καὶ οὐ θαυμαστόν, εἰ καὶ οἱ αὐτοῦ θεράποντες τοῦτο
ποιοῦσιν· καὶ τῶν τοῦ Κυρίου δὲ ῥημάτων νῦν εὐκαι-
ρον μνημονεύσαι, ὅτι εἰ δυνατόν καὶ τοὺς πιστοὺς
ἀπατήσαι· ὁρᾷ γὰρ εὐνοίαν ἐπιβουλῆς πλήρη, καὶ
ἀπολογίαν κατηγορίας μετῆν, καὶ δόγμα ἀναστρέφον
τὴν ὁλὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν· ἔστω γὰρ μὴ παραχω-
ρεῖν αὐτὸν ὡς Ἰὺν Θεοῦ ἀναστῆναι, διὰ τί μὴ ὡς
ἀπόστολον Θεοῦ, ὡς αὐτὸς αὐτὸν ὀνομάζει· τοῦτο
θῶσι διὰ δύο αἰτίας· μίαν μὲν, οἰηθεῖς, ὅτι Πάντως
κάμει ἀναστῆναι ἀπαιτῆσαι, ὡς αὐτὸν, οἱ βάρβα-
ροι, εἴπερ κἀγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ· ταύτου δὲ μὴ
γενομένου περὶ ἐμὲ, καύσουσι πάντως καὶ τὰ ὅσα

A facias de celo librum. Et quidem his majora a
Moyse postularunt, dixeruntque : Ostende nobis
Deum manifeste. Quamobrem corripuit eos sulphur
propter iniquitates ipsorum, » Cateroqui scriptum
non est, eos sulphure fuisse interfectos; sed potius
quod deprecari fuerint ne sibi Dei gloria appareret¹.
Quamquam falsarius iste cuncta ad fraudem suam
atque ad perniciem divinæ Scripturæ testimonia
detorquet. Quamobrem iis qui animo torquebantur
circa tortuosam ejus fabulam persuadebat, quod si
aliquid hujusmodi ab eo exquirerent, omnino
essent perituri; alio quodam modo, duo persua-
sionis genera ut putabat curans; unum huc pariter
spectans, non oportere sibi discredere, alterum, ut
universum Christianæ spei mysterium vanum red-
deret. Hinc enim incusare Judeos putans, ceu Deo
incredulos, et prophetarum interfectores, patrocini-
um rei ex ira Dei contra illos existimat consequi,
dicens : « Propter Judaizantium iniquitatem pro-
hibuimus ab eis illa quæ super illis dicta fuerant;
et grave illis supplicium paravimus; etiam quia
prophetas occiderant contra fas. »
συνεδρὸν· καὶ διὰ τὸ φονεῦσαι αὐτοὺς τοὺς προφῆτας

48. Jam adversus Christianæ religionis myste-
rium malitia ejus hujusmodi est. Simulat Christo
patrocinari, et injuriam illi abs Judæis illatam
erncis necisque de medio tollere, ut postquam ipse
visus fuerit erga Christum benevolus, atque ita
C creditus, resurrectio deinde evanescat : qua nec
facta nec credita, vana Christianorum spes fiet. Ait
igitur : « Quod vero Judæi dicunt, Nos occidimus
Christum Jesum Mariæ filium, legatum Dei, reapse
non occiderunt eum neque crucifixerunt, sed ejus
rei similitudo objecta fuit ipsis. Certe qui ex am-
biguitate de eo dubitant, non habent circa ipsum
scientiam, sed tantum opinionis sectationem : neque
eum vere occiderunt, sed Deus potius ad se illum
sustulit. » Hinc scilicet discimus, diabolum se in
angelum lucis transformare; neque esse mirandum,
quod ejus quoque famuli idem agant. Et quidem
nunc tempus est, ut verborum Domini reminiscamur,
nempe quod si fieri potest in errorem indu-
centur etiam fideles². Cernitis enim benevolentiam
insidiosam, accusatoriam defensionem, et senten-
tiam quæ universam Dei œconomiam subvertit.
Eso enim quod Mohammeds Christum resurrexisse
non annuat tanquam Filium Dei; cur non saltem
tanquam Dei legatum, ut eundem ipsemet nominat?
Hoc duplicem ob causam facit, primo quia putat
fore ut me quoque a mortuis resurgere, æque ac
illum, barbari postulent, siquidem et ego Dei lega-
tus sum : quod si mihi non eveniet, ossa mea

¹ Exod. xx, 19. ² Matth. xxiv, 24.

(77) Sur. IV, 154.

(78) Sur. IV, 156.

(79) Cantacuzenus orat. 3, cod. Vat. 348, f. 279,
b. sic recitat hunc locum : Φησὶν ὁ Μωϋσῆθ μὴ ὑπὸ

τῶν Ἰουδαίων τὸν Χριστὸν ἀναστρέφειν μήτε σταυ-
ρωθῆναι, ἀλλὰ τινα ἑτερον ἐκεῖνῳ ὅμοιον· καὶ κατὰ
φαντασίαν ἐδόκει τὸν Χριστὸν ἐσταυρωθῆναι, Μανι-
χαίῳ ἀκολουθῶν.

simul et scripta exurent. Altera causa fuit, quod si annueret credi resurrectionem, non satis erit sermoni meo ut legatum ipsum appellet. Nam si vere resurrexit, quæcunque etiam dixit credentur. Jam si dixerit: Filius Dei sum, Agarismum totum perimit, quia in unius personæ fraude tota fabula nititur. Annuebat itaque ipsum tanquam alterum Eliam potius assumptum, quam e mortuis excitatum. Talis est diaboli malitia!

49. Et paulo post, denno hic stultus sibi infamiam concilians, nec quid patiaturs sentiens, ait: « Christus Jesus, Mariæ filius, legatus Dei est, et ejusdem Verbum quo! in Mariam immisit, et Spiritus ex eo. » O amens et insane! si Verbum Dei est Christus, ut tu ais, veraciter omnia dicet. Atqui dicit se Filium Dei; etenim Evangelium tu ipse dixisti ipsum a Deo didicisse: credendum itaque Christo est. Porro fide ei adhibita, irreligiositas tua, te ipso teste, corrueat. Hoc vero mirabile est, quod cum Dei Verbum appellet Christum, et Spiritum ex eo esse dicat, haud valuit intelligere ea quæ ex Dei substantia proficiscuntur, et ei propria coexistunt, esse consubstantialia; atque ita unum Deum in tribus personis adorandum. Sed nihilo secius rudi ignorantia cæcitiens, paucis additis adhuc nugis, fabulam claudit.

CONFUTATIO IV.

50. Quartum Mohamedicæ mythologiæ capitulum inscribitur *Mensa*. Bilateral autem de carnium esu ferro cæsarum, porco excerpto; ut hinc barbaros mundos esse declaret. Perjurium et scortationem damnat, ut bonus videatur legislator. Oblitus est autem ante dictorum, nempe: « Congredimini ex animorum vestrorum sententia. » Eosdem purificari vult ad orationem euntes, si copia sit, aqua; sin ea desit, pulvere; qui quidem, ut omnes sciunt, non purgandi, sed sordidandi vim habet. Rursus autem timori suo consulit; quia enim audierat Christum dixisse, finem prophetarum esse Joannem; itemque Apostolum pronuntiantem: Plenitudo legis Christus ad justificationem omni credenti*, metuens ne forte aliqui ei dicerent: Non est nobis alius propheta promissus post Christum; cur ergo tu legatum te Dei ac prophetam nominas? metuens, inquam, ne mendax videretur, fatetur se quoque scire rem ita se habere: causam vero ponit adventus sui, Ne vos, inquam, diceretis neminem evangelistam ad vos venisse: probans hinc, Christum propter vestram utilitatem mentitum: contigit autem illi prorsus esse mendaci, quia quod futurum erat nescivit: quoniam nobrem me adveniente, ille mendax evasit: qui autem mentitur, ne Deus quidem est. Hæc est benigna inhumani hominis species, et fabulæ ab eo

μου καὶ τὰ γεγραμμένα παρ' ἐμοῦ. Ἐτίραν δὲ, ὅτι Εἰ δοθεῖν πιστωθῆναι τὴν ἀνάστασιν, οὐχ ἰσταται μου ὁ λόγος μέχρι τοῦ ἀπόστολον αὐτὸν ἀποκαλεῖν· εἰ γὰρ ἀληθῶς ἀνέστη, καὶ ὅσα λέγει πιστευθήσεται· λέγων δὲ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ Θεοῦ, τὸν Ἀγαρισμὸν παντάπασι ἀναίρει, μονοπρόσωπόν τινα πλάνην μυθευόμενον· ἠνέσχετο οὖν κατὰ τὸν Ἥλιον αὐτὸν ἀναληφθέντα φάναι, ἥ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· τοιαύτη ἡ τοῦ διαβόλου κακουργία.

μθ'. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἑαυτὸν ὁ μάταιος καταγγύνων, καὶ μηδὲ αἰσθόμενος ὅπερ ἐπαγε, φησὶν (80)· « Ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς Μαρίας ἀπόστολος Θεοῦ ἐστὶ καὶ Λόγος αὐτοῦ, ὃν ἐβόησεν πρὸς τὴν Μαρίαν, καὶ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ. » Ἀνόητε καὶ παράφρον· εἰ Λόγος Θεοῦ ὁ Χριστὸς, ὡς σὺ φησὶ, ἀληθεύσει τὰντα λέγων· λέγει δὲ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον σὺ αὐτὸς εἰρηκας ἐκ Θεοῦ αὐτὸν μαθεῖν· πιστευθῆναι αὐτὸν δεῖ· πιστευθέντος δὲ αὐτοῦ, ἡ σὲ δυσσέβεια ἐκ τῆς σῆς μαρτυρίας ἀνατραπῆσεται· τοῦτο δὲ ἐστὶν θαυμάσαι ὅτι καὶ Θεοῦ Λόγον τὸν Χριστὸν καλῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ λέγων, οὐ δεδύνῃται τὰ ἐκ τῆς οὐσίας προερχόμενα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδιουσώτατα ὄντα ἐμοῦσία αὐτοῦ νοῆσαι, καὶ οὕτω· ἕνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποτάσσας προσκυνῆσαι· ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον τυφλοποιοῦν ἀπαίδευσίς καὶ ἐν βραχείαις ἐτέραις φλυαρίαις, καταπαύει τὸν φληναφρον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Δ'.

ν'. Ὁ τέταρτος τῆς μυθολογίας τῷ Μωάμετ (81), ἐπιγέγραπται· μὲν λόγος· Εἰς τὴν γράμπελιν, παραλαβὴ δὲ περὶ βρώσεως κρειῶν τῶν διὰ μαχαίρας, πλὴν χοιρέιου· ὡς δὴθεν ἐκ τούτου καθαροῦ· ἀποφῆναι τοὺς βερβάρους ἐπαγγελλόμενος· καὶ ἐπιτοκίαν δὲ καὶ πορνείαν καταδικάζει (82), τὸ δόξει ἀγαθὸς εἶναι νομοθέτης· ἐπειδὴ τοιοῦτο δὲ, ὡς πρότερον εἶλεν, ὅτι « Συνέθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν »· καὶ καθαρῶς αὐτοὺς εἰς εὐχὴν ἰόντας βούλεται, εἰ μὲν πάρεστιν, ὕδατι· εἰ δὲ οὐ πάρεστιν, χώματι· ὅπερ πᾶσι δῆλόν ἐστιν οὐ καθαρῶς, ἀλλὰ πιναρὰν ἔχον φύσιν. Πάλιν δὲ τῇ· περὶ φόβου αὐτοῦ ὑποθέσεως δράττεται· ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, τέλος προφητῶν εἶναι τὸν Ἰωάννην· καὶ τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος, « Πλήρωμα νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, » φοβηθεὶς μὴ τιμῶν πρὸς αὐτὸν λεγόντων, οὐκ ἔχομεν ἐπαγγελίαν ἐτέρου προφήτου μετὰ Χριστόν· πόθεν οὖν σὺ ἑαυτὸν ἀπόστολον Θεοῦ καὶ προφήτην ὀνομάζεις; δόξει ψευδὴς εἶναι, ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς οὕτω ταῦτα ἔχειν εἰδέναι· αἰτίαν δὲ τίθῃσιν τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, τοῦ μὴ λέγειν ὁμᾶς, φησὶν, οὐκ ἤλθον ἡμῖν ὁ εὐαγγελισζόμενος· κατασκευάζων ἐντεῦθεν, ὅτι διὰ τὸ ὑμῶν συμφέρον ὁ Χριστὸς ἐφύεσται· ψεύσασθαι δὲ αὐτὸν συνέβη πάντως τὰ μέλλοντα μὴ εἰδόντα· ὥστε ἐμοῦ εἰδόντος, ἐκείνος ἐφύεσται· ψεύσμενος δὲ, οὐδὲ Θεὸς ἂν εἴη.

* Matth. xi, 15. * Rom. x, 4.

(80) Sur. IV, 169.

(81) Sur. V, 2.

(82) Sur. V, 6, 7.

τοιούτων τὸ φιάνθρωπον τοῦ ἀπανθρώπου σχῆμα, ἢ σκηνή τοῦ μυθάρλου αὐτοῦ· ἐλέγχεται δὲ ἐκ τοῦ μηδὲν τι προφητικὸν σημεῖον παρ' αὐτοῦ εὐρίσκεισθαι.

να'. Τὰ εἰωθότα δὲ αὐτῷ ψευδηγοῦν κατὰ τῆς θείας Γραφῆς (83), μνημονεύει τοῦ θανάτου Ἀβελ, καὶ κόρακα λέγει αὐτοῦ σῶμα θάψαι ὁρῶντος τοῦ Κάιν, καὶ ἐκ τούτου εἰς κατάνυξιν ἐληλυθέναι τῶν ἐπὶ σκηνῆς ταῦτα καὶ μεθυσάντων ἢ μαινομένων. Ὁμαλίζων δὲ τὰς τῶν βαρβάρων καρδίας πρὸς τὸ παραδίστασθαι τὰς αὐτοῦ βλασφημίας, μέμνηται πάλιν Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ αὐτὸν ἀνατρέπων οὐ συνορᾷ· φησὶ γάρ· « Ἀπεστείλαμεν δὲ ἀκόλουθον τούτων, πάντων δηλαδὴ τῶν προφητῶν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας· εἰς τὸ ἀληθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ τὰ τοῦ νόμου, καταγαγόντες αὐτῷ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ἔστιν ὁδηγησις, φῶς, καὶ δικαιοσύνη, κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ νόμου, εἰς ὁδήγησιν καὶ ἐπαγγελίαν τοῖς φοβούμενοις, καὶ εἰς τὸ κρίναι τοὺς τοῦ Εὐαγγελίου· ἔνεκεν τῶν, κατήγαγεν ὁ θεὸς ἐν τούτῳ· καὶ ὅστις ἂν κρίνη (84) εἰς ἄπερ κατήγαγεν ὁ θεός, οὗτοι εἰσι παράνομοι. » Ἀρά γε ἐπιγίνωσκεν ἄπερ παρελάλει ὁ μάταιος; εἰ γὰρ ἀληθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ τὰ τοῦ νόμου, ἤλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον φῶς καὶ ὁδηγησιν τοῖς ἀνθρώποις δέδωκεν, ὡς οὐ ὁμολογεῖ, καὶ τὸ κρίναι αὐτοὺς ποιεῖν μέλλει, οὐ τί περιλείπεται εἰσενεγκεῖν τοῖς ἀνθρώποις; Οὐδὲν, ἀλλ' ἢ κατὰ τὸ σὺν στόμα, ψευδοποιῆσαι τὰ πρὸ σου, καὶ σκότος καὶ παροδηγίαν δοῦναι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τῇ κρίσει τοῖς σε παρὰδεδωμένοις καταδικασθῆναι.

νβ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὡς περ εἰς τὴν οικίαν ἐκπασφύλας μανίαν, τάδε φησὶν (85)· « Ἀεὶ ὑμεῖς οἱ πιστεύσαντες (πρὸς τοὺς βαρβάρους φωνῶν), μὴ γίνεσθε ἀντιλήπτορες Ἰουδαίων ἢ Χριστιανῶν· ὅστις γὰρ ὑπαρασπίσσεται αὐτῶν ἐξ ὑμῶν, οὗτος ὑπάρχει ἐξ αὐτῶν. » Ταῦτα τῷ ὁδηγηθέντι λαῷ παρὰ τοῦ Εὐαγγελίου Χριστοῦ, ὡς ἔλεγε, τῆς εἰς θεὸν ἔνεκεν εὐσεβείας ἀποδείξας τὰ γέρα, εἰκότως γε· τί γὰρ καὶ ἄλλο ὁ διάβολος καὶ οἱ τούτου θεράποντες παρέξουσιν τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν; ἔστω Χριστιανοὶ μὲν τὴν παντοσυργὴν καὶ ζωαρχικὴν ἁγίαν Τριάδα ὁμολογοῦσι, ταῦτα ὑπομένειν κελεύει· Ἰουδαίους δὲ τοῖς ἐπαγγελλομένοις τὴν τοῦ Ἀβραάμ πίστιν ἀποσώζειν, διὰ τί τὰ αὐτὰ προξενεῖ; οὐκ ἔξω τῆς κακοφροσύνης αὐτοῦ καὶ τούτου· ᾧ δει γὰρ ὅτι τὴν Χριστοῦ θεότητα ὁ νόμος ἀποδείκνυσιν· διὰ τούτου ἀμφοτέροις ἐχθραίνειν κελεύει, καθ' ὅλου θεομάχος ὑπάρχων· ὅτι δὲ ταῦτα παραπαίων ἔγραψεν, ἢ τὰ πρότερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ πάντα, ἐντεῦθεν ἔηλον. Ἐπισυνάπτει γὰρ τούτοις ἕτερα ὁμοία καὶ προσφωνεῖ Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς λέγων· « Ἀεὶ οἰκεῖσι γραφῶν, οὐδὲν ἔστω ἕως ἂν ἐξακολουθεῖτε τῷ νόμῳ, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τοῖς κατενεχθεῖσι παρὰ τοῦ Κυρίου ὑμῶν· προστίθεται γὰρ ἐκ τῶν κατενεχθέντων ἡμῖν παρὰ τοῦ

confictæ, scena. Sed inde convincitur quod nullum propheticum indicium apud eum comperitur

51. Jam vero consueta sibi mendacia contra divinam Scripturam blaterans, Abelis mortem memorat, et a corvo dicit traditum sepulture cadaver ejus, spectante Caino, qui idcirco compunctione tactus fuerit. Hæc sunt ludentium in scena et ebriorum aut amentium propria. Tum ut corda barbarorum demulceat ad suas excipiendas blasphemias, Christi iterum meminit atque Evangelii, nec quod se ipsum evertat videt. Ait enim : « Misimus autem post vestigia horum, omnium videlicet prophetarum, Jesum Mariæ filium, ut veritatem testaretur illius quæ ante ipsum fuit legis; eique tradidimus Evangelium, in quo est directio, lux, et justitia, secundum vires legis ante eum latæ, ad directionem et commotionem timoratorum, atque ut judicium exerceant Evangelii assecræ. Ideo id demisit huic Deus. Et qui (non) judicaverint, de illis quæ Deus tradidit, hi sunt prævaricantes. » Ain vero, putasne ipsummet cognoscere quæ dicit hic stultus? Si enim ob confirmandam veritatem legis quæ eum præcessit, Christus venit, et si Evangelium lucem directionemque, ut tu fateris, suppeditavit, et ipso judicium facturus est; quid tibi superest conferendum hominibus? Nihil aliud, nisi ut ore tuo teste, falsa demonstres quæ ante te exstiterunt, et tenebras fallacemque ducatum hominibus præbeas, et judicii tempore cum iis qui te admiserunt condemnentis.

Tum paucis interjectis, in suam veluti relabens insaniam, hæc ait : « O vos credentes (ad barbaros clamat) ne sitis susceptores Judæorum et Christianorum. Quisquis vestrum eis patrocinatur, hic est ex ipsis. » Hos populo sub evangelico Christi ducatu degenti, ut aiebas, pietatis causa erga Deum, honores tribuis. Condigne quidem; quid enim aliud diabolus et hujus satellites inimicis suis exhibebunt? Esto velit Christianos, qui omnium rerum creatricem vivificamque Trinitatem constituentur, hanc pati a se contumeliam; Judæis vero, qui se fidem Abrahami sartam tectam tenere dicunt, cur parem injuriam facit? Atqui ne hoc quidem malitiæ ejus extraneum est. Novit enim, Christi divinitatem a lege demonstrari: idcirco utrisque inimicos jubet esse suos, quia ipse generatim Deum oppugnat. Quod autem hæc non sine delirio scribat, nec non priora, vel potius omnia, hinc constabit. Subtexit enim his alia similia, et Judæos atque Christianos ita alloquitur : « O scripturales, nihil vos estis, quandiu legem et Evangelium sectamini, et id quod traditum a Deo vestro est. Additur enim ex iis quæ tradita sunt nobis a Domino, error et infidelitas. » Quid jam nobis dicendum de

(83) Sur. V, 37, 51.

(84) Arab. μὴ κρίνη.

(85) Sur. V, 59.

his superest, fratres? Vere cum dementibus loquimur, et qui nec bonæ rei nec malæ quidquam intelligunt. Præter hæc pariter, multa alia mentitus, et stulte locutus, visus quoque vituperare incarnationis Christi humilitatem, et monachos sacerdotesque incusare, quia non sine dolore multo ac lacrymis Scripturam ejus legunt; quod est absurdum: denuo ad Christum revertens, eumque tanquam a Deo derivans, a quo commemorantur ea quæ per illum fecit signa; et interrogatur Jesus, num ipse se ipsum Matremque suam sinat haberi ab hominibus loco deorum? Quo negante, ceu si ipse semet abnegaverit, ait demonstrasse jam non esse Deum; ideoque vult Christianos desinere a confitendo Christi deitatem. Ubinam vero legit hæc homo inscitissimus? Imo ut magis proprie loquamur, neque hic legit quidquam, neque bonæ frugis aliquid novit. Verumtamen dum nugas suas demonstrare studet, Manichaicum cœnum fuliginemque manibus tractans, horum gravem exspirat odorem. Atque in his quartum suum garrutum finit.

CONFUTATIO V.

53. Quinta a Mahomede fabula inscribitur *Pecudes*: videtur enim de mundis animalibus agere et de immundis; hortaturque barbaros cuncta animalia comedere, excepto sue, et jumenta omnia, asinosque ipsos et mulos et camelos, et quolibet prorsus quadrupede vesci. Et ne sectemini, inquit, viam Satanae. Satanam videlicet (dicit) eum qui veterem legislationem tradidit; imo et evangelicam quoque doctrinam. Cæteroqui totus ejus scopus in hac vanitate vertitur, ne quis discredat quominus hæc præstigia a Deo sint. Quæ vero opiniones ejus confirmant, nihil aliud sunt præter dictabolaria quædam, quæ non solum nihil demonstrant, sed assensum etiam avertunt, quia de fonte ignorantiae manant, id est, de obscurato intellectu, et divini luminis experte, et quidem rei ipsius natura non substitit: sunt enim verborum repetitiones; et idem secundum idem, idemque ad idem revertens. Et de ipso Christo mentionem inferens, haud diversa, quam diximus, ratione loquitur. Atque ita vana verba effutens, nugacem fabulam concludit.

CONFUTATIO VI.

54. Sexta a Mohamede fabula inscribitur *Cognitiones*, id est, de signis comprobantibus et de demonstrationibus, quod nempe a Deo hæc ipsi tradita scriptura fuerit. Statimque ab initio id ei occidit allatur demonstrum, ut et ipse videatur Mohamedi mandare, talia loqui, atque ita fraudis suspicionem viat. Docet enim illum primigeniam hominum originem, quod nempe ex luto ad imaginem (Dei)

A Κυρίου πλάνη καὶ ἀρησις. Ὁ Τίς οὖν λοιπὸν εἴπωμεν ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐπὶ τοῦτοις; ὄντως πρὸς μαινομένους ἡμῖν ὁ λόγος, ἐπὶ τε καλοῖς καὶ κακοῖς ἀναισθητοῦσιν· ὡσαύτως πρὸς τοῦτοις ἕτερα πάμπολλα ψευδόμενος καὶ ματαιολογῆσας (86), ὅλβια; τε διαβάλλειν ἐκ τῶν ταπεινῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν Χριστὸν, μοναχῶν τε καὶ ἱερέων κατηγορήσας, ὅτι πόλλη κατανύξεις καὶ δακρύων πληροῦνται, ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς αὐτοῦ γραφῆς, ὅπερ παράλογον, πάλιν ἀναλαβὼν περὶ Χριστοῦ, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν παρὰ Θεοῦ ὑπομινησκόμενον, ὥνπερ δι' αὐτοῦ, φησὶ (87), πιστοῖν τε σημείων· καὶ ἐρωτώμενον, εἰ αὐτὸς αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα Θεοῦ ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπέτρεψεν, καὶ διαρνούμενον δῆθεν, ὡς ἐκ τούτου αὐτὸν διαρνησάμενον φάναι ἀποδείξει ὅτι Θεὸς οὐκ ἐστὶ· καὶ ἀποπαῦσαι Χριστιανοὺς Θεὸν ὁμολογεῖν τὸν Χριστὸν· ποῦ δὲ ταῦτα ἀνέγνω ὁ ἀμαθέστατος; ἢ διὰ ποίας θεωφανείας ἐπέγνω; μᾶλλον δὲ οἰκειότερον εἰπεῖν, ὅτι οὐτε ἀνέγνω οὐτε ἐπέγνω τι τῶν δεινῶν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνδειξιν τῶν αὐτοῦ ληρημάτων, Μανιχαϊκῆς ἰλῦος καὶ σκοτοῦ; ἀναμαζάμενος, τὴν δυσωδίαν τούτων ἐξώζεσεν, ἐν τούτοις τὸν τέταρτον ὄβλον ἀπέπαυσεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Ε΄.

γγ'. Ὁ πέμπτος μῦθος τοῦ Μωάμετ περὶ πτηνῶν ἐπιγέγραπται· δοκεῖ γάρ καὶ αὖθις περὶ καθαρῶν διαλαμπάνειν ζώων καὶ ἀκαθάρτων (88)· καὶ προτρέπεται τοὺς βαρβάρους τὰ πάντα ζῶα ἐσθίειν πλὴν χοίρου· ἐπεὶ τοῖς τὰ τε ἀχθοφόρα, θύους τε καὶ ἡμιόλους καὶ καμήλους καὶ παντὶς τετραπόδου ἀδελῶς μετέχειν. Καὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε, φησὶ, τῇ ὁδῷ τοῦ Σατανᾶ· Σατανᾶν ὁλονότι τὸν γράψαντα τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν, ἥτοι καὶ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα· ὅλος δὲ αὐτοῦ λοιπὸν ὁ σκοπὸς σχεδὸν ἐν τούτῳ τῷ ὅλῳ ἀγωνίζεται μὴ διαπιστηθῆναι, ὅτι ἐκ Θεοῦ τὰ τοιαῦτα τερατίσματα δίδονται· εἰαὶ δὲ αὐτοῦ τὰ δοκούντα τοῦτο συνιστᾶν λογύθρια, οὐ μόνον μὴ δεικνύντα, ἀλλὰ καὶ ἐκτρεπόμενα διὰ τὸ ἐξ ἀμαθείας ταῦτα προέρχεσθαι· καὶ ἄλλως ἀφωτίστου διανοίας καὶ ἀμαθέκτου θείας ἐλλάμψεως, καὶ οὐδὲ τοῦ πράγματος φύσιν ἔχοντος συστήναι· παλλιλογία τε γὰρ πάλιν τὰ αὐτὰ κατὰ ταυτὰ, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπὶ τὰ αὐτὰ· καὶ τοῦ Χριστοῦ δὲ μνημονεύσας οὐδὲν ἥττον τῷ τρόπῳ ᾧ εἰρήκαμεν μένεται· καὶ οὕτως βατταρίζων περικόπτει τὸν φληναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΣΤ΄.

νδ'. Ὁ ἕκτος τῷ Μωάμετ μῦθος ἐπιγέγραπται μὲν εἰς τὰ γνηρίσματα (89), τουτέστιν εἰς τὰ παραστατικὰ σημεῖα καὶ τὰς ἀποδείξεις, ὅτι ἐκ Θεοῦ δῆθεν αὐτῷ ἡ τοιαύτη δέδοται γραφή· καὶ εὐθέως ἐκ προομιῶν τούτου κατεπάρει αὐτῷ ὁ πρὸς αὐτὸν ὕλακτοβαίμων, ἵνα δόξῃ καὶ αὐτὸς, ὡς εἰκὸς, κελευόμενος ταῦτα λέγειν, καὶ ἀνύποκτος πρὸς ἀπάτην γίνηται· δίδασκει γὰρ (90) αὐτὸν τὴν ἀρχέγονον τῶν ἀνθρώ-

Arab. *alaraph*, quod aliter explicatur apud Maracium p. 271, in annotationibus.

(90) Sur. VII, 10 seq.

(86) Sur. V, 84, 97, 92.

(87) Sur. V, 125.

(88) Sur. VI, 142.

(89) Ita Græcus auctor interpretatur vocabulum

πάν ὑπόστασιν, ὅτι ἐκ πηλοῦ κατ' εἰκόνα γεγέννηται, καὶ ὅτι προστάσσεται τοῖς ἀγγέλοις πᾶσι προσκυνῆσαι τῷ Ἀδᾶμ· καὶ τῶν λοιπῶν προσκυνησάντων, ὁ Βελιάρ μόνος οὐ προσκύνῃσιν· καὶ ὅτι ἐρωτηθεὶς διὰ τί μὴ προσκύνῃσιν, αἰτίαν ἀποδίδωσι τὸ ἐκείνους μὲν ἐκ πηλοῦ γενέσθαι, ἑαυτὸν δ' ἐκ πυρός· καὶ ὅτι ἐπειμύθη παρὰ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἀντίλεξε τῷ Θεῷ ἐπαπειλούμενος τῷ Ἀδᾶμ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγανάκτησιν, τοῦ μὴ περιλιπεῖν αὐτὸν πλὴν ὀλίγων τῶν ἐξ αὐτοῦ σωζομένων· καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν κατὰ τὸν παράδεισον, καὶ τὴν τοῦ Ἀδᾶμ ἐξορίαν· οἱ οὖν τῆς θείας Γραφῆς τρόφιμοι συνέτεσ πάντως· τὰς προτροπὰς καὶ ματαίας προσθήκας τοῦ ἀπατάλαντος.

νβ'. Ὁ δὲ σκοπὸς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἀφορρᾷ, ὅτι δὴ οἱ Θεοῦ ἀθετοῦντες ἐντολὴν, φησὶν, ἀπόλλυνται· οἱ δὲ φυλάττοντες, σώζονται· τὸ δὲ τέλος ἑαυτῶν συντηρεῖ· κατασκευάζει δὲ αὐτὸ ἀπὸ Ἀδᾶμ καὶ τῶν καθ' ἑξῆς· ὡς ἐκ τούτου τῶν αὐτοῦ λόγων (91) τὴν παρὰδοχὴν πιστευσθῆσθαι ἐλπίσας· εὐθὺς οὖν παρισταίει διδάσκωντά τινα ληρήματα ἐξ ἀγανῶν προσώπων καὶ ἀνωνύμων εἰς κήρυγμα πρὸ τοῦ Νῶε ἐλθόντων· καὶ ἐν οἷς μὲν ἐπιστεύθησαν θείαν εὐλογίαν προσενηχότα· ἐν οἷς δὲ ἠπιστήθησαν κατάραν μεγίστην. Μετὰ Νῶε, Ζάλετ τινὰ προφήτην καὶ ἀπόστολον εἰσάγει· ἀδελφὸν Θαμῶθ, τὸν οὕτε γεγνηκότα οὕτε παρ' ἄλλου ὀνομασθέντα πώποτε· ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο παραγεγνημένος καὶ κηρύξας· καὶ ἐφ' οἷς μὲν ἐπιστεύθη καὶ αὐτὸς τὸν Θεὸν εὐμενῇ παρέσχεν· ἐφ' οἷς δὲ ἠπιστήθη, διαφαιλίσθησαν, φησὶ, διὰ σεϊσμοῦ ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν ἐξαρῶμενοι. Μετὰ δὲ τούτων ἑτέρον λέγει προφήτην καὶ ἀπόστολον καὶ κήρυκα, Μαδιανίτην τῷ ἔθνει αὐτοῦ ἀποσταλῆναι, Σαῖκ ὄνομα αὐτῷ· ὡσαύτως καὶ τούτον διαμαρτυράμενον καὶ ποιήσαντα κατὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, οὐδ' οὕτε Μωϋσῆς, οὕτε τις τῶν ἑλλογίμων ἀνδρῶν ἐπίσταται· καὶ ἐπὶ τούτοις μέμνηται Μωϋσεὺς Θεὸν κηρύξαντος· καὶ ὅτι ἐν οἷς μὲν, φησὶν (92), ὑπηκούετο, αἱ τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεις προσέφθαζον· ἐν οἷς δὲ παρηκούετο, ἡ δίκη τοῦς ὑπευθύνους ἀνήλυσκε· καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀγωγῇ κεχρημένος ἐξ ἑτοίμου περὶ αὐτοῦ λέγει·

νγ'. « Ἀε ἄνθρωποι· ἐγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ πρὸς ὑμᾶς πάντας. » Καλῶς γε ἔργον μὲν θείας δυνάμεως ἐπιφερόμενος οὐδὲν, οὕτε σοφίας, οὕτε ἀρετῆς, ἀξιολόγου, αὐτοχειροτονήτω· δὲ καὶ πάσης ἀποδείξεως οἷμα καὶ προαγγελίας, τὸ τοῦ ἀποστόλου ἀξίωμα δι' αὐτοῦ ἀπενεγκάμενος· καὶ τίς τοῦτο ποιεῖν οὐ δύναται, τῶν πάντων ἀφρονεσάτων καὶ ἀγνωσίαν Θεοῦ ἐχόντων· διότι Μωϋσῆς νομοθέτης, καὶ διὰ τὴ μὴ καὶ Φαραὼ νομοθέτης· ἄλλ' ὃ ποιεῖν, εἰ καὶ κακῶς, ὅμως τοῦν ποιεῖν ἐνόμιζες, τούτου ὡς εὐκόλου μέμνησαι· ὃ δὲ προβλέψαι οὐκ εἶχες, παρσιώπησας· ἐγὼ δὲ σε καὶ τοῦτο ὑπομνήσω· Μωϋσῆς μετὰ τοῦ νομοθέτης εἶναι, καὶ προφήτης ἐστὶ· καὶ τῆς προφητείας ὁμηγερέα· τὰς ἐκβάσει· θεωροῦμεν· σοὺ δὲ τὴ καὶ θαυμάσομεν· τὰς ἀπειθείας· τὰς σφαγὰς· τοὺς ἐμπρησμούς· τὰς λεηλασίας· τὰς δυσφημίας· καὶ

A facti fuerint : et quod omnibus angelis imperatum fuerit, ut Adamum adorarent : cumque ceteri adorassent, solum Beliar noluisse obsequium exhibere : rogatum autem cur non adoraret, causam intulisse, quod ille ex luto exstitisset, ipse autem ex igne. Tum increpitum fuisse a Deo, ipsumque Deo contradixisse, et Adamo simul comminatum, suscepto adversus eum odio, nonnisi paucos ex ejus posteris salvos fore. Pergit narrare paradisi historiam, et Adami exsilium. Verumtamen quicumque sacris Scripturis innutriti fuistis, devios deceptoris excursus stultasque additiones probe cognoscitis.

55. Scopus autem ejus huc collineat, ut divini præcepti violatores perire dicat, morigeros autem salvari. Atqui illorum seriem continuat, ex Adamo et deinceps contexens ; nimirum hinc sperans sermonum suorum traditioni fidem accessuram. Mox itaque introducit incognitas nescio quas bugas obscurarum et sine nominibus personarum, quæ ad prædicandum ante Noe venerint, et quatenus illis creditum fuit, divinam benedictionem conferentium ; quatenus autem discredutum, gravissimam maledictionem. Post Noe Zaleum quemdam prophetam legatumque introducit, fratrem Thamothi, hominem qui nunquam exstitit, atque a nemine unquam nominatus fuit ; attamen ad idem officium venit ; institutaque prædicatione, is quoque illis qui sibi crediderunt Deum propitiavit ; illi autem qui fuerunt increduli, perierunt, inquit, terræ motu in habitaculis suis maledicti. Post hunc, alium dicit prophetam, Madianitem legationis et prædicationis causa ad gentem suam missum ; eique nomen fuisse Saico. Hunc pari modo contestatum esse, et similia prioribus egisse. Quos tamen homines neque Moyses neque quisquam illustrium auctorum agnoscit. Postremum memorat Moysen, atque quatenus obeditum ei fuit, Dei patrociniū adfuisse ; quatenus vero restitum illi est, vindictam reos persecutam. Atque hac via sibi strata, statim de se ipso dicit :

56. « O homines, ego legatus Dei sum ad vos omnes. » Præclare enimvero ! qui nullum divinæ potentiae opus præ se fert, nihil sapientiae aut virtutis laude dignæ, propria auctoritate, et absque demonstratione aut prædicatione, legati sibi dignitatem sponte sumit. Quis vero stultissimus licet, et omni Dei cognitione carens, id ipsum aggredi nequeat ? Si quoniam Moyses legislator est, idcirco et Mohammed, quidni Pharaon quoque in legislatorum numero sit ? At enim quod facere, etsi male, putabas tamen te facere, id saltem probabili ratione narrare debueras : quia tamen quod præ te ferres, non habuisti, rem silentio transmisisti ; sed ego tibi in memoriam reducam. Moyses non legislator tantummodo, verum etiam propheta erat, ejusque prophetiarum quotidie exitum cernimus. In te au-

tem quid admiremur? libidines, cædes, incendia, depredationes, blasphemias, et divinæ Scripturæ lapidationes? etenim lapidum instar sunt scelesti sermones tui. Legatus, inquit, Dei sum. Revera apparet cujusnam Dei tu legatus sis, Dei qui Deo adversatur, mendacis, calumniatoris: nihil enim præter hæc docet legationis tuæ sermo; tametsi auditoribus reverentiam incutere niteris veri Dei mentione. Verumtamen satis hinc coargueris, quod nihil Deo dignum effaris; et quod ipsum Deum blasphemias labefactas, tibi que ea ascribis quæ rerum natura non patitur. Nam quomodo Satanas erit, qui Satanam te quoque affirmante destruxit? Nonne viæ Dei, præcepta ipsius legesque appellantur, quas tu Satanæ vias esse dicis?

57. Post hæc, tanquam patris mendacii legatus et propheta, cum illo petreæ scissæ miraculo quasdam suas miscet spurias fabulas, ut Moyse videatur sapientior, et accuratior historicus, ideoque ait: « Et eruperunt ex illa duodecim fontes. » Et paulo post addit: « Et cum Judæi contumaces in eo fuerunt, quod illis veitum erat, diximus illis: Estote similes, et facti sunt quidam illorum similes capistratae. » Hactenus, quanquam haud intempestiva erat sermonis peregrinitas; sed plures idem mandantes. Rursus vero ad illas quibus tota ejus oratio contextitur blasphemias redit, nempe Deum esse causam malorum, atque: « Quem Deus dirigit, ille directus est; quos autem errare facit, illi sunt erronei. » Et paulo post idem confirmans dicit: « Non possideo animæ meæ sive utilitatem sive damnum, nisi quod voluerit Deus. » Oblitus autem quod paulo antea prophetam se nuncupaverat, ait: « Quod si omnia scirem, certe multiplicarer ex bono, neque me malum attingeret. Non sum ego nisi intimator et evangelizator populo credenti. » Deinde facta aliquanta idololatrarum objurgatione; hanc enim semper sibi personam induit; adjectis nonnullis aversabilibus et absurdis, nugacem fabulam abruptit.

CONFUTATIO VII.

58. Septima Mohamedis fabula cæde humana et occisione tota redundat: inscribitur enim *Manubiarum divisio*. Et quidem incitat armatque omnimode barbaros ut se Christianorum sanguine cruentent; injecta præsertim spe paratæ, ut ait, a Deo mercedis in paradiso iis qui cominus cum illis congregientur. Quintam autem manubiarum partem Deo dandam monet et ejus legato: non enim oportebat lucrorum haud esse participem illum qui perditionis causa iisdem erat: congruumque erat, cruenti populi et cruentioris legati, cruenta esse facinora. Et ironicus ipse ironia illos uti jubet. Nobis interrogantibus in hac re et similibus, de bellica expeditione siluit. Verumtamen sciendum est, quod gnarus illatam esse nobis propter in-

A τῆς θείας Γραφῆς τοῖς λιθασμοῖς; λίθων γὰρ χεῖρους οἱ ἀσθεῖς σου λόγοι· Θεοῦ, φησὶν, [εἰμὶ] ἀπόστολος· φαίνεται γὰρ ὄντως τοῦ Θεοῦ ἀπόστολος ὑπάρχεις, τοῦ θεομάχου, τοῦ ψευδογόρου, τοῦ συκοφάντου· οὐδὲν γὰρ τοῦτου πλέον σου ὁ τῆς ἀποστολῆς διδάσκει λόγος· καὶ εἰ δυσωπεῖν ἐπιχειρεῖ; τοὺς ἀκούοντας ἐκ τῆς τοῦ ὄντως Θεοῦ προσηγορίας· ἀλλ' ἐλέγχῃ ἐκ τοῦ μηδὲν τῶν τῷ Θεῷ προστηκόντων γνωμοδοτεῖν, καὶ τοῦ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀνατρέποντα δυσφημεῖν, καὶ προσάπτειν αὐτῷ ὅτι οὐδὲ αὐτῇ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις ἔγχωρεῖ· πῶς γὰρ Σατανᾶς ἔσται, ὁ τὸν Σατανᾶν καταργῶν μετὰ σοῦ; ἢ οὐχὶ ὅλοι Θεοῦ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ νομοθεσίαι αὐτοῦ ὀνομάζονται, ἃς σὺ ὁδοὺς φῆς εἶναι τοῦ Σατανᾶ;

B ν'. Εἶτα ἐπὶ τούτοις ὡς τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους ὢν ἀπόστολος καὶ προφήτης, τῆς κατὰ τὴν ἀκρότομον θαυματουργίας παραιτάγει τὰ νόθα αὐτοῦ μυθεύματα, ὡς ἂν δόξῃ καὶ Μωϋσεὺς σοφώτερος καὶ ἀκριβέστερος εἶναι ἐξηγητῆς, καὶ φησιν· « Καὶ ἔβρυσαν ἐξ αὐτῆς δώδεκα πηγαί. » Καὶ μετ' ὀλίγων προστίθῃσιν (93)· « Ὅτ' ἂν δὲ ἐπέμειναν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἃ ἐκωλύοντο ἐξ αὐτῶν, εἶπομεν αὐτοῖς· Γένησθε πίθῃκοι· καὶ ἐγένοντο ἔνιοι πίθῃκοι πεφιμωμένοι. » Τέως εἰ καὶ μὴ ἀκαιρον ἦν τὸ τοῦ λόγου ξένον, ἀλλὰ πλείους αὐτὸ οἱ προστάξαντες. Πάλιν δὲ τῆς δι' ὅλου αὐτῷ τοῦ λόγου πλεκομένης μέμνηται δυσφημίας, τοῦ τὸν Θεὸν εἶναι τῶν κακῶν αἴτιον, καὶ φησιν· « Τὸν ὁδηγεῖ ὁ Θεός, ἐκείνους ἔστιν ὁδηγήμενος· καὶ τοὺς πλανᾷ, ἐκεῖνοι εἰσὶν ἁλλελεμματισμένοι. » C Καὶ μετ' ὀλίγα τὸ αὐτὸ βεβαιῶν, « ὅτι Οὐ κυριεύω τῆς ψυχῆς μου ὥφελιαν οὔτε βλάβην, ἀλλ' ὅπερ ὁ Θεός θέλει. » Καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι προφήτην αὐτὸν πρὸ μικροῦ ἐπεφήμεζεν, λέγει· « Καὶ εἰ ἐγίνωσκον τὰ ἅπαντὰ, εἶχον πλεονάσαι ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ οὐκ εἶχέν μου ἄψασθαι δεινόν. Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ εἰ μὴ ἀνατάλης καὶ εὐαγγελιστῆς λαοῦ πιστεύοντος· δόξα δὲ μικρόν τι καταγυνῶναι τῶν ἰδωλολατρῶντων· τοῦτο γὰρ ἀεὶ ὑποδύεσθαι τὸ πρόσωπον, μετὰ τὸ θεῖναι αὐτὸν τι τῶν ἀπευκαίλων καὶ ἀδέκτων, ἀποτέμνει τὸν φλῆναγον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Ζ'.

ν'. Ὁ ἔδδομος μῦθος τῷ Μωάμετ ἀνδροκτονίας καὶ μαιφονίας πεπληρωται (94)· ἐπιγράφεται γὰρ D *Περὶ μερισμοῦ σκύλων*· διανίστησι δὲ καὶ ἐξοπλίζει τοὺς βαρβάρους παντοίῃ τρόπῳ τοῖς τῶν Χριστιανῶν αἵμασι καταχραίνεσθαι· ἐξαιρέτως δὲ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀποκειμένης, φησὶ, παρὰ Θεῷ μισθαποδοσίας ἐν παραδείσῳ τοῖς ὁμοῖς χωροῦσι κατ' αὐτῶν· πῆμπτῃ δὲ μοίρᾳ τῶν σκύλων τῷ Θεῷ φησι διδόναι καὶ τῷ ἀποστόλῳ αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἔδει μὴ καὶ τῶν κερδῶν αὐτοῖς κοινωνῆσαι τὴν καὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῖς αἴτιον· ἔδει δὲ ἐκ μαιφόνου λαοῦ καὶ μαιφονωτέρου ἀποστόλου μαιφόνους εἶναι τὰς πράξεις· εἰρωνεύμενος δὲ καὶ εἰρωνεύειν αὐτοὺς καλεῖται· ἡμῶν αἰτουμένων καὶ ἐν τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις, τὴν ἐκστρατείαν ἀποκρίγῃς· τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι, ὅτι συνιδῶν

την διὰ τὰς ἀμέτρους ἡμῶν πλημελείας ἐπενεχθεῖσαν ἡμῖν ὀργὴν ἐκ Θεοῦ, ὃ ἄθεος οὗτος βάρβαρος ἤρπασε τὸν καιρὸν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ βλασφημίαν, καὶ δι' οὐδεμίαν ἐτέραν αἰτίαν φησὶν ἡμᾶς εἰς χεῖρας αὐτῶν παραδίδοσθαι, ἥ διὰ τὸ σύνθρονον τῷ Πατρὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογεῖν· διὸ συνεχῶς ἀποφαίνεται· οὐ γὰρ ὁδηγεῖ ὁ Θεὸς λαὸν τῶν παρανόμων· πολλαχόθεν δὲ ἔστιν αὐτὸν ἀπελέγχει τοῦτο κακῶς τεκμαιρόμενον, φυσικῶς τε καὶ Γραφικῶς· Γραφικῶς μὲν ἀπὸ τε τοῦ εὐσεβοῦς Ἰακώβ καὶ τοῦ βεβήλου Ἡσαΐ, Ἰωσήφ δὲ καὶ Πετρεῖ, Δαβὶδ τε καὶ τοῦ ἀγνώμονος Σαούλ, Ναβουχοδονοσὼρ καὶ τῶν αἰχμάλωτων προφητῶν, καὶ ἐτέρων πλείστον ὁμοίων· φυσικῶς δὲ ἀπὸ τε προβάτων καὶ ἀγρίων θηρίων καὶ τῶν ὁρίων, ἃ οὐχ ὡς χεῖρωνα καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐχαριστίας ἀνεπιτήδεια τὴν ἄλωσιν ἐξ αὐτῶν ὑπομένει· ἀλλ' ὡς ἑτερόν τινα ἔχοντα λόγον ἀπόρρητον οὕτω τέτακται.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Η'.

νθ'. Ὁ δὲ θεὸς μῦθος (95) τῷ Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὴν μετρόιαν*· παραινέει δὲ τοῖς βαρβάροις ὠρισμένον τινὰ καιρὸν τῷ πότε χρόνῳ προσμεῖναι τοὺς Χριστιανούς, ὡς ἂν βούλοιντο τὰ καθ' ἑαυτοὺς διαθίσθαι· εἰ μὲν οὖν ἑαυτῶν ἐγκρατεῖς γένοιντο, καὶ ἀποδιαστῶσι τῆς τῶν βαρβάρων περικρατήσεως, πόλεμον ἀναίρεσθαι πρὸς αὐτούς· εἰ δὲ μεταγοίεν, φησὶ, καὶ θρησκευοῦσι τὴν αὐτοῦ δυσσέδειαν, ἀδελφοὺς αὐτοὺς προσλαμβάνεσθαι· παραινέει οὖν τοῖς Χριστιανοῖς ὅτι κάλλιον ἔστι μετανοῆσαι καὶ ζῆν, ἢ Χριστιανίζοντας ἀποθνήσκειν· αὐθὺς τε ἀναιδῶς κατατυπεῖ τοὺς ἀθλίους βαρβάρους ἐν τε ἀπειλαῖς καὶ ἐλέγχῳ καὶ ὀνειδίσειν ὡς καταραθιμούντας τοῦ σεβάσματος αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τοῦτοις κατὰ τὸ πρότερον εἰρημένον πανούργημα ἐν ἐνὶ ἐλέγχῳ ἀμφοτέρους πειράται ἐπιστομίζειν, Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς οὕτω παραλαλῶν.

ξ'. « Λέγουσιν Ἰουδαῖοι (96) ὅτι ὁ Ἰσραὴλ (97) ἔστιν υἱὸς Θεοῦ· καὶ λέγουσιν οἱ Χριστιανοὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τοῦτ' ἔστιν ὁ λόγος αὐτῶν διὰ τῶν στομάτων αὐτῶν· ἰσοφωνοῦσι τοῖς λόγοις τῶν ἀρνησιμένων ἐκ πρίν· φρονεῖσαι αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἔνεκεν τῶν ἀρνοῦνται· ἐπελάθοντο τοὺς ἀποστόλους αὐτῶν καὶ τοὺς ἱερεῖς κυρίως πάρεξ Θεοῦ· καὶ τὸν Χριστὸν υἱὸν τῆς Μαρίας· καὶ οὐκ ἐκελεύσθησαν δουλεύειν εἰ μὴ Θεοῦ ἑνός· ὁ δὲ βάρβαρος, ἐπεὶ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος· εἰ γὰρ ὅλως προσῇν αὐτῷ λογικὴ σύνεσις, εἶδει τὰ πρὸς τοῦνομα τοῦ υἱοῦ σημαίνοντα πρὸς θατέραν δόξαν τῶν ἐθνῶν προαναφώνησαι, καὶ τοῖς γε πρὸς αὐτὸν μὴ σφόδρα ἐναντίως φερομένοις ὁμαλύτερον ἐπιτιμῆσαι· τούναντίον δὲ τοῖς τὰ μάλιστα αὐτῷ διαμαχομένοις· οἳ τε γὰρ Ἰουδαῖοι οὐ γνήσιον υἱὸν Θεοῦ τὸν Ἰσραὴλ ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ἢ ὅσον ἀποδείξαι τὴν περὶ αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ὑπερκειμένην πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη διὰ τοὺς πατέρας στοργὴν· πῶς οὖν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς τοῦ

A numera peccata nostra Dei iram, atheus hic barbarus occasionem hinc arripuit blasphemandi Christi; nullamque aliam ob causam nos traditos dicit illorum manibus, nisi quia consensorem Patri Christum confitemur. Ideo constanter effatur: non enim dirigit Deus populum peccatorem. Multifariam vero possumus hunc ceu argumentantem perverse coarguere, tum naturæ scilicet tum Scripturæ testimoniis. Apud Scripturam quidem, a pio Jacobo et Esau nequam, ab Josepho et Putiphare, a Davide et ingrato Saule, a Nabuchodonosoro et prophetis captivis, et similibus aliis plurimis. Ex natura autem, ab ovibus et silvestribus feris, et hujusmodi aliis: quæ sane baud tanquam pejores, et minus gratum Deum animum gerentes exitum ab aliis perpetiuntur: sed ob aliam secretiorem causam ita fuit constitutum.

CONFUTATIO VIII.

59. Octava a Mohamede fabula inscribitur *Pœnitentia*. Admonet autem barbaros, ut definitum quoddam tempus observent erga Christianos, si hi velint res suas tractare. Quod si illi compotes sui efficiantur, et a barbarorum imperio discedant, tunc bellum contra eos suscipiendum. Sin vero, inquit, illos pœnituerit, et impiam ejus sectam amplectantur, in fratrum loco eos suscipiant. Admonet ergo Christianos, melius esse pœnitere ac vivere, quam in Christianismo perstantes mori. Mox impudenter pulsat infelices barbaros, minis, increpationibus et conviciis, tanquam in cultu suo socordes. Postea eodem, quem antea diximus, astu ambos unica reprehensione inhibere conatur, de Judæis simul et Christianis futiliter dicens:

60. « Dicunt Judæi Israellem esse filium Dei. Christiani similiter dicunt Christum esse Dei Filium. Hic illis sermo in ore versatur. Consonant cum illorum sermonibus qui infideles ab ante fuerunt. Interficiet illos Deus propter ea quæ negant. Susceperunt apostolos suos et sacerdotes suos in dominos loco Dei, necnon Christum filium Mariæ.

D Atqui non fuerat illis mandatum ut alium adorarent, præter Deum unum. » Malæ mentis barbarus, præterquam quod indoctus et ineruditus. Nam si rationalis ei intellectus inesset, debuisset nominis filii notionem secundum diversam duarum gentium acceptionem proclamare: et illos quidem qui haud magnopere a placito ejus discedunt, mitius objurare; secus autem illos qui maxime ipsi adversantur. Nam Judæi nequaquam genuinum Dei filium Israellem dicunt; sed illatenus, ut ostendant, Dei amorem erga illos præstare amoris patri qui apud cæteras gentes esse solet. Quomodo hic ergo

(95) Sur. IX, 4 seq.

(96) Sur. IX, 51.

(97) Ita Græcus codex. Alcor. Arab. *Ozair*.

de patre mendacii natus, ait Judæos dominum suum Israel sibi sumpsisse, præter Deum? Interrogentur Judæi utrum id aliquando animo agitaerint, vel in illorum Scripturis occurrat dominus ipsorum Israel. Christiani autem verum reapse, prout decet, genuinum Filium esse confitentur Christum, ex eadem Patris Dei divina substantia; prout est in ea Scriptura quam ipse barbarus fatetur a Deo traditam, nempe in Evangelio. Nam si, ut fatetur, divinitus datum fuit Evangelium; in eo autem scriptum est, ter Deum desuper pro Christo clamasse; bis quidem: *Hic est Filius meus dilectus*⁹; semel autem: *Et clarificavi, et iterum clarificabo*¹⁰; quid absurdum peregrinumve faciunt Christiani, Deum ac Dei Filium Christum confitentes? Deo hoc idem testante, et quidem in laudato ab ipso Mohamede libro. Quamquam arbitror nunquam lectam divinorum Evangeliorum a barbaro scripturam, sed illorum tantum nomine audito, laudasse; quin tamen sciret scriptum ibi quod vere Dei Filius Christus sit.

61. Quod tamen ex antiquiore etiam mysticorum ac prophetarum Scriptura exploratum est. Nam patres stellarum numero invenies rei hujus demonstrationes, jam inde a primo omnium libro Moysis, usque ad Daniele prophetam et reliquos. Quod quidem Moyses nosset Dei unitatem naturæ, et proprietatem id est personarum differentiam, palam factum est cum scripsit: *Faciamus hominem ad imaginem ac similitudinem nostram*¹¹. Item dixit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*¹². Denique cum scripsit: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est*¹³. Vi causativa nimirum et substantia et conspiratione unitam esse Trinitatem, manifestum est: secus enim contraria sibi scripsisset, superius quidem positis diversis personis colloquentibus; deinde unam personam inducens loquentem, audientem atque facientem. Quod nefas est. Tum et omnium veterum prophetarum luculentissimus Daniel, perspicue tempus quoque manifestavit Christi adventus, ejusdemque dignitatem significavit, dicens: *Aspiciebam, et ecce in nubibus cæli, tanquam Filius hominis; eique datus est honor, et veneratio, et reliqua. Et quidem etiam Antiquum dierum in in throno sedentem*¹⁴.

62. Sed veteres omitamus Scripturas. Ex ipsis Christi prædictionibus, harumque exitu, si certe stultus Mohammedes sapere aliquid poterat, divinam illius dignitatem intellexisset, necnon abs Joannis testimonio, quem ipse et prophetam et justum hominem dicens, admittit. Item a Christi miraculis per ejusdem symbola patris, a sepultura et resurrectione. Sed nihil horum mente sua comprehendit hic latronum dux: neque ei cordi unquam fuit Dei notitiam assequi, sed decipiendis tantum auditori-

Α ψεύδους φάσκει αὐτοὺς κύριον αὐτῶν τὸν Ἰσραὴλ ἐπιλαβέσθαι πάρεξ Θεοῦ; ἐρωτάσθωσαν Ἰουδαῖοι εἴποτε τοῦτο ἐντεθύμηνται, ἢ ἐν Γραφαῖς αὐτῶν εἴρηται κύριος αὐτῶν ὁ Ἰσραὴλ· εἰ δὲ γε Χριστιανοὶ τῷ ὄντι ἀληθῶς καθ' ὃ πρόπον Θεῷ γνήσιον Υἱὸν, καὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦσιν τῇ θεϊκῇ οὐσίᾳ, κατὰ τὴν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ βαρβάρου ὁμολογουμένην ἐκ Θεοῦ δεδόσθαι γραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰ γὰρ, ὡς ὁμολογεῖ, θεόθεν δέδοται τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν αὐτῷ δὲ γέγραπται, ὅτι τρίτον ἀνωθεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐπεδόθησεν· πῇ μὲν, *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*; πῇ δὲ, *Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω*; τί ἀποπον καὶ ξένον ποιοῦσιν οἱ Χριστιανοί, Θεὸν καὶ Θεοῦ Υἱὸν τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες; τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦντος, καὶ τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἐπαινουμένης παρ' αὐτῷ βίβλου τῶν Εὐαγγελίων· ἀλλ', οἶμαι, οὐκ ἀνέγνω πώποτε τὴν τῶν θείων Εὐαγγελίων γραφὴν ὁ βάρβαρος, μόνην δὲ αὐτῶν τὴν προσηγορίαν ἀκούων ἐξεβίαζε· καὶ οὐκ ἔστο ἐν αὐτοῖς γεγράφθαι ὅτι ἀληθῶς Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν ὁ Χριστός.

Β
Εα'. Ἐκ δὲ τῶν ἀπειρων τῆς προγενεστέρας τῶν θεοπτικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῆς ἀστέριον γάρ τις ἀριθμῷ σχεδὸν ἀμύλλωμένης εὐρήσει τὰς ἀποδείξεις, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρωτογράφου βίβλου Μωϋσέως ἕως Δανιὴλ τοῦ προφήτου καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅτι γὰρ Μωϋσῆς ἔδει τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς φύσεως μοναδικόν, καὶ τῶν ἰδιότητων, ἦγον τῶν ὑποστάσεων, τὸ διάφορον, φανερόν· ἡνίκα ἔγραφε, *Ποίσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν*. Καὶ ὅτε ἔφασκεν, *Ἰδοὺ τέγονται Ἀδὰμ ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν*. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἔγραψεν, *Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἰς ἐστὶ*· τῷ αἰτίῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ συμπολὶ ἐνιζομένην ἐγίνωσκε τὴν Τριάδα φανερόν· ἢ γὰρ ἐναντία αὐτῷ ἔγραψεν, ἄνω μὲν τιθεὶς διάφορα πρόσωπα διαλεγόμενος, μετέπειτα δὲ ἐν μόνον ἐκῆρυττεν εἶναι πρόσωπον τὸ τε λέγον καὶ ἀκούον καὶ ποιοῦν· ὅπερ ἀθέμιτον. Καὶ ὁ πάντων δὲ τῶν πάλαι προφητῶν ἐμφαντικώτατος Δανιὴλ, τρανῶς καὶ τὸν χρόνον ἐδήλωσεν τῆς Χριστοῦ ἐλεύσεως, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν ἐσήμανεν, ἡνίκα λέγει· *Ἐσώσονται, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου· καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, καὶ τὰ ἑξῆς· καίτοι τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θρόνου.*

Δ
Εβ'. Ἀλλ' ἀφείσθω τὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Γραφῶν· ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ προρρήσεων, καὶ τῶν τοῦτου ἐκδόσεων, εἰ γε συνιέναι ὁ μάταιος Ἰσχυς, τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ σέβας κατέλαθεν ἂν καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰωάννου μαρτυρίας, ὃν προφήτην καὶ ἄνδρα δικαίον αὐτὸς καταγγέλλων ἀποδείκνυται (98)· ἢ καὶ ἀπὸ τῶν θαυματουργιῶν τῶν αὐτοῦ συμβόλων, τοῦ τάφου, φημί, καὶ τῆς ἀναστάσεως· ἀλλ' οὐδὲν τούτων συνεώρακεν ὁ λογαγωγός· οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ θείας φροντίς ἐπιγνώσεως πώποτε, πλὴν ὅσον τοῦ

⁹ Matth. iii, 17; Luc. ix, 35. ¹⁰ Joan. xii, 28. ¹¹ Gen. i, 26. ¹² Gen. iii, 22. ¹³ Deut. vi, 4. ¹⁴ Dan. vii, 13.

(98) Sur. iii, 39.

ὑπάρξαι διὰ τῆς προσηγορίας τῶν Γραφῶν τοὺς ἀκούοντας. Τί γάρ, φέρε εἰπεῖν, ἀληθῶς λέγων στοιχεῖν τὸν τοῦ φίλου αὐτοῦ λόγον ἐπὶ βεβαιώσει τινῶν πραγμάτων διηρονημένην, ἐπὶ ἔργῳ τίθεται τὴν ἐκείνου πίστιν; Εἰ δὲ καὶ τίς που εὐρεθείη τοιοῦτος, ὑπὸ κατάραν ἐστὶ, κατὰ τὴν Γραφήν· *Ὁδὸν γάρ, φησὶν, ἀμαρτωλῶν ἐπὶ δύο τρίτους κορευομένη!* ὥστερ δὴ καὶ οὗτος ὁ ἄφρων τε καὶ ἀπάνθρωπος· οἱ μὲν φασὶν εἶναι τὸν Ἰσραὴλ υἱὸν Θεοῦ, οἱ δὲ τὸν Χριστιανὸν. Τί οὖν τοῦτο ἐναργῆς σημεῖον ψεύδους ἀεὶ κρίνεις, τὸ διαφῶρων προσώπων ἀμφιβαλλόντων περὶ τίνος μὴ συμφωνεῖν ἀμφοτέρους; καὶ ἀναίρεσιν οἷαι τοῦ πράγματος παντελῇ γίνεσθαι ὀπνηία τινὲς περὶ αὐτοῦ διαφῶρους ἔχωσι δόξας, καὶ τῇ τῶν ἐτέρων μερῶν ἀποφάσει; ἢ οὐδ᾽ ἕτερον τούτων, ἢ παντάσιν οὐκ ἂν ἀπελέγεσθαι νομίζεις; ὑπερευχέ σου τῆς φιλαλήθους γνώσεως· τί οὖν ποιήσεις ἡμῶν μὴ πιστευσόντων τῷ Θεῷ σου, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ σοῦ τῷ νομιζομένῳ Θεῷ σου πιστεύοντος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰπέ; Σοῦ γάρ ἐστι κατὰ τὸν προφήτην ἀφρόνως εἰπεῖν, *Ὁὐκ ἔστι Θεός·* εἰ ἕτερος παρ' ἐκατέρων Θεός, *Ὡς ποῦ αὐτῷ ὁ κραταῖος ἑλεγχος αὐτοῦ κατέστραπτε·* Ὅντως ἐπιστρέψαι ὁ πόρος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφῇ αὐτοῦ ἡ βλασφημία αὐτοῦ καταβήσεται· ἐλόγως δὲ καὶ ὁ τῆς παιδείας υἱὸς (99), φύσει δοῦλος, ἴν' οὕτως εἴπω, τυγχάνων, τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν, οὐδὲ κατὰ χάριν κατὰ τὸν Ἰσραὴλ φαντασθῆναι ἰσχύει· δουλοπρεπῶς ἀνηνεγμένος, καὶ δουλοπρεπῶς μεμνημένος, καὶ τούτου πλέον οὐδέν.

Ξ'. Ἐφεξῆς δὲ τὸ περὶ τὸν Ἀντίχριστον εἰρημένον σημεῖον τῷ Ἀποστόλῳ, ἐναργῶς ἐν τούτῳ ἔστιν εὐρεῖν (1)· «Κἀν ἀρῶς ἔχωσιν οἱ ἀρνησάμενοι, Θεός ἐστὶν ὁ πέμψας τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ, εἰς ὁδήγησιν καὶ εἰς πίστιν ἀληθινήν, τοῦ δεσπόζειν αὐτὸν ἐπάνω πάσης πίστεως.» Τοῦτο ταυτὸν ἐστὶ τῷ, Ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρούμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἡ σέβασμα· ἀπλῶς τοῦ δεσπόζειν αὐτὸν ἐπάνω πάσης πίστεως· ἐφ' αὐτῇ δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ Ἀβραάμ πίστις, καθ' ἣν αὐτὸς πιστεύειν ἐνόμιζε· καὶ οὐχ ὁ νόμος μόνον οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπάνω γάρ πάσης πίστεως φησὶν τὸ δὲ, ἀληθινήν, εἰρηται, ὡς πρὸς τὰς λοιπάς· οὐκ ὀκνῷ τοῦ λοιποῦ περὶ αὐτοῦ ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι καὶ οὗτος Ἀντίχριστός ἐστιν ἀληθῶς· μετ' ὀλίγον δ' ὅποι φέρεται ὁ σύμπαρ τῆς θεομαχίας σκοπὸς, ἐκδηλός γίνεται· ὁ γὰρ τοι ἔως τοῦ νῦν διςχυριζόμενος ὅτι Θεὸς Υἱὸν οὐκ ἔχει, οὐ θαρρῶν ἑαυτῷ ταῦτα φιλονεικοῦντι, ἀλλὰ διαλογισάμενος· ὅτι τυχὸν καὶ ἔχει, οὐκ ἀναδύεται ἑαυτῷ τοῦτο προσάφαι τὸ πρόσωπον· εἰ καὶ ἐκ πλαγίου τοῦτο ἐπήγαγεν, καὶ προσποιεῖται οἰονεῖ σχηματίζεσθαι βλακίαν πῖνον αἰσχρὰν, καὶ φησιν (2)· «Τινὲς συηνοῦσι [cod. σιαινουσι] τὸν προφήτην, καὶ λέγουσιν ὅτι αὐτὸς Υἱὸς (3) Θεοῦ ἐστὶ.» Καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι ὁ

¹³ Eccl. II, 14. ¹⁴ Psal. xxi, 4. ¹⁵ Psal. vii, 17.

(99) Nempe Agaris filius.

(1) Sur. IX, 35.

(2) Sur. IX, 63, 72.

(3) Ita in codice Græco est, Υἱός, Filius. At Arab.

bus commemoratione Scripturarum studebat. Nam quomodo, oro, veri aliquid diceret, qui se sponderet amici sententiam sequi ob rei alicujus confirmationem, et tamen negatam circa id negotium illius fidem recitaret? Quod si quis hujusmodi reperiretur, in maledictionem a Scriptura edictam incideret: *Væ enim*, inquit, *peccatori qui duplici via graditur*¹³: veluti reapse facit hic etiam vesanus et inhumanus. Judæi quidem filium Dei Israellem dicunt; Christiani autem, Christum. Cur tu porro hoc evidens semper judicas mendacii indicium, quia diversæ personæ de re aliqua aliter sentientes, sententiis non conspirant? existimasque perimi omnino rem aliquam, si forte nonnulli diversam de illa sententiam gerant? Et ob alterutrius partis negationem, vel nihil hujusmodi stare, vel omnino unquam existitis judicas? Macte ista veritatis amica mente tua! Quid ergo facies, nobis non credentibus Deo tuo, sed nostro? te autem putato tuo Deo credente, non autem nostro? Dic, sodes. Superest tibi, ut prophetæ verbis dicas: *Non est Deus*¹⁴, quoniam diversus est apud ambos Deus. Vides quo validum ejus argumentum tanquam fulmen deciderit. Vere convertetur labor ejus in caput ejusdem, et in verticem ipsius blasphemia propria descendet¹⁵. Præclare famulæ filius, naturaliter ut ita dicam servus, filii appellationem ne secundum gratiam quidem imaginari valet, cum ipse serviliter sit natus, serviliter sacris initiatus, et nihil amplius.

C 63. Deinde dictum ab Apostolo de Antichristo signum, perspicue in Mohamede conspiciere licet. Ait enim: «Etiamsi moleste ferant negantes, Deus est qui misit legatum suum, ob directionem veramque fidem, atque ut dominetur cuilibet fidei.» Hoc perinde est atque illud: *Qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*¹⁶, id est, quod prorsus cuilibet fidei dominatur. Ergo apud hunc despiciatui est etiam fides Abrahami, ad cujus normam se quoque credere existimabat: atque exsufflat non legem tantummodo et Evangelium; se enim cuilibet fidei superiorem dicit; suamque veram affirmat reliquis comparatam. Jamque ego non ambigo, hunc deinceps Antichristum judicare, ejusmodi reapse est. Paulo autem post apparet quo totus ejus adversandi Deo scopus tendat: nam qui hactenus Deo non esse Filium contenderat, haud sibi confidens talia verbis vindicare, reputans tamen fortasse jam habere, hanc sibi personam non induit, quanquam oblique id agit: simulat itaque et confingit turpem admodum stoliditatem, atque: «Nonnulli lædunt prophetam, dicuntque ipsum esse Filium Dei.» Et non dixit exclusivo sensu et unicum Filium Dei,

¹⁶ II Thess. II, 4.

auris. Dicerem scripturæ Græcæ mendum εἶναι pro οὗς, auris, nisi mox Nicetas de Filio reapse loqueretur.

de illo cogitans quem contendit destruere; ne omni suo dolo nudatus, una cum illo corrueret. Sed dicunt, ait, ipsum esse Filium Dei: quasi dicat: Si me vultis Filium confiteri, ego prædicto proximior sum. Postea nonnulla indecore blaterans, nugarumque suarum nugacibus demonstrationibus firmare jactitans, nominat quosdam Thamut et Madian et Mateuchamat, ad quos, inquit, legati revelationem suam deferebant. Prorsus autem hi sunt incogniti, et sine ulla probatione, prout et ipse est. Illico autem barbaros contra nos in prælium mittit, et quæ ad id concitare valeat allatrans, vanam fabulam concludit.

CONFUTATIO IX.

64. Nona a Mohamede fabula inscribitur *Jonas*, nihil tamen de Jona in ea occurrit. Sed statim ab exordio tanquam pugnans et reprehendens et ironia quadam utens, «An, inquit, novum est hominibus, quod Deus alicui homini ex illorum numero revelaverit testari hominibus et evangelizare credentibus, quod ipsis est incrementum verum a Domino ipsorum?» Hæc scilicet tanquam ex Dei persona de se ipso ait. Deinde inducit homines merito non credentes, dicentesque: Magus hic est. Hoc ipse de se. Nos vero ad priorem sermonis partem dicimus, hæud sane novum esse, quod ex Deo revelatur aliquid et evangelizetur credentibus, quia sine dubio incrementum illis sit a Deo. Quod tamen verum incrementum circa Mohamedem factum sit, id cum putum mendacium appareat; hominem qui hoc sibi revelatum dicit, ceu vere scelestum, atque ut ipse ait magum, abominamur. Abrahamo ita factum scimus, neque miramur: *Vult enim Deus omnes homines salvere, et ad agnitionem veritatis venire*¹⁹. Etenim ex idololatræ inscitia processit Abrahamus in incrementum verum divinæ notitiæ, quia hæc ei revelata a Deo fuit; et mox opera ejus religiosa manifestiora evaserunt, veritatis cognitionem firmantia. Post illum denu novimus Moysem illuminatum a Deo, ob testandum hominibus, quod ipsis credentibus fiat incrementum verum a Domino ipsorum. Atque ita reapse evenit. Namque ab Abrahami adhuc imperfecta Dei notitia et vitæ instituto, ad perfectiorem divinam scientiam moresque deduxit illius posteros lex. Nisi enim hoc concedatur, supervacanea fuerunt et importuna omnia legis instituta, et Sabbatum, et Deo acceptabiles hostiæ, quæ omnia Abrahamo fuere incognita; quod impossibile est. Post Moysem, ut pergam uti revelationis nomine, donec exitus omnia manifestet, revelavit Deus per Jesum Christum hominibus, quod sit ipsis incrementum verum, credentibus scilicet, a Domino; verbaque in rem collata fuere: nam et Dei cognitio clarior, et vitæ mos accuratior exstitit. Idque vel inde constat,

A Υἱὸς ἐστίν, λογιζόμενος ὅν ἀνελεῖν ἀγωνίζεται, ἵνα μὴ γυμνὸς παντελῶς τοῦ δούλου καταληφθεὶς συσκελισθῇ, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς Υἱὸς ἐστίν· ὡς ἂν εἰ ἐλεγεν, ὅτι εἰ θέλετε Υἱὸν Θεοῦ ὁμολογεῖν, ἐγὼ τοῦ λαλουμένου ἐγγύτερον· εἴτα βαττολογήσας τινὰ ἀσέμνως, καὶ τῶν αὐτοῦ φλυαριῶν διὰ φλυαρίας τὰς ἀποδείξεις πιστοῦσθαι ἀβρονόμενος, μέμνηται τινῶν Θαμοῦτ, καὶ Μαδιάμ, καὶ Ματευχαμάτ (4), πρὸς οὓς ἔφερον, φησίν, οἱ ἀπόστολοι αὐτῶν τὴν φανέρωσιν, ἀδελῶν ὄντων τούτων καὶ ἀναποδείκτων, ὥστερ δὴ καὶ αὐτός· καὶ εὐθέως ἐκστρατεύει καθ' ἡμῶν τοὺς βαρβάρους, καὶ τὰ εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐρεθίζοντα καθυλακτῆσας, ἀποκόπτει τὸν φληναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Θ'.

Ξδ'. Ὁ ἑνατος τῶν Μωάμετ μῦθος ἐπιγράφεται μὲν *Εἰς τὸν Ἰωνᾶν*, οὐδὲν δὲ τοῦ Ἰωνᾶ ἐν αὐτῷ φέρεται· ἀλλ' εὐθέως ἐκ προοιμίων (5) ὥστερ μαχόμενος καὶ ἐγκαλῶν ἡ εἰρυνεύμενος ἐπισέρχεται λέγων· «Ἄρα ἦν τοῖς ἀνθρώποις ξένον ὅτι ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον ἐξ αὐτῶν τοῦ διαμαρτύρασθαι τοῖς ἀνθρώποις καὶ εὐαγγελίσασθαι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν;» ταῦτα δὲ ὡς ἐκ προσώπου δευθεν Θεοῦ λέγει περὶ αὐτοῦ· εἴτα εἰσαγεῖ τοὺς καὶ, κατὰ τὸ εἶδος, διαπιστούντας καὶ λέγοντας, ὅτι Οὗτος φαρμακός ἐστιν· τοῦτο αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸν πρῶτον λόγον οὐ πάνυ φαινὲν ξένον τὸ παρὰ Θεοῦ ἀποκαλυφθῆναι καὶ εὐαγγελισθῆναι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ παρ' αὐτοῦ· ἕως δ' ἂν ἀληθεύῃ τὸ, προκοπὴ ἀληθινὴ, περὶ αὐτοῦ· τούτου δὲ ψεύδους πεφνηνός, τὸν λέγοντα ἀποκεκαλύφθαι τι τοιοῦτον, ὡς ἄνομον ἀληθῶς, καί, ὡς αὐτός φησι, φαρμακὸν ἀποστρεφόμεθα· τὸν τε γὰρ Ἀβραάμ τοιοῦτον ἔγνωμεν, καὶ οὐ ξενίζομεθα· *Θέλει γὰρ ὁ Θεὸς πάντας ἀνθρώπους σῶσαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν*· ἐκ γὰρ τῆς εἰδῶλων ἀγνωσίας προέβη ὁ Ἀβραάμ εἰς προκοπὴν ἀληθινὴν θεογνωσίας, διὰ τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ τοῦτο παρὰ Θεοῦ· καὶ τὰ ἔργα αὐτῷ τῆς θεοσεβείας ἐκδηλότερα γέγονε βεβαιούοντα τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Μετ' ἐκεῖνον πάλιν ἔγνωμεν Μωϋσέα ἀποκαλυφθέντα παρὰ Θεοῦ διαμαρτύρασθαι τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ πιστεύουσι παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν· καὶ ἐγένετο τοῦτο· ἀπὸ γὰρ τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ ἔτι ἀτελοῦς οὐσῆς θεογνωσίας καὶ πολιτείας, ἐπὶ τὴν μᾶλλον τελείαν θεογνωσίαν καὶ πολιτείαν ἀνῆγεν τοὺς αὐτοῦ ἐκγόνους· οὗ τοῦ Θεοῦ νόμος· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο δοθῇ, περιττὰ καὶ ἀκαιρά πάντα τὰ τοῦ νόμου, τὸ τε σάββατον καὶ αἱ θεόδεκτοι θυσίαι, ἅτινα Ἀβραάμ οὐκ ᾔδει, ὅπερ ἀδύνατον. Μετὰ Μωϋσέα, ἵνα καταχρήσωμαι τῷ τῆς ἀποκαλύψεως ὀνόματι, ἕως ἂν ἡ ἐκβασις τὸ πᾶν δηλώσῃ, ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ τοῖς πιστεύουσιν παρὰ Κυρίου· καὶ ἔσχεν ὁ λόγος τὸ ἔργον πέρας· ἡ τε γὰρ θεογνω-

¹⁹ 1 Tim. II, 4.

(4) Aliiter hic vides apud Maraccium.

(5) Sur. X, 5.

σία τρανότερα, καὶ ἡ πολιτεία ἀκριβεστέρα καθ-
έστηκε· καὶ ὁ δῆλον ἐν τῷ ἐκείνοις μὲν λέγεσθαι, μὴ
φορεῦσαι· ἡμῖν δὲ, μὴ ὀργισθῆναι.

Ξ'. Ἐπεὶ οὖν προκοπὴ ἀληθινή καθορᾶται, ἐπὶ
μὲν Ἀβραάμ ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἀγνωσίας Θεοῦ ἐπὶ
Θεῷ· καὶ μάρτυς ὁ βίος αὐτοῦ· ἀπὸ Ἀβραάμ ἐπὶ
τὸν νόμον προκοπὴ ἀληθινή· καὶ μαρτυρεῖ ἡ εὐτα-
ξία τῆς νομοθεσίας· ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν Κύ-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προκοπὴ ἀληθινή· καὶ
μαρτυρεῖ τὸ ἀκριβὲς τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας·
οὐκ ἔστι ξένον τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἀπεκαλύφεν ὁ
Θεὸς πρὸς ἀνθρώπων ἐξ αὐτῶν τοῦ διαμαρτύρασθαι
καὶ εὐαγγελισασθαι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ἔστι προ-
κοπὴ ἀληθινή. Εἰδωμεν λοιπὸν εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ Μωάμετ
τοῦτο γεγονός· εὐρηται· δοκεῖ γὰρ σεμνύνειν καὶ τὴν
Ἀβραάμ πίστιν, καὶ τὸν νόμον, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον·
καὶ τὸν μὲν Ἀβραάμ καὶ τὸν νόμον, αὐτὸς οὐκ ὀφεί-
λει παραυξῆσαι, τὸ μέντοι Εὐαγγέλιον ἐξ ἀνάγκης.
Ἐπισκεψόμεθα οὖν τίνα τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ
ἐπηύξησεν· Ἄρα γε τὰ περὶ τῆς ἀκτημοσύνης; Ἄρα
γε τὰ περὶ σωφροσύνης; Ἄρα γε τὰ περὶ ἀοργησίας;
ἀλλ' οὐδὲν τούτων παρ' αὐτοῦ καθορᾶται· μάλλον μὲν
οὖν καὶ ἀναντιτία τούτοις πᾶσιν ἔγραψέ τε καὶ
ἔδρασε· λείπεται ἄρα ἐννοεῖν ἐξ ἀνάγκης· μὴ ἐκ Θεοῦ
αὐτὸν ἀποκαλυφθῆναι· ἥ ὥς μὴ διαμαρτυράμενον
τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ εὐαγγελισάμενον τοῖς πι-
στεύουσι προκοπὴν ἀληθινήν, ἀλλ' ἀναστροφὴν, μάλ-
λον δὲ καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν· Ἰδοὺ δὲ τὸν οἰ-
κεῖον αὐτοῦ λόγον, γνώμονα καὶ κανόνα λαβόντας,
δι' αὐτοῦ αὐτὸν ἀπηλέγξαμεν μὴ ἀποκαλυφθέντα
παρὰ Θεοῦ· ἀλλ' ὥς αὐτὸς μὲν ἔφη, φαρμακὸς ἔστω,
εἰ βούλοιο· πλήν γε θεὸς οὐδὲν ἔλαβε· τούτου δὲ
ἐκπεσῶν, ὅποι δὲ καὶ τετάρτεται, οὐκ ἄδελον· καὶ
ἀληθεύσει ὁ εἰρηκὼς, *Πεσοῦνται ἐν ἀμφοτέροις*
αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοί· τούτων αὐτοῦ τῶν ἀφανρο-
τάτων λογίων, ἔτι σαφρότερα ῥησιδίδια ὑποτιθέμενα,
διὰ τὴν παντελῆ χαύνωσιν καὶ ἀδράνειαν, εὐλογον
παριδεῖν ἐκρίναντες· φύσεως μὲν γὰρ τῷ ὄντι πονη-
ρᾶς καὶ πολυλάλου, μάλλον δὲ φλυαρίου καὶ γραο-
πρεποῦς ἐτύγχανεν· ἔτι δὲ καὶ δευλῆς καὶ ὀργίλου
καὶ ὑπόουλου καὶ μεγαλορήμονος· καὶ οὐκ οἷδ' ὅ τι
κακὸν ἐνέλιπε τῷ διαβόλῳ ὅπερ αὐτῷ οὐ προσῆν·
ὀρθῆς δὲ κρίσεως καὶ διανοίας εὐστόχου παντάπασιν
ἄμειρος αὐτοῦ ὁ πᾶς λόγος τυγχάνει· διὰ αὐτὸν παρ-
ήσομεν ἐν τούτοις ἀδολεσχοῦντα καταλύσαι τὸν φλύ-
ταρον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Γ.

Ξς'. Ὁ δέκατος μῦθος τῷ Μωάμετ, *Λόγος Χοῦδ*,
ἐπιγράφεται (6), καὶ τὸ προοίμιον καυχήσεως πε-
πληρωται κομψῆς, ὅτι, φησὶν, ὑπὸ σοφοῦ ἀνδρὸς
ἐσοφίσθη καὶ ἐστήχθη καὶ διεκρίθη· τῶς μέντοι τῆς
παρὰ ἀνθρώπων γνώσεως ἐπιβεβῆ ὁμολογεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ
αὐτοῦ Γραφὴν· ἄρχεται δὲ πάλιν καταπλήττειν τοὺς
βαρβάρους, ὅτι δὲ Θεοῦ εἰσιν νομοθεσίαι· τὰ τοιαῦτα
παίγνια· καὶ καταφοβεῖ αὐτοὺς, εἰ μὴ πεθονοῦντο, ἀπὸ

A quod antiquis dictum fuit, *Ne occidatis* 20; nobis
autem, *Ne irascamini* 21.

65. Verum ergo incrementum conspicitur; sub
Abrahamo quidem ad idololatria inscitia Dei, ad
Deum ipsum; cujus rei testis vita ipsius. Ab Abra-
hamo ad legem incrementum verum, quam rem
testatur legislationis recta ordinatio. A lege denique
ad Dominum nostrum Jesum Christum incremen-
tum verum, prout demonstratur a perfecto evange-
licæ vitæ genere. Non est ergo novum inter ho-
mines, quod Deus revelet alicui ex eorum numero,
ut testetur atque evangelizet credentibus verum
sieri incrementum. Superest ut videamus utrum sub
Mohamede id contigisse comperiat. Etenim is
venerari videtur Abrahami fidem, et legem, et
Evangelium. Et Abrahamum quidem atque legem
is non debet augere; necessarie vero Evangelium.
Spectemus itaque, quodnam de Christi mandatis
auxerit; num illud de non possidendo? num de
pudicitia? num de mansuetudine? Atqui nihil ho-
rum apud Mohamedem conspicitur; imo omnia
his contraria scripsit egitque. Reliquum ergo est,
ut necessario putemus nihil a Deo ipsi revelatum;
sed neque hominibus quidquam testatum, neque
verum incrementum credentibus evangelizasse, sed
decrementum potius et subversionem atque exi-
tium. Ecce enim propria illius verba ceu gnomo-
nem regulamque secuti, ipsum per semetipsum
convicimus, nullam a Deo revelationem accepisse.
Sed, ut ipsemet dixit, esto utique, si vult, magus,
sed certe divinum nihil accepit. Ab hoc gradu
dejectus, ubinam sit reponendus, patet: veraxque
erit ille qui dixit: *Incident in reticulum suum*
peccatores 22. His infirmis ejus sermonibus
marcidiores adhuc dictiunculas ab eo subjun-
ctas, propter futilitatem ipsarum et inutilitatem,
merito a me omittendas judicavi. Fuit enim
Mohamedes indole prava, loquace, vel potius ve-
tularum more nugace; formidolosa insuper, ira-
cunda, suspicace et arrogante: atque haud
scio an quid pravi diabolo resit, quo Mohamedes
caruerit. Recto autem judicio ac solerti mente
omnis ejus sermo prorsus est expers. Quamobrem
D ipsum sinemus cum his jocularibus fabulæ suæ co-
ronidem imponere.

CONFUTATIO X.

66. Decima a Mohamede fabula inscribitur *Sermo*
Chudi. Proœmium egregia gloriatione abundat, quia
dicit hunc sermonem a sapiente viro sapienter ela-
boratum, dispositumque periodicis et distinctum. In-
terim sane humana peritia egentem confitetur Dei
ipsius Scripturam. Rursus autem incipit timorem
barbaris incutere, quod Dei leges sint, hæc sua
ludicra: territatque illos, nisi crediderint, futura

20 Exod. xx, 13. 21 Matth. v, 22.

22 Psal. cxl, 10.

positione, et iis quæ præter expectationem accidunt humanæ vitæ molestiis. Nam si quid, inquit, vobis eveniet terra marive, id utique propter vestram in his incredulitatem patiemini. Adducique testem prophetam legatumque Noe, cui cum omnes fidem denegarent, omnes perierunt : et quod unus filiorum ejus incredulus, aquis suffocatus fuerit, sene spectante : et quod ex unaquaque animalium specie haud septem ac duo paria, sed unum tantummodo par secum detulerit. Additque tanquam aliquo ei aspirante : Hæc ex historiis remotorum tibi nota facimus, quæ tu ignorabas, populusque tuus ante hoc tempus. Ecce autem ipse Mosaicam Scripturam se non legisse confitetur ; quandoquidem illam haud recte recitat, sed perverse omnino, et sibi contradicentem. Hinc constat, eum qui illam historiam dictavit, haud nunc cum Mohamede loqui. Sed ejus potius Scripturæ falsatio vel ab homine Manichæo erat, vel a dæmone ; vel ipse Mohamedes dedita opera malitiosus est, volens se supra Moysen evehere. Præterea Zalethum inducit prophetam, ignoti populi magistrum ; et quod is illi mandaverit, quominus camelo cuidam femina nocerent in agris pascenti : et quod illi immorigeri illam occiderint, ideoque traditi sint propter camelum iræ Dei in habitationibus suis maledicti, qui et nusquam apparuerint. Terribile a barbaro exemplum ubique proponitur ; sed tamen rei veritas nulla apparet. Memorat etiam Abraham in meridie visionem, itemque Lotum ; verumtamen omnia corrumpit atque confundit. Simul et immisam Sodomis iram ponit, et incogniti ejusdam Soapi Madianitæ mentionem facit, si hic unquam inter homines fuit. Res quoque Pharaonis attingit, nequitque iis stultam suam prædicationem, seque illis æqualem facit ; Et meos, inquit, sermones admittite. Atque ita nugatorium hoc capitulum claudit. Oportet vero summam barbari animadvertere inconsiderantiam qui tam libere personas illustres memorat, contrarium tamen illis vitæ institutum sectatur. Ergo alterum peccat ; vel enim se prævaricatorem esse non intelligit, vel id omnes latere existimat : quorum alterum summæ dementiæ est, alterum vesaniæ et impudentiæ.

CONFUTATIO XI.

67. Undecima a Mohamede fabula inscribitur *Joseph* ; narrat autem res pudici Josephi modo imperfecte, modo interpolatas et extensas, quædam etiam ridicula et turpia, et quod Rachel ad pedes ejus procubuerit cum Israele patre illius in *Ægypto*. Atqui Moyses dicit ipsam præmortuam in partu Benjamin. Adeo semper studet fallacem demonstrare virum visione Dei donatum ! Additque : « Atque hæc ex historiis antiquorum tibi revelamus Arabicis litteris. » Atqui alibi dicit, se sine scripto has ineptias suas recepisce. Est autem ver-

(7) Sur. XI, 64, 69, 70, 76 seq. 85, 98.

A τε τῆς μελλούσης κολάσεως, ἀπὸ τε τῶν συμβαινόντων παρὰ προσδοκίαν ἀνιπαρῶν τοῖς ἀνθρώποις· εἴ τι δ' ἂν γάρ, φησί, συμβαίη ὑμῖν, εἴ τε ἐν γῇ εἴτε ἐν θαλάσσῃ, διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἀπιστίαν πείσεσθε· καὶ παράγει εἰς μαρτυρίαν προφήτην καὶ ἀπόστολον γεγνόντα τὸν Νῶε· καὶ ὅτι πάντων ἀρνησαμένων, οἱ πάντες ἀπώλοντο· καὶ ὅτι εἰς τῶν αὐτοῦ υἱῶν μὴ πιστεύσας ἀπεινίγη ὀρώντος τοῦ γέροντος· καὶ ὅτι ἐξ ἐκάστου εἰδους ζῶων, οὐχ ἑπτὰ καὶ δύο ζυγὰς, ἀλλ' ἀνὰ μίαν μόνην ζυγὴν μετ' αὐτοῦ ἔλαθε· καὶ προστίθῃσιν ὡς ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν δῆθεν ἐμπνέοντος· ὅτι Ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τῶν ἀπόντων δηλοποιούμεν ταῦτα πρὸς σέ· οὐκ ἤς γινώσκων αὐτὰ σύ· οὐτε ὁ λαὸς σου πρὸ τούτου· ἰδοὺ δὲ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ ἐμολογεῖ ὅτι τὴν Μωσαϊκὴν Γραφὴν οὐκ ἀνέγνω, B ἐπειδὴ αὐτὴν οὐ προσφέρει ὀρθῶς, ἀλλὰ πάνυ ἐνδιαστρόφως καὶ ἀκαταλλῆλως πρὸς αὐτήν· πρόδηλον ὅτι οὐ τοῦ ὑπαγορευσαυτος αὐτὴν ἐστὶν ἡ πρὸς αὐτὸν ὁμιλία, καὶ ἡ τῆς Γραφῆς νόθευσις, ἀλλ' ἡ παρὰ ἀνδρὸς Μανιχαίου, ἡ παρὰ δαίμονος, ἡ τάχα καὶ ἐθελοντὴς κακουργεῖ, ὑπὲρ Μωϋσῆα ἑαυτὸν ἐπάραι θέλων. Καὶ πρὸς τοῦτοις τὸν Ζάβεϊ εἰσηγείται προσφήτην (7) καὶ διδάσκαλον λαοῦ ἀγνώστου· καὶ ὅτι διεστελιато αὐτοῖς τοῦ μὴ βλάψαι κάμηλόν τινα νεμομένην ἐν ἀγροῖς· καὶ ὅτι ἐκείνοι παραδάντες, ἐφόνευσαν αὐτήν, καὶ καταεἰσέφθησαν διὰ τὴν κάμηλον ἐν ὀργῇ Θεοῦ εἰς τὰς αὐλὰς αὐτῶν ἐξαρώμενοι ὡς μὴ φανέντες· φοβερόν τὸ τοῦ βαρβάρου ὑπόδειγμα ἐν πᾶσι, πλὴν τὸ ἀληθὲς πεφηνέναι· μέμνηται δὲ καὶ τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ κατὰ τὴν τῆς μεσημβρίας ὅπτασιν, καὶ τοῦ Λώτ· καὶ παρασολοικίζει πάντα καὶ συγχέει· ὁμοῦς τὴν ἐπὶ Σόδομα κατενεχθεῖσαν ὀργὴν ἐξέθετο· πάλιν δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Σωαῆπ μέμνηται τοῦ Μαδιανίτου, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγγόνει, καὶ τῶν ἐπὶ Φαραὼ· καὶ ἐπισυνάπτει, καὶ τὴν αὐτοῦ ματαιοκηρυξίαν, ὅτι Ἐνὸς τινος τούτων Ἰσον, καὶ τοὺς ἑμοὺς παραδίξασθε λόγους· καὶ ἐν τοῦτοις τὸν φλῆναφον ἐπιτέμετο· σκοπεῖν δὲ δεῖ τὸ τοῦ βαρβάρου ἀλόγιστον ἐν τοῖς τοιοῦτοις αὐτοῦ ὑποδείγμασιν, ὅτι τῶν μὲν ἐνδόξων προσώπων ἀδεῶς ἐμνημόνευσεν, τὴν ἐναντίαν δὲ αὐτοῖς πορευόμενος, δυσὶν ὁσέρον ἐπασχεν· ἡ γὰρ οὐ συνίει τοῦτο πεπονθὼς, ἡ λαθεῖν πάντως ἐνόμισεν· ἐστὶ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνοίας ἀπλῶς, τὸ δὲ δεῦτερον παρανοίας C καὶ ἀναίσχυντίας.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΑ'.

Ξ'. Ὁ ἐνδέκατος μῦθος τῷ Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὸν Ἰωσήφ*, διηγείται δὲ τὰ περὶ τοῦ αὐφρονος Ἰωσήφ, πῇ μὲν ἑλλήπῃ, πῇ δὲ παρεμβεβλημένα καὶ ἐκτεταμένα καὶ γελοιώδη καὶ αἰσχροῖα (8)· « Καὶ ὅτι, φησὶν, ἡ Ῥαχὴλ ἔπεισεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ σὺν Ἰσραὴλ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. » Καίτοιγε ὁ Μωϋσῆς προτελευτήσας αὐτὴν λέγει ἐν τῷ τόκῳ Βενιαμίν· οὕτως αἰεὶ ψευδόμενον φιλονεικεῖ δεικνύουσι τὸν θεόπτην· καὶ προστίθῃσιν, ὅτι « Τοῦτο ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν ἀπόντων ἀποκαλύπτομεν ταῦτα πρὸς σέ διὰ Ἀραβικῶν γραμμάτων »

(8) Sur. XI, 100.

καίτοιγε ἀλλαγοῦ φησιν ὅτι ἀγράφως τὰς τεθρῆας ταύτας δέδεκται· ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῷ τοῦ λόγου τοιοῦτος· ὅτι Εἰ τὸν Ἰωσήφ ἢ Αἴγυπτος παρεδέξατο, πολλὰ μᾶλλον ἐμὲ δέξασθαι ὑμεῖς ἐποφείλετε· τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιὲν τῆς ἀπονοίας· καὶ ἐν τούτοις τὴν φλῆναφον ἀπεστόμισεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΒ'.

Ξ'. Τὸ δωδέκατον μυθῆριον τῷ Μωάμετ ἐπιγράφεται μὲν *Εἰς τὴν βροντὴν*· ὑπομνήσκει (9) δὲ τοὺς ἀκούοντας ὅτι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὁ Θεὸς ἐποίησεν, καὶ αὐτοὺς βρέχει, καὶ χάλαζαν καταφέρει· ὠτάνει οὐδέπω ἄλλοτε τοῦτου φημισθέντος, ὅτι τε ὁ Θεὸς ταῦτα ἐποίησεν, καὶ ἐνεργεῖν ἐκέλευσεν· καὶ λοιπὸν ὥσπερ ἀρχὰς τινὰς ὁμολογουμένας ταύτας προσθεῖς, ὡς ἀναγκαιῶς ἔπρεσθαι ὀφειλομένην τὴν ἐαυτοῦ νεκρομαντείαν ἐπισυνάγει, καὶ τοιαῦτά τινα παραληρεῖ· Ὁ Θεὸς βροντᾷ· ἐκ τούτου γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ὁ Θεὸς ἀστράπτει, γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ὁ Θεὸς ἔθηκεν ἐν τῇ γῇ πᾶν ζῶον καὶ φυτὸν· γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ἴδε πῶθεν εἶλε τοὺς ἀλλίους βαρβάρους. Λοιπὸν δὲ καὶ ἡμεῖς ὡς ἐκ τούτου μαθόντες, καὶ τὰ κατὰ μέρος κατανοήσαντες, καὶ ὁ αὐτὸς διδάσκει εὐφυνῶς περὶ αὐτοῦ λέγειν δυνάμεθα· Ὅνος ὀγκάζεται· γινώτε, οἱ βάρβαροι, ὅτι Μωάμετ Θεοῦ αὐτοῦ προφήτης· βῆες μυκῶνται, γινώτε οἱ βάρβαροι, ὅτι Μωάμετ Θεοῦ αὐτοῦ ἀπόστολος· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ κυνῶν ὕλακῆς, καὶ βομβύθρων ἡχῆς, καὶ τῶν ὁμοίων· τίνι τῶν δυσσεβῶν αὐτὸν ἀπεικάσαι· δι' ὑπερβολὴν θεομαχίας, οὐκ ἔχω· καὶ οὐδὲ συναισθόμενος ὁ παραπαίων τῆς ἀθέου φιλαρίας, ἀλλὰ καὶ μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονῶν, ὅτι δῆθεν ἀκούει βροντῶντος Θεοῦ καὶ ἀστράπτοντος ὀρᾷ, καὶ ἄλλοις ταῦτα λέγει· ἐκδοάτω τοῦτο μέγα καὶ ἐξαίσιον ἔργον ὡς ἐκ στόματος τοῦ πρῶσαντος αὐτοῦ τὰς νοητὰς αἰσθήσεις οὕτως·

ΞΘ'. « Ἀπεστείλαμέν σε (10) πρὸς ἔθνος οὐ παρήλθον παρ' αὐτοῦ ἔθνη τοῦ ἐντυγχάνειν ἐπάνω αὐτῶν τὰ θελοποιήθέντα πρὸς σέ. » Ὡ ἀπὸ τῆς ἀνωτάτω σοφίας τῷ Μωάμετ! ὅντως νῦν εὐκαιρὸν τὸ Γραφικὸν ἐκεῖνο φάνα· ρητόν· Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ μάταια ροῆσει· περὶ δὲ τῆς βροντῆς, δι' ἣν καὶ ἡ ἐπιγραφή κεῖται, φησί· Καὶ δοξάζει ἡ βροντὴ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ αὐτοῦ· τούτεστι εὐνοὺς καὶ λογικῇ φωνῇ ἐστὶν ἡ βροντὴ· τοῦτο δὲ τῆς ἐγκρινομένης γραφῆς οὐκ ἐστὶν· καὶ εἰκότως· ἦν γὰρ ἂν καὶ περὶ φιλοσόφου θαλάσσης, καὶ βοῶντος ἀνέμου, καὶ ἐτέρων πλείονων τοῦτο διανοεῖσθαι· ἀλλ' ἐσονται τινες ἀπηχέστατοι φόβοι, οἳ οὐχ ἀρμόσει τὸ εἰρημένον· τῆς δὲ δυσφύμου αὐτοῦ ἐξῆς τῆς τὸν Θεὸν αἰτίων τῶν κακῶν τιθείσης, ὥσπερ δὴ καὶ τῶν καλῶν, ἀναιδέστερον ἐπιμνησθεῖς, φησὶν· « Ἐὰν γὰρ ἤθελεν [cod. ἤθελεν] (11) ὁ Θεὸς, ὁδηγήσαι εἴχεν αὐτοὺς ἀνθρώπους πάντας· καὶ ὅν πλανᾷ ὁ Θεός, οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ ὁδῆγησις. » Ὅντως οὗτος

A borum ejus scopus hic, quod Si Josephum Ægyptus admisit, multo me magis debetis vos recipere. Tanta est insania ejus! Atque ita stultam fabulam suam concludit.

CONFUTATIO XII.

68. Duodecima a Mohamede fabula inscribitur *Tonitru*. Monet autem auditores, Deum cælum terramque fecisse, et ab eodem imbrem grandinemque demitti: quasi nusquam id esset famigeratum, hæc videlicet Deum fecisse, vicissimque operari jussisse. Et mox ceu confessa quædam principia hæc proponens, tanquam necessario consecuturam necyomantiam suam adnectit, et hujusmodi quædam nugatur: Deus tonat; hinc me esse prophetam illius cognoscite. Deus fulgurat; me prophetam ejus esse cognoscite. Deus in terra collocavit omne genus animalium atque plantarum; me prophetam illius esse cognoscite. Viden', quomodo infelices barbaros decipiat? Superest ut nos quodammodo ab eo discentes, et singula considerantes, prout ipse nos egregie docet, dicere valeamus: Asinus rudis; cognoscite, o barbari, Mohamedem esse Dei ipsius prophetam. Vaccæ mugiunt; cognoscite, o barbari, Mohamedem esse Dei ipsius legatum. Similiter de canum latratu, de vespasum strepitu, et aliis hujusmodi. Cuiam impio hunc ob irreligionis excessum comparem, non comperio. Neque tamen delirus hic sentiens impiam suam nugacitatem, imo magnopere in ea se jactans, quod Deum tonantem audit, et fulgurantem videt, hoc ipsum et aliis narrat. Clamet vero hoc grande et immensum opus, tanquam ex ejus ore, qui mentis ejus sensum obtudit, clamet, inquam, sic:

69. « Misimus te ad gentem, cui præcesserunt gentes, ut recitares super eas quæ revelavimus tibi. » O cœlestem Mohamedis sapientiam! Vere nunc tempestive recitabitur scripturale dictum illud: *Stultus stulta loquatur, et cor ejus vana cogitabit*. De tonitru autem, quo vocabulo etiam inscriptionem fecit: « *Tonitru glorificabit in sua gratiarum actione* »²². Id est, benevola et rationalis vox est tonitru. Porro hoc accuratam scripturam non decet; sane merito: idem enim et de maris murmure et de venti sibilo, et de aliis plurimis cogitare liceret. Erunt nihilominus quidam turpissimi crepitus, quibus prædicta non convenient. Infamem vero sententiam suam, quo Deum malorum æque ac bonorum causam dixerat, nunc impudentius refricans ait: « Et enim si Deus voluerit, utique universos homines diriget. Et quem Deus errare facit, non est ei directio. » Revera hic habitavit, ut ait Salomon²³, in locis quos Deus non inspicit. Rursus vero ob suum

²² Isa. xxxii, 6. ²³ Prov. xix, 23.

(9) Sur. XIII, 5.
(10) Sur. xli, 32.

(11) Sur. XIII, 36.

animi timorem, ne forte ei discrederetur, satis agit et ait: « Dicunt negantes, Non es legatus. Dic: sufficit mihi testis Deus inter me ac vos; et is apud quem est scientia Scripturæ. » Deum producit testem legationis suæ; nullum ceteroqui Deo dignum profert indicium, non miraculum, non prophetiam, non vitam virtutibus exercitiā, nec aliam saltem scientiam; sed absque ulla demonstratione, Deus, inquit, testis est. Deinde agnoscens suam contra Deum calumniam, suumque mendacium, quandoquidem confirmare dictum nullatenus poterat, confugit ad illos qui Scripturæ scientiam habent; quo dicto illudit barbaris tunc litterarum ignaris, ita ut fraudem suam celare valeat. Et quicumque habet, inquit, Scripturæ scientiam. Quam dicis scripturam? Sine dubio existimas veram esse illam Scripturam quæ de te testatur. Ergo effatum illud, *Abominatio desolationis* ¹¹, de te dictum fuit. Nihil aliud cordatis superest de te cogitare. Quod si Mohamedes non est eo contentus, et sublimius aliquid postulat; vos quidem divinæ Scripturæ studiosi, probe scitis quasnam ibi de Mohamede legato prædictiones Deus scripserit, et de ipsius expectatione. Imo et in istius libro invenietis sumpta ex sacris Scripturis testimonia, congruenter ejus dogmatibus applicita, ex lege, prophetis, atque Evangelio, quos libros ipse divinos judicare videtur; quorum ceu sibi notorum prætextu barbaros latens, fabulæ finem facit.

CONFUTATIO XIII.

70. Tertia decima a Mohamede fabula inscribitur *Abraham*; nihil tamen frugi de hoc homine narrat; sed prout etiam in superiore fabula, breviter de re creata locutus, quam a divino Spiritu regi dicit, subdit ministerii sui negotium, consuetamque blasphemiam effutit, quod Deus quem vult errare facit, vicissimque quem vult dirigit. Rursusque meminit Thamudi et Aadi, juxta priscum deliramentum suum: et quod propterea sibi quoque credi debeat ut Dei legato. Hujus autem legationis suæ hoc dicit indicium, quod futuri sunt in paradiso credentes, cum uxoribus suis et filiis simul delicias; infideles autem, in judicio. « Interuæ eorum ex pice cedrina, et cooperiet vultus eorum ignis. » Atque ita tremendum diem irridens, fabulari desinit. Animadvertendum est morem esse improborum hominum haud nuda objicere retia; alioquin ipsi potius prædæ forent. Non est ergo mirandum si qua interdum apud eum sunt laudabilia. Verumtamen illa oportet explorare quæ noviter ipse ponit, quantopere fraudes ejus dolique adversentur divinis, a quibus is decerpit, legibus.

¹¹ Dan. ix, 27.

(12) Sur. XIII, 45.

(13) Sur. XIV, 10.

A ηὐλίσθη, κατὰ τὸν Σολομῶντα, ἐν τόποις οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Ὑψίστος· πάλιν δὲ τῆς περιδεοῦς αὐτῆς ὑποθέσεως τοῦ μὴ ἀπιστηθῆναι ἀντέχεται, καὶ φησι (12)· « Λέγουσιν οἱ ἀρνησάμενοι, Οὐκ εἰ ἀπόστολος· εἰπέ· Ἀρκεσθὶ μοι ὁ Θεὸς μάρτυς μεταξύ [τε] ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν· καὶ ὅστις ἐστὶν παρ' αὐτοῦ ἐδῆσις τῆς Γραφῆς. » Θεὸν προβάλλεται μάρτυρα τῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· Θεοῦ δὲ οὐδὲν τι ἄξιον ἐπιφέρεται σύμβολον, οὐ θαυματουργίαν, οὐ προφητείαν, οὐ βίον ἐξησκημένον, οὐδὲ ἀπλῶς γινώσκιν· ἀλλ' ἀναποδείκτως, Θεὸς μάρτυς, φησὶν· « Εἰτα αἰσθόμενος τῆς κατὰ Θεοῦ συκοφαντίας, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ ψεύδους (οὗ γὰρ εἶχε τοῦτο πῶθεν πιστώσεται), καταφεύγει εἰς τοὺς εἰδότας τὴν Γραφὴν, ἐν τῇ τέως τοὺς βαρβάρους ἀγνώστους ὄντας διαπαλῆαι καὶ λαβεῖν ἰσχύσας· B Καὶ ὅστις ἐστὶ παρ' αὐτοῦ, φησὶν, εἰδῆσις τῆς Γραφῆς· ποίας Γραφῆς; ὅλως γὰρ δὴ οἷε ἀληθῆ τὴν Γραφὴν εἶναι καὶ περὶ σοῦ μαρτυροῦσαν· εἰκὸς τὰ περὶ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως περὶ σοῦ εἰρηται· ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν περιλείπεται τοῖς συνιούσι διανοεῖσθαι περὶ σοῦ· εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτὸς ἀνέχοιτο, ἀλλ' ἑτερὸν τὴν ὁψιλλὸν ἀπαταιεῖ, ὅσοι τὴν θεόπνευστον μελετᾶτε Γραφὴν, αὐτοὶ ἐπίστασθε ὅσας προαγγελίας περὶ Μωάμετ ἀποστόλου ὁ Θεὸς ἔγραψε, καὶ τῆς τούτου προσδοκίας· εὐρήσετε δὲ καὶ ἐν τῇ τούτου συγγραφῇ τὰς ἐκ τῆς θείας Γραφῆς μαρτυρίας εὐστόχως ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγμασιν ἐξαγομένας ἀπὸ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἃ ἐκθειάζειν δοκεῖ, καὶ ὧν ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς εἰ- C δήσεως τοὺς βαρβάρους λαθῶν, τὸν φλῆναφον ἔπαυσεν

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΓ'.

ο'. Τὸ τρισκαίδέκατον (13) μυθῆριον τῷ Μωάμετ Εἰς μὲν τὸν Ἀβραάμ ἐπιγέγραπται, οὐδὲν δὲ ἄξιον λόγου περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐξηγεῖται, ἀλλὰ κατὰ τὸν πρὸς τούτου μῦθον ὀλίγα περὶ τῆς κτίσεως καταλέξας ὅτι θείῳ Πνεύματι διοικεῖται, ἐπάγει· τὰ οἰκονομούμενα παρ' αὐτοῦ· καὶ φησι τὴν συνήθη βλασφημίαν, ὅτι ὁ Θεὸς ὃν θέλει πλανᾷ, καὶ ὃν θέλει ὁδηγεῖ· καὶ αὐθις μέμνηται Θαμοῦδ καὶ Ἀὰδ, κατὰ τὸν πάλαι λήρον αὐτοῦ· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἀλλῶ ὀφείλω πιστωθῆναι ὡς Θεοῦ ἀπόστολος· τῆς δὲ τούτου ἀποστολῆς γνώρισμα τοῦτό φησιν· ὅτι Ἔσονται, φησὶν, οἱ πιστοὶ ἐν τῷ παραδείσῳ ταῖς ἑαυτῶν γυναῖξί τε καὶ τέκνοις συνευφραίνόμενοι (14)· οἱ δὲ ἄπιστοι, φησὶν, ἐν τῇ κρίσει· « τὰ καμῆσια αὐτῶν ἀπὸ κεδρίας, καὶ καλύπτει· τὰ πρόσωπα αὐτῶν τὸ πῦρ· » καὶ οὕτως καταπαλῶν τῆς φοβεράς ἡμέρας, τοῦ φλῆναφον ἀπέστη. Ἐπιστῆσαι δὲ δεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν κακούργουμένων ἴδιον τὸ μὴ γυμνὰς προτιθέναι τὰς ἀρκυς· ἥ γὰρ ἂν αὐτοὶ μάλλον ἐάλωσαν· οὐ χρὴ ξενίζεσθαι, εἰ καὶ παρ' αὐτῷ τι τῶν ἐπαινουμένων θεωρηθῇ· ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτοῦ καινιζόμενα βρατανίσαι δεῖ· εἰ γὰρ μὴ σφόδρα διαμάχεται τοῖς ἐξ ὧν ἐλήφθησαν αὐτοῦ τὰ δειλέστα καὶ αἱ ἀπάται θεογράφοις νόμοις.

(14) Sur. XIV, 49.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΔ'.

α'. Τὸ τεσσαρεσκαίδεκατον μυθῆριον ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὸν Νόηρα* (15)· μένηται δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ τέλει τοῦ μύθου ὅτι ἑταῖρος ἦν τῶν Σοδομιτῶν (16)· ὁ πᾶς δὲ σκοπὸς τοῦτου τοῦ μύθου περὶ τοῦ μὴ διαπιστηθῆναι αὐτόν· καὶ φησιν, ὅτι Πάντως ἐροῦσί σοι ἔτι δαιμονίαρις εἰ λέγων ἐκ Θεοῦ δέξασθαι ταῦτα (17)· εἰ γὰρ ἦς ἀληθινός, ἄγγελον ἂν κατήγες. Αἰτίας δὲ τίθησι τοῦ μὴ δεῖν ἐρχεσθαι ἄγγελον, δύο· ὅτι τε εἰσι τινες δι' οὓς τοῦτο κωλύεται· καὶ ὅτι ἐκείνων ἐλθόντων, τὸ ὅλον ἤνυσται. Καὶ τίς χάρις τοῖς ἀνθρώποις; Εἰ δὲ καὶ τὸν οὐρανὸν, φησὶν, ἠνοίξαμεν, ἴσταντο ἂν οἱ ὀρώντες αὐτόν ἐκθαμβοί· διὰ τοῦτο οὐδὲν τούτων γίνεται· ἀλλ' ἀντὶ τούτων, φησὶ, καλῶς εἰδὼς τὰ μετέωρα· «Ἴδετε τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰς ἀστρονομίας γινόμενας, ὅπηνίκα ἀναβαίνει ὁ Σατανᾶς παρακροᾶσθαι θέλων τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ λαλούμενα· καὶ διὰ τοῦτο πιστεῦσατε ὅτι ἀπόστολός εἰμι· ἄλλος γὰρ τοῦτο πρὸ ἐμοῦ οὐκ ἐδίδασκεν.» Ἔτα πάλιν μένηται τῆς τοῦ 'Αδὰμ πλάσεως, καὶ τῆς γενέσεως τοῦ Βελιάρ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπειθείας, καὶ τοῦ 'Αβραάμ, καὶ τῆς ἱστορίας τῆς κατὰ τὸν Λώτ· καὶ παρεμβάλλων τινα ἐξωθεν ἕτερα, κατορθώσας τε ἐκ τῆς τούτων ἐξηγήσεως, ὡς ἐνόμιζε, τὸ πιστωθῆναι, καθάπτεται λοιπὸν τῶν τιθέντων κοινῶν Θεῷ (18)· καὶ ἐν τούτοις τῷ φληνάφῳ τέλος τίθησιν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΕ'.

οβ'. Τὸ πεντεκαίδεκατον μυθῆριον (19) ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὰ μελίσσια*· μένηται δὲ τῶν μελισσῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ μύθου, ὅτι ἐργάζονται κηρὸν καὶ μέλι· προστίθεται δὲ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ, ὅτι δὴ ἐκ Θεοῦ ταῦτα δίδεσθαι· καὶ ἐπιτρέχειν δοκεῖ τὰς ἐν τῇ κτίσει τοῦ Θεοῦ δυνάστεϊας· καὶ ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κτήνη, καὶ ὀιοικε πάντα· καὶ ἐξδύνεται ὅρκον φορικτὸν κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὅσοι λέγουσιν ἔχειν τὸν Θεὸν θυγατέρας ἀγγέλους, τιμωρηθήσονται· τὴν δὲ τελείαν σαφήνειαν τοῦ προσηματισμοῦ τούτου, ἐν τῷ ἐπὶ αὐτοῦ μύθῳ ὀφύμενοι ἐκπλαγήσεσθε. Μένηται δὲ πάλιν περὶ βρώσεως κρεῶν, καὶ φησὶ· «Μὴ εἰπῆτε ὅτι τοῦτό ἐστι λελυμένον, καὶ τοῦτο κεκωλυμένον τοῦ βλασφημεῖν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ ψεῦσμα· βλασφημίαν καὶ ψεῦσμα καλῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· καὶ παραινέει τῇ πίστει 'Αβραάμ μοναρχίαν τοῦ πιστεύειν· 'Ἐθε- τὸν γάρ, φησὶ, τὸ Σάββατον ἐπ' αὐτῶν ἀμφιβαλλόντων εἰς αὐτόν· καίτοιγε οὐκ ἐγίνωσκε σαββατισμὸν 'Αβραάμ· ὡς ἐκ τούτου στοχάσασθαι, ὅτι καὶ σαββατίζειν ἐβούλετο τοὺς βαρβάρους· ἀλλ' ἰσως οὐκ ἀκουσθεὶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, οὐκ ἐτόλμησε περὶ αὐτοῦ τι προσθεῖναι· καὶ ἐν τούτοις ὁ φληναφὸς αὐτῷ περιέστη.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΓ'.

ογ'. Τὸ ἑκκαίδεκατον μυθῆριον (20) τῷ Μωάμετ

(15) Alcoranus Arabicus *Hegrum*, quam Gelal apud Maraccium *vallem* dicit. Noster Græcus hominem existimat, et scribit *Noger*.

(16) Sur. XVI, 79.

(17) Sur. XV, 7, 15, 27, 58.

Α

CONFUTATIO XIV.

71. Quarta decima fabula inscribitur *Noger*, cujus meminit circa fabulæ ipsius finem, nempe quod sodalis Sodomitæ fuerit. Totus autem hujus fabulæ scopus est, ne fides ei denegetur; idcirco ait: Dicent omnino, Dæmoniacus es, si a Deo hæc accepisse affirmas. Nam si verax esses, angelos adduxisses. Jam ipse causas, quamobrem angelum venire non oporteat, ponit duas; tum quia id a quibusdam prohibetur; tum quia illis advenientibus, cuncta consummabuntur. Quæ porro gratia erit hominibus? Quod si cælum ipsum, inquit, aperiremus, profecto admirabundi spectarent. Ideo nihil horum fit. Sed eorum loco, inquit, præclare sciens cælestia, «Videte cæli celsitudinem atque sidera, et siderum jaculationes, quo tempore ascendit Satanas audiendi cupidus quæ in cælo dicebantur. Idcirco credite me esse legatum: hoc enim ante me nemo docuit.» Deinde meminit rursus creationis Adami, et originis Belial, atque ejus contumaciæ; Abrahami item et historiæ Loti. Tum quibusdam insertis exterius desumptis, atque hac narratione existimans sibi fidem conciliasse reprehendit illos postea qui socium Deo dant. Atque ita finem vanæ fabulæ imponit.

CONFUTATIO XV.

72. Quinta decima fabula inscribitur *Apes*, memoratque reapse apes circa fabulæ medium, quia ceram et mel fabricant: addit tamen commentum suum, nempe quod a Deo hæc sibi tradita fuerunt. Et delibare videtur Dei in creando potentiam, et quod Deus jumenta fecerit, atque omnia regat: juratque magnum jusjurandum per Dei nomen, quod pœnas luent quicunque Deum habere dicunt filias angelos. Plenam autem prædictionis hujus declarationem in subsequente fabula non sine stupore videbitis. Denuo carniæ esum memorat dicens: «Nolite dicere hoc esse concessum, illud vero prohibitum, ne blasphemum adversus Deum mendacium proferatis:» blasphemiam videlicet appellans atque mendacium legem Dei; hortaturque ut Abrahamum unius Dei credulitate imitentur. Statuit enim, inquit, Sabbatum super discordes de eo. Atqui sabbatismum Abrahamus ignoravit. Quamobrem ex hoc conjicite quod etiam sabbatizare voluisset barbaros; sed cum ei fortasse suadenti non auscultaretur, nihil circa illud ausum esse constituere. Atque in his ejus fabula expliciit.

CONFUTATIO XVI.

73. Sexta decima a Mohamede fabula inscribitur

(18) Christianos designat, qui Deo Patri dant socium vel potius consubstantialem Filium.

(19) Sur. XVI, 68, 56, 57, 116, 121.

(20) Sur. XVII, 2, 13, 16, 40.

Filii Israelis. Declarat autem, qui hanc scripsit: Nos dedimus Moysi Scripturam. Nos item iudicavimus de filiis Israelis in Scriptura, fore iterum vastitatem in terra, magnumque excessum eventurum. At enim cognoscite ex sequentibus, verene hic Scripturam Moysi tradiderit. Nam paululum progressus ita nugaciter inquit: « Et nos unicuique homini de collo suspendimus sortem ipsius. Contingetque ut in die resurrectionis hæc illi obvia scriptura fiat: Lege scripturam tuam. » Hoc autem pene omnibus exploratum est, quod sortis decretum ac fatum, non solum haud suavit Moyses, sed ne id quidem memorare voluit. Si igitur ad Dei gloriam pertinet fatum admittere, nil mirum quod postea tradita Mohamedi sint, quæ olim sub silentio fuerunt. Sin vero Deum mali æque ac boni causam vult demonstrare, tunc frustra fuisse leges datas, et pœnarum minas intentas, coarguit. Hoc autem est impossibile. Ergo necessario mentitur scriptor, nempe quod hæc inepta fabula auctorem habeat illum qui Moysi legem dedit. Eundem habent scopum apud ipsum, quæ sequuntur. Dicit enim: « Cum aliquod pessumdare oppidum volumus, iubemus incolas ejus luxuriose agere; atque ita justa fuit de iis sententia: Exterminio illos exterminavimus: et profecto generationes post Noe multas perdidimus. » Atqui hæc verba Deumne hominum amantem an demonem osorem decent? Deusne luxuriari jubet an diabolus? Quis evidentior postulet demonstrationem, quo sibi persuadeat totum Mohamedis librum a Satana esse editum? Quod si aliqui dicant: Quomodo valuit Satanas generationes multas post Noe pessumdare? respondemus, quod viribus ac potentatu quasi divino, nequaquam; fraude autem et tentatione quo illæ Deum ad iracundiam eierent, utique valuit; quod et nunc peragere potest: meritoque ita, quamquam casu fortuito, veraciter dicit diabolus homines pessumdare.

74. Quodsi nondum his refutationibus persuadentur, sequentibus saltem credent. Etenim narrationem de Noe continuans, pergens porro connectit illud etiam a Moyse dictum de filiis Dei et filiiabus hominum, atque ait: « Et elegit vobis Deus noster filios, sumpsitque ex angelis feminas. Vos autem dicitis grandes sermones. » Videte impietatem, videte barbari hominis insaniam! Quia enim dictum fuit a Moyse: *Videntes filii Dei filias hominum quod pulchræ essent, acceperunt sibi uxores*²⁶; et quod ex iis quos illæ pepererunt, erant gigantes; nescit videlicet, quem Deum Moyses appellet, nempe Enosum. Quinam vero sint hujus filii ignorans, post tantum præcedentium sermonum laborem, in præsentem demum capitulo universa ejus spes manifestè corrumpit. Nam

²⁶ Gen. vi, 2.

(21) Quamquam vulgo inscribitur Arabice *Iher nocturnum*; attamen nonnulli, quos Græcus sequi-

ἐπιγράφεται *Εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ* (21) ἀποφαίνεται δὲ ὁ τοῦτο συγγραφεύς, ὅτι ἡμεῖς δεδώκαμεν τῷ Μωϋσῇ τὴν Γραφὴν, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἐκρίναμεν εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ Γραφῇ τὸ ἀφανίζειν ἐν τῇ γῇ δεύτερον, καὶ ἐξαρθῆναι ἑπαρσιν μεγάλην· σκοπεῖτε δὲ ἐκ τῶν ἐξῆς, εἰ ἀληθὺς οὗτός ἐστιν ὁ τῷ Μωϋσῇ τὴν Γραφὴν δεδοκός· μικρὸν γὰρ πρόβας φλυαρῶν φησι· « Καὶ ἡμεῖς ἐκάστου ἀνθρώπου ἐκολλήσαμεν αὐτῷ τὴν μοῖραν αὐτοῦ εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ· καὶ ἐκθαίνει αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως γραφὴ ὑπαντῶσα αὐτῷ αὕτη· Ἀνάγνωσον τὴν γραφὴν σου. » Τοῦτο δὲ σχεδὸν πᾶσιν ἐστὶ φανερόν, ὅτι μοιρογραφίαν καὶ εἰμαρμένην, οὐ μόνον οὐκ ἐνουθεῖται, ἀλλ' οὕτε μνημονεύσαι ἠνέσχετο Μωϋσῆς· οὐκοῦν εἰ μὲν πρὸς Θεοῦ δόξαν συντείνεται τὸ ἀποδέ-

ξασθαι εἰμαρμένην, οὐδὲν ξένον εἰ ὕστερον τὰ τότε σιωπηθέντα αὐτῷ δέδοται· εἰ δὲ κακῶν αὐτὸν αἰτιον, ὥσπερ δὴ καὶ τῶν καλῶν ἀποφαίνει, καὶ ἐκ τούτου ἐπὶ ματαίῳ τὰς νομοθεσίας αὐτῶν τεθεῖσθαι, καὶ τὰς κολάσεις ἀπειλήσαι ἐλέγχει· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· φεῦδεσθαι πάντως ἀνάγκη τὸν γράψαντα, ὅτι τὸ ληρώδες τοῦτο μυθᾶριον τοῦ δεδοκός Μωϋσῆ τὸν νόμον ἐστὶ· τοῦ αὐτοῦ δὲ σκοποῦ αὐτῷ καὶ τὰ ἐξῆς ἔχεται· φησὶ γάρ· « Ὅτ' ἂν ἠθέλομεν ἀπολέσαι χωρίον, ἐκτελέομεν τοὺς ἐστῶτας ἐν αὐτῷ, καὶ ἡσώτευσαν ἐν αὐτῷ· καὶ ἐδικαιώθη ἐπάνω αὐτοῦ λόγος· καὶ ἰδαμάσαμεν αὐτοὺς δάμασιν· καὶ πολλοὺς ἀπωλέσαμεν ἐκ τῶν γενεῶν μετὰ τὸν Νῶε. » Ταῦτα τὰ ῥήματα τίνοι μᾶλλον ἀρμόττει; τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ἢ τῷ μισανθρώπῳ δαίμονι; Θεὸς κελεύει ἀσωτεύειν, ἢ διάβολος; ἔτι ταύτης σαφεστέρην ἀπόδειξιν τίς ἐπιζητεῖ τοῦ πεπληροφορηθῆαι ὅτι τὸ ὅλον τοῦ Μωάμετ βιβλίου ὁ Σατανᾶς ἐξέδωκεν; εἰ δὲ τινες ἐξ αὐτῶν εἰποῖεν· Καὶ πῶς ἴσχυσε Σατανᾶς πολλοὺς ἀπολέσαι ἐκ τῶν γενεῶν μετὰ τὸν Νῶε, ἱροῦμεν ὡς ἐξ ἐπικρατείας καὶ θεσποτείας θεϊκῆς οὐδ' ὅλως· ὡς ἐξ ἀπάτης δὲ καὶ τοῦ ἐρεθίσαι αὐτοὺς εἰς τὸ παροργίσαι τὸν Θεόν, ἴσχυσε· καὶ ἂ καὶ νῦν τοῦτο ποιεῖν δύνα-

οῦ. Εἰ δὲ μὴ πεῖθοιντο ἐκ τῶν ἐλέγχων τούτων, ἐκ τῶν ἐρεξῆς πιστεύουσιν· κατὰ συνέχειαν γὰρ τῆς περὶ Νῶε ἐξηγήσεως προῶν ἐπισυνάπτει καὶ τοῦτο περὶ τῶν εἰρημένων Μωϋσῇ υἱῶν Θεοῦ καὶ θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων, οὕτω λέγων· « Καὶ ἐπελέξατο ὁμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν τέκνα, καὶ ἐπαλάβετο ἐκ τῶν ἀγγέλων θηλείας· ὑμεῖς δὲ λέγετε λόγους μεγάλους. » Ὅρατε τὴν ἀσέβειαν, ὁρατε τὴν ἀνοίαν τοῦ βαρβάρου! ἐπειδὴ γὰρ εἰρηται τῷ Μωϋσῇ, ὅτι Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλὰ εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας· καὶ ὅτι ἐκ τῶν τικτομένων αὐτοῖς ἦσαν οἱ γίγαντες, μὴ εἰδὼς τίνα καλεῖ Θεὸν Μωϋσῆς ὅτι τὸν Ἐνῶς· καὶ τινες αὐτοῦ εἰσιν υἱοὶ ἀμυχανήσας, ὅτι δὴ μετὰ τοσοῦτον πόσον τῶν προλαβόντων λόγων, ἐν τῷ παρ-

tur, inscripserunt etiam filii vel filiorum Israelis, ut Maraccius adnotat.

ὄντι κεφαλαίῳ διαπίπτει αὐτοῦ πᾶσα ἐλπίς· φανε-
ρῶς τοῦ Μωυσεῖος υἱὸς Θεοῦ ὀνομαζόμενος· αὐτῷ δὲ
ἦν ἡ σπουδὴ μηδένα αὐτῷ παραχωρῆσαι· καὶ ὥπερ
ἐνθουσιάζας ἀνταμείβει τοὺς χαρακτηῖρας τῶν προ-
σώπων καὶ τὰ εἶδη· καὶ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώ-
πων ἀναπλάττει θηλείας ἀγγέλους κατὰ τὸν Ἑλληνα
μῦθον·

Ἰρις δ' αὖ Ἑλένη λευκωλένη ἀγγελος ἦλθεν· (22)

ὄντι δὲ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ παραλαμβάνει τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων· καὶ οὕτω τὰ ἔθνη τῆς αὐτοῦ ἀλο-
γίας καὶ δυσφημίας τοῖς ἀθλοῖς βαρβάρους προκί-
ζει.

οἱ. Τὸ δὲ πάντων ἐλαυνότερον, ὅτι παρὰ Θεοῦ
τοῦτο γενέσθαι καταγγέλλει. « Ἐπέλεξάτο γὰρ ὁ μὲν
ὁ Κύριος ἡμῶν τέκνα· καὶ ἐπαλάβετο ἐκ τῶν ἀγγέλων
θηλείας· ὁ μὲν δὲ λέγετε λόγους μεγάλους. » Τοὺς
περὶ τοῦ Θεοῦ φησιν, ὅτι δὴ φημιζετε τῷ Θεῷ υἱοὺς
ἔχειν, καὶ τοῦτους πεποικηκέναι γαμβροὺς ἀνθρώπων·
μᾶλλον μὲν οὖν ἀγγέλους θηλείας νόμους δέδωκε τοῖς
υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· ὡς ἐπὶ διορθώσει τῶν Μωσαϊκῶν
τοιαῦτα φάσκων· τοῦτου χάριν ἐν τῷ πρὸ τούτου
μῦθῳ ἐξόμνουνται ὅτι αἱ θήλειαι ἀγγελοι οὐκ εἰσὶ Θεοῦ
θυγατέρες· πλὴν ὅτι θήλειαι εἰσι κραταιῶς ἀγωνί-
ζεται (23)· ἀλλ' οἱμοὶ τῷ ἁμαρτωλωτέρῳ πάσης σαρ-
κός· ὅτι ἀναγκάζομαι θέλων ἐλέγξει τὸν ἐχθρὸν τοῦ
Θεοῦ, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λαλεῖν· τί οὖν λοιπὸν
πρὸς ταῦτα ἐροῦσιν οἱ ἀρνησῖθες Σαρακηνοί; ἄρα
φιλονεικῆσουσι μετὰ ταῦτα, θεόπτην Μωάμετ καλεῖν;
ἢ μᾶλλον ἐπαοιδὸν καὶ γόητα καὶ ἀπατεῶνα αὐτὸν
πεφηνότα διαπύουσι; βαττολογῆσας δὲ καὶ δυσφη-
μήσας τοῖς ὅμοιαι πλείονα, ὥπερ ἦδη σαφεῖς καὶ
ἀναντιρρήτους ἐκ τούτων τὰς ἀποδείξεις ποιησάμε-
νος ἐπάγει· « Καὶ εἰπέ· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ τῷ μὴ
ἐπιλαβόντι υἱόν. » Καὶ ἐν τούτοις τῷ φληνάφῳ πέρας
τίθησιν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΖ'.

οἱ. Τὸ ἐπτακαίδεκατον μυθᾶριον (24) τῷ Μωάμετ
ἐπιγέγραπται μὲν, Εἰς τοὺς κταίρους τοῦ σπη-
λαίου, ἀφηγέται δὲ τὴν τῶν ἁγίων ἐπτά παίδων
τῶν ἐν Ἐφίῳ κατὰ τὸ σπήλαιον φυγὴν, καὶ τὸν θά-
νατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν· τούτων δὲ ἐμνημόνευσεν
ὁ ἰδιώτης καὶ βάρβαρος κατὰ τρόπους δύο, ἓνα μὲν
τοῦ δοῦναι γραφῶν πολλῶν ἐμπειρος εἶναι, ἕτερον δὲ
τοῦ σφετερίσαι· εἰς τὸ αὐτοῦ δόγμα τὸ κατ' αὐτοὺς
θαῦμα· ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἦδει Χριστιανούς αὐτοὺς
ὄντας καὶ σωζόμενους ἀκεραίους μετὰ θάνατον, ἐτῶν
πλειόνων προσεποιήσατο ἀγωνίαν ἐπαινετὴν· καὶ
σχηματιστάμενος ἀκίνδυνον ὑπόληψιν περὶ Θεοῦ ὅτι
αὐτὸς ὁδὸν ὅσα ποιεῖ, καὶ πῶς αὐτὰ ποιεῖ, ἐκφεύγειν
οἶεται τὴν τῶν πολλῶν πραγμάτων ἔρευναν, ἣν οὐδὲ
θέλων ἐγένυσκε· πλὴν μέντοι οὐδ' αὐτοὺς παρῆλθε
δίχα ψόγου· φησὶ γάρ· « Νομίζεις αὐτοὺς ἐγρηγορό-
τας, καὶ αὐτοὶ κοιμῶνται· ἀναστρέφεις αὐτοὺς ἐπὶ
δεξιὸν καὶ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὸ σκυλὶν (25) αὐ-

(22) Hom. *Iliad*. III, 421.

(23) Relandus in opere saepe citato part. II, cap.
17, negat a Mohamedanis existimari angelos femi-
nas.

(24) Sur. XVIII, 8, 17, 23, 31, 51, 62, 87.

A Moyse filios Dei nominante, Mohamedi cordi erat,
nullum omnino filium Deo concedere : ideoque tan-
quam æstro percitus, personarum formas et genera
immutat ; et pro filiabus hominum, confingit feminas
angelos, juxta Græcam fabulam :

Iris vero ad Helenam candidis ulnis præditam venit
[nuncia (angela).]

Filiis autem Dei filios hominum substituit. Atque
ita quasi sponsale stultitiæ sumpimus miseris bar-
baris exhibet.

75. Quod vero præ cæteris deplorandum est, a
Deo hoc factum affirmat : « Elegit enim vobis Deus
B noster filios, sumpsitque ex angelis feminas. Vos
autem dicitis grandes sermones, » nempe de Deo,
quandoquidem Deum filios habere dicitatis, atque
hos hominum fecisse generos ; cum contra potius
angelos feminas filios hominum uxores dederit : quæ
scilicet ad Mosaicæ historiæ emendationem dicit.
Propterea in præcedente fabula juravit, feminas an-
gelos non esse Dei filias : et nihilominus angelos
esse feminas mordicus contendit. Sed heu mihi præ
universa carne peccatori, qui cogor, quandoquidem
Dei hostem volo confutare, tot taliaque loqui ! Cæ-
teroqui quid ad hæc dicent Dei negatores Saraceni ?
Num post hæc volent adhuc pertinaciter Mohamedem
appellare Dei familiarem, et non potius præstigia-
torem et magum ? nec eum potius ut manifeste pla-
num convictum despueat ? Waterans autem, et his
plura similia blasphemans, quasi manifestas et irre-
futabiles fecisset demonstrationes, addit : « Et dic :
Laus Deo qui filium non suscepit ! » Atque his dictis,
fabulæ suæ finem imponit.

CONFUTATIO XVII.

76. Decima septima a Mohamede fabula inscribitur
Sodales speluncæ : narrat autem sanctorum septem
adolescentium Ephesi ad speluncam fugam, et mor-
tem et resurrectionem. Hos vero memorat idiota
barbarus duplici ex causa ; una quidem ut videatur
multarum scripturarum gnarus ; altera ut sui dog-
matis proprium faciat quod illis evenit miraculum.
Quia vero probe sciebat fuisse illos Christianos, at-
que incolumes post mortem servatos, multorum
annorum simulavit ignorantiam laudabilem, præque
se ferens securam de Deo opinionem, nempe scire
eum quæ facit, et quomodo ea facit, declinare sic
putat multarum rerum investigationem, quam ne si
vellet quidem assequeretur. Attamen ne hos quidem
sine vituperatione esse sinit. Alit enim : « Existimas
illos vigilantes, at ipsi dormiunt : versas eos dex-
trorsum et sinistrorsum : et canis eorum extendens
brachia sua in pulvere. Dominus scit res eorum.

(25) In Aleorano Arab. *canis* ; itaque sic inter-
pretor. Nicetam nostrum, qui cur legerit σκυλιν, alii
querant. Fortasse proprium canis nomen fuit *scylin* ;
vel idem canis ita appellabatur ob mistum ex albo
rubroque colorem.

Picunt illi qui prævaluerunt in negotio ipsorum : A Constituiamus super eos oratorium. Habent dicere fuisse tres, quartum ipsorum canem, et abstrusa narrare videntur ; et hoc, inquit, usque ad septem. Dominus scit mensuram (numerum) illorum ; nec nisi pauci sciunt eos. » Deinde nonnullis aliis absurdis joculariter dictis, mentionem infert paradisi, ejusque conditionem exponit sic : « Nos haud omitimus mercedem illorum, qui bene egerint. Ipsos manet paradisos in Eden : subter eum decurrunt fluvii. Illic ornantur armillis aureis, induuntur vestibus ex sindone prasina aut styracina ; accumbentes ibi in lectis. Bona retributio, et pulchra fruitio ! » Postea deblaterat, prout etiam antea, de patre suo Belial, et de Adamo ac Moyse peregrina quædam atque delira. Exin de Alexandro Macedone loquitur sic : « quod nempe abierit usque ad solis occasum, solemque compererit in calidam aquam demergi : et quod murum sub aquilone muniverit contra Gog et Magog : et quod Dei unius cultor fuerit Alexander, æque ac Abrahamus, et minime ethnicus. Additque : Nos narramus de illo historiam cum veritate. » Qualis autem sit hujus rei veritas, cuncti vel nobis tacentibus sciunt. Denique cum consuetis sibi marcidis formulis fabulam claudit.

την ἐν ἀληθείᾳ. » Ὅποια δὲ ἐν τούτοις ἀλήθεια πρόσεστιν, καὶ ἡμῶν μὴ λεγόντων πάντες ἴσασι· τὰ δὲ συνήθη αὐτῷ σαπρολογήσας, ἔστι τοῦ μύθου.

XVIII. CONFUTATIO GENERALIS

Reliquarum omnium fabularum, cum expositione præcipuarum in illis blasphemiarum.

77. Quæ sunt a decima octava usque ad trigesimam sextam fabulam, utpote plena consuetæ Mohamedi garrulitatis et præstigiæ, imo vero conviciorum atque mendacii, prætermittimus. Sunt enim omnia perversa et absurda, tam quæ ex Vetere quam quæ ex Novo Testamento joculariter narrat. Namque Mariam juxta palmam dicit peperisse Christum, vitæ suæ peritiam : et ex utero ejus Christum proclamasse, ut palmam concuteret, colligeret et manducaret palmarum fructum viridem. Davidem ac Salomonem cum avibus et animalibus loquentes prodigiose facit. Dæmones Salomoni auxiliares, et gundas nescio quos adfuisse dicit, et ventis illum imperavisse ac formicarum mysteria novisse : et sævum quemdam gallum magistrum ejus : et solem atque lunam equitare : et thoracem ferreum a Davide dicit primo inventum : seque judicem cum Deo fore dicit mundum judicaturum : alia denique turpiora atque insaniora, imo magis diabolica nugatur.

μετὰ τοῦ Θεοῦ φημί· κρινόμενος τὴν οἰκουμένην· καὶ ἑτέρα αἰσχρότερα (33) καὶ ἀλογώτερα, μᾶλλον δὲ δαιμονιοδέστερα καταφύλαρεῖ.

78. Jam in trigesima sexta fabula inducit Deum

τῶν ἀπλῶν [cod. ἀπλῶν] τοὺς βραχίονας αὐτοῦ εἰ τὸν γούν· ὁ Κύριος οἶδε τὰ περὶ αὐτοὺς· λέγουσιν οἱ τινες ἐνίκησαν ἐπάνω τοῦ πράγματος αὐτῶν· Ἐπελάδομεν ἐπάνω αὐτῶν προσκυνητήριον· ἔχουσιν εἰπεῖν τρεῖς· τέταρτος αὐτῶν τὸ σκυλιν αὐτῶν· δοκούντες τὰ ἀπόντα λέγειν· καὶ τοῦτο, φησὶν, ἕως τῶν ἐπτά· ὁ Κύριος οἶδε τὸ μέτρον αὐτῶν, καλοὺς οὐκ ὄδασιν αὐτοὺς εἰ μὴ ὀλίγοι. » Εἶτα φλυαρήσας ἑτερά τινα ἀλλόκοτα, μνημονεύει τοῦ παραδείσου, καὶ ἐκφράζει τὰ περὶ αὐτοῦ λέγων οὕτως· « Ἡμεῖς οὐκ ἀπορρίπτομεν τὸν μισθὸν τοῦ καλῶς ἐργασαμένου· ἐκεῖνοις ἔστι παράδεισος ἐν Ἑδέμ, τρέχονται ὑποκάτω αὐτῶν ποταμοί· ὀρνέουσιν ἐν αὐτῷ ἐκ βραχιολίων χρυσέων, φοροῦσιν ἱμάτια πράσινα ἀπὸ σινδόνης ἢ σταυράκιν ἀκουμβίζοντες ἐν αὐτῷ ἐπάνω ἀνακλιτορίων· ἀγαθὴ ἀνταπόδοσις, καὶ καλὴ ἡ ἀπόλαυσις. » Ἐφεξῆς δὲ φλυαρεῖ ἃ καὶ πρότερον περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βελίαρ καὶ Ἀδάμ καὶ Μωϋσέως, ξένα τιὰ καὶ παράφορα· εἶτα μέμνηται Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης, καὶ φησιν, ὅτι « Ἀπῆλθεν ἕως δυσμῶν ἡλίου, καὶ εὗρε τὸν ἥλιον δύναντα εἰς θερμὸν ὕδωρ· καὶ οἱ εἰς τὸν βορρᾶν ἀπετείχετο τὸν Ὀγ καὶ Μάγωγ· καὶ οἱ μοναρχίτης ἦν τὸ σέβας Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸν Ἀβραάμ, καὶ οὐκ Ἑλλήν. Καὶ προστίθῃσιν, ὅτι Ἡμεῖς διηγούμεθα ἐπάνω σου τὴν ἐξήγησιν ταύτην· Ἡμεῖς διηγούμεθα ἐπάνω σου τὴν ἐξήγησιν ταύτην· καὶ ἡμῶν μὴ λεγόντων πάντες ἴσασι· τὰ δὲ

III. ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΚΟΙΝΗ

Πάντων τῶν ἐφεξῆς μυθῶν δι' ἐκθέσεως τῶν προεκκριμένων αὐτοῖς δυσφημιῶν.

οἷ'. Τὰ μεταξὺ τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου μυθαρίου καὶ τοῦ τριακοστοῦ ἔκτου μετὰ ὅντα τῆς συνήθους αὐτῷ ἀδολεσχίας τε καὶ τερθρείας, μᾶλλον δὲ δυσφημίας τε καὶ ψευδηγορίας, παρήκαμεν· πάντα γὰρ ἀνατετραμμένα καὶ παράλογα, τὰ τε ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς, τὰ τε ἀπὸ τῆς Νέας Διαθήκης καταφύλαρεῖ (26)· τὴν γὰρ Μαρίαν παρὰ φοινίκᾳ φησὶ τεκεῖν τὸν Χριστὸν, ἀπολεγομένην τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν· καὶ τὸν Χριστὸν (27) ἀπὸ τῆς γαστρὸς αὐτῆς προσπεφωνηκέναι, ὥς ἂν σείσοι τὸν φοινίκα καὶ κατενέγκοι καὶ φάγοι φοινίκων καρπὸν χλωρόν (28). Τὸν δὲ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντα μετὰ τῶν ὀρνέων καὶ ἀλόγων διαλεγόμενους τερατεύεται (29)· δαίμονας τε βοηθοὺς τῷ Σολομῶντι, καὶ γουνᾶς τινὰς παρεῖναι λέγει (30), καὶ τῶν ἀνέμων ἄρχειν, καὶ τῶν μυρμηκῶν μυστήρια κατανοεῖν, καὶ ἄγριον τινα ἀλέκτορα τούτου διδάσκαλον, καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καθαρλίους εἶναι (31)· καὶ τὸν θώρακα δὲ τὸν σιδηροῦν παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρῶτον λέγει (32) ἐφευρεθῆναι· ἑαυτὸν τε κριτὴν καὶ ἑτέρα αἰσχρότερα (33) καὶ ἀλογώτερα, μᾶλλον δὲ οἷ'.

οἷ'. Ἐν μέντοι τῷ τριακοστῷ ἔκτῳ (34) μυθαρίῳ

(26) Sur. XIX, 23.
(27) Gabrielem, non Christum, inclamassee Mariæ putat Maraccius ; sed utrum recte, non judico.
(28) Sur. XXI, 79. Confer Relandum op. cit. part. II, cap. 23.
(29) Sur. XXVII, 16 sq., 81.
(30) Sur. XXXIV, 12, 25.
(31) Puto in Suris XXXI, 29, XXXV, 15, ubi ver-

bum Arab. significat in 1 conjugatione currere ; in 2 autem ad cursum incitare, seu equum adigere.
(32) Sur. XXXIV, 11.
(33) Puta in Sur. XXXIII, 4, ubi Mohamedes concedit uxorem repudium. Item v. 36, ubi de Zeidi uxore, quam callida hypocrisi sibi improbus vindicavit. Item v. 48 sq.
(34) Sur. XXXVII, 1.

εισάγει τὴν Θεὸν αὐτοῦ Μωάμετ ἐξομνύμενον ὄρκον αὐτοῦ· «Μὰ τὰ φολετὴ τῶν φολετῶν, καὶ προσθήματα προσθημάτων (35), καὶ ἐντυγχανόμενα μνήμη· Θεὸς γὰρ ὁμῶν ἐστὶν εἰς Κύριος τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς, καὶ τῶν μέσα αὐτῶν· καὶ Κύριος τῶν ἀνατολῶν·» εἶτα ἀποφαίνεται ὡς ἐκ προσώπου πολλῶν οὕτω λέγων· «Ἡμεῖς ἐκοσμήσαμεν τὸν οὐρανὸν τὸν ἐγγίζοντα διακοσμήσεως ἀστέρων· καὶ ἐτηρήσαμεν ἐξ ἐκάστου Σατανᾶ ἐκστασίμου· οὐκ ἀκούουσι πρὸς τὰ ὄχλη τὰ ὑψηλὰ, καὶ ἀκοντίζονται ἐξ ἐκάστου μέρους ὠθοῦμενοι·» Τὸν δὲ παραδείσειον (36) τέσσαρας ποταμοὺς λέγει ἔχειν ἐξ ὕδατος ἀθολώτου καὶ γάλακτος καὶ ἀλλασσομένου τοῦ νόστου αὐτοῦ, καὶ οἴνου ἡδύος, καὶ μέλιτος ὕλιστου· ἐν τούτοις πρῶσις μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ. Ἐν δὲ τῷ πεντηκοστῷ μύθῳ, οὕτως εἰσάγει τὸν Θεὸν αὐτοῦ ἐξομνύμενον (37)· «Μὰ τὰ λιχμουῖνα λιχμὸν (38), καὶ βαστάζουσαι γόμους, καὶ τρέχουσαι εὐθείας, καὶ τὰ μερίζοντα πράγματα, ὑπὸ ἰσχυρῶσθαι γὰρ τὸ ἀληθές· καὶ ὅτι ἡ κρίσις φθάσαι ἔχει·» Ἐν δὲ τῷ πεντηκοστῷ πρώτῳ μύθῳ οὕτως ἐξομνύται (39)· «Μὰ τὸ ὄρος, καὶ γραφὴν στιχίζομένην ἐν μεμβράνῃ λιτῇ, καὶ τὸ ὁσπτεῖν τὸ ψυχοδομημένον, καὶ τὸ στέγος τὸ σηκούμενον, καὶ τὴν θάλασσαν ἐλευσεται·»

οὐ· Ἐν δὲ τῷ πεντηκοστῷ δευτέρῳ μύθῳ τῷ ἐπιγράφοντι, εἰς τὸν ἀστέρα, οὕτως ἐξομνύται πρὸς τοὺς Ἀραβας ὑπὲρ τοῦ Μωάμετ (41)· «Μὰ τὸ ἀστρον τὸ δοῦμενον· οὐκ ἐπλανήθη ὁ ἐταῖρος ὁμῶν, οὐδὲ ἠνόμεσεν· οὐκ ἐφθέγγετο ἐκ θελήματος· οὐκ ἐστὶν αὐτῷ εἰ μὴ ἀποκάλυψις ἀποκαλυφθεῖσα·» Ἐδεῖξεν αὐτῷ ὁ ἰσχυρὸς εἰς δύναμιν (42), ὁ εὐθεώρητος· καὶ ἐκάθισεν· καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἐν τῷ στερεώματι τῷ ἀνωτέρῳ· καὶ ἤγγισεν, καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ ἐγένετο μέτρον δύο τόξων ἢ ἐγγύτερον· καὶ ἀπεκάλυψε πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ ὁ ἀπεκάλυψεν· οὐκ ἐφεύσατο τὰ ἐντὸς τὸ εἶδεν· καὶ γὰρ εἶδεν αὐτό· κατὰ βασιν ἄλλην ἐγγὺς τοῦ δένδρου τοῦ σιδηρίτου ἐνέδωκε· καὶ μετ' ὀλίγον ἀποφαίνεται καταγγέλλων οὕτω λέγων· «Καὶ πῶς οἱ ἄγγελοι εἰσιν εἰς τοὺς οὐρανούς, μὴ ὠφελοῦσα ἡ παράκλησις αὐτῶν τί ποτε;» Ἐν δὲ τῷ πεντηκοστῷ τρίτῳ μύθῳ βουλευθεὶς εἰπεῖν περὶ τῶν τῆς σελήνης παθῶν, καὶ μὴ εἰδὼς ὅτι ἐκ τοῦ ἀποσκιάσματος τῆς γῆς σκοτίζεται, φησὶν (43)· «Ἡγγ·κεν ἡ ὥρα καὶ ἐσχίσθη ἡ σελήνη (44)· καὶ ἐὰν θεωρῶσι σημεῖον, ἀποστρέφονται, καὶ λέγουσι· Φαρμακεία ἐστὶ παρεχομένη, καὶ ἐφευδοποίησαν·» Καὶ οὕτως ἀδολεσχῶν πρῶσις ἕως ἐξηκοστοῦ μύθου. Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ μύθῳ συγκαλυφάμενος ὥσπερ οὐκ ὁμῶς τῷ τῆς ἀνοίας ἢ ἀναισθησίας

A suum Mohamedes jurantem jusjurandum hujusmodi : « Per strabos straborum, et per incrementa incrementorum, et quæ memoriæ occurrunt. Deus enim vester unus Dominus celorum, et terræ, et omnium rerum his interjectarum ; et Dominus orientium. » Deinde proclamatur tanquam ex persona multorum ita dicens : « Nos ornavimus cælum propinquum ornamento stellarum : et custodivimus adversus unumquemque Satanam rebellem. Non audiunt exercitus excelsos, et sagittis appetuntur, ex utroque latere repulsi. » Paradisum quatuor flumina habere dicit, ex aqua pura, lacte cujus non mutatur sapor, vino suavi, et melle defsecato. Hæc scriptitans pervenit usque ad fabulam quinquagesimam. In quinquagesima autem fabula ita Deum facit B jurantem : « Per lingentia lingendo, et gestantes onera, et currentes recta, et dispertientes negotia, jurare scilicet verum, et quod judicium venturum sit. » In quinquagesima autem prima fabula sic jurat : « Per montem, et scripturam in membranis exaratam subtilibus, et per hospitium ædificatum, et mare datum, ultio Domini veniet. »

τὴν δεδομένην (40), ὅτι ἡ κόλασις τοῦ Κυρίου

79. Tum etiam in quinquagesima secunda fabula, quæ inscribitur *Stella*, sic jurat ad Arabes pro Mohamede : « Per stellam occiduam, non est deceptus socius vester, neque a regula discessit, non est locutus propria voluntate, nihil est in eo nisi revelatio. Demonstravit ei qui validus viribus est, qui facile videtur ; et sedit. Ipse est in firmamento superiore : et accessit, et suspensus est : et fuit intervallum duorum arcuum, aut propinquius : et revelavit servo suo quod revelavit ; non est mentitus quod intra vidit : namque id vidit. Descensum alium juxta plantam sideritum tradidit. » Et paulo post definit diserte dicens : « Quomodo angeli sunt in cælo, cum illorum intercessio nunquam prosit ? » In quinquagesima tertia fabula dicere volens de lunæ passionibus, ignoransque obscurari eam terræ umbra, ait : « Appropinquavit hora, et scissa est luna. Quod si viderint signum, avertunt se, dicuntque : Præstigium est quod exhibetur, et mendaciter fecerunt. » Atque ita ludibundus pergit usque ad sexagesimam fabulam. In sexagesima autem fabula operiens quasi tenebris ignorantie et fatuitatis infelicis animæ suæ oculos, dat se precipitem in mendacii inauditi barathrum, atque ita de-

(35) Alium plane sensum habent verba Arabica ordinavit ; agitavit. Et sic habet Maraccius. Græcus autem noster, quid Arabice legerit, divinare non ausim.

(36) Sur. XLVII, 16.

(37) Sur. LI, 1.

(38) Arabice est verbum, *sparsit*. Noster aliter legit vel intellexit.

(39) Sur. LII, 1.

(40) Arabice verbum, *implevit*. Noster aliter.

(41) Sur. LIII, 1.

(42) Intelligit Gabrielem, quod nomen ita signi-

ficat.

(43) Sur. LIV, 1.

(44) Locus Alcorani celeberrimus, quia refertur, ut multi credunt, ad ridiculum Mohamedis miraculum lunam scindentis. Alii tamen intelligunt sermonem esse de die judicii extremi, quo luna scinditur. Hac super re multus est Maraccius tum hoc loco, tum in prodromo part. II, cap. 4, p. 16. Hinc certe Mohamedani morem sumpserunt lunam scissam seu dimidiatam ubique in suis emblematis ostentandi.

lirat : « Et cum dixit Jesus Filius Mariæ : O filii Israelis, ego sum Dei legatus ad vos, ut vera esse confirmem quæ ante me in lege fuerunt, atque ut evangelizem legatum post me venturum, cui nomen Mohamedi. Simul ac autem hanc illis revelationem attulit, dixerunt : Hoc est præstigium. Age vero quid iniquius fieri potest, quam blasphemiam Deo ascribere ; neque hujus rei scriptoris nomen saltem proferre ? Oportebat enim, siquidem tantæ rei prædictio contineri silentio nequibat, an revera a Christo fulset pronuntiata, exponi. Quamobrem neque cuiquam nominatim hoc effatum tribuit, neque locum, neque tempus, neque probabilem aliquam causam assignat, quamobrem hunc advenire expediret : quia hæc et his similia, immaniter ab illis, quæ vere dicuntur, recedunt. Alioquin etiam cum nullum Christi dictum Christianis odiosum cerneret, simpliciter pronuntiavit : « Cum dixit Jesus, » barbaris nempe ceu adhuc sine mente pueris illudens.

80. In sexagesima septima fabula sic jurat : « Per calamum, et ea quæ scribuntur, non es per bonitatem Dei dæmoniacus ; et est tibi merces sine convicio ; atque es in formatione magna. » In sexagesima octava fabula, quam inscribit *Acca*, ita exorditur : « *Acca* ; quid est *acca* ? et unde cognosces quid sit *acca* ? et negavit ut falsam horam *Thamudus* et *Aadus*. » Hæc nugabatur, barbaros decipiens ; quasi ipse sciret ignota quædam ; pergitque usque ad septuagesimam quartam garriens. In septuagesima quarta quæ inscribitur *Resurrectio*, sic jurat : « Non juro per diem resurrectionis, neque per animam figuratam. » [Septuagesima sexta fabula quæ inscribitur *Missæ*, sic incipit : « Per missas ordinatim, et per procellam procellarum, et expandentes expansione, et separantes separatione, et injicientem memoriam apologeticam et protestationem ; quod fuit promissum, eveniet. » Septuagesima octava fabula sic a jurejurando incipit : « Per abstrahentes funem, et aufe-rentes ablatione, per natantem natatione, per pro-jicientem projectione, et per moderantem negotium, quo die fiet terræ motus concussio. » Octogesima quarta fabula ab hujusmodi jurejurando exorditur : « Per cælum turritum, et diem conductam, per testifi-cantem et testificatum, aboliti sunt sodales alachut, quod ignem habebat ad comburendum. » Octoge-sima quinta fabula a jurejurando incipit ita : « Per cælum et altarium ? Stella terebrans. Namque omni animæ existenti præsidet custos. » Octogesima octava

Α τοὺς τῆς ἀλλοίας αὐτοῦ ψυχῆς ὀφθαλμοὺς, καὶ κατὰ κρημνὸν ἀρρήτου ψεύδους ταυτὸν ὠθήσας, οὕτω πα-
ραλαλεῖ· « Καὶ ὅ· ἀνεῖπεν (45) Ἰησοῦς Ἰῶς Μα-
ρίας· Ἄς υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἐγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ
πρὸς ὑμᾶς, ἀληθοποιῶν τὰ ἐμπροσθέν μου ἐκ τοῦ
νόμου, καὶ εὐαγγελιζόμενος εἰς ἀπόστολον ἐρχόμενον
μετ' ἐμέ, ὄνομα αὐτῷ Μωάμετ· καὶ ἅμα ἤνεγκεν
αὐτοῖς τὴν φανέρωσιν· εἴπασιν, Αὕτη ἐστὶ φαρμα-
κεία· καὶ τίς ἀδικώτερος τοῦ βλασφημοῦντος ἐπάνω
τοῦ Θεοῦ ψεύσμα ; οὐδὲ τὸν συγγραφάμενον τοῦτο
τολμήσας κἂν κατὰ συκοφαντίαν ἐξονομάσαι· ἥδει
γὰρ ἀμήχανον ὧς ἦν σιωπῇ τὸ μέγα τοῦτο διάγγελ-
μα, εἰ γε καὶ ὅλως πρὸς Χριστὸν ἀναπεφώνητο, πα-
ραδοθῆσθαι· διὸ οὕτε τινὶ τοῦτο ὄνομαστί προσ-
αναρτῆ, οὕτε τόπου, οὕτε χρόνου, οὕτε τινὸς εὐλόγου
Β αἰτίας ἀπομέμνηται, καθ' ἣν ἐλεύσεσθαι τοῦτον ἐνὶν
ἦν, διὰ τὸ τούτων, καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, ἐπὶ πάν-
των τῶν ἀληθῶς λεγομένων φυλαττομένων τὸ ψεῦδος
ἀποχεῖσθαι· καὶ ἄλλως τῶν Χριστοῦ ῥητῶν οὐδὲν
ὁρῶν παρὰ Χριστιανοῖς ἀποστυγούμενον· ὅθεν ἀπλῶς
ἀποφαίνεται, « Ὅ· ἀνεῖπεν· ὡσαννὰ παιδὸς ἀνοήτου
διαπαλῶν τοὺς βαρβάρους.

π'. Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ἐβδόμῳ μύθῳ (46), ἐξ-
όμνυται οὕτως· « Μὰ τὸν κάλαμον καὶ τὰ στιγίλουςιν,
οὐκ εἶσε εἰς τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ δαιμονίαρις· καὶ ἐστὶ
σοι μισθὸς ἄνευ ὀνειδιτμοῦ (47)· καὶ εἶσε ἐπάνω
πλάσματος μεγάλου. » Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ὀγδῶν
μύθῳ ἐπιγράφοντι *Εἰς τὰ ἀκκά* (48), οὕτως ἀρχεται·
« Τῷ ἀκκά· τί ἐστὶ τὸ ἀκκά ; καὶ πόθεν οἶδες τί ἐστὶ
τὸ ἀκκά ; καὶ ἐψευδοποίησε Θαιμοῦθ καὶ Ἀλὸ εἰς τὴν
ὥραν (49). » Ταῦτα δὲ ἐβλυάρει ἀπατῶν τοὺς βαρβί-
ρους, ὅτι πάντως ἀπὸρρήτὰ τινα γινώσκει· καὶ ἀνεῖσι
βατταρίζων ἕως ἐβδομηκοστοῦ τετάρτου [cod. δευ-
τέρου]. Ἐν δὲ τῷ ἐβδομηκοστῷ τετάρτῳ [cod. δευ-
τέρῳ] μύθῳ ἐπιγράφοντι, *Εἰς τὴν ἀνδράστασιν*, οὕτως
ἀπόμνυται (50)· « Οὐκ ὁμνῶ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς
ἀναστάσεως· καὶ οὐκ ὁμνῶ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν με-
μορφωμένην (51). » Τὸ δὲ ἐβδομηκοστὸν ἔκτον μυθί-
ριον (52) ἐπιγράφεται, *Εἰς τὰς ἀπολυομένας*· ἀρχε-
ται δὲ οὕτως· « Μὰ τὰς ἀπολυομένας ὁρδίνου, καὶ
καταιγίδων καταιγίς, καὶ τῶν ἀπλωθέντων ἀπλωμα·
καὶ χωρησάσης χώρημα, καὶ ῥιπτούσης μνήμην ἀπο-
λογητικὴν καὶ διαμαρτυρίαν· ὡπισχνύεσθαι γὰρ τὴν
Ἐλευσιν. » Τὸ ἐβδομηκοστὸν ὀγδοὸν μυθίριον (53) οὕτω
D εἰς ὅρκου ἀρχεται· « Μὰ τὰς ἀνασπωμένας βόλισμα,
καὶ ἀφελόμενας ἀφέλωμα, καὶ κολυμβούσης κόλυμ-
βον, καὶ προβαλλούσης προβάλωμα, καὶ διοικούσης
πρᾶγμα ἥ ἡμέρᾳ ἐν ἣ σεῖσι ὁ σεισμός. » Τὸ ὀγδοηκο-
στὸν τέταρτον μυθίριον (54) ἐκ τοιοῦτου ἀρχεται
ὅρκου· « Μὰ τὸν οὐρανὸν τὸν πεπυργωμένον, καὶ
τὴν ἡμέραν τῆς συνταγῆς· καὶ μάρτυς καὶ μαρτυ-
ρούμενος· ἐσφράγισαν [ita cod.] οἱ ἑταῖροι τοῦ ἀνα-

(45) Sur. LXI, 6.

(46) Sur. LXVIII, 1.

(47) Arabice *perennis* vel *infinita*, ut certe vult Maraccius.(48) Arabice *fatalis*.

(49) Sur. LXIX, 1.

(50) Sur. LXXV, 1.

(51) Ita cod. μεμορφωμένην. Quod si Maraccii interpretationem mavis sequi, scribes Græce, μεμορφωμένην.

(52) Sur. LXXVII, 1.

(53) Sur. LXXXIX, 1.

(54) Sur. LXXXV, 1.

χουθ (55), τὸ πῦρ ἔχον τὴν καῦσιν. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον μυθῶριον (56) ἐξ ὅρκου ἀρχεται οὕτως. « Μὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀλταρικόν· καὶ τί οἶδας τί τὸ ἀλταρικόν (57); ὁ ἀσθὴρ ὁ τρυπητής, ὅτι πᾶσα ψυχὴ τῶν ὄντων ἐπάνω αὐτῆς φύλαξ. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν ὅγδοον μυθῶριον (58) ἐξ ὅρκου ἀρχεται τοιούτου. « Μὰ τὸ αὐγὸς, καὶ αἱ νύκτες δέκα, καὶ ἡ ζυγὴ, καὶ ἡ ἀποζυγὴ, καὶ ἡ νύξ ὅτ' ἂν ἐπαπλοῦται. ἄρα ἔστιν ἐν τούτοις ὅρκος τοῖς ἑγερ (59); »

πα'. Τὸ ὀγδοηκοστὸν ἑνατον μυθῶριον (60) ἐξ ἀπομόσεως τοιαύτης ἀρχεται. « Οὐκ ὁμνῶ εἰς ταύτην τὴν χώραν· καὶ σοὺ ὄντος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ· καὶ γονεῦς; καὶ τὰ ἐγέννησε· καὶ γὰρ ἐπλάσαμεν τὸν ἄνθρωπον ἐν ἱσχυρί (61). » Τὸ ἐνενηκοστὸν μυθῶριον ἐκ τοιούτων ἀρχεται ὅρκων (62). « Μὰ τὸν ἥλιον καὶ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, καὶ τὴν σελήνην ὅτ' ἂν ἀκολουθῇ αὐτῷ· καὶ τὴν ἡμέραν ὅτ' ἂν ἐπιφάσῃ αὐτῷ· καὶ ἡ νύξ ὅτ' ἂν ἐπιφάσῃ αὐτῇ· καὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸ ἔκτισεν αὐτόν· καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ ἥδρασεν αὐτήν· καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἴσασεν· » κατὰ πάσης γῆς νῦν ἐξῴμνυται. Τὸ ἐνενηκοστὸν πρῶτον μυθῶριον (63) ἐκ τοιούτου ἀρχεται ὅρκου. « Μὰ τὴν νύκτα ὅτ' ἂν παρίσταται· καὶ τὴν ἡμέραν ὅτ' ἂν ἐκκαθαίρῃ· καὶ τὸν ποιήσαντα τὸν δόρβον καὶ τὴν θήλειαν, ὅτι ὁ βίος ὕμῶν ἐστι πολλὰχῶς. » Τὸ ἐνενηκοστὸν δευτέρον μυθῶριον (64) οὕτως ἐξ ὅρκου ἀρχεται. « Μὰ τὴν πρωτὴν καὶ τὴν νύκτα ὅτ' ἂν ἡρεμῇ· οὐκ εἰσάσιν σε ὁ Κύριος ὡς οὐδὲ ἐξεκίχησε. » Τὸ ἐνενηκοστὸν τρίτον μυθῶριον (65) ἐν τούτοις πληροί. « Ὅτ' ἂν δὲ εὐκαιρήσῃς, ἀγώνιζε, πρὸς τὸν Θεὸν δεθῇται. » Τὸ ἐνενηκοστὸν τέταρτον μυθῶριον (66) οὕτως ἀρχεται. « Μὰ τὰς συκῆς καὶ τὰς ἐλαίας· τὸ Σινὰ καὶ τὴν χώραν τὴν ἄφοβον· καὶ γὰρ ἐπλάσαμεν τὸν ἄνθρωπον εἰς καλὸν ἀνάστημα, καὶ ὑπεστρέψαμεν αὐτὸν κάτω τῶν κατωτάτων. » Ὡς μέγας ὁ τοῦ Δημοσουργοῦ τῶν ἀνθρώπων ὅρκος! τοῦτου δὲ μείζον τὸ περὶ οὗ ὁμνῶσι κατόρθωμα. « Καὶ ὑπεστρέψαμεν αὐτὸν, φησὶ, κάτω τῶν κατωτάτων. » εἰκότως τοῦ Μωάμετ οὗτος ὥφειλεν εἶναι θεός. Τὸ ἐνενηκοστὸν ἔκτον μυθῶριον οὕτως ἀρχεται (67). « Ἡμεῖς καὶ ἡνέγκαμεν αὐτὴν εἰς τὴν νύκτα τὴν ὀρισμένην· καὶ τί οἶδας τί ἐστὶν ἡ νύξ ἡ ὀρισμένη (68); καλλίων ἐστὶ χιλίων μηνῶν· καταφάρουσι οἱ ἄγγελοι, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν αὐτῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Κυρίου αὐτῶν ἐξ ἐκάστου πράγματος· εἰρήνην ἔστιν ἔχειν, ἕως ἂν ἀναταλῇ τὸ αὐγὸς. » Τὸ ἐνενηκοστὸν ἑβδομον μυθῶριον (69) ἐπιγέγραπται, *Εἰς τοὺς ἀρησαμένους* (70)· καὶ δοκεῖ καταπαθεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ ἀφίλοσογραφίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐστὶν, ἐκ τοῦ ἐνέγκαι βιβλία ἀγνιζόμενα ὄντα, ἐν αὐτοῖς γραφαὶ ὀρθαί· τὴν δὲ ὀρθότητα αὐτῶν ἀκροαταὶ κρινέτωσαν. Τὸ ἐνενηκοστὸν ὀγδοον μυθῶριον (71)

A fabula ab hoc jurejurando exorditur: « Per dilueulum, et decem noctes, et per conjunctionem ac separationem, et per noctem cum intenditur; num est in his jusjurandum hominibus Oger? »

81. Octogesima nona fabula sic dejerando incipit: « Non juro per hanc regionem, et tu resides in hac regione; et per generantem, et per ea quæ genuit. Etenim hominem formavimus in fortitudine. » Nonagesima fabula ab his juramentis incipit: « Per solem et radios ejus: per lunam cum subsequitur illum: et per diem cum ei apparet: et per noctem cum ei illucescit: et per cælum, et qui illud creavit: per terram, et qui eam fundavit: et per animam, et qui coæquavit. » Nunc per universam terram jurat. Nonagesima prima fabula ab jurejurando incipit: « Per noctem cum adest: per diem quando fit clarior: per eum qui masculum ac feminam fecit; certe vita vestra est multifaria. » Nonagesima secunda fabula ita pariter a jurejurando incipit: « Per matutinum tempus, et per noctem cum est intempesta, non dereliquit te Dominus neque aversatus est. » Nonagesima tertia fabula sic concluditur: « Cum autem tibi vacaverit, da operam ut Deum exores. » Nonagesima quarta fabula sic incipit: « Per ficus et oleas, et Sinai, et regionem securam. Etenim hominem formavimus præclara erectione, et mox depressimus eum ad infima. » Quantum est hoc Creatoris hominum jusjurandum! Sed et hoc ipso majus est pro quo jurat facinus, « Et depressimus eum, inquit, ad infima. » Merito sane Mohamedis hunc oportebat esse deum. Nonagesima sexta fabula sic incipit: « Nos attulimus eum in nocte præfinita. Et unde scies quid sit nox præfinita? Melior est mille mensibus. Descendunt angeli, et spiritus in ipsa nutu Domini ipsorum de omni re. Pax est illa (nox), donec oriaur aurora. » Nonagesima septima fabula inscribitur *Negantes*; videturque suadere legentibus inficetam scripturam suam, quod ea sit a Deo, quoniam affert libros depuratos, quibus continentur rectæ scripturæ. Verumtamen de harum rectitudine auditores judicent. Nonagesima octava fabula inscribitur *Terræ motus*, quia inclamabitur adversus peccatores, sicuti etiam contra Mohamedem qui de blasphemiiis suis judicabitur. Nonagesima nona fabula inscribitur *Currentes*, incipitque a jurejurando sic:

(55) Arabicum vocabulum significat *foream*.

(56) Sur. LXXXVI, 1.

(57) Controversia est de vocabuli Arabici sensu, utrum nempe sit *phosphorus*, an *noctu veniens*.

(58) Sur. LXXXIX, 1.

(59) Non est ausus Græcus Nicetas vocabulum Arabicum interpretari.

(60) Sur. XC, 1.

(61) Voc. arab. sic non absurde intelligi posse videtur. Sed tamen Maraccius maluit in *arumna*.

(62) Sur. XCI, 1.

(63) Sur. XCII, 1.

(64) Sur. XCIII, 1.

(65) Sur. XCIV, 7.

(66) Sur. XCV, 1.

(67) Sur. XCVII, 1.

(68) Nox hæc celebris *alkadar* apud Mohamedanos, qua Deus decretum de rebus totius anni edit. Cæteroque vocabulum illud polysemum est.

(69) Sur. XCVIII, 1.

(70) Sumitur hic titulus a primis Suræ verbis.

(71) Sur. XCIX, 1.

« Percurrentes cum latratu, et excutientes scintillas, et instantes invicem usque ad auroram, et turbantes stagnum, in quod vomunt omnes. Certe homo a Domino inseparabilis est. »

χοῦσας· ἀρχεται δὲ ἐξ ὄρκου οὕτως· « Μὰ τὰς δραμούσας ἐν ὕλακτισμῷ, καὶ τὰς ἐνδεικνύουσας πυροβολία, καὶ περιπιτούσας εἰς αὐγος, καὶ παράξαντες εἰς αὐτὸ ὑδρостάτημα, καὶ ἐμείσαντες εἰς αὐτὸ πάντες (75)· ὁ γὰρ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ἀχώριστος (74). »

82. Centesima fabula inscribitur *Care*. Sic vero incipit : « Care, et unde scies quid sit care? nisi dies in qua fiunt homines sicut scabies diffusa. » Centesima secunda fabula inscribitur *Alexar*, et sic incipit : « Per alexar, certe homo erit in involucro. » Centesima quarta fabula inscribitur *Sodales elephantis*. Est autem exigua et miserabilis scriptiuncula. Centesima septima fabula inscribitur *Cautharus*, et sic incipit : « Nos dedimus tibi cautharum. Et ora Dominum tuum : et jugula : nam qui te odit, ipse discerpitur. » Quæramus autem de cautharo. Centesima decima fabula inscribitur *Bulaap*, quem utpote iniquum in igne peruri confitetur, uxore ejus fornacem incendente. Centesima undecima fabula ita se habet : « Dic : ipse est Deus unus ὁλόσφυρος qui nec genuit nec genitus est, nec par aliquis ipsi est. » Etiam si vocabulum ὁλόσφυρος non denotet sphaeræ figuram, certe tamen significat densum et solidum, quæ corporis est propria qualitas. Centesima duodecima inscribitur *Confugiam*. Est autem præstigiola exclamatio ; nam ita se habet : « Dic : confugiam ad Dominum diluculi ; a malo quod ille creavit, a malo stellæ jaculantis, cum intenditur, a malo sputorum in nodos, a malo invidiæ invidentis. » Centesima tertia decima fabula, præstigiola item exclamatio est. Inscribitur enim æque *Confugiam*, atque ita se habet : « Confugiam ad hominum Dominum, regem hominum, Deum hominum, a malo susurrarum demonum, qui susurrant in hominum corda : a demonibus et hominibus. » Atque his dictis, silet demum tota Mohamedis mythologia et fraus, congruum blasphemio initio finem imponens.

πάντα εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῶν δαιμόνων πᾶσα μυθολογία καὶ γοητεία, πρόσφερον τῇ εὐσφύμῳ

85. Age vero ex his omnibus per quæ Mohamedis Deus jurat, facile est cognoscere, quinam istius Deus sit : imo vero per hunc intermedium multos esse ipsius deos, absque alio prorsus argumento apparet :

(72) Sur. C.

(75) Dissidet Græcus textus ab Arabico, ut certe nunc se habet.

(74) Arab. *ingratus*. Itaque Græce videtur scribendum τῷ Κυρίῳ ἀχάριστος (pro ἀχώριστος), adversus Dominum ingratus.

(75) Sur. Cl.

(76) *Care* explicatur *pulsatrix* in ed. Maraccii.

(77) Maraccius explicat voc. Arab. *locustam*. Significat etiam *papilionem*.

(78) Sur. CIII, 1.

(79) Intellige *tempus pomeridianum*.

(80) Sur. CV.

(81) Sur. CVIII. Cod. hic et infra *κάνθαρον*; sed tertio loco recte a 2 m. *καυθάρου*. Est autem controversa hæc vox Arabica; vulgo tamen intelligitur

ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὸν σεισμόν τῆς γῆς*, ὅτι καταβοῇσι τῶν ἀμαρτωλῶν· ὥσαντι τούτου διὰ τὰς δυσφημίας ταύτας δεδικαιωμένου. Τὸ ἐνενηχοστὸν ἑνατον μυθάριον (72) ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὰς τρε-*

πρ'. Τὸ ἑκατοστὸν μυθάριον (75), *Εἰς τὸ κυρὲ*, ἐπιγέγραπται· ἀρχεται δὲ οὕτως· « Καρὲ (76), καὶ τί ὁδες τί ἐστι καρὲ; ἡ ἡμέρα ἐν ἣ γίνονται οἱ ἄνθρωποι ὡς ψώρα (77) διεσπαρμένη. » Τὸ ἑκατοστὸν δευτέρον μυθάριον (78), *Εἰς τὸν ἀλέξαρ*, ἐπιγέγραπται· ἀρχεται δὲ οὕτως· « Μὰ τὸν ἀλέξαρ (79), ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ἐν εἰλήματι. » Τὸ ἑκατοστὸν τέταρ-

τον μυθάριον (80), *Εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ ἐλέφαντος*· ἐστὶ δὲ μικρὰ καὶ οἰκτρὰ ματαίολογία. Τὸ ἑκατοστὸν ἑβδομον μυθάριον, *Εἰς τὸν καυθάρου* (81)· ἀρχεται δὲ οὕτως· « Ἡμεῖς ἐδώκαμέν σοι τὸν καυθάρου καὶ εὗξαι πρὸς τὸν Κύριόν σου, καὶ σφάζον, ὅτι ὁ μισῶν σε αὐτός ἐστιν ὁ διχοτομημένος· » ζητήσωμεν δὲ τὰ περὶ τοῦ καυθαρίου. Τὸ ἑκατοστὸν δέκατον μυθάριον, *Εἰς τὸν Βουλαάπ* (82-83), ὃν δίδικον γεγονότα ἐν πυρὶ καλεσθαι ὁμολογεῖ, τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ὑποκαίσεως κάμινον. Τὸ ἑκατοστὸν ἐνδέκατον μυθάριον ἔχει οὕτως (84)· « Εἰπὲ, αὐτός ἐστι Θεὸς εἰς, Θεὸς ὁλόσφυρος· οὐκ ἐγέννησεν, οὐδὲ ἐγεννήθη· οὐδὲ ἐγένετο ὁμοῖος αὐτῷ· » εἰ μὴ τὸ σχῆμα τῆς σφαίρας δηλοῖ τὸ ὁλόσφυρον, ἀλλὰ γε τὸ πυκνὸν καὶ πεπιλημένον, ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦ σώματος ἴδιον (85). Τὸ δωδέκατον καὶ ἑκατοστὸν ἐπιγέγραπται, *Εἰς τὸ φεύξομαι*· ἐστὶ δὲ γοητικὴ ἐπιφώνησις· ἔχει γὰρ οὕτως· « Εἰπὲ, φεύξομαι εἰς τὸν Κύριον τοῦ διαφαισματος, ἐκ κακοῦ τοῦ ἐπλάσε (86), καὶ ἐκ κακοῦ τῆς ἀστροτοξίας· ὅ· ἂν ἐκτείνῃται· καὶ ἐκ κακοῦ ἐμπυτισμάτων εἰς τοὺς κόμβους (87)· καὶ ἐκ κακοῦ φθόνου φθονούντος. » Καὶ τὸ ἑκατοστὸν τρισκαιδέκατον μυθάριον, γοητικὴ ἐστὶν ἐπιφώνησις· ἐπιγέγραπται γὰρ, *Εἰς τὸ φεύξομαι* (88)· ἔχει δὲ οὕτως· « Εἰπὲ, φεύξομαι εἰς τὸν Κύριον τῶν ἀνθρώπων, βασιλεῖα ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων· ἐκ κακοῦ ψιθυρισμάτων τῶν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. » Καὶ ἐν τούτοις πεφίμωται αὐτοῦ ἡ ἀρχὴ ἐπενεγκαμένη τέλος.

πγ'. Ἐκ δὲ πάντων τῶν παραληφθέντων εἰς ὄρκον τῷ τοῦ Μωάμετ Θεῷ, ῥῥόν ἐστι συνιδεῖν τίς ὑπῆρχεν ὁ τούτου Θεός· μᾶλλον δὲ διὰ μέσου τούτου οἱ πολλοὶ αὐτοῦ θεοί· καὶ διχα παντὸς ἐτέρου ἐλέγχου ὧν τε

Novius aut piscina.
82-83) Fuit hic Mohamedis patruus.
(84) Sur. CIX.
(85) Sur. CXIII. — Hic demum vel proprio studio vel aliena monitione eruditus, verum vocabuli Arabici significatum agnoscit Nicetas, emendatque tacite errorem quem retro (col. 705) scripserat. Grammaticalis ergo illius vocabuli sensus est *densus* vel *solidus*, sed quasi metaphorice etiam *perpetuus*, quatenus dissolvi nequit. Peccaverat insuper Nicetas scribens citato loco ὁλόσφαιρος pro ὁλόσφυρος.
(86) Hoc dicit defensens suam reprehensionem (col. 705) Mohamedis, qui Deum fecisse videbatur materialem.
(87) Intellige superstiosæ fascinationis genus. —
(88) Etiam hoc et seq. loco codex φεύξομαι.

εις την θείαν Γραφήν παρήγγησεν, ὡν τε κατὰ τῆς
 δόξης τοῦ Θεοῦ ἡσέβησεν, ὡν τε κατὰ τῶν ἁγίων αὐ-
 τοῦ ἀγγέλιον ἐδουσφήμησε, τῆς τε βαθείας αὐτοῦ
 ἀγνωσίας, καὶ ἀπλῶς, ὡς ἔφην, βίβια τινὸς ἐτέρου
 ἐλέγχου ἀριδύλως κτισματολάτρης καὶ δεισιδαίμων
 ὑπάρχων καταλαμβάνεται· καὶ μάτην μεγαλαυχού-
 σιν οἱ ἀνόητοι Σαρακηνοί, ἐπὶ τῷ γότῃ τούτῳ ὡς
 ἀληθινὴν αὐτοὺς θεογνωσίαν διδάξαντι· προκάλυμμα
 γὰρ μόνον τὸ τοῦ μόνου Θεοῦ περιεβάλετο ὄνομα·
 κατὰ δὲ τὸ λεληθὸς κτισματολατρείαν καὶ Ἑλληνι-
 σμὸν αὐτοῖς εἰσηγγήσατο· καὶ δῆλον, ὡς ἔφην, ἐκ τῶν
 τοιοῦτων αὐτοῦ ὅρων· πῶς γὰρ ἦν δυνατόν τὸν
 ἀληθὲ Θεὸν ὁμνύναται κατὰ κυνὸς ὁρμικῶς, καὶ σκό-
 τους νυκτερινῶς, καὶ τῶν τούτου χειρόνων; Ἄλλ'
 ἐπειδὴ φορτικὸς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀπαράδεκτος ἐξ εὐ-
 θείας προτεραιούμενος αὐτοὺς λατρεύειν τῇ κτίσει καὶ
 τοῖς δαίμοσιν, προσιμιάζεται μὲν ἐνὸς Θεοῦ γνῶσιν,
 ὡς ἂν διὰ τούτου ἐκφυγοῖ τὴν τῆς πολυθείας ὑπόψιν·
 πάλιν δὲ τούτων οὐκ ἀναίδη καὶ θεοὺς ἔχειν τὰ κτί-
 σματα ἐκφωνεῖ· ἀλλὰ τὴν προσγορίαν τοῦ Θεοῦ
 ἀποσιωπᾷ· τὸ δὲ καθήκον περὶ Θεοῦ σέβας, τὸ κατ'
 αὐτὸν ὅρκον, φημί, προσάπτει αὐτῷ· ὥστε ἐξ ἀνάγκης
 συμβαίνει τοῖς τῷ θεῷ τοῦ Μωάμετ λατρεύουσιν,
 διὰ μέσου τούτου τῇ κτίσει καὶ τοῖς δαίμοσι λα-
 τρεύειν· τὸν δὲ Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ ὁμνύναται Μωῦσῃς
 μὲν εἰσάγει, οὐ κατ' ἄλλου δὲ τινος ὁμνύναται λέγει,
 ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ· Κατ' ἐμμεντοῦ γὰρ, φησὶν, ὠμο-
 σα· ὥστε ὁ τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ σέβων, οὐχ ἕτερον
 τινα Θεὸν διὰ μέσου αὐτοῦ σέβει, ἀλλ' αὐτὸν ἐκείνον·
 οἱ δὲ τῷ τοῦ Μωάμετ λατρεύοντες Θεῷ, δι' αὐτοῦ
 ἐκείνου νύκτας τε καὶ κύνας καὶ συκᾶς καὶ ἐλαίας
 καὶ πάντα τὰ προσηρημένα μυθεύματα προσκυνούσιν·
 διὸ δὴ τὴν πλάνην κατανοήσαντες, καὶ τὸν ὅλον
 συνιέντες, ἀποστήτῃσαν, εἰ βούλοιντο, τῆς τοῦ μα-
 ταιου τούτου παροδηγίας· καὶ μόνῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ
 στοιχίσαντες, παρ' αὐτῆς τὴν τελείαν καὶ μόνην
 ἀληθὴ θεογνωσίαν διδαχθῆναι· πρὸς ἣν τὰ κίβδηλα
 τούτου μυθάρια συγκρινόμενα, τὴν ὅσον κοπρίαν
 πρὸς ὄβρυον χρυσὸν παραβαλλομένην ἀπόπτωσιν
 πάσχοντα ἀπελέγχεται.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΙΘ'.

Πρὸς τὸν Μωάμετ ψιλῶς ἐκλαμβανόμενον τὴν
 Λόγος (89) φωνήν ἐπὶ τοῦ ἐνυποστάτου Λόγου
 καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

πῶς· Ὡς αἱ οὐσίαι ἦθουν αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ
 αὐτὰ πάντως κατ' οὐσίαν διάφορα· ἃ δὲ οὕτως πρὸς
 ἄλληλα διαφέρει, καὶ τὰς οὐσιώδεις ἰδιότητας τῶν
 φύσεων διαφόρους καὶ ἀνομοίους ἔχει· ὡς οὖν ἄρα
 αἱ οὐσίαι ἦθουν αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ οὐσιώδεις
 αὐτῶν ἰδιότητες τῶν φύσεων διάφοροι καὶ ἀνόμοιοι.
 Εἰ οὖν Θεὸς καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος διαφοροῦς
 ἔχει τὰς οὐσίας, καὶ αὐτοὶ διάφοροι ἂν εἶεν πρὸς
 ἑαυτούς· εἰ δὲ διαφέρουσι πρὸς ἑαυτούς, καὶ αἱ οὐ-
 σιώδεις αὐτῶν ἰδιότητες τῶν φύσεων διάφοροι καὶ
 ἀνόμοιοι τέλειον ἔσονται πρὸς ἑαυτάς· οὐκοῦν ἕτερον
 Θεοῦ καὶ ἀγγέλου καὶ ἀνθρώπων τὸ λογικὸν πρὸς

⁸⁷ Gen. xxii, 16.

(89) Christus Verbum Dei vel ex Deo, appellatur a Mohamede Sur. III, 45. Recole autem apud nos col. 729.

A tum quia adversus sacram Scripturam insanit,
 tum quia adversus Dei majestatem peccavit, tum
 quia de sanctis blasphemavit. Adde profundam
 ejusdem inscitiam. Omnino evidenter absque alio
 quovis argumento creaturarum adorator et super-
 stitiosus convincitur. Temere itaque gloriantur
 stolidi Saraceni de hoc impostore, quasi veram
 ipsos Dei notitiam docuerit. Namque prætexus
 tantummodo causa, Dei unius præ se tendit no-
 men; latenter vero idololatriam et ethnicismum illis
 invexit. Idque constat, ut dixi, ex hujusmodi
 juramentis ejus. Nam qui fieri poterat ut verus
 Deus per canem velocem juraret, per nocturnas
 tenebras, et per his deteriora? Sed quia molestus
 fuisset illis Mohamedes et minime credibilis, si
 B recta eos ad creaturæ dæmonumque cultum impu-
 lisset; initio quidem unius Dei notitiam tradit, ut
 sic polytheismi suspicionem vitet. Item haud impu-
 denter ut creaturas instar Dei habeant, clamat, sed
 Dei nomen reticet; nihilominus convenientem Deo
 honorem. qui per 'Jusjurandum datur, hunc, in-
 quam, creaturis tanquam Deo dat. Ex quo neces-
 sario consequitur, ut qui Mohamedis deum colunt,
 hoc intermedio, tum creaturas tum etiam dæmones
 colant. Abrahami sane Deum inducit jurantem Moy-
 ses, sed per aliam rem nullam nisi per se ipsum :
 Per memetipsum juravi ⁸⁷, inquit. Quamobrem qui
 Deum Abrahami colit, alium Deum intermedio ipso
 non colit, sed illum ipsum. Mohamedani autem
 C dum Deum colunt, intermedio, eodem noctes et
 canes et ficus et oleas, et prædicta omnia commenta
 adorant. Igitur errore demum cognito, doloque
 intellecto, recedant, si certe volunt, ab hujus stulti
 erroneo ducatu : unique divinæ Scripturæ adha-
 rentes, ab eadem perfectum solumque verum cultum
 discant; cum qua divina Scriptura cassæ hujus
 hominis fabulationes comparatæ, ceu si stercus
 cum auro obrizo conferatur, ruina diaboli compe-
 rientur.

CONTRADICTION XIX.

Adversus Mohamedem, qui vocabulum VERBUM simplici
 notione intelligit in enhypostatico Verbo et Filio
 Dei.

84. Quorum substantiæ, id est naturæ, diversæ
 sunt, ea ipsa omnino substantialiter diversa sunt :
 quæ autem invicem sic differunt, ea substantiales
 quoque naturarum proprietates diversas dissimiles-
 que habent. Igitur quorum substantiæ, id est na-
 turæ, differunt, eorundem substantiales quoque
 naturarum proprietates diversæ sunt atque dissimi-
 les. Si ergo Deus et angelus et homo diversas ha-
 bent substantias, ipsi quoque diversi erunt inter se.
 Quod si hi differunt inter se, substantiales quoque
 apud eos naturarum proprietates diversæ dissimi-
 lesque prorsus erunt inter se. Itaque diversa est

invicem Dei et angelorum et hominum rationalis facultas, non solum tanquam Creatoris erga creaturam, et immaterialis erga materiale, sed quatenus in uno est verbum tantummodo internum; in altero etiam enuntiativum; in tertio denique plus quam internum et enuntiativum. Et cum illorum haud substantiale sit verbum, non enim extra illud in quo est procedit, quia naturaliter comparatum est ut verbum in creaturis a subjecto suo non discedat, sed in eo subsideat; Dei tamen substantiale est Verbum et insitum, quanquam indivisibile ac inseparabile ab eo unde procedit, et cui inest; quia et increatum est et ingenitum. Male igitur indoctus Mohamedes, quorum diversa substantia est, unam eandemque putavit naturarum esse proprietatem: et hominum verbo quod dilabatur ac dissipatur, simile esse Dei Verbum, quod per se subsistit habetque existentiam, affirmavit.

XX. *Adversus eundem dicentem, Deum malorum aique ac bonorum esse causam.*

85. Illorum quæ involuntarie operantur, alia per se operantur, alia per accidens. Veluti ignis per se quidem calefacit; per accidens autem, propter contrariam circumstantiam, frigefacit; item per se quidem illuminat, propter alicujus autem corporis obstructionem, tenebras parit. Similiter in cæteris omnibus, operationis analogiam quis observans, rem ita se habere comperiet. At illa quæ voluntarie agunt, frustratione excepta, cuncta per se agunt. Si igitur Deus operans frustrationem non patitur, utique per se operatur. Per se autem operans, bona æque ac mala secundum Mohamedem operatur. Ergo contraria juxta ejusdem sententiam operatur: ita ut ex eadem causa, mala æque ac bona procedant. Atqui ea quæ per se ex una causa procedunt, contraria inter se esse non possunt, ne causa, ex qua contraria procedunt, mala simul bonaque esse videatur; quod blasphemum est et inexpiable; ergo ex Deo mala non sunt: mala autem peccata dico, quæ et poenarum causativa sunt. Prave igitur causam peccati Deum esse dixit impius Mohamedes.

XXI. *Adversus eundem prave dicentem, homines in paradiso conjugalem vitam acturos.*

86. Omnis sensualis natura materialiter operans, scopum habet operationis sensuum suorum, juxta materialium rerum affectionem; sinem vero generationem. Sed quia omni mutationi ac motui congrua est quies; mutatio vel motus, secus; ita generationi contraria est corruptio. Et a divina quidem Scriptura promittitur resurrectio; sed non quemadmodum a generatione transit homo ad corruptionem, ita pariter a corruptione ad pristinam revertetur generationem: etenim neque copulas neque concubitus neque partus corruptio novit. Alioqui si hæc fieri concederetur, opus foret discernere corruptionem in masculum atque feminam; quod est impossibile. Non itaque ut generatio ho-

A ἄλληλα, οὐ μόνον ὡς ποιητοῦ πρὸς ποιήματα, οὐδὲ ὡς ἀθλοῦ καὶ ἐνύλου, ἀλλ' ὡς τοῦ μὲν τὸν ἐνδιέθετον ἔχοντος· μόνον λόγον, τοῦ δὲ καὶ τὸν προφορικόν· τοῦ δὲ, ὑπὲρ τὸν ἐνδιέθετον καὶ προφορικόν· καὶ τῶν μὲν ἀνούσιος ὣν ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἐκτὸς τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν ὑφίστασθαι ὁ λόγος τοῖς κτίσμασι πέφυκεν, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ· τοῦ δὲ ἐνουσίου ὄντος λόγου καὶ ἐνυπάρχου, εἰ καὶ ἀνεκφοίτητος καὶ ἀγώριστος, τοῦ ἐξ οὗ προήλθεν ἅμα καὶ ἐν ᾧ ἐστὶν ὑφίσταμένου· ἐπεὶ καὶ ἀκτιστος καὶ ἀγέννητος· κακῶς οὖν ἄρα ὁ ἀμαθὴς Μωάμετ, τῶν κατ' οὐσίαν διαφερόντων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπέλαβεν οὐσούδη ἰδιότητα τῶν φύσεων· καὶ τῷ σκεδαστῇ καὶ διαβρέοντι τῶν ἀνθρώπων λόγῳ, ταυτὸν εἶναι τῷ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ τῷ καθ' ἑαυτοῦ ὑφίσταμένῳ, καὶ τὸ εἶναι ἔχοντι, B ἀνωμολόγησεν.

K'. *Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα τὸν Θεὸν αἰτίον εἶναι τῶν κακῶν ὡς περὶ δὴ καὶ τῶν ἀγαθῶν (90).*

πε'. Τῶν ἀθελήτως ἐνεργούντων ἃ μὲν καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ, ἃ δὲ κατὰ συμβεβηκός· οἷον τὸ πῦρ καθ' αὐτὸ μὲν θερμαίνει, κατὰ συμβεβηκός δὲ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν ψύχει· καὶ πάλιν καθ' αὐτὸ μὲν φωτίζει, δι' ἀντιφράσεως δὲ τινος σώματος σκότος ποιεῖ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἀναλόγως τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ἀκολουθῶν, εὐρήσει οὕτως ἔχον· τῶν δὲ θελητῶς ἐνεργούντων πλὴν ἀποτυχίας, πάντα καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ. Εἰ οὖν Θεὸς ἐνεργῶν ἀποτυχίας ἀδέκτος, πάντα ἄρα καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ· καθ' αὐτὸ δὲ ἐνεργῶν, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ κατ' ἐκείνῳ ἐνεργεῖ· τὰναντία ἄρα κατὰ τὸν Μωάμετ ἐνεργεῖ· ὥστε ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ προέρχεται· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ ἐκ μιᾶς αἰτίας προερχόμενα, οὐ δύνανται ἐναντία ἀλλήλοις εἶναι, ἵνα μὴ τὸ αἰτίον, ἐξ οὗ τὰ ἐναντία πρόεισιν, ἅμα κακὸν καὶ ἀγαθὸν δεῖχθῃ εἶναι. Εἰ δὲ τοῦτο βλάβημον καὶ ἀνίαντον, οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ· κακὰ δὲ λέγω τὰ ἀμαρτήματα, ἅπερ εἰσι καὶ τῶν τιμωριῶν παρὰ τὰ. Κακῶς οὖν ἄρα αἰτίον τῆς ἀμαρτίας τὸν Θεὸν ὁ ἀσεβὴς ἔφη Μωάμετ.

KA'. *Πρὸς τὸν αὐτὸν κακῶς λέγοντα κατὰ συνύλης πάλιν ἐν παραδείσῳ διατῆσθαι (90').*

πς'. Πᾶσα ἡ αἰσθητικὴ φύσις ἐνύλως ἐνεργοῦσα, σκοπὸν ἔχει τοῦ ἐνεργεῖν τοῖς αἰσθητηρίοις κατὰ τὴν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων προσπάθειαν· τέλος δὲ, τὴν γέννησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάσῃ μεταβολῇ ἢ καὶ κινήσει πρόσφορος ἡρεμία, ἡ μεταβολὴ ἢ κίνησις ἐναντία ἐστὶν· καὶ τῇ γενέσει ἄρα ἐναντία φθορά· ἐπειδὴ καὶ ἀναβλήσις πρὸς τῇ θείᾳ Γραφῇ ἐπαγγέλλεται· οὐ καθ' ὃ νυν διὰ γεννήσεως εἰς φθορὰν ἀνθρώπος ἔρχεται, οὕτω καὶ ἀπὸ φθορᾶς αὐθις κατὰ τὴν πρώτην ἐπανήξει γέννησιν· ἐπεὶ μηδὲ μίξεις καὶ συνουσίας καὶ τέκους ἢ φθορὰ οἶδεν· ἢ γὰρ ἀνδεδότη ταῦτα ἔχειν, καὶ διατῆσθαι ἢ φθορὰ εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ· ἀλλ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ὡς ἡ γέννησις προάγει τὸν ἀνθρώπον, οὕτω καὶ ἡ φθορὰ διὰ γεννήσεως πολυπλασιάζει αὐ-

(90) Sur. II, 7. et sæpe alibi. Porro ab hac quoque accusatione conatur Alcoranum defendere Relandus op. cit. part. II. cap. 4; quo tamen jure vel

quam henc, alii judicent.

(90') Sur. II, 25, et sæpe alibi, ut dixi supra (col. 744).

τόν· ἐπεὶ ταῦτόν ἐσται γέννησις καὶ φθορά, ὅπερ ἀμήχανον. Εἰ οὖν κατὰ γέννησιν οὐ προέρχεται ἐν τῇ ἀναστάσει ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ ὅσα τῆς γεννήσεως ἐστὶν ἐνεργήσῃ· ἐπεὶ μὴδὲ φθορὰν πάλιν ἑλπίζει· εἰ δὲ ὅσα τῆς γεννήσεως ἐστὶν οὐκ ἐνεργεῖ, τίνας ἐνεκεν ἢ τοῦ ἁρρένου καὶ τῆς θηλείας κατὰ συνουσιασμὸν μίξις; τέλους γὰρ μὴ προκειμένου, ἀποίχεται καὶ σκοπός. Εἰ δὲ οὐδεμία χρεῖα ἁρρένου καὶ θηλείας μίξεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τί εἴποι καὶ τί ποιήσει ὁ καμηλώδης Μωάμετ, εἰς ἁρρένας καὶ θηλείας διατρεθέντας τοὺς ἀνθρώπους; κατὰ συζυγίας ἐν παραδείσῳ διατῆσθαι κελεύων; εἰ δὲ τις προσάλλει τὴν ἐκ γῆς τοῦ Ἀδάμ πλάσιν, καὶ τὸν μετὰ ταῦτα τόκον, ἰστώ ὅτι ἐκεῖ μὲν τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἦν πρόοδος, καὶ διὰ τὴν τηρηθῆναι τὸ ἀνθρώπειον γένος διὰ τὴν ἐκπτώσιν. Ὡδὲ γε μὴν χρεῖα τοῦ πρώτου οὐδαμῶς, ὅτι καὶ ὑπὲρ τὸ πρῶτον· φθορὰς γάρ, καὶ τῶν τῆς φθορὰς αἰτίων παθῶν ἀπαλλαγὴ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, ἥτοι ἀνάπλασις, ἀλλ' οὐχὶ γέννησις καὶ πάθη γεννήσεως, φθορὰ; προηγούμενα οἷς αὕτη ἀναγκαίως ἔσεται.

resurrectio destruit; quæ quidem reformatio est, non tamen generatio, neque generationis passio, quæ corruptioni præeunt, et quas ipsa corruptio necessario subsequitur.

ΚΒ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν ἀμαθῶς ἅμα καὶ ἀσεβῶς λέγοντα θηλείας εἶναι ἀγγέλους, καὶ ταύταις συνελθεῖν τοὺς ἐπὶ Νῶε ἀνθρώπους (91).

ΚΓ'. Πάντα τὰ ἐξ ἑτεροειδῶν κατὰ γέννησιν ἀλλήλοις συνιόντα, ἢ ἄλλο τι πᾶντε παρὰ τὰ ἐξ ὧν προελθούσιν, ἢ πῇ μὲν αὐτῶν μετέχει, πῇ δὲ καὶ διεννηχότα προδαί· καὶ ἡ χρεῖται ἐστὶν τῶν προαγόντων, ἢ χεῖρω. Εἰ οὖν ἐκ συνόδου, ὡς τερατεύεται Μωάμετ, ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων προήρχετο τινὰ γεννήματα, ἢ ἄλλο τι πᾶντος παρ' ἐκάτερά ἐοῖς εἶναι· καὶ ἔστω τὸ τικτόμενον ἐξ αὐτῶν οὔτε ἀγγελος οὔτε ἄνθρωπος, τούτῃσιν οὔτε θνητὸν οὔτε ἀθάνατον, οὔτε σαρκοφύρον οὔτε ἀσώματον, ὥσπερ ἡμίονος, οὔτε χρεμετιστικόν ἐστιν, οὔτε ὀγκηθητικόν· ἀλλ' οὐδὲ μέσον θνητοῦ καὶ ἀθανάτου, οὐδὲ ἐνύλου καὶ ἀόλου· οἱ γὰρ γίγαντες καὶ ἐτελεύτων, καὶ ἐνυλοὶ ὑπῆρχον ἀνθρωποι. Οὐκ ἄρα κατὰ γέννησιν ἀνδρῶν ἀγγέλοις συνιόντων, ἄλλο τι εἰκίετο ἢ ἐστὶ τὰ τικτόμενα, πῇ μὲν τῶν τικτόντων μετέχοντα, πῇ δὲ διαλλάττοντα. Διαλλάττεται οὖν κατὰ τὸ θνητὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ μετεχέτω κατὰ τὸ ἐνυλον· διαλλάττεται πάλιν ἀγγέλου κατὰ τὸ ἀθάνατον, καὶ μετεχέτω κατὰ τὸ ἀσώματον· καὶ ἔστω θνητὸν, ἀθάνατον· καὶ ἐνυλὸν, ἀσώματον· ἀλλὰ ἀθάνατον· ἐνυλοὶ γὰρ μόνως καὶ θνητοὶ ἀνθρωποι μόνως ἦσαν οἱ γίγαντες· οὐκ ἄρα ἀνδρῶν ἀγγέλοις συνιόντων, πῇ μὲν τὰ τικτόμενα τούτων μετέχει, πῇ δὲ διαλλάττεται· ἀλλὰ δεδεικνύται, ὅτι οὐδέτερόν τι παρὰ ταῦτα. Οὐκ ἄρα ἵκιν συνόδων ἀνδρῶν καὶ ἀγγέλων δυνατόν τι τεχθῆναι· ὅτι μὴδὲ παρὰ τὰ εἰρημένα τεχθῆναι τι δύναται ἐξ ἑτεροειδῶν· ἀλλ' οὐδὲ φύσιν ἔχει τὸ πρᾶγμα. Εἰ γὰρ καὶ δοθῇ, ὅπερ ἀμήχανον, ἀνδρὶ συγγενέσθαι ἀγγέλω, ἐν ποίᾳ μήτρᾳ συνέξει καὶ ζώσσει τὸ ἀσώματον τὸ σῶμα; ποίᾳ δὲ ὁμοίᾳ

minem producit, sic etiam corruptio per generationem eum multiplicat. Alioquin idem esset generatio et corruptio; quod est impossibile. Si ergo haud generatione producitur in resurrectione homo, is ne illa quidem postea operabitur quæ sunt propria generationis; nam neque corruptionem denuo expectat. Si ergo quæ sunt generationis propria jam non agit, cur jam masculi ac feminae per concubitum mistio fiat? Nam sine non proposito, rei persecutio desinit. Quod si nullus jam usus erit concubitus masculi ac feminae post resurrectionem, quid dicit aut quid facit camelarius Mohamedes, dum in masculos ac feminas distinctos homines conditione conjugali vivere in paradiso statuit? Quod si quis objiciat Adami ex pulvere formationem, et postea generationem, hic sciat tunc fuisse a non existente ad existentiam transitum, atque ut conservaretur post lapsum genus humanum. Nunc autem nulla est necessitas prioris rei, quia præsens status priorem superat: quippe quia corruptionem, et corruptionis causam passiones, re-

tamen generatio, neque generationis passio, quæ corruptioni præeunt, et quas ipsa corruptio necessario subsequitur.

XXII. Adversus eundem insipienter simul et impie dicentem angelos esse feminas, et cum his concubuisse Noë temporibus homines.

87. Quæcunque ex heterogeneis per generationem invicem conveniunt, vel diversum quid evadunt ab illis unde procedunt, vel partim inde participant, partim dissimilia procedunt; et vel sunt meliora factoribus suis vel deteriora. Si ergo ex copula, ut monstroscè dicit Mohamedes, hominum et angelorum geniturae aliquæ fierent; res nata vel diversa prorsus a pariente fieret, atque ita nec angelus esset nec homo; id est, neque mortalis neque immortalis, neque carnalis neque incorporealis; nulli instar, qui neque hinniendi neque rudendi facultatem habet. Sed neque res media esset inter mortalem et immortalem, et inter materialem et immaterialem. Nam gigantes certè et mortui sunt, et materiales homines fuerunt. Non itaque ex viris angelisque generandi causa coeuntibus, genitum quidquam fuisset diversum a gignentibus, quod partim eosdem participaret, partim discreparet. Esio igitur illud discrepans ab homine, quatenus hic est mortalis; congruat autem, quatenus idem est materialis. Esio vice versa discrepans ab angelo, quatenus hic est immortalis; congruat autem, quatenus idem est incorporeus. Atque ita mortale, sit immortale; materiale, sit incorporeum; quod est impossibile. Nam gigantes nihil aliud fuerunt quam materiales mortalesque homines. Non ergo ex virorum et angelorum concubitu quidquam gigni potest; quia, præter dicta, nihil ex heterogeneis gigni potest. Neque hanc naturam rem patitur. Nam si forte concedatur, id quod fieri nequit, viro cum angelo

(91) Negat hunc esse Mohamedanorum errorem Relandus op. cit. lib. II, 13, contenditque locum ex Sura XXXVII, 150, contrarium potius significare.

Recole col. 765 cum adn. Jam quæ Euthymius in Panoplia dicit, ea ex nostro Niceta haurit.

coire, quam in vulva incorporeus concipiet et vivificabit corpus aliquod? quam simili congruaque materia augebit concepti molem? quomodo in utero circumferet? quomodo lactabit? quomodo nutritivos humores sugere solito animali suppeditabit exsanguis et immaterialis natura? Ergo angelus ex viro non concipiet. Sed neque fieri potest ut vir ad angeli concubitus veniat: quippe hominum tangibile corpus est, intangibilis angelus. Quod autem sub tactum non cadit, eidem homo non communicat, Jam si angelus ad eam communionem trahi nequit, ne viri quidem copulae obnoxius erit. Male igitur impieque Mohamedes confligit

καὶ καταλλήλῳ ὕλῃ αὐξήσει τὸν ὄγκον; πῶς δὲ καὶ ἐγγαστρὶως περιάξει; πῶς δὲ καὶ γαλουχήσει τὸ χυμὸς θρεπτικὸς εὐθὺς ἐπισπᾶσθαι ζῶον ἢ ἀναιμος; καὶ αὖλος φύσις; οὐκ ἄρα συλλήψεται ἄγγελος ἐξ ἀνδρός· ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἀνδρὶ ἀγγέλῳ πρὸς συνουσίαν ἔλθειν· ἀπτόν μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων σῶμα, ἀναφῆς δὲ ὁ ἄγγελος· ὃ δὲ ἀφ' οὗχ ὑποπίπτει, οὐδὲ μετέχεται παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ μετέχεσθαι παρ' αὐτοῦ οὐ δύναται ἄγγελος, οὐδὲ κατὰ συνουσίαν ἀνδρὶ συνεισέρχεται. Κακῶς οὖν ἄρα καὶ ἀσεβῶς μωάμετ θηλείας τερατεύεται ἀγγέλους, καὶ ταῦταις ἀνθρώπους συνελθεῖν βλασφημεῖ.

B ΚΓ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα μηδὲρ ἰσχύειν τὴν πρεσβείαν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγίων ἀγγέλων (92).

πῇ. Εἰ μὲν αὐτὸς οὐχ ὠμολόγει πρεσβείαν ἀγγέλων, ἐζητεῖτο ἂν εἰ ἄρα ἐστὶν αὐτῷ δοξαστόν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δίδωσι μὲν, ἀνόνητον δὲ αὐτὴν ἀποφαίνεσθαι, ζητεῖσθαι λοιπὸν τίς ἡ αἰτία τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς· εἰ ἄρα καὶ ἐσται· ἥτοι μὲν γὰρ ἀμελιχτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάσῃ αἰτήσῃ, ἡ ἄγγελοι ἀνοικειῶς αἰτοῦσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πρῶτον οὐδὲ αὐτὸς ἀποδέχεται, ὅθλον ἐκ τοῦ παραινέειν εὐχεσθαι· λείπεται ἄρα τοῖς ἀγγέλοις οἰεσθαι κακῶς αἰτοῦσιν μὴ ἀκούεσθαι· τὸ δὲ κακῶς αἰτεῖσθαι, ταυτὸν τῷ κακῶς θέλειν ἐστίν· ὥστε κατὰ ταυτὸν κακοθελεῖς οἱ ἄγγελοι· κακοθελῆς δὲ ἐστὶ τις ἡ ἐξ ἀγνοίας, ἡ ἐκ μοχθηρίας· πῶς δὲ τις ὅλως οἰηθῇ τῶν εὐφρονούντων ἐν ἀγνοίᾳ εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ τοὺς παρεστῶτας τῇ αὐτοσοφίᾳ; πῶς δὲ καὶ μοχθηροὺς τοὺς τὸ ἀγαθὸν ἀενάως ἐμπιπλωμένους; Εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα, ψεύδεται ἄρα μωάμετ, μᾶλλον δὲ βλασφημεῖ, ἀνωφελεῖς τὰς τῶν ἁγίων ἀγγέλων πρεσβείας ἀποφαίνόμενος.

ΚΔ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα· Ὁ Θεὸς ἀλόφωρος (93) ἐστίν· οὐκ ἐγέννησεν, οὐκ ἐγεννήθη.

πῇ. Ὁ πάντα παραγαγὼν ἐξ οὐκ ὄντων, κρείττων ἀπειράκις τῶν προαχθέντων ἐκ παντὸς ἂν εἴη κατὰ πάντα, οὐσία, δυνάμει, θελήσει, αἰδιότητι, καὶ ἐνεργείᾳ· εἰ γὰρ μὴ, οὐδὲ ἐξ οὐκ ὄντων αὐτὰ παράγει· εἰ δὲ μὴ παράγει, τῆς αὐτῆς τοῦ αἰθίου καὶ ἀνάρχου εὐκλείας, τὰ πάντα τυγχάνει· οὐκοῦν καὶ ἰσοσθενῇ, καὶ συνεπεκτείνετο ἂν τῷ ἀνάρχῳ· εἰ δὲ ἰσοσθενεῖ, ἔσται καὶ ὁ ἀναρχὸς ταυτὸς τοῖς πᾶσιν. Ἀλλὰ μὴν ὁρῶμεν οὐχ ὡς πάντα τὰ πάντα, ἀλλ' ὡς ἐν τὰ πάντα ἀγόμενα· καίτοι ἃ μὲν ἐν τοῖς πᾶσι κρείττω δοκεῖ εἶναι, ἃ δὲ χεῖρω· ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετακίνητον· ὥστε εἰ τὰ πάντα ἀμείβει, καὶ οὐχ ὡς πάντα ἄγεται, ἀλλ' ὡς ἐν, οὐκ ἰσοσθενῇ τὰ πάντα τῷ ἀνάρχῳ· εἰ δὲ μὴ ἰσοσθενῇ, οὐδὲ συναΐδια· εἰ δὲ μὴ συναΐδια, ὄντα δὲ, παρὰ τοῦ ἀνάρχου δηλονότι προήχθη· εἰ δὲ αὐτὸς πάντα παράγει, κρείττων ἄρα

XXIII. *Adversus eundem dicentem nihil valere sanctorum, qui in caelo sunt, angelorum intercessionem.*

88. Nisi Mohamedes confessus fuisset angelorum intercessionem, quærendum foret num ipse eam fieri posse existimaret. Sed quia hanc concedit, sed inutilem affirmat; quærendum superest, quænam hujus frustrationis causa sit. Nam si hæc quidem talis est, id fit vel quia Deus implacabilis est prece qualibet; vel quia angeli improprie postulant. Nunc quia prius illud ne Mohamedem quidem admittere constat ex ejus ad preces adhortationibus, superest ut putemus, angelos, propterea quod male petunt, non exaudiri. Atqui male petere, i lem est ac male velle: sunt ergo angeli malevoli. Malevolus autem aliquis est, vel ex inscitia, vel ex improbitate. Verumtamen quis cordatus existimet, in ignorantia boni versari illos qui ipsi innatæ sapientiæ astant? quomodo item malos eos judicabit, qui summo bono jugiter saturantur? Quod si hæc impossibilia sunt, mentitur sine dubio Mohamedes; imo vero blasphematur, inutiles dicens sanctorum angelorum intercessionem.

XXIV. *Adversus eundem dicentem, Deum solidum esse; et neque gemitte, neque genitum esse.*

89. Qui omnia produxit ex nihilo, rebus a se factis prorsus et infinite debet per omnia esse melior, substantia, viribus, voluntate, perpetuitate, efficacia. Quod si ita non est, ne produxit quidem illas ex nihilo. Quod si non produxit, eadem ac ille sempiternitate et sine principio gloria cunctæ res sunt præditæ: ergo etiam viribus pares sunt, et illum qui sine initio est exæquant. Quod si pares habent vires, is quidem qui absque initio est, idem est quod res cæteræ omnes. Atqui videmus haud omnia quatenus omnia, sed tanquam unum omnia moveri; etsi quædam inter omnia, meliora videntur, quædam vero deteriora. Sed nihil eorum immutabile est vel immobile: adeo ut si omnia alternant, nec quatenus omnia sunt, moventur, sed tanquam unum, non sunt omnia paria ei qui sine initio est:

(92) Sur. XXI, 28.

(93) Cod. ὁλόφωρος hic et infra. Attamen constat scribendum fuisse ὁλόφωρος. Jam vero et su-

perius (col. 776), et hoc etiam loco, palinodiam canit auctor illorum quæ perperam scripserat (col. 708) de Arabici vocabuli significatu.

ἀπειράκις τῶν παραχθέντων ἐκ παντὸς ἂν εἴη κατὰ πάντα, οὐσία, δυνάμει, ἀτιδέσθητι, θελήσει, καὶ ἐνεργείᾳ. Ἐπειδὴ δὲ τρία εἶδη γέννη τῆς οὐσίας, σῶμά τε καὶ ἀσώματον καὶ τὸ ἐκ τούτων μικτόν· γνωριστικὰ δὲ, σώματος μὲν, τὸ τριχῇ διαστατόν, τὸ πυκνόν, καὶ τὸ μανόν· ἀσώματος δὲ, τὸ μὴ πανταχοῦ παρῆναι, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ πᾶν, εἰ καὶ ἀσώματον, ἀλλὰ περιγραπτὸν καὶ αὐτὸ πάντως ὄν. Ἐπὶ δὲ τῆς δημιουργοῦ οὐσίας, τί δύοσμεν; μᾶλλον δὲ πρὸς τοῦτο, εἰ ταῦτα οὐσία λέγονται τε καὶ εἶσι, τὸ ταῦτα πεποιηκός, ὡς δέδεικται, τί εἴσται, καὶ τί αὐτὸ ὀνομάσομεν; οὐδὲν μὲν γὰρ ἔξομεν ὀριστικῶς· ἔξ ὑπερθέσεως δὲ τούτων προσαγορεύομεν ὑπερουσίον. Εἰ οὖν ὑπερουσίος ὁ δημιουργός, μακρὰν αὐτοῦ ἀποθήσεται τὸ μανόν καὶ τὸ πυκνόν καὶ τὸ τριχῇ διαστατόν· καὶ ἀπόλωλε Μωάμετ τὸ ὀλόσφυρον, πεφεδμημένος τὴν κένωσιν διὰ τὴν πρόδον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου. Τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ δυνάμει καὶ κινήσεως καὶ ἐνεργείας· τὸ ὑπὲρ κίνησιν, ὑπὲρ δύναιμι, καὶ ὑπὲρ ἐνέργειαν ἀνάγκη δοξάζειν· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ φοβηθῇ Μωάμετ τὸν συμφυῆ καὶ συναϊδίον τοῦ Πατρὸς Λόγον, ἀκούων δημιουργὸν ὄντα πάσης κτίσεως, καὶ ἀνακαινιστὴν, καὶ Υἱὸν ὡς ἐκ γεννήτορος τοῦ νοῦ προελθόντα· ἀνεκφοιτήτως γὰρ προελθύσει, καὶ μένει ἐν ἑαυτῷ (94) οὐ κατὰ σχέσιν, οὐ κατὰ συνάφειαν, οὐ κατὰ μνήμην, ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτα· ὑπερουσίος γὰρ, ὅτι ἐξ ὑπερουσίου καὶ ὑπερουσίως.

turæ ac instauratorem, et Filium utpote ex generantis mente progressum. Etenim sine separatione processit, manetque in se ipso non secundum relationem, non secundum conjunctionem, neque secundum memoriam, sed modo his omnibus sublimiore: est enim supersubstantialis, quia est ex supersubstantiali et supersubstantialiter.

Ι'. Μὴ οὖν λεγέτω, Εἰ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲ ἐγέννη- C
σεν· ἰδοὺ γὰρ ὁρῶμεν ὅτι ὥσπερ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲ ἐδημιουργήθη· δύο γὰρ ταῦτα ἀναγκαίως ὁ ἀναρχος ἔχει. Ἀλλὰ μὴν ὁρῶμεν ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐδημιουργήθη, ἀλλ' ἐδημιούργησεν. Εἰ οὖν τὸ ἐν διδῶσιν ἑκείνος ἐνηργηκέναι, καὶ τοῦτο αὐτῷ δόξα, τοῦ ἐτέρου, τίνας ἔνεκεν ἐστέρηται; καίτοι γε οὐ τοσαύτη αὐτῷ ἡ ἐκ τῆς κτίσεως προσαγομένη δόξα, ὅση ἡ διὰ τὸν Υἱόν· πολλῷ γὰρ πλείον ὅσον καὶ ἡ τούτου τῆς ἐκείνων οὐσίας ὑπέρκειται. Ὡστε κρείττων κατὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἦν αὐτὸν λέγειν, εἰ γε συνήκεν, ὅτι Ἐπεὶ οὐκ ἐγεννήθη, διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐγέννησεν· ὥσπερ καὶ μὴ δημιουργηθεὶς, ἐδημιούργησε· καὶ τούτου ἀπόδειξις ὅτι ὁ Χριστὸς Υἱὸς καὶ Λόγος ὁμοουσίος τε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἡ αὐτοῦ ἐκείνου παρουσία· τῆς γὰρ παρουσίας αὐτοῦ μετὰ πολλὰς προφητείας καὶ τοῦτο ἀναμφλεκτόν σημεῖον, ἡ πρὸς τὸ κρείττον τῶν ἀνθρώπων μετέθεσις, οὐ μόνον βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν τὸν παλαιὸν νόμον· πρὸς μὲν τὸν νόμον, τοσοῦτον τὸ μέσον τῆς χάριτος, ὅση πρὸς παιδίον ὑπεροχὴ πρεσβύτου· πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἔθνη, ὅσον ὁ φύσει ἄνθρωπος τοῦ φύσει ἀλόγου· ἔδει γὰρ καὶ φύσεως καὶ λόγου ψιλοῦ ἀνώτερα παιδεύσαι καὶ συμπαῖσαι, ὡς αὐτὸν ἐκείνον ἐλθόντα τὸν Θεοῦ Λόγον. Καὶ πρὸς τούτοις σημεῖον ἕτερον, τὸ τὴν θείαν καὶ νομικὴν λατρείαν καὶ ἐρωσύνην, καὶ

A quod si imparia viribus, ne coæterna quidem sunt: quod si non coæterna sunt, et tamen existunt, sequitur ut ab eo qui sine initio est producta fuerint. Quod si hic omnia producit, omnino infiniteque rebus a se productis melior erit, substantia, viribus, perpetuitate, voluntate atque efficacia. Quoniam vero tria sunt creatæ substantiæ genera, corporeum, incorporeum et ex utroque mistum; et quoniam corporis quidem demonstrativa sunt, triplex extensio, et densitas, ac raritas; incorporei autem, ut neque ubique sit, neque super omnia et quanquam sit incorporeum, nihilominus idem sit circumscriptum. De Creatoris autem substantia quid statuemus? Imo vero, si illæ res substantia sunt et dicuntur, uti demonstratum est, quid erit, aut quid appellabitur ipse Creator? nullam enim reperiemus definitionem. Ut autem supra illas extollatur, appellabitur eum supersubstantialem. Si ergo supersubstantialis est Creator, procul eo erit raritas et densitas, et triplex dimensio, peritque Mohamedis solidum, cujusmodi eum appellavit timens, ne fieret vacuitas propter Filii et Verbi productionem. Similiter dicendum est de attributis potentie, motus; et efficacie nempe credendus est superior omni potentie, motui et efficacie. Quæ si ita se habent, ne expavescat Mohamedes dum connaturalem et coæternum Patri Verbum audit esse factorem omnis creaturæ.

90. Ne itaque ulterius dicat: Si non est genitus, ne genuit quidem. Ecce enim cernimus, quod si cuti non est genitus, ita ne creatus quidem: hæc enim duo necessario habet, qui sine initio est. Atqui plane cernimus, quod etsi non fuit creatus, tamen creavit. Si ergo unum concedit Mohamedes ab eo peractum, atque hoc tenet (creationis) dogma, cur altero attributo Deum spoliat? Et quidem non tantam habet a creatione gloriam, quantum a Filio: multo enim magis excellit Filii substantia quam creaturarum. Quapropter si recte sciret, potius ab eo dici oportebat: Quoniam Deus non est genitus, idcirco magis genuit; sicut, quoniam non est creatus, creavit. Quod autem Christus, Filius Verbumque, consubstantialis Deo Patri sit, id ejusdem ad D
ventus demonstravit. Etenim adventus ejus post multa vaticinia, hoc quoque indubium indicium est, nempe hominum ad meliorem frugem conversio, neque barbarorum tantummodo, verum etiam Græcorum, nec non illorum qui sub vetere lege vivebant. Et quidem Christi gratia comparata cum lege, perinde est ac proceritas maturi viri ad ætatem puerilem: cum cæteris autem ethnicis collata, perinde est ac natura hominis, ad naturam animantis irrationalis. Oportebat enim et natura et simplici orationis vi excelsiora docere et facere, prout reapse

(94) Ita cod. Sed si scribas αὐτῷ, intelligasque Patrem, dices Latine manetque in ipso, id est in Patre.

fecit illud cum venit Dei Verbum : prætereaque signum alterum exhibere, id est, divinum legaleque cultum ac sacerdotium, necnon regale chrisma, transferre ad gratiam. Non enim hæc levis demonstratio est, quod Patris creaturarum hæres sit Filius. Quod si hæc Mohamedi exigua videntur, qui incredulitate et barbarica cura feroci animo inscitia laborat ; tunc velut nolit magna hæc esse constitebitur, cum Patris dictum ad Filium, ore Isaïæ prophetæ prolatum, completum cernet : *Quoniam et arietes Nabeoth ad te venient* ²², seu qui nimirum nunc ei obedire non sustinent ; siquidem Nabeoth *primogenitus Ismaelis* ²³ intelligitur. Jam si nihil vaticinationum Isaïæ unquam exitum habuit, ne hoc quidem complebitur : sin cætera, hoc perinde eveniet. Tunc demum, quod nunc iste de nobis absurde blasphematur, recte contra se ipsum dici audiet : quod nempe Deus non dirigit populum errantem.

XXV. Demonstratio quod alienus extraneusque sit a Dei sedere populus Ismaeliticus, secundum Dei ipsius testimonium. Et quod quem dicunt de celo accepisse librum, is a duce ipsorum dæmone ac diabolo sit.

91. Cum Deus Abrahamum circumcisionis legi initiavit, filiumque ei ex Sarra libera Isaacum promisit, miraculum Abrahamo id visum est et stupore plenum, quod anno suo centesimo, Sarra autem nonagesimo, filium susciperet : itaque etiam præ hilaritate risit. Ante tamen illum, promissionibus nuntiaturum Isaacum, pro Ismaele, qui jam natus ei erat, oravisse Abrahamum atque ita dixisse scimus : *Utinam Ismael hic vivat coram te ! Ait autem Abrahamo Deus : Utique, en Sarra uxore tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaacum* ²⁴, statuamque foedus meum cum Isaac, quem tibi Sarra circa hoc ipsum tempus pariet altero anno. O quam accurate hæc verba vigilantique prolata fuerunt ! « En, inquit, Sarra uxor tua. » Atqui Sarra eatenus sterilis fuerat, ita ut oporteret Agarem potius appellari uxorem ejus, quæ jam Ismaelem pepererat. Sed enim carnis filii, non sunt Abrahami filii : neque caro simpliciter est Abrahami uxor. « En, inquit, Sarra uxor tua. » Si Sarra uxor tua est, non est tua uxor Agar. Præclare item dictum : *pariet tibi, pro, similem tibi.* « Vocabisque nomen ejus Isaacum : » **D** ergo divino nutu nomen puero impositum. « Statuamque foedus meum cum ipso. » Hoc est familiaritatis cum Deo signum. Addidit etiam se futurum illi Deum, ejusque post ipsum semini. Quippe separatis nec dignis habitis Dei federe, et illa ejus cum Isaac familiaritate ac cultu, Ismaelitis. Addidit enim : « de Ismaele autem. » Quid est hoc ? num hic alterius viri semen est, et non potius famuli tui Abrahami ?

92. « De Ismaele autem. » Alterius hoc proposi-

²² Isa. lx, 7. ²³ Gen. xxv, 13. ²⁴ Gen. xvii, 17, sq.

(95) Sur. II, 259, 265.

τὸ τῆς βασιλείας χρίσμα μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν χάριν. οὐ μικρὸν γὰρ τοῦτο ἀποδείξωσι ἐνέχυρον, τοῦ κληρονομήσαντος τὸν τοῦ Πατρὸς χτισμάτων τὸν Υἱόν. Εἰ δὲ μικρὰ αὐτῷ νῦν ταῦτα φαίνεται, ἀπειθεῖαν καὶ βαρβαρικὴν οὖν θρασυτέτη ἀμάθειαν νοσοῦντι, τότε καὶ μὴ βουλόμενος μεγάλα ταῦτα ἀνομολογήσειεν. ὅτε καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου προλελεγμένον, πληρούμενον ὁφεται. Ὅτι καὶ κριοὶ Ναβεὼθ ἤξουσιν σοι. ὥς νῦν δηλαδὴ οὐκ ἀνεχομένων αὐτῷ ὑπαίξαι. εἰ γὰρ Ναβεὼθ πρωτότοκος Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται. Εἰ μὲν γὰρ μηδὲν πώποτε ἦλθεν εἰς πέρας τὴν Ἡσαίου ῥημάτων, οὐδὲ τοῦτο ἐλεύσεται. εἰ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ τοῦτο. καὶ τότε τὸ καθ' ἡμῶν αὐτῷ δυσφημούμενον παραλόγως, εὐλόγως κατ' αὐτοῦ ἐπακούσεται, ὅτι οὐχ ὁδηγεῖ ὁ θεὸς τὸν λαὸν τὴν πλανώμενον.

ΚΕ' Ἀπόδειξις ὅτι ἀπηλλοτριωμένος καὶ ἕτερος τῆς τοῦ θεοῦ διαθήκης ὁ Ἰσραηλίτης λαός, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ μαρτυρίαν. καὶ διὸ ἦν λέγουσιν ἐξ οὐρανοῦ εἰληγέσθαι βίβλον τοῦ στρατηγούντος αὐτοῖς ἐστὶ δαίμονος καὶ διαβόλου.

92. Τοῦ θεοῦ τὴν τῆς περιτομῆς τὸν Ἀβραὰμ μουσῶντος νόμον, καὶ παῖδα αὐτῷ ἐκ τῆς ἀλευτέρας Σάρρας τὸν Ἰσαὰκ ὑπαικνυμένον, εἰς θαύματος τε καὶ ἐκπλήξεως λόγον ἔδοξε τῷ Ἀβραὰμ ἢ ἐν τῇ ἐκδοκονταετία τῆς αὐτοῦ ζωῆς, καὶ τῇ ἐναντηκονταετίᾳ τῆς Σάρρας, παιδοποιῶσα, ὡς καὶ γελᾶσαι αὐτὸν ἐκ τῆς περιχαρείας. πρὸ δὲ τοῦ ἐν ἐπαγγελίᾳ καίμενου Ἰσαὰκ, περὶ τοῦ ἐν χειρὶ τέως καθεστῶτος Ἰσμαὴλ αἰτῆσαι καὶ οὕτως φάναι. Ἰσμαὴλ οὗτος ὤντω ἐκαστίον σου. Εἶπα δὲ ὁ θεὸς πρὸς Ἀβραὰμ. Ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου τέξεται σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ. καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς Ἰσαὰκ, ὃν τέξεται σοι Σάρρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἑτέρῳ. ὡς λίαν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῶν ῥητὰ ἀκριβεῖας ἀπάσης ὑπερβολὴν παρελαύνει ! Ἰδοὺ, φησί, Σάρρα ἡ γυνὴ σου. καίτοι ἀπαις τέως ἐτύγχανεν ἡ Σάρρα. ἔδει δὲ μᾶλλον τὴν Ἄγαρ αὐτοῦ καλεῖσθαι γυναῖκα τεταγμένην αὐτῷ τὸν Ἰσμαὴλ. ἄλλ' οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ. οὐδ' ἡ ἀπλῶς σὰρξ, αὐτὴ γυνὴ τοῦ Ἀβραὰμ. Ἰδοὺ, φησί, Σάρρα ἡ γυνὴ σου. εἰ ἡ Σάρρα γυνὴ σου, οὐ γυνὴ σου ἡ Ἄγαρ. Καλῶς δὲ καί, τέξεται σοι, ἀντὶ τοῦ, ὁμοίον σοι. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ. θεόκλητος ἄρα ὁ παῖς. καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτόν. Τοῦτο τῆς εἰς θεὸν οἰκειώσεως σημεῖον. ἐπήγαγε γὰρ εἶναι αὐτοῦ θεός, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. ὡς ἀντιδιγρημένον καὶ μὴ καταξιομένον τῆς πρὸς αὐτοὺς τοῦ θεοῦ διαθήκης, οἰκειώσεώς τε καὶ λατρείας τῶν Ἰσραηλιτῶν. ἐπήγαγε γὰρ, περὶ δὲ Ἰσμαὴλ. τί τοῦτο; ἑτέρου οὐτός ἐστιν ἀνδρὸς σπέρμα, ἄλλ' οὐχὶ τοῦ σου θεράποντος Ἀβραὰμ;

93. περὶ δὲ Ἰσμαὴλ. ἄλλης ὑποθέσεως ἀρχή

ἐξηρημένη τῆς κατὰ τὴν πρώτην ἀκολουθίαν συν-
εχείας· ἢ δὲ ἀκολουθία τὴν ἐκ τῆς διαθήκης οἰκειό-
τητα ἀπέσωσεν ἂν, εἰ μὴ διεκόπη ἐτέρᾳ ἀρχῇ· τί δὲ
φῆς ὅπως περὶ Ἰσμαὴλ; « Περὶ δὲ Ἰσμαὴλ, φησὶν,
ἰδοὺ εὐλόγηκα αὐτὸν, καὶ αὐξάνω αὐτὸν σφόδρα
σφόδρα. » Ἀλλὰ ταύτην τὴν εὐλογίαν, καὶ τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης εὐλόγη-
σας· οὕτω δὲ αὐτὴ ἰδίως ἀνθρώπων ἀξία ἢ εὐλογία·
« Δώδεκα ἔθνη γεννήσει· » καὶ τί τοῦτο, ὅτ' ἂν τῆς
θείας εὐμενείας ἀλλότριος τυγχάνῃ; ὥστε οὐδ' ἂν
τὴν εἰς πλῆθος αὐξήσιν ἔσχεν, εἰ μὴ Ἀβραάμ ἡτῆ-
σατο· « Ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ἐπὶ κούσά σου· » ἄλλως τε
τοῦ Χάμ πολὺ ἐλάττω καθέστηκεν Ἰσμαὴλ. Τί δὲ
εἰς μάτην καὶ τὸ πλῆθος, ὅτ' ἂν ἀχρηστον ᾦ; εἰκότως
γὰρ ἂν ἀκούῃ παρὰ τοῦ Ἰσαάκ· « Ἐγενήθητέ μοι
εἰς πλησμόνῃν. » Ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ προγνώσεως! ὅτι
καὶ τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν λιτανεύοντος ὑπὲρ τοῦ Ἰσμαὴλ,
τὴν εἰς πλῆθος αὐξήσιν καὶ μόνον κομίζεται· τῆς δὲ
διαθήκης τοῦ Θεοῦ ξένος· καὶ ἀλλότριος ὅπ' αὐτοῦ
τοῦ Θεοῦ ἀποδιαστέλλεται, ὥς Ἰσαὰκ μόνον ὄντος
ἀξίου ταύτην κληρονομεῖν, διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ μέλλοντα
προΐρχεσθαι εὐλογημένον Χριστὸν καὶ Θεόν. Καὶ
τοῦτο δὲ θαυμάσιον ἔστιν· ὅτι περὶ μὲν πάντων τῶν
ἐθνῶν εἰρηται τῇ προφητείᾳ, ὥς *Μηροσθίσονται*
καὶ ἐπιστραφίσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέ-
πρατα τῆς γῆς. Τούτους δὲ ἀμετάχους τῆς αὐτοῦ δια-
θήκης αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔκρινεν, πάντως διὰ τὸ τὸν
ἀντικείμενον λεγόμενον δαίμονα θεραπεύειν.

Ιγ'. Εἰ οὖν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀμετέκτους αὐτοὺς τῆς
αὐτοῦ διαθήκης ἐποίησε, καὶ τοῦτο ὁρῶν ἐκ τοῦ
μέχρι καὶ νῦν μὴ καταδέχεσθαι αὐτοὺς τῇ ἰσαγγελίᾳ
τῆς θείας Γραφῆς μαθητεῖσθαι· πόθεν ὁ καμνηλῶδης
γόνις ἐκεῖνος τὴν τρίτην διαθήκην ἐκόμισεν, ἀναιδῶς
τοῦ Θεοῦ καταφευγόμενος οὐρανόνθεν λήρους καὶ μύ-
θους καὶ ἀσωτίας καὶ φλυαρίας ἀγνωσίας τε πάσης
καὶ ἀμαθείας μεμεστωμένα δέχεσθαι ἀλαζονεύμε-
νος; ὅτ' ἂν λέγῃ Μαρίαν τὴν Μωϋσεως ἀδελφὴν τὴν
Χριστὸν γεννήσαι (96), ἄρα ὑπολέλειπται ἀφροσύνης
ὑπερβολή, καὶ ἀγνωσίας ὑπεροχή, ἣν αὐτὸς καθ'
ἑαυτοῦ ὁ μαινόμενος οὗτος οὐ κατέχευτο; πόσον γὰρ
ἂν αὐτὸν οἰεσθε καταγελάσθαι ἐκ τούτου παρὰ τῶν
Ἰουδαίων, παρὰ τῶν Σαμαριτῶν, παρὰ πάντων
ἀπλῶς τῶν μετιόντων τὴν Παλαιὰν ἢ καὶ τὴν Καινὴν
Διαθήκην; Πόθεν οὖν, φησὶν, ἐδάρησεν αὐτὴν οὐ-
ρανίαν καλεῖσαι βίβλον; Ἐκ τοῦ ἐμπνευσθῆναι αὐτὴν
παρὰ τοῦ εἰρηκότος· *Θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ*
τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ
Ὶϋρίστῳ, τοῦ ὄντος καὶ λεγομένου πατρὸς τοῦ ψεύ-
δους. Τίς γὰρ ἂν ὅπως ἐντυχὼν τῇ θείᾳ Γραφῇ οὐκ
ἐκπλαγῆσθαι τῷ μεγέθει τοῦ ψεύδους, ὅτ' ἂν λέγῃ
Χριστὸν ἐκ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσεως γεγεννη-
σθαι; Ὡς τοῦ μακροῦ γήρους τῆς Παρθένου! δις ἑκὼν
γὰρ πῶς σχεδὸν ἐτῶν περιόδους παρεληλύθει μέχρι
Χριστοῦ γεννήσεως, ἀφ' οὗ Μαρία τὰ κύμβαλα ἀν-

tionis initium est, a superioris contextus conti-
nuatione distinctum. Contextus autem, foederis
vinculum utique conservasset, nisi alterum initium
sejunctum fuisset. Sed quid demum de Ismaele
ais? « Quod attinet ad Ismaelem, inquit, ecce et huic
benedixi, augeboque illum quam maxime. » Cætero-
quin hujusmodi benedictione volucris quoque
cæli et maris piscibus benedixisti; neque hæc
hominibus satis digna benedictio est. « Duodecim
populos gignet. » Sed quid hoc demum est, si di-
vina benevolentia alienus erit? Immo ne multitudinis
quidem incrementum habuisset, nisi Abrahamus
pro illo orasset. « Ecce enim, inquit Deus, exaudi-
vi te. » Cæteroque Chamo multo minor fuit Ismael.
Cui bono autem multitudo, si quidem haud com-
moda evadet? Merito enim audies ab Isaia :
« Geniti mihi estis ad nauseam ». O Dei præscien-
tiam! Abrahamus Deum pro Ismaele orans, nihil
aliud impetrat quam populi incrementum : a fœ-
dere autem Dei alienus et extraneus, ipso Dei ore hic
constituitur, cum si solus Isaac dignus esset id
possidere, propter oriturum ex ipso benedictum
Christum ac Deum. Atque hoc mirabile est, quod
de cæteris cunctis gentibus dictum est a prophetia,
fore ut *reminiscantur et convertantur ad Dominum*
universi fines terræ ²¹. Ismaelitis autem haud fore
participes foederis, ipse Deus judicavit, ideo
prorsus quia adversarium ejus demoneum colunt.

95. Si ergo ipse Deus fœdere suo Ismaelitis
exclusit, idque inde constat, quia usque ad hanc
diem noluerunt a divinæ Scripturæ angelica do-
ctrina erudi; undenam camelarius deceptor ille
tertium fœdus impudenter detulit, calumniam Deo
faciens jactanter dicendo, se de cælo nugas suas
et fabulas et ineptias inscitia insipientiaque plenas
accipere? Qui ait Mariam Moysis sororem Chri-
stum peperisse, an summam aliquam stultitiam
exquisitamque inscitiam omisit, quam insanus hic
in caput proprium non effuderit? Quantopere hunc
a Judæis ob id irrideri putatis, et a Samaritanis,
atque ab omnibus quotquot Vetus Novumque Testa-
mentum noverunt? Quomodo igitur ausus est, dicet
aliquis, librum illum appellare cœlestem? Nempe
quia inspiratus fuit ab eo qui dixit : *Ponam thro-*
num meum in nubibus cæli, similis ero Altissimo ²²,
ab eo, inquam, qui est et dicitur mendacii pater.
Quis enim divinæ Scripturæ peritus, non stupebit
mendacii immanitatem, cum ait Mohamedes Chri-
stum ex Maria Moysis sorore natum? O longævam
virginis senectutem! etenim bis mille ferme anno-
rum revolutiones intercesserunt usque ad Christi
nativitatem, ex quo Maria cymbalum pulsavit ²³.
Præclare hinc sane demonstrabitur ex Davide Jes-
sæi filio propagatus Christus! Hæcne divina

²¹ Isa. i, 14. ²² Psal. xxi, 28. ²³ Isa. xiv, 14. ²⁴ Exod. xv, 20.

(96) Hæc de re diximus jam col. 708, adn. 19, et col. 727, adn. 69; quanquam paulo latius facit illud temporis spatium Nicetas. Videtis Eusebii chronicon.

Scriptura est ? hic cœlestis liber ? O insecitiam !
o infeliciū barbarorum dementiam !

τοῦτο θεία Γραφή· τοῦτο οὐράνιον βιβλίον· ὦ ἀπὸ
δαίρων !

94. Igitur tum quia a divinæ Scripturæ mente alienus prorsus et extraneus est hic maledictus ipsorum liber ; tum quia Deus ipse indignos illos fœdere suo iudicavit ; satis cognoscere possumus, camelinum hunc librum habere auctorem dæmonem qui de cœlo excidit. Quippe quidquid Deo abalienatur, in contrariam dæmonis partem migrat. Nam si Dei esse Isaacum, veri, inquam, Dei, indicium manifestum est, quod constituerit cum ipso fœdus ; « Statuam, inquit, fœdus meum cum ipso, ut sim ejus Deus, necnon seminis ejus post ipsum ; » indicium vicissim est non esse Ismaelitarum Deum peculiarem, quanquam ratione creationis sit ; hoc, inquam, rei ejus indicium est, quod statuere cum illis fœdus Deus noluerit. Diabolus itaque est illorum deus, qui Deum simulat : quanquam metuens ne tali scopo suo excidat, dolose nomen proprium reticet, quod apud omnes homines infame est, verique potius Dei appellationem præ se fert. Est enim hoc consuetum improbi hujus artificium. Si ergo deum suum habere Abrahami Deum cupiunt hi barbari, impium illum fraudulentumque librum, ejusque pravum auctorem, stultum hominem, ejurent, unique assentiantur divinæ Scripturæ, atque ejus norma regantur. Aut si volunt librum suum huic antepone, et adversarium Dei Abrahami adorare ; pudore suffundantur, quia nomine tenus Deo Abrahami gloriantur ; et res atque Scripturas inconciliabiles frustra proferre convincantur. Namque a demente nihil differt, is qui dicit Pharaonem et Augustum eadem ætate regnasse. Hoc enim necessario consequitur, si Moysis soror Christum peperit : ita ut Christus bis mille annos natus, tali cum senio ante Pilatum apparuerit ; et Maria totidem aut etiam plures vixerit annos.

XXVI. Quod nulla sit utilitas Agarenis se circumcidentibus, ideoque putantibus deum suum habere Abrahami Deum ; ut hinc demonstrent vere ipsorum Deum, esse Deum Abrahami.

Herilium præceptorum alia ad utilitatem subditorum redundant, si observentur ; alia vero prosunt ; alia utrisque. Similiter et inobedientiæ, aliæ subditis, aliæ dominis, aliæ utrisque detrimentum afferunt. Cunctis vero exploratum est, quod si quis præceptum aliquod domini violaverit, seque suimet dominum constitaverit, adhuc tamen spem retinet ad pristinam benevolentiam dominum suum flectendi. Verumtamen si alium omnino dominum sibi asciverit, intolerabilem sibi domini sui iram provocat, etiamsi forte cuncta illius mandata diligenter peregerit. Neque tantopere servus ille proprium se domini illius demonstrat, placita ejusdem exsequendo, quantopere alienum se ab illo declarat, alium sibi dominum

Α εκρούσατο. Σφόδρα δὲ καὶ Δαβὶδ υἱὸς τοῦ Ἰσσαι, ἐκ τούτου δὲ ὁ Χριστὸς καταγόμενος ἀποδείκνυται· τοῦτο θεία Γραφή· τοῦτο οὐράνιον βιβλίον· ὦ ἀπὸ τῆς ἀλογίας ! ὦ ἀπὸ τῆς ἀνοίας τῶν ἀθλίων βαρ-
δάρων !

Λδ'. Τοιγαροῦν ἀπὸ τε τῆς κατὰ Γραφὴν διανοίας ξίνης καὶ ἀλλοτρίας τυγχανούσης τῆς ἐπαράτου αὐτῶν βίβλου πρὸς τὴν θεϊαν Γραφὴν, ἀπὸ τε τοῦ τὸν Θεὸν τῆς αὐτοῦ διαθήκης ἀναξίου αὐτοὺς κρίναι, συνιδεῖν ἔστιν ὅτι τοῦ οὐρανῶθεν πεσόντος ἔστί δαίμονος ἡ καμηλῦτος ἐκείνη βίβλος· πᾶν γὰρ τὸ ἀπηλλοτριωμένον Θεοῦ, εἰς τὴν ἐναντίαν καὶ δαιμονιώδη περιστάται μοῖραν· εἰ γὰρ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν Ἰσαὶκ, τοῦ ὄντως δὲ Θεοῦ σημεῖον ἐμφανὲς, τὸ στήσαι αὐτὸν πρὸς αὐτῷ τὴν αὐτοῦ διαθήκην (Ἰσθ-σω γὰρ, φησί, τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτόν, εἶναι αὐτοῦ Θεὸς καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν), σημεῖον τοῦ μὴ εἶναι Θεὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν κατ' οἰκείωσιν, εἰ καὶ τῷ δημιουργικῷ λόγῳ ἔνεστι, τὸ μὴ ἡξιώσθαι στήναι πρὸς αὐτοὺς τὴν τοῦ Θεοῦ διαθήκην. Ὁ διάβολος ἄρα θεὸς αὐτῶν, ὁ τοῦ Θεοῦ καταψευδόμενος· εἰ καὶ φέδω τοῦ ἐκπεσεῖσθαι τοῦ τοιούτου σκοποῦ τὸ ἐαυτοῦ δολερῶς ἀποσιωπῆσας ὄνομα, διὰ τὸ ἡδὴ διαβεβλήσθαι παρὰ πάντων ἀνθρώπων τὴν τοῦ ὄντος Θεοῦ προσηγορίαν προβάλλεται· σύνθεσις δὲ τῷ πονηρῷ τοῦτ' ἡ τοιαύτη μεθοδία. Εἰ οὖν Θεὸν αὐτῶν ἔχειν τὸν τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν οἱ βάρβαροι γλιχόμενοι, τὴν ἀθέμιτον ἐκείνην καὶ ἀπατηλὴν βίβλον, καὶ τὸν ταύτην σκαιογραφῆσαντα μάταιον ἀνθρώπων ἐξαργεῖσθωσαν, καὶ στοιχειώσων μόνῃ τῇ θεῇ Γραφῇ, καὶ ὅπ' αὐτῆς ποθηγείσθωσαν· ἡ ἐκείνην ταύτης προκρίναντες, τὸν ἀντικείμενον τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἀβραάμ προσκυνοῦντες, ἐγκαλυπτέσθωσαν, ὡς ψιλῷ τῷ τοῦ Ἀβραάμ ὀνόματι μόνον καλλωπιζόμενοι· καὶ ἀκατάλληλα τοῖς πράγμασι καὶ γράμμασι κενοφρονῶντες, ἐξελεγχίσθωσαν· μαινομένου γὰρ οὐδὲν διενήνοχεν ὁ λέγων τὸν Φαραὼ καὶ Αὐγούστον κατὰ ταυτὸν συμβασταλέειν χρόνον. Τοῦτο γὰρ ἔπεσθαι ἀνάγκη τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως Χριστὸν κυύσης· ἡ Χριστὸν μετὰ διαγίλων ἐτῶν περιόδους γέροντα ὀφθῆναι τῷ Πιλάτῳ· ἢ τὴν Μαρίαν τοσαῦτα περιδιῶναι ἢ τὰ πλείονα ἔτη.

Κζ'. Ὅτι οὐδεμία ὄνησις τοῖς Ἀγαρηνοῖς περιτεμνομένοις, καὶ διὰ τοῦτο οἰομένοις αὐτῶν Θεὸν ἔχειν τὸν τοῦ Ἀβραάμ Θεόν, πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι ἀληθῶς αὐτῶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ.

Λε'. Τῶν δεσποτικῶν προσταγμάτων τὰ μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους φέρει τὸ κέρδος ὅτ' ἂν φυλάττηται, τὰ δὲ εἰς τὸν δεσπότην, τὰ δὲ ἐπ' ἀμφοῖν· ὥσπερ δὴ καὶ ἀποκρουόμενα, τὰ μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους, τὰ δὲ εἰς τοὺς δεσπότης, τὰ δὲ καὶ εἰς ἀμφοτέρους τὴν ζημίαν ἐπάγει. Πάντες οὖν τούτο ἴσασιν, ὅτι κἂν ὅποιαν τις ἂν εἴη ἡθετηκῶς τοῦ δεσπότητος ἐντολὴν, αὐτὸν δὲ αὐτοῦ ἐπιγράφουτο κύριον, ἔχει αὖθις ἐλπίδα εἰς τὴν πρώτην εὐνοίαν ἐπισπάσθαι τὸν δεσπότην· ἕτερον δὲ αὐτοῦ κύριον ἐπιγραφόμενος, ἀνυποίστην τὴν ὀργὴν κατ' αὐτοῦ τὴν τοῦ δεσπότητος ἐφέλκεται, κἂν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ σπουδαίως ἐπιτελῇ· καὶ οὐ τοσοῦτον ὁ οἰκέτης ἐκείνος γνῶριμόν τε αὐτοῦ καλίστησι τοῦ αὐτοῦ δεσπότητος δοῦλον εἶναι, ἐκ

τοῦ τὰ ἐκείνου ἀρεστὰ ἐπιτελεῖν, ὅσον ἀλλότριος ἀναφαίνεται, ἐκ τοῦ ἑτερον ἑαυτοῦ εἰσποιεῖσθαι δεσπότην. Ποῖον γὰρ σημεῖον οἰκίτης λατροῦ ἐπάγεται, τοῦ εἶναι αὐτὸν κύριον νῦν τὸν λατρὸν; ὅτ' ἂν τὰ μὲν τῆς τέχνης καλῶς γινώσκει καὶ πράττει ὡς ἑαυτοῦ βούλεται δεσπότης, ἑτέρου δὲ δεσπότη τοῦ δούλου ἑαυτὸν ὑπογράφει; οὐδὲν γὰρ εἰς ἑτερον αἱ λοιπαὶ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ αὐτῶν λατρεία καὶ ὠφέλεια· ἡ δὲ εἰς Θεὸν πίστις, εἰς αὐτὸν τὴν δόξαν ἀποκομίζει, βεβαιοῦνται ἡμῶν ὅτι Θεὸς ἀληθὴς ἐστίν, καὶ ὅτι ἡ Δεσποτική σχέσις ἀδιάσπαστος συντηρεῖται. Ὡς περ οὖν καὶ αἱ ἀθετήσεις τῶν λοιπῶν ἐντολῶν, ἡμῶν μὲν αὐτῶν γίνονται ἐλεθροί, ἡ δὲ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας παραγραφή αὐτὸν ὑβρίζει τὸν Κύριον· πότε οὖν σφοδρότερος καθ' ἡμῶν ὀργισθῆσεται; ἀθετούμενος, οἶμαι, ὃ πάντες ἴσασι. Τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐπὶ τῇ Ἀβραάμ καὶ Μωάμετ περὶ Θεοῦ γυμνάσωμεν. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Περитеμείθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν » ποιεῖ τοῦτο καὶ Μωάμετ. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Οὐ λατρεύσεις Θεῷ ἑτέρῳ, πλην Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου » τοῦτο ποιῆσαι Μωάμετ οὐκ ἀνέχεται· προσκυνεῖ γὰρ τῷ Χουδάρ εἰδῶλη ὄντι ἀρχαιοτάτῳ περὶ τὴν Ἑθριθον ἔρημον, καὶ τῷ Μάκκχ, ὅπερ φασὶν εἰς τύπον τῆς Ἀφροδίτης διαγεγράφθαι (97). Οὐ δύναται οὖν Θεὸν ἑαυτοῦ ἔχειν ὁ Μωάμετ τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, εἰ καὶ σύμβολον ἐντολῆς αὐτοῦ τὴν περιτομὴν ἐπάγειται, διὰ τὸ εἰς ἑτερον ἑαυτὸν μεθιστάναι Θεόν· αὐτὸς γὰρ εἰρήκει· « Πλὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου » ἡ γὰρ ἀπλῶς περιτομή, σαρκὸς μόνῃ ἐστὶν ἀφαίρεσις τοῦ περιτεμνομένου, ἀλλ' οὐκ ἀπόδειξις τῆς κατὰ τὴν δουλείαν καὶ δεσποτείαν σχέσεως· ὥς περ οὐδὲ τὸ κεχρησθαι τὸν ἐκ τοῦ λατροῦ δραπετεύοντα οἰκίτην τὰ τῆς λατρικῆς, εἰς ἑτερον ἀναχωρηχότα δεσπότην, τοῦ εἶναι αὐτὸν τοῦ λατροῦ οἰκίτην ἀπόδειξις ἦν· μάτην ἄρα Θεὸν αὐτῶν Ἀγαρηνοὶ λέγουσι τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ· ἐφάνησαν γὰρ ψευδόμενοι. Εἰ γὰρ καὶ ἦν αὐτῶν ποτε Θεός, ἀλλὰ νῦν μετὰ τοῦ Χουδάρ καὶ τοῦ Μωάμετ, οὐκ ἐστὶν αὐτῶν Θεός.

KZ'. Ἀλλο εἰς τὸ αὐτό.

ΙΖ'. Πᾶν τὸ ὃν ἀληθὺς, ἐξ ὀνόματος ἅμα καὶ πράγματος γνωρίζεται· εἰ δὲ διαιροῖτο εἰς δύο, εἰς τε ὄνομα μόνον, καὶ πρᾶγμα μόνον, πλανᾷ. Ὅνομα δὲ μόνον καλῶς τὸ ἔρημον τοῦ οἰκείου ἀληθῶς πρᾶγματος· πρᾶγμα δὲ μόνον τὸ ἔρημον τοῦ οἰκείου ἀληθῶς ὀνόματος, ἀλλ' οὐκ ἀνώνυμον· ἐξ ἄμφοιν μὲν οὖν γνῶσις ἀληθῆς συνίσταται, ἐκ δὲ θατέρου ἀπάτη· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ποιοῦν ὁμονοεῖν τε καὶ ἀλλοτρίως ἔχειν περὶ τι πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς ἀνθρώπους· διττὴ δὲ τοῦ μόνου ὀνόματος ἡ ἀπάτη, ὅτ' ἂν μὴδὲν μηδαμῇ σημαίῃ, καὶ ὅτ' ἂν τοῦ οἰκείου ἀφαιρεθὲν πρᾶγματος προσκίνοιο τῷ ἀπειοκίτῳ· τὸ δὲ σημαίνει διάφορα ἀληθῆ, οἰκεῖον ἂν ἐκάστου καὶ ὁμοῦ καλοῖτο ὄνομα· πρᾶγμα δὲ ἀληθές ἐστι καὶ ὀνομάζεται, τὸ τῶν οἰκειῶν τῆς οὐσίας ἀνευδῶς καὶ ἀπερίττως σωζόν λόγον· ὄνομα δὲ ἀληθές, ὅπερ ὁ τοῦ πράγματος λόγος σημαίνει βούλεται. Οὕτε οὖν τὸ πρᾶγμα ὡς πρᾶγμα πλανᾷ· οὕτε τὸ ὄνομα, ὡς ὄνομα οἰκείου πράγματος,

A asciscendo. Quodnam enim medici famulus indicium exhibet, suum esse dominum qui nunc medetur; si artem quidem bene noscat exerceatque, prout sui domini voluntas est, nihilo tamen minus alterius se domini servum faciat? Nam reliqua Dei mandata nihil aliud sunt, quam hominum medela et utilitas: fides in Deum tamen, ad hujus gloriam redundat, affirmantibus nobis, Deum revera esse, et relationem cum Domino a nobis incolumem conservari. Similiter reliquorum præceptorum violationes nobis quidem exitiales sunt, sed divini domini negatio ipsi Domino contumeliam facit. Quandonam itaque gravius nobis irascetur Deus? Nempe cum is a nobis negabitur, ut omnes sciunt. Hanc nunc de Deo doctrinam circa Abrahamum ac Mohamedem pertractemus. Dixit Deus Abrahamo: « Circumcidite præputium carnis vestræ: » hoc facit etiam Mohamedes. Dixit Deus Abrahamo: « Non adorabis Deum præter Dominum tuum: » hoc agere Mohamedes non patitur; adorat enim idolum Chubar antiquissimum in deserto Ethribo; itemque Macach, quod ad Veneris figuram elaboratum aiunt. Nequit itaque Deum suum habere Mohamedes Abrahami Deum, etiamsi symbolum mandati ejus circumcisionem gerit, quandoquidem ad alium se Deum transtulit. Ille autem jusserat: « Nullum præter Dominum Deum tuum coles. » Nam simplex circumcisio, carnis quidem est ablatio ejus qui circumciditur, non tamen demonstratio inter servitutem et dominatum relationis: sicut etiam, non ideo quia servus fugitivus domini sui medici artem exercet, cum ad alium confugerit dominum, non ideo, inquam, demonstrat se medici esse famulum. Temere itaque Agareni deum suum dicunt Abrahami Deum. Nam etiamsi olim forte fuerit, nunc certe cum Chubare et Mohamede, deus ipsorum non est.

XXVII. De eodem argumento.

96. Omne quod vere existit, ex nomine simul et ex re cognoscitur. Si autem in duo dividatur, nempe in nomen solum remque solam, decipit. Nomen solum autem appello, quod propria vere re caret: vicissimque solam rem, quæ suo vero nomine caret, sed tamen non est anonyma. Ex ambobus vera cognitio conficitur; ex alterutro autem error. Atque hoc est, quod consentire vel dissentire inter se homines de aliqua re facit. Duplex porro est solius nominis deceptio: quando videlicet nihil omnino significat, et quando a propria re abstractum, alienæ addicitur. Quod plura vera significat, proprium uniuscujusque simulque dicitur nomen. Res autem et vera est et dicitur, quæ sine defectu et sine redundantia proprietatum substantiæ rationem servat. Verum denique nomen est, quod rei ratio significare vult. Neque res, quatenus res est, decipit: neque nomen, quatenus nomen est propriæ rei, in errorem

(97) Recole quæ annotavimus col. 720, n. 47, cum Relando hanc idololatriam negante.

inducit : sed ut alterius rei in altera re nomen, atque ut alterius nominis in altero nomine res, id demum in errorem trahit.

97. His ita se habentibus, facile est barbarum hunc coarguere populum, qui temere Dei Abrahami appellatione sibi fucum facit : neque enim hic ab Agarenis reapse colitur, etiamsi particulares aliquas notas illius præ se ferunt et consentunt, videlicet circumcisionem, et quod sint populus Dei Abrahami jactantiam. Sicut enim haud satis est exhibendæ hominis notitiæ, si quis dicat bipedem et mortalem, quamquam reapse bipes mortalisque est homo ; sed non continuo hac hominem definiunt, quia non dicunt principalem naturæ humanæ propriamque notam ; ita cum isti dicunt deum se habere Deum Abrahami, et carnem circumcidere, nequaquam ipsum illum proprie vereque Deum demonstrant ; quia symbola illa omittunt, quæ illum præcipue denotant. Nam cum gentis eorum dux contraria legi Dei Abrahami imperat, nonne alterum Deum sub illius nomine invehit ? Atque hanc deceptionem quam nos ratione contingere dicimus, animadvertite. Dixit Abrahami Deus filiis ejus : Non adorabitis ullam idolorum iconem, neque illis cultum exhibebitis, nempe ceu Deo. Dixit Deus Agarenis, ut aiunt, per legatum suum : Adorate Chubarum, Dei instar, quod est idolum et Veneris simulacrum. Videamus jam quid commune sit Abrahamo cum Mohamede, et quid diversum. Videamus item, quænam potiora indicia sint, quibus Deus ab hominibus Deus esse denotatur : et quandonam videantur quidem, sed non sit : quando item potius ad iracundiam proce-

98. Ex his præceptis quæ nobis tantum suffragantur, minor obscuriorque exsurgit indicativa nota Dei : imo nulla est interdum, cum ei non obeditur. Ex his autem præceptis, quibus majestas ejus ostenditur, verior longeque major emicat ; sicut et vice versa. Suscepit Abrahamus circumcisionem, postquam Deum agnoverat et idola patris sui abjecerat. Quandonam ergo is Deo magis placuit ? idolorumne negatione, an carnis circumcisione ? Patet, idolico potius abnegato cultu : nam nonnisi ceu fidei signum suscepit præputii circumcisionem. Afferit præstigator legatus Agarenorum circumcisionem, sed simul idololatriam. Num ergo et hic tanquam Abrahamus Deo placuit, an iracundiam potius commovit ? An denique, ut videtur, utrumque præstitit ? Quod si forte utrumque, num Deo placuit se circumcidendo, an multo potius irritavit idola colendo ? Patet, quod potius irritavit : nam quorum observatio gravioris momenti est, eorumdem par violatio. Etenim rerum natura vel ex ipsis cognoscitur, vel ex earum circumstantiis. Et cognitio quidem ex circumstantiis, infirmior ; tutior vero et sincerior quæ ex ipsis rebus emergit. Per se ipsum quidem demonstrat aliquis servitutis et dominatus naturam, cum relatio immobilis retinetur. Haud per se ipsum autem, cum aliquid ad eam rem per-

A ἀπατῇ· ἀλλ' ὡς ἄλλου πράγματος ἐν ἑτέρῳ πράγματι ὄνομα, καὶ ὡς ἄλλου ὀνόματος ἐν ἑτέρῳ ὀνόματι πρᾶγμα ἢ ἀπάτη συμβαίνει.

Ἰς. Τούτων οὕτως ἐχόντων βᾶδιον ἐλέγχει τὸ βάρβαρον τοῦτο φύλον, ὡς εἰς μάτην τῇ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ κλήσει ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν, οὐκ αὐτοῦ ἀληθῶς ὅπ' αὐτῶν λατρευομένου, καὶ εἰ μερικά τινα γνωρίσματα αὐτοῦ ἐπιφέρονται τε καὶ ὁμολογοῦσι, τὴν τε περιτομὴν καὶ τὸ λέγειν αὐτοὺς λαὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ. Ὡς γὰρ οὐκ ἀρκεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου γνώσιν παραστῆσαι τὸ εἰπεῖν διπλὸν θνητὸν, καίτοι διπλὸν θνητὸν ἀληθῶς ὁ ἀνθρώπος· ἀλλ' οὐκ εὐθὺς τὸν ἀνθρώπον ταῦτα δηλοῖ, διὰ τὸ μὴ φάναι τὴν κυρίως παραστατικὴν τῆς ἀνθρώπου φύσεως διαφορὰν οὕτως οὐδὲ τὸ φάναι αὐτοὺς θεὸν ἔχειν τοῦ Ἀβραάμ τὸν θεόν, καὶ τὴν σάρκα περιτεμεῖσθαι, θεὸν αὐτὸν δείκνυσιν τὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς, τὸν χαρακτηρίζειν δυναμένων συμβόλων περιωραμένων ὑπ' αὐτῶν. Ὅτι ἂν γὰρ ὁ τοῦ ἔθνους αὐτῶν προαγωγὸς ἐναντία τῶν τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ νόμων προτάσῃ, ἄρ' οὐχ ἕτερον θεὸν εἰς τὸ ἐκείνου εἰσάγει ὄνομα ; καθ' ὃν τρόπον τὴν ἀπάτην λέγομεν, συμβαίνει· σκοπεῖτε γὰρ ἐν-τεῦθεν· Εἶπεν ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· « Οὐ προσκυνήσετε πᾶν ὁμοίωμα, οὐδὲ μὴ λατρεύ-σῃτε αὐτοῖς, » τούτέστιν ὡς θεὸν [ita eod.]. Εἶπεν ὁ Θεὸς Ἀγαρηνοῖς, ὡς φασί, διὰ τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ· Προσκυνεῖτε τῷ Χουβάρ ὡς θεῷ εἰδῶλην ὄντι καὶ ὁμοιωματι τῆς Ἀφροδίτης. Εἰδωμεν οὖν τί κοινὸν ἔχει Ἀβραάμ καὶ Μωάμετ, καὶ τί διενήνοχεν· εἰδω-μεν δὲ καὶ ἐν τίσι μᾶλλον χαρακτηρίζεται ὁ Θεός, Θεὸς παρὰ ἀνθρώπων γνωριζόμενος· καὶ ἐν τίσι δοκεῖ μὲν, οὐκ ἔστι δέ· ἐν τίσι δὲ παροργίζεται μᾶλλον.

Ἰη'. Ἐν αἷς μὲν οὖν ἐντολαῖς μόνως αὐτοὶ κοσμοῦ-μεθα, ἐλάττων ἢ δῆλωσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀμυδρά· ἔστιν δὲ ὅτε οὐδὲ ἐλάττων, ἤνικα αὐτὸς ἀποκρούοιτο· ἔ-οῖς δὲ ἡ αὐτοῦ δόξα συνίσταται, ἀληθῆς καὶ μεῖζων ὑπερβαλλόντως· ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· ἔλαθεν Ἀβραάμ περιτομὴν προσηγνούς τὸν θεόν, καὶ ἀπ-ηρνῆσαστο τὰ εἰδῶλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Πότε οὖν μᾶλλον Θεῷ ἐπὶ ᾗ ἐρήσθησεν, ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῶν εἰ-δῶλων, ἢ ἐν τῇ περιτομῇ τῆς σαρκὸς ; Πρόδηλον ὅτι ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῆς εἰδωλολατρίας· σημεῖον γὰρ ἔλαθεν τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροθυσίᾳ τὴν πε-τομὴν. Εἰσάγει καὶ ὁ γόης ὁ ἀπόστολος τῶν Ἀγαρη-νῶν περιτομὴν· ἀλλὰ καὶ εἰδωλολατρίαν. Ἀρ' οὖν καὶ αὐτὸς ὡς Ἀβραάμ Θεῷ εὐηρέστησεν ; ἢ μᾶλλον παρώργισεν ; ἢ ὡς δοκεῖ, τὰ ἀμφοτέρω ; ἀλλ' εἰ μὲν τὰ ἀμφοτέρω, ἄρα Θεῷ εὐηρέστησεν περιτέμνων, ἢ μᾶλλον πολλῷ πλείον παρώργισεν εἰδωλολατρῶν ; Εὐ-δὴλον ὅτι μᾶλλον παρώργισεν· ὦν γὰρ ἡ κατόρθωσις μεῖζων, τούτων πάντως καὶ ἡ ἀπόπτωσις μεῖζων. Τῶν γὰρ πραγμάτων ἡ φύσις ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ ἢ ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ δηλοῦται· καὶ ἢ μὲν ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ δῆλωσις, οὐ· τοιαύτη· ἢ δὲ ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ, ἀσφαλῆς τε καὶ ἀδιέφευκτος μᾶλλον. Καθ' αὐτὸ τις τὴν φύσιν δουλείας καὶ θεοποτείας τότε δηλοῖ, ὅτ' ἂν ἡ σχέσις ἀκίνητος συντηρῇται· οὐ καθ' αὐτὸ δὲ, ὅτ' ἂν τὸν περὶ τὸ πρᾶγμά τινα ἐμφανῇ, ἀλλ' οὐκ αὖ-

τὴν τὴν σχέσιν ἔχον. Ἡ οὖν περιτομή περὶ τὴν σχέσιν τῆς δουλείας, ἀλλ' οὐ κατ' αὐτὴν τὴν σχέσιν· εἰ δὲ εἰδωλολατρεία, οὐ μόνον οὐ τῶν καθ' αὐτό τι τῆς θείας σχέσεως ἐστίν, ἢ τῶν περὶ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς στασιάζει τῆς σχέσεως διασπῶσα αὐτὴν. Ἐντεῦθεν δηλοῦται τίς Θεοῦ ἐγγύς. Ἀβραάμ ἢ Μωάμετ· ποῖος νόμος τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ εἰσαγαγεῖ; ἀλέγων, «Οὐ προσκυνήσεις θεῷ ἑτέρῳ, ἀλλ' ἢ Κυρίῳ τῷ Θεῷ;» ἢ ὁ προσκυνῶν τῷ Χουβάρ εἰδῶλῳ ἐντεῖ τῆς Ἀφροδίτης; Μὴ δὲ τῷ ὄνματι τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ σεμνυνόμενοι, ἀπειναντίας τῷ Θεῷ Ἀβραάμ φρονούντες ἀπατάσθωσαν, ὡς τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ οἰκεῖον καὶ εὐμενῆ ἑαυτοῖς ἔχοντες· παρεδειγματίσθησαν γὰρ ὄνομα μόνον, τοῦ πράγματος χωρὶς, ἐτέρῳ ἀπεικόντι τεθειμένῳ ψευδῶς εἰδόντες· καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸ πρᾶγμα τὸ γνῶριμον ἔχουν ἔξαπατώμενοι· ἐκ δὲ τῶν καθ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὴν ἄλλοτριῶσιν πάσχειν ἐξελεγχόμενοι· εἰ μὴ ἄρα ἡμεῖς φανώμεν ἑαυτοῖς βιαζόμενοι ἕνα Θεὸν ἔχειν· δύο ἑκείνων ὁμολογοῦντων ἐναντιωτάτους θεούς, ἀληθῆ καὶ ψευδῆ· ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, οὐδέτερον ἔχόντων.

ΚΗ'. Ἀπόδειξις δὲ οὐ τὸν ὅπως ἀληθινὸν Θεὸν εἰσηγεῖται ὁ Μωάμετ· οὐδὲ αὐτῷ οἱ Ἀγαρηνοὶ λατρεύουσιν, ἀλλὰ τὸν ἀποστάτην δαίμονα σφετερισθέντα εἰς ἑαυτὸν τὴν θέαν προσήγαγαν.

ΙΘ'. Πάντων τῶν ὄντων ὑπεροχικῶς ἐξηρησθαι τὸ Θεῖον, εἰ καὶ τι ἄλλο τό γε ἀναλλοίωτον καὶ ἀτρέπτον χαρακτηρίζει σαφῶς, κατ' αὐτό τε τὸ εἶναι, καὶ τὸ διανοεῖσθαι, καὶ λέγειν, [καὶ] ποιεῖν· ὡς τὸ, Πάντες ἀλλογήσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ· καὶ τὸ, Ἡ βουλὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ τὸ, Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει· καὶ τὸ, Πάντα τὰ ἔργα σου ἀληθινά· θεοσιώρως δηλονότι ἢ ἀνθρωπινωτέρως· τοῦτον νοοῦμεν· ἐπισκεπτόμεν νῦν εἰ γε ταῦτα συντετρησθαι τῷ Θεῷ, ὁ καμπλώδης τοῦ πονηροῦ ἀπόστατος συγχωρεῖ, τὴν τρίτην καὶ νεωτέραν διαθήκην μυθολογούμενος.

Ρ'. Τοῦ Θεοῦ τοίνυν ὁμολογούμενου πάντα ὅλου καὶ ἀσωμάτου, θεωρουμένου δὲ ἀναλόγως καὶ ἐκ τῶν οἰκειῶν ἔργων, ἐπιγινωσκομένου τε ἐκ τῶν θεῶν λόγων· ὅτι ἂν συμφωνῇ τοῖς ἔργοις τὰ ῥήματα, ὁμνουμένου τε ἐκ τῶν θεοπρεπῶν θελημάτων· ὅτι ἂν παρ' αὐτοῦ ἐμφανίζωνται, ἐχομένων διαλαδῆ καὶ αὐτῶν τοῦ κατὰ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα σκοποῦ· ὅτι ἂν ἐν τούτων ἀντικειμένως εὐρεθῇ ἔχον πρὸς τὰ λοιπὰ, τῆς πρὸς τὸ Θεῖον ἐκπεπτωκὸς ἂν ἐλέγχοντο ἀσεβείας, ὁ ταύτης ἀντεχόμενος τῆς ἀπάτης· σκοπεῖσθαι δὲ οὖν τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἀραβος (98)· τὰ κατὰ τὸν Φαραῶ καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ὡς δὲ γε ἐγὼ νοεῖν δύναμαι, κατὰ τὸ, Ἐμπροσθεν αὐτοῦ ἀμυβιλήσονται τοὶς ἀμαρτωλοῖς εἰρημένον, καὶ αὐτὸς ἀποδείξαι· τὸν δὲ τοῦ τεμνόντος τὸ πέλαγος νόμον, ὡς οὐδὲν ἀποπέμπεται, δηλονότι μετὰ τῶν λόγων, καὶ τὰ θελήματα ἐκποιούμενος· φανερόν οὐτ' ἑπισημνόντων τινὰ ἑαυτῷ Θεὸν εἰσποιεῖ-

A lineas denotat, sed ipsam relationem non habens. Itaque circumcisio circa relationem est servitutis, sed non ipsa relatio est. At idololatria non solum per se habet divinam nullam relationem, sed illi adversatur seque inde avellit. Hinc elucet quis Deo sit proximus, Abrahamus an Mohammedes : quæ lex Deum Abrahami exhibeat; num illa quæ ait : « Non adorabis Deum alium, nisi Dominum Deum tuum ; » an hæc quæ adorare jubet Chubarem Veneris simulacrum. Ne, quæso, nomine Dei Abrahami glorientur, dum contraria Deo Abrahami credunt, atque ita fallantur ceu si Abrahami Deum habeant sibi proprium et benevolam. Jactant enim nomen solum, absque re, et dissimili alteri id imponentes falso colunt. Nempe ex circumstantiis indicativam notam sumentes errant : sed ex re ipsa a vero cultu alieni coarguuntur. Nisi forte nos vidamur coacti unum Deum habere, dum illi duos constituentur contrarios apprime Deos, verum et falsum ; vel quod magis veritati consonat, neutrum habent.

XXVIII. Demonstratio quod nequaquam verum Deum inducit Mohammedes, neque ipsum Agarenū colunt ; sed apostatam dæmonem, qui divinam appellationem usurpavit.

99. Deum rebus cunctis existentibus summe præcellere, manifeste demonstrant immutabilitas ejus et inconvertibilitas ; et quod per se sit, et deliberet, et dicat, et faciat. Veluti scriptum est : Omnes immutabuntur, tu autem idem ipse es³⁵. Item : Consilium Domini manet in æternum³⁶. Item : In æternum, Domine, permanet verbum tuum³⁷. Item : Cuncta opera tua vera³⁸ ; ita tamen ut hæc diviniore potius quam humaniore sensu cogitentur. Considerandum nunc, an hæc in Deo retineri concedat camelarius diaboli legatus, qui tertium ac neotericum testamentum confluit.

100. Cum plane in confesso sit Deum esse immaterialem et incorporeum, spectatum tamen per analogiam in ejus operibus, ex ejusque simul sermonibus agnitus, cum verba operibus consonant ; celebratum insuper ab ejus magnificis voluntatibus, cum ex ab ipso manifestantur, quæ pariter et verbo et opere scopum suum persequuntur ; si quid horum contrarium cæteris comperiat, is qui huic errori adhæreat, prorsus a recta Dei religione excidisse videbitur. Nunc id observemus in Arabe, de Pharaone marique Rubro narrante ; nescio cur, nisi forte ut ergo arbitror, dictum illud : Cadent in retiaculum suum peccatores³⁹, ipse quoque expertus est. Ejus autem, qui mare divisit, legem alijci : nimirum post sermones, voluntates quoque repudiens, aperte alium Deum propria electione sibi constituit, verum Deum tamen nequaquam. Nam qui mare illud divisit, nullam aliam ob causam

³⁵ Psal. ci, 28.

³⁶ Psal. xlii, 11.

³⁷ Psal. cxviii, 80.

³⁸ Psal. cx, 7.

³⁹ Psal. cxi, 10.

fecit, quam ut ipsius observarentur sermones. Igitur qui ejus sermones abolet, ipsum auctorem abolet: qui auctorem abolet, negat simul factum ab eodem miraculum. Atqui cum Mohamedes miraculum illud confiteatur, utique ab alio Deo factum dicit, non ab illo qui auctor est sermonum, quibus hoc miraculum ipsum narratur. Quamobrem duplex est Mohamedis impietas, imo et triplex; quia Deo auctori eripit miraculum; et quia illi tribuit, a quo non est factum. Quisnam porro sit qui jam inde ab initio adversus divinam gloriam se extulit, satis scimus. Hunc ergo coli a Mohamede ita cogitante, necesse est. Vel certe immutatus est et conversus, ex Mohamedis sententia, Deus; neque jam in æternum sermo ejus permanet, neque omnia ejus opera vera. Verum jactetur in capita sontium absurda blasphemia. Quod si inconvertibilis et immutabilis Deus perseverat; Mohamedes potius perversus esto, qui mutatum conversumque Deum impie blasphemat, ejusque sermones delet. Participemus autem nos divinæ firmitatis gratiam, qui miraculum ejus admittimus, ejusque leges observemus et exsequamur, atque Deo dignas inde condiscamus disciplinas ac vaticinia et de Christo et de rebus cunctis præsentibus ac futuris.

401. Ex his ergo concluditur Mohamedem convinci dicentem, aut Deum non existere, aut certe diversum esse deum; aut si est, in statu suo non permanere, sed ut sit nascentibus et postea corruptionem patientibus, a suo vitæ habitu discedere, tempore immutatum: cujus sententiæ quanta sit impietas facile dignoscitur. Hac itaque regula utatur quisquis veritatem apprime amat: etiamsi Mohamedes aliud quidquam admittat sive Veteris Testamenti sive Novi; audet enim ipse quoque, invitus licet, virgineum partum confiteri; ex ipsa ejusdem confessione hunc convincat. Valde enim indoctus est barbarus et ineruditus.

XXIX. Falli eos qui dicunt gentem Agarenorum Dei Patris cultum retinere.

102. Cum Dominus noster Jesus Christus veritas appelletur et sit, necesse est credentes ei, haud concedere, quod Deus Arahami, et Deus Moysis, et Deus Aaronis, ab Agarenica gente colatur. Ait enim Dominus: Qui non honorificat Filium, ne Patrem quidem honorificat⁴⁰: ceu cuncti videlicet sancti illi patriarchæ et prophetæ Filium Dei commemoraverint coluerintque præcognitum. Abrahamus enim, inquit Christus, pater vester, exultavit ut videret diem meum; ridit et gavisus est⁴¹. Moyses de eo scripsit; et subsequentes prophetæ partim opere partim verbis eundem mystice revelarunt⁴². Quomodo igitur impia hæc gens, quæ ad internecivam

Αται, ἀλλ' οὐχὶ τὸν ὄντως Θεόν· ὁ γὰρ ἐκεῖνο ῥήξας τὸ πέλαιος, δι' ἄλλο οὐδὲν ἢ διὰ τὸ τοὺς αὐτοῦ φυλάττεσθαι λόγους τοῦτο πεποιήκεν. Ὁ γοῦν ἀθετῶν τοὺς αὐτοῦ λόγους, πρότερον αὐτὸν ἀθετεῖ· αὐτὸν δὲ ἀθετῶν, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὸ θαῦμα ἀθετεῖ· γεγενημένον τε ὅλως τὸ θαῦμα ὁμολογῶν, παρ' ἄλλου πάντως αὐτὸ γεγενῆσθαι λέγει, οὐ παρὰ τοῦ γεγραφότος τοὺς λόγους ἐν οἷς καὶ τοῦτο γέγραπται τὸ θαῦμα· ὥστε διττὴ αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, μᾶλλον δὲ καὶ τριττὴ, ὅτι τε ἀφαιρεῖσθαι τοῦ πεποιηχότος Θεοῦ τὸ θαῦμα· καὶ ὅτι μὴ τῷ πεποιηχῷ χαρίζεται. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῆς θείας ἐπαυρόμενος δόξης, σαφῶς οἶδμεν· τοῦτον οὖν ἄρα πάντως ἀνάγκη σέβεσθαι ταῦτα φρονούντα· ἢ ἡλλοίωται κατ' αὐτὸν τὸ Θεῖον καὶ τέτραπται, καὶ οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα Β ὁ λόγος αὐτοῦ διαμένει, οὐδὲ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινά· ἀλλ' ἀπεβρίθω εἰς κεφαλὰς τῶν αἰτίων τῆς βλασφημίας τὸ ἄτοπον. Εἰ δὲ ἄτρεπτον καὶ ἀνἀλλοίωτον διαμένει τὸ Θεῖον, αὐτὸς μὲν ἀνατετραμμένος ὑπάρξει ὡς δυσσεβὴς μεταβαλλόμενον καὶ μετατρεπόμενον βλασφημῶν τὸ Θεῖον, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἡθετικῶς λόγους· μεθέξομεν δὲ τῆς αὐτοῦ ἀτερψίας χάριτι οἱ καὶ τὸ θαῦμα προσεδεδυμένοι, καὶ τοὺς νόμους πληροῦντες καὶ τελειοῦντες, καὶ τὰς θεοπρεπείας ἐξ αὐτῶν παιδευόμενοι μαθητείας τε καὶ προφητείας περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ὄντων καὶ ἐσομένων.

ρὰ'. Συνήκται τοίνυν ἐκ τούτων φωραθῆναι αὐτὸν λέγοντα, ἢ τὸν Θεὸν μὴ εἶναι Θεόν, ἀλλ' ἕτερον εἶναι Θεόν· ἢ ὄντα, μὴ τὸν αὐτὸν ἀεὶ διαμένειν ὡσαύτως C ἔχοντα (99), ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, τῆς αὐτοῦ ἐξισταμένου ἔξεως, τῷ χρόνῳ μεταβαλλόμενον· ὣν τὸ ἀσεβὲς ὅπισσον, συνιδεῖν εὐκολόν. Τούτῳ οὖν τῷ κανόνι κεκρημένος πᾶς ὅστις ἂν φιλαληθέστατος, κἂν ἄλλο τι τῆς Παλαιᾶς παραδέξηται ἢ καὶ Νέας· τολμᾷ γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν παρθενικὸν καὶ μὴ βουλόμενος ὁμολογεῖν τόκον, ἐκ τῆς αὐτοῦ ὁμολογίας τοῦτον περὶ τρεπίτω· λίαν γὰρ ἀμαθὴς ὁ βάρβαρος καὶ ἀπαίδευτος.

ΚΘ'. Ὅτι σφάλλονται οἱ λέγοντες τὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σῶζειν εὐσέβειαν τὸ Ἀγαρηνῶν ἔθος.

ρβ'. Ἀληθείας κεκλημένου καὶ ὑπάρχοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀνάγκη τοῖς τοῦτο πεπιστευκόσι, μὴ δεῖν κατατιθεσθαι ὡς τὸν Θεὸν Δ Ἀδραμ καὶ Θεὸν Μωϋσῆως καὶ Ἀαρὼν παρὰ τοῦ Ἀγαρηνοῦ λατρεύεσθαι ἔθρους. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾷ· ὡς πάντων δηλονότι τῶν ἁγίων ἐκείνων πατριαρχῶν καὶ προφητῶν, τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μεμνημένων καὶ σεβασθέντων ἐπίγνωσιν· Ἀδραμ γὰρ, φησὶν, ὁ πατήρ ἡμῶν ἡραλλυάσατο, Ἰνὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Μωϋσῆς ἔγραψε, καὶ οἱ καθ' ἑξῆς προφηταὶ ἤτοι ἔργῳ ἢ λόγῳ περὶ αὐτοῦ μυστικῶς ἐνεφάναντο· πῶς οὖν τὸ ἀσεβὲς τοῦτο

⁴⁰ Joan. v, 23. ⁴¹ Joan. viii, 56. ⁴² Matth. xxiv, 27.

(99) Sur. III, 47; XXI, 91; LXVI, 15.

ἔθνος τὴν παντελὴ τοῦ Υἱοῦ ἀναίρεσιν πρεσβεῖον, ἅν τὸν αὐτοῦ Πατέρα σεβάσκειτο; ἢ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς ἀποδέξαιτο Πατὴρ τὸν αὐτοῦ ὄντως; ὅντα Υἱὸν καὶ Λόγον καὶ Θεὸν εἰς ἀνυπαρξίαν ὅπ' αὐτῶν ὁρῶν βλασφημούμενον; οὐδεὶς πατὴρ φίλος ἐστὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ· εἰ γὰρ τὸν Πατέρα ἔσεθον, αὐτὸς ἂν ὁ Πατὴρ αὐτοῖς τὸν Υἱὸν ἀπικάλυψε. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· *Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· καὶ ὃ ἂν αὐτὸς ἀποκαλύψῃ· ὅπερ ἐπὶ τῶν πάλαι ἁγίων ὁρῶμεν γεγεννημένον· οἱ τὴν ἑαυτῶν περὶ τοῦ Υἱοῦ γνῶσιν καὶ πίστιν, καὶ ἐν γράμμασιν ὡς ἐν στήλαις κατέλιπον· ἄλλως τε πῶς ἂν δύναιντο τὸν Πατέρα ἐπιγινώσκειν, μὴ αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντος τοῦ Υἱοῦ;* *Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός· ὥστε πάντες οἱ τῆς Παλαιᾶς ἔχρητοι καὶ δίκαιοι ἄνδρες, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σέβοντες, τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐμνήσθησαν καὶ ἐμύησαν γνῶσιν.*

ργ'. Καὶ τοῦτο σημεῖον ἐναργὲς ὁ Υἱὸς δέδωκεν αὐτῶν τε καὶ τῶν μετ' ἐκείνων τῷ Πατρὶ προσκυνούντων, τὸ τὸν Υἱὸν τιμᾶν· καὶ γὰρ ὁρῶμεν ἀληθῶς εὐτως ἔχον ἐν τε νόμῳ καὶ χάριτι. Φανερὸν ἄρα ἐστὶ ἐν τῶν τοῦ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέως Θεὸν τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσκυνούσιν Ἀγαρηνοὶ, καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ Μονογενοῦς ἐξαρνούμενοι· ἀλλὰ τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, ὡς ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἀκολουθοῦντος, διὰ τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν τῆς ἀληθείας Πατέρα. Ὁ γὰρ θατέρου ἀποστάς, θατέρῳ περιπίπτει· καὶ ἀφευδής ἐστιν ὁ τοῦ Κυρίου λόγος, ὅτι Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾷ· ἀνάγκη οὖν τοῖς τῷ Χριστῷ πιστεύουσιν, μὴ ἐξεῖναι λέγειν ὅτι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν σέβονται Ἀγαρηνοὶ· ἢ τοῦτο λέγοντες, τοὺς περὶ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέα ἀναγκασθῆναι λέγειν μὴ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινὸν προσκυνεῖν· καὶ τὸν Κύριον ψεύδεσθαι, ὅπερ ἀδύνατον τὴν αὐτοαλήθειαν παθεῖν· καὶ τὴν τῶν παλαιῶν Γραφῶν μὴ συσσημαίνειν διαφόρως τῷ Πατρὶ καὶ τῷ τοῦ Υἱοῦ πρόσωπον ὅποῖόν ἐστι τὸ, *Ἐκ γαστρός πρὸ ἐωσφύρου ἐγέννησά σε.* Καὶ τὸ, *Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· βάθρος ἐνθύτης, ἡ βάθρος τῆς βασιλείας σου.* Ἡγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε Θεός ὁ Θεός σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ ὅμοια. Εἰ δὲ τὴν ἀλήθειαν μὴ ψεύδεσθαι, καὶ τοὺς περὶ Ἀβραάμ θεοσεβεῖς ὁμολογοῦσιν, ἀσεβεῖς καὶ ἀθέους τοὺς Ἀγαρηνοὺς πάντως ἀποφανοῦνται, ἀλλ' οὐχὶ θεοσεβεῖς ὅπως οὖν.

Α'. Ἀπάντησις πρὸς τοὺς δυσφημοῦντας Ἀγαρηνοὺς τὴν Χριστοῦ θεότητα, καὶ λέγοντας ἀφρόνως· *Οὐκ ἐστὶ Θεός· καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὴν Χριστιανῶν αὐτοῖς ἐκδεδόσθαι εἰς προνομίην χωρᾶν.*

ρδ'. Εἰ καὶ ἐπιτιμᾶσθαι αὐτοὺς εἰκὸς ἦν ἐκ προοιμίων, τοῦτο μὲν παροπτέον, διὰ τὸ εἶναι τὸν τούτους ἐξίως ἐπιτιμῆσοντα· κοινὰς δὲ προλαβόντες ἐννοίας τῆς λύσεως τῆς τοιαύτης ἀπορίας, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ὁμολογουμένων αὐτοὺς ἀπελέγξομεν, ὡς ἐν πᾶσι καὶ τούτῳ κακῶς φρονούντας· τὸ Θεῖον δεῖν εἶναι, παρ' ἡμῶν μαθόντες, ὁμολογοῦσιν ἀγαθὸν, φιλάν-

A Filii destructionem anhelat, Patrem ejus colat? Aut quomodo patietur ipse Pater, suum vere Filium et Verbum ac Deum ab horum blasphemo ore negari? Nullus certe pater inimicorum unigeniti sui amicus est. Præter quam quod si Patrem rite colerent, is eisdem Filium suum revelaret. Ait quippe Dominus: *Nemo novit Filium nisi Pater, et cui ipse revelaverit*⁴³; quod veteribus sanctis contigisse videmus, qui suam Filii notitiam fidemque in libris quoque et quasi cippis scriptam reliquerunt. Insuper, quomodo possint Patrem cognoscere, Filio eis non revelante? *Nemo novit Patrem nisi Filius*: adeo ut cuncti Veteris Testamenti incliti justique homines, Dei Patris cultores, Filii simul notitia imbuti fuerint, alicsque vicissim imbuerint.

103. Atque hoc dedit Filius signum evidens quod illi et posteri eorum Patrem colerent, si nempe Filium honorificarent. Sic enim rem ita se habere videmus tum in lege tum etiam in gratia. Exploratum igitur est, nequaquam Abrahami et Moysis Deum, patrem Domini nostri Jesu Christi, ab Agarenis coli, qui Unigenitum agnoscere renunt; sed eos mendacii patrem potius necessaria sequela adorare, quoniam veritatis Patrem non colunt. Nam qui ab altero discedit, in alterum offendit. Neque fallit Filii sermo, nempe eum qui Filium non honorificat, ne Patrem quidem honorificare. Necessario igitur iis qui Christo credunt dicere non licet, verum Deum ab Agarenis coli. Aut si hoc dicent, cogentur dicere Abrahamum ac Moysem verum Deum non coluisse; et Dominum mentiri; quod fieri ab innata veritate nequit: neque item antiquas Scripturas plurifariam significasse quales sint Patris Filiique personæ. Veluti: *Ex utero ante luciferum genui te*⁴⁴. Item: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.* *Virga directionis, virga regni tui.* *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus tuus in æternum*⁴⁵; et similia. Quod si fideles, veritatem non esse mentitam, et Abrahamum pium fuisse fatentur, hi irreligiosos et atheos prorsus dicent esse Agarenos, non autem ædipol Dei cultores.

XXX. Adversus Agarenos Christi divinitatem blasphemantes, idicentesque insipienter eum non esse Deum; ac propterea putantes datam ipsis in prædam regionem Christianorum.

104. Etiamsi statim ab initio increpare hos oporteret, id nihilominus omitemus, quia non deest qui eos pro merito increpabit. Sed communes adhibentes notiones, ob hujus controversiæ solutionem, ex confessis apud illos coarguemus, eos, ut in aliis omnibus, in hoc quoque prave opinari. Deum, nobis docentibus, bonum esse confitentur, benevo-

⁴³ Matth. xi, 27. ⁴⁴ Psal. cix, 3. ⁴⁵ Psal. xliiv, 7, 8.

lum erga homines, sapientem, justum atque potentem; etiamsi alium sub ejus nomine colunt. Quatenus ergo bonus est, vult animabus nostris benefacere, prout fieri potest, et corporibus, animam ab his sensibilibus ad intellectualia excitans. Quatenus vero sapiens ac justus et potens, animam semper præfert corpori. Namque hominum alii sunt religiosi, alii secus. Et religiosorum alii sunt boni, alii nequam. Horum autem alii sanabiles sunt, alii secus. Sanabiles vero sunt alii felicitate, alii calamitate. Rursus partim sese ipsimet sanant, partim ab aliis emendantur. Bonorum autem alii quiete salvantur, alii laboribus gratiam nanciscuntur. Sed ex his alii propter se dolent, alii propter alios. Alii et propter alios, et propter se dolent, vel futuri meliores, vel adhuc in defectu jacentes. Impiorum autem alii prospere agunt, alii calamitose: fortasse iis qui mala mente non sunt, subtracta futura pœna, propter præsentem dolorem: vel propter consummatam malitiam utrinque puniuntur. Prospere vero degunt impii, omni ipsius dilatione sublata. Dolor itaque et gaudium cum inter se adversentur, et tamen eidem humano generi accidunt, multis errorem creant, quasi homines Deo chari, suis bene animis habeant; Deo autem invisibiles dolent. Sed non ita cogitandum est; imo sciendum, duplex esse gaudii genus, aliud sensibile et temporale, aliud intellectuale atque æternum. Eademque doloris ratio est. Itaque gaudent etiam justi, ut Abrahamus: gaudent quoque injusti, ut Pharao. Vicissim dolent justi, ut Jacobus fugiens Esavum, et Labano famulans. Item dolent etiam injusti, ut Amalec et Ægyptii. En ergo in uno eodemque justis hominis more dolor et mœstitia: et in uno eodemque injusti hominis statu dolor et mœstitia. Dicit fortasse aliquis: Cur hæc, et unde inæqualitas in æqualibus? Neque enim in igne frigus simul et calor conspicitur. Concedo equidem, non enim justum æquale simul est et inæquale: sed in justitie capacibus, dolor et gaudium comperitur.

105. Quoniam itaque dictum est dolorem vel temporalem esse ac tolerabilem, vel æternum et intolerabilem; itemque gaudium vel temporale esse, ac breviter delectans, vel æternum et diu beans; animarum nostrarum amator Dominus, cujus beneficia arcana sunt et perpetua, alternatim pro sua sapientia singula præbens, pro temporali quidem gaudio æternum dolorem, pro temporali autem dolore æternum gaudium, deceptum voluptate Adam non dubitavit a gaudio in gaudium deducere; et a dolore in dolorem propellere Cainum. Hoc est, quod barbaris perplexitatem creat, proptereaque ad insipienter loquendum impellit. Age vero quod Christiani sint religiosi, nequaquam a barbaris discendum est: mendaces enim illi hominum: et omnis homo mendax: sed ab innata veritate qui est Christus, et a Spiritu veritatis qui a Patre procedit, quique sub lege prophetas alloquebatur; et ab ipsa denique perficiente nos gratia. Quod

A θρωπων, καὶ σοφὸν, καὶ δίκαιον καὶ δυνατὸν· εἰ καὶ ἄλλο εἰς τὸ ἐκείνου σέβουσιν ὄνομα. Ὡς γοῦν ἀγαθὸς, θέλει εὐεργετῆσθαι ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς, εἰ οἶόν τε, καὶ τὰ σώματα, ἐρεθίζων ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ νοητὰ τὴν ψυχὴν· ὥς σοφὸς δὲ καὶ δίκαιος καὶ δυνατὸς, τὴν ψυχὴν αἰεὶ προκρίνει τοῦ σώματος· τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσι θεοσεβεῖς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς· καὶ τῶν θεοσεβῶν, οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί· πάλιν τῶν ἀχρηστών, οἱ μὲν ἱάσμενοι, οἱ δὲ ἀνάτοι· τῶν δὲ ἱασμένων, οἱ μὲν δι' εὐπάθειαν, οἱ δὲ διὰ δυσπάθειαν ἰῶνται· ἄλλ' οἱ μὲν δι' αὐτῶν ἰῶνται, οἱ δὲ δι' ἐτέρων νομοθετοῦνται· καὶ τῶν ἀχρηστών δὲ, οἱ μὲν ἀνέσσω; οὗς τοῦτο σώζει, οἱ δὲ πόνιον ἀξιοῦνται· ἄλλα τούτων οἱ μὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀνιώνται, οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλων καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἢ ὥς δοκιματέρων B ἐσθμένων, ἢ ὡς ἐλλειψέας ἔτι ἔχοντων· τῶν δὲ ἀσεβῶν οἱ μὲν εὐπαθοῦσι τυχὼν τοῖς οὐ μοχθηροῖς τὴν γνώμην, ὑποτεταγμένης τῆς ἐκείσε τιμωρίας, διὰ τῆς ἐνθεν ἀνάσε, ἢ διὰ τῆς κακίας παμμοχθηρῶν, καὶ κατ' ἄμφορ ἐκδίδονται· εὐπαθοῦσι δὲ ἀσεβεῖς κατὰ πάσης αὐτοῖς· περιαιρουμένη; προφάσεως. Θλίψις τοίνυν καὶ θυμηδία ἐναντία ὄντα, περὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀνθρώπειον γένος συμβαίνοντα τοὺς πολλοὺς ἐξηπάτησεν· ὥς οἱ μὲν θεάρεστοι εὐθυμοῦσι πάντως, οἱ δὲ θεοσυγχεῖς ἀνιώνται. Ἀλλ' εὖχ οὕτω διανοεῖσθαι χρὴ· μᾶλλον δὲ εἰδέναι θέον, ὅτι ἡ εὐθυμία διττὴ· ἡ μὲν τις αἰσθητὴ καὶ πρόσκαιρος· ἡ δὲ νοητὴ καὶ αἰώνιος· καὶ ἡ θλίψις; ὡσαύτως· τοιγαροῦν εὐθυμοῦσι μὲν καὶ δίκαιοι, ὥς ὁ Ἀβραάμ· εὐθυμοῦσι δὲ καὶ ἀδικοί, ὥς οἱ [cod. δσοι] κατὰ τὸν Φαραῶ· πάλιν ἀνιώνται δίκαιοι, ὥς ὁ Ἰακώβ φεύγων τὸν Ἠσαὺ καὶ θητεύων παρὰ τῷ Ἀδὰμ· πάλιν ἀνιώνται καὶ ἀδικοί, ὥς ὁ Ἀμαλὴ καὶ Αἰγύπτιοι· ἰδοὺ τοίνυν περὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἦθος τοῦ δικαίου, θλίψις καὶ ἀθυμία· καὶ περὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔξιν τοῦ ἀδίκου, θλίψις τε καὶ ἀθυμία· ἐρεῖ τις ἰσως· Τίς ἡ ἀνισότης ἐπὶ ἰσοῖς, καὶ πόθεν; Οὐδὲ γὰρ περὶ τὸ πῦρ κρυμὸς καὶ καύτος καθορᾶται· φημι κάρω· οὐδὲ γὰρ τὸ δίκαιον ἴσον καὶ ἄνιστον· ἀλλὰ περὶ τὰ δεκτικὰ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, θλίψις καὶ θυμηδία.

πε'. Ἐπειδὴ δὲ εἴρηται ὅτι ἡ θλίψις, ἦτοι πρόσκαιρος καὶ εὐφροσύνη, ἦτοι αἰώνιος καὶ ἀφροσύνη· καὶ ἡ εὐφροσύνη, ἦτοι πρόσκαιρος καὶ βραχυτερῆς, ἦτοι αἰώνιος καὶ μεγαλοτερῆς· ὁ φιλόψυχος Κύριος, καὶ οὐ αἱ θεωρεῖ ἀπόρρητοι καὶ αἰδοί, ἐν ἀλλὰ ἐν σοφίᾳ τιθεῖς ἕκαστα τούτων, παρὰ μὲν τὴν πρόσκαιρον χαρὰν, τὴν αἰώνιον θλίψιν· παρὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον θλίψιν, τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην· διὰ τὴν ἀπατήσασαν τὸν Ἀδὰμ ἡδονὴν οὐκ ἠπόρησε, καὶ δι' εὐφροσύνης εἰς εὐφροσύνην ποδηγῆται· καὶ ἀπὸ θλίψεως εἰς θλίψιν παραπέμψαι εἰς τὸν Κάιν· καὶ τοῦτο τὸ ποιοῦν τοῖς βαρβάροις τὴν ἀπορίαν· καὶ διὰ τοῦτο ἀλόγως ἀποφαίνεσθαι παρασκευάζον, Ὅτι μὲν οὖν θεοσεβεῖς οἱ Χριστιανοί, οὐ τοὺς βαρβάρους ἐρωτητέον· ψευδεῖς γὰρ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· τὴν δὲ αὐτοαλήθειαν ὅς ἐστι Χριστὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφῆταις λαλῆσαν, καὶ τὴν χάριν τε-

λειώσαν· ὅτι δὲ ἐκείνοι ἀσεβεῖς, ἥδη δέδεικται, καὶ ἂν
δείκνυται, καὶ δευχθήσεται. Ἄλλ' ὅτι καὶ ἡμῶν αὐτῶν,
οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί, ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ
ὁρώμεν τοῦτο καὶ ὁμολογοῦμεν· ὑπὸ γούν τῆς τοῦ
Θεοῦ σοφίας καὶ ἀγαθότητος τῶν καθ' ἡμᾶς διοικου-
μένων (οὐ γὰρ δῆπου δι' ἡμᾶς ἀφῆρηται τὸ εἶναι
ἀγαθὸς καὶ σοφὸς καὶ δίκαιος καὶ δυνατὸς τῷ λόγῳ,
ὡς εἰρήκαμεν· τοῦτο γὰρ πᾶσα ἡ θεία διδάσκει
Γραφή)· πῶς οὖν οἱ ἄγνωστοι καὶ βάρβαροι, ἐν τῆς
διαίρεσιν μάλιστα καταλαβόντες κρίμα, καὶ τοῦτο
παναθλίως, εἰς τοῦτο τὴν θεῖαν ἀμαθῶς περιορίσθαι
δυνήσονται σοφίαν, ὡς οὐδὲν πλέον Ἀγαρηνῶν τοῦ
Θεοῦ ἐγνωκότες; Εἰ οὖν θεοσεβεῖς οἱ Χριστιανοί,
τούτων δὲ οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί, Θεοῦ δὲ
ἀμφοτέρων προμηθεύσθαι τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἄρα
ὡς ἀθέως ἡμᾶς καταλιζονται, ἀλλ' ὡς ὑπὸ Θεοῦ
παιδευομένους ἀφηνιάζοντας, καὶ στηριζομένους
ἐκλυομένους, καὶ συσταλλομένους ὑπερφρονούντας,
καὶ ἐλεγχομένους τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ συνέσει
ποικίλως τε καὶ πολυτρόπως. Οὐδ' αὖ πάλιν θεοσε-
βεῖς ἐκείνοι εὐπαθοῦντες πρόσκαιρα· ὅτι μήδ' οἱ
Αἰγύπτιοι θεοσεβεῖς ὄντες τοὺς χρηστοὺς ἐδουλοῦντο
Κυρίου· οὐ γὰρ διέτι ἀληθῶς τις ἐρεῖ, τὴν ἐκ τόπου
εἰς τόπον μετάδασιν κίνησιν εἶναι, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν
ἄλλη κίνησις, πιστευθῆσεται· λέγων γὰρ τὰς πλείους,
τῆς μᾶς παραλέλοιπεν· οὐδ' ὅτι δὴ οὖν καὶ δίκαιοι
ἀσεβῶν κατακράτησαν, ὡς Ἰσραὴλ τὴν γῆν Χαναάν,
καὶ ἡμῶν οὗτοι ὡς ἐκείνοι κρατεῖν λέγοντες πιστευ-
θήσονται. Εὐρηγται γὰρ καὶ ἀσεβεῖς εὐσεβῶν χαλε-
πώτερον κατακρατηκότες· καὶ μάρτυς ὁ Ὑδάλλων·
Ὁ Θεὸς, *ἡλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου,*
ἐμίλاران τὸν ναὸν τὸν ἁγίόν σου· οὐκ ἄρα ὡς
κακῶς τὴν περὶ τὸ θεῖον δόξαν ἔχοντας τοὺς Χρι-
στιανούς τὴν τούτων χώραν ποτὶ οἱ ἐκ τῆς Ἀγαρ
καταλιζονται, καὶ εἰς προνομὴν τούτοις ἐκδέδοται,
ἀλλὰ μᾶλλον τάληθες εἰπεῖν, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας λό-
γος παρέστησεν, δι' ἀμαρτίας παιδευομένους.

ρς'. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς· οἱ ἀσθενῆς τῷ φιλαλή-
θει καὶ διελεγκτικῷ τοῦ ψεύδους λόγῳ ἐπόμενοι, οἰο-
ναι ραπίσματα τινα, κατὰ τοῦ ἀναιδεστάτου προσ-
ώπου τοῦ ψευδηγόρου λόγου Μωάμετ καθήκαμεν·
οἷς δὲ πλείων ἰσχύς τε καὶ παρρησία πρὸς τὴν ὄντως
ἀλήθειαν πρόσεστι, τούτοις πάντως ὁ ἀπαράλογος
προστάζει λόγος μάλιστα καὶ βασάνοις προσφύ-
ροις, τῶν αὐτῶν δυσφημηθέντων καθυποβαλεῖν ἀξίω·
καὶ τὸ τελευταῖον πέδαις ἀλύτοις καὶ φρουραῖς
ἀπροσίτοις συγκατακλείσαι, καὶ ἀφθόγγῳ σιγῇ καταδι-
κᾶσαι· ὡς ἂν πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι· *Ἐνεφράγη*
στόμα λαλούντων ἀδικα.

Ἔλεος τοῦ κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μωάμετ ἐλεγ-
κτικοῦ.

⁴⁴ Psal. LXXVIII, 1. ⁴⁵ Psal. LXX, 12.

A vero Agareni sint impii, jam demonstratum fuit.
et demonstratur, ac demonstrabitur. Verumtamen
quod et nos partim frugi simus, partim secus, nos
ipsi et cernimus et confitemur. Cum ergo a Dei
sapientia et bonitate res nostrae administrentur,
haud certe nostri causa desinit esse bonus et sa-
piens ac justus, ut jam diximus; hoc enim uni-
versa tradit divina Scriptura. Quomodo ergo isti
ignari ac barbari, uno discernendi iudicio, et qui-
dem infelicius praediti, adeo divinam inscite cir-
cumscribere sapientiam poterunt, ut nihilo plus
quam Agareni Deus sciat? Si ergo religiosi Chri-
stiani sunt; horum autem alii frugi, alii secus;
Dei vero officium est utrorumque salutis consu-
lere; haud equidem tanquam atheos nos depræ-
dantur, sed ut a Deo propter contumaciam cor-
reptos, et propter fiduciam infirmatos, et ob su-
perbiam cohibitos, et ab incomprehensibili ejus
sapientia varie ac multifariam castigatos. Neque
idcirco pii sunt qui prospere agunt; nam nec
Ægyptii pii erant, qui tamen bonos Domini famu-
los iugo servitutis premebant. Neque enim quia
aliquis veraciter dicet, migrationem de loco in
loco, motum esse, idcirco credetur ei dicenti nul-
lum aliud motus genus esse: nam dicto uno, re-
liqua omnia genera omisit. Nec quia iusti aliquando
impis potiti sunt, veluti Israel terra Chanaan,
idcirco hi Agareni eodem modo nobis se esse po-
tuit persuadebunt. Exstiterunt enim impii etiam,
qui piis atrocius potiti fuere. Testis Psalmista:
*O Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, pol-
luerunt templum sanctum tuum* ⁴⁴. Non itaque, ceu
si pravam de Deo sententiam gererent Christiani,
horum ditionem Agareni devastant, eaque ipso-
rum direptioni tradita est; sed ut verus sermo
affirmat, propter peccata sua corripiuntur.

406. Hos igitur, infirmi nos sermone ingenuo et
falsitatem coarguente utentes, hos, inquam, ceu
colaphos quosdam, impudentissimæ faciei falsidici
Mohamedis infliximus. Qui autem majores vires
fiduciamque habuerint, ad veritatis soliditatem mon-
strandam, his sine dubio invicta facundia ratio
suadebit verberibus idoneisque cruciatibus, Moha-
medis blasphemias digne subjicere; postremo de-
nique vinculis insolubilibus et inaccessis carcere
cohibere, mutoque silentio addicere. Tunc enim il-
lud dictum complebitur: *Obstruetur os loquentium*
iniqua ⁴⁵.

Explicit impii Mohamedis
confutatio.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ἐκθεσις κατασκευαστικὴ μετὰ ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν,
καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου,
καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας προαγομένη·
καὶ ἀντίβρῃσις τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν
πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου
ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EJUSDEM NICETÆ BYZANTINI

*Expositio demonstrativa Christiani dogmatis, ex communibus notionibus,
et dialectica methodo,*

ac naturalibus argumentis; et syllogistico artificio deducta.

Item refutatio Agarenorum epistolæ

ad Michaelē imperatorem, Theophilī filium, missæ ob accusandam Christianorum fidem.

1. Difficilis inventionis negotium veritas, et quod A
lynceos quoque oculos latere potest; nisi forte corporalium tenebrarum densitatem anima dissipans, et connivere aut quiescere sensibus persuadens, vestigium aliquod ipsius veritatis persequi valuerit. Certe quandiu rerum materialium fumo intellectualis oculus adhuc occupatur, is illarum quasi acrimoniam aliquam experiens passionem, ne ante pedes quidem jacentem veritatem fortasse agnosceret, nedum procul valde remotam: et quanto acriorem materiæ experiatur amorem, tanto crassiorem veritatis ignorantiam patietur. Cum ergo duplex sit veritatis scientia, altera circa creaturam spectata, altera circa Creatorem, quantum infra Creatorem sunt creaturæ, tantum præeminet Creatoris cognitio. Quare qui ratiocinio tantummodo cognitionem rerum tribuerunt, longe ab illa recessisse comperti sunt. At ii qui omni vitæ delectationi nuntio remisso, unice vestigandæ scientiæ vacant, manum illis adiutricem porrigente Deo, et ipsi certe eam comprehendunt, et alios qui ipsorum vestigia sectantur, ad eandem recto cursu deducunt. Priore itaque modo circa eos qui divina enarrare volunt invento, sine dubio secundus quoque subsequetur; vicissimque hic non subsequetur, nisi ille compertus fuerit. Si igitur illos, qui cum terminum attigerunt, hi qui ignorantia aut ignavia tenentur sectati fuerint, haud minore quam illi excellentia fruentur. Sed si ne hunc quidem secundum cursum, primo exclusi, tenere patientur, haud jam prorsus improbitatis criminationem vitare poterunt. Nam si neque vitæ per omnem virtutem exercendæ curam gerunt, qua opus foret ut ad certam Dei scientiam pervenirent; neque iis, qui illam obtinuerunt, obtemperant; solis autem suis ratiocinationibus nituntur, qui fieri potest, ut quod alia via incedit, ipsi diversam decurrentes comprehendant? Verumtamen vere vim non patitur liberum arbitrium. Igitur quia tu magis optas, eruditissime amice, ex naturalibus ratiocinationibus, propositarum quæstionum demonstrationes; id enim manifeste requirit in ipso exordio scriptum tuum; quanquam hoc haud principali loco fidei nostræ ratio esse sinit, quia omnem mentem, non humanam tantummodo, verum etiam angelicam Deus

α'. δυσθρατόν τι χρῆμα ἀλήθεια, καὶ τοὺς γε
λίαν ὀξυπωπύοντας λαθεῖν δυνάμενον, εἰ μὴ που ἀρα
τέλεον τοῦ σωματικοῦ τοῦδε γνόφου τὸ πάχος δια-
σχοῦσα ψυχὴ, μῦσαι ἢ ἀργῆσαι τὰς αἰσθήσεις κατα-
πίσασσα, ἔχοντος τινὸς αὐτῆς ἐφικέσθαι δυνήσεται·
ἕως μέντοι τοῦ καπνοῦ τῶν περὶ τὴν ὕλην ὁ νοητὸς
ἔτι ἀντιλαμβάνεται ὀφθαλμοῖς, ὡς δριμύσιν τὴν τοῦ-
των ὑπομένων προσπάθειαν, τάχα καὶ πρὸ τῶν πο-
δῶν χειρὸς οὐκ ἐπιγνώσεται, μή τιγε πόρρω που
λίαν ἀπωχισμένην· καὶ ὅσον ἂν μάλλον δριμυτέρας
τῆς τούτων αἰσθῆται ἀντιλήψεως, μάλλον τὴν ταύ-
της ὑποστήσεται ἀγνοίαν· διττῆς τοιγαροῦν τυχα-
νοῦσης αὐτῆς, καὶ τῆς μὲν περὶ τὴν κτίσιν θεωρου-
μένης, τῆς δὲ περὶ τὸν κτίσαντα, ὅσον ὑποβέβηκε
τοῦ ἡσποικητὸς τὰ κτίσματα, τοσοῦτον ὑπερελήλα-
ται ἢ ἀκραίφνης τοῦ ἡσποικητὸς ἐπίγνωσις· ὅθεν
ἔσοι λογισμοῖς μόνοις τὴν πάντων γνῶσιν ἀπέδωσαν,
πόρρω που ταύτης ἐληλακότες εὐρέθησαν· ὅσοι δὲ
πάσῃ τῇ κατὰ βίον βραδύνῃ χαίρειν εἰπόντες, πρὸς
μόνην τὴν ταύτης ἔρευναν ἀπησχόληνται, τῆς θείας
αὐτοῖς ἐπαμυνούσης χειρὸς, αὐτοὶ τε ἀσφαλῶς
κατελήφασιν· καὶ τοὺς ἐκείνων κατακολουθοῦντας
τοῖς ἔχουσιν, πρὸς αὐτὴν εὐθυδρόμως ἐχειραγώγησαν.
Τοῦ τοίνυν πρώτου τρόπου περὶ τοὺς τὰ θεία δι-
αγορεύειν βουλομένους εὐρισκομένου, ἀναμφιβόλως
καὶ ὁ δεύτερος ἔψεται· οὐχ ἔψεται δὲ, μὴ φαινομέ-
νου ἐκείνου. Μέχρι μὲν οὖν τοῖς ὧδέ περ καταφθάσα-
σιν οἱ ἀγνοῖα καὶ βραθυμία κεκρατημένοι παρέπον-
ται, οὐδὲν ἤτιον τῆς αὐτῆς ἐκείνοις θεϊότητος ἀπο-
λαύσονται· ὁπνίκα δὲ μὴδὲ τὸν δεύτερον πλοῦν,
ἀναβληθέντος τοῦ πρώτου, μεταδιώκειν ἀνέχονται,
οὐκέτι που πάντως τὸ τῆς κακουργίας ἐγκλημα δια-
δραῖναι δυνήσονται. Εἰ γὰρ βίου μὲν ἐξησκημένου
φροντίδα οὐ τίθενται, ὡς ἂν εἰς τὸ τῆς ἀπλανοῦς
θεογνωστίας καταφθάσαι μέτρον, τοῖς τε κατελη-
φθῇσιν οὐ καταπίθονται, μόνοις δὲ τοῖς οἰκειοῖς
ἐπερείδονται λογισμοῖς, πῶθεν τοῦ δι' ἄλλης ὁδοῦ
λαμβανομένου ἑτέραν ἐπιτρέχοντες καταλήφονται;
πλὴν ἀδίστατον ἀληθῶς ἐν πάσι τὸ αὐτεξούσιον. Τοι-
γαροῦν ἐπειδὴ φροντῖς μάλλον τῇ λογιστικῇ σου,
πολυπειρότατε φίλε, τοῖς ἐκ φύσεως λογισμοῖς τῶν
αἰρετῶν τὰς ἀποδείξεις καθυποβάλλεις· τοῦτο γὰρ
τὸ σὸν σαφὲς περίστην ἐν προοιμίῳ γράμμα, εἰ
καὶ μὴ τοῦτο προηγουμένως ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς πί-

στεως ἐπιτρέπει λόγος διὰ τὸ πάσης ἐννοίας οὐ μόνον ἀνθρώπινης ἀλλὰ καὶ ἀγγελικῆς ὑπερβαίνειν τὸ θεῖον, σὺν ἔνεκα χάριτος, πρῶτον μὲν ἐκ τοιούτων λόγων κατασκευαστικῶς, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν τὴν περὶ τὸ θεῖον ἡμῶν δόξαν ἐκθέμενοι, τὸ τηνικαῦτα τῶν σῶν προβλημάτων τὴν ἡμετέραν διαβαλλόντων θρησκείαν ἐπισκεψόμεθα τὴν ἰσχύ· ἀρξομαι δ' ἐντεῦθεν.

Nicetas abhinc repetit longam suam religionis Christianæ demonstrationem, quam in præcedente opere scripserat (in editione nostra col. 373 usque ad 707); nempe: 'Ο πάνσοφος καὶ φιλόγαθος κ. τ. λ. δόγμα κατεσκεύασεν: Sapientissimus et bonitatis amator etc., dogma comprobavit. Omittuntur tamen in hac repetitione loci duo breves, nempe de Mohamede col. 689, et alter de Agarenis col. 697, idque euphemiæ causa, ut puto, ne amicus Mohamedanus, ad quem Nicetas scribit, offenderetur. Nos itaque universam illam Christianæ avologię partem repetendam non judicavimus, quia jam in volumine nostro prostabat.

β'. Καίρως ἤδη λοιπὸν καὶ τὰς ἐν τῷ σῷ συγ-
γράμματι διαβολὰς κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως, εἰ
εὐθυδῶλως ἔχουσιν, ἐπισκεψασθαι· ἀρξομαι δὲ ἐν-
τεῦθεν· ἔχει τὸ σὸν γράμμα οὕτως· « Καὶ ἔδωκεν
ὁ θεὸς αὐτοῖς, δηλονότι τοῖς δημιουργηθεῖσιν ἀνθρώ-
ποις, νοῦν τοῦ γινώσκειν ὅτι ἡ δημιουργία κεχω-
ρισμένη ἐστὶ, καὶ πόρρω ἀφέστηκε τῆς πρὸς τὸν
Δημιουργὸν ὁμοιότητος· καὶ ὅτι πᾶν ποίημα ἐνδεές
ἐστὶ τοῦ ποιήσαντος. » Τοῦτο σύμφημι καὶ γὰρ, ὅτι
πᾶν παραγόμενον, ἀλλοτρίον ἐστὶ τῆς οὐσιώδους τοῦ
παράγοντος ὁμοιότητος· διὸ καὶ ὡς ὁμολογημένον
καὶ παρ' ἡμῶν εἰληφθῶ· εἰτα τὸ ἐξῆς τοῦτου συν-
απτόμενον τὸ λέγον, ὅτι· « Ἐκαστος γεννήτωρ πρό-
τερός ἐστι τοῦ οὐκαίου γεννήματος. » Ἐπὶ τι μὲν τὸ
ἀληθὲς ἔχει ἀπλῶς τιθέμενον· ἐπὶ τι δὲ τὸ ψευδές·
καὶ ὅτι ἐπὶ Θεοῦ ἀλλοτρίον ἐστὶ καὶ χώραν οὐκ ἔχει,
ὥστε ἀποδέξομαι, οὕτε ὁμολογήσω· ἐλέγξω δὲ, καὶ
ἐν οἷς χώραν ἔχει παραστήσω· τοῦτο οὖν σὺ λαβὼν
ὡς ὁμολογημένον, δοκεῖς μὲν ἡμᾶς παρακροῦειν,
ἥτοι εἰς τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον, ἢ εἰς τὴν τοῦ
γεννήτορος καὶ γεννήματος σχέσιν· καὶ πῶς, ἔρω.
Ἡμῶν γὰρ ὁμολογοῦντων ὁμοουσιότητα καὶ ταυτό-
τητα τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν ὡς γε-
γεννηχότα Πατέρα καλεῖσθαι, τὸν δὲ ὡς γεγεννημέ-
νον Υἱόν, λαβὼν σὺ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀξίωμα τὸ
λέγον, ὅτι· « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ
οὐκαίου γεννήματος· » καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς θείας φύσεως
κακῶς ἐπισυνάψας, ὅπερ μᾶλλον ἐπὶ γενετῆς καὶ
κτιστῆς φύσεως χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ Θεοῦ οὐκ ἔρρω-
ται (καὶ γὰρ πολλὰ μὲν, καὶ εἰ χρὴ τάλιθες εἰπεῖν,
ἀπειρα ἐφ' ἡμῶν χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ Θεοῦ παντελῶς
ἀλλοτρία ἐστὶ), τοῦτο οὖν ὡς ἀληθὲς ἐπὶ Θεοῦ λαβὼν,
ὡδὲ πῶς συνάγει· « Εἰ ἕκαστος γεννήτωρ πρότερός
ἐστὶ τοῦ οὐκαίου γεννήματος, οὐκ ἔσται ὁ παρ' ἡμῶν
πιστευόμενος Υἱὸς τῷ Πατρὶ συναϊδὴς τε καὶ ὁμο-
ούσιος· εἰ δ' αὖ πάλιν συναϊδὴς ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ,
ἀληθὲς δὲ τὸ λέγον, « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός
ἐστὶ τοῦ οὐκαίου γεννήματος, » καταναγκάζεται ἡ
σχέσις ἐξ ἀλλήλων διαχωρίζεσθαι.

γ'. Οὐδὲν ξένον, ὡ βέλτιστε, ἐνδὲς ἀτόπου δοθέντος,
μυρία ἔψεσθαι· καὶ γὰρ εἰ τις τὸν ἀνθρώπων λίθον
ὀξέωσαι, πολλοὺς ἀτόπους, μᾶλλον δὲ ἀπείρους αὐ-
τὸν ἐπισυνάψει· τοιοῦτόν τι καὶ τὸς λημμάτων λα-
βὼν ἐπὶ Θεοῦ τὸ λέγον, ὅτι· « Ἐκαστος γεννήτωρ πρό-

A exceedit; tui tamen gratia, ante omnia ex hoc ser-
monis genere, demonstrative quantum fieri potest
nostram ad Deo sententiam exponemus: moxque
argumentorum tuorum religionem nostram oppu-
gnantium vim perpendemus. Hinc autem initium
dicendi faciam.

2. Tempus est ut deinceps consideremus an ac-
cusationes quæ in tuo scripto adversus fidem no-
stram sunt, recte se habeant. Hinc ergo exordiar.
In scripto tuo sic legitur: « Dedit iis Deus, id est
creatis hominibus, mentem ad cognoscendum, crea-
turam diversam esse proculque distare a similitu-
dine cum Creatore; et rem factam longe esse
inferiorem factore. » Hoc et ego concedo, quod
nempe productum diversum sit a substantiali pro-
ducentis similitudine. Quare hoc tanquam a nobis
quoque confessum habeatur. Deinde sequitur con-
nexa sententia sic: « Omnis genitor prior est pro-
prio genimine. » Hoc de aliqua re simpliciter
dictum, vere se habet: de alia tamen dictum,
falsum est: et quia hoc Deo extraneum est, nec in
eo locum habet, id ego neque admittam neque
confitebor. Quin adeo refutabo; et quandouam id
eveniat, exponam. Tu vero id quasi concessum
sumens, videris nos supplantare, sive quod spectat
ad consubstantialitatis rationem, sive quod ad
gignentis et geniti relationem. Cujus rei modum
jam dicam. Nobis enim confitentibus Patrem ac
Filium unam simul habere eandemque substantiam;
et illum quidem ut gignentem, Patrem vocari;
hunc autem utpote genitum, Filium; tu ab huma-
nis rebus axioma sumpsisti, quod ait, omnem ge-
nitorem priorem esse proprio genimine; idque ad
divinam naturam male transtulisti; quod in natura
potius genita creataque usuvenit, in Deo autem
non valet. Nam et alioqui multa quidem, imo, ut
vere dicam, innumera apud nos usuveniunt, quæ
a Deo prorsus sunt aliena. Tu vero, hoc tanquam
verum de Deo sumens, sic fere concludis: Si omnis
genitor prior est proprio genimine, jam non erit
qui a nobis creditur Filius Patri coæternus et con-
substantialis. Sin vice versa coæternus est Filius
Patri; verax autem effatum est: Omnis genitor
prior est proprio genimine; necessario mutua re-
latio ex utroque sejungitur.

3. Nec mirum est, o optime, si uno absurdo
concesso, sexcenta hujusmodi consequantur. Nam
si quis hominem existimare velit lapidem, multis
hunc absurdis; imo infinitis, copulabit. Pari fere
modo tu quoque dictiunculam hanc de Deo pro-

nuntians, quæ ait : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » paralogismum insidiosè struxisti. Hoc igitur confutato, quippe quia de Deo pronuntiarî nequit, utroque ex latere absurditatem vitabimus. Nam præsens causa, a contraria est absens. Si ergo dictum, omnis genitor, a creata natura prave sumptum, in absurditatem trahit dicentis sermonem, cum id in Deo non usuveniat, sine dubio absurditatem vitabimus ; et sempiternum atque consubstantialem, et paternitatis filietatisque relationem inviolatam servabimus. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Papæ rem miram ! quæ in me quidem teque ipso valet, qui facultate homines sumus, aut aliud quidvis ; efficiamur autem vi, puta genitores aut sapientes. At ubi hujusmodi vis non usuvenit, jam patet, prioratum genitoris relative ad genitum non subsistere. Si ergo vis a Deo aliena est (nam vis passione non caret ; vis aliquo exteriore indiget ; vis est de genere imperfectorum ; Deus autem supra hæc omnia est) satis patet ne prioratum quidem ei usuvenire, quia prioratus sine aliqua vi non fit. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc creatæ naturæ, hoc genituræ per fluxum, proprium est. Nam quorum existentia diversa est, horum æque diversa generatio. Ergo tribus contrariis sumptis, creato, inquam, et increato, passibili et impassibili, priore ac simultaneo, si corporeum passibile est, subsequitur autem huic prius et posterius, patet incorporeum impassibile esse ac simultaneum. Ita enim logicæ methodi nos docent.

4. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc ait qui legem vult Deo constituere, non autem qui veritatem dicit. Igitur vocabulum *genitor* vel est de numero eorum quæ per se sunt, vel quæ ad aliquid. Atqui non est ex iis quæ per se sunt : non enim ad genimen relationem haberet ; ergo est ex iis quæ ad aliquid sunt ; quæ autem sunt ad aliquid, simultanea naturæ sunt ; quæ vero simultanea naturæ, et simultanea sunt et non sunt ; ergo *genitor* quatenus genitor, ad aliquid existens relationem habet : quare prius et posterius non habebit. Si ergo genitor nec prius habebit nec posterius, tu vero dicis omnem genitorem priorem esse proprio genimine, constat non esse genitorem, quatenus est genitor, sed secundum aliquid aliud, sicuti Socrates et Petrus. Quoniam itaque genitoris nomen in Deo patre hypostaticum est, et secundum id solum proprietas hypostaseos denotatur ; demonstratum porro fuit, quod est relativum non habere prius et posterius ; constat ergo Deum Patrem, qui est proprii geniminis genitor, prius non habere. Quod si non habet, constat esse simultaneum : quod si simultaneus, etiam coæternus est. Ergo Filius Patri coæternus est : atque ita in quo circumvenire putabas, circumventus es. « Omnis genitor prior est genimine suo. » Nobis quidem hoc usuvenit ; quod quidem ita se habere, hinc fit

A *τερὸς ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος, » τὸν παραλογισμὸν συνεσκευήσας. Τοῦτου οὖν ἐληλεγμένου καὶ χώραν μὴ ἔχοντος τὸ παρὰπαν ἐπὶ Θεοῦ λέγεσθαι, τὴν εἰς ἑκάτερα ἀποπλανέμεθα· καὶ γὰρ ὁ παρὸν αἰτιον, ἀπὸν τοῦ ἐναντιοῦ· εἰ οὖν τὸ, ἔκαστος· γεννήτωρ, ἀπὸ τῆς κτιστῆς φύσεως· κακῶς λαμβανόμενον, εἰς ἀποπλανὸν τὸν λόγον ἀπάγει, τοῦτου χώραν ἐπὶ Θεοῦ μὴ ἔχοντος, δῆλον ὅτι καὶ ἀποπλανέμεθα, τὸ τε συναϊδίον καὶ ὁμοούσιον, καὶ τὴν τῆς πατρότητος καὶ υἱότητος σχέσιν, ἀπρωτων διαφυλάξομεν. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Βαβαί τοῦ θαύματος ! περὶ ἐμὲ καὶ σὲ τοῦτο, ὅτ' τὸ μὲν ἐνεργεῖα ἐσμέν ἄνθρωποι, εἰ τύχοι, ἢ ἄλλο τι· τὸ δὲ γινόμεθα δυνάμει ὄντες, οἷον γεννητορες ἢ ἐπιστήμονες, ἢ ἄλλο τι· ἐν οἷς δὲ τὸ δυνάμει χώραν οὐχ ἔξει, δῆλον ὅτι τὸ προτερεῦεν τὸν γεννητόρα τοῦ γεννήματος οὐχ ἔρρωται· εἰ τοίνυν ἐπὶ Θεοῦ τὸ δυνάμει ἀλλότριον (καὶ γὰρ τὸ δυνάμει μετὰ πάθους, τὸ δυνάμει τῶν ἐξωθεν προσδεῖται, τὸ δυνάμει τῶν ἀτελῶν· ὁ δὲ Θεὸς ἀνίκητος τοῦτων πάντων), δῆλον ὅτι καὶ προτερεῦεν οὐχ ἔξει χώραν διὰ τὸ ἄνευ τοῦ δυνάμει τοῦτο μὴ εἶναι. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο τῆς κτιστῆς φύσεως, τοῦτο τῆς βευστῆς γεννήσεως· καὶ γὰρ ὧν τὸ εἶναι διάφορον, τοῦτων καὶ τὸ γεννᾶν διάφορον. Τριῶν οὖν ἀντιθέσεων λαμβανομένων, φημὶ δὴ κτιστοῦ τε καὶ ἀκτιστοῦ, ἐμπαθοῦς τε καὶ ἀπαθοῦς, προτέρου τε καὶ ἄμα, εἰ ἡ ἐνοώματος ἐμπαθῆς, ἔπεται δὲ ταύτῃ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, φανερὸν ὅτι ἡ ἀσώματος ἀπαθῆς καὶ ἄμα· τοῦτο γὰρ αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἡμῖν διαγορεύουσιν.*

Ε'. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο νομοθετοῦνός ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ, τὸ ἀληθές δὲ οὐδαμῶς λέγοντος· τὸ τοίνυν γεννήτωρ ὄνομα, ἥτοι τῶν καθ' αὐτὸ ὄντων, ἢ τῶν πρὸς τι· ἀλλὰ μὴν τῶν καθ' αὐτὸ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ἀνὰ πρὸς γέννημα τὴν ἀναφορὰν εἶχε· δῆλον ὅτι τῶν πρὸς τι· εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ τῶν πρὸς τί ἐστιν, τὰ δὲ πρὸς τι ἄμα τῇ φύσει, τὰ δὲ ἄμα τῇ φύσει, ἄμα τὲ εἶσιν καὶ οὐκ εἶσιν, τὸ γεννήτωρ ἄρα καθ' ὃ γεννήτωρ, πρὸς ὃν τὴν ἀναφορὰν ἔχει, τὸ πρότερον καὶ ὕστερον οὐχ ἔξει. Εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον οὐχ ἔξει, ἔφης δὲ ὅτι ἕκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος· φανερὸν ὅτι τὸ γεννήτωρ, οὐ καθ' ὃ γεννήτωρ, ἀλλὰ κατ' ἄλλο τι, καθ' ὃ Σωκράτης ἢ Πέτρος. Εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑποστατικόν ἐστι, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως χαρακτῆριζεται· τοῦτο δὲ δέδεικται πρὸς ὃν τὴν ἀναφορὰν τὸ πρότερον καὶ ὕστερον μὴ ἔχον, φανερὸν ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ γεννήτωρ ὧν, τοῦ οἰκείου γεννήματος, τὸ πρότερον οὐχ ἔξει· εἰ δὲ οὐχ ἔξει, δῆλον ὅτι ἄμα· εἰ δὲ ἄμα, καὶ συναϊδὸς· ὁ Υἱὸς ἄρα τοῦ Πατρὸς συναϊδὸς ἐστὶ· καὶ οὕτως δι' οὗ ἐδόκει παρακρούειν, παρακένουσαι. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο ἐν ἡμῖν χώραν ἔχει· καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, δῆλον ἐντεῦθεν· Πᾶσα δυνάμις, τινὸς ἕνεκα·

εἰ γὰρ μὴ ἐνεκά τινος, μάτην· μάτην δὲ οὕτε ὁ Θεὸς ποιεῖ, οὕτε ἡ φύσις· ὁ δὲ ὅτι ἐνεκά· εἰ οὖν ἡ δύναμις ἐνεκά τινος, ὁ δὲ ὅτι καὶ τὸ δύνασθαι· πᾶν δὲ τὸ δύνασθαι τι ποιεῖν, καὶ ποιήσει, εἰ μὴ τι τὸ παρεμποδίζον· εἰ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστὶν ἐμφυτος δύναμις τὸ τεκνοποιεῖν, κεκαλύμμεθα δὲ, ὁ δὲ ὅτι παρεμποδίζοντός τινος· ἐν δὲ τῷ Θεῷ οὐδὲν ἀντίσθενον ἢ παρεμποδίζον· φανερὸν ὅτι καὶ ἡ γέννησις σύμφυτος· εἰ δὲ σύμφυτος, καὶ ἅμα· εἰ δὲ ἅμα, οὐ πρότερον καὶ ὕστερον· ὥστε ὁ δὲ ὅτι τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐπὶ Θεοῦ χώραν οὐκ ἔχει. «Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος.» Πόθεν τὰς ἀρχὰς, ὦ οὗτος, εἰληφας; οἱ μὲν γὰρ μὴδὲν κοινὸν τοῦ κτίστου καὶ τῶν κτισμάτων ὑποτιθέμενοι, ἑαυτοὺς παραλογίζονται, ταυτῶς ἐπὶ Θεοῦ καὶ τῶν κτισμάτων τὰς θείας φωνὰς ἐκλαμβάνοντες· καὶ τὸ πρότερον λήμμα διὰ τοῦ δευτέρου ἐξοστρακίζεται, καὶ πάλιν διὰ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον· καὶ γὰρ εἰ πᾶν ποίημα ἐνδεές ἐστι τοῦ ποιήσαντος διὰ τὸ πρῶτον ἀξίωμα· ὁ δὲ ἐκ τοῦ γεννήτορος λόγος, ἐκ τῶν ποιημάτων τὸν ποιητὴν πρότερον κατασυλλογίζεται, ἐνδεές τί ἐστι καὶ οὐκ ἐνδεές, καὶ ταυτὸν οὐ ταυτὸν πᾶν ποίημα τοῦ ποιήσαντος, ὅπερ ἀδύνατον.

ε'. Εἰδόμεν δὲ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον· ἔχει δὲ καὶ οὕτως· «Ἐπειδὴ ἐὰν ἡγήσαι μιαν ἀρχὴν ἀμφοτέροις, τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ἀπόλλυται ἡ τάξις τῆς σχέσεως ἡ οὕσα ἐκ τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸ γέννημα· καὶ καταναγκάζεται ἡ κλήσις τῶν ἀμφοτέρων χωρισθῆναι τοῦ γεγεννηκέντος καὶ γεννήματος, τοῦ προϋπάρχοντος καὶ μεταγενεστέρου.» Ἀπῆλλαξας ἡμᾶς πραγμάτων, ὦ φίλος, ἐξειπὼν τὸ ἀπόρρητον· εἰ μὲν γὰρ ἑώρων τὸ παρὰ σοῦ προτεθὲν λήμματιον τὸ λέγον, «Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος,» ἐπὶ Θεοῦ χώραν ἔχον, τάχα ἂν καὶ μὴ θέλων τῇ ἀληθείᾳ συνεφελχόμενος, καὶ τὸ δεύτερον ὁμολόγουν· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἔβωλον καὶ πάντῃ ψευδὲς ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἀλλότριον ὁ λόγος ἔδειξεν, οὐ με λόγος καταναγκάσει καὶ τὸ ἐπιφερόμενον τιθεῖναι· καὶ γὰρ ἐὰν δύο τινὰ ᾧσι, καὶ τὸ μὲν ἐν τάξει ἡγουμένου εἰληπται, τὸ δὲ ἐν τῇ τοῦ ἐπόμενου, ὁ δὲ ὅτι τοῦ ἡγουμένου ὁμολογηθέντος, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔψεται· οὐχ ἔψεται δὲ, τοῦ ἡγουμένου μηδαμῶς ὁμολογηθέντος· τοῦτο δὲ ὁ δὲ ὅτι «Ἐστὼ ἀνθρώπος καὶ ζῶον· καὶ τὸ μὲν ἀνθρώπος εἰληφθῶς ἡγούμενος, τὸ δὲ ζῶον ἐπόμενον· φανερὸν τοῦ ἀνθρώπου τιθεμένου, καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνάγκης ἔψεται· οὐχ ἔψεται δὲ, μὴ τιθεμένου ἐκείνου· τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ σοῦ δραματούργηθῆναι· διὰ δὲ μὲν χώραν ἐπὶ Θεοῦ εἶχεν τὴν, «Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος,» ἡμῶν ὁμολογούντων τὸ συναῖδιον ἔχειν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, φανερὸν ὅτι καταναγκάζεται ἡ κλήσις ἐξ ἀλλήλων χωρισθῆναι· ἐπεὶ δὲ τὸ πρότερον οὐκ ἀληθές, οὐδὲ τὸ δεύτερον· καὶ οὕτως ἡλίθιον ἀνέφρανε τὸ παρὰ σοῦ λεχθέν.

ς'. Καὶ ἄλλως· Εἰ διὰ τὴν συναϊδιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης φῆς τὰς σχέσεις κεχωρῆσθαι, καταναγκάσει μάλλον ὁ λόγος διὰ τὴν σχέσιν

manifestum. Potentia omnis propter aliquid est : nam si propter aliquid non sit, vana est : nihil porro vanum Deus facit neque natura. Est ergo propter aliquid. Si ergo potentia propter aliquid est, patet quod etiam posse ; omne autem quod facere aliquid potest, re quoque vera faciet, nisi aliquid obstitit. Si ergo in nobis est insita potentia liberos gignendi, prohibemur autem, constat quod aliquid nos impediat. Atqui Deo nihil resistit aut obstat : constat ergo generationem quoque ei esse connaturalem : quod si connaturalis, simultanea quoque est ; quod si simultanea, jam non est prior nec posterior : unde constat prius et posterius in Deo non usuvenire. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Undenam principia, o sodes, sumpsisti ? Nam qui nihil esse commune Creatori cum creaturis credunt, errant dum eodem sensu et de Deo et de creaturis divina vocabula sumunt ; et prius lemma a secundo excluditur ; vicissimque a priore secundum. Etenim si omnis factura inferior est factore, propter prioratus dignitatem ; quod autem est ex genitore Verbum, ex facturis factorem arguit esse prius ; illud quidem et inferius erit et non inferius, idem et non idem, quod est impossibile.

5. Videamus jam quod ibi additur, ita enim se habet : « Quia si putes unum esse principium amborum, Patris videlicet atque Filii, perit relationis ordo, quæ intercedit inter genitorem et genitum : cogiturque amborum appellatio sejungi a gignente et a genito, a præexistente et posteriore. » Liberrasti me negotio, o sodes, arcanum enarraus. Nam si mihi persuasissem a te dictam sententiam quæ ait : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » in Deo usuvenire, fortasse etiam si invitus, veritate compulsus, secundam hanc quoque confiterer. Sed quia illam futilem esse atque omnino falsam a Deoque alienam sermo noster demonstravit, me certe ratiocinium non coget subjunctam sententiam pensi habere. Nam si duo forte sint, quorum unum præcedentis loco habeatur, alterum vero subsequentis, patet præcedente concessa, sequens quoque concessum iri : non tamen concedetur, si præcedens nullo modo admittatur. Hoc autem sic explanatur. « Esto homo atque animal : et homo quidem sit instar præcedentis, animal subsequentis : constat homine supposito, animal quoque necessario subsequendum : haud sequetur autem, homine non supposito. Tale est objectum a te argumentum. Quamobrem si in Deo usuveniret propositio : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » consentibus nobis coæternos esse Patrem ac Filium, patet mutuam appellationem necessario ex utroque fore sejungendam. Sed quia prior propositio vera non est, ne altera quidem. Atque ita futile apparat prolatum a te argumentum.

6. Item aliter : Si propterea quod coæterni sunt Pater ac Filius, ais necessario relationes eorum fore sejungendas, imo coget potius ratiocinium

nostrum propter relationem, coæternitatem quoque inducere. Atque hoc ita ostenditur. *Genitoris nomen cum sit ex iis quæ sunt ad aliquid, ad filium habet relationem. Quæ autem sunt ad aliquid, simultanea naturæ sunt: quæ autem simultanea naturæ sunt, et sunt et item non sunt. Concluditur ergo, propter relationem simultanea esse; quod verum est. Et cur tu, o sodes, contrarium inducis? qui propter coæternitatem, videris nobis eripere paternitatis ac filietatis relationem: propter relationem autem gignentis et geniti, videris perimere coæternitatem et consubstantialitatem. Item aliter: Si genitoris nomen, existentiam simul tribuit; quæ autem simultanea existentia a te accipiuntur, relationem perimunt, quæ intercedit inter genitorem et genitum; concluditur utique genitoris nomen, et genitum; invicem referentia, non esse relativa; quod est absurdum.*

7. Pergis vero dicere sic: « Quia si existimes unum principium amborum, Patris atque Filii. » Miror, o sodes, quodnam tu velis principium in Deo ponere. Principium multifariam dicitur: aliud est enim effectivum, veluti est architectus ædificiorum: aliud materiale, veluti tabulæ navis: aliud formale, veluti statua schema: aliud finale, veluti navis ad victualium deportationem: aliud instrumentale, ut fabri murarii ascia: aliud exemplare, veluti prototypum facti operis: aliud temporale, velut res factæ quæ in tempore fiunt et sunt: aliud causale tantummodo, veluti Seth ex principio quodam et causa ortus est, ex Adamo scilicet. Nunc si tanquam ex principio quodam, ceu causa, dicis Patris ac Filii unum principium, jam neque alterum genitorem, neque alterum esse genitum retinebis. Nam ejusnam genitor sit, si tanquam ex alio principio et causa Patrem ac Filium dicas ortos? Certe principium non dices effectivum; nam si hoc concedas, erit Dei Deus, et rursus hujus alius Deus, et hoc in infinitum. Neque principium dices materiale; non enim est Deus compositus et materialis. Sed neque formale principium; nam quodnam habere potuerunt formale principium Pater ac Filius? præterquam quod compositionem non vitarent. Neque denique finale, etenim nulla ex causa Deus provenit. Superest tibi temporale esse principium Patris ac Filii. Quod si ita est, ipsis quidem fieri contingit, et corrumpi, et alia innumera. Nam quæ in tempore, talia sunt. Constat, non posse in Deo principium antiquius inveniri. Et quomodo, o sodes, ita a nobis existimari præsumens, paralogismum contexis? Vere demonstratum tibi fuit id esse stolidum.

8. Sed videamus etiam quid paulo infra scribas: « Deus omnia sapientia sua gubernavit. » Concedo hoc libenter admodum: etenim enhypostatica sapientia sua, quam sermo noster perspicue demon-

καὶ τὸ συναϊδίον εἰσαγεσθαι· καὶ τοῦτο ὁλὸν ὧδε· Τὸ γεννήτωρ ὄνομα τῶν πρὸς τι ὄν, πρὸς υἱὸν ἔχει τὴν ἀναφορὰν· τὰ δὲ πρὸς τι, ἅμα τῇ φύσει· τὰ δὲ ἅμα τῇ φύσει, ὁμοῦ τέ εἰσι καὶ οὐκ εἰσὶ· συνάγεται ἅρα διὰ τὴν σχέσιν ἅμα εἶναι· ὅπερ ἐστὶν ἀληθές· καὶ πῶς σὺ, ὦ φίλος, τὸ ἐναντίον εἰσάγεις, καὶ διὰ μὲν τὸ συναϊδίον, εἰς τὴν σχέσιν τῆς πατρότητος καὶ υἱότητος ἡμᾶς δοκεῖς παρακρούειν, διὰ δὲ τὴν σχέσιν τοῦ γεννήτορος καὶ γεννημένου, εἰς τὸ συναϊδίον τε καὶ ὁμοούσιον; Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ γεννήτωρ ὄνομα τὴν τοῦ εἶναι ἅμα ὑπαρξιν δίδωσι, τὰ δὲ ἅμα τῇ ὑπάρξει κατὰ σὲ λαμβανόμενα, ἀπόλλυσι τὴν σχέσιν τὴν οὖσαν ἐκ τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸ γέννημα, συνάγεται ἅρα, τὸ γεννήτωρ ὄνομα, καὶ τὸ γέννημα, ἐν σχέσει ὄντα, ἀσχετα εἶναι· ὅπερ ἐστὶν ἀτοπον.

ζ'. Ἐπιφέρει δὲ πάλιν οὕτως· « Ἐπειδὴ ἐάν ἡγῇσαι μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέροις τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. » Θαυμάζειν μοι ἐπέρχεται, ὦ φίλος, ὅποιαν ἅρα βούλη ἀρχὴν ἐπὶ Θεοῦ τιθέναι· τῆς γὰρ ἀρχῆς πολλὰς λεγομένης, τῆς μὲν ὡς ποιητικῆς, οἷον ὁ τέκτων τῶν οἰκημάτων· τῆς δὲ ὡς ὑλικῆς, οἷον αἱ σαινίδες τοῦ πλοίου· τῆς δὲ ὡς εἰδικῆς [cod. ἰδικῆς. Sic et infra], οἷον τοῦ ἀνδριάντος τὸ σχῆμα· τῆς δὲ ὡς τελικῆς, οἷον τὸ πλοῖον πρὸς ἀγωγὴν τῶν χειρῶν· τῆς δὲ ὡς ὀργανικῆς, οἷον τέκτονος τὸ σκέπαρον· τῆς δὲ ὡς παραδειγματικῆς, καθάπερ τὸ πρωτότυπον τοῦ παραγώγου· τῆς δὲ ὡς χρονικῆς, καθάπερ τὰ γινόμενα ἐν χρόνῳ γίνονται καὶ εἰσὶ· τῆς δὲ ὡς αἰτίας καὶ μόνης, καθὰ ὁ Σηθ ἐξ ἀρχῆς τινος καὶ αἰτίας ἀνέβη τοῦ Ἀδάμ· εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐξ ἀρχῆς τινος ὡς αἰτίας φῆς τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μίαν ἀρχὴν εἶναι, οὐκέτι τὸν μὲν γεννήτορα, τὸν δὲ γέννημα φυλάξεις. Τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη γεννήτωρ, ἐπ' ἂν ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς τε καὶ αἰτίας τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν φῆς ἀναφύειν; οὐδ' αὐτὴν ὡς ποιητικὴν· αἰ γὰρ τοῦτο ὅπως, ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ πάλιν τοῦτου ἄλλος, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον· οὐδ' αὐτὴν ὡς ὑλικὴν· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός συνθετός τε καὶ ἐνυλός· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὡς εἰδικὴν· τίνα γὰρ καὶ ἔχοντες εἰδικὴν ἀρχὴν ὁ Πατὴρ καὶ Υἱός; καὶ οὕτως τὴν σύνθεσιν οὐκ ἐκφεύξονται· οὐδ' αὐτὴν ὡς τελικὴν, ἀνάτιος γὰρ ὁ Θεός· λείπεται κατὰ σὲ τὴν χρονικὴν ἀρχὴν εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ γίνεσθαι ἂν αὐτοὺς συμβαίνει, καὶ φθαίρεσθαι, καὶ ἄλλα μυρία· τὰ γὰρ ἐν χρόνῳ τοιαῦτα· φανερὸν ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ ἀρχὴν ἀνωτέραν εὐρεῖν καὶ πῶς, ὦ φίλος, ὡς ἡγεῖσθαι λαβὼν τὸν παραλογισμόν, συρράπτεις; Καὶ οὕτω δίδεικται καὶ τοῦτο σοὶ ἡλίθιον.

η'. Ἄλλ' ἰδωμεν τί καὶ μετὰ βραχεία γράφεις· « Ὁ δὲ Θεός τὸ πᾶν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἐκυβέρνησε. » Σύμφημι καὶ ὡ καὶ μάλα ᾄδω· τῇ μὲν γὰρ ἐνυποστάτῳ (1) αὐτοῦ σοφίᾳ, ἣν ὁ λόγος δύναμιν τὴν

(1) Enhypostatum sic definit S. Maximus opusc. theol. t. II, p. 79: 'Ενυπόστατον, τὸ κατὰ τὴν οὐ-

σίαν κοινὸν, ἣγουν τὸ εἶδος, τὸ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀπόμοις πραγματικῶς ὑφιστάμενον, καὶ οὐκ ἐπινόη-

αὐτὴν καὶ Ἀδὸν καὶ Υἱὸν τραυὺς εἰδείξῃ, τὸ πᾶν ἄσυνεστῆσθε, καὶ ἐφανερώσεν ἐν τοῖς ἔργοις τὴν ἑαυτοῦ ποιήσιν· καὶ οὕτως ἐστὶ Θεὸς εἰς ἐπὶ πάντων ὑπερούσιος καθ' ὃ πού τις τῶν παρ' ἡμῖν θεολόγων συνωδᾷ τούτοις ἔφη· «Τὰ γὰρ ἄδρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀϊδιος αὐτοῦ θεϊότης·» καὶ τὰ τούτοις σύστοιχα· διὸ καὶ μὴ θέλῃς, ταῖς ἡμετέραις ὁμολογίαις συνῶδης· παρακατιῶν δὲ μακρὸν εἰς τὴν μοναρχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπερουσιότητα, γράφεις οὕτως· «Διότι ἂν εἶχε κοινωνὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ἐμελλε δέχεσθαι ἐναντιώσιν, ἢ ἐνδεῆς εἶχεν εἶναι ὑπουργοῦ τοῦ διοικεῖν τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ.» Θαυμάζειν μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συνωδῶ ἐπὶ Θεοῦ τίς ἡ ἀνάγκη, ἢ κοινωνοὺς τινὰς τῆς βασιλείας, ἢ ἐνδεῖαν ὑπουργίαν τοῦ διοικεῖν τὸν ἑαυτοῦ κόσμον εἰσάγεσθαι· καὶ ὅσα τούτοις ἐπιφέρει· τὸν γὰρ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν κατὰ πάντα ὅμοιον ἔχοντα, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως· ἡμῶν δὲ μηδ' ὅλως τὸ κοινωνὸν ὁμολογοῦντων ἐπὶ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, οὐκ οἷδ' ὅπως ἡμᾶς παραλογίῃς ἢ ἑαυτὸν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ πτεροῖς ἁλίσκῃ· ἐστὶ δὲ τὸ παρὰ σοῦ σόφισμα τοιοῦτον· Ἐὰν δύο τινὰ ὦσι, καὶ τὸ μὲν καθολικώτερον, τὸ δὲ ἐπὶ μέρους, ὡς τὸ τε εἶναι, καὶ τὸ βεβρέχθαι τὴν γῆν· τὸ μὲν γὰρ εἶναι, ἐπέλαττον ἐστὶ τοῦ βεβρέχθαι· οὐ γὰρ ἀντιστρέφει· τούτου δὲ ὄντος, ὅηλον ὅτι καὶ τὸ λοιπὸν ἔσται, ὡς τὸ εἶναι καὶ τὸ βεβρέχθαι· εἴτα τοῦ λοιποῦ ὄντος, φῆσει τις καὶ τὸ λοιπὸν εἶναι· τὸν παραλογισμὸν ποιεῖ οὕτω καλούμενον παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον, καὶ τὸ ἐπόμενον.

9. Τοιοῦτόν τι καὶ οὗτος ἐν τοῖς παρὰ σοῦ γραφεῖσι πεποίηκε· δύο γὰρ ὄντων, κοινὸν τε καὶ κοινωνὸς· καὶ τὸ μὲν ἐπιπλέον, ὡς τὸ κοινόν· τὸ δὲ ἐπέλαττον, ὡς τὸ κοινωνός· ὁ μὲν γὰρ κοινωνός οὐ λέγεται κοινωνός, ὡς κοινόν τι ἔχων λέγεται κοινωνός· οὐκ εἰ τι δὲ κοινόν τι ἔχων μεθ' ἑτέρου, ἀνάγκη καὶ κοινωνὸν αὐτοῦ λέγεσθαι· λίθος γὰρ λίθου οὐ λέγεται κοινωνός, ἐπεὶ κοινή ἀμφοτέρων ἡ οὐσία· ὡσαύτως δὲ καὶ ἵππου· ἵππου, κοινήν καὶ μίαν οὐσίαν ἔχοντες, οὐ λέγονται κοινωνοί· εἰ οὖν τὸ κοινὸν ἐπιπλέον, τὸ δὲ κοινωνός ἐπέλαττον· ἡμῶν δὲ λεγόντων κοινήν καὶ ἀμέριστον ἔχειν τὸν Πατέρα τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱόν, αὐτὸς μεταφέρειν γράφεις· «Εἰ κοινή βασιλεία καὶ ἐξουσία πρὸς Υἱόν, πάντως καὶ κοινωνός ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς τῆς αὐτοῦ βασιλείας·» καὶ παραλογίῃς μᾶλλον ἢ πρὸς ἡμᾶς, ποιῶν τὸν παραλογισμὸν παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον καλούμενον· καὶ τοῦτο ποιῶν δοκεῖς μᾶλλον ἄγνοεῖν τὸ κοινωνός ὄνομα ἐπὶ τίνων εἰκότως καὶ ἐστὶ καὶ κυρίως λέγεται, καὶ διὰ τοῦτο κακῶς ἐπὶ Θεοῦ μεταφέρεις· τὸ γὰρ κοινωνός ὄνομα οὐκ ἐπ' ἄλλου δοκεῖ τίθεσθαι, ἀλλ' οἷς ἰδιαζόντως καὶ ἀποτετημένως ἐνός ἐκάστου τὸ ἔργον ἀποτελεῖται, καὶ κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν, καὶ συμπερισμὸν ἐν ταυτῇ πρά-

A stravit Verbum esse ac Filium, omnia constituit, manifestavitque operibus facturam suam, et quod Deus unus sit super omnia supersubstantialis, sicuti quidam de theologis nostris consonanter his dixit: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus deitas*⁹, et his consentanea. Quamobrem velis nolis confessionibus nostris consenties. Aliquantum vero progressus ad Dei unitatem et supersubstantialitatem, sic ais: «Quia si societatem aliquam sui regni haberet, contrarietatem quoque experturus esset. Vel certe esset adjutoris indigus ad creati ab se mundi administrationem.» Miror hæc a te scribi: nullam enim necessitatem video inducendi vel socios aliquos regni, vel adjutorii indigentiam ad mundi administrationem, vel quidquid his tu subjungis. Cum enim nos confiteamur Deum Patrem habere Filium suum prorsus sibi similem, excepta generatione ejusque negatione; neque tamen societatem ullam prorsus dicamus Patris ac Filii; haud video cur nobis fucum facere velis. Sane tuis ipsis pennis caperis. Est autem sophisma tuum hujusmodi: Si duo sint, et unum quidem generalius, aliud partiale, veluti est pluere, et terram madefieri: nam pluere minus est, quam terram madefieri: non enim convertitur; quod si est, patet alterum quoque fore, id est, pluere et madefieri. Deinde si alterum est, dicit aliquis alterum quoque fore, paralogismumque facit, ita appellatum quia non convertitur etiam subsequens.

9. Tale quid tu quoque fecisti in scripto tuo. Nam cum duo sint, commune et communicans; et illud quidem amplius, id est, commune; hoc autem restrictius, id est, *communicans*: etenim qui communicat dicitur communicans, quatenus commune aliquid habet: nequaquam autem eum qui commune aliquid habet cum alio, necesse est communicantem eidem dicere: nam lapis non dicitur lapidi communicans, quia communis est utriusque substantia: similiter equus equo, qui communem unamque substantiam habent, non dicuntur communicantes: si ergo commune, plus est; *communicans* autem minus: nobis vero dicentibus commune et indivisibile habere Patrem regnum suum cum proprio Filio, tu inverso sermone scribis: «Si commune est regnum et potestas cum Filio, prorsus et communicans erit Filius regno Patris sui:» tibi quæ illudis potius quam nobis, paralogismum faciens in eo quod non alternat: idque faciens, videris potius ignorare, vocabulum *communicans* de quibusnam recte proprieque dicatur: ac propterea male ad Deum transfers: nam vocabulum *communicans* de alio nullo poni videtur, quam de iis quorum proprie præcisèque uniuscujusque opus

⁹ Rom. 1, 20.

ψιλλῇ θεωρούμενον. Enhypostatum, quod commune secundum substantiam est; videlicet species quæ in

individuis, quæ sub ipsa sunt, realiter subsistit, nec nudo tantum mentis cogitatu consideratur.

perficitur, cum ex conventionē prævīa et soliditate in eodem negotio, duo vel tres aut plures, ad idem negotium concurrunt. Veluti si quis rhetoricam artem prius per se ipsum tantummodo exercent, deinde aliquis alius ad eum accedat, et mox conventionē prævīa et consensu, ad rhetoricam professionem concorditer concurrant; tunc ambo dicentur hac in re communicantes. Verum enimvero iis, quorum opera, voluntas, deliberatio, operatio, et concordia inseparabilis suapte natura est, quomodo communicantis vocabulum congruet? Minime prorsus. Quare cum Patrem dicimus aliquid facere, Filium quoque et Spiritum sanctum inseparabiliter simul facere dicimus: et unius operatio, a tribus non est sejuncta: omnisque operatio quæ divinitus provenit, et multimodis denominatur, a Patre proficiscitur, et per Filium pergit, et in Spiritu sancto perficitur. Propterea æquum non est, vocabulum communicantis in sancta Trinitate adhibere.

10. Tu vero post vocabulum *communicans* pergis dicere, « fore ut Deus contrarietatem et seditionem experiretur. » O verborum tuorum stoliditas! Si certe vocabulo *communicans* apud Deum locus esset, fortasse et contrarietas et seditio comperiretur. Sed quia illud non conceditur, nec hoc quidem conceditur. Atque ita invitus ex iis quæ adjunxisti, propositionem evidentem nobis effecisti, quomodo proprie dicatur. Nam si vocabulum *communicans* de aliquo prædicatum, contrarietas et seditio subsequitur, planum erit, quod *communicans* vocabulum iis congruet qui prævīa conventionē et consensu rem gerunt: unde seditio etiam et contrarietas confit. His quippe tantum usuvenit seditio et contrarietas, propter voluntatis volubilitatem. Quibus autem immutabilis bonitas est, quomodo contrarietas et seditio incidet? Et paucis interjectis, ita scribis: « Vel certe esset adjutoris indigus ad creati ab se mundi administrationem. » Pecte, sodes, dixisti. Si enim vocabulum *communicans* de Filio prædicaretur, obnoxius utique esset, ut tu opinaris, contrarietati ac seditioni, et auxilio indigeret. Nunc quia illud futile et invalidum demonstratum fuit, constat quod et hæc similiter. Nam si positione alicujus, quedam ponuntur, sine dubio extinctione illius, etiam alia extinguuntur.

11. Insuper scriptum tuum hæc habet: « Et per sæculorum spatium, et ob mutuam contrarietatem, deleteretur Dei dominatus una cum creaturis. Et alter alteri dominaretur, et cum creaturis compassio desineret. » Atqui hæc, o sodes, duorum principiorum et contrarietatis criminatio nobis non congruit; sed aliis a te intendi deberet, qui nempe duo principia et duos deos inducant, bonum ac malum: et ab alio quidem dicunt hunc materialem mundum conditum et conservatum ac rectum; ab alio autem intellectualem: quam nos sententiam et odimus et toto animo aversamur; et eos, qui hanc foveant, capitali poenæ subijcimus: vos vero

Α γματι, δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ πλείονες τούτων εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα συνέρχονται· ὅσον ῥητορεύει τις καθ' ἑαυτὸν τὸ οἰκεῖον σπούδασμα ἐκτελῶν, ἐὰν ἄλλος τις πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο καὶ κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν καὶ συμπεπιθισμὸν εἰς τὸ τῆς ῥητορείας ἔργον ὁμογενωμένως συνέλθοιεν· λέγοντο ἂν ἑκάτερος εἰς τοῦτο κοινωνοί· οἷς δὲ τὸ ἔργον καὶ ἡ θέλησις, βούλησις τε καὶ ἐνέργεια καὶ ὁμόνοια ἀδιάστατος φυσικῶς ἐν αὐτοῖς πρόσσεσι, πῶς ἂν καὶ χώραν ἔξει τὸ τοῦ κοινωνοῦ ὄνομα; οὐ μὲν οὖν διὰ τὸν Πατέρα λέγοντες ποιεῖν τι, καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀδιασπάστως ἅμα λέγομεν ποιεῖν· καὶ τοῦ ἐνὸς ἡ ἐνέργεια, τῶν τριῶν πῶς ἐστὶ μὴ διασχιζομένη· καὶ γὰρ πᾶσα ἐνέργεια ἡ θεοθεν διήκουσα, καὶ κατὰ τὰς πολυτρόπους ἐννοίας ὀνομαζομένη, ἐκ Πατρὸς ἐφορμάται, καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ πρόεισι, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τελειοῦται· διὰ τοιούτου, οὐ δίκαιόν ἐστι τὸ τοῦ κοινωνοῦ ὄνομα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τίθεσθαι.

ι'. Ἐπιφέρεις δὲ εἰς τὸν κοινωνὸν γράφων οὕτως· « Ἐμελλε δέχεσθαι ἐναντίωσιν καὶ στάσιν. » Ὡς τῆς ἀποκρίσεως τῶν αὐτῶν ῥημάτων! Εἰ μὲν γὰρ τὸ κοινωνὸς ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ χώραν εἶχεν, ἴσως καὶ ἡ ἐναντίωσις καὶ στάσις εὐρίσκειται· ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐ δέδοται, οὐδὲ τὸ δι' ἐκείνου δοθῆσεται· καὶ οὕτως ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου τὸ προτεθὲν δῆλον ἡμῖν παρέστησας, καθ' ὃν κυρίως λέγεται. Εἰ γὰρ τὸ κοινωνὸς ὄνομα τιθέμενον, τὴν τε ἐναντίωσιν καὶ στάσιν ἀκολουθοῦσαν ἔχει, φανερὸν δὴ ποθεῖν, ὅτι κοινωνὸς ἐπὶ τῶν κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν καὶ συμπεπιθισμὸν προερχομένων χώραν ἔξει· ἐξ οὗ καὶ ἡ στάσις καὶ ἡ ἐναντιώσις ποτε ἐγγίγνεται· τούτων γὰρ μόνων ἐστὶ τὴν στάσιν καὶ ἐναντίωσιν δέχεσθαι, διὰ τὸ εὐμετάβολον τῆς προαιρέσεως· οἷς δὲ ἀγαθότης ἀναιρέτος ἐστὶ, πῶς ἂν καὶ ἐναντιώσις καὶ στάσις συνεισφῆρῃται; Καὶ μετὰ βραχέα γράφεις οὕτως· « Ἡ ἐνδεὴς εἶχεν εἶναι ὑπουργοῦ, τοῦ διοικεῖν τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. » Καλῶς, ὦ φίλος, ἐφησθα· εἰ μὲν γὰρ τὸ κοινωνὸς ὄνομα ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ χώραν εἶχεν, ἔσχεν ἂν κατὰ σὲ καὶ τὸ τῆς ἐναντιώσεως καὶ στάσεως καὶ ἡ ἐνδεὴς τῆς ὑπουργίας· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνο δέδεικται ἔωλον καὶ ἀνίσχυρον, δῆλον ὅτι καὶ ταῦτα· καὶ γὰρ ἐὰν τῇ θέσει τινὲς τίθενται, τῇ ἀναιρέσει τούτου δῆλον ὅτι συνανήρηται.

ια'. Ἐχει δὲ πάλιν τὸ σὸν γράμμα οὕτως· « Καὶ κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν αἰώνων, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα ἐναντίωσιν, ἡφανίστο ἡ τούτου κυριότης μετὰ τῶν κτισμάτων, καὶ ἐκυρίευσεν ὁ εἰς τοῦ ἐτέρου, καὶ ἐκόπτετο ἡ συμπάθεια τῶν ποιημάτων. » Τοῦτο οὖν, ὦ φίλος, τὸ τῶν δύο ἀρχῶν καὶ ἐναντιώσεως ἐγκλημα ἡμῖν οὐ πρόσσεστιν, ἀλλ' ἄλλοις παρὰ σοῦ ἐγκαλεῖσθαι ὤφειλε, τοῖς καὶ δύο ἀρχαῖς καὶ δύο θεοὺς εἰσαγόουσιν, ἀγαθὸν τε καὶ κακόν· καὶ τὸν μὲν φασὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον δεδημιουργηκέναι καὶ συνέχειν καὶ κρατεῖν· τὸν δὲ, τὸν νοητὸν ἦν δέξαι ἡμεῖς καὶ μυστατόμεθα καὶ λίαν ἀποστροφόμεθα, καὶ τοὺς ταύτην σεμνύοντας κεφαλικῇ τιμωρίᾳ καθ-

υποβάλλομεν (2)· ὑμεῖς δὲ καὶ προσέθετε καὶ ἐπι-
θάλπετε· ἡμῖν γὰρ μία ἀρχὴ τὸ σεβάζομενον· ἐπεὶ
καὶ εἰς Θεὸς, καὶ τὰς ἰδιότησιν εἰς ὧν ὑποστάσεις
τρία πιστεύεται· εἰ δέ σοι τὸ διάφορον τῶν ὑποστά-
σεων, διάφορον καὶ τὴν φύσιν ἐννοεῖν δίδωσι, καὶ
ὅσας τὰς ὑποστάσεις, τοσαύτας καὶ τὰς φύσεις εἰς-
άγεσθαι, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο, ἥπερ εἰδότες· οὐ
γὰρ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις· ἦν γὰρ ἂν οὐδὲν
τῶν ὅτων ὁμοῦς, καὶ ταυτὸν κοινόν τι καὶ ἴδιον
χρῆμα· ὅπερ οὐκ εὐρεται.

19. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων,
διάφορον καὶ φύσιν εἰσάγεσθαι δίδωσιν, ἀνάγκη τὸ
μὴ διάφορον τῶν φύσεων, μηδὲ διάφορον καὶ τῇ
ὑποστάσει καθίστασθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι τὰ ταυτὰ
τῇ φύσει, ταυτὰ καὶ τὰς ὑποστάσεις. Ἔσται ἄρα
Παῦλος καὶ Πέτρος ταυτοὶ ὄντες τῇ φύσει καὶ ἀδιά-
φοροι· καὶ τῇ ὑποστάσει ταυτοί, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον·
ἔστι γὰρ σου τὸ σόφισμα παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω
καλούμενον. Τοῦ γὰρ ἐνός πολλὰς λεγομένου, ὡς
αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἐκδιδάσκουσιν, ἡ γένει, ἡ εἴδει,
ἡ ἀριθμῷ, ἡ ἀναλογίᾳ, ὅθλον ὅτι καὶ τὸ πολλὰ
ὡς γὰρ τὸ προκείμενον [cod. ἀντικ.], τοσαυτα-
χῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον ἔχει· τοῦτο γὰρ δεδιδάγμα-
θα· ἡμῶν δὲ τὰς ὑποστάσεις τὰ τρία διδόντων, οὐ
δὲ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον εἰσάγει· ταῦτα δὲ
οὐκ οὕτως ἔχει· καὶ γὰρ ἡ ἐνάργεια τῶν πραγμάτων
ὁρᾷ, καὶ αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσιν· καὶ οὕτως σοι
πάντα αἰ διαβολαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως ἔωλοι
καὶ ἀπίθαναι καὶ ψευδεῖς ἀποδοκιμῆναι εἰσὶ καὶ
τῶν διαβολῶν δηλονότι ἀναίρεθαι, καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα συνέφεται. Καὶ ταῦτα πέρα τοῦ μέτρου, ἐπεὶ
καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀνοαίς διδ' ἱκανὰ μὲν καὶ
ταῦτα τοῖς θέλουσι μικρῶς πως συνορᾶν, καὶ τῇ πα-
ραθέσει τῶν κριτῶν, τὸ ἀληθὲς δῶκεν, καὶ τὸ
ψεῦδος ἀποδοκίμασθαι· διδ' καὶ μέχρι τούτων τὸν λόγον
στήσω (3).

A illis favetis atque blandimini. A nobis autem unum
principium religioso cultu colitur, quia et unus
Deus est, quanquam proprietatibus, sive personis,
trinus creditur. Quod si tibi personarum diversitas
differentem quoque naturam reputare suggerit, et
quot sunt personæ, totidem quoque naturas indu-
cere; hoc inducti potius ingenii est quam eruditi:
non enim idem est natura et persona: alioqui
nihil in rebus existentibus homogeneum esset,
idemque esset commune et proprium negotium,
quod non usuvenit.

12. Item aliter. Si quis a personarum diversitate
diversitatem quoque naturæ induci concedat, ne-
cesse est quod naturaliter non differt, ne persona-
liter quidem differre. Consequitur ergo, ut quæ
sunt naturaliter eadem, personaliter quoque sint.
Erunt itaque Paulus et Petrus idem naturaliter et
non differentes, simulque eadem persona, quod est
ridiculum. Est enim sophisma tuum per homony-
miam ita vocatum. Nam quum unum multipliciter di-
catur, ceu logicæ regulæ docent, vel genere, vel
specie, vel numero, vel analogia; patet quod perinde
etiam *plura*. Nam quot modis proponitur, totidem op-
ponitur; ita enim docti fuimus. Nobis autem perso-
narum trinitatem agnoscentibus, tu naturarum
quoque diversitatem oggeris. Sed res non ita se
habet, quod et rerum evidentia palam facit, et
disciplinæ tradunt. Atque ita omnes tuæ adversus
fidem nostram accusationes, futes, incredibiles
mendacesque demonstratæ fuerunt. Porro accusa-
tionibus cunctis peremptis, reliqua tibi omnia
subsequentur. Sed jam præter justum modulum
excurrimus; namque et sermonis satietatem aures
oderunt. Quare hæc sufficiant iis qui parumper
voluerint considerare, et comparativo meliorum
delectu veritatem sequi, ac falsitatem repellere.
Quamobrem finem hic dicendi faciam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῆς σταλείσης παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Mi-
χαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EJUSDEM NICETÆ

*Confutatio et eversio secundæ epistolæ ab Agarenis missæ ad Michaelē imperatorem
Theophili filium, ob accusandam Christianorum fidem.*

α. Ἐβουλόμην, ὦ φίλε, τὸν περὶ πίστεως ἡμῶν, D
τοῦ Χριστιανικοῦ, λέγω, δόγματος, λόγον, ἀληθῆ
πρῶτον ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἀνάγκαις καθυποβάλλειν,
καὶ ὡς ὁλόν τέ ἐστιν ἐκ τῶν φυσικῶν λογισμῶν
βέβαιόν τε τοῦτον καὶ ἀτρέκιστατον παριστᾶν·
ἔπειτα δὲ καὶ τὰ παρὰ σοῦ ἀλλοκῶτως ἐπὶ τῇ δια-
βολῇ τῆς καθ' ἡμᾶς θρησκείας γραφέντα διελέγγειν·
τοῦτο γὰρ ἐξ ἁπαντος ὁ ἀντιλογικὸς λόγος ἀπαιτεῖ.

(2) Dicit pœnam capitalem adversus Manichæos
legibus principum decretam, de qua dixi in adn.
ad Petrum Siculum.

(3) Eadem hac utitur clausula noster Nicetas,

1. Voûssem, o sodes, veram de fide nostra, id
est, de Christiano dogmate, doctrinam primo de-
monstrativis argumentis supponere, et prout fieri
poterat, naturalibus ratiociniis firmare hanc, et
certissimam præstare: deinde tua quoque ob eam
accusandam absurda argumenta refutare. Ita enim
prorsus antirrheticus sermo postulat. Nunc quo-
niam adversus alteram epistolam tuam, dogma

non hic solum et in secunda epistola, verum etiam
in illo suo, quem Allatius edidit adversus Arme-
nios tractatu, ut jam in prævio Monito dixi.

nostrum, ut par erat, validis demonstrationibus magnopere tractatum fuit, et evidenti conclusione stabilitum; ne nunc forte videamur torpere in scribendo ad te, si tantum adversus illa argumenta quæ ad nostræ irreprehensibilis fidei eversionem tu in litteris tuis misisti, responsionem fecerimus; ideo nunc ventilabimus, num tuæ contra fidem nostram accusationes et reliquæ contradictiones, recte collineent. Sic autem se habet scriptum tuum: «Deus est unus, neminem habens communicantem potestati suæ: et quia communicantem non habet, ideo ne filium quidem habet.» Miror equidem talia a te scribi: neque enim video, quænam sit necessitas communicantem veluti Deo Patri aut regni adiutorem Filium constituere, et hujusce generis alia a te sæpe proposita. Etenim cum Deus Pater Filium suum per omnia similem habeat, excepta innativitate et nativitate; cumque nos confiteamur non esse Filium Patri communicantem, nescio quomodo nos fallere velis; vel tu ipse propriis pennis capiaris. Est enim sophisma tuum hujusmodi: Si duo quædam sint, et unum pluris sit, aliud minoris, velut homo et animal; namque homo minoris est, quam animal; quia vicissim non alternat: animal autem pluris est; his ita se habentibus, veluti si homo est, animal quoque est; non autem, si animal est, homo quoque est; si animali existente, dicat aliquis hominem quoque esse; hic paralogismus facit, quia ista non alternant, neque invicem consequuntur.

Hoc loco repetit Nicetas totum articulum nonum prioris epistolæ, nempe a verbis τοιοῦτόν τι usque ad ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριᾶδος τίθεσθαι. Nos vero omitimus, ne actum agere videamur.

2. Item aliter: «Deus unus est, non habens aliquem communicantem potestati suæ.» Quod Deus unus sit universalis, qui cunctis rebus et existentiam tribuit et rectum statum, neminemque habeat communicantem aut adiutorem, ut tu dicis, a nobis pariter in superioribus demonstratum fuit, atque ita confitemur et credimus. Quod autem ille quoque a nobis creditus Filius ac Deus verus, æque ac Deus Pater, Deus unus cum Patre ac Spiritu a nobis dicatur, non tanquam communicans Patri ac Spiritui; neque tanquam unius principii, et unius Dei, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur, et sit et a nobis inducatur, ita sit planum: Ille qui a nobis Dei Filius ac Deus verus dicitur, si est, ut tu ais, Deo communicans, id est, ei qui a nobis Deus ac Pater appellatur; vel uni principio et uni Deo, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur. Sed si quidem uni Deo qui in Patre et Filio ac Spiritu sancto spectatur; demonstratum autem fuit a nobis in prioris epistolæ tuæ refutatione, unum esse Deum, unumque principium, cum Patre ac Spiritu sancto, Filium qui et ita est et a nobis bene Deus appellatur; ergo ita contingit Fi-

A Ἄλλ' ἐπεὶ πρὸς τὴν ἑτέραν ἐπιστολὴν σου τὸ οἰκεῖον δόγμα ἡμῶν, ὡς εἰκὸς ἦν, ταῖς ἀποδείξεσι κατασκευαστικῶς προσάγεσθαι μεγάλως τε πεπραγµέναι (4), καὶ σαφῶς ἐξήνυσται, ἵνα μὴ δόξωμεν νυνὶ παρέλκειν ἐν τῇ γράφειν σοι, µόνον ἀπὸ τῶν σταλέντων ἡμῖν ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς καθ' ἡµᾶς ἀµώμου πίστεως, τὰς ἀντιβρίσεις ποιησόμεθα· διὸ καὶ εἰ εὐθυβόλως αἶ τε τῆς πίστεως ἡµῶν διαβολαί, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀντιβρίσεις σου ἔχουσιν, ὥδε ἐπισκεψόμεθα· ἔχει δὲ τὸ σὸν γράμμα οὕτως· «Θεὸς ἐστὶν εἷς, κοινωνῶν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κοινωνῶν, οὐκ ἔσχεν οὐδὲ παῖδα.» Θευμάζειν μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συνορῶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τίς ἡ ἀνάγκη ὡς κοινωνῶν τινα, ἢ ὡς συνεργὸν τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸν αὐτοῦ Υἱὸν εἰσάγεσθαι, καὶ ὅσα τοιαυτότροπα πολλᾶκις γράφεις· τὸν γὰρ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν αὐτοῦ Υἱὸν κατὰ πάντα ὅμοιον ἔχοντα, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως, ἡµῶν δὲ μηδ' ὅλως ὁμολογούντων κοινωνῶν ὄντα τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἡµᾶς παραλογίζῃ, ἢ σεαυτὸν τοῖς αὐτοῦ πτεροῖς ἀλίσκῃ· ἐστὶ γὰρ σου σόφισμα τοιοῦτον· Ἐάν δύο τινὰ ὦσι, καὶ τὸ μὲν ἐπιπλέον, τὸ δὲ ἐπὶ ἐλάττω, οἷον ὃ τε ἄνθρωπος καὶ ζῶον· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἐπὶ ἐλάττω ἐστὶ τοῦ ζώου· οὐδὲ γὰρ ἀντιστρέφει· τὸ δὲ ζῶον ἐπιπλέον· τούτου δὲ ὄντος, οἷον τοῦ ἀνθρώπου, δῆλον καὶ τὸ ζῶον ἐστίν· οὐ μὴν τοῦ ζώου ὄντος, καὶ ὁ ἄνθρωπος· εἴτα τοῦ ζώου ὄντος, φήσειεν τις καὶ τὸν ἄνθρωπον εἶναι, τὸν παραλογισµὸν ποιεῖ, παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον, καὶ τὸ ἐπόμενον οὕτω καλούµενον.

β'. Καὶ ἄλλως· «Θεὸς ἐστὶν εἷς, κοινωνῶν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας.» Ὅτι μὲν εἷς Θεὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντων τοῖς οὖσιν ἅπασιν, τό τε ἀπλῶς εἶναι καὶ τὸ εὐχαριζόμενος, καὶ οὐδεὶ τῶν ὄντων τὸ παράπαν κοινωνῶν ἢ συνεργὸν, ὡς σὺ φης, κεκτηµένος, καὶ ἀνωτέρω παρ' ἡµῶν ἀποδείχεται καὶ ὁμολογῆται καὶ πεπιστευταί· ὅτι δὲ καὶ ὁ παρ' ἡµῶν Υἱὸς Θεοῦ πιστευόμενος, καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὢν καὶ αὐτὸς, καθ' ἃ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ Θεὸς εἷς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος παρ' ἡµῶν καλῶς θεολογούμενος, οὐχ ὡς κοινωνῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὕτε τῆς µιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου, ἐστὶ καὶ παρ' ἡµῶν εἰσάγεται, ὥδε δῆλον· Ὁ παρ' ἡµῶν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ἀληθινὸς θεολογούμενος, εἴπερ ἐστὶ κατὰ σὲ κοινωνῶν τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τοῦ παρ' ἡµῶν Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρεσβευομένου, ἢ τῆς µιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου· ἄλλ' εἰ μὲν τὸ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου, ἀποδέδεικται δὲ ἡµῖν ἐν τῇ ἀντιβρίσει τῆς προτέρας σου ἐπιστολῆς, ὅτι εἷς Θεὸς καὶ µία ἀρχὴ ὁ Υἱὸς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου καὶ ἐστὶ καὶ παρ' ἡµῶν καλῶς θεο-

(4) Dicit illam Christianæ religionis demonstrationem, quam ipse repetiverat in priorē epistola,

sed nos utpote jam in superiore opere, hoc eodem volumine editam, necessario omisimus.

λογείται· εἰ δὲ τοῦτο, συμβαίνει ἂν ὁ Υἱὸς αὐτοῦ· αὐτοῦ εἶναι κοινωνὸς, ὅπερ ἄπορον· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ λέγεται εἶναι κοινωνόν· οὐκ ἄρα ὁ Υἱὸς τῆς μιάς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνός Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου ἐστὶ κοινωνός· οὔτε μὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἐπὶ τούτων γὰρ καὶ μόνον ἔστιν υἱὸν εὐρεῖν τοῦ ἰδίου πατρὸς λεγόμενον κοινωνόν, ἐν οἷς γνώμης παραλλαγὴ παρεισδύνεται, καὶ βουλῆσεως ἐτερότης πάρεστιν, καὶ ἀπορία καλοῦσα πρὸς τὴν χρεῖαν, καὶ ἐνέργεια ἀποτεμνημένη ἰδίως πάρεστιν· οἷς δὲ γνώμη μία, καὶ βούλησις αἰεὶ ἀδιάκοπος, καὶ φύσεως ταυτότης, καὶ μία ἐξουσία, καὶ θέλησις ἀτρεπτος πάρεστι, πῶς ἂν ὁ κοινωνός εἰσφρήσεται; οὐκ οὖν κοινωνόν ἐπὶ τοῦ ἐνός Θεοῦ, οἱ ἐπὶ τῇ θεολογίᾳ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα θεολογούντες συνεισάγουσιν, εἰ καὶ κακῶς παρ' ὁμῶν [cod. ἡμῶν] ἐπιφημίζονται.

γ'. Καὶ ἄλλως· ἡ Θεὸς εἷς ἐστὶ, κοινωνόν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κοινωνόν, οὐκ ἔσται οὐδὲ παῖδα. » Ἀπῆλλαξεν ἡμᾶς πραγμάτων ἐξεῖπὼν τὸ ἀπόρρητον· εἰ μὲν γὰρ ἑώρων τὸ κοινωνός ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως ἐπόμενον καὶ χώραν ἔχον, τάχα ἂν καὶ μὴ θέλων τῇ ἀληθείᾳ συμφελκόμενος τῇ ἀναίρεσει τούτου, καὶ τὸ ἡγούμενον συνανήρουν· τούτεστι τὸ ἐπὶ τὴν θεολογίαν τὸν Υἱὸν ἀποκηρύττεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἔωλον καὶ πάντη ψευδές, ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως, καὶ ἀνακόλουθον ὃν ὁ λόγος ἐδείξεν, οὐ με λόγος καταναγκάσει καὶ τὸ ἡγούμενον, τούτεστι τὸν Υἱὸν, ἐπὶ τῆς θεολογίας ἀπαρνεῖσθαι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἐπομένων, καὶ τούτων ἀναιρουμένων, δηλὸν ὅτι καὶ τὰ ἡγούμενα συνανήρῃται· οὐ μὴν δὲ ἐπὶ τῶν ἥκιστα ἐπομένων, ὡς αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσι· διὸ ἦν τὸ παρὰ σοῦ συλλογιζόμενον δυνάμει τοιούτου· Εἰ ἔστιν Υἱὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας πιστευόμενος, εὐρεθήσεται καὶ κοινωνόν ὁ εἷς Θεὸς ἔχων· ἀλλὰ μὴν Θεὸς εἷς ἐστὶν ἐπὶ πάντων κοινωνόν οὐκ ἔχων· οὐκ ἄρα οὐδὲ Υἱὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας εὐρήται. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς αἱ φιλοσοφικαὶ μέθοδοι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσι, τὸ ἐπόμενον ἔσφαλται. Ἀποδείκνυται γὰρ ὅτι οὐχ ἔπεται ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως τὸ κοινωνόν λέγεσθαι τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς· διὰ τοιούτου καὶ ἀναπόδεικτος ὁ λόγος πρόεισιν· ἔπειτα μικρῶς πῶς τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν ἐπισκεψώμεθα, ὅπως εὐφωρατώτερον ἅπασιν τὸ ἀδρανὲς ὃν καὶ ἀπίθανον τοῦ παρὰ σοῦ δογματιζομένου λόγου παραδείξωμεν.

δ'. Τὰ τοῖνον ἐπὶ τῆς θεολογίας παρ' ἡμῶν ἀληθῶς λεγόμενα, τὰ μὲν κοινῶς ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λέγεται, ὡς ἐπὶ μιάς οὐσίας ἥτοι θεότητος, καὶ ἐνός Θεοῦ ὄντος· ὁδὸν φημι τὸ Θεὸς ὄντας, καὶ τὸ Κέριος καὶ τὸ φιλάνθρωπος, καὶ τὰ παραπλήσια, ἃ καὶ οὐ συναριθμεῖται διὰ τὸ ἐνιαίως λέγεσθαι, ὡς καὶ ἀποδείκνυται· τὰ δὲ ἰδίως, ἃ καὶ τῶν ὑποστάσεων πρῶτως καὶ κυρίως εἰσὶν· ὁδὸν φημι τὸ Πατὴρ καὶ τὸ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἃ καὶ διὰ τὸ ἰδίως λέγεσθαι, συναριθμεῖται· ἢ γὰρ συναριθμησις, κυρίως τῶν ἰδίως λεγομένων ἐστίν, οὐ τῶν κοινῶς, ὡς ἐν ἄλλοις δίδεικται· ἐνίοτε δὲ εὐρήται καὶ ἐπὶ δύο

lūm sibi met esse communicantem; quod est absurdum: nulla enim res existens dicitur sibi met ipsa communicare. Nequaquam igitur filius communicans est uni principio unique Deo qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur; neque item Deo Patri. Tunc enim tantummodo dicitur filius patri suo communicans, cum sententiæ aberratio subit, et consilii diversitas adest, cum dubitatio rei gerendæ, et operatio seorsum suscepta cernitur. Iis autem, quorum est una sententia, et deliberatio semper indivisa, et natura eadem, et potestas unica, et voluntas immutabilis, quomodo vocabulum *communicans* obrepit? Non ergo faciunt uni Deo communicantem, illi qui Filium ac Spiritum Deum esse theologicè dicunt; etiamsi prave a vobis ita diffamantur.

3. Item aliter: « Deus unus est, nullum habens potestati suæ communicantem, ergo ne filium quidem habet. » Liberasti me negotio, arcanum enarrans: nam si viderem vocabulum *communicans* in theologica generatione connexum et subsistens, fortasse quamquam invitatus, veritate trahente, cum huius vocabuli extinctione, principale quoque de medio tollerem: id est Filium prædicari Deum non sinerem. Sed quia hoc futile omnino et falsum in theologica generatione minimeque connectaneum sermo noster ostendit, nullum me ratiocinium coget, rem principalem, id est Filium, a Dei appellatione excludere. Nam in iis quæ necessario nexu cohærent, patet, his sublatis, principalia quoque perire: non ita tamen in iis usvenire quæ minime mutuo cohærent, disciplinæ docent. Propterea syllogismi tui hæc vis erat: Si Filii divinitas creditur, comperiemus unum Deum habere aliquem sibi communicantem: atqui unus est universalis Deus, nullum habens communicantem: nequaquam itaque Filius in theologia invenitur. Et primum quidem, prout nos philosophicæ regulæ docent, quod subsequens est everitur. Demonstratum enim fuit, non esse consequens in theologica generatione, communicantem dici Filium Patri. Propterea absque demonstratione assertio illa est. Mox aliquantulum theologiam nostram considerabimus, ut evidentius omnibus infirmitatem et incredibilitatem dogmatis a te prolati ostendamus.

4. Quæ igitur in theologia a nobis vere dicuntur, partim communiter de tribus personis dicuntur, tanquam de unica substantia seu deitate, veluti exempli gratia *Dei* nomen, et *Dominus*, et *benignus*, et his similia; quæ neque connumerantur, quia singulariter dicuntur, prout demonstratum fuit. Partim vero dicuntur privatim, quæ et personarum in primis ac præcipue propria sunt; veluti *Pater* et *Filius* et *Spiritus sanctus*, quæ quia privatim dicuntur, etiam connumerantur: nam connumeratio causa præcipue eorum quæ privatim dicuntur est, non eorum quæ communiter, sicut alibi osten-

sum fuit. Interdum vero etiam in duabus thearchicis personis invenitur, velut ex causa processio. Et quæ quidem communiter dicuntur, et communiter cum Patre et Filio et Spiritu sancto, ea tanquam de uno Deo qui et est et cogitatur, dicuntur, et proprie particulatim de personis prædicantur. Etiam enim et Pater vere Deus; et Filius tanquam ex Deo Deus, ac lumen de lumine; similiter et sanctus Spiritus. Privativam autem de personis dicta, ea privatim quidem dicuntur, sed communiter nequaquam; quia restrictiora de amplioribus prædicari nequeunt eisque exequari. Atque hoc de creata quoque natura dictum comperies, veluti perspicuitatis causa in exemplo hoc: *Homo*, et *mortalis*, et *loquens*, vocabula hæc singula communiter quoque accepta de quibuslibet hominibus dicuntur, et privatim etiam de unoquoque. Nam et Petrus et Paulus, et singillatim homines, tum simul communi sermone dicuntur homo, tum privatim quoque unusquisque dicitur. Nam Petrus homo dicitur, item et Paulus, et alii similiter.

5. Sed etiam si in nostra theologia alia quidem communiter dicuntur de tribus personis, alia privatim; et quæ quidem communiter, ea communiter etiam prædicantur, et privatim per partes. Nam cum communiter ac simul de Patre et Filio et sancto Spiritu, nomen puta *Dei* dicitur, aut *Dominus*, patet unum Deum in tribus dici, in quibus divinitas est, atque a nobis recte sic theologicè dicitur. Cum autem de Patre dicitur privatim et particulariter *Dei* nomen aut *Dominus*, vel de Filio aut Spiritu, tunc Pater Deus dicitur non privatim et particulariter, et quasi sit heterogeneus unus Deus Pater; et rursus unus alius Deus Filius; similiter et Spiritus sanctus; apage huiusmodi blasphemum polytheismum; nos enim unum colimus principium et unum Deum, et in tribus proprietatibus seu personis Trinitatem credimus. Quamobrem cum de Filii Dei divinitate loquimur, diversum quidem persona dicimus a Patre, haud tamen diversum natura et divinitate, sed unum eundemque, ut in priorè epistola ostensum fuit.

6. Nostra igitur theologia ex communibus notionibus, et ex divinis prophetis pendens, indidemque firmitatem stabilitatemque sortita, Patrem et Filium et sanctum Spiritum, ut unum Deum, Trinitatem theologicè dicit. Tu vero non ita intelligens, sed unum Deum dici Patrem separatim et particulariter; deinde Filium tanquam extrinsecus unum Deum, reputans obtrusum et sic intelligens, paralogismum machinatus es. Quapropter falso sic colligis: « Si est Filius in Deo, communicans quoque est: atqui Deo communicans nullus est: ergo ne Filius quidem. » Quod dum ais, in multa incurris absurda. Nam primo idem facis personam atque naturam, quod jamdiu explosimus. Deinde non concedis Filium quoque cum Patre ac Spiritu esse unum Deum, alioqui apud nos recta cum theologia assertum; quod item a nobis demonstratum

A τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, ὅσον τὸ αἰτιατόν· καὶ τὰ μὲν κοινῶς λεγόμενα, καὶ κοινῶς ἅμα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐνὸς ὄντος Θεοῦ καὶ νοουμένου, λέγεται. Καὶ ἰδίως ἀνὰ μέρος τῶν ὑποστάσεων κατηγορεῖται· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ Θεὸς ἀληθῶς· καὶ ὁ Υἱὸς ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ φῶς ἐκ φωτός· ὡσαύτως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὰ δὲ ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων λεγόμενα, ἰδίως μὲν λέγονται, κοινῶς δὲ οὐ λέγονται· ἐπειδὴ τὰ ἐλάττω τῶν ἐπιπλέον ἀδυνατεῖ κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν. Καὶ τοῦτο ἂν εὐροις καὶ ἐπὶ τῆς γεννητῆς φύσεως λεγόμενον· οἷον ὡς ἐν παραδείγματι σαφηνεῖται χάριν· τὸ μὲν ἀνθρώπος καὶ τὸ βροτὸς καὶ τὸ μέρος, ἕκαστον αὐτῶν καὶ κοινῶς μὲν ἅμα λαμβανόμενων τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων λέγεται, καὶ ἰδίως ἕκαστου νοουμένου· καὶ γὰρ Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι, καὶ ἅμα μὲν κοινῶς λόγῳ λέγονται ἄνθρωπος, καὶ ἰδίως ἕκαστος λέγεται. Πέτρος γὰρ ἄνθρωπος λέγεται καὶ Παῦλος καὶ παραπλήσιοι.

Ε'. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς θεολογίας, τὰ μὲν κοινῶς λέγεται ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, τὰ δὲ ἰδίως· καὶ τὰ μὲν κοινῶς, καὶ κοινῶς ἅμα κατηγορεῖται, καὶ ἰδίως ἀνὰ μέρος· ὅτ' ἂν μὲν γὰρ κοινῶς ἅμα ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, οἷον φημι τὸ Θεὸς ὄνομα ἢ τὸ Κύριος λέγεται, δῆλον ὅτι εἰς μὲν Θεὸς τὰ τρία λέγεται, ἐν οἷς ἐστὶν ἡ θεότης, καὶ παρ' ἡμῖν καλῶς οὕτως θεολογεῖται. Ὅτ' ἂν δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς λέγεται ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος τὸ Θεὸς ὄνομα, ἢ τὸ Κύριος, ἢ ἐπὶ Υἱοῦ ἢ Πνεύματος, τότε μὲν Θεὸς λέγεται ὁ Πατὴρ, οὐ μὴν ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος· καὶ ἑτεροφυῶς εἰς Θεὸς ὁ Πατὴρ· καὶ πάλιν εἰς ἄλλος Θεὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως δὲ καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀπαγε τῆς τοιαύτης πολυθείας· ἐξ ἡμῶν τὸ βλάσφημον! ἐπειδὴ ἡμῖν ἀρχὴ μία τὸ σεβασζόμενον· καὶ εἰς Θεὸς, καὶ τὰς ἰδιότησιν, ἡγουν ὑποστάσει, τρία πιστεύεται· ὅθεν Υἱὸν Θεοῦ θεολογούντες, ἕτερον μὲν φάμεν τῇ ὑποστάσει παρὰ τὸν Πατέρα, οὐ μὴν ὁ ἕτερον τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ θεότητι, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ εἴδεται.

Ζ'. Μενούργε ἡ καθ' ἡμᾶς θεολογία ἐκ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν θεῶν προφητῶν ἡρτημένη, καὶ τὸ βέβαιον καὶ πάγιον κληρωσαμένη, Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ τῆς θεολογίας ὡς ἓνα Θεὸν τὰ τρία θεολογεῖ· σὺ δὲ οὐχ οὕτως ἐκλαδὼν, ἀλλὰ τὸ ἓνα Θεὸν λέγεσθαι τὸν Πατέρα ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος· εἴτα τὸν Υἱὸν ὡς ἐξῆθεν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ παρεισκρινόμενον λογισάμενος καὶ νοήσας, τὸν παραλογισμὸν συνεσκευώρησας· διὸ καὶ ψευδῶς ὧδε συνάγεις· « Εἰ ἐστὶν Υἱὸς ἐπὶ Θεοῦ, καὶ κοινωνὸς ἐστὶν· ἀλλὰ μὴν κοινωνὸς οὐκ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ· οὐκ ἄρα οὐδὲ Υἱός. » Τοῦτο δὲ λέγων, πολλοῖς ἀτόποις περιπέπτιωκας· καὶ πρῶτον μὲν ταυτὸν ποιεῖς ὑπόστασιν καὶ φύσιν ἐπὶ Θεοῦ, ὅπερ ἤδη προσαπλήλεχται· ἔπειτα καὶ τὸν Υἱὸν οὐ δίδως μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἓνα Θεὸν ὄντα, καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς θεολογούμενον· καὶ τοῦτο πάλιν ἡμῖν προαποδίδεται· διὰ τοι τοῦτο

καὶ ἡλίθιον ἀνέφανε τὸ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον. Εἰθόμεν δὲ καὶ ἐπιπερόμενον· ἔχει δὲ καὶ αὐτὸ ὥδε· «Ὁ· ἐποίησε τὴν πίστιν τῶν Σαρακηνῶν, φῶς· καὶ ἑτέρα πίστις οὐκ ἔστι, δι' ἣν τις τῷ Θεῷ δύναται προσεγγίσει, » καὶ ὅσα ἄλλα γράφεις ἀποσεμνύνων τὴν οἰκείαν πίστιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν οὕτω ψιλαῖς τὸν λόγον χωρὶς ἀποδείξεως τὴν ἄλλοτριαν πίστιν ὕβρσει βάλλειν, καὶ τὴν οἰκείαν μεγάλως ἀποσεμνύνειν, ῥῥῶστον καὶ εὐπετὲς ἂν εἴη παντὶ τῷ βουλομένῳ· τὸ δὲ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν μετ' ἀποδείξεως εὐχρηστον καὶ ὠφέλιμον καὶ ἐκ Θεοῦ δοθείσαν ἀποδεικνύναι, ἀνδρὸς ἂν εἴη εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος. Οὐκοῦν καὶ ὑμεῖς ἔδει τοῦτο ποιεῖν· καὶ μὴ ἀπλῶς βρεθνομένουσιν τὴν ὑμέτεραν πίστιν ὡς φῶς παρὰ Θεοῦ ποιηθείσαν καὶ δοθείσαν ἀπορρίπτειν· ὅθεν ἡμεῖς μᾶλλον τῆς ὑμετέρας πίστεως τὴν πλάνην καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ τῆς ἡμετέρας τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν κόσμον μετὰ ἀποδείξεως παραθεῖναι πειρατόμεθα.

Ζ'. Ἀπασὶ τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὠμολόγηται ὅτι πίστις μὲν εὐχρηστος καὶ ὠφέλιμος καὶ ὡς φῶς οὐσα καθέστηκεν· καὶ τοὺς ταύτην ἐπισκοιμένους Θεῷ οικειοῦσθαι παρεγγυᾷ· ἥς τὰ θεσπιζόμενα τῶν χειρίστων καὶ βλαβερῶν τὴν ἀπόθεσιν ἔχει, καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ ὑπερφυῖ μετατίθῃσιν· ἥς δὲ τὰ θεσπιζόμενα τῶν καλῶν τὴν ἀπόθεσιν, καὶ τῶν φαύλων τὴν οικειώσιν ἐπαγγέλλεται, καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν κατασπᾷ, αὐτὴ πάντως δύσχρηστος τε καὶ βλαβερὰ, καὶ ἥμιστά τις τῷ Θεῷ προσοικειοῦσθαι δι' αὐτῆς δύναται. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ ὑμέτερα πίστις τῶν φαύλων τὴν οικειώσιν, καὶ τῶν καλῶν τὴν ἀπόθεσιν προσετίθει, καὶ ἐκ τῶν ὑπερφυῶν, ἢ καὶ κατὰ φύσιν, ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τοὺς ταύτην ἐπισκοιμένους κατασπᾷ, φανερόν ὅτι δύσχρηστος τε καὶ βλαβερὰ, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ οικειοῦται· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, ἔντεθεν ἄρει· Τὸ παρὰ φύσιν πάντες ἰσάσιν εἰδήμονες μετὰθεσιν εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ χειρίστον· τὸ δὲ ὑπὲρ φύσιν, μετὰθεσιν ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Εἰ οὖν ὁ ἄνθρωπος μέσος πως δεδημιούργηται τῆς αἰσθητικῆς, φημί, κτίσεως καὶ νοητικῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἑκατέρας τῆς τε ἀλόγου φύσεως καὶ ἀγγελικῆς ἐπικοινωνεῖ· καὶ τῆς μὲν ἀγγελικῆς κοινωνεῖ κατὰ τὸ λογιστικόν τε καὶ τὸ διακριτικόν· τῆς δ' αὖ ἀλόγου, κατὰ τὸ θυμικόν καὶ ἐπιθυμητικόν· πεφύλακται δὲ καὶ διατεθῆναι κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος, δι' ἃν τὸ λογιστικὸν τοῦ θυμικοῦ τε καὶ ἐπιθυμητικοῦ ἀρχῇ. Ἐτι γε μὴν καὶ τῇ ἀγγελικῇ φύσει οικειοῦται μᾶλλον, καὶ πρὸς τὰ ὑπερφυῖ ἀνεισιν, ἥνικα τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ὑποπιάζεται καὶ ὑποβιβάζεται. Ὅτ' ἂν δ' οὖν τὸ ἐναντίον ἐν αὐτῷ καθορᾶται, καὶ τὰ μὲν πάθη τοῦ λόγου ἐπικρατεῖ, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετεῖ, τοῦτο δὲ συμβαίνει ἀνενδοιάστως ἐπὶ τῶν ἀκολάστως ἢ καὶ φονικῶς βιούντων· φανερόν δ' ἂν τὰ χειρόνα διαπράττηται, ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν, ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν κάτεισιν· ὅθεν ὅσον ἂν μᾶλλον τὸ θυμικόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν ἀνετόν ἔστιν, τοσοῦτον καὶ τὰ πάθη σκαίρει· καὶ ὅσον ἂν μᾶλλον σκαίρῃ, τοσοῦτον καὶ ἐπαυῖται· καὶ

A fuit : quamobrem fatua apparuit prolata a te dogmatis instar sententia. Jam vero videamus quod addis : namque ita se habet : « Qui fecit Saracenum fidem lucis instar. Neque alia fides est, qua Deo quispiam propinquare possit. » Et quidquid aliud scribis, fidem tuam exaltans. At enim nudis ita verbis, absque ulla demonstratione, alienæ fidei maledicere, et propriam magnificare, facile est et expeditum volenti cuique. Verumtamen propriam fidem vi argumentorum bonam utilemque atque a Deo datam ostendere, id demum viri religiosi et cordati negotium est. Itaque et vos ita agere oportebat ; neque mera jactantia fidem vestram lucis instar a Deo constructam datamque pronuntiare. Proinde nos potius vestre fidei errorem ac falsitatem, nostræque veritatem et pulchritudinem, cum argumentis exponere conabimur.

7. Cordati omnes fatentur, fidem bonam et utilem, lucis vice fungi, et eas qui hanc gerunt ut ad Deum accedant hortari : ejus fidei, præcepta a deterioribus noxiisque retrahunt, hominesque ab iis quæ contra naturam sunt, ad naturalia et supernaturalia convertunt. Cujus autem fidei præcepta virtutis fugam, et vitii familiaritatem suadent, hominesque a naturalibus vel etiam supernaturalibus ad ea quæ contra naturam sunt trahunt ; hæc omnino prava et noxia est, minimeque per ipsam propinquare Deo quispiam potest. Quia igitur fides vestra vitiorum familiaritatem, et a virtutibus aversionem decernit ; atque a supernaturalibus aut saltem naturalibus, ad ea quæ contra naturam sunt, asseclet suos trahit, patet eam esse pravam et noxiam, neminemque per eam ad Deum accedere. Quodque id verum sit, hinc pervide : Quod contra naturam est, prudentes omnes sciunt transitionem esse a naturali ad deterius : supernaturale autem, transitionem esse a naturali ad melius. Quia ergo homo medius quodammodo conditus fuit inter sensibile creaturam et intellectualem, idecirco utramque participat, irrationalem scilicet atque angelicam naturam. Et angelicam quidem participat secundum rationem et discretionem, irrationalem vero secundum irascibile et concupiscibile. Servatur autem et continetur intra nature fines homo, cum pars rationalis irascibili et concupiscibili dominatur. Item ad angelicam naturam magis accedit, et ad supernaturalia extollitur, cum animæ pars irrationalis cohibetur et comprimitur. Quando autem contrarium in homine cernitur, et passiones rationi prævalent, ratioque succumbit (hoc autem accidit hominibus luxurioso immanique vitæ genere utentibus), constat hominem deteriora facientem, a naturalibus vel etiam supernaturalibus, ad ea quæ contra naturam sunt migrare. Quapropter quo magis irascibile et concupiscibile freno carent, tanto magis passiones exsiliunt ; et quo magis hæc exsiliunt, eo plus augentur ; et quo magis augentur, tanto plus homo irrationalibus brutis com-

municat; quod dum facit, ad belluinam conditionem festinat. Propterea et propheticus sermo volutantem se in passionibus hominem, jumentis similem esse definit: *Homō cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁴⁰.

8. Quoniam itaque vestra fides proponit et lege sancit intemperantem vitam, et passionum incrementum potius atque dominium, quā rationis, et ad deteriora inhiare homines impellit; hoc nimirum est quod diximus, a naturalibus et supernaturalibus ad illa quæ naturæ adversantur pertrahere: est autem apud nos in confesso, fidem illam, cujus statuta hujusmodi sunt, noxiam esse pravamque, ac neminem per illam ad Deum accedere: ergo concluditur, fidem vestram, o Saraceni, tenebras potius dicendam quam lucem, ac neminem per ipsam ad Deum accedere. Quod si ita est, ne a Deo quidem data fuit: tuque temere de hac falsi nominis fide vel, ut verius dicam, infidelitate, gloriaris et extolleris nobisque obloqueris. Quoniam vero nostra fides contrarium vestræ præscribit; nam vestra luxuriam, nostra pudicitiam; vestra ingluviem, nostra temperantiam; vestra luxuriam, nostra ingenuitatem; en demonstratum fuit vestram esse pravam et noxiam, neque Deo conciliantem, propterea quod brutis potius communicare facit. Exploratum est itaque, nostram bonam esse et utilem, et Dei nos familiares efficientem, quia homines ad angelorum conditionem extollit: ideoque possumus confidenter dicere, nullam esse fidem præter nostram qui Christiani sumus, cujus ope potest quispiam Deo propinquare, verumque bonum participare. Atque hactenus de vestra nostraque fide satis dictum sit.

9. Paulo autem progressus, ostendere niteris hominem nequaquam ad Dei imaginem ac similitudinem fuisse creatum; uti nos Moysis historiae et rebus ipsis credentes, ad te scripsimus. Quare cum specioso prætextu sic videris scribere: «Deus inenarrabilis est, indefinibilis, incomprehensibilis. Semper enim fuit Deus, nemoque similis ei est. Nam celsitudo ejus infinita est, isque plasma suum fecit absque ulla sui similitudine.» Ex quo videris concludere, hominem haud fuisse creatum ad imaginem ac similitudinem Dei. Nam quia Deus incomprehensibilis est et invisibilis et similia, nulla-que res ei comparabilis est, patet ne hominem quidem, quoniam inter res existentes est, ad Dei imaginem ac similitudinem factum. Hæc sunt verba hominis Deo legem statuentis ejusque creationibus, nihil tamen verum dicentis. Profecto si nos, dum hominem ad Dei imaginem ac similitudinem factum affirmamus, substantiæ similitudinem diceremus, quæ et indifferens, imo eadem cum Deo esset, et mox Deum confiteremur inenarrabilem,

Α ὅσον ἂν ἐπαύξηται, τοσούτον ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἀλόγους ζώοις ἐπικονοῦναι· καὶ τοῦτο ποιῶν σπαύδει ἀποκηνωθῆναι. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος τὸν ἐν τοῖς πάθεσι κυλινδούμενον ἄνθρωπον, ἀφωμοιωμένον τοῖς κτήνεσιν ὥδε ἀποφαίνεται· Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· παρασυρεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς.

η'. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑμετέρα πίστις ἐπαγγέλλεται καὶ προσθεσπίζει τὸν ἀκόλαστον βίον, καὶ τῶν παθῶν τὴν αὐξησιν καὶ ἐπικράτειαν, ἥπερ τοῦ λόγου, καὶ πρὸς τὰ χεῖρω κεχρῆναι τοὺς ἀνθρώπους προσωθεῖ, τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν καὶ ὑπερφυσῶν ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τοὺς ἀνθρώπους κατασπῆν· ὁμολογῆται δὲ ἡμῖν ὅτι ἡς τὰ θεοσιζόμενα τοιαῦτα καθίσταται, βλαβερά ἐστι καὶ δύσχρηστος, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς οἰκειοῦται Θεῷ· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ ὑμετέρα τῶν Σαρακηνῶν πίστις, σκότος μᾶλλον ἢ περ φῶς, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ οἰκειοῦται· εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ παρὰ Θεοῦ δέδοται, καὶ μάτην ἐπὶ τὴν ψευδώνυμον πίστιν, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τάληθες εἰπεῖν, ἀπιστίαν ἐπαυχῇ καὶ ἐπαίρῃ καὶ ἡμᾶς προσκαλῇ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ὑμετέρα πίστις, τὸ ἐναντίον τῆς ὑμετέρας ἐπαγγέλλεται, ἐκείνη μὲν ἀκολασίαν, αὕτη σωφροσύνην· ἐκείνη γαστριμαργίαν, αὕτη ἐγκράτειαν· ἐκείνη ἀσωτίαν, αὕτη ἐλευθεριότητα, δέδεικται δὲ ἐκείνη ἀχρηστός καὶ βλαβερὰ καὶ οὐ Θεῷ οἰκειοῦσα, διὰ τὸ τοῖς ἀλόγοις μᾶλλον κοινωνεῖν παρασκευάζουσα, φανερὸν δὲ ἡ ὑμετέρα εὐχρηστος καὶ ὠφέλιμος καὶ Θεῷ οἰκειοῦσα, διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον τοῖς ἀγγέλοις ἐπισυνάπτειν· διὸ μᾶλλον ἡμῖν ἐστὶν ἀρρότως φθέγγεσθαι, ὅτι οὐκ ἐστὶ πίστις παρὰ τὴν ὑμετέραν τῶν Χριστιανῶν, δι' ἧς δύναται τις Θεῷ οἰκειωθῆναι, καὶ τῶν καλῶν ἐν μετουσία γενέσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὑμετέρας καὶ ὑμετέρας πίστεως ἀποχρώντως ὥδε λελέχθω.

θ'. Παρακατιῶν δὲ μικρὸν πειρᾶσαι δεῖξαι τὸν ἄνθρωπον μὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν διαπεπλάσθαι, ὡς ἡμεῖς τῇ κατὰ Μωϋσέα ἱστορίᾳ καὶ αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πειθόμενοι πρὸς σὲ γεγράφαμεν· διὸ καὶ μετ' εὐλόγου αἰτίας δοκεῖς γράφειν οὕτως· «Ὁ Θεὸς ἀνεκδιήγητός ἐστι καὶ ἀπερίοριστος καὶ ἀπερίληπτος· ἀεὶ γὰρ ἦν ὁ Θεός, καὶ ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἦν· τὸ γὰρ ὕψος αὐτοῦ ἀόριστόν ἐστιν· ὃς ἐπλάσσε τὸ πλάσμα αὐτοῦ χωρὶς τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς αὐτόν· ὡς ἐντεῦθεν δοκεῖς συνάγειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ πέπλασται κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἀπερίληπτός ἐστι καὶ ἀόρατος καὶ ἀόριστος καὶ τὰ παραπλήσια, καὶ οὐδὲν τῶν ὄντων ὅμοιον αὐτῷ, ὅλον δὲ οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ αὐτός τι τῶν ὄντων ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο, κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν οὐ γεγένηται. Ταῦτα νομοθετοῦντός ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων, τὸ ἀληθές· δὲ οὕδαμῶς λέγοντος. Διὸ εἰ μὲν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ἡμεῖς λέγοντες γεγενῆσθαι, τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοίωσιν ἐλέγομεν, ἥτις τὸ ἀπράλλακτον καὶ ταυτὸν τῆς οὐσίας πρὸς τὸν Θεὸν ἔχει·

⁴⁰ Psal. XLVIII, 43.

εἶτα τὸν Θεὸν ὁμολογοῦντες ἀνεκδιήγητον καὶ ἀπείριστον καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀπειρον, καὶ οὐδὲν τῶν ὄντων τι τοιοῦτον, ἴαχα ἂν εἰς ἐαυτοὺς περιεπίπτομεν, καὶ εἶχεν εὐλογον τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον. Ἐπεὶ δὲ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοίωσιν ἐν τῷ λέγειν ἡμᾶς τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γεγενῆσθαι ἐκλαμβάνομεν, ἀλλὰ τὴν τὸ ἀνάλογον ἔχουσιν πρὸς Θεόν, ἣ καὶ ἐπὶ τῶν κτισμάτων εὐρηγεται, οὐδὲν ἀπεικὸς ἐνεστὶν ἡμᾶς γράφειν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν πέπλασται (5). Τοῦτο γὰρ καὶ πείθει ἡμᾶς ὁμολογεῖν ἣ κατὰ Μωϋσεία τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου ἱστορία· διὸ κατ' εἰκόνα μὲν φάμεν, κατὰ τὸ ἀρχαϊκὸν [ita cod.] τε καὶ αὐτεξούσιον. Ἐτι γε μὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔστι νοῦς καὶ λόγος καὶ πνεῦμα· καὶ ὁ μὲν νοῦς, γεννήτωρ ἐστὶ τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου· ὁ δὲ λόγος, γέννημά ἐστι νοῦς· καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ λόγου ἐκδίδεται. Καὶ ὡς περ διχα λόγος νοῦς ἀλογος οὐκ ἔστιν, οὕτω καὶ ὁ λόγος διχα νοῦς ἀνοῦς οὐχ εὐρηγεται, ἀλλ' ἅμα συνυπαρχει, καὶ οὐ προτερεῖται θάτερος θατέρου· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λόγος, ἀνευ πνεύματος οὐκ ἐνεστὶν, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ εἰς φωνὴν ἐκτυπούμενον ἀνευ λόγου.

Γ'. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος καὶ ἄκτιστος οὐσία, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι θεωρεῖται, ἐν τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ὡς ἡμῖν ἀποδίδεται καὶ καλῶς πιστεύεται, ἀναλογεῖ μὲν ὁ καθ' ἡμᾶς νοῦς, γεννήτωρ ὢν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ ἀϊδίῳ καὶ ἀχρόνῳ τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν γεννήσαντι· ὁ δὲ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν, γέννημα ὢν τοῦ ἐν ἡμῖν νοῦς, ἀναλογεῖ τῷ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀρεῦσθαι καὶ ἀπαθῶς γεννηθέντι Υἱῷ καὶ Θεῷ ἀληθινῷ ὄντι· τὸ δὲ ἐν ἡμῖν Πνεῦμα, τῷ Πνεύματι ἁγίῳ, τῷ ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευμένῳ, καὶ δι' Υἱὸν τοῖς οὖσιν ἐκχεομένῳ καὶ διαδιδομένῳ· καὶ κατὰ τοῦτο πάλιν λέγεται ὁ ἀνθρώπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεπλασθαι· καθ' ὁμοίωσιν δὲ πάλιν φάμεν τὸν ἀνθρώπον Θεοῦ γεγενῆσθαι, διὰ τὴν τῶν ἀρετῶν τελείωσιν, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὴν μετουσίαν· ἐπειδὴ πάντα ὅσα πρῶτως καὶ ἀναίτιως ἡ δημιουργὸς αἰτία, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός, ταῦτα δευτέρως καὶ μεθεκτῶς καὶ αἰτιατῶς ὁ ἀνθρώπος· οἷόν ἐστι τὸ πρῶτον καὶ ὑπερούσιον, ζωῇ, φῶς, σοφίᾳ, δυνατῇ, ἀγαθῇ, πρᾶς, δίκαιος· ἔστιν καὶ οὗτος σοφὸς, καὶ ζωῇ, καὶ δυνατῇ, καὶ ἀγαθῇ, καὶ πρᾶς, καὶ δίκαιος ὁ ἀνθρώπος· ἀλλὰ φύσει μὲν ὁ Θεός καὶ οὐσιωδῶς, θέσει δὲ καὶ χάριτι καὶ ἰπουσιωδῶς ὁ ἀνθρώπος. Εἰ δὲ τοῦτο, εἰκότως καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὸν ἀνθρώπον φάμεν, τὸ ἐξ ἀνακλάσεως [ita cod.], ἔσχατον ἀπήχημα φέροντα. Καὶ οὕτω πάλιν ἡλίθιον ἀνέφανε τὸ παρὰ σοῦ γραφέν.

ΙΑ'. Μεταβαίνων δὲ ἐπ' ἄλλο τῶν παρ' ἡμῶν γραφέντων, καὶ τοῦτο περὶ ὁμολογῶντος ἀναίρειν, πάλιν γράφει· «Θεωροῦμεν τὰ εἰδη τῶν θηρίων ὅτι ὁ ἰσχυρότερος ἐπανίσταται κατὰ τοῦ ἀσθενεστέρου, καὶ ὁ

A indefinitum, incomprehensibilem et immensum, cum nulla res existens talis sit, nobismet ipsi contradiceremus, et quod tu scribis videretur probabile. Nunc quia non substantiæ similitudinem intelligimus, cum hominem ad Dei imaginem ac similitudinem factum dicimus, sed potius analogiam erga Deum, quæ etiam in creaturis invenitur, nihil absonum est, nos scribere hominem ad imaginem Dei ac similitudinem fuisse formatum. Hanc enim confessionem nobis suadet Moysis historia de mundi genesi. Ideo ad imaginem dicimus, secundum liberam voluntatem et arbitrium. Præterea in homine est mens, verbum, ac spiritus. Mens quidem, verbi nostri genitrix: verbum mentis genimen: et spiritus per verbum profertur. Et quemadmodum nulla mens irrationalis existit, id est, absque verbo; ita ne verbum quidem irrationale ullum, id est, sine mente, invenitur: sed una coexistunt, neque alterum alteri antecedit. Sic etiam verbum sine spiritu non est, neque spiritus, qui voce exprimitur, sine verbo est.

10. Quoniam itaque supersubstantialis et increata substantia, ejusmodi Deus est, in personis tribus spectatur, Patre videlicet, Filio, et Spiritu sancto, ut jam nos demonstravimus recteque credimus; nostra quidem mens, verbi quod intra nos est genitrix, analogiam habet ad Deum Patrem, qui sempiternaliter et intemporaliter Filium suum genuit. Verbum autem, quod intra nos est, analogiam habet ad illum, qui ex Deo Patre sine fluxu et passione generatus fuit Filius Deus verus. Spiritus denique noster analogiam habet ad sanctum Spiritum, qui a Patre procedit, et per Filium in creaturas effunditur ac diribetur. Secundum hæc, inquam, homo dicitur ad imaginem Dei formatus. Ad similitudinem præterea dicimus Dei hominem factum propter virtutum exercitium, et bonorum participationem: quia quæ primitus et non causaliter habet causa creatrix, id est, Deus, eadem secundo et partiario et causaliter habet homo. Nempe Deus primigenius est et supersubstantialis, vita, lux, sapiens, potens, bonus, mitis, justus. D Est vero et homo sapiens, vita, potens, bonus, mitis, justus; sed naturaliter quidem ac substantialiter talis est Deus; adoptione autem, et gratia, et non essentialiter, homo. Quæ cum ita sint, merito nos dicimus hominem ad similitudinem Dei factum, ita ut extrema veluti repercussionis echo sit. Atque ita denuo futile demonstratum est scriptum tuum.

11. Deinde tu, ad alium libelli mei locum transiens, eumque pessumdare nitens, rursus scribis: «Cernimus in ferarum speciebus, fortiorem insurgere contra infirmiorē, majorem adversus mi-

(5) De homine ad imaginem Dei formato infinita prope dixerunt in commentariis suis Patres Ecclesiæ, et quidem præcipue Anastasius Sinaita. Qui-

bus nunc præclarus et peracutus theologus noster accedit Nicetas.

norem, potius adversus deteriorem. Et illæ has sæpenumero sibi pabulum faciunt : interdum et lacerant, zelotypia quadam ex ipsarum cubilibus pellendi, et reliqua. Hoc loco ignorare videris quomodo argumenta proferri oporteat, vel secus. Nam si quod nos scripsimus de omni animali, quatenus homogenea sunt vel heterogenea, id una etiam conversari et congregari illas affirmaret, propter mutuum mansuetudinem, et conservandæ salutis curam ; tu vero in nonnullis animalibus haud tale esse observasti, imo et contrarium, nempe adversari et mutuo lacerari, et quod debilius est a validiore opprimi, et deterius a potiore, quæ tu in scripto tuo posuisti, veluti sit a leone, urso, et similibus ; posses equidem sermonem nostrum fortiter perimere. Sed quia quod scripsimus non de omni irrationali animali loquitur, stulte blateras, male confictum drama inducens, et quasi personatus agens. Quis enim vel minima perspicacia præditus ignorat, non omnia animalium genera naturaliter esse comparata ut congregentur et socialem vitam sectentur ? Namque animalium alia sunt solivaga, alia gregalia ; rursusque gregalium alia sub gubernatore ordinantur, alia secus. Utraque vero hæc partim sunt civilia, partim minime, sicut ipsorum physiologiæ atque historiæ docent. Si ergo alia sunt solivaga, alia minime ; constat comparatum esse a natura ut partim congregentur cum homogeneis suis, partim secus. Quod si ita est, nemo sana mente pollens, aut putat aut scribit, omnia animalia inter se congregari solere et simul vivere. Ne nos quidem itaque hoc diximus. Sed quia maxime propria nota et characteristicæ inest animali præcipue sociali, ratiocinium et prudentia et cum ratione iudicium, propterea sermone exterior indiget homo, ut arcane repositas cogitationes in externam lucem educat, et cum proximis communicet. Quo fit, ut naturaliter sit ceteris animal, et apprimè sociale. Ceteris vero cunctis animalibus sodalitas et naturalis mansuetudo principaliter non inest : sed tamen in nonnullis cernitur conversandi et simul vivendi atque communicandi studium. Sed multo magis hoc inter homines constitutum est. Nam si quod minus esse videtur, tamen est, multo magis quod amplius est : quanto scilicet convenientius utiliusque est conversari simulque vivere cum homogeneo suo hominem, animal nimirum præcipue sociale, et suapte natura socium. Hoc enim et nos præ oculis habentes, vobis scripsimus.

12. Denuo progrediens ad alium scripti nostri locum, eumque refutare conatus, ita scribis : « Cædium aliæ licitæ sunt, aliæ illicitæ. Illicitum est, prout reapse a Deo vetatur, occidere fidelem privato proposito : legitimum autem est occidere eum qui dandum censet Deo sodalem, et hunc pari potentia præditum confingit. » Hæc dum scribis, indo-

A μέζων κατὰ τοῦ ἐλάσσονος, καὶ ὁ κρείττων κατὰ τοῦ χείρονος, καὶ πολλάκις ποιεῖται τροπὴν αὐτοῦ· ἔστιν ὅτε καὶ διαφθεῖραι αὐτὸν, ἀντιζηλῶν τοῦ διωχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς· Ἐνταῦθα δοκεῖς ἡγνοῦν καὶ τὰς ἀποδείξεις, πῶς δεῖ προάγειν, καὶ πῶς οὐ δεῖ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ παρ' ἡμῖν γραφὲν περὶ παντὸς ἀλόγου ζώου, πρὸς τὰ τὸ ὁμογενὲς ἢ καὶ ἑτερογενὲς, τὸ συναλλίεσθαι τε καὶ ἐνοῦσθαι ὑπισχνεῖτο, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλα ἡμερότητα, ὡς φερόμενα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· ἔτῃ ἐπὶ τινων ζώων τοῦτο εὐρὸν σὺ μὴ θεωροῦμενον, μᾶλλον δὲ τὸ ἐναντίον τὸ ἐπὶνίστασθαι καὶ διαφθεῖραι καὶ ἀποδιώκειν τὸν ἰσχυρότερον τὸν ἀσθενέστερον, καὶ τὸν κρείττονα τὸν χείρονα, καὶ ἐν τῷ σὺ γράμματι παρατίθεις, οἷον λέοντά φημι καὶ ἄρκον καὶ τὰ παραπλήσια· εἴχες ἂν γενναίως τὸν ἡμέτερον λόγον ἀναίρειν. Ἐπεὶ δὲ τὸ παρ' ἡμῖν γραφὲν οὐ περὶ παντὸς ἀλόγου ζώου τοῦτο ἐπαγγέλλεται, καὶ ματαιολογεῖς, τὸ κακόπλαστον εἰσάγων ὄρθρα καὶ ὑποκρινόμενος· τίνα γὰρ καὶ τῶν μικρὰ συνορᾶν δυναμένων λέληθεν, ὅτι οὐχ ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν ζώων συναλλίεσθαι καὶ συνδιαίτασθαι πρὸς ἀλλήλα πέφυκε ; Τῶν γὰρ ζώων τὰ μὲν εἰσι μοναδικὰ, τὰ δὲ ἀγελαῖα, καὶ τῶν ἀγελαίων τὰ μὲν ὕψ' ἡγεμόνι τάττονται, τὰ δὲ οὐ. Ἐκατέρων δὲ τούτων τὰ μὲν εἰσι πολιτικὰ, τὰ δὲ οὐ· ὡς αἱ περὶ αὐτῶν φυσιολογίαι καὶ ἱστορίαι ἐκδηλοῦσιν. Εἰ οὖν τὰ μὲν εἰσι μοναδικὰ, τὰ [δὲ] οὐ, φανερόν ἐστι τὰ μὲν συναλλίεσθαι μετὰ τῶν ὁμογενῶν πέφυκε, τὰ δὲ μὴ. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐδεὶς ἂν ἀδιαιτοροφον φράνα ἔχων, οὐτε νοεῖ οὐτε γράφει, τὸ Πάντα τὰ ζῶα ἔχει τὸ συναλλίεσθαι πρὸς ἀλλήλα καὶ συνδιαίτασθαι· ὅθεν οὐδὲ ἡμεῖς· ἀλλ' ὡς ἐπὶ ἰδιαιτάτων γνώρισμα καὶ χαρακτηριστικὸν ἐνεστὶ τοῦ κυρίως κοινωνικοῦ ζώου, ὃ τε λόγος καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετὰ λόγου κρίσις, διὰ τοι τοῦτο καὶ λόγου τοῦ ἐξωθεν ἰδεῖσθαι ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἂν τὰ ἐν βῆλει κείμενα νοήματα εἰς φῶς ἐξωθεν ἀγῆται καὶ τοῖς πέλας κοινοποιῇται· ὅθεν καὶ φύσει ἡμερον ζῶων ὁ ἄνθρωπος, καὶ κοινωνικὸν ζῶον κυρίως ἐνταῦθα ἔστιν. Ἐν δὲ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἅπασιν τὸ τε κοινωνικὸν καὶ φύσει ἡμερον κυρίως οὐκ ἐνεστὶν· εὐρηται δὲ ὡς ἐπὶ τινων τῶν ἀλόγων ζώων τοῦτο συναλλίεσθαι καὶ συνδιαίτασθαι καὶ κοινοποιεῖσθαι· πολλῶν μᾶλλον καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο θεμιτὸν ἂν εἴη.

D Εἰ γὰρ τὸ ἦντο δοκοῦν ὑπάρχειν ὑπάρχει, πολλῶν μᾶλλον καὶ τὸ μᾶλλον· ὅπερ προσήκον ἐστὶ καὶ μᾶλλον ὀφείλει τὸ συναλλίεσθαι καὶ συνδιαίτασθαι πρὸς τὸ ὁμογενὲς τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινωνικὸν ζῶον κ· ρ· ὡς καὶ ἡμερον φύσει. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀφορῶντες· πρὸς ὑμᾶς γεγράφαμεν.

ιβ'. Καὶ πάλιν δὲ μεταβαίνων ἐφ' ἕτερον τῶν παρ' ἡμῖν γραφέντων, καὶ τοῦτο ὡσαύτως πειρώμενος ἀνασκευάζειν, γράφεις ὧς· « Τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσι θεμιτοί, οἱ δὲ ἀθέμιτοι· καὶ ἀθέμιτόν ἐστιν, ὃ ἀποτέτραπται παρὰ Θεοῦ, τὸ φονεύειν πιστὸν τῇ ἰδίᾳ προαιρέσει· ἔννομον δὲ καὶ θεμιτὸν, τὸ φονεύειν τὸ δοξάζοντα συγκοινωνὸν τοῦ Θεοῦ (6) καὶ ἀναπλάττοντα

(6) Sur. VIII, IX et alibi. Confer retro col. 683 et 761, cum annotatione.

ἰσοδύναμον. Ταῦτα μὲν γράφων ὡς ἀμαθὴ καὶ ἀμύητον πάντη τῶν πραγμάτων σεαυτὸν εἰσάγεις· οὐδὲ γὰρ συνήκας ὅτι πᾶς φόνος, ἢ φόνος ἐστὶ, ψευ-
κτὸς καὶ ἀποτρόπαιος, εἴπερ κακὸς· τὸ δὲ κακὸν
ἅπαν οὐ θεμιτόν· καὶ ὅτι κακὸν ὁ φόνος, ἐντεῦθεν
ὁ ἥλον· Πᾶς φόνος, ἢ φόνος ἐστίν, ἢ φθορὰ ἐστὶν ἀν-
θρώπου, ἢ φθορὰς ποιητικὸς ἐστὶν ἀνθρώπου· ὁ δὲ
ἀνθρώπος μᾶλλον καλὸν καὶ μᾶλλον ἀγαθὸν τῶν ἐπὶ
γῆς· εἴπερ τὸ πρῶτιστον κτίσμα θεοῦ τῶν ἐπὶ γῆς·
συνάγεται ἄρα· Πᾶς φόνος, ἢ φόνος ἐστίν, ἀγαθοῦ τι-
νος ἢ φθορὰ ἢ φθορὰς ποιητικόν· εἰ δὲ τοῦτο, καθ' αὐτὸ
κακόν. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν αἱ φθοραὶ, καὶ τὰ τούτων
φθαρτικά, πάντως ἐστὶ κακά· ὥσπερ τῶν κακῶν αἱ
φθοραὶ, καὶ τὰ φθαρτικά τούτων ἀγαθὰ· οὕτω γὰρ
ἡμῖν αἱ κοιναὶ ἔννοιαί καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ μαθήσεις
ἐκδιδάσκουσιν. Εἰ οὖν πᾶς φόνος, ἢ φόνος ἐστίν, δέ-
δεικται ὡν κακός, ὁ ἥλον ὅτι καὶ οὐ θεμιτός· τὸ γὰρ
κακὸν πᾶν, οὐ θεμιτόν· γίνεταί δὲ ἐνίοτε κατὰ συμ-
βεδικὴς ἀγαθόν. Τῶν γὰρ δυτῶν τὰ μὲν εἰσι καθ'
αὐτὰ ἀγαθὰ· γίνεταί δὲ κατὰ συμβεδικὴς κακὰ, οἷον
ἐλεημοσύνη· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ μὲν εἰσι κακά· γίνεταί
δὲ κατὰ συμβεδικὴς ἀγαθὰ, οἷον τὸ ψεῦδος (7)· τὰ
δὲ καθ' αὐτὰ μὲν τὸ οὐδέτερον ἔχει· κατὰ συμβεδι-
κὴς δὲ ἐπαμφοτερίζει, οἷον πλοῦτος, ἰσχυρός, καὶ τὰ
παρὰ τλήσεια· καὶ τὰ μὲν καθ' αὐτὰ ἀγαθὰ, αἱ μὲν
δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· τοιαύτη γὰρ ἡ φύ-
σις τῶν καθ' αὐτὰ ἀγαθῶν. Τὰ δὲ καθ' αὐτὰ κακὰ,
ἐμπλῖν· ἢ αἱ μὲν οὐ δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ, ἀλλ' ἐπέλαττον· τοιαύτη γὰρ καὶ τούτων ἡ
φύσις· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ τὸ οὐδέτερον ἔχοντα ἐπ' ἴσης
ἔχει τὰ τε γίνεσθαι καὶ μὴ. Ἐπεὶ οὖν καὶ φόνος τῶν
καθ' αὐτὰ κακῶν ἐστὶ (τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἀποδέδεικται)·
τὸ δὲ καθ' αὐτὰ κακόν, κατὰ πρῶτον λόγον, ἢ ὅλως
οὐ δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ
πρῶτον ἀγαθόν· σπανιδικὴ δὲ γίνεταί κατὰ συμβε-
δικὴς ἀγαθόν· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ δευτέρως ἀγαθόν
καὶ ἐπέλαττον. Τὸ δὲ κατὰ πρῶτον λόγον ἀγαθόν καὶ
ἐπιπλέον, τοῦ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ ἐπέλαττον ὄντος,
αἰρετώτερον καὶ κρείττον, ὡς αἱ λογικαὶ ἡμᾶς μέθ-
οδοι ἐκπαίδευσιν· τὸ μὴ φονεύειν ἄρα, τοῦ φο-
νεύειν, εἰ καὶ κατὰ συμβεδικὴς ἐνίοτε ἐστὶν ἀγαθόν,
κρείττον καὶ αἰρετώτερον· εἰ δὲ τοῦτο, οἱ τὸ φονεύειν
ἐπιέμενοι ἀναρεῖν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ πολὺ ἂν
κρείττονες καὶ τιμιώτεροι δειχθεῖεν τῶν μὴ προαι-
ρουμένων τοῦτο ποιεῖν, ὡς τὸ κρείττον ἀγαθὸν ἐπιέ-
μενοι. Ἡμεῖς ἄρα κρείττονες ἀνεφάνημεν διὰ τῆς
ἀποδείξεως, τὸν φόνον ἀναρεῖν ἐκ ποδῶν προ-
αίρουμένοι.

ιγ'. Ὅτι δὲ καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος
καθ' ἐκαστην φόνος (8) οὕτε τῶν κατὰ συμβεδικὴς

(7) Puta cum aliquis mentitur, ut alicui prosit.
Verumtamen id quoque Augustinus reprehendit
enarr. in ps. V, n. 7: *Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa, cum aut jocamur, aut ut proximis mentimur. Illud primum, etc. Secun- dum ideo mitius est, quia retinet nonnullam bene- volentiam. Videsis ibi cetera; tum alia plurima*

A ctum te et omnium rerum ignarum exhibes. Etenim non intelligis, omnem cædem, quatenus cædes est, vitandam esse et aversandam, utpote malam. Porro nullum malum licet. Quod autem mala res sit cædes, hinc fiet manifestum: Omnis cædes, quatenus cædes est, destructio est hominis, sive causa est destruendi hominis. Hōmine autem nihil pulchrius meliusve in terra versatur, siquidem præcipua est creaturarum a Deo in terra rerum. Concluditur ergo omnem cædem, quatenus cædes est, boni alicujus destructionem esse, vel causam destructionis. Quod si ita est, cædes per se mala est. Nam bonarum rerum destructiones et harum causæ, omnino mæle sunt: sicut vicissim malarum rerum destructiones, et harum causæ, bonæ sunt. Quippe ita communes notiones et philosophicæ disciplinæ nos docent. Si ergo omnis cædes, qua cædes est, mæla esse demonstratur, patet eam ne licitam quidem esse. Nullum quippe malum licet: sed id tamen aliquando per accidens in bonum convertitur. Nam rerum aliæ sunt per se bonæ, sed sunt per accidens mæle, velut eleemosyna. Aliæ per se mæle sunt, sed sunt per accidens bonæ, velut mendacium. Aliæ denique per se quidem neutrius conditionis, per acci- dens autem in alterutram partem inclinantur, velut divitiæ, vires, et similia. Et hæc quidem res quæ sunt per se bonæ, semper fieri debent, vel certe ple- rumque: talis enim est rerum per se bonarum natura. Contraria ratio est rerum per se malarum, quæ vel nunquam fieri debent, vel raro, et minima quantitate. Talis enim est harum natura. Quæ denique per se neutrius naturæ sunt, perinde est utrum fiant, an secus. Quod autem cædes sit in numero rerum per se malarum, id nos jam ostendimus. Quod vero per se et principaliter malum est, id vel omnino fieri non debet, vel raro; et hoc prin- cipaliter bonum est: quod raro autem fit per acci- dens bonum, id secundo loco bonum est ac mini- mum. Jamvero quod est primigenia ratione bonum et gradu majore, illo certe quod est secundo loco bonum et gradu minore, optabilius est et melius, prout nos logicæ regulæ erudiunt. Ergo non occi- dere melius optabiliusque est quam occidere, etsi hoc postremum quandoque per accidens bonum sit. D Quod si ita se habet, ii qui cædem abolere inter homines student, meliores majoreque laude digni apparent, quam hi qui ita se gerere non constitue- runt: illi enim melius bonum amplexi sunt. Nos igitur meliores esse exploratum est, qui cædem ex hominibus exterminare studemus.

13. Quod vero quotidiana vestra adversus nos cædes, non sit de bonis per accidens contingentia

hujusmodi apud Augustinum, qui constanter men- dacium improbat.

(8) Loquitur de superstitiosa et fanatica Mo- hamedanorum adversus Christianos sævitia, quam, præter citatas retro suras, videmus etiam in epistola tertia Nicolai patriarchæ Græci inter editas a nobis in Spicilegio Romæ, T. X.

bus, hinc fiet palam : Quod sit per accidens bonum, prudenti aliquo consilio fit : quod autem ita prudenter fit, propter frugi aliquid fit : ergo quod per accidens fit, propter frugi aliquid fit. Vestrae autem nostrorum hominum occisiones, haud ob aliud fiunt, ut ipsi dicitis, nisi quia vos Saracenis sequimini : hoc autem frugi non est : consequitur ergo, ut vestrae nostrorum hominum occisiones, ne per accidens quidem bonae sint. Quod autem Saracenis secta minime bona sit, sic ostenditur : Saracenis nihil aliud est quam a naturalibus aut etiam supernaturalibus, ad ea quae naturae adversantur, hominum translatio ; namque hoc etiam demonstravimus. Jam id agere, malum esse, nemo non videt. Si ergo vestrae nostrorum hominum occisiones, neque per accidens neque per se ipsae bonae sunt : et si quod neque per se bonum est, neque per accidens, id omnino fieri non debet ; ergo vestrae quotidianae nostrorum hominum occisiones fieri non debent. Nam quod fieri non oportet, id ne licet quidem. « Cadium aliae licitae sunt, inquis, aliae illicitae. » Ego quoque assentior, caedes aliquas licere, nimirum per accidens, si quidem de illorum bonorum numero sint, quae ita evadunt per accidens. At sunt illicitae, per se ; quoniam caedes, quatenus caedes est, de numero esse per se malorum ostensum fuit ; idcirco hoc tanquam plane confesum a nobis quoque sumatur.

14. Age vero breviter deinde subnectis dicens : « Legitimum insonque est occidere eum qui censet dandum Deo socium, et quidem pari potentia praeditum. » Id, inquam, quam superbe a te dicitur et arroganter ! aut si magis proprie loquendum est, quanta stoliditate atque insania scatet ! Nam propter nullam stupiditatem tuam et infidelitatem, absque ratiocinio nescio quomodo iudicans, neque ut nos praedicamus, sed vane pugnans et stulte blaterans, sine causa nos irrides, quasi participantes quosdam, et Deo unico unique principio aequipollentes inducamus. Quis enim ex nostris, sive pusillus sive magnus, cogitavit unquam aut conflinxit quemquam esse Deo unico unique principio communicantem aut aequipollentem ? quo praetextu vestrae nostrorum hominum occisiones, justae, ut tu ais, evadant ? Etsi enim a nobis Filius Dei tanquam verus Deus, idemque Deo Patri homogeneus dicitur atque glorificatur, non tamen ut communicans uni principio, aut Deus extra Patrem existens et adjunctus, ut tu putas, in nostra theologia definitur ; hoc enim jam a nobis demonstratum fuit ; sed unus Deus cum Patre et Spiritu sancto est, et a nobis Christianis creditur et glorificatur. Quod si ita est, temere tu nobis probrum ex vocabulo communicantis impingis : temere item occisiones quas nostrorum hominum facitis, divinitus inspiratas legitimasque reputas, uti scribis. Nam si, propterea quod communicantem

A αγαθὸν ἐνδέχεται εἶναι, ἐντεῦθεν δὴλον· τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθὸν γινόμενον, δι' οἰκονομίαν γίνεται· τὸ δὲ δι' οἰκονομίαν γινόμενον, διὰ καλὸν γίνεται· τὸ ἄρα κατὰ συμβεβηκὸς γινόμενον, διὰ καλὸν γίνεται· ὁ δὲ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς γινόμενος φόνος, οὐ δι' ἄλλο τι γίνεται, ὥς αὐτοὶ φάτε, εἰ μὴ διὰ τὸ Σαρακηνίζειν ὑμᾶς· τοῦτο δὲ οὐ καλόν· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς γινόμενος φόνος, οὐδὲ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶν ἀγαθῶν· καὶ ὅτι τὸ Σαρακηνίζειν οὐ καλὸν ἐστίν, ὥδε ἐστὶ δὴλον· τὸ Σαρακηνίζειν οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἀλλ' ἢ τὸ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφῶν εἰς τὸ παρὰ φύσιν κατασπῆν τοὺς ἀνθρώπους· τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ ἀποδέδεικται (9)· τὸ δὲ τοῦτο ποιεῖν, πᾶσιν ἀριθλόθεν ἐστὶν ὅτι οὐ καλόν ἐστίν. Ἐπεὶ οὖν οὕτε τῶν καθ' αὐτὸ ἀγαθῶν ἐστὶν ὁ φόνος ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος, οὐδὲ κατὰ συμβεβηκὸς· τὸ δὲ οὕτε καθ' αὐτὸ ἀγαθόν, οὕτε κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ χρὴ γίνεσθαι τὸ παράπαν· ὁ ἄρα εἰς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν καθ' ἐκάστην ἐνεργούμενος φόνος, οὐ δεῖ γίνεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐ θεμιτόν· ὁ γὰρ οὐ δεῖ γίνεσθαι, οὐδὲ θεμιτόν ἐστι. « Τῶν φόνων, οἱ μὲν εἰσι θεμιτοί, οἱ δὲ ἀθέμιτοι. » Σύμφημι γὰρ, ὅτι τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσι θεμιτοί, δηλονότι κατὰ συμβεβηκὸς, εἰπερ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθῶν εἰσιν· οἱ δὲ ἀθέμιτοι, δὴλον ὅτι καθ' αὐτό· ἐπεὶ καὶ ὁ φόνος, ἢ φόνος ἐστίν, τῶν καθ' αὐτὸ κακῶν εἶναι ἀποδέδεικται· διὸ καὶ ὡς ὠμολογημένον καὶ παρ' ἡμῖν εἰληφθῶ.

15. Εἰτα τὸ βραχὺ τοῦτου συναπτόμενον τὸ λέγων· C « Ἐννομον δὲ καὶ θεμιτόν τὸν δοξάζοντα φονεύειν συγκοινωνὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναπλάττοντα ἰσοδύναμον, ποίας ἀλαζονείας καὶ φυσιώσεως, ἢ οικειότερον φάναι, ἐκπληξίας τε καὶ ἐμβροντησίας ἀνάμυστον οὐκ ἂν εἴη ; Ἐκ γὰρ πολλῆς εὐθελείας καὶ ἀπιστίας ἀλογιστὴ, οὐκ οἶδ' ὅτῃ πρόπῃ δόξαν, καὶ οὐκ ὡς ἡμεῖς κηρύττομεν, σκιομαχῶν καὶ μάταια ἐνεργούμενος, ἡμᾶς ἀναπλαστικῶς διακωμῶδεις κοινωνοὺς τινὰς καὶ ἰσοδύναμους τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς ἐπεισάγοντας· τίς γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν μικρὸς ἢ μέγας ποτὲ ἐνενόησεν ἢ ἐπλάσεν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς κοινωνὸν ἰσοδύναμον, ἵνα καὶ ὁ εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος φόνος θεμιτὸς ἂν εἴη, ὡς σὺ φῆς ; εἰ γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν ὁ Θεὸς ὡς Θεὸς ἀληθινὸς καὶ αὐτὸς ὢν ὁμοφυὴς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ Θεολογεῖται καὶ δοξάζεται, ἀλλ' οὐκ ὡς κοινωνὸς τῆς μιᾶς ἀρχῆς, ἢ τοῦ Πατρὸς ἐξωθεν ὢν Θεὸς παρεισκρινόμενος, ὡς σὺ ἐπινοεῖς, θεολογεῖται (τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ ἀποδέδεικται [10])· ἀλλ' ὡς εἰς Θεὸς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καλῶς πιστεύεται τε καὶ δοξάζεται. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην τὸν οὕτως μῶμον τὸν ἐκ τοῦ κοινωνοῦ ἡμῖν προστρίβεις· ἐτι γε μὴν καὶ τὸν ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενον φόνον ἐνθεν καὶ ἐννομον λογίῃ, ὡς γράφεις· εἰ γὰρ διὰ τὸ κοινωνὸν καὶ ἰσοδύναμον Θεοῦ, ὡς αὐτοὶ φάτε ἀναπλάττειν ἡμᾶς, ἐννομόν ἐστι τὸ ὑπ' ὑμῶν φονεύεσθαι,

(9) In hac ipsa epistola cap. 7, col. 829.

(10) In confutatione prioris Agarenorum epistolae, cap. 9

δηλονότι τούτου ψευδῶς ἡμῖν ἐπιφημιζομένου. φανερὸν ὅτι καὶ τὸ φωνεῖσθαι ἡμᾶς παρ' ὁμῶν οὐ θεμιτόν. Εἰ δέ σε τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐπιθορυβεῖ καὶ ἐπιταράττει, ὡς τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς ἔξωθεν τὸν Υἱὸν ὡς κοινωνὸν (11) παρ' ἡμῖν παρεισκρινόμενον, καὶ διάφορον ὄντα τῇ φύσει τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο ἡπερ εἰδότες· οὐ γὰρ ταυτὴν φύσιν καὶ ὑπόστασιν· ἦν γὰρ οὐδὲν τῶν ὄντων ὁμοῦς, καὶ ταυτὴν κοινὸν τι καὶ ἴδιον χρήμα· ὅπερ οὐχ εὐρεῖται.

15. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων, διάφορον καὶ τὴν φύσιν εἰσάγεσθαι δίδωσιν, ἀνάγκη τὸ μὴ διάφορον τῶν φύσεων, μὴ δὲ διάφορον τῇ ὑποστάσει καθίστασθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι τὰ ταῦτά τῃ φύσει, ταῦτά καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν· ἔστι δὲ ἄρα Σωκράτης καὶ Πέτρος, ταῦτοί ὄντες τῇ φύσει καὶ ἀδιάφοροι, καὶ τῇ ὑποστάσει ταῦτοί, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον· ἔστι γὰρ τὸ οὕτως ἀόριστον παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω καλούμενον· τοῦ γὰρ ἐνὸς πολλαχῶς λεγόμενον, ὡς αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν, ἢ γένει, ἢ εἰδεί, ἢ ἀριθμῷ, δῆλον ὅτι καὶ τὰ πολλὰ ὁσαυχῶς γὰρ τὸ καίμενον (12), τοσαυταχῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον· τοῦτο γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα· ἡμῶν δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν τὰ τρία δίδόντων, σὺ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον εἰσάγεις· ταῦτα δὲ οὕτως ἔχει· καὶ ἡ ἐνάργεια τῶν πραγμάτων δῆλ· καὶ αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσιν· καὶ οὕτως σοι πᾶσαι αἱ διαβολαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως, καὶ αἱ πρὸς ἡμᾶς ἀντιβρίξεις σου ἔωλοι καὶ ἀπίθανοι καὶ ψευδεῖς ἀποδεδειγμένοι εἰσὶ· καὶ τῶν διαβोलῶν δηλονότι ἀναίρεθιζόντων, καὶ τὰ λοιπὰ σοι πάντα συνέψεται· καὶ ταῦτα πέρα τοῦ μέτρου· ἐπεὶ καὶ κόρος λόγου πολέμιος· ἀκοῶν· διδὲ ἱκανὰ μὲν καὶ ταῦτα τοῖς ἐθέλουσιν μικρῶς πως συνορᾶν, καὶ τῇ παραθέσει τῶν κριτηρίων, τὸ ἀληθὲς μεταδιώκειν, καὶ τὸ ψευδὸς ἀπωθεῖσθαι διὰ καὶ μέχρι τούτων τὸν λόγον σήσω (13).

(11) Didymus Alexandrinus in suo ad Psalmos egregio commentario ait ad ps. xvii, 32: 'Ὁ Σωτὴρ οὐ μετέχων θεότητος, Θεὸς ἐστίν. . . οὐδεὶς τῶν κατὰ μετοχὴν θεῶν, ὡς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς· εἶναι δύνανται· Saluator, non est participatione deitatis Deus . . . nemo qui esset participatione Deus, domino Jesu Christo aequipollere potest.

(12) Cod. hic et postea ἀντικείμενον.

(13) In extrema codicis pagina a recentiore manu, et quidem mendosissima, scribitur brevis Mahomedis notitia, nempe quod hic a Niceta Byzantini philosopho, et aurea locutione praedito, confutatus Arabs Mohamedes, orphanus fuerit, peregrinus, mendiculus et vagus, et quod ad divitem viduam in quadam Arabie urbe accesserit, cui se mercenarium famulum et camelarium addidit: quamque etiam malitia sua et subdolo sermone, licet ipse comitiali morbo urgeretur, in proprium conjugium pellexit. At cum haec postea repudium ei, tanquam mendico et daemoniaco, mitteret; is ad monachum quemdam familiarem suum, Constantinopoli extorrem, negotio delato, facile impetravit ut uxori per hunc suaderet, Dei se esse prophetam, et visiones pati, non apoplexin, et Gabrielem angelum secum loqui. Quae au-

et aequipollentem Deo, ut, vos dicitis, confingimus, legitimum est nos a vobis occidi; postquam nos eam imputationem falsam coarguimus, constat eadem quoque, qua vos in nos sevitis, iustam non esse. Quod si te distinctio personarum Patris, Filii, et Spiritus sancti perturbat ac terret, quasi ea exterius in unum Deum unumque principium, Filium cum communicantem obtrudat, a natura Dei Patris diversum, hoc indocti potius quam docti hominis proprium est. Non enim idem est natura et persona; secus, nullae res existentes essent homogeneae; eademque res et communis esset, et propria; quod non usuvenit.

15. Item aliter: Si personarum distinctio naturae quoque distinctionem induceret, necesse foret id quod non est natura distinctum, ne persona quidem esse distinctum. Consequitur ergo, quicquid idem natura est, idem quoque fore personis. Socrates itaque erit etiam Petrus, qui si natura sunt iidem atque indistincti, iidem etiam persona erunt; quod est ridiculum. Namque hoc sophisma ab homonymia ita appellatur. Nam cum vocabulum unus multifario sensu dicatur, ut nos logicae regulae docent, nempe vel genere, vel specie, vel numero; constat, quod vocabulum etiam plura eandem rationem habet; nam quot modis propositum, totidem etiam oppositum; sic enim didicimus. Jam dum nos personis trinum numerum damus, tu naturarum quoque distinctionem invehis. Haec ita se habent, et ex factorum evidentia constat, et disciplinae sic nos docent. Atque ita tu omnes adversus fidem nostram calumniae et contradictiones, futes, incredibiles mendacesque demonstratae fuerunt. Jam calumniis disiectis, reliqua omnia per se consequuntur. Sed et dicta haec nimis fuerunt, et sermonum superfluitas auribus molesta est. Ideo haec sufficiunt iis quidem qui aliquantulum considerare velint, et meliorum adjectione, aut comparatione, veritatem assequi, ac falsitatem dispellere. Hic ergo dicendi finem faciam.

diens mulier gavisa est. Tum ex ejusdem narratione, adhuc in Arabia samam hujusmodi perseverare dicit: 'Ὁ ἀποκηρυχθεὶς παρὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ φιλοσόφου καὶ χρυσοποῦς κυρίου Νικήτα Ἀραβ Μωάμετ, ἦν ὁρφανὸς ἕνός προπαίτης περιπολεῖων ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ πόλει· ἐν τῇ Ἀραβίᾳ δὲ ἐλθὼν, καὶ ἐκείσε τὴν διατριβὴν ποιῶν, προσήλθε γυναὶκὶ χήρᾳ πλουσίᾳ, καὶ ἐστοίχησεν μισθῶδης ἐξυπηρετεῖν καὶ καμηλεύεσθαι αὐτῇ. Πονηρὸς δὲ ὢν καὶ ἐν λόγους εἰρωνικὸς, ἐξαπατήσας αὐτὴν ἐγγήματο, ὑπάρχων αὐτὸς κάτοχος. Ἐδυσφόρησεν ἡ γυνὴ τοῦτο οὕτω μαθοῦσα καὶ ἤχθητο λέγουσα, ὅτι Ἀπόλωλα πτωχὸν καὶ δαυμονίαν λαβοῦσα· καὶ ἐμελλεν αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς ἀποδιώξαι. Τοῦτο οὖτος ὁ πονηρὸς νοήσας, προσήλθεν τινὶ φίλῳ αὐτοῦ μοναχῷ ὄντι, δὲ ἀπὸ τῆς μεγάλης πένου· ἐξώρισται· καὶ πρὸς αὐτὸν ταῦτα παρηγγεῖλεν λέγων, ὅτι Οἶδά σε γνωστὸν ὄντα τῆς ἐμῆς γαμετῆς, ὅτι ἐξεῖπεν θέλη πρὸς σὲ τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ πῶς σκοτοδινῶν πίπτω· σὺ δὲ πρὸς τοῦτο ὑποστηρίξας τάδε εἶπες, ὅτι τοῦτο οὐκ ἦν ἄλλο ἄλλ' ἢ ἀγγέλου Θεοῦ ὁπτασία, Γαβριὴλ ὄνομα, καὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ προφήτης ὑπάρχων ἐπὶ τούτοις ὑπεραγάθησεν ἡ γυνὴ καὶ ἤθετο· καὶ παρ' ἐκείνης ἐξῆς ἀκουσθὲν ἐκράτηθ' ἕως τοῦ νῦν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ.

THEOGNOSTUS MONACHUS.

NOTITIA.

(HANCUTUS, De Græcis scriptoribus historiarum Byzantinorum, Lipsiæ, 1677, in-4°).

I. Theognostus monachus, exarchus Constantinopolitanus, id est, patriarchæ Constantinopolitani legatus (qualem auctores Latini recentiores *visitatorem* nominant), cum Ignatius Constantinopolitanum patriarchatum, quem ab anno Christi 847 per annos fere duodecim gesserat, anno Christi 858 in exilium ab imperatore Michaelē pulsus, Photio cessisset; Ignatianis Photianos, Photianis Ignatianos persequentibus, ad componendas lites A. C. 861 celebrata synodus Constantinopolitana, præsentibus Nicolai I Romani pontificis legatis, patriarchatum Ignatio demptum Photio adjudicavisset, id non ferendum ratus, qui cum Ignatianis sentiebat, clam sub habitu civili Romam profectus, ope Nicolai, tum Ignatio, tum etiam sibi consulere modis omnibus conatur. Stylianus Neocæsariensis in litteris ad Stephanum V Romanum pontificem, cum retulisset, in concilio Constantinopolitano patriarchatum ab ipsis legatis Romanis Photio confirmatum: *Ὅποτε καὶ ζήλω κινήθης ὁ μοναχὸς Θεόγνωστος ὁ ἀρχιμανδρίτης, καὶ διὰ κοσμικῆς στολῆς λαβραῖως καὶ αὐτὸς εἰς Ρώμην ἐπιθῇ, καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰγνατίου διδάσκει τὸν ἀγνώστον πᾶπαν Νικόλαον.* Tum etiam zelo commotus monachus Theognostus archimandrites et civili habitu clam et ipse Romam properavit, et causam Ignatii exposuit sanctissimo papæ Nicolao.

II. Romæ cum viveret, ab imperatore Michaelē, sicut inter calumniatores referebatur, qui Photium et Photianos in Occidente figmentis tradebant, ita Constantinopolim ad tribunal, sed nequidquam, citabatur. Pro Theognosto Nicolaus pontifex, ipsemet Ignatianus, epistola 8 (quam, ut ex epistola 9 colligi potest, A. C. 865, indictione XIII scripsit) imperatori Michaeli respondebat: *Porro scripsit nobis imperium vestrum ut Theognostum, qui a fratre et coepiscopo nostro Ignatio super quasdam provincias exarchatus pondus accepisse dignoscitur, nec non et alios monachos sibi, tanquam vestræ Augustalis injuriatores Excellentiæ destinemus. In quo cum tamen ipsi injuriatores vestri non fuerint, quid aliud, nisi ut quanta pæna et quibus tormentis subjiciantur hi qui ex parte Ignatii sunt, et apud vos in ditione vestra consistunt, liquidius agnoscamus. Quando hi non utique ad cpulas, non ad insulas alicujus honoris percipiendas profecto quæruntur, sed potius ad puniendum, quos forte nec vidisis, nec cujus moris sint, penitus agnovistis. Denique quidam eorum ab incunte ætate Romæ divinis obsequiis famulati sunt, et non justum credimus hujusmodi tormentis fore subdendos. Theognostum autem non de vobis sinistra, sed potius grata prædicare testamur. Quamobrem ergo eum quærat is ignoramus, nisi forte, quia illinc fugatus, hic apud nos requiem, quemadmodum innumeri Christiani, aliquantulum reperit.*

III. Eam vero Theognostus apud Romanos inibat gratiam, ut ab iis ἀρχιμανδρίτης τῆς προσκυτίης Ρώμης, archimandrites veteris Romæ, id est, præfectus monasteriorum veteris Romæ, constitueretur, qui novæ Romæ, id est Constantinopolæos, exarchus exstiterat. Docet hoc titulus quem Theognosti narratio præfixum gerit, § VIII in medium afferendus.

IV. Ignatius ab imperatore Basilio, Michaelis successore, Photium relegante, patriarchatum Constantinopolitanum A. C. 867 recipiebat. Theognostus, qui per annos septem hæctenus Romæ commoratus, exsulis Ignatii causam apud Nicolaum I et Adrianum II pontifices Romanos, nervis omnibus egerat, A. C. 868 Constantinopolim revertebatur, ad Basilium imperatorem et Ignatium patriarcham litteras, in quibus utrique majorem in modum commendabatur, ab Adriano scriptas afferens. Adrianus, partibus Ignatianis addictus, in epistola I quam ad imperatorem Basilium, Indictione I Kalendis Augusti scripsit (Anastasius Bibliothecarius in Actis concilii Constantinopolitani IV Latinis actione VII), repræsentat: *Postquam autem cognovimus, quod misericors Deus imperium vestrum simul et affectum ad hoc erexerit, ut dispersa congreget, et quæ ceciderunt erigat et contrita resolidet; fiducialiter possumus, Deo gratias, deprecere ut ii qui abjecti sunt, ab imperio vestro recipiantur, et ii qui dispersi, congregentur. Quapropter prudentissimum virum Theognostum honorabilissimum exarchum vestræ fiduciæ remittentes commendamus; qui legatione, tam pro fratre et comministro nostro Ignatio, quam pro cæteris contribulatis functus per septennium apud principis apostolorum limina ut peregrinus et incola vixit, et eorum confessionibus memoriam vestram assidue commendavit; et a die adventus sui usque ad præsens pietatis vestræ præconia narrare, et Ecclesiæ manifestare vulnera, et horum medelam exigere non destitit. Nunc ergo quoniam et iste unus ex illis est, qui, postquam lupo factus est pastor, continuo dispersi et a vobis vic omnia regentibus congregati sunt, revocetur et ipse, petimus, et in mandra fidelium omnium a clementia*

vestra locetur, et inter latantes pios filios paterno affectu post longæ captivitatis reversionem connumerari mereatur; et ob amorem Dei, et protectorum vestrorum principum apostolorum honorem, a quorum regimine proficiscitur, mansuetudinis vestræ auxilia sentiat, et posturbationem serenitatem, et post multa adversa optatæ prosperitatis effectum, quatenus per patronorum vestrorum intercessionem, principum videlicet a quorum sede remittitur, et quorum principatum pro Ecclesia vestra, quæ valde fluctuat, die ac nocte interpellare per multa curricula non cessavit. In epistola 2 quam a I. Ignatio patriarcham indictione 1, Kalendis Augusti, scripsit, (Anastasius ibidem) exhibet: Præterea communem filium Theognostum, reverendissimum exarchum et dilectum nobis, ecce ad vos transmisimus, qui ex persequentibus æmulatoribus tuis illinc nudus salvatus, quin et mutato habitu vix huc pertingens, vitam lucratus est, deinde apud memorias apostolorum per septem fere annorum curricula, ut hospes et advena demoratus, non tantum propriam miseriam, quantum sanctitatis tuæ pressuram et Constantinopolitanæ Ecclesiæ calamitates pene incessanter deflebat: ita ut non solum antea jam dictum decessorem meum (Nicolaum) sed et me postea nocte ac die indeficienter erigere, et pro statu tantæ Ecclesiæ et erectione vestra crebris suasionum stimulis latera percutere, et quemadmodum angelus quondam: Surge, Petre, accipe fortitudinem ad salvandas gentes, per singulos dies nobis dicere non cessaret quousque auditum, Deo præstante, suscepit, quod ardentius in peciore semper bajulabat. Qua de re, frater dilectissime, sanctitati tuæ hunc commendantes, rogamus et deprecamur, quatenus circa se sentiat beneficii tui propositum; et sicut vestræ factus est communicator passionis, ita et consolationis: non autem ut familiaris noster factus, sed et ut a sede principis apostolorum susceptus, hic debet ob amorem ejus, non qualem-cunque in conspectu sanctitatis vestræ gratiam invenire.

V. Anno Christi 869 Theognostus patriarchalis hegumenus legatos Adriani II Romani pontificis, ad concilium Constantinopoli celebrandum missos, Sillambriam ingressos excipiebat; qui Constantinopolim indictione III, die XV Septembris, A. C. 869, pervenerunt. Continuatur Anastasii de Romanis pontificibus in Adriano II: Multorum anfractuum laboriosos circuitus (legati Pontificii) penetrantes, tandem Christo præduce Thessalonicam veniunt in quo Basilius imperator Eustachium spatharium candidatum cum suæ salutationis officio sanctæ Romanæ legatis Ecclesiæ obviam destinavit. Qui eos admodum honorifice per contigua itineris loca ducentes, Sillambriam pervenerunt. Ubi a Sisinnio imperiali protaspathario et Theognosto patriarchali hegumeno, qui Romæ apud sanctissimum papam Nicolaum pro restituendo Ignatio sedulus intercessor exstiterat, cum 40 equis de stabulo imperiali et totius mensæ argenteo apparatu, officialibusque, qui sibi ad omnem libitum famularentur, sunt excepti. Ad castrum autem rotundum, in quo est ecclesia miræ magnitudinis S. Evangelistæ Joannis nōmini dicata, favore Augustali, Sabbato mansionem suscipiunt. Et Dominica, quæ quinta decima dies Septembri erat, indictione tertia, singulos equos cum sellis aureis devotione imperatoria capientes, obviati omnibus scholis, videlicet spathariorum, candidatorum, strategorum, mandatorum cæterorumque Palatinorum ordinum, omnibusque clericorum planetariis ordinibus ad portam auream veniunt.

VI. Post concilium Constantinopolitanum, A. C. 870 finitum, quod prorsus ad Adriani II Romani pontificis mentem, patriarchatum Constantinopolitanum ademera Photio, confirmaverat Ignatio, Theognostus apud Constantinopolitanos monasterii Fontis hegumenus, id est abbas, et Ecclesiæ Magnæ (quibus vocabulis templum Sanctæ Sophiæ solet denotari) scenophylax, id est, vasorum custos, per se Romaniturus, imperatorem Basiliū, Constantinū, Leonis et patriarchæ Ignatii litteras ad Adrianum perferendas accipiebat: ipsius (cujus arbitrio Græcam Ecclesiam Ignatius et Ignatiani, partim acerrimis in Photium et Photianos odii, partim magnis in integrum restitutionis beneficiis adducti, intra concilium a solis Ignatianis celebratum, in rebus præcipuis subjecerant,) ad utiles Ecclesiis, tum lectores plurimos quos Photius sacris initiaverat, in officiis suis toleratos, majoribus dignitatibus mactandos, tum episcopos nonnullos ob communionem cum Photio cultam, muneribus suis orbatos, prioribus sedibus restituendos, consensum impetraturus. Imperatores in litteris ad Adrianum, quas Anastasius Bibliothecarius Actis Constantinopolitani concilii Latinis subjunxit: Litterarum gerulum expeditum ad peregrinam profectionem, et magnanimum ad malorum tolerantiam consecuti sumus, id ipsum optabile habentem principi apostolorum ante promissum causa reddendi votum, eundemque vestræ paternæ Sanctitati commendamus, super hoc quoque multum tranquillitatem vestram roquantem. Idem autem est hic Theognostus, quem et vos bene nostis, Deo amabilis hegumenus superlaudabilis Dei matris Pæges (id est Fontis) et vasorum custos Magnæ Ecclesiæ. Per ipsum ergo, quæ nostri desiderii sunt, opportune adimplere conspeximus. Ibidem post pauca: Specialis autem Pater noster et magnæ civitatis patriarcha postulavit a nobis scribere Sanctitati tuæ de his lectoribus, qui a Photio promoti sunt, multis et innumerabilibus existentibus eis in diversis provinciis; insuper autem et de Paulo reverendissimo bibliothecario, verbo et vita præfugido, ac Theodoro metropolitano, qui et ipse nimis Ecclesiæ utilis est, quatenus dispensatio fiat a Sanctitate Vestra super ipsis, quibusdam quidem ad ascensus majores sacrorum graduum, quibusdam vero ad receptionem sedium suarum; ad hoc regnantis Dei imitatricem virtutem tuam; horum quidem multitudinem, hujus vero labores et pro veritate sudores, illius autem culpæ reprehensionem, et quod ex canonica sit manus in positione promotus considerantem: pro his et imperium nostrum flagitat pietatem tuam dispensandum aliquid hinc humanius. Ignatius in litteris ad Adrianum, ibidem exstantibus: Nostra humilitas memor charitatis vestræ, ac amabilis, quem circa nos habet, affectus, et ad hoc ipsum voluntatem et medicationem habens, invenit procurantem

ut mitteretur in viam, quæ est ad magni nominis Romam, orationis causa, intimum filium nostrum reverendissimum abbatem Fontis, et scevophylacem Magnæ Ecclesiæ, dominum Theognostum, et idcirco magis studuimus adimplere desiderium vestrum, quem et misimus cum præsentī epistola nostra visitaturum et salutaturum, ac adoraturum fraternam Sanctitatem Vestram; nuntiaturum etiam et a Christo nobis donatam incolumitatem in hac vita multis passionibus et tribulationibus plena, quemadmodum ipse voluit et iudicavit, qui omnia sapienter et congruenter dispensat, et ante in tua piissimorum et Christi amicorum ac a Deo gubernatorum, atque divinitus munitorum imperatorum nostrorum prosperitatem et tropæam, et in melius de die in diem rerum Romani imperii translationem, ut et vos gaudentibus nobis congratulæmini per mutuum unius corporis membrorum coeffectiōem et compassionem, et iterum Dei boni gratia et cooperatione, ad mediocritatem maturius remeaturum; et bona nuntia amabilissima vitæ vestræ allaturum ad Ecclesiam nostram. Ibidem post pauca: Quod autem sanctissimis vicariis paternæ sanctitatis vestræ adhuc (Constantinopoli, quo ad concilium venerant) præsentibus perfectum non est neque finem accepit, rogamus nunc terminari et disponi perfecte, ac integre scribi ad humilitatem nostram de his lectoribus, qui tonsi sunt a Photio, manus impositione: qui cum sint pene innumerabilis multitudinis in universis regionibus et civitatibus Ecclesiæ, postulant ex necessitate aliorum fieri sacerdotalem proventum: ut cognoscamus etiam et super hac re vestram voluntatem atque decretum certissime et manifestissime, utrum sint digni promoveri ad majores sacerdotii gradus, annon sint: dubium enim hoc tantum dimiserunt. Et adhuc postulamus etiam de intimo filio nostro et fortissimo veritatis agonista, Paulo videlicet chartophylace ut, si est possibilis in eum dispensationis aliqua ratio, recipiat dignitatem episcopatus, quemadmodum et antea in litteris nostris efflagitavimus. Deinde quoque super Theodoro, qui a nobis quidem consecratus est metropolita Cariæ, multum autem laboravit et afflictus est ab initio injustæ ac iniquæ dejectionis nostræ, in novissimis vero cum misero Photio conveniens, propter ejus immensa tormenta, quæ sibi resistentibus inferebat, consensit et usque ad ultimum ipsius diem repænitiens, nihilominus rursus corde contrito et spiritu humilitatis veniam expetivit. Prohibuerunt enim eum sacerdotio fungi quoquo modo sanctissimi vicarii Almitatis vestræ, et quod subscripserit in eam quæ facta est ab infelicissimo Photio, quasi depositio beatissimi et optimi Patris nostri Nicolai decessoris Sanctitatis tuæ. Hæc sunt, de quibus rogamus Sanctitatem vestram, ut si possibile sit, utatur verbo dispensationis et misericordiæ in his, cum alia omnia optimum et commodum finem ac dispositionem susceperint.

VII. Sed horum quæ Constantinopolitanorum imperatores, cum patriarcha satis humilem in modum expetebant, nihil auctoritate sua; nihil precibus suis Theognostus ab Adriano Photianis implacabili, Constantinopolitanis inexorabili, obtinebat. Id nos Adrianus in litteris ad Basilium, Constantinum et Leonem, imperatores Constantinopolitanos, indictione v, die 10 Novembris, a. c. 871, scriptis, quas Actis concilii Constantinopolitani IV Latinis additas reperimus, docet: Quamvis, ait ibid., multa instantia et certamen viri prudentissimi et religiosissimi hegumeni ac sacrorum vasorum custodis Theognosti, qui de pietatis vestræ virtutibus et probabiliū morum insignibus, et tropæorum triumphis, atque de beneficiorum vestrorum pie sibi præstitorum multitudine nos plurimum relatione sua laudificavit, et qualiter diebus vestris superno brachio atque studio et solertia, vestra Christianitas prosperetur, enarrans, ad multimodas laudes S. Trinitati reddendas, et gratias alacriores exhibuit ad postulata divinitus muniendo imperio vestro concedenda, nos supra modum efflagitaverit, et ultra quam dici possit, solito et prisco more, ac pro ecclesiasticis utilitatibus frequenter impenso crebris suggestionibus investigaverit; super quibus tamen, propter jam designatam causam (non esse partium Nicolai I Romani pontificis, tum etiam suo semel edito decreto, Photianos damnanti, contrarium quidquam admittere) nec annuere possumus, nec quidquam præter id, quod jam evangelizatum est, ullo modo definire.

THEOGNOSTI MONACHI SCRIPTA DE REBUS CONSTANTINOPOLITANORUM.

VIII. Ignatii Constantinopolitani patriarchæ, cui sede sua dejecto imperator Michael Photium successorem dedit, causam historico libello representat, cujus inscriptio: Αἰελλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πεμφθεῖς πρὸς Νικόλαον πάπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεὶς ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὄνομα Ἰγνατίου τοῦ πατρὸς ἀρχίου. Libellus continens totam magni Ignatii causam, missus ad Nicolaum papam Romanum, conscriptus a Theognosto monacho et archimandrita veteris Romæ, et exarcho Constantinopoleos, nomine Ignatii patriarchæ.

IX. Hunc libellum, miserias, quas Ignatius in exilio passus erat, Nicolao I pontifici Romano recensentem, orditur ab initiis exilii, quod Ignatius a. C. 858 subiit, terminat in Actis Constantinopolitani concilii, quod Ignatium damnavit, a. c. 861.

X. Prodiit Græce et Latine, interprete Matthæo Radero, concilii Constantinopolitani iv, quod inter œcumenica solet octavum nominari, Actis Græcis præmissus, Conciliorum tom. VI., Parisiis 1636, in fol.; tomo VIII, ibid., 1671, in fol.

ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΣ.

THEOGNOSTI MONACHI

ENCOMIUM IN OMNES SANCTOS.

(Codices Naniami, p. 144, cod. 72.)

Λαμπρὸν τὸ τῆς ἑορτῆς ὄμμα, καὶ φαειρὸν τὸ τῆς Ἀ ἐκλογῆς ἄσμα· πρέπει γὰρ ἡμῖν ἁσμάτων ἐκλογὴν, τοῖς τῶν ἁσμάτων κυρίοις ἐκφωνεῖν καὶ σεβάσματα. Ἄλλ' οἶμαι ἀρξάμενον, ναρκῶσαι πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ λόγου προφορὰν· ὑπερβαίνει γὰρ ἡμᾶς τὴν εὐφραδίαν, ἢ τῶν πεπραγμένων ἁθλῶν, πολυτέλεια· τὸ δὲ ὑπερβαῖνον εἰς ἐγγείρησιν, δυσχερεστέραν ἔχει τὴν τοῦ σκοποῦμένου κατέρθρωσιν· πῶς γὰρ ἂν ἐξερεῦξομαι τοῖς χεῖλεσιν ὕμνον, ἀδίστακτος ὢν δικαιοματίων Θεοῦ, ἀμύητος βεβαιωμάτων Χριστοῦ; Γέγραπται γάρ· Ἐξερεῦξονται τὰ χεῖλη μου ὕμνον, ὅταν διδάξῃς με τὰ δικαιώματά σου. Ἄλλ' ἐστὶ καὶ λόγος πανεύπορος, ὑπὲρ λόγον ἔχων τὸν λόγον, θησαυρὸν ἔχων χορηγὸν, ἐννοίας εὐσεβεῖς, καὶ βημάτων ἀξίαν εὐφραδίαν, πρὸς ὃν ἐπεριδόμενος, ἄρξομαι λέγειν λόγια ἀληθῆ. Ὁρθίους οὖν τὰς ἀκοὰς στήσαντες, ἀγαπητοί, τὴν τοῦ παρόντος συγγράμματός ἐπιμελῶς δέξασθε διήγησιν· ἐπίσταται γὰρ ἡ τῶν κρείττωνων ἀκρόασις, πρὸς τὴν τῶν μειζόνων οἰκοδομὴν ἀγειν τοὺς ἐπιμελῶς ἐνωτιζέσθαι θέλοντας.

Πολύανδρος ἡ τῶν ἁγίωνων ἀνδραγαθία, καὶ πολύτροπος ἡ τῶν ἁθλῶν προθυμία· οὐ γὰρ πρὸς ἓνα καὶ δύο ἢ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ὃ τοῦ ἐγκωμίου κηρύττεται, ἀλλὰ πρὸς ἄπειρον πλῆθος ἁγίων, μαρτύρων καὶ ὁσίων· ὧν γὰρ ὁῖμος ἀνδρῶν ἀριθμῆσαι οὐκ ἐξίσχυσε, τοὺτους εἰς καὶ μόνος εὐαριθμητὸν ἔχει τὴν ποσότητα, καθὼς αὐτὸς ὁ εἰς ἐθριάμβευσε λέγων· Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡρίσθηται. Ὁ τοίνυν ἀριθμεῖν τρίχας δυνάμενος παντὸς ἀνθρώπου, οὐ μᾶλλον ἀριθμήσει τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ μαρτύρων καὶ ὁσίων τὰ σώματα; Οὐ γὰρ πρὸς ἓνα τόπον τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕκαστον τόπον τὰ πλῆθη. Ὡς περ γὰρ Θεοῦ τὸ ὑπέρογκον μέγεθος καὶ ἐν τοῖς ἀοράτοις ἐξήπλωται, οὕτω καὶ ὁ τῆς πίστεως αὐτοῦ ψυχὸδέσιμος ζῆλος καὶ εἰς τὰ πάρατα τῆς οἰκουμένης ἐκτέχεται. Διὸ εἰ καὶ κατὰ τόπον τὸ πλῆθος, ἀλλ' εἰς ἓνα τόπον ὁ πόθος. Οὗς γὰρ ἡ γῆ διὰ τὰ κατοικίας ἐχώριζε, τοὺτους οὐρανὸς διὰ τῆς ὁμιλοῦσας συνήθροισεν· καὶ γίνεται ὁ σωματικὸς χωρισμὸς, πνευματικὸς ἀθροισμός· καὶ οἱ τὸ βραχύτα-

Magnificum festivitatis spectaculum, et alacre electionis canticum! convenit enim nobis canticorum electionem nobis canticorum dominis expromere et venerationis cultum. Sed hunc qui inceperit reor ad dignam sermonis prolationem torpescere. Superat enim nostram eloquentiam gestorum certaminum magnitudo; quod autem conamina superat difficultatem habet propositi exitum. Quomodo enim eructabo labiis hymnum, justificationum Dei inscius, et inexpertus confirmationes Christi? Scriptum est enim: Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas¹. Sed est quoque verbum abundantissimum, supra verba verbum habens, thesaurum possidens copiosum, pias sententias, et dignam vocis eloquentiam, cui insistens incipiam veros sermones loqui. Matutinas ergo aures præbentes, dilectissimi, præsentis scripti accurate accipite recitationem; scit enim meliorum auditio ad majorem adificationem ducere hos qui attente auscultari volunt.

Multiplex est pugnarum virtus, et diversissimus certaminum ardor; non enim in unum vel duo vel decem numero, illud encomium proclamatur, sed in innumeram sanctorum, martyrum et piorum multitudinem. Quos enim hominum turba dinumerare non potuit, horum unus et solus Deus bene aestimatum novit quantitatem, ut ipse solus triumpho decoravit qui dicit: Vestri capitis capilli omnes numerati sunt². Qui igitur capillos numerare potest omnis hominis, nonne magis numerabit quæ in toto mundo existunt martyrum et piorum corpora? non enim ad unum locum multitudo adhæret, sed per omnia loca multitudines diffunduntur. Nam sicut Dei immensitas vel in locis invisibilibus extenditur, ita quoque fidei ejus animas captivans zelus ad orbis universi terminos diffusus est. Quare si quidem in suo loco multitudo est, sed ad unum locum cogit amor. Quos enim terra per habitationes divisit, hos cælum per mentium unionem conjunxit; sitque corporalis divisio, spiritualis conjunctio; et qui

¹ Psal. cxviii, 171. ² Matth. x, 30.

brevissimam hanc in terra vitam separatam habent A
aeternam in caelis vitam conjunctam obtinuerunt,
se invicem videntes et sibi gratulantes. Non enim
fuit illis cupitum breviter separatis vivere, sed desi-
deratum semper conjunctis vivere, et vitae datorem
laudare. Unde ad patiendum destinati, periculis se
objicere non pati reputaverunt; sed levioribus
pugnis afflicti, vehementius pati iterum tentaverunt;
in quibus licet multorum deorum et non Dei cul-
tores iudices misericordia commoti fuerint, ad ille-
cebras sanctis praeendas, injuriis illicitis strenui illi
hos impetebant, ad vehementiorem in condemnatione
iram excitandam; ut per acerbius supplicium,
splendidiorem laetitiam procurarent, quod possumus
exemplo illustrare. Sicut in stadio equestri auriga,
ob remissione bigarum cursum variabile et difficile
certaminis exordium ostendens, victoriae tandem
praemium adipiscitur; ita ubique terrarum diffusus
sanctorum chorus multiplices pugnas Regi saeculo-
rum offerre gestivit, splendidiorem inde accipiens
luctarum retributionem, et illustriorem inde educens
laudis aeternam memoriam, memor apostolici verbi
dicentis: *Unusquisque propriam mercedem accipiet
secundum proprium laborem*². Attrahebat enim illos
ejus amor qui primus pro illis passus est, et exem-
plum dedit illis tantae in patiendae fortitudinis; sicut
hamus in maris abyssum jactus, piscem natantem
ad piscatoris manus adducit. Inde majora seculi
inferioraque spernantes pro corruptilibus incor-
ruptionem apprehendebant. Non enim patria, aut
consanguinitas, aut divitiarum opulentia, aut exer-
citiuum numerus, aut regiae potestatis dignitas in me-
moria sanctis versata erat: aspiciabant enim patriam,
caelum; consanguineos, angelos; et magnitudinem
gaudii inenarrabilis, et cantus festa agentium in spiri-
tu, et vocem laetitiae canentem, et divinitatis delicias.

εκκλησίᾳ, καὶ ἥχος ἑορταζόντων ἐν πνεύματι, καὶ
Et videre erat iudices inter et iudicatos, dam-
natores inter et damnatos, prodigium insolitum et
stupenda admodum res; cum illi quidem ira per-
moti et quasi irrisi acerbè castigantes, hi vero ani-
mo elato variis suppliciis laetari invenirentur. Nam
pars praemiorum in aeternis saeculis utrisque data
fuit, secundum mensuram illius, qui unicuique
juxta aestimationem praemia largitur Christus; his
quidem patientiae levamen post suppliciorum illato-
rum sufferentiam; illis autem incussio acerbiorum
poenarum in hos qui crudelibus poenis affecerunt,
incudis instar percussae et castigantis eos qui illam
percusserant. Quomodo enim incus percussa, ne-
que maculam neque rugam admittens, cruciatuum
dolores remittit suis percussoribus per membrorum
contritionem? quod in figura dici potest per com-
parationem. Nam aliqui celebrium martyrum per
ignem pugnae cursum perficientes, in caminum
vehementer ardentem praecipitati, choreas enim
angelis jubantes canticis spiritualibus agonithe-

τον ζῆν ἐπὶ γῆς ἄπωθεν χωριζομένους ἔχοντες, τοῦ
ἀεὶ ζῆν ἐν οὐρανοῖς συνθηρομένους ἐκτήσαντο, ἐαυ-
τοὺς ὀρῶντες καὶ ἀγαλλόμενοι. Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
ἐπιθυμητὴν, τὸ πρὸς βραχὺ μεμερισμένως ζῆν, ἀλλὰ
ποθητὸν τὸ ἀεὶ συνηγμένως ζῆν, καὶ τὸν ζωδότην
αἰνεῖν· ὅθεν καὶ τὸ παθεῖν ὀριζόμενοι, τὸ μὴ παθεῖν
κινδυνεύειν ἐλογίζοντο· ἀλλὰ καὶ τὸ πραετέρως
ἀθλεῖν ὀδυνούμενοι, τὸ σφοδρότερας πάσχειν ἀν-
επαίοντο. Ἐν οἷς εἰ καὶ πολλάκις τῶν πολυθέων
ἀθέων κριτῶν ἔλεον ἐπικαμπτομένους, διὰ τὴν δελεα-
στικὴν τῶν ἁγίων κατάθεσιν, ὑβρεσιν ἀθέστοις οἱ
γενναῖοι δούλοι τούτους ἐξέπλυνον, πρὸς θυμικωτέραν
ὀργὴν τῶν κολάσεων διεγείροντες· ἵνα διὰ τῆς πι-
κροτέρας τιμωρίας, μεγαλιωτέραν τὴν θεωρίαν κο-
μίσκωνται· ὥς οὖν ἐστὶ λέγειν τὸ ὑπόδειγμα· Καθά-
περ ἐν σταδίῳ ἱππικῷ ἡνίοχος, τῇ βραχυδρομίᾳ τῶν
ὑποδριῶν ἱππων, ποικιλότεχνον τε καὶ πολύμοχθον
τὴν τοῦ ἀγῶνος ἐνδείκνυμενος ἐνστασιν, τὸ τῆς νί-
κης βραβεῖον ἐλεῖται· οὕτω καὶ ὁ καθόλου κοσμικὸς
τῶν ἁγίων χορὸς πολυάθλους τοὺς ἀγῶνας τῷ βασιλεῖ
τῶν αἰώνων προσφέρειν κατέσπευσε· λαμπροτέρας
ἐκείθεν ἐκδεχόμενος τὴν τῶν ἐπάθλων ἀντίδοσιν, καὶ
φαιδρότεραν ἔθεν ἀφιέμενος τῆς εὐφημίας τὴν ἀει-
μνησιν· ἐνούμενος (sic) τὸ ἀποστολικὸν λόγιον τὸ
φάσκον· *Ἐκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν ἡγήσεται
κατὰ τὸν ἴδιον ἀπὸρον*. Ἐπὶ γὰρ αὐτοὺς ὁ τοῦ προ-
παθόντος ὑπὲρ αὐτῶν πάθος, καὶ ὑποδείξαντος αὐτῶν
τὰ τῶν παθῶν καρπερήματα· καθάπερ ἀγχιτρον
ριφὲν ἐν θαλάττῃ βυθῷ, ἔχθιν νηχόμενον χερσὶν
ἀλιεύς· ἐφέλκεται· ἐνθεν καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ με-
ζονος τῶν ἡττόνων καταφρονήσαντες, ἀντὶ φθαρτῶν
ἀφθαρσίαν κατημάρτυσαν. Οὐκέτι γὰρ πατρίς, ἡ
συγγένεια, ἡ πλοῦτου διαφύλαξις, ἡ στρατευμάτων
ὑπεροχή, ἡ ἀρχικῆς δυναστείας προκοπή, εἰς μνήμην
τῶν ἁγίων ἐφέρετο· ἀπέβλεπον γὰρ πατρίδα, οὐρα-
νὸν· συγγενεῖς, ἀγγέλους· ἐνθα μέγεθος χαρᾶς ἀν-
φωνῇ ἀγαλλιᾶσθαι· ἄδουσα, καὶ λαμπρόνως θεότῃ.

Καὶ ἦν ὁρᾶν μέσον κριτῶν καὶ κρινομένων,
μᾶλλον δὲ κολαζόντων καὶ κολαζομένων, θαῦμα ἐξ-
αίσιον καὶ θάμβος ὑπέρτερον· τῶν μὲν θυμουμένων
καὶ ὥς παιζομένων, πικρῶς τιμωρούντων, τῶν δὲ
προθυμουμένων καὶ ταῖς ποικίλαις τιμωρίαις ἐπεν-
τροφᾶν εὐρυνομένων. Μερὶς γὰρ ἀθλῶν ἐν τοῖς αἰῶσι
D τοῖς ἀμφοτέροις ἐδίδοτο, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγνο-
βετοῦντος ἐνὶ ἐκάστῃ τοῖς ἀθλοῖς πρὸς δοκιμασίαν
Χριστοῦ· οἷς μὲν ὑπομονῆς στερέωμα, πρὸς ὑπο-
δοχὴν τῶν ἐπιφερομένων κολάσεων· οἷς δὲ καὶ ἀντι-
πομπὴ τῶν ὀδυνηρῶν βασάνων ἐπὶ τοὺς ἀφειδῶς
βασανίζοντας, δίκην ἀκμῶνος τυπτομένου, καὶ παι-
δεύοντος τοὺς αὐτὸν κατατύποντας. Πῶς γὰρ
ἀκμῶν τυπτόμενος, μήτε σπῖλον μήτε ρυτίδα ὑπο-
μένων, τὰς τῶν ἀληθῶν ὁδύνας ἀντιπέμπτει τοῖς
τύπτουσι διὰ τῆς τῶν μελῶν κλάσεως; Ὅπερ καὶ
σχηματολογεῖν πρὸς ἀντιπαράθεσιν ἄξιον. Τινες γὰρ
τῶν μεγαλοφύων μαρτύρων, τὸν διὰ πυρὸς δρόμον
ἀγωνιστικὸν τελοῦντες, εἰς κάμινον λαύρως ἐκκαυ-
θεῖσαν βληθέντες, χορείας μετ' ἀγγέλων κροτήσαν-

² 1 Cor. iii, 8.

τες ἄσμασι πνευματικοῖς τὸν ἀγωνοθέτην ἐδόξαζον· καὶ τῇ αἰθάλῃ τῆς ὑπερορίου φλογὸς ὀροσιζόμενοι, τὰς καυστικὰς ἐνεργείας τοῖς ἐξυψηρετοῦσιν ἀντέπεμπον· καθὼς ἐστὶ λῆγειν· *Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.* Ἄλλοι δὲ ἐν σταδίῳ κυνηγεσίῳ πρὸς βορὰν θηρίων σπαρχθέντες, τὸν φόβον τῆς προσδοκωμένης θηριοθρῶσις ἀντ' οὐδενὸς ἠγησάμενοι, ἀτάραχον τὸν λογισμὸν ἑαυτοῖς κατήρτιζον· ἔτοιμον τὸ παθεῖν διὰ τὸ ζῆν μετ' εὐχαριστίας προβαλλόμενοι· οἱ δὲ βλοσυροὶ καὶ ἀτίθασοι λυθέντες ὀήρης, τοὺς κρινόμενους πολλάκις ἑάσαντες, καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς ὁρμαίνως χωρήσαντες, τοῖς ὁδοῦσι σπαράγματα τοῖς θεωμένοις ἐδείκνυσαν· ὡς ἐντεῦθεν καθολικῇ συμφωνίᾳ μεγαλύνεσθαι τὸν Θεόν. Ἐὼρων γὰρ τοὺς θήρας ἐξυθνεοῦντας Θεοῦ· καὶ ἦν ἰδεῖσθαι ἀντιπεριπλοκὴν τῶν πραττομένων παράδοξον, κριτὰς κρίνοντας καὶ κολαζομένους, τῶν κολάσεων ἀνακτωμένων· ὅπερ καὶ πρὸς ὕμνον μεγαλαυχεῖν ἄξιον. Ὡς δυνάμει ὑπὲρ δύναμιν ἐχούσης τὰ τῆς δυναστείας θαύματα! Ὡς νοίας πρὸς τὸ συμφέρον ὠρηκτά!

Καὶ οὗτοι μὲν οὕτως προαιρετικῶς κολασθέντες, ἐνεργητικῶς δὲ ἀθωωθέντες, αὐτόματον τῆς κοιμήσεως ἐδέξαντο τὴν τελείωσιν· ἔτεροι δὲ οὐχ οὕτω· προειρηκάμεν γάρ, ἀγαπητοί, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγωνοθετοῦντος τοὺς ἀθλοῦς πρὸς τὸ συμφέρον Χριστοῦ. Ἀλλὰ πῶς; Ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων καὶ φυλακῆς πείραν ἔλαβον· ἄλλοι δὲ λιθασθέντες, πρισθέντες, σφαγέντες, τὴν ἐντεῦθεν κατέλιπον πρόσκαιρον φθοράν· καὶ οὐ πῦρ, οὐ ξίφος, οὐ λίθων βολαί, οὐ λέβητες, οὐ ξυστήρες, οὐ στραγγαλιστήρες, οὐκ ἄλλη τις ὀδυνηρὰ τῶν κολάσεων τιμωρία, τοὺς καρτερικοὺς ἀγῶνας τῶν γενναίων ἁγίων διέστρεψεν· ἀλλ' ἐν τοῦτοις πᾶσιν ὑπερνικήσαντες, καὶ τὸν ἀγαπήσαντα σφοδρῶς ἀγαπήσαντες, κατέλιπον ἡμῖν τὰ θεοσύλλεκτα λείψανα. Καὶ πῶς; θεοσύλλεκτα; Μάθωμεν, ἀγαπητοί. Τινῶν γὰρ ἁγίων ξίφει ἀποτμηθέντων, τὰ σώματα ὡς βδελύγματα τοῖς ἀθέοις κριταῖς εἰ; θηριοθήεις τόπους, ἐπ' ἐδάφους ριφέντα, σῶα διεσπλάγχθησαν· καὶ οὐ θήρες, οὐκ ἄλλο τι τῶν σαρκωθρωτῶν εἰσδιδόντων ζώων, τούτων ἐφάσθαι ἔχουσεν· ἀλλ' ὅπερ ἐξ Θεοῦ τὸ τρώγειν εἶχον περισπούδαστον, τοῦτο παρὰ φύσιν ἑάσαντες, τὸ ἀσύνηδες ἔθος τῆς παραφυλακῆς τῶν σωματῶν ἐδείκνυντο· καὶ γίνονται οἱ πρῶην βροτοφύβοι, ἔπειτα σωματοφύλακες. Οὐ γὰρ ἦσαν κοινὰ τὰ σώματα πρὸς θηριοθρῶσιαν ἄξια, ἀλλ' ἐκλεκτὰ εἰς εὐεργεσίαν ἑξαιρία· ὅπερ πολὺ τὸ διάφορον τοῖς ἀσφαλῶς ἀκρωμένοις συνέστηκεν. Ἔσθ' ὅτε γὰρ τινὰ σώματα μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν ἅμα ριφέντα, τὰ μὲν ἀσινὴ διετηρήθησαν, τὰ δὲ κατεμειώθησαν· ἄλλων δὲ ἁγίων μαρτυρικῶς πυρὶ καθέντων, ὁ χεὶρ ὡς περ φῶς τοῖς πιστῶς ἀρρομένοις ἐξέλαμπεν· ἑτέρων δὲ πάλιν καταμειλῆδὸν διατμηθέντων, καὶ τὰ ὅσα τούτων ὡς μισητὰ τοῖς κολάζουσιν ἐν ποταμοῖς ριφέντα, οὐ τῷ φυσικῷ βαρῆματι πρὸς τὸ κατωφερὲς τοῦ βάθους συνήρχοντο βόλισμα, ἀλλὰ τῇ ἀνωτέρᾳ ὕψει τῶν ὑδάτων δίκην

^a Psal. ix, 17.

A tam collaudabant et cinere externi ignis aspersi, urentem vim ejus ministris remittebant; sicut dici potest: *In operibus manuum ejus comprehensus est peccator*^a. Alii autem in stadio venatico per rabiem ferarum lacerati, metum feris escam præbendi pro nihilo reputantes, firmam sibi animam componebant, ad patiendum parati cum gratiarum actione ut vitam attingerent exponentes; sed horribiles et mansuescere nescie feræ condemnatos sæpe linquentes, et in iudices vehementer irruentes, dentibus lacerata membra mirantibus ostendebant; ita ut inde universali concentu Deum magnificent, videbant enim a feris ipsis deos contemni. Et videre erat mirandam et ancipitem rerum conversionem, iudices judicantes et condemnatos vicissim suppliciis affici; quod per canticum exaltare decet. O virtutis supra virtutem existentis potentie prodigia! O providentie super mentem præventis, magnæ mentis ad utilitatem collata dona!

B προνοίας ὑπὲρ ἔννοϊαν ποιοῦσους τὰ τῆς μεγαλο-

Et hi quidem sic voluntarie damnati, sed efficaciter absoluti, spontaneam dormitionis acceperunt requiem; alii vero non sic. Diximus enim antea, dilectissimi, de mensura illius, qui præmia secundum utilitatem ejusque largitur Christus. Quomodo autem istud? irrisio, flagellorum, et custodiæ probationem receperunt; alii vero lapidati, resecti, caesi, temporale reliquerunt corruptionem; et neque ignis, neque gladius, neque lapidum jactus, C neque lebetes, neque ferrei unguli, neque strangulatores, neque aliud quoddam acerbum damnationis supplicium, a generosis certaminibus sanctos illos fortes avertit; sed in omnibus his vincentes, et hunc qui illos amavit vehementer amantes, nobis reliquerunt collecta a Deo fragmenta; et quomodo a Deo collecta? Discamus id, dilectissimi. Quibusdam enim sanctis gladio cæsis, corpora velut sordes ab impiis iudicibus in locis ferarum assuetis ad solum dejecta, sana conservata sunt; neque feræ, neque aliud quoddam animalium carne vescentium, his accedere potuit; sed quod e more edere jucundius habebant, hoc contra naturam omittentes, in-suetum custodiæ morem corporibus præbebant, et quæ antea mortalium carnes vorabant, factæ sunt D deinde corporum custodes. Non enim communia erant corpora ad ferarum escam convenientia, sed hæc abjecta electa erant ad hoc officium. Quod multam præbet differentiam ab his quæ solito audiuntur. Nempe quod quædam corpora cum his electis simul projecta, alia quidem integra servata sunt, alia vero comminuta sunt. Sanctis autem aliis igne exustis, cinis ut lux splendebat his qui cum fide hunc colligebant. Cæteris in frusta dissectis, ossa ut exosa tortoribus in fluvios projecta, non naturali pondere ad inferiora abyssi labebantur, sed superiori aquarum facie suberis instar innatantia, ut stellæ

radiantia, his qui pietate in Deum colligere studebant apparebant, similiter in mari jaculis sauciata alternis fluctuum orbibus elata et in arenosam terram emissa, divinisque indicantibus prodigiis ab hominibus piis inventa, communibus impensis publicos honores receperunt, multi quoque remotioribus temporibus, corporis integram sepulturam cum recepissent, sub terram occultari perpetuo non sustinuerunt, sed revelante apparitionum visione seipso manifestantes, in catholicam adorationem processerunt, thaumaturgicam virtutem invocantibus præstantes; et hæc multiplici modo inventarum sanctarum reliquiarum pallia, ad quæ accurrentes, animarum et corporum sanationem invenimus. Nam debiles curant, ægrotos sanant, demoniacos liberant, leprosos mundant, in fide Jesu Christi, veri Dei nostri, una cum coæterno ejus Patre, et vivifico Spiritu, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

συνανάρχῃ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

THEOGNOSTI LIBELLUS AD NICOLAUM I PAPAM

IN CAUSA IGNATII CP.

(Apud Mansi, Concil. tom. XVI, col. 293, inter Acta concilii CP. iv.).

Libellus de tota magni Ignatii causa missus ad Nicolaum papam Romanum, Ignatii patriarchæ nomine a Theognosto monacho et archimandrita veteris Romæ, et exarcho Constantinopolitano scriptus.

Ignatius tyrannide oppressus, multisque ærumnis conflictatus, et qui mecum infelicia tempora experti sunt, metropolitani decem et quindecim episcopi, cœnobiarcharum insuper ac presbyterorum, monachorumque infinita multitudo, sanctissimo domino nostro et beatissimo præsidi, cunctarum sedium patriarchæ, sancti Petri principis apostolorum successori, œcumenico papa Nicolao, episcopisque illius sanctissimis, et sapientissimæ Ecclesiæ Romanæ universæ in Domino salutem.

Quis dabit capiti meo, ut est in sacris Litteris, aquam, et oculis meis fontem lacrymarum; et deplorabo mala quæ acciderunt mihi, et eorum qui me persequuntur, barbaricam immanitatem? Frigore enim et nuditate, fameque et extremis malis omnibus infestus me hostes et alastores exagitarunt. Quindecim ipsos dies acerrimo frigore, locoque gelidissimo, ergastulo me occulto tenebricosoque rebus destitutum omnibus incluserunt, vinculisque constrinxerunt, ita ut ad me adire nemini visendi causa liceret, morbo jam alias gravi laborantem: crudellem insuper in modum ceciderunt, omnesque artus meos verberibus affligerunt. Causam porro, ex qua

Versabar in palæstra et lucta cum imperatoris avunculo tyrannidem exercente Barda, quem ego

Ἀφελῶν πλευστικῶς ἐπιπολάζοντα, ὥσπερ ἀστέρες ἀκτινοβολοῦντα, τοῖς θεοσεβῶς τὸ συλλέγειν ἐνδεικνυμένοις καταφαίνοντο· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐν θαλάττῃ ἀκοντισθέντα τῇ ἁλλεπαλλήλῃ φορᾷ τῶν κυμάτων, πρὸς τὴν ψιμμόστρωτον γῆν ἐκπεμπόμενα, καὶ θεοῖς δεικτικῶς σημείοις διὰ χρηστῶν ἀνδρῶν εὐρεθέντα, πρὸς τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν, τὴν δημοσίαν ἔλαβον ἐμφάνειαν· πολλοὶ καὶ πρὸς τὰ βαθυτέρα μέρη, ὁλόσωμον τὴν ταψὴν εἰληφόρες, τὸ ὑπὸ γῆν καλύπτεσθαι διηνεκῶς οὐκ ἠνέσχοντο· ἀλλὰ τῇ ἀποκαλυπτικῇ τῶν ὁράσεων θεωρίᾳ ἑαυτοὺς φανερώσαντες, εἰς καθολικὴν προήλθον προσκύνησιν, θαυματουργικὰς δυνάμεις τοῖς ἐκζητοῦσιν ἀπονέμοντες. Καὶ ταῦτα τῶν πολυτρόπως εὐρεθέντων ἁγίων λειψάνων τὰ σχήματα· ἐν οἷς προστρέχοντες, ψυχῶν καὶ σωμάτων ἱατρείαν εὐρίσκομεν. Καὶ γὰρ ἀσθενούντας θεραπεύουσι, νοσοῦντας βρῶννύουσι, δαιμονιώντας ἐλευθεροῦσι, λεπρούς καθαίρουσι, πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἅμα τῷ

Ἀθελλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πεμφθεὶς πρὸς Νικόλαον πᾶπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεὶς ὑπὸ θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὄνομα Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου.

Ἰγνάτιος ὁ τυραννηθεὶς, καὶ πολλοὶ πειρασμοὶς προσωμιληκῶς, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τοῦτων τῶν καιρῶν πείραν λαβόντες, δέκα μητροπολίται, δέκα πρὸς τοὺς εἴς ἐπίσκοποι, ἡγουμένους τε καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἐτέρων μοναχῶν πλῆθος ἀπειρον, τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ προέδρῳ καὶ πατριάρχῃ πάντων τῶν θρόνων, καὶ τοῦ κορυφαίου διαδόχῳ, καὶ οἰκουμενικῷ Νικολᾷ πᾶπᾳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις, καὶ πάσῃ τῇ σοφωτάτῃ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, κατὰ τὸ Λόγιον, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων; καὶ κλαύσομαι τὰ συμβεβηκότα μοι κακὰ, καὶ τὴν τῶν διωκόντων με βαρβάρων ἀπῆνειαν. Ἐν φύχει γὰρ με καὶ γυνότητι καὶ λιμῇ καὶ παντοίοις ἄλλοις κακοῖς ἐξήτασαν οἱ ἀλάστορες. Δεκαπέντε ἡμέρας ἐν καταφύγῳ καὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐν τινι παρ' αὐτοῖς ἀπορήτῳ ἐγκατακλείσαντες δωματίῳ ἀδάπανόν τε καὶ ἀνεπισκόπητον, κατεδέσμευσαν, καὶ ταῦτα νόσῳ βαρεῖᾳ προκατειλημμένον, αἰκίζοντές τε δευνῶς, καὶ πᾶν μέλος συνθλόντες· ῥάβδοις. Ὅθεν δὲ ταῦτά μοι συνεχύρησεν, ἰδοὺ γράφω·

hæc in me mala redundarunt, ecce jam totam exprobo.

Προὔπηρχον ἐν πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Βάρδα· τὸν τυραννήσαντα, καὶ παῖων

τοῖς τοῦ Πνεύματος λόγοις οὐκ ἐπαύσθη· ἀντετυ-
πώθη δὲ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς.

Ἢ δὲ αἰτία, ὅτι ἡλεγχον τοῦτον διὰ τὴν Ἡρωδι-
κὴν χαμαιτυπίαν· καὶ μὴ πεπιθόμενον ἔξω ἐθέμην
τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τούτοις ὁ κρατὼν ποτὲ μὲν ἐδου-
λώπει με, ποτὲ δ' ἠπειλεῖ τὰ δεινὰ, εἰ μὴ πεισθεῖν
δέξασθαι τὸν θεὸν αὐτοῦ. Ὡς δὲ τούτῳ πεισθεὶς ὁ
κρατὼν ἠδουλήθη τὴν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς
ἐξοστραχίσαι τῶν βασιλείων, ἐγκλειστέαι μοι κείραι
αὐτάς. Ἐγὼ δ' οὐκ ἐπειθόμην, διὰ τὸ τῶν γυναικῶν
περὶ τὴν κουράν ἀκούσιον. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῆς
Ἐκκλησίας ἀπηλάθην, εἰτα καὶ ἐτυπτήθην, καὶ
ἐξωρίσθην, καὶ δέδεμαι, καὶ κέκλεισμαι πρὸς τῆς τῶν
καθ' ὁμὰς κριτῶν ἐνδομίας. Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ δὲ ταυτὰ
πεπόνθασιν. Αἱ δὲ παρ' ἡμῶν δοδεκαίται τοῖς ἐπισκό-
ποις ἔγγραφον πίστεως, ἤγουν ἐπιστολάς, διὰ τοῦ
πρεσβυτέρου Λαυρεντίου καὶ τῶν δύο Στεφάνων, τοῦ
τε ὑποδιακόνου καὶ τοῦ λαϊκοῦ, οὓς καὶ ἐνωρκώσα-
μεν, ταῖς χερσὶ τῆς σῆς ἀγιότητος αὐτάς ἀποδοθῆ-
ναι, ἀπρακτοὶ μεμενῆσθαι.

Ὡς δὲ παραστῆναι ἐκλεισόμεθα εἰς τὸ Κατὰφαίχθον
ἐκείνο κριτήριον, ἐκράξμεν ἐπὶ τῆς ὁμῶν ἀγιότητος
προκαλούμενοι κριθῆναι. Ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ ἀκούων.
Μετὰ τοῦτο μετὰκλητοὶ πάλιν γενόμενοι ἠρωτήσαμεν·
Πῶς κλειστέαι ἡμᾶς, ὦ Πατέρες, πρὸς ὁμὰς παραγ-
νέσθαι; ὡς μοναχοὺς καὶ καταδίκους, ἢ ὡς κριθησο-
μένους; Καὶ ἀντέπεψαν ἡμῖν, ὅτι Ὡς ἐστὶ ἀξιοί.
Ἐφορέσαμεν οὖν τὰς ἱερατικὰς στολὰς, καὶ οὕτως
ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ συνέδριον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λη-
στήριον. Καὶ ὡς πλησίον γεγόναμεν, πέμψας ὁ τύ-
ραννος ἐπὶ τῆς λεωφόρου, τὴν ἱερὰν ἀποδύει στολήν.
Εἰτα ὡς ἐνδον τοῦ νεῷ συνωβίσθημεν, ἀποστέλλονται
πρὸς ἡμᾶς οἱ προῤῥήθοντες τρεῖς τῶν κριτῶν ὑπὲρ-
ταί, ὁ τε Λαυρέντιος καὶ οἱ δύο Στεφάνοι, καὶ εἶπον
πρὸς με· Τί ὅτι κατεγνωσμένος ἐπὶ τῶν ταύταις αἰ-
τίαις καὶ καθηρημένος, τὴν ἱερὰν ἐτόλμησας περι-
βαλέσθαι στολήν; Ἀποσπάσαντες οὖν με τῶν σὺν
ἐμοὶ βίβλιν, μόνον τῷ κρατοῦντι παρέστησαν· καὶ ὁ
κρατὼν εὐθύς ὕβρει πλύνει με. Ἐμοῦ δὲ φιλανθρω-
ποτέρως τὰς ὕβρεις τῶν βασιάνων εἰπόντος, μικρὸν
κατέπαυσε τὸν θυμὸν, καὶ εἰς ξυλόσκαμον καθεσθῆ-
ναι με ἐκέλευσε· καὶ διαλόγου μεταξὺ γεγονότος,
Ῥαδουλδὸν [Ῥαδούαλδον] καὶ Ζαχαρίαν ἐζήτησαν
προσαγορεῦσαι τοὺς τοποτηρητάς. Καὶ ἐνδοθέντος
μοι, προσγγόρευσα· οὗς καὶ ἠρόμην τὴν ἐπιδομίας
τῆς σφῶν αἰτίας. Οἱ δὲ εἶπον· Τοποτηρηταὶ ἐσμεν
Νικολάου πάπα Ῥώμης, καὶ ἀπεστάλημεν κρίναι τὰ
κατὰ σέ. Πάλιν ἠρόμην, εἰ γράμμα μοι κεκομίσαισι
τῆς ἀγισσύνης σου. Οἱ δὲ εἶπον, μὴ ἔχειν, διὰ τὸ
μηδὲ πρὸς πατριάρχην ἔρχεσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὑπὸ
τῆς οικίας συνόδου καθαιρεθέντα, καὶ ἔτοιμοι
ἔσμεν τὰ κατὰ κανόνας πράττειν. — Οὐκοῦν, ἔφη
ἐγώ, πρότερον ἐκ μέσου τὸν μοιχὸν ποιήσατε· εἰ δὲ
μὴ τοῦτο δύνασθε, οὐδὲ κριταὶ ἐστε. Ἐκείνοι δὲ
ἀντήρξαν πάλιν, δείχνοντες τῇ χειρὶ τὸν κρατοῦντα·
Οὕτω θέλει ἐκείνος. Ἐπὶ τούτοις πρὸς παράκλησιν
μετέπεσον οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἀπόταξιν
ἐξήρτων, ποτὲ μὲν παραινοῦντες, ποτὲ δὲ καὶ ἀπει-
λοῦντες· ἀλλ' οὐκ ἐπειθόν με. Αἰδὼ καὶ πρὸς τοὺς μη-

A gladio spiritus, seu verbo Dei everberare non desi-
nebam; qui contra me minis insidiisque appetebat.

Argumentum et causa reprehensionis erat Hero-
dianum in Barda exemplum et incestus. Eum con-
tumacem, neque resipiscentem ab ecclesia rejeci.
Deinde imperator ipse modo pro illo deprecabatur,
modo atrociter minabatur, nisi avunculum in gra-
tiam reciperem. Postquam vero impulsus a Barda
statuit matrem cum sororibus a palatio submovere,
præcepit mihi ut illas attonderem, quas ego invitas
tendendas non existimavi. Has ergo ob causas a
throno deturbatus sum, et pulsatus atque elimina-
tus, et in custodia vinculisque, cum iis qui mecum
fuere senseruntque, eadem passis, detentus ante
judicium vestrorum adventum. Cum autem ad vos
litteras, quibus episcopos statum rerum omium
docebamus, per Laurentium presbyterum et duos
Stephanos dedissemus (quorum alter subdiaconus,
alter laicus), illos etiam sacramento adegimus, uti eos
ipsi manu sua sanctitati porrigerent, nihil egere.

Nos vero ut iussi sumus ad tribunal Caiphano
non absimile comparere, ad sanctitatis vestrae ju-
diciū magno clamore provocavimus. Sed non erat
qui nos audiret. Deinde rursum citati rogavimus:
Quomodo nos, o Patres, jubetis comparere? ut mo-
nachos et damnatos, an ut judicandos? Qui renun-
tiarunt: Perinde ut digni estis. Sacro igitur ornatu
induti ad concilium, imo latrocinium, perreximus:
cumque jam prope abessemus, submisit tyrannus
in publicam viam, qui sacris nos vestibus exuerent.
Cumque jam ad templum protrusi essemus, tres
prædicti judicium viatores, Laurentius et duo Ste-
phanī ad nos mittuntur, qui ad me: Quid tu, in-
quunt, tot ob crimina damnatus exauctoratusque,
sacram tamen stolam ausus es induere? Ergo me
per vim a meis avulsum solum ad imperatorem
sistunt, qui me contumeliis extemplo onerat. Re-
spondente porro me, convicia paulo mitiora esse
tormentis, paululum repressit furorem, jussitque
in ligneo scamno me sedere. Interim cum verba ul-
tro citroque fierent, rogavi ut Rhodoaldum et Za-
chariam legatos tuos liceret mihi salutare, factaque
potestate eos consalutavi, atque interrogavi, qui
adessent. Legati, inquit, sumus Nicolai papæ
Romani, causæ tuæ cognoscendæ gratia missi.
Quærenti rursum, an a sanctitate tua litteras ad
me haberent, responderunt, nullas se habere; eo
quod, aiebant, non ad patriarcham, sed ad eum
qui in provinciali concilio suo damnatus esset, ve-
niremus, parati omnia ex canonum decretis deli-
niræ. Ergo, inquam, prius adulterum remove:
quod si facere non potestis, ne iudices quidem es-
stis. Qui manu imperatorem indicantes: Ita impe-
rat, inquit, ille. Deinde palatini ad me conversi
hortantur, exiguntque nunc consulendo, nunc mi-
nitando, abdicationem: sed frustra. Ergo ad me-
tropolitanos versi, alios aliis calumniis et crimina-
tionibus insectantur, cur scilicet, qui jam depositioni
meæ non repugnassent, nunc denuo me patriarcham

petere? Quibus metropolitae: Duobus, inquit, malis propositis, ira nempe imperatoris, ac populi seditione, minus scilicet elegimus. At vos, palatini proceres, reddite nunc patriarchae nostro dignitatem suam, et de nobis nihil laborate. Hic rursum regia factio me impellit, uti mea sponte me palam patriarchatu abdicem, atque ita securus adulter Ecclesiam teneat. Recusante me, cum dies abiisset, conventus est dimissus. Idem postea cum saepius frustra tenta sent, ad alias artes se convertunt, supraque nominatos iudicum ministros ad me ablegant, atque ad conciliabulum citant. Ego vero, inquam, non compareo, neque video vos iudices quidquam ex praescripto Ecclesiae agentes, Photio tyranno non ejecto, ad cuius etiam mensam accumbitis, et cujus munera procul etiam stantes accepistis. Ad Rhædestum enim urbem vobis missae vestes, planetae, ornamenta ad sinum pendentia. Huiusmodi ego iudices non agnosco: ad papam provocho; lubens iudicium illius subibo.

ποιήκατε, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνεσθίετε τούτῳ, καὶ τὰ δῶρα αὐτοῦ μακρόθεν ἐδέξασθε. Κατὰ γὰρ τὴν Παῖδεσθὲν ὁμὴν αὐτὰ ἀπηντήκασιν, ἰμάτιά τε καὶ φελώνια, καὶ ἐγκύβητια. Ὑμᾶς ἐγὼ κριτὰς τοιοούτους οὐ δέχομαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν πίπαν με ἀπαγάγετε, χάκειθεν τὴν κρίσιν ἀσμένως δέχομαι.

Hoc idem qui mecum erant magna voce clamaverunt. Deinde, ut dictae epistolae legerentur, postulavimus, quae canonicas Innocentii papae pro sancto Chrysostomo sanctiones continebant, Joanni concilium iudicum non prius esse subeundum, quam is loco suo thronoque esset restitutus. Et in Sardicensi concilio canon quartus: Si quis episcopus fuerit depositus, dicatque se habere defensionem; non prius sufficiatur in ejus locum alius, quam de eo Romanae Ecclesiae pontifex decernat. Haec et alia id genus multa illis epistolis continebantur, quae uti quaeras legasque, te, Patrum et antistitum reverendissime, fratrumque amantissime, rogamus. Cum vero nihilominus adhuc nos urgerent, uti ad se veniremus, ita testati sumus: Ut apparet, Patres mei, neque canones legistis, neque decretum ecclesiasticum nostis. Lex enim est haec, ut citatus a synodo episcopus, per duos episcopos vocetur, et hoc iterum ac tertio. Vos autem per duos me accersitis, diaconum alterum, alterum laicum. Et nos quidem haec excusabamus. Illi vero testes produxere, qui dicerent se paratos esse iurejurando confirmare me non rite et lege creatum consecratumque esse. Hic ego: Qui sunt, inquam, illi? quis illis credat? Quis vero canon decernit, ut imperator testes producat? Ergo, si ego archiepiscopus non sum, ne tu quidem imperator es, neque isti episcopi, sed neque mæchus; omnes enim vos indignis manibus meis precibusque estis consecrati. Si adulter membrum esset Ecclesiae, vel mea sponte annucrem: nunc vero alienum quomodo pastorem ovium Christi constituam? Multa huic adversantur. Primum, lex iis quod sit, qui ab Ecclesia damnati, et anathemate praecisi: qui quidem id non a nolitis duntaxat passi sunt, et aliis quoque patriarchis, sed et ab ipsa vestra potestate, cum illis per

τροπολίτας ἐτράπησαν, ἄλλους ἄλλως διαβάλλοντες καὶ αἰτιώμενοι, ὅτι τὴν ἀπόταξιν τὴν ἐμὴν τάχα αὐτοὶ ἔφερον, καὶ πῶς πάλιν ζητοῦσι με πατριάρχην; Πρὸς οὓς οἱ μητροπολίται ἀντείπον, ὅτι Δύο κακῶν προκειμένων, τοῦ τε βασιλικοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς τοῦ πληθους ἐπαναστάσεως, τὸ χουφότερον ἐξελεξάμεθα τότε· ἀλλ' ὑμεῖς, οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα, ἀπόδοτε τὸν θρόνον τῷ πατριάρχῃ, καὶ περὶ ἡμῶν μὴ φροντίσῃτε. Ἀλλ' ἐν τούτοις πάλιν πρὸς παράκλησιν ἐχώρουν οἱ βασιλικοὶ, αἰτούοντας ἡμᾶς καθαρῶς ἀποτάξασθαι, καὶ οὕτω τὸν μοιχὸν τὴν Ἐκκλησίαν ἀδεῶς κατέχειν. Ὡς δ' οὐκ ἐπειθόμην, παρήλθεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη. Ἐπὶ τούτοις διελύθη τὸ σύστημα· τὸ αὐτὸ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐποιοῦν. Ὡς δὲ τοῦ σπώδαζομένου ἀπέτυχον, ἐπὶ ἕτερον μηχανῆς εἶδος τρέπονται, καὶ τοὺς προρρήθέντας τῶν κριτῶν λειτουργοὺς πέμψαντες, εἰς τὸ συνέδριον προκαλοῦνται με. Ἐγὼ δὲ ἔφην, ὅτι Κάκει οὐκ ἐρχομαι· οὐδὲ γὰρ οἶδα ὑμᾶς τοὺς κριτὰς κατὰ βαθμὴν ἐκκλησιαστικὴν τι πράττοντας, ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἐπιθέτορα ἐκ μέσου πε-

Τοῦτο καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐξεβόησαν. Ἐῖτα τὰς προδηλωθείσας ἐπιστολάς ἀναγνῶναι ἐζητήσαμεν αὐτούς. Κανονικαὶ γὰρ ἀποδείξεις ἐν αὐταῖς ἐνεφέροντο τοῦ Ἰννοκεντίου πάπα ὑπὲρ τοῦ ἐν ἁγίοις Χρυσοστόμου, ὅτι Οὐδεὶς Ἰωάννην εἰς τὸ δικαστήριον εἰσελθεῖν, πρὶν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ ἀποκαταστήναι θρόνον. Καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανὼν δ', ὡς Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ, καὶ λέγῃ πάλιν ἔχειν ἀπολογίαν, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀντικαταστήναι, πρὶν ἂν τὸν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπον ὅρον περὶ τούτου ἐξενεγκεῖν. Καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ταῖς ἐπιστολαῖς ἐνεγέγραπτο, ἃ καὶ ζητήσαι σε δυσωπούμεν, Πατέρων καὶ προέδρων αἰδεσιμώτατε καὶ φιλαδελφώτατε, καὶ ἀναγνῶναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐτι ἐνέκειντο ζητοῦντες ἐλθεῖν ἡμᾶς πρὸς αὐτούς, καὶ ταύτην πεποιθήκαμεν τὴν ἀπολογίαν· Ὡς εἰπαι, Πατέρες μου, οὔτε κανόνας ἀνέγνωτε, οὔτε ὅρον ἐκκλησιαστικὸν οἴδατε. Ὅρος γὰρ ἐστὶ τοιοῦτος· Ἰνα ὁ καλούμενος ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου, διὰ δύο ἐπισκόπων καλῆται, καὶ τοῦτο γίνηται δις καὶ τρίς. Ὑμεῖς δὲ ἀπὸ δύο, διακόνου καὶ λαϊκοῦ, ἡμᾶς προσκαλεσθε. Καὶ ἡμεῖς μὲν τοιαῦτα ἀπολογούμεθα. Ἐκεῖνοι δὲ παρήγαγον μάρτυρας τοὺς λέγοντας, ἐτοίμους εἶναι ὁμῶς, ὡς ἀφήριστος προεβλήθη καὶ χειροτονήθη. Πρὸς ὅπερ ἐγὼ πάλιν ἀντείπον· Τίνες οὗτοι; καὶ τίς πιστεύσει αὐτοῖς, ποῖος δὲ κανὼν παρακελεύεται, μάρτυρας τὸν κρατοῦντα παράγειν; Οὐκοῦν εἰ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἀρχιερεὺς, οὐδὲ σὺ βασιλεὺς, οὐδ' οὗτοι ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐδὲ ὁ μοιχός. Πάντες γὰρ ὑμεῖς τῶν ἀναξίων μου χειρῶν καὶ εὐχῶν ἐστε ἀποτελέσματα. Εἰ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἦν ὁ μοιχός, συνένευσαν ἂν καὶ ἐκὼν αὐτῷ· νῦν δὲ ἀλλότριον πῶς καταστήσω ποιμένα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων; Πολλὰ τούτῳ τὰ ἐναντία πρόσσιν· ἐν μὲν, ὅτι ἐκ τῶν ἀκακωνήτων καὶ ἀναθεματισμένων ἐστίν. Οὐ μόνον δὲ παρ' ἡμῶν τοῦτο πεπόνθασι καὶ

τιῶν λοιπῶν θρόνων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς ὑμῶν ἐξουσίας ἐπιτιμηθέντες διὰ τοῦ φαύλου Ζαχαρίου, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν λειτουργῆσαι, ἢ κοινωνῆσαι, ἢ χειροτονῆσαι, τοῦναντίον ἅπαν πεποιθήκασιν πρὶν λυθῆναι αὐτούς. Ἔτερον δὲ, ταξέωτης ἦν καὶ ἐκ λαϊκοῦ τάγματος, καὶ πρὶν γενέσθαι πρῶτον, ποιμὴν ἐχρημάτισεν. Ἐτι γὰρ μὴν, ὅτι καὶ ἀναθεματισθέντος καὶ καθαιρεθέντος ἐχειροτονήθη. Ἀλλὰ καὶ ὅτε τοὺς μητροπολίτας ἔπεισε συνελθεῖν αὐτῷ, ἀπητήθη παρ' αὐτῶν ἰδιοχείρον περὶ ἐμοῦ, καὶ ἔγραψεν ἐνωμότως, μὴδὲν πράττειν παρὰ τὸν ἐμὸν λόγον, ὡς οικείου πατρός. Καὶ οὕτω τεσσαράκοντα ἡμέραι μετὰ τὴν χειροτονίαν παρήλθον, καὶ καθήρησέ με δημοσίως, καὶ ἀνεθεμάτισε μὴ παρόντα· κατέβλασαν δὲ καὶ τοὺς δακτύλους τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, καὶ ἤρπασαν, ὡς ἐνόμισε, τὸ ἴσον τοῦ ἰδιοχείρου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ ἐκείνῳ καθήρησε· καὶ οὗς μὲν κακῶς διέθετο, ἐφ' ᾧ πατήσαι τὸ πρὸς με χειρόγραφον· οὗς δὲ δώροις ἐδεξιώσατο. Ἀλλ' ὁ τύραννος πρὸς ταῦτα μὴ ἀποκρίθεις, ἀντεπέφερε τοὺς προθυμουμένους ὁμῶσαι, ὅτι ἀψήφιστος προσεβλήθη καὶ ἐχειροτονήθη. Ἐγὼ δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ἐπισκόπους ἀνέκραξα· Δέξασθε, Πατέρες, μίαν τοῦ ταπεινοῦ γέροντος δέησιν, καὶ δεῦτε πρὸς ἡμᾶς. Λαθόντες οὖν με μόνον οἱ τε κριταὶ καὶ οἱ τύραννοι, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποδιαστήσαντες, πάλιν ἐξεληπάrouν με περὶ τῶν προτέρων. Ὡς δ' οὐδὲν ἦν οὖν, πρὸς ἀπειλὰς ἐχώρουν, εἰτα κατέλειψαν τοὺς ἐπισκόπους οἱ δῆμοι σὺν ἐμοί, καὶ ὑπεχώρησαν· καὶ οἱ ἐπισκοποὶ τοῖς αὐτοῖς ἐνεχείρουν. Ἐγὼ δὲ ἔλεγον, ὅτι χρὴ αὐτοὺς μαθεῖν τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ τότε ἀπαίτειν με ὃ ἀπαιτοῦσι. Πόθεν δὲ μαθεῖν ἔχουσιν, ἢ ἀπ' ἐμοῦ μόνον; Ἄλλος γὰρ οὐ τολμᾷ ἀπὸ τοσούτου πλῆθους τῶν ἡγουμένων, τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν πεπαρβήσιασμένως λαλῆσαι. Εἶδον γὰρ ἐκείνῳ τὴν μητροπολίτην Ἀγκύρας ἀνακράξαντα τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτόχειρ ὁ βάρβαρος τῷ κλεῖτῳ τοῦ ξίφους κατὰ κεφαλῆς ἐπληξε, καὶ αἵματος τὴν ἐκείνου στολὴν ἐπληξε, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὅσα ἔπραξε τὰ δεινὰ. Ταῦτα εἶπον ἐγὼ, καὶ συνεμένον ἐκείνων τῇ ὑστεραίᾳ ἔλθειν, διέστημεν ἀπ' ἀλλήλων οἰκαδὲ. Καὶ μετὰ δεκάτην ἡμέραν τῷ Καίσαρι τῷ συνεδρίῳ ἀνάρπαστόν με παρέστησαν, καὶ τοὺς καταμαρτυροῦντας, ὅτι ἀψήφιστος προσεβλήθη, παρέστησαν. Καὶ ὅσας μοι τότε πληγὰς ἐπέθεντο, τί χρὴ λέγειν; Ἐν ἑκτῇ γὰρ οὕτω κολασθέντα ἡμέραις ἄσιτον, ἄσπινον, ἀκάθιστον διαμεῖναι ἐβίβισαν. Ταῦτα ἐν ὀλίγῳ ἐδῆλωσα. Σὺ δὲ, ἀγώγιστε δέσποτά μου, δεῖξον ἐν ἐμοὶ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἰπὲ καὶ αὐτός· *Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Ἐνθυμήθητι τοὺς πρὸ σοῦ πατριάρχας, λέγω δὴ Φαβιανόν, Ἰωάννην, Ἰννοκέντιον, Λέοντα, καὶ ἅπλως τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τῆς ἀδικίας ἀνδριστμένους· καὶ ζήλωσον τούτους, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν τῶν ἀδικηθέντων τοσαῦτα ἐκτίχῃσιν διανástηνθαι.*

* II Cor. xi, 29.

A nefarium Zachariam interdictum esset, ne sacris operarentur, neve communicarent, aut sacris quemquam initiarent: qui tamen his contraria omnia, priusquam censura solverentur, factitarunt. Alterum est, Photium forensem seu militarem et laicum prius creatum esse pastorem, quam fuisset ovis. Præterea, eundem ab excommunicato et exauctorato consecratum. Quin etiam quando metropolitans persuasit ut suas partes sequerentur, dedit postulantibus chirographum de me, et iuratus scripsit nihil se præter mea dicta veluti germani patris esse facturum. Nec omnino dies quadraginta ab ejus inauguratione fluxerant, cum ille me publice quamvis absentem deposuit, et anathemate damnavit. Archiepiscopo quoque Cyziceno, mandato Photii, digiti fracti, exemplumque, ut is putavit (sibi satis esse) chirographi surreptum; et ipse de throno dejectus est. Alios vero vexando, alios donis placando adduxit, ut chirographum quod de me scripserant, pessumdarent. Ad quæ ty-annus respondit nihil, sed subornatos ad jurandum edendum contra me, perinde quasi non rite senectque promotus et consecratus essem, testes produxit. Ille ego præsentem episcopos magna voce appellavi: Admitte, Patres, abjectissimi senis unicam hanc petitionem, atque huc ad nos venite. Ergo convocatum me a reliquis, tum iudices, tum tyranni rogarunt denuo, ut juri meo renuntiarem, atque cederem. Recuanti militari cœperunt. Tunc carnifices illi episcopos mecum reliquerunt, et se subduxerunt. Episcopi vero rursum agere mecum instituerunt (de libello nempe renuntiationis), quibus ego respondebam oportere illos statum causæ meæ cognoscere, ac tum demum a me exigere quod postularent: nec illos aliunde, nisi à me uno res meas posse discere; quod aliorum nemo de tanta multitudine hegumenorum, sacerdotum, monachorum et laicorum auderet libere loqui. Viderant enim Ancyranum metropolitanum, quod in concilio liberius pro veritate locutus esset, a nefario ipso parricida vagina gladii secundum caput ita vulneratum, ut ejus vestem sanguine perfunderet. Viderant quæ item in alios immaniter idem ausus esset. Hæc ego cum commemorassem, illi conventum in sequentiem diem indixerunt. Et separati domum petivimus. Post decimum verò diem me ad Caiphanum tribunal raptatum abduxerunt, testesque qui me non legitime creatum dicerent, apposuerunt. Quid hic dicam me tot plagis affictum? septemdiaria inedia, vigilia, stationeque perpetua cruciatur. Hæc summa causæ compendio exposita. Tu, sanctissime domine, ostende in me viscera miserationum, et cum magno Apostolo et ipse dicas: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* Intuere majores tuos patriarchas, Fabianum, inquam, Julium, Innocentium, Leonem, et omnes denique qui pro fide et veritate viriliter decertarunt: illosque æmulare, et vindex pro nobis tam indigna passis exsurge.

ANONYMI

VITA S. NICOLAI STUDITÆ

(COMBEBIS. *Anctar. nov.* II, 889.)

MONITUM.

Quonquam minime propositum habui, ut singularium sanctorum Vitās hoc libro perscriberem, in quo alii sedulo navant operam, ac laudem habent: haud tamen mihi potui imperare, ut ne hanc Nicolai Studitæ obscuram hactenus, in lucem darem, qua multum lucis viderem accessurum ecclesiasticæ historiæ, rebusque in Oriente sub multis nequam imperatoribus, magna confessorum Christi gloria gestis: qua item notum deinceps esset, quisnam ac quanti meriti foret Nicolaus ille Studita: quem Nicolaus papa mitti peteret ex parte Ignatii, ac ejus Romæ cum aliis iidem expressis, adversus invasorem Photium acturum causam. Refert Baronius cum aliis eam Nicolai epistolam, apud quem potest videri. Propensior eram ut solum deslorarem historica illa, sed amici deterruerunt, atque ad integri operis editionem, reluctantem quodammodo coegerunt. Codex regius ex quo exscripsi, antiquus est, simplici manu quam erudita, ut nonnumquam solæcos ac apertam, abs scribentis seu antiquarii manu, barbariem, necesse habuerim emendare; auctore alioqui erudito nec ineleganti; qui ipse monachus Studita fuit, sed remotior a Nicolai ætate.

Vita Patris nostri ac confessoris Nicolai, præpositi monasterii sanctissimi Studii.

Quibus Olympiaca certamina laudis thema proposita sunt, exque iis, divinis proximos honores clientibus addere cupiunt, verbis ex rhetorica arte compositis, laudationem effequentes, sermonum efficacitati, ac suavi elocutioni rei summam concedunt; quo plane, disciplinæ potius, quam verarum rerum lex, accurate laudetur. Ita enim natura comparatum est, ut quidquid desiderio habetur, aliis superius ferri ambiat. Qui autem summorum virorum res præclare gestas demirantes, eos ex illis exornare volunt, haudquaquam rhetoricis suasionibus, autve philosophicis argumentationibus, summam fortitudinis eorum victoriam comprobant: quin magis, sola veritatis explicatione, eaque res gestas defunctorie exhibentes, virtutem egregie describunt, palamque certaminum magnitudinem testatam faciunt.

Age igitur, nos quoque, ex quo instituta nobis oratio, magnum illud pietatis lumen, ac commune Patrem nostrum Nicolaum, vi sermonis in medium produci, exigua quædam ejus rerum, prout per facultatem licuerit, describamus, memorie fomentum quoddam futura, quo lectorum utilitati consultum sit; jamque diuturno tempore silentio tecta, ac oblivionis profundo obscura, pro debiti ratione extrahentes, quanquam rudius, veritati tamen studentes, posteris declaremus. Nihil enim justo

Ἄ Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Νικολάου, ἡγουμένου τῆς εὐαγγελιστικῆς μονῆς τῶν Στουδίου.

Οἱ τοὺς Ὀλυμπίους ἀγῶνας κρατοῦντες, καὶ τοῖς ἐκθειάζειν ἐθέλοντες, ῥητορικοῖς ἔπεισι πρὸς ὕψος αἰρεῖν φιλονεικοῦσι τὸν ἔπαινον, τῇ δεινότητι τῶν λόγων, καὶ τῇ εὐπειρίᾳ τῆς φράσεως τὸ πᾶν χαριζόμενοι· ὥς ἂν ὁ τῆς παιδείας ἥπερ ὁ ἀληθοῦς μᾶλλον τῶν πραγμάτων νόμος δι' ἀκριβείας ἐγκωμιάσῃται. Πέφυκε γὰρ ἰδίως ἔχειν πᾶν τὸ πλοῦτον φέρεσθαι τῶν ἄλλων ὑπερᾶλλόμενον. Οἱ δὲ τὰς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν ἀριστείας ἀποθαυμάζοντες, καὶ τοῖς καταγεγραμμένοις βουλόμενοι, οὐ ταῖς ῥητορικαῖς πιθανότησι, ἢ τοῖς τῆς φιλοσοφίας τεχνολογήμασι, τὸ τῆς ἀνδραγαθίας αὐτῶν συνιστᾶσι παγκράτιον· μόνην δὲ τὴν ἀλήθειαν ὕφαπλῶσαντες, καὶ ταύτην πρᾶξιν οὕτω πῶς σχεδιάσαντες, ἀνιστοροῦσι τὴν ἀρετὴν, τῶν ἀγῶνων ἔνθεν ἀπογυμνοῦντες τὸ μέγεθος.

Φέρε οὖν καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ περ ὑπόθεσιν ὁ λόγος, τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας λαμπτήρα, καὶ κοινὸν ἡμῶν Πατέρα Νικόλαον διὰ τοῦ λόγου μέσον προτίθεται, μικρὰ τινα τῶν αὐτοῦ καθέσιν οἷόν τε διασωγράψωμεν, μνήμης ἐμπύρευμα πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχάνοντων ὠφέλειαν, τὰ μακρῶ τῷ χρόνῳ τῇ σιωπῇ καλυπτόμενα, καὶ λήθης βυθοῖς ἀμαυρούμενα, χρεωστικῶς ἀνιῶμενοι, καὶ φανεροποιούντες, εἰ καὶ ἀτέχνως, πλὴν φιλαλήθως, τοῖς μετέπειτα. Οὐ γὰρ δύνῃσι τῷ δικαίῳ τι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διηγῇ

ματικῶς ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἐξηχοῦμενος καθέστηκεν ἔπαινος· εὐφραίνονται δὲ οἱ λαοί, τὸ ἐκ τῆς ἀκοῆς· τῇ ψυχῇ παραπέμποντες θυελος. *Μνήμη γὰρ δικαίου εὐφρανθήσονται λαοὶ πολλοὶ* (1)· καὶ μάλιστα ἡμεῖς ὁ Χριστοῦ λαός· ἡ ἅγια πόλις· οἱ φιλοπάτορες ὁμοῦ, καὶ φιλόθεοι χρηματίζοντες, καὶ καθ' ἐκάστην ταύτης τῆς πανδαισίας τὴν εὐφροσύνην, τῇ τε παρεδρεύσει τῶν τάφων, καὶ τῇ ἐπαφῇ τῶν ἱερῶν καὶ πνευματικῶν ἰνδαλμάτων ἐπαπολαύοντες, οἷς ἀπόχρη καὶ μόνον πρὸς ἀρετῆς εἰκόνα, τούτοις τῶν ἄλλων ἡμᾶς ἐναθρύνεσθαι.

Ἄλλ' ἡγείσθω Χριστὸς ὁ Θεὸς ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις, τῆς ἐμπαθοῦς ἡμῶν διανοίας τὸ ἀναπεπαικῶς τε καὶ ῥάθυμον διορθούμενος, καὶ λόγον ἐν ἀνοίξει προτεινέντου τοῦ στόματος, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς τὴν γραφίδα κινεῖτω τῶν τοῦ Πατρὸς διηγήσεων, τὴν εἰρησίαν τοῦ λόγου πανταχόθεν ὡς λόγος προσλαμβάνόμενος.

Οὕτως, ἵνα μικρὸν τῇ ἐκθροφασμένῃ τούτου πατριδὶ προσδιατρίψωμεν, ἔφω μὲν οὖν ἐκ τῆς τῶν Κρητῶν εὐκλεεστάτης νήσου, τότε τῇ Χριστοῦ πικαζομένης ἐλευθερίᾳ· ῥώμῃ τε λοιπὸν, καὶ μεγέθει κτισμάτων αὐχούσης, εἰ καὶ τὰ νῦν (2) ἐπ' αὐτῇ τὰ πάλαι μυστὰ τῆς Ἰσραὴλ ἀμβλώματα, καὶ ὁ τῆς παιδείας τοῦ Ἰσραὴλ πονηρότατος γόνος, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ εἰς Χριστοῦ τύπον προσελθούσαν πόλιν νεόλεκτον, ὁ τῆς μαστιγίας [Ἰσρ. μαστιγίου] οἰκῆτης κατεδουλώσατο, τοῖς ὅπλοις τῶν ἡμετέρων κακῶν, καθ' ἡμῶν στρατευσάμενος. Τῇ γὰρ ἀθετήσει τῶν ἐντολῶν, τὴν ἀνωθεν ῥοπὴν ἀπώσάμενοι, καὶ τῇ ἐπιμειξίᾳ τῶν ἡδονῶν τὸ εὐγενὲς τῆς ψυχῆς ἀλλοιώσαντες, παρεδόθημεν, Γραφικῶς εἰπεῖν, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ, τῇ ἄλλῃ μὲν αἵματοχυσίᾳ καταδουλούμενοι.

Ἴνα δὲ καθ' εἰρήνῃ ὁ λόγος προβαίνων ἔχει τὸ χρησίμον, ἀγίσθω τοίνυν εἰς μέσον ὁ πρῶτος τῆς εὐσεβείας ταύτης διειλημμένος τοὺς οἴκας, Τίτος ὁ μέγας ἀπόστολος, καὶ δεικνύτω τί πρὸς αὐτὸν, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς περὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων διέβηται, τυτῶν τῷ λόγῳ τὸν νόμον τοῦ Ἡγέματος. Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα δι' ἀκρασίας ἐπιμόνως τούτους

A inde commodi accedet, quanquam narratione præclare composita, laudatio ejus apud plures resonet: verum populi lætitiā habebunt, ab aures animi derivantes quod utile est: *Memoria enim justi lætabuntur populi multi*¹: nosque in primis Christi populus; sanctus grex: qui et Patris Dei que pariter amantes sumus, quique quotidie convivii hujus dulcedinem percipimus, ad sepulera assidui, sacrorumque ac spiritalium simulacrorum contrectatione, quibus vel id solum ad virtutis imaginem, præ aliis, hisce gloriari, sufficit.

Verum nobis auspex sit Christus Deus, ac Patris Verbum, Dei que sapientia et virtus, affectæ mentis nostræ pigritiam ac segnitiam corrigens; sermonemque prætendat in oris apertione² ac manum movens, ad gestorum Patris scribendam narrationem, sermonis undequaque moderandi, tanquam sermo ipse, curam suscipiat.

Vir iste, ut parum quid moremur in patria, quæ educavit, fuit quidem oriundus Creta clarissima insula, Christi tunc libertate fulta, viribusque deinceps ac ædificiorum magnitudine gloriantē: quanquam in ea nunc, exsecrandæ olim Agaritis abortio, Ismaelisque ancillæ filii genus pessimum in Christi figuram ex Isaac ortum novæ electionis gregem: servus, inquam, flagronis proles, nostrorum scelereum in nos armis utens, in captivitatē redegit. Dei siquidem mandatorum violatione, cœlestē a nobis auxilium repellentes, voluptatumque mistione, animi ingenuitatem immutantes, traditi sumus, ut verbis Scripturæ utar, in gentem insipientem³, mutua sanguinum effusione, fracti ac subacti.

Ut autem oratio serie quadam procedens commodum habeat, in medium producat, qui primus ejus insulæ pietatis gubernacula suscepit, magnus scilicet Titus apostolus, ac quid ad ipsum vas electionis de ejus incolis disserat, designans sermonem spiritus legem, ostendat. Nam quia per intemperantiam in omni pervicaciter vitio insanien-

¹ Prov. xi, 10. ² Eph. vi, 19. ³ Deut. xxxii, 21; Rom. x, 19.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(1) Etiam Andreas Cretens. in Tito eam sententiam citat ex Salomone, quam et in Nicolao Myrensi repetit: *Ἐγγνωμαζομένου δικαίου εὐφρανθήσονται οἱ λαοί*. *Laudibus justi lætabuntur populi*. In loco libri Prov. quem ascripsi marg. paulo aliter est, ἐν ἀγαθοῖς δικαίων κατάρθωσις ἡ πόλις, in bonis justorum, præclare habuit civitas; ubi Theod., εὐφρανθήσονται πόλεις, lætabuntur civitates: Sym. ἀγαλλιάσονται, exultabunt; quod parum abest.

(2) Indicat auctor, suo adhuc tempore fuisse Cretam diuisionis Saracenorum, quanquam significat scripsisse diu a Nicolai obitu, ejus fere media ætate Turci insulam ceperunt; nempe sub Michaelē Theophili patre. Proinde scripserit ante tempora Nicephori Phocæ, a quo ac germano ejus Leone recuperata fuit, uti liquet ex actis S. Niconis monachi Armeni, ejus prædicatione fides in ea insula instaurata fuit. Quod autem Baron. ann. 961 ex Cnropal. refert fuisse ab iis recuperatam, postquam annis ferme quadraginta fuerat occupata, mendosum

D constat, cum a prima illa occupatione sub Michaelē ad Nicephorum Phocam fluxerint anni circiter centum quadraginta. Non est ad manum præfatus Cnropalates, ut ita scripsisse sciam, aut certe scriptum representari apud eum, quod non aliter acciderit, quam mutato seu sublato majori numero, ut passim in istis solet. Ut ne typographicum errorem in Baronio, ac nostræ Colonienensis editionis putem, facit, quod id ipsum lego in ejusdem utroque breviorē Spondano, nostroque Bzovio: mirorque sic omnes ista devorare, nec quid scrupuli ea Cnropalate auctoritas ingerat, aperire. Consentiant acta S. Niconis 27 Novembr. quibus habetur fuisse tunc fidem pene extinctam in ea insula, a diuturna Saracenorum occupatione, cum eos Romani inde expulerunt. Quadraginta autem annorum occupatio, haud tanta videri potest, quæ ne ad ultimos quidem Nicolai annos, primosque Basilii imperatoris pervenerit, multo minus ad tempora præfati Nicephori.

tes videbat, hoc ita ad eum ait : *Cretenses semper mendaces, malæ bestiae, ventres pigri* : non tam omnino, pium genus omne Cretensium, dictionis vi innuens ; quin e converso eos, qui vivendi licentia, ac qualis fere brutarum animantium habeat, animi puritatem contraria ventris turpitudine, affectionibus ad terrena depresso, dedecore afficerent, ejusmodi sermo subnotat. Quippe moris est Scripturae, ut propter occultam ac invisibilem animi naturam, quandoque ventrem, quandoque uterum per figuram appellet, tanquam qui sermonis escas capere, ac rursus digerere habeat : quamquam aliter hic, pigritiae flaccitas assumitur. Vere etenim, talium animi ventres pigri, ac malæ bestiae ab Apostolo vocantur, qui magis luxuriam erumpant, quam Spiritus sancti dona capiant.

Minime gentium ergo ex designatis exstitit magnus Nicolaus : quin longe ab eis moribus distans, patriæ magis gloriatio, honoris partes supra omnes obtinuit. Ut enim luci tenebrae, vitaeque mors : ita et virtutes profanis animis adversae sunt, ac e converso. Liqueat autem proverbium hoc, non Apostoli esse, sed Epimenidis Cretensis, valisque. His porro obiter tantum enarratis, ad ipsum jam vertamus stylum, dante Deo sermonem in apertione oris.

Fuit itaque, ut jam diximus, viro patria, Cretensium solum : propria civitas, nuncupata Cydonia, cujus appellationis gloria, superfluens quidam honorum fons, comes est. Puris enim limpidisque fluentis undique irrigua, frumentum ac vinum, aliosque fructus, cæteris exuberantius profert. Quin et præclara gloria inclitus martyr Basilides ex martyrum illa venerabili decade, urbe ista oriundus erat : in qua etiam athlete nostri parentes domicilium habentes nedum generis claritudine, sed et pietatis causa, omnium ore magnificabantur. Qua enim ratione ferrum magnetem trahit : sic et laus universorum virtute præditos sequi consuevit.

Sua porro in Deum pietate, faustæ prolis munus præclare demessi, magnum hunc genuerunt ; ac tanquam parvulum in Christo, una cum reliquis

Α εν πάτη κακία βαχχέοντα, τότε πρὸς αὐτὸν οὕτως πῶς φησι· *Κρητὲς δὲ ψεύσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί*. Οὐ πάντως τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἔνθεν ταῦτῃ τὸ τῶν Κρητῶν εὐσεβεῖς ἅπαν ἔθνος ὑποφανόμενος· τοὺς τῇ αὐτονομίᾳ ἐξ, καὶ μόνον δίκην ἀλόγων ζώων, τὸ τῆς ψυχῆς καθαρὸν τῇ ἀντιθέτῃ τῆς γαστρός αἰσχροῦ καυθριζόντας διὰ τῆς τῶν παθῶν πρὸς γῆν κατανεύσεως, οὕτω πως ἀντιστρόφως ὁ λόγος αἰνίσσεται. Οἶδε γὰρ ἡ Γραφὴ τροπικῶς διὰ τὸ ἀπόκρυφον, καὶ ἀόρατον τῆς ψυχῆς, ποτὲ μὲν γαστέρα, ποτὲ δὲ καὶ κοιλίαν ἀποκαλεῖν, ὡς χωρητικὴν καὶ αἰσθῆς ἀναδοτικὴν τῶν τοῦ λόγου γεγεννημένων τροφῶν· εἰ καὶ ἄλλως ὥδε, τὸ τῆς ὀργῆς σαθρὸν προσλαμβάνεται. Καὶ γὰρ ἀληθῶς αἱ τῶν τοιούτων ψυχαί, γαστέρες ἀργαὶ τῷ Ἀποστόλῃ, καὶ κακὰ θηρία προσαγορεύονται, ὡς ἀναδοτικαὶ ἀσελγείας μᾶλλον, ἢ χωρητικαὶ τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων ὑπάρχουσαι.

Οὐχ οὖν τῶν σημανθέντων ὁ μέγα; Νικόλαος· πόρῳ δὲ τούτων, φιλοτιμία μᾶλλον τῆς ἐνεγκραμνῆς γενόμενος, κατὰ πάντων τὸ κλέος ἠνέγκατο. Ὡς γὰρ ἀπεναντίας τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ ὁ θάνατος τῇ ζωῇ· οὕτως αἱ ἀρεταὶ ψυχῆς βεβήλοις ἐναντία, καὶ τὸ ἐμπάλιν. Δῆλον δὲ ὡς οὐ τοῦ Ἀποστόλου Ἐπιμενίδου δὲ τοῦ Κρητός τε καὶ μάντεως ἡ παροιμία καθέστηκεν. Πλὴν ὡς ἐν παρόδῳ περὶ τούτων διεξιθόντες, ἐπ' αὐτὴν ἤδη τὴν κάλαμον τρέψωμεν· Θεοῦ δίδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος.

Ματρὶς μὲν οὖν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἵπομεν, τὸ τῶν Κρητῶν αὐτῷ κεχηματικῶν ἔδαφος· χωρίον δὲ, Κυθωνία (5), οὕτω καλούμενον· τῇ εὐδοσίᾳ τῆς κλήσεως ἐπεπομένην ἔχον τῶν ἀγαθῶν τὴν πηγὴν ὑπερβλύζουσαν. Παῖθροις γὰρ καθαροῖς πανταχόθεν τοῖς νόμοις ἀρδευόμενον, σίτῃ καὶ οἴνῳ, καὶ διαφόροις καρποῖς τῶν ἄλλων ὑπεραντιλούμενον. Ἐνθεν γὰρ καὶ τῆς τιμῆς τῶν μαρτύρων δεκάδος (4) ὁ ἐνδοξότατος μάρτυς Βασιλίδης ἐξώρμητο· ἐν ᾧ καὶ οἱ τοῦτου γεννήτορες τὴν κατοικίαν ἔχοντες, οὐδ' εὐκλήριαν τοῦ γένους, ἢ δι' εὐσέδειαν ἐν τοῖς ἀπάντων ἐμεγαλύνοντο στόμασιν. Ὡς γὰρ ὁ σίδηρος μαγνίτην, οὕτως ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἐπακολουθεῖν τοῖς ἐναρέτοις εἰσθεν ἔπαινος.

Τῇ εὐσεβεῖα δὲ καλῶς τῆς εὐτεχνίας τὸ δῶρον δρεψάμενοι, τὴν μέγαν τοῦτον ἀποτετόκασιν· καὶ ὡς ἐν Χριστῷ νηπιάζοντα σὺν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ εὐ-

* Tit. 1, 12.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(3) Mutatum est nomen a Saracenis, ut pluribus nribus Hispaniæ. Vocatur nunc *Chanía*, ut Sophianus, vel *Canea*, ut Bellonius habet : quod nomen cum significet *perditam*, habere videatur nescio quid mali ominis, ut ab ea nuper Cretæ secunda invasio Saracenica, ac Osmanica prima inchoare debuerit, uti forte ab eadem inchoaverat prima. Sic Aconis seu Ptolemaidis expugnatio a Saracenis, a turri cæpit quam Maledictam vocabant, haud longe a turri S. Nicolai : qua de re Continuator Historiæ sacre Wilelmi Tyrri l. v, c. 6 : *Barbari statim cuniculos agebant, cæcisque fossis fundamenta turris, quæ Maledicta appellabatur (infausto quodam omine nomen sortita) convellunt, quæ magno*

cum fragore corruens, late stragem fecit.

(4) Celebrant Græci zorum festum diem 23 Decembr., qua etiam ascripti leguntur in Ecclesiæ Latine tabulis. Exstat horum martyrum præclara memoria in epist. Martyrii Gortinæ in Creta episcopi ad Leonem Magnum imperatorem. Andreas quoque Cretens. meminit in Titii Encomio : Στήσεται δὲ καὶ ἡ πρὸ ὑμῶν δοξίμος τῶν μαρτύρων δεκάς, καὶ τοῖς ἑαυτῶν πάθεσιν ἐξιδάσεται, τὴν σῶζειν ἐκ θανάτου δυνάμενον Κύριον· *Supplex vero etiam stabit inclita illa vestra decas martyrum, suisque orationibus, Dominum qui a morte salvare potest, propitium faciet.*

κλειστάτοις ὁμαίμοσι, πρὸς τὴν ἐν πνεύματι λειτ-
ουργίαν τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν ἀνάγοντες ἐξ-
επαίδευσαν. Τὸ γὰρ ἐκ βρέφους τῆς φύσεως ἀπαλόν τε
καὶ ἔκλυτον, ἥκιστα τῷ καθοδηγοῦντι ἐκτραχυνθείη
πρὸς ὕπερ καὶ βούλεται. Διὰ τοῦτο πολλῆς τῆς νή-
ψεως πρὸς τὰ κρείττω· πλειότερας δὲ καὶ τῆς προσ-
οχῆς, τοῦ μὴ ἑτεροίως, ἢ ὡς ἐρχῆν ἀνάγειν τὸν
παιδευόμενον. Πλὴν ὡς τῆς Ἐκκλησίας τρόφιμοι,
εἰ αὐτῆς καὶ τοῦτον ἀνέτρεφον· γράμμασιν αὐτὸν,
καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας θεσμοῖς ἐκδιδάσκοντες. Ὅθεν
τὴν ἀρχὴν ἀρίστως οὕτως ὑπὸ τῶν φυσάντων αὐτῷ
[leg. αὐτόν] διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε καὶ
καθαρωτάτην· ἣν ἡμερινὴν (5) ὁ θεὸς διὰ τοῦ
ὀνομάζει, καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον.

Ὡς δὲ λοιπὸν ἡ τῆς ἡλικίας ἀκμὴ τὴν πρώτην
δεκάδα τῶν χρόνων ἤριθμησε, καὶ ἡ τῶν στοιχείων
κατάληψις ἀρχοῦσαν τῷ νέῳ τὴν προπαιδείαν τῶν
μαθημάτων (6) ἐγνώρισεν, ἔδει δὲ αὐτὸν ἀνωθεν,
ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων καλούμενον, τὴν πρώτην
αὐθις βαθμίδα τῶν μακαρισμῶν ἐπιθεσθῆναι, καὶ
πρωγχεῖσθαι τῷ πνεύματι, καὶ συνταπεινώσθαι τῷ σώ-
ματι· ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἔλθον τῇ πασῶν προκαθε-
ζομένη τῶν πόλεων εἰσεῖσι, καὶ πρὸς τὸ περιφανές,
καὶ περιδοξὸν τῆς ἀρετῆς παιδευτήριον· τὸ μέγα
φημι κοινώσιον τῶν τοῦ Στουδίου· πρὸς τὸν ἐκ πα-
τρὸς αὐτοῦ θεῶν τοῦ νομα Θεοφάνην, ὡς αὐτὸν κατε-
φύμενος, ὑπὸ τῶν γεννητόρων ἐξαποστέλλεται. Ἦν
γὰρ οὗτος ἐκεῖσε τῆς ἀσκητικῆς παλαιστρας καὶ
γυμνασίου μετερχόμενος· ἀρι τοῦ παμφοῦς φω-
στῆρος, καὶ μεγάλου τῆς ἀληθείας προμάχου καὶ
κήρυκος Θεοδώρου, τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ὁκάδα
δόγμασι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν καταστράπτοντος.

Ὁ οὖν τῆς Θεοφανείας ἐπώνυμος, φιλοφρόνως
τὸν ἀδελφεοῦν προσλαβόμενος, κατησπάσατο, καὶ
πρὸς τὸ φερώνυμον τοῦ τῆς Ἐκκλησίας δῶρον εὐλο-
γηθῆναι τὸν παῖδα προσήνεγκεν. Ὁ δὲ πυρσολαμ-
πῆς τῆς εὐσεβείας ἐκεῖνος σπινθήρ, τὸ ἀστέιον τοῦ
νέου, καὶ τὸ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπανάληψιν χρή-
σιμον τῷ προορατικῷ ὁμῶς θεασάμενος, εὐλογη-
σας τοῦτον, ἐκέλευσε διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, πρὸς
τὸ ἐναγχος τῆς μονῆς καταγίγιον τῶν παιδῶν, τοῖς
ἐμίλξει συναυλίζεσθαι, τὴν τῶν γραμμάτων ἐκπαι-
δεύμενον μάθῃσιν. Ἦρτηντο γὰρ ἰδίως οὐ πόρρω
ποῦ τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐν ἐνὶ ὁματίᾳ οἱ
ταῖδες ἀεὶ διατρίβοντες, τὴν ἐκ τούτων ἐγγινομένην
τοῖς ἀσκηταῖς ὀχλήσιν, κἀντεῦθεν ὡς ἀριστος τῶν

* Psal. cxxviii, 17.

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(5) Legit auctor, ut et reliqui accusandi casu,
ἡμέρας· ut intelligatur propositio κατὰ, sitque, *per
dies formabuntur* γ' γ' Δ' Δ', non ut male repre-
sentat Corderius in paraphrasi Anonymi, ἡμέραι
πλάσθησονται· qui ipse Anonymus, ut alii, ἡμέρας
legit exponitque. Locus quem citat Agelius ex
Gregorio Theologo orat. in Pentecosten, pulcher-
rimus est, nec male istis quadrat. Distinguit enim
etiam Gregorius diurnam formationem et in lu-
mine, a nocturna et in tenebris.

(6) Sunt ipsa prima μαθήματα ac artes liberales
προπαιδεία, ac institutio prævia ad philosophiam et

A ejus clarissimis fratribus, corporalem ætatem ad
cultum in spiritu subvehentes, docebant. Pueri
enim tenera ac facilis natura, handquaquam durior
obnitatur ad quodcunque ductori placuerit. Idcirco,
operæ pretium multæ sobrietatis, ut ad meliora;
amplioris vero etiam diligentiae ac sollicitudinis, ut
ne secus atque oportet discipulum provehat ac
instituat. Cæterum illi ceu alumni Ecclesiæ, per
eam quoque educandum curarunt, litteris edocen-
tes ac pietatis scitis. Sic ergo optime, optimam ac
purissimam a parentibus suis formationem a prin-
cipio formatur, quam bene admirabilis David, ma-
tutinam, ac nocturnæ oppositam, dicit*.

Ubi jam autem ætatis flos primam annorum de-
cadem numerasset, perceptaque elementa, quod sat-
is erat, juvenis animum ad capessendas disciplinas
formassent; cum primum rursus beatitudinum gra-
dum, a Patre luminum de cœlo vocatus conscendere
deberet, ac pauperem spiritu fieri, pariterque corpore
humiliari, Byzantium urbium omnium prin-
cipem ingreditur, atque ad illustre ac clarissimum
virtutis gymnasium, magnum, inquam, Studitarum
cænobium, ad patrum nomine Theophanem velut
invisendi causa, a parentibus mittitur. Is enim
illie asceticæ palæstræ exercitator agebat, cum nuper
lucidissimum luminare, ac magnus veritatis
defensor ac præco Theodorus, spiritalem illam fra-
trum navim dirigendam suscepisset, piorumque
dogmatum splendore orbem totum illustraret.

τῶν ἀδελφῶν διυθύνοντος, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας

A divina ergo apparitione sortitus nomen :
Theophanes, susceptum amanter nepotem oscu-
latus est, puerumque Ecclesiæ dono illi pro nomi-
nis ratione, Theodoro scilicet, ejus benedictione
donandum, obtulit. Is autem, igneos, inquam, ful-
gores micans scintilla pietatis, urbanos pueri
mores, aptumque virtutis perceptioni animum
provido oculo conspicuas, cum benedixit, jussit-
que, quod esset immaturiori ætate, ut in puerorum
diversorio, haud longe a monasterio, litteras edo-
cendus, una cum pueris coætaneis hactenus ageret.
Agebant enim seorsim sub magno illo, in domo
quodam monasterio vicina, jugi contubernio pueri,
ita eo ravente, ceu animorum præclaro moderatore,

theologiam, ut recte Budæus : hic autem προπαιδεία
alia adhuc anterior indicatur, ac rudis quædam
elementorum notitia, qualem decennis ætas ferre
poterat : fuitque plane Theodori prudentia, ut ne
statim monachorum choro adlegeret, sed cum
pueris, ac puerorum schola extra monasterium
educandum curaret, ac disciplinis inbuen-
dum. Habuerunt nedom Studitæ ejusmodi scholas, sed et
Benedictini, in quorum olim fere cænobiis fuerunt
superstites, ut et ipsius theologiæ : sic ubique
Nazaraei mei gnavi fuerunt in Domini vinea ope-
rarii.

ut ne qua inde monachis molestia fieret. Proficiebat ergo sapientia, ætate, ac gratia^a. æqualium ludos omnino aversans : quippe qui a puero admodum ingenio dexter atque sobrius esset. Superna namque providentia, cui mortales diversis donis coronari placuit, propriam cuique indolem cognatam fere indidit, ut videntes possint discernere, siquidem, ut ait quidam Sapiens : *Amictus, gressusque, ac risus viri, de illo annuntiant.*

Quia vero pro ætatis ratione provehens, ingenue admodum ac studiose disciplinas prævias, ac quibus ad maiora aditus perstruatur, didicerat, jamque deinceps pingendi scientiam qua recte scribatur, comparare oportebat : hanc nihilominus abunde adjecit, utilissimus effectus scriba velox naturæ celeritate, qua maxime plures comparatum habent, rem ejusmodi cum laude præstare. Quamobrem suæ in Christo conversationis non paucis brevi experimentum præbens, omnibus admirationi habebatur ; communique præposito, animi sulcum mandatorum aratro quotidie scindente ac excolente, virtutis multiplicis fructus proferebat. Primus, cætus omnis æqualium, divinum Dei templum, in quo stationem habebant, ingrediebatur ; omniumque novissimus illo exibat : ac sacris Patrum narrationibus attente aurem inclinans, eorumque vitas per dies singulos versans, ad melioris scientiam provehens, deinceps illuminabatur. Uti enim irrigatio arborem abundansque materia ignem consistere facit, sic sane, qua tandem id ratione acceperis, gubernantium cura, sequentium est auxitrix.

Jam autem ab imberbi in virum auctus, exque imperfecta ætate perfectam assecutus, carnis sensum militantem adversus spiritus legem festinans destruere, vestimentum salutis illic detonsus induit, ornante manibus suis sancto Patre nostro ac confessore Theodoro, angelico monachorum habitu.

Plane enim par erat, ut cum ambo multa essent acturi pro amula vivaque infermerati Christi Dei nostri similitudine, velut alius quidam Timotheus in morem Pauli, admirando huic pugili regeneraretur, quo sic per eos, uti per præfatos, curreret Evangelium nostrum. Se enim totum beatus hic ejus tradens voluntati, velut homo erat, quod spectabat ad ipsum, voluntate carens, procul ac longissime a propria factus voluntate. Nec vero ad eum tantum, quin et ad alios deinceps parvos pariter ac magnos, eandem obedientiam leni animo, ejusque sensu contracto, præclare ostendebat ; ceu quædam ad omnes inanimis statua, divino timore fixus ; inersque ad id omne quod insolentia ac zelus, furorque, ac ira et odium videatur : ita ut sociales monachos stupore afficeret, qui suis ipse

ψυχῶν κηδεµὸν προμηθεύµενος. Προέκοπτε τοίνυν σοφία, καὶ ἡλικία, καὶ χάριτι, παντὶ τὰς ἐκ τῶν ὁμοειδῶν παιδείας ἐναποστρεφόμενος. Ἦν γὰρ ἐκ παιδὸς λίαν ἐντρεχὴς, καὶ νηφάλιος. Ἡ γὰρ ἀνωθεν τῇ διαφορᾷ τῶν χαρισµάτων στεφφορεῖσθαι τοὺς βροτοὺς εὐδοκῆζασα πρόνοια, οἰκτεῖον ἦτορ ὡς τὰ πολλὰ συγγενὲς ἡµῖν πρὸς τὴν τῶν ὁρώτων διάγνωσιν ἐδωρήσατο· εἶπερ ὅς τις ἐφη σοφός· *Στολὴ καὶ βῆµα, καὶ γέλως ἀνδρός, τὰ περὶ αὐτοῦ ἀναγγέλλουσιν.*

Ἐπεὶ δὲ καθ' ἡλικίαν προβαίνων, τὰς εἰσαγωγικὰς μαθήσεις εὐφύως ἄγων καὶ φιλοπόνως ἐξήσκησεν, ἔχρην δὲ λοιπὸν, καὶ γραμματικῆς ὅσον πρὸς τὸ γράφειν ὁρθῶς τὴν ἐπιστήμην πορίσασθαι· καὶ μέντοι, καὶ ταύτην προσεληψας, ταχυγράφος ἀποφανθεὶς χρησιμώτατος ὠκύτητι φύσεως, δι' ἧς μάλιστα τοῖς πολλοῖς τὰ τοιαῦτα κατορθοῦσθαι πεφύκασιν. Ὅθεν ἐν ὀλίγῳ πείσαν τοῖς πολλοῖς τῆς αὐτοῦ, ἐν Χριστῷ ἀναστροφῆς περιχόμενος, ἐθαυμάζετο μὲν ὑπὸ πάντων· παρὰ δὲ τῷ κοινῷ καθηγητῇ τῷ ἀρότρῳ τῶν ἐντολῶν ὡσηµεραὶ τὴν τῆς ψυχῆς αὐλακα γειωγούμενος, ἐκαρποφόρει τὴν ἀρετὴν, πολυειδεὶς τοὺς καρποὺς προβαλλόμενος. Πρὸ πάντων τῶν ὁμηλικίων, ἐν ᾗπερ ἠλλίζοντο τῷ θεῷ ναῦ τοῦ Θεοῦ εἰσερχόμενος, καὶ ὕστατος πάντων ἐκπορεύοµενος· τὴν τε ἀκοὴν προτεχνῶς ὑποκλίνων ταῖς τῶν Πατέρων ἱεραῖς διηγήσεσι, καὶ τούτων τοὺς βίους ἀναλίστων ἐκάστοτε, ἐφωτίζετο λοιπὸν πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος ἀναγόμενος· εἰδῆσιν. Ὡς γὰρ αἴτιον τῷ φυτῷ ἡ ἀρδεια, καὶ τῷ πυρὶ πρὸς ὑπόστασιν ἡ ἀφρονία τῆς ὕλης, οὕτως ὁποτέρως ἂν λάβοις αἰτία τῶν ἐποµένων, ἡ τῶν κυβερνώντων καθέστηκεν ἐπιρρέλεια.

Ἡδὲ πρὸς ἀνδρας ἐξ ἀγενεῖων τελῶν, καὶ τῆς ἀτελοῦς ἡλικίας τὸ τέλειον προσλαβόμενος, καὶ τὸ φρόνηµα τῆς σαρκὸς τὸ ἀντιστρατεύµενον τὸν νόµον τοῦ πνεύματος καταβαλεῖν ἐπιειγόμενος, τὸ τῆς σωτηρίας ἰµάτιον ἐνθεν ἀποκαρθεὶς ἐνδιδύσκειται, ὑπ' αὐτῶν τῶν χειρῶν τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡµῶν, καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τῷ ἀγγελικῷ τῶν μοναχῶν κατακοσμηθεὶς ἀμφιάσµατι.

Ἐδεῖ γὰρ τοὺς ἄµω, πολλὰ τελεῖν μέλλοντας ὑπὲρ τῆς ἐµφεροῦς παναγράντου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡµῶν ὁµοιώσεως, ὡς ἄλλον τινὰ κατὰ Παῦλον ἀναγεννηθῆναι τούτῳ τῷ θαυµασίῳ πύκτῃ Τιμόθεον, ἐν οὗτῳ δι' ἀµφοτέρων κατ' ἐκείνους, καὶ ὥδε τρέχει τὸ καθ' ἡµᾶς Εὐαγγέλιον. Ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ἐκδεδωκώς οὗτος ὁ πανόλβιος τῷ ἐκείνου θελήµατι, καθάπερ τις ἀθέλητος ἄνθρωπος ἦν τὸ γέ εις αὐτὸν ἦκον, πόρρω καὶ μακρὰν τῶν οἰκείων θεληµάτων γινόμενος. Οὐ πρὸς αὐτὸν δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐφεξῆς μικροῦς τε καὶ μεγάλους, τὴν αὐτὴν εὐπειθειαν καὶ ὑπακοὴν πρῶως μετὰ τῆς τοῦ φρονήµατος συστολῆς ἐπεδείκνυνεν· οἷόν τις ἄψυχος ἀνδρίας ἐστηλωμένος τῷ θεῷ φόβῳ πρὸς ἅπαντας· ἀπρακτος δὲ διαµένων πρὸς πᾶν ὃ περπερεῖα καὶ ζήλος, θυµός τε καὶ ὀργή, καὶ ἀπέχθεια· ὡς καὶ τοὺς συνασκού-

^a Luc. II, 52. [†] Eccle. XIX, 27.

μένους καταπλήττειν, δι' ὧν ἔδρα προδήλως, με-
γάλην αὐτοῖς τοῦ ἀφανοῦς ἀνθρώπου προτιθῶν τὴν
ἀπόδειξιν.

Ὁ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἔρωσ οὐ δίδωσι κόρον ὅλως
τὴν ἀλοῦσαν ἐφ' ἑαυτὸν ψυχὴν [*leg.* τῇ ἀλούσῃ
ψυχῇ] τῆς ἐφέσεως· πῦρ δὲ πυρὶ, καὶ πόθῳ πόθον
προστιθεῖς, ἐγκαίει τὸν ἐραστὴν, καὶ ἀήτητον πρὸς
πάν ὅτιοῦν ἀπεργάζεται. Τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον
τὴν ἀρετὴν κατηπάσατο, πλουτοποιὸν ταπεινῶσιν
ἐν ὑπερέχοντι τῷ φρονήματι, καὶ φρόνημα εὐτελές
ἐν ὑψηλῇ τῇ ταπεινώσει κτητάμενος; Τίς τὰ, αἰ-
σθήσεις οὕτω καλῶς ἐξεπαιδεύσει, τῶν αἰσθητῶν
εἰς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν ταύτας φιλοσοφεῖν παρασκευα-
σάμενος; Τίς τὴν φρόνησιν μετὰ τῆς ἀνδρείας, ὡς
φίλας δυνάμεις ἀρίστως [*leg.* ὡς οὗτος, seu οὕτω] οἶμαι
συζεύξας, διὰ Λυδίων ἄρμα θέειν, ποιητικῶς
εἰπεῖν, ἑαυτῷ κατειργάσατο; Ὡς φρόνιμος οἰκονό-
μος, ἢ καὶ πιστὸς δοῦλος ἐκατέρας τὸ πρόσφορον ἐν
δικαιοσύνῃ, τῇ μὲν τῇ σαρκὶ, τῇ δὲ τῷ πνεύματι
διεμέρισεν.

Ἐγκρατείας δὲ τὴν ποιότητα, καὶ ἀγρυπνίας τὴν
νύσιν, καὶ προσευχῆς τὸ ἀκρότατον, καὶ δακρύων τὸν
φωτισμὸν, τίς ἂν τῶν πολλῶν μίαν, ὡς οὗτος· μόνος
ἀπάσας διήμευσεν; ὧν τῆς μὲν τὴν σωφροσύνην,
τῆς δὲ τὴν θεωρίαν, τῆς δὲ τὴν κατάνυξιν, τῶν δὲ τῆς
ἀγνείας τὸν ἀγασμὸν ἐπορίσατο. Ἐνθεν κατὰ τὸν Σολο-
μόντα, τῷ γέλωτι μὲν *παρὰφοράν* (7), τὴν δὲ λοιπὴν
τοῦ σώματος εὐφροσύνην, πένθος ὠνόμασεν· ἐπ' οὐ-
δενὸς τῶν δοκούντων ἡδέων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπι-
τερπόμενος. Κλειδὸς γὰρ ὥσπερ τὸ τριμερὲς τῆς
ψυχῆς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον διὰ τῆς ἀπαθείας περι-
στοιχίσας καλῶς, οὐκ εἶπας διὰ τῶν αἰσθήσεων τὰς
ἐμπαθεῖς ὀρέξεις ἀποσυλῆσαι τὸν πλοῦτον τοῦ
πνεύματος. Ὅθεν ἀπ' ἰσχυροῦς ὑπῆρξε λοιπὸν, πρὸς
τὸ ὄντως ἐφετὸν ἐναποκρεμάμενος· καὶ οὐκ ἔστιν,
ἵνα συντόμως εἰπω, τῶν ἀπάντων οὐδὲν, ὡς τις ἔφη
σοφός, ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἀπάντων ἐκράτησεν.

Ἄ; τί περ εἶδε τοιοῦτον ὄντα, καὶ ἐν τῇ φύσει, τὰ
ὑπὲρ ταύτην διαπραξάμενον· καὶ ἀρτίον τῇ καθ'
ἡμᾶς γενεᾷ χρηματίζοντα ἄνθρωπον, ἐπὶ τὸ τελειώ-
τερον ἀναχθῆναι, καὶ ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῆναι, γέ-
ρας τῶν πόνων τὸ τῶν ἀρετῶν ὕψος μέγα δὴ τὴν
ἱερωσύνην ἀποληφόμενον. Καὶ δὴ προήχθη μὲν κατ'
ὀξίαν, καὶ οὐ καθῶς τινες ἐπιδραμῶν, ἢ ἐμπορευ-
σάμενος τῷ δωρηματι· κελεύσει δὲ μόνον τῆς πα-
τρικῆς ἐντολῆς, καὶ παρακλήσει τῆς κοινῆς ἀδελφό-
τητος. Ἦρχετο γὰρ αὐτῷ πρὸς τὴν τοιαύτην εὐθεί-
θειαν, ἢ τῶν πολλῶν θεραπεία, καὶ τῶν ὑπὲρ δύ-
ναμιν ἐπιδήσεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ὁ τῆς ὑπακοῆς ἐραστῆς

palam operibus, magnum eis occulti hominis spe-
cimen exhiberet.

Pietatis siquidem amor nullam desiderii satie-
tatem, ut ne captus animus in eum feratur, per-
mittit: quin ignem igni, desideriumque adjungens
desiderio, amantem incendit, atque ad rem quam-
libet insuperabilem reddit. Quis enim præ illo vir-
tutem amplexatus est, humilitatis divitias in emi-
nenti possidente sensu, sensumque abjectum in
sublimi humilitate? Quis sic bene sensus instituit,
ex sensilibus, ea quæ superant sensum, faciens
philosophari? Quis prudentiam cum fortitudine,
ceu amicas vires optime adeo conjugans, Lydio
sibi curru, ut verbis poetæ loquar, cursum fecit?
Plane uti prudens dispensator, seu etiam fidelis
servus, quod utrique conducibile erat, qua carnalī,
qua spiritui, justa lance divisit.

Continentiæ porro qualitatem, vigiliarum sedu-
literationem, altissimam precum rationem, lacrymarum
illuminationem, quis vel unam e multis, uti unus
ipse universas alternavit? Quibus, continentia qui-
dem, mentis sobrietatem comparavit; vigiliis, con-
templationem; precibus, compunctionem; lacrymis,
castitatis sanctificationem. Quamobrem juxta Sa-
lomonem, *risui* quidem dixit *errorem*^a: reliquam
vero corporis voluptatem, luctum nominavit; nulla
eorum delectatus, quæ ævo hoc dulcia videantur.
Ceum enim claustris, Dei metu, per passionum va-
cuitatem, triplicem probe animam cingens, non
sivit ut cupiditates perturbationi conjunctæ, divi-
tias spiritus, sensuum rapina prædarentur. Quam-
obrem impermotus exstitit, a vero deinceps appe-
tibili pendens. Atque ut verbo dicam, nihil prorsus
est universorum, ut quis sapiens ait, in quo ille non
omnes superarit.

Quamobrem par erat, ut qui talis esset, atque in
natura, quæ supra naturam erant peregrisset, qui-
que ævo nostro perfectus homo audiret, ad perfe-
ctiorem gradum proveheretur, laborumque præ-
mium, magnum illud virtutum fastigium, sacerdo-
tium recipiens, super candelabrum poneretur. Sane
vero proventus est pro meriti ratione, non ut qui-
dam, a se ipso procurrans, autve mercatus munere:
sed Patris sola jussione, ac fratrum communis
cætus obsecratione. Quippe satis ei erat ad talem
suasionem, multiorum cura, et ut viribus majora
adiret. Nec enim obedientiæ amens periculum

^a Eccl. II, 2.

(7). Sic Hieron., ubi Hebræa *חַטָּא לִXX* παρὰ-
φράν· uti hic auctor citat, ac bene respondet He-
braicæ illi voci, quam Arias *insane* reddit: pro
qua videri potest Pagninus. Sixtina habent *περι-
φοράν*, reddiditque interpres *circumlationem*: quod
non placet, nec potem aliunde quam ex scribentium

errore aliud pro alio irrepsisse. Gregor. quoque
Thaumaturgus citatus in scholiis, non vocem *περι-
φοράν*, sed *παρὰφοράν* exponit; quæ motum illum
eicῆ sonat, ac motum temere; unde translatione
ad animum dicitur agitatio illa, quæ est præter
rationem, ac insaniam.

subveretur unquam, suo ipse iudicio ad omnia A
præsidenti devotus.

Quis vero exhibere possit quantos ab inito sacerdotio agones desudavit? Magnus Paulus olim descripsit, quibus Pontificem magnum, qui cælos penetravit⁹, sermone depinxit ac designavit; quem is utique, quantum per humanam fragilitatem conceditur, imitatione expressit. Nec id mirum, siquidem factus erat deus adoptione, ac per gratiam, Altissimi filius.

Moralis porro conversationis ac vitæ studiosæ cumulo, nec operum illi communio cum fratribus deerat: quin manibus laborabat, optimeque ut quis alius ductis litteris, libros conscribebat, nihil puto minori præditus manuum celeritate, quam Asael ille pedum erat¹⁰. Cujus rei argumento sunt, cum libri exarati, tum ejus reliqua opera.

Denique cum sic bene Spiritus gratis dives ageret, venit ad eum Titus germanus ejus secundum carnem, homo vagus, capiam patriam, ac parentum in ea detentionem circumducens; plenamque luctu, factæ cædis, ab agrestibus porcis, impiis scilicet Ismaelitæ, hominum ad Dei imaginem conditorum, tragædiam multis lacrymis narrans. Quapropter finem tunc deinceps accepit, quod diu antea Sophonia propheta super eam futuri præscitis oculis fuerat celebratum: *Vae enim, inquit, qui habitatis funiculum maris, advenæ Cretensium: verbum Domini super vos: et perdam vos de habitatione*¹¹. — *Et erit Creta pascua gregum, et ovile pecudum*¹². Sane quidem vibratur gladius nimbis tentationum, multisque modis arcus nobis correctionis tenditur, ac quibus conversio a peccato proponatur. Si autem nihil inde meliores effecti pejores evadimus, tum demum elementer missa, gravem nobis pro beneficio mortem operantur: siquidem *calix Domini vini meri plenus est misto*¹³. Cæterum vir hic magnus fratrem recipiens, proboque consilio in monachum detonderi suadens, eundem secum cursum

A κίνδυνον ὑφ' ὧν ποτὶ τῷ κρίματι ἐκείνου εἰς ἅπαν τῷ καθοδηγούντι ἀνατίθεμενος.

Καὶ τίς ἂν τοῦτου τὴν μετὰ τὴν ἱερωσύνην τῶν ἀγώνων παραστήσῃ ἀκρίβειαν; Παῦλος ὁ μέγας προλαβὼν ἀνεγράψατο, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὴν μέγαν τὴν διεηλυθότα τοὺς οὐρανούς διαζωγραφῶν τῷ λόγῳ ὑπέσχηνατο· ὃν καὶ ὅσον οἶόν τε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀπεμιμήσατο. Καὶ οὐ θαυμαστὸν, εἴπερ θέσει θεός, καὶ κατὰ χάριν υἱὸς Ὑψίστου γένηται.

Καὶ γοῦν πρὸς τῇ ἐμπράκτῳ πολιτείᾳ τε καὶ διαγωγῇ, οὐδὲ τῆς ἐκ τῶν ἔργων κοινωνίας τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίσης ἀπελιμπάνετο· ἀλλ' ἦν ταῖς χερσὶ κοπιῶν, καὶ δέλτους ἀρίστα συρμεογραφῶν (8), εἰ καὶ τις ἄλλος, οἶμαι, τῇ ὠκύτητι χειρῶν, τὴν Ἀσαήλ ἐκείνον ἐπὶ τῇ τῶν ποδῶν ἐξισούμενος. Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ τε βίβλοι, καὶ τὰ ἐκείνου πονήματα.

Ἀμέλει καλῶς αὐτὸν ταῖς τοῦ Πνεύματος διευσθενοῦμενος χάριτι, κατέλαβε Τίτος ὁ κατὰ σάρκα γνήσιος ἀδελφὸς αὐτοῦ, πλανήτης περιαιγόμενος τὴν τῆς πατρίδος ἄλιον, καὶ τὴν τῶν γεννητόρων ἐκείσε κατάσχεσιν· καὶ τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πολυπαθοῦς τραγῳδίας [*leg. τὴν πολυπαθὴ τραγῳδίαν*] ὑπὸ τῶν ἀγρίων σῶν γενομένης σφαγῆς τῶν ἀθίων Ἰσραηλιτῶν, μετὰ πολλῶν τῶν δακρύων ἐκδιηγούμενος (9). Καὶ πέρας ἔθεν ἐλῆφει λοιπὸν, τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου Σοφονίου πόρρωθεν ἐπ' αὐτῇ προβλεπτικοῖς τοῖς ὁμασίαις κλειζόμενον. Οὐαὶ γάρ, φησὶν, οἱ κατοικοῦντες τὸ σχολίσμα τῆς θαλάσσης, ἀρόικοι Κρητῶν· ἄλγος Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἀπολῶ ὑμᾶς ἐκ κατοικίας. Καὶ ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμνίων, καὶ μνῆρα προβάτων. Στιλβούται μὲν γάρ ἡ μάχαιρα ταῖς νῆσσι τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸ τόξον τῆς παιδείας ἡμῖν πολυτρόπον ἐντίσινεται, τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἐπιστροφὴν προβαλλέμενα. Ὅταν δὲ μὴ βελτιωθέντες ἐκ τούτων χειρὸς γινώμεθα, τότε φιλανθρώπως στελλόμενα, δεινὸν τὸν πρὸς εὐεργεσίαν ἡμῖν κατεργάζονται θάνατον. Ἐπείπερ τὸ ποτήριον Κυρίου, οἶνου ἀκράτου πλῆρες

⁹ Hebr. iv, 14. ¹⁰ II Reg. ii, 18. ¹¹ Sophon. ii, 5. ¹² Psal. vii, 43. ¹³ Psal. lxxiv, 9.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(8) Vix longum literarum ductu pro ratione scribendi illius temporis, qua passim libros uncialibus litteris exarabant, quorum aliqui etiamnum bibliothecis ornant.

(9) Vix aliqui capi potuit tanta insula a Saracenis, in quam ex Hispania coloniam deducerent, quin plurimi necarentur ex indigenis: fidemque ex istis meretur quod Cedrenus narrat de Cyrillo Gortynæ episcopo sub ea invasione affecto martyrio: quanquam Baronius elevat, quod Menologium alique scriptores longe ante ea tempora, ac sub ethnicis imperatoribus affectum martyrio Cyrillum Gortynæ episcopum habeant. Nam quid vetat alterum Cyrillum in ea metropoli postmodum sedisse, atque in eum peculiariter seu ecclesiastici ordinis principem, Christi hostes Mahumetanos sævisse? Num enim unus Romæ sedit Gregorius, idque sanctus? unus Hierosolymis Joannes? unus Antiochiæ Anastasius? Sævitæ Mahumetanorum Hispanorum in Christianos religionis causa argumento sunt,

D tum martyria sub illis in Hispania celebrata, ac Ecclesiæ tabulis diversis diebus consignata, tum quod legitur in actis S. Niconis, novi Cretensium apostoli, fuisse pene extinctam fidem Christianam in ea insula, per longum illud tempus, quo eam præfati Saraceni tenebant. Quanquam enim longum reipsa videatur, nimirum 100 circiter 40 annorum, haud tamen adeo longum est, ut id solum satis putandum sit ad tantam Christianorum immutationem, ac nisi vis adhiberetur ad fidem abnegandam: cum Græcia ab eodem saltem annorum numero Turcarum ditionis facta, Christianos per plures hactenus habeat: tametsi nec Turcæ aquis satis conditionibus habeant Christianos, variisque et ipsi artibus Christianum genus aboleant, subditosque populos in suam sectam pertrahant, cujus etiam dilatandæ causa pleraque sua bella pugnant: dum nos interim domesticis nosmet perdimus ac fidem catholicam.

διάρχει κεράσματος. Πλήν τὸν ἀδελφὸν ὁ μέγας Αὐτοῦ προσηγάμενος, καὶ ἀποκαρθῆναι καλῶς βουλευσάμενος, σύνδρομα θέειν αὐτῷ παρεσκεύασεν· ἀλλὰ καὶ τοῖς τρόποις αὐτοῖς ἀναδείξας αὐτάδελφον.

Εἶχε μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Νικόλαος, καὶ τὸν οἰκείον βίον σιωπῶσαν παραίνεσιν· εἶχε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν ὥσπερ τι ἀπηκριβωμένον τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων εἰκόνισμα· εἶχον δὲ πάντες ὡς ἄλλον τινὰ μέσον αὐτοῖς ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐπιστολαῖς καταστράπτοντα ἥλιον, τὸ θεοδώρητον χρῆμα καὶ ψυχωφελεῖ ἐστιάτορα τὸν μέγαν Θεόδωρον· καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς τὸ τῆς ἀρετῆς παιδευτήριον, ἄλλος τις παράδεισος πολυειδέσι τοῖς ἀνθεσι πυκαζόμενος. Καὶ γοῦν πρὸς τοῦτοις, καὶ Ἰωσήφ ὁ τοῦ πανσόφου Πατρὸς ἡμῶν ὁμαίμων, ὑστερον τῆς μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης χρηματίσας ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλὰ μὴν καὶ Τιμόθεος, Ἀθανάσιος τε καὶ Ναυκράτιος, καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς διὰ τὸ πλῆθος παρήμι, ἐν τῷ ἐπιγεῖναι τούτῳ διέτριβον οὐρανῷ. Οὓς γὰρ συνάπτει τρόπος, καὶ τόπος συνίστησιν· καὶ οὓς ὁ τρόπος διδασκῇ, καὶ τόπος ἅπας ἀφίσταται. Δοξάζεται γὰρ τόπος ἐν τρόπῳ, καὶ ἀντιδοξάζεται τρόπος ἐν τόπῳ στεργόμενος. Οἶδε δὲ πολλάκις καὶ τόπων συνήθων ἀπώτευσις, ὡς καὶ προσώπων συντρόφων διάζευξις, πολλὴν τὴν κατ' ἀρετὴν βασιάνην ἐργάζεσθαι.

Ἀλλὰ γὰρ οὕτω καλῶς ὥδε τοῦ ἀμπελώνος Κυρίου Σαβαὼθ εὐκλήματούντος, καὶ τῷ καρπῷ βριθέντος, ὅρη τε κοσμικῆς προσκαθείας, τῶν τοῦ νοῦ, φημί, κινήματων τὸ ἐμπαθεῖς, καὶ μετῴρων ὑπὸ τὴν αὐτοῦ σκιάν κατακρύπτοντος, καὶ ὡς τισι παραφράσι, τὸ διάφορον καὶ ποικίλον τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰ τοῦ κόσμου τέρματα διαπέμποντος· καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εὐπρεπῶς ἤδη μεγεθυνομένης ἐν παντὶ βαθμῇ καὶ τάγματι, καὶ ἐν αἰθρίᾳ τῶν ὀρθοτόμων δογματίων πυκαζομένης τῆς πίστεως, ἀθρόον ὥσπερ τι νέφος ἐκ τῶν ἑφών μαρτύρων ἀπροόπτως, καὶ παρ' ἐλπίδας ἀναφανέν, πάντα σκοτοδινίας ἐπλήρωσεν. Λέων [γάρ] τις, ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενίων βλάστης ἀναφανείς· ἀνὴρ τῷ ὄντι ἀλιτήμων καὶ πονηρότατος· μύθῳ, οὐκ ἀληθεῖ, τὸ τῆς εὐσεβείας κατέχων μυστήριον· πρωτοπαγῆς Σατὰν δῆλος τοῖς πολλοῖς, καὶ ὢν, καὶ ὀνομαζόμενος· ἄρτι Μιχαὴλ εὐσεβῶς τὰ τῆς βασιλείας σκήπτρα διέποντος, καὶ τῶν Οὐνων (10) ἡδὴ κατὰ τὸν Αἰθῶ ληϊζομένων τὰς χώρας· χαιροτονεῖ στρατηγὸν τοῦτον πρῶτον τὸν ἀλιτήριον, καὶ πρὸς τὸ εἰρημένον ἔθνος οὖν πολλοὶς ἄλλοις εἰς συμμαχίαν τοῦ κράτους ἐκπέμπεται. Ὅστις θηρώνυμον ἐπίσης τῇ κλήσει καὶ τὴν προαίρεσιν ἐπαγόμενος, κρυφιογενωμένων τε τὸ τῆς καρδίας ἐνδόμυχον, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, Λέοντος· καὶ αὐτοῦ, καὶ Λεοντίου τοῦ τούτου υἱοῦ τὴν αἵρεσιν

inire fecit; ac ipsis quoque moribus fratrem suum ostendit.

Habebat sane communis Pater noster ac Dei famulus Nicolaus, ipsam vitam suam, tacentem quamdam exhortationem: habebat et fratrem, ceu accuratam quamdam virtutum ejus imaginem: quin omnes tandem, ceu alium quempiam medium solem, virtutum radiis collucentem, a Deo datum illud munus, animis utilem ac præclarum convivam, magnum Theodorum habebant: eratque revera virtutis schola, novus quidam paradysus multiplici florum genere vernans. Etenim ad istos accedebant, Joseph quoque sapientissimi Patris nostri frater, ac postmodum celebris Thessalonicensium civitatis factus archiepiscopus: quin et Timotheus, Athanasius quoque, et Naucratus, ac alii plures, quos brevitas causa omitto, in terrestri illo cælo agebant. Quos enim mores conjungunt, locus quoque in unum cogit: quos autem mores dividunt omnis quoque locus separat. Locus enim in moribus laudatur; vicissimque mores in loco amati, laudem habent. Solei enim non raro, cum frustrari loco consueti, tum sejungi a coalumnis, multam gerenda virtute, laxitatem præstare.

Enimvero cum sic pulchre hic vinea Domini Sabaoth palmitibus luxuriaret, ac fructu onusta esset¹⁴, montesque mundanæ affectionis, meritis, inquam, motuum vitiositatem ac sublimitatem, sub umbra sua tegeret, ac velut quibusdam stoloniis, diversa ac varia virtutum ornamenta in mundi fines mitteret: jamque Christi Ecclesia, in omni decore gradu ordineque adaucta, ac fide i rectorum dogmatum sereno tuta esset, repente ceu nubes quædam ab Orientis partibus, improvise ac inexpectato oborta, tetra nocte omnia replevit. Nimirum Leo quidam Armeniorum oriundus stirpe, vir revera nocens pessimusque, fabula, non veritate pietatis sacramentum tenens, quem multi recens instructum Satanam perspicue noscent, essetque, ac nominaretur: Michael imperii Romani sceptris pie tum moderante, ac cuni jam Huni ad Liba regiones vastarent; hunc ille miserum, primum creat exercitus ducem, multisque stipatum, adversus præfatam gentem suppetias imperio mituit. Is porro perinde ac nomen, sic et voluntatem ferinam inferens, intusque animo latens consilium premens, ac patris Constantini Copronymi, qui et ipse Leo fuit, ejusque filii leunculii hæresim tenens, miser homo, adversus beneficium Deum universorum Regem, ejusque regnum insurgit.

¹⁴ Psal. LXXIX.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(10) Cedren., Zonar. et alii, cum Bulgariis auxiliari bellum, quos forte auctor Unos, seu Hunos aut Hunnos intelligit. Sunt perinde positi ad Danubium. Unos quidam Turcos intelligunt, gentem Scythicam. Quid illud Liba, haud satis intelligo:

nisi est locus circa Nicomediam quem ait Ortelius ponere Cedrenum. Ponunt auctores captam ab eis Mesembriam, quæ est Mysiæ urbs ad Pontum Euxinum.

κατέχων, ὁ βασιλεὺς, κατὰ τοῦ εὐσεβοῦς Θεοῦ τοῦ παντάνυκτος, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας κατεξανίσταται.

Sane verò cum merentes sub ipso turmas, donorum multa largitione, stultus homo, decepisset, veniens ad partes Thraciæ extra urbem, impie scelestus adversus pios Christianos imperator renuntiatur; regiamque, Iconoclasta palam audiens, ingreditur. Cum autem modicum aliquantum siluisset, idque subdole, quò tuto sibi imperium muniret, mox contra cælum aperuit os suum, blasphemiam eructans adversus Christum universorum Deum; negans sacras imaginum figuras esse erigendas, ut quæ idolorum simulacra essent.

O amentiam! Non enim intellexit, turpitudinis statua, quorum exemplaria contrariam liquido rationem habent, palam quoque habere ab iis deducias similitudines. Quæ enim inter se contrarie habent, omnino etiam contrariam mutuo inferunt communionem. Alterius enim ad alterum, idolum inquam, ac imaginis, contraria ratio, uti Christi et Beliar, ex utrisque liquet. Idolum enim tanquam quod aliquid, ipsamque adeo mentiat exemplaris similitudinem; imago autem tanquam similis, sic præ illo proprie nominatur. Verum nihil ejusmodi intelligere voluit miser homo, atque a bestia nomen habens: quinimo more Corybantum, ut ita dicam, insaniens, atque adversus Christum, ejusque intemeratissimam figuram furore bæcehans, cum viros quosdam animo reipsa corruptos, ejusque per omnia pravis consiliis astipulantes invenisset, fore putavit, ut per eos Christianæ pietatis sacramentum fabulam faceret. Haud tamen valuit præstare, ac quanquam instar sagittæ valide admodum percussiens, validius in Ecclesiæ pugiles impingens, retusus est.

Cum enim in sacra quadam palatii aede, sacerdotum ac Patrum nostrorum, circumquaque ipsum stipante milite, turbam congregasset, medius ipse præsidens, arroganti ac fremebundo sensu, adversus magnum pontificem sociosque, quod per errorem in venerabilium imaginum restitutionem consensissent, velut pro concione orabat. Tumque deinde videns, ut ii Spiritus gladio nugarum ejus garrulitatem varie mediam secarent, quanquam nullius perinde atque herois ac magni Patris nostri

A Καὶ δὴ τὰς ὑπ' αὐτὸν τελούσας στρατιωτικὰς φάλαγγας ὥρως πολλοῖς (11) φαντασίαις ὁ μάταιος, καὶ πρὸς τὰ θρακικὰ μέρη γεγωνὺς τοῦ ἀσέως θύραθεν, ἀναγορεύεται κατὰ Χριστιανῶν εὐσεβῶν ἀσέθως ἀναξὶ ὁ μιαιφάνης· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὰ βασίλεια διαβόρηδον Εἰκονοκλάστης βασιλεὺς φημιζόμενος. Βραχὺ δέ τι κατασιγήσας, καὶ τοῦτο ὑπόουλως, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλείᾳ πρὸς ἑαυτὸν τὰ τῶν ἀνακτόρων διασθῇται· ὅσον οὕτω, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ στόμα ἀνέβηξε, βλασφημίαν κατὰ Χριστοῦ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ ἐρευνώμενος, μὴ δεῖν λέγων τὰς ἱερουργίας ἀναστήλουσθαι μορφάς, ὡς τῶν τοιοῦτων εἰκόνων εἰδωλικῶν ἰνδαλμάτων ὑπαρχουσῶν.

B Ὡς τῆς παραπληξίας! Οὐ γὰρ συνήκε τὸ τῆς αἰσχύνης ἀγαλμα, ὡς ὦν τὰ πρωτότυπα προδήλως τὴν ἀντικειμένην ὑπόληψιν ἔχουσι, τούτων δὴλον καὶ τὰ παράγωγα. Τὰ γὰρ ἐναντίως ἀλλήλων, ἐναντίαν πάντως καὶ τὴν κοινωνίαν εἰσφέρει πρὸς ἀλλήλα. Ἡ γὰρ ἐτερότης θατέρου πρὸς θατέρον, εἰδῶλου τε, φημί, καὶ εἰκότος, ὥσπερ ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ Βελιάρ, δι' ἐκτέρων γνωρίζεται· εἰδῶλον μὲν γὰρ ὡς θολιοῦν [τὰ] καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ ἀρχετύπου ἐμφέρειαν· εἰκὼν δὲ, ὡς εἰκοῦτα ταύτῃ μᾶλλον ἐκείνου κυρίως προσονομάζεται. Οὐδὲν δὲ τούτων συνιδεῖν ἡ βουλήθη ὁ τάλας οὗτος καὶ θηριώνυμος· ἀλλὰ κορυθαντῶν, ἐν' οὕτως εἶπω, καὶ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῆς τούτου παναχράντου μορφῆς βακχευόμενος, εὐρών τινας ἄνδρας τῷ ὄντι διεφθαρμένους τὸν νοῦν, καὶ κατὰ πάντα συνίστορας τῶν αὐτοῦ πονηρῶν βουλευμάτων ὑπάρχοντας, δι' αὐτῶν κατακαρτομεῖν δὴθεν ἦτο ἡμῶν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Ἄλλ' οὐκ ἴσχυον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα προσβαλὼν ὡς βέλος· στερότερώς προσκρούων τοῖς τῆς Ἐκκλησίας προμάχοις, ἐναποκρούετο.

C Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἀνακτορικῶν ἐν τινὶ τῶν θείων, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Πατέρων συναγεγερκεν ὄμιλον, τῶν στρατευμάτων αὐτῷ κυκλόθεν παρισταμένων· αὐτὸς ἐν μέσῳ προῦκάθητο, σθεαρῶ καὶ βρέμοντι τῷ φρονήματι, καταδημηγορῶν τῶν ἀμφὶ τὸν μέγαν ἱεράρχην, ὡς ἐσφαλμένως προσηκαμένων, τῶν σεπτῶν ἰνδαλμάτων τὴν ἀναστήλωσιν. Εἴτ' ἐνορῶν εἰσαυθὶς τούτους τῇ τοῦ Πνεύματος μαχαίρᾳ ποικίλως τὴν λίσχην κατ' ἄμφω τῶν φληνάτων αὐτοῦ διακόπτοντας, οὐμένοιν πρὸς τοῖς

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(11) Consentit Cedrenus, sic mala arte invasisse imperium, ac Michaeli abrogasse provocatis in eum populi ac militum odiis, eorumque sibi conciliatis studiis: suntque hæc longe vero similiora, quam quæ narrantur a Theophane de imperii illa ademptione, cedente sponte Michaeli, ac ultro Leonem ad imperium adeundum provocante. Non levis suspicio est fuisse illa adjecta Theophanis operi, a quodam Leonis studioso, cum Cedrenus dicat initio suæ Historiæ, Theophanem ad obitum usque Nicephori duntaxat suam Historiam deduxisse, quem deinde Joannes protovestiarius excoeperit, suam exorsus

Historiam, ἀπὸ τοῦ τέλους, τοῦ ἀπὸ γενικῶν Νικηφόρου, a præfati Nicephori, qui ex generali logotheta factus est imperator, obitu. Anastasius tamen in sua ad Paulum Diaconum præfatione, usque ad Leonem, qui post Michaelē imperavit, sui illius operis styllum produxisse, ait. Atque ut bona illa de Leonis initis scripserit, deceptus fuit, bonum principem ac pium arbitratum, cum ille ut sibi imperium stabiliret, hactenus pietatis larvam preterderet, quod passim scriptores alii significant, ipseque adeo auctor vitæ Nicolai. Vide Baron. ann. 812 et sequent.

ἄλλοις ὅσον τοῦ ἥρωος, καὶ μεγάλου Πατρὸς Θεοδώρου καταπλήξας τὸν εὐτολμον, μανεῖς ἔθεν κατὰ φρένα ὁ ἀλιτῆριος, ἄρδην πάντας μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ τῶν βασιλείων ἀπεώσας, ἥ τάχος τὴν ὑπερδύον ἐκάστη περιγραφὴν καθυπέγραψεν (12).

Ἐνθεν ἐξόριστος μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τῆς νίκης ἐπώνυμος· ἐξόριστοι δὲ καὶ πάντες οἱ Χριστοῦ τὴν εἰκόνα σχετικῶς σεβάζοντες. Ἐξόριστοι δὲ πρὸ πάντων, ἵνα τὰ πολλὰ παραθετῶ, καὶ τὸ κοινὸν τοῦτο, καὶ πυρσολαμπὲς, τὸ θεοδώρητόν φημι τῆς Ἐκκλησίας ἐντρυφήμα, σὺν τῷ μαθητῇ, καὶ γενναίῳ προμάχῳ, καὶ ὁμολογητῇ Πατρὶ Νικολάῳ γεγέννηται. Μόλις γὰρ πρὸς ἑαυτὸν δι' ἀσθενείας ὤδε κἀκείσε τὸν λόγον οὗτος πλαζόμενον, χαῖρα προτείνας συμπαθῶς, ἀνεκτέησάτο· εἰ καὶ μὴ περιεκτικῶς ἰδὲ κἢν τινὰ τὴν ὑπόθεσιν· κοινούς δὲ κατ' ἄμφω τῷ διδασκάλῳ τοὺς ἀγῶνας, τούτου τῇ ἱστορίᾳ παρίστησιν. Ἀλλὰ μηδεὶς ἡμᾶς ἐν τούτῳ νεμεσάτω. Οὐ γὰρ τεχνικαῖς πιθανότησι, τῇ ἀληθείᾳ δὲ καὶ μόνον πᾶσι περὶ τούτου σεμνύναι προσημύθημεν. Μείζω δὲ λοιπὸν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐξήσομεν αὐτῷ τὸ ἐγκώμιον, εἴπερ μὴ παρέργως τὴν δοκιμὴν τῶν ἔργων κατετελλίζων ὁ λόγος, ἐξ ἰδιωτείας ἀδόκιμον ἀποδείξει. Πρὸς γὰρ τῇ ξενιτεῖ, καὶ τὸν παρὰ τῶν ἀσθεῶν κατὰ χώραν τοῦ γεννάδος ἀκήρυκτον πόλεμον, καὶ συμπαραμένει τῷ Πατρὶ θεραπεύων, ταῖς σωματικαῖς ἐνδείαις ἐγκατεργῶν ὅτι μάλιστα, καὶ κατὰ πάντα σύμβουλος ἀγαθός, καὶ δεξιὸς παραστάτης αὐτῷ γνωριζόμενος. Ἀλλὰ περὶ τούτων, τῷ πανευφύμῳ Πατρὶ Θεόδωρῳ καταλειπτέον, τοικίως αὐτῷ δὲ ἐπιστολῶν (13) τῆς ἀνδραγαθίας τὸν στέφανον πλέξαντι. Ἡμεῖς δὲ τὰ νῦν τῶν προκειμένων τῶς ἐχώμεθα.

Ἐπειδὴ γὰρ ἀκρατῶς, καὶ κατὰ τῶν ἀκρίτων τούτων καὶ μακαρίων ὁ καταχευόμενος ἀναξ τὴν ψῆφον ἐξηγεῖται, καὶ ὑπερόροι εἰς τι φρούριον

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(12) Multa interim gesta post eam collationem, ante confessorum ejectionem, narrat Baronius ex Theodori Studitæ epistolis, ejusque gestis a Michaele Studita conscriptis, quibus ista illustrantur, ut et illa vicissim istis. Una certe vel maxime vita hæc defuisse videtur Baronio, apud quem sæpe Theodorus conceptivum suum ac coexsulem, commilitonemque Nicolaum, velut tamen obiter nominat atque celebrat; nec satis omnino ejus res declarat.

(13) Commeminit sæpe Theodorus sui Nicolai in suis epistolis apud Baronium. Epistola ad Eudociam virginem, cujus sollicitudine vir sanctus cum Nicolao in carcere alebatur: *In carcere illic detinebamur ego fraterque Nicolaus, cum ante custodiæ foramen positi custodes, neminem ex impiorum interdito, propius contingere sinebant. Tum tu, Dei fiducia fides mittebas; quodammodo lactabas, alebas, potum dabas*, etc. Anno 816, n. 14. Epist. ad Josephum fratrem archiepiscopum Thessal.: *Qui mecum est* (Nicolaus videlicet), *ut famulus supplex veneratur*; n. 45. Epist. ad dispersas ubique fraternitates: *Salutat vos qui mecum est frater Nicolaus*. Anno. 818, n. 12 ad fratres Studianos: *Vos vero rependite mihi cum Nicolao, qui mecum est, fratre nostro, qui vos salutat, sacras preces vestras*

A Theodori audaciam stupeat, ea re miser in furem actus, omnes ad unum, multa ira exastuans, regia expellit, ac quam primum singulis locum exsilii sancit.

Quamobrem deportatur pontifex cui a victoria nomen: sed et omnes relegantur, quotquot Christi imaginem quadam ad exemplar habitudine venerantur. Ante omnes autem relegantur, ut pleraque omittam, commune illud lucentissimumque nomen; Dei, inquam, munere datum, oblectamentum; una cum discipulo strenuoque fidei propugnatore ac confessore Patre Nicolao. Vix enim ille, hic illic errantem sermonem ab imbecillitate, commiseratione manum prætendens, sibi adjunxit: *quoniam is*, haud peculiare aliquod argumentum complectens; communes potius ambobus magistris agones hujus historia texenda exsequitur. Ne quis vero ea nos parte vituperet. Non enim ex arte compositis suasionibus, quin potius veritate, eaque una, ejus res exornare providimus. Majus autem deinceps ex paterno ei accedet encomium, modo ne solum defunctoria oratio, probatam operum laudem ex inscitia deprimens, reprobam faciat. Præter enim exsilii pœnam, quodque ab impiis implacabile bellum strenuus pugil indidem pertulit, etiam Patri famulaus continue adhæsit; necessariorum corporis indigentiam, maxima constantia ferens, seque ei per omnia bonum consiliarium, officiosumque paratam ac adiutorem exhibens. Verum celeberrimi Patris Theodori partium sit ista edisserere, qui ei fortitudinis coronam varie per epistolas plexuerit. Nos autem interim prosequamur quæ sunt nostri propositi.

Quia igitur impotenti ira, ac contra innoceatos beatosque viros, prædamnatus imperator sententiam tulerat, extorresque in castro quodam Apol-

quo salvi simus. N. 21. Ad Naucratium, *Te cum omnibus qui mecum est* (Nicolaus) *salutat*. Anno 820, n. 5. Iterumque ad eandem n. 20: *Salutat vos Nicolaus conceptivus meus, et laboris socius, et commilito meus, vester autem frater verissimus*. Scribit hæc Theodorus post multam ejus confessionis probationem agonesque plures cum ipso sudatos. De illa porro necessariorum indigentia, legendus Michael Studita relatus anno illo 816, n. 12, ubi mirabile illud ex fama narrat, ut cum vix frustulum panis Theodorus ac Nicolaus alternis acciperent, totam ille annonam vel cesserit, vel voluerit cedere Nicolao, solam sibi Eucharistiam reservans, cujus particulas ad communionem repositas semper haberet, quo saltem discipulus utcumque vitam sustentare posset, ac superstes Theodoro, ejus ad fratres mortis nuntius foret. Sed huic tantæ penuriæ succurrit Deus per virginem illam Eudociam. Pulchre etiam auctor in sequentibus secundæ illius custodiæ in castro Bonita explicat sævitiam: etsi non meminit ejus, quod Michael sic velut ex fama narrat de Eucharistia, quam solam Theodorus proposuerit annonam suam sumere, quod nec firmum satis arbitror.

loniadis lacui vicino cognomento Metopa, annum A integrum carcere detenti egerant, eorum ubique pervagante fama, discipulisque ac multis aliis clanculum ad eos ingredientibus, cum omnes fere resumptis animis ad integrandum orthodoxum fidei certamen animarentur : re, nescio qua ratione, comperta, mittit statim novus Amalecites indignusque purpura imperator, eosque ad castrum aliud in orientali themate nomine Bonita transfert, iubens ut ne quem omnino viderent, ullumve sermonem de fide miscerent.

Ut ne autem extra propositum ferri videamur plus justo sermonem protrahentes, age, fluctus plurimos a puppi pulsantes, immanis procellae violentiam edicamus. Cum enim magnus Theodorus nedum vicinos, verum etiam multo locorum intervallo dissitos, qui post impiam haeresim abduci consensissent, ad pietatis iter per epistolae postliminio traheret : una quadam ex illis, incerto casu ac improvise in feri ac leonino pectore hominis manus incidente, quam is, ad Christi confessores, sanctarum imaginum adorationem a principio describens, ejusque dogmatis plenam contentionis ac novitatis insaniam traducens scripsisset ; furore accensus, ac pro nominis ratione leonis instar, scelestus rugiens, quam celerrime satellitem verbera illaturum mittit. Veniens ille fremens ac minabundus, sanctos e custodia educit, ac inique, iniquo ac scelerato imperatore iniquior, insano furore actus, taureis centum in oculis Theodori magnum Nicolaum caedit. Illumque rursus totidem verberat, tumque pene voce defectos pari certamine beatos viros, in custodia ponit, ac ostium obstruens, jubensque fame enecari, relinquit.

Quis vero tantos illos agones, illatam ea re sanctis vim enarrans, satis assequi queat ? Quis insidias, quas sunt passi a custodibus, feralemque furorem, ac penoriae necessitatem delineaverit ? Nec enim impiis hominibus veneranda erat ad miserationem senectus ; uti neque juventutis sobrietas animi reputabatur : quin potius odio in eos diu noctuque instar canum miseri latrantes, neces-

prorsus tamen Ἀπολλωνιάδα λίμνην (14) τὸ ἐπονμαζόμενον Μένωπα, ὅλον ἐνιαυτὸν ἀμφω καθειργθέντες ἐτύγγανον, τῆς φήμης πανταχόσε τούτων διαθεύσης, καὶ τῶν μαθητῶν ὡς αὐτὸς [leg. αὐτοῦς] ἄλλων τε πολλῶν κρυποποιούντων τὴν εἰσόδον, καὶ πάντων σχεδὸν μεταπλαττομένων πρὸς τὴν ὁρθόδοξον τῆς πίστεως ἁμιλλαν· οὐκ οἷδ' ὅπως διαγνοῦς ὁ νέος Ἀμαληκίτης, καὶ τῆς ἀλουργίδος ἀνάξιος βασιλεὺς, στέλλει παρατὰ καὶ μετατίθῃσι τούτους ἐν τῇ τῶν ἀνατολικῶν θέματι πρὸς ἕτερον φρούριον καλούμενον Βόνιτα (15), παρεγγυήσας μηδένα μηδαμῶς καθορᾶν αὐτοὺς, μήτε μὴν εἰσπεῖσθαι τὰ περὶ πίστεως.

Ἵνα δὲ μὴ δόξοιμεν ἔξω τοῦ δέοντος φέρεσθαι τὴν λέγον μηκύνοντες, δεῦρο τὰ πολλὰ τῶν κυμάτων πρῶμα κρουσάμενοι, τῆς πονηρᾶς καταιγίδος τὴν βίαν ἐξεῖπωμεν. Ὡς γὰρ οὐ τοὺς ἐναγχοῦς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς πόρρω που ὀπίσω τῇ; δυσσεβοῦς ἀπαχθέντα; αἰρέσεως, πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας τριβὸν βαίνειν ταῖς ἐπιστολαῖς μεθεῖλκεν ὁ μέγας Θεόδωρος, μὲν τούτων (16) ἀπροόπτως οὐκ οἷδ' ὅπως εἰς χεῖρας παρεμπεσοῦσης τοῦ θυμολέοντος, ἰδικῶς πρὸς τοὺς Χριστοῦ ὁμολογητὰς τὴν τῶν ἁγίων εἰκότων ἀνωθεν διαζωγραφουμένην προσκύνῃσιν, καὶ τὴν δύσπεριν αὐτοῦ καὶ καινοποιὸν τοῦ δόγματος σπηλογραφουμένην παράνοιαν· ἐξαφθεῖς τῇ θυμῷ, καὶ φερωνύμως βρύξας ὡς λέων ὁ ἀλιτῆριος, ἐκπέμπει σὺν τάχει πολλῶν τὸν τὰ τῆς κακώσεως ἐνεργήσοντα. Ὁ; ἐπιστὰς βρενθυρόμενος, ἐξάγει τοὺς δόσιους ἐξ οὐπερ καθειργνυνο· καὶ παρὰ νόμος, τοῦ παρὰ νόμου βασιλέως ὑπάρχων παρὰ νομώτερος, σφαδάζοντι θυμῷ, ἐν ἑκατὸν βουλεύροις ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς Θεοδώρου τὸν μέγαν καταξίνας Νικόλαον, ἐκείνῳ τε αὖθις τοῖς αὐτοῖς αἰκιστάμενος, τίθεισιν ἐν εἰρκτῇ σχεδὸν ἀφώνους τοὺς συμμακαρίους ὑπάρχοντας, καὶ τὴν θύραν ἀναφράξας, κατέλιπε· τὸν διὰ τοῦ λιμνῶ τούτου ὑποταῖσι θάνατον παρακλειυστάμενος.

Καὶ τίς ἂν συνεπαρθῇ τῶν ἀγώνων τῇ ὕψει, τὴν βίαν ἐνθεν τῶν ἁγίων ἐκδιηγούμενος; Τίς τὰς ἐκ τῶν πονηρῶν φυλάκων ἐνέδρας, καὶ τὴν θηριώδη μανίαν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνδείας ἀνάγκην καθυπογράφειεν; Οὐ γὰρ εἰμὶν τοῖς ἀσέβεισι τὸ γῆρας πρὸς ἔλεον· ὡς οὐδὲ τὸ τῆς νεότητος σῶφρον ὑπελαμβάνετο· μίσει δὲ τῇ πρὸς αὐτοὺς ὥσπερ κύνες νύκτωρ, D καὶ μεθ' ἡμέραν καθυλακτοῦντες οἱ τάλανες, καὶ

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(14) In Vita Theodori ex Michaelē apud Baron. ann. 814, n. 42 : *Quem mox vicinus Apollonia lacus in castro quod e paludis regione, Mesopa nuncupatur, custodia traditum exceptit. Ubi difficilior videtur illa nominis Mesopa deductio, a paludis regione, cum paludis nomen sit Apollonias, seu Apollonia, inter quod et Mesopa nomen nihil videtur referre. Putem ergo interpretis esse, qui sua reddiderit, non Michaelis. Ortelius : Apollonius lacus in Asia, prope Pergamum, Suidas : Ἀπολλωνιάς ἐστὶ Σιράβονι. Codex Reg. Metopa habet, non Mesopa. Fuit forte sic dictum castrum, quod quasi frons ad eam paludem videretur. In Vita S. Euthymii 23 Januar. est Metopa vicus circa forte Arabiam alicubi, inquit Ortelius. Sit penes eum fides.*

Nobis quoque in Aquitania fuit munitissima arx Fronsiacum, quasi frons Saracenorum, ad eorum cohibendas incursiones exstructa olim, meliorique rerum statu sub Ludov. XIII solo æquata.

(15) Consentit Michael in loci nomine : nobis ille obscurior est. Colligitur ex utroque scriptore fuisse remotiorem ab urbe Constantinopol. ad orientem : inque eo dira custodia per triennium maceratos viros sanctos.

(16) Alia sanctorum confessorum flagella his priora ponit Michael in Vita Theodori, qui nec ista omisit plane sævissima. Recitat Baron. ad ann. 819. Videtur hic auctor nonnihil diverse a Michaelē narrare, cum quo conferendus, ad illustrationem historiarum.

τῆς ἀναγκαίας αὐτῆς ἀπεστέρουν τροφῆς βδελυττόμενοι, διὰ δύο ἢ καὶ τεττάρων ἡμερῶν ἐσθ' ὅτε καὶ δίδλης τῆς ἐβδομάδος, μόλις ἄρτου βραχύ τι λείψανον ἐπιβρίπτοντες, καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ τούτους ἀφυσταροῦντες οἱ δειλαῖοι. Καὶ οὐκ ἔστιν ὡς ἀληθῶς λόγῳ καθυποβαλεῖν τὸ τῆς βίας ἀπόρρητον. Ἀρ' οὖν ἡλάττωνται μὲν ἥκιστα τῶν δογμάτων (17) διὰ ταῦτα τὴν ἐνστάσιν, ἣ τοῖς ἀγῶσι δὲ μειοῦν τὴν παρρησίαν ὑφέντες ἐφάνησαν; Οὐ μὲν οὖν. Σκόπει δὲ τὴν ἀνδρίαν ἐντεῦθεν, καὶ τὸν φθόγγον τοῦ κηρύγματος μελίζονα.

Ὅπως γὰρ τὴν ὑγίαν τῶν τραυμάτων οὐλὴν καλῶς εὐραμμένων τούτων τῶν σωμάτων, ἕτερος πονηρὸς τοῦ θυσσεύου βασιλέως θυσσεύστερος ἄγγελος φωνῶν, καὶ σεσοθημένος ἐφίσταται, βιδίλον μετ' αὐτοῦ συνεπιφερόμενος· καὶ τῆς εἰρκτικῆς καθελὼν τὸ περίπραγμα, μετὰ βουλῆς ἀτάκτου τοῦς θεοφόρους ἐξίστησι· καὶ τὴν παρ' αὐτῶν δῆθεν κατὰ τὸ ἀνακτος κρατηθεῖσαν [leg. γραφεῖσαν] ἐπιστολὴν ταῖν χερσὶν κρατῶν, ὑπεδέκινεν· πηνίκα δὲ ταύτην, καὶ ὅπως, [λεῖπ. πρὸς τίνας] καὶ ὅτ' αὐτῶν σταλῆναι τούτους ἐξεῖπεν ἐδιόχετο.

Ἄθροι τοιγαροῦν τῶν γεννάδων πάλιν ἑτέραν καὶ κάματον. Ὡς γὰρ καὶ σχεδιασθῆναι, καὶ πρὸς αὐτῶν ἀποσταλῆναι ταύτην, καὶ ὅτου χάριν διωμολόγητο· ἀλλοιωθεὶς ὁ παμμίαιρος, κλεῦσι παρευθὺς τὸν καρτερὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀδάμαντα, τὸν μέγαν ἐν πρώτοις ἀφιματώσαν Νικόλαον. Ἄνδρες δὲ τοῦτου [sc. τούτου] κατ' ὁμῶς τῷ χεῖρσι ἀπειρωθήσαντες, ἀντλεῶς τοῖς βουνεύροις κατήκτιζον ἑτεροὶ. Ἐρῶσι δὲ πρὸς γῆν τὸ αἷμα τοῦ μάρτυρος, καὶ ἐφ' ἱκανὰς τὰς ὥρας τυπτόμενον ἀναυδὸν καταθρήσας ὁ μιαιρὸς, ἐκθηριωθείς τὴν ψυχὴν ὁ ταλαίπωρος, προστάσσει γυμνὸν οὕτω καὶ πεφυρμένον τῷ αἵματι, αἰθρίον πρὸς τῷ κρῖσι πάρεσθέντα τεθνήσκειν. Ἦν γὰρ χειμῆριος ὁ καιρὸς κατὰ τρίτην τοῦ ἐνεστῶτος μηνός, ὅτε τοῖς ἀγίοις τοῦτο συνέβαινε.

Καὶ εὐθείως σφαδάζων τῷ θυμῷ, πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας στύλον θεόδωρον μέτεισι· κάκιστον διαρκῶς καταξάνα; ταῖς μάλιστα, ἀνθυποστρέψας εἰ; αὖθις πρὸς τὸν μέγαν Νικόλαον, ἔπεια δ' ἐπίσης νιφάδισσι χειμερίοις ταῖς τῶν λόγων ἀκτίσι βάλλων, τῆς πατρικῆς στοργῆς ἀποστραχίσαι πειρώμενος. Ὅ δὲ ἐφεπε κλονέων τὸν ἀλιτήριον ἀπωθοῦμενος.

Ἄλλ' ὁ μὲν ὡς ἀπὸ τοῦ θυμοῦ τὸν ἰὸν τεθηγμένον φέρον τοῖς χεῖρεσι, κλεῦσι τοῦτου καὶ τὰ τε τῶν βραχιόνων, καὶ τῶν ὠλενῶν ταῖς λεγομέναις βέλαις (18) αὖθις μαστίζεσθαι. Ἄλλὰ μὴν καὶ κά-

A saria quoque esca, exsecrandi homines, privabant, alternis, quaternisque diebus, quandoque per hebdomadam totam, vix modici panis frustum aliquod projicientes; quin et ipsam aquam scelesti homines eis denegabant. Ac sane major est, quam ut sermone exprimi possit, immensa illa illata vis. Num ergo ob eam vexationem haud quidem pugnam dogmatum constantiam amiserunt; visi tamen sunt certaminibus impares, minuire aliquid dicendi libertatis? Haudquaquam. Vide enim amplio-rem hinc fortitudinem, ac sonum prædicationis majorem.

B Cum enim necdum eorum corpora bene sanas a prioribus plagis cicatrices haberent, en tibi malus alius impii imperatoris impius magis nuntius, cædes spirans, ac furoris æstro quodam agitato advenit, una secum librum inferens, apertoque carceris ostio divinos viros incondito clamore inde educit, ac monstrans epistolam, quam manibus teneret, ab eis adversus imperatorem scriptam, co-gebat edicere, quando, ac quomodo, et ad quos misissent.

Vide ergo fortium pugilum pugnam aliam ac certa men. Ut enim abs se compositam, missamque, ac ejus causa factum sit, confessi fuissent, in furorem conversus exsecrandus homo, fortem illum Ecclesiæ adamantem, magnum in primis Nicolaum confesti nudari jubet. Viris autem sublimem ab utraque manu tenentibus, alii dire taureis cedebant. Porro defluebat in terram sanguis martyris: vidensque scelestus ad longum satis tempus vapulantem sine voce, animo exasperatus miserabilis, jubet sic nudum ac sanguine commaculatum sub dio frigore necandum relinqui. Erat siquidem tunc hybernium tempus, tertia nimirum præsentis Februarii mensis, cum hoc accidit sanctis.

Mox vero, ira furens, Ecclesiæ columnam Theodorum adit, eumque rursus multis verberibus eadens, reddit vicissim ad magnum Nicolaum, multaque, instar hiemalium nimborum, sermonum jaculis mittens carmina, conabatur abstrahere a pietate in Patrem. is autem eum observans fovensque, pessimum hominem ab officio vetantem, in se provocabat.

Enimvero, ille quidem, instar aspidis, iræ præsens venenum labilis repositum ferens, jubet ejus cum brachia tum ulnas iterum flagellis quæ rhecas dicunt, cædi, sed et ab utraque manu carnivorus

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(17) Subnotat illos præpositos eo tandem abductos a Leone, ut fidem ipsi retinerent, sed non prædicarent, aut ejus pravum dogma coarguerent, de quibus multis Baron. ex Michaele et aliis ann. 814, quibus magno semper animo restitit Theodorus, omnes modis omnibus provocans ad liberam fidei confessionem, ac hæresim palam arguendam.

(18) Antea βουνεύροις, seu nexis bubulis ac tau-

reis semel et iterum cesos dixit: hic autem novum genus flagelli indicat. Velit forte vingar ex ramis arborum, accommodas satis cædendis illis partibus; siquidem βακίδες sunt rami, frutices, ὀρόβαμοι. Ut autem alinem velimus eam vocem, voci βέλος, quam Hesychius exponit cingulum, possit flagellum ex loris intelligi: de quibus Galon. c. 4: Erant lora apud veteres, corrigiæ ex corio

canis funes alligans, atque per horas plures tendens, virum sanctum torquebat. Tum vero blanditiis quoque minas nequissimus temperans, persuadere nitebatur, ut et fidem negaret. Ut autem conatum omnem, velut si marini fluctus petrae alhidantur, in spumam dissolvi vidit, omnino jam animum tyrannus despondens, eum miser una cum Patre intra carcerem claudens, ac ostium obstruens, tandem et ipse confusus abscessit. Sane vero videre erat, ex verberum illa carnificina, martyris Nicolai brachia, nihil minus terribus exporrecta. Verberum siquidem excoitatione, ac funium tensione distentis nervis, vique tanta a naturali interius motu prohibitis defectisque, jacebat ceu grave aliquid onus portatu difficile, spectaculum miserabile aspectantibus in crucis modum rigentibus lacertis, pñam omnibus factus. Plane vero mansurus erat ea corporis dispositione, nisi tandem custodes patrum aliquid feritatem animi mitigantes, cum naturae vim superantem violentiam perspicerent, cum aqua tepida, adipem quoque petenti saepius Patri Theodoro ob inopiam, praebeissent. Is, adjunctis precibus, spongia leniter demulcens, ac quotidie plagas oblinens, paucis diebus, insanabilem illum manuum dolorem dissolvit, ac perfecta discipulum sanitate donavit. Sed et ipse nihilominus magnus Nicolaus idipsum pie curationis officii Patri exhibebat, emortuas tormentorum vi carnes, ac instar mandilis pendentes a corpore, perite abscindens, ac omni parte Patris curam gerens.

Quas vero ac quantas necessitates toto illo triennii spatio pertulerint, angusto illo ac tenebricoso detenti carceris angulo, ne dici quidem facile queat. Nam quis, rogo, etiam paulo plenius, eam corporis inflationem describat, quae ex tormentis, vere gravis illa ac incuriosa, sanctis accidit? Nedum enim contra solum iniquum imperatorem impiosque praefectos decertabant, verum etiam ipsi quoque legi naturae vim inferebant, depugnantes adversus famem et sitim, frigisque ac nuditatem.

Ac sane, cum non modicum perfluxisset temporis spatium, iterum, crudelis imperator ab eo loco ad Smyrnae metropolim traducit: quos exceperunt custodia atque verbera, amboque utrisque pedibus ligno revincti erant. Cum autem viginti

A λους προσδήςας, ὁ σαρχοδόρος κύων τοῦτου τῶν χειρῶν ἐκατέρωθεν, ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τείνων, αὐτὸν ἐδασάνειν. Ἔκτα καὶ θωπεῖαις τὰς ἀπειλὰς προσμυγνύων ὁ ἐχθιστος, μεταπαίθειν ἐπέτρα, καὶ τὴν πίστιν ἐξόμνυσθαι. Ὡς δὲ πρὸς πέτραν κρούων θαλαττίων δίκην κυμάτων εἰς ἀφρὸν διελύετο, ἀπειρηκώς εἰς ἄπαν ὁ τύραννος, κλείει σὺν τῇ Πατρὶ τῆς εἰρκτῆς ἔνδον τὴν θύραν ἀναφράξας ὁ δελταῖος, καὶ κατησχυμμένος λοιπὸν, καὶ αὐτὸς ἀπελήλυθεν. Ἐκ δὲ τοῦ τοιοῦτου δαρμοῦ, ἦν ἰδεῖν τοὺς τοῦ μάρτυρος Νικολάου βραχίονας κεκαυμένων δαλῶν οὐδὲν ἐλάττοντας. Τῇ τῶν μαστίγων γὰρ ἐκθάρσει, καὶ τῇ τάσει τῶν κάλων τανυσθέντων τῶν νεύρων, βίε τῆς φυσικῆς πρὸς τὰ ἔνδον ἀπαρνηθέντων κινήσεως, ἔκειτο φόρτος ὥσπερ δυσδίαστακτος, θέαμα ἐλαεινῶν τοῖς ὀρώσι σταυροτύποις θριαμβευόμενος. Καὶ ἐμεινεν ἂν τῇ τοιαύτῃ θέσει σχηματίζομενος, εἰ μὴ τὸ θρηϊῶδες μικρὸν οἱ φύλακες ὑπαλλάξαντες, ὑπὲρ τὴν φύσιν καθορῶντες τὴν βίαν οὖσαν τῆς φύσεως, σὺν ὕδατι χλιαρῷ, καὶ στέαρ δι' ἀπορίαν συγνοτέρως αἰτοῦντι τῇ Πατρὶ Θεοδώρῳ, προσένεμον· ὅς τῇ εὐχῇ σὺν τῇ σπογγίᾳ μετρίως καταψήχων, καὶ κατ' ἐκάστην ἐπαλείφον τοὺς τραύμασιν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τὴν ἀνίατον ἐκείνην τῶν χειρῶν ἀχθῆδονα διέλυσε, καὶ τὴν ὑγίαν τελείως τῇ μαθητῇ ἰδορήσατο. Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Νικόλαος ταυτὸ τῇ Πατρὶ θεραπεύων ἐφαίνετο, τὰς νεκρωθεῖσας ἐκ τῶν βασάνων σάρκας, δίκην μανθῆλων ἐκκρεμαμένας τοῦτου τῷ σώματι, εὐφρῶς κατατρίμνων, καὶ παντα-

C χόθεν τῇ Πατρὶ προμηθεύμενος.

Οἷας δὲ καὶ ὅσας ἀνάγκας ἐν ὅλοις τρισὶν ἔτεσιν ἐν τῇ στενωπῇ τοῦτω, καὶ ζοφώδει τῆς εἰρκτῆς χωρίῳ ὑπήνεγκαν, οὐδὲ ἐστὶ ῥᾶδιον διεγῆσασθαι. Τίς γάρ ἂν καὶ διεξοδικῶς ἀναγράφῃτο τὴν ἐκ τῶν βασάνων ἐγγινόμενην δεινὴν ὄντως αὐτοῖς καὶ ἀνεπιμέλητον τοῦ σώματος οἴησιν; Οὐ γὰρ πρὸς βασιλέα μόνον παράνομον, καὶ πρὸς δυσσεβεῖς ἡγεμόνας ἀντηγωνίζοντο· ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν τῆς φύσεως νόμον ἐξεβιάζοντο, λιμῷ τε καὶ δίψει, ψύξει τε καὶ γυμνότητι προσπαλαιόντες.

Καὶ γοῦν ὅσοι ὀλίγοι χρόνου παρῖπνυσαντος διαστήματος, πάλιν ὁ μαιφρόνος ἀναξ πρὸς τὴν τῆς Σμύρνης ἐκείθεν μητρόπολιν μετατίθῃσιν· εἰρκτὴ δὲ τοῦτους καὶ μάλιστα διεδέχοντο, καὶ εὖλῳ κατ' ἄμφω τῷ πόδε καθεργνυντο. Ἐκκοιτῶν δὲ μῆσι (19) κὰν τῆδε

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

factæ, quibus servi verberari solebant. Ut autem corrigiæ in flagella cedebant, ita etiam in cingula; vixque communior alia materia cingulorum. Michael de Nicolai flagellis istis ita scribit: *Transit inde rursus ad Nicolaum, ratus illum propter verbera molliorem factum: verbisque asperimis ad sacrarum imaginum magistriq. ejurationem instigat. Ut vero fortiores illum quam antea esse sensit, cum loris intextis, viminibusque recens excisis, manus ac pedes, reliquumque corpus dilanians, iteratis plagis exulcerans, sub dño sic affectum relinquit. Sic interpres; atque ut satis auctorem reddat, clarum videatur quodnam flagelli genus appellatum sit βέζα· quod nimirum intexta lora cum viminibus haberet; quanquam adhuc obscurum maneat, quo-*

modo lora illa haberent ad vimina, nec enim ita utrisque videtur concinnatum, ut perinde cum vimina tum lora cæderent, sed potius ut alterum colligando alteri, ac velut componendo manubrio serviret, nisi etiam Michael, seu ejus interpres, duo dicit flagellorum genera, ut et loris, et virgis seu viminibus seorsim Nicolaus cæsus sit. Græca forte Michaelis lucem afferre possent, ut modo suppeterent.

(19) Michael relatus a Baronio ann. 820, n. 8, nonnihil brevius spatium Smyrnaei illius carceris videtur assignare, cum ita ait: *Christi vero famulus, annum integrum ac dimidium Smyrnae degens in carcere, alacriter omnia cum gratiarum actione perferebat, generosum animum nullis molestiis frangi*

τῇ φρουρᾷ διατρέψαντες, καὶ τῶν τοῦ σώματος πα-
θῶν ὑπεράνω γενόμενοι, τὴν τε ἀρετὴν ὡς ἐν πυρὶ
τῶν βασάνων, οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου κατα-
τολμᾶν ἐπιδείξαντες αὐτὸς τόξον ἐνδίκως τῆς ὀργῆς
ἐπιτείνων, καὶ τοὺς ὑπανταντοὺς ἐξαίρων, ἧ φησιν ὁ
Προφήτης· ὁ μὴ τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπαφείς
τῷ κλήρῳ τῶν δικαίων ἐγκαταπαίξεσθαι· ἐμνήσθη
[ieg. μνησθεῖς] τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπιδημένων,
καὶ τὴν καταφαγόντα τουτοὺν λεοντίνωμον θῆρα, τὸν
Ἰακώβ.

Ὅθεν εὐδόκησεν ἐν τόποις ἐν οἷς αὐτὸς τὴν θείαν
τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐφάυλισεν ἐνανθρώπησιν, ἐν τούτοις
αὐτὸν σφαττόμενον ἐλεεινῶς ἀπορρόησαι τὴν ψυχὴν,
ὡς οὐκ ἦτο· καὶ τέλος εἶχε σαφῶς τὸ τοῦ Σολομῶ-
τος ἐπ' αὐτὸν ῥηθησόμενον· Ἀφρων γὰρ, φησὶ,
περιέλαβε (20) τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔφαγε τὰς
σάρκας αὐτοῦ. Προσφῶρος δὲ τούτῳ, καὶ ἱερὰ τοῦ
Ἰσαίου σάλπιγγ' ὑποφωνήσεν· Ὅρ τρώπον, λέ-
γουσα, ἐν αἵματι πεφυρμένον, καθαρὸν οὐκ ἔσται
ἡ δάτιον· οὕτως οὐδὲ σὺ καθαρὸς ἔσθι, διότι τὴν
γῆν μου ἀπόλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας.
Οὕτω οὖν, τῷ ἐξαισίῳ τούτῳ θανάτῳ, ἐν τῷ τοῦ
Θεοῦ νεφί, ἐλεεινῶς καταπεπιωκότος τοῦ ἀνακτος,
ἀντανίσχει, οὐκ ἐξ ἐπιτολῆς· αὐγος πρωτῶν εἰς φαῦ-
σιν τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος· ἀλλ' ὡς εἰ τις ἐπιοί, ἐξ
ἀφεγγούτος τῆς νυκτὸς ἀστήρ ἐωθίων, ἡμέραν καὶ οὐχ
ἡμέραν τοῖς πιστοῖς παρεχόμενος. Μιχαὴλ γὰρ ὁ
ἐκσκουδίνος τὰ τῶν Ῥωμαίων σκήπτρα θρασυμένους,
εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῇ τῆς αἰρέσεως ζυμῇ σιτευθεῖς
ἐγκωρρίζετο· ἀλλ' οὖν ἀνῆκε τοῖς Χριστοῦ ὁμολογη-
ταῖς τῆς τοῦ προβεβασλευκότος ἀνυποίστου κολά-
σεως, ἐσθλὸν κατὰ πάντα τούτοις ἑαυτὸν χαρίζομε-
νος. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὁμαδὴν τοὺς ἐκτακέντας διαφόροις
ταῖς θλίψεσι, καὶ τῇ χρονίᾳ καθεύρξει ταλαιπωρησαν-
τας, ἐπὶ τὸ αὐτὸ σκιρτῶντας πρὸς ἀλλήλους πνευμα-
τικῶς, τοῖς ἀθλοῖς ἀβρόνεσθαι, ὥσπερ ἐκ δεσμῶν
ἀντειμένα μοσχάρια.

Τότε δὴ καὶ οἱ μεγάλοι τῆς εὐσεβείας στύλοι Θεό-
δωρος τε καὶ Νικόλαος, τῆς Σμύρνης ἀπάρχοντες, τῇ
βακτηρίᾳ καὶ μόνον δηλαδὴ σκηριπτόμενοι, πεζοβα-
ῖται τῶπον ἐκ τόπου ἀμείδοντες, πρὸς τὰ τῆς Πρού-
σης μέρη κατέστησαν· κἀκεῖθεν ἐν Χαλκηδόνι γενό-
μενοι, καὶ τὸν τροπαῖόν τε πατριάρχην λοιπὸν κατ-
αθρήσαντες, ἐφ' ἱκανόν τε χρόνον μετὰ πολλῆς τῆς
εὐφροσύνης τούτῳ συναυλιζόμενοι. Ὅρων ὁ κοινὸς

A denno menses in eo carcere morati essent, corpora-
risque affectionibus superiores facti, virtutem, uti
prohante tormentorum igne insuperabilem, ita et
adversus mortem audere ostendissent: ipse qui
juste arcum iræ tendit¹⁵, adversariosque tollit¹⁶,
juxta Prophetæ oraculum: qui non reliquit virgam
peccatorum illudere hæreditati justorum¹⁷, recorda-
tus gemitus compeditorum, atque comedentem
Jacob Leonis nomine bestiam¹⁷.

Quamobrem placuit, ut quibus locis, divinam is
Emanuelis irrisioni habuerat incarnationem, in
iisdem jugulatus ipse, miserabilem abrumperet ani-
mam, qua minime putabat ratione: habuitque
perspicue finem Salomonis illud in eum oraculum.

B Ait enim: *Stultus complexus est manus suas, et co-
medit carnes suas*¹⁸. Huic autem congrue sacra
quoque occidit Isaïæ tuba, cum ait: *Quemadmo-
dum vestimentum in sanguine conspersum, non erit
mundum: ita neque tu eris mundus: quoniam terram
meam perdidisti, et populum meum interfecisti*¹⁹.
Cum sic ergo stupenda illa morte in sacro Dei
templo imperator miserabiliter cecidisset, oritur
ejus loco, non sol aliquis ortu suo matutinum lum-
men ad diei illustrationem præstans, sed velut quis
dicat, stella matutina, ab illuni atque nocte, diei
et non diem fidelibus ministrans. Quidam enim
Michael ab excubitis, arreptis Romani imperii
scēptis, quanquam maxime hæreticorum fermento
saginaturn liquebat, eam tamen immensam cru-
cificationem, quam decessor adhibuisset, Christi con-
fessoribus remisit, bonum se eis ac humanum per
omnia præbens. Summaque, videre erat diversis
cruciatibus exhaustos ac longo carcere maceratos,
velut ad se invicem conserta spiritali chorea, cer-
taminibus gloriari, tanquam si vitulos dicas a vin-
culis solutos.

Tunc sane, magnæ quoque illæ pietatis columnæ
Theodorus ac Nicolaus Smyrna discedentes, solo
utique nixi baculo, locum ex loco pedibus iter car-
pendo mutantes, ad Prusæ partes devenerunt; at-
que hinc tandem petentes Chalcedonem, deinceps
que a trophæo appellati patriarchæ aspectu
recreati, justo satis tempore, læti admodum cum eo
commorantur. Tunc videns communis ille pastor,

¹⁵ Psal. vii, 12. ¹⁶ Eccl. xxxvi, 9. ¹⁷ Psal. cxxiv, 5. ¹⁸ Psal. xviii, 7. ¹⁹ Eccl. iv, 5. ²⁰ Isa. xiv, 20.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

sinens. Potuit ille annum ac dimidium velut cemp-
pendio dicere, breviusque duorum mensium spa-
tium ab auctore notatum negligere. Quæ sequuntur
Scripturæ verbis, ac cen ex Scriptura, accepit
auctor a Patre Theodoro epist. ad Naucratum,
relata a Baron. ann. 821, ubi et ille sic habet:
Qui aufert adversarios Deus, sicut ait Script. Sed
male ibi annotatur marg. Isaï. lxiii. cum petita sit
sententia ex Eccl. xxvi, v. 9, juxta Vulg., et xxxiii,
juxta Sixtinam, ἔξαρον ἀντίδικον, tolle adversarium.

(20) Edita Parisiis, περιέβαλε· quod putem er-
rore factum typogr. Vulg. complicat manus suas.

Velint Græca, comprehendere manus, atque ad
earum comedendas carnes, ori admove; uti
etiam furiosos homines factitare videmus.
Mortem Leonis ejusque modum describit multis
Gedrenus. Quod ait auctor, illic occisum, ubi ἐφά-
λισε τοῦ Ἐμμανουὴλ τὴν ἐνανθρώπησιν, ita intel-
ligo, quia sacras imagines inde eraserit, atque in
primis Dominicam, qua semper Græci ea loca
ornant. Quod palam vergit in contemptum, ac
velut inficiationem assumptæ ab eo naturæ homi-
nis, ac Manichæismum, ut liquet ex S. Nicephori
Antirrheticis.

toto corpore eos stigmata Jesu circumferentes, honore prosequeretur, habebatque venerationi, ac in omnium conspectu, cum tempus tulisset, sermonum consertis symbolis exornabat. Facessat mota adversus istos invidia, manumque ori dementes imponant, qui sua ipsi nequitia, orbis illa luminaria invicem adversa effreni hactenus ore calumniantur.

Ceterum pontifex, hos bene consulentes assumens, una cum praecipuis metropolitibus, operae pretium duxerunt ut coram imperatore adirent, sperantes fore ut subingressa in Ecclesiam scandala, ac nequam haereticos, deicerent. Ac vero virum quemdam in dignitate constitutum sequestrum adhibentes, ingressi sunt ad imperatorem, eique pro omnibus, ut quisque valebat, gratias agentes, cum jam Theodorus sermonem de Ecclesiae sanis dogmatis proposuisset: jussu enim a victoria appellatus Nicephorus patriarcha, ut is fidem exponeret: percussus imperator ejus verbis, nolensque, ut rem dicam, dare solutionem Ecclesiae, quippe qui velut antesignanus Iconomachorum, ejusdemque ac illi sententiae esset, Tu, inquit ad divinum Theodorum, in more positum habes sceptris resistere: velut impropere plenam illam libertatis repressionem, quam communis illa Ecclesiae fax, seu Phineas aemulator, sub duobus imperatoribus Constantino ac Nicephoro fecisset. Sane enim ob animi oculos versantem habebat, quam is quoque miserabilem mortem Nicephoro imperatori ob aliene a ratione contentiosiusque defensas adulterinas nuptias, spiritu prophetico praedixisset: metuque percussus, siquidem, inquit, etiam hostes viri virtutem reverentur; hisce cum verbis modeste repelle-

A εκείνος ποιμὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι τούτους τοῦ Ἱησοῦ τὰ στίγματα περιφέροντας, ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο, καὶ ἐπὶ πᾶσι καθ' ὥραν τοῖς ἐκ τῶν λόγων ἐράνοις ἐγέγραπεν. Ἐρρέτω φθόνος ὁ κατὰ τούτων κινούμενος (21), καὶ χεῖρα ἐπὶ στόμα τὸ ταυτῶν τιθέτωσαν οἱ ἐμβρόντητοι, οἱ τῇ σφῶν κακίᾳ, τοὺς τῆς οἰκουμένης φωστῆρας, κατ' ἀλλήλων μέχρι τοῦ νῦν ἀθυροτομοῦντες ἐνδιαβάλλουσι.

Πλὴν (22) καλοῖς συμβούλοις [leg. καλοῦς συμβούλους τούτους] ὁ ἀρχιερεὺς σὺν τοῖς λογάσι τοῦτοις τῶν μητροπολιτῶν προσλαβόμενος, εἰς θέαν τοῦ κρατούντος ἐλθεῖν ὑπειλήφασιν, τὰ παρεισελθόντα κῶλα τῇ Ἐκκλησίᾳ καθελεῖν προσδοκῆσαντες. Καὶ δὴ τῶν ἐν τέλει τιμὴ μεσότη χρησάμενοι, πρὸς τὸν βασιλεῖα εἰσεληλύθεσαν, καὶ περὶ πάντων τὴν εὐχαριστίαν, ὡς εἶχε δυνάμειος ἕκαστος αὐτῶν τῷ βασιλεῖ ἀφοσιωσάμενος, τοῦ μεγάλου Θεοδώρου τὸν λόγον ἤδη περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων προτείναντος· τοῦτον γὰρ εἰσηγεῖσθαι τὰ περὶ πίστεως ὁ τῆς νίκης φερώνυμος προετρέψατο· καταβροντηθεὶς ὁ ἀναξ τοῦτου τοῖς ῥήμασι, καὶ, ἴν' εἴπω, λύσιν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρασχεῖν μὴ βουλόμενος· ἐπειπερ ὡς ἀρχηγὸς καὶ ὁδοῦχος τῶν Εἰκονομάχων ἐτύγχανε· Σὺ, φησὶ, πρὸς τὸν θεοφόρον Θεόδωρον, ἐξέδους ἔχεις τοῖς σκήπτροις ἀνθίστασθαι, ὡς ἐνεδισάμενός πως τῆς παρθενίας τὸν ἐλεγχον, ὃν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Νικηφόρου τοῖν δυοῖν βασιλεῶν, κατὰ τὸν ζηλωτὴν Φινεῆς, ὁ κοινὸς οὗτος τῆς Ἐκκλησίας πυρὸς κατεργάσατο. Καὶ γὰρ ἀπ' ἐναντίας εἶχε, καὶ τὸν τῷ ἀνακτὶ Νικηφόρῳ διὰ τὴν τῆς μοιχοζευξίας ἀλόγιστον ἐνστάσιν ἐν Βουλγαρίᾳ προφητευθέντα οἰκτιστὸν θάνατον (23)· καὶ φῶβος βαλλόμενος, ἐπειπερ ἀνδρὸς ἀρετὴν αἰδοῦνται, φησὶ, καὶ πολέμοι· τοῦτοις μετρίως ἤφει τοῖς ῥήμασι. Ἀμέλει μετὰ πλείστης ὅτι τῆς εὐφρο-

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(21) Minus quandoque convenerat inter SS. Nicephorum et Theodorum, occasione recepti a Nicephoro Josephi presbyteri et œconomi, quem S. Tarasius ejus decessor amovisset, ob benedictas incestuosas Constantini nuptias, qua de re multis Baron. ann. 806 ac deinceps. Verum erant jam illa omnia sopita a primo Michaelis imperio, quando Theodorus ac reliqui confessores prefato Nicephoro communicarunt, aditente eodem imperatore, ubi patriarcha emendasset, si quid antea in eo negotio peccatum fuerat: deincepsque juncta ac præcipue cohortante Theodoro, ipse quoque Nicephorus cum iisdem confessor fuit, quos sprete ejus communio confessores prius fecerat. S. Nicephori purgatio fuit, facta fuisse imperatoris violentia quæcumque accidissent, ut ait Theodorus in Vita S. Platonis. Excusat Baron. quia e laicis repente evertus in sedem, minus sciret quæ essent juris ecclesiastici: sed major ejus ipsius fides, ipsumque referentis magni Theodori, quam ita divinantis Baronii. Fuit ergo in S. Nicephoro si nente se abduci, ut ita indigno, communicaret, mundani aliquid timoris, ut neque in illo defuerit, vespere et mane dies unus. Quam postmodum arcto societatis vinculo juncti fuerint, ac se mutuo observarint, liquet ex iis quæ scribit Michael istis consentanea, recitatque Baron. anno 825.

(22) Eadem recitat Michael in Vita Theodori, a Baronio relatus ann. 821, n. 39, hanc tantum cir-

cumstantiam silens, cum primis Theodoro gloriosam, ut ei patriarcha partes commiserit explicandæ fidei nomine totius sacri senatus, coram imperatore: cujus etiam explicandæ ac defendendæ partes præcipue eluxerant coram Leone Michaelis decessore, uti auctor superius cum ipso Michaelis.

(23) Narrat Michael pluribus, eam viri sancti prophetiam, tunc editam: cum Nicephorus adversus Bulgaros movens, modis omnibus satagebat adjungere sibi Theodorum, ac comprobatores habere male ab eo gestorum in negotio nuptiarum. Refert Baron. an. 814, quo etiam Nicephorus vivis exemptus est, peremptus a Bulgaris, ad cujus maxime cædem spectare videatur, quam auctor historiam mox enarrandam assumit de Cypriano tunc milite, postea vero monacho, cum se Dei clementia a miseranda illa strage ac cæde Romani exercitus a Bulgaris, ob servatam castitatem, liberatum intellexisset. Num is ipse Cyprianus sit, qui in Vita S. Ignatii, ejus socius ponitur, cum ille mutato habitu aufugit custodes latens, etsi omnino affirmare non possum, longe tamen vero simile arbitror. Haud quippe alius viro sancto ac monacho socius fuerit quam monachus: isque grandior natus, qualis erat ille Cyprianus a morte Nicephori sanctius vitæ genus professus, ac discipulus Nicolai, quem nulla vis persecutionis ad defectionem ab Ignatio impellere potuit.

σύνῃ τῷ ἱερῷ τῶν Πατέρων θιάσῳ ὁ ἀναξ ὁμηρευ-
σάμενος, τῶν ὀρθοτόμων δογμάτων κενούς, τῶν
ἀνακτόρων ἐξέπεμψε.

Ἄλλ' ἐφαρμοζόντως ὥδε τῷ λόγῳ γενόμενος, ψυχ-
ωφελές τι προσθεῖναι δὴ ἐκρίνα τῷ συντάγματι,
ὅπερ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἔφθην, ἐπὶ
τοῦ ἀνακτος Νικηφόρου τότε πραχθὲν, τὰ νῦν δια-
γράψαι κεκέλευσμαι, παρ' αὐτοῦ τοῦ τὸν ἀνάξιον
ἐμὲ ἀποκείραντος, καὶ χρόνοις πολλοῖς τὴν καθ' ἡμᾶς
μονὴν διυθύνοντος, καὶ κοινοῦ τῆς ἀρετῆς εἰσπηγήτο-
ρος, καὶ ἐν μοναχικοῖς ἀριστεύμασιν αὐξοντος ἡμῖν
τὸ ἐγκώμιον. Ἀνατόλιον οἶδ' ὅτι τὸν ἡμέτερον
ποιμένα πάντες ἐπίστασθε, ὅς τὴν ψυχροτρόφον παρα-
τιθέμενος τράπεζαν, οὕτως αἰετὸς ποιεῖσθαι τῆς πνευ-
ματικῆς πανδαισίας τὴν εὐφροσύνην ἀπήρξατο.

Μαθητῆς, φησὶ, τοῦδε τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
Νικολάου Κυπριανῶ, τοῦνομα, ἐξ ἔθους εἶχε κατ' ἔτος
τοῦ παραβάλλειν πρὸς τινὰ γέροντα κατὰ τὴν τῆς
ἀτρώας ὑποργίαν ποιοῦμενον τὴν οἰκίαν· ἀξίαν τε
τοῦ γήρους τὴν πολιτείαν ἰσαγγέλον φέροντα, ὡς
προβαίνων ὁ λόγος διδάξει τὸ χρῆσιμον· ὅς τὴν ἐξ
αὐτῆς νηπιότητος χρόνιον σχέσιν τοῦ Κυπριανοῦ
πρὸς ἐαυτὸν ὁ γέρων ἀγάμενος, ὥσπερ τινὰ κληρον
τὸ ἐξ οἰκείου βίου ἀγωνισμῶς τοῦτο τῷ νέῳ κατα-
λείπει τὸ διήγημα κοινικοῦντάς· πᾶσι δὲ αὐτοῦ τὴν
ὠφέλειαν.

Ἔλεγε γάρ· ὡς ὅτι· « Νέος ὑπάρχων, ἐν τῇ τῶν
σχολῶν στρατείᾳ κατεληγμένος ἐτύγχανον καὶ
τοῦ ἀνακτος Νικηφόρου πανστρατὶ κατὰ τῶν Σκυθῶν
ἐξορμήσαντος, ἔτυχον ἐμὲ διὰ τινὰ βωτικὴν περι-
πέτειαν οἷα δὴ συμβαίνει καταλειφθῆναι μονώτατον,
καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοῦ κατακολουθοῦντα πορεύε-
σθαι. Καὶ ἐν τινὶ χωρίῳ πρὸς τὰ Θρακικὰ μέρη τῆς
ἐσπέρας καταλαβούσης τὴν μονὴν ποιῆσαι βουλόμε-
νος, ὑπεδέχθη παρὰ τινὶ γυναικὶ λίαν εὐπόρῳ οὐσῃ,
καὶ εἰωθυίᾳ, ὡς οἶμαι, φιλοξενεῖσθαι τοὺς παραβάλ-
λοντας. Ἡ καὶ θαυμάλιᾳ μοι προσθεῖσα τὴν τράπεζαν,
καὶ σὺν θυμηδείᾳ πολλῇ τὸ δεῖπνον ἐκτείνουσα,
ἐδείκνυ τὴν πρὸς με φιλοφροσύνην ἀκόρεστον. Ὅθεν
καὶ μετὰ τὴν ἐστίαν, ἐφ' ὕψηλῃ στρωμνῇ καθευ-
δῆσαι με παρασκευάσασα, πολλὴν μοι τὴν ἀνάπαυ-
σαν ἐχαρίσατο, τέλειον τὸν ἐκ τῆς ὁδοπορίας διαλύ-
σας κάματον.

« Ἄλλ' ὁ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς βατκαίνων διάβολος,
οὐκ εἶπας κἀν τῷδε τῷ ἀγαθῷ προβῆναι ἀνεύθυνον·
πονηρὰν δὲ τῇ γυναικὶ τὴν ἡδονὴν ὑπενωσείρας ὁ
μάταιος, πρὸς μυσαρὰν μίξιν τῆς πρὸς με συνουσίας
κατήπειγε. Καὶ ἀναστὰς τῆς κλίνης ἥσπαρ ἐκθευ-
δον, ἐπέργετο λοιπὸν κοιμωμένῳ μοι, τοῖς τῆς
αἰσχύνῃς λόγοις, πρὸς τὸ ἀθέμιτον ἐφελκομένη τῆς
μίξεως. Ἐγὼ δὲ ταύτην ὡς ὅλον τε ἦν ἀπαυθύνουσα,

A bat. Denique, ubi imperator lubentissime sacrum
Patrum senatum securitatis sacramento firmasset,
quod spectat ad recta dogmata, omni satisfactione
vacuos, e palatio jussit abire.

Congrue autem, ex quo huc sermone devenimus,
aliquid animorum saluti conducibile, præsentī operi
adjiciendum putavi, gestum illud id temporis in
Bulgaria sub Nicephoro imperatore, uti jam in su-
perioribus dixi: quodque is modo jussit describere,
qui indignum me in monachum attondit, atque a
multis annis monasterium nostrum, virtutis com-
munis doctor, gubernat ac regit; quique in mo-
nasticis facinoribus encomium nobis aucturus ven-
nit. Scio nosse vos omnes pastorem nostrum Ana-
tolium. Is alendæ animæ mensam apponens, in
hunc fere modum spiritualis convivii lætitiā ince-
pit.

Quidam, inquit, sancti hujus Patris nostri Nico-
lai discipulus, Cyprianus nomine, in more positum
habebat, ut quotannis senem quemdam pro exilii
ratione domicilium habentem, dignamque senectute
vitam angelicæ similem præferentem, uti sermo
processu commode docturus est, adiret. Videns ille
miransque antiquam a puero Cypriani ad ipsum
affectionem, ceu quamdam hæreditario jure posses-
sionem, hancce gesti ab eo certaminis narrationem,
adolescenti reliquit, universis per illum, quod illud
utile habet, communicans.

Dicebat enim: « Juvenili adhuc ætate, schola-
riorum agmini ascriptus eram. Cumque Nicephorus
imperator universo exercitu comitante adversus
Scythas movisset, contigit, ut casu quodam, quales
humanis rebus solent accidere, solus omnino relin-
querer, postque exercitum sequens abirem. Quodam
autem loco, circa partes Thraciæ, cum vespera oc-
cupasset, pernoctare volens, susceptus sum apud
feminam valde opulentam, atque ut existimo cui
moris esset hospitio adeuntes excipere. Illa, lau-
tam mensam apponens, multaque animi jucunditate
cœnam porrigens, insatiabilem quamdam benigni-
tatem in me exhibebat. Unde etiam post cœnam ac
epulas, sublimi strato dormire curans, multam mihi
requiem, vix omnem fatigationem dissolvens, in-
dulsit.

« Verum, qui semper invidet diabolus, nec in
hoc bono sine crimine procedere sivit: quin potius
malam feminæ voluptatem stultus subinserens, ut
mecum turpi consuetudine misceretur, urgebat.
Surgensque lecto, quo dormiebat, meum deinceps
dormientis petiit, verborumque turpitudine ad illi-
citurum concubitum trahere satagit. Ego autem quam
poteram a me repellens: Jure merito, aiebam, mu-

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(24) Il tantum obtinuerunt Patres, ut deinceps,
il quod vellent, sentirent, ac imagines, modo ne
intra urbem, erigerent: ut etiam refert Michael,
et auctor ipse, post narratam obiter visionem illam
ostensæ mutæ cladis Romanorum et Bulgarorum,

sic velut Deo utrisque propinante, aliisque alios
ulciscente, ac Nicephoro prædictam mortem a
Theodoro inferente; ipsumque spectatorem, in sua
peculiaris castra, ac monachi statim angelicum,
compellente.

her, tametsi bellum haudquaquam in barbarorum A novacula positum esset, castitatem legibus divinis præceptam oportebat inviolatam servare. Sin autem belli armatura justitia est; siquidem ita voluptatis gladio saucius meam ipse miser jugulavero animam, qui ad pugnam cum hoste conserendam proficisci possim, qui jam ipse ante prælium mortuus existam? Illa porro sermones hujusmodi audiens, cum paululum recessisset, ad me rursus venit, iisdem verbis ad amorem pelliciens. Ipse nihilominus secundo quoque repulsam illam verbis ad castitatem provocantibus irrigabam. Ut autem tertio etiam instantem vidi, atque ad inferni profundum detrahere me cupientem, tum vehementius infremens, ipsaque hora meo ipsius gladio consciscendam illi comminatus mortem, inde exurgens, ac conscendens equum, concito cursu propositum iter peragebam.

« Tum illa, fore suspicans ut fabula per me vulgaretur, ad necem querens, post me servos suos emisit, jubens omnino occidi. Dei tamen immensa clementia ab horum quasita nece, uti ab illius animæ exitiosa injuria, clientem liberavit, mira quædam ratione, recta per aliam viam incedere fecit.

« Cum autem haud ita pridem Bulgariæ fines attigissem, intraque eos, nullo alio itineris comite singularissimus iter haberem, atque ad montem quemdam cogitationibus distentus animum, propius accessissem: ita vero sub ipsam hanc horam, eram revera divinam inspectionem, atque cam, quæ mihi supervenisset, calamitatem, totus lacrymis perfusus, mecum animo reputans: vocem quamdam desuper a montis cacumine me vocantem audivi. Porro metu percussus, eo quod singularissimus essem, ægreque anhelitum ducens ac tremens, ad eum qui vocabat faciem converti; figensque oculos, novum supra naturam spectaculum perspexi: nimirum, gigantea statura albis indutum senem virum, cujus vestimenta solis instar refulgerent. Is manum protendens, jubet cito ad eum ascendam. At ego depulso statim timiditatis pondere, gaudioque commixtus, ad eum ascendo, inventumque sedentem in terra, pronus adoravi. Tum ille gratiose imprecatus, jussit ut surgens, rectus ab ejus dextris starem. Porro habebat pedes s'c quodammodo in solo explicatos: manu autem campum monti subjectum plenum corporibus videndum ostendit, stantesque in eo exercituum turmas una cum imperatore: ac num alienigenarum, nostraque castra seorsim cognoscerem, percontabatur.

« Cum autem hæc ego palam confessus essem, Vide, inquit, ad me, nihil metuens. Porro autem dum illi, ad vindicandam quisque suam aciem, arma vibrantes instruerentur, dextrum hic pedum alterum elevans sinistro superimponit. Tum video nostram aciem multa vi adversariorum aciem in-

Δίκαιον, ἔλεγον, ὦ γύναι, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ ξυροῦ τῶν βαρβάρων ὑπῆρχεν ὁ πόλεμος, τὴν γε σωφροσύνην ἔδει κατὰ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους διαφυλάττειν. Εἰ δὲ καὶ ὅπλα πολέμου δικαιοσύνην, εἴπερ ἔνθεν καταβλήθεις τῷ ξίφει τῆς ἡθῆς, τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν κατασφάζῃς ὡς δειλίας, πῶς πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων πάλιν πορεύσῃς, αὐτὸς νεκρὸς ἤδη καὶ πρὸ τοῦ πολέμου γενόμενος; Ἡ δὲ τούτων ἡσθεῖσα τῶν λόγων, καὶ μικρὸν ἀναχωρήσασα, αὖθις πάλιν ἐφίσταται μοι τοῖς προτέροις λόγοις τὸν ἔρωτα ὑποκινῶσα. Ἀλλ' ὁμοίως ταύτην καὶ πάλιν ἀποσεισάμενος, τοῖς τῆς ἀγγελίας κατῆρδευον ῥήμασιν. Ὡς δὲ καὶ τρίτον ἐπιστάσαν, καὶ πρὸς πέταυρον ἄδου κατασῶραι με βουλομένην εὐράχα, τότε σφοδρῶς ἐπεμβριμησάμενος, καὶ τῇ μαχαίρᾳ μου κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν γενέσθαι τὸν θάνατον ἐπαπειλησάμενος, διαναστάς ἐκείθεν καὶ ἐπιβάς μου τῷ ἵππῳ, τάχος τὴν προκειμένην τρίβον διήνυον.

« Τότε δὲ ἐκείνη θριαμβευσθῆναι παρ' ἐμοῦ τὸ δρᾶμα ὑποτοπάσασα, ὀπισθόπους πρὸς με φωνοῦσα, τοὺς δούλους αὐτῆς ἐξαπέστειλε, παρακαλεσάμενη πάντως τοῦ θανατώσασθαι με. Θεὸς δὲ φιланθρωπευθεὶς, τῆς θνητοφόρου τοῦτων, ὡς καὶ τῆς ἐκείνης με ψυχοφθόρου βλάβῃ; ἀπήλλαξε· καὶ δι' ἄλλης παραδόξως εὐθυπορῆσαι πεποίηκεν.

« Ὡς δὲ τῶν τῆς Βουλγαρίας ὁρίων οὐ μετ' οὐ πολλὸν καθάψαμενος, καὶ ἔνθεν τούτων ἐκτὸς οἰασθῆναι συν-οδίας μονώτατος ὤδευσεν, ἐπ' ἔρους [μέ] τινας ἐνασχολουμένους ταῖς λογισμαῖς πλησιάσαντι [leg. ἐνασχολούμενος πλησιάσας]· καὶ γὰρ ἤν κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἤμην ἀληθῶς ὁ τάλας τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπὴν, καὶ τὴν ἐπελθοῦσάν μοι συμφορὰν ἀναλογιζόμενος, ὅλος συγκεχυμένος τοῖς δάκρυσιν· ἡσθόμην ἀθρόως φωνῆς τινας ἀνωθεν ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας καλούσης με. Φόβῳ δὲ βληθεὶς, ἐπεὶ περ ὑπῆρχον μονώτατος· ἀσθμαίνων τε καὶ ὑπότρομος πρὸς τὸν καλούμενα τὸ πρόσωπον ἀνθυπέστρεφον· καὶ προσερείσας τοῖς ὀφθαλμοῖς, ξένον κατενόουν ὑπὲρ τὴν φύσιν εἶναι τὸ θέαμα· ἄνδρα λευκοφρόνιον γιγανταῖον τὴν ἡλικίαν καὶ γῆραιόν· οὐ τὰ ἱμάτια ἀπέστειλον ὡς ὁ ἥλιος· τὴν χεῖρά τε προτείνοντα, καὶ διὰ τάχους ὡς αὐτὸν ἀνελθεῖν παρακελεύόμενον. Ἐγὼ δὲ παρευθὺς τῆς δειλίας τὸ δάχρυς ἐπαυσιάζομαι, χαρᾶς τε σύμμικτος γενόμενος, ἀνείμι· καὶ πρὸς γῆν εὐρὴν ἐφεζόμενον, D πρηνὲς γεγώνως, προσεκύνησα. Ὡς χαριέντως ἐπευξάμενος, ἐκέλευσεν ἀναστάντα στήναι με πρὸς τοῖς δεξιotoῖς αὐτοῦ μέρεσιν. Εἶχε δὲ τοὺς πόδας οὕτω πως ἐφηπλωμένους πρὸς τοῦδαφος· τῇ τε χειρὶ τὸ ὑποκάτω με τοῦ θρόνου πεδίον πλήρες σωματῶν ὑπάρχον καταβρεῖν ὑπεδείκνυε, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν στρατευμάτων καθεστηκυῖαν πληθύν σὺν τῷ ἀνακτὶ· τὰς τε τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὰς ἡμετέρας παρεμβολὰς ἰδίᾳ γινώσκειν με ἔρετο.

« Ἐμοῦ δὲ ταῦτα σαφῶς καθομολόγησαντος· Ὁρα, φησὶ πρὸς με, μὴ δεδιττόμενος. Καὶ ὡς πρὸς ἀμυναν ἐκείνου τῆς ἀλλήλων μάχης τοῖς ὅπλοις [ισ. τὰ ὅπλα] κραδαίνοντες παρετάσσοντο, τὸν δεξιὸν οὗτος τοῖν πῶδόν τὴν ἑτέρον κουφίσας, ἐπάνω τοῦ ἀριστεροῦ ἐπιτίθησι. Τότε θεωρῶ τὴν ἡμετέραν παρεμ-

βολὴν μετ' ἰσχύος πολλῆς πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων A
ἐφαλλομένην, καὶ πᾶσαν αὐτὴν διακόπτουσιν. Καὶ
δὴ φροῦδον τῶν Σκυθῶν διαφθειρομένων, καὶ νῦτα
μελλόντων διδόναι τοῖς αὐτῶν [ἴσ. αὐτοῖς] κατα-
σφάττουσιν. Αὐθις οὗτος τῶν ποδῶν τὸν ἀριστερὸν
κουφίσας, ἐπάνω τοῦ δεξιῦ λοιπὸν ἐπιτίθεται· καὶ
ἐξαναστάντες ἔνθεν οἱ βάρβαροι, ἐλεεινῶς τοῖς ἡμε-
τέροις ἐπέκειντο κταίνοντες. Ἐγὼ δὲ ὡς περ ἐξεστη-
κῶς, καὶ ἀγανῆς γεγονὺς τῷ παραδόξῳ τούτῳ θεά-
ματι, ἰσάμην ἀποσκοπῶν τὰ τελούμενα· καὶ τούτου
μὲν τῶν ποδῶν τὴν ὑπαίλαγην καὶ ἐπίβασιν, κάκει-
νον δὲ τὸν ὀδυνηρὸν ἐν μαχαίρᾳ πικρότατον θάνατον.
Καὶ οὕτω μέχρη δυσμᾶς ἡλίου τοιοῦτον τρέψω καὶ
σχῆματι, κατ' ἄμφω τοῖν ποδοῖν τὴν νίκην ἐκάστω
μέρει βραβεύοντας· ὡς ἐφαρμόσας τούτους, ἐπίσης
κείσθαι τῷ λοιπῷ παρεσκεύασε σώματι, τῆς ἀλλή-
λων μάχης καὶ οὗτοι παυσάμενοι, τὸν φοβερὸν ἐκεί-
νον διέλυσαν πόλεμον.

« Τότε διαναστάς οὗτος καὶ γενόμενος ὄρθιος,
ἤρετο πρὸς με, τῶν πεπτωκότων τὸ πλῆθος· εἰ δι-
ναίμην ἀπαριθμήσασθαι, καὶ εἰ κενός που τόπος
ἔγκαταλείπεται νεκροῦ ὑπάρχων ἄμοιρος σώματος.
Ἐμοῦ δὲ τὴν ἀδυναμίαν προτείνοντας, καὶ τόπον οὐδ'
ὅλως με καθορᾶν σαφῶς διομολογήσαντος, μικρὸν
δέ τι πεδίον, ὅσον εἰκάσαι τούτου κείτην βοῆς, τῶν
ἐσφαγμένων μίσον ὑπονοοῦντος, καὶ πρὸς αὐτὸν
δακτυλοδεικτοῦντος, αὐτὸς ἀπεκρίνατο· Ὅρξ· τοῦτο,
φησί, τὸ πρᾶεθ' ἐν θνητοῦ ὑπάρχον ἄμοιρον σώματος·
σὸν, καὶ οὐκ ἄλλου καθέστηκεν. Ἐν αὐτῷ γὰρ σὺν
τοῖς λοιποῖς τεθυήσεσθαι ἐμελλες, βορὰν τοῖς ὀρνέοις
C παραδιδόμενος· ἄλλ' ἐπειδὴ σου τὸ σῶμα διεφύλαξας
ἄφθορον, καὶ πάθει αἰσχύνῃς τὴν ψυχὴν οὐκ ἐμό-
λυνας· τοῦ χάριν τῆς φοβερᾶς καὶ φρικτῶδους ἀνάγ-
κης μετὰ καὶ τοῦ πικροῦ σε θανάτου ὁ θεὸς ἡλευθέ-
ρωσε. Καὶ ταῦτα λέξας, ἀφανῆς ἐκ τῶν ἐμῶν ἐγέ-
νετο ὀφθαλμῶν.

« Τότε μετὰ φρίκης πολλῆς ἐγὼ καὶ ἐκστάσεως
ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ φόβῳ κλονούμενος, καὶ
προσκυνήσας τὸ ἅγιον ἔδαφος, ἐν ᾧ περ οἱ πόδες
τούτου προσήγγισον· τοῦ ὄρους ἀπάρας, καὶ δι' ὅλης
τῆς νυκτὸς τὴν πορείαν πρὸς τοῦπίσω ποιούμενος,
δι' ὀλίγων ἡμερῶν τὰ ἐνταῦθα κατέλαβον, Θεῷ τῷ
σεσωκότι διὰ τοῦδε τοῦ σχήματος, εἰ καὶ ἀνάξιος ὁ
ταπεινός, δουλεῦσαι προθέμενος.

« Καὶ σὺ οὖν, τέκνον Κυπριανέ, πειρασμῶν ἐπερ-
χομένων σοι, μὴ σκυθῶσάς· ἀλλ' ἀνδρείως ἐγκαρ-
τερῶν, καὶ τὸ τῆς σωφροσύνης αἶν καλὸν μνηστεύ-
μενος, ἔξεις τὸν Θεὸν σύμμαχον, ὃς οὐ παρορᾷ τοὺς
εἰς αὐτὸν ἐλπίζοντας. » Ἡμᾶς δὲ λοιπὸν, εἰ καὶ
παρεκθατιχώτερον πως, ὠφέλιμον οὖσαν τὴν δι-
ήγησιν, ὧδε περᾶναντες, πρὸς τοὺς κοινούς ἡμῶν
Πατέρας τὸν κάλαμον τρέπωμεν.

Τοῦ γὰρ Καίσαρος Μιχαὴλ, ὡς ἐν τοῖς ἀνῶπιν, εἰ
καὶ μικρὸν ὑπεξελεθόντες εἰρήκαμεν, μὴ ἐλομένου
σύμμαχόν ἔχειν τὸ κράτος τῆς πίστεως· τοῦνεκα δὲ
δι' ἀγροικίαν πολλὴν ὥσαν περ βούλοιο ἕκαστος δο-
ξάζειν θεσπίσαντος (25)· μὴ ἐξεῖναι δὲ ὅλως τοὺς

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(25) Videatur Michael mitius quid dicere; nimirum prohibitus tantum sacras imagines in urbe

vadentem, eamque totam perrumpentem. Cumque
Seythæ penitus interirent, essentque necantibus
versuri terga : en rursus ille pedem sinistrum ele-
vans, supra dextrum deinceps ponit; tumque
exsurgentes barbari, miserabiliter nostros interli-
ciendo urgebant. Ego autem novo hoc ac mirabili
spectaculo vultu stupefactus ac attonitus, stabam
aspectans quæ gerebantur : nimirum, tum illam
hujus commutationem pedum, alternamque vi-
cissim inequitationem, tum acerbam ac amarissi-
mam illorum cadente gladio necem. Cumque sic
ad usque solis occasum hujusmodi corporis habitu,
pedumque commutatione cuique parti victoriam
sanciret; ut eos aptans, perinde atque reliquum
B corpus æquali situ composuit, ii quoque pugnae
mutuæ finem imponentes, terribile illud bellum
dissolverunt.

« Tunc ille surgens, stansque rectus ex me quæ-
rebat, num eorum qui cecidissent summam inire
possem, ac num locus aliquis relictus esset vacuus,
mortui corporis expers existens? Me autem impo-
tentiam prætendente, ac palam confitente, nullum
me ejusmodi locum conspiciere, putare tamen soli
quid exiguum exstare, quantum strato bovis cor-
pori satis videatur, jugulatorum medium, intentoque
in illud digito, monstrante, respondit ille :
Vides spatium illud expers corporis mortui reli-
ctum? tuum utique, nulliusque præterea fuit.
Quippe in illo moriturus cum aliis eras, in escam
tradendus cœli volucribus. Quia tamen tuum cor-
pus servasti incorruptum, nec turpi passione ani-
mum polluisti, ideo te Deus a terribili horren-
daque necessitate ac amara morte, elementer li-
beravit. his vero dictis, ab oculis meis evanuit.

« Tum ego, horrore multo ac stupore paululum
inclinans caput, metu agitated, adoransque san-
ctum solum, in quo pedes ejus stetissent, descen-
dens e monte, totamque noctem iter retro faciens,
paucis huc diebus adveni, animo constitutum ha-
bens, ut humilis ipse, quamquam indignus, Deo
qui salvum effecisset, hocce habitu suscepto, ser-
virem.

« Tu ergo quoque, fili Cypriane, cum tibi tenta-
D tiones supervenerint, noli tristari : quin potius
viriliter sustinens, ac castitatis bonum semper am-
biens appetensque, Deum adiutorem habiturus es,
qui non despicit sperantes in ipsum. » Nos autem
hic deinceps narrationem ejusmodi, etsi digressionem
fusiorem, utilem tamen finientes, calamum vertamus
ad communium Patrum nostrorum historiam.

Cum itaque Cæsar Michael, uti jam supra di-
ctum est, quanquam nonnihil a proposito diverti-
mus, fidei robur in auxilium habere respuisset, ac
propterea per summam agrestis animi stoliditatem,
quemque pro libito suo sentire sauxisset : omnino

autem venerandarum imaginum cultores intra urbem sedere vetuisset, sancti Patres nostri Theodorus ac Nicolaus vale dicentes sanctissimo patriarchæ, ac cum illo existentibus omnibus, ad supra designatum junctum sinui Prusæ locum abeuntes, illic demorabantur.

Enimvero, cum populi seductor Thomas in Romanum orbem rabiem exercebat, jubente imperatore, iterum, vel invit, in regiam urbem revertuntur: postque brevi inde abeuntes, vicinam Acrita promontorio peninsulam magni martyris Tryphonis nomine appellatam petierunt: ubi tandem multis certaminibus gloriosum Patrem ac beatissimum Theodorum, communis vitæ fœdis excepit; migravit autem maxima nominis celebritate, die undecima mensis Novembris. Ejus vero beatum tabernaculum inde translatum ad insulam nomine Principem, gloriose ac sanctæ sepulture mandatur. Verum de hoc scripserunt sacri quidam Ecclesiæ doctores, seu donum quoddam ad Christianæ reipublicæ communem utilitatem, ejus res præclare gestas depingentes ad perpetuam memoriam.

Lucens vero illa columna Ecclesiæ Nicolaus, Patre suo spiritali orbat, assidue sepulchro hærebat, certaminibus adjungens certamina, ac sudoribus, monasticæ exercitationis sudores, Patrisque jacturam pro hujus sæculi usu quotidie lugens: quo loco Byzantini plures, ac maxime ordinis senatorii, plures quoque ex vicinis regionibus ad eum confluebant, quem miserationis speculum, vario virtutum splendore ornatum, scirent. Eos ille qua erat cordis rectitudine, suscipiens, ac paternis visceribus amplexans, cuique membro congruam medelam adhibebat, apud omnes, seu morborum animi probus curator, admirationem habens, atque ut Christi confessor, venerationem.

Cæterum e vivis sublato Michael, ac filio ejus Theophilo imperii scepra adepto, bellum iterum adversus pios instauratur, diraque verbera in eos proferuntur: quo etiam tempore duo illa lumina e Moabitide regione nobis exorta, Christique Eccle-

A τὴν σεπτὴν τῶν εἰκόνων ἀνταγομένους προσκύνησιν ἔνδον καθίσθαι τοῦ ὄστεος· οἱ καθ' ἡμᾶς οἱ Πατέρες Θεόδωρος τε καὶ Νικόλαος, τοὺς ἀμφὶ τὴν ἀγιώτατον πατριάρχην ἅπασιν συνταξάμενοι, εἰς τὸν προσημανθέντα παραδόλιπον τόπον τῆς Προύσης ἐξελθόντες ἡλλίζοντο.

Ἀλλὰ τοῦ λαοπλάνου Θεωμᾶ κατὰ τῆς οἰκουμένης λυττήσαντος, καλεῖται τοῦ κρατοῦντος αὐθις, καὶ μὴ βουλόμενοι, τὴν βασιλίδαν κατέλαβον· καὶ ταύτης μετ' ὀλίγον ἀπάραντες, τὴν προσπελάζουσιν τῷ Ἀκρίτῃ χερρόνησον, τὴν ἐπὶ νύκτι τοῦ μεγάλου μάρτυρος κατελήφασιν Τρουφῶνος· κακίους λοιπὸν τῷ πολυάθλῳ Πατρὶ καὶ παμμακάρι Θεοδώρῳ τὸ κοινὸν τοῦ βίου τέλος· ἐφέστηκεν, ἑνδεκάτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, εὐκλείως πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος. Οὗ τὸ μακάριον σκήνος μετακομισθὲν πρὸς τῇ γείτονι νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πριγκίπῃ, τῇ εὐκλείᾳ καὶ ὁσίᾳ ταφῇ παραδίδεται. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἐνίοι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱερομυστῶν ἀνεγράφαντο, δῶρον ὥσπερ τι φερωνύμως τὰς αὐτοῦ ἀριστείας κοινωφελὲς διασωγραφήσαντες.

Ὁ δὲ πυρσολαμπής τῆς Ἐκκλησίας στύλος Νικόλαος ἀπορφανισθεὶς τοῦ κατὰ πνεῦμα γεννήτορος, προσεκαρτέρει τῷ τάφῳ, τοῖς ἀγῶσι ἀγῶνας, καὶ τοῖς ἰδρωσὶν ἰδρώτας προστιθεὶς τῆς ἀσκήσεως, καὶ τὴν κοσμικὴν ζημίαν τοῦ Πατρὸς καθ' ἐκάστην ὀλοφυρόμενος· ἔνθα δὲ πολλοὶ μὲν τῆς Βυζαντίδος, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου· πολλοὶ δὲ, καὶ τῶν περὶ χωρῶν ὡς αὐτὸν ἔκεισε συνῆρσον, κάτοπτον συμπάθεις αὐτὸν ἐπιστάμενοι, τῇ διαφόρῳ τῶν ἀρετῶν στίλπνότητι πυκαζόμενον. Οὗς εὐθύτῃ καρδίᾳ προσλαμβάνόμενος, καὶ σπλάγχχνους πατρικοῖς ἐναγκαλιζόμενος, τὴν ἰατρειάν ἐκάστῳ μέλει προσέφερεν, ὑπὸ πάντων ὡς δόκιμος τῶν ψυχικῶν παθημάτων ἀέστωρ στεργόμενος, καὶ ὡς ὁμολογῆ-
C τῆς Χριστοῦ σεβαζόμενος.

Ἀλλὰ τοῦ ἀνακτος Μιχαὴλ τῶν τῆς μεταναστεύσαντος, καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῆς βασιλείας· τὰ σκήπτρα κρατήσαντος, πάλιν ὁ κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἀνεκαίνιζέτο πόλεμος, καὶ μάστιγες βαρεῖαι κατ' αὐτῶν προτείοντο· ὅτε καὶ τοὺς ἐκ Μωαβίτιδος (26)

FRANC. COMBEFISH NOT E.

colendas erigere; sic enim scribit dictum a Michael: *Et me, æquum est manere, qui fui, et vos pristinum statum retinere, opinionesque vestras sequi. Per me enim licebit, nec cuiquam obsistam, nisi quod imagines in regia urbe a vobis erigi nolo, sed extra eam procul, et ubicunque volueritis: auctor vero nec ipsos quoque docet passos esse in urbe consistere. Consentium vero egressum urbe Theodorum, ad locum Prusæ secessisse, vel ut Michael, ad Crescentis loca: quo utroque unus idemque designatur locus Theodoro familiaris, et ut auctor indicat, ad sinum aliquem, παραδόλιπον· in quo Smyrna rediens primum condesisse ait, ac priusquam veniret Chalcedonem. Reliqua ad Theodori obitum, ejusque corporis translationem, partim ex Michael, partim ex Naucreatio, eadem fere habeas, atque hic ab auctore perstricta.*

(26) Putem errore antiquarii mutatum nomen, ac legendum Ἰσραηλῆτιδος. Nam ut habetur in Vita

D S. Theodori, erant orti ipsa urbe Hierosolyma, quæ multum distat a terra Moab; sic enim scribit Metaphrastes, sive quisquis est auctor illius Vitæ: Τούτον ἤνεγκε μὲν ἡ Παλαιστίνη, ἣν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ κληῖρον διδούς, γῆν ἐπαγγελίας καλῶς προσηγόρευσε· πόλιν δὲ Ἱερουσαλὴμ· ἥτινι πάντως ἀρχέσει πρὸς ἑπαινον, εἰ καὶ μὴδὲν ἄλλο τῶν ἐπαινῶν εἶχεν, ὅτι καὶ Χριστὸς ἐκείθεν τὸ κατὰ σάρκα, καὶ δὴ καὶ προφητῶν ἐξ αὐτῆς καὶ πατριαρχῶν πολλῶν προῆλθε χορὸς· καὶ αὕτη δὲ τῶν ἀποστόλων ἡ χαριστάτης λογὸς ἐκείθεν ἔσχε τὴν γένεσιν. *Enim patria Palestina tulit, quam Deus Abraham hæreditatem tradens, merito promissionis terram appellavit: civitas autem, Hierusalem: cui plane abunde ad laudem sit, tametsi reliqua deessent laudum ornamenta, quod Christus ipse secundum carnem inde prodierit; exque ea prodierit chorus plurimus prophetarum· ac patriarcharum; ipsaque adeo læta apostolorum gratiosissima cohors, inde orium habue-*

κατ' ἐκείνῳ τῷ καιρῷ δύο φωστῆρας ὡς ἡμᾶς ἀνα-
τελλαντας, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ταῖς τῶν
δογματικῶν ἀκτίσι καταπυρσεύσαντας, τοὺς θεοφό-
ρους Πατέρας καθ' ἡμᾶς χρηματίζοντας, Θεόδωρον
τὸ φημι καὶ Θεοφάνην τοὺς αὐταδέλφους τὴν φύσιν,
εἴπερ ὁ καὶ τὴν πίστιν ὁμαίμονας, οὗτοι δὲ τοῖς ἔρ-
γοις Θεὸν φιλεῖν ἐξαρκούμενος, καὶ παρωνύμιος
Θεόφιλος προσαγορευόμενος, διὰ τὸ προσκυνεῖν ἐν
εἰκόσι Χριστὸν, καὶ τοῦτον σεβάσθαι, κρατήσας
αὐτοὺς, μετὰ πολλὰς τὰς βαρύνους, τούτων τὰς
ἑφεῖς δυσσεβῶς ἐνεκάλυψε, καὶ ξένον τῷ κόσμῳ κοι-
νὸν ἀνθρώποις προτέθεικε θέατρον.

Τότε δὴ καὶ τὸν ἡμέτερον Πατέρα Νικόλαον, διὰ
τὴν ἐπικρατοῦσαν σκοτόμαιναν τῆς αἵρέσεως, τόπον
ἐκ τόπου κατατροχόμενον, γυνὴ τις εὐσεβὴς κα-
θάρσασα, καὶ ὡς ἄλλη Συναμίτης κατὰ τὸν μέγαν
Ἑλισσαῖον ξεναγωγῆσαι τοῦτον θέλησασα, οὐ πόρρω
τοῦ ἁγίου πρὸς τὰ Θρακικὰ μέρη ἡσυχον ἄνυ κει-
κτιμένη προάστειον, προσάγει τοῦτο τοῦ Χριστοῦ
τῷ θεράποντι, φερωνύμιος ἐφαρμοσμένη τῇ κλήσει
τῷ πράγματι [Ισ. τὸ πᾶγμα], καὶ μεστὴν ἐλέους
αὐτῷ, δῶρον ὡς μέγα, τὴν εἰρήνην, ὥσπερ ὁ καὶ
Εἰρήνην, μετὰ καὶ τοῦ κτήματος ἐμπάρεξασα. Κά-
κεισε τοίνυν διέτριβε, τὰς τῶν αἵρετικῶν λαβὰς ὑφ-
ορῶμενος. Εἰδὼν ὅτι τὸ τοῦτο τῇ αὐτοῦ μονῇ προσ-
εκύρωσε, τὴν ἐπωνυμίαν φέρον τῆς Φέρμου πόλεως.

Θεοφίλου δὲ τελευτήσαντος, καὶ δυστυχῶς τῷ
τύμῳ καταξίαν, ὡς οἶμαι, συμπεριγραφέν αὐτῷ, καὶ
τὸ τῆς αἵρέσεως, καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ φιλοχρί-
στου συνεύου σὺν τῷ υἱῷ Μιχαὴλ κομιδῇ νέψ τὰ
τῶν Ῥωμαίων κατασχούσης βασιλείας, καὶ Ἰαννοῦ (27)
τοῦ δυσσεβοῦς, προέβλεπον τῆς αἰωνίου δίκης τὴν ἐν-
ταῦθα τῶν θείων κληρωσαμένου ἀπόπτωσιν, καὶ
Μεθοδίου τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχιερωσύνης ἀμπεχο-
μένου τοὺς οἰακας, συνδρομῇ τῶν θεοφόρων Πατέρων
γένονεν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας πανήγυρις, αἰθρίας κατα-
λαβούσης ἥδη τὰ πέριτα, καὶ ἀστέρων δίκην, τῶν
Χριστοῦ ὁμολογητῶν, ἅπαν τὸ τῆς Ἐκκλησίας κατα-
κοσμοῦντων.

Τότε δὴ καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ τοῦ Χριστοῦ
θεράπων Ναυκράτιος, τῆς ἐξορίας ἀπάρας, κατ-
έλαβε τὸ Βυζάντιον, καὶ πρὸς τῆς βασιλείας κατ'
ἀξίαν τῶν ἁθλῶν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως, μετὰ
πολλῆς τῆς τιμῆς ἐλδοχθείς ὁ ἀοιδίμος, παρακλή-
σει τούτων, τῆς κατ' αὐτὸν ἱερᾶς ἀδελφότητος εἰς
ταῦτ' ἐκτελέσεως τότε ἐν τῇ εὐαγγελίᾳ τῶν Στου-
δίου μονῇ, τὴν ἀρχὴν προσλαμβάνεται· ἦν περ ὁ
μέγας Θεόδωρος, πόνους πολλοῖς πρῶτην ἐκθρέψας
ἐπλήθυνε, καὶ τὸν χιλιεστὸν ἀριθμὸν ἐξισωθῆναι μι-
κροῦ δεῖν τὴν πληθὺν κατεσκεύασε. Καὶ ἦν αὖτις τὸ
τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον νεοθαλές, ὥσπερ τὴν παρὰ

A siam sanæ doctrinæ fulgoribus illustrantia, quos
nostri a Deo afflatos ac divinos Patres vocitant,
Theodorum, inquam, ac Theophanem, natura fra-
tres, siquidem etiam fide germani erant, ille Deum
amare operibus negans, quanquam nuda hinc de-
nominatione Theophilus appellabatur; quod Chri-
stum in imaginibus colerent, eumque venerarentur,
tenens, post multa tormenta, eorum impie inscul-
pens faciem, novum insolensque commune homi-
nibus spectaculum traduxit.

Tunc quoque cum pia quædam mulier Patrem
nostrum Nicolaum, propter obtinentem obscuram
pravæ hæresis noctem, crebra locorum mutatione
male auterî videret, velletque tanquam alia Suna-
mitis in magni Elisæi modum, hospitio recipere,
haud procul ab urbe, ad Thraciæ partes, subur-
bium plane a turbis semotum habens, illud offert
Christi famulo, rem rite pro nominis ratione appel-
lationi accommodans, plenum misericordia munus
quam magnum, pacem nimirum, uti a pace Irene
dicta, una cum possessione præbens. Illic itaque
demoratus est, hæreticorum insidias timens. Post-
modum vero suo illud monasterio firmata dona-
tione adjecit, Phirmipolis appellationem habens.

Ubi porro Theophilus jamdiem obiisset, unoque
misere tumulto, hæresis pariter merito, quod exi-
stimo, circumscripta esset, ac Christi amans uxor
ejus Theodora cum filio Michaelæ admodum juvene
Romani imperii arcem suscepisset; impiusque
Jannes, ceu præludio quodam æternæ ultionis, hic
quoque abdicationem a divinis sortitus esset; ma-
gnusque Methodius Ecclesiæ gubernacula pontifex
obtineret, a Deo afflatis Patribus in unum cœniti-
bus, initium habuit orthodoxiæ celebritas, cum
orbis jam fines serenitas haberet, Christianique con-
fessores velut stellæ quædam universum Ecclesiæ
firmamentum illustrius ornarent.

Tunc plane etiam communis Pater noster ac
Christi famulus Naucratiæ ab exilio rediens, venit
Byzantium, proque certaminum merito, multo cum
honore ab imperatrice ipsoque patriarcha sus-
ceptus vir inclytus, eorum rogatu, sacræ fratrum
D sodalitatæ in unum tunc congregatæ, in venerabi-
lissimo Studii monasterio, præfecturam suscepit:
quam quidem magnus Theodorus multis nuper
laboribus enutriens adaugensque, ad millenarium
fere numerum provexerat. Eratque rursus novo
vigore vegetum Christi illud ovile, velut cui-
dam paradiso simile, multas virtutum rosas, ac

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

rit. Fuerunt ergo sancti Grapti, ac vultus insculpti
confessores, non Moabitæ, sed Hierosolymitæ,
undecunque tandem eorum Hierosolymis genus
satum esset.

(27) Alii Joannem scribunt. Possit auctor ita
nomen immutasse, allusione ad celebrem illum
magum Pharaonis, quem Paulus Moysi contrarium

commemorat II Timoth. III, cujus hic pseudopa-
triarcha, magus ipse ac facinorosus homo, stud a
sectaretur. In illum plura auctor historiæ institu-
tionis diei festi Orthodoxiæ Dominica prima Jezu-
norum, quem damus. De ejus abdicatione et suffecto
S. Methodio, Baron. ex Theophane presbytero
ann. 842.

Spiritus suaveolentiam aspectare volentibus præstans.

At vero Nicolaus Pater, quam amicam haberet longam ex certaminibus in carcere quietem undequaque venans, eaque quotidie compunctus, quam maxime pro amicitiae jure, pariter cum fratribus commorari volebat; haud tamen sinebatur melioris studio, amica solitudine, jugiter laborare desiderans. Quamobrem plurimum tempus in præfato diversorio agens, rarius huc in Patrum se consortium dabat.

Per id tempus, illustris quoque ac lætitiæ plena translatio contigit confessoris ac sancti Patris nostri Theodori ab insula Principe, ad nostrum monasterium, providente piissima Augusta, ac magno pontifice, universoque Ecclesiæ cœlu concurrente: fuitque gloriose depositus vigesima sexta Januarii, juxta inclytum ac afflatum a Deo ejus ex matre avum Platonem, una cum fratre ac episcopo Joseph, a dextris ad orientalem partem delubri sancti Præcursoris; quo utique loco, sacrae etiam victoriosorum martyrum reliquiae conditæ sunt.

Methodio autem pietatis defensore ac præcone ad beatam illam sortem commigrante, cum Ignatius pontificalis apicis gubernacula suscepisset, admirabilis ille multisque certaminum coronis revera inclytus Naucrati, decima octava Aprilis mensis, in idipsum soporatus est obdormivitque, successorem suum relinquens beatum confessorem ac multa passum Patrem nostrum Nicolaum. Is vero, animo reputans dignitatis magnitudinem ac ejus onus, semperque secum sibi contubernalem ac domesticam virtutum arcem humilitatem ferens, eam rem lugens moleste habebat. Cedens nihilominus multis Patrum obsecrationibus, eam admittit ordinationem, qui id proprie humilitatem sciret, ut ea quis potiora habeat quæ multis videntur, quam: quæ propria ipse voluntate approbat.

Cum autem triennii spatio nobilem illam fratrum onerariam, ad virtutum crementa, divini Spiritus aspirantibus auris, honeste admodum direxisset, quod plane, uti jam sermo liquido ostendit, quietis amans, ut quis alius, esset, eoque desiderio vehementius incensus, haud ultra quætientia cogitationum jacula ferre posset; ubi pauca quedam ea de re Patribus coram habita oratione exposuisset; demum proponit qui ejus loco præfecturam gesturus esset, Sophronium quidem nomine, ac presbyterii dignitate præfulgentem virum, quique nihilominus appellationis gratiam temperantiæ augmentis reipsa obsignaret. Quippe ferunt, uti non raro loqui accidit quadam simplicitate ac candore, ipsum de se ipso beatum virum ad auditorum utilitatem quandoque dixisse, nunquam se, ab eo tempore quo monachi habitum induisset,

Α δεισος, πολλὴν τοῖς ὁρᾶν βουλομένοις τὴν ῥοδωνίαν τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν ὁσμὴν τοῦ Πνεύματος παρέχόμενον.

Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν Νικόλαος, τὴν ἐκ τῶν ἀθλῶν χρονίαν ἐν τῇ εἰρκτῇ φιλῇ ἡσυχίᾳ αὐτοῦ πανταχόθεν προμνηστευόμενος, καὶ ταύτῃ καθ' ἑκάστην νυκτόμενος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα νόμῳ φιλίας ἐπίσης τοῖς ἀδελφοῖς συνδιατρίβειν ἐβούλετο· ἀλλ' οὐν οὐ παρέδωτο τῷ κρείττονι, συγκακουχεῖσθαι τῇ ἡσυχίᾳ διὰ παντὸς ἐπιέμενος. Ὅθεν τὰ πλείω τὴν διαγωγὴν πρὸς τῷ προῤῥηθέντι καταγωγῇ ποιούμενος, σπανίως ὥδε τοῖς Πατράσι παρέβαλλε.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἡ τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου πανευκλεῆς καὶ εὐφρόσυνος, ἐκ Πριγκίπου πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς μοναστήριον μεταθέσεις γέγονε, προνοοῖα τῆς εὐσεβείας τῆς Αὐτοῦστης, τοῦ τε μεγάλου ἀρχιερέως, καὶ συνδρομῇ παντὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος· κατατεθείς ἐνδόξως τῇ ἑκτῇ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός, πρὸς τῷ ἐκ μητρὸς αὐτοῦ θεῷ αἰοδίμῳ καὶ θεοφώρῳ Πλάτωνι, ἅμα τῷ συγγόνῳ καὶ ἀρχιερεῖ Ἰωσήφ, ἐκ δεξιῶν κατ' ἀνατολὰς τοῦ προδρομικοῦ τεμένους· ὅπου δὴ καὶ τὰ τῶν καλλινίκων μαρτύρων ἱερὰ κατέκεινται λείψανα.

Μεθοδίου δὲ, τοῦ τῆς εὐσεβείας προμάχου, καὶ κήρυκος πρὸς τὴν ἐκείθεν λῆξιν μεταναστεύσαντος, καὶ Ἰγνατίου τῆς ἀρχιερωσύνης ὑπελημμένου τοὺς οἴκας, ὁ θαυμάσιος καὶ πολυάθλος ὄντως Ναυκράτιος, τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη καὶ ὑπνωσε· διάδοχον αὐτοῦ τὸν ὁμολογητὴν, καὶ πολύτλαν Πατέρα καταλείπων Νικόλαον. Ὅς τῆς ὁσίας τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ταύτης φορτικὴν ἀναλογιζόμενος, σύνοικόν τε αὐτῷ τὴν τῶν ἀρετῶν ἀκρόπολιν τὴν ταπεινώσιν καὶ συνεπιφερόμενος, ἐδυσφόρει τῷ πράγματι κατολοφυρόμενος. Ὅμως ὑπείξας ταῖς τῶν Πατέρων πολλαῖς παρακλησεσι, δέχεται ταυτηνὴ τὴν καθίδρυσιν, εἰδὼς τοῦτο κυρίως ὑπάρχειν ταπεινώσιν, τὸ ὅπλ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ κρεῖττον τοῦ πρὸς ὃ ἔξω τοῦ θελήματος ψευδόμενον.

Ἐπὶ τριετὴ δὲ χρόνον εὐπρεπῶς ἄγαν τὴν τιμίαν τῶν ἀδελφῶν ὁλόκαδα μάλλον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν Δ ἐκπανάλψιν ταῖς τοῦ Πνεύματος αἰραῖς οἰκίζεσθαι παρασκευασάμενος, ἐκείπερ, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, φιλήσυχος εἰ καὶ τις ἄλλος γενόμενος, καὶ τῷ πᾶσι τοῦτῃ ἰέμενος, οὐκ ἐστὶ οἷός τε ἦν τῶν λογισμῶν τοῖς τῶς ὁσίας κραδαίνεσθαι, τοῖς Πατράσι μικρὰ τινα περὶ ταύτης διεξαλθῶν τῆς ὑποθέσεως ἕνεκα, προβάλλεται λοιπὸν ἀντ' αὐτοῦ τὸν τούτοις καθηγησόμενον, Σωφρόνιον μὲν ἐπονομαζόμενον, καὶ τῷ τοῦ πρεσβυτερίου κατακοσμούμενον ἀξιώματι· τῆς κλήσεως δὲ τὸ χάριν τῇ σωφροσύνῃ τοῖς ἔργοις ἐπισφραγίζοντα. Καὶ γὰρ ὡς λόγος ἔχει περὶ αὐτοῦ, οἷα δὴ συμβαίνει πολλὰκις ἀπλότῃ γνώμῃς φερόμενον, αὐτὸν δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀκούοντων ἀφέλειαν ὑποφθέγγεσθαι τὸν μακάριον, ὡς Ἐξ ὅτε τοῦ μοναχοῦ τὸ σχῆμα ἡμφίεσμαι, ἄρτου ἢ οἴνου, ἢ

τῆς ολασοῦν λιπαινούσης τροφῆς ἐν πλησμονῇ γαστρὶς γεγένηται.

Τούτων [leg. τούτων] τοίνυν πρὸς τοῦ ἀρχιερέως καταλείψας τὸ ποίμνιον, ὁ πανόσιος αὐτὸς ἐξελθὼν, ἐν τῇ προβόρῃ θέντι καταγωγῇ τῆς Φίρμου πόλεως ἐκαθέζετο. Ἦδετο γάρ τῃ τόπῳ, τὸν τρόπον μᾶλλον δι' οὐπερ ὁ τόπος κατασχεῖν ἐπειγόμενος. Ἀλλὰ τοῦ αὐιδίου Σωφρονίου καλῶς τὴν μονὴν ἐπὶ τέσσαρας χρόνους αὐξήσαντος, καὶ γέρας τῆς ἀγχινοίας τὴν ἀγαθοεργίαν καταπλουτήσαντος, καὶ τρίτῃ τοῦ Νοεμβρίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, οἱ τῶν μοναχῶν φιλοπάτορες οὐκέτι στέγειν δυνάμενοι τὴν τοῦ οσίου διάξευσιν, πρὸς τὸ οικεῖον αὐτῷ τῆς ἡσυχίας ἀπάραντες ἐνδιαίτημα, ἐπὶ τὴν πειθὸς τῆς ἀρχῆς ὡς φιλότεκνον καὶ αὐτὸς τοῦτον ἐλκύσαντες, ἐν τῇ μοναστηρίῳ εἰσήνεγκαν· καὶ ἦν ὁ Πατὴρ τοῖς τέκνοις καθ' ἐκίστην ἐπευφραίνόμενος.

Ταγαροῦν τῆς φερωνύμιας ὡς διῶρον τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ παρασχευείτης, τῆς φιλοχρίστου, φιλῆ, καὶ πανευσεβοῦς βασιλίδος, ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ ἐαυτῆς υἱοῦ ῥῥη λοιπὸν τὰ τῆς νηπιότητος ἐπαποθεμένου ψελλίσματα, τῶν ἀνακτόρων ἐκείθεν κατενεχθείσης, κακῇ συμβούλῳ δηλαδὴ Βάρδα τῷ ἐαυτῆς ἀδελφῷ ὁ νέος ἀναξ χρησάμενος, καὶ κατ' ἀμφω τῶν δύο, τὴν αὐτοκρατορίαν ὀέτερος, ὁ δὲ τὴν Καίσαρος τιμὴν πρὸς ἑαυτοὺς ἀμφετόμενοι, οὐ μικρὸν, ὡς οὐκ ἦντο, τὴν κατ' ἀλλήλων τῶν γνωμῶν ἐντεῦθεν τῇ ὑπὲρ αὐτῶν σύγχυσιν κατεργάσαντο· τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους ῥεφ' ἐαυτοὺς καθυβρίζαντες.

Ὁ μὲν γὰρ αἶρει τὴν ὀφρὺν κατὰ τῆς μητρὸς· ὁ δὲ, πρὸς τούτῳ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν ἐξήμαρτεν, ὑπὲρ τὴν φύσιν τὴν πρᾶξιν σχεδιάσας τῆς φύσεως. Ὅρα γὰρ τὸ ἐσόμενον. Κατὰ γὰρ τῆς τοῦ υἱοῦ κνίτης ὁ Καίσαρ Βάρδας παρανόμῳς ἐπιμαίνει· ὁ ταλαίπωρος, ξένος σύνευνος πρὸς τῇ ἰδίᾳ νόμῳ, καὶ ἑτερόμοιον ζεύγος (28) ἐκδοαχθεύει· ἐγνώριζετο.

Ὁ οὖν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς, καὶ τοῦ θεοφόρου ἐπώνυμος, ὡς οἶόν τε τοῦτ' ἐπὶ δόγμα διορθώσασθαι προσημειούμενος, οὐ διεκλίμπανεν, ὥσπερ ἔη τοῦ Θεοῦ νόμος, ὑπο[μ]νήσκων, παρακαλῶν, νοουθετῶν· ἐκ τούτων ἐλπίζων τὴν ἐκκοπὴν τοῦ μύστους τάντως γενήσεσθαι. Ἀλλ' ὁ τῆς παρανόμου μίξεως ἔρω· οὐκ εἶα τὸν ἐλευθὲρ ἀνανήψαι τὸ σύνολον. Πλὴν ὡς εἶδε ἐκκεχυρότα (29) τὸν ἀθλίον, καὶ δοῦλον τῆς

A panis, aut vini, aut cuiusvis alterius cibi qui impinguare possit, eam quantitatem sumpsisse, quæ ventri explendo esset.

Huic ergo in presentia pontificis relicto grege, exiens vir sanctissimus, in præfato resedit Firmopolis hospitio. Quippe loci eum delectatio tenebat, cum ille, mores potius quorum causa locus studio esset, adipisci contenderet. Cæterum ubi inclytus Sophronius annis quatuor præclare monasterium auxisset, ac solertiæ præmium, bonorum operum divitias consecutus esset, dieque tertia mensis Novembris ad Dominum migrasset, Patris amantes monachi, cum ultra Sancti absentiam ferre non possent, proprium ejus quietis hospitium petentes, eumque rursus tanquam filiorum amantem ad suscipiendam præfecturam cogentes, ad monasterium duxerunt: isque interim paterna pietate in filiis quotidie letabatur.

Cum itaque juxta nominis rationem Christi minus illud Ecclesiæ concessum, Christi, inquam, amans, ac religiosissima imperatrix, a Michaele filio, ubi jam ille infantiae balbutiem abjecisset, ab aula defecta esset; cum nimirum novus imperator malum consiliarium Bardam Theodoræ fratrem sibi adhibuisset, amboque ita temp. inter se partiti essent, ut alter imperium, alter Caesaris sibi honorem vendicaret; non exigua inde subjecto populo voluntatum in invicem confusionem, qua non putabant ratione, in se ipsi divinas leges violantes, fecerunt.

C Ille siquidem supercilium tollit in matrem, hic præterea in ipsam quoque naturam peccavit, naturæ actionem temere usurpans contra naturam. Vide enim quid gereretur. Nimirum, miserabilis Caesar Bardas, adversus filii thorum sceleste insaniens, novus conjux cum propria sponsa, jugumque alterius similis ac filii perturbans noscebatur.

Dei ergo pontifex, atque a Deifero, magno, inquam, Ignatio, nomen habens id facinoris quam fieri posset, corrigere studens, constans, ex divinæ legis præscripto jugiter admonebat, obsecrabat, increpabat²⁸, sperans fore ut ea ratione seclus omnino excinderetur. Haud enim vero iniquæ copulæ amor quidquam miserum ad frugem meliorem redire sinebat. Cæterum ubi sacer pontifex hominem

²⁸ II Tim. iv, 2.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(28) Vox rarior, sed qua maxima filii ad patrem necessitudo bene exprimitur, qui sit alter prorsus similis, ac velut alter ipse, quam incestuosus Bardas necessitudinem pessimo exemplo violans, justo zelo ab Ignatio correptus est, ac tandem proscriptus a fidelium cœtu, negata publice publico peccatori sacra eucharistia, quanquam sciret vir sanctus, quanta inde creanda illi forent mala. Erat utique, qui non animam suam, se pretiosorem faceret; nec forte eorum, qui gravi aliquo metu, publicum peccatorem publice petentem sacramentis impertire, haud illicitum seclulo scandalo arbitrantur.

(29) Ita Aristoph. in *Vespis*, κάτω κύπτειν, in

PATROL. GR. CV.

pertinacia notavit. Forte quia senes toto jam corpore incurvi, eo soleant esse genio, ut propositi tenaciores sint. Illustrant ista ea quæ scripsit Nicetas in Vita Ignatii, uti et ista illis illustrantur. Annotat ille diem, quo Bardas eam ab Ignatio repulsam passus est, nempe Epiphaniarum, cuius antiquissima religio est, ut vix Christianus haberetur, qui sacris Christianorum sub iis solemnibus non interesset: cui rei argumento est, quod in Valente, inque Juliano Augusto, altero Casareæ, altero in Galliis, Epiphaniarum sacro die actum est. Quod ita S. Ignatius Martyr, ac tertius a Petro Antiochenus episcopus, κατ' ἐξοχὴν, ac peculiari

obstinatum vidisset, ac extrema linea peccati servum, arcet deinceps ab ecclesie sacris liminibus, hanc ei præstans emendationis materiam. At ille, ira pariter ac cupiditate aliene a ratione confixus, potentiam in tyrannidem arrogancia vertit: universoque populo comitante, fremens, sensuque excelso templum ingrediens, ac intra sacra adyta penetrans, horrendis mysteriis impertiri a pontifice flagitabat.

At ille æmulator, sermonum siromaste sceleris illi reprehensionem publice prætendens, meliis præcordiis graviter confixit, vacuumque atque confusum ab ecclesia ejecit. Is vero furere totis præcordiis actus, tandem imperatori persuadet, ut magnum Ignatium a sua deturbet sede; quod etiam haud diu post accidit. Tum vero, quid? Ignatio pertyrannidem expulso, Photium quemdam nomine, tunc proto a secretis munere fungentem, multa virum religionis ac scientiæ fama, eligunt: quem statim detonderi jubentes, pontificali dignitate sublimant. Quid autem zizania singula ea occasione exorta dicere attinet, cum illa universi Ecclesie alumni perspicua habeant? Ceterum aptandum argumentum pastori nostro Nicolao.

Hic itaque, qui se prorsus Christo ac Deo devovisset, ac omni parte ad ejus se mandatorum normam composuisset: qui flore primo juventutis patria relicta peregrinus factus esset¹¹, quique more apostolico fratrum infirmitatibus socius, una undique affligi cuperet, uti accuratam imaginem ac similitudinem, ita et communionem involutam servans, ab iniqua se in compositorum conscientia abruptens, ac una cum fratre e monasterio discedens, in ejusdem hospitio degebat, quod Prænети situm est. Hujus rei sparsa fama, ac cum percrebrescente toto populo rumore, fidem omnino haberet, sciens jam olim Cæsar sublimem viri virtutem, utque is omnium ore decantaretur, stupensque, quam ejus dementiæ, viri sancti illa discessio, redargutionem auctura esset, imperii vires detegendo adhibens, ubi ejus hospitii locum didicisset, statim morosus homo, persuasibilibus sermonum suorum verbis,

¹¹ I Cor. II, 29.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

ratione dictus sit Θεοφόρος, qualem hic auctor nominat, eam rationem reddit Anast. ex Græcorum traditione in notis ad viii synod., quod ipse fuerit parvulus, quem Dominus statuit in medio, dicens: « Nisi conversi fueritis, et efficiamini, sicut hic parvulus, » etc. De quo difficile quod subdit: Unde nec apostoli ausi fuerint ei, cum ad Ecclesiæ præsulatum promoveretur, amplius manus imponere; nimirum quem ore Dei laudatum, et ipsius tactu sanctificatum cognoverint. Quid enim Dominicus ille contactus ac sanctificatio, ad ejus in episcopum ordinationem, et ut jam tunc esset Ignatius, quod apostoli non nisi in Cæna, ac subinde accepto Spiritu sancto a Dominica resurrectione, facti sunt? Nisi forte hoc volumus, existimasse apostolos sic Dominica manuum impositione sanctificatum Ignatium, ut ea accepisse censeretur, quidquid im-

A ἀμαρτίας εἰς τέλος γινόμενον, εἴργει τῶν τῆς ἐκκλησίας οὐδὼν, ἐντεῦθεν τὴν διόρθωσιν αὐτῷ προβαλλόμενος. Ὁ δὲ τῷ θυμῷ παραλόγως τῇ ἐπιθυμίᾳ συμπεριπίπτει, καὶ τὴν θυναστέϊαν εἰς τυραννίδα σοβαρῶς μετατίθῃσι· καὶ πάνδημῃ βρέμῳ τὸν νεὼν κατεilahφῶς ἐν ὑπερέχοντι τῷ φρονήματι, τῶν τε ἀδύτων ἔνδον γενόμενος, τὴν τῶν φρικτῶν μυστηρίων πρὸς τοῦ ἀρχιερέως ἐξήτει μετάληψιν.

Ἐκεῖνος δὲ ζηλωτὴς ἐκείνος τῷ σειρομάστῃ τῶν λόγων δημοσίᾳ τῆς παρανομίας αὐτῷ προτείνων τὸν ἑλεγχόν, κατα φρένα δεινῶς ἐξεκέντησε, καὶ κενὸν καὶ κατησχυμένον τῆς ἐκκλησίας ἀπῆλασεν. Ὁ δὲ μανείς καταφρένα, τέλος παθεῖν τὸν ἀνακτα κατελευσθῆναι [leg. καθαιρεθῆναι] τοῦ θρόνου τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, ὅπερ οὐ μετ' οὐ πολὺ καὶ συνέβαιεν. Εἰτα εἰ; Ἐκεῖνος τυραννικῶς ἐξωσθέντος, οὗτοι προβάλλονταί τινα, Φώτιον μὲν προσαγορευόμενον πρωτοσηκρήτης τότε ὑπάρχοντα, ἐπ' εὐλαβεῖα δὲ καὶ γνώσει πολλῇ φημιζόμενον· ὅνπερ εὐθὺς ἀποκαρθῆναι καλεῖσαντας, τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης πρεσβεία μεταχειρίζονται. Καὶ τί ἂν λέγοιμι τὰ καθ' ἑκαστον ἐντεῦθεν ἀναφεύγοντα ζιζάνια, ὅλα πᾶσι τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τροφίμοις ὑπάρχοντα; Μεθαρμοστέον δὲ τὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν ἡμετέρον ποιμένα Νικόλαον.

Οὗτος τοίνυν ὁ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἑαυτὸν ὀλικῶς ἀναθέμενος, καὶ πανταχόθεν ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς ρυθμιζόμενος· ὁ ἐν ἀκμῇ τῆς νεότητος πάροικος ὑπάρξας καὶ παρεπίδημος, καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς ἀσθενείαις συγκακουχέσθαι πανταχόθεν αἰρούμενος, ὥσπερ τὸ κατ' εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν, οὕτω καὶ τῷ κοινῷ ἀπαράτρωτον διαφυλαττόμενος τὴν ἀκρίθειαν, ἀπορρήγνυσιν ἑαυτὸν τῆς ἀθέσμου τῶν ἀσυνθέτων συνέσεως, καὶ σὺν τῷ οἰκίῳ ὁμαίμονι τῆς μονῆς ἀπάρας, πρὸς τῷ ἐν Πραίνετῃ (30) ταύτης καταγωγῇ διέτριβεν. Ὡς δὲ διεδοθήη τοῦτο, καὶ πάνδημῃ πλατυνθὲν κἀνπιστον ἐπετύγχανεν, ὁ Καῖσαρ πάλας τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς τὸ ὄψηλόν ἐπιστάμενος, καὶ ὡς ἐν τοῖς ἀπάντων ἄδειαι στόματι, καταβροντηθεὶς ἔνθεν εἰς ὅσον αὐτῷ τῆς παροινίας ἐπαύξει τὸν ἑλεγχόν, τὴν τοῦ κράτους ἰσχὴν πρὸς εὐρεσιν χειρισάμενος, καὶ καταμαθὼν ἐφ' ὅπερ ἠύλιζετο, τῇ τῶν λόγων ἑαυτοῦ περὶθανόσῃ πρὸς ἔλκυ-

D sitione manuum presbyterii conferri poterat, sic tamen ut oratio, ac quam juniores vocant formam ordinationis, deberet accedere: qua adhibita per apostolos, tunc demum factus sit pontifex ac sacerdos, quod prius erat quidam tantum veluti designatione. Sic visum charissimo συμμύστη καὶ συνομίλῃ· arbitrorque ipse longe pium ac probabile.

(30) Bithyniæ emporium est, Socrati l. vi, c. 4, e regione Nicomediæ. Illa καταγωγή, quæ multa indicantur monasterii Studitarum, ipsa videntur quæ in Actis vi synodi dicuntur μετὰ τα· parumque abesse putem a villis Carthusianorum, vel, ut malis, ab antiquis Benedictinorum prioratibus, in quibus pauci fratres extra commune cænobium agerent, ac tum quieti vacarent, tum fratrum reliquorum ac communis cænobii negotia illic agerent.

σιν τοῦ Πατρὸς οὐ σικὸς [γρ. σικχὸς] ὀνειροπολούμε-
νος, ἐν τοῖς τῶν Πυθίων θερμότης (31) ὤρθεν τὸν
ἀνακτα Μιχαὴλ προσλαβόμενος· οἱ τὰχος ποντοπο-
ροῦντες, ἐν Πραϊνέστῳ τὸν ὅσιον κατελιψάσι·
λόγους τε κολακείας ὡς τόξα προτείνοντες (δεινὴ
γὰρ τούτων ἡ τυραννὶς, καὶ ψυχὰς ἀνδρείας εὐχερῶς
μεταβεῖναι δυνάμενη), ὥροντο τοῦτους μεταπεῖθειν
τὸν ἅγιον.

Τότε κοινοτέρως πῶς τὸν λόγον τούτοις ὁ μέγας
ποιοῦμενος, Ἐχρῆν μὲν ὁμᾶς, φησὶν, εἰς θεὸν καὶ
τοὺς αὐτοῦ θεοὺς νόμους ἐξαμυρτήσαντας, *δράξασθαι*
τῆς τούτου παιδείας, καὶ μὴ ἐν θυμῷ
τὴν ὀργὴν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι· ὅτι κρίσις
ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται. Ἐπεὶ δὲ
τῶν τραυμάτων τὴν σηπεδόνα τοὺς τῆς μεταβολῆς
φορμακείας ἐπιβρώσκει οὐ βούλεσθε, τάδε λέγει
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς Κακὸν κατάρφω τὸ τέλος
ὁμῖν ἀποθήσεται.

Τοιοῦτον τραχυθέντας τούτοις τοῖς ῥήμασι, κακοὶ τῶν
ἐκείσε ἀπώχοντο, εἰς ἑτέραν ῥοπὴν τὰς ἑαυτῶν ἐλπί-
δας ταμειουσάμενοι. Στέλλουσι γὰρ εἰς τοῦπίσω τινα
πρὸς τὸν ὅσιον, τοῦ μὴ δεῖν σε, φησὶν, δηλοποιούντες·
ἐν τινι τῶν τῆς μονῆς σου καταγωγῶν αὐλίζεσθαι.
Καὶ ὡς πρὸς ἀμυναν δῆθεν εὐθὺς χειροτονοῦσιν
ἀντ' αὐτοῦ καθηγούμενον, Ἀχιλλᾶν μὲν οὐκ ὀνομαζό-
μενον, χρηστὸν δὲ τοῖς τρόποις πανταχόθεν ὑπάρ-
χοντα. Αὐτοὶ δὲ, τὸ δὴ λεγόμενον, πάντα κάλων ἐκί-
νουν τοῦ ζωγρησάει τὸν ὅσιον.

Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Νικόλαος, τῶν οικειῶν
ἀπελασθεὶς, καὶ τούτοις πλησιάζειν εἰργόμενος, δι-
ετέλει τόπον ἐκ τόπου τῇ ἐνδεῖα τῷ γῆρᾳ συμπαζό-
μενος· ὅφ' ὧν τις ἀνὴρ κατατρυχόμενος θεασάμενος,
Σαμουὴλ μὲν ἐπίσης τῷ προφήτῃ καλλωπιζόμενος
τῷ ὀνόματι· ἐπιποθῶν δὲ τὴν κλήσιν οὐπερ-συγκοινωνεῖν
καὶ τῷ πράγματι, καὶ λῦτρον ψυχῆς τὸν πλοῦτον
δοφιλῶς τελεῖ· χρήτους παρεχόμενος, ἐνδὸν τῆς πό-
λεως πρὸς τὰ τοῦ Λίβα μέρη (32) τόπον ἀπηκτισμέ-
νον, καὶ ἥσυχον ἐκπριάμενος, προσφέρει τῷ ἁγίῳ
μετὰ πολλῆς τῆς εὐθύτητος, ἀρμόδιον ἔνθεν τὴν ἡσυ-
χίαν στέργοντι χαρίζμενον· διὰ καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ
χάρτι περιφανὲς ἀσκητήριον ἐναπεκατέστησεν, ἀρί-
στην ἐξ ὑπαρχῆς τὴν βᾶσιν ἐν τούτῳ πηξάμενος.

³¹ Psal. II, 12. ³² Sap. VI, 6.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(31) Est locus Bithyniæ unde aquæ calidæ sca-
turiunt. Nicetas et Procop. *v. Edificior.*

(32) Urbis nomen absolute prolatum palam indi-
cat urbem regiam; utque eam, non aliam intelli-
gam, adhuc suadet, quod lego in Cantacuz. I. I,
c. 40, ubi de Irene conjuge Andronici minoris est
sermo: Τὸν μὲν οὐκ νεκρὸν αὐτῆς κομίσαντες εἰς
Βυζάντιον, ἐν τῇ τοῦ Λιβᾶς ἑθαβαν μονῇ μεγαλο-
πρεπῶς καὶ βασιλικῶς. *Corpus Byzantium deporta-
tum, in Libis monasterio, magnifice ac regia pompa
funeratum est.* Nihil siquidem aliud videtur illud
Libis monasterium, quam monasterium ad Liba,
sive partes Liba; sive intelligat illud ipsum, quod
auctor illic a Nicolao extructum narrat, occa-
sione illata a Photianis vexationis, ac expulsionis
a suo Studitarum monasterio, ac locis subjectis,
sive aliud quoddam: atque adeo videtur pœna
illa Nicolai, similis expulsionis a religione, quam

A in sententiam Patrem pellicere molitur; unaque so-
cium Michaelē imperatorem in Pythiorum balneis
assumens, cito conscensa nave, virum sanctum
Prænesti invenerunt, verbaque blanditiæ jacu-
lorum instar prætendentes (quippe gravis erat
eorum tyrannis, ac quæ facile virili quoque virtute
animos demutire posset), iis sanctum a sententia
revocaturos putabant.

Tunc vero, communiore, magnus ille ad eos,
sermone: *Par quidem erat, ut qui in Deum ejusque
divinas leges peccaveritis, ejus apprehenderetis dis-
ciplinam, nec iram in furorē in vos ipsi traheretis* ³¹:
judicium quippe durum fiet in iis, qui præsumunt ³².
*Quia vero penitentia medicos putrescentia ulcera
consolidare renuitis, hæc dicit Spiritus sanctus: In
malum tandem vobis res cedit.*

Iis itaque illi sermonibus exasperati, inde vacul
abscedunt, in commodum aliud tempus spes suas
reservantes. Quemdam siquidem pone se ad San-
ctum destinantes, significant, non debere in ulio
sui monasterii hospitio degere. Ac velut ulciscen-
tes, statim ejus loco, Achillam nomine, virum uti-
que probis undique moribus, præpositum ordinant:
ipsi autem, quod in proverbio est, nullum non mo-
vebant funem, quo Sanctum caperent.

Dei autem famulus Nicolaus sic a propriis
pulsus, atque iis propius accedere vetitus, lo-
cum ex loco, cum egesitate, tum senio con-
fectus, mutabat. Tum vir quidam ita divexari
videns, cui idem atque Samueli prophetae clærum
obligisset nomen; ejus uti appellationis, ita et
operum ac veritatis consortium ambiens, ac pre-
tium redemptionis animæ, divitias egenis large im-
pertiens, in urbe ad partes Liba semotum locum ac
quieti aptum coemens, proposito animi rectissimo,
viro sancto offert, commodam ac largitione amanti
quietem præstans: quem is locum, Dei gratia illa-
stre tandem monasterium, optimam in eo a princi-
pio basim figens, effecit.

D fere statuta ordinum certis quibusdam casibus, ac
rarius præscribunt, uti Regula S. P. N. Augustini,
ac illi consentaneæ, quas vocant, Constitutiones FF.
Prædicatorum. Poterat ergo sic a propriis pulsus,
vel in ipsa urbe, ac extra suos. hospitium ha-
bere, in illoque fratres sibi aliquos adjungere,
nisi potius tunc solum adjunxit, cum jam Ignatius
restitutus esset, ipseque Studii præfecturam tan-
dem resumpsisset: haud certe modicum videtur
vel solum foveri in urbe, Barda inimico tyrannidem
exercente. Quod ait Ortel. in voce Liba: *Locus
circa Nicomediam, Cedreno, possit verum habere.*
Cum enim ea vox nihil aliud sonet quam *guttam,
stillationem, fontem*, nihil vetat, ut ne multa Græ-
ciæ loca fontibus ac aquis irrigua, id ipsum nomi-
nis sortita sint. Locus apud Cedrenum non est in
manu, nec velim quærendo totum evolvere.

Postmodum enim cum unum quemdam e suis discipulis Evarestum nomine accersisset; nedum solus ille asceticæ palæstræ certaminibus, Evarestum se, id est, placentem ac gratum ostendit, verum etiam locum ipsum per eos, qui in eo placerent Deo ac religiose mererentur, beneplacitum fecit, qui ejus hactenus placitis intercessionibus, præclaris meritis egregie abundet, totique fere orbi venerationi habeatur, cum olim Cocorobii locus appellatus esset. Denique dum interim vir sanctus venerabili illo loco bene quietus ageret, eum Photius pontifex cum Augustis, modis omnibus ad se trahere moliebatur, utque ad eum accederet, inducere tentabat. Ejus quippe supra omnes alios gloriam captabat. Id ubi vir admirabilis intellexit, eorum volens cavere insidias, fuga se in Pricomnesum proripit, indeque Mitylenem abijt: quo loco, ubi diu satis demoratus esset, tandem in Cherronesum una cum proprio fratre, apud Xamelium habitaturus, reductus est.

Porro præfatus Achilles ubi annis quinque in Sancti monasterio gregem gubernasset, archiepiscopus Nicolie in partibus Orientis creatus est: a quo præfecturam iniens Theodosius, cum annum unum et ipse præfuisset, vivis exemptus successorum Eugenium habet. Sed et ipse cum menses quatuor præfecturam tenuisset, Theodorus Santabaris oriundus, ac idcirco a nonnullis Santabarinus appellatus, successor successus est: cui demum, cum annum unum præpositi personam gessisset, Sabas a Callistrato, ejus discipulus, qui tunc pontificem agebat, ordinatus succedit.

Cum autem magnus Pater Nicolaus annos septem in præfato loco, cum naturæ necessitatibus, tum ipsa senectute attritus egisset, inde vinculus ad suum

A Ένα γάρ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν Εὐάρεστον τοῦνομα εἰς ὕστερον τοῦτον μεταπεμφάμενος, οὐ τοῖς ἀγῶσι μόνος ἐκείνος τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας ἰδείχθη Εὐάρεστος· ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ χωρίον διὰ τῶν ἐν αὐτῷ τῷθεῖῳ εὐαρεστούντων, εὐάρεστον κατεργάσατο, μέχρι τῆς σήμερον ταῖς αὐτοῦ εὐαρέστοις προσβείαις, βρίθον τοῖς ἀγαθοῖς κατορθώμασι, καὶ σχεδὸν ὑπὸ πάσης τῆς γῆς σεβασζόμενον· ἀνοθεν τῇ προσωνυμίᾳ τῶν Κοκοροβίου ἐπιφερόμενον. Ἀμέλει καλῶς ἐν τῷδε τῷ εὐαγείῳ τόπῳ τῷ ὁσίῳ ἐρησυχάζοντι, ὁ ἀρχιερεὺς Φώτιος παντοίως πρὸς αὐτὸν σὺν τοῖς κραχῦσιν ἔλκυσαι τοῦτον πραγματευόμενος, καὶ ὡς αὐτὸν ἀφικέσθαι πειρώμενος. Ἐθῆρα γάρ αὐτοῦ τὴν δόξαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους γε· καταμαθὼν δὲ θαυμάσιος, καὶ τὰς τούτων ἐνέδρας διαδράσαι βουλόμενος, φυγὰς B ἀπαίρει πρὸς τὴν Προκόννησον (53) [ἢ Προκόννησον], ἐκείθεν δὲ πρὸς Μιτυλήνην ἀπώγετο· ἐφ' ἱκανὸν δὲ ταύτῃ προσδιατρίψας, ἀνήκειται πρὸς τὴν Χερρόνησον, σὺν τῷ οἰκείῳ ἀδελφῷ ἐν τῷ Σαμηλίῳ οἰκισθησόμενος.

Ὁ δὲ προρρήθεις Ἀχιλλᾶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου ἐπὶ πάντε χρόνους ἰθύνας τὸ ποίμνιον, ἀρχιεπίσκοπος εἰς Ναχόλιαν (54) ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς προχειρίζεται μέρεσιν· ὃν τῆς ἀρχῆς διαδεξάμενος Θεοδόσιος, καὶ ἐνιαύσιον χρόνον κρατήσας τὸ μοναστήριον· τοῦτον Εὐγένιος τελευτήσαντα διαδέχεται. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ποιητάμενον τὴν κατάσχεσιν, Θεόδωρος ὁ ἐκ χωρίου τοῦ Σανταβαρίως ἐξορμώμενος, καὶ διὰ τοῦτο Σανταβαρίως παριονύμως ὑπὸ τινῶν ἐπονομαζόμενος, διαδέχεται. Ὅνπερ ἐνιαυτὸν ὅλον ἀντιπροσωποῦντα τὸ μοναστήριον, ὁ ἐκ Καλληστράτου Σάβας χειροτονηθεὶς, αὐτὸν διαδέχεται, μαθητῆς ὑπάρχων τοῦ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τότε κρατούντος.

Ἐπασταίαν δὲ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Νικολάου ἐν τῷ προρρήθέντι τόπῳ διαμείβοντος, καὶ ταῖς ἀνάγκαις τῆς φύσεως, καὶ αὐτῷ τῷ γῆρα συγκακούμενος,

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(53) Προκόννησον scribit Ptolomæus, voluitque puto Noster scribere. Est Propontidis insula ante Cyzicum. Mitylene Lesbii oppidum, a quo tota insula sic dicta fuit. Quam denique ponit Cherronesum seu peninsulam, in quam tandem vir Dei reductus sit, ipsam puto vicinam Acra promontorio, in qua Theodorus diem obiit. Plura loca sic appellantur. Potuit sic reduci a Photio ac imperatore, ut urbi vicinum diligentius observarent, ac aliquid pro Ignatio moliri prohiberent: forte vero quod Romam accessurum, eoque Ignatii, ac ei communicantium, virum tantæ auctoritatis, querelas delaturum timerent. Sic conati sunt Theoctistum revocare, ceu reum majestatis, cum ille pro Ignatio Romæ ageret, ut est in epistolis ad Nicolaum.

(54) Fuit iste procul dubio episcopus a Photio, id temporis tyrannidem exercente; unde non placet, quod eum auctor paulo superius, cum ait creatum præpositum Studii ejecto Nicolao χρηστὸν τοῖς τρόποις πανταχόθεν, asserit, virum omni parte moribus probatum. Ut ita probatus esset, non sic facile a viro grassatore iteratis honoribus auctus esset. Vel sic voluit augere, virum alioqui magnæ existimationis, ac a Nicolao secundum, ut suæ factioni præsidium quaereret. Quid in utroque gradu, pro aut contra Ignatium egerit, utque

habuerit ad Patrem Nicolaum, ac fratres Studianos, incompertum est. Putem omnes hic nominatos præter prostremum Sabam Photii discipulum, devotos Patri fuisse, ac si quid communionis labe cum Photio infecti fuerunt, timore potius humano, quam odio in Ignatium vel Nicolaum id commisisse. Forte vero præposituram inierunt sic velut vicarii, ac ne quid gravius fratrum sodalitas per Nicolai absentiam pateretur, vel ipso annuente Nicolao: idque videatur auctor innuere in Theodoro Santabarinio, cum ἀντιπροσωποῦντα τὸ μοναστήριον, per annum integrum, successorem habuisse memorat Sabam Photii discipulum: ut alii, Nicolai discipuli fuerint; Sabas Photii. Nacolia urbs est Ptolomæo ac Straboni magnæ Phrygiæ. In viii synodo subscriptus habetur, Photius episcopus Nacoliæ: ac videri possit scribendum Nacolia, cum vix ulla possit assignari urbs Natolia. Quia tamen constat ex Anastasio solus veteres episcopos, ac sub aliis patriarchis ordinatos, admodum esse ut subscriberent synodo, nec Achilles subscribere potuit, nec si quem Photius, eo forte defuncto, illi substituit. Sit ergo Natolia peculiaris civitas, forte in Asia Minori, quam Turcæ ac moderni Natoliam vocant: velut thema orientale, ac quod orientalius sit Constantinopoli.

δέσμιος ἐνθεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος· πρὸς τὴν αὐτοῦ Ἀ
μονὴν ἐπανάγεται, καὶ τῷ προβήθέντι Σάββα παρα-
δοθεὶς, ἐμφορῶριος ἐναποκαθίσταται ἐπὶ δύο ἔτη
ἀπροσώπητος, ἐν τηρήσει πολλῇ διαφυλαττόμενος. Ἄλλ'
ἐπειδὴ αἱ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁδοὶ σκοτεῖναι, καὶ οὐκ
οἶδουσιν πῶς προσκοπόνουσιν· ἵνα κατ' ἄμφω τοὶν
δυσὶν Καίσαρσιν ὑπὸ τοῦ ὁσίου προφητευσθὲν τέλος
προκαταλάβῃται, ἐπὶ Κρήτην ὁ ἀναξ Μιχαὴλ σὺν τῷ
Καίσαρι κατὰ τοῦ Ἰσμαὴλ ἐκστρατεύουσιν· ἐκεῖσε
τε κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπιμανέντες ἀλλήλοις (35), ὁ Καί-
σαρ ἐπιβουλευθεὶς ἐλκεῖν ἐν μαχαίρᾳ διαμερι-
σθεὶς κατασφάττεται. Ὁ δὲ ὑποστρέψας, οὐ μετὰ
πολὺ καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐκείνῳ τῆς ὁρχῆς τὸ ποτήριον
πέπωκεν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος κατὰ τὴν τοῦ δικαίου
πρότασιν ἐφευράμενος.

Καὶ εὐθέως ὁ Καίσαρ Βασίλειος τὰ τῶν Ῥωμαίων
σχῆπτρα μεταχειρίζεται· ὃς ἱερὰν γενέσθαι σύνοδον
παρακελευσάμενος, μετὰ τὸ ἀποδοῦναι τὸν οἰκεῖον
τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον τὸν θεωρόν Ἰγνατίου
[ἱερ. τῷ θεοφόρῳ Ἰγνατίῳ], ἐκζητήσας τὸν κοινὸν
ἡμῶν Πατέρα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρα Νικόλαον,
κατοσχεῖν παρεκάλει καὶ αὐτὸν τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ
μοναστήριον· συμπερθευτὴν ἐν τούτῳ πρὸς τὴν
παράκλησιν καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐπιφερόμενος. Ὁ δὲ
ἀπωθεῖτο τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν [ἐγ. ἐγχείρισιν],
τὴν τε τοῦ γήρω· ἀδυναμίαν, καὶ τὴν ἐκ τῶν προ-
γρησάμενων ἐν αὐτῷ συντριβὴν προβαλλόμενος.
Ἔχεις με, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, σὺν πολλῇ ἀρεθυ-
μίᾳ, ὥς ἂν κελεύσεις, κατὰ πάντα τῷ σὺ ὤπηρε-
τοῦντα θελήματι· ἀλλὰ καὶ τὴν παρῆρσιν τε καὶ
ἀποστολὴν ἀνώτερον εἶναι παρακελεύομαι· μέγα
κέρδος ἡγούμενος, τὸ ἐπὶ τῆς σῆς ὁσιώτητος
δηλοποιεῖσθαι τε καὶ ἐπισκεπτεσθαι. Ἐν τούτοις ὁ
ἀναξ φιλοφρονητάμενος τὸν μακάριον, καὶ πείσας τὴν
ἰδίαν ἀρχὴν ἀναδέξασθαι, σὺν θυμῷ πολλῇ τῶν
βασιλείων ἐξαπέστειλεν, εἰ καὶ μάλιστα συχνότερος πρὸς
αὐτὸν μετεστέλλετο, ἡδόμενος αὐτοῦ τῇ ἀπλό-
τητι.

Ἄλλ' ἐνταῦθα δίκαιον ᾤθηεν διὰ βραχείων, τοῖς
πόντοις τούτου τὴν ἐπικαρτίαν προσενεῖραι τῷ διηγῆ-
ματι, καὶ μικρὰ τινα τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ὑπο-
μνήσαι τοῖς ἐντυγχάνουσι· ὥς ἂν ἄριτον εἴη τῆς
ὕψιγης τῆς ὠφέλιμον. Εἰ γὰρ καὶ σημεῖα τοῖς
ἀπίστοις, ὥς γέγραπται· ἀλλ' οὐκ εἰς μέγιστα δόξαν
τῶν αὐτοῦ θεωρούντων ὁ Κύριος, ἐν τοῖς πιστοῖς τὰ
πρὸς εὐεργεσίαν τῆς φύσεως διανέμει τούτων χαρί-
σματα· οὐκοῦν μετ' εὐφροσύνης τὰ τοῦ Πνεύματος
ἐξείπωμεν θαύματα.

Εὐδοκία γὰρ ἡ τοῦ φιλοχρίστου μέδοντος σύνευ-
νος, κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας· πάθει δεινῷ περιπέ-
πτωκε· καὶ τῆς ἐκ τῶν ἱατρῶν ἐπομένης βοήθειας
ἐστέρητο, ἐπεὶ καὶ τὰ τοῦ πάθους πρὸς θάνατον ἔβλεπε.
Τοῦ δὲ βασιλέως ἀθυμοῦντος, καὶ περὶ τούτου δεινῶς
ποτνωμένου καὶ στένοντος, ὁπτασία τις παρεμπε-

A ipsius reducitur monasterium, præfatoque Sabæ tra-
ditus, in carcere ad biennium, maximo corporis negle-
ctu, diligenterque admodum custodia, tenetur. Quia
nihilominus peccatorum viæ tenebrosæ sunt, nec sciunt
quomodo offendunt³³; quo finis a Sancto in duos
Cæsares prænuntiatus tunc primum occuparet, junctis
copiis imperator Michael ac Cæsar, in Cretam adver-
sus Ismaelem exercitum educunt: tumque in via
mutuo in se furore concitatis, Cæsar insidiis appeti-
tus, misere gladio dissectus jugulatur. Reversus au-
tem ille, brevi et ipse perinde calicem iræ bibit,
unum eundemque, juxta quod vir justus pronuntia-
rat, inveniens finem.

B Mox vero Basilius Cæsar Romani imperii sceptrum
moderanda suscipit; jubensque sacram fieri syno-
dum, post redditam Ignatio pontificalem sedem,
querens communem nostrum Patrem ac Ecclesiæ
lumen Nicolaum, obsecrabat, ut et ipse monasterii
sui curam reciperet, una secum obsecrationis inter-
cessorem episcopum adhibens. At ille, commissum
a se munus rejiciens, cum affectæ senectutis impo-
tentiam causabatur, tum ab iis, qui illic præfectu-
ram gessissent, exantlatos labores atque molestias.
Habet, inquit, imperator, ad omnia quæ jusseris
multa alacritate tuæ devotum voluntati: verum a te
unum hoc rogo, ut ne libertatem ac dimissionem
meam impedias; cui magni lucri compendio ac-
cedat, ut a tua sanctitate manifeste ac protegetur. De-
mum imperator benevole virum beatum excipiens,
ac persuadens pristinæ præfecturæ munus etiam
num obire, multa animi voluptate ab aula remisit:
quanquam etiam ad se crebrius accersebat, ejus
impedio simplicitate affectus.

Hic enimvero operæ pretium duxi, beati viri la-
boribus etiam consequentes fructus brevi narra-
tione subnectere, ac pauca quædam ejus miracula
Lectoribus insinuare, quo absoluta consistat narra-
tionis utilitas. Quanquam enim signa infidelibus³⁴,
juxta quod Scriptura habet: Dominus tamen, ad
majorem famulorum suorum gloriam, eorum dona,
quibus natura beneficio afficitur, in fidelibus distri-
buit. Læti ergo divina Spiritus miracula edica-
mus.

Quippe Eudocia Christi amantis imperatoris uxor,
per hos dies in morbum gravem incidit, jamque omni
medicorum auxilio, morbo in mortem inclinata,
destituta erat. Cum autem imperator ea re mœstus,
dire quireretur, ac animo angustaretur, incidens
interim visio læto animo effecit. Putabat enim

³³ Prov. iv, 19. ³⁴ I Cor. xiv, 22.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(35) Videndus Nicetas in Vita Ignatii, ubi pluri-
bus explicat qui ista habuerint, ac qua primum
occasione, ulciscente Numine, rixæ illæ ac tandem

utriusque Cæsaris mors contigerint, Basiliusque
pius princeps regnum capessiverit.

illa, cum modicum degustaret somnum, senem quemdam videre, monachum quidem habitu, quemque multa gloria honestaret, in hæc verba affantem: *Confide, inquit, fore, ut modo minime moriaris: quin amodo optatæ sanitatis commoda persensura es.* Tum illa somno soluta rem statim cum viro comunicans, imperiali decreto, omnes in urbe sanctimonie laude præcellentes viros, ceu invisendi ergo ad se ascendere jubet²⁵. Quamobrem etiam Pater noster una cum Patrum choro in palatium veniens, vultu Mosis instar glorificato, liquido is ipse Augustæ innouit, qui in visione verba oppignerasset. Magna itaque voce, in gratiarum actionem effusa, palam traducens, gloriosa Dei in ipsam per eum magnalia prædicavit. Imperator autem, adstansque omnis caterva, virum admirantes, congruis honoribus persecuti sunt. Symbolice puto, Christi famulus, illi simile miraculum portento quodam operatus est, quod nominis patronus Nicolaus olim edidisset, cum nimirum imperatori in visu apparens, ab injusta nece viros liberavit. Enimvero, miraculo subnectentes miracula, Patris virtutem ediscamus.

Helena quippe Manuelis patricii quondam uxor, cum perinde atque Augusta, portis inferni, vi morbi, propior accessisset, jamque sui ad suprema, pro morientium ratione, officia parati essent; accedens magnus ille, ac manu ægrotantis caput attingens crucisque signo desuper in aere expresso corpus consignans, mortis recessum vegetavit. Confestim enim sanitate recepta, a diro dolore, quo tenebatur, liberata est.

Sed et hoc præfatio ejus viro memoratur accidisse. Nimirum, cum humili lecto jacens decumberet, jamque a medicis supremam mortis sententiam accepisset, rogabat adesse virum sanctum, clamore flagitans, ut angelico monachorum habitu perornaret. Ad quem Sanctus: *Handquaquam; nec enim, filii, conducibile foret, qui brevi, infirmitatis hujus symbola relinquens, magistratuum præfecturas Dei munere administraturus sis.* Ubi itaque hoc evenit, te deinceps coma deposita ad beatam illam sortem bonis operibus refertum assumpturus sum. Porro finem habuit prædictio, eventusque prophetiam secutus est. Etenim relicta ille cum lecto ægritudine, diversisque illis magistratibus defunctus, cum tandem modicum ægrotasset, juxta viri justis sententiam, comam deponens, migravit ad Dominum.

Theophilus autem, qui perinde atque Melisseni, Lydiates appellabatur: quippe vir eorum gener erat, impositamque illis a genere appellationem ipse etiam merito abusive ferebat. Nam et protospatharii dignitate ornatus erat. Nati porro ex eo infantes, vitam statim cum morte commutabant,amboque parentes jucundissimo eorum gaudio ac

σοῦσα μέσον, εὐθυμῶν παρεσκεύαζεν. Ἐδόκει γὰρ ἐκείνη μικρὸν καθυδῆσασα, καθορῶν τινα γηραιὴν, μοναχὸν μὲν ὑπάρχοντα, καὶ δόξῃ πολλῇ σεμνυνόμενον· οὕτω δὲ πως αὐτῇ προσδιαλεγόμενον· *Θάρσει, φησὶν, ὥς οὐ τεθναίσεις τὰ τῶν· ἔξεις δὲ λοιπὸν ἐκ τῆς δευροῦ τῆς σοι φίλης ὕψους τὸ χρήσιμον.* Ἡ καὶ μετὰ τὸν δνειρον τοῦτο παρυσυὺς τὰνδρὶ διανείμεσθα, σθένει τοῦ κράτους πρὸς αὐτὴν τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπ' εὐλαβεῖα προῦχοντας, ἐπισκέψεως χάριν ἀνελθεῖν παρεσκεύασεν. Ἐνθεν ὁ μέγας συνανῶν τοῖς Πατράσι, δεδοξασμένον φέρων κατὰ Μωσέα τὸ πρόσωπον, γνώριμος τῇ βασιλίδι γεγένηται, ὥς αὐτὸς εἰδὼς ἐν τῇ ὁπτασίᾳ αὐτῇ ὁμηρευσάμενος ῥήματα. Ὅθεν μεγάλη τῇ φωνῇ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦτον ἀναφανθὼν ἐθροιάμειυσσε, τὰ εἰς αὐτὴν δι' αὐτοῦ ἐνδόξα τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα ἀνακηρύττουσα. Ὅν ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες οἱ συμπρόντες θαυμάζοντες ταῖς πρεπούσαις τιμαῖς ἀπεσέμνυνον. Συμβολικῶς οἶμαι τῷ ἐπιωνύμῳ Νικολάῳ ἐφάμιλλον, ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων κατ' ἐκεῖνον τὰ θαῦμα ταρατευσάμενος, ἐν δνειρῷ πάλοι δειματώσας τῷ ἀνακτι, τῆς ἀδίκου δίκης τοὺς ἀνδρας ἐξεῖλατο. Ἀλλὰ θαύματι συνάπτοντες θαύματα, τὴν τοῦ Πατρὸς ἀρετὴν καταμάθωμεν.

Ἐλένη γὰρ ἡ τοῦ πατρικίου Μανουὴλ ὑπάρξασα σύμβιος, ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ ταῖς τοῦ ἄδου πυλῶσι δι' ἀβρωστίας ἐγγίζουσα, καὶ πρὸς τὴν ἐξόδιον τῶν αὐτῆς εὐτρεπιζομένων συνήθειαν· ἐπιστάς ὁ μέγας τῇ χειρὶ τῇ τῆς καμνούσης κορυφῇ ἐφαφάμενος, τῷ σταυρικῷ συμβόλῳ ἀερίως θερθεν ταύτης ἐπισφραγίσας τὸ σῶματι, τὸν τοῦ θανάτου μυχὸν ἀνεζώγησεν. Ἐβρώτω γὰρ εὐθέως, καὶ τῆς κατεχούσης ὁδύνης ἀπήλλακτο.

Ταυτὸ δὲ συμβεβηκέναι καὶ τῷ προρρήθέντι ταύτης ἀνδρὶ διηγρεῦται· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ σκίμματος ἀνακείμενος, καὶ πρὸς τῶν ἱατρῶν τὴν τελευταίαν τοῦ θανάτου ἀπόφασιν προσλαβόμενος, ἐπιστάνα παρακάλει τὸν ἄγιον, τῷ ἀγγελικῷ τῶν μοναχῶν κατακοσμησάι τοῦτον ἐπιβούμενος σχήματι. Ὁ δ', φησὶ, πρὸς αὐτὸν ὁμοῖος ἀπεφθέγγετο. Οὐ γὰρ λυσιτελεῖ σοι, τέκνον, συμβῆσθαι, μέλλοντι συντόμῳ τῆς ἀβρωστίας τῆδε διαδράναι τὰ σύμβολα, τῶνδε τῶν ἀξιωματικῶν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι τὰς ἀρχὰς διοικήσασθαι. Ἡ δ' ἂν τοῦτον τοῦτο γενήσεται, τότε σοι [γρ. τότε σε] λοιπὸν ἀποκαρθένα πρὸς τὴν ἐκεῖσε λήξιν κομῶντα ταῖς ἀγαθοεργίαις προσλάβοιμι. Εἶχε δὲ τέλος ἡ πρόρρησις, καὶ τὴν προφητείαν ἐπηκολούθει· τὰ πράγματα. Τῇ γὰρ εὐνῇ ὁ ἀνὴρ τὴν νόσον ἐπαποθέμενος, καὶ τοῖς διαφόροις ἐκείνῳ ὑπεισελθὼν ἀξιώμασι, τέλος μικρὸν νοσήσας, κατὰ τὴν τοῦ δικαίου ἀπόφασιν, ἀποκαρθεῖς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε.

Θεόφιλος δὲ ὁ κατὰ τοὺς Μελισσηνοῦς Αὐδιᾶτης καλούμενος (γαμβρὸς γὰρ αὐτῶν ὁ ἀνὴρ ἐχρημάτισε, καὶ τὸ ἐκ γένους ἐκείνοις παρωνύμιος ἐπιτεθὲν, εἰκότως καὶ οὗτος καταχρηστικῶς ἐπεφέρετο· καὶ γὰρ καὶ τῷ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἐτετίμητο ἀξιωματι), τὰ παρ' αὐτοῦ νήπια, τοῦ ζῆν αὐθωρὸν ἀπηλλάττοντο, καὶ τῆς ἡδίστης τούτων χαρμῶσιν τε

²⁵ Exod. xxxiv, 29.

καὶ διαβιώσεως ἀμφὺ τὸ συμβῆναι ἐστέρηντο. Θέλγει γὰρ ὄντως τὰ τῶν νηπίων ψελλίσματα, ἐκ τῆς ἀτέχ-
νου γλώσσης· μάλιστα προΐεμενα. Καὶ δὴ βου-
λὴν καλὴν βουλευσάμενος σὺν τῇ γαμετῇ, τῷ με-
γάλῳ τούτῳ φωστῆρι καταλαβόντες προσπίπτουσι,
καὶ τὴν τῆς ἀπαιδείας ὁδὸν μετὰ πολλῶν δακρύων
διαγορεύουσι· καὶ ὡς περ θυρεῖν τινα ἑαυτοῦ· πρὸς
τὴν ἀπρόοπτον τοῦ θανάτου τῶν ἐμῶν φερόν
κατασφαλίζόμενοι, αὐτὸν τὸν μέγαν τὴν ἐκ τῆς ἀνα-
γεννήσεως τοῦ θεοῦ βαπτίσματος παρεκάλουν ἀνα-
δοχὴν τοῦτοις δωρῆσασθαι. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν
οὐκ ἐπένευσε· τὴν χάραν δὲ τοῦτου βρέφους, οὐπερ
ἐκέκτηντο, τῇ λαϊκῇ χειρὶ καθαψάμενος, τὴν τε ἐτέραν
ἀπεωρίσας ἄνω, καὶ ἱκανῶς προσευξάμενος, Ἄπιτε,
φῆσιν, οἰκαδὲ· τάδε γὰρ λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
ὅτι Ζήσεται τὸ θυγάτριον (θῆλυ γὰρ ἐπέπερ ἐτύγ-
χνε), καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡμῶν νύκτωρ τῶν αὐτῆς
πλῶν καταδρῆσετε, καὶ οὕτω μετ' εὐφροσύνης
καὶ ὁμεῖς τῶν ἐνθέρδε μεταρραστεύσητε. Ἐπηκο-
λοῦθε δὲ καὶ ὧδε τοῖς τοῦ Πατρὸς λόγοις τῶν πραγ-
μάτων ἡ ἐκδοσις, καὶ πολὺ παιδὲς τῇ ἀτεχνίᾳ τοῦ παιδῶ;

Καὶ τί ἂν λέγοιμι τὰ καθέκαστον; Δίδεικται δὴ-
που τῷ προφητικῷ χαρακτήρι [sc. add. ἀμα] τῇ τῶν
ὁραμάτων διόπτρᾳ πανταχόθεν τὸν μέγαν κατακο-
σμούμενον, εἰ καὶ τοῦ χρόνου τῷ μήκει τὰ πλεῖστα
τούτων ὁ τῆς λήθης βυθὸς ἐθησαύρισεν. Ἄλλ' ἐπεὶ
δὲ ἀσθενείας ὁ λόγος ἀμυδρῶς πῶς τις αὐτοῦ ἀρι-
στείας ὑπεσημάνητο, φέρε καθόσον οἶδόν τε, τοῖς πα-
λαιοῖς τὰ ἐκείνου συνάψαντες, κἀντεῦθεν τὸν ἄνδρα
γνωρίσωμεν. Οὐ γὰρ μερικὰ τοῦ Πνεύματος τὰ
χαρίσματα, εἰ καὶ διάφορος ἡ τούτων ἐνέργεια.
Μόνοι γὰρ εἰς ἀλλήλους διαμερίζομεν, τὸ προσπα-
θεῖ· ἡμεῖς ἐκάστῳ τὰ ἀμερῇ ἐν μέρει μερικῶς συν-
ιστῶντες τῆς σχέσεως. Οὕτως δὲ σκοπήσωμεν.

Θαυμάζεις Ἀβελ τὴν τῆς καρδίας εὐθύτητα καὶ
τὰ ἀρτιγενῆ τῶν δώρων πρωτότοκα, ἐπεὶ καὶ πρὸς
Θεοῦ τὸν ἔπαινον ἀπειλήφασιν· τὴν τε τοῦ Ἐνὸς ἐλ-
πίδα, καὶ Ἐνὸς τὴν μετὰθεσιν· θαύμασον, εἰ βούλει,
τὴν ἐξ αὐτῆς νηπιότητος καὶ τούτου τὴν ἀρτιγενῆ
τῶν φρονῶν πρὸς τὸ θεῖον ἀλλοίωσιν· τὴν τε γενι-
κὴν τῶν ἡλικιῶν ἀπαρχὴν, τῆς λογικῆς, γημῇ, θυ-
σίᾳ; ἐκ πνεύματος συντετριμμένου, τιμωτέραν
τῶν δώρων ἀνάθεσιν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐλπίδα, καὶ
τὴν τοῦ νοῦς πρὸς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν καθεκάστην
ἐγγινόμενὴν μετὰθεσιν· ὅσον ἐκεῖ μὲν, ἐκ τῶν περὶ
αὐτῶν, ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν δὲ τούτῳ τῆς προσφορᾶς;
ἡ τελείωσις. Εἰ δὲ τὴν τοῦ πρωτοπάτορος ἐν χειρὶ
Θεοῦ γενομένην διάπλασιν, καὶ τὴν ἐν παραδείσῳ
διατριβὴν, καὶ τὴν πρώτην νομοθεσίαν ἀντεπεξάγοις
τῷ ἡμετέρῳ Πατρὶ, μείζον, ἢ ἑλάττον εὐρήσεις τῆς
ἀρετῆς; τὸ ἐγκώμιον, τὴν τῆς ἐντολῆς ὑφαίρεσιν
ἀρτίον ἐντεῦθεν προσλαμβανόμενος, τὴν τε ἐν πα-
ραδείσῳ (36) τρυφὴν ὅσον οὕτω μετὰ δικαίων ἀπο-
ληψόμενος· ἐπεὶ μὴ οἶδόν τέ τινα τελειωθῆναι κατὰ, τὸν μέγαν Ἀπόστολον.

³⁵ Hebr. n, 40.

A vita carebant. Plane enim mulcent, quæ maxime
infantes rudi lingua balbutimenta pronuntiant. Bono
itaque consilio, una cum conjuge, magnum hoc lu-
men adentes, ejus se obijciunt pedibus, multisque
lacrymis, exponunt, quem ex orbitate prolis dolo-
rem persentirent. Ac vero, ceu quodam clypeo,
adversum improvisam illam mortis infantum vio-
lentiam sese munientes, hunc ipsum magnum
virum, ut susceptoris a divini baptismatis regene-
ratione munus obire dignaretur, obsecrant. Haud
tamen ille postulatis annuit: caput nihilominus
infantis superstitis manu sinistra tenens, dexteram-
que desuper elevans, ac abunde precatus: *Domum,*
inquit, *abite: hæc enim dicit Spiritus sanctus: Vi-*
vel puella: quippe femina erat: vestrisque ipsi ocu-
lis filios filiorum ejus visuri estis; sicque vos etiam
ab humanis cum lætitiis migrabitis. Porro hic quo-
que rerum eventus Patris sermones consecutus est,
filiique orbitate multorum filiorum parentes exsi-
terunt, qui filiis orbi erant.

οἱ ἄπαιδες ἐχρημάτιζον.

Quid vero singula prosequar? Sane probatum
fuit magnum hunc virum prophetico schemate
miraculorum dioptra omnino ornatum esse, quan-
quam longo temporis lapsu pleraque illorum obli-
vionis profundum absorbit. Quia enimvero obscure
quodammodo præ sua imbecillitate instituta oratio,
C ejus res præclare gestas designavit: age jam, res
ejus antiquorum rebus gestis conferentes, hinc
quoque declarem viri præstantiam. Nec enim
Spiritus dona particularia sunt, locisque ac per-
sonis addicta, tametsi eorum virtus est diversa.
Soliquippe nos, quæ individua sunt, in parte particu-
latim in invicem partimur ac dividimus, qua sumus
in aliquos, affectionem prodentes. Sic autem con-
sideremus.

Miraris Abelis cor rectum, novaque munus
primitiva, quando etiam a Deo laudem meruerunt:
spem quoque Enos, ac Enoch translationem: verum
hujus quoque, si lubet, mirare ab infantia ipsa novam
sensus animi in Deum demutationem, universasque
ætatum primitias; rationalis, inquam, hostiæ ex spi-
ritu contrito, pretiosiorum munerum oblationem, quæ-
que inde spes, ac mentis quotidiana, ad ea quæ sen-
sum exsuperant, translatio accedit: quanto illic, ex
circumstanti externaque substantia, huic autem, ex
ipsismet propriis oblatio consummatur. Sin autem
protoplasti in manu Dei formationem, moramque
in paradiso, ac primo latam legem, Patri nostro
ex adverso produxeris; majus, quam minus enco-
mium virtutis inveneris; integram inde mandati
abrogationem assumens, paradisi que vix non cum
justis accepturus voluptatem: siquidem, juxta magni
Pauli sententiam, impossibile est quemquam con-
summari ³⁶.

Laudas Noemum, quod diluvii aquas in justitia A
evaserit²⁷, quodque bruta animantia arcae lignae
subitu continuerit²⁸. Abrahæ item hospitalitatem,
novamque Deo offerentem unigeniti hostiam; sus-
ceptum inquam ex repromissione immolantem; sed
et hujus lauda hæretica illuvione ad Deum perfu-
gium, quodque genera multa rationalium salvarit:
animi item purgationem, quamque sacerdotii jure
Christo ipsi ac Deo hospitem paravit mensam.
Quippe qui etiam totum se, mensam sacram ac
spiritalia holocaustum effecerit. Plane mirabilis
Isaaci ante etiam nativitatem promissio²⁹; hic enim
vero ipse statim ulro promisit, post etiam nati-
vitatem.

Mira quoque est Jacobi scala³⁰ seu novi ejusdam
ac admirandi sacramenti designatio³¹: viri item
circa pecudes solertia; nec non tanta illa, duodenæ
prolis ex lumbis ejus propagatione, felicitas: sed
et hujus mirabilis virtutum, morali conversatione
erecta scala, nec non pascendi ratione præditos
peritia, ac demum copiosa ex lumbis, spiritali partu
filiorum editio.

Beatissimus Job in stercore positus³², tantaque
illa in malis tolerantia, omnium ore celebratur: hic
autem, fortitudinem illam ex desudatis certaminibus
vulnerumque cicatrices indutus, longamque aliis
aliisque locis carcerum coercionem stercoris instar
inferens, nihil minus illo tolerantiam coluit.

Magnus Moses, tanquam qui deus Pharaonis³³ mi-
rabilisque populi ductor, ac mitis legislator, ut quis
alius, fuerit. Sed et hic nihilominus perinde atque
ille, deus adoptione, ac legislator mitissimus, om-
nes admonens hortansque abstinere a malis actibus,
virgaque depurgati animi ac vacui ab affectionibus,
varia miracula patrans, imitatus est Davidis illud
in bellis inexpugnabile robur, hæreticorum phalan-
ges invicta fortitudine fugans³⁴. Mitto dicere zelum
Phineas, ac Eliæ Carmelum³⁵, Elisæque in melote,
duplici dono concessam Spiritus vim³⁶: in quibus
magnus hic, excellentia virtutis, quam fieri potest,
utrisque eos partibus expressit.

²⁷ Gen. vii, 1. ²⁸ Gen. xviii, 2: xii, 2. ²⁹ Gen. xviii, 10. ³⁰ Gen. xxviii, 12. ³¹ Gen. xxx, 37. ³²
Job. i, etc. ³³ Exod. vii, 1. Num. xii, 3. ³⁴ Num. xiv, 7. ³⁵ Ill Reg. xviii, 19. ³⁶ IV Reg. ii, 9.

FRANC. COMBEFISHI NOTE.

consensu in Florent. damnatum, in quo versata est
magna pars sequioris Græciæ, quemque in ea mul-
tus arguit Leo Allatius opusc. nuper edito Parisiis;
ut nimirum justus, non omnino beatas sedes ante
ultimam consummationem accipiant, ac paradisi
amœna; sed *ἔσονται οὕτως, tantum non*, ac fere reci-
piant, necdum Dei visione beati, sed locis quibus-
dam lucidis in gaudio agentes, cum impiis ac mali
interim mæsti agant in locis obscuris ac tenebrosis:
ut etiamnum eo modo justus habeant, ac post Chri-
stum ejusque morte devictam mortem, quo sentit
Ecclesia habuisse ante eundem, ac necdum soluto
pretio universali, quando revera nemo consumma-
batur, uti apostolus ab auctore citatus habet:
necdum eo sensu, quo nec modo consummatur ali-
quis, ultima omnino consummatione ac glorifica-
tione totius hominis, de qua etiam nihil vetat

Ἐπαινέις Νῶε τὴν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ κατακλύ-
σμου φυγαδεύσαν, καὶ τὴν ἐν λάρνακι ἐκλήνῃ τῶν
ἀλόγων ζώων κατάσχεσιν· τοῦ τε Ἀβραάμ τὴν φι-
λοξενίαν, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς καινὴν θυσίαν,
θεῶ τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας θυμὰ προσάγοντα·
ἐπαινέι καὶ τούτου τὴν ἐκ τῆς αἰρετικῆς κατακλύ-
σεως πρὸς αὐτὸν [Ισ. πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἢ, κα-
ταφυγὴν], καὶ γένῃ πολλὰ τῶν λογικῶν διασώσαντα,
τὴν τε τοῦ νοῦς κάθαρσιν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἱερωσύ-
νης ἐτοιμασθεῖσαν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ θεῷ φι-
λόξενον τράπεζαν· ἐπεὶ καὶ ὅλον αὐτὸν, ἱερὰν τρά-
πεζαν, καὶ πνευματικὸν ὀλοκάρπωμα κατεργάσατο.
Θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ τοῦ Ἰσαὰκ ἐπαγγελία, καὶ πρὸ
γεννήσεως· ὁ δὲ αὐτεπάγγελτος εὐθὺς ὑπῆρξε (37),
καὶ μετὰ γέννησιν.

Θαυμαστὴ καὶ τοῦ Ἰακώβ κλίμαξ, ὡς παραδόξου
μυστηρίου προτύπωσις· καὶ ἡ περὶ τὰ θρέμματα
τοῦ ἀνδρὸς εὐμηχανία· καὶ ἡ ἐκ τῆς ὁσφύος δωδε-
καστέλεχος τῶν τέκνων εὐημερία· θαυμαστὴ δὲ καὶ
τούτῃ [Ισ. τούτου] τῶν ἀρετῶν ἡ κλίμαξ πρακτικῶς
ἐξεγένετο, καὶ ἡ ποιμαντικὴ τῶν λογικῶν ἐμπει-
ρία, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὁσφύος πλήθουσα πνευματικὴ
τῶν τέκνων ἀπόδειξις.

Ἰὼβ ἐπὶ κοπρίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰ δεινὰ καρτερία,
ἐν τοῖς ἀπάντων καταγεραίρεται στόματι· ὁ δὲ
τὴν ἐκ τῶν ἄθλων ἀνδρείαν, καὶ τῶν τραυμάτων τὴν
ἐλκὴ καταβαλλόμενος· τὴν τε ἐκ τόπου εἰς τόπον
χρονίαν κάθειρξιν ὡς κοπρίαν ἐπιφερόμενός, ἐπίσης
τὴν καρτερίαν ἐξήσχησε.

Μέγας Μωσῆς ὡς θεὸς Φαραὼ, καὶ ξένος δημ-
αγωγός, καὶ νομοθέτης πρὸς, εἰ καί τις, ἄλλος, γενό-
μενος· ὁ δὲ, θέσει μὲν θεὸς κατ' ἐκείνους, καὶ νομο-
θέτης πραΰτατος, παρεγγυῶν ἅπασιν τῶν φαύλων
ἀπέχεσθαι πράξεων· καὶ ῥάδῳ τῆς ἀπαθείας θαυ-
ματουργοῦν διαφόροις τοῖς θαύμασιν, ἐμιμήσατο
Δαβὶδ τὸ ἐν πολέμοις ἀκαταμάχητον, τὰς τῶν αἰρε-
τικῶν ἀνδρείως κατατροπούμενος φάλαγγας. Ἐὼ
λέγειν Φινεὲς τὸν ζῆλον, καὶ Ἠλίου τὸν Κάρμηλον,
καὶ Ἐλισσαίου τὴν ἐν μνηστῇ διπλῇ τῷ χαρίσματι τοῦ
Πνεύματος δύναμιν· ὧν ὁ μέγας τῷ περιόντι τῆς
ἀρετῆς, ὡς οἶόν τε, κατ' ἀμφοτέρω τούτοις ἀπεμι-
μήσατο.

D exponi apostolum; sed neque prima illa, ac velut
substantialia, quæ in Dei visione consistit. Exstant
in biblioth. Regia Hilariionis ejusdam apocalypses
ac somnia, eum aperte errorem habentia, alioqui
doctrinæ morum non inutilia. Illud ἄρτιον ἐντολὴς
ὕφαίρεσιν, ut Adamum respiciat, id velit, *omnimodo
mandati velut subtractionem*: id est, summam
ejus prævaricationem, beato illo statu, et cum nihil
esset in eam impellens, excepta ingrata voluntate:
ut autem Nicolaum, contrario sensu exponendum
sit, quasi nihil ab eo, præcepto detractum sit,
obsequentissimusque Dei legibus fuerit.

(37) Promissa copiosa prole ex nata pœila, cui
parentes timebant, ne et ipsa, uti reliquæ proles,
præmature exstingeretur: quæ viri sancti pro-
phetia paulo ante narrata est.

Εἰ δὲ καὶ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν Ἀ ἐπιζητοῖς ἐκθέσθαι, πρόβθι λοιπόν, καὶ ὅφει μείζω τῶν σοι ἐξητασμένων τὴν ὑπαρξίν. Ἐπεὶ γὰρ ἔδει τοῦτον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, τῆς ἀθλητικῆς παλαίστρας καλῶς τὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενον, τὸ κοινὸν ἀποτίσαι χρεὸς τῆς φύσεως (ἦν δι' ἀβρώσας ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἀνακείμενος, τῶν τέκνων στοίχηδὸν ἦδη παρισταμένων αὐτῷ, καὶ τὰ τοῦ πάθους σχετλιαζόντων ἐξόδια), εἰπεῖν λέγεται τὸν μακάριον, μὴ τι τῶν καθηκόντων ἐφυστερῶντο, ἐντεῦθεν τὴν ἀθυμοῦσαν αὐτῶν, ὡς οἶμαι, ψυχὴν κατεγγυῖζόμενος. Οἱ δὲ, θρυλληθέντες τῷ παραδόξῳ τοῦ Πατρὸς ἐρωτήματι, ἀνεδίδαξαν τὴν προσφάτως αὐτοῖς χρεώδη τοῦ σίτου ἑνδείαν παραστήσαντες.

Τότε στενάζας ὁ μέγας, καὶ ἐνθους ὥσπερ γενόμενος, Ἐγὼ μὲν ἀπειμι, φησὶ, καὶ μεταναστεύω B πρὸς τοὺς πατέρας μου. Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι τὰ νῦν ἀποκρίσεται· ὅμιν δὲ, ὁ τῷ Ἰσραὴλ πάλαι τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας διαψιλευσάμενος, μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐμῆς ἀπ' ὁμῶν διαλεύξεως, αὐτὸς ὅμιν τὸν σίτον εἰς κέρον παράσχηται. Καί.... τῷ λόγῳ ὑποσημαῖναι τοῖς ἀδελφοῖς τὰ τοῦ ξύλου χροῦσματα παρακαλεσάμενος, ὡς τῷ ἱερῷ τῷ μοναχῶν συστήματι [γρ. τὸ ἱερὸν σύστημα], ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροισθὲν ἐθεάσατο, ὡς οἶδν τε, τούτῳ τὰ ἐξόδια προσφθεγζόμενος ῥήματα, προχειρίζεται μετὰ τῆς τούτων βουλῆς τὸν καθηγγησόμενον. Κλήμης δὲ ἦν ὁ θαυμάσιος, ὁ φερωνύμως ὡς κλήμα κατάκαρπον, ἀειβαλεῖς τοὺς τῶν ἀρετῶν ἐπιφερόμενος βότρυας, C τὴν τοῦ οἰκονόμου τότε βαθμὸν μετεργόμενος.

Αὐτὸς δὲ μικρὸν κατατροχυθεὶς τῷ νοσήματι, ἐκδημιος ὅλος καὶ πρὸ τῆς ἐκδημίας τῆ τοῦ νοῦς μεταθέσει τῶν ἐνθεν γενόμενος, ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ σταυρικῶς τὰς χεῖρας τυπώσας τῷ σχήματι, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὴν ἁγίοις ἀγγέλοις μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας τὴν ψυχὴν ἀναπέθετο, τῷ ἐδόμοχκοστῷ καὶ πέμπτῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, ἐξαισιχυλοστῷ δὲ τριακοστοστῷ ἐδόμοχκοστῷ ἔκτῳ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, τετάρτῃ τοῦ Περιτίου μηνός, τῆς πρώτης ἡμερικτιώνος, ὅς ἐστι Φεβρουάριος.

Τὸ δὲ πολυστικτὸν αὐτοῦ καὶ πολυάθλον σκῆνος, μετὰ Ναυκρατίου τοῦ μάχαρος κατετέθη, πρὸς τῷ ἑαυτοῦ μέσῳ ἐν τῷ κατ' ἀνατολὰς τοῦ Προδρομικοῦ μένους πανενδόξῳ καὶ ἱερῷ τῶν μαρτύρων σηκῷ· ἐνθα δὴ καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡ πανευκλεῆς καὶ πανσέβαστος τιμία θήκη καθιέρουται. Ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν

* Ἄρα οὖν μεταθῶς τῶν προφητευόντων ἐλάττω [ἴσ. ἐλάθετο] ἢ οὐχ ὡς ἐχρῆν τὰς ἐκβάσεις, ἢ τῶν ἐπαγγελιῶν πόρρω τῷ χρονικῷ πεποίηκε διαστήματα; Οὐδαμῶς. Μετὰ γὰρ τρίτην ἡμέραν τῆς αὐτοῦ ἐνδόξου μεταναστεύσεως, πλήρες σίτου τῶν βασιλικῶν πλοίων ἐκ Βασιλείου τοῦ φιλοχρίστου μέδοντος πέπομφε, καὶ τοὺς τῆς μονῆς σιτώνας ἐπλήρωσεν· ὡς μετὰ πολλῆς τῆς ἐκστάσεως τῷ ὁμίβει κατα-

Quod si etiam Josephi in Ægypto frumentationem quaeris²⁷, procede modo, majora prae iis visurus quæ interrogasti. Nam quia, juxta quod ait magnus Apostolus, postquam athleticæ palestræ bene certamen certasset, commune tandem naturæ debitum persoluturus, morbo detentus, humili jacebat lecto, filiis jam circum turmatim adstantibus, mortisque exodia tristi luctu plangentibus : quæsiisse ferunt virum beatum, num aliquo necessariorum carerent, mortem puto ea ratione eorum oppignerans animam. Illi autem nova ac insolita Patris percontatione turbati, eam, quæ nuper acciderat, exposuerunt necessariae annonæ penuriam.

Tunc vir magnus altum pectore suspirium B ducens, ac velut afflatus Numine : *Equidem, inquit, abeo, atque ad meos patres commigro. Hoc enim in præsentiarum mihi repositum scio : vobis autem, is qui olim manna Israeli in deserto, ac aquam de petra abunde suppeditavit, ipse vobis, triduo a mea disjunctione, largum annonæ præbebit commectum*. Ubi autem dari signum fratribus ligni pulsatione, humili vocis insinuatione jussisset, sacrum jam monachorum cœtum in unum congregatum videns, communi eorum consilio eum eligit, qui in monasterii præfectura successurus esset. Is porro admirabilis ille Clemens fuit ; vir plane pro nominis ratione instar fructiferi palmitis, virentes semper virtutum botros ferens ; ac tum œconomi officio defungens.

Ille autem plusculum morbo attritus, totus, ante etiam migrationem, mentis ab humanis translatione excedens ac extra factus, extendens pedes, atque in crucis modum manus componens, multa fiducia abducentibus sanctis angelis, deposito animam tradidit, anno vitæ ipsius 75, a mundi autem creatione 6376, die 4, mensis imparis, 1 indict., qui est Februarius.

Porro ejus multis compunctum, plurimaque certaminum gloria inclytum tabernaculum, una cum beato Naucratis depositum est, ad dexteram partem D in gloriosissimo ac sacro martyrum sacello, quod a dextris delubri Præcursoris situm est : quo item loco, sancti Patris nostri Theodori præclarissimus ac venerabilissimus honorabilis locus constitutus est. Quid vero inde ?

Ergone ubi migrasset oblitus est, quæ prophetans prædixisset ? aut secus atque oportebat, aut termino dilatiori, quam haberet promissio, curavit evenire ? Haudquaquam. Post triduum enim gloriose ejus migrationis, navim unam e maximis Christi amantis Basilii imperatoris, frumento plenam misit, monasteriique horrea implevit : ut multo stupore percussus beatus Clemens in hæc verba pronun-

²⁷ Gen. xli, 55.

Landas Noemum, quod diluvii aquas in justitia A evaserit²⁷, quodque bruta animantia arcae lignae ambitu continuerit²⁸. Abrahæ item hospitalitatem, novamque Deo offerentem unigeniti hostiam; suscepium inquam ex repromissione immolantem; sed et hujus lauda hæretica illuvione ad Deum perfugium, quodque genera multa rationalium salvarit: animi item purgationem, quamque sacerdotii jure Christo ipsi ac Deo hospitem paravit mensam. Quippe qui etiam totum se, mensam sacram ac spiritale holocaustum effecerit. Plane mirabilis Isaaci ante etiam nativitatem promissio²⁹; hic enim vero ipse statim ultro promisit, post etiam nativitatem.

Mira quoque est Jacobi scala³⁰ ceu novi ejusdem ac admirandi sacramenti designatio³¹: viri item circa pecudes solertia; nec non tanta illa, duodenæ prolis ex lumbis ejus propagatione, felicitas: sed et hujus mirabilis virtutum, morali conversatione erecta scala, nec non pascendi ratione præditos peritia, ac demum copiosa ex lumbis, spiritali partu filiorum editio.

Beatissimus Job in stercore positus³², tantaque illa in malis tolerantia, omnium ore celebratur: hic autem, fortitudinem illam ex desudatis certaminibus vulnerumque cicatrices indutus, longamque aliis aliisque locis carcerum coercionem stercoreis instar inferens, nihil minus illo tolerantiam coluit.

Magnus Moses, tanquam qui deus Pharaonis³³ mirabilisque populi ductor, ac mitis legislator, ut quis alius, fuerit. Sed et hic nihilominus perinde atque ille, deus adoptione, ac legislator mitissimus, omnes admonens hortansque abstinere a malis actibus, virgaque depurgati animi ac vacui ab affectionibus, varia miracula patrans, imitatus est Davidis illud in bellis inexpugnabile robur, hæreticorum phalanges invicta fortitudine fugans³⁴. Mitto dicere zelum Phinees, ac Eliæ Carmel³⁵, Elisæque in melote, duplici dono concessam Spiritus vim³⁶: in quibus magnus hic, excellentia virtutis, quam fieri potest, utrisque eos partibus expressit.

²⁷ Gen. vii, 1. ²⁸ Gen. xviii, 2: xxii, 2. ²⁹ Gen. xviii, 10. ³⁰ Gen. xxviii, 12. ³¹ Gen. xxx, 37. ³² Job. i, etc. ³³ Exod. vii, 1. Num. xii, 3. ³⁴ Num. xiv, 7. ³⁵ III Reg. xviii, 19. ³⁶ IV Reg. ii, 9.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

consensu in Florent. damnatum, in quo versata est magna pars sequioris Græciæ, quemque in ea multis arguit Leo Allatius opusc. nuper edito Parisiis; ut nimirum justus, non omnino beatas sedes ante ultimam consummationem accipiant, ac paradisi amena; sed *εσσην οὐκ ὄντων, tantum non*, ac lere recipient, necdum Dei visione beati, sed locis quibusdam lucidis in gaudio agentes, cum impii ac mali interim mæsti agant in locis obscuris ac tenebrosis: ut etiamnum eo modo justus habeant, ac post Christum ejusque morte devictam mortem, quo sentit Ecclesia habuisse ante eundem, ac necdum soluto pretio universali, quando revera nemo consummabatur, uti apostolus ab auctore citatus habet: necdum eo sensu, quo nec modo consummatur aliquis, ultima omnino consummatione ac glorificatione totius hominis, de qua etiam nihil vetat

Ἐπειταῖς Νῶε τὴν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ κατακλυσμοῦ φυγαδεύσαν, καὶ τὴν ἐν λάρνακι ξυλὴν τῶν ἀλόγων ζώων κατάσχεσιν· τοῦ τε Ἀβραάμ τὴν φιλόξενίαν, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς καὶ νῆν θυσίαν, Θεῷ τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας θύμα προσάγοντα· ἐπαίνει καὶ τούτου τὴν ἐκ τῆς αἰρετικῆς κατακλύσεως· πρὸς αὐτὸν [Ἰσ. πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἢ, καταφυγὴν], καὶ γέννη πολλὰ τῶν λογικῶν διασώσαντα, τὴν τε τοῦ νοῦς κάθαρσιν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἱερωσύνης ἐτοιμασθεῖσαν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ φιλόξενον τράπεζαν· ἐπεὶ καὶ ὅλον ἑαυτὸν, ἱερὰν τράπεζαν, καὶ πνευματικὸν ὀλοκάρπωμα κατεργάσαστο. Θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ τοῦ Ἰσαὰκ ἐπαγγελία, καὶ πρὸ γεννήσεως· ὁ δὲ ἀτεπάργγελτος εὐθὺς ὑπῆρξε (37), καὶ μετὰ γέννησιν.

B Θαυμαστὴ καὶ τοῦ Ἰακώβ κλίμαξ, ὡς παραδόξου μυστηρίου προτύποις· καὶ ἡ περὶ τὰ θρέμματα τοῦ ἀνδρὸς εὐμηχανία· καὶ ἡ ἐκ τῆς ὁσφύος δωδεκάστελεχος τῶν τέκνων εὐμερία· θαυμαστὴ δὲ καὶ τούτῳ [Ἰσ. τούτου] τῶν ἀρετῶν ἡ κλίμαξ πρακτικῶς ἐξεγένητο, καὶ ἡ ποιμαντικὴ τῶν λογικῶν ἐμπειρία, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὁσφύος πλήθουσα πνευματικὴ τῶν τέκνων ἀπόδεξις.

Ἰὼβ ἐπὶ κορπῆ, καὶ τῇ περὶ τὰ δεινὰ καρτερία, ἐν τοῖς ἀπάντων καταγεραίρεται στόματι· ὁ δὲ τὴν ἐκ τῶν ἀθλῶν ἀνδρείαν, καὶ τῶν τραυμάτων τὰ ἔλκη καταβαλλόμενος· τὴν τε ἐκ τόπου εἰς τόπον χρονοῖαν κάθειρξιν ὡς κορπῆν ἐπιφερόμενός, ἐπίσης τὴν καρτερίαν ἐξήσκησε.

C Μέγας Μωσῆς ὡς θεὸς Φαραῶ, καὶ ξένος δημαγωγός, καὶ νομοθέτης πρὸς, εἰ καί τις ἄλλος, γενόμενος· ὁ δὲ, θέσει μὲν θεός, κατ' ἐκεῖνον, καὶ νομοθέτης πρακτικός, παρεγγυῶν ἅπασιν τῶν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων· καὶ βλάβος τῆς ἀπαθείας θαυματουργοῦν διαφόροις τοῖς θαύμασιν. ἐμμήσατο Δαβὶδ τὸ ἐν πολέμοις ἀκαταμάχητον, τὰς τῶν αἰρετικῶν ἀνδρείως κατατροποῦμενος φάλαγγας. Ἐὼ λέγειν Φινεὲς τὸν ζῆλον, καὶ Ἡλιοῦ τὸν Κάρμηλον, καὶ Ἐλισσαίου τὴν ἐν μηλωτῇ διπλῇ τῷ χαρίσματι τοῦ Πνεύματος δύναμιν· ὧν ὁ μέγας τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς, ὡς οἶόν τε, κατ' ἀμφοτέρα τούτοις ἀπεμμήσατο.

D exponi apostolum; sed neque prima illa, ac velut substantiali, quæ in Dei visione consistit. Exstant in biblioth. Regia Hilarionis ejusdam apocalypses ac somnia, eum aperte errorem habentia, alioqui doctrinæ morum non inutilia. Illud ἄρτιον ἐντολῆς ὑπαίρειν, ut Adamum respiciat, id velit, *omnimodam mandati velut subtractionem*: id est, summam ejus prævaricationem, beato illo statu, et cum nihil esset in eam impellens, excepta ingrata voluntate: ut autem Nicolaum, contrario sensu exponendum sit, quasi nihil ab eo, præcepto detractum sit, obsequentissimusque Dei legibus fuerit.

(37) Promissa copiosa prole ex nata pœila, cui parentes timebant, ne et ipsa, uti reliquæ proles, præmature exstingeretur: quæ viri sancti prophetia paulo ante narrata est.

Ἐὶ δὲ καὶ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν ἅπλητος ἐκδήσεισθαι, πρόβηθι λοιπὸν, καὶ ὕψι μελίζω τῶν σοὶ ἐξητασμένων τὴν ὑπαρξίν. Ἐπεὶ γὰρ ἔδει τοῦτον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, τῆς ἀθλητικῆς καλαιστέρας καλῶς τὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενον, τὸ κοινοὶν ἀποτίσαι χρεὸς τῆς φύσεως (ἦν δι' ἀρρώστιας ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἀνακείμενος, τῶν τέκνων στοιχηθὲν ἡδὴ παρισταμένων αὐτῷ, καὶ τὰ τοῦ πάθους σχετλιαζόντων ἐξόδια), εἰπεῖν λέγεται τὸν μακάριον, μὴ τι τῶν καθηκόντων ἐφυστεροῖντο, ἐντεῦθεν τὴν ἀθυμοῦσαν αὐτῶν, ὡς οἶμαι, ψυχὴν καταγγυλιζόμενος. Οἱ δὲ, θρυλληθέντες τῷ παραδόξῳ τοῦ Πατρὸς ἐρωτήματι, ἀνεδίδαξαν τὴν προσράτως αὐτοῖς χρεῶδη τοῦ σιτοῦ ἐνδείαν παραστήσαντες.

Τότε στενάξας ὁ μέγας, καὶ ἐνθους ὥσπερ γενόμενος, Ἐγὼ μὲν ἄπειμι, φησί, καὶ μεταναστεύειν πρὸς τοὺς πατέρας μου. Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι τὰ νῦν ἀποκρίσεται· ὑμῖν δὲ, ὁ τῷ Ἰσραὴλ πάλαι τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας διαψιλευσάμενος, μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐμῆς ἀπ' ὧν διαλεύσεως, αὐτὸς ὑμῖν τὸν σίτον εἰς κόρον παράσχηται. Καὶ... τῷ λόγῳ ὑποστημῶναι τοῖς ἀδελφοῖς τὰ τοῦ ξύλου κρούσματα παρακλευσάμενος, ὡς τῷ ἱερῷ τῷ μοναχῶν συστήματι [γρ. τὸ ἱερὸν σύστημα], ἐπὶ τῷ αὐτῷ συναθροισθὲν ἐδέεσαστο, ὡς οἶδόν τε, τούτῳ τὰ ἐξόδια προσφωγεύμενος ῥήματα, προχειρίζεται μετὰ τῆς τούτων βουλῆς τὸν καθηγγισμένον. Κλήμης δὲ ἦν ὁ θαυμασίος, ὁ φερωνύμως ὡς κλῆμα κατάκαρπον, ἀειθαλεῖς τοὺς τῶν ἀρετῶν ἐπιφερόμενος βότρυας, τὸν τοῦ οἰκονομοῦ τότε βαθμὴν μετερχόμενος.

Αὐτὸς δὲ μικρὸν κατατρυχωθεὶς τῷ νοσήματι, ἐκδημος ὁλος καὶ πρὸ τῆς ἐκδημίας τῇ τοῦ νοῦς μεταθέσει τῶν ἐνθεν γενόμενος, ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ σταυρικῶς τὰς χεῖρας τυπώσας τῷ σχήματι, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὴν ἁγίοις ἀγγέλοις μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας τὴν ψυχὴν ἐναπέθετο, τῷ ἐβδόμηκοστῷ καὶ πέμπτῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, ἐξακισχιλιοστῷ δὲ τριακισιοστῷ ἐβδόμηκοστῷ ἔκτῳ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, τετάρτῃ τοῦ Περιτίου μηνός, τῆς πρώτης Ἰνδικτιώνος, ὅς ἐστι Φεβρουάριος.

Τὸ δὲ πολυστικὸν αὐτοῦ καὶ πολυάθλον σκῆνος, μετὰ Ναυκρατίου τοῦ μάκαρος κατετέθη, πρὸς τῷ δεξιῷ μέρει, ἐν τῷ κατ' ἀνατολὰς τοῦ Προδρομικοῦ τεμένους πανενδόξῳ καὶ ἱερῷ τῶν μαρτύρων σηκῷ· ἐνθα δὴ καὶ τοῦ οἰοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡ πανευκλεῆς καὶ πανεσθαστος τιμὴ θήκη καθίδρυται. Ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν

Ἄρα οὖν μεταδὰς τῶν προφητευθέντων ἐλάττω [ἴσ. ἐλάθετο] ἢ οὐχ ὡς ἐχρῆν τὰς ἐκβάσεις, ἢ τῶν ἐπαγγελιῶν πόρρω τῷ χρονικῷ πεποίηκε διαστήματι; Οὐδαμῶς. Μετὰ γὰρ τρίτην ἡμέραν τῆς αὐτοῦ ἐνδόξου μεταναστεύσεως, πλήρης σίτου τῶν βασιλικῶν πλοίων ἐκ Βασιλείου τοῦ φιλοχρίστου μέδοντας πέπομφε, καὶ τοὺς τῆς μονῆς σιτώνας ἐπλήρωσεν· ὡς μετὰ πολλῆς τῆς ἐκστάσεως τῷ θάμβει κατα-

Quod si etiam Josephi in Ægypto frumentationem quaeris²⁷, procelle modo, maiora prae iis visurus quæ interrogasti. Nam quia, juxta quod ait magnus Apostolus, postquam athleticæ palestræ bene certamen certasset, commune tandem naturæ debitum persoluturus, morbo detentus, humili jacebat lecto, filiis jam circum turmatim adstantibus, mortisque exodia tristi luctu plangentibus : quæsiisse ferunt virum beatum, num aliquo necessariorum carerent, mæstam puto ea ratione eorum oppignerans animam. Illi autem nova ac insolita Patris percontatione turbati, eam, quæ nuper acciderat, exposuerunt necessariæ annonæ penuriam.

Tunc vir magnus altum pectore suspirium ducens, ac velut afflatus Numine: Equidem, inquit, adeo, atque ad meos patres commigro. Hoc enim in præsentiarii mihi repositum scio: vobis autem, is qui olim manna Israeli in deserto, ac aquam de petra abunde suppeditavit, ipse vobis, triduo a mea disjunctione, largum annonæ præbebit comestum. Ubi autem dari signum fratribus ligni pulsatione, humili vocis insinuatione jussisset, sacrum jam monachorum cœtum in unum congregatum videns, communi eorum consilio eum eligit, qui in monasterii præfectura successurus esset. Is porro admirabilis ille Clemens fuit; vir plane pro nominis ratione instar fructiferi palmitis, virentes semper virtutum botros ferens; ac tum æconomi officio defungens.

Ille autem plusculum morbo attritus, totus, ante etiam migrationem, mentis ab humanis translatione excedens ac extra factus, extendens pedes, atque in crucis modum manus componens, multa fiducia abducentibus sanetis angelis, deposito animam tradidit, anno vitæ ipsius 75, a mundi autem creatione 6376, die 4, mensis imparis, 1 indict., qui est Februarius.

Porro ejus multis compunctum, plurimaque certaminum gloria inclytum tabernaculum, una cum beato Naucratis depositum est, ad dexteram partem in gloriosissimo ac sacro martyrum sacello, quod a dextris delubri Præcursoris situm est: quo item loco, sancti Patris nostri Theodori præclarissimus ac venerabilissimus honorabilis locus constitutus est. Quid vero inde?

Ergone ubi migrasset oblitus est, quæ prophetans prædixisset? aut secus atque oportebat, aut termino dilatiori, quam haberet promissio, curavit evenire? Haudquaquam. Post triduum enim gloriosæ ejus migrationis, navim unam e maximis Christi amantis Basilii imperatoris, frumento plenam misit, monasteriique horrea implevit: ut multo stupore percussus beatus Clemens in hæc verba pronun-

²⁷ Gen. xli, 53.

tiaverit : *Ecce, inquit, Patres, communis Pater A noster, post triduum, juxta quod promiserat, suæ in nos affectionis debitum implevit, novum nobis suæ apud Deum fiduciæ argumentum præbens.*

Habes quæsitæ solutionem, Josephi in Ægypto observatam liquido annonæ provisionem : quamquam hic miraculum longe miraculo præstet. Cæterum ad prodigium aliud orationem converto. Cum enim vir inclytus Clemens diu satis monasterii præfectum egisset, atque ad Dominum quintadecima die mensis Julii migrasset, jamque Hilarion, congrue omnino nomini morum hilaritate habens, præfecturam gereret; sancti Patris nostri Nicolai discipulus Antonius nomine, a nonnullis ab accidente nigredine Maurus appellatus, a multis annis, fluxus sanguinis morbo exsugebatur, vi tanta ægritudinis, ut restitundæ sanitatis medicos spes omnis defecisset. Huic tandem præfatus Pater Hilarion, ut in cella, in qua olim Christi famulus Nicolaus inclusus fuisset, decumbens, corporis disjunctionem sustineret, permisit. Dum ergo impensius gaudens in ea demoratur, apparens illi vir sanctus in somnis, in hæc verba compellat : *Humilis Antoni, quis te morbus moleste habet ? Ut autem, inquit, morbum explicavi, ejusque vim remediis majorem detexi : Ne, inquit vir magnus, ultra timueris : quippe amodo, nihil morbo hoc molestiæ creante, sanus eris. Tumque ad me ipse rediens, non jam in somnis, sed ipsis coram oculis, ejus e cella exeuntis posteriora aspezi. Quapropter, sanguis quidem fluxio actutum compressa est : multaque odoris fragrantia circumquaque cellam pervagata, humile cor meum immenso gaudio replevit. Jam tum anni quadraginta fluxerant, isque nihil molestiæ ab eo patiens morbo, Dei gratia vivebat.* *σασα, τὴν ταπεινὴν μου καρδίαν χαρᾶς ἀράτου ἐπλήρωσεν. Ἐκτοτε οὖν τεσσαρακοστὴν ἔτος ἦν (38), καὶ προσδιαμείβων ἀπαρενόχλητος ἐγεγόνει χάριτι Θεοῦ τοῦ τοιοῦτου νοσήματος.*

Et hæc hactenus dicta sint : plurima enim silentio omittenda sunt, quo brevitatē regulam servemus; cum et alioquo oratio debiliior sit, quam ut miraculorum vim valeat enarrare; hac parte auris ad fidem durioris utilitati prospiciens.

Nos quidem, beate vir, ad ea quæ longi temporis lapsu, silentii profundo obruta remanserant, pro eo desiderio, quo humilis noster animus in te habet, vitiosum atque contritum calamum extendentes, tanquam ex rerum abs te præclare gestarum

ἀληθέντα Κλήμεντα τὸν μακάριον ἀπορθέξασθαι. Ἰδοὺ γάρ, φησὶ, Πατέρες, ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ὡς ἐπηγγέλλετο, τῆς πρὸς ἡμᾶς διαθέσεως τὸ ὄφελιμα ἐκπεπλήρωκε, κοινὸν τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ παύσεως ἡμῖν τὸ θαῦμα ταμευσάμενος.

Ἐχεις τοῦ ζητουμένου τὴν λύσιν, τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν εὐμαρῶς διασώζουσαν, εἰ καὶ δεῦρο πλεονεκεῖ τὸ θαῦμα τοῦ θαύματος. Ἐπ' ἄλλο δὲ τέρας τῷ λόγῳ τετράφομαι. Κλήμεντος; γάρ τοῦ ἀοιδίμου ἐφ' ἱκανοὺς τοὺς χρόνους τὴν μονὴν κυβερνήσαντος, καὶ πρὸς Κύριον τῇ ἐπτακαίδεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐκδημήσαντος, καὶ Ἰλαρίωνος τοῦ κατὰ πάντα τῇ τῶν ῥθῶν ἰαρότῃ οἰκείως ἔχοντος τῷ ὀνόματι, τὴν ἡγεμονίαν ἀρτι κρατύνοντος· ὁ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου μαθητὴς Ἀντώνιος τοῦνομα, ὁ τῷ συμβεβηκότι παρώνυμῳ τῇ προσήγορίᾳ Μαῦρος παρὰ τισιν ἐπονομαζόμενος, ἐν πολλοῖς ἔτεσι τῇ τῆς αἰμορροίας νόσῳ ἐκπιεζόμενος, τῇ φορᾷ τοῦ νοσήματος τὴν παρὰ τῶν ἱατρῶν ἀπόγνωσιν κομισάμενος, ἐπετράπη λοιπὸν ὑπὸ τοῦ προβήθέντος Πατρὸς Ἰλαρίωνος, πρὸς τῇ κέλλῃ ἐν ἣ πρώην ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων καθέειρτο Νικόλαος, ἐπανακλιθέντα τὴν τοῦ σώματος ὑπόστασιν διὰ ζευξίν· ἐν ἣ μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς τὴν οἰκῆσιν ποιησαμένου, φαίνεται καθ' ὕπνου ὁ ἅγιος οὕτωςί πως αὐτῷ προσφθεγγόμενος· *Ταπεινὲ Ἀντώνις, εἰ τὸ παρενοχλοῦν σοὶ ἀρρόσθηται;—* Ὡς δὲ τὸ πάθος ἀπήγγειλα, φησὶ, καὶ τούτου τὸ ἀνιαιότερον οὐκ ἀπέκρυψα· *Μηκέτι φοβοῦ, φησὶν ὁ μέγας·* ἔση γάρ ὕγιής ἀπὸ τῆς δεῦρο, τῷ τοιοῦτῳ νοσήματι μὴ παρενοχλούμενος. Καὶ εἰς αὐτὸν γεροντῶς, οὐκέτι καθ' ὕπνου, ὀφθαλμοφανῶς δὲ τούτου τεθεῆναι τὰ ὀπίσθια τῆς κέλλης ὑπεξερχομένου. Ὅθεν ἡ μὲν φύσις εὐθὺς τοῦ αἵματος ἀνεστέλλετο· ἐὼς δὲ πολλὴ τὴν κέλλαν περιστοιχίζετο·

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Παραλειπτόν γάρ τὰ πολλὰ τῷ τῆς βραχυλογίας νόμῳ ὑπεκόντας· ἐπεὶ καὶ ὁ λόγος, δι' ἀσθενείας, τῶν θαυμάτων τὸ σθένος ἀδρανεῖ διηγῆσασθαι, τῆς ἀπιστουμένης ἀκοῆς ἐν ταυτῷ τὸ χρήσιμον κατεγγυῖζόμενος.

Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ μακάριε, τὰ ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ, τῆς σιωπῆς τῷ βυθῷ καλυπτόμενα, πόθῳ πολλῷ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν διανοίας τὸν ἐμπαθῆ καὶ συντετριμμένον κάλαμον παρεκτείναντες, ὡς ἐκ πελάγους τῶν σὺν κατορθωμάτων, μικρόν

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(38) Indicat auctor se fere supparem Nicolao, sub cujus exsuccessore miraculum. istud contigerit, a quo deinceps ad hanc scriptionem fluxissent anni 40. Consentiant reliqua, tum quæ de Creta necdum imperio Rom. restituta in superioribus dixit, tum quæ tandem in calce perorat, tristem id temporis Ecclesiæ statum, ab hostium infestatione perstringens, quando ædes sacræ ab illis cremabantur, terra Christianorum sanguine maderabat, qua Saracenis, qua Bulgaris imperium Orientis populantibus : qua de re nonnulla Baronius

sub Constantantino VIII ex Curopal. auctorque Vitæ S. Lucæ junioris quiescentis in Hellade, qui et ipse θαυματουργὸς appellatus, ac notissimæ sanctitatis, eo claruit tempore. Sunt certe ea Acta valde illustrata, nec ecclesiasticæ historie eorum temporum inutilia; tametsi Baronius ipsum quoque nomen viri tanti, ac Lucæ junioris ignoret. Sunt illa proluxiora, quam ut commodum videatur integra exscribere et dare. (*Excerpta dedit Combesius quæ locum suum apud nos obtinebunt.*)

τι μνήμης ἐμπύρουμα, ἢ καὶ ὀφίωνιον εὐτελές, τοῦ-
 τὸν σου τῇ πανευκλεεῖ καὶ ἀγίᾳ μνήμῃ ἀναγαγόντες
 τὸν λόγον, ἀνεθέμεθα. Αὐτὸς δὲ ἀνωθεν ἡμᾶς ἐπ-
 οπτεύεις ὡς, καὶ τὸν παρεπόμενον τῆς σαρκὸς
 ἡμῶν πόλεμον κατευμαρίζεις ἐκάστοτε, καὶ διεξ-
 ἀγούς αἰσῶς τῆς τλαιπώρου ζωῆς ἡμῶν τὴν οὐθι-
 νίαν, ὅτι πολλὰ τὰ παρ' ἐλπίδα ταύτης συμπτώ-
 ματα, καὶ κυβερνήσας πόρρω τῆς πονηρᾶς τῶν
 παθῶν καταιγίδος, τὴν τοῦ νοῦς εἰρεσίαν διεξαγώ-
 μενος, καὶ βραβεύσας εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας τῷ
 συτήματι· ὁρᾷ γὰρ ὅσῃν, καὶ ὡς· καλύπτουσιν
 ἀμεταστρέπτῃ τῆς ἡμέρας τὴν ὀργὴν ἐπιδείκνυται·
 καὶ καταβάλοις ἐθνῶν ἀτιθάσων θρασείαν ὀρμὴν
 καὶ ἀλλόκοτον φρόνημα. Ἴδε γὰρ οἱ νῦν τὰ τολ-
 μώμενα. Ἐκκλησίαι κατεμπιπρῶνται, καὶ γῇ Χρι-
 στιανῶν τοῖς αἵμασι σπένδεται· καὶ παῖσι ταῖς
 πρεσβείαις, ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς πίστεως
 ἐπανελθεῖν τῆς δόξης εὐγένειαν, ἢ παμπληδεῖ
 ταρῖζεσθαι, ὡς ἐθνη πόλεμον θέλοντα. Καὶ μὴν καὶ
 παράχοις ἀγαθαῖς ἐλπίσι ταῖς πρὸς τὸ Θεῖον ἡμᾶς
 πρακτικῶς ἐναδρύνεσθαι, δοξάζοντας Πατέρα, Υἱόν,
 καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν ἀμερῇ οὐσίαν τε καὶ θεότητα,
 νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

A pelago, exiguum hoc memorie fomentum, seu
 etiam vile obsonium, sermonem hunc inclytæ ac
 sanctæ memorie tue offorentes, dedicavimus. Tu
 vero nos propitius e cœlis intueri, quodque jugiter
 comes adest carnis bellum, quotidie alleves, misera-
 que vitæ nostræ exiguitatem prospere dirigas,
 quam multi casus inexpectato excipiunt, ac pro-
 cul a sæva perturbationum procella, animi navim
 gubernes ac regas, pacemque Ecclesiæ cœtui a Deo
 obtineas. Vides enim quantam quamque immobi-
 liter diem obtegentem, iram exhibeat : destruasque
 gentium indomitaram audacem impetum, ac animi
 insolentis superbiam. Vide enim qualia nunc præ-
 sumantur. Ecclesiæ inceduntur, ac terra Chri-
 stianorum madet sanguine : suadeasque tuis inter-
 cessionibus, ut vel fide recta ad antiquam revertantur
 gloriæ ingenuitatem, vel penitus collidantur, tan-
 quam gentes quæ bella volunt. Ita, quæso, præ-
 stesque, ut bona in Deum spemoribus rite compo-
 sitis gloriemur, gloriam submittentes Patri, Filio,
 ac Spiritui sancto, individue uni substantiæ ac
 deitati, nunc et semper, et in sæcula sæculorum.
 Amen.

ANNO DOMINI DCCCXCIII

S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS

NOTITIA

(Ex Ant. Monacensis Bibliotheca Sicula, Panormi 1708, tom. I, p. 581.)

Josephus hymnographus, ita ab hymnorum multitudine, quos decantavit, appellatus, lucis usuram Sy-
 racusis accepit, natus ex Plotino et Agatha parentibus virtute claris. Ab infantia morum maturitate, vir-
 tute ac pietate, futuræ sanctimonie specimen dedit. Sacris addictus litteris mirum in modum profecit,
 et non obscura cœlestis sapientiæ ac divinæ eloquentiæ splendoris edidit, quos præclariore virtutum
 incrementis effecit, sed florente adhuc ætate cum Agareni Syracusas occupassent, ut Barbarorum furo-
 rem declinaret, in Peloponesum decessit, ubi, relictis genitoribus, ut Deo liberius vacaret, Thessalonicam
 petiit, ibique monasticum D. Basilii institutum amplexus est in cœnobio Latœni dicto. Eo animi fervore
 regularem disciplinam aggressus est, ut breviter perfectionis exemplum sese omnibus exhibuerit; humi-
 litatis enim, obedientiæ, solitudinis ac silentii studio incubuit : austeritate, contemplatione, charitate,
 aliisque virtutibus ornatus ita refulsit, ut omnibus admirationi esset. Ex assidua sacrarum litterarum
 sanctorumque Patrum lectione, virtutum fomenta eliciebat, cœlitesque primarios nedum imitari cona-
 batur, verum etiam et hymnis aliisque ingenii monumentis extollere curabat. Hinc in sui amorem ac ve-
 nerationem omnes trahebat; dulcius autem cum sacrarum litterarum arcana magna suavitate expen-
 deret. Sæpius cœlesti sapientiâ imbutus concionabatur, et ad virtutes amplectendas auditorum animos
 excitabat : profluebat enim ex ore egregii viri mellitæ eloquentiæ flumen, quo omnium corda dulciter
 alliciebat. Ob egregiam vitæ sanctimoniam dignus existimatus qui sacerdotio initiaretur, licet humilitatis
 vires obsisterent, precibus et obedientiæ cessit; ideoque hac dignitate insignitus ferventius virtutum stu-
 dio incubuit. Duriore pœnitentiæ leges amplexus est, orationem protrahere diutius curavit, et ad san-
 ctimonie fastigium omnibus animi nervis properare contendit. Cum autem Thessalonicam pervenisset,
 S. Gregorius Decapolita, qui sanctitatis ac miraculorum gloria florebat, Josephi sanctimoniam numeris
 omnibus absolutam, demiratus, cum illo arctissimam familiaritatem contraxit; adeo ut ab eo distrahi

haud pateretur : hinc discedere coactus ad gravissimas res Constantinopolim pertractandas, cœnobii moderatorem enixe rogavit, ut Josephum itineris socium adjungeret, et tandem obtinuit.

Constantinopolim appulsus Josephus, Gregorium continuo intuens, omnem vitæ suæ rationem in se fideliter transferre curabat, ac vitam potius angelicam quam humanam traducebat. Cum autem Leo (non Isauricus, ut habet Vita S. Josephi apud Octavium Caetanum, tom. II *Sanctor. Siculor.* p. 46, sed Armenus, ut juxta temporis epochas recte advertunt Godefridus Henschenius et Daniel Papebrochius in *Actis SS.* 3 Aprilis, in comment. prævio ad Vitam S. Josephi, § 1, p. 266, et in annotat. p. 273) immanissimus Constantinopolitanus imperator, vesana rabie in sacras imagines earumque cultores sæviret, S. Gregorius, imperatoris furori se opponens, publice catholicam fidem propugnavit : hinc nonnulli viri religiosi ad Gregorium, tanquam ad fidei athletam confugientes, sæpius institerunt, ut Romam ad summum Pontificem S. Josephum mitteret, cui Ecclesiæ calamitates ac fidelium pericula exponeret, ideoque noster Josephus Gregorii jussu Romam velificavit : at in itinere a piratis aggressus, captivus in Cretam insulam adductus est, ubi in vincula conjectus, obscuro carceri mancipatur. Sed inter catenas gestiens, sociorum languores mellita eloquentiæ vi emolliebat, ac in fidei constantia confirmabat. Episcopum animi infirmitate laborantem, qui ut se a laboribus eriperet ad imaginum contemptum jam propendebat, ita roboravit, ut pro Christi fide ac imaginum cultu sanguinem profunderè paratum reddiderit. Innumeros e diaboli laqueis solvit, ac in fide fluctuantes firmavit, quorum nonnulli martyrii palmam assecuti sunt. Dum autem ita fructuose vitam, etsi catenis vinctus, traducebat, in natalitii Dominici nocte, spiritualibus canticis producta usque ad galli cantum, D. Nicolaus Myrensis sese spectabilem fecit, ac Josepho nuntiavit, iconomachum imperatorem jam defunctum ; se autem Constantinopolim regredi opus esse, ut cœlesti sapientia Christi fideles confirmaret : inde libelli folium in os ejus immisit, in quo hæc legebantur verba : « Accelera tanquam misericos, et festina tanquam miseror in adiutorium nostrum, potes enim si vis. » Hæc cum suavissime decantasset, se cœlesti dulcedine perfusum sensit, ac compedibus solutum, et per aerem raptum ; statim a D. Nicolao Constantinopolim translatus est. Cum ibi Gregorium jam defunctum deplorasset, in ecclesiam S. Joannis Chrysostomi secessit, ubi populos ad ecclesiam confluentes cœlesti sapientia erudit, et ad omnium commodum cœnobium exstruxit, quod statim numerosus religiosorum cœtus explevit. Accepta autem ex dono S. Bartholomæi reliquia, ad ejus cultum ecclesiam excitavit, ibique pluries S. apostolus spectabilem Josepho dormienti se exhibuit, ei que abdita nonnulla mysteria, ac difficillima sacrarum litterarum loca explanavit ; cœlestibus benedictionibus et charismatibus cumulavit, ut terrarum orbem cantionum suavitate demulceret, Josephum superna benedictione bravit, et in ejus linguam supernæ sapientiæ latices largiter influit. Ex tunc carmina panxit uberrime eo nectare fertera, leporibusque concinnata, ut auditorum ac legentium animos mira dulcedine perfundant, et quocumque velint facillime flectant : adeo ut ex iisdem cœlicolarum cantorum melos effluere ad animarum solatium putet. Hinc merito ejus hymni ab Ecclesia Græca in sacris divinx psalmodiæ locis translati, ad cœlitum laudem decantantur. Multos in hæresim lapsos ad catholicam fidem revocavit, multosque a sæculi illecebris ereptos, monasticæ vitæ addixit.

At dum in his sedulus insudabat, inclyti viri labores exturbavit Theophilus imperator (non Constantinus Copronymus, ut ex citata Henschenii et Papebrochii correctione) qui et ipse sacris imaginibus infensus, Josephum evangelica libertate concionantem, in exilium eiecit, in quo forti animo exsilii ærumnas perpressus est, usquedum a Michaelæ imperatore Constantinopolim revocatur. Inde spretis dignitatibus ultro sibi oblati, ecclesiasticæ suppellectilis custodiam accepit, ut Ignatio Patriarchæ obtemperaret : hic enim Josephi sanctimoniam doctrinamque perpendens, in pertractandis Ecclesiæ negotiis ipsum adhibere cupiebat, quod ex collato munere obtinuit : ideoque in rebus difficillimis sæpius Josephum consulabat, et ab ejus ore dulciter pendebat. Acceptissimus etiam Photio successori fuit, qui Josephum ea prosequabatur æstimatione, ut ipsum appellaret Patrem Patrum, et hominem Dei : tanquam angelum venerabatur, cui et Ecclesiæ negotia demandabat, omnesque Ecclesiæ primates hortabatur, ut eundem veluti sanctissimum Patrem recolerent, et ipsi mentis arcana detegerent ; quod libentius perpetrabant : prophetica enim luce perfusus experti sunt, quo cordium penetralia rimabat : Josephus autem omnes ad rectam Domini viam dirigebat. Tandem undique celeberrimus virtutibus, ac sanctimonia clarissimus, ab angelo communitus est, sibi instare mortis diem ; ideoque omnibus rejectis curis, ad ipsam ferventius se paravit, ac tandem ad cælum evolavit, in quo Deipara cœlitesque omnes, quorum elogia decantaverat, summo honore exceperunt, 3 Aprilis anno 885.

Si plura tanti viri cupis, consule ejus Vitam a Joanne Diacono scriptam, apud Octavium Caetanum, in *Vitis SS. Siculorum*, tom. II, p. 43, ab eo primum sub anonymi scriptoris nomine editam, ex ms. codice Græco monasterii S. Salvatoris Messanzæ, ab Augustino Florito soc. jesu Latinitate donatam ; exinde sub Joannis Diaconi nomine eandem in lucem emisere Henschenius et Papebrochius, in *Actis SS.* 3 Aprilis, p. 269 ; (habet etiam Vitam s. Josephi ex Synaxariis mss. edidit p. 266) eandem etiam ex perantiquo codice Bibliothecæ Vaticanæ in Latinum translata a Ludovico Marraccio e congregatione Cleric. regul. Matris Dei, edidit Hippolytus Marraccius frater, ejusdem Congregationis sacerdos in *Mariali* ipsius S. Josephi, qui et ea quæ in Græcorum Menzæis ac Menologiis de Josepho habentur, lectoribus exhibuit. De eo etiam Josephus Perdicarus, in *Vitis SS. Siculorum*, p. 282 ; Hieronymus Bascapè *Ephemerid. Sacr.* 3 Aprilis.

lis a pag. 31; Simon Wagnereckius in *Prolegomenis ad Pietatem Marianam Græcorum*, n. 22; qui duos distinguit Josephos hymnographos, quorum unus, S. Theodori Studitæ frater, episcopus Thessalonicensis, alter noster Siculus; et huic ascribendos putat canones qui in Græcorum Menæis nudum Josephi nomen præferunt; ejusque sententiæ adhærent Henschenius et Papebrochius, in comm. prævio ad Vitam § 2, n. 10 et 11. Vide etiam Jacobum Goar in Glossario ad *Rituale Græcorum*, Marraecium citatum in *Biblioth. Mariana*, part. I. p. 822, Joannem Nadasi in *Anno celesti* 5 aprilis; Leonem Allatium *De libris ecclesiasticis Græcorum* diss. 1.; Franciscum carreram in *Panth. Siculo* p. 75., Rocchum Pirrum in *notit. Eccles. Syracusanæ*, p. 159; Thomam Strotium in *Controversia Concept.* part. I, lib. II, cap. 19, p. 163, et cap. 20. p. 165; Michaellem Angelum Mancharusum in *Kalendario Syracusano*; Caetanum citatum in *Isagog. ad hist. Sicul.* c. 36, n. 24, 25, aliosque.

Scriptis Josephus :

Hymnos innumeros, ex quibus *Hymnographi* nomen accepit. In ecclesiasticis Græcorum libris CCCV hymnos (quos etiam canones vocant) per dies dispositos, ac per anni ambitum ab Ecclesia Græca decantari solitos contineri testatur Caetanus cit. in animad. Tom. II SS. Siculor. p. 18, n. 20, et Perdicarus loc. cit. p. 291, nempe :

Canones XCVI in Paracletico. Liber est Græcorum, qui quotidie aliquod recitandum in choro exhibet ad aliorum librorum differentiam, quibus statutis temporibus utuntur, ex Leone Allatio *De libris Græcorum*, dissert. 1, p. 68.

Canones XXXV in Triodio. Liber hic recitanda in choro a Septuagesima usque ad Sabbatum Majoris Hebdomadæ complectitur, ex Allatio cit. dissert. 1, p. 69; et Marraccius in *Mariali XXXVI* a p. 301 ad 322, ex eodem libro exhibet.

Canones V in Pentecostario. Liber est Græcorum qui recitanda in choro a Pascha usque ad octavam Pentecostes continet, ex Allatio cit. p. 77 et 78.

Canonem I in Horologio, quod idem est ac Latine diurnum, ex eodem Allatio cit.

Canones CLVIII in Menæis. Codices sunt duodecim, juxta duodecim anni menses distincti, in quibus quotidie decantanda horis canonicis ad Dei, Deiparæ ac sanctorum laudem continentur, ex Allatio cit. p. 78. Sed laud prætermittendum puto ex eodem p. 81, S. Josephi hymnos, omnibus aliorum Græcorum, qui in ipsis Menæis comperiuntur, anteposendos. Imo ejus Vitæ scriptores tradunt, poetas scriptoresque omnes post ipsum florentes, quæ venustatis et concinnitatis habent, omnia ex Josephi hymnis, tanquam ex cœlesti aurifodina eruisse. Ex his omnibus libris, aliisque mss. codicibus celeberrimus vir, et Deiparæ cultor inclitus Hippolytus Marracius Lucensis hymnos collegit omnes Græcos, quos S. Josephus in Deiparæ laudem cecinit, et Latinitate donatos fere omnes a Ludovico Marraccio ejus fratre, edidit, notisque illustravit hoc apposito titulo : *S. Josephi hymnographi, Siculi, Syracusani, Ordinis D. Basilii monachi, Mariale, quo ejusdem S. Josephi de augustissima cœli terræque Regina Deipara virgine Maria, opera omnia quæ reperiri potuerunt, ex Græcis mss. codicibus collecta, Latine reddita, notisque illustrata, nunc primo publicantur, studio ac labore P. Hippolyti Marraccii, Lucensis, e congregatione cler. regul. Matris Dei, Romæ, typis Ignatii de Lazaris, 1661, in 8.* Addit et ipse Marraccius, in notis p. 425, hymnos multos reperiri in mss. codicibus bibliothecæ Barberinæ, qui in editis Græcorum Menæis desiderantur; et pag. 488 et 494 ait, quod in Triodio ms. Græco ejusdem biblioth. n. 118, hymni exstant nonnulli, qui in impresso Triodio non reperiuntur. Apud Octavium Caetanum in *Vitis SS. Siculorum*, hæc in Latinum versa ab Augustino Florito soc. Jesu habentur, nempe :

Antiquæ odes fragmentum in S. Marcianum episcopum Syracusanum. Tom. 1, p. 7.

In S. pontificem Paneratum hymnus, ib. p. 15.

In S. Niconem martyrem hymnus, ibid. p. 45.

In S. Euplium hymnus, ibid. p. 110.

Hymnus secundus in S. Euplium, ibid. p. 112.

Hymnus in S. Fantinum ex ms. Græco codice monasterii S. Philippi Fragalatis, ibid. p. 161.

In S. Gregorium Agrigentinum episcopum hymnus. Ibid. p. 218.

In S. Leonem episcopum Catanensem, hymnus tom. II, p. 26.

Denique apud Laurentium Surium in *Vitis SS.* 24 Augusti p. 254, et Aloysium Lipomanum in *Vitis SS.* 24 Augusti p. 891, ex Simone Metaphraste exstat sermo inscriptus : *Josephi humilis et minimi laudatio in sanctum apostolum Bartholomæum*. Hunc nostri Josephi fetum putant Octavius Caetanus in animadv. ad tom. I. SS. Sicul. p. 154, n. 6; et in animadv. ad tom. II, p. 18; Josephus Perdicarus in *Vitis SS. Siculor.* p. 294; Henschenius et Papebrochius in annotat. ad Vit. S. Josephi p. 274. Hi vero in comment. prævio ad eandem Vitam, § 2, n. 11, ex Allatio in dissert. de Græc. libris p. 11, Josephi nostri putant.

Canones de S. Nicolao, servantur Græce mss. Romæ in bibliotheca Barberina.

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

VITA

AUCTORE JOANNE DIACONO CP.

(Acta Sanctorum Bolland., Aprilis, tom. I.)

GODEFRIDI HENSCHENII COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus sacer ex Synaxariis mss. Legationis Romanæ, et exsilii tempora.

1. Sanctum Josephum, a sacris hymnis sive canonibus conscribendis, Menæa excusa et plurimæ mss. Synaxaria, Claromontanum, Chiffetianum, Mazarinianum, aliaque, τὸν Ὑμνογράφον· duo autem in monasterio Cryptæ-Ferratæ conservatæ, τὸν Ποιητὴν τῶν κανόνων appellant, eique elogium texunt, alia brevius, longius alia; vix ulla absque mendis, librariorum oscitantia aspersis. Solum Synaxarium, quod primo loco hic nominavimus, Claromontanum, quia ex Claromontani nostri Parisiis collegii bibliotheca commodatum, majori ex parte sincerum est: quod proinde præ ceteris dignum duximus huic prolusioni inserere, ita expeditiorem cursum habituri ad ea, quæ circa hujus Sancti ætatem moventur dubia; non aliud habentia fundamentum, quam quod audacior aliquis Vitam ab auctore pene cœvo scriptam præsumperit ex suo ingenio interpolare unius vocis additamento; et Leonem Iconomachum legens, addere τὸν ἐκ τῆς Ἰσαυρίας, non satis attendo quod integro sæculo Leonis Isaurici imperium distet a temporibus Ignatii Photique patriarcharum, sub quibus scevophylacis munus in Ecclesia Constantinopolitana gessisse Josephum, in progressu Vitæ debuerat observasse. Similem prorsus errorem 23 Maii circa S. M. Chaclem Synnadarum episcopum irrepsisse in Menologium Græcorum notavimus 5 Januarii ad Vitam sancti Gregorii Aritensis, pag. 290. Elogium porro sancti Josephi præcitatum tale est:

Ὅσως ὁπῆρχεν ἐκ τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας, γεννητόρουν Πλουτίνου καὶ Ἀγάθης. Πορθηθείσης δὲ τῆς πατρίδος, εὖν μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς διαφυλαχθεὶς, ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἐκείθεν ἀπάρας ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην. Πέντε καὶ δέκατον ἔτος ἁγίων, ἀποκρίεται ἐν τινὶ μοναστηρίῳ, καὶ ἦν διερχόμενος πᾶσαν τὴν θείαν Γραφὴν· ὅθεν καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν δίδεται, καὶ μετὰ Γρηγορίου τοῦ δεκαπολίτου τῇ Κωνσταντινουπόλει καταλαμβάνει. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν εἰκονομάχων αἵρεσις αὖθις ἀναφάνη, Ἀλόντος τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου [βασιλεύοντος], παρεκάλεσαν τὸν ἅγιον Γρηγόριον οἱ ὀρθόδοξοι,

στεῖλαι εἰς Πόλιν τὸν Ἰωσήφ, μηνύοντα τοῖς ἐκείσε τὸ συμβάν. Καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει· πλοῖα δὲ ἐπιστάντα βαρβαρικά δεσμώτην εἰς Κρήτην ἀπήγαγον. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν νυκτῶν ἐπιστάς αὐτῷ τις ἱεροκρεπῆς τὴν ἰδέαν, Ἐκ Μύρων ἐνταῦθα πάριμι, ἴρη· καὶ βιβλίον κρατῶν, διεκαλύετο λαβεῖν. Ὁ δὲ λαβὼν, ἀνεγίνωσκε καὶ ἐβάλλε· Τάχυνον, ὁ οἰκτίρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεῆμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. Καὶ τὸ φέρόμενον, ἔργον προῆλθε γένετο. Τότε γάρ τοῦ τῆς αἰρέσεως προμάχου Θεοφίλου ἐξ ἡμῶν γενομένου, ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῶν σεπτῶν εἰκονισμάτων ἀπέληρε τὴν εὐπρίπειαν· καὶ ὁ τίμιος Ἰωσήφ, ἐλευθερωθεὶς τῆς εἰρκτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν διεσώζετο. Ἐν δὲ τοῖς ὁρίοις τῆς Θεσσαλονίκης γενόμενος, λαίψανον εὐρών τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρείου [ἐν ἅλλοις Συναξαρίοις λέγεται, τοῦ Βαρθολομαίου λαίψανον], εἶλεν, καὶ καθὼς ἐπ' ὀνόματι τοῦτου ἐδομήσατο· καὶ ἐν φροντίδι πλείονι καθεστῆκει, μελωδήμασι τὰς αὐτοῦ παρηγόρεις κατακοσμήσας, σὺν δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἡξίου τοῦ ποθομένου τυχεῖν· τοιγαροῦν καὶ ἐπέτευχεν. Ὅρᾳ γὰρ νύκτωρ ἄνδρα τινὰ φεβερόν, ἐν ἀποστολικῷ τῷ σχήματι, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τραπέζης εὐαγγέλιον ἀράμενον, καὶ τοῖς στέρνευσι αὐτοῦ ἐπὶ θέντα, καὶ εὐλογίας αὐτὸν ἀξιώσαντα. Καὶ ἐκ τότε εἶλεν τὸ χάρισμα τῆς ὁμνολογίας· καὶ οὕτως ἀπόκως καὶ μετ' εὐκολίας τὰς ἱερὰς ὁμνολογίας δι' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν ἐφώτισεν ἐν ὕμνοις· ἐντεῦθεν τοῖς ἀπάντων στόματι φέεται, καὶ πᾶσι πειθεὶς καὶ ἐπ' ἐραστός, οὐ μόνον ἰδιώταις καὶ ἀρχουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς βασιλεῦσι γίνεται.

Καὶ πολλὰ ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου περὶ τῶν εἰκόνων πίστεως ἀγωνισόμενος ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα, παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου [ἴμο Θεοφίλου], ὅπῃ Βάρδα τοῦνομα καταδικασθεὶς, καλῶς γε τοῦτον διελεγόμενος. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίην αὐτοῦ ἀναρρυσθεὶς ἐκ Χερσῶνος, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας, τῆς ποιήσας τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας φύλαξ γενόμενος, Ἰγνατίου μαρτυραρχούντος τοῦ θείου. Οὐ μετὰ τὴν ἐκδημίαν, παρὰ Φωτίου στέργεται καὶ ἐκθειάζεται· οὗτος γὰρ μετὰ τοῦτον πατριάρχης ἀναδείκνυται. Ἐν τούτοις καλῶς διαρκήσας, καὶ ὁσίως καὶ ὀκνάως

πολιτευσάμενος ἀνεπαύσατο ἐν Κύρῳ· λέγεται γάρ, ὅτι ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ, ὀφικευομένη παρὰ τῶν ἀγίων μαρτύρων καὶ ἀγγέλων, ἀνῆλθεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀνθρώπος τις, ἔχων δοῦλον χρήσιμον, ἐπείπερ ὁ δοῦλος ἐφυγεν, ἀπελθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον τὸν Φανερῶτην, παρεκάλει αὐτὸν φανερωταί τὸν δοῦλον αὐτοῦ· προσμείνας δὲ ἱκανῶς καὶ μὴδὲν μαθὼν, ἐβουλεύετο ἀναχωρῆσαι. Ὁρθρου δὲ ὄντος, καὶ λόγου ψυχωφελούς ἀναγινώσκοντος, μικρὸν ἀφύπνωσε, καὶ ὦρα τὸν μάρτυρα λέγοντα αὐτῷ· Ἰνα τί περίλυπος εἶ; Τοῦ ποιητοῦ Ἰωσήφ κοιμηθέντος ταύτῃ τῇ νυκτί, ὀφικεύθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ παρὰ πάντων ἡμῶν, οὓς κανόνες καὶ ὕμνοις ἐτίμησεν καὶ ἐσυνοφίσθη εἰς Θεόν· καὶ νῦν πάρειμι πρὸς σέ. Τοῦ λοιποῦ τούτων δηλώσει· Ἀπελθε κατὰ τόνδε τὸν τόπον, τοῦνομα προσεπίων, καὶ εὐρήσεις, ὅν ἐπιζητεῖς· οὐκ ἐστὶν σου.

2. « S. P. N. Joseph Hymnographus ex Siculo-
rum provincia erat, parentibus Plutino atque Aga-
tha: in depopulatione autem suae patriae cum ma-
tre fratribusque servatus, in Peloponnesum abiit,
indeque se transtulit Thessalonicam; et decimum
quintum agens ætatis annum, attonsus est in mo-
nasterio quodam: ubi totam sacram Scripturam
tanto cum profectu decurrit, ut presbyter meruerit
ordinari, et cum Decapollita Gregorio Constantino-
polim transiit. Postquam autem sub Leone Armeno
denuo resuscitata Iconomachorum hæresis extulis-
set caput, deprecati sunt sanctum Gregorium or-
thodoxi, ut Romam destinaret Josephum, fidelibus
ibi degentibus nuntiaturum, quid accidisset. Navi-
gavit igitur eo; sed a barbarorum navigiis inter-
ceptus, abductus in Cretam captivus est. Una au-
tem noctium astans eidem quidam, speciem
pontificalem præferens: Ex Myra, inquit, huc ad-
veni; et librum sumens, jussit eum accipere. Accepit
Joseph, legitque hæc verba: Accelera, mise-
ricors, et festina, miserator, in adiutorium nostrum:
potes enim, si vis. Quod autem tunc decantavit,
opere ipso completum vidit; quando Theophilo e
viviis sublato, sancta Ecclesia sacrarum imaginum
recepti ornatu. Interim divinus Joseph liberatus e
carcere, Constantinopolim salvus perductus est.

3. « Invenerat, cum adhuc esset in finibus Thes-
salonicæ, sancti apostoli Bartholomæi reliquiam. Hanc igitur accipiens, sub illius nomine edificavit
sacellum; cœpitque multa cum sollicitudine versare
animo, quomodo festivitatem ejus sacris canticis
componendis ornaret; cum lacrymis atque singul-
tibus supplicans, ut hujus desiderii sui compos ef-
fici mereretur. Et vero compos ejus effectus est.
Noctu enim virum quemdam reverendum conspicu-
tus est ad latus epistolæ, qui videbatur sacra e
mensa Evangelium tollere, ipsumque Josephi impo-
nens pectori, sua eum benedictione imperituri. Ex
tunc autem gratiam componendorum hymnorum et
facultatem habuit tam expeditam, ut quidam existi-
marent, eum melodias sacras non proferre ex
seipso, sed aliunde acceptas et memoriæ commen-

A datas pronuntiare, et præbere postulantis: Itaque
Ecclesiam universam suis illustravit hymnis, cœ-
pitque omnium ore celebrari, et cunctis haberi
amabilis, non tantum idiotis, sed etiam principibus
et imperatoribus ipsis.

4. « Multum quoque orthodoxæ fidei causa cer-
tians, in Chersonem est relegatus ab impio Ar-
meno, eo quem Bardam vocabant condemnante,
quod illum genere redarguisset. Post ejus mor-
tem e Chersone liberatus est ab egregia illa impera-
trice Theodora, quæ orthodoxiam celebravit; et
sacrorum vasorum Magnæ Dei ecclesiæ custos ef-
fectus est, divino Ignatio sedem patriarchalem obti-
nente. Post hujus porro ex hac vita discessum,
Photio quoque (hic enim post Ignatium patriarcha
est declaratus) in amoribus fuit æstimationeque
maxima. Inter hæc longum vitæ spatium laudabiliter
implens, sancteque et innocenter suo versatus in
munere, obdormivit in Domino. Dicitur autem, quod
sancta illius anima, deducuntibus sanctis martyri-
bus angelisque, eversa in cælum sit. Etenim homo
quidam, servum utilem habens, cum hic se fuga
proripulisset, abiit ad sanctum Theodorum, Phanero-
tem vulgo nuncupatum, rogaturus ut suum sibi ser-
vum revelaret. Exacto autem ibidem spatio non
modico temporis, cum nihil didicisset de fugitivo,
recedere voluit; recessissetque, nisi orto jam die
detentus spiritali qui fiebat sermone, obdormisset
tantisper. Atque ecce martyr videt, et hæc ad se
dicentem audit: Ut quid mœstes es? Poeta Josephus
hæc nocte moriente, anima ejus ab omnibus nobis
quos suis canonibus hymnisque honoravit, deducta
est et ante Dei conspectum constituta. Nunc autem
præsto sum, ostensurus deinceps, quod voles. Vade
ad locum illum (et locum nominavit), ibi famulum
tuum, quem requiris, invenies.

5. Hactenus Synaxarium prædictum, recte et or-
dine omnia, nisi quod ad auctores indieti in Cherso-
nem exsilii pertinet, adeoque et ipsius exsilii tem-
pus. Etenim quamvis Leo Armenus, suæ adversus
monachos orthodoxos sævitæ ministram faciemque
habuisse legatur Bardam quemdam, affinem suum;
hic tamen nullam potuit partem sibi vindicasse in
vexando Josepho: cum is sub ipsum initium per-
secutionis, anno 2 Leonis, suscitatus, Romam le-
gatus sit, et usque ad annum 820 manserit capti-
vus in Creta. Theophilus igitur, impius passim ab
auctoribus dictus, ob iconomachiam resuscitatam,
scribi hic et intelligi debuit; sub quo Bardas,
S. Theodoræ Augustæ frater, vir incestus atque
nefarius, apud sororium, monachis orthodoxis
infensissimum, facile potuit effectum dare, ut Jo-
sephum, vitia sua increpantem liberius, videret re-
legatum. Ita certe censuit is quis alterum e mss.
Synaxariis Cryptæ-Ferratæ compilavit auctor, et
conveniunt optime Vitæ Acta, quamvis nulla facta
Bardæ mentione totam culpam in e pessimum illius
temporis imperatorem, scilicet Theophilum con-
serant. In dicto vero Synaxario sic legitur: « Le-

vidi autem quidam cum eum calumniati essent de his, quæ adversus Bardam Cæsarem dicta fuerant, in Chersonem relegarunt, unde post aliquod tempus Constantinopolim regressus, sacrorum Magnæ Dei ecclesiæ vasorum custos factus est, Ignatio patriarcha. »

6. Graviora aliorum Synaxariorum errata hic non attingimus, tantum dicimus in eorum nullo notari nomen Leonis Isaurici, quod in Actis repertum ita torsit Octavium Cajetanum nostrum, in suis ad ea annotationibus, ut cum videret consequens esse, quod annis ut minimum 170 vixisset Josephus, ingenue fassus sit, « tam longinquam ætatem, inter tot rerum turbines, totque ærumnas et exercitationes asceticæ vitæ, negotium sibi facere. » Omnia nihilominus, quæ deinceps in Vita dicuntur, ita digessit, ut « pessimum, » de quo supra, imperatorem, sub quo in exilium eiectus est Joseph, haud dubie notet fuisse « Constantinum Copronymum, Leonis Isaurici filium, et imperii periunde atque impietatis successorem; » et « orthodoxos imperatores, » sub quibus est Constantinopolim revocatus, Constantinum et Irenem interpretetur. Utque hæc concordet cum Menæis occasione Bardæ ejectionem dicentibus; concludit « rursus, sub Michaelē Balbo pulsum Josephum, atque a S. Theodora restitutum videri. » Dubitat etiam « an Leo Isauricus, quem xiv Kal. Julii mortuum Theophanes scribit, potius dicendus sit in Natalitiis Domini obiisse, an vero post menses sex et totidem dies de ejus morte fuerit sancto Josepho nuntiatum. » Quæ omnia facile potuisset discernere, si ex indicato mortis die, scivisset Leonem Armenum, Isaurico tanto posteriorem, intelligere; et illud, ἐν τῇ ἱστορίᾳ, insertum Actis, suspectum habere, propter aliorum omnium silentium et enormem distantiam temporis.

7. Simili ratione non difficulter potuisset idem Cajetanus videre illius conjecturæ vanitatem, quæ Syracusas fuisse Josephi patriam propterea asseveravit, quia in Actis dicitur Josephi patria, gloriosior reddita a Beati parentibus tam felici germine, quam a Dionysio, « qui olim in ea summis in deliciis regnavit. » Esto enim quod regiam Syracusis habuerit Dionysius, toti tamen imperitavit insulæ de qua, non de peculiari aliqua ejus urbe loquuntur Acta. Non potest sane verosimile videri in tanto historicorum omnium silentio, quod Irene et Constantino regnantibus, potiti sint piratæ barbari, ea tempestate non admodum validi, munitissima urbe : quam iidem, Siciliæ reliquæ dominatum adepti sub Michaelē Balbo, non potuerunt, nisi nec Tauromenium, per annos 55 sui juris facere; usque dum veniret annus 878, quando die 21 Maii, victoria ipsi de eadem obtigit, et totius insulæ possessionem confirmavit, magna cum Ecclesiæ afflictissimæ calamitate : quam describit is qui interfuit Theodosius monachus, in epistola ad Leonem archidiaconum, ex ms. Græco Latine reddita

A et apud Roccum Pyrrhum in notitia Ecclesiæ Syracusanæ impressa. Qui idem Pyrrhus interim asserit et Basiliani ordinis monachum et Syracusanum fuisse Josephum; istud ex sua, hoc ex Cajetani conjectura persuasus : additque illius festum Syracusis celebrari 3 Aprilis, utique postquam Cajetanus incepit sanctos Sæculos ex Græcorum Menæis conquirere, et suis insulanis venerandos proponere : neque enim existimamus cultum eum Syracusis esse antiquum, aut in ulla majorum de Josepho traditione fundatum.

§ II. Vitæ scriptores. Canones compositi, tempus mortis.

8. Quod § superiori diximus de Barda, et circumstantiæ quædam aliæ, in Synaxariis expressius quam in Vita notatæ (ut quod decimo quinto ætatis anno attonsus in monachum sanctus Joseph sit, quod invasa a Saracenis patria cum matre ac fratribus servatus, quod extemporaneam pene habuerit canonum condendorum facultatem, quod locus exilii Chersona fuerit, quod ante exilium injecta sint sancto vincula et verbera, quod denique gloriose illius in cælum deductionis visio, occasione fugitivi requisiti in templo sancti Theodori Phanerotæ seu Manifestatoris, obtigerit probo illi viro, qui ejus ad alios meruit testis existere), hæc, inquam, circumstantiæ, in prolixioribus Actis præteritæ, credibile nobis faciunt, Vitæ epitomen (quam supra ex Claramontano dedimus, quamque alia mss. fere sequuntur) ipsam esse, quam, a discipulo sancti Josephi Theophanē scriptam, Joannes Magnæ Dei ecclesiæ diaconus et orator, præ oculis habuit, plenius ornatusque exponendam, additis quæ desiderabantur multis. Hanc sic auctam ornatamque ex parte, ex parte vero, prædictarum circumstantiarum minutis prætermisissis, descriptam liberius, accepimus ex codice Græco Bibliothecæ Vaticanæ, auctoris nomen quale diximus præferente : contulimusque cum ecgrapho alterius codicis, a Daniele monacho et sacrista in monasterio sancti Salvatoris Messanæ absque auctoris nomine descripti, ex pluteo 20, num. 52.

9. Ea primum, Latine reddita a P. Augustino Florito societatis nostræ, prodit inter Vitas sanctorum Sæculorum an. 1657; aliam deinde ejusdem Vitæ versionem adornavit Ludovicus Maraccius Lucensis, e Congregatione Clericorum Matris Dei, una cum Canonibus in omnia Beatæ Virginis Mariæ festa, et Theotociis per omnes Græcorum ecclesiasticos libros sparsis, et sancti Josephi nomen ut auctoris præferentibus; quæ omnia prænominati Ludovici conjunctione sanguinis et religionis professione frater, Hippolytus Maraccius, commentariis eruditis illustravit, vocans illa *Mariæ sancti Josephi Hymnographi*, et publicavit Romæ anno 1661. Hanc versionem, Græci contextus verbis pressius inhaerentem, prætulæramus tum priori illi, tum alteri a quodam hujus nostri provincie phil-

ellene elaboratæ. Sed excerpta ex Maraccii libello folia, preloque ad nostrum morem parata, exciderunt nobis Amstelodami, quando post tristem Blavianæ typographiæ casum colligebamus sarcinas Antwerpiam revehendas: neque jam, cum primum defectus animadvertitur, promptius est aliquid quam ex Octavio Cajetano recipere Floriti versionem, eamque ad contextum Græcum denuo recognoscere, mutatis hinc inde pauculis ubi id exigere res videbatur.

10. Simon Wangnereckius noster, in Prolegomenis ad Marianam Græcorum pietatem, ex duodecim tomis Menæorum et septem reliquis Græcæ Ecclesiæ voluminibus excerptam, n. 22, de duobus sanctis Josephis, utroque hymnographo et confessore apud Græcos, agit: quorum alter fuerit S. Theodori Studitæ frater atque episcopus Thessalonicensis, 14 Julii recolendus, et habuerit in canticis suis pangendis hoc notabile, quod nomen suum sæpe omissum in titulo, per Acrostichidem sive primas stropharum litteras, circa ultimam odam sui ultimi canonis, semper accuratissime signarit: alter annis forte quadraginta junior, hic noster sit, cui adscribendos putat eos canones, quæ nudum Josephi nomen appositum habent. Quia vero etiam canones hujus posterioris, de quo nunc agimus, Josephi, fere acrostichidi alicui illigantur, existimat præcitatus Wangnereckius, ad ipsos utpote operosius compositos, extendi debere extemporalem illam dictandi facilitatem, quam supra ex Menæis laudatam vidimus. Cur tam operosum hoc sit, ut ab exercitato nequiverit ex tempore fieri? Certe nullo poetico metro astrictos Græcorum canones, potuisse non magna contentione animi ad certas litteras, in cujusque strophe principio inveniendas, astringi ab eo, cui liberum esset strophas singulas, nullo inter se ordine connexas, a quacunque liberet voce ordiri, ipsi didicimus experiendo; quando talium canonum aliquos Latine reddidimus, eadem acrostichidum lege servata, idque in versione, ad Græcorum verborum sensum exprimendum, obligata. An autem omnes illi canones, quas Mariali suo Maraccius inseruit, quosque supra trecentos inveniri in ritualibus Græcorum libris asserit Cajetanus, hujus ultimi Josephi sint, an aliqui relinqui priori debeant, non vacat nec operæ pretium est sollicitius examinare.

11. Placet interim discrimen a Wangnereckio supra nominato designatum, ut scilicet canones illi, qui nudum Josephi nomen preferunt absque alio titulo, Josephi hujus nostri sint: quem etiam intelligere videtur Leo Allatus in sua de Græcorum libris dissertatione, quando Josephum Melodum nominat. Episcopo Thessalonicensi imputari possunt alii qui dicuntur τοῦ κυροῦ Ἰωσήφ, domini Josephi: hæc enim honoris appellatio denotat gradum aliquem eminentiorem. Fatemur tamen non ita firmam eam conjecturam videri, quin varia possint contra eam opponi, quæ ambiguum juli-

cium faciant. Præter hos duos non videtur alius tertius Josephus fuisse, qui in titulo ms. Typici, Romæ in Bibliotheca Barberina asservati et a Leone Allatio, pag. 11 dissertationis præcitatus, laudati, nominetur, cum dicitur, Typicum illud continere ecclesiasticam constitutionem omnium festorum totius anni, secundum traditionem sanctorum Patrum, videlicet S. Sabæ, et Studitæ, et maxime Sancti Montis; necnon partem traditionis sanctissimi Patris nostri Josephi, possessoris sancti monasterii quod Divi Nicolai τῶν καρούλων dicitur. » Etenim si Joseph ille proprium ordinavit officium monasterio suo, cujus patronus erat D. Nicolaus, quis Paracleticon Græcorum legens (in quo ordinarium totius hebdomadæ officium octies secundum octo tonos variatum continetur) in eoque observans secundum seriæ 5 canonem (nam singulis feriis duo sunt canones, et feria 5 primus de apostolis est) cum cathismatis atque tropariis eodem spectantibus esse de S. Nicolao: quis, inquam, hæc legens et observans, non judicabit Josephum istum τῶν καρούλων esse auctorem illorum octo de S. Nicolao canonum? Atqui etiam horum canonum acrostichides subjunctum habent nomen Ἰωσήφ hoc modo: Ἦχος α'. Σολ, Νικολας, πρῶτον εἰσφέρω μέλος. Ἰωσήφ. Et similiter in aliis, præterquam in canonibus terti secundi et octavi, qui nihilominus ejusdem auctoris manifeste sunt. Hunc igitur non esse a nostro Josepho distinguendum, tum illa styli similitudo suadere poterit, tum quod nostrum a Cretensi captivitate liberatum D. Nicolai miraculo, possimus prudenter opinari, ei quod Constantinopoli erexit monasterio patrocinium prætulisse S. Nicolai, in deserto illo loco, ad quem, haud procul positum a templo D. Joannis Chrysostomi, « sedem et curarum scholam n. 24, dicitur transulisse, inibique discipulorum distribuisse multitudinem: » in casulis forsitan extemporaneis, unde dictum sit monasterium D. Nicolai Καυκάρων, vocabulo, ut alia multa Constantinopolitana, Πατριαρχῶν: quamvis et monasterii a D. Nicolao dicti nusquam Acta meminerint, et adjectum postea oratorium S. Andreæ apostolo nuncupaverit sanctus, propter reliquias ejus istic collocatas, uti dicitur num. 25.

12. Quo anno Christianæ æræ et ætatis suæ mortuus sit hic, de quo agimus, Josephus, nusquam exprimunt Acta: tantum n. 37 inquirunt, diu illum in vita duravisse, et propter graves in ea labores diuturnum censi debere sustinuisse martyrium. Num. autem 34 dixerant, quod Dominicæ Passionis magna ac venerabili Parasceve instante, discipulum suum, et ecclesiæ possessiones in libello descriptas obtulerit et commendavit Photio patriarchæ, nihil ulterius exprimens: quo facto imminentem sibi exitum præsignasse declaraverit mox vehementissima febris, quæ eidem fecerit vivendi finem, et (quantum ex contextu colligi datur) paucorum omnino dierum fuerit. Hinc porro animum

circum agentes per octo illos annos, quos Ignatio mortuo Photius in patriarchatu habuit, antequam anno 888 dignitate illa privaretur; et annum requirentes, qui Parasceven habuerit, neque post tertium diem Aprilis, quo mortuum credimus S. Josephum; neque tamdiu ante, ut inter ipsam et diem mortis longioris temporis statui debeat; nullus occurrit opportunior annus, quam 885, qui Parasceven 29 Martii habuit, et quarta feria Paschalis hebdomadae diem 5 Aprilis. Nam, si anno 880 mortuus esset Josephus, mortuus esset ipso die Paschae; talem autem tamque notabilem festivissimae diei circumstantiam, nequaquam, si vera fuisset, omisisset exprimere auctor Vitae.

43. Hinc porro de aetate conjectare possis, eum qui Leone Armeno persecutionem incipiente, id est anno aerae vulgaris 814 jam presbyter initiatus, Romanae legationi judicabatur idoneus, atque adeo ut minimum tricenarius erat, haud multum abfuisse a centenário, quando a mortali hac vita ad immortales Superos transit. Eadem ratione intelligi datur illam Barbarorum incursionem in Siciliam, quae Josephum cum matre fratribusque in Peloponnesum

A expulit e patria, non paucis annis priorem fuisse luctuoso illo tempore, quo post Leonis Armeni caedem, « Michaelis adversus rebellem Thomam occupato, et omnem aliam curam huic unice postponente, Creta, Sicilia et insulae Cyclades a Romano imperio rescissae sunt, » ut scribit Leo Grammaticus. Nempe Barbari illi, piraticis excursibus praedas ante id tempus contenti agere, tunc etiam firmas novo dominatui sedes in iisdem insulis acquirere. Quod autem Barbaricae etiam naves fuisse dicantur, quae vela Romam facientis cursum intercidere et captivum in Cretam avexere Josephum: id ita accipimus ut eam insulam non jam tunc tenuerint Barbari, sed ut a Leonis Armeni ministris conducti ad scelus piratae, profugos Constantinopoli sacrarum entiores imaginum curaverint retrahere in manus Iconomachorum; et Josephum nominatim intenderint comprehendere, quem Romam legatum navigare, non potuit omnino clam haberi: ex Actis enim manifeste constat, non Saracenos, sed Iconomachos fuisse, in quorum custodia detentus ille apud Cretam est toto fere sexennio.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΗΤΟΡΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΣΗΦ
ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ.

JOANNIS

MAGNAE DEI ECCLESIAE DIACONI ET ORATORIS

SERMO

IN VITAM S. P. N. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.

(Ex ms. codice biblioth. Vatic., collato cum ms. Siculo monasterii S. Salvatoris.)

Interprete Ludovico Marraccio, Lucensi.

1. Omnis quidem virorum virtute praedictorum vita B
animum virtutis amantem ad imitationem invitat,
et honestatis amicum ad eam pro viribus aemulan-
dam compellit: si vero etiam sermo vitam exornet,
et practicum cum speculativo intelligibiliter con-
veniat, perfectionis studiosum per haec duo excitat
ad sedulitatis expressionem: quanquam etiam
vita sola illi, qui currit ad scopum supernae voca-

α'. Καὶ ὅπως μὲν βίος τῶν ἐναρέτων, τὴν ἐρωσαν
ψυχὴν ἀρετῆς πρὸς μίμησιν ἐκκαλεῖται, καὶ ζηλοῦν
ἀναγκάζει κατὰ δύναμιν τὸν φιλόκαλον· εἰ δὲ καὶ λό-
γος τὸν βίον καλλύνει, καὶ τὸ πρακτικὸν ἐν θεωρη-
τικῷ νοερώς συνδυάζεται τὸν ἀρεγόμενον τελειότητος,
δι' ἀμφοτέρω ταῦτα διερεθίζει πρὸς τὴν τῆς ἀκριβείας
ἐκτύπωσιν. Καίτοι γὰρ καὶ βίος μόνος ἀρχεῖ τῷ κατὰ
σκοπὸν τῆς ἀνω κλήσεως τρέχοντι, τὴν βασιλείαν

τῶν οὐρανῶν προσενηῆσαι καὶ τὴν δι' αἰῶνος μακα-
ρίτητα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λόγος τῷ βίῳ συνημμένος
κατάλληλος, Λυδία λίθος ὁρᾶται τὰ τῶν ἄλλων ἤθη
βασανίζων καλῶς, καὶ διὰ τῆς χάριτος τὸν αὐτῷ μετὰ
τρόπου κοσμούμενον, κοινὸν προτιθεὶς τοῖς βουλο-
μένοις ἀργέτωπον. Τοιοῦτον οἶδα καὶ Ἰωσήφ, τὸν ἐν
πύνοις μὲν γενναϊότατον, ἐν δ' ἀρεταῖς ἀπαράμιλλον,
τῷ δὲ περιόντι τοῦ λόγου τοῖς ἀνέκαθεν ἁγίοις, κατὰ
τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ Πνεύματος δύναμιν, μελ-
ωδικούς ὕμνητῆρούς ἐμπαρενέειροντα.

β'. Τοῦτον εἶδει μὴ παραδραμεῖν τὸν ἐραστὴν τοῦ
λόγου, καὶ τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς δυσωπούμενον,
ἀλλ' ὁ ἐκεῖνος ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἐκτετέλεκε, τοῦτο
πάντως λαβεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος. Εἰ γὰρ
καὶ οὐχ ὥρατος ὕμνος, κατὰ τὸν Ὑμνογράφον, ἐν
στόματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ, πλην ἀλλ' ἡ προθυμία καὶ
τὸ ζῆλον τῆς διαθέσεως ἔλξει τὸν εὐφημούμενον πρὸς
τὰ τὰ λιτὰ ταῦτα καὶ πανυχρὰ παραδέεσθαι· οὐ γὰρ
τὸ ἴσον ἀντιζητέσει παρὰ τῆς ἡμῶν οὐθενότητος·
οἷς γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν οἱ βλοῖ κατὰ διάμετρον
ἀφαστήκασιν, τοῦτοις ἀναλόγως καὶ ὁ λόγος ἀποσχοι-
νίζεται. Λαλήσω γοῦν παρὰ μέλος τῷ τὰ τῶν ἄλλων
ἐμμελῶς μελωδήσαντι· ὁ δὲ τὴν ἴσην χάριν εἰδὼς, μὴ
παρούσαν τῷ γράψαντι, γυμνὴν τὴν προθυμίαν τῆς
χάριτος ἀποδέξεται· ἐπεὶ μὴδὲ τῷ τοῦ προσώπου
κάλῳς κομιδῇ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔχοντι περισπούδαστα
τὰ ἐξωθεν ἐπιτίμματα. Τούναντιον μὲν οὖν καὶ
καταχραίνουσι τὸ ὠραϊόμορφον ὁ περιστιμύζων τοῖς
χρῶμασι.

expolimentis atque affricamentis laborat : qui vero

γ'. Θεοφάνει μὲν οὖν τινι, τοῦ ἱεροῦ πρεσβυτερίου
ἡγεωμένῳ καὶ τῷ καταλόγῳ ἡριθμημένῳ τῶν μονα-
χῶν, ὁ βλος τοῦδε τοῦ μακαρίου πεπόνηται· οὐ μὴν
ἀλλὰ παρέδραμεν τοῦτον πολλὰ, ὅτι κατὰ σπουδὴν
ἐκεῖνον συν[ε]ρ[υ]ψάνθη τὸ πόνημα· ἀμέλει καὶ οἷς
ἐκεῖνος τοῦ μάκαρος τοῦδε τὸν βλόν ἐσμύκρυνεν, ἐν
τούτοις· ἡμᾶς ἐπὶ τὸ εὖρος τῆς διηγήσεως προσέθε-
σεν. Ἀλλὰ τίς γένοιτο τῷ βίῳ τοῦδε ἀξιώχρεως ἑται-
ρος; ποῖα δὲ γλώσσα τὰ τούτου δυνήσεται διηγῆσα-
σθαι κατορθώματα; Ἐδεῖ γὰρ, εἶδει τὰς γλώσσας
ἀρτι παρῆναι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀξίως ἐξυμνουμένων,
καὶ παρὰ τούτων τούτῳ ἀποπληροῦσθαι τὴν διὰ λό-
γων ἀντίχρῳ· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς, ὡς ἔχομεν,
σιωπήσομεν, τὰ ἐκεῖνου ἐκδιηγούμενοι.

δ'. Πατρὶς τοιγαροῦν τῷ μεγάλῳ ἢ ἐν νήσοις τὸ εὐ-
δαιμον φέρουσα, ἡ περιφανὴς Σικελία, φημι, ἣν οὐχ
οὕτω περιδοξον Διονύσιος, ὁ ἐν αὐτῇ ποτε ἀρξας
ἀδρῶς ἀπειργάσατο; ὡς οἱ τοῦ μεγάλου γεννήτορες,
τὸ μέγα τῇ πατρὶδι χαρισάμενοι ὄνομα, διὰ τοῦδε
τοῦ μακαρίου βλαστήματος. Πατέρες δὲ Ἀγάθη ἡ
περιώνυμος, καὶ Πλουτίος· ἐπεὶ ἐπὶ τοῦ, ἀμφω μὲν
τῆς ἀρετῆς ζηλωταί, καὶ τῶν θεῶν θαλημάτων
ἐκπληρωταί, διὰ δὲ τῆς ἀρίστης ὥδινος τὸ μέγα
κληρωσάμενοι ὄνομα· εἶδει γὰρ εὐχῆς ἔργον εἶναι τότε
τὸ μέγα [χάριτος] καὶ ἀρετῆς ἀποκύημα. Ὁ μὲν γὰρ
ἐπλοῦται πίστιν τὴν εἰς Θεόν· ἡ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ

A tionis, coeleste regnum atque aeternam beatitudi-
nem sufficienter acquirit. Verumtamen sermo quo-
que mutuo nexu vitae conjunctus, Lydio lapidi per-
similis est : nam aliorum qualitates optime probat
ac mores, et propterea gratiae illius, quae cum
certa ratione in eo refulget, archetypum commu-
nem volentibus proponit. Talem affirmo fuisse Jo-
sephum, in laboribus generosissimum, in virtutibus
insuperabilem, qui suavissimas cantiones, secun-
dum facultatem sibi a Spiritu sancto tributam, in
honorem praecedentium sanctorum ex sermonis
copia et ubertate composuit.

2. Hunc minime decebat praeterire sermonis
amatorem, etiamsi quispiam ob virtutis abundan-
tiam confusus haereret : sed quod ille in multis
B aliis fecit, hoc omnino conveniebat eundem a
nostra humilitate recipere. Licet enim juxta Hym-
nographi dictum, non sit speciosa laus in ore pec-
catoris, attamen promptus alacerque animus, et
servens affectus alliciet eum, qui laudibus cele-
bratur ad haec nostra exigua villaeque suscipienda.
Non enim paria exigit a nostra imbecillitate ; etenim
eadem proportionem debet singulis sermo dividi ac
distribui, quae eorum vita per diametrum differt ac
separatur. Loquar igitur inconcinne de eo, qui
aliorum facta suavissimo metro composuit. Porro
ille idem, qui novit non aequalem gratiam mihi
scribenti adesse atque ipsi aderat, nudam gratiae
promptitudinem atque alacrem affectum suscipiet :
quandoquidem neque ille, qui a natura vultus pul-
C chritudinem possidet eximiam, non in extrinsecis

3. Porro beati hujus vitam Theophanes quidam
sacra presbyterii dignitate insignitus, et mona-
chorum catalogo ascriptus, elaboravit : multa ta-
men hic auctor praetermisit, nam festinanter opus
confecit. Sed in iis in quibus iste beati hujus vitam
imminuit, nos ad narrationis amplitudinem pro-
vexit. Verum quae tandem satis digna laus hujus
vita reperiatur ? Et quae lingua praeclara illius gesta
recensere valeat ? Oportebat sane, oportebat illorum
nunc linguas adesse, qui ab eodem pro dignitate
laudati sunt, et ab illis isti gratiam per sermones
D rependi. Non tamen nos, quales sumus, tacebimus,
illius res gestas exponentes.

4. Fuit igitur hujus magni patria illa, quae inter
insulas felicitatis palmam refert, illustrissima, in-
quam, Sicilia, quam non ita Dionysius, qui in ea
olim summis in deliciis regnavit, gloriosam reddi-
dit, ut magni hujus genitores, qui celeberrimum
patriae nomen per tam beatum germen acquisivere.
Illius mater Agatha nobilis, pater vero Plutinus ce-
lebris appellabatur : ambo sane virtutis zelo ar-
dentes, divinæque voluntatis complendae studiosi.
Per optimam vero prolem magnum nomen haeredi-
tare. Oportebat autem precum opus esse magnum
hunc virtutis fetum. Pater enim fide, quae est in

Deum, dives erat, mater vero vitæ hujus bonis gaudere recusans, soli Deo intendebat animum, præsentis vitæ mare prudenter et continenter pertransiens, ita ut ambo juxta vitem illam Psalmistæ florent, et maturis virtutis fructibus plurimos ad sui imitationem pertraherent. Non enim (quemadmodum facere consueverunt illi qui mundo vivunt, et carni inservientes communi naturæ legi obsequuntur) ad voluptates respiciebant, et delicias sectabantur, sed solis tantummodo necessariis rebus contenti, atque illis, siue quibus humilitatis nostræ corpus consistere nequit, superflua manibus pauperum dilargiebantur, ne forte superfluis ipsi ad voluptatem ac delicias utentes, a Dei participatione excluderentur, qui ut eosdem pro charitate ipsorum in se, ferventique amore remuneraret, illustrem Josephum pro quavis alia mercede illis donavit: cujus genitores hujusmodi vitæ decore refulgentes, magnum aliquid efficere cogitabant, si quo modo imitari potuissent.

5. Non enim juxta puerorum morem primos crines mollior ac speciosior alebat, neque, ut adolescentuli facere consuevere, ad parva hæc et fluxa intendebat animum, sed quamvis adhuc puer esset, quamdam tamen gravitatem maturitatemque præ se ferebat, quam in pueris nequaquam solemus recognoscere, lingua, nescio quid breve atque angustum subbalbutiens, divina eloquia vel discebat, vel docebat. Quia vero apud pueros senex mente et judicio incomparabilis inscribatur, ex hoc illius prudentia tacite ostendebatur. Animus ejus virilis in affectionum imperio elucebat, cognitio vero, ac scientia ab iis, qui cum eo familiariter versabantur, clare cognoscebatur. Cum enim provinciam aliquam vir hic admirabilis aggrediretur, naturæ gratia ac sedulitatis studique intentione universos superare cernebatur, ulna, juxta proverbium, regia, et valde recte. Non enim in sola sermonum copia ac dicendi facultate proficiebat, sed ante verba plures virtutis species sedulus præferebat, ex quo ad ipsam dicendi copiam felicius illi via aperiebatur. Solus enim panis, occidente sole, universas illi mensæ delicias supplebat, aqua vero tantum ad potum utebatur, propterea et dicendi facundia ditatus est. Anima enim scribendo et orando vacare assueta, ut in utroque mens et intellectus illustratur, non facilem habet ad pravas affectiones prolapsus: tota fertur in Deum, divinoque illius amoris immista, atque eidem perpulchre inhærens, ad humanarum disciplinarum auditum arida evadit.

6. Attamen horum etiam peritiam generosus hic vir habebat, sed in illa scientia, quæ fert ad Deum, magis quam in humana philosophia profecit. Verum non diuturnus fuit illi sine offendiculo vitæ cursus, quandoquidem magnis animabus a prima ætatis linea difficilia quædam ac aspera innascuntur. Nam multitudo permixta barbarorum illius patriam cum obsedisset, eamque sibi subjecisset, quod cladis genus prætermisit, aut quam malorum Iliadem in eam non edidit? Alii ferro sublatis sunt: alii miserabiliter facultatum jacturam sustinuerunt: nonnulli captivi facti sunt, atque in externas regiones

A βίου χαίρειν εἰποῦσα μόνῃ προσεῖχε Θεῷ, σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς τοῦ βίου περῶσα τὴν θάλασσαν, ὡς θάλλειν καὶ ἀμφω κατὰ τὴν ψαλμικὴν ἀμπελον, καὶ τῷ πεπείρω τῆς ἀρετῆς πολλοὺς ἐφέλκεσθαι πρὸς τὴν μίμησιν. Οὐ γὰρ ὡς κόσμῳ ζῶντες, καὶ σαρκὶ δουλεύοντες, καὶ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ ὑπηρετοῦμενοι πρὸς ἡδονὰς ἑώρων, καὶ τὸ τρυφήν καταδίδωκεν· ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαῖοις μόνοις ἀρκοῦμενοι, καὶ ὅσοις τὸ σῶμα συνίσταται τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, τὰ περιττὰ πενήτων χερσὶν ἐχαρίζοντο· ἵνα μὴ τίς περιττοῖς αὐτοὶ ἡδυνόμενοι, οὐκ ἔχοιεν κοινωνῶν τὸν Θεόν· ὃς αὐτοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ τοῦ ζέοντος ἀμειδόμενος ἔρωτος, τὴν κλεινὴν ἰωσήφ, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀμοιβῆς, ἐχαρίσατο. Ἰωσήφ ὃν οἱ τεκόντες, καὶ ταῦτα βίου τοιαύτῃ ὥραιότητι λαμπρυνόμενοι, μέγα τι κατορθοῦν ἐλογίζοντο, εἰ ποσῶς ἀπομιμῆσθαι δυνήσονται.

refulgentes, magnum aliquid efficere cogitabant, si

ε'. Οὐ γὰρ κατὰ παιδᾶς αὐτῷ τὰ τῆς πρώτης τριχὸς οὔτε μὴν κατὰ μείρακας πρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ βέοντα ἡ ῥοπή· ἀλλ' ἦν ἐκείνῳ, παιδί μὲν ἔτι ὑπάρχοντι, σμῦνόν τι καὶ οὐ κατὰ παιδίον τὸ κίνημα· γλῶσσα δὲ, βραχὺ τὴν ὑποφελλίζουσα, τὰ κατὰ Θεὸν ἐδιδάσκετο λόγια. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς μείρακας ὁ γηραιὸς τὸν νοῦν, καὶ τὴν φρόνησιν ἀπαράμιλλος, ἐνεγράφετο, τοῦτο τὸ σῶφρον ὑπεδεικνύετο, καὶ τὸ ἀνδρεῖον τὸ πρὸς τὰ πάθη διέλαμπε, καὶ ἡ γνώσις καθαρῶς τοῖς ὁμιλοῦσιν ἀνεγνωρίζετο. Τὰ γὰρ ἐγκύκλια μετιὼν ὁ θαυμάσιος, φύσεως χάριτι καὶ σπουδῆς εὐτονότητι πάντας ὠρῶτο νικῶν πᾶσαι, κατὰ τὴν παροιμίαν, βασιλική· καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ λόγων ἐποιεῖτο μόνῃν ἐπίδοσιν, ἀλλὰ πρὸς τούτων ἀρετῆς ἐπεμελεῖτο πολυειδοῦς, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν λόγον ἐγίνετο εὐδοα. Ὁ γὰρ ἄρτος ἐσπέραν ἐκείνῳ μόνος ἐπλήρου τὴν ἐπιτραπέζιον ἡδονὴν, καὶ τὸ ὕδωρ τὴν πόσιν, διὸ καὶ τὰ περὶ τοὺς λόγους ἐπλούτησε· ψυχὴ γὰρ ἐθισθεῖσα λόγοις σχολάζειν καὶ προσευχαῖς, ὡς ἂν ἐν ἀμφοῖν τό τε νοερὸν διαλάμπῃ καὶ τὸ ἐφ' ὅλκιον τοῦδε τοῦ σώματος καταδεσμούμενον καὶ τηχόμενον, οὐκ εὐχερῶς ἔχοι τὸ πρὸς τὰ πάθη εὐόλισθον, ὅλη δὲ φέρεται πρὸς Θεόν, καὶ τῷ ἐκείνου κερνωμένῃ ἔρωτι θεῷ, ξυρῶν ἐστίν, εἰς ἀκοὴν τῶν μαθημάτων ἀντεχομένη καλῶς.

et corpuseculi hujus sarcina alligata et macerata, tota fertur in Deum, divinoque illius amoris immista, atque eidem perpulchre inhærens, ad humanarum disciplinarum auditum arida evadit.

δ'. Ἀλλ' εἶχε μὲν οὕτω γνώσεως ὁ γενναῖος· εἶχετο δὲ πλεον τῆς φερούσης πρὸς τὸν Θεόν, οὐ μὴν ἀνεπηρέαστος αὐτῷ καὶ ὁ βίος μέχρι πολλοῦ, ἐπεὶ καὶ ταῖς μεγάλαις ψυχαῖς ἀπὸ πρώτης γραμμῆς ἐπιφύεται πως τὰ σκυθρωπά. Ἀμέλει καὶ πλῆθος μιγάδων βαρβάρων τὴν πατρίδα περικυκλώσαν, καὶ αὐτὴν ὅψ' αὐτοὺς ποιησάμενοι, τί τῶν δεινῶν ἐν αὐτῇ οὐκ εἰργάσαντο; ποίαν δὲ Ἰλιάδα συμφορῶν τὰ ἐν αὐτῇ παρ' αὐτῶν οὐκ ἀπέκρυψαν; Οἱ μὲν γὰρ ἡθῆδον ἀνηρῶντο, οἱ δὲ ἀθλιῶς τῶν καιρίων ὑπέμνον στήρησιν, οἱ δὲ καταδουλοῦντο καὶ εἰς ἀλλοτρίας ἐφέροντο, οἱ δὲ, ὅσοις ἄρα φιλόανθρωπον ἐπέδιδεφεν ὁ

Θεός, τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιπόντες, φυγὴ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο· ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ τοῦ μακαρίου τούτου γεννητόρες, οἱ τὸν παῖδα παραλαβόντες, πρὸς τὴν τοῦ Πέλοπος ἔτρεχον, ξένοι πατρίδος, ξένοι χρημάτων, καὶ ἑταιρείας, καὶ συγγενείας. Οὐ μὴν οὗτος ὁ μέγας μετὰ τούτων τὴν Πελοπόννησον ἔστειρεν, οὐδ' ἡγάπα, ξένος πατρίδος γενόμενος, μὴ τὴν ἄνω πόλιν ζητῆσαι διὰ τῆς ἀληθοῦς ξενitelas, καὶ τὸν Θεὸν εὐρεῖν διὰ τῆς ἀκριβεστείας πολιτείας καὶ καταστάσεως. Διὸ καὶ τὸν ἱούλον μήπω φέρων χλοάζοντα, ἀποστέρει τὴν Πέλοπος, καὶ πρὸς τὴν πάσης Μακεδονίας ὑπερκείμενην πόλιν ἀπαίρει Θεσσαλονίκην· ἵνα μὴ τῇ σχίσαι τῶν γεννητόρων δεσμούμενος, οὐκ ἔχοι εὐπειῶς, διὰ τῆς παντελοῦς ἐγκρατείας, πρὸς τὴν ἀληθῆ ἑραστὴν ἀναπετάνυσθαι, καὶ ὅλῳ φέρεσθαι τῷ περῷ. Καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν τῷ γενναίῳ σχολῆς, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἑώρα ἡ ἀναχώρησις, ἰδὲ ἤλωσεν ἡ τοῦ πράγματος ἐκδοσις.

generosi huius scopos, et ad hoc solum respexit illius a Peloponneso recessus, rei ipsius eventus demonstravit.

ζ'. Ἄμα τε γὰρ τὴν Θεσσαλονίκην κατέλαβε, καὶ εὐθέως ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ἀνδρὶ τινι τῶν ἀγαν ἐγκρατῶν καὶ ὁσίων, ὃς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς περιὸν, τὴν φροντίδα τῶν ἀδελφῶν, οἱ κατὰ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡσκούοντο, οὐ διώξας, ἀλλὰ πνευματικῶς διωχθεὶς, ἀνεδέξατο· τοῦ Λατόμου νῦν, ἐκ τοῦ γεγεννημένου θαύματος, τὸ φροντιστήριον ὀνομάζεται. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ μέγας οὗτος τὰ τῶν μοναχῶν ἐνδὺς ὁ καὶ ἀπὸ πρώτης τριχὸς ἅπαν σαρκικὸν ἀποδοσάμενος θέλημα, ποίαν μὲν τῶν ἀρετῶν οὐ κατέρρωσε; ποῖον δὲ εἶδος ἀσκήσεως ὑπερβαλλόντως οὐκ ἐξησχάσατο; ὡς εἶναι τοῖς ὁρώσι παραδείγμα, καὶ τοῖς ζηλοῦν βουλομένοις ἀκριβείας πάσης ἀρχέτυπον. Νηστεία γὰρ ἐπινοήθη τούτῳ καινῇ, ἵνα καὶ τὸν δεσμὸν κατέχη, καὶ διαλανθάνῃ τὸ σπουδαζόμενον· ἀγρυπνία μικροῦ δεῖν καὶ ἀπιστομένη τοῖς λογιζομένοις τῆς σαρκὸς τὴν χανούτητα· γλώσσης κατάσχεσις οὐκ εἰς τὸ [μὴ] πολυπραγμονεῖν τὰ ἄλλότρια (τούτο γὰρ αὐτῷ ἀπὸ παιδὸς μεμελέτητο), ἀλλ' ὥστε μὴ ἐξακούεσθαι τὴν φωνὴν τοῖς μὴ ἀκριδῶς πρὸς ἐκεῖνον προσέχουσιν, ὃ φιλοσοφίας ἐστὶν ἀρχή, μάλλον δὲ φιλοσοφίας τὸ τελειότατον· εἰ γὰρ ἀρχὴν σοφίας φόβον Θεοῦ μεμαθήκαμεν, Θεοῦ δὲ φόβος ἐντολῶν ἐπάγεται πληρωσιν, κρατίστη δὲ τῶν ἐντολῶν τὸ τίθεσθαι θύραν τῷ στόματι, ἵνα μήτε νοῦς ἀλόγως βεβηδάζεται, μήτε λόγος θυραυλήσας· ἔξωθεν ἀπηχῆς· εἰς· πολυλογία μετακινήσῃ τῆς ἡσυχίας τὸν ἑραστὴν, εὐδὸλον ἄρα, κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, ὡς ἡ φυλακὴ τῶν ὁδῶν τοῦ Θεοῦ τῷ ἀναμαρτήτῳ τῆς γλώττης κατενοοῦται τε καὶ πλατύνεται· ἦν κατορθώσας ὁ μέγας, τὰς ἄλλας εἶχε τῶν ἀρετῶν ἐπεπομένας αὐτῷ. Τὸ δὲ περὶ τὴν στρωμνὴν ἡμελημένον κομιδῇ καὶ λιτῶν, τίς οὕτως ἐστὶν ἀφυσῆς περὶ τὰ καλὰ, ὃς μὴ τεθαύμαξε τε καὶ ἐξεπλάγη, καὶ τὸ πρὸς πόνους ἀήτητον ἐμεγάλυνεν; Ἐδαφος ἦν ἐκεῖνο ψιλὸν ἢ στρωμνὴν, ἐν ᾧ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως διελέγχετο, καὶ λίθος τὸ ποθεῖν προσκεφάλαιον· ὕμνος ὁ πάντῃ βραχύτατος, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐδωδῆς, ἐν ᾧ πολλάκις καὶ

A abducti : nonnulli vero; quos oculo magis benigno ac propitio respexit Deus, patria derelicta, fuga sibi salutem comparavere. Inter quos fuerunt etiam beati huius parentes, qui eodem puero adhuc accepto, in Peloponnesum celeriter profecti sunt, extorres, sine pecuniis, amicis omnibus cognatisque privati. Non tamen magnus hic noster una cum illis Peloponnesi amore atque affectu captus est; peregrinus a patria, ita ut per veram peregrinationem supernam civitatem non requireret, et per studiosissimam politiam ac status tranquillitatem Deum non inveniret. Propterea antequam prima lanugine illius vultus vernaret, Pelopis terram, velut exosam, derelinquens, Thessalonicam, urbem totius Macedoniae principem, proficiscitur, ne genitorum affectu B illigatus, non posset facillime per continentiam perfectam ad verum amatorem tendere, atque liberis amoris sui alis ferri. Quod vero talis fuerit illius a Peloponneso recessus, rei ipsius eventus

7. Statim enim atque Thessalonicam pervenit, tradidit se ipsum curae et moderationi cuiusdam viri, qui ab abstinentia et pietate erat eximius, et propter virtutis excellentiam, non affectans, sed spiritualiter coactus, suscepit curam fratrum, qui secundum sacrum magni Dei ac Salvatoris magisterium ac disciplinam exercebantur. Nunc schola, seu praefectura Latomi, ex admirando quodam, qui evenit, successu, locus ille appellatur. Hoc in monasterio magnus hic vir monachi habitum assumens, et a prima coma (ut aiunt) universas carnis exuens voluntates, in qua virtute progressus non fecit? et in qua asceseos specie sese eminenter non exercuit? Itaque erat intuentibus exemplum, et aemulationis studiosis universae sedulitatis archetypus. Jejunium enim novam atque insolitum excogitavit, ita ut et vinculum retineret, et studium illius singulare ceteros lateret. Vigiliae fere erant incredibiles considerantibus carnis imbecillitatem. Linguam cohibebat, ne aliena facta curiosius investigaret. In hoc enim a puero curam posuerat, nec vox ejus exaudiri poterat nisi ab iis qui attente aurem loquenti arrexissent, id quod philosophiae est initium, imo summa philosophiae perfectio. Si enim initium sapientiae timorem Dei esse D didicimus; Dei autem timor, ut ejusdem mandata impleantur, facit, porro mandatorum praestantissimum est, ponere ori januam, ut neque mens irrationabiliter evagetur, neque ratio cui domus interioris custodia incumberebat, eadem relicta, in multiloquium absone commoveat silentii et quietis amatorem; manifestissimum est, juxta divini Davidis effatum, custodiam mandatorum Dei, ei, qui non peccat linguae lapsu, prospero facillique cursu succedere, atque in amplitudinem commutari: quam quidem custodiam magnus hic sedulo observans, aliarum virtutum sequelam facile obtinuit. Quod vero attinet ad lectuli, in quo jacebat, neglectum, magnamque vililitatem, quis erat ita ad res honestas dispiciendas ineptus, ut non in admirationem stupo-

remque raperetur, atque illius in laboribus indefessum invictumque animum non extolleret? Erat illius lectus nudum pavimentum, in quo naturæ infirmitas monstrabatur: lapis vero pro pulvillo desiderabilis describebat. Porro somnus erat omnino brevissimus, et ad potus cibique mensuram ac proportionem: in eo autem sæpe sacra mysteria purissimæ illius menti denudabantur.

8-9. Alii sane lacrymas instar torrentis ex illius oculis emanantes admirentur, et genuum adeo frequentes incurvationes, ut nullo propesermone possint recenseri, ita ut illius genus in lapidis naturam dirigerint, alternis ad Deum colloquiis, et motibus, ac stationibus per totam noctem adhibitis: palpebræ vero ac supercilia ex assiduo atque immenso lacrymarum imbre excavarentur ac depilarentur. Alii vero eminentissimam illius humilitatem, qua vel infimis venerandum caput ad terram usque inclinabat, et erga cunctos æqualem charitatem custodiebat, nulla distinctione facta, servata semper erga omnes immutabili unione. Alii autem continentiam, ac nullis dissipatam evagationibus cogitationem. Etenim cum legi mentis legem carnis colluctantem ac repugnantem videret, juxta magni Apostoli dictum¹, toto animi conatu in legem Dei ferrebat, ne serpens ille, qui, juxta magnum veritatis agonistam Job, residet in umbilico ventris, passiones venereas in renibus excitans illis, qui circa exteriores sensus vagantur, in illius mentem ingressum reperiret.

10. Alii intensum illius indefessumque in psalmis et hymnis concinendis laborem studiumque commendunt, generosumque agonistam divinis laudibus extollant. Alii incomparabilem in loquendo scribendoque facundiam oratione concelebrent, quippe qui tanquam apud sacrarum Scripturarum prata circumvolitans, et pulcherrimos optimosque flores discrete colligans, omnem virtutum speciem in seipso mellificavit. Castitatis quidem ac temperantiæ exemplar habuit castissimum Joseph; cujus in affectionibus subigendis severitatem imitatus est, non adversus Ægyptiam feminam sese defendens ac repugnans, sed adversus peccatum, juxta divini Apostoli præscriptum², usque ad sanguinem resistens: non pallium exuens ac rejiciens, ut impudentissimæ mulieris sese ad turpia allicientis manus effugeret, sed carnem totam per continentiam mortificans, ut vel minimos impetus evaderet illius qui furim per sensus ingreditur. Jacobi autem simplicitatem ac sinceritatem imitatus est, non furto arripiens patris benedictiones per suppositionem matris, neque fugiens ab Esau, qui etiam antequam nasceretur, odio habitus est, sed per Dei Ecclesiam a qua dilectus est, et quam ipse quoque mutuo dilexit, primogenita benedictionis assecutus, ut per suavissimam hymnodiam Deum benediceret, quam ipse primogenitis eorum, qui in cælis conscripti sunt, dulcissimo ac festivissimo metro composuit: supplantans malignum, et ab eo procul fugiens, ut mente ab omni perturbatione libera Deum laudaret, eidemque se-

Α μυστηρίων παραγυμνώσεις τῷ πανάγῳ τούτου νοῦ διεγράφοντο.

monstrabatur: lapis vero pro pulvillo desiderabilis describebat. Porro somnus erat omnino brevissimus, et ad potus cibique mensuram ac proportionem: in eo autem sæpe sacra mysteria purissimæ illius menti denudabantur.

η'-θ'. Ἄλλος μὲν οὐκ ἐπὶ καταβρέον ἐξ ὀφθαλμῶν θαυμαζέτω κρουνήδον δάκρυον, καὶ τὰς πάντα λόγον ὑπερβαίνουσας γονυκλισίας, ὡς εἰς λίθου φύσιν κατασκληρύνει τὰ γόνατα ταῖς ἀλλεπαλλήλοις πρὸς Θεὸν ἀδολεσχίαις, καὶ ταῖς παννύχοις κινήσεσσι τε καὶ στάσεσσι, τὰς τε φιλώσεις τῶν βλεφαρίδων μετὰ κοιλότητος, ἐκ τῆς ἀπειρου τῶν δακρύων ὁμοδουλοτήσεως. Ἄλλος δὲ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ταπεινώσεως, ὅπως καὶ τοῖς ταπεινωτέροις μέχρις ἐδάφους τὴν σεβασμίαν χάραν ὑπέκλινε· καὶ πᾶσιν ἐπίσης τὰ τῆς ἀγάπης ἐτήρησε, μηδεμίαν ποιούμενος διαστολήν, διὰ τὴν πρὸς πάντας ἀμετάπτωτον ἑνωσιν. Ἄλλος τὸ ἐγκρατὲς, καὶ τὸ τῆς διανοίας ἀνεύματον· τῷ νόμῳ γὰρ τοῦ νοῦς ἀντιπαρατευόμενον βλέπων τὸν νόμον τῆς σαρκὸς, ὁ φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅλος τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ἀνεπτέρωτο, ἵνα μὴ ἡγοίη παρέρδυσιν ὁ, κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴν Ἰωβ, παρ' ὁμολαγῇ γαστρός ἐνίστασθαι ὄφις, καὶ τὰ περιnéφρια πάθῃ ἀνακινῶν τοῖς βεμβάζομένοις παρὶ τὴν ἐξωθεν αἰσθησιν.

ι'. Ἄλλος τὸ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἀνένδοτόν τε καὶ σύντονον ῥητορευέτω, καὶ θαυμάζτω τὸν γενναῖον ἀγωνιστὴν· καὶ ὁ μὲν τὸ ἀμίμητον ἐκείνου περὶ τοὺς λόγους μεγαλυνέτω... ὅπως ὡς μέλισσα τοὺς λειμῶνας τῶν Γραφῶν περιπτάμενος, καὶ τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθῶν εὐκρινῶς ἐκλεγόμενος, πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἐν αὐτῷ ἐκεράσατο· σωφροσύνης μὲν εἶδος καὶ ἀγνείας ἔχων τὸν σῶφρον Ἰωσήφ, οὐ τὸ πρὸς τὰ πάθῃ ἀνένδοτον ἀπομιμούμενος τέθηπεν, οὐ πρὸς Αἰγυπτίαν ἀπομαχόμενος, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ὁ Θεὸς διατάσσεται Ἀπόστολος, μίχρις αἵματος ἀντικαθιστάμενος· οὐχ ἱμάτιον ἀποδυόμενος, ἵνα φύγῃ χεῖρα· σοβάδος ἐπελκομένης εἰς ἀτοπα, ἀλλὰ σάρκα πᾶσαν διὰ τῆς ἐγκρατείας νεκρῶν, ἵνα καὶ μικρὰς εἰσβολὰς ἀποδράσῃ τοῦ δι' αἰσθήσεων παρακλέπτοντος. Ἰακώβ δὲ τὸ ἀπλάστον καὶ ἀνέρατον, οὐ κλέπτων εὐλογίας πατρὸς δι' ὑποθήκης μητρὸς, οὐδὲ ἀποτρέχων Ἠσαῦ τὸν μεμισημένον καὶ πρὸ γενέσεως· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτὸν ἡγαπηκυίας ὡς ἀνταγαπωμένης Ἐκκλησίας Θεοῦ τὰ πρωτοτόκια τῆς εὐλογίας λαβὼν, ὡς εὐλογοῖ Θεὸν διὰ τῆς ἑμμελοῦς ὕμνης, ἣν αὐτὸς τοῖς πρωτοτόκοις τῶν ἐν οὐρανῷ ἐγγραφέντων εὐρύθμως ἄγαν ἀνέθηκε, περνίσας τὸν πονηρὸν καὶ ἀποτρέχων πόρρωθεν ἐξ αὐτοῦ, ἵνα τῷ ἀρεμιάστῳ νοῦ Θεὸν ὁμολοίῃ, καὶ τούτῳ ἐνοίῃ κατὰ τὴν ἀδιάμνητον κίνησιν. Ἀβραάμ δὲ μεταδατικὸν, καὶ πρὸς ὑπακοὴν Χριστοῦ ἐτοιμότατον, οὐκ ἐκ Χαλδαίων ἀπαίρων, καὶ τὴν Παλαιστίνην ἐργαζόμενος οἰκήσιν, ἀλλὰ σχέσιν γονίων δευτέραν Θεοῦ λογισάμενος, καὶ διὰ

¹ Rom. vii, 23. ² Hebr. xii, 4.

τοῦτο τὰ περιπέτεια πάντα θέμενος ὡς οὐδέν, τὸν A
μονότροπον βίον ἐπ' ἄλλοτρίᾳ προκίχριζε.

solī commutatione, et promptissima erga Christum obedientia, non quidem ex Chalda-orum regione disce-
dens, et in Palæstinam proficiscens, ibidem suam sedem collocaturus; sed affectum erga parentes di-
vino amorī posthabendum existimans, et propterea tanquam nihilum universa hæc inferiora atque
humilia ducens, simplicem vivendi sibi ipsi rationem alienis curis negotisque præposuit.

ια'. Καὶ τί δεῖ τοὺς καθέκαστον ἐξετάζειν, καὶ
παραβάλλειν τοῖς αὐτῶν, κατὰ τὸν μυστικώτερον
λόγον τῆς ἀνοψώσεως; Οὐδέν ἐστιν ἐπικινούμενον
τῇ Γραφῇ ὃ μὴ τοῦτ' ἀκαθάρτου· οὐδεὶς ἐν πα-
λαιᾷ ἱστορίᾳ ὑμνούμενος, ὃν οὐκ ἔκεινος ἐζήλωσε.
Καὶ ἵνα συνέλω τὸ πᾶν, σύμβροιά τις ἦν ἀρετῶν ὃ
ἐκείνου βίος, καὶ οὐ μιμητὴν πρὸς ἀκρίθειαν ἀπο-
τύπωμα τοῖς βουλομένοις καὶ ὀλίγα τῶν ἐκείνου
ἀπομιμήσασθαι· ὅθεν καὶ τῷ προστώτι τῆς μονῆς
τῆς πολλῆς σκληραγωγίας ἐπιτιμᾶτο, παθοκτόνον B
λέγοντι τὴν νηστείαν, οὐ σωματοκτόνον, διὰ τὴν
τῆς φύσεως οικειότητα. Ἀμέλει καὶ πάντα τρόπον
ὑπεύκειν μεμασθῶς, καὶ κατὰ μὲν ἀντιλέγειν
τοῖς αὐτῶν ἐνάγουσιν εἰς ταπεινότητα, τὸ προστετα-
γμένον ποιεῖν, καὶ τῶν προσκειμένων ἐφήπτετο,
πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ συλλογιζόμενος καὶ ποιῶν.
Ὁ καὶ αὐτὸς ὁ προσεστὼς ἔγνωκώς, καὶ πάσης ἀν-
θρωπίνης ἐννοίας ἀνω τὸν μέγαν καταλαβὼν, ἐπ-
έτεινε μᾶλλον πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς
καλλίστης ὀρέξεως· ὡς καὶ ποτε συνηγμένοις τοῖς
ἀδελφοῖς ἐν ταυτῷ, τοῦτου δὴ μόνου τοῦ μεγάλου
ἀπόντος, προφητικώτατα ἐξεπτεῖν, ὡς· Οὗτος ὁ μέ-
ραξ, Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐστιν ἀληθὴς μα-
θητὴς, καὶ τῶν αὐτοῦ θαλημάτων ἐκπληρωτὴς, καὶ
ἐν αὐτῷ καταμένει Πνεῦμα ἅγιον, ὃ καὶ λαλήσει διὰ C
τοῦ στόματος· μελωδήματα, πάντα περιηχοῦντα τὰ
πέρατα.

phético spiritu vaticinans ait: « Adolescens iste
ipsius voluntatis completor, et in eo residet Spiritus
sanctus, qui per os illius suavissimos hymnos lo-
quetur, qui per universos orbis terræ fines resonabunt.»

ιβ'. Ἄλλ' οὕτω μὲν οὖν εἶχεν ἔκεινος ὁ θεὸς ἀνὴρ,
καὶ οὕτω μία τις σύγκρασις ἦν ἀρετῶν, ἐξ ὧν καὶ
βιβλίων τὸ νοεῖν τῆς ψυχῆς ἀπειργάσατο, κατὰ τοὺς
εὐφυεῖς τῶν κερῶν ἅπαν εἶδος μαθημάτων ἀπομα-
τόμενος. Ψυχὴ γὰρ ἐκ πρώτης τῆς ἀρχῆς ἐνοικον
σοῦσα Θεόν, τὰ ἐκείνου καὶ μετέτρεξε καὶ φαντάζεται,
ἀπρίε ἐναδολεσχοῦσα τοῖς αὐτοῦ δικαιώμασιν· ἐπεὶ
καὶ ἄλλως τὸ φρούριον τῆς ψυχῆς, ἐγκρατεῖα, καὶ
νηστεία, καὶ ἀγρυπνία ὀχυρωθὲν ἀσφαλῶς, ἀνεπί-
δατον παντάπασιν ἦν τοῖς ἐξωθεν βεμβασμοῖς. Ταῦτα
τοὶ καὶ θαῦμα ἦν Ἰωσήφ τοῖς ὁρώσιν αὐτόν· καὶ
πᾶν μὲν ἄλλο ἡμέλει τι παράδειγμα· πρὸς ἄλλο δέ
τι οὐδὲν ἀπέδλεπεν ἀποτύπωμα, ἀλλ' ἡ πρὸς μόνον
τὸν Ἰωσήφ· οὗτος γὰρ καὶ ὁρώμενος, εἰκὼν ὥρατο
τῆς ἀρετῆς, καὶ λαλῶν γλυκυτέραν μέλιτος ἡφίει
φωνήν, καὶ ταῖς αὐτοῦ παραίνεσιν ἅπαν βιβλίων
ἡμέλητο. Ἐπεὶ τί μὴ παρ' ἐκείνῳ ἦδύ; Εἰ σαφηνί-
ζειν ἔδει βάθος Γραφῶν, τῷ ἦδει τοῦ ρυθμοῦ τὰς
μυθευομένας Σειρήνας ἀπέκρυπτεν· ἂν ἦδιν προ-
έτεινε λόγον, ἅμα τῷ λόγῳ καὶ τὸ πάθος κατέσπελλε.
Χάριτες ἦσαν τῷ ἐκείνου ὑποκαθήμεναι στόματι·
ἔστησαν πρώτως αἱ κρῆναι· ῥέουσαι νάματα, ἧ τὸ
ἐκείνου στόμα πελαγίζον τὰ δόγματα.

11. Sed quid opus est singulos enumerare, et
mystico arcanoque orationis genere eundem effe-
rendo illis comparare? Nihil est quod in sacris vo-
luminibus laude dignum prædicetur quod ab hoc
effectum ad amussim non sit. Nemo in antiquis hi-
storiis celebratur, quem hic emulatus non fuerit.
Et, ut omnia verbo complectar, cumulus quidam
et congeries virtutum erat istius vita, et quantum-
vis aliquis sedulo conaretur, vel minime ipsius facta
et virtutes, tanquam typum, propositas imitari, nullo
tamen pacto id assequi poterat. Quamobrem, et ob
eximiam vitæ asperitatem a monasterii præside
quondam redargutus est, qui dicebat, jejuniū de-
bere esse interfectorem passionum, non corporis,
propter naturæ conjunctionem atque affinitatem.
Postremo, cum in omnibus semper cedere didicisset
atque nulla prorsus in re aliis contradicere, qui
illi humilitatis occasionem præbuisset, quæcunque
imperata fuissent, sedulo exsequebatur, et quæ
proponerentur, capessabat, omnia ad Dei gloriam
et faciens et cogitans. Quod cum ille idem, qui
cæteris præerat, agnovisset, et magnum hunc virum
nihil humanum aut terrenum mente agitare com-
perisset, intentiori studio ad virtutis honestatem,
atque ad optima quæque expetenda animum adver-
tit. Itaque die quadam, fratribus in unum congre-
gatis, uno tantum magno nostro absente futura pro-
verus est Christi veri Dei discipulus, et divinæ
sanctus, qui per os illius suavissimos hymnos lo-

12. Ita quidem sese habebat divinus hic vir, at-
que ita una quædam erat illius virtutum contempe-
ratio et conjunctio, ex quibus veluti quædam spi-
ritualem librum composuit, juxta apes, quæ ceras
industriose fabricant, omne disciplinarum genus
congerendo atque exprimendo. Anima enim ab
ipsis exordiis Deum inquilinum habens, res divinas
assidua meditatione et cogitatione revolvit, tenaci-
ter mente inherens illius justificationibus, quan-
doquidem, alias animæ præsidium continentia, je-
junio vigiliisque munitum ac firmatum, impervium
undequaque erat, et exterioribus evagationibus pro-
sus inaccessum. Itaque et miraculum erat Josephus
sese intuentibus, et omne aliud exemplum negligebatur,
neque erat qui ad ullum alium, quem imitaretur,
oculos converteret, præterquam ad unum Joseph.
Cum enim ille cereretur, simul etiam virtutis si-
melacrum cernebatur, et dum loqueretur, melle
suaviorem vocem emittebat, et præ illius adhortatio-
nibus, quivis alius liber parvi ducebatur. Nam
quid non in illo dulce erat ac suave? Sacrarum Scri-
pturarum profundam obscuritatem declarare opus
erat? Rhythmi suavitate fabulosarum Sirenium can-

tum ita superabat, ut etiam occultaret. Moralem sermonem in medium proferebat? Animi affectus ac motus oratione componebat. Gratiae ipsae in illius ore insidebant, et prius fontium decurrentium fluentia stetissent immota, quam ex illius ore sacra dogmata, profluere atque emanare cessassent.

13. Cum talis esset Joseph, tantisque virtutum ac coelestium donorum charismatibus effulgeret, sacerdotii gradum avide non appetiit, aut invasit, sancti Spiritus dignissimum donum non affectavit, ac propinquam Deo dignitatem temporis non est suffragatus; quin potius a dignitate ipsa requisitus ac coactus est, universis fratribus reluctantem adhortantibus, et praeterea, ut episcopi urbis precibus obsequeretur, presbyter ordinatus est. Tunc autem videre erat virtutis speciem, quae intensionis majoris nequaquam capax erat, quam Joseph praeferebat, unde quaque amplissimam. Ipsum vero continentem et contententem, utpote generosissimum, ut quanquam mortali carne adhuc indutus, in coelesti tamen choro inhabitaret. Etenim, et lacrymae ipsius indeficienter effluentes fluminum decursus imitabantur; et genua ejus per totum noctis cursum, quemadmodum supra dictum est, inclinata, in lapidis naturam commutata erant, et pectus illius crebro lapidis ictu percussum obcalluerat sane, sed tamen musculis circa thoracem laesis non poterat vox libera et soluta prodire. Ita magnus hic sese ad virtutem amabiliter habebat, tamque nullam carnis suae curam unquam habuit, ut omnino ab illa solutus ac liber videretur. Totus erat mentis acie corporis vinculo dissolvi cupiebat, et cum dilecto atque amato suo copulari.

14. Quamobrem cum Deus illum etiam bonis praesentibus remunerare vellet (est autem bonum, imo bonorum omnium optimum, similem aliquem in virtutis stadio currentem reperire, et proposito sibi illius exemplo ejusdem virtutis cursum augere), pervenit in urbem Thessalonicensem, ita Deo volente, aetate provecus, et miraculis celeberrimus, Decapolarum decus, et ut verius dicam, omnium civitatum ornamentum divinus Gregorius, qui ubi monasterium illud appulsi, in quo generosus hic agonista, magnus inquam Joseph, adversus hostes invisibiles strenuissime depugnabat, videns stabiles et constantes illius mores, animaeque ejus habitum agnoscens, ex gratia illa divina ac plenitudine, quae in ejusdem facie refulgebat (cito enim, ac facile sanctorum animarum eorum, quos in virtutis emulatione similes habent, habitus agnoscunt, ac veluti venerantur) cum illo familiaritatem contraxit, et corpore simul ac mente conjunctus est, nec ab eo separari volebat; quae enim natura similia sunt facillime copulantur. Sed Gregorium negotia alio evocabant, et Thessalonicam relinquere eogebatur: iter tamen differebat amore erga divinum Joseph, ut ita dicam, impeditus ac retentus. Propterea cum in urbium reginam vellet proficisci, nec ferre posset, vel ad exiguum tempus a suo in virtute aemulo separari, perrexit ad monasterii praesidem, et omnem movit lapidem, innumeris precibus adhibitis, ut Joseph socium itineris sui posset obtinere, tandemque atque obsequi propter virtutis eminentiam.

Α ιγ'. Τοιούτος ὢν καὶ τοσούτοις καταλαμπόμενος χαρίσμασιν, οὐκ ἐπιτηδῆ τῷ βαθμῷ τῆς ἱερωσύνης, οὐ μεταδιδώκει τὴν ἀξίαν τοῦ Πνεύματος, οὐκ ὑποκλῆπτει τῷ χρόνῳ τὴν θεῶ πλησιάζουσιν· ἀλλὰ διώκεται μὲν ὑπὸ τοῦ βαθμοῦ βίᾳ καὶ ἀκύν, καὶ ὑπὸ πάσης παρακληθεὶς ἀδελφότητος, ἐτι δὲ τὴν δέησιν προσηγάμενος, ἦν ὁ τῆς πόλεως ἐποιεῖτο ἐπίσκοπος, χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Καὶ ἦν ἰδεῖν τότε τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἐπίτασιν εἶδος τῆς ἀρετῆς, ὅσον ἐπήγατο ὁ Ἰωσήφ, ἐκτεινόμενόν τε καὶ ἐφαπλούμενον, καὶ φιλονεικῶν μετὰ σαρκὸς τῷ οὐρανίῳ χορῷ ἐγκατοιχῆσαι τὸν γενναϊότατον. Τότε γὰρ δάκρυον αὐτοῦ ἀειρρότως ῥέον, τὰς ἀμάρας ἐμμεῖτο τῶν ποταμῶν· τότε γόνυ παννύχως, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἐπικλινόμενον, εἰς λίθου φύσιν μεταπεποιήται· καὶ τὸ στέρνον πυκνὰ τῷ λίθῳ κρουόμενον, τετύλωται τὰ ἄλλα· καὶ συγκακῶσαν καὶ τοὺς περὶ τὸν θώρακα μύςας, οὐκ εἰς τὴν φωνὴν ἀποτελεῖσθαι ἀπαρεμπίδιστον· οὕτως ὁ μέγας εἶχεν ἐρασμῶς πρὸς ἀρετὴν, τοσούτον οὐκ ἐμέλησεν αὐτῷ ποτε τῆς σαρκὸς, ὅτι παντάπασιν αὐτοῖς ἀπολέλυτο· καὶ ὅλος ἦν πρὸς θεὸν ἀφορῶν, δι' ὃν ἐπόθει λυθῆναι μὲν τοῦ δεσμοῦ, κατὰ Παῦλον, συνάπτεσθαι δὲ τῷ ἐρωμένῳ καὶ ἐραστῇ.

fixus in Deum, propter quem, una cum Paulo, a cor-

ιδ'. Ὅθεν καὶ Θεοῦ τοῦτον ἀμειβομένου καὶ τοῖς ἐνταῦθα καλοῖς (καλὸν δὲ ἄρα καὶ καλῶν κάλλιστον τὸ εὐρίσκειν τὸν ἀρεταίνοντα ὁμοιον, καὶ τῇ προθέσει συνεπαυξάνειν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς), ἐπιδημεῖ τῇ Θεσσαλονικίῳ [οὕτω δόξαν αὐτῷ, ὁ πολὺς τὸν βίον, καὶ τοῖς θαύμασι περιδότης, τὸ δεκαπολιτῶν περιλάλημα, μᾶλλον δὲ πασῶν τῶν πόλεων ἐγκαλλώπισμα, ὁ θεὸς Γρηγόριος· ὃς ἐπεὶ παρέβαλε τῇ μονῇ], ἐν ἣ [ὁ γενναῖος ἀγωνιστής] τὰ κατὰ τῶν ἀοράτων ἰχθρῶν ἐπετέλει ἀνδραγαθήματα, ὁ μέγας, φημί, Ἰωσήφ, ἰδὼν ἥθος βεβηχὸς, καὶ ψυχῆς ἐπιγνοῦς κατάστημα, ἐκ τῆς ἐπιφαινομένης τῷ προσώπῳ χάριτος θείας καὶ ὡραιότητος (ταχέϊαι γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων πρὸς τὸ θηρᾶσαι τὰ τῶν ὁμοζήλων αὐτοῖς καταστήματα), οἰκειοῦται τοῦτω καὶ συνάπτεται σωματικῶς ἅμα καὶ νοερῶς, καὶ οὐκ ἐθέλει τοῦτου χωρίζεσθαι· φύσει γὰρ οἰκειοῦται τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. Ἄλλ' ἐκάλει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐμελλεν ὁ θεὸς Γρηγόριος τὴν Θεσσαλονικίῳ καταλιπεῖν· ἀνεβάλλετο δὲ τὸν δρόμον, τῇ πρὸς τὸν θεὸν Ἰωσήφ ἀνακοπτόμενος, ὡς ἂν τις εἴποι, στοργῇ. Διὸ διὰ τινὰς ἀνάγκας ἐπιδημῆσαι θέλων πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων, οὐ φέρον δ' οὐδ' ἐπολίγον τὴν τοῦ ὁμοζήλου διακοπὴν, προσελθὼν τῷ προσώπῳ τῆς μονῆς, καὶ πάντα κάλων κινήσας, λόγους τε μυρίους παρακλητικῶς ποιησάμενος, λαμβάνει τὸν Ἰωσήφ συναπόδημον· ἔμαθε γὰρ ὅτι τῶς ὑπέκειν τῷ Γρηγορίῳ, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς.

obtinuit. Jam enim didicerat Gregorio cedere

15. Καὶ δὴ τῇ βασιλείδι παραβαλόντες τῶν πόλεων, ἔν τῳ τῶν καλλινίκων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχου ναφὴν παροικίαν πρὸς βραχὺ ἐποίησαντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν ἱερὸν Ἰωσήφ ὡς ἄρτι τῆς ἀρετῆς ἡργμένον, πᾶσαν μὲν ὑπακοὴν τηροῦντα τῷ Γρηγορίῳ, πᾶν δὲ εἶδος τῆς ἀσκήσεως ἐξ ὑπαρχῆς μεταρχόμενον. Ἄ μὲν γὰρ κατωρθώκει, ὡς οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὰ ἐμπροσθεν ἐπεκτείνετο, καὶ ἅμα ἐπιβεβαιῶν καὶ τὰ πρῶτως κατορθωθέντα τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἀκριβεστάτῃ διαμορφώσει, τὸν μέγαν λέγω Γρηγόριον, ὡς ἄρτι τῆς καλῆς ἀκορέστως ἀσκήσεως ἀπαρχόμενος, νεαλῆς ἐχώρει πρὸς τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὸν τῶν ἀσωμάτων ἀπεμιμειτο βίον ἐν σώματι, χαίρειν μὲν πᾶσιν εἰπὼν αἰσθητοῖς, τῷ ἀοράτῳ δὲ κάλλει ἐνηδυνόμενος. Καὶ ὁρῶν μὲν εἶχε τὸν οὐρανόν, ἀντὶ δὲ πάσης γλυκείας στρωμνῆς τὸ σὺντροφον ἐκείνῳ καὶ φίλον ἔδαφος, εἰ ποτε ἄρα διαναπαύειν ἐμελλε τὸ συνεργοῦν ἐκεῖνον πρὸς ἀρετὴν· οὕτω γὰρ ἑώρα διδάγειν καὶ τὸν θεῖον Γρηγόριον, καὶ κάτοπτρον εἶχε τὸν ἐκεῖνου βίον· καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἑαυτὸν ἀπευθύνων, καθεκάστην ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ ἐτίθετο.

Gregorium vitam agere videbat, atque illius vitam seipsum componens et conformans, per singulas

15. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ (οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα!) Λέων ὁ θηριώδης, ὁ ἐκ τῆς Ἰσαυρίας [ἴμο Ἀρμενίας], τῆς βασιλείας τῶν σκήπτρων ἐπιλαβόμενος, κυκλᾷ μὲν ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ταῖς παναγίαις· εἰκόσι πάλαι προσωχθικῶς, πόλεμον κατ' αὐτῶν τῶν πώποτε γεγεννημένων ἐκίνησε τὸν σφοδρότατον· τὰ δὲ τῶν φιλοχρίστων στίφη, μὴ πεπαισμένα τῷ ἐκεῖνου θελήματι, ἄλλος ἀλλαχόθι δισκορπίζοντο. Διὸ καὶ οἱ μὲν τὸν Βόσπορον κατελάμβανον, οἱ δὲ εὐθὺς τῆς Σικελίας ἀπέπλεον, ἄλλοι δὲ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καταλαμβάνοντες, τοῦ δεινοῦ μονοῦ τὰς συνώδεις ὁρμάς ἀπεδίδρασκον. Ἄλλ' οὐχ ὁ γενναῖος ἀγωνιστής, καὶ τῶν ἱερῶν μορφωμάτων προσκυνητὴς οὕτως ἐποίησε Γρηγόριος· ἀλλὰ τὸν θεῖον ἐνδεσμένος τῆς πίστεως θώρακα, περιέρχεται μὲν πανταχόθεν τῆς πόλεως, κηρύσσων ἐν ἀγυαῖς, καὶ διδάσκων ἐν στενωποῖς, καὶ παρόρησιον ἐν ταῖς πλατείαις ἐπιδεικνύμενος, μὴ τῷ λαοπλάνῳ πείθεσθαι βασιλεῖ, μὴ δὲ τοῖς ἐκεῖνου ληρήμασι τὴν ἀκοὴν ἐνδιδόναι καὶ πρὸς μικρόν. Καὶ ἦσαν οἱ ἐκεῖνου λόγοι πρὸς τὰς τῶν εὐσεβῶν καρδίας ἐνστάζοντες δόξης ἐωθινή καὶ λαμα πνευματικῶν καὶ σωτηρίων· ὅ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν πόλεων ἀσκητῶν συνελθόντες, κατὰ ταυτὸν προσάγουσι κοινὴν ἱκετηρίαν τῷ Γρηγορίῳ, τὸν γενναῖον ἐν λόγοις, καὶ σταθρὸν ἐν πόνοις, πρὸς τὴν προσευτέραν ᾧ μὴν ἐξαποστελλεῖται, διασημανοῦντα τῷ πάπῃ καὶ τοῖς ἐκείσε τὰ νῦν συνέχοντα τὴν πόλιν δεῖν, ἵνα τις

15. Cum igitur Constantinopolim pervenissent, in templo gloriosissimorum martyrum Sergii et Bacchi brevi temporis spatio moram fecerunt, Ibi vero videre erat sacrum Joseph, tanquam novitium ac virtutis tironem, omnibus in rebus exactam Gregorio obedientiam præstare, atque omnem religiosæ exercitationis speciem a principio repetere; quæ enim antea recte gesserat, tanquam nihil reputans, ad ulteriora sese extendebat, et ea, quæ prius præclare egerat, simul confirmabat, et per exactissimam conformationem ad illum (ad magnum, inquam, Gregorium) honestæ exercitationis, tanquam recenter susceptæ, insatiabili fame cruciatus ab exordio incipiebat, et novus atque integer miles ad certamina procedens, incorporeorum vitam adhuc in corpore positus imitabatur. Omnibus quidem sensibilibus gaudere recusabat, sola vero invisibili pulchritudine delectabatur. Et tectum quidem illius erat cælum, pro universa vero lectuli dulcedine connutritum sibi ac dilectum pavementum habebat, si quando cooperarium ejus ad virtutem, corpus scilicet, requiescere optaret. Ita enim etiam divinum tanquam speculum ob oculos habens, eidemque dies ascensiones in corde suo disponebat.

16. Haud multum vero temporis intercessit, cum (o qualia Dei judicia!) Leo ille immanissimus ex Armenia (1) egressus, atque imperii scepra invadens, universam Ecclesiam cæpit exagitare, et sanctissimis imaginibus, quibus olim infensus fuerat, dirum atque atrocissimum bellum inferre. Christi autem amantium civium ordines, illius voluntati parere recusantes, per varias regiones, alii alio fugientes, dispersi sunt. Alii quidem in Bosphorum profugerunt, alii vero recta in Siciliam (2) navigaverunt: alii demum ad montium cacumina sese receperunt, ut singularis feri illius immanissimi porcinus appetitus evaderent. At non ita se gessit generosus agonista, et sacrarum imaginum adorator Gregorius, sed divinum fidei thoracem induens, circumibat quaquaversus civitatem, prædicans in vicis, docens in angustis, et in plateis libertatem fiduciamque præferens, ne minima quidem in re seductiori plebis regi obtemperans, aut illius nugis ac deliramentis præbens auditum. Erant autem illius allocutiones in corda piorum stillantes, ros matutinus, ac medicamentum spirituale ac salutare. Igitur multitudo ascetarum, qui Constantinopolitana orbe morabantur, convenit in unum, et communem supplicationem detulit Gregorio, statuens eum mittere legatum (utpote efficacem in sermonibus, et constantem in laboribus) Romam veterem, ut significaret papæ (3) aliisque Romanis ea mala

(1) Hic ab audaci manu scriptum erat, ἀπὸ τῆς Ἰσαυρίας, cum Leo Armenus esset intelligendus. De persecutionis autem ab eo an. 414 moveri cœptæ acerbitate, vide Acta SS. Theophanis et Nicephori, 12 et 13 Martii. Menologium Basilii imp. hæc omnia ad Theophili tempora refert: minus recte.

(2) Cajetanus huc trahit, quod Gregorium Decapolitam Menæa dicant Syracusas venisse: non recte, quia patet hoc ibi factum dici antequam accederet Thessalonicam, adeoque ante persecutionis tempus. Quid quod hic expresse dicatur Gregorius non fugisse?

(3) Idem propter errorem de Leone Isaurico, quem

quæ Constantinopolitanam civitatem affligebant, quo aliquod auxilium Ecclesiæ Dei afferretur. Vides enim, aiebant, o Pater, quomodo res nostræ in Iliadem malorum sint commutatae, et magnum Christi ovile periclitetur, eo quod non sit qui defendat illud.

17. Admittit advocacionem magnus Gregorius, et magis rogans, quam rogatus, sermonem breviter absolvit, divinumque Josephum accersens : « Nunc, inquit, o filii, tempus est ostendendi eloquentiam tuam plurimam, et comprobandi incrementa amoris tui in Deum pro viribus. » Ille, qui semper subjectus esse didicisset, caput humiliter inclinavit, et ne rerum quidem necessariarum minimum quid accipiens, navim conscendit, et Romam versus vela facit. Sed forte non erat hæc Dei voluntas, qui sæpe per res adversas admiranda disponit. Quid ergo accidit, et quid factum est? Barbaricæ triremes piratarum supervenientes omnia navigia invaserunt, atque ad sese attraxerunt illud etiam in quo magnus Joseph ferebatur. Adducitur itaque captivus in Cretam, quo cum pervenisset, in carcerem conjectus, atque gravissimis catenis alligatus est. Tantum autem vinculis suis exsultabat ac gestiebat, ut cæteris quoque captivis afferret solatium dulcissimum ferro mala incurrentia, et doloribus afflicti.

18. Dulcia quippe sunt vincula quæ propter Christum tolerantur, quamvis ad tempus tristitiam afferant ac discrucient. Gratias igitur agamus, aiebat, magni Pauli exemplum præ oculis habentes², qui tanquam monilibus ferrea catena circa collum alligata decorabatur, et gaudebat quod pro Christi nomine flagella pati meruisset. Quin etiam Christus ipse Pauli Dominus cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebatur autem iudicanti injuste, quemadmodum loquitur coryphæa apostolorum summus magnus Petrus³. Sed videntur aliquibus aspera ac dolorifica, propter multam sensuum imbecillitatem, ea, quæ corporibus inferuntur tormenta. At quo pacto aliter possibile erit Christi jugum ferre, nisi quis incedat per omnes ætatis gradus sine macula, omnes etiam virtutes exercens, quas exercuit ille pro nobis, et quidem cum Deus esset, et voluntati potentiam conjunctam et concurrentem haberet, possetque aliter nobis ingratam salutem afferre? Verum illi, quod in virtute laboriosum est, subscribens (per quam iis, qui salvantur, cœli portæ antea oclusæ aperiuntur) per vitam laboribus plenam, tanquam Deus ac Dominus salutem omnibus demonstravit. Debemus igitur pro divina imagine Christi, ejusque immaculatæ ac purissimæ Matris, pericula subire, ut adversus moderatorem sæculi hujus usque ad sanguinem decertantes, gratiam invenire possimus, quemadmodum sacra loquuntur oracula, in auxilium opportunum. His aliisque hujusmodi multis sermonibus

ἐπικουρία γένηται τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ὅρᾳς γάρ, ἔλεγον, ὦ Πάτερ, ὡς Ἰλιάς ἐστι κακῶν ἐν ἡμέτερα, καὶ κινδυνεύει τὸ μέγα ποίμνιον τοῦ Ἀριστοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν ἐκδικησαντα.

17. Δέχεται τὴν παράκλησιν ὁ μέγας Γρηγόριος καὶ ὡς μᾶλλον αἰτήσας, οὐκ αἰτηθεὶς, ἀπαρτίζει τὸν λόγον ταχὺ· καὶ τὸν θεῖον μετακαλεσάμενος Ἰωσήφ, Νῦν, εἶπε, τέκνον, καιρὸς τοῦ τε λόγου τὸ πολὺ ἐπιδείξασθαι, καὶ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα πολυπλασιάσαι ὡς ἐφικτόν. Ὁ δὲ μαθὼν αἰεὶ ὑποτάσσασθαι, κλίνει μὲν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν, καὶ μὴδὲ τῶν ἀναγκαίων μὴδὲν τι παραλαβὼν, νηὶ τε ἐπέβαινε καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπέπλεον. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα καὶ Θεῷ βούλη- τὸν, τῷ διὰ τῶν ἐναντιῶν πολλάκις οἰκονομοῦντι παρὰδοξα. Τί οὖν γίνεται, καὶ τί τελείται; Νῆες ἐπιστάσαι βαρβαρικάι ἀνδρῶν πειρατῶν, ἀλλὰ τε πλοῖα συνεπισπῶνται, καὶ δὴ κάκεινο, ὃ τὸν μέγαν ἔφερον Ἰωσήφ. Ἦγετο οὖν αἰχμάλωτος· εἰς τὴν Κρήτην· ἐνθα γινόμενος ἐντίθεται μὲν τῇ εἰρκτῇ ἀλύ- σσαι βραχεῖαις δεσμούμενος· τοσοῦτον δὲ τοῖς δεσμοῖς ἐνηγάλλετο, ὅσον καὶ τοῖς ἄλλοις δεσμώταις ἐποιεῖτο παράκλησιν ἡδύως φέρειν τὰ ἐπιόντα, καὶ μὴ δυσχεραίνειν τοῖς ἀλγεῖνσις.

18. Ἦδεῖα γάρ εἰσι τὰ διὰ Χριστὸν δεσμὰ, καὶ εἰ πρὸς καιρὸν ἀνίξῃ. Εὐχαριστῶμενοι, ἔλεγε, τῷ Θεῷ, τὸν μέγαν Παῦλον παρὰδειγμα ἔχοντες, ὃς καὶ ὡς ὀρμίσκοις τοῖς κλοιοῖς ὠραζέτο, καὶ ἔχαιρεν ὅτι ἡξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Χριστοῦ μαστιγῶναι· ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος Χριστοῦς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, καὶ πάσων οὐκ ἡπείλει, παρὲδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, ὡς ἡ κόρυφα τῶν ἀποστόλων ἀκρίτης ὁ μέγας Πέτρος φησίν. Ἀλλὰ δοκεῖ τισιν ἀλγεῖν, διὰ τὸ πολὺ τῆς αἰσθήσεως, ἡ δὲ τοῖς σώμα- σιν ἐπαγόμενα. Καὶ πῶς ἄλλως δυνατόν τὸν Χριστοῦ ἄραι ζυγὸν, εἰ μὴ τις διοδεύσει διὰ πασῶν τῶν ἡλι- κῶν ἀμέμπτως αὐτοῦ καὶ δυνάμεων, πάντα γινόμενος ὅσα ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, καὶ σύνδρομον ἔχων τῇ βουλῇ τὴν δύναμιν, καὶ δυνάμενος ἄλλως τὴν ἡμῶν τῶν ἀχαρίστων πραγμα- τεύσασθαι σωτηρίαν; Ἀλλὰ τὸ ἐπιπόνον ὑπογράφων τῆς ἀρετῆς, δι' ἧς τοῖς σωζομένοις αἱ κεκλεισμέναι πύλαι ἀνοίγονται, δι' ἐπιπόνου βίου, ὡς Θεὸς καὶ Δεσπότης, τὴν σωτηρίαν πᾶσιν ὑπέδειξε. Χρεῖων τοι- γαροῦν ὑπὲρ τῆς θεανδρικῆς εἰκόνος Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀμώμου καὶ παναχράντου προκινδυνεύσαι Μητρὸς, ἵνα μέχρις αἵματος πρὸς τὸν κοσμοκράτορα τοῦ αἰῶνος τοῦτο ἀντικαθίσταμενοι, χάριν εὐροίμεν, ὡς τὰ ἱερὰ φησι Δόγια, εἰς εὐκαιρον βοήθειαν. Τοῦ- τοις καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις μυρίοις λόγοις τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐγκεκλεισμένους ὑπῆλθε, δι' οὗς τάχα καὶ πρὸς ἄλλην στελλόμενος, τὴν ἐπὶ Κρήτην Θεοῦ ἀρ- ρήτῳ λόγῳ κατέλαβεν, ἵνα καὶ νῆος πᾶσα καὶ ἡπει- ρος τὸν βίον γνοίῃ τοῦ μάκαρος, καὶ μετὰ τοῦ βίου

² Hebr. iv, 16. ³ 1 Petr. ii, 19.

cavere Florius nesciverat, Gregorium III hic intelligit: ast Leone Armeno persequente Ecclesiam, eidem præsidebat S. Leo III.

καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως· ὁ καὶ γέγονε, A eos qui pro Christo in carcere captivi tenebantur, Pνεύματος ἁγίου αὐτῷ οἰακίζοντος. alioquebatur, quorum causa quamprimum ad aliam quoque urbem Crete missus, ineffabili Dei verbo illud assecutus est, ut insula illa tota cum continenti beati hujus vitam atque eminentissimam virtutem illius ac scientiam agnosceret. Quod factum est, Spiritu sancto illum dirigenti et gubernante.

ιβ'. Ἐνθα καὶ τινὰ τῶ τῆς ἐπισκοπῆς τετιμημέ-
νον βαθμῷ καταλαβὼν ἐν φρουρᾷ, καὶ τι καὶ ἀνθρώ-
πινον πάσχοντα, καὶ λογισμοῖς ἀλλεπαλλήλοις βαλ-
λόμενον, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύοντα νῦντα δοῦναι
τοῖς μισοῦσι θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὀβρίζουσιν,
ἀναλαμβάνει τοῖς λόγοις, ὑποστηρίζει τοῖς παρα-
δείγμασι, καὶ ὑπεραποθυήσκειν ἔτοιμον ἀπειργάζετο
Χριστοῦ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ· κἀν ὁ τὸ ἀσθενὲς τῆς
αὐτοῦ ψυχῆς ἐπιστάμενος, οὐκ εἰσεν αὐτὸν πειρα-
σθῆναι ὑπὲρ τὴν δύναμιν. Μετὰ μικρὸν γὰρ πρὸς
τὰ ἐκεῖθεν μεταστειλόμενος ὁ θεὸς Ἰωσήφ, τῷ μὲν B
ἐπισκόπῳ τοιαύτη τις ἀγκυρὰ καιρῷ χειμῶνος ἀλλε-
παλλήλων λογισμῶν κινδυνεύοντι ἀναδείκνυται·
ἐτέρῳ δὲ ἰδιώτῃ, καὶ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰς ἐκ τοῦ
πάσχειν ἀνίας συνθεμένῳ τὸ πᾶν τῆς ἀρρήτου οἰκο-
νομίας διαπτύσαι μυστήριον, [εἶ] τε τὴν θεόσωμον
εἰκόνα καταπατήσαι Χριστοῦ, ἀθρόον περιτυχῶν, εἰ
μὲν οὐκ εἶπε τῶν μαλάττειν εἰδόντων καὶ λιθίνας ψυ-
χάς; ποῖα δὲ δάκρυα οὐκ ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν; τὰς
χεῖρας κατασπαζόμενος, καὶ χεῖλη τῷ τραχήλῳ
προσάπτων, ἵνα μετακινήσῃ τοῦτον τῶν δεδογμένων,
καὶ πείσῃ διὰ Χριστὸν προέσθαι καὶ τὴν ζωὴν· ὁ
δὲ καὶ τετέλεκε, καὶ ὅπως, ἐγὼ διηγῆσμαι.

et persuadere, ut propter Christum vitam ipsam C profundere. Quod sane obtinuit, quemadmodum nunc ego enarrabo

κ'. Ἐσπέρα μὲν ἦν ὅτε τῷ ἀνθρώπῳ τὰς θαυμα- C
σίας παραινέσεις ἐν τῇ καρδίᾳ παρέθετο, ἅμα δὲ
πρῶτ' σπεῖρα βαρβαρική πρὸς τὴν φρουρὰν παραγέ-
γονε, βινολαβίδας ἐπαγομένη καὶ πιεστήρια, καὶ
ἀνηρώτα τὸν ἀνθρώπον, εἰ μὴ τῆς γνώμης ὤψῃκεν,
εἰ μὴ ἡλλοιούθη κατὰ τι, ἀλλὰ τοῖς πρὸ μικροῦ χρι-
θεῖσιν ὀλιχῶς ἐμμένει καὶ ἀπαρνεῖται Χριστόν. Καὶ
ὁς, οὐδὲν ὑποστειλόμενος οὐδ' ἐνδυνάσας, ἀλλὰ διαβ-
ρήσας τὸν χιτῶνα καὶ γυμνωθεὶς, Ἐτοιμός ἐγώ
εἰμι, ἔλεγεν, εἰ ὁλόν τε ἄρα, μυριάκις ὑπὲρ τοῦ με-
γάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἀποθανεῖν. Ταῦτα εἰπὼν
καὶ μηδὲ[ν] τι πλέον προσθεῖς, χερσὶ δημίων ἑαυτὸν
εἰσῳθεῖ· ὁ δὲ (οὕτω προσταγὴν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε τὴν
ἀρχὴν περιέποντος) ἀναρτᾶται τῷ ξύλῳ, καὶ ἅπαν τὸ
σῶμα καταβελῆς γίνεται· ἔνθεν τοι καὶ ὀφθαλμοὶ
διεβρόύσαν, καὶ ἔγκατα ὡς ὕδωρ, δαυτικῶς εἰπεῖν,
ἐξεκένχοντο, καὶ πᾶσα ἡ ἐνδὸν θορίαμβεύθῃ διάπλα-
σις· ἡ ψυχὴ δὲ τῷ γενναίῳ ἐκείνῳ καὶ ἐτι κατείχετο,
καὶ γλώσσα, κεκμηκυῖα τοῖς πόνοις καὶ ταῖς ὑπερ-
βαλλούσαις ὀδύνασι, τὸν Χριστὸν ἀνεκῆρυττεν. Ὅν
οὕτως ὀρᾶν, καὶ ἀθλίως ἔχοντα, ὡς ἐκείνοις ἔδοξε,
οἱ ἀλιτῆριοι μὴ ἀνεχόμενοι δῆμιοι, παντοίως· προσ-
παταλεύουσι, καὶ λίθον ἀραντις πάμμεγα[ν] ἐπ' ἀ-
πιδόσι τῇ κεφαλῇ· ἡ δὲ διαβρόχυνται ἄρα κατὰ μι-
κρὰ, καὶ ἡ βίαία ψυχὴ ἐκείνη πρὸς θεὸν ἐκδοχμαί.

et magnum vastumque lapidem attolentes, super caput illius demiserunt, quod statim in frusta com-
minutum est; anima vero illa fortis atque invicta ad Deum evolavit.

κα'. Ταῦτα τὰ πάρεργα γέγονε τῷ ὑπερμάχῳ Χρι-
στοῦ Ἰωσήφ· οὗτος ἐν Κρήτῃ τοῦ γενναίου διάδρο-

19. Ibidem etiam quemdam invenit in carcere,
episcopali dignitate insignitum, qui cum ut homo
humano more pateretur, et alternis variisque cogi-
tationibus jactaretur, parum aberat a discrimine dan-
di terga inimicis Dei, qui sacram illius imaginem as-
pernabantur. Hunc Joseph hortationibus suis ad
viam veritatis reduxit, exemplis confirmavit, et
ita disposuit, ut pro Christo ejusque imagine
vitam cum sanguine profundere paratus esset. Quan-
quam ille, qui animi illius infirmitatem non igno-
rabat, non permisit illum supra vires tentari,
inde enim alio deportatus est. Talis quidem an-
cora fuit divinus Joseph episcopo illi inter fluctuan-
tes procellas alternarum cogitationum periclitanti.
Alii vero idiotæ ac vulgari, qui tristitiam ex cala-
mitate sua consurgentem ferre non poterat, ac pro-
pterea de respuenda ineffabilis mysterii œconomia,
et divina Christi imagine conculcanda pactus erat,
cum in illum repente incidisset, quid non dixit
eorum, quæ vel lapideos animos possent emollire?
Quales autem lacrynas ab oculis non emisit? mani-
bus illum submissis amplexans, et oscula collo ejus
insignens, conabatur eundem a sententia dimovere,
quod sane obtinuit, quemadmodum

20. Tempus erat vespertinum, cum admirandis
cohortationibus suis in cor hujus hominis penetra-
vit. Summo autem mane cohors barbarica ad car-
cerem venit, serens secum forcipes ad nares distor-
quendas, et alia instrumenta ad torquendos miseros
apta, et interrogabat hominem, an perstaret in sen-
tentia, nihilque circa eam immutatus fuisset, an vero
cum iis, qui paulo ante judicati fuerant, sentiens
circa omnia Christum abnegaret? Ille vero, nihil re-
formidans, aut hæsitans, discissa tunica, ac denu-
datus: Ego, inquit, paratus sum, si fieri possit, pro
magno Deo et Salvatore millicies ac millicies mori.
Hæc dicens, et nihil amplius addens, in manus tor-
torum sese conjecit. Tunc, ita imperante illo,
qui ibi cum imperio residebat, suspensus est in
ligno, totumque illius corpus est dilaceratum. Oculi
illius effluxerunt, et interiora ejus, velut aqua, ut
cum Davide loquar, effusa sunt, omnis vero interior
forma et compositio dissoluta. Adhuc tamen
anima generosi illius in corpore detinebatur, et
lingua, quantumvis laboribus et excessivis dolori-
bus delassata, Christum tamen iterum prædicabat.
At vero cum profani illi immanesque satellites,
illum in tam misero, prout ipsis videbatur, statu in-
tueri non sustinerent, undequaque eum configunt,

21. Hæc sunt quæ veluti perfunctorie, ac per tran-
sennam propugnator Christi Joseph peregit: hic

fuit generosi hujus per Cretensem regionem discursus. Hujusmodi victimam, cum captivus detineretur, Deo, qui ita res suas disponebat, consecravit, ac feliciter votum suum assecutus est, animumque honestatis amicum explevit. Nam licet esset in exsilio, atque in carcere, linguam tamen liberam ad prædicandam pietatem ac religionem semper habuit. Pressuris angustabatur, et Deo martyres transmittabat: catenis gravabatur, et multos a sicarii Tartarei manibus liberabat.

22. Sed qualisnam fuerit illius ad urbem regiam regressus exponamus. Nox illa erat, in qua Christi Natalitia consuevit Ecclesia celebrare. Joseph autem cum pedes compedibus constrictos, et collum catenis gravatum haberet, totam illam noctem in divinis laudibus concinendis illi, qui propter nos similis nobis ineffabiliter latus est, transegit; produxit autem sacros hymnos usque ad galli cantum; cum ecce subito quidam canus crinibus, sacerdotali veste indutus, gratiam vultu emicantem præ se ferens, illi apparuit, eumque ita allocutus est: « Nuper ex Myrensi Lyciæ civitate discedens, ad te et ad tuam charitatem deveni; Dei, propter quem laboras ac decertas, velocissima urgente celeritate. Apporto autem tibi grata ac festiva nuntia: ille, qui Ecclesiam Dei exagitat, et oves Christi dilaniare aggrediebatur, imperio privatus, tanquam execrabilis ac detestandus, futuris judiciis in diem revelationis, quemadmodum Paulus loquitur^a, reservatus est. Te autem oportet in regiam civitatem contendere, ut confirmes plurimos gratia tibi a Spiritu sancto concessa. Sed prius accipe hoc capitulum, et comede illud. » Videbatur autem habere in dextera exiguum quemdam libellum. Hic vero scripturæ quidem illius venustate delectabatur: ea vero, quæ ibi scripta erant, interiori animæ gutture suavissime recitabat. Erant autem in eo libello scripta hæc verba: « Accelera tanquam misericors, et festina tanquam miserator in adiutorium nostrum: potes enim, si vis. » Et ubi jussus a divino illo viro cecinisset hæc cum summa dulcedine ac suavitate, aspexit seipsum a compedibus solutum: catenas vero, quibus collum alligatum erat, ante pedes suos jacentes, et audivit illum dicentem: « Sequere me. » Et, o miraculum! o auxilii celeritatem! o Dei prodigia ineffabilia atque admiranda! invisibilis videbatur intactum aerem dissecare, et celer instar Euri ad omnium maximam civitatem cursum dirigere. Hujusmodi alii novit Dens feliciter deducere, qui cor suum ad illum faciunt evolare.

23. Hoc sane miraculum ad Deum hymnis collaudandum Joseph incitabat; illud vero quod deinde accidit, ad lacrymas et fletus excitavit. Nondum enim ab omnibus, qui eum amabant ac desiderabant, conspectus fuerat, cum audivit, divinum Gregorium, communem omnium consolationem, qui verarum Ecclesiarum ore celebrabatur, et animatum

αὐτὸν τοιοῦτον τὸ καλλιέρημα ὁ αἰμαῖνός τῷ οὐτῶ; οἰκονομοῦντι τὰ κατ' αὐτὸν θεῷ ἀφιέρωσεν. Ὑπέρ-ευγε τῆς γνώμης! ὑπέρ-ευγε τῆς φιλοκάλου ψυχῆς! ὅτι καὶ ἐν ὑπερορίᾳ καὶ ἐν φρουρᾷ ἀσίγητον εἶχε τὴν γλῶσσαν, μετὰ παρρησίας ἀνακηρύττουσαν τὴν εὐσέβειαν. Ἐστενοχωρεῖτο ταῖς θλίψεσι, καὶ θεῷ προστήγαγε μάρτυρας· ἰδαίνετο τοῖς δεσμοῖς, καὶ πολλοὺς ἐλυτροῦτο τῶν τοῦ παλαμναίου χειρῶν.

κβ'. Ἀλλ' οἷα καὶ ἡ αὐτοῦ πάλιν πρὸς τὴν βασι-λεῦσαν ἐπανάξενος; Ἡ νῦν παρῆν ὅτε τὴν τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ ἡμέραν ἡ Ἐκκλησία εἰσίσταται τελεῖν· ὁ δὲ καὶ ξύλη τὸν πόδα ἐκπιεζόμενος, καὶ τοῖς κλοιοῖς τὸν τραχήλον κατακαμπτόμενος, παννύχιον ἐπετελεῖ τὴν ὕμνων διάν, καὶ τῷ δι' ἡμᾶς ὑπὲρ λόγον καθ' ἡμᾶς ὀφθέντι Χριστῷ παρετελεῖτο, μέχρι καὶ ἀλεκτροῦσθων ὧδων. Καὶ δὴ ἐπιστάται τις ὑπὲρ [ὑπαρ?] ἀθρόον, πολὺς τὴν τρίχα, ἱεροπρεπῆς τὴν ἐσθῆτα, ἀγλαΐζομένην τῷ προσώπῳ χάριν ἐπιφερόμενος, καὶ πρὸς αὐτὴν ἄρτι φησὶν· « Ἐκ Μύρων τῆς Λυκίας ἀπάρας, πρὸς σὲ καὶ τὴν σὴν ἀγάπην ἀπήντησα, Θεοῦ δι' ὀνείαθεις ἀπὲρ τῆς τάχει μὲν καταπειγόντος· καὶ δὴ σοὶ τὰ θυμῆρ λέγω ἀγγαλτήρια, ὡς ὁ μὲν τὴν Ἐκκλησίαν κυκῶν, καὶ κατασποράττει ἐπιχειρῶν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς, τοὶς ἐκεῖθεν δικαιοτηρίοις ὡς ἐναγῆς εἰς ἡμέραν ἀποκαλύψεως, ὡς φησι Παῦλος, ἀποτετήρηται· σὲ δὲ χρεὼν τὴν βασιλῖδα καταλαθεῖν, ὡς ἀν' ἐπιστηρίξης πολλοὺς τῇ δεδομένῃ σοι παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι. Πλὴν ἀλλὰ λαβὼν τὴν κεφαλὴν ταύτην, κατάφαγε (ἐφίκει γὰρ παρακατέχειν τῇ δεξιᾷ βραχὺ τι βίβλου ἀπότμημα). » Ὁ δὲ ἐνδύνετο μὲν τῇ γραφῇ, καὶ, « Ὡς ἡδέα, ἔλεγε, τῷ νοουμένῳ λάρυγγι τῆς ψυχῆς τὰ γεγραμμένα ταυτί! » Εἶχε δὲ ἡ γραφὴ κατὰ λέξιν οὕτως· « Τάχυνον ὡς οἰκτῆρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεῆμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. » Καὶ ὡς ταῦτα, ψάλλειν ἐμμελῶς ἄγαν καὶ λιγυρῶς ἐκαλεύετο παρὰ τοῦ θεοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅρῃ μὲν αὐτὸν τῆς ποδοκᾶκης ἀπολυθέντα, τοὺς δ' ἐν τῷ τραχήλῳ κλοιοὺς κειμένους ἐν τοῖς ποσὶ· καὶ, « Παρομάρτει μοι, » ἡκούε παρ' αὐτοῦ· καὶ (ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς ταχείας ἐπικουρίας! ὦ τῶν ἀνεκλαλήτων καὶ παραδόξων τεραστίων Θεοῦ!) ἀοράτως ὠρᾶτό τὸν ἀναψῆ διατέμνων ἀέρα, καὶ ὑπνέμιος ὥσπερ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων ἀπαντῶν. Τοιοῦτος οἶδε Θεὸς τοῖς πτεροῖς δεξιούσθαι τοὺς τὴν αὐτῶν καρδίαν πρὸς ἐκεῖνον ἀναπτέ-ρῶσαντας.

κγ'. Ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν θαῦμα πρὸς ὕμνων διάν ἐκί-νει τοῦτον Θεοῦ, τὸ δὲ συμβάν πρὸς ὄδυμους παρ-ῶθαι καὶ δάκρυα. Οὕτω γὰρ πᾶσι τοῖς ποθοῦσιν ὀφθεῖς, ἀναμανθάνει, ὡς ὁ θεὸς Γρηγόριος, τὸ κοι-νὸν παρηγόρημα, τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀληθινὸν πε-ριλάλημα, τὸ ἐμψυχον τῶν ἀρετῶν ἀποτύπωμα, πολλοῖς χαμάτοις κατακαμφθεὶς καὶ πόνοις ἀμυθῆ-

^a Rom. II, 25.

τοὺς κατατακεῖς, πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ θεοῦ ἐπανεξέσθην. ὁ καὶ θρήνων ὑπόθεσιν ποιησάμενος, ἀναλαμβάνει τὸ σπῆνος ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ὡς ἐμφύχον ἤδη ὀρών, τοιαύτας πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο τὰς παρακλήσεις, θαλάσσης θαρρύων ἐξ ὀρθαλμῶν ἀπορρέων, καὶ πόδας ἐπιθρέων τοὺς εὐαγγελισαμένους εἰρήνην καὶ ἀγαθὰ, μεθ' ὧν ἐκεῖνο· ἐλήλυθε· « Πῶς ὑπομένῃ σου, Πάτερ, τὴν στέρησιν; πῶς δ' ἄτερ σοῦ τῷ περιγίῳ χώρῳ παραμένῃ; Τίς μου τὸ θλιβόμενον τῆς ψυχῆς λόγοις παρακαλέσει τῆς παρακλήσεως; τίνι δὲ καὶ τὸν χειμῶνα τῶν λογισμῶν ἀναγνωρίσω ποτέ; τίνα εὐροίμι οἷα Χριστὸν ταύτῃ τῇ χαλεπῇ θαλάσῃ τὸ, *Θιμώθητι*, ἐπιλέγοντα; Ἴνα τί μὴ πρῶτον ἐμὲ τῷ σὺ Δεσπότη προέπεμψες, ἵν' εἶχον, παρὰ χερσὶν ἀποφύγων ταῖς σαῖς, τῶν ἐν ἀέρι ὁδοστατῶν καὶ πονηρῶν φορολόγων τὰς παλαμναίας χεῖρας ἀποδιδράσκειν διὰ τῆς σῆς παρακλήσεως; Πλὴν ἐπειδὴ προέδραμες, ὦ γενναῖος τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς πόνους ἀνένδοτος, τὸ ἀσθενὲς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἀναβρῶννυς, καὶ σοῦ ταῖς πυκναῖς ἐπιστασίαις ἐν νυκτὶ μὲν καὶ ἐν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ διευθέτει θελήματα· ἵν' ὑπὸ τὴν ἐκείνου χεῖρα τὴν κραταίαν ταπεινούμενος, διὰ τῶν σῶν προσευχῶν, ὡς ἀμέσως τελεῖς τῇ μακαρίᾳ Τριάδι καταλαμπόμενος, ἀβλαβῶς διαπεράσω τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, καὶ σοῦ τῷ λιμένι προσορμιθῆς, βλέπομαι σε διηγεκῶς κατὰ τὴν ἀδιάτμητον ἑνωσιν. »

intermedio beatissimæ Trinitati lucidissimus effundis, sine offensione vitæ hujus mare pertranscam, et ad tuum portum appulsus, per inseparabilem unionem te semper intuear. »

23. Οὕτως εἰπὼν τῷ τόπῳ προσκαρτερεῖν, ἐν ᾧ ὁ θεὸς Γρηγόριος ἐγκλειόμενος τῆς φιλοσόφου παλαίστρας ἀντείχετο, ἐλόμενος ἔχειν τῶν πόνων συμμεριστὴν Ἰωάννην, τὸν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου φοιτητὴν τε καὶ ζηλωτὴν. Ὁ συμδύσας χρόνον συγχὼν, ἐδόκει βλέπεσθαι Γρηγόριον, καὶ διδοῦς καὶ λαμβάνων ἀφορμὰς ἀρετῶν. Πολλὰς γὰρ εἶχε καὶ Ἰωάννης ἐπικαθημένας τῇ γλώσσῃ τὰς χάριτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος, νηστειὰ καὶ ἀγρυπνία καταδαμάσας τὸ τῆς ψυχῆς περιχύλισμα, πρὸς θεὸν ἐξεδήμησεν· ὁ θεὸς Ἰωσήφ τὸν τόπον καταλιπὼν, τῷ τοῦ μεγάλου καὶ χρυσοῦ τὴν γλῶσσαν Ἰωάννου σηκῶ ἐμφυλοχωρεῖ, ὡς τινα θησαυρὸν ἐπαγόμενος Γρηγορίου τὸν ἐρώτατον λείψανον καὶ τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ, πολλῶν συνδεδραμηκότων κατὰ ταυτὸν, ὥστε ποιμαίνεσθαι καὶ καθοδηγεῖσθαι τεχνικῶς παρ' αὐτοῦ, καὶ γλώττης ἐκείνης ἀκροῖσθαι τῆς μελιχρᾶς, ὡς ἐδίδοτο τὸν τόπον τὸ πάνσθενον. Ὅθεν καὶ πλησίον τοῦ τόπου, ἐρήμου τότε πάντῃ τυγχάνοντος, ἐνιδρύεται φροντιστήριον· ἐν ᾧ τὸ τε πλῆθος κατατέμνει τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸ πάντων ὡς τι κειμήλιον ἀσυλον τὸ σκήνος τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ φοιτητοῦ κατατίθεται.

κα'. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ πάλαι τοῖς Θεσσαλοῖς ἐνδιατρίβων ὁρίοις, παρὰ τινος θείου ἀνδρὸς καὶ τὴν γυνῶσιν οὐ μιμητοῦ, τὸ θεῖον καὶ γερότατον λείψανον

A virtutum exemplar erat, multis laboribus victum, et ærumnis innumeris confectum, ad Deum, quem desiderabat, emigrasse (4). Hoc tanquam sletuum ac lacrymarum materiam accipiens, corpus illius manibus amplexabatur, et tanquam adhuc vivum aspiceret, tales ad eum allocutiones dirigebat (Summa lacrymarum ex oculis profundens, et pedes illos irrigans, qui evangelizaverant pacem ac bona cum quibus ille venerat) : « Quomodo sustinere potero, o Pater, siebat, ita sine te orbus remanere? Quo pacto procul a te in hac terrena regione permanebo? Quis cordis mei angustias suavissimis alloquiis consolabitur? Cui potero identidem exponere cogitationum mearum tempestatem, ut scilicet Christum inveniam, qui turbido huic mortalis vitæ pelago comminetur, ac dicat : Compescere, ac sedare? Cur me priorem ad Dominum tuum non pramisisti, ut scilicet possem per tuas manus respirare, ac mediante consolatione tua pessimorum aeræ regionis stationariorum atque exactorum dæmonum truculentas manus effugere? Verumtamen, quandoquidem præcurristi, generosus animo, et in laboribus indefessus, animæ meæ infirmitatem corrobora, et frequentibus præsidiiis tuis nocte ac die ad Dei voluntatem efficiendam dispone; ut sub potenti illius manu humiliatus, per tales preces, quas sine ullo intermedio beatissimæ Trinitati lucidissimus effundis, sine offensione vitæ hujus mare pertranscam, et ad tuum portum appulsus, per inseparabilem unionem te semper intuear. »

24. His dictis, in eodem loco constanter perseveravit, in quo divinus Gregorius inclusus philosophica sese in palæstra exercuerat, elegitque sibi socium laborum suorum Joannem quemdam, qui magni Gregorii discipulus erat atque æmulator, cum quo multo tempore vitam traducens, videbatur sibi Gregorium ipsum videre, ac multa dabat et accipiebat virtutum documenta. Etenim Joannes etiam plurimas in lingua charites residentes habebat. Postquam autem iste similiter jejuniis vigiliisque corpore edomito atque consumpto ad Deum emigravit : divinus Joseph, loco illo derelicto, in magni atque aurea lingua præditi Joannis templo libenter conversabatur, in quo tanquam thesaurum quemdam sacratissimas Gregorii reliquias, ejusque discipuli collocavit. Multis autem ad eum concurrentibus, ut ab eo regerentur, solertique cura dirigerentur, et linguæ illius mellissimæ arcana audirent, angustia loci eos excluderat. Unde cum locum undequaque desertum non procul inde invenisset, ibi sedem suam, curarum scholam, collocavit, in qua et discipulorum multitudinem distribuit, et ante omnia, tanquam inviolabile quoddam monumentum magni Gregorii et ejus discipuli corpus collocavit.

25. Quoniam vero olim in Thessalicis finibus vitam traducens a viro quodam divino, et in divina scientia incomparabili, divinas ac sacratissi-

(4) Elogium in Menæis 20 Novembris, brevi admodum tempore reducem Gregorium vixisse insinuat.

mas magni apostoli Bartholomæi reliquias (5) in sortem acceperat, templum etiam illi restaurare decrevit, etenim miraculorum gratia ex illo veluti e fonte emanabant. Videbat autem in somnis frequenter prædictum apostolum, futuræ vitæ mysteria revelantem, atque omnia Scripturarum sacram ænigmata et quæstiones implicitas explicantem. Quadam vero die cum hymnis et canitibus illum vellet celebrare, ab hoc suo desiderio rehebatur, dicens in corde suo : Fortasse non erit juxta Apostoli beneplacitum hæc mea deliberatio. At vero cum quadraginta dierum spatium novus hic nostræ ætatis Moyses carnem jejuniis vigiliisque macerasset, ut divinarum melodiarum seu modulationum tabulas posset accipere, et tota mente in hoc incumberet, ac sensibus omnibus alio evangelii aditum undique occluderet, ad apostoli reliquias caute timideque accedit, ubi ineffabili quadam visione dignus factus est. Etenim die, quæ magni hujus apostoli memoriam præcedit, vidit virum quemdam sindone ex lino Ægyptio (6) circumdatum (quemadmodum Palestinæ etiam habitatores amicti incedere fortasse consueverunt.) pro sacris templi foribus consistentem, atque ad sese Josephum advocantem. Deinde vir iste, qui apparuerat, sacrum mensæ velamen (7) ex altera parte reducens, evangelicorum Christi sermonum ptyctidem (8) tollit, et ponit episternium (9) subdens hæc verba : « Benedicat te manus Dei, et linguam tuam dogmatum maria circumdant, et Spiritus sanctus resideat in corde tuo, et modulationes tuæ universum terrarum orbem circumquaque demulceant. » Quispiam vero, qui his delectetur ac perfuatur, Sirenas spirituales, eas dixerit, propter gratiam inventionum atque argumentorum et propter dictionem humore quodam suavissimo, atque aromatum instar undequaque fluentem. Porro licet is, qui oculis subjectus fuerat, ab aspectu remotus esset; verba tamen illius indita atque sata in cordis sulcis uberrimam segetem proferebant.

26. Hæ fuerunt charismatis primitiæ; hæ magni doni divitiæ, hoc magnum ac pretiosissimum munus. Denique cum suavissimas cantiones scribere cœpisset, voce quidem arguta ac sonora auribus concentum reddebat, illum vero, qui iis quæ cane-

(5) Ita etiam Synaxarium Claromontanum, sed in margine duntaxat, tanquam ex consensu aliorum Synaxariorum, his verbis, ἐν ἄλλοις συναξαρίοις λέγεται τοῦ Βαρθολομαίου λείψανον· in textu autem legitur τοῦ Ἀνδρέου· et ita etiam habet alterum Synaxarium mss. in Crypta ferrata. Verum de S. Andrea nihil composuisse Joseph invenitur : de sancto autem Bartholomæo exstat apud Lipomanum et Surium oratio Josephi τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστου, humilis et minimi : quem Hymnographum esse merito judices : et 25 Augusti ad diem translationis invenitur canon ad hanc acrostichidem compositus :

Ἕγνων τοὺς ἁγίους τῶν καλῶν μου προστάτην.
Ubi quod προστάτην presidem, patronum, protectorem suum appellet Bartholomæum Poeta, idque in acrostichide, Josephum auctorem possis agnoscere, quamvis nomen nusquam exprimitur.

(6) Floritus Sidoniam vestem reddidit.

(7) Ἀράχνη. An quia illis diversi a reliqua tela coloris reticulariter intexti solebant istiusmodi altarium operimenta? Nolim certe lineam mappam

A τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Βαρθολομαίου κεκλήρωται, ναὶν ἔγνω καὶ τούτῳ ἀναδείξασθαι, πολλὰς θαυμάτων ἀναβρόντι χάριτας. Ὅν καὶ πυκνὰ εἶδρα κατὰ τοὺς ὕπνους τὰ ἐκείθεν μυστηριώδη ἀνακαλύπτοντα, καὶ πᾶν γέρον ἐν τῇ Γραφῇ ἐπιλύοντα. Καὶ ποτε μελωδήμασι τούτων ἀνυμνήσαι βουλόμενος, ἀνεκώπτετο τῆς ὁρμῆς, Μὴ ποτε, λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀδούλητόν ἐστι τῷ Ἀποστόλῳ τὸ βούλημα. Καὶ δὴ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν Μωϋσῆς ἐκπείσας τὴν σάρκα, ἵνα λάβῃ τῶν θαύμων μελωδημάτων τὰς πλάκας, καὶ ὅλον νοῦν συναγαγὼν ἐν ταυτῷ, καὶ τὰς αἰσθήσεις μύσας παντάπασι, τῷ τοῦ Ἀποστόλου λείψανῳ περιληψένως καὶ εὐλαδῶς περιφύεται, καὶ τινος ἀβρόχτου ἀξιοῦται τῆς θεωρίας. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ μεγάλου μνήμης, ὅρῃ τινα ἄνδρα, σινδόνιον μὲν ἐσθῆτα, ὅς ἄρα καὶ τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ κατασκευάζεται, περιεκείμενον, τὰς ἱεράς τε πύλας κατέχοντα τοῦ νεῶ, καὶ πρὸς ἐαυτὸν τὸν Ἰωσήφ ἐκκαλούμενον· εἶτα τὸ ἱερὸν τῆς τραπέζης ὁ φανὴς ἀντανακλέσας ἀράχνην, αἶραι μὲν τὴν πυκνὴν τῶν εὐαγγελικῶν βημάτων Χριστοῦ, καὶ τιθῆσιν ἐπιστέρνιον, ἐπειπὼν· « Εὐλόγησιν σε ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, καὶ σοὺ τὴν γλῶσσαν θάλασσαι δογμάτων περικυκλώσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ ἐνδιερυνθείη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ σοὺ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην τὰ μελωδήματα περιθέλξαιεν, καὶ τις τούτοις ἐπαντρώψων Σειρήνας εἰποι τὰς νοητάς, διὰ τε τὴν χάριν τῶν νοημάτων καὶ τὴν ὑγραίνουσιν λέξιν καὶ πανταχόθεν ἀρωματίζουσιν. » Εἶπε, καὶ ὅπῃν ἐκείνο τὸ θαῖν· C τὸ δὲ λεχθὲν ἐντεθὲν καὶ ἐσπαρὲν καρδίας ταῖς αὐλαῖς, ποιούχουν ἀναδεύσκει τὴν ἀσταχύν.

κς'. Αὕτη ἡ ἀπαρχὴ τοῦ χαρίσματος· οὗτος ὁ πλοῦτος τῆς μεγαλοδωρεᾶς· τοῦτο τὸ μέγα καὶ πολυτίμητον χαριστήριον. Ἀμέλει καὶ ἀπαρξάμενος γράφειν τὰ ἐμμελῆ μελωδήματα, τῷ μὲν λιγυρῷ τῆς ἡχῆς κατεμουσοῦργει τὴν ἀκοήν, κατέθειλε δὲ

intelligere, quæ ad sacrificium internitur altare : sed velum accipio, quia idem altare et omnis altaris supellex, extra divini officii tempora, contegi solet.

D (8) Tabellam. Fortassis moris fuit Græcis Evangelium sub Missa legendum in tabula descriptum seorsim habere, aut saltem Evangeliorum per Dominicas et festa distributorum codicem elaboratis pretiosis tabulis obducere, indeque eum sic nominare : quemadmodum in Ecclesia Latina videmus hodieque usurpari. Maraccius vocem Græcam retinuit.

(9) Vocem Græcam retinens Maraccius vertit, ponit Episternium, quasi substantive, ut vestis pectoralis intelligatur. Ego vero existimo adjective debere sumi, ut referatur ad ipsum codicem pectori impositum, eo modo quo in Ecclesia Latina subdiaconus tenet Evangeliorum librum, cum ex eo diaconus Evangelium cantaturus est : nam et hoc magis facit ad rem præsentem, et in sacris Græcorum vestibus nulla est, quæ ἐπιστέρνιον vocetur.

τῷ ᾄδει τὴν δυναμένην συμβαλεῖν τοῖς λεγομένοις διάνοιαν. Καὶ πόλον γὰρ εἶδος ἔκειθεν φθόγγων οὐκ ἐδιδάσκετο μουσικῶν; ἢ ποῖα χάρις οὐκ ἐπέλαμπε τοῖς ἀτματιζομένοις αὐτῷ; Ἐκείθεν ὕπνος καὶ τοῖς ἄγαν ῥαθύμοις ἀπετινάσσετο, σπεύδουσι κληθῆναι τὴν ἀκοὴν ὁμοῦ καὶ διάνοιαν τῷ λιγυρῷ προσφωνήματι. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς πρὸς ἀρετὴν αὐτοὺς ἐπιτείνουσι τῆς ἀρετῆς ἡ ἕξις κατανενόηται. Ταῦτα καὶ οἱ ἐν λύπαις ἀναλαμβάνοντες, τὸ ἀθυμοῦν καὶ δακνόμενον τῆς ψυχῆς κατεκόμιζον. τούτοις καὶ οἱ ἐν εὐθυμίᾳ ὄντες πρὸς ἡδονῆς κατ' ἄλλον τρόπον μετέπιπτον δάκρυα. Οἱ γράφοντες δὲ, τοῖς ἄλλοις χαίρειν εἰπόντες πονήμασι, τοῖς τοῦ θεοῦ Ἰωσήφ πολὺ τι κέρδος ἐμμελωδῆμασι συνηθροίσασιν, μᾶλλον δὲ συνθροίσουσι. Γλώσσαι γὰρ πᾶσαι κατὰ φυλάς, πρὸς τὴν ἐαυτῶν διέλεκτον τὰ μελετήματα βαλλόμεναι, τὴν νύκτα πᾶσαν καταφωτίζουσι, καὶ τὸ αὐτῆς σκοτεινὸν καὶ πρὸς ὕπνον ἐλκόμενον τῇ πυκνῇ φρυκτωρίᾳ πρὸς ἡλιακὰς φωτοχυσίας μεταδιδάξουσι, καὶ χαίρειν τῷ ὕπνῳ εἰποῦσαι τοῖς ἁσμάσιν ὠραίζονται.

κζ'. Ἔστι τις ἀτεγχετός καὶ ἀμελιχτός καὶ πρὸς δακρύων ἐπιρροὰς; ἀφύξις; Τὰ εἰς τὴν Παρθένον καὶ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ὑπὲρ λόγον συλλαβοῦσαν τὸν Λόγον, λιγυρὰ μελωδῆματα ἐπιῶν, θαλάσσας δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς πληρωθεῖς, καὶ τὴν διάνοιαν συντακείς, ὅλῳ νῷ κατατρυφῇσι τῶν νοερῶν λύγγων τῆς κατανύξεως· μυρία δὲ ταῦτα τοῦτῃ συντέλειται ἐν διαφόροις ἐναλλαγαῖς, καὶ ἤχων κατατομαῖς, καὶ ῥυθμῶν ποικίλων διαφοραῖς τὸ ἡδὺ πῶς ἀρωματίζοντα. Βούλεται τις μαθεῖν τὸν βίον τοῦ πρὸς ἡμέραν τιμωμένου ἁγίου τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ; Μετερχέσθω τὸ εὐρύθυμον, καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ῥοδόμενων, ἐπιγινώσκέτω τὴν τοῦ βίου διαγωγὴν. Καὶ πᾶς μὲν τῶν ἁγίων ὅπ' ἐκεῖνον τιμώμενος ἀναδείκνυται· αὐτὸς δὲ ἐν πᾶσιν ὁρᾶται τιμώμενος, ἐν ἄλλων βίοις αὐτὸς ἐξυμνούμενος, διὰ τὸ λιγυρὸν καὶ εὐρύθυμον τῆς ἐμμελοῦς μελωδίας. Ἄλλος μὲν οὖν μεγαλυνέτω τὸν βίον τοῦ μακαρίου, ὃ δὲ τῆς γνώσεως τὸ ὑπερφέρον, πάντες δὲ πάντα ἐπίσης καὶ διὰ πάντων μεγαλυνέτωσαν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἥτις τούτῳ οὕτως ἐκκλύεται, ὥς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξελεῖν τὸν φθόγγον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρας πάντα τὰ τῶν μελωδημάτων θεοκρότητα ῥήματα. Περὶ γὰρ τῶν ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν; ὁπόσους ἐκεῖνος ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπιστίας ἐξεῖλκυσε, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος γνῶσιν ἐρύθμισεν· πόσους δὲ πέπεικε, χαίρειν εἰπεῖν τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, καὶ τὸν μονήρην βίον ἀσπάσασθαι· πόσας δὲ γυναῖκας παρθενεῦεν ἐδίδαξεν, ἃς ἔχουσιν τὰς λαμπράς ἀναπτομένας διηγεῖς, καὶ συνέλθοιεν τῷ μνηστῆρι Χριστῷ, ἄρτι κραυγῆς τελομένης ἐν τῷ μέσῳ δὴ τῆς νυκτός; amplexari; quot feminas virginitatem servare docuerit, ut haberent assidue lampades accensas, et cum sponso Christo nuptias inirent, statim atque clamor media nocte fieret?

(10) Plurimas eas fuisse non dubitamus: et multae forsitan adhuc latent in mss. Siculis apud Basilianos. Hippolytus Maraccius ex Graecorum Menais novem integros canones de Deipara edidit, et maxi-

am bantur, mentem potuisset animumque advertere, mira dulcedine oblectabat. Etenim qualis musicorum sonorum species inde non addiscebatur? vel qualis gratia in iis, quae ab eodem canebantur, non elucebat? Inde vel ignavissimis ac socordia plenis somnus exculiebatur, festinantibus ad oblectandas aures simul et animum cantu illius suavissimo. Inde et illis, qui ad virtutem vehementer animum intendebant, virtutis ipsius habitus comparatus est. Haec memoria repetentes illi, qui mœrore oppressi erant, animi pusillitatem ac molestiam deponebant. His etiam illi qui hilaritatem animi experiebantur, ad voluptatis lacrymas, sed diverso modo, transitum faciebant. Scriptores autem in aliis operibus componendis lætari recusantes, ex divini Joseph canticis ac modulis collegerunt, vel potius colligunt lucrum quoddam peramplum ac nobile. Omnium enim linguæ juxta tribus suas, ac proprietates loquelæ suæ, per totam noctem sacris meditationibus vacantes, illius tenebras ac somno radios commutant, et somni dulcedine frui recu-

27. Est quispiam rigidus ac durus, atque ad lacrymas effundendas ineptus? Suavissimas melodias ab eo scriptas in Virginem ac Dei Matrem (10), quæ ineffabiliter Verbum concepit, assidue legens ac decantans, lacrymarum maria plenius oculis effundet, et mente colliquefactus, immateriali sensu spiritalibus compunctionis deliciis perfructur. Hæ autem melodiæ sexcentæ sunt, quæ ab eo variis commutationibus et sonorum concisionibus, variisque rhythmorum differentiis compositæ, dulcedinem quodammodo atque odorem suavitatis aromatizant. Est porro aliquis, qui sancti illius, qui currenti die ab Ecclesia Dei honoratur, vitam addiscere cupiat? Capessat ac legat lepidissima illius cantica, et in unoquoque eorum, quæ canuntur, vitæ sancti illius rationem recognoscat. Et profecto uniuscujusque sanctorum, qui ab eo honoratur, vita in lucem profertur, oculisque subjicitur. Ipse vero inter omnes honoratus apparet, atque in aliorum vita ipso laudatur propter suavitatem et concinnitatem dulcissimæ melodiæ. Alii igitur hujus beati vitam sane magnificent: alii autem scientiæ illius eminentiam; omnes vero omnia æqualiter et per omnia magnificent Spiritus gratiam, quæ ita in illo effusa est, ut in omnem terrarum orbem exteris sonus ejus, et in fines terræ universos verba Deum resonantia melodiarum ejus. De aliis porro quid opus est præterea dicere, quot ille ex infidelitatis barathro ad sanctæ Trinitatis cognitionem eduxerit; quot persuaserit mundi et eorum quæ in mundo sunt gaudia respicere, et solitariam vitam

28. Verum rursus extorris atque exsul esse compellitur; caudam suā commovente Satana fraudulento, et pessimum illius temporis imperatorem (11) excitante. Non enim potest is quiescere, qui tanquam triticum pios fideles cribrare expetit, sed animas ad sese proclives penitus commovet et exagitat. Quamobrem iterum bellum adversus Ecclesiam inconcussam suscitatur, et sacrae Christi sanctorumque illius imagines exploduntur, quas cum magnanimus noster tota lingua populum honorare doceret, et catholicae orthodoxaeque fidei dogmata, non in privato, aut in domo, sed in plateis cum libertate praedicaret, exturbatur atque ejicitur e civitate in exsiliū, ubi magnis in angustiis versabatur, majores tamen angustias atque afflictiones ipse proprio sensu sponteque subibat. Non multo autem post, cessante malo, ac tempestate quiescente, concessis a Deo imperii fascibus imperatoribus orthodoxis (12), iterum accersitur secundum Deum. Ille vero non obtemperavit; etenim in exsilio paradisi dulcedinem degustabat propter Christum.

29. Sed quoniam hi vehementer instabant, ac veluti admoto exercitu urgebant, ille vero repugnare non valebat, praesertim quia magno cives amore prosequeretur, frequentibus imperantium precibus obediit, atque exsiliū tandem derelicto loco, in Byzantinam urbem profectus est. Et nihilominus cum aliorum honorum gaudio frui recusaret, vix illum persuaserunt, ut ecclesiasticorum negotiorum curam capesseret, sacramque Ecclesiae suppellectilem in suam fidem susciperet. Et forsitan principibus non obtemperasset, nec propterea ministerium illud suscepisset, sed divino Ignatio (13), qui plurima virtute ornatus, et ferventissimum pro Christo zelum gerens, nuper patriarchatus gubernacula sibi credita suscepserat, non obtemperare non potuit. Illic, excellentissimam Josephi nostri virtutem admiratus, eundem in laborum suorum partem, et in rebus necessariis adiutorem assumere studebat: et cum ministerii jam praedicti praetextum invenisset, id quod cupiebat facile obtinuit. Frequentes igitur cum eo sermones et colloquia miscebat, et ea quae ignorabat, ab eo tem addiscebatur. Nihil porro novi erat, si qua ineffabilium divinae Scripturae mysteriorum viro illi essent ignota. Magno autem huic Patri, et propter multum studium, et propter eminentem puritatem et cognita erant, et eadem plurima cum dulcedine ac suavitate explicabat: id quod donum est, ex iis, quae a magno Apostolo commendantur, et nullius alterius doni indigere videtur.

30. Postquam autem magnus hic antistes senectute laboribusque innumeris confectus emigravit ad Deum, successit in ejus locum et patriarchalem dignitatem Photius, qui in publicis consiliis in sententia ferenda, et propter sermonis copiam,

κῆ'. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπερβόριος γίνεται, τὸ οὐραῖον περιτρίσαντος τοῦ πτεροσκόπου Σατάν, καὶ τὸν τότε πονηρὸν βασιλεῖα κινήσαντος. Οὐκ ἦν γὰρ ἡρεμεῖν, τὸν ὡς σίτον σινιάσαι ζητοῦντα τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ παντοίως κινεῖ τὰς πρὸς αὐτὸν βεπούσας ψυχάς. Ὅθεν καὶ πάλιν πόλεμος κατὰ τῆς ἀτινάκτου πανταρχῶδεν Ἐκκλησίας ἀναβρίπτεται, καὶ τὰ ἱερὰ μορφώματα Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων πάλιν διώκονται, ἃ τιμᾶσθαι ὅλη γλώσση τὸ πλῆθος; ἀναδιδάσκων ὁ γενναῖόςτατος, καὶ ἀνακηρύττων τῆς ὀρθοδόξιας τὰ δόγματα, οὐκ ἐν οἰκίᾳ οὐδ' ἐπὶ δώματος, ἀλλ' ἐν πλατείαις καὶ παρῥησίᾳ, ἐξωθεῖται τῆς πόλεως, καὶ ἦν ἐν ὑπερορίᾳ στενοχωρούμενος, μᾶλλον δ' ἐαυτὸν οἰκειογνωμόνως στενοχωρῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ λήξαντος τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ χειμῶνος λωφήσαντος, καὶ ὀρθοδόξοις δοθέντων τῶν σκήπτρων βασιλεύσιν ἀπὸ Θεοῦ, μετακαλεῖται αὐτὸς κατὰ Θεόν. Ὁ δὲ οὐ πείθεται, τῇ ὑπερορίᾳ ὡς παραδείσῳ διὰ Χριστὸν ἡδυνόμενος.

etenim in exsilio paradisi dulcedinem degustabat

κθ'. Πλὴν ἐπεὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπέκειντο ἀντιβολοῦντες τὴν ἀνάγκην, ὁ δὲ ἀντιτίθειν οὐκ εἶχε, διὰ τὸ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει φιλόφθονον, εἶχει ταῖς τῶν κρατούντων πικραῖς παρακλήσεσι, καὶ τὴν ὑπερορίαν τῶ; καταλιπὼν τῇ Βυζαντίδι ἐπιφοιτᾷ· καὶ μόλις μὲν, πείθουσι δ' ὅμοις, ταῖς ἄλλαι; χαίρειν εἰπόντα τιμαῖς, ἐκκλησιαστικῶν προστήναι πραγμάτων, καὶ τὴν φυλακὴν ἐμπιστευθῆναι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱερῶν κειμηλίων. Οὐκ ἐπείθετο δὲ ἄρα τοῖς ἀρχοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν διακονίαν ἐδέχτο, ἀλλ' Ἰγνατίῳ τῷ θεῷ (πολὺς δὲ ἄρ' οὗτος τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον θερμότατος), ἄρτι τῆς ἀρχιερωσύνης ἐμπιστευθέντι τοὺς ὀφθαλμοὺς· ὅς τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς τοῦδε τοῦ ἱεροῦ δυσωπούμενος, ἐσπευδὲν ἔχειν συγκοινωνῶν τῶν πόνων, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις συλλήπτωρα· καὶ πρόφασιν τὴν διακονίαν εὐράμενος, τοῦ πυθουμένου ἐτύγχανε. Καὶ ἦν ἐκεῖνος συνομιλῶν θαμὰ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ ἀγνωσμένα διδασκόμενος. Καὶνὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἴ τινα τῶν ἀποβήτων τῆς Γραφῆς μυστηρίων ἐκεῖνος μὲν ἠγνοεῖτο, τῷ δὲ μεγάλῳ τῷδε Πατρὶ, διὰ τε τὸ πολὺ τῆς σπουδῆς καὶ τὸ περιὸν τῆς καθάρσεως, καὶ ἐγινώσκετο καὶ διηρροῦτο μετὰ πολλῆς μελιχρότητος, ὁ δὲ χάρισμα τῶν παρὰ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ὀμνουμένων ἐστίν, ἄλλω μὴ προσδεόμενον θεοῦ χάρισματος.

λ'. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς οὗτος γῆρα ἐταλαιπωρεῖτο, καὶ καμᾶν πολυεῖδε πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησε, διαδέχεται τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ὁ Φώτιος, ὃς τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐτύγχανε τὸ πρωτεῖον ἐπιφερόμενος, διὰ τε τὸ πολὺ τοῦ λόγου

exsiliū.

(13) S. Ignatius, qui colitur 23 octob., Methodio successit, quarto post orthodoxiam restitutam anno; pulsus et iterum restitutus, usque ad an. 879 sedem tenuit patriarchalem.

(11) Theophilum scilicet, ut in Prolegom. dictum.

(12) Sunt hi Theodora et filius ejus Michael. Mendum autem in Menologio Basilii imper. est, quod nonnisi Theophilo mortuo, Josephus scribatur ex carcere ereptus D. Nicolai ope, iterumque ejectus in

καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως, καὶ ἅμα διὰ τὸ
 δεινὸν τοῦ νοῦς, καὶ πρὸς τὸ συνθεῖναι καὶ σκευάσαι
 πράγματα ἐπιτίθειον, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερω-
 σύνης ἀπεκληρώσατο, ἵνα μὴ λέγω πάντα τὰ τοῦ
 ἀνδρός, καὶ πού καὶ πρὸς διαβολὰς χωρήσω τοῦδε,
 ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τοῦτο παρακινούμενος. Πλὴν
 οἱ καὶ οὗτος τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ Ἰωσήφ τὴν
 ἴσιν ἐτήρει τιμῆς, καὶ τῷ μέτῳ τῆς καρδίας ὑπε-
 ἔκρυπτε, Θεοῦ ἀνθρώπων ὀνομάζων, καὶ ἱσαγγέλιον
 κατὰ τὸ θεμιτὸν προσέχων αὐτῷ. Ἐνθεν τοι καὶ
 ὄλην τὴν φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων
 αὐτῷ ἀναθέμενος, Πατέρα Πατέρων ἐκάλει, καὶ τοὺς
 τῶν πρώτων βαθμῶν ἀξιουμένους τῆς Ἐκκλησίας
 παρεκάλει τοῦτῳ ἀνατιθέναι τοὺς λογισμούς· ὃ δὲ
 καὶ πᾶς ἐτέλει καὶ πρὸ τῆς πατριαρχικῆς παρα-
 κλήσεως. Ἦν γάρ, κατὰ τὰ ἄσματα τῶν ἁσμάτων,
 κομιδῇ εὐφυῆς, ἀλώπεκας ἁμαρτημάτων κατέχειν
 σμικρὰς, καὶ ἀποκτείνειν τῆς νοουμένης γῆς τοὺς
 ἁμαρτωλοὺς, ὃ φησιν ὁ θεὸς Δαβὶδ, καὶ ὅσα καὶ
 ψυχὴν ἐπιστήριξαι καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ τὸν εἰς
 σαρκικὰς ὀρέξεις δίκην σφαίρας κατὰ πρηνοῦς κυ-
 λίσμενον ἀναστήσαι τῆς ἁμαρτίας καὶ ποιῆσαι μετ-
 ἄρσιον· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπερικτυπῆσθαι συζῶντα σχολῇ,
 καὶ ταῖς τῆς ἁγίας Τριάδος θεωρίαις περιλαμβόμε-
 νον, ἔτι πείσας, μὴ χαλάσαι τὸ θεῖον πτερν, μηδὲ
 μετεωρισθῆναι, διὰ τὰς ἐν θεωρίαις παγίδας (δι'
 ὧν ὁ πτεροσκόπος οὐραίας πάθει τοὺς πολλοὺς πρὸς
 τὸ τῆς ἀπωλείας κατήγαγεν βάραθρον), γαλήνην μὲν
 διδόντων ὅπως συνίσταται ἡ ψυχὴ, καὶ ὅπως τὰ ψυ-
 σικῶς ἐγκατεσπαρμένα τῆς γνώσεως σπέρματα, παν-
 τοίως ἐν ἡμῖν κατὰ κράσιν καὶ ἰδιότητα μεταποιουν-
 ται τε καὶ ἐπαύξονται, πρὸς ὅπερ ἕκαστος πέφυκε.

sed ibi gradum sistat, et conquiescat, et ut ea semina scientiæ et cognitionis, quæ naturaliter seminata sunt, omnino in nobis, juxta temperaturam illam ac proprietatem commutentur et crescant, ad quam unusquisque naturaliter propensus est.

λα'. Καὶ τί μὴ λέγω τὰ μείζων καὶ τελειώτερα;
 Ἐώρα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ γενναῖος, καὶ ἀπὸ μόνης τῆς
 ὀφθαλμοῦ ὁποῖον πάθει ἕκαστος ἰδεσμεῖτο, μυστηριωδῶς
 προβεβηκέναι, ὁμοῦ μὲν ὑπεκκλίνων τὴν δόξαν, ἵνα
 μὴ τις τυχὸν ὑπολειφθεῖ παρὰ τοὺς πολλοὺς, ὁ τοῖς
 πᾶσιν ἄγγελος νομιζόμενος, καὶ ἵνα μὴ ἐντρέψῃ τὸν
 ἁμαρτάνοντα, καὶ διὰ τοῦτο ποιήσῃ πρὸς τὴν ἁμαρ-
 τίαν ἐπιβλέπτερον· φιλεῖ γὰρ τὸ τέως κρυπτόμενον,
 καὶ ὡς αἰσχύνῃς ἔργον νομίζεσθαι· τὸ δὲ πρὸς πολλὰς
 ἀκοὰς ἔμπεσόν εὐκαταφρόνητον τῷ ποιοῦντι λογι-
 ζεσθαι.

λβ'. Ἀλλὰ γὰρ εἶπε ἰδοὺ καὶ τοῦτον, ἀνθρώπων
 ὄντα καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως περιεχόμενον,
 μᾶλλον δὲ ἐν ὀστροκίνῳ σκεῖται τοῦ σώματος τὸν μέ-
 γαν τῆς ἀρετῆς περικρύπτοντα μάργαρον, ἀναλῦσαι
 πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῇ ἀληθεῖ μαρμαρυγῇ τῶν θεῶν
 θεωρημάτων ἀμέσως ἐνωραζέσθαι· καὶ τῶν πολ-
 λῶν ἰδρώτων τὸν μισθὸν συγχομιεσθαι· νοσεῖ
 μὲν ὀλίγον, διὰ δὲ θείας ἀποκαλύψεως μυεῖται τὴν
 ἐκδομίαν, ἀγγέλου τοῦτῳ κατὰ τοὺς ὕπνους λαλήσαν-
 τος. Ὁ τῶν νηστεῶν τοίνυν παρῴχηκε καίρεος, καὶ

et propter scientiæ excellentiam, et propter animi
 gravitatem primas obtinebat; et in concinnandis
 pertractandisque negotiis magnam habebat dexte-
 ritatem, unde et sacerdotis principatum sortitus
 est (ne loquar nunc de cæteris omnibus, quæ ad
 hunc virum spectant, et a proposito sermone ad ca-
 lumnias divertam). Præterea hic etiam magno
 Patri Josepho æqualem honorem impendebat, et in
 medio cordis recondens eum hominem Dei appella-
 bat, et tanquam angelo, quantum fas erat, eidem in-
 tendebat: omnem etiam ecclesiasticorum negotio-
 rum curam ac sollicitudinem in eo reponens,
 Patrem Patrum vocitabat, et eos, qui in Ecclesia
 primos gradus habebant, hortabatur, ut in eo
 animi curas collocarent; quod sane etiam ante
 patriarchæ exhortationem omnes faciebant. Erat
 enim, secundum quod in Cantico canticorum
 scriptum est, admodum sedulus ac sollicitus in
 parvulis peccatorum vulpibus capiendis, et in
 spiritalis terræ peccatoribus, juxta Davidis dic-
 tum, interficiendis. Præterea animum assidue fir-
 mabat, ac stabilem reddebat, cumque in morem
 orbis seu spheræ ad carnales appetitus peccati
 tanquam in declive volveretur, retrahebat atque in
 sublime erigebat. Cumque quietissimo otio frueretur,
 et sanctæ Trinitatis visionibus illustraretur, nun-
 quam remittebat, sed semper divinæ contemplationis
 alas intendebat; neque mente efferebatur, propter
 laqueos qui in visionibus reperiuntur, per quos
 versutus dæmon elationis vitio multos in ruinæ ac
 perditionis barathrum induxit, tranquillitatem præ
 se ferens ac docens, ne anima ulterius progrediatur,

31. Sed cur majora ac perfectiora præteream?
 Si quem generosus iste in oculis vultuque aspexis-
 set, ex solo aspectu, quamam passionem quisque de-
 tineretur, arcanis modis præsignabat, et simul
 gloriam declinabat, ne quis forte eum supra multos
 esse suspicaretur, qui ab omnibus angelus æstima-
 batur: et ne peccantem innutritet, ac foveret,
 atque ad peccandum faceret proclivior. Solet
 enim id quod adhuc occultum est, tanquam opus
 turpe censeretur: quod vero ad multorum aures
 pervenit, contempnibile ab eo qui peccat exi-
 stimari.

32. Quoniam vero oportebat ipsum etiam, cum
 esset homo, et corpore humilitatis circumdatus
 esset, vel potius in vase fictili corporis magnam
 virtutis margaritam absconditam circumferret;
 oportebat, inquam, remeare ad Deum, et im-
 mensis divinarum contemplationum splendoribus
 immediate illustrari, multorumque sudorum mer-
 cedem reportare, cœpit aliquantulum ægrotare;
 per divinam autem revelationem sese hinc emi-
 gratum intellexit, angelo id in somnis signifi-

* Cant. II, 15.

cante. Cum igitur Quadragesimalis jejunii terminus adventasset, et salutaris Passionis magna, ac venerabilis Parasceve instaret, accepit libellum, in quo universae gregis possessiones descriptae erant; et assumens simul discipulum suum Theophanem, patriarchae Photio utrumque commendavit, nihil ulterius verbis significans. Photius vero variis cogitationibus undequaque jactabatur, et quidnam hoc sibi vellet, animo revolvebat, quod non multo post intellecturus erat. Mortis enim praecedentia signa (ardentissima scilicet febris) instar cuiuslibet vocis magni huius finem praemonstrabant.

33. Vehemens autem dolor erat illi gratiarum actionis occasio, ac dicebat: Benedico te, Deus, quia sub alis tuis intellectualibus custoditus sum; verum custodi me usque ad exitum spiritus mei, et concede mihi, ut sine errore ac deceptione aera tenebrosam, ac phantasmata, quae in aere morantur, pertranseam, ne forte propter negligentiam in vita mea admissas, gaudeat super me inimicus meus. Guberna etiam gregem tuum, o Verbum Dei, et dextera tua omnipotenti usque ad finem saeculi benedic illiis Ecclesiae: stabilem tranquillitatem Ecclesiae tuae largire: regale sacerdotium gratis tuis exorna: Belial sub pedibus diligentium te humilia: omnem haeresim tanquam mortiferam gangrenam ab Ecclesia expelle: et animae meae miserrimae concede, ut sine ullo timore a corpore separeretur. Novi, Domine, Spiritum tuum immaculatissimum non requievisse in me propter maculas impressas animae meae. Sed tu propter excellentissimam benignitatem tuam dissimula iniquitates meas, et in sortem primogenitorum, qui in caelis ascripti sunt, connumera me. His dictis, benedixit illis qui aderant, et absentibus etiam fausta ac felicia apprecatus, immaculata sacramenta suscepit. Deinde paulatim manus extollens in caelum, utpote omnium amatoris amicus, laeta ac subridenti facie immaculatis Dei manibus purissimum spiritum commendavit.

34. Eodem tempore monachorum undequaque agmina congregata locum illum concursu suo coangustabant; et innumera multitudo commista ex illis, quorum ipse quoque modum curam gesserat, convenit: quorum alius patrem desolebat, alius nutricium, alius animae suae sedulum curatorem, alius vero in rebus asperis ac difficillimis adiutorem miserabiliter ejulans deplorabat. Omnes autem, omnibus omnia factum, juxta magnum Apostolum, ut omnia lucrificeret, lacrymis comitabantur. Ita funus illi persolutum est, et id quod luce dignum erat, copiosis cum luminibus sub terra absconditum fuit; angelis sursum exsultantibus, et veluti cum concive ac consocio suo collaetantibus: omnibus vero deorsum gementibus, eo quod erga universos humanissimus semper fuisset. At vero demones in divinae illius animae ascensu exhorrescebant, atque interim aereas regiones derelinquentes procul aufugiebant. Et quidam ex longo

A ἡ τοῦ σωτηρίου πάθους μεγάλη καὶ σεβασμία ἐφειστήκει Παρασκευὴ ἐν ᾗ τὸ γραμματεῖον, ἐφ' ᾗ αἱ πᾶσαι τοῦ ποιμνίου ἀναγεγραμμέναι κτήσεις ὑπάρχον ἀράμενος, καὶ σὺν τούτῳ καὶ τὸν μαθητὴν Θεοφάνην παραλαβὼν, φωτίῳ τῷ ἀρχιερεὶ παρατίθεται. μηδὲν τι πλεόν ὁ γενναῖος προσημενόμενος. Ὁ δὲ παντοῖς λογισμοῖς ἐπατάσσετο τὴν καρδίαν, καὶ τί ποτε τοῦτο ἔστι καθ' ἐαυτὸν ἐλογίζετο· οὐκ ἔμελλε δὲ πάντως ἐπὶ πολὺ ἀγνοεῖν· τὰ γὰρ τοῦ θανάτου προμηνυτήρια (καὶ οὗτος δὲ ἦν ταυτί πυρετός) ἀντὶ πάσης φωνῆς τὸ παρὰ τοῦ μεγάλου τελεσθὲν προεμήνυε

λγ'. Καὶ ἦν ἐκεῖνον ἡ ἀληθὴν εὐχαριστίας ὑπόθεσις, καὶ, Εὐλόγῳ σε, ἔλεγεν, ὁ Θεός, ὅτι σου ταῖς νοηταῖς διαπεφύλαγμαί περὺξιν, ἀλλὰ συντήρησόν με καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ ἀπλάνως δις διαβῆναι τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους καὶ τὰ ἐν ἀέρι φαντάσματα, μὴ ποτε διὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ τελεσθείσας ἀπροσεξίας ἐπιχαρείη ἐπ' ἐμὲ ὁ ἐχθρὸς μου. Κυβέρνησον δὲ καὶ τὸ ποιμνίόν σου, Λόγε Θεοῦ, καὶ τῇ σῇ παντοκρατορικῇ δεξιᾷ διεπε μὲχρι τερμάτων αἰῶνος, τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας εὐλόγησον· γαλήνην σταθερὰν ταῖς Ἐκκλησίαις σου διώρησαι, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα ταῖς σαῖς κατακόσμησον χάρισι, ταπεινῶσον τὸν Βελιάρ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀγαπώντων σε, πᾶσαν αἵρεσιν ὡς ψυχολεθρίαν γάγγραιναν τῆς Ἐκκλησίας ἀπάλασον, καὶ δις τῇ παναθλίᾳ ψυχῇ μου ἀταράχως διαευχθῆναι τοῦδε τοῦ σώματος. Οἶδα, Δέσποτα, ὡς τὸ πανάχραντόν σου πνεῦμα, οὐκ ἀναπέπναιται ἐν ἐμοὶ διὰ τὰς ἀπομορχεισίας τῇ ψυχῇ μου κηλίδας· ἀλλὰ σὺ διὰ τὴν ὑπερέβλουςάν σου χρηστότητα ἀρίδῃ μου τὰς ἀνομίας, καὶ κλήρω τῶν πρωτοτέκνων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν οὐρανῷ συναριθμησον. Εἶπε ταῦτα καὶ τοὺς παρόντας εὐλόγησας, καὶ τοῖς ἀποῦσι τὰ ἐξιτήρια ἐπευξάμενος, εἶτα καὶ τῶν ἀχράντων μεταλαβὼν μυστηρίων, ἤραμα τε τὰς χεῖρας ἄρα· εἰς οὐρανόν. Καὶ οἷον πρὸς ἐραστὴν ἰδόμενος· ἀπάντων, πατρὶ καὶ ὑπομειδιῶντι προσώπῳ, χερσὶν ἀχράντοις Θεοῦ τὸ πανάχραντον πνεῦμα παρέθετο.

λδ'. Ὅτε καὶ πανταχόθεν τὰ σμήνη τῶν μοναχῶν κατὰ ταυτὸν ἀθροίζόμενα, κατεστενωχώρουν τὴν τόπον τῇ συνδρομῇ, καὶ τὰ μυριόμικτα πλήθη, ὧν ἐκεῖνος ἐπεμελεῖτο παντοῖως, ὁ μὲν τὸν πατέρα ἐπ' ολοφύρομενος ἦν, ὁ δὲ τὸν τροφέα, ἄλλος τὸν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελητὴν, ὁ δὲ τὸν ἐν δεινοῖς ἐπικούρουν στερεωτοῦν ἑλεεινῶς ὠλοφύρετο, πάντες δὲ τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον ἕνα τοὺς πάντας κερδίζον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Καὶ διετελεῖτο ἡ ἐκφορὰ, καὶ τὸ φωτὸς δέξιν ὑπὸ θαψίλει τῷ φωτὶ ὑπὸ γῆν κατεκρύπτετο, ἀγγέλων ἀνωθεν προσκικρυάντων καὶ οἷον ἐπαγαλλομένων τῷ συμπόλιτι, καὶ συνδιασώτη αὐτῶν, ἀνθρώπων κάτωθεν οἰμυζόντων διὰ τὸ ἐκεῖνου πρὸς πάντας φιλόφρωνον, δαιμόνων φριττόντων τῇ ἀνόδῳ τῆς θείας ἐκεῖνου ψυχῆς, οἱ τῶν τὸν ἀέρα καταλιπόντες ἀπεδιήρασαν πόρρωθεν· καὶ τινες ἀπὸ μακρὰς ὁδοπορίας ἄρτι πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην μεταφοιτῶντες, ὀλοφύρομυ ἀερίῳ ἡσθάνοντο, τάχα τῶν πονηρῶν οἰμυζόντων, διὰ τὸ μὴ στέγειν τὴν ἀνοδὸν

ἄνθρωπος καθηγιάζετο καὶ γῆ τῇ καταθέσει τοῦ σώματος.

cum gemitu abeuntibus, eo quod illius ascensum sustinere non possent. Universus autem aer sanctificabatur, atque etiam terra corporis illius depositione.

λε'. Καὶ τις ἄνθρωπος, συνήθης ὡς τὰ πολλὰ τῷ ἁγίῳ, καὶ βίῳ λόγον κοσμῶν, καὶ τῷ λόγῳ τὸν βίον καθωραϊζῶν, ἔφκει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς (πρόβρῳ γὰρ ἦν), φωνῆς ἀκούειν καλούσης αὐτόν. "Εξίθι, καὶ βλέπε παράδοξα καὶ θεῖα μυστήρια· ἀμέλει καὶ τῆς οικείας, ὧς ἰδοῖται ἐκεῖνον, ὅπῃ τῆς φωνῆς ἀφύπνισθέντι καὶ ἐξιώντι ὁράται τι φῶδον καὶ χαρὰν ἐμποιοῦν θέαμα. Ἐφαίνετο γὰρ ὅλον τὸ κύτος τοῦ οὐρανοῦ διασχιζόμενον σώματος, τὰ δὲ τάγματα τῶν ἁγίων ὁμιλαδὸν τῆς μακαρίας περισχῆς ἐξερχόμενα, οὐ καθ' ἑνωσιν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ προηγίετο μὲν ἡ τῶν ἀποστόλων ἀκρότης μετὰ τῆς ὅλης αὐτῶν ὁμηγύρεως, μάρτυρες δὲ μετὰ τούτους συνεφεπόμενοι καταφαίνοντο, καὶ καθ' ἐξῆς οἱ προφῆται, καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων βεδωκώτων τὰ στίφη, καὶ ὁ τῶν διαπρεφάντων ἐν ἀγιοσύνῃ καὶ ἀρχιερωσύνῃ παναγιώτατος σύλλογος. Ἐώρα γοῦν τὸ γινόμενον ὁ ῥήθεις ἐκεῖνος ἄνθρωπος, καὶ ὅλος ἦν ἐκπλήξεως καθορῶν· ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο συμβαλεῖν τῷ παραδόξῳ γινόμενῳ θεάματι, ἐνθ' ἐν τοῖς καὶ διηπορεῖτο καθ' ἑαυτόν, τί ποτὲ ἔστι τὸ ὁρώμενον; Καὶ δὴ τῆς προτέρης ἰδοῖται καὶ αὐτὸς ἀκούειν φωνῆς· Νῆφε, ἄνθρωπε, ἰδοὺ τὸ ὁρώμενον πρόδηλον· ἤκουε ταῦτα· καὶ ὁρᾷ νεανίσκου τέσσαρας τὸν ἀριθμὸν, περὶ περικειμένους· ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ὡσπερὶ τινα κόρην ἄρτι καλὸν καὶ ἡδὺ ἀπολάμπουσιν ἐν μέσῳ κατέχοντας, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἐκεῖνων χοροῖς διακλεινομένους καὶ λέγοντας· Δέξασθε μεθ' ὧν τὴν μακαρίαν ταύτην ψυχὴν, ἥτις ὑμῖν πολλὰ διεμελώδησε μελωδήματα, μετὰ καὶ τοῦ τὸν ὑμέτερον βίον ἀπομιμήσασθαι. Καὶ πάντας ἑώρα ταύτην ἀσπαζομένους· περιχαρῶς, προηγισμένης τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ.

λς'. Ἀμέλει καὶ πάλιν διηπόρει ὁ ἄνθρωπος, τίς ποτε δὲ αὐτῇ ἡ τοσαύτης τῆς δόξης ἀπολαβοῦσα, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγον τιμῆς; Καὶ ἀκούει τῶν φερόντων ἐκείνην ἀγγέλων διαπρυσίῳ φωνῇ· Οὐτός ἐστιν Ἰωσήφ, Ἰωσήφ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ εὐπρέπεια, ὃς ἀποστόλων τὸν βίον καὶ τῶν μαρτύρων ἐν βίῳ καλῶς μιμησάμενος, ἀλλὰ καὶ πάντας τιμήσας; τῇ δεδομένῃ τούτῳ παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι, ἄσματά τε θεῖα τούτοις ἀξίως τῆς οικείας σοφίας καὶ γνώσεως πλέξας, παρὰ τούτων αὐτοῖς ἀντιτιμᾶται, ταύτην ὑπαντῆν πρὸς οὐρανοὺς εἰσιτήριον, οὕτω Θεοῦ διατάξαντος, ἵνα μηδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων ἀπῆ, ὥστε πάντας ὁμοῦ συνδραμόντας τελῆσαι τὸν ἐπιβατήριον τῷ γενναίῳ τούτῳ ζηλωτῇ τε καὶ μιμητῇ. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐτι βλέπε καὶ τὰ τούτων παραδοξότατα· καὶ ἅμα ἔλεγον, καὶ ὁλος οὐρανοὺς ἐξεκένωτο, καὶ τάξεις πᾶσαι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἐντίμως ἄγαν καὶ εὐλαδῶς κατησπάζοντο. Καὶ οὐκ ἔτι δυνατὸς ὁρᾶν ἦν ὁ τῆς θεωρίας ταύτης καταξιώθεις τὰ ἐπέκεινα, ὑπὸ πολλῆς ἀγωνίας ἰδρωτὶ λεπτῷ πανταχόθεν κατα-

A itinere nuper advenientes, gemitus flatusque voces in aere audiverunt, celeriter pessimis spiritibus

35. Vir autem quidam sancti huius consuetudine clarus, qui vita sermonem exornabat, et sermone vitam decorabat, atque illi valde similis erat; per illud tempus, quo beata illius anima emigrabat, cum procul esset, vocem audivit vocantem se, ac dicentem: Egredere ac vide mirabilia, et divina mysteria. Denique a familiari voce, ut sibi videbatur, expergefactus, et egressus, visionem quamdam timore gaudique plenam conspexit. Universa enim cœli latitudo discindi videbatur, atque ex beato illo sinu turmatim sanctorum ordines exire, non quidem uno eodemque modo; sed primo quidem apostolorum summitas cum universo illorum cœlu prodibat: post hos autem martyres consequentes apparebant: prophetæ deinceps, et aliorum sanctorum qui olim vixerant, acies, et pontificia dignitate insignes fuerant, sanctissimum collegium visebatur. Aspiciebat ergo vir prædictus id quod fiebat, totusque stupore plenus erat, dum aspiceret, non tamen poterat plene assequi atque intelligere spectaculum illud admirandum; propterea mente dubia atque hinc inde agitata aiebat ipse secum: Quidnam est hoc quod ego video? Tunc visus est sibi ipsi vocem illam, quam antea audiverat, iterum audire dicentem sibi: Evigila, o homo, ecce manifestum est id quod vides: audi hæc. Tunc vidit quatuor juvenes habentes alas circa humeros, et veluti puellam quamdam pulchritudine ac suavitate undique perfusam tenentes in medio, atque illorum sanctorum choris præcipientes ac dicentes: Suscipite vobiscum beatam hanc animam, quæ vobis plurimas cantiones suavissime modulata est, vestramque vitam imitata est. Et simul videbat illos omnes eam amplectantes magna cum lætitia, Matre Dei principium huius rei faciente

36. Porro rursum homo cepit ambigere, ac secum colloqui: Quænam hæc est, quæ tanta fruitur gloria atque ineffabili honore? Audivitque angelos ipsam ferentes dicere sibi voce perspicua: Hic est Joseph, Joseph Ecclesiarum decus et ornamentum, qui apostolorum ac martyrum vitam vita sua præclare imitatus est, et insuper universos illos honoravit per gratiam sibi a Spiritu sancto tributam: et cantica divina sapientia ac scientia sua digna, in eorundem laudem modulatus, nunc ab ipsis vice versa honoratur: ita Deo ordinante hunc occursum in primo illius ad cœlum ingressu, ut nullus sanctorum qui fuerunt unquam a seculo, absit, sed omnes simul concurrentes, generosum hunc zelotem et imitorem deducant, atque illi ad cœlos ascensum faciant. Verum, aspice præterea ad hæc summe maximeque admiranda. Hæc ait, et universum cœlum evacuatam atque exinanitum est, omnesque ordines cœlestium potestatum egres-

plexabantur. Neque ulterius vir ille videre potuit, A
qui hujusmodi spectaculo dignus factus fuerat, ob
multam agoniam, animique angustiam minutissimo
sudore undique stillante perfusus. Quænam sunt
hæc? Ad sanctissimam Trinitatem admissio atque
illam: ineffabilis de eadem scientia illi sine medio infusa, propter communicationem sine ullo ve-
lamine.

37. Neque vero novum aliqua ex parte videri
debet, si hujusmodi honore in ascensu suo ad
cælum dignus factus est. Ab illis enim honoratus
est, cum quibus illum semper honorari justum est.
Etenim illorum vitam sedulo descripsit atque ela-
boravit; cum apostolis tanquam apostolus connu-
merandus; cum martyribus tanquam martyr, qui
licet cruorem non effuderit, graviorem tamen la-
borem toleravit in ea vita, quam sibi elegit et in
qua diu duravit, lætus sustinens familiare marty-
rium, quod ipse tantum noverat: cum confessoribus
tanquam confessor sanctam animam usque ad ima-
ginationem castam puramque efficiens: cum iis qui
futura prævident, tanquam non expers gratiæ
prædictionis futurorum, plus habens quam omnes
alii (ut aliquid plus beato huic gratificer); nam
supra omnes alios ipse animum apposuit ad pan-
gendas encomiasticas cantiones per suavissimam
atque ornatissimam melodiam: ipse vero ab om-
nibus meruit in cœlestem thalamum cum honore,
nulli alii concessio, ascendens deduci. Magis ergo
et fruitur, et confruitur cum illis honore ac splen-
dore a sanctissima Trinitate sibi communicato, cui
astans, et pulchritudine, quæ lucem omnem superat, oblectatus, memor sane est nostri, qui illum
honoramus, et assidue pro nobis precatur, ut nos
etiam vitæ hujus mare salvis anchoris pertranseun-
tes ad tranquillissimum portum perveniamus.

38. Verum, o Dei famule fidelissime, compesce ac
seda in nobis acerrimum carnis prælitum, et impe-
tra, nobis tuis apud Deum intercessionibus, men-
tem ab omni phantasmatum perturbatione semper
immunem: habes enim confidentiam multam ac
libertatem, quippe qui animam tuam beatam pro
sancta illius imagine posuisti, sanctosque illius
sanctis laboribus tuis honorasti, cum quibus in-
tercedis pro nobis, qui semper protectorem ac
præsidem te habere rogamus: et mentem nostram
splendore perfundis, spiritualiter informans ad my-
stica spiritus melodiam, ut exteriorem cantum cum
interiori conjungat, et beatissimum Deum suavis-
simo cantu collaudet secundum occultam atque
intellectualem musicam ac modulationem, in loco
quidem incolatus per typum et imaginem, in futuro
autem sæculo intellectualiter atque arcane in ipso
cula. Amen.

λζ'. Καὶ τὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἰ τοιαύτης ἐν τῇ
ἀνδρὶ τιμῆς κατηξίωτο· παρὰ γὰρ τούτων τετίμη-
ται, οἷς δεῖ συντιμᾶσθαι δίκαιόν ἐστιν, ὅτι καὶ τού-
των τὸν βίον ἀπηκριβώσατο, τοῖς ἀποστόλοις συν-
αριθμούμενος, ὡς ἀπόστολος· τοῖς μάρτυσιν ὡς μάρ-
τυς ἀνάμακτος, ὅτι τὸν πόνον μᾶλλον ἐπέτεινε τῇ
τῆς ζωῆς ἀποκληρώσει, καὶ παρατάσει τῷ οἰκείῳ τοῦ
B συνειδέτος μαρτυρίῳ ἐπαγαλλόμενος· τοῖς ὁσίοις ὡς
ὁσιος, ἀγνὴν τὴν ἀγίαν ψυχὴν καὶ μέχρι φαντασίας
ἀπεργασάμενος· τοῖς προορώσι τὰ μέλλοντα, ὡς τῆς
προβόρῃσεως οὐκ ἀμοιρῶν τοῦ χαρίσματος· πλεον
ἔχων ἀπάντων (ἵνα τι πλεον τῷ μακαρίῳ χαρίσωμαι),
ὅτι τοῖς ἄλλοις πᾶσιν αὐτὸς ἐπέθηκε διὰ τῆς ἐμμε-
λοῦς μελωδίας τὴν ψυχὴν, εὐκόσμως ἀγούσαν ἐγκω-
μαστικά μελωδήματα. Αὐτὸς δὲ παρὰ πάντων μίαν
ταύτην τιμὴν εἰσδατήριον εἰσουρανίου πασδάδος
[ἀπεκεκλήρωτο], μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀπολαύει, καὶ
συναπολαύει τούτοις τῆς παρὰ τῆς ἀγίας Τριᾶδος τι-
μῆς τε καὶ λαμπρότητος· ἣ παριστάμενος, καὶ τῆς
ὑπερφώτου κατατρυφῶν ὠραιότητος, μένεται μὲν
ἡμῶν τῶν τιμώντων αὐτὸν, ἀντιβολεῖ δὲ διηνεκῶς ὅπως
καὶ ἡμεῖς ἀδρόχως τὴν τοῦ βίου διαπεράσαντες θάλασ-
σαν πρὸς τὸν ἀκλυστον λιμένα καθορμισθεῖμεν.

λη'. Ἀλλ', ὦ Θεοῦ θεράπων πιστότατε, παῦσον τὸν
ἐν ἡμῖν τῆς σαρκὸς ἰσχυρώτατον πόλεμον, καὶ δίδου
ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεσιν, ἀφάνταστον
ἡμῶν διατηρεῖσθαι τὸν νοῦν· ἔχεις γὰρ παρῆρσιαν
πολλήν, ὡς θεδικῶς τὴν σὴν μακαρίαν ψυχὴν ὑπὲρ
τῆς ἀγίας εἰκόνης αὐτοῦ, ὡς τιμῆσας τοὺς ἀγίους
αὐτοῦ τοῖς σοῖς ἀγίοις πονήμασι, μεθ' ὧν πρεσβεύεις
ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν σε προστάτην ἔχειν ἐπευχομένων
δεῖ, καὶ ἐλλάμπους ἡμῶν τὸν νοῦν νοερώς τυπῶν
πρὸς μυστικὴν μελωδίαν τοῦ Πνεύματος, ἵνα συμ-
φωνοῖ τὰ ἔξω τοῖς ἔνδοθεν, καὶ τὸ μακάριον ᾄδει
κατὰ τὸ κρυπτόν καὶ νοούμενον ἱμελῶς μουσούρ-
γημα καὶ μελωδήμα, ἐν μὲν τῷ τόπῳ τῆς παροικίας
εἰχονικῶς τε καὶ τυπικῶς, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι
νοερώς καὶ τελεστικῶς, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ σε τι-
μήσαντι καὶ δοξάσαντι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Christo, qui te honoravit et glorificavit in sæ-

SANCTI JOSEPHI

HYMNOGRAPHI

SICULI, SYRACUSANI, ORDINIS D. BASILII MONACHI

MARIALE

Quo ejusdem S. Josephi de augustissima cœli terræque Regina Deipara Virgine Maria opera quæ reperiri potuerunt omnia ex Græcis mss. codicibus collecta, Latine reddita * notisque illustrata, nunc primum publicantur studio ac labore P. HIPPOLYTI MARRACCHII, Lucensis, ex congregatione Clericorum Regularium Matris Dei.

(Romæ, typis Ignatii de Lazaris MDCLXI.)

EMINENTISSIMO PRINCIPI

D. BENEDICTO ODESCALCO, SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE CARDINALI ANPLISSIMO
HIPPOLYTUS MARRACCIUS FELICITATEM PRECATUR.

S. Josephi Hymnographi, Ecclesiæ Græcæ luminaris omnino clarissimi, Mariale, quo ejusdem S. Josephi, de augustissima cœli terræque Regina Deipara Virgine Maria, opera omnia, quæ reperiri potuerunt, ex Græcis manuscriptis codicibus collecta, Latine reddita, notisque illustrata continentur, in publicam mundi lucem, splendoremque deducturus, votis omnibus, ac toto cordis conatu, tuæ illud curæ ac patrocinio commendando, Princeps eminentissime; ut ipsum satis per se clarum, tui quoque nominis ac protectionis fulgentissimo jubare illustratum, Christianæ reipublicæ utilitati possit dignius, ac nobilius inservire. Non tibi offero vilem tenuemque ingenii mei opellam, tuæ purpuræ majestate ac dignitatis fastigio indignam; sed opus omnino eximium, ac prorsus egregium venerandæ antiquitatis monumentum, quod & latebris, in quibus per septem et amplius sæcula, alta oblivione sepultum jacuit, prodiens in apertum, sub tui tutissimi patrocinii ac clarissimi nominis auspiciis haud indecore sese asseret in lucem. Desint ei licet offerentis dignitas et meritum, opus est Josephi Hymnographi qui cum non solum a terræ regibus, sed a cœli civibus, miro modo fuerit honoratus: imo cum ab ipsa augustissima Dei Matre, ex indulgentissima pietate, suo fuerit amplexu dignatus: quis, quamvis magnus, sibi ducere potest inglorium, tanti riri operi in lucem publicam prodeunti, sui nominis, ac dignitatis auctoritate, tutelæ suæ gratiam, ac patrocinii favorem impartiri? Insuper opus est de Deipara Virgine, quæ cum sit Dei altissimi Mater, et creaturarum omnium Domina, quis, quamvis eximia dignitate resurgens, in summa felicitate, maximeque beatitudinis parte repositum non arbitretur, rebus, quæ ad ipsam pertinent, et quæ ipsius cultum ac honorem tangunt, posse aliquod patrocinii genus impendere, ac servitutis specimen exhibere? præsertim cum certum omnino sit, ad summi Dei gloriam pertinere, quidquid Genitrici suæ fuerit impensum: atque augustissimam Dei hominis Parentem, patrocinium sibi exhibitum, munifica semper patrocinii sui exhibitione vicissim compensare. Nihil igitur dubito, Princeps eminentissime, te huic Josephino, simulque Mariano operi, quod tibi humiliter offero, tui suffragii ac patrocinii gratiam promptissime ac libentissime præstiturum; nam licet, prout est a me, mortalium infimo, summæ tuæ benignitatis argumentum ducat, si tu illud vel solum respicere digneris: attamen, prout est Josephi, qui talis ac tantus est, ut sit tuo favore atque honore dignissimus: et prout est de Deipara, quæ innumeris gratiis in te collatis, jam totum tuum ad se pertraxit affectum; totum, velut jure suo tuum sibi vindicat patrocinium. Pietatem erga Deiparam a majoribus tuis, Mariano cultui semper addictissimis, velut præclaram hereditatem in te transfusam lætanter accepisti: et ab ipso inditæ rationis usu, tanto studio, et benevolentia augustissimam Dei Matrem amplexus es, ut in ejus obsequiis supra multos, etiam obsequentissimos, eminueris. Equidem quamvis in familia tua Odescalca, quæ in Germanorum oris antiquitus nata est, et postmodum in Italia fuit splendida propagata, avitæ nobilitatis tessera, atque inchoi generis claritatem non parum suspiciam, magis tamen suspicio obsequentissimum studium, ac ardentissimum pietatis affectum, quo majores tui se totos Deiparæ Virgini addictos atque emancipatos declararunt. Quoniam vero epistolæ dedicatoriæ brevitati inserviendum, et volumen integrum non sufficeret, si omnes essent tuæ prosapiæ recen-

* Græca ex Menæis et Menologiis aliisque liturgicis Græcorum libris adhibimus. Quæ vero Marraccius ex codicibus mss. expresserat, deficiente Græco, Latine et nos damus. Edit. Patn.

endi, qui incredibili erga Dei Matrem ardore æstuarunt, et tenerrima prorsus erga eandem pietate eniterunt; duos solum e tuis, levi tantum calamo delibabo, erga augustissimam Dei Matrem flagrantissimo sectu conspicuos, a probæ notæ scriptoribus recensitos, ac summis etiam laudibus celebratos; nempe aulicum Odescalcum, utriusque signaturæ referendarium, episcopum Pennensem, et Adriensem; qui auditor generalis cameræ apostolicæ, et apud multos principes Christianos (nominatim apud Hispaniarum regem) ab apostolicæ nuntius, et gubernator provinciarum, et totius ecclesiasticæ ditionis visitator generalis, est multos pro Romana Ecclesia sumptos labores, et operam egregie navatam, obiit anno Domini 1585, Idus Februarii. Et Petrum Georgium Odescalcum, protonotarium apostolicum, utriusque signaturæ referendarium, majoris præsentia abbreviatorem, brevium iustitiæ præfectum, Alexandriæ primum, deinde Tigevani episcopum, atque apud Helvetios sedis apostolicæ nuntium, virum omnino eximium, et compluribus litterarum monumentis æternitati meritissime consecratum; qui majores honorum gradus meritis, quam adeptus, cursum vitæ consummavit anno post natum de Virgine Salvatorem 1620, die 6 Maii. Porro Paulus Odescalcus, cum esset augustissimæ cælorum Reginæ constantissima pietate, atque immutabili devotione devinctus (a), jussu Gregorii XIII Pontif. Max. electus est, ut Joannam Austriacam, Ferdinandi Cæsaris filiam, eandemque Franciscei, magni Etruriæ ducis, uxorem, Lauretum euntem, tota pontificia ditione, regio cultu exciperet, et ad optatissimam Virginis ædem deduceret: cum congruum omnino esset, heroinam præstantissimam, summa benevolentia, summoque erga Deiparam Virginem animi affectu prædicandam, a viro excipi, deducique, qui esset augustissimæ Dei Matris Virginis Mariæ cliens omnino eximius, ejusque cultui obsequioque penitissime addictus. Idem quoque Paulus, cum Rosarium B. Virginis a pueritia ipsa in amoribus habuisset, a Pio V Pontif. Max. ad Joannem Austriacum, Caroli V Cæsaris filium (b), et Catholicæ exercitus contra Turcas imperatorem, jure merito fuit Nuntius destinatus, ut inter alia pia munera, in classiarios omnes cum fausta victoriæ appreciatione distribuenda, ipsi Austriaco ejusdem B. Virginis Rosarium deferret. Quod porro Rosarium, dum de ejusdem pontificis mandato in tanti principis manus consignaret, his diebus, ex cordis penetranti intimo, ac e totius fidei soliditate exproptis, usus est: « In hoc signo vinces. » Hæc autem verba, ut Constantino olim, ita tunc Austrio fuisse certam e cælo futuræ victoriæ sponsonem, rei postea demonstravit eventus. Nam Austrius, cum Rosarium ab Odescalco accepisset, divina quadam virtute et robore confortatus, Deo et beatissimæ Virgini confidens, omnes triremes et naves visitans, milites, duces et principes, qui ibi aderant, confirmavit, simulque ad pugnam strenue excitavit, et postmodum, ejusdem præsertim Rosarii virtute, de potentissima Turcarum classe ad Echinadas insulas gloriosissimum victoriam reportavit.

Petrus vero Georgius Odescalcus, vir ab eximia in Mariam Deiparam Virginem pietate et religione æternum prædicandus, inter alia plane innumera, quibus ardentissimum erga magnam Dei Matrem studium declaravit (c), litterarum monumentis ad posteros transmisit opus plane egregium, et ab omnibus Mariano cultui mancipatis assidue legendum, sub titulo (d): Institutum devotionis ad honorem beatissimæ Virginis Mariæ; atque insuper extra urbis Alexandrinæ mœnia, in ejusdem beatissimæ Virginis Mariæ honorem tria templa construenda dicandaque curavit. Hæc autem de tuis solummodo delibasse contentus (nam ut oratione de sua in presbyterum designatione verissime dixit Chrysostomus: « In pretiosis unguentis, non tantum si quis effundat lecythum, verum etiam si quis vel summis digitis superficiem attingat, et ærem novo odore tinxit, et quotquot adsunt fragrantia suavitate replevit. » Quid de te dicam, princeps eminentissime, qui omnium majorum tuorum pietatem erga Deiparam, una cum aliis præstantissimarum virtutum ornamentis, non solum æquare, sed etiam superare studuisti? Dicerem te Ecclesia S. Mariæ de Montibus, ob patentissimam miraculorum signa, quæ ibi quotidie in Matris suæ gratiam demonstrat Deus, in urbe famigeratissimæ, non sine speciali divinæ providentiæ consilio, protectorem fuisse meritissime constitutum; cum eo exsistas erga Deiparam Virginem affectu, ut in omnia, quæ tantæ Matris honorem ac reverentiam tangunt, magis prono ac incenso animo rapiaris, quam ad magnetem ferrum, atque ad solis rotam rapiatur heliotropium. Prædicarem propensum voluntatis tuæ studium, ac cordi tuo insitam teneritatem erga augustissimum Lauretanæ Virginis sacrarium, in quo Deipara genita, et educata, et in quo Verbum caro factum est; cum illud non solum religiosissime inviseris, sed etiam in beneficiorum Lauretanæ Virginis erga te signum (ipsa enim votis tuis benigne annuente, fuisti a gravi gutturalis suppurationis ægritudine persanguis aureis donis, tua pietate et magnificentia dignis, honestaveris. Celebrarem te, adjutum præsertim ope Deiparæ, quam singularibus obsequiorum generibus, magnisque devotissimi affectus significationibus tibi assidue demereri procurasti; Norariensem episcopatum, legationem Ferrariensem, atque alia munera a sede apostolica tuæ curæ commissa, summa semper cum prudentia, atque integritate administrasse: ac ejusdem Deiparæ tibi patrocinio favente, te in omnibus fuisse semper in judicio rectum, in moribus inculpatum, in gratiis et beneficiis promptum, erga subditos benignum, in pauperes munificum, animo candidum, corde sincerum, vita purum, et ut verbo dicam, in omnibus virum tui nominis benedictum: nisi hæc, et complura alia devotissimæ mentis tuæ erga Dei Matrem testimonia, et splendida ejusdem Dei Matris erga te Clementiæ monumenta, quæ solo veritatis affectu urgente, sine ulla assentationis nota scribere possem,

a) Tursell. in *Hist. Lauret.* lib. iv, cap. 25.

(b) Hyacinthus Choquetus in *Triumpho Rosar.* cap. 9.

(c) Ughellus in *Italia sacra*, tom. IV.

(d) Hieronymus Ghilinus in *Theatro Virorum litteratorum*, et alii.

tacitus præterire omnino cogerer, ob singularem tui animi modestiam, quæ magnis tuis laudibus hanc adjunxit, laudis odium. Implere enim gloriose satagis inclytam tui cognominis Odescalei appellationem, quæ a calcatione odarum, id est laudum, non incongrue derivatur: atque ideo odas, id est laudes, quamvis tuæ virtuti omnino debitas, atque a sincera confessione laudantium tibi exhibitas, generoso humilitatis pede calcare non desinis. Omnia igitur tuæ modestiæ concedens, et ea, quibus de te meus calamus, a sola veritate impulsus, non unam paginam posset ornare, in intimo mentis recessu, ibidem æternatura, recondens: solum mihi a te concedi exire peto, mihiq; nullo pacto denegari ardentissime desidero, posse scilicet in fine hujus epistolæ huic S. Josephi Hymnographi operi Mariano, ac tibi etiam ipsi, ex cordis intimo saltem breviter gratulari. Gratulor igitur huic operi, Princeps eminentissime, eo quod in mundi conspectum prodians, ex providentissima Dei benignitate te sortitum sit patronum, quo in Deiparæ cultu, et cæteris etiam omnibus Christianarum virtutum ornamentis, viz majorem melioremque optare potuisset: et gratulor etiam tibi, quia Joseph meus (ut firmum apud me est) tuum suo operi exhibitum patrocinii honorem, grata sit semper memoria, et sollicita apud Deum prece, prosecuturus: atque augustissima calorum Regina, dum operi quod ejus laudes et encomia continet, protectionis tuæ favorem impendis, hoc valida vicissim protectionis suæ erga te exhibitione, et dignis et cælo muneribus sit affluentissime compensatur.

Vale interim publico bono magnæ Dei Matris cliens amantissime, et me famulum tibi deditissimum, totamque congregationem meam, tuis obsequiis addictissimam, solita benignitate prosequere.

Romæ, ex ædibus S. Mariæ in Campitello, anno salutis 1661, die 6 Januarii.

LECTORI.

Pauca, amice Lector, de auctore hujus operis, ac de opere ipso tecum præfabor, audire si libuerit. Quis ac quantus fuerit S. Josephus Hymnographus, cujus Mariana monumenta nunc primo spectanda tuis oculis obijcio, ex iis quæ de ipso in principio hujus operis appono (ne in hoc vestibulo te longius morer) erit, ut spero, tibi satis superque manifestum. Josephi Vita, per Joannem Magnæ Dei Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconum ac oratorem composita, quam exhibeo, exstat Græce ms. in perantiquo codice amplissimæ bibliothecæ Vaticanæ, et inde excerpta, per P. Ludovicum Marraccium, meum conjunctione sanguinis, ac religionis professione, fratrem germanum Latine reddita est. Exstat eadem in Græco ms. codice monasterii S. Salvatoris apud Messanam, atque a Patre Augustino Floritio Soc. Jesu in Latinum translata, edita est Panormi, superiori anno 1657, una cum tomo secundo operis *De Viis SS. Siculorum* P. Octavii Cajetani ejusdem Societatis. Vita Josephi, quam ex Menæis produco, per eundem P. Ludovicum Marraccium est Latine illata (a).

De opere autem ipso quid dicam? Dico illud ex Menæis, ex Horologio, ex Paracletico, ex Triodio, ex Penteostario, ex Rituali, aliisque Græcorum voluminibus, in quibus Josephi Canones hinc inde sparsi reperiuntur, fuisse collectum: et fere totum studio ac diligentia jam dicti P. Ludovici Marracci e Græco in Latinum sermonem fuisse translatum. Dico esse totum aureum, totum gemmeum, totum ex pietatis saccharo, ac devotionis melle compactum, ex quo, quam affectuosus fuerit auctoris in Mariam genius, quam ingeniosus affectus, et quam purus ac fervens amor luculentissime elucet. Dico esse omnium semper immaculate Virginis studiosorum manibus terendum, judiciisque probandum, cum in omnium animis pietatem erga semper et omnibus modis immaculatissimam Virginem Deiparam, non solum fovere sed augere non parum valeat; cum duri prorsus ac lapidei cordis sit, qui eo lecto non emolliatur, et ad Magnam Dei Matrem ardentius amandam non excitetur. Dico esse ditissimum Gazophylacium, innumeris Marianarum laudum et præconiorum talentis refertissimum: pretiosissimam Aurifodinam sacris Deiparæ pro concione declamatoribus uberem virginalium encomiorum materiam ministrantem: atque incomparabilem Thesaurum, non ex magna auri vel argenti vi, rerumque pretiosarum copia, sed ex amplis summisque Deiparæ Virginis opibus affluentissime congestum. De quo quidem opere jure merito in ipsius Josephi Vita Joannes Magnæ Dei ecclesiæ diaconus et orator in hunc modum scripsit: *Est quispiam rigidus, ac durus, atque ad lacrymas effundendas ineptus? Suavissimas melodias a Josepho scriptas in Virginem ac Dei Matrem, quæ ineffabiliter Verbum concepit, assidue legens, et decantans, lacrymaram maria plenis oculis effundet, et mente collique factus immateriali sensu spiritualibus compunctionis deliciis perfruetur. Hæ autem melodiæ sexcentæ sunt, quæ ab eo variis commutationibus et sonorum concisionibus, variisque rhythmorum differentiis compositæ, dulcedinem quoddammodo atque odorem suavitatis aromatizant.* Sic ille. Certe, amice Lector, si ad ea quæ a S. Josepho Hymnographo tibi in hoc opere exhibentur, legenda animum oculosque adjicies, certus omnino sum de tua post degustatam ibi latentem dulcedinem in legendo perseverantia, nec dubito te hujusmodi lectione in cultu amoreque Virginis augustissimæ Deiparentis pristina pietatis magnitudini semper aliquid additurum. Interim pro hoc S. Josephi opere, quod tibi in præsentia exhibeo, et pro aliis etiam SS. Patrum in laudem Deiparæ Virginis præclarissimis monumentis, quæ, si Deus vitam vires, atque otium dare pergat, tibi quantocius exhibiturus sum, preces tuas apud Deum et sanctissimam ejus Parentem Virginem Mariam, modestissime, sed instantissime requiro. Vale.

(a) Vide supra col. 931.

MARIALE

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.

I.

A

A'.

*In pervigilio Nativitatis SS. Deiparae Canon I (1),
cujus acrostichis (2) hæc est : « Ortum puella
Numinis natæ cano Joseph.*

Ode 1 (3).

I 1. Orantes hodie cum lætitia hymnis canamus
divinam Dei Matris nativitatem: gaudium enim pe-
perit universo mundo, quod mæstitiam primæ
parentis exterminavit.

Regina castissima, atque ab omni labe mundis-
sima, nascitur ex sterili, futura ipsa peccati sterili-
tas, quam lex prædescripsit, et divinorum theolo-
rum voces præmonstraverunt.

Templum et palatium Regis facta es, in quo
faciens habitationem suam ille supersubstantialis,
efficiat fideles domicilium sanctissimæ Trinitatis.

Unicæ pulchritudinis thalamus, Dei thronus altis-

*Ἐν προεορταίᾳ τῆς Γεννήσεως τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου, Κανὼν Α', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ·
« Γέννησιν ὀμνῶ τῆς Θεοπαίδος κόρης Ἰωσήφ.»*

Ὅδὴ α'.

Γηθόμενοι σήμερον μετ' εὐφροσύνης ὀμνήσωμεν
τὸ θεῖον γενέθλιον τῆς Θεομήτορος· καὶ γὰρ τέτοκε
χαρὰν τῇ οἰκουμένῃ, λύπην τῆς πρωτομήτορος ἐξα-
φανίζουσαν.

Ἐκ στείρας προσέρχεται τῆς ἀμαρτίας ἡ στείρω-
σις, ἣν νόμος προέγραψε, καὶ τὰ κηρύγματα προ-
εδήλωσαν τῶν θείων θεηγόρων, ἡ πάντα γνος Δέσποινα
καὶ παναμώμητος.

Ναὸς καὶ παλάτιον τοῦ Βασιλέως γεγέννησαι, ἐν ᾧ
τὴν κατοίκησιν αὐτοῦ ποιοῦμενος, οἰκητήριον τῆς
ἀγίας Τριάδος πιστοῦς ἀπεργάσῃται ὁ ὑπερούσιος.

Νυμφὼν ὠραιότατος, θρόνος Θεοῦ ὑψηλότατος,

(1) Hic S. Josephi canon in pervigilio nativitatis
sanctissimæ Deiparae, qui Græce exstat in Menæis
Græcorum sub die 7 Septembris, et in codice ms.
bibliothecæ Vaticanæ n. 779, pag. 137, una cum
aliis ejusdem S. Josephi de Deipara canonibus,
præter canones de obdormitione et zona B. Virgi-
nis, Latine redditus est a P. Ludovico Marraccio
nostræ congregationis Matris Dei. — Quid sit can-
on apud Græcos, exponit Zonaras in Commenta-
rio ad S. Joannis Damasceni Canones anastasi-
mos, sive de Resurrectione, conscriptos, qui
Commentarius exstat ms. in bibliotheca Bavarica.
Canon autem sive hymnus, quem in divinis officiis
cantunt Græci, complectitur odas numero novem,
quia scilicet ecclesiasticus cantus imitatur novem
ordines angelorum laudes divinas in cælo canen-
tium: vel etiam novenarius iste odorum ex triplici
ternario constans, symbolice ter maximam Trini-
tatem designat, ad cujus laudem dirigitur omnis
Ecclesiæ cantus. Forte canones S. Josephi inter
alios Græcorum scriptorum canones insignem lau-
dem merentur, adeoque excellunt ut nullam fere
comparationem admittant: sunt enim venustissimi,
ingeniosissimi, et sacris conceptionibus pleni, nec
non tenerorum erga Deiparam affectuum copia re-
dundantissimi. Unde in Typico Græcorum cap. 7 hæc
habentur, ut refert Leo Allatius *De libris eccles.
Græcor.* dissert. I, pag. 81: « Sciendum est, si Me-
næum habet in memoriam alicujus sancti canones
variorum poetarum, si canon aderit domini Cosmi,
et alium anteponendum; si domini Joannis, et
aliorum, eum qui Joannis est, anteponi; si domini
Theophanis, et aliorum, domini Theophanis ante-
poni; ille enim ante alios honorandus est: si do-
mini Josephi, eum reliquis poetis præponi; si cæ-
teri defuerint, domini Joannis: si hi quoque de-
fuerint, domini Theophanis; si hi etiam, domini Jo-
sephi cæteris omnibus præponi. » Hæc in Typico
de Josephi nostri canonibus.

(2) In nostri Josephi canticis, seu canonibus,

illud omnino notabile est, quod sæpe nomen suum
omissum in titulo, per acrostichidem, sive primas
stropharum litteras, circa ultimam semper odam
sui musici canonis accurate signarit: quod ejus
factum alii quoque Græcorum melodi sunt imitati.
Id quod vel ideo monitum velim, ne aliquis in in-
dagandis odorum auctoribus solos inspiciendos can-
onum titulos credat. Certe cum fateantur Menæa
Josepho nostro hymnorum extemporalium gratiam
divinitus datam fuisse, ut taceant de subitanearum
acrostichidum dono (quas nemo nescit operosis-
simas esse), credit vir doctissimus P. Simon Vua-
gnereck in *Mariana Pietate Græcorum* in Prolego-
menis n. 22, extemporalem hanc gratiam ad illos
Josephianos in Menæis hymnos non trahendam,
qui scatent acrostichidibus, quanquam asserat diei
forte non incommode posse, ob id ipsum divinam
hanc gratiam in eodem Josepho pro miraculo ha-
bitam esse, quod extemporaneas quoque acrosti-
chides funderet.

(3) Scire forsitan non nemo cuperet, an hæc Jose-
phi odæ, et aliæ odæ etiam Menæarum, et libro-
rum Græcorum ecclesiasticorum, constant certo
genere carminum, an oratione soluta? Cui alius
cum Simone Vuagnereck in *Mariana pietate Græco-
rum* in Prolegomenis n. 31, respondendum non
habeo, quam ideo vocari odas a Græcis, quod in
strophas dividantur imitatione odorum, cum præ-
sertim ex usu vulgari significet oda quidquid can-
tatur. Cæterum ex nullo ipsas metro constare nisi
aliquando quoad senarios iambicos, quod raro con-
tingit, deprehendere est. Unde Suidas scribit
S. Joannem Damascenum, uti et ejus collegam
S. Cosmam Hierosolymitanum, condidisse canones
musicos, tum carmine iambico scriptos, tum ora-
tione soluta. Quapropter ambigendum non est, Me-
næarum innumeras odas, in quibus nullum iambi
vestigium lucet, in suis omnibus strophis ex vera
omnino prosa constare.

καθίσας σαρκί ὁ ὑπερούσιος τοὺς καθήμενους ἐν σκοτίᾳ ἀπωλείας, ἐγερεῖς πρὸς γνώσεως φῶς ἀγαθότητι.

Ὁδὴ γ'.

Ἡ γῆ ἡ κατάκαρπος ἐκ γῆς ἀκάρπου γεννᾶται, ἥτις καρπογονήσει τὸν γεωργὸν τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωηφόρον ἀσταχυν τὸν τρέφοντα πάντας θεῖω νεύματι.

Σήμερον ἐδλάστησε τῆς παρθενίας ἡ βάβδος, ἐξ ἧς ἀνθήσει ἄνθος ὁ φυτουργὸς ἡμῶν θεός, τὰ πονηρὰ βλαστήματα ἀποτέμνων ἄκρα ἀγαθότητι.

Ἰδὲ τὸ ἀλάξευτον ὄρος ἐκ πέτρας ἀγόνου ἀποτεχθὲν τὸν λίθον καρπογονεῖ νοητὸν, ὃς συντριβὴν ἐργάσεται τῶν ἐσθίων πάντων τοῦ ἀλάστορος.

Νόμου προχαράγματα σε προσδήλωσαν, Κόρη· τὸν Νομοδότην σὺ γὰρ νομίμων δίχα ἐν γαστρὶ κυοφορεῖς, τηροῦντά σε ὑπὲρ λόγον ἀφθόρην, ἀμείαντον.

Ὁδὴ δ'.

Ὑπερτέρα τῶν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς κόρη τίκτεται, ἐν ἀγιωσύνῃ οὕσα καὶ καθάρσει ἀσύγκριτος, ἥτις τὴν κάθαρτιν πάντων Χριστὸν τέττεται, ἀγιότητα, καὶ παντελεῖ ἀπολύτρωσιν.

Μαχαρία ἡ κοιλία ἡ τῆς Ἀννης γεγένηται· τὴν γὰρ ἐν κοιλίᾳ μέλλουσαν χωρεῖν τὸν μακάριον καὶ μὴ χωρούμενον Λόγον ἀπεγέννησεν, ἀναγέννησιν πᾶσι πιστοῖς παρεχόμενον.

Νὺν ὁ ζῶφος τῆς κακίας ἐκμειοῦσθαι ἀπάρχεται· ἡ γὰρ τοῦ ἡλίου ἐμφυγος νεφέλη ἀνέτειλε σταιρωτικῶν ἐκ λαθόνων ἡ πανάμωμος, ἥς τὴν γέννησιν τὴν φωταυγὴ ἐορτάσωμεν.

Ὡς κατάκαρπος ἐλαία, ἡ ἐκ ῥίζης βλαστήσασα Ἰεσσαί, Παρθένος, Ἀννα σὲ βλαστάνει βλαστάνουσαν τὸν ἐλεήμονα Λόγον, οὗ τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ παντός προπορεύεται.

Ὁδὴ ε'.

Τὸ ἐσφραγισμένον νῦν βιβλίον ἀποτίκτεται, ὅπερ ἀναγνώσεται οὐδόλως φύσεως νόμῳ βροτὸς, τηρούμενον Λόγου εἰς κατεκλήσιν, καθὼς βιβλίον προσδήλωσαν θεηγόρων ἐν Πνεύματι.

Ἡ ἀμπελος σήμερον ἐτέχθη ἡ σωτήριος, ἥτις τὸν ἀκήρατον ἀνθήσει βότρυν τὸν θεῖον γλεύκος προχέοντα, ἐξ οὗ πᾶς ὁ πίνων μυστικῶς θεῖαν καὶ σωτήριον εὐφροσύνην καρπώσεται.

Σκιρτήσατε, ἄγγελοι, ἀνθρώποις συγχορευόντες· σήμερον ἐκ στεῖρας ἡ Παρθένος ἀποτεχθεῖσα τὴν λύπην ἔπαυσε, καὶ προσιμιάζεται χαρὰν τοῖς πανηγυρίζουσι τὴν αὐτῆς θεῖαν γέννησιν.

Θεῖος προδιέγραψε προφήτης προδηλότατα τόμον σε καινὸν, ἐν ᾧ δακτύλῳ Λόγος πατρός, Κόρη,

(4) Hæc est veluti propria B. Virginis nota, qua ipsa ab aliis Adæ filiis secernitur, scilicet quod sit tota immaculata. Et cum de hac voce tota quasi in proverbium abierit apud omnes: Qui totum dicit, nihil ex iudit, Josephus B. Virginem totam immaculatam appellans, in nulla vitæ parte eam fuisse

A simus est, o Virgo; in quo ille sedens secundum carnem 2 eos qui in perditionis tenebris sedent excitabit ad lucem scientiæ propter bonitatem suam.

Ode 3

Mira fecunditate prædita terra ex terra nascitur infecunda; et fecundissimum fructum gignet, agricolam scilicet bonorum; et spicam vitæ allatricem quæ nutrit omnes divina voluntate.

Pullulavit hodie virga virginitatis, ex qua flos efflorebit sator noster Deus, qui mala germina rescindit propter summam bonitatem suam.

Vide quomodo mons a lapicida intactus, et a petra sterili natus, intellectualem lapidem fructificat, qui universa superbissimi hostis simulacra confringet.

B Expresserunt te ante legis præsignationes, o Puella: etenim præter consuetum morem Legislatorum in utero conceptum gestas, qui te supra rationis captum, incorruptam atque immaculatam conservat.

Ode 4.

Longe angolis sublimior puella nascitur in terra; quæ in sanctitate et puritate est incomparabilis, et quæ Christum pariet, omnium purgationem, sanctificationem, et perfectam redemptionem.

Lætus ac beatus Annæ uterus effectus est; etenim illam generavit, quæ Verbum beatum, quod a nulla re capi potest, atque omnibus fidelibus regenerationem præstabit, in utero suo continebit.

C Atra malitiæ caligo nunc incipit imminui; animata enim solis nubes orta ex sterilibus lumbis illa scilicet tota immaculata (4); ejus fulgentem nativitatem solemnî ritu celebremus.

3 Es velut oliva fructifera, o Virgo, quæ ex radice Jesse germinasti: Anna te protulit, mox producturam Verbum misericors, quod semper misericordia et veritas præcedunt.

Ode 5.

Nunc liber signatus paritur, quam nullo modo secundum naturæ legem leget mortalis homo, cum reservatur ad Verbi habitationem, quemadmodum antea libri theologorum in Spiritu declaraverunt.

D Vitis salutaris hodie data est, ex qua botrus illo incorruptibilis efflorebit, qui divinum mustum profundit, de quo quisquis mystice bibit, divinæ ac salubris lætitiæ fructus percipiet.

Movete choreas, o angeli exsultantes simul cum hominibus. Hodie ex sterili Virgo nata, mœrorem eliminavit, et principium dedit lætitiæ iis qui divinam illius Nativitatem concelebrant.

Indicavit te ante divinus propheta manifestissime, volumen novum te appellans, o Puella: in quo pa-

maculatam profecto voluit. Macule enim nihil inesse debet illi, qui non in parte, sed in toto immaculatus est. Cum igitur B. Virgo sit tota immaculata, quoad totum vitæ suæ tempus, atque adeo etiam in ipso conceptu, qui est ejusque prima pars, debuit esse immaculata.

terno digito scribetur Verbum, quod in libro vitæ ascribit ex sua bonitate omnes obtemperantes imperio suo.

Ode 6.

Natus est hodie pons transferens ad lucem genus humanum: Scala cœlestis, mons Dei clarissimus, videlicet Deipara puella, quam beatificemus.

Instar conchæ Anna protulit purpuram, quæ laniam incarnationis Regis tinctura est in posterum: quam omnes pro dignitate hymnis celebremus.

Scaturiit nunc tanquam fons ex parva gutta, illa tota immaculata (5), quæ abyssum salutis pariens, immensa & idololatriæ fluentia desiccabit.

Nata es velut germen ex radice infecunda, et malitiæ spinas divino germine tuo quod supra naturam pullulavit, radicitus excidisti, o Puella Dei genitrix semper beatissima.

Ode 7.

Anna, et Joacim beatificantur, quia pepererunt beatam revera ac puram Dei Matrem, quæ beatum Verbum paritura est, quod universos fideles efficit beatos.

Tui genitores, donum pretiosum te, o castissima,

(5) Denominatio immaculatae absque alio addito restringente omnino fert, ut ipsa absolute, et simpliciter, atque adeo per totam vitam omni macula caruerit: quia videlicet vox immaculata non potest in Deiparam in universum cadere, si ipsi pro primo instanti non quadraverit. Nam ut opportune dixit Paschasius libro *De corpore et sanguine Domini*: « Non est ergo immaculata, quam nævi obscuritas dedecorat: » quippe attributum immaculate profert velut virginitalatem animæ, per elongationem sive abscessum ab omni mortali peccato, quod animæ stuprum, et vim affert, ut proinde Chrysostomus homil. 24 in Epist. ad Ephesios peccatum appellaverit animæ *devirginationem*. Ergo sicut virginitas corporea sonat omnimodam corporis virginitalem nullo impuro commercio violatam, ita ut nullus virginem dixerit seniuam, ejus corporis nitor non sit omnino illibatus, etiam si post carptum aliquando florem illum, omnimodam sanctitatem colat; et corporis mundiciem accurato studio servet, quod mirum virginitas omnia temporis spatia, sivi momenta complectatur; et in indivisibili (ut sic dixerim) consistat; ita prorsus non potest dici per antonomasiam immaculata (quemadmodum B. Virgo dicitur) quæ fuit aliquando maculata, quantumcunque postea niteat, emaculetur, atque sanctificetur: quod vox immaculata negationem alicujus contractæ maculæ singillatim denotet. Quod si aliquis objiciat infirmam ab hac voce immaculata pro Mariæ immunitate desumi argumentationem, cum in Scriptura sæpius dicantur immaculati, qui maculæ originali sunt obnoxii, ut psalm. xxxvi: *Novit Dominus dies immaculatum*; ut psalm. xviii: *Tunc immaculatus ero*; psalm. xvii: *Et ero immaculatus cum eo*; et alibi. Imo vero Exodi xxix et Levitici iv, arietes, vituli, oves et agni dicuntur immaculati. Respondeo, nihil valere objectionem, cum eadem ratione homines Dei dici possint, quod in psalm. viii (ipsomet Dei Filio locutionem firmante apud Joan. cap. X) dicatur: *Ego dixi: Dii estis*; cum tamen vox quæ se ipsa divinitatem præ se fert, cum hominibus tribuitur, divinitatem minime significet, quod ipsis addicta, aliam a divinitate, a qua ipsi longe eunt, significationem habeat. Cui enim sit dubium nomina et

γραφῆσται, βίβλη καταγράφων τῆς ζωῆς πάντα; ἀγαθότητι τοὺς αὐτῷ πεπαισχημένους.

Ὡδή 5.

Ἐτέχθης σήμερον γέφυρα μετάγουσα πρὸς φῶς τῶ ἀνθρώπινον, κλίμαξ οὐράνιος, ὁρος Θεοῦ ἐμφανίστατον, ἡ Θεοτόκος κόρη, ἣν μακαρίζομεν.

Ὁ κόχλος; Ἄννα προήγαγε πορφύραν, τὴν τὸ ἔριον βάψασαν τῆς σωματώσεως τοῦ Βασιλέως; εἰς ὕστερον, ἣν ἐπαξίως πάντες ὁμολογήσωμεν.

Πηγὴ νῦν προεβλήθη βανίδος ἐκ μικρᾶς ἡ πανάμωμος, ἥτις τὴν ἀβυσσον τῆς σωτηρίας κυήσασα πολυθείας καύσει ἀπειρα βέμματα.

Ἀκάρπου ῥίζης ἐδάστησας, καὶ πρόβριζον κακίας τὴν ἀκάνθαν τῷ ὑπὲρ φύσιν σου θεῷ βλαστῶ ἱναπέταμας, Θεογεννητορ κόρη, ἀιμακαρίστε.

Ὡδή 7.

Ἰωακείμ τε καὶ Ἄννα μακαρίζονται ἀποκυήσαντες τὴν μακαρίαν σαφῶς ἀγνὴν Θεομήτορα, τὴν τὸν μακάριον Λόγον τέξασαν, τὸν μακαρίους ἀπαντας; τοὺς πιστοὺς ἀποτελοῦντα.

Δῶρον τίμιον ἐκτήσαντό σε, πάνανγε, οἱ σοῦ

epitheta, secundum personas quibus dantur, fore accipienda: et aliter dici Christus immaculatus ut ad Hebr. 9, *Semetipsum obtulit immaculatum Deo*; et I Petri ii, *Sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi*: aliter B. Virgo immaculata, aliter homines immaculati. Ut enim Christus Dominus in divina persona subsistens natura sua immaculatus est, ita B. Virgini ex singulari privilegio immaculatum esse competit, ut Matrem Dei decet, ac proinde undequaque immaculatam juxta propriam vocis significationem per negationem ejuscunque maculæ pro quocunque instanti dici debere. Quod quidem, ut hominibus non competit, ita cum eos immaculatos dicimus, minime volumus significare, sed eam puritatem illis subesse, quæ humanæ naturæ peccato originali subditæ propria est. Sicut cum oves et arietes dicuntur immaculati, ea tantum extrinseca innuitur munditia, quæ in pecoribus desideratur. Ex quibus plane evincitur ex S. Josephi mente Deiparam eo sensu immaculatam dici, quod tota pulchra et sine macula actuali vel originali sit: nec aliud omnium fidelium auribus innire Mariam esse immaculatam, quam ipsius etiam conceptionem, immaculatam fuisse. Nonne appellatio Theotocos sive Matris Dei adeo B. Virginis Mariæ est propria, ut non sine insano errore alteri præter ipsam attribui possit, quod sola ipsa proprie et vere dicenda sit Mater Dei? Attamen plures ab officio sunt matres Dei, ipsomet Dei ac Mariæ Filio affirmante: *Qui fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.* (Matth. xii). Ecce ergo qua ratione et justè dici possint, ac sint immaculati, et Maria dicatur immaculata. Illi quidem ad eum modum, quo per vocabuli et significationis ejus extensionem matres Dei etiam appellantur. Maria proprie unice et juxta nativam ac germanam significationem tum Mater Dei, tum immaculata appelletur ac sit, fide jubente divino Spiritu Cantie. vi. *Una est columba mea, perfecta mea*, seu ex Hebræo, *immaculata mea*: ubi cum dixit una, omnino expressit spli Mariæ convenire proprie immaculatam esse. Vide Velasquez de *Maria immaculate concepta* libr. iv. Dissertat. 3, Annot. unica

γεννητορες, την συλλαβοῦσαν Θεόν, τὸν καταπλου-
τήσαντα δωρεαῖς κρείττοις τοὺς κραυγάζοντας· Ὁ
τὸν πατέρων Κύριος καὶ Θεός, εὐλογητὸς εἰ.

Οἱ μαθηταὶ σου ὑπὲρ οἶνον ἀγαθώτατον, Ἄννα
θείαλητε, οἱ μαθηταὶ ἀγαθοὶ· τὴν τὸν ἀγαθώτατον Λό-
γον θηλάσαντα σὺ ἐθήλασας, τὸν χορηγὸν τοῦ γάλα-
κτος· καὶ πνοῆς τροφία πάσης.

Σκίρτα, κρούε τὴν κινύραν σου, θεόπνευστε Δα-
βὶδ, καὶ χόρευε· ἡ κιθαρὰ γὰρ ἰδοὺ ἦν πάλαι
προηγγείλας, ἐκ στείρουσός γε γαστρὸς προεβλήθη,
τῷ Βασιλεῖ τῆς χτίσεως καὶ Θεῷ τετηρημένῃ.

Ψδὴ η'.

Κινῶμεν γλῶτταν ὑμνηδίας, τὸ θεῖον γενέθλιον
γεραίροντες τῆς τὸν ὑπερύμνητον Λόγον καὶ ὑπέρ-
θεον σωματωσάσης Πνεύματι, καὶ ἀνακραῖζωμεν·
Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς
πάντας τοὺς αἰῶνας.

Οἱ θεοὶ, σκιρτήσατε, προφῆται, τιμῶντες Παρθέ-
νου τὸ γενέθλιον· αὐτὴ γὰρ ἐπλήρωσε πάντα τὰ
κρηδύματα, τὸν ὕψ' ἡμῶν δηλούμενον ἀποκυῆσασα
Χριστὸν, τὸν τοῦ παντὸς Βασιλέα, ὃν ὑπερυψούμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥῆξατε, τὰ ὄρη, εὐφροσύνην, ἀπόστολοι, μάρτυρες,
χορευσατε, ὅσοι καὶ δίκαιοι νῦν ἀγαλλιάσθητε τῷ
γενεθλίῳ σήμερον τῆς τοῦ Κυριομήτορος, καὶ Κύριον
ὑμνεῖτε βοῶντες καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἦνθησε τὸ μῆλον τὸ εὐώδες, τὸ ῥόδον τὸ θεῖον πε-
φανέρωται, καὶ κατευωδία ἐπλήρωσε σήμερον τὰ
πέρατα, καὶ τὸ δυσώδες ἔπαυσε τῆς ἀμαρτίας ἡμῶν
ἡ πάνανθος καὶ μήτηρ τοῦ Λόγου, ἣν ὑπερυψούμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Στείρουσα φύσις τῶν ἀνθρώπων, σεπτῶν χαρι-
σμάτων τῶν θεῶν Πνεύματος, σήμερον εὐφράνηται
στεῖρα, τὴν θεόπαιδα ἀποτεχθεῖσαν βλέπουσα, καὶ
ἀναβόησον· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερ-
ψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ψδὴ θ'.

Ἰδὲ τοῦ Θεοῦ ὁ τόπος ὁ ἅγιος προφανῶς δίδεικται,
πόλις ἡ περιδοξὸς τοῦ Βασιλέως ἀνυποκόμῃται, ὁ
φωταυγὴς παράδεισος φαιδρῶς ἐξήνθησε, παρα-
δείσου πρόξενος ὑπάρχουσα, πρὸς Χριστὸν τε ἀν-
θρώπων οικειώσιν.

Ἡ ὡθὴ ἡ λαμπὰς λυχνία τε σήμερον, ἡ χρυσαυγί-
ζουσα φῶς τὸ προαιώνιον, ἐν ᾗ οἰκῆσαν τοὺς ἐν
νοκτὶ τῶν δεινῶν καταφωτίζεται, παύσει τε τῆς ἀθείας
ἄγλυν, καὶ ἡμέρας πάντας ἀπεργάζεται κοινωνοὺς
ἀληθῶς διὰ πίστεως.

Σήμερον ἡ γῆ χορεύει· τὸν νέον γὰρ οὐρανὸν

(6) Bernardinus de Busto in Mariali serm. 5. de
Concept. parte iii. probans Mariam in rosa fuisse
figuratam Eccles. xxiv. ubi in persona Virginis di-
citur : *Et quasi plantatio rosæ in Jericho*, ait
inter alia : « Rosa de spinis nascitur, et tamen spi-
nam non habet; sic Virgo Maria quamvis de Ju-
da, quæ utique peccatis spinosa erat, nata sit,
nullum tamen spinæ, id est peccati, aculeum sensit. »
Unde de ipsa Virgine enit Ecclesia in Officio As-
sumptionis ejusdem : *Et sicut dies verni cir-
cumdabant eam flores rosarum*. In Missali etiam

A *acquisierunt, quæ concepisti Deum ditantem me-
lioribus donis eos qui clamant : Deus ac Dominus
patrum, benedictus es.*

A Deo vocata Anna, meliora sunt ubera tua vino ;
tu enim illam lactasti, quæ bonis uberibus lactavit
optimum Verbum, auctorem lactis, et omnis spiritus
nutritorem.

Exsulta, o David a Deo inspirate; perente cytha-
ram tuam, et tripudia; ecce enim Arca, quam olim
præuuntiasti, ex utero sterili processit, Regi crea-
turarum omnium ac Deo reservata.

Ode 8.

Cum hymnorum canticis linguam moveamus,
illius nativitatem divinam venerantes, quæ Verbum
superlaudatum, ac superdivinum per Spiritum cor-
poravit, et exclamemus: Benedicite, opera, Dominum,
et superexaltate in omnia sæcula.

Adeste exsultantes, o prophetæ divini, atque
honorate natalent Virginis diem: ipsa enim omnes
adimplevit prædictiones, pariens Christum pro nobis
manifestatum, universi Regem, quem superexal-
tamus in omnia sæcula.

5 Nunc erumpite, montes, lætitiā; apostoli ac
martyres, choreas ducite; sancti et iusti, exsultate
hodie in Natali Matris Domini, et Dominum laudate
clamantes, et superexaltate in sæcula.

Odoris suavissimi pomum floruit; rosa divina
apparuit (6), et universos terræ fines hodie replevit
suaveolentia, ac peccati nostri fetorem eliminavit,
castissima scilicet Verbi mater, quam superexal-
tamus in omnia sæcula.

Infecunda venerandorum charismatum divini Spi-
ritus, lætare hodie, o hominum natura, videns
divinam puellam ex sterili nascentem, et exclama:
Laudate opera Dominum, et superexaltate in omnia
sæcula.

Ode 9.

Ornatus sanctitate Dei locus ecce hodie manifesto
monstratus est; civitas gloriosa Regis ædificata
est; Paradisus refulgens splendide effloruit; et homi-
nibus paradisum, et cum Christo reconciliationem
acquisivit.

Splendida lampas, et lucerna hodie apparuit, quæ
aureo æternæ lucis fulgore coruscat: in qua eadem
lux inhabitans, eos qui in nocte malorum morantur
illuminabit, et impietatis nebulam dissolvit, et
omnes per fidem participes dici vere efficiet.

Exsultat hodie terra novum cælum (7) Deo junc-

Romano antiquo, ut refert Balinghen in *Parnasso
Mariano*, pag. 25, olim canebatur de B. Virgine:

*Hæc concepta miro modo
est, ut rosa cum nitore
et ut candens lilium.*

*Ut fructus exit a flore
est producta cum puore
præventa per Filium.*

(7) Quia non fuit a terrenis pristini flagitii con-
tagiis coinquinatum, sed a conceptionis initio ha-

dissimum natum aspiciens; in quo inhabitans secundum carnem, supra caelos attollet homines, et deificabit omnes bonitate sua: quem laudantes fideliter magnificamus

Pulcherrimum binarium Joacim, et Anna genuerunt juvenecam immaculatam, ex qua prodians vitulus saginatus, pro mundo sacrificatus est, tollens peccata hominum, et cessare faciens hostias illas, quae daemonibus offerebantur.

6 Honorantes solemni conventu in spiritu luciferam nativitatem tuam, illumina nos, o Dei genitrix, quae lucem peperisti: et fac nos, o casta, futurae lucis participes, et pacem, et redemptionem a rebus malis concede maternis intercessionibus tuis.

II.

In pervigilio ingressus in templum sanctissimae Deiparae, Canon II (8), ordine alphabetico.

Ode 1.

Ad Sancta sanctorum Sanctissima atque integerrima progreditur, ibidem inhabitatura, ut sanctitate omni majoris Dei fiat templum sanctificatum; et illi accurrunt adolescentulae puellae.

Aeternum consilium Dei nostri qui est ante saecula ad finem devenit, dum tu, o puella, tota pura in Sancta sanctorum, ibidem educanda, progredieris, ut fias habitaculum Verbi.

Bono Dei spiritu pleni genitores, te futuram Dei genitricem obtulerunt in Sancta sanctorum, ut ibidem educareris, o castissima, votum quod olim voverant, persolventes.

Corroborata, o Domina, infirmitatem cordis mei, et confirma me passionibus exagitatum, ut cum fide et affectu beatificem te, semper beatissimam atque immaculatissimam (9).

7 Ode 3.

Deferentes lampadas puellae Virginem praecedebant,

beatam Dei sedem erectum. Hinc Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 2, de Concep., initio, ait: « Per caelum intelligi potest anima Virginis, quam Deus Pater, simul cum Filio, et Spiritu sancto, absque ulla corruptione aut macula fabricavit. » Et Georgius Nicomediensis serm. 3 de concept. Virginis in hunc modum scribit: « Hodie terra illustrioribus supra caelum gratiae fulgoribus latam faciem explicat, augustius caelo spiritali claritate splendet, majori supra mundi caelum decore pollet, quippe natum suscipit superius caelum. Caelum, inquam, eximie lucidum ac spatiosissimum, quod mundo non occidentem solem, sed eum praetendat, qui nescit occasum, caelum plane non visibilibus stellis, sed spiritualium luminum accensione varium. » Sic ille. « Quid luculentius (inquit in suis Exceptionibus cap. 13, ubi ejus verba affert P. Joan. Eusebius Nierembergus), cum vocet Virginem in sua conceptione caelum spiritualium luminum accensione varium, scilicet cum lumine gratiae et virtutum? Nec enim haec dixit propter solam nativitatem Deiparae, sed potissime propter ejus conceptionem. Quamvis enim utramque celebret, id scit communibus utrique laudibus, et quidem maxime Conceptionis, quam primo loco commendat. »

Magnus quoque Albertus in tractatu quem inscripsit: *Biblia Mariana*, comparans B. Virginem

A ἔδωκε Θεοῦ τὴν τερπνύτατον ἀποτεχθέντα, ἐν ᾧ οἰκήσας σαρκί, τῶν οὐρανῶν ἀναβιβάζει βροτοῦς, καὶ θεϊοῦσι πάντας ἀγαθότητι, ὃν ὁμνούντες πιστῶς μεγαλύνομεν.

Ἡ περικαλλὴς θυὰς ἀνεβλάστησεν Ἄννα καὶ Ἰωακείμ δάμαλιν τὴν ἀσπίλον, ἐξ οὗ ὁ μόσχος ὁ σιτευτὴς προσελθὼν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τέθεται αἵρων τὰ πταίσματα τῶν ἀνθρώπων, τὰς προσαγομένας τε καταπαύων θυσίας τοῖς δαίμοσι.

Φῶτισον ἡμᾶς, τὸ φῶς ἡ κυήσασα, τοὺς τὴν Φωσφόρου σου γέννησιν ἐν πνεύματι, Θεογεννήτορ, πανηγυρίζοντας, καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ μέλλοντος δειξόν, ἀγνή, κοινωνοῦς, καὶ εἰρήνην βράβευσον, καὶ λύτρωσιν τῶν δεινῶν μετρίκατος ἰκεταίας σου.

B

Ἐν προεορτίᾳ τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Κατὰ β', κατὰ ἀλφάβητον.

ᾠδὴ α'.

Ἄγιον εἰς Ἄγια ἡ Παναγία καὶ ἀμωμος οἰκήσας προέρχεται, ὑπεραγίου Θεοῦ ὅπως γένηται ναὸς ἡγιασμένος, καὶ ταύτῃ προτρέχουσι κόραι νεάνιδες.

Βουλὴ προαιώνιος τοῦ πρὸ αἰώνων Θεοῦ ἡμῶν εἰς πέρας προσέρχεται, προσερχομένης σου ἀνατραφῆναι εἰς Ἄγια ἁγίων εἰς Λόγου κατοίκησιν, κόρη πανάμωμη.

Γεννήτορες ἑνθεοὶ σε τοῦ Θεοῦ τὴν γεννήτριαν γενήσεσθαι μέλλουσαν ἀνατιθέασιν εἰς τὰ Ἄγια τραφῆναι τῶν ἁγίων, εὐχὴν ἤνπερ ἤξαντο πληροῦντες, πάντα γε.

Δυνάμει σου, Δέσποινα, τὸ ἀσθενὲς τῆς καρδίας μου, καὶ στήριξον πάσαις περιτρεπόμενον, ὅπως πίστει σε καὶ πόθῳ μακαρίζῳ τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον.

ᾠδὴ γ'.

Ἐξάρχουσαι κόραι τῆς Παρθένου, λαμπάδας

caelo empyraeo, in hunc modum loquitur: « Empteraum quam cito factum est, statim dispositum est, ornatum est, quod non alii Caeli, sic ipsa in gratia et sanctificatione. » Ubi supponit, conditam in conceptione Virginem cum ornatu gratiae et simultanea sanctificatione.

P. J. Eusebius Nierembergus in suis Exceptionibus cap. 8, cum dixisset B. Virginem a synodo Francofordiensi sub Adriano papa 1. in epistola quam scripsit ipsa synodus ad praesules Hispaniae, caelum fuisse appellatam, subdit: « Vocavit caelum sancta Synodus carnem sanctissimae Virginis ob eximiam puritatem suam, et perpetuam Dei habitationem in illa. Coelum enim nunquam maledictum fuit, sicut terra, in eoque a principio creationis suae Deus inhabitavit; sic sanctissima Virgo nunquam fuit maledicta, sed purissimum Spiritus sancti habitaculum ab ipsa origine sua. Idcirco notavit synodus Christum celestem hominem de caelo, id est, de purissima et nunquam maculata Matre. »

(8) Hic canon in pervigilio ingressus in templum sanctissimae Deiparae Graece habetur in Menais Graecorum sub die 20 Novembr. et Graece ms. in codice Bibliothecae Barberinae n. 201, p. 125.

(9) Non fuisset B. Virgo semper immaculatissima, si in primo instanti sui esse, peccato originali, quod macula est, inquinata fuisset.

κατέχουσαι φαιδρῶς τὸ μέλλον ἀπογράφουσαι, ἐκ αὐτῆς γὰρ τευχθήσεται ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως λύων τῆς πλάνης τὴν ζώωσιν.

Ζηλοῦσα τὴν πάλαι θεοφρόνης ἡ Ἄννα εὐχὴν ἀποπληροῖ, καὶ σε προσανατίθεται τῷ ἱερῷ, πανόμωμε, ἱερωτάτην σύλληψιν μέλλουσαν ἔχειν καὶ γέννησιν.

Ἡλῖος ἐφῆπλωσεν ἀκτίνας, ὁρῶν τὴν νεφέλην τοῦ φωτὸς ἐφαπλουμένην Πνεύματι Θεοῦ ἔνδον εἰς Ἅγια, ἐξ ἧς ὁμωθήσεται ἀφαισιν τοῖς χερσωθείσιν ἐγκλήμασιν.

Θεοὶ με Θεὸς ἐν σοὶ σκηνώσας δι' οἶκτον, πανάχραντε ἀγνή, κλαπέντα βρώσει πρότερον ἀπάτη τῇ τοῦ ὄψεως, καὶ τῆς φθορᾶς τὴν ἀφθαρτον πάλιν τροφὴν ἀντιδίδωσιν.

Ὦδὴ δ'.

Τερατὶ προήγγειλαν γλῶσσαι, σεμνὴ, ἔσεσθαι χωρίον σε φύσει· τῆς ἀχωρήτου· διὰ τοῦτό σε χοροὶ παρθενικοὶ προπέμπουσι λαμπαδηφοροῦντες εἰς Ἅγια.

Κλέος ἀπνέγκατο Ἰωακείμ Ἄννην συμβαδίζων, καὶ φέρων σε σὺν εὐωχίᾳ εἰς τὸν ἄγιον ναόν, ναὶ Θεοῦ πανάγως, ἀχραντε πανάμωμε Δέσποινα.

Λύεται ἀκόφασις προγονικὴ· ἦνθησεν ἰδοὺ γὰρ ἡ ἀμπελος, ἥτις τὸν βότρυον τὸν ἀκήρατον ἡμῖν καρπογονήσει, φέροντα οἶνον εὐφροσύνης τοῖς πῖρασιν.

Μόνην σε πανάμωμον ὁ πλαστοῦργος Λόγος· εὐρηκῶς κατεσκήνωσέν σου ἐν νηδύϊ, εργαζόμενος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν, ἀχραντε, χάριτι δι' ἅπαντον ἔλεος.

Ὦδὴ ε'.

Νεφέλαι βανάτωσαν δικαιοσύνην σήμερον, ὧς ἐν οὐρανῷ γὰρ ἐφαπλοῦται θεία νεφέλη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀποστάξει γλυκασμὸν, πᾶσαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν πικρίαν ἐξαίροντα.

Ξένη σου ἡ σύλληψις, ξένη σου ἡ γέννησις, ξένη σου ἡ πρόδοξος, Παρθένε, ἡ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ ἀγωγή· ξένα καὶ παράδοξα τὰ σὰ λόγον ὑπερβαίνοντα καὶ διάνοιαν, ἀχραντε.

Ὅλην σε ἡγίασε τὸ Πνεῦμα τὸ πανάγιον ἔνδον τοῦ ναοῦ διατιωμένην καὶ τρεφομένην τροφὴν οὐράνιον· νόμφη τοῦ Πατρὸς περιχαλῆς, ὅθεν ἐχηρημάτισας καὶ τοῦ Λόγου γεννήτρια.

(10) Ergo si tota pura et immaculata, in nulla sui parte, nec in conceptione, quæ est uniuscujusque vitæ pars prima, fuit impura et maculata : Qui enim totum dicit, nihil excludit.

(11) Potestne pro immaculata B. Virginis conceptione testimonium clarius et luculentius inveniri? Quomodo enim B. Virgo sola caruit omni macula, si, cæterorum instar, originali macula in suo conceptu sorduit? Universa terra Ægypti Pharaoni tributum persolvebat, excepta terra sacerdotali, quæ immunis ab hoc onere fuit; sic quoque, licet homines reliqui noxam originalem contrahentes, quodammodo tributum dæmoni pendant,

manifesto id quod futurum erat subindicantes : ex ipsa enim nascitura erat illuminatio scientiæ quæ erroris tenebras dissolveret.

Divina sapientia prædita Anna, ac zelo plena antiquum votum suum complet, teque, o immaculatissima, præsentat in templo, quæ sacerrimam conceptionem, et partum habitura eras.

Explicuit sol radios suos, lucis nubem aspiciens expansionem impulsu divino intra Sancta sanctorum, ex qua indulgentia desolatione plenis criminibus pluitura erat.

Facit me Deitatis consortem Deus, qui in te habitavit, o tota pura, et casta, propter suam misericordiam : cum prius deceptus essem per cibum serpentis fraude : et pro corruptione, incorruptibiles iterum delicias rependit.

Ode 4.

Genus sacrum prophetarum prænuuntiaverunt, o veneranda, fore receptaculum naturæ incomprehensibilis ; propterea virginales chori te comitantur in Sancta sanctorum cum lampadibus.

Gloriam retulit Joacim una cum Anna incedens, et ferens te cum festivitate convivali in templum sanctum, o templum Dei sanctissimum, Regina tota pura, et immaculata (10).

Hodie primis parentibus irrogata sententia aboletur : ecce enim floruit vitis, quæ fructificabit nobis botrum incorruptibilem, asserentem vinum lætitiæ universis finibus terræ.

8 (11) Invenit te solam omni macula carentem Verbum plasmator rerum, et ideo in utero tuo habitavit operans salutem nostram propter ineffabilem misericordiam suam.

Ode 5.

Large pluant hodie nubes justitiam ; etenim tanquam in celo expanditur in templo Dei divina illa nubes, quæ dulcedinem stillabit, universam animarum nostram amaritiam auferentem.

Labe omni carens Virgo, peregrina est conceptio tua ; peregrina est nativitas tua, (12) peregrinus ingressus, et vita acta in templo ; peregrina et admiranda, et sermonem et cogitationem transcendentia omnia quæ tua sunt.

Morantem te in templo atque ibidem cælestibus escis vescentem, Spiritus sanctissimus totam sanctificavit : unde speciosissima sponsa Patris, et Verbi Genitrix facta es.

sola tamen terra sacerdotalis Maria, propter sacerdotem Christum ex ea gignendum, immunis ab hoc Stygii Pharaonis tributo permansit.

(12) Peregrina est conceptio tua : peregrina est nativitas tua ! Non enim decebat sanctuarium Dei, domum sapientiæ, reliquarium Spiritus sancti, urnam mannae cælestis, aliquam in se habere peccati labem, atque ideo labe omni carens Virgo dicitur a Josepho. Vocavit autem Josephus conceptionem passivam B. Virginis peregrinam, quia non ut aliorum conceptiones in peccato, sed sola sine peccato originali.

Nunc omnem spem meam in te, o puella, repono; A ad misericordias tuas confugio: fac liberam a daemonum nocimento animam meam dejectam, et ad languorem redactam a concupiscentiarum influxibus.

Ode 6.

Obfirmati gratia divina divini Virginis genitores, tanquam columbam immaculatam in Sancta sanctorum, ut ibidem educaretur, cum effectu illam obtulere.

Orientem ex luce lucem cum esses in te susceptura, venerandæ puellæ splendidam lucem accendentes et choreas ducentes, te ad divinum templum præcedebant.

Penum gloriæ palatium, magna prophetarum circumsonatio, thronus sanctus in Sancta sanctorum collocatur omnium Regi preparatus.

Quibus possum laudibus effero, o Puella, conceptionem 9 tuam, et ineffabilem partum tuum: commendando perfectionem tuam, per quam ab omni læsione liber evado, ego, qui adducor ad tuam serenitatem.

Ode 7.

Radiantem tanquam solem (13) excipit te templum sanctum intra se, effluentem inde salutare splendore in omnes fines terræ, o casta Virgo, sanctissimum templum facturum esse Filii Dei.

Sublatis manibus omnes plaudite videntes in nuptiam, quæ fert redemptionis signa; etenim per manus angeli enutritur, quippe quæ paritura est nobis ineffabiliter panem coelestem.

Tenebricosum sub terra domicilium incolentes animæ iustorum universæ felix nuntium accipite: columba aurea apparuit quæ spiritualis diluvii cessationem adducit, et in Sancta sanctorum cum religioso tripudio ingreditur.

Utpote speciosa speciosum peperisti, qui deformitatem nostram in pristinam restituit effigiem, o Puella tota immaculata (14), propterea illi canimus. Patrum Dominus et Deus benedictus es, etc.

Ode 8. Alphabetum.

Audi, et intellige, venerande senex, dixit Anna Zachariæ:

Accepi voluntate divina Puellam venerandam.

Bono magnoque animo hanc tu suscipe.

Conceditur enim per illam redemptio: et in Templo sancto offer illam, clamans: Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

Dominus solus benedictus, exclamavit sacerdos.

10 Dedisti nobis nunc aperte intueri ingressus vite.

(13) Bernardinus de Busto in Mariali serm. 5, de concept. parte 3, probans Mariam in sole figuratam psal. 18, ubi dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, ait inter cætera: *Per solem intelligitur B. Virgo, quia sicut sol clarior est omnibus sideribus, et est incorruptibilis: sic B. Virgo in sua conceptione fuit clarior, et purior omnibus creaturis, et fuit incorrupta ab omnibus peccatis.* Idemque loco citato serm. 8, non longe a principio, explicans de B. Virgine illud Eccles. 26,

Πρὸς σέ μου τὴν ἅπασαν ἐλπίδα, Κόρη, τίθημι, πρὸς τοὺς οἰκτιροὺς σου καταφεύγω· βλάβης δαιμόνων δειξὼν ἀμέτοχον τὴν καταπυθισάν μου ψυχὴν, καὶ ἐξασθενήσαν ἡδονῶν ἐπικλύσειν.

ᾠδὴ 5.

Σωθίντες τῇ θεῇ χάριτι οἱ θεοὶ τῆς Παρθένου γεννήτορες, ταύτην ὡς ἁμωμον περιστερὰν εἰς τὰ Ἅγια ἀνατραφῆναι πόθῳ ἀνατίθεσιν.

Τοῦ τῆς μελλούσης εἰσδέχεται τὸ φῶς τὸ ἐκ φωτὸς προερχόμενον φῶτα ὑπαπτόμεναι κόραι σεμναὶ προπορεύονται φωτιστῇ πρὸς θεῖον ναὸν χορεύουσαι.

Τὸ πλήρες δόξης παλάτιον, τὸ μέγα προφητῶν περιήχημα, θρόνος ὁ ἅγιος ἔνδον εἰς Ἅγια τίθεται ἐν Βασιλεῖ τῶν ὅλων ἐτοιμαζόμενος.

Ἦμῶ σου, Κόρη, τὴν σύλληψιν, ὡμῶ σου τὴν ἀπόρρητον γέννησιν, ὡμῶ τὴν σκίπην σου, δι' ἧς βλάβης πάσης ῥύομαι, ὁ πρὸς τὴν σὴν γαλήνην κατεπιγόμενος.

ᾠδὴ 7.

Φωτοφόρον σε ὡς ἥλιον εἰσδέχεται ναὸς ὁ ἅγιος, ἔνδον ἀστράπτουσαν ἀκτῖνας τοῖς πείρασι σωτηριώδεις, ἀγνή, ὑπεράγιον ναὸν γενέσθαι μελλούσαν τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, Παρθένε.

Χεῖρας ἅπαντας κροτήσας λυτρώσεως σύμβολα φέρουσαν τὴν ἀπειρόγαμον ὀρώντας· ἀγγέλου γὰρ χερσὶν ἐκτρέφεται, τὸν οὐράνιον ἄρτον ἡμῖν ὡς μελλούσαν ἀπορρήτως ἀποτίκτειν.

Ψυχὰς ἅπασαι δικαίων ὑπερβόνοι εὐαγγελίζεσθε· περιστέρα ἢ χρυσὴ κατὰ πᾶσιν φέρουσα κατακλυσμῷ νοητοῦ πεφανέρωται, καὶ εἰς Ἅγια ἁγίων εὐσιδῶς περιχορεύει.

Ὡς ὥραία τὸν ὥραϊον ἀπεκύσας, τὴν ἀμορφίαν ἡμῶν προσεπανάγοντα εἰς πρώτην ἐμφέριαν, Κόρη πανάμωμος· ὧ καὶ φάλλομεν· Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

ᾠδὴ 7, κατὰ ἀλφάβητον.

Ἄκουε, σύνες, προσεῦτα σοφῇ, τῇ Ζαχαρίᾳ Ἄννα φησί.

Βουλῆσει θεῖα ἦν ἔσχον παῖδα σεμνήν γενναίαν ψυχὴν ὑπέδεξαι.

Δι' αὐτῆς γὰρ ἔσται λύτρωσις, καὶ εἰς ναὸν τὸν ἅγιον ἀνάθου ταύτην βοῶν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Εὐλογητὸς ὁ μόνος Κύριος, ἐδόξασεν ὁ ἱερεὺς, Ζωῆς εἰσόδους νῦν ὑποφαίνειν σαφῶς.

Sicut sol oriens mundo, etc., inquit: « Sicut sol creatus est plenus lumine, et sine ulla tenebra; ita Mater Dei in conceptione sua procreata est fulgida lumine divinæ gratiæ, et nunquam obscurata fuit ulla peccati tenebra. »

(14) Quare tota immaculata, nisi quia, quoad omnem vitam suæ partem, sine ulla peccati macula tota fuit? Non fuisset autem tota, si in prima vitæ suæ parte, quæ conceptio est, originalis peccati macula sordidata apparuisset.

Ἡμῖν φανερώσας ὅπερ μέλλει οἰκεῖν θεοχώρητον **A**
παλάτιον Χριστὸς ὁ Βασιλεὺς τοῦ παντός, πρὸς ὃν
βοᾷ πᾶσα γῆ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν
Κύριον.

Ἰδοὺ, πρεσβύτα σοφώτατε, ἡ Ἄννα ἔφησεν εὐ-
λαβῶς.

Καλλίστην παῖδα ἣν δέδωκέν μοι Θεός·

λαμπρῶς ὑποδέχου καὶ προφήτευσ.

Μόνην μέλλουσιν εἰς πράγματα προφέρειν τὰ κη-
ρύγματα μεθ' ὧν βοᾷς προφητῶν· Εὐλογεῖτε, πάντα
τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Νῦν ἔγνων, γύναι, σαφέστατα, προφρόνως ἔφη
ὁ γηραιός.

Εὐλὸν ἐν μέτρῳ ὥς ἐκδαστάνειν ἐκ σοῦ,

Ὅπερ ἐξανθήσει θεῖον ὄντως καρπόν.

Παραδείσῳ εἰσποικίζοντι τοὺς βροτοὺς ἐξωσθέντα·
φθορᾷ, ἀναθωόντας χαρᾷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον.

Ῥητῶν ἀρρήτων μυσέων ἡ σὴ ψυχὴ, Κόρη σεμνή.

Σαφῶς ὑπάρξει, ὁ πρέσβυς ἔφη τρανῶς.

Τὸν θεῖον Ἰδοὺ, Παρθένε, οἰκεῖ ναόν.

Ἵπ' ἀγγέλου τρεφομένη γὰρ βουλῆς μεγάλης Ἄγ-
γελον κηρύσεις, ᾧ μελωδεῖ, εὐλογοῦντα πάντα τὰ
ἔργα Κυρίου ὡς Κύριον.

Φωνὴν σου ἔδομεν, Κόρη ἀγνή, περιχαρῶς τοῦ Γα-
βριήλ.

Χαῖρε, τῆς πάντων αἰτία μόνῃ χαρᾷ.

Ψυχῶν χαῖρε καθαρτήριον.

Ὡς τέξασα τὴν λύτρωσιν ἡμῶν καὶ τὴν ἀνάπλασιν
τῶν μελωδούντων αὐτῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον.

Ὡδὴ θ'.

Ἰδοὺ τοῦ Θεοῦ τὸ ὅρος τὸ ἅγιον μετὰ λαμπάδων
φαιδρῶν ἐνδον εἰς τὰ Ἅγια βαδίζει, λίθος ἐξ οὗ τμη-
θῆσεται καὶ τοὺς βωμοὺς καὶ ἑόανα δαιμονικά λε-
πτυνεῖ, τοὺς βροτοὺς δὲ τοῦτους ἀπεργάσεται καὶ
ναοὺς καὶ οἷπτά καταργεῖ.

Ὡμοσε Θεός καὶ νῦν ἐκπεπλήρωκε, φυλῆς Ἰούδα
ἡμῖν δοῦς τὴν Ἀσιπάρθενον, ἥς ἡ κοιλία εὐλὸν βλα-
στήσει ζωῆς, θανατηφόρον βρώσεως ἀπολυτροῦμενον
τοὺς τὴν πτώσιν βρώσει ὑποκύψαντας, καὶ κλαπέντας
ἀπάτῃ τοῦ ἔφους.

Στόματι λαμπρῷ ἡ Ἄννα ἐδόκησεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ
Θεοῦ· Σοὶ προσαντίθηναι ἦν μοι παρέσχου παῖδα, ᾧ
Δέσποτα, ἐξ ἧς δι' οἶκτον ἄφατον σωματοφόρος ὀφ-
θεῖς, διασώσεις κόσμον ὅνπερ ἔπλασας, μεγαλύνων
αὐτὴν ὡς Μητέρα σου.

Ἡύγασεν Ἰδοὺ ἡμέρα σωτήριος τοῖς ἐν νυκτὶ τῶν
δεινῶν, πύλῃ ἐπουράνιος ναοῦ τὰς πύλας ἀναπετά-
σασα μετὰ λαμπάδων πρέσειν ἐνδον εἰς Ἅγια, ὅφ'
ἀγίας τρέφεσθαι δυνάμεως εἰς ἀγίαν Θεοῦ κατασκή-
νωσιν.

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, φῶς ἡ
κύησας, μὴ καταλαβέτω με τῆς ἀμαρτίας σκότος
βαθύτατον, μηδὲ θυδὸς καλύψῃ με τῆς ἀπογνώσεως·

Etenim manifeste ostendisti palatium illud capax
Dei, quod futurus est ut inhabitet Christus Rex
universi: ad quem clamat universa terra: Benedicite,
omnia opera Domini, Domino.

Grande sapientiae decus senex, inquit Anna reli-
giose verecunda,

Gratiosissimam puellam quam dedit mihi Deus,

Hilariter accipe, et vaticinare,

Illam solam futuram quae opere completura est
oracula prophetarum, cum quibus exclamas: Bene-
dicite, omnia opera Domini, Domino.

Liquido nunc cognovi, mulier, respondit senex
benevolo animo,

Lignum ex te germinasse, quod,

Medio veluti in paradiso, producturum est fru-
Bctum vere divinum.

Nosque homines per corruptionem expulsos, reci-
piendos iterum ab illo paradiso, clamantes ob gau-
dium: Benedicite, etc.

O puella veneranda, anima tua! manifeste, re-
spondit clare senex.

Origo erit narrabilium, et inenarrabilium initia-
tionum.

Perge nunc, habita, o Virgo, in templo divino.

Quo in loco ab angelo nutrieris, magni consilii
Angelum paritura, cui suaviter canunt, et benedi-
cunt omnia opera Domini, tanquam Domino.

Resonamus tibi laetis canticis, o casta Puella, vo-
cem Gabrielis.

Salve, o causa unica laetitiae omnium.

C Tibi salve dicimus, o animarum purificatorium.

Ut quae redemptionem peperisti, et reformatio-
nem nostram, cui nos canimus suaviter: Benedicite,
omnia opera Domini, Domino.

11 Ode 9. Joseph.

Ingreditur in Sancta sanctorum cum splendidis
lampadibus mons Dei sanctus, ex quo excidetur
lapis, qui aras, et simulacrum demonum commi-
nuet; homines autem templa et veneranda habita-
cula efficiet.

Olim juravit Deus, et nunc adimplevit, dans no-
bis de tribu Juda Virginem perpetuam, e cujus
ventre lignum vitae germinabit, quod liberabit a
mortifero cibo eos, qui per escam subiere ruinam,
et fraude serpentis decepti sunt.

Sermone claro exclamavit Anna in templo Dei:
Offero tibi, Domine, puellam, quam mihi tradidisti,
ex qua propter ineffabilem misericordiam tuam cor-
poratus apparens, salvabis mundum quem formasti
magnificans eam, tanquam Matrem tuam.

Ecce coruscavit dies salutaris commorantibus in
nocte malorum: porta caelestis templi portas expan-
dens, cum lampadibus ingreditur in Sancta san-
ctorum a divina virtute nutrienda, ut sit Dei sancti
habitaculum.

Purissima Virgo, illumina oculos animae meae,
tu quae lucem peperisti, ne deprehendant me pro-
fundissimae peccatorum tenebrae: neque despera-

tionis abyssus cooperiat me. Habeam per te salutem: tu mihi gubernatrix esto ad portum divine voluntatis.

A ἀλλ' αὐτὴ με σώσον καὶ κυβέρνησον πρὸς λιμένα του θείου θαλάμματος.

2 III.

In profestivitate obdormitionis beatissimæ Virginis Canon III (15), cujus acrostichis hæc est: «Lætus dilando Genitricem Dei Joseph.

Ode 1.

Læti cantemus Domino, qui suam incontaminatam et omni sanctitate præditam in carne Matrem transtulit ad terram viventium.

Accelerabas tu ipsa quoque protectionem istam magnis gressibus, o Virgo, ut tanto citius gloriose nunc Filii pulchritudinem cerneret, atque mira ejus amoenitate frueretur.

Et vero mortem quodammodo sustinuisti, tu quæ talis Filii Genitrix fuisti, qui mortem attulit inferno, quique mortuis hominibus per te nunc vitam largitur.

Tu, o Virgo, demonstrata es omnibus creaturis purior (16), quia peperisti eum qui tollit peccata; et propter hanc sane causam te cum singulari fide glorificamus.

Ode 3.

Utique cælum et terra propter hunc tuum transitum lætantur, Mater Dei qui inexpectatum mutæ conjunctionis vinculum, per tua in cælis patrocinia consequuntur.

Suscipientes te a terris cælestes angeli hac tui in altum deportatione exsultabant, o cunctorum laudibus celebrata Dei Genitrix.

Divina et adoranda tua in cælum transmigratio non minus revera captum humanum superavit, o Virgo intacta quam eundem superavit tua secunditas in pariendo.

In cælestia tabernacula fuisti tu sublata, o castissima et nullis subiecta Virgo maculis, quod eras nimirum multo maxime purum Dei templum.

Ode 4.

Letho extinctam et omni privatam voce ipsius te vitæ Genitricem, dum aspiciunt Verbi divini mystæ (id est apostoli), ingens eos admiratio et velut ecstasis oppressit, o nunquam sordidata Virgo!

Ah funus! et simul o gratia! o item laus divina omnem excedens intellectum, quam tunc apostoli, nil nisi divinum sapientes, sunt auspicati, cum scilicet, o omni ex parte beatissima, te circumstarent.

(15) Canonem hunc in profestivitate, seu in vigilia Obdormitionis B. Virginis, qui Græce exstat in Menæis tam impressis quam manuscriptis sub die 14 Augusti, una cum canone de pretiosa zona B. Virginis, Latinitate a se donatos, mihi Monachio Romani transmisit P. Simon Vuagnereck Soc. Jesu theologus, amicus meus.

(16) Purior omnibus creaturis non fuisset Deipara, si cum impuritate peccati originalis, ut cæteri omnes Adæ posterii, concepta fuisset. Igitur ut purior omnibus creaturis vere sit et dici possit,

IV.

Ἐν πρόσορτῃ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Κανὼν γ'. οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶν· «Αἰνῶ τῇτιθέως τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα Ἰωσήφ.»

Ὡδή α'.

Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ τῶν ἐν χώρᾳ ζώντων μεταστήσαντι τὴν αὐτοῦ κατὰ σάρκα παναγίαν Μητέρα τὴν ἄχραντον.

Ἵνα τὸ κάλλος βλέπῃς καὶ καταπολαύῃς ὡραιότητος τοῦ Υἱοῦ σου, Παρθένε, πρὸς αὐτὸν μεταστᾷσα ἀνέδραμες.

Νεύρωσιν πως ὑπέστης, ἡ τὸν νεκρωτὴν ἄδου κηύσασα, καὶ νεκροῖς τοῖς ἀνθρώποις διὰ σοῦ νῦν ζωὴν χαρισάμενον.

Ὡφθης καθαρωτέρα, πάντων τὸν καθαίροντα κηύσασα ἀμαρτίας, Παρθένε· διὰ τοῦτό σε πιστεῖ δοξάζομεν.

Ὡδή γ'.

Γῇ καὶ τὰ οὐράνια τῇ μεταστᾷσει σου χαίρουσι, Μητέρα Θεοῦ, διὰ σοῦ τυχόντα παραδόξου ἐνώσεως.

Ἐχαίρουν οὐράνιοι ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι σὲ ἀπὸ γῆς ἀναφερομένην, Θεοτόκε πανύμνητε.

Γέγονε παράδοξος ὥσπερ ἡ κύσις, ἄχραντε, σοῦ ἀληθῶς, οὕτω καὶ ἡ θεία καὶ σεπτὴ σου μεταστάσις.

Ἦρθης πρὸς σκηνώματα τὰ ἐπουράνια, Πάναγνε, οὕσα Θεοῦ, ἄχραντε Παρθένε, καθαρώτατον τέμενος.

Ὡδή δ'.

Θάμβος εἶχε καὶ ἔκστασις τοὺς τοῦ Λόγου μύστας ὁρῶντας, ἄχραντε, σὲ νεκρὰν οὔσαν καὶ ἄφωνον, τῆς ζωῆς μητέρα χρηματίζουσιν.

Ὡ κηδεῖας! ὦ χάριτος! ὦ τῆς ὑπὲρ λόγον τότε ἐμνήσεως, ἥς προήγον οἱ θεόφρονες σε περιστώτες, παμμακάριστε.

ex S. Josepho, hujusmodi est ab ea impuritas atleganda.

(17) Ergo nec subjecta maculæ originali: si enim huic aliquando subjecta fuisset, non nulli, sed alicui maculæ subjecta dici posset, quod non vult S. Josephus.

(18) Fuisset autem aliquando sordidata, id est in primo instanti sui, si contraxisset peccatum originale, quod animam inquinat, et divinis oculis abominabilem reddit.

Εὐ χωρίον εὐρύχωρον γέγονας τοῦ Λόγου, θθεν Α
μετήρῃ σε πρὸς εὐρύχωρον καὶ ἄγιον, Θεοτόκε, λή-
ξιν καὶ αἰώνιον.

Τὴν ἁγίαν σου κοίμησιν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι μα-
καρίζουσι, πάντων πέλει γὰρ βασιλίσσα, Βασιλέα
πάντων, Κόρη, τέξασα.

Ὁδὴ ε'.

Ὁ τάφος σου κηρύττει, πανάμωμε, τὴν ταφήν
σου, καὶ τὴν μετὰ σώματος πρὸς οὐρανοῦς νῦν με-
τάστασιν.

Ὑμνήσατε, παρθένοι, δοξάσατε, νεανίσκοι, πρε-
σβύται καὶ ἄρχοντες, τῆς Θεοτόκου τὴν κοίμησιν.

Θανοῦσα ἀθανάτους μετέβης πρὸς κατοικίας ἐχ- Β
θρὸν θανατώσασα τῷ τοκετῷ σου, πανάμωμε.

Ἐκύκλουν θεολήπτων ἀνδρῶν σε χοροστασίαι,
ἐξοδοίς ῥήμασιν ὕμνολογοῦντές σε, Δέσποινα.

Ὁδὴ ζ'.

Ὁ οἶκος τὸν τοῦ παντὸς συνοχέα ὁ χωρήσας μετα-
βαίνει οἰκῆσαι πρὸς οὐρανοῦς, οὐρανὸς δεδειγμένος
Χριστοῦ καὶ θρόνος καὶ μέγα παλάτιον, ἡ πάναγνος
περιστέρα, ἥς θείαν ὁμνήσωμεν κοίμησιν.

Ἵπόπτεροι ἐν νεφέλαις ἀρθέντες ἀετοί, ὡς ὀψη-
πέται τοῦ Λόγου Γεσθημανῆ συνελθόντες, Παρθένη,
καὶ ἐπιφθάνειν ἀπαιρεῖν σε μέλλοντες, πανύμνητε, C
πρὸς οὐρανὸν, οὗς ὡς τέκνα Υἱοῦ σου ἡλόγησας.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα πέλει κοσμητικῶν ἀπὸ κοι-
λάδων; τίς αὕτη ἡ προπομπὴ καὶ προπόρευσις ξένη;
τί τὸ ὁρώμενον μέγα μυστήριον; Ἡ πάντων ἐστὶ βα-
σιλὶς, καὶ κυρία, καὶ δόξα, καὶ καύχημα.

Ἡλάλαξεν ἀποστόλων ὁ δῆμος καὶ θαυρῶν ἐπλη-
ρώθη, ἡνίκα σου τὴν ψυχὴν τὴν ἁγίαν λιποῦσαν τὸ
θεοδόχον τεθέσται σκηνώμα, καὶ ὕμνησε θεοπρεπῶς
σου τὴν θείαν, πανάμωμε, κοίμησιν.

Ὁδὴ ζ'.

Νόμους τῆς φύσεως λαβοῦσα τῇ κυήσει σου, τῷ
ἀνομίμῳ νόμῳ θνήσκεις, μόνη ἀγνή ζωώσασα τοὺς
πάλοι νενεκρωμένους, ἀχραντε, ζωηφόρῳ τοκετῷ
σου.

Μένει κενὸς ὁ θεὸς τάφος σου τοῦ σώματος, τῆς
χάριτος δὲ πλήρης· ποταμούς γὰρ ἡμῖν πηγάζει
λαμάτων, καὶ ἀποπαύει βεῦματα, παναγία Θεοτόκε.

Ἡρῶη τὸ σῶμα μὲν τοῦ τάφου, παραμένει δὲ ἡμῖν

(19) Fuisse B. Virgo prorsus immaculata, si turpi ac detestanda originalis peccati macula ali-
quando conspurcata apparuisset?

Verbi locus et sedes amplissima tu fuisti: unde
et ab illo ad latissime patentem et sanctam atque
nunquam desituram quietem translata es, o Deipara!

Dormitionem tuam sacram angeli simul et homi-
nes beatam fuisse profitentur. Es enim istorum om-
nium regina, o Virgo, ut quæ Regem universorum
procreasti.

Ode 5.

Omnibus tumulus iste tuus declaravit, aliquando
te fuisse tumulatam: et is nunc quoque palam in-
dicat corporis tui ad cælos factam translationem.

Genitricis Dei obdormitionem hymnis celebrate,
virgines, glorificate item, o juvenes atque senes,
una cum principibus terræ.

14 Excedens hac vita ad sedes transiisti immor-
tales, quia per tuum partum, o undique intemerata,
mortem affecisti morte.

Numine afflatorum hominum chori te cingebant,
o Domina! collaudantes te hymnis, faustam tibi ad
cælum profectionem gratulantibus.

Ode 6.

Ille domus qua comprehenditur omnia comprehen-
dens jam modo ad cælos facit transitum ut illos
inhabitet, ipsa quoque cælum exsistens utpote Christi
thronus et ejusdem magnum palatium, illa, inquam,
castissima columba, cujus divinam celebramus
dormitionem.

Tanquam alarum remigio vecti in nubibus et ceu
Verbi divini quædam altivolantes aquilæ in Geth-
semane, uno repente cœtu abituræ ad cælum tibi, o
Virgo ab omnibus laudata, supervenerunt, quos tu
ut filios Filii tui prosecuta es benedictione.

Rogo, quænam ista quæ ascendit de mundi con-
vallibus? Quænam hæc tam nobis incognita pompæ
deductio procedens a terra in cælum usque? Quam
est immensum istud mysterium quod intuemur jam
nunc? Nimirum ascendit modo nostra omnium do-
mina et regina, decus item et gloriatio nostra.

Jubilavit apostolorum cœtus et simul tamen lacry-
mis perfusus fuit quando vidit tui corporis taberna-
culum, in quo Deum suscepisti, a sancta anima tua
derelinqui. Quare divinam hanc quietem tuam lau-
dibus Dei majestate dignis prosecutus fuit, o om-
nibus omnino modis intemerata!

15 Ode 7.

Conceptione tua arcana legitimum quondam natu-
ræ ordinem superasti, eadem nunc tamen lege ritu-
que mortali, subis mortem: quantumvis partu tuo
vivifico homines inveterata jamdiu morte exani-
matis ad vitam reduxeris, o quæ sola vere es casta
ac prorsus immaculata (19).

Exstat divinus ille tumulus corpore quidem tuo
jam vacuus, sed is gratia tamen miraculorum scatet.
Nam medicinarum nobis fundit flumina, malorum
autem suffocat torrentes.

Manet nobis benedictio saltem tua, licet corpus

tuum, o Virgo inviolata, sublatum sit e tumulo: hæc autem tua benedictio cæcos ad lucem perfructum manu ducit, ac divite simul fructu tuorum erga miseros humanitatem viscerum patefacit universis.

Dignatum est Verbum divinum in te conscribi, o novum plana volumen, idque conjunctione tecum facta, summe admiranda, roga, ut nos omnes libro vitæ inseramur, quicumque tuum venerabilem et nostro captu superiorem obdormiscentis obitum hymnis celebramus.

Ode 8.

Ex sinibus terræ convenerunt in Sion illustrissima finium orbis columnæ, ut tibi, o intemerata, vitæ finem facienti, curam adhiberent exsequiarum.

In unum collectæ omnes hominum linguæ, angelorum item omnium ora, non te digna possunt prosequi prædicatione. Nam incomparabiliter creaturis omnibus, o Domina, antecellis.

Igitur omnis exsultat creatura, et simul ad tanti transitus **16** divinam prope dignitatem celebrandam, ipsæ quoque cælorum nubes stillent rorem justitiæ.

O vide! nunc Domini thronus qui eminet super Cherubinos et Thronos, incipit de terra elevari, ut in suprema Dei regia collocetur. Illa, inquam, creaturarum unica a nævis plane omnibus intacta (20).

Ode 9.

Sicut cœlitibus illustrior universis, laudatores nos illustris tuæ obdormitionis tuarum splendore gratiarum illumina simul ac penitus illustra.

Exsultate, mentes omnium quotquot aliquid habent pietatis in celebranda ejus obdormitione, quæ solum Deum genuit, utpote cunctæ patrocini ejus nunquam obdormituro conservandæ.

Panegyricæ tibi gratulatur terra, et simul angeli tripudiant: aggaudent denique omnes qui sunt justi, obdormiscentem te, o Virgo, hymnis celebrantes.

Haurire fac effuse omnes, o amatrix Virgo beniginitatis, de tuarum flumine misericordiarum; et demum salutem nobis largire, tu, quæ Verbum omni summa bonitate præditum genuisti.

17 IV.

De depositione pretiosæ vestis sanctissimæ Deiparæ in Blachernis. Canon IV (21), cujus acrostichis est: « Vestem beatam Virginis dicitur colo: » Joseph.

Ode 1.

Vestem tuam venerandam largita es, o Virgo,

(20) Annon nævus originale peccatum, quod animam quam tangit sordat, polluit, contaminat, ac macula turpissima aspergit? Ab hoc igitur nævo plane libera Deipara, ut sit a nævis omnibus plane intacta: non enim est, ut dixi alias, in Deipara locus vulgari ac trito proverbio: *Nulla facies absque nævo*.

(21) Habes hunc canonem Græcæ tantum in Menæis Græcorum tam impressis quam manuscriptis sub die 2 Julii, et Græcæ ms. in codice bibliothecæ Barberinæ n. 110, pag. 74, et in antiquo Menologio ms. bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ. — Die 2 Julii apud Constantinopolim in Blachernis celebrabatur

A ἡ εὐλογία σου, Παρθένη ἀγνή, τυφλοὺς φωταγωγεῖσα, καὶ σοῦ τὸ εὐτυμπάθητον ὑπερφαίνουσα πλουσίως.

Τόμῃ καὶνῇ, ἐν ᾧ λόγος ἀναγράφεται συνόδῳ ἐκνοτάτῃ, βίβλου πάντας ζωῆς ἔχοντες γραφῆναι τοὺς τὴν σεπτὴν σου κοίμησιν καὶ παράδοξον ὑμνοῦντας. et nostro captu superiorem obdormiscentis obitum

Ὡδή η'.

Ἐκ τῶν περάτων ἰθὺντες οἱ περάτων φωτεινέστατοι στύλοι πρὸς τὴν Σιών παρεγίνοντο, πέρασ βίου λαβοῦσαν κηδεῖσθαι σε, ἀρχαντες.

Ῥητορνεύοντων οὐ σθένει πᾶσα γλῶσσα οὐδὲ ἀγγέλων ἀξίως ἀνευφημῆσαι σε στόματα· ἀσυγκρίτως γὰρ πάντων ὑπέρκεισαι, Δέσποινα.

Ἀγαλλιάσθῃ ἡ χτίσις, αἱ νεφέλαι ἐν τῇ παρουσίᾳ ἡμέρᾳ δικαιοσύνης βανάτῳσαν, τῆς Παρθένου τιμῶσαι τὴν θείαν μετὰστασιν.

Ἰδε, ὁ θρόνος Κυρίου ὑπερέχων τὰ Χερουβείμ καὶ τοὺς Θρόνους, γῆθεν ὑψοῦται τεθεσσεῖσθαι εἰς βασιλεία θεία, ἡ μὴ πανάμωμος.

Ὡδή θ'.

Ὡς πάντων παιδοτέρα τῶν ἐπουρανίων τοὺς ὑμνητάς τῆς παιδῆς σου κοιμήσεως τῶν σὼν χαρίτων τῷ φέγγει φαῖδρνον, φώτισον.

Σκιρτήσατε, καρδίαι πάντων εὐσεβοῦντων, ἐν τῇ κοιμήσει τῆς μόνης θεόπαιδος, τῇ ἀκοιμήτῃ πρεσβείᾳ ταύτης σωζόμεναι.

Ἡ γῆ πανηγυρίζει, ἄγγελοι σκιρτῶσιν, ἀγαλλιώνται δὲ πάντες οἱ δίκαιοι, ἐν τῇ κοιμήσει σου, Κόρη, ὑμνολογοῦντές σε.

Φιλάγαθε Παρθένη, ῥάνον ἐπὶ πάντας τὰ ἀγαθὰ σου ἐλθέ, καὶ σώσον ἡμᾶς, ἡ τὸν πανάγαθον λόγον ἀποκύψασα.

Δ'.

Ἐν καταθέσει τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις, Καθ' ἡν Δ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστίν· Ἐσθῆτα τιμῇ τῆς παρθένου Παρθένου. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'.

Ἐσθῆτά σου σεπτῇ, Θεοτόκε Παρθένη, τῷ τιμῶντι

festum depositionis venerandæ vestis B. Mariæ Virginis, ut patet non solum ex Menæis, sed ex Kalendario Græcorum et Ruthenorum, ex Emmanuele Comneno imperatore in edicto de Feriis, necnon ex Molano in Additionibus ad Usuardum. Vocabatur autem ea solemnitas Depositiō vestis; quia eo die reposita fuerat vestis seu tunica B. Virginis Mariæ in theca argentea in templo quod Leo Magnus imperator in loco dicto Blachernis in suburbio Constantinopolitano construxerat. Porro historia de veste B. Virginis a primo exordio, ut eam ex Menæis Græcorum refert Matthæus Raderus in suo Viridario Sanctorum, parte II, sub

σε λαφὲρ δεδώρησαι ἀπὸ ἱερὸν περιτείχισμα, ἅπασαν τῶν ἐναντιῶν ἐπανάστασιν πάντοτε ἐκτρεπόμεθα σθένει τοῦ πνεύματος.

Σαρκὶ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐξ ἑγνῶν σου αἱμάτων γνωρισθέντος ἐπὶ γῆς, ἐσθῆτα ἱερὰν ἐπαφῇ καθήγιασας, σώματός σου τῇ προσφάσει, δι' ἧς πάντας τοὺς δούλους σου ἐγαίσεις, Παρθένε, ὑμνοῦντάς σε.

Θησαύρισμα σεπτὸν τοῖς πιστοῦς σε τιμῶσι ἐδωρήσω, ἀγαθὴ Παρθένε, ἀληθῶς τὴν τιμὴν ἐσθῆτά σου, ἅπαντας καταπλουτούσα θωρακὶς θελοῦ Πνεύματος, καὶ θαυμάτων πολλαῖς ἐπιδείξειςιν.

Ἡ Ἀσπίς ἀμύνης, τὸν Ἀμύνον ἡ τεκοῦσα τοῦ Θεοῦ ὑπερφῶς, δεδώρηται ἡμῖν τὴν τιμὴν ἐσθῆτά σου, σπλονδντας καὶ ῥυτίδα ἐκκαθαίρουσαν πάντοτε τῶν αὐτῇ προσκυνοῦντων, πανάμωμε.

Ῥδὴ γ'.

Τὸ τεργνὸν ἀγίασμα, τὴν ἐπουράνιον πόλιν, τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα ὑμνήσωμεν, καὶ αὐτῇ ἐσθῆτα θεία βρῶνσαν χάρισματα, ἣν πίστει ἀνυμνήσωμεν.

Ἀφθαρσίας ἔνδυμα τοὺς τῇ φόρῃ γυμνωθέντας σου τῷ ἀφθάρῳ τόκῳ πάντα; ἐνδύσας, σιμνῇ, οἷς τὴν σεπτὴν ἐσθῆτά σου δεδώρησαι ὁδὸν ἀναφαίρετον.

(22*) Beatissima veste tua illum circumdediti, versum: eam igitur adorantes cum fide, te glorificamus, o patrociniū animarum nostrarum.

Ἰατρειὸν ἀμίσθον τοῖς ἀσθενούσιν ὑπάρχει ὁ θεὸς αὐτοῦς οἶκος: τὴν γὰρ ἐσθῆτά σου, ἀγνή, πηγὴν

A populo te colenti, quæ semper sit sacra munificencia, per quam omnes adversariorum impetus spiritus robore perpetuo declinamus.

Ejus, qui propter nos ex castis sanguinibus tuis in carne super terram cognitus est, vestem sacram attactu sanctificasti, corporis scilicet tui contactu: per quam omnes servos tuos, qui te laudant, o Virgo, sanctificas.

Sicut thesaurum honorabilem, vestem tuam pretiosam donasti illis, qui te fideliter colant, o Virgo vere benignissima, ditans omnes Spiritus sancti donis, multisque miraculorum ostensionibus.

Tota pura agna, quæ Agnū Dei supra naturæ modum peperit, largita est nobis pretiosam vestem suam, assidue emundantem omnes sordes B ac maculas eorum, qui ipsam adorant; o immaculatissima.

18 Ode 3.

Eam, quæ est jucunda sanctificatio, porta cælestis, Deiquæ Mater, laudemus; vestemque illius, ex qua divina charismata scaturiunt, hymnis cum fide celebremus.

Mediante partu tuo incorruptio, omnes per corruptionem nudatos, incorruptionis amictu induisti, o augusta (22); atque iisdem vestem tuam venerandam, stabiles ac perennes divitiæ largita es, o immaculata (23), qui nubibus cælum induit univ-

Est hæc domus tua, medicaminum gratuita officina morbo laborantibus; possidet enim vestem

die 2 Julii, hujusmodi est: « Galba et Candidus, gemini patricii germani fratres, adorandi causa Hierosolymam profecti, in Palestinam venerunt, quibusdamque Galileis oris peragratiss, apud quamdam Hebræam matronam B. Virginis venerandam vestem reperiunt: quam ut acquirerent, hac arte usi sunt. Hierosolymam peregrinati omnia illic loca sancta venerabundi adierant, arculamque persimilem illi in qua Dei Matris multum honoranda vestis custodiebatur, heri curarunt; reversique ad matronam suam illam vacuum ad speciem reliquerunt, illam vero, in qua sacrosanctum illud et divinum erat indumentum, sublatam secum apportarunt, et Constantinopolim regressi, in suburbio suo, cui Blachernæ nomen, condiderunt. Clam omnibus thesaurum servare conati cum frustra fuissent, imperatori rem aperiant, qui alate vestis nuntio incredibili gaudio affectus est, dum eam exoscularetur, amplecteretur, temporeque in ipsis Blachernis excitato, arcam ibidem reposuit. » Hactenus Menæa apud Raderum, Eandem historiam, et quidem uberiolem et prolixiolem habes apud Nicephorum lib. xv Hist. Eccles., cap. 24; Metaphrastes in oratione de vita et obitu sanctissimæ Deiparæ apud Surium die 15 Augusti; Georgium Nicomediensem oratione in Depositionem pretiosæ vestis Deiparæ in Blachernis, aliosque.

(22) In l. Princeps, C. De legibus hæc habentur: « Princeps legibus subditus non est: Augusta vero, licet sit subdita, princeps tamen eadem privilegia illi concedit, quæ ipse habet. » Certe Patres arbitrati sunt, et vere, Christum solum fuisse solutum a legibus peccati originalis per se, et ex vi suæ naturæ, per hoc tamen non admittitur, B. Virginem, tanquam Augustam, ab iisdem exemptam fuisse per gratiam, et privilegium, et

C ex vi meritorum Christi. Quapropter S. Ambrosius in psalm. cxviii, quando Virginem attestatus est integram ab omni labe peccati, addidit, per gratiam. Et Eusebius Emisenus, quando Christum solummodo peccati originis ærumnam declinasse asseruit, verba per se protinus adiunxit, significare volens beatissimam Virginem tanquam Augustam, quæ principis privilegia gaudet, fuisse per Christum, ac ejus gratiam, ab eadem peccati inquinamento præservatam. Nam, ut luna a sole recipit claritatem, ita Dei Mater omnia sua privilegia, et præsertim hoc præservationis, recipit a Filio. Vide Nieremberg. in exceptionibus, cap. 4.

(22*) Deest strophe una in Menæis impressis, et infra plures; quod semel monuisse sufficiat. Edit.

(23) Ut verificetur quod purpura regis sit nitida, et omni prorsus sordē vacans, requiritur quod nullo sit aspersa pulvere, aut olei sit conspurcata labe, nec in aliqua etiam parte sui. Verumtamen, si quid enim ejus vitio aut munditia consistere posset, maxime modicus pulvis, qui facillime excutitur, non vero sœda proserpentis olei macula, ac in vicinas partes se insinuantis, ut totum contactu suo deturpet. Eodem modo dicitur immaculata nullius peccati aut maculæ consortium admittit, et si cum aliquo coherere pateretur, maxime cum modico venialium peccatorum nævulo, non vero cum peccati originalis gravitate, quod turpius omni labefactat oleo. Quapropter dum S. Josephus B. Virginem toties absolute immaculatam nuncupavit; conceptuque immaculatam non solum suffragans est, sed eidem suo suffragio insignis auctoritatis pondus addidit. Vide Nieremberg. in Exceptionib., cap. 3.

tuam, o castissima, atque immaculatissima, fontem ex quo medicamina indeficienter emanant.

Ode 4.

Adeste : unicum benedictam magnificemus ; et ad vestem illius cum fide accedamus, ut gratiam Spiritus hauriamus.

Tanquam pretiosissimum thesaurum, hæc civitas quæ te honorat, possidens vestem tuam, o puella, cum fide eam amplectitur atque osculatur, et gratiam inde reportat.

Adoramus vestem tuam, o laudabilissima, tanquam incorruptionis fontem, et gloriæ stolam existentem omnibus laudantibus te.

Munda ab omni labe et sola benedicta (24), quæ Cherubin sanctior apparuisti ; animas nostras ab omni adversitate custodi, dum te cum fide honoramus.

19 Ode 5.

Undequaque purissima Domina (25), tu donasti servis tuis vestem ac pretiosam zonam tuam, ut sit illis robur ac divinum munimentum.

Jucundissimum viridarium, suavem Spiritus odorem emittens factum est templum illud, o tota immaculata, in quo tua vestis conservatur.

Repleta omni sanctitate, sanctifica animas et ramus, tanquam omni honore dignissimam.

Genitrix Dei, fac nos templa Dei qui habitavit in te, dum te in templo tuo divino cum fide glorificamus.

Ode 6.

Inexpugnabilem tanquam murum, o Mater omnium Regis et Domini, dedisti civitatum omnium reginæ vestem tuam sanctam ac venerabilem.

Nos gaudentes, Virginis gratiam glorificemus, ac sanctissimam illius vestem veneremur, ex qua omnis sanitas ac robur morbo laborantibus incessanter promanat.

Inexhaustam aquarum vitalium fontem te novimus, o Deipara, tuamque divinam vestem veneramur, ex qua nos fideles quotidie medicamina haurimus.

Substantiam hominum sibi ipsi domesticam fecit Dominus, habitans in te, o Deipara, omnemque hostis læsionem ab eo exterminavit.

Ode 7.

Depresso atque humili corde, menteque sublimi, altissimum Regis thronum glorificemus ; sanctissimam scilicet et plenam gratia puellam.

20 In hoc thalamo tuo venerando asservatam vestem tuam cum fide honoramus, tanquam arcam sanctam, et pietatem colentium protectionem, o Dei thalamus electe.

A vetustate liberatur omnis qui cum fide accedit, et sanctam capsulam osculatur, quæ splendide vestem tuam continet, o Virgo casta.

(24) An hæc verba immaculatæ B. Virginis conceptioni faveant, judicet lector. Certe ego intelligere non possum, quomodo B. Virgo absolute dici possit munda ab omni labe, et sola benedicta, si labe originalis peccati foedata aliquando apparuit, et communi maledictioni, ut cæteri omnes Adæ filii, subjecta fuit.

Α ἀπαύστως βρούσαν λάματα κέκτηται, πανάμωμος.

Ὡδή δ'.

Μεγαλύνωμεν τὴν μόνην εὐλογημένην, καὶ τὴν αὐτῆς ἐσθῆτα προστησώμεθα πίστει, ὅπως ἀρρυσώμεθα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

Ὡς πολῦτιμον θησαύρισμα κεκτημένη, ἡ σὲ τιμῶσα πόλις τὴν ἐσθῆτά σου, Κόρη, πίστει κατασπάζεται, καὶ χάριν κομίζεται.

Ἡ πανάμωμος καὶ μόνη εὐλογημένη τῶν Χερουθιμ φανεῖσα, τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον πάσης περιστάσεως τῶν πίστει τιμώντων σε.

B

Ὡδή ε'.

Σὺ, Δέσποινα ἀγνή, τοῖς σοῖς δούλοις δεδώρησαι κρατάλωμα τὴν ἐσθῆτα, καὶ τιμίαν σου ζώνην, καὶ θεῖον περιτείχισμα.

Παράδεισος τερπνὸς εὐωδία τοῦ Πνεύματος, πανάχραντε, ἀποπέμπων ὁ ναὸς ὁ κατέχων τὴν σὴν ἐσθῆτα δέδεικται.

corpora nostra, dum vestem tuam sanctam hono-

Ναοὺς ἡμᾶς Θεοῦ τοῦ ἐν σοὶ ἐνοικήσαντος ἀνάδειξόν, Θεοτόκε, τοὺς τῷ θεῷ ναῷ σου πιστῶς σε μακαρίζοντας.

Ὡδή ς'.

Ἀνίδειξας τῇ πασῶν βασιλίδι τῶν πόλεων, ἡ τεκοῦσα Βασιλεῖα τῶν ὅλων καὶ Κύριον, ἀρράγες ὡς τεῖχος τὴν σεπτὴν καὶ ἁγίαν ἐσθῆτά σου.

Γηθόμενοι τῆς Παρθένου τὴν χάριν δοξάσωμεν, καὶ τὴν ταύτης παναγίαν ἐσθῆτα τιμήσωμεν, ἐξ ἧς πᾶσα ῥῶσις ἀσθενοῦσιν ἀπαύστως προέρχεται.

C

Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, Θεοτόκε, γενόμενος τῶν ἀνθρώπων ἑαυτὴν οὐσίαν ὤκλειωσεν, καὶ τοῦ ἀλλοτρίου ἐξ αὐτῆς πᾶσαν βλάβην ἐξώρισεν.

Ὡδή ζ'.

Ἰψηλοτάτῳ νοὶ καὶ ταπεινῇ καρδίᾳ τοῦ βασιλέως ὑψηλότατον τὸν θρόνον δοξάσωμεν τὴν παναγίαν κόρην τὴν κεχαριτωμένην.

Παστὰς Θεοῦ ἐκλεκτῇ, ἐν τῇ σεπτῇ σου ταύτῃ παστὰδι πίστει τὴν ἐσθῆτά σου κειμένην σεβόμεθα, ὡς κιθωτὸν ἁγίαν καὶ εὐσεβοῦντων σκέπη.

Ἀνακαίνεται πᾶς ὁ προσὺν ἐν πίστει, καὶ τὴν ἁγίαν ἀσπαζόμενος σὸρὸν τὴν κατέχουσαν τὴν σὴν, ἀγνή Παρθένη, φωτοειδῇ ἐσθῆτι.

(25) Quid est esse undequaque purum, nisi ex omni parte, atque ex omni genere carere impuritate? Non fuisse igitur B. Virgo undequaque, id est ex omni parte, atque ex omni genere purissima, si ex parte conceptionis originali fuisse impuritate deturpata.

Emundat omnes animæ sordes, o Virgo mundissima, hæc arca, quæ continet vestem illam, qua corpus tuum venerandum coopertum fuit.

Θεογεννήτορ ἀγνή, τὴν σὲ τιμῶσαν πόλιν λιμοῦ, A
σεισμοῦ τε καὶ κακώσεως ἀπάσης περισώζε, καὶ
ἐθνικῆς ἐφόδου, καὶ ἐναντίας βλάβης.

Ὁδὴ η'.

Εὐχαρίστοις φωναῖς ἀνυμνοῦμέν σε τὴν παντοίων
καλῶν ἡμῖν πρόξενον, καὶ τὴν σεπτὴν ἐσθῆτά σου
ἀσπαζόμενοι, Κόρη, ἀναβοῶντες· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα,
τὸν Κύριον.

Νοστέον ὡς λαμπάδιον ἔχοντες ἐν λυχνίᾳ τραπέζης
προκειμένον τὸ ἱερὸν μαφόριον τῆς πανάγνου
Παρθένου, τὰς τῆς καρδίας φωτιζόμεθα κόρας
ἐκάστοτε.

Οὐδαμῶς ἀμοιροῦντας κατέλιπες ἱερὰς σου, Παρ-
θένε, προσφάσεως τοὺς ἀναξίους δούλους σου· ἀντὶ
σώματος γάρ σου τοῦ ζωφόρου τὴν ἐσθῆτά σου πᾶσι
δεδώρησαι.

Ἵμνῳδαίς ἐνθόις τιμήσωμεν τοῦ Θεοῦ εὐρύχω-
ρον σκῆνωμα τὴν ἐν μητρσί πάνανγον τὴν οὐράνιον
πύλιν, δι' ἧς ἐκλείσθη ἡ πρὸς θάνατον πύλη εἰσά-
γουσα.

Ὁδὴ θ'.

Ἰδοὺ σε τὴν κλίνην Σολομῶν γεραίρομεν χαρμο-
σύνοις μελωδήμασι, καὶ τὴν τιμὴν σου ἐσθῆτα ὡς
ἄλλην κιθαρῶν ἀγιάσματος κυκλοῦντες, τὰς λάσεις
λαμβάνομεν τὰς σωτηρίους, ἀεὶ Παρθένε.

Παρθὴ νῦν ἡ θεία σου σὸρδς κατέχουσα τὴν ἐσθῆτα
τὴν τιμὴν σου, ὥσπερ πηγὴν φωτός, Παρθένε, ἀκτι-
νας λαμπρῶν ἐκπέμπουσα καὶ σκότος νοσημάτων
διώκουσα, ἦν μετὰ πύθου ἀσπαζόμεθα.

Σήμερον συγκαίρουσιν ἡμῖν, πανάμωμος, προσκυ- C
νῆσαι τῆς ἐσθῆτός σου πᾶσαι οὐράνιαι δυνάμεις,
ἀπόστολοι, προφῆται, καὶ μάρτυρες, καὶ ὅτιοι, καὶ
δίκαιοι ἅπαντες, Δέσποινα μόνῃ ἀεὶ Παρθένε.

Ἦγιασται ἅπανα ἡ γῆ, πανάγιον τοῦ Δεσπότη
καταγώγιον, τῇ καταθέσει τῆς ἐσθῆτος τῆς σῆς, καὶ
ὁ ἀδελφὸς ἐπαγγέλλεται τῆς πάλαι κιθαρῶν προτυπού-
σης σε τῇ καταθέσει, ἀεὶ Παρθένε.

Φαιδρὸν περιβάλαιον τὸ σὸν μαφόριον ἐδωρήσω καὶ
προτείχισμα τῇ σε τιμῶσῃ βασιλίδι τῶν πόλεων
πασῶν, ὡς βασιλισσαν ἀπάντων ποιημάτων τυγχά-
νουσαν, Θεοκυῆτορ μητροπάρθενε.

E.

Περὶ τῆς τιμῆς ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
Κανὼν E, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ· « Ἰσχὺν με
τὴν σὴν ζώνον, ἀγνή Παρθένε. » Ἰωσήφ.

Ὁδὴ α'.

Ἰσχὺν με θεῖαν εὐσεβῶς περιζώσον ὑμολογοῦντά
σου τὴν ἱερὰν ζώνην θεῖον χρηματίζουσαν τῇ πόλει
σου περιζώμα καὶ κραταίωμα, Κόρη, καὶ ἀρβανὲς

(26) Exstat hic canon Græce in Menæis Græco-
rum, tam impressis, quam manuscriptis, sub die 31
Augusti; quo die olim Constantinopoli in Chalco-
prateio celebrabatur festum Depositionis pretiosæ
zonæ, seu cinguli sanctissimæ Dei Genitricis.

(27) Præter Josephum nostrum, sacratam Deipa-
ræ zonam hymnis et laudibus celebravit S. Germa-

Custodi, Dei Genitrix pura, hanc urbem quæ te
honorat, a fame, terræmotu, atque omni af-
flictione: ab ethnicorum impetu, atque hostili
lesione.

Ode 8.

O omnium nobis bonorum conciliatrix, cum
gratiarum actione te laudamus: et vestem tuam
venerabilem deosculantes, o Puella, exclamamus:
Benedicite, opera, Dominum.

Lumine jugi fruantur oculi cordis nostri, cum
habeamus tanquam lampadem in lucerna mensæ
prominentem, sacram vestem castissimæ Virginis.

O Virgo, licet indignos servos tuos, nullo modo
reliquisti expertes sacri contactus tui; etenim pro
B vitali corpore tuo, vestem tuam omnibus donasti.

Illustremus divinis canticis amplissimum Dei
tabernaculum, castissimam inter matres, portam
coelestem, per quam clausa est janua, quæ intro-
ducebat ad mortem.

Ode 9.

O Virgo perpetua, ingentis latiniæ canticis ecce
veneramur te lectulum Salomonis: ac pretiosam
vestem tuam tanquam aliam sanctificationis arcam
circumdantes, salutare 21 medelas recipimus.

Sicut fons lucis visa est, o Virgo, arca illa di-
vina, quæ continet vestem tuam pretiosam, emit-
tens radios curationum, ac tenebras morborum de-
pellens; ideo illam cum affectu deosculamur.

Exsultant nobiscum hodie, o immaculatissima,
in adoratione vestis tuæ, Virtutes cælestes, apo-
stoli, prophætæ et martyres; et sancti ac justi uni-
versi; o Domina sola Virgo perpetua.

Propositione vestis tuæ, sanctificata est universa
terra, o sanctissimum Domini habitaculum: et
exsultavit olim David in expositione arcæ, quæ te,
o Virgo perpetua, præfigurabat.

Hanc vestem tuam tanquam præclarum vallum
ac munimentum donasti reginæ omnium urbium,
quæ te colit, veluti Reginam omnium creaturarum, o
Dei Genitrix Virgo mater.

V

De pretiosa zona B. Virginis Constantinopoli olim
asservata, Canon V (26), cujus acrostichis est:
« Robore me accinge tuo, o casta Virgo. » Joseph.

Ode 1.

Robore divino elementer me circumda et ac-
cinge, o intemerata Virgo! quando sacratam nunc
zonam tuam hymnis celeberram (27), quæ hanc civita-

nos patriarcha Constantinopolitanus, et Euthymius
monachus Zigabenus, uterque in Encomio in ado-
rationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ;
item Georgius Nicomediensis, canone de Deposi-
tione venerandæ zonæ sanctissimæ Virginis in
Blachernis, qui canon Græce exstat ms. in codice
Bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ: necnon

tem **22** tuam cingit ut vallum et forte quoddam **A** περιτείχισμα, ἀχραντὶ Παρθένε, τῇ πολίμῃ σου. propugnaculum ab ipso nobis Numine concessum : quæ item tuorum clientum gregem munit tanquam muri quidam ambitus nulla unquam vi rumpendus.

Omnipotentem peperisti Deum, o incontaminata ! qui omnes pios accingit virtute : unde beatam te nominantes, hanc cælestem zonam tuam magna animorum lætitia deosculamur, ut ex qua tanquam fonte gratiam haurimus et misericordiam.

Bona hodie luce exorta cum tripudio magno exsulemus propter sacratæ zonæ, quæ castam Dei Parentem cinxit, apud nos hic depositæ solemnitate (28) : ex qua nobis zona contextum est cingulum, quod non corrumpi, et indumentum, quod non lacerari, et denique pallium, quod non avelli a nobis potest.

O extra omnem reprehensionis aleam collocatâ **B** Virgo ! populus tuus magno cursu ad tuam potentiam contendit, et in cunctis adversitatibus ad protectionem se tuam recipit. Esto igitur cunctis loco præsidii, et quæcunque sibi ipsis postulant salutaria, ea illis omnia largire, tu quæ impertis animabus nostris liberationem a calamitatibus.

Ode 3.

Renovatur cor nostrum, et novo quasi vigore hilaresci, dum sacram tuam, o Virgo, zonam fide ferventi apprehendit, qua item zona cor nostrum vim induit inexpugnabilem impuris appetitionibus debellandis, ac simul hinc perseverat idem cor micis.

Etiannum manet incorrupta zona hæc sacrata, **C** quæ olim corpus tuum nullis unquam sordibus, o Virgo, inquinatum circumcinxit, et magnam inde trahit hodieque efficaciam **23** ad hos omnes quodammodo sanctificandos, qui se pie conferunt ad eam venerandam, ipsosque ab interitu per morbos et alias calamitates imminentes liberat.

Maximæ pulchritudinis domus exististi tu ipsa quoque pro Verbo divino ex te incarnato, o Mater immaculata ! jamque sibi complacitum est item, ut hæc zona tua in sancta domo ista, quæ nomini tuo consecrata est, reponatur, quam et nos piis passim osculis frequentantes, inde fructum quemdam sanctitatis obtinemus.

Eminentis pretii zonam tuam, o Deipara, venerabundo cordis júbilo, omnes circumcirca amplexamur, tanquam decus Christianitatis universæ ; **D** quandoquidem illa sanctum corpus tuum, quod omne pretium et honorem superat, attingere digna fuit.

Ode 4.

Tu quidem in altum assumpta ad inaccessible lumen accessisti : at cunctis interim beatam te dicentibus loco tui intemerati corporis, pretiosam

anonymus auctor antiquus Encomio in Depositionem zonæ S. Mariæ, quod ex Regio Græcæ ms. codice eruit, et Latine a se redditum anno 1648 una cum Historia hæresis Monothelitarum Parisiis edit P. Franciscus Combellis, ordinis Prædicatorum.

(28) Sacrosanctam beatissimæ Dei Matris zonam usque adeo Ecclesia Græca venerata est, ut in ejus honorem festum quovis annis die 31 mensis Augusti, solemnî ritu celebrandum instituerit in regia urbe

Εὐ τὸν Θεὸν τὸν δυνατόν ἐκύησας περιζώνοντα τοὺς εὐσεβεῖς πάντας δύναμιν, πανάμωμε· διό σε μακαρίζομεν, καὶ τὴν θείαν σου ζώνην περιχαρῶς ἀσπαζόμενοι χάριν ἀπαντλοῦμεν καὶ ἔλεος.

Χαρμονικῶς τῇ καταθέσει σήμερον περιχορεύσωμεν τῆς ἱερᾶς ζώνης τῆς ἀγνῆς Θεοπαίδος, ἐξ ἧς ἡμῖν περιζώσμα ἀφθαρσίας ὑφάνθη, καὶ ἀδιάρρηκτον ἔνδυμα, καὶ περιβολὴ ἀδιάσπαστος.

B Ὑπὸ τὴν σὴν ὁ σὸς λαὸς, πανάμωμε, προστρέχει δύναμιν, ὑπὸ τὴν σὴν σκέπην καταφεύγει πάντοτε· πᾶσι γενοῦ βοήθεια, καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῖς πᾶσι δίδου πειτήματα σώζουσα δεινὴν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὦδὴ γ'.

Νεουργεῖται καρδίᾳ, πίστει θερμῇ φαύουσα ζώνη ἱερᾶ τῆς Παρθένου, καὶ περιζώνονται δύναμιν ἀμαχον, κατὰ παθῶν ἀκαθάρτων, θυσιμένων, ἀσάρκων τε ἀτρωτος μένουσα.

nostrum penitus invulnerabile a spiritibus ini-

C Μένει ἀφθορὸς ἐτι ἡ ἱερὰ ζώνη σου, ἥτις σου τὸ ἀχραντὸν σῶμα, Κόρη, διέζωσσε, καθαγιαζούσα τοὺς εὐσεβεῶς προσiónτας, καὶ φθορὰς ἐξαίρουσα, νόσων καὶ θλίψεων.

Ἐχρημάτισας οἶκος περικαλλῆς, ἀχραντε, λόγου τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, καὶ ἐν ἁγίῳ σου οἴκῳ εὐδοκήσαντος ζώνην τὴν σὴν ἀντεθῆναι, ἣν κατασπαζόμενοι ἀγιαζόμεθα.

Τὴν τιμίαν σου ζώνην τιμητικῶς ἀπάντες ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας περιπτυσσόμεθα τιμὴν ὑπάρχουσαν πάντων πσιῶν, Θεοτόκε, ὡς τῷ ὑπερτίμῳ σου φαύσαν σώματι.

Ὦδὴ δ'.

Ἦρθης πρὸς φῶς ἄδυτον μεταχρηθεασα, ἑλπιεῖς δὲ τοῖς σε μακαρίζουσιν ἀντὶ τοῦ σώματός σου, ἀγνή, τὴν τιμίαν ζώνην, πηγὴν θαυμάτων ὑπάρχουσαν,

Constantinopolitana : ejusque festi non solum in præsentî canone S. Josephus, sed et Germanus et Euthymius supra relati, Emmanuel Comnenus imperator in suo edicto de feriis, et Kalendaria Græcorum, Ruthenorum et Syrorum expressis ac disertis verbis meminere. Vide Colvenerium in Kalendario Mariano die 1 Augusti, et notas nostras in Mariale S. Germani ad orationem de zona sanctissimæ Dei Matris.

καὶ τόπον σωτηρίας, καὶ χαράκωμα ταύτης τῆς Α
τιμῶσί σε πῶλεως, ἄχραντε.

Νέον ἡμεῖς ὡς οὐρανὸν ὑπερχόμεθά σου τὸν οἶκον,
ἐν ᾧ τεθησαύριται καθάπερ ἥλιος φωταυγῆς σου
ἡ θεία ζώνη, βολὰς θαυμάτων ἐκπέμπουσα, καὶ πάν-
των τὰς καρδίας καταυγάζουσα, Κόρη, καὶ παθῶν
τὴν ὁμιλίην διώκουσα.

Σὺ κιβωτὸς τοῦ νοητοῦ ἀγιάσματος χρηματίζεις,
ἄχραντε, πανύμνητε, καὶ τὴν τιμὴν ταύτην σορὸν
ἔχουσιν τὴν ζώνην ἣν περιούσα ἐφόρεσας, παρέχεις
τῷ λαῷ σου καταφύγιον πᾶσι, καὶ πηγὴν ἰαμάτων
ἀκένυτον.

ἐν terris vitam degenti usurpata, populo 24 tuo exhibes
prodigiorum fontem nullis unquam conatibus exhauriendum.

Ἦκε τῇ σῇ πόλει πολυόλβον δῶρημα ἡ τιμία
ζώνη σου, πανύμνητε, καὶ κατετέθη περιφανὴς ταύτη
τῇ ἡμέρᾳ ἐν τούτῳ θεῷ οἶκῳ σου, καὶ γέγονε με-
γίστης ἐορτῆς, Θεοτόκε, τοῖς θερμῶς σε ποθοῦσιν
ὑπόθεσις.

Νόμου σκιαὶ καὶ προφητῶν τὰ αἰνίγματα προεδή-
λουν ἔσεσθαι σε, πάναγνε, Θεοῦ Μητέρα παναληθῆ,
δι' ἧς ἡ κατὰρα ἀπεστειρώθη καὶ ἡνθήσεε τελεία
εὐλογία, καὶ σωτήριος χάρις τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ
ὁμνοῦσί σε.

benedictio una cum salutari quadam gratia efflorescere incepit, ad singularem omnium, cupida
fide tibi servientium, utilitatem.

Ὁδὴ ε'.

Ζώνης θείας θεθείσης σήμερον ἐν οἴκῳ σου, θεο-
χαρίτωτε, συνεπανετέθη ἀγαθῶν πᾶσα δόσις τοῖς
χρηζούσι, καὶ πληροῦται πᾶς τις ἀγιασμοῦ, ὁ πρόσ-
πελάζων τὰς αἰτήσεις πιστῶς κομιζόμενος.

liberalissimam omnium gratiarum copiam, prout cujusque postulat indigentia, et quicumque huc acces-
serit, ille impletur copioso dono sanctimonie, si nimirum preces suas corde obtulerit sincero ac fide-
li. Ἀραιώθης, Παρθένε, Λόγον ὠραιότατον ἀποκνή-
σασα, καὶ τῷ σῷ ὠραίῳ ἐπευδόκησας οἶκῳ τεθήσε-
σθαι τὴν ὠραίαν ζώνην, ἥτις τὸ σὸν ὠραῖον σῶμα,
Θεοτόκε, ὠραίως διέζωπεν.
chritudinis zona tua, quæ et tuum inclyte pulchrum corpus, o Deipara, cinctu quodam inclyto
perornavit.

Σοὺ ὁ ἅγιος οἶκος ἄλλος ὡς παράδεισος πᾶσι D
γνωρίζεται, μέσον κεκτημένος ὥσπερ εὐοσμον
βόδον τὴν ζώνην σου, εὐοδίας θείας ἀποπληροῦσαν
τὰς καρδίας τῶν πιστῶς προσιόντων, πανάμωμε.
corda, qui ad te pia quadam confidentia accedunt,
bus intacta Virgo!

Ὁμόρου θεῖου νεφέλη γέγονας, πανάμωμε, ἐνα-
ποστάζουσα δωτηρίας ὕδωρ, καὶ πηγὴ χερσω-
θεῖσιν ἐγκλήμασιν πρὸς καρποφορίαν μεταγαγούσα
εὐσεβείας· διὰ τοῦτο πιστῶς σε δοξάζομεν.

(29) Culpæ igitur, quæ ex Adam per originem
contrahitur, non fuit particeps B. Virgo, alioquin

tuam reliquisti zonam, tanquam scaturiginem mi-
raculorum et ipsissimam salutis sedem, ac denique
ut vallum hujus civitatis, quæ amore flagrat hono-
ris tui.

Velut novum quoddam cælum tuam domum in-
gredimur, o Virgo, in quo cælo tanquam thesau-
rus quidam tua divina servatur zona (utpote quæ
Deum olim in se circumdedit), illustres miraculo-
rum radios emittens instar solis, nempe corditus
omnium illuminandis et effugandis inde malarum
cupiditatum tenebris.

O sordibus intacta, et omni laudum genere
certatim ab omnibus colenda! tu es arca sanctifi-
cationis intimæ, intellectu potius quam externo
quodam sensu delibandæ, et simul hoc venerabile

B conditorium, quo asservatur zona tibi adhuc in
tanquam refugium omnibus paratum ac velot

Advenit dono civitati huic tuæ multarum valde
felicitatum cumulus, tuum nempe cingulum,
o præconiis universorum decantata Virgo,
idque hodierna luce in hac divina æde tua illu-
strem in modum est collocatum, evasitque omni-
bus ferventi te amore prosequentibus multo festi-
vitatis instituendæ argumentum.

Caligine scatentes legis umbræ ac simul ænigmata
prophetarum te aliquando verissimam Dei Matrem
futuram præsignificaverunt, o castissima! sicque per
te et peccati maledictio ad quamdam quasi sterili-

C tatem redacta est, et vicissim vera ac perfecta be-
neditio una cum salutari quadam gratia efflorescere incepit, ad singularem omnium, cupida

Ὁδὴ ε'.

Cingulum istud tuum divinum, cujus hodie in
hac domo tua depositionem celebramus, o singu-
lari apud Deum gratia pollens Virgo! istud tuum,
inquam, cingulum in suum huc comitatum, traxit

Inclytam ob Verbi a te geniti pulchritudinem, tu
quoque inclyta es pulchritudine illustrata; simul
et in hoc templo tuo inclyte specioso, tu placide
pati es dignata, ut reponeretur inclytæ item pul-
chritudinis zona tua, quæ et tuum inclyte pulchrum corpus, o Deipara, cinctu quodam inclyto

Novus esse paradisos domus hæc tua creditur
palam 25 ab universis, in cujus paradisi medio
instar cujusdam fragrantis rosæ zona tua collocata
cernitur, per cujus fragrantiam divinam, eorum
voluptate plenissima inundantur, o a navis omni-

Cuttatim salutarem pluvie divinæ undam distil-
lans nubes facta es, o culpæ omnis expers Vir-
go (29)! animabusque nostris propter vitiorum
ariditatem penitus incultis exhibes te ut quamdam

non absolute nec vere dici posset omnis culpæ
expers, cum originalis expers non fuisset.

fontanam scaturiginem, qua nos irrigati ad faciendos fructus pietatis secundamur, unde et singuari te conatu fidei nostræ glorificamus.

Ode 6.

Eum qui est ante omnia sæcula, ut novum nobis infantem progenuisti, et simul ad novum hunc tuæ adventum festivitatis, qua pretiosi hodie cinguli tui agitur depositio, innovas quoque corda nostrā vetustis jam culpis depravata.

O virginea Dei Mater, sacrum hoc templum tuum jure merito gignit admirationem omnibus, utpote quod mirificam zonam tuam possidens, omnibus fidei dono præditis pelagus quoddam representat remediorum.

Cunctæ exhilarantur animæ sanctum intrantes templum tuum, quia zonæ hujus tuæ id loci positæ fruuntur contemplatione: ista enim solis quamdam sereni habens faciem, omnipotentis illum divinique Spiritus fulgorem donis atque gratis refertum, ceu quosdam ex se radios vibrare solet.

Animarum nostrarum vires quadam multiplicium peccatorum paralysi dissolutas, quasi nervis quibusdam uribic reginæ magnas reliquit opes, zonam nempe suam, per quam urbs hæc nostra custoditur adversus incursiones hostium, tam qui videntur, quam qui non videntur.

26 Ode 7.

Sublimis ad cœlestia tabernacula proficiscens rerum creaturarum omnium regina, nostræ civitati cunctarum urbium reginæ magnas reliquit opes, zonam nempe suam, per quam urbs hæc nostra custoditur adversus incursiones hostium, tam qui videntur, quam qui non videntur.

Tam nobili fonti, ex quo ebullivit gratia et misericordia divina, propius nunc accedamus, nempe receptaculo huic venerando, in quo zona pretiosissima conservatur illius Matris simul ac Virginis, quæ massam generis humani adorando partu suo ad magnum evexit decus.

Adorate hymnis Dominum, Virtutes cœlorum universæ, ejus et Genitricem, linguæ omnes mortaliū, glorificate: vobis quippe dono dedit zonam suam, in ejus vere tuto ac salutari ambitu, merito possunt refugium querere fideles.

Urgeant nubes hodie imbrem justitiæ de supernis, quandoquidem nunc depositæ hic zonæ tuæ agitur festivitas, o quæ ipsa es quoque nubes vere Deo gratissima! simul omne quicquid vivit exultando cantet: Benedictus Deus!

Ode 8.

In sanctuario profanis et impiis inaccessio, instar throni ejusdam sacri reponitur summa cum pompa et lætitia iste locus, qui unicæ Dei Genitricis, et intemeratæ omnium reginæ zonam in sese collocatam tenet; ex qua quidem iis qui multis sunt peccatis fracti ac debilitati, plena tanti mali quies ac medicina in promptu adest.

Revera per sanctas manus tuas, illum ex te incarnatum **27** in terris Dominum, tuo accinxisti cingulo, qui omnes veræ pietati deditis quodam

A

Ὁδὴ ζ'.

Νέον τέτοκας ἡμῖν ὡς παιδίον τὸν πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ καινουργεῖς καρδίας ἁμαρτίας παλαιῶν δεξαμένης, καίνισμὸν τῆς καταθέσεως τῆς τιμῆς ζώνης σου, Κόρη ἀειπάρθενε.

Ἄγιός σου ὁ νὰς θαυμαστὸς δικαιοσύνη ὑπάρχει, ὡς τις τὴν θαυμαστὴν σου ζώνην θαύματα βρύουσιν κεκτημένος, τοῖς πιστοῖς πέλαιος δεικνύται λαμάτων, Θεοκυῆτορ μητροπάρθενε.

Γέγηθε πᾶσα ψυχὴ συνιούσα ἐν ἁγίῳ ναῷ σου, καὶ ἐν αὐτῷ ὁρῶσα, Θεοτόκε, τὴν ζώνην σου, ὥσπερ ἥλιον φαιδρὸν φέγγος ἀστράπτουσαν χαρισμάτων τοῦ παντεργοῦ καὶ θεοῦ Πνεύματος.

Νεύρωσον ἡμῶν, ἄγνη, τὰς καρδίας παρεθείσας παντοίων ἁμαρτιῶν ἰδέαις, καὶ περιζώσον δύναμιν τοὺς τὴν ζώνην σου πιστῶς ὡς πολυτίμητον κεκτημένους καὶ ἀναφαίρετον θησαύρισμα.

gazam pretii asservant, nulla arte de piis eorum

Ὁδὴ ζ'.

Ἡ πάντων βασίλισσα πρὸς οὐρανίους σκηνὰς ἀπαίρουσα καταλείπειν ἔλθον τῇ βασιλίδι πασῶν τῶν πόλεων τὴν ταύτης ζώνην, δι' ἧς περιζώσεται ἐπιδρομῆς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

C

Πηγὴ νῦν προσέλθομεν ἀποσταζούσῃ χάριν καὶ ἔλεος τῇ σοφῇ τῇ τιμῇ, τῇ κατεχούσῃ ζώνῃ τὴν πάντιμον τῆς τιμησάσης ἀνθρώπων τὸ φῶμα τιμῇ τόκῳ αὐτῆς, Παρθένου τε καὶ Μητρός.

Ἀνεῖτε τὸν Κύριον, Δυνάμεις πᾶσαι αἱ ἐπουράνιαι· τὴν τοῦτον τεκοῦσαν, ἀνθρώπων γλῶσσαι πᾶσαι, δοξάσατε, οἱ τὴν ζώνην αὐτῆς ἔδωρῃσατο καταφυγὴν ἀληθὴ καὶ σωτηρίαν πιστοῖς.

Ῥανάτωσαν ἀνοθεν δικαιοσύνην νεφέλαι σημερον καταθέσει τῆς ζώνης τῆς σῆς, νεφέλῃ θεοχαρίτωτε, καὶ μελωδεῖτω ψυχὴ πᾶσα χαίρουσα· Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

D

Ὁδὴ η'.

Θρόνος καθάπερ ἅγιος· ἡ σοφὸς ἀνατίθεται ἔνδον ἐν ἀδύτοις ἱεροῖς φαιδρότατα τῆς μόνης Θεοπαίδος καὶ βασιλίδος πάντων ἀγνῆς, ζώνην κεκτημένη ἐπαναπαυμένην, ἐξ ἧς τοῖς κοπιῶσιν ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις ἀνάπαυσις τελεία προέρχεται ἀφθόνως.

Ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Κύριον ἱερῶς ἐσωμάτωσας, καὶ χερσὶν ἁγίαις ἀληθῶς διέζωσας, τὸν περιζωννύοντα τοὺς εὐσεβοῦντας δύναμιν· νῦν δὲ ἀναβᾶσα οὐρανῶν

ὑπεράνω, κατέλιπες ἀνθρώποις τὴν τιμὴν ζώην, A singulari accingit robore. At nunc, o virginea Dei Παρθένε Θεοτόκε, κραταίωμα καὶ σκέπην.] Mater, posteaquam super omnes cœlos ascendisti, tuum istud venerabile cingulum hominibus reliquisti tanquam potens quoddam munimentum quo protegamur.

Νενοσηρόσιν ἱαμα, ὀλισθαίνουσι στήριγμα, καὶ τοῖς βραθυμοῖσιν εὐθυμία, ἔνθεος κυβέρνησις πλέουσι, πεπλανημένοις ἐπιστροφή, ἡ παρεπομένη τῇ τιμῇ σου ζώνη, ἀγνή Παρθένε, χάρις ἀληθῶς χρηματίζει, ἣν πίστει προσκυνοῦμεν εἰς πάντας αἰῶνας.

Ἐπιτελοῦντες σήμερον τὴν ἀγίαν κατάθεσιν ζωῆς σου τῆς θείας, ἱερὰν πανήγυριν οἱ δοῦλοί σου ἀγῶμεν, καὶ ἐν χαρᾷ βοῶμεν· Χαίρει, Θεοτόκε, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τῶν πιστῶς μελωδοούντων· Ἀδὲς, ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ᾠδὴ θ'.

Ἰδοὺ ἡ θεία κλίνη τοῦ Σολομῶν, δυνατοῖς ἡνυχλοῦσιν ἐξήκοντα, ῥήσεις Γραφῶν, οἷάπερ ἐν κλινῇ βασιλικῇ σοφῇ τιμῇ σήμερον ζώην ἀνακλίνει τὴν ἑαυτῆς ἀνάκλισιν, εἰς πάντων τῶν τεταπεινωμένων καὶ εὐσεβοούντων περιποίησιν.

Ὡς πόλις βασιλείας τῶν οὐρανῶν, περὶ ἧς ἐλαλήθη παράδοξα· ἔθου τῇ σῇ πόλει δῶρον τίμιον καὶ σεπτὸν τὴν παναγίαν μνήμην σου πάντων εἰς κραταίωμα τῶν ἡσυχῶν, δι' ἧς οἱ στεφηφόροι τροπῶνται πολεμικοὺς ὀρθοδοξίᾳ διαλάμποντες. C si se accingant quasi ac muniant nostra illustra impetum facillime profligant.

Σταλάξατε, τὰ ὄρη, νῦν γλυκασμὸν, καὶ βουνοί, εὐφροσύνην αἰώνιον· πατριαρχῶν δῆμοι, καὶ μαρτύρων πάντες χοροί, τῶν προφητῶν ὁ σύλλογος, θείων ἀποστόλων δῆμος σεπτὸς, εὐφράνθητε σὺν πᾶσιν ἡμῖν, τῇ καταθέσει τῆς θείας ζώνης τῆς Θεόπαιδος

Ἥγιασας τὰ πάντα διὰ τῆς σῆς, παναγία Παρθένε, κυήσας, καὶ νῦν ἡμῖν δίδωκας ὡς πλείονα φωτισμὸν τὴν παναγίαν ζώην σου, ἧς τῇ καταθέσει πᾶσα D ἡ γῆ χορεύει, καὶ γεραίρει σε τὴν χαρὰς ἀβύσσου ἀποπληροῦσαν τὸ ἀνθρώπινον.

Ἡλικία δολίης τῆς τῶν παθῶν καὶ ἐχθροῦ καθ' ἐκάστην πειράζοντος ἀμαρτιῶν βάσει βραθυμίας τε χαλεπῆς ἀπαγωγῆς, πανάχρωνις, καὶ αἰχμαλωσίας καὶ προνομῆς, τῷ σὺ προσπεφευγὸτα ἐλπίει διὰ τῶν σου, ὡς συμπαθῆς, ἀγνή, ἀπάλλαξον.

Gratia illa divina, quæ in nos ex tuæ zonæ venerando cultu redundare cernitur, hæc, inquam, gratia, o casta Virgo, est verissima ægotantibus medela, jamjam item labentibus fulcimentum; præterea male animatis divinæ quoddam alacritatis donum, ad hæc moderamen et gubernaculum navigantibus, ac denique iis qui aberrarunt, auxilium plane ac lumen ad resipiscendum. Unde et cultu fideli te adoremus in omnia sæcula.

Ob tuæ divinæ zonæ depositionem hic olim peractam, nos servi tui sacram hodie panegyryn sive conventum celebramus, magnisque tibi vocibus hunc in modum cum lætitia gratulamur: Salve, B Deipara, gaudium es angelorum et eorum præsertim hominum, qui religiose nunc jugiter decantant: Populus Domini, superexaltate Dominum in omnia sæcula!

Ode 9.

Intuere, obsecro, nam iste divinus Salomonis lectulus, quem circumdant sexaginta fortes (ut aiunt Scripturæ), suam hodie zonam pretiosam in loculo tanquam in lectica regia quoddam modo reclinat, idque in solatium et reconciliationem omnium B item omnium conservationem ac tutelam, quicun-

O regis cœlorum civitas de qua dicta sunt gloriosa! Tu in hac tua civitate reposuisti augustum et adorandum munus, tuam nempe zonam sacratissimam, ut esset 28 omnibus vere credentibus quoddam potens plane propugnaculum, qua zona principum orthodoxorum capita, hostilem mox

Stillate, montes, dulcedinem, et colles, lætitiā sempiternā! Vos præterea, tribus patriarcharum, et chori martyrum universi, adhæc cœtus prophetarum, ac denique adoranda cohors apostolorum, vestram nobiscum omnes lætitiā cœlestem communicate ad divini hujus cinguli quo se olim Dei Genitrix accinxit, dignis hodie modis celebrandam festivitatem.

Exhilarasti omnia omnino quadam benedictione sancta per tuum sanctissimum, o Virgo, puerperium, et nunc quoque nobis, ut ope tua magis semper ac magis illustremur, zonam dedisti tuam sacratissimam, in cujus hic depositionis festivitate D universa nobiscum exultat terra teque summis animorum studiis honorat, ut quæ humanum genus lætum ineffabili quodam gaudio complevesti.

Præripe me ac libera, o summe intacta Virgo, ab omni insidiantium mihi cupiditatum amicitia, ab inimici item tentationibus quotidianis, quibus ille me, per peccata gravia vitæque dissolutionem maximam, abripere violenter in captivitatem prædamque suam nititur, ad tuam quippe nunc confugio misericordiam, o Virgo miseratrix!

29 VI.

A

Γ.

Ad hymnum *Acatheston*. In sanctissimam Deiparam Canon VI (30), cujus acrostichis est: « Gaudere te unam convenit, gaudii domus. Joseph. »

Ode 1.

Gabriel magnus archangelus, cum te, o casta, librum Christi animatum, et Spiritu sancto sigillatum vidisset, exclamavit ad te: Gaude, o gaudii domus, per quam primæ parentis maledictio abolita est.

Adæ correctio, gaude, o Virgo Dei sponsa, quæ infernum interemisti: gaude, tota immaculata, palatium solius regis; gaude, throne ignee Omnipotentis.

Vigens semper rosa, gaude (31), quæ sola pomum suavissimi odoris protulisti: gaude, tu quæ peperisti olfactorium Regis omnium; gaude, nuptialis thalami ignara, mundi salvatio.

Domina, castitatis thesaurus, gaude, per quam a casu nostro erecti sumus; gaude, suave redolens liliū, fideles odore recreans: thymīama suavissimum, unguentum pretiosissimum.

30 Ode 3.

Expers omnino araturæ ager, ex quo divina spica germinavit, gaude: mensa animata, quæ panem vitæ recepit: gaude, Domina, fons aquæ viventis inexhaustus.

Remotum ab omni labe vitulum enixa fidelibus juvenca, gaude: gaude, agna, quæ peperisti Agnum Dei, qui totius mundi tollit peccata: gaude, fervens propitiatorum.

Emicans aurora, quæ sola solem Christum attulisti, gaude: lucis habitatio, gaude, quæ tenebras dissolvisti, et tenebricosos dæmonas omnino imminuisti.

Tu, Domina, porta unica, per quam Verbum so-

(30) Exstat hic canon Græce tantum in Horologio Græcorum Venetiis impresso fol. 537, in Triodio Græcorum Sabbato quintæ hebdomadæ in Quadragesima, in codice Græce ms. bibliothecæ Barberinæ n. 418, pag. 116, necnon in aliis pluribus Græcorum voluminibus manuscriptis in bibliotheca Vaticana ac Cryptæferatensi asservatis. — Propter insigne miraculum a castissima Dei Genitrice sub Heraclio imperatore patratum, de quo vide, si libet, Cæsares nostros Marianos in Heraclio imperatore cap. 6, § 7, celebrabatur quotannis Constantinopoli dies festus, *Acathestus* nuncupatus, quo Dei amantissimus populus Constantinopolitanus totam noctem absque ulla intermissione hymnum pro gratiarum actione Deiparenti decantabat, tanquam illi, quæ pro omnium salute excubias egisset, et cælesti sua virtute tam insigne tropæum contra hostes erexisset. *Acathestum* vero nominavit, quod tunc populus ac clerus universus eodem ardore idem facerent, nemine cessante, nemine a divinis laudibus conquiescente. Unde in Rituali Græcorum libro, apud Gretserum libr. III Commentarior. in cap. 12 Codini legitur: « *Acathestus*, quasi carens sessione dictus est, quod totus populus tota nocte stando hymnum Deiparæ concinuerit: quodque cum omnibus aliis in ædibus ex more sedere liceat, in istis divinæ Matris erecti omnes stantes auscultamus. Precibus propugnatrix et invictæ Matris

Ἐς τὸν ὕμνον ἀκάθιστον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Κανὼν Γ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ: « Χαρὰς δοχεῖον, σοὶ ποιεῖται χαίρειν μόνη. Ἰωσήφ. »

Ὡδὴ α'.

Χριστοῦ βίβλον ἐμψυχον ἐσφραγισμένην σε Πνεύματι ὁ μέγας ἀρχάγγελος [Γαβριήλ], ἀγνή, θεώμενος, ἐπεφώνει σοι· Χαίρε, χαρὰς δοχεῖον, δι' ἧς τῆς προμήτορος ἀρὰ λυθῆσεται.

Ἀδὴμ ἐπανόρθωσις, χαίρε, Παρθένε θεόνυμφε, τοῦ βίου ἡ νέκρωσις, χαίρε, πανάμωμε, τὸ παλάτιον τοῦ μόνου Βασιλέως, χαίρε, θρόνε Πύρινε τοῦ παντοκράτορος.

Ῥόδον τὸ ἀμάραντον, χαίρε, ἡ μόνη βλαστήσασα τὸ μῆλον τὸ εὐοσμὸν· χαίρε, ἡ τέσσας τὸ ὀσπράδιον τοῦ πάντων Βασιλέως· χαίρε, ἀπειρόγαμε, κόσμου διάσωσα.

Ἀγνεῖας θησαύρισμα, χαίρε, δι' ἧς ἐκ τοῦ πτώματος ἡμεῖς ἐξανέστημεν· χαίρε, ἡ δύνουσα κρῖνον, Δέσποινα, πιστοὺς εὐωδιάζον, θυμίαμα εὐοσμὸν, μῦρον πολύτιμον.

Ὡδὴ γ'.

Στάχυν ἡ βλαστήσασα τὸν θεῖον, ὡς χώρα ἀνθρώτου σαφῶς, χαίρε· ἐμψυχε τράπεζα ἄρτον ζωῆς χωρήσασα, χαίρε· τοῦ ζῶντος ὕδατος πηγὴ ἀκένωτος, Δέσποινα.

Ἀδάμαλις τὸν μόσχον ἡ τεκοῦσα τὸν ἀμωμον, χαίρε, τοῖς πιστοῖς· χαίρε, ἀμνὰς κυήσασα Θεοῦ Ἀμνὸν τὸν αἰρόντα κόσμου παντός τὰ πταίσματα· χαίρε, θερμὸν βλαστήριον.

Ὁρθὸς φαινός, χαίρε, ἡ μόνη τὸν ἥλιον φέρουσα Χριστόν· φωτὸς κατοικητήριον, χαίρε, τὸ σκότος λύσασα, καὶ τοὺς ζοφώδεις δαίμονας ὀλοτελῶς ἐκμειώσασα.

Χαίρε, πύλη μόνη ἣν ὁ Λόγος διέδωκε μόνος, ἡ

tue, Christe Deus, ab omnibus nos libera calamitatibus, et miserere nobis tanquam solus clemens et humanus. » Sic ibi. Atque in bibliotheca Bavarica exstat de die *Acathesti* oratio hoc titulo: « Narratio utilis ex veteri historia collecta, et in memoriam revocans inexpectatum illud miraculum, factum quando Persæ et barbari regiam hanc civitatem obsederunt, qui perierunt divinam ultionem experti: civitas vero illa permanens intercessionem Deiparæ quotannis ex illo tempore hymnum gratiarum agendarum causa concinit, diem illum *Acatheston*, quasi sessionis expertem nominans. »

(31) En pulchrum S. Josephi pro immaculata B. Virginis conceptione testimonium. Si enim ex Josepho B. Virgo fuit rosa semper vigens, ergo nunquam sine vigore divinæ gratiæ fuit, sed semper exstitit divina gratia vernans. Quid est enim semper vigens, nisi omnibus omnino temporibus vigens, etiam illo momento, quo sanctissima ejus anima creata fuit? Nam si sine vigore divinæ gratiæ aliquando, id est in primo suæ conceptionis instanti fuisset, quomodo tunc, male originis æstu arida cum esset, rosa semper vigens vere dici posset? Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta*, libr. v, Dissert. 2, annot. 2, ubi quod B. Virgo in sua conceptione fuerit rosa fragrantissima.

μοχλοὺς καὶ πύλας ἔδου, Δέσποινα, τῷ τόκῳ σου συντρίψασα· χαῖρε, ἡ θεία εἰσόδος τῶν σωζομένων, πανύμνητε.

Ὤδὴ δ'.

Ἐν φωναῖς ἁσμάτων πίστει σοι βοῶμεν, πανύμνητε· χαῖρε, πῶν ὁρος καὶ τετυρωμένον ἐν πνεύματι· χαῖρε, λυχνία καὶ στάμνε μάνα φέρουσα, τὸ γλυκαῖνον τὰ τῶν εὐσεβῶν αἰσθητήρια.

Ἰλαστήριον τοῦ κόσμου, χαῖρε, ἄχραντε Δέσποινα· χαῖρε, κλίμαξ γῆθεν πάντα ἀνυψώσασα χάριτι· χαῖρε, ἡ γέφυρα ὄντως· ἡ μετάγουσα ἐκ θανάτου πῖντας πρὸς ζωὴν τοὺς ὀμνοῦντάς σε.

Οὐρανῶν ὑψηλότερα, χαῖρε, γῆς δὲ θεμέλιον ἐν τῇ σῇ νηδί, ἄχραντε, ἀκόπως βασιτάσασα· χαῖρε, κογχύλη πορφύραν θείαν βάψασα ἐξ αἱμάτων σου τῷ βασιλεῖ τῶν δυνάμεων.

Νομοθέτην ἡ τεκοῦσα ἀληθῶς, χαῖρε, Δέσποινα, τὸν τὰς ἀνομίας πάντων διαρεῖν ἐξαλείφοντα, ἀκατανόητον βάθος, ὅφιος ἀρόρητον, ἀπειρόγαμε, δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν.

Σὲ τὴν πλέξασαν τῷ κόσμῳ ἀχειρόπλοκον στέφανον ἀνυμνολογοῦμεν, Χαῖρε, σοι, Παρθένα, κραυγάζοντες, τὸ φυλακτήριον πάντων, καὶ χαράκωμα, καὶ κράταίωμα, καὶ ἱερὸν καταφύγιον.

Ὤδὴ ε'.

Ὅδον ἡ κοῦσασα ζωῆς, χαῖρε, πανάμωμε, ἡ κατεκλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας σῶσασα κόσμον· χαῖρε, θεόθυμπε, ἄκροσμα καὶ λάλημα φρικτὸν· χαῖρε, ἐν διαίτημα τοῦ Δεσπότης τῆς κτίσεως.

Ἰσχυρὸς καὶ ὀχύρωμα ἀνθρώπων, χαῖρε, ἄχραντε· τότε ἀγιάσματος τῆς δόξης, νείκρωσις ἔδου, νομφῶν ὁλόφωτε, χαῖρε, τῶν ἀγγέλων χαρμονή· χαῖρε, ἡ βοήθεια τῶν πιστῶν δεομένων σου.

Πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου, χαῖρε, Δέσποινα, ἐμφυτε παράδεισε, τὸ ξύλον ἐν μέσῳ ἔχον ζωῆς τὸν Κύριον, οὗ ὁ γλυκατμός ζωοποιεῖ πίστει τοὺς μετέχοντας καὶ φθορὰ ὑποκύψαντας.

Ῥωννύμενοι σθῆνει σου πιστῶς ἀναδοῦμέν σοι· Χαῖρε, πόλις τοῦ Παμβασιλείως, δεδοξασμένα καὶ ἀξιόκουστα περὶ ἧς λελέληνται σαφῶς· ὁρος ἀλατῆ-μητον, χαῖρε, βάθος ἀμέτρητον.

Εὐρύχωρον σκήνωμα τοῦ Λόγου, χαῖρε, ἄχραντε, κόχλος ἡ τὸν θεῖον μαργαρίτην προωγαυοῦσα· χαῖρε, πανθαύμαστε, πάντων πρὸς θεὸν καταλλαγῇ τῶν μακαριζόντων σε, Θεοτόκα, ἐκάστοτε.

Ὤδὴ ε'.

Παστὰς τοῦ Λόγου ἀμύλοντε, αἰτία τῆς τῶν πάν-

(32) Cum B. Virgo ex mente S. Josephi carnerit omni macula, non solum caruit maculis peccatorum actualium, sed etiam macula peccati nobis ab ortu congeniti, cum hæc sit vere macula turpis et deformis, ut animam inquinet, Deoque reddat omnino odiosam, alioquin non caruisset omni macula: et particula universalis omnis non omnem maculam comprehenderet, cum non comprehende-

lum pertransivit; quæ vectes et portas inferni partu tuo contrivisti, gaude: gaude, divinus introitus eorum qui salvantur, o omni laude dignissima.

Ode 4.

Exclamamus ad te fideliter cum vocibus canticorum, o cunctis laudibus celebranda: gaude, mons pinguis et coagulatus spiritu: gaude, lucerna, et urna ferens manna, quod piorum sensus dulcedine perfundit.

Universi propitiatorum, gaude, o Domina immaculata: gaude, scala, quæ omnes per gratiam in altum extollis a terra: gaude, pons, qui vere transmittis a morte ad vitam omnes laudantes te.

Nobilior cælis sublimitate, gaude, quæ sine ullo labore in tuo utero terræ fundamentum portasti, o immaculata: gaude, purpura, quæ virtutum Regi purpureis floribus contextam vestem tuis sanguinibus tinxisti.

Auctorem legis enixa vere, qui omnium iniquitates gratuito delet, gaude, Domina, intelligibilis profunditas, 31 ineffabilis sublimitas; nuptialis tori ignara, per quam nos deificati sumus.

Mundo coronam non manu factam contextuisti, ideo te hymnis celebramus, tibi, Gaude, exclamantes, o omnium custodia, et vallum, et robur, et sacrum subsidium.

Ode 5.

(32) Carens omni macula, quæ viam vitæ peperisti, gaude: gaude, quæ mundum a diluvio peccati liberasti, o Dei sponsa: auditio et locutio horrore plena: gaude, mansio Domini omnium creaturarum.

O immaculata, fortitudo et munitio hominum, gaude: locus sanctificationis gloriæ, interitus inferni, thalamus totus lucidus, gaude, angelorum lætitia; gaude, auxilium eorum, qui te cum fide deprecantur.

Nitens ignea luce currus Verbi, gaude, Domina, paradise animate, in cujus medio est arbor vitæ Dominus, qui dulcedine sua vivificat omnes sui participes et corruptioni obnoxios.

Virtute tua roborati, cum fide clamamus ad te: Gaude, civitas omnium Regis, de qua manifeste gloriosa et digna auditu dicta sunt: mons a lapicida intactus: gaude, profunditas immensa.

Experts maculæ, gaude, amplissimum Verbi tabernaculum: concha, quæ divinam margaritam protulisti: gaude, tota admirabilis: cum Deo reconciliatio omnium illorum qui te, o Deipara, assidue beatificant.

Ode 6.

(33) Nullam habens maculam, thalame Verbi,

ret maculam originale. Certe cum nemo dubitet Dei Matrem actualis peccati venialis macula nunquam fuisse vel levissime afflatam, intelligere non possum, quomodo nihilominus aliquis contendat fœdatam macula longe turpiori, nempe originali.

(33) En quot modis. S. Josephus immaculatæ B. Virginis conceptioni suffragetur! Omnem absolute maculam a B. Virgine, quæ fuit divini Verbi

causa deificationis omnium, gaude, o tota purissima : gaude, prophetarum **32** circumsonatio, et apostolorum exultatio.

(34) Ille ros ex te distillavit, qui idolatriæ incendium exstinxit : quamobrem ad te clamamus : Gaude, vellus roscidum, o Virgo, quod Gedeon prævidit.

Tibi ecce clamamus, Gaude : esto nobis in mari versantibus portus, et propugnaculum in pelago tribulationum, et omnium scandalorum hostis.

Gaudii causa, reple gratia mentem nostram, ut clamare possimus ad te : Gaude, rubus incombustus, nubes tota lucida, quæ assidue fideles obumbrat.

Ode 7.

Ad te cum vocibus laudis clamamus : Gaude, currus solis spiritalis, vitis vera, quæ botrum maturum protulisti, ex quo effluit vinum lætificans animas eorum, qui te cum fide glorificant.

(35) Universorum hominum medicum enixa, gaude, o sponsa Dei ; virga mystica, ex qua flos

thalamus, et causa deificationis omnium, eliminavit, ut ab ea etiam originale peccatum, quod ex Thoma 3 p. q. 87 et 89, proprie maculæ nomen meretur, eliminatum intelligeremus. Quis etenim cum S. Josephus diserite scribat B. Virginem nullam habuisse maculam, ex ejus verbis recte inferat aliquam in ea fuisse maculam, scilicet, culpæ originalis, qua filii Adæ constituti sunt filii iræ, mancipia diaboli, servi gehennæ ?

(34) Dicitur B. Virgo vellus, quia sicut vellus licet sit de corpore, nescit tamen corporis passionem, ita B. Virgo licet fuerit de corpore peccati, id est de massa peccatrice, fuit tamen a passione hujus corporis, in peccati præsertim originalis contractione immunis. Favet D. Hieronymus in serm. de Assumpt. dum de Maria loquens ait : « Carteris per partes præstatur, Mariæ vero se totam infudit plenitudo gratiæ, quæ est in Christo, quamquam aliter. Hoc quippe est quod David canit : *Descendit sicut pluvia in vellus* : namque vellus cum sit de corpore, nescit corporis passionem. » Hæc ille. Cujus verba afferens Catharinus in suo Tract. de concept. ad Synod. Trident. parte II : « Adverte, inquit, quam egregie velleri comparatur, quod cum sit de corpore, nescit tamen corporis passionem. Quid est hoc, nisi quod licet Maria esset de corpore peccati, id est de massa peccatrice, tamen quasi vellus ignoravit corporis passionem ? Tale erat Gedeonis vellus etiam antequam descenderet in illud pluvia, et ros æternæ pubis, id est Altissimi Filius, ne forte dicas hoc intelligi post Filii conceptionem : nam et angelus salutando, jam gratia plenam antea illam enuntiavit. » Sic Catharinus.

Favet etiam Gulielmus Filiatrus episcopus Tullensis in Officio ordinis Velleris Aurei sive beatissimæ Virginis sub figura Velleris Roris et Victoriæ Gedeonis edito anno 1458, et in comitiis ejusdem Valentiniensis, in Hannonia approbato, dum in hymno ad Vesperas, sic de beatissima Virgine canit :

*Alba lana sanctitate, carens peccati macula,
Clarissima castitate, humilitatis regula
Hoc vellus absque læsura, repletum divo semine,
Tingitur, et fit purpura cruentis Nati flumine.*

Et dum ibidem lect. v, sic loquitur : « Descendit ergo sicut pluvia in vellus, puram Virginem reddens puriorem, assumendo ab ea carnem purissi-

A των θεώσεως, χαῖρε, πανάχραντα τῶν προφητῶν περιήχημα, χαῖρε, τῶν ἀποστόλων τὸ ἐγκαλλίσμα.

Ἐκ σοῦ ἡ δρόσος ἀπέσταξε φλογμὸν πολυθείας ἡ λύσσα, ὅθεν βοῶμέν σοι. Χαῖρε, ὁ πόκος ὁ ἐνδρόσος, ὃν Γεδεὼν, Παρθένε, προεθέαστο.

Ἰδοὺ σοι Χαῖρε κραυγάζομεν λιμὴν ἡμῖν γενοῦ θαλαττεύουσι, καὶ ὀρηκτήριον ἐν τῷ πελάγει τῶν θλίψεων, καὶ τῶν σκανδάλων πάντων τοῦ πολεμήτορος.

Χαρὰς αἰτία, χαρίτων ἡμῶν τὸν λογισμὸν τοῦ κραυγάζειν σοι. Χαῖρε, ἡ ἀφλεκτος βάτος, νεφέλη ὁλόφωτε, ἡ τοὺς πιστοὺς ἀπαύστως ἐπισκιάζουσα.

Ὠδὴ 7.

B Ἀνυμνοῦμέν σε βοῶντες. Χαῖρε, ὄχημα ἡλίου τοῦ νοητοῦ, ἀμπελος ἀληθινὴ τῶν βότρυν τὴν πέπειρον ἡ γεωργήσασα, οἶνον στάζοντα τὴν τὰς ψυχὰς εὐφραίνοντα τῶν πιστῶς σε δοξαζόντων.

Ἰατῆρα τῶν ἀνθρώπων ἡ κυήσασα, χαῖρε, θεόνημφε, ἡ ῥόδος ἡ μουσικὴ, ἄνθος τὸ ἀμάραντον, ἡ ἐξαν-

mam, licet peccatrici similem. »

(35) Quid igitur mirum si hunc medicum enixa, ab eo fuit præservata, ne caderet in infirmitatem peccati originalis ? Cui enim congruentius hanc præservationis medicinam exhibere poterat quam Matri ? Hinc Bernardinus de Busto serm. 6 de conceptione, parte I, ait in rem nostram : « Inquit Constantinus Africanus in prima Practicæ Pantegni de regimine sanitatis, c. de Disputatione regendorum sanorum, intentio medicorum non est nisi de sanitate custodienda, secundum Galenum in initio sui libri *De diversa intentione medicorum*, qui ait : Medicorum intentio ac voluntas non est nisi in sanitate regenda. Monstravit enim quod ultimitas medicinæ nihil sit aliud, quam sanitatis custodia. Antiqui enim dixerunt, quod melius est custodire sanitatem, quam morbis repugnare : quia sanitas in sanis reperitur, ab infirmis vero est absens. Et melius est rem inventam custodire, quam non inventam quærere. Sanitatis enim custodia prior est, quam infirmitatis curatio, quoniam homo naturaliter est sanus, et sanitas est temperamentum corporis. Hæc ille. Quibus præsuppositis, sic infero : Christus tanquam bonus medicus venit in mundum ad procurandum hominum salutem, et ideo Samaritanus vulnera originalis et actualis peccati curans appellatur a Magistro Sententiar. in princip. 4 libri. Sed boni medici triplici utuntur medicina, secundum Philosophum, in Ethic., scilicet, præservativa, conservativa et curativa, quarum excellentior est præservativa, scilicet, impedire, ne quis in infirmitatem labatur. Ergo debuit Matri suæ hanc medicinam exhibere, eam præservando, ne caderet in infirmitatem peccati originalis, quod quidem facere potuit, quia quidquid potest Deus ab aliquo remove, potest etiam illud infundi prohibere, quia facilius quid suspenditur, sive præservatur, quam inductum tollitur. I. *Patre furioso*, II. *De his qui sunt*, etc. Sed peccatum originale multipliciter potest removeri, maxime per baptismum fluminis, aut fluminis, vel sanguinis, ut declarat Magister in 4, d. 4, et per suam gratiam remittitur, juxta illud ad Rom. III : *Justificati gratis per gratiam ipsius*. Ergo etiam potuit prohibere, ne in Matre sua benedicta infunderetur, quod et fecit, et sic ille digniorem exhibuit medicinam salutis. » Hactenus Bustus I. c.

θήσασα, χαῖρε, Δέσποινα, δι' ἧς χαρὰς πληρούμεθα, A καὶ ζωὴν κληρονομοῦμεν.

Ῥητορεύουσα οὐ σθένει γλώσσα, Δέσποινα, ὕμνο-
λοῖσθαί σε· ὑπὲρ γὰρ τὰ Σεραφὶμ ὑψώθης, κηύσασα
τὸν βασιλέα Χριστὴν, ὃν ἰκέτευσ πάσης νῦν βλάβης
ρύσασθαι τοὺς πιστῶς σε προσκυνοῦντας.

Εὐφημεῖ σε μακαρίζοντα τὰ πέρατα καὶ ἀνακρά-
ζει σοι· Χαῖρε, ὁ τόμος ἐν ᾧ δακτύλῳ ἐγγέγραπται
Πατὴρ ὁ Λόγος, ἀγνή, ὃν ἰκέτευσ βίβλῳ ζωῆς τοὺς
δούλους σου καταγράφαι, Θεοτόκε.

Ἰκετούμενοί δοῦλοί σου καὶ κλίνομεν γόνυ καρδίας
ἡμῶν· κλίνον τὸ οὖς σου, ἀγνή, καὶ σώσον τοὺς θλί-
ψεις· βουζομένους ἡμᾶς, καὶ συντήρησον πάσης ἐχ-
θρῶν ἀλώσεως τὴν σὴν πόλιν, Θεοτόκε.

Ὦδὴ η'.

Νηδὺι τὸν Λόγον ὑπαδέξω, τὸν πάντα βαστάζοντα
ἐδάστας, γάλακτι ἐξέθρεψας νεύματι τὸν τρέφοντα
τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἀγνή, ᾧ ψάλλομεν· Τὸν
Κύριον ὀμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Μωϋσῆς· κατένευσεν ἐν βάτῳ τὸ μέγα μυστήριον
τοῦ τόκου σου· παῖδες προεικόνησαν τοῦτο ἐμφανέ-
στατα μέσον πυρὸς ἱστάμενοι, καὶ μὴ φλεγόμενοι,
ἀκήρατε ἅγια Παρθένη· ὅθεν σε ὕμνοῦμεν εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Οἱ πρῶν ἀπάτῃ γυμνωθέντες στολὴν ἀφθαρσία,
ἐνδύθημεν τῇ κυοφορίᾳ σου, καὶ οἱ καθεζόμενοι ἐν
ἐσχάτῃ παρπτώσει φῶς κατωπτύσαμεν, φωτὸς
κατοικητήριον, Κόρη· ὅθεν σε ὕμνοῦμεν εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Νεκροὶ διὰ σοῦ ζωοποιοῦνται· ζωὴν γὰρ τὴν ἐν-
υπόστατον ἐκύησας· εὐλαοὶ οἱ ἀλαοὶ πρῶν χρημα-
τίζοντες, λεπτοὶ ἀποκαθαίρονται, νόσοι διώκονται,
πνευμάτων ἀερῶν τὰ πλήθη ἡττηνται, Παρθένη βρο-
τῶν ἡ σωτηρία.

Ἡ κόσμῳ τεκούσα σωτηρίαν, δι' ἧς ἀπὸ γῆς εἰς ὕψος
ἤρθημεν, χεῖροισ, παντευλόγητε, σκέπη καὶ κρα-
ταῖωμα, τεῖχος καὶ ὀχύρωμα τῶν μελωδούντων,
ἀγνή· Τὸν Κύριον ὀμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὦδὴ θ'.

Ἵνα σοι πιστοὶ τὸ Χαῖρε κραυγάζωμεν οἱ διὰ σοῦ
τῆς χαρὰς μέτοχοι γενόμενοι τῆς αἰδίου, ρύσαι ἡμᾶς
πειρασμοῦ, βαρβαρικῆς ἀλώσεως, καὶ πάσης ἄλλης
πληγῆς διὰ πλήθος, Κόρη, παραπτῶσεων ἐπιούσης
βροτοῖς ἀμαρτάνουσιν.

Ὁφθεις φωτισμὸς ἡμῶν καὶ βεβαίωσις, ὅθεν βεῶ-
μέν σοι· Χαῖρε, ἄστρον ἄδυτον εἰσάγον κόσμῳ τὸν
μέγαν ἥλιον· χαῖρε, Ἐδὲμ ἀνοίξασα τὴν κεκλεισμένην,
ἀγνή· χαῖρε, στυλὲ πύρινη εἰσάγουσα εἰς τὴν ἄνω
ζωὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Στῶμεν εὐλαδῶς ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἐκβοή-
σομεν· Χαῖρε, κόσμου Δέσποινα· χαῖρε, Μαρία, Κυ-

A immarcescibilis effloruit : gaude, Domina, per quam
implemur gaudio, et accipimus hæreditatem vitæ.

Deficit lingua, dum de te loquitur, o Domina, in
laudibus tuis : etenim supra Cherubim exaltata es
pariens regem Christum, quem deprecare, ut ab
omni læsione liberet nunc omnes qui te cum omni
fide adorant.

Insigni laude te celebrant ac beatificant omnes
fines terræ, clamantes ad te : Gaude, volumen, in
quo scriptum est digito Patris Verbum ; quod
deprecare, o casta Deipara, ut in libro vitæ de-
scribat servos tuos.

Deprecamur te servi tui, et inclinamus genu cor-
dis nostri : inclina tu, o purissima, aurem tuam,
et salva nos, qui in profundo tribulationum demer-
gimur ; custodi, o Deipara, civitatem tuam ab omni
inimicorum expugnatione.

33 Ode 8.

O casta, Verbum in utero suscepisti : portantem
omnia portasti, nutriti nutrientem nutu suo uni-
versum terrarum orbem ; cui psallimus : Dominum
laudate, opera, et superexaltate in omnia sæcula.

Moyes intellexit in ruo magnum mysterium
partus tui : pueri præfigurant illud apertissime
stantes in medio ignis sine ulla læsione ; unde te,
o Virgo inviolata ac sancta, laudamus in omnia
sæcula.

Versutia hostis antea nudati, stola immortalitatis
induti sumus partu tuo : et cum sederemus in te-
nebris peccatorum, lumen aspeximus ; o puella,
luminis habitaculum : quare te laudamus in om-
nia sæcula.

Suscitantur per te ad vitam mortui ; vitam enim
subsistentem peperisti : sæcundi sunt ac deserti, ii
qui paulo ante loqui nesciebant : leprosi mundantur,
morbi depellantur, aerorum spirituum multiplices
turbæ devictæ sunt, o Virgo salus hominum.

Innumeris benedictionibus cumulata, quæ mundo
salutem peperisti, per quam a terra in sublime
elevati sumus, gaude, o casta protectio, et robur,
murus et munimen canentium : Dominum laudate,
opera, et superexaltate in omnia sæcula.

Ode 9.

O Puella, ut tibi Gaude clamemus nos fideles,
qui per te gaudii participes facti sumus, libera
nos a perenni tentatione, a barbarorum expugna-
tione, et ab omni alia plaga, quæ propter multitu-
dinem peccatorum, mortalibus peccantibus adve-
nire solet.

Stabilimentum et illuminatio nostra facta es :
quare ad 34 te clamamus : Gaude, astrum inoeci-
duum, quod mundo magnum solem attulisti ;
gaude, o casta, quæ paradisum Edem clausum ape-
ruisti ; gaude, columna ignea, quæ humanum ge-
nus in supernam vitam introduxisti.

Et religiose stemus in domo Dei nostri, et cla-
memus : Gaude, mundi regina ; gaude, Maria om-

nium nostrum Domina; gaude, sola immaculata et pulchra inter mulieres (36): gaude, vas quod unguentum inexhaustum in te evacuatum suscepisti

Perpetua Virgo, columba quæ Misericordem peperisti (37), gaude; gaude, confessorum omnium gloriæ; gaude, athletarum corona, omniumque justorum divina exaltatio, nostrumque fidelium salus.

Hereditatis tuæ, quæ nos sumus, peccatis omnibus ignosce, Christe Deus, non respiciens nunc ad illa, cum habeas deprecantem te eam, quæ sine semine genuit te super terram, quippe qui propter magnam misericordiam tuam voluisti formam alienam suscipere.

VII

In sanctissimam Deiparam canon VII (38), cujus acrostichis hæc est: a Deipara, senis te modis ego cano. » Joseph.

Ode 1.

Decepta pravo hostis consilio, prima mater mortem adduxit in mundum: tu vero, o purissima, vitam enixa nos corruptione peremptos vivificasti.

35 Et cogitationibus prolabens, et maculis carnalibus sordescens, ad te vere (39) puram, immaculatam et castam confugio: esto adiutrix servo tuo.

Infestas cordis mei passiones, o Deipara, tuis medicaminibus cura; gravissimam cogitationum inconstantium tempestatem sedita intercessione tua apud Deum, o Domina.

Ode 3.

Per illam quæ peperit te, miserere mihi, et salva me, o Verbum, tu qui solus natura compatiens propter viscera misericordiæ tuæ effudisti pro me totum sanguinem tuum.

Addictum Deo templum per divinam generatio-

(36) Non potuit S. Josephus immaculatum B. Virginis conceptum verbis clarioribus deprecare. Quid enim est dicere B. Virginem solam inter mulieres fuisse immaculatam, nisi cum omnes mulieres post Adæ lapsum fuerint cum originali macula conceptæ, eam solam inter illas ab hac macula in suo conceptu liberam exstiterisse, atque adeo solam inter omnes immaculatam fuisse?

(37) Ob puritatem originalem maxime appellatur Virgo nomine columbæ, quæ sine felle est, et typus puritatis: Una est columba mea. Cantic. cap. ii. Nam sexaginta sunt reginæ, et multo plures concubinæ; adolescentularum autem non est numerus, sed primaria Sponsa et omnibus longo intervallo anteposita, una est Maria, hoc est sola, quam singularitatem maxime habet in puritate justitiæ originalis. Est quippe amor munditiæ et puritatis velut natiuus columbæ, ut propterea aquam, unde bibere et se lavare possit, mundum et puram esse admoneat Varro libr. iii, c. 7: Sunt enim, inquit, permunda hæ volucres. Itaque apte consentit cum summo Virginis nitore nomen columbæ. Et nomen quidem Hebræum columbæ, a radice impurum quid et graveolens ferente deductum est, quia indeidem derivatur unde cænium et lutum, ut Sancius in cap. ii Cantic., n. 58, ratio-

ria πάντων τῶν χαίρει, ἡ μόνη ἀμωμος ἐν γυναιξὶ καὶ καλὴ χαίρει, σκευὸς μύρον τὸ ἀκένωτον ἐπὶ σὲ κενοῦν ἐισδεξάμενον.

Ἡ περισσότερὰ ἢ τὴν Ἑλεήμονα ἀποκνήσασα, χαίρει, Ἀεικάρθενε· δόλων πάντων, χαίρει, τὸ καύχημα τῶν ἀθλητῶν στεφάνωμα, χαίρει, ἀπάντων τε τῶν δικαίων θεῶν ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἡμῶν τῶν πιστῶν τὸ διάσωμα.

Φεῖσαι, ὁ Θεὸς, τῆς κληρονομίας σου τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν πάσας, παραδίδειν νῦν εἰς τοῦτο, ἵχων ἐκδυσωποῦσά σε τὴν ἐπὶ γῆς ἀσπόριον σε κυοφορήσασαν διὰ μέγα ἔλεος θαλήσαντα μορφωθῆναι, Χριστέ, τὸ ἀλλότρου.

B

T.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, Κανὼν ζ'. οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ· Ἐκτορ προσέειπε τῇ Θεοτόκῳ μέλος, ὁ Ἰωσήφ.

Ῥοδὴ α'.

Ἐκ πονηρᾶς συμβουλίας τοῦ δυσμενοῦς ἡ προμήτωρ θάνατον ἐπέσπευξεν· ἀλλ' αὐτὴ τὴν ζωὴν κυήσασα, ἀγνή, νεκρωθέντας τῇ θορᾷ ἡμᾶς ἐζώωσας.

Καὶ λογισμοὶ ὀλισθαίνων καὶ μωλυσμοὶ σαρκικὸς σπιλούμενος, ἐπὶ σὲ τὴν καθαρὰν ἀληθῶς καὶ ἀσπίλον, ἀγνήν καταφεύγω, βοηθὸς γενοῦ τῷ δούλῳ σου.

Τὰ τῆς καρδίας μου πάθη τὰ χαλεπὰ, Θεοτόκε, λαοῖ, τῶν ἀσάτων λογισμῶν τὸ δεινὸν κλυδώνιον τῇ σῇ μεσιτείᾳ πρὸς Θεὸν ἐκπάσων, Δέσποινα.

Ῥοδὴ γ'.

Ὁ μόνος φύσει συμπαθὴς, ὁ τὸ α.μ.ά σου, Λόγε, διὰ σπλάγχνα ἑλέους δι' ἐμὲ ἐπὶ σταυροῦ κενώσας, διὰ τῆς σε κυησάσης οἰκτεῖρον καὶ σῶσόν με.

Ναὸς γενόμενος Θεοῦ τῇ θεογεννησίᾳ, ἐκουσίως εἰς

cinatur; ipsum tamen columbæ nomen nihil nisi purum et illime præ se fert, quod in rem nostram apposite cadit. Nam B. Virgo, quamvis de cænosa et fœda radice parentum generis nostri procreata, nihil tamen continet nisi sanctum et purum, ita ut etiam ipsum ejus primum initium fuerit intemeratissimum et omni prorsus labe carens, quod Galatinus libr. vii, De arcanis, cap. 5, expressum putat eo Spiritus sancti oraculo Cantic. ii: Columba mea in foraminibus petrae. Nam petram ad principium generationis pertinere putat ex Isaia l.v, ubi Hebræi jubentur attendere ad petram unde excisj erant, id est, ad suæ generationis principium. In ipsis ergo petrae foraminibus, inque ipso primo ortus ad vitam principio puritas Virginis commendatur. Vide Nieremberg. in Exceptionib. c. 13.

(38) Exstat hic canon Græce tantum in Paracletica Græcorum, Feria iv, sexti tomi seu secundi.

(39) Ne aliquis putaret B. Virginem false, inaniter et fictè dici puram et immaculatam, addidit Josephus, vere, significans ipsam in veritate puram fuisse atque immaculatam. Revera autem non fuisset pura, nec dici posset vere immaculata, si in primo instanti sui esse impuritate ac macula originalis criminis sordidata apparuisset.

πάθη ὠλόσθητα χαλεπὰ· διδὲ σε, Θεοῦ ναὶ, ἔκατεύω, A
Δέσποινα, βοήθει μοι.

Παστὰς Κυρίου ἐκλεκτὴ, οὐρανίου παστᾶδος ποιή-
σόν με κληρονόμον τὸν τῇ θαίᾳ σου σκέπῃ, ὡς ἐν
παστᾷ σεπτῇ καθ' ἐκάστην πόθῳ σε γεραίροντα.

Ὁδὸς δ'.

Ῥανίσιν, ἀφραντε, πλευρᾷς τοῦ τόκου σου τῶν πα-
θῶν μου τὸν ῥύπον καὶ τοὺς δεινοὺς σπύλους τῆς καρ-
δίας μου ἐναποκάθαρσον, ἀγνή, καὶ φωτὶ σου κατα-
λάμπρυνον.

Ὁδὸς εὐθείᾳ μοι, ὁδὸς εἰσαγωγῆς σωτηρίας πρὸς
τρίβους ἢ τὴν ὁδὸν εἴξασα γενήθητι, ἀποπλανήσαι
πονηρὰ καθ' ἐκάστην ὀλισθαίνοντι.

Σταγόνα θυερίσιν ἐν τῇ καρδίᾳ μου καταλύξω, B
Κόρη, ἢ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς κηύσασα, τὰς διεχύ-
σεις τῶν ἐμῶν παθημάτων ἀναστήλλουσα.

Ἁγία Δέσποινα, τὸν ὑπεράγιον ἢ κηύσασα Λόγον,
ἀγιασμένη τῇ ψυχῇ μου φώρησαι, καὶ τρικυμίας πει-
ρασμῶν τὴν ζωὴν μου ἐλευθέρωσον.

Ὁδὸς ε'.

Ξένον ὡς ἐσχχικας τοκετὸν, ξένον με γενόμενον
Θεοῦ δι' ἁμαρτίας οικειώσων, ξένωσον ἐκ ταύτης, καὶ
τῷ οικτρίῳ μοι οικειώσων, Παρθένε, τῇ μεσιτείᾳ σου.

Ὡς ὅρος πάλαι σε ἀνιῆλ βλέπει, τηλαυγῶς μαρ-
μαρυαῖς τῆς παρθενίας ἐκλάμπουσιν, ἐξ οὗ ἐτμήθη C
λίθος συντριβῶν, πάναγνε, τὰ εἰδωλα τῆς πλάνης
σθένει θεότητος.

Truculentorum latronum invasionibus sauciatus in anima, et semimortuum in via hujus vite, gravi-
que in discrimine positum, visita me, o Verbum, per eam quæ peperit te.

Ὁδὸς ε'.

Ἡ ῥάβδος ἢ ἐντιμος ἢ βλαστήσασα ἡμῖν ἔδλον
ζωῆς τὸν Κύριον, τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου φθοροποι-
οὺς ἐνοίας βλαστάνουσιν τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου
ἀποκάθαρσον

Θηρὸς ἁμαρτίας με, ὡς κυτῶας ἐκ γαστρὸς τὸν
Ἰωνᾶν, ἐξάγαγε σαῖς ἱεραῖς, Λόγε, τῆς ἐν γα-
στρῇ ἀγνῶς χωρησάσης σε τὸν ἀχώρητον φύσει, πο-
λύλες.

Ἐπλήθουναν, Δέσποτα, ὑπὲρ ἄμμον θαλασσῶν τὰ
πονηρὰ μου πταίσματα· ὡς κεκτημένος πύλαος D

(40) Quando Patres, ut Origenes Homil. i de
diversis in Matthæum; S. Bernardus serm. 13, de
Cœna Domini; S. Leo papa epist. 58, S. Joan.
Chrysostomus in cap. xi Epist. ad Hebræos, et
alii, Christum vocant immaculatum, non solum a
Christo peccatum actuale excludunt, verum etiam
et originale, id quod expresse docuit Odo Camer-
acensis in Expositione Canonis, dist. 3, dicens: *Ho-*
stiam immaculatam, id est, sine omni macula culpæ,
utpote concepta et nata sine peccato. Eodem prorsus
modo de Virgine censendum: nam quemadmodum
Christus non diceretur revera immaculatus absolute
et simpliciter, si aliquod admisisset peccatum ac-
tuale aut originale, æque minus Virgo immaculata
nuncuparetur, si aliquod agnovisset. Meritoque
Odo Cameracensis loco citato eodem modo copu-
lavit Jesum Christum et Matrem ejus in Elogio nomi-

nem effectus, voluntarie in molestissimas passiones
prolapsus sum. Propterea supplex rogo te, o Do-
mina, quæ es templum Dei, adjuva me.

Regis Domini thalamus electus, fac me celestis
thalami consortem divina protectione tua; ego
quippe in auguste thalamo quotidie cum affectu te
honoro.

Ode 4.

Absterge, o immaculata et pura, (40) guttis e
latere Filii tui manantibus, sordes affectionum
meorum, et pessimas maculas cordis mei; et luce
tua illustra me.

Sis mihi, tu, quæ viam ipsam peperisti, via re-
cta; via quæ deducat me in semitas salutares; nam
quotidie errore malo prolabor.

Effunde stillas compunctionis in corde meo, o
Puella, quæ fontem vite peperisti, et passionum
meorum effusiones compesce.

Nulli sanctitate secunda Domina (41), quæ omni
sanctitate superius Verbum peperisti, sanctificatio-
nem largire 36 anime mee, et a tentationum
procellis libera vitam meam.

Ode 5.

Ipsa, quæ partum peregrinum habuisti, me a Deo
peregrinum effectum, eo quod peccati domesticus
fuerim, ab eodem peccato peregrinum redde; et
misericordi me domesticum effice, o Virgo, media-
tione tua.

Sicut montem vidit te olim Daniel, virginitalis
radiis splendide coruscantem, o tota immaculata:
ex quo abscissus est lapis, qui robore divinitatis,
erroris simulacra contrivit.

In anima, et semimortuum in via hujus vite, gravi-
per eam quæ peperit te.

Ode 6.

Emunda cruce Filii tui infelicem animam meam,
cogitationes noxias pullulantem; o virga venera-
bilis, ex qua nobis lignum vite Dominus germina-
vit.

Me a fera peccati, tanquam Jonam a ventre ceti
educ, o Verbum, multa prædium misericordia,
per intercessionem filii, quæ te incomprehen-
sibilem natura, in suo utero castissime comprehendit.

O Domine, multiplicata sunt super arenam ma-
ris pes-ima peccata mea: tu, tanquam possidens

nis immaculati dum dixit: ab immaculata Matre
sumptam esse hostiam immaculatam. Vide Nierem-
bergium, in Exceptionibus cap. 2.

(41) Hoc Elogio Deiparam Virginem omnes
omnino tam homines quam angelos in sanctitate
excessisse proclamavit Josephus, quod verificari
nullatenus posset contracto peccato originali; ex
hac enim parte angeli et protoplasti in paradiso
essent B. Virgine sanctiores. Nam si primos parentes,
quod essent humanum genus propagaturi, visum
est Deo sanctimonia ornatos in lucem educere (ex
communiori sententia), an videri ipsi aliter potuit de
hac altera Eva reparandæ salutis adiutrice, sociæque
amplificandæ sanctitatis, et aliis insigni gloriis,
quæ primigeniæ labis probrum aut excludant oportet,
aut in dubium revocentur? Si angeli in sanctitate a Deo creati, cur non similiter eorum Regina?

pelagum misericordiarum, converte, et salva me, o Verbum, advocacionibus Genitricis tuæ.

37. Ode 7.

Deificasti partu tuo, qui fuit supra naturam, naturam primi parentis. Me igitur qui supra naturam pecco, et Deum natura bonum ad iram provo-
voco, maternis tuis reconciliationibus eidem domesticum redde.

Jugiter emanant a corde meo peccatorum flumina : tu ex qua aqua salutis fidelibus scaturivit, emunda illud, ut canere possim dulcisonis modis : Benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Supra terram tu fuisti cælum Factoris cæli et terræ, quem supplex precare ut liberet me a terrenis malis, et dignum me faciat ut particeps sim bonorum cælestium, o Dei Genitrix.

Ode 8.

Ego miser, quantumvis nolim, turpia perpetor, consuetudini deserviens, quæ me subicit pessimis dominis, qui a Deo exciderunt ; o Domina Virgo, libera me.

Genuisti, o Domina Virgo, votum nullius manu agricolæ cultum, ex quo vinum salutiferum profuit universis ; me peccati ebrietate obtenebratum, sobrietati ac salutis restitue.

O Domine, licet damnationis reus sim, ne statuas me cum damnatis, in hora judicii : sed exiguum suspirium meum suscipiens, salvum me fac, o miserator, intercessionibus Matris tuæ.

Ode 9.

Conculcavi ego solus per summam amentiam legem tuam salutiferam, o Christe ; et gravissimæ transgressioni **38** deservio, jamque damnationis reus factus sum : salva me, et miserere mei, per castam illam, quæ peperit te, tu quippe es omni bonitate superior.

A tempestate tentationum mihi graviter periclitanti esto portus, o Deo charissima Domina : et passionum mearum fluctus mitigans, peccatorum meorum pelagum desicca, ut pro debito laudem te omni laude dignissimam.

Notifica mihi viam rectam, o Virgo, per quam invenire possim portam ad regna superna ferentem, ad divina paradisi tabernacula, ad veram ac sempiternam beatitudinem.

Ordines angelorum sanctorum, exercitus martyrum, confessorum, hierarcharum, justorum, prophetarum atque apostolorum cætus, una cum Genitrice tua, te, Christe, precantur : Tu tanquam multa præditus misericordia, salva nos, et miserere nostri.

VIII

In sanctissimam Desperam Canon VIII (42) cujus acrostichis est : « Octava do tibi, Maria, cantica. Joseph. »

Ode 1.

O gloriosa et casta, quæ sola fidelium gloria

(42) Exstat hic Canon Græce tantum in Paracletico Græcorum edito feria iv octavi toni seu

ο οικτιρμών, ἐπιστρέφον, σῶσόν με παρακλήσεις, Ἄδγε, τῆς Τεκούσης σε.

Ὦδὴ ζ'.

Ἡ τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος θεώσασα τῷ ὑπὲρ φύσιν τόκῳ σου, ἁμαρτωνὰ με ὑπὲρ φύσιν, καὶ τὸν ἀγαθὸν τῇ φύσει πικράναντα θεὸν, καταλλαγαῖς σου μητρικαῖς αὐτῷ οικτείωσον.

Τὴν πηγάζουσαν ἐκάστοτε καρδίαν μου ἁμαρτημάτων ρεύματα, ἡ πηγάσασα σωτηρίας ὕδωρ τοῖς πιστοῖς, καθάρισον μέλπειν ἐμμελῶς · Εὐλογημένη ἡ θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Οὐρανὸς ἐπὶ τῆς γῆς σὺ ἐχρημάτισας τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιητοῦ, ὃν ἰκέτευε τῶν τῆς γῆς με ρύσασθαι κακῶν, καὶ μέτοχον τῶν ἐν οὐρανοῖς καταξιώσαι **B** ἀγαθῶν, θεογενήτρια.

Ὦδὴ η'.

Καὶ μὴ θέλων, ὦ τάλας, πράττω τὰ ἄτοπα συνηθεῖα δουλεύων καταδουλούσῃ με δούλοις πονηροῖς, ἐκ θεοῦ ὀλισθήσας · Δέσποινα Παρθένα, ἐλευθέρῳ με δειξόν.

Ὡς τὸν βέτρυν τεκούσα τὸν ἀγεώργητον, τὸν πηγάζοντα οἶνον πᾶσι σωτήριον, μέθη με πικρᾷ ἁμαρτίας σκοτούμενον, Δέσποινα Παρθένα, σωφρόνησον καὶ σῶσον.

Μὴ με στήσης ἐν ὥρᾳ, Δέσποτα, κρίσεις μετὰ τῶν κατακρίτων ὄντα κατὰ κρίτον, ἀλλὰ τὸν μικρὸν στεναγμὸν μου δεξιόμενος, σῶσόν με πρεσβείαις τῆς σῆς Μητρός, οικτίρμον.

C

Ὦδὴ θ'.

Ἐμὲ τὸν μόνον καταπατήσαντα φρενοβλαβῶς τὸν νόμον σου, Χριστὲ, τὸν σωτήριον, καὶ δεινῇ παραβάσει δουλεύσαντα, καὶ κατακεκριμένον σῶσον, οικτείρησον διὰ τῆς τεκούσης σε ἀγνῆς, ὡς ὑπεράγαθος.

Λιμὴν ἐν ζάλῃ μοι κινδυνεύσαντι τῶν πειρασμῶν γενοῦ, θεοχαρίτωτε Δέσποινα, καὶ παθῶν μου τὸν σάλον πράδων, τὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐξήρανον πάλαιος, ὅπως κατὰ χρέος σε ὁμῶς τὴν πολυύμνητον.

Ὅδὸν εὐθειᾶν μοι καθυπόδειξον, δι' ἧς εὐρεῖν δυνησώμαι τὴν πύλην τὴν φόρουσαν πρὸς τὰ ἄνω, Παρθένα, βασιλεία, πρὸς τὰ τοῦ παραδείσου θεῖα σκηνώματα, πρὸς τὴν δι' αἰῶνος ἀληθὴ μακαριότητα.

D ... στρατὸς μαρτύρων, ὁσίων σύλλογος, ἱεραρχῶν, δικαίων, προφητῶν, ἀποστόλων τε, τῶν ἀγγέλων τὰ τάγματα, μετὰ τῆς σε τεκούσης ἐκδυσωποῦσί σε · Σῶσον ἡμᾶς, οικτίρμον, Χριστὲ, ὡς πολυέλεος.

H'.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, Κανὼν η', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ : « Δέησις ἐστὶν ὁ γδὲ τῇ Παρθένῳ. » Ἰωσήφ.

Ὦδὴ α'.

Δεδοξαμένα περὶ σοῦ λεγέσθαι, δεδοξαμένην,

quarti plagii, et in Paracletico ms. Bibliothecæ monasterii Cryptæferratæ feria vi.

ἀγνή, ἡ τῶν πιστῶν δόξα μόνη χρηματίσασα· διὰ
μελλούσης δόξης με κοινωνῶν σαῖς προσελαίς δοξά-
ζοντά σε ἀνάδειξον, ἀχραντε πανάμωμε δέσποινα.

Εὐλογημένος ὁ καρπός, πανάμωμε, ὁ τῆς κοιλίας
σου, δι' οὗ βροτοὶ πάντες τῆς ἀρᾶς ἐλύθημεν, εὐλογη-
μένη πάνταγε, ἀνερμήνευτον θαῦμα, ἀκατανόητον
δραμα, πάντων τε βροτῶν τὸ διάσωμα.

Ἡ τῶν ἀγγέλων δυσωπεί σε, Κύριε, πλήθους ἐκά-
στοτε, τῶν μαθητῶν ὄμιλος, προφητῶν ὁ σύλλογος,
μαρτύρων καὶ ὁσίων σου· διὰ τῆς Θεοτόκου, ἀμαρ-
τημάτων συγχώρησιν δώρησαι ἡμῖν, ὡς φιάνθρω-
πος.

Σὲ τὴν ἐν σπλάγχνοις δεξαμένην, ἀχραντε, τὸ φῶς
τὸ ἀστεκτον ἐκδυσωπῶ πῶς τῆς γεέννης ῥύσαι με,
καὶ τῆς ἀποκαίμενης μοι διὰ πλῆθος πταισμάτων
κολάσεως ἐλευθέρωσον, σοῦ ταῖς εὐπροσδέκτοις δεή-
σεσιν.

Ὡδή γ'.

Ἰερὰς πολιτείας ἀποκτείνων, ἀχραντε, παρασυν-
εβλήθην τοῖς κτήνεσι καὶ κατὰ κριτος ὁλος γεγέννημαι·
ἡ τὸν Κριτὴν τετοκυῖα πάσης, κατακρίσεως ῥύσαι
καὶ σώσον με.

Στεναγμούς ἀνευδότους, καὶ ψυχὴν δάκρυον, καὶ
διγενετὴ μοι παράσχου, κήρη, κατάνυξιν, ὅπως πεν-
θήσω μοι τὰ συμφυέστα μοι πάθῃ ἐξ ἀπροσεξίας
μοῦ, Θεοχαρίτως.

Ἐπουράνιαι τάξεις, λειτουργικὰ πνεύματα, ὄμιλος
προφητῶν, ἀποστόλων σου, καὶ μαρτύρων σου, σὺν
τῇ τεκούσῃ σε, ἐκδυσωπούσιν, οἰκτίρμον, τῷ λαῷ
σου δώρησαι πταισμάτων ἄφεσιν.

Συμπαθεῖς με θεῖας, ὡς συμπαθὲς, ἀχραντε, νῦν
καταζῶσαι δυσώπει τὴν εὐσυμπάθητον, τρόπους
ἀσπλάγχχους καὶ ἀσυμπαθεῖς χακτημένον, μετανοίας
τρόπους με νῦν ἀνακάλεσαι.

(43) Hæc vox *immaculata*, adjuncta Domine no-
stræ Virgini Deiparæ, exserit omnes vires suas
et plenitudinem puritatis significat, excludens
omnem maculam sive actualem, sive originalem;
nobilius significans exclusionem maculæ originalis
in conceptione conjuncta Virgini, quam si con-
ceptioni ipsi jungatur. Indicat enim originem et fon-
tem, unde conceptioni provenit quod sit immacu-
lata et ab omni labe aliena, nempe gratiam, quæ
animæ Virginis inhæret. Virgo enim non est imma-
culata ex vi suæ conceptionis, sed ex beneficio Dei
infundentis illi gratiam, in ipso conceptionis mo-
mento. Quare (ut more scholastico loquar) hæc cau-
salis est vera: quia anima Virginis est immaculata
in momento conceptionis, conceptio ipsa est imma-
culata non e contra. Ad hæc, Virgo est immaculata
intrinsece per gratiam, et carentiam maculæ ipsi
inhærentem; conceptio vero est immaculata solum
extrinsece per denominationem a puritate quæ est in
Virgine. Conceptio enim neque intrinsece potest
habere gratiam, neque culpam, sed sancta dicitur
a sanctitate animæ, maculata vero tum ab in-
fectione seminis ex debito et quasi radicaliter, tum
formaliter a macula inhærente animæ, quæ omnia
conceptioni ipsi extrinseca sunt. Nobilius ergo si-
gnificatur puritas conceptionis conjungendo cum

A facta es: gloriosa dicta sunt de te: propterea, dum
te glorifico, fac me participem futuræ gloriæ inter-
cessionibus tuis, o Domina immaculata, et ab omni
labe aliena (43).

39 Carens omni macula Virgo (44), tota casta ac
benedicta, inexplicabile miraculum, incomprehen-
sibile spectaculum, omnium mortalium salus, be-
nedictus sit fructus ventris tui, per quam nos ho-
mines universi a maledictione liberati sumus.

Turba angelorum copiosa, discipulorum con-
ventus, prophetarum, martyrum et confessorum
tuorum cœtus, te, Domine, semper precatur: per
Deiparam largire nobis peccatorum veniam, utpote
hominum amator.

Ad te, o immaculata, quæ ignem intolerabilem
intra viscera suscepisti, supplices cum fide preces
fero: a gebenna eripe me, et a supplicio, quod
propter multitudinem peccatorum meorum para-
tum est mihi, libera me acceptissimis precibus tuis.

Ode 5.

Ut a sacris vitæ institutis excidi, o immaculata,
comparatus sum jumentis, et damnatus totus factus
sum; tu quæ Judicem peperisti, ab omni dampna-
tione libera me, et salva me.

Assiduam compunctionem, veros gemitus, ac
lacrymas ex animo emanantes concede mihi, o
puella, ut passionibus quæ mihi ex mea negligentia
inhæserunt, desistere possim, o Deo gratissima.

Digestæ per cœlum angelorum acies, admini-
stratorii spiritus, turba prophetarum, apostolorum,
ac martyrum tuorum, una cum Genitrice tua, te
suppliciter exorant, o misericors, ut populo tuo
peccatorum indulgentiam largiaris.

O immaculata, tanquam compatiens precare
illum qui maxime omnibus compatitur, ut me di-
vina compassione dignum efficiat: et cum mores
immites, et compatiendi ignaros induerim, tu me
nunc ad pœnitentiæ mores revoca.

Virgine epithetum immaculata, quam si cum con-
ceptione ipsa conjungeretur. Vide Calderon,
Pro titulo immaculata conceptionis, cap. 3, n. 197.

(44) Potuitne Virgo omni carere macula, si ori-
ginalis peccati macula non caruit? Nonne mirum
apparet, quod cum dubitet nemo Dei Matrem ac-
tuali peccato nunquam fuisse vel leviter afflatam,
esse nihilominus qui velint foedatam macula longe
turpiori? Is sanctus, impollutus, segregatus a pec-
catoribus tam procul, ut sanctitatis notas populo
sacrificiis et templo, sacerdotibus, throno, ac reli-
quis olim fabricandi sibi palatii nudis imaginibus
atque umbris ab orbe condito impresserit, hoc
ipsum palatium, nempe Matrem divinitatis corpo-
randæ, æternum augustale, cum facile posset, non
exemit, scilicet, a labe detestanda peccati nobis ab
ortu congeniti? Et in illis ab sese plurimum remo-
tis, fumique instar defecturis, ad se tamen utcu-
que spectantibus, puritatis summæ curiosus, copu-
landam sibi arctissimo omnium ac maxime intimo
ac sempiterno vinculo nexerit? Passus execeran-
darum sordium contumeliis patere quam sibi Ma-
trem delegerat? Passus dæmoni carnem semel manci-
pari, quam deinde secum esset in perpetuum juncturus?
Vide Ludovic. Janinum Soc. *Jesus in Corona au-
gustissimæ Virginis Matris Dei*, tract. 1, excellent. 7.

40 Ode 4.

A

ᾠδὴ 4.

Tota pura, discinde pessimum peccatorum meorum chirographum divina lancea, quæ pupugit divinum latus illius, qui ex te, o Virgo, homo fieri atque inter homines versari voluit, et precare, ut ego a Deo per meam insipientiam elongatus, salvandorum libro ascribar.

Indulgentia dignum me fac, o puella, qui vehementer pecco, et in gravia delicta prolapsus sum, ut cum vocibus plenis gratiarum actione te glorificem et cum divino affectu glorificem te, quæ excellentissimo partu tuo universos viles atque abjectos, o purissima, magnificasti.

Beatissima ilibata puritate Virgo, in te naturæ eges innovantur; etenim supra naturam Verbum peperisti: propterea te cum fide precor, ut me qui supra humanam naturam multa peccavi, et a Deo elongatus sum, convertas, et salvum facias intercessionibus tuis.

Inimicus ferox, peccati jaculis totam animam meam consauciavit meumque cor fœdis concupiscentiis commaculavit, atque a via recta seduxit me. Propterea clamo ad te, ut revertentem suscipias, et salves me.

Ode 5.

Maxima te semper beatitudine fruente, beatificent nunc generationes generationum: et cœlestes virtutes solam te concelebrant, o benedicta inter mulieres, atque Adami collapsi revocatio; quippe quæ inferiora cum superioribus copulaveris.

Ad hoc ut integer sanusque perseverem, nec ullo modo a meliori statu dimovear, sed recto tramite incedam, Deoque placita faciam, tu me virtute corrobora, quæ 41 Verbum bonum peperisti quod nos ab irrationalitate liberavit.

Redundantem ob misericordiæ abyssum sanguinem tuum, o Verbum, in cruce totum effudisti: ideo exsicca passionum mearum abyssum, et dignum me fac mediante Deipara, ut cum compunctione tibi Deo placere et gratus esse possim.

Ode 6.

Invenit per te misericordiam humana natura; etenim misericordem Dominum peperisti, o matriatrix ac tota pura: unde tibi supplico, miserece animæ meæ.

Acies incorporeorum spirituum exorant te, o Christe, simulque martyrum, prophetarum, et apostolorum cœtus: per Genitricem tuam salvum fac populum tuum ab omni circumstante calamitate.

Cultoris nescia terra, quæ agricolam peperisti, omniumque Creatorem, sylvescentem passionibus animam meam, fructiferam redde, mediante divina scientia.

Ad Deum me deducencia præcepta transgressus sum, et sponte pessimis passionibus servus factus

Τὸ πονηρὸν ἁμαρτιῶν μου χειρόγραφον θείᾳ λόγῃ, πάναγνε, διὰ ῥήξον τῇ κεντησάσῃ θείαν πλευράν τοῦ ἐνανθρωπίσαι ἐκ σοῦ, Παρθένε, θελήσαντος, καὶ βίβλω με γραφῆναι σωζόμενον δυσώπει, τὸν ἀφρόνως Θεοῦ μακρυνόμενον.

Ἵνα φωναῖς χαριστηρίοις δοξάζω σε, Ἵνα θείῳ ὀφθω μεγαλύνω σε, τὴν τῷ μεγίστῳ σου τοκετῷ πάντας σμικρυνθέντας, πανάμωμε, μεγαλύνσαν, μεγάλως ἁμαρτύνοντας καὶ δεινῶς συμπτωθέντα συγχωρήσεις, κόρη, ἀξίωσον.

Νόμοι ἐν σοὶ κεκαينوτμήνται φύσεως· ὑπὲρ φύσιν λόγον γὰρ ἐκύψας· διὸ σε πιστεῖ ἐκδυσωπῶ τὸν ὑπὲρ τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην, πανάμωμε, πολλὰ ἁμαρτηκότα, καὶ Θεοῦ μακρυνθέντα, ἐπιστρέφοντα σῶσον πρὸς βίαις σου.

Ὁ δυσμένης τῆς ἁμαρτίας τοῖς βέλεσι τὴν ψυχὴν μου ὄλην ἐτραυμάτισε, καὶ κατεμύλωνεν ἥδοναῖς τὴν ἐμὴν καρδίαν, καὶ τῆς ὁδοῦ ἀπεπλάνησε, Παρθένε, τῆς εὐθείας· διὰ τοῦτο βοῶ σοι, Ἐπιστρέφοντα δέξαι καὶ σῶσόν με.

ᾠδὴ 5.

Γενεαὶ γενεῶν σε τὴν ἀειμακάριστον νῦν μακαρίζουσιν· οὐρανῶν δυνάμεις, ὡς τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνάψασαν, εὐφημοῦσι μόνῃ, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη, τοῦ πεσόντος Ἀδάμ ἡ ἀνάκλησις.

Διαμένειν με σῶον, μὴ περιτρεπόμενον στάσεως κρείττονος, ἀλλ' εὐθυποροῦντα, καὶ Θεῷ τὰ εὐάρεστα πράττοντα, ἐνδυνάμωσόν με, τὸν ἀγαθὸν τεκοῦσα λόγον τὸν ἡμᾶς· ἀνοίας ῥυσάμενον.

Ὁ τὸ αἷμά σου, λόγε, διὰ ὑπερβάλλουσαν ἰλέους ἄδυσσον ἐν σταυρῷ κενώσας, τῶν παθῶν μου τὴν ἄδυσσον ξήρανον, καὶ ἐγκαταρύξει σοὶ τῷ Θεῷ εὐαρεστῆσαι διὰ τῆς Θεοτόκου ἀξίωσον.

ᾠδὴ 6.

Ἠλέηται διὰ σοῦ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος· τὸν ἐλεῆμον γὰρ ἐκύψας Κύριον, ἐλεῆμον πάναγνε· ὅθεν δυσωπῶ σε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐλέησον.

Τῶν ἀσωμάτων, Χριστέ, τὰ τάγματα δυσωποῦσί σε, μαρτύρων τε, προφητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων σου· διὰ τῆς τεκούσης σε, τὸν λαόν σου σῶζε ἀπὸ πάσης περιστάσεως.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ τὸν γεωργὸν ἡ κυήσασα, καὶ πάντων δημιουργὸν, τὴν ὑλομανήσασαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, δεῖξον καρποφόρον διὰ τῆς θείας ἐπιγνώσεως.

Παρέβην τὰς ἐντολὰς τὰς πρὸς Θεὸν ὀδηγούσας με, καὶ θέλων τοῖς πονηροῖς δεδουλωμαι πάθεσι· διὸ

ἱκετεύω σε τῆς αὐτῶν με ρῦσαι δεσποτείας, Ἀει-
πάρθενε.

Ὕδῃ ζ'.

Ἀρόρητῳ κυήσει σου, φρικτῶν ἀρόρητων ἡμᾶς
ἡξίωσας, Θεοτόκε, πραγμάτων· διὸ φρικτῆς με ρῦ-
σαι κολάσεως, καὶ τῆς ἀρόρητου χαρᾶς καταξίωσον,
ἵνα ὡμῶ σε ἀεὶ τὴν πολυύμνητον.

Ῥαθύμως τὸν βίον μου ἐκαπανήσας, ἀκαρπος
ἔμεινα, καὶ πτοοῦμαι τὴν δίκην καὶ τῆς γεέννης τὸ
πῦρ τὸ ἀσβεστον· ἡ πῦρ τεκούσα, Παρθέने, τὸ ἀσβε-
στον, πρόστιθι ρῦσαι με πυρὸς· τῇ μεσιτείᾳ σου.

Θαυμάτων ἐπέκεινα τὸ μέγα θαῦμα τῆς σῆς κυή-
σεως· διὰ τοῦτο βοῶ σοι· Ἀγνή Παρθέने, Θεογεννή-
τρια, τὰ σὰ ἐλέη ἐπ' ἐμοὶ θαυμάστωσον, καὶ τῆς
μελλούσης ὀργῆς ρῦσαι καὶ σῶσόν με.

Ἐμὲ τὸν βιώσαντα ἐν ἀμελείᾳ καὶ παραδέξαντα
τοὺς ἄγιους σου νόμους, καὶ τὰ σεπτά σου, Σῶτερ,
ἐντάλματα, οἰκτεῖρον, σῶσον διὰ τῆς τεκούσης σε,
ὡς εὐεργέτης Θεὸς καὶ πολυέλεος.

Ὕδῃ η'.

Νενεκρωμένην ζῶωσον, συμπτωθεῖσαν ἀνάστησον,
τετραυματισμένην τὴν ψυχὴν μου ἱάσαι, τὸν νοῦν μου
εἰρήνευσον, τῶν πειρασμῶν τὰ κύματα πράυνον,
Παρθέने, καὶ βοῶντά με σῶσον· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε·
ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

Ὡς ὁ ληστής κραυγάζω σοι· Μνησθητί μου, φιλ-
άνθρωπε· κλαίω ὡς ἡ πόρνη, καὶ βοῶ σοι· Ἥμαρ-
τον, ὡς πάλαι ὁ ἄσωτος. Μετανοοῦντα δέξαι με τὸν
ἀπεγνωσμένον, διὰ τῆς Θεοτόκου, προθύμως ἵνα
μέλπω· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν
εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἰκετικῶς βοῶμέν σοι, Θεοτόκε πανύμνητε, μετὰ
τῶν ἀπείρων νοερῶν δυνάμεων, μαρτύρων, ὁσίων
τε, καὶ ἀποστόλων, καὶ προφητῶν· ποιήσον πρε-
σβεσίαν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν ἐν Θεῷ μεληροῦντων·
Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

Ὕδῃ θ'.

Ἡ θεία κλίνη Σολομώντος, ἣν κυκλοῦσι δυνατοὶ
νῦν ἐξήκοντα, ῥήσεις τῆς θείας Γραφῆς· ἐν ἣ ὁ
Λόγος ἐπανεπαύσατο· ταῖς μυριάσι με ἀεὶ δαιμόνων
κλονοῦμενον, ἀτρεστον φύλαξον τῇ δυνάμει σου, ἁγνή
ἀειπάρθενε.

Στάζουσα θεῖον γλυκασμὸν, τὸν ἀπάντων γλυκα-
σμὸν ἡ κυήσασα, ἰψ τοῦ ὄρεως τὴν φαρμαχθεῖσαν
ψυχὴν μου γλύκανον· ἄλλοτριουσά με πικρᾶς ἁμαρ-
τίας· πάντοτε τῇ μεσιτείᾳ σου, προστασία τῶν πιστῶν
ἀκαταίσχυντε.

Ἦλιε δόξης, Ἰησοῦ, τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν φω-
τῶν γῆσον ταῖς παρακλήσεσι τῆς σε τεκούσης
ἁγνῆς θεόπαιδος, τῶν ἀσωμάτων λειτουριῶν. σεπτῶν

A sum : propterea te supplex oro, o Virgo perpetua,
ut me ab earum imperio liberare digneris.

Ode 7.

Inenarrabili partu tuo, o Deipara, dignos se-
cisti nos rebus ineffabilibus atque horrore et re-
verentia plenis : quamobrem ab horribili suppli-
cio libera me ; atque ineffabili gaudio dignum me
fac, ut laudem te semper plurimis laudibus di-
gnam.

Totam vitam meam per summam socordiam ab-
sumpsi, atque sine ullo fructu permansi, et iudicium
formido, ac gehennæ 42 ignem inextinguibilem, o
Virgo, quæ ignem intolerabilem peperisti, patrona
mihî adesto ut liberes me ab igne, intercessione
tua.

B Ingens miraculum partus tui, miracula universa
transcendit : ideo clamo ad te : O casta Virgo ac Dei
mater, mirifica in me misericordias tuas, et ab ira
futura libera, et salva me.

Cum vitam meam in incuria ac negligentia trans-
egerim, sanctasque leges tuas, et veneranda præce-
pta tua transgressus fuerim, miserere mei ac salva
me, o Salvator, per Genitricem tuam, tanquam
Deus beneficus, ac multæ misericordiæ plenus.

Ode 8.

Animam meam peremptam, vivifica, o Virgo :
prolapsam erige, sauciatam cura ; mentem meam
pacifica ; tentationum fluctus concitatos tranquilla,
et saluum me fac clamantem : Benedicite, pueri ;
sacerdotes, laudate ; populi, superexaltate Christum
in sæcula.

Instar latronis clamo ad te : Memento mei, o
amator hominum ; tanquam meretrix fleo ; et tan-
quam antiquus ille prodigus luxuriosus exclamo :
Peccavi. Tu me poenitentem ac desperatum sus-
cipe per Deiparam, ut alaeri promptoque animo
canam : Benedicite, sacerdotes ; populi, superexal-
tate Christum in sæcula.

O Deipara omni laude dignissima, suppliciter ad
te clamamus cum innumeris intellectualibus po-
testatibus, cum martyribus, confessoribus, apo-
stolis ac prophetis ; intercede pro omnibus qui cum
fide divinitus enunt : Benedicite, sacerdotes ; po-
puli, superexaltate Christum in sæcula.

43 Ode 9.

D Salomonis divine lectule, quem nunc sexaginta
potentes ambiunt, id est divinarum Scripturarum
verba ; in quo Verbum requievit : me a demonum
myriadibus assidue exagitatum, conserva sine vul-
nere, virtute tua, o castissima semper Virgo.

Effundens divinam dulcedinem, quæ omnium
dulcedinem peperisti, animam meam serpentis
veneno infectam dulcore tuo perfunde ; semper me
ab amaritudine peccati alienum efficiens mediatione
tua, o patrocinium fidelium, quod pudore non
suffunditur.

Perfunde lumine tuo infelicem animam meam, o
Jesu sol gloriæ, intercessionibus illius castissimæ
divinæ puellæ. quæ peperit te : itemque incorporeo-

rum ministrorum, venerandorum apostolorum tuorum, hierarcharum, prophetarum, et martyrum gloriosissimorum, confessorumque tuorum.

Horresco, o sole rex, ac vehementer formido secundum adventum tuum, cum sim totus damnatus, et auxilio consilioque destitutus; propterea antequam finis adveniat, ad te clamo, o Domine: Per eam quæ te genuit, parce mihi, et salva me, misericors, bone et amator hominum.

A ἀποστόλων σου, ιεραρχῶν, προφητῶν, καὶ μαρτύρων εὐκλεῶν, καὶ ὁσίων σου.

Φρίττω σου, μόνε βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ δέδοικα, ὅλος κατὰκριτος ἡγορημένος ὑπάρχων, Κύριε· διὸ πρὸ τέλους σοὶ βοῶ· Διὰ τῆς τεκούσης σε, φείσαι καὶ σῶσόν με, ἐλεῆμον, ἀγαθὲ, καὶ φιλόανθρωπε.

44 IX.

In sanctissimam Deiparam Canon IX (45) Paracleticus.

Ode 1.

O sanctissima, tota immaculata (46) et pura, quæ Verbum Dei omni sanctitate superius, supra naturæ modum genuisti, omnes sanctifica, et gubernas, atque a passionibus emunda, et ab ingruenti periculo quantocius libera.

Theotocion.

O patrociniū omnium fideiū, assiste, et auxiliare mihi a molestiis vitæ circumvento, neque permittas me fluctibus illius immodicis agitari, ac conterī; sed extende auxilii tui manum, te precor, o puella.

Ode 3.

O fons pure, ex quo Christus emanavit, irriga animam meam, quæ omnium passionum æstu aduritur, et ab ingruentibus molestiis salva me.

Theotocion.

O Virgo pura, patrociniū omnium, quod non confunditur, protege me, et libera me ab operibus confusionis, te precor, et ab hominibus qui semper student inferre malum mihi.

45 Ode 4.

Deprecor, o Domina, bonitatem tuam, auxiliare mihi, dum tribulationes, et tentationes invadunt me, et gravissima tempestate exagitant cor meum.

Theotocion.

Ne despicias me tempestate jactatum; ne derelinquas me calamitatibus circumdatum, et assidue attritum, o Deipara, auxilium fideiū.

(45) Græca desunt. Edit. — Hic Josephi canon non solum est in S. Deiparam, sed etiam in Michaelē principem cœlestis militiæ, et sanctos Acyndinos sanctumque Nicolaum. Quæ vero in eo erant non pertinentia ad B. Virginem, cum huc non facerent, consulto omissa sunt. Desumptus est autem ex quodam ms. bibliothecæ Cryptæ Ferratæ sub numero 95, cuius titulus est: *Canones Anastasimi et Stauroanastasimi et Anabathi Octachorum Echus primus*, in quo libro sunt plures alii canones ejusdem Josephi, ex quibus Theotocia superius adduxi.

(46) Totalis B. Virginis immaculatio non potest cum aliqua macula bene coherere, quocunque instanti vel tempore sit hæc macula contracta, atque ideo obnixè et necessario tenendum S. Josephum, dum Deiparam totam immaculatam salutavit, illam nullius peccati macula, etiam in primo instanti, fuisse deturpatam credidisse.

(47) Quid est Deiparam esse immaculatissimam,

Ode 5.

Ab horrenda disquisitione, ac damnatione, ab hominibus iniquis, qui gratis conturbant me, atque ab omni angustia quæ me invadit, libera me servum tuum inutilem, tibi, o castissima, ferventi affectu supplicantem.

Theotocion.

Concede mihi, Domina, imbres lacrymarum quibus abluantur sordes miseri cordis mei, et ab ingruentibus periculis libera me, ut semper te magnificem cum lætitia, o Deo charissima.

Ode 8.

Tanquam ea quæ divinam pluviam suscepisti, desicca intercessionibus tuis flumina delictorum meorum, et tentationum imbres imminue, et salva me.

Theotocion.

O Domina pura, quæ cœlos excedis amplitudine, libera 46 nos supplices tuos ab omni angustia; et in tribulatione consolare omnes dilatatione bona, ut te debitis laudibus beatificemus.

Ode 9.

O Domina Virgo, eripe me a luto peccati, in eodem infixum; et periclitantem libera a tentationibus adversariorum ac malorum hominum, qui gratis conturbant me, et graviter me invadunt.

Theotocion.

Tu quæ lucis es habitaculum, o immaculatissima (47); animæ meæ tenebras et tentationum nebulas celeriter expelle, et a malis ingruentibus salva me, precor, dum te fideliter collaudo.

nisi ipsam privilegio singularissimo ac prærogativa omnes per generationem naturalem ab Adamo descendentes in munditia, puritate, et carentia cujuscunque maculæ superasse? Admissa autem in B. Virgine macula peccati originalis, plures ex posteris Adæ, quoad peccati carentiam in munditia, et puritate, a B. Virgine non superarentur: nam omnes infantes innocentes, qui post baptismum moriuntur, antequam ad usum rationis perveniant, quotquot etiam adulti perfecti iudicii ac rationis expertes, totum vitæ suæ stadium percurrerunt, modo a peccato originali lavacro regenerationis mundenur, essent æque immaculati ac Virgo beatissima; sunt enim pares quoad peccati actualis carentiam, nec beatissima Virgo ab ipsis in immunitate a labe originali dissideret. Unde deducitur B. Virginem quoad peccati impuritatem reliquis ab Adamo descendentibus speciali privilegio non præstare, nec vere a S. Josepho et aliis passim Patribus salutari immaculatissimam.

ΘΕΟΤΟΚΙΑ

H

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΣΤΡΟΦΑΙ

Ἐκ τῶν Μηναίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

47 THEOTOCIA (48),

SEU

DEIPARÆ STROPHÆ

Ex Menais Græcorum (49).

ΜΗΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ.

A

MENSIS JANUARIUS.

*Ἐκ τοῦ Κυρίως ἐν προσορίᾳ τῶν Φώτων, καὶ μνήμῃ τοῦ Σιλβέστρου, πάπα Ῥώμης, ἡμέρα β'.**Ex canone in pervigilia Epiphaniæ, et sanctum Synestrum, papam Romanum, die 2.*

Ἵνα τοὺς κάτω τοὺς ἄνω συνάψαιεν, ὁ μόνος πάντων Θεὸς μήτραν ἀπειρόγαμον ὤπῃ, καὶ σαρκὸς φανεὺς ἐν ἀμοιώματι, τῆς ἐχθρας τὸ μεσότοχον

Ut inferiores superioribus ac cælestibus conjungeret solus omnium Deus, virginalē uterum ingressus est, eumque in similitudine carnis appa-

(48) Hæc S. Josephi de Deipara Virgine Theotocia ex Menais Græcorum impressis, ex Menais mss. bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ, et ex pluribus Græcæ manuscriptis codicibus celeberrimæ bibliothecæ Barberinæ, in quibus multi exstant sub nostri Josephi nomine canones qui in Menais Græcæ tantum impressis desiderantur; decerpit, ac e Græco in Latinum sermonem transtulit P. Ludovicus Marcius, frater meus. — Scire debet lector fere omnes Græcorum canones, hymnos et odas, de sanctis quibuscumque scriptis, cum insigni aliqua ad Deiparam apostrophe claudi. Has Græci clausulas hymnorum suorum, Theotocia nominant, quasi dicas Deiparæ strophas. Alii scribunt Theotochia non recte, cum apud Græcos non sit X, sed K. Cum autem Josephus noster innumeros fere de sanctis canones, hymnos et odas composuerit, infinita prope virginearum inde laudum seges exerescit, quam per omnes pene Menæorum paginas sparsam, ad ingerendos fovendosque teneros erga magnam Dei Matrem affectus, hoc loco collectam lectori exhibeo.

(49) Menæa nihil aliud sunt quam duodecim non exigui codices Ecclesiæ Græcæ quibus continentur per singulos singulorum mensium dies variæ Dei, Deiparæ, ac sanctorum laudes, in templis Græcorum sub divinis Officiis decantari consuetæ; et in lingua Romana hos duodecim Menæorum tonos non incommode libros menstruales appellandos censet P. Simon Vuagnereck in *Mariana Pietate Græcorum* in Prolegomenis, n. 9, velut et Plautus in *Captivis*, menstruales epulas dixit. Illi autem duodecim tomi, manuscripti a Græcis Venetias missi, ante annos circiter quinquaginta ibidem Græcæ solum excusi sunt, ad commodiorem templorum Græciæ usum: tam tum enim ipsi etiam Græcis pervetustus ille manuscriptorum codicum squalor esse tædio cœperat: plus undique blandientibus Latine Ecclesiæ libris arte typographica cultis. De his Menæis loquens Leo Allatius in suo opere *De libris Eccles.*

Græc. Dissert. 1, pag. 78, ait inter alia: Menses singuli singula explent volumina, singulis diebus unius vel plurium sanctorum Officium, quorum solemnitas eo die celebratur, digeritur. Troparia scilicet in primis et secundis Vesperis, Missa et Canones in Matutino, aliisque divinis Officiis recitandis, inter quos Synaxaria, rerum nempe gestarum ab illis sanctis, quorum dies agitur, succincta oratio: aliorum item sanctorum, licet eorum Officium peculiare non habeatur, eaque vel prosa vel carmine commemoratio, sic a mense Menæa appellantur. Ea plerique in rebus ecclesiasticis minus accurati cum Menologiis confundunt, quæ omnino diversa esse manifestum est. Menologia enim (ut idem Leo infra subdit) non alia sunt, quam quæ Latinus Martyrologia vel Kalendaria dixerit, nec aliud in illis habetur, nisi vel sanctorum Vitæ, quolibet die per totum annum summatim expositæ, vel quorum vitæ non habetur, commemoratio, nullaque ibi aut Officii ordinandi aut recitandi series continetur. Verum est tamen sæpissime Menologiorum horum partem, eamque non minimam in Menæis inter canones post odam sextam esse digestam, ut sine alterius libri ope, qui officium in ecclesia aut domi recitat, habeat unde celebrandorum sanctorum historiolas, et commemorationes legat. Hæc Menologium apud Græcos non unum est, sed pro opportunitate temporis varium quoque faciem induit: aliud quippe est quod nobis Latine tantum ex versione cardinalis Sirlleti Canisius in *Antiquis Lectionibus* repræsentavit: aliud quod separatim hinc inde manuscriptum adhuc in bibliothecis, et Barberina potissimum, quod et antiquissimum est, asservatur, quæ nec omnia sibi invicem respondent: aliud quod in Menæis Græcorum insertum est: aliud quod post divinas Horas, Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menæis Græcorum erutum, et in linguam Græcorum vernaculam versum a Maximo Margunio,

ruisset, intermedio inimicitiae pariete sublato, pacem interposuit; vitamque ac divinam redemptionem largitus est.

Virgo casta post partum permansisti, o sanctissima; Deum enim Verbum genuisti similem nobis factum, sine peccato.

Sana vulnera cordis mei, o puella; et motus animae meae recto ac felici tramite dirige, o Virgo, ad Dei voluntatem faciendam.

Salve, o unica Genitrix illius, qui carnem.... emendicavit; salve, collapsi mundi erectio, o immaculatissima; salve, mœroris dissolutio; salve, salus fidelium; salve, throne Dei altissime.

Mente revolventes diviniloqui prophetae, mysterii tui profunditatem, o Virgo, prophetice prænuntiaverunt illud, 48 divino Spiritu illustrati: nos vero cum illorum vaticinia opere completa nunc læti intueamur, credimus.

O puella, omnibus miraculis admirabilior, illum genuisti, qui est ante omnia sæcula, nobis similem factum propter summam misericordiam suam, ut salvos faceret eos, qui canunt: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Divinis verbis tuis hominum generationes inherentes, beatam te dicunt, o semper beatissima, suaviter concinentes: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O Virgo, honorum amatrix, bonam effice animam meam, peccati malitia depravatam; tu enim bonum Deum ac Dominum peperisti.

Ex Canone in perigiliis Luminum, seu Epiphaniæ, die 3.

O miraculorum miraculum! Quomodo Deus noster, qui est superior omni creatura, creatur et plasmatur ex Dei Matre; et voluntate sua renovat et plasmat iterum nos ex aqua, et spiritu solus beneficium plasmatione maxime admirabili?

Horrescunt cherubim, atque universa cœlestis natura ob reverentiam venerandæ prolis tuæ incomprehensibilis, o immaculatissima, quæ similis facta est nobis propter ineffabilem misericordiam suam, et secundum carnem baptizata est; cujus divinam apparitionem nunc omnes exsultantes celebramus.

Ex Canone in sanctos septuaginta apostolos, die 4.

Divinum regis palatium honoremus, in quo, quemadmodum ipse voluit, habitavit; innuptam ac solam Deiparam, per quam deificati sumus, colaudemus.

49 Casta ante partum, in partu, et post partum vere, o Virgo Mater, apparuisti: Deum enim peperisti, quem apostolorum collegium manifeste prædicavit.

Beatissimus olim prophetarum chorus sacris va-

Cytherorum episcopo, edidit Antonius Pinellus Venetiis anno 1529, in 4. Cum autem in Menæis, de quibus diximus, plurimi sparsim in quolibet mense exstant sub Josephi nostri nomine de sanctorum

A ἐλὼν, εἰρήνην ἐμεσίτευσε, καὶ ζωὴν ἐδράβευσε, καὶ θείαν ἀπολύτρωσιν.

Παρθένος ἀγνή μετὰ τὴν κύησιν, παναγία, διέμεινας· Θεὸν Λόγον γὰρ ἐγέννησας ἡμῖν ὁμοιωθέντα, χωρὶς ἁμαρτίας.

Ἰασαί μου τὰ τραύματα, κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατεύδωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ κινήματα εἰς Θεοῦ, Παρθένε, τὰ θελήματα.

Χαῖρε, μόνῃ τεκοῦσα τὸν.... σάρκα πτωχεύσαντα, χαῖρε, τοῦ πεσόντος ἐπανόρθωσις κόσμου, πανάμωμος· χαῖρε, λύτης λύσις· χαῖρε, πιστῶν ἡ σωτηρία· χαῖρε, θρόνε Θεοῦ ὑψηλότης.

Νοήσαντες θεηγόροι προφῆται μυστήριόν σου, Παρθένε, τὸ βάθος προφητικῶς προκατήγγειλαν τοῦτο, φωταγωγοῦμενοι θεῷ ἐν Πνεύματι· καὶ νῦν ἡμεῖς περιχαρῶς τὰς ἐμφάσεις ὁρῶντες πιστεύομεν.

Ὑπερθαύμαστε κόρη, τὸν πρὸ πάντων αἰώνων ἐκυσφόρησας ἡμῖν ὁμοιωθέντα, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν, ἵνα σώσῃ τοὺς ψάλλοντάς· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητὸς εἰ.

Ῥήμασί σου θεοῖς γενεαὶ ἐπόμηναι αἱ τῶν ἀνθρώπων μακαρίζομέν σε τὴν ἀειμακάριστον, καὶ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἁμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθουν· τὸν ἀγαθὸν ἢ τεκοῦσα Θεὸν καὶ Κύριον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος ἐν προκορτίᾳ τῶν Φώτων, ἡμέρα γ'.

Ὡ θαῦμα θαυμάτων! Πῶς ὁ πάσης ἐπέκεινα κτίσεως Θεὸς ἡμῶν κτίζεται καὶ πλάττεται ἐκ τῆς Θεομήτορος, καὶ καινουργεῖ θελήματι καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς, δι' ὕδατος καὶ πνεύματος πλάσιν θαυμασιωτάτην, ὁ μόνος εὐεργέτης;

Φρίττει χερουδὶμ καὶ πᾶσα οὐράνιος φύσις, πανάμωμος, τὸν ὑπὲρ κατάληψιν σεπτὸν σοῦ τόκον ὁμοιωθέντα ἡμῖν, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφαιτον, καὶ βαπτισθέντα σαρκί, οὗ τὴν θείαν πάντες ἐπιφάνειαν ἐορτάζομεν νῦν ἀγαλλόμενοι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἐβδομήκοντα ἀποστόλους, ἡμέρα δ'.

Τὸ θεῖον παλάτιον τοῦ βασιλέως τιμήσωμεν, ἐν ᾧ κατεσχένωσε, καθὼς ἐθέλησε· τὴν ἀπειρανδρον καὶ μόνην Θεοτόκον, δι' ἧς ἐθεωθήμεν, ὑμνολογήσωμεν.

Ἀγνή πρὸ τοῦ τόκου, καὶ ἐν τόκῳ, καὶ μετὰ τόκον ἀληθῶς, Παρθενομήτορ, πέφνησας· Θεὸν γὰρ ἀπεκύησας, ὃν ἀποστόλων σύλλογος περιφανῶς ἀνεκήρυξεν.

Σὲ μακαριώτατος πάλαι χορὸς τῶν προφητευόντων

laudibus canones, ex his omnia, quæ ad Deiparam spectabant, decerpta, nunc piorum oculis sese offerunt legenda

ἐν Πνεύματι θεηγορίαις ἱεραῖς θεοπρεπῶς κατονομά-
ζει, πάντα γινε, πύλην καὶ ὁρος κατὰ σχῆμα.

Τὰ ὅμματα φωτίσον, Παρθένε, τῆς καρδίας μου,
λάμπρον μοι ἀκτίνα μετανοίας, σκότους με ρύσαι διασω-
νίζοντος, πύλη τοῦ φωτός, Χριστιανῶν πάντων τὸ
προσφύγιον τῶν πιστῶς ἀνυμνοῦντων σε.

Ὑμῶ σε, μόνη πανύμνητε· δοξάζω σε, ἀεὶ θεοδό-
ξαστε, καὶ μακαρίζω σε ἣν γενεαὶ μακαρίζουσι τῶν
γενεῶν, Παρθένε θεομακάριστε.

Ἰλαστήριον, πανάμωμε, γεγέννησαι ἁμαρτανόν-
των ἀεὶ, τεκούσα ὑπερφυῶς τοῦ κόσμου τὸν αἶφροντα
τὴν ἁμαρτίαν Χριστὸν, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πα-
τέρων Κύριος καὶ Θεός, εὐλογητός εἰ.

Ὡ θαῦμα ἐπέκαινα θαυμάτων! Πῶς τίκεις καὶ
μένεις παρθενεύουσα, πάντα γινε θεόνυμφε; Λόγον
γὰρ ἐγέννησας τὸν τῷ Πατρὶ συνάναρχον, ᾧ πάντες
ψάλλομεν· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερ-
ψύχοις εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἔλαμψε καὶ κα-
τεπαύρυνε πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίον, καὶ τὸν προστάτην τοῦ
σκότους ὥλεσε, θεογενήτορ πάντα γινε, ἀγγέλων καύ-
χημα, καὶ ἀνθρώπων πάντων τὸ διάσωμα, τῶν
ἀπαύστοις φωναῖς εὐφημοῦντων σε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὴν δόξαν μητέρα ἡμῶν Δο-
μνίκαν, ἡμέρα ἡ'.

Καὶ πρὸ τόκου ἄφθορος, ἀγνή, καὶ μετὰ τὴν κύη-
σιν Μήτηρ Θεοῦ, ὑπερφυῶς διέμεινας· ὅθεν σε πο-
θήσασα θεῖον Πνεύματι ἡ Δομνίκα, ὀπίσω σου ἄφθο-
ρος προσήχθη τῷ παμβασίλει Υἱῷ σου, ἄχραντε.

Δυνάμωσον, πανάχραντε, τὸ ἀσθενές μου, Δέ-
σποινα, δυνάμιν τὴν τοῦ Ὑψίστου τέχασα, τὴν τὸ εἶναι
πᾶσι προσέχουσαν, καὶ Δομνίκας τὴν μνήμην μεγα-
λύνουσαν.

Νεκρώσεις τοὺς χιτῶνας· Ἀδὰμ ἐξεδύσατο τῇ θεῇ
γεννήσει σου, καὶ τὴν στολὴν ἡμφιάσατο, μόνος ἦν
ἐξῆφανε ἐν τῇ γαστρὶ σου ὁ Λόγος σωματούμενος.

Ἄγιον Κύριον, Κυριοτάκε, τοῦ παντός τέτοκας,
ὃν ἐκ ψυχῆς Δομνίκα ποθοῦσα, παθῶν φθοροποιῶν
καταχυριεῖται, Παρθένε, ὁμοῦσα σε.

Δι' ἐμὲ, κατ' ἐμὲ ἐχρημάτισε βρέφος· ὁ παντέ-
λειος, ἀνακαίνιζων με παλαιωθέντα πάθει, διὰ
σοῦ, παναγία θεόνυμφε.

Ἰσχύς μου, καὶ ὑμνησίς, καὶ σωτηρία ὑπάρχει ὁ
Κύριος, ὃς σε Μητέρα πάντα γινον καὶ νύμφην ἀνύμφευ-
τον προσεκληξάμενος, ὃν ὑπὲρ τῶν δούλων σου ἀεὶ μὴ
διαλίπης προσθεῖναι, ἄχραντε.

Ὁ ὑπερούσιος Θεός οὐσιούται δι' ἡμᾶς ἐκ τῶν σῶν
σπλάγχχνων, τὴν φθαρείαν οὐσίαν ἀνακαίνιζαι ζη-
τῶν, δι' οἷκτον, Παρθένε, καὶ ἔλεον, ὃ δεδοξασμένος
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φείσθαι μου, Κύριε, φείσθαι, ὅταν μέλλης με κρίναι,

liciniis in Spiritu divinitus te, o castissima, por-
tam, et montem umbrosam nominavit.

Illumina, o Virgo, oculos cordis mei, effulge su-
per me poenitentiae radio; a tenebris perennantibus
libera me, o porta lucis, refugium omnium Chri-
stianorum te fideliter laudantium.

Laudo te, o sola digna omni laude: glorifico te,
o semper a Deo glorificatissima; et beatifico te, o
Virgo divina beatitudine felicissima, quam gene-
rationes generationum beatam appellant.

Expiatorium facta es, o purissima, eorum qui
assidue delinquant, supra naturae ordinem enixa
Christum, qui tollit peccatum mundi, ad quem
clamamus: Dominus ac Deus patrum, benedi-
ctus es.

O miraculum, quod omnia miracula transeun-
dit! Quomodo paris, et permanes Virgo, o castissi-
ma sponsa Dei? Nimirum Verbum Patri coaeternum
genuisti, cui omnes psallimus: Laudate, omnia
opera, et superexaltate Dominum in omnia saecula.

Jubar fulgoris partus tui effulsit, atque univer-
sum terrarum orbem latissimo lumine perfudit, ac
tenebrarum principem perdidit, o Dei Genitrix ca-
stissima, angelorum gloriatio, atque omnium ho-
minum salus, qui incessantibus vocibus te conce-
lebrant.

Ex Canone in sanctam Matrem nostram Do-
mnicam, die 8.

Ante partum incorrupta, etiam post partum Virgo
permansisti supra naturae ordinem, o Dei Mater.
Quamobrem 50 Domnica te in Spiritu sancto de-
siderans, post te incorrupta adducta est, o inviolata,
regi omnium Filio tuo.

Corrobora, o intemeratissima Domina, infirmi-
tatem meam, tu quae virtutem Altissimi peperisti,
quae omnibus dat esse, et Domnica memoriam
magnificat.

Tunica mortalitatis exiit Adamus, divino partu
tuo, et induit se stola, quam incarnatum Ver-
bum solum in utero tuo contexuit.

Sanctum omnium Dominum peperisti, o Domini-
para, quem ex animo Domnica concupiscens,
passionum mortiferarum dominatur, te, o Virgo,
collaudans.

Propter me factus est similis mei infans ille, qui
est perfectissimus, ut me passionibus inveteratum
renovaret per te, o sanctissima Dei sponsa.

Fortitudo mea, et laus et salus mea est Dominus,
qui te Matrem intaminatissimam, et sponsam in-
nuptam elegit; apud quem ne praetermittas assidue
pro servis tuis intercedere, o inviolata.

Supersubstantialis Deus sit substantia propter nos
ex visceribus tuis, substantiam corruptam redin-
tegrare cupiens, o Virgo, propter suam misericor-
diam, et pietatem, qui est gloriosus in omnia
saecula.

Parce mihi, Domine, parce cum veneris ad judi-

candum me, et ne me condemnēs ad ignem, ne in ira tua arguas me; precatur te Virgo, quæ peperit te, o Christe, una cum angelorum turbis, atque ordinibus sanctorum.

Ex Canone in SS. Hermylum et Stratonicum MM. die 13.

Dominus, qui a nulla creatura capi aut contineri potest, in te, Domina, continetur, propter suam misericordiam **51** factus homo, ut homines per ineffabilem humanitatem ac benignitatem salvos faciat.

O sanctissima, quæ sanctissimum Verbum peperisti, sanctifica animas et corpora nostra, dum te omni laude dignissimam beatificamus.

Renovat humanam naturam novus infans, Dominus, qui est ante sæcula, apparens ex Virgine, factus homo. Illi concinamus: Gloria, Domine, potentie tue.

Deum supra omnem sermonis mentisque conceptum genuisti, et qualis fueras ante partum, post partum etiam permansisti virgo, o casta Deo charissima.

Passionum carnis meæ fluctus, te precor, o puella, fac quiescere, ac veluti obdormire, semper vigilantī intercessionē tuā; neque sinas me in profundissimum peccati somnum incidere.

Te, quæ vitæ manna in utero portasti, urna illa, quæ manna continebat, olim verissime ac manifestissime præfigurabat. Benedicta tu in mulieribus, o Domina purissima.

Aperitur per te iterum antiquus ille Paradisus, et introducitur in eum homo antea damnatus, o casta Deo charissima. Et Deus verissime assumit hominum massam clamantem: Laudate, omnia opera, Dominum.

Exhorrescunt cherubim videntes Verbum illud, quod inter eos ineffabili verbo est, et residet, gestatum maternis ulnis tuis infantem, o sanctissima Domina, quæ res omnes creatas dignitatis celsitudine præcellis.

Ex altero in eodem Canone.

Compescere peccatorum meorum fluxus, tu, quæ mortis corruptelam partu tuo exsiccasti; et compunctionem concede mihi, o Dei Genitrix purissima.

Gladius ille versatilis, qui Paradisi ingressus præcludebat, erubescit ac pudore perfunditur videns lanceam illam, quæ Filium tuum, o Virgo Mater, vulneravit.

52 Me in segnitie dormientem, et peccatis coopertum, ad pœnitentiam excita, o castissima, tanquam Verbi Mater.

Tanquam pulchra, tanquam speciosa, tanquam puritatis fulgore coruscans, Verbum speciosum forma corporasti ac peperisti, o Virgo Mater: quod divina operatione omnibus dat esse ex divitiis benignitatis suæ.

Sana, o Deipara Virgo, tanquam compatiens, passiones infirmæ animæ meæ, et dolorem cordis

καὶ μὴ καταδικάζῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῇ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, δυσωπῇ σε Παρθένος, ἢ σε κυφορήσῃς, Χριστέ, τῶν ἀγγέλων τὴν πλῆθῃ, καὶ τῶν ὁσίων τάγματα.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἑρμύλον καὶ Στρατόνικον, ἡμέρα εἴς'.

Ὑπάρχων ὁ κατὰ φύσιν Κύριος πᾶσιν ἀχώρητος, ἐν σοὶ χωρεῖται, Δέσποινα, βροτὸς εὐσπλαγχνίᾳ γενόμενος, ἵνα βροτοὺς δι' ἀφάτον φιλανθρωπίαν διασώσῃται.

Ἐπεραγία ὑπεράγιον Λόγον κηύσῃς, καθαγιάσων ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν μακαριζόντων σε τὴν παναμώμητον.

Β Νεουργεῖ τὴν ἀνθρωπότητα νέον βρέφος, ὁ πρὸ αἰώνων Κύριος, ὁφθαλμοὶ ἐκ Παρθένου, καὶ βροτὸς γενόμενος· αὐτῷ μελωδήσωμεν· Δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Ἐκύψῃς Θεὸν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, καὶ ἔμεινας μετὰ τόκου ὡς πρὸ τόκου παρθένος, ἀγνή Θεοχαρίτωτα.

Κοιμήσον τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς μου τὰ κύματα τῇ ἀκοιμήτῃ σου, κόρη, ἱκεσίᾳ, δέομαι, καὶ μὴ δώῃς ἀμαρτίας ἀφυπνῶσαι με ὕπνον βαρύτερον.

Σὲ τὴν τὸ μάννα τῆς ζωῆς ἐν κοιλίᾳ φέρουσαν, πάλαι μανναδόχος· στάμνος ὡς ἀληθῶς προετύπου ἐμφανέστατα. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, πανάμωμε Δέσποινα.

Γ Ἀνοίγεται πάλιν διὰ σοῦ ὁ πρὶν Παράδεισος, καὶ ἐμπιστάγεται ὁ πρὶν κατακριτὸς ἄνθρωπος, καὶ θεοῦται ἀληθέστατα, Θεοχαρίτωτα ἀγνή, βροτῶν τὸ φύραμα, τῶν βοδόντων· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φρίττει χειροῦσι καθορῶντα τὸν ἐν αὐτοῖς ἀρρήτων λόγων ἐπικαθεζόμενον Λόγον, μητρὸς ἀγκάλῃς βρέφος κρατούμενόν σου, παναγία Δέσποινα, ὕψηλοτέρα πάσης κτίσεως.

Ἐκ τοῦ ἑτέρου Κανότος εἰς τοὺς αὐτοὺς.

Στεῖνόν μου ἀμαρτίας τοὺς ὀχετοὺς, ἡ τοῦ θανάτου τὴν φθορὰν τῷ τόκῳ σου μαράνασα, καὶ κατὰ-
D νυξίν μοι ὄδς, Θεοκυῆτορ πανάμωμε.

Ῥομφαία τὸ πρὶν ἡ στρεφόμενη τὰς εἰσόδους· μοι διδοῦσα, αἰδουμένη τὴν κεντήσαν, Παρθενομήτηρ, λόγχην, τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα.

Ῥαθυμία καθεύδοντα, καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ συγκαλυπτόμενον, πρὸς μετάνοιάν με, πάναγνε, ὡς τοῦ Λόγου Μητὴρ ἀνακάλεσαι.

Ω· καλὴ, ὡς ὥραϊα, ὡς τῇ καθαρότητι περιεστράπτουσα, τὸν ὥραϊον κάλλι· ἐσωμάτωσας Λόγον καὶ τέτοκας, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι θεουργικῶς, Παρθενομήτηρ, παρεχόμενον πλοῦτον χρηστότητος.

Τὰ πάθη τῆς ἀσθενούσης μου ψυχῆς, καὶ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας, Παρθένε, καὶ τοῦ νοδὸς ἐκτροπὰς

πολυτρόπους, ὡς συμπαθής, Θεοτόκε, θεράπευσον, καὶ κόπασον τὸ χαλεπὸν τῶν παθῶν μου κλυδώνιον δέομαι.

Λύων τῆς Εὐας τὴν κατάραν, τὴν πανάμωμον κατώκησας γαστέρα, εὐλογίας πηγὴν βλύζων τοῖς βοῶσιν· Εὐλογημένος, πάνταγενε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Ὁ κατὰ πάντα τέλειος καὶ τῇ φύσει ἀπρόσιτος ὡφθὴ πρόσιτός μοι σάρκα περιχέμενος ἐκ σοῦ, ἀπειρόγαμε· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε τῶν ἀνομιῶν μου τὸ φορτίον σκορπίσαι, καὶ σῶσαι μελωδοῦντα· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀμάεργτος, ἐλεήμων ὡς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Καλό-
δητον, ἡμέρα ιε'.

Χαλεπαὶ παθῶν ἐπιβουλαὶς, κόρη, χειμαζόμενος, καὶ προσβολαῖς ἀμαρτιῶν κλονούμενος, σοῦ πρὸς τὴν ἀκοίμητον προστασίαν, πανύμνητε, πόθῳ καταφύγω. Οἰκτεῖρόν με, σῶσον, Ἀειπάρθενε.

Μυρίπουν ὡς ῥόδον ἀπὸ κοιλάδων, ἄχραντε, ὁ καθάρς σε εὐρατο, καὶ ἐν μέσῳ σου κατεσκήνωσεν, εὐωδίας πληρώσας τὸ ἀνθρώπινον.

Ἰθύνόν μου τῆς ψυχῆς τὰς κινήσεις, πανάμωμε, πρὸς θεῖα προστάγματα, τοῦ ἐκ γαστρός σου ἐκλάμ-
φαντος, ζῆλης λυτρουμένη με τῶν ἐν τῷ βίῳ σκανδά-
λων μεσιτεῖαις σου.

Ἐμμανουὴλ τὸν ἀπάντων Δεσπότην εἰκτεῖς ἀφθό-
ρως, μείνασα παρθένος καὶ μετὰ τόκον, Παρθενομή-
τορ· ὃν ἀπαύστως δυσώπει ἐπηρείας ἔχθρῶν λυτρώ-
σασθαι τοὺς ὑπὸ τὴν σκέπην τὴν σὴν καταφεύγοντας.

Ἰσοργὴν καὶ σύνθρονον τῷ τεκόντι Λόγον ἐκ γασ-
τρός σου, ἀγνή, ἐσωμάτωσας, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀρα-
τον τὸ ἡμέτερον ὅλον φορέσαντα.

Ἰγνοῦμεν τὸν τόκον σου, εὐλογημένη, δι' οὗ ἐλυ-
τρώθημεν τῆς πάλαι κατακρίσεως, καὶ σε μακαρί-
ζομεν, θεομακάριστε, μόνῃ ἣν ἡγάπησεν ὁ ὢν εὐλο-
γημένος καὶ ὑπερένδοξος.

Ρεῖθρον ἀένανον ἡμῖν τοῖς προστρέχουσιν εἰς σέ, ἀγνή, πηγάζεις, οὗ τὴν ἀφθορον χάριν ἀπαρβούμε-
νοι, σοῦ ὑμνοῦμεν τὸν τόκον, πανάχραντε, καὶ ὑπερ-
υψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ μήτηρ σου γεγέννηται, δι' οὗ
φῶς οἱ ἐν σκότει εἶδον καθήμενοι· ὅθεν σε φωναῖς
ἀσιγήτοις, Μήτηρ Θεοῦ, ἀεὶ ἀνυμνοῦμεν, καὶ πόθῳ
γεραίρομεν τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τι-
μίας δόξης τοῦ ἀγίου καὶ πανευφύμιου ἀπο-
στόλου Πέτρου, ἡμέρα ις'.

Ρομφαία: πᾶσαι δολοὶ ἐχθροῦ, ἄχραντε Παρθένη,

A mei, mentisque varias evagationes et errores : et gravissimam affectionum mearum tempestatem, quaeso, compece.

Ut Evæ solveres maledictionem, uterum omni carentem labe inhabitasti, benedictionis fontem effundens iis qui clamant : Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Qui per omnia perfectus est, et natura inaccessibilis, factus est mihi accessibilis carne circumdatus, ex te accepta, o innupta. Eundem tu enixe precare, ut allevet onus iniquitatum mearum, et salvet me concinentem : Sacerdotes, benedicite ; populi, superexaltate Christum in sæcula.

Parce mihi Salvator qui natus es, et Genitricem tuam post partum incorruptam conservasti, cum sedebis ut judices opera mea ; dissimulans iniquitates meas, et peccata mea tanquam impecabilis, misericors ut Deus, et hominum amator.

Ex Canone in S. Joannem Calybitam, die 15.

Molestissimis passionum insultibus, quasi tempestatibus exagitatus, et peccatorum ictibus quasi fluctibus concussus ad indefessam protectionem tuam confugio cum affectu, o puella omni laude dignissima. Miserere mei, et salva me, o Virgo perpetua.

53 Cum te tanquam rosam redolentem purus ille in convallibus reperias, o inviolata, in medio tui habitavit, humanum genus suavissimo replens odore. Dirige motus animæ meæ, o purissima, ad divina illius præcepta, qui ex utero tuo coruscavit ; atque a tempestate scandalorum hujus vitæ eripe me intercessionibus tuis.

Omnium Dominum Emmanuel sine viri opera peperisti, manens virgo post partum, o Virgo Mater. Eundem incessanter exora ut ab hostium invasionibus liberentur illi, qui confugiunt sub protectionem tuam.

Verbum, quod æquale est in operatione, et in throno, genitori suo, ex visceribus tuis corporasti, o casta ; atque inde propter ineffabilem misericordiam suam, totam naturam nostram assumpsit.

D Prolem tuam laudamus, o benedicta, per quam ab antiqua damnatione redempti sumus ; te vero beatificamus, o divina felicitate cumulatissima ; quam solam dilexit ille qui est benedictus ac supergloriosus.

Fluvium perennem nobis effundis recurrentibus ad te, o casta ; ejus uberem gratiam delibantes, partum tuum laudamus, o inviolatissima, et superexaltamus in omnia sæcula.

Lucis habitaculum venter tuus factus est, per quam sedentes in tenebris viderunt lumen : unde te incessabili voce semper laudamus, o Dei Mater ; et cum affectu veneramur te spem animarum nostrarum.

Ex Canone in adorationem pretiosæ catenæ sancti et gloriosissimi Petri, die 16.

Frameæ universæ dolosi hostis defecerunt om-

nino, o Virgo inviolata, per lanceam, qua vulneratum est Verbum **54** illud, quod uterum tuum impollutum inhabitavit, cujus dulcissimo amore precor te nunc ut vulneres cor meum.

Cohibuit mors, ubi ad te pervenit, irrefrenabilem impetum (50); tu enim sola immortalitatis fontem peperisti, o Deipara semper virgo.

Tanquam amplissimum palatium inhabitans rex omnium sanctum uterum tuum, corporatus apparuit, o Domina purissima.

Me nunc multorum peccatorum pondere gravatum, subleva, o inviolata, corroborans me ad portandum levissimum jugum Christi.

Pelliceis mortalitatis tunicis indutus est primus pater; Creator enim illo superindutus est, ex visceribus tuis, o purissima, ineffabiliter incarnatus.

Ille, qui in terram tanquam imber descendit, irrigavit scientia divina universam terram, teque, o Virgo casta, omnibus angelis honorabiliorem effecit.

Intellectuale candelabrum te olim, Dei genitrix, propheta praesignavit, ferens lampadem divinam, quae illuminavit eos, qui plurimis malorum tenebris prius erant obsus.

Lucis habitaculum facta es : propterea illumina me, o puella, universis inimici vexationibus obtenebratum, ut cum fide magnificem te, o sanctissima Mater Virgo.

Ex Canone in SS. Speusippum, Eleusippum, et Meleusippum, die 16 (50').

Terra inarata apparuisti, o augustissima, quae C Deum nobis protulisti, universi nutritorem Dominum Jesum ex quo nos comedentes, ad vitam revocamur.

Deum ex te incarnatum videntes, o Virgo casta Deipara, **55** te proprie confitemur, quae omnium reformationis absque ulla dubitatione causa fuisti.

Supersubstantialis ille, qui carnis erat expers, ex venerandis sanguinibus tuis incarnatus est, o castissima; et caro sine ulla mutatione factus, cum hominibus conversatus est.

Naturae leges in te, o purissima Virgo, revera innovantur : Virgo quippe post partum manes, velut ante partum, Christum legislatorem enixa.

Miserabilis animae meae passionibus medere, o

Ex Canone in S. Neophytum, martyrem, die 21.

Enixa naturae Creatorem, universam terrigenarum substantiam deificasti; propterea te proprie Deiparam confitemur, o Virgo Dei sponsa.

Hymnum tibi semper rependit in gratiarum actionem mortalium genus, o Dei Mater, cum per te immortalitatem **56** assecutum sit.

(50) Vel ut vertit P. Simon Vuagnereck in *Mariana Pietate Gracorum*, n. 97. « Mors cujus praecipitem impetum reprimere nullatenus potuit, ad te usque perveniens, attonita stetit; id est intacta per-

A talsiws exelipon; af' ou loryxh etrowh o tyn shn yastera tyn amoluntyn oikhasas Adgos' ou tw glykutatw nyn trwsai xwoti tyn kardian mou kathiketeuws se.

« Esth mechi sou o thanatos tēs akataschētou ormhēs' sh gar mōnh etekas tyn pēghēn tēs thanasias, theotōke mhtrōpārthene.

« Hs palātion eurychōron katoikhāsas, o basilēus tōn ōlōn tyn āghian sou mhtran ōfthē swmatōumēnos, panāmōme dēspoina.

Βεβαρυμένον, āhrante, tw fōrtw tōn pollōn amartēmātōn elāphrōnōn me nyn, fērein tōn sygōn endunamōwsa Xristōu tō elaphrōtatōn.

Nechrōsēws dermatīnōus chitōnas endēdūtai o pro-pātōr' o gar Ktīstēs autōn ēpenēdūetai, ek tōn sōn aīmātōn sarkōthēis ōpēr lōgōn, panāmōme.

« O katathās ēpī tēs γῆς ōs ōetēs, Parthēne, theogynōsian pāsian hērdēuse tyn γῆν, kai anēdēizē se tōn āγγēlōn pāntōn, āgnē, timōtēran.

Νοητήν σε λυχνίαν προέγραψεν o προφήτης tō θεῶν λαμπάδιον, theogenēthor, fērousan tō φωτίσαν, tōs prōhēn ēsoktiasmēnōus tōn kachōn tais pollaīs amaurōsēsēin.

Φωτὸς οἰκητήριον ἐγένου διδ φωταγωγῆσόν με, kōrh, amaurōumēnon pāsais tōu ēghroū tais āpistais, ōpō; ēn pīstei se, panagīa, megalōnō, Mhtrōpārthene.

Dei Genitrix castissima; mentem tranquilla hostilibus invasionibus velut tempestatibus jactatam, et cor meum pacatum radde, o puella.

Rosam in medio spinarum te vere invenit in hujus mundi convallibus, o casta Virgo, Jesus omnium plantator, atque ex utero tuo natus, nos divinae cognitionis suavissimo perfudit odore.

Te spirituale candelabrum, quae lucem inaccessibilem suscepisti, agnovimus, o Virgo Maria, quae omnium fidelium animas illuminasti, et peccati tenebras eliminasti.

Vocibus gratiarum actione plenis ad te clamamus : Ave, immaterialis lucis habitaculum purissimum; ave, causa deificationis omnium; ave, maledictionis dissolutio; ave, terrigenarum expulso-
D sorum revocatio.

« Εκ τοῦ Κανόρος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Νεόφυτον, ἡμέρα κα'.

Τεκούσα τὸν φύσει Δημιουργὸν θείωσας ὅλην τὴν οὐσίαν τῶν γηγενῶν διδ σε κυρίως Θεοτόκον ὁμολογούμεν, Παρθένε Θεόνυμφε.

« Ὑμνον χρησιστήριον γένος βροτῶν ἀεὶ νέμει σοι, Μῆτερ Θεοῦ, τὴν ἀθανασίαν διὰ σοῦ κληρωσάμενον.

mansisti ab originis culpa, quae est mors quaedam spiritualis ab Adamo in alios omnes transfusa. Vide P. Petrum Possinum in *Vincentio Victo*, cap. 14. (50') Graeca in impressis Meneis desunt.

Ἐκουσίως πτωχεύσαντα πλούτῳ ἀγαθότητος τὸν Ἀ
 υπέρθεον, Θεοτόκε, ἀπεκύησας, τὴν ἡμῶν πτωχείαν
 κατοικτείροντα.

Τὸ πρὸ πάντων αἰώνων, κόρη, παναμώμητε, θεῖον
 μυστήριον ἀποκεκρυμένον διὰ σοῦ ἐγνωρίσθη τοῖς
 πέρασιν, ὁ Υἱὸς, καὶ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ σὰρξ χρημα-
 τίσας καὶ θεώσας, Παρθένε, τὸν ἄνθρωπον.

Ὑπέρλαμπρος ἀνεδείχθης καθέδρα βασιλείας οὐ-
 ρανίου Παρθένε, ἐν ᾗ σαρκὶ ἀνεπαύσατο θέλων, καὶ
 τὸν πολὺν ἡμῶν κόπον ἀφείλατο, καὶ ἔβρασε τῷ πα-
 τρικῷ, ὡς ἡδόκησε, θρόνῳ τὸν ἄνθρωπον.

Ἄφθης ἀγγέλων ὑπερτέρα, βουλῆς Ἄγγελον μεγα-
 λης τετοκυῖα, Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν.
 Εὐλογητὸς εἰ, Κύριε ὁ Θεός, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Νέον παιδίον τέτοκας, τὸν πρὸ πάσης τῆς κτίσεως
 φύντα ἐκ Πατρὸς ἀνεμνηνεύτως, πάναγνε· αὐτὸν
 οὖν ἱκέτευε παλαιωθέντα πταίσμασι νῦν ἀνακαι-
 νίσαι καὶ βῶντά με σῶσαι· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε·
 ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
 αἰῶνας.

Σὺ φέρουσα οἶά περ λαβὼς τὸν οὐράνιον, Θεόνημφε,
 ἀνθρακα, τὰ φρυγανώδη μου καρδίας πάθη κατά-
 φλεξον καὶ τῆς γέννης τοῦ πυρὸς λύτρωσαι με δέο-
 μαι, ἵνα δοξάζω σε τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν, παν-
 αμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀγαθάγγελον,
 ἡμέρα κγ'.

Σαρκωθέντα Κύριον δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον
 ἐκύησας, Παρθένε, ὃν Ἀγαθάγγελος ποθήσας ἔξω
 σαρκὸς γέγονεν, ἀθλήσας παραδόξως, μεθ' οὗ ὁμνοῦ-
 μέν σε.

Ἡ παραδόξου μυστηρίου! Πῶς ἡ Παρθένος· πλα-
 τυτέρα τῶν οὐρανῶν ἐδείχθη, ἐν νηδίῳ τὸν ἀπεριόρι-
 στον ἀστενοχωρήτως κυήσασα;

Μαχαρίζομαι σε ἀεὶ, Θεοκυήτορ εὐλογημένη, δι'
 ἧς δόξης ἡξιώθημεν, καὶ τὸν πρὶν Παράδεισον, ὃν
 ἀπωλέσαμεν, ἀπελάβομεν.

Ῥοσμένη φάνηθι, ἀπειρόγαμε, πάντας ἡμᾶς πει-
 ρασμῶν τε καὶ κινδύνων, καὶ θλίψεων τοὺς πόθῳ
 ὁμνοῦντάς σε.

Ῥθθυμίαν ὕπνου θανατηφόρου ἀπάλλαξον, ἀγνή, D
 καὶ πρὸς ἐνθέους γρηγορεῖν με ὕμνους, καὶ καλὰς
 ἐργασίας ἐνίσχυσον, Δέσποινα, ἵνα πόθῳ ὁμνολο-
 γῶ σε.

Ἀνεμνηνεύτου λόγος ἐδείχθης, Παρθένε, μυστη-
 ρίου. Θεὸν γὰρ ἐν πᾶσιν ὄντα ἀχώρητον ἀστενοχω-
 ρήτως χωρεῖς, καὶ τίκεις, καὶ μαζοῖς ἐθρεψας,
 βουληθέντα οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς τοὺς Θεοτόκον σε ὁμο-
 λογοῦντας.

Ἰσχυρὰν παράκλησιν, καὶ ἀκαταίσχυντον ἐλπίδα,
 τειχὸς ἀπροσμάχητον, καὶ θέλειν προστασίαν ὁ λαὸς
 σου ἔχει σε, ὃ σε δοξάζων, Παρθένε, καὶ σωζόμενος·
 κρᾶζει ἐμμελέστατα· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου,
 ἀπαύστως· ὃν, Κύριον.

Superdivinum illum, qui sponte factus est pau-
 per ob divitiis bonitatis suae, peperisti, o Deipara,
 paupertatem nostram commiseratum.

Mysterium illud divinum, ante omnia saecula
 absconditum, per te cognitum est ab omnibus terrae
 finibus, o Virgo puella immaculatissima: Filius
 scilicet tuus et Verbum Dei, quod caro factum est,
 atque hominem deificavit.

Lucidissima caelestis regis cathedra facta es, o
 Virgo, in qua incarnatus sponte requievit, et abstulit
 multam lassitudinem nostram; atque hominem
 in paterno throno, quemadmodum sibi placuit,
 collocavit.

Sublimior angelis apparuisti, magni consilii An-
 gelum enixa, o casta Deipara, cui omnes modu-
 lantes animus: Benedictus es, Domine Deus, in
 saecula.

Novum puerum peperisti, o castissima, qui ante
 omnem creaturam ineffabiliter natus est ex Patre.
 Ipsum ergo nunc deprecare, ut me peccatis invete-
 ratum renovet, et salvum faciat, dum clamo: Pueri,
 benedicite; sacerdotes, laudate; populus, superexal-
 tate Christum in saecula.

Tu, o Dei sponsa, quae velut forceps caelestem
 carbonem portasti, fruticosos cordis mei passiones
 combure; et ab igne gehennae, quaeso, libera me, ut
 glorificem te spem fidelium, o omni laude dignis-
 sima.

Ex Canone in S. Agathangelum, martyrem, die 23.

Incarnatum ob ineffabilem pietatem suam Domi-
 num peperisti, o Virgo, quem Agathangelus concu-
 piscens, e carne exivit post admirandum certamen,
 cum quo te collaudamus.

O admirabile mysterium! Quomodo Virgo spa-
 tiosior caelis facta est, concipiens in utero, sine
 ulla coarctatione 57 illum qui nullo termino con-
 cludi aut definiri potest?

Semper te beatificamus, o Dei Genitrix benedicta,
 per quam gloria digni facti sumus, et Paradisum
 illum antiquum, quem amiseramus, recepinus.

Ostende te, o Virgo innupta, liberatricem omnium
 nostrum a tentationibus, periculis et tribulationibus,
 dum te cum affectu collaudamus.

Libera me, o casta, a mortifero negligentiae som-
 no; et corrobora me, Domina, ad vigilandum in
 hymnis divinis, ac bonis operibus, ut cum affectu te
 laudare valeam.

Inexplicabilis mysterii verbum facta es, o Virgo;
 Deum enim qui in omnibus est incomprehensibili-
 lis, sine coarctatione comprehendisti, ac peperisti,
 atque uberibus nutritivi, cum voluisset misereri
 nostri, qui te Deiparam constemur.

Populus tuus, o Virgo, qui glorificat te, habet te
 validam advocacionem, et consolacionem, spem quae
 non confunditur, murum qui non potest expugna-
 ri, et protectionem divinam, et salutem assecutus,
 clamat suavissimis vocibus: Benedicite semper,
 opera Domini, Dominum.

Mundum illuminas, o purissima, lucem effundens, quæ ante sæcula ex Patre supra mentis caput, coruscavit. Ideo clamo ad te : Expelle tenebras turbulentarum cogitationum e corde meo, ut te, o casta, laudare possim.

(50va) *Ex Canone in SS. Claudium, Asterium et Neonem, die 26.*

Ineffabili prorsus modo Verbum continuisti simile nobis factum propter summam bonitatem ; atque illud idem in duabus voluntatibus, atque una persona vere peperisti : propterea te Dei Matrem immaculatam atque inviolatam, o Virgo, pronuntiamus.

58 Hymnum in gratiarum actionem tibi offert genus humanum, quod per te immortalitatem accepit in sortem.

Domina a maritali toro immunis, quæ Verbum incarnatum peperisti, illumina animam meam, et a gehenna ac supplicio libera me.

Ne cesses eripere me a captivitate, et a mortifera tempestate, quæ premit me undique, et a gravissimis passionibus, quæ me ad mortem adigunt, o puella sanctissima, peccatorum præsidium, ac promptum hominum auxilium.

Uterum tuum Dominus ingressus, tanquam sponsum pulcherrimus ab eodem supernaturaliter processit, atque homines immortalitate decoravit, ac salvavit eos, qui te veram Deiparam castam agnoscunt.

Lux ex utero tuo exorta, terrarum orbem illuminavit, o Virgo, ac dæmonum nebulam, atque ignorantie tenebras undequaque penitus eliminavit, Jesus lucis dator.

Animam meam passionum morbo peremptam vitæ restitue, o benedicta, quæ vitam peperisti omnium Dominum, cui modulantes canimus.

O divina gratia plenissima, quæ velut forceps, celestem carbonem ulnis tuis tulisti, animæ meæ pravas affectiones exure, et ab igne tremendo eripe et salva me, ut te glorificare possim, o fidelium tutela ac protectio, quæ non confunditur nec erubescit.

Ex Canone in S. Joannem Chrysostomum, die 27.

O benedicta et gloriosa, concede iis qui glorifi-

60 MENSIS FEBRUARIUS.

Ex Canone in S. Simeonem Theodochum, seu Deiferum, die 3.

Ille qui plenus erat evacuatur ; qui erat ante sæcula, incipit esse ; Verbum fit palpabile ; plasmator plasmatur ; incomprehensibilis comprehenditur in utero tuo corporatus, Deo o charissima.

Ubi Simeon vidit te spiritualem forcipem, ferentem divinum illum carbonem, qui ex sanguinibus tuis corpus accepit ineffabiliter, cum gaudio te beatificavit, o purissima.

Qui manu fert universa, in manu perpetuæ Virginis gestatus, fecit eandem ipsis cherubim ac

A φωτίζεις τὸν κόσμον, ἀνατίλασα τὸ φῶς, πυνάμωμε, τὸ λάμψαν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ νοῦν. Διὰ τοῦτό σοι βοῶ· Τὴ σκότος ἀπέλασον, ἀγνή, ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας τῶν ἀτάκτων λογισμῶν, ὥπως ἀνυμνῶ σε.

cant te, ut gloriam et lucem consequantur æternam, o Virgo immaculatissima, quæ es auxilium fidelium.

Stabilem me fac, o Virgo, intercessionibus tuis in petra **59** veritatis ; et a seductoris insidiis supplantari nunquam sinas me, o Deo charissima, ut te cum fide beatam appellem.

Tanquam propitiator, tanquam ferventi apud Deum patrocínio locupletati sumus te nos servi tui, o inviolata ab omni labe immunis : libera nos ab æternis tormentis, dum tuas laudes cantamus.

Incarnatus est citra mutationem Dominus ex castis sanguinibus tuis, o Virgo tota pura, atque omnes nos errorum laqueis implicitos, ad divinam vitam revoca, dum laudamus, o omni laude dignissima.

Divinæ compunctionis imbres stilla super me, castissima Domina, ut lugeam, atque abluiam me totum a sordibus inmensorum peccatorum meorum.

Peccati gladio sauciatus ac dejectus, mortuus sum. Tu quæ peperisti Christum, qui morte sua sustulit mortem, vivifico patrocínio tuo, vitæ restitue me, et salutem.

C Sacratissima prophetarum linguæ prænuntiantes vocaverunt te montem pinguem, o puella immaculatissima et castissima ; portam ineffabiliter effluentem solem justitiæ, qui corda nostra divinis splendoribus illuminat, dum clamamus ; Dominum, etc.

E A formidolosissima necessitate libera me, o Virgo casta, cum tempus aderit, quo Filius ac Dominus tuus veniet, vero iudicio cuncta discussurus, atque unicuique pro merito præmia vel pœnas repensurus, astantibus cum tremore universis superni exercitus ordinibus.

ΜΗΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ.

D

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Συμεὼν τὸν Θεοδόχον. Ἡμέρα γ'.

Ὁ πλήρης κακίνωται, ὁ προαιώνιος ἔρχεται, ὁ λόγος παχύνεται, ὁ πλάστης πλάττεται, ὁ ἀχώρητος χωρεῖται ἐν κοιλίᾳ τῇ σῇ σωματούμενος, Θεοχαρίτωτα.

Νοητὴν λαβὴν σε ἄνθρακα φέρουσαν θεῖον, τὸν ἐκ τῶν τῶν αἱμάτων σωματωθέντα ὑπὲρ νοῦν, ὁ Συμεὼν ὡς ἐβλεψε, πανάμωμε, χαίρων ἐμακάριζεν.

Ὁ χεῖρ τὰ πάντα φέρων ἐν χειρὶ βασταζόμενος, τῆς Ἀειπαρθένου, ταύτην χερουδὶ ἀπειργάσατο,

(50va) Hujus Canonis ac sequentis Græcus textus desideratur in Menæis impressis.

καὶ σεραφίμ ἀνωτέραν ὡς γέννητριαν ἦν ὀμνήσω-
μεν, καὶ εὐσεβῶς μακαρίσωμεν.

Μὴ φλέξας τὴν μήτραν σου ὃ φύσει ἀναλλοίωτος,
ἄνθρωπος ὤφθη ἐκ σοῦ τικτόμενος, καὶ τοὺς ἀπ-
ωσθέντας τῇ φθορᾷ πάντας ἀνεσώσατο, Θεομήτορ
πανάμωμε.

Θηρεύσαι με καθ' ἐκάστην ζητεῖ ὁ παμπόνηρος,
ἀλλ' αὐτοῦ με τῶν παγίδων ἐξάρπασον, Δέσποινα,
καὶ τῇ θείᾳ σχέπῃ τῶν πετερίγων σου σῶσον συν-
τήρησον.

Οὐ κενώσας ὁ πληρέστατος τὸν ἀχραντον κόλπον
τοῦ φύντος Πατρὸς, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις, ἀγνή, ὡς
βρίφος καθέζεται, ἐτοιμαζόμενος οἷς ἠθέλησεν
ἐμυιοθῆναι, ἀχραντε, ἱερὰν σαφῶς καθέδραν.

Ὡς κρίνον, ὡς εὐσμόν σε ῥόδον, ὡς θεῖον ὄσφρᾶ-
διον ἐδρέψατο Λόγος ὁ ὑπέρθεος, πάναγνε Θεόνυμφε,
καὶ σου τὴν μήτραν ὥκησεν εὐωδίαζων ἡμῶν τὴν
φύσιν δυσωδίας πλησθεῖσαν, τὴν ἐξ ἁμαρτίας,
Μαρία Θεοτόκε.

Φανεῖσαν Μητέρα σε Θεοῦ ὡς ἐδίδαξε, Θεοτόκε,
ὁ πρεσβύτερος, ἔφησεν οἷάπερ προφήτης· Ἰδοὺ ὁ
σὸς Υἱὸς εἰς ἀνάστασιν καὶ πτώσιν τῶν πολλῶν
καίται, Δέσποινα, καὶ εἰς σημεῖον δυσερμήνευτον.

*Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ὁσίον Βουκόλον, ἐπίσκο-
πον Σμύρνης, ἡμέρα ζ'.*

Ὁ τῷ Πατρὶ συνυπάρχων Μονογενὴς ὑπὲρ νοῦν,
ἐν μήτρᾳ σου σαρκιωθεὶς θεοπρεπῶς, τοὺς βροτοὺς
εἰδῶσεν, ἀγνή, διὰ πλῆθος οἰκτιρμῶν ὁ ὑπεράγαθος.

Αἰμὴν γενοῦ μοι, καὶ φρουρὸς, ταῖς δειναῖς τρικυ-
μαῖς τῶν παθῶν ἀνευδότως χειμαζομένην αἶν ἐν
βαλίσσῃ, ἀγνή, τῇ τοῦ βίου, μόνῃ αἶν παρθένε.

Γνωτῶς ἐν βάτῳ σε Μωσῆς ἐώρακεν ἱερῶς τυ-
πομένην, τὴν τοῦ πυρὸς μέλλουσαν λοχεύτριαν ἀνα-
φανῆναι μυστικῶς, Θεοτόκε αἶν παρθένε.

Νέμους τῆς φύσεως Ἰησοῦς ὁ πανυπερούσιος Θεὸς
καινοτομεῖ, παναμώμητε, σοῦ ἐκ τῆς νηδύος ἀποτι-
κτόμενος ὁ μόνος οὐσιώσας τὸ πᾶν βουλῆματι.

Ἡ πύλη τῆς χάριτος ἡ ἀνοίξασα βροτοῖς τὴν
πύλιν τὴν οὐράνιον, τῆς μετανοίας πύλας μοι τηλαυ-
γῶς διάνοιξον, Δέσποινα, καὶ πυλῶν τοῦ θανάτου
ἐλευθέρωσον.

Λυτρωθέντες τῆς ἀρχαίας ἀποφάσεως τῷ τόκῳ
σου, πανάμωμε, ἀνυμνοῦμέν σε οἱ σωθέντες, κόρη,
διὰ σοῦ, βούντες καὶ λέγοντες πιστῶς· Εὐλόγημέ-
νος ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας, ἀγνή.

Ἰερῶς ἐμνεῖτο τὰ σὰ μυστήρια προφητῶν, Θεο-
τόκε, ὁ θεὸς σύλλογος, πόρρωθεν μαθὼν καὶ τρα-
νῶς ἐκτιθέμενος τὰς θεοσημίας τοῦ θεοῦ τοκετοῦ
σου.

Φωνῇ ἀγγέλου, μεγάλης Ἀγγελον βουλῆς, ἀγνή,
Χριστὸν Ἐμμανουὴλ ἀποτέτοκας, τοῖς ἀγγέλοις τοὺς
κάτω συνάπτοντα, μόνῃ εὐλογημένη, μόνῃ παν-

A seraphim sublimiorem, tanquam genitricem suam,
quam laudemus, et devote beatificemus.

Ille qui natura est immutabilis, apparuit homo
natus ex te, nec tamen uterum tuum combussit,
omnesque a corruptione ereptis liberavit, o Dei
Mater purissima.

Pessimus hostis quotidie me venari studei; at
tu ab ejus laqueis eripe me, Domina, et divina
protectione elarum tuarum saluum conserva me.

Ille qui erat plenissimus, non evacuans immacu-
latum sinum Patris, a quo natus erat, in sinu tuo,
o casta et immaculata, tanquam infans sedet,
præparans illis, quibus voluit assimilari, cathedram
sacram manifeste.

B Tanquam lillam, tanquam suavissimam rosam,
tanquam divinum olfactorium collegit te divinissi-
mum Verbum, o castissima Dei sponsa; tuumque
uterum inhabitavit, odore implens suavi naturam
plenam fetore peccati, 61 o Maria Deipara.

Ubi Simeon senex vidit te, o Deipara, esse Ma-
trem Dei, dixit tanquam propheta: Ecce filius
tuus in resurrectionem, et ruinam multorum
positus est, o Domina, et in signum difficilis in-
terpretationis.

*Ex Canone in S. Bucolum, episcopum Smyrnæ,
die 6.*

C Unigenitus qui est simul cum Patre, in utero tuo,
o casta, ineffabiliter incarnatus, prout Deus dece-
bat, mortales homines deificavit, propter multi-
tudinem miserationum suarum, tanquam benignis-
simus.

Portus esto mihi et custodia, gravissimis pas-
sionum procellis sine intermissione semper jactato
in mari vitæ hujus, o casta sola semper virgo.

Manifeste in rubo per sacrum typum te figura-
tam vidit Moyses, futuram mystici ignis genitricem,
o Deipara semper virgo.

Naturæ leges, Jesus omni substantia superior
Deus, renovavit, ex utero tuo natus, o omni laude
celebranda, qui solus fecit ut esset omnis substan-
tia voluntate sua.

D O porta gratiæ, quæ hominibus cæli portam
aperuisti, aperi mihi, Domina, patenter portas pœ-
nitentiæ, et a portis mortis libera me.

Liberati per partum tuum ab antiquæ damna-
tionis sententia, o purissima, laudamus te, salutem
per te consecuti, clamantes, et cum fide dicentes:
Benedictus fructus ventris tui, o casta puella.

Divinus prophetarum cœtus sacre initiabatur
mysteriis tuis, o Deipara, procul edoctus, et ma-
nifeste exponens vaticinia divini partus tui.

Per vocem angeli, magni consilii Angelum con-
cepisti, o casta, Christum Emmanuelem, qui angelis
homines 62 conjunxit, o sola benedicta, o sola

omni laude dignissima puella (51), o sola deifica-
tionis nostræ causa.

*Ex Canone in S. Parthenium, episcopum Lampsace-
num, die 7.*

O inviolata, quæ Deum bonum peperisti, bonum
effice miserum cor meum multarum passionum ma-
litiis depravatam; et da mihi vires ad efficiendam
voluntatem Redemptoris nostri, qui vult omnes
homines salvos fieri.

Inter homines conversatus est Dominus, qui
ex te carnem inexplicabili modo accepit: eundem
ergo deprecare, o sanctissima, ut misereatur mei,
qui a serpentis vitibus in certamine superior ac
dejectior.

Sana, o Virgo, vulnera animæ meæ mentem B
meam a passionibus dilaceratam, et a transgres-
sionibus mandatorum Salvatoris obtenebratam
pacifica.

A malis inhaerentibus mihi ob invasiones Alieni,
et a tormentis æternis mihi reservatis libera me,
precor, intercessionibus tuis apud amatorem ho-
minum.

Ne statuas me, in die iudicii, inter damnatos; ne
ignominia notes me, in omnibus insensibilem,
Deus meus, et factor meus, cum habeas advocatam
pro me Dominam illam, quæ sine semine concepit
ac peperit te.

Sanctior supernis potestatibus apparuisti, e
immaculatissima Deum enim corporasti, quem

(51) Egregia Deiparæ laus est, ipsam statum
gratiæ nullo unquam peccato temeratum semper
habuisse, et extra communia naturæ inquinatæ pro-
cul a maledictione et subjectione dæmonis posi-
tam fuisse. Hac igitur laude, qua ipsa dignissima
est, debet ab omnibus qui eam laudare cupiunt
celebrari. Porro esse istam Deiparæ laudem unde-
quaque eximiam, extra omnem dubitationem esse
debet. Ut maxime mirandum sit Abulensem, tametsi
de Mariæ conceptione optime sentientem, eamque
immunem a peccato fuisse affirmantem, atque id et
tutius et plane eligibilis esse pronuntiantem, eo
tandem devenisse ut diceret: « Non mutari in hoc,
vel minui Deiparæ laudem ac gloriam, si dicatur
incurrisse originale peccatum, ut putant qui non pe-
netrant naturam peccati originalis: » cum non par-
va gloria sit, Deo similem perpetuo esse, et habitu
dissimilitudinis Dei, quod peccatum originale est,
semper caruisse, itidemque labe peccati natura sua
corruptis, et inficientis, imo interficientis ani-
mam, Dei beneficio eximi: sicut e contrario non
minui ejus laus, qui ea macula sordere supponitur.
Vide Velasquez, *De Maria immaculate concepta*, libr.
II, dissertat. 5, annot. 1, ubi ostendit sanctis-
simam Virginem pro dignitate laudari non posse,
nisi communibus Deiparæ laudibus illa addatur,
quod nimirum fuerit immaculate concepta.

Porro Ambrosius Catharinus in sua disputat.
Pro immaculata conceptione, libr. I, agens contra
nonnullos, qui dicebant ad laudem Mariæ non atti-
nere præservatam fuisse a labe peccati originalis,
ait inter alia: « Quod insuper adjiciunt parum ad
laudem Dominæ attinere hoc quod illi ascribimus
privilegium præservationis ab originali, prorsus
inopinabile est. An, quæso, parum mali existimant
peccati societatem, Dei iram atque inimicitiam, dia-

bolis servitutem, et si quis parvo momento his tan-
tis malis teneatur? At non ita sentiant qui spi-
ritualibus oculis rem perspiciunt. Quare ab hac adeo
misera conditione singulari dono servatam fuisse
magnum esse arbitrantur, sicut et illa exsultans
in spiritu professæ est Luc. 1: *Quia fecit mihi ma-
gna qui potens est*. Quod si parvum etiam ex se hoc
donum proflueretur, magnum tamen profecto fie-
ret, tum præstantia donatoris, tum etiam singula-
ritate ejus, cui soli donatum est; nam, ut quidam
egregie dixit, a magnis principibus etiam minu-
tulis donis honestari, magnum et favorabile cense-
tur. Denique si vir ille spiritualium rerum diligens
examinator atque æstimator prudens Augustinus,
carnem Mariæ jam demortuam pro quovis temporis
puncto obnoxiam corruptioni non poterat sine
horrore cogitare (ut ipsemet testatur), quanto hoc
certe minus de sacratissima anima illa cogitandum,
quod peccato corrupta, quod diaboli potestati sub-
jecta, quod Deo tandem inimica etiam pro quovis
momento vere dici poterit? Sed quid ulterius
moror? cum et hoc in loco isti ex diametro cum
sententia B. Thomæ depugnent? Nam quod ipsi
adeo parvi faciunt, Thomas ipse contra adeo ma-
gnificat, ut idcirco neget Mariæ convenire, quod
nimis excelsum videbatur, eo quod per illud
æquari videretur Christo. Nos tamen, ut suis locis
declaramus, et magnum esse fateamur, nec tamen
adeo magnum ut ad Christi Majestatem ascendat.
Quare trivolum est penitus quod addebant, satis
eam ut Dei Matrem celebrari, idque solum loco
omnis laudis; nam hæc ipsa ratione concluderent,
ne laudetur ut Virgo, ne colatur ut sanctificata,
taceatur et Assumptio ejus gloriosa, et alii præro-
gativarum tituli, quibus abundat. » Sic Catharinus
loco citato.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίων Παρθένιον, ἐπί-
σκοπον Λαμψάκων, ἡμέρα 7.

Ἀγαθὸν κυήσασα Θεὸν, ἀγράντες, ἀγάθουνον τὴν
ἐν πολλοῖς κεκακωμένην πάθει ταπεινὴν καρδίαν
μου, καὶ τὸ θέλημα ἐκτελεῖν ἐνδυνάμωσον τοῦ σωθῆ-
ναι πάντας θέλοντος ἀνθρώπου λυτρωτοῦ ἡμῶν.

Ἦμίλησεν ἀνθρώποις ἐκ σοῦ τὴν σάρκα ὁ Κύριος
φρέσας ἀνερμηγεύτως· αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπησον, παν-
αγία, τοῦ οἰκτεῖρῆσαί με καταπονούμενον προσδο-
λαῖς τοῦ ὀφείω καὶ δωρούμενον.

Τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, Παρθένε, θεράπευ-
σον, τὸν νοῦν μου εἰρήνευσον ὑπὸ παθῶν σπαρτάτο-
μενον, καὶ ταῖς παραβάσει τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτή-
ρος σκοτιζόμενον.

Ἀπὸ παθῶν ἀμαυρώσεως, κόρη, ἀπὸ σκανδάλων
τῶν προσγινομένων ταῖς ἐπιρραῖς τοῦ Ἀλλοτρίου,
μενουσῶν τε βασάνων αἰωνίων πρὸς τὸν φιλόαν-
θρωπον ῥῦσαί με ταῖς σαῖς, δυσωπῶ, παρακλήσειςιν.

Μὴ στήσης με ἐν ἡμέρᾳ τῆς δίκης κατάκριτον,
μὴ στηλιτεύσης με ἐπὶ πάντων τὸν ἀναίσθητον, Θεέ
μου, ποιητά μου, ἔχων ἐκτεύουσαν τὴν τεκούσαν
ἀσπρόως σε Δέσποιναν.

Ὁράθης, πανάμωμε, ἀγιώτερα τῶν ἄνω δυνά-
μεων· Θεὸν γὰρ ἐσωμάτωσας, ἐν τάξει ἀσώματοι

φῶς δοξάζουσι. Τοῦτον οὖν ἰκέτευς ἀπὸ τοῦ οἰκτε-
ρῆσαι τοὺς σε δοξάζοντας.

Ῥόπου με παθῶν, ἀγνή, προσγινόμενον τῇ με-
σιτεῖ σου καθάρισον, καὶ λάμπρυνον, δέομαι, σκο-
τισθεῖσαν τὴν καρδίαν μου δαιμόνων ἀμαυρότησιν,
ὅπως σε μακαρίζω, θεομακάριστε Δέσποινα.

Φωτὶ με καταύγασον τὸν ἐν τῷ σκότει καίμενον
τῆς δεινῆς ῥαθυμίας, Θεοχαρίτωτε, καὶ μὴ προαι-
ρούμενον ὅλως τοῦ τοῦ Θεοῦ νόμου συντηρῆσαι,
ὅπως ὡς προστάτην μου καταχρέως μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἄγιον Ιερομάρτυρα Βλά-
σιον, ἡμέρα ιδ'.

Ὅλην σε καθάρην εὐρηκώς ὁ καθαρὸς ἐσχήνω-
σεν ἐν τῇ νηδί σου, ἀγνή Παρθενομῆτορ, καὶ σὰρξ
ἐχρημάτισε δίχα τῆς ἀμαρτίας, ἵνα πλάνης ἡμᾶς
ἀπαλλάξῃ.

Σὺ τὴν φανείσαν ὑπερέχουσαν τῶν κτισμάτων, ὡς
πάντων ὄσαν ἀγιωτέραν, ἐν ἀνέσει γενεᾷ μακα-
ρίζουσιν ἀνθρώπων, θεομακάριστε.

Νόμον σε καὶνὸν προεῖδεν ὁ προφήτης, ἔχοντα
Θεοῦ τὸν Λόγον γεγραμμένον, τὸν διαβρόχξαντα, κόρη,
τῆς ἀμαρτίας τῶν προπατρῶν τὸ χειρόγραφον.

Ὑμνοῦμέν σε, Μαρία, τὴν θεώσασαν τῶν ἀνθρώ-
πων τὸ φύραμα τῇ ὑπὲρ νοῦ σου λογιᾷ, καὶ ἀνα-
πλάσασαν καταφθαρέντας ἡμᾶς καὶ συντριβέντας
ἀπάτῃ τοῦ ἔργου, πάντα γε.

Ὁ θρόνος ὁ τοῦ Θεοῦ τῶν χειρῶν ὁ ὑπέρτερος,
νεφέλη ἡ τοῦ φωτός, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα παναγία,
φώτισον, καὶ παθῶν ἀγλῶς τὴν καρδίαν μου κα-
θάρισον.

Νυσταγμῷ κρατηθέντα με, Παρθένε, ἀμελείας,
ἀμαρτίας κατέλαθεν ὕπνος θανατηφόρος· διὸ μετα-
νοίας με πρὸς ζωηφόρον αὐγὴν, ἀγνή, ἐξείγειρον καὶ
σῶσόν με.

Ἰεραὶ σε προηγγείλαν, Παρθενομῆτορ, φωναὶ ἐσο-
μένην, κόρη, τοῦ ποιητοῦ σου ὑπὲρ φύσιν τροφὴν,
γέννησιν ἀρρήτων ὡς καὶ σύλληψιν ξένην κεκτημέ-
νην· ὅθεν σε ὕμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεῖς ἐν ἀγκάλαις σου Χριστὸν τὸν διακρατοῦντα
οἰκημένην πᾶσαν χεῖρ, ἀγνή Παρθενομῆτορ, ὃν ἰκέ-
τευς, ὡς Ὑῖόν σου καὶ Κτίστην, σῶσαι τὰς ψυχὰς
τῶν ἀνυμνοῦντων σε.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἄγιον ἀπόστολον Ἀρ-
χιππον, ἡμέρα ιθ'.

Ἰδόντες προφητικοὶ ἐν ὁμασί πόρρωθεν, πάν-
τα γε, τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου θεοῦ, τοκετοῦ τοῦ φρικτοῦ

(52) Hinc Caelius Pannonius ord. S. Pauli primi
Eremitæ decus, in suis Commentariis mss. in Can-
tic. quæ in celebri monasterio Lepoglavæ asservari
asserit Laurentius Chrysog. in *Mundo Mariano*, tom.
II. diss. 40, n. 42, alii inter alia : « Decuit summe
puram esse, quæ candorem lucis æternæ, et specu-
lum sine macula conceptura, et intra viscera gesta-
tura foret, quæ singulari gratia præservata fuit, ut

A incorporeorum acies cum timore glorificent. Hunc
ergo semper deprecare, ut eorum qui te glorificant,
miseretur.

A sordibus passionum inhærentibus mihi emun-
da me, o casta, intercessione tua; et illumina, pre-
cor, cor meum, dæmoniaca caligine obtenebratum,
ut beatificem te, o Domina, divina beatitudine fe-
licissima.

In tenebris gravissimæ desidiæ jacentem luce tua
illumina me, o Deo charissima; non enim adhuc
firmiter scio **63** deliberare velle me observare Dei
leges. Ita fiet, ut te tanquam meam patronam, pro
debito beatificem.

Ex Canone in S. Blasium, martyrem, die 11.

B Cum te totam puram invenisset ille qui purus est,
habitavit in utero tuo (52), o casta Virgo Mater,
et caro factus est, sine peccato, ut nos a seductione
liberaret.

Te, quæ omnibus creaturis eminentior appa-
ruisti, utpote omnibus sanctorum, generationes ho-
minum cum laude beatificant, o divina beatitudine
cumulata.

Legem novam prævidit te olim propheta, Verbum
Dei inscriptum habentem, o puella, quod peccati
primorum parentum chirographum disruptit.

Laudamus te, o Maria castissima, quæ ineffabili
partu tuo humanam massam delicasti, et nos cor-
ruptos ac fraude serpentis contritos reformasti.

C O sanctissima, thronus Dei cherubim sublimior,
ac nubes lucis, illumina oculos animæ meæ, et
a passionum tenebris purifica animam meam.

Dormitione negligentie oppressum, somnus
peccati mortiferus deprehendit me : propterea ad
vitalem pœnitentiæ splendorem exsuscita me, o
casta, et salva me.

Sacræ voces prænuntiaverunt te, o Virgo Mater
puella, futuram esse Creatoris tui altricem, atque
habituram partum ineffabilem, et conceptionem per-
eigrinam : unde te laudamus in omnia sæcula.

Unis tuis Christum portas, o casta Virgo Mater,
qui manu sua continet ac regit omnem orbem
terrarum. Eundem tanquam Filium et Creato-
rem tuum deprecare pro salute animarum collau-
dantium te.

64 Ex Canone in S. Archippum, apostolum, die 19.

Videntes divini loqui vates a longe propheticiis
oculis formidabile atque ineffabile partus tui divini

non penetraret ad eam labes ista connaturalis,
quando corpus afflatu Spiritus consecratum susce-
pit animam in plenitudine gratiæ creatam : quod
citra alterationem potuit Deus facere, et fecit, alio-
quin non tantum honorasset Pater Filium, si Ma-
trem aliquando infamiæ malum subisse passus
esset.

mysterium, o summe casta atque inviolata, illud A
variis modis ac figuris manifestaverunt.

Templum Dei capax, et mundum tabernaculum,
dignumque Deo habitaculum facta es manifeste, o
castissima.

Tanquam montem umbrosus praevidit te olim
Habacuc, o purissima puella, ferentem Verbum
illud, quod a delictorum flamma et a peccatorum
combustione universos obumbrat.

Te solam ex omnibus generationibus elegit Do-
minus, o Deipara, et ex te incarnatus est, deifi-
cans humanam naturam.

Mortem induit, vita exutus, Adam in Paradiso.
Vivifico autem partu tuo mors interempta est, o
Virgo sanctissima sponsa Dei.

Dominus qui terram nebula, et caelum nubibus
circumdat, mortalem carnem ex sanguinibus tuis
induere voluit, o puella, ut immortalis gloriae stola
hominum vestiret.

Per unicam comestionem Adam mortuus est,
cum mortem vindemiasset ab arbore scientiae. Per
te autem, o immaculata (53), ad vitam revocatus,
Paradisi delicias iterum recepit clamans: Benedicite,
omnia opera, Dominum.

O castissima, ferens Christum in ulnis tuis
nutu suo ferentem omnia, eundem tandem Filium
tuum deprecare, ut liberet me a manibus inimici,
et propter abyssum misericordiae suae, sustentet ac
velut ulnis regat me, et 65 saluum me faciat.

Ex Canone in S. Leonem, episcopum Catanensem, C
die 20.

Templum Dei facta es, o puella immaculata
Deipara (54), qui in te supra cogitationibus concep-
tum inhabitavit, et ab animabus hominum erro-
rem ac seductionem eliminavit.

O forceps carbonis divini ac lucidi, o rube di-
vinitatis igne non combuste, omnes fruticas
passiones meas combure, et ab igne aeterno eripe
me.

Ille qui a nulla re capi potest in utero tuo capi-
tur, o castissima, ut me in peccatis profunde im-
mersum saluum faciat propter benignitatem suam.

Inuentes olim venerandi prophetae divino nu-
mine afflati, ineffabilem profunditatem mysterii

(53) Ex hoc immaculatae titulo, quo B. Virgo non
solum a Josepho nostro, sed ab aliis passim Patri-
bus compellatur, eliciunt multi theologi omnimo-
dam ejusdem B. Virginis puritatem, inter quos
P. Joannes Baptista Lezana in suo Apologetico pro
conceptione immaculata cap. 13, sic ait: « Si vim
negationis, quae per nomen immaculatae signifi-
catur, recte pensitemus, inveniatur certe ad omnem
temporis differentiam extendendam fore: negatio
enim illa in, vim universalis habet, ac si doceat
nullam prorsus maculam neque actualem
neque originalem Deiparam habuisse. Deinde
femina corrupta semel, non potest impos-
terum incorrupta nuncupari. Si ergo sanctissima
femina Maria aliquando originalem maculam fuit
perpressa, nequibit imposterum immaculata vocari. »
Sic ille. Ut ergo recte, pie et prudenter a Josepho
nostro et aliis Patribus hoc immaculatae nomine

μυστήριον οἱ θεηφόροι, ἀχράντες, ποικιλοτρόπως κα-
τεράνωσαν.

Ναὸς ἐδείχθη· Θεοῦ χωρητικὸς περιφανῶς, Πάν-
αγνε, καὶ καθαρὸν σκήνωμα, καὶ θεοπρεπὲς ἐν-
διαίτημα.

Ὡς κατάσκιον προβλέπει σε πάλαι ὁρὸς ὁ Ἀββα-
κοῦμ, πανάμωμε, φοροῦσαν τὸν Λόγον πάντας συ-
σκιάζοντα φλογμοῦ παραπτώσεων καὶ ἀμαρτιῶν, κόρη,
καύσωνος.

Σὲ μόνην ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατο ὁ Κύριος,
Θεοτόκε, καὶ ἐκ σοῦ ἐσαρκώθη, θεώσας τὸ ἀνθρώ-
πινον.

Νέκρωσιν τὴν ζωὴν ἐκδυθείς ἐνεδύσατο ἐν Παρα-
δείσῳ, Παρθένε, ὁ Ἀδάμ· τῷ σὺ δὲ ἀθανάτισθη
ζωηφόρῳ τοκετῷ, παναγία Θεοδύμψε.

Γῆν μὲν ὀμίχλῃ, τὸν οὐρανὸν δὲ νεφέλαι· Κύριος,
κόρη, περιβάλλων, σάρκα θέλων θνητὴν ἐξ αἱμάτων
σου ἐνδύεται, καταστολὴν δόξης ἀθανάτου ἐνδύων τὸν
ἀνθρώπον.

Νεκρὸς διὰ βρώσεως μετὰ Ἀδάμ γεγέννηται, τρυ-
γῆσας θάνατον φυτοῦ τῆς γνώσεως. Ἀχράντε, διὰ σοῦ
δὲ ἀνεζώσας, καὶ Παραδείσου τὴν τρυφήν πάλιν
ἀπέλαβε κραυγάζων· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν
Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις νεύματι τὸν φέ-
ροντα τὰ πάντα, τοῦτον ὡς Υἱὸν σου θυσιάζει ἐχθροῦ
χειρῶν με, πάναγνε, ῥύσασθαι, καὶ δι' ἐλέους ἄβυσ-
σον ἐναγκαλίσασθαι καὶ σῶσαι με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Λέοντα ἐπίσκοπον
Κατάνης, ἡμέρα κ'.

Ναὸς ἐχηρημάτισας τοῦ Θεοῦ, ἀμόλυντε κόρη, τοῦ
οἰκῆσαντος ὡπὲρ νοῦν ἐν σοί, Θεοτόκε, καὶ τὴν πλά-
νῃν τῶν ψυχῶν τῶν βροτῶν ἐξοικήσαντος.

Ἡ λαβὴς ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ φωταυγοῦς ἀνθρακός,
καὶ βάτος ἡ πυρὶ μὴ φλεχθεῖσα τῷ τῆς θεότητος τῇ
φρυγανῶδῃ μου πάντα κατέφλεξον πάθῃ, καὶ πυρὸς
ἐξάρπασον διαωνίζοντος.

Ὁ τοῖς πᾶσιν ἀχρόρτος, πάναγνε, χωρεῖται ἐν
τῇ νηδύϊ σου, διασώζων με χρηστότητι τὸν βεβυθι-
σμένον ἀμαρτήματι.

Θεωρήσαντες πάλαι ἐνθεαστικώτατα, Θεοχαρι-
τωτε, οἱ σεπτοὶ προφῆται μυστήριον τὸ βάθος τὸ

Deiparam appellatam esse dicamus, asserere oportet
omnem peccati, sive actualis, sive originalis macu-
lam ab ea penitus fuisse remotam.

(54) Ad conficiendum in Eucharistia corpus
Christi, hostia immaculata requiritur, et Deo offerri
ita dicitur: *Offerimus tibi, Domine, hostiam immaculatam*: quae videlicet undequaque munda e pane
azymo absque ullo fermento subsistat. Ergo in lu-
carnationis mysterio Dei Filius carnem ex immacu-
lata et purissima Matre nulli fermento veteri obno-
xia sumere debebat, eruditus auctoribus observan-
tibus, antiquitas in hostiis, in quibus Christi cor-
pus consecrandum erat, Dei Matris imagines in-
sculptas fuisse, ut Deipara a peccati macula immu-
nitas ab immaculata Eucharistiae hostia explicetur.
Vide Velasquez *De Maria Concepta*, libr. II, disseri.
2, annotat. 1, n. 3.

ἀφραστον τῆς σεπτῆς λοχείας σου τῆς ἀγνῆς, ποικι-
λοτρόπως ὡς ἐχώρησαν, τοῦτο πρόηγγειλαν.

Ἄγλασον τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε, ἢ τὸν ἅγιον
κωήσασα Λόγον, τὸν ἀληθῶς ἐν ἁγίοις, ὡς θέμις,
ἀναπαυόμενον μόνον Θεὸν ἡμῶν, καὶ δίδου μοι ὡς
ἀληθῶς κατανύξεως δαδρῶς, πανάμωμε.

Σοῦ τὴν νηδὺν μὴ καταφλέξαν τῆς θεότητος τὸ
πῦρ, παρθενομήτορ, σωματοῦται ἐκ σοῦ τὰ πέρατα
φωτίζων ταῖς θεϊκαῖς λαμπρότησι· διὰ τοῦτό σε
ὁμνοῦμεν.

Ὁ βουλῆσει πάντα ἐκτελῶν, πανάμωμε εὐλογη-
μένη, βουλευθεὶς καὶ μήτραν τὴν σὴν κατεσκήνωσε,
καὶ σὰρξ ὥράθη, καὶ ἐθέλω με θοαρέντα τὸ πρό-
τερον τοῦ ἀπατεῶνος κακίστη συμβουλῇ.

Φρίττω σοῦ, μόνε βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρου-
σίαν καὶ δίδοικα, ἀμετρα πταίσας σοι, καὶ μετα-
γνώσει μὴ βελτιούμενος· ἀλλ' ὡς ὑπάρχων ἀγαθὸς
ἐπιστρέψον, σῶσόν με, τῆς κυρσάσης σε εὐποσδέ-
κτοίς, Ἰησοῦ, παρακλήσει.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Πορφύριον ἐπί-
σκοπον Γάζης ἡμέρα κς'.

Ὅμορον εἰσδεξαμένη σοῦ ἐν τῇ νηδῷ τὸν οὐρά-
νιον, Θεοτόκε, Παρθένε, ἀμαρτίας τοὺς δαδρῶς ἐξή-
ρανας.

Ῥῥαί με προσελαῖς σου τῶν τοῦ ἐχθροῦ βελῶν,
ἀχραντε, καὶ λογισμῶν τῶν ἐπιμεβαινόντων ἀπειδῶς
τῇ καρδίᾳ μου.

Νεκρωθέντα με, πάναγνε, πάλιν ἀνεζώσας, ὡς
κωήσασα τὴν ζωὴν τὴν ἐνυπόστατον, τὸν Ὑῖον καὶ
Λόγον τοῦ Γεννήτορος.

Μόνην γενεῶν ἐκ πασῶν σε ἐξελέξατο ὁ πλαστουρ-
γός, καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς ἐν σοὶ οἰκήσας, Θεοτόκε
Ἄειπαρθενε.

Νεκρούμενον καὶ φθορᾷ ὑπαχθέντα τὸν πρωτό-
πλαστον, Παρθένε Μαρία, τὸν νεκρωτὴν τοῦ θανά-
του τεκοῦσα, εἰς ἀφθορίαν μετήγαγες, ἀχραντε,
καὶ ἰδεῖσας τοὺς γηγενεῖς οὐρανίους, Θεὸν σωμα-
τίσασα.

Ὀψιτερον, σῶσόν με, Παρθένε, τὸν οἰκτίρμονα τε-
κοῦσα Θεὸν Λόγον, καὶ φωτὶ τῷ ἐν σοὶ καταύγασον
βοῶντα· Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς
κοιλίας.

Ὡς ἀνωτέραν σε πάντων τῶν ποιημάτων, καὶ
οὐρανῶν πλατυτέραν, παρθενομήτορ, ἡγάπησεν ὁ
υἱός σου, καὶ σάρκα ἐκ σοῦ ἀνέλαβετο.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τε-
κοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύσιν, ὅταν καθίσῃς
κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν καὶ τὰς
ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεῆμων ὡς Θεός,
καὶ φιλόφρωνος.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Προκόπιον τὸν
δεκαπόλτην ἡμέρα κς'.

Σεσαρκωμένον τὸν Λόγον θεοπερπεῖς συλλαβοῦσα,
πάναγνε, τὸν πρὶν ἀσάρκον, ἡμῖν ὑπὲρ φύσιν τέτο-
κας, ἀγνή, μετὰ γέννησιν παρθένος διαμείναςα.

A partus tui venerabilis et casti; per varias figu-
ras, quemadmodum capere potuerant, prænun-
tiaverunt illud.

Sanctifica animam meam, o Virgo, quæ sanctum
Verbum genuisti, quod in sanctissimis, sicut æquum
est, requiescit, unicum Deum nostrum; et da mihi
veræ compunctionis imbres, o immaculatissima.

Ignis deitatis, qui universos terræ fines divinis
splendoribus illuminat, ex utero tuo corpus acce-
pit, nec tamen illum combussit: propterea te, o
Virgo Mater, collaudamus.

Qui voluntate sua perfecit universa, in utero
tuo, o tota immaculata ac benedicta, voluntarie
habitavit, et caro factus est, meque prius pessimo
deceptoris consilio depravatam, deificavit.

B Formido, o Rex unice, secundum adventum
tuum, et timeo, cum immensa peccata in te com-
miserim, nulla per poenitentiam facta in melius
mutatione. Sed tu tanquam **66** bonus converte,
et salva me, o Jesu, per acceptissimas interces-
siones genitricis tuæ.

Ex canone in S. Porphyrium episcopum Gazensem,
die 26.

O Virgo Deipara, cum colestem imbrem in utero
tuo suscepisti, peccati imbres exsiccasti.

Libera me, o inviolata, intercessionibus tuis a
jaculis hostis, et a cogitationibus pravis, quæ in-
stanter superveniunt cordi meo.

C Me mortuum ad vitam revocasti, o castissima,
quippe quæ vitam subsistentem genuisti, Filium sci-
licet ac Verbum Genitoris.

Te solam, o Deipara semper Virgo, ex cunctis
generationibus elegit Creator, et cum in te habitas-
set, nos reformavit.

Protoplastum mortuum, et corruptioni subjec-
tum, ad immortalitatem transtulisti, o inviolata
Virgo Maria, cum mortis interemptorem peperisti;
et terrigenas cœlestes reddidisti, cum Deum cor-
porasti.

Miserere mei, et salva me, o Virgo, quæ Deum
Verbum miseratorem peperisti; et luce, quæ est
in te, illumina me clamantem: Benedictus, o cas-
tissima, fructus ventris tui.

D Te tanquam creaturis omnibus sublimiorem, et
cœlis ipsis latiore, dilexit filius tuus, o Virgo
Mater, et carnem suscepit ex te.

Parce mihi, Salvator, qui natus, Genitricem
tuam post partum incorruptam conservasti, cum
sederis ut judices opera mea: dissimulans iniqui-
tates meas, et peccata mea, tanquam impeccabilis;
misericors ut Deus, et amator hominum.

67 Ex canone in S. Procopium Desapolitam,
die 27.

Cum Verbum, quod antea a carne erat immune
ex te incarnatum, eo modo quo Deo dignum ac de-
cens erat, concepisses, o castissima Virgo, nobis
supra naturæ ordinem peperisti, ac post partum
virgo perseverasti.

(54') Naturæ leges, Jesus qui est Deus omni essentia superior, innovavi, o ab omni macula immunis, ex utero tuo exortus; qui solus rebus universis concedit esse, voluntate sua.

O porta gratiæ, quæ mortalibus cœlorum portam aperuisti; patefac mihi, Domina, pœnitentiæ portas, et a portis mortis libera me.

Ab antiqua maledictionis sententia redempti per partum tuum, o inviolatissima Puella, ac per te salvati, te laudibus extollimus, clamantes et cum fide dicentes: Benedicta tu, quæ Deum incarnatum peperisti.

Divinum Prophetarum collegium mysteriis tuis sacrum in morem initiatum fuit, o Deipara, longe ante edoctum, et clare exponens divini partus tui divinas appellationes.

Ad vocem angeli, magni consilii Angelum Christum Emmanuelem in carne peperisti, qui homines angelis copulavit; o Virgo puella sola benedicta, sola omnibus laudibus celebranda, sola causa nostræ deificationis.

Ex canone in S. Patrem nostrum Cassianum confessorem, dei 29.

Omni creatura visibili atque invisibili superior apparuisti, o casta semper Virgo; etenim Creatorem peperisti, cui placitum fuit incarnari in utero tuo. Eundem cum **68** fiducia ac libertate deprecare pro salute animarum nostrarum

Sana, precor, o purissima, intercessionibus tuis animam meam, quæ a passionibus atque omnis generis pessimorum dæmonum assultibus oppressa languescit.

Tempore carentem, sub tempore constitutum ineffabiliter peperisti, o immaculatissima, qui luce perfundit sanctos suos, qui in fide optime se gesserunt, et principem malorum serpentem humiliaverunt.

Vita ex te, o Virgo, supra mentis conceptum exorta, hostem interemit, qui nos omnes morte affecerat; et mundum te incessanter laudantem, vivificavit.

Tanquam pulchram ac speciosam concupiscens te pulcherrimus Jesus, o mundissima, ex te secundum carnem natus est, et me propter immensam misericordiam suam deificavit.

Thalamus Dei Verbi, et thronus ejus igniformis facta es, o casta: in quo idem Verbum, propter summam bonitatem suam, incarnatum requievit. Ipsum ergo deprecare, ut mei misereatur, atque erga me ostendat compassionem suam.

Miseram animam meam multis Belial aggressionibus atque ictibus infirmatam, precibus tuis roboratricibus sana atque incolumem effice, o Virgo Dei genitrix, ut te in omnia secula glorificem.

Naturam primi parentis corruptam renovasti, enixa supra naturæ ordinem, universæ naturæ conditorem, et virgo perseverans, quem olim in cruce pendentem intuita, lamentabar, o sanctissima Virgo Mater.

MENSIS MARTIUS.

69 *Ex canone in S. Hesychium martyrem, die 2.*

Post partum virgo permansisti vere, qualis eras ante partum: quippe peperisti Creatorem, quem deprecare, o immaculatissima, pro salute collaudantium te.

(54') Sequentes strophæ in vulgato textu Menæorum desiderantur.

A *Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Κασσιανόν, ἡμέρα αθ'.*

Ὑπερτέρα πέφνηας, ἀγνή, πάσης ἀοράτου τε καὶ ὁρατῆς, Ἀσιπάρθενε, κτίσεως· τὸν γὰρ Κτίστην τέτοκας, ὡς ἠδῶκεσε σαρκωθῆναι ἐν μήτρᾳ σου, ὃν σὺν παρῶντι πρίσβευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἰάτρευσον, πανάμωμε, τὴν ψυχὴν μου, δέομαι, ἐξασθενοῦσαν πάθει, καὶ παντοίαις ἐπαναστάσει· τῶν κακίστων δαιμόνων, μεσιτεῖλαις σου.

Τὸν ἀχρονὸν ὑπὸ χρόνον γενόμενον τέτοκας ἀρβήτως, πανάμωμε, τὸν τοὺς ὁσίους λαμπρύνοντα· πίστει ἀριστεύσαντας, καὶ τὸν ἀρχέκακον ὄφιν ταπεινώσαντας.

B *Ἐκ σοῦ ἡ ζωὴ ὑπὲρ νοῦν, Παρθένε, ἀνατελλασα ἐχθρὸν ἐθανάτωσεν, ἀπαντας ἡμᾶς τὸν θανατώσαντα, καὶ ἐζώωσε κόσμον ἀπαύστως ἀνυμνοῦντά σε.*

Ὡς καλὴν, ὡς ὥραιαν ποθήσας σε ὁ καλλοποιὸς Ἰησοῦς, παναμώμητε, ἐκ σοῦ σαρὶ γεγέννηται, καὶ θεοὶ με δι' οἶκτον ἀμέτρητον.

Παστὰς ἐχρημάτισας τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ θρόνος πυρίμορφος, ἐν ᾧ ἐπανεπαύσατο ὁ Λόγος σαρκούμενος, δι' ἀκραν ἀγαθότητα· τοῦτον οὖν ἰκέτευε, ἀγνή, κατοικτειρῆσαι καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς.

C *Ἐξασθενήσασαν πολλὰς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, Θεοκυῆτορ, προσβολαῖς τοῦ Βελίαρ, ταῖς ῥωστικαῖς σου λιταῖς, Παρθένε, ὕγι' ἀπέργασαι, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.*

Φθαρεῖσαν ἐκαίνισας τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος, ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα καὶ παρθενεύουσα φύσεως ἀπάσης· τὸν πλάστην, ὃν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον πάλαι ἠλάλαζες βλέπουσα, παναγία Μητροπάρθενε.

MHN MARTIOΣ.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἡσύχιον, ἡμέρα β'.

Παρθένος διέμεινας μετὰ τέκον, ὡς πρὸ τοῦ τέκνου ἀληθῶς, τὸν Κτίστην τεκοῦσα, ὃν αἰτῇσαι, πανάμωμε, σωθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

"Εστὶ μέχρι τοῦ ὁ θάνατος· τῆς ἀθανασίας γὰρ τὴν Α
πηγὴν ἀπεκύησας, παναγία, Χριστὸν τὸν μόνον ὑπερ-
ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν.

Τὸν ἀκήρατον βότρυν βλαστήσασα, κόρη, ἀθανα-
σίας γλυκύος ἀποστάζοντα πᾶσιν, ὡφθης, παναμώ-
μητε καὶ μητὴρ ἀλόχευτος.

Σὺ μόνῃ ἐπὶ γῆς τὸν οὐράνιον τέτοκας, πανάμω-
με, Θεὸν Λόγον, ὃν ὕμνεῖ πᾶσα κτίσις, ὡς Ποιητὴν
καὶ Κύριον.

Οἰκίῃσας σου τὴν ἀγίαν κοιλίαν ὁ Κύριος, Θεοτόκε,
τῆς Τριάδος τερπνὴ καταγωγή ἐκτελεῖ τοὺς πιστεῖ
ἀληθείας σε νῦν μακαρίζοντας.

Νενεκρωμένους ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ πάντας, ζωὴν
τεκοῦσα, ἀνεζώωσας· διὸ σοὶ κραυγάζομεν, Θεοκυῖ- Β
τορ κόρη, αἰεὶ δεδοξασμένη.

Ὁ ἱερωτάτος σε καλεῖ προφήτης πύλῃν ἀδιόδε-
τον, ἄχραντε, ὁ Κτίστης δι' ἧς διήλθεν, ὡς μόνος
ἐπίσταται, πάλιν κεκλεισμένην λιπών, ὡς πρὸ τοῦ
τόκου.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλεν ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὁ τῶν
ὄλων μόνος Κύριος, καὶ κατελάμπρυνε τὰς πάντων
καρδίας θεϊκαῖς ἐπιγνώσεσι, καὶ σκότος ἀγνωσίας
ἐμείωσεν· ὅθεν σε πάντες μακαρίζομεν.

Ex canone in S. Theodotum martyrem, die 2 (54").

Humana natura olim per dolum serva facta est
seductionis. Cum autem tu, inviolata, Christum
peperisti, libertatem adeptā, magnis vocibus te
grata veneratur.

Medere menti meæ, o castissima, quæ pessimi
Draconis ictibus percussa languescit, et peccatis
captiva deservit.

Lucidissimum Domini Palatium, Domina sanc-
tissima, effice nos domus Spiritus sancti, dum in
domo sancta tua laudem Domino offerimus.

Deum hominibus factum concepisti, o Domina;
propterea generationes generationum te incessanter
beant dicunt.

Christus Deus noster, qui in utero tuo habitavit,
o immaculata, peccatum in hominibus habitans

Ἐκ τοῦ κανόρος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Θεο-
δωρον, Κωνσταντίνον, κ. τ. λ., ἡμέρα 5.

Ἵπεραγία Παρθένη, τῶν ἀθλητῶν θεῖον ἐγκαλλώ-
πισμα, ἡ κυήσασα Χριστὸν τὸν ὡραῖον, κάλλεσιν αὐτὸν
καλλιῶσαι τὴν ἐμὴν ψογὴν ἔχέτωε.

Ἄγιων δῆμος ἐναθλῶν τεσσαράκοντα δύο σε Θεοῦ
τοῦ ὀψίστου Μητέρα παναληθῆ ἐκέρυττεν ἐμφανῶς,
δυναμοῦσαν τοὺτους μεσιτείαις σου.

Ἀγνὴν μητέρα σε οἱ θεοὶ μάρτυρες ἐπιστάμενοι,
κόρη, καὶ τὴν ἐν σοὶ ὁῦσαν κλειζόμενοι, τὰς ἀθανάτους
διωρεὰς ἐν ὀψίστοις ἐκκληρώσαντο.

Νοός μου ἴθουν, δυσωπῶ, ἄχραντε, κινήσεις πρὸς
Θεὸν ὁδὸν ζωῆς χρηματίζοντα, καὶ τῶν ἀθλοφόρων
ἐξωμαλίσαντα τὰς τρίβους τὰς φερούσας πρὸς τὰ
οὐράνια.

(54") Græca desunt in Menæis impressis.

Perstetit mors usque ad te, o sanctissima; tu
enim immortalitatis fontem peperisti Christum
unicum optimum Deum nostrum.

Incorruptibile botrum, ex quo immortalitatis
mustum effluit universis; germinasti, o puella
immunis ab omni labe, et facta es mater sine
maternarum passionum et sine corruptionis expe-
rimento.

Tu sola cælestem Deum Verbum in terra pe-
peristi, o mundissima; quem universa creatura
tanquam Creatorem Dominumque collaudat.

Dominus, qui in sancto utero tuo inhabitavit, o
Deipara, jucunda Trinitatis hospitium efficit eos, qui
nunc te cum vera fide beatificant.

Nos omnes peccato peremptos, tu vitam enixa,
vivificasti; propterea ad te clamamus, o Dei geni-
trix, puella semper gloriosa.

Sacratissimus propheta portam te vocat, o in-
violata, per quam nulli patet aditus, et solus
Creator transivit, sicut ipse solus novit, relinquens
eam clausam quemadmodum erat ante partum.

Lux nobis ex te orta est, o purissima, unicus
omnium Dominus, qui divinis cognitionibus om-
nium corda illustrat, 70 et ignorantie tenebras
imminuit. Unde te omnes beatam nuncupamus.

expulit, et ob suum in homines amorem, eosdem
domos suas efficit.

Una cum supernis choris, omnes ad te clama-
mus; Ave, Mater Dei; cælum animatum, pala-
tium gloriosissimum, et thronus igneus, in quo
Christus secundum carnem requievit.

Ab omni inquinamento humanam naturam
emundasti, o inviolata, supercælestem filium
enixa hominem factum, nosque renovasti, qui ve-
tustate confecti eramus: et nunc clamamus, o casta:
Laudate, omnia opera, Dominum.

Lucem, quæ a Patre ante luciferum coruscavit
ineffabiliter, peperisti nobis, o Virgo, et ignorantie
tenebras dissipans, nos, qui in peccati umbra sede-
bant, illuminasti atque ex hilarasti.

71 Ex canone in SS. Theodorum, Constantinum, etc.
martyres, die 6.

O sanctissima Virgo, divinum athletarum decus,
quæ Christum decorum pulchritudine peperisti,
eundem exora ut decoret animam meam.

Quadraginta duorum martyrum sanctorum turba
decertans, te Dei altissimi Matrem verissimam
manifeste prædicabat, quæ eosdem intercessionibus
tuis in certamine roborabas.

Castam matrem scientes te esse divini martyres,
o puella, tuamque gloriam celebrantes, immortalia
dona in excelsis hæreditaverunt.

Mentis meæ motus dirige, te precor, o inviolata,
ad Deum, qui est via vitæ, et martyrum triumphan-
tium semitas ad cælestia perducentes complanavit.

Deipara puella præter naturæ leges, ac supra A ejusdem naturæ ordinem, peperit te, o Christe, qui martyres legitime pro fide certantes vere coronasti.

Volumen maxime novum es, o inviolata, quæ Verbum in te scriptum habuisti, quod in libro viventium divinos Athletas suos descripsit, qui ea quæ scripta sunt exactissime adimpleverunt.

Divinus archangelus tanquam divinarum nuptiarum auspex apparens tibi, o casta et inviolata, clamavit : Salve, o ignee Dei throne, martyrum triumphantium, qui Deum in carne manifestatum confessi sunt, firmamentum.

O lucis receptaculum, Deo charissima, illuminativis radiis tuis illustra cor meum, socordiae nubes depellens, ac peccati tenebras eliminans ; tu, quæ B Deum omni peccati labe carentem peperisti.

72 Ex canone in SS. martyres Basileum, Ephraem, etc., die 7.

Primorum parentum poena sublata est, o casta et inviolata, ineffabili partu tuo ; atque illis pristinus ad Paradisum patuit ingressus, quamobrem te magna voce concelebrant.

O Virgo tota casta et inviolata, peperisti Dominum illum potentissimum, qui homines ab hostis potestate liberavit.

Homines mortuos vivificasti, o Virgo, supra omnis cogitationis captum enixa Christum Deum nostrum, qui propter suam misericordiam homo factus est

Beatus est ille populus, qui agnoscit te, o immaculatissima, omnium Domini Matrem, et cum affectu te beatificat.

Te legis umbræ, te prophetarum ænigmata præfigurabant, o Virgo purissima, quæ per Verbum ineffabile illum conceptura ac paritura eras, qui mundo salutem afferret.

Dei Verbum, quod manu sua Evam formavit, universos reformare volens, ex utero tuo, o puella, humanam formam accepit, incipiens esse, cum tamen Patri ac Spiritui sancto sit cœternum, et cœquale.

Deus supersubstantialis, ex te natus, o inviolata, homo apparuit, cum duabus naturis, operationibus et voluntatibus ; illis manifeste apparens, quibus sponte similis factus est. Quamobrem illi clamamus : Omnia opera, laudate Dominum.

Puella Deo charissima ferens in ulnis Christum, qui manu fert universa, stupore percussa exclamabat dicens : Quomodo te et Filium et Creatorem meum video, o incomprehensibilis ?

73 Ex canone in S. Quadratum, et socios martyres, die 10.

A sordibus passionum, a tempestate cogitationum, a jaculis maligni, ab omni impetu hostili salva, o Deipara immaculata ac tota pura, animas laudantium ineffabilem partum tuum.

Ne cœlestis quidem mens explicare valet, o

Νομίμων σε ἀνευθεν τῶν τῆς φύσεως, Χριστέ, ὑπερφῶς ἐκύθησεν ἡ Θεοτόκος κόρη ὡς ἀληθῶς, νομίμως τοὺς μάστιδας ἐναθλήσαντας πίστει στεφάνωσαντα.

Τόμος, ἀχραντε, καινότητος ὑπάρχουσα, τὸν Λόγον ἐγγραφόμενον ἐν σοὶ ἐσχηκας, τὸν ἐν βίβλῃ ζώντων τοὺς αὐτοῦ ἐγγράψαντα θεοῦς ἀθλητάς, τὰ γεγραμμένα ἐμμελῶς ἀποπληρώσαντας.

Νυμφοστόλος φανείς σοι θεῖος ἀρχάγγελος· Χαῖρε, πύρινε θρόνε Θεοῦ, ἐβόα σοι, ἀχραντε ἀγνή, ἀθλοφόρων κρατάλωμα ὁμολογησάντων Θεὸν σαρκὶ φανέντα.

Φωτὸς δοχεῖον, θεοχαρίτωτε, φωτιστικαῖς αὐγαῖς σου τὴν καρδίαν μου φώτισον, βῆθυσίαις τὰ νέφη διώκουσα, καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας σκότος ἐξάιρουσα, ἡ τὸν ἀναμάρτητον Θεὸν ἀποκυψάσα.

Ἐκ τοῦ καρδός εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Βασίλειον, Ἐφραίμ, κ. τ. λ., ἡμέρᾳ ζ΄.

Ἐλύθη τὸν προκατόρων, ἀχραντε, τὸ ἐπιτίμιον τῇ ὑπὲρ νοῦν κυήσει σου, ἀγνή, καὶ τὴν πρώτην ἀπέλαβον τοῦ Παραδείσου εἰσοδόν, μεγαλοφώνως εὐφημοῦντές σε.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς τῆς δυναστείας τοῦ ἔχθρου, πάντα γινε, τὸν δυνατόν Κύριον, ἀχραντε Παρθένε, ἐκύθησας.

Νενεκρωμένους ἐζώσας τοὺς ἀνθρώπους, ζῶν τὴν ἐνυπόστατον τεκοῦσα, Παρθένε, ὑπὲρ πᾶσαν ἔνοιαν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἄνθρωπον δι' οἶκτον γενόμενον.

Μακάριός ἐστιν ὁ λαὸς ὁ γινώσκων σε, πανάμωμε, τοῦ δεσπότου τῶν ἀπάντων μητέρα, καὶ πόθῳ μακαρίζει σε.

Νόμου σε αἱ σκιαὶ, προφητῶν τε αἰνίγματα προδιετύπουν, Παρθένε, τὴν ἀρρήτην Λόγῳ κυφορίαν ἐσχηκυῖαν διασώζουσαν κόσμον, πανάμωμε.

Ὁ διαπλάσας χεὶρ τὴν Εὐὰν Λόγος Θεοῦ, κόρη, ἀναπλάσαι ἅπαντας βουληθεῖς, ἐκ γαστρός σου ἀναπλάττεται ἀρχὴν δεχόμενος, ὁ τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι σύμβρονος.

Ἦράθη ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ ἀποτικτόμενος ὁ ὑπερούσιος, διπλοῦς ταῖς φύσεσιν, ἀχραντε, ἐνεργείαις καὶ θελήσει· οἷς ὁμοιωθῇ βουληθεῖς ἐμφανιζόμενος, ᾧ βῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις χεὶρ τὸν φέροντα τὰ πάντα ἡ θεοχαρίτωτος κόρη, ἐκπληττομένη ἐβόα λέγουσα· Πῶς καὶ γινώσκω σε καὶ Ποιητὴν μου, ἀκατάληπτε ;

Ἐκ τοῦ καρδός εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κόδρατον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρᾳ ι΄.

Ἦλύος ἐκ παθῶν, λογισμῶν τρικυμίας, ἐκ βελῶν τοῦ πονηροῦ, ἐκ πάσης προσβολῆς ἐναντίας διάσωσον, ἀχραντε Θεοκυήτηρ, τὰς ψυχὰς τῶν ὁμνούντων σου τὸν ἀνέκφραστον τόκον, πάντα γινε.

Νοῦς οὐδὲ οὐράνιος τὴν ὑπὲρ νοῦν σου λοχεῖαν

διερμηνεύσαι, κέρη, δύναιται· νου γάρ του πρώτου A
ἐν γαστρὶ Λόγον, ἀγνή, συνέλαβες, τὸν τὰ πάντα
λόγῳ συστησάμενον.

Ἡ ἁγία Θεοτόκος, ἣν οἰκῆσαι ἡδύοκχεν ὡς εὐώδη
οἶκον Λόγος τοῦ Πατρὸς ὁμοούσιος, οὐ κατεφλέχθη
τὴν μήτραν, οὐκ ὥδινε· καὶ γὰρ τέτοκεν Ἑμμα-
νουὴλ τὸν Θεάνθρωπον.

Ὁ πλαστοουργήσας, ἄχραντε, τὴν Εὐαν ἐκ πλε-
ρᾶς, σοῦ ἐκ νηδύος, ἀγνή, πλαστοργεῖται, σῶσαι τὸν
Ἄδᾱ δι' εὐσπλαγχνίαν βουληθεῖς, ὡς φιλάν-
θρωπος.

Οὐράνωσας γεωθεῖσαν τὴν φύσιν, πανάμωμε,
τῶν ἀνθρώπων, καὶ φθαρείσαν αὐτὴν ἰθεοῦργησας·
διὰ τοῦτο πάντες ἀσιγήτοις φωναῖς σε δοξάζομεν.

Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς εὐλογημένης γαστρὸς
σου, ὃν εὐλογοῦσιν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις, βροτῶν τὰ
συστήματα, ὁ ἡμᾶς λυτρώσάμενος τῆς κατάρας τῆς
ἀρχαίας, εὐλογητὸς εἶ.

Λυτρωθέντες τῆς ἀρᾶς τῆς προμήτορος διὰ σοῦ
τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος, εὐλογημένη Δέσποινα, εὐλο-
γούμεν σε πίστει καὶ μελιδοῦμεν, παναγία Παρθένη
θεόσυμφε.

Φανεῖσα τοῦ πάντων πριητοῦ λοχεύτρια ὑπὲρ
πάντα νοῦν, πανάμωμε, τῶν οὐρανῶν ὑψηλότερα
ἐδείχθης, καὶ τῶν ὧλων δεσπόζουσα, Παρθένη θεο-
τόκε πανύμνητε· ὤδεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν δόκιον Πατέρα ἡμῶν
Βενεδικτόν, ἡμέρα ιθ'. C

Οἱ διὰ σοῦ τὴν ἀφθαρσίαν κλουτήσαντες, Θεοκυ-
τορ πάναγνε, Χαῖρε, βοῶμὲν σοι, ἡ κεχαριτωμένη,
δούλων καὶ δικαίων τὸ ἐγκαλλώπισμα.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς τὴν σὴν σαρκούμενος ὑπέδω,
παναμώμητε, γαστέρα, καὶ βροτος ὠράθη τέλειος·
ὃν ἰκέτευς σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡς δέμρος ἐπὶ πόκον, ἄχραντε, τῇ σεπτῇ σου
γαστρὶ ὁ Λόγος κατήλθε σαρκούμενος, καὶ ἔπαυσε
πολυθείας σαφῶς τὰ δεικνύματα, πανάμωμε, καὶ
τὸν πικρὸν χειμῶνα διεσκέδασεν.

Ὁ κατοικῶν οὐρανοῦς τὴν σὴν πανάμωμον νηδὺν D
ἔκχευεν, ὅπως ἡμᾶς οἴκους τῆς Τριᾶδος ἐναποτε-
λέσῃ, τοὺς σὲ Θεοτόκον κηρύττοντας, ἄχραντε.

Ἐκ γαστρὸς σου ἁγίας ἀνέτειλε τῆς δικαιοσύνης
ἀνέσπερος ἥλιος, καὶ τοὺς πιστοὺς ἐφώτισε, Θεοτόκε
παρθένη πανύμνητε.

Ἰσασί τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, τῆς ἀπαθείας
τὴν πηγὴν ἡ συλλαβοῦσα, Παρθένη, καὶ κατανώξεως
δέμρους παράσχου μοι προξενούντάς μοι τὴν πα-
ράκλησιν ἐκεῖ, ἁγία Θεοτόκε.

Ἰδοὺ γεγέννηται ἐκ σοῦ, Ἰσαίας ἐμφανῶς, ἀγνή,
ἐδῶα, ὁ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ σὸς ὁράται Υἱός,
Παρθένη, υἱοὺς ἐργαζόμενος τοῦ ἐπουρανοῦ Πατρὸς
τοὺς σὲ ὑμνοῦντας.

A puella partum tuum, qui transcendit omnem men-
tem : primæ enim mentis Verbum in utero tuo
concepisti, o casta, quod omnia verbo produxit.

Deipara sanctissima, in qua tanquam in domo
suavi odore plena habitare sibi complacuit Ver-
bum Patris consubstantialia, non sensit uteri
combustionem, neque dolores partus experta est :
peperit enim Emmanuel Deum et hominem.

Ille, qui Evam e costa formavit, ex utero tuo, o
casta, formatus est, volens Adam salvare propter
pietatem suam, tanquam hominum amator.

Hominum naturam, quæ terrena facta erat, cœ-
lestem effecisti, o immaculatissima, et corruptam
deificasti : propterea omnes te incessabili voce glo-
B rificamus.

Benedictus ventris benedicti fructus tui, quem
benedicunt cœlorum | potestates hominumque
cœtus ; qui nos ab antiqua maledictione redemit.

A primæ matris maledictione per te castam Dei
Matrem redempti, cum fide te benedicimus, atque
canticis celebramus, o Domina benedicta, sanctis-
sima Virgo, sponsa Dei.

Cum omnium factoris Genitrix supra omnem
cogitationem, o purissima, fueris, facta es cœlis
sublimior, atque omnium Dominatrix, o Virgo Dei-
para omni laude dignissima : unde te universi ma-
gnificamus.

74 Ex canone in S. P. N. Benedictum, die 14. C

Nos qui per te incorruptione ditati sumus, o Dei
genitrix castissima, ad te clamamus : Salve, o gra-
tia plena, sanctorum omnium ac justorum orna-
mentum.

Ille qui solus bonus est, ingressus est in uterum
tuum, ubi carnem suscepi, et homo perfectus factus
est : quem tu deprecare, o purissima, pro salute ani-
marum nostrarum.

Velut imber super vellus, descendit Verbum
carnem assumens in venerandum uterum tuum, o
inviolata, et idololatriæ pluvias manifeste sedavit,
et amarulentam tempestatem dissipavit, o immacu-
latissima.

Qui habitat in cœlis, in purissimo ventre tuo ha-
bitavit, ut Trinitatis domos efficeret nos, qui te
Deiparam prædicamus, o inviolata.

Ex utero tuo sancto ortus est Sol justitiæ innoce-
dus, et fideles illuminavit, o Deipara Virgo omni
laude dignissima.

Sana, o Virgo, animæ meæ passiones, tu quam
fontem impassibilitatis concepisti, et compun-
ctionis imbres concede mihi, o Deipara sancta,
qui futuram in cœlo consolationem acquirant
mihi.

Ecce natus est ex te, quemadmodum Isaias aperte
clamabat, Altissimi Filius, et Filius tuus factus
est, o Virgo casta, qui filios Patris cœlestis efficit
eos, qui te collaudant.

O Virgo lucis genitrix, animæ meæ nubes expelle, A et concede, o Domina omni laude celebranda, ut ad radios salutiferæ pulchritudinis illius qui ex tuo sanctissimo utero in lucem gentium coruscavit, pure illuminetur.

75 Ex canone in SS. Martyres Agapium et socios, die 15

Splendore lucidissimo illius, qui ex te ortus est, illumina, o Virgo, pupillas animæ meæ, ut te glorificare possim.

Creatorem agnovimus, qui in carnis similitudine propter viscera misericordiæ suæ ex utero tuo lucifero, o Mater semper Virgo, apparuit manifeste nobis collaudantibus te.

Unguentum suscepisti in utero tuo, o casta et B inviolata, Verbum scilicet, quod mundum a foedissimo omnium peccatorum odore repurgavit: quamobrem te cum fide beatam appellamus.

Divinis canticis Deiparam fideles beatificemus, dicentes: Salva, porta, per quam solus Dominus pertransivit.

O purissima sponsa Dei (55), quæ sancto germine tuo infidelitatis plantas arefecisti, hostis malitiam imminue, in me assidue repullulantem.

Exsolve me, o immaculatissima, inextricabilium peccatorum vinculis colligatum, ac lacrymarum imbres concede mihi, canenti ad eum qui ex te ortus est: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Medere passionibus cordis mei, o mater Salvatoris, quæ impassibilitatis fontem peperisti, et ad vitam divinam deduc me, ut glorificem te in omnia sæcula.

Illustra me, o intemeratissima, negligentiae te-

(55) Nemo nescire debet (inquit Ambrosius Catharinus in Disput. pro veritate immaculatæ conceptionis libr. III, testim. 6.) quod in Scripturis sanctis, inter multas, quæ ibi commemorantur, adolescentulas et concubinas regis, imo etiam reginas, una est ipsius Regis Christi primaria Sponsa electa et prælecta, quod de Maria procul dubio intelligitur, sicut et canit Ecclesia. Nam propter nimirum illius excellentiam declarandam, scriptum est: *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea.* Nulli autem nisi supra modum austero homini potest videri decens, quod summus et primarius rex voluerit sibi adoptare in Sponsam talem, scilicet primam et primariam, eam de qua dici aliquando posset, vel pro aliquo momento, quod sub hostis et adulteri potestate fuerit: et ita subira sua, et Patris sui maximi et altissimi Regis, cum præsertim potuerit ipse ac noverit, si modo voluerit, eam præripere ac præservare sibi, ne in hosticam manum dimitteretur. Obsecro, discamus hoc saltem a prudentia sæculi; nec minoris benignitatis ac prudentiæ faciamus Deum. Si enim quæratur sponsa cuiusvis magni regis filio, qui speciosus ipse fuerit præ filiis hominum, aut ipse filius sibi ipsi eam quærat, imo (ut aptior parabola fiat) si detur ipsi filio eligendi facultas, quin potius et condendi et componendi potestas unam aliquam pro voto, an quæso, talem eligit, aut sibi condet, quam com-

Φωτοκυήτορ Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη ἀπέλασον, καὶ δίδου καθαρῶς προσενοπτρίζεσθαι, Δέσποινα, τὸ σωτήριον κάλλος τοῦ λάμπαντος ἀρρήτως ἐκ τῆς σῆς παναγίας νηδύος εἰς φῶς ἐθνῶν, πανύμνητε.

Ἐκ τοῦ καρδίας εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀγάπιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα 15'.

Αἰγλή φαεινότητι τοῦ ἐκ σοῦ, Παρθένε, ἀνατελλαντος τῆς ψυχῆς μου τὰς κόρας φωταγωγήσον, ὅπως δοξάξω σε.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐμφανισθέντα ἐκ τῆς φωτοφύρου νηδύος, τὸν Κτίστην ἐπέγνωνεν διὰ σπλάγγνα ἐλέους, ἡμῖν τοῖς ὁμοιοῦσί σε, Μήτηρ ἀειπάρθενε.

Μύρον ἐν γαστρὶ τὸν Λόγον ὑπεδέξω, ἀχναντε ἀγνῇ, τὸν κόσμον δυσωδίας ἀποκαθαίροντα πάσης τῶν ἐπαισιμῶν· ὅθεν πιστῶς σε μακαρίζομεν.

Ὑμνολογίαις θείαις τὴν Θεοτόκον πιστοὶ μακαρίζομεν· Χαῖρε, λέγοντες, πύλη, ἣν μόνος διώδευσε Κύριος.

Μαράνασα τὰ φυτὰ τῆς ἀθείας, πανάμωμε, τῷ σὺ ἁγίῳ φυτῷ τὴν ἀναβλαστάνουσάν ἐν ἐμοὶ ἐκάστοτε τοῦ ἔχθρου κακίαν ἀπομείωσον, θεόνομφε.

Δεδεμένον σειραῖς με ἀμυθῆτων πταισμάτων λύσον, πανάμωμε παρέχουσά μοι ὁμβρους δακρῶν μελωδοῦντι τῷ ἐκ σοῦ ἀνατελλαντι· Ο τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

C Ἰασαί μου τὰ πάθη τῆς καρδίας, ἀπαθείας πηγὴν ἢ τετοκυῖα, καὶ πρὸς ζωὴν με θείαν καθοδηγήσον, ἵνα σε δοξάξω, Μήτηρ τοῦ Σωτῆρος, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὶ με μετανοίας τὸν ἐσκοτισμένον τῇ ἀμαλείᾳ,

prehendi ab hoste et violari patiatur, quam tamen prius potuerit ipse ac meruerit servare? Profecto osterus nimirum necesse sit, qui hoc fateatur: indecentissimum enim est hoc in sponsa primaria. Foedissime enim claudicaret hæ nuptiæ, neque enim sponso esset sponsa conveniens, quem jam speciosum facimus præ filiis hominum. Quod vero post unam hanc primariam penitus illibatam, alias habeat secundario, sive ancillas, sive concubinas, redemptas tamen et ab hostium manu ereptas, atque ideo non penitus intactas, nihil absurdum est, nullus enim vituperio dederit, modo illa una prima ac præcipua servata sit illi, ut prorsus illibata, intacta, immaculata fuerit. Quid ergo? Prudentiores erunt filii sæculi in generatione sua, non dico, quam filii lucis (hoc enim per socordiam nostram sæpe contingit), sed dico quam ipsa lux? Ipsa, inquam, lux æterna, et sapientia vera, unde omnis sapit, quicunque sapit? Absit. Quis enim dicere hoc potest sine blasphemia? Ergo speciosissimus omnium Sponsus, et sapientissimus, et omnipotentissimus Rex, non talem sibi potius adoptaverit Sponsam, imo (ut Hieronymi utar verbis) etiam condiderit, ac servaverit, qualem sibi omnino convenire prævideret, scilicet perpetuo speciosam, intemeratam, incorruptam penitus et mente et corpore, et eum qua nullum unquam potuerit intervenire dissidium? Qui hoc negaverit, male affectus sit, prorsus necesse est. » Hactenus Catharinus loco citato.

πανάμωμε, λάμπρυνον, ὅπως ὑμῶν καὶ δοξάζω τὴν A
μεγαλειάν σου.

nebris offusum, luce poenitentiae, ut laudem et glorificem magnalia tua.

76 Ex canone in S. Papam martyrem, die 16 (55').

Tanquam angelis sanctior existens, Deum sanctum, sanctissima, concepisti, qui sanctitatem largitur omnibus sese incessanter glorificantibus, sanctosque ipsius martyres venerantibus.

Canens propheta David te, Dei Mater, montis pinguis nomine manifestissime praesignificavit, ex quo advenit Christus, qui malitiae montes contrivit.

Templum sanctum apparuisti, o Virgo innupta, quod Deum in se continuit, universis sanctitatem largientem, propter misericordiam suam ineffabilem, et pietatem prorsus inenarrabilem.

Te, o Deo charissima, Prophetarum chorus praemonstravit fore Creatoris Matrem, quem sine ulla intermissione precare, ut misereatur animarum nostrarum.

Abyssum misericordiae et miserationum Christum

Ἐκ τοῦ κενότος εἰς τὸν ἄγιον Ἀλέξιο τὸν ἀν-
θρώπου τοῦ Θεοῦ, ἡμέρα ιζ'.

Ὁ Θεοῦ συνάναρχος Υἱὸς ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε τῆς
πρὸς ἡμᾶς, Παρθένε, ὁμοιώσεως μόνην ὑπὲρ ἅπασαν
κτίσιν, ἄχραντε, καθάραν σε εὐράμενος· ὅθεν σε
ὁμνοῦμεν πᾶσαι γενεαὶ καὶ μακαρίζομεν.

Ὁ ἄνω ἀθεώρητος τοῖς ἀγγέλοις, ἄχραντε, κάτω C
ἐκ σοῦ γενόμενος καθορᾶται τέλειος ἄνθρωπος,
ἀπολλύμενον κόσμον ἀνακτῶμενος.

Θηλάσασα τὸν δοτήρα, Παρθένε, τοῦ γάλακτος,
πεινώσαν καὶ στένουσαν νῦν τὴν καρδίαν μου κλ-
ρεσον πάσης ἐπιγνώσεως καὶ κατανύξεως θείας, ἰκε-
τεύω σε.

Ὁ φῶς κατοικῶν τὴν ἁγίαν ὄψιν σου νηδύν,
ἀγνή, κόσμον ἀπολλύμενον σκότει ἀγνωσίας ἀνα-
κτῶμενος, ὃν ἰκέτευς πάντας φωτίσαι τοὺς ὁμνοῦν-
τάς σε.

Νόμους φύσεως, ἄχραντε Δέσποινα, ὁ Δημιουργὸς
καινοουργήσας, τῆς κτίσεως ἐκ σοῦ ἀρρήτως τίκτεται,
καὶ θεοὶ με δι' ἀμετρον ἔλεος.

Μεγάλου διάκονος οὐ μυστηρίου ἐγένου, πανά-
μωμε· Θεὸν γὰρ ἐσωμάτωσας μεγάλων κακῶν ἡμᾶς
ἀπολυτροῦμενον τοὺς σε μεγαλύνοντας, ἀγνή, εὐλο-
γημένη θεοχαρίζετο.

ῥέυσαντας ἡμᾶς τῇ πάλαι παραβάσει ἀνακαινί-
ζων ὁ φιλόανθρωπος ἀρβύεστας σαρῶνται ἐξ ἀφθό-

(55') Graeca desunt in Menæis impressis.

(56) Non invenisset Dei Filius B. Virginem so-
lam omni creatura puriorem, si haec non fuerit im-
munis ab originali macula, qua primi parentes
caruerunt creati in iustitia et sanctitate veritatis.
Cum autem solam omni creatura puriorem inve-
nisset, in ea habuit causam qua similis nobis fie-
ret, nempe summam puritatem, sine qua Dei Filius
in ea non fuisset incarnatus. Non enim decebat pu-

enixa, abyssum malorum meorum exsiccata, o Do-
mina sanctissima, intercessionem tuam, et cogitationes
compunctionis concede mihi.

Benedictus fructus tuus omni benedictione cumu-
latissimus, o benedictissima Domina, quem depre-
care, ut benedicat nobis, qui te castam Dei Matrem
agnovimus.

Dei fortitudine tua, Virgo inviolata, univer-
sam hostis fortitudinem, nosque virtute corrobora,
ut divinam filii tui voluntatem perficere valemus, o praesidium formidabile eorum qui invo-
cant te!

Virgo casta, et immaculata, quae Dei receptacu-
lum apparuisti, me plurimis peccatis maculatum
emunda, precor, o Deipara, purificativa intercessionem
tua, et in die iudicii a damnationis sententia
libera me.

77 Ex canone in S. Alexium hominem Dei, die 17.

Dei Filius, illi coaeternus, habuit te, o Virgo in-
violata, tanquam causam, qua similis factus est
nobis, cum te solam super omnem creaturam in-
venisset puram (56): unde omnes generationes te
laudamus, ac beatam appellamus.

Qui superius in caelo est angelis invisibilis, infe-
rius in terra natus ex te, o inviolata, ab omnibus
conspicitur perfectus homo, perditum mundum
recuperaturus.

O Virgo, quae datorem lactis lactasti, cor meum
famescens ac gemens satia, precor, omni cognitione
ac compunctione divina.

Qui habitat in luce, in sancto utero tuo habita-
vit, o casta, ut mundum in tenebris ignorantiae
pereuntem recuperaret; eundem deprecare, ut
omnes te laudantes illuminet.

Cum creaturarum conditor naturae leges inno-
vasset, o Domina inviolata, ex te ineffabili modo
natus est, et me propter immensam misericordiam
D suam edificavit.

Magni mysterii ministra facta es tu, o immacula-
tissima; Deum enim corporasti, qui a magnis malis
redemit nos, qui te magnificamus, o casta, benedicta,
Deo charissima.

Nos, qui propter antiquam transgressionem de-
fluxeramus in corruptionem, Amator hominum

ritatem infinitam ex Matre, quae aliquando contami-
nata fuisset, proigni, cum praeteritarum sordium
ipsa quoque memoria offendere soleat. Quapropter
dum S. Josephus Deiparam solam a Deo super om-
nes creaturas puritate fulgentem inventam fuisse,
eademque de causa in Dei Matrem electam affir-
mat, omnem ab ipsa originariam maculam propul-
sat.

renovaturus, incorruptibiliter incarnatus est ex impolluto utero tuo, o purissima, atque omnes a peccati corruptione liberavit, o immunis ab omni macula (57).

Ad te Gabriellis vocibus lætabundi clamamus, dicentes: Salve, o ager inaratus; salve, o maledictionis solutio: salve, o fons aquæ vivæ; salve, gloriatio sanctorum Deipara semper Virgo.

78 *Ex canone in SS. Chrysanthum, et Dariam martyres, die 19.*

Qui secundum naturam divinam est inaccessibleis, accessibilis apparuit mihi, ex te, o Virgo carne suscepta: quem Daria concupiscens, constanter decertavit, et in sponsæ morem ad eum adducta est.

Filius, qui ex utero tuo, o Virgo inviolata, secundum carnem natus est, desponsavit sibi sponsam castam martyrem Dariam.

Incomprehensibilis ille ab omni intellectu, qui te post partum virginem conservavit, quemadmodum fueras ante partum, ex te, o inviolata, incarnatus est, Dariam martyrem sibi sponsam asciscens.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o castissima? Deum enim Verbum, supra cogitationis verbique conceptum, duplicem in natura peperisti.

Te tanquam novum puerum Virgo peperit, antæcæulare Verbum, quod puellæ concupiscentes, tanquam sponsæ post illam adductæ sunt tibi omnium Regi.

Qui secundum divinam substantiam est incircumscriptus, in sinu tuo, o Virgo, factus est similis nobis secundum carnem circumscriptus. Benedicta es tu inter mulieres, o domina immunis ab omni macula.

Cum te tanquam rosam in medio spinarum hujus vitæ, invenisset Deus immaculatam (58), o castissima, habitavit in utero tuo inviolato, et mystica suaveolentia replevit mundum clamantem: Omnia opera, laudate Domini.

Horrore quatuntur mens et cor, dum partum tuum, o puella, recogitant. Deum enim, quem nulla cogitatio comprehendere potest, concepisti, qui per te liberat ab omni necessitate eos qui te honorant.

(57) Sæpissime S. Josephus se egregium pro Deiparæ immunitate ab originali fidejussorem præbet, cum non solum hic, sed alibi eam deprædicet ab omni macula et labe immunem, ab omni labe et macula liberam, omni labe et macula carentem, ab omni labe vacuum, ab omni labe puram, ab omni nævo mundam, quæ elogia absolute prælata, ut ea profert S. Josephus, maculam etiam, labem et nævum peccati originalis a B. Virgine ablegant.

(58) Si B. Virgo tanquam rosa in medio spinarum hujus vitæ immaculata inventa non fuisset, in ea Dei Filius per humanæ carnis assumptionem non inhabitasset. Hinc Nicolaus Cusanus S. R. E. cardinalis libr. v. Exerc. ad illa verba: *Cælum et terra transibunt*, hæc litterarum monumentis con-

ρου σου, πανάμωμε, νηδύος, καὶ ἐρρύσατο ἅπαντας ἁμαρτίας καταφθορᾶς, παναμώμητε.

Φωνὴν σοι προσάγομεν τοῦ Γαβριὴλ γηθόμενοι· Χαῖρε, λέγοντες, χώρα ἡ ἀγεώργητος, χαῖρε, τῆς κατάρως ἡ λύσις, χαῖρε, πηγὴ ὕδατος τοῦ ζῶντος, ὁσίων τὸ καύχημα, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Χρὺσανθον καὶ Δαρείαν, ἡμέρα 19.

Ὁ φύσει τῇ θεϊκῇ ἀπόρριτος προσιὼς ὤφθη μοι, ἐκ σου, Παρθένε, σάρκα προσλαβὼν· ὃν Δαρεία ποθήσασα καρτερικῶς ἐνήθησεν, καὶ νομφικῶς αὐτῷ προσήνεκται.

Σαρκὶ τεχθεὶς ἐκ γαστρός σου τῆς παρθένου υἱός, ἀχραντε, νόμφην ἀγνήν μάρτυρα ἑαυτῷ Δαρείαν μνηστεύεται.

Συντηρήσας σε παρθένον, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, μετὰ τὸν τόκον, ἀχραντε, ἐκ σου ἐσαρκώθη ὁ ἀπερινόητος, Δαρείαν τὴν μάρτυρα νόμφην ἑαυτῷ ἐπαγόμενος.

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεύσαι μυστήριον, ὦ πάντα; Θεὸν Λόγον γὰρ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, διπλοῦν τῇ φύσει τέτοκας.

Νέον σε ὡς παιδίον Παρθένος ἐκύησε τὸν προαιώνιον Λόγον, ὃν ποθεῖσαι κόραι ταύτης ἐπίσω σοι τῷ πάντων βασιλεῖ νομφικῶς ἀπηνέχθησαν.

Ὁ κατ' οὐσίαν τὴν θεϊκὴν ὢν ἀπερίγραπτος κληποις σου, Παρθένε, γέγονε καθ' ἡμᾶς τῇ σαρκὶ περιγραφόμενος. Εὐλόγημένη σὺ ἐν γυναιξὶν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡς ῥόδον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν τοῦ βίου, πάντα γε, Θεὸς εὐδράμενός σε τὴν ἀμώμητον, ὥκησε τὴν γαστέρα σου τὴν ἀχραντον, καὶ εὐωδίας μυστικῆς κόσμον ἐπλήρωσεν ἐκδοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φρίττει λογισμὸς καὶ καρδία κατανοοῦντες τὴν λοχείαν τὴν ἀκατανόητον, κόρη· Θεὸν γὰρ Λόγον ἐκυσφόρησας τὸν διὰ σοῦ ρυόμενον πάσης ἀνάγκης τοὺς τιμῶντάς σε.

signavit: « Virgo gloriosa cum esset prædestinata ante sæcula, ut ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, et Dei Filius fieret filius hominis, ita concepta est, ut dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ, quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nam etsi ipsa concepta fuit ex virili semine via propagationis ab Adam, et quantum ad suum initium indiguit liberatore, quia in Adam, nisi liberentur aut præserventur, omnes moriuntur, ut in Christo omnes vivificentur; tamen sicut anima ejus rationalis, nullo tempore fuit, antequam esset corpori unita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit, sic etiam quod nulla duratione fuit verum dicere Virginem fuisse sub peccato. » Sic ille.

79 Ex Canone in S. Cyrillum episcopum Catanæ, die 11 (58').

Fortitudo mea, laus, et salus mea Christus est, o castissima; qui ex te tanquam homo natus est circa corruptionem, propter suam multam misericordiam, et factus est quod non erat.

O immensam mysterii profunditatem: Deus incarnatur et nascitur ex puella incorrupta, et corruptionem dissolvit per passiones quas subit solus bonus et amator hominum.

Quomodo Verbum peperisti? quomodo post partum incorrupta, qualis ante fueras, permansisti, o Virgo immaculatissima? Quomodo omnium nutritorem aluisti, voluntarie apparentem infantem mansuetum ac placidum? O novitatem miraculi tui, purissima!

Salva me, o mundissima, a gravissimis periculis: erige me a libidinum mearum sterquilinio; et a captivitate, et vexatione pessimorum demonum libera me, dum te devote collaudo.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἀγιον ἱερομάρτυρα Βασίλειον πρεσβύτερον, ἡμέρα κβ'.

Ὁ τῷ Πατρὶ συνπαρχῶν Μονογενὴς βουλῆθεὶς κατέκχησέ σου τὴν ἀχραντὸν νηδύν, καὶ βροτὸς ἐγένετο, ἀγνή, σώσαι θέλων τοὺς βροτοὺς δι' ἀγαθότητα.

Γνωρίσας πόρρωθεν τὴν σὴν σύλληψιν Ἡσαίας διὰ πνεύματος, κόρη, διετράνωσεν αὐτὴν βοῶν· Ἰδοὺ ἐν γαστρὶ ἡ Παρθένος τὸν Θεὸν συλλήψεται.

Ἦμῶ σε, Δέσποινα, τὴν πολυμήνητον· εὐλογῶ σε, Παρθένε, δι' ἧς βροτοὶ πάντες εὐλογήθημεν, καὶ τῆς κατάρας ἀληθῶς τῆς ἀρχαίας ἐλυτρώθημεν.

Τὴν ἀνωτέραν τῶν χειρῶν, τὴν ὑψηλοτέραν οὐρανῶν, τὴν ὑπερτέραν τῆς κτίσεως, τῶν σοφῶν μαρτύρων τὸ περιτείχιμα, τὴν μόνην Θεοτόκον τιμῶμεν.

Ἦμῶ σε, πανύμνητε, ἦν ὕμνοισι στρατιαὶ ἐπουρανίων τάξεων, καὶ δυσωπῶ σε, πάθῃ μου τῆς ψυχῆς λάτρευσον, ἀχραντε, καὶ πυρὸς αἰωνίου ἐλευθέρωσον.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἀδιάφθορον, Παρθένε, διαμένουσαν κατανοοῦσα, τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι ὑπὲρ νοῦν ἐδῶς Σωτῆρι καὶ Θεῷ· Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Σωτηρίαν ἀνθρώπων γένος ἡξίωται διὰ σοῦ, παναγία θεοχαρίτω· μόνῃ γὰρ ἡμῖν τὸν Σωτῆρα ἐκύθησας, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φρικτὸς ὁ τρόπος ὁ τῆς λοχείας σου· Θεὸς γὰρ ἦν, Παρθένε, σαρκωθείς ὁ τικτόμενος, ὃν ἰκέτευε φρικτῆς κολάσεως πάντας τοὺς ἀδιστάκτω πίστει τιμῶντάς σε, μήτηρ ἀπεριόγραμμε σεμνή, ἀπολυτρώσασθαι.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσιον Πατέρα ἡμῶν Νικητῶνα, ἡμέρα κγ'.

Ἡ πόλῃ τῆς πρὸς ἡμᾶς σου, Κύριε, συγκαταβά· (58') Græca desiderantur in Menæis.

A Esto mihi gubernatrix, o Virgo, in pelago tentationum hujus vitæ periculosissime fluctuanti, et dirige me in portum salutis, et salva me.

Mentem meam plurimarum passionum morbo peremptam vivifica, o immaculatissima; et da mihi vires, ut Deo placita efficere possim, ut magnificem te servens patrocinium, et spem Christianorum.

Curasti contritionem Adæ terreni, dum Deum Salvatorem peperisti, o illibatissima. Eundem exora pro curatione plagarum animæ meæ, quæ insanabili morbo laborat.

Cum ferret tanquam recens natum infantem Verbum quod est ante sæcula, veneranda puella stupore percussa, 80 sic loquebatur: Fili mi, quomodo fero te, qui nutu continens universa? quomodo te lacte nutrio nutritorem, Salvatorem, ac Deum?

Ex canone in S. Basilium presbyterum et martyrem, die 22.

Unigenitus, qui simul est cum Patre, haurire voluit inviolatum uterum tuum, o casta; et homo factus est ut homines propter suam bonitatem salvos faceret.

Cum a longe conceptionem tuam Isaias per spiritum agnovisset, o puella, clare manifestavit illam exclamans: Ecce Virgo Deum in utero concipiet.

Laudo te, Domina, omni laude dignissima: benedico te, Virgo, per quam omnes homines benedicti sumus, atque ab antiqua maledictione vere liberati.

Sublimiorem Cherabim, excelsiorem coelis, eminentiorem omni creatura, sapientissimorum martyrum munimentum ac vallum, solam Deiparam hymnis honoremus.

Laudo te, o summe laudabilis, quam laudant acies coelestium exercituum; et precor te, o inviolata, ut animæ meæ affectionibus medearis, meque ab igne liberes sempiterno.

Cum virginitatem tuam post partum incorruptam permansisse cognosceres, exclamabas, o Virgo, Salvatori ac Deo, qui ex te supra omnem mentis captum natus est: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Per te humanum genus salute dignum factum est, o sanctissima ac Deo charissima: sola enim nobis Salvatorem peperisti, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Pavendus est modus partus tui, o Virgo: Deus enim incarnatus ex te natus est: quem supplex exora, ut a pavendo supplicio eripiat omnes, qui te inconcussa fide venerantur, o veneranda Mater innupta.

81 Ex canone in S. P. N. Nicodem, die 23.

Porta ista, per quam ad nos, Domine, descen-

disti, supernaturali modo genuit orientem, et solem, A
et lucem mystice advocatam atque accersitam,
Deum scilicet et hominem, natura duplici præ-
ditum.

Martyrum cœtus occisionem tuam, Domine, imi-
tatus est atque in se expressit, cum agnovisset te
ex Virgine innupta exortum esse.

Tanquam omni creatura superiorem, Creator
dilexit te, o Virgo mater, faciens te Matrem suam;
quam etiam deprecantur martyrum turbæ cum
omni honore ac veneratione.

Lucem illam sine tempore, quæ est splendor Pa-
tris, genuisti, o immaculatissima, factam sub tem-
pore, propter divitias bonitatis suæ.

Templum et palatium Dei animatum agnoscens
te martyrum triumphantium chorus, te Domina, B
deprecatur, quæ sola mulierum opprobrium abs-
tulisti.

Verbum Patris, absque ulla virginitatis tuæ cor-
ruptione, in te habitavit; et celeberrimum mar-
tyrum chorum attraxit, te Deiparam castam, præ-
dicantem.

Perrumpe pondus grave malorum meorum, o
tota casta atque inviolata, et omni laude dignis-
sima, quæ partu tuo Adæ lapsum reparasti; et il-
lumina me, ut clamare possim mente pura: Bene-
dicite, omnia opera, Dominum.

Lucis habitaculum facta es, illius scilicet qui ex
te propter nos natus est; quem sine intermissione
deprecare ut lumine suo perfundat eos, qui te, o
castissima Virgo Mater, collaudant ac Deiparam
conflitentur.

82 *Ex canone in Synaxim archangeli Gabrielis,
die 26.*

Statim atque Gabriel vidit te castam omni labe
carentem, illustri voce exclamavit: Ave, Domina,
thalami nescia, hominum salus, angelorum gloria-
tio et venustas.

Agnoscens Gabriel mysterium olim absconditum,
ad te clamabat, o puella: Ave, Dei palatium, in
quo inhabitans, omnes homines, utote misericors,
deificabit.

Cum te totam a Spiritu sancto castificatam vidis-
set Gabriel, o immaculatissima, exclamavit ad te
claris vocibus: Ave, redemptio a maledictione et
primorum parentum revocatio.

Cum templum sanctificationis esses, o intemera-
tissima, per vocem Gabrielis archangeli concepisti
eum, qui requiescit in sanctis suis, sanctissimum
Deum, qui universos sanctificat ac liberat a malis.

Divinis Gabrielis verbis obediens fuisti, o casta,
et Verbum æternum in carne perperisti quod mun-
dum ab irrationalitate liberavit.

Missus est princeps militiæ cœlestis Gabriel, ut
tibi gaudium annuntiaret, o casta Virgo Mater,
per quam vere tristitia cessavit, et maledictio ster-
ilis facta est, ac floruit benedictio fidelibus in
sæcula.

Tanquam jucundum Regis thronum, tanquam

σεως, ἀνατολὴν καὶ ἥλιον καὶ φῶς μυστικῶς συγ-
καλούμενον ὑπερφῶς γεγέννηκε, διπλοῦν τὴν φύσιν
τὸν Θεάνθρωπον.

Μαρτύρων δῆμος τὴν σὴν ἀπεικονίσασθε σφαγὴν,
Δέσποτα, ἐπεγνωκῶς κόρης σε ἐξ ἀπειρογάμου βλα-
στήσαντα.

Ὡς ὑπάρχουσιν τῆς κτίσεως ἀνωτέραν ὁ Ποιητὴς
ἡγάπησέ σε, Παρθενομήτορ, δείξας σε μητέρα αὐτοῦ,
ἣν καὶ λιτανεύουσι δῆμοι ἀθλητῶν εὐπρεπέστατα.

Φῶς ἀχρονὸν ἡμῖν τοῦ Πατρὸς τὸ ἐπαύγασμα
ἐγέννησας, ὑπὸ χρόνον ἀγαθότητος πλοῦτιν γενόμε-
νον, πανάμωμε.

Ναὸν σε τοῦ Θεοῦ καὶ παλάτιον ἐμφύχον τῶν ἀθλο-
φόρων χορεία ἐπιγνοῦσα, Δέσποινα, λιτανεύει σε
τὴν μόνην γυναικῶν ἀραιμένην τὸ δυνεῖδος.

Μὴ διαφθείρας τὴν παρθενίαν ὅλως τὴν σὴν Λόγος
τοῦ Πατρὸς, ἐσκήνωσεν ἐπὶ σοί, καὶ μαρτύρων
ἐπισπάσατο χορὸν αἰοῖδιμον, Θεοτόκον ἀγνὴν σε κη-
ρύττοντα.

Ῥῆξον τῶν κακῶν μου τὸ βαρὺ φορτίον, πάναγνε,
ἡ ἀνορθώσασα Ἀδὰμ τὴν ἐκπτώσιν, ἀχραντε, τῇ
κυήσει σου, πανύμνητε, καὶ φωταγωγήσον βοᾶν ἐν
καθαρῷ λογισμῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν
Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ὥφθης τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ τε-
χθέντος, ὃν ἀδιαλείπτως θυσώπει φωταγωγῆσαι τοὺς
ἀνυμνοῦντάς σε, καὶ Θεοτόκον, πάναγνε Παρθενο-
μήτορ, καταγγέλλοντας.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν σὺναξιν τοῦ ἀρχιστρα-
τήγου Γαβριήλ, ἡμέρα κς'.

Ἀγνὴν σε πανάμωμον ὁ Γαβριήλ ὡς ἐώρακε, τὸ
Χαῖρε, σοί, Δέσποινα, λαμπρῶς ἐδόξεν, ἀπειρό-
γαμε, βροτῶν ἡ σωτηρία, ἀγγέλων τὸ καύχημα καὶ
σεμνολόγημα.

Γνωρίζων τὰ πάλαι κεκρυμμένον μυστήριον, κόρη,
σοί ποτε ὁ Γαβριήλ ἐκραύγασα· Χαῖρε, Θεοῦ παλά-
τιον, ἐν ᾧ οἰκήσας ἅπαντας βροτοὺς θεώσει ὡς εὐ-
σπλαγχνος.

Ὅλην σε τῷ Πνεύματι ὁ Γαβριήλ περιηgniσμέ-
νην, πανάμωμε, κατανοήσας ἐκδοῖ σοι ἐμφανῶς·
D Χαῖρε, ἀρᾶς ἡ λύτρωσις, καὶ τῶν πρωπατέρων ἀνά-
κλησις.

Ναὸς ἀγιάσματος ὑπάρχουσα, πανάμωμε, φωνῇ
Γαβριήλ τοῦ ἀρχαγγέλου, τὸν ἐν ἁγίοις ἀναπαύμε-
νον τέτοκας πανάγιον Θεὸν, πάντας ἀγιάζοντα καὶ
δαινῶν ἐξαιρούμενον.

Ῥημάτων θείων ὑπήκοος, ἀγνή, τοῦ Γαβριήλ
ἐχρημάτισας, καὶ τὸν προάναρχον Λόγον σαρκὶ ἀπε-
κύησας, τῆς ἀλογίας κόσμον ἀπολυτρούμενον.

Ἀπεστάλη Γαβριήλ ὁ ἀρχιστράτηγος χαρὰν μη-
νῶν σοί, Παρθενομήτορ ἀγνή, δι' ἧς λύπη πέπαι-
ται, καὶ ἡ ἀρὰ ἀληθῶς ἀπεστείρωται, καὶ εὐλογία
ἤνθησε τοῖς πιστοῖς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὡς θρόνον τὸν πνευματικὸν τοῦ βασιλέως, ὡς

πάντων τῶν ποιημάτων ὑπερέχουσιν, ὡς τὸν ὑπερού-
σιον μόνον οὐσιώσαντα τὸν τοὺς βροτοὺς θεώσαντα
ἐνώσει κρείττονι γεννήσεως ἀρρήτου καὶ ξένης, τὴν
εὐλογημένην ὑμνήσωμεν Παρθένον.

Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἐλαμψεν καὶ κατ-
εφαίδρυνε πᾶσαν τὴν ὑφήλιον, καὶ τὸν προστάτην
τοῦ σκότους ὥλεσε, θεογεννητορ πάναγνε, ἀγγέλων
κτύχημα, καὶ ἀνθρώπων πάντων τὸ διάσωμα, τῶν
ἀπαύστοις φωναῖς εὐφημοῦντων σε.

Ἐκ τοῦ καρδίου εἰς τὸν δοσιον Πατέρα ἡμῶν Ἰλα-
ρίωνα τὸν Νέον, ἡμέρᾳ κη'.

Τῶν ἐμῶν πταισμάτων τὰς σειράς, πάναγνε, διὰ β-
ρξον, τὸν σὸν Ἰῶν καὶ θεὸν ἱκετεύουσα· καὶ τὴν
τυραννοῦσάν με, Ἀειπάρθενε, ἀμαρτίαν κατάβαλε,
ὅπως σε γεραίρω πάντοτε, πανέμωμε, σωζόμενος.

Ίάτρευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, δέομαι,
καὶ τοῦ νοδὸς κυδέρινον τὰς κινήσεις πρὸς τὰ θε-
λήματα τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, κόρη πάναγνε.

Ὁ Κύριός σε Κυρίαν ἀπάντων καὶ Δέσποιναν εἰρ-
γάσατο, ἄχραντε· σοῦ γὰρ ἐκ μήτρας σεσάρκωται
κατακυριεύοντος αὐτοῦ τὸ ἴδιον πλάσμα λυτρωσά-
μενος.

Ἰσχύς τῶν πιστῶν καὶ ὁσίων ἔγεννας κρα-
ταίωμα· διὰ σοῦ γὰρ, ἄχραντε, ἅπασιν ἐπηγάσας
τὰ κρείττονα, καὶ οἱ γῆν κατοικοῦντες πρὸς οὐρανὸν
βαδίζουσιν.

Τὴν παστάδα θεοῦ τὴν ἀμύλωντον, θρόνον τὸν
πυρίμορφον τοῦ Παντοκράτορος, τὴν θεοτόκον ἀπα-
σαι γενεαὶ γενεῶν μακαρίσωμεν.

Συμβόλοις σε πόρρωθεν προδιετύπου ἡ χάρις τοῦ
Πνεύματος προφητικοῖς χαρίσμασιν, ὁρὸς πλὴν ἁγίων,
πύλην σωτηρίου, τόμον τε καινότητος, ἀγνῆ, καὶ
κιβωτὸν σε κατονομάζουσα.

Ῥύπου με παθῶν, καὶ σπλινὸς ἀμαρτίας, θεοχαρί-
τωτε ἀπόπλυνον, καὶ πύλας μοι ἀνοίξον μετανοίας
ὀλισθαίνοντι, καὶ συνεχῶς τοῖς πταισμασιν, ἄχραντε,
συναντῶντι, καὶ τὸν θεὸν παροργίζοντι.

Φωνὴν σοι προσάγομεν τοῦ Γαβριὴλ γηθόμενοι·
Χαῖρε, λέγοντες, οἶκος τοῦ Παντοκράτορος, χαῖρε,
τῶν ὁσίων ἡ δόξα καὶ τῶν πιστῶν πάντων σωτηρία,
δὲ ἡ· ἐθεώθημεν, θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ καρδίου εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον ἐπίσκο-
πον Ἀρεθουσίαν, ἡμέρᾳ κθ'.

Ὅρος σε κατάσχιόν ποτε ὁ Ἀδβακούμ ἐλλαμψθεὶς
ἐθεάσατο, Μήτηρ ἀπειρόγαμε, ἐξ ἧς θεὸς σώματω-
θεὶς ἐπέφανεν ἀρετῇ καλύψας ὡς ἀληθῶς τὰ οὐ-
ράνια.

Ὁ μόνος οἰκῶν τοὺς οὐρανοὺς τὴν μήτραν σου
κατέφυκεν ὑπερβολῇ, Παρθένη, χρηστότης, καὶ
σὰρξ ὠράθη ἐκ σοῦ τιχτόμενος· ἀλλ' αὐτὸν ἱκέτευε
πάσης περιστάσεως, παναγία, ρυθῆναι τοὺς δούλους
σου.

Συλλαβοῦσα ἀφλέκτω; τὸ πῦρ τῆς θεότητος, καὶ

A omnibus creaturis eminentiorem, tanquam eam,
quæ solum supersubstantialem substantiam effecit,
qui præstantissima unione ineffabilis ac peregrinæ
generationis homines deificavit, Virginem bene-
dictam collaudemus.

Jubar fulgoris partus tui coruscavit, atque uni-
versum terrarum orbem læta luce perfudit; tene-
brarumque præsidem profligavit, o Dei Genitrix
castissima, angelorum gloriatio, 83 et omnium
hominum salus, qui te incessabilibus vocibus con-
celebrant.

Ex canone in S. P. N. Hilarionem Juniores, die 28.

Disrumpe, o castissima, peccatorum meorum
vincula, deprecans pro me Filium ac Deum tuum;
et peccatum, quod me tyrannice premit, dejice, ut
salutem consecutus te semper honorare valeam,
o semper Virgo purissima.

Cura, precor, vulnera animæ meæ, o puella ca-
stissima; et mentis meæ motus rege ac dirige ad
voluntatem ejus faciendam, qui ex te incarnatus
est.

Dominus constituit te, o inviolata, Dominam ac
Reginam universorum: ex utero enim tuo incarna-
tus est, ut suum plasma ab eo, qui eidem domina-
batur, liberaret.

Fortitudo fidelium et firmamentum sanctorum
facta es, o intemerata: per te enim omnibus præ-
stantissimorum honorum fons emanavit, et habi-
tantibus in terra ad cælum iter patefactum est.

C Thalamum Dei impollutum, thronum Omnipoten-
tis igniformem, Delparam omnes generationes
generationum beatificemus.

Gratia Spiritus sancti propheticiis charismatibus
te a longe per symbola præfigurabat, o casta; no-
minans te montem pinguem ac sanctum, portam
salutarem, volumen novum ac recentissimum, et
arcam.

Emunda me, o Deo charissima, a sordibus pas-
sionum, et a maculis peccati, et poenitentiae portas
aperi mihi, o illibata, qui cado, et assidue in pec-
cata incurro, Deumque provocho ad iram.

D Vocem Gabrielis ad te cum gaudio proferimus,
dicentes: Ave, domus Omnipotentis: ave, gloria
sanctorum, 84 et salus omnium fidelium, o Deipara
semper Virgo, per quam deificati sumus.

Ex canone in Festo S. Marci episcopi Arethusio-
rum, die 29.

Montem umbrosum, quondam Abbaeuch illumina-
tus te vidit, mater innupta, ex qua Deus incorpo-
ratus apparuit, virtute occultans verissime cœ-
lestia.

Is, qui solus inhabitat cœlos, in utero tuo habi-
tavit, o Virgo, ob excessum benignitatis, et caro
apparuit natus ex te. Tu vero ipsum deprecare, o
sanctissima, ut liberet servos tuos ab omni adver-
sitate.

Quæ suscepisti absque combustione ignem Divi-

nitatis, et peperisti sine semine fontem vitæ Dominum, o Deipara, gratia plena, salva ab omni parte, magnificantes te.

Nos qui tuam protectionem possidemus, o immaculata, et tuis intercessionibus a malis liberamur, a cruce Filii tui in omnibus custoditi, jure te omnes religiose magnificamus.

Mons ille, quem propheta Daniel vidit, ex quo lapis Christus abscissus est sine manu, conterens idola, et evertens dæmonum fastum, tu es, o Virgo, propterea te glorificamus.

Admirans sanctissima eum, qui ex se natus erat ineffabiliter, terrore concutiebatur, et magnificabat, et clamabat, Quomodo in ulnis meis complector te, Fili, universa complectentem.

Palatium Dei apparuisti, Domina, omnium regnatoris, quem deprecare, ut me malorum latronum diversorium factum expurget, et salvet me, o immaculata.

Segnitiem, quæ est in me, Domina, et somnolentiam gravem vigilantibus tuis et venerandis precibus apud Deum, immaculata, expelle, et miserere mei, qui cano : **85** Laudabilis et supergloriosus Deus patrum nostrorum.

Contritam hominum naturam antiqua transgressionem, reformasti super naturam, et deificasti, o pura, psallentem partui tuo : Benedicite, omnia opera, etc.

Miserere populi tui, Domine, et hujus hæreditatis tuæ, quam possidisti, flexus precibus pro nobis oblati Genitricis tuæ Dei Filie, ut te velut Dominum et misericordissimum glorificemus.

Ex canone in SS. martyres Jonam et Barachisium, die 29.

(Idem est cum superiori, et ideo omitimus.)

86 MENSIS APRILIS.

MHN ΑΠΡΙΑΙΟΣ.

Ex canone in SS. martyres Theodulum et Agathopodem, die 4 (58").

Salvatorem, factorem omnium, ac Dominum concepisti, quem Agathopus una cum illustri Theodulo prædicavit esse Deum et hominem, o Virgo Mater, omni beatitudine cumulatissima.

Ex te salus hominibus exorta est, o Dei Genitrix benedicta, propterea te laudamus universæ generationes.

Peperisti, o inviolata, Redemptorem, qui ab hostili captivitate homines liberavit, carne nostra circumdatum.

Prædicantes incarnationem Domini, qui ex utero tuo, Deipara coruscans, exortus est, gloriosi martyres salutare martyrii poculum letantes biberunt.

O Mater Dei, animæ meæ pessimum morbum cura, tu quæ optimum Verbum peperisti, quod universos efficit bonos.

Medere passionibus animæ meæ, o immaculatis-

A τεκούσα ἀσπόρως πηγὴν ζωῆς τὸν Κύριον, κεχαριτωμένη, Θεοτόκε, περίσωζε τοὺς σὲ μεγαλύνοντας.

Οἱ τὴν σὴν προστασίαν κεκτημένοι, ἄχραντε, καὶ ταῖς σαῖς ἱκεσίαις τῶν δεινῶν λυτρούμενοι, τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου ἐκ παντὶ φρουρούμενοι, κατὰ χρέως σε πάντες εὐσεβῶς μεγαλύνομεν.

Τὸ ὄρος, ὃ προφήτης Δανιὴλ ὁ θεάεται, ἐξ οὗ ὁ λίθος ὁ Χριστὸς ἐτήθη ἀνευθεν χειρὸς, συντρίψας τὰ εἰδωλα καὶ καθελὼν τὰ τῶν δαιμόνων φρωάγματα, σὺ εἰ, Παρθένε · διὸ σε δοξάζομεν.

Θαυμάζουσα τὸν ἐκ ταύτης ἀρρήτως τικτόμενον, ἡ πάναγνος κατεπλήττετο, καὶ ἐμεγάλυνε, καὶ βοῶσα ἔλεγε · Πῶς ἐν ἀγκάλαις σε κατέχω, τέκνον, τὸν πάντα κατέχοντα ;

Παλάτιον Θεοῦ ἔδειχθης, Δέσποινα, τοῦ πάντων βασιλεύοντος · ὃν ἱκέτευς ληστῶν με πονηρῶν ἤδη γεγονότα καταγῶγιον ἀποκαθάραι, καὶ σώσαι με, ἄχραντε.

Τὴν ἐν ἐμοὶ ῥαθυμίαν, Δέσποινα, καὶ νυσταγμὸν τὸν χαλεπὸν ταῖς ἀγρύπνοις σου πρὸς Θεὸν καὶ σεπταῖς δεήσεσιν, ἄχραντε, ἀπέλασον, καὶ μελωδοῦντά με ὀκτεῖρον· Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Συντεριβέισαν φύσιν τῶν βροτῶν τῇ πάλαι παραβάσει ἀνέπλασας ὑπὲρ φύσιν, καὶ ἐθέλωσας, ἀγνή, τῷ τόκῳ σου φάλλουσαν· Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὕμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

C Φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Κύριε, καὶ ἡς ἐκτίσω ταύτης κληρονομίας σου, ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν τῆς σε τεκούσης θεόπαίδος παρακλήσεσιν ἐπιχαμπτόμενος, ἵνα σε ὡς Δεσπότην καὶ πανοικτίρμονα δοξάζομεν.

sima, quæ impassibilitatis fontem peperisti, et compesce tyrannidem eorum, o Virgo, qui assidue conturbant ac **87** perterrent cor meum.

Cum te, o casta, virtutum splendore exornatam invenisset Verbum illud, quod cælos virtutibus cælavit, habitavit in te, o purissima, et humanam naturam in cœlestem convertit.

Absque ulla naturæ suæ mutatione vere totum hominem ex te Deus assumpsit, o divina gratia cumulatissima Domina ; cujus passionem Theodulus atque Agathopus representantes, constantes ac fortes clamabant : Omnia opera, laudate Dominum.

Intimæ pietatis tuæ fulgore perfunde atque illumina me in ignorantie tenebris jacentem, o tu quæ unica lucis datorem et Redemptorem ac Dominum in utero tuo conceptum peperisti, qui sanctos coronavit.

(58") Græca desunt in Menæis impressis.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κλαύδιον, Διόδωρον, Οὐδέκτορα, Οὐδέκτορίνον, Πάπιον, Νικηφόρον καὶ Σεραπίωνα, ἡμέρα ε'.

Ἐν χρόνῳ ὃ ἐξω χρόνων Κύριος ἐκ σοῦ σεσαρκωμένος τὰ τῶν βροτῶν διέλυσεν, ἀγνή, πολυχρόνια πταίσματα, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευσ τοῦ οικειρῆσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς αἰχμαλωσίας νοητῆς τέτοκας, τὸν τοῦ παντὸς Κύριον, ἄχραντε Παρθένη πανύμνητε.

Νοερῶς σε ὁ προφῆτης προεθεώρει ὄρος, σπηλιὰ, κατασκίον, ἐξ οὗ ὁ Δεσπότης ἀληθῶς ἐπέφανε σαρκὸς ὁμοιότητι, σώζων ἐκ φόβου τὸ ἀνθρώπινον.

Τὴν πῶσιν τῶν βροτῶν ἐπανώρθωσας, Δέσποινα, ἵνα κηῖσας ἦδὲν Λόγον τὸν τοὺς καταβράγματους ἐπανορθοῦν δυνάμενον.

Νεύρωσον τῆς ψυχῆς μου τὸν τόνον, πανάμωμε, τῇ συνεχεῖ ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ κεχαυνωμένον, ἵνα πίστει καὶ προθυμίᾳ μέλπω σε πάντοτε.

Ὡ; τοῦ Ὑψίστου θρόνον, Παρθένη, ὑψηλώτατον πάντας, καὶ χρυσοῦν λυχνίαν, καὶ κιβωτὸν ἀγιάσματος ὀνομαζόμενον σε· Εὐλόγημένη σὺ ἐν γυναιξί, βοῶντες, πανάμωμε.

Νοδὸς ὁ φρικτὸς σου τοκετὸς νικᾷ κατάληψιν, θεοχαρίτωτε· Θεὸς γὰρ πέφυκεν ἀναρχος χρονικῇ ἀρχῇ δεξάμενος, διὰ τὸ σῶσαι τοὺς πιστῶς αὐτῷ κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις σάρκα θνητὴν ἐκ σοῦ λαβόντα, τοῦτον ἐκδυσώπει, Παρθένη, ἀθανασίας τυχεῖν, πανάμωμε, τοὺς σε πιστῶς γεραίροντας, καὶ θεοδόκον μεγαλύνοντας.

Ex canone in sanctam et admirabilem Theodoram, die 5 (58^{'''}).

Medere animæ meæ morbis ac passionibus immoderatis, o Virgo Deo charissima, et saluum me fac, precor, tu quæ Salvatorem ac Dominum supra rationis captum corpore induisti.

Matrem Verbi, quod ante sæcula ex Patre absque corruptione coruscans emanavit, te solum agnovimus, o sponsa Dei illibata. Propterea ad te clamamus : Ave, o benedicta. Teque precamur, ut impleas gaudio animas nostras.

Amore tui allecta illustris Theodora, post te, o Virgo, adducta est Regi ex utero tuo incarnato, cum animæ exultatione tripudians.

Voluntarie attrahor et inescor malorum pulchro aspectu, et coinquino animam meam : propterea converte me intercessionem tuam, et salva me, o purissima.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Καλλιόπον, ἡμέρα ζ'.

Ὁ νεύματι πάντα δημιουργῶν ἐκ σοῦ σωματοῦται ὑπὲρ λόγον, Μήτηρ Θεοῦ, ὁ τὸν ἀθλοφόρον στεφανώσας, μετ' οὗ πιστῶς σε δεῖ μακαρίζομεν.

(58^{'''}) Græca desunt.

A Ex Canone in SS. martyres Claudium, Diodorum, Victorem, Victorinum, Papium, Nicephorum et Serapionem, die 5.

In tempore, Dominus qui est extra tempora, ex te, o Virgo, incarnatus, hominum peccata multum temporis abolivit : quem impense deprecare, ut animarum nostrarum misereatur.

Universi Dominum peperisti, o Virgo inviolata, omni laude celebranda, qui homines a spiritali captivitate liberavit.

Prævidit te intellectualiter propheta, montem umbratum, o veneranda, ex quo Dominus vere illuxit in similitudine carnis, ut humanum genus a corruptione liberaret.

B Hominum ruinam reparasti, o Domina, Deum Verbum enixa, qui contractos ac dejectos potest saluti restituere.

Corroborata animæ meæ vigorem, o immaculatissima, 58 assidua negligentia et peccatis relaxatum, ut cum fide atque alacritate semper laudes tuas canere possim.

Tanquam Altissimi thronum eminentissimum, et lucernam auream, atque arcam sanctificationis, universi te, o Virgo, laudamus, clamantes : Benedicta tu inter mulieres, o inviolatissima.

Tremendus partus tuus mentis captum superat, o Deo gratissima : Deus enim qui est sine principio, principium temporis habuit, ut salvaret eos, qui cum fide clamant ad illum : Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

C O Virgo, quæ Christum, qui ex te mortalem carnem accepit, in ulnis tuis gestasti, eundem deprecare, o immaculatissima, ut illi qui te fideliter honorant, et Deiparam magnificant, immortalitatem consequantur.

O Domina, quæ Dominum, lumen de lumine, peperisti, 59 illumina animam meam negligentia et gravissimarum culparum cæcitate laborantem.

Cogitationes tanquam stamina cum gaudio conglomerans ac nens, pulcherrimum Verbo vestimentum texuisti ex tuis sanguinibus, o Virgo, quod gestabit in æternum.

D Interfice peccatum nostrum vivens, tu quæ vitam vere existentem peperisti, o sola Virgo pura ac benedicta, ut te laudemus per universa sæcula.

Luce vultus tui illumina jacentem in tenebris passionum, o porta lucis spiritalis. Ne me deprehendat et involvat nox mortis, o casta Domina, a qua salutis meæ spes penitus abscondatur.

Ex canone in S. Calliopum martyrem, die 7.

Qui nutu condidit universa, ex te ineffabiliter corpus assumpsit, o Dei Mater, qui martyrem suum victorem certaminis coronavit, cum quo semper te fideliter beatificamus.

O sanctissima Virgo, martyrum gloriatio, et sanctorum apostolorum decus et ornamentum : eos qui te laudibus cum gaudio concelebrant, libera ab omni angustia intercessionibus tuis.

Tanquam vitis fructifera botrum produxisti, o immaculatissima, ex quo illis, qui te fideliter beatificant, divinum mustum exprimitur.

Liberati, o virgo, a progenitorum nostrorum culpa mediante opera tua, cum archangelo Gabriele, tibi, o intemeratissima, clamamus : Salve, o unica omnium peccatorum salus : salve, martyrum omnium robur firmissimum.

Sana, o casta, immensa animæ meæ peccata, et illumina mentem meam, quæ omnium transgressionum **90** perpetuis in tenebris versatur, ut te debitis laudibus beatificem.

Venerandi uteri tui fructus, o Deipara, vivificavit nos per fructum peremptos ac mortuos : propterea te pro debito collaudantes, clamamus : Laudabilis Deus patrum.

Jesum Dominum corpore amictum peperisti, o Virgo inviolata, et ulnis portasti, qui omnipotenti nutu portat universa. Quamobrem tanquam Dei Matrem te laudamus, clamantes cum præconio : Sacerdotes, benedicite ; populus, superexaltate Dominum.

Mysticis lucis tuæ radiis mentis meæ tenebras elimina, o Mater Dei ; et gravissimam cogitationum mearum tempestatem seda, et ad tranquillos portus deduc me, o unica omnium salus, ut te cum fide beatam appellem.

Ex canone in SS. apostolos Herodionem, Agabum, Rufum, Asyncritum, Phlegontem, et Hermam, die 8.

O Deipara compassione prædita, apostolorum gloria, martyrum triumphantium decus, fidelium firmamentum, confirma mentem meam, precor, Invasionibus sedactoris exagitata, atque transgressionum tenebris obscuratam.

Qui secundum divinam substantiam inaccessibilis est, accessibilis mihi factus est, o inviolata ; et per carnis assumptionem totus mihi unitus est, propter summam misericordiam suam.

Per sacrum verbum Patris Verbum concepisti, o puella Dei genitrix, quod homines liberat ab omni rationalis verbi defectu. Unde te divinis verbis semper magnifice glorificamus.

Sola in terris peregrinam prolem habuisti, quæ sola Patri nos reconciliavit, qui solus est sine principio ante omne principium : ideo te solam tanquam Dei Matrem **91** veneramur.

Legis arca figurabat te, quæ divinæ legis plenitudinem suscepisti, et in carne peperisti, et post partum virgo perennis permansisti, qualis ante partum fueras, o Sponsa Dei.

Novus Paradisus, in quo vitæ lignum situm est, facta es nobis, o inviolata Virgo Dei genitrix ; ejus

A Παναγία Παρθένε, τῶν ἀθλητῶν καύχημα, καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὸ σεμνολόγημα, τοὺς ἐν αἰνέσει σε χαρμονικῶς ἀνυμνοῦντας ρύσαι ταῖς πρεσβείαις σου πάσης στενωπῆς.

Ὡς κατὰ καρπὸν ἀμπελὸς βότρυον ἐγεώργησας ἀποστάζοντα γλυκύος θείου, παναμώμητε, τοῖς πιστῶς ἀεὶ σε μακαρίζουσιν.

Λυθρωθέντες, Παρθένε, τῆς προγονικῆς διὰ σοῦ καταπτώσεως, σὺν τῷ ἀρχαγγέλῳ Γαβριὴλ σοὶ βοῶμεν, πανάμωμε· Χαίρε, μόνῃ πάντων ἀμαρτωλῶν ἡ σωτηρία, χαίρε, πάντων μαρτύρων κραταίωμα.

Ἰατρευσθὲν μου, ἀγνή, ψυχῆς τὰ ἄμετρα πταίσματα, καὶ φώτισόν μου τὸν νοῦν ἀεὶ σκοτιζόμενον πάσαις παραβάσεσιν, ὅπως ἐν αἰνέσει καταχρέως **B** μακαρίζω σε.

Ὁ καρπὸς, Θεοτόκε, τῆς σεπτῆς σου νηδύος ἡμᾶς ἐξώσσε καρπῷ θανατωθέντας· διὸ σε καταχρέως ἀνυμνοῦντες κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητός.

Σωματοφόρον τέτοκας καὶ ἀγκάλαις ἐδάστας, ἀχραντε Παρθένε Ἰησοῦν Κύριον, τὸν πάντα βαστάζοντα παντοδυνάμῳ νεύματι· ὅθεν ὡς Θεοῦ σε ἀνυμνοῦμεν μητέρα, βοῶντες· ἐν αἰνέσει· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε, λαὸς, ὑπερψοῦτε.

Φωτὸς σου ταῖς ἀκτίσι ταῖς μυστικαῖς τοῦ νοῦς μου τὸ σκότος ἀπέλασον, Μήτηρ Θεοῦ, καὶ τῶν λογισμῶν μου τὸ χαλεπὸν κλυδώνιον κατεύνασον, καὶ πρὸς τοὺς λιμένας τοὺς γαληνοὺς ὁδήγησόν με, **C** μόνῃ ἡ πάντων σωτηρία, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ κενόρου εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Ἡρωδίουρα, Ἀγαθόν, Ρούφορ, Ἀσούγκριτον, Φλέγοντα, καὶ Ἑρμὸν, ἡμέρα η'.

Συμπαθὲς Θεοτόκε, ἀποστόλων τὸ κλέος, τῶν ἀθλοφόρων ἡ δόξα, καὶ πιστῶν στήριγμα, στήριξόν, δέομαι, τὸν περιτρεπόμενον ταῖς ἐπιθρῆλαις τοῦ πλάνου, τὸν νοῦν μου σκοτοῦμενον ταῖς παραβάσεσι.

Ὁ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων τὴν θεϊκὴν ἀπρόσιτος, ἀχραντε, προσετός μοι νῦν γέγονε, καὶ σαρκὸς προσλήμματα ὅλως ἠνώθη δι' ἀκραν εὐσπλαγχνίαν.

D Λόγῳ ἱερῷ τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον συνέλαδες πάσης ἀλογίας τοὺς βροτοὺς, Θεογεννητορ κόρη, λυτροῦμενον· ὅθεν λόγοις πάντοτε μεγαλοφώνως θεοῖς σε δοξάζομεν.

Μόνῃ ἐν γῇ τοκετὸν ἔσχες ξένον, μόνον ἡμᾶς καταλλάσσοντα μόνῃ τῷ προανάρχῳ Πατρί· διὰ τοῦτο μόνῃν σε ὡς Θεοῦ Μητέρα σέβομεν.

Νόμου σε ἐτύπου ἡ κιθωτὸς τὴν δεξαμένην νόμου θεῖου τὸ πληρωμα, καὶ σὰρξ κοίτησας, καὶ μετὰ τόκον μέψασαν ἀειπάρθενον ὡς πρὸ τόκου, Θεόνυμφε.

Νέος Παράδεισος ἡμῖν ζωῆς εὖλον, ἀχραντε, κεκτημένος γεγέννησαι, οὗ ἡ βρώσις τοὺς βρώ-

σει πεπτωκότας ἀνεζώωσεν, ἀγνή Θεογεννήτορ. A *esca* eos qui per *escam* ceciderant, novæ vitæ restituit.

Σὲ προστασίαν ἔχοντες, ἄχραντε, οἱ δοῦλοί σου, καὶ πρὸς τὸν Υἱόν σου μετὰ Θεὸν μεσίτην ἀκαταίσχυτον, κινδύνων ἡμᾶς σῶζε καὶ πειρασμῶν, σεμνὴ, ἵνα πιστεῖ καὶ πόθῳ αἰεὶ σε δοξάζωμεν.

Φιλοφρόνος ὡς λαθὺς ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ ἀνδραχὰ τὸν νοστήν, καταφλέγοντα ἡμῶν τὰ πάθη, καὶ φωτίζοντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ λύοντα τὸ σκότος τῆς εἰδωλομανίας, ἄχραντε Παρθένε, πολυδύμητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐψύχιον, τὸν ἐν Καίσαρειᾳ, ἡμέρα 8^η.

Σαρκὸς ὁμοιώματι γεννηθεὶς ἐκ σοῦ ὁ Δεσπότης ἐκαινούργησε τὴν ἡμῶν πεπαλαιωμένην, κόρη, φύσιν, καὶ τοὺς θνητοὺς οὐρανόους εἰργάσατο.

Ἦμνον χαριστήριον τῶν ἀθλητῶν χορὸς ᾄδει σοι, κόρη σεμνὴ, σοῦ ταῖς ὁδηγίαις νικηφόρος γενόμενος.

ὑπερτέρα δυνάμεων τῶν ἐπουρανίων οὐ χρηματίσασα, σαρκικῶν παθῶν ὑπέρτερον τὸν ἑμὸν, Παρθένε, νοῦν ἀνάδειξον.

ὑπὲρ τῶν εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας, πάντων Δέσποινα, κεκτημένων πάντων πρέσβευε, ὅπως μελλούσης λυτρωθῶμεν κατακρίσεως.

Ἀνθρώπων συμπτωθέντα με ἔλον, ὡς τοῖς πάθεσιν ἀνοίξαντα θύραν, καὶ τῇ ἐν σοὶ ἀγαθῇ μεσιτεῖᾳ πρὸς μετανοίας εἰσόδους εἰσάγαγε, καὶ σῶσόν με ἡ τοῦ παντὸς τὸν Σωτῆρα τεκοῦσα καὶ Κύριον.

Ὁρος προφήτης Δαυὶδ σε θεῖον Πνεύματι ἐκάλεσε, Παρθένε, ἐξ οὗ λίθος Χριστὸς ἀνευ χειρὸς ἐτήθη, καὶ συντριβὴν εἰργάσατο τῶν ξοδῶν τῆς ἀπάτης.

Συμπαθὲς Παρθένε, ἡ τὸν συμπαθίστατον τεκοῦσα Λόγον, τὸν ἀσυμπαθῇ με δωρεὰν οἰκτείρησον, ἀπεγνωσμένον πταίσμασιν ἀμέτροις, καὶ μὴ ἐπιστρέφοντα, ἀλλ' ἐν βαθυμίᾳ τὸν βίον θαπνῶντα.

Φωτὶ τῆς μετανοίας αὐγασον, Παρθένε, τῆς ἀμαρτίας νυκτὶ με σκοτούμενον, καὶ βαθυμίας ὁμίχλῃ συγκαλυπτόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τερέντιον, Πομπόνιον, Μάξιμον κ. τ. λ. ἡμέρα 1^η.

Ἦμῶ σε, Παρθένε, ὅτι Θεὸν, πανύμνητε μόνῃ, ἐσωμάτωσας ἐκ τῶν τιμίων σῶν αἱμάτων, παναγία, καὶ ὑπὲρ λόγον φρικτῶς ἀπεκύθης.

Σῶσόν με, κηρύσσας τὸν ὑπεράγαθον Κύριον, μῆτερ ἀγνή, παῦσον τῆς ψυχῆς μου πολυτάραχον κλύδωνα.

Σὲ, πανάμωμε Δέσποινα, πειρασμοῖς κυκλοούμενος εἰς βοήθειαν προσκαλούμαι· σπεῦσον, σῶσόν με, τὸν Σωτῆρα Λόγον ἡ κηρύσσας.

Λυτρουμένος ἐπέφανεν, ἄχραντε, ὁ Υἱός σου ἀνθρωπος· γενόμενος ἀνθρώπους πάντας, πανάμωμε. Κατάσκιον προσῶρα σε ὁρος ὁ προφήτης Ἀβδα-

Cum te, o intemerata, nos servi tui protectricem apud Filium tuum, ac mediatricem, quæ non confunditur, post Deum habeamus : libera nos a periculis et tentationibus, ut te, o veneranda, semper cum fide et affectu glorificemus.

Tanquam forceps flammifera suscepisti in utero carbonem spiritalem, qui passiones nostras comburit, animas nostras illuminat, et idololatriæ tenebras dissolvit, o Virgo inviolata, plurimis laudibus celebranda.

Ex canone in S. Euppsychium martyrem Cæsariensem, die 9.

D Dominus in similitudine carnis genitus ac natus, o puella, naturam nostram inveteratam renovavit, atque eos, qui mortales erant, coelestes effecit.

Hymnum in gratiarum actionem martyrum Chorus tibi canit, o puella veneranda, nam, te duce, victoriam consecutus est.

Tu, quæ celestium potestatum sublimior es, effice, o Virgo, mentem meam carnalibus concupiscentiis superiorem.

O omnium Dominus, intercede pro omnibus, qui in te spes suas collocaverunt, ut a futura damnatione liberentur.

Erige me, qui totus lapsus sum, quippe qui passionibus januam aperui, et benignissima meditatione tua ad 92 pœnitentiæ ingressus induc me, et salva me tu, quæ omnium Salvatorem ac Dominum peperisti.

Propheta Daniel divino Spiritu afflatus, montem te vocavit, o Virgo, ex quò lapis Christus sine manibus abscissus est, qui simulacra erroris contrivit.

O Virgo compassione ornata, quæ Verbum summa compassione plenum peperisti, me compassione carentem commiserare, ob innumeros lapsus desperatum, et nequaquam de conversione cogitantem, sed in negligentia vitam absumentem.

Luce pœnitentiæ illustra me, o Virgo, peccati nocte obtenebratum, et negligentia nebulis cooperatum.

Ex Canone in SS. MM. Terentium, Pomponium, Maximum etc., die 10.

Laudo te, o Virgo sola omni laude dignissima ac sanctissima, quoniam Deum ex pretiosis sanguinibus tuis corporasti, et supra rationis conceptum formidabili ratione peperisti.

Salva me, Mater casta, quæ optimum Dominum concepisti : seda animæ meæ multipliciter tumultuantem præcellam.

Te, o Domina tota immaculata, tentationibus circumvallatus in auxilium advoco : festina, et salva me, tu quæ Verbum Salvatorem peperisti.

O inviolata, ac tota immaculata, filius tuus factus homo apparuit, ut universos homines liberaret.

Montem umbrosum prævidit te propheta Abba-

cuc, o Deipara, ex quo Deus ineffabiliter processit incarnatus, mundumque salvavit, dum gravissima peccatorum procella exagitaretur.

Humani generis principes, qui olim ob foedissimae transgressionis **93** delictum defluerant, tu, o Deipara, in utero Christum sine fluxione concipiens, ad vitam antiquam revocasti.

Animam meam mortuam vivifica, collapsam exsuscita, vulneratam sana, o inviolatissima, lancea illa, quae dignum Salvatoris ex utero tuo nati latus vulneravit: quem pueri benedicunt, sacerdotes laudant, populi superexaltant in omnia saecula.

Illumina, o porta lucis, animam meam gravissimis transgressionum tenebris obscuratam ac periclitantem: et fac me divinae dei participem, ut glorificem te, o patrocinium fidelium, quod non confunditur.

Ex canone in S. Antipam martyrem, episcopum Pergami, die 11.

Lucis tuae fulgoribus, irradia o puella innocentissima (59), cor meum, quod in nocte passionum et calamitatum detinetur; tu enim justitiae Solem omnibus ineffabiliter oriri fecisti.

Redemptorem peperisti, o inviolata, qui ab hostis captivitate homines liberavit: unde te religiose glorificamus.

Talis conservata es post partum, qualis ante partum fueras, Virgo mater incorrupta. Etenim omnium Conditorum peperisti, qui ex te humanum corpus voluntarie suscepit.

Divinissimus ille Dominus, qui erat in forma Dei, habitavit in ventre tuo, o purissima, suscipiens ac gestans formam meam.

Sanctus est ille Dominus, qui in utero tuo habitavit, o Virgo puella; et requiescit in sanctis, et glorificat eos qui ipsum vera cum fide glorificant.

Ex virgineis sanguinibus tuis incarnatum est Verbum **94** coeternum Patri, ut contritionem nostram restauraret. Benedicta es tu in mulieribus, o Domina intemeratissima.

Tanquam Mater Creatoris omnium, tanquam divinum templum Omnipotentis, tanquam terra inarata, quae spicam culturae expertem germinavit, salvos fac, o Virgo Mater, eos, qui assidue cum fide clamant: Benedicite, omnia opera, etc.

Lux nobis exorta est, o puella, ex lucifero utero tuo, conditor solis, et stellarum, et universae creaturae: quem enixe precare ut eos, qui te collaudant, illuminet.

Ex canone in SS. et admirabiles

Totum seipsum Creator exinaniens, quemadmo-

(59) An insontem, vel innocentem appellare possumus hominem, qui quamvis multo tempore recto vixerit, aliquando inter sones, nocentes vel reos numeratus est? Quomodo ergo B. Virgo innocentissima, si innocentiae originalis prerogativa illi in conceptu defuit? Favere videtur perpetuae innocentiae B. Virginis ab originali Ecclesia Graeca, dum

κοῦμ, Θεοτόκε, ἐκ σοῦ Θεοῦ ὑπὲρ λόγον προῆλθε σαρκαριζόμενος, καὶ κόσμον διέσωσε τῷ κλύδωνι τῆς χαλεπῆς ἀμαρτίας δεινῶς συνεχόμενον.

Ῥεῦσαντας πάλαι τοὺς γενάρχας παραβάσεως ἀτόπου πλημμελείᾳ, ἐν νηδύϊ Ἰησοῦτον ἀρρεούτως συλλαβοῦσα, πρὸς τὴν ζωὴν ἀνήγαγες τὴν ἀρχαίαν, Θεοτόκε.

Νενεκρωμένην ζώωσον, πεπτωκυῖαν ἀνάστησον, τετραυματισμένην τὴν ψυχὴν μου ἰάσαι τῇ λόγχῃ, πανάμωμε, τῇ κεντησάσῃ θείαν πλευρὰν τοῦ ἐκ γαστροῦ σου σαρκαριζέντος Σωτῆρος, ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν, ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι, λαοὶ ὑπερυψοῦσιν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν ψυχὴν μου ταῖς δειναῖς ἀμαυρότησι τῶν παραβάσεων ἐσκοτισμένην καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ τῆς ἡμέρας κοινωνὴν τῆς θείας ἀνάδελφον, ὅπως δοξάζω σε, προστασία τῶν πιστῶν ἀκαταίχουτε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Ἀντίπαν, ἐπίσκοπον Περγᾶμου, ἡμέρᾳ ια'.

Φωτὸς σου ταῖς ἀστραπαῖς καταύγασον, κόρη πανάμωμε, τὴν ἐν νυχτὶ παθῶν καὶ συμφορῶν συσχεθεῖσαν καρδίαν μου, δικαιοσύνης ἥλιον πᾶσιν ἀβρόχτως ἀνατείλασα.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς αἰχμαλωσίας τοῦ ἔχθρου, ἔχραντε, τὸν λυρωτὴν τέτοκας· ὅθεν εὐσεβῶς σε δοξάζομεν.

Μετὰ τόκον ὡς πρὸ τόκου διεφυλάχθης, Παρθενομήτορ ἀφθορε· τὸν Δημιουργὸν γὰρ πάντων ἀπεκύησας ἐκ σοῦ, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐκουσίως φορέσαστα.

Ἵπάρχων ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ ὁ ὑπέρθεος ἐσχηώσωσιν ἐν γαστρὶ σου, τὴν μορφὴν μου φορέσας ὁ Κύριος, πανάμωμε.

Ἅγιος ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου Κύριος ὁ ἐν ἁγίοις, Παρθένε, ἐπαναπαυόμενος, καὶ δοξάζων τοὺς πιστοὺς ἀληθεῖ τοῦτον, κόρη, δοξάζοντας.

Αἱμάτων, κόρη, παρθενικῶν σου σεσάρκωται ὁ Λόγος, ὁ Πατὴρ συνάναρχος τὴν ἡμῖν συντριβὴν ἐπανορθούμενος· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡς Μήτηρ τοῦ πάντων Ποιητοῦ, ὡς θεῖον τέμενος τοῦ Παντοκράτορος, ὡς γῆ ἀνθρώπος ἀσταχυν ἀγεώργητον βλαστήσασα, Παρθενομήτορ, τοὺς πιστῶς ἀεὶ κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλε, κόρη, ἐκ φωτοφόρου σου νηδύος, ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ πάσης κτίσεως, ὃν ἔκτενως ἱκέτευε φωταγωγεῖσαι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Dimum et Protionum, die 12 (59').

dum sibi complacuit, ex utero tuo processit ami-

in Exsequiarum Officio eidem B. Virgini occinit: Non est praefer te innocens quispiam, immaculata Dei Genitrix. Nec non S. Bernardus serm. in Salve Regina, dum his verbis B. Virginem alloquitur: Innocens fuisti ab originalibus et actualibus, nemo ita praefer te, Domina.

(59') Graeca desiderantur in libris impressis.

etus carne, o immaculatissima Domina; ut immortalitatis fontem hominibus copiosissime faceret emanare.

Laudamus te, Virgo sanctissima, quoniam illum genuisti qui ab omnibus creaturis assidue glorificatur.

Thronus Dei, o purissima, facta es, et præclarissimum palatium, ac lectulus, in quo Dominus omnium reclinatus est, ut primum parentem excitaret ac relevaret.

Promptum ac paratum auxilium, eorum qui cadunt, erectionem, Matrem Dei nostri, hymnis perennibus magnificemus.

Ex utero paterno ante luciferum exortus coruscasti, qui uterum immaculatissimum, ut corpus assumes, ingressus fuisti.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἁγίον Μαρτίνον πάπα Ρώμης, ἡμέρᾳ ιγ'.

Ὁ κατὰ φύσιν τὴν θεϊαν ἀόρατος ὠράθη βρέφος ἐκ σοῦ ἀνθρώπος γενόμενος, διπλὰς ὡς ἀληθῶς θελήσεις ἐνεργείας τε προσφαίνον ὑποστάσαι ἐν μιᾷ ᾧ πρέσβευε, πανάμωμε, πάντα ἡμᾶς σῶζεσθαι τοὺς πόθῳ σε γεραίροντας.

Πατρὶ τὸν ὁμοτίμον καὶ σύνθρονον ὑπὲρ Λόγον ἐγέννησας, ἐνεργείας δύο φέροντα καὶ δύο τὰς θελήσεις, παναγία Κόρη.

Ἐν δύο οὐσίαις θεανδρικῶς γνωριζόμενον τῆς Τριάδος τὸν ἕνα ἐκύθησας Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπον, θελήσεις φέροντα καταλλήλως τῶν τούτου φύσεων, Παρθένε πανάμωμε.

Ἀπειρόγαμος Παρθένε, ἣ τὸν ἀπερίγραπτον Θεὸν σαρκὶ κυήσασα, τῆς σαρκὸς μου τὰ πάθη θανάτων· ζῶσον δὲ τὴν ψυχὴν μου νενεκρωμένην πλημμελήμασιν.

Νόμοι φύσεως ἐν σοὶ καταλύονται· ἀρρήτως γὰρ τίλπεις τὸν Πλαστοῦργον τῶν ὅλων, Θεοτόκε πανύμνητε, ὡς Θεὸν τε καὶ βροτὴν δύο θελήσεις δὲ κεκτημένον καὶ ἐνεργείας, Μητροπάρθενε.

Ὁ θελήσει δύο καὶ δυσὶν ἐνεργείαις ἐκ σοῦ, πανώμωμε, τεχθεὶς ἀνερμηνεύτως, τοὺς οὕτω συμφοροῦντας διασώζει κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν εὐλογητὴς εἰ, Θεός.

Ἀγιωτέρα τῶν ἄνω στρατευμάτων, καὶ Χερουβιμ ὑπερτέρα, Μητὲρ Θεοῦ, ἐχρημάτισας· διδὼ βλάβης παθῶν με ὑπέρτερον ποίησον.

Φωναί, Πατέρων πειθόμενοι, δύο ἐν οὐσίαις, ἀγνή, καὶ θελήσει τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἐκ σοῦ τιχτόμενον πιστῶς ὁμολογοῦμεν, καὶ σὲ, Παρθένε, μεγαλύνομεν.

Ex Canone in SS. Aristarchum Pudam et Trophimum ex discipulis septuaginta, die 14 (59ra).

Ut eos qui inferiores erant nunc superioribus conjungeret Deus ob excessum misericordiae suae, carnem suscepit ex te, o inviolata, et permansit id, quod erat, etiam post incarnationem.

Lacte nutris nutritorem mundi universi, natum

(59ra) Græca desunt.

PATROL. GR. CV.

A O Virgo casta, nuptialis thalami nescia, assiduis precibus, exora Christum, quem genuisti ut animabus nostris sese propitium largiatur.

Divini sanguinis aspersione redempti, Dei nostri, qui **95** ex utero tuo, o Virgo, sine semine natus est, ad te clamamus cum Gabriele venerando: Ave, o divina gratia plenissima.

Supra rationis captum Verbum concepisti et peperisti, et Virgo casta atque incorrupta fuisti: ideo te pro debito assiduis laudibus celebramus.

Fulgor radiantis lucis ex te coruscavit, o Deipara, atque universas res creatas divino lumine replevit, atque impietatis noctem eliminavit: quamobrem te vocibus concordibus magnificamus.

B

Ex Canone in S. Martinum PP. et M., die 13.

Ille, qui secundum divinam naturam est invisibilis, visus est infans, ex te factus homo, habens in unica hypostasi vere duas voluntates et operationes. Hunc tu, o purissima, deprecare pro salute omnium qui te cum affectu venerantur.

Æqualem Patri in honore ac throno ineffabili modo generasti, o sanctissima puella, duas voluntates ac duas operationes habentem.

In duabus substantiis divina et humana notificatum unum Trinitatis peperisti, o Virgo tota immaculata, Deum simul et hominem, habentem duas voluntates juxta duplicem ipsius naturam.

C

O Virgo, quæ sine virili commercio Deum incircumscriptibilem peperisti in carne, mortifica passionem carnis mee, et animam meam delictorum morte peremptam atque extinctam vivifica.

Naturæ leges in te dissolvuntur, ineffabiliter enim Creatorem omnium paris, o Deipara omnibus laudibus celebranda, Mater et Virgo: tanquam Deum et hominem, duas voluntates duasque operationes habentem.

96 Qui cum duplici voluntate, ac duplici operatione ex te ineffabiliter natus est, o purissima, eos, qui hoc idem sentiunt, salvat clamantes: Benedictus Deus patrum.

Sanctior supernis exercitibus, et Cherubim sublimior facta es, o Dei Mater: propterea passionibus noxiis me superiorem effice.

Patrum vocibus obedientes, in duabus substantiis ac voluntatibus unum Trinitatis ex te, o casta, natum, fideliter confitemur, et te, o Virgo, magnificamus.

sine semine ex impolluto utero tuo, qui homines corruptione peccati contritos reparavit.

Cum sis, o inviolata, virtus mea, et præsidium meum, murusque inexpugnabilis, et apud Deum oratrix, ab æternis gehennæ flammis libera me.

Sacer olim Isaias sacratissime a divino Spiritu illuminatus clamavit : Ecce Virgo incarnatum Deum in utero habebit, propter incomprehensibilem misericordiam ipsius.

Peregrinus est, o puella, conceptus tuus; peregrinus horrore venerabili plenus partus tuus, qui universos a Deo peregrinos factos, eidem reconciliat, ac pristinam pulchritudinem impertitur.

O beata, ac veneranda, magni consilii Angelum ex Spiritu sancto corporasti, qui divinos discipulos

Ex Canone in S. Crescentem martyrem, die 15.

Incarnatus est propter excessum benignitatis ex te Dominus, et propter nos similis nobis apparuit, qui natura erat inaccessibleis, quem enixe precare pro nobis, o Virgo purissima.

Illam, quæ sola inter mulieres modo inexplicabili Deum peperit, universi Dominam sacris vocibus honoremus.

Domina illa castissima, quæ creaturarum omnium Conditorum supernaturaliter enixa est, ob beneficium proprii plasmatis, condigne beatificatur.

Laudamus te, o Deipara omni laudè dignissima, per quam a corruptione liberati sumus, et ad te clamamus : Ave, martyrum exultatio.

Tanquam igniformem thronum Domini universorum laudamus te, o Puella inviolata, et tanquam jucundum palatium, et candelabrum, et thalamum, et mensam Dei receptricem celebramus.

Sanctior Cherubim facta es, o immaculatissima, Verbo concipiens Verbum Patris, quod laudantes clamamus : Benedicta es inter mulieres, o Domina intemeratissima.

98 O miraculum! Quomodo Deum peperisti hominem factum, o Deo charissima? quomodo incombusta perseverasti, cum ignem intolerabilem continuisses? Merito te gratis vocibus glorificamus, et clamamus : Omnia opera, etc.

Lux nobis exorta est, o Puella, ex utero tuo lucifero, Conditor solis et lunæ Christus Dominus, quem impense precare, ut animas nostras lucis suæ fulgore perfundat.

Ex Canone in SS. mulieres Agapem, Irenem, et Chioniam, die 16.

Paris ineffabiliter, o Domina, illum quem Pater sine semine generavit, et uberibus nutris illum, qui nutrit universa.

Rumpe peccatorum meorum crudele chirographum, o Domina, quæ immaculato partu tuo inferorum vincula dissolvisti.

Dominum universarum creaturarum, Domina, incarnatum peperisti : quem deprecare, o sanctissima, ut ab hoste dominante liberet nos.

Intercede pro me, o Puella, ut adveniat mihi finis bonus; ut timeam cruciatus nunquam finiendos, qui manent me, et salvus fiam.

Tunicas mortis pelliceas abiciens Adam a se,

A suos, tanquam 97 divina fulgura per mundum misit, ut fideles illuminaret.

Humanam naturam contristatam totam renovasti, o Virgo, novo partu tuo, naturæ legibus a te supra naturam innovatis, o gratia plena viventis Dei Mater.

Libera me a flamma gehennæ, tu quæ lucem intolerabilem supra mentis conceptum peperisti, et animam meam accende desiderio et affectu cognitionis illius qui ignem venit mittere in terram, o puella inviolata, divina gratia cumulatissima.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἁγιὸν μάρτυρα Κρόσεντα, ἡμέρα 15.

Σαρκούται ὑπερβολῇ χρηστότητος ἐκ σοῦ ὁ Κύριος, καὶ δι' ἡμᾶς ὁράται καθ' ἡμᾶς ὁ τῇ φύσει ἀπρόσιτος, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν, ἀγνὴ πανάμωμος.

Τὴν μόνην ἐν γυναιξὶν ἀνερμηνεύτως τὸν Θεὸν τίξασαν, τὴν τοῦ παντὸς Δέσποιναν ἱερολογίαις τιμῶμεν.

Ἡ τὸν Κτίστην ἀπάντων τῶν ποιημάτων ὑπερφῶς κηρύσσουσα, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ ἰδίου πλάσματος, ἢ πάναγνος Δέσποινα ἀξιοπρεπῶς μακαρίζεται.

Ἵμνοῦμέν σε, δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἑλυτρώθημεν, πανύμνητε Θεοτόκε, καὶ βοῶμέν σοι· Χαῖρε, μαρτύρων ἀγαλλίαμα.

Ὡς θρόνον τοῦ Δεσπότης τῶν ὧν περιμφορὸν ὁμολογοῦμέν σε, Κόρη, καὶ τερπνὸν παλάτιον, καὶ λυχνίαν, καὶ παστάδα, καὶ θεόδεκτον, ἀχραντε, τρέψαν.

Ἀγιωτέρα τῶν Χερουθιμ ὤφθης, πανάμωμος, Λόγῳ συλλαβοῦσα Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς, ὃν ὁμνοῦντες ἀνακράζομεν· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν ὑπάρχεις, πανάμωμος Δέσποινα.

Ὡ θαῦμα! πῶς τέτοικας Θεὸν βροτὸν γενόμενον, θεοχαρίτωτε; πῶς ἀκατάφλεκτος ἔμεινας, πῦρ τὸ ἀσπεκτον χωρήσασα; Χαριστηρίους σε φωναῖς ὄνεν δοξάζομεν, καὶ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα, κ. τ. λ.

Θῷς ἡμῖν ἀνέτειλε, Κόρη, ἐκ φωτοφόρου σου νηδύος ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης Χριστὸς ὁ Κύριος· ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε, φωταγωγήσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὰς ἁγίας γυναῖκας Ἀγρίπην, Εἰρήνην καὶ Χιονίαν, ἡμέρα 15.

Τίξεις ἀνερμηνεύτως ὃν Πατὴρ ἀβρεύστως ἀπεγέννησε, καὶ μαζοῖς διατρέφεις τὸν τὰ σύμπαντα τρέφοντα, Δέσποινα.

Ῥῆξον τῶν πταισμάτων μου δεινὸν χειρόγραφον, Δέσποινα, ἢ τὰ δεσμὰ λύσασα τοῦ ἔδου τῇ ἀσπύρῳ κυήσει σου.

Σωματούμενον Κύριον ἔτεκες, Κυρία, πάσης τῆς κτίσεως, ὃν ἰκέτευε βυθῶναι ἐχθροῦ, παναγία, κυρμιεύοντος.

Τέλος μοι χρηστὸν προσγενέσθαι, Κόρη, πρόσθευε, ὅπως βοῶ τὰς μενούσας με ἀτελευτήτους τιμωρίας καὶ σωθῆσμαι.

Νεκρώσεως δερματίνους χιτῶνας ὁ Ἀδάμ ἀποβα-

λόν, τῇ σαρκώσει του σου Γιοῦ, Θεοτόκα Παρθένε, καταστολὴν θείας δόξης ἐνδέδεται, δοξάζων σε περιχαρῶς ὡς Μητέρα Θεοῦ παναμώμητον.

Νέκρωσον, ἀφραντε, τὴν ζωσαν, καὶ νεκροῦσαν τὴν ψυχὴν μου ἀμαρτίαν, καὶ ζωῆς μετασχεῖν ἀξιωσόν με θείας, ἢ τὴν χαρὰν κυήσασα, καὶ νεκρώσασα τὸν ὄφιν.

Σύμβολα φέρουσα πάλαι τοῦ σοῦ τόκου, τοὺς νεανίας οὐ φλέγει, Παρθενομήτορ, ἢ κάμινος, ὡς οὐδὲ τὴν νηδὺν σου τὸ πῦρ τῆς θεότητος.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἀμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθυνον, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀποκυήσασα.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Συμῶνα τὸν ἐν Περσίδι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα ιζ'.

Θέρις χερεῖ, Παρθένε, τὸν πάντα φέροντα, καὶ θηλάζεις ὡς βρέφος τὸν χορηγὸν τοῦ γάλακτος· αὐτὸν οὖν ἱκέτευε τὸν λαόν σου ἅπαντα οἰκτιρῆσαι πιστῶς ὑμνουντά σε.

Κατάρας προγονικῆς ἡμᾶς ἡλευθέρωσας εὐλογίας πάντας τὸν στεφανώσαντα Λόγον σωματούσασα, ἀγνή ἀεὶ εὐλογημένη, τῶν ἀθλοφθῶν ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἀμαρτανόντων ἐξίλασμα.

Ἐκ σοῦ δικαιούνης ὁ Ἥλιος ἐξαναστάς ὑπὲρ νοῦν τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε, θεοχαρίτωσε Κόρη, καὶ πλάνης τὸν χειμῶνα διέλυσεν.

Εὐροίμῃ σε, Δέσποινα, ἐξαιρουμένην με ἐν ὥρᾳ δίκης τῆς καταδίκης, ὁ πιστῶς δοξάζων τὸν τόκον σου τὸν δρόμητον.

Ἐκ σοῦ ἀνατέταλκε, παναγία, ὁ Δημιουργὸς, καὶ ἀκτίσι θείας ἐπιγνώσεως τοὺς ἐν νυκτὶ τῆς ἀγνωσίας ἐφώτισεν.

Ἰασαι, πανάμωμε, πάθη τῆς καρδίας μου, κόπασον τὸν τάρachον τὸν νοῦν μου χειμάζοντα, καὶ αἰῶσόν με βοῶντα· Ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἴ.

Ἰνα τὸν σιπτόν σου προσηλώσῃ τόκον, βῆτος ἀκατάφλεκτος ὡράθῃ, πάναγνε· πῦρ ἐν σπλάγχνοις τὸ θεῖον δεξαμένη, ὅπως οὐκ ἐφλέχθης· διὸ σε ἀνυμνοῦμεν.

Φανωτάταις λάμψεσι, παναγία Μητὴρ τοῦ Θεοῦ, καταύγασόν μου τὸν νοῦν σκότει χαλεπῷ ἀγνοίας

(60) Illustrissimum sane atque efficacissimum est argumentum istud ex admirabili dignitate Matris Dei immunitatem B. Virginis ab originali labe inferre, in eoque exultant Patres tam Græci quam Latini. Qui enim attente perpenderit quanta sit dignitas Matris Dei, plane comperiet hanc gratiam seu privilegium præservationis a peccato originali esse maxime consentaneum, et suo quasi jure debitum Matri Dei. Non quia non fuerit gratia et privilegium, sed quia in tam profundum gratiarum mare debuit etiam hoc flumen intrare. Eleganter S. Bonaventura in opusc. de laudibus B. Mariæ cap. 7, Omnia, inquit, lumina intrant in

per incarnationem filii tui, o Virgo Deipara, stola gloriæ divinæ indutus est, glorificans te cum lætitiis, tanquam Dei Matrem ab omni labe immunem (60).

Interime, o inviolata, peccatum vivens, quod intravit animam meam; et fac me dignum participatione vitæ divinæ, tu quæ gaudium peperisti, et serpentem interemisti.

Fornax illa antiqua gerens symbola partus tui, o Virgo Mater, pueros non combussit; quemadmodum neque ignis divinitatis combussit uterum tuum.

O Virgo bonorum amatrix, animam meam a peccatis depravatam bonam redde, quippe quæ Verbum optimum peperisti.

B Ex Canone in S. Symeonem Persam, et socios martyres, die 17

Fers manibus tuis, o Virgo, ferentem universam, et lacte nutris ut infantem, lactis datorem. Ipsum ergo deprecare ut misereatur populi tui universi, qui te fideliter collaudat.

A primorum parentum maledictione nos liberasti, o casta, corpore vestiens Verbum, quod omnes benedictionibus coronavit, o semper benedicta, martyrum triumphantium decus, et peccantium propitiatio.

C Ex te, o Puella Deocharissima, justitiæ Sol ineffabili ratione exortus, universum terrarum orbem illuminavit, et erroris tempestatem dissipavit.

Inveniam te, o Regina, liberatricem meam a damnatione in die judicii; quippe ego partum tuum ineffabilem fideliter glorifico.

Ex te exortus est, o sanctissima, Creator, et divinæ scientiæ radiis, eos qui in nocte ignorantie versabantur, illuminavit.

Medicam manum adhibe, o summe illibata, passionibus cordis mei; compece tumultuantem mentis meæ tempestatem, et salvum me fac vociferantem: Benedictus es, Deus, etc.

Ut partum tuum venerandum significaret, o castissima, rubus incombustus apparuit: tu enim divinum ignem in visceribus suscipiens, nullam prorsus passa es combustionem; propterea te laudibus celebramus.

100 Lucidissimis splendoribus tuis illumina, o sanctissima Dei Mater, mentem meam, gravissimis

mare, et mare non redundat, quia omnia flumina gratiarum intrant in Mariam, et dignitatem ejus non excedunt.

Omnia B. Virginis privilegia voluit Scriptura comprehendere, dum solum maternitatem Dei exponit. Unde S. Thomas de Villanova, speciali Spiritus sancti providentia, inquit, factum esse, quod evangeliste nihil aliud de Maria dicerent, ne aliquo privilegio caruisse videretur. Sic enim habet conc. 2 de Nativit. Virginis: «Vobis totum erat, pars scribenda non fuit, ne putares, quod scriptum non fuerat, ei forsitan defuisse.» Sic ille.

ignorantiæ tenebris occupatam; ut divinam assecutus illustrationem, magnalia tua annuntiem, o Virgo perpetua.

Ἀ κρατούμενον, ὅπως τυχὸν θεοῦ φωτισμοῦ τὰ μεταλά σου καταγγέλλω, Ἀειπάρθενε.

Ex Canone in S. Acacium episcopum Melitinæ, die 17 (60').

Tu, quæ arcano atque ineffabili modo Deo corpus dedisti, et nos repulsos atque rejectos eidem reconciliasti, o casta omni laude dignissima, medere, quæso, passionibus cordis mei passione filii tui, et salvum me fac psallentem quotidie: Gloriose enim glorificatus es, etc.

O porta, per quam nulli transitus patet, pœnitentiæ portas, o casta, aperi mihi, et in vias rectas dirige me.

Vivifica, Domina, me mortuum: et in errorem inductum celeriter converte me, tu quæ es via ab omni errore libera, atque omnium manuductio.

Qui nullo modo Genitoris sinum vacuum reliquerat, omni substantia superior, in sinu tuo infans contineri visus est, o Virgo; accipiens sibi paupertatem meam, ob excessum divitiarum misericordiæ suæ.

Mentis meæ mutationes, et cordis fluctuationes compesce, precor, o Virgo, misericordia tua, et a peccato, quo delineor ligatus, libera me, qui te fideliter beatam appello.

Te, ut causam nostræ salutis, omnes servi tui quotidie laudamus, o Deo charissima, et cum fide beatam appellamus, dicentes:

O puella, quæ es incorruptionis fluentum, me plurimorum peccatorum inundationibus corruptum, dignum fac curatione tua, o Virgo.

Lucis illius, quæ illuminavit universa, jucundum propitiatorium revera apparuisti, o Virgo tota lucida; propterea **101** illumina me peccatorum tenebris involutum, ut te cum fide magnificare possim.

Ex Canone in S. Theodorum martyrem, die 19.

Ille qui, secundum naturam, lucem habitat inaccessibleem, cum habitasset in utero tuo, o purissima, ineffabili misericordia sua fecit nos Paradisi habitatores, ex quo propter serpentis invidiam, amandati atque ejecti fueramus.

Ille qui secundum suam naturam immunis est a tempore, natus ex te in similitudinem carnis factus est sub tempore, ignoscens temporalibus peccatis meis propter ineffabilem pietatem suam, o immaculatissima.

Sine partus doloribus Deum, qui corpore carebat, peperisti, o puella: qui Evam primam matrem a doloribus partus liberavit, et a doloribus inferni redemit eos, qui vitam doloribus atque miseriis plenam debebant.

O purissima, quæ sola proprie ac vere es Deipara, corrobora me ut passionum, quarum servus factus sum, dominari possim, quatenus libera mente gaudens te beatificem, o salus fidelium.

Ecce mons sanctus: ecce aromata spiritalis officina: ecce pons, qui omnes transportat ad Deum, Dei Mater puella; quam beatam dicamus.

Propitiatorium esto mihi, o illibatissima, apud eum qui ex te natus est, gravium debitorum remissionem impetrans mihi, et divinum regni Dei ingressum, et deliciarum fruitionem, lucisque consortium.

O ineffabilis mysterii profunditatem! Is qui olim manu plasmavit hominem, plasmatur carnem assumens uterum Virginis perpetuæ ingressus, et salvat me, cum timore clamantem.

102 Illumina semper oculos animæ meæ, o Dei genitrix: ne me profundissimæ peccati tenebræ comprehendant; neque desperationis abyssus absorbeat me: sed tu me salva, et gubernas, protectio fidelium, quæ non confunditur.

Ex Canone in S. Theodorum, die 20.

Nos per te, o puella, salvati; te immaculatissimam inter mulieres, Deique Genitricem hymnis beatam nuncupamus, et illud Gabrielis, Ave, ad te clamamus. Ave, o causa reformationis primorum parentum.

Te Dei Genitricem castissimam puellam sanctorum populus agnoscens, o sanctissima, splendoris tui luce irradiatus est, et nunc in coelis te deprecatur, Verbum ex te exortum cum gaudio glorificans, o Maria sponsa Dei.

Thalamus immortalitatis venter tuus factus est, Virgo inviolata; ex quo sponsus Dominus cum splendore procedens, sanctorum populos attraxit.

In hora tremenda judicii salva me, et redime me, o sanctissima, et a gehenna eripe me; ut te beatificem, et meritis laudibus honorem, o immaculatissima.

Tu sola, o inviolata, vitam subsistentem genuisti, factorem omnium ac Dominum, quem amans sanctorum Patrum multitudo, piam sanctamque vitam traduxit.

Tanquam pulchram, tanquam speciosam Verbum speciosum te dilexit, o illibata, tuumque uterum inhabitavit, ob nostrum fidelium redemptionem.

Innuit te rubus ille, o intemeratissima, qui igne circumdatus nulla ex parte comburebatur: etenim

(60') Græca hujus canonis et duorum sequentium desiderantur in Menzæis impressis.

divinitatis ignem gestasti, qui te, o Virgo, sine combustione servavit, et post partum Virginem incorruptam custodivit.

103 Speciosa facta ornamentis virtutum, ei aurearum fimbriarum varietate circumdata, o Virgo, speciosum super omnes homines Verbum

*Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τὸν ἁγιον μάρτυρα Ἰα-
ρουάριον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα κα'.*

Μακάριός ἐστιν ὁ λαός, Θεοτόκε, ὁ δοξάζων σε Θεοῦ Μητέρα ἀψευδῆ καὶ αἰεὶ μακαρίζων σε, ἄχραντε, καθὼς προεῖπας ἱερῶς προφητεύουσα, ὅτινίκα Χριστὸν ἐνδὸν ἔφερες.

Ῥῆξον τὰς σειρὰς, Θεόνομφε, τῶν ἁμαρτιῶν μου, ἡ τὰ δεσμά διαβρόχασα τὰ τοῦ ἄδου τῷ τοκετῷ σου, καὶ χαρὰς πάντα πληρώσασα.

Μεγαλύνωμεν τὴν μόνην ἐλογημένην, δι' ἧς μαγάλως πάντας ἐπευλόγησεν ὄντως· ὁ πανυπεράγαθος ἐκ ταύτης σαρκούμενος.

Ῥυνοῦμέν σε, δι' ἧς τοῖς ἐν σκότει φῶς ἄδυτον ἀνέτειλε, Θεοτόκε, ὁ τῶν ὁλῶν Δεσπότης, καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων, σὼν ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σεσωμάτωται· Θεὸς ὁ Λόγος, ὃν ἐκτενῶς, Θεομήτορ, αἰτῆσαι τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Νέκρωσόν μου τὰς κινήσεις, ἄχραντε, τὰς τῆς σαρκὸς, ζῶην ἡ κυήσασα, ζώωσον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου νενεκρωμένην πάθει· καὶ πολλοὶς ἁμαρτήμασιν.

Ὁ σκηνώσας ἀφράτως ἐν μήτρᾳ σου ἑαυτοῦ οἰκητήριον ἔδειξε τοὺς εὐσεβεῖς, πανάχραντε· ὃ βῶμεν ἀπαύστως· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς-τυφλώττουσαν τὴν ψυχὴν μου φωταγώγησον, καὶ χειραγώγησόν με, Κόρη, ὁδοῦ σωτηριώδεις πορεύεσθαι, καὶ πλάνης ἐκφυγεῖν τὰ προσκόμματα, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

*Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν
Θεόδωρον τὸν Συνεωτήν, ἡμέρα κβ'.*

Ὁ ἀγεωργήτος βότρυς σου ἐκ γαστρὸς ἤνθησε, Παρθενομήτορ, γλυκασμὸν ἀναβλυστάνων ἀφέσεως καὶ ἀφροσύνης, πανάχραντε, ἅπασιν τοῖς ἐκ τῆς μέθης τῶν δεινῶν παραφρονήσουσι.

Νόμοι ἐν σοὶ τῆς φύσεως, Παρθένε, καινοτονοῦνται· τίττεις γὰρ ὑπὲρ λόγον καὶ Δεσπότην, ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε σωθῆναι τοὺς δούλους σου.

Μακαρία ἐκ γενεῶν πασῶν ἐδείχθης, Χριστὸν τεκοῦσα μακαρίως ἐργαζόμενον τοὺς αὐτῷ δουλεύοντας, Παρθενομήτορ, ἄχραντε Δέσποινα.

Ῥαννίσι τοῦ ἔλεους σου κατάρδευσον, πανάχραντε, τὴν ἐκτακτεῖσάν μου διάνοιαν φλογμῷ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἐσθεσμένον μου τῆς καρδίας ἀναψὸν λύχνον, πύλη τοῦ φωτός.

Παθῶν με τρικυμία συνταράσσει, βυθὸς ἀπογνώσεως χειμάζει μου τὴν καρδίαν· κυδερνήτην κυή-

A peperisti; quod pro nobis ne cesses deprecari.

Lucis habitaculum uterus tuus factus est, quæ mundum divinitatis splendoribus illuminavit: porta solis gloriæ, gratiosissima inter mulieres, sancto rum gloriatio, sanctissima atque optima.

*Ex Canone in S. Januarium, et socios martyres,
die 21.*

Beatus populus, o Deipara, qui te veram Dei Matrem glorificat, semperque beatificat, quemadmodum, o immaculata, prædixisti per sacrum vaticinium eum Christum in utero ferebas.

Rumpe catenas peccatorum meorum, o Dei sponsa, quæ inferni vincula perrupisti partu tuo, et B universa gaudio replevisti.

Magnificemus unicam benedictam, per quam ille qui omni bonitate est superior ex illa incarnatus, universos vere magnifice benedixit.

Laudamus te, o Deipara, per quam lux innocidia iis qui in tenebris versabantur exorta est, omnium scilicet Dominus; teque cum affectu glorificamus.

Ut hominibus beneficium sese ostenderet, ex castis sanguinibus tuis corpus accepit Deus Verbum, quem enixe, o Dei Mater, precare pro salute animarum nostrarum.

Mortifica, o inviolata, carnis meæ motus: tu quæ vitam genuisti, vivifica, o casta, animam meam, passionibus multisque peccatis interemptam.

C Qui ineffabiliter in utero tuo, o inviolata, habitavit, habitationem suam fecit eos qui pietatem colunt: eidem **104** nos incessanter clamamus: Omnia opera, benedicite Domino.

Lucis in te habitantis splendoribus exultentem animam meam illumina, o Puella, et manu duc me ut per vias salutis incedam, et seductionis et erroris offendicula devitem, ut cum fide te beatam appellem.

Ex Canone in S. P. N. Theodorum Syceotam, die 22.

Botrus ille, qui cultoris operam nullam habuit, ex utero tuo effloruit, o Virgo Mater immaculatissima; ex quo indulgentiæ et lætitiæ dulcedo effluxit omnibus, qui ex malorum ebrietate prudentiæ sensum amiserunt.

Naturæ leges in te, o Virgo, innovantur; etenim supra rationis conceptum, Dominum paris, quem connixe deprecare pro salute animarum nostrarum.

Beata ex omnibus generationibus demonstrata es, o Virgo Mater inviolata Domina, Christum enim peperisti, qui sibi servientes beatos facit.

Stillicidiis misericordiæ tuæ irriga, o illibatis- sima, mentem meam peccati incendio liquescentem; et exstinctam cordis mei lucernam accende, o porta lucis.

Passionum tempestas conturbat me: desperationis profundum exagitat cor meum: o Virgo, quæ

gubernatorem et Salvatorem Christum peperisti, libera me, precor, et salva me.

Speciem Jacob te elegit Deus, o Virgo Deipara; in te habitavit, et te post partum virginem conservavit, qualis fueras ante partum.

Sacrae prophetarum voces te, o Virgo, symbolice prædicant portam, montem, et tabernaculum, ac sanctam lucis nubem, ex qua sedentibus in tenebris et umbra, exortus est sol Christus lucis dator.

105 Reverendus partus tuus est, o Deipara Mater Dei, propterea te semper beatam dicimus, et fideliter glorificamus generationes generationum in sæcula. Amen.

Ex Canone in S. Matrem nostram Elisabet Thaumaturgam, die 24.

Te, opurissima, quæ supra mentis conceptum inseparabile Patris Verbum peperisti, ardentissimo amore prosequens celeberrima Elisabet, Spiritus sancti receptaculum facta est divinis virtutibus refulgens.

Te solam, purissimum Virginitatis templum gloriosissima Elisabet cum fide desiderans, o tota immaculata, gaudet adducta filio tuo religiose vestigia tua subsecuta.

Sola Deum incarnatum fers in utero, qui præbet esse universis, quem Elisabet ex animo concupivit et amavit, eidem spiritualiter desponsata: o Virgo Deipara, angelorum miraculum, et dæmonum vulnus, tota admirabilis.

Superior supernis potestatibus facta es, o Virgo, Verbum Patri coæternum et coæquale enixa: cuius splendoribus Elisabet Deifera illustrata, passionum nebulas dissipavit.

Concepisti in utero illum qui est ante sæcula: peperisti in carne eum qui natura est incorporeus: nutritiasti lacte eum qui nutrit universa; o Dei Mater innupta et inviolata.

Vide, o Virgo, tribulationem meam, quam induxit multitudo malorum meorum, et ab igne gehennæ eripe me clamantem: Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Corpore amictum peperisti, et ulnis gestasti, o Virgo inviolata, Dominum Jesum, qui portat universa autem suo omnipotenti. Quamobrem te tanquam Dei Matrem collaudamus, clamantes cum præconiis: Sacerdotes, benedicite; **106** populus, superexaltate Dominum.

Pæce mihi, Salvator, qui natus, Genitricem tuam incorruptam conservasti post partum, cum sedebis ut iudices opera mea, dissimulans iniquitates, et peccata mea tanquam benignissimus, miserator, bone, et amator hominum.

Ex Canone in S. Basileum episcopum Amaseæ, die 26.

O Virgo perpetua, refugium fidelium, et validum auxilium recurrentium ad te, ab omni necessitate et damno hostili salvos fac nos.

Α τὰς Χριστὸν, Παρθένη, καὶ Σωτῆρα, ῥῦσαι καὶ σῶσόν με, ὁμοῦμαι.

Τὴν καλλοπὴν Ἰακώβ σε Θεὸς ἐξελέξατο, ἐν σοὶ κατεσχῆναι, καὶ σὲ διετήρησεν, καὶ μετὰ τέκον, Παρθένον, ὥσπερ ἦς πρὸ τοῦ τέκνου, Παρθένη Θεοτόκε.

Ἰεραὶ σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμβολικῶς πύλην, καὶ ὄρος, καὶ σκηνὴν, καὶ τὴν ἁγίαν φωτὸς νεφέλην, ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένη, Χριστὸς ὁ φωτοδότης.

Φρικτὴ σου ἡ λυγρία, Θεοτόκε Μήτηρ Θεοῦ· διὸ σε μακαρίζομεν δεῖ καὶ δοξάζομεν πιστῶς, αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὁσίαν Μητέρα ἡμῶν Ἐλισάβετ, τὴν θαυματουργόν, ἡμέρα κδ'.

Σὲ τὴν τεκοῦσαν ὑπὲρ νοῦν, πανάμωμε, τὴν ἀδιαίρετον Θεοῦ Πατρὸς Λόγον διαπόρρει ἔρωτι ποθοῦσα ἡ αἰδῖμος Ἐλισάβετ, δοχεῖον ἁγίου Πνεύματος γέγονεν, θείας ἀρεταῖς διαλάμπουσα.

Παρθενίας σε μόνην τὸ καθαρὸν τέμενος, ἡ πανευκλείης Ἐλισάβετ πίστει ποθήσασα, χαίρει, πανάμωμε, τῷ σὺ Υἱὸ προσαχθεῖσα ὀπίσω σου ἀκολουθήσασα.

Μόνῃ Θεὸν φέρεις ἐν μήτρᾳ σαρκούμενον, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι παρεχόμενον, ὃν ἐπεπόθησεν ἐκ ψυχῆς, τούτῳ μνηστειθεὶς ἡ Ἐλισάβετ ἐν Πνεύματι, Παρθένη Θεοτόκε, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα, καὶ δαιμόνων τὸ τραῦμα, πανθαύμαστε.

Ὑπερτέρα τῶν ἀνυπέφουκας δυνάμεων, Λόγον κυήσασα τοῦ Πατρὸς, Παρθένη, τὸν συνάναρχον καὶ συναΐδιον, οὗ τὰς φρυκτωρίας ἡ θεοφόρος αὐγασθεῖσα τῶν παθῶν τὴν ὁμήλην διέλυσεν.

Συνέλαβες ἐν γαστρὶ τὸν προαιώνιον, ἄχραντε, καὶ τέτοκας ἐν σαρκὶ τὸν φύσει ἀσώματον, καὶ γάλακτι ἔθρεφας τὸν τροφία πάντων, Θεομητορ ἀπειρόγαμε.

Ἴδε τὴν θλίψιν μου, Παρθένη, ἣν ἐπήγαγε τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου, καὶ γέννης πυρὸς ἐξάρπασον βοῶντα· Εὐλόγημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Σωματοφόρον τέτοκας, καὶ ἀγκάλαις ἐδάστασας, ἄχραντε Παρθένη, Ἰησοῦν τὸν Κύριον, τὸν πάντα βαστάζοντα παντοδυνάμῳ νεύματι· ὅθεν ὡς Θεοῦ σε ἀνυμνοῦμεν Μητέρα, ῥῶντες ἐν αἰνέσει· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαοί, ὑπερυψοῦτε τὸν Κύριον.

Φείσθαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἄσπορον μετὰ τὴν κύσιν, ὅταν καθίσῃς κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ὑπεράγαθος, ἐλεήμων, ἀγαθὸς καὶ φιάνθρωπος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἁγιὸν Ιερομόναχον Βασίλειον, ἐπίσκοπον Ἀρσασίας, ἡμέρα κς'.

Ἡ πιστῶν καταφυγή, Ἀειπαρθένη, ἡ κραταιὰ βοήθεια τῶν προστρεχόντων σοὶ ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ βλάβης ἐναντίας ἡμᾶς διάσωσον.

Ἐκύθηας τὴν ἀναρχὸν βασιλεία ἐκ σοῦ, Παρθενο-
μῆτορ, ἀρχὴν λαβόντα· αὐτὸν οὖν ὡς φιλόνητον
ἐκδυσώπει σῶσαι τοὺς δούλους σου πάσης ἐκ θλί-
ψεω; καὶ ἐχθρῶν ἀλώσεω;, παναμώμητε.

Πανύμνητε, τῶν ἀνθρώπων ἐτοίμη βοήθεια, τὰ
ἀγρία κύματα τῶν πειρασμῶν καταπράυνον, σώ-
ζουσα τοὺς δούλους σου τῆς τῶν ἐχθρῶν προσδοκίας.

Πόλις Θεοῦ, περὶ ἧς ἐλαλήθη δεδοξασμένα, ταύτην
σου τὴν πόλιν καὶ πᾶσαν χώραν ἀπὸ κινδύνων, καὶ
λιμοῦ, καὶ βαρβάρων, Θεοτόκε Παρθένε, λύτρωσαι,
μόνη προστασία πιστῶν ἀκαταίτητον.

Παναγία Παρθένη θεόνυμφε, ἡ μετὰ Θεὸν προστα-
σία τῶν δούλων σου, βαρβαρικῆς ἀλώσεω;, καὶ κιν-
δύνων ἡμᾶς ἀπολύτρωσαι.

Ἡ μόνη ἐλπίς καὶ βοήθεια πιστῶν, Θεογεννητορ,
ἐπεὶ σὺ, βοήθει τοῖς ἱκέταις σου βοηζομένοις ταῖς
θλίψεσι, καὶ ἡπορημένοις, Παρθένη, καὶ ἐν ἐδύνῃ
ὑπάρχουσι, καὶ καταφεύγουσιν εἰς σὲ ἐν πεποιθήσει
ψυχῆς.

Καταφυγὴ Χριστιανῶν, βοήθεια τῶν ἐν δεινοῖς
συνεχομένων, παναγία Παρθένη, μὴ ὑπερίδῃς ἡμᾶς
κινδύνους κλονουμένους πάντοτε, καὶ πολλαῖς ἐφθόροις
τῶν πονηρῶν βαρβάρων.

Φωτοκῆτορ Παρθένη, μετὰ τῶν ἀσωμάτων ἀγγέ-
λων, ἀποστόλων, προφητῶν, ἱεραρχῶν, ἀλλοφύρων τε
καὶ ὁσίων ἀπάντων, τὸν μόνον ὑπεράγαθον Θεὸν
ἐκδυσώπει ρυσθῆναι κινδύνων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ κινδύνου εἰς τὸν ἄγιον ἱερομόλτορα Συ-
μεῶνα συγγενὴν τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κς.

Ὡς οὕσα τῆς κτίσεως ἀνωτέρα πάσης, τὸν Κεῖσθην
καὶ Θεὸν ἐν μήτρᾳ συνέσχεας, Παρθένη, καὶ ἐκύθηας
βροτῶν εἰς ἀπολύτρωσιν.

Ἄπας ἐγκωμίων, πάναγνε, νόμος νῦν ἡττάται σε
ἀνυμνεῖν, Θεόνυμφε, λόγον Θεὸν τεκοῦσα, καὶ ἀγ-
γέλου ὑπερέβηκας.

Μεμνημένος τὸν τόκον σου, ὁ προφήτης σε Ἀβδα-
κούμ προγράφει κατὰ σκίον ὄρος, Κόρη, ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐξ οὗ ἐπεδήμησεν.

Ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπησον Χριστὸν τὸν ἐκ τῶν σῶν
ἀγνῶν αἰμάτων, ἀγνὴ Θεοτόκε, σάρκα ὀλικὴν ἡμ-
φισμένον, καὶ βροτοὺς ἀναπλάσαντα.

Ἰάτρευσον τὰ ἀνίατα πάθη, Θεόνυμφε, τῆς ψυχῆς
μου, ἱατρὸν καὶ σωτῆρα κήσασα τῶν βροτῶν τὰ
πάθη τοῖς αὐτοῦ θεραπεύοντα πάθεσιν.

Παρθενομῆτορ ἀγνή, τὸ τῶν δαιμόνων τραῦμα,
καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσπασμα, ἀγγέλων εὐπρέπεια,
τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν ἐχθροῦ τῆς πλάνης; ρύσαι.

Ἵνα σε φωναῖς, ἀγνή, χαριστηρίους τὴν χαριτώσα-
σαν ἡμῶν τὸ γένος ἀνυμνοῦμεν, σκέπε καὶ περιφρού-
ρει ἡμᾶς, Θεόνυμφε, ἐκ πάσης βλάβης.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ θείῳ, φωτὸς οἰκητήριον,
Παρθένη, τῶν παθῶν μου τὸ σκότος, καὶ τὴν βαθυ-
τάτην ὀντισ νύκτα σάς μεσιτείαις, Θεοκῆτορ,
ἀπελαύνουσα.

A Peperisti regem æternum, qui ex te, Virgo Mater,
esse cœpit in tempore. Ipsum ergo tanquam homi-
num amatorem exora, ut salvet servos tuos ab
omni tribulatione, atque ab hostium expugnatione,
o intemeratissima.

O omni laude dignissima, promptum hominum
auxilium, feros fluctus tentationum tranquilla, sal-
vans servos tuos ab hostium expectatione.

Civitas Dei, de qua gloriosa dicta sunt, hanc tuam
civitatem omnemque regionem a periculis, fame,
et Barbarorum armis libera, o Deipara Virgo, unica
protectio fidelium, quæ non confunditur.

O Virgo sanctissima Dei sponsa, quæ post Deum
es præsidium servorum tuorum, a Barbarica expu-
gnatione ac periculis libera nos.

B O spes unica et auxilium fidelium, Dei genitrix,
festina, adjuva supplices tuos tribulationibus im-
mersos, et consilii auxillique inopes, ac propterea
in dolore versantes et ad te cum animi confiden-
tia confugientes, o Virgo.

Refugium Christianorum, adjutrix eorum qui in
angustis detinentur, Virgo sanctissima, ne despi-
cias nos **107** assiduis periculis percussos, multis-
que Barbarorum pessimorum invasionibus exagita-
tos.

O Virgo genitrix lucis, cum angelis incorporeis,
apostolis, prophetis, pontificibus, martyribus, ac
sanctis omnibus, unicū benignissimū Deū de-
precare, ut a periculis liberet animas nostras.

C Ex Canone in S. Simeonem martyrem, qui fuit co-
gnatus Domini, die 27.

Tanquam omni creatura superior, Creatorem se
Deum in utero concepisti, o Virgo, et peperisti in
redemptionem hominum.

Omnis encomiorum lex vincitur nunc, o castis-
sima Dei sponsa, in laudibus tuis; Dei enim Ver-
bum peperisti, et angelorum sublimitatem transcen-
disti.

Initiatus mysteriis partus tui propheta Abbauc,
o Puella, describit te montem umbrosū, ex quo
Deus noster advenit.

Deprecare pro nobis Christum, o casta Deipara,
qui ex puris sanguinibus tuis materialem induit
carnem, et homines reformavit.

Sana insanabiles animæ meæ passiones, o Dei
Sponsa, quæ medicum et Salvatorem peperisti, qui
passionibus propriis hominum passiones curavit.

Virgo Mater casta, demonum vulnus, hominum
salus, angelorum decus, libera miseram animam
meam a seductione inimici.

Ut te grātis vocebis, o casta, quæ genus nostrum
gratia replevist, laudemus, protege et defende nos
ab omni damno, o Sponsa Dei.

Divina luce perfunde me, o Virgo, lucis habita-
culum, passionum mearum tenebras, et penitus
profundissimam **108** noctem, intercessionibus tuis
dispellens, o Dei Genitrix.

Ex Canone in S. Zosimam, die 27 (60').

Verbum citra mutationem incarnatum in terra peperisti in reformationem hominum, qui te vocibus incessabilibus beatificent, o vere divina felicitate cumulativissima.

Virgo incorrupta, o casta, post partum permansisti, concipiens modo inexcogitabili, illum qui abstulit corruptionem: propterea omnes te merito beatam dicimus, o Deipara.

Thalamus totus lucidus, candelabrum totum aureum, locus sanctificationis thronus Dei altissimus, et palatium amplissimum facta es, o Virgo divina gratia cumulativissima.

Sanctior Cherubim fuisti, o laudatissima, dum Deum inexplicabili ratione genuisti, qui voluit salvare humanum genus, serpentis dolo corruptum ac peremptum.

Vitam peperisti, o castissima, quæ ob pomi esum

Ex Canone in S. Jasonem apostolum, die 28.

Puellæ virum nescientis apparuit filius carne circumdatus propter multam suam misericordiam ille, qui nulla mentis ratione comprehendere potest, ut eos qui passionibus carnis misere succubuerant, ad impassibilitatem manifeste reduceret per passionem carnis suæ, cui de more passientes dicimus: Glorioso enim glorificatus est, etc.

Interfice, o purissima, vivifica intercessionem tuam peccatum quod vivit in me, tu quæ vitam genuisti.

O Domina, thalami nuptialis nescia, salva me, Salvatorem Verbum enixa, et a periculis atque ab æterna damnatione libera me.

Sanctior Cherubim apparuisti, dum in terra omnium Dominum corpore induisti, o Domina inviolata, omni laude dignissima.

110 *Ex Canone in S. Memnonem, die 29.*

Cum Deus ex te hominem assumpsisset propter suam bonitatem, o intemerata Virgo, processit cum duplici operatione et natura; quem semper deprecare, ut te laudantes illuminet.

Verbum Dei impolluta viscera tua inhabitavit, o inviolata, atque universa hominum peccata eliminavit.

Animam meam in profundum carnalium voluptatum demersam confirma, te precor, interventione tua, o Dei genitrix, quæ sola bonorum omnium datorem Deum nostrum genuisti.

Deum peperisti, et virgo permansisti, o Sponsa Dei; propterea omnes hominum linguæ te cum gaudio beatam dicunt.

Mortifica, o Virgo, carnis meæ prudentiam, quæ

MENSIS MAIUS.

111 *Ex Canone in SS. martyres Timotheum, et Mauram, die 5.*

Supersubstantiale Verbum substantia factum ex

A mortuos vitæ restituit; unde nos fideles vocibus gratiarum actionis te beatam proclamamus, per te, o laudibus digna, salvati.

Lex divina et prophetarum ænigmata præmonstraverunt te, o tota immaculata, parituram Jesum Christum Emmanuelem in omnium hominum reconciliationem, salutem, vitam et redemptionem.

Negligentiæ dormitatione gravatum, profundissimus peccati sopor me oppressit: quamobrem clamo ad te, ut semper vigilantibus precibus tuis ad poenitentiae lucem excites me.

Voce gratiarum actionis ad te clamamus: Salve, jucundum ac sanctissimum Dei tabernaculum: salve, totius **109** mundi salus: salve, o benedicta: salve, o ab omni macula immunis, per quam a corruptione ac damnatione liberati sumus.

Sicut pluvia in vellus, Verbum salutiferum in vulvam tuam descendit, et homo ex te factus est, ut salvaret me, o Puella, mediatione tua.

Tu quæ Christum in ulnis tuis, tanquam thronus igniformis gestasti, exora eundem, o innocentissimam, utpote Filium tuum ac Dominum, ut pacem largiatur mundo clamanti: Benedictus Deus patrum nostrorum.

Fornax, partus tui symbola olim referens, o Virgo Mater, adolescentes non combussit, quemadmodum nec ignis divinitatis uterum tuum.

C Mater facta Emmanuelis in utero tuo incarnati, deificasti, o inviolatissima, naturam humanam: propterea, o sanctissima Dei Genitrix, te beatam vocamus.

mortis peremptorem, et vitæ datorem concepisti et peperisti modo ineffabili atque inexcogitabili, o castissima.

A tempestatibus immensorum peccatorum libera me, o Puella, quæ sola fortissimum es miserabilium adjutorium, et peccatorum propitiatorium, o benedicta in mulieribus purissima Domina.

D Miseram animam meam, gravissimis malis ægrotantem et periclitantem, dignam fac, o Domina Deo charissima, visitatione tua, et omnimodam illi incolumitatem restitue, dum clamat.

Voce archangeli ad te lætabundi clamamus, o Virgo: Ave, maledictionis solutio, sanctorum confessorum gloria, Patrum gloriatio, prophetarum prædicatio, atque hominum salus.

MHN MAIOE.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τιμόθεον καὶ Μαύραν, ἡμέρᾳ γ'.

Ἐκπρόσωτος Λόγος ἐδωκεῖς ἐξ ἁγίων ἀμάρτων

(60') Hic canon cum duobus sequentibus Græce non exstat in libris editis.

σου ἐθεούργησεν ἡμᾶς καὶ φθορὰς ἐβρύσατο, ἀγνή· διὰ τοῦτό σε πιστῶς ἀεὶ δοξάζομεν.

Ἐπαρχῶν φύσει ἀπαθὴς ὁ Υἱός σου, Παρθένη, προσελάβετο σάρκα ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν, καὶ διὰ πάθους σταυροῦ τῶν παθῶν με, ἄχραντε, ἐβρύσατο.

Ἀγνείας σκήνωμα, κατοικητήριον τοῦ Δεσπότου τῶν ὧλων, τῶν προφητῶν πάντων περιήχημα, θεοχαρίτωσε νὰ, τοὺς ὑμνοῦντάς σε οἰκτείρησον.

Τὴν καταγίδια τῶν λογισμῶν, τὰς ἐπαναστάσεις τῶν παθῶν, τῶν πειρασμῶν τὸ κλυδώνιον, κόπασον, Παρθένη θεοχαρίτωσε, καὶ σῶσόν με ὑμνοῦντα τὰ μεγαλεῖά σου.

Πανάγαθε Δέσποινα, τὸν πανάγαθον Θεὸν ἢ ἐν σαρκὶ κηρύσασα, κεκαχωμένην πάθει τὴν ψυχὴν ἐμὴν νῦν ἀγάθυνον, ἵνα πιστεῖ καὶ πόθῳ μεγαλύνω σε.

Ἐπερύμνητε Παρθένη, ἐπερύμνητον Θεὸν ἀποκυήσασα, τοὺς ὑμνοῦντάς σε κοινοῦς ἀνάδειξον φωτός, καὶ ῥῆσαι γέννης καὶ φλογός, καὶ πάσης βλάβης τοῦ ἐχθροῦ ταῖς ἱεστίαις σου.

Ὁραϊώθης, Παρθένη, ἀποκυήσασα ὥραιότατον κάλλει Χριστὸν τὸν Κύριον, θείαις τοὺς πιστοὺς ἀγλαΐαις φαιδρύνοντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν.

Φωτὶ τῷ σὺ με, θεοχαρίτωσε ἐν γυναιξὶ Παρθένη, καταλάμπρυνον, δέομαι, καὶ πυρὸς αἰωνίου με λύτρωσαι, ὅπως σε μεγαλύνω, ὅπως δοξάζω σε, ὅπως καταχρέος ἀνομῶ τὰ μεγαλεῖά σου.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἁγιον ἀπόστολον Ἀνδρόνικον καὶ Τυννίαν, ἡμέρα ιζ'.

Ὁμολογῶ μοι, Παρθένη, πάντων τῶν πταισμάτων ἀπολύτρωσιν, καὶ διόρθωσιν βίου, τῇ ἐν σοὶ μεσιτείᾳ καὶ χάριτι.

Οὐκ ἔστιν ἄχραντος πλὴν σου, Δέσποινα, καὶ οὐκ

61) Per titulum *immaculata* additum Virgini, exprimi ejus immaculatam conceptionem, videtur suaderi posse ex synodo Tridentina, quæ sess. v. ad finem Decreti de peccato originali, B. Virgini apposuit epitheton *immaculate*, ut forte hunc titulum proprium esse mysterii conceptionis intelligeremus, et in appellatione Virginis *immaculate* *immaculatam* conceptionem includi agnosceremus. « Declarat, inquit, hæc ipsa sancta synodus non esse suæ intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem. » Cujus declarationis perspicua sententia est, inquit *Armamentarium Seraphicum pro tit. Immaculate Conceptionis*, pag. 150! « Beatam Virginem Mariam in communi lege peccati necessario non comprehendendo, sed ut ab omni macula liberam pie a fidelibus immaculatam dici, exemplo doceo. Hæc concilii mens valde illustratur ex sess. vi, can. 23: Si quis hominem semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, Anathema sit. Hic non auditur titulus *immaculate*, quia puritas ab omni peccato actuali non sufficit ut persona aliqua omnimode in tota vocabuli latitudine et per excellentiam *immaculata*

A castis sanguinibus tuis, deificavit nos, ac liberavit nos a corruptione: propterea te semper cum fide, o purissima, glorificamus.

Filius tuus, cum esset natura impassibilis, ex puris sanguinibus tuis carnem suscepit, o Virgo immaculata (61), et per passionem crucis, me a passionibus liberavit.

O castitatis tabernaculum, domicilium Domini universorum, prophetarum omnium resonatio, templum Deo gratissimum, miserere eorum qui te collaudant.

Cogitationum procellam, passionum insurgentes fluctus, tentationum tempestatem seda, o Virgo divina gratia cumulatissima, et salvum fac me laudantem magnalia tua.

B Omni bonitate prædita Domina, quæ Deum omni bonitate plenum, in carne peperisti, animam meam passionibus male affectam ac depravatam, bonam effice, ut cum fide et affectu magnificem te.

O Virgo superlaudabilis, quæ superlaudabilem Deum peperisti, eos qui te collaudant effice participes lucis, et libera eos intercessionibus tuis a gehenna et flamma, et ab omni læsione inimici.

Speciosa facta es, o Virgo, cum peperisses speciosum forma Christum Dominum, divinis splendoribus fideles illustrantem, quem nos superexaltamus.

112 Luce tua illustra me, precor, o Virgo inter omnes mulieres Deo charissima, et ab igne æterno redime me, ut te magnificem, ut te glorificem, ut pro debito laudem magnalia tua.

Ex Canone in S. Andronicum apostolum et Juniam, die 17

Deplue super me, o Virgo, omnium peccatorum redemptionem et emendationem vitæ, mediatione et gratia tua.

Nullus est immaculatus præter te, o Domina:

nominetur, si autem sub lege originalis non comprehendatur, optime hujusmodi titulo absque ulla limitatione insigniri potest. Nemo conciliarium actionum gnarus suspicari potest *immaculate* titulum illic expressum, hic prætermisum, absque maturo consilio et singulari aliquo mysterio, cum ex scriptis Patrum, qui concilio interfuerunt, constet canones et decreta a peritissimis deputatis confecta in congregationibus legi, et adeo districto examini subijci, ut ob unius vocis, imo apicis collocactionem sæpe ad deputatorum incudem revocentur, donec communi judicio probari mereantur. Quam diligentiam, si unquam alias, in articulo de conceptione Virginis exquisitissime adhibitam necesse est fateri, controversia vigente et præsentibus utriusque opinionis defensoribus. Si ergo titulus *immaculate* ex magna aliqua causa tributus est Virgini, cum solum declarabatur in regula generali de peccati originalis contractione non necessario comprehendi: et prætermisus, cum tanquam certum Ecclesie dogma statuebatur omnibus venialibus caruisse: aut hæc causa assignanda est, vel concedendum veram esse causam a nobis prolatam, scilicet per titulum *immaculate* additum Virgini exprimi (ut ego arbitror) ejus *immaculatam* conceptionem.

nullus est irreprehensibilis præter te, o tota pura : A etenim sola Dei omnium habitaculum facta es (62).

Te semper, o Virgo Deipara, omnes fideles concordi voce laudamus, tanquam tutissimum et ad propugnandum aptissimum presidium, et animarum nostrarum redemptionem.

Te, o sanctissima Puella, prophetarum chorus in sacris symbolis præsignavit futuram esse Dei genitricem.

Noti facti sunt divini ingressus Domini in te, o innupta, qui carnem abs te emendicavit, et ditavit fideles.

O Domine, qui in utero Virginis habitasti, et Adam in ipso reformasti, benedictus es in sæcula.

Tanquam forcipe, manibus carbonem defers, o B Virgo, qui divinum rorem, super eos qui in incendio erroris periclitantur, effundit, et comburit passiones eorum qui ipsius regnum laudibus celebrant.

O Virgo immaculata, ab omni prorsus labe pura (63), quæ lumen peperisti, postula lumen, et remissionem peccatorum, et salutem animarum pro illis qui te veram Deiparam esse cognoscunt.

113 Ex Canone in Festo sanctorum martyrum Petri, Dionysii, et sociorum, die 18.

Tanquam thronum regis, in quo cum ille sedisset, sedem cœlestem fidelibus præparavit te, o Virgo, veneramur, et cum affectu beatificamus.

Sola Virgo manens paris, sola mysterii maximi vere ministra notificata es cum Deum peperisti, o Deipara Mater Virgo.

O Virgo, Dei genitrix, omni laude superior, salva laudatores tuos in te confidentes, ab omni circumstanti periculo ac tribulatione.

Sponsa Christi innupta, per quam ab antiquo debito liberati, filii secundum gratiam facti sumus Patris cœlestis, custodi eos qui te collaudant.

Tanquam fecundus ager, germinasti, o Deipara, spicam vitæ, a qua fideles nutriuntur, et erroris fames a terra vere repellitur.

Arcam Dei, urnam mannae divinæ, aureum candelabrum ac mensam, montem sanctum, Deiparam omnes fideliter laudemus.

(62) Petrus Galatinus libro *De arcanis catholicæ veritatis*, cap. 6. exponens illud Pauli, *Omnes in Adam peccaverunt*, ait : « Omnes scilicet qui subeunt solum Adæ regulam, neque altiore sortuntur gradum. Hi enim in Adam vere peccatores sunt, ac in originali peccato concepti. Gloriosa autem Virgo, cum ad sublimiorem, quam Adam, ascenderit gradum, dici non potest in peccatum Adæ cecidisse, quoniam ipsa sola inter cæteras omnes creaturas hoc privilegio donata fuit, ut in ea Filius Dei conciperetur. Quod autem hic fuerit ejus ultimus finis ac suæ conceptionis, ex eo potissimum patet, quod nunquam alia creatura, præter ipsam, ad hoc concepta fuit, ut in ea Filius Dei incarnaretur, quia in nulla alia quam in ipsa Filius Dei incarnatus est. Ergo ut in ea Filius Dei

ἔστιν ἀμειπτος πλήν σου, πανάμωμα· τοῦ Θεοῦ γὰρ τῶν ὄλων χωρίον μόνῃ ἐχρημάτισας.

Σὺ διὰ παντός, Παρθένε Θεοτόκε, πάντες οἱ πιστοὶ συμφώνως ἀνυμνοῦμεν, ὡς ἀσφαλὴ καὶ ὑπέρμαχον προστασίαν, καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν λύτρωσιν.

Σὺ, παναγία Κόρη, τῶν προφητῶν ὁ χορὸς προεχίραξεν ἱεροῖς ἐν συμβόλοις, ἕσθαι Κυρίου λοχέτριαν.

Αἱ θεαὶ τοῦ Δεσπότης ἐπὶ σοὶ παρεῖται ἐγνώσθησαν τοῦ σάρκα πτωχεύσαντος, καὶ πλουτίσαντος πιστοῦς, ἀπειρόγαμε.

Ὁ ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου οἰκήσας, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσας, εὐλογητὸς εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας, Κύρις.

Ἦς λαβίδι χειρὸν ἀνθρακα φέρεις, ὁρόσον θεῶν πηγάζοντα, Παρθένε, τοῖς τῷ φλογμῷ τῆς πλάνης κινδυνεύουσι, φλέγοντα δὲ πάθῃ τῶν ὁμολογούντων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν.

Φωτισμὸν ἡμῖν αἰτῆσαι, ἡ τὸ φῶς τεκοῦσα, καὶ ἀμαρτιῶν ἄρεσιν, καὶ ψυχῶν σωτηρίαν τοῖς εἰδóσι σε ἀληθῆ Θεοτόκον, ἀχραντὴ Παρθένε πανάμωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Πέτρον, Διονύσιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ἡμέρα ιη'.

Ἦς θρόνον σε, Παρθένε, τοῦ βασιλείως, ἐν ᾧ καθίσας τοῖς πιστοῖς καθέδραν οὐράνιον ἡτοίμασε, γειραίρομεν, καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Μόνῃ παρθενεύεις τίκτουςα, μόνῃ μυστηρίου μεγίστου ὄντως διάκονος ἐγνωρίσθης Θεὸν τεκοῦσα, Θεοτόκε μητροκάρθενη.

Ὑπερύμνητε Παρθένε Θεοκυῆτορ, τοὺς ὁμνητάς σου σῶζε ἐπὶ σοὶ πεποιθότας πάσης περιστάσεως κινδύνων καὶ θλίψεων.

Νύμφη Χριστοῦ ἀνύμφευτε, δι' ἧς τοῦ παλαιῷ λυθέντες χρεῖος υἱοὶ κατὰ χάριν ὤφθημεν Πατρός ἐπουρανίου, τοὺς ὁμνούντάς σε φύλαττε.

Ἦς ἄρουρα καρποφόρος τὸν σπῆλιν ἐβλάστησας, Θεοτόκε, τῆς ζωῆς τοὺς πιστοὺς διατρέφοντα, καὶ λιμὸν τῆς πλάνης ἐκ τῆς γῆς ἀληθῶς ἀναστέλλοντα.

Τὴν κιθάρην τοῦ Θεοῦ, τοῦ θεοῦ μάννα στάμνον, χρυσὴν λυχνίαν τε καὶ τράπεζαν, ἐδ ὁρος τὸ ἅγιον, D τὴν Θεοτόκον πάντες πιστῶς ὁμολογοῦμεν.

concuperetur, ipsa concepta est : concluditur Igitur Filius Dei incarnationem conceptionis ipsius Virginis causam finalem exstitisse. Quare, ut ex præmissis rationibus colligitur, oportuit materiam et formam ipsius immaculatae Virginis perfectiorem atque sublimiorem quacunquē alia materia et forma in genere humano fuisse, ac sine peccati initialis infectione productam. » Sic Galatinus.

(63) Nonne hæc verba clarissime et sine ulla probabili tergiversatione omnem prorsus peccati labem a Maria relegant? Si autem prorsus omnem relegant, cur non etiam labem peccati originalis, quæ sub universali comprehenditur, et pejor multo est quam labes peccati actualis venialis, a qua Deiparam nunquam vel levissime fuisse afflatam nemo dubitat?

Νοητὸν Πλαστήριον πέφυκας, τὰς ἀπάντων δεήσεις ἀδεύμενον, καὶ τῷ Υἱῷ σου, πάλανγε, ἀναφέρεις εἰς λύτρον τῶν μελωδούντων· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοὶ πιστοὶ περιχαρῶς προσφέρομεν τοῦ ἀγγέλου, Θεοῦμφευτε· Χαίρε, βοήθεια ἀνθρώπων, μαρτύριον, ἀποστόλων κραταίωμα, καὶ πάντων προφητῶν περιήχημα, Θεογεννήτορ παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Θαλλελαῖον, ἡμέρα κ'.

Κυριότρε Παρθένε, τῶν εὐσεβῶν καύχημα, ἡ τῶν ἀγγέλων χαρμὴν, Χριστιανῶν τὸ διάσωμα, ἀμαρτανώντων ἐξίλασμα, γέφυρα ἐκ τῆς μετάνοιας τοὺς πιστοὺς εἰς οὐρανὸν, σῶζε δούλους σου.

Ἀάψον μοι φῶς, Παρθένε, μετανόιας· ἐν σκότει γὰρ καταίκεται τῆς ἀμαρτίας φρενοδεδωδῶς, καὶ παράσχου μοι τὴν λύσιν τῶν ἐπαισιμῶν, ὅπως σε δοξάζω, πανάμωμε.

Ἰεροὶ προφῆται τὴν σὴν λοχείαν πάλαι προανέφωνον, ὅρος μέγα καὶ κατασκήνιον, πύλιν τε καλοῦντές σε, δι' ἧς Κύριος, μόνῃ ἀγνῇ, διώδευσεν.

Υἱὸς φωτὸς ἀπέδειξας τοὺς σκοτισθέντας πάθει, Πατὴρ ἀπαύγασμα κύησας Χριστὸν τὸν φωτοδότην, παναγία Δέσποινα· διὰ τοῦτο πόθῃ σε μακαρίζομεν.

Ἐλυσας τῶν δεσμῶν με τῆς ἀμαρτίας, τεκοῦσα τὸν Κύριον, τὸν λύσαντα τὰ τοῦ ἄδου, Θεοτόκε, βασίλεια, καὶ πάντας συνδεσμοῦντα πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπίγνωσιν.

Εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, Θεοχαρίτωε Κόρη, σὲ δυσωπούμεν σαφῶς, ἀνάσθι καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς πειρασμῶν αἰώνων καὶ πάσης ἀπειλῆς.

Ἰασμὸν τῶν ἐπαισιμῶν μοι, παναγία ἀγνῇ, αἰτῆσαι, καὶ δός μοι χεῖρα ἐν πηλάγῃ τῶν δεινῶν χειμαζομένων, ἵνα σε μακαρίζω, ἵνα πιστῶς κηρύττω τὴν σὴν βεβαίαν προστασίαν.

Φωτὸς δοχείον γεγένησαι, Παρθένε, καὶ θρόνος τοῦ παντάνακτος, ἀχραντὴ, ἐν ᾧ καθήσας τοῦ παλαιοῦ πτώματος ἤγειρεν ἡμᾶς, καὶ τῇ συνεδρείᾳ τῇ θείᾳ ἐτίμησε τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῃ σε μεγαλύνοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Βασίλειον, ἡμέρα κβ'.

Πόκον προσώρα Γεδών τὴν ἀχραντον γαστέρα σου, θρόνον τὴν οὐράνιον, Παρθένε, δεξαμένην, θαλάσσης ξηραίνουσαν, Κόρη, τῆς ἀθείας, καὶ ταχεύουσαν φρένας.

Εὐροίμῃ σε, πάλανγε, χειραγωγούσάν με πάντοτε πρὸς ἀρετὰς, καὶ πρὸς μετανόιας τὰς ὁδοὺς ἐμβιβαίοντα.

Ὁ Πατὴρ ὁμοούσιος ὦφθῃ κατὰ πάντα ὅμοιος ἀνθρώποις, σαρκωθείς, καθὼς ἠδόκησεν, ἐκ τῶν οὐν αἱμάτων, παναμώμητε.

Σαρκὸς ἐν ὁμοιώματι τέτοκας, Θεοτόκε, τὸν ἀκατανόητον καὶ ἀπερίληπτον Κύριον.

Συντρίμματα τῆς ἀθλίας ψυχῆς μου, καὶ τὰ χρόνια

Spiritalis propitiatorum facta es, a quo omnium preces suscipiuntur, quas filio tuo offers, o castissima, in pretium redemptionis eorum qui suaviter canunt: Benedicite, opera, Dominum.

Tibi, o Dei Sponsa, vocem angeli nos fideles te tabundi offerimus: Ave, o hominum auxilium, martyrum et apostolorum robur, omniumque prophetarum resonatio, Dei Genitrix immaculatissima.

114 Ex Canone in festo S. Thallelei martyris, die 20.

Dominipara Virgo, piorum gloriatio, angelorum gaudium, Christianorum salus, peccantium expiatio, pons e terra transferens fideles in caelum, salvos fac servos tuos.

Irradia super me, o Virgo, luce poenitentiae; in tenebris enim jaceo peccati ob meam stultitiam; et concede mihi remissionem peccatorum meorum, ut te glorificem, o carenti omni macula.

Prophetae sacri partum tuum olim praecelamaverunt, appellantes te montem magnum, atque umbrosum, et portam per quam Dominus transivit, o sola casta.

O Domina, omni sanctitate cumulata, tu effectasti filios lucis eos qui in passionum tenebris versabantur, Patris splendorem enixa, Christum lucis datorem: propterea cum affectu te glorificamus.

A vinculis peccati me dissolvisti cum Dominum peperisti, o casta, qui inferni regna dissolvit, omnesque colligat ad cognitionem sui.

Exsurge palam in auxilium nostrum, te precamur, o Puella Deo gratissima; et redime nos a tentationibus et comminationibus sempiternis.

Postula mihi, o sanctissima casta, propitiationem peccatorum meorum, et manum tuam porrige mihi in pelago afflictionum graviter fluctuanti; ut te beatificem, ut fideliter praedicem firmissimum patrocinium tuum.

Lucis receptaculum facta es, o Virgo immaculata, et thronus Regis universi, in quo cum consedis, ab antiquo casu excitavit nos, et ad divinum consessum preparavit eos qui cum fide et affectu magnificant te.

115 Ex Canone in festo S. Basilisci martyris, die 22.

Sub velleris typo praevидit Gedeon immaculatum uterum tuum, o Virgo puella, caelestem rorem excipientem, ac maria infidelitatis exsicantem, mentesque incendio liquescentes irrigantem.

Inveniam te ego semper, o castissima, manu tucentem me ad virtutes, et ad poenitentiae vias inducentem.

Consubstantialis Patri, apparuit per omnia similibus hominibus, incarnatus, juxta beneplacitum suum, ex sanguinibus tuis, o tota immaculata.

In carnis similitudinem peperisti o Deipara, Dominum inintelligibilem et incomprehensibilem.

Contritiones miserrimae animae meae, et tempus

rales passiones sana, o Virgo, quæ animarum et corporum medicum inexplicabili ratione genuisti, et salva me, o immaculatissima, qui spes meas in te reposui.

Ecce Virgo, quam magnus Isaias in Spiritu prædixit, Deum in utero concepit ac peperit, cui suaviter canimus: Domine Deus, benedictus es.

Latior cælis apparuisti, Deum in utero comprehendens, o Puella tota sancta; qui a perniciose angustia liberavisti eos qui concinunt: Laudate Dominum, et superexaltate in omnia sæcula.

Natura quidem Deus es; sed sustinuisti circumdari naturam humanam, vulvam immaculatam sponte ingressus, o amator hominum: unde duas naturales voluntates in te agnoscentes, te magnificamus, Matrem tuam fideliter beatificantes.

116 Ex Canone in festo S. Apostoli Carpi, die 26.

Pariens Virgo ineffabiliter, et naturæ innovans leges, facta es mater semper Virgo, propterea te beatificamus.

Novum tanquam puerum peperisti illum, qui ante sæcula a Patre exortus est ineffabiliter, o Dei Genitrix: ideo te glorificamus.

Intellectualiter vidit te, o Dei Genitrix, Puella, propheta Deiferus montem magnum et umbrosum, ex quo Deus noster in carne advenit.

A sordibus mentis et corporis emunda me nunc, o benedicta, nutu tuo alique inclinatione plena misericordiae; ut te pro debito laudem ac magnificem, C o omni laude dignissima.

Peperisti, o immaculatissima, sine dolore Creatorem, qui aufert dolores et labores nostros, et deliciis omni dolore carentibus dignum facit humanum genus.

Tanquam cælis latior, exceperisti, o Virgo, in utero tuo Verbum quod a nulla re capi potest, et quod redimit ab omni angustia genus hominum.

Cælum facta es, o Deiparens, ex quo ortus est nobis Sol iustitiæ, qui illuminat nos luce cognitionis, o Deigenitrix casta.

Vocem tibi Gabriellæ exhibemus, o Virgo, exclamantes: Ave, nubes levis; ave, terra, quæ sine agricolæ cultura spicam speciosam fructificasti, nutritorem scilicet omnium creaturarum.

117 Ex canone in festo S. Eutychis martyris, die 28.

In carnis similitudine apparens amator hominum ex te, o tota immaculata, mundum salvavit pereuntem atque errori subjectum, unde te honoramus ac beatificamus.

Mentis meæ tenebras, o Deipara, luce tua, precor, tanquam benignissima, dissipa, et intercede pro me, ut per penitentiam melioris vitæ rationem instituam, ut cum fide te glorificem.

Prophetarum collegium scripsit ante, te esse volumen, o Virgo immaculata Deo desponsata, in quo Verbum Patris digito scriptum est, quod fideles describit in libro vitæ.

A Ιάτρευσον πάθη, τὸν Ιατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνεργηθέντως, Παρθένε, κυήσασα, καὶ σώσον με τὸν ἐπὶ σοὶ τὰς ἐλπίδας, πανάμωμε, θέμενον.

Ἰδε, ἣν ἔφησε Παρθένον ἐν τῷ Πνεύματι ὁ μέγας Ἠσαΐας, ἐν γαστρὶ τὸν Θεὸν συνέλαβε καὶ τίχτει, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ὡφθης πλατυτέρα οὐρανῶν χωρήσασα Θεὸν ἐν μήτρᾳ τὸν στενοχωρίας πονηρὰς βυσσάμενον τοὺς μελωδοῦντας, παναγία Κόρη· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας αἰῶνας.

Φύσει μὲν πέφυκας Θεός, ἀλλ' ἡνέχου περιθέσθαι τὸν ἄνθρωπον, μήτῃρ ἀμύμητον ἐθελουσίως εἰσδύς, φιλάνθρωπε· ὅθεν διπλᾶς τὰς φυσικὰς εἰδότες θελήσεις σου, σὲ μεγαλύνομεν, τὴν Μητέρα σου πιστῶς B μακαρίζοντες.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Κάρπον, ἡμέρα κς'.

Κύουσα Παρθένος ἀνεργηθέντως, καὶ τοὺς τῆς φύσεως θεσμούς καινίζουσα πέφυκας Μητέρα αἰ Παρθένος, διὸ σε μακαρίζομεν.

Νέον ὡς παιδίον τέτοκας τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνατελλαντα ἀπορρήτως, Θεογεννητόρ· διὰ τοῦτο σε δοξάζομεν.

Νοερῶς ὁ Θεοτόκος, Θεογεννητόρ, ὅρος σε βλέπει μέγα κατάσκιον, Κόρη, ἐξ οὗ ἐπεδήμησε σαρξὶ ὁ Θεός ἡμῶν.

Ρύπου ψυχῆς καὶ σώματος καθάρισόν με νῦν, εὐλογημένη, εὐσπλάγχυν σου ῥοπῇ, ὅπως σε ὑμῶν καὶ μεγαλύνω καταχρὲς, πανύμνητε.

Ἐκύησας ἀνιδύνας τὸν Πλάστην, πανάμωμε, τὰς δύνας καὶ τοὺς πόνους ἡμῶν ἀφαιρούμενον, καὶ τῆς ἀνωδύνου ἀξιοῦντα τρυφῆς τὸ ἀνθρώπινον.

Ὡς πλατυτέρα οὐσα τῶν οὐρανῶν ἐν μήτρᾳ ἐδέξω Λόγον τὸν ἀχώρητον, Παρθένε, λυτροῦμενον στενοχωρίας πάσης τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Ὡφθης οὐρανός, Θεοκυήτορ, ἐξανατέλλουσα ἡμῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, φωτίζοντα ἡμᾶς φωτὶ ἐπιγνώσεως, Θεογεννητόρ ἀγνή.

Φωνὴν σοὶ προσάγομεν, Παρθένε, τὴν τοῦ Γαβριὴλ, ἀναβοῶντες· Χαῖρε, κούφη νεφέλη, χαῖρε, γῇ ἀγεώργητος, στάχυν ὥραιον καρποφοροῦσα τὸν τροφέα τῆς D κτίσεως.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐτυχέα, ἡμέρα κη'.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐπιφανείς ὁ φιλόανθρωπος ἐκ σοῦ, πανάμωμε, κόσμον δίσωσεν ἀπολλύμενον, καὶ πλάνη ὑπαρχέιντα, διὸ σε γεραίρομεν καὶ μακαρίζομεν.

Νόός μου τὸ σκότος, Θεοτόκε, φωτὶ τῇ ἐν σοὶ, ὡς ἀγαθῇ, ἐκδυσωπῶ, διάλυσον, καὶ μετανοίας τρόποις με βελτιωθῆναι πρέσβευε, ὅπως ἐν πίστει δοξάζω σε.

Τόμον σε προέγραψε τῶν προφητῶν, ἀχραντε Παρθένε, ὁ σύλλογος, ἐν ᾧ δακτύλῳ κατεγράφη τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, Θεόνυμφε, βίβλις τῆς ζωῆς καταγράφων πιστούς.

Νεκρούμενος πάθει καὶ λογισμοῖς, πανάμωμε, A πρὸς τοὺς οἰκτιρμοὺς σου καταφεύγω πρὸς τὴν θερμὴν σου προστρέχω, Δέσποινα, σκέπη καὶ βοήθειαν ἡμῶν, μόνῃ θεοδόξαστε, ζωοποιήσον, σῶσόν με.

Λιμὴν γενοῦ μοι, πανάμωμε, πρὸς ὄρμον σωτηρίας ἰθύνουσα τῷ θαλαττεύοντι ἐν τοῖς τοῦ βίου νῦν κύμασι, καὶ τῶν σκανδάλων ῥῦσαι τοῦ πολεμήτορός.

Ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀπερινόητος Υἱὸς καθήμενος, ἐν κόλποις σοῦ τῆς ἀγνῆς, ὡς βρέφος καθίσταται, ἐπ' ἀνακλήσει ἡμῶν, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς, εὐλογητὸς εἰ.

Συνήψας τὰ πάλοι διςοτώτα, Παρθένε θεοχαρίτωτε, τῷ τόκῳ σου· ὅθεν ὡς αἰτίαν σε πάντων μακαρίζομεν τῶν ἀγαθῶν, κραυγάζοντες ψυχῆς εὐθύτητι· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Φῶτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, παῦσον τὸν κλύδωνα τὸν ἐπιγινόμενον τῆς τῶν δαιμόνων παρενοχλήσεως, καὶ εἰς ὅδον κατεύθυνον τῶν θαλημάτων Χριστοῦ τοῦ νοός μου, πάναγνε, τὴν στένωσιν, ὅπως· πίστει ἀεὶ μακαρίζω σε.

Ex Canone in SS. Theodulum, ac Therapondem, die 28 (63).*

Sacerrimus Prophetarum chorus præmonstravit a longe te futuram vero Dei Genitricem, o Virgo sublimior Cherubim, atque hominibus creaturis.

Arcanam atque inscrutabilem partus tui profunditatem humanus intellectus assequi nullo modo potest, o Augusta : Deus enim seipsum propter suam misericordiam exinaniens in utero tuo, me totum iterum plasmavit.

Tanquam portam serenitatem ad ingressum divinum, tanquam alium Paradisum, tanquam intelligibilem locum sanctificationis, tanquam speciem Jacob, Virginem beatificemus.

Post tremendum partum virgō, qualis ante fueras, perseverasti : Deus enim erat qui nascebatur, qui immutat omnia voluntate sua, o Maria innupta, Dei gratia plenissima.

Ἐκ τοῦ Κανόρος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἑρμισίον, ἡμέρᾳ λα'.

Ἄγία Παρθένε, Μήτηρ Χριστοῦ, μαρτύρων καὶ δόξα, καὶ ἀγγέλων ἡ χαρμονή, σὺν τοῖς δούλοις σου, τοῦ οἰκτιρεῖσθαι καὶ σῶσαι τοὺς δούλους σου.

Στόματι καὶ γλώττῃ σε Θεοῦ πανάγιον τέμενος ἐμολογῶ, πάναγνε· διό με πάσης ῥῦσαι κολάσεως.

Ὑπερύμνητε Δέσποινα, τὸν ἐν τοῖς ἁγίοις ἀναπαύομενον ὑπὲρ λόγον ἀπεκύχσας· διὰ τοῦτο ὕμνοισι σε γεραίρομεν.

Νοεράν σε λυχνίαν· πάλοι ὁ προφήτης κατεῖδεν ἐν Πνεύματι κεκτημένην, Κόρη, τὸ λαμπάδιον Χριστὸν τὸν Κύριον, τὸν φωτὶ ἀρρήτῳ πάντας ἡμᾶς φωταγωγῶντα, τοὺς πιστῶς σε τιμῶντας, πανάμωμε.

(63*) Deest in Menæis impressis.

Interemptus a passionibus et cogitationibus meis, o summe immaculata, ad miserationes tuas confugio, ad ferventem protectionem tuam et auxilium erga nos, accurro, o Domina sola a Deo summe glorificata : tu vivifica et salva me.

Portus esto mihi, o libera ab omni labe, dirigens me ad quietam stationem salutis, dum agitor marinis fluctibus vitæ, et ab hostis scandalis libera me.

Filius inintelligibilis qui sedet in sinu Patris, in tuo etiam sinu, o pura, tanquam infans residet ad revocandum nos ; cui clamamus : Patrum Dominus et Deus, benedictus es.

Copulasti ea, quæ olim disjuncta erant, partu tuo, o Virgo Deo gratissima : quomobrem te tanquam omnium bonorum causam beatificamus, clamantes cum rectitudine animi : Laudate, opera, Dominum.

Illumina, o casta, oculos animæ meæ, seda tempestatem perturbationis dæmonum ingruentium, et in viam dirige voluntatum Christi, mentis meæ angustiam, ut te **118** semper cum fide beatificem, o castissima.

Verbum intra viscera tua corpus factum sine semine, perfectus homo apparuit, innovans naturas, prout Deum decebat, quemadmodum solus ipse novit, o porta Deo charissima, ab omni nævo immunis.

Ille qui sedet in sinu Genitoris incircumscriptibiliter, in sinu tuo nunc residet, o intemerata, circumscriptibiliter, forma tua circumamictus, propter salvationem Adæ factus novus Adam.

A pristina maledictione redempti per partum tuum, o Puella omni benedictione cumulata, æ divina gratia plenissima, ad te vocem Gabrielis emitimus : Ave, causa salutis omnium.

Luce tua illustra me, quæso, o Virgo inter mulieres Deo gratissima, et ab igne perenni redline me, ut te magnificem, **119** ut te glorificem, ut debitis laudibus extollam magnalia tua.

Ex Canone in festo S. Martyris Hermei, die 31.

Sancta Virgo, Mater Christi, martyrum gloria, et angelorum lætitia, una cum illis supplex precare filium tuum, ut misereatur et salvos faciat servos tuos.

Ore et lingua te sanctissimum Dei templum confiteor, o tota casta : propterea ab omni supplicio libera me.

O Domina omni laude superior, tu eum qui in sanctis requiescit, ineffabili ratione peperisti ; ideo te laudibus veneramur.

Olim vidit te, o Puella, propheta in spiritu candelastrum intelligibile habens lucernam Christum Dominum, ineffabili luce nos omnes perfundentem, qui te, o immaculatissima, fideliter honoramus.

Lacte divinitus nutris eum qui nutu nutrit universos; ulnis contines et complecteris, o purissima Domina, eum qui continet omnia: quamobrem te fideliter pro debito glorificamus.

Speciosa facta es, o Virgo, speciosum forma Christum enixa, qui similis factus est nobis, atque omnes contritus, ad vitam reformavit: unde te semper fideliter hymnis glorificamus.

Latiores caelis facta es, o Virgo, cum continueris in utero Deum; quem semper exora, ut liberet me nunc a peccato, a quo nunc in angustias redigor, ut pietatis operibus dilatatus, te fideliter beatificam.

Deus, qui gestavit me, processit ex te; induens me vestimento incorruptionis, cum ob pravas meas cogitationes divina stola nudatus fuisset; o Dei Genitrix Domina, omnium hominum refugium, B martyrum murus, et robur a quo coronantur, et angelorum exultatio.

120 MENSIS JUNIUS.

Ex Canone in festo S. Dorothei martyris, episcopi Tyri, die 5.

Deplue super me, o Virgo, precor, compunctionis stillam, quae inherentes mihi sordes abstergat, ut glorificem te.

Totum cor meum illustra luce divina, o porta lucis, peccati tenebras depellendo.

A tentationibus, atque a mortifera vitae tempestate salva me, ut cum fide te beatificem, o sanctissima Puella Mater Virgo.

Oriens Solis, qui ante Luciferum coruscavit, facta es, o immaculata; per quem illi qui in tenebris malorum versabantur, lucem viderunt.

Deum, quem peperisti hominem factum supplex ora, o Virgo, ut liberet me ab igne et tormento.

O Dei Genitrix, eripe a vinculis peccati infelicem animam meam; et mediante perfecta Christi charitate liberam redde eam, ut te, o Deipara, fideliter in saecula glorificem.

Speciosissima facta es, o Virgo, speciosissimum in utero concipiens ac serens Verbum, cui psallimus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O pura, quae manibus portasti Christum, universa divino nutu portantem; eundem assidue deprecare, ut dirigat elevationes manuum nostrarum tanquam thymiana in conspectu suo.

121 *Ex Canone in festo S. Theodoti Ancyran, martyris, die 7.*

Ob excessum misericordiae Filius Dei inclinavit caelos, et descendit, atque ex te incarnatus est, o casta, ut salvaret homines a seductione serpentis.

Intuitus a longe divinito prophetarum chorus profunditatem mysterii tui, multiformibus vocibus, te Dei Matrem castam praedicavit, o castissima Sponsa Dei.

Cum Creator conservasset te post partum virginem incorruptam, qualis fueras ante partum, ha-

A θηλάσεις θεοκερτώς τὸν νεύματι πάντα τρέφοντα, ἀγκάλαις περικραταίς, πανάμωμε Δέσποινα, τὸν πάντας κατέχοντα· διὰ τοῦτο πιστεῖτε καταχρέως σε δοξάζομεν.

Ἐραιώθης, Παρθένε, τὸν ἐν κάλλει ὥραϊον Χριστὸν κύησασα ἡμῖν ὁμοιωθέντα, καὶ πάντα· συντριβέντας πρὸς ζωὴν ἀναπλάσαντα· ὁθεν πιστῶς σε ἀεὶ δοξάζομεν ἐν ὕμνοις.

Ἄφθης πλατυτέρα οὐρανῶν, χωρήσασα Θεὸν ἐν μήτρᾳ, ὃν ἀεὶ δυσώπει τῇ στενωπορώσῃ με νῦν ἁμαρτίας ῥύσασθαι, Παρθένε, ὅπως πλατυνόμενος ἔργοις εὐσεβείας πιστῶς σε μακαρίσω.

Φορέσας με προήλθες Θεὸς ἐκ σοῦ ἀφθαρσίας ἐνδύων με ἐνδύμα τὸν πονηρᾷ γνώμῃ γυμνωθέντα θείας στολῆς, Θεογενήτορ Δέσποινα, πάντων τῶν ἀνθρώπων καταφυγὴ, μαρτύρων στεφηφόρων κραταίωμα, καὶ τειχος, καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγαλλίαμα.

MHN IOYNIOS.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Δωρόθεον, ἐπίσκοπον Τύρου, ἡμέρα 5.

Ὁμδρισὸν μοι, Παρθένε, δέομαι σταγόνα κατανύξεως, τὸν ἐνόντα μοι ῥύπον ἀποπλύνουσιν, ὅπως δοξάζω σε.

Ὅλην τὴν καρδίαν μου τῷ θεϊκῷ φωτὶ λάμπρυνον, πύλη φωτὸς τὸν τῇ ἁμαρτίας σκοτασμὸν ἐκδιώκοντα.

Πειρασμῶν με διάσωσον, καὶ τοῦ ψυχροθύρου τοῦ βίου κλύδωνος, ὅπως πιστεῖτε μακαρίζω σε, παναγία C κόρη Μητροπάρθενε.

Ἀνατολὴ Ἡλίου πρὸ Ἑωσφόρου ἐκλάμψαντος γέγονας, δι' οὗ ὥς οἱ ἐν σκότει, ἀγραντε, δεινῶν ἰδεάσαντο.

Παρθένε, ὃν ἐκύησας Θεὸν ἀνθρώπων γινόμενον, τοῦτον ἐκέλευε λυτρωθῆναι με πυχρῶς καὶ κολάσεως.

Ῥύσαι δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, Θεογενήτορ, καὶ ἀγάπη Θεοῦ ὑπόζυζον τελείη, ἵνα πιστῶς δοξάζω σε, Θεοτόκε, εἰς αἰῶνας.

Ἐραιωτάτῃ, Παρθένε, ἀνεδείχθης τὸν ὥραιότατον Λόγον κυοφοροῦσα, ᾧ ψάλλομεν· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν χερσὶ φέροντα τὰ πάντα νεύματι τῇ θείᾳ, ἀγνή, αὐτὸν ἀεὶ δυσώπει τῶν χειρῶν D ἡμῶν τὰς ἐπάρσεις εὐθύναι τοῦτου ὡς θυμίαμα ἐνώπιον.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Θεόδωτον Ἀγκύρας, ἡμέρα 7.

Ἐπερβολὴ εὐσπλαχνίας τοὺς οὐρανοὺς κλίνας καταβέβηκεν ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ σοῦ σεσάρκωται, ἀγνή, διασώζων τοὺς βροτοὺς πλάνης τοῦ δράκοντος.

Ἰδὼν σου πόρρωθεν χορὸς προφητῶν θεηγόρων μυστηρίου τοῦ βάθος, πολυτρόποις ἐν φωναῖς Θεοῦ Μητέρα ἀγνήν· σε κηρύττει, παναγνε Θεόνωμε.

Φυλάξας ἀφθορόν σε μετὰ κύησιν, ὡς πρὸ τόκου παρθένον, ὁ πλαστοουργὸς ᾤκησεν ἐν μήτρᾳ σου,

καὶ τοὺς φθαρέντας· τῇ πλάνῃ ἐκαινούργησεν ὡς Ἀ
εὐπλαγῆχος.

Σωματωθέντα τὸν ἀληθῆ Λόγον τοῦ Πατρὸς ἐκ τῶν
σεπτῶν, ἀγνὴ Παρθένε, αἱμάτων σου, τέτοκας ἐν δύο
τελείαις φύσεσι, μὴ δὲ ὑποστάσει, θεοχαρίτως.

Ὁ πάσης ἐπέκεινα νοουμένης ἀληθῶς καὶ ὀρω-
μένης κτίσεως μήτραν τὴν σὴν ὑπέδου παναληθῶς,
καὶ σὰρξ ἐχηρήματισε, τοῦ· βροτοὺς ἀναπλάττων,
Ἀειπαρθένε.

Μίαν φέροντα ὑπόστασιν ἐκύησας τὸν Λόγον, Μη-
τροπαρθένε, διπλὰς ἔχοντα τὰς θελήσεις καὶ τὰ
φυσικὰ αὐτοῦ ἰδιώματα σαφῶς· Θεὸς γὰρ ἐστὶ καὶ
βροτὸς ὁ δὲ ἡμᾶς σαρκωθείς.

Ῥητορεύουσα γλῶσσα τοῦ μυστηρίου σου τὸ
ἀπόβρῃτον βάθος εἰπεῖν οὐ δύναται. Λόγον γὰρ Θεὸν
ὑπὲρ λόγον ἐκύησας, πάνταγνε Παρθένε, εἰς πάντων
σωτηρίαν.

Φωνὴ ἀγγέλου τέτοκας τὸν ἀναρχον Λόγον λα-
βόντα σάρκα ἔνθεν τε καὶ ἐμφυχον, Παρθένε παν-
αγία, ἐκ τῶν καθαρῶν αἱμάτων σου, καὶ τοὺς ἀσάρ-
κους ἐχθροὺς καταβαλλόντα, καὶ σώσαντα ἡμᾶς πάν-
τας τοὺς ἀληθῆ θεοτόκον ὁμολογοῦντάς σε.

Ἐκ τοῦ Κρόνου εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀλέξ-
ανδρον καὶ Ἀντωνίνην, ἡμέρα ε'.

Ὁ δημιουργήσας ὡς Θεὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις
βουλῇ σου, ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε τῆς πρὸς ἡμᾶς, Παρ-
θένε, ἀνακλάσεως· τοῦτον οὖν δυσώπει τὸν κόσμον
εἰσεσι, πανήμεμε.

Παρθένε κηρύσσει Θεὸν ὠράθης μετὰ γέννησιν,
καὶ σοῦ τὸ θεῖον, ἀχραντε, πρόσωπον χοροὶ παρθέ-
νων νῦν λιτανεύουσι, μεθ' ὧν ἡμῖν αἰτῆσαι ἱλασμὸν
καὶ ἔλεος, καὶ θεῶν παντελὴ ἀπολύτρωσιν.

Ὡς ἔχουσα, πανύμνητε, ἰσχύν σε καὶ στήριγμα ἡ
Ἀντωνίνα, καρτερεῖ τὰ θυσαχθῆ καὶ θλιθεῖα, καὶ
ρίπτει τὸν τύραννον καὶ συμπατεῖ ποσὶν ὠραίοις,
τῇ χάριτι τοῦ ἐκ νηδύος σου Λόγου ἐκλάμπαντος.

Κατάβαλε τοὺς ἀεὶ πολεμοῦντάς με δαίμονας, καὶ
ἀπρακτον τὴν βουλὴν αὐτῶν ποίησον, ἀχραντε, ἀτρω-
τὴν με σώζουσα τῆς προσδοκίας τούτων, Κόρη,
ὅπως ἀεὶ μακαρίζω σε.

Νενέκρωμαι φυγὴν ταῖς παραβάσεσιν, ἐπίσκεψαι
με, ζώωσον, τὴν ζωὴν ἀποκυσάσας Χριστὸν, ὃν οἱ
εὐκλεεῖς μεγαλομάρτυρες πάντων Θεὸν, Παρθενο-
μήτορ, καθωμολόγησαν.

Ὡς περ τοὺς τρεῖς παῖδας οὐ κατέφλεξε κάμινος
ἡ Χαλδαϊκὴ, οὕτως, ἀχραντε, σὴν νηδὺν πῦρ τὸ τῆς
θεότητος ἀφλεκτον ἐτήρησεν, ἀλλὰ βῶ σοι· Κατά-
φλεγον ὤλην πικρὰν τῶν παθῶν μου, ἀγνὴ, ὅπως δο-
ξάζω σε.

Ἀπειράνδρω· τέτοκα· Θεὸν ἡμῖν ὁμοιωθέντα, Παρ-
θένε, ὃν ἐκδυσώπει, παναμώμητε, ἀεὶ σώσαι τοὺς
κρυστάλλινους· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

bitavit in utero tuo; et tanquam plenus misericor-
dia, eos qui fraude diaboli corrupti fuerant, in-
stauravit ac renovavit.

Verum Patris Verbum, ex venerandis sanguinibus
tuis, o Virgo casta, corporatum peperisti in duabus
perfectis naturis, unica autem hypostasi, o Deo
charissima.

Ille, qui vero est supra omnem creaturam, quæ
intelligi aut videri possit; verissime uterum tuum
ingressus est, et caro factus est, ut homines refor-
maret, o Virgo perpetua.

Verbum unicam habens hypostasim, duasque
voluntates, et naturalia ipsius idiomata, manifesta,
peperisti, o Mater Virgo: Deus enim est et homo,
qui propter nos incarnatus est.

Lingua quantumvis eloquens ac diserta non po-
test ineffabilem mysterii tui profunditatem explicare:
Verbum enim Dei supra verbum genulati, o Virgo
castissima, in salutem universorum.

Mediante voce angeli peperisti Verbum carena prin-
cipio, quod carnem accepit mente atque anima præ-
ditam ex tuis puris sanguinibus, o Virgo sanctis-
sima; hostesque carnis expertes devicit, nosque
omnes salvavit, qui te veram Deiparam confitemur.

122 Ex Canone in festo SS. martyrum Alexandri,
et Antonina, die 10.

Qui creavit tanquam Deus invisibiles potestates
decreto suo, habuit te tanquam causam reformatio-
nis nostræ, o Virgo. Hunc ergo exora, o intemera-
tissima, pro mundi salutem.

Cum Deum genuisses, post partum Virgo appa-
ruisti, o impolluta; divinumque vultum tuum chori
virginum nunc deprecantur, cum quibus postula
pro nobis propitiationem et misericordiam, et omni-
nimodam a malis liberationem.

Cum Antonina haberet te, o omni laude dignis-
sima, fortitudinem ac fulcimentum, toleravit aspera
ac dura supplicia; projecit tyrannum, conculcavit-
que eum pedibus speciosis, mediante gratia illius
Verbi, quod ex utero tuo coruscavit.

Dejice, o immaculata, dæmones, qui me perpetuo
oppugnant, et irritum redde consilium eorum; serva
me illæsum a vulnere, præter spem eorum, o Puella,
ut te semper beatificem.

Animam transgressionibus interemptam ac mor-
tuam habeo: visita et vivifica me, tu quæ vitam
Christum peperisti, quem illustres magnique mar-
tyres omnium Deum esse confessi sunt, o Virgo
Mater.

Quemadmodum tres pueros non combussit for-
nax Chaldaica, ita uterum tuum, o inviolata, divi-
nitatis ignis incombustum servavit. Ego vero clamo
ad te: Combure amaram sylvam passionum mea-
rum, o casta, ut te glorificem.

Absque viri experientia Deum peperisti, o Virgo,
factum similem nobis; quem suppliciter exora as-
sidue, o libera ab omni macula, ut salvet eos, qui
clamant: Benedicite, **123** omnia opera, Dominum.

O castissima, oriri fac mihi nunc in tenebris so-
cordiæ jacenti, lucem, qua dissolvas nubes, excæ-
cantes mentem meam, ac perpetuo altissimam
quietem pacemque concedas animæ meæ, ut glori-
ficare possim te, o mundissima.

Ex Canone in SS. martyres, Meletium, Stephanum et Joannem, die 10(63ra).

Venerandum virginitatis monumentum, montem
vere a lapideæ manu intactum, Spiritus sancti thu-
ribulum, Dei matrem, orthodoxorum gloriam, fide-
les universi beatificemus.

Corporatum Patris Verbum ineffabili ratione ge-
nuisti, o pura Deipara, unitum hominibus propter
summam bonitatem suam; quod enixe precare, ut
servos tuos a periculis eripiat.

Leges naturæ in te innovantur; nam legis dato-
rem vere peperisti, qui universis vitæ leges consti-
tuit, et peccatorum contra legem commissorum flu-
vios repressit, o Virgo omni ex parte illibata, mar-
tyrum gloria, et fidelium salus et gloriatio.

Solidissimam gloriam, regale sanctumque ve-
hiculum, thalamum Dei, pontem, transmittentem
omnes ad immateriales mansiones, mundi propi-
tiationum, Virginem Mariam laudibus celebremus.

Mortifica carnis meæ lascivientes motus, o in-

Ex Canone in festo S. Acylinae martyris, die 13.

Qui cum Patre principii experte simul intelligen-
tur, ingressus est uterum tuum, o Maria Deo de-
sponsata, factus homo, et salvavit nos, qui succu-
bueramus malitiæ, et servi facti fueramus seduc-
tione inimici: atque ideo te cum fide et affectu
glorificamus.

Te sponsam innuptam, purumque Creatoris ta-
bernaculum, et Cherubinibus sanctiorem, o casta, co-
gnovimus.

Dormitatione negligentiae somnus peccati depres-
sit me: tu vigilantem intercessionem tuam exuscita me
ad poenitentiam.

Nos omnes a damnatione primorum parentum
redempti per partum tuum, ad te clamamus: Ave,
gratia plena, omni laude dignissima.

Ut homo fieret Deus, Deus visus est ab homini-
bus, natus ex visceribus tuis, o Virgo, inexplica-
bili ratione, et permanens id quod erat absque ulla
mutatione.

Peperisti, o Virgo, eum qui nos ab omni cor-
ruptione redemit, propterea universi te glorifica-
mus.

Angeli voce ad te, o castissima, clamamus: Ave,
o omnium hominum salvatio, et gloriosissimorum
martyrum corona divina.

125 *Ex Canone in festo S. Tychonis thaumaturgi,
die 16.*

Erexisi nos, o casta, qui in perditionis profun-
dum collapsi eramus, cum Christum ex immacula-

(63ra) Deest in Menæis impressis.

A Φῶς μοι τῷ καιμένῳ, πάντα γε, ἐν ἀμελείας σκότει-
νῶν ἐξανάτειλον, τὰ τυφλοῦντά μου τὸν λογισμὸν
νέφη λύουσα, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν, πανάμωμε, ἀεὶ
ἐργαζομένη ἐν τῇ ψυχῇ μου, τοῦ δοξάζειν σε.

temeratissima, tu quæ vitam peperisti, et passio-
num tempestatem in tranquillitatem commuta, at-
que esto mihi adiutrix, ab hujus vitæ periculis eri-
piens me.

Peccati luto me nunc infixum erige, o Sponsa
Dei, sola Dei Genitrix, et dirige ad impassibilita-
tem, intense **124** clamantem, etc.

Præfigurabat te rubus ille, qui olim Moysi osten-
sus est, dum arderet, et non combureretur: vere
enim, o castissima, divinitatis ignem portasti, qui
te nulla ex parte combussit; cui cum fide clamamus:
Pueri, benedicite, etc.

Amica bonorum Virgo, quæ bonum Dominum
ac dominatorem peperisti, animam meam nunc
multitudine malorum vitiatam, tanquam bona bo-
nam effice, et a duritie qua nunc detinetur, libera
eam precibus tuis, ut te sine cessatione magnificet.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Ἀκυλί-
νην, ἡμέρα 13.*

Ὁ τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ συννοοῦμενος ὑπέδωκε μὴ-
τραν τὴν σὴν ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ ἔσωσεν
ἡμᾶς κακίᾳ ὑποκύφοντας, καὶ πλάνῃ δουλωθέντας
τοῦ ἡγέροῦ, Μαρία Θεοῦ μφευτε· διὰ τοῦτο πιστεῖ-
σε καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Νύμφην σε ἀνύμφευτον, καὶ καθαρὴν, ἀγνήν, σκή-
νωμα τοῦ Ποιητοῦ καὶ ἀγνωστὴν Χερουδὶ ἐπι-
στάμεθα.

Νυσταγμῷ ἀμελείας με ὕπνος ἁμαρτίας, Κόρη,
κατέλαβε, τῇ ἀγρύπνῳ ἱκεσίᾳ σου διανάστησόν με
πρὸς μετάνοιαν.

Δελυτρωμένοι πάντες προγονικῆς καταδίκης τῷ
τόκῳ σου, Χαῖρε, σὺ προσφωνοῦμεν, κεχαριτωμένη
πανύμνητε.

Ἵνα Θεὸς ὁ ἄνθρωπος γένηται, Θεὸς ὥραθῃ ἄν-
θρώποις, Παρθένε, ἐκ σῶν λαγόνων ἀνεμνηνέως τε-
χθεὶς, καὶ ὑπερ ἥν μείνας ἀναλλοίωτος.

Τὸν καταφθορᾶς ἡμᾶς πάσης ἀπολυτροῦμενον τέ-
τοκας· διὰ τοῦτό σε πάντες, Παρθένε, δοξάζομεν.

Φωνὴν σοι τοῦ ἀγγέλου, πάντα γε, βοῶμεν· Χαῖρε,
ἀνθρώπων ἀπάντων διάσωσα, καὶ πανενδόξων μαρ-
τύρων θεῖον στεφάνωμα.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον καὶ θαυματουργὸν
Τύχωνα, ἡμέρα 16.*

Ἀνθρώπιας ἡμᾶς ἀπωλείας εἰς βῆθῃ πεπτωκότας
τὸν Χριστὸν κυήσασα, ἀγνή, ἐξ ἀχράντων λαγόνων

σου. Τοῦτον οὖν ὡς παρῆρσιν κεκτημένη ἰκέτευε A
λυτρωθῆναι κινδύνων τοὺς δούλους σου.

Τὸν τῆς Τριάδος ἀπεκύχσας ἓνα, πανάμωμε,
ἀναπλάττοντα ἡμᾶς τοὺς συντριβέντας τὸ πρότερον
κακίᾳ τοῦ θρῆνος τοῦ πολέμητορος.

Ῥαθυμίᾳ συσχεθέντα, καὶ παθῶν ἀμαυρότητι
ὅλον σκοτισθέντα, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ δουλεύσαντα, τὸν
ἀναμάρτητον Λόγον ἡ κυήσασα, φωταγώγησον καὶ
πρὸς ζωὴν χειραγώγησον.

Ῥυομένη φάνηθι ἐχθρῶν ἐπαγωγῆς καὶ Βαρβάρων
ἐπιδρομῆς τοὺς σοὺς δούλους, ἄχραντε, τοὺς
κεκτημένους σε κραταῖν ἀντίληψιν, καὶ πρεσβεῖαν
ἀκατάσχετον.

Ἁγία Παρθένε, τὴν ψυχὴν μου ἣν ὁ ἐχθρὸς δολίως
κατεσπίλωσε τῇ ἁμαρτίᾳ, ὡς ἀγαθὴ, δυσωπῶ, ἀγά- B
θυσον καὶ φωτὶ σου καταλάμπρυνον.

Πάντων ὥφθης ἀσωμάτων, οἷα Μήτηρ τοῦ Θεοῦ,
ὄντως ὑπέρχουσα, ὃν ἐκδυσωπούσα, Παρθένε, ὑπέρ-
τερόν μου δειξὺν τὸν λονισμὸν σαρκικῶν ἡδονῶν.

Ἱερεῖς καὶ λαὸς· εὐφημοῦσί σε, παντευλόγητε κόρη
πανάμωμε, τὴν εὐλογίαις ἅπαντας στεφανώσασαν,
πίστει μελωδοῦντες· Εὐλογεῖτε, ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ, πανάμωμε, παναγία ἡμῆ-
τρα γέγονεν, ᾧ φωτιζόμενοι τοῦ σκότους λυτρού-
μεθα τῆς πλάνης ὁμουντές σε, καὶ πόθῳ ἀληθεῖ
μακαρίζοντες, μόνῃ ἀνθρώπων ἐπανόρθωσις.

126 Ex Canone in S. Fortunatum martyrem, die 19 (64').

Oriens fuisti tu, o immaculatissima, in occasu C
naturæ nostræ, propter benignitatem Solis justitiæ,
qui apparuit.

Gignens, o Virgo, illum qui est Patri coæternus,
hominibus similem factum: genuisti etiam apo-
stolorum ornamentum, et martyrum coronam.

Per te nobis illuxit, o Deipara puella, Sol inoe-
ciduus, sedentibus in umbra mortis.

Corpore indatus apparuit ex te, o inviolata,
Deus qui a carne erat immunis, ut passione sua
a carnalibus passionibus liberaret omnes, qui te
cum fide assidue beatam appellant.

Rumpe, o Virgo puella, catenas peccatorum
meorum, et illuminatione tua tenebrosam mentem
meam illustra, o salus fidelium.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἁγίον ἀπόστολον Ἰούδα, D
ἡμέρα ιθ'.

Πίστις ἡγεῖσθαι μόνῃ καὶ μὴ ἀπόδειξις τῶν ὑπὲρ
νοῦν θαυμάτων, Θεογεννητορ, πάναγνε, τὸν ἀκατά-

(64) Et quomodo B. Virgo non solum immacu-
lata, sed summe immaculata, si ejus etiam non sit
immaculata conceptio? Porro qui Virginem imma-
culatam appellari dignum existimant, non vero im-
maculatam conceptionem, fructum laudant, et ar-
borem radicibus excindunt. Si vero immaculata
conceptio semper diceretur, et non etiam frequen-
ter immaculata Virgo, servata arbore fructus invi-

lis visceribus tuis peperisti: ipsum ergo tanquam
liberam habens confidentiam deprecare, ut a peri-
culis liberet servos tuos.

Unum Trinitatis peperisti, o purissima, qui nos an-
tea malitia serpentis bellatoris contritos, restaura-
vit.

Me negligentia occupatum, et passionum nigre-
dine totum obtenebratum, peccatoque servientem,
tu quæ Verbum impecabile peperisti, illumina, et
manuduc ad vitam.

Appare, o immaculata, et ab hostium invasione,
et ab incursu Barbarorum libera servos tuos, qui
habent te fortem defensionem, et intercessionem,
quæ non confunditur.

Oro te, Virgo sancta, bonam redde animam meam,
quam hostis dolose peccato inquinavit, tu namque
bona es, et illustra eam lumine tuo.

Omnibus spiritibus incorporeis superior appa-
ruisti, utpote vere Mater Dei: quem supplex de-
precans, o Virgo, fac mentem meam superiorem
carnalibus voluptatibus.

Sacerdotes et populus concelebrant te, o puella
omni benedictione plena, et vacua ab omni macula,
quæ benedictionibus coronasti omnes, cum fide con-
cinentes, Benedicite et laudate Dominum.

Lucis habitaculum factus est sanctissimus uterius
tuus, o summe immaculata (64); qua illuminati a
tenebris erroris liberamur laudantes te veroque
affectu beatificantes, o sola hominum restauratio.

Cum mortuus fuisset Adam ob præcepti a Crea-
tore impositi transgressionem, ad vitam verissimo
revocatus fuit vivificante partu tuo, et pristinam
paradisi habitationem recepit, psallens: O Bene-
dicta, quæ Deum in carne genuisti.

Puerum novum nobis vere peperisti in terra, o
pura, qui ante omnia sæcula ab æterno Patre
ineffabiliter genitus fuit, o inviolata; et nos cor-
ruptione inveteratos, ad novitatem revocavit.

Illum fers, qui fert omnia divina potentia sua; et
nutris ab uberibus tuis, o castissima, illum qui nu-
trit omne in quo est spiritus vitæ. Miraculum tuum
omni cogitatione superius angelos stupore percellit
atque homines, qui te perpetuis laudibus celebrant,
et cum affectu beatam appellant.

127 Ex Canone in festo S. Judæ apostoli, die 19.

Fides sola, et non demonstratio sit dux ad mira-
cula tua quæ sunt supra omnem mentem, o ca-

deretur: nam ex radice immaculatæ conceptionis
pretiosum hunc honoris ac honestatis fructum
Virgo decerpit, ut Immaculata, imo summe im-
maculata, atque immaculatissima appellari mereat-
ur. Vide Armamentarium Seraphicum pro titulo
Conceptionis Immaculatæ pag. 156.

(64') Desideratur in Menæis impressis.

tissima Dei Genitrix: Deum Verbum, incomprehensibilem peperisti humano corpore indutum.

Ecce tu, o casta, super universas gratia repleta fuisti; sanctitate universas superasti: universas transcendisti, sublimior omnibus celestibus potestatibus manifeste apparuisti, mater Dei effecta.

Cum ineffabiliter factorem, et Deum tuum, o intemeratissima, conceperis, eundem exora, ut nos a periculis servet illæsos, animarumque salutem laudantibus te, Domina, largiatur.

Mortifica passiones meas, o Dei Genitrix; et animam meam peccati morsu peremptam resuscita, o Mater veræ resurrectionis.

Sanctissima Domina Deipara, libera mea corruptione, et passionum tumultum compesce, tu quæ impassibilitatis fontem peperisti.

Ore et mente te universi Deiparam prædicamus, o tota casta; Deum enim genuisti, cui omnes concinimus: Benedictus es, Deus.

Venite, honoremus pulchritudinem Jacob, Mariam immaculatam, concordii voce clamantes: Omnia opera, Dominum laudate, et superexaltate.

Tanquam enixa creaturarum omnium Conditorum, o castissima, supra omne quod creatum est, geris principatum incomparabilem, ac præstantissimam habens excellentiam: quamobrem prolem tuam adorantes glorificamus.

128 Ex Canone in festo S. Eusebii martyris episcopi Samosatēni, die 22.

O benedicta, quæ Deum peperisti, benedic nunc, o immaculata, benedicientibus te, et imple eos divinis virtutibus, ac tribue vires canendi iis, qui Domino psallunt, dicentes: Gloriose enim honorificatus est, etc.

Voluntate Patris, adveniente Spiritu sancto, Verbum peperisti, o sanctissima Mater Virgo, pontificum gloria; quamobrem te hymnis celebramus.

Ore, lingua, et corde confiteor te, o casta, Matrem Creatoris, tibi supplico, irradia animam meam delictorum tenebris offusam.

Candelabrum illuminativum divinam ferens lucernam cognita es, o Dei Genitrix, quod illuminat omnes fines terræ.

Immensam mysterii tui profunditatem, o puella, prophete diviniloqui mente inspicientes, illud manifeste præmonstraverunt per ænigmata divinasque prædictiones. Etenim Verbum Patris, supra verbum corporasti, o casta.

Naturæ leges, o Virgo, mirabiliter innovas partu tuo, et nos pessima transgressionem corruptos, in integrum restituis ac recudis: unde te pro debito celebramus.

Tanquam sublimior divinis celsitudinibus, altissimum Verbum peperisti, o laudabilissima; quod exaltavit a terra substantiam hominum quæ corruerat.

Amica bonorum Virgo, bonam effice animam

Α ληπτον Θεον Λόγον τέτοκας ἐνδυσάμενον τὸ ἀνθρώπινον.

Ἰδοὺ σὺ ὑπὲρ πάσας, ἀγνή, χαχαρίτωσαι, ὑπερέβης πάσας τῇ ἀγιότητι, πάσας ὑπερῆρας καὶ πασῶν ὠφθης ὑψηλοτέρα τῶν οὐρανίων σαφῶς δυνάμειον, μήτηρ τοῦ Θεοῦ χρηματίσασα.

Ἀφράστῳ; συλλαβοῦσα, πάνάμωμε, τὸν ποιητὴν σου καὶ Θεόν, δυσώπει σῶσαι κινδύνων ἡμᾶς, καὶ ψυχῆς σωτηρίαν βραβεῦσαι τοῖς ὕμνοισί σε, Δέσποινα.

Νέκρωσον τὰ πάθη μου, θεογεννήτρια, καὶ τὴν ψυχὴν μου τὴν νεκρωθεῖσαν ἀμαρτίας δῆγματι ἀνάστησον, μήτηρ τῆς ὄντως ἀναστάσεως.

Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε, ῥῦσαί με φθορᾶς, καὶ παθῶν τὸν θόρυβον κατάπαυσον ἢ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κηῖσασα.

Στόματι καὶ γνώμῃ σε Θεοτόκον ἅπαντες κηρύττομεν, πάνταγε. Θεὸν γὰρ ἐγέννησας, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν· Ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Δεῦτε, καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ τιμῶμεν Μαρίαν τὴν ἀχραντὸν συμφώνως κράζοντας· Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὕμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ὡς τεκοῦσα, πάνταγε, τῶν κτισμάτων τὸν δημιουργόν, κατὰ παντὸς γεννιτοῦ φέρεις τὴν ἀρχὴν ἀσύγκριτον ἔχουσα ὑπεροχὴν καὶ ὑπερρεπῆ· ὅθεν τὸν τέκον σου προσκυνοῦντές σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Εὐσέβιον ἐπίσκοπον Σαμοσατῶν, ἡμέρα κβ'.

Εὐλογημένη Θεὸν ἢ κηῖσασα, τοὺς εὐλογοῦντάς σε νῦν, ἀχραντε, εὐλόγησον, καὶ ἐμπλήσον ἐνθέων ἀρετῶν, καὶ ψάλλειν ἐνδυνάμωσον τῷ Κυρίῳ ψάλλοντας· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Βουλῆσαι Πατὴρ τὸν Λόγον τέτοκας, ἐπελεῦσαι Πνεύματος, παναγία Μητροπάριος, ἀρχιερέων δόξα, ὅθεν σε ὕμνοῦμεν.

Στόματι, ἀγνή, καὶ γλώσσῃ καὶ καρδίᾳ καθομολογῶ τοῦ Κτίστου σε Μητέρα, καὶ δυσωπῶ σε, καταύγασον τὴν ψυχὴν μου ἐσκοτισμένην πλημμελίαις.

Φωτιστικὴ λυχνία, Θεοκυήτορ, τὸ θεῖον λαμπάδιον φέρουσα ἐγνωρίσθης, πάντα καταυγάζον τὰ πέριτά.

Νοήσαντες θεηγόροι προφῆται μυστηρίου σου τὸ ἀπείρον βάθος, τοῦτο σαφῶς προεδήλωσαν, κόρη, δι' αἰνιγμάτων καὶ θεῶν προρρήσεων. Τὸν Λόγον γὰρ τὸν τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ λόγον, ἀγνή, ἐσωμάτωσας.

Νόμους τῆς φύσεως, Παρθένε, τῇ κηῖσει σου καινίζεις παραδόξως, καὶ φθαρέντας ἡμᾶς κακίστη παραβάσει ἀναχωνεῖς· ὅθεν σε καταχρέος εὐφημοῦμεν.

Ὡς ἀνωτέρα τῶν θεῶν ὑψωμάτων Ὑψίστην ἔτεκας Λόγον τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνυψώσαντα τὴν πεσοῦσαν οὐσίαν ἀνθρώπων, πανύμνητε.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν νεκρωμένην τῇ ἀμαρτίᾳ

ψυχὴν μου ἀγάθουν, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον σαρκί A
κυήσασα.

A meam peccati malitia depravatam, tu quæ Verbum
omni bonitate prædium in carne peperisti.

129 *Ex Canone in festo S. Michaelis archangeli, die 22 (64'').*

O Virgo, universis celebranda laudibus, angelorum decus, hominum auxilium, tu mihi auxiliare in pelago fluctuanti, et peccatorum tempestate assidua jactato, atque periclitanti.

Ille qui immateriales mentes voluntate sua creavit, in utero tuo materiali voluntarie habitavit, o ab omni labe purissima; cum in carne cerneretur is qui erat invisibilis.

Partus tui paradoxum, o Virgo, significavit olim intellectualiter sacrorum mysteriorum magister, in spiritu montem umbrorum aspiciens te manifestissime, ex quo venit sanctus Deus incarnatus.

Intellectualium angelorum sublimiorem te Deus ostendit, ingrediens in uterum tuum, o inviolata, et ab omni macula immunis: quem assiduis precibus interpella pro salute animarum nostrarum.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν
Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡμέρα κς'.

Ἄφθης ὠραίσμενη τῇ κάλλει τῶν ἀρετῶν, καὶ Χριστὸν τὸν ὠραῖον, Παρθένε, ἀπακύησας βροτοῦς ὠραίσαντα τοῖς ὠραίοις κάλλεσι τῆς Θεότητος, ἀειπάρθενε.

Ἀγγέλιον τιμιωτέρα ὠφθης κυήσασα τὸν αὐτοῦς, Παρθένε, δημιουργήσαντα· ὅθεν ἱκετεύω σε, ἀγνή, ἀγιάσον τὸν νοῦν μου, καὶ τὴν καρδίαν φωταγώγησον, νέφη τῶν παθῶν ἐκδιώκουσα.

Ἵμνουμέν σε, πανύμνητε Δέσποινα, τὸν ὑπερῦμνητον Θεὸν ἀνερμηνεύτως κυήσασαν, τὴν τοὺς χορούς τῶν ἀγγέλων τῇ κάλλει ἀσυγκρίτως νικήσασαν.

Ἴθουν τὸν βίον μου, καὶ τὰ κινήματα τῆς διαβολας, ἀγνή Παρθένε, πρὸς τὸ θεῖον βούλημα τοῦ ἐκ σοῦ ἀρρήτως ἡμῖν ἐπιδημήσαντος.

Ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου ἐξυφάνθη σὰρξ ὑπερφυῶς τῇ δημιουργήσαντι τὸν ἄνθρωπον, Θεοτόκε· ὅθεν ἀξίως ὁμνοῦμέν σε.

Ἀλύται τῷ τόκῳ σου ἀρεῖς τὸ ἀνθρώπινον, μόνῃ παντελογητῇ· οὗο σε δοξάζομεν ὡς κεχαριτωμένη, Θεοτόκε, εἰς αἰῶνας.

Σὲ τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ τιμῶμεν, Θεὸς ἦν D
ἡγάπησεν, ἦν ἐξελέξατο, πάντως ὡς μόνῃν ἀγνήν εὐλογημένην ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτοφόρον πύλιν σε προσεώρα Ἐζεκιήλ, δι' ἧς διῆλθε τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν ἐκτενῶς αἰτῆσαι, ἀγνή, τῆς μετανοίας μοι διανοῖξαι πύλας δέομαι.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν
ἀμύμονα τὸν ξενοδόχον, ἡμέρα κς'.

Σὲ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπὲρ λόγον λοχεύτριαν, ὡς κραταῖαν ἀντιληψὶν πάντων, πανάμωμε, τῶν καταπο-

(64'') Menæa impressa non habent.

Beatus populus, qui semper beatificat te, o beata, quæ beatum Deum peperisti, qui propter suam misericordiam homines ineffabili unione deificavit.

Mentis magnæ Verbum æternum videns Gabriel archangelus in te vere, o puella, inhabitasse ineffabiliter ac stupende, exclamavit: Ave, throne Altissimi, o benedicta.

Nuptiarum sequester divinus archangelus stans exclamavit tibi: Ave, o Sponsa Dei illibata, angelorum gloria, hominum salus, et munimentum.

Ad vocem angeli Gabrielis, concepisti, o tota B
sine ulla macula, Deum Verbum, qui verbo cælestes exercitus creavit, et verbum præstat quo laudare possimus sanctam ipsius humiliationem ac demissionem, quæ est super omne verbum et cogitationem.

130 *Ex Canone in Festo S. Patris David Thesalonicensis, die 26.*

Apparuisti decorata pulchritudine virtutum, et Christum decorum, o Virgo, peperisti, qui homines decoravit decoris pulchritudinibus divinitatis, o virgo perpetua.

Angelis honorabilior facta es, o Virgo, pariens illum, qui ipsos creavit: quamobrem precor te, o casta, sanctifica mentem meam, et cor meum C
lumina, depellens nubes passionum.

Laudamus te, o omni laude dignissima Domina, quæ omni laude superiorem Deum ineffabiliter genuisti, et angelorum choros pulchritudine incomparabiliter superasti.

Dirige vitam meam, et motus mentis meæ, o Virgo casta, ad divinum consilium illius qui ex te ad nos modo inexplicabili processit.

Ex purissimis sanguinibus tuis, supra naturæ morem compacta est caro illi, qui hominem creavit; unde te, o Deipara pro dignitate laudamus.

Liberatum est per partum tuum a maledictione humanum genus, o sola omni benedictione cummulata; propterea te glorificamus tanquam gratia plenam, o Deipara, in sæcula.

Te pulchritudinem Jacob honoramus, quam Deus amavit, et elegit: omnino tanquam solam castam et benedictam te laudamus in omnia sæcula.

Luciferam portam prævidit te Ezechiel, per quam transivit lux vera Christus Deus noster, quem impense precare, o casta, te oro, ut mihi pœnitentiæ portas aperiat.

131 *Ex Canone in festo S. P. Sampsonis Xenodochi, die 27*

Te Dei ineffabiliter Genitricem, tanquam validissimam defensionem omnium qui labore pro-

mentur, glorificamus incessanter, et beatificamus, ἅ νομεινων δοξάζομεν ἀπαύστως, καὶ μακαρίζομεν. ο mundissima.

Animæ mentisque meæ tenebras dispelle, o pura, et da mihi, ut sicut in die, honeste ambulem atque converser, ac salutaria præcepta exsequar.

Te, o tota munda Domina, lucidum Verbi palatium hymnis celebramus, ac beatam appellamus.

Te, o sanctissima casta, speciem Jacob, fidei divinæ vocibus laudamus, quæ genuisti nobis Deum carnem ferentem, quem omnia contremiscunt.

Cælum sublime omnium regis Dei facta es, o undequaque purissima; mundumque illius palatium, et thalamus divina gratia coruscans.

Vellus olim prænotavit castissimum uterum tuum, o veneranda, qui excepit in se divinum rorem irrorantem universos, qui sibi peccati laborant, o omni laude digna ac benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Seda nunc gravem passionum mearum tempestatem, o casta benedictaque puella; et oppugna omnes incorporeos hostes, qui immaniter insultant paupertati meæ, ut fidei te laudem.

Lucidissimis lampadibus illius qui ex te supra mentis captum incarnatus est, sanctissima Virgo, illuminemur nos, qui te Deiparam fideliter agnoscimus, et a passionum tenebris, atque a periculis cunctisque vitæ adversitatibus liberemur.

132 *Ex Canone in festo receptionis reliquiarum sanctorum Cyri, et Joannis, die 28.*

Tanquam ea, quæ ob bonitatis excessum tibi nos familiares facis, o castissima, Deoque gratissima, ab omni obscuritate, tempestate ac periculo libera universos.

Virgo illibatissima, quæ peperisti illum qui tollit morbos hominum, medicam adhibe manum contritionibus animæ meæ, carnisque meæ infirmitatibus.

Opulentas misericordias tuas asperge super nos, o Virgo, juxta consuetudinem tuam, varios morbos curans animarum illorum qui cum fide ad te accedunt, quæ es causa bonorum, o plurimum laudanda.

Ærumnositissimæ animæ meæ fluctus tranquilla, obsecro; et dolores carnis meæ seda, quæ sola absque doloribus Deum corporatum peperisti.

Intellectualibus superior potestatibus, omni seductoris malitia superiorem me fac intercessionibus tuis, dum te cum gratiarum actione semper glorifico.

Ab hominibus infestis, a dæmonibus malignis, et ab omni alia adversitate, casu, omnique læsione libera me, Virgo sancta, et custodi me concinentem; Benedictus es, Deus Patrum.

In similitudine carnis ille, qui est superdivinus, ex te apparuit, o Virgo casta, quem incessanter deprecare, ut misereatur nostri, qui cum malitia

Ψυχῆς μου καὶ νοῦς, ἀγνή, ἀπέλασον τὸ σκότος, καὶ δίδου, ὥς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως πολιτεύεσθαι, τὰ σωτήρια πράττοντα προστάγματα.

Σὲ, πανάμωμε Δέσποινα, τὸ φωτεινὸν παλάτιον τοῦ Λόγου ἀνυμνολοῦμεν καὶ μακαρίζομεν.

Σὲ, παναγία ἀγνή, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, πίστει τῶν θείων φωνῶν ἀνυμνοῦμεν, κηρύσσας ἡμῖν θεὸν σαρκοφόρον ἐν τρέμει τὰ σύμπαντα.

Ὁ οὐρανὸς ὕψλης ἐχρημάτισας τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ, παναμώμητε, καὶ καθαρὸν παλάτιον, καὶ παστὰς φωτεινὴ θεία χάριτι.

Ὁ πόκος ποτὲ προσέηλθεν τὴν ἀγνήν, σεμνὴ, γαστέρα σου εἰσεδεξαμένην τὴν οὐράνιον δρῶσαν τὴν πάντα δροσίζουσαν τοὺς κεκρατημένους τῇ ἐρίῃ τῆς ἁμαρτίας, πανύμνητε εὐλογημένη, ἣ θεὸν σαρκὶ κηρύσας.

Στήσον παθὼν μου τὸ δεῖνόν νῦν κλυδώνιον, ἀγνή εὐλογημένη, καὶ πολέμησον πάντας τοὺς ἀπειδῶς τῇ ἐμῇ πτωχείᾳ, κόρῃ, ἐπεμβαίνοντας δυσμενεῖς ἀσάρχους, ὅπως πιστῶς ὁμῶς σε.

Φαεινότηται λαμπάσι τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, Παρθένε παναγία, ὑπὲρ νοῦν, εἰ Θεοτόκον εἰδότες σε φωτίζομεθα πίστει, καὶ σκότους ἐκλυτρούμεθα παθῶν, καὶ κινδύνων καὶ πάντων τοῦ βίου περιστάσεων.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων ἀναγέρων Κύρου καὶ Ἰωάννου, ἡμέρᾳ κη'.

Ὡς τὰ ἡμῶν ὑπεροπλὴ ἀγαθότητος οἰκειουμένη, πάντα γινε θεοχαρίτωτε, ἀμαυρώσεις πάσης, καὶ ζήλης, καὶ κινδύνων πάντας διάσωσον.

Τὰς νόσους τῶν βροτῶν τὸν ἀφαιρούμενον τεκοῦσα, παναμώμητε Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ συντρίμματα καὶ σαρκὸς τὰ νοσήματα θεράπευσον.

Συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ πλοῦσιά σου ἔλεη, Παρθένε, βᾶνον, νοσήματα παύουσα ποικίλα ψυχῶν, τῶν ἐν πίστει προσιόντων σοὶ τῇ τῶν καλῶν αἰτίᾳ, πολυύμνητε.

Κύματα πράυνον τῆς παναθλίας μου ψυχῆς, δέομαι, καὶ τῆς σαρκὸς παῦσον τὰς ὀδύνας, ἣ μόνη τεκοῦσα ἀνευθεν ὀδίνων θεὸν σωματοῦμενον.

Ἀνθρώπων δεινῶν καὶ δαιμόνων πονηρῶν καὶ πάσης ἄλλης κακοπραγίας καὶ συμπτώσεως καὶ πάσης κακώσεως ῥύσαι με, ἅγία Παρθένε, καὶ συντήρησον φάλλοντα· Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

Ἐν ὁμοίωματι σαρκὸς ὁ ὑπέρθεος, ἀγνή, ἐκ σοῦ ὠράθη, ἐν ἀπαύστως δυσώπει ἐλεηθῆναι ἡμᾶς κακίᾳ

συχώντας, καὶ τρέμοντας τῆς αἰωνιζούσης, Παρθένε, A

ειμωρίας.
Φωτισθὲς ὡς νεφέλη, τὸν τῆς δικαιοσύνης κατέχουσα ἀγκάλαις σου, ἀγνή, ἥλιον ἄδυτον πέφυκας· διὰ τοῦτο βοῶ σοι· πολλοὺς ἐσκοτισμένον με κακοῖς φωταγώγησον, κόρη, ἀπαύστως σε γεραίροντα.

133 Ex Canone in S.

Salvatori ac Deo ex castis sanguinibus tuis corpus dedisti, o Virgo inviolata, qui dedit nobis sapientem Hierarcham suum, salutiferum ac ferventem defensorem, vere admirabilem Hypatium.

Esto mihi propitia in die Christi formidabili ac tremenda, o Dei Mater, Virgo genitrix Maria, quæ omnibus Filii tui creatoris es sublimior, quippe quæ sola ipsum supernaturaliter lactasti.

Virgo Mater, quæ Deum incarnatum peperisti graves et innumerabiles animæ meæ lapsus expians, salva me intercessione tua.

Gratiarum tuarum fluvii, et fontes curationum, et divinarum divitiarum distributiones dividuntur, o Dei Sponsa, ex manu illa, unde vita principium habuit, Omnipotentis qui ex utero tuo natus est.

Sapientiam Dei subsistentem peperisti, inviolata Virgo Deipara, quæ sanctos sapientissimos fecit, per quos malitiæ architecti cecidit fastus, et pessima machinamenta.

MHN ΙΟΥΛΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κοσμίαν καὶ Δαμιανόν, ἡμέρα α'.

Σὲ τοῦ Θεοῦ τὸ χωρίον, τὴν νοητὴν τράπεζαν, τὴν καλλομένην τοῦ Ἰακώβ, τὴν ἀδιάβατον γέφυραν, καὶ ἀδιάσειστον κλίμακα, ἄχραντε, αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν μακαρίζομεν.

Ὁ φοβερὸς ταῖς ἄνω στρατηγίαις ἐν σοὶ ἀφρόστως ἔθηκες, καθαρωτέραν εὐρηκῶς ὁρατῆς καὶ νοουμένης, ἀγνή Παρθένε, φύσεως· διὸ σε μακαρίζομεν.

Ἡ λαμπὰς τοῦ Θεοῦ φωτὸς, ἡ ἀνωτέρα πάντων τῶν ποιημάτων, ἡ τὸν ἀνθρώπων θεώσασα, ὡς Θεὸν κηρύσσασα, καὶ Θεοτόκος δοξάζεται.

Ἀνάτειλόν μοι, Δέσποινα, ἀκτίνα θείας γνώσεως τῇ ἐν τῇ σκότει τῆς ἀγνοσίας δεινῶς συνεχομένῃ, καὶ πρὸς φῶς· ὁδήγησον μετανοίας, ἄχραντε, πύλη οὐσα τοῦ φωτός.

Σῶσόν με, ἡ τεκοῦσα τὸν Σωτῆρα· βουλὴ γὰρ συνταράσσει με ἁμαρτημάτων, καὶ χειμάζει με κλυδωνίων ῥέοντων, καὶ ζάλη τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐκθλίβει με.

Καταβήσεται Χριστὸς, ὡς ὕετος ἐπὶ πόρον, ἐν τῇ γαστρὶ σου, θεοχαρίζετε, καὶ τοὺς χειμάρρους τῆς ἀνομίας καταπαύσει· ὡς Θεὸς, καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν πηγάζει τοῖς μέλπουσιν, Ἐβλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

(64^{***}) Desideratur in Menæis.

convivimus et æternum tormentum contremisimus.

Facta es, o casta, velut nubes lucida, quæ justitiæ Solem inocciduum ulnis continuisti: ideo clamo ad te: Illumina me, o puella, multis malis obtenebratum, dum te incessanter honoro.

Hypatium, die 28 (64^{***}).

O miraculum omnium miraculorum maximum, quod Virgo concipiens sine virili opera in utero suo illum qui universa complectitur, illum non coarctavit.

O Dei sponsa Virgo, quæ absque nuptialis thalami experimento, et absque seminis corruptione Unigenitum Patris concepisti, et in carne peperisti, ex immaculatis sanguinibus tuis, ne cesses preces effundere pro salute mundi.

Me multis periculis circumdatum, et peccatorum tempestate periculosissime jactatum, dirige nunc Spiritus sancti aura ad pacatissimam stationem, o Dei genitrix Domina, portus enim es Christianorum; quamobrem te 134 laudamus in omnia sæcula.

Mater Creatoris lucidissima mæstorum consolatio, periclitantium protectio, et laborantium auxilium, atque egrotantium velox visitatio, tu me, quandiu vixero, custodi.

MENSIS JULIUS.

Ex Canone in festo SS. Cosmæ, et Damiani martyrum, die 1.

Te Dei sedem ac possessionem, mensem spiritalem, speciem ac pulchritudinem Jacob, pontem trajectu felicissimum ac facillimum, scalam stabilem atque immobilem, omnes hominum generationes cum affectu beatam nuncupamus, o immaculata.

Ille qui formidabilis est supernis exercitibus, in te inenarrabili modo habitavit, o casta Virgo, cum te omni natura visibili, atque intelligibili puriorem invenisset: propterea te beatam appellamus.

Lampas divinæ lucis, superior omnibus creaturis, quæ hominem deificavit, quippe quæ Deum pepererit, Deipara glorificatur.

Oriri fac super me, Domina, radium divinæ cognitionis, cum tenebris ignorantiae graviter oppressus sim; et deduc me ad lumen pœnitentiæ, o immaculata, cum sis porta lucis.

Salva me, tu quæ Salvatorem peperisti; profundum quippe peccatorum conturbat me; et exagitat me tempestas concupiscentiarum, malignorumque spirituum procella affligit me.

135 Descendet Christus sicut pluvia in vellus, in utrum tuum, o Deo charissima; et torrentes iniquitatis cessare faciet, utpote Deus; atque immortalitatem ac vitam in modum fontis emanabit iis qui canunt: Benedictus Deus Patrum.

Ex sacris sanguinibus tuis incarnatus est Creator omnium, atque exivit ab utero tuo, virginem te conservans. O miraculum miraculorum! o novorum mysteriorum manifestatio, quæ in te facta sunt in omnia sæcula.

O virgo, quæ ipsis Cherubim superior apparuisti, effice mentem meam carnalibus concupiscentiis vitæque tentationibus superiorem; et concede mihi ut expedite facileque incedam pro semitis salutare, quæ ducunt ad supernam civitatem, o immaculata.

Ex Canone alio in SS. Anargyros Cosmam, et Damianum (64^{****}).

Salvatorem ac Deum ex castis sanguinibus tuis corporasti, o pura et inviolata, qui dedit nobis salutare medicos passionum nostrarum, et ferventes defensores, sapientes Anargyros in spiritu.

Te speciosissimam inter mulieres elegit Deus, et ex te corporaliter, o casta, nasci complacuit sibi, qui requiescit in sanctis suis.

Compassione tua dignum me fac, o Virgo inviolata, quæ peperisti Verbum unice compassivissimum, quod concessit universis finibus terræ Sanctos compatiens medicos, et miraculorum patratore.

Sapientiam Dei substantialem peperisti, o Virgo inviolata Deipara, quæ sanctos sapientissimos nobis concessit, per quos malitiæ architecti cecidit fastus, et gravissima stratagemata.

Ex Canone alio in SS. Anargyros Cosmam, et Damianum.

Effunde super nos, nunc, o casta, stillas miserationum tuarum, tu quæ bonum, et pium, et miseratorem ineffabiliter peperisti, atque universorum nunc præsidium existis.

Ille qui solus est bonus, solus intime misericors, immaculatam vulvam tuam ingressus est, o tota immaculata, volens nos passionibus pollutos reformare.

In te, o Virgo Dei Mater, spes meas reposui, me ab omni hostis malitia esse liberandum.

O Domina casta, quæ Deum incarnatum incomprehensibili modo peperisti, eundem semper deprecare, ut me a carnalibus passionibus, et ab æternis tormentis eripiat.

Ille qui inferiora superioribus in superna naturali

Ex Canone in festo S. Thomæ Palænsis et S. Cyriacæ martyris, die 7.

Mortis impetum repressisti, o casta, Christum immortalitatis datorem enixa, quem cum infernus voluntario decreto mortuum vidisset, contremuit.

O Virgo, quæ subsistentem Dei Sapientiam peperisti, a sophista malitiæ libera me mediatione tua, o sola carens omni labe.

Libera, o Virgo castissima, ab omni hostis læsione, eos qui noverunt te veram esse Dei matrem.

(64^{****}) Hic canon cum sequenti deest in Menæis impressis.

Ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν σεσάρκωται ὁ Πλαστοργὸς ὁ πάντων, καὶ σοῦ προήλθεν ἐκ γαστρὸς, σὲ παρθένον διαφυλάξας· ὦ θαῦμα θαυμάτων! ὦ καινῶν μυστηρίων φανέρωσις ἐν σοὶ πεπραγμένων εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας!

Φανείσα, Παρθένη, τῶν Χερουβὶμ ἀνωτέρα, ἀνώτερον ἀπέργασαι τὸν νοῦν μου τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ τοῦ βίου πειρασμῶν, καὶ διδοῦ βαλίζειν εὐσταλῶς τὰς σωτηρίους τρίβους, τὰς φερούσας, ἀχραντε, πρὸς τὴν ἀνω πόλιν.

Templum mundum fecit te, Domina, mundissimum **136** Verbum, quod divinam Anargyrorum Ecclesiam signis ac prodigiis semper magnificat.

O Maria virga quæ germinasti ex radice Jesse, protulisti, inviolata, florem Christum, qui velut floribus, miraculis exornat famulos suos Anargyros.

Perempta est mors in te; vitam enim substantialem peperisti Christum Dominum, o inviolata, protectorem vitæ nostræ, qui Anargyros medicos dedisti qui clamant: Benedicite omnia.

Facta es, o Virgo, domicilium lucis illius, quæ universa illuminavit, et luciferos sanctos nunc concessit, qui mortiferarum passionum tenebras in spiritu eliminant, o sola semper inviolata Virgo.

C partu tuo conjunxit, o castissima, custodiat in tranquillo statu nos, qui te laudibus exaltamus.

Mons Dei, ex quo Veritas manifestatur, tu es, o Virgo **137** casta, in quo eum inhabitasset ille, qui est incomprehensibilis, hominibus voluit similis fieri propter excessum misericordiæ suæ: cui psallimus: Benedictus es, etc.

Ecce, o anima mea, porta lucis, quæ nunc aperit aditus poenitiæ: ecce species Jacob; unica hominum tutela ac defensio: festina per intercessionem illius consequi misericordiam.

Agnoscentes te, o Domina, vere lucidam esse nubem Solis justitiæ per tuam intercessionem ab obscurissimis tenebris, et ab æterno supplicio liberemur, o ab omni nævo libera.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἄγιον Θωμᾶν τὸν ἐν τῷ Παλαιῷ, καὶ τὴν ἁγίαν μάρτυρα Κυριακὴν, ἡμέρα ζ'.

Ῥύμην, ἀγνή, τοῦ θανάτου ἀνέστειλας ἀθανασία; πρόξενον Χριστὸν κυήσασα, ὅν ὁ ἄδης θανέντα βουλήται ἐκκοῦσιζ ἰδὼν ἐτρόμαξεν.

Σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον ταχοῦσα, Παρθένη, τοῦ σοφιστοῦ με τῆς κακίας ἐκλύτρωσον μεσιτεῖα σου, μόνη παναμώμητε.

Ῥῦσαι πάσης κακώσεως τοῦ δυσμενοῦς, Παρθένη, τοὺς εἰδότες ἀληθῶς Θεοῦ σε μητέρα, πάναγνε.

Ἐλυσας, ἄκραντε, τῶν προπατόρων τὴν ἀράν, A
τέξασα ἄνευ σαρκὸς, σεμνὴ, θελημάτων τῶν πάντα
τῷ αὐτοῦ θελήματι θεῖῳ σαφῶς οὐσιώσαντα.

Βασιλέα κηρύσσει Χριστὸν οὐάπερ βασιλίσσα, θεο-
χαρίτωτα, τοὺς ἐπὶ σοὶ προστρέχοντας οὐρανῶν βα-
σιλείας ἀξίωσον.

Ὁ μόνος Θεὸς μόνην εὗρε καθαρὰν τὴν σὴν γα-
στέρα, καὶ σωματοῦται καὶ γνωρίζεται ἀνθρώπος
σώζων τὸν ἄνθρωπον· ὅθεν ὡς καλῶν σε αἰτίαν ἐπι-
στάμενοι ψάλλομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκί, κυ-
σασα.

Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς οὐσιώθη καθ' ἡμῶν ἐκ σοῦ,
Παρθένε, καὶ ὠράθη ὡς βρέφος ὁ πρὸ αἰώνων Πατέρι
καὶ θεῖῳ συνυπάρχων Πνεύματι· ὅθεν ὡς αὐτοῦ σε
δοξάζομεν μητέρα.

Φωτεινότηται λαμπάσι τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος,
Παρθένε παναγία, ὑπὲρ νοῦν οἱ Θεοτόκον εἰδότες σε
φωτιζόμεθα πίστει, καὶ σκότους ἐκλυτρούμεθα πα-
θῶν, καὶ πάντων κινδύνων καὶ πάσης περιστάσεως.

*Ex Canone in SS. Paternitium, et Coprum, die 9 (64****).*

Mortifica cordis mei affectiones, tu, quæ vitam
nostram Christum ineffabiliter peperisti, o Virgo
nuptialis thalami nescia, spes eorum qui recurrunt
ad te.

O porta salutaris, prænitiæ portas, utpote be-
nigna protectrix, aperi mihi, et a peccati portis
libera me, custodiens me divina potentia tua.

Corpus accepit ex visceribus tuis Deus Verbum,
o Dei genitrix puella, et ut infans visus est, exhi-
leus universis admirandam ac stupore plenam re-
generationem.

Ille qui erat perfectissimus, factus homo ex te,
o Virgo innupta, corruptam hominum essentiam
deificavit.

Incessabili voce ad te clamamus: Gaude, o in-

Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Πρό-
κλον καὶ Ἰλαρίωνα, ἡμέρᾳ ιβ'.

Γὼν τῶν ἀκοῶν τῆς προμήτορος Εὔας Γαβριήλ
σοὶ προσφωνῶν τὸ Χαῖρε ἀληθῶς ἐξετίναξε, Δέ-
σποινα· μόνη γάρ τὸν ἀναιρέτην τῆς κακίας τοῦ ὄψεως
ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἐκύησας.

Λῦσον, Παρθένε, τὸν δεσμὸν τῶν κακῶν μου,
συνδέουσα τῇ στοργῇ με τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος
Λόγου, πανάμωμε, καὶ σῶσόν με, Δέσποινα, ταῖς
ἰκεσίαις σου.

Συντριβὴν τῇ παραβάσει τῶν χειρῶν σου τὸ ποίη-
μα κατοικτεῖρων, Λόγε, μήτραν ἀπειρόγαμον ᾤκη-
σας, καὶ ἐν δυσὶ ταῖς οὐσίαις προσέληλυθας, ἀφθαρ-
σίας καὶ νικῶν ὁδοὺς τοῖς εἰδόσι σε.

Τίς δύναται τὸ σὺν ἐρμηνεύσαι μυστήριον, ὦ Δέ-

(64****) Menæa non habent.

Dissolvisti, o intemerata, primorum parentum
maledictionem, cum peperisti sine voluntate carnis,
o veneranda, illum qui voluntate sua divina ma-
nifeste universa produxit.

O Deo gratissima, quæ regem Christum pepe-
risti, utpote regina, eos, qui ad te recurrunt, di-
gnos fac regni cælorum.

Deus, qui est solus, solum uterum tuum purum
invenit, et corporatus est, et agnitus homo sal-
vans hominem: unde te tanquam causam bono-
rum agnoscences, psallimus: Benedicta tu, quæ
Deum in carne peperisti.

138 Supersubstantialis Deus substantia nostra
factus est ex te, o Virgo, et apparuit tanquam
infans, ille qui ante sæcula est cum Patre et Spi-
ritu divino: quare tanquam illius matrem te
glorificamus.

Lucidissimis lampadibus illius, qui ex te, o
Virgo sanctissima, supra mentis captum incarnatus
est, nos, qui te Deiparam fideliter agnoscimus,
illuminemur, et a tenebris passionum, omnique
periculo atque adversitate liberemur.

temeratissima: gaudium enim omnium Christum
genuisti: atque universum primæ matris Evæ
mœrorum effugasti.

Eccæ Arca illa legalis præfigurabat uterum tuum
continentem Manna Christum escam nostram, o
Dei genitrix sola casta, benedicta.

Cœlis sublimior apparuisti, dum Verbum Deum,
qui nos ad sublimia evexit, peperisti, quem super-
exaltat omnis spiritus, tanquam Deum nostrum,
in sæcula.

Lucis tuæ radiis illumina, o Sponsa Dei, ani-
mam meam, **139** in socordix profundo jacentem;
exsurge, atque hostes proturba ac dejice, qui sem-
per divexant cor meum, et ad libidines meas se-
ctandas impellunt me.

*Ex Canone in festo SS. martyrum Procli, et Hila-
rionis, die 12.*

Venumum, quod prima mater Eva auribus au-
diendo imbiberat, Gabriel tibi, Ave, acclamans
vere eiecit, o Domina: tu enim sola ablatores
malitiæ serpentis supra omnis cogitationis ac ser-
monis captum peperisti.

Dissolve, o Virgo, catenam malorum meorum,
colligans me amore Verbi, quod ex te, o mundis-
sima, natum est: et salvum me fac, o Domina, pre-
cibus tuis.

Confractus ob transgressionem, opus manuum
tuarum commiserans, o Verbum, uterum virilis
copule nescium habitasti, et in duabus substantiis
processisti, renovans vias immortalitatis scienti-
bus te.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o Domina

Deipara? omnium enim Creatorem ineffabiliter corporasti.

Ecce Virgo concipiet (exclamavit olim Isaia-) magni consilii angelum Emmanuel, Deum, et Dominum, et Salvatorem animarum nostrarum.

Tanquam sanctior omnibus creaturis, peperisti, o casta Virgo, o Virgo immaculata, benedicta Mater, semper glorificata, Creatorem et Dominum.

Incarnatus ex impollutis sanguinibus tuis Deus, qui fecit, et plasmavit me, o Dei genitrix Domina, recuperavit mundum, ita clamantem: Benedicite, et laudate Dominum.

Lucis domicilium facta es, o casta, sanctissima Mater Virgo, in materia visibili corporis, a qua omnes qui in 140 tenebris vitam trahunt, illuminantur: quamobrem te cum fide beatam appellamus.

Ex Canone in Synaxim, sec. collectam archangel Gabrielis, die 15.

Ubi Gabriel, etc.

(Idem est cum Canone diei 26 Martii.)

141 Ex Canone in festo S. Golinduchæ martyris, die 15.

A sordibus malitiæ volens Creator naturam nostram mundare, ex utero tuo mundo incarnatus est, o Deipara; propterea te omnes glorificamus.

Manifeste cognovimus Deum ex castis sanguinibus tuis incarnatum esse, o Virgo, nostramque nunc formam misericordia adductum suscepisse; quamobrem te cum fide glorificamus.

Vinculum transgressionis dissolvisti, bonorum datorem cum excessu benignitatis enixa: propterea nos fideles te, Virgo Mater, glorificamus.

Cum sit mens mea multis transgressionibus inquinata ac deturpata, precor te, o Dei Mater, unice immaculata (65), miserere mei, et salva me mediatione tua.

Cum contextuisset Altissimus sibi ipsi amictum ex puris sanguinibus tuis, o immaculata, eos qui divinis vestibus nudati fuerant, exornavit; propterea cum affectu te beatam appellamus.

Propitiatorium apud Deum te semper habemus, o summe immaculata: erue nos a futuræ vitæ terribilibus tormentis, ac libera nos ab omnibus minis et conatibus hostium tam visibilium quam invisibilium.

Tu quæ partu tuo universam seductoris malitiam sterilem reddidisti, o casta, cor meum omnium bonorum operum sterile, fructiferum effice, Deum mihi propitium redlendo.

142 Mediante voce angeli, concepisti, o casta,

(65) Hinc Joan. Trithemius abbas de laud. S. Anna cap. 7. ait ad rem nostram: « Digna Dei Mater fuisse creditur sine originali macula concipi, quæ illi erat Virgo paritura, qui totius mundi deleteret crimina. Nolo mireris Dei Genitricem præter naturæ consuetudinem ab originali præservatam cri-

σποινα Θεοτόκε· τὸν γὰρ κτίστην τῶν ὅλων ἀφράστω; ἐσωμάτωσα;.

Ἰδοὺ ἡ Παρθένος, ἀνέβω ὁ Ἥσαϊας πάλαι, βουλῆς ἄγγελον μεγάλης Ἑμμανουὴλ τὸν Θεόν, καὶ Κύριον, καὶ Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν συλλήψει.

Ὡς τῶν κτισμάτων πάντων ἀγνωτέρα, ἀγνή Παρθένε, ἀπεκύησας τὸν κτίστην καὶ Κύριον, Παρθένε ἀμίαντε, εὐλογημένη Μήτηρ ἀεὶ δεδοξαμένη.

Σαρκοθεὶς ἐξ ἀχράντων αἱμάτων σου ὁ Θεός· ὁ ποιήσας καὶ πλάσας με, Θεοκυῆτορ Δέσποινα, ἀνεκτίσαστο κόσμον οὕτω βωῶντα· Εὐλογεῖτε, ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγέννησαι, παναγία μητροπάρθενε, ἐν ὕλῃ ὁρωμένη τοῦ σώματος, καὶ πάντας τοὺς ἐν σκότει φωτίσαντος· ὅθεν σε πιστεῖ μακαρίζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὴν σύναξιν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, ἡμέρα ιγ'.

Ἀγνήν σε, κ. τ. λ.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Γολινδοῦχην, ἡμέρα ιγ'.

Τύπου κακίας τὴν φύσιν ὁ Πλαστοργὸς τὴν ἡμῶν βουλόμενος ἐκκαθαίρει, ἐκ τῆς οἷ; καθαρὰς σεσάρκαται γαστρός, Θεοτόκε· διὸ σε πάντες δοξάζομεν.

Γνωστὸς κατῆλθεν Θεὸς σαρκωθέντα, Παρθένε, ἐξ ἁγῶν σου αἱμάτων, δι' οἰκτον νῦν τὴν ἡμῶν ἀναλαβόντα μορφὴν. Διὰ τοῦτο πιστεῖ σε δοξάζομεν.

Δεσμὴν διέλυσας τῆς παραβάσεως τῶν καλῶν τὸν δοτῆρα ὑπερβολῇ τέχασα χρηστότητος, Παρθενομήτορ. Διὰ τοῦτο οἱ πιστοὶ σε δοξάζομεν.

Μεμολυσμένος τὸν λογισμὸν καὶ ἡτρεωμένος ταῖς πολλαῖς, Μήτηρ Θεοῦ, παραβάσει, σὲ καθικετεύω, μόνῃ ἀμόλυντε, οἰκτεῖραί με καὶ σῶσαι τῇ μεσιτείᾳ σου.

Υφάνας Ὑψιστο; ἐαυτῷ περιβολὴν ἐκ τῶν ἁγῶν αἱμάτων σου, τοὺς γυμνωθέντας θείαις καταστολαῖ; ἐπαίδρυνεν, ἀχραντε. Διὰ τοῦτό σε πόθῳ μακαρίζομεν.

Πατήριον κεκτημένους, πανέμοιμε, πρὸς τὸν Θεὸν σε πάντοτε, ἐξελοὺ ἡμᾶς τῶν ἐκεῖ βασάνων φοβερῶν, καὶ λύτρωσαι πάσης ἀπειλῆς καὶ ἐπιβουλῆς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

Ἡ τῷ τόκῳ σου πᾶσαν ἀποστειρώσασα τὴν κακίαν τοῦ πλάνου, πάσης στειρεύουσιν πράξεως, ἀγνή, ἀγαθῆς τὴν καρδίαν μου δειξὼν καρποφόρον, Θεὸν ἱλεομένη.

Φωνῇ ἀγγέλου, ἀγνή, συνέλαβες Λόγον Πατρὸς

mine, quam sibi mansionem paraverat Deus infusor gratiæ. Considera natam Dei Genitricem, et non miraberis sine macula conceptionem. Magna sunt quæ dicuntur, sed vera, sed sancta, sed Genitricem Dei decentia, cuius conceptionem prævenit gratia, et hinc miratur natura. Sic ille.

ἡμῖν ὁμοιωθῆναι θελήσαντα, ὀδυρόμενος εὐρεῖν ἡμᾶς ἔλεος, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων λύσιν, πανάμωμε· ὅθεν εὐχαρίστοις σε φωναῖς ἀεὶ δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὸν ἁγίον ἀπόστολον Ἀκύλαν, ἡμέρα ιδ'.

Λόγω, σεμνὴ, Λόγον ἐν μήτρᾳ συνέλαβες τὸν διὰ λόγου ἅπαντας δημιουργήσαντα· διὰ τοῦτο σὲ λόγοις ἐνδοξοῖς ἀνυμνοῦμεν, Θεοχαρίτωτα.

Ὁ μόνος καθαρὸς, ὁ μόνος Κύριος, σὲ μόνην ὡς ἔγνω καθαρωτέραν πάσης κτίσεως, πανάμωμε, ἐξ ἁγνῶν σου αἱμάτων σεσωματώται.

Νοητὸν σε παλαιόν, καὶ ὀψιτὸν τοῦ βασιλέως θρόνον, Θεοτόκε δέσποινα, ἐνομάζομεν.

Μήτηρ καὶ δούλη Χριστοῦ τοῦ σαρκωθέντος δι' ἡμᾶς γέγονας, ὃν ἐκτενῶς πάντοτε δυσώπει τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς τοὺς σε Θεοτόκον ἁγνὴν ἐνομάζοντας.

Κυριεύουμε κόρη πανάμωμε, τὸν ἀγαθοδότην Θεὸν ἡ κυήσας, τοὺς σε ὀμνούντας πάντοτε πειρασμῶν πολυτρόπων διάσωτον.

Νεκροῦται τὸ πρὶν ὁ Ἀδὰμ φθοροποιῶ βρώσει, πανάμωμε, σὺ δὲ τεκοῦσα τὴν ζωὴν ἡμῶν, τοῦτον, Παρθένε, ἐζώωσας· ὅθεν ὡς καλὸν σε αἰτίαν ἀνυμνοῦντες κραυγάζομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσας.

Ὡς τὸν παναίτιον Θεὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἀληθῶς, ἁγνὴν αἰτίαν ἐν γαστρὶ συλλαβούσα, καὶ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς ὀφθέντα τεκοῦσα, πανάμωμε, τοῦτον ἐκδυσώπει ὑπὲρ τῶν σε ὀμνούντων.

Σὲ φωτιστικὴν λυχνίαν προεώρα προφήτης τὸ φῶς τὸ ἀντιτεῖλαν ἐκ φωτὸς, Παρθενομήτορ, βαστάζουσαν, τὸ φωτιστὴν πλουσίως τὰ πρὶν ἐσκοτισμένα ταῖς αὐγαῖς τῆς αὐτοῦ ἀνεκφράστου, πανάμωμε, θεότητος.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κήρυκον καὶ Ἰουλίτην, ἡμέρα ιε'.

Κατήργηται θάνατος διὰ σοῦ, καὶ ἔξου τὸ κέντρον ἠφανίσθη, Μήτηρ ἁγνή· σὺ γὰρ τὸν ἀθάνατον Δεσπότην θανατωθέντα σαρκὶ ἀπεκύχσας.

Μὴ κενώσας τοὺς κόλπους τοὺς Πατρικοὺς, ὀφραντε, Λόγος ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας σου τὴν πανάμωμον γαστέρα ἔφυκε, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως ὤράθη, καὶ βροτοὺς ἐθέωσεν ὁ ὑπερούσιος.

Νόμοι φύσεως, πάντα γινε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν κυοφορίᾳ σου ἐναλλάττονται· τὸν Πλάστην γὰρ ὑπὲρ νόον καὶ λόγον ἀπεκύχσας.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος σάρκα ἀνέλαβετο ἔννοον καὶ ἔμψυχον ἐκ σοῦ, παναγία, καὶ δι' οἶκτον ἐγένετο ἐνθρώπος, καὶ ἐθέλω μετὰ παραβάσει ἀποσθέντα, ὃν ἱκίτευσ οὔσαι τὰ σύμπαντα.

A Verbum Patris, quod nobis voluit assimilari : illud idem nunc deprecare, o mundissima, pro nobis ut misericordiam, et peccatorum absolutionem invenire possimus, quamobrem gratis vocibus, te semper glorificemus.

Ex Canone in festo S. Aquilæ apostoli, die 14.

Verbum mediante verbo in utero concepisti, o veneranda, quod per verbum universos creavit : ideo te verbis divinis collaudamus, o Dei gratia cumulatissima.

Solus mundus, solus Dominus, ut te agnovit solam, omni creatura mundiorē, o immaculatissima, ex castis sanguinibus tuis corporatus est.

B Te spirituale palatium, et altissimum Regis thronum, o Deipara Domina, nominamus.

Mater es et ancilla Christi incarnati propter nos : quem semper impense deprecare ut salvos faciat nos, qui te Deiparam castam nuncupamus.

Ὁ puella immaculatissima, cujus nomen dominium resonat ; quæ Deum, bonorum datorem peperisti ; eos qui te collaudant assidue a multiformibus tentationibus salva.

Mortuus est olim Adam lethifero cibo degustato, o summe pura Virgo : tu autem enixa vitam nostram, eundem vivificasti : unde te tanquam bonorum causam laudantes, clamamus : Benedicta tu, quæ Deum in carne genuisti.

C Cum Deum rerum omnium causam, supra omnem causam vere, o casta, in utero conceperis, ac propter nos similem nobis effectum pepereris, eundem, o intemeratissima, suppliciter exora pro illis, qui te laudibus exornant.

Te lucernam illuminativam prævidit propheta, o Virgo **143** mater, gestantem lumen ortum de lumine, quod ea quæ antea tenebris offusa erant, splendoribus ineffabilis divinitatis suæ copiose illuminavit, o immaculatissima.

Ex Canone in SS. martyres Cericum et Julittam, die 15.

Irriti facti sunt conatus mortis, et inferni stimulus exterminatus est per te, Mater casta : tu enim immortalem Dominum, qui secundum carnem mortuus est, peperisti.

D Verbum illud supersubstantiale, quod omnem substantiam creavit, non deserens Paternum simum, in utero tuo mundissimo habitavit, o immaculata, et caro sine ulla mutatione apparuit, hominesque deificavit.

Naturæ leges in partu tuo, qui fuit supra naturam, mutatae sunt, o castissima ; etenim Creatorem modo ineffabili atque inexcogitabili peperisti.

Deus Verbum Dei carnem mente atque anima præditam assumpsit ex te, o Sanctissima, et misericordia motus, factus est homo, meque deificavit, qui reiectus ac perditus eram, ob transgressionem. Hunc tu deprecare, ut omnibus salutem concedat.

Acutissima intercessionis tuæ falce, amputa, o A puella, a radicibus pravas cogitationes animæ meæ; neque fructiferum redde, precor; omnium enim Satorem Deum, et Salvatorem peperisti.

Verbis tuis inhærentes, omnes generationes te beatam dicimus, o puella, beati Dei matrem factam, qui credentes in se, facit esse beatos.

Verbum ex immaculatissimis sanguinibus tuis incarnatum, o puella immaculata, eos qui ad irrationabilissimas carnis passiones ante propenderant, divina scientia deificavit; ideo nos illud superexaltamus in omnia sæcula.

144 Illumina, o porta lucis, animam meam ab affectibus exæcatam, pravisque cogitationibus obtenebratam, ac periclitantem; meque a tentationibus, periculis, ac tribulationibus eripe, ut glorificem te, fidelium spem ac fortitudinem.

Ex Canone in festo S. Athenogenis martyris, die 16.

Verbum æternum, ex sanguinibus tuis, o innupta, carnem factum, supra mentis verbique comprehensionem, peperisti.

Cœlis sublimior facta es, o casta, et Seraphim sanctior, quippe quæ omnium Regem ac Dominum supra naturæ ordinem genueris.

Æqualis cum Genitore potestatis ac throni, supersubstantialia corporasti, o immaculatissima, qui cum hominibus propter suam misericordiam conversatus est.

Matrem ac Virginem te totam sanctam agnoscentes, concordi voce te veneramur, et devote beatam appellamus.

Tanquam intelligibilis arca, legislatorem portasti: tanquam lucerna splendida lumen peperisti: tanquam radix nunquam irrigata vitæ racemum, o Deipara, protulisti.

Verbum, quod supra verbi comprehensionem peperisti, o Dei genitrix Maria, pro nobis exora, qui te cum fide collaudamus, ac beatificamus, o immaculata.

Liberati per te, o intemeratissima, ab antiquo primorum parentum lapsu, tibi clamamus, Ave, et cum fide glorificamus eum, qui per te nos a corruptione liberavit.

Fers in ulnis Deum ferentem omnia; nutris nutritorem, **145** o casta, nobis similem effectum; quem deprecare, ut a cunctis asperis atque adversis liberet populum tuum.

Ex Canone in festo S. Marinæ martyris, die 17.

Receptaculum capax divinæ gratiæ facta es, o Dei genitrix immaculata: propterea Marina affectu virgineo deprosequens ac desiderans, Filio tuo adducta est post te.

Vere ac proprie te Deiparam nos fideles venera-

Προβόλους τῷ τμητικῷ σου δρεπάνῳ τῆς πρεσβείας ἐναπόκοφον, κόρη, τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου, καὶ καρποφόρον ἀνάδειξον, ἕομαι· ἀπάντων γάρ τὸν φυτουργὸν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἐκύησας.

Ἦρήμασι σοὶ ἀκολουθοῦντες μακαρίζομεν γενεαὶ πᾶσαι, κόρη, μακαρίου Θεοῦ Μητέρα σε δειχθεῖσαν, τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας μακαρίους ἐκτελοῦντα.

Σαρκοθεὶς ὁ Λόγος ἐκ τῶν παναχράντων σου αἱμάτων, κόρη, τοὺς προνευκόμενους πρὸς τὰ ἀλογώτατα τῆς σαρκὸς πάθη, ἐπιγνώσει θεῖα ἐθέωσεν, ἀχραντε, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν τυφλώττουσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ πονηροῖς λογισμοῖς ἀμαυρωθεῖσαν καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξελοῦ με πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα δοξάσω σε, τὴν ἑλπίδα τῶν πιστῶν καὶ κραταίωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀθηνόγενην, ἡμέρα ις'.

Σάρκα γεγεννημένον ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων, ἀπειρόγαμε, τὸν αἰώνιον Λόγον ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἐκύησας.

Ἄφθαρτος οὐρανῶν, ἀγνή, ὑψηλότερα, καὶ τῶν Σεραφίμ ἀεὶ ἁγιώτερα, ὡς τὸν ἀπάντων Δεσπότην καὶ Βασιλέα ὑπερψύως κυοφορήσασα.

Ἰσοδύναμον, σύνθρονον τῷ γεγεννηκῶτι τὸν ὑπερούσιον ἱσωμάτωσας, πανάμωμε, τοῖς βροτοῖς δι' οἰκτον ὁμιλήσαντα.

Μητέρα καὶ Παρθένον εἰδότες σε παναγίαν συμφύως γεραίρομεν, καὶ εὐσεβῶς μακαρίζομεν.

Ὡς νοητὴ κιθαρὶς τὸν νομοδοτὴν ἐδάστας, λυχνίς ὡς φωταυγὴς τὸ φῶς ἀπεκύησας, ὡς ῥίζα ἀπότιστος τῆς ζωῆς τὸν βότρυν, Θεοτόκε, ἀνεβλάστησας.

Ὅν ἀπεκύησας Λόγον ὑπὲρ λόγον, Θεογενῆτορ Μαρία, ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδυσώπει, τῶν πιστῶν; σε ὑμνούντων, καὶ μακαρίζόντων σε, ἀχραντε.

Λυτρωθέντες, πανάμωμε, διὰ σοῦ, τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων ἐκπτώσεως, τὸ, Χαῖρε, σοὶ βοῶμεν, καὶ πίστει δοξάζομεν τὸν διὰ σοῦ ἐκ φθορᾶς ἡμᾶς ρυσάμενον.

Θέρεις ἐν ἀγκάλαις Θεὸν τὸν φέροντα πάντα, τρέφεις τὸν τροφία ἡμῶν, ἀγνή, ὁμοιωθέντα· ὃν ἐκέτευε τῷ λαῷ σου δοῦναι πάντων δυσχερῶν τὴν ἀπολύτρωσιν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Μαρίνην, ἡμέρα ις'.

Δοχεῖον χωρητικὸν γέγονας τῆς θαλάσσης χάριτος, Θεογενῆτορ ἀχραντε· διό σε Μαρίνα ποθήσασα παρθενικῶς ὀπίσω σου τῷ σῷ ὕψι προσαπηνήνκεται.

Κυρίως καὶ ἀληθῶς σε Θεοτόκον οἱ πιστοὶ σέβο-

μεν, πανάμωμε· σὺ γὰρ Θεὸν τέτοκας σάρκα γεγενῆσθαι.

Fluxus corruptionis compescuit Virgo, incorrupte enim genuit illum qui corruptam hominum naturam a corruptione vindicavit.

Ἡ πανάμωμος καὶ μόνη ἀγιωτέρα τῶν Χερουδὶμ φανείσα, τὰς ψυχὰς ἡμῶν σώσον πάσης περιστάσεως, τῶν πίστει ὑμνοῦντων σε, ἄχραντε, Παρθένε θεόνομφε.

Θάλασσαν σπαργανώσα· ἐμὴλὴν βουλῇματι κυφορεῖται ὁ Κτίστης ἐκ παρθένου, κόρη, ἀπειρογάμου, ὡς περ βρέφος, καὶ σπαργάνοις ἀρρήτως εἰλίσσεται.

Παρθένε μόνη ὡς καθαρὰν σε ἀδιάφθορον Λόγος καθαρὸς ἡγάπησε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνεπλάσατο σαρκούμενος, κόρη, τὸν ἀνθρώπον, ὁ Μαρίνην δοξάσας τοῖς θαύμασι.

Ὡφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν Θεὸν οὐράνιον ἀποκυψάσα τὸν οὐρανῶσαντα, πάναγε, γηγενῶν ὅλον τὸ φύραμα, καὶ τῆς Μαρίνης τὴν σεπτὴν μνήμην φαιδρύναντα, ὧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλας· μήτρας ἐξ ἀπειράνδρου σου, Παρθένε, ἣ ταῖς φυκτωραῖς ἐνθόεις καταυγασθεῖσα φῶς ἐχρημάτισεν, ἣ τῆς χαρᾶς ἐπώνυμος, Θεοκυῆτερ Μητροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Ἀλμλιανόν, ἡμέρα ιη'.

Ἰσχύς μου, καὶ ὑμνησις, καὶ φωτισμὸς τῆς καρδίας μου ὑπάρχε, πανάμωμε, Χριστὸς ὁ Κύριος, ὃν ἐκύησας ἐν δύο ταῖς οὐσίαις, μὴ ὑποστάσει δὲ κατανοούμενον.

Νόμους τοῦς τῆς φύσεως λαθοῦσα ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν τοκετῇ, παρθένος μετὰ γέννησιν, Παρθενομήτορ, ἔμεινας· τὸν Πλαστοργὸν γὰρ, ἄχραντε, ἀπάσης κτίσεως τέτοκας.

Ἀγίασματός σε τόπον τοῦ ἡμᾶς ἀγίασαντος, παναγία κόρη, μόνην εὐρεθεῖσαν δοξάζομεν, δι' οὗ οἱ γῆν κατοικοῦντες οὐρανῶθησαν, καὶ ζωῆς ἀληθινῆς ἡξιώθησαν.

Ρομφαίᾳ τρωθέντα με τῆς ἀμαρτίας ἴασαι τῇ δραστηκωτάτῃ σου φαρμάκῃ, ἣ τὸν Σωτήρα Χριστὸν κυήσασα, λόγγῃ τὸν τρωθέντα δι' ἐμὲ, ἄχραντε, καὶ τρώσαντα τὴν καρδίαν τοῦ ὄψεως.

Εὖα μὲν ἐτρύγησε τοῦ ξύλου καρπὸν θανατηφόρον· σὺ δὲ, πάναγε, ζωῆς τὸ ξύλον καρπογονεῖς, οὗ ἡ γεύσις ἀπαντας τοὺς θανόντας ἀνεζώωσεν.

Κυριόνομε· θεόνομφε, τὸ, Χαῖρε, σοὶ πίστει κραυγάζομεν· καὶ γὰρ ἐκύησας χαρὰν ἀνεκλάλητον Χριστὸν τὸν Κύριον, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν Πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἴ.

Σταγόνα μοι ὑμῶν ἐλέους, πηγὴν τοῦ ἐλέους ἣ κυήσασα, καὶ τῆς ἀμαρτίας μου ξηρανὸν ὑμῶν ἔργατα, καὶ τῆς ψυχῆς μου πρᾶξον ἀγρία κύματα, Παρθένε Θεοτόκε Μαρία, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὶ με καταύγασον τῇ σῷ, πανύμνητε, τὸν ἐν σκῇτι πορευόμενον· δίδου μοι χεῖρα βοηθείας· τὰ

A mur, o munda ab omni labe : tu enim Deum carnem factum peperisti.

O immaculatissima, quæ sola sanctior Cherubini apparuisti, salva animas nostras ab omni circumstanti adversitate, dum te cum fide laudamus, e immaculata Virgo, sponsa Dei.

Creator, qui nebula tanquam fascia mare circumdat, sua voluntate ex puella Virgine annupta gignitur tanquam infans, et fasciis modo inefabili circumvolvitur.

O Virgo unica, te utpete puram et incorruptam Verbum illud purum dilexit, et ex te incarnatum, hominem reformavit; quod Marinam miraculis glorificavit.

Altior cælis apparuisti Deum cœlestem enixa, e castissima, qui cœlificavit universam massam terrigenarum, ac venerandam Marinæ memoriam illustravit; ad quem clamamus : Omnia opera, laudate Dominum.

Lucem nobis oriri fecisti ex inviolato utero tuo, o Virgo, qui splendoribus divinis illustratus, lux evasit, o Dei genitrix, Mater virgo, cujus nomen resonat lætitiā.

146 Ex Canone in festo S. Emiliani martyris, die 18.

Fortitudo mea, et laus mea, illuminatio cordis mei est Christus Dominus, quem peperisti, o summe illibata, qui intelligitur in duabus substantiis, una autem hypostasi.

Naturæ leges ignorans in partu tuo, qui fuit supra naturam, o Virgo Mater, post partum Virgo permansisti : omnium enim creaturarum Conditorum, o inviolata, peperisti.

Te, quæ sola sanctificationis sanctificantis nos locus esse inventa fuisti, o puella tota sancta, glorificamus; per quem, terram inhabitantes, cœlestes facti sunt, veraque vita digni redditi sunt.

Me peccati gladio vulneratum sanasti efficacissima medicina tua, o immaculata, quæ Salvatorem Christum peperisti, qui propter me lancea vulneratus, cor serpentis ipse vulneravit.

Eva quidem decerpit fructum arboris mortiferum : tu autem, o castissima, vitæ arborem fructificasti, cujus gustus omnes, qui mortui erant, vivificavit.

O Dei sponsa, dominantī nomine ornata, tibi, cum fide clamamus, Gaude; etenim gaudium ineffabile Christum Dominum peperisti, ad quem vociferamur : Patrum Deus, et Dominus benedictus es.

Deplue super me stillam misericordiæ, tu, quæ misericordiæ fontem peperisti; peccatique mei imbres exsicca, ac feroces animæ meæ fluctus tranquilla, o Virgo Deipara Maria, ut te in omnia sæcula glorificem.

Illustra me luce tua in tenebris ambulātem, o omni laude dignissima : porrige mihi manum

auxiliatricem : nubes animæ dispelle ; passionum mearum tempestatem seda, o refugium desperationum.

147 *Ex Canone in festo S. P. N. Dii confessoris, die 19.*

Solis spiritualis tabernaculum facta es, o ab omni labe pura, qui nos divinis splendoribus pietatis illuminavit, atque ignorantiae nebulas dissipavit, o Virgo perpetua.

Habitavit in te, o immaculata, ille, qui habitat in caelis ; quem enixe roga, ut salvet animas laudantium te.

Candelabrum luciferum, te divinum splendorem in utero gestantem agnovimus, o Virgo : unde te supplices deprecamur, ut luce tua irradies animas omnium qui te collaudant.

Interfice animæ meæ affectus, o inculpabilissima, quæ vitam omnium ineffabili Verbo peperisti : et mentem meam conturbatam pacifica, o puella.

Cherubim sanctiorem effecit te, o puella, Deus sanctus manifeste, qui sanctificat clamantes, Benedicta tu in mulieribus, o Domina immaculatissima.

Caelis latior apparuisti, Deum in te capiens, o Maria castissima ; quem deprecare ut liberet me a passionibus detinentibus me, atque a futura tremenda sententia eripiat me clamantem : Laudate, omnia opera, Dominum.

Parce mihi, Christe, quando veneris cum gloria ad judicandum mundum, cum habeas deprecantem te, o Verbum, Deiparam semper Virginem, et angelorum ordines, sanctorumque concilium.

Ex Canone in festo S. Eliæ Prophetæ, die 20.

Supersubstantialis Deus, ex te, o mundissima, incarnatus es, et propter nos homo factus es similis nobis : quem impense roga, o castissima, ut me, qui supra omnes **148** homines peccavi, salvet et liberet a supplicio.

O porta impervia, per quam transitur ad Deum, poenitentiae portas aperi mihi precor, abluens sordes peccatorum meorum imbris misericordiae tuæ, o puella Deo charissima.

Cum omnibus caelestibus virtutibus, cum omnibus prophetis et martyribus, cum apostolis et confessoribus, preces effunde, o Domina mundissima, ut ego, qui multa peccavi, salutem consequar, et a futuris poenis eripiar.

Super te tanquam imber descendit Verbum supersubstantiale, quod deprecare, o puella innocentissima, ut super me nunc mundas compunctionis stillas depluat, quibus omnes immensorum malorum meorum sordes abluantur.

O porta Dei, divinos ingressus ostende miserae animæ meæ, quos ingrediar cum confessione, malorumque absolutionem recipiam, o Deipara.

Laudo te, o tota laudabilis, et magnifico, o Deo

A νέφη τῆς ψυχῆς μου ἀπέλασον· παθῶν μου τὸ κλυδώνιον κόπασον, ἀπεγνωσμένων καταφύγιον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν Δίον, ἡμέρα ιθ'.

Ἦλιου τοῦ νοητοῦ, πανάμωμε, σκῆνωμα γέγονας ταῖς θεϊκαῖς λαμπρότησιν ἡμᾶς εὐσεβείας καταυγάζαντος, καὶ τὴν ἀχλυν διώξαντος τῆς ἀγνωσίας, Ἀειπάρθενε.

Ἐνέκησεν ἐπὶ σοὶ ὁ κατοικῶν τοὺς οὐρανοὺς, ἄχραντε, ὃν ἐκτενῶς αἰτησαὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς τῶν ὁμνούντων σε.

Φωτοφόρον σε λυχνίαν τὸ θεῖον φέγγος ἐν τῇ γαστρὶ βαστάσασαν ἔγνωμεν, Παρθένε· ἔθεν δυσωποῦμέν σε, φοιτῆ σου καταύγασον πάντων τὰς ψυχὰς τῶν ὁμνούντων σε.

Νέκρωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, πανάμωμε, ἢ τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων ἀπορρήτῳ λόγῳ κυήσασα, καὶ τὸν νοῦν μου ταρασσόμενον, κόρη, εἰρήνευσον.

Ἀγνωτέραν τῶν Χερουβὶμ σε ἀπειργάσατο, κόρη, ὁ θεὸς ὁ ἅγιος ἱμῶν, ἀγιάζων τοὺς κραυγάζοντας· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἄφθονος πλατυτέρα οὐρανῶν θεὸν χωρήσασα, Μαρία πάναγνε· ὃν καθικέτευσέ ῥύσαι με τῶν παθῶν τῶν συνεχόντων με, καὶ τῆς μελλούσης φοβερᾶς δίκης· με ῥύσασθαι τὸν βοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φεῖσαι μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, ἔχων δυσωποῦσάν σε, Λόγε, τὴν θεοτόκον τὴν ἀειπαρθένον, τὰ τῶν ἀγγέλων τάγματα, καὶ τῶν ὁσίων τὴν ὁμήγυριν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Ἠλίου, ἡμέρα κ'.

Ὁ ὑπερούσιος θεὸς, πανάμωμε, ἐκ σοῦ σεσάρκωται, καὶ δι' ἡμᾶς ὥφθη καθ' ἡμᾶς ὁ ἀνθρώπος, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευσέ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ἡμαρτηκότα με, πάναγνε, σῶσαι καὶ κολάσεως ῥύσασθαι.

Ἀδίδευστε πύλη, ἢ πρὸς θεὸν φέρουσα, πύλα· μετανοίας μοι, κόρη, ἀνοίξον, δέομαι, ἀποκαθαίρουσα ἁμαρτιῶν μου τὸν ῥύπον ὁμοῖος τοῦ ἑλέους σου, θεοχαρίτωτα.

Μετὰ πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων, μετὰ πάντων, Δέσποινα πανάμωμε, τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ὁσίων, ἰκέτευσέ τυχεῖν με σωτηρίας· τὸν πολλὰ ἁμαρτάνοντα καὶ βυθθῆναι μελλούσης κολάσεως.

Ἐπὶ σὲ ὥσπερ ὁμοῖος Λόγος καταβέβηκεν ὁ ὑπερούσιος, ὃν δυσώπει, κόρη, ἐπομβρῆσαι μοι νῦν κατανύξεως καθαράς σταγόνας ἀποπλυνούσας πάντα ῥύπον τῶν ἀμέτρων κακῶν μου, πανάμωμε.

Ἡ πύλη ἢ τοῦ Θεοῦ, εἰσόδους θείας ὑπέδειξεν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ἐν αἷς εἰσελεύσομαι ἑομολογούμενος, καὶ κακῶν τὴν λύσιν, Θεοτόκε, ἀπολήφομαι.

Ἦμῶν σε, πανύμνητε, καὶ μεγαλύνω, θεοχαρίτωτα,

την ἀγνήν σου λοχείαν· βοήθησόν μοι βίου τοῖς κύμασι· χειμαζομένη, καὶ δίδου κατάνυξιν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, καθαρτικὴν τῶν μολυσμῶν.

Νομοθετῶν εὐσέβειαν καὶ διδάσκων μετάνοιαν ὁ Ἐμμανουὴλ ἐκ σοῦ τεχθεὶς ἐπέφανεν, ὃν νῦν ἐκδυσώπησον, ὑπεραγία Δέσποινα, τῆς δικαιοσύνης ὑπανοῦξαι μοι πύλας, καὶ σῶσαι με βοῶντα· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε Κύριον.

Φωνάς· τῶν οἰκετῶν σου, ὡς ἀγαθὴ, μὴ παρίδης, πανάμωμε Δέσποινα, ἀλλ' ἐκτενῶς αἰτῆσαι τὸν πάντων Δημιουργὸν τῷ βασιλεῖ τὰ τρόπαια, καὶ τὴν εὐρωστίαν τὴν ψυχικὴν δωρῆσθαι, Παρθένε, καὶ θείας βασιλείας τὴν μετουσίαν καὶ λαμπρότητα.

149 Ex Canone in S. Focam martyrem, die 23 (65).

Soluta est primorum parentum pœna : Deum enim, qui est ante sæcula, peperisti, o illibata ; qui factus novus infans, omnem humanam substantiam penitus renovavit.

Deus ex te incarnatus, propter viscera misericordiæ suæ, hominibus unitus est, ac sustulit maledictionem, o sola omni benedictione cumulata Domina.

Virgo a nuptiis immunis, Virgo benedicta, pontificum gloria, martyrum omnium corona, libera a periculis ac tribulationibus eos qui concinunt laudes tuas.

Sapientia Dei ædificavit sibi domum, prout sibi placium fuit, ex puris sanctisque sanguinibus tuis, o Domina.

Tanquam imber salutaris, Verbum effusum est

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Χριστίνην, ἡμέρα κδ'.

Συνέλαβες Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς σαρκὶ ἐνωθέντα καὶ ὑπόστασιν τὴν ἐκ σοῦ, ὃν ἐπιτοθήσασα Χριστίνα τοῦ μαρτυρίου τὸ κλέος ἐκτήσατο.

Ἐτήσόν μοι τὸν τάραχον τῶν λογισμῶν, ἀγνή Δέσποινα, παῦσον ψυχῆς πᾶσαν ἀθυμίαν, τὸν Χριστὸν ἡ καύσασα.

Προφητῶν σε ὁ ἔνδοξος πάλαι Ἡσαΐας ῥάβδον ὠνόμασεν, ἀνθος φέρουσαν τὸν Κύριον, Θεοτόκε μητέρα ἀειπάρθενε.

Νεκρὸν με τῇ ἁμαρτίᾳ γενόμενον ζώωσον, ζωὴν ἀναμάρτητον, ἀγνή Παρθένε, καύσασα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφηταὶ μυστηρίου σου, Παρθένε, τὸ βάθος, προφητικῶς προκατήγγειλαν θεῖω καταλαμπόμενοι πῶρρωθεν Πνεύματι μητέρα σε παναληθῆ τοῦ Δεσπότητος τῶν ὅλων γενήσεσθαι.

Νόμος, Παρθένε, ὑπερβάτα τοὺς τῆς φύσεως τῇ θεῖᾳ σου συλλήψει ὑπὲρ φύσιν Θεὸν ἐκέχσας βοῶσα· Εὐλογητὸς εἰ, Κύριε ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἡ κραταὶδὸ βοήθεια τῶν πιστῶν, ἀειπάρθενε, ῥῶσαι με τῆς πλάνης τοῦ δολίου δράκοντος δεινῶς πολεμοῦντός με, καὶ ταπεινῶσαι σπεύδοντός· σύ γάρ

(65) Deest in Menæis impressis.

gratissima, castum partum tuum : adjuva me vitæ fluctibus exagitatum, et concede compunctionem miserabili animæ meæ, qua illius scditates emundentur.

Legislator pietatis, et magister pœnitentiæ Emmanuel ex te natus apparuit ; quem nunc suppliciter exora, o supersancta Domina, ut justitiæ portas mihi desuper aperiat, et salvet me clamantem : Sacerdotes, benedicite Dominum.

Voces famulorum tuorum, utpote benigna, ne despicias, inculpatissima Domina : sed omnium Conditorum enixe roga, o Virgo, ut regi tropææ, animique fortitudinem, ac regni divini consortium, splendoremque largiatur.

Bin incorrupto utero tuo, o puella sanctissima, et malitiæ torrentes divina potentia sua exsicavit.

Conquassatam ac dirutam animæ meæ domum, tu, utpote benignissima, pœnitentiæ actibus renova, o castissima puella, quæ universam hominum naturam partu tuo reformasti.

Arca legis, et urna quæ manna continebat, signabat te, o castissima ; mensa divina, et lucerna auro collucens, quæ lumen illud in revelationem gentium peperisti, quod divina scientia universum terrarum orbem illuminavit.

Illumina, o pura, animam meam, peccatorum tenebris involutam, et a flammis ac tenebris æternis libera me mediatione tua, ut cum animi exultatione magnitudinem tuam concelebrem

150 Ex Canone in festo S. Christinæ martyris, die 24.

Concepisti Verbum Patris carni unitum secundum hypostasim quæ erat ex te ; quod ardentem amans Christina martyrii gloriam adepta est.

Seda, o casta Domina, cogitationum mearum tumultum, aufer omnem animi consternationem, tu quæ Christum peperisti.

Prophetarum gloriosissimus Isaias olim te virginam nominavit, quæ florem Dominum protulisti, o Delpara mater semper virgo.

Me propter peccata mortuum vivifica, o Virgo casta, quæ vitam immortalē peperisti

Mentis oculo inspicienter divinitus loqui propheta mysterii tui profunditatem, o Virgo ; prophetice a longe prænuntiaverunt, divino Spiritu illustrati, futuram te matrem verissimam Domini universorum.

Cum naturæ leges transcendisses, o Virgo, divina conceptione tua, Deum supra naturæ ordinem peperisti, clamans : Benedictus es, Domine Deus in sæcula.

O Virgo perpetua, validissimum fidelium auxilium, libera me a seductione fraudulentī draconis, qui graviter oppugnat me, atque humiliare mise-

rumque me reddere satagit: tu enim dux es infallibilis atque omni errore carens, eorum qui confidunt in te, atque incessanter clamant: Populi, superexaltate Dominum.

O Virgo amica bonorum, animam meam peccatis malignatam, bonam effice, et ab æterna flamma libera me intercessionibus tuis.

151 *Ex Canone in S. Fantinum mart. die 24 (65°).*

O Castissima, quæ lucem divinam atque immaculatam in lucem edidisti, tenebras, quæ in me sunt, dispelle, cordis mei nubes dissipa, illumina me, porta luminis, qui te cum fide magnifico, Deumque glorifico: gloriose enim glorificatus est.

Ille, qui duplici præditus natura intelligitur, Deus et homo, Paternum sinum nulla ex parte derelinquens, in sinu tuo, o Virgo inviolata, resedit circumscriptibilis, cum sit incircumscriptus suapte natura.

Deus cælestis intra viscera tua habitavit, o Puella, atque hominem deificavit, teque universorum patrocinium præsidiumque constituit.

Legales typi præfigurabant mysterium conceptionis tuæ, quorum nos intuentes exitum glorificamus te, o Virgo, quæ facta es omnium bonorum causa, et genus nostrum gratia replevisi.

Respice in me, o Deo gratissima Regina, et a

Ex Canone in festo SS. Hermolai, et sociorum martyrum, die 27.

Redde mihi Christum propitium, o Virgo tota sine macula (66), liberans me in die Judicii a tremenda damnationis sententia.

Libera me, o immaculatissima, a gravissima tempestate peccatorum, et cogitationum, quæ crudeliter invadunt cor meum.

Tanquam thronus igniformis, Dominum fers, o divina gratia cumulatissima; quem deprecare ut salvos faciat nos in peccati salo periclitantes.

Habentes te, o Virgo, patrocinium, refugium, firmamque defensionem, per te liberemur ab omni tribulatione.

Tempestas immensorum peccatorum meorum conturbat me, et in profundum desperationis semper dejicit me, o Puella: at tu præveniens, porrige mihi manum tuam, et da mihi, ut in tranquillo penitentiae portu securus ingrediar.

Virgo omni sanctitate prædita, quæ Deum incarnatum peperisti, ab omni peccato, et tribulatione salvum fac populum tuum clamantem: Benedictus es, Deus Patrum.

(65°) Menææ non habent.

(66) Consonat S. Amadeus Lausannensis antistes homil. 7 de B. V. dum inducens Christum Matri suæ in cælum subeunti gratulantem, in hunc modum scribit: « Dominus assistens egressæ de corpore, ita prædicat laudes ejus: Tota pulchra es, Mater mea, et macula non est in Te. Tota, ait, pulchra es: pulchra in cogitatu, pulchra in verbo: pulchra in actu, pulchra ab ortu usque ad finem. » Sic ille. Ubi ortus non nativitatem, sed conceptum

A ἀπλάνης τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων ὑπάρχεις ὁδηγία τῶν βοώντων ἀπαύστως· Λαός, ὑπερψοῦτε Κύριον.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκαχωμένην ταῖς ἁμαρτίαις ψυχὴν μου ἀγάθουνον, καὶ αἰωνίου φλογός με ρύσαι προσέβαις σου.

pessimorum dæmonum, qui me conturbant, vexatione, et ab igne gehennæ libera me, qui te cum fide collaudo.

Quemadmodum non combussit olim ignis fornacis prudentissimos adolescentes; ita nec vulvam tuam, Deigenitrix Virgo, combussit nunc ignis Divinitatis, quæ in te naturæ terminos innovavit.

Morbo affectos, atque ad terram inclinatos, et peccato palam servientes, Dominus omnipotens, cum inhabitasset uterum tuum, salvavit; unde nunc firma fide clamant ad eum: Pueri, etc.

Corruptam terrigenarum substantiam partu tuo incorruptibili redintegristi. Quamobrem vociferor: Redintegra me qui totus concupiscentiis pravis corruptus sum, **152** utpote benignissima, et semitas dirigentes ad vitam demonstra mihi; tu enim es dux omnium, qui recurrunt ad te, o purissima.

Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Ἑρμολάου καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρᾳ κζ'.

C "Παῶν μοι, Παρθένε, τὸν Χριστὸν ἀπέργασαι, πανάμωμε, ἐν ἡμέρᾳ τῆς δικῆς φοβεράς καταδίκης ἐξαίρουσα.

Ῥύσαι με, πανάμωμε, ἁμαρτιῶν δεινοῦ κλύδωνος, καὶ λογισμῶν τῶν ἐπιμβαινόντων ἀπειδῶς τῇ καρδίᾳ μου.

"Ὅπερ θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Δεσπότην, θεοχαρίτωτε, ὃν ἔκτευε σωθῆναι ἡμᾶς ἁμαρτίας σάλπι κινδυνεύοντας.

Σὲ προστασίαν, καταφυγὴν, καὶ βεβαίαν ἀντίληψιν κεκτημένοι, Παρθένε, ρυσθῆιμεν, διὰ σοῦ, πάσης θλίψεως.

Κλύδων με τῶν ἁμάρτων πταισμάτων συνταράττει καὶ βοῦθ' παραπέμπει διηνεκῶς ἀπογνώσεως, κόρη· D ἀλλὰ προσβάσασα χεῖρά μοι δρεξον, καὶ δίδου μοι πρὸς γαληνοῦς μετανοίας λιμένας ὁρμίζεσθαι.

Παναγία Παρθένε, ἡ Θεὸν σαρκοφόρον ἀποκυήσασα, ἐκ πάσης ἁμαρτίας καὶ θλίψεως βοῶντα τὸν λαόν σου περισώζε· Ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλόγητός εἶ.

passivum sonat, a quo ortu, sive principio vitæ usque ad finem in morte, beata Virgo tota, juxta Amadeum, perpetuo nituit absque omni prorsus macula. Alioquin, si Amadeus significare voluisset ortum ex utero, nimirum nativitatem, diminutissimus fuisset, imo falsum dixisset, cum Dripara fuerit pulchra per gratiam ante nativitatem suam, ut omnes concedunt. Vide Nieremberg, in *Sacro-syllabo* 5, pag. 245.

Σὺ τὸ τεργνὸν παλάτιον καὶ φαῖδρον ἐνδιαίτημα τοῦ παμβασιλέως, παναγία Δέσποινα, ὑμνοῦμεν, δεόμενοι, ναοὺς ἡμᾶς ἀνάδειξον τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος, καθαρεύσαντας πάσης κακίας ἐναντίας, καὶ βοῶντας ἀπαύστως· Ἄαδ, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύσιν ὅταν καθίσῃς κρίναι τὰ σύμπαντα, τὰς ἀνομίας παρορῶν καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος ἐλεῆμων, ὡς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Πρόχωρον, Νικόνομα, Τίμονα, καὶ Παρμήναρ, ἡμέρη κη'.

Πορεῖται αἰ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐν σοὶ ἐγνώσθισαν γεγενημέναι ξένη τοκετῇ ἀσυγκρίτῳ τε ἐνώσει· ὅθεν ὡς πάντων Δέσποινα τῶν ποιημάτων σε δοξάζομεν.

Σταλάζοντα γλυκασμὸν καὶ ἀπολύτρωσιν κακῶν τέτοκας τὸν ἀγαθὸν Κύριον, ἄχραντε παρθένη πανάμωμε.

Ἀπειρογάμους ἐκύησας Θεὸν Λόγον σωματωθέντα, πάναγνε, ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον· ὅθεν καταχρέως σε Παρθένον δοξάζομεν καὶ χρεωστικῶς μακαρίζομεν.

Ἵμνοῦμέν σε δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθην, πανάμωμε, τοῦ ἀδύτου, καὶ τῆς πρὶν τυραννούσης κακίας τοῦ ἀλάστορος.

Τάξεις σε ἀσωμάτων ἀγγέλων γεραίρουσι, καὶ ἀποστόλων χορεῖται, καὶ μαρτύρων ὄμηροι, Θεοκλήτορ· τὸν γὰρ πάντων Βασιλέα ἀφράστως ἐκύησας.

Λόγῳ τὸν Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς, κόρη, τέτοκας, λόγῳ οὐρανὸν ποιήσαντα καὶ τὴν γῆν, καὶ δοξάζεις τοῦτον, πανάμωμε, λόγον παρέχοντα τοῖς καθαρῶς αὐτῇ νῦν πιστεύουσιν.

Ἰδοὺ θεηγόρων αἱ φωναὶ πέρας ἰδέξαντο, ἀποτεκούσης σοῦ τὸν ὑπερούσιον Κύριον, ὅπ' ἐκείνων τὸν δηλούμενον, εἰς σωτηρίαν τῶν πιστῶν, θεοχαρίτωτε, τῶν βοώντων· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φωνήν σοι βοῶμεν, Παρθένη, περιχαρῶς τοῦ ἀρχαγγέλου· Χαίρει, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀποστόλων τὸ σεμνολόγημα, καὶ προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν μαρτύρων τὸ στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Σουλαν, Σιλουανὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ἡμέρη λ'.

ὑπερύμνητον Θεὸν ἀρρήτως τέτοκας σάρκα ἐκ σοῦ φορέσαντα δι' ἀγαθότητα, ὑπερύμνητε ἀγνή· ὅθεν ἐν φωναῖς εὐχαριστηρίοις ὑμνολογοῦμέν σε καὶ μακαρίζομεν, ὡς πάλαι προσφήτησας.

Εὐδὼν σε τῶν ἀγγέλων καθαρωτέραν ὑπέδω τὴν γαστέρα σου τὴν ἁγίαν ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, Θεοτόκε, καὶ ὥφθη ἄνθρωπος ἐκ σοῦ σαρκούμενος, ἐν δυοῖ ταῖς φύσεσι γνωριζόμενος.

A Te jucundum palatium, et splendidum domicilium omnium Regis, o sanctissima Domina, laudamus, obsecrantes, ut efficias nos templa Filii tui, purgatos ab omni adversante malitia, et incessabili voce clamantes : Populi, superexaltate Christum in saecula.

Parce mihi, Salvator (qui natus, servasti Genitricem tuam incorruptam post partum), quando sedebis judicaturus **153** universa ; non respiciens iniquitates meas, et peccata mea, tanquam impeccabilis, et misericors ; tanquam Deus, et amator hominum

Ex Canone in festo SS. apostolorum Prochori, Nicanoris, Timonis, et Parmenae, die 28.

B Itinera Dei facta in te cognita sunt, o immaculatissima, per partum tuum peregrinum, atque unionem incomparabilem : unde tanquam omnium creaturarum Dominam te glorificamus.

Bonum Dominum stillantem dulcedinem, et redemptionem a malis, peperisti, o inviolata Virgo, carens omni macula.

Sine viri copula peperisti Deum Verbum corporatum, o castissima, supra omnem verbi cogitationisque comprehensionem ; unde pro debito te Virginem glorificamus, ac jure beatam appellamus.

Laudamus te, o libera ab omni labe, per quam a corruptione barathri, et a malitia hostis, qua prius tyrannice premebamur, liberati sumus.

C Incorporeorum angelorum acies te venerantur, o Deigenitrix, una cum apostolorum choro, ac martyrum turba : omnium quippe regem ineffabiliter peperisti.

Per verbum peperisti Verbum Patris, o puella, quod verbo caelum terramque creavit : et glorificas illud, o castissima, dum praebet verbum illis, qui nunc ipse credunt tibi.

Ecce divinitoquorum voces finem acceperunt, pariente te supersubstantiali Domini, ab illis declaratum ac demonstratum, o Deo gratissima, in salutem fidelium clamantium : Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

154 Archangeli voce ad te cum gaudio exclamamus : o Virgo. Gaude, gaudium angelorum, titulus honorificus apostolorum, praeconium prophetarum, martyrumque corona.

Ex Canone in festo SS. Sylae, et Sylvani, et sociorum mart., die 30.

Superiorem omni laude Deum incarnatum ex te propter suam bonitatem, ineffabiliter peperisti, o casta omni laude superior : quare cum vocibus gratiarum actionis te laudamus, dicimusque beatam, quemadmodum olim tu ipsa prophetasti.

Ille qui lucem habitat inaccessiblei, cum invenisset te, o Deipara, angelis sanctiorem, ingressus est in uterum tuum, et homo factus est incarnatus ex te, in duabus naturis notificatus.

Miraculorum omnium eminentissimum est miraculum factum in te : etenim præter consuetas naturæ leges, legislatorem Christum peperisti, qui primorum parentum transgressionem abolevit, o immaculatissima.

Te antea descripsit David montem coagulatam, montem Dei nostri, montem pinguem. In te enim, o puella, notæ factæ sunt illius viæ, dum carnem ex te emendicavit, nosque ad pristinam dignitatem reduxit.

Cum Factor te decoram pulchritudine invenisset, in te posuit tabernaculum suum, et speciosus super omnes filios terrigenarum apparuit corporatus, o sanctissima Virgo, omni laude dignissima.

Dissolve funes peccatorum meorum intercessionem tuam, o casta, et colliga me perfecte charitate boni Filii tui : nam in dies longius discedo ab eo per deformes cupidines.

Parce mihi, qui iterum venturus es cum gloria divinitatis judicare orbem terrarum, o omnipotens Domine, 155 per intercessionem illius, quæ nesciens virum peperit te : et ne in ignem dejicias me, ob peccata desperatum.

Ex Canone in festo S. Eudocimi justi, die 31.

Tanquam animatum Dei thalamum, et thuribulum spiritualis vitalisque carbonis, Deiparam semper beatissimam hymnis celebremus, vociferantes : Ave, causa salutaris restaurationis.

Cum esses angelis honorabilior, angelorum Creatorem tuo gremio tulisti, ac peperisti, o Dei mater in redemptionem hominum concinentium tibi : Non est sanctus, o immaculata, præter te, Domina.

O omni laude dignissima Virgo perpetua, tu peperisti Deum, vere hominem factum, quem superni laudant exercitus. Eundem pro servis tuis suppliciter exorare ne cesses.

Illum, qui ex te incarnatus est, o Virgo Mater, semper deprecare pro nobis laudantibus te, ut a passionibus et periculis mortiferis, a malis ac tribulationibus, ab æterna flamma, ac pœna liberemur.

Electa a Deo fuisti, utpote speciosissima, o Virgo, factaque es ejusdem sedes ac possessio spatiosissima, et thalamus, et lucerna, et mensa.

Illum, quem peperisti, deprecare semper, o Virgo, ut liberet me a servitute passionum damnationis, a gravi duritie quæ detinet me, et ab imperio eorum, qui semper tribulant me, o Deo clarissima.

Adæ Formator, ex sanguinibus tuis, o casta, formatus est, lacteque tuo nutritus, qui nutrit omne quod spirat, o Deipara Virgo; unde te tanquam Dei Matrem glorificamus.

Lucis illuminantis omnes habitaculum et tabernaculum ejus, et pons et scala in excelsum terri-

Θαυμάτων ὑπερέχον πέφυκε τὸ ἐν σοὶ γενόμενον θαῦμα· νομίμων γὰρ ἀνευθεν τῆς φύσεως τὸν νομοδότην Χριστὸν ἀποτίκτεται, τὴν τῶν προπατόρων παράδασιν λύοντα, παναμώμητε.

Σὺ δὲ Δαβὶδ προδιέγραφεν ἕως τετυρωμένον, ἕως τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἕως πῖον· ἐν σοὶ γὰρ, κόρη, ἐγνωρίσθησαν τοῦτου αἱ ποιεῖαι σάρκα πτωχεύσαντος, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἡμᾶς ἐπανάξαντος.

Ἦρασαν σε κάλλι· ὁ Ποιητὴς εὐράμενος, ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, καὶ ὥραιως ὑπὲρ ἅπαντας υἱοὺς τῶν γενητῶν ὤφθη σωματούμενος, παναγία Παρθένη πανύμνητε.

Λύσον μου τὰς σειρὰς τῶν πταισμάτων τῇ μεσιτείᾳ σου, ἀγνή, καὶ τῇ ἀγάπῃ τελείως τοῦ ἀγαθοῦ Ὑιοῦ σου πρόσδεσον, μακρυνόμενον καθ' ἐκάστην ἐξ αὐτοῦ δι' ἡδονῶν ἀτόπων.

Φεῖσαί μου, ὁ μέλλων ἐν δόξῃ πάλιν ἐρχεσθαι Θεό-τητος· κρίναι τὴν οἰκουμένην, παντοδύναμη, ἱκεσίαι· τῆς ἀπειράνδρως, Δέσποτα, τεκούσης σε, καὶ μὴ εἰς πῦρ ἐκπέμψῃς με κατεγνωσμένον ἀμαρτήμασιν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν δεισιον καὶ δίκαιον Εὐδοκίμον, ἡμέρα λα'.

Ὡς παστάδα ἐμφυχον Θεοῦ καὶ θυμιατήριον τοῦ νοητοῦ καὶ φωτοφόρου ἀνθρώπου, τὴν ἀειμακάριστον ἀνομνήσωμεν Θεοτόκον κραυγάζοντες· Χαῖρε, ἡ αἰτία τῆς σωτηριώδους ἀναπλάσεως.

Ἐπάρχουσα ἀγγέλων τιμιωτέρα τὸν Κτίστην τῶν ἀγγέλων τῇ σῇ νηδύϊ ἐδάστασα; καὶ τέτοκας, Θεομήτορ, βροτῶν εἰς λύτρωσιν τῶν μελεδούντων σοι· Οὐκ ἔστιν, ἀχραντε, ἅγιος πλὴν σου, Δέσποινα.

Πανύμνητε τὸν ἀνω στρατηγίαι· ὑμνούμενον Θεὸν ἀπεκύσας ἀνθρώπων ὄντως γενόμενον, ὃν ὑπὲρ τῶν δούλων σου ἐκδυσωποῦσα μὴ παύσῃ, ἀειπάρθενη.

Ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἐκ σοῦ σπρκοθέντα, Παρθενομήτορ, πάντοτε δυσώπει τῶν σε ὑμνούντων, τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ παθῶν καὶ κινδύνων, ψυχοφθόρων κακῶν καὶ θλίψεων, καὶ αἰωνιζούσης φλογὸς καὶ κολάσεως.

Ἐκλεκτὴ τῷ Θεῷ ἐχρημάτισα, ὡς ὠραιότατη, χωρίον εὐρύχωρον τούτου, Παρθένη, γέγονας, καὶ παστάς καὶ λυχνία καὶ τράπεζα.

Ὅν ἔτεκας, Δέσποινα, ἀεὶ δυσώπει, δουλείας βυσσῆναι με παθῶν τε κατακρίσεις, καὶ τῆς συνεχούσης με θεινῆς πυρώσεως, καὶ τῆς τῶν θλιδόντων με ἀεὶ ἐπικρατείας, Θεοχαρίτωτε.

Ὁ τοῦ Ἀδὰμ Δημιουργὸς ἐξ αἱμάτων σου, ἀγνή, δημιουργεῖται, καὶ γαλακτοτροφεῖται ὁ διατρέφων πᾶσαν πνοήν, Παρθένη Θεοτόκε, ὅθεν ὡς Θεοῦ σε δοξάζομεν Μητέρα.

Φωτὸς ἐνδιαίτημα τοῦ πάντας καταυγάζαντος, καὶ σκηνὴ καθωράθης, Θεοχαρίτωτε, γέφυρα καὶ κλίμαξ

πρὸς ὕψος τοὺς γηγενεῖς ἀνάγουσα, κόρη, διό σε γε-
παίρομεν καὶ πιστῶς σε μακαρίζομεν.

ΜΗΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν κατακομιδὴν τοῦ τιμίου
σταυροῦ ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακείου, ἡμέρᾳ δ'.

Ἐλεγεν ἡ πάναγνος κλαίουσα· Ὅτε σε, τέκνον
ἀποβῆτης ἔτεκον, ὠδῖνας ἐφυγον, καὶ πῶς νυνὶ διη
ὀδυνῶν πεπλήρωμαι; ὁρῶ γάρ σε κρεμάμενον ὡς
κακούργον ἐν ξύλῳ, τὴν γῆν ἀσχέτως κρεμάσαντα.

Νενεκρωμένην τὴν Ζωὴν ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσα,
καὶ μὴ φέρουσα τῶν σπλάγχνων τὸν πόνον, ἰδονεῖτο
ἡ σεμνὴ Παρθένος ἀνακράζουσα· Οἱ μοι, Υἱέ μου, τί
σοι δῆμος ἀνόμων πεποίησεν;

Παρθενικῆς, Τέκνον, ἐκ μήτρας σε ἔτεκον, καὶ
ὁρῶσα ξύλῳ νῦν κρεμάμενον, ἐπαπορῶ καὶ οὐ συνορῶ
ὕψος μυστηρίου, καὶ βάθος πολλῶν κριμάτων σου,
ἡ πάναγνος; ἔβδα, ἦν φωναῖς ἀσιγήτοις ὡς Μητέρα
θεοῦ μακαρίζομεν.

Ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν δι' ἀγαθότητα ἐκ σοῦ,
πάντα μωμε, ὑπὲρ νοῦν τεχθέντα, ἰδονήσης τὰ σπλά-
γχνα καὶ ἔλεγες· Οἱ μοι, θεῖον τέκνον! πῶς ὑπὲρ
τῶντων ὀδυνᾷσαι, προσκυνῶ σου τὸ εὐσπλαγχνον,
Κύριε.

Νηστεύειν ἡμᾶς, ἀγνή, κακίας πάσης ἐνίσχυσον,
καὶ φαύλων καὶ πονηρῶν ἀπέχεσθαι πράξεων δεῖ
ἐνδυνάμωσον, προστασία πάντων τῶν ἀνθρώπων
χρηματίζουσα.

Νοός μου τὴν στένωσιν τῇ σῇ πρεσβείᾳ πλάτυνον,
Δέσποινα, ἡ στενώσασα πάσας τὰς μεθοδεῖας τοῦ
πολεμήτορος, καὶ δι' ὁδοῦ με στένου κατευδῶσον
πρὸς πλατυσμόν τῆς ζωῆς βαδίζειν, Μητέρα Θεοῦ.

Νῦν ὡς ἄνθρωπον ἄκακον καθορῶσα κρεμάμενον καὶ
ὑπὸ ἀνόμων τῷ σταυρῷ πηγνύμενον, Υἱέ μου προ-
ναρχε, καὶ ὀδυρμοῖς συγκόπτομαι, καὶ ταῖς μητρι-
καῖς περιστάτομαι ὀδύναις, ἡ πάναγνος ἔβδα, ἦν
φωναῖς ἀσιγήτοις ὕμνουμεν θεοφρόνως εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Φθορὰς σε διχα τέτοχα ἐκ γαστρὸς, πρὸ αἰώνων
Πατὴρ ὃν ἐγέννησεν, καὶ πῶς φθορὰ; ἄνθρωποι σπα-
ράττουσί σε, Υἱέ, καὶ τὴν πλευρὰν ὀρύττουσι λόγῳ,
καὶ τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσὶν ἡλοῦσιν ἀπανθρώπως;
ἡ πάναγνος ἔβδα, ἦν ἀπαξίως μεγαλύνουεν.

Ex Canone in SS. Septem pueros, die 2 (66).*

Ille qui suapte natura purus est, cum invenisset
te, o castissima, omnibus creaturis puriorem,
inhabitavit in te, volens, tanquam hominum amator,
eliminare culpam, quæ habitaverit in Adamo.

Cum me ex divinis sanguinibus tuis Christus
tanquam vestimentum suscepisset, o inviolata,
olim nudatum gratiæ vestibus induit.

(65*) Deest in Menæis.

PATROL. GR. CV.

A genas deducens apparuisti, **156** o puella Deo
charissima; ideo te veneramur, et cum fide beati-
ficamus.

MENSIS AUGUSTUS.

*Ex Canone in Translationem sanctæ crucis a loco,
in quo sacra vasa asservantur, die 1.*

Dicebat castissima cum fletu: Cum te, o Fili,
ineffabiliter peperī, dolores non sensi: et quo-
modo nunc tota doloribus plena sum? Video enim
te suspensum, tanquam facinorosum in ligno, te,
inquam, qui terram vi insuperabili suspendisti.

Cum vitam in cruce mortuam veneranda Virgo
intueretur, non sustinens viscerum dolorem, com-
movebatur, atque exclamabat: Hei mihi, Filiam
(inquiens), quid tibi fecit populus iniquorum?

Ex utero Virginali peperī te, o Fili, et nunc vi-
dens te in ligno suspensum, anceps hæreo, nec
intelligo altitudinem mysterii, et profunditatem
judiciorum tuorum: sic exclamabat castissima,
quam incessabilibus vocibus tanquam Dei Matrem
beatificamus.

Cum aspiceres in cruce illum, qui propter ho-
nitatem suam ex te, o immaculatissima, supra
mentis conceptum natus est, commovebantur vi-
scera tua, ac dicebas: Hei mihi, divina proles;
quomodo pro omnibus dolore afficeris. Adore, Domi-
ne, intimam misericordiam tuam.

Da nobis vires, o casta, ut ab omni malitia je-
junemus; et corrobora nos ut a pravis ac perversis
actibus **157** semper abstinamus, cum sis omnium
hominum patrocinium.

Dilata mentis meæ angustiam intercessione tua,
o Domina, quæ in angustias redelegisti et coarctasti
insidiosas vias hostis; et per viam angustam fac
me feliciter incedere, ut ad latitudinem vitæ per-
veniam, o Dei Mater.

Nunc tanquam Agnum innocentem videns te
suspensum, et ab iniquis cruci affixum, o Fili mi,
omni principio carens, atque omnia antecedens, et
fletibus querelisque conficior, et doloribus maternis
circumdor. Ita castissima exclamabat, quam irre-
quietis vocibus, divina cum orudentia laudamus in
omnia sæcula.

Sine corruptione peperī te ex utero, quem Pater
ante sæcula genueravit: et quomodo corruptiores
homines nunc te dilacerant, o Fili, ac latus tuum
lancea perfodiunt, manusque cum pedibus crude-
liter affligunt? Sic castissima exclamabat, quam nos
pro dignitate magnificamus.

Novum infantem peperisti, o Virgo, qui mun-
dum jam diu senio confectum, divina scientia re-
novavit; propterea te glorificamus.

Dissolve, o Virgo, animæ meæ duritiem: et
concede mihi prompte ac faciliter divinis Filii tui
sanctionibus obtemperare, atque inhaerere.

Mortifica carnis meæ fastum ac ferociam, o pu-

rissima, **158** quæ Vitam illam peperisti, quæ morte mortem sustulit, et pueros admiranda suscitatione vivificavit.

Angelis excellentior apparuisti, o Deigenitrix : apparuisti revera Athletarum robur, apparuisti salus omnium illorum, qui te verissimam Domini Genitricem agnoscunt.

Animæ meæ ægrotanti medicam manum adhibe, o Virgo, et passionum sordes mihi inhærentes

Ex Canone in festo SS. PP. NN. Isacii, Dalmati, et Faustii, die 3.

O gloriosa, quæ Deum peperisti, a passionum dedecore libera me, et concede mihi, o Virgo pura, cogitationes compunctionis, et poenitentiae fulgore illustra mentem meam, ut magnificem te, quæ omnes magnificasti.

Te spiritalem lucernam, ac splendidissimam agnovimus, quæ ignem intolerabilem in te recepisti, o Virgo : te divinum palatium, ac thronum altissimum, in quo cœlestis ille supersubstantialis requievit.

Dormitione socordiae peccati somnus ad terram dejecit me; tu vero, o casta, vigili intercessionem tuam, ad poenitentiam exsuscita me.

Omnem generationes te veram Deiparam glorificent, o immaculata, quæ angelis sanctior manifeste fuisti; propterea vociferor ad te, o puella sanctissima; sanctifica animam meam passionibus inquinatam.

Animam meam peccatis, atque omnibus hostium vexationibus **159** ægrotantem, visita, o sanctissima Virgo, celeriter salutifera visitatione tua, et cura me, utpote benigna, o Deipara, spes mea, omni laude dignissima.

Mortis impetum retudisti ac repressisti, immortalem Deum enixa, o sola casta Deipara, quem cum fide collaudantes dicimus : Benedictus es, Domine Deus.

Dominus, qui habitavit in utero tuo impolluto, totam te puram ac lucidam effecit : propterea me venenosis morsibus, noxiisque invasionibus adversariorum inquinatum emunda, o Virgo; et fac me dignum ut psallere possim : O populi, superexaltate Dominum in omnia sæcula.

O porta lucis, illumina cor meum a malitia exaccatum; et ne sinas me nunc obdormire in mortem, qui semper impurarum cogitationum tenebris obvolvitur; ut te cum gratiarum actione glorificem, o Deipara tota immaculata.

Ex Canone in festo S. Eusignii martyris, die 5.

Abolita est maledictio, cessavit tristitia, per partum tuum; o puella omni benedictione cummulata, fidelium lætitia, ab omni labe immunis.

Omnia desideria mea erga te moveo, o casta Regina : a carnalibus concupiscentiis quantocius libera me.

O sanctissima puella, Virgo perpetua, tu peperisti

A abluc, et statue me ante omnipotentis Dei tribunal cum omnimoda salute, ut possim cantare : Omnia opera, etc.

Fers ulnis tuis, qui divina manu sua continet universa, quem suppliciter ora, o Virgo, ut me, qui omnium maxime damnatus sum, propter viscera immensæ pietatis suæ amplectatur, et saluum faciat.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς δόσιους Πατέρας ἡμῶν Ἰσαάκιον, Δάμιον καὶ Φαῦστον, ἡμέρῃ γ'.

Δεδοξαμένη Θεὸν ἢ κηρύσσει, τῆς δόξης με τῶν παθῶν ἀπάλλασον, καὶ δός μοι λογισμὸν, Παρθένε, κατανύξεως, καὶ λάμψον μετανοίας φωτισμὸν, ἀγνή, ἐν διανοίᾳ μου, ὅπως μεγαλύνωσιν τὴν πάντας μεγαλύναν.

Νοστήν σε λυχνίαν καὶ φωταυγὴ ἔγνωμεν, ἐνδον δεξαμένην, Παρθένε, τὸ πῦρ τὸ ἀσπεκτον, θεῖον παλάτιον, καὶ ὑψηλότατον θρόνον, ἐν ᾧ οὐράνιος ἀνεπαύσατο ὁ ὑπερούσιος.

Νυσταγμῷ ἀμελείας με ὕπνος ἀμαρτίας, ἀγνή, κατέβαλε, τῇ ἀφύπνῳ ἡμεῖς σου διανόστησόν με πρὸς μετάνοιαν.

Ἀληθὴ Θεοτόκον πᾶσαι γενεαὶ σε δοξάζουσιν, ἀχραντε, τὴν ἀγιωτέραν τῶν ἀγγέλων σαφῶς χρηματίσασαν, παναγία κόρη. Διὸ βοῶ σοι, Ἀγίασόν μου τὴν ψυχὴν μελυνθείσαν τοῖς πάθεσι.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν ἀμαρτίας καὶ παντοίας τῶν ἐχθρῶν ἐπηρείαις ἐπισκοπῇ, παναγία Παρθένε, σωτηριῶδε σου τάχος ἐπίσκεψαι, καὶ ἰασαί, ὡς ἀγαθὴ, Θεοτόκε, ἐλπίς μου, πανῶν μνητε.

Ἐστῆσας βύμῃν τοῦ θανάτου τὸν ἀθάνατον τεκούσα Θεὸν, μὴν Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πιστεῖ μελῶδουμέν· Εὐλογητὸς εἰ, Κύριε ὁ Θεός.

Ὁ κατοικήσας Κύριος τὴν ἀμύλντον μήτρην σου, ὅλην καθάρῃν καὶ φωταυγὴ σε ἐδειξεν. Διὸ μελυνθέντα με τοῖς ἰσθλοῖς δῆγμασι καὶ ταῖς βλαβεραῖς τῶν ἐναντίων ἐφ' ὅδοις καθάρισον, Παρθένε, καὶ ἀξιώσου φάλλειν· Λαός, ὑπερυψοῦτε Κύριον εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν καρδίαν μου κακίᾳ τυφλώτουςαν, καὶ μὴ εἰς θάνατον παραχωρήσης νῦν ἀφυπνῶσαι με, τὸν ἀκαθάρτοις λογισμοῖς ἀεὶ σκοτιζόμενον, ἵνα δοξάζω σε εὐχαρίστως, Θεοτόκε πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐσίγνιον, ἡμέρῃ ε'.

Ἀδύται ἡ κατάρτα, πάπανται ἡ λύπη τῇ κηρύσει σου, παντεπλόγητε κόρη, τῶν πιστῶν εὐφροσύνη, πανάμωμε.

Ὅλην μου τὴν ἔφειν πρὸς σὲ κινῶ, ἀγνή Δέσποινα, τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν με διὰ τάχους ἀπάλαξον.

Ἰσοδύναμον σύνθρονον τέτοκας τὸν Λόγον Πατρὸς

καὶ Πνεύματι, ὃν ἰκέτευε σωθῆναι με, παναγία κόρη Ἀ-
δελφάρθρα.

Ὁ Λόγος ἐν νηδύϊ σου, ἄφραντε, σωματοῦται,
ἀλόγων τοῦ σώματος παθὼν τὸν κόσμον βυόμενος.

Ξηράνασα τὰ φυτὰ τῆς κακίας τῇ ἐν σοὶ ἀναβλα-
στήσει τοῦ Λόγου, Μήτηρ ἀγνή, ἐκ ριζῶν τῆς ψυχῆς
μου τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις ἀπόκοψον, καὶ φύτευ-
σον τῶν ἀρετῶν τὰ ῥαῖα, Παρθένε, βλαστήματα.

Νέον ἐκύησας παιδίον ὃν ἐγέννησε Πατὴρ πρὸ
τῶν αἰώνων, Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν·
Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε.

Συμπαθὴς Παρθένε, Θεὸν συμπαθέστατον ἀποτε-
κοῦσα, συμπαθείας θείας πάντας καταξίωσον τοὺς
μελωδοῦντας· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Φῶτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
δύματα, δέομαι, ταῖς ἀμαρτυρίαις τῆς ἀμαρτίας
ἀποτυφλούμενα, καὶ δεκτικὰ τῶν θεικῶν δειξὼν ἐπι-
λάμψευν, ἵνα γεραίρω σε ἐν φωναῖς ἀγγελικαῖς,
παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἁγιον μάρτυρα Εὐκλιον,
ἡμέρα ια'.

Λαμπρύνας σου Χριστὸς τὴν νηδὺν τὴν φωσφόρον,
τῇ καθόδῳ τῇ φρικτῇ ὡς ἥλιος, ἀγνή, τοῖς ἐν κόσμῳ
ἀνέτειλε, λύων τῆς πολυθείας τὴν ἀγλὴν τὴν καχ-
έσπερον, καὶ φωτίζων τοῦ κόσμου τὰ πέλατα.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ σου κατασκηνώσας οὐδ' ὄλωσ τῆς
παρθενίας κλειθεῖρα τῆς σῆς ἐσάλυσεν, ἀγνή, ὃν
ἐκτενῶς ἰκέτευε στηριχθῆναι πάντας τοὺς ὁμ-
νοῦντάς σε.

Αἰτανεῦσιν οἱ πλοῦσοι τοῦ λαοῦ σου σὲ τὴν
τεκοῦσαν, κόρη, τὸν πλουτήσαντα πάντας θείας
ἐπιγινώσκει Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Ὑπερίτερα πέφηνας ἀγγέλων ἀληθῶς, των ἀγγε-
λων τὸν Ποιητὴν ὑπὲρ νοῦν κηρύσσας τὸν δοξάσαντα
τοὺς ἁγίους μάρτυρας, παναγία μητροπάρθενε.

Ὁ θαῦμα παράδοξον! πῶς τίττεις πείραν ἀνδρὸς
μὴ γνωστῆς; πῶς θηλάξεις δὲ, Παρθενομήτορ, τὸν
χορηγὸν ἀληθῶς τοῦ γάλακτος, καὶ τροφία πάσης
κτίσεως,

Ἵνα σου τὴν θείαν μήτραν κάμινος ἢ Περσικὴ
τυπώσῃ, πανάμωμε, σώζει νεανίας ἀφλέκτους ἀνα-
δοῶντας· Κύριε ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ἠραιώθης, ἀγνή παναμώμητε, ὑπὲρ πᾶσαν
ἀγγέλων εὐπρέπειαν, τὸν ποιητὴν κηρύσσας τῶν
βροτῶν καὶ ἀγγέλων, ᾧ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, τὰ
ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωτὸς σου ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόνομφε, τὴν
ψυχὴν μου φωταγωγῆσον. Κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας
ἀνάστησον, ἐχθροὺς κατατρίβονουσα τοὺς ὀλλέοντας
ἀεὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνκοινοῦ-
τάς με.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Φθίον
καὶ Ἀνίκητον, ἡμέρα ιβ'.

Παρθένος καὶ πρὸ τοῦ τόκου, ἄφραντε, καὶ μετὰ

Verbum eadem potestate eodemque throno prædi-
tum cum Patre ac Spiritu sancto: illud ipsum de-
precare pro salute mea.

Verbum in utero tuo corpus assumpsit, o invio-
lata, quod mundum ab irrationalibus corporis pas-
sionibus liberat.

O casta Mater, quæ per germinationem Verbi in
te, **160** malitiæ plantas arfecisti; abacinde a ra-
dicibus pravas cogitationes animæ meæ, et planta
ibidem, o Virgo, speciosa germina virtutum.

Novum puerum peperisti, o casta Deipara, quem
Pater ante sæcula genuit, cui omnes concinentes
dicimus: Benedictus es, Domine.

O Virgo compatiens, quæ Deum summe compa-
tientem peperisti; divina compassione dignos fac
omnes, qui concinunt: Benedicite, omnia opera,
Dominum.

Illumina, o porta lucis, obsecro, oculos cordis
mei, peccati tenebris obæcatos; et capaces fac
eos divinarum illustrationum, ut te vocibus an-
gelicis honorem, o summe pura atque imma-
culata.

Ex Canone in festo S. Eupli martyris die, 11.

Cum ventrem tuum luciferum Christus illumi-
nasset, o casta, exitu horroris ac venerationis
pleno, tanquam sol habitantibus in mundo exortus
est, idololatriæ nebulam dissolvens quæ malorum
vesperam inducebat, ac mundi fines illuminans.

Cum Deus in medio tui habitasset, nullo modo
virginitatis tuæ claustra commovit: quem exire
precare, o casta, ut te laudantes confirmet et sta-
biles efficiat.

Divites plebis tuæ te deprecantur, o puella, quæ
peperisti Christum Deum nostrum, qui divina
scientia universos ditavit.

Sublimior angelis vere apparnisti, cum angelo-
rum Factorem supra mentis captum peperisisti, qui
sanctos martires glorificavit, o sanctissima Mater
Virgo.

O stupore plenum miraculum! Quomodo paris
sine viri experientia? quomodo lacte nutris, Virgo
Mater, illum qui vere lactis est auctor, et omnium
creaturarum enutritor?

161 Ut divinum gremium tuum fornax illa Per-
sica figuraret, adolescentes sine combustionem ser-
vavit, clamantes: Domine Deus, benedictus es.

Speciosa facta es, o tota casta, atque immaculata
super omnem angelorum decorem, angelorum ho-
minumque Factorem enixa, cui hymnos modulantes
dicimus. Benedicite, omnia opera, Dominum.

Lucis, quæ in te est, splendoribus, o Dei sponsa,
illumina animam meam: in fovea perditionis jacen-
tem exsuscita, pudore suffundens hostes, qui sem-
per divexant cor meum, et me ad passionem sectan-
das impellunt.

Ex Canone in festo SS. Phtii, et Aniceti martyrum,
die 12.

Et ante partum et post partum Virgo verissimo

comprobata es, o immaculata, Deum enim supra rationis captum peperisti, qui sanctos martyres post confectum certamen coronavit.

Habitavit in te, o Deipara, Dominus ille, qui habitat in caelis, atque a nobis omnem fraudem erroremque eliminavit.

Tanquam speciosa, speciosum peperisti, o Virgo Mater inviolata, qui speciosissimos fecit martyres, qui constanter decertaverunt, atque impietatem deminuerunt.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o Domina Deipara? Etenim supra rationis orationisque conceptum, Deum ineffabiliter peperisti.

Præter naturæ leges, verum legislatorem, o immaculatissima, peperisti: quem supplex exora, ut animæ meæ, peccati legibus obnoxie, misereatur, et salvet me.

Tanquam cælis latior, o casta, Verbum, quod a nulla re comprehenditur, supra quam mente concipi possit, suscepisti, o tota immaculata; quod ambulantes per viam 162 angustissimam, ad latitudinem divinæ vitæ perducit.

O Virgo sancta quæ Deum supersanctum peperisti, qui gratia sanctos martyres suos coronavit, salva et sanctifica nos, qui animo prompto atque alacri concinimus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Illumina nos, o Virgo, tu quæ lucem inaccessibilem peperisti; reple nos lætitia, animique alacritate, ac divina scientia, dum te puro corde religiose ac prudenter beatam appellamus.

Ex Canone in festo S. Myronis martyris, die 17.

Sola Deum nuptialis tori nescia peperisti, quem decertatores martyres confessi, similem nobis factum, seductoris astus irritos reddiderunt, o Domina intacta.

Impietatis atque infidelitatis morbo laborantem omnem creaturam, tu, o Virgo, Deum medicum enixa admirabiliter curavisti. Propterea gratias agentes ad te clamamus: Nemo est sine macula præter te, o Domina (67).

Magnum ac tremendum partus tui mysterium, o casta, stupore percellit omnem mentem, quia Deus ex te homo fieri sibi complacuit propter bonitatem suam, in salutem ac restaurationem mundi.

Illum, qui ex te incarnatus est verbo ineffabili, pro nobis deprecare, o benedicta, ut ab omnibus hostibus tam visibilibus, quam invisibilibus liberemur nos qui te castam Deiparam pronuntiamus, o immunis ab omni labe (68).

(67) Ut nihil pro conceptione immaculata manifestius, ita nihil dici potest illustrius. Nam quid illustrius atque expressius istis verbis: « Nemo est sine macula præter te, o Domina? » Quibus verbis omnino affirmatur Deiparam solam inter omnes creaturas fuisse sine macula. Aut enim ista S. Josephi auctoritas est neganda vel concedenda. Non neganda, ergo concedenda. Hujusmodi autem auctoritate concessa, nulla alia explicatione opus est ad cognoscendum ex Josephi mente, B. Virginem solam sine macula conceptam esse.

A τὸν τόκον ὡς ἀληθῶς ἐδεῖχθης· τὸν Θεὸν γὰρ ὑπὲρ λόγον ἔτεκες, τὸν τοὺς ἀγίους μάρτυρας ἐνηθληκότας στεφανώσαντα.

Ἐνοίκησεν ἐπὶ σοὶ ὁ οἰκῶν τοὺς οὐρανοὺς Κύριος καὶ ἐξ ἡμῶν ἀπασαν πλάνην, Θεοτόκε, ἐξώκησεν.

Ὡς ὥραία ἀπεκύησας τὸν ὥραϊον, Παρθενομήτορ ἀχραντε, τὸν ὥραιότατους δεῖξαντα τοὺς μάρτυρας στεφνῶς ἐναθλήσαντας, καὶ τὴν ἀθείαν μειώσαντας!

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεύσαι μυστήριον, ὦ Δέσποινα Θεοτόκε· ὑπὲρ νοῦν γὰρ καὶ λόγον Θεὸν ἀφράστως τέτοκας.

Νομίζων ἀπεκύησας δέχα, πανάμωμε, τὸν ἀληθῆ νομοθέτην, ὃν δυσώπει νόμου τῆς ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν μου τροπομένην οἰκτερεῖ καὶ σώσῃ με.

Ὡς πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, ἀγνή, ὑποδέδεξαι λόγον μηδαμῶ χωρούμενον ὑπὲρ νοῦν, στενωτάτην τοὺς ὀδεύοντας ὁδὸν, πανάμωμε, πρὸς πλατυσμὸν εἰσάγοντα θείας ζωῆς.

Ἁγία Παρθένε, ἡ Θεὸν τὸν ὑπεράγιον ἀποκυήσασα, τὸν στεφανώσαντα χάριτι τοὺς ἀγίους τούτου μάρτυρας, σώσον, ἁγιάσον ἡμᾶς προθύμως μέλποντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Φώτισον ἡμᾶς ἡ τεκούσα φῶς τὸ ἀπρόσιτον, Παρθένε, ἐμπλήσον ἡμᾶς εὐφροσύνης, καὶ θυμῆδίας, καὶ θείας γνώσεως τοὺς καθαροὺς καρδίᾳ σε εὐσεβοφρόνως μαχαρίζοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μύρωναν, ἡμέρα ις'.

Μόνῃ Θεὸν ἀπειρογάμους ἐκύησας, ὃν ἀθλοφόροι μάρτυρες ὁμολογῆσαντες ἡμῖν ὁμοιωθέντα, κατήργησαν τὴν πλάνην, ἀχραντε Δέσποινα.

Νοσοῦσαν ἀθεῖα τὴν πᾶσαν κτίσιν Θεὸν κυοφορήσασα λατρεῖα, Παρθένε, ἱεραπέυσας παραδόξως· εὐχαριστοῦντές σοι διὸ κραυγάζομεν, ὡς Οὐκ ἔστιν ἄμωμος πλὴν σοῦ, Δέσποινα.

Τὸ μέγα καὶ φρικτὸν μυστήριον τῆς λοχείας σου καταπλήττει πᾶσαν, ἀγνή, ἔννοιαν, ὅτι Θεὸς ἐνανθρωπήσας ἐκ σοῦ ἀγαθότῃτι εὐδόκησεν, εἰς σωτηρίαν κόσμου καὶ ἀνάπλαισιν.

ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἐκ σοῦ σαρκιωθέντα ἀβρόχητο λόγῳ δυσώπει, εὐλογημένη, ὅπως ρυσθῶμεν ὁρμμένων καὶ πάντων ἀοράτων ἐχθρῶν, πανάμωμε, οἱ σὲ Θεοτόκον ἀγνήν καταγγέλλοντες.

(68) Ergo immunis etiam ab originali labe, alioquin ab omni labe non fuisset immunis. Probe Joannes de Agaciis doctus auctor et perantiquus in *Tractatu de conceptione Virginis* apud Novarium in *Umbra Virginea* n. 209: « Sicut, inquit, Eva fuit similis Adæ ad corruptionem, ita B. Virgo Maria similis fuit Christo ad reparationem, et sic necesse fuit ut esset a peccato immunis, sicut et ipse Christus. » Sic ille. Non fuisset autem immunis ab omni labe, sicut ipse Christus, si peccati originalis labe fuisset infecta.

Νόμοι ἐν σοὶ καινίζονται, Παρθένε, τῇ φύσει· ἅ ὅτι ὁ πᾶν φύσιν σου τὴν τῇ φύσει ἀκατάληπτον Θεὸν Ἐμμανουὴλ παραδόξως τέτοκας, εἰς ἡμῶν τῶν πιστῶν ἀναγέννησιν.

Χωρίον Θεοῦ καὶ παλάτιον τερπνὸν καὶ θεῖος θρόνος, ἐν ᾧ καθίσας ἡτοιμάσατο πᾶσι καθέδραν οὐράνιον, ὠφθης, παναγία Παρθένε· διὰ τοῦτο σοὶ κράζομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκεὶ κυήσασα.

Νυγεῖς τῷ βέλαι τοῦ ἐχθροῦ τὴν ψυχὴν, ὀλοτελῶς ἐτραυματίσθην, καὶ ἀνίατα πάτχω· ἡ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἀρρήτως τεκοῦσα, πανάμωμε, ἱσαί με, σῶσον, ἐλπίς ἀπληπισμένων.

Φωνὴν βοῶμένη σοὶ πάντες τοῦ ἀγγέλου, Παρθένε, παλάτιον καὶ θρόνον τοῦ Θεοῦ· Χαῖρε δι' ἧς ἡξιώθημεν οὐρανῶν βασιλείας, οἱ πάλαι ἀπωσθέντες τῇ B φορᾷ, καὶ τὸ κάλλος τὸ πρῶτον ἀφρόνως ἀπολέσαντες.

Ἐκ τοῦ Κάρου εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Φλώ-
ρον καὶ Λαύρον, ἡμέρα ιη'.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς ἐδλάστησας, ρίζα ἀπό-
τισσε, τὸν φυτουργὸν πάντων ἀνθρώπων γενόμενον, καὶ πάθῃ ὑπομείναντα, ὃν πόθοι οἱ θεοὶ πιστῶς ἐνήθλησαν μάρτυρες, ἀχραντὴ Παρθένε πανύμνητε.

Ἀπειρόγαμε κόρη, δι' ἧς ἡμῖν ἑλαμψε Λόγος ὁ ἐπέκεινα πάσης ἀρχῆς νοούμενος, σῶζε τὴν πόλιν σου, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν πάσης περιστάσεως, θεοχαρίτωτε.

Ὡς καθάραν τῶν γενεῶν ἐξελέξατο, Θεοτόκε, σὲ τὴν Ἀειπαρθένον ὁ πλαστουργὸς πάντων καὶ Θεός, καὶ τὴν σὴν γαστέρα παλάτιον ἀπειργάσατο ἀμόλυντον ὁ μόνος Βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ ἐκ σοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεφάνη.

Τὸ πρὸ πάντων αἰώνων, κόρη, ἀποκείμενον μέγα μυστήριον, ὅπερ οὐκ ἐγνώσθη γενεαῖς προλα-
βούσαις, πανάμωμε, διὰ σοῦ ἐφάνη, Λόγος Πατρός, ὁ πρὸ αἰώνων σαρκωθείς καὶ γενόμενος· ἄνθρωπος.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν τῇ ἁμαρτίᾳ θεραπεύσον, τὸν ἱατρὸν τῶν ψυχῶν κἰ ἡσασα, πάναγνε, ὃν οἱ θεοὶ μάρτυρες καθομολογοῦντες, ἱατροὶ παθῶν ἐδείχθησαν.

Ὡς ῥόδον κοιλᾶδων σε τοῦ βίου, Κόρη, Θεός ἐκλέ-
γεται, καὶ ἐν σοὶ κατοικήσας σαρκεὶ προήλθεν εὐ-
ωδιάζον ἡμᾶς· θεογνωσίας πνοαῖς, παναμώμητε, τοὺς Θεοτόκον ἀεὶ σε ὁμολογοῦντας.

Ἄγιωτέρα πέφυκας τῶν ἀγγέλων, κυήσασα, Κόρη παναγία, τῶν ἁγίων Ἄγιον δι' οἵκτον γεγόμε-
νον ἄνθρωπον, ὅπερ ἐσμέν, ἀφύρτως, σῶσαι τοὺς αὐτῷ ἀναδοῦντας ἀπαύστως· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε, ἱερεῖς, ὑπερυψοῦτε Κύριον.

Φρικτὴ σου ἡ λοχεία, Μῆτερ ἀγνή· οὐρανῶν γὰρ ὃν τρέμει τὰ τάγματα, Λόγον Θεοῦ ἄνθρωπον γενόμενον ἐπὶ γῆς ὑπερφύως ἐκύησας, μείναται

Naturæ leges in te innovantur, o Virgo : etenim tu supra naturam peperisti admirabiliter Emmanuel Deum, qui a natura comprehendere non potest, ut nos fideles regeneraret.

Regio ac possessio Dei, illiusque palatium jucun-
dum, 163 ac thronus divinus, in quo residens, omnibus cœlestem sedem præparavit, apparuisti, o Virgo sanctissima ; ideo ad te clamamus : Benedicta tu, quæ Deum in carne genuisti.

Percussus in anima hostili jaculo, totus undique vulneratus sum, et incurabiles patior dolores : tu o purissima, quæ Salvatorem Christum ineffabiliter peperisti, sana, et salva me, o spes desperatorum.

Angelicis vocibus ad te clamamus omnes, o Virgo, palatium, ac thronus Dei : Salve, o tu per quam digni facti sumus cœlorum regno, qui olim propter corruptionem procul repulsi eramus, et primum decorem insipienter amiseramus.

Ex Canone in festo SS. Flori, et Lauri martyrum, die 18.

A Virginali gremio protulisti, o radix nunquam irrigata, plantatorem omnium, hominem factum, passionibus tolerandis obnoxium, cujus amore electi divini martyres, fideliter decertaverunt, o Virgo intemerata, omni laude celebranda.

Opuella, nuptialis thalami nescia, per quam Verbum, quod superius omni principio intelligitur, nobis illuxit, salvam civitatem tuam, omnemque aliam civitatem ac regionem ab omni circumstante adversitate, o Deo charissima.

Creator omnium ac Deus, te tanquam mundam ex omnibus generationibus elegit, semper virginem, o Deipara : tuumque ventrem palatium fecit immaculatum solus Rex sæculorum, et ex te hominibus apparuit.

Magnum mysterium, ante omnia sæcula absconditum, quod nequaquam cognitum fuit a generationibus præcedentibus, per te, o inculpatisima, manifestatum est : Verbum 164 scilicet Patris, quod erat ante sæcula, incarnatum, et homo factum.

Ægotantem peccatis animam meam, medica manu cûra, o castissima, tu quæ animarum medicum genuisti, quem divini martyres confitentes, medici passionum facti sunt.

Tanquam rosam convallium, te Deus elegit ex vita, o puella ; cumque in te inhabitasset, secundum carnem processit, afflans suavissimo divinæ scientiæ halitu nos, qui te Deiparam semper confitemur, o purissima.

Sanctior angelis fuisti, o puella sanctissima, Sanctum sanctorum enixa, propter suam misericordiam hominem factum, quales nos sumus, sine ulla permissione, ut salvaret eos, qui incessanter clamant illi : Pueri, benedicite ; sacerdotes, superexaltate Dominum

Tremendus est partus tuus, o casta mater ; Verbum enim Dei, quod cœlorum acies contremiscunt, hominem factum, in terra, supra naturæ ordinem

peperisti, virgo permanens, quemadmodum antea fueras. Propterea te Deiparam et lingua et corde confitentes, magnificamus.

Ex Canone in festo SS. Mart. Andrew ducis exequitus, et sociorum ejus duorum millium, quingentorum nonaginta trium, die 19.

Qui ex superabundantia benignitatis suae, ex te, o immaculatissima, vere carne indutus est, propter salutem omnium fidelium, Deus simul et homo, duplex naturis notificatur.

O Domina, Virgo, Dei sponsa, tu universi Dominum peperisti, qui homines ab hostis tyrannide liberat.

Omnem hominum linguæ celebramus te gloriam martyrum, et salutem fidelium, o immunis ab omni macula: **165** Deum enim peperisti, ac Virgo inviolata permansisti.

Infimici defecerunt nunc frameæ: in finem, cum tu, o Deipara, peperisti eum qui lancea vulneratus est, ac mundum reformavit.

Peperisti inexplicabiliter cœternum Patri, similem factum hominibus, supra rationis atque orationis conceptum: quem exora, o Dei genitrix, ut a periculis liberet servos tuos.

Tu, quæ homines supernaturali ac divino partu tuo manifeste dedicasti, quippe quæ Deum ineffabiliter corporasisti, benedicta es in mulieribus, o puella Domina, tota pura.

O Virgo sancta, quæ supersanctum Deum ineffabiliter peperisti; quem sanctissimi martyres in stadio confessi sunt; sanctificationem atque illuminationem demitte populis clamantibus: Omnia opera, benedicite Dominum.

O Domina, quæ Christum nutu suo omnia portantem, in ulnis tuis portasti; eundem supplex exora, ut ab alieni manu eripiat me, qui orthodoxa fide te incessabiliter magnifico.

Ex Canone in festo S. Samuelis prophetæ, die 20.

Qui erat cum Patre tanquam Filius ante sæcula, novissimis temporibus incarnatus, Filius tuus vere factus est, o immaculata (66); faciens filios Dei per fidem, omnes qui sævissimi hostis servitio premebantur.

Ex te processit Jesus Christus corporatus, et

(69) Si Virginis conceptio vere maculata diceretur, ipsa etiam B. Virgo maculata nuncuparetur in propria persona (inquit in suis Exceptionibus cap. 3. Joan. Eusebius Nierembergicus): nam macula parti inexistens, in totum, saltem quod denominationem, valet redundare. Si sola aliqua sacrorum corporalium extremitas, atrimeto aut aliqua alia sordē aspersa esset, ipsa corporalia dicerentur immunda ac plane indigna ac indecentia, ut in eis corpus Christi collocaretur, vel ob unius partis maculam aut nigrorem: pari igitur ratione etiam persona Virginis maculata diceretur ob maculam, quæ ejus conceptio deformaretur, ac consequenter minime idonea, ut in ejus visceribus Filius Dei vivi

A παρθένος ὡς περ τὸ πρὶν· διὸ καὶ Θεοτόκον καὶ γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνωμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀνδρέαν τὸν στρατηλάτην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ διαχίλους πεντακοσίους ἐννεήκοντα τρεῖς, ἡμέρᾳ ιϛ'.

Ὁ σάρκα ὑπερβολῇ χρηστότητος ἐκ σοῦ, πανάμωμε, εἰς σωτηρίαν πάντων τῶν πιστῶν ἀληθῶς ἐνδυσάμενος, Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος διπλοῦς ταῖς φύσεσι γνωρίζεται.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς τῆς τυραννίδος τοῦ ἐχθροῦ τέτοκας, τὸν τοῦ παντὸς Κύριον, δέσποινα Παρθένη θεόνημα.

Εὐφημοῦμέν σε, τὸ καύχημα τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν πιστῶν διδασκαλία, πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γλῶσσαι, πιναμώμηται· Θεὸν γὰρ ἐκύθησας μέναισα Παρθένης ἀμόλυντος.

Ῥομφαία τοῦ ἐχθροῦ νῦν εἰς τέλος ἐξέλιπον, τεκούσης σου, Θεοτόκε, τὸν τῇ λόγῃ τραθέντα καὶ κῆσμον ἀναπλάσαντα.

Τέτοκας ἀπορρήτως Πατὴρ τὸν συνάναρχον ὁμοιωθέντα ἀνθρώποις ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, Θεογενήτορ, ὃν δυσώπει λυτρωθῆναι· κινδύνων τοὺς δοῦλους σου.

Ἡ τοὺς ἀνθρώπους τῷ ὑπὲρ φύσιν θείῳ τόκῳ σου, Κόρη, προφανῶς θεώσασα, ὡς Θεὸν ἀπορρήτως σωματώσασα, εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξὶ ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἀγία Παρθένη, ἡ Θεὸν τὸν ὑπεράγιον ἀρρήτως τέξασα, ὃν οἱ πανάγιοι μάρτυρες ἐν σταθίῳ ὁμολόγησαν, ἀγιασμὸν καὶ φωτισμὸν κατέπεμψον τοῖς λαοῖς, τοῖς βοῶσι· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις νεύματι φέροντα τὰ πάντα, τοῦτον ἐκδυσώπει χειρὸς με τοῦ ἀλλοτρίου βύσασθαι, Δέσποινα, τὸν ὁρθόδοξον πιστεῖ σε ἀκαταπαύστως μεγαλύνοντα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἀγιον προφήτην Σαμουὴλ, ἡμέρᾳ κ'.

Ὁ ὢν σὺν τῷ Πατρὶ ὡς Υἱὸς πρὸ αἰώνων, ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθεὶς, Υἱὸς σου ἀληθῶς ἐξηραμάτισεν, ἄχραντε, πάντας τε υἱοθετήσας τῷ Θεῷ διὰ πίστεως δουλωθέντας δεινῷ πολευτήτορι.

Ἐκ σοῦ προήλθεν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς σωματούμε-

incarnaretur. Eandem etiam proportionem retinet ad suas partes totum successivum, quale est vita, comparata ad omnes successus ac gressus sui stadii, quam totum permanens ad suas habet partes. Porro si nomen positivum ac limitatum, semel parti applicatum, se porrigit ad denominandum totum; quanto magis nomen negativum (Immaculate, universalis ac quasi nescium coarctari, uni toti attributum, ad denominandam partem se diffundet? Igitur ratio (immaculate, quæ tribuitur Virgini ac totius vitæ suæ decursui, poterit denominare conceptionem immaculatam, utpote partem principalem istiusmodi totius successivi inchoativam. Sic Nierembergicus.

νο:, καὶ ἐθέωσεν ἡμᾶς σαρκὸς προσλήψει· ὅθεν, **A** πανάμωμε, ὡς Μητέρα σε τούτου γεραίρομεν.

Ὁ τοὺς κόλπους μὴ κενώσας τοῦ Πατρὸς ἐν τοῖς κόλποις σου, νέον ὡς περ ἰβρέφο:, ἐπανακλιθῆναι εὐδόκησεν, ἐπ' ἀνακλήσει, Παρθένε, τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ᾧ κραυγάζομεν· Δόξα, Χριστέ, τῇ δυνάμει σου.

Μεθ' ἡμῶν γενόμενος δι' οἶκτον ὁ Σωτὴρ ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν ὑπὲρ νοῦν, πανάμωμε, σεσωμάτωται, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ φιλόανθρωπος γνωρίζεται.

Λελύτρωται τῶν ὀδίνων ἡ Εὐα, πανάμωμε, ἀνωδίνω: σοῦ τεκούσης Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν τὰ πάθη πάντων καὶ ὀδύνας σαφῶς θεραπεύσαντα.

Ἦρθης ἀφλεκτος τεκούσα, πάναγνε, ὡς ἀληθῶς τὸ πῦρ τῆς Θεότητος· διὰ τὰ ὀλῶδη μου πάθη, Θεοκῆτορ, φλέξον, ὡς συμπαθῆς καὶ φιλάγαθος.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθῆς καὶ φιλάγαθς Δέσποινα, καὶ τῆς γέννης ρύσαι με, καὶ τοῦ σκότους ἐκλείνου τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἵνα πίσται καὶ πόθῳ γεραίρω σε.

Φθορὰν μὴ γνωρίσασα ἄνδρος, τὸν ἀφθαρτον ἐν νηδύϊ ὑποδέδεξαι Λόγον ἡμᾶς καταφθαρέντα: ρυόμενον πολλοῖς παραπτώμασι, τῷ πάθει τῆς ἀφάρτου σαρκὸς αὐτοῦ, ἀφθορε μόνῃ παναμώμητε.

167 Ex Canone in S. Andream ductorem exercitus, die 20.

Idem est cum superiori, ad diem 19.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἁγιον ἀπόστολον **C** θαυδαίον, καὶ τὴν ἀγίαν μάρτυρα Βάσσην, ἡμέρᾳ κα'.

Δέσποινα τῶν ἀπάντων ὥρθης τῶν χτισμάτων, τὸν δεσπόζοντα ἀπορρήτως τεκούσα, Θεοτόκε Παρθένε πανύμνητε.

Συνέλαβες Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς ἀνευθεν ὀδίνων, παναγία, τῶν μητρικῶν, καὶ τοῦτον ἀρρήτως ὑπὲρ λόγον εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἀπεκύησας.

Νόμου προχαράγματα καὶ προφητῶν φωναί, Δέσποινα, σοῦ τὸν φρικτὸν τόκον ἀριδύλως, Θεοκῆτορ, ἐδήλωσαν.

Νεκρωθέντα με βρώσει πικραχόης ἔσωσης, μόνῃ τὴν ζωὴν τετακυῖα τὴν ἐνυπόστατον, Κόρη πανάμωμε·

(70) Gabriel Biel scholastica doctrina et antiquitate celebris, in serm. 2, de conceptione, scribens de B. Virgine tanquam de muliere forti, his verbis ejus innocentiam lectoribus repræsentat: « Procul de ultimis finibus prædium ejus. » Proverb. ultimo, « Innocentia finis est humani generis, nam ab innocentia principium sumpsit. In innocentia enim creatus est Adam, ad innocentiam etiam reducitur, cum omnes prædestinati illuc assumantur, quo nihil ingreditur inquinatum. Ab his itaque terminis, sive finibus, a quo et ad quem, id est innocentia, qui procul sunt a cæteris hominibus, prædium hujus fortissimæ mulieris cæterorum hominum peccatum non de innocentia, quia omnes peccave-

deificavit nos carne nostra accepta, o immaculatissima: quare. tanquam illius Matrem te veneramur.

Paternos sinus non derelinquens, in sinu tuo reclinari tanquam novus infans sibi complacuit, o Virgo, ut animas nostras ad se revocaret: quamobrem nos eidem clamantes **166** dicimus: Gloria, Christe, virtuti tue.

Nobiscum factus Salvator, propter suam misericordiam, ex sacris sanguinibus tuis, supra mentis captum, corporatus est, o immaculatissima: et amator hominum, Deus et homo cognoscitur.

Liberata est Eva a doloribus, pariente te, o purissima, sine ullo dolore Christum Deum nostrum, qui passiones et dolores omnium manifeste **B** curavit.

Incombusta permansisti, o castissima, verissime Deitatis ignem enixa: propterea passionum mearum sylvam combure, o Deigenitrix, tanquam compatiens, ac bonorum amatrix.

Compassione tua dignum me fac, o Domina compatiens, ac bonorum amatrix, et a gehenna atque a tenebris illis exterioribus libera me, ut cum fide et affectu venerer te.

Viri corruptionem ignorans, Verbum incorruptibile in utero suscepisti, quod nos multis peccatis corruptos, passione incorruptibilis carnis sue liberat, o incorrupta sola omni laude dignissima.

C Ex Canone duplici in festo S. Thaddæi apostoli, et sanctæ Bassæ mari., die 21.

O Deipara Virgo, omni laude celebranda, omnium creaturarum Domina facta es, cum Dominum ineffabiliter peperisti.

Verbum Patris sine maternis doloribus concepisti, o sanctissima: atque illud ineffabiliter supra verbi conceptum in salutem nostram peperisti.

Præcedentes legis figuræ, et prophetarum voces, tremendum partum tuum manifeste declarabant, o Domina, Dei Mater.

Me ob gustatum inobedientiæ cibum jam mortuum salvasti, **168** o puella innocentissima (70),

D runt, et egent gloria Dei, Rom. 11, « sed justificatione post lapsum. Hujus solius de ultimis finibus, id est innocentia, recte pretium attollitur, quam nulla unquam, nec originalis, nec actualis culpa maculavit. Propter quod etiam angelus a Deo ad hanc theotocion missus, ab ejus innocentia laudes exorsus est: Ave: quod interpretatum est, sine vitiis, utique maculæ culpæ. » Sic Biel. Qui et Serni. 5, subdit: « Opponitur Evæ Maria quantum ad personalia, et quantum ad propagationis principia. Quantum ad personalia, id est propria personarum, sive actus personales, Evæ Maria opponitur, tam in earum productione, quam in conversatione, quoniam Eva de massa innocentia, costa videlicet

quæ sola subsistentem vitam peperisti; quamobrem te semper beatissimam nunc pro debito beatam appellamus.

Tanquam Creatorem enixa; creaturarum omnium Regina facta es: propterea te glorificamus, o Deipara, sola semper Virgo (71).

innocentis viri Ade formata, sibi innocentiam perdidit, nobis originale peccatum invenit: Maria vero de massa perditionis, sine perditione concepta peccatum originale perdidit, primo innocentiam invenit, eumque, qui omnium diluit peccata, immaculatam edidit immaculata. » Hæc ille.

Sanctius etiam a Porta ord. Prædic. in suo Mariali serm. 43, de hac Virginis innocentia locutus dixit: « Eva habuit duo nomina: primum, in statu innocentie virago: secundum in statu naturæ corruptæ, Eva. Sed de virago tolle A, scilicet Adam, qui illum statum perdidit, et remanet virgo, ad innuendum, quod status innocentie, perditus per Adam, recuperatur et reducitur per Virginem. » Hinc P. Hortensius Pallavicinus Soc. Jesu in suis Elogiis parte 1, elogio 4, de illibata conceptione, de Maria loquens, ait inter alia: « Monstrum esset, innocentem non esse ejus (B. Virginis) genituram, quæ sola sub horoscopio concipitur innocentie. Eva nocens prima peccatum concepit: Eva innocens prima sine peccato concipitur. » Sed de eadem Virginis innocentia præclare omnino Petrus Pazmany S. R. E. cardinalis in sua concione de immaculato B. Virginis conceptu, dum ait: Eo majori asseveratione dici potest beatissimam Deiparam non tantum ab omni originali labe fuisse innocentem, quo originale peccatum est deterius ac magis exitabile, quam omnia mundi totius venialia peccata. Illud est fons et radix actualium. Quo etiam ex capite argumentatus Augustinus contra Julianum cap. 9, sub finem, probat Christum nunquam peccasse, eo quod originali labe infectus non fuerit, et adjungit: Profecto peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. » Sic ille. Qui et infra addit: « Magnum tribunalium axioma est, quod si de quopiam questio suboritur, reusne sit, an innocens, innocens debeat censi, donec indubitatè indicis et luce clarioribus demonstrari possit illum esse reum. Vide Aristotelem Probl. 29, p. 13: « Reum liberare volumus potius nocentem, quam condemnare innocentem. » Idcirco cum beatissimam Virginem originalis noxæ ream esse indubitatis et clarioribus luce indicis ostendi non possit, imo illam defendere sine ullo errore liceat per Ecclesiam, id nos illi non negare tenemur. Porro in die iudicii non videretur decens minus esse completam in hoc omnipotentiam et misericordiam divinam, nec gloriosum Judici Christo, qui de divinis præceptis rationem tunc accipiet ab hominibus, si ita Matrem ipse non honoravisset, ut minimus angelorum cæli innocentior, quam illa, appareret in illo die, cum hi in toto ævo suo apparebunt innocentissimi sine ulla culpa, eorum tamen Regina, et Mater summi sancti et omnipotentis, aliquando cum macula fuisset. Plane non videtur magis decens minus in hoc curasse Christum de honore Matris et ostentatione suæ omnimodæ puritatis et misericordie, tum arcendo a Matre hanc minorem prærogativam, quod possent angeli in publicatione illius diei dicere, innocentiores esse ipsa sua Regina, tum exaltando suam misericordiam, quod non defuerit in excellentissimo redemptionis modo etiam a peccato originali eam præservans. Nam, ut Antonius Navarrus ex Dominicana familia in sermone de conceptione B. Virginis ait: « Si Deus angelos fecit spiritus mundissimos, cur non eorum reginam puriorem faceret? Vas mundum

Α δὲ σε ἀξιοχρῆως τὴν ἀειμακάριστον νῦν μαχαρίζομεν.

Ὡς τὸν Κτίστην κυήσασα πάντων ποιημάτων ὡφθης βασίλισσα· διὰ τοῦτο σε δοξάζομεν, Θεοτόκε μόνη ἀειπάρθενε.

elegit Eliseus, in quo mitteretur sal sanatorum aquas Jericho: ita et vas mundissimum et ornatum omni lapide pretioso fuit B. Virgo, in quo recondere Christus salus vera populorum, qui in aquis signantur, juxta illud Joannis: *Aqua multa, populi multi*. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis, alioquin derideret et subsannaret diabolus in voce exultationis, quod prius possederit in suam, quam postea Deus in Matrem elegit. Non sivit Deus, ut daemon columbam assumeret ad decipiendam Evam (sub columbina enim specie, sicut sub vestimentis ovium, melius contegeretur simulata fraus, quam sub serpentina pelle), quia columbam assumpturus erat Spiritus sanctus in baptismo Christi: ita nec illam, de qua nasciturus erat Filius Dei, decebat sedem fuisse unquam Satanae. » Sic ille. Ne igitur in die iudicii cœlestes spiritus eorum Regina apparerent innocentiores, hæc sine aliqua peccati macula fuit concepta, atque hoc forsitan intuitu a S. Josepho titulo innocentissimæ compellata.

(71) Quia sola tam in corpore quam in anima ab omni contaminatione aliena. Favet S. Anastasius Sinaita dum libro II in *Hexameron* Deiparam appellat: « Lunam plenam, quæ nunquam minuta aut defecit, aut privata fuit essentiali lumine, nempe sua virginitate. » Lumen namque essentialis explicans virginitatem, non loquitur de virginitate solius corporis, hæc enim non potest dici lumen essentialis gratiæ et sanctitatis, nam potest ejus carentia componi cum eximia sanctitate ex lumine gratiæ, sicut accidit S. Annæ; sed loquitur de integra virginitate seu puritate virginis, corporis scilicet et animæ, cujus puritatem omnimodam vocarunt etiam Patres integritatem et virginitatem. Itaque Virgo sacratissima non est passa deliquium aut defectum in integritate sua, tum corporis, tum animæ, quæ cum in sanctitate creata fuisset, nunquam fuit orba lumine essentiali gratiæ in anima, nec splendore superaddito incorruptionis in corpore, nimirum omnimoda virginitate et puritate. S. Augustinus et alii Patres dixerunt prius concepisse Virginem Verbum mente, quam carne, denotantes fidem ejus et voluntatem requisitam ad assumptionem humanitatis in ejus ventre. Itaque virtus animæ ad conceptionem divinam requisita fuit. Quapropter decebat ut non minus fuisset pura, et integra, et virgo ab omni contaminatione culpæ anima Mariæ, quam ejus caro pura et incorrupta. Et ne quis intelligeret ipsum Anastasium loqui solum de perpetua virginitate corporis, ipse S. Anastasius se explicat subdens: « Perseverat Maria virgo quoad animam: » perpetua autem virginitas quoad animam, est perpetua integritas, quoad peccatum, vel actuale, vel originale. Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 13.

B. Albertus Magnus cap. 181, super *Missus est*, definiens essentiali propriissimam virginitatis, sic inquit: « Virginitas est recessus ab omni malo, » tam malum animæ, quam corporis comprehendens. Et quidem major ratio habita fuit a Deo puritatis spiritualis, quam integritatis corporalis, quia, ut docuit Augustinus libr. x. *De mendacio ad Consent.*, cap. 20: « Minus est quidquid in corpore, quam quidquid in anima violari potest. »

Ἀλατόμητον ὄρος σε πάλαι Ἀββαχοῦ προεῖδεν Ἀ
ἐν πνεύματι, ὁ Θεὸς ἐξ οὗ ἐπέφανε, καὶ ἡμεῖς, Παρ-
θένε, διεσώσαστο.

Σεσαρκώμενον Λόγον διπλὴν ἐνέργειαν φέροντα
τέτοιας, ἀπειρόγαμε Κόρη, μέινουσα παρθένος ἀ-
μείαντος.

Τῆς προμήτορος Εὐας νῦν ἀνεκαλέσω τὴν ἤτταν,
κυήσασα Λυτρωτὴν τῶν ὅλων, καὶ Σωτῆρα καὶ Κτί-
στην καὶ Κύριον, Θεομήτορ μόνῃ, ἐν γυναιξὶν εὐλο-
γημένη. Διὰ τοῦτό σε πίσται δοξάζομεν.

Νέον ἡμῖν βρέφος ἀπεκύησας Πατρός τὸν ὁμοούσιον,
φθαρείσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ ἀρχαῖον,
ἀγνή, κάλλος αὐτὴν πάλιν ἐπανέγοντα.

Πελάγη ἀμαρτιῶν καὶ κύματα ἀπογνώσεως χει-
μάζουσίν μου τὸν νοῦν · σπλαγχνίσθητι, Δέσποινα,
καὶ χεῖρά μοι ἔκτεινον, καὶ διάσωσόν με, τὸν Σω-
τῆρα ἢ κυήσασα.

Γνώμη οἰκεία ὀλισθαίνων, καὶ πράξεις ἀτόπους
περικείμενος, ἐπὶ σὲ καταφεύγω · βοήθει μοι, Δέ-
σποινα, μετανοίας πρόποσις παρέχουσα τῇ ταπεινῇ
μου ψυχῇ, ἵνα δοξάζω σε.

Ῥῆξον τὰς πολυπλόκους τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων
σειράς, θεόνυμφε, τὸν αἵροντα τοῦ κόσμου Θεὸν
τὴν ἀμαρτίαν, ὑπὲρ λόγον κυήσασα, εὐλογημένη
ἀγνή, ἀεὶ δεδοξασμένη.

Νόμου τὸ σκιώδες ἀπεπαύθη, Δέσποινα, σοῦ κυη-
σάσης νόμου τὸν δοτῆρα, χάριτι φωτίζοντα τὴν οἰκου-
μένην, ὃν αἰεὶ δυσώπει, νόμῳ με τροπεύμενον τῷ
τῆς ἀμαρτίας οἰκτεῖραι διὰ τάχους.

Ὁ οὐρανοὺς τῷ νεύματι, καὶ τὴν γῆν τῷ βουλή-
ματι Λόγος τοῦ Πατρὸς δημιουργήσας, ἀχραντε, καὶ
πλάσας τὸν ἀνθρώπον, ἐκ σοῦ σαφῶς ἠνέσχετο σάρκα
ἐαυτῷ, οἰκοδομῆσαι τὴν φύσιν ἡμῶν ἀναχωρεῶν
συντριβείσαν ἀπάτῃ τοῦ ὕψους, Παρθένε, ὁ μόνος
ἐλεήμων.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην ταῖς ἀμαρ-
τίαις ψυχὴν μου ἀγάθυνον, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον
ἀποκυήσασα.

Φιλάνθρωπον τεκοῦσα καὶ λυτρωτὴν, θυμαστὴ
καὶ φιλάγαθε Δέσποινα, ἀμαρτιῶν λύτρωσίν μοι
δίδου σαῖς προσευχαῖς, καὶ τὴν ψυχὴν μου, πάν-
αγνε, τὴν κεκακωμένην τοῖς λογισμοῖς ἀγάθυνον,
καὶ δεῖξον παθῶν θανατηφόρων λελυτρωμένην, παν-
αμώμητε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος διπλοῦ εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυ-
ρας Ἀγαθόνικον, καὶ Λούπιον, ἡμέρη χβ'.

Θαυμάτων ἐπέκεινα τὸ μέγα θαῦμα, σεμνὴ τῆς
λοχείας σου καθορᾶται · τίχτις γὰρ ἐν ὁμοιώ-
ματι σαρκὸς γενόμενον Χριστὸν δῖχα τροπῆς καὶ
ψοφοῦ.

Ὡς ὁρθρος εὐπρεπὴς ἐκ λαγόνων ἀνίσχεις Ἰη-
σοῦν τὸν φωτισμὸν ἀπάντων καὶ Θεὸν, ἀπειρόγαμε
Δέσποινα, νόκτα τε παλυθείας ἐκμεισόντα, ταῖς
λάμψουσιν ἀνεσπέρους καὶ κόσμον φωτίζοντα.

Montem a lapidibus manu immunem praevidit
olim te, o Virgo, Abbae in spiritu, ex quo Deus
manifestatus est, nobisque salutem dedit.

Verbum incarnatum duplici operandi virtute
praeditum in lucem protulisti, o puella innupta, et
Virgo impolluta permansisti.

Primae Matris Evae eadem nunc restaurasti,
Redemptorem, Salvatorem, Creatorem, ac Domi-
num omnium enixa, o Dei Mater, sola inter
mulieres benedicta: ideo te cum fide glorifica-
mus.

Novum nobis infantem peperisti, consubstan-
tialem Patri, o casta, qui humanam naturam cor-
ruptam ad antiquam suam pulchritudinem iterum
reducit.

Pelagi peccatorum, fluctusque desperationis
exagitant mentem meam: ad misericordiam mo-
veantur viscera tua, o Domina, manumque tuam
extendens mihi salvum me fac, tu quae Salvatorem
peperisti.

Mea sponte collapsus, fœdisque actibus circum-
datus, ad te confugio: adjuva me, Domina, habitum
pœnitentiae præbens miseræ animæ meæ, ut possim
te glorificare.

Rumpe implicatissima delictorum meorum vin-
cula, o Dei Sponsa benedicta, et casta, semperque
gloriosa; quæ Deum, qui tollit peccatum mundi,
supra sermonis conceptum genuisti.

Legis umbrositas cessavit, pariente te, Domina,
datorem legis, qui gratia illuminat orbem terra-
rum; quem semper precare, ut me peccati
legi obnoxium, misericordia sua celeriter di-
gnetur.

169 Verbum Patris, quod cœlum nutu, terram-
que voluntate creavit, atque hominem plasmavit,
ex te, o immaculata Virgo, manifeste corpus car-
neum sibi ædificare non est dedignatus, ut natu-
ram nostram, serpentis fraude contritam, restau-
raret, unice misericors.

O Virgo bonorum amatrix, bonam redde animam
meam peccatorum malitia depravatam, tu quæ
Verbum optimum peperisti.

Amatorem hominum et redemptorem enixa, o
Domina admirabilis, et bonorum amatrix, redem-
ptionem a peccatis concede mihi precibus tuis, et
animam meam cogitationibus pravis vitiatam, bonam
redde, atque a mortiferis passionibus redimo-
ram, o tota casta, et immaculata.

Ex Canone duplici in festo SS. Martyrum Agathonici,
et Lupi, die 22.

Magnum partus tui miraculum, o veneranda,
miraculorum supremum apparet; peperisti siquidem
in similitudine carnis factum Christum sine muta-
tione, aut permissione.

Tanquam aurora pulcherrima, e visceribus tuis,
o Domina innupta, educis Jesum illuminationem
et Deum omnium; qui idololatricæ noctem splen-
doribus innocidis imminuit, ac mundum illu-
minat.

Qui secundum naturam est incircumscribitus, A formam nostram ex te, Domina, accipiens, circumscriptionem quoad corpus suscepit, cognitus in duabus substantiis, ac voluntatibus.

Cum Deus in medio tui tanquam in tabernaculo habitasset, eo modo quo ipse novit, virginittis claustra non commovit, o casta : atque in immobili fidei petra universos **170** stabilivit ac fundavit.

Qui ascendit supra humeros Cherubim, incarnatus tanquam homo ex te, eo modo, quo Deum decebat, tuis insedit ulnis velut infans, et infantis in morem se gessit, ut primum parentem, qui olim infantiliter sapuit, salvaret.

In te descendit tanquam imber, abyssus sapientiae Jesus, cum te solam puram invenisset, o Dei genitrix Virgo; et gravissimos impietatis torrentes divina gratia repressit, atque cohibuit.

Prævidens in spiritu divino Isaias mirabilia tua, exclamabat : Ecce, o Immaculata (72), in utero habebis incarnatum illum, qui a nullo capi aut comprehendi potest.

Castam casta mente veneremur, decorem Jacob divinis actibus decoremus, ac religiose laudemus, utpote Dei nostri Matrem.

Virgo permanes postquam Christum peperisti, sicut eras antea; lacte nutris eum, o casta, ac veneranda, qui escam præbet universis. O stupore plenum atque incomprehensibile miraculum.

Genuisti illum; o casta, quem Pater ante sæcula ab æterno generavit : et uberibus lactasti ipsum nutritorem. O miraculum excedens omnem mentem ! o mysterium superans omnem sermonem !

Deus ex te factus est homo : hominum massam deificasti, o inviolata ; naturæque divinæ consortes effecisti eos, qui te bestiam appellant, o vere benedicta inter mulieres, et casta.

Te speciem Jacob solam elegit solus qui habitat cælos; cumque in medio tui habitasset, o intacta ac benedicta, nequaquam labefactavit claustra virginittis tuæ.

Tabernaculum, et mensam, et arcam divinam, et urnam manna vitæ continentem, et montem sanctum te **171** nominamus; o Virgo Maria semper benedicta (73).

(72) Per titulum *immaculata* magis excluditur peccatum originale, quam veniale, ex vi et significatione epitheti *immaculata* : quippe macula venialis non est adeo notoria, ut animæ spirituales pulchritudinem demoliri contendat, adeoque nec tantam repugnantiam habet cum voce elogii *immaculata*. Cæterum peccatum originale, cum penitus omnem gratiæ ornatum explodit, cum decore immaculata minime potest consistere. Magis igitur verificatur significatio hujus verbi *immaculata*, per expulsionem peccati originalis, quam per expulsionem venialis, juxta sententiam angelici Doctoris 1. 2. q. 8. 9. a. 1. in c. dicentis : « Proprie loquendo peccatum veniale non causat maculam in anima. »

(73) Cum fuerit B. Virgo Maria semper bene-

Ο κατά φύσιν ἀπερίγραπτος μορφωθείς ἐκ σοῦ τὸ ἡμέτερον περιγραφὴν σωματικῶς ὑπεδέξατο, Δέσποινα, ἐν οὐσίαις καὶ θελήσει διτταῖς γνωρίζομενος.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ σου κατασκηνώσας ὡς οἶδες, τῆς παρθενίας κλεῖθρα οὐ παρεσάλευσεν, ἀγνή, ἐν ἀσάλευτῳ πέτρᾳ δὲ τῆς πίστεως πάντας ἐστερέωσε.

Ὁ νότοις ἐπιδαίνων, ἀγνή, χειρουδικῶς σαρκωθείς ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ θεοπρεπῶς, σοῦ ἐν ἀγκάλαις καθίσταται ὥσπερ βρέφος, καὶ νηπιάζει νηπιόφρονα τὸν πάλαι σώζων γεγονότα πρωτόπλαστον.

Ἐπὶ σὲ καθάπερ θυμὸς τῆς σοφίας ἡ ἄδυστος Ἰησοῦς κατέλθε μόνην καθαρὰν σὲ εὐράμενος, θεογεννητορ Παρθένε, καὶ κατέκλυσεν ἀσεβείας χαιμάδρους δεινὸς θεῖα χάριτι.

Σοῦ τὰ θαυμάσια προσώρμενος θεῖον ἐν Πνεύματι Ἰσαΐας ἀνεκρούαζεν· Ἰδοὺ ἐν μήτρᾳ ἔξεις τὸν ἀχώρητον σαρκούμενον, ἄχραντε.

Τὴν ἀγνήν ἀγνεύοντι τιμῶμεν νοῖ, καλλοῦν τὴν τοῦ Ἰακώβ ταις ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς θυμῶμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Παρθενεύεις ὡς τὸ πρὶν, καὶ τεκοῦσα τὸν Χριστὸν, γαλουχεῖς πᾶσι τροφὴν τὸν παρέχοντα, ἀγνή. Παράδοξον, σεμνὴ, τὸ θαῦμα καὶ ἀκατάληπτον.

Γεγέννηκας δὲν Πατὴρ πρὸ αἰώνων γεγέννηκε προανάρχως, καὶ μαστοῖς τὸν τροφῆα ἐθῆλασας· ὑπὲρ νοῦν τὸ θαῦμα, ὑπὲρ λόγον, ἀγνή, τὸ μυστήριον.

Θεὸς ἐκ σοῦ ἐγένετο βροτὸς, τὸ φύραμα, ἄχραντε, θεώσας τῶν βροτῶν, καὶ κοινωνοὺς φύσεως θείας ἐκτελέσας τοὺς σε μακαρίζοντα, ἐν γυναιξὶν ἀληθῶς εὐλογημένη ἀγνή.

Σὲ καλλοῦν τοῦ Ἰακώβ μόνην ἐξελέξατο μόνος ἐκ στοικῶν τοῦς οὐρανούς καὶ οἰκήσας ἐν μέσῳ σου, ἄχραντε, οὐδαμῶς παρεσάλευσε παρθενίας σου τὰ κλεῖθρα, εὐλογημένη.

Σκηνὴν σε, καὶ τράπεζαν, καὶ θείαν κιβωτὸν, καὶ στάμον χωρήσασαν τὸ μάννι τῆς ζωῆς, καὶ ἅγιον δρὸς ὀνομάζομεν, Παρθένε Μαρία ἀεὶ εὐλογημένη.

dicta, fuit etiam talis in sua creatione, et consequenter tunc maledictionem peccati originalis evitavit. Favet Ecclesia in Responsorio v. festi Circumcisionis, dum ait : « Et benedicta in æternum, Deum nobis protulit et hominem. » Quasi dicat Ecclesia : Quia B. Virgo nobis Deum protulit et hominem, fuit benedicta in æternum. Quid autem est benedicta in æternum, nisi semper benedicta, id est, ab initio suæ creationis et deinceps? æternitas enim respicit omnem temporis differentiam, et nullum momentum temporis excludit, sed omne omnino et totaliter comprehendit. Ergo Maria benedicta fuit semper, et in omni differentia temporis, non potuit ergo incurrere peccatum originale, obstante gratia benedictionis, quæ illam prævenit.

Εὐλογεῖ πᾶσα κτίσις τὸν τόκον σου, εὐλογίαις, ἡμεῖς στεφανώσαντα, καὶ τὴν ἀρὰν ἐξάραντα, παντελὴς μόνης δεδοξαμένη, ἣ τὸ γένος ἡμῶν χαριτωσάσα.

Φιλαμαρτήμονα γνῶμην, καὶ ἀδιόρθωτον βίον, καὶ πλημμελήσαντα ψυχὴν, καὶ καρδίαν ρυτίωσαν ἔχων ἄσωτος ἐγὼ, προσπίπτω σοι, Δέσποινα, βοήθει μοι καὶ διόρθωσιν δίδου, πρὶν με φθάσῃ τοῦ θανάτου ἡ τομὴ.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγᾷς, Θεόνυμφε, τὴν ψυχὴν μου φωταγώγησον, κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας ἀνάστησον, ἐκ θρούς κατατάρασσουσα τοὺς θλίβοντας αἰὲν τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθούντάς με.

Ἐκ τοῦ Κανόρος εἰς τὸν ἅγιον Ἱερομάρτυρα Εὐτυχέα, ἡμέρα κδ'.

Ἐν σοὶ, Παρθένε, τὴν ἐλπίδα τιθεῖμαι τῆς σωτηρίας μου, ἁμαρτιῶν ῥύπου ὄλον με ἀπόπλυνον, καὶ καθαρὸν ἀπεργάσαι τῷ Υἱῷ σου ἀρίστως εὐαρεστούντα, καὶ πράττοντα τούτου τὸ πανάγιον θέλημα.

Χαῖρε, ἡ μόνη τὴν χάριν ἀνερμηνεύτως τεκούσα· χαῖρε, ἄρμα καὶ νεφέλη τοῦ Λόγου· χαῖρε, θρόνος τοῦ Θεοῦ, Παρθένε ἀπειρόγαμε· χαῖρε, ὁσίον δόξα· χαῖρε, μαρτύρων στεφάνωμα.

Ἐν γυναιξὶ μόνη παρθένος διέμεινας, καὶ πρὸ τόκου, καὶ μετὰ τὴν γέννησιν· Θεὸς γὰρ ἦν ὁ καινοτομῶν φύσει ὑπὲρ λόγον ἐκ σοῦ ἀρρήτως σαρκούμενος, ὁ ἄνω πρὸ αἰώνων, καὶ ἐν γῇ εἰς τὰ τέλη γεννηθεὶς τῶν αἰώνων, πανάμωμε.

Μητροπάρθενα κόρη, ἣ τὸν ἀπερίληπτον Λόγον κυήσασα, τῶν ἀγγέλων δέξα, καὶ δαιμόνων τὸ τραῦμα Θεόνυμφε, τὴν ἐμὴν καρδίαν τραυματισθεῖσαν ἁμαρτίαις θεραπεύει· ἐνθέου ἀξίωσον.

Νόος μου τὰς ἐκτροπὰς, καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα τὰ ἐμπαθεῖ καὶ δεινὰ, Παρθένε, διόρθωσον, καὶ σῶσόν με, φύλαξόν ἐκ τῶν καθεκτάστην ἀπειδῶς ἐπιμαχαιρόντων μοι.

Νοήσαντες πόρρωθεν σεπτοὶ προφῆται τοῦ μυστηρίου σου τοῦ ἀπορρήτου βάθος, ποικιλοτρόπως πᾶσιν ἐφάνωσαν τὴν σὴν λοχείαν, Παρθένε, κραυγάζοντες· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

Νανεκρωμένην δέγγματι τὴν ψυχὴν μου τοῦ ὄψεως, ὁ μόνη προφανῶς ἣ τὴν Ζωὴν κυήσασα, πανάμωμε, ζώωσον, καὶ ἐνεργεῖν εὐόδωσον τὰ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ τεθέντος, Παρθένε, θελήματα, βοῶσα· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε Κύριον.

Φωνὴν σου προσφωνοῦμεν τοῦ Γαβριὴλ· Χαῖρε, γῇ ἐκλεκτῇ, χαῖρε, τράπεζα χρυσοειδής, χαῖρε, τῶν ἀνθρώπων καταφυγῇ, χαῖρε, μαρτύρων καύχημα, χαῖρε, τῶν ἀγγέλων ἡ χαρμονὴ, ἁγία Θεοτόκε, κραταίωμα τῶν πίστει μαχαρίζοντων σε.

ΜΗΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόρος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀνθίμου, ἡμέρα γ'.

Ἦ Κύριος ἐκ σοῦ ἀνατελλας ὡς οἶδε, τοὺς χοροὺς

Benedicunt omnes creature partum tuum, qui nos benedictionibus coronavit, atque abstulit maledictionem : O omni benedictione cumulata, sola gloriosa, quæ genus nostrum gratia replevist!

Ego ille prodigus, ac luxuriosus habens mentem peccatorum amicam, et vitam pravam, animamque delictis oneratam, et cor coquinatum, ante te procido, o Domina; adjuva me, et correctionem concede mihi, antequam a mortis falce secante præveniar.

Lucis in te habitantis radiis, illumina, o Dei sponsa, animam meam : jacentem in barathro perditionis excita, perterrefaciens hostes, qui semper tribulant cor meum, et ad passiones sectandas compellunt me.

B Ex Canone in festo S. Eutychii martyris, die 24.

In te, o Virgo, repono spem salutis meæ; absterge me totum a sordibus peccatorum, ac purum effice, Filio tuo optime complacentem, sanctissimamque illius voluntatem facientem.

Gaude, o tu, quæ sola gaudium ineffabiliter peperisti : gaude, currus, et nubes Verbi; gaude, thronus Dei, Virgo viri nescia : gaude, confessorum gloria : gaude, martyrum corona.

Sola inter mulieres virgo ante partum, et post partum, permansisti : Deus enim erat qui naturas innovabat supra sermonis conceptum, ex te ineffabiliter incarnatus : qui in supernis ante sæcula, in terra autem in fine sæculorum natus est, o tota immaculata.

O Mater Virgo puella, quæ Verbum incomprehensibile genuisti : o Dei sponsa, angelorum gloria, et dæmonum vulnus : cor meum peccatis vulneratum, divina 172 curatione fac dignum.

Mentis meæ evagationes, animæque motus molestos, atque affectibus perturbatos corrige, et salva et custodi me ab illis, qui per singulos dies crudeliter invadunt me.

Inenarrabilem mysterii tui profunditatem a longo intuitus mentis oculo prophetæ venerandi, varia figuris ac modis universis partum tuam manifestaverunt, o Virgo, clamantes : Benedictus Deus Patrum.

Mortuam ob serpentis morsum animam meam, tu, quæ sola Vitam manifeste peperisti, o immaculatissima, vivifica : et deduc me feliciter per viam, qua voluntates illius, qui propter nos ex te natus est, efficere possim, o Virgo, clamans : Sacerdotes, benedicite Dominum.

Voce Gabrielis ad te clamamus : Ave, terra electa; ave, mensa aurea; ave, hominum refugium; ave, martyrum gloriatio; ave, angelorum gaudium, Dei-para sancta, robur eorum qui te cum fide sincera beatificant.

MENSIS SEPTEMBER.

Ex Canone in festo S. Anthimi martyris, die 3.

Dominus, qui ex te ortus est, eo modo, quem

ipse novit, o casta, athletarum choro illustravit; A
exprimentes in seipsis omnes illius passiones vi-
tales, mortemque injustam, quæ nos peccatores
justificavit.

Speciosa facta es, o castissima, speciosum super
omnes terrigenas enixa Filium ac Verbum Patris,
quem generosi martyres amantes, gloria illustrati
sunt.

173 Verbum, non relinquens vacuum sinum
Patrum, in sinu tuo reclinatum est, o puella,
tanquam infans, volens restaurare me corruptioni
subjectum.

Legis umbræ declaraverunt splendorem illum,
qui ex te ortus est, o puella illibatissima, et athle-
tarum choro te celebrantes illustravit.

O innupta, quæ malitiæ plantas germine tuo are-
fecisti, passionum mearum stirpes evelle, divinas-
que cogitationes germinare fac ex anima mea.

Propter excessum humanitatis ac benignitatis
erga homines apparuit Verbum ex te corporatum, o
Virgo, salvans eos qui modulantes canunt: Bene-
dictus es, Deus Patrum nostrorum.

Sacris vocibus beatificemus impollutum Dei ta-
bernaculum, arcam animatam, martyrum gloriam,
sublimiorem Cherubim, atque omnibus rebus creatis.

Gladius flammeus, qui olim Paradisi ingressum
prohibebat, nunc recedit, ac terga vertit iis, qui
venerandas passiones Christi lancea vulnerati vo-
luntarie in se exprimunt: et te, o Virgo, honorant,
omni honore superiorem.

*Ex Canone duplici in memoria miraculi facti Co-
lossis, vel Chonis per S. Michaelen archangelum,
die 6.*

O Virgo tota pura, angelorum decor, et homi-
num auxilium; tu adjuva me in mari versantem,
atque in tempestate peccati semper concidentem
ac periclitantem.

O miraculum inintelligibile, quomodo homini-
bus unitus est incomprehensibilis Deus, natus ex te
in carne secundum hypostasim, o innupta, ut sal-
varet me ob serpentis fraudem corruptioni ob-
noxium.

Qui immateriales mentes voluntatis nutu condi-
dit, in **174** utero tuo materiali, o purissima, vo-
luntarie habitavit, secundum carnem patens aspec-
tibus qui erat invisibilis.

Daniel te montem magnam descripsit, o invio-
lata, Abbacuc vero montem umbrosam virtutibus.
David autem montem coagulatum: ex te enim
Deus incarnatus est, ut mundum redimeret.

Docuit olim partus tui miraculum intellectualiter
in spiritu ille sacrorum præses, intuens te montem
umbrosam manifestissime, ex quo sanctus venit,
Deus incarnatus.

Gabriel ab altissimis venit, deferens tibi Ave, o
castissima: cum ipso ergo clamamus: Ave, o

των ἀθλητῶν ἐλάμπρυνεν, ἀγνή, τὰ αὐτοῦ εἰκονίζον-
τας πάθη πάντες ζωφόρα, καὶ τὸν ἀδικὸν θάνατον
δικαιοῦντα ἡμᾶς ἀμαρτήσαντας.

Ἐπαιώθης, ἰπάναγεν, τὸν ὑπὲρ πάντας ὥραϊον
τοὺς γηγενεῖς τεκοῦσα Ὑἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς,
ὃν οἱ γενναῖοι μάρτυρες ποθήσαντες δόξῃ ἐλαμπρύν-
θησαν.

Μὴ κενώσας τοὺς Πατρικούς ὁ Λόγος κόλπους, σοῦ
ἐν τοῖς κόλποις, κόρη, ἀνεκλίθῃ ὡς βρέφος, θέλω
ἀναπλάσαι με φοροῦ ὑποκαίμενον.

Νόμου σκιά ἐδήλωσαν τὸ φέγγος τὸ ἐκ σοῦ ἐξ-
ανατεῖλαν, πανάμωμε κόρη, καὶ τῶν ἀθλητῶν κατα-
λαμπρύναν τοὺς χοροὺς εὐφημοῦντάς σε.

B Μαράνασα τὰ φυτὰ τῆς κακίας, ἀνύμφευτε, τῇ
βλαστῇ σου, τῶν παθῶν μου τοὺς σκόλους ἐκτι-
λον, καὶ βλαστάνειν θεῖα τὴν ψυχὴν μου νοήματα
ποίησον.

Ὑπερβολῇ, Παρθένε, φιλανθρωπίας ὥρθη ἐκ σοῦ
Λόγος σωματούμενος, καὶ σώζει τοὺς μέλποντας· Ὁ
τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ἰσραῖς ἐν φωναῖς μαχαρίσωμεν τοῦ Θεοῦ τὴν
σκηνὴν τὴν ἀμόλυτον, τὴν κιθαρῶν τὴν ἐμφυχον,
τῶν μαρτύρων τὴν δόξαν, τὴν ἀνωτέραν Χερουθίμ
καὶ ἀπάσης τῆς κτίσεως.

C Φλογίνῃ ρομφαίᾳ, ἣ τὸ πρὶν τὴν εἰσοδὸν τοῦ πα-
ραδείσου ἐναπείργουσα, νῦν νῦν δίδωσι, Παρθένε,
τοῖς πάθῃ τὰ σεπτὰ εἰκονίσασιν Χριστοῦ τοῦ
λογχευθέντος θελήματι, καὶ σὲ τιμῶσι τὴν ὑπέρ-
τιμον.

Ἐκ τοῦ Καρδὸς διπλὸν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ
γεγονότος θαύματος ἐν Κολοσσαῖς, ἣ ἐν Χω-
ναῖς παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἡμέρα 5'.

Παρθένε πανάμωμε, ἣ τῶν ἀγγέλων εὐπρέπεια,
ἀνθρώπων βοήθεια, σύ μοι βοήθησον θαλαττεύοντι,
καὶ ῥάτῃ ἀμαρτίας αἰὲ περιπίπτοντι καὶ κινδυ-
νεύοντι.

Ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς τοῖς βροτοῖς ἦνται
ὁ ἀκατάληπτος Θεός, ἐκ σοῦ σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν
ἀποτεχεῖς, ἀπειρόγαμε, σῶσον με τὸν ὑπαχθέντα τῇ
φορῇ κλοπῇ τοῦ ὄφρεως.

D Ὁ τοὺς ἀλλοὺς συστήσάμενος νόας βουλήματι, τῇ
ἐνύμφῃ σου γαστρὶ οἰκεῖ βουλήσει, πανάμωμε, σαρκὶ
καθαρῶμενος ὁ ἀθεώρητος.

Ὁ Δανιὴλ σε ὄρος γράφει μέγα, ὁ Ἀβδακούμ δὲ,
ἄχραντε, ὄρος κατάσκιον ἀρεταῖς, καὶ Δαβὶδ τετυ-
μωμένον, ἐξ οὗ ὁ Θεός σεσάρκωται τὸν κόσμον λυ-
τρούμενος.

Νοερώς τοῦ σοῦ, Παρθένε, τοκετοῦ τὸ παράδοξον
ἐνοεῖτο πάλαι ὁ ἱεροφάντωρ ἐν πνεύματι, ὄρος κα-
τάσκιον βλέπων σε τρανώτατα, ἐξ οὗ ἅγιος ἦλθε Θεός
σωματούμενος.

Ὁ Γαβριὴλ σοὶ τὸ Χαῖρε ἐκ τῶν ὀψίστων, πάνναγεν,
χομίζων ἥθε· σὺν αὐτῇ οὖν ἐκδοῦμεν· Χαῖρε,

πύλη, μόνος ἦν διώδευσε Χριστὸς ὁ Θεὸς σώζων τὸ ἀνθρώπινον.

Νοερῶν ἀγγέλων σε ἀνέδειξε Θεὸς ἀνωτέραν, καθυποδύς τὴν σὴν μήτραν, ἄχραντε, τὴν Παναμώμητον, ὃν δυσώπει πάντοτε οἰκτειρῆσαι τοὺς ὀμνούντάς σε.

Ἀγγελικῶν δυνάμεων, Παρθένε, ὑπερέχουσα καὶ τετοκυῖα τὸν ἀπάντων Θεὸν καὶ βασιλέα, σὺν αὐτοῖς ἰκέτευε, παναγία Δέσποινα, διασώζεσθαι ἡμᾶς.

Μακάριος ὁ λαὸς αἰε μακαρίζων σε, μακαρία, ἡ Θεὸν τὸν μακάριον τέσσα, τοὺς βροτοὺς δι' οἶκτον ἀπορρήτῳ ἐνώσει θεώσαντα.

Τόμον σε προσώρα ὁ προφήτης, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται δακτύλῳ Πατρὸς, Παρθένε, ὃν ἰκέτευε βίβλη τῆς ζωῆς ἡμᾶς καταγραφῆναι τοὺς εὐσεβῶς σε δοξάζοντας.

Νοῦ τοῦ μεγάλου Λόγον τὸν αἰῶν, κόρη, ἀληθῶς ἐν σοὶ ἀρρήτως καὶ φρικτῶς κατοικήσαντα βλέπων ἐδόξε Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος· Χαῖρε, θρόνε τοῦ Ὑψίστου, εὐλογημένη.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεὸν, καὶ Αὐτρωτὴν καὶ Δεσπότην σαρκὶ τεκοῦσα, πάναγνε Δέσποινα, τοῦτον αἰε, ἄχραντε, δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δεινῶν, καὶ πολλῶν ἁμαρτιῶν τὴν ἀφесιν λάβωμεν, ὀμνολογούντες αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμοὺς.

Νυμφοστόλος ὁ θεῖος ἀρχάγγελος ἐπιστάς προσεφώνησε, εὖ Χαῖρε σοι, Νύμφη Θεοῦ ἀνύμφευτε, τῶν ἀγγέλων ἡ βύβα, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ δάσωμα καὶ περιτείχισμα.

Πῦρ ἐκύσας οὐδαμῶς φλογίσαν σου, Παρθένε, νηδύν, Λόγον ἐγέννησας Πατρός, ἐξαίρουμενον ἀλογίας· τοὺς λόγους τοῦ πλάνου ὑπακούσαντας, καὶ παρακούσαντας τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ τοῦ φιλεθρώπου.

Φωνῇ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ συνέλαδες Θεὸν Λόγον, παναμώμητε, λόγῳ τὰς ἀνω στρατηγίας ποιήσαντα, καὶ λόγον παρέχοντα ὑμνεῖν τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν τούτου ἁγίαν συγκατάδοσιν.

Φανεῖσα, Παρθένε, πλατυτέρα οὐρανῶν ἐχώρησας Θεὸν ἀνερμηνεύτως, ὃν ἀσωμάτων χοροὶ ἀνυμνοῦσι μυστικῶς· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε, ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι· τοὺς σε μακαρίζοντας φωναῖς ἀσιγῆτοις.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὰς ἁγίας μάρτυρας Μηροδώραν, Μητροδώραν, καὶ Νυμφοδώραν, ἡμέρᾳ ἰ'.

Ὡς ἐμψυχον θάλαμον, ὡς ἀδιάφθορον σκήνωμα, ὡς πύλην οὐράνιον, ὡς θεῖαν τράπεζαν, ὡς παλάτιον, καὶ θρόνον τοῦ Δεσπότης Μαρίας τὴν ἄχραντον ὕμνοις τιμήσωμεν.

(74) Idem apud me est immunum esse Virginem a peccato originali et actuali, ac esse immaculatam. Licet enim homines concepti in peccato immaculati nuncupentur, ut cum dicitur in psalmo,

A porta, per quam solus Christus Deus pertransiit, salvans genus humanum.

Intellectualibus angelis sublimiorem te fecit Deus descendens et ingrediens in uterum tuum purissimum, o inviolata. Illum igitur semper deprecare, ut eorum qui te laudant, misereatur.

O Virgo, quæ angelicas Potestates superemines, et peperisti omnium Deum, et Regem, una cum illis preces effunde, o Domina sanctissima, pro salute nostra.

Beatus populus, qui beatificat te, o beata, quæ Deum beatum peperisti, qui propter suam misericordiam homines ineffabili unione deificavit.

Volumen prævidit te propheta, o Virgo, in quo Verbum scriptum est digito Patris : quod supplex exora, ut ascribat in libro vite nos, qui te religiose glorificamus.

Magnæ mentis Verbum æternum in te, o puella, ineffabiliter ac formidabiliter vere habitasse intuens Gabriel archangelus, clamabat : Ave, thronus Altissimi, o benedicta.

Cum Salvatorem et Deum, Redemptorem et Dominum perpereris, o castissima Domina, eundem semper deprecare, o immaculata, ut ab eo recipere possimus gravissimorum malorum depulsionem, plurimorumque peccatorum remissionem, laudantes misericordias ejus, quæ excedunt omnem cogitationem.

Nuptialis auspex divinus archangelus prope astans, exclamavit tibi, Ave, o sponsa Dei innupta, angelorum gloria, et hominum salus, et munimentum.

Ignem concepisti, qui nequaquam uterum tuum, o Virgo, flammis combussit; Verbum Patris genuisti, quo liberat ab irrationalitate eos qui seductoris verbis obedierunt, et Deo factori suo humanissimo inobedientes fuerunt.

Per vocem angeli Gabrielis, o mundissima, concepisti Deum Verbum, qui verbo supernos exercitus creavit, et verbum præbet, quo sanctam illius descensionem ac demissionem, quæ superat omne verbum et cogitationem, laudare possimus.

O Virgo, latior cælis apparuisti, contineas in te ineffabiliter Deum, quem incorporeorum chori mystice collaudant. Ipsum ergo deprecare, o casta, pro salute omnium nostrum, qui te irrequietis vocibus beatificamus.

Ex Canone in festo SS. martyrum Menodora, Metrodora, et Nymphodora, die 10.

Tanquam thalamum animatum, tanquam tabernaculum incorruptum, tanquam portam cælestem, tanquam mensam divinam, tanquam palatium et thronum Domini, Mariam immaculatam, hymnis honoremus (74).

Beati immaculati in via, parum refert, quoniam non loquor de qualibet nuncupatione nominis immaculati, sed de absoluta et antonomastica, et speciali, personæque particularis, et in Novo Testamento,

Appare, o Virgo casta, et animæ meæ tenebras dispelle; peccati vincula disrumpe; salva me tu, quæ omni misericordia præditum, omniumque miserentem peperisti.

Me dolosi malitia interemptum vivifica, o illibatissima, quæ vitam ipsam peperisti; ad te enim confugi; et in profunda peccatorum prolapsam erige, atque extrahe, tanquam **176** compatiens, o tota immaculata (75).

Cum te solam electam, et pulchram, et carentem macula, divinissimum Verbum invenisset, ex te incarnatum est, o divina gratia plenissima.

Sanctus est Deus, qui habitavit in utero tuo, cum te omnibus creaturis sanctiorem ac puriorem invenisset (76), o Dei Mater immaculata Regina, cujus nomen dominationem sonat.

Supra naturæ ordinem, Creatorem in utero tuo conceptum gestare digna facta fuisti, o puella, qui reformavit nos, cum fide carentes: Benedictus es, Christe.

Tanquam templum Dei immaculatum, o puella, eumdem suscepisti humano corpore indutum, et in, duabus naturis cognitum: cui concinimus: Benedicite, opera, Dominum.

Parce mihi, Christe, dum veneris judicare mundum cum gloria: dissolve nebulas passionum mearum precibus Genitricis tuæ, ac venerandum martyrum tuorum, tanquam bonus, plurimæque misericordia plenus.

Ex Canone in festo S. Cornelii Centurionis martyris, die 15.

Allicis fidelium corda ad te semper cum insatiabili desiderio glorificandam, o Domina Dei genitrix immaculata: tu enim es hominum gloria, quæ Dominum gloriæ peperisti.

nam in Veteri non exstiterat Christus et beatissima Virgo, quæ personæ vere, et propriæ, et omnino, et antonomastice immaculatae sunt; at vero cum in Veteri Testamento tales personæ non essent, non mirum, si attribueretur sanctioribus nomen immaculati, maxime cum nec absolute illis tribuatur. Sic cum dicitur: *Beati immaculati*, additur, *in via*, id est, in modo operandi, non absolute et omnino. David etiam dixit, *Immaculatus ero*, hoc ipsum indicat aliquando non fuisse talem, Job quoque, qui agnoverat, et supposuerat se in peccato conceptum, postea se dixit immaculatum de præsentia, non de præterito, sicut alii significantur immaculati de futuro in Scriptura. Modus autem quo Josephus et alii Patres vocant Virginem immaculatam, absolute, antonomastice; et passim non invenitur similis in aliis sanctis, et specialissimum et grandius aliquid supra omnes filios Adæ indicat, ut in suis Dissertationibus epistolice epist. 8, observat Nierembergius.

(75) Concinit Josepho nostro S. Ildephonsus archiepiscopus Toletanus, in aureo tractatu *De corone B. Virginis*, quod opus, ut testatur Petrus de Alva in *Bibliotheca Virginali*, factum esse hujus sanctissimi præsulis verisimile putatur, dum ibi cap. 13, hoc habet: « Tu, Domina, semper fuisti clara et serena, sincera, mundissima et amœna. Tu enim es semper tota pulchra, tota formosa, tota immaculata, et tota speciosa. Macula nulla fuscæ, nulla sordemacularis, omni gratia illustraris. » Sic

Ἐπιφανείσα τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος ἀπέλασον, ἀμαρτίας τὰς σειράς, ἀγνή Παρθένε, διὰρρήξον, σῶσόν με, κηρύσσας τὸν πανοικτίρμονα.

Νεκρωθὲντά με κακίᾳ τοῦ δολίου, πανάμωμε, ἡ Ζωὴν τεκούσα, ζώωσον, πρὸς σὲ γὰρ κατέφυγα, καὶ ἐμπεσόντα εἰς βάθη παραπτώσεων ἐπανάγαγε, ὡς συμπαθὲς, παναμώμητε.

Σὲ μόνην ἐκλεκτὴν, καὶ καλὴν, καὶ ἀμώμητον εὐράμενος σωματοῦται ὁ ὑπέρθεος Λόγος ἐκ σοῦ, Θεοχαρίτωτε.

Ἄγιος ὁ σκηνιώσας ἐν μήτρᾳ σου Κύριος ἀγνωστέραν εὐρών σε καὶ καθαρωτέραν κτίσεως πάσης, Θεομήτορ, κυριώνουμε ἀχραντὴ Δέσποινα.

Ἐπεφυῶς τὸν Κτίστην τῇ γαστρὶ σου, κόρη, κυοφορῆσαι κατηξίωσαι ἡμᾶς ἀναπλάττοντα τοὺς μελεθδούντας πίστιν· Χριστέ, εὐλογητὸς εἰ.

Ὡς Θεοῦ ἀκλήλωτον τίμενος ὑπεδίδω—αὐτὸν σωματούμενον, καὶ ἐν δυοὶ ταῖς φύσεσι γνωρίζομενον, κόρη, ᾧ μελεθδόμεν· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φεῖσάι μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρῖναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λύσον τὴν ἀχλὺν τῶν παθῶν μου ταῖς ἱεραῖαις τῆς κυησάσης σε, καὶ τῶν σεπτῶν μαρτύρων σου, ὡς ἀγαθὸς καὶ πολυέλεος.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Κερρήλιον τὸν ἐκατόνταρχον, ἡμέρα ιγ'.

Θέλγεις πιστῶν καρδίας αἰὲ δόξάζειν σε ἀπορέστιν ἐφέσει, Θεογεννήτορ Δέσποινα· δόξα γὰρ χρηματίζεις τῶν ἀνθρώπων, τέξασα τὸν τῆς δόξης Κύριον, ἀχράντη.

ille.

(76) Vox purior, applicata Virgini in comparatione omnium creaturarum, omnino excludit peccatum originis. Nam (ut in suis Dissertationibus epistolice epist. 6, notat vir egregie doctus et pius P. Joan Eusebius Nierembergii) communiter sumuntur diversimode ista nomina *sanctior* et *purior*. Sanctitas solet sumi pro positiva dignitate gratiæ et meritorum, ad quam pervenit creatura, unde non refertur ad præterita, sed ad præsentem statum et culmen, ad quod pervenit gratia. Puritas autem sumitur pro negativa propinquitate peccati et sordis, unde respicit etiam ad præteritum, ex quo haberi possent sordes, et tamen non fuerunt habitæ. Hinc est ut Magdalena, vel S. Maria Ægyptiaca posset dici *sanctior* sancta Agnete vel Cæcilia, et tamen non posset dici *purior*: quia quamvis majorem sanctitatem potuerit acquirere Magdalena, non tamen adeo caruit immunditiis peccatorum. Sic etiam S. Augustinus posset dici *sanctior* quam S. Ludovicus episcopus, vel S. Casimirus, attamen non poterit dici *purior*, quia non caruit sordibus vitæ præteritæ, quibus caruit S. Casimirus. Sic etiam rex David potest dici *sanctior* quam sanctus Henricus imperator, et tamen non dicitur *purior*. Hinc constat B. Virginem, dum appellatur omnibus creaturis *purior*, denotari necessario caruisse in præterito labe originis, qua caruerunt angeli et protoplasti.

Ἀγγελος φωτισθεὶς σκήνωμα γεγένησai, καὶ τὸν Α φωτοδότην φέρεις σαρκούμενον ἀνθρώπων ὁφθέντα καὶ ἡμᾶς διὰ φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν φθορὰν ἐξαφανίσαντα, ἀφθορε βροτῶν ἡ ἀνάκλησις.

Σοφίας καθαρὸν ἐνδιαίτημα τῆς τοῦ Πατρὸς ὑπερυῶς, ἀγνή Παρθένη, γεγένησai, δι' ἧς ἡμεῖς τῆς κακίας νυκτὸς τοῦ σοφιστοῦ ἐλυτρώθημεν.

Ὁμβρισὸν μοι, πάναγνε, πταισμάτων ἀρεσιν, ἐπισκεψαί με τὸν ἀσθενούντα, καὶ κλυδωνιζόμενον συμφοραῖς τοῦ βίου, καὶ πάθεσι τοῦ σώματος.

Ὁ τῆς δόξης Κύριος ἐξ αἱμάτων σου παρθενικῶν ἐσαρκώθη μόνος ὡς ἐπίσταται, πανύμνητε, σῶζων ἡμᾶς ἀγαθότερι.

Ἄφθης τὸ ἀνθρώπινον φύραμα θεώσασα τῇ θεῇ Β γεννήσει σου, Παρθένη πανάμωμος· διό σε καταχρέος οἱ πιστοὶ δοξολογοῦμεν.

Ῥᾶον ἐφ' ἡμᾶς τὰ σὰ ἐλέη, κόρη, συνήθως καὶ αἰτῆσαι, ἀγνή, συγχώρησιν πάντων πταισμάτων ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ ἐξ ἀπροσεξίας ἡμῖν συμβάντων.

Φωτισμὸν μοι αἰτῆσαι, ἡ τεκοῦσα Φῶς τὸ ἐκ φωτὸς ἐκλάμψαν, τὸν σκοτασμὸν πόρρω ἀπ' ἐμοῦ ἐναποδιώκουσα, καὶ πειρασμῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, ἀχραντὸς Δέσποινα, προστασία ἀναίσχυντε.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὸν ἕσιον Πατέρα ἡμῶν Ἐθμέριον ἐπίσκοπον Γορτύνης, ἡμέρα ιη'.

Αἱ περὶ σοῦ νῦν προφητεῖαι πεπλήρωνται, Θεοκυῖστορ Δέσποινα· ὃν γὰρ προγγυῶν ὤψηγόρως, ἐν μήτρᾳ ἐχώρησας ἐν δύο τελείαις φύσεσι.

Μαρία τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον παθῶν μου ἀπέλασον τὸ δυσώδες, καὶ στερέωσον κλονούμενον προσβολαῖς τοῦ δαλλίου πολέμητορος.

(77) Dicitur B. Virgo Regina immaculata, quia non decuit illam, quæ futura erat Regina angelorum, cum originali macula concipi. Hinc S. Anselmus in serm. De concep. ait : « Angelos, aliis peccantibus, a peccato servavit, et feminam Matrem suam futuram ab aliorum peccatis exortam servare non potuit? In æternitate consilii sui statuit Eam dominatricem et reginam fore angelorum, et tunc inferiorem gratiam angelis datam, in consortium conceptam esse credimus hominum peccatorum? Existimet hoc qui vult : argumentis suis probet qui vult : iis, quæ dicimus, adverteatur qui vult : ego, donec ostendat mihi Deus aliquid dignius excellentiæ Domine meæ posse dici, quæ dixi, dico : quæ scripsi, non mutò. » Hinc etiam Guilielmus Parisiensis Junior, sive Bitontinus, in Postillis majoribus de festo Concep. q. 3, ait : « Virgo Maria in Matrem Dei electa, erat exaltata super angelos : sed omnes angeli fuerunt præservati ab omni peccato. Ergo a ratione fortiori et ista, quæ erat superior. » Insuper Albertus Magnus in *Biblie Mariæ* super libr. Job, de Maria loquens dicit : Ipsa est aquila singularis, de cuius laude et præconio loquitur Dominus ad Job 39, *Nunquid ad præceptum tuum, sicut ad meum, qui, quidquid præcipio, inspiro, elevari, in natura, gratia et gloria etiam, et in omni prærogativa*

Lucidissimum castitatis tabernaculum facta est; lucisque datorem defers incarnatum, qui homo similis nobis apparuit propter hominum amorem, et corruptionem abolevit, o incorrupta hominum reparatio.

Sapientiæ Patris purum habitaculum supra naturæ ordinem facta es, o casta Virgo; per quam a maligni pravitate 177 nunc nos liberati sumus.

Deplere mihi, o castissima, peccatorum remissionem. Visita me infirmum, vitæque calamitatibus, et corporis passionibus, tanquam tempestatibus exagitatum.

Dominus gloriæ ex virginalibus sanguinibus tuis incarnatus est eo modo, quem ipse solus novit, o laudabilissima, salvans nos ex sua bonitate.

Humani generis massam deificare visa es divino partu tuo, o Virgo tota immaculata, propterea nos fideles te pro debito glorificamus.

Stilla super nos misericordias tuas, o puella, juxta morem tuum, et omnium peccatorum, tam scienter quam ignoranter ex incuria peccatorum, indulgentiam nobis impetra, o casta.

Illuminationem mihi impetra, precibus tuis, o Regina immaculata (77), quæ Lumen quoddam lumine coruscavit, peperisti, procul a me tenebras tentationum, et concupiscentiarum depellens, o patrocinium quod non confunditur.

Ex Canone in festo S. P. N. Eumenii episcopi Gortynensis, die 18.

Prophetiæ, quæ erant de te, nunc impletæ sunt, o Domina Dei Genitrix : quem enim sublimi eloquio prænuntiaverunt, in utero tuo comprehendisti in duabus perfectis naturis.

O Maria, aureum Thymiatarium, passionum meorum foetidissimum odorem depelle, meque fraudulentis hostis assultibus exagitatum, stabilem redde ac firmum.

aquila, id est Maria, super omnes choros angelorum. » Sic ille. Cujus verba afferens in suis Dissertationibus epistolice, epist. 6, P. Joan. Eusebius Nieremberg. in hunc modum scribit : « Euserare angelos in natura, est in conditione, seu a conditione naturæ, in qua non esset super omnes angelos, si conderetur illis impurius.

In Liturgia quoque Æthiopum apostolica, quoniam ab apostolis promanasse dicitur, sic dicitur in oratione ad Virginem Dei Matrem : « Lætari, Immaculata, vere Regina. Lætare, gloria nostrorum parentum. » Quasi dicat (ut in suis Exceptionibus cap. 13, inquit Nierembergius) : Tu, quæ, utpote vera regina et augusta, duræ servorum poenæ severæque legi de macula contrahenda non subjacui, atque ita humani generis amissum decus restaurasti, Tu domina, gaude. Vere regina, quod immaculata ea ratione, ut nunquam servire alicui debueris nisi Uni Deo, cui servire vere regnare est. Non igitur ullum peccatum habui, quando id cuiusdam est infelicissimæ servitutis. Lætare igitur tanto bono, tanta gloria, quam suam parentes nostri vocare possunt, cum hac illorum fuerit ignominia compensata. Sic humani generis amissum justitiæ statum, et decus, primorumque parentum collapsam gloriam magno cum lenore restitui.

Olim sacræ voces, partus tui profunditatem præ-
nuntiaverunt; quarum nunc eventum intuemur, o
immaculata (78).

Tanquam novum infantem peperisti nobis Filium,
qui 178 est ante omnia sæcula, o summe imma-
culata (79); qui in duabus voluntariis operationibus
duplex est, homo scilicet simul et Deus.

Cum cœlestis imber in te descendisset, o Virgo
perpetua: terram desolatam, divinæ scientiæ fluentis
irrigans, fecundissimam reddidit.

Lucis immaterialis domicilium venter tuus fa-
ctus est, o Dei Sponsa puella inviolata: illius, in-
quam, lucis, quæ divinæ scientiæ facibus infidelita-
tem imminuit; quam laudantes clamamus: Bene-
dictus es, Deus patrum nostrorum.

Sacratissimus prophetarum chorus, te vere ante
descripsit, o veneranda Virgo, appellans montem
a lapidæ manu intactum; virgam, et portam, per
quam Altissimus pertransivit. eo modo quem ipse
novit, clausamque iterum reliquit.

Fers ferentem omnia divina potentia, o castissima,
ac nutris uberibus tuis nutrientem omne quod spi-
rat. Superat omnem mentis cogitationem miracu-
lum tuum, ac stupore percellit angelos simul et
homines, qui te assidue collaudant, et cum affectu
beatam appellant.

*Ex Canone in festo SS. martyrum Trophymi, Sab-
batii, et Dorimedontis, die 19.*

Generosi martyres gratiarum tuarum illuminati-
vo fonte splendide illustrati, o Deo charissima,
sola porta lucis, profundissimas tenebras intolera-
bilium suppliciorum, te laudantes, pertransierunt.

Domini ex te incarnati legibus obtemperantes,
generosi Athletæ iniquos devicerunt; te enim co-
adjutricem habebant, quæ salvas animas nostras,
o puella carens omni macula (80).

179 Te tanquam mundum Regis palatium, o
virgo inviolata, martyrum cœtus invocans tripli-
cem adjutricem, dæmonum templum dejecit, cum
iis qui ad templum gloriæ supernum translati sunt,
laudibus te semper honorans.

Fortissimi milites invocantes in auxilium virgi-
nem sanctam, Deo gratissimam, ac summe imma-
culatam, tormentorum tumorem, et rerum diffici-
lium tempestatem inconcussa mentis prudentia
pertransierunt.

Virtutibus ex te missis roborati Athletæ tui,

(78) Hinc patet B. Virginem originali macula
non esse aspergendam, cum eam toties Josephus
noster in hoc opere, imo omnis Ecclesia sancto-
rum, Sponsi vocem audiens, concinit immacula-
tam, inquit Catherinus in Tract. *De concept.* ad
Synod. Trident. sub finem.

(79) Quomodo immaculata B. Virgo vere dici
posset summe immaculata, si fuisset cum origi-
nali macula concepta? Nec valet dicere, quod di-
catur summe immaculata, quod post conceptionem
fuerit summe purificata et ab originali macula
mundata: quia, cum præteritum non possit esse

Ἰσραὶ προκατήγγειλαν πάλαι φωναὶ τοῦ τόκου
σου τὸ βάθος, ὧν νῦν ἐκβάσεις εἰδομεν, ἄχραντε.

Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν τὸν προσιώνιον Ὑῖον τέτοκας
θελητικαῖς δυσὶν ἐνεργείαις ὑπάρχοντα διπλοῦν,
ἀνθρωπον ἅμα Θεόν τε, πανάμωμε.

Ἐπὶ σὲ καταβάς ὁ οὐράνιος ὁμβρος χερσὶν οὐρα-
νεύσας πολυφόρον εἰδείξεν.

Ἀύλου φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ μήτρα γεγένηται,
τοῦ φρικτωταίως θείας γνώσεως τὴν ἀθείαν μειώσαν-
τος, ἄχραντε Θεόνυμφε κόρη, ὃν ὑμνοῦντες κραυγὰ-
ζομεν· Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἰερωτάτῃ προφητῶν σε προγράφει ἀληθῶς, σεμνῇ.
χορεῖα ἀλατόμητον ὕδρος, ῥάβδον καὶ πύλην δι' ἧς
διῆλθεν ὡς οἶδεν ὁ Ὑψίστος, πάλιν κεκλεισμένην
ἐάσας σε, Παρθένε.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα θεῖκῃ δυναστείᾳ, καὶ
τρέφεις ἐκ μαζῶν πᾶσαν πνοὴν τὸν διατρέφοντα,
πάναντε· ὑπὲρ νοῦν σου τὸ θαῦμα ἀγγέλου κατα-
πλήττον καὶ βροτοῦς τοῖς αἰεὶ σε ὑμνοῦντας, καὶ
πόθῳ μακαρίζοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τρό-
φιμον, Σαββάτιον καὶ Δορμεδόντα, ἡμέρα 19.

Φωτιστικαῖς σου πηγαζούσαις χάρισι, Θεοχαρί-
τῳ, πύλῃ φωτὸς μόνη, οἱ γενναῖοι μάρτυρες φαι-
δρῶς καταυαζόμενοι τὸ βαθύτατον σκότος τῶν
ἀνυποσίτων κολάσεων σε ὑμολογοῦντες παρέδρα-
μον.

Νομοθεσίαις ἐκ σοῦ σεσαρκωμένου Δεσπότης πειθ-
αρχοῦντες, παναμώμητε κόρη, οἱ γενναῖοι ἀθληταὶ
ἀνόμους ἐτροπώσαντο, σὲ συνεργὸν ὡς ἔχοντες, τὴν
σώζουσαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡς καθαρὸν τοῦ βασιλέως παλάτιον σε μαρτύρων
σύστημα τρισάριθμον ἐπικαλούμενοι βοήθην, ἄχραντε
Παρθένε, ναοὺς δαιμόνων ἠδάφησαν, καὶ πρὸς ναὸν
τὸν ἀνὰ μετετέθησαν δόξης, αἰεὶ σε ἐν αἰνέσει γε-
ραίροντες.

Τὴν ἁγίαν Παρθένον, τὴν Θεοχαρίτωτον καὶ παν
αμώμητον οἱ στεῖργοι ὀπλῆται εἰς βοήθειαν ἐπικαλού-
μενοι τῶν βασάνων ὄγκον καὶ τῶν δεινῶν τὴν τρι-
χυμίαν ἀκλόνητῃ διῆλθον φρονήματι.

Νευρούμενοι ταῖς ἐκ σοῦ ἐκπεμπομέναις δυνάμε-

non præteritum, in *Perhierm.* per Aristotelem,
sequitur beatam Virginem fuisse cum peccato
originali, perpetuo esset verum, sicut etiam in
Magdalena remansit nomen peccatricis, quamvis
purificata fuerit a peccatis, ne in perpetuum con-
sequatur aureolam virginitalis.

(80) Cum S. Josephus, Deipara neget omnem ma-
culam, sub hac negatione generali illi etiam negasse
maculam peccati originis quis inficitur, cum pro-
positio particularis necessario includatur in ge-
nerali?

σιν οἱ ἀδελφοί, Χριστὲ, νομίμως ἐνήθλησαν, τὴν Ἀθηνῶν Μητέρα σου ἀνομολογούντες ἀπορρήτως σε κύησαν.

Υπάρχουσα Δίσποινα καθαρωτέρα πάσης τῆς κτίσεως ὑπέδξω τὸν Λόγον ἐκ σοῦ ἀρρήτως ἀποτικτόμενον, ὃν οἱ γένοιτο ποθήσαντες μάρτυρες τῶν τῶν βασάνων πῶρ' ἀνεκατέρησαν.

Νέον ὡς βρέφος τέτοκας τὸν Πατρί καὶ τῷ Πνεύματι, ἄχραντε Παρθένη, συμφυῶς νοούμενον Χριστόν, τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃν οἱ γένοιτο μάρτυρες καθομολογούντες ἱερῶς ἐναθλοῦσι, μεθ' ὧν σε, παναγία, μακαρίζουσι πίστει λαοί, φυλαί, καὶ γλώσσαι εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φυλάξας σε παρθένον ὃ ἐκ τῶν σῶν ἀνατελλας λαγόνων, ἀνέσπερος ὡς ἀληθῶς ἥλιος, Παρθένη, τοὺς ἀθλητὰς περιφανῶς ἐλάμπρυνε, διηγωνισμένους καρτερικῶς, μεθ' ὧν αὐτὸν δυσώπει ἡμᾶς κατοικιτηρῆσαι τοὺς εὐσεβῶς σε μακαρίζοντας.

Ex Canone in sanctam Susannam (80'), die 19 septembris.

Oriens solis illius, qui super occasum humane naturæ natus est, revera facta es, o Domina, per quem illi, qui in tenebris et in umbra versabantur, viderunt lucem:

Urna figurabat te, o casta Virgo, quæ intelligibile manna **180** tulisti, Christum scilicet, dulcedinem mundi : cui supplica, Dei Mater (81), ut ii qui te assidue glorificant, a pravarum affectionum servitute liberentur.

Fortitudo mea et laus mea Christus est, qui ex te, Deipara, exortus est, servilli carne circumdatus, et nos a servitute diaboli eripuit propter bonitatem suam.

Sanctissimum templum Dei agnoscentes te, solam immaculatam (82), et creaturis omnibus superiorem, sacris te vocibus merito beatam appellamus.

Dominum universi, qui ex te natus est, exorans

(80') Desideratur in Menæis impressis.

(81) Ex titulo Dei Matris solide admodum colligitur, B. Virginem sine originalis peccati macula fuisse conceptam; nam, ut inquit S. Bernardinus Senensis serm. 49 de amore glorioso ex Bartholomæo Siculo: « Credebam quod, quod voluit sumere carnem ex carne purissima, et quod ejus Mater fuerit plusquam Eva et Adam, qui creati fuerunt sine peccato originali. » Bernardinus item de Busto in *Mariæ* serm. 2 de concept. in fine ait: « Cum omnes credant B. Virginem Mariam fuisse idoneam Matrem Dei, debent etiam credere ipsam fuisse immunem ab omni labe peccati, quia aliter non fuisset congrua Mater Christi. » Consonat Bartholomæus Pisanus *De laud. B. V. fructu* 7, dum scribit: « Non fuit conveniens Matrem Dei addici morti æterni pro quacunque mensura: ergo originali caruit. Item Christus elegit Matrem incorruptam corporaliter, quare et spiritualiter. » Item Joannes Vigerius theologus Dominicanus in libro *Institutionum* capite de peccato originali in hunc modum loquens: « Si dicatur, quod Diva Virgo non habuit peccatum originale, licet processerit ab Adam secundum rationem seminalem, dicendum est, quod ipsa sola speciali gratia præventa fuit et

Christe, legitime eertaverunt, laudibus celebrantes purissimam Matrem tuam, quæ te ineffabiliter genuit.

Cum esses, o Domina, purior omnibus creaturis, suscepisti Verbum, ex te ineffabiliter natum, quod generosi martyres cum affectu concupiscentes, tormentorum probationem patienter constanterque sustinuerunt.

Tanquam novum infantem peperisti, o Virgo in-violata, Christum Deum nostrum, qui intelligitur Patri ac Spiritui cœvus: quem generosi martyres confluentes, sacrum certamen obire; cum quibus populi, tribus et linguæ, cum fide te, o sanctissima, per universa sæcula beatificant.

Ille qui te virginem conservavit, ex tuis visceribus exortus, tanquam vere sol innociduus, o Virgo, athletas suos præclare illustravit, qui constantissime decertaverunt: cum quibus eundem deprecare, ut misceretur nostri, qui te religiose ac pie beatam prædicamus.

deprecare, o castissima, pro servis tuis, ut ab omni adversitate ac perniciæ liberentur, dum te Virginem Matrem collaudant.

A damnationis vinculis solutus sum, et a maledictione per partum tuum, o castissima benedicta; sola enim in terra Deo corpus dedisti ex puris sanguinibus tuis, o immaculatissima.

Lucidissimis splendoribus tuis illuminasti tenebricosum cor meum, o Virgo, quæ in terra solem Christum peperisti, cui psallimus semper: Benedictus est Deus patrum nostrorum.

Cum divinissimum Verbum castam te etiam post partum conservasset, ex te, o inviolata, cum duplici natura, atque operatione processit; quamobrem te tanquam ejus Matrem glorificamus.

Luce tua illustra me, o casta, qui in hujus vitæ nocte cæcitate laboro, ac fluctibus jactor peccatorum, o Domina sancta, porta lucis intelligibilis.

præservata, eo quod fuit prævisa esse Mater Dei. Sic ille. Et merito quidem, nam ut in opusculo *de Concept. B. Virginis* libr. 1, inquit Ambrosius Catharinus: Dum ipse mecum animo et cogitatione contempler, quam grande et magnificum sit esse excelsam Dei Genitricem: tum quam vile et indignum computari sub macula et fetore peccati, et sub ira Omnipotentis, magna profecto dissonantia offendor: pice enim aures cacophoniam istam facile sentiunt, cum hinc Matrem Dei, inde illam ipsam sub ira Dei, audiunt hinc rursum matrem Dei, inde sub fece et fetore peccati. Neque vero dubito, si sectarum affectione semota, etiam vos ipsi, o amantissimi fratres, in cordibus vestris rem eam tranquillius tractaretis, procul dubio hanc absurdam dissonantiam sentiretis. At quia nunc magistrorum traditionibus additi, atque idcirco male affecti sunt quidam, nil mirum si a re, quantumvis absurda, non patiuntur. Quod si forte non ita beati quorundam oculi, ut hæc videant, saltem ne sint nequam, ut his, qui vident, invident. Sic ille.

(82) Quid est Deiparam solam esse immaculatam, nisi solam sine originali macula conceptam? ita ut cum cæteri omnes concepti in peccato fuerint, ipsa sola concepta fuerit sine illo?

181-182 Ex Canone duplici in festo S. Phocæ martyris, et S. Codrati seu Quadrati apostoli, die 22.

Factor creaturarum natus secundum carnem ex puella quæ virum nesciebat, conservavit illam virginem post partum, sicut erat ante partum, eo modo, qui ipsi placuit.

Abolita est poena primorum parentum, o immaculata (83). Deum enim, qui est ante sæcula, peperisti, novum infantem natum, qui vere omnem humanam substantiam in novum statum redegit.

Ignis intolerabilis in te habitavit, o Deipara, nec combussit uterum tuum; combussit tamen passionibus nostras, atque erroris sylvam in cinerem redegit.

Ex te incarnatus Deus propter viscera misericordie suæ cum hominibus unitus est, ac maledictionem abolevit, o sola omni benedictione cummulata Domina.

Ex castis sanguinibus tuis incarnatus est Creator, o Deipara, atque universos corruptos renovavit.

Sine virili consortio concepisti, o Virgo, et post partum virgo ut ante fuisti; quare incessabilibus vocibus tibi, Domina, indubitata fide clamamus: Ave.

Incarnatum Filium nobis in duabus naturis peperisti, o casta, qui ex Patre natus est ante omnia sæcula sine corruptionis aut temporis legibus, quemadmodum ipse solus novit.

Sapientia Dei ædificavit sibi ipsi domum ex castis sanguinibus tuis, o Domina Deipara, eo modo, qui ipsi placuit.

Qui voluntate sua coelum extendit, te alium coelum in terra effecit, o Domina Dei genitrix, et ex te illis qui in tenebris versabantur exortus est.

183 Tanquam imber salutaris, Verbum evacuatum est in utero tuo, qui nullis verbis digne laudari potest, o sanctissima Puella, et malitiæ torrentes divina potentia desiccavit.

A primorum parentum maledictione per te liberati, o Dei gratia cumulativissima, te bonorum causam agnoscimus, quippe quæ rerum omnium causam; Verbum scilicet, supra mentis verbique conceptum peperisti; unde ad te, o inviolata, clamamus: Benedicta tu, quæ Deum in carne peperisti.

Conquassatam et collapsam animæ inæ domum restaura poenitentiae actibus, o Puella purissima ac benignissima, quæ universum genus hominum partu tuo restaurasti.

Sacratissimi prophetae Dei sacratissimis vocibus prædixerunt manifeste te futuram esse Matrem Dominatoris omnium, o casta atque inviolata. Unde te in omnia sæcula laudamus.

Te legis arca figurabat, o castissima, et urna quæ

(85) Odo Cameracensis in Expositione Canonis dist. 3, postquam dixisset Christum vocari hostiam immaculatam, quia conceptus sine omni macula culpæ, addidit: « Ab immaculata ergo sumpta est hostia, ideo et ipsa immaculata; » quasi

A Έξ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Φωκᾶν, καὶ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Κοδράτον, ἡμέρᾳ κβ'.

Κόρης σαρκὶ ἐξ ἀπειράδου τικτόμενος ὁ Ποιητὴς τῆς κτίσεως, μετὰ τὴν κήσιν ὡς πρὸ τόκου παρθένον αὐτὴν διαφυλάττει, καθὼς εὐδόκησεν.

Ἐλύθη τῶν πρωπατέρων, ἄχραντε, τὸ ἐπιτίμιον τὸν πρὸ αἰώνων τικτεῖς γὰρ Θεὸν, νέον βρέφος τικτόμενον, καὶ νεουργοῦντα ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην ὄντως ὑπαρξίν.

Ἐσχίνωσεν ἐν σοὶ τὸ πῦρ τὸ ἀστεκτον μὴ φλέξαν τὴν μήτραν σου, Θεοτόκε, καὶ κατέφλεξε τὰ πάθη ἡμῶν, καὶ τὴν ὕλην τῆς πλάνης ἀπέτιφρωσε.

B Ἐκ σοῦ σαρκωθείς δι' εὐσπλαγγνίαν τοῖς βροτοῖς ἡνωται, καὶ τὴν ἀρὰν ἔλυσε, μόνῃ παντελογίῃσι Δέσποινα.

Ἐξ ἀγνῶν σου σεσάρκωται ὁ πλαστοουργὸς αἱμάτων, Θεοτόκε, καὶ φθαρέντας πάντας ἐκαινοποίησεν.

Ἀπειρογάμως ἐκύησας, ὦ Παρθένε, καὶ μετὰ τόκον ὥφθης παρθενεύουσα πάλιν· ὅθεν ἀσιγήτοις φωναῖς τὸ, Χαῖρε, σοὶ, Δέσποινα, πίστει ἀδιστάκτω κραυγάζομεν.

Σεσαρκωμένον ἡμῖν ἐν δύο φύσεσιν Υἱὸν τέτοκας, τὸν ἐκ Πατρὸς πρὸ πάντων αἰώνων, ἀγνή, γεννηθέντα ἀβρούστως, ἀχρόνιας, ὡς μόνος ἐπίσταται.

C Σοφία τοῦ Θεοῦ ἑαυτῇ ψυχοδόμησεν, ὦ Δέσποινα Θεοτόκε, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων τὸν οἶκον, ὡς εὐδόκησεν.

Οὐρανὸν ὁ ταυῖσας βουλῇματι ἄλλον οὐρανὸν ἐπὶ γῆς σε ἀνέδειξεν, Θεογεννητορ Δέσποινα, καὶ ἐκ σοῦ τοῖς ἐν σκότει ἀνέτειλεν.

Ὡς δμῆρος ὁ σωτήριος Λόγος κεκένωται ἐν τῇ ἀφράστῃ σου μήτρᾳ, παναγία Κόρη, καὶ τῆς κακίας τοῦς χειμάρρους θεϊκῇ δυναστείᾳ ἐξήρανε.

Προσθέντες ἀρὰς διὰ σοῦ προγονικῆς, Θεοχαρίτωτε, καλῶν αἰτίαν σε γινώσκουμεν, ὡς τὸν παναίτιον τέξασαν Λόγον ὑπὲρ νούν τε καὶ λόγον· ὅθεν βοῶμεν σοι, ἄχραντε· Εὐλογημένη εἶ, Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

D Σεσαρκωμένον τὸν τῆς ψυχῆς μου οἶκον, πανάμωμε Κόρη, μετανοίας τρόποις, ὡς ἀγαθῇ, ἀνακαινίσσον, ἅπασαν ἀνθρωπότητα τῷ τοκετῷ σου ἀνακαινίσασα.

Ἐρωτάταις σε φωναῖς ἱερώτατοι Θεοῦ, ἀγνή, προφηταὶ ἐσομένην Μητέρα προανεφώνουν τρανῶς τοῦ πάντων δεσπόζοντος, ἄχραντε· ὅθεν σε ὀνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Νόμου σε ἐτύπου κιβωτός, καὶ στάμνος φέρουσα

dixerit: Quoniam Filius Dei natus fuit de Virgine, decebat illam immaculatam fuisse sine peccato originali propter honorem divinæ Maternitatis. Vide Nierembergium in Sacrosyllabo pag. 287, et in Dissertationib. epistoliciis pag. 304.

τὸ μάννα, πάντα γινε, ἡ θεία τράπεζα αὐτοῖς τε καὶ λυχνία χρυσαυγάζουσα, εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν τὸ φῶς κηρύσσασαν, τὸ φωτίζον θεογνωσίᾳ τῆς γῆς τὰ πέφατα.

Φείσάι μου, Κύριε, φείσάι, ὅταν μέλλῃς με κρίναι, καὶ μὴ καταδικάσῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγῃς με· θυσιάζει σε Παρθένος ἡ σὲ κυοφορήσασα, Χριστέ, ἀποστόλων ὁ ὄμιλος, καὶ σὺν προφήταις μάρτυρες.

Φώτισον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου ἐσκοτισμένην ἁμαρτίᾳ, καὶ αἰωνιζούσης φλογός με καὶ σκότους ῥύσαι τῇ μεσιτείᾳ σου, ἵνα τὴν σὴν γηθόμενος ἀνευφημῶ μεγαλειότητά.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὁσίαν μητέρα ἡμῶν Ἐυφροσύνην, ἡμέρα κα'.

Ὅλος ἐπιθυμία, καὶ γλυκασμός καὶ ζωὴ, ὁ ἐκ σοῦ ἀνατελλας ὑπερβολὴ χρηστότητος, Παρθένε πανάμωμος, ἐν θυσιάζει σῶσαι με τὸν ἀπαύστως σε μακαρίζοντα.

Παθὼν με τὸ χαλεπὸν χειμάζει, κλυδώνιον πονηρῶν πνευματικῶν βυθὸς συνέχει με, ἡ τῆς ἁμαρτίας, καταγίγς δυνάμι μου τὴν καρδίαν, Θεοκυητορ, σὺ με στήριζον τὸν εἰλικρινῶς σε δοξάζοντα.

Θικτήρησον, οἰκτίρμων ὑπάρχουσα, τὴν παναθλίαν

(84) Concilia et Patres, dum Mariam prædicant Dei Genitricem, vel Dei Matrem, addunt fere semper titulum *immaculatæ*. Ita sexta synodus generalis sub Agathone papa Constantinopoli celebrata, actione v: Confitemur Dominum nostrum Jesum Christum incarnatum esse de Spiritu sancto, ex immaculata Domina nostra Dei Genitrice. Ita concilium Tridentinum sess. vi, Can. 4: Declarat S. synodus non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem. Ita S. Jacobus in sua Liturgia, quæ habetur in Bibliotheca Veterum Patrum: Commemorantes sanctissimam immaculatam Dominam nostram Matrem Dei. Ita Origenes homil., Mater Dei immaculata. Et passim Patres, tum Græci, tum Latini, qui Dei Matrem non solum immaculatam, sed plane, et plene, prorsus, omnino immaculatam, seu immaculatissimam interdum appellant. Unde immunitatis ab originali peccato privilegium in B. Virgine ex divina maternitate, sic colligo: Vox *immaculata*, (ut inquit auctor anonymus, in quodam libello supplicii særæ Congregationi Inquisitionis oblato) exprimit sanctitatem per negativa, hoc est, per negationem cujuscunque maculæ, ideo videtur excludere maculam pro quocunque instanti. Ergo hæc vox *immaculata*, absque alio addito restrictivente, Deiparæ tributa, omnino fert, ut ipsa absolute et simpliciter atque adeo per totam vitam, et per consequens in primo Instanti conceptionis, omni macula caruerit. Quemadmodum enim absolute virgo ea mulier minime diceretur, quæ, ut modo castissima esset, aliquando tamen a virginitatis flore excidisset; ita Dei Mater, vel Dei Genitrix, absolute et per antonomasiam immaculata dici non posset, quantumcunque postea nituerit, si aliquando originali labi obnoxia fuisset, cum vox *immaculata* negationem alicuius contractæ maculæ singillatim denotet. Quod si obijciatur infirmum ab hac voce *immaculata* pro Dei Matris immunitate ab originali desumi argumentum, cum in Scriptura sæpius dicantur immaculati, qui maculæ originali

A manna continebat, pariterque divina mensa, et lucerna auro coruscans; in revelationem gentium lumen enixa, quod divina scientia orbis terræ terminos illuminat.

Parce mihi, Domine, parce, quando veneris ad me judicandum, et ne me ad ignem condemnes, neque in ira tua arguas me. Precatur te Virgo, quæ te, Christe, in utero gestavit, et cætus apostolorum, et martyres una cum prophetis.

Illumina, casta, animam meam peccatis obtebratam, et libera me a flamma perenni, ac tenebris, intercessionem tua, ut majestatem tuam latibundus concelebrem.

184 Ex Canone in festo S. matris nostræ Euphrosinæ, die 25.

B Totus desiderabilis, totus dulcedo ac vita est ille, qui exortus est ex te propter excessum benignitatis, o Virgo intemeratissima; quem supplex deprecare ut salvet me qui te incessanter beatifico.

Gravissima passionum tempestas exagitat me: malignorum spirituum gurges profundus deprehendit me: peccati procella facta cor meum: o Dei Genitrix, tu me stabilem ac firmum reddes, dum te sincere glorifico.

O Dei Genitrix immaculatissima (84), cum sis

sunt obnoxii, vi Psalm. 36. Novit Dominus dies immaculatum; et Psalm. 18. Tum immaculatus ero, et emundabor a delicto maximo. Et Psalm. 47. Et ero immaculatus cum eo, et alibi; respondens cum Velasquez de Maria concepta libro iv, Dissert. 3, annot. unica, nomina et epitheta secundum personas, quibus dantur, accipienda, et aliter dici Christus immaculatus, ut ad Hebr. ix, Semetipsum obtulit immaculatum Deo viventi; et 1 Petr. i, Sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi; aliter B. Virgo immaculata, aliter homines immaculati. Ut enim Christus Dominus in divina persona subsistens, natura sua immaculatus est, ita B. Virgini eo modo immaculatam esse competit, ut Matrem Dei decet, ac proinde undique immaculatam, juxta propriam vocis significationem, per negationem cujuscunque maculæ pro quocunque instanti dici debere. Quod quidem ut hominibus non convenit, ita cum eos immaculatos dicimus, minime volumus significare, sed eam paritatem illis subesse, quæ humanæ naturæ peccato originali subditæ propria est. Ex quo mihi inferre posse videor ex conciliorum et Patrum mente Deiparam eo sensu immaculatam dici, quod tota pulchra et sine macula actuali vel originali sit, nec aliud omnium fidelium auribus tinnire, Dei Matrem esse immaculatam, quam ipsius conceptionem immaculatam fuisse. Nam ex eo quod Dei Matrem plenis buccis dicere possumus ut debemus immaculatam, plane deducitur, juxta doctoris anonymi doctrinam, eodem titulo honorandam esse ipsius Dei matris conceptionem. Nam auctore anonymo assertore in libello supplicii citato, vox *immaculata* exprimit sanctitatem per negativa, hoc est, per negationem cujuscunque maculæ, ideoque excludit maculam pro quocunque instanti. Ergo si Dei Mater immaculata est, quæcunque macula illi neganda et pro quocunque instanti. Ergo macula originalis et pro primo instanti vitæ. Alioquin, si eo instanti maculato de i immaculata non debet hæc enim vox (Anonymo iudice) et quæcunque maculam, et pro quocunque instanti excludit. Unde contradictione, ut puto,

misericors, miserere animæ meæ infelicissimæ, quæ ob peccati passiones graviter denigrata est et infirmata.

Tanquam novum infantem peperisti, o inviolata, illum qui est ante sæcula, et sine tempore illuxit ex Patre qui caret principio. Eundem pro mundo supplex exora, o Sponsa Dei.

Supra mentis captum peperisti eum qui caret tempore; supra sermonis conceptum peperisti Creatorem, o sanctissima, qui redimit ab omni corruptione eos, qui te Deiparam collaudant.

Corpore circumdatum Deum incorporeum peperisti, o purissima, qui redimit nos cum timore concincentes: Benedictus es, Deus.

Tota electa, tota speciosa apparuisti, o Virgo semper gloriosa, quam Deus sanctificavit et elegit: unde te laudamus in omnia sæcula.

Lumine vultus tui, o intellectualis porta lucis, illustra me jacentem in tenebris passionum: ne nox mortis comprehendat me, quæ irritas reddat spes salutis meæ, o casta et immaculata.

185 *Ex Canone in Translationem S. Joannis Evangelistæ, die 26.*

Tu, quæ Deum concepisti, qui propter nos homo factus est, eundem deprecare, o casta, ut in die iudicii misereatur nostri, qui multa peccata contra illum commisimus.

Cum Verbum ex te ineffabiliter incarnatum, o Deipara, in ligno crucis exaltatus penderet, discipulo virginis te puellam-tanquam virginem commendavit.

Divinum Dei templum laudemus: sanctam Virginem omnes claris vocibus beatificemus, qui per illam deificati sumus, et a gravissimis malis liberati.

Cum juxta crucem Filii tui una cum dilecto discipulo stares, immaculatissima, lacrymas effundens gemitas, et admirabaris plurimam illius erga homines pietatem.

In similitudine carnis Deus cognitus est ab hominibus ex te, purissima; quem semper deprecare, o sanctissima, ut perniciosam carnis nostræ prudentiam interimat.

Benedicimus te, inviolatissima, quæ benedictum Dominum genuisti, qui divinis benedictionibus coronavit hominum naturam maledictam, et nos, qui ad corruptionis vetustatem redacti eramus, renovavit.

Jesum Salvatorem, quem corpore induisti ex castis sanguinibus tuis, o Deo charissima, depre-

se implicaret, qui Dei Matrem immaculatam fateretur, et ejus conceptionem immaculatam negaret. Nam si Virgo immaculata est, necesse est in sua conceptione immaculatam esse cum ea vox omnem prorsus maculam excludat et pro quocunque instanti. Addit Antonius Calderon *pro titulo Immaculatæ*, cap. 5, n. 134, amplius requiri ut Dei Mater sit immaculata, quam ut sit immaculata ejus conceptio. Hæc enim peccati originalis carentia, et pro unico in-

Α μου ψυχὴν, Θεοκυῆτορ πανάμωμε, τὴν ἐκ παθῶν ἀμαρτίας δεινῶς ἀμαυρωθεῖσαν καὶ στένουσαν.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, ἄχραντε, τὸν πρὸ αἰώνων Πατὴρ ἀνάρχου ἀχρόνως ἐκλάμπαντα, ὃν ὑπὲρ τοῦ κόσμου δυσώπει, Θεονύμφευτε.

Ὑπὲρ νοῦν τὸν ἄχρονον, ὑπὲρ λόγον τὸν Δημιουργόν, παναγία, τέτοκας, λυτρούμενον πάσης φθορᾶς τοὺς Θεοτόκον σε ὑμνοῦντας.

Σώματι περικείμενον Θεὸν τὸν ἀσώματον, πανάμωμε, τέτοκας ἡμᾶς ἐκλυτρούμενον, τοὺς φόβῳ μελωδοῦντας· Ὁ Θεὸς, εὐλογοῦνός εἰ.

Ὁλὴ ἐκλεκτὴ, ὠραταμένη ὅλη, Θεὸς ἦν ἡγήσας, ἣν ἐξελέξατο, ὥφθης, Παρθένε ἀεὶ δεδοξασμένη. Ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὶ τοῦ προσώπου σου τὸν ἐν σκότει κείμενον παθῶν καταύγασον, τοῦ φωτὸς πύλη νοητῇ· μὴ νύξ καταλάβῃ με τοῦ θανάτου, ἄχραντε ἀγνή, τῆς σωτηρίας μου τὰς ἐλπίδας ἀνακόπτουσα.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὴν μετέστασιν τοῦ ἁγίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἡμέρα κς'.

Ἡ τὸν Θεὸν συλλαβοῦσα τὸν δι' ἡμᾶς γεγονότα ἄνθρωπον, τοῦτον αἰτῆσαι, ἀγνή, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἡμᾶς οἰκτεῖρσαι, τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας αὐτῇ.

Ἦνίκα Λόγος ἐκ σοῦ σαρκωθείς ἀπορρήτως, Θεοτόκε, ἐν ξύλῳ ἀνυψοῦτο τοῦ σταυροῦ, παρθένῳ τῇ μαθητῇ ὡς παρθένον κόρην σε παρέθετο.

Τὸ θεῖον τέμενος Θεοῦ ὀμνήσωμεν, τὴν ἁγίαν Παρθένον περιφανῶς πάντες μακαρίσωμεν, οἱ θεωθέντες δι' αὐτῆς καὶ δεινῶν ἀπολυτρούμενοι.

Ὅτε παρίστης σὺν μαθητῇ τῇ ἡγαπημένῃ ἐν σταυρῷ τοῦ σοῦ Υἱοῦ, παναμώμητε, ἔστενες θαυρούσα, καὶ ἐθαύμαζες αὐτοῦ τὴν πρὸς ἀνθρώπους πολλὴν συμπάθειαν.

Σαρκὸς ὁμοῦματι ἐγνωρίσθη τοῖς βροτοῖς Θεὸς ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὃν ἐκδυσώπει πάντοτε τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ φρονήματα, παναγία, νεκρῶσαι τὰ ὀλέθρια.

Εὐλογοῦμέν σε, πανάμωμε, καύσασαν εὐλογημένον Κύριον, τὸν εὐλογίαις καταστέφαντα ταῖς θεϊκαῖς ἐπάρατον φύσιν τῶν βροτῶν, καὶ καινουργήσαντα ἡμᾶς παλαιωθέντας φθορᾷ.

Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα, ὃν ἐσωμάτωσας ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, Θεοχαρίτωε, αἰτῆσαι ἡμᾶς οἰκτει-

stanti contenta est, cum alterius maculæ capax non sit, neque amplius duret; at Dei Matri, ut sit immaculata, non satis sit originis labe caruisse, sed etiam actus, neque in aliquo duntaxat instanti, sed semper, ejusque puritas his veluti partibus absolvi-tur. Monstrumque esset integram Dei Matri munditiam titulo immaculatæ concedere, et partem, id est, munditiam conceptionis negare, cum totum sine parte subsistere non possit.

ρῆσαι τοὺς δούλους σου, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως Ἀcare, ut misereatur nostri, qui servi tui sumus, atque ab æterno supplicio liberet nos.

Φωνὴν προσάξωμεν χαριστήριον τῇ τοῦ Θεοῦ Μητρὶ περιφανῶς, καὶ βοηθώμεν· Χαῖρε, θρόνε Θεοῦ ὑψηλότε, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, παράδεισε δι' ἧς παραδείσου τῆς τρυφῆς κατηξιώθημεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Καλλιστρατον, ἡμέρα κζ'.

Μόνη γυναικῶν κυσφορεῖς ὑπερφυῶς, πανάμωμε, πείραν μὴ γνοῦσα ἀνδρῶς, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος· διό σε δοξάζομεν, καὶ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα ὑπὲρ πάσαν αἰτίαν καὶ λόγον.

Ἰκετηρίαν ποίησον ἑκτενῇ πρὸς τὸν σὺν Υἱόν, Πατρὸς, τοῦ σῶσαι ἡμᾶς προσδοκωμένων κινδύνων, καὶ αἰωνιζούσης κολάσεως.

Ῥυπαθεῖσαν τοῖς πάθεσι, Κόρη, τὴν καρδίαν μου, ἀποκάθαρον, καὶ δοχεῖον ἀποτελέσον καθαρῶν ἐνθῶν ἐπιλάμψεων.

Ἀνατολὴ ἐδείχθης δικαιοσύνης ἡλίου, πανάμωμε, ὃν ἰκέτευς σῶσαι τοὺς αἰκλιχνῶς σε δοξάζοντας.

Ἀγιάσον μου τὸν νοῦν καὶ φώτισον τὴν καρδίαν μου, ἅγια Μητὴρ Θεοῦ, καὶ τῶν συνεχόντων με δυσμερῶν ἀπάλλαξον, ἵνα σε δοξάζω, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, Θεοχαρίτωτε, ἰκέτευς σωθῆναι τοὺς πόθῳ σε τιμῶντας, καὶ συμφῶνως κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεὸς, εὐλογητὸς εἰ.

Ὁ· ἀνωτέρα πάντων τῶν ποιημάτων, Θεοχαρίτωτε Κόρη, τὸν λογισμὸν μου ἀνώτερον τῶν τοῦ πλάνου σκανδάλων, πανάμωμε, ποίησον.

Φωνὴν σοι τὴν τοῦ Γαβριὴλ γεγηθότι λογισμῷ ἀνακράζομεν· Χαῖρε, χαρὰ τῶν πιστῶν, χαῖρε, λυχνία χρυσῇ καὶ τράπεζα, ὅρος καὶ πύλη νοητῇ, χαῖρε,

(85) R. P. Sebastianus de Novaes, Soc. Jesu theologus, in suo *Lillo inter spinas*, fol. 149, assimilans B. Virginem cum paradiso voluptatis, ait inter alia: « Plantaverat Deus paradysum voluptatis a principio » Genes II. Si a principio adeo sui paradisi voluptuosus Deus est, qui tu a principio originali labe invisum Deo fingis paradysum? Rimare quanto voluptuosior terrestri Marianus, in quo Deus posuit hominem, non illum quidem, quem formaverat, sed in quem semetipsum transformarat, habitu inventus ut homo. Terrestrem plantavit orientem versus, spinarum immunem, loco sublimem, irriguum fluvio. Expende singula de Mariano voluptatis paradiso, sic tuo facies volupe animo. Hunc Deus ad orientem posuit, ne vel aspectu perciperet, quem gratia despererat, occasum. Removit spinas, ne Deum laderent, non jam deambulantem in paradiso ad auram post meridiem, sed vel primo mane virgineo quiescentem paradisi in utero. *Benedixisti, Domine, terram tuam*, inquit coronatus Vates. Spinæ igitur et tribulus germinare non poterat, quæ terra a Deo benedicti meruit. Signanter dictum, *terram tuam*, ne tu aliquando a Deo alienam diceres. Præ-xcelso in monte fundavit, ne originea diluvies, quæ cæteros montes, erravi, mortales dico, sub-

Voces in gratiarum actionem extollamus claras ac manifestas Dei Matri, et exclamemus: Ave, throne Dei altissime; ave, nubes lucis; ave, paradise (85); per quam paradiso deliciarum digni facti sumus.

186 Ex Canone in festo S. Callistrati martyris, die 27.

Sola inter mulieres, o immaculatissima, sine viri cognitione, supra naturæ rationem fers in utero unum Trinitatis: propterea glorificamus te, et illum qui natus est ex te super omnem causam et rationem.

Impense supplica Filio tuo, o Virgo, ut nos a periculis quæ formidamus, et ab æterno supplicio salvos faciat.

Cor meum passionibus inquinatum, emunda, o Puella; et effice illud receptaculum purum divinarum illustrationum.

Oriens facia es Solis justitiæ, o summe immaculata; quem precare pro salute eorum, qui te sincere glorificant.

Sanctifica mentem meam, et cor meum illumina, Mater Dei sancta, et ab angustiis, quæ me coarctant deprehensum, libera me, ut glorificem te, Deipara semper Virgo.

Illum qui ex te, supra mentis sermonisque conceptum, incarnatus est, exora, o divina gratia-cumulatissima, pro salute eorum qui te cum affectu honorant, et concordii voce proclamant: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Tanquam sublimior universis creaturis, o Puella Deo gratissima, atque ab omni macula immunis (86), effice mentem meam deceptoris scandalis sublimiorem.

Gabrielis voce, lætabunda mente ad te clamamus: Gaude, gaudium fidelium; gaude, lucerna ac mensa aurea: mons et porta intelligibilis; gaude, divinum

mersit, hunc etiam inundaret paradysum, sive, ut terræ sordibus immineret, qui cœlitum voluptati condebatur, a terra quidem tracturus radices, sed cœlo daturus poma. Tandem Deus hunc mirifice delectavit irriguo fluvio, qui cum unus egrederetur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, inde dividebatur in quatuor capita: ut scias omnem in Deiparam effundi gratiam, sed in reliquos mortales dividi. En paradysus, ubi edere de ligno vitæ mortalibus fas est, imo necessitas summa. Etenim, nisi ex illo te nutrias, morieris. Hic iterum ille est paradysus, in quem animantium nulli concessus aditus: hic ille, in quo cœlestem Deus posuit Adamum, non ut operaretur, at ut quiesceret et custodiret illum. » Hactenus Novaes.

(86) Hoc S. Josephi de B. Virgine elogium sæpius repetitum, non solum astruit ejusdem B. Virginis immunitatem a macula peccati actualis, sed etiam a macula peccati originalis. Non enim limitatur ad maculam peccati actualis, tam mortalis quam venialis, sed extenditur ad maculam peccati in communi, quæ omne genus maculæ intra suum ambitum comprehendit: nec unquam vere et absolute poterit B. Virgo laudari ab omni macula immunis, si non sit immunis a macula originali.

Regis Christi vehiculum; gaude maledictionis solutio, o omnibus benedictionibus cumulata.

187 *Ex Canone in S. Epicaream, die 27.*

Ecce naturæ leges innovantur in te, o ab omni labe immunis; Deum enim paris et hominem supra naturæ rationisque leges, quem cum amore adolescentulæ ferventer dilexerunt.

Permansisti post partum supernaturaliter virgo, o Deo charissima; atque amore tui vulnerata hæc virgo et martyr alacriter decertavit, et post te, o casta, adducta est Sponso suo una cum virginibus fidelibus choreas ducens.

Verbum Patris substantiale absque ulla sui mutatione ex te, o Virgo, incarnatum est, cujus amore successa Epicharis cœlestibus thalamis digna facta est.

Complecteris, o Deipara, sola divina gratia plenissima, maternis ulnis tuis, illum qui complectitur et continet universa.

Odorem suavissimum Filii ex te incarnati illustrissimæ puellæ percipientes, post te, o inviolata,

Ex Canone in festo S. Gregorii magnæ Armeniæ. et SS. Mart. Ripsimiae, Gaianæ, et sociarum, die 30.

Mulieres cruce illius qui ex te, o casta, incarcatus est, roboratæ, constantissime decertaverunt, et adductæ sunt ad illum post te Virginem: et splendoribus virginitatis, et martyrum sanguine fulgent.

Ripsimia martyr sciens te puellam solam esse Virginem matrem, oblectata est pulchritudine tua, et Christo post te adducta est, certaminibus coruscans.

Ut pulchram, ut electam, ut speciosam dilexerunt te adolescentulæ puellæ, quæ cum Ripsimia decertarunt: et post te, o Virgo Mater Maria, adductæ sunt ad Filium tuum letantes.

Quæ fragrantiam unguenti Verbi quod ex te, Virgo casta, coruscavit, perceperunt; per athletica certamina ipsi gratæ acceptæque fuerunt gaudentes.

Statim atque Ripsimia rescivit crucifixum fuisse illum, qui ex te incarnatus est, Deipara, simul crucifixa est cum eo, tanquam agna cum pastore, velut victima Dei immaculata.

Martyricis coronis exornatæ puellæ, ad Deum, qui ex Virgine exortus est, adductæ sunt, melodice clamantes: Benedictus Deus, etc.

Nec tormentorum multitudinem reformidans, nec carnis voluptatibus succumbens, natum ex Virgine Dominum confessa est Ripsimia exclamans: Benedicite et laudate Dominum.

Luce vultus illius, qui ex te coruscavit, o Virgo perpetua, illustrata Ripsimia cum affectu pertulit passiones ejus, et mortem ejus in sua carne expressit; unde nunc exsultat cum illo.

MENSIS OCTOBER.

Ex Canone in festo S. Charitiæ Mart., die 5.

Regio divinæ naturæ capax facta es, o Dei geni-

A θεῶν ὄχημα τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, χαῖρε, λύσις τῆς ἀρχῆς, παντευλόγητε.

eidem cum animi exultatione adductæ sunt.

Naturæ novas leges indidisti, o Virgo, quando supra naturæ ordinem peperisti; Deus enim et homo fuit ille qui ex te modo ineffabili incarnatus est.

Virgo casta post partum venerabili stupore plenum permansisti, o inviolata: Deum enim Verbum peperisti, quem virgo Epicharis in medio iniquorum tyrannorum consilens, exclamabat: Benedictus Deus, etc.

Sacratissimis vocibus sacratissimi prophætæ futuram te Dei Matrem manifeste prænuntiaverunt, o casta et inviolata: quem omnibus dominantem superexaltamus in omnia sæcula.

Lucifera nubes, quæ divinum lumen peperisti, miserabilis animæ meæ nubila dispelle, o Dei Genitrix, et luce salutis illumina me, quæ scia es bona; ut cum fide et affectu te incessanter magnificem.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, καὶ τὰς ἁγίας μάρτυρας Ῥιψίμιαν, Γαϊανήν καὶ ἐτέρας, ἡμέρα λ'.

Γυναῖκες τῷ σταυρῷ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος κραταιοῦμαι, ἀγνή, ἐνθθλησαν στερεῶς, καὶ αὐτῷ προσηνέχθησαν ὀπισθεν σου τῆς Παρθένου, παρθενίας λαμπρότησι καὶ μαρτύρων ἐν αἵματι λαμπροῦσι.

C Μητροπάρθενον κόρην σε Ῥιψίμια ἡ μάρτος ἐπισταμένη μόνην, ἐθελχθῇ σου ταῖς καλλοναῖς, καὶ τῷ Χριστῷ ὀπίσω σου προσήνκεται, ἀθλοῖς διαλάμπουσα.

Ὡς καλὴν, ὡς ἐκλεκτὴν σε, ὡς ὥραιαν ἡγάπησαν νεάνιδες κόραι, μετὰ Ῥιψίμιας ἀθλήσασαι, Παρθενομήτορ Μαρία, καὶ ὀπίσω σου προσηνέχθησαν τῷ σπ̄ Υἱῷ, εὐφρανόμεναι.

Αἱ τῆς ὁσμῆς αἰσθανόμεναι τοῦ μύρου τοῦ ἐκ σοῦ, ἀγνή Παρθένη, ἐκλάμψαντος Λόγου, δι' ἀθλητικῶν αὐτῷ ἀγώνων ἐληρέστησαν χαίρουσαι.

Σταυρωθέντα τὸν ἐκ σοῦ ὡς ἐπέγνω σαρκούμενον, Θεοτόκε, Ῥιψίμια αὐτῷ συνέστρωται, ὡς ἀμνάς ποιμένη, ἱερτεῖον Θεοῦ ὡς ἀμώμητον

D Μαρτυρικοῖς στεφάνοις κατακεκοσμημένοι κόραι τῷ ἐκ Παρθένου ἀνασταλάντι Θεῷ προσηνέχθησαν μελωδικῶς βοῶσαι· Εὐλόγητός εἰ, ὁ Θεός.

Οὐ βασάνων πληθὺν δευλιάσασα, οὐ σαρκὸς ἡδονὰς ὑποκύψασα, τὸν ἐκ Παρθένου Κύριον ὡμολόγει βοῶσα ἡ Ῥιψίμια· Εὐλογεῖτε, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκ σοῦ ἐκλάμψαντος ἐλλαμπθεῖσα, Ἀειπάρθενε, πόθῳ ἀσέτην Ῥιψίμια παθήματα αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον οἰκεῖ· τῇ σαρκὶ ἐξεκόντισεν· ὅθεν σὺν σοὶ νῦν ἐπαγάλλεται.

MHN OKTOBPIOΣ.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Χαριτίην, ἡμέρα ε'.

Χωρίον χωρητικὸν γεγέννησαι τῆς θείας φύσεως,

Θεογεννητορ ἄχραντε· διὸ Χαριτίνην ποθήσασα παρ-
θενικῶς ὀπίσω σου τῷ σὺν Υἱῷ προσαπενήνεται.

Τὴν μόνην ἐν γυναιξίν εὐλογημένην σε, ἀγνή,
στέργουσα σὰς ἀγαθὰς χάρισι μάρτυς Χαριτίνην
δεδοξασται.

Σωματούμενον ἐκύψας Θεὸν Λόγον, Θεογεννητορ
ἄχραντε, ἐν ἡ Χαριτίνην στέργουσα θερμότητα, πυρὶ
ἀντετάξατο καὶ πολυεδέει στρεβλώσειν.

Νοῦς βρότειος τὴν σὴν ὑπὲρ ἔννοϊαν σύλληψιν οὐ
δύναται ἐννοῆσαι, Μητροπάρθενε κόρη· Θεὸν γὰρ
ἀπεκύησας.

Ἰσχύν σε εὐραμένη, Παρθένε, καὶ στήριγμα ἡ
Χαριτίνην, αἰκίσαις καρτερῶς προσφέρει, καὶ χαί-
ρουσά σου ὀπίσω τῷ τῶν ὁλων Δεσπότη προσ-
άγεται.

Παρθένε μόνη, καὶ καθαρὰν σε καὶ ἀκήρατον Λό-
γος καθαρὸς ἡγάπησε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνεπλάσατο σαρ-
κούμενος ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ὁ Χαριτίνην δοξάσας
σου τοῖς θαύμασι.

Ἐφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν Θεὸν οὐράνιον ἀπο-
κυήσασα τὸν οὐρανῶσαντα, πάνταγε, γηγενῶν ὅλον
τὸ φῶς, καὶ Χαριτίνης τὴν σεπτὴν μνήμην φαι-
δρύναντα, ᾧ βῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλο-
γεῖτε τὸν Κύριον

Φῶς ἡμῖν ἀντίειλε μήτρας ἐξ ἀπειράνδρου σου,
Παρθένε, οὐ ταῖς φρυκτωρίαις ἐνθέως καταυγασθεῖσα
φῶς ἐχρημάτισεν ἡ τῆς χαρᾶς ἐπώνυμος, Θεοκυητορ
ἀπειρόγαμε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Εὐ- C
λάμπιον καὶ Εὐλαμπίαν, ἡμέρᾳ ἰ'.

Λελυτρωμένοι, Παρθένε, προγονικῆς καταδίκης,
ἄχραντε, τῇ γεννήσει σου σαφῶς, ἐν φωναῖς ἁσμά-
των σε αἰ μακαρίζομεν πιστοὶ ὡς Θεομήτορα.

Ῥυσθῆναι πάσης πονηρᾶς ἐναντίων ἐφόδου, καὶ
παθῶν ψυχοφθόρων, καὶ κινδύνων χαλεπῶν τοὺς σε
τιμῶντας αἰ, Θεοτόκε πάνταγε, ἰκέτευε.

Νοήσας πόρρωθεν ἐμφαντικώτατα Ἀβδακούμ σε
ἐκάλει ὄρος, ἀγνή, ἀρεταῖς κατάσκιον, ἐξ οὗ ἐπέφθ-
γεν ἡμῖν ὁ φωτίζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ῥομφαίαι πᾶσαι τοῦ δυσμενοῦς, ἄχραντε, παν-
άμωμε, ἀγνή, ὅντως εἰς τέλος ἐξέλιπον· σὺ γὰρ τὸν
πάντων Θεὸν ἐκύησας τὸν σταυρῷ καθελόντα τούτου
τὸ φῶς.

Ἦ· ὁμοῖος κτείνωται ἐν τῇ μήτρᾳ σου Θεός, δι'
εὐσπλαγγνίαν ἁπατον, καὶ τὸν χειμάρρου ἁπαντας
τῆς τρυφῆς ἐπότισε, Δέσποινα, καὶ τὴν κτίσιν φθα-
ρεῖσαν ἐκαινούργησεν.

Νεανίας τρεῖς ἡ κάμιнос οὐκ ἐφλέξε, γέννησιν
προτυπούσα τὴν σὴν· τὸ γὰρ θεῖον πῦρ σε μὴ φλέ-
ξαν ἔφκησεν ἐν σοί, καὶ πάντας ἐφώτισε βούντας·
Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἀπειρόγαμε Κόρη, χαῖρε, πανάμωμε, ὁ λιμὴν
τῶν ἐν ζάλῃ, χαῖρε, θεόνυμφε, τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ

A trix inviolata : propterea Charitina virgineo amore
succensa post te ad Filium tuum adducta est.

Te solam, o casta, inter mulieres benedictam,
Charitina martyr prosequens amore, gratis tuis bo-
nis glorificata est.

Incorporatum Deum Verbum peperisti, o Dei ge-
nitrix illibata ; quem Charitina ferventissime
amans, ignem, ac tormenta multiformia pugnando
superavit.

Conceptionem tuam omni cogitatione superio-
rem, non potest humana mens assequi, o mater
Virgo puella ; Deum enim peperisti.

Cum te, o Virgo, robur suum ac fulcimentum
Charitina invenisset, constanti animo laetique vultu
flagella sustinuit ; et post te ad universorum Domi-
num adducta est.

O Virgo singularis, Verbum purum te puram et
incorruptam dilexit et ex te incarnatum reformavit
totum hominem ; et Charitinam miraculis tuis glo-
rificavit.

Sublimior caelis apparuisti, Deum enim caelestem
peperisti, o castissima, qui universam terrigenarum
massam caelificavit ; et venerandam Charitinae me-
moriā 190 illustravit ; ad quem clamamus :
Omnia opera Domini, benedicite Dominum.

Lux nobis exorta est ex impolluto utero tuo, o
Virgo Dei Mater nescia viri, cujus splendoribus di-
vine irradiata lux facta est illa, quae a gaudio no-
men accepit.

Ex Canone in festo SS. Eulampii et Eulampiae mart.,
die 10.

A primorum genitorum damnatione per partum
tuum, o Virgo inviolata, manifeste redempti, cum
vocibus canticorum te semper nos fideles, tanquam
Dei Matrem, beatam appellamus.

Deprecare, o castissima Deipara, ut illi qui te
semper honorant, ab omni maligna inimicorum in-
vasione, a lethiferis passionibus, et a gravibus mo-
lestisque periculis liberentur.

Cum te Habacuc a longe mente perspexisset, o
casta, expressissime montem virtutibus umbrosū
appellavit, ex quo apparuit nobis ille, qui illuminat
animas nostras.

D Frameae omnes inimici revera in sinem defecerunt,
o inviolata, tota pura et casta : tu enim omnium
Deum genuisti, qui cruce sua illius elationem fas-
tumque dejecit.

Tanquam imber effusus est in utero tuo Deus,
propter ineffabilem pietatem suam ; et torrente de-
liciarum potavit universos, o Domina, creaturam-
que corruptam renovavit.

Tres juvenes fornax non combussit, conceptionem
tuam praefigurans. Etenim divinus ignis absque
tui combustione, in te habitavit, omnesque illu-
minavit, qui clamant : Benedictus es, Deus patrum
nostrorum.

Salve, Puella viri nescia, tota immaculata : salve, o
sponsa Dei, portus eorum qui tempestate jactantur,

salve, **191** propitiatorium peccatorum; salve, quæ Deum incarnatum peperisti.

O receptaculum lucis, quæ ex te pura digne Deo effulsit, illumina, o immaculatissima, oculos animæ meæ, atque ignorantie tenebras elimina, peccati- que nebulas dejice atque extermina.

Ex Canone in festo S. Philippi apostoli, unius ex septem Diaconis, die 11.

Qui ex iis quæ non sunt universa creavit, habuit te, o Dei Mater inviolata, tanquam incarnationis suæ causam; propterea fideles pro debito te beatam dicunt.

Candelabrum mysticum facta es, o Puella, vere circumferens illam lampadem, quæ ob summam suam bonitatem eos illuminavit, qui ignorantie nocte ante detinebantur.

Filios Dei esse fecit Filius tuus eos qui erant filii hominum, incarnatus ex castis sanguinibus tuis, et ex te natus, o immaculatissima: propterea te glorificamus.

Nos, qui te vere Deiparam constitemur, a tentationibus, rebusque difficillimis eripimur intercessionibus tuis apud Deum ac Dominum omnium, o Virgo, divina gratia cumulativissima.

Præter naturæ leges peperit te Mater tua sancta Conditiorem naturæ, et supra naturam vere mansit virgo inviolata, o Christo omni bonitate superior.

Virginem genitricem nominamus te, o Maria, Sponsa Dei, nos qui per te singulis diebus ac noctibus, a noxia hostium violentia, ab omnigenis tentationibus, et ab animæ inquinamentis liberamur.

Commotam hostis improbitate animam meam, firmam stabilemque redde, o Virgo casta, quæ illum sine tui **192** commotione suscepisti, qui divino aspectu commovet universa.

Voces emittit ad te in gratiarum actionem, omne quod spirat, clamans cum lætitia, ac dicens: Salve, throne igniformis Altissimi; salve, Dei regio spatiosissima, salve, o casta, pulcherrima apostolorum corona.

Ex Canone in festo SS. Probi, Tarachi, et Andronici martyrum, die 12.

Verbum Patri sanctoque Spiritui coæternum virginelem uterum sponte inhabitavit, et caro sine mutatione factum est; ac voluntarie passum, divinos martyrum exercitus ad certandum cum fide præparavit.

Tanquam pulchram, tanquam speciosam, tanquam electam cum te Verbum elegisset, o inviolata, immaculatum ac Dei capace uterum tuum sponte inhabitavit.

Sola fers in utero Deum incarnatum, qui rebus omnibus esse dedit, quem divini martyres in stadio confidentes immobiliter decertare, o Virgo Deipara, angelorum admiratio et dæmonum vulnus, omni laude dignissima.

Superior supernis potestatibus facta es, o Virgo,

A Ιλαστήριον, χαίρε, ἡ τεκοῦσα Θεὸν σεσαρκωμένον.

Φωτὸς δοχεῖον τοῦ ἀναλάμπαντος Θεοπετρα. ὡς ἐκ σοῦ τῆς καθαρᾶς, παναμώμητης, τῆς ψυχῆς μου τὰ ὄμματα φωτίσων, σκότος τῆς ἀγνωσίας ἀποδιώκουσα, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀγλὴν ἐξαφανίζουσα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φίλιππον, ἕνα τῶν ἐπτά διακόνων, ἡμέρα ια'.

Ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα δημιουργῶν, ὡς αἰτίαν ἔσχε σε τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ, Θεομητορ ἀχραντε διὸ καταχρῆως οἱ πιστοὶ σε μακαρίζομεν.

Λυχνία ὥφθη μυστικὴ τὸ λαμπάδιον, Κόρη, περιφέρουσα ὄντως τὸ φωτίσαν τοὺς νυκτὶ τῆς ἀγνωσίας τὸ πρὶν συσχεθέντας, ἀκρὰ ἀγαθότητι.

Υἱοὺς ἐτέλεσε Θεοῦ, πανάμωμε, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ σὸς Υἱὸς, ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου σεματωθεὶς καὶ γαννηθεὶς· διὰ τοῦτο σε δοξάζομεν.

Οἱ Θεοτόκον σε ἀληθῶς καθομολογοῦντες, πειρασμῶν καὶ δυσχερῶν ἐξαιρούμεθά σου ταῖς πρὸς τὸν πάντων Θεὸν καὶ Κύριον, Παρθένε, μεσιταίς, θεοχαρίτως.

Νομίμων τῆς φύσεως δίχα τέτοκε [σε], Χριστὲ, τὸν πλάστουργὸν τῆς φύσεως, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἔμεινεν ἀληθῶς Παρθένος ἀμίαντος ἡ ἅγια σου Μήτηρ, ὑπεράγαθε.

Κυοφόρον σε Παρθένον ὀνομάζομεν, Μαρία θεόνομφε, οἱ σωζόμενοι διὰ σοῦ, ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐχθρῶν ἐπηρείας βλαστέρεις, καὶ πειρασμῶν παντοδαπῶν, καὶ ψυχικῶν μολυσμῶν.

Σαλευθεύσαν κακίᾳ τοῦ πολεμήτορος τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε ἀγνή, στερέωσον, ἡ τὸν δεξιῇ ἐπιβλέπει σαλεύοντα πάντα δεξαμένη, καὶ μὴ σαλευομένη.

Φωνὴν προσάγει σοι χρηστήριον πᾶσα πνοή, βοῶσα χαρμῶνως καὶ λέγουσα· Χαίρε, θρόνε Ὑψίστου κυρίμορφε, χαίρε, Θεοῦ χωρίον εὐρυχωρίτατον, χαίρε, ἀποστελὼν εὐπρεπῆς, ἀγνή, στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Πρόβον, Τάραχον καὶ Ἀνδρόνικον, ἡμέρα ιβ'.

Ὁ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι Λόγος συν-ἀναρχος παρθενικὴν μήτραν βουλευθεὶς κατέφκησε, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως γέγονε, καὶ παθὼν ἰκονοσίως, μαρτύρων θεῖα στρατεύματα πίστει ἐναθλεῖν παρεσκεύασεν.

Ὡς καλὴν, ὡς ὥρασαν, ὡς ἐκλεκτὴν, ἀχραντε, Λόγος, ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας σε ἐκλεξάμενος, σοῦ τὴν ἀμύλυντον καὶ Θεοδόχον γαστέρα βουλευθεὶς κατέφκησεν ὁ ὑπερούσιος.

Μόνῃ Θεὸν φέρεις ἐν μήτρᾳ σαρκούμενον, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι παρεχόμενον, ὃν ἐν σταθμῷ οἱ ἀχλινεῖς καθομολογοῦντες ἐνήθλησαν θεῖοι μάρτυρες, Παρθένε Θεοτόκε, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα καὶ δαιμόνων τὸ τραῦμα, πανύμνητε.

Ὑπερτέρα τῶν ἄνω πνευματικῶν δυνάμεων, Λόγον

κυήσασα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τὸν συνάναρχον καὶ συναϊδίον, οὗ ταῖς φρυνικτωρίαις οἱ ἀθλήται καταυγασθέντες ἀδείας τὴν νύκτα παρίδραμον.

Συνέλαβες ἐν γαστρὶ τὸν προαιώνιον, ἄχραντε, καὶ τέτοκας ἐν σαρκὶ τὸν φύσει ἀπρόσβιτον, καὶ γάλα ἱπότησας τὸν τροφῆα πάντων, Θεομήτορ ἀπειρόγαμε.

Κενοῦται ἐν μήτρᾳ σου Πατρώων κόλπων μὴ ἀπιστάμενος ὁ πληρέστατος Λόγος, καὶ σὰρξ ὁράται, καὶ βρέφος τίχεται, ᾧ μελωδοῦμεν, Παρθένε, γηθόμενοι· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων.

Σὺν ἀσωμάτων τάξεσι, σὺν μαρτύρων στρατεύμασι, σὺν τοῖς ἀποστόλοις καὶ προφήταις, ἅπαντες τὴν πάντων δεσπόζουσαν τῶν ποιημάτων Δέσποιναν, ὡς τῶν Χερουβὶμ ἀγιοτέραν, καὶ μόνην Θεοῦ ἀγνὴν Μητέρα εὐσεβῶς ἀνυμνοῦμεν, Χριστὸν ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοῖαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς, καὶ φυλάξας τὴν τεκούσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς κρῖναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὁ Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ex Canone in SS. Carpum, et Popylum, die 13 (86').

O porta lucis, quæ ex incorruptis visceribus tuis effulsit, vibra in me illuminativos poenitentiae radios, et dissipa peccatorum meorum tenebras, o divina gratia plenissima.

Cognovimus, Domine, quod cum Deus esses principio carens, principium habere sustinuisti, et ex Virgine absque mutatione procedere, quam etiam post partum incorruptam puramque conservasti.

Thalamum Dei incontaminatum, montem a lapicidæ manibus immunem, arcam sanctam ac mensam, et carbonis immaterialis thuribulum omnes fideles te prædicamus, o casta Virgo, tota immaculata.

Portum salutarem te, o Virgo, habentes nos qui assidue in gravissimorum malorum pelago jactamur, ad te confugimus, et in te sperantes, mala hostium consilia non formidamus.

Concepisti absque virilis consortii experientia,

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ναζαρίον, Γερβάσιον, Προτάσιον καὶ Κέλσον, ἡμέρᾳ ιθ'.

Τὴν μόνην χωρήσασαν τὸν πρὸ αἰώνων Κύριον ἐν μήτρᾳ πανάμωμον κόρην ὑμνήσωμεν, ὅτι γέγονεν οὐρανῶν πλατυτέρα, Θεὸν σωματώσασα δι' ἀγαθότητα.

Νόμου προετύπου σε ἡ σκηνὴ γενήσεσθαι μέλλουσαν, ἀγνή, Θεοῦ ἁγίου σκηνώμα, ἐν ᾧ ὁ ἱλασμὸς ἡμῶν ἁγιασμὸν δωρούμενος πᾶσιν ἡμῖν ἐπελευσται.

Μὴ κενώσας τοὺς Πατρώους ὁ ὑπέρβος, ἄχραντε

(86') Desideratur in Menæis impressis.

(87) Quia sola inter omnes Adæ filios sine peccati originalis macula concepta. Cum enim omnes in Adam peccaverint, ut inquit Apostolus in Epistola

Verbum Patris enixa, eidem Patri coeternum, similiterque principio carens : ejus splendoribus athletæ irradiati, infidelitatis noctem percurrerunt.

Concepisti in utero, o immaculata, eum qui est ante sæcula ; peperisti in carne eum qui nature est inaccessibilis, lacte potasti eum qui nutrit universa, o Dei Mater nescia viri.

Evacuatum est in utero tuo, o Virgo, non recedens a Paterno sinu, Verbum plenissimum, et caro apparuit, atque infans natus est : cui suaviter canimus lætitudinis : Benedictus Deus patrum nostrorum.

193 Cum agminibus incorporeorum, cum martyrum exercitibus, cum apostolis ac prophetis, omnes religiose pieque collaudemus Dominatricem omnium, reginam rerum creatarum, tanquam Cherubim sanctiorem, et solam Dei matrem castissimam, Christum superexaltantes in omnia sæcula.

Parce mihi, Salvator, qui natus es, et conservasti incorruptam post partum genitricem tuam, cum sederis ad judicanda opera mea ; dissimulans iniquitates et peccata mea, tanquam impeccabilis, et Deus misericors, atque hominum amator.

Deum incomprehensibilem, peperisti supra naturæ modum, plasmatorem naturæ. Magnum mysterium ! inintelligibile **194** miraculum, o Virgo sola sine ulla macula (87).

Ex luto passionum, ex barathro peccatorum educ, et rege me servum tuum semper contentem te Deiparam. Tu enim semper eorum qui cadunt es erectio.

Primæ matris nostræ Evæ maledictionem manifeste, o Virgo, solvisti.

Sacer prophetarum divinorum chæus prædicat te, o purissima, futuram Matrem Dei, cui omnes clamamus : Benedicite, omnia, etc

Fers in ulnis, o castissima, tanquam tonus Cherubicus, ferentem omnia, qui propter nos carne nostra circumdatus est, et cum esset simplex, duplex apparuit ; quem tu semper precare pro nobis, laudantibus te.

Ex Canone in festo SS. Nazari, Ceroni, Protasii, et Celsi mart., die 14.

Laudemus immaculatissimam puellam, quæ sola in utero Dominum, qui est ante sæcula, comprehendit : facta est enim latior cælis, Deum corpore vestiens propter ipsius bonitatem.

Legale tabernaculum præfigurabat te futuram esse sanctum Dei tabernaculum, o casta, in quo superveniret propitiatio nostra, quæ nobis omnibus sanctificationem largiretur.

Non relinquens vacuum Paternum sinum ille

ad Romanos cap. v, in hac generali regula seu decreto de peccato originali B. Virginem comprehendere declaravit suæ intentionis non esse concilium Tridentinum sessione 5.

superdivinus, o Deipara immaculata, mundissimo sinui tuo insedit, ut sedem divinam et gloriam semper manentem universis ex bonitate sua prae-
pararet.

Romphaea, quae prius paradisum Edem custodiebat, aversa est a fidelibus signatis pretioso sanguine, qui olim effusus est ex latere lancea vulnerato illius qui ex te, o casta, exortus est

195 Naturae leges innovasti, o puella Virgo, enixa Deum immortalem mortali carne indutum, ut mortales ob suam bonitatem deificaret.

Lucidissimum palatium inveniens Deus ventrem tuum, in illo habitavit, o immaculatissima, efficiens filios iucis eos qui clamant: Benedictus es, Deus et Dominus patrum nostrorum.

Carne unitus tibi secundum substantiam, ille qui tribuit esse universis, totum me reformavit, totum renovavit, qui propter transgressionem inveteraveram; propterea laudamus te Virginem, o castissima, et superexaltamus in omnia saecula.

Vocem divini Gabrielis ad te, o castissima Puella, letantes extollimus: Ave gratia plena (88), martyrum atque apostolorum gloriatio, omniumque fidelium salus, o Virgo Mater thalanni nescia.

Ex Canone in festo S. Longini Centurionis mart., die 16.

Dei Verbum in utero tuo per verbum conceptum est ex sua voluntate ac bonitate, ut a carentia verbi homines liberarentur, o Virgo Mater inviolata, ab omni macula immunis (89).

Animae meae passionum ingruentium morbo laboranti medere, Dei Mater castissima, et ad salutem dirige.

Verbum in utero tuo secundum hypostasim unitum, et factum hominem, supra verbi conceptum peperisti, o inviolata, quod et voluntatibus et operationibus duplex esse comprobatur.

Deiparam, quae sola sine viri opera Deum concepit, collaudemus nos qui per ipsam salvati sumus, et cum affectu beatificemur.

Exsicca et radicitus evelle, o immaculatissima, spinosas **196** cogitationes cordis mei, atque illud fructiferum effice mediatione tua, o Puella purissima.

In te tanquam pura, purum Verbum inhabitavit, o Puella, volens emundare per te hominum iniqui-

A Θεοτόκε, κόλπους, κόλποις σου ἀχράντοις καθέζεται, θεῖαν καθέδραν τοῖς πᾶσιν ἀγαθότητι ἐτοιμάζων, καὶ δόξαν αἰεὶ διαμένουσταν.

Ρομφαία τὸ πρότερον, ἢ τὴν Ἑλὲμ φυλάττουσα, νῦν τοῖς πιστοῖς ἀγνή, παρέχει σημειούμενοις τιμῇ αἵματι πάλαι κενωθέντι ἐκ πλευρᾶς, λόγχης ἐκκεντήματι, τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατελιαντος.

Τοὺς νόμους, κόρη, ἐκαίνισας τῆς φύσεως, Παρθένε, κυήσασα θεὸν ἀθάνατον σάρκα θνητὴν ἐνδυσάμενον, ἵνα θνητοὺς θεώσῃ δι' ἀγαθότητα

Φωτεινότερον παλάτιον εὐράμενος θεὸς τὴν μητρὰν σου, ταύτην κατώκησεν, υἱοὺς ἐργαζόμενος φωτὸς, πανάμωμε, τοὺς κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ θεὸς, εὐλογητὸς εἰ.

B Σαρκὶ ἐνωθείς σοι κατ' οὐσίαν ὁ πᾶσι τὸ εἶναι παρεχόμενος, ὄλον με ἀνέπλασεν, ὄλον ἀνεκαίνισε παλαιωθέντα, πάντα γινε, ταῖς παραβάσεσι· διό σε τὴν Παρθένον ὁμνοῦμεν καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωνὴν σοι τοῦ θεοῦ Γαβριὴλ προσάγομεν γεγηθότες, Κόρη πάντα γινε· Χαίρει ἡ κεχαριτωμένη, μαρτύρων, ἀποστόλων τὸ καύχημα, καὶ πάντων τῶν πιστῶν διάσωμα, Παρθενομήτορ ἀπειρίγξιμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνα εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Λογγίνον τὸν ἐκατόνταρχον, ἡμέρᾳ ις'

Ὁ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ ἐν μητρὶ σου λόγῳ συνεληπται, τῆς ἀλογίας ῥύσασθαι βροτοὺς βουλήθεις ἀγα-

C θότῃ, Παρθενομήτορ ἀχαυνε, εὐλογημένη, παναμώμητε.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν ταῖς τῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς ἴασαι, μήτηρ Θεοῦ πάντα γινε, καὶ πρὸς σωτηρίαν κατεύθυνον.

Ἐνωθέντα καθ' ὑπόστασιν ἐν γαστρὶ σου, καὶ γεγονότα ἀνθρώπων, ἀχαυνε, τὸν λόγον ὑπὲρ λόγον τέτοκας, διπλοῦν ταῖς θελήσεσι καὶ ταῖς ἐνεργείαις δεκνόμενον.

Τὴν μόνην τὴν θεὸν ἀπειράνδρως κυήσασαν ὁμνήσωμεν Θεοτόκον, δι' αὐτῆς οἱ σωθέντες, καὶ πόθῳ μαχαρίσωμεν.

Μάρανον, καὶ προρρίζους, πανάμωμε, ἔκτιλον τὰς ἀκανθώδεις ἀνοίας τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ καρποφόρον ταύτην δείξον μεσιτεῖά σου, Κόρη πανάμωμε.

D Ὡς καθαρὰν σε ὁ καθαρὸς Λόγος κατώκησεν, Κόρη, διὰ σοῦ καθάρει τοὺς μολυσμοὺς τῶν ἀνθρώ-

pen-ji possunt, tanto minus est in illis immorari. Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 13.

(89) Si B. Virgo immunis fuit a macula peccati venialis, quod animam proprie non maculat, quanto magis immunis fuit a macula peccati originalis, a quo anima magis maculatur? Optime in hanc rem Antonius Navarrus ordinis Praedicatorum Serm. 4 de Conceptione B. Virginis, dum ait: « Si venialis culpa in B. Virgine a fidelibus denegatur, quanto magis originalis est ab ea semovenda! Venialis quippe Dei gratiam non tollit, originalis vero coeli portas in aeternum claudit. » Sic ille. Vide Nieremberg. in Sacrosyllabo §. 3, pag. 254.

(88) Quia gratia etiam in instanti conceptionis minime vacua. Unde S. Eucherius Lugdunensis ad Evangelium feriae 4 Dominicae 4 Adventus ait: « Quis unquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Aliis enim ad mensuram gratia datur, haec autem gratia plena dicitur. » Quibus verbis negat Eucherius in conferenda gratia Virgini non solum quantitatis, sed etiam temporis mensuram, quasi omne tempus ab ipsa conceptione sua, tanto tempore ante Christi conceptionem eam possederit; idcirco notanter subdit: « Quae cum gratia plena sit, priusquam et concipiat, post conceptionem quanta Dei abundavit gratia, quis cogitare possit? » Sic ille. Cujus verba, quam facile ex-

πυν προελόμενος. Εὐλογημένος γὰρ ὁ καρπὸς τῆς A namenta. Benedictus enim est fructus ventris tui. κοιλίας σου πέφυκεν.

Στόματι καὶ γλώσσῃ καὶ ψυχῇ ἀνακηρύττω σε, Θεογεννήτρια, καὶ ἱκετεύω σε, ἀχραντε, τὴν καρδίαν μου καταύγασον τῷ φωτισμῷ σου, καὶ δεινοῦ σκότους με λύτρωσαι ἐκδοῦντα· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Φωτὸς οἰκητήριον ὥρθης τοῦ ἀνεσπέρου, Θεοτόκε, δι' οὗ οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τῆς ἁμαρτίας φῶς ἐθεάσαντο· διό μου φωταγώγησον τὰ τῆς καρδίας αἰσθητήρια.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Ἀνδρέαν τὸν ἐν τῇ Κρίσει, ἡμέρα ιζ'.

Ῥαθυμίας ὑπὸ τὴν ψυχὴν πάντοτε βαρούμενος, ἐπὶ τὴν σὴν, Παρθνομῆτορ ἀχραντε, προστρέχω B ἀντιληψίν, πρὸς ἐργηγόρησιν μετανόας διέγειρον, τῆς αἰωνιζούσης τότε ρυομένη με κολάσεως.

Σαρκὸς ἐν ὁμοῦματι γεγονότα Πατρὸς τὸν ὁμοούσιον Θεὸν Λόγον ἐκούσας, πανάμωμε, ὑπὲρ λόγον, παρθένος μέννας μετὰ τὴν κύσιν· διὰ τοῦτο πιστεῖ σε μαχαρίζομεν.

Ὡς εὐφορον ἐγεργήσας χάριτος ἀσταχυν, τὴν τρέποντα ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξως τιμωντάς σε, Δέσποινα πανύμνητε, τὸν ἐκ τῆς σῆς σαρκωθέντα μήτρας Κύριον.

Φέρεις, ἀχραντε, ἐν ἀγκάλας ἀρρήτων κυοφορεῖς ἐναγκαλιζόμενον τοὺς κακῶς καυπαχθέντας, καὶ τῷ πλάνῳ ἀδελῶς δουλωθέντας, Κόρη πανύμνητε· ὅθεν ὡς Θεοτόκον σε δοξάζομεν.

(90) Omnis macula non fuisset expers, si originalis peccati maculam contraxisset. Ut igitur verum sit hoc B. Virginis elogium, debemus ex Josephi mente ipsam B. Virginem ab originalis peccati macula liberare.

(91) Licet detestabilis sit comparatio Mariæ cum Agrippina Neronis matre, et detestanda pietas, quæ astruit peccatum in Virgine, ex quo sequitur comparatio Christi cum Nerone; attamen quia Hyacinthus Arpalegus auctor incognitus in suo Memoriali apologetico contra conceptionem immaculatam, hac usus est comparatione, dum ita philosophatus est: « Nec alienum est ab humilitate Mariæ, quæ ancillam se Domini dixit, dum Mater eligitur, ut notavit Ambrosius, præsumere, quod ipsa libentissime cedit huic honori, dummodo concipi sine peccato, sit solius Filii prærogativa. Sic enim notavit D. Bonaventura per hæc verba: Magis vult honorari et extolli Filium, quam se ipsam. Quod si de Agrippina Neronis matre narrat Cornelius Tacitus libr. iv, tantum amorem erga filium suum exercuisse, ut ipsa consulente super Neronem Chaldaeos, responderent illi fore ut imperaret, matremque occideret, ait illa: « Occidat, dum imperet; » quid ergo miri, si ferventior amor, eximior reverentia, observantior cultus erga Filium compulerit Mariam, ipsa, si daretur optio, libenter subiret felicem culpani, quæ tantum habere meruit Redemptorem? Quid miri, si peccati mortem oppeteret, non quam inferret Filius, sed quam suo sanguine opprimeret? Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Obineat Christus imperium puritatis, et Maria libenter subibit originalis peccati labem et mortem. » Huc usque Arpalegus. Ad hanc comparationem nimis horridam respondens cum excellentissimo ac reverendissimo

Ore, et lingua, et anima prædico te, o Dei genitrix, et precor te, o inviolata, ut illumines cor meum illuminatione tua, et a gravissimis tenebris liberes me, dum clamo: Omnia opera Domini, laudate Dominum.

Lucis innocuæ habitaculum facta es, o Deipara, per quam illi qui in tenebris et umbræ mortis habitabant, lumen viderunt: propterea illumina sensus cordis mei.

Ex Canone in festo S. Andrew Crisienti martyris, die 17.

Negligentiæ somno animam semper gravatam habens, ad protectionem tuam recurro, o Virgo Mater inviolata, excita me ad vigilantiam penitentiae, eripiens me a futuro supplicio perenni.

In similitudine carnis factum, consubstantiali Patri Deum Verbum peperisti supra verbi conceptum, o expers omnis macula (90), ac post partum virgo inviolata permansisti; ideo te cum fide beatam dicimus.

Excoluisti tanquam secundissimam gratiæ spicam nutriendam universos orthodoxos, qui te, Domina laudabilissima, honorant, Dominum ex tuis visceribus incarnatum.

Gestas in ulnis Christum ineffabili conceptu ex te natum, qui excipit ulnis suis malitia dejectos, et seductoris servituti miserabiliter mancipatos: unde te tanquam Dei matrem glorificamus (91), o

C Puella omni laude dignissima.

domino, domino Ludovico Crespi, prius episcopo Oriolano, nunc Placentino, et Philippi IV regis Catholici ad SS. D. N. Alexandrum VII extraordinario oratore, in suo Propugnaculo theologico pag. 286 et 287, ex divina maternitate prærogativam conceptionis sine peccato, in hunc modum deducit: « Licet dubitandum non sit de Virginis humilitate, magis velle Filium honorari, quam seipsam, et quod ipsa libentissime cederet huic honori, si non posset stare cum Filii prærogativa, et non cederet in majorem honorem Filii eam præservare, tamen neque decenter comparatur Maria Agrippinæ, neque Christus Neroni, qui vult magis honorari matrem, quam seipsum. Et quidem nonne crudelis fuit Nero occidendo matrem, quamvis ipsa dixerit: « Occidat ut imperet » cum imperare ipsa vivente? D Erge cum Christus imperium puritatis obtinere possit, imo multo magis imperium Redemptoris possideat præservando Matrem, debuit illam præservare, ne posset ab aliquo Arpalego Neroni comparari, cum multo magis de honore Matris quam de suo curaverit, ut inquit Ambrosius in illud Luc. ii, ad Virginem desponsatam viro, per hæc verba: « Et bene utrumque posuit Scriptura, ut et desponsata esset et virgo. Virgo, ut expers virilis consortii videretur: desponsata, ne temerata virginitalis adureretur infamia, cui gravis alvus corruptelæ videretur insigne proferre. Maluit autem Dominus aliquos de suo ortu, quam de Matris pudore, dubitare. Sciebat enim teneram esse virginis et lubricam famam pudoris, nec putavit ortus sui fidem, Matris injuriis astruendam. » Sic Ambrosius. Quomodo ergo putaret Christus imperii sui principatum, et redemptionis titulum, matris labem et morte, esse astruendum?

Candelabrum intellectuale te olim propheta praevidit, o casta, divinam lampadem Christum gestans, per quam **197** nos omnes illuminati sumus.

Templum facta es Dei viventis, in quo habitationem suam ineffabiliter constituit, o Virgo omnibus laudibus celebranda, qui tamen caelos inhabitat, et propter multam bonitatem suam homo fieri passus est.

Latiore caelis apparuisti, o Virgo, Deum recipiens in visceribus tuis, quem nulla res capere potest: eundem deprecare, o Domina inviolata, ut a mortifera angustia liberet eos, qui te religiose colaudant.

Lucis habitaculum venter tuus factus est, quae splendoribus divinitatis illuminavit mundum, et ignorantiae tenebras prorsus ab orbe eliminavit: quamobrem te glorificamus, o Puella, quae cares omni labe.

Ex Canone in festo S. Vari martyris, die 19.

Verbum super substantiale, supra verbi conceptum in utero tuo habitavit, o immaculata: et natus eo modo qui Deum decebat, martyrum choros attraxit: cum quibus tibi hymnos decantamus.

O Virgo Mater Dei, segnitiei meae tenebras profundissimas passionumque nubes gratiae tuae illuminatione, te precor, elimina.

De limo passionum, deque cogitationum miseria, quae alienum me faciunt a Deo, qui solus purus est, educ me, Domina, ut cum fide te beatificem.

Tanquam ea quae Cherubim et Seraphim vere sanctior apparuisti, o immaculatissima, sanctifica omnes, qui te nunc fideliter beatificant, et salvos fac eos, qui te laudibus concelebrant.

Guberna, Domina, miseram animam meam, in pelago gravissimorum malorum assiduus tempestatibus exagitata, et perduc eam ad portum serenae tranquillitatis, **198** firmissima mente te beatificantem.

Me immodicis transgressionibus confractum et contritum redintegra, o Virgo, mediatione tua, medelam adhibens animae meae, sermonesque praebens ad clamandum: Benedicta tu, quae Deum in carne peperisti.

Peccata peccatis conjungo, neque horresco futurum formidabile mysterium. Aufer, o casta, animae meae duritiem, et intercessionem tuam converte et salva me.

Cum apparuisset Dominus ex te, nube lucida, o Virgo, Aegypti simulacra penitus abolevit: multitudine autem certatorum palmam reportantium illam dignam effecit, qui imitati sunt eum in illius passionibus venerabilibus perferendis.]

Ex Canone in festo S. Artemii martyris, die 20.

Verbum incorporeum, eo modo quo Deum decebat ex te incarnatum, o castissima, propter exces-

A Nosραν σε λυχνίαν προέβλεπε πάλαι ὁ προφήτης τὸ θεῖον λαμπάδιον Χριστὸν, ἀγνή, βαστάζουσαν, δι' οὗ πάντας ἡμεῖς φωτισθῆμεν.

Ναὺς ἐχρημάτισας Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἐν ᾗ τὴν κατοικησὶν ὁρῶντος ἐποίησας, Παρθένε πανύμνητε, ὁ οὐρανὸς κατοικῶν, καὶ δι' ἀγαθότητα πολλὴν βροτῶς γενέσθαι καταδειξάμενος.

Ἦρθης οὐρανῶν, Παρθένε, πλατυτέρα, θεὸν ἐν μήτρᾳ σου χωρήσασα τὸν πᾶσιν ἀχώρητον, ὃν ἰκέτευε λυτρώσασθαι στενοχωρίας, ἀχραντε Δέσποινα, ψυχροθύρου τοὺς εὐσεβεῖς ἀνυμνοῦντάς σε.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ μήτρα σου γεγέννηται τοῦ φωτίζαντος· κόσμον αὐγαῖς θεότητος, καὶ τῆς ἀγνωσίας τὸ σκότος ἀπὸ τῆς γῆς, πανάμωμε Κόρη, τελείως διώξαντος. Διὰ τοῦτο σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ὁσῶρον, ἡμέρα ιθ'.

Ὁ ὑπερούσιος λόγος σου ἐν γαστρὶ ὑπὲρ λόγον ἔκρησε, καὶ τεχθεὶς θεοπρεπῶς τῶν μαρτύρων, ἀχραντε, χοροῦς ἐπισπάσας, μεθ' ὧν ὕμνολογοῦμέν σε.

Παρθένε Μήτηρ Θεοῦ, τῆς ἐμῆς βλάβης τὸ βαρύτερον σκότος, καὶ τὰ νέφη τῶν παθῶν τῷ φωτισμῷ τῆς ἐν σοὶ, δυσωπῶ σε, χάριτος ἀπέλασον.

Ἰλῶς, Δέσποινα, παθῶν ἀνάγαγε, καὶ τῆς ταλαιπωρίας τῶν λογισμῶν, τῶν ἀλλοτριούντων με Θεοῦ τοῦ μόνου καθαροῦ, ἵνα πίστις μακαρίζω σε.

Ἀναφανείσα τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν Σεραφὶμ ὡς ἀληθῶς ἁγιοτέρα, πανάμωμε, πάντας τοὺς πιστῶς σε νῦν μακαρίζοντας ἁγίασον, καὶ σῶσον τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε.

Κυδέρνησον, Δέσποινα, ἐν πέλαις τῶν δεινῶν χαιμαζομένῃ πάντοτε τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου, καὶ γαλήνην πρὸς ὅρμον ἀνάγαγε, ἀδιστάκτῃ σε γνώμῃ μακαρίζουσαν.

Συντριβέντα με ἀμέτροις παραβάσει, Παρθένε, μεσιτεῖς σου καινοποιήσον, λατρεύουσά μου τὴν ψυχὴν, καὶ λόγον παρέχουσα βοᾶν· Εὐλογημένη ἡ θεὸν σαρὶ κησάσα.

D Ἀμαρτίας συνάπτω ἐφ' ἀμαρτήμασι, καὶ τὸ μέλλον οὐ φρίττω φρικτὸν μυστήριον· νίκησον, ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὴν πύρωσιν, καὶ τῇ σῇ πρεσβεῖᾳ ἐπιστρέφόν με, σῶσον.

Φανεῖς, Παρθένε, ἐκ σοῦ ὁ Κύριος τῆς φωτεινῆς νεφέλης, τῆς Αἰγύπτου τὰ ξόανα παντελεῖ ἀπωλείᾳ παρέδωκε· πλήθος δὲ ἀθλοφόρων ταύτην ἡξίωσε γέρειν, μιμουμένους τὰ αὐτοῦ σεπτὰ παθήματα.

Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Ἀρτέμιον, ἡμέρα κ'.

Ἐκρωθεὶς ἐκ σοῦ θεοπρεπῶς ὁ λόγος ἀσώματος ὑπερβολὴ φιλανθρωπίας, πάναγνε, πάθει προσωμί-

λησε, καὶ ἀπάσκειν τοῖς ἀνθρώποις ἐπήγαγεν, ὁ δευ-
δοξασμένο· Κύριος· ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται.

Σεσάρχεται βουλήματι ἐξ αἱμάτων, Δέσποινα, σοῦ
παναγράντων Κύριος, διασώζων τὴν ἀνθρωπότητα,
καὶ μαρτύρων τοὺς δῆμους ἐπισπάσας.

Παρθένον σε μετὰ τέκον, ἀμίαντε ἀφορε, Θεὸς
συνετήρησεν, ὁ εὐδοκήσας ἐν μήτρᾳ σου ὄλον με τὴν
ἀνθρωπον ἀναλαβέσθαι δι' ἄκραν ἀγαθότητα.

Σταυρὸν καὶ ταφὴν ὁ ἐκ σοῦ θελήματι τεχθεὶς δι'
ἡμᾶς ὑπομείνας, Δέσποινα, μάρτυρα στεφρότατον
Ἀρτέμιον τῶν αὐτοῦ παθημάτων ὡς κραταῖς εἰρ-
γάσας.

Χειμαζόμενον σάω τῶν θλίψεων, καὶ κλυδωνιζό-
μενον ἐπαναστάσει τρικυμιῶν διάσωσον, Θεοτόκα
Παρθένε, τοὺς δούλους σου.

Νεκροῖς τὸν πηγάζοντα ἀθανασίαν, Παρθένε παν-
όμωμε, θεοπρεπῶς ἐκύψας· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε τοῦ
θανατώσαι ἡμῶν τὰ πάθη τοῦ σώματος, ἀγνή, καὶ
αἰώνιου καταξιώσαι ζωῆς.

Ῥεύσαντας ἡμᾶς πικρᾷ τοῦ φύλου βρώσει, καὶ
συμπυθνέντας ὀλισθήματι, πάναγνε, ἀνέπλσας,
πλαστουργὸν ἀποκύψασα, καὶ Λόγον ἐνυπόστατον,
ἄκραντε, ὃ βούμεν· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύ-
ριον εὐλογεῖτε.

Φωτὶ μου καταύγασον τοῦ σοῦ προσώπου, Κύριε,
ῤῥθυμίας τῷ σκότει συγκαλυπτόμενον, ἔχων δυσ-
ωπούσάν σε, Λόγε, τὴν ἀληθῆ ἀγνήν σου Μητέρα,
ὁ γγέλων λαμπρότητας, καὶ τὸν ἐνδοξον Ἀρτέμιον.]

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἀδελφικὸν ἐπι-
σκοποῦ Ἱεραπόλεως, καὶ τοὺς ἀγίους ἐπὶ τὰ
παῖδας τοὺς ἐν Ἐφέσῳ, ἡμέρα κ'.
Ρητορικαὶ γλῶσσαι σοῦ λέγειν οὐ σθένουσι τὴν
ὑπὲρ λόγον σύλληψιν· Θεὸν γὰρ τέτοκας ἐν σαρκί,
παναγία, ἡμῖν ὁμοιωθέντα δι' ἀγαθότητα.

Εὐρών σε καθαρωτέραν, πάναγνε, πάσης κτίσεως,
ὁ καθαρὸς ἐνέκχυσεν ἐν σοί, ἐξοικῆσαι βουλόμενος

(92) Quia pollutionem et corruptionem peccati
originalis ex divina gratia evasit. Unde Bernardi-
nus de Busto in Mariali serm. 7 de concept. parte
1, ait : « Optabilis est animam non pollui, quam
corpus incinerari, quia anima pretiosior est cor-
pore. Sed B. Virgo obtinuit de corpore ne incine-
raretur : ergo et credendum est, quod multo magis
obtinuit animæ impollutionem et incontaminationem.
» Idem loco citato serm. 8, parte 1, inquit : « Cum
Deus elegerit integritatem et puritatem uteri
virginalis, quem nunquam voluit pollui, sed semper
intactum ab omni pollutione servari, ut in Spiritu
vidit Ezechiel propheta sui libri c. xlii, ergo a
fortiori credendum est ipsum elegerit in Virgine
puritatem internalem animæ ejus innocentis. Ideo
Ambrosius super Lucam ait de B. Virgine : « Virgo
erat, non solum corpore, sed et mente. Quod secus
esset, si anima ejus per peccatum originale esset
fornicata. » Sic ille, et quidem optime. Nam pleræque
formæ ac denominationes (inquit in cap. 3 suarum
Exceptionum P. J. Eusebius Nierembergius) con-

A sum humanitatis suæ, passionibus communicavit,
et impassibilitatem hominibus emanare fecit glo-
riosus Dominus : gloriose enim glorificatus est.

Ex immaculatis sanguinibus tuis, o Domina, in-
carnatus est Dominus ex voluntate sua, ut salvum
faceret genus humanum; et martyrum cœtus ad
se attraxit.

Deus virginem te post partum conservavit, o
impolluta, atque incorrupta (92) : cui complacuit in
utero tuo totum me hominem recipere, ac recu-
perare propter summam bonitatem suam.

Ille qui ex te, o Domina, voluntarin natus est,
cum crucem ac sepulturam propter nos sustinisset,
tanquam fortis fecit Artemium constantissimum
testem passionum suarum.

B Salvum fac servum tuum, o Virgo Deipara, agi-
tatum salo tribulationum, et procellarum insurgen-
tibus fluctibus jactatum.

Illum, qui mortuis immortalitatis fontem ema-
nare fecit, peperisti, o Virgo carens omni macula,
eo modo, quo Deum decebat. Ipsum itaque depre-
care, o casta, ut corporis nostri passionibus mortifi-
cet, et vitæ æternæ dignos efficiat.

199 Nos, qui ob amarum ligni escam defluxe-
ramus, et in ruinam prolapsi eramus, reformasti, o
castissima atque integerrima, Creatorem enixa, et
Verbum subsistens, cui clamamus : Omnia opera
Domini, laudate Dominum.

Luce vultus tui illumina me, Domine, negligenti-
æ tenebris obvolutum, cum habeas, o Verbum,
Matrem tuam veram, castissimam, quæ te depre-
catur una cum splendoribus angelorum, et Artemio
glorioso.

Ex Canone duplici in festo S. Abercii episcopi Hie-
rapolitæ, et septem sanctorum puerorum Ephesi,
die 22.

Linguae facundæ, ac disertæ non valent eloqui
conceptionem tuam, quæ omnem superat loque-
lam; Deum enim in carne peperisti, o sanctissima,
factum similem nobis propter bonitatem suam.

Ille qui purus est, cum te omni re creata purio-
rem invenisset, o castissima, inhabitavit in te, vo-

sistent in indivisibili, quæ semel amissæ reparari
non possunt, ex quibus est virginitas corporalis,
quæ semel deperdita resarciri non potest, sive adhi-
bito proprio consensu fuerit violata, sive violenter
oppressa. Pari etiam ratione puritas, et virginalis
candor spiritualis castimonie semel amissus recu-
perari non valet ultra. Sed hæc puritas, aut virgi-
nitas spiritualis consistit in carentia peccati, pos-
tissimum mortalis, quod, secundum Scripturam
sacram, est animæ spiritualis fornicatio, et Chry-
sostomus animæ devirginationem appellat. Igitur
anima semel per peccatum, quo separatur a Deo,
corrupta, sive illud a propria voluntate descendat,
sive ex vi generationis communis ac descensus ab
Adamo animæ impressum (nam quomodo id con-
tingat nihil refert, ut paulo ante notavi de virgini-
tate corporali), deinceps impollutæ titulo lætari ne-
quibit. Itaque si B. Virgo in instanti suæ concep-
tionis fuit violata, et polluta spiritualiter per pec-
catum originale, nullo jure sibi vindicabit titulum
impollutæ et incorruptæ.

lens, tanquam hominum amator, eliminare iniquitatem, quæ habitaverat in Adam.

Ille qui prius erat Deus invisibilis, factus est visibilis, corpore ex utero tuo accepto, o Virgo, propter misericordiam suam; propterea te cum fide beatam appellamus.

200 Christus, qui me ex divinis sanguinibus tuis acceptum tanquam vestem tulit, o inviolata, me eundem, qui olim nudatus fueram, gratiæ stola vestivit.

Contritionem et miseriam antiquam terrigenarum medela adhibita curasti, o tota immaculata, Dei sponsa, illum enixa, qui propter ineffabilem misericordiam suam infirmitates nostras portavit.

Novum infantem peperisti, o Virgo, qui mundum ante senio confectum, divinis cognitionibus renovavit; ideo te glorificamus.

Leges in te mirabiliter innovantur, o Virgo: etenim sine semine paris Deum Salvatorem; et virgo, qualis antea eras, perseveras. O peregrinum miraculum! Hac de causa te Matrem Emmanuelis religiose ac pie pronuntiamus.

Dissolve, o casta, durissimum callum animæ meæ; et concede mihi, ut facili promptoque sensu divinis Filii tui mandatis attendam.

Per te, o sanctissima Dei Sponsa, nos qui mortui eramus, viæ digni facti sumus; et cum essemus corruptionis servi, incorruptionis divitias manifeste adepti sumus.

Mortifica carnis meæ prudentiam, o Virgo, quæ vitam peperisti, quæ morti mortem abstulit, et pueros admiranda excitatione glorificavit.

Natus est ex te, o Puella, ille quem Pater genuit ante sæcula, qui in duabus substantiis ac voluntatibus agnoscitur (Deus scilicet et homo) ab omnibus, qui cum fide clamant: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Apparuiti, o Dei genitrix, angelis superior; apparuiti vere athletarum robur; apparuiti, o castissima, salus eorum qui te verissimam Verbi genitricem recognoscunt.

Ecce lectulus Salomonis, quem nunc potentes circumdant, Scripturæ scilicet, divinitus inspiratæ, prædictiones; in quo Christus Deus per divinam incarnationem requievit, nimirum benedicta ei gratia plena.

Egrotantem animam meam medica manu cura, o Virgo, **201** et inhaerentes mihi affectionum sordes absterge, atque ad tribunal omnipotentis Dei siste me totum, salvam factam, ut eantem: Omnia opera, laudate Dominum.

Lucernam illuminativam prævidit te olim propheta, o Virgo castissima, divinam lampadem in se ipsa vere ferentem: solum scilicet Deum supersubstantialem, qui propter viscera misericordiæ suæ ex te homo factus est.

Gestas in ulnis cum, qui palma sua divina continet universa; quem suppliciter exora, o Virgo.

A τὴν ἐν Ἀδὰμ οἰκήσασαν, παρανομίαν ὡς φιάνθρωπος.

Ἰπάρχων ὁ Θεὸς τὸ πρὶν ἀάρατος ὠράθη, Παρθένε, δι' εὐσπλαγχνίαν ἐκ γαστρὸς σου σωματούμενος. Διὰ τοῦτο σε πιστεῖ μακαρίζομεν

Φορέσας με ἐκ τῶν σῶν θείων αἱμάτων ὁ Χριστὸς, ἀχραντε, καταστολήν χάριτος πάλαι γυμνωθέντα ἐνέδυσεν.

Ἰδῶ, πανάμωμε, συντριβὴν καὶ τὴν πάλαι τάλαιπωρίαν τῶν γηγενῶν, τίξασα τὸν βροτάσαντα τὰς νόσους ἡμῶν, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφ' αὐτοῦ, Θεόνομφε.

B Νέον βρέφος ἀπεκύησας τὸν πρόντα γεγηρακὸτα κόσμον νεουργοῦντα, Παρθένε, θείας ἐπιγνώσεως. Διὸ σε δοξάζομεν.

Νόμοι ἐν σοὶ παραδόξως, Παρθένε, καινοτομοῦνται: τίκταις γὰρ ἀσπόρως Θεὸν ὄντα, καὶ διαμένεις παρθενεύουσα πάλιν, ξένον θαῦμα· ὅθεν Μητέρα σε τοῦ Ἐμμανουὴλ εὐσεβῶς καταγγέλλομεν.

Τὴν πόρῳσιν, ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου διάλυσον, καὶ δίδου μοι εὐαισθητῶς τοῦ Ὑιοῦ σου προσέχειν τοῖς θεοῖς ἐπιτάγμασιν.

Διὰ σοῦ, παναγία Θεόνομφε, οἱ νεκρωμένοι ζωῆς ἡξιώθημεν, καὶ τῇ φθορᾷ δουλεύοντες ἀφθορασίαν ἁπῶς ἐπλούτησαμεν.

C Νέκρωσον τῆς σαρκὸς μου, Παρθένε, τὸ φρόνημα, ἢ τὴν ζωὴν τετοκυῖα, τὴν θανάτῳ θάνατον καθελούσαν, καὶ τοὺς παῖδας παραδόξῳ ἐγέρσει δοξάσασαν.

Ἐτίχθη ἐκ σοῦ ὃν ἐγέννησε Πατὴρ πρὸ τῶν αἰώνων διτταῖς οὐσίαις καὶ θελήσειν, ὅλα Θεός τε καὶ ἄνθρωπος, Κόρη, γνωριζόμενος πᾶσι, τοῖς ἐν πίστει κραυγάζουσιν, Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἄφθης ἀγγελῶν, Θεοκλήτορ, ὑπερέχουσα, ὥφθη ἀθλητῶν κραταίωμα ἀληθῶς, ὥφθη, πάναγνε, διάσωσα τῶν γνωσκόντων σε παναληθῆ τοῦ Ἀγίου λοχεύτριαν.

D Ἰδοὺ ἡ κλίνη Σολομῶντος, ἣν κυκλοῦσι δυνατοὶ, τῆς Θεοπνεύστου νῦν Γραφῆς αἱ προβόήσεις, ἐν ᾗ Χριστὸς ὁ Θεός, σαρκώσει θεῖα ἀνεπαύσατο, ἢ εὐλογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Νεοῦσαν, Παρθένε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν θεράπευσον, καὶ τὸν ἐνόντα μοι παθῶν ἀπέκλυον βόρβορον, καὶ τῷ βήματι παράστησον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὅλον σωζόμενον, ἵνα μέλω· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτιστικὴν σε λυχνίαν ὁ προφήτης προβλέπει, λαμπάδιον τὸ θεῖον ἀληθῶς ἐν αὐτῇ ἐπιφέρουσα, παναγία Παρθένε, τὸν μόνον ὑπερούσιον Θεὸν διὰ σπλάγχνα ἐλέους ἐκ σοῦ ἐνανθρωπήσαντα.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις τὸν πάντα θεῖα κατέχοντα παλάμη. ὅνπερ ἐκδοσέπει, Παρθένε, ἐμὲ τὸν μόνον

ὄντα κατάκριτον δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον ἐναγκαλί-
σασθαι, καὶ σῶσαί με.

*Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Μαρ-
κίανδον καὶ Μαρτύριον, ἡμέρα κς'.*

Τὸν ἀναρχὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ συλλαβοῦσα ἐσωμά-
τωσας, ἀγνή, γενόμενον βροτὸν διὰ ἔλεος ἄφατον,
ὅθεν τοῦτον προσκυνοῦντες εὐσεβῶς σε δοξάζομεν,
τὴν αἰτίαν τῆς πάντων θεώσεως.

Πεποικιλμένη χροσσωτοῖς ἐν χρυσοῖς, ὡς βασι-
λισσα, τοῦ Δεσπότη καὶ Θεοῦ ἐκ δεξιῶν νῦν περι-
στασαι, Δέσποινα, προσθεύουσα ὑπὲρ τῶν δούλων
σου.

Περὶς πάσαι προφῆτης ὅρος σε θεῶν ἐκάλειν
ἀρετῆς, Παρθένε πάναγνε, δι' ὅλου κατὰσχιον, ἐξ οὗ
σωτηρίος Λόγος πεφανέρωται εἰς ἀνάπλασιν καὶ φω-
τισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸν ἐκύησας, ἀγνή, ὁμοούσιον
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ θεῷ Πνεύματι, Θεογεννήτρια, ὅν
ἀπαύστως αἰτῆσαι, οἰκτερεῖσθαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Στόματι καὶ γλῶσση σε Μήτηρ παναληθῶς,
Παρθένε, τῷ Θεοῦ ἡμῶν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν, ἀγνή,
ἐκτενῶς ἱκέτευσ, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Διλυρωμένοι τῷ σφί, Θεογεννήτορ, τόκῳ τῆς αἰ-
νίου κατακρίσεως, τὸ Χαῖρέ σοι, κρᾶζομεν ἀεὶ, εὐ-
λογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Νεκρωθέντας ἡμᾶς ἀνεζώωσας τὴν ζωὴν τῶν
ἀνάντων κηρύσσας, Θεοκυήτορ Δέσποινα, τῶν μαρ-
τύρων δόξα, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ δάσμα καὶ
περιτρίχισμα.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, ὑπάρχουσα τῆς ψυχῆς
μου κόρας φωτίσον ἀμαυρωθείσας ἀμελεία, καὶ
σκότος βαθυμίας βαθύτατον ἀεὶ περιχειμένης, παν-
ἀμωμε, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνης εἰς τὴν μνήμην τοῦ σεισμοῦ,
ἡμέρα κς'.*

Ἰκετικῶς σοι βοῶμεν, Μήτηρ Θεοῦ, τὰ συνήθη
σπλάγχνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δει-
κνύουσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φθορᾶς ἡμᾶς ἀπάλ-
λαξον.

Ἡ μόνη οὖσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον Λόγον ἐκτε-
νῶς ἐκδυσώπει τῆς ἀνάγκης τοῦ σεισμοῦ ρυθῆναι
πάσης ὀργῆς, Θεοτόκε ἄχραντε, δεόμεθα.

Ναὸν σε, Δέσποινα, Θεοῦ γινώσκοντας ἐν ἁγίῳ ναφί
σου χεῖρας οἰκτρὰς αἰρούμεν εἰς δέησιν ἕως τὴν κά-
κωσιν ἡμῶν, καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

Νῦν βοηθεῖας ἤλθε καιρὸς, νῦν καταλλαγῆς χρεῖα,
ἀγνή, πρὸς τὸν Υἱόν σου καὶ Κύριον, ὅπως οἰκτει-
ρήσῃ προσκεκρυμκότες ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπικειμένης
ὀργῆς λυτρώσῃται.

Ἄγία Θεόνυμφε, ἀπορούμενον νυνὶ τὸν σὸν λαὸν
εὐκτελεῖν, καὶ μητρικὰς πρεσβείας τὴν καὶ

A ut me, qui unice damnatus sum, propter ineffabi-
lem pietatem suam ulnis excipiat, et salvum fa-
ciat.

*Ex Canone in festo S. Marciani et Martyrii marty-
rum, die 25.*

Filium Dei aeternum concipiens, o casta, corpo-
rasti hominem factum propter ineffabilem miseri-
cordiam suam. Unde illum adorantes, te devote
glorificamus, quae causa fuisti deificationis om-
nium.

Circumdata varietatibus in fimbriis aureis, tan-
quam Regina ac Domina, a dextris Dei ac Domini
nunc astas, intercedens pro servis tuis.

B Olim sacer propheta te divinum montem appel-
lavit, o Virgo castissima, virtutibus undequaque
umbrosum; ex quo salutare Verbum manifestatum
est in restaurationem, et illuminationem animarum
nostrarum.

Vere, o casta Dei genitrix, Filium Dei genuisti,
Patri ac Spiritui divino consubstantialem; quem
incessanter precare, ut misereatur animarum no-
strarum.

Ore et lingua te verissimam Dei nostri Matrem
confitemur, o Virgo: eundem impense deprecare,
o casta, pro salute animarum nostrarum.

Ab aeterna damnatione per partum tuum liberati,
o 202 Dei genitrix, ad te semper clamamus: Ave,
benedicta, et gratia plena.

C Nos mortuos ad vitam revocasti, vitam omnium
enixa, o Dei genitrix Domina, martyrum gloria, et
hominum salus ac monumentum.

Lucis habitaculum cum sis, o casta, animae meae
pupillas illumina, incuria obscuratas, et tenebras
profundissimas negligentiae, quibus semper involu-
tus sum, ut te cum fide beatificem, o purissima.

Ex Canone in memoria cujusdam terrae motus, die 26.

Suppliciter ad te, clamamus, Dei Mater, ut con-
suetae misericordiae tuae viscera super hanc civita-
tem populumque demonstrans, a gravissimo terrae
D motu et interitu nos liberes.

Tu quae sola bona es, optimum Verbum enixe
deprecare, ut a necessitatibus, terrae motibus, at-
que ab universa ira liberemur, te oramus, o Dei-
para inviolata.

Te Dei templum agnoscetes, Domina, in templo
sancto uno manus miserandas extollimus suppli-
cantes: vide afflictionem nostram, et praebe nobis
auxilium.

Nunc venit tempus opportunum auxilii, o casta;
nunc opus est reconciliatione cum Filio uno ac Do-
mino, ut nostri, qui terrore percussi sumus, mise-
reatur, et ab ira imminente liberet nos.

Sancta sponsa Dei, misereere nunc populi tui in
angustia positi; et maternis intercessionibus in-

dignationem Dei contra nos cito, te rogamus, A

ἡμῶν Θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποιήσον τάχος, δυσω-
ποῦμέν σε.

Annue, o inviolata, saluti famulorum tuorum, qui exitio propinqui sunt ob iram Dei, gravemque atque horribilem furorem minarum nunc ingruentium, propter multitudinem multorum peccatorum nostrorum.

Νεῦσον, ἄφραντε, σωθῆναι τοὺς οἰκέτας σου ἀπο-
λεσθῆναι μέλλοντας· ἐν ὀργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῷ μεγάλῳ
καὶ φρικτῷ τῆς νῦν ἐπελθούσης ἀπειλῆς διὰ τὸ πλη-
θος τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

203 O Domina compassione prædita, quæ Sal-
vatorem summe compassivum peperisti; vide
afflictionem et gemitum populi tui, et accelera ad
intercedendum, ut misereatur nostri.

Συμπαθὲς Θεοτόκε, τὸν ἀσυμπάθητον ἢ τεκοῦσα
Σωτῆρα, ἴδε τὴν κάκωσιν καὶ τὸν στεναγμὸν λαοῦ
σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτιρή-
θῃναι.

Tu quæ corruptionem in partu non sustinuisti, erue nos omnes, o Virgo, ab omni corruptione, gravissimoque terræ motu, ac tribulatione, placans indignationem Domini maternis reconciliationibus tuis, o Deo charissima.

Φθορὰν τῷ τίκτειν μὴ ὑπομείνασα, πάσης φθορᾶς,
Παρθένε, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἀπαντας, καὶ σεισμοῦ βαρυ-
τάτου καὶ θλίψεως, παύουσα τοῦ Δεσπότητος τὴν ἀγανά-
κτησιν ταῖς σεαῖς μητρικαῖς καταλλαγαῖς, Θεοχα-
ρίτωτε.

Ex Canone in S. Demetrium, die 26 (92').

Assiduas ad Deum preces effunde, o Puella, ut
misereatur mei, qui plurimis hujus vitæ fraudibus
delineor, et peccati cæca nocte involutus sum.

σæculi cruciatibus mihi paratis libera me, o illi-
batissima.

Domina Deo gratissima, tu, quæ Solem peperisti,
tenebrosa animæ meæ nubila undequaque dissipa
ac dispelle.

Habentes te, o Virgo inviolata, præsidium ac mu-
rum, et portum, a noxiis tentationibus variisque
tribulationibus, precibus tuis eripiamur, dum te
pro merito laudamus.

Mater Virgo, quæ Deum corporasti, a corporeis
passionibus libera me, et medere omnibus contri-
tionibus animæ meæ.

Pro iis qui te Virginem Matrem agnoscunt, lega-
tione **204** fungere, o benedicta, ut a tentationibus
ingruentibus, a serpentis jaculis, atque a sempiter-
nis suppliciis, o Virgo, liberentur.

Speciosa facta es, o Virgo, quippe quæ specio-
sissimum Verbum genuisti; quod assiduis precibus
exora, ut peccantis populi misereatur, et mundum,
qui sperat in te, o Deipara, ab omni dæmoniaca
fraude salvum faciat.

Bonorum amica Virgo, quæ Deum Verbum unde-
quaque bonum peperisti, animam meam peccato-
rum gravissimo pondere male affectam, precibus
tuis bonam effice, ut ea exsequi possit quæ condu-
cant ad vitam; et ea fugere quæ ad malitiæ mortem
deferunt; et ego te cum fide beatam dicam.

Supplicationem miserabilis animæ meæ ne des-
picias, Virgo Deipara: sed benigna interventione
tua me omnium Deo domesticum redde, et a futuri

C

*Ex Canone duplici in festo S. Anastasiæ Romanæ
Martyris, et S. P. N. Abrahamii, die 29.*

Te scalam illam, quæ ad cælum pertingebat, et
in qua Deus innitebatur, homines reddens coelestes,
o Puella, veneramur.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μεγαλομάρτυρα
Ἀναστασίαν τὴν Ῥωμαίαν, καὶ τὸν ὁσιον Πα-
τέρα ἡμῶν Ἀβραάμιον, ἡμέρα 29'.

Dei Patris Verbum ex sacris sanguinibus carnis
tuæ supra naturæ rationem incarnatum est, o
Virgo Maria: quod deprecare, ut carnis meæ sen-
sus interimat.

Σὺ τὴν οὐρανομήκη κλίμακα, ἐν ᾗ Θεὸς ἐπιστή-
ρικτο τοὺς βροτοὺς οὐρανίους ἐργαζόμενος, Κόρη,
γεραίρομεν.

Peccatorum meorum sylvam intercessionum tua-
rum igne conibure, o Dei Mater, divinum mihi re-
missionis rorem afferendo.

Σαρκεὶς ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν Θεοῦ Πατρὸς Λόγος
ἐσαρκώθη ὑπερφύω, Παρθένε Μαρία, ὃν δυσώπει
τὰ τῆς σαρκὸς μου νεκρῶσαι φρονήματα.

In te, o sanctissima, universi auctor ob exces-
sum misericordiæ suæ voluntarie habitavit, homi-
numque substantiam sanctificavit, quæ prius ob
transgressionem ruinam subierat.

Ἐλὼν ἁμαρτίας μου σὺν πρεσβειῶν πυρὶ σύμφλε-
ξον, Μήτηρ Θεοῦ, δρόσον μοι τὴν θείαν τῆς ἀφάσεως
φέρουσα.

Post partum, Virgo, inviolata permansisti, quem-
admodum fueras ante partum; novum quippe
infantem genuisti, qui ante sæcula fuisse cogno-
scitur.

Ἐπὶ σοὶ, παναγία, ὁ τοῦ παντὸς αἴτιος δι' ὑπερ-
βολὴν εὐσπλαχνίας θέλων ἐσκήνωσε, καὶ καθύγλασε
τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν, παραδίδαι πρότερον
ἐξολισθήσασαν.

Me socordia oppressum, et in peccato demersum,

Μετά τόκον διέμεινας ἄφθορος, Παρθένε, ὡς πρὸ
γεννήσεως· νέον βρέφος γὰρ ἐκύησας τὸν πρὸ
αιῶνων γνωριστόμενον.

(92') Desideratur in Menæis impressis.

Ραθυμίᾳ κρατούμενον καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ με βυθι-

ζόμενον τῇ προσέλει σου με λύτρωσαι, Θεοτόκε, ἡ Μήτηρ ἀειπάρθενε.

Ἑνωμένον σε, πανύμνητε Δέσποινα Θεοτόκε, Θεὸν ὑπερύμνητον σαρκὶ ἀσπόρως κυήσασαν.

Μητροπάρθενε κόρη, θεῖον φωτίζόμενοι Πνεύματι, πάναγνε, ἱεροὶ προφῆται ἱσραὺς ἐν φωναῖς σε προήγγειλαν, ἐξ ἧς Θεὸς Λόγος ὑπὲρ αἰτίαν τε καὶ λόγον ἱσαρκώθη δι' οἷκτον ἀμέτρητον.

Φιλάνθρωπον κυήσασα Θεὸν, φιλάγαθε Δέσποινα, αὐτὸν καθικέτευε τῆς γέννης τοῦ πυρὸς λυτρωθῆναι με.

Βαρούμενον νυσταγμῶ ῥαθυμίας διανόστησον τῇ σῇ μεσιτείᾳ, Μήτηρ Θεοῦ, καὶ μὴ ὀφθῇς ὑπνώσαι τῆς ἁμαρτίας, Παρθένε, εἰς θάνατον· προστατήν γάρ καὶ ὁδηγὸν τῆς ἐμῆς σε ζωῆς ἐπιγράφομαι.

Ὅλον τὸν ἄνθρωπον φορέσας ὁ ὑπέρθεος δῖχα τῆς ἁμαρτίας ἐκ γαστρὸς σου, ἄγνη, προῆλθε σαρκοφόρος, ὃν ἐκδυσώπει πίστει σε τοὺς τιμῶντας διασῶσαι.

Μόνη τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀπεγέννησας ἐν διτταῖς οὐσίαις ὑποστάσει μιᾷ ὁρώμενον, Παρθένε, ᾧ μελωδοῦμεν, πάναγνε, ἀσιγήτως εἰς αἰῶνας.

Σὲ τὴν ἄγνην καὶ ἁμωμον ἡ παρθένος (Ἀναστασία) ποθήσασα, ἁμωμον καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐτήρησεν, παθῶν ὑπεκαύματα ὑπομονῇ τεφρώσασα, πειράν τε πολλῶν ὑπενεγκοῦσα βασάνων, καὶ νῦν ἐπουρανίοις ἐν θαλάμοις χορεύει, σὺν σοὶ εὐφραίνομένη εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Τεῖθρου ζῶντος ὠφθῇς πανάγιον σκήνωμα, ἐξ οὗ πίνοντες οἱ θανατωθέντες τὴν ζωὴν κληρούμεθα, ἀναδωόντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φορέσαντά σε σάρκα ἐκ γυναικὸς ὡς ἐπίγνω ἡ μάρτυς σου, Κύριε, παρθενικαῖς κατηγγλαίσμενη μαρμαρυγαῖς, καὶ μαρτυρίου αἵματι περιηρησμένη, σοὶ τῷ Χριστῷ ὀπίσω τῆς Μητέρας σου ἐνδόξως προσητέχθη, ὡς βασιλεύοντι τῆς κτίσεως.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκαχωμένην τῇ ἁμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθωνον καὶ ἀγαθὸν αἰωνίων μέτοχον ποίησον.

Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ἡμέρα X'.

Χαίροις, ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ ποικὸς ὁ θεόδοσος, ἐσφραγισμένη πηγὴ τοῦ ἀθανάτου βεῖθρου, τὴν ποίμνην σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιορκήτως.

Τριάδος τὸν ἕνα ἀπεκύησας τὸ ἀνθρώπινον φορέσαντα, παναγία Μητροπάρθενε, ὃν αἰτῆσαι σωθῆναι τοὺς σε ἀνυμνοῦντας.

Τῷ ξένῳ σου τόκῳ τοὺς ἐκ Θεοῦ ξενιτεύσαντας ἐν αὐτῷ οικειώσω, πανύμνητε, ὃθεν σε μεγαλοφρόνως πίστει δοξάζομεν, καὶ κραυγάζομεν· Χαῖρε, πάντων γηγενῶν τὸ διάσωμα.

A intercessione tua redime, o Deipara, Mater Virgo perpetua.

Laudamus te, o omni laude dignissima Domina Deipara **205**, quæ Deum superiorem omni laude in carne sine semine genuisti.

Mater Virgo puella castissima, prophetae sacri, divini Spiritus lumine illustrati, sacris vocibus te prænuntiaverunt, ex qua Deus Verbum, supra causam ac verbum incarnatus est propter immensam misericordiam suam.

O Domina bonorum amatrix, quæ amatorem hominum Deum peperisti, eundem deprecare, ut liberet me a gehenna ignis.

Me dormitatione negligentiae gravatum, exsuscita meditatione tua, Mater Dei, neque sinas me in mortem peccati obdormire : te enim patronam ac ducem vitæ meæ mihi vendico, o Virgo.

Superdivinus ille qui totum hominem tanquam vestem portavit, citra peccatum, ex utero tuo incarnatus prodivit, o casta ; quem deprecare pro salute eorum, qui te fideliter honorant.

Sola unum Trinitatis peperisti in duabus substantiis, unaque hypostasi conspicuum, o Virgo castissima : cui suaviter concinimus sine intermissione, in sæcula.

Te castam et immaculatam, virgo (Anastasia) amore prosequens, corpus et animam sine macula conservavit ; passionum incendia patientia despicies, multorumque tormentorum experimentum perferens : et nunc in coelestibus thalamis tripudiat tecum gaudens in omnia sæcula.

Fluenti viventis sanctissimum tabernaculum facta es ; ex quo bibentes nos qui mortui eramus, vitam hæreditamus, clamantes : Benedicite, omnia opera, Dominum.

Statim atque martyr tua (Anastasia) cognovit te, Domine, carnem ex muliere acceptam gustasse, virginalibus radiis illustrata, et martyris sanguine tanquam floribus exornata, tibi Christo tanquam creaturarum regi, post Matrem tuam gloriose adducta est.

O Virgo bonorum amatrix, animam meam peccatorum **206** malis vitiatam, bonam redde, ac bonorum æternorum participem effice.

D Ex Canone in festo SS. Zenobii et Zenobie sororis ejus mart., die 30.

Salve, o templum sanctissimum ; o vellus divino rore perfusum, o fons signatus immortalis fluenti : custodi, Domina, gregem tuum, ita ut a nullis hostibus expugnetur.

Unum Trinitatis peperisti, o sanctissima Mater Virgo, humana natura indutum ; quem deprecare pro salute laudantium te.

Partu tuo peregrino eos, qui a Deo peregrini facti erant, eidem domesticos reddidisti, o omni laude dignissima. Unde te magna voce cum fide glorificamus, clamantes : Salve, o omnium terrigenarum salus.

Gravi peccatorum sarcina semper opprimor, o A
 immaculata, et ad te vociferor, ut mediatione tua
 me ab illis allevare digneris: tu enim es gloriosa
 peccatorum patrona, quæ Redemptorem ac Sal-
 vatorem peperisti.

Speciosam redde animam meam, o Virgo, pas-
 sionum scditate deformatam, et muni cor meum
 miserum veræ poenitentiae cogitationibus, et salvum
 me fac, o casta, qui ad te constanter atque immo-
 biliter confugio.

Locus sanctificationis facta es, o Virgo, ex quo
 Deus apparuit sanctificans nos, qui cum fide con-
 cinimus: Benedictus, o castissima, fructus ven-
 tris tui.

Racemum, quem nulla agricolæ manus excoluit, B
 et ex quo indulgentiæ vinum effluxit, cum conce-
 peris, o Virgo Mater, a passionibus ebrietatis, te
 precor, libera me.

Illumina, quæso, o porta lucis, oculos cordis mei,
 207 procul repellens profundissimas peccati ten-
 nebras ex infelici anima mea; ut te magnificem,
 teque cum affectu collaudem omni laude dignis-
 simam.

*Ex Canone duplici in festo SS. Apostolorum Stachyis,
 Ampliæ, Urbani, Aristoboli, et Narcissi, et
 S. Epimachi martyrum, die 31.*

Montem Dei lucidissimum, arcam sanctam, ac
 mensam, urnam totam auream, mundum Dei pa-
 latium, benedictam inter mulieres beatificemus.

Cantabo tibi, Domine Deus meus; quoniam sine
 semine ex utero Virginis natus es, per quam etiam
 salvas universos tanquam multa præditus miseri-
 cordia.

Thalamus Christi luciferus, ac thronus altissi-
 mus facta es, o Dei genitrix ab omni labe immunis;
 in te enim cum solus ille requievisset, nostros ab-
 tulit labores, et futuram requiem dignis præpa-
 ravit.

Salve, Mater viri nescia, quæ Deum Verbum in
 utero tuo continuisti, atque incarnatum peperisti,
 tanquam Deum simul et hominem.

Angelis eminentior apparuisti, o Domina; cum
 namque qui illis est formidabilis, ineffabiliter in
 utero continere digna facta es, et tanquam infan-
 tem in manibus gestare illum, qui dies omnes ac
 tempora præcedit.

Ave, o Deipara innupta, quæ Cherubicis ordi-
 nibus sublimior fuisti, et Deum incarnatum in ulnis
 vectum gestasti.

Supra verbi conceptum, Verbum concepisti ac
 peperisti, o omnibus laudibus celebranda, quod
 Pater ex utero ante sæcula generavit. Unde te, o
 inviolata, tanquam illius Matrem pro debito bea-
 tam appellamus.

Quis valeat explicare, o casta, admirabilem par-

Ἀμαρτίας βαρεῖα πάντοτε περικεῖμαι φορτίᾳ,
 ἄχραντε, καὶ βοῶ σοι, τούτων μεσιτεῖα με ἐλάτρυνον
 σὺ γὰρ εἰ προστάτις ἁμαρτωλῶν δεδοξασμένη, λυ-
 τρωτὴν καὶ Σωτῆρα κηρύττεις.

Ὁραῖωσον τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε, ἀμορφία
 τῶν παθῶν κρατούμενην, καὶ λογισμοῖς ἀληθεύς
 μετανοίας τὴν ταπεινὴν μου καρδίαν ὀχυρώσον, καὶ
 σῶσόν με τὸν ἐπὶ σοὶ ἀδιστάκτως, ἀγνή, καταφεύ-
 γοντα.

Τόπος, Παρθένε, ἀνεδείχθης ἀγιάσματος, ἐξ οὗ
 Θεὸς ἐφάνη, ἀγιάζων ἡμᾶς τοῦ πύστις μελωδοῦντας·
 εὐλογημένος, πάντα γινε ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυον συλλαβοῦσα, ἀναπηγά-
 ζοντα οἶνον, Παρθενομήτορ, ἀφέσεως, τῶν παθῶν με
 τῆς μέθης ἀπάλλαξον, δέομαι.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
 ὅμματα, δέομαι, μακρὰν ἐλαύνουσα τῆς ἁμαρτίας
 σκοτός βαθύτατον ἐκ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα με-
 γάλυνω σε, ἵνα πόθῃ σε ὁ μὲν τῶν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους
 Στάχυα, Ἀμπλίαν, Οὐρβανόν, Ἀριστόβολου,
 Νάρκισσον, καὶ τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐπίμαχον,
 ἡμέρα 31.

Τὸ περιφανὲς ὄρος Θεοῦ, τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν, καὶ
 τράπεζαν, στάμνον τε πάγχρυσον, τὸ καθαρὸν τοῦ
 Κυρίου παλάτιον, τὴν εὐλογημένην ἐν γυναιξὶ μα-
 καρίσωμεν.

Ἄσσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου, ὅτι ἀσπόρως ἐκ
 γαστρὸς Παρθένου ἐτέχθης, δι' ἧς καὶ σώσεις ἅπαν-
 τας, ὡς μόνος πολυέλεος.

Παστὴς Χριστοῦ φωτοφόρος, καὶ θρόνος ὑψηλότα-
 τος, Θεογεννητορ, ὤρθης, πανάμωμε· ἐν σοὶ γὰρ
 μόνος ἀναπαυσάμενος τοὺς ἡμῶν ἀφειλάτο κόπους,
 καὶ τὴν μέλλουσαν τοῖς ἁγίοις ὑπέρβεισεν ἀνεσιν

Χαίροις, Μητέρα ἀπειρόγαμε, ἡ Θεὸν Λόγον ἐν
 γαστρὶ σου χωρήσασα, καὶ τεκοῦσα σεσαρκωμένον,
 ὡς Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ὁράθης ἀγγέλων ὑπερέχουσα, Δέσποινα· τὸν γὰρ
 ἐκεῖνοις φοβερόν ἀνεμνηνεύτως ἐν γαστρὶ χωρῆσαι
 ἔξιπασαι, καὶ ἐν χειρὶ βαστάσαι καθάπερ νήπιον τὸν
 ἡμερῶν τε καὶ χρόνων ἐπέκεινα.

Χαίρε, Θεοτόκε ἀνύμφευτε, χερουδικῶν ταγμάτων
 ὑπερέχουσα, καὶ Θεὸν ἐν ἀγκάλας ἐποχούμενον μετὰ
 σαρκὸς βαστάσασα.

Συνέλαβες ὑπὲρ λόγον τὸν Λόγον, καὶ ἔτεκες, παν-
 ὕμνητε, ὃν Πατὴρ ἐκ γαστρὸς ἀπεγέννησε πρὸ
 αἰώνων, ἄχραντε· ὅθεν ὡς τούτου σε Μητέρα χρεω-
 στικῶς μακαρίζομεν.

Τίς ἐξείπειν δυνήσεται τοῦ τόκου σου, ἀγνή, τὸν

ὑπὲρ λόγον παράδοξον τρόπον; φύσει γὰρ Θεὸν σε-
σαρκωμένον ὑπὲρ λόγον ἐκύθησας.

Ἦμινοιμέν σε δι' ἧς ἐδικαιώθημεν οἱ πρότερον
κατάκριτοι, καὶ συνήφθημεν ἀλλοῖς λειτουργοῖς καὶ
τοῦ παραδείσου ἡξιώθημεν, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη
θεοχαρίτω.

Δυσώπησον ὑπὲρ τῶν οἰκετῶν σου, Θεόνημφε
Θεοτόκε, τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, Θεὸν ἡμῶν, ὅτι σὲ
καὶ μόνην προστασίαν πιστὴ ἐπιστάμεθα.

Ῥῦσαι ἡμᾶς πειρασμῶν, καὶ θλίψεων, καὶ συμ-
φορῶν παντοδαπῶν, καὶ Βαρβάρων ἐπιδρομῆς, Δέ-
σποινα πανύμνητε, ὅπως σε δοξάζωμεν, καὶ τὸν ἐκ
σοῦ τεχθέντα, Θεόνημφε, τὸν αἰνετὸν τῶν πατέρων
Θεὸν καὶ ὑπερένδοξον.

Ἐν τῇ ἀφλέκτῳ βάτῳ, καὶ δροσοδύῳ καμίνῳ σὺ
προεγράψης, Μητροπάρθενε, ἀφράστως κυήσας
σεσαρκωμένον Θεόν, ἀγνή εὐλογημένη.

Σὲ καὶ τείχος, καὶ καταφυγὴν, καὶ κλίμακα πρὸς
ὕψος μεταγούσαν τὸ ἀνθρώπινον, πανάμωμε ἀγνή,
αἰδότες κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον, ὁμνεῖτε...

Σῶσόν με, ἀγνή, ἡ τὸν Σωτῆρα ἀποκούσασα Χρι-
στὸν, ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὅπως ἐν αἰνίσαι σε δεῖ μαχα-
ρίζωμεν, εὐλογημένη.

Φέρεις τὸν τὰ πάντα φέροντα, καὶ γαλουχεῖς τὸν
πᾶσι τροφὴν παρέχοντα, μέγα καὶ φρικτὸν τὸ ὑπὲρ
νοῦν σου μυστήριον, Κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἁγιάσματος,
Παρθένε Θεοτόκε, ὅθεν πιστῶς σε μαχαρίζομεν.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγέννησαι· διὰ τοῦτο
ἵκεταί σοι, φωτίσθαι, δέομαι, τὰς κόρας τῆς τετα-
πεινωμένης; καρδίας μου παθῶν ταῖς χαλεπαῖς ἀμαρ-
τήσιν, ὅπως ἐν πίστει μαχαρίζω σε.

ΜΗΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους
Κοσμά και Δαμιανόν, ἡμέρα α'.

Σωτῆρα καὶ Θεὸν ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ἐσωμά-
τωσας, ἀγνή, τὸν δειξάντα ἡμῖν ἰατροὺς τῶν παθῶν
ἡμῶν, ἀχραντε, σωτηριώδεις, καὶ θερμοὺς ἀντιλή-
πτορας τοὺς σεπτοῦς Ἀναργύρους ἐν πνεύματι.

Ὁραιοτάτην ἐν γυναιξὶ σε Θεὸς ἐξελέξατο, καὶ ἐκ
σοῦ σωματικῶς, ἀγνή, τεχθῆναι ὑπόδοκῃσιν, ὁ ἀνα-
παύμενος ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Συμπαθείας με, Παρθένε, τῆς ἐν σοὶ καταξίω-
σον, ἡ τεκοῦσα Λόγον μόνον ἀληθῶς συμπαθέστατον,
τὸν συμπαθεῖς τοὺς ἁγίους ἀναδείξαντα ἰατῆρας καὶ
θαυματουργοὺς ἐν τοῖς τέρασιν.

Σοφίαν ἐκύησας Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον, ἀχραντε
Παρθένε Θεοτόκε, τὴν τοὺς ἁγίους πανσόφους δείξα-
σαν, δι' ὧν τῆς κακίας σοφιστοῦ πέπτωκε τὸ φρύα-
γμα καὶ δεινὰ πανουργεύματα.

Ναὸν σε καθαρὸν ἀπειργάσατο, Δέσποινα, ὁ καθα-

tus tui **208** rationem, quæ omni ratione est supe-
rior? Eum namque qui suapte natura Deus erat,
supra verbi conceptum, incarnatum peperisti.

Laudamus te, o benedicta inter mulieres, Deo
gratissima, per quam nos antea damnati justifi-
cati sumus, et immaterialibus ministris cooplati, ac
paradiso digni facti sumus.

Exora, o Dei Sponsa Deipara, pro famulis tuis,
Deum nostrum, qui ex te incarnatus est : te enim
unicum patrocinium nostrum nos fideles agno-
scimus.

Libera nos, o Domina, summe laudanda, a ten-
tationibus, tribulationibus, omnigenis calamitati-
bus, atque a Barbarorum incursu : ut te, o Dei
Sponsa, glorificemus, atque illum, qui ex te natus
est, laudabilem ac supergloriosum Deum patrum
nostrorum.

In rubo incombusto, et in fornace rore perfusa,
tu præfigurata es, o Mater Virgo casta, ac bene-
dicta, quæ Deum incarnatum ineffabiliter genuisti.

Te murum, refugium, et scalam, quæ ducit ad
sublimitatem humanum genus, agnoscentes, o casta
ab omni labe immunis, clamamus : Benedicite, omnia
opera Domini, Dominum, laudate, etc.

Salvum me fac, o casta, quæ Christum Salvato-
rem, factum nobis similem peperisti, ut cum lau-
dibus te semper beatificemus, o benedicta.

Portas eum qui portat universa, et lacte nutris
eum, qui dat omnibus escam. Magnum ac formi-
dabile mysterium tuum, quod omnem mentem tran-
scendit, o Arca venerandæ sanctificationis, Virgo
Deipara : unde te fideliter beatificamus.

Lucis habitaculum facta es, o casta, quamobrem
te precor, illumina, queso, pupillas miserabilis cor-
dis mei, graviter a passionibus obscuratas, ut te
cum fide beatificem.

209 MENSIS NOVEMBER.

Ex Canone in festo SS. Cosmæ et Damiani marty-
rum Anargyrorum, die 1.

Salvatorem ac Deum ex puris sanguinibus tuis
corporasti, o casta atque immaculata; qui vene-
randos in spiritu Anargyros, salutare passionum
nostrarum medicos, ac serventes defensores
effecit.

Te speciosissimam inter mulieres Deus elegit, o
casta, et ex te corporaliter nasci sibi complacuit
ille qui requiescit in sanctis suis.

Compassione illa, quæ est in te, dignum me fac,
o Virgo, quæ Verbum peperisti, solum vere summa
compassione plenum, qui medicos ac thaumatur-
gos in prodigiis, compassionis in nos compotes
effecit.

Sapientiam Dei subsistentem genuisti, o invio-
lata Virgo Deipara, quæ sanctos sapientissimos
effecit; per quos maligni sophistæ jactantia et
hostiles astus ceciderunt.

Templum purum effecit te, Domina, purissimum

Verbum, quod divinam Anargyrorum domum semper signis prodigiisque magnificat.

Virga de radice Jesse tu germinasti, o Maria; ex qua flos Christus effloruit, qui Anargyros famulos suos, miraculis tanquam floribus decoravit.

Mortua est mors in te, vitam enim subsistentem Christum ac Dominum peperisti, o inviolata, qui protectores vite nostrae constituit Anargyros medicos, clamantes: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum.

210 Lucis habitaculum facta es, o casta, quæ universa illustravit, et sanctos luciferos effecit, qui nunc dispellunt spirituales tenebras mortiferarum passionum, o inviolata, sola omni laude dignissima.

Ex Canone in festo SS. martyrum Acepimæ, Æthelæ, et Josephi, die 4.

Tu quæ Deum incomprehensibilem, corpore circumscriptum peperisti, carnem factum ob excessum bonitatis suæ, eundem deprecare, o Virgo, ut servos tuos a periculis eripiat.

Ex te ortus est nobis sol innocidius, o immaculatissima, qui lumine radiorum suorum illustrat mundum, tenebris occupatum, et inimici fraude pereuntem, o sanctissima Virgo, Dei sponsa.

Sanctorum martyrum sacrum ornamentum vere facta es, o Virgo, et fidelium refugium, murus, fulcimentum, ac perfecta redemptio; propterea te magna voce glorificamus.

Qui te virginem incorruptam, qualis ante partum fueras, conservavit, o purissima, cum habitasset sine semine in utero tuo, duplex inde processit, Deus scilicet et homo, deificans id quod assumpserat propter bonitatem suam.

Peremptus est hostis vivifico partu tuo, o Virgo inviolata, et ad vitam revocatus est Adam olim ob inobedientiam peremptus degustato fructu: unde te laudat ac beatificat, o immaculatissima.

Divinum hierarcharum ornamentum, et martyrum gloriosorum corona vere facta es, o summe immaculata, ac robur eorum omnium qui semper concinunt: Laudabilis ac supergloriosus Deus patrum nostrorum.

211 Te olim Jacob scalam vidit, o Virgo; per quam quidem supersubstantialis descendit in terram, nos vero in excelsum transduxit. Illum incessanter laudamus, o Deipara, et superexaltamus, in omnia sæcula.

Formidabile partus tui mysterium exprimere lingua nullatenus potest; etenim cæli atque omnium creaturarum Dominum corporasti, o casta Virgo mater, a qua ille carnem emendicavit; unde concordii voce te glorificamus.

Ex Canone duplici in festo S. Joannicii Magni, et SS. Nicandri episcopi, et Hermæi presbyteri, die 4.

Eorum qui ceciderunt revocatio, et eorum qui

A πρώτατος Λόγος, ὁ τὸν θεῖον οἶκον τῶν Ἀναργύρων μεγαλύνων ἐν σημείοις καὶ τέρασιν πάντοτε.

Ῥάβδος ἐκ τῆς βίβης Ἰεσσαὶ σὺ ἀνεβλάστησας, ἄνθος τὸν Χριστὸν βλαστήσασα, Μαρία, τὸν ὡς ἀνθεσι τοῖς θαύμασι καθωραΐσαντα τοὺς αὐτοῦ ἀναργύρους θεράποντας.

Νεκροῦται ὁ θάνατος ἐν σοὶ· ζῶν γὰρ ἔτεκες ἐνυπόστατον Χριστὸν τὸν Κύριον, ἄχραντε, τὸν προστατάς τῆς ζωῆς ἡμῶν τοὺς ἀναργύρους ἱατροὺς βοῶντας δειξάντα· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνὴ, γεγέννησαι, τοῦ τὰ πάντα καταυγάζαντος, καὶ φωτοφόρους τοὺς ἁγίους δεικνύντος, νῦν τὸ σκότος ἐξαίροντας παθῶν τῶν ψυχοφθόρων ἐν πνεύματι, ἄχραντε, μὲν πολυύμνητε.

B

Ἐκ τοῦ Καρνός εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Ἀκψιμᾶν, Αἰθαλᾶν καὶ Ἰωσήφ, ἡμέρα γ'.

Ἡ τὸν ἀπερίληπτον Θεὸν περιγραφόμενον σώματι γέξουσα, σάρκα χρηματίσαντα ὑπερβολῇ, Παρθένε ἀγαθότητος, τοῦτον ἐκδυσώπει κινδύνων σῶσαι τοὺς δούλους σου.

Ἐκ σοῦ ἀνατίταλκεν ἡμῖν ὁ ἥλιος ὁ ἄδυτος φωτιστικαῖς, πανάμωμε, λάμπῃσι φωτίζων κόσμον σκῆται κρατούμενον, καὶ προσαπολλύμενον πλάνῃ τοῦ ἀλάστορος, παναγία, Παρθένε Θεόνομφε.

Ἁγίων μαρτύρων ἱερὸν ἐγκαλλώπισμα ὤφθης, Παρθένε, ἀληθῶς, καὶ τῶν πιστῶν καταφυγὴ, τείχεός τε καὶ στηρίγμα, καὶ παντελὴς ἀπολύτρωσις· μεγαλοφώνως διὸ σε δοξάζομεν.

C

Τηρήσας σε ὡς πρὸ τέκου παρθένον ἀκήρατον, πανάμωμε, οἰκήσας ἀσπύρας ἐν μήτρᾳ σου, διπλοῦς προσλήλυθε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, θεώσας τὸ προσληφθὲν ἀγαθότητι.

Νενέκρωται ἐχθρὸς τῷ ζωηφόρῳ σου, Παρθένε, τέκνῳ, ἄχραντε, καὶ ἐζώσεται Ἀδάμ παρακοῇ πάλαι νεκρωθεὶς, καρποῦ γευσάμενος· ὅθεν σε ὕμνῃ καὶ μακαρίζει, παναμώμητε.

Ἱεραρχῶν θεῖον ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἀθλοφόρων εὐκλεῶν, παναμώμητε, ἀληθῶς στέφανος γεγέννησαι, πάντων τὸ κραταίωμα τῶν μείψουσίντων ἐκάστοτε· Ὁ αἰνετὸς πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

D

Ἰακώβ σε κλιμακά ποτε ἑώρακε, Παρθένε, δι' ἧς μὲν ὁ ὑπερούσιος κατήλθεν ἐπὶ γῆς, ἡμᾶς δὲ ἀνῆγαγε πρὸς τὸ ὕψος· τοῦτον ἀπαύστως ὁμνοῦμεν, Θεοτόκε, καὶ ὑπερυψούμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φράσαι τὸ φρικτὸν μυστήριον τοῦ τοκετοῦ σου γλῶσσα ὅπως οὐ δύναται· τὸν γὰρ οὐρανοῦ καὶ πάσης κτίσεως Κύριον ἐσωμάτωσας σάρκα πτωχεύσαντα, ἀγνὴ Παρθενομήτορ· ὅθεν συμφώνως σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Καρνός εἰς τὸν δοῖον Ἰωαννίχιον τὸν Μέγαν, καὶ τοὺς ἁγίους ἱερομάρτυρας Νικανδρον ἐπίσκοπον, καὶ Ἑρμῆιον πρεσβύτερον, ἡμέρα δ'.

Πισόντων ἀνάκλησις, καὶ ἱσταμένων βεβαίωσις

ὑπάρχεις, πανάμωμε, ὅθεν σοῦ δέομαι, συμπτωθέντα μου τὸν νοῦν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀνθρώπων, Δέσποινα, ὅπως δοξάζω σε.

Ὁ ἀπερίγραπτος κόλπος Πατρὸς, κόλπος τῆς Μητρός σαρκικῶς περιγράφεται Χριστὸς, μετὰ γεννησιν ταύτην ἀληθῆ παρθένον ὑπὲρ νοῦν διαφυλάξας, ᾧ μεγαλοφώνως βρῶμεν· Ἄτουμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Πάνισιν ἐλίοις σου, Παρθένε, τοὺς ἀνθρώπους σῆσον τῶν ἑμῶν ἀμαρτημάτων, πάναγνε, καὶ ἐσθεσμένον ἀναψὸν τὸν λύχνον τῆς καρδίας μου χρυσὴ λυχνία, πανάμωμε.

Νοὺς οὐδὲ οὐράνιος τὴν ὑπὲρ νοῦν σου λοχεῖαν διερμηγεύει, Κόρη· νοῦ γὰρ τοῦ πρώτου ἐν γαστρὶ Λόγον, ἀγνή, συνέλαβες τὸν τὰ πάντα λόγον συστησάμενον.

Σὲ τὸ ἱεστέριον πάντων βροτῶν πίστει ἱκετεύω καὶ δέομαι, εὐλογημένη, Πιὲν μοι τὸν κριτὴν τὸν πόν ὕβιν ἀπέργασαι, ὅπως καταχρέως δοξάζω σε.

Ἐπὶ θρόνου ἐπηρμένου φοβερῶς ὁ καθήμενος μητρικαῖς ἀγκάλαις βρέφος χρηματίζας καθίσταται, τὴν συμπτωθεῖσαν εἰκόνα ἀνορθούμενος, καὶ τὴν θέωσιν τοῖς ἐξ Ἀδὰμ χαρίζομενος.

Νοῦς μου θεράπευσον τὰς ἐκτροπὰς, πανάμωμε, ἱεσαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου, τῆς βαθυμίας σκότος ᾗ πέλασον, ὅπως ἐν αἰνέσει σε ὕμνῳ τῇ δειμακάριστον, Θεοτόκε πανύμνητε.

Ἡ τὸν Ἀμὸν καὶ Κύριον κηύσασα σαρκί, Παρθένε, μόνῃ ἀμόλυντε, σεμνὴ, θεῖα κιθῶν, σεπτὴ λυχνία, τὴν ψυχὴν μου καταύγασον.

Ἡ μόνῃ πάντων βοήθεια, βοήθησον ἡμῖν κινδυνεύουσι, καὶ χεῖρα ὄρεξον, καὶ πρὸς λιμένας ἐμβάσας τῆς σωτηρίας, Κόρη θεοχαρίτωτε.

Ἡράνισας τῆς προμήτορος, Κόρη, τὸ δνειδος, εὐλογίαι τὸν ἡμᾶς στεφανοῦντα κηύσασα, καὶ τὴν λύπην ταύτης εἰς χαρὰν, ἀγαθὴ, μετενήνοχας.

Ἀναλλοιώτων τεκοῦσα μόνῃ Κύριον, θεοχαρίτωτε, τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ἀγνή, ἀλλοιωσαί μου τὸν νοῦν ἱκέτευε πρὸς τὰ κρείττονα, δεινῶς περιτρεπόμενον ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις.

Σωματωθέντα Λόγον ἀνερμηνεύτως τίχεις, ἀγνή Παρθένε, τοὺς κραυγάζοντα θανάτου λυτρούμενον· Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἰ.

Ὁράθης ἀγγέλων ὑπερτέρα, Θεὸν ἀπορρήτως σωματώσασα· τοῦτον οὖν ἱκέτευε, Δέσποινα πανάμωμε, τῶν σαρκικῶν ἀνώτερον παθῶν γενέσθαι με νοός ἐν ὑψηλῇ ταπεινώσει ἀνυμολογοῦντα τὴν σὴν μεγίστην χάριν.

Τῶν κακῶν μου τὸ πέλαγος ἐξήρανον, εὐπλαγχνίας κηύσασα πέλαγος τὸν Λυτρωτὴν καὶ Κύριον, ᾧ βοῶμεν, Παρθένε· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, φῶς ἡ κηύσασα, μὴ καταλάβέτω με τῆς ἀμαρτίας σκότος βαθύτατον, μὴ δὲ βυθὸς καλύψῃ με τῆς ἀπογνώσεως,

A stant confirmatio es, o immunis ab omni macula: unde te precor, o Domina, erige mentem meam: peccato collapsam, ut glorificem te.

Incircumscriptus in sinu Patris, in Matris sinu secundum carnem Christus circumscribitur, conservans illam supra mentis captum, virginem veram post partum: ad quem magna voce clamamus: Cantemus Deo nostro, quoniam glorificatus est.

Suillis misericordiae tuae, o Virgo castissima, exstingue carbonēs peccatorum meorum; et lychnum cordis mei extinctum accende, o lucerna aurea, immaculatissima.

Ne caelestis quidem mens partum tuum, qui omnem superat mentem, explicare valet, o puella casta. Primae enim mentis Verbum, quod omnia verbo statuit, in utero tuo concepisti.

Te omnium hominum propitiatorum cum fide rogo ac deprecor, o benedicta: propitium mihi redde Judicem Filium tuum, ut te pro debito glorificem.

Qui super thronum elevatum terribiliter sedet, in 212 ulnis matris, factus infans, residet, erigens imaginem collapsam, et deificationem filii Adae gratiose impertiens.

Mentis meae evagationes cura, o purissima; passionibus animae meae medere; negligentiae tenebras expelle; ut te semper beatissimam laudibus celebrare possim, o Deipara omni laude dignissima.

O Virgo puella, immaculata, ac veneranda, quae Agnum ac Dominum in carne peperisti; o arca divina, o candelabrum venerabile, illumina animam meam.

O puella, divina gratia cumulatissima, quae sola es omnium auxilium, auxiliare nobis periclitantibus, et manum nobis porrigens ad portum salutis deduc nos.

Dedecus primae Matris abolevisi, o puella, illum enixa, qui nos benedictionibus coronat; et maerorem ejus in gaudium, o benignissima, commutasti.

O casta, Deo charissima, quae sola immutabilem Dominum peperisti, precare ut dextera sua mutet mentem meam ad meliora, quae graviter vitae occupationibus circumvolvitur.

Verbum corporatum inexplicabili modo peperisti, o Virgo casta, quod redimit a morte eos, qui clamant: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Apparuiisti angelis sublimior cum Deum ineffabiliter corporasti. Eundem ergo deprecare, o Domina ab omni labe pura, ut me carnalibus passionibus superiorem efficiat, in sublimi mentis humilitate hymnis celebrantem maximam gratiam.

Malorum meorum pelagus exsicca, o Virgo, tu quae misericordiae pelagus Redemptorem ac Dominum peperisti, cui vociferamur: Benedicite, omnia opera, et laudate Dominum.

Illumina, o casta, oculos mentis meae, tu quae lucem peperisti; ne me profundissimae peccati tenebrae deprehendant, neque desperationis abyssus

absorbeat me : sed tu **213** saluum me fac, atque al portum divinæ voluntatis gubernatrix esto mihi.

Luce tua irradia me, o munda ab omni nævo, quæ lucem inaccessibilem peperisti; dissipa nubila animæ meæ, et a tenebris eripe me, obsecro, divinæque salutis dignum fac me, ut laudem te omni laude dignissimam.

Ex Canone in SS. Galationem et Epistemen (92va), die 5.

Præsidium tribulatorum, salus et spes desperatorum, Deipara omni laude celebranda, impensis precibus ora pro nobis, ut a periculis liberemur.

Dissolve cordi meo circumfusam nubem, o castissima; evibra in me radium veræ poenitentiae, o porta lucis benedicta, atque omnimoda puritate exornata, et concede, ut sicut in die honeste ambulem in præceptis Dei.

Me noxiis affectionibus peremptum ac mortuum vivifica, o puella, quæ vitam illam peperisti, a qua universa mortis vis et potentia dissoluta est.

Lingua terrigenarum nequaquam sufficit ad laudandam te, quæ Dei genitrix facta es, o Domini-para, et Virgo immaculatissima, atque Christianorum confugium.

214 *Ex Canone in SS. Mart. Auctum, Taurionem, et Thessalonicam, die 7.*

Altitudinem tremendi mysterii tui, et profunditatem illius incomprehensibilem, quis valeat, o Virgo, verbis explicare? Deum enim peperisti hominem factum citra omnem causam et rationem.

Ad te semper confugio, o Domina, multitudine tentationum per singulos dies circumdatus. Miserere mei et salva me, o sola omni laude dignissima, quæ Salvatorem ac Dominum universorum peperisti.

Peccatorum tempestate deprehensum, et in discrimine constitutum, rege me, o Deipara, tanquam gubernatrix, et ad tranquillum compunctionis portum dirige.

Gravissima peccatorum sarcina undequaque premor; et clamo ad te, o castissima, ut ab hac me sublevare digneris, et imponere mihi jugum leve illi quod sine impedimento feram, divina intercessionem tua, o sola ab omni labe mundissima.

Verbum, sponsus speciosus tanquam ex thalamo

Ex Canone in S. Michaellem archangelum, die 8

Virgo omni laude cumulata, angelorum decus, hominum auxilium, tu mihi affer opem fluctibus jactato, atque peccati tempestate semper agitato ac pene demerso, atque in summo discrimine versanti.

Qui voluntate sua immateriales condidit mentes, in utero tuo materiali voluntarie habitavit, o immaculatissima, atque in carne apparuit homo visibilis, qui erat invisibilis.

Partus tui mysterium admirandum intellectualiter docebatur olim sacer Vates, in spiritu videns te

(92va) Deest, ut sequentes duo, in Menæis impressis.

Α ἀλλ' αὐτῇ με σῶσον καὶ κυβέρνησον πρὸς λιμένα τοῦ θεοῦ θελήματος.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ σπ̄, πανάμωμε, ἡ τακοῦσα ὥς ἀπόροισιν, λύσον τὰ νέφη τῆς ψυχῆς μου, καὶ σκότους με ἐξάρπασον, δέομαι, καὶ θείας σωτηρίας ἀξιώσον, ἵνα ὕμνω σε τὴν πανόμνητον.

Peperisti in tempore temporis expertem, o sanctissima, hominem factum propter salutem hominum.

Cum universis supernis ac cælestibus ordinibus, nos omnes Deiparam puellam, per eandem consecuti salutem, magna voce beatificemus.

Tanquam pretiosissimum ac sublimissimum thronum Dei altissimi laudemus, o populi, illam quæ sola post partum mater fuit et virgo.

Tu es, o Deipara, arma nostra et murus: tu præsidium et defensio recurrentium ad te: et nunc te oratricem nostram constituimus, ut ab hostibus nostris liberemur.

processit ex utero tuo, et cum humanam naturam speciosam reddidisset, divina cognitione illustravit, ac malitiæ deformitatem abstulit, o Virgo sponsa Dei.

Animam meam pessimis peccati jaculis vulneratam miserare: mentem meam graviter transgressionibus obscuratam illumina, Domina Deipara, quæ lucis datorem Christum peperisti.

Animam meam passionibus, plurimisque peccatis peremptam, vitæ restitue, o Virgo inviolata, quæ Vitam genuisti, quæ per mortem et passionem suam, omnes mortis vires dissolvit; et concede mihi, ut grato corde concinam: O populus, superexaltate, etc.

215 Illumina, porta lucis, animam meam, quam inimicus peccatorum tenebris obscuravit: et ab omnibus hujus vitæ perturbationibus, ac tenebris perpetuis, atque ab igne, et verme libera me, ut glorificem te, o Deipara, hominum revocatio.

apertissime montem umbrosum, ex quo Deus sanctus venit corporatus.

Intellectualibus angelis sublimiorem te Deus ostendit, ingressus in uterum tuum; quem deprecare, o tota pura et inviolata, semper pro salute animarum nostrarum.

Beatus populus, qui semper beatificat te, o beata, quæ Deum beatum peperisti, qui ineffabili unione misericorditer homines deificavit.

Mentis magnæ Verbum æternum cum in te, o puella, vere ineffabili ac stupenda ratione inhabi-

tasse vidisset archangelus Gabriel, exclamavit : Ave, A
o benedicta, thronus Altissimi.

Pronubus divinus archangelus astans clamavit
ad te : Ave, sponsa Dei innupta, angelorum gloria,
atque hominum **216** salus et munimentum.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ὁρη-
σιφόρον καὶ Περφύριον, καὶ τὰς δόσις Μα-
τρώνην καὶ Θεοκτίστην, ἡμέρα θ'.

Ἐστῆσας θανάτου τὴν τυραννίδα, ἀθανασίαν καὶ
ζωὴν τῷ κόσμῳ κηρύσας, Χριστὸν τὸν Λυτρωτὴν
ἡμῶν, Παρθένε ἀπειρόγαμε.

Ἡ κηρύσας κόσμῳ θέλαν σωτηρίαν καὶ ἀνάκλησιν,
ταῖς πρεσβείαις σου σῶζε τοὺς πιστῶς σοι προστρέ-
χοντας, ἄχραντε.

Νεῦσον, πάναγνε, σωθῆναι με· τὸν γὰρ θεῖον νεύ-
ματι τὸ πᾶν περιάγοντα ἐσωμάτωσας Θεὸν Λόγον
ὑπὲρ λόγον καὶ διάνοιαν.

Ἦνωται ἐν μήτρᾳ σου ὁ Πλαστοεργὸς σαρκί, πάν-
αγνε, μέινας ὃ ἦν, ὅπως τὸ εὖ εἶναι τοῖς ἀνθρώ-
ποις δωρήσεται.

Σωματούμενον ἐκύσας Θεὸν Λόγον, ὁμοιωθῆναι,
Κόρη, διὰ σπλάγχνα ἐλέους πᾶσιν εὐδοκήσαντα, παν-
άμωμε Δέσποινα.

Οὐ λιπὼν τὰ οὐράνια, ἄχραντε, κενοῦται Θεὸς ἐν
μήτρᾳ σου, καὶ μετρεῖται ὁ ἀμέτρητος τὰ ἀμέτρητά
μου λύων παῖσμάτα.

Ἐνώκησεν ἐν σοὶ χωρηθεὶς ὁ ἀχώρητος, καὶ ἔδει-
ξεν οὐρανῶν σε πλατυτέρα, Παρθένε· διὸ σε μακα-
ρίζομεν.

Νεκρῶν τε καὶ τῶν ζώων Δεσπότην ἀποτεκοῦσα,
τὰ πάθη, πανάμωμε, τὰ τῆς σαρκὸς μου θανάτωσον.

Νομίμων δίχα φύσεως, Παρθένε, τὸν νομοδότην
τίχτεις, ἀναπλάττοντα τὴν συντριβείσαν φύσιν ἡμῶν,
ὃν δυσώπει σῶσαι με ἁμαρτίας συντριβόμενον.

Δεδούλωτο ἁμαρτία ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ
ταύτην ἐβρώσω τῆς πονηρίας, Θεοτόκε, δουλείας τὴν
τῶν ἀπάντων Δεσπότην κηρύσας τὸν δείξαντα πᾶσιν
ἡμῖν τῆς ζωῆς τὰς εἰσόδους, πανάμωμε.

Σσαρκωμένον Λόγον σὼν ἐξ αἱμάτων τίχτεις
βροτοὺς θεῶσαι εὐδοκήσαντα, Παρθένε, τοὺς μέλπον-
τας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἰ.

Λύουσα Εὐας τὴν κατάραν, παναμώμητε, ἐγέννη-
σας, Παρθένε, τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ἀφράστως συλλα-
βοῦσα, καὶ ὑπὲρ νοῦν κηρύσας σωτηρίαν τοῖς ἀν-
θρώποις.

Ῥόδον ἐκλεκτὸν ἐν ταῖς κοιλάσι, Κόρη, τοῦ βίου
εὐρηκώς, ἡράσθη σου τοῦ κάλλους Λόγος τοῦ Θεοῦ,
καὶ σαρκωθείς εὐωδίασε τὴν οἰκουμένην.

Ἰδοὺ ἡ Παρθένος, ὡς φησιν ἐν πνεύματι ὁ Ἡσαίας,
ἔσγεν ἐν κοιλίᾳ τὸν ἡμᾶς βυσσάμενον ἄβυσσος κοιλίας
εὐσεβῶς βοῶντας· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον καὶ ὑπερ-
ψοῦτε.

Φορέσας με ὅλον ἐκ τῶν σὼν θεῶν αἱμάτων

Ad vocem angeli Gabrielis concepisti Deum Ver-
bum, o intemeratissima, qui verbo super nos exer-
citus creavit, et verbum praestat, quo laudare possi-
mus sanctam illius condensationem, quae est su-
per omne verbum et cogitationem.

Ex Canone duplici in festo SS. Onesiphori et Por-
phyrii martyrum et sanctarum Matronae ac Theoc-
tistae, die 9.

Finem imposuisti mortis tyrannidi, o Virgo viri-
nescia, mundo immortalitatem ac vitam genuisti,
Christum scilicet Redemptorem nostrum.

O inviolata, quae divinam salutem ac reparatio-
nem mundo peperisti, salva intercessionibus tuis
eos qui fideliter recurrunt ad te.

B Annue, o castissima, saluti meae: etenim nutu di-
vino universa circumagentem Deum Verbum supra
verbi mentisque conceptum corporasti.

Unitus est in utero tuo carni Creator, o castis-
sima, manens id quod erat, ut hominibus felicitatem
vitae largiretur.

Deum Verbum corporatum peperisti, o puella ac
Dominā immaculatissima, cui placitum fuit omnibus
asimilari propter viscera misericordiae suae.

Non relinquens caelestia exinanitus est Deus in
utero tuo, o inviolata, et immensus mensuratus est
immensa peccata diminuens.

Habitavit in te comprehensus incomprehensibilis,
et effecit te caelis latiore, o Virgo. Propterea
beatam te dicimus.

C Mortuorum ac viventium Dominum enixa, pas-
siones carnis meae mortifica, o immunis ab omni
macula.

217 Praeter consuetas naturae leges peperisti,
o Virgo, legislatorem, qui naturam nostram con-
tritam reformavit. Eundem deprecare, ut mihi a
peccatis contrito salutem concedat.

In servitutem peccati redacta est natura homi-
num; at tu, o Deipara, illam a pessima servitute
redemisti, Dominum universorum enixa, o imma-
culatissima, qui omnibus nobis vitae aditus de-
monstravit.

Incarnatum Verbum ex tuis sanguinibus pepe-
risti, o Virgo; cui placitum fuit deificare homines
D qui concinunt: Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum.

Solvens Evae maledictionem, genuisti, o inviola-
tissima, omnium Deum; quem ineffabiliter conce-
pisti, atque inexcogitabiliter peperisti in hominum
salutem.

Cum te, o puella, rosam electam in convallibus
vitae Verbum Dei invenisset, pulchritudinis tuae
amore captum est, et incarnatum, odore replevit
orbem terrarum.

Ecce Virgo, quemadmodum in spiritu dixit Isaias,
in utero habuit illum qui nos ab inferorum utero
redemit, religiose canentes: Laudate Dominum, et
superexaltate, etc.

Ferens me totum tanquam vestem ex tuis divinis

sanguinibus, o intemeratissima, tanquam sponsus Dominus processit; et lacte tuo nutritus est, qui consilio suo nutrit omnes creaturas, o benedicta semper Virgo.

O puella, quæ manibus tuis illum tulisti, qui nunc fert universa, libera me a manu alieni mediatione tua, et luce tua illumina mentem meam, et alienum fac me a passionibus quæ impudenter oppugnant me.

218 *Ex Canone in festo SS. apostolorum Olympæ, Rhodionis, Sosipatri, etc., die 10.*

Genus humanum partu tuo reformasti, o Virgo: Verbum namque Patris genuisti, quod carnem mortalem gestavit, et vias immortalitatis nobis ostendit.

Unigenitum Patris Filium, qui prius fuerat sine matre, nunc ex te sine patre natum agnoscentes, Dei matrem te confitemur, quæ sine dolore peperisti, et virgo permansisti ratione ineffabili, o Dei sponsa Maria.

Miracula superavit universa miraculum illud novum, quod in te, o purissima, manifeste factum est: Deum enim corporaliter peperisti, o Dei sponsa, hominibus misericorditer unitum unione impermista.

Concepisti per verbum Verbum, o illibatissima Deipara, ac supra verbum, factum hominem, peperisti, propterea te verbis divinitus inspiratis assidue beatificamus.

Tanquam aliud cælum priori cælo sublimius factum, te, Domina, glorificamus; quod nobis Solem justitiæ protulit, et profundas ignorantie tenebras eliminavit.

Verbum Patris coæternum, hominibus manifestatum, corporasti, o puella, et in carne peperisti hominem factum propter hominis salutem. Laudabilis et supergloriosus Deus patrum.

Urna quæ olim manna ferebat, te, o casta, figurabat: Christum enim, dulcedinem nostram, portasti, o veneranda, et in carne peperisti, qui eripit ab omni amaritudine fœdissimorum peccatorum eos qui superexaltant ipsum in sæcula.

Parce, Domine, populo tuo, a Barbarorum incursu, peccatis, tentationibus, et æterno supplicio liberans nos per **219** preces sanctissimæ Virginis Genitricis tuæ et gloriosorum apostolorum tuorum.

Ex Canone in SS. Orestem, Menam, Victorem, Vincentium, Stephanidem, et Theodorum Studitam, die 10 (92ma).

O laudabilissima, quæ sola supra naturæ ordinem Conditorum et Factorem universi, qui in te naturas innovavit, peperisti, redime me a peccatis, et a tormentis eripe me.

Medica mentem meam pravis affectionibus vitiatam, o inviolata; ac divine gratiæ læta luce animam meam perfunde.

Malitiæ turbine exagitatum, et procelloso passio-

(92ma) Desideratur in Menæis impressis.

A προέρχεται ὡς νομφίος, παναμώμητε, ὁ Δεσπότης, καὶ γάλακτι ἐκτρέφεται ἅπασαν τὴν κτίσιν διατρέφων βουλῇματι, εὐλογημένη Ἀειπάρθενε.

Φέρουσα, Κόρη, ταῖς χερεὶ τὸν τὰ σύμπαντα τοῦ νεύματι φέροντα, χεῖρές με λύτρωσαι τοῦ ἀλλοτρίου τῇ μεσιτείᾳ σου, καὶ τῷ φωτὶ σου τὴν ἐμὴν διάνοισιν φωτίσων, καὶ ἀλλοτρίωσεν τῶν παθῶν τῶν ἀναιδῶς πολεμούντων με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Ὀλυμπᾶν, Ῥοδιῶνα, Σωσιπᾶτρον, κ. τ. λ., ἡμέρα ι'.

Γένος τὸ ἀνθρώπινον τῇ σῇ κυοφορίᾳ, Παρθένε, ἀνέπλασας· Λόγον γὰρ ἐκύησας τὸν τοῦ Πατρὸς, σάρκα θνητὴν φορέσαντα, καὶ ἀθανασίας ὁδοὺς ἡμῖν ὑποδείξαντα.

Υἱὸν τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, ἀμύτορα τὸ πρότερον, ἐκ σοῦ τεχθέντα γνόντες ἀπάτορα, Θεοῦ Μητέρα ὁμολογοῦμέν σε, ἀπαθῶς κυήσας καὶ παρθένον μεψασαν ὑπὲρ λόγον, Μαρία Θεόνομφε.

Θαυμάτων ἐπέκεινα ἀπάντων, πανάμωμε, τὸ ἐπὶ σοὶ κενουργηθὲν θαῦμα ἐδείχθη ἐμφανῶς· Θεὸν γὰρ ἐκύησας σωματικῶς, βροτοῖς δι' οἷκτον ἐνούμενον ἐν ἀσυγχύτῳ ἐνώσει, Θεόνομφε.

Συνέλαβες διὰ λόγου τὸν Λόγον, πανάμωμε, καὶ ἔτεκες ὑπὲρ λόγον γενόμενον, Θεοτόκε, ἀνθρώπων· διό σε λόγοις θεοπνεύστοις διαπαντὸς μακαρίζομεν.

Ὡς ἄλλον οὐρανὸν τοῦ πρώην, Δέσποινα, δεῖχθεισαν ὑψηλότερόν σε δοξάζομεν, τὸν ἥλιον ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἀνατείλαντα, καὶ τὸ βαθὺ τῆς ἀγνωσίας σκότος διώξαντα.

Τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον συναΐδιον ἐφανισθέντα τοῖς βροτοῖς ἐσωμάτωσας, καὶ σαρκί, Κόρη, ἀπεκύησας ἀνθρώπου γενόμενον, διὰ τὸ σῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Στάμνος πάλαι φέρουσα, ἀγνή, ἐτύπου σε τὸ μάννα· Χριστὸν γὰρ, τὸν γλυκατμὸν ἡμῶν, ἐδάστασας, σεμνή, καὶ σαρκὶ ἐκύησας ἐξαιρόντα πάσης πικρίας ἀτόπων ἐγκλημάτων τοὺς ὑπερφυόντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Κύριε, ἐπιδρομῆς Βαρβάρων ἡμᾶς λυτρούμενος, καὶ ἀμαρτιῶν, καὶ πειρασμῶν, καὶ κολάσεως αἰωνίου, εὐχαῖς τῆς τεκούσης σε, Παρθένε παναγία, καὶ τῶν ἐνδόξων ἀποστόλων σου.

Vincentium, Stephanidem, et Theodorum Studitam, die 10 (92ma).

num pelago jactatum salva servum tuum ad te confugientem, o inviolata.

A violentis peccati fluctibus, a passionum ignominia, atque ab omni, quod circumstat, malo, salvos fac servos tuos, o casta.

Mortifica carnis mee prudentiam, Virgo inviolata, quæ Christum concepisti, qui divina potentia mortuam hominum naturam vivificavit.

Verbum Dei, innovatis naturæ legibus, cum esset sine principio, ex puris sanguinibus tuis incarnatum est, o Virgo, supra rationis captum, et factum infans, hominem corruptum redintegavit.

Dominus altissimus, cum esset verus Deus, humanam formam ex te suscepit, o Virgo castissima, atque hominem deificavit, eumque a corruptione

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα, ἡμέρα 13.

Ἵνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψειεν, ὁ μόνος πάντων Θεὸς μήτραν ἀπειρόγαμον ὑπέδου, καὶ σαρκὸς φανεῖ· ἐν ὁμοιώματι, τῆς ἐχθρας τὸ μεσούτεγον ἐλὼν εἰρήνην ἐμεστέυσε, καὶ ζωὴν ἐδράβευσεν, καὶ θείαν ἀπολύτρωσιν.

Ἐπὶ σοί, παναγία, ὁ τοῦ παντὸς αἴτιος δι' ὑπερβολὴν εὐσπλαγγνίας θέλων ἐσκήνωσε, καὶ καθηγγίασε τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν παραδίδουσι πρότερον ἐξολισθήσαν.

Ἰασαί μου τὰ τραύματα, Κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατευδῶσον τῆς ψυχῆς μου τὰ κινήματα εἰς Θεοῦ, Παρθένε, τὰ θελήματα.

Τὴν σκοτισθεῖσαν ψυχὴν μου ταῖς φιληθοναῖς τοῦ βίου, ἀγνὴ πανάμωμε, τῷ φωτὶ τῷ σὺ ταύτην καταύγασον, ἥ τὸ φῶς Χριστὸν τεκοῦσα τῆς ἀγνωσίας σκότος λύοντα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφῆται μυστηρίου σου, Παρθένε, τὸ βάθος, προφητικῶς προκατήγγειλαν τοῦτο, φωταγωγοῦμενοι θεῷ Πνεύματι, καὶ νῦν ἡμεῖς περιφανῶς τὰς ἐκδόσεις ὁρῶντες πιστεύομεν.

Μόνη τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀπεγέννησας ἐν δύο ταῖς οὐσίαις ὑποστάσει μιᾷ ὁρώμενον, Παρθένε, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ῥεῖθρου ζώντος ὤφθης, παναγία, σκήνωμα, ἐξ οὗ πίνοντες οἱ θανατωθέντες τὴν ζωὴν κληρούμεθα ἀναβῶντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φανείσα πλατυτέρα οὐρανῶν, Παρθένε, τὸν λογισμὸν μου στενοῦμενον πλάτνουν, χωρητικὸν χαρισμάτων θεῶν δεικνύουσα.

*Ex Canone in S. Philippum Apostolum, die 14 (92****).*

O sanctissima, Deoque gratissima, esto mihi adiutrix et patrona apud Christum, ut liberet me ab æterno iudicio, et ab omnimoda serpentis læsione.

Mentis meæ vagationes, corporis passionēs, atque animæ morbos cura, o Virgo, et ad vias bonas dirige me, ut faciens Dei voluntatem, inveniam vitam æternam.

Tanquam animatum Domini palatium, et fidelium asylum, eorumque, qui in tribulationibus versantur, auxilium, et ducem infallibilem gratia plenam laudemus.

Te, quæ optimum Dominum peperisti, deprecamur,

(92****) Desideratur in Menæis impressis.

ereptum, incorruptione donavit. Quamobrem te universi benedicimus, o Dei sponsa Maria.

Horrescunt angelorum ordines, o immaculata, considerantes mysterium partus tui, quod est supra naturam : **220** Deum enim peperisti, et tanquam filium lactasti eum qui nutrit universa.

Ex Canone in festo S. Joannis Eleemosynarii, die 12.

Ut superiores ac cælestes cum inferioribus copularet, solus omnium Deus uterum illibatum ingressus est, et in similitudine carnis apparens, intermedio inimicitiae pariete sublato, pacem interposuit, et vitam, divinamque redemptionem donavit.

In te, o sanctissima, universi auctor, propter excessum misericordiæ suæ voluntarie inhabitans, sanctificavit hominum substantiam, quæ propter primam transgressionem corruerat.

Medere vulneribus cordis mei, o puella Virgo, et animæ meæ motus ad Dei voluntatem perficiendam felici tramite dirige.

Animam meam voluptatum vitæ amore obtenebratam luce tua illumina, o casta, ac libera ab omni labe, quæ lucem Christum peperisti, a quo ignorantiae tenebræ dissolvuntur.

Diviniloqui prophetæ intellectu assecuti profunditatem mysterii tui, o Virgo, prophetice illud enuntiaverunt, divini Spiritus luce illustrati. Et nunc nos illorum vaticinii exitum manifeste vident, credimus.

Tu sola, o Virgo, unum Trinitatis in duabus substantiis atque unica hypostasi agnitum peperisti, cui concinimus : Benedictus es, Domine Deus, etc.

Fluvii viventis tabernaculum facta es, o sanctissima, ex quo bibentes nos qui mortui eramus, hæredes vitæ evadimus, clamantes : Benedicite, omnia opera, Dominum, et superexaltate eum in omnia sæcula.

Tu, o Virgo, quæ cælis latior apparuisti, dilatam mentem **221** meam angustatam, et divinorum charismatum capacem redde.

Dum, o benignissima, Dei Genitrix, ab omni malo eripe populum tuum.

Intellectuale candelabrum te propheta vidit, o inviolata, vere habens lucernam, illuminationem, et propitiationem animarum nostrarum.

Lingua et corde te prædico Deiparam, o inviolatissima; Deum enim immortalem peperisti, cui omnes modulantes canimus, Benedictus es, Deus, etc.

Illum qui est ante sæcula, novum infantem in terra peperisti, o Virgo, innovantem nos, qui anti-

qua malitia graviter inveterati eramus : unde te A laudamus, o casta, in sæcula.

Custodi servos tuos, o sanctissima Virgo inviolata, illæsos a vulnere omnium telorum inimici ; et

222 *Ex Canone in festo SS. mari. Samonæ, Curie, et Abibi, die 15.*

Sapientiæ illius, quæ omnem excedit sapientiam, tabernaculum es, o immaculatissima ; suam enim ipsius domum ex castissimo sanguine tuo, o Virgo, ædificare sibi complacuit, ad salutem eorum qui te collaudant.

Te medicaminum fontem effecit, qui in uterum tuum ingressus est, o Dei Mater castissima : nec igitur animæ medere.

Supra mentis captum peperisti, o Virgo, et post partum virgo item permansisti : quomobrem incessabilibus vocibus te inconcussa fide salutamus clamantes : Salve, Regina.

Ille qui solus bonus est, et pelagus benignitatis, atque universa continet ac sustinet, in ulnis tuis, o Dei Mater, contineri ac sustineri dignatus est.

Cum te solam tanquam lilium purissimum in medio spinarum (93), et florem convallium spon- sus reperisset, o Dei Mater, spiritale in te tabernaculum sibi constituit.

Tanquam speculum tersissimum ac lucidissimum (94) divini radii nitorem in te evibratum continuisti ; benedicta tu inter mulieres.

(93) Fuit B. Virgo tanquam lilium purissimum, quia sine ulla originis macula concepta, cum cæteri Adæ filii fuerint ob peccatum originale, non lilia, sed spinæ. Favet Federicus Nausea episcopus Viennensis, homil. 81, dum exponens illa verba ex II Cantic. cap. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias, ait : « Etsi ex lege naturæ omnes filiæ humanæ spinosæ, id est, peccato conceptæ sint, Maria tamen sanctissima Virgo per legem gratiæ immaculata mansit, non secus ac lilium inter spinas, quæ etsi sint quantumlibet horridæ, asperæ rigidaque atque tumidæ, crescit tamen subter ipsas sine macula lilium ipsum speciosissimum, nihil suæ virtutis amittens. » Et D. Anselmus De conceptu virginati cap. 4. « Lilium, inquit, potest nasci inter spinas, et illis non pungi ; sic Mater Christi potuit concipi inter peccatores, et peccato non tangi. » Hinc Adamus de S. Victore in suis Rhythmis sanctam Virginem salutat his verbis :

*Salve, Verbi sacra Prens,
Flos de spina, spina carens,
Flos spineti gloria :
Nos spineum, nos peccati
Spina sumus cruentati,
Sed tu spinæ nescia.*

Dixit Virginem florem de spina, quia fuit ex majoribus in peccato conceptis oriunda, sed non dicit illam florem factum ex spina, quia Virgo semper flos seu lilium fuit, unde etiam dicit nesciam spinæ, tanquam Virgo de se nihil aliud sciat, aut scire possit, quam quod fuerit semper lilium, nunquam spina. Vide Bustum in Mariali serm. 5 de concept. parte III, ubi probans B. Virginem in lilio figuratam Cantic. II, Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias, ait inter alia : « Licet li-

infringe audaciam ac fastum omnium hostium Agarenorum, ut te cum fide, o Deipara, beatam dicamus.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Σαμονῶν, Γουπλῶν, καὶ Ἀδιβῶν, ἡμέρᾳ ιε'.

Σοφίας τῆς ὑπερσόφου γέγονας σκηνή, πανάμωμε- τὸν ἑαυτοῦ γὰρ οἶκον ἐκ τῶν σὼν παναχράντων αἰμάτων, σεμνὴ, οἰκονομεῖν εὐδόκησε πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἰάσειόν σε πηγὴν ὁ τὴν σὴν μήτραν ὑποδὺς ἔδειξε, μήτηρ Θεοῦ πάντα γενε- τὴν ἐμὴν ψυχὴν οὖν θεραπεύ- σον.

Ἵπὲρ ἐννοιοιαν ἐκύθησας, ὦ Παρθένε, καὶ μετὰ τό- κον ὠρθης παρθενεύουσα πάλιν· μέγα τὸ μυστήριον τῆς κυοφορίας σου, Ἀειπάρθενε ἀχραντε, ὑμνοῦμεν.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ παλάγι χρηστότητος τὰ σύμπαντα, Θεομήτορ, συγκρατῶν σαῖς ἀγκάλαις κρταίεσθαι κατηξίωσεν.

Σὲ μόνην τῶν ἀκανθῶν ἐν μέσῳ εὐράμενος ὡς καθαρώτατον κρίνον, καὶ κοιλᾶδων ἄνθος, ὦ Θεο- μήτορ, ὁ Νυμφίος ὁ νοητὸς ἐν σοὶ κατεσχήνωσεν.

Ὡς νεόσμηκτον καὶ φωταυγίς πέμπτον ἔσποτρον, ἀγλὴν θεϊκῆς, Παρθένε, μαρμαρυγῆς προσβαλοῦ- σάν σοι ἐχώρησας· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, Παν- ἄμωμε Δέσποινα.

C lilium inter spinas nascatur, tamen sine spinis est, et totum candidum atque odoriferum exstat ; sic B. Virgo Maria, quamvis a primis parentibus per peccatum spinosis sit propagata, tamen sine macula fuit, et per munditiā et puritatem tota candida atque odorifera permansit. » Sic ille.

Porro S. Sabbas in Menæis Græcorum, die 29 Januarii, ode 6, quod etiam hic asserit S. Josephus, B. Virginem solam a Christo sponso, tanquam purissimum lilium in medio spinarum inventam testatur his verbis :

Ex te sola, quam purissimo lilio in medio spinarum invento, Uterum incolens tuum, Sponsus ille tuus processit.

Sic ille. Nimirum (ut in Mariana Pietate Græcorum inquit P. Simon Wagnerek) ex mente S. Sab- bae Christus Mariam inter homines in peccatis conceptos invenit, non tanquam similem illis, id est, tanquam spinam inter spinas, sic enim ex spina debuisset primum facere lilium, cum revera non lilium invenisset Mariam, sed spinam. Quod autem artifices faciunt, hoc excogitare seu invenire dicuntur. Asserunt proinde S. Sabbas, et S. Josephus Christum inter spinas, id est, omnes homines, qui concipiuntur in peccato, non spinam, sed lilium invenisse Mariam, quia illam inter spinas, non spinam, nec ex spina lilium, sed ab initio lilium fecit, id est, sine ulla originis macula existere iussit.

(94) Si decens fuit, ut peccati venialis levissima macula a Mariano speculo, ut tersissimum et lucidissimum vere appellari posset, procul fieret ; dignius certe et decentius longe fuit, ut originalis culpæ labes ab eodem quam longissime arceretur. Peccatum enim veniale macula quædam est, sed levissima, utpote, quæ animæ pulchritudinem,

Φύσεσιν ὁρώμενον διτταῖς Χριστὸν ἐγέννησας μίαν Ἀ φέροντα σαφῶς ὑπόστασιν σύνθετον, ἀνθρωπότητι θεόητος συνεισδραμούσης φυσικῇ ὄντως καθ' ἑνωσιν· ὅθεν πάντες σε εὐλογοῦμεν, Μαρία Θεόνυμφε.

Σαρκὶ ἐπιδημῆσαι θελήσας ὁ διακοσμήσας πάντα Λόγος ἐν σοὶ κατεσκήνωσε, μόνην ἀγιωτέραν πάντων εὐράμενος, καὶ Θεοτόκον ἔδειξεν ἐπ' ἀληθείας, Μητροπάργε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν δοιοῦν Γρηγόριον τὸν Δεκαπολίτην, ἡμέρᾳ κ'.

Ἡ ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν διήκουσα κλίμαξ οὐράνιος, δι' ἧς Θεοῦ Λόγος τοῖς βροτοῖς ὤμλησε, εὐλογημένη πάναγνε, ἀνερμήνευτον θαῦμα, ἀκατανόητον ὄραμα, σῶζε τοὺς εἰς σε καταφεύγοντας.

Χαῖρε, μόνη τεκοῦσα τὸν τοῦ παντὸς Κύριον· χαῖρε, τὴν ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις ἡ προξενήσασα· χαῖρε, κατὰ σκίον καὶ ἀλατόμητον ὄρος, τῶν πιστῶν τὸ στήριγμα· χαῖρε, πανάμωμε.

Μήτηρ Θεοῦ, εὐλογημένη, πανάμωμε, τῆς ψυχῆς μου τραύματα θεράπευσον, τὰς ἡδονὰς σβέσον τῆς σαρκὸς, τὴν ἐσχοτισμένην καρδίαν μου φωταγώγησον, εἰρήνευσον τὸν νοῦν μου καὶ παντοίας ἐκ βλάβης, καὶ ἐχθρῶν ἐπηρείας με λύτρωσαι.

Προστασία τοῦ κόσμου, Μήτηρ Ἀειπάργε, σὺ με κυβερνήσον, καὶ ὁδηγήσον με εἰς εὐθείαν ὁδὸν, καὶ κατεύθυνον πρὸς δικαιοσύνης τρίβους ὁρθὰς τὸν λογισμὸν μου, καὶ ψυχῆς τὰς πορεῖας εὐθύνουσα.

Μαρία τι καθαρὸν βασιλεῖος παλάτιον, γενόμενόν με ληστών ἀκάθαρτον στήλαιον εὐχαῖς σου καθάρασα, τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος ναὸν ἅγιον ἀνάδειξον.

Νεκρὸν χρηματίσαντα τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ ἀπολλύμενον, τὴν ζωὴν ἡ τεκοῦσα, ἀγνή Παρθέne, ζώωσον καὶ σώσον με, καὶ τῆς γενένης ἐξάρπασον ψάλλοντα· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἡ τὸν κριτὴν καὶ Κύριον ὑπὲρ λόγον κηρύσσας, τοῦτον, ὡς Υἱὸν σου, παναγία, αἰτῆσαι ἐν ὧρᾳ τῆς κρίσεως, τῆς καταδίκης, καὶ τοῦ πυρὸς, σκότους ἀφεγγούς, καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων λυτρώσασθαι τοὺς πίσται εὐσεβῶς μελεπδοῦντας λαούς· Ὑπερῦψοιτε εἰς τοὺς αἰῶνας...

Φωνήν σοι τοῦ Γαβριὴλ οἱ πιστοὶ περιχαρῶς προσφεγγόμεθα· Χαῖρε, παράδεισε, ζωῇ· τὸ ξύλον ἀναβλαστήσασα· χαῖρε, ἡ λύσις τῆς ἀρᾶς, μαρτύρων

gratiam videlicet, extenuat, non tamen corrumpit : per quam charitatis fervor imtempescit quidem, sed non exstinguitur : quæ valetudinem imminuit animis, sed mortem non consciscit : quæ Dei erga nos amorem præfervidum fortasse etiam defervere facit, odium vero minime lacessit aut provocat. Contra vero originalis culpæ læbes animi pulchritudinem corrumpit, charitatem excludit, mortem affert, et Dei Opt. Max. odium homini accersit. Immunditiam legale, illam scilicet, quam feminæ propter sordes, quibus ex partu imbuebantur, contrahere solebant, a nitidissimo Matris suæ speculo Deus abesse voluit, ut docet Cyprianus in serm. de Nativit., Augustinus de v. Hæresibus, Epiphanius in Compendio Doct., Nazianzenus orat. 40 et alii.

Duplici præditum natura, unicam vero gerentem personam sine dubio Christum genuisti ; compositum, per concurrentiam divinitatis cum humanitate, physica prorsus ac vera unione. Unde universi te benedicimus, o Maria sponsa Dei.

Cum Verbum, quod universa condidit et exoravit, ad carnem accedere voluisset, in te habitavit, quam solam omnibus sanctiorem invenit, et Deiparam te effecit revera, Mater et Virgo.

223 Ex Canone in festo S. Gregorii Decapolitæ, die 20.

O scala cœlestis, quæ a terra ad cælum pertingis, per quam Deus Verbum cum hominibus conversatus est, benedicta Virgo castissima, miraculum inexplicabile, spectaculum inintelligibile, salva confugientes ad te.

Ave, o tu quæ sola universi Dominum peperisti : salve, quæ vitam hominibus conciliasti : salve, mons umbrose, et a lapidibus manu intacte : salve, fidelium fulcimentum, o ab omni labe immunis.

O Mater Dei, benedicta, tota immaculata, medere vulneribus animæ meæ ; carnis libidines exstingue : obtenebratum cor meum illumina : mentem meam pacifica, et ab omni malorum atque hostium infestatione eripe me.

O mundi præsidium, Mater semper virgo, in me guberna, et deduc me in viam rectam, et ad rectas justitiæ semitas dirige mentem meam atque animæ meæ itinera, o immaculatissima.

O Maria purissimum regis palatium, me, impurorum latronum speluncam effectum, precibus tuis emunda, et Filii tui templum sanctum me constitue.

Me, ob peccatum mortuum ac perditum, tu, o casta Virgo, quæ Vitam peperisti, vivifica, et salvum me fac, et a gehenna eripe me psallentem : Benedictus Deus, etc.

Tu quæ judicem ac Dominum genuisti ineffabiliter, eundem tanquam Filium tuum, o sanctissima, precare, ut in hora judicii, a damnatione, ab igne, a tenebris obscurissimis, et a dentium stridore liberentur ii qui cum fide ac pietate concinunt : O populi, superexaltate, etc.

Voce Gabrielis nos fideles, ad te cum gaudio clamantes, salutamus : Salve, paradise, quæ lignum vitæ protulisti (95) : salve, maledictionis

Si ergo Deus hujus speculi munditiam et candorem per umbratilem legalis immunditiæ maculam non parum lædi aut violari putavit, ac propterea immunditiam istam ab illo prohibuit, quoniam modo peccati originalis teterrimas sordes et squalorem illi aspergi et adhærere permisit? Vide quæ de hoc speculo dixi in Vindicatione sacri ordinis Prædicator. libro 1. parte 1, argumento 8, super illa verba S. Thomæ, Fecit summus Artifex speculum unum etc.

(95) De hoc paradiso loquens inter alios vir pietate et doctrina inclytus Pater Ildephonsius Giron, ord. Prædicatorum, in suo *Promptuario concionum*, concione 2, de conceptione B. Virginis ait : Custodivit quoque Filius Dei paradisum suum,

dissolutio, martyrum corona, **224** confessorum gloria, atque hominum piorum firmamentum.

Ex Canone in festo S. Philemonis apostoli et sociorum, die 22.

Divinus olim prophetarum catalogus multiformibus symbolis te vere a longe prædescripserunt solam parituram esse Dominum.

Cum apparuisses pura, ac tota immaculata, o Virgo, suscepisti in visceribus tuis Deum Verbum, qui naturam nostram peccatorum excessibus inquinatam purificavit.

Laudo te, vere omni laude dignissima, quæ Deum Verbum omni laude superiore supra naturæ modum peperisti: et precor te, ut infelicis animæ meæ morbos cures, quippe quæ benigna es, o sponsa Dei.

O Domina, salva nos gravissima tentationum tempestate jactatos, et Barbarorum immississimum incursibus, et crudelibus dæmonum invasionibus afflictos.

Corporatum est Verbum in ventre tuo: et propter suam misericordiam agnoscere voluit homo, ut hominem efficeret Deum, o puella ab omni nævo immunis (96).

Fortitudo humilium, et lucerna lucida, et mensa divina: mons, et porta impervia: thronus Dei, et palatium: virga Aaron, et urna auro fulgida facta es, o Virgo, quæ Christum, vitæ manna, portavit.

Novus paradisos vere nobis venter tuus apparuit, o casta Deipara, in quo germinavit vitæ lignum, per quod illi qui fructu ligni gustato mortui erant, iterum vivificati ad paradysum reducuntur.

Fers ferentem omnia, et nutrientem nutris, o immaculatissima: nec partus tui rationem mente assequi potes. Superat omnem mentem miraculum tuum, quod angelos **225** atque homines stupore percellit, dum vident te solam Virginem Matrem Dei.

Ex canone in festo S. Patris nostri Gregorii Acragantini [Agrigentini], die 23.

Te vere ac proprie Deiparam confiteor; Dominum enim inexplicabili modo peperisti, o Deipara inviolata, qui in duabus substantiis ac voluntatibus intelligitur.

Verba divinitoquorum præconum completa sunt:

dum domum virginalem deliciarum suarum servavit ab omni culpa. Neque in hunc paradysum invenire potuit ingressum callidus serpens; fuit enim conclusus hortus, imo ipsa Virgo contrivit caput serpentis. Sic ille, Et P. J. Eusebius Nie-remberg. in suis Exceptionib. cap. 13, cum retulisset a S. Athanasio in homilia in Occursum Domini B. Virginem paradysum divina plantatum manu fuisse appellatum, subdit: « B. Virgo dicitur paradysus plantatus manu Domini, quoniam in plantatione suæ creationis, sola manus Dei, et gratia ejus locum habuit, non autem vestigium diaboli et ejusdem servitus. »

(96) Quid hac exclamatione opportunius pro immaculata B. Virginis conceptione astruenda?

στεφάνωμα, ὁσίῳν καύχημα καὶ ἀνθρώπων εὐσεδῶν τὸ κραταίωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φιλίμονα καὶ τοὺς συν αὐτῷ, ἡμέρα κβ'.

Σὲ προφητῶν πάλαι ὁ θεὸς κατάλογος πολυειδέσιν, ἄχραντε, συμβόλοις πόρρωθεν προσκήρυξεν ὄντως, τὴν μόνην τὸν Δεσπότην ἀποκυήσασαν.

Φανεῖσα καθαρὰ καὶ πανακέρατος ἐδέξω ἐν μήτρᾳ τὸν Λόγον Θεόν, τὸν καθάραντα τὴν φύσιν ἡμῶν βυπλωθεῖσαν, Παρθένε, ἀτοπήμασιν.

Ἦμῶν σε ἀληθῶς, πανύμνητε, ὑπερύμνητον Θεὸν Λόγον ὑπερφῶς τέξασαν, καὶ δέσμοι τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς θεραπεύσαι τὰ νοσήματα, ὡς ἀγαθὴ ὑπάρχουσα, Θεόνυμφε.

Δέσποινα, σῶσον ἡμᾶς χεῖμαζομένους χαλεπῶ κλύδωνι τῶν πείρασμῶν, καὶ τῶν ἀνημέριων Βαρβάρων ἐκδρομαῖς, καὶ ταῖς τῶν δαιμόνων δειναῖς ἐπιθέσεσιν.

Σωματοῦται ὁ Λόγος ἐν μήτρᾳ σου, καὶ δι' εὐσπλαγχνίαν γνωρίζεται ἄνθρωπος, ἵνα Θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται, Κόρη πανάμωμε.

Ἰσχύς ταπεινῶν, καὶ λυχνία φωτεινὴ, καὶ θεῖα τράπεζα, ὄρες καὶ πύλη ἀδιόδευτος, θρόνος Θεοῦ καὶ παλάτιον, ῥάβδος Ἀαρὼν τε καὶ στάμνος χρυσαυγίζουσα πέφουκας, Χριστὸν τὸν μάννα τῆς ζωῆς, Παρθένε, φέρουσα.

Νέος παράδεισος ἡμῖν ἡ γαστήρ σου ἀληθῶς, ἀγνή. ὤραθη, ζωῆς ξύλον βλαστάνων, καὶ τοὺς θανέντας καρπῶ τοῦ ξύλου πάλιν πρὸς παράδεισον ζωοποιή-θέντας εἰσάγον, Θεοτόκε.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, καὶ τὸν τρέφοντα τρέφεις, τὸν τρόπον τῆς λοχείας οὐδαμῶς ἐπισταμένη, πανάμωμε· ὅπερ νοῦν τὸ σοῦ θαῦμα ἀγγέλους καταπλήττον καὶ βροτοὺς τοὺς εἰδότας σε μόνην Παρθένον Θεομήτορα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Πατέρα ἡμῶν Γρηγόριον τὸν Ἀκραγαντίνον, ἡμέρα κγ'.

Θεοτόκον σε ἀληθῶς ὁμολογῶ· τέτοκας γὰρ Κύριον ἀνερμηνεύτως ἐν δυοῖν οὐσίαις, ἄχραντε Παρθένε, καὶ θελήσας κατανοούμενον.

D

Ῥῆσις κηρύκων θεηγόρων ἀνεπληρώθη· ἰδοὺ γὰρ

Quid enim fuerit affirmare Deiparam ab omni nævo fuisse immunem, quam omnem prorsus ab ipsa peccati, sive actualis, sive originalis nævum propulsare? Consonat S. Sabbas in Menæis Græcorum, die 3 Januarii, ode 3, dum Deiparam alloquens ait:

Nemo, ut tu, Domina, inculpatus est æque, Nec præter te incontaminatus quisquam, o nævo nulli

[subjecta.

Et ibidem, die 1 Januarii, Ode 9,

Tu, quæ ab omni es nævo intacta.

Vide Velasquez De Maria immaculate concepta. libr. iv, dissert. 5, annot. 1.

ἔτεκεν ἡ Παρθένος νέον βρέφος τοῦ Ἀδὰμ παλαιότε-
τερον, καὶ σύνθρονον τοῦ Γεννήτορος.

Γένος βροτῶν οἰσώσεται τῇ ὑπὲρ νοῦν σου κυοφορίᾳ,
καὶ οἱ ἐν σκότει φθορᾷ, παναγία Δέσποινα, εἶδον τὸ
φῶς τὸ ἐκλάμψαν ἐκ γαστροῦ σου, τῆς αἰτίας τῆς
ἡμῶν, Κόρη, ἀναπλάσεως.

Ὁ κόλπους τοῦ Πατρὸς μὴ κενώσας ἐν τῷ σαρ-
κοῦσθαι, πανάμωμε, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις ὁράται,
κρατούμενος ὡς βρέφος, ὃν ἐξιλέωσαι τοῖς εὐσεβῶς
σε τιμῶσιν, Παρθένη Θεόνυμφε.

Νοῦς ἐννοῆσαι τὸ μέγα ἀπορεῖ τοῦ σοῦ τόκου
μυστήριον· Θεὸν γὰρ ἐκύψας ἀνθρώπων γενόμενον,
Ἀειπάρεθε, τὸν ἀπειρινόητον.

Μητροπρεπῶς τὸν πάντων ἀπεκύησας Κτίστην,
καὶ ἐν χερσὶν ἐδάστασας, χερουβικὸς ὡς θρόνος, τὸν
συνοχία τοῦ παντὸς, ἀπειρόγαμε.

Ὁ παράδοξος τόκος σου τὰς διανοίας ἡμῶν κατα-
πλήττει, μόνῃ εὐλογημένη. Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ σάρκα
προ[ε]βλάθεν, ὅπερ ἦν διαμείνας, Θεοτόκε, ἀτρεπτος
τῇ φύσει· ὃν ὑπερυψούμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φῶς ἡ τεκούσα ἀχρονον, τὸ ἐκλάμψαν ἐκ Πατρὸς,
φῶτισόν μου, Κόρη, τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν νοῦν, μα-
κράν ἀπ' ἐμοῦ ἐκδιώκουσα τὸ σκότος τῶν παθῶν,
ἵνα σε μακαρίζω, τὴν ἀειμακάριστον τῶν πιστῶν
ἐλπίδα.

Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τὸν δούλο Κλήμεντα Ῥώ-
μης, ἡμέρα κδ'. C

Ἀγίασον, Δέσποινα, τὴν ταπεινὴν μου διάνοιαν,
ἡ τὸν ὑπερούσιον Λόγον κυήσασα, καὶ ὑπάρχουσα
πασῶν ἀγιωτέρα τῶν ἄνω δυνάμεων, θεοχαρίτωσε.

Κυριοτόκε, ἡ Θεὸν ἀπορρήτως κυήσασα τὸν Σω-
τήρα τοῦ παντὸς, αὐτὸν δυσώπει σωθῆναι με πάθε-
σιν ἐκάστοτε περιαντλούμενον.

Ἀναπλάττεις συντρίβεισαν καὶ φθορᾷ ὑποκύψα-
σαν τὴν βροτείαν φύσιν, ἀχραντε, Θεὸν σωματώ-
σασα, καὶ ὑπὲρ φύσιν τεκούσα, ἀπειρόγαμε· ὃ κραυ-
γάζομεν· Δόξα, Χριστὲ, τῇ δυνάμει σου.

Τὴν ἀγνὴν ἀγνεύοντι τιμῶμεν νοῖ, καλλονὴν
τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλονόμενοι, D
εὐσεβῶς ὁμνήσωμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Μεμύηται Ἡσαίας τὸ βάθος τοῦ τόκου σου, καὶ
παρθένον ἐν γαστρὶ σου ἐκήρυξεν ἔχουσαν τὸν δι'
εὐσπλαγχνίαν σαρκωθέντα ἐκ σοῦ, ἀπειρόγαμε.

Ὁ τοῖς πᾶσι παρεχόμενος βουλήματι τὸ εἶναι,
πάνανθε, ἐκ σοῦ ἀρχὴν χρονικὴν λαμβάνει καὶ τί-
χεται, λύων τὰ χρόνια παραπτώματα τῆς συμπτω-
θείσης, ἀχραντε, τῶν βροτῶν ρευστῆς οὐσίας.

Ἦ φρικτοῦ καὶ ἀβρήτου θαύματος! ἐν γαστρὶ κατ-
οικεῖ ὁ ἀχώρητος, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως γίνεται, καὶ
θεοὶ με δι' οἶκτον, καὶ τὴν τεκούσαν μετὰ τόκον
φυλάττει ἀγνεύουσαν.

A ecce enim Virgo peperit infantem novum, qui
Adamo est antiquior, et æqualis considet Patri.

Genus hominum salvatum est per partum tuum,
qui superat omnem cogitationem, et ii qui in te-
nebris corruptionis versabantur, viderunt lumen
quod coruscavit ex utero tuo, o Domina sanctissima
puella, causa reparationis nostræ.

Is qui Paternum sinum non reliquerat vacuum
in sua incarnatione, in sinu tuo visus est, o puris-
sima, aretatus tanquam infans, quem propitium
redde iis, qui te religiose honorant, o Virgo Dei
sponsa.

Hæsitat mens recogitans magnum partus tui
mysterium, o Virgo : Deum enim peperisti hominem
factum, quem nulla mens cogitatione assequi
B potest.

Omnium Creatorem peperisti, ut Matrem talem
decebat; et velut thronus cherubicus, portasti eum
qui continet ac portat universum, o innupta.

Admirandus partus tuus, o sola benedicta, men-
tes nostras stupore percellit : Deus enim ex te
carnem suscepit, o Deipara, permanens id quod
erat, immutabilis natura : quem superexaltamus
in omnia sæcula.

O puella quæ lucem æternam ex Patre coruscan-
tem peperisti, illumina animam ac mentem meam,
o Virgo, 226 longe repellens a me tenebras pas-
sionum, ut beatificem te, semper beatissimam spem
fidelium.

Ex canone in festo S. Clementis Romani, die 24.

Sanctifica, Domina, miseram mentem meam,
quæ supersubstantiale Verbum genuisti, et uni-
versis supernis potestatibus sanctior es, o Deo
charissima.

O Dominipara, quæ Deum ineffabiliter genuisti,
universi Salvatore, eundem deprecare ut salvet
me assidue passionibus circumdatum.

Restaurasti humanam naturam contritam et
corruptioni subjectam, o inviolata atque innupta,
dum Deum corporasti, ac supra naturæ modum
peperisti : ad quem clamamus : Gloria, Christe,
potentiæ tuæ.

Castam casta mente honoremus : pulchritudinem
Jacob divinis actionibus decorantes religiose lau-
demus, tanquam Dei nostri Matrem.

Initiatus est Isaias profundis mysteriis partus
tui, et prædicavit te virginem, quæ in utero habi-
tura eras eum qui propter suam misericordiam ex
te incarnatus est, o nescia viri.

Ille qui omnibus decreto suo præbet esse, ex te,
o tota casta atque inviolata, principium temporale
suscepit ac natus est, expians delicta naturæ
hominum fluxæ, quæ corruebat.

O spectaculum formidandum atque ineffabile !
In ventre habitat is, quem nihil capere potest, et
sine ulla mutatione fit caro; meque sua deificat
misericordia; et Genitricem suam post partum
castam conservat.

Fers in ulnis Deum, o sanctissima, tanquam thronus igneus inviolatus, qui humanam suscepit naturam, et **227** unione ineffabili ob immensam misericordiam suam eidem copulatus est; quamobrem omnes te magnificamus.

Ex canone in festo S. Mercurii martyris, die 25.

E virgine puella incarnatus visus est, qui propter nos homo similis nobis factus est, et Mercurium suarum passionum testem, athletam suum effecit, enixe sibi concinentem: Cautemus Domino, gloriose enim honorificatus est.

Ut conceptionem tuam, quæ omnem mentem excedit, rubus præfiguraret, o casta, apparuit ardens in igne, nec tamen comburebatur.

In te salutiferum Verbum descendit, o Virgo perennis, tanquam imber, qui infidelitatis pluvias exsiccat.

Interime, o Virgo, vivum peccatum meum, tu quæ vitam peperisti, quæ morti tradidit mortem.

Concepisti, o puella, per vocem angeli, magni consilii Angelum, et ex tuis sanctissimis sanguinibus incarnatum peperisti, o purissima, illum qui vitæ aditus universis ostendit propter ineffabilem misericordiam suam.

Angelorum ordines stupore percellit mysterii tui profunditas, o Deipara: Deus enim ex te incarnatus apparuit, cui concinimus: Benedictus es, Domine Deus.

Nos omnes fideles te tanquam reparationis nostræ causam laudamus, o inviolata: Deum enim omnium rerum causam supra causam peperisti, qui imaginem suam malitia contritam, propria misericordia redintegravit, o sola superbenedicta et gratia plena.

Illumina, o porta lucis, animam meam passionum caligine excæcatam, pravisque cogitationibus obscuratam, atque in discrimine positam, et a tentationibus, periculis **228** ac tribulationibus erue me, ut glorificem te spem roburque fidelium.

Ex canone in festo S. P. N. Alypii Cionita, die 26.

Verba venerandi prophetæ sinem habuere. Ecce enim Virgo Deum in carne peperit, qui homines delictis ac peccatis ante contritos redintegravit.

O Virgo, mundum Verbi palatium, fac animam meam domum Spiritus sancti: fonte aquæ, quæ est principium vitæ, pota me, peccati calore inflammatum, ut pro debito te glorificem.

Medere, Domina, passionibus animæ meæ, mentemque et cor meum illumina, tu quæ lucis datorem peperisti, Christum Dominum omni bonitate superiorem.

O puella sancta, Deum sanctum peperisti, ex sua misericordia hominem factum, qui sanctificat omnes ipsum cum fide ac timore sanctificantes.

Nos, qui in tribulatione versamur, fortem con-

A Φέρεις ἐν ἀγκάλαις τὸν Θεόν, ὡς πύρινος· παν-
αγία, θρόνος ἀχραντος, φύσιν βροτείαν εἰληφότα, καὶ
ταύτης συμπλακέντα καθ' ἑνωσιν ἀπόρρητον, δι'
οἶκτον ἀμέτρητον· ἔθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

*Ἐκ τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα
Μερκούριον, ἡμέρα κς'.*

Κόρης παρθένου ὠράθη σαρκούμενος· οὐκ ἡμᾶς
καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπος γενόμενος, καὶ μάρτυρα πιστὸν
παθῶν οἰκείων δείκνυσσι Μερκούριον γενόμενον,
αὐτοῦ τὸν ἀθλητὴν, αὐτῷ συντόμως ψάλλοντα· Τῷ
Κυρίῳ ἄτωμεν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἵνα προτυπώσῃ σου τὴν ὑπὲρ νοῦν, ἀγνὴ, κύησιν,
βάτος πυρὶ ὠφρῇ καιομένη, οὐδαμῶς φλεγόμενη.

B Ἐπὶ σὲ ὁ σωτήριος Λόγος καταβέβηκεν, Ἀειπάρ-
θενε, ὥσπερ θυμὸς, καὶ ἐξήρανε τῆς πολυθείας τὰ
ὀμβρήματα.

Θανάτωσον, Παρθέने, τὴν ζωὴν μου ἁμαρτίαν,
ζῶην ἢ κυήσασα τὴν θανατώσασαν θάνατον.

Συνέλαβες τῇ φωνῇ τοῦ ἀγγέλου τὸν βουλῆς με-
γάλης Ἀγγέλον, Κόρη, καὶ ἐκ τῶν σῶν παναγίων
αἱμάτων σεσαρκωμένον, πανάμωμε, τέτοκας τὸν
δείξαντα πᾶσι ζωῆς τὰς εἰσόδους δι' ἄφατον ἔλεος.

Τάξεις ἀγγέλων καταπλήττει μυστηρίου σου τὸ
βάθος, Θεοτόκε· ὁ Θεὸς γὰρ ἐκ σου σαρκούμενος
ὠράθη, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἰ.

C Ὡς τῆς ἡμῶν ὑπάρχουσα ἀναπλάσεως, ἀχραντε,
ἅπαντες αἰτίαν οἱ πιστοὶ ὑμνοῦμέν σε. Θεὸν γὰρ
παναίτιον ὑπὲρ αἰτίαν τέτοκας, τὸν τὴν συντριβείαν
ἐν κακίᾳ εἰκόνα οἰκείᾳ εὐσπλαγχνίᾳ ἀναπλάσαντα,
μόνη ὑπερευλογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν τυφλώττουσαν
ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ πονηροῖς λογισμοῖς
ἀμαυρωθείσαν καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξελού με
πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα δοξάζω σε,
τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν καὶ κραταίωμα.

*Ἐκ τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν
Ἀλύσιον τὸν Κισρίτην, ἡμέρα κς'.*

Ἰῆσις σεπτῶν προφῆτου πέρας ἐδέξατο· ἰδοὺ
D γὰρ ἡ Παρθένοσ σαρκὶ Θεὸν ἐκύησε βροτοῦς ἀνα-
πλάττοντα, συντριβέντα· πρότερον ἁμαρτίαις καὶ
πληγῶν μελήμασιν.

Παρθέने, τὸ καθαρὸν τοῦ Λόγου παλάτιον, τὴν ψυχὴν
μου δεῖξον οἶκον τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὕδατος πη-
γῆς ζωαρχικῆς πότισόν με τῇ καύσει τῆς ἁμαρτίας
εὐλογιζόμενον, ὅπως καταχρέως δοξάζω σε.

Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου θεραπεύσον, καὶ φω-
τώγησον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου, Δέσποινα,
ἡ φωτοδότην τεκοῦσα Χριστὸν τὸν ὑπεράγαθον
Κύριον.

Ἄγιον ἐκύησας Θεὸν γενόμενον βροτὸν δι' οἶκτον,
ἁγία Κόρη, τὸν καθαγιαζόντα τοὺς αὐτὸν ἐν πίστει
καὶ φόβῳ ἀγιάζοντας.

Ἰσχυρὰν παράκλησιν οἱ ἐν θλίψει ἔχομεν, ἀγνὴ,

καὶ βεβαίαν πάντες σε ἀντίληψιν, *Μήτηρ Θεοῦ*, κιν-
δύνων σῶζε τοὺς δούλους σου.

Ὁ ἀπερίριστος, σάρκα ἀνελάβετο ἔννουν τε καὶ
ἐμφυχον ἐκ σοῦ, Ἀειπάρθενε, τοῦ σῶτας τοὺς βοῶν-
τας· Ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἰ.

Σοῦ ὁ τοκετὸς τὴν τικτομένην βλάβην κακίᾳ τοῦ
ἔφειος νῦν ἀπεστείρωσε, μόνῃ κατάρας ἀναιρέσις,
Παρθένε· ὅθεν σε τιμῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτισμόν μοι δώρησαι τῷ ἐν σκότει ὄντι τῶν
παθῶν, καὶ ρύσαι με πονηρῶν ἔργων, καὶ φλογὸς
ἐναποκειμένης μοι τῷ ἀθλίῳ καὶ ἀμαρτωλῷ, ἀχραντε
Δέσποινα, προστασία τῶν ὑμνουμένων σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίου Πατέρα ἡμῶν
Στέφανον τὸν ῥέον, ἡμέρα κη'.*

Τὴν ἀδιόδευτον πύλην, τὸ καθαρὸν τῆς ἀγγελίας
τέμενος, τὴν καλὴν ἐν γυναιξί, τὴν ἁγίαν Δέσποι-
ναν φωναῖς ἱεραῖς ὁ ἱερός λαὸς δοξάζωμεν.

Ἐκ σοῦ τῆς μόνης καθαρᾶς ὁ ὑπέρθεος Λόγος
ἐσαρκώθη, ὡς οἶδε, καὶ διέσωσεν ἡμᾶς, τοὺς προσ-
κυνοῦντας αὐτοῦ τὴν δι' οἶκτον θείαν συγκατά-
δασιν.

Ἐν σοί, πανάμωμε, τῆς σωτηρίας μου τὰς ἐλπί-
δας ἐθέμην, ἐπὶ τὴν σὴν σκέπην κατέφευγα· γε-
νοῦ μοι, Κόρη, βοήθης, τῶν δεινῶν ἐξαιρουμένη με.

ὑπεραγία, ἡ τὸν Θεὸν μόνῃ ἐπὶ γῆς ὡς ἀληθῶς
τὸν ὑπεράγιον τέξασα, τοὺς σε Θεοτόκον αἰεὶ κηρύτ-
τοντας ἁγιάσον καὶ σῶσον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Τὴν μόνην πανύμνητον, τὴν καλὴν ἐν γυναιξί,
τὴν τοῦ Θεοῦ λοχεύτριαν, Χριστιανῶν τὸ τεῖχος τὸ
ἀβράγες, τὴν ἀχραντον Δέσποιναν ἀδικάστῳ καρδίᾳ
μακαρίσωμεν.

Ἰερότατοι προφῆται προσέδηλωσαν, ἀγνή, ἐκφω-
τικώτατα τὸ μυστήριον τῆς σεπτῆς λοχείας σου, καὶ
νῦν ἡμεῖς τὰς ἐκδόσεις τηλαυγῶς κατανοοῦντες
εὐσεβῶς σε μακαρίζομεν.

Ῥαντισμῷ θείου λύτρου, θεοχαρίτωτε, ἐκ πλευ-
ρᾶς κενωθέντος τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, τὸν ἐκ πο-
νηρᾶς ἀμαρτίας προσόντα μοι ρύπον, δυσωπῶ σε,
ἀπόπλυνον, Παρθένε.

Φωτὸς δοχεῖον, θεοχαρίτωτε, τῶν ἱερῶν μυστηρίων
ἀληθῶς τὸ κραταίωμα, τῶν ὁσίων ἀπάντων τὸ καύ-
χημα, σῶσον ἡμᾶς κινδύνων, καὶ περιστάσεων, καὶ
τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς τοὺς ἀνομνοῦντάς σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Παρά-
μωρον καὶ τὸν ἅγιον Φιλούμενον, ἡμέρα κθ'.*

Ἐν χρόνῳ τὸν ἔξω χρόνου τέτοκας βροτῶν γενό-
μενον, ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε, ἀγνή, ὡς Υἱὸν σου καὶ
Κύριον, τὰ τῆς ψυχῆς μου χρόνια πάθη ἰάσασθαι,
πανάμωμε.

Στερέωσόν μου τὸν νόον περιτρεπόμενον πολλοῖς

A solationem habemus, et stabilem defensionem, te,
inquam, o casta. Libera, o Mater Dei, a periculis
servos tuos.

Ille qui est incircumscriptus atque indefinitus,
carnem suscepit mente atque anima praeditam, ex
te, o Virgo perpetua, ut eos salvaret, qui clamant:
Benedictus es, Deus, etc.

Partus tuus nunc sterilem reddidit noxam, quae
ex malitia serpentis nata erat, o Virgo, unica ma-
ledictionis exterminatio; quamobrem te in omnia
saecula honoramus.

B Illuminationem largire mihi, in passionum tene-
bris commoranti, et libera me a pravis operibus,
et a flamma quae reservatur mihi miserabili ac
peccatori, o Domina inviolata, eorum, qui te lau-
dant, patrocinium.

229 *Ex canone in festo S. Stephani Junioris,
die 28.*

Portam imperviam, mundum castitatis templum,
pulcherrimam inter mulieres, Dominam sanctam,
sacris vocibus sacer populus glorificemus.

Ex te sola pura Verbum superdivinum incarna-
tum est, eo modo quo idem novit, et salvavit nos,
qui illius descensum divinum ob suam misericor-
diam factum adoramus.

In te, o immaculatissima, salutis meae spes re-
posni, sub tuam protectionem confugi: esto mihi
adjutrix, o puella, et a rebus molestis eripe me.

C O supersancta, quae supersanctum Deum sola in
terra verissime peperisti, eos, qui te Driparam
semper praedicant sanctifica ac salva mediatione
tua.

Solam illam omni laude dignissimam, pulcher-
rimam illam inter mulieres, Dei Genitricem, Chri-
stianorum murum inexpugnabilem, Dominam in-
violatam, immoto minimeque dubitanti corde bea-
tificemus.

Sacratissimi prophetae manifestissime antea de-
claraverunt mysterium venerandi partus tui, o
casta; et nunc nos vaticinii successus aperte agnos-
centes, te devote beatificamus.

Aspersorio divini lavacri, quod ex latere Filii
Deique tui effusum est, ablue, te precor, o Virgo
Deo charissima, sordes, ex peccati malitia inhae-
rentes mihi.

O Deo charissima, lucis receptaculum, vere sa-
crorum martyrum robur, et confessorum omnium
gloriatio, salvos fac nos a periculis, et circumstan-
tibus calamitatibus, atque ab hostium incursionibus,
dum te laudibus celebramus.

230 *Ex canone in festo SS. Paramoni et Philumeni
martyrum, die 29.*

In tempore peperisti eum, qui est extra tempus,
hominem factum: quem enixe deprecare, o casta
ac tota immaculata, tanquam Filium tuum ac Do-
minum, temporariis animae meae passionibus me-
deatur.

Confirma ac stabilem effice mentem meam, o

Maier Dei castissima, multis passionibus circum-agitatum, ut te pro debito glorificem.

Homines ob transgressionem mortuos vivifico partu tuo omnes resuscitasti, o Virgo Maria : propterea te glorificamus, et divinis laudibus beatam appellamus.

Qui Patri ac Spiritui sancto æqualem habet honorem Dominus, ex castis sanguinibus tuis, o Virgo, incarnatus est et factus homo.

A scandalis vitæ libera me, o intemeratissima, qui in nocte cæcitat, deformium cogitationum tenebris, ob inimici malitiam, semper occupatus sum.

Gaude tu, quæ sola hominibus gaudium peperisti : gaude, cælum, et throne Cherubice, et gloriosissimum palatium Regnatoris sæculorum, o Domina ab omni macula immunis.

Legis umbræ, et prophetarum veneranda præconia, præfigurant te futuram ineffabiliter Dei nostri Genitricem, o casta, divina gratia cumulatisima, cui omnes concinimus : Benedicite, omnia opera Domini, Dominum, etc.

Illumina pupillas oculi mei cæcitate mortiferi peccati obtenebratas, o Dei Genitrix, castissima Domina. Tu enim es fidelium auxilium et illuminatio, o inviolata.

231 MENSIS DECEMBER.

Ex canone in S. Sophoniam prophetam (96'), die 3.

Humanum genus per te in sortem accepit redemptionem; etenim Redemptorem omnium sola peperisti; propterea beatam te dicimus, o Virgo Deipara, peccatorum auxilium, et cadentium erectio.

Conspectæ sunt in te semitæ desiderati ab omnibus. Ille enim qui sedet in sinibus Paternis, in sinu tuo, o casta, in morem infantis, residet, et voluntarie lac sugit, qui nutrit universa.

Novum nobis velut puerulum peperisti, sæculis omnibus antiquiorem, adolescentula unica speciosissima, gignens ineffabiliter Creatorem, o Virgo sanctissima, angelorum miraculum, atque hominum fidelium salus.

Diurnas animæ meæ passiones cura, o inviolata, te precor : atque omnium peccatorum meorum chirographum discinde lancea Filii tui, neque sinas perire me sperantem in te, o purissima.

Carnis meæ appetitus mortifica, o Deipara, quæ

Ex canone in festo S. Ambrosii episcopi Mediolan., die 7.

Sine semine Filium Dei, ex decreto Patris, de Spiritu divino concepisti, atque incarnatum peperisti, qui ex Patre sine matre, et ex te sine patre propter nos natus est.

Genus hominum renovasti, sola naturæ nostræ Conditorum ac Dominum enixa; quare te glorificamus, o Deo charissima.

Ille qui universa voluntate sua formavit, sponte

(96') Deest in Mensis impressis.

Α πάθει, Μητὲρ Θεοῦ πάναγνε, ὅπως καταχρέως δοξάζω σε.

Νεκρωθέντας τοὺς ἀνθρώπους τῇ παραβάσει, τῷ ζωηφόρῳ τόκῳ σου, Παρθένε Μαρία, πάντας ἀνέστησας. Διὸ σε δοξάζομεν, καὶ θεοκρεπῶς μακαρίζομεν.

Ὁμότιμος Πατρὶ ἐνυπάρχων καὶ Πνεύματι, ὁ Κύριος ἐξ ἀγνῶν σου ἐσαρκώθη αἱμάτων, ἀγνή, βροτὸς γινόμενος.

Ῥῦσαι με τῶν σκανδάλων τοῦ βίου, πανάχραντε, τῆς ἐν νυκτὶ ἀδελφείας λογισμῶν ἀτόπων κεκρατημένον, τῇ κακίᾳ τοῦ θυσηνοῦς ἀεὶ σκοτιζόμενον.

Χαῖρε, ἡ μόνη χαρὰν ἀνθρώποις κυήσασα, χαῖρε, οὐρανέ, καὶ θρόνε Χερουβικέ, καὶ περίδοξον παλάτιον τοῦ βασιλεύοντος τῶν αἰώνων, πανάμωμε Δέσποινα.

Νόμου σε σχιά, καὶ προφητῶν προδιεχάραξαν σεπτὰ κηρύγματα, ἀρρήτως μέλλουσιν ἔσθθαι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν λοχεύτριαν, θεοχαρίτωτε ἀγνή, ἥ πάντες μέλλομεν. Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φῶτισον ψυχῆς μου τὰς κόρας ἀμαυρωθείσας ἀδελφίᾳ τῆς φθοροποιοῦ ἀμαρτίας, Θεογεννήτορ, πάναγνε Δέσποινα· σὺ γὰρ πιστῶν βοήθεια καὶ φωτισμὸς ὑπάρχεις, ἀχραντε.

MHN ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ.

C Vitam peperisti, atque in viam pacis dirige semitas animæ meæ infelicissimæ, deducens me ad divinam Dei voluntatem faciendam.

Ecce nunc impleta est prophetia præconis divini : nam Virgo peperit illum, qui sæcula produxit; cui modulantes assidue canimus, dicentes : Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Te, Dei omnium Domini Matrem, universæ generationes 232 generationum semper beatificant, o purissima, et sacris modis glorificant : omnium quippe fidelium asylum facta es, qui cum fide concinunt : Sacerdotes, benedicite; populi, superexaltate in omnia sæcula.

D Bonorum amica Virgo, quæ Verbum bonum ac Dominum peperisti, animam meam, quæ assidue ob serpentis assultus atque ictus ad mala propendit, festinans bonam fac, o bona, tanquam unicum præsidium lassorum, et salus laudantium te.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίων Ἀμβρόσιον ἐπισκόπου Μεδιολάνων, ἡμέρα ζ'.

Ἀσπόμενος τῷ τοῦ Πατρὸς βουλήματι ἐκ θεοῦ Πνεύματος τὸν τοῦ Θεοῦ συνεληφας Υἱόν, καὶ σαρκὶ ἀπεκύησας τὸν ἐκ Πατρὸς ἀμήτορα, καὶ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ἀπάτορα.

Γένος ἀνθρώπων ἐκαινούργησας, μόνη κυήσασα τὸν τῆς φύσεως ἡμῶν Δημιουργόν τε καὶ Κύριον· ὅθεν σε δοξάζομεν, θεοχαρίτωτε.

Ὁ θελήματι τὰ πάντα δημιουργήσας δημιουργεῖ.

ται θέλων ἐξ ἁγνῶν σου αἱμάτων, σώζων τοὺς εἰδόμε-
τας σε ἁγνὴν Θεομήτορα.

Βουλῆματι τὸ πᾶν ὁ σφῶς ἐργαζόμενος, βουλόμε-
νος ἀναπλάσαι τοὺς ἀνθρώπους, Παρθένε, τὴν σὴν
γαστέρα ὥκησεν.

Ἰσσαι τῆς ψυχῆς μου, Παρθένε, τὰ τραύματα
ἐπισκιάσαι σου θεία, καὶ τὸν νοῦν μου λάμπρυνον
σκοτισθέντα ἀμελεία καὶ κακίᾳ ἐχθροῦ πολεμήτορος.

Ἰδοὺ, Παρθένε, ἐν τῇ γαστρὶ σου οὐ συνέλαβες
Λόγον, τοῦ Πατρὸς συνάναρχον, καὶ σαρκὶ ἀπεκύσας
δωρούμενον πᾶσιν ἀνάκλησιν, τοῖς ἐν Ἀδὰμ πε-
σοῦσι, πανάμωμε.

Πατρὸς ὑπερέρα οὐρανῶν, Θεὸν οὐρανίον ἀπο-
κυήσασα τὸν τὰ ἐπίγεια, πάναγνε, οὐρανίους ἐπισυν-
άψαντα, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ πᾶσι παρέχοντα
τοῖς βῶσι· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοι βῶμεν, Παρθένε, περιχαρῶς τοῦ
ὀρχαγγέλου· Χαῖρε, τῆς κατάρας ἡ λύσις· δεινῶν
παντοίων, χαῖρε, ἡ λύτρωσις, ἡ τοὺς βροτοὺς θεώσασα
τῇ ὑπὲρ νοῦν κυοφορίᾳ σου.

Ἐκ τοῦ καρδίου εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Μη-
τάρ, Ἑρμογένην, καὶ Εὐφρασον, ἡμέρα ι'.

Ῥυσθῆναι, Κόρη πανάμωμε, παθῶν ἐπικρατείας
τοὺς δούλους σου, τὸν σὸν ἐκτενῶς ἰκέτευσεν Κύριον καὶ
Δεσπότην, ὃν ἐκ τῶν σῶν, πάναγνε, αἱμάτων ἐσωμά-
τωσας ἡμῖν προσομιλήσαντα.

Μόνην γυναιξὶ σε τὴν ὥραιαν τῷ κάλλει εὐράμε-
νος, σωματοφόρος ἐκ γαστροῦ σου προελήλυθε, Κόρη,
Χριστὸς, θείαις ὥραιότησι καταφαιδρύνασα γένος
ἡμῶν· ὅθεν σε γεραίρομεν.

Ῥάδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθοι, ἀνεβλά-
στησας τὸν φυτουργὸν πάσης τῆς κτίσεως, μαράναντα
τὰ φυτὰ τῆς ἀκάρπου γνώσεως, πλίστιν σε ἡμῖν ἀλη-
θεστάτην φυτεύσαντα εὐσεβῶς, ἀχραντε Παρθένε
πανύμνητε.

Ἀγίων ἀγγέλων, Παρθένε ἁγνή, ὑπερέχουσα
ὡφθης, κυήσασα βουλῆς μεγάλης ἀγγελοῖ· Θεὸν Ἐμ-
μανουὴλ, βροτοὺς ἐπουρανίους αὐτοῦ τῇ καταβάσει
ἐργασάμενον, Κόρη, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀδιήγητον.

Ἔσθι μέχρι σοῦ, Παρθένε, ὁ θάνατος· ζῶν γὰρ
Χριστὸν ἐκυφόρησας τὸν δωρούμενον καθαρῶς εἰς
αὐτὸν τοὺς πιστεύοντας τὴν ἀθάνατον καὶ θείαν
ἐπολύτρωσιν· τοῦτον, παναγία, αἰτῆσαι λυτρωθῆ-
ναι πταισμάτων τοὺς δούλους σου.

Οὐ φλέξας σου τὴν μήτραν, οὐ σαλεύσας παρθε-
νίας σῆμαντρα ὁ σαρκιωθεὶς Λόγος ἐκ σοῦ προελή-
λυθε, παρέχων ἡμῖν ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν, Κόρη,
τοῖς μέλπουσιν· Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητός εἶ.

Στάμνον σε τὸ μάννα κεκτημένην τῆς θεότητος
ἔγνωμεν, Κόρη, κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, καὶ λυχνίαν,
καὶ θρόνον Θεοῦ, καὶ παλάτιον, καὶ γέφυραν μετ-
άγουσαν πρὸς θείαν ζωὴν τοὺς ἀναμέλποντας· Εὐλο-
γείτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψούτω
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

PATROL, GR. CV.

A formatur ex castis sanguinibus tuis, salvans eos
qui te veram Dei Matrem agnoscunt.

Qui consilio suo universum condidit sapienter,
volens homines reformare, uterum tuum, o Virgo,
inhabitavit.

Medere, Virgo, vulneribus animæ meæ divina
visitatione tua, mentemque meam negligentia ac
malitia bellatoris hostis obtenebratam, luce serena
perfunde.

Ecce, o Virgo immaculatissima, in utero tuo
concepisti Verbum Patri coæternum, et incarnatum
peperisti, a quo universis ex Adam natis jam col-
lipsis donatur reparatio.

Sublimior cœlis visa es, Deum cœlorum enixa, o
castissima, qui cœlestibus terrena conjunxit, sui-
que cognitionem **233** præbuit omnibus clamanti-
bus : Omnia opera, laudate Dominum.

Cum voce archangeli ad te lætanter clamamus,
o Virgo : Ave, maledictionis solutio : ave, omnium
malorum redemptio, quæ partu tuo inexcogitabili
homines deificasti.

Ex canons in festo SS. Menæ, Hermogenis et Eu-
graphi martyrum, die 10.

Ut servi tui a passionum tyrannide liberentur,
exora, o intemeratissima Puella, impense Dominum
ac Despotam tuum, quem ex castis sanguinibus
tuis corporasti, o castissima, quique nobiscum
conversatus es.

Solam te inter mulieres pulchritudine speciosam
inveniens Christus, o Puella, incarnatus processit
ex utero tuo, divina pulchritudine decorans genus
nôstrum ; quamobrem te veneramus.

Virga ex radice Jesse, florem protulisti universæ
creaturæ saturem, qui infrugiferae scientiæ plantas
arefecit, fidem autem verissimam nobis cum devo-
tione plantavit, o Virgo inviolata, omni laude di-
gnissima.

Sanctis angelis eminentior apparuisti, o Virgo
casta, magni consilii Angelum, Deum Emmanuel
enixa, qui descensione atque humiliatione sua ho-
mines fecit cœlestes, o Puella, propter inenarra-
bilem misericordiam suam.

Usque ad te mors perduravit, o Virgo ; vitam
enim Christum genuisti, qui pure in se credenti-
bus immortalem ac divinam redemptionem dona-
vit. Hunc, o sanctissima, deprecare, ut servi tui a
lapsibus liberentur.

Verbum ex te incarnatum, o Puella, uterum
tuum non comburens, virginitatis signa non com-
movens, processit, præbens incorruptionem et
vitam nobis concinentibus : **234** Benedictus es,
Deus patrum nostrorum.

Te urnam, divinitatis manna continentem agno-
vimus, o Puella : te arcam et mensam, te lucernam
ac thronum Dei, te palatium et pontem ad divinam
vitam transducentem eos qui concinunt : Benedicat
omnis creatura Domino, et superexaltet eum in
omnia sæcula.

Splendorem fulgureum partus tui natura nostra abjecta vidit, o purissima, et a nocte ignorantie et a tenebrosa passionum confusione liberata est: propterea te tanquam salutis nostrae causam veneramus. *Ex canone in festo S. Danielis Stylitæ conf., die 11.*

Totus homo ac perfectus apparuit, permanens id quod erat etiam post incarnationem, immutabilis Dominus, qui ex te natus est, o Deipara.

Libera me, Domina, a passionum violentia, et expugna nunc hostes impugnantes me: stabilem me firma in petra divinæ voluntatis; animam meam illumina, o porta lucis divinæ.

Naturæ leges in te innovatæ sunt; Verbum enim legislatorem, o castissima, vere supra causam ac rationem, genuisti, quod ab irrationalitate liberavit genus hominum, qui fideliter concinunt: Gloria potentiae tuæ, o amator hominum.

Dominum enixa, supernis potestatibus sublimior facta es, hominumque naturam deificasti, o sola omni laude dignissima. Unde te verissimam Deiparam, o Virgo, nos fideles corde et ore glorificamus.

Te patrocinium ac propugnaculum omnes fideles habemus, qui in profundo malorum, et in salo tribulationum semper periclitamur, o Deipara, sola hominum præsidium.

Propitia esto mihi, Virgo; et me peccati rhomphaea vulneratum **235** fomento intercessionis tuæ cura ac sana, dum clamo: Benedictus fructus ventris tui.

Illi qui te Deiparam esse sentiunt, o Domina sanctissima atque omni laude celebranda, verbis tuis inhaerentes nunc beatam te dicunt, quoniam beatum Deum nobis peperisti, quem in duabus naturis atque unica persona laudantes clamamus: O pueri, benedicite; sacerdotes, laudate; populi, superexaltate eum in omnia sæcula.

Parce mihi, Salvatore, qui natus, illesam atque incorruptam Genitricem tuam conservasti post partum, cum sedebis, ut iudices opera mea; dissimulans iniquitates meas et peccata mea, tanquam impeccabilis, tanquam Deus miserator atque hominum amator.

Ex canone in Dominica in qua celebratur memoria primorum patrum Adæ et Evæ.

Divinis oraculis aurem præbeamus, Christi apparitionem reboantibus. Ecce enim in spelunca nascitur, ex virgine puella ille, cujus partum horrore plenum astrologis apparens stella præmonstrat.

Nunc expectatio gentium ex Virgine procedit: et Bethleem opportune aperit paradysum Edem qui clausus erat, suscipiens Verbum corporatum, et in præsepio, secundum carnem, reclinatum.

Nunc redemptio nostra in præsepio reclinatur, et tanquam infans fasciis involvitur: et Magi reges veniunt ab Oriente ad videndum illum tanquam Deum ac regem natum super terram, et ad adorandum illum cum donis fideliter.

A Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἡ ἀπωθείσα φύσις ἡμῶν, πανάμωμε, εἶδε, καὶ νυκτὶς ἐξ ἀγνωσίας λελύτρωται, καὶ παθῶν τῆς σκοτῶδους συγχύσεως· διό σε ὡς αἰτίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν αἰδομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Δαριῆλ τὸν Στυλίτην, ἡμέρα ια'.

Ὁλος ἄνθρωπος ὤφθη, μέινας ὅπερ ἦν, καὶ μετὰ σάρκωσιν, ὃ ἐκ σοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς ἀναλλεώτως Κύριος.

Ῥῥῶσαι τῆς τῶν παθῶν με ἐπαγωγῆς, Δέσποινα, καὶ τοὺς πολέμουντας ἐχθροὺς με νῦν ἐκπολέμησον· στήριξον πέτρα με τῇ τοῦ Θεοῦ θελημάτων· τὴν ψυχὴν μου φωτίσον, πύλῃ τοῦ θείου φωτός.

B Νόμοι ἐν σοὶ φύσεως κεκαινοτόμηται· νομοδότην Λόγον γὰρ ἐγέννησας ὑπὲρ αἰτίαν ὡς ἀληθῶς, πάν-αγνε, καὶ λόγον, τῆς ἀλογίας ρυσάμενον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τῶν πιστῶς μελωδούντων· Τῇ δυνάμει σου δόξα, φιλόθρωπε.

Τὸν Δεσπότην τεκοῦσα ὤφθης ὑπερτέρα τῶν ἄνω δυνάμεων, καὶ βροτῶν τὴν φύσιν ἐθεουργήσας, μόνῃ πανύμνητε· Θεοτόκον ὅθεν παναληθεὶ ψυχῇ καὶ γλώσσῃ οἱ πιστοὶ σε, Παρθένε, δοξάζομεν.

Σὲ προστασίαν πιστοὶ καὶ τεῖχος πάντες κεκτήμεθα, οἱ ἐν βυθῷ τῶν κακῶν καὶ σάλῃ τῶν θλίψεων αἰεὶ κινδυνεύοντες, Θεοτόκε μόνῃ, τῶν βροτῶν τὸ καταφύγιον.

C Πλεος ἔσο μοι, Παρθένε, καὶ πληγέντα με ῥομφαίᾳ ἁμαρτίας ἐν μυντῶσει τῆς σῆς θεραπείευσον προσεβίας κρᾶζοντα· Εὐλογῆμένος ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Οἱ Θεοτόκον, Δέσποινα παναγία, φρονούντες σε, ῥήμασιν ἐπόμενοι τοῖς σοῖς, πανύμνητε σεμνῇ, μακαρίζομεν, ὅτι Θεὸν μακάριον ἔτεκες ἡμῖν, ὃν ἐν δυοὶ ταῖς οὐσίαις, μὴ δὲ ὑποστάσει ἀνυμνοῦντες βῶμεν· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε, ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε, λαοί, ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέισαί μου, Σῶτερ ὃ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς· κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἁμαρτίας μου ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεῆμων ὡς Θεός, καὶ φιλόανθρωπος.

D Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς μνήμης τῶν ἁγίων προπατόρων Ἀδὰμ καὶ Εὔας

Ῥητῶν ἐνθῶν ἀκούσωμεν, βωόντων τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνάδειξιν· Ἰδοὺ γὰρ σπηλαίῳ τίκτεται, Κόρης ἐξ ἀπειρογάμου, οὗ τὸν φρικτὸν τόκον προμηνύει ἀστρολόγοις ὁ ἀστήρ ἐπιφαινόμενος.

Νῦν ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν ἐκ Παρθένου προέρχεται, καὶ Βηθλεὲμ τὴν κεκλεισμένην ὑπανοίγει πρόσφορος· Ἐδὲμ, Λόγον σωματούμενον εἰσδεγμένη, καὶ φάτῃ σαρκὶ ἐπανακλινόμενον.

Νῦν ἡ ἀπολύτρωσις ἡμῶν ἐν φάτῃ ἀνακλίνεται, καὶ σπαργανούται ὥστερ νήπιον, καὶ Μάγοι ἀνατολῶν βασιλεῖς ἀφίκοντο, τοῦτον ὡς Θεὸν καὶ βασιλέα τεχθέντα ἐπὶ τῆς γῆς βλέψαι, προσκυνῆσαι σὺν δούροις πιστῶς.

Ὁ πλῆρης κενύεται σαρκὶ δι' ἡμᾶς, καὶ ἀρχὴν ὁ ἄνθρωπος ἀναρχος δέχεται, πτωχεύει δὲ ὁ πλούσιος καὶ Λόγος ὢν Θεοῦ ἐν φάτῃ τῶν ἀλόγων, προσκλίνεται ὡς βρέφος, τῶν πάντων ἀνάπλῃσιν ἀπ' αἰῶνος ἐργαζόμενος.

Νέον ἐπὶ γῆς παιδίον γνωρίζεται ὁ ὢν σὺν Πατρὶ αἰὶ καὶ Πνεύματι, σπαργανούται δὲ ὁ τὴν γῆν σπαργανώσας ὁμίχλῃ σαφῶς, καὶ ἐν φάτῃ τῶν ἀλόγων ἀνακλίνεται· τούτου νῦν προσορτάσμεν γεγηθότες τὴν ἀσπορον γέννησιν.

Ἰδοὺ, καθὼς προεῖπεν ὁ προφήτης, ἐν γαστρὶ συνέλαβεν ἡ ἀπειρόγαμος Θεὸς, καὶ τεκεῖν σαφῶς· ἐπιγεται ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ, ὅπου πάντες ψάλλομεν· Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητός εἰ.

Ἐκ τῆς παρθενικῆς, Χριστὲ, αἱμάτων σωματούμενος ἀρρήτῃ λόγῳ, καὶ ὡς βρέφος τέλειον ἐν σπηλαίῳ, ὑπερβολῇ εὐπλαγχνίας, Ἰησοῦ, ἀποκτείνε· ἀσπὴρ δὲ σε πόρρωθεν ἐμήνυσεν ἀστρολόγοις· Ὑμνεῖτε, πιστεῖ κραυγάζουσι, καὶ ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φορέσας με ἐκ τῆς Παρθένου προέρχεται, καὶ σπηλαίῳ τίκεται Λόγος ὁ τοῦ Πατρὸς ἀσυγγύτως, χόρευς, ἡ κτίσις, φωναῖς εὐχαρίστως μεγαλύνουσα αὐτοῦ τὴν δι' οἶκτον παναγίαν συγκατάβασιν.

Ἐκ τοῦ καρόνου εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐλευθέριον, ἡμέρᾳ ιε'.

Ὡς θρόνος πυρίμορφος, τὸν Κτίστην φέρεις, ὡς ἔμφυχος θάλαμος καὶ τερπνὸν παλάτιον, τὸν βασιλεῖα χωρεῖς γενόμενον ὅπου ἡμεῖς, Θεοχαρίτωτε.

Ῥάβδος δυνάμει ἐδλάσθησας τὸν Χριστὸν, ἐν ᾧ στηριζόμεθα· σὲ γὰρ ἐτύπου Ἀαρὼν ῥάβδος ποτὲ βλαστήσασα, ἀγεώργητε ἀγνή, περιστέρα ἀειπάρθε.

(97) De hac columba verba faciens Bernardinus de Busto in Mariali serm. 6, de Concept. parte II, ait inter alia : « Gloriosa Virgo ab omni labe immaculata, fuit figurata per columbam albam et mundissimam, quæ de arca Noe egrediens, atque nihil fœditatis tangens, cum ramo virentis olivæ est reversa, ut habetur Genes. viii cap., quod fuit in signum victoriæ. Ideo non debet corvus contra eam cruciari, licet eo mortuorum corporum putredine fœdatis, ipsa purissima columba in nullo penitus fuerit maculata. » Sic ille. Favet S. Andreas Cretensis in canone De conceptione B. Virginis ode 6, dum inquit :

Anna Columbam immaculatam concipiens in utero Impleta fuit verissimo spirituali gaudio.

Quibus verbis cum Virginem primo statim initio suo dixerit columbam immaculatam, negavit fuisse primo ex peccato originali corvum. Apparuit Spiritus sanctus in columbæ specie, cum Christus Dominus in fluminis Jordani undis effigiem peccatoris abluebat. Post lustralis undæ fluxum evanuit columba, solum efformata ad signum, et tamen tam cito transitura, sedulo delectu seligitur inter alios candidior, sincerior absque felle. Dominus

Qui plenus erat, propter nos exinanitus secundum carnem; et qui erat ante principium, incipit esse : qui dives erat, fit mendicus; et qui est Verbum Dei, in præsepio 236 brutorum irrationalium reclinatur, ut infans, omnium qui a sæculo sunt reparationem faciens.

Novus in terra puer agnoscitur, qui semper est cum Patre et Spiritu : fasciis autem involvitur ille qui tanquam fasciis, nebula terram manifeste circumdat; et in stabulo irrationalium reclinatur. Hujus nunc lætabundi incorruptam nativitatem festis vocibus præveniamus.

Ecce, quemadmodum prædixit propheta, Virgo Denique concepit in utero, et proxima est ad illum manifeste pariendum in spelunca Bethleem : cui omnes psallimus : Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Apparuit, Christo Jesu, incarnatus ex virgineis sanguinibus, ineffabili verbo : et tanquam perfectus infans, propter excessum misericordiæ in spelunca natus es. Stella autem te a longe astrologis manifestavit, cum fide clamantibus : Laudate et superexaltate Christum in sæcula

Portans me tanquam vestimentum, ex Virgine procedit, et in spelunca nascitur Verbum Patris sine commistione. Tripudiate, creaturæ, et gratis vocibus sanctissimam illius demissionem, quæ ex misericordia processit, magnificate.

Ex canone in festo S. Eleutherii martyris, die 15.

Tanquam thronus igniformis portas Creatorem; tanquam thalamus animatus, jucundumque palatium Regem continens factum similem nobis, o Deo charissima.

Virga virtutis germinasti Christum, in quo stabiles efficimur; te enim olim virga Aaronis pullulus figuravit, o casta, culturæ nescia, columba semper virgo (97).

ergo Matrem eligeret semper mansuram novem mensium claustrum, quæ aliquando sub felle, sub labe, et deditit fuisse generis consors? Quid? Venis ad hominem in serpente callidus hostis (inquit Hugo Victorinus apud Tilmanum in Allegoriis), qui fortasse, si permissus fuisset, in forma columbæ venire maluisset, sed hoc vas sibi Spiritus sanctus reservavit, quia profecto dignum non erat, ut spiritus malignus formam homini odio-am faceret, in qua postmodum idem Spiritus sanctus apparere debisset. » Sic ille. Et Magister Sententiarum libr. II, dist. 21 : « Voluisset quidem demon in specie columbæ venire; hæc nempe, ut animal innoxium et simplex, ad mulierem decipiendum congruentissimum diabolo fuisset instrumentum; sed non erat consentaneum et conveniens, ut per immundum et malignum spiritum redderetur homini columba invisa et exosa, in cuius postea specie Spiritus sanctus hominibus erat appariturus. » Hæc Magister. Dignum igitur non fuit ex illogico, columbam, in qua tot ante sæcula erat appariturus Spiritus, a callido hoste prius invadi, ne sic odiosa hominibus fieret, et inhabilis Spiritui sancto portando redderetur. Et dignum erit columbam nostram, Virginem Deiparam, Dei Filio portando ab æterno destinatum, a prima sui origine

Angelorum exercitus obstupuerunt, videntes quo pacto invisibilis, in forma nostra ex te, o Virgo Dei Genitrix, **237** accepta, visibilis factus esset: quem tu supplex precare, ut omnes qui te cum fide glorificant, salutis dignos efficiat.

In admirationem rapit omnem mentem miraculum tuum, o Virgo; paris enim Deum cum corpore, et nutrientem lacte nutris, sine virilis tori experientia, eo modo quem solus ipse novit.

O Maria, quæ tabernaculum sanctificationis effecta es, sanctifica miseram animam meam voluntatum sordibus inquinatam, et divinæ gloriæ participem effice illam.

Te solam mundissimam inveniens mundissimum Verbum Dei, o Dei sponsa immunis ab omni labe, ex utero tuo natum, emundat nos fideles a sordibus nobis adherentibus ex passionum intemperantia.

Tanquam imber descendit Christus in ventrem tuum, o Virgo, et universas vere irrigavit creaturas, exsiccans lutulenta idololatriæ flumina, solus beneficus.

Parce nobis, Domine, qui ineffabilem nativitatem tuam ex Virgine collaudamus, liberans nos famulos tuos a tentationibus, passionibus et angustis, per intercessionem ejusdem Virginis: tu quippe beneficus es, et solus amator hominum

Ex canone in S. Marinum (97'), die 16.

Multinoma puella, salve: sancta Maria Mater Christi, et Virgo: fidelium gloriatio, maledictionis redemptio, Evæ revocatio, miraculum inintelligibile, rubus incombustus, terra inculta.

Diviniloquorum prophetarum voces, prænuntiaverunt te, o Virgo, futuram Dei Genitricem, qui propter **238** ineffabilem misericordiam suam, humanam formam assumpsit.

Rumpitur sepes antiquæ maledictionis partu tuo: paris enim Deum Emmanuel, o castissima, qui benedictionibus universos terræ fines illustravit atque exhilaravit: quem laudantes, te cum fide glorificamus.

Novum nobis genuisti infantem, o casta, qui ex Patre sine tempore natus est ante sæcula: propterea, o Puella, te merito beatificamus.

Portam te vidit Ezechiel, o Deipara, per quam

Ex canone in festo S. Sebastiani, et sociorum, die 18.

Novum filium peperisti, cum qui cum Patre ante

fuisse maledicti serpentis veneno cumulatam, ut hoc pacto humano generi amabilis esset et divinæ maternitati idonea prepararetur? Si ex mente insignis theologi (ut in suo opere *De Conceptione* n. 1432 optime ratiocinatur Pintus Ramyrez) phantastica illa specie columbæ, etiam Spiritu sancto gravida horri horribus hominibus veniret, quia vera aliquando columba ipsius dæmonis bajulam se gessisset, quid si illa columba, quam diabolus reipsa indueret, postea indumentum Spiritus sancti scriberetur? Si nulla latentis Dei mundities umbram prisce columbæ nobis redderet plausibilem, quid si veritas ipsa obtruderetur? Cogita ergo

A Ἐξίστησαν ὁρῶσαι ἀγγέλων στρατιαί, πῶς ὁ ἀθεώρητος μορφή τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ὤράθη, Παρθένη Θεοκυήτορ, ὃν ἐκδυσάπει σωτηρίας ἀξιώσαι πάντας τοὺς πιστῶς σε δοξαζομένους·

Ξανίζει πᾶσαν ἔννοιαν τὸ θαῦμά σου, ἀγνή· τιτικεῖς γὰρ Θεὸν μετὰ σώματος, καὶ τὸν τροφέα τρέφεις γάλακτι, πείραν ἀνδρὸς μὴ γνοῦσα, αὐτὸς ὡς εἶδε μόνος.

Ἀγιάσματος σκηνὴν δεδειγμένη, Μαρία, μιανθεῖσαν ἡθοναῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἀγιάσον, καὶ θείας δόξης μέτοχον ποίησον.

Καθαρωτάτην μόνην σε εὐρὼν, πανάμωμε, Λόγος καθαρώτατος Θεοῦ σου ἐκ γαστρὸς ἀποτεχθεὶς πιστοῦς καθαίρει μολυσμῶ, Θεόνυμφε, προγεννομένου ἡμῖν ἐξ ἀκρασίας παθῶν.

Ὡς ὁμοῖος ἐν μήτρᾳ σου κατήλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ πᾶσαν κατήρδευσε τὴν κτίσιν ἀληθῶς, ξηράνας, Παρθένη, θολεροῦς ποταμούς εἰδωλομανίας, ὁ μόνος εὐεργέτης.

Φεῖσαι ἡμῶν τῶν ὀμνούντων σου, Κύριε, τὴν ἐκ Παρθένου ἀνέκφραστον γέννησιν, πειρασμῶν βυόμενος, καὶ παθὼν, καὶ θλίψεων ταῖς ἱκεσίαις αὐτῆς τοὺς σοὺς οἰκέτας, ὡς εὐεργέτης καὶ μόνος φιλόανθρωπος.

C transivit Sol gloriæ, qui hominem a corruptione eripuit: quem deprecare pro redemptione servorum tuorum.

Dei genitrix Maria, impensis precibus supplica Domino ac Filio tuo, ut ab igne liberentur ii, qui cum affectu modulantes canunt: Benedictus es, Deus patrum.

Vidit te Jacob scalam, o purissima, in qua inmixtus erat Deus, e terra ad cælum exaltans eos qui cum orthodoxa fide clamant assidue: Benedicite, opera Domini, Dominum.

D Facta Dei Mater procul ab omni corruptela ac sorde, omnibus supernis ordinibus nunc eminentior sedes; teque laudant, et cum affectu beatam dicunt omnes generationes, quemadmodum prædixisti, o casta: propterea ab omni necessitate libera mundum precibus tuis.

Ἐκ τοῦ κανόρος εἰς τὸν ἁγιον μάρτυρα Σεβαστιανόν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρᾳ ιγ'.

Νέον ἀπεκύψας οὖν, τὴν πρὸ αἰώνων Πατρὶ

columbam nostram reipsa ab origine dæmonis bajulam, et putabis non futuram Christo horri ut ab eadem bajulari pateretur? Foret tibi exosa species columbæ a primo sæculo, et Christo veniret grata veritas paulo ante præcorrupta? Et tamen columba nihil reipsa a dæmone contraheret, nihil Deo traderet, quid autem inde contraheret Maria, quid Deo dedit omnes norunt. Quidni ergo purissimam in intimis hospitium et singularem thronum columbam Verbo divino pararet Spiritus sanctus, qui sibi vitiatam etiam columbæ umbram penitus evitavit?

(97') Deest in Menæis impressis.

συννοούμενον, φύσεις καινίσασα νόμους, ἀγνή, Α παρθενομήτορ ἀχραντε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν σεπτῇ καὶ θεῖα γεννήσει σου.

Ἀγίασμα ὥφθη νοητὸν τοῦ πάντας ἀγιάζοντος, καὶ καθαρὸν, πανάμωμε, σκήνωμα· ἐκ σοῦ γὰρ ὥφθη Θεὸς σαρκούμενος, καὶ διπλοῦς φύσει κόσμῳ γνωριζόμενος ἐν μιᾷ ὑποστάσει, Θεόνωμε.

Μόνῃ σε πασῶν ἐκ γενεῶν ἐξελέξατο ὁ ὑπερούσιος Θεός, καὶ οὐσιώθῃ δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος ὁ πλαστοουργὸς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, Θεογεννητορ, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἐπέφωτε τοῦ ἡλίου νεφέλη, πανάμωμε, ἀπέλασον τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη προσβεία σου, καὶ τὸν νοῦν μου φωτίσον τῇ ἀμελείᾳ σκοτισθέντα, ὅπως ὁμῶς σε, πανύμνητε.

Φθάρεισαν τὴν ἡμῶν ἐκ παραβάσεως οὐσίαν ἀνεκαίνισας, τὸν καινίζοντα τὰ πάντα θεῖα μόνῃ τῷ βουλῆματι κυήσασα, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη Θεοχαρίτωτα.

Στάμον χρυσὴν, παναγίαν τράπεζαν τοῦ Θεοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ὀνομάζομέν σε, ἀγνή, τόπον αγιάσματος, θρόνον ὑψηλότατον, ἐν ᾧ Θεὸς ἀνεπαύσατο, ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεός.

Ἀραιώθης τέξασα Θεὸν ὥραϊον καὶ Δεσπότην τὸν θείαις καταπαιδρύναντα ἀκτίσι τοὺς βροτοὺς, ἀγνή, ᾧ κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φρίττει νοερά στρατεύματα τὸ τοῦ Πατρὸς ὄρῳντα θεῖον ἀπαύγασμα, σοῦ ἐν ταῖς χερσὶν ἀνερμηνεύτως κρατούμενον, καὶ τὸ σὺν κεικτημένον ὁμολοῖμα, ἵνα βροτοὺς θεώσῃ, Παρθενομήτορ ἀπειρώγαμε.

Ἐκ τοῦ καρότος εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Βονιφάτιον, ἡμέρα 19.

Τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ, Δαυὶδ ὁ προεῖδε, τὴν σκηνὴν τὴν νοητὴν, τὴν πλάκα τὴν σεπτὴν, τὸ τῆς δόξης ἀγίασμα, τράπεζαν τὸν θεῖον ἄρτον τὴν χωρήσαντα, ἅμασι τὴν ἁγίαν Παρθένον ὁμνήσωμεν.

Ἐαυτὸν ἐκένωσεν ἐν τῇ γαστρὶ σου, μὴ κανώσας τοὺς Πατρικούς κόλπους ὁ ὑπερούσιος Θεός, καὶ σὺ υἱὸς ἐγένετο, πανάμωμε, σώζων τὸ ἀνθρώπινον.

Παρθέναν μετὰ τόκον ἐσπραγισμένην κατανοοῦσα, Κόρη, τὸν ἀφράστως τεχθέντα Λόγον ἐκ λαγόνων σου πιστῶς ἐμεγάλυνες.

(98) P. Joan. Euseb. Nierembergii in suis Exceptionibus cap. 13, cum ex anonymo prisco auctore Græco Deiparam Virginem appellasset tabulam a Deo scriptam, subdit: « Nimirum per Spiritum sanctum, qui suis Eam characteribus ab ipsa conceptione, qua formata fuit, exornavit, nec enim in illa prius aliquid scripserat demon. » Alludit ad tabulas legis digito Dei scriptas, quarum perfectio, propter quam dicitur lex Dei immaculata, typum referebat sanctissimæ Mariæ. Hoc magis declaratur ex Menæis Græcis die 10 Junii, ode 9, de S. Metho-

A sæcula simul esse intelligitur; ac nature leges innovasti, o casta Virgo, mater inviolata in partu tuo divino ac venerando, qui fuit supra totam naturam.

Facta es spiritalis sanctificatio illius qui sanctificat universa, ac mundum ejusdem tabernaculum, o immaculatissima 239 Dei sponsa; ex te enim apparuit Deus incarnatus qui in duplici natura atque unica hypostasi mundo notificatur.

Te solam ex universis generationibus elegit supersubstantialis Deus, et substantialis factus est propter nos natus homo, substantiæ humanæ plasmator, o Dei Genitrix, purissima Domina.

O tota immaculata, lucidissima solis nubes, depelle animæ mez nubes intercessionibus tuis, et mentem meam illumina, negligentia tenebris obductam, ut laudare possim te, o omnibus laudibus digna.

Substantiam nostram, ob transgressionem corruptam, renovasti, illum enixa, qui sola divina voluntate sua innovat universa, o benedicta inter mulieres, divina gratia cumulatissima.

Te urnam auream, te mensam sanctissimam divini panis vitæ, te locum sanctificationis, o casta, nominamus, ac thronum altissimum in quo requievit laudabilis Deus patrum nostrorum.

Speciosa facta es, o casta, speciosum Deum ac Dominum enixa, qui divinis splendoribus suis mortales illustrat; cui clamamus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Horrescunt spirituales exercitus videntes divinum Patris splendorem, in tuis manibus inexplicabili modo detentum, et similitudinem tuam possidentem, ut homines deficiat, o Virgo mater innupta.

Ex canone in festo S. Bonifacii martyris, die 19.

Montem Dei, quem Daniel prævidit, tabernaculum spiritale, tabulam venerandam (98), gloriæ sanctificationem, mensam in qua panis divinus continetur, sanctam Virginem canticis collaudemus.

240 Seipsum exinanivit in utero tuo, nec tamen Paternum exinanivit sinum supersubstantialis Deus, et tuus filius factus, o purissima, ut salvum D faceret genus humanum.

Cum intelligeres, o Puella, virginitatem tuam post partum sigillatam permansisse, Verbum ex visceribus tuis ineffabiliter natum fideliter magnificabas.

dio, ubi dicitur:

Te novæ legis arcam vocamus,
Unaquæ novæ legis tabulam,
Ab ipso Numine sculptam,
Cui suum Deus Verbum inscripsit,

Pulchre, novæ legis tabula, a veteri peccati lege et communi antiqui delicti consortio aliena; pulchrius: ab ipso Numine sculpta, ut conceptionis Mariæ non nisi Deus artifex fuerit.

Clamo ad te, o Virgo, emunda ab omni sorde animam meam, et salvum fac me, o casta, quæ Salvatorem Deum verum in terra corporasti.

Rubus te ante præfigurabat, o omni laude dignissima, et castissima, dum ardebat et non comburebatur: etenim tu similiter non es combusta, quamvis Deus ex te incarnatus fuerit.

Ut lætis vocibus laudare possim te, o puella, libera me intercessionibus tuis a periculis, tribulationibus, et pravis cogitationibus, quæ me vexare conantur.

In te, Virgo casta, descendens ille superdivinus, incarnatus est eo modo quem ipse novit, atque homines deificavit, qui concinunt: Benedicite, omnia opera, et laudate Dominum.

Luce tua illumina me, o purissima Deipara, peccati tenebris occupatum, et concede mihi, o sponsa Dei, ut ambulem in die divinorum mandatorum, ut laudare possim te omni laude dignissimam.

Ex canone in pervigiliis seu præparationibus ad festum Nativitatis Domini, die 20.

Paradisus Edem reseratur, nascente te, Domine, ex puella Dei filia, secundum carnem in civitate Bethleem. Providentiam tuam admirabilem hymnis collaudamus.

Jam stella exorta est ex tribu Juda, quam cum agnovissent reges, ex Oriente advenerunt accelerantes iter, **241** ut viderent Christum natum in Bethleem secundum carnem.

Quomodo, o Verbum, suscipiet te spelunca angustissima ac villissima, natum in carne? Quomodo fasciis involveris, tu qui nubibus circumdas possum? Quomodo tanquam infans in brutorum stabulo reclinaberis?

O Edem olim mihi clausa, aperire in posterum, videns Christum infantem incarnatum, et in civitate Bethleem, quemadmodum illi placitum fuit, ex puella Virgine natum.

In spelunca Bethleem puella manifeste parit Deum factorem universi, et tanquam hominem fasciis involutum, reclinat nunc in præsepio.

Aurem præbeamus sermonibus sacris; Dominus nascitur puer propter nos, ejus principatus factus est super humerum ejus, et vocatur Angelus magni consilii Patris, princeps pacis Christus.

Sicut juravit Dominus, ecce complevit iusjurandum, dans nobis ex semine David Virginem matrem suam, ex qua natus est infans secundum carnem in civitate Bethleem, supra omnem conceptum verborum.

Virgo, alabastrum spirituale, fert Christum unguentum inexhaustum, quod in spelunca Bethleem egreditur ut in spiritu manifeste evacuetur, ut suavitate odoris sui repleat animas nostras.

Ex canone in festo S. Julianæ martyris Nicomedæ, die 21.

Virgo naturæ Conditorum parere festinat in

Ῥύπου πάντος ἀπόπλυνον, Παρθένη, τὴν ἐμὴν ψυχὴν, βοῶ σοι, καὶ σῶσον με, ἀγνή, ἣ τὸν ἀληθὲ Θεὸν Σωτῆρα ἐπὶ γῆς σωματώσασα.

Ἡ βάτος σε προετύπου, πανύμνητε, πρότερον κατωμένη, μηδαμῶς δὲ φλεγόμενη, πάντα γινε· καὶ γὰρ ὡς ἐκείνη οὐκ ἐφλέχθης Θεὸν σωματώσασα.

Ἵνα φωναῖς αἰσίαις ὁμολογῶ σε, Κόρη, παθὼν με ρῦσαι ταῖς πρессείαις σου, κινδύνων, καὶ θλίψεων, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, κακῶσαι με ζητούντων.

Ἐπὶ σὲ τὴν ἀγνήν ὁ ὑπέρθεος καταλθὼν, ὥσπερ οἶδε, σεσάρκωται, καὶ τοὺς βροτοὺς ἐθέλει σε μελερδοῦντας, Παρθένη· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ σῶ, πανάμωμε, τὸν ἐν σκότει συνεχόμενον τῆς ἁμαρτίας, Θεότοκε, καὶ δίδου ἐν ἡμέρᾳ πορεύεσθαι ἐνθέων προσταγμάτων, Θεόνομφε, ὅπως ὁμνῶ σε τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὰ προεόρτια τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἡμέρᾳ κ'.

Ἐδὲμ διανοίγεται, σοῦ γενομένου ἐκ κόρης θεό- παιδος ἐν τῇ πόλει, Δέσποτα, τῇ Βηθλεὲμ ἐν σαρκί· ὁμολογοῦμεν τὴν φρικτὴν εἰκονομίαν σου.

Ἄστρον ᾗδ' ἀνατέταλκεν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ὅπερ ἐπιγόνους βασιλεῖς κινήσεις ἀνατολῶν ποιοῦνται, καὶ φθάσαι ἐπιφύονται, ὅπως θεάσωνται Χριστὸν ἐν Βη- θλεὲμ σαρκὶ τιττόμενον.

Πῶς δέξεται σε, Λόγε, τιττόμενον σαρκὶ τὸ σπη- λαιον μικρότατον καὶ λίαν εὐτελές; πῶς εἰλιθήσῃ σπαργάνοις, ὁ περιβάλλων πόλιν νεφέλαις; πῶς ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων ἐπανακλιθήσῃ ὡς νήπιον;

Ἐδὲμ πάλαι κλεισθεῖσά μοι ἀνοίχῃται λοιπὸν. βλέπουσα Χριστὸν σαρκὶ νηπιόσαντα, καὶ ἐν τῇ πόλει, ὡς ἡδόκησε, τῆς Βηθλεὲμ ἐκ κόρης τιττό- μενον Παρθένον.

Ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ Κόρη τίττει ἐμφανῶς τὸν Θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν, καὶ ὡς βροτὸν ἐλλέσσα σπαργάνοις φάτνῃ ἐπανακλίνει νῦν.

Ἀκουτισθῶμεν λόγων ἱερῶν· ὁ Κύριος τίττεται παῖδion δι' ἡμᾶς, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὁμοῦ ἐγεννήθη, καὶ καλεῖται Ἀγγελος βουλῆς μεγάλης Πατρὸς, ἀρχὼν εἰρήνης Χριστός.

Ὡς ὥμοσε Κύριος, πεπλήρωκεν ἰδοὺ, ἐκ σπέρμα- τος δούς ἡμῖν Δαβὶδ τὴν ἐκτουτὸ Μητέρα Παρθένον, ἐξ ἧς βρέφος σαρκὶ ἐτέχθη ἐν πόλει Βηθλεὲμ ὑπὲρ λόγον.

Φέρει Χριστὸν ὥσπερ μῦρον ἀνάωντον το νοητὸν ἢ Παρθένο· ἀλάδαστρον, καὶ τοῦτο προέργεται ἐν σπηλαίῳ, πνεύματι ἀποκινῶσαι σαφῶς, ὅπως πλη- ρώσῃ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Ἰου- λιανήν, τὴν ἐν Νικομηδίᾳ, ἡμέρᾳ κα'.

Ἡ Παρθένο· τὸν Πλαστουργὸν τῆς φύσεως τεκεῖν

ἐπιγίνεται ἐν τῷ σπηλαίῳ, σάρκα ἐξ αὐτῆς καὶ ὑπόστασιν ἐρρήτον ὑπερφυῶς φορέσαντα, ὅπως θεώσῃ τὸ ἀνθρώπινον.

Ῥυόμενος τοὺς βροτοὺς ὁ συμπαθὴς ἐκ τῆς ἀγνῆς τίκεται ἐν Βηθλεὲμ, σπάργαντα καθάπερ νήπιον δεχόμενος.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην ἡ Θεοτόκος βίβουσα, θάμβει συσχεθεῖσα, « Τέκνον, ἀνεκραύγασε, πῶς νῦν σπαργανώσω σε, ψάμμω σπαργανούντα τὴν θάλασσαν; »

Θαῦμα καινοπρεπές! Ἡ Παρθένος ἐπιγίνεται ἡ ἀχραντος ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ τοῦ κυῆσαι Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα.

Θάλασσαν σπαργανώσας οὐμίχλῃ βουλήματι κυφορεῖται ὁ Κτίστης ἐκ Παρθένου κόρης, καὶ σπάργαντα ὥσπερ βρέφος καταδέχεται κόσμον λυτρούμενος.

Καίρε, χωρίον τοῦ ἀχωρήτου, Μητροπάρθενε· τοῦτον γὰρ σαρκοφόρον μέλλεις δι' ἡμᾶς ἐν σπηλαίῳ τίκεται, ἀχραντε, ἐπανορθούμενον τῶν οικειῶν χειρῶν τὸ πλαστούργημα.

Νέφει τὴν ἐπίδασιν αὐτοῦ τιθεὶς ὁ Κύριος διὰ νεφέλης ἡμῖν Παρθένου τίκεσθαι ἔρχεται, ὅπως λύσῃ τῶν ψυχῶν ἡμῶν τῆς ἀμαρτίας ζοφερά νέφη, βοῶντας αὐτῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φέρουσα τὸν φέροντα πάντα, πρὸς Βηθλεὲμ ἔρχῃ, Παρθέने, τοῦτον καὶ κυῆσαι, καὶ φάνη προσανακλίνει καθάπερ νήπιον, τὴν τῶν βροτῶν ἀνάκλινιν διαφερόντως ἐργαζόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μεγαλομάρτυρα Ἀναστασίαν, ἡμέρα κβ'.

Πτωχεύει ὁ πλούσιος δι' εὐσπλαγχνίαν ἐκ Παρθένου τικτόμενος· Μάγοι εὐτρεπίζονται Ἀνατολῶν βασιλεῖς τοῦτον θεάσασθαι πιστῶς, καὶ προσκυνῆσαι σαρκί.

ᾠφθῇ ὁ ἀόρατος Θεὸς ὑπερφυῶς τικτόμενος, δι' εὐσπλαγχνίαν πολλὴν ἐκ σοῦ, Παρθενομήτορ, πτωχεύσας ὁ πλούσιος, ὅπως ἀθανασίαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος πλουτήσῃ.

Οὗτος μόνος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ σοῦ, Παρθέने, σάρκα ὑπὲρ λόγον ἀληθῶς φορέσας, τεχθῆναι ἐν σπηλαίῳ ἐπιγίνεται, ὅπως με, οἶκον γινόμενον ληστών, δείξῃ ναὸν τοῦ θεοῦ Πνεύματος.

Ἀπειρόγαμε Κόρη, τὸν τῇ χειρὶ φέροντα ἅπασαν τὴν κτίσιν, ἐν μήτρᾳ φέρεις σαρκούμενον, ὃν καὶ τικτόμενον ἀνακλινεῖς ἐν τῇ φάνῃ βρέφος καθορώμενον τὸν προαιώνιον.

Ῥήσεις ἤδη πεπληρώνται τῶν προφητευόντων ἐν εἰπῇ Πνεύματι· ἡ Παρθένο· γὰρ ἐπιγίνεται ἐν σπηλαίῳ τίκεται τὸν παντέλειον.

Σαρκοφόρος προέρχεται ἐκ σῆς φωτοφόρου νηδύος, ἀχραντε, Βασιλεὺς ὁ ἐπουράνιος, ὡς ἐν θρόνῳ φάνη προσκλινόμενος.

Νῦν ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια, ἐν ξένῳ τοκετῷ Λόγος τοῦ Πατρὸς σωματούμενος ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ὡς νήπιον ὁρᾶται ἐν σπηλαίῳ δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν.

A spelunca; qui ex ipsa secundum ineffabilem hypostasim, carnem, tanquam vestem supra naturæ modum, accepit, ut deificaret genus humanum.

Ut homines liberaret, Deus ille piissimus ex Virgine casta **242** nascitur in Bethleem, et tanquam infans recipit fascias.

Cum Deipara virginitatem suam post partum sigillatam videret, stupore correpta, clamabat: O Fili, quomodo nunc fasciis te involvam, qui tanquam fasciis, arenis mare circumdas?

O novum miraculum! Virgo inviolata festinat parere in spelunca Bethleemtica Deum hominem factum.

Qui nutu voluntatis suæ mare, tanquam fascia, nebula circumdat, cum sit Creator, nascitur ex Virgine puella, et fascias tanquam infans recipit, ut redimat mundum.

Salve, o Virgo Mater, receptaculum illius, quem nihil capere potest. Hunc tu, o inviolata, in spelunca paritura es incarnatum propter nos, ut restitueret opus manuum suarum.

Dominus, qui ponit nubem ascensum suum, per nubem Virginis venit ad nos nasciturus ex illa, ut obscurissimas peccati nubes animarum nostrarum dissipet, dum eidem clamamus: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum, etc.

Ferens ferentem omnia, ad Bethleem venis, o Virgo, ibi eundem paritura, et tanquam infantem reclinata, ut hominum revocationem mirabiliter operetur.

C Ex canone duplici in festo S. Anastasii martyris, die 22.

Mendicat ille qui dives est, propter suam misericordiam e Virgine natus: reges Magi discessum præparant ab Oriente, ut illum intueantur incarnatum, et fideliter adorent.

Apparuit Deus qui erat invisibilis, supra humanum morem natus ex te, o Virgo Mater, propter multam misericordiam **243** suam, pauper factus qui erat dives, ut immortalitate humanum genus ditaret.

Hic solus Deus noster, qui ex te, o Virgo, vera carne ineffabiliter indutus, in spelunca nasci festinat, ut me, speluncam latronum effectum, templum divini Spiritus efficiat.

O puella viri nescia, fers incarnatum in utero tuo illum qui universam fert creaturam; quem etiam ex te natum in præsepio reclinās; et cernitur ut infans, ille qui est ante sæcula.

Jam completa sunt verba eorum, qui in Spiritu sancto prophetaverunt: Virgo enim accelerat parere in spelunca perfectissimum Deum.

Ex utero tuo lucifero procedit incarnatus Rex cœlestis, o inviolata, et in præsepio tanquam in throno reclinator.

Nunc in propria venit novo partu editum Verbum Patris incarnatum ex Virgine; et tanquam infans cernitur in spelunca propter summam misericordiam suam.

In spelunea subterranea e Virgine nasci properat
Christus. Exsultet universa creatura.

Civitas Dei animata, in civitate Bethleem paris
Christum, o Deipara, ineffabiliter, propter suam
misericordiam, perfectum hominem factum.

Sanaturus humanam naturam ob antiquam præ-
varicationem corruptam, sine corruptione novus
nascitur infans, et in sinu tuo, o innupta, tanquam
in throno residet, non discedens a consessu Pater-
næ deitatis.

Verbum incarnatum ex visceribus tuis ineffabili
modo procedit, o inviolata, et incipit esse ille qui
est ante sæcula, atque in præsepio jacet fasciis
involutus, dissolvens vincula peccatorum no-
strorum.

O miraculum, quod mentem stupore percellit!
Perfectum Deum ex te, o Virgo Mater, paritura es;
et in præsepio **245** reclinatura eum qui ipsis Che-
rubim est inaccessibleis, et immortalis natura.

Nunc venit Dominus, qui ubique præsens est, ex
Virgine natus in civitate Bethleem. Exsultate,
creaturæ occurrentes illi, et gloriæ cantica concin-
nentes in omnia sæcula.

Opuella Deo gratissima, paries infantem Creato-
rem sæculorum, qui prorsus est immutabilis, in
civitate Bethleem, propter ineffabilem misericor-
diam suam,

Paris, o Virgo Mater sancta, in civitate Bethleem,
divinissimum Verbum, ferens humanam naturam;
et ut matris est munus, lacte nutris illum qui nu-
trit universa: atque ut thronus igneus fers illum,
o sanctissima, ipsis Cherubim sublimior.

Nunc jucunde exsultet omnis creatura: etenim
nunc Deipara properat parere Verbum Deum de
Deo, factum hominem.

*Ex canone in pervigiliis seu preparationibus Na-
tivitatis Domini, die 25.*

Reges Persarum cum cognovissent te, o Verbum
Dei, Regem in terra natum ex Virgine, cum donis
venerunt festinantes ut adorarent te.

Erepturus nos Christus e tenebris malitiæ, pro-
cedit secundum carnem oriturus ut homo.

Redempturus Dominus ab antiqua maledictione
genus humanum, nascitur ex te secundum carnem,
o summe inviolata ac benedicta; propterea cum
laudibus glorificamus te, gloriam et gloriationem
nostram.

Nunc venit Christus in propria cum corpore
alieno: peregrinemur omnes a passionibus inho-
nestis, et illum natum in carne suscipiamus.

245 Quomodo angustissima spelunca suscipiet
te, o Rex, spiritu pauperem, et universa ditantem?
Quomodo aspiciet te humana natura corpore vesti-
tum? Adoramus humiliationem tuam.

Laudamus te, o unice casta, omnium honorum
causam: etenim incarnatum Verbum, ob excessum
benignitatis ejusdem, peperisti; ejus nativitatem
in civitate Bethleem stella præmonstravit.

Ἀπηλαίψ ὑπογαίῃ τεχθῆναι ἐκ τῆς Παρθένου,
Χριστὸς κατεπέφτεται. Ἀγαλλιάσθω ἡ σύμπασα
κτίσις.

Πόλις ἔμφυγε Θεοῦ, ἐν τῇ πόλει Βηθλεὲμ ἀπο-
τίκταις τὸν Χριστὸν, Θεοτόκε, ὑπὲρ νοῦν γενόμενον
δι' εὐσπλαγχνίαν τέλειον ἀνθρώπων.

Ἰώμενος τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν τῇ ἀρχαίᾳ
παράβασαι φθαρῆσαν, δίχα φθορᾶς νῦν τίκτεται
βρέφος, καὶ σοῦ ἐν κόλποις ὡς θρόνῳ καθέζεται,
ἀνύμφευτε, τῆς Πατρικῆς μὴ ἑκστάς συνεδρία Θεο-
τήτος.

Σσαρκωμένος Λόγος, ἐκ σῆς προέρχεται, δαχρῶντε,
νηδύος ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀρχεται ὁ προαιώνιος, καὶ
φάτνη καίται σπαργανούμενος, καὶ διαλύει σειρὰς
τῶν ἐγκλημάτων ἡμῶν.

Θαῦμα διάνοιαν ἐκπλήττον, τὸ τελούμενον ἐκ
σοῦ, Παρθενομήτορ· κύειν μέλλεις Θεὸν, καὶ φά-
τνη ἀνακλίνει τὸν Χερουβὶμ ἀπρόσιτον, καὶ ἀχώ-
ρητον τῇ φύσει.

Νῦν ἦλθεν ὁ Κύριος, ὁ πανταχοῦ παρὼν, [ἐκ] Παρθέ-
νου τικτόμενος ἐν πόλει Βηθλεὲμ· ἀγάλλου, ἡ κτίσις,
ὕπαντῶσα αὐτῷ, καὶ δοξαλογοῦσα εἰς πάντας τοὺς
αἰῶνας.

Ὁ θεοχαρίτωτε Κόρη, τέξεις βρέφος· τὸν Ποιη-
τὴν τῶν αἰώνων, καὶ ἀναλλοίωτον, ἐν Βηθλεὲμ τῇ
πόλει, δι' ἄφατον ἔλεος.

Φέροντα φύσιν βροτείαν, Παρθενομήτορ ἁγία,
τίκταις ἐν πόλει Βηθλεὲμ τὸν ὑπέρθεον Λόγον, καὶ
γαλουχεῖς μητροπρεπῶς τὸν τρέφοντα ἅπασαν κτί-
σιν· ὡς δὲ πύρινος θρόνος τοῦτον φέρεις, παναγία,
ἀνωτέρα Χερουβὶμ.

Φαιδρῶς πᾶσα ἡ κτίσις νῦν ἀγαλλιάσθω· ἡ Θεο-
τόκος τεκεῖν νῦν ἐπιλείπει τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον,
βροτὸν γενόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος ἐν προορτίᾳ τῆς γεννήσεως
τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κγ'.

Γινόντες σε βασιλεῖα ἐν γῇ ἀποτικτόμενον ἐκ Παρ-
θένου, οἱ βασιλεῖς Περσῶν, Λόγε Θεοῦ, μετὰ δώ-
ρων σπεύδουσι τοῦ προσκυνῆσαι σοί.

Ζόφου ἐξαιρούμενος ἡμᾶς κακίας ὁ Χριστὸς,
προέρχεται σαρκὶ τεχθῆναι ὡς ἀνθρώπος.

Κατάρax· παλαιὰς λυτρούμενος τὸ ἀνθρώπινον ὁ
Δεσπότης ἐκ σοῦ σαρκὶ τίκτεται, πανάχραντε, εὐ-
λογημένῃ· δεῖ ἐν αἰνέσει σε δοξάζομεν, δόξαν ἡμῶν
καὶ καύχημα τυγχάνουσιν.

Νῦν ἔχει ἐν ἁλλοτρίῳ ὁ Χριστὸς σῶματι ἐν τοῖς
ἰδοῖς· ξενωθῶμεν ἅπαντες τῶν ἀτίμων παθῶν, καὶ
τοῦτον δεξώμεθα σαρκὶ τικτόμενον.

Πῶς δέξεται, Βασιλεῦ, σὺ μικρότατον σπῆλαιον,
γνῶμῃ πτωχεύσαντα τὸν πλουτίζοντα τὰ σύμπαντα;
πῶς βλέπει σε βροτῶν φύσις σωματούμενον; Προ-
σκυνοῦμεν τὴν σὴν συγκατάβασιν.

Ἦμνοῦμέν σε τὴν πάντων αἰτίαν τῶν ἀγαθῶν,
μόνη ἀγνή· σωματοφόρον γὰρ Λόγον ὑπερβολῇ χρη-
στότητος τέτοκας, οὗ τὴν γέννησιν προσμήνυσεν
ἀστὴρ ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει.

Ἄρατος ἐκ γαστρὸς σου προέρχεται τεχθῆναι ἀρ-
ρήτην λόγῳ, καθωραῖσαι τὸ ἀνθρώπινον ἀφθαρσίῃ,
Παρθένε, θέλων ὁ ἀγαθοδότης Κύριος, ᾧ νῦν με-
λωδοῦμεν· Ὑμνεῖται τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις, καὶ
ὑπερυψοῦται εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις, Υἱέ μου, ὅλην τοῦ πνεύματος τὴν ἰδέαν,
καὶ πῶς σε φέρω ὅμοιον ἐμοὶ κατὰ πάντα γεγο-
νότα· ἔλεγεν ἡ ἀπειρόγαμος ἐμπλητομένη ἦν ὡς
Θεοῦ Μητέρα τιμῶμεν, πιστοί, πάντες, καὶ ἐν
αἰνέσει συμπῶνως δοξολογῶμεν.

Ἐκ τοῦ καρδός ἐν τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χρι-
στοῦ γέννησιν, ἐν ᾗ ἐπιτελούμεν μνήμην τοῦ
ἀγίου Ἰωσήφ τοῦ μνηστορος τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου.

Σαρκὶ Χριστὸν ἀπεκύησας, ἀγνή, ἐν Βηθλεὲμ,
ἀπειρόγαμε, σπαργάνοις αὐτὸν εἰλιξάσα, οὗ τὴν
ἐπιδημῖαν καταπλαγείς Ἰωσήφ σὺν φόβῳ μεγαλύνει,
προσκυνοῖ τὴν τοῦτο δύναμιν.

Ἐάρκα εἰληφότα ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, Παρθένε
ἀγνή, καὶ ἐν σπηλαίῳ γεννηθέντα, καὶ ἐν φάτνῃ
τεθέντα ἰδὼν Ἰωσήφ ὁ δίκαιος τὸν καθ' ἡμᾶς ὁρα-
θέντα Θεὸν ὁμοίως ἐμεγάλυνεν.

Λύων τοῦ νοός σου προφανῶς ἐπέστη ὁ ὁράτορ
ἀμφιβολίαν πᾶσαν, λέγων σοι· Μὴ φοβηθῇς. Ἰωσήφ,
Μαριάμ τὴν ἀγναντον νῦν παραλαβεῖν. Γαστρὶ γὰρ
φέρει τὸν φέροντα θεῖον τοῦτο [αὐτοῦ] δυναστεία
τῇ σύμπαντι.

Εὐρέθη, ὡς ἔφη προφήτης Δαβὶδ, ἐν γαστρὶ ἡ
Παρθένος χωρήσασα τὸν φύσει ἀπερίγραπτον Θεὸν
Ἐμμανουήλ, ὅπερ μὴ ἐνοήσας ὁ θεὸς ἐδιδάχθη
Ἰωσήφ ὑπ' ἀγγέλου, νυκτὶ καθεύδων ἀοιδίμως.

Νέον ἐπὶ γῆς παῖδιον ἐώρακας Παρθένου ἀγνῆς
ἀποτικτόμενον τὸν προτέλειον καὶ πρὸ πάντων αἰώ-
νων ἐκφύοντα Πατρός, καὶ ἀγγέλων ἀνυμνοῦντων
τοῦτον ἤκουσας· ἔνδον τοῦ σπηλαίου κείμενον, Ἰωσήφ,
ἐπὶ φάτνης, πανεύφημε.

Συμβόλοις ἱεροῖς σε τυπομένην Ἰωσήφ ὁ δίκαιος,
θεοχαρίτωτε ἀγνή, ἐγνωνκώς βάδδω κληροῦται σου
τὴν μνηστέαν τὴν σεπτήν, ἐπιμνησθεὶς Ἀαρὼν τῆς
βλαστησάσης ποτὲ ἀγίας βάδδου.

Νόμου τῆς σκιάς εἶδες ποθείσας τῇ τῆς χάριτος
φωτοχυσίᾳ· φωτεινὴν νεφέλην, τὴν Παρθένον, τὸν
νοητὴν ἀνατέλλουσαν σαρκὶ Ἥλιον ἐβλεψας, καὶ
ὥσπερ ἀστήρ πάντας ἐφώτισας τοὺς βοῶντας, σφὲ
Ἰωσήφ, ἐκάσποτε· Εὐλογεῖται ἡ κτίσις πᾶσα τὸν
Κύριον.

Φυλάττουσαν τὴν παρθενίαν ἀκήρατον, τὴν ἀγνήν
ἐφύλαξας, ἐξ ἧς Θεὸς Λόγος ἐσαρκώθη, φυλάξας
παρθένον αὐτὴν μετὰ γέννησιν ἀπάρρητον, μεθ' ἧς,
Θεοφόρε Ἰωσήφ, ἡμῶν μνημόνευς.

Ἐκ τοῦ καρδός εἰς τοὺς ἀγίους διαμυρίους
μάτυρας, τοὺς ἐν Νικομηδείᾳ καέντας, ἡμέ-
ρα κη'.

Ὑμῶν σε, πανύμνητε εὐλογημένη, Θεὸν ὑπερ-

A Speciosus Dominus, bonorum dator procedit
nasciturus ex utero tuo, o Virgo, ratione ineffabi-
li, volens humanum genus incorruptione decorare.
Illi nunc concinimus: Laudet Dominum omnis
creatura, et superexaltet eum in saecula.

Fers, o Fili mi, totam spiritus ideam, et quomodo
ego sero te, in omnibus mihi similem effectum?
Ita loquebatur Virgo stupore percussa, quam tan-
quam Dei Matrem fideles omnes honoremus, et
consonis vocibus laudum glorificemus.

*Ex canone in Dominica post Christi Nativitatem,
in qua celebratur memoria S. Josephi sponsi
B. Mariae Virginis.*

B Christum incarnatum in Bethlehem peperisti, o
Virgo innupta, eumdemque fasciis involvisti; cujus
adventum Joseph stupore percussus cum timore
magnificat, et adorat illius potentiam.

Cum vidisset Joseph justus Deum accepisse car-
nem ex castis visceribus tuis, o Virgo pura, et in
spelunca natum atque in praesepio collocatum fuis-
se, magnificabat eum hymnis, qui similis nobis
apparebat.

Ut omnem mentis tuae ambiguitatem aperte re-
moveret, apparuit tibi angelus, dicens: « Ne timeas,
Joseph, accipere nunc Mariam immaculatam; etie-
nim fert in utero **246** illum qui divina potentia
sua fert universa.

Inventa est, sicut dixit propheta David, Virgo
in utero comprehendens illum, qui natura est
incircumscriptus, Deum Emmanuel. Quod eum
divinus Joseph non intelligeret, ab angelo noctu
edoctus est dum dormiret.

Novum in terra puerum vidisti, o nobilissime
Joseph, ex Virgine casta natum, qui ante omnia
saecula natus est ex Patre; et audivisti angelos
collaudantes illum intra speluncam in praesepio
jacentem.

Cum te sacris symbolis figuratam agnovisset
Joseph justus, o Virgo Deo charissima, per virgæ
sortem venerandum conjugium tuum accepit, in
memoriam reducens sanctam virgam Aaronis, quæ
olim germinaverat.

D Legis umbras vidisti abundantia luminis gratiae
perfusas; et e Virgine, nube lucida, orientem in
carne intellectualem solem aspexisti: et tanquam
astrum illuminasti, o sapiens Joseph, omnes qui
clamant assidue: Benedicat omnis creatura Do-
minum.

Custodisti, o Deifere Joseph, Virginem, quæ
virginitatem incorruptam conservavit; ex qua
Deus Verbum incarnatus est, conservans illam
virginem post partum ineffabilem. Tu, o Joseph, una
cum illa memor esto nostri.

*Ex canone in festo SS. martyrum duorum millium,
qui in civitate Nicomediae igne assumpti sunt,
die 28.*

Laudes tibi concino, o omni laude dignissima,

ac benedicta, quæ in carne peperisti Deum omnibus laudibus superiorem, qui triumphatores ac vi- ciores hostis magnificavit.

Ut humanam deificaret naturam, Deus homo factus est ex te, o Virgo casta, modo ineffabili atque inexcogitabili: **247** propterea nos fideles concordibus vocibus te beatam appellamus.

Cum redempti fuerimus per partum tuum, o be- nedicta, ab antiqua maledictione, benedictionem, vitam ac redemptionem accepimus, nos qui te Deiparam glorificamus.

Ut Deus cum supernis spiritibus conjungeret eos qui in magnum prævaricationis barathrum pro- lapsi erant, uterum tuum inhabitavit, o inviolatissima, et caro factus est.

Per virtutem Jesu, qui ex te incarnatus est, o B Maria, permansisti vere virgo post partum, quem- admodum fueras ante partum. O miraculum, quod humanam fidem transcendit!

Excelsior cælis apparuisti, o tota sancta atque inviolata, dum Dominum ac Deum omnium pepe- risti, quem impense atque enixe deprecari ne cesses pro salute eorum qui te cum fide serventi glorifi- cant.

Vidit te Ezechiel, o Virgo, portam clausam, per quam transivit Jesus, qui habitavit in utero tuo, et carnem accepit ex sanguinibus tuis sine ulla permistione aut confusione.

O tota immaculata et casta, quæ lucem illam divinam peperisti quæ ex Patre refulsit, animam meam erroribus vitæ obtenebratam, et hostium ludibrium factam, miserare, et salutaris poenitentiae luce dignam fac illam.

A ὤμνητον ἐν σαρκὶ κυήσασα, τὸν μεγαλύναντα τοὺς ἀθλοφόρους, καὶ τὸν ἐχθρὸν καταπαλαίσαντα.

Ἵνα θεώσῃ τὴν ἀνθρώπινον, ὁ Θεὸς ἐγένετο ἀνθρω- πος ἐκ σοῦ, Παρθένε, τῆς ἀγνῆς, ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν διὰ τοῦτο σε συμφώνως οἱ πιστοὶ μακαρί- ζομεν.

Αὐτρωθέντες τῷ τόκῳ σου, εὐλογημένη, τῆς πρὶν κατάρας εὐλογίαν ἀπειλήφαμεν, καὶ ζωὴν καὶ λύ- τρωσιν, οἱ σὲ Θεοτόκον δοξάζοντες.

Ἵνα Θεὸς τοῖς ἀνὴρ συνάψῃ τοὺς ἐλισθίσαντας παραβάσεως εἰς μέγα βάραθρον, τὴν σὴν γαστέρα ὀκῆσας, πανάχραντε, καὶ σάρξ ἐχηρημάτισεν.

B Μετὰ τόκον ἀληθῶς ὡς πρὸ τόκου, Μαρία, τῇ δυνάμει τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος Ἰησοῦ, διέμεινας παρθένος ὄντως, θαῦμα παράδοξον.

Ἵψηλοτέρα ὤφθης οὐρανῶν, κυήσασα πάντων τὸν Δεσπότην καὶ Θεὸν, ὃν ἐκτανὺς καθικετεύουσα μὴ παύσῃ, παναγία ἄχραντε, σῶσαι τοὺς πίστει θερμῇ δοξολογούντάς σε.

Ἰεζεκιὴλ πύλῃν βλέπει κεκλεισμένην, Παρθένε, δι' ἧς διώδευσεν Ἰησοῦς ὁ σκηνώσας ἐν μήτρῃ σου, καὶ σάρκα ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων φορέσας ἀσυγχύ- τως.

C Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸ θεῖον, τὸ ἐκ Πατρὸς ἀνάμψαν τὴν σκοτισθεῖσάν μου ψυχὴν ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου, καὶ γενοῦσαν τῶν ἐχθρῶν, πανάμωμε, πατρύνον, οἰκτιρῆσον, καὶ φωτὶ μετανοίας σωτηρίου καταξίω- σον, ἀγνή.

ΘΕΟΤΟΚΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ.

THEOTOCIA.

Ex Paracletica Græcorum (99).

Ex canone sermō 11, ad Matutinum. Toni I.

248 Ordines incorporeorum nobiscum tibi con- cingunt hymnos, o Virgo omnibus laudibus cele-

(99) Liber Paracleticus (ut inquit Leo Allatius in suo opere *De libris ecclesiasticis Græcorum*.) dif- fert ab aliis Græcorum libris ecclesiasticis, quod in aliis certa sunt certis diebus decreta officia, ca- nones, seu troparia quæ recitari solent, quibus finitis reponuntur donec eadem tempora remeant, cum rursus ad recitandum suscipiuntur: ut Trio- dion, quod Quadragesimæ præcipue officio; Pen- tecostarum, quod a die Resurrectionis ad Pente- costem; Menæa, quæ singulis mensibus: Paracle- ticus tantum semper præ manu est, et omnibus

D Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὅρθρον. Ἦχος α'.

Τάξεις ἀσωμάτων σὺν ἡμῖν σε ἀνομνοῦσι, Παρθένε πανόμνητε· τὸν γὰρ ἀπερίληπτον ἐν σῇ γαστρὶ σω-

diebus aliquid in eo invenitur, quod sive in Missa, sive in Vesperis sive in Matutino, sive in aliis officiis recitatur. Quando enim in aliis officiis pro- pria desiderantur, quæ ad complementum officii pertineant, ad hunc lector remittitur. Dicitur, utpote, Paracleticus, quasi *consolatorius*; videntur enim omnia, quæ in eo sunt, eo maxime spectare ut peccatorem consolentur, hortentur, et quasi vi qua- dam compellant ut de commissis poenitentiam agat, et Deum, quem peccando offenderat, poenitentia et precibus sibi propitium reddat. Hinc modo ange-

ματωθέντα τέτοχα, μένσασα παρθένος, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, Θεόνομφε.

Ἁγία Θεόνομφε ἀγνή, ἀγίως ἀπεκύησας τὸν ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενον, Υἱὸν καὶ Λόγον Πατρὶ συν-ἀναρχον, τὸν καθαγιάζοντα ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τοὺς αὐτὸν εὐσεβῶς ἀγιάζοντας.

Ὁ πάλα Πατὴρ ἐξ ἀγεννήτου Υἱὸς γεννηθεὶς γέννησιν ἔσχε χρονικὴν, ἐκ σοῦ, Παρθένε, γεννηθεὶς, τὸν χρόνιον πόλεμον τῶν γηγενῶν ἐξἄρα θέλων ὡς εὐσπλαγχνος, ὁ ἡμερῶν τε καὶ χρόνων ἐπέκεινα.

Ῥητορεὺς οὐ δυνήσεται στόμα τοῦ τόκου σου τὸ ἀρρῆτον διηγῆσασθαι θαῦμα, Θεόνομφε· τὸν γὰρ ἀνερμήνευτον εἰκτεῖς καὶ φέρεις ἐν ἀγκάλαις χειρὶ κρατοῦντα τὰ σύμπαντα.

Πυρίνων λειτουργῶν τὸ πῦρ κύησας ἐφάνης παναμώμητος, καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης πρωτουργός, πάναγνε Παρθένε, ὑπερέχουσα, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη θεοχαρίτωτε.

Virgo castissima, benedicta inter mulieres, divina gratia cumulatissima.

lorum opem, modo apostolorum, modo martyrum, modo confessorum aliorumque sanctorum, prout dei, cuius officium recitatur, ratio exposcit. Unde etiam Paracleticus dei potuit, quasi *invocatorius*, sive *imploratorius*. Dividitur in octo partes, quas Graeci Tonos appellant. Uno namque tono officia unius hebdomadis implentur, altero subsequentis, et sic de singulis; quibus finitis, denuo ab initio exordiantur, et sic perpetuo isto circulo materiam Deum laudandi perpetuam sibi et nunquam deficientem suppediant. Licet autem Paracletica etiam nova Octoechos appelletur, differt tamen ab Octoecho, quod ille tantummodo a primis Vesperis ad Missam canones et troparia continet, Paracletica et illa et multo plura, cum et subsequentes Vesperas, et aliorum dierum inter hebdomadem officia integra exhibet. Ingens, sed apprime necessarium, et defectus aliorum supplens volumen. Quod forte a Josepho nostro compilatum ex acrostichide Sabbati octavi toni colligit vir eruditissimus Leo Alatius dissert 2, cum ibi habeatur:

Octoechi novae divinus finis, labores vero Josephi.

Porro cum in hoc Paracleticae volumine plures reperiantur canones sub Josephi nostri nomine, quae in his exstant theotocia de Graeco in Latinum translata, ut fructum ferant, et Marianae gloriae serviant, tibi, mi lector, exhibere curavi.

(1) Celebranda igitur (cum jure et merito celebrari possit) etiam laude ista, quod fuerit immaculate concepta. Hinc Petrus Montius libro 1 *De unius legis veritate*, cap. 77, ubi late defendit conceptionem B. Virginis immaculatam, ait inter alia: « Quam plures auctoritates comperimus, quae ab Ecclesia commemorantur in Virginis laudem, nec ullam in contrarium legimus. Quae quidem auctoritates non infectam et maculatam assignant, imo et totam perfectam et ab omni labe semotam, quemadmodum habetur in Cantico canticorum, ubi dicitur: *Tota pulchra es, amica mea, dilecta mea, formosa, columba mea, speciosa mea, et macula non est in te.* » Sic ille. An dubitas B. Virginem istius laudis, scilicet praeservationis ab originali, fuisse capacem? Audi Bustum in Mariali serm. 1, de Conceptione part. III, his te verbis instruente: « B. Virgo capacissima fuit gratiae praeservationis ab originali

A brahda (1); etenim illum qui est incomprehensibilis, in utero tuo incorporatum peperisti, permansens virgo qualis ante partum fueras, o sponsa Dei.

O Dei sponsa sancta et pura (2), sancte genuisti eum qui in sanctis requiescit, Filium ac Verbum Patri coaeternum, qui sanctificat in Spiritu sancto eos qui ipsum religiose pieque sanctificant.

Filius qui olim ex Patre ingenito genitus fuit, generationem temporalem habuit, ex te, o Virgo, generatus, bellum terrigenarum diuturnum allevare volens, utpote intime misericors, cum ipse sit omnibus diebus ac temporibus antiquior.

Os nullum, quantumvis eloquens ac disertum, potest ineffabile partus tui enarrare miraculum, o Dei sponsa; illum enim peperisti qui nullis verbis potest demonstrari, atque illum tuis brachiis gestasti, qui manu continet ac regit universa.

Ab omni labe ac novo immunis (3) ignem peperisti; unde inter igneos ministros primum locum tenens ac veluti antistes apparuisti, imo et illos et universas creaturas dignitate **249** superasti, o

peccato. Cum enim fuerit capax ut esset Mater Dei, et virgo perfecta ante partum, in partu, et post partum, cumque meruerit elevari super omnes angelicas hierarchias et effici Regina colorum, quanto magis fuit capax hujus gratiae ut sine peccato originali conciperetur? Certe multo plus: qui enim est capax majoris dignitatis, et excellentiae, multo est capacior minoris: et cui conceditur quod est majus, videtur etiam concessum quod est minus. » Sic ille.

(2) « Congruerat, inquit S. Bernardinus Senensis tom. II, Serm. 51, cap. 3, ut illa, quae placuit Altissimo ita ut fieret illius Sponsa, sic esset immaculata mente, sicut fuit intemerata carne. » Non autem fuisset haec Dei Sponsa, nec sancta, nec pura, nec immaculata, si peccati originalis reeditati, impuritati et maculae subjecta fuisset. Et quamvis nomine Sponsae Ecclesiam ipsam intelligeremus, attamen, ut inquit Marsilius antiquus auctor in librum II Sententiarum q. 20, a. 3, Sponsa in aliqua sui parte debet esse tota pulchra, et non esset hoc in aliqua parte, nisi Virgo ab originali fuisset praeservata. Ergo minor patet: quia si fuisset aliquo tempore sub peccato originali, tunc illo tempore fuisset maculata. Ergo non esset Sponsa tota pulchra in Virgine, nec in Christo: quia ille est Sponsus, et licet sit candidus, et rubicundus, et totus desiderabilis (Cant. v), tamen haec non est pulchritudo Sponsae, sed Sponsi, nec in aliquo alio, quia omnes alii rei sunt peccati actualis vel originalis, et sic nusquam esset Sponsa tota pulchra. » Sic ille. Vide Nierembergium in *Sacrostylabo* § V.

(3) Favet Petrus Apollinaris in carmine de Nativitate ita canens:

*Salve, Virgo Parens, labe quam nulla vetustis
Per tot ducta gradus criminis implicuit.*

Anonymus etiam poeta apud Bernardinum de Bustis in Mariali Serm. 9 de Conceptione, part. prima, in hunc modum loquens:

*Si decuit luctus sine labe effingere Matrem,
Matrem laticitiae plus decorare decet.
Immunem Sponsam voluit si crimine levi,
Sic illi voluit majus abesse nefas.*

Naturæ leges in te innovantur: nam legislatorem Christum, legibus carnalibus minime obnoxia peperisti, o innocentissima (4): illum, inquam, qui redemptionis leges sancit omnibus iis, qui canunt: Laudabilis et supergloriosus, Deus patrum nostrorum, etc.

Sacræ prophetarum voces multo ante tempore prænuntiaverunt te futuram esse Matrem Dei, qui universa creavit, cui canimus, o immaculata (5): Benedicite, etc.

Illum fers, qui fert universa: illum lacte nutris, qui cunctis cibum suppeditat: magnum tremendumque mysterium, quod intellectum tuum excedit, o arca venerandæ sanctificationis, Virgo Deipara: quoniam te cum fide beatam appellamus

Ex canone serm. iii, ad Matutinum.

Tanquam thronus igneus fers Creatorem: tanquam animatus thalamus, ac jucundum palatium Regem continens factum similem nobis, sed sine mutatione aut perturbatione sui ipsius.

O sanctissima Domina, quæ sola Filium carentem tempore in tempore incarnatum peperisti, medere omnibus passionibus miserimæ animæ meæ ex diuturno tempore contractis.

Illum paris, quem Pater genuit ante omnia sæcula: nutris nutritorem, nulla virilis copulæ facta experientia. Miraculum paradoxum! mysterium novum! propterea omnes fidelium animæ te glorificant, o Deo charissima.

Totum Adam, tanquam vestem, assumpsit Verbum, ex te, o Deipara, totum carne amictum procedens. Ipsum ergo, o Deipara, suppliciter exora, ut ab omni tentationum genere et ab igne æterno nos eripiat.

250 Stupore percussæ mente excesserunt angelorum legiones, intuentes quomodo ille qui est invisibilis, in humana forma ex te assumpta visibilis appareret: quem tu, o Virgo Dei Genitrix, supplex precare, ut omnes qui te fideliter glorificant salute dignos efficiat.

Templum sanctificationis Dei, qui in te habitavit, modo ineffabili, facta es, o Virgo. Eundem deprecare, ut nos a peccatorum sordibus emundet, ut domus et habitaculum Spiritus sancti esse agnoscamur.

Unum Trinitatis venerandæ in duabus voluntatibus unam hypostasin habentem peperisti, o ab omni macula immunis (6): quem enixe precare pro omnium nostrum salute.

(4) Optime Bernardinus de Busto in suo Mariali serm. 9, de Conceptione parte iii, « Sicut, inquit, ignis nunquam fuit sine calore, nec aqua aliquando fuit sine humore, ita B. Dei Genitrix nunquam fuit sine innocentia. » Sic ille. Et merito quidem cum innocentia sit B. Virginis, quatenus hæc est Dei Mater, quædam proprietates et forma, ut in sua *Umbra virginea* n. 215, observat P. Aloysius Novarinus. Jure proinde B. Virgo a Joseph nostro tanquam innocentissima agnoscitur, et salutatur: O innocentissima.

Νόμοι ἐν σοὶ φύσεως καινίζονται. Τὸν νομοθέτην γὰρ Χριστὸν διχα νόμων τῶν σαρκικῶν τίτεις, παν-αμώμητε, πᾶσιν ἀπολύτρωσιν νομοθετοῦντα τοῖς μέλπουσιν. Ὁ αἰνετός τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Ἰεραὶ σε πόρρωθεν φωναὶ γενήσεσθαι μητέρα τοῦ πάντα ἐκτεταμένου προκατήγγειλαν Θεοῦ, ᾧ μέλομεν, ἄχραντε. Εὐλογεῖτε...

Φέρεις τὸν τὰ πάντα φέροντα καὶ γαλουχεῖς τὸν πᾶσι τροφὴν παρέχοντα, μέγα καὶ φρικτὸν τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυστήριον, κιωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος, Παρθένη Θεοτόκε, ὅθεν σε πιστεῖ μαχαρίζομεν.

B Ἐκ τοῦ διπλοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὡς θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Κτίστην, ὡς ἱμῶχος θάλαμος καὶ τερπνὸν παλάτιον τὸν βασιλεῖα χωρεῖς, γενόμενον ὅπερ ἐσμὲν, διχα τροπῆς καὶ φυρμού.

Ἡ μόνη τὸν ἄχρονον ὕδιν ἐν χρόνῳ τεκοῦσα σαρκούμενον, παναγία Δέσποινα, πάντα τὰ χρόνια τῆς παναθλίας μου ψυχῆς πάθη θεράπευσον.

Τίτεις ὃν Πατὴρ ἐγέννησε πάντων πρὸ αἰώνων, τρέφεις τὸν τροφέα, πείραν ἀνδρὸς μὴ γνοῦσα, παράδοξον τὸ θαῦμα, καινὸν τὸ μυστήριον, θεοχαρίτωτε· διὸ πᾶσα πιστῶν ψυχὴ δοξάζει σε.

C Ὅλον τὸν Ἀδὰμ ἐφόρεσιν ἐκ σοῦ, Θεοτόκε, ὅλος σαρκοφόρος προσελθὼν ὁ Λόγος· αὐτὸν οὖν, Θεοτόκε, δυσώπει τοῦ ρύσασθαι ἐκ πειρασμῶν παντοδαπῶν, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίζοντος.

Ἐξίστησαν ὁρῶσαι ἀγγέλων στρατιαί, πῶς ὁ ἀθεώρητος μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ὥράθη, Παρθένη Θεοκυήτορ· ὃν ἐκδυσώπει σωτηρίας ἀξιῶσαι πάντας τοὺς πιστῶς σε δοξάζοντας.

Ναὸς ἡγιασμένος ἐδείχθης τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν σοὶ οἰκῆσαντος, Παρθένη, ὑπὲρ νοῦν· αὐτὸν δυσώπει ἁμαρτιῶν ἡμᾶς ρύπου ἀποκαθάραι, ὅπως οἶκος γνωρισθῶμεν καὶ κατοικητήριον Πνεύματος.

D Ἐν δύο ταῖς θελήσει ἓνα τῆς σεπτῆς τέτοκας Τριάδος, πανάχραντε, φέροντα μίαν τὴν ὑπόστασιν, ὃν ἐκτενῶς δυσώπει πάντας ἡμᾶς σωθῆναι.

(5) Per præservationem præsertim a macula originali. Unde Marsilius doctor inter scholasticos insignis in libr. ii Sentent. q. 20, a. 2, ait inter alia: « Magis decuit Deum Virginem Matrem præservare a macula mentis, quam a dolore corporis. Patet: quia anima hominis est præstantior corpore; item, quia anima est expressior imago Trinitatis: item, quia macula mentis sine proportionem gravior est dolore carnis. » Sic ille.

(6) Hebræi hoc religiose servanant, ut Theophilus in membrana scriberetur, quæ omni macula

Βασίλισσαν Παρθένον σε κηρυττει ὁ Δαβὶδ, ἄχραντε ἀγνή· διδὼ ἱκετεύω σε, τῆς οὐρανίου βασιλείας με ποιήσον κληρονόμον, ἵνα σε μακαρίσω.

Ἀγιάσματος σκηνὴ δεδευγμένη, Μαρία, μανθεύσαν ἡδοναῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἁγιάσον, καὶ θείας δόξης μέτοχον ποιήσον.

Τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ καλὴν ἐν γυναιξὶ δυσωπῶ σε ἐκτενῶς, μὴ παρίδῃς με, ἀγνή, ἀλλ' οἰκτεῖρον, καὶ πάσης βλάβης σῶων συντήρησον.

Ἐκ γενεῶν πατρῶν σε ὁ Χριστὸς, πανύμνητε, μόνην ἡρετίσματο αὐτῷ, ὅλα σεμνὴν καὶ καθάραν, εἰς κατοικίαν, καὶ ἐκ σοῦ ὡς ἥλιος ἐξανασταῖς τὴν γῆν πᾶσαν ἐφώτισεν.

Ἰκετηρίαν, ἄχραντε, Θεῷ προσάγαγε, ὅπως παρὰ βλάβῃς ἡμῶν τὰ πταίσματα, καὶ τὰς ἀμέτρους ἀμαρτίας, καὶ διαιωίζοντος ἐλευθερώσαι ἡμᾶς πυρὸς κολάζοντος.

Ὡς κρῖνον κοιλιάσει τοῦ βίου εὐρηκῶς ἐν σοὶ κατεσκήνωσεν ὁ πάντων φυτουργός· ὁδμαῖς ἐναρέτοις καὶ σεμνότητος νῦν κατεσυνώρισεν ἡμᾶς, Θεογεννητόρ.

Ῥῦσαι με ἀπόπου ἀμαρτίας καὶ φλογὸς ἀμαρτίας, σκότους κολάζοντος, καὶ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, καὶ σκώληκος, Παρθένε, μόνῃ προστασίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Φωτιστικαῖς λαμπρόσσι τοῦ ἀνατελιαντος Λόγου ἐκ τῆς ἀγίας σου γαστρὸς, Θεοτόκε Παρθένε, καὶ καταυγάζαντος τῆς γῆς τὰ πέρατα, φώτισον τὴν ψυχὴν μου, ἡδονῶν ἀμαυρώσει σκοτισθεῖσαν, ἀμαλείξ τῶν παθῶν.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, χειροεικὸς ὥσπερ θρόνος, τρέφεις τὸν τρέποντα ἡμᾶς, ἐν ἀπαύστῳ δούσῃ, θεοχαρίτω, ἡμᾶς εἰσιμοῦ καταπτώσεως, ἀλώσεως, καὶ παντοίας ἀνάγκης, σοῦ τὴν πόλιν ἐκλυτρώσασθαι ἀεὶ.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ρομφαία, πάναγνε, τέτρωσαι, τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ σου, ὡς ἔβλεψας αὐτὸν ἐπὶ λόγῃ νυττόμενον, καὶ τὴν ἐν παριδείῳ κωλυτικὴν εἰργοντα ρομφαίαν, μὴ διδοῦσαν τοῖς πιστοῖς τὴν θέλαν εἰσοδόν.

careret : quia scilicet in ea quædam divinæ legis verba exaranda erant. Ita inter alios tradit ex eorum ritibus Oleaster in cap. xiii Exod. Quod si Hebræi tantam puritatem requirebant in membrana, in qua Dei verba scribenda erant, quomodo permisisset Deus turpissima originalis peccati macula conspurcari B. Virginem, in qua non nuda verba, sed Verbum ipsum, non hominum, sed Dei manu erat scribendum? Fuit igitur B. Virgo ab omni macula immunis, et talis quod Verbo responderit in illa exarando. Vide Novarinum in *Umbra virginæ*, n. 95.

(7) De hoc habitaculo lætentis Bartholomæus de Pisis in opere *De laud. B. Virginis*; libr. 3, fructu 7, ait : « Habitaculum Dei vivi, anima scilicet corporisque Mariæ, nullo peccati contagio maculatur; sed in infusione ipsius animæ corpori sic gratia prævenit divina, ut ejus sacer conceptus ab originalis peccati macula (ut pie creditur) fuerit miri-

Reginam Virginem prædicat te David, o immaculata et pura : propterea tibi supplico ut me celestis regni hæredem efficias, ut possim te beatam appellare.

O Maria, quæ sanctificationis tabernaculum facta es, sanctifica miseram animam meam, passionum cupiditatibus inquinatam, et divinæ gloriæ participem effice.

Te Dei Matrem, et pulcherrimam inter mulieres, obnixè deprecari, o Virgo, ne despicias me, sed miserere mei, et ab omni læsione incolumem conserva.

Ex omnibus generationibus te unam Christus sibi in habitaculum elegit (7), o laudabilissima, utpote venerandam ac puram; et ex te tanquam sol exortus, terram universam illuminavit.

Supplicationes Deo offer, o inviolata, ut nobis lapsus nostros ignoscat, et peccata, quæ sine numero perpetravimus, et ab ignis sempiterni supplicio liberet nos.

Cum te tanquam lilium in hujus mundi vallibus Creator omnium invenisset, in te, o Dei Genitrix, habitavit : nunc igitur virtutis ac pietatis odoribus nos perfunde.

Libera me a foedissimis peccatis, et a flamma tenebrosa. 251 qua puniuntur eadem peccata, et a stridore dentium, atque a verme, o Virgo, unicui humani generis præsidium.

Illuminativis splendoribus Verbi, quod ex utero tuo sancto exortum est, o Virgo Deipara, atque universos terræ fines luce perfudit, illumina animam meam cupiditatum nigredine obtenebratam, eo quod passiones meas cohibere neglexerim.

Illum fers qui fert universa, tanquam thronus Cherubicus : nutris, nutriendum nos; quem sine cessatione exora, o Deo charissima, ut nos gregem tuum a terræmotus ruina, ab hosti li oppugnatione, et ab omni necessitate semper liberos custodiat.

Ex canone serie iv, ad Matutinum.

Gladio vulnerata es, o castissima, in passione Filii tui, ut illum vidisti lancea perfossum, atque remonentem gladium illum qui fidelibus divinum ingressum in paradisum prohibebat.

sic præservatus. » Et de eodem in suo *Mariafi* serm. 6, de Concept. parte 1, hæc scripsit B. Bernardinus de Busto : « Locus debet esse proportionatus locato, ut ait Philosophus, et commentator in 11 de Anima, et 14 Phys. Facit ad hoc illud quod inquit Glossa in c. Dudum de deci. dicens : « Qualia sunt prædicata, talia convenit esse subjecta. Sed Virgo gloriosa fuit habitatio Filii Dei : unde ipsa inquit, Eccles. xxiv : *Et qui creavit me requiescit in tabernaculo meo*. Ergo debuit esse proportionata ipsi habitatori, qui fuit sine ulla peccati macula. Purissimo ergo Filio non debuit esse Mater nisi purissima, nec decuit Dei Sapientiam sordidatam a peccato et contaminatam sibi habitaculum deputare : quia, ut dicitur Sap. 11, *In malevolam animam non intrabit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*. Si igitur B. Virgo originali peccato deturpata fuisset, non fuisset conveniens habitaculum Filii Dei. » Sic Bustus.

Cum, tempore passionis, speciosum illum forma A
intuereris, o Virgo casta, non habentem speciem
neque decorem, exclamabas amare ejulans: Hei
mihi, quomodo pateris, o Fili, qui cupis omnes a
passionibus liberari?

njustam aspiciens mortem Genitrix tua, o
Christe, cum dolore ad te clamabat: O Fili, judex
juste, quomodo injuste judicaris, cum ipse velis
justo judicio absolvere eos qui ob pristinam trans-
gressionem condemnati fuerant et in corruptio-
nem ceciderant?

Stupore perculsa turbabatur immaculata, videns
Christum voluntarie et sine querela in cruce
exaltatum; et flens exclamabat: Fili mi, ac Deus:
dolores in partu non perpessa, dolores nunc
sustineo, dum tu ab iniquis injuste crucifigeris.

Crucifixionem tuam aspiciens, castissima exclamabat: **252** Quid est hoc, Fili, quod video? Novum
prorsusque inauditum spectaculum! Tu, qui infir-
morum passionibus mederis, quomodo passionem
prorsus novam atque inusitatum sustines? Quid
tibi inimici tui retribuerunt, o benefactor, pro
beneficiis quæ a te acceperunt?

Ille quem peperisti, o Virgo, mirando modo sæ-
cula peperit, et exaltatus in cruce, eos qui cecide-
rant simul secum exaltavit, cœlique cives effecit,
clamantes: Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum, etc.

Virgo innupta, cum qua creaturæ omnes te glo-
rificant in sæcula, cum videret te, Jesu Redemptor
omnium, olim in cruce exaltatum, exclamabat:
ubi populus insipiens, qui te ad iracundiam pro-
vocavit, suscepit te ut elevaret a terra: Absque li-
beris facta sum, et animo commoveor, maternusque
dolor discruciat cor meum.

Verbum amatorem hominum, quod ineffabiliter
pepereras, cum pati pro hominibus voluntarie vi-
deres, exclamabas, o Virgo: Quid est hoc? Deus
impassibilis sustinet passionem, ut a passionibus
liberet eos qui se fideliter adorant.

Ex canone seræ 5, ad Matutinum.

Mentis meæ obscuritates aufer, o purissima, lu-
mine tuo, et a tenebris æternis eripe me, ut perpe-
tuis laudibus cantem magnalia tua.

Libera me, o mundissima, ab omni adversitate,
plurimisque serpentis scandalis, atque ab igne te-
nebrisque æternis, quæ hominibus lucem nunquam
occidentem peperisti.

Amatus propheta Spiritu sancto, descripsit te
olim montem umbrosam, o casta Deipara, quæ ho-
mines multorum peccatorum flamma liquefactos
per tuas acceptissimas intercessionem nunc umbra
gratiæ refocillas.

253 O Dei gratia plenissima puella, templum
Christi fulgentissimum, intercessionibus tuis fac
nos per bona opera nostra domos Patris, et Filii,
et Spiritus sancti.

Magnalia facit tibi Christus, o Virgo Deo gratis-

Ἄρα τῇ τοῦ πάθους τὸν ὥραιον ἐν κάλλει
εἰσδύψασα, εἶδος, Παρθένε, οὐδὲ κάλλος κεκτημέ-
νον, ἐδῶς πικρῶς, ἀγνή, ἀλαλάζουσα· Οἱ μοι! πῶς
πάσχεις, γιῆ, ἐκ παθῶν πάντας θέλων ρύσασθαι!

Τὴν ἀδικον βλέψασα σφαγὴν, Χριστὲ, ἣ σὲ κυήσασα
ὀδυρομένη ἀνεβόα σοι· Δικαιοκρίτα γιῆ, πῶς ἀδί-
κως κέκρισαι, θέλων δικαιοῦν τοὺς παραβάσει κα-
τακρίθοντας· τὸ πρὶν καὶ πρὸς τὴν φθορὰν ὀλισθή-
σαντας;

Θαμβεῖται ἐν ξύλῳ ὁρῶσα Χριστὸν ὠφωθέντα
βουλήσει καὶ ἀμύμπως, καὶ κλαίουσα ἐκραυγάζεν·
γιῆ μου καὶ θεῖ, ὠδίνας ἐν τῷ τέκτειν μὴ λαβοῦσα,
νῦν ὠδίνας ὑπομένω, ἀδίκως ὑπὸ ἀνόμων σταυρου-
μένου σου.

Σταυρῶσιν τὴν σὴν ἡ πάναγνος βλέπουσα, ἐδῶ·
γιῆ, τί τὸ ὁράμενον ξένον θέαμα; Ὅ τὰ πάθη νο-
σούντων ἰώμενος, πῶς τὸ πάθος ὑπομένεις τὸ και-
νότετον; τί σοι οἱ ἐχθροὶ ἀπέδωκαν, εὐεργέτα, ἀνὸ
ῶν εὐηργέτηται;

Ὁ τόκος σου, Παρθένε, τοὺς αἰῶνας παραδόξως
ἔτεξε, καὶ ὠφωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ τοὺς πεσόντας
συνανύψωσας, καὶ βοῶντας οὐρανοῦ πολίτας· ἔδειξεν·
Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἰ.

Ἀπειρόγαμος Κόρη, μεθ' ἧς ἡ κτίσις πᾶσα
δοξάζει σε, πάντων λυτρωτὰ Ἰησοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας,
σταυρῷ ὁρῶσά σε ὠφωθέντα, ἐδῶ, ἵνα σε παραπι-
κραίνων ἄφρων ἔημος, ὡς ὑπέλαβεν, ἐκ γῆς ἐξῆραι,
ἄτεκνος γεγένημαι, καὶ δοιοῦμαι, καὶ μητρικῶς
τὴν καρδίαν ὀδυῶμαι.

Φιλάνθρωπον λόγον ἀρρήτως κυήσασα, ὃν ὁρῶσα
πάσχοντα, Κόρη, ὑπὲρ ἀνθρώπων βουλήσει. Τί
τοῦτο; ἐδῶς. Θεὸς ἀπαθὴς πάθος ὀρίσταται, πα-
θῶν ὅπως ρύσεται τοὺς πίστει προσκυνούντας
αὐτόν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Νοὸς μου, πανάμωμε, τὰ; ἀμαυρώσεις φωτὶ σου
ἀπέλασον, καὶ τοῦ σκότους ρῦσαι με τοῦ αἰωνίζον-
τος, ὅπως ὁμῶς διηγεκῶς τὰ μεγαλεῖά σου.

Ῥῦσαι με πάσης περιστάσεως, καὶ πολλῶν σκαν-
δάλων τοῦ ὅψεως, καὶ αἰωνίζοντο; πυρὸς καὶ τοῦ
σκότους, πανάμωμε, ἣ τὸ φῶς ἀποκυήσασα βροτοῖς
τὸ ἀνέσπερον.

Νοήσας ὁ προφήτης ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ὅρος
σε προέγραψεν κατὰ σκῆνον, ἀγνή, ἣ τοὺς ἐκτακέν-
τας φλογμῷ πολλῶν ἐγκλημάτων σαῖς εὐπροσ-
δέκτοις μεσιτεῖαις Θεοτόκε, νῦν ἐπισκιάζουσα
χάριτι.

Φωτοεἶδες Χριστοῦ τέμενος, Κόρη θεοχαρίτωτε,
τοῦ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, ταῖς προσευχαῖς
σου, οἰκους ἡμᾶς ποιήσον, τὰ ὅσα πράττοντας.

Μεγαλεῖά σοι Χριστὸς ἐπορήσατο, ἀγνή, ὃν ἰκίτευς

ἀεὶ μεγαλύνει ἐν ἑμοὶ τὰ πλοῦσι αὐτοῦ ἐλέη, ὡς ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ.

Ὡς, παναγία, ἄφρατα, ἀγνή, οἱ δοῦλοί σου πάντοτε ἡμέρας καὶ νυκτὸς συνετριμμένη διανοίᾳ δυσωπούμεν, λύτρωσιν ἁμαρτημάτων πολλῶν δίδου ἡμῖν, ἀγαθή.

Ἰάτρευσον, δέομαι, τὰ πάθη τῆς ἐμῆς καρδίας, κυήσας τὸν πάντων ἱατρὸν, καὶ τῆς τῶν δικαίων δειξὸν μέτοχον, Παρθένε, μερίδος, Χριστὸν ἐκδυσωπούσα.

Ὡς ἡ τεκοῦσα τὸν Θεόν, ἐσκοτισμένον με πάσαις ταῖς μεθοδεῖαις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ βρῆμύς βιούντα, καὶ παροργίζοντα Θεόν, πανέμωμε, φώτισον, ὁδηγοῦσα πρὸς καλὰς ἐργασίας, ὡς αἰτία οὕτα πάντων τῶν καλῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὅσπερ ἄμυν ἐπὶ σταυροῦ καθορῶσα ἡ ἄμνὸς ἀπαρτηθέντα τὸν Χριστὸν, ἀλαλάζει καὶ βοᾷ· Ποῦ σου ἔθου τὸ κάλλος, μακρόθυμε Υἱὲ προάναρξ;

Εὐλογημένος τῆς κοιλίας σου ὁ καρπός, Παρθένε πανύμνητε, ὁ τοὺς φθαρέντας τῷ καρπῷ, διὰ ξύλου σταυροῦ αὐτοῦ ἀφθαρσίας καταστήσας κοινωνοὺς θεῶν χάριτι.

Οἱ μοι, τέκνον! πῶς βλέπω σε ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνηρτημένον, καὶ ἀδίκως θανατούμενον, τὴν ζωὴν παρέχοντα; ἡ Παρθένος κλαίουσα Ἐλεγεν.

Τάδους ἡ ἐντιμος ἡ βλαστήσας κλάδον ἀμάραντον, ἀνυψούμενον αὐτὸν ὡς ἐβλεπεν ἐπὶ τοῦ ξύλου, Δέσποτα ἐκοῦαζε, μὴ ἀτεκνον δειξῇ με.

Μετὰ τόκον, πανέμωμε, ὡς πρὸ τόκου διέμεινας· Θεὸν γὰρ ἐκύησας ξύλῳ τὸν ἄνθρωπον σώσαντα.

Σταυρούμενον ὁρῶσα τὸν Κύριον ἡ ἀμειπτος

(8) An B. Virginem omni laude dignissimam judicent, qui eam, totam pulchram et formosam, in suo conceptu maculosam constituunt; qui eam liberam, magistram, dæmonum victricem, dæmoni subjectam faciunt: qui benedictam per omnes generationes, ut reliquos Adæ posteros maledictam, sceleris purissimam, peccato originis temeratam, Matrem denique gratiæ, ipsi Auctori gratiæ exosam ingratiæque pro illo primo instanti asserunt: tuum, mi lector, esto iudicium. Certe homini fidelissimo fieret injuria, si de illo quis diceret: Iste est magnæ fidelitatis, quia nunquam, nisi semel, fuit proditor sui regis: vel si de sapientissimo viro diceretur: Hic est sapientissimus, quoniam tantum semel fuit stultus. Quomodo igitur B. Virgo laudabitur, si de illa dicatur: Laudetur B. Virgo, quæ non nisi per instans fuit contaminata peccato: laudetur Mater Dei, quæ parvo tempore stetit serva diaboli? Vide Bustum in Mariali Serm. 9, de Concept. parte II.

(9) Vere ab omni macula immunis tam actuali, quam originali, quam Ecclesia in quodam Missali

simam; quem tu precare assidue, ut magnificet in me divitias misericordiæ suæ.

O sanctissima Virgo Deipara, nos servi tui semper noctu diuque contrito corde te suppliciter exoramus, ut indulgentiam plurimorum peccatorum nostrorum nobis benigna impertiaris.

Medere, quæso, pravis affectionibus cordis mei, tu, o Virgo, quæ omnium medicum progenuisti, et partis justorum fac me consortem, placans pro me Christum orationibus tuis.

O intemeratissima, quæ divinam lucem peperisti, illumina me propter omnigenas hostis insidias tenebris involutum, dum summam per ignaviam vitam traduco, et Deum ad iram provocho: et manuduca me ad honestas sanctasque operationes, utpote B quæ bonorum omnium es causa.

Ex canone Feriæ 6, ad Matutinum.

Christum in cruce suspensum tanquam agnum cum Agna videret, ejulans clamabat: Ubi perit pulchritudo tua, o patientissime Fili, ante omnia sæcula genite?

Benedictus fructus ventris tui, o Virgo omni laude dignissima (8), qui corruptos per fructum, ligno crucis suæ incorruptionis participes divina gratia effecit.

Gemebunda Virgo has voces fundebat: Hei mihi, Fili! quomodo intuebor in ligno pendentem, et injusta morte extinctum te qui es vitæ largitor?

Virga honorabilis ac pretiosa, quæ ramum incorruptibilem germinavit, videns eundem in ligno exaltatum, in has voces erumpebat: Domine, nomen me absque liberis ac 254 veluti sterilem esse patiaris.

O ab omni macula immunis (9), post partum perseverasti qualis fueras ante partum: Deum enim genuisti, qui per lignum hominem salvum fecit.

Deipara culpa penitus carens (10), cernens Do-

antiquo apud Balinghem in Parnasso Mariano salutat his verbis:

Ave, o dulcis Maria,
Christi Mater et Filia,
Ulla sine macula,
Tu a Deo fabricata
In conceptu præservata
Nulla trahis scelera,

et quam S. Casimirus in suo hymno de B. Virgine part. II his verbis alloquitur:

Pulchra tota sine nota
Cujuscunque maculæ.

(10) Patres communi consensu dignitatem divinæ maternitatis ita extollunt, ut ex ea Deiparam caruisse omni culpa etiam veniali deducant, quia ex ipso quod ea in sacro textu Mater Dei declaratur, eam puram et liberam ab omni culpa etiam veniali inferunt. Cum autem culpa originalis turpius sit, et feminam Deum parituram magis dedecet, igitur sicut prædicta prærogativa de immunitate a culpa originali in dignitate divinæ mater-

minum cruci affixum, aiebat: Hei mihi, Fili, quomodo moreris, vita spesque fidelium?

Illa quæ cælis est sublimior, videns Christum, qui solus est altissimus, in ligno exaltatum, et inimici altitudinem dejicientem, eundem magna voce laudabat.

Splendore illius, qui ex te secundum carnem exortus est, o Virgo, illustra mentem meam, et cor meum illumina, tenebras peccati dispellens, omnemque socordiae meae nebulam dissipans.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Me semper proposito excidentem, menteque instabilem, pravis cogitationibus astracium, et illectum, et qui me ipsum per summam dementia totum inimicis dedidi ut me facillime caperent, ne despicias, o Domina.

O tabernaculum cælis ipsis angustius, populum tuum in hoc tuo tabernaculo ad tuas laudes concinendas convenientem, cælestium tabernaculorum fac participem, ferventibus precibus tuis apud Christum, quem genuisti, omnium Dominum ac dominatorem.

Scientes te esse templum gloriæ, o immaculata, in templo tuo venerande congregati, devotissime imploramus auxilium tuum, quatenus per venerabilem intercessionem tuam salutem consequamur, o casta Virgo.

Agnoscentes te matrem illius, qui voluntate sua universa creavit, ad divinum templum tuum, o Virgo, accurrimus, atque in eo precamur, ut errorem nostrorum venia per tuam mediationem nobis concedatur.

255 O Maria, purissimum Verbi tabernaculum, purifica a pravis affectionibus cor meum, divinique Spiritus vas mundum illud effice, ut laudem et magnificem te omni laude dignissimam.

Esto mihi mediatrix, o benignissima, apud Dominum qui ex te natus est, ut a gehennæ flammis eripiat me, ac cælesti regno dignum faciat, clamantem: Laudabilis et supergloriosus Deus Patrum, etc.

O Virgo tota lucida, quæ lucis datorem Deum in lucem edidisti, illumina oculos cordis mei lumine divini cognitionis, ut cantem: Omnia opera, laudate Dominum, etc

Horrescunt cælestes exercitus, videntes divinum Patris splendorem ineffabiliter in manibus tuis contineri, o Virgo mater purissima, similitudinem atque imaginem tuam habentem, ut homines Deo similes efficiat.

Ex canone ferie 2, ad Matutinum. Toni II.

O unica Deo charissima puella, quæ fontem im-

nitatis virtualiter includitur, ita immunitatem ejusdem ab originali in ea denotari necesse est. Vide Nierembergium in Sacrosyllabo § 7, ubi plures

A Θεοτόκος· ἔλεγεν· Οἱ μοι, Υἱέ! πῶς θηήσεις, ἡ ζωὴ καὶ ἑλπίς τῶν πιστῶν

Ἡ τῶν οὐρανῶν ὑψηλότερα, ὑψωθέντα ἐν ξύλῳ καὶ καταράσσοντα τὰς ὑψώσεις ἐχθροῦ θεωρήσασά τὸν μόνον ὀπίστων, ἀνύμνει Χριστὸν μεγαλοφώνως.

Φέγγει, Παρθένε, τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατελλαντος σήρακι, τὸν νοῦν μου καταύγασον, καὶ τὴν καρδίαν φωτίσων, καὶ σκότος διώκουσα τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς βεθυμίας μου ἀπάσαν τὴν ἀχλὺν ἀπελαύνουσα.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Γνώμη ὀλισθαίνοντα ἀεὶ καὶ λογισμοὶς πονηροῖς ἐξελακόμενον, καὶ δολιχαζόμενον, φρενοβλαδίως γὰρ τοῖς ἐχθροῖς· εὐχείρωτον ὅλον γεγονότα, μὴ ὑπερίδῃς B με, Δέσποινα.

Σκηνὴν πλατυτέρα οὐρανῶν, λαὸν σου συνερχόμενον ἐν τῇ σκηνῇ σου ταύτῃ ὁμῆσαι σε σκηνῶν ἀδύλων μέτοχον ποίησον τῇ θερμῇ δεήσει σου πρὸς Χριστὸν ὃν ἔκτεες, τὸν Δεσπότην ἀπάντων καὶ Κύριον.

Ναὸν σε τῆς δόξης ἐπιστάμενοι, ἀχραντε, ἐν τῷ σептῷ συναθροίζόμενοι πιστῶς, τὴν σὴν ἐξαιτούμεθα θεοπροπῶς, ἀγνή Παρθένε, βοήθειαν, καὶ τῇ σεπτῇ σου πρεσβείᾳ σωζόμεθα.

Μητέρα σε τοῦ τὰ πάντα βουλῇ ποιήσαντος γινώσκοντας τῷ ναφ σου τῷ θεῷ προστρέχομεν, ἐν αὐτῷ αἰτούμενοι τῇ μεσιτείᾳ σου, Παρθένε, λύσιν σφαλμάτων κομίσασθαι.

Μαρία, καθαρὸν τοῦ Λόγου σκῆνωμα, παθὼν ἐναποκάθαρσεν τὴν καρδίαν μου, καὶ σκεῦος καθαρὸν Πνεύματος τοῦ θεοῦ ἀποτέλεσεν, ἵνα ὁμῶ καὶ μεγαλύνω σε τὴν πανύμνητον

Πρὸς τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα Κύριον γενοῦ μεσίτις ἀγαθὴ, τῆς γέννης καὶ τοῦ πυρὸς ὅπως με λυτρώσῃ, καὶ καταξιώσῃ με τῆς βασιλείας κραυγάζοντα· Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεοῦ καὶ ὑπερένδοξος.

Φωτοδότῃν τέξασα Θεὸν, ὀλλύπτει Παρθένε, τὰ ὀμματα τῆς καρδίας μου καταύγασον φωτὶ Θεοῦ ἐπιγνώσεως, εἰς τὸ μέλπειν, Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὕμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. D

Φρίττει νοερά στρατεύματα τὸ τοῦ Πατρὸς ὄρωνα θεῖον ἀπαύγασμά σου ἐν ταῖς χερσὶν ἀνερμηνεύτως κρατούμενον, καὶ τὸ σὴν κεκτημένον ὁμοῖωμα, ἵνα βροτοὺς θεώσῃ, Παρθενομῆτορ πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον. Ἦχος β'.

Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κυήσασα, τραυματι-

asert Patres incontaminationem et omnimodam Virginis puritatem ab omni culpæ genere divini maternitati tribuentes.

σθέντα πάθει· Κόρη, θεράπευσον, και πυρὸς αλω-
νίου ἐξάρπασόν με, μόνῃ Θεοχαρίτω.

Ἀρχὴν ὑπὸ χρόνον εὐληφῶς πιστεύεται ἐκ σοῦ
ὁ χρόνος Δημιουργὸς, Μητὲρ καὶ Πατέρα.

Σαρκοῦται ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου, καὶ ἀνθρώποις
ἐνοῦται θάλλων ὁ Κύριος, ἀχραντε, καὶ δέχεται με-
τανοοῦντας τοὺς πρὶν ὑπαχθέντας ἀμαρτήμασι, ταῖς
σαῖς λιταῖς ἀεὶ κατακαμπτόμενος.

Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν τὸν προαιώνιον Υἱὸν τέτο-
κας, θαλητικαῖς δυνάμιν ἐνεργεῖαις ὑπάρχοντα διπλοῦν,
ὡς ἄνθρωπον ἅμα Θεὸν τε, πανάμωμο.

Ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατό σε τὴν καλλοῦν
Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν ὁ Ποιητής, πανάμωμο, καὶ ἐκ
σοῦ ἀνατελλας ἐπέφανεν.

Ἀδίου φωτὸς οικητήριον ἡ σὴ μήτηρ γεγένηται
τοῦ φρυκτωρῆαις θείας γνώσεως τὴν ἀθείαν μειώ-
σαντος, ἀχραντε Θεόνυμφε Κόρη, ὃν ὁμοῦντες
κραυγάζομεν· Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων
ἡμῶν.

Ἐξασθενήσαντι πολλαῖς προσβολαῖς τοῦ πονηροῦ,
Θεογεννητορ, τὴν ἀθλίαν ψυχὴν μου ταῖς βωστικαῖς
σου λιταῖς, Παρθένη, ὅγιη ἀπέργασαι, ἵνα σε δοξάζω
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Κύριε, φεῖσαι, ὅταν μέλλῃς με κρί-
ναι, καὶ μὴ καταδικάσῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ
σου ἐλέγξῃς με· δισσώπει σε Παρθένο· ἡ δὲ κυοφο-
ρήσασα, Χριστὲ, τῶν ἀγγέλων τὰ πλήθη, καὶ τῶν
μαρτύρων σύλλογος.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς εἰρήνης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Φιλοφώρε λαβὴς, ἣν Ἦσαίς ἐδιδέξαι ποτε, τὰ
ὀλῶδη τῆς ἐμῆς καρδίας πάθη, Θεογεννητορ, φλέξον
καὶ εἰς τέλος ἀφάνισον.

Γαλουχεῖς μητροπρεπῶς τὸν τροφῆα τοῦ πνυτός
καὶ φέρεις τοῦτον ἐν ἀγκάλαις, ἀγνή, τὸν τὰ σύμ-
παντα χειρὶ φέροντα πάντοτε.

Μεμυημένος ἐν Πνεύματι προφητῶν, Θεοτόκε, ὁ
περιδοξὸς χορὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυστήριον ποι-
κιλοτρόπως τοῦτο προχαράττει ἱεροῖς ἐν συμβόλοις,
ὣν τὸ πέρας καθορῶμεν τηλαυγῶς.

Δανιὴλ σε ὅρος μέγα ἐν πνεύματι ἐθεώρει, Θεο-
τόκε, ἐξ οὗ λίθος ἀποπηθεῖς· ἐκλεπτύνει τῶν δαι-
μόνων τὰ γλυπτὰ.

Ὡς τράπεζα τὸν ἄρτον χωρεῖς τὸν μυστικὸν ἐξ
οὗ φαγόντες οὐκ ἐτι λιμώττομεν, πανύμνητε, οἱ
ἰδόντες σε Χριστοῦ τοῦ πάντων Θεοῦ γεννήτριαν καὶ
τροφὴν ὡς ἀληθῶς.

(11) Pulchre Aloysius Novarinus in *Umbra vir-
ginea*, n. 207 : « Nemo, inquit, tam parum virginæ
puritatis, virginæ gloriæ amicus sit, qui maculam
in ea fuisse asserat, per quam omnes erant macu-
lae auferendæ, sordes omnes abstergendæ. »

*Originis peccatum non habuit
Quæ omnis boni fons et origo.*

PATROL. GR. CV.

A passibilitatis peperisti, animæ meæ passionibus
sanciatae medicam manum admove, et ab igno
æterno eripe me.

Ille qui est auctor et conditor temporum, credi-
tur accipisse ex te, o Mater et Virgo perpetua
temporale principium.

Incaratur ex castis sanguinibus tuis, ac volun-
tarie hominibus unitur, ac suscipit ad poenitentiam
eos qui antea peccatis subjecti fuerant, assiduis
precibus tuis exoratus Dominus, o immaculata (11).

Novum velut Infantem, nobis peperisti, o puris-
sima, Filium qui est ante omnia sæcula : in duplici
natura, duarumque voluntatum operatione, utpote
Deum simul et hominem.

256 Creator elegit te speriem Jacob quam di-
lexit, ex omnibus generationibus, o immaculatis-
sima : atque ex te velut sol exortus apparuit.

Immaterialis lucis habitaculum factus est venter
tuus, o immaculatissima puella Sponsa Dei ; qui di-
vinæ scientiæ splendoribus infidelitatem impieta-
temque imminuit : quem nos hymnis celebrantes,
clamamus : Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum, etc.

Infelicem animam meam plurimis maligni hostis
assultibus attenuatam, corroborativis precibus tuis,
o Virgo Dei Mater, saluti restituere, ut te per uni-
versa sæcula glorificem.

Parce mihi, Domine, parce cum veneris me judi-
care : neque ad ignem me damnes, neque in furore
tuo arguas me. Precatur te Virgo, o Christe, quæ
te concepit ac gestavit in utero : precatur te ange-
lorum multitudo martyrumque collegium.

Ex canone alio seriæ III ad Matutinum.

O forceps flammifera, quam vidit olim Isaias,
cordis mei inordinatos affectus combure, o Dei
Genitrix, atque omnino illos abole et extermina.

Lacte nutris, prout matris est munus, omnium
nutritorem ; et illum gessas in ulnis, o casta, qui
universa semper manu fert ac sustentat.

Gloriosus prophetarum chorus Spiritu sancti
magisterio edoctus, incomprehensibile mysterium
tuum, o Deipara, multiformiter sacris symbolis
ante descripsit, quorum nos eventum nunc manife-
stissime intuemur.

Te montem magnum Daniel vidit in spiritu, o
Deipara, ex quo lapis abscissus, dæmonum sculpi-
lia comminuit.

Tanquam mensa, contines mysticum panem vitæ,
ex quo 257 comedentes, non amplius esurimus nos,
qui scimus te, o laudabilissima, Christi, qui est
Deus omnium, esse Genitricem ; et vere nutricem.

*Culpa Virginis non debetur, cui
Omnis debet, quod liberatur a culpa.*

Et infra n. 215 :

*Maculam peccati Virgo non habuit
Per quam mundus emaculandus.
Sordibus illa caruit cui, Justitiæ
Nostræ comparatæ sunt sordes.*

Cherubim glorificasti, Seraphim, Throni, Potestates, et Dominationes perpetuis laudibus extollunt incomprehensibilem partum tuum, o Maria omni laude celebranda : tu enim sola Deum incarnatum in utero tuo portasti; quem deprecare, o castissima, ut nos omnes salvos faciat, qui te devotissime honoramus.

Ut nos deificaret, Deus incarnatus est ex purissimis sanguinibus tuis, atque homo factus est : cui semper supplices offer preces, o Virgo Deipara, pro iis qui te venerantur.

Nitidissimis radiis solis illius, qui ex utero tuo nobis exortus est, et infidelitatis noctem eliminavit, illumina, o Virgo Mater Maria, atque in hora iudicii ab obscurissimis tartari tenebris libera eos omnes qui te cum fide honorant.

Ex canone seriae in ad Matutinum. Ex canone in S. Praecursorem.

Cognatus fuisti, o beate Praecursor, illius castae Virginis, ex qua Deus corpus accepit : cum qua te etiam veneramur, atque in divino templo tuo nunc commorantes deprecamur, ut nos Spiritus sancti domos efficias.

Exsultat Praecursor intra viscera materna constitutus, Dominumque adorat in utero tuo collocatum, o divina gratia plenissima (12) : quem precamini, quæso, ut ab omni tribulatione eripiat me.

Respice in me ægotantem, o purissima; et dissolve passiones meas graves, curatuque difficiles, ut magnificem te, quæ universum genus humanum magnificasti.

Insidiis ac fraudibus seductoris mortem incurri, o Domina **258** mundissima : vivifica me tu, o Deipara, quæ substantialem omnium vitæ præperisti; ut te ab omni macula immunem religiose collaudem (13).

(12) Alexander III Pont. Max. adeo egregie sensit de plenitudine gratiæ Mariæ ut in epistola ad Soldanum Iconii dixerit : « Hinc migravit sine corruptione, juxta verbum angeli, ut plena, non semiplena gratiæ esse probaretur, ut Deus Filius ejus antiquum, quod pridem docuit, mandatum fideliter adimpleret, videlicet, Patrem et matrem honore prævenias, ut ne caro Christi virginea, quæ de carne Matris Virginis assumpta fuerat, et tota discreparet. » Sic ille. Cujus verba afferens in suo Opusculo de nova moneta sanctissimi domini nostri Alexandri VII, pro gloria Immaculatæ Conceptionis perpensa, edito Valentia anno 1656, P. Joan. Eusebius Nierembergii, sic ait : « Cum plenitudinem Mariæ gratiæ extendat tum ad incorruptionem carnis, tum ultra vitam; quanto magis in illa comprehendit incorruptionem animæ intra limites vitæ, scilicet in principio ipsius vitæ, Conceptione nimirum ? » Certe Virgo Beatissima quam Josephus noster absolute divina gratia omnino vacua dici posset, si in originali peccato, quod divinam gratiam omnino excludit, concepta fuisset. Favet Seraphicus Pater sanctus Franciscus, Minorum Ordinis fundator inclytus, dum Tomo I Opusculorum in Salutatione ad Virginem Mariam hæc habet : « Ave, Domina sancta, in qua est et fuit omnis plenitudo gratiæ. » Indeterminate enim dicit, Fuit, ut intelligeremus in B. Virgine, quandiu hæc exstuit,

Τὰ Χερουβιμ δοξάζουσι, τὰ Σεραφίμ ἀνυμνοῦσι, Θρόνοι, καὶ Ἐξουσίαι, καὶ Κυριότητες αἰετὸν ὑπὲρ νοῦν σου Τόκον, Μαρία πανύμνητε, ὅτι μόνη Θεὸν κυφορεῖς; ἐν γαστρὶ, ὃν αἰτῆσαι, ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι τοὺς πᾶσι σε τιμῶντας.

Ἵνα θεώσῃ ἡμᾶς, ὁ Θεὸς ἐσαρκώθῃ ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, καὶ ἐγένετο βροτὸς, Παρθένε Θεοτόκε, ὃν ἐκδυσώπει αἰετὸν ὑπὲρ τῶν σε τιμῶντων.

Φωτιστικαὶ αὐγαὶ τοῦ ἐκ γαστροῦ σου ἐξανασταίνοντο; ἡμῖν, καὶ ἀδελφαὶ τὴν νύκτα ἐξαφανίσαντος, Παρθενομήτορ Μαρία, φώτισον πάντας τοὺς πιστεῖ σε τιμῶντας καὶ ἀφεγγεῖς λύτρωσαι σκότους ἐν ὧρα κατακρίσεως.

Ἐκ τοῦ ἐτέρου κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν ἅγιον Πρόδρομον.

Τῆς ἀγνῆς Παρθένου συγγενῆς; μακαρ, ἐχηρήματις, τῆς τὸν Θεὸν σωματωσάσης, Πρόδρομε, μεθ' ἧς σε γεραίρομεν, καὶ δεόμεθα οἱ τῷ Θεῷ τεμένει σου νῦν περιπαλοῦντες. οἴκου; ἡμᾶς ποιήσον τοῦ Πνεύματος.

Ἀγάλλεται ὁ Πρόδρομος ἐν νηδὺι φερόμενος; μητρῶα καὶ προτεκύνει τὸν Κύριον φερόμενον ἐν νηδύϊ, Θεοχαρίτω, ὃν καθιζέτετε, ἀπὸ πάσης ὀλίφως λυτρωθῆναι με.

Ἐπίδωξον ἐπ' ἐμὲ τὸν νοσούντα, πανάμωμε, καὶ λύσον τὰ πάθη μου τὰ χαλεπὰ καὶ δυσίατα, ὅπως μεγαλύνω σε τὴν μεγαλύναντα ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον.

Ἐπιβουλαὶ καὶ ἐνέδραις τοῦ πλάνου ἰδανκτώθην, Δέσποινα πανάμωμε, ζώωσόν με, ἡ τετοκυῖα τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων, Θεοτόκε, τὴν ἐνυπόστατον, Ἵνα σε ὁμῶς εὐσεβῶς τὴν πανάμωμον.

sine limitatione temporis, horæ, aut instantis, atque adeo in ipso momento Conceptionis, nullam vacuitatem, sed semper fuisse gratiæ plenitudinem. Favet etiam sanctus Amadeus episcopus Lausannensis dum homil. 3 de B. Virgine in hunc modum scribit : « Spiritus sanctus superveniet in te. In alios sanctos venit, in alios venit, sed in te superveniet, quia præ omnibus, et super omnes elegit te, ut superes universos qui ante te fuere, vel post te futuri sunt, plenitudine gratiæ. » Supponit enim hisce verbis Virginem originali gratiæ præditam fuisse, sicut Angeli eam habuerunt, quia alioquin eos, quantum ad plenitudinem gratiæ, non superasset, si hæc in sua Conceptione vacua exstisset. Vide eundem Nieremborgium in *Exceptionibus* cap. 27.

(13) Haud desunt exempla eorum, qui a Deo ope Deiparæ vivificati fuerunt, id est, a morte ad vitam revocati, ut eandem Deiparam ab originalis peccati macula immunem religiose collaudarent. Refert enim S. Anselmus in Epistola, quæ sub ejus nomine circumfertur, ad coepiscopos Angliæ; sacerdotem quemdam, a daemonibus in pelago Sequanæ occisum, a Deipara vivificatum, in gratiarum actionem festum Immaculatæ Conceptionis deinceps celebrasse. Et probati etiam Auctores scribunt, imo ipsi parietes collegiatæ Ecclesiæ Marcianæ representant, anno Domini 1422, Franciscum Mulet in Ecclesia collegiata urbis Mauræ in Barcino-

Νυσταγμῷ ἀμελείας συνεχομαι, ὕπνος ἀμαρτίας A
βαρεῖ τὴν καρδίαν μου, τῇ σῇ ἀγρύπνῳ, πάντα γινε,
μισαίτε ἐξέγειρον, σῶσόν με.

Στείρευούσα φέρει σε νηδὺς Παρθένον, ἐγγάστριον
φέρουσαν τὸν Λόγον σωματούμενον, ὃν θεοὶς σκιρ-
τήμασιν ὁ μέγας Πρόδρομος, στείρας ὁ πανάγιος
καρπὸς, ἐπέγνω χαίρων, καὶ προσεκύνησε.

Ἵψιστον Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκοῦσα, ἀπὸ κοπρίας με
ἀνάστησον παθῶν τῶν θλιβόντων με, καὶ δεινῶς
ἅλον πτωχεύσαντα ταῖς θεαῖς καταπλούτισον, πάν-
τα γινε, ἀρεταῖς με, ὅπως ὕμνῳ σε σωζόμενος.

Φερόμενον ἅπαντα τὸν φέροντα τῷ νεύματι ἐν
γαστρὶ προσεκύνεις τῆς Θεομήτορος μεθ' ἧς ἐκδυ-
ώπει, προσφῆτα, τὴν ταπεινὴν σάζεσθαι ψυχὴν μου
πολλοῖς περιπίπτουσαν καὶ ἡμέραν πλημμελή- B
μασιν.

Ἐκ τοῦ κανόρος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἱερὸς ἐκάλεί σε χορὸς πύλῃν ἀδιόδευτον, γῆν
ἐκλεκτὴν, καὶ ὁρὸς ἀλατόμητον, παναγία Δέσποινα·
τὸν Δεσπότην γὰρ τῶν ἁπάντων ἐκύησας, τὸν ἐθε-
λουσίως σταύρωσιν σαρκὶ καταδεξάμενον.

Ἵψοῦμενον ἐν ξύλῳ, τὸν ζωοδότῃν βλέπουσα, καὶ
ἐκουσίως θνήσκοντα, καὶ τοῖς πᾶσι ζωὴν παρέχοντα,
ἰδομένο τὰ σπλάγχνα ἡ πανάμωμος.

Ἀνέτειλεν ἐκ γαστρὸς σου Πατὴρ τὸ ἀπαύγαγμα
Χριστοῦ, καὶ ἐφώτισεν τὴν οἰκουμένην σταυρούμε-
νος, Κόρη ἀπειρόγαμος, καὶ τῶν δαιμόνων τὸ σκότος C
ἐξηφάνισεν.

Ἐράδης, ἀγνῇ, μετὰ τόκον ἀφθορος Θεὸς γὰρ ἐκ
σοῦ ἐτέχθη ὡς ἀνθρώπος, ὃν κατανόησας σταυρού-
μενον τὴν τῶν σπλάγχνων ὁδὸν μὴ φέρουσα ἡλά-
λας.

Ἵμνουμέν σε, πανύμνητε, ὡς Θεὸν κυήσασαν τὸν
ὑπερύμνητον ἐν ξύλῳ τὸν ἀρχεκάκον δυνάμει τῇ
αὐτῇ ὀλέσαντα τύραννον, εἰς ἡμῶν σωτηρίαν καὶ
καύχημα.

Τὸν βότρυ τὸν πέπυρον ἀγεωργήτως, ἀγνῇ, ὃν
ἐθλάστησας, ἐν ξύλῳ ὡς ἑώρακας κρεμάμενον, ἔκρα-
ζες· Τέκνον μου γλυκύτατον, γλυκὸς ἐναπόσταζον,
δὲ οὐ παθὼν ἡ μέθη ἀνασταλλήσεται.

Σάρκα ἐκ τῆς σῆς γαστρὸς λαμβάνει θέλων, καὶ
καθορᾶται ὁ ἀόρατος, καὶ σταύρωσιν δέχεται, καὶ D
κατὰρα ὀνομάζεται κατὰρας ἐξαίρουμένο· ἅπαντας ὁ
Υἱὸς σου, Θεοχαρίτωτε.

Ἐθαρεῖσαν ἐκαίνισας τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος,
ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα καὶ παρθενεύουσα, φύσεως

nensi agro canonicum, et Immaculatæ Conceptionis cum pertinacia oppugnatorem, crudeliter ab inimico interemptum, post tres amplius horas jam meritum ad vitam rediisse; et veritatem Conceptionis Immaculatæ his verbis confirmasse: « Vita ad hoc solum mihi concessa, ut quam tenui contra piam sententiam, opinionem retractem: verum est beatissimam Virginem Mariam ab omni originali macula in sua conceptione fuisse immunem, et divinitus præ-ervatam. » Vide Armamentarium Se-

Negligentiæ dormitatione laboro; somnus peccati occupat cor meum: tu, o castissima, semper vigili intercessionem tuam excita me, et salva me.

Venter sterilis portavit te Virginem, quæ in utero tuo Verbum corporatum portavisti; quod magnus Præcursor sanctissimus sterili uteri fructus divinis saltibus agnovit letabundus, et adoravit.

Tu, quæ Altissimum in carne peperisti, erige me a stercore passionum tribulantium me: atque omni ex parte gravissima egestate laborantem, dita me, o castissima, divinis virtutibus, ut salutem consecutus hymnos tibi decantem.

Illum, qui nutu portat universa, in utero Deiparæ portatum adoras, o propheta; cum qua precare pro salute misellæ animæ meæ, quæ quotidie in plura peccata dilabitur.

Ex canone feriæ iv ad Matutinum.

Sacer chorus vocabat te, o Domina sanctissima, portam imperviam, terram electam, et montem quem lapicidæ manus non attigit (14); nam Dominum universorum peperisti, qui voluntariam in carne crucifixionem suscepit.

Virgo purissima, cum cerneret exaltatum in ligno datorem vitæ, eundemque voluntarie morientem, atque omnibus vitam præbentem, intimo dolore viscera sua discruciaci sentiebat.

Exortus est ex utero tuo splendor Patris Christus, o puella maritalis tori ignara; atque universum terrarum 259 orbem cruci affixus illuminavit, demonumque tenebras dissipavit.

Incorrupta inventa es post partum, o casta; ex te enim Deus, quatenus homo, natus est; quem in cruce pendentem animadvertens, dolorem cordis non sustinens, in flebiles voces erumpebas.

Laudamus te, o omni laude celebranda, quippe quæ Deum omni laude superiorem peperisti, qui tyrannum principem malorum virtute sua perdidit in ligno, in nostram salutem et gloriam.

Botrum illum maturum, quem sine viri cultura protuleras, o Virgo, ut vidisti in cruce pendentem, has voces emisisti: Dulci-sime filii, mustum illud distilla, per quod passionum ebrietas prohibeatur.

Carnem ex utero tuo voluntarie suscepit Filius tuus, o Domina Deo clarissima; et cum invisibilis esset, visibilis factus est, et crucis tormentum suscepit, et maledictum nominatus est, dum omnes liberat a maledicto.

Corruptam primi parentis naturam renovasti; universe naturæ Plasmatorem supernaturaliter

raphicum in Regesto a pag. 563 et deinceps.

(14) Et Monte nunc, quem non attigit manus hominis, attingit manus demonis! Neutiquam profecto. Decebat enim eam, quæ universorum peperit Dominum, a manu hominis, et multo magis a manu demonis esse penitus intactam. Hinc E. Laurentius Justinianus in libro de Gradibus perfectionis scripsit: « Ab originali peccato nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Salvatorem. »

enixa, permanens virgo intacta post partum : quem olim in cruce suspensum videns, o sanctissima Virgo Mater, in fletu gemitusque erumpebas.

Ex canone feriae vi ad Matutinum.

Venerabilis prophetae sermo impletus est : gladius enim cor tuum pertransiit, o Domina, quando in ligno Filium tuum lancea vulneratum suspexisti.

Honorant te ordines incorporeorum, nam omnium Dominum corpore vestitum peperisti, o Puella Dei Sponsa; qui per lignum omnes vinctos dissolvit, et fideles amore suo colligavit.

Incarnatus est ex castis sanguinibus tuis Altissimus, o **260** purissima; quem cum intueris in ligno iniuste exaltatum, suspirabas cum lacrymis, et misericordiae ejus viscera magnificabas.

Ille, qui super humeros Cherubim in caelis, prout Deo convenit, absque dubio portatur, in ulnis tuis gestatus est : et cruci affixus, omnes a corruptione salvavit.

Ut hominem deificaret, ex te, o Virgo, Deus natus est; et crucifixus, mortem gustavit, occidens eum qui me prius occiderat.

Palatium Regis animatum, et thronus igneus facta es, o Virgo; in quo ille residens, omnes homines a primo lapsu erexit, et consensu Patris sui honoravit.

Agna immaculata (15), prophetarumque et martyrum pulchritudo, ubi te Agnum in ligno suspensum vidit, coepit amare flere, atque ita dicere : O creaturae omnes, quae in rerum natura existitis, laudate Dominum, et superexaltate eum in omnia saecula.

Solarium splendorum pulchritudo a consueto cursu destitit, cum vidit te, o Sol iustitiae, in crucem voluntarie sublatum. At Virgo cum discipulo virgine, amaro ejulatu verba intermiscens, clamabat : Quodnam spectaculum est hoc novum atque inusitatum?

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Venerandae mulieres, quae dura exercitatione decertaverant, at athletice hostem superaverant, circumstantes te, o Dei Genitrix, latabantur.

Cum omnibus prophetis sacrisque mulieribus obnixae precare, o Virgo, illum qui ex te natus est, ut misereatur nostri.

Montem virtutibus umbrosum vidit te, o Deipara, propheta Habacuc, ex quo inexplicabili ratione Deus apparuit, qui virtute sua operuit caelos, atque homines **261** ab interitu salvavit.

Sanctissima Virgo, martyr, confessorum, ceterorumque justorum gloria, ab omni tentationum tyrannide eripe nos.

(15) Agnam quoque immaculatam Deiparam vocant S. Andreas Cretensis canone in Mariae Nativitatem, et Jacobus monachus Orat. in eandem Nativitatem, quorum verba dedi in notis ad Mariale S. Germani patriarchae Constantinopolitani pag. 485.

Α ἀπάσης τὸν Πλάστην, ὃν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον πάλαι ἡγάλαζες βλέπουσα, παναγία Μητροπάρενε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τῆσις σεπτοῦ προφήτου πεπλήρωται· ρομφαία γάρ, τὴν καρδίαν τὴν σὴν διήλθεν, ὅτε ἐν σταυρῷ λογχευθέντα, Δέσποινα, τὸν σὸν Υἱὸν ἐδίδας.

Γεραίρουσί σε τάξεις τῶν ἀσωμάτων· τὸν πάντων γὰρ Δεσπότην σωματοφόρον ἐκύσας τὸν λύσαντα διὰ ξύλου δεσμίους ἅπαντας, Κόρη Θεοδύμμε, καὶ πιστοὺς συνδήσαντα τῇ στοργῇ αὐτοῦ.

Σεσάρκωται ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ὁ Ὑψίστος· ὃν βλέπουσα, πάντα γε, ξύλῳ ἀδίκως ὑφούμενον ἱστῶντες θαυρούουσα, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγγνίαν ἐμεγάλυνες.

Ὁ νῦν τοις Χερουβιμ ἐν οὐρανοῖς θεοπρεπῶς ὡς ἀληθῶς ὀχοῦμενος, ταῖς ἀγκάλαις σου ἐποχεῖ, σταυρωθεὶς πάντας φθορᾶς διέσωσεν.

Ἵνα θεώσῃ τὸν ἀνθρώπον, ἐκ σοῦ, Παρθένα, τιττεται θεός, καὶ σταυροῦται, καὶ θανάτου γαύεται ἀποκτείνων τὸν ἐμὲ τὸ πρὶν ἀποκτείνοντα.

Παλάτιον ἐμφύχον τοῦ βασιλέως, καὶ θρόνος πυρίμορφος, Παρθένα, ἀναβέβηκε, ἐν ᾧ καθιζόμενος πάντας ἐξήγειρα τοῦ προτέρου πτώματος βροτοῦς, καὶ συνεδρία Πατρὸς ἐτίμησας.

Ἡ ἀμωμος ἀνάς, προφητῶν τε καὶ μαρτύρων ἡ ὡραιότης, ὥσπερ ἀμνὸν σε ἀνηρτημένον ἐπὶ ξύλου θεασαμένη ἔκλαιε πικρῶς καὶ ἔλεγεν· Ἡ οὐσιωθεῖσα ὁμῶς τῶν Κύριον πάσα κτίσις καὶ ὑπερυψώμενη εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωστήρων κάλλος ὁρόμου τοῦ συνήθους ἀπέστη, ὅτε σε εἶδεν, Ἥλια τῆς δικαιοσύνης, ἐπηρμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θελήματι, ἡ δὲ Παρθένος σὸν μαθητῇ παρθένῳ ἡγάλαζε πικρῶς, ὁμοί! ἀναβούσα, τί τοῦτο τὸ ξένον θέαμα;

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Αἱ ἀσκήσαι στέβῳς ἡγωνισμένοι καὶ ἀθλητικῶς καθελοῦσαι τὸν ἐχθρὸν σιμαὶ γυναῖκες, Θεοκυήτορ, σὲ περιστῶσαι εὐφραίνονται.

Μετὰ πάντων προφητῶν καὶ γυναιῶν ἱερῶν Θεὸν, Παρθένα, τὸν τεχνέντα ἐκ σοῦ ἐκδυσώπει ἱκετιῶς τοῦ οἰκτιρῆσαι ἡμᾶς.

Ὅρος κατὰ σκινον βλέπει σε ἀρεταῖς ὁ προφήτης, Θεοτόκε, Ἀβδακούμ, ἐξ οὗ ἐπέφανε θεὸς ἀφράστως ἀρετῇ καλύψας οὐρανούς, καὶ τὸ γένος ἀνθρώπων διασώσας· ἐκ φθορᾶς.

Παναγία Παρθένα, τὸ καύχημα τῶν μαρτύρων, καὶ δόξιν, καὶ δικαίωσιν πάσης ἡμᾶς τυραννίδος ἐξελὼ τῶν πειρασμῶν.

Perspicuum autem apud me est B. Virginem falso dicendam absolute agnam Immaculatam, ut eam appellat Josephus, si in primo momento sui esse sorduisse macula, cujusmodi est peccatum originale.

Ἁγία Θεοτόκε, ἁγιάσον ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς, A καὶ τὸ φρόνημα στήριξον, καὶ σῶσον ἐκ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ ἀτρώτους ἡμᾶς δοξάζοντάς σου τὸ ἔλεος, ἀγνή.

Μετὰ μαρτύρων, ἄχραντε, καὶ δότιον Πατέρων, καὶ προφητῶν, πασῶν τε καὶ τῶν δότιων γυναικῶν, τὴν ἐν ἁγίοις μόνον ἐπαναπαύομενον ἐκδυώπει ἡμᾶς καθαγιασαί, ἀγνή, ἁγίαις ἐν φωναῖς τοὺς δοξολογοῦντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοκῆτορ ἀγνή, μετὰ πάντων μαρτύρων, προφητῶν, καὶ δότιων, καὶ ἁγίων γυναικῶν καὶ ιερομαρτύρων, κατοικτειρήσαι ἡμᾶς τὸν Σωτῆρα δυσώπει.

Φιλοκτείμονα Θεὸν ἡ κυήσασα σαρκί, μετὰ πάντων ἁγίων καθικέτευε ἀεὶ κινδύνων ἡμᾶς σῶσαι, Μητροπάρθενε ἀγνή.

ΗΧΟΣ Γ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὅρθρον.

Παναγία ἄχραντε, ἁμαρτωλῶν βοήθεια, πιπτόντων ἐπανόρθωσις, μετάνοιαν δίδου μοι κατανύξως πολλὰ ἡμαρτηκότα.

Μαρία κυριῶνυμε πολλοῖς κυριευθέντα με πάθεσι ψυχοφθόροις ἐλευθέρωσον πρεσβείαις σου.

Δίδου μοι, ἀγνή, ἀληθῆ μετάνοιαν, παῦσον τῶν παθῶν μου τὸν σάλον, ἁμαρτανόντων ἡ προστασία.

Ἦ μόνῃ διὰ λόγου ἐπὶ γῆς τὸν Λόγον τέξασα C καὶ παρθενεύουσα, τῶν ἀλόγων με βῦσαι πράξεων λόγοις σεπτοῖς ὅπως ἀνυμνῶ σε.

Τὴν κιθαρὴν τῆς διαθήκης, τὴν ἁγίαν ὄντως τράπεζαν, τὸ ἱερόν σου ἡμῶν, τὸν ναὸν Θεοῦ τὸν ἑμψυχον, τὴν πάγχρυσον λυχνίαν, τὴν ἀληθῆ Μητέρα τοῦ πασσοῦργοῦ ἀνυμνοῦμεν.

Ἦ κρήνη ἡ τὸ ὕδωρ τῆς ἀφείσεως βρύουσα, τὰς ἐκδύσεις τῶν ἡμῶν πταισμάτων ἔξῃραν, παρεχομένη μοι ἑμδρους δακρύων, ὅπως σε ἀεὶ ὡς Θεοτόκον ὁμνῶ.

Ἦ περὶ βολῆ ἀσωτίας τῇ ἤδη νυκὶ προσήγγισα D ὑπερβάλλουσαν, Κόρη, εὐσπλαγχνίαν ἔχουσα, ὡς Θεὸν τὸν εὐσπλαγχνον ἀρρήτως τεκοῦσα, οἰκτεῖρασά με σῶσον.

Φωτεινὸν τοῦ Δεσπότη καλῶν, οἶκον δεῖξόν με φωτός · ἀδιόδευτε πύλη, ὑπάνοιξόν μοι μετάνοιαν ὁδοῦς · γῆ ἁγία, πρὸς γῆν με πρᾶξον ὁδήγησον · Δέσποινα, πάσης με δεῖξον δεσποτείας παθῶν ἀπ' ἐλευθέρων.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἀθανασία μάννα Χριστὸν φέρουσα, στάμνος λογικῆ, πικρίας ψυχοφθόρων παθῶν ἐκλύτρωσαι με, Παρθένε παναγία, ὅπως πιστεῖ δοξαλογῶ σε εὐσεβῶς.

Παρθενομήτορ ἄχραντε, μετανοοῦντας ἡμᾶς καὶ τῷ Χριστῷ προστρέχοντας καὶ τῶν πταισμάτων λύσιν

O Sancta Deipara, sanctifica cogitationes nostras, animique sensum corrobora, et a maligni jaculis nos sine vulnere conserva, dum tuam misericordiam, o Virgo casta, glorificamus.

Una cum martyribus, sanctisque Patribus ac prophetis, omnibusque sanctis mulieribus suppliciter, o Virgo, ora illum qui solus in sanctis requiescit, ut sanctificet nos, qui sanctis vocibus illum glorificamus in saecula.

Dei Genitrix pura et casta; cum omnibus prophetis, martyribus, et confessoribus, sanctisque mulieribus ac hieromartyribus, precare Salvatorem, ut misereatur nostri.

O Mater, Virgo purissima, quae amatorem misericordiae Deum in carne peperisti: semper illum deprecare, una cum omnibus sanctis, ut nos a periculis salvos custodiat.

TONUS III.

Ex canone seriae II ad Matutinum.

Virgo sanctissima ac purissima, auxilium peccatorum, lapsorum erectio, mihi, qui multa peccata perpetravi, compunctionis poenitentiam concede.

O Maria, cujus nomen Dominam sonat, me sub multarum passionum, animam meam ad interitum pertrahentium, dominatu oppressum libera intercessionibus tuis.

Veram mihi poenitentiam concede; compesce passionum mearum tumultuantes fluctus; o Virgo casta, praesidium peccatorum.

262 O tu, quae sola in terris per verbum Verbum genuisti ac peperisti, et virgo permansisti, libera me ab actionibus brutalibus, ut verbis veneratione plenis te collaudem.

Arcam Testamenti, mensam vere sanctam, rostrum propitiatorium, templum Dei animatum, lucernam totam auream, veram Matrem Creatoris collaudamus.

O fons, qui aquam indulgentiae ac remissionis scaturis, peccatorum meorum manantes aquas exsiccata, lacrymarum imbres mihi concedens, ut te semper tanquam Deiparam laudibus extollam.

Luxuriae atque intemperantiae excessu inferno nunc appropinquavi: tu, o Puella, quae excedis in visceribus misericordiae, utope quae Deum misericordissimum ineffabiliter peperisti, miserere mei, et salva me.

O palatium Dei luminosum, fac me domum lucis: o porta impervia, aperi mihi vias poenitentiae: o terra sancta, deduc me in terram mansuetorum: o Domina, libera me ab omni passionum dominio.

Ex canone seriae III ad Matutinum.

O urna rationalis, quae Christum immortalitatis manna tulisti, libera me, Virgo sanctissima, a mortiferarum passionum amaritudine, ut cum fide, ac pietate te glorificem.

Virgo Mater inviolata, tu quae omnium es Domina, concede nobis omnibus qui poenitentia ducti ad Chri-

stum recurrimus, et peccatorum absolutionem desideramus, ut illum propitium reperire possimus.

Salve, o Puella multorum nominum appellatione conspicua, ex qua Verbum natum est, quod nos a seclorum actionum irrationalitate liberat. Salve, nubes lucida, quæ nostræ pusillanimitatis ac socordiae nubes dispellit.

263 Partu tuo, o Puella, primi parentis maledictionem sustulisti, et nobis benedictionis flumina emanare fecisti, qui te benedicimus, et cum fide glorificamus.

O janua eorum, qui per fidem salutem consequuntur: o porta per quam solus ille pertransiit, qui propter nos incarnatus est; aperi nobis portas justitiæ, qui te fideliter collaudamus.

O casta Virgo perpetua, libera me ab ignorantia peccatique tenebris, quæ me undequaque circumdant et constringunt; quippe quæ illum peperisti qui universa et continet et astringit.

Speciosus forma Dominus cum te speciem Jacob dilexisset, o immaculatissima, inhabitavit uterum tuum; et cœlestium donorum pulchritudine humanum genus decoravit.

Te nubem lucidam propheta prædixit, ex qua sol magnus Christus Deus apparuit nobis, et ea quæ prius tenebris perfusa erant illuminavit. Eundem ergo, o benignissima, precare, ut passionum mearum nubes dissipet, divinaque luce me illuminet.

Ex canone feriv iv ad Matutinum.

Supernis ordinibus sublimior apparuisti, Deum Verbum in terris enixa, o immaculata, qui nos passionibus suis, et cruce pretiosa propter suam bonitatem ad cœlestia regna reduxit ac recepit.

Cum Christum in cruce suspensum videres, o innupta, cum dolore dicebas: Orcidis, o Sol gloriæ, ab oculis meis, qui in tenebris versantes illuminas.

Volumen te quondam, o Puella immaculata, propheta conspexit, in quo Patris digito, Verbum incarnatum descriptum fuit; et primi parentis chiographum lancea rescissum est.

264 Naturam nostram, quæ prius ob transgressionem defluerat, tu reformasti, quæ Christum indefluenter peperisti, o Domina sanctissima, præsidium animarum nostrarum.

Cum Verbi ex tuis sanguinibus incarnati mortem videres, o Domina Virgo Mater immaculatissima; materna pietate commota ejulabas, et eum qui vite auctor erat, magnificabas.

Stabas, o immaculata, aspiciens Christum, quem pepereras cruci affixum, et exclamabas: Ne me absque prole relinquis, quam post partum Virginem conservasti.

Cum ante Christi tribunal tanquam reus iudicandus constituar: ostende te mihi, o pura, ut liberer me ab omni tormento ferventissima protectione tua.

In tempore illum peperisti, o immaculata, qui est omnibus temporibus antiquior, et Adæ proto-

A θέλοντας λαβεῖν, τοῦτον ἴσον τοῖς πᾶσιν ἀπέρχασαι, πάντων Δέσποινα.

Πολυνώμμε Κόρη, χαῖρε, ἐξ ἧς Λόγος ἐτέχθη, ἀλογίας ἡμᾶς λύων ἀτόπων πράξεων, χαῖρε, νεφέλη φωτεινὴ ἡ σκεδάουσα τὰ νέφη τῆς ἡμῶν ἀθυμίας.

Τῷ τόκῳ σου ἀπασταίρωτας, Κόρη, τὴν τοῦ προπάτορος ἀρὰν, καὶ ἐπήγαγας ἡμῖν εὐλογίας ποταμούς, τοῖς εὐλογοῦσί σε καὶ δοξάζουσι πιστεῖ.

Ἡ θύρα τῶν πιστῶν σωζομένων, ἡ πόλη ἣν διώδευσε μόνος ὁ σαρκωθεὶς δι' ἡμᾶς, πύλας ἡμῖν δικαιοσύνης ὑπάνοιξον, τοῖς πιστῶς σε ὑμνοῦσιν.

B Ὡς τὸν πάντων τεκοῦσα συνοχία, τοῦ συνέχοντος ζόφου τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαρτίας ἀνάλλαξέν με, ἀγνή Ἀειπάρθενα.

Τοῦ Ἰακώβ τὴν καλλονὴν ὁ ὦρατος κάλλιε Κύριος ἡγαπηκῶς, τὴν νηδὺν, παναμώμητε, κατέφυκεν ἀνθρώπων τὴν οὐσίαν ταῖς καλλοναῖς παιδρύνοντα τῶν ὑπὲρ νοῦν θεωρημάτων.

Φωτοειδῆ νεφέλην σε ὁ προφήτης προορᾷ, ἐξ ἧς μέγας ἥλιος ἐπέφανεν ἡμῖν Χριστὸς ὁ Θεός, καὶ ἐφώτισε τὰ πρὶν ἐσκοτισμένα. Αὐτὸν οὖν δοσώπει, ἀγαθὴ, τὰ τῶν παθῶν μου νέφη ἐκδιώξαι καὶ φωτὶ θεῷ παιδρυνθῆναι.

Ἐκ τοῦ κενόρος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

C Ὑπερτέρα τῶν ἄνω ὤρθης ταγματῶν, τεκοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς Θεὸν Λόγον, τὸν ἡμᾶς, ἀχραντε, πρὸς τὰ οὐράνια, τούτου τοῖς παθήμασι καὶ τῷ σταυρῷ τῷ τιμίῳ, ἐπαναβιδάσαντα δι' ἀγαθότητα.

Ἀναρτηθέντα ὁρῶσα ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν, ἀπειρόγαμε, ὀδυρομένη ἔλεγες: Ἔθος, δόξης Ἥλιε, ἐξ ὀφθαλμῶν μου, φωτίζων τοὺς ἐν σκότει.

Τόμον σὲ ποτε ὁ προφήτης, Κόρη, θεάσεται, ἐν ᾧ τῷ δακτύλῳ τοῦ Πατρὸς ἀναπεγράφη Λόγος σαρκούμενος, καὶ τῇ προπάτορος λόγχῃ βληνύει, ἀχραντε, χειρόγραφον.

ῥεύσανταν πρὶν παραβάσει τὴν φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἀρρεούτως τεκοῦσα Χριστὸν, ἀνέπλασας, παναγία Δέσποινα, προστασία τῶν δυστῶν ἡμῶν.

D Νέκρωσιν ὁρῶσα τοῦ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων Λόγου σαρκωθέντος, πανάμωμε, μητρικῶς ἡλάλαζες, καὶ ζωῆς ὄντα αἰτίον ἐμεγάλυνες, Μητροπάρθενα Δέσποινα.

Ἰστασο βλέπουσα Χριστὸν σταυρῷ ἀνυψούμενον, ὃν ἐκύησας, ἀχραντε, καὶ ἔδδας: Μὴ ἀτεκνὸν με δέξις ἣν ἐτήρησας, ἀγνήν καὶ μετὰ τόκον.

Ἐπὶ τοῦ βήματος: Χριστοῦ, ὅταν μέλλω κρίνεσθαι, ὡς ὑπεύθυνος, ἀχραντε, φάνηθί μοι ἐκ πάσης με βασιάνου βουμένη τῇ θερμῇ σου προστασίᾳ.

Ἐν χρόνῳ ἀπεκύησας τὸν χρόνον ἐπέκεινα, λύοντα τὰ χρόνια δεσμὰ τοῖς δεσμοῖς αὐτοῦ, ἀχραντε, Ἀδάμ

τοῦ πρωτοπλάστου, καὶ συνδεσμοῦντα αὐτὴν τοῖς A δεσμοῖς τῆς γλυκείας αὐτοῦ ἀγαπήσεως.

Φέρον βρότειον μορφήν τὸ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τέτοκας, ὃν ὑψοῦμενον σταυρῷ ὁ ἥλιος μὴ φέρων ἔρῃν ἐμελαινέτο, καὶ ζῶφρ ἐμειοῦτο τῆς εἰκω-
λολατρίας· διὸ σὺν ἐκεῖνῳ σε μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Τὴν κιθῶν τὴν θεῖαν τὴν χωρήσαν τὸν τοῦ νόμου πάροχον, ἡμῶν τὰς ἀνομίας πάσας ἀφαιρού-
μενον δι' εὐσπλαγχνίας θείας, ἀδιήγητον πέλαιος, Μαριάμ τὴν πανάχαρτον συμφῶνως μακαρίσωμεν.

Νοῦς ἐννοεῖν οὐ δύναται τὸν ὑπὲρ νοῦν τοκετὸν B τῆς θαυμαστῆς Λοχείας σου, Θεογεννητορ Μητροπάρ-
θενε, διδ, ἰκετεύω σε, τὸν νοῦν μου, χαρίτωσον, τοῦ αἰὶ δοξάζειν σε.

Σαρκωθέντα τὸν Λόγον ὑπερβολῇ εὐσπλαγχνίας ἀβρόχτως ἀπεκύησας, αὐτὸν δυσώπει, ἀχραντε, τῶν σαρκικῶν πάντας μολυσμῶν ἐκλυτρώσασθαι, καὶ πάντων δυσχερῶν τῶν τοῦ βίου.

Ὡς μόνῃ τῶν ἀγγέλων χαρμονῇ χαρῆς μου πλη-
ρωσον, Θεοχαρίτωτε, τὴν διάνοιαν σκυθρωπάζουσαν, καὶ ἀμελεῖα βεθυτισμένην.

Οἰκήσας ὁ Λόγος ἐν γαστρὶ σου, τὴν πάλαι ἐν ἀγ-
θρώποις οἰκοῦσαν τῇ παραβάσει φοβρὴν, Μητὲρ ἀγνή, C ὡς μόνος Θεὸς ἐξέκησε, διὰ σπλάγχνα ἑλλούς.

Ἐμὲ τὸν ἀμελεῖα τὴν ψυχὴν σκοτιζόμενον φωτ-
αγώγησον, ἀγνή, τὴν τῆς καρδίας μου προσεπανά-
πτουσα λύκον, ἐν προθυμίᾳ ἀγαθῇ ὅπως δοξάζω σε.

Ἰσχύς καὶ ὕμνησις ὑπάρχει ὁ ἐκ σοῦ τεχθεῖς, πανάμωμε, ὃν ἐκδυσώπει ἐκτενῶς παρεμείνον με
τοῖς πάθεσι, Παρθένε, ἐνισχύσαι τοῦ ἐκτελεῖν τὰς σωτηρίους αὐτοῦ διατάξεις.

Φωτισμός μου σωτήριος φάνηθι, ἡ κυήσασα τὸ
φῶς, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη διώκουσα τὰ πολλὰ καὶ
χαλεπὰ, ὅπως υἱὸς ἡμέρας· εὐχαῖς σου γεννήσομαι,
πράττων τὰ ὅσια, καὶ ὕμνολογίαις αἰὶ μακαρίζω σε. D
Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὅρ-
θρον.

Ἡ περικαλλὴς καὶ Παρθένος Δέσποινα, ὃν ἐχού-

(16) Jam hoc S. Josephi votum adimpletum vide-
mus, dum Christiani orbis antistites, illustres
academias, selectissimos reges, inclytos princeps,
florētissimas respublicas, integra regna, ac
totum fere undique mundum, B. Virginem, ut ab
omni macula immunem, una voce magnificare
conspicimus. Paucos jam pnto esse in Ecclesia, qui
piae de immunitate B. Virginis ab originali macula
sententiae refragentur; et etiam si aliquis in scrinio
sui pectoris arbitraretur Mariam originali macula
fuisse infectam, hic comparatus his, qui animo,
sensu, ac vore clamant purissimum Deiparae con-
ceptum, jam nullus videtur, cum ex veteri prover-
bio, unus sit nullus, nec paucorum habenda sit ra-

plasti vincula, quibus diuturno tempore vinctus
fuerat, dissolvit vinclis suis, atque eundem dul-
cissimae charitatis suae vinculis colligavit.

Peperisti, o Virgo, splendorem Patris humana
forma praeditum; quem in cruce exaltatum sol videre
non sustinens, obscuratus est, et tenebris idoloma-
niae minoratus: propterea una cum illo te magnifi-
camus.

Ex canone seriae v ad Matutinum.

Arcam divinam, continentem legis statorem, qui
omnes iniquitates nostras propter viscera divinae
misericordiae suae aufert: pelagus inenarrabile,
Mariam ab omni macula immunem, una omnes
voce magnificemus (16).

Nequit cogitatio excogitare inexcogitabilem par-
tum admirandae Conceptionis tuae, o Dei Genitrix
Virgo Mater. Unde te deprecor ut cogitationes
mentis meae gratia repleas, ut te semper glorificem.

265 Verbum propter excessum pietatis incarna-
tus ineffabiliter peperisti: ipsum suppliciter exora,
o immaculata, ut omnes a carnalibus inquinamen-
tis et ab universis vitae molestiis atque adversita-
tibus liberentur.

Tu, quae sola es angelorum laetitia, imple, o Deo
charissima, gaudio mentem meam praeter tristitia mor-
roreque dejectam, atque in socordiae profunda vo-
ragine demersam.

Cum Verbum in utero tuo habitasset, o Mater
casta, corruptionem, quae a diuturno tempore in
hominibus propter transgressionem habitaverat,
eiecit, tanquam solus Deus, propter viscera miseri-
cordiae suae.

Illumina me, o casta, cujus anima negligentiae
tenebris offusa est, accendens lucernam cordis mei,
ut te magna animi alacritate glorificem.

Virtus et laus ille est, qui ex te natus est, o ab
omni naevo mundissima Virgo (17); quem tu cum
affectu deprecor ut me passionibus fractum virtute
corrobores, ut salutaria ipsius praecepta perficere
possim.

Esto salutaris illuminatio mea, tu quae lucem pe-
peristi; dispellens multas et graves nubes animae
meae, ut precibus tuis efficiar filius dei, exercens
opera sancta, teque assiduus laudibus beatificans.

Ex canone seriae vi ad Matutinum.

Domina pulcherrima et Virgo, cum videret in

tio, ut ait Joan. Damasc. orat. i de imaginibus.
Quis autem negare possit inter Catholicos paucis
maculae conceptionis opinatoribus plusquam
centum mille purissimi conceptus assertores ob-
vios nunc esse, et imposterum futuros?

(17) Perspicuum apud me est B. Virginem, si
haec in primo instanti sai esse sordisset originali
peccato (quod non solum naevus, sed turpissima
macula est), falso dici a S. Josepho absolute, ab
omni naevo mundissimam: cum igitur falso non
dicatur, sed vere, sequitur ipsam ex ejusdem
S. Josephi mente originalis peccati naevo in sua
conceptione vere mundissimam exstitisse.

ligno voluntarie exaltatum Filium quem pepererat, cum dolore ingemiscens exclamabat : O piissime Domine Deus omnium , quomodo, cum sis Dominus gloriæ, ista pateris ?

Post partum virgo conservata es, o casta, quæ Deum incarnatum peperisti, qui cruci voluntarie affixus est.

Velut forceps divinum carbonem suscepisti, o Virgo **266** Mater; qui non solum non combussit vel minima ex parte, sed potius rore respersit incorruptum divinumque uterum tuum, quem cum videres in ligno voluntarie secundum carnem exaltatum, hymnis glorificabas.

Cum videres, o casta Virgo, in ligno crucis affixum, et lancea in latere confossum illum qui olim ex lateris costæ Evam formavit : materno dolore tacta exclamabas : Quomodo moreris, o Fili mi, qui es vita immortalis !

Non potest mens hominum, o Puella omni laude dignissima, miraculum partus tui : tu enim super omnem mentis capacitatem peperisti.

Tu sola, o casta, conceptionem ineffabilem, et partum inenarrabilem habuisti, quæ corpore vestisti Dominum, qui secundum carnem crucifixus est, Eundem nos laudantes clamamus : Benedictus es, Deus patrum nostrorum, etc.

Te urnam auream, et candelabrum ; mensam, et virgam ; montem divinum et nubem, palatium Regis et thronum igniformem, fideles omnes nominamus, o Deipara, quæ post partum virgo conservata fuisti.

Solares radii videntes crucifixionem tuam, Fili mi, defecerunt : et quomodo obstinatus Hebræorum populus non defect, qui mortis tradidit te vitæ auctorem ? His vocibus Deipara utebatur ; quam sine cessatione magnificamus.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Te, o castissima, quæ Deum in carne peperisti, religiosa mente incessanter honoramus cum venerandis mulieribus, quæ exercitatione illustratæ in certamine, hostem defecerunt.

Nos, o castissima, per partum tuum venerabilem salvati ; cum Gabrielis voce ad te fideliter clamamus, Ave (18) : **267** teque precamur, ut intercessionibus tuis, omnibus nobis obtineas indulgentiam peccatorum.

(18) Per verbum Ave, quod componitur ex littera A, et VE, interjectione execrantis et maledicentis, et significat absque VE, seu maledictione, denotari B. Virginem sine Væ culpæ originalis conceptam, ex Joanne Viguerio, Alberto Magno, Bernardino Senensi, Ernesto Pragensi, et aliis late probat in suo *Sacrosyllabo* 4, P. Joannes Eusebius Nierenbergius. Hinc Joannes Vitalis in Defensorio B. Virginis libr. 4, cap. 5, Ave, inquit, sonat Sine væ, id est, sine labe, et per consequens ipsa (B. Virgo) fuit sine væ originalis culpæ. Petrus quoque de Alliaco S. R. E. Cardinalis in meditatione super salutationem angelicam, Audi, ait, O clemens Maria, tuam gratissimam salutationem Ave. Nulla tibi esse

σεν Ὑπὸν θεωρήσασα ἐν ξύλῳ ὑφωθέντα βουλῆσαι, ἡλάλας βῶσα ἐν ὁδῶν· Θεὸς τῶν ὅλων εὐσπλαγχνε, Κύριος ὢν τῆς δόξης, πῶς ταῦτα πάσχεις, Δέσποτα ;

Συντετήρησαι καὶ μετὰ τόκον παρθένος, ἡ Θεὸν, ἀγνή, τέξασα σαρκαρῶμενον, τὸν σταυρῷ προσηλωθέντα βουλῆματι.

Τὸν ἀνθρακα ὡς λαβὼς τὸν θεῖον δίδεξαι, οὐ καταφλέγοντα ὅμως, δροσίζοντα δὲ μᾶλλον, Μιττροπάρθενε, τὴν ἀπθόρον καὶ θεῖαν νηδύν σου, ὃν βλέπουσα σαρκὶ ὑφούμενον ἐθελοσύνῃ ἐν ξύλῳ ὁμνοῖς ἐδέξαζες.

Σταυρούμενον ἐν ξύλῳ καὶ τὴν πλευρὰν τῇ λόγχῃ ὀρυττόμενον τὸν ἐκ πλευρᾶς πάλαι δημιουργήσαντα τὴν Εὐαν, ἀγνή Παρθένε, θεωροῦσα, ἀνεβόας μητρικῶς· Πῶς ὠνῆσκεις, Υἱέ μου, ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος ;

Νοεῖν οὐ σθένει τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ τοκετοῦ σου, πανύμνητε, νοῦς ἀνθρώπων, Κόρη ὑπὲρ νοῦν γὰρ σὺ τίττεις.

Κύησιν, ἀγνή, ἀσύγκριτον καὶ τόκον ἀνεμνήνευτον μόνῃ ἔσχεις, τὸν Δεσπότην σωματίσασα τὸν σαρκὶ σταυρωθέντα, ὃν ὁμνοῦντες βῶμεν· Εὐλογητὸς δὲ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Στάμνον σε χρυσὴν καὶ λυχνίαν, τράπεζαν καὶ βᾶθρον, θεῖον ὄρος καὶ νεφέλην, παλάτιον τοῦ Βασιλέως καὶ θρόνον πυρίμορφον, Θεοτόκε, πάντες πιστοὶ ὀνομάζομεν, τὴν μετὰ τὸν τόκον παρθένον φυλαχθεῖσαν.

Φωστῆρες τὴν σὴν ὀρῶντες, Υἱέ μου, σταύρωσιν ἔδυσαν, καὶ πῶς Ἑβραίων ἔθνος οὐ κατέδυσεν ὁ ἀπαθείς, παραδιδούς σε θανάτῳ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἡ Θεοτόκε, ἰδὼς, ἦν ἀπαύστως μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ω; Θεὸν τεκοῦσα σαρκὶ, πάναγνε, γνώμῃ εὐσεβεῖ τιμῶντές σε ἀπαύστως μετὰ σεμνῶν γυναικῶν ἀσκήσει λαμπρυνθέντων, καὶ ἀθλήσει καταβαλόντων τὸν ἐχθρόν.

Οἱ σεσωσμένοι, πάναγνε, σοῦ τῷ σεπτῷ τοκετῷ, τοῦ Γαβριὴλ βῶμῳ σοὶ πιστῶς τὸ, Χαῖρε, καὶ δέόμεθα ταῖς σοῖς παρακλήσεσι πταισμάτων συγχώρησιν πᾶσιν αἰτήσαι.

potest gratior acceptabiliorque salutiō es, quam Deus per angelum suum Gabrielem transmisit de cælo. Ave, inquit, o Virgo salutifera, quæ Evæ maledictionem in benedictionem transferens, sola esse meruisti Sine væ. Meruisti quidem non tua justitia, sed divina gratia, ut sola esses sine væ culpæ venialis, et mortalis, et (ut pie creditur) etiam originalis. Sic ille, Vide Bustum in Mariæ serm. 5 de concept. parte 1, ubi in rem nostram scribit : Ave idem est quod Sine væ, et ista infinita æquipollet universalī. Ideo exponitur Ave, id est, sine omni væ, id est, afflictione, quod verum non esset, si originali aculeo afflicta fuisset.

Τὼν μαρτύρων τὴν δόξαν, ἱεραρχῶν καὶ ὁσίων τὸ ἅγιον ἑγκαλλώπισμα, τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν γυναικῶν σεμνολόγημα, ἀνυμνήσωμεν ἀξίως τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα.

Ἐκ σοῦ Θεοῦ σεσάρκωται, ἀγνή, καὶ ἀνιωτέραν σε νῦν ἀγγέλων ἀνέδειξεν, ποιημάτων τε ὑπερέχουσαν πάντων· διό σε ὑμνολογοῦμεν.

Μαρτύρων, προφητῶν τε ἁγίων τῶν πάντων ἀπαύων· δικαίων καύχημα σὺ εἶ, ἀγνή· ὅθεν φωναῖς σαφῶς ἱσαίς τιμῶμέν σε σὺν αὐτοῖς εἰς αἰῶνας.

Μαρτύρων, καὶ ὁσίων, προφητῶν τε, πανάμωμε, γυναικῶν καὶ πάντων τῶν ἱεραρχῶν, τῶν ἱερῶς βιωσάντων σὺ εἶ τὸ κλῆος ἀληθῶς, μεθ' ὧν τιμῶμέν σε.

Ἡ πολύμητος Παρθένος, προφητῶν τὸ περίηχημα, ἱεραρχῶν καὶ ἀλητῶν, καὶ ὁσίων ἑγκαλλώπισμα, γυναικῶν τε ἁγίων ἡ χαρμονή, ὑμνεῖσθαι χρεωστικῶς εἰς αἰῶνας.

Φοδερὸς οὗτος τόπος, ἐδόξεν ὀπηνίκα Ἰακώβ σου τὸν τύπον ἐν κλίμακι ἐδέξατο, Θεοτόκε, ἀψευδῶς, τῶν μαρτύρων ἡ δόξα, ὁσίων τὸ καύχημα, ἀγγέλων ἀγλάισμα, πάντων προφητῶν καὶ πιστῶν τὸ διάσωμα.

ΗΧΟΣ Δ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὑπέρφωτα λαμπὰς τοῦ Ἁλίου τῆς δόξης, τῆς ψυχῆς μου τὸν πυρὸν σθενύμενον ἀεὶ ῥιθυμῆς προσάναψον θείων ἔργων τῷ ἁλαίῳ, παναγία ἐπάρδουσα, ἵνα πίστει καὶ πόθῳ δοξάζω σε.

Μαρία Κυρία, ὡς οὕσα τοῦ παντὸς τὸν Κύριον γενήσασα, κυριεύοντα πάθει τὸν νοῦν μου καὶ κακία μελανωθέντα ἐλευθερον ποιήσον, καὶ καταλάμπρυνον.

Ἐπὶ σὲ καθάπερ ὁμοῖος τῆς σοφίας ἡ ἀδυσσοῦς Ἰησοῦς κατέβη, μόνην καθάραν σε εὐράμενος, Θεογενήτορ Παρθένα, καὶ κατέκαυσεν ἁμαρτίας χειμάρρους δεινῆς θείᾳ χάριτι.

Σοῦ τὰ θαυμάσια προφητικὰ ἔφησαν φωναί, ὅρος καλοῦνός σε καὶ πόλιν, ἀχραντή, καὶ λυχνίαν, φαινήν, ἐξ ἧς τὸ φέγγος ἀληθῶς τὸν θαυμαστὸν φρικτωρεῖ, ἀγνή, κόσμον ἅπαντα.

Τὴν ἀμαυρωθείάν μου καρδίαν ταῖς σκοτειναῖς ἐφόδοις, θεονύμφευτε, τῆς ἁμαρτίας, τῷ φωτισμῷ τῷ ἐν σοὶ καταύγασον, ἡ τὸν ἥλιον κύησας.

Μόνη μένεις μετὰ νόκον, Ἀέσποινα, παρθένα καὶ κόλλαι διαλάμπουσα μόνη τὰς ματιῶν διέδρας· Θεὸν γὰρ μόνη ἔτεχες Ἀυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(19) Favet Joan. Bromiardus ord. Prædic. in sua Summa prædic. parte, II, c. 3, dum ibi inter alia ait: « Filius Dei volens in aliquo loco, et de aliqua muliere naturam nostram assumere et nobiscum morari, a principio mundi nullam invenit pro hospitio dignam, quia omnes peccato originali, vel

Merito Dei Matrem laudamus tanquam martyrum gloriam; divinum hierarcharum et confessorum ornamentum; prophetarum præconium; mulierum titulum honorificum.

Ex te Deus carnem assumpsit, o Virgo; teque nunc angelis sublimiorem effecit atque omnibus rebus creatis excellentiorem: ideo te hymnis celebramus.

Martyrum prophetarumque sanctorum, atque omnium a sæculo justorum tu gloria es, o Virgo casta: unde te manifeste, sacris vocibus una cum illis honoramus in sæcula.

Martyrum et confessorum, prophetarum, mulierum, atque omnium hierarcharum qui sancte vitam traduxerunt, tu vere gloria es, o purissima, cum quibus te honore prosequimur.

Virgo plurimis dignissima laudibus, prophetarum præconium undique resonans: hierarcharum, martyrum, et confessorum ornamentum: sanctorum feminarum lætitia, debitis laudibus celebretur in æternum.

Cum Jacob elata voce dixit: Terribilis est locus iste; vidit sine dubio te in illa scala figurari, o Deipara, martyrum gloria, confessorum lætitia, angelorum splendor, omnium prophetarum atque fidelium salus.

TONUS IV.

Ex canone sermōnis ad Matutinum.

C Splendidissima lampas Solis gloriæ, flammam animæ meæ, quæ socordia ac torpore semper extinguitur, accende ac fove divinatorum operum oleo, o sanctissima, ut cum fide et affectu glorificem te, O Maria Domina, omnium Dominum enixa; mentem 268 meam sub pravorum affectionum dominatu oppressam, et malitia denigratam, libero et illustra.

(19) Super te tanquam imber descendit sapientie abyssus Jesus, cum te solam puram invenisset, o Dei Genitrix Virgo, et vorticosos peccati torrentes divinæ gratiæ flammis exsiccevit.

Mirabilia tua prophetiæ voces prolocutæ sunt, o inviolata; appellant te portam et lucernam splendens, o casta: ex qua jubat vere admirabile universum mundum illuminat.

Cor meum tenebris peccati invasionibus obscuratum, illumina, o Sponsa Dei, luce tua; nam tu solem ipsum peperisti.

Tu sola, o Domina, post partum Virginalis decoris lucem conservasti: sola, quæ propria matrum sunt in partu ignorasti; sola enim Deum peperisti Redemptorem animarum nostrarum.

actuali, vel utroque infectæ erant. Et tandem vero in fine mundi hanc mundissimam inveniens Virginem, in qua nullum erat peccatum, vel originale vel actuale, tanquam gaudens de fortuna opista inventa, dicere potuit: Hæc requies mea, etc.

Benedicunt omnes creaturæ Filium tuum, qui nos benedictionibus coronavit, et sustulit maledictionem; o sola omnibus benedictionibus cumulatissima (20), Virgo gloriosa, quæ genus nostrum gratia replevisti.

Lucis tuæ radiis illumina, o Sponsa Dei, animam meam in perditionis voragine jacentem: exsurge; hostes proturba ac dejice, qui affligunt assidue cor meum, et ad sectandas passionem meas impellunt me.

Ex canone duplici seræ III ad Matutinum.

Tabernaculum immaculatum (21), Arcam, mensam, et montem, ex quo sine hominis manibus abscissus est lapis Christus omnium Dominus, Mariam Virginem hymnis honoremus.

O nubes lucida (22), animæ meæ nubes multas et graves, illuminativis intercessionibus tuis dissolve, ut radios 269 illius, qui ex te tanquam sol exortus est, videre possim, et ex tua luce lucem inocciduum acquiram.

Primorum parentum tristitiam abstulisti, dum gaudium nobis peperisti, o sanctissima Deipara, vitæ scilicet datorem, ac Redemptorem, quem impenso affectu precare pro salute animarum nostrarum.

Mundus per te veniam consecutus est, Virgo Mater, qui propter transgressionem inutilis factus fuerat: propterea canticorum odis te merito beatam appellat.

Te salutem in omni loco et tempore invoco: ne despicias me, o purissima, quæ Deum Redemptorem ac Salvatorem meum peperisti.

Propitiatio ac redemptio nostra apparuit Filius tuus, o Virgo; quem suppliciter exora pro salute eorum qui te cum animæ compunctione beatificant.

(20) Hæc igitur etiam benedictione cumulata, quod ipsa fuerit aurora divini Solis nulla originali caligine obscurata, arca semper coronata, et in nullo temporis momento, demoni per peccatum subiecta; albedo splendidissima in nulla unquam vel minima peccati obscuritate deprehensa: et amica Dei tota pulchra, a qua omnis macula non solum actualis, sed etiam originalis criminis semper exsultavit. Porro « Christus (ut in suo opere *De laud. B. Virginis* libr. 1, fruct. 7, inquit Bartholomæus Pisanus) dedit majora dona, et minus necessaria Virginis. Patet, quia eam suam Matrem fecit, ergo et minora dona dedit, scilicet præservationem a peccato originali. Item, præservavit Virginem a pœna Evæ, ergo et a culpa, » etc.

(21) Non aliam ob causam, nisi quia ab originalis peccati macula semper alienum. Hæc enim macula, etsi ad momentum fuisset inquinatum, nec vere, nec absolute immaculatum dici posset. Hinc Bernardinus de Busto in Marial. serm. 2 de Concept. parte 3, ait: « Deus, cujus perfecta sunt opera Deut. 22, sacratissimum tabernaculum B. Virginis omni puritate et innocentia repletissimum formavit, in cujus sacra issimo utero factus homo novem mensibus, » Magister quoque Paulus de Luca in quodam excellentissimo sermone, in quo decem modis probat Immaculatam B. Virginis conceptionem, inter alia inquit: « B. Virgo non fuit resoluta in pulverem. Ergo nec concepta per originalem

Εὐλογεῖ πᾶσα κτίσις τὸν τόκον σου εὐλογίαις ἡμᾶς στεφανώσαντα, καὶ τὴν ἀρὰν ἐξάραντα, παντελότητι μὲν δεδοξασμένη, ἣ τὸ γένος ἡμῶν χαρίτωσασα.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, θεόνομας, τὴν ψυχὴν μου φωταγώγησον, κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας ἀνάστησον ἐχθροὺς καταράσσουσα τοὺς θλίβοντας· ἀεὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνοδοῦντάς με.

Ἐκ τοῦ κανόρος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Τὴν σκηνὴν τὴν ἀγναντον, καὶ κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, τὸ ὅρος οὐ ἐτήθηθ' ἀνευ χειρὸς ἀνθρώπου· λίθος, ὁ τοῦ παντός Κύριος, Μαριάμ τὴν Παρθένον ὕμνοις τιμῶμεν.

Νεφέλη φωτεινὴ, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη τὰ πολλὰ καὶ χυλεπὰ ταῖς σαῖς φωτιστικαῖς μεσιτείαις διάλυσον, ὅπως ἴδω τὰς ἀκτίνας τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατείλαντος, καὶ φωτὶ φῶς προσλάβωμαι ἄδουτον.

Ἰων προπατόρων ἔλυσας τὴν λύπην, χάριν ἡμῖν κηρύσσας, τὸν ζωοδότῃν καὶ Αὐτρωτῇν, παναγία Θεοτόκε, ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Κόσμος διὰ σοῦ ἡλέται· ὁ τῇ παραβάσει ἀχρεώθεις, Μητροπάθρην· διὰ τοῦτο φῶσαις ἀσμάτων καταχρέως μακαρίζει σε.

Σωτηρίαν ἐν παντὶ χειρὶ καὶ τόπῳ, ἐπικαλοῦμαι, μὴ παρίδῃς με, πανάμοιμε, ἣ θεὸν κηρύσσας τὸν Αὐτρωτὴν ὁμοῦ καὶ Σωτῆρά μου.

Πασμὸς ἡμῖν καὶ λυτρώσις ἐγνωρίσθη ὁ οὗς Ὑἱός, Παρθένε, ὃν ἱκέτευε σῶσαι τοὺς ἐν κατανύξει σε ψυχῆς μακαρίζοντας.

culpam. Nam constat quod Tabernaculo Christi plus derogat peccati corruptio, quam in pulverem resolutio. » Sic ille apud Bustum, serm. 6 de Concept. parte 2.

(22) Quia nullo unquam tempore alicujus peccati obscuritati subiecta. Hinc D. Hieronymus tractans versiculum illum Psalmi 77. Eduxit eos in nubem diei, dixit: Ecce Deus venit in Ægyptum in nube diei: Nubem levem aut proprie corpus Salvatoris, quia leve fuit, et nullo peccato gravatum, aut certe debemus accipere Mariam nullo semine humano prægravatam. « Ecce Dominus venit in Ægyptum sæculi hujus per nubem levem Virginem, et eduxit eos in nubem diei. Pulchre « dixit in nube diei. » Nubes enim illa non fuit in tenebris, sed semper in luce. » Hæc Hieronymus. Quæ profecto (inquit Catharinus in suo Tract. de Concept. ad Synod. Trident. parte 1) nisi sophisticè pervertantur, perpetuam Domine gratiam, et innocentiam comprobant. Appellat enim Virginem nubem nullo humano semine prægravatam. Quid, obsecro, est hoc nisi apertius dicere illam nullo peccati pondere, quod ex humano semine descendit, fuisse prægravatam? Et quid hoc est non fuisse illam nubem unquam in tenebris, sed semper in luce, nisi nunquam fuisse involutam peccato, per quod tenebræ significauerunt? Quid hic dicturi sunt quantumvis ingeniosi, et ad commenta copiosi? Sic Catharinus.

Ἀνάτειλόν μοι, Δέσποινα, ἀκτίνα τοῦ ἐλέους σου, ἅ τῃ ἐν τῇ σκότει τῶν πταισμάτων ὑπάρχοντι, Παρθένε, καὶ πρὸς φῶς ὁδήγησον μετανοίας, ἀχραντε ἵνα πιστεῖ σε ὁ μὲν.

Τὴν καλλονὴν ἡγάπησεν Θεὸς σε τοῦ Ἰακώβ, Παρθένε Κόρη, ἐπικαλλωπίζων πάντας διὰ τοῦ ἀμαυρωθέντας παραβάσει τὸ πρότερον.

Παναγία Παρθένε, ἡ προστασία ἁ πάντων τῶν πιστῶν, πρόστῃθι, ῥύσαι με ἀπειλῆς καὶ σκότους τοῦ φρικτοῦ κριτηρίου ἐν ᾧ τῆς κρίσεως, ἵνα πιστεῖ ἀεὶ ὁ μὲν σε.

Νόμου διατρέψασαν εἰκόνας τὴν σὴν φρικτὴν λοχίαν, Θεοτύμπευτε, ὧν τὰς ἐκδόσεις ἡμεῖς νῦν καθορῶντες, Δέσποινα, ἐπαξίως σε δοξάζομεν.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεόν, καὶ Αὐτρωτὴν, καὶ Δεσπότην σαρκὶ τεκοῦσα, Πάναγνε Δέσποινα, τοῦτον ἀεὶ, ἀχραντε, δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δαιμόνων καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἀρεσὴν λαβόντες ὁμολογοῦμεν αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμοὺς.

Ἀπαγωγῆς πονηρᾶς, καὶ προνομῆς, Παρθένε, καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἀλάστορος τοῦς δούλους σου φύλαττε, τοὺς σε ψυχῇ καὶ γλώσσῃ ἀεὶ δοξολογοῦντας.

Ἡ κοιλία σου, πανάμωμε, θημονία σεπτῆς ἁλῶνος ἐδείχθη κόσμῳ σίτον φέρουσα ζωῆς τὸν τρέφοντα τὰ πάντα διὰ σε ὡς αἰτίαν ἁπάντων τῶν καλῶν οἱ πιστοὶ συμφῶνως ἀνυμνοῦμεν.

Ὡς πηγὴ τῆς ἡμῶν ἀναπλάσεως, συντριβέντα με θλον ἀνάπλασον ταῖς προσβολαῖς τοῦ ὄρεως, ὅπως πιστεῖ καὶ πόθῳ σε μακαρίζω, Θεοτόκε Παρθένε πανύμνητε.

Φιλάγαθε Κόρη, τὸν φιλάγαθον Θεὸν κυήσασα, ἀγάθουν, βοῶ σοι, κεκακωμένην δεινῶς καὶ ἀθλίαν μου ψυχὴν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πονηραῖς ἐπιβουλαῖς τοῦ πλάνου, ἵνα πιστεῖ σε ὁ μὲν τὴν ἐλπίδα πάντων.

Φιλάγαθον τέχασα Θεόν, φιλάγαθε Θεοτόκε, τοῦτον αἰτηται πάσης με ῥύσασθαι κακίας, καὶ τοῦτον καρ-

(23) Optimo in hanc rem vir piissimus et doctissimus Leonardus de Nogarolis in Epistola dedicatoria sui Officii de Immaculata Conceptione ad Sixtum IV Pontificem Max. dum ibidem inter alia: «Nullus in Mariae laus prorumpens, matrem eam dicit Dei simulque quendam filiam fuisse diaboli. Deformem profecto reddidit laudatam. Num Matrem dices gratia eam, quæ antea inimica largitoris gratia? Ingrati, non laudant's est officium. Numquid viam ad vitam affirmabis quæ et ipsa, quandoque ignoravit viam? Te sane confundis. Spemne peccantium, et medium ad omnia tollenda peccata, quæ peccatum gustaverit? Te ipsum a veritate alienum ostendis. Extollis et deprimis, magnificas et vilipendis, sanas et percutis, ipsum censura circumvenis, benedictam dicis cui maledicere non desinis. Vis igitur laudem B. Virginem orbem terrarum introeuntem? vis festum diem constituere? Eas laudes tribue quæ ignominiam non servent. » Certe nulli dubium

Oriri fac, o Domina Virgo, radium misericordiae tuæ, mihi, qui in peccatorum meorum tenebris jaceo; et ad lumen poenitentiae deduc me, o inviolata, ut cum fide collaudem te.

Te speciem Jacob Deus dilexit, o Virgo puella, qui exornat pulchritudine ac fulgore per te omnes qui prius peccati nigredine fuerant deformati.

Virgo sanctissima, præsidium omnium fidelium: esto mihi præsidium ut liberes me a minis, et tenebris tremendi consessus in hora judicii, ut semper te cum fide collaudem.

Legis imagines venerandum partum tuum manifeste expresserunt, o Sponsa Dei; quarum eventus nos nunc intuentes, pro merito te, Domina, glorificamus.

B Salvatorem ac Deum, Redemptorem ac Dominum cum in carne pepereris, o Domina purissima et castissima; eundem assidue precare pro nobis, ut malorum cessatione, multorumque peccatorum indulgentia impetrata, ejusdem miserationes, quas nulla mens comprehendere potest, laudibus offeramus.

A captivitate mala, a deprædatione ac servitute crudelissimi hostis custodi servos tuos, o Virgo, qui te corde et ore semper glorificant.

Venter tuus, o mundissima, venerandæ aræ acervus factus est mundo, afferens vitæ panem, quo nutriuntur universa: propterea te tanquam causam omnium bonorum nos fideles concordi voce laudamus.

Tanquam fons reformationis nostræ, me totum serpentis icibus contritum reforma ac redintegra, ut cum fide et affectu te beatificem, o Deipara Virgo omni laude dignissima (23).

O Puella bonorum amatrix, quæ amatorem bonorum Deum peperisti; ad te clamo: bonam fac miserabilem animam meam, passionibus, pravisque ac insidiosis seductoris suggestionibus gravissimis malis infectam: ut te cum fide laudare possim, spem universorum.

O Deipara, bonorum amica, et bonorum amicam Deum enixa, eundem roga, ut me ab omni liberet

D est, concipi sine peccato originali esse magnam laudem; ergo Virgini non est deneganda, cui nec Ecclesia abstulisse videtur cum illam vocat sanctam in conceptione. Aliud est esse dignum, aliud est esse dignissimum laude. Laude dignus sufficienter extollitur nonnullis laudibus illi tributis: qui vero dignissimus est laude, meretur in omnibus laudari, quæ illi non repugnant. Maria ergo cum sit laude dignissima, in omnibus et super omnes extollenda est, ac proinde etiam de conceptione. Hoc porro, inquit Emmanuel Palaeologus imperator, evenire omnibus necesse est, qui aliquem de Maria sermonem habere voluerint. alterum enim de duobus erit, omnino aut nihil dicere de Virgine, aut si dicas, laudare. Nulla enim ratione fieri potest ut loquaris de illa, et laus non sit, quod loqueris; quandoquidem et ipsa, et quidquid ad ipsam spectat celebratissimam habet gloriam. Sic ille.

malitia, et ut cor meum illius amore vulneretur, cum odio voluptuosarum carnis passionum, ut te laudabilissimam hymnis celebrare possim.

Ex canone seriae iv ad Matutinum.

Post partum Virgo inviolata permansisti, illum ineffabiliter enixa, qui in cruce fuit exaltatus: quam obrem nos fideles omnes te, o immaculata, magnis vocibus beatam nuncupamus.

Aga immaculata, videns te, Domine, in cruce elevatum, cum dolore flebat, ac potentiam tuam laudabat.

Tu quae in tempore Dominum temporis expertem peperisti, atque unica virginitatem immaculatam possedisti; videns eundem in ligno suspensum, animam tuam **271** doloribus dissecari ac dividi sentiebas.

Ille qui solus bonus est, cum in utero immaculatum ut carnem susciperet, ingressus fuisset, etiam crucifixus ostendi voluit, ut nos a perditione liberaret.

Clavis te populus iniquus confixit; et nunc doloris gladius dilacerat cor meum, o Creator meus. Ita cum lacrymis Virgo clamabat.

Cum Christum Deum, qui in camino ros apparuit, et nullo modo combussit uterum tuum; videres, o Puella, affixum ligno, inexcogitabilem illius demissionem, humilitatemque glorificabas.

Cum Domina plurimis celebranda laudibus, videret Christum morientem, et simul perimentem hostem illum qui homines occidebat; tanquam Dominum cum lacrymis illum laudabat: ac longanimitatem illius et patientiam admirata, clamabat: Omnia opera, laudate Dominum.

Illumina, Virgo casta, animam meam peccati tenebris involutam: dissolve nubila malorum meorum, o nubes lucis, quae olim solem obtenebratum vidisti dum crucifigeretur ille qui est immortalis.

Ex canone seriae v ad Matutinum.

O Virgo, quae semper vigilas intercedendo pro nobis: animae nostrae passiones sopore opprime sacris precibus tuis, divinam et salutarem vigilantiam elargiente nobis, qua divina placita explere possimus.

Te praesidium, Virgo sanctissima, possidemus: commuta in gaudium tristitiam nostram, et libera nos a tribulatione quae generat mortem.

Exercitus angelorum stupore percelluntur, o castissima, hymnis extollentes magnitudinem divini partus tui: cum quibus preces funde, o Virgo, pro salute omnium **272** illorum qui te cum fide sincera beatam appellant.

Intellectualibus oculis intuens te Isaias, o Virgo, in has voces erupit: Ecce nasciturus est Jesus Dominus, ut homines renascantur.

Populus et civitas tua supplex precatur te Dei Matrem. Libera nos ab omni necessitate, o Domina sanctissima, et ab aeterna futuri saeculi damnatione.

Somno opprime insurgentes motus passionum

Α διῶσαι τῷ ἔρωτι σαρκὸς ἡδοναθείας μισήσαντα, ὅπως ὁμῶς σε τὴν πανόμνητον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Παρθένος μετὰ τὸν τόκον ἀφ' ὁρὸς διαμεμένηκας, τὸν ὑψωθέντα, ἀχραντε, σταυρῷ ὑπὲρ λόγῳ κυήσασα· ὁθεν πιστοὶ σε ἅπαντες μεγαλοφώνως μακαρίζομεν.

Ἡ ἄμωμός σε ἀμνάς ἀναρτηθέντα ἐν σταυρῷ βλέπουσα, ὁδονηρῶς, Δέσποτα, ἐκλαίειν, ὁμοῦσα τὸ κράτος σου.

Ἡ τὸν ἀχρονὸν ἐν χρόνῳ ἀποτεκούσα καὶ παρθέναν ἀμωμον ἢ μόνῃ κεκτημένη, ξύλῳ ἀναρτηθέντα ὡς ἔγνωσ τὸν Κύριον, πόνοις τὴν ψυχὴν κατεμύριζες.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς ὑποδὺς μήτραν ἀφ' ὁρὸν σαρκοῦμενος καθωράθη, καὶ σταυρούμενος; ὅπως ψοθαῖς ἡμᾶς λυτρώσῃται.

Ἥλοις σε ὁ παράνομος δῆμος προσήλωσε, καὶ λύπης νῦν τῇ ρομφαίᾳ τὴν ἐμὴν καρδίαν σπαράττομαι, ὦ Ποιητὰ μου, ἡ Παρθένος ἐβόα θαυρούουσα.

Τὸν ἐν καμίνῳ ἔδρουν ὑψέντα Χριστὸν τὸν Θεόν, Κόρη, μηδ' αὖτις δι' ἐλθέσαντα τὴν νηδὺν τὴν σὴν βλέπουσα γὰρ κρεμάμενον ξύλῳ ἀδόξαζες τὴν ὑπὲρ νοῦν αὐτοῦ συγκατάθεσιν.

Νεκρούμενον βλέπουσα Χριστὸν, καὶ τὸν νεκρῶσαντα βροτοὺς νεκροῦντα ἐχθρὸν, ἡ πολύμνητος Δέσποινα ὡς Δεσποτὴν ὁμνεῖ κλαίουσα, καὶ τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ ἀποθαυμάζουσα ἀνεβόα· Πάντα τὰ ἔργα, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φώτισον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου τῇ ἀμαρτίᾳ σκοτισθείσαν, λύσον τῶν κακῶν μου τὰ νύμφη, φωτὸς νεφέλῃ ἡ σκοτιζόμενον ἥλιον πάλαι βλέψασα, ἐν τῷ σταυρῷ σου τὸν ἀθάνατον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἀκοίμητον, ἀγνή, κεκτημένη προσέειπεν, κατακοίμησον ἡμῶν τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἱεραῖς μεσιτείαις σου, θεῖαν καὶ σωτηριώδη διοουμένην ἔγρηγορσιν πρὸς Θεοῦ θελημάτων ἐκπληρῶσιν.

Εἰς προστασίαν, παναγία Παρθένε, κεκτήμεθα, μεταποιήσον ἡμῶν εἰς χαρμονὴν τὴν κατ' ἡσυχίαν, καὶ θλίψεω; λυτρώσαι γεννώσης θάνατον.

Στρατηγίαι τῶν ἀγγέλων καταπλήττονται, πάναγε, ἀνυμολογοῦσαι μέγεθος τῆς θαλάσσης λοχείας σου, μεθ' ὧν δυσώπει, Παρθένε, πάντας σώζεσθαι τοὺς ἐν πίστει σε εὐακροῦναι μακαρίζοντας.

Νοετοῖς τοῖς ὄμμασι, Παρθένε, σὲ ὁρῶν Ἡσαΐας ἀναβοᾷ· Ἰδοὺ μέλλει τίχτεσθαι κόρης θεοπαῖδος Ἰησοῦς ὁ Κύριος εἰς ἀνθρώπων ἀναγέννησιν.

Αἰὸς σου καὶ ἡ πόλις δυσωπεῖ σε τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα, ἐξελοὺ ἡμῶν πάσης ἀνόγκης, καὶ τῆς ἐκεί, παναγία Δέσποινα, αἰωνίου κατακρίσεως.

Κοίμητον ἐπαναστάσεις παθῶν τῆς ἐμῆς ψυχῆς

ἀγρύπῃ δεῖξαι σου, δίδου μοι ἐγρήγορσιν, Κόρη, ἡ ἀνὴρ μετὰ πρὸς τοὺς πόδες σου τὸν νοῦν ἀπαλύνουσα.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθέστατον Λόγον κυήσας, εὐλογημένη Παρθένη, καὶ ἐν ὥρῃ τῆς δίκης πρόστηθι ῥῦσαι τῆς ἐκεί με, ἀγνή, κατακρίσεις.

Φωνὴν σοι τοῦ θεοῦ Γαβριὴλ προσάγομεν χαρμονίως, καὶ κραυγάζομεν· Χαίρε, Παρθένη, τὸ ξύλον ἐν μέσῳ τῆς ζωῆς ἔχων πάντοτε περίδοξον τοῦ Λόγου παλάτιον· χαίρε, Παρθένη παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ῥομφαία, ὡς ἐφησεν ὁ Συμεὼν, τὴν καρδίαν σου διήλθεν, ὡς ἰδὼν Χριστὸν σταυρούμενον μόνον, Δέσποινα, νυττόμενον τῇ λόγχῃ· ὅθεν ἀλαλάζουσα πόνοῦς ὑπέφερες.

Ἐκ σοῦ ἡ ἀνάπλασις τῆς Εὐα· ὠράθη, Παρθένη, ἀληθῶς Θεὸς σαρκὶ τιμώμενος, καὶ ἐν σταυρῷ ὑψούμενος, καὶ καταρτίζων δαίμονας, θεοχαρίτωτε Δέσποινα.

Ῥήγνυται χειρόγραφον τὸ τοῦ Ἀδὰμ, λόγχῃ νυττόμενου σου, Δέσποινα, ἡ θεοτόκος ἀνεβόα τῷ σταυρῷ παρισταμένη, Κύριε, καὶ ὀδυνηρῶς ἀλαλάζουσα.

Σαρκὶ δὲ ἐκύησας Χριστὸν, θεοχαρίτωτε, ξύλῳ ἀναρτούμενον ὡς εἶδες, θρήνων ἐκλήσθης, καὶ τὸ μακρόθυμον τοῦτο καταπλήττου ἀληθῶς· ὅθεν ἐμεγάλυνες τὴν αὐτοῦ συγκατάδοσιν.

Λιμὴν γενεῶ μοι, πανάμωμε, πλάγαι τῶν δεινῶν θαλαττεύοντι, ἡ ναυαγήσασαν πᾶσαν τὴν φύσιν τῷ τόκῳ σου, θεογεννητὸρ Κόρη, νῦν διασώσασα.

Νύμφη ἀμωμος, παλάτιον τοῦ Κτίσαντος, γῇ ἀγέωργητος, θρόνος πυρίμορφος ἐδεῖχθης, πανάμωμε· ὅθεν βοῶμέν σοι· Χαίρε, Δέσποινα, ἡ τοῦ βροτοῦ θεώσατα θεϊκῇ κυφορίᾳ.

Ἰδοῦσα ὑπνώσαστα ἐν ξύλῳ τὸν πᾶσιν ἐγρήγορσιν παρέχοντα θεῖον καὶ σωτήριον, Μήτηρ ἡ πανάμωμος ἀλαλαγμῷ ὠδύρετο, καὶ ἀνεκραύγαζε· Τί τοῦτο καινότερον θαῦμα; ὁ ζωοποιήσας τὰ πάντα, θνήσκει θείων.

Φώτισον, ἀγνή, τοὺς πόδες ὑμνοῦντάς σε, καὶ μεγαλύνοντάς· λύσον τῶν παθῶν ἡμῶν τὸ σκότος, Κόρη· παῦσον τὸν κλύδωνα τοῦ πονηροῦ τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου ποίησον· τοὺς τῆς Ἄγας γόνους καθυπόταξον βασιλεῖ εὐσεβεῖ ταῖς πρεσβείαις σου.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ῥυόμενος ἡμᾶς καταδίκης ἀρχαίας ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἠδούκησεν, ἀγνή, καὶ Υἱὸς χρηματίσαι σου·

(24) Cum Christus caruerit originalis peccati maculis, decuit ut ejus mater eisdem careret, essetque omnino immaculata, ne Filius Dei habuisset circa se in Matre maculam, et peccatum originis. Et se non decuit habuisse Matrem Dei sordes naturae physicas, nimirum sordes [partus naturalis, quan-

da animae meae precibus tuis nunquam dormientibus. Da mihi vigilantiam, o Puella, procul abigens concordiae ac torporis dormitionem.

Compassionis tuae dignum me fac, quae Verbum summa compassione praeditum peperisti, o benedicta Virgo castissima; et in hora judicii assiste mihi, ut a futurae damnationis sententia eripias me.

Ad te Divini Gabrielis vocem cum gaudio dirigimus, clamantes: Ave, Paradise, quae vitae lignum semper habes in medio tui. Ave, gloriosissimum Verbi palatium, Virgo omni laude dignissima.

Ex canone seriae vi ad Matutinum.

Pertransivit gladius cor tuum, quemadmodum praedixerat Simeon, o Domina; cum Christum crucifixum vidisti solum lancea perfodi; quamobrem dolores sustinens in gemitu erumpebas.

Ex te reformatio Evae revera facta est, o Virgo Domina Deo charissima: Deus scilicet in carne natus, et in cruce exaltatus, qui daemones proturbans dejecit.

Rescinditur chirographum Adae, dum tu lancea perforaris, Dominator Domine. Ita Deipara assistens cruci cum dolore atque ejulatu exclamabat.

Quando Christum quem incarnatum pepereras, ligno affixum vidisti, o divina gratia cumulatissima, lamentis 273 repleta es, et profecto illius longanimitatem ac patientiam cum stupore admiraberis, quamobrem ejusdem demissionem atque humiliationem magnificabas.

Esto mihi portus, in pelago adversitatum fluctuanti, o purissima puella, quae universam hominum naturam naufragium passam, partu tuo, o Dei Genitrix, salvasti.

Sponsa immaculata, palatium Creatoris, terra inarata, thronus igniformis facta es, o purissima: quare ad te clamamus: Ave, o Domina, quae divino conceptu tuo homines deificasti.

Cum immaculatissima Mater (24) videret illum dormientem in ligno, qui omnibus divinam salutaremque tribuit vigilantiam: cum dolore ejulans exclamabat: Quodnam miraculum novum, et nunquam antea auditum est hoc? Ille qui omnia vivificat, moritur voluntarie?

Illumina, o casta, eos qui te cum affectu collaudant ac magnificant: dissolve passionum nostrarum tenebras, o puella: sedit tempestates: tolle e medio scandala maligni: subijce filios Agar piissimo imperatori intercessionibus tuis.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Filius Dei, ut nos ab antiqua damnatione liberaret, etiam Filius tuus, o Virgo, esse voluit; quam-

to magis debuit carere spiritualibus peccatis. Item, si dolor partus dicitur contumelia naturae, cum non sit culpa, sed poena illius, ac proinde semota a Dei Matre, quanto magis ipsa culpa originalis, quae est major contumelia humanae naturae, ab ea debuit excludi?

obrem per ipsum nos in filiorum adoptionem recepti, cœlestem Patrem benedicimus; tibi que laudes decantamus.

Laudem Deo offeramus, qui ex Virgine voluntarie natus est, et choris angelorum mulierum choros adjunxit.

Ille, qui te Virginem immaculatam post partum conservavit, virgines omnes quæ te circumstant, glorificavit; cum quibus sine cessatione precare, ut animæ nostræ ab omni angustia ac tentatione serventur.

Dominus, qui habitavit in te, o Virgo ab omni macula immunis, (25) 274 fecit homines habitacula divinæ gloriæ suæ.

Ore, lingua, et corde confiteor te, o puella, castam Matrem Dei nostri; at tu mediatione tua ab æternæ damnationis sententia libera me.

Videns olim legislator flammam non conburentem rubum, didicit illam esse figuram partus tui, o Dei Genitrix sola benedicta.

Compassione tua dignum me fac, o Dei Genitrix castissima, quæ piissimum Verbum peperisti; et salvum me fac clamantem: Benedicite, omnia opera, Domino; laudate, etc.

Supernis Cherubinis superior apparuisti, o mundissima, quippe quæ illum portasti qui continet universa: fac quoque mentem meam passionibus carnis superiorem; tribuens mihi virtutem, qua Domini voluntatem exsequi possim.

TONUS PLAGIUS.

Ex canone seræ II ad Matutinum.

O porta divinæ gloriæ, pande mihi portas pœnitentiæ, et a portis inferi erue, precor, miserabilem animam meam.

Virgo Mater, a qua Deus corpus assumpsit; suscipe voces clamantium ad te assidue, et a varilis adversitatibus libera nos.

Ex puris sanguinibus tuis incarnatus est Dominus, o omnibus hymnis celebranda, concedens per benignissimam intercessionem tuam, pœnitentiæ locum honorantibus te, utpote piissimus, atque unice hominum amator.

O Virgo inter mulieres benedicta (26), concede misericordias tuas populo tuo, quippe quæ misericordis Mater facta sis.

(25) Favet Richardus de S. Victore, dum tractans illud Cantic., Tota pulchra es, etc., in hunc modum scribit: « Nemo tam sanctus, qui maculam non habuerit et defectum, præter ipsam B. Virginem. Luna enim quæ nocte splendet, et stellæ non sunt mundæ in ejus comparatione. Obtenebrantur enim stellæ caligine humanæ culpæ, sed beatissima Maria, Virgo tota adeo pulchra est, quam totam illustravit et perfudit Sol justitiæ, ut nec maculas habuerit nec tenebras culpæ. » Hæc Richardus. Cujus verba afferens Catharinus in suo tractatu *De conceptu*, ad synod. Trident. parte I, observat de originali macula loqui manifeste Richardum, tum quia indistincte loquitur, tum quia auctoritatem ex B. Job assumit, quæ (ut exponit B. Gregorius et D. Thomas) ad peccatum originale refertur, cum sit: Ob-

A ὅθεν υἱοτεθέντας δι' αὐτὴν τὸν οὐράνιον εὐλογοῦμεν Πατέρα, ὁμνούντες σε.

Αἶνον τῷ Θεῷ προσάξωμεν, τῷ ἐκ τῆς Παρθένου ἀποτεχθέντι βουλῆματι, γυναικῶν τε χοροῖς ἀγγέλων τοὺς χοροὺς ἐπισυνάξαντι.

Ὁ Παρθένον σε φυλάξας μετὰ τόκον ἀμώμητον, τὰς παρθένους πάσας σε περιεστύσας ἐδόξασεν, μεθ' ὧν ἀπαύστως δυσώπει διατῶζεσθαι πάσης θλίψεως καὶ πειρασμῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὁ Κύριος ἐν σοὶ κατοικήσας, πανάχραντε, εἰργάσατο τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐτοῦ θείας δόξης, Παρθένε, οἰκητήρια.

Στόματι καὶ γλώσσῃ καὶ καρδίᾳ ὁμολογῶ σε, B Κόρη, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγνὴν Μητέρα· ἀλλὰ τῇ σῇ μεσιτείᾳ ῥῦσαι με αἰωνίου κατακρίσεως.

Φλόγα τὴν βάτον πάλαι μὴ πυρπολοῦσαν βλέπων, ὁ νομοθέτης ἐιδόσκατο τὸν τύπον τοῦ τόκου σου, Θεοκυῆτορ μόνῃ δαὶ εὐλογημένη.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθέστατον Λόγον κηρύσσας, Θεογενῆτορ πάντα, καὶ βοῶντά με ὡσον· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φανεῖσα τῶν ἀνω Χερουδιμ, πάναμωμε, ἀνωτέρα, ὡς βαστάσας τὸν συνοχέα τῶν ἀπάντων, ἀνώτερον τὸν νοῦν μου ἀπέρχασαι παθῶν τῶν τῆς σαρκὸς, δυναμῶσά με τὸ τοῦ Δεσπότητος πράττειν θέλημα.

ΗΧΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ Δ'.

C Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὅρθρον.

Πύλη τῆς θείας δόξης, μετάνοις μοι πύλας ἀναπέτασον, καὶ ἐκ πυλῶν τοῦ ἔθους ἐξάρπασον, δέομαι, τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν.

Παρθενομῆτορ, ἡ Θεὸν σωματώσας, τὰς φωνὰς πρόσδεξαι βοῶντων σοι πάντοτε, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς τῶν ποικίλων περιστάσεων.

Σαρκοῦται ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου Κύριος μετάνοιαν τοῖς τιμῶσι σε διδοὺς, πανῴμνητε, τῇ σῇ χρηστῇ μεσιτείᾳ, ὡς εὐσπλαγχνος καὶ μόνος φιλόνητος.

Παρθένε ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη, τὰ σὰ ἐλεῇ παράσχου τῷ λαῷ σου· τοῦ ἐλεήμονος γὰρ ἐδείχθης D Μητήρ.

tenebrentur tenebræ in caligine ejus. » Neque verò humanæ culpæ caligo proprie potest nisi ad originale referri.

(26) Qui sola inter mulieres a communi male dictione et contractione originalis peccati libera. Hinc Armandus Richelius R. E. cardinalis in suo *Catechismo*, sive *Institutione Christiana*, lect. 24, ait: « Beata Virgo dicitur benedicta in mulieribus, quia nulla fuit nec unquam erit sine peccati macula concepta cum plenitudine gratia sicut ipsa. » Bartholomæus etiam Pisanus *De laud. B. Virg.* lib. I, fructu 7. « Maria, inquit, dicitur benedicta in mulieribus, secundum Hieronymum et Augustinum, id est, super omnes mulieres. Ergo puritas aliis concessa, Mariæ non debet negari. Ergo si Eva a Deo mundissima est facta, quare et Maria. »

Παρθένε, τῶν πιστῶν ἡ προστασία, βυσθῆναι ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας δυσώπει τὸν Κύριον τοὺς δούλους σου.

Εὐλογητὸς εἰ, ὁ Θεός, ὁ μήτραν Παρθένου καθυποδύς, καὶ σώσας τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερένδοξος.

Ἐξ σοῦ Θεός ἀνέτειλε, καὶ θεογονωσὶα κατέλαμψε τοὺς ἐσκοτισμένους, πανύμνητε Παρθένε.

Φέρεῖς ὡς περ θρόνος πύρινος νεύματι τὸν πάντα φέροντα, καὶ θηλάζει, Παρθένε, τὸν πάντα διατρέφοντα.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ῥῦσαι συνηθείας με, ἀγνή Παρθένε, πονηρᾶς, στήριζον ἐπὶ πέτρᾳ ἐντολῶν περιτρεπόμενον μεθοδείας, Δέσποινα, τοῦ παλαίου περηνιστοῦ, καὶ ἀξίωσον ἐμὲ Χριστῷ εὐαρεστῆσαι καλῶς ᾄδοντα καὶ ψάλλοντα ἐπινίκιον ψῆδῃν.

Τέτοκας ἀπορρήτως ὡδίνων ἀνευθεν ὃν Πατὴρ πρὸ αἰώνων ἀρβύστως ἀπαγγέλλουσα, πανύμνητε Δέσποινα, ὃν δυσώπει σώζεσθαι ἀπὸ πάσης βλάβης τοὺς σοὶ προστρέχοντας.

Τῆς μετανοίας πύλῃς νῦν μοι ὑπάνοιζον, πύλῃ φωτός, Παρθένε, καὶ εἰσόδους τῶν παθῶν ἀπόκλεισον τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς.

Ἁγία Παρθενομήτορ, μὴν πανύμνητε, ἐγκλημάτων μώμου ἡμᾶς ἀπάλλαξον, φωτίσον ἡμῶν τὸν λογισμὸν, ἁγιάσον καρδίαν, καὶ αἰωνίας ἡμᾶς πάντας λυτρώσαι καταδίκης δεόμεθα.

Ἡ πάναγνος Δέσποινα, ἁμαρτανόντων ἡ προστασία, τῶν πιπτόντων ἡ θεία ἐπανόρθωσις, ὡς Θεὸν τεκοῦσα δοξάζεται.

Ἐλέησόν με, μὴν πανύμνητε, τὸν ἐλεήμονα Θεὸν ὑπερβολῇ ἀγαθότητος ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα, καὶ ῥῦσαι αἰωνίου κολάσεως.

Πύλῃ ἀδιόδευτε τῆς δόξης, ἄχραντε, διάνοιξόν μοι τῇ μετανοίας πύλῃ, προσελησας μοι τὰς θείας εἰσόδους καὶ τὴν ἐκεῖ κατάπαυσιν.

Θεὸν ἀρήτηρ λόγῳ, Παρθενομήτορ, ἐκούσας ἡμῖν πᾶσι μετάνοιαν δίδοντα τοῖς πολλὰ πταίουσιν διὰ μεσιτείας σου τῆς ἀγαθῆς, καταφυγὴ τῶν πιστῶν καὶ λιμὴν.

Θεοχαρίτωτε σκηνή, τοῦ ἁγιάσματος σεπτή κιβωτὴ, λυχνία θείου φωτός, ἄρτου ζωῆς τράπεζα, Λόγου παλάτιον ἐμψυχον, οἶκον Πνεύματός με δεῖξον.

Καταιγὶς χεῖμαξί με ἁμαρτίας, ἄχραντε ἀγνή, σπεῦσον ἐξελεσθαι με εἰσάγουσα μετανοίας πύλῃς τοὺς λιμένας, πανάμωμε.

Λιμὴν σωτήριος ἐδείχθης πᾶσιν, ἀγνή, παθῶν τὸ κλυδωνιὸν καταπραΰνουσα, πρὸς γαλήνην τε πάντας μετὰ γούσα τῆς μετανοίας, σεμνή, τοὺς ἐν γῇ ταπεινοὺς.

O Virgo præsidium fidelium, Dominum deprecare, ut ab omni peccato liberet servos tuos.

275 Benedictus es, Deus, qui uterum Virginis ingressus, hominibus salutem attulisti: superlaudabilis es, et supergloriosus

Ex te, o Virgo celeberrima, tanquam sol exortus est Deus, et eos qui in tenebris versabantur, divinæ cognitionis luce illustravit.

Casta tanquam thronus igneus illum, qui nutu gestat universa; et lacte nutritis, o Virgo, illum qui omnibus dat alimentum.

Ex canone duplici sermō in ad Matutinum.

Libera me, Virgo casta, a prava consuetudine: firma supra petram divinorum mandatorum, o Domina, me, qui circumvertor ac circumagitor insidiis supplantatoris antiqui: et dignum me fac, ut et ego Christo placere possim pulchre canendo, ac psallendo canticum victoriae.

Peperisti ineffabiliter sine doloribus illum quem Pater ante sæcula incorruptibiliter generavit; quem deprecare, o Domina laudatissima, ut ab omni læsione serventur illi qui accurrunt ad te.

Pœnitentiæ portas aperi nunc mihi, Virgo porta lucis, et claude ingressus passionum misellæ animæ meæ.

Sancta Virgo Mater, una omni laude dignissima, a delictorum maculis libera nos: illumina mentes nostras; sanctifica corda nostra; omnesque nos ab æternæ damnationis sententia eripe, te precamur.

Castissima Domina, peccatorum patrocinium; cadentium erectio divina, quæ Deum peperit, glorificatur.

Miserere mei, o sola ab universis laudanda; quæ misericordem Deum ob nimiam ipsius bonitatem, modo inenarrabili peperisti: et ab æternis suppliciis eripe me.

O immaculata, porta gloriæ per quam nulli transire **276** licet, pœnitentiæ portas aperi mihi, pandens mihi aditum ad divinos ingressus et ad requiem futuram.

Verbo ineffabili Deum peperisti, o Virgo Mater, qui pœnitentiæ spatium dat nobis omnibus multorum lapsuum reis, per benignam intercessionem tuam, o refugium, et portus fidelium.

O Deo charissimum tabernaculum: arca veneranda sanctificationis; divinæ lucis candelabrum; mensa panis vitæ, palatium Verbi animatum: Spiritus sancti templum effice me.

Peccatorum tempestate factor, o Virgo summe pura, casta et immaculata; festina ut eripias me; et ad pœnitentiæ portus deducito me.

Portus salutaris facta es universis, o Virgo casta, quæ passionum tempestates fluctusque sedas ac serenas, atque omnes qui in terra sunt miserabiles, ad pœnitentiæ tranquillitatem, o veneranda, perducis.

Novum puerum peperisti, o purissima, Christum scilicet, qui nos antiqua transgressione inveteratos, in novam reformat creaturam.

Angelorum gloria, hominumque salus, esto mihi fidejussoris loco, o mater Dei, ut convertar et respiscam, et indulgentiam peccatorum præteritorum per scientiam castitatemque recipiam.

Exaltasti nos sublimi partu tuo a barathro peccatorum; o divina gratia plenissima: quamobrem vocibus gratum animum demonstrantibus, te, puella, laudamus in omnia sæcula.

O Deo gratissima, tu facta es nubes lucida, quæ præcessit novum populum ad terram veram promissionis; et porta, quæ aditum fecit ad vitam: propterea te, o Deipara, magnificamus.

Vere tu facta es, o immaculata Virgo, luciferum vehiculum Solis illius, qui ex visceribus tuis refulsit, 277 et gravissimas fraudis tenebras dissolvit; unde te pro merito ac debito cum fide magnificamus.

Ex canone serm. iv ad Matutinum.

Cum Dominum ex utero tuo natum, in crucis ligno injuste exaltatum animadverteres, o Virgo, lacrymas fundebas, et illius prorsus infinitam humiliationem laudibus extollebas.

Laudant te chori angelici, o omnibus laudibus celebranda, quæ illos incomparabiliter superas dignitate; Deum enim in carnis peperisti, qui maledictionem per lignum illatam, ligno abolevit, et benedictionis fontem profudit.

Gladus, o benedicta Dei Mater, animam tuam pertransivit, cum Filium tuum crucifixum, et animam suam in manus Patris commendantem, vidisti.

Te immaculatissimam Dei Genitricem appellamus (27), per quam maledictio sublata est atque extincta, et data est redemptio, et benedictio.

Admirabilis es proles tua, o Deipara, quæ facit mirabilia magna, et in sanctis glorificatur, o sola omni ex parte admirabilis Domina.

Nova ac peregrina est conceptio tua, o immaculatissima; Deum enim genuisti, qui ligno exstinxit flammam malitiæ, et mundum luce perfudit.

Astahas cruci, o Domina puella, considerans Christum quem pepereras, in illa confixum: quapropter exclamabas; Ne me prole carentem relinquo, o æterne æterni Patris Fili et Verbum.

Plantatorem religionis ac pietatis, ipsum scilicet Creatorem, peperisti, qui in terris veram scientiam plantavit, et maledictionem, quæ ex planta pullulaverat, dissolvit: quem 278 dum magnificamus, te quoque, o Virgo, beatam appellamus.

(27) Et quidem decens omnino fuit, ut Christus fabricator Matris suæ, eam faceret immaculatissimam, et tali decoraret puritate ut esset apta et digna de qua carnem assumeret, ne despiceretur ab infidelibus et hæreticis. Et hoc probat Augustin. in libr. v contra hæreses, dicens in persona Christi: « Hæc quam despicias, Manichæe, Mater mea est, manu fabricata est mea. Ergo Matrem ex qua nascerer, feci: ego viam itineri meo præparavi, » etc.

A Νέον ἀπεκύησας παιδίον, πανάμωμε, Χριστόν τὴν ἀναπλασιν ἡμῶν ἐργαζόμενον τῶν παλαιωμένων τῇ ἀρχαίᾳ παραβάσει.

Ἀγγέλων καύχημα, βροτῶν διάσωσμα, ἐγγυητής μου γένου, Μήτηρ Θεοῦ, ὅπως ἐπιστρέψω καὶ κομίσωμαι λύσιν τῶν προημαρτημένων ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ.

Ἰψώσας ἡμᾶς τῷ ὑψηλῷ σου τόκῳ βαρύνων συμπτώσεως, Θεοχαρίτωτε, ὅθεν φωναὶ σε χαριστηρίοις πίστει, Κόρη, ἀνυμνοῦμεν, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φωτιστὶς νεφέλῃ, προηγουμένη νέου λαοῦ πρὸς γῆν ἐπαγγελίας ἀληθῶς, Θεοχαρίτωτε, ἀνεβίχθης, καὶ πύλῃ εὐαγγελοῦ πρὸς ζωὴν· διό σε, Θεοτόκε, μεγαλύνουμεν.

B Φωτοφόρον ὄχημα τοῦ Ἥλιου ὡφθῆς ἀληθῶς τοῦ λάμπαντος ἐκ τῶν σῶν, ἀχραντὴ ἀγνὴ, λαγόνων, καὶ λύσαντος τῆς ἀπάτης σκότος· χαλεπὸν· ὅθεν ἐν πίστει σε καταχρίως μεγαλύνουμεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τεσσάρτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὅτε τὸν ἐξ γαστρὸς σου τεχθέντα Κύριον κατένησας ὕμῳ· ἀδίκως ἀνυψούμενον, Παρθένε, ἐδάκρυσας, καὶ τούτου ὑμνήσας ὄντως τὴν ἀπείρον συγκατάθεσιν.

Ἵμνοῦσιν ἀγγελοὶ χοροὶ σε, πανύμνητε, ἀσυκρίτως· τούτους τὴν ὑπερέχουσαν τέτοκας γὰρ Θεὸν ἐν σαρκί, τὸν ὕμῳ τὴν κατέβαν τὴν διὰ ξ. λου ἀφανίσαντα, καὶ τὴν εὐλογίαν πηγάζαντα.

C Ῥομφαία, Θεομήτορ, διήλθῃ σου, εὐλογημένη, τὴν ψυχὴν, ἥνικα εἶδες σταυρούμενον τὸν σὸν Υἱόν, καὶ εἰς χεῖρας ψυχὴν τὰς πατρικὰς παραθέμενον.

Σὲ τὴν παναμώμητον Θεοῦ Λοχεύτριαν, δι' ἧς ἡ καταρὰ ἀπεστειρώθη, καὶ ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ἡ εὐλογία ἐδόθη, μακαρίζομεν.

Θαυμαστὸς ὁ τόκος σου, ὁ μεγάλα θαύματα ποιῶν, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις δοξαζόμενος, Θεοτόκε, μόνῃ πανθαύμαστε δέσποινι.

Ξένη σου ἡ γέννησις ὑπάρχει, πανάμωμε· Θεὸν γὰρ ἐκύησας τὸν ὕμῳ μαράναντα τὴν φλόγα τῆς κακίας, καὶ φωτίσαντα τὸν κόσμον.

Ἰστατο σταυρῷ, κατανοοῦσα, Κόρη, πηγνύμενον, Δέσποινα, Χριστὸν ὃν ἔτεκες· ὅθεν ἐδόξας· Μὴ ἀτεκνὸν D με δείξης, ἀναρχε ἀνάρχου Πατρὸς Υἱὲ καὶ Λόγε.

Φυτουργὸν ἐκύησας εὐσεβείας, τὸν Δημιουργὸν φωταῖοντα ἐπὶ γῆς γνῶσιν ἀληθείᾳ καὶ τὴν ἐκθλασθήσαν ἀπὸ φυτοῦ λύοντα ἀρὰν, ὃν μεγαλύνοντες, σε, Παρθένε, μακαρίζομεν.

In quibus verbis ostendit Augustinus, quod postquam Christus tanquam Deus, et sapiens architectus ad libitum fabricavit Matrem suam, taliter eam fabricavit sine aliquo defectu, ne ab aliquo despiceretur, et cum tanto decore, et perfectione, ut esset apta, et digna, ut ex ea carnem assumeret, et ab omnibus veneraretur, ut in canticum B. Virginis Magnificat, observat Jacobus Christopolitanus.

Ἐκ τοῦ Κανόνης τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον. **A**

Πάλαι τῶν προφητῶν σε χορὸς ἐκάλεσεν ὁρὸς θεῶν, Παρθένε, καὶ πύλην ἀδιόδευτον, ὄθεν, δυσωπούμεν, μετανοίας· πύλας, Παρθενομήτορ, ἡμῖν ὑπανάοισιν.

Παρέστης ἐκ δεξιῶν Χριστοῦ· ὡς βασίλισσα χροσσωτοῖς· χρυσεῖς, θεοχαρίτωτε, περιδεθλημένη ἀληθείας, ἡμῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τῇ μεσιτείᾳ σου, Κύρη, προξενούσα πρέσβειαίς σου.

Ἄγια Θεοτόκε, βοήθει μοι ταῖς ἡδοναῖς διηνεχῶς βυθίζομένῳ τοῦ σώματος, καὶ βρυθμίας ἐν κλίνῃ αἰεὶ κατακειμένῳ καὶ στένοντι.

Ὁ ἀπερινόητος, θεοχαρίτωτε, περιοχὴ σωματοφόρος γενόμενος, ἔχει με, βροτοὺς ἀπαλλάττων περιεχούσης θλίψεως.

Κυοφόρος ἀνάνθρωπος, Θεομήτορ, πέφνης ἀγνῆ· διὰ τοῦτο πιστεῖς ἱκετεύω σε, τῆς ψυχῆς μου τὴν βρυθμὴν ἀπέλασον.

Ἐκ σοῦ ἡμῖν ἑλαμψεν ἀνέσπερος ἥλιος, νεφέλῃ ὁλόφωτε, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, φωτίζων τοὺς ἐν σκότει· ἀγνωσίας, Θεοτόκε.

Σάρκα δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ Θεὸς φορέσας, ἀγνὴν σε πανάμωμον παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν θείαν, Παρθένε, βεικνύει προστασίαν· ὄθεν, σὲ ὑμνοῦμεν πιστοὶ μεγαλοφώνως.

Φαινήν λυχνίαν σε ὁ προφήτης ἐδίδεψεν, ἀγνή, λαμπάδιον νοστήν φέρουσαν Χριστὸν, δι' οὗ ἐφωτίσθημεν οἱ ἐν σκότει· καίμενοι κακῶν, σε μαχαρίζοντες, Θεοτόκε Ἀειπάρθε.

Ἐκ τοῦ Κανόνης τῆς παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Νέον βρέφος ἡμῖν τὸν παλαιὸν ἡμερῶν, ἀγνή Παρθένε, ἀπεκύησας παλαιωθείσαν τὴν φύσιν ἀκαίνισαντα ἀνθρώπων, πανάμωμε, τῷ θεῷ πάθει αὐτοῦ.

Ζωῆς ἡμῖν πρόξενος, ἀγνή, θανὼν ἐν ξύλῳ ἀναβέβηκεται ὁ οὗς Υἱὸς τε καὶ Κύριος, ὁ δοξάζων τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ὡς ἐώρακας ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν ὃν ἔτεκες, ἀγνή, ἀπεθαύμαζες τὴν ἀρατον αὐτοῦ μακροθυμίαν· ὄθεν σὺν αὐτῷ σε δοξάζομεν.

Ἰδοῦσα ἐπὶ ξύλῳ ὑπνώσαντα τὸν Δεσπότην, Ὁρθνῶσα ἡγάλαξες, Παρθενομήτορ πανάμωμε.

Ῥομφαία τὴν καρδίαν σου διήλθεν, ἦνίκα σταυρούμενον τὸν Κτίστην τεθέσσαι, Παρθένε πανάμωμε, κατ' λόγῃ θείαν πλευρὰν ἐξορυσσόμενον.

(28) Favet Joan. Geometra hymno 5 de B. Virgine, dum ipsam B. Virginem sic salutatur :

Ave, primævi libera labe Patris.

Favet etiam hymnus ejusdem Missalis antiqui apud Bollingkem in Parnasso Mariano, ubi sic legitur.

Ave, Regina cælorum.

Omni laude dignissima;

PATROL. GR. CV.

Ex Canone serm. v, ad Matutinum.

Olim prophetarum chorus vocavit te, o Virgo, montem divinum, et portam impenetrabilem; unde te supplices rogamus, o Virgo Mater, ut poenitentiae portas aperias nobis.

Astitisti a dextris Christi tanquam Regina, o divina gratia cumulatissima Puella, vere circumdata simbriis aureis; mediatione tua et intercessionibus tuis cælorum regnum nobis acquirens.

O Deipara sancta, adjuva me corporeis voluptatibus assidue immersum, atque in socordia lectulo semper jacentem atque suspirantem.

Ille, qui nulla potest cogitatione comprehendere, intra corporis ambitum accepti a te, o divina gratia plenissima, sese conclusit, ut homines ab angustis, quibus comprehendebantur, liberaret.

O Dei Mater, cum sine viri opera concepisses. Virgo casta apparuisti: ideo te cum fide rogo, ut animæ meæ segnitiei depellas.

Ex te, o Deipara, nobis illuxit sol, qui ignorat occasum, o nubes undequaque lucida, Christus scilicet Deus noster ut eos, qui ignorantiae tenebris detinebantur, illuminaret.

Cum Deus ex te, o Virgo, carne indutus esset propter nos, universi generis nostri te purissimam atque castissimam, divinum præsidium constituit: quamobrem nos fideles te magna voce laudamus.

Candelabrum refulgens vidit te propheta, o Virgo, quod spiritale lucernam Christum ferebat, per quem 279 nos, qui in malorum tenebris jacebamus, illuminati sumus, et te, o semper Virgo Deipara, beatam vocamus.

Ex Canone serm. vi, ad Matutinum.

Novum infantem peperisti nobis, antiquum dierum, o castissima atque purissima Virgo, qui divina passione sua, inveteratam hominum naturam renovavit.

Vitæ nobis auctor, moriens in ligno, factus est Filius et Dominus tuus, o casta, qui glorificat laudatores tuos.

Cum videres in cruce Christum, quem pepereras, o pura, ineffabilem illius patientiam admiraberis: quare te cum illo glorificamus.

Cum vidisses Dominum super crucis lignum obdormisse; in lamenta et fletus erupisti, o Virgo mater purissima.

Gladius pertransivit cor tuum, o Virgo ab omni prorsus labe immunis (28), cum Creatorem cruci affixum, et divinum ejus latus lancea perfossum vidisti.

*Quæ concepta es vitiorum
Sine labe purissima.*

Salve, Virgo singularis,

Vere sacra margarita.

Salve, quia stella maris,

Et sine labe concepta.

Sed et S. Gregorius papa, ut refert Jo. Vitalis in Defensario B. Virginis lib. 4 cap. 2, Deiparam

Post partum virgo, qualis ante partum fueras, **A** perseverasti. Deus enim erat qui nascebatur, ut homines Deos faceret.

Gabriel divinarum nuptiarum conciliator ac pronubus ad te missus, o Virgo, exclamavit dicens: Ave, lucidissimum palatium Christi omnium regis, in quo cum habitaverit, omnes homines deificabit.

Lux nobis ex te, o Virgo, exorta est Jesus, qui crucifixus creaturas suas hilari luce perfudit, ac tartareas tenebras eliminavit.

280 Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

Ad te, o omnibus digna laudibus, clamamus: Gaude, quæ gaudium ipsum peperisti. Illumina mentem atque animam nostram, atque omnes manuduc ad semitas scientiæ: et precare Filium tuum ac Deum, o Domina illibata, ut nobis omnibus concedat indulgentiam peccatorum.

Ut te, o benedicta inter mulieres, vidit mulierum cætus, certatim Filio tuo sese obtulit, o Virgo Mater.

Ille qui erat æternus, nunc ex te factus est sub tempore: eundem nunc exora, o Virgo, ut peccata omnia animæ meæ ex longo tempore perpetrata aboleat.

Te Laudamus, o Virgo, per quam apparuit Deus factus homo in terra. Salve terra secundissima, quæ mysticam spicam fructificasti omnes spiritus nutrientem.

Tu, Domine, qui a principio Evam formasti; **C** Virginis uterum ingressus, meam operaris reformationem, forma servi indutus, cum sis Dominus omnium.

Qui te orthodexe Deiparam esse sentimus, ab igne, tenebrisque æternis intercessione tua liberemur, et ab hostibus invisibilibus, qui nos oppugnant, eruamur.

Laudibus celebremus Virginem gratia plenam, tanquam portam, quæ fert ad divinum ingressum; tanquam scalam Dei, per quam feliciter ascenditur; tanquam certam ac securam eorum qui salvantur ductricem.

Insania mentis incitatus peccata multa commisi, superest nunc ut me condigna poena sequatur; a qua libera me, o Virgo, dum corde firmo ac stabili ad tuam divinam protectionem recurro, quæ est unicum præsidium fidelium.

281 TONUS PLACIUS II.

Ex Canone feriæ II, ad Matutinum.

Una cum martyribus, atque omnibus angelis supplica, o casta, omnium Domino pro salute eorum qui te cum fide glorificant.

Novus paradisos nobis facta es, o Virgo, habens Virginem ab omni prorsus labe liberam, agnoscens eam allocutus est dicens:

Salve, ave, sancta parens,
Omni prorsus labe carens.

Μετὰ τόκον, ἀγνή, ὡς πρὸ τόκου διαμένεις· Θεὸς γάρ ἦν ὁ τεχθεὶς, ἵνα θεώσῃ βροτοὺς.

Νυμφαγωγὸς σοι Γαβριήλ, Παρθένε, ἀποστελλόμενος, Χαῖρε, ἐδόξε λέγων, φωτεινότατον παλάτιον τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ, ἐν ᾧ οἰκήσας βροτοὺς θεώσει πάντας.

Φῶς ἡμῖν ἐκ σοῦ, ἀγνή, ἀνατέταλκεν Ἰησοῦς, καὶ ἐφαίδρυνε τὴν κτίσιν σταυρούμενος, καὶ δαιμόνων τὸ σκότος ἀπεδίωξεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Χαῖρε, σὺ κραυγάζουσα τῇ κυρασίᾳ τὴν χαρὰν, πανύμνητε, φωταγωγῆσον ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν **B** ψυχὴν, καὶ πρὸς τρίβους γνώσεως πάντας ὁδηγήσον, καὶ πταισμάτων ἱλασμὸν δοθῆναι πᾶσιν αἰτησαι, Δέσποινα ἀχραντε, τὸν Υἱόν σου καὶ Θεόν.

Εὐλογημένη γυναικῶν, σὲ ὡς ἐδίλεψε κατάλογοις γυναικῶν, ἐνήθλησε καὶ τῷ σφί Υἱῷ προσενήγκειναι, Παρθενομήτητορ.

Ὁ ἀχρονὸς γέγονε νῦν ὑπὸ χρόνον ἐκ σοῦ, Παρθένε, τοῦτον αἰτησαι διαλύσαι ἅπαντα τῆς ψυχῆς μου τὰ χρόνια πταίσματα.

Ὑμνοῦμέν σε, Παρθένε, δι' ἧς ἐφάνη ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς, βροτὸς γενόμενος· Χαῖρε, γῆ εὐκαρπε, ἡ καρποφοροῦσα στάχυν μυστικὴν τὴν διατρέφοντα πᾶσαν πνοήν.

Ὁ διαπλάσας κατ' ἀρχὰς τὴν Εὐαν, Κύριε, παρθένου νηδὺν καθυποδὸς τὴν ἐμὴν ἐργάζῃ ἀνάπλασιν, δούλου σχῆμα ἐνδυσάμενος ὁ Δεσπότης τῶν ἀπάντων.

Ὡς Θεοτόκον σε φρονούντες γνώμῃ εὐθεῖ, πυρὸς αἰωνίζοντος καὶ σκότους, Δέσποινα, βυσθεῖναι τῇ μεσιτείᾳ σου, καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν πολεμοῦντων ἡμᾶς.

Ὡς πόλιν φέρουσιν πρὸς θείαν εἰσοδόν, ὡς εὐδιάδατον τὴν κλίμακα Θεοῦ, τῶν σωζομένων ἀπλανῇ ὁδηγίαν, τὴν κεχαριτωμένην ὁμνήσωμεν Παρθένον.

Φρενοβλαδῶς, Παρθένε, ἀμαρτίας πράξας πολλὰς, τὴν κόλασιν ἐκδέχομαι λοιπὸν, ἀφ' ἧς με λύτρωσαι τὸν ἀδιστάκτω καρδίᾳ τῇ θεῇ σκέπῃ σου προστρέχοντα, τῆς μόνης προστασίας τῶν πιστῶν.

ΗΧΟΣ ΠΑΛΓΙΟΣ Β.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Μετὰ μαρτύρων, ἀγνή, μετὰ τῶν πάντων ἀγγέλων, τὸν κτίστην τῶν ἀπάντων ἐκδυσώπει σωθῆναι τοὺς πιστῶς σε δοξάζοντας.

Νέος ἡμῖν παράδεισος ἐδείχθης ζωῆς, ἀγνή, τὸ

Vide S. Ambros. Serm. 22 in psalm. 118, ubi deprædicat B. Virginem per gratiam ab omni integram labe peccati.

ξύλον μέσον ἔχων, ἐξ οὗ φαγὼν, ἀχραντε, τῆς νε-
κρώσεως Ἀδάμ τῆς πονηρᾶς ἀπολύεται.

Ῥαθύμως μου τὴν ζωὴν ἐκδαπανήσας, ἀγνή, πρὸς
τὴν εἰν προστρέχω ἀντιληψίν, οἰκτερον, σῶσόν με.

Τὴν οὐράνιον πύλην ὑμνήσωμεν, δι' ἧς πάντες εἰσ-
έρχονται ἁμαρτωλοὶ πρὸς ὁδοὺς συγχωρήσεως.

Ἁγία μητὲρ Θεοῦ, τὴν βεβηλωθεῖσαν καρδίαν μου
πράξεσιν ἐναγάσι συμπαθεῖς σου ἀγιάσον.

Δούλου μορφὴν ὑποδύνα Δεσπότην, Κόρη, τίκεις,
ὃν ἱκέτευς τῶν παθῶν τῆς δουλείας, ἀγνή, ἐλευθε-
ρῶσαί με.

Ὑπάρχουσα ἀγγέλων τιμιωτέρα, Θεὸν τὸν ἅγιον
τέτοκας ὑπερβαλλόντως ἀγιασθεῖσα, Θεοτόκε Παρ-
θένε· διὸ μου τὴν ψυχὴν καθοδήγησον.

Φῶτισόν με ἁμαρτίᾳ σκοτισθέντα, ἀπαθείας τὸ
φῶς ἡ κησάσα, ἵνα ὑμῶ σε, ἀγνή Ἀειπάρθε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὁφθης πύλη τῆς ζωῆς, θανάτου πύλας τῷ τοκετῷ
σου λύσασα, ἀγνή· ὠφθης γῇ ἐκλεκτῇ δι' ἧς ἀνυψώθη
ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοῦς τὸ τῶν ἀνθρώπων φύραμα.

Ἄδην ἀπαύστως ὁ ἐχθρὸς θηρεύει με ὁ πονηρὸς,
τῆς αὐτοῦ με ἐνέδρας, πανάμωμε, ἐξάρπασον, καὶ
ποιεῖν τοῦ Δεσπότη, Θεοτόκε, εὐόδουσον τὸ θέλημα.

Συνέλαβες, ἀχραντε, τὴν συνοχέα παντὸς τοῦ
κόσμου· διὰ τοῦτο, ἱκετεύω σε, λύτρωσαί με πάσης
συνεχοῦς κολάσεως.

Θρόνος Θεοῦ ἐδείχθης, Θεοτόκε, ἐν ᾧ σαρκὶ καθ-
ίσας τοῦ ἀρχαίου ἐξηγείρε πνύματος τοὺς ἀνθρώπους·
ἐν φωναῖς χαριστηρίαις ὑμνοῦντάς σε.

Ἐπτάφωτόν σε λυχνίαν τὸ πῦρ τῆς θεογνωσίας
φέρουσιν, Κόρη, ὁ προφήτης πάλαι προσώρακε,
φαίνων τοῖς ἐν σκότει κινδυνεύουσι, πανάμωμε, τῆς
ἀγνωσίας· διὸ βοῶ σοι, φῶτισόν με, δέομαι.

Μὴ κρίνης με, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα μου, δυσωπῶ
σε, ἀλλὰ ὡς μοι φάνηθι, δυσωπῶ σε σὺν τῷ
Βαπτιστῇ ἡ τεκούσά σε.

Πύλῃ ἀδιόδευτε, διάνοιξον πύλας μοι, δέομαι, μετα-
νοίας ἀληθοῦς, καὶ δεῖξόν μοι τὴν τρίβον τῆς σωτη-
ρίας, ἀγνή, ἡ πάντων ὁδηγία.

Πεποικιμένη θείαις ἀγλαΐαις τὸν ὥραϊον ἐν κάλλει
ἐκύησας, Παρθένε. Αὐτὸν οὖν δεῖ ἐκδυσώπει σωθῆναι

(29) Ab omni, scilicet, nævo tam actualis quam
originalis culpæ, a quo per divinam gratiam præser-
vata fuit. Hinc Ivo Carnotensis in Serm. de Na-
tiviti. Domini dixit, Dei Filium in Matre sua om-
nem nævum originalis culpæ delvisse, præservando,

A in medio tui lignum vitæ, ex quo comedens Adam,
a mala morte liberatur.

Cum ego, o casta Virgo, vitam meam in socor-
dia otioque malo absumpserim ac dissipaverim, ad
tuam protectione recurro: miserere mei, et salva
me.

Cœlestem portam laudibus celebremus, per quam
peccatoribus universis indulgentiæ aperiuntur ac
patent ingressus.

Mater Dei sancta, cor meum coinquinatum, ope-
ribus puris, pietate tua commota, sanctifica.

Dominum servi forma indutum peperisti, o Puel-
la castissima: quem precare ut me a servilibus
passionibus liberet.

B Angelis honorabilior es, o Virgo Deipara, quæ
Deum sanctum peperisti, in excellentissimo san-
ctitatis gradu constituto: propterea dux esto ac di-
rectrix animæ meæ.

O semper casta Virgo, quæ impassibilitatis lu-
cem peperisti, illumina me peccati tenebris involu-
tum, ut cantem laudes tuas.

Ex Canone duplici serm. III, ad Matutinum.

Vitæ janua facta es, o Virgo, quæ portas mortis
partu tuo dejecisti: Terra electa facta es, per
quam humani generis massa a terra in cœlum sub-
levata est.

282 Hostis malignus assidue me dolis ac fraudi-
bus suis venatur; tu, o purissima, ab insidiis illius
C eripe me; et prospere dirige me, o Deipara, ut
Domini voluntatem exsequi valeam.

Concepisti, o inviolata, illum qui universum
mundum capit et continet: propterea te depre-
cor, ut ab omni supplicio inferni carceris liberares
me.

Thronus Dei facta es, o Deipara, in quo ille
sedens incarnatus, ab antiquo casu erexit homines,
qui idcirco te gratis vocibus collaudant.

Prævidit te olim propheta, o Puella ab omni
nævo libera (29), candelabrum septem luminibus
ornatum, habens ignem divinæ scientiæ, qui lucem
præbet iis, qui in ignorantia tenebris periclitan-
tur: ideo ad te voces extollo, precorque, illumina
me.

D O Domine, precor te, ne me judices secundum
opera mea, sed propitius esto mihi; de quo precatur
te cum Baptista, Genitrix tua.

O porta, per quam nulli hominum conceditur
via, aperi mihi, precor, veræ poenitentia portam, et
ostende mihi semitam salutis, o Virgo omnium
dux et directio.

Divinorum splendorum circūdata varietatibus,
speciosum forma peperisti, o Virgo. Eundem igi-

scilicet, non auferendo, ut optime explicat Joannes
A. S. M. doctor theologus Gallus in suo opere de
conceptione edito Tolosæ anno 1649, sicut actualis
delevit, hoc est, præservavit.

tur assiduis precibus interpella, ut ab interitu et corruptione liberet nos, qui te cum fide et affectu glorificamus.

Templum Dei facta es, o summe immaculata, in quo cum ille tanquam sacerdos inhabitasset, humanam substantiam deificavit, et fideles templa sua mirabiliter effecit.

Hymnum gratiarum actionis offerimus tibi nunc, o Virgo pura, per te ab antiqua maledictione liberati, atque omnis benedictionis fructum consecuti.

Germinasti illum sine semine, quem Pater incorruptibiliter germinavit : et post partum virgo permansisti, **283** quemadmodum fueras ante partum : propterea beatitudinem, et gloriam concede mihi perpetuam, o Inviolata, quippe quæ es Dei Mater.

Illum, cui cum tremore assistunt cælestes acies, tu peperisti, o casta, hominibus unitum propter suam bonitatem : Eundem impenso affectu precare, ut misereatur servorum tuorum.

Novum nobis infantem peperisti Antiquum dierum, qui novas in terris semitas demonstravit, et vetustate confectam naturam nostram renovavit ; o Virgo benedicta.

Custodi, o Puella Deo charissima, in humilitate vitam meam, tu quæ demonum fastum ac superbiam partu tuo contrivisti, et exalta me a stercore passionum, et famelicum gratiæ tuæ satura me, dum concino : Laudate, opera, Dominum, etc.

Voce angeli te salutamus, o benedicta Virgo castissima : Ave, quæ Deum incomprehensibilem in te continuisti ! Ave, maledictionis solutio, et benedictionis introductio ! Ave, o unica, quæ paradisi portas aperuisti.

O Virgo, quæ ipsis Cherubim sanctior apparuisti, quippe quæ Deum omni sanctitate superiorem peperisti, sanctifica nos omnes, qui noctu dique vocibus sanctis te sanctificamus.

Ex Canone seræ iv, ad Matutinum.

Ut omnibus filiis Adam impassibilitatem acquireret, passionem sustines, Domine, super crucem : terra tremit et concutitur. Tu vero, o Domina, maternis permota visceribus, in voces querulas ac debiles erumpis.

O fili, cum te peperisti, speciosum forma super omnes filios hominum cognovi ; et quomodo nunc, Christe, cruci **284** affixus pulchritudine careres ? Ita cum lacrymis Virgo loquebatur.

Gladio passionis filii tui vulnerata es, o Domina, cum eundem crucifixum, ac latus ipsius purissimum propter nos lancea perfossum vidisti.

Cum Christum, qui solus ab universo capi non potest, in utero meo cepissem, ac deinde sine doloribus peperissem ; nunc dolores partus experior, dum eundem in cruce sublatum video. Ita Deipara illacrymans aiebat.

ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς, τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε δοξάζοντας.

Ναὺς Θεοῦ ἐδεχθῆς, πανάμωμε, ἐν ᾧ οἰκήσας ἱερῶς τὴν βροτῶν οὐσίαν ἐθέλωσεν, ποιήσας τοὺς πιστοὺς ναοὺς ἑαυτοῦ παραδόξως.

Ὕμνον σοι, Παρθένε, εὐχαριστίας προσάγομεν νῦν, διὰ σοῦ, ἄγνη, οἱ σεσωσμένοι ἐκ τῆς ἀρχαίας κατάρας, καὶ πᾶσαν εὐλογίαν καρποῦμενοι.

Ἐδιδόστησας ἄνευ σπέρματος ἐν ἐγέννησιν Πατὴρ ἀβρεύστως, ἔμεινας μετὰ τόκον παρθένο· ὡς πρὸ τόκου· δὲ μεμακάρισται καὶ δεδοξασται, ἀχραντε, ἀπαύστως, ὡς Μήτηρ οὐσα Θεοῦ.

Ἡ παρεστῆκεισαν τρώμω τὰ ἐπουράνια τάγματα, τοῦτον τίχτει, ἄγνη, ἐνωθέντα τοῖς βροτοῖς ἀγαθότητι, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευσ οἰκτειρῆσαι τοὺς δούλους σου.

Νέον ἡμῖν βρέφος ἀπεκύησας τὸν Παλαιὸν ἡμερῶν νέας ἐπὶ γῆς τρέφουσ ὑποδείκνυντά, καὶ τὴν παλαιωθείσαν φύσιν καινουργοῦντα, ἀνόμεψτε εὐλογημένη.

Συντήρησόν μου τὴν διάνοιαν ἐν ταπεινώσει, Κόρη θεοχαρίτω, ἡ τῷ τόκῳ σου συντρέψασα ἐπάσεις τῶν δαιμόνων, καὶ ὑψώσόν με ἀπὸ τῆς κοπρίας τῶν παθῶν, καὶ πεινῶντα τὴν χάριν σου κόρρεσον μελωδοῦντά· Τὸν Κύριον ὕμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωνὴν σοι προσάγομεν τὴν τοῦ Γαβριὴλ ἀγγέλου, ἀνάγνε, εὐλογημένη· Χαῖρε, ἡ χωρήσασα Θεὸν τὸν ἀχώρητον· χαῖρε, κατάρας λύσις, καὶ εὐλογίας εἰσαγωγή· χαῖρε, μόνη παραδείσου ἡ τὴν θύραν ἀνεψάσσα.

Φανείσα τῶν Χερουθιμ ἀγνωτέρα, Παρθένε, ὡς τὴν Θεὸν τεκοῦσα τὸν ὑπεράγιον, πάντας ἡμᾶς καθάγιασον, τοὺς ἐν φωναῖς ἁγίαις πίστει ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ σε ἀγιάζοντας.

Ἐκ τοῦ Κάρδνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἵνα ἀπάθειαν πᾶσι τοῖς ἐξ Ἀδάμ προξενήσης, Δέσποτα, πάθος φέρεις ἐν σταυρῷ, καὶ ὀρώσα στείται ἡ γῆ, θρηνηδοῦσα μητρικῶς ἑδῶς, Δέσποινα.

Ἦρατον κάλλει σε, Υἱέ, ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους ἐν τῷ τίχτειν ἐπέγων, καὶ πῶς σταυρούμενος νῦν κάλλος οὐκ ἔχεις, Χριστέ ; ἡ Παρθένο· ἔλεγε δακρύουσα.

Ῥομφαία τέτρωσαι τοῦ πάθους, Δέσποινα, τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, ὅταν αὐτὸν ἐδεψα· σταυρούμενον καὶ λόγῃ ἀχραντον πλευρὰν δι' ἡμᾶς ἐξορυσσόμενον.

Πατρὶ χωρήσασα Χριστὸν μόνον τὸν ἀχώρητον παντὶ ὥδινον ἀνευθεν τέτοκα, νῦν δὲ ἰδυνῶμαι ἐν τῷ σταυροῦσθαί σε, Χριστέ, ἡ Θεοτόκος κλαίουσα ἔλεγεν.

Πατὴρς τὸ ἀπαύγασμα, πῶς ἐπλήρῃ ἐν σταυρῷ, ἅ φωταγωγῶν τὰ σύμπαντα, καὶ καταράσσων σκότους τὸν ἀρχηγόν; ἡ πάναγνος Δέσποινα μητρικῶς θρηνηδοῦσα ἀπεφθέγγετο.

Ὁ ὑπάρχων ἀναλλοίωτος θεότης ἡλλοίωσας κρεμáμενος σταυρῷ κτίσιν ἅπασαν, ἡ Παρθένος ἔλεγεν, Ὡὲ, καὶ βλέπουσα ταῦτα θρηνηδῶς ἐκπληττομένη τὴν φρικτὴν οἰκονομίαν σου.

Ἰακώβ σε προῖδε, Παρθένε, κλίμακα πρὸς οὐράκιον ὅπως ἡμᾶς ἀνάγαυσαν, τοὺς εἰς τὸν βυθὸν τῶν κακῶν ὀλισθήσαντας· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν, ἀγνή, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φρικτὴν λοχείαν ὑπέστης, Δέσποινα, ἐν τῷ φρικτῶς σε τίκτειν, ὃν ἡ κτίσις σταυρούμενον ἐν ξύλῳ θελήσει, μακρόθυμε, ἐφρίξε καθορῶσα, πάλαι ἡ ἀμεμπτος ἐκλαίει βοῶσα μητρικῶς ἡν μεγαλύνομεν.

Ita exclamabat olim? maternum in morem ingemiscens purissima pilla, quam nunc magnificamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὁ συνυπάρχων Πατρί, ὁ συνάχιος Υἱὸς ἐκ ἐσχάτων βουληθεὶς κατόψεσε τὴν μήτραν σου, Θεοτόκε, εἰς ἡμῶν τῶν πιστῶν ἀναγέννησιν, ὅθεν ὑμνοῦμέν σε.

Λύσιν ἡμῖν, ἀγνή, ἀμαρτημάτων τὸν Αὐτρωτὴν δοθῆναι ἐκδυσώπει, τὸν σκοτασμὸν, ἀγραντε, τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀεὶ ταῖς σαῖς πρεσβείαις σκεδάζουσα.

Ἀνύμφευτε Δέσποινα, εὐλογημένη Θεοκυήτορ, τοὺς ὑμνοῦντάς σε περισώζε πάσης βλάβης, μόνῃ τῶν ἀνθρώπων βοήθεια.

Ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν παρεχόμενος, σοῦ τὴν μήτραν κατόψεσε, Θεοτόκε, ὃν αἰτῆσαι σωθῆναι ἡμᾶς.

Παρθένε μόνῃ ἀγνή, κεχαριτωμένη βοήθειά μοι ἀεὶ χειμαζομένη ταῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν.

Δέσποινα πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἁγία Θεοτόκε, τῆς δουλείας με τῶν παθῶν σαῖς πρεσβείαις τελείως ἐλευθέρωσον.

Ἵμνοῦμέν σε, Παρθένε Θεοκυήτορ, δι' ἧς ἀρὰ ἀπεστεύρωται, καὶ εὐλογία πᾶσιν ἐπῆλθε τοῖς εἰδόσι σε μόνῃν Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνανδρὸν.

(30) Ecclesia in catechismo Clementis VIII per quem iste pontifex iussit Ecclesiae fideles erudiri in doctrina Christiana, illa verba Salutationis angelicæ *Gratia plena*, ita explicat: « *Gratia plena*, quia quod primum gratiæ effectum; scilicet peccati deletio, Virgo sanctissima nunquam maculam habuit peccati originalis, aut actualis, mortalis vel venialis. » Ludovicus etiam Granatensis ordinis Prædicatorum in catechismo Trigesimiliario homil. 27, eodem Salutationis angelicæ verba, *Gratia plena*, in hunc modum declarat: « *Gratia plena*, hoc est, singulariter electa ab æterno Deo omnipotenti, et annuntiata mirabiliter ab initio mundi per prophetarum revelationes atque in conceptione sua custodita admirando et singulari modo ab omni macula peccati, tam originali, quam suæ ipsius personæ, denique complete adornata omnibus gra-

Quomodo splendor Patris in crucem sublatum est, qui universa luce perfundit, et tenebrarum principem proturbat ac deficit? Dicebat Domina sanctissima, tanquam mater ingemiscens ac plorans.

Immutabilis secundum divinitatem, in cruce suspensus mutasti, o Fili, omnes creaturas, siebat Virgo; et hæc aspiciens, in lamenta erumpebat, cum stupore considerans tremendam illius dispositionem.

Prævidit te Jacob, o Virgo, scalam quæ nos in profundum malorum delapsos ac perditos ad celestem altitudinem eras sublevatura: quam obrem nos te, o pura, laudibus extollimus in sæcula.

B Partum sacro horrore plenum, cum te in lucem mirabiliter edidi, sustinuisti: Nunc vero cum creaturæ omnes videant te sponte in ligno confixum, exhorrescunt, o patientissime Fili.

Ex Canone seriæ v ad Matutinum.

Filius coeternus Patri, voluit in fine temporum in utero tuo habitare, o Deipara, ut nos fideles regeneraret: quam ob causam tibi hymnos decantamus.

285 Deprecare, o casta et inviolata, Redemptorem, ut nobis peccatorum nostrorum absolutionem concedat: atque assiduis intercessionibus tuis elimina tenebras animarum nostrarum.

O Domina innupta, Dei genitrix benedicta, salvamur, qui te laudamus, ab omni malo: tu enim es unicum humani generis auxilium.

Ille qui dedit nobis esse; uterum tuum inhabitavit, o Deipara. Eundem pro nostra salute deprecare.

O Virgo sola pura (30), et gratia plena, esto mihi auxilium, assiduis adversarum rerum, et vitæ calamitatum fluctibus agitato:

O Domina omnium hominum, sauctissima Deipara, a servitute passionum mearum tuis intercessionibus penitus libera me.

Laudamus te, o Virgo Dei genitrix, per quam maledictio sublata est, et advenit benedictio iis omnibus qui te Dei nostri purissimam atque a viri admistione integerrimam Matrem agnoscunt:

tix donis. » Vide S. Bonaventuram tom. III, serm. 2, de B. Virgine ubi inquit: « Domina nostra fuit plena gratia præveniente in sua sanctificatione, gratia scilicet præservativa contra sceleratam originalis culpæ. » Vide etiam Joannem Vitalem Hispanum in *Defensione B. Virginis* lib. iv, c. 1, ubi ex plenitudine gratiæ, quam B. Virgini annuntiavit angelus, hanc elicit consequentiam: « Sancta Virgo habuit plenitudinem gratiæ, ut in quodam esse totali. Ergo ipsa fuit ab originali præservata. » Vide insuper Bartholomæum Pisanum in lib. 1, de Laud. B. Virg. fructu 7, sic ibi inter alia fantem: « Maria vocatur Mater Gratiae, igitur nulla gratia sibi de fuit quoad numerum, secundum Hieronymum, et sic quoad usum, igitur habuit gratiam præservationis ab originali. »

Tu quæ lucem genuisti, cordis mei pupillas A
excæcatas illumina, ut per te salutem consecutus,
laudes tuas concinam, o omni laude dignissima.

Ex Canone seræ vi, ad Matutinum.

Cum te speciosum forma, nullam in passione speciem aut decorem habere videret innupta puella, quæ est fidelium decor et ornamentum: materna pietate commota ejulabat, teque cum affectu glorificabat.

Cum illum, qui ex te natus erat, lancea vulneratum vidisti, vulneratum est cor tuum, o omnibus sanctis superior purissima Virgo (31) et stupore percussa, dixisti: Quid tibi retribuit, o fili, populus divinæ legis violator.

286 Ego te sine doloris passione peperî; et quomodo nunc te video passionibus admistum? quomodo has persers, o Fili æternæ? Glorifico longanimitatem tuam. Ita exclamans aiebat Virgo.]

Ex radice Jesse, o Virgo, pullulasti, et tanquam florem protulisti satorem mundi, qui ejusdem mundi surculos arefecit divina crucis planta, quam secundum carnem suscepit.

Cum pastorem ac Dominum vidisset agna in igneo elevatum, in lamenta, utpote mater, erumpens clamavit: Quodnam mysterium novum est hoc, o fili? Quomodo cum sis immortalis in essentia, mortem suscepisti, volens a corruptione homines liberare?

Crucifigeris voluntarie, o Fili æternæ, exclamabat Deipara; et dum ego aspicio, nunc doloris memoris haptismate immergitur anima mea: Moreris tu, Redemptor, qui præbes vitam canentibus: Benedictus es, Deus, etc.

O Fili altissime et æternæ; sputa, probra, crucem toleras; calamo per ludibrium percuteris, aiebat Deipara; magnam patientiam tuam glorifico, Fili, quem pueri benedicunt, sacerdotes laudant, populi superexaltant in sæcula.

Fers, o Domina inviolata, ferentem omnia, et tenes in manibus ut infantem, illum, qui nos de manu bellatoris hostis liberavit: et intueris in ligno Crucis exaltatum, illum, qui ex malitiæ nos profundissima voragine eripuit.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

Cherubim atque Seraphim sanctitate superior

(31) Favet Jacobus Christopolitanus dum in Comment. suo super *Magnificat* inter alia ait: « Nulla fuit gratia data alicui creaturæ, quin fuerit data Virgini Mariæ. Sed primi parentes, et angeli fuerunt creati in gratia. Ergo hoc non defuit Virgini Mariæ. » Sic ille. Bartholomæus etiam de Pisis in suo Opere de *Laud. B. Virg.* lib. I, fructu 7, ait: « Non minus fuit digna Mater Christi, quam angelus, Adam et Eva; sed in sua factione nullam maculam habuerunt. Igitur... » Item: « Non minus est digna Maria, quam aliquis qui in puris naturalibus crearetur. Sed ille non haberet peccatum. Igitur nec Maria habuit. » Bernardinus quoque Bustensis in suo *Ma-*

Φῶς τεκοῦσα, τῆς καρδίας μου τὰς κόρας ἀλειπούσας, πανύμνητε, φάτισον, ἵνα ὑμῶ σε διὰ σοῦ σωζόμενος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Κάλλος ἐν τῷ πάσχειν ὠραῖον ἐν κάλλει οὐκ εἶδος ἔχοντα ἡ ἀπειρόγαμος κατανοοῦσα σε Κόρη, τῶν πιστῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα, μητρικῶς ἡλάλαζε, καὶ πόθῳ σε ἐδόξαζεν.

Σὺ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα ὡς ἐδιδάσκει τιτρώσκονον λόγῳ, ἐτρώθης τὴν καρδίαν, ὑπεραγία πανάμωμε, καὶ θαμβουμένη εἰπας· Τί σοι ἀπέδωκε, τέκνον, ὁ δῆμος ὁ παράνομος;

Ἐκτός σε πάθος ἀπεκύησα, καὶ πῶς βλέπω σε νῦν πάθει προσομιλοῦντα; πῶς φέρεις τοῦτο; ἔκραζεν, ἀναρχὴ Υἱέ, ἡ Παρθένος, δοξάζω σου τὸ μακρόθυμον.

Ἐκ ρίζης, Κόρη, Ἰεσσαὶ βλαστάνεις, καὶ ὡς ἀνθος προσφέρεις τὸν φυτούργον τοῦ κόσμου, παραφύδας ξηράναντα θείῳ φυτῷ τοῦ σταυροῦ, ὃν σαρκὶ κατεδέξατο.

Τὸν ποιμένα πρῶτον καὶ Δεσπότην ξύλῳ ὀρώσα ἡ ἀμνάς ἐναπρωρήμενον θρηνηβοῦσα μητρικῶς ἐδόξα· Τί τοῦτο, τέκνον, τὸ καὶνὸν μυστήριον; πῶς ἀθάνατος τὸ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων, θάνατον δίδεξαι, τοὺς βροτοὺς θέλων ἐκ φθορᾶς ἀπολυτρώσασθαι;

Σταυροῦσαι θέλων, ἡ Θεοτόκος· ἔκραυγαζε· καὶ ὀρώσα, ἀναρχὴ Υἱέ, λύπη τὴν ψυχὴν νῦν καταβαπτίζομαι· θνήσκει γὰρ παρέχων ζωὴν τοῖς μελωδοῦσι· Λυτρωτὰ ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἴ.

Υψιστε, ἀναρχὴ Υἱέ, φέρεις ἐμπτόσματα, καὶ ὀνειδῇ, καὶ σταυρὸν, καλᾶμψι παικτικῶς τυπτόμενος, ἡ Θεοτόκος ἐδόξα· δοξάζω τὴν σὴν μακροθυμίαν, ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν, ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι, λαοὶ ὑπερυψοῦσιν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, καὶ κατέχεις ὡς βρέφος ἐν ταῖς χερσὶ τὸν ἐκ χειρὸς βυσάμενον ἡμᾶς πολέμου ἐχθροῦ, ἔκραντε Δέσποινά, καὶ ὁρᾷς ἐπὶ ξύλῳ ὑψούμενον σταυροῦ τὸν ἐκ βόθρου κακίας ἡμᾶς βυσάμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἰερωτέρη, ἀγνή, τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ

rials serm. 5, de conceptione parte 1, ita loquitur: « Cum angelis Dominus dederit innocentiam in creatione illorum, ut habetur in Sent. d. 4, et per Augustin. in vii, *De civit. Dei*, et similiter primi parentes fuerint originali iustitia decorati, ut habetur a Theologis in 2, d. 29 et ab Anselmo lib. 1 de conceptu Virginali, requiritur quod si dicta gratia data non fuisset B. Virgini, suis servis ipsa inferior exstisset, quod est valde absonum. Et ideo est concludendum, quod etiam ipsa fuit in sua conceptione originali iustitia insignita: quia non fuit minus chara Filio suo, quam angeli vel primi parentes. » Sic Justus.

ἀνδείχθης τεκούσα τὸν Ποιητὴν τῆς κτίσεως, ὃν ἡ
ἀναπαύστως δυσώπει οἰκτερεῖσθαι τοὺς δούλους σου,
τούς σε δοξάζοντας.

Αἱ τὸν Χριστὸν ποθήσασαι γυναῖκες σε τὴν αὐτὴν ἀπορρήτως τετοκυῖαν, πανάχραντε Δέσποινα, γέγη-
θότε λογισμῷ περιεστῶσαι χορεύουσιν.

Ὁ Κύριος, ἀχραντε, ἐκ σοῦ ἀρρήτως σάρκα φέρεας, τῶν γυναικῶν τὸν κατάλογον ἐν ἀνδρείᾳ διηγνομένην προσήκατο.

Τρυφεμένη ἡμᾶς πάσης φάνηθι τοῦ ἐχθροῦ βλάβης.
Δίεσποινα, δυσωποῦσα Χριστὸν τὸν μόνον εὐσπλαγ-
χνον.

Σαρκί τεκοῦσα Χριστὸν τῆς σαρκὸς μου τὰ πάθη
θανάωσον, καὶ ζώωσον, Παρθένε, τὴν ψυχὴν μου
μεσιτεία σου.

Ὁ σὲ παρθένον δείξας ἀγνήν καὶ μετὰ τόκον, τῶν
ἀγίων τε γυναικῶν τὰς χορείας ἀκολουθοῦσας
ἔσχηκας.

Ὅλην σε πλησίον Θεοῦ, Παρθένε, χορὸς γυναικῶν
ἡγάπησεν, καὶ σοῦ ὁπίσω προσηνέχθη τῇ Δεσπότῃ
τῶν ὅλων συμφῶνως· μακαρίζων σε, ἄχραντε.

Φῶς τεκοῦσα φωταγωγήσον, Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος, διώκουσα τῆς ἁμαρτίας, ἀγνή, τὸ βρώτατον.

ΗΧΟΣ ΒΑΡΥΣ.

Ἐκ τοῦ Κατόντος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὁρθρον. C

Ἡ προστασία τῶν πιστῶν, ἡ τῶν ἀμαρτανόντων ἐπιστροφή πρὸς Θεόν, Παρθένε πανάμωμε, τῇ προσείᾳ σου, σῶσόν με.

Μόνη τεκοῦσα τὸν οὐράνιον βασιλέα, Παρθένε, ἐν
ἐμοὶ τὴν βασιλεύουσαν ἁμαρτίαν κατέβαλε, καὶ
οἰκτείραςα σῶσόν με.

Παρθένε ἀγνή, θεοχαρίτωτε, χαριτώσασα τὸν νοῦν
μου τοῦ σκοτασμοῦ τῇ; ἀγνοίας τελείῳ; ἐλευθε-
ρωσον.

Διὰ σοῦ, παναγία, σοὶ ποιήσας μεγαλεῖα ὁ Θεὸς
ὕπὲρ λόγων ἐκ σοῦ ἐσωματώθη. Αὐτὸν οὖν ἰκέτευε
ἐκτενῶς ὑπὲρ πάντων.

Ἵμνοῦμέν σε, ὑπερύμνητε Κόρη, κυήσασαν ὑπε-
 ὑμνητον Λόγον, ὃν πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀνυμνοῦσιν
 οὐρανῶν ἀσιγήτοις φωναῖς.

Βάτος σε προεικόνιζεν, ἀγνή, μὴ φλεγόμενη· τὸ
πῦρ γὰρ ἀπεκύησας τὸ ἄστεκτον, Παρθένε, διδὼ βοῶ
σαι· Κατάφλεξόν μου τὰ ὑλώδη παθήματα.

Ἐλύθη τῆς κατάρας τῷ τόκῳ σου, Παρθένε, τὸ ἀνθρώπινον φύραμα· τὸν γὰρ παντευλόγητον εὐλογίαις τὰ πάντα κοσμοῦντα ἐκύησας.

Φωτιστικαῖς φρυκτωρίαις τοῦ ἀνατελλαντος Λόγου
ἐκ σοῦ, Παρθένε ἀγνή, καταύγασόν με ἁμαρτιῶν καὶ
παθῶν ἐν τῷ σκότει χαλυπτόμενον.

fuiſti, o Virgo, quadoquidem creaturarum omnium
Factorem peperisti; quem assiduis obsecrationibus
ora ut misereatur **287** servorum tuorum, qui glo-
riam tuam decantant.

Mulieres, quæ Christi amore ac desiderio flagrant; circa te, o Domina immaculatissima, quæ eundem ineffabiliter pepereras, læto animo stabant ac tripudiabant.

Dominus ille, qui ex te, o inviolata, ineffabiliter carne amictus est, mulieres, quæ strenue decertaverunt, virorum fortium catalogo ascripsit.

Libera nos, Domina, ab omni inimici læsione,
tuis precibus apud Christum, qui solus habet viscera
misericordiæ.

B Tu Virgo, quæ Christum in carne peperisti, carnis meæ passiones mortifica, et animam meam vivifica intercessione tua.

Ille, qui te virginem etiam post partum servavit;
fecit ut sanctarum mulierum chori tripudiantes te
sequerentur.

Te totam proximam Dei, o Virgo, mulierum
chorus dilexit; et post te oblatus est omnium Do-
mino, concordi voce te beatam appellans, o inte-
merata.

O Virgo casta, quæ lucem peperisti, illumina
tenebras animæ meæ, gravissimam ac densissimam
peccati caliginem eliminans.

TONUS GRAVIS.

Ex Canone seriae II, ad Matutinum.

O Virgo tota pura, patrocinium fidelium, peccatorum conversio ad Deum; saluum me fac intercessionem tuam.

O Virgo, quæ singulari privilegio cœlestem regem peperisti; peccatum quod in me dominatur, dejice, et miserata salvum fac me.

O Virgo casta, divina gratia plenissima, imple gratia mentem meam, et ab ignorantiae tenebris perfecte libera me.

Per te, o sanctissima, Dominus, qui fecit tibi magna, **288** supra rationis captum ex te corporatus est. Eundem ergo pro universis obnixè precare:

Laudamus te, o Puella omni laude superior, quæ
D Verbum superlaudabile peperisti, quod universæ
cœlorum potestates vocibus nunquam silentibus
collaudant.

Præfiguravit te, o casta, rnbus, qui non comburebatur; ignem quippe intolerabilem peperisti, o Virgo, propterea clamo ad te : Materiales passionés meas combure.

Per partum tuum, o Virgo, humana massa a maledictione soluta est: etenim illum totum benedictum peperisti, qui universa benedictionibus exornat.

Illuminativis splendoribus Verbi quod ex te
velut sol exortum est, o Virgo casta, illumina-
me, peccatorum ac passionum tenebris involu-
tum.

Ex Canone duplici serie III, ad Matutinum.

Animam meam plurimis peccatis vitiatam maleque affectam, medica manu cura, Virgo Dei genitrix, ut in vocibus gratiarum actionis cum impenso affectu semper glorificem te.

Peperisti, o sanctissima, incomprehensibile Verbum in carne secundum hypostasim nobiscum conversatum: quod tu precibus tuis assiduis precare pro salute eorum qui te semper beatam appellant.

Dei portam praevidit te propheta, o Virgo inviolata, per quam ipse, modo sibi tantum noto, transiit. Ideo tibi supplico, ut ipsa poenitentiae portas aperias mihi.

O Domina pura ac benedicta, quae Deum inexplacabili modo peperisti; eundem, una cum divino ejus Baptista, precare incessanter pro nobis hujus vitae miseris, in quas incidimus, circumdatis, peccatorumque nexibus detentis.

269 Ex puris sanguinibus tuis incarnatus est Dominus, qui poenitentiam omnibus hominibus concedit intercessionibus tuis.

Legis umbræ per multas figuras demonstraverunt te, o purissima, Deum esse parituram: quem exora ut me ab omni iniquitate, corporisque passionibus liberet.

O solis nubes lucida, emitte mihi jubar luminis spiritualis veræ poenitentiae, et dispelle tenebras pravæ cogitationum: ut cum fide te laudem salutem fidelium.

Occide terrenam, carnis meae prudentiam, o Deipara casta et inviolata, quæ vitam peperisti, quæ mortem morte divina potentia penitus abolevit.

Ex profundo negligentiae et effrenatarum libidinum educ me, o benignissima, quæ profundum piissimæ misericordiae abyssum peperisti; et lacrymarum fontem largire mihi.

Velut pluvia in uterum tuum Verbum descendit, quod deprecare, te oro, o Virgo sanctissima, ut malorum meorum, quorum nulla est mensura, fluxus exsiccet.

Volumen novum vidit te propheta, in quo Verbum Patris scriptum fuit. Unde te suppliciter oro, o casta, ut precibus tuis Jesum renovatorem universi roges ut scribat me in libro viventium.

Animam habens gravissimarum passionum morbo peremptam, supplex te rogo, o Domina, quæ partu tuo infernum peremisti, per poenitentiae actus vivifica me.

O Deipara firmissimum praesidium et spes Christianorum, in hora tremendi judicii esto advocata mihi, qui plura peccata perpetravi, et a gehenna formidabili libera me, inter oves quæ ad dexteram collocabuntur, annumerans.

Ignis intolerabilis ardoris in visceribus suscepto, nullam, o Virgo, experta es combustionem. Ideo

A Ex τοῦ Καρδός τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Τὴν πολλὰς κακαωμένην ἁμαρτίαις τὴν ψυχὴν, Θεογενήτορ Παρθένε, θεράπευσον, ὅπως ἐν φωναῖς εὐχαριστίας ἐκτενώς δαί δοξάσω σε.

Τέτοκα, παναγία, τὸν ἀπερληπτον Λόγον σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἡμῖν προσομιλήσαντα· τοῦτον πάντοτε δυσώπει σῶσαι τοὺς πιστῶς σε δαί μακαρίζοντας.

Πύλιν Θεοῦ προεῖδεν ὁ προφήτης, δι' ἧς αὐτὸς διήλθε καθὼς οἶδε, Παρθένε· ἀχραντε· διό σε ἐκδυσωπῶ, μετανοίας πύλας αὐτῇ μοι ἀνοίξον.

B Εὐλογημένη, ἡ Θεὸν ἀναρμυνησῶς τεκούσα, σὺν τῷ θεῷ τοῦτο βαπτιστῇ δυσώπει, ἀγνή, ἀπαύστως, Δέσποινα, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν συμφοραῖς περιπιπτόντων τοῦ βίου καὶ συνεχομένων ἁμαρτήμασιν.

Σετάρκωται· ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν ὁ Κύριος τὴν μετάνοιαν βροτοῖς δωρούμενος· πᾶσι μεσιτείαις σου.

Νόμου σκία πολυειδῶς τὴν τετραμένην τὸν Θεὸν ἐδήλωσαν, ὃν ἰκέτευε, πανάμωμε, πάσης ἀνομίας με καὶ παθῶν ρυσθῆναι τοῦ σώματος.

C Ἡ τοῦ ἡλίου νεφέλη φωτεινὴ, λάμψον μοι φῶς νοερὸν τῆς ἀληθείας μετανοίας, καὶ ἀπέλασον σκότος τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἵνα πίστει ὁμνῶ σε ὡς σωτηρίαν πιστῶν.

Νέκρωσον τῆς σαρκὸς μου τὸ γεῶδες φρόνημα, Θεοτόκε, ζωὴν ἡ κηρύσσει, θανάτω τὸν θάνατον παντελῶς θείᾳ δυναστείᾳ, ἀχραντε σεμνῇ, ἀφανίσαισα.

Βυθοῦ με βραθυμίας τῶν ἀμετρήτων παθῶν, ἡ τὸν βυθὸν εὐσπλαγγνίας τεκούσα, ἀνάγαγε, ἀγαθὴ, καὶ θακρῶν πηγὴν μου δώρησαι.

Ὡς ὁ ἐτὸς ἐν γαστρὶ σου ὁ Λόγος κατέβη, ὃν αἰτησαι, παναγία Παρθένε, τὰ βεῦματα ξηρᾶναι τῶν ἀμέτρων μου κακῶν, ἰκετεύω σε.

D Τόμον καινὸν σε προφήτης ἐδέσφεν, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται Πατέρος· ὅθεν, ἀγνή, ἐκδυσωπῶ, βίβλω με ζώντων γραφῆναι ἰκέτευε τὸν καινουργὸν τοῦ παντός ἐκδυσωπῶν Ἰησοῦν.

Νενεκρωμένην ψυχὴν κεκτημένος ταῖς χαλεπαῖς παραβάσεσι, σὲ τὴν νεκρώσαν ἄδην τῷ τόκῳ σου ἰκετεύω, Δέσποινα, μετανοίας τρόποις με ζώωσον.

Θεοτόκε ἡ βεβαία προστασία καὶ ἐλπίς Χριστιανῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φρικτῇ πρόστιθι μοι ἐπταικότι πολλὰ, καὶ ρῦσαι τῆς γέννης τῆς φοβερᾶς, προβάτοις με δεξιόις ἀριθμήσας.

Ἰπῆρξας ἀφλεκτος δεξαμένη ἐν σπλάγγνοις τὸ πῦρ τὸ ἀττεκτον, ὦ Παρθένε· διό με ἐξάρπασον τοῦ

πυρὸς τοῦ ἀσβάτου, δροσίζουσά με νῦν γνησίας μετανοίας πεοικαλλέαι τρόποις.

Φορέσας με ὁ Κύριος ἐκ σοῦ προῆλθεν, ἀγνή. Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπησον στολὴν φεδρῦναι με φωτὸς, Παρθένε, ἐκδυθέντα τῶν παθῶν νῦν τὸν σάκκον τὸν βαρύτερον.

Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸ θεῖον, θεοχαρίτωτε, τὴν σκοτισθεῖσαν ψυχὴν μου ταῖς παραβάσεσι φώτισον, δέομαι, καὶ σκότους αἰωνίου ἐλευθερόν με δέξον, ὅπως σε μεγαλύνω καὶ δοξάζω, ἀεμακαρίστε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ῥήγνυται γραμματεῖον τὸ τοῦ Ἀδάμ, ἀνεβόα ἡ πάναγνος Δέσποινα, λόγῃ, ὦν, τρωθέντος σου· ὅθεν ὁμῶ σου τὸ πάθος· πᾶσι τὸ πηγάσαν ἀπάθειαν, Δέσποτα.

Τὸν ἐθελόθυτον ἀμὸν ἐπὶ τὸ πάθος· ἐλθόντα καθ' ὥρῳ, μήτηρ καὶ ἀμνάς, δακρύων πηγὰς προχέεις λέγουσα· Τί τοῦτο, τέκνον ἱερὸν; πῶς θανατοῦται, ζῶται πάντας τοὺς θανέντας προμηθεύμενος;

Ἰκετηρίαν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σε ὁμνούντων, Θεοτόκε, ποιήσον, ὅπως εὐρωμεν βοήθειαν καιρῷ περιστάσεως, οἱ αὐτοῦ τὸ πάθος δοξάζοντες.

Ποίους ὁμμασι βλέψω ὁμμα τὸ ξηραίνον πάσας ἀδύσους, ὦν μου, σθεννύμενον, σταυρῷ χρεμαμένου σου; ἡ ἀγνή Παρθένος ἑβόα, θρήνοι· ἐαυτὴν συνταρσάσσα.

Νέον βρέφος τίκεις τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἀχρόνως Πατρὶ συν[εν]ούμενον, Θεοτόκε, νεοποιούντα σταυρῷ τὸ ἀνθρώπινον πεπαιωμένον ἀμαρτίας, τῇ τοῦ ἀρχιέκκου συμβουλῇ, πανάμωμε.

Πῶς οὐ πενήθῃς, γλυκύτατον τέκνον, ἐπὶ σταυρῷ θεωροῦσά σε; πῶς οὐ θρηνησῇ, ἀδίκως σου πάσχοντος, κριτὰ [δικαί]οι; ἡ Παρθένος Μήτηρ ἐφθέγγετο.

Νόμου σε πάλαι χιρῶτὸς προδιετύπου, οὐ πλάκας ἔδον φορέσασα, ἀλλὰ Χριστὸν τὸν νομοδότην, ἀγνή, ὃν ἀνομος ἐν σταυρῷ λαὸς προσήλωσεν, ἡμᾶς βοῶντας σῶζοντα. Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὁμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φῶς, νοσητὸν ἐν σταυρῷ ἀπῆστεραφεν ὁ σὸς, πανάχροντα, ὦν, καὶ ἀρχὴς τὰς τοῦ σκότους παρεδειγμάτισε, πανάμωμε, τοῦ ἡλίου ἡμαῦρῳσε φέγγος, καὶ πιστῶν τὸ πλήρωμα, ἀγνή, καταφώτισεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἀχραντε Θεοτόκε, οὖν ἀσωμάτοις ἀγγέλοις, προφήταις, καὶ μάρτυροι, καὶ ἀποστόλοις πρέσβευε, ὅπως ἄρεσιν πταισμάτων λάδωμεν, Παρθένε, καὶ πλούσιον ἔλεος.

Ὅ τοὺς ἀδύλου; λειτουργοὺς, Θεοτόκε, ποιήσας ἐκ σοῦ γεγέννηται δι' ἔλεον ἄφατον ἀνθρώποις καθ' ὥρῳ.

A ab igne inextinguibili eripe me, rorem spargens super me, verè 290 scilicet penitentiae actus, quibus decoretur anima mea.

Veste carnis meae indutus Dominus, ex te, o casta, prodivit. Eundem ergo deprecare, o Virgo, ut me stola lucis exornet, gravissimo passionum mearum nunc sacco spoliatum.

O divina gratia cumulatissima, quae divinam lucem peperisti; illumina, quæso, animam meam transgressionibus obtenebratam, et ab æternis tenebris libera me, ut magnificè atque glorificè te, o semper beatissima.

Ex Canone seriae iv, ad Matutinum.

O Fili, exclamabat castissima Domina, scinditur B Adæ chirographum, dum tu lancea vulneraris: quamobrem passionem tuam, Domine, laudibus extollo, ex qua impassibilitatis fons omnibus emanavit.

Agnum, qui ad passionem venerat voluntarie sacrificandus, aspiciens mater et agna, lacrymarum fontes effundens, aiebat: Quodnam sacrificium est hoc, o fili? quomodo mortem subis, qui omnes mortuos vivificare disponis?

Offer supplices preces pro nobis, qui laudes tuas celebramus, o Deipara; ut tempore adversitatis inveniamus auxilium, dum nunc Filii tui passionem glorificamus.

Virgo casta, lamentis sese afflicta, et discrucians, has voces effundebat: Fili mi, quibus oculis intueri possim extinctum oculum illum, qui universas exsiccat abyssos, dum tu suspenderis in cruce?

Novum infantem paris, o purissima Deipara, illum scilicet qui ante sæcula sine tempore simul cum Patre esse intelligitur, qui humanum genus principis malorum astu et consilio peccatis inveteratum, cruce sua novitati restituit.

291 Quomodo non lugebo, dulcissime fili, dum video te cruce pendentem? quomodo non conquerar, dum tu injuste peteris, o justissime iudex? Hæc Virgo Mater loquebatur.

Olim te legalis arca præfigurabat, o pura, quæ non duas tabulas, sed ipsum in te gessisti legislatorem Christum, quem populus legis violator cruci affixit, et qui salvat nos clamantes: Omnia opera Domini, Dominum benedicite, etc.

Luce spiritali in cruce fulguravit tuus Filius, o intemeratissima Virgo: et tenebrarum principes palam traduxit: solis splendorem obscuravit, et fidelium multitudinem illuminavit.

Ex Canone duplici seriae v, ad Matutinum.

O Deipara Virgo illibata, una cum angelis incorporeis, prophetis, martyribus, et apostolis intercede pro nobis, ut peccatorum remissionem et copiosam misericordiam consequamur.

Ille qui immateriales spiritus ministros suos fecit, ex te o Deipara genitus est propter ineffabilem misericordiam humanis oculis expositus.

Qui cœlestes potestates verbo creasti; qui prophetis, discipulis, atque omnibus martyribus gratiam largitus es, tu, Deus, eorumdem, et immaculatæ matris tuæ intercessionibus, universis salutem, et misericordiam, utpote benignissimus ac piissimus concede.

O forceps, quæ divinum carbonem in sacris visceribus tuis absque ulla prorsus combustione suscepisti, combure, o castissima, peccata nostra.

O Dei Mater electa (32), una cum sacris apostolis, martyribus et prophetis deprecare, ut a periculis, tribulationibus, **292** et peccatis liber esse possim.

O immaculatissima, quæ carentem tempore in carne peperisti, eumdem roga ut a temporalibus passionibus liberet nos, qui laudes tuas hymnis celebramus.

Domine Deus meus, qui ex innupta puella natus es, ejusdem et apostolorum tuorum intercessionibus, propitiare peccatis meis; et a futuro supplicio libera me.

O Maria Domina omnium creaturarum, et Dei genitrix, libera miserum cor meum ab inimico, qui impudenter querit in illud exercere dominium.

Illumina, o lucis genitrix, animam meam passionum tenebris obductam; et cum apostolis, prophetis, atque martyribus deprecare, ut omni peccato, ab omni læsione atque improbitate inimici server incolumis.

Medere, o purissima, infelici animæ meæ incurabiliter ægrotanti, ex mundanæ hujus vite fraudibus, et multorum peccatorum profluvio.

Cum angelis, apostolis, et martyribus, Filium tuum ac Dominum roga, o mundissima, ut a tentationibus, periculis, et angustiis eruantur servi tui.

O casta Deipara undequaque laudabilis, omnis lingua cum fide glorificat te, quæ es gloria et decus generis nostri, et eorum qui errant, directio.

Ignem peperisti, et incombusta mansisti, o Virgo maritalis tori nescia: propterea illum exora quem peperisti, una cum angelorum choris, atque apostolis, ut salvos faciat eos, psallunt fideliter: Omnia opera Domini, laudate Dominum, etc.

Omnis lingua laudat et glorificat te; o Virgo Dei

(33). Opportune in hoc S. Josephi elogium B. Virgini tributum Bartholomæus Pisanus *De laud. Virg.* lib. 1 fruct. 7, dum ait: « Sapiens debet eligere quod est perfectius et melius: sed Christus est Sapientia increata, et cum melius sit, et eligibilius habere Matrem sine omni macula, quam cum macula, et potuit eam sic habere. Igitur, » etc. Opportune etiam Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 1, de concept. parte III, dum inquit: « Cum Christus ab æterno elegerit B. Virginem in Matrem, juxta illud quod canitur, *Elegit eam Deus, ac praelegit eam*; concludendum est quod ipse, cui omnia futura erant presentia, a cunctis malis, et damnis peccati originalis eam voluit præservare, ut boni filii debitum adimpleret. » Et ibidem serm. 2, parte III; « Quos Deus ad aliquod elegit, ita præparat, et disponit, ut ad illud Apostoli II ad

Α' Ὁ τὰς δυνάμεις οὐρανῶν καθυποστήσας τῷ λόγῳ, ὁ προφῆταις χάριν παρασχὼν, καὶ τοῖς μαθηταῖς, καὶ πᾶσι μάρτυρσι, τούτων πρεσβείαις, ὁ θεὸς, καὶ τῆς ἀχράντου Μητρός σου, σῶσον πάντας, οἰκτιρον ὡς εὐσπλαγχνός.

Ἡ λαδὶς ἥ τὸν θεῖον ἀνθρακα δεξαμένη ἐν τοῖς θελοῖς σου σπλάγγχοις, μὴ δ' ὀλιῶς φλεχθεῖσα, κατὰ φλεξον ἡμῶν, πάντα γινε, τὰ πταίσματα.

Ἐκύησας ἐν σαρκὶ τὸν ἀχρονον, ὃν δυσώπει τῶν χρονίων παθῶν ἡμεῖς; λυτρώσασθαι ὑμνοῦντάς σε, πανάμωμε.

Κύριε ὁ θεός μου, ὁ τεχθεὶς ἐκ κόρης ἀπειργάμου, ταύτης παρακλήσει καὶ τῶν ἀποστόλων σου, ἱλασμὸν πταισμάτων μοι δίδου, καὶ μελλούσης ῥῶσαι κολάσεως.

Μαρία Κυρία πάσης κτίσεως, ἐχθροῦ ἀναιδῶς κυριεύειν ζητούντος τὴν ταπεινὴν καρδίαν μου, Θεογεννητορ, λύτρωσαι.

Ἡ τὸ φῶς τεκούσα, φώτισον τὴν ἐσκοτισμένην ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ δυσώπει σὺν ἀποστόλοις, προφῆταις, καὶ μάρτυρσι, πάσης ἀμαρτίας, πάσης βλάβης, πάσης τῆς κακίας τοῦ ἐχθροῦ ρυθῆναί με.

Ἰάτρευσον ἀνιάτως νοσοῦσαν, πανάμωμε, τὴν ἀθλίαν ψυχὴν μου τοῦ βλοῦ ταῖς ἀπάταις, καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν ἐπικλύσεσιν.

Μετὰ μαρτύρων ἀγγέλων, καὶ ἀποστόλων, πανάμωμε, τὸν σὺν Υἱὸν ἐκδυσώπει, καὶ Κύριον, σωθῆναι τοὺς δούλους σου πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων.

Ἀπασα γλῶσσα πιστεῖ δοξάζει σε, ἀγνή, δόξαν χρηματίζουσαν καὶ καύχημα τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ὀδηγίαν τῶν πλανωμένων, Θεοτόκε πανύμνητε.

Ἀφλεκτός τεκούσα τὸ πῦρ διεφυλάχθης, Παρθένε ἀπειρόγαμε· διὸ ἰκέτευε ὃν ἔτακας, σὺν ἀσωμάτων χορῶς, σὺν ἀποστόλοις, τοὺς πιστῶς σωθῆναι ψάλλοντάς· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὑμνεῖ σε πᾶσα γλῶσσα δοξάζουσα, θεὸν τὸν ὑπερ-

Corinth. III: *Idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti.* Sapiens enim regulator ea, quæ sunt ad aliquem finem debet regulare secundum ordinem ipsius finis, juxta dictum philosophi II Metaph. Et probatur per c. *Prodesi* 23. q. quia princeps, assumendo aliquem ad officium suum, dicitur velle dispensare cum eo meliori modo, quo potest. Item: Qui vult consequens vult etiam omne necessarium antecedens: et crimen est sacrilegii dubitare, an is dignus sit quem imperator elegerit? Sed gloriosa Virgo Maria fuit electa divinitus ab æterno ut esset Mater Dei, ipsa dicente illud Eccl. XXIV. *Ab initio et ante sæcula creata sum.* Et Proverb. VIII. *Ab æterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fuerit,* quæ omnia attribuit Ecclesia B. Virgini. Ergo Deus per gratiam suam eam ad tam mirabile opus idoneam præservavit. Sic ille.

ὑμνητον τέξασαν, Παρθένε θεόνυμφε, ὃν δυσώπει Ἀ παύστως σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Φωτεινотάτην λαμπάδα μέσον σε ἔχουσαι χοροστασίαι μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων, ἀγνή, φῶς ἀπαστράπτουσαν ἐνθέων χαρισμάτων φωτίζονται ἀβλως, καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει μεγαλύνοντάς σε φωτίζουσιν.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα ἐν ταῖς ἀγίαις χερσὶ σου, ὃν ἐκδυσώπει, ἀγνή, τοῦ ἀλλοτρίου τῆς κακουρίας ἡμᾶς ἀχειρώτους περισώζεσθαι.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Τὸν ἀνατελλαντα ἐκ σοῦ ὑπερβολῇ εὐσπλαγχνίας Β ἐν σταυρῷ καθορώσα θρηνηδεῖς, Δέσποινα, τοῦτον δοξάζουσα.

Λύσιν ἡμῖν ὀφλημάτων, ἀγνή Παρθένε, δίδου, ταῖς μητρικαῖς σου πρεσβείαις, ἣ τὸν σταυρῷ παγέντα, ἀνθρώπον γενόμενον, Θεὸν Λόγον κηρύττει.

Ἀπεκύησας ἀνευ σπορᾶς, Παρθένε, τὸν Λόγον, τὸν σταυρῷ ἐξαφανίσαντα τὴν φθορὰν ἀγαθότητι.

Ἦγάσεν ὁ Θεὸς τὴν μήτραν σου, ἀγία σεμνή, κατοικήσας ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν σταυρῷ ὑψούμενος τὴν κτίσιν συνανύψωσεν.

Ἦμνολογεῖς τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, καὶ θρηνηδεῖς ἐν σταυρῷ ὑψωθέντα, αὐτὸν κατανοοῦσα, C Μητροπάρθενε ἀγνή, παναμώμητε.

Ἡ παναγία πανάγιον Λόγον τὸν ἐξ αὐτῆς ἀνατελλαντα, ἐν τῷ ἁγίῳ σταυρῷ ἀνυψούμενον, καὶ καθιερῶντα τοὺς βροτοὺς ὁρώσα, ὠδύρετο.

Ἀγίων τάγματα λιτανεύουσι, Κόρη, τὸν ἐκ γαστρὸς σου προελθόντα Δεσπότην, τὸν δειξάντα ἐν σταυρῷ τοῦτοις τρίβον ἀθλήσεως, ἀγνή, καὶ δοξολογοῦσιν ὡς πάντων βασιλεῖα.

Φιλάγαθε τῶν Χερουβὶμ ἀγιοτέρα, ἣ Θεοῦ Θεὸν Λόγον σαρκὶ ἀποτεκούσα, τὸν ἀνυψωθέντα σαρκὶ σταυρῷ ἐθειλουσίως, ὑπὲρ πάντων ἔκτενῶς τοῦτον D πρέσβευε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὅρθρον.

ὑπαγία ἣ Θεὸν ὑπεράγιον Λόγον ἀποκύησας, ἡγάσεν ἅπαντας τοὺς πιστεῖ σε δοξάζοντας.

Μὴ κενώσας τοὺς κόλπου· τοὺς πατρικοὺς ὁ Λόγος,

(35) Huic B. Virginis elogio splendorem affert Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 2, de Concept. parte III, dum ibidem ait: «Indubitanter tenendum quod Deus dilectam Sponsam suam (B. Virginem) ante creationem mundi electam ab

sponsa (33), quæ Deum superlaudabilem peperisti; quem tu supplex roga incessabiliter pro salute animarum nostrarum.

Martyrum atque apostolorum chori habentes te, o Virgo, in medio, tanquam fulgentissimam lampadem, divinorum 293 charismatum radios effundentem, spiritualiter illuminantur; ipsi vero eos omnes, a quibus tu magnificaris, illuminant.

Portas eum, qui portat universa, in tuis manibus divinis, o Virgo. Ipsum roga, ut ab alieni malignitate nos inutiles et nihil valentes tuatur.

Ex Canone seriae vi ad Matutinum.

Cum videres, o Domina, illum, qui ex te exortus fuerat, ob excessum misericordiae suae in cruce pendentem, in lamenta erumpens, eundem glorificabas.

Maternis tuis intercessionibus concede nobis debitorum remissionem, o Virgo, quæ Deum Verbum hominem factum et cruci affixum peperisti.

Sine semine Verbum gennisti, o Virgo, qui per crucem ex sua benignitate corruptionem abolevit.

Sanctificavit Deus vulvam tuam habitans in illa, o Virgo veneranda; et in cruce exaltatus, simul creaturas exaltavit.

Hymnis collaudas illum qui ex te incarnatus est; et in cruce videns exaltatum, lamentis prosequeris; o mater Virgo casta, omni laude decoranda.

Cum sanctissima videret sanctissimum Verbum, quod ex ipsa solis instar exortum fuerat, in sancta cruce exaltatum, atque homines sanctificantem; in lamenta fletusque erumpebat.

Sanctorum exercitus deprecantur, o castissima puella, Dominum illum, qui ex utero tuo processit; et qui in cruce ostendit illis viam strenuæ decertationis; teque ut omnium Reginam glorificent.

O bonorum amica, sanctior Cherubim, quæ Deum Dei Verbum in carne progenuisti, qui et in cruce voluntarie 294 secundum carnem exaltatus est: apud eundem pro universis strenue intercede.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

O omnium sanctorum sanctissima, quæ Deum Verbum omni sanctitate sanctiorem peperisti, sanctifica omnes qui glorias tuas cum fide decantant.

Verbum e sinu Patris nunquam discedens

omnis peccati turpitudine præservavit. Quis enim est hominum, qui, si posset sponsam suam facere, illam non absque omni macula procrearet? Sic ille.

in sinu tuo ut infans receptum est, o immaculata : et ex te principium sumpsit, qui est sine principio.

Precare, o laudatissima, Deum quem peperisti, ut gregem tuum ab omni tentationum ac tribulationum genere liberet.

O Virgo sanctissima, quæ Dei thalamus indissolubilis facta es : eidem supplica, ut me thalami spiritalis faciat habitatorem.

O Virgo sanctissima, quæ Verbum sanctissimum incarnatum peperisti, quod omnis spiritus laudat et sanctificat, sanctifica servos tuos.

Tanquam angelis honorabiliorem Deiparam hymnis veneremur.

Mulierum omnium cætus, quæ sese in virtute exercendo ac decertando, Dominum quasiverunt, vultum tuum divinum, o purissima, assidue deprecantur.

Cum peccandi sim cupidus, tribunal horrendum contremisco judicis qui ex te ortus est, o Virgo : in quo tu me, utpote benignissima, indemnatum conserva.

TONUS PLAGIUS IV.

Ex Canone seræ II, ad Matutinum.

Medicam manum tuam adhibe mihi, mortiferarum corporis atque animi passionum morbo graviter ægotanti ; **295** ut te, o casta, cum fide semper beatam appellem.

Te, o sanctissima, custodem in tentationibus habeo : tu es, post Deum, præsidium meum semper vigilantissimum. Te, o castissima, in die iudicii liberatricem ab omni damnationis sententia inveniam.

Te purissimum Domini receptaculum, cum fide precor, o Dei genitrix ; ab omni macula purifica me, et purissimi Spiritus divini domum effice me.

Puella casta, occide passionum mearum motus, tu quæ partu tuo peccatum vivens primi parentis occidisti.

Ut te, o ab omni labe purissima (34), gratiarum actionis vocibus semper glorificem ; animæ meæ tenebras elimina ; et luce pœnitentiæ me delictis obscuratum illumina.

Deus Dei Verbum, cum in uteri tui tabernaculo habitasset, o divina gratia plenissima ; fecit te omnium quæ in certamine superabantur, præsidium : quamobrem clamant : Benedictus es, Deus patrum, e.c.

Tu, o Virgo, eorum qui stant, es firmitas ; eo-

(34) Favere videtur S. Thomas Aquinas dum in 1° Sent. d. 44, a. 3, in hunc modum scribit : Puritas intenditur per recessum a contrario, et ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit, et talis fuit puritas B. Virginis, quæ a peccato originali immunis fuit. Sic ille. Sanctus nem Thomas a Villa Nova, serm. 3, de

ἐν τοῖς κόλποις σου ὡς βρέφος κρατούμενος ὠράθη, ἀρχὴν ἐκ σοῦ λαβὼν, ἀρχαντε, ὁ ἀναρχος.

Ἰκέτευε ὃν ἐκύησας Θεὸν, πανύμνητε, πειρασμῶν παντοδαπῶν καὶ θλίψεων ῥύσασθαι τὴν κοίμνην σου.

Νυμφῶν ἀκατάλυτος ὀφθεῖσα Θεοῦ, δυσώπει αὐτὸν, παναγία Παρθένε, νυμφῶνός με οἰκήτορα τοῦ νοητοῦ γενήσεσθαι.

Ἀγίασον, παναγία Παρθένε, τοὺς δοῦλους σου, τὸν πανάγιον Λόγον σαρκὶ ἀποτεκεῦσα, ὃν ὕμνεῖ πᾶσα πνοὴ ἀγιάζουσα.

Ὡς τῶν ἀγγέλων τιμιωτέραν τὴν Θεοτόκον ὁμολογοῦμεν.

Ὁ τῶν γυναικῶν ἀπάντων κατάλογος, ὁ ἀσκήσει καὶ ἀθλήσει, πανάμωμε, ζητήσας τὸν Κύριον, λιτανεύει ἀπαύστως τὸ θεῖόν σου πρόσωπον.

Φιλαμαρτήμων ὑπάρχων, τὸ δικαστήριον τρέμω τὸ φοβερὸν τοῦ ἐκ σοῦ, ἀγνή, τεχθέντος, ἐν ᾧ με, ἀγαθὴ, ἀκατάκριτον συντήρησον.

ΗΧΟΣ ΠΑΛΓΙΟΣ Δ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἰασαι νοσοῦντά με χαλεπῶς τῆς θανατηφόρου ἀσθενείας τῶν σαρκικῶν, ἀγνή, ψυχικῶν τε παθημάτων, ὅπως ἐν πίστει ἀεὶ μαχαρίζω σε.

Σὲ φρουρὸν, παναγία, ἐν πειρασμοῖς κέκτημαι, σὲ μετὰ Θεοῦ προστασίαν ἔχω ἀκοίμητον, σὲ ῥυομένην με ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δίχης πάσης κατακρίσεως εὐροίμοι, πάναγνε.

Σὲ τὸ καθαρὸν δοχεῖον τοῦ Δεσπότου πιστεῖ δυσωπῶ, καθάρισόν με πάσης, Θεογεννητορ, κηλίδος, καὶ οἶκον δεῖξον τοῦ καθαροῦ καὶ θεοῦ Πνεύματος.

Νέκρωσον, ἀγνή, τῶν παθῶν μου τὰ κινήματα, ἡ νεκρώσασα τῷ τόκῳ σου τὴν ζωσαν, Κόρη, ἀμαρτίαν τοῦ προπάτορος.

Ἵνα φωναῖς εὐχαρίστως πάντοτε, πανάμωμε, δοξάζω σε, ψυχῆς μου διώξον τὸ σκότος, καὶ μετανοίας φωτὶ τὰ ζοφερά λύσόν μου ἐγκλήματα.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας, θεοχαρίτωτε, ἀπάντων προστασίαν τῶν καταπονουμένων καὶ βοώντων δεικνύει σε. Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἴ.

Ἰσταμένων βεβαίως ὑπάρχεις, καὶ πεσόντων

Nativit. Domini prope finem, dum ibidem his utitur verbis : « Deceit Matrem Dei esse purissimam sine labe, sine peccato, unde non solum quando puella, sed quando parvula, sanctissima, et in utero sanctissima, et in Conceptione sanctissima. Non enim decebat sanctuarium Dei, domum Sapientiæ, reliquiarium Spiritus sancti, urnam mannae celestis aliquam in se habere labem. »

ἀνθρώποις, Παρθένε· διὰ καταπτωθέντα με ἀνάστη-
σον, ἵνα σε δοξάζω τὴν κεχαριτωμένην.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
δύματα, δέομαι, καὶ ἀπημαύρωσε τῆς ἁμαρτίας
σκότος βαθύτατον, καὶ μετανοίας μου αὐγὴν κατὰ-
πεμψόν, Δέσποινα, καὶ αἰωνίου πυρὸς μεσιτείαις
σου, ἀγνή, ἐλευθέρωσον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Μετανοίας μοι, Παρθένε, καθυπόδειξον ὁδοῦς, καὶ
τῆς ἀπαγοῦσης με πρὸς ἁμαρτίαν ἐπιστρέψον τρί-
τον, ἵνα σε ὑμῶν τὴν πολυμήνητον καὶ παμμακά-
ριστον.

Κατεβραχμένων ἐπανθρώποις, Θεοτόκε, πτωθέντα
ἔγειρον ἐκ βόθρου τῶν κακῶν μου, καὶ ἐδραῖωσον,
Δέσποινα, ἐν πέτρᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν.

Πανύμνητε, Δέσποινα, μεγαλοφώνως σε ἀνυμνοῦ-
μεν, πλήρωσον πάσης χαρᾶς τὴν ἐμὴν διάνοιαν,
παρεχομένη μοι πένθος ἀγαθόν, καὶ μετανοίας ἀφορ-
μὰς, καὶ γνώσιν σωτήριον.

Ἄγλα Θεοτόκε, ἡ τὸν ἄγιον Λόγον ἀποτεκούσα,
σαρκὶ ἀναπαύμενον μόνον ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, ἁγία-
σόν μου τὸν νοῦν ταῖς πονηραῖς ἐργασίαις ἀεὶ ἐπι-
μένοντά.

Ἡ μάνναδίκος σε στάμνος, Θεοτόκε, ποτὲ προει-
κόνιζε· Χριστὸν γὰρ ἐδέσθησας τὸ μάννα τῆς
γνώσεως ἐπομβρίζοντα πᾶσι τοῖς τιμωσί σε.

Ὑπὲρ αἰτίαν τίκεις τοῦ παντὸς τὸν αἷτιον, ὑπερ-
βολῇ χρηστότητος βροτῶν γεγέννημένον· ἔθεν συμ-
φώνως σε, ἀγνή, μακαρίζομεν.

Κυματούμενον σάλμ με τῆς ἁμαρτίας, ἀγνή, τῇ
σῇ μεσιτείᾳ πρὸς σωτηρίαν μετανοίας, βοῶ, ἱθύνον,
Δέσποινα, παγγαλήνους λιμένας, ὅπως βλέψω φῶς
τῆς σωτηρίας ὁ ἐσκοτισμένος ἀεὶ τῇ βαθυμιά.

Φωτιστικαῖς, πανάμωμε, ἀστραπαῖς τοῦ ἐκ τῆς
σῆς προελθόντος μήτρας Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, τοὺς πῖσται
ὑμνοῦντάς σε φαίδυνον, καὶ σκότους ἡμᾶς τοῦ
ἀφεγγοῦς καὶ τῆς αἰωνιζούσης ἐξελοῦ κολάσεως τῇ
σῇ μεσιτείᾳ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Παρισταμένη τῷ σταυρῷ σου, Κύριε, ἡ ἀπειρό-
γαμος, καὶ τὰς ἐν σοὶ τρώσεις καθορώσα, Δέσποτα,
τιτρωσχομένη ἔλεγεν· Οἱμοι, τέκνον! ὡλῖνας ἀπο-
φυγοῦσα τῷ τόκῳ σου, νῦν ὀδυνηρῶς κατατρώχο-
μαι.

Ἡ πολύμητος ἀμνάς τὸν ἄρνα θεασαμένη πρὸς
ἐκούσιον ἐλκόμενον πάθος, καὶ σταυρούμενον σαρκί,
ἠλάλαξε δακρύουσα, καὶ τὴν μακροθυμίαν ὑμνεῖ τὴν
τούτου δοξάζουσα.

Τὸν ἐαυτῆς μόσχον ἡ ἀμειπτος δάμαλις κατιδοῦσα
ξύλῳ ἀναρτώμενον, Τέκνον, ἐβόα ἀλαλαγμῷ, πῶς σε
πανάμωμον ὄμιλος οὐδ' ὅλως ὥκτειλρσεν αὐτὸν οἰ-
κτειρηκότα, ἀλλὰ σκέψαι δολίᾳ θανατωσάι ἀδίκως
προέλιτο;

A rum qui cadunt erectio : quamobrem me jam col-
lapsedum erige, ut te gratia plenam glorificem.

Illumina, precor, o porta lucis, oculos cordis
mei, quos densissimæ peccati tenebræ obscura-
vere; et emitte mihi, Domina, pœnitentiæ radium;
et intercessionibus tuis, o Virgo casta, ab igne per-
enni libera me.

Ex Canone seris III; ad Matutinum

Pœnitentiæ vias demonstra mihi, o Virgo, et a
semita quæ me ad peccatum deducit, averte me, ut
laudem te omni laude dignissimam et omni beati-
tudine cumulatissimam.

Prostratorum erectio, o Deipara, e barathro ma-
lorum meorum me collapsum erige; et in petra di-
vinorum **296** mandatorum stabilem firma me, o
Domina.

Laudabilissima Domina, magnis tuas laudes vo-
cibus extollimus : imple omni gaudio mentem
meam; luctum utilem, pœnitentiam opportunam,
et scientiam salutiferam concedens mihi.

Deipara sancta, quæ Verbum sanctum, quod so-
lum omnibus sanctis requiescit, incarnatum pepe-
risti : sanctifica mentem meam, in pravis operibus
semper immorantem.

Urna illa, in qua manna continebatur, olim te,
Deipara, præfiguravit : Christum enim germinasti,
qui omnibus honorantibus te scientiæ manna velut
imbrem demittit.

Supra omnes causas ac rationes, causam atque
auctorem universi peperisti, propter nimiam suam
benignitatem, hominem factum. Unde te, o pura,
consona voce beatam nuncupamus.

Me in peccati salo fluctuantem, intercessione tua,
o casta, ad tranquillissimos salutaris pœnitentiæ
portus, precor, Domina, deducito; ut perpetuis so-
cordiæ tenebris involutus, tandem aliquando salutis
lumen aspiciam.

Fulgurantibus radiis Filii et Dei tui, qui ex utero
tuo processit illumina et exhilara, o intemeratis-
sima, eos qui te cum fide collaudant; et interces-
sione tua a tenebris obscurissimis Averni, et a pe-
renni tormento eripe nos.

Ex Canone seris IV ad Matutinum.

D Assistens Virgo innupta cruci tuæ, Dominator
Domine, atque intuens vulnera tuæ, ipsa etiam
vulnerabatur, ac dicebat : Hei mihi, fili! dolores
partus, cum tu nascereris, effugi; et nunc dolori-
bus premor ac discrucior.

Agna illa, quæ plurimis ubique laudibus celebra-
tur, **297** videns Agnum ad voluntariam passionem
attractum, ac secundum carnem crucifixum, ejula-
bat cum lacrymis, et illius longanimitatem cum lau-
dibus glorificabat.

Juvenca immaculata videns vitulum suum in
cruce suspensum, cum gemitu clamabat : O Fili;
quomodo populus prævaricator nullam tui misera-
tionem habuit, qui illius misertus es? sed fraudu-
lento consilio te injuste interficere decrevit.

Novum spectaculum intueor (exclamabas, o omni laude dignissima): Quomodo tu, qui aspectu universam concutis terram, in cruce exaltatus obdormisti: cum tamen eos qui dormierunt a saeculo suscitaturus sis? Adoro, o Fili, patientiam tuam.

Te Dominum vitæ, et speciosum forma super filios hominum olim peperisti (exclamabat Virgo), et quomodo moreris nunc, o fili, non habens speciem neque decorem in cruce suspensus, qui nutu omnia pulchritudine exornas.

O Verbum, sol nesciens occasum (aiebat Virgo), quomodo nunc in ligno extensum occidisti; et sol videns, destitit a cursu suo, non ferens sese apparere ac lucere dum tu pateris, o Domine; laudo et adoro divinam potentiam tuam.

Cum dolore suspirans, cum materno affectu ejulans, et coarctationem atque angustiam cordis reprimere non valens, oculis in cruce defixis ad eum qui ex utero tuo natus erat, exclamabas: O Fili, quodnam spectaculum est hoc? quomodo pateris tu, qui natura es impassibilis, atque hominum genus omnino vis a corruptione liberare?

Cum fugerim dolores matrum eo tempore quo te peperisti, o mitissime Fili; nunc dum te voluntarie passionem amplecti, et dolores subire video, viscera mea discruciantur, et anima mea repletur doloribus. Ita exclamabat castissima illa, quam nos pro merito magnificamus.

298 Ex Canone serm v, ad Matutinum.

Præter naturæ leges, peperisti, o intemeratissima, legislatorem ac Deum, hominem factum: quem, utpote benignum, deprecare, ut ignoscat nobis ea quæ contra legem deliquimus, dum assidue clamamus: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est.

Deprecare, o Virgo, illum qui bonus est, ut peccatorum absolutionem, et a gravissimis vitæ hujus adversitatibus liberationem, mihi largiatur.

Da mihi vires, o inviolata, ut cœlestes cogitationes in anima mea excolere possim, et illius motus ad vitæ ingressu dirige.

Aquarum vitæ fluentis plena cum sis, o Puella, potum nobis omnibus præbe, dum te pia ac religiosa mente laudamus.

Palatium Regis altissimi, et thronus igniformis facta es, o Virgo, Cherubim et Seraphim modo ineffabili sublimior: quamobrem omnis spiritus te tanquam Creatoris matrem laudibus extollit.

Impetum mortis repressisti dum immortalem Deum peperisti; quem roga, o casta, ut passiones miserabilis corporis mei mortificet, et vita dignum me faciat.

Offer Domino supplicationem, ut misereatur, et salutem tribuat iis qui ad te confugiunt, o sanctissima Deipara, hominum auxilium.

Cum sis lucis domicilium, illumina, o Virgo, ani-

Α Ξένον θέσµα βλέπω, έκραζες, πανύµνητε, πῶς ὁ τῷ βλέµματι πάσαν γῆν σαλεύων, ἐπὶ ξύλου ὑφούµενος ὑπνωσας, τοὺς ὑπνούντας· µέλλων ἐκ τοῦ αἰῶνος ἀνυπνίζειν; προσκυνῶ σου, Γιῆ, τὸ μακρόθυµον.

Κύριόν σε τῆς ζωῆς καὶ ὥραϊον ἀπεκύησα κάλλι· ὑπὲρ υἱοὺς ἀνθρώπων, ἡ Παρθένος έκραύγαζε, καὶ πῶς θνήσκεις νῦν, Γιῆ, κάλλος οὐκ ἔχων ἐν τῷ σταυροῦσθαι, ὁ καλλωπίζων πάντα νεύµατι;

Ὁ ἄδωτος ἥλιος, πῶς ἔδωξ ἑξέλω, Ἀόγε, τεινόμενος; ἡ Παρθένος ἐδόξ· καὶ βλέπων ἔστη τοῦ δρόµου ἥλιος, φαίνειν µὴ σθένων, σοῦ πάσχοντος, Δέσποτα; Ὑμνολογῶ, προσκυνῶ τὸ θεῖον κράτος σου.

B

Ὁδυνηρῶς στενάδουσα, μητρικῶς ἀλαλάζουσα, καὶ τὴν ἐκ τῶν σπλάγχχνων συνοχὴν µὴ φέρουσα, σταυρῷ ἐνητένιζες τῷ ἐκ τῆς σῆς τεχθέντῃ γαστρὶ, Τέκνον, ἐκδούσα, τί τὸ ὄραµα τοῦτο; πῶς πάσχεις, ὁ τῇ φύσει ἀπαθής, πᾶν τε θέλων τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων φθορὰς ἐλευθερῶσαι;

Φυγοῦσα τὰς ὀδῖνας τὰς μητρικὰς τῷ καιρῷ τῆς λοχείας, μακρόθυµε, ἐν τῷ δὲ νῦν πάθει ἔκουσίως προσοµιλεῖν, καὶ ἄλγος καθυψίστασθαι, ἡλγησα τὰ σπλάγχχνα, καὶ τὴν ψυχὴν ὀδύνης ἐπλήρωθην, ἡ πάν-αγνος ἐδόξ, ἣν ἐπαξίως μεγαλύνουµεν.

C

Εκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Νοµίµων δίχα τῆς φύσεως τέτοκας τὸν νοµοδότην καὶ Θεὸν ἀνθρώπον γενόμενον· αὐτὸν ὡς ἀγαθὸν ἰκέτευε, πανάµωµε, ἡµῶν τὰς ἀνοµίας παριδεῖν τῶν βούωντων πάντοτε· Τῷ Κυρίῳ ᾤσωµεν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασθαι.

Λύσιν δωρηθῆναι μοι, ἄχραντε, ἀµαρτιῶν αἵτησαι τὸν ἀγαθόν, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπῶν περιστάσεων.

Γεωργεῖν µε νοήµατα, ἄχραντε, οὐράνια ἐνδυνάµωσον, καὶ τῆς ψυχῆς µου κατεύθυνον πρὸς ζωῆς εἰσόδους τὰ κινήµατα.

D

Ναμάτων ζωηρότητα ἀνάπλεε; οὐσα, Κόρη, πάντας ἡµᾶς πότισον εὐσεβοφρόνως ὑµνοῦντάς σε.

Παλάτιον ὑψηλοῦ βασιλέως, καὶ πυρίµορφος γεγένησαι θρόνος, τῶν Χερουβιµ ἀνωτέρα, Παρθένε, καὶ Σεραφίµ ὑπὲρ νοῦν χρηµατίσασα· ἐντεῦθεν σε πᾶσα πνοή ὡς Μητέρα δοξάζει τοῦ Κτίσαντος.

Ἐστησας ῥύµην τοῦ θανάτου, τὴν ἀθάνατον Θεὸν ἀποκυήσασα· ὃν δυσώπει, ἀγνή, τὰ πάθη θανατώσαι τοῦ ταπεινοῦ µου σώµατος, καὶ ζωῆς µε ἀξιώσαι.

Ἰκετηρίαν προσάγαγε Κυρίῳ κατοικτειρῆσαι καὶ οἶσαι τοὺς ἐπὶ σοὶ καταφεύγοντας, παναγία Παρθένε, ἀνθρώπων βοήθεια.

Φωτὸς οὐσα δοχεῖον, φώτισον, Παρθένε, τὴν σκο-

τισθεῖσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσιν, ὅπως ἐν πίστει ἂν καὶ πόθῳ ἀεὶ δοξάζω σε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὡς ἐβλεψέ σε σταυρῷ τὸν τὰ πάντα βλέποντα ἡλούμενον ἢ ἀμειπτος, ὀδυρομένη ἔλεγε· Τί τοῦτο, τέκνον ἐμόν; Τί σοι ἀνταπέδωκαν οἱ ἀπολαύσαντες πολλῶν σου δωρημάτων; πῶς ὑποῖσω τὸν πόνον; Δόξα τῇ σῇ, εὐσπλαγχνε καὶ μακρόθυμε, οἰκονομίᾳ φρικτῇ.

Νομίων δίχα τῶν ἀνθρωπίνων σε τέκνον ἔτεκον, καὶ πῶς ἄνομοι ὕψους σε ξύλῳ μέσον ἀνόμων, τὸν μόνον νόμους ζωῆς ἐκτιθέμενον; ἡ Θεοτόκος θρηνηδοῦσα ἀπεφθέγγετο.

Νέον βρέφος· ἐκύησας τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ὄντα παντλείον, καὶ σταυρῷ, Κόρη πανάμωμε, τελειοῦντα πάντα ἀγαθότητι.

Νεοσηχότας, Παρθένε, τῇ ἀμαρτίᾳ ἡμᾶς ἰάτρευσας, κυήσασα τὸν Σωτῆρα ἱατρόν τε τῶν ὅλων, ἐν ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τραυματισθέντα, ἀχραντε, τὸν παρέχοντα ἀφθαρσίαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Ρομφαία τὴν σὴν διήλθε καρδίαν, καθορώσης σὸν Υἱὸν, ἀχραντε Κόρη, ἡλωμένον ἐν ξύλῳ, καὶ πάθη φέροντα, καὶ λόγχῃ θείαν πλευρὰν ἐξορυττόμενον θελήματι, καὶ κατασφάττοντα ἐν αὐτῇ τὸν πολέμιον δράκοντα· ὅθεν θρηνηδοῦσα μητρικῶς τοῦτον ἐμαγάλυνε.

Λύπη πεπλήρωμαι, ὀρώσά σε, Υἱέ, ἀδίκως πάσχοντα, τέτρωμαι ψυχὴν, λόγχῃ τρωθέντος σου τὴν πλευρὰν, ἡ Θεοτόκος· ἐβόα κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη, μόνῃ Δέσποινα· ἦν ἐπαξίως πάντες μακαρίζομεν, καὶ εὐσεβῶς κραυγάζομεν· Ὁ ὑπερύμνητος τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἰ.

Νοητὴν νεφέλην, καὶ σκηνὴν ἀγιάσματος, θρόνον Θεοῦ καὶ πύλην, φωτὸς λυχνίαν, καὶ ἀνατολὴν τοῦ Λόγου οἱ πιστοὶ σε πάντες κατονομάζομεν, πάναγνε Παρθένε, τοῦ πάντα τεκτεναιμένου Μήτηρ ὑπάρχουσα εὐλογημένη.

Φωτοειδὴς παστὰς ὥράθης, Παρθένε, τοῦ οἰκήσαντός σου τὴν ἄσθορον νηδύν, καὶ πάθος μακάριον καθυποποιεῖντος ἐθέλοντι, καὶ πᾶσι τὴν ἀπάθειαν παρὰσχόντος δι' ἁφαινον ἔλεος, ὃν πίστει προσκυνοῦντές σε εὐσεβῶς μεγαλύνομεν.

(35) Vox immaculata cum absolute omnis maculae carentiam importet, nullam limitationem dicit, et ad omnia vitæ tempora atque momenta protenditur, sicut infinitum simpliciter, et absolute prolatum ex neutro extremo finem admittit; neque immensum proprie vocabis quod alicui mensuræ subesse potest. Quin potius si hæc nomina esserant de re, quæ secum admittit aliquo modo formam, quæ per illas voces negatur, quilibet affirmabit locutionem esse hyperbolicam, et impropriam. Ad eundem modum dictio *immaculata*, cum omnis maculae carentiam dicat pro omni temporis differentia, et apponatur B. Virgini in sensu proprio, non hyperbolico, ut admittit communis doctorum

A *nam meam pravarum affectionum tenebris involutam, ut cum fide affectu semper cantem gloriam tuam.*

299 Ex Canone seræ vi, ad Matutinum.

Ubi immaculata (35), vidit videntem omnia in cruce sublatum, dolore percussa, ita locuta est: Quid est hoc, fili mi? quid tibi retribuerunt, qui a te tot beneficia acceperunt? quomodo dolorem sustinebo! Gloria sit venerandæ dispositioni tuæ, o misericordissime ac patientissime.

B Te præter leges humanas peperit, o Fili; et quomodo legis violatores in lignum te sustulerunt in medio transgressorum legis, qui solus vitæ leges condidisti? Ita gemebunda Deipara loquebatur.

Novum infantem peperisti, qui erat ante omnia sæcula perfectissimus, o Puella tota pura; et in signo crucis omnia perficit bonitate sua.

Nos peccati morbo aegrotantes, curasti, o Virgo inviolata, dum omnium Salvatorem et medicum peperisti: qui in ligno crucis vulneratus, immortalitatem animabus nostris elargitur.

Gladius cor tuum pertransiit, o intemerata Puella, cum Filium tuum in ligno extensum vidisti; passiones sponte tolerare; et divino latere lancea perfosso, in eodem inimicum draconem mactare ac jugulare: unde maternis querelis dolorem tuum divulgans, illum magnificabas.

C Tristitia plena sum, cum video te, o Fili, injuste patientem: vulneratur anima mea, dum latus tuum lancea perfoditur. Ita cum lacrymis, et dolore vociferabatur Deipara Domina unica, quam merito omnes beatam dicimus, et devote exclamamus. Benedictus es, Deus, etc.

Nubem intellectualem, tabernaculum sanctificationis, thronum Dei et portam, lucis candelabrum, et Orientem 300 Verbi, universi te fideles nominamus, o Virgo castissima, et Mater benedicta illius qui universa fabricavit.

D Thalamus luce plenus facta es, o Virgo, illius qui immaculatum uterum tuum habitavit, ac beatam passionem voluntarie sustinuit, atque omnibus impassibilitatem concessit propter ineffabilem misericordiam suam, quem cum fide adorantes, te devote magnificamus.

consensus, haud dubie ejus innocentiam pro omnibus vitæ suæ instantibus sinu suæ significationis coercet. Quam maculae carentiam pro omni differentia temporis acute sapientissimus attigit Idiota libr. *De contemplat.* B. Virg. locum illum Cantic. cap. iv, *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te*, explanans: *Tota pulchra es*, ait: « Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, et peccati macula, sive mortalis, sive venialis sive originalis non est in te nec unquam fuit, nec erit. Ex quo patet, quod vox *immaculata* innocentiam, et exceptionem ab omni peccato, pro omni temporis differentia secum apporiet. » Vide Vegam in Theologia Mariana, Palæstra 4, Certamine 3, n. 510.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinium.

Chorus mulierum sciens te Domini esse genitricem, o Virgo; post te strenue decertans, eidem Domino oblatum est.

Dominus Jesus, qui nullibi capi potest, uterum tuum sanctificatum sine ulla arctationis angustia inhabitavit, o Virgo inviolata.

Divinum legislatorem supra naturæ leges peperisti, o ab omni nævo immunis (36): qui perditam hominum naturam reformavit.

Abolevisti primorum parentum damnationem, o casta, dum omnium justificatorem atque unicum Dominum in carne peperisti.

Habitavit in te, o pura, splendor Patris, et immaterialibus radiis divinitatis suæ idololatriæ tenebras dissipavit, et mundum illuminavit.

Ut eras tota pura (37), sic Verbum corporatum in utero tuo suscepisti. Illud ipsum Verbum deprecare, o castissima, ut corporis animæque peccatis purificet me ad te fide pura confugientem.

Ostende te mihi, o Virgo, et animæ meæ tenebrosissima nubila splendore tuo depelle, tu, quæ Justitiæ Solem peperisti.

301 Tu, o purissima, quæ in ulnis tuis honorum plenitudinem portasti, imple preces servorum tuorum, et semitas nostras ad Deum dirige, et da nobis facultatem ut cum virtute vitam traducamus.

EX TRIODIO GRÆCORUM (38).

Ex Canone in Dominica in qua legitur Evangelium parabola filii prodigi.

Deus, in me omnem benignitatem demonstrans; ignosce mihi, utpote beneficus, multitudinem delictorum meorum, divinis Matris tuæ precibus permotus.

(36). Nam ut optime omnino, inquit vir doctissimus Antonius Navarrus ex Dominicana familia, tom. I, serm. I, de Concept. B. Virginis: « Ipsa sola est, cui ex filiis hominum donatum est ex virili semine procedere originalis labis immunem. Et juste quidem, nam si a lege communi quosdam excipi iustis ex causis legimus, Assuerus enim inquit suæ conjugis Esther: *Non pro te lex hæc est posita.* Et licet statutum est hominibus semel et in brevi mori, Elias et Enoch adhuc vivunt præter taxatum communem annorum vite hominum numerum. Dies enim annorum nostrorum in ipsis septuaginta sunt, si autem in potentatibus octoginta, et amplius eorum labor et dolor, et hi duo quandiu plus vixerint, omnibus patet. Et qui tempore judicii ultimi in consummatione sæculi inventi fuerint, si Hieronymi sententiæ inhaeremus, morientur omnes juxta illud Pauli: *Deinde nos qui vivimus, qui residui sumus, rapiemur obviam Christo in aera.* Cur ergo non castissima Virgo a lege tam dura peccati originalis excipienda erit? Sic ille.

(37) Dixerunt quidam (ut in suo Tract. de Concept. ad synod. Trident. part. I, inquit Ambrosius Catharinus) quod, quando B. Virgo concipiebatur, non erat tum Mater Dei cui honor deberetur, et ideo non sine originali macula fuisse conceptam, nec fuisse totam puram dum conciperetur. Quasi vero tunc esset Dei Mater cum erat in utero, et tamen sanctificabatur, nec propter aliud, D. Thoma teste, nisi quia futura erat Dei Matr. Cur igitur et hanc

A *Ex τῷ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρὸν.*

Κύριον τετοκυῖαν γυναῖκῶν χορὰς σε ἐπιστάμενος, σοὺ ὀπίσω, Παρθένε, ἐναβλήσας αὐτὴν προσενήγκεναι.

Ὁ μηδαμῶς χωρούμενος Ἰησοῦς ἀστενοχωρήτως τὴν σὴν κατέφρχσεν ἡγιασμένην γαστέρα, ἀχραντε Παρθένε, καὶ Κύριος.

Νόμου θεῖον τὸν πάροχον φύσεως νομίμῳ; ἀνωθεν τέτοκας ἀναπλάττοντα, πανάμωμε, τῶν βροτῶν τὴν φύσιν ἐλισθήσασαν.

Ἐπαυσας, ἀγνή, προπατέρων τὸ κατάκριμα, τὸν τοῦς πάντας δικαιοῦσαντα σαρκὶ τεκοῦσα, Ἰησοῦν τὸν μόνον Κύριον.

Ἐσχίμωσεν ἐπὶ σοὶ Πατὴρ, ἀγνή, τὸ ἀπαύγασμα, καὶ ταῖς ἀόλοις αὐγαῖς αὐτοῦ τῆς θεότητος τὸ σκότος διέλυσε τῆς πολυθείας, καὶ τὸν κόσμον κατέφώτισεν.

Ὅτι ὡς καθαρὰ καθυπέβητο ἐν μήτρῃ τὸν Λόγον σωματούμενον· αὐτὸν ἐκδυσώπει καθάραι πταισμάτων με, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος, πανάγνε, τὴν ἐπὶ σοὶ καθαρὰ πίστις προστρέχοντα.

Ἐπιφανείσα, Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ σκοτεινότερα νύφη τῇ φωτισμῷ σου ἀπέλασον, ἢ τῆς δικαιοσύνης τεκοῦσα τὸν Ἥλιον.

Φέρουσα τὸ πλήρωμα τῶν ἀγαθῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις, πλήρωσον ἡμῶν, πανάμωμε, τὰς ἐντεόξεις τῶν δούλων σου, καὶ τὰς πρὸς θεὸν ἡμῶν πορείας κατεύθυνον ἐναρέτως, ἐνδυναμοῦσα πολιτεύεσθαι.

EK TOY TPIDIOY.

C *Ex τῷ κανόνος τῆς Κυριακῆς ἐν ᾗ ἀναγνώσκεται τὸ εὐαγγέλιον τῆς παραβολῆς τοῦ δρώτου.*

præservationem ab originali tantæ Matri non donent? Vere non erat tunc Mater Dei, sed electa erat ut esset, et a Filio suo electa. Te hic cum eodem Catharino convenio et obnixè rogo, ut paulisper semota omni affectione respondeas. Si datum tibi esset ut Matrem posses eligere qualem velles, imò ut eam posses ipsemet fabricare, fabricaresne habentem maculam, crudelis videris. Quod si dicas: Justitia etiam hoc exigebat ut talis conciperetur, et nos objicimus Justitiæ: etiam exigebat ut talis nasceretur. Cur ergo non talis nata est? Hic te medium teneo, et addo: Si justitia queritur, et non justitia nitimur, quia Christus hanc præcelsam pro Matre sua meruit liberationem. Ita igitur de illo cogita qui juste poterat hoc privilegium suis meritis imputare et ab initio donare Matri suæ. Quid est enim tam grande quod passione sua non obtinuerit? Si igitur in hoc dono salva fuit justitia, quomodo putas defuisse misericordiam? Considera hæc, rogo te, qui stas ex adverso, et sedato animo recognosce non in contentione repositam esse veram gloriam, sed in veritatis agnitione et defensione.

(38) Triodum est liber Græcorum ecclesiasticus e Canticorum sive canonum ita dictorum, quibus abundat, ratione et modo ita appellatus. Ceteri canones, qui in officiis divinis in usu sunt, novem odis seu strophis constant, at qui in isto volumine continentur, ut plurimum tribus tantum conflantur, licet interdum sint et canones novem odarum, et canones quatuor odarum, qui tetraodii appellantur. Continet autem Triodum officium in

O pulcherrima inter mulieres; dita etiam me bonorum pulchra specie, qui ob multa peccata mea mendicis factus sum, ut glorificem te, o casta.

O hominum auxilium; o spes firmissima omnium Christianorum; o refugium eorum, qui soluti consequuntur: salva me, Virgo inviolata, maternis tuis advocacionibus; et future vite dignum me fac.

Παναγία Παρθένη, χαριτωμένη, ἡ τὸν Ἰησοῦν Α πάντων τέχασα, τῶν ἡμῶν ἐγκλημάτων τὸ παρὸ φορτίον σου ταῖς ἰκεσίαις ἐλάφρυνον.

Σωτήριάς με, Κόρη, ἀξιώσον πτωχεύσαντα ἐκ πάντων ἀγαθῶν, Παρθένη ἀγνή, ἵνα ὁμῶς τὰ σέ μεγαλεῖα.

Τῶν Χερουδὶμ φανεῖσα καὶ Σεραφίμ, Θεοτόκε, καὶ πάσης λαμπροτέρα ἐπουρανίου στρατιᾶς, σὺν τοῦτοις ἐκχυσώπαι ὄνπερ ἐσωμάτωσας θεῖον Λόγον, πανάμωμε, ἀνάρχου Πατρὸς, ὅπως τῶν ἀγαθῶν τῶν αἰωνίων πάντες ἀξιώθωμεν.

Θεογεννητορ ἀγνή, ἡ τῶν κατεργαγμένων ἐπανόρθωσις μόνη, ἐπανόρθωσον καὶ ἐκ παντοίας ἀμαρτίας συντετριμμένον ὄλον καὶ τεταπεινωμένον.

Ecclesiis Græcorum recitari solitum a Septuagesima, quam illi vocant Dominicam Publicani et Pharisæi, ad Sabbatum sanctum. Vide plura de Triodio apud virum eruditissimum Leonem Allatum in opere *De libris ecclesiasticis Græcorum*, dissertat. 1, a pag. 69 et deinceps. Porro Theotocia, quæ ex Græcorum Triodio in hoc opere attuli, non solum excerpta sunt ex Triodio Græce Venetiis impresso, sed ex Triodio Græce ms. quod existat in perantiquo codice celeberrimæ bibliothecæ Barberinæ num. 118, in quo quædam sub Josephi nostri nomine reperiuntur, quæ in Triodio impresso desiderantur.

(39-40) Si Virgo tota sancta, ergo omnis peccati et maculæ semper experta. « Sanctitas » enim ex Dionysio Arcopagita libro *De divinis nominibus*, cap. 12, « est ab omni scelere libera, perfecta que, ac omni ex parte incontaminata, » sive, ut alii legunt, « immaculata puritas. » Quam definitionem probat S. Thomas in 3, d. 5, q. 5, 2, 1, in c. Perinde igitur est Deiparam a S. Josepho totam sanctam dici, ac omnis labis expertem, et omni ex parte immaculatam. Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta* libr. IV, dissert. 2, annot. 4, n. 6 et 7, ubi probat vocem sanctam, multo opportuniorem, et significantiorem esse ad Mariæ conceptionem puram, et illibatam, ac omnis culpæ neciam exprimentam, quam vocem immaculatam, quod præter incontaminatam puritatem, sive cum illa simul, tanquam consecrariam proprietatem, aut effectum a causa subsecutum, etiam significet rem Deo, et Dei usibus mancipatam et consecratam, ac proinde adversus injuriam et vim profanam religione quadam munitam, et quæ sit omni observatione inviolata, ut tam jurisperiti quam Latine linguæ auctores observant. Ita jure consultus Marcianus in l. I. *De rer. divisione* dixit: « Sanctum proprie dicitur, quod ab injuria hominum defensum atque munitum est: » ut videatur definitiisse B. Virginem totam sanctam, id est ab Adami injuria in suo conceptu divina gratia defensam atque munitam. Porro dum S. Josephus B. Virginem absolute appellavit totam sanctam, talem in omni differentia temporis fuisse, manifeste indicavit, ac proinde etiam in primo suæ conceptionis instanti, et qui eam originale peccatum tunc contraxisse opinantur, ipsam tunc non solum totam non sanctam, sed totam peccato et macula infectam fuisse asserere coguntur.

(41). P. Joan. Baptista Novatus in suo opere *De eminentia Deiparæ*, cap. 5, q. 5, querens, utrum

PATROL. GR. CV.

O Virgo tota sancta, gratia plena (39-40), quæ omnium propitiatorium peperisti, gravissimum delictorum meorum pondus subleva precibus tuis.

O Puella, quæ Christum Dominum ac Salvatorem peperisti, dignum me fac salute, qui omnibus bonis spoliatus sum, ut magnalia tua, Virgo casta, collaudem (41).

O Deipara, quæ Cherubim et Seraphim, atque universum exercitum cælesti splendidior apparuisti (42); una cum illis, 302 o purissimæ divinum Verbum Patris principio carentis exora, ut omnes digni efficiamur bonis sempiternis.

O casta Dei genitrix, unica erectio dejectorum, erige etiam me, qui totus ab omnibus peccatis contritus sum, et vilis effectus.

B magis laudent Virginem, qui ejus immaculatam conceptionem prædicant, quam qui alia ejus magnalia, privilegia, prerogativas et gratias gratis datas celebrant, ait, « Magis laudari Deiparam, dum a peccato originali præservata prædicatur, quam dum alia ejus prerogativæ, aut gratiæ gratis datæ (ut sunt acceleratio usus rationis, optima corporis temperies, forma venusta atque elegans, præservatio ab omni infirmitate et corruptione post mortem, celeris resurrectio, corporis glorificatio, virtutes infuse, spiritus prophetiæ, etc.) recensentur. Probatur: quia quod B. Virgo neque per momentum peccato originali fuerit gratia sanctificante, majus ipsius bonum, et major excellentia est, quam multæ prerogativæ, et gratiæ gratis datæ, quæ in ipsa Virgine fuerunt; quia ponere Virginem etiam per momentum peccato originali maculatam, est illam constituere spiritaliter mortuam, Deo inimicam, servituti Satanæ obstrictam: hoc vero est majus malum, quam carentia omnium prerogativarum et gratiarum gratis datarum: per hanc enim carentiam nunquam formaliter constituta fuisset mortua spiritaliter, inimica Deo, et Satanicæ servituti obstricta. Sed qui prædicat Virginem a peccato originali præservatam, affirmat illam neque per momentum caruisse gratia sanctificante. Ergo magis laudatur virgo dum præservata a peccato originali prædicatur, quam dum alia ejus prerogativæ aut gratiæ gratis datæ recensentur, quia sic majus ejus bonum, et major excellentia commendatur.

(42). Cum Cherubim, et Seraphim, atque universi spiritus angelici a Deo fuerint in gratia creati, his certe B. Virgo splendidior non apparuisset, si quando primo apparuit, nempe in ipso suæ conceptionis instanti, non solum sine gratiæ luce, sed cum peccati obscuritate fuisset inventa. Et licet ad immunitatem Deiparæ ab originali labe exprimentum satis dixisset S. Josephus, si dixisset, ipsam Deiparam, quando primo apparuit, tanquam Cherubim, et Seraphim, atque universos spiritus angelicos, in gratia splendide apparuisse: attamen consulto dixit Deiparam apparuisse angelis splendidiorem, quia omnipotens Deus Spiritu sancto cooperante, pro sua sapientia, potentia, bonitate et benignitate Mariæ animam tali puritate, sanctitate et gratiæ splendore præparans, qualis Matri Unigeniti sui conveniebat, necessaria ratione multo splendidiorem, excellentiorem ac sublimiorem cælestibus spiritibus effecit. Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta*, libr. I Dissert. 2, annot. 2.

Illuminantibus intercessionibus tuis, o Virgo, intellectuales oculos meos, malitia obtenebratos, illumina, precor : et ad poenitentiae vias adduc me, ut debitis laudibus prosequar te, quæ Verbum ineffabile corpore induisti.

Ex canone in Dominica Carnispristii, Vespere.

Nocte peccatorum obscuratus, ad te, quæ Solem justitiæ Christum, iis qui in tenebris versabantur, peperisti, nunc impenso affectu confugio ; o Domina, salva me.

Victi sunt in te, o castissima Virgo, naturæ termini : enixa enim absque virili copula Deum, immaculata post partum veluti ante partum, o casta, permansisti.

O Virgo omni laude dignissima, quæ sola fidelium auxilium es apud Deum firmissimum, libera me a tenebris, et a supplicio quod male viventibus est preparatum.

Ne cesses pro nobis exorare Deum, qui bonus est, et solus conscius infirmitatis nostræ : ut a peste, fame, terræmotu, omnique adversitate liberetur civitas, quæ te honorat, o Deipara, spes terrigenarum.

Ex canone in die tertia Tyrophagi.

O Virgo, omni laude celebranda, esto nobis via poenitentiae, deducens nos ad portas salutis.

O Puella, quæ massam nostram terrenam, cœlestem effecisti : animæ meæ sulcum terrenum et corruptum, tuarum **303** miserationum imbre fecunda virtutibus, dum clamat, et superexaltat Christum in sæcula.

Te forte propugnaculum, et spem firmam, pie religiosæque collaudantes deprecamur. Exora, o Virgo, filium tuum pro nostra salute.

Ex canone in die quarta, Diluculo.

Compesce tumultum passionum mearum ; medere vulneribus animæ meæ : a somno torporis excita me, intercessionem ac protectionem tuam, o sanctissima reginæ, Mater et Virgo.

Aperi nobis, o Virgo, pulsantibus, et misericordiam tuam invocantibus, o paratissimum hominum refugium, et firmum in rebus omnibus auxilium, et fortissimum in necessitatibus præsidium.

Velocissima intercessionem tuam, vigilantissimam protectionem tuam, fortissimo auxilio tuo, o Domina casta, conserva nunc fideles famulos tuos ab omni impetu hostili ; et a passionibus et peccatis, atque a temptationibus salva nos.

Ex canone in die quarta, Vespere.

Concepisti ineffabiliter, et peperisti supernaturaliter, o Dei genitrix, Dominatorem creaturarum ; quem incessanter deprecare ut nos, qui te beatam nuncupamus, ab omni ira liberemur.

Tu, quæ omnium es Domina, supplicationes servorum tuorum suscipiens, o regina sancta Deipara, eripe me a tenebris, atque ab igne inextinguibili : abole multitudinem malorum meorum mediatione tua, atque unica intercessionem tuam.

Α Φωτιστικαῖς πρεσβείαις σου, Παρθένε, τοὺς νοερούς μου ὀφθαλμούς ἐσκοτισμένους· κακίᾳ φωτίσον, δέομαι, καὶ πρὸς ὁδοὺς μετανοίας εἰσάγαγε, ὅπως χρωστικῶς σε ὑμνολογῶ τὴν ὑπὲρ λόγον τὸν Λόγον σωματούσασαν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀποκρέω, ἐσπέρας.

Νυχτὶ παραπτώσεων ἡμαυρωμένος, πρὸς σὲ τὴν κοῦσασαν τοῖς ἐν σκότει Ἥλιον δικαιοσύνης Χριστὸν, νῦν καταφεύγω ἐκτενῶς, Δέσποινα, σῶσόν με.

Νενίκηται, Πάναγνε, ἐν σοὶ οἱ ὄροι, Παρθένε, τῆς φύσεως· μένεις γὰρ τέξασα ἀνευ ἀνδρὸς τὸν Θεόν, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, σεμνὴ, πάλιν ἀπήμαντος.

Β Παρθένε πανύμνητε, ἡ μόνῃ πρὸς Θεὸν πιστῶν ἐνυπάρχουσα βοήθεια στερεὰ, τοῦ σκότους με ρύσαι· καὶ κολάσεις τῆς ἀποκειμένης τοῖς πονηρῶς βιοῦσιν.

Ὑπὲρ ἡμῶν δυσωπούσα τὸν Ἀγαθὸν μὴ ἐλλίπης τὸν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν ἐπιστάμενον μόνον, λοιμοῦ, λιμοῦ τε, καὶ σεισμοῦ, καὶ πάσης κακώσεως λυτρώσασθαι τὴν τιμῶσάν σε πόλιν, Θεοτόκε, ἡ ἐλπὶς τῶν γηγενῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς Τυροφάγου.

Παρθένε πανύμνητε, ὁδὸς ἡμῖν γενοῦ τῆς μετανοίας, σωτηρίας ὀδηγοῦσα πρὸς τὰς πύλας.

Ἡ οὐρανῶσασα ἡ νῦν τὸ γεῶδες, Κόρη, τὸ φῶμα, τὴν γεωθεῖσαν καὶ καταφθαρεῖσαν τῆς ψυχῆς μου αὐλακα τῷ δμῶρι σὼν οἰκτιρμῶν καρποφόρον ἀρεταῖς ἀνάδειξον, βοῶσαν καὶ ὑπερυψώσαν Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σὲ τὴν κραταίαν προστασίαν καὶ βεβαίαν ἐλπίδα ἀνυμνοῦντες εὐσεβῶς ἐκδυσωπούμεν· τὸν Υἱόν σου δυσώπει, Παρθένε, τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Καταύρασον τὸν τέραχον τῶν παθῶν μου, θεράπευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, ἐξέγειρον ἐξ ὕπνου με βεθυμίας τῇ μεσιτείᾳ σου, τῇ προστασίᾳ σου, παναγία Δέσποινα, Μητροπάρθενε.

Ἀνοιξον κρούουσιν ἡμῖν, καὶ τὸ εἶδος τὸ σὸν προσκαλουμένοις, ταχινὴ τῶν ἀνθρώπων καταφυγῇ, καὶ στερεὰ ἐν πᾶσι βοήθεια, Παρθένε, καὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις βεβαία προστασία.

Τῇ ὀξυτάτῃ σου πρεσβείᾳ, τῇ ἀγρύπνῃ σου σκέπῃ, τῇ κραταίᾳ σου, Δέσποινα ἀγνή, νῦν βοήθειά συντήρησον τοὺς πιστοὺς σου οἰκέτας ἐκ πάσης ἐναντίας· προσβολῆς, καὶ παθῶν, καὶ πταισμάτων, καὶ πειρασμῶν διάσωσον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, ἐσπέρας.

Συνέλαβες ὑπὲρ λόγον καὶ ἔτεκες ὑπὲρ φύσιν, Θεογεννητορ, τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως, ἐν ἀπαύστῳς πρέσβευε ρυθθῆναι ἡμᾶς ἐκ πάσης ὀργῆς τοῦς σε ἀεὶ μακαρίζοντας.

Ἡ πάντων δεσπύζουσα τὰς ἱκεσίας δεχομένη, Δέσποινα, τῶν δούλων σου, ἁγία Θεοτόκε, τοῦ σκότους με λύτρωσαι, καὶ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου, τῶν κακῶν μου τὰ πλήθη ἐξαλείψασα τῇ ἐν σὴ μεσιτείᾳ, καὶ μόνῃ τῇ θεῇ σου πρεσβείᾳ.

Ἵτι ἀνδείξῃ σε Θεός, Παρθένε ἀγνή, βοηθειαν τοῦ Ἀ
γένοῦς τῶν βροτῶν, μὴ ἐλλείπῃς ἐκτενῶς καθικε-
τεύουσα αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν πιστῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης, ἑσπέρας.

Ἁγία Παρθένε, ἡ τῶν πιστῶν ἀντίληψις μόνη,
τὴν πρεσβείαν σου συνεργὸν καιρῷ τῆς νηστείας
πᾶσι δίδου τοῖς Θεοτόκον ἀγνήν σε γινώσκουσι.

Ὡς αἰτίαν σε πάντων τῶν ἀγαθῶν, Δέσποινα,
πάντες, ἐκτενῶς δυσωποῦμεν συνεισελθεῖν ἡμᾶς τῇ
μεσιτείᾳ σου τῷ τῆς νηστείας ἀγῶνι, καὶ πέρας
δωρῆσασθαι τούτου σῴτηριον.

Καθαρὸν Ἰλαστήριον τῶν ἁμαρτανόντων, ἁγία
Δέσποινα, μεσιτεία σου διὰ ῥήξιν τῶν ἁμαρτιῶν
μου τὸ χειρόγραφον.

Τῆς νηστείας πύλας μέλλοντες εἰσερχεσθαι, ἐκδυ-
σωποῦμέν σε, τοῦ Θεοῦ τὴν πύλην, συνελθεῖν τοῖς
οἰκέταις σου, Δέσποινα, καὶ πλατῦναι πάντως τοὺς
λογισμοὺς, καὶ διανοίας τὰ σκεῆτριά πράττειν τὰ
θελήματα.

Ταῖς φωτοδόλοις σου ἀστραπαῖς, Δέσποινα τοῦ
κόσμου ἀγαθῇ, τὸ τῆς ψυχῆς μου ἀπώλεσεν σκότος,
καὶ τὴν νύκτα τῆς ἁμαρτίας μου, προθύμως ἵνα
φάλλω καὶ μακαρίζω σε.

Ἡ μόνη τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως
τῷ θεῷ σου τοκετῷ, ἀγνή, ἐπιβρώσασα, συνεργός
μοι φάσθαι πρὸς τὸ τῆς νηστείας εἰσόντι θεῶν
στάδιον.

Μόνη βοήθεια ἀνθρώπων, βοηθὸς ἡμῖν καιρῷ τῆς
ἐγκρατείας τοῖς σοῖς δούλοις γενοῦ, ὅπως ἐν μετα-
νοίᾳ εὐαρεστούντες λάθωμεν οὐρανὸν τὴν βασιλείαν.

Θεοκυήτορ πάναγνε, ἐπὶ σὲ καταφεύγομεν, οἰκτει-
ρον ἡμᾶς τῇ ἀγαθῇ πρεσβείᾳ σου, καὶ δίδου εὐλατον
τὸν Ἰόν σου καὶ Κύριον ἄσπασιν ἡμῖν ἐν τῷ καιρῷ
τῆς νηστείας, τῆς νῦν εἰσαγομένης εἰς πιστῶν σω-
τηρίαν τῶν σε ὑμνολογοῦντων εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἁμαρτωλῶν με-
σίτις, ξένων ἀνάψυξις, λυπουμένων παράκλησις,
παναγία Παρθένε, τὴν τῆς ψυχῆς μου λύπην δια-
σχέδασον, ἀγνή, καὶ παράκλησιν ἄνωθεν ἐκ Θεοῦ
μοι δοθῆναι δυσώπει, μελεδοῦντι προθύμως, καὶ
ὑπερυψοῦντί σε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὸν ἀγαθὸν ἡ τεκούσα Σωτῆρα,
ἀγῆθονον πάντα ἡμᾶς, πάθῃσιν ἀμέτροις καὶ λογι-
σμοῖς κεκακωμένους, Δέσποινα, καὶ βεβαρυμένους
ἁμαρτιῶν φορτίοις δυσθαστάκτους, ἵνα σε καταχρέως
ὡς Θεοτόκον μεγαλύνωμεν.

Ἡ προστασία πάντων τῶν εἰς σὲ πεποιθότων, ἡ
ἐν ἀνάγκαις ἀγρυπνὸς ὑπάρχουσα προστάτις, Θεο-
τόκε, τῆς αἰωνιζούσης λύτρωσαι ἡμᾶς γέννην, καὶ
τῶν ἀποκειμένων κολάσεων πικρῶν, ὅπως χρεωστι-
κῶς ὑμνοῦμεν τὰ μεγαλεῖά σου.

Ἦχος β'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος α'.

Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κυήσασα τραυ-
ματισθέντα πάθει, Κόρη, θεράπευσον, καὶ πυ-

Quandoquidem Deus constituit te humani generis
auxilium; ne omittas, o Virgo casta, impense eum-
dem pro nobis fidelibus deprecari.

Ex canone in die quinta, Vespere.

304 O Virgo sancta, unicum fidelium auxilium,
concede adjutricem intercessionem tuam tempore
jejunii, omnibus te Deiparam castam agnoscenti-
bus.

Te, ut omnium bonorum causam, Domina, uni-
versi obnixè deprecamur, ut te mediatrice, in jeju-
nii agonem simul descendamus, et ad salutarem
ejusdem finem deveniamus.

Purum peccantium propitiatorium, o Domina
sancta, intercessione tua effringe peccatorum meo-
rum chirographum.

Jejunii portam ingressuri, te Dei portam depreca-
mur, o Domina, ut adjuves famulos tuos, atque pe-
nitentibus dilates mentes et cogitationes ad salutaria
desideria perficienda.

Lucidissimis splendoribus tuis, o bona mundi
Domina, discute tenebras animæ meæ, et noctem
peccati mei, ut alacriter psallam, teque beatifi-
cem.

O casta, quæ sola divino partu tuo humanæ na-
turæ imbecillitatem corroborasti; esto mihi auxi-
liatrix, dum divinum jejunii stadium ingredior.

Unicum hominum auxilium, esto nobis servus
tuis adjutrix tempore abstinentiæ; ut in pœnitentia,
Deo placite hilariterque servientes, recipiamus
regnum cœlorum.

O castissima Dei Genitrix, ad te confugimus :
miserere nostri benigna intercessione tua, et redde
propitium Filium tuum ac Dominum nobis omnibus
tempore jejunii nunc incipientis, in salutem fide-
lium : qui te hymnis celebrant per omnia sæcula.

Labentium erectio; peccantium mediatrice; pe-
grinorum refrigerium; tristium consolatio, Virgo
sanctissima; animi mei intereorem dispelle, o casta,
et impetra **305** mihi precibus tuis a Deo desuper
consolationem; dum hilariter cano, teque su-
perexalto per omnia sæcula.

Amica honorum Virgo, quæ bonum Salvatorem
peperisti, bonos effice nos universos, o Domina,
immoderatis animi perturbationibus et cogitationi-
bus malos effectos, et importabilibus peccatorum
sarcinis gravatos, ut te, prout æquum est, tanquam
Deiparam glorificemus.

O omnium, qui in te confidunt, patrociniū, quæ
vigilantissima in necessitatibus es proteetrix; libera
nos, o Deipara, a gehenna perenni, et ab amarissi-
mis suppliciis jam præparatis, ut debite laudemus
magnalia tua.

TONUS II.

Ex canone sermō in primæ hebdomadæ Quadragesimæ.

Impassibilitatis fontem enixa, me passionum vul-
neribus confectum medica manu cura, o Puella : et

ab igne æterno eripe me, quæ sola es Dei gratia plenissima (43). Α ῥὸς αἰωνίου ἐξάρπασόν με, μόνη θεοχαρίτω.

Tu, o casta, quæ cœlificasti substantiam nostram terrenam et corruptibilem; ferventi intercessionem tua fac ut dirigantur preces et supplicationes nostre ad tuum atque omnium Deum et Regem.

Infirmatam omnibus pessimorum dæmonum invasionibus miseram animam meam, medica, o Domina immaculata (44), tu quæ medicum Christum redemptionem nostram peperisti: te enim, o Puella, Virginem incorruptam agnovimus.

TONUS II.

Ex canone serice in ejusdem hebdomadæ.

O terra, ab aratoris manu immunis, quæ universi Nutritorem produxisti, qui aperiens manum beneplacito suo, implet omne animal divina virtute: fortifica pane vitali corda nostra debilitata ac fracta ex satietate gravissimorum peccatorum nostrorum.

O Dei Genitrix casta, medicinam adhibe ulceribus animæ meæ, cordisque passionibus, ac mentis volubilitati; quippe quæ sola peccatorum es auxiliatrix, et murus eorum qui hostium deprædationibus sunt expositi.

Quis auditas faciet laudes tuas, o Virgo, quæ inexcogitabili modo peperisti laudabilem Dominatorem ac Dominum, quem primarii angelorum ordines collaudant. Eundem tu deprecare, o Virgo inuupta, pro populo, qui sese peccatis obstrinxit.

TONUS II.

Ex canone serice in ejusdem hebdomadæ.

Tu quæ in omnes creaturas exerces imperium, o Domina; quippe quæ Dominum ipsum peperisti, libera me a servitute dolosi omnium hostis.

Te refulgentem lampadem, et lucernam, in qua ignis Divinitatis commoratus illuminavit eos qui in

(43). «Plenum (inquit Pelbartus in *Stellario* libr. iv, p. 1, q. 2, a. 3) est cujus nulla pars est vacua, Phys. Ergo, subdit idem, pars originis, id est, conceptionis Mariæ, non fuit a gratia vacua, quod fuisset, si in peccato originali concepta foret; » Sic Pelbartus. Dicitur porro B. Virgo a Josepho «sola divina gratia plenissima: quia sola per singularem Dei in se benevolentiam, ab omni prorsus peccato, quod gratiam excludit, semper alienissima: vel quia sola a primo suæ conceptionis instanti, et per omne vitæ tempus, divinis oculis in omnibus gratiosissima: vel quia cum ejus gratiæ plenitudo sit ex ejus dignitate mensuranda et maternitatis ejus dignitas omnem quameunque hominibus possibilem dignitatem superet, plenitudo etiam gratiæ ipsius omnem puro Adæ filio communicabilem dignitatem excedet, et privilegium immunitatis ab originali peccato, quod gratiam excludit, in se includit. Hinc Paulus de Heredia in tract. *De Concept. B. V.*, ad Innocent. VIII, in illa verba *Ave Maria, gratia plena*. «Plenitudini, inquit, convenit, ut sit per totam essentiam subjecti, quia si ita non esset, nunquam plena esset: essentia vero subjecti divisa est in principium, medium, et

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὴν γαῶν καὶ φθαρτὴν, ἀγνή, οὐσίαν, τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ κατευθυνθῆναι ἡμῶν ἐντεύξεις καὶ δεήσεις ποιήσον πρὸς τὸν σὸν καὶ πάντων Θεὸν καὶ βασιλέα.

Ἐξασθενήσασαν πάσαις προσβολαῖς τῶν κακίστων δαιμόνων τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἱάσαι, ἀγχαντε Δέσποινα, ἱατρὸν τιτοκοῖα Χριστὸν τὴν ἀποὺ τρωσιν ἡμῶν, τῶν εἰδῶν σε κόρην Παρθένον ἀδιάφθορον.

HXOΞ B'.

Ἐκ τοῦ Κανόρος τῆς τρίτης τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Ἡ ἀγεώργητος ἡ γῆ ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς Τροφία τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκίᾳ τῇ αὐτοῦ ἐμπιπλοῦντα πᾶν ζῶον ἰσχυρί θείῃ, στήριξον ἄρτιω ζωτικῇ παρεμβάσει καρδίας τῇ κόρῃ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Θεογεννητορ ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὰ ἔλκη καὶ καρδίας τὰ πάθη, καὶ νοδὸς τὰς ἐκτροπὰς θεραπείουσον, ὡς μόνη ἀμαρτωλῶν βοηθὸς καὶ πορθουμένην τιτχος.

Τίς ἀκούσας ποιήσει τὰς αἰνέσεις σου τῆς τεκούσης ὑπὲρ νοῦν τὸν αἰνετὸν καὶ Δεσπότην, ἀγνή, καὶ Κύριον, ὃν ὑπεραινοῦσιν ἀγγέλων ταξιαρχαί; Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος, Παρθένε ἀπειρόγαμα.

HXOΞ B'.

Ἐκ τοῦ Κανόρος τῆς τετάρτης τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Δεσπόζουσα ἀπάντων τῶν ποιημάτων, Δέσποινα, ὡς τὸν Δεσπότην τέξασα, τῆς δουλείας με ἐλευθέρωσον τοῦ δολίου τοῦ μόνου πολεμήτορος.

Σὲ τὴν φαινήν λαμπάδα καὶ λυχνίαν, ἐν ᾗ τὸ πῦρ τῆς Θεότητος; οἰκῆσαν ἐφώτισε τοὺς νυκτώλει

finem; sequitur gloriosam Virginem plenam fuisse gratia in principio, medio, et fine; ergo concepta fuit absque peccato originali. » Sic ille.

(44). Si diligenter evolvantur libri, disputationes, tractatus, et varia scripta eorum qui contra immaculatam conceptionem scripserunt vel eidem modeste subscribere recusarunt, nusquam legetur apud illos titulus immaculatæ, toties a Josepho nostro attributus Virgini: nihil enim disputationem sustinentes volebant dicere repugnans, ut ab Aristotele in *Topicis* didicerant, et probe callebant titulum immaculatæ quomodo unque enuntiaretur, æque esse opinionis Virginem a peccato originali eximentis protestativum. Hinc Hieronymus ab Angesto, exacti judicii theologus, lectura 3, sui *Propugnaculi* contra nolentes gloriosissimam Virginem Mariam dici immaculatam, nullo alio pugnat argumento, quam probatione præservationis ipsius ab originali peccato, ratus non posse illi titulum immaculatæ competere, quam vel unius instantis macula foedasset. Vide *Armamentarium Seraphicum* pro titulo immaculatæ Conceptionis pag. 153.

συσχεθέντας φθορᾷ, ἄχραντε, γεραίρομεν ἅπαντες ἅ
εὐλογοῦντες, εὐλογημένη, τὸν τόχον σου.

Κριτὴν δικαιοτάτον καὶ μόνον εὐδιόλλακτον ἡ
τεκοῦσα, Παρθένε, Χριστὸν τὸν Κύριον, ῥῦσαι με
τῆς κρίσεως, Κόρη, καὶ τοῦ πυρός καὶ τῆς τιμωρίας,
τῇ μοι προσέξενσιν ἁμαρτίας ἡ ἀπόλαυσις.

Ἐκ τοῦ Κανότος τῆς πέμπτης, τῆς αὐτῆς ἑβδο-
μάδος.

Κράβομαι ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ θλιβόμενος πρὸς
σὲ, καὶ σωθῆσομαι, καὶ ἡδονῶν ὑπερβήσομαι τείχος
βοηθείᾳ καὶ τῇ σῇ, Παρθένε, δυνάμει τειχιζόμενος.

Ἀνέμαινας ἀφλεκτός τὸ πῦρ τεκοῦσα τῆς Θεότητος,
Παρθένε, ἀλλὰ κατὰφλεξον πάθῃ ψυχῶν, τῶν πίστει
βούντων σοὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἀγγέλου, χαρᾷ, μὴν
πρόξενε.

Ἡ οὐρανώσασα τὸ ἡμῶν γέωδες φύραμα τῇ ἐν
σοὶ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐνοικήσει, ῥῦσαι πάντας
κινδύνων.

Ἐκ τοῦ Κανότος τῆς παρασκευῆς τῆς αὐτῆς
ἑβδομάδος.

Ὁ φωτισμὸς τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἡ σωτηρία τῆς
ἀμαυρωθείσης, ἀγνή, ψυχῆς μου, σῶσόν με, σῶσον
ἀπολλύμενον, Κόρη, καὶ χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας με
ἐδυῶσιν φθαρέντα δεινοῖς πλημμελήμασι.

Ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν δαπανήσας, νυσταγμῷ τῆς
ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν ἐδάρυνθην· τῇ δὲ ἀκοιμήτῳ
σου προσεῖλα προστρέχω, μὴ δῶς με εἰς θάνατον,
Κόρη πανάχραντε, ὑπνώσαι.

Me miserum, irrationabilium actionum sordibus animo et corpore inquinatum (te preor cum cla-
more et suspiriis, o Dei Mater, omni ex parte perditus), munda me abstersiva intercessione tua; et
miserere mei, ac salva me.

Ἐκ τοῦ Κανότος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος β'.

Ἀμύλυντε σκηνή, παναγία Παρθένε, μολυνθέντα
με δεινῶν παθῶν ἐπαγωγᾷς τῇ πηγῇ τοῦ ἔλεους
σου κάθαρον, καὶ δός μοι δμῆρους κατανύξεως,
δέσποινα, ἁμαρτίας βυθὸν ἀφανίζουσα.

Ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας ὁ Ὑψίστος, οὐρανῶν
πλατυτέραν σε ἔδειξε, καὶ προστασίαν ἀμαχον τῶν
βούντων, Παρθένε· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε,
ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Μαρία Κυρία τοῦ παντός, παντοίοις με δουλωθέντα
ἁμαρτήμασι σὺ ἐλευθέρωσον, Παρθένε· τὸν γὰρ
ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν αὐτὴ ὑπὲρ λόγον
ἐκύησας τὴν οὐσιώδη ἀγαθότητα.

Ἐκ τοῦ Κανότος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος β'.

Ἡ μόνῃ κυήσασα τὸν ἀναρχον Λόγον, πανάμωμε,

(45). Ut verificetur hoc elogium, quod absolute
Josephus tribuit Virgini Deiparae, nempe, quod
ipsa dicatur tabernaculum immaculatum, requiritur,
quod ipsa in nulla sui parte fuerit aliqua macula
infecta; si enim aliquando maculata fuisset (quod
sane accidisset si originalis peccati maculam con-
traxisset), non posset nec vere nec absolute dici
tabernaculum immaculatum.

(46). Si beatissima Virgo in ultimo instanti suae
vitae unum commisisset peccatum veniale, non pos-
set dici absolute immaculata, idem etiam procul

obscura corruptionis nocte detinebantur, te, in-
quam, universi veneramur, o immaculata ac bene-
dicta, prolem tuam laudibus celebrantes.

Christum ac Dominum, judicem justissimum, et
solum placabilissimum, enixa, o Virgo puella, libera
me a judicio, et ab igne, atque a supplicio, quod
mibi peccati voluptas comparavit.

Ex canone seriae v ejusdem hebdomadae.

Clamabo die ac nocte tribulatus, ad te, et saluus
ero, et voluptuosarum affectionum transgrediar mu-
rum auxilio tuo, o Virgo, virtute communitus.

307 Incombusta permansiisti ignem Deitatis
enixa, o Virgo, sed combure tu passionem animarum
eorum qui cum fide clamant ad te, voce angeli
utentes, o sola gaudii conciliatrix.

Tu, quae massam nostram terrenam coelificasti
per inhabitationem Dei in te, o purissima, omnes
eripe a periculis.

Ex canone seriae vi ejusdem hebdomadae.

O casta, obscuratae animae meae illuminatio, im-
becillitatis meae salus, salva me, o Puella, salva me
pereuntem; et incorruptibilitatis tunica indue me,
gravissimis peccatis corruptum.

In negligentia ac socordia vitam meam absumpsi,
et peccati sopore gravissimo anima mea immersa
est. Nunc autem ad vigilantissimam intercessionem
tuam recurro: ne permittas me in mortem ob-
C dormire, o Virgo Deipara.

Ex canone in die secunda secunda hebdomadis.

O tabernaculum immaculatum (45) sanctissima
Virgo, emunda me maculatum gravissimarum
passionum illecebris, fonte misericordiae tuae: et da
mibi, Domine, imbres compunctionis, profundum
peccati gurgitem exterminans.

In utero tuo habitans Altissimus, te caelis latio-
rem effecit, o Virgo, et praesidium inexpugnabile cla-
mantium: **308** Omnia opera, benedicite et laudate
Dominum.

O Virgo Maria Domina universi, omnium pecca-
torum me servum effectum vindica in libertatem;
tu enim liberatorem animarum nostrarum essen-
tialem bonitatem ineffabiliter genuisti.

Ex canone in die tertia hebdomadis secundae.

O immaculata (46), quae sola aeternum Verbum ex

dubio dicendum esset, si in primo suae conce-
ptionis, ac esse instanti aliquod peccatum veniale
committeret. Ex, quo evidenter sequitur illam a
Joseph nostro absolute non posse vocari immacu-
latam si peccati originalis foedaretur turpitudine.
Nam si exigua peccati venialis macula impedimento
foret in primo conceptionis instanti, quo minus
immaculata nuncuparetur, quanto magis macula
peccati originalis denominationem immaculatae pro-
hiberet? Vide P. Joan. Eusebium Nierembergium
in *Exceptionibus* cap. 2.

te incarnatum absque ulla mutatione illius, peperisti, et post partum Virgo, virilis copulæ expers, permansisti, deprecare pro omnibus, ut a corruptione liberetur vita nostra.

Virginem, montem lapidæ manu non tactum; candelabrum luciferum, scalam per quam felicissime ascenditur; Dei sedem (47), fideles beatificemus.

Vehiculum regale; nubem lucidam; montem pinguisimum; montem coagulatum, te deprecamur, o Virgo a toro maritali immunis modere passionibus animarum nostrarum.

Ex canone in die quarta 11 hebdomadae, ad Matut.

O casta, quæ collapsorum es erectio, me in concupiscentiarum præcipitium delapsam, reduc ad vitam, et propter gravissima peccata in barathrum dejectam, erige.

O Virgo, quæ sine ulla cultura cœlestem spicam protulisti, quæ divina potentia enutrit universa, imple esurientem miseram animam meam.

Quoniam in malitiæ profundis demersus sum, et contrariarum cogitationum tempestatibus jactor, dæmoni obediens, et voluptatibus inserviens: adjuva me, o casta Virgo Mater: et ad salutis viam dux esto mihi.

309 *Ex canone in die v, ad Matutinum.*

Tu, quæ Christo ex carne tua carnem mutuo dedisti; mortifica carnis meæ passiones, o casta Virgo vitæ genitrix.

Rubum igne succensum prævidit te Moyses, o Dei Mater Virgo: propterea extingue affectionum mearum fornaces, et ab igne gehennæ eripe et salva me.

Virginitas et partus in te supra naturam concurrerunt, o arca venerandæ sanctificationis, Virgo Mater casta. Ideo cum fide ad te clamo: Sanctifica me totum; totum libera ab omni violentia passionum, quæ tribulant me.

Ex canone in Parasceve 11 hebdomadis.

Castam casta mente honoremus: speciem Jacob divinis actionibus decoremus: religiose eam laudemus, ut Dei nostri matrem.

O porta Dei clausa, per quam solus Dominus transivit; deduc me in semitas divinas, et salutis portas aperi mihi, o Deo charissima: ad te enim confugio, o Virgo, unicum generis humani præsidium.

Paree mihi, Christe, quando veneris cum gloria ad judicandum mundum, dissolve nebulam malorum meorum, intercessionibus illius quæ te genuit, et fac me hæredem cœlestis regni tui.

(47). Quod, ut Maria digna Dei sedes esset, in qua per incarnationem consideret, a peccato originali expers esse debuerit, pluribus demonstrat

Αἱ ἐκ τοῦ σαρκωθέντα μὴ τραπέντα, καὶ μείναισα Παρθένου; μετὰ τόκον, ἀνύμφευτε, ἰκέτευε ὑπὲρ πάντων λυτρωθῆναι ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος τὴν Παρθένον, τὴν φωτοφόρον λυχνίαν, τὴν εὐδιάβατον κλίμακα, τοῦ Θεοῦ χωρίον, πιστοὶ, μακαρίσωμεν.

Τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τὴν φαίδραν νεφέλην, ὄρος τὸ πύστατον, ὄρος τετυρωμένον, ἀπειρόγαμε, σὲ δυσωποῦμεν, Παρθένε, ἱασαὶ τὰ πάθη τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος β', εἰς τὸν Ὅρθρον.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἡδονῶν χρημὴς συμπτωθέντα με, καὶ ἀμαρτίαις χαλεπαῖς ἐμπεσόντα εἰς βάραθρα ἐξανάστησον, ἀγνή, καὶ πρὸς ζωὴν καθολήγησον.

Ἡ ἀγεώργητος βλαστήσασα τὸν ἐπουράνιον στάχυν, τὸν διατρέποντα θεϊκῇ δυναστείᾳ τὰ σύμπαντα, Παρθένε, ἐμπλήσον πεινίσαν τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Ὅτι εἰς βάθος κακίας ἀπέρριμμαι, καὶ λογισμοὶ ἐναντίοις χειμάζομαι, δαίμοσι πειδόμενος; ἡδοναῖς δουλούμενος, βοήθησόν μοι, ἀγνή Παρθενομήτορ, πρὸς σωτηρίαν ἔδῃν ὁδηγοῦσά με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Σάρκα τῷ Χριστῷ ἐκ τῆς σῆς δανίσασα, νέκρωσον σαρκός μου τὰ πάθη, ζωοκλήτορ ἀγνή Παρθένε.

Βάτον πυρὶ καιομένην Μωσῆς σε προθεώρει, Θεομήτορ Παρθένε· διό μου κατάσβεςον τῶν παθῶν τὰς καμίνους, καὶ πυρὸς γέννησις ἐξάρπασον καὶ σῶσον.

Παρθενία καὶ τόκος συνέδραμον ὑπὲρ φύσιν ἐπὶ σέ, κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος, Μητροπάρενε ἀγνή· διὸ πίστει βοῶ σοι· Ὅλον με ἀγιάσον, δλον ἐκλύτρωσαι πάσης ἐνεργείας παθῶν τῶν θλιδόντων με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς ἑβδομάδος β'.

Τὴν ἀγνὴν ἀγνεύοντι τιμῶμεν νοῦ, καλλοτὴν τὴν τοῦ Ἰακώβ ταις ἐνθόις ἀράξει καλλονόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν, ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἡ πύλη Θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἣν μόνος διώδευσεν ὁ Κύριος, ἔβουν πρὸς τρίβους με θείας, καὶ διάνοιξον τῆς σωτηρίας πύλας μοι, θεοχαρίτωτε· πρὸς σέ γὰρ καταφεύγω, Παρθένε, μόνῃ προστασίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Φέισαί μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λύσον τὴν ἀγλὴν τῶν κακῶν μου ταις ἰκεσίαις τῆς κησάσεως σε, καὶ κληρονομὸν ποίησον τῆς οὐρανοῦ βασιλείας σου.

Velasquez in suo opere *De Maria immaculate concepta* libr. 1, dissert. 1, annotat. 3, quem tu consule.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος β'. Α

Ex canone in Sabbato II hebdomadis.

Νηστεύειν με καὶ ἀπέχεσθαι πάσης ἁμαρτίας ἐνδυνάμωσον, Κόρη, τὸν δυνατὸν, ἀναμάρτητον Λόγον σωματικῶν ἀβρήτως κυήσασα, καὶ δίδου μοι καθαρικὸν μολυσμάτων, Πανάμωμε, δάκρυον.

O Puella, da mihi vires, ut jejunare, et ab omni peccato abstinere possim, quæ potentissimum Verbum ab omni peccati labe immune, corpore vestitum ineffabiliter peperisti; et concede mihi lacrymas, o purissima, 310 quibus maculas meas emundem.

Ἦμνον προσάγω σοι, Παρθένε, μὴ παρίδῃς με κακοῖς κεκρατημένον, ἀλλὰ δίδου, ἀγνή, διόρθωσιν τελείαν διὰ νηστείας πάσης τε ἀγωγῆς ἀγαθοτρόπον.

Hymnum offero tibi, o Virgo: ne despicias me malis obsessum: sed concede mihi, o casta, perfectam correctionem per jejunium, ac vitæ omnis probe peractæ rationem.

Ἰερεκλή σε πύλην ἀδιόδευτον, ἀγνή, προσεῖδε, μετανοίας πύλας πᾶσιν ὑπανόγουσαν ἀπεγνωσμένοι; ὅθεν δυσωπῶ σε τριβούς μοι ὑπάνοιξον τὰς πρὸς τὰ; ἐκείθεν φερούσας καταπαύσεις.

Prævidit te Ezechiel, o casta, portam per quam nulli patebat via; quæ omnibus desperatis aperis portas pœnitentiæ: unde tibi supplico; ut mihi vias aperias, quæ ad cœlestem requiem me perducant.

Φάνηθι, ἄχραντε Δέσποινα, θεῖος συνεργὸς τοῖς ἀχρείοις οἰκέταις σου, καιρῷ τῆς ἐγκρατείας τὰς προσευχὰς ἡμῶν προσάγουσα Κυρίῳ τῷ τῶν αἰώνων βασιλεύοντι.

Esto, o Domina immaculata, divina coadjutrix inutilibus servis tuis tempore abstinentiæ, preces nostras offerens Domino regi sæculorum.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος γ'. εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ex canone in feria II hebdomadis, ad Matutinum.

Χαίροις ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ πόθος ἡ θεόδροσος, ἐσφραγισμένη πηγὴ τοῦ ἀθανάτου βεῖθρου, τὴν πόμην σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολέμων ἀπολιορκήτως.

Salve, o templum sanctissimum, o vellus divino rore infusum, o fons signate fluentis immortalis: gregem tuum custodi, Domina, ab hostium universorum oppugnatione immunem.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυον συλλαβοῦσα ἐσχοτισμένον με μέθῃ τῆς ἁμαρτίας σωφρόνισον, Θεοτόκε Παρθένε; ἐλπίς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Tu quæ racemum absque ullius cultura concepisti, me peccati ebrietate obtenebratum ad sobrietatem reatitue, o Virgo Deipara, spes animarum nostrarum.

Σὺ εἰ, Θεοτόκε, τὰ ὅπλα ἡμῶν καὶ τεῖχος, σὺ εἰ ἡ ἀντίληψις τῶν εἰς σὲ προσερχομένων· σὲ καὶ νῦν εἰς πρεσβείαν κινούμεν, ἵνα λυτρωθῶμεν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Tu es, o Deipara, arma nostra, et murus: tu refugium ad te confugientium. Nunc itaque te oratricem nostram constituimus, ut ab hostibus nostris liberemur.

Θεοχαρίτωτε ἀγνή καὶ εὐλογημένη, μετὰ τῶν ἁνῶν δυνάμεων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν πάντων ἀσωμάτων, πρόσθευ ἀτελευτήτως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα δι' εὐσπλαγχνίας, ἵνα δίδεται ἡμῖν, πρὶν ἢ τέλος ἔλθῃ, συγχώρησιν καὶ ἱλασμόν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ βίου, ὅπως οἰκτειρμὸν εὐρεῖν δυνηθῶμεν.

O divina gratia plenissima, casta, et benedicta, una cum supernis virtutibus et archangelis, omnibusque incorporeis deprecare incessanter pro nobis omnibus illum qui ex te natus est per viscera misericordiæ; ut concedat nobis, antequam finis adveniat, indulgentiam, et propitiationem peccatorum, vitæque correctionem, ut misericordiam invenire possimus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος δ'.

311 Ex canone in feria III hebdomadis III.

Τὰς χεῖράς σου τὰς θείας, αἷς τὸν Κτίστην ἐδῶστας, Παρθένε παναγία, σαρκαθόντα χρηστότητι, προτείνασα δυσώπησον αὐτὸν λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἐκ πειρασμῶν, καὶ παθῶν, καὶ κινδύνων, τοὺς πόθῳ ἀνευφημοῦντάς σε, καὶ βοῶντάς σοι· Δόξα τῷ ἐνοικήσαντι ἐν σοί, Δόξα τῷ προελθόντι ἐκ σοῦ, Δόξα τῷ ἐλευθερώσαντι ἡμᾶς διὰ τοῦ τόκου σου.

O Virgo sanctissima, extende divinas manus tuas, quibus portasti Creatorem, propter suam benignitatem incarnatum; eumque precare suppliciter, ut a tentationibus, perturbationibus et periculis eripiat nos, qui te cum affectu celebramus, et ad te clamamus: Gloria ei qui in te habitavit: gloria ei qui ex te processit: gloria ei qui nos per partum tuum in libertatem vindicavit.

Σῶσόν με, σῶσόν με, ἡ τὸν Σωτῆρα τίεσσα· ἴδε τὴν θλίψιν μου, ἀγνή, ἣν ἡ πληθὺς τῶν ἀμετρήτων μου κακῶν ἐμποιεῖ καθ' ἡμέραν τῇ ἀθλίᾳ μου ψυχῇ, ἐξ ἀπογνώσεως.

Salva me, salva me, tu quæ Salvatorem peperisti: vide tribulationem meam, o casta, quam multitudo immensorum malorum meorum infert quotidie miseræ animæ meæ, ex desperatione.

Κριτὴν δὲ ἐγέννησας, Παρθένε Μαρία, δυσώπει ἐν ὥρᾳ τῆς κρίσεως με, ἀγνή, οἰκτεῖται καὶ σῶσαι

O casta Virgo Maria, deprecare Judicem, quem generasti, ut in hora judicii misereatur mei, et

salvet me damnationi obnoxium : o unicum præsidiū generis humani.

Montem a lapicida intactum ; portam imperviam, sublimiorem cœlo, universisque rebus creatis ; speciem Jacob ; urnam totam auream, et pontem ; et Matrem Creatoris, Virginem fideles beatificemus.

Ex canone in feria iv hebd. iii, ad Matutinum.

Incarnatum ex te, o immaculata, Verbum processit, ut primorum parentum lapsum erigeret per viscera misericordie suæ.

Dei Sapientia, domum sibi ædificans, ex te incarnata est ineffabili sui ipsius demissione, o Virgo innupta ; tu enim sola ex omnibus generationibus electa es, incorrupta in habitationem incorrupti Verbi.

Ex te, o Virgo, paupertatem nostram accepit spolia, ille qui dives est suapte natura : visibilis autem factus **312** est nobis ille qui invisibilis a supernis choris laudatur, imaginem contritam restituens propter suam bonitatem.

Ex canone in feria v hebd. iii, ad Matutinum.

Domina sancta, Christi Dei nostri Mater ; cum omnium factorem ineffabili ratione pepereris ; exora una cum sacris apostolis assidue bonitatem illius, ut nos ab animi perturbationibus liberet, et peccatorum veniam nobis largiatur.

Lucerna inextinguibilis, thalame undequaque cornuscans, Seraphim sublimior, vehiculum cherubicum, ab omni macula immunis (48), a gravissimis peccatis et periculis libera me.

Generaciones generationum beatificent te, ut olim prædixisti, o divina felicitate cumulatissima : sola enim hominibus beatum Verbum peperisti, quod ex te, modo inexplicabil, corpus assumpsit.

Luce divina illumina me, o Virgo Deipara, genitrix lucis ; animæque meæ caliginem dissipa, ut beatificem te, quam universæ hominum generationes, quemadmodum antea prophetasti, beatam appellant.

Ex canone in feria vi hebd. iii, ad Matutinum.

Novum, ut infantem, peperisti o castissima, Creatorem meum ; quem deprecare, te oro, ut me multa malitia inveteratum, renovare dignetur.

Compesce, o Christi Dei Mater, malitiam cordis mei undequaque periclitantis : collide jacula demonum, et arcus oppugnantium miseram animam meam.

Sanctissima Domina, spes mea et refugium meum, medere vulneribus animæ meæ ; mentem meam pacifica ; ut et ego gaudens collaudem mirabilia tua, o Deipara semper Virgo.

(48). Universum genus maculæ tam actualis quam originalis his verbis a B. Virgine removit Josephus, cum hæc verba absolute, simpliciter, et sine

Α τὸν κατάκριτον, μόνῃ προστασίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν ἀδίδευστον πύλιν, τὴν ἀνωτέραν οὐρανῶν, καὶ τῆς κτίσεως πάσης, τὴν καλλομένην τοῦ Ἰακώβ, τὴν στάμονον τὴν πάγχρυσον, καὶ γέφυραν, καὶ Μητέρα τοῦ Κτίστου, τὴν Παρθένον μακαρίσωμεν, πιστοί.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ, Κόρη, προῆλθεν ὁ Λόγος, τὴν ἐκπτώσιν, ἀφραντε, τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν διορθούμενος.

Ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ Σοφία οἶκον ἐαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη ἀπορρήτῳ συγκαταβίσει, Κόρη ἀπειρώγαμε· σὺ γὰρ μόνῃ πασῶν γενεῶν ἐκλέξαι ἀφ' ὁροῦ ἀφάρτου εἰς κατοικίαν Λόγου.

Ἐκ σοῦ τὴν ἡμῶν πτωχείαν, Παρθένε, θείων ἐφόρεσεν ὁ πλοῦσιος τῇ φύσει· ὁρατὸς δὲ γέγονεν ἡμῖν ὁ ἀοράτως τοῖς ἄνω χοροῖς ὑμνούμενος, τὴν συντριβεῖσαν εἰκόνα ἀναπλάττων ἀγαθότητι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἁγία Δέσποινα, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Μητέρα, ὡς τὸν ἀπάντων ποιητὴν ἀπορρήτως τεκοῦσα, ἐκέλευς, σὺν ἀποστόλοις ἱεροῖς ἐκάστοτε, τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ παθῶν ἡμᾶς λυτρώσασθαι, καὶ ἄρεσιν ἡμῖν δοῦναι ἀμαρτημάτων.

Λυχνία δσδεστού, νυμφῶν ὀλόφωτε, Σεραφίμ ὑπερτέρα, Χερουδικὴν δχημα, πανάμωμε, ἀμαρτιῶν με χαλεπῶν καὶ κινδύνων ἐλευθέρωσον.

Γενεὰ γενεῶν σε, θεομακάριστε, μακαρίζουσι, ὡς πάλαι προεφήτευσας· μόνῃ γὰρ βροτοῖς τὸν μακάριον τέτοκας Λόγον ἀπορρήτως ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Φωτὶ τῷ θεῷ με φωταγωγῆσον, ἡ τοῦ φωτός, Παρθένε, Θεοτόκε, λοχεύτρια, καὶ ψυχῆς μου τὸν ζόφον ἀπέλασον, ὅπως σε μακαρίζω, ἣν μακαρίζουσι πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γενεαί, ὡς προεφήτευσας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς, τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, πάναγνε, τὸν Πλαστοργόν μου, ὃν δυσωπούσα πεπαιτωμένον με ἐν πολλῇ κακίᾳ ἀνακαινίσαι θέομαι.

Παῦσον τῆς ἐμῆς πολυδύνου πᾶσαν καρδίας τὴν κάκωσιν, Μητέρα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ· θραῦσον δαιμόνων τὰ βέλη καὶ τὰ τόξα τῶν ἐκπολεμούντων τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Παναγία Δέσποινα, ἡ ἐλπίς μου, καὶ καταφυγή, τὰ τραύματα τῆς ἐμῆς ἰαταί ψυχῆς, τὸν νοῦν μου εἰρηνεύσον, ἵνα κατὰ χαίρων ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖά σου, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

limitatione ulla prolata, ad cujuslibet maculæ immunitatem significandam sint ex se idonea.

Ἐκ τοῦ Καθόρος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὅρθρον. **A 313** *Ex canone in Sabbato Dominica III, ad Matutinum.*

Ἦνα σε φωναῖς διαπρυσίους ἀνευφημοῦμεν, Κόρη, τὰς φωνὰς ἡμῶν ταύτας προσδέχου, καὶ Πασμὸν βρλημάτων λήψεσθαι τὸν Γλῶσσόν σου καθιχέτους.

Τέτοκας νομίμων δίχα φύσεως τὸν Πλαστοργὸν γενόμενον ἀνθρώπον, ἀφραντε· αὐτὸν οὖν δυσώπει πάντων τὰς ἀνομιὰς νῦν παρίδεις καὶ τὰ πταίσματα.

Ὡς τεκοῦσα Θεὸν ἀναμάρτητον, τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐξάλειψον ταῖς μητρικαῖς προσεβίαις σου, Θεοτόκε, καὶ σὼς ἀναδοῦντας· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἢ σὴ γεγένηται, παναγία, μήτρα, πάναγνε· ὅθεν πιστῶς ἀναδοῦ σοι· τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου καταύγασον, καὶ τρίβον τὴν εὐθείαν ὁπδεῖξον τῷ σε γνησίως μακαρίζοντι.

Ἐκ τοῦ Καθόρος διπλοῦς τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος δ', εἰς τὸν Ὅρθρον.

Σάρκα γενόμενον ἀναλλοιώτως τὸν Χριστὸν, Παρθένε, κυφορεῖς, ὃν ἔκτενως ἔχεται σαρκικῶν παθῶν ἀπαλλάξαι τοὺς προσκυνῶντας σταυρὸν ὃν καθυπέμεινε σαρξί.

Ἀρρήτον τὸ θαῦμα τῆς σῆς κυήσεως, Μητροπάρθενε· πῶς γὰρ λοχεύεις καὶ ἀγνεύεις ἐν ταυτῇ; πῶς παιδοτοκεῖς, καὶ ἀγνοεῖς πείραν ὧς ἀνδρός; ὃ εἶδεν ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐξ ἐμοῦ καινοπρεπῶς Λόγος Θεοῦ γεννηθεῖς.

Νοητὸν ὡς ἁγίασμα τὸν ἐν ἁγίοις Θεὸν ἀναπαυμένον τίκεις, ἁγία Θεομήτορ ἀγνή, πάντα τὰ πέρι τὰ ἀγιάζοντα θεῖα προσκυνῆσαι σήμερον, Παρθένε, ξύλου παναγίου, ἐν ᾧ σαρξί ἐπάγη.

Μόνῃ ἀφθόρος κύεις, μόνῃ θηλάεις βρέφος μὴ λοχεύουσα, μόνῃ τὸν Κτίστην τίκεις, καὶ Δεσπότην σου, εἰ καὶ δούλῃ καὶ Μήτηρ· σὲ, Παρθενμήτορ, ὁμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Αἱ γενεαὶ σε ἅπασαι μακαρίζουσιν, ἀγνή· Ἰησοῦς γὰρ μόνος ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς σῆς νηδύος, αὐτὸς ὡς ἐπίσταται, ἐποίησε, Κόρη, μετὰ σοῦ, Παρθένε, μεγάλα, ὃν δυσώπει σῶζεσθαι ποίμνην καὶ λαὸν σου.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὡς ἴστατο ἡ ἀμνάς σου, Ἰησοῦ, τὸν ποιμένα καὶ Δεσπότην αὐτῆς σε ὁρῶσα πικρῶς ἐπιδύρετο, καὶ σπλάγγνα κινουσα ἐπὶ σοῦ, Χριστέ, ἀνεκαλεῖτο· Τί τὸ ξένον θέαμα; ἡ ζωὴ πῶς θνήσκεις;

(49). « Quid magnum (inquit in sua *Sacra Deipara* pag. 331, P. Sylvester de Saavedra) si a peccato originali non præservavit Virginem, quæ illi Mater futura erat? Naturalis est propensio in cognatorum utilitatem, honorem et gloriam. Unde rogantibus Sinai montis abbatem piissimis monachis, cur Deus tanta, et tot contulisset homini beneficia, respondit referente Philippo

Ut te claris vocibus concelebrare possimus, Puella, suscipe has oblationes nostras, et Filium tuum precare ut debitorum nostrorum propitiatio nem recipiamus.

Peperisti, præter leges naturæ, Creatorem hominem factum, o immaculata: eundem ergo suppliciter exora, ut iniquitates et peccata universorum dimittat.

Tu quæ Deum ab omni peccati labe immunem peperisti, dele peccata nostra maternis intercessionibus tuis, o Deipara, et salva clamantes: Benedicite, opera Domini, Dominum.

B Lucis habitaculum factus est sanctissimus uterus tuus, o castissima: unde cum fide ad te proclamo: Illumina pupillas animæ meæ, et viam rectam ostende mihi dum te legitime beatam appello.

Ex canone duplici in feria III, hebdom. IV ad Matutinum.

Christum sine mutatione carnem factum, o Virgo, gestas in utero: eundem obnixè precare, ut a carnalibus passionibus liberet eos qui crucem, quam secundum carnem sustinuit, adorant.

Ineffabile est miraculum conceptionis tuæ, o Virgo Mater: quomodo enim concipis, et simul casta permanes? quomodo puerum paris, et viri experientiam prorsus ignoras? Ipse solus novit, qui supra naturam ex me, cum esset Verbum Dei, nova ratione genitus est.

Tanquam spiritale sanctuarium, Deum, qui in sanctis requiescit, paris, o sancta et casta Virgo Dei Mater: illum, inquam, qui hodie universos terræ fines sanctificat divina adoratione sanctissimæ crucis, in quam secundum carnem adactus est.

314 Sola sine corruptione concipis, sola lactas infantem, partus sordium nescia: sola edis in lucem Creatorem, et Dominum tuum; ancilla es et Mater. Te, Virgo parens, laudamus in sæcula.

D Universæ generationes te beatam dicunt, o casta, solus enim Jesus ex utero tuo natus, ut ipse novit, fecit, o Virgo Puella, magnalia tecum (49): ipsum eundem deprecare pro salute gregis et populi sui.

Ut Agna tua stans juxta crucem, vidit te in ea, o Jesus, pastorem et Dominum suum; desiebat amare, et visceribus commota super te, Christe, ita te compellabat: Quod novum spectaculum est hoc? quomodo moreris, o vita?

presbytero Dioptræ lib. III c. 3: Quia cognatus nobis et ejusdem substantiæ, ejusdem generis ac formæ, homo natus videlicet, ac proinde naturaliter deditus est ac diligit cognatos, et generis sui substantiæque. Perbellè hæc autem cadunt in sacram Deiparam, quam Dominus magnam effecit, id est omnino liberam, et quam sub tyrannido peccati originalis nunquam permisit.

salvet me damnationi obnoxium : o unicum præsidium generis humani.

Montem a lapicida intactum ; portam imperviam, sublimiorem cælo, universisque rebus creatis ; speciem Jacob ; urnam totam auream, et pontem ; et Matrem Creatoris, Virginem fideles beatificemus.

Ex canone in feria iv hebd. iii, ad Matutinum.

Incarnatum ex te, o immaculata, Verbum processit, ut primorum parentum lapsum erigeret per viscera misericordie suæ.

Dei Sapientia, domum sibi ædificans, ex te incarnata est ineffabili sui ipsius demissione, o Virgo innupta ; tu enim sola ex omnibus generationibus electa es, incorrupta in habitationem incorrupti Verbi.

Ex te, o Virgo, paupertatem nostram accepit sponte, ille qui dives est suapte natura : visibilis autem factus **312** est nobis ille qui invisibilis a supernis choris laudatur, imaginem contritam restituens propter suam bonitatem.

Ex canone in feria v hebd. iii, ad Matutinum.

Domina sancta, Christi Dei nostri Mater ; cum omnium factorem ineffabili ratione pepereris ; exora nos cum sacris apostolis assidue bonitatem illius, ut nos ab animi perturbationibus liberet, et peccatorum veniam nobis largiatur.

Lucerna inextinguibilis, thalame undequaque coruscans, Seraphim sublimior, vehiculum cherubicum, ab omni macula immunis (48), a gravissimis peccatis et periculis libera me.

Generationes generationum beatificent te, ut olim prædixisti, o divina felicitate cumulatissima : sola enim hominibus beatum Verbum peperisti, quod ex te, modo inexplicabili, corpus assumpsit.

Luce divina illumina me, o Virgo Deipara, genitrix lucis ; animæque meæ caliginem dissipa, ut beatificem te, quam universæ hominum generationes, quemadmodum antea prophetasti, beatam appellant.

Ex canone in feria vi hebd. iii, ad Matutinum.

Novum, ut infantem, peperisti o castissima, Creatorem meum ; quem deprecare, te oro, ut me multa malitia inveteratum, renovare dignetur.

Compesce, o Christi Dei Mater, malitiam cordis mei undequaque periclitantis : collide jacula demonum, et arcus oppugnantium miseram animam meam.

Sanctissima Domina, spes mea et refugium meum, medere vulneribus animæ meæ ; mentem meam pacifica ; ut et ego gaudens collaudem mirabilia tua, o Deipara semper Virgo.

(48). Universum genus maculæ tam actualis quam originalis his verbis a B. Virgine removit Josephus, cum hæc verba absolute, simpliciter, et sine

Α τὴν κατὰ κριτον, μόνῃ προστασίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν ἀδίδευστον πύλιν, τὴν ἀνωτέραν οὐρανοῦ, καὶ τῆς κτίσεως πάσης, τὴν καλλοπὴν τοῦ Ἰακώβ, τὴν στάμον τὴν πάγχρυσον, καὶ γέφυραν, καὶ Μητέρα τοῦ Κτίστου, τὴν Παρθένον μακαρίσωμεν, πιστοί.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ, Κόρη, προήλθεν ὁ Λόγος, τὴν ἐκπτώσιν, ἀγραντε, τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν διορθούμενος.

Ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ Σοφία οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη ἀπορρήτῳ συγκαταβίσει, Κόρη ἀπειρόγαμε· σὺ γὰρ μόνῃ πασῶν γενεῶν ἐκλέεξαι ἀφ' ὁμοῦ ἀφάρτου εἰς κατοικίαν Λόγου.

Ἐκ σοῦ τὴν ἡμῶν πτωχείαν, Παρθένε, θέλων ἐφόρεσεν ὁ πλουσιος τῇ φύσει· ὁρατὸς δὲ γέγονεν ἡμῖν ὁ ἀοράτως τοῖς ἄνω χοροῖς ὑμνούμενος, τὴν συντριβέϊσαν εἰκόνα ἀναπλάττων ἀγαθότητι.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἁγία Δέσποινα, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Μητέρα, ὡς τὸν ἀπάντων ποιητὴν ἀπορρήτως τεκοῦσα, ἐκέλευς, σὺν ἀποστόλοις ἱεροῖς ἐκάστῃ, τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ παθῶν ἡμᾶς λυτρώσασθαι, καὶ ἀρεσὶν ἡμῖν δοῦναι ἀμαρτημάτων.

Λυχία ἄσδεστος, νυμφὸν δόλοφτε, Σεραφίμ ὑπερτέρα, Χερουδικὴν δχημα, πανάμωμε, ἀμαρτιῶν με χαλεπῶν καὶ κινδύνων ἐλευθέρωσον.

Γενεὰ γενεῶν σε, θεομακάριστε, μακαρίζουσι, ὡς πάλαι προσεφήτησας· μόνῃ γὰρ βροτοῖς τὸν μακάριον τέτοκας Λόγον ἀπορρήτως ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Φωτὶ τῇ θεῷ με φωταγωγῆσον, ἡ τοῦ φωτός, Παρθένε, Θεοτόκε, λοχεύτρια, καὶ ψυχῆς μου τὸν ζόφον ἀπέλασον, ὅπως σε μακαρίζω, ἣν μακαρίζουσι πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γενεαί, ὡς προσεφήτησας.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς παρασκευῆς, τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, πάναγνε, τὸν Πλαστοργόν μου, ὃν δυσωποῦσα πεπαλαιωμένον με ἐν πολλῇ κακίᾳ ἀνακαινίσαι θέομαι.

Παῦσον τῆς ἐμῆς πολυωδύνου πᾶσαν καρδίας τὴν κάκωσιν, Μήτηρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ· θραύσον δαιμόνων τὰ βέλη καὶ τὰ τόξα τῶν ἐκπολεμούντων τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Παναγία Δέσποινα, ἡ ἐλπίς μου, καὶ καταφυγὴ, τὰ τραύματα τῆς ἐμῆς ἰασαι ψυχῆς, τὸν νοῦν μου εἰρηνεύσον, ἵνα κατὰ χαίρων ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖά σου, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

limitatione ulla prolata, ad cuiuslibet maculæ immunitatem significandam sint ex se idonea.

Ἐκ τοῦ Κανόνης τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὅρθρον. **A 313** *Ex canone in Sabbato Dominica III, ad Matutinum.*

Ἰνα σε φωναῖς διαπρυσίως ἀνευφημοῦμεν, Κόρη, τὰς φωνὰς ἡμῶν ταύτας προσδέχου, καὶ Πασμὸν βρλημάτων λήψεσθαι τὸν Υἱόν σου καθικέτευε.

Τέτοκας νομίμων δίχα φύσεως τὸν Πλαστοργὸν γενόμενον ἄνθρωπον, ἀχραντε· αὐτὸν οὖν δυσώπει πάντων τὰς ἀνομιὰς νῦν παριδεῖν καὶ τὰ πταίσματα.

Ὡς τεκούσα Θεὸν ἀναμάρτητον, τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐξάλειψον ταῖς μητρικαῖς πρεσβείαις σου, Θεοτόκε, καὶ σῶς ἀναδοῶντας· Εὐλόγεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἢ σὴ γεγένηται, παναγία, μήτρα, πάναγνε· ὅθεν πιστῶς ἀναδοῶ σοι· τὰς χάρας τῆς ψυχῆς μου καταύγασον, καὶ τρῖβον τὴν εὐθείαν ὁπδεδίξον τῷ σε γνησίως μακαρίζοντι.

Ἐκ τοῦ Κανόνης διπλοῦς τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος δ', εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἐάρκα γενόμενον ἀναλλοιώτως τὸν Χριστὸν, Παρθένε, κυοφορεῖς, ὃν ἔκτανως ἰκέτευε σαρκικῶν παθῶν ἀπαλλάξαι τοὺς προσκυνοῦντας σταυρὸν ὃν καθυπέμεινε σαρκί.

Ἀρρήτον τὸ θαῦμα τῆς σῆς κυήσεως, Μητροπάρθενε· πῶς γὰρ λοχεύεις καὶ ἀγνεύεις ἐν ταυτῇ; πῶς παιδοτοκεῖς, καὶ ἀγνοεῖς πείραν ὧς ἀνδρός; ὃ εἶδεν ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐξ ἐμοῦ καινοπρεπῶς Λόγος Θεοῦ γεννηθείς.

Νοητὸν ὡς ἁγίασμα τὸν ἐν ἁγίοις Θεὸν ἀναπαυμένον τίκεις, ἁγία Θεομητορ ἀγνή, πάντα τὰ πέριπα ἀγιάζοντα θεῖα προσκυνῆσαι σήμερον, Παρθένε, ξύλου παναγίου, ἐν ᾧ σαρκὶ ἐπάγη.

Μόνῃ ἀφθορὸς κύεις, μόνῃ θηλάξεις βρέφος μὴ λοχεύουσα, μόνῃ τὸν Κτίστην τίκεις, καὶ Δεσπότην σου, εἰ καὶ δούλῃ καὶ Μήτηρ· σὲ, Παρθενομητορ, ὀνομαζομένης αἰῶνας.

Αἱ γενεαὶ σε ἅπασαι μακαρίζουσιν, ἀγνή· Ἰησοῦς γὰρ μόνος ὁ τεχθείς ἐκ τῆς σῆς νηδύος, αὐτὸς ὡς ἐπίσταται, ἐποίησε, Κόρη, μετὰ σοῦ, Παρθένε, μεγαλεῖα, ὃν δυσώπει σῶζεσθαι ποίμνην καὶ λαὸν σου.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὡς ἴστατο ἡ ἀμνάς σου, Ἰησοῦ, τὸν ποιμένα καὶ Δεσπότην αὐτῆς σε ὀρώσα πικρῶς ἐπωδύρετο, καὶ σπλάγγνα κινούσα ἐπὶ σοῦ, Χριστέ, ἀνεκαλεῖτο· Τί τὸ ξένον θέαμα; ἡ ζωὴ πῶς θνήσκεις;

(49). « Quid magnum (inquit in sua *Sacra Deipara* pag. 331, P. Sylvester de Saavedra) si a peccato originali non præservavit Virginem, quæ illi Mater futura erat? Naturalis est propensio in cognatorum utilitatem, honorem et gloriam. Unde rogantibus Sinai montis abbate piissimis monachis, cur Deus tanta, et tot contulisset homini beneficia, respondit referente Philippo

Ut te claris vocibus concelebrare possimus, Puella, suscipe has oblationes nostras, et Filium tuum precare ut debitorum nostrorum propitiatio nem recipiamus.

Peperisti, præter leges naturæ, Creatorem hominem factum, o immaculata: eundem ergo suppliciter exora, ut iniquitates et peccata universorum dimittat.

Tu quæ Deum ab omni peccati labe immunem peperisti, dele peccata nostra maternis intercessionibus tuis, o Deipara, et salva clamantes: Benedicite, opera Domini, Dominum.

B Lucis habitaculum factus est sanctissimus uterus tuus, o castissima: unde cum fide ad te proclamo: Illumina pupillas animæ meæ, et viam rectam ostende mihi dum te legitime beatam appello.

Ex canone duplici in feria III, hebdom. IV ad Matutinum.

Christum sine mutatione carnem factum, o Virgo, gestas in utero: eundem obnixè precare, ut a carnalibus passionibus liberet eos qui crucem, quam secundum carnem sustinuit, adorant.

Ineffabile est miraculum conceptionis tuæ, o Virgo Mater: quomodo enim concipis, et simul casta permanes? quomodo puerum paris, et viri experientiam prorsus ignoras? Ipse solus novit, qui supra naturam ex me, cum esset Verbum Dei, nova ratione genitus est.

Tanquam spiritale sanctuarium, Deum, qui in sanctis requiescit, paris, o sancta et casta Virgo Dei Mater: illum, inquam, qui hodie universos terræ fines sanctificat divina adoratione sanctissimæ crucis, in quam secundum carnem adactus est.

314 Sola sine corruptione concipis, sola lactas infantem, partus sordium nescia: sola edis in lucem Creatorem, et Dominum tuum; ancilla es et Mater. Te, Virgo parens, laudamus in sæcula.

Universæ generationes te beatam dicunt, o casta, solus enim Jesus ex utero tuo natus, ut ipse novit, fecit, o Virgo Puella, magnalia tecum (49): ipsum eundem deprecare pro salute gregis et populi sui.

Ut Agna tua stans juxta crucem, vidit te in ea, o Jesus, pastorem et Dominum suum; debebat amare, et visceribus commota super te, Christe, ita te compellabat: Quod novum spectaculum est hoc? quomodo moreris, o vita?

presbytero Dioptræ lib. III c. 3: Quia cognatus nobis et ejusdem substantiæ, ejusdem generis ac formæ, homo natus videlicet, ac proinde naturaliter deditus est ac diligit cognatos, et generis sui substantiæque. Perbelle hæc autem cadunt in sacram Deiparam, quam Dominus magnam effecit, id est omnino liberam, et quam sub tyrannide peccati originalis nunquam permisit.

Ex duplici canone in feria v mediæ hebdomadæ, A Ἐκ τοῦ κανόνος διπλοῦς τῆς πέμπτης τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Maria, venerandum Domini receptaculum, erige nos collapsos in chaos gravissimæ desperationis, et peccatorum, et tribulationum: tu enim salus es peccatorum, et auxilium, et forte præsidium, et salvos facis servos tuos.

Mater boni Dei, bonam fac animam meam, quam Malignus mala consuetudine depravavit, misere incrans me: ut te causam salutis laudibus semper celebrem, quæ plurima laude es dignissima.

Peperisti, o Puella, sine viri opera, ab omni labe immunis, Deum, qui pugillo continet fines terræ, et omnibus est antiquior.

Patris sinu non derelicto, in sinu Virginis reclinatus es propter inclinationem humani generis, ejus similitudinem accepisti propter viscera misericordiæ tuæ: unde te homines laudamus in sæcula.

Tu, quæ gaudium concepisti ad vocem archangelii, abole nunc mœrorem cordis mei, qui corrumpit animam **315** meam: et da mihi, o casta, luctum gaudii effectorem; ut in futuro sæculo divinam consolationem invenire possim.

Te gloriosam ac solam Deiparam, quæ Verbum incomprehensibile in tuo ventre continuisti, et secundum carnem peperisti, hymnis magnificamus.

Ex canone feria vi hebd. mediæ in adorationem venerandæ crucis.

Cum te, o Fili, ineffabili modo peperisti, dolores partus effugi; nunc autem tota doloribus repleta sum: video enim te tanquam malefactorem in ligno suspensum, qui terram absque ullo fulcimento suspendisti. Ita castissima illacrymans loquebatur.

Cum vitam in cruce mortuam Virgo veneranda vidisset, cordis dolorem cohibere non valens, tota commovebatur et exclamabat: Hei mihi, Fili mi! quid tibi populus prævaricator et iniquus retribuit?

Ex utero virginali te peperisti, o Fili, et nunc videns te in ligno suspensum, conturbor et hæreo, et altitudinem mysterii, et multorum judiciorum tuorum profunditatem non comprehendo. Ita castissima exclamabat; quam nos vocibus incessabilibus tanquam Dei Matrem beatificemus.

Cum videres in cruce illum qui, propter bonitatem suam, ex te, o Immaculatissima, incomprehensibili ratione natus est, vulnerabantur viscera tua, ac dicebas: Hei mihi, divine Fili? quomodo pro omnibus dolore cruciaris? Pietatem tuam adoro; sit tibi gloria.

Da nobis vires, o casta, ut ab omni malitia jejuniemus, et ut a pravis malisque actionibus semper abstinemus: virtutem nobis concede tu, quæ es omnium hominum præsidium.

316 Mentis meæ angustias dilata intercessionem tuam, o Domina, quæ universas insidiarum vias hostis hos oppugnantis coangustasti, et per angu-

Μαρία, τὸ σεπτὸν τοῦ Δεσπότης δοχεῖον, ἀνάστησον ἡμᾶς πεπτωκότας εἰς χάος δεινῆς ἀπογνώσεως, καὶ πταισμάτων, καὶ θλίψεων· σὺ γὰρ πέφυκας ἀμαρτωλῶν σωτηρία καὶ βοήθεια, καὶ κραταῖα προστασία, καὶ σῶσις τοὺς δούλους σου.

Μῆτερ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀγάθυνόν μου τὴν ψυχὴν, ἣν ὁ Πονηρὸς συνηθεῖα πονηρᾷ ἐκάκωσεν, ἀθλίως δολέσας με, ὅπως ὡς αἰτίαν σωτηρίας ὕμολογῶ σε αἰ τὴν πολυμήνητον.

Ἐκύησας, Κόρη ἀνάνδρε, Θεόν, πανάμωμε, τὴν κατέχοντα δρακὶ τὰ πέρατα, καὶ πάντων ἀρχαιότερον.

B Κόλπῳ οὐκ ἐκτὰς τῶν πατρῶων ἐν κόλπῳ ἀνεκλήθης Παρθένου, ἐπ' ἀνακλήσει τοῦ γένους, οὐ ἐφόρεσας διὰ σπλάγχνα, Ἰησοῦ, τὸ δμοῖωμα. Ὅθεν σε ὑμνοῦμεν βροτοὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Χαρὰν συλλαβοῦσα τοῦ ἀρχαγγέλου τῇ φωνῇ, τῆς ἐμῆς νῦν καρδίας τὴν λύπην ἀφάνισον τὴν ψυχοφθόρον, καὶ ὀδοῦ, ἀγνῆ, χαροποιὸν πένθος, ὅπως εὖρω ἐκεῖ τὴν θείαν παράκλησιν.

Σὲ τὴν ἐνδοξον καὶ μόνην Θεοτόκον, τὴν τὸν ἀχώρητον Λόγον ἐν γαστρὶ χωρήσασαν καὶ τεκοῦσαν σαρκὶ ὕμνοις μεγαλύνομεν. Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ προσκύνησιν.

C Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς μέσης ἑβδομάδος εἰς προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Ὅτε σε, Τέκνον, ἀπορρήτως ἔτεκον, ὠδίνας ἐφυγον, καὶ πῶς νυνὶ δυνὼν πεπλήρωμαι; ὁρῶ γάρ σε κρεμάμενον ὡς κακουργὸν τῷ ξύλῳ, τὴν γῆν ἀστέτως κρεμάσαντα, ἔλεγεν ἡ πάναγνος κλαίουσα.

Νευχωρμένῃ τὴν ζωὴν ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσα, καὶ μὴ φέρουσα τῶν σπλάγγων τὸν πόνον, ἰδονεῖτο ἡ σεμνὴ Παρθένος ἀνακράζουσα· Οἱ μοι, Υἱέ μου, τί σοι δῆμος ἀνόμων ἀπέδωκεν;

Παρθενικῆς, Τέκνον, ἐκ μήτρας σε ἔτεκον, καὶ ὥρῳ ξύλῳ σε κρεμάμενον ἐξαπορῶ, καὶ οὐ συνορῶ ὕψος τοῦ μυστηρίου, καὶ βάθος πολλῶν κριμάτων σου, ἡ πάναγνος ἔδξα, ἦν φωναῖς ἀσιγήτοις ὡς Μητέρα Θεοῦ μακαρίζωμεν.

Ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν δι' ἀγαθότητα ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὑπὲρ νοῦν τεχθέντα, ἐτιτρώσκου τὰ σπλάγχνα καὶ ἔλεγες· Οἱ μοι, θεῖον Τέκνον, πῶς ὑπὲρ πάντων ὀδυῖσαι; προσκυνῶ σου τὸ εὐσπλαγχνον· Κύριε, σοὶ ἡ δόξα.

Νηστεύειν ἡμᾶς, ἀγνῆ, κακίας πάσης ἐπίσχυσον, καὶ φαῦλῶν καὶ πονηρῶν ἀπέχεσθαι πράξεις ἀεὶ ἐνδυνάμωσον, προστασία πάντων τῶν ἀνθρώπων χρηματίζουσα.

Νόός μου τὴν στενώσιν τῇ σῇ πρεσβεῖα πλάτυνον, Δέσποινα, ἡ στενώσασα πάσας τὰς μεθοδεῖας τοῦ πολεμήτορος, καὶ δι' ὁδοῦ με στενῆς κατευδω-

σον πρὸς πλατυσμὸν τῆς ζωῆς βαδίζειν, Μήτηρ A

stam viam feliciter deduc me, ut ad latitudinem vitæ perveniam, o Dei mater.

Νῦν ὡς ἀνρίον ἀκκον καθορῶ σε κρεμάμενον, καὶ ὑπὸ ἀνόμων τῷ σταυρῷ πηγνύμενον, γιὰ μου προάναρχε, τοῖς ὁδυμοῖς συγκόπομαι καὶ ταῖς μητρικαῖς περιστατοῦμαι ὀδύναϊς, ἡ πάναγνος ἑβδα, ἦν φωναῖς ἀσιγήτοις ὑμνοῦμεν καταχρῶς, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Cum videam te nunc, o Fili mi æterne, tanquam agnum innocentem suspensum, et pro iniquis in cruce confixum, disruciore querelis, et doloribus maternis circumdor : clamabat castissima, quam vocibus assiduis debite laudamus in sæcula.

Φθορᾶς σε δίχα τέτοκα ἐκ γαστρὸς, πρὸ αἰώνων Πατὴρ ὃν ἐγέννησε, καὶ πῶς φθορεῖς ἀνθρώποι σπαρτάτουσι σε, γιὰ, καὶ τὴν πλευρὰν ὀρύττουσι λόγχῃ, καὶ τὰς χεῖρας· σὺν τοῖς ποσὶν ἡλούσιν ἀπανθρώπως; ἡ πάναγνος ἑβδα, ἦν ἐπαξίως μεγαλύνωμεν.

Sine corruptione ex utero te peperit, o Fili, quem Pater ante sæcula generavit : et quomodo homines corruptibiles te dilacerant ; et lancea latus tuum perfodiunt, et manus ac pedes inhumaniter clavis configunt? Ita castissima exclamabat : quam nos pro merito magnificemus.

Ἐκ τοῦ Κανόνης τοῦ Σαββάτου τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone in Sabbato mediæ hebdomadæ, ad Matutinum.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος ζητῶν θεῶσαι τὸν ἀνθρώπον, ἀγνή, ἐκ σοῦ σαρκούται καὶ βροτὲς ὁρᾶται, ὃν ἀπαύστως δυσώπει, εὐραῖν ἡμᾶς ἔλαιο; ἐν καιρῷ τῆς ἀπολογίας.

Verbum Dei divinum volens hominem deificare, ex te, o casta, incarnatum est, et homo apparuit : quem sine cessatione deprecare, ut in tempore reddendæ rationis, misericordiam invenire possimus.

Σὲ τὴν μόνην ἀγαθὴν ἐκδυσωπούμεν, Παρθένη, κεκακωμένους ἡμᾶς ἀγάθουν, καὶ ἐκτενῶς τὸν Χριστὸν δυσώπει φύσει ὄντα ἀγαθόν, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν τὰ ἀγαθὰ πράττοντας ἀποπληρῶσαι ἡμᾶς ὁμολογούντας αὐτόν.

Te solam bonam deprecamur, Virgo, ut nos malitia infectos, bonos efficias ; et impense Christum exores, qui natura bonus est ; quatenus abstinentiæ tempus in bonis operibus explere possimus, eundem Christum collaudantes.

Τὸν σταυρὸν Χριστοῦ τὸν τίμιον, Θεοτόκε ἀγνή, βλέψαντας, καὶ ἐκ καρδίας προσκυνήσαντας ἡμᾶς, ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Δεσπότην ἀξίωσον πρεσβείαις ἰδεῖν καὶ τὰ πάθη τὰ σεπτὰ αὐτοῦ, παθῶν κακαθαριζέμενους.

Dum pretiosam Christi crucem intuemur, et ex corde adoramus ; precibus tuis apud Dominum dignos nos effice, o casta Deipara, ut venerandas illius passionibus nostris purificati, intelligere possimus.

Σαρκὸς μου τὰς κινήσεις ἀπονέκρωσον, ἡ Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκούσα ὑπὲρ νοῦν, καὶ παράσχου φωτισμὸν τῇ διανοίᾳ μου, ἀγνή; νεφέλῃ οὐσα φωτός.

Tu, quæ Deum in carne, intelligibili ratione peperisti, carnis meæ commotiones mortifica ; et concede 317 menti meæ illustrationem, cum sis, o casta, nubes lucis.

Ἐκ τοῦ Κανόνης τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone in feria II Dominicæ v, ad Matutinum.

Τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου, καὶ τὸ ὑπὲρ λαμπρὸν τὸ τῆς ἀγνείας σου ὃ Γαβριὴλ καταπλάγεις ἑβδα σοι, Θεοτόκε· Ποῖόν σοι ἐγκώμιον προσαγάγω ἐπαξίον; τί δὲ ὀνομάσω σε, ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι. Διὸ, ὡς προσετάγην, βοᾷ σοι· Χαῖρε, ἡ κεχαριτωμένη.

Virginitatis tuæ pulchritudine, et immenso castitatis tuæ splendore obstupefactus Gabriel, clamabat ad te Dei para : Quo te encomio digne celebrare possim : et quo te nomine appellem prorsus ignoro, et mente excedo : propterea, juxta id quod imperatum est mihi, exclamo ad te : Ave, gratia plena.

Πολύνουμε Κόρη, χαίροις, ἀγία Παρθένη, Θεοκυῖστορ Μαρία, τῶν πιστῶν καύχημα, κατάρως λύτρωσις, κλίμαξ ἐπουράνιος, ἀκατανόητον θαῦμα, βάτε ἀκατάφλεκτε, γῇ ἀγεώργητε.

Salve, multis nominibus celebrata Puella ; sancta Dei Genitrix Maria, fidelium gloria, maledictionis redemptio, scala cælestis, miraculum omni intellectu superius, rubus incombustus, terra nunquam aratro proscissa.

Ἡ μετὰ τόκον ἀφθορὸς μέινασα, πανάμωμε, λύτρωσαι, δεόμεθα, ἀγνή, καταφθορᾶς τοὺς δούλους σε πιστῶς τοὺς μελικοῦντας ἐν ὁμονοίᾳ ψυχῆς· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα.

O purissima atque castissima, quæ post partum incorrupta permansisti, redime, te precamur, a corruptione servos tuos, qui fideliter concinunt unanimi consensu : Benedicite, opera, etc.

Μετὰ μαρτύρων, μετὰ προφητῶν τὴν τεκοῦσάν σε, μετὰ ὁσίων πάντων, Χριστὲ, δυσωπούσαν πρόσδεξαι δει, ὑπὲρ δούλων τῶν παροργισάντων σε τὸν μόνον φιλόνητον Δεσπότην, ὃν ἐπουράνιαι τάξεις τρέμουν.

Genitricem tuam semper suscipe, Christe, cum martyribus, prophetis, atque omnibus sanctis te deprecantem pro servis tuis, qui ad iracundiam provocaverunt te Dominum placabilissimum solum amatorem hominum, et omnipotentem, quem cælestes exercitus contremiscunt.

Ex canone in feria III hebdomadae, v, ad Matutinum. A *Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.*

Divinum Verbi tabernaculum facta es, o sola castissima Virgo Mater, quæ puritate angelos superasti; me super omnes carnalibus peccatis foedatum emunda intercessionibus tuis, o veneranda; divinis irrigationibus præbens magnam misericordiam.

Requievit in te Christus, o sola benedicta, atque ex te carnem suam suscepit.

Miserationum tuarum stillicidiis, o semper Virgo inviolata, **319** passionum cordis mei sordes, emunda, donans mihi lacrymarum canales, quibus anima mea purificetur.

Animam meam passionum voluptuosarum nigredine obtenebratam, illumina, o casta, quæ lucem peperisti, ut cum fide semper magnificem te.

Ex canone in feria IV hebdomadae, v, ad Matutinum. B *Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.*

Cum videres, o veneranda, illum qui ex puris sanguinibus tuis corpus acceperat, atque ex te modo inexcogitabili natus fuerat, suspensum in ligno in medio malefactorum, visceribus discruciaris, et materno affectu plorans clamabas: Hei mihi, Fili mi! quæ est hæc divina atque ineffabilis dispositio tua, per quam plasma tuum vivificasti? misericordiæ tuæ viscera collaudo.

Porta salutaris, pons deducens ad Deum; Christianorum præses, Domina castissima; me vitæ calamitatibus circumdatum, fluctibusque jactatum, gubernas, o Puella.

O Dei genitrix castissima, animæ meæ vulnera, et peccati cicatrices abole, exsiccans atque exurens fontibus e latere Filii tui manantibus, et purificans fluentis quæ ex ipso procedunt: ad te enim vocem attollo, et ad te confugio, et te invoco gratia plenam.

Concepisti, o Virgo, sine semine, eum qui universa creavit, Verbum Dei, absque voluntate carnis: absque corruptione peperisti, et absque doloribus, qui cæteras matres invadunt: propterea te Deiparam lingua et corde confitentes, magnificamus.

Ex canone in feria VI hebdomadae, v ad Matutinum.

Cum videret te castissima in cruce sublatam, ejulabat corde vulnerata, ac dicebat: Propter viscera misericordiarum tuarum, Domine, pati voluisti, præbens omnibus impassibilitatem.

319 Urnam te, divinum Deitatis manna continentem agnovimus, o Puella; arcam, et mensam, et candelabrum, thronum Dei et palatium, et pontem ad divinam vitam traduentem eos qui concipiunt: Benedicat omnis creatura Dominum, etc.

O Domina universis sublimior, fac me passionum malitia superiorem, dum te verissimam Deiparam glorifico, et partum tuum hymnis celebros, o immaculata, Deo charissima, incomprehensibiliter honoratum.

Θεῖα γέγονας σκηνὴ τοῦ Λόγου, μόνη πάναγνε Παρθενομήτορ, τῇ καθαρότητι ἀγγέλους ὑπεράρασα, τὸν ὑπὲρ πάντας ἐμὲ βερυπωμένον σαρκὸς πλημμελήμασιν ἀποκάθαρον πρεσβείαις σου, τοῖς ἑσθίοις νάμασι παρέχουσα, σεμνὴ, τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐπανεπαύσατο Χριστὸς ἐν σοὶ τῇ μόνῃ εὐλογημένῃ, καὶ σὰρκα τὴν ἑαυτοῦ ἐκ σοῦ ἐφόρεσεν.

Τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ βάνισιν, Ἀειπάρθενε ἀμύλυντε, τοὺς μολυσμοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς καρδίας μου ἀπόπλυνον, δακρύων ὄχτους μοι παρεκτικούς καθάρσεως ψυχικῆς διωρουμένην.

Τὸν ἐξ αἱμάτων σου ἀγνὼν σωματωθέντα, καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν ἐκ σοῦ, σεμνὴ, τεχθέντα, ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον μέσον τῶν κακούργων ὀρώσα, τὰ σπλάγχνα ἡλγεις, καὶ μητρικῶς θρηνοῦσα ἑδῶς· Οἱ μοι, τέκνον, τίς ἡ θεία καὶ ἀφαντος οἰκονομία σου, δι' ἧς ἐζώσας τὸ πλάσμα σου; ἀνυμνῶ σου τὸ εὐσπλαγχνον.

Ἡ σωτήριος πόλη, ἡ πρὸς θεὸν γέφυρα, πᾶσι Χριστιανῶν ἡ προστάτις, πάναγνε, Δέσποινα, περιστατούμενον ταῖς συμφοραῖς με τοῦ βίου καὶ κλυδωνιζόμενον, Κόρη, κυβέρνησον.

Θεογεννήτορ πάναγνε, τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὰς οὐλὰς ἐξέλειψον, πηγαῖς ἀποσμήγουσα ταῖς ἐκ πλευρᾶς τοῦ τόκου σου, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα βεβήροις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω, καὶ σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν κεχαριτωμένην.

Συνέλαβες, Παρθέने, δίχα σπορᾶς τὸν τὰ σύμπαντα δημιουργήσαντα Λόγον Θεοῦ ἀνευ θελημάτων τῶν τῆς σαρκὸς, ἀνευ φθορᾶς δὲ τέτοκας, ἀνευθεν ὠδίνων τῶν μητρικῶν· διὸ σὲ Θεοτόκον καὶ γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὁρῶσά σε ἐν σταυρῷ ἡρτημένον ἡ παναγία, ἡλόλαζε τετρωμένη τὰ σπλάγχνα καὶ ἔλεος· Διὰ σπλάγχνα, Κύριε, σὼν οἰκτιρμῶν παθεῖν ἡνέσχου, πᾶσι παρέχων ἀπάθειαν.

Στάμνον σε τὸ θεῖον μάννα κεκτημένην τῆς Θεότητος ἔγνωμεν, Κόρη, κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, καὶ λυχνίαν, θρόνον Θεοῦ, καὶ παλάτιον, γέφυραν μεταγούσαν πρὸς θείαν ζωὴν τοὺς ἀναμέλποντας· Εὐλογεῖτω ἡ πᾶσα κτίσις τὸν Κύριον.

Πάντων ὑπερτέρα, Δέσποινα, τῆς τῶν παθῶν κακίας δεῖξον ὑπέρτερον τὸν δοξάζοντα παναληθῆ σε Θεοτόκον, καὶ ὑμνοῦντα τὸν τόκον σου, ἄχραντε, τὸν ἀκαταλήψια, θεοχαρίτωτε, τιμώμενον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος ε', Α
εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone in Sabbato hebdomadae v, ad Matutinum.

Tu quæ sola es omni laude dignissima, iis qui te fideliter laudant, precare ut concedatur peccatorum remissio, et divinorum charismatum distributio, et Verbum sanctissimum exora.

Ἡ τοῦ νόμου τὸν Δοτῆρα, Ἀειπάρθενη κυήσασα, ἰκέτευε τὰς ἀνομίας ὑπεξῆραι πάσας ἐν καιρῷ τῷ νῦν ἐνεστώτι τοῖς καλῶς προαιρουμένοις ἐξασκεῖν θείας νηστείας σπουδῇ.

Ἰκεταῖς οἰκτιρῶν τῆς κυήσας σε, καὶ ἁγίων μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων σου, φώτισον ἡμῶν τὰς ψυχὰς τοῦ δοξάζειν σε ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φωνῇ ἀγγέλου βουλῆς τὸν Ἀγγελοῦ τῆς τοῦ Πατρὸς ἀρρήτως Θεὸν, Θεοτόκε, ἐκύησας· τὰς φωνὰς οὖν τῶν δούλων σου πρόσδεξαι, ἃς ἐν τῇ τῆς νηστείας χρίνῃ προσάγομεν, καὶ ταύτας προσάγαγε Θεῷ, ὥσπερ θυμίαμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῶν Βαῶν, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone in feria iii in Ramis Palmarum, ad Matutinum.

Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ τοῦ Γαβριὴλ προσηγορία πρὸς τὴν Παρθένον γέγονεν· ἤκουσε γὰρ τὸ, Χαῖρε, οὐκ ἀπέφυγε τὸν ἀσπασμὸν, οὐκ ἐδίστασε ὡς ἡ Σάρρα ἐν τῇ σκηνῇ, ἀλλ' οὕτως ἔλεγεν· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένειτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

Χαῖρε, σὸι βῶμεν, τῇ κυήσας τὴν χαράν, ἡ κεχαριτωμένη Θεοτόκε Παρθένη, Θεὸν ὃν ἔτικας δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων καὶ φθορᾶς τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε ἀεὶ.

Παναγία Παρθένη, σύ με διάσωσον, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας γενοῦ βοηθία, ἡ τὸν θελήτην τοῦ ἔλεους κυήσασα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐκ σοῦ, Παρθένη θεοχαρίτωτε, τοῖς ἐν νυκτὶ παθῶν κεκρατημένοις ἀνέτειλε τοῦ φωτὸς καὶ εἰρήνης Χριστὸς χορηγός, τὴν ἐξ ἀπροσεξίας λύων παρδάσιν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῖν σαφῶς δωρούμενος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦ τῆς τετάρτης τῶν Βαῶν, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone duplici in feria iv in Ramis Palmarum, ad Matutinum.

Τῷ τιμῇ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου φυλαττόμενοι, Δέσποινα ἀγνή Θεοτόκε, πᾶσαν προσβολὴν τοῦ πολέμου ἀπαντες βεβήκως ἐκτρεπόμεθα· διό σε καταχρέως δοξάζομεν ὡς Μητέρα τοῦ φωτὸς καὶ μόνην ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Μὴ φληγεῖσα τῷ πυρὶ τῆς Θεότητος, ἀγνή, κατὰ φλέγον μου τὰς ὀλῶδεις ὁρμάς τῶν παθῶν, ὅπως πιστῶς, ἀγνή, δοξάζω σε.

Παρθενομῆτορ ἀχραντε, ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, ἐξ ἧς Χριστὸς ἀνέτειλε, τὸ ζωφόρον ἄνθος τῶν γηγενῶν, δι' ἧς ἐλυτρώθημεν φθορᾶς καὶ θνητότητος, σὲ ὀμνοῦμεν πάντας, ἀγνή.

Ἐν σοί, Παρθένη ἀγνή, ἐθεωρήθησαν πᾶσαι τοῦ Θεοῦ αἱ ποιεῖαι, τοῦ φυλάξαντος τὴν σὴν ἀγνεῖαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην σαφῶς εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἰδοὺ πᾶσαι γενεαὶ μακαριζομέναι σε, ἀχραντε, τὰ μεγαλεῖα τὰ σὰ καθορῶντες· σὺ γὰρ τίκεις ὑπερφῶς τὸν τοῦ κόσμου παντός Ποιητὴν, Θεὸν ὄντα καὶ βροτόν.

Virgo perpetua, quæ legis Datorem genuisti, eundem precare, ut e medio tollat omnes iniquitates eorum, qui presenti tempore in divino jejunio sese sollicitè exercere deliberant.

Deprecationibus Genitricis tuæ, o misericors, et sanctorum martyrum et apostolorum tuorum, illumina animas nostras, ut glorificemus te in exultatione animi per sæcula universa.

Ad vocem angeli Angelum consilii Patris ineffabiliter concepisti, o Deipara: voces ergo suscipe servorum tuorum, quas jejunii tempore offerimus, easque tu Deo offer, instar thymiamatis.

Principium salutis fuit allocutio Gabrielis ad Virginem: audivit enim, Ave. Non refugit salutationem; non dubitavit ut Sarra in tabernaculo; sed ita dixit: « Ecce 320 ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. »

At te clamamus, Gaude, quæ gaudium concepisti, o gratia plena Deipara Virgo: Deum, quem peperisti, deprecare, ut liberet a periculis et corruptione eos qui te assidue concelebrant.

Virgo sanctissima, tu me salvum fac, et meæ infirmitatis esto auxilium, quæ misericordiæ amatorem concepisti, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Ex te, o Virgo Deo charissima, iis qui in nocte passionum detinebantur, exortus est auctor lucis et pacis Christus, transgressionem ex negligentia ortam diluens, et manifeste nobis redemptionem dilargiens.

Pretiosa Filii tui cruce custoditi, Domina casta Deipara, omnem hostis impetum facile omnes evitamus: propterea te pro debito glorificamus tanquam Matrem lucis, atque unicam spem animarum nostrarum.

O casta, quæ a Divinitatis igne nequaquam combusta es, combure materiales affectus passionum mearum, ut cum fide, o casta, te glorificem.

Virgo Mater immaculata, virga Jesse, ex qua Christus exortus est, flos, qui vitam protulit terrigenis; per quam redempti sumus a corruptione et mortalitate; te universi, o pura, collaudamus.

In te, Virgo casta, conspectæ sunt omnes viæ Dei, qui conservavit puritatem tuam post partum manifeste sigillatam in omnia sæcula.

Ecce omnes generationes beatam te dicimus, o inviolata, magnalia tua contemplantes: tu enim supernaturaliter paris universis Conditorum Deum et hominem.

Inter mulieres tu sola speciosa facia es, o casta A
omni miraculo superior, quæ pulcherrimum Ver-
bum concepisti. **321** Ipsum ergo deprecare, ut
formosam reddat deformitatem cordis mei.

Puerperam virginem quis audivit, et matrem
sine viro? Tu efficis hujuscemodi prodigium, Ma-
ria: sed dicito mihi, quomodo? Ne scruteris pro-
funda divini partus mei. Verissimum est hoc; sed
ab humana mente comprehendere non potest.

Ex canone in feria v, in Ramis Palmarum, ad Ma-
tutinum.

Animæ meæ passiones dolorificas et carnis meæ
morbos velociter cura, o purissima: mentis meæ
siste instabilitatem; et fac me dignum ut cum
tranquillitate animi offeram puras preces Regi om-
nium, et exorem pro remissione lapsuum meorum,
o Deipara.

Ex te divina scaturivit aqua immortalitatis et
vitæ, o Dei Genitrix purissima et castissima; per
quam, bibentes a mortifera siti liberantur.

Te lucis portam fulgidam vidit Propheta, o pu-
rissima: lucis enim datorem nobis similem factum
ineffabili ratione peperisti, quem superexaltamus
in universa sæcula.

In duabus voluntatibus et essentiali peperisti no-
bis unigenitum Filium Patris, o Puella immaculata,
hominem factum, ut nos ille supremus Deus divinæ
naturæ participes efficeret.

Ex canone in feria vi, in Ramis Palmarum ad C
Matutinum.

O Virgo purissima, Mater Christi Dei, gladius
pertransivit sanctissimam animam tuam, cum cru-
cifixum voluntarie Filium et Deum tuum aspiceres;
quem ne cesses, o benedicta, rogare, ut nobis tem-
pore jejunii peccatorum indulgentiam largiatur.

Misericordiæ tuæ stillicidiis irriga, o immacula-
tissima (50), **322** cor meum flamma peccati lique-
factum; et extinctam cordis mei lucernam, tu quæ
es porta lucis, accende.

Sacræ prophetarum voces te prædicant symbolice,
o Virgo, portam, et montem, et tabernaculum san-
ctum: lucis nubem, ex qua sedentibus in tenebris
et umbra exortus est sol, unicus lucis dator.

Tremendus est partus tuus, o Deipara Mater D
Christi: propterea beatam te fideliter appellamus,
et venerabiliter glorificamus generationes generatio-
num in sæcula. Amen.

(50) Cum vox immaculatæ et multo magis im-
maculatissimæ, æque ac vox virginittatis innocen-
tiam quamdam nunquam labe opposita contamina-
tam sonet, perspicuum est S. Josephum, dum Vir-
ginem absolute immaculatam, atque immaculatissi-
mam toties nominavit, voluisse nunquam ullam
ei inexistisse peccati maculam, ac proinde nec ori-
ginalem quidem, quæ leterrima est atque mortalis.
Unde ex mea sententia, non bene aliqui, qui Vir-
ginem quidem recte dici immaculatam admittunt,

Ἐν γυναιξὶ σὺ μόνῃ ὠραιώθης, ὡ ὑπερθαύμαστα
ἀγνή, ὠραϊσάτοιο τὸν Λόγον ἀποκυήσασα, τὸν ὑπὲρ
πάντας φανέντα βροτοῦς ὠραῖον. Αὐτὸν οὖν ἐκδυώ-
πει τὸ εἰδεχθῆς καθωραῖσαι, Παρθένε, τῆς καρδίας
μου.

Παιδοτόχον παρθένον τίς ἤκουσε, καὶ μητέρα
πλὴν ἀνδρός; Μαρία, ἐκτελεῖς τὸ τεράστιον, ἀλλὰ
φράζε μοι τὸ πῶς; Μὴ ἐρεῦνα τὰ βάθη τῆς θεοτοκίας
μου· τοῦτο πανάληθες, ὑπὲρ δὲ ἀνθρώπινον νοῦν ἡ
κατάληψις.

Ἐκ τοῦ Κανόνο τῆς πέμπτης τῶν Βαῶν, εἰς
τὸν Ὁρθρον.

Τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη τὰ πολυώδυνα, καὶ σαρ-
κὸς μου τὰς νόσους ἐν τάχει ἱάσαι, τὰς τοῦ νοός
μου ἐκτροπὰς στήσον, πανάμωμε, καὶ ἐν γαλήνῃ
λογισμοῦ εὐχὰ; προσφέρειν καθαρὰς τῇ βασιλεῖ τῶν
ἀπάντων ἀξίωσον, Θεοτόκε, καὶ ἐξαίτεσθαι πται-
σμάτων ἄρεσιν.

Ἐκ σοῦ τὸ θεῖον ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἀθανασίας καὶ
ζωῆς. Θεοκυήτορ πανάμωμε, οὗ οἱ γενομένοι, διψῆς
ἀγνή, θανατηφόρου βυσθήσονται.

Πύλην σε φωτὸς πεφωτισμένην βλέπει ὁ προφη-
της, πανάμωμε· τὸν φωτοδότην γὰρ τίτταις ἀφρά-
στως ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὃν ὑπερψοῦμεν εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Ἐν δυσὶ θαλήσσει καὶ οὐσίαις τέτοκας ἡμῖν Υἱὸν
τὸν μονογενῆ, Κόρη, τοῦ Πατρὸς, γενόμενον ἀνθρω-
πον, ἵνα ἡμὰς δείξῃ κοινωνοὺς φύσεως, ἀχραντε,
θείας ὁ ὑπέρβειος.

Ἐκ τοῦ Κανόνο τῆς παρασκευῆς τῶν Βαῶν, εἰς
τὸν Ὁρθρον.

Παρθένε πανάμωμε, Μήτηρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.
βομφαία διήλθῃ σου τὴν παναγίαν ψυχὴν, ἥνικα σταυ-
ρούμενον ἐβλεψας ἑκουσίως τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν σου,
ὃν, εὐλογημένη, δυσωπόουσα μὴ πύσῃ, συγχώρησιν
πταισμάτων καιρῷ νηστείας δωρησασθαι.

Γρανίαι τοῦ ἐλέους σου κατέρρευσον, πανάχραντε,
τὴν ἐκταχεῖσάν μου καρδίαν φλογμῷ τῆς ἁμαρτίας,
καὶ τὸν ἐσθεσμένον μου τῆς καρδίας ἀναφον λύχνον,
πύλη τοῦ φωτός.

Ἱεραὶ σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμ-
βολικῶς πύλην καὶ βροσ, καὶ σκηνὴν τὴν ἁγίαν, φω-
τὸς νεφέλην, ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημέ-
νους ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένε, ὁ μόνος φωτοδότης.

Φρικτὴ σου ἡ λοχεία, Θεοτόκε Μήτηρ Χριστοῦ· διό
σε μαχαρίζομεν πιστῶς, καὶ δοξάζομεν σεπτῶς αἱ
γενεαὶ γενεῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

conceptionem tamen negant dicendam esse imma-
culatam. Nam si Virgo est immaculata, ergo nun-
quam inquinata est ulla macula etiam originali in
conceptione, cum conceptio non sit subiectum
maculae originalis, sed sit actio neciens animam
corpori, vel utriusque unio, in qua non cadit
macula, sed in animam, prout substantem illi
actioni vel conceptioni. Vide P. Theophilum Ray-
naudum in opere prænotato: Pietas Lugdunensis erga
immaculatam B. Virginis Conceptionem.

EJUSDEM S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

THEOTOCIA (51)

Sive Allocutiones ad beatam Virginem Deiparam.

Ex canone seriae II hebd. II (a).

Cum Christum ex mortuis secundum carnem resurgentem vidisses, o Dei genitrix, gaudebas. Sed nunc cum affectu ad te clamo, o casta, gratulabundus, ut eundem deprecereis ut mihi concedat in futuro saeculo divinam tuam advocacionem ac patrocinium reperire.

In ulnis ferens Christum ex te corporatum, Virgo, ipsum roga ut ulnis me colligat nunc errantem per omnia abrupta vitae, ac passim quotidie per negligentiam offensantem.

323 Obstupescit universus orbis, Domina, ad cogitatione superius praecleritum partus tui. Paris enim Emmanuelem vere Deum immaculatissima (52), eundemque propter nos hominem, qui cruce sua solvit tyrannidem mortis.

Ex canone seriae III hebd. II.

O miracula! o stupore plenum nuntium! Paris enim carne Deum, qui solvit mortis vincula, et corruptione homines liberavit, Virgo apud Deum gratiosissima.

Viso quem peperisti Deo cum resurgeret ex mortuis, apparuisti gaudio plena, Virgo Maria: illum

(51). In pervetusto codice pergameneo Graece ms. celeberrimae bibliothecae Barberinae n. 118, praeter Triodium (de quo supra diximus) a pag. 217 et deinceps, exstat aliud Triodium, quod incipit ab Antipaschate (scu ab octava Paschae, nimirum a feria 2 post Dominicam in Albis) usque ad Dominicam omnium Sanctorum, quae apud Graecos est prima post Pentecostem, cum sua hebdomada sequenti: et, praeterquam quod in ipso titulo praefert auctorem Josephum, canon seriae 2 hebdomadis 2, hanc habet acrostichidem: *Canit ista Joseph.* Hoc Triodium (quod tanquam pretiosissimum thesaurum mihi detexit vir clarissimus, a me alias, licet non pro meritis, laudatus Leo Allatus et D. Carolus Moronus, eminentissimi D. Francisci Barberini S. R. E. cardinalis vice cancellarii bibliothecarius, vir eruditissimus, et non solum de me, sed de plurimis hominibus, eruditis optime meritis, et merens, mihi humanissime communicavit) praeter canones trium odarum (a quibus Triodium denominatur), habet etiam canones tetraodios, id est quatuor, ne canones integros, novem odarum. Et licet in eo quaedam sint folia abscissa, atque alicubi character ob antiquitatem ita consumptus, ut vix legi possit, Theotociis tamen, quae remanserunt, et legi potuerunt, Lectorem fraudari non sum passus, sed ea, ut Marianis cultoribus prodesse, ex praedictis canonibus fideliter excerpta, et partim a P. Petro Possino soc. Jesu theologo viro doctissimo ac eruditissimo, partim vero a P. Ludovico Maraccio fratre meo, de Graeco in Latinum sermonem translata, supra in hoc opere exhibui:

(52). Licet vox immaculata, saepissime a Josepho nostro B. Virgini tributa, et quod sit negativa, et juxta suae significationis amplexum, totius ac cujuslibet maculae carentiam comprehen-

A igitur ora, Virgo, ut ex corde nostro dolorem penitus omnem abstergat.

Lumen inextinguibile splendens ex mortuis cum vidisses, gaudio repleta es magno, et congausa es, Virgo, sanctissimis discipulis, cum quibus nobis impetra remissionem innumerabilium culparum, Deipara tutela fidelium.

Ex canone seriae IV hebd. II.

Spectata es superior angelis, cum Deum corporasses crucifixum sepultum, et mortuis incorruptionem, o Virgo, largientem: Quem deprecare ut servet nos laudantes te.

Mortificato tuus, o Virgo, Filius inferno, sicut praedixerat, e mortuis surrexit. Illum ora, ut a peccati et supplicii perniciem liberet omnes qui ad te in fide clamant.

Lætissimum totum, forma incomparabilem, ut Sponsa conspiciat, Virgo e tumuli thalamo in carne procedentem, gaudio repleta es. Quem supplica ut corruptione ac poena nos liberet.

324 *Ex canone seriae V hebd. II.*

Qui te ut templum pulcherrimum condidit Jesus (53), Rex maximus, descendens in inferos tene-

hendat: frequenter tamen idem Josephus ipsam B. Virginem etiam immaculatissime titulo appellavit, ut perspicue intelligatur, eandem B. Virginem fuisse in omni genere puram, ac omnem puritatem possibilem attingisse, quam nequaquam attingere, si impuritatem originalem admisisset. Huic Matthaeus Cantacuzenus imperator in Canticum canticorum firmiter adherens B. Virginis totali puritati *Super immaculatam*, quasi dicere voluerit ascendisse supra omnem puritatem creatam, adhuc ultra iustitiam etiam originalem, si fieri posset. Favet S. Eustarchius Antiochenus in Hexaemeron, dum ibi Virginem appellat *Acrantos* quae dictio est totius puritatis ac omnis maculae exclusionis significativa. Quapropter vir eruditissimus Leo Allatus ejus interpres et commentator dicit quod significat, quod *Tota pulchra est, nec ullam admittit omnino maculam.* Et Lexicon locupletatum a Budeo ducit, quod significat: *Nulla aspersus macula, nulla labecula notatus.* Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 6 et 13.

(53). Si B. Virgo ut templum pulcherrimum a Deo est condita, nullo pacto dum conderetur, id est dum conciperetur, contraxit originale peccatum, quod non solum omnem amovet ab anima puritatem, sed eam macula inficit atque deturpat. Hinc Thomas de Kempis serm. 25 ad Novitios ait: « Spirituale Dei Templum, quod est B. Virgo Maria ab omni labe pura, supra omnia templa sanctorum praenitet. » Sed optime S. Gregorius Nazianzenus in Epist. ad Nemesium, dum inquit: « In multorum hominum ore hic sermo versatur, Deum hominem, id est, Christum, ex Virginis sinu ortum esse, quem, id est sinum Virginis, Spiritus sanctus, cum Dei magni templo coagu-

(a) Hic canon, ut alii infra nonnulli, Graece non exstat in Pentecostario Graecorum.

brosam habitaculum vacuum fecit, incorrupta Deipara Virgo, ad resuscitandum mortales ut omnipotens.

Vidisti e mortuis excitatum, Virgo, quem carne ineffabiliter conceperas Verbum, et gaudio anima repleta es, illius condescensionem ac demissionem hymnis exaltans, o casta, in sæculum.

Lumen allucens sedentibus in umbra mortis cum peperisses, e mortuis ut vidisti exorients, immaculata (54), cum mulieribus cunctis unguenta ferentibus glorificabas, choros ducens.

Ex canone serie vi hebd. II.

Sanctum Dominum virtutum incorrupta peperisti (55), Eum qui evacuavit inferorum regiam,

tavit templum sanctum extruens, Mater enim Virgo templum Christi fuit, Christus autem Verbi. Quem locum afferens Gregorius de Valentia tom. IV in 3, p. d. 2. q. 2, a. 1, subdit: « De ipsa etiam Virgine, quatenus fuit templum Dei, dicere videtur, quod fuerit sancta extructa, id est formata. Sic ille. Consonat S. Proclus orat. vi in qua locutus de Josepho, dixit: « Non meminerat potuisse eam (Mariam) effici Dei templum, quæ ex mundo erat formata luto: » quasi diceret, Mariam Dei templum effectam, quia ex mundo luto formata, id est, sine originali labe concepta. De puritate originali hujus templi locutus Joannes Taulerus in serm. de Purific. dixit: « Prævenit hoc sapientia æterna, nolens electissimum templum suum aliqua labe aspergi. » Porro (ut in suo *Mariali* serm. 6, de Concept. B. Virginis inquit Bernardinus Bustensis) sapiens architectus volens præclarum aliquod atque admirabile palatium construere, diu prius in mente sua præconcepit illud, antequam ipsum erigat, et adesse producat. Deus ergo, qui omnium est artifex, omnia prospiciens, ut dicitur Sap. 1, volens Filio suo templum virginium fabricare atque domum sibi dignam construere, prius, id est ab æterno præordinavit illam præservare a submersione originalis peccati, ne, si in illo inficeretur, Majestati suæ incongrua habitatio redderetur. Si enim præservavit corpus ejusdem Virginis ab omni corruptione, multo magis præservavit ejus animam, quæ excellentius dicitur templum Dei, quam corpus. Unde Ambrosius in 1 libr. *De Virginibus* ait: « Nam si corpus Virginis Dei templum est, anima ejus quid est? » quasi dicat multo dignius templum. Et post multa: « Gloriosa Virgo Maria figurata est per domum, et templum, quod Salomon ædificavit Deo, de qua habetur III Reg. vi. Sed templum materiale dicitur sanctum juxta illud Psal. x: *Dominus in templo sancto suo*. Ergo et ipsa Mater Dei fuit sancta et nunquam maculata. Unde de ipsa dicitur illud Aggæi II: *Magna erit gloria domus illius novissimæ plus quam primæ*. Et ideo de ista domo divina, scilicet benedicta Virgine, dicit David Psal. xcii: *Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudine dierum*. Quod non esset verum si aliquando fuisset peccato infecta. Similiter falsum esset illud, quod dicitur III Reg. vi, in figura Virginis, scilicet, nihil erat in templo, quod non auro tegeretur, id est, charitate vestiretur. Falsum etiam esset illud, quod in eodem capite scriptum est, scilicet: *Malleus et securi et omne ferramentum non sunt audita in domo Domini cum ædificaretur*. Non ergo malleo peccati originalis, vel securi, vel aliis ferramentis peccati actualis fuit benedicta Virgo percussa, vel vulnerata. » Sic Bustus: « Merito (inquit P. Simon Vuagnerek in *Mariana Pietate Græcorum*, n. 196, ubi Mariam Salomonis templo assimilat) a prima sui origine intaminatum fuit hoc templum, neque enim homini habitatio præparaba-

A quique resurgens secum resuscitavit hominum massam.

O cœlis excelsior, Cherubim superior, pretiosiorque mundo toto, sanctissima Virgo, intercede pro iis qui te in fide semper glorificant.

Mortuos nos peccatis, quæ vitam æternam peperisti, Deipara, vivifica, et prospera ut faciamus quæ ad veram vitam conducunt, ut fideliter te semper beatificemus.

Ex canone Sabbati hebd. II.

Domina omnium (regem enim Deum concepisti, o casta) vere tu es, o immaculatissima: illum deprecare pro servis tuis.

Quomodo peperisti, Virgo, Creatorem tuum?

B tur, sed Deo. » (I Paral. xxix, 1.) Et P. Hieronymus Lanuza orat. Prædic. ad probandum, B. Virginem sine originali peccato fuisse conceptam, dixit inter alia: « B. Virgo adumbrata fuit insigni illo templo per Zorobabel ædificato, cujus ore Spiritus sanctus edixit: *Manus Zorobabel cæperunt ædificare Domum istam*. (Zachar. iv, 9.) » B. Hieronymus tradit Zorobabelis nomen significare *Magistrum insignem in Babel*: et ad Christum referri: *Vos vocatis me Magister, et bene dicitis*. (Joan. iii, 13.) Manus illius dux in efformanda Virgine, quando concepta fuit, operam dederunt. Non ait *manus* in singulari: quia ambas ad hanc ædificationem adhibuit. Non solum manum, cujus ope esse naturale concedit, sed etiam alteram, quæ confert esse gratiæ. In efformatione nostra manum primo adhibet, cujus ope confert esse naturale, quod operatur in conceptione nostra: alteram deinde manum, quæ esse spirituale, et sic in illam facilis patet demonis ingressus, quia tunc temporis unica tantum Dei manus adhibetur. Verum in conceptione Virginis duabus simul manibus usus est Deus: illa, quæ confert esse naturæ humanæ; ista, quæ esse supernaturalis gratiæ: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me*. (Cant. viii, 3.) Sinistra respectu bonorum naturalium, dextra respectu bonorum gratiæ, quibus Virginem circumdedit, quemadmodum agere solet qui alium amplectitur, et manu utraque extensa constringit. Sic Lanuza. Vide Bartholomæum de los Rios in *Horizonte Mariano* tract. 1 cap. 6.

(54) Titulus *immaculatæ*, quem Josephus Noster toties B. Virgini attribuit, optime explicat exemptionem, et immunitatem a peccato originali in B. Virgine, quod recte animadvertit Hieronymus ab Angesto lectura 3, sui *Propugnaculi*, ubi probat non posse Virgini titulum *Immaculatæ* competere, si per instans illam macula piculi originalis attaminasset. Idcirco nunquam Ecclesia sanctorum cuiquam, si Christum demas et Virginem, titulum *Immaculatæ* attribuit per modum cognominis, et absolute prolatis, qui titulus nititur illis Canticorum verbis cap. iv: *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te*. Ubi omnem puritatem Naturæ communicabilem innuit, et omnem macule notam ab ea procul arceat, ut videre est apud Christophorum de la Vega in *Theologia Mariana*, Palæstra 4, certam. 3, n. 519.

(55) Ex D. Thoma p. q. 98, a 2, ad 4, parere sine dolore et læsione virginitalis, est effectus connaturalis justitiæ originalis, et status innocentie. Ergo si Virgo incorrupta, hoc est sine dolore et læsione virginitalis peperit sanctum Dominum Virtutum, non contraxit peccatum originale. Vide pro hoc argumento Andreæ Peruzzinum in *Analyti purissimæ Conceptionis*, pag. 165, et Ludovicum Crespi a Boria in *Propugnaculo theologico pro defuitibilitate immaculatæ Conceptionis B. Virginis Mariæ*, pag. 62 et 63.

Inopinatum, **325** et ineffabile miraculum! Ubi A enim Deus vult, vincit ordinem naturæ.

Celebramus te mortalium genus ut omnium salutem, o Laudabilissima (56), ad vitam revocati. Per te siquidem omnes maledictionis mortis liberationem nacti sumus.

Ἐκ τοῦ Κυνόρος τῆς Κυριακῆς β', ἀπὸ τοῦ Πάσχα· τῶν ἀγίων γυναικῶν μνησθέντων, καὶ Ἰωσήφ τοῦ δικαίου.

Τὴν ἀρχαίαν ἀρὰν ἐν γαστρὶ σου λύσασα, σεμνή, ἀνελάσθησας ἡμῖν τὴν εὐλογίαν, βρέφος· τεκούσα· οὗτος γὰρ Θεός ἐστι, καὶ σάρκα φορεῖ.

Μακαρία εἶ, σεμνή, ἡ ἐκ ρίζης Ἰεσσαί, ἐξ ἧς ἡ ράβδος καὶ τὸ ἄνθος ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα δι' ἡμᾶς ἀναβλάστησας.

Magnalia (57) tua, o incontaminata, quis prædicare sufficiet? Quis dicat terrigenarum ut Creatorem conceperis corruptionis expers, solventem vincula multorum criminum? potest enim quæcunque vult facere.

Σὲ τὴν ἀσπύριον κυήσει γεννήσασαν ὑπὲρ φύσιν τὸν καινίσαντα τὴν φύσιν Χριστὸν τὸν μόνον Δεσπότην ἀνυμνοῦμεν οἱ πιστοί.

Γαστρὶ ἀγεωργήτως συνέλαβες, ἀγνή, τῆς ἀφθορασίας τὸν βότρυον ὡς ἀμπέλος, ἐξ οὗ τῆς ἀθανασίας οἱ κρουνοὶ ὡς οἶνον ἡμῖν πηγάζουσι τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου, ἄχραντε, πῶς ἐχώρησας βρέφος, ὃν τρέμουςι δυνάμεις αἱ τῶν ἀγγέλων ὡς Θεόν; αἱ μὴ ὡς ἡθουλήθη, ὡς οἶδεν, ἐσκήνωσαν, πάντας θέλων σῶσαι τοὺς ἐξ Ἀδάμ γηγενεῖς, λύσας τὸν Ἀδὰμ τῆς ἀρᾶς ἐκείνης τῆς διὰ βρώσεως πικρᾶς.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου, ἀγνή, τὸν ἀειζώνον ἄρτον φεραθέντα ἀφύρτως ἐν φουράριαι ἡμῶν ἐγέννησας ἀτρέπτως ἕνα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἐν δυοῖ ταῖς οὐσίαις.

Εὐφραίνεσθαι Ἰεσσαί, χορευέτω καὶ Δαβὶδ· Ἰδοὺ γὰρ ἡ Παρθένος, ἡ θεόφυτος ράβδος ἐβλάστησε τὸ ἄνθος τὸν ἀειζώνον Χριστόν.

Ex canone seriae II, hebdomada III.

Vidisti Christum ex mortuis exortum Justitiæ Solem, Deo gratissima, quem roga, ut omnium te.

(56) Inter alias Laudes, quas B. Virgini laudabilissimæ attribui debemus, ut ab ea favores et gratias reportemus, haud postrema esse debet ejus Immunitas a peccato originali. Unde in Missali Romano antiquo apud Balinghem in Parnasso Mariano, pag. 25, canebatur;

Nos ergo dulci carmine
Laudemus in hac Virgine
Conceptum sine nubilo.
Hanc conceptam ex semine
Et mundam ab origine
Laudet chorus cum júbilo,
Ut mota dulci modulo
Nos servet in hoc sæculo
Mundos ab omni crimine.
Et in mortis articulo
Liberet a periculo
Et inferni voragine.

Et in quodam Officio de Immaculata Conceptione,

PATROL. GR. CV.

Expers naturæ legum, et matrum usum nesciens peperisti filium sine dolore, Virgo, qui te manu sua in matris utero formavit. Unde omnes generationes merito laudantes te semper beatam prædicant.

Ex canone Dominicæ secundæ post Antipascha, Sanctarum mulierum unguenta ferentium, et Josephi justii.

Antiquam maledictionem in tuo ventre solvens, o veneranda, germinasti nobis benedictionem Christum pariens. Hic enim Deus est, et carnem gestat.

Beata et venerabilis ex radice Jesse, ex qua virga, et flos Christus secundum carnem propter nos germinavit.

Te seminis experte conceptu enixam supra naturam eum, qui innovavit naturam Christum solum Dominum prædicamus fideles.

Ventre sine cultoris opera Christum concepisti incorruptionis botrum, ut vitis: ex quo immortalitatis fontes, ut vinum, nobis fundunt æternam vitam.

In tuo utero, o immaculata, quomodo continuisti infantem illum, quem, utpote Deum, angelicæ potestates contremiscunt? Certe, ut ipse voluit, ut ipse novit, in me habitavit, cupiens salvare universos ex Adam **326** prognatos, qui Adam ipsum ab illa maledictione absolvit, quæ ex amaro cibo provenerat.

In tuo ventre, casta, semper vivum panem sine fermento commistum massæ nostræ genuisti, immutabiliter unum Filium, et Christum in duabus substantiis.

Gaudeat Jesse, chorus agat et David: Ecce enim Virgo divini satus virga germinavit florem semper vivum Christum.

laudantium corda illuminet.

Sacerrimis te vocibus Dei Matrem glorificamus.

Quod ex Floris B. Virginis secundum usum Romanum affert idem Balinghem loco citato pag. 34, his verbis Deipara salutabatur:

Ave, Regina cælorum
Inter omnes mitissima:
Ave, decus Angelorum
Inter omnes pulcherrima,
Simul et Archangelorum
Omni laude dignissima,
Quæ concepta es virginitatis
Sine tæbe, purissima.

(57) Cum nemo neget per appellationem « Incontaminatæ » affirmari a Josepho, et aliis Patribus puritatem actualem B. Virginis, ita ut nunquam vel veniali culpa fuerit infecta; cur non etiam significetur puritas originalis, cum multo plus contamine originalis peccatum, quam veniale?

ut supernis ordinibus manifeste sanctiorem, et divinum pontem transmittentem mortales ad supermundanos choros.

Lucis genitrix Virgo, divina tua luce illustra cogitationes nostras et corda: intercessionibus tuis perturbationum caliginem dissipans, et omnes per gratiam participes faciens diei vespere carentis.

Ex canone feriae III, hebdomadae III.

Omnia continentem concepisti, immaculata Domina. Eum qui contrivit portas inferi, et qui resurrexit, sicut dixerat, die tertio.

Tu es omnium vita: tu vivorum, et mortuorum, consolatio, o Verbum, gaudium, et illuminatio, quæ effulsisti ex Virgine, et die tertia gloriosus et sepulcro resurrexisti.

Viso e mortuis resurgente, Deipara, tuo Filio, et Deo, repleta es gaudio gaudii lætitiæque omnium causa. Propterea **327** te lætanter omnis anima celebrat, et glorificat semper, o Virgo.

Ex canone feriae IV, hebdomadae IV.

Gladius animam tuam, Virgo immaculata, pertransiit, quando Christum cruci affixum vidisti: Exsultasti autem eundem et sepulcro conspicata redvivum.

Te splendidam nubem spiritualis solis, Deo gratissima, laudantes prædicamus. Corda nostra illuminata, tenebras et cunctis expellens negligentia, et perturbationum, o Dei Sponsa.

O maculae plane omnis expers (58), roga sine intermissione Christum Deum nostrum, ut eos qui te **C** semper beatam prædicant, liberet e temptationum,

(58) Deiparam Virginem Mariam, omnis plane maculae, etiam levissimæ peccati actualis, semper expertem fuisse, extra controversiam est: valde enim decuit ut illa, cui tanta cum Christo affinitas, et conjunctio fuit, nullo unquam actualis peccati etiam venialis macula fuerit contaminata, ut optime argumentatus est D. Thomas 3, p. q. 27, a. 4. Ergo Deipara multo magis debet fuisse expers a macula peccati originalis, cum longe magis deceat Dei Matrem macula mortalis, cujusmodi est peccatum originis, quam macula venialis, quam tamen est voluntaria (non item originalis), tamen levicula est, nec hominem a Deo alienat. Præterquam quod ex immunitate maculae cujusvis peccati actualis in Deipara, recte inferitur immunitas a macula peccati originalis, ex doctrina magni Patris Augustini, quæ fert peccata actualia esse infelicia germina peccati originalis, ita ut ubicunque peccatum actuale invenitur, præcesserit originale, ubi autem nullæ unquam sordes actualis, saltem venialis, reperiuntur, defuerit originale. Ita enim loquitur Augustinus, lib. v. contra Julianum c. 9: « Illud sane magnum verumque dixisti, cum posuisses testimonium Apostoli dicentis: Qui peccatum non fecit: notandum esse, quod judicaverit Apostolus sufficere ad ostendendum in Christo nullum fuisse peccatum, quia dixit nullum eum fecisse peccatum. Ut doceret, inquis, quia qui non fecit, habere non potuit, omnino verissimum est. Profecto enim peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. Nam propterea nullus est hominum, præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum, præter ipsum, qui peccatum non habuerit

A et perturbationum procella, et tenebris laqueisque insidiosæ perplexis diaboli.

Sanctum sanctorum supra mentis captum genuisti, o Deipara, qui sanctificationem, redemptionem, et remissionem peccatorum fidelibus, Te mediante, concedit, qui illius resurrectionem glorificant.

Ex canone feriae V, hebdomadae III.

Luctus tibi, immaculata Virgo, conversus est in gaudium, quando vidisti tuum Filium, et Dominum Christum e mortuis die tertia gloriose resurgentem, et mundum illuminantem.

Apparuisti capax cælis, o Virgo, Deum complexa, qui sub terra condi sustinuerat, et mira bonitate morte propria immortalitatem omnibus largitus fuerat, quem pie glorificantes te, ut par est, **B** beatam appellamus.

328 *Ex canone in Parasceve hebdomadae III.*

Sanctifica corda nostra, sanctissima Dei sponsa (59), quæ vidisti sanctissimum Deum Verbum, e morte resurgentem, et in lætitia clamasti: Omnis substantia laudet Dominum.

Apparuisti, Virgo Mater, autora Solis Justitiæ: quem cum vidisses excitatum e mortuis, sicut dixerat, et mundum totum illustrantem, gavisæ es, o sancta, laudans illum ut benignum.

Præter naturæ legem peperisti ineffabiliter Verbum Deum; Quem impiorum consilio, Domina inculpatisima, crucifixum, sepultum, et resurgentem e mortuis ut vidisti, repleta es gaudio, eum pro nobis rogans laudantibus te.

Ex canone in Sabbato hebdomadae III.

Puerum peperisti tu quidem, sed Virgo perman-

infantis ætatis exortu. » Sic ille. Ex cujus doctrina liquet peccatum originis subsequenter habere peccata actualia, et e contrario in Adami posteris, ubi nullæ reperiuntur actuales maculae, non antecessisse originale. Cum igitur B. Virgo maculae cujusvis peccati actualis semper fuerit plane expers, sequitur manifeste, quod fuerit etiam plane expers maculae peccati originalis.

(59) Atque idcirco sine originali peccato concepta. Nam ut inquit Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 7, de Conceptu. parte II, « Decens fuit et consonum rationi, ut Sponsa castissima Dei, nunquam careret gratia sui Sponsi, sed semper jungeretur illi glutino charitatis, ita ut nec quidem per momentum inter ipsam, et Sponsum inimicitia contraheretur, nec divortium fieret. Si autem in peccato originali fuisset Benedicta Virgo concepta, pro illo tunc non fuisset ejus amica, sed inimica, et a Sponso suo divertisset, et separata fuisset. Sed inter ipsam, et Deum semper fuit amicitia et dilectio. Unde ipsa inquit Cant. VI: *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi*, scilicet conjunctus est, et semper fuit unitus. Ergo sine peccato concepta fuit. » Sic Bustus. Hinc S. Petrus Chrysologus in serm. de Annun. n. 140, dixit: « Pervolat ad Sponsam festinus interpret, ut a Dei Sponsa humanæ desponsationis arecat, et suspendat affectum: neque auferat a S. Josepho Virginem, sed reddat Christo, cui est in utero pignorata cum fieret. » Quibus verbis non solum supponit, sed etiam expresse fatetur Virginem Dei Sponsam caruisse peccato originali: nam si cum hoc concepta fuisset in utero cum fieret, id est, cum conciperetur, non fuisset pignorata Christo, sed dæmoni.

sisti, sicut eras antequam pareres, Incorrupta A Virgo Deipara. Nam Deus, quem peperisti, naturam innovavit.

Tibi et soli convenit, ut salutis, et gaudii procuratrici, illud quod angelus attulit, Ave, quod cum fide tibi recinimus, Maria semper Virgo.

Liberata per te est prima Parens antiqua maledictione. Non jam amplius illa in dolore pariet. Tu

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς γ', τοῦ παραλύτου.

Τὴν τιμῶσαν ταύτην, ἀγνή, πόλιν σε πάντοτε πιστῶς περὶ σὺν κινδύνων ἀλώσεως Βαρβάρων, πολεμῶν ἐμφυλίου, καὶ μαχαίρας, καὶ πάσης ἄλλης ἀπειλῆς.

Ἄσπορον ἔσχες σύλληψιν, καὶ ὑπὲρ νοῦν τοκετὸν, Παρθενομήτορ ἀχραντὴ ἔργον φρικῶδες, θαῦμα μέγιστον, ἀγγέλοις τιμώμενον, βροτοῖς δοξαζόμενον, Κόρη Δέσποινα.

Ἡ ἀγνή, πῶς θηλάσεις; πῶς δὲ ἐγέννησας βρέφος τοῦ Ἀδάμ ἀρχαιότερον; πῶς ἐν ἀγκάλαις φέρεις υἱόν, τὸν ἐπὶ ὤμων Χερουδικῶν φερόμενον; Ὡς ἐπίσταται, ὡς οἶδεν ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας.

Τὴν ἀσπορον λοχεῖαν σου, ἀγνή, τὴν ἀκατάληπτον ὑμνοῦμεν γέννησιν, μακαρίζοντας ὡς Μητέρα σε τοῦ Ποιητοῦ πάντων καὶ Δεσπότου.

Ὅ πάντα θεῶν νεύματι φέρων κρατεῖται, Θεοτόκε Παρθένε, ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου, πάντας ἡμᾶς ἀρπάζων χειρὸς δουλείας τοῦ πονηροῦ, ὡς οἰκτιρῶν.

Παρθενεύεις τεκοῦσα ὑπὲρ λόγον τὸν πρὸ πάντων αἰώνων γεννηθέντα ἐκ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς ἀρρέουστος. Διὰ τοῦτο, ἀγνή, οὐ μακαρίζομεν.

Τόμον σε πάλα: ἰδεάσατο Ἡσαίας, Ἀειπάρθενη, ἐν ᾧ δακτύλῳ τοῦ Πατρὸς Λόγος ἀχρονος ἐγγράπτο, ἐκ πάσης ἀλογίας σώζων ἡμᾶς, τοὺς λόγους σε ἱεροῖς ἀνυμνοῦντας.

Φωτοφόρου προήλθε νηδύος σου μέγας ὁ Ἥλιος Χριστὸς, καὶ τὸν κόσμον ἐφώτισεν, ἀχραντὴ, ἐπιλάμψεσι φαιδραῖς, καὶ τὸ σκότος ἐξῆρε τὸ τῆς παραβάσεως· ὅθεν ὑμνοῦμέν σε πάντων ὡς αἰτίαν καλῶν, θεονύμφευτε.

330 Ex canone sermō 11, hebdomada 14.

Incarnatum Dominum ineffabiliter ex tuo purissimo sanguine, Deipara, et propter nos morte in carne suscepta resuscitatum intuens e sepulcro,

(60) Non aliam ob causam B. Virgo dicitur *inculpatissima*, nisi quia fuit prorsus ab omni culpa immunis. Si autem B. Virgo fuit ab omni culpa immunis, ergo non solum ab actuali veniali, ut omnes concedunt, sed etiam, et multo magis, ab originali. Si enim Deus a venialibus culpis B. Virginem non fecisset immunem, nunquam ei inimica, et invisa fuisset, utpote habens in se gratiam sanctificantem, charitatem enim non expellunt leves defectus: at non

enim sine dolore, Dei Genitrix, Christum peperisti. Quare te merito felicem prædicamus, et Dominum glorificantes laudamus.

Ad te ipsum recepisti gentem sanctam, eos, qui erant longe a te faciens prope corpore a Virgine suscepto, o Salvator, et non populum tuum vocasti populum tuum divinum; propterea omnes te nunc adoramus, o omnipotens.

329 Ex canone Dominicæ 11, in Paralyticum.

Urbem hanc, quæ te, o Virgo, semper fideliter adorat, tu undequaque tuere a periculis captivitatis Barbarorum, civilium bellorum tenebris, a gladio, atque infaustis omnium malorum auguriis.

Seminis expertem habuisti conceptum, partum vero cogitatione superiorem, incorrupta Dei Mater. Opus stupendum, miraculum maximum, ab angelis honoratum, ab hominibus glorificatum, Virgo Domina.

Quomodo, Virgo, lactas? Quomodo genuisti parvulum Adam seniore? Quomodo in ulnis gestas illum qui gestatur supra humeros Cherubicos? Eo modo quem ipse scit et novit, qui rebus universis dedit esse.

Conceptionem tuam sine semine, o casta, partum tuum incomprehensibilem laudamus, Beatam Te nuncupantes, utpote Matrem Dei Factoris omnium ac Domini.

C Qui nutu divino cuncta sustinet, tenetur, Deipara Virgo, tuis ulnis, omnes nos eripiens e servitute diaboli ut misericors.

Virgo perseveras postquam peperisti ineffabiliter genitum ante omnia sæcula sine successione ex Patre principio carente: propterea, casta, te beatam prædicamus.

Librum te olim vidit Isaias, o semper virgo, in quo digito Patris Verbum initio carens conscriptum est, quod ex omni irrationali actu et motu liberat nos sacris te verbis collaudantes.

Prodiit ex lucifera tua alvo magnus Sol Christus, et mundum illuminavit, o immaculata, radiis lætissimis, tenebrasque expulit transgressionis. Unde laudamus te ut omnium causam bonorum, o Dei Sponsa.]

eum ingenti gaudio glorificasti et magnificasti.

Concepisti, inculpatisima (60), Eum qui cuncta continet, eum ipsum carne generans qui deinde

reddendo immunem ab originali mortali, vi istius fuisset obiectum condignum odio Dei, et filia iræ et abominationis. Si a venialibus non reddidisset immunem, adhuc jus retinisset ad hereditatem æternam, quæ est clara ipsius visio; at non reddendo immunem a peccati originalis infectione, excluderetur de facto a consecutione, illius gloriæ. Item positus in B. Virgine culpis levibus, minime dici poterat, maledictus dies, et hora in qua concepta fuisset: at originali existente vere

mortem tridua sua morte spoliavit. Quem ora, A
ut animæ meæ vitia mortificet, meque salvum fa-
ciat.

Serva et libera civitatem ac populum confugien-
tem ad te, Dei genitrix Virgo, quæ Christum pepe-
risti, ex omni adversaria ira, et excidio, incursio-

diceretur maledicta conceptio B. Virginis sicut, et
Job, et reliquorum hominum. Hinc Bustus in *Ma-*
riali, serm. 7, de *Concept.* part. 1, ait: « Si Deus
præservavit, et defendit Virginem gloriosam a ve-
niali peccato, quod non privavit gratia Dei, et stare
potest cum charitate, ut dicunt theologi, in 4, d.
21, et hoc ut esset idonea Mater sua, et ob amo-
rem quem ipsi ab æterno portavit: ergo inconve-
niens videtur credere quod permisit illam labi
in originali peccato privante gratia divina. Non
enim esset verus amor, si quis defenderet amicum
suum, ne vel modicum leviter verberaretur, quem
tamen per gulam suspendi, vel capite permetteret
destruam. » Sic Bustus.

(61) Angelicus Doctor 3, p. q. 27, a. 2, illum
locum Jobi in, ubi de diabolo dicitur *Expectet lucem*
et non videat, nec ortum surgentis auroræ,
in sensu literalis (etsi metaphorico) exponit de
nocte peccati originalis his verbis: « *Expectet*
Lucem, id est, Christum, et non videat, quia nihil
inquinatum incurrit in Sapientiam, quæ est Chri-
stus, ut dicitur Sap. vii; nec ortum surgentis auroræ,
id est, B. Virginis, quæ in suo ortu a peccato origi-
nali fuit immunis. » Sic ille. Cum autem, idem
D. Thomas in cap. i Matthæi, duplicem ortum, seu
nativitatem agnoscat, scilicet nativitatem in utero,
quæ est prima formatio, et nativitatem ex utero, qua
quis exit in lucem: « Nasci de Matre, inquit, est in
lucem prodire, in Matre nasci est ipsum concipi. »
Ex hoc loco argumentum bonum elici posse vide-
tur ad confirmandum fuisse sanctam, et immacu-
latam non modo Virginis nativitatem, ad quam
eum locum refert S. Thomas, sed etiam Concep-
tionem? « Neque enim potest negari, inquit Valen-
tia in iii p. D. Thomæ, tomo IV, disp. 2, q. 1,
puncto 2, quin vel maxime Conceptio ipsa Virginis
fuerit quoque ejus ortus; rei namque ortum maxime
dicimus esse ipsum rei principium. » Hinc Cathe-
rinus in sua Disputat. pro immaculata B. Virg.
Concept. lib. 1, ad quosdam, qui adducunt hunc
Jobi locum: *Expectet lucem et non videat, nec or-*
tum surgentis auroræ, et de peccato originali ibi
sermonem esse asserentes, quod non vidit Lucem,
quæ est Christus, quo illum penitus non conclusit,
nec ortum, id est, Nativitatem surgentis Auroræ,
quæ est Maria: inde inferebant, quod sola nativitas,
et non conceptio Mariæ excipiebatur, et ab eo
peccato erat immunis, in hunc modum respondet:
Exponunt ortum Auroræ pro Nativitate Mariæ,
quæ fuit ex utero; cur non potius pro illa quæ fuit
in utero? Cur enim viri isti, ut sapissime, et mul-
tis locis contra Domine puritatem perpetuam
agentes, ortum, et nativitatem pro ipsa concep-
tione accipiant, atque exponunt etiam verbis, et
mente auctorum repugnantibus, ut suo loco mon-
strabo; nunc autem, ubi ratio maxime suadebat, et
pius favor Matri Dei, ortum auroræ pro nativitate,
quæ ex utero, non quæ in utero, velint nos reci-
pere, ut hoc Domine privilegium expugnent? At
nos dicemus potius pro gloria Regine nostræ
simili modo exponere, sicut illa faciunt contra
illam, ut ortum ipsum pro ipso primo ortu acci-
piamus, qui fuit in utero cum est concepta, quem
ortum procul dubio atra illa peccati nox non vidit.
Quod autem ita vere exponi debeat, primum facit,
quod ipsa decenter pro aurora significatur, quæ
Christi luci adjungitur, quæ certe simul cum est,
cum luce ipsa est, nunquam est enim aurora sine

neque gentium, ut te, prout decet, hymnis hono-
rantes magnificemus.

Ex canone feriæ III, hebdom. IV.

Sicut Aurora Solem in ulnis ferens, Virgo exorta
et nobis in nocte sedentibus (61).

Ut Deificaret humanum genus Deus homo factus

luce. Secundo facit et maxime, quod cum de stel-
lis loquitur Job, per quas procul dubio sancti ipsi
significantur, obtenebratas illas caligine noctis
hujus pronuntiat? quod certe non videretur ve-
rum, si ortum ex utero etiam in quibusdam ipso-
rum spectaremus, ut de Joanne Baptista, et Jera-
mia omnes concedimus, sicut scriptum est: « An-
tequam exires de vulva, sanctificavi te. » (*Jerem.* 1,
5.) Non igitur recte excepta fuisset sola aurora in
ortu, tanquam peccato illius noctis libera, si per
ortum posterior significaretur nativitas, cum et hoc
de aliquibus stellis verum esset. Et tamen sanctis-
simus Job, ut illam luci, id est, Christo adjunge-
ret, et super omnes stellas, id est, sanctos, singu-
lariter magnificaret, solum ejus ortum excipit, ut
stellas omnes præ illa obscuratas faceret. Sic Ca-
therinus. Prædicta etiam Jobi verba a S. Thomas
allata expendens Andreas Pintus Ramirez in suo
opere *De concept. B. Virg.* n. 367, in hunc modum
scribit: « Quam libere ortus ab utero hic expli-
catur, tam libere ortum in utero, id est conceptionem
passivam, possumus explicare, et fortasse
magis congrue vulgatam nostram (qui est optimus
explicandi modus) aliis versionibus conciliantes. »
Sanctes enim Pagninus Thomista fideliter ex He-
bræo sic vertit: « *Expectet lucem, et non sit,*
nec videat splendorem auroræ. » Ortus ergo apud
nostrum interpretem splendorem significat, et
splendor absolute de quovis Mariæ instanti venit
usurpandus. Vatablus legit: « *Expectet lucem,*
et non adsit, nec videat palpebras auroræ. » Has pal-
pebras frustra ad nativitatem magis deferat, quam
ad conceptionem. In re ergo dubia magis congrue
ad honorem Virginis locus ducitur, quam trahitur
ad impium. Sed audi quid pro littera Pineda ibi:
« Inter reliquis translationes hæc palpebrarum
illustrior est, quod oculum cæli respiciat: namque
solem cæli oculum videtur aurora quasi post no-
cturnum soporem, et clausa lumina, iterum diduc-
tis, et apertis palpebris vigilantem, et videntem
mundo reddere. » Divini ergo Oculi, id est, Verbi,
palpebra erit Maria, si Aurora est ex mente D. Tho-
mæ, et quis tanti Oculi palpebras lippas, et con-
niuentes quandoque existimabit? Si nihil in Divinam
lucem Christum incurrit inquinatum, cur ejus
Mater, ubi lux ista, tanquam inter palpebras, no-
bis fulguravit, denigratur? Si Maria Aurora est
Solis immaculati, cur maculata, imo oppetens,
quod Concepta appetit, profanatur? Majus est,
quod voluit B. Petr. Dam. ad hunc locum serm. de
Assumpt. « Hæc est, inquit, Aurora, quam ille
non vidit, qui vidit omne sublime, ut erat B. Job,
ut illi multa suppressione claudatur dicens: *Non*
videat ortum surgentis Auroræ. Sicut Aurora ter-
minum noctis, et diei principium adesse testatur,
sic et Virgo noctem expulsi sempiternam. » Minus
enim congrue (tam multa suppressione, id est ab-
strusione, clausa dicitur Aurora nostra, si ipsas
appetentis illius primitias dæmon oppressit: mi-
nus congrue clauderetur, si hostis primum illius
ostium reservavit. Absit: non solum non tetigit, sed
nec eam videre ausus est princeps superbæ su-
blimitatis spectator; quam jam se suosque oppres-
suram, et æterno clausuram carcere pertimebat.
Hactenus Ramirez. Vide S. Thomam in psalm. XLV,
ubi explicans de B. Virgine illa verba: « Adjuvabit
Eam Deus mane diluculo, » inquit, Deum Mariæ
existendi adhuc in utero, auxiliatum fuisse: « Et

est ex te, inculpatissima Virgo, quem pulcherrimum a sepulcro prodeuntem, victorem Orci conspexisti letitia exundans.

Lucis datorem peperisti Dominum porta facta

Ἐκ τοῦ Καρότος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος δ' ἐν τῇ Μεσοπεντηκοστῇ.

Μόνῃ ἐχώρησας τὸν Κτίστην τὸν Ἰδίου, Θεογεννητορ, ἐν γαστρὶ καὶ σαρκὶ ἐκύησας ἀφράστως, καὶ Παρθένος ἔμεινας, μὴδὲν τῆς παρθενίας λυμανθείσης· τοῦτον, ἀγνή, ὡς Υἱὸν σου καὶ Θεὸν ἀπαύστως ἰκέτευε ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς σου ἀεὶ.

Εἰς τῆς Τριάδος ὦν, γενόμενος σὰρξ ὠράτης, οὐ τρέψας τὴν οὐσίαν, οὐδὲ φλέξας τῆς τεκούσης τὴν ἀφθορον γαστέρα, Θεὸς ὦν ὅλος καὶ πῦρ.

Ἢ ἐν γαστρὶ τὸν Θεὸν ἀπερίγραπτον χωρήσασα, Θεόνομφε Παρθενομήτορ ἀγνή, μὴ παύσῃ πρεσεύουσα ὑπὲρ ἡμῶν, ὅπως διὰ σοῦ ρυθωθῶμεν τῶν περιστάσεων· πρὸς δὲ γὰρ ἀεὶ καταφεύγομεν.

Γέγονεν ἡ κοιλία σου ἀγία τράπεζα ἔχουσα τὸν οὐράνιον ἄρτον, ἐξ οὗ πᾶς ὁ τρώγων οὐ θνήσκει, ὡς ἔφησεν ὁ παντὶς, Θεογεννητορ, τροφεύς.

Παρθένον μετὰ τόκον ὑμνοῦμέν σε, παρθένον καὶ μητέρα δοξάζομέν σε μόνην, ἀγνή Θεόνομφε Κόρη· ἐκ σοῦ γὰρ ὄντως Θεὸς ἐσαρκώθη ζωοποιήσας ἡμᾶς.

Ἐν γαστρὶ σου ἐχώρησας τὸν ἀχώρητον Λόγον, ἐκ μαζῶν σου ἐθήλασας τοῦ κόσμου τὸν τροφέα, ἀγκύλαις ἐδάτταςας τὸν παροχέα ἡμῶν, Θεογεννητορ ἀγνή.

Πῶς ἐγέννησας, εἰπέ, τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως προεκλάμψαντα, καὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι ἀνυμνοῦμενον; Ἢ ὡς οἶδεν ὁ μόνος εὐδοχίσας ἐκ σοῦ τελοῦναι, Θεοτόκε.

hoc est quod dicit, quod auxiliatus est ei Dominus in ipso ortu matutino.)

Andreas etiam Du Vallius doctor Sorbonicus in suo tract. *De Conceptione B. Virginis*, asserens hæc Johi verba : « Expectet lucem et non videat ; nec ortum surgentis auroræ, » quæ S. Thomas in sensu litterali, etsi metaphoricò, exponit de Christo, et de B. Virgine, ait : Sicut aurora propter proximitatem, quam cum sole habet, nunquam obtenebratur, ab eo quippe duntaxat quindecim gradibus, ex astrologis, semper distat ; sic neque anima Virginis, Deo tantopere proxima, ullius peccati, etiam originalis tenebris unquam est comprehensa. Nec respondeas, per ortum Auroræ intelligendam esse Virginis nativitatem, quæ proprie appellatur ortus, siquidem conceptio non minus, imo magis dici potest ortus, quam nativitas, cum ipsa sit principium existentie, qua res dicitur ex potentia suarum causarum extrahi. Unde Luce 1, de Christo, qui adhuc utero Matris suæ detinebatur scribitur : *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Nec dicas fetum conceptum, et detentum adhuc in utero, nondum esse extra hanc causam, nempe Matrem, quam certum est, esse causam per se : et hinc est, quod ipse fetus non habeat angelum custodem, donec sit egressus ex utero ipso : itemque si Mater martyrium subeat, corona martyrii, ita ut Mater, donec-

lucis, quem e sepulcro fulgurantem intuita, repleta es gaudio. Ipsum exora ut mihi concedat, o Virgo venerabilis, luctum lætificum, futuræ consolationis pignus et causam.

331 Ex canone seriae iv, hebdom. iv, in sanctam Mesopentecosten.

Sola comprehendere tuo utero potuisti Conditorem tuum, Dei Genitrix, et carne genuisti incorrupta virgo permanens, nec pudore uspiam maculato. Hunc, Sancta, Filium et Deum tuum ne cesses exorare pro tuo grege.

Unus Trinitatis, etsi caro factus, agnitus es non mutasse, Domine, substantiam, nec ambussisse Genitricis incorruptum ventrem, cum Deus omnino et ignis sis.

Tu quæ in utero tuo Deum incircumscriptibilem genuisti, o Dei Sponsa Virgo Mater casta, ne cesses intercedere pro nobis, ut per te a circumstantibus malis liberemur : ad te enim semper confugimus.

Fuit altus tuus sancta mensa habens cœlestem panem Christum, ex quo quicumque comederit, non morietur, ut dixit, o Dei Genitrix, universorum nutritius.

Virginem post partum laudamus te, Deipara : Virginem et Matrem glorificamus te, o sola casta Dei sponsa puella, ex te enim vere incarnatus est Deus, qui renovavit nos.

Ventre tuo comprehendisti, quem nullus comprehendit locus. Uberibus tuis lactasti mundi altorem : ulnis postasti eum qui nos sustinet, Dei Genitrix Virgo.

Quomodo genuisti, age dic : Eum qui ante omne tempus ex Patre resplenduit, quinque cum Spiritu sancto glorificatur ? Certe ut ipse scit, ut solus voluit ex te gigni, Deipara.

stentiam distinctam ab ipsa Matris, quod autem matre indigeat, est tantum ut conservetur in suo esse, non autem ut simpliciter producat. Quod autem specialem angelum ad sui custodiam non habeat, est quia tunc eo non indiget : nullum enim aliud peccatum potest subire quam ex parte Matris, ut satis constat, ideoque alio angelo, ab ipso matris, opus non habet. Et licet, si martyrio mater afficiatur, coronetur etiam martyrio fetus ille, quem supponimus esse animatum, est, quia reipsa propter odium Christi, et Christianæ religionis occiditur ad occisionem matris prægnantis. Ex quo colligitur fetum conceptum, et anima informatum, optime dici posse natum, et extra suas causas.) Hactenus Du Vallius. Bernardinus. Denique de Busto in *Mariali*, serm. 5, de *Concept.* part. III, probans B. Virginem fuisse in aurora præfigurata Cantic. vi, ubi dicitur : « Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens ? » ait inter alia : Aurora a lumine incipit, et semper in lumine crescit, quousque soli jungatur, et nunquam lumine privatur ; sic B. Virgo a lumine divinæ gratiæ incipiens, nullis unquam est peccatorum tenebris obscurata, sed semper in virtutum omnium claritate succrescens, tandem cum Sole Justitiæ dulcissimo Filio suo in cœlesti gloria mirandis circumdata fulgoribus est conjuncta. Sic ille.

Continuisti alvo tua, Virgo mater, unum Trinitatis, Christum regem, quem laudat universa creatura, quem tremunt supernæ turmæ. Hunc roga, augustissima, ut nostras animas salvet.

332 Ex canone feriæ v, hebdomad. iv.

Super te sapientia Patris æterni descendit sicut pluvia in vellus, o casta et incarnata citra mutationem, vias vitæ ostendit nobis scientibus te Virginem post partum et Matrem.

Mundi universi Domina effecta, Dei Genitrix, mundanis me scandalis et vitis corporis, æternisque suppliciis gehennæ libera, ut te laudem.

O tua cogitatione superiora miracula, sanctissima Virgo! Tu enim peperisti incarnatum Deum, qui divina resurrectione sua cuncta salva fecit.

Ex canone Parasceve hebdomad. iv.

Sancta Dei Genitrix, quæ sanctum sanctorum Verbum principio carentis æterni Patris ex eo resplendens peperisti. Roga ipsum indesinenter, ut sanctificet et illuminet animas et corda postra, qui desideramus te laudare.

Domus Dei agnita es, castissima Virgo Deipara (62), quippe illi carnem vere animatam ex tuo incorrupta sanguine largita, o immaculatissima, unde te honoramus.

Incarnatur Christus ex te, ineffabiliter Verbum existens Patris, Virgo Deipara, et crucifigitur vo-

Ex canone Dominicæ iv, in Samaritanam.

Salve, throne ignee; salve, candelabrum totum aureum: salve, nubes luminis; salve, Verbi palatium, et mensa spiritualis, quæ Christum panem vitæ digne portasti.

O Virgo Mater, quæ modo inexplicabili in tuo utero Deum universorum concepisti; et supra men-

(62) Sufficit dicere B. Virginem fuisse Domum Dei, ut intelligamus illam sine originali macula conceptam. Nam ut sanctus Thomas a Villanova serm. 3 *De Nativit. B. Virg.*, ait: « Non decebat Domum Sapientie aliquam in se habere labem, propter quod anima, cum infunderetur, nullam habuit ex carne, neque contraxit labem peccati. » Sic ille.

Ludovicus quoque Carvajalus in Declamat. ex postularia pro Conceptione B. Virginis, in persona ejusdem Virginis in hunc modum loquitur: « Antequam ego formata essem in utero, fui destinata ut essem Mater Dei, et cum in visceribus matris formarer, tunc domus mea, tanquam domus Dei, fabricabatur, non tanquam spelunca Satanae. » Sic ille apud *Armamentarium Seraphicum* pag. 42. Et in quodam Officio antiquo Immaculatæ Conceptionis apud Ballingham in *Parnasso Mariano*, pag. 39, B. Virgo salutatur his verbis:

Salve, Virgo sapiens,
Domus Deo dicata,
Columna septemplici
Mensaque exornata,
Ab omni contagio
Mundi præservata:
Ante sancta in utero
Parentis, quam nata.

Ἐχώρησας ἐν γαστρὶ σου, Παρθενομήτορ, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος Χριστὸν τὸν ζωοδότην, ὃν ὁμνεῖ πᾶσα κτίσις, καὶ τρέμουσιν οἱ ἄνω θρόνοι· αὐτὸν δυσώπει, παμμάκαριστα, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

lens propter nos, et resurrectione post triduum fines orbis illustrat, cum quo te, ut par est, Beatam prædicamus.

Ex canone Sabbati hebdomad. iv.

Lacte nutris Nutritium mundi, et portas in ulnis, o Virgo, illum qui divina potestate sua portat universum. Propterea te ut Deiparam laudamus.

Auxiliatrix eorum qui periculis urgentur, Portus B et 333 Salus confugientium ad te, Dei genitrix sancta, eos qui cum fide te laudant, tuo patrocinio protege, et ab omnibus malis libera per intercessionem tuam eos, qui fideliter modulantur laudes tuas.

Tu quæ gaudium peperisti, et mœsticiam exterminasti, laudatissima Domina, intercessionibus tuis divinam latitudinem impetra iis, qui te fide serventi, ut verè Dei genitricem celebrant.

Te ut mundi Dominam obsecramus, Sancta (63), ut populum tuum liberes ab omnibus malis, fame, peste, vexatione hostili, quoniam tu præsidium inexpugnabile Christianorum es, Maria Virgo.

C Ex τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς δ', τῆς Σαμπορίτιδος.

Χαῖρε, θρόνε πυρίνε, χαῖρε, λυχνία πάγχρους, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, παλάτιον τοῦ Λόγου καὶ νοητῆς τράπεζα, ἄρτον ζωῆς ἀξίως Χριστὸν βασιτάσασα.

Ἀνεμνηστέω; συλλαβοῦσα ἐν τῇ γαστρὶ σου τὸν τῶν ὅλων Θεόν, Παρθενομήτορ, ὑπὲρ ἔννοιαν καὶ

(63) Hieronymus Lanuza Oril. prædicatorem, inter alias rationes, quas excogitavit ad probandam immaculatam B. Virginis Conceptionem, hanc nobis proposuit: Observavit S. Thomas, inquit ille, populo antiquo Deum abstulisse casuum et peccatorum occasiones, ut essent sancti, quia nasci ex illis Sanctus sanctorum debebat: « Sancti deritis, quia ego sanctus sum; et pedum, quibus gradiebantur, curam gessisse, ne in culpa vacuum inciderent: *Pedes sanctorum suorum servabit*. Si ergo priscis illis, ne pedes illorum sordes contraherent, præbat ipse, mundando iter, et obvias offensiones seponendo; ob eam tantum causam, quod ex illis nasci debebat Christus; quanto magis Matribus titubandi occasiones auferret, eamque præservaret a sordibus, ut in omnibus vitæ passibus sancta foret? » *Pes tuus non impinget Dominus*, etc. Unde cum Deus jam ipsis vicinus esset, minime dubium est, quin eam puram, et sanctam in primo Conceptionis suæ gressu conservaret. Sic Lanuza, hinc Origenes homil. 1 in Math. beatam Virginem non solum sanctam, sed plenissimam sanctitatem nuncupavit, ut sic innueret ipsam nullius peccati consortium admisisse. Qua enim ratione plenissima diceretur Mariæ sanctitas, si eam gratia vacuum fuisse aliquando concedatur?

λόγον τέτοιας, μείνασα παρθένος ὡς πρὸ τέκνου, Θεόσυμφε.

*Ακατάφλεκτον βάτον σε ὁ νομοθέτης ἑώρα πάλαι, Δανιὴλ δὲ ὅρος ἄγιον κατενόει, μόνη Μητροπάρθενε Δέσποινα.

Σὲ πύλιν ἀδιόδευτον, καὶ χώραν ἀγεώργητον, καὶ κιθωτὸν τὸ μάνα φέρουσιν, καὶ στάμνον, καὶ λυχνίαν, καὶ θυμιατήριον τοῦ ἁλλου ἀνθρακος ὀνομάζομεν, ἀγνή.

Παρθένον μόνην τίκτουςαν, καὶ νηδὺν ἀφθορον τηρήσασαν ὕμνουμέν σε, ἀγνή, θρόνον Κυρίου, καὶ πύλιν, καὶ ὅρος, καὶ νοητὴν λυχνίαν, νομφῶνα ἐλόφωτον τοῦ Θεοῦ, καὶ σκηνὴν δόξης σαφῶς, κιθωτὸν τε καὶ στάμνον, καὶ τράπεζαν.

Μετὰ λοχίαν φρικτὴν παρθένος, ἀγνή, διεφυλάχθης, ἅγια Θεοτόκε· διὸ σε ἅπαντα ἀγγέλων χορεία καὶ τῶν ἀνθρώπων γενεαὶ ἅπασαι ἀσιγήτοις ἀνυμνοῦσι φωναίς, χωρίον καθαρὸν τοῦ ἐχωρήτου.

*Ἀνθρακι καθαίρεται ὁ ἥσας προκηρύττων τὸν νοητὸν ἀνθρακα σαρκούμενον, Παρθένε, ἐκ σοῦ ὑπὲρ ἔννοιαν, καταφλέγοντα πάντων τῶν βροτῶν τὰ ὀλώδη ἁμαρτήματα, καὶ θεοῦντα δι' οἶκτον τὴν φύσιν ἡμῶν, παναμώμητε.

Φωτὸς γενομένη οἰκητήριον, ἀγνή, καταύγασον τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου ἀμαυρωθείσας πολλαῖς μεθοδεῖαις τοῦ ἔχθρου, καὶ βλέψαι ἀξίωσον τρανῶς τὸ ἀναλάμψαν φέγγος ἐκ σοῦ ὑπὲρ ἔννοιαν καθαρὰ καρδίᾳ.

Ex canone sermō II. hebdom. V.

Lucis domicilium facta, o Virgo, illumina pupillas animæ meæ plurimis hostis insidiis obscuratas, et dignum me fac, ut clare videre possim puro corde illud jubar, quod ex te supra mentis caput effulsit.

Exortus est formosus ut Sponsus ex mortuis, qui bonitate sua cogitationes excedente, ex tuis visceribus incarnatus est. Quare visa cum apostolis resurrectione post triduum, illum glorificasti.

Quam venerabilis est partus tuus, o laudatissima, per quem nos omnes ab horribili damnatione libe-

(64) Porro B. Virgo Dei Thalamus minime undequaque, id est, omni ex parte, atque omni ex genere, luce coruscasset, si in ipso primo sui esse principio, tetrīs originalis peccati tenebris obvoluta apparuisset. De hoc autem Dei Thalamo loquens Bernardinus Bustensis in Mariali, serm. 6, de Conceptione, part. 1, ait inter alia: « Quis in lecto fetido, et immunditiis pleno, jacere potius assentiret, quam in strato mundissimo, et ab omnibus immunditiis elongato? Nemo enim præsuntur carnem suam odio habere (ut inquit Glossa in Rubrica. § In jus voc.). Beata igitur Virgo Maria quia thalamus divinæ fuit gloriæ, non fuit aliqua peccati sorde polluta. » Sic ille. Hinc sanctus Melito Asianus episcopus Sardensis, homil. de Transitu Virginis dixit: « Domine, praelegisti hanc ancillam tuam fieri immaculatam tibi thalamum. »

lis captum, verborumque conceptum, eundem peperisti: virgo, qualis ante partum fueras, o Dei Sponsa, permansisti.

Olim te rubum incombustum vidit legislator: Daniel vero te montem sanctum animadvertit, o Regina sola virgo et mater.

Te portam imperviam, et agrum a cultura immunem: et arcam manna continentem et urnam, et candelabrum, et immaterialis carbonis turribulum nominamus, o pura.

Virginem solam parientem, et vulvam incortuptam servantem: thronum Domini, portam, et montem; spiritale candelabrum, thalamum Dei lucidissimum, tabernaculum gloriæ manifeste; arcam, urnam, et mensam. te laudamus, o B casta.

334 Post partum venerandum Virgo, casta, conservata es, o sancta Deipara: propterea te omnes angelorum chori, atque hominum generationes universæ vocibus incessantibus collaudant, o pura sedes illius qui nullo potest loco contineri.

Carbone purificatus est Isaias, qui spirituales carbonem vaticinans prædicavit, ex te, o Virgo, inexcogitabili ratione incarnatum, qui materialia omnium peccata comburit, nostramque naturam misericorditer deificat, o immaculatissima.

O pura, quæ lucis habitaculum facta es, illumina pupillas animæ meæ, multis inimici insidiis obscuratas; et fac me dignum ut perspicue puro corde intueri possim nitorem ex te supra quam mente concipi possit, fulgurantem.

rati clamamus: Salve, o omnium hominum salutis: salve, collapsi mundi erectio.

Eum qui mortuis inspirat vitam, ut vidisti, o immaculatissima, e sepulcro redivivum cum gloria, repleta es dulcedine animi, clamans: Fili mi et Deus mi, magnifico tuam cogitatione superiorem benignitatem.

Ex canone sermō III. hebdom. V.

Incarnatus visus est ex sanguinibus tuis ineffabiliter, o castissima, supersubstantialis Deus, et reputatus inter mortuos ille qui est omnium vita, potenter resurrexit: **335** quem tu cum vidis-

Ubi satis insinuare videtur (inquit in suis *Exceptionibus*, cap. 13, P. Joan. Eusebius Nierembergius) immunitatem Virginis a peccato originali. cum dixerit non solum electam immaculatam Dei thalamum, sed præelectam, nimirum per singulare puritatis privilegium a principio suæ Conceptionis. Eandem a peccato originali immunitatem insinuare voluit, Joannes Geometra in *Catena Græca* ad cap. 1 Luc. dnm Mariam appellavit Thalamum præpurum. Et auctor hymni Græci apud Buteonem, et Raynaudum in *Nomenclatore Mariano*, dum eandem nuncupavit « Thalamum Verbi incontaminatum, et Thalamum undique relucens. » Quomodo enim Thalamus præpurus, incontaminatus, atque undique relucens, si impuritatis, seditatis, atque obscuritatis peccati originalis fuisset aliquando subiectus?

ses, animi alacritate repleta es, eundem magnificans.

Jesum quem corpore induisti supra cogitationem, c. sta Domina, resuscitatum intuens e mortuis, clamabas : Quam speciosa pulchritudo tua, Fili mi, per quam ad antiquam formam Adam nunc mutatus renovatur,

Luminis tui radiis dissipa meae ignorantiae, Deipara, caliginem, ut fidei vocibus praedicem perpetuo mirabilia tua.

Ex canone seriae iv. hebdomadae v.

Qui secundum propriam naturam invisibilis erat, visibilis est factus incarnatus ex te, inculpatissima Domina, et crucem mortemque volens sustinuit.

Quae Dominum Deum peperisti vitae mortique dominantem, da nobis, o casta, dominium evadere insidiantis nostrae liberati maligni hostis.

Ut porta lucis ex orci penetrabilibus solem intuita exortum, Virgo, et collustrantem terminos terrae, divina completa es suavitate, inculpatissima.

Ex canone seriae v. hebdomadae v.

Cum Filium tuum e sepulcro resurgentem videres, o Virgo inviolata (65), cum illius apostolis gaudebas, cum quibus te glorificamus.

Serva me ab igne gehennae et ab aeterna damnatione, immaculata : frange perturbationum mearum vehementem procellam, et dirige me ad tranquillitatem vitae portus.

Vidisti Christum resuscitatum cum mulieribus unguenta ferentibus, et converso in gaudium luctu, illum glorificabas. Unde alta voce te felicem praedicamus, Dei Genitrix.

337 *Ex canone Dominicae v, in Caecum a Nativitate.*

Alvum tuam conjugii expertem inhabitavit Dominus, o Virgo, per viscera miserationum suarum salvum facere volens hominem corruptam astutia inimici. Hunc igitur obsecra, ut civitatem hanc omni exilio liberet, et incursione gentium.

Virginali ex ventre peperisti Deum incarnatum, a quo impetra, sanctissima Domina, ut misereatur nostri.

Partum tuum, incorrupta, natura superiorem glorificamus, beatam te, inculpatissima, fide praedicantes, tanquam Dei universorum Genitricem.

Quomodo peperisti sine virilis copulae experimento, o casta Virgo Mater? quomodo nutriti eum, qui universas nutrit creaturas? Ut ipse solus novit, qui universi est auctor et Deus.

(65) Illic titulus Inviolatae, non solum ostendit B. Virginem fuisse illibatam in corpore per integritatem virginittis, sed etiam illibatam in anima per immunitatem a peccato originali. Unde P. Joan. Eusebius Nierembergus in suis *Exceptionibus*, pag. 176, observat sanctum Leonem papam in Epistola ad Julianum Coensem, quae exstat apud Binium in concilio Chalcedonensi, dum in ea vocat

Ex canone in Parasceve hebdomadae v.

Sancta inculpatissima, sanctum in sanctis quiescentem enixa, hunc ut vidisti e sepulcro fulgentem sicut sponsum ex thalamo, extulisti laudibus, benignitatem ejus commendans.

Sicut ex te prodiit Deus in aspectum, Virgo, minime resignatis virginittis tuae signaculis; ita e sepulcro emicuit signati lapidis inviolata sigilla linquens, quo viso superabundasti gaudio benedicens divinam ejus potentiam.

Eum qui nutu fert cuncta Deum utero gestasti, Virgo, factum hominem per suam misericordiam, Deo gratissima. Quem enixe roga ut illuminet corda nostra beatificantium te tanquam castam vere Dei Genitricem.

Ex canone Sabbati hebdomadae v.

Excedit omnem cogitationem divinus partus tuus: universorum enim factorem et Deum in carne paris, quem precare, o Domina, pro eorum, qui laudes tuas canunt, salute.

Virgo post partum, ut et ante partum fueras, o casta, apparuisti. Leges enim in te naturae, o immaculata, immutatae sunt. Propterea te, o casta, fideles beatam dicimus.

Virgo in utero concepit mundi unum imperatorem Deum humana indutum carne, quam ut imperatricem orbis et Dominam, merito celebramus.

Inopinatum in te miraculum exstitit, Deipara, mater enim eadem et Virgo nulla unquam a saeculo, praeter te, visa est, quae Deum incarnatum enixa, Virgo post partum permansisti: quomobrem cuncti te fideles pie laudamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς ε', τοῦ τυρλοῦ.

Μήτηρ σου ἀπειρόγασμον τὴν σὴν κατέκχησεν, ἀγνή, Κύριος διὰ σπλάγχνα οἰκτιρῶν σώσαι βουλόμενος τὸν φθαρέντα ἄνθρωπον ταῖς μεθοδεύσιν τοῦ ἔχθρου· αὐτὸν οὖν ἔκτευς τὴν πόλιν αὐτὴν σώσθαι πάσης ὀλώσεως καὶ ἔχθρῶν ἐπιδρομῆς.

Παρθενικὴς ἀπὸ γαστρὸς ἀπεικύνσας θεὸν σεσαρκωμένον, ὃν κατοικτεῖρῃσαι ἡμᾶς αἰτῆσαι, παναγία Δέσποινα.

Τὸν τέκον σου, ἀχραντὲ, τὸν ὑπὲρ φύσιν δοξολογοῦμεν μακαρίζοντες πίστει σε, πανάμωμε, ὡς θεοῦ τῶν ὅλων λογεύτριαν.

Πῶς τέτοκα μὴ γνοῦσα, Παρθενομήτορ ἀγνή, πείραν ἄνδρος, θεοχαρίτωσε; πῶς πρέσεις τὴν τὴν κτίσιν τρέφοντα; Μόνο, ὡς ἐπίσταται αὐτὸς τοῦ παντός Ποιητὴς καὶ Θεός.

Mariam inviolatam, ita appellare, quia nulla sorde, tum ejus mens, tum ejus caro laesa fuit, cum hoc inviolatae nomine plus utatur S. Leo ad significandam integritatem spiritus, quam illaesionem corporis, atque ideo sepe in suis epistolis vocat Deum inviolabilem, quippe qui nulli corruptelae obnoxius sit tanquam impassibilis.

Τὰ μεγαλειά σου, ἀγνή, τίς διηγῆσεται; Θεὸν γὰρ Ἀ ἐν σαρκὶ ἔτεκες ὑπερφύως κόσμον διὰ τοῦ ρυόμενον, Παρθένε πανάμωμε, ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

Μετὰ τὴν κύσιν παρθένος ὥφθης, ἀγνή· Θεὸν γὰρ ἐγέννησας καινοτομήσαντα φύσεις, ἄχραντε, τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ὃν ἐκδυσώπει σωθῆναι πάντας ἡμᾶς.

Παρθένε ἄχραντε, θεοχαρίτωτε, τὸν σὸν δυσώπει Υἱὸν διὰ παντὸς μὴ με καταισχύῃαι ἐν ἡμέρᾳ τῆς δίκης, ἀλλὰ συναριθμῆσαι τοῖς ἐκλεκτοῖς προβάτοις.

Φανεῖσα πλατυτέρα οὐρανῶν, Παρθένε ἀγνή, ἐχώρησας Θεὸν σωματικῶς τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ ἐκύησας πάντων ἀπολύτρωσιν τῶν πίστει ἀδιστάκτῳ ὑμνούντων σε.

Ex canone seriae II, hebdom. VI.

Aurora, Virgo, fuisti Solis intelligibilis justitiæ, B per quem ex ignorantie tenebris sumus eruti.

338 Libera nos a supplicio ac damnatione æterna, nos qui te laudibus extollimus (66), o pura Dei Genitrix.

Propitium effice nobis, incorrupta Virgo, tuum Filium et Deum omnium, nobis, inquam, fide te laudantibus.

Ex canone seriae III, hebdom. VI.

Domine sancte, qui ex casta Virgine natus es,

Ἐκ τοῦ Κανόρος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος ς', ἐν τῇ προσορτίᾳ τῆς Ἀναλήψεως.

Φωτοφόρον ὄχημα τοῦ Ἥλιου σὺ τοῦ νοητοῦ γεγέννησαι ἀληθῶς, ἄχραντε ἀγνή, δι' οὗ οἱ καθήμενοι ἐν τῷ σκότει ἐβλεψάν τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως, κατα- C χρέως σε δοξάζοντες.

Ἐκ τοῦ Κανόρος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος ς', ἐν τῇ Ἀναλήψει τοῦ Κυρίου.

Ἀχραντε Μητέρα Θεοῦ, τὸν σαρκοθίντα ἐκ σοῦ, καὶ ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Γεννήτορος μὴ ἐκποιτήσαντα Θεὸν, ἀπαύστως πρόσθευς ἐκ πάσης περιστάσεως σῶσαι ὁδε ἔπλασεν.

Ἰκέτευς ἀπαύστως, ἀγνή, τὸν προσελθόντα ἐκ λαγόνων σου ρυθῆναι πλάνης διαβόλου τοὺς ὑμνοῦντάς σε Μητέρα Θεοῦ.

Ἡ Παρθένος ἔτεκε, καὶ τὰ μητέρων οὐκ ἔγνω, ἀλλὰ μήτηρ μὲν ἐστὶ, παρθένος δὲ διέμεινεν, ἣν ἀνυμνοῦντες, Χαῖρε, Θεοτόκε, κραυγάζομεν.

(66) Sat est dicere B. Virginem fuisse Dei Genitricem, ad hoc ut eam a quacunq̃ impuritate, non solum peccati actualis, sed etiam originalis omnino liberam atque immunem intelligamus. In ignominiam enim Christi redundasset, ut inquit 3, p. q. 27, angelicus doctor, si ipse non præservasset Genitricem suam a culpa veniali, quia infamia matris in filium redundat. Ergo in ejusdem Christi majus dedecus vergeret, sinendo propriam Matrem impuritate culpæ originalis coinquinari. Nonne plus per illud recessisset a Filio, utpote sancto per essentiam, et magis accessisset ad Belial, majusque eum illo commercium contraxisset, quam per peccata venialia, etiamsi in infinitum commisisset? Si Dei Filius consuluit honori suo, animam, et uterum undequaque pulchrum suæ Matris ab omni levis-

Magnalia tua, o sancta, quis enarrabit? Deum enim carne peperisti supernaturaliter, qui per te liberat mundum, inculpatissima Virgo, ab omni peccato.

Post partum, Virgo apparuisti, sancta, Deum enim genuisti naturam immutantem, o incorrupta, virtute sua, quem semper deprecare ut salvos nos faciat.

Virgo immaculata Deo gratissima, tuum exora Filium semper ne me confundat in die judicii, sed annumeret electis ovibus.

Visa capacios cœlis, Virgo sancta, comprehendisti corporaliter Deum incircumscriptionem, et peperisti in redemptionem omnium, qui fide nil dubitante laudant te.

crucifixus autem et sepultus es voluntarie, et a mortuis resurrexisti, per ejusdem preces omnibus misericordias tuas demitte.

Supplex precare incarnatum ex te Verbum, ut nostri humiliorum misceatur, o Deipara Virgo.

Lucem nobis de luce, o Virgo inviolata, genuisti, atque infidelitatis tenebras minuisti, unde nos universi te fidei vocibus collaudamus.

Ex canone seriae IV, hebdom. VI, in vigilia Ascensionis.

Vehiculum Luciferum Solis spiritalis tu facta es revera, o Virgo inviolata, per quem illi, qui in tenebris sedebant, viderunt lumen scientiæ te pro dignitate glorificantes.

Ex canone seriae V, hebdom. VI, in Assumptionem Domini nostri Jesu Christi.

Inviolata Dei Mater, Deum ipsum ex te incarnatum, absque eo quod Genitoris sui sinum dereliquerit, assidue deprecare, ut ab omni periculo servet quos creavit.

Roga indesinenter, o sancta, productum ex visceribus tuis, ut liberet a fallaciis diaboli laudantes te Matrem Dei.

339 Virgo peperit, nec, quæ matrum sunt, est experta, sed mater quidem est, virgo autem permansit, quam laudantes, Ave Deipara, clamamus.

simo peccato actuali liberum conservando, quis Sapientia non intrat in corpus subditum peccatis; quanto magis exigit Filius idem corpus, eandem animam pulchram, ita ut nunquam denigrata, aut infecta fuerit lethali culpa originali? Hinc in quodam Officio antiquo Immaculatæ Conceptionis apud Balinghem in Parnasso Mariano, pag. 41, sic canitur:

Decebat tam nobile
Natum præcavere
Ab originali
Labe Matris Evæ
Almam, quam elegerat
Genitricem vere
Nulli prorsus sinens
Culpæ subjacere.

Virginem post partum te laudamus o Deipara : A tu enim Deum Verbum incarnatum mundo peperisti.

(67) Te rubum incombustum, et montem, et scalam animatam, et portam cœlestem merito glorificamus, o Maria gloriosa, orthodoxorum gloria.

Qui natus est de Virgine, quam Deiparam effecit, benedictus sit Deus patrum nostrorum.

Filium ac Deum ob suam plurimam misericordiam de Virgine natum, per quem Spiritus paraclesus fidelibus missus est, sacerdotes laudate.

Ave, Deipara, Mater Christi Dei, quem peperisti, hodie e terra evolantem cum angelis vident, magnificabas.

Ex canone serie vi, post Assumptionem.

Castam casti laudamus populi, speciem Jacob divinis actionibus illustremus, et religiose laudamus tanquam Matrem Dei nostri.

Commune fidelium propitiatorium, promptum ac paratum hominum auxilium, pontem ad Creatorem traducenem, per quem omnes ad salutem transvehuntur, Dei Matrem glorificemus.

Præsens cum divinis discipulis, castissima, et vident quem genuit e terra exaltari, clamabat : Revertere ad Patrem principio carentem tu, qui replevisti omnia gloria tua, o sole Domine gloriosissime.

340 *Ex canone Sabbati post Assumptionem.*

Arcem in te ad refugium habemus, o Virgo, quin et promptuarium, unde salus perfecta et divitiæ in animas nostras angustiis pressas effunduntur. Lumine enim tuo semper lætificantur, o Domina, et nunc nos et a viliis et a periculis serva.

Non relicto Patris sinu in tuo gremio Verbum reclinatum est ab irrationalitate nos liberans, o Virgo, canentes, Domine Deus.

Deipara castissima, animæ meæ vulnera, et peccati cicatrices absterge, et purga fontibus illis qui ex Filii tui latere manant, atque laticibus ex eo

(67) Quare B. Virgo dicatur *Rubus incombustus*, optime inter alios explicat B. Ludovic. Bertrandus, ord. Prædic. in *Serm. de Conceptione* part. iv, p. 4, dum ibidem ait : « Domina nostra in sua Conceptione ab originali labe præservata fuit. Hæc est itaque rubus ille Moysis, qui ardebat, et non consumebatur. Ardebat hæc, nam more reliquorum ab Adamo descendendum ex semine virili et ardore concupiscentiæ fuit concepta, verum incombusta, ac a communi peccati originalis incendio remansit illæsa. » Sic ille. Cui favet S. Theodotus Ankyranus in homil. 2, de *Nativit. Salvatoris*, lecta in synodo Ephesina S. Cyrillo præsentem, dum ibidem comparans Virginem cum rubo ardenti inquit : « Dic mihi, quid est vilis, rubusne an uterus virgineus, ab omni passione peccati purus? » Rubus enim Mariæ expresse fuit similitudo. Si ergo (subdit in suis *Exceptionibus* Nierembergus) vilem illam arbusculam ita Deus ipse olim insedit, ut cum illi splendorem, eam gloriam, eam mirandam integritatem induxerit, qua, quæso, ratione Virgi-

Parθένον μετὰ τόκον ὑμνοῦμέν σε, Θεοτόκε· οὐ γὰρ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκὶ τῷ κόσμῳ ἐκύησας.

Βάτον σε ἀκατάφλεκτον, καὶ ὄρος, καὶ κλίμακα ἐμψυχον, καὶ πύλιν οὐράνιον ἀξίως δοξάζομεν, Μαρία ἑνδοξέ, ὁρθοδόξων κούρημα.

Ὁ ἐκ παρθένου τεχθεὶς, ἦν Θεοτόκον ἀπειργάσαστο, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Τὸν Υἱὸν καὶ Θεόν, διὰ τὴν αὐτοῦ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν σαρκωθέντα ἐκ παρθένου, ὅφ' οὐ τὸ Πνεῦμα τὸ πρακλητικὸν διεγγέλθη, ἱερεῖς ὀμνεῖτε.

Χαῖρε, Θεοτόκε, Μητέρα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐνεκύησας, σήμερον ἐκ γῆς ἀνιπτάμενον σὺν ἀγγέλοις ὁρῶσα, ἐμεγάλυνες.

Adem latere fluentibus emunda. Ad te enim clamo, ad te confugio : te invoco gratia plenam.

Vocem tibi Gabrielis cum omnibus angelis offerimus : Ave, palatium lucidissimum Regis : Ave, quæ terram cœlis, Virgo, conjunxisti, per quam salvamur, qui scimus te virginem Dei matrem.

Ex canone serie ii, ante Pentecosten.

Totus dulcedo, totus desiderabilis tuus Filius Christus est Dominus, immaculata Virgo, quem instanter ora cum innumerabilibus sanctorum, qui sursum habitant, virtutibus, ut amaritie peccatorum animas perdente liberet nos.

Ex canone serie iii, ante Pentecosten.

Inarata Terra, quæ germinasti nutritium Universitatis, Eum qui manum aperit, et implet omne animal benedictione, divina virtute confirma per panem vitalem corda **341** languida, et nauseantia saturitate gravium nostrarum offensionum.

Speciosum forma peperit te, Salvator, speciosa puella, quem cum illa videret in passione non habentem speciem neque decorem, in lamenta erumpens aiebat : Stupore percellor, Fili mi, considerans inexcogitabilem humiliationem tuam, per

nem nostram obsederit, aut potius possederit? Quem illi nitorem, quam puritatem, quam lucem intulerit, quando eam ita ab omni peccati affectione immunem præstitit? Vide S. Theodorum, novum confessorem, in *orat. de Nativit. Virginis*, ubi Deiparam appellat Rubum consertum igni miraculum, quem rubigo peccati non tetigit; et Ambrosium Catharinum in *Disp. de Concept. B. Virg. ad Patres ord. Prædic.*, lib. iii, circa finem ubi cum B. Virgine loquens his utitur verbis : « Tu Rubus ille ardens et incombustus, quem Moyses videns admiratur, in quo non minus corporis quam mentis perpetuam tuam ac laudabilem virginitatem agnovit Ecclesia. » Vide etiam Bernardinum Bustensem in *Mariæ* serm. 6, de *Concept.* part. iii, ubi in rem nostram ita fatur : « Salamandra in igne permanet, et per illum transit, et tamen non comburitur, nec caloris ardorem sentit, sic intemerata Mater Dei in lumbis parentum igne peccati ardentium permansit, et per illos transit, et tamen illius peccati ardorem in se non recepit. »

quam naturæ hominum humiliatæ largiris salutem. A

Ex canone feriæ iv, ante Pentecosten.

Corporatus ex te prodiit Deus Verbum, o immaculata, lapsum primorum parentum per viscera misericordiæ reparans.

Ex te Dei Sapientia, domum sibi ipsi fabricata, incarnata est ineffabili demissione, Virgo nuptiarum expers. Tu enim una ex cunctis generationibus electa es in incorruptum incorrupti habitaculum Verbi (68).

Luminis receptaculum fuisti, o pura, splendentis ante luciferum ex Patre, et in te habitaculum figentis temporibus novissimis, nostramque ferentis humanam formam, et illam sine permisione deificantis. Propter quod te omnes, ut Dei matrem, magnificamus.

Ex canone feriæ v, ante Pentecosten.

Refugis confectam, et corruptione collapsam

(68) Favet Nicolaus Cusanus S. R. E. cardinalis, libr. v *Exercitiorum*, ad illa verba: *Cælum et Terra transibunt*, dum inquit: « Virgo gloriosa, cum esset prædestinata ante sæcula, ut ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, ut Dei Filius fieret filius hominis: ita concepta est, ut dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ, quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. » Sic ille. Et Gulielmus Pariensis Junior, sive Bitontinus in *Postillis majoribus de festo Conceptionis*, q. 3, dum ait: « Virgo Maria debebat fieri speciale habitaculum Dei. Ergo debebat specialius preparari. Sed si concepta fuisset in peccato originali, non fuisset specialius præparata. Igitur non fuit concepta in peccato originali. Sic Gulielmus. Hinc Fulbertus Carnotensis in *Serm. de Nativitate B. Virginis*, ait in rem nostram: « Hoc igitur cum primis astruere fas est, quod anima ipsius, et caro, in qua elegit sibi habitaculum Sapientia Dei Patris, ab omni malitia et immunditia purissima fuerunt: affirmante Scriptura, quod in malevolam animam non introibit Sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. » Hæc Fulbertus. Cujus verba videtur desumpsisse D. Thomas 3, p. q. 27, a. 4. ad probandam Virginis puritatem actualem, sed Fulbertus (ut in suis *Exceptionibus* cap. 5, notat Nierembergus) puritatem originalem ipsi stabilire contendit, quod in aliis locis uberius expressit: et quod majorem vim habere videtur ad suadendam immunitatem a peccato originali, quam a veniali, dubitari non debet, cum corpus efformatum ac conceptum in peccato originali, magis sit subditum peccato, quam quod unum admittat veniale, si non contraxisset originale. Velasquez de Maria Concepta libr. 1, Dissert. 3, annot. 7, n. 4, afferens illam Ecclesiæ orationem: « Omnipotens sempiternus Deus, qui gloriöse Virginis Mariæ corpus et animam, ut dignum Filio tuo habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante præparasti, » ait inter alia: Notanter quidem corporis et animæ Mariæ mentionem fecit, quæ Spiritus sanctus ad dignum Filii Dei habitaculum præparavit, quin dubium sit, quod de prima sui formatione Ecclesia loquatur, ne tardus præparator habitaculi Spiritus sanctus fuisse videretur, qui peregrinum hospitem, et quidem ferum hostem prius habitaculum intrare, et conspurcare permiserit. Sic ille. Speciale habitaculum Dei debet speciali modo preparari. Sed B. Virgo fuit speciale habitaculum Dei tam secundum corpus, quam secundum animam. Ergo speciali modo debuit præparari. Quo autem speciali modo præparata fuisset,

et supra naturam pariens sine tactu nuptiali, cui clamamus: Gloria, Christe, virtuti tuæ.

Porta Dei clausa, per quam solus intravit Altissimus, dirige me in vias Dei, et aperi mihi salutis portas, o Deo gratissima; ad te siquidem, o Virgo, confugio, unicum præsidium generis humani.

342 Parce mihi, Christe, cum veneris gloriosus ad judicandum mundum: dissipa nebulam passionum mearum per intercessionem Genitricis tuæ, et fac me hæredem cælestis regni tui.

Ex canone Porasceve ante Pentecosten.

Humanam naturam ex Virgine tanquam vestem suscipiens, o Verbum, propter summam misericordiam tuam, eandem tanquam firmum tegumentum ac parietem dedisti nobis semper, qui te Deum hominumque amatorem esse cognovimus.

Præter legem naturæ legis datorem parturis,

si in originali peccato fuisset concepta? Ingens profecto pondus habet oratio missæ pro Virginis conceptione, qua Ecclesia Romana usa est, ut habetur in Missali, cui titulus: « Missale ad usum Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ recens diligenti studio recognitum Lugduni anno 1515, » et in Officio Conceptionis B. Virginis per magistrum Leonardum de Nogarolis edito, et per Sixtum IV, pont. max. approbato, quam refert et in ea vim facit Ambrosius Catherinus lib. 11, *Disput. pro immaculata Virginis conceptione* hunc in modum: « Audi, quæso, orationem, quam consulto et ex certa scientia recepit jam olim Ecclesia, et agnosce quam perspicue declaret quod dicimus: Deus qui per immaculatam Virginis conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparasti, » etc. Sic ille. Observanda enim est series dictionis, qua per immaculatam Mariæ conceptionem dignum a Summo Patre Filio suo præparatum habitaculum dicitur, quasi aliter non fuerit dignum. Tolle ergo immaculatam Virginis conceptionem, tolles et dignum Filii Dei habitaculum, tolles etiam et Dominicæ incarnationis sacramentum. Pone vero immaculatam Mariæ conceptionem, et videbis statim cum impolluta eum qui sanctificat universa, nam ut nunquam ante sanctissimam Mariam divinæ carnis assumptioni repertum est habitaculum, ita ubi repertum est, humanam carnem assumpsit Deus. Nisi fuisset Filius, cui dignum erat a Patre habitaculum præparandum, non fuisset immaculata Virginis conceptio, nec alia immaculatæ conceptionis causa, fons, et origo, quam Dei Filius. Porro Deiparam Virginem fuisse sine originali macula conceptam, eo quod ipsa fuerit in Dei humanitatem habitaculum præparata, disertis verbis affirmavit L. Germanus patriarcha Constantinopolitanus in Menæis Græcorum die 9 Decembris et in suo *Mariæ* fragm. 9, dum dixit: « Hodie in visceribus Castæ Annæ concipitur Maria Dei Filia, præparata in habitaculum universalis Regis sæculorum. » Quid enim est Mariam in visceribus S. Annæ conceptam esse Dei filiam, nisi conceptam esse in gratia, et per consequens, conceptam sine peccato originali? si enim in originali peccato concepta fuisset, non jam concepta Dei filia, sed concepta filia diaboli, et filia iræ (quod Christianæ aures horrent) prædicari posset. Filia autem Dei sine originali peccato concepta est, non aliam ob causam, nisi quia præparata in habitaculum universalis Regis sæculorum. Oportuit enim eam, quæ Dei singulare habitaculum futura erat, esse incontaminatissima puritate fulgentem, atque ab omni omnino labe alienissimam.

Virgo, legis umbras dissipantem, et gratiæ fulgores affluentem. Quare me lege peccati, o Virgo, qua nunc gravissime exagitor, solum, concede vacare liberum laudando liberatori meo Domino.

Vas lucis illuminantis totum Orbem sola ostensa

Ex canone Dominicæ Pentecostes.

Salve Regina, maternitatis et virginitalis gloria, nullum quippe os, licet disertissimum ac facundissimum in dicendo, valet te pro dignitate celebrare. Hæret autem, et quodammodo vertigine laborat omnis mens in partus tui consideratione, quamobrem te cum affectu gloriosam prædicamus.

343 *Ex canone feriæ v. post Dom. Pentec.*

Ex Spiritu sancto, casta, concepisti eum qui ante tempus resplenduit, Verbum ex Patre ingenito, et hunc per summam bonitatem incarnatum peperisti, Dei genitrix Mater Virgo.

Ex canone in Parasceve post Pentec.

Montem lucidissimum, montem umbrosissimum, montem pinguem, et incaseatum dilexit Deus, te scilicet, o Virgo sancta; salvos fac servos tuos.

Architecta mundi divina Sapientia, ex te, o puella, templum Spiritus sanctus ædificavit, salvare volens ex fidei præscripto viventes.

Spiritus sancti thalamus facta es, o Deipara, ex quo mundi Opifex Verbum Patris processit homo,

(69) De hoc vase loquens Bustus in *Mariali* serm. 8, de concept. parte 1, ait ex S. Antonino archiepiscopo Florentino: « Ordinans vas ad sacrificium altaris, conservat ipsum a maculis, hoc enim est valde decens. » Hæc ille, scilicet Antoninus. « Sed Virgo Maria (subdit Bustus) fuit vas Deitatis. Ergo deo ut præservaretur etiam a macula originali. » Vide S. Cyprianum in Orat. de Nativitate Domini, ubi appellans B. Virginem *vas electionis* natura nobiscum communicans, non culpa: « Nec sustinebat justitia, inquit ille, ut illud vas electionis communibus laxaretur injuriis, quoniam pluribus a cæteris differens, natura communicabat, non culpa. » Quis enim hic non videat Cyprianum supposuisse puritatem originalem beatissimæ Virginis? Culpa namque communis, cui descendentes ab Adamo subjiuntur, tantum est originalis, non vero venialis. Hanc enim aliqui, saltem infantes, non commiserunt, cum quibus si Virgo culpa non communicavit, evidens est, eam non fuisse obnoxiam originali, ac de illa potissimum intelligi debere Deiparam communibus injuriis non fuisse offensam. Sanctus etiam Chrysostomus Orat. in Annuntiat. non aliam ob causam Deiparam vocat Vas incontaminatum, nisi quia originalis peccati contaminationem non habuit, sed ab hac tanti mali miseria immunis fuit. Quis enim absolute appellet incontaminatum, quod aliquando, et quidem turpissime, contaminatum fuit?

(70) B. Virginem sine Originalis peccati macula fuisse conceptam, eo quod inter nos, et Deum Mediatrix futura esset, colligit Bartholomæus Pisanus, *De laud. B. V.* libr. 1, fructu 7, dum ait: « Maria Dei Mater debebat esse mediatrix inter nos et Deum, scilicet ejus Filium, et ejus Filius inter nos et Deum; ergo carere debebat quolibet vitio, et

es (69), immaculata inculpatissima Maria Deipara. Quare, oro te, illumina obtenebratam vitam deliciis miseram animam meam, quo, sicut in die, per vias Dei ambulem.

Ἐκ τοῦ Καρότος τῆς Κυριακῆς τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς.

Χαίροις, Ἀνασσα, μητροπαρθένων κλέος· ἅπαν γὰρ εὐδύνατον εὐλαλον στόμα ῥητορεύειν, οὐ σθένει σε μέλπειν ἄξίως· ἡλιγγὰ δὲ νοῦς ἅπας σοῦ τὸν τόκον νοεῖν· ὅθεν σε συμφώνως δοξάζομεν.

B et nobiscum conversatus nunc manifestavit Trinitatis cognitionem.

Ex canone Sabbati post Pentec.

Spiritus sanctus in te purum virginitalis sacramentum descendens, effecit splendidum, et sanctissimum tabernaculum Filii excelsi, beatissima.

Incarnationis Verbi organum divinum, o veneranda, Spiritus sanctus cum obumbravit tibi, te arcam divinam, illustrem effecit, et adornavit, o Virgo benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Terrestre quoddam cælum apparuisti, sancta, cœleste Verbum ventre concipiens, quod in terra conversatum est.

Deum hominibus, Virgo, conciliasti mirabiliter, inter 344 Eum, et nos mediatrix interveniens (70).

macula, qua erat discordia, qua e peccato originali et omni alio. » Sic ille. Bernardinus etiam de Busto in suo *Mariali*, serm. 6, de concept. parte 1, in hunc modum loquitur: « Quandocunque est inter aliquos inimicitia, pro reconciliatione convenit accipere tertium, nisi ille sit offensi amicus, multo minus autem talis mediator, debet esse particeps delicti, per quam participationem sit et ipse dolosus: nam inimici amicus, inimicus est, et ideo ei, tanquam inimico, non credendum. Virgo itaque quæ debebat mediare inter humanam naturam, et Christum venturum, non debebat esse rea et conscia delicti, alioquin esset indigna reconciliatrix, dicente Gregorio in *Moralibus*: Cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati judicis animus ad iracundiam provocatur. Missa est ergo Virgo benedicta a Patribus exsilio damnatis tanquam digna reconciliatrix ad Deum, quæ si non esset digna, poenam mereretur. Sed quia non est repulsa, imo iratum Deum placavit, dignissima, inventa est, et per consequens, sine originali culpa. Christus ergo inter Patrem et populum mediavit, Virgo inter Filium et delinquentes; quod si ipsa peccavisset, ubi esset spes nostra? Ubi reclinatorium capitis nostri? Si Mater esset rea, quid nobis servis esset inutilibus? Desperare possemus, ubi ipsa privilegio singulari puritatis non polleret. Sic Bustus. Cui his verbis subscribit Pelbartus in *Stellario B. Virginis*, lib. iv, part. 11, a. 3: Mediatrix est Maria inter Christum, et homines, medium autem debet participare cum extremis, 5, *Phys.*; ideo congruit, ut ipsa Maria mediatrix generis humani in conceptione assimiletur hominibus, in naturali, scilicet, propagatione communi, et hoc non obstante assimiletur Christo capiti in hoc, ut per gratiam præservetur a peccato originali. Sic Pelbartus.

Per te enim, sanctissima, coierunt in unum quæ prius dissidebant. Cælestis siquidem, et divinæ hæ-

A rediatis, et voluptatis misericorditer facti participes sumus.

Ἐκ τοῦ Καρότος τῆς Κυριακῆς μετὰ τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν, ἐν ἣ ποιεῖται ἡ μνήμη τῶν ἁγίων πάντων.

Ex canone Dominicæ post sanctam Pentecostem in qua celebratur memoria omnium sanctorum.

Γνώμην ἀνδρείαν αἱ παρθένοι, πάντα γε, ἀναλαβούσαι σαφῶς, μαρτυρικούς θόλους ἀκλινῶς μιμούμεναι, καὶ φαλμικῶς ὀπίσω σου τῷ Υἱῷ σου, Παρθένε, ἐνθῶς συναγαλλόμεναι τῷ παμβασιλεῖ προσπνέχουσιν.

Virilem palam animum virgines assumentes, o castissima, certamina martyrii fortiter subierunt, et juxta psalmum post te, Virgo, Filio tuo summo Regi letantes oblatae sunt.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον ἀπαγέννησας ἡμῖν, Θεομήτορ, ἐν νεάνιδας ἀγναὶ θεοπροπῶς ἐπόθησαν, καὶ σοὺ ὀπίσω πᾶσαι τούτῃ σαφῶς ἠκολούθησαν.

Virgineo ex ventre Deum ex Deo Verbum genuisti nobis, Dei Mater, quem adolescentulæ castæ Deo digne dilexerunt, et post te palam omnes secutæ sunt.

Νύμφη Θεοῦ γέγονας, Θεογενήτρια· τὸν γὰρ τοῦτου Λόγον προαιώνιον σωματικῶς τέτοκας ἡμῖν, ἐν ᾧ καὶ γυναῖκες ἁγίως πολιτευσάμεναι, καὶ ἀθλοῖς παμπουκίλοις διὰ σοῦ κοτμηθεῖσαι τῆς προμήτορος πύσιν ἀνώρθωσαν.

B Sponsa Dei fuisti, Dei Genitrix, ejus enim Verbum ante sæcula genitum corporaliter peperisti nobis. In quo et mulieres sanctæ vita perfunctæ, et variorum certaminum coronis per te ornatae, primæ parentis lapsum emendarunt.

Ὑπερβαύμαστον τόκον τὸν σὺν ἀγαπήσασαι γυναῖκες πάνσμεναι, τὰ τερπνὰ τοῦ βίου εἰς οὐδὲν ἱλογίσαντο, πάντα γε, τῆς αὐτοῦ καὶ μόνης ἑρωτικῶς ἐπιθυμοῦσαι ἀγλαίας καὶ θείας ἐλλάμψεως.

Admiratione omni superiorem partum tuum amplexæ sanctissimæ mulieres, jucunda mundi nihil habuerunt, castissima, solam ejus adamantes speciem divinis radiis illustrem.

Μητέρα παναληθῆ Θεοῦ σε πάντες γινώσκουμεν, ἡ δὲ ἥς φύσις γυναικῶν ῥωσθείσα, πανάμωμε, Χριστοῦ ὑπερήβλησεν, ἀρετῆς τε πάσης εὐσεβῶς γέγονεν ἑμπλεως.

Veram Dei Matrem te omnes agnoscimus (71), o immaculatissima, per quam roborata natura muliebri pro Christo certavit usque ad mortem: virtuteque cumulatam omni religiose vitam duxit.

(71) Qui B. Virginem agnoscunt veram Dei Matrem, decens etiam est, eos ipsam agnoscere ab omni prorsus originali peccati labe immaculatissimam. Nam ut optime argumentatur Thomas Argentinensis, lib. iii, d. 3, q. 1, a: «Decuit Filium Dei Virginem Matrem, a macula originali præservare, quia hoc decuit Filium Dei in propria Matre observare, ad quod obligatur quilibet purus homo ex præcepto divino. Sed quicunque filius posset matrem suam præservare etiam a minori malo, quam fuerit originalis culpa, ipse ad hoc teneretur ex præcepto divino, quia alias non honoraret Matrem, neque in maxima necessitate illi subveniret. Ergo, etc. Illud igitur quod decet aliquem facere, et nullam habet de impotentia excusationem, si hoc non facit, aliquo modo pro inconvenienti sibi poterit imputari. Sed Virginem præservare ab omni macula Dei Filium decuit, et ipse hoc potuit. Ergo aliquo modo inconveniens esse videtur, si hoc non fecerit. Ita Argentin. Cui consonat Ambrosius Tarvisinus, sive Spiera, Serm. in Sabbatis, considerat. 2, conclus. 3, in hunc modum scribens: «Servavit Deus populum suum ab æquis maris Rubri, et per quadraginta annos eorum vestimenta et calceamenta illæsa servavit, et hoc propter dignitatem populi sui: et quomodo Matrem propriam ab omni macula non præservasset propter dignitatem maternitatis suæ.» Sic ille. Sed de immunitate B. Virginis ab originali macula, ratione divinæ maternitatis, optime omnium Ambros. Catharinus in Disput. de conceptione B. Virginis ad Patres ord. Prædic. lib. ii, cap. ult. ubi ait: Dico audacter, volente Deo, quod si B. Virgo consideretur secundum naturæ suæ conditionem, secundum quam erat filia Adæ ex semine in se ipso odioso, vel digno odio concepta, et propagata, absque dubio ex se digna fuit intelligi sub Adæ peccato cum reliquis. Si vero consideretur ut Mater Dei, et illa, quæ erat paritura Salutem mundo, pium, et pulchrum est credere, quod fuit digna

C omnino eximi a tanto malo, ut Salus, quæ ab illa erat, sibi primum, et summo modo prodesset, præveniendo, et occurrendo ante malum potius quam postmodum vindicando. Quod si querat ergo quis: Quo ergo modo consideranda est? Nunquid ut filia Adæ, ut sit cum peccato, an ut Mater Christi, ut ab eo sit præservata? ego quidem a Scripturis discens, hac parte non considerabo illam, ut Adæ filiam, sed ut Christi Matrem. Aliam enim penitus in ea geneologiam non lego in Scriptura, nisi quod Christi sit Mater. Patrem autem ejus, et matrem a Scriptura nequaquam didici. Ergo hoc plane innuit his, qui capere volent, et quibus est intelligentiæ spiritus, ut ita a nobis consideranda sit, sicut Scripturæ illam nobis præferunt, et ostentant. Similiter enim est, quod de Melchisedech advertit Paulus, quod essent in Scripturis, et pater, et mater ejus sub silentio missi, et ipse absque genealogia, eo quod Christum significaret Dei Filium. Cum igitur non sine hujus veritatis, ac mysterii doctrina (ut certo scio, videre poterunt quibus sunt beati oculi) occultatum sit pater, et mater Domine nostræ, et solum ostensa palam nobis ut Christi Mater in Scripturis sanctis, ut agnosceremus illam, quod gratia non solum naturam superavit, sed absorbit, et ad nihilum redegit; confidenter assero quod Dominus ab initio cum videret omnino ex rigore legis debuisse illam similiter cum aliis a gratia sua excidere, singulari prærogativa excipiens eam, noluit videre hoc malum in ea, quam in Matrem innarrabili gratia præelegerat, ut hinc omni honore dignissima censi posset. Noluit tantæ Matris statum et debitam perpetuo gratiam quovis modo mutare, aut ab unius facto adeo indigne sub discrimine pendere, siquidem longe æquius, et divinæ sapientiæ congruentius, ut in Filio suo perpetuæ charitatis oculo respiceretur, quam in parente aliquando sub ira quasi peccatrix agnosceretur. Hactenus Catharinus.

Mariam inviolatam et sanctissimam Dei genitricem adolescentulæ universæ cum affectu nunc choreas ducentes magnis vocibus exsultant, laudantes illam, quæ nobis perennis gaudii fontem produxit.

Dissentientium conciliatrix reipsa probata es. Per te **345** siquidem contubernales angelorum in cœlis homines sunt. Idque testatur sanctorum omnium ordines, nunc cum ipsis celebrantes tuum partum, Virgo Deipara, canticis æternis.

Cum lætitia universæ mulieres divina sapientes feliciter initiate in Christo, et Spiritu sancto, Virginem inviolatam veramque Dei Matrem, quæ nos ab Evæ primæ parentis maledictione redemit, religiose circumstantes, ejusdem fructum laudibus extollunt in sæcula.

Ex alio canone ejusdem Dominicæ post Pentecosten.

Corrus Lucifer, et illustre habitaculum, o castissima, ipsis Cherubim sublimior facta es, dum Deum in ulvis gestasti: propterea ad te omnes clamamus, o casta, Salve, o omni benedictione cumulatissima.

Portam spiritualis Lucis te, Dei Mater, nominamus, per quam ingressus est ad nos Christus speciosus apparens splendoribus divinitatis, occultatus in stola carnis, invisibilis ut Deus, in forma autem nostra visibilis.

Maledictionem Evæ Matris omnium tuo, Virgo, partu abrogasti, quæ mundo benedictionem protulisti Christum. Quocirca te gaudentes ore, et mente Deiparam proprie confitentes, beatam prædicamus.

Universus chorus a Deo eruditorum prophetarum, mysterium ineffabilis et divinæ incarnationis ex te factæ Dei Verbi prænuntiavit, Virgo Mater. Tu enim verissimi, et antiquissimi consilii arcanum divulgasti.

Symbola partus tui tres pueri in fornace ceciderunt. Ut enim illi permanserunt in igne illæsi, permansisti et tu virgo, concepto licet in tuo ventre,

(72-74) Si dicatur *Apostolus, Protomartyr, Philosophus, Urbs*, statim per antonomasiam Paulum, Stephanum, Aristotelem, Romam intelligimus. Et si sol tarie scribatur vel pronuntiatur hoc epithetum *immaculata*, ut sæpissime pronuntiatur a Josepho, statim intelligitur B. Virgo; hic enim titulus est illi proprius, atque antonomasticus, sed ratione præsertim immaculatæ conceptionis. Hinc auctores *Armamentarii Seraphici pro titulo Immaculatæ Conceptionis*, col. 153, observant, nunquam ab Ecclesia vel doctorum aliquo sanctorum quempiam, Christo Domino, et ejus sanctissima Matre exceptis, *immaculati* appellatione fuisse insignitum, saltem per modum cognominis, aut tituli: quamvis non desint, qui beatum Joannem Baptistam a levissimis etiam venialibus peccatis pie liberum asserant. Ex quo arguitur B. Virginem, ratione præsertim præservationis ab originali macula immaculatæ appellationem sortiri, et ex eo, quod sola fuerit in instanti suæ conceptionis a peccato originali immunis, ad hunc cognominis omnem maculam excludentis honorem ascendisse.

(75) Hæc ratio (scilicet quod B. Virgo, ex eo

A *Μαρίαν την ἄχραντον, καὶ παναγίαν θεογεννητρίαν αἱ νεάνιδες πᾶσαι χορεύσαν θείαν ἄμα στησόμεναι, μεγαλοφώνως Ἀγάλλου, ἐδόξάν σοι, ἡ τῆς χαρᾶς τὴν πηγὴν ἡμῖν ἐκλύσαι.*

Ἡράθης διεσώτων συναπτικῇ· διὰ σοῦ γὰρ ἄγγελοι ἐμόσκηνοι ἐν οὐρανοῖς ἄνθρωποι γεγονᾶσιν ἀληθῶς, καὶ μαρτυροῦσι τέγματα πάντων τῶν ἁγίων νῦν σὺν αὐτοῖς, ὑμνοῦντες τὸν σὸν τόκον, Παρθένε Θεοτόκε, ἐν αἰωνίοις μελωδήμασι.

Μετ' εὐφροσύνης ἅπασαι γυναῖκες αἱ θεόφρονες καὶ τελεωθεῖσαι ἐν Χριστῷ καὶ τῷ Πνεύματι, Παρθένον τὴν ἄχραντον καὶ ἀληθῆ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ἐκ τῆς κατάρας τῆς προμήτορος Εὔας ἡμᾶς λυτρωσάμεν, εὐλαδῶς παραστᾶται, τὸν ταύτης ἀνυμνοῦσι καρπὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

B benedicta, igne inextinguibili, Deo videlicet Patrum nostrorum.

Quis de excessu misericordiæ tuæ non vehementer obstupescat, **246** o Verbum æternum? Propter nos egenus factus es, cum esses dives, et in utero sanctæ Virginis tanquam in tabernaculo habitasti: propterea te adorantes concinimus:

Salve virginitatis gloria, salve, Mater Dei inviolata, quam universæ creaturæ divinis canticis magnificamus.

Ex canone in Dominica Cæci, quinta post Pascha.

Virginalem uterum tuum Dominus habitavit, o casta, per viscera misericordiarum salvare volens hominem corruptum insidiis inimici. Ipsum ergo deprecare, ut hanc civitatem ab omni expugnatione, et incursu hostili defendat.

A virginali utero Deum incarnatum peperisti, quem deprecare, o Domina sanctissima, ut nobis misereri dignetur.

Partum tuum qui fuit supra naturam (72-74), o immaculata, glorificamus, beatam te cum fide appellantes (75), o ab omni labe immunis, tanquam Dei omnium Genitricem.

quod fuerit Dei Genitrix, fuerit etiam omnimoda puritate ornata, et ab omni tam actuali quam originali labe immunis, licet alicui solum congruens videatur, pluribus tamen videtur concludens, ut in sua Theoria § 50, inquit P. Jo. Eusebius Nierembergii. Et cur, quæso, in Conceptionis Immaculatæ festo nil de Maria, nisi divinam ejus maternitatem Ecclesia in Evangelio proponit, dicens: « De qua natus est Jesus? » Quid divinæ maternitati (inquit Celada, in tractat. de Esthere figurata, cap. II, § 343), ad Conceptionem purissimam dudum peractam? P. Alphonsus Salmeron, vir in omni litteratura in paucis excultissimus, tom. III, in Evang. tract. 30, hac super re ita granditer scribit: *De qua natus est Jesus*, etc., Mariæ siquidem maternitas (ut ita dicam) conceptionis illius comes fuit et administra. Quid sublimius? quid augustius quam divina maternitas, qua Virgo Deipara vere dicitur, et est vera Dei Genitrix? Vis nosse puritatem, et dignitatem immaculatæ conceptionis Deiparæ? pensita verba hujus magni doctoris: Mariæ maternitas (ut ita dicam) conceptionis illius comes fuit et administra. Ne reputes temporis divortium

Quomodo, o casta Virgo Mater, Deo charissima sine **348** virili copula peperisti? quomodo eum nutriti, qui creaturas nutrit universas? quomodo solus ipse novit, qui universi est Creator, et Deus.

Quis magnalia tua enarrare possit, o Virgo casta? Deum enim in carne supernaturali ratione peperisti; qui per te, o Virgo castissima, a peccatis mundum retrahit universis.

Post partum virgo, casta, permansisti, Deum enim genuisti, o inviolata, qui potentia sua innovavit naturas: quem supplex ora pro omnium nostrum salute.

Virgo immaculata, Deo charissima, tuum Filium deprecare assidue, ne me in die iudicii confusione perfundat; sed cum electis ovibus annumeret.

O Virgo casta quæ cœlis latior apparuisti, continuisti corporaliter Deum, qui circumscribi non potest; et eundem peperisti in redemptionem omnium qui te firmissima fide collaudant.

Ex canone in feria II, post Dominicam v Pasche.

Luciferum vehiculum solis intellectualis vere facta es, o casta et immaculata; per quod, sedentes in tenebris lumen scientiæ viderunt, te pro debito gloriosam appellantes.

Ex canone in feria IV, post eandem Dominicam.

Dominum omnium peperisti, o Domina ab omni labe immunis (76), qui voluntariam passionem su-

A scepit, et ad Patrem suum ascendit, quem tamen non deseruerat, quamvis carnem suscepisset.

Beatus factus est venter tuus, o purissima, digna namque fuisti continere eum modo ineffabili; qui inferiorum **349** ventrem mirabiliter evacuavit; quem pro salute nostra dum te laudamus, exora.

Christus, qui te, o Dei Genitrix, Virginem incorruptam post partum conservavit, ascendit ad Patrem, quem non dereliquerat, licet carnem assumpsisset ex te præditam anima intellectuali, propter ineffabilem misericordiam.

Laudamus, o casta puella, conceptionem tuam; laudamus partum ineffabilem, per quem a corruptione, et perditione, ac tenebroso inferni carcere liberati sumus.

B O stupore plena miracula! quomodo Deum continuisti, o Deo charissima, qui est incomprehensibilis? qui carnem ex te emendicavit, et cum plurima gloria hodie in cœlum assumptus homines deificavit?

Ecce Filius tuus, o Deipara, morte per suam crucem spoliata, resurrexit tertia die; et cum apparuisset discipulis suis, ad cœlestia emigravit; cum quo te adorantes laudamus, et glorificamus in omnia sæcula.

Lux de luce coruscans, ex te, o mundissima, exorta est; et universam infidelitatis obscuritatem dissipavit; et iis qui in nocte dormiebant, illuxit: propterea universi te pro merito beatam appellamus in æternum *.

inter Mariæ conceptionem, et Dei maternitatem: nam etsi conceptio quindecim annorum spatio maternitatem anteverit in Dei mente, et mysteriorum prævisione, maternitas conceptionis est comes, nec computanda est sine maternitate conceptio: concipitur enim mox Dei Mater digne futura. Unde divina maternitas futuræ Dei Matris conceptioni adest, ut affinitatem cum peccato præpropere arceat et avertat. Nec tantum divina maternitas comes adest, sed etiam Mariæ conceptionis administra, scilicet tantus gratiæ et gloriæ nitor in Deiparæ purissima conceptione scintillat, ut Dei maternitas, quæ est omnium Mariæ gratiarum matrix, non dedignetur puritati conceptionis velut ministrare: siquidem singulare et prælustre gratiarum omnium privilegium in conceptione Virgini præmature concessum, ex divina maternitate auguste nascitur. Gratiæ enim tunc naturam præpropere anteverit, ut digna Filii Dei Mater conciperetur. Ergo infinita dignitas, et gratia divinæ maternitatis, velut comes, et administra adest immaculatæ Virginis Deiparæ conceptioni. Hæc Celada.

(76) Cum esse ab omni labe immunem, sit infimum Christi omnium supremi, Christus enim cum sit justus, duo habet quæ justum hominem constituunt, scilicet declinare a malo, et facere bonum, sine peccato esse, et virtutibus abundare: quamvis enim sine peccato esse quid magnum sit, majus tamen est gratia et virtutibus abundare, et omni perfectione esse præditum. Unde angeli boni non distinguuntur inter se ex eo quod non contraxerint culpam, nam nullus eorum deliquit, sed juxta majorem, vel minorem eorum gratiam, sublimiorem, vel inferiorem locum obtinent in illa æterna beatitudine. Cum etiam Christi Mater Virgo beatissima sit supremum omnium, qui sub Christo capite vivimus, ut nemo negabit, et supremum infimi attingat infimum supremi, manifestum est quam decens sit, ut ipsa B. Virgo sit omni labe immunis, ut Christus. Christus quidem ex natura, ex privilegio tamen ejus mater, ut locus Christo in ea locando conveniret. Vide pro hac re Nierembergium in *Theoria*, § 40, non longe a principio.

* Apud Maraccium deinceps leguntur *Theotocia* ex alio codice deprompta; quæ cum eadem sint omnia cum *Theotocis* supra ex Paracletica Græcorum expressis, nobis omittenda erant, quamvis Maraccius ea ob varietatem quædam admisit. Edit.

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΦΟΒΟΝ ΣΕΙΣΜΟΥ (1)

Οὕ ἡ ἀκροστιχίς·

ᾠ Χριστὲ τῆς γῆς τὸν κλόνον παῦσον τάχος Ἰωσήφ.

CANON IN TERRÆ MOTUS PERICULO.

(Apud Goar. *Eucholog.* Gr. p. 783 ed. Paris ; Daniel. *Thesaur. hymnol.* III, 111.)

Canticum primum. Tonus obliquus secundi. « Velut A Ὡδὴ α', ἡχος πλ. β'. « Ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας. » in terra pedibus procedens. »

Quam timenda ira tua est, e qua, Domine, nos exemisti, dum in terra minime statum nostrum obruisti : propterea te cum gratiarum actione laudamus.

Qui sincera nostra correptione continuo gaudes, ad instar levis folii terram omnem, in timore fideles tuo confirmateris, coxcutis, Domine.

Gravi terræ motu nos omnes libera : et hereditatem tuam, te patientem Dominum plurimis irritantem offensis, ne perire permittas.

In Deiparam.

Suppliciter tibi, Mater Dei, clamamus, solitos compassionis affectus civitati, et populo, exhibito ; gravissimo terræ motu, et interitu cunctos exime.

Canticum secundum. « Videte, videte. »

Terra solo tuo aspectu concussa, Rex omnium, animis nostris timorem incussisti : verum furorem tuum, misericors Dominator, remitte, et populum tuum ruinæ cuncta devastanti ne tradas.

Pro populo omnimoda lebitorum verecundia operto, et jamjam perniciem exspectante, quis te exorabit ? ab ea, Christe, tua misericordia, nos exime.

Terrorem tuum nunc, aspectu tuo fundamentis terræ concussis, Christe, manifestasti : verum solitam tibi, misericors, clementiam exhibe, ne misere pereamus.

In Deiparam.

Quis solus absque te, illibata Virgo, iratum nobis Deum reconciliare potest ? Hac de causa, precare, sanctissima, ut terræ fragorem perniciem nobis mitantem sedet.

(1) Subito etiam et vehementi terræ motu concussos, et conturbatos animos, Ecclesia suis orationibus erigit et firmat. Inter cunctos vero memorandus est ille qui Theodosii Junioris tempore contigit et quo talis clades imminabat, ut Constantinopolis cives ruinam ædificiorum veriti, in campo extra urbem aliquo spatio morati fuerint. De illo precibusque tunc actis refert Nicephorus lib. xiv, cap. 46 : Συνεχὲς δειήρεις συνάμα βασιλεὶ τῷ Θεοδόσιῳ καὶ Πρόκλῳ τῷ πατριάρχῃ ποιούμενοι, καὶ

ᾠς φοβερὰ ἡ ὀργὴ σου, ἐξ ἧς ἡμᾶς ἐλυτρώσω, Κύριε, μὴ συγχωρήσας ἐν τῇ γῇ ἅπαν τὸ ἀνάστημα ἡμῶν. Εὐχαρίστως σε διδὼ ἀεὶ δοξάζομεν.

Χαίρων ἡμῶν καθ' ἑκαστὴν τῇ παντελεῖ διορθώσει, Δέσποτα, ὥσπερ φύλλον εὐτελὲς διασεύεις ἅπαν τὴν γῆν, εἰς τὸν φόβον σου πιστοὺς στηρίζων, Κύριε.

Ῥῦσαι σεισμοῦ βαρυτάτου πάντας ἡμᾶς, καὶ μὴ δόξης, Κύριε, ἀπολέσθαι παντελῶς τὴν κληρονομίαν σου πολλοῖς παροργίζουσιν κακοῖς σε τὸν μακρόθυμον.

Θεοτόκιον.

Β Ἰκετικῶς σοι βοῶμεν, Μητὲρ Θεοῦ, τὰ συνήθη σπλάγγνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δεκνύουσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φθορᾶς πάντας ἀπάλλαξον.

Ὡδὴ β'. « Ἰδετε, ἰδετε. »

Σείσας προβλέπει σου πᾶσαν τὴν γῆν, παμβασιλεῦ, ἐνέβαλες εἰς φόβον ἡμῶν τὰς διανοίας. Ἄλλ' ἄνεις, Δέσποτα οὐκίτηρων, τὴν ὀργὴν σου, καὶ μὴ δῶς εἰς παντελὴ ἀφανισμόν τὸν σὸν λαόν.

Τίς δυσωπήσει σε, ὅπερ λαοῦ παντοδαπῶν αἰσχύνῃς ὀφλημάτων ἀεὶ καλυπτομένου, καὶ ἀπολέσθαι προσδοκῶντος τῇ ὀργῇ σου ; ἐξ ἧς ἡμᾶς, Χριστὲ, τῷ σί ἐλέει ἐξέλαι.

Εἰδείξας φόβον σου νυνὶ, Χριστὲ, τῇ φοβερᾷ προβλέπει σου σαλεύσας τῆς γῆς τοὺς θεμελίους· ἀλλὰ συνήθως δεῖξον πάλιν, ἐλεῖμνον, τὸ ἔλεος τὸ σὸν, μὴ ἀπολλύμεθα δεινῶς.

Θεοτόκιον.

Τίς μόνος ἄνθρωπος σου δύναται, ἀγχαντὰ ἀγνή, Θεὸν ἀγανακτοῦντα καθ' ἡμῶν καταλλάξαι ; διδὼ δυσώπει, παναγία, παῦσαι τάχος τὸν κλόνον τῆς γῆς γεννῶντα θάλασσαν ἡμῶν.

λιτῆς ἀγομένης πάντες σύνδακρυς ἐκ βάθους τὸν ἄνωθεν ἔλεον ἐκκαλοῦμενοι : Una cum imperatore Theodosio et Proclo patriarcha continuis precibus incumbentes, et supplicatione publica celebrata omnes collacrymabantur, et ex profundo intimoque animo misericordiam supernam invocabant. In Occidente autem notissimus is fuit, qui eodem ævo, renovandæ Rogationum pie consuetudini S. Mamerto Viennensi episcopo causam præbuit : de quo, Sidonius Apollinaris epistola prima lib. v.

ᾠδὴ γ'. « Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σὺ, Κύριε. »

A *Canticum tertium.* « Non est sanctus ut tu, Domine. »

Ἡ γῆ μαστιζέται ἡμῶν κακῶς διακειμένων, καὶ ἀεὶ τὴν ὀργὴν σου συγχινούντων καθ' ἡμῶν, οἰκτίρῃσαι παμβασιλεῦ· ἀλλὰ φείσαι, Δέσποτα, τῶν δούλων σου.

Nobis prave affectis, furoremque tuum jugiter concitantibus terra flagellatur, misericors universi moderator, verum famulis tuis parce, Domine.

Ευσσεύσας, Κύριε, τὴν γῆν, ἑσπερώσας πάλιν νοθευτῶν ἐπιστρέφων τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, στηρίζεσθαι ἐν τῷ σὺ θεῷ φόβῳ θέλων, ὑπεράγαθε.

Terram commotam iterum firmasti, Domine, commonens et convertens infirmitatem nostram, ut in divino tuo timore corroboremur, benigne.

Γενώσας θάνατον πικρὸν, καὶ σεισμούς βαρυτάτους, καὶ πληγὰς ἀνηκίστους ἀμαρτίας, ἀδελφοί, ἐκφύγωμεν, καὶ Θεῷ μετανοίας τρόπους ἐπιδείξωμεν.

Mortem amarā, terræmotus gravissimos, intolerandasque plagas peccata generantia vitemus, fratres, et pœnitentiæ modum omnem Deo exhibeamus.

Θεοτόκιον.

In Deiparam.

Ἡ μόνη οὐσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον Λόγον ἐκτενῶς ἐκθυσεῖται, τῆς παρουσίας τοῦ σεισμοῦ ρυθθῆναι πάντας ὀργῆς, Θεοτόκε ἄχραντε, δέομεθα.

B Clementissimum Verbum, quæ sola benigna es, intense deprecare, ut imminente terræmotus flagello cuncti liberemur, illibata Deipara, exoramus.

ᾠδὴ δ'. « Χριστὸς μου δύναμις. »

C *Canticum quartum.* « Christus virtus mea. »

Σαλευεῖς, Κύριε, τὴν γῆν, βουλόμενος ἐδραμῶ ἀληθείας πάντας ἡμᾶς, Δέσποτα, στηρίζεσθαι σαλευόμενους προσβολαῖς τοῦ δολίου πολεμήτορος.

Terram, Domine, commoves, ubi dolosi bellatoris insultibus nos concussos, magis ac magis veritatis fundamento solidari omnes præcipis.

Τῇ θεῷ νεύσει σου κλονεῖς τὰ σύμπαντα, καὶ δονεῖς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς κατοικούντων, Δέσποτα. Τῆς οὖν δικαίας σου ὀργῆς ἄνεκ, Κύριε, τὰ κύματα.

Divino tuo nutu cuncta commoves, et incolarum terræ corda concutis; justī ergo furoris tui fluctus compone, Domine.

Οὐδ' ὅλως ἔχοντες εἰς νοῦν τὸν φόβον σου, ἐκποθεῖς· τῇ νικήσει πᾶσαν τὴν γῆν, μόνη εὐσυμπάθητε· ἀλλὰ συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου θαυμάστωσον.

Nobis nusquam timore tuo correptis, terram universam tuo motu terres: verum mirifica misericordias tuas super nos, qui solus facile compateris.

Θεοτόκιον.

In Deiparam.

Ναὸν σε, Δέσποτα, Θεοῦ γινώσκοντας, ἐν ἁγίῳ ναφ σου χεῖρας οἰκτρὰς αἰρομεν εἰς δέησιν, ὅσα τὴν κάκωσιν ἡμῶν, καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

C Te Dei templum, o Domina, professi, in templo sancto tuo supplices manus tendimus: vide afflictionem nostram, et auxilium præbe.

ᾠδὴ ε'. « Τῷ θεῷ φέγγει σου. »

Canticum quintum. « Divino tuo splendore. »

Καὶ σὺ, καρδία, εἰσέσθιτι νῦν βλέπουσα Θεοῦ τὴν ἀπειλὴν ἐπικειμένην, καὶ βόησον· φείσαι τοῦ λαοῦ σου, Δέσποτα Κύριε, καὶ παῦσον τὴν δικαίαν ὀργὴν σου, εὐσπλαγγνε.

Concutere etiam tu cor meum, attentis ingruentibus a Deo periculis, et exclama: Parce, Domine, populo tuo, et justum furorem tuum, o clemens, remitte.

Λαὸν καὶ πόλιν ἤνπερ τῷ σὺ αἵματι ἐκτήσω, Ἰησοῦ, μὴ παραθῇς εἰς ἀπόλειαν, ἐν τῷ συνταράσσειν τὴν γῆν σεισμῷ φοβερῷ, χορὸς τῶν ἀποστόλων καθ' ἑκτετεύει σε.

Populum civitatemque sanguine tuo acquisitam, ne des, o Jesu, in interitum, dum tremendo motu terram concutis, te apostolorum cœtus precatur.

Ἰδοὺς σου, Δέσποτα, τὰς ὁρὰς γνώμῃ ἀποκλίνοντες στρεβλῇ, εἰς ἀγανάκτησιν τρέπομέν σε τὸν συμπάθητε καὶ ἀμνησίκακον, ἀλλ' ὤλειος, οἰκτίρμον, γαυοῦ τοῖς δούλοις σου.

D A viis tuis rectis sententia obliqua declinantes, ad iram te clementem, et malorum immemorem provocamus, Domine; at tu propitius et misericors esto servis tuis.

Θεοτόκιον.

In Deiparam.

Νῦν βοηθείας ἤλθε καιρὸς, νῦν καταλλαγῆς χρεῖα ἀγνὴ πρὸς τὸν Υἱόν σου καὶ Κύριον, ὅπως οἰκτειρήσῃ προσκελευομένης ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς· λυτρώσεται.

Adest nunc succurrendi tempus, nunc reconciliatione cum Filio tuo et Domino est opus; ut delinquentium misereatur, et ab imminente periculo nos eruat.

ᾠδὴ ζ'. « Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν. »

Canticum sextum. « Vita mare. »

Οὐκ ἔχοντες, Δέσποτα, παρρησίαν δυσωπεῖν, οἱ ταπεινοὶ τὸ ὕψος σου, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους σου εἰς θερμὴν κινουμένην παρακλήσιν· δι' αὐτῶν τῆς ὀργῆς σου ἐξελοῦ ἡμᾶς.

Nulla majestatem tuam exorandi fiducia freti, electos tuos angelos ad ferventes pro nobis preces offerendas excitamus: per illos itaque a furore tuo nos eripe.

Νῦν ἐγνωμεν, Κύριε, ὡς ἡλέησας ἡμᾶς, καὶ οὐ-

Jam te nostri misertum agnovimus, qui nusquam

sub terra diro casu nos in multis delinquentes obruisti : propterea te, Christe, adoramus.

Fundamenta terræ concuti præcipis, ut nos miseri meliori virtutum statu dimoveri abstinamus : et tandem timore tuo, o Verbum, confirmemur

In Deiparam.

Sancta Dei Sponsa, anxii nunc populi miserere, et motam adversum nos Dei indignationem tuis maternis precibus quamprimum immuta, te precamur.

Canticum septimum. « Roridam fornacem. »

Benedictus es, longanimis Domine, qui motu et hiatu terræ nos morti minime dedisti : terruisti tantum eos qui a malis resipiscere student, ut vita cuncti fruantur.

Suspiria e corde proferamus, et lacrymas profundamus, ut Christum Dominum propter peccatorum postrorum colluviem cunctos misere atterere minitantem, propitium nobis reddamus.

Heu me ! clamemus, ad Deum altissimum tendamus manus, et de reliquo perversa agere desistamus. Salvator etenim firmiter nos stabilire affectans, terram omnem indignabundus commovet.

In Deiparam.

Annuе, illibata, ut tuis precibus salvemur, qui propter nimiam offensarum nostrarum copiam, ira Dei, intentatisque et horrendis grassantis periculis, jamjam sumus consumendi.

Canticum octavum. « E flamma sanctis. »

Justo hoc tuo flagello grassante, repente turbati sumus, benigne, teque conspecto adversum nos irato, omnimoda desperatione detinemur.

Manus et oculos ad solum Dominum salvare nos valentem, tendamus, fideles, et exclamemus : Averte cito iram tuam a nobis, Christe, qui humanus es.

Angelorum millia, martyrum cœtus, prophetarum, apostolorum, monachorum et pontificum sanctus chorus te deprecatur, parce, Domine, populo tuo afflicto.

Misericors, qui infirmitatem, naturæque nostræ lubricum, et pervicaciam novisti : iram tuam remitte, terræ tumultum seda, et tua clementia, miserere nostri, benigne.

In Deiparam.

Pia Deipara, facilem ad pietatem quæ genuisti Salvatore : vide populi tui afflictionem et suspiria, accelera ut pro nobis misericordiam depreceris.

Canticum nonum. « Deum hominibus videre nefas. »

Eecce deliquimus omnes, et nullius peccati tellus noxia horrendo modo corripitur ; moniturus enim nos clemens Dominus illam totam agit : mentem ergo resumamus, et salutis nostræ curam geramus.

Α δαμῶς συνέχσας ὑπὸ τὴν γῆν συμπτῶματι χαλεπῶ πολλὰ πλημμελήσαντας. Εὐχαρίστως διὸ σε προσκυνούμεν, Χριστέ.

Προστάτεις σαλεύεσθαι τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὅπως ἡμεῖς παυσώμεθα, οἱ ταπεινοί, σαλεύεσθαι ἀρετῶν τῆς κρείττονος στάσεως, καὶ τῷ φόβῳ σου, Ἀγγε, στηρίζόμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἄγία Θεόνυμφε, ἀπορούμενον νυνὶ τὸν σὸν λαὸν οἰκτεῖρῃσον, καὶ μητρικαῖς πρεσβείαις τὴν καθ' ἡμῶν Θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποιήσον τάχος, δυσωποῦμέν σε.

Ῥδὴ ζ'. « Δροσὸδὸλον μὲρ τὴν κάμινον. »

Ἵπερὸ μνηστὸς εἰ, Κύριε μακρόθυμε, ὅτι οὐκ ἐθά-
νάτωσας τοὺς οἰκέτας σου σπαραγμῶ καὶ κλόνῃ φο-
βερῇ τῆς γῆς· ἀλλ' ἐφόβησας ζητῶν τοῦ ἐπιστρέ-
ψαι τῶν κακῶν, καὶ ζῆσαι πάντας ἡμᾶς.

Στεναγμὸν ἀπὸ καρδίας ἀναπέμφωμεν, καὶ δάκρυα προχέωμεν, ὅπως ἴδωμεν τὸν Δέσποτὴν ἔχωμεν Χριστὸν, ἐκτρίβει σεισμῶ πάντας ἡμᾶς διὰ πληθύν ἁμαρτιῶν ἐπαπειλοῦντα δεινῶς.

Οἱμοὶ! κράζωμεν, καὶ χεῖρας ἐκπετάσσωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον, καὶ παυσώμεθα τοῦ λοιποῦ ποιεῖν τὰ πονηρά. Καὶ γὰρ ὁ Σωτὴρ ἀγανακτῶν σαλεύει ἅπασαν τὴν γῆν, στηρίζει θίλων ἡμᾶς.

Θεοτόκιον.

Νεῦσον, ἄχραντε, σωθῆναι ταῖς πρεσβείαις σου, ἀφανισθῆναι μέλλοντας ἐν ὀργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῷ μεγάλῳ καὶ φοικτῇ τῆς νῦν ἐπελθούσης ἀπειλῆς, διὰ
C τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν.

Ῥδὴ η'. « Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις. »

Τῆς δικαίας σου ταύτης ὀργῆς, φιλόνηρωπε, ἐπελ-
θούσης ἀθρόως, συνεταράχθημεν, καὶ ἀπελπισμῶ παντελεῖ συνεσχέθημεν, προσαγανακτοῦντα ὀρώντες καθ' ἡμῶν σε.

Ἀνατείνωμεν χεῖρας, πιστοὶ, καὶ ὅματα πρὸς τὸν μόνον Δεσπότην δυνάμενον, κράζοντας· Χριστέ, τὸν θυμὸν σου ἐπιστρέφον ἀφ' ἡμῶν ταχέως, φιλόνηρος ὑπάρχων.

Χιλιάδες ἀγγέλων, μαρτύρων σύλλογος, προφη-
τῶν, ἀποστόλων, ὁσίων ἱεραρχῶν ἅγιος χορὸς, ἐκε-
τεῖς σε, Δέσποτα, φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, τοῦ τετα-
πεινωμένου.

Ο γινώσκων, οἰκτίρμων, τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν, καὶ
D εὐόλισθον πάντῃ καὶ ἀδιόρθωτον, ἄνεις τὴν ὀργὴν, καὶ τὸν ταραχὸν κόπασσον, καὶ τῷ σὴ ἔλκει οἰκτεῖρη-
σον, οἰκτίρμων.

Θεοτόκιον.

Συμπαθὲς Θεοτόκε, τὸν εὐσυνμάθητον ἡ τεκουσα Σωτῆρα, ἴδε τὴν κάκωσιν, καὶ τὸν στεναγμὸν τοῦ λαοῦ σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτε-
ρηθῆναι.

Ῥδὴ θ'. « Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον. »

Ἰδοὺ οἱ πάντες ἡμεῖς ἐπαίσχαμεν, καὶ φοβερῶς ἢ γῆ μηδὲν σφαλίσσα κολάζεται· νοθετῶν γὰρ ἡμᾶς ὁ φιλόνηρος, ὅλην αὐτὴν σαλεύει. Λάβωμεν αἰσθήσιν, καὶ τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν ἐπιμελώμεθα.

Ἡρῶν καὶ χρόνων ὑπάρχων Κύριος, μὴ ῥοπήσῃς ἐκτρέψαι τοὺς δούλους σου ὑπὸ δὲ τῆς πολλῆς εὐσπλαγχνίας σου, Δέσποτα, ἐκωλύθης· εὐχαριστοῦμέν σοι, οἱ ἀναπολόγητοι ἡμεῖς, μόνε φιλάνθρωπε.

Σεισμοῦ, μαχαίρας, πικρᾶς ἀλώσεως, καὶ ἐθνικῆς, Χριστὲ, ἐπιδρομῆς, καὶ συμπτώσεως, καὶ λιμοῦ, καὶ κακώσεως, Δέσποτα, πάσης ἄλλης, οἰκτίρμων, ῥύσαι καὶ πόλιν σου, ἅπασάν τε χώραν τὴν πιστῶς ὁμολογοῦσάν σε.

Ἡ γῆ ἀγλώσσω βοᾷ στενάζουσα· τί με κακοῖς μαινέτε πολλοῖς, πάντες ἄνθρωποι, καὶ ἡμῶν ὁ Δεσπότης φειδόμενος, μόνῃν ἐμὲ μαστίζει; λάθετε αἰσθησιν, καὶ ἐν μετανοίᾳ τὸν Θεὸν ἐξιλεώσασθε.

Θεοτόκιον.

Φθορὰν τῇ τίχτειν μὴ ὑπομείνασα καταφθορᾷ, Παρθένε, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἅπαντας, καὶ σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ θλίψεως, παύουσα τοῦ Δεσπότης τὴν ἀγανάκτησιν, σοῦ ταῖς μητρικαῖς καταλλαγαῖς, Θεοχαρίτωσε.

A Horarum et temporum cum sis Dominus, uno temporis momento servos tuos perdere constitueras, nisi a multa tua clementia prohibitus fuisses: grates ideo referimus benigne, omni enim patrocinio destituti eramus.

A terræmotu, gladio, dura captivitate, gentium incursu, casu adverso, fame, et quavis alia calamitate, Christe misericors Domine, civitatem tuam regionemque omnem, te fideliter celebrantem, eripe.

Muto sermone suspirans tellus exclamat: Quid me tot malis polluitis, homines, quibus si Deus parcat, solam me corripit? resumite mentem, et in poenitentia placate Deum.

In Deiparam.

B

Quæ corruptionem in pariendo non pertulisti, cunctos, o Virgo, ab interitu, terræmotu, et afflictione, Domini indignatione materno tuo interventu saluta, libera, o Deo gratissima.

JOSEPHI HUMILIS ET MINIMI

LAUDATIO

IN SANCTUM APOSTOLUM BARTHOLOMÆUM.

(Apud Surium ad diem 21 Augusti.)

I. Hujus concionis auctor, et diei festi jucunditatem spiritualement nobis afferentis hilaritas, est B. apostolus Bartholomæus, qui, cum divinus sit apostolus, et luminis splendore purisque S. Spiritus fulgoribus tantum illustretur, quantum verbis explicari non potest: nobis etiam lumen suggerit, qui sacram et gloriosam ejus memoriam celebramus. Age igitur divinis vocibus illum collaudantes quam maxime possumus, divina ipsius narratione delectemur, et laudationibus honoremus virum quovis honore superiorem. Laudemus apostolum a Deo ipso laudatum. Beatum prædicemus eum, qui semper beatus est. Ejus gloriam celebremus quem extulit divina gloria. Videmus quisnam ante fuerit, et qualis postea evaserit, quemadmodum qui prius idiota erat, et pauperem vitam agebat, omni ex parte sapiens effectus, et omnium honorum divitiis ornatus fuerit: quemadmodum e terrestri cœlestis evaserit, e minimo maximus, et ex piscium piscatore hominum piscator factus sit.

II. Itaque cum Deus ipse homo factus, propter misericordie suæ viscera nostrum corpus gestaret, et discipulorum delectum haberet, is, inquam, qui prænovit omnia priusquam generentur, celeberrimum apostolum Bartholomæum delegit, amicumque sibi verum et fidelem cooptavit. O divine vocationis præstantiam! O magnam et singularem

C felicitatem! O qualem hic invenit magistrum, qui maximis mysteriis eum initiavit, et sapientem effecit! O beatam illam animam, dignam habitam quæ cum Deo versaretur, cum Deo et omnipotente Domino cibum sumeret, et sacra doctrina, orationem et facultatem omnem superante, instrueretur!

III. Postea vero quam magistrum suum in cruce suffixum, eundemque sepultum, et post resurrectionem ad cœlos ascendentem vidit, et sanctissimi Spiritus dono, æque ac reliqui apostoli, donatus est, tanquam generosus aliquis miles, validissimis armis undique munitus, adversus hostile bellum prosiluit, et ipsos quidem hostes validissime percussit, his vero, qui ad vitam ipsam venire studebant, salutem conciliavit. Tetendit orationis suæ retia, et gentes ipsas profundo ereptas, illas quidem captivas, sed ad vitam tamen ductas, conservavit; evertit idolorum templa, et Dei ecclesias erexit; humana corda in sterilitatem conversa cœlestis doctrinæ aratro renovavit: eaque ita excoluit, ut, tanquam feraces campi, fructum ferre possent: accendit miraculorum faciem, et affectuum humanorum caliginem profugavit: in quascunque partes permeabat, velut stella quædam justitiæ solem prædicans, illustremque fulgorem emittens, fallaciæ tenebras destruebat: et oratione quidem demones ipsos fugabat, precibus autem morbos insana-

biles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendum expeditos reddens, corda denique et animos imbecilliores confirmans.

IV. Erat una cum Bartholomæo et B. ille apostolus Philippus, quocum multo tempore divinum Evangelium prædicavit. Hi cum in urbem Hierapolim venissent, cui prius nomen erat Ophioryme, multas æruinas et cruciatus non mediocres sustinuerunt, cum ejus civitatis homines violenti essent et valde inhumani : quippe qui viperam colere consueverant, venenum pestiferum et lethale, tanquam fructum aliquem percipientes. Illi cum divinos apostolos vidissent, dicebant novum quemdam Deum ab illis nuntiari, et a vetere cultu ipsos averti, atque a paternis traditionibus abalienari. Quamobrem cum manus in eos injecissent, admirandæ sanctitatis virum apostolum Philippum cruce condemnauerunt; divinus autem Bartholomæus, instar alicujus bovis aratoris, a suo compare separatus ingemiscebat ac lamentabatur quidem, sed non desinebat tamen suavem illum sulcum ducere, qui animarum agricolæ Deo uberes fructus allaturus esset : quinimo, ita ut consueverat, huc atque illuc obibat fidei sermonem disseminans, pravam zizaniam evellens, et quidquid salutare iis esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes, Evangelicis gressibus speciosos factos, et ad infinitarum animarum adaptionem recta via progredientes ! O linguam illam divinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberavit ! O manus, quæ violentos hostes expugnaverunt, et animas ipsas diaboli manibus eriperunt ! O divinos et illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidie tenebris obscurati !

V. Cum igitur regiones illas ita peragraret, venit ad urbem quamdam, cujus cives cum idolorum superstitione liberasset, ab ejus loci præside crucis supplicio et ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus : Salve, inquit, crux, per quam humanum genus gaudio affectum est. Salve, ejus crucis imitatio, per quam mortem dissolvit, et mortales ipsos immortalitate donavit. Salve, crux, in quam cum Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit. Salve, crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cælos perducere possim : quæ denique mei præceptoris imitatore me fecisti. Ad te ascendo, neque moram duco ; jam enim tempus meum completum est. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : opus quod mihi Christus magister meus tradidit, perfeci. Hæc cum dixisset, et Deum precatus esset, rogavit carnifices illos, ut verso in terram capite, in cruce suffigeretur : nec rectus, quemadmodum ejus magister, in crucem ageretur ; ita et in ipsis cruciatibus suam in magistrum reverentiam conservabat. Quin etiam in cruce suffixus, cum fratribus loqui non destitit, quoad sanctissimam illam animam Deo tradidit. Cujus ascensum angeli applausu exceperunt, aer purgatus

A est, et divinorum apostolorum chorus exsultavit.

VI. Cum vero multum temporis præterisset, ejus regionis tyranni, vite pravitate exercentes, et multorum decorum ebrietate debacchantes, eum viderent oculos illos, in quibus beati apostoli Bartholomæi reliquæ conditæ erant, splendida quædam et illustria miracula edere, et eos a morbis liberare, qui eo accedebant, pravum consilium et suo proposito dignum inierunt. Venite, inquit, in profundum mare corpus hoc demergamus. Sed, o miseri, ejusne corpus in mare demergetis, qui profundum illud draconem in altum demersit, qui salutaris aquæ fontem aperuit, et abunde cælestia dogmata hominibus impertivit. Venite, inquit, mari obruamus. Eumne vos obruetis, qui veritatem ante obrutam detexit, et infidelitatis salsedinem exterminavit. Venite, inquit, et temerarium furorem effundentes, in maritimas undas hoc corpus projiciamus, ne ex eo, tanquam e rationali aliquo flumine, salus ad eos defluat, qui morborum angustiiis comprimentur.

VII. Hæc cum dixissent, quod cogitarent aggressi sunt, et una cum quatuor aliorum martyrum oculis, beati Bartholomæi reliquias in mare dejecerunt. Martyres autem hi gloriosi, apostolum Bartholomæum valde inclutum, duo a dextera, et duo a sinistra parte, medium habentes, Pontum ipsum sine fluctuatione aliqua transmittabant. Cumque ad Bosphorum Thracicum in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transierunt : deinde, transmissis Egæo et Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt : et Syracusas ad sinistram derelinquentes, atque occidentem versus tendentes, ad insulam Liparim pervenerunt. Itaque celeberrimus ille apostolus ad eam insulam deductus est. Divini autem illi martyres cum ibi complevisset, quod Deus voluerat, quam celerrime redierunt in eam viam, in quam unumquemque divina providentia direxit. Statim autem is, qui Ecclesiam Liparis Insulæ gubernabat, per divinam revelationem didicit, Christi apostolum ad maris litus appulisse.

VIII. Erat ejus Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cujus gloria longe lateque apud omnes celebrabatur. Cum ille igitur properasset, et loculos ad continentem appulsos vidisset, stupore et gaudio repletus, summa voce : Bene, inquit, quod huc venisti, ut portus salutaris, ad eos qui pelagi fluctibus periculosis agitamur. Bene quod venisti, divinum Spiritus Paracleti flumen, ex quo veritatis aquæ scaturiant, et pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis, et vestigia tua non cognoscentur. Veni, et animas nostras irriga, affectuum nostrorum fervorem reprime, cordium januas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc a te Liparis insula supplex petit, quam habitare voluisti. Hæc, inquam, insula his verbis te alloquitur : Tu, qui multo lumine illustris es, et illius divini Orientis vere amicus, quomodo factum est, ut talis tantusque apud meæ paupertatis Occiden-

tem diversatus sis, ab Orientis partibus commotus, et per maritimos sinus nobis ostensus? Dives factus sum, quæ antea paupertate laborabam, thesaurum magnum hodie sum consecuta: neque ulla in te Roma illa ipsa urbe decantata, beatos apostolos Petrum et Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorem possideo. Omnes insulæ, mihi gratulemini; omnes urbes, quæ ubique estis, mecum una exsultate. In vobis multorum sanctorum corpora posita sunt: mihi satis est unus pro omnibus.

IX. Sed, o beatissime, et divinis angelis par factus apostole, quis tua præclata facta pro dignitate laudaret? Quis pericula pro Christo a te suscepta enumerare posset? Quæ cum quotidie subires, a tristibus periculis mortales liberasti. Tu vere sal illud es, quod corda illa, quæ evanuerant, atque insipida evaserant, condidisti, et inscitæ salsedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractam expurgasti. Tu es rationale illud flumen, ex divina sede profectum, juncorum plenum torrentem abluens, Ecclesiæ vero sulcos replens, pravitatis rivos exsiccans, ipsius denique terræ faciem irrigans. Tu es sagena illa solidissima, quæ rationales pisces, in erroris profundo natantes, comprehendisti, eosque supernæ illi mensæ obsonium obtulisti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo Paracleti Spiritus ignis, tanquam fax quædam, adveniens, multiplicis villi zizania combussit, et divinæ cognitionis splendorem emisit. Tu es divini Solis lucidus radius, qui a summo cælo usque ad extremum percurrens, et erroris tenebras immittens, et iis, qui sedebant in umbra mortis, hoc est in malis lethaliibus, effluens, per lavacrum regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es pretiosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificavit, quæ nullo unquam tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum et cælestis Dei pretiosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritus sancti diversorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suave canens lusciniæ, cælestis cicada, angelus denique in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisus, Spiritus sancti

A myrothecium, ægrotantium medicus, divinæ gratiæ tuba, vitis secundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccantium patronus, defessorum recreatio, oppressorum refugium, miraculorum fons, dæmonum profugatio, apostolorum gloria, angelorum civis, qui prophetis sublimior, et martyrum consors fuisti, ejus denique gloriæ, quæ revelanda est, particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundi lumen, omnium, ut summam dicam, bonorum thesaurus.

X. Itaque salve, Bartholomæe, illius magni tonitruum fulgur, quod in rota mundi hujus apparuisti, et idolorum insaniam ac noctem exstinxisti. Salve, Bartholomæe, ille Spiritus sancti calamus celeriter scribens, qui legem in tabulis cordis pulcherrime descripsisti, legem, inquam, illam non veterem, sed valde novam. Salve, Bartholomæe, potentis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerasti, dæmonum per aerem vagantium turmas percussisti, et mortalium animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salve, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquasti, et homines ipsos viventis Dei templa reddidisti. Salve, Spiritus sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, et omnes mentes ad Christi obedientiam captivas duxisti. Salve, concinna sancti Spiritus Paracleti cithara, rationalis tibia, Christi instrumentum, quod cælestia dogmata nobis cecinisti, et prævæ impietatis modulationes confudisti. Salve, cælum perpulchrum, divinis splendoribus illustre, in quo ille Sol justitiæ requiescit, et orationis dux, quo in innixus, fallaciam omnem evertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor et dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maxime præstant, inferiores sunt, quam ut te laudare possint; neque quisquam est qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, et peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare velis: quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, et cælestis gaudii participationem tuis orationibus impetres, in Christo Jesu Domino nostro: cui gloria cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen (2).

(2) Sacrum corpus S. Bartholomæi apostoli ex Liparitana insula circa annum Domini 832 translatum est Beneventum. Capto vero postmodum Benevento, Otho II imperator B. apostoli ossa inde asportavit, ac Romæ in Lycæonia insula in tumba

porphyretica collocavit anno Domini 983, cogitans eadem per Tiberim et mare in terram suam deportare, sed eo brevi vita exempto pretiosus thesaurus Romæ remansit, ubi pia fidelium veneratione honoratur. Vide Baron. in not ad Martyrol. 25 Aug.

(Opuscula nonnulla incertæ ætatis, quæ desinenti sæculo ix addere constitueramus, propter inexpectatam voluminis spirititudinem ad sequentem tomum remittere cogimur, quem adis si placeat.)

INDEX IN MARIALE S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

Revocatur Lector ad numeros crassioribus typis in textu expressos.

A

Acahiston quid sit apud Græcos, 50, not. 50.
 Acerra carbonis immaterialis B. Virgo, 333.
 Acrostichis quid sit apud Græcos, 1, not. 2.
 Adjutorium fortissimum, miserabilium B. Virgo, 110.
 Adjutrix dicitur B. Virgo, 106, 125, 221, 504.
 Admiratio angelorum B. Virgo, 129.
 Advocatio valida B. Virgo, 57.
 Ager dicitur B. Virgo, 50, 77, 113, 333, 346.
 Agna dicitur B. Virgo, 17, 50, 255, 260, 270, 286, 290, 296, 314.
 Alabastrum dicitur B. Virgo, 241.
 Albertus M. immaculate conceptioni favens, 6, not. 7.
 Alitrix creatoris sui B. Virgo, 63.
 Amatrix honorum B. Virgo, 48, 99, 166, 169, 203, 270.
 Amica bonorum B. Virgo, 124, 128, 150, 204, 252, 270, 293, 305.
 Arca dicitur B. Virgo, 4, 23, 85, 88, 91, 113, 144, 149, 170, 173, 193, 207, 208, 212, 234, 249, 262, 264, 268, 276, 291, 309, 333, 343, 346.
 Arma nostra B. Virgo, 213, 310.
 Asilum fidelium B. Virgo, 221, 332.
 Assumptio B. Virginis, 12.
 Astrum dicitur B. Virgo, 34.
 Auditio horrore plena dicitur B. Virgo, 31.
 Augusta dicitur B. Virgo, 18 et not. 18. Quomodo Augusta in conceptione immaculata, 48.
 Aurora dicitur B. Virgo, 50, 169, 328, 350, 357. Quomodo aurora in conceptione immaculata, 350 in not. 60.
 Auxiliatrix dicitur B. Virgo, 304, 306, 332.
 Auxilium dicitur B. Virgo, 31, 45, 58, 94, 106, 113, 114, 129, 154, 150, 173, 212, 215, 221, 250, 251, 261, 283, 301, 302, 303, 304, 339.
 Ave dictum B. Virgini quid significet, 266, not. 18.

B

Benedicta cur dicatur B. Virgo, 171, not. 75.
 Benedictus Ode-calculus S. R. E. card. a cultu B. Virginis laudatus, in Epist. dedic.

C

Candelabrum dicitur B. Virgo, 54, 55, 97, 108, 113, 119, 128, 147, 191, 296, 212, 221, 276, 278, 282, 308, 333.
 Carolus Moronus laudatus, 324, not. 51.
 Cathedra dicitur B. Virgo, 56, 60.
 Causa deificationis omnium B. Virgo, 51, 53, 62, 67.
 Causa divine incarnationis B. Virgo, 191. Causa gaudii B. Virgo, 32. Causa nostræ salutis B. Virgo, 100, 118.
 Causa omnium bonorum, B. Virgo, 117, 1-2, 137, 142, 151, 181, 183, 245, 253, 270, 304, 329. Causa qua Dei Filius similis factus est nobis, B. Virgo, 77. Causa reformationis primorum parentum, B. Virgo, 102, 122. Causa reparationis nostræ B. Virgo, 225, 227. Causa unica iustitiæ omnium dicitur B. Virgo, 8, 32.
 Civitas dicitur B. Virgo, 5, 27, 51, 106, 243, 378, 589.
 Coadjutrix martyrum B. Virgo, 178. Coadjutrix servorum suorum B. Virgo, 310.
 Cælum dicitur B. Virgo, 5, 14, 57, 70, 116, 151, 181, 182, 218, 250, 343. Quomodo cælum in conceptione immaculata, 404, 405, 406.
 Columba dicitur B. Virgo, 8, 9, 14, 54, 256. Quomodo columba in conceptione immaculata, 35, not. 37.
 Columna dicitur B. Virgo, 34.
 Conceptio immaculata B. Virginis late adstruitur passim in notis.
 Concha dicitur B. Virgo, 31.
 Conciliatrix honorum dicitur B. Virgo, 20. Conciliatrix dissidentium B. Virgo, 344.
 Conciliatrix gaudii B. Virgo, 307.
 Confirmatio eorum qui stant B. Virgo, 211.
 Confugium Christianorum B. Virgo, 215.
 Consolatio tristium B. Virgo, 304. Consolatio valida P. Virgo, 57, 154, 228. Consolatio vivorum et mortuorum B. Virgo, 326.
 Conversio peccatorum ad Deum B. Virgo, 387, 388.
 Corona dicitur B. Virgo, 54, 124, 149, 154, 171, 192, 210, 223.
 Correctio Adæ dicitur B. Virgo, 29.
 Currus dicitur B. Virgo, 51, 52, 171, 343.
 Custodia dicitur B. Virgo, 31, 61.
 Custos in tentationibus B. Virgo, 293.

D

Decor fidelium B. Virgo, 285. Decor Jacob B. Virgo, 170.
 Decus angelorum B. Virgo, 107, 129, 173, 215. Decus apostolorum B. Virgo, 89. Decus divinum athletarum B. Virgo, 71. Decus martyrum B. Virgo, 90, 99.
 Defensio dicitur B. Virgo, 123, 131, 137, 152, 213, 228.
 Dissolutio maledictionis B. Virgo, 53, 223. Dissolutio meroris dicitur B. Virgo, 44.
 Domicilium dicitur B. Virgo, 111, 136, 139, 152, 298, 334.
 Domina dicitur B. Virgo, 6, 14, 19, 30, 32, 34, 35, 38, 43, 50, 51, 58, 62, 73, 74, 78, 80, 83, 91, 97, 110, 111, 119, 247, 143, 153, 163, 164, 203, 212, 228, 229, 271, 283, 288.
 Dominatrix dicitur B. Virgo, 73, 193.
 Dominicani Immaculate Conceptioni B. Virginis faventes : Albertus Magnus, 6, not. 7, 177, not. 77. — Ambrosius Catharinus, 32, not. 34; 62, not. 51; 75, not. 53, etc. — S. Antoninus, 343, not. 69. — Antonius Navarrus, 168, not. 70; 196, not. 89. — Hieronymus Lanusa, 324, not. 53; 333, not. 63. — Ildefonsus Giron, 223, not. 95. — Joannes Taulerus, 324, not. 53. — Joannes Vigorius, 180, not. 81. — R. Ludovicus Bertrandus, 340, not. 67. — Ludovicus Granatensis, 283, not. 50. — Sanctius a Porta, 168, not. 70. — S. Thomas Aquinas, 293, not. 34; 324, not. 61.
 Domus dicitur B. Virgo, 14, 23, 29, 73, 83, 332, 333, not. 62.
 Donum dicitur B. Virgo, 4.
 Ductrix certa et secuta eorum, qui salvantur, B. Virgo, 280.
 Dux infallibilis B. Virgo, 150, 203, 221, 281.

E

Erectio cadentium B. Virgo, 231, 273, 293.
 Erectio dejectorum B. Virgo, 302.
 Erectio labentium B. Virgo, 304. Erectio lapsorum B. Virgo, 261, 303.
 Erectio mundi collapsi dicitur B. Virgo, 47, 334. Erectio prostratorum B. Virgo, 293.
 Expers omnis maculæ B. Virgo, 327, not. 58.
 Expiatio peccantium B. Virgo, 114.
 Expiatorium delinquentium B. Virgo, 49.
 Exsultatio dicitur B. Virgo, 32, 34, 97, 119.

F

Filia Dei B. Virgo, 240.
 Firmamentum dicitur B. Virgo, 71, 83, 90, 221.
 Firmitas eorum qui stant, B. Virgo, 2-3.
 Fluentum incorruptionis B. Virgo, 100, 122.
 Fons dicitur B. Virgo, 3, 10, 50, 44, 77, 206, 222, 262, 270, 310.
 Forceps dicitur B. Virgo, 56, 58, 60, 63, 91, 256, 263, 291.
 Fortitudo dicitur B. Virgo, 31, 83, 122, 221.
 Fulcimentum dicitur B. Virgo, 189, 210, 223.

G

Gaudium dicitur B. Virgo, 27, 114, 151, 172, 256.
 Genitrix lucis B. Virgo, 74, 326.
 Germen dicitur B. Virgo, 4.
 Gloria dicitur B. Virgo, 38, 83, 90, 110, 119, 123, 123, 129, 140, 141, 149, 164, 171, 176, 215, 234, 244, 261, 267, 339, 342, 346.
 Glorioso dicitur B. Virgo, 34, 49, 77, 82, 83, 89, 103, 110, 114, 125, 129, 244.
 Gratia dicitur B. Virgo, 258, not. 12; 282, not. 29 et 50; 306, not. 43.
 Gubernatrix dicitur B. Virgo, 11, 79, 214.

H

Habitaculum dicitur B. Virgo, 6, 11, 21, 33, 46, 54, 53, 64, 81, 107, 112, 153, 176, 196, 202, 208, 210, 260, 341, 345, 347, 352. Quomodo habitaculum in conceptione immaculata, 231, not. 7; 342, not. 68.
 Habitatio incorrupta Verbi incorrupti B. Virgo, 311.
 Habitatio lucis dicitur B. Virgo, 50.
 Honorificentia angelorum B. Virgo, 140.
 Hostis omnium scandalorum dicitur B. Virgo, 32.

I

Illuminatio dicitur B. Virgo, 33, 230, 263.
 Immaculata dicitur B. Virgo quia sine macula originali concepta, 2, not. 4 et 5; 8, not. 10; 18, not. 25; 31, not. 33; 35, not. 36 et 39; 39, not. 43 et 44, 46, 47; 63, not.

53 et 54; 112 not. 61 et 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68; 179, not. 72, 74, etc.

Immunis ab omni macula B. Virgo, 78, not. 57; 162, not. 68; 186, not. 86; 193, not. 89; 225, not. 96; 249, not. 5; 6; 254, not. 9, 11, 15; 265, not. 16; 274, not. 25 et 28; 300, not. 57; 312, not. 48; 246, not. 73; 349, not. 76.

Imperatrix orbis B. Virgo, 336.

Impolluta cur dicitur B. Virgo, 199, not. 92.

Incontaminata cur dicitur B. Virgo, 256, not. 57.

Inculpatissima cur dicitur B. Virgo, 350, not. 60.

Innocentissima cur dicitur B. Virgo, 93, not. 59; 166, not. 60; 249, not. 4.

Intercessio dicitur B. Virgo, 125.

Interior inferni dicitur B. Virgo, 21.

Introductio benedictionis B. Virgo, 283, 382.

Introitus divinus dicitur B. Virgo, 50.

Inviolata cur dicitur B. Virgo, 357, not. 65.

Janna dicitur B. Virgo, 265, 281.

L

Lætitia dicitur B. Virgo, 51, 119, 159, 265, 267.

Lampas dicitur B. Virgo, 5, 134, 267, 292, 306.

Laus B. Virginis ut in conceptu immaculatae, 62, not. 51 et passim.

Lectulus dicitur B. Virgo, 20, 45, 94, 200.

Leo Allatus, 47, not. 48 et alias.

Lex nova dicitur B. Virgo, 65.

Liber dicitur B. Virgo, 3, 29, 329.

Liberatrix dicitur B. Virgo, 57, 99, 295.

Lignum dicitur B. Virgo, 10.

Lilium dicitur B. Virgo, 29, 60, 222, 250, 222, not. 93.

Locus dicitur B. Virgo, 5, 15, 31, 108, 118, 146, 206, 259.

Locutio horrore plena dicitur B. Virgo, 31.

Lucerna dicitur B. Virgo, 5, 30, 88, 142, 144, 149, 153, 258, 186, 201, 211, 234, 254, 262, 268, 306, 312.

Ludovicus Crespi laudatus, 196, not. 91.

M

Magnalia B. Virginis, 532, not. 50.

Mansio dicitur B. Virgo, 31.

Manuductio dicitur B. Virgo, 100.

Manuductrix ad amplitudinem vite ad semitas penitentiae, ad bonos ingressus voluntatum Christi B. Virgo, 531.

Maria Delpara Virgo unica pulchritudinis thalamus. Vide Thalamus. Thronus Dei Altissimus. Vide Thronus. Virga Virginitatis. Vide Virga, et fere singula hujus indicis verba.

Mater Dei atque ideo immaculate concepta B. Virgo, 99, not. 60, 142, 65; 180, not. 81; 184, not. 84; 196, not. 91; 254, not. 10; 273, not. 24; 274, not. 26; 292, not. 52.

Mater inexplicabilis mysterii B. Virgo, 57.

Mater vere resurrectionis, B. Virgo, 127.

Mediatrix dicitur B. Virgo, 91, 255, 304, 344.

Medicus Matris sue quomodo fuerit Christus, 52, not. 35.

Mensa dicitur B. Virgo, 30, 115, 154, 149, 153, 170, 172, 175, 186, 195, 224, 254, 259, 256, 262, 268, 276, 333, 346.

Ministra maximi mysterii B. Virgo, 113.

Miracula B. Virginis, 258, not. 15.

Miraculum dicitur B. Virgo, 59, 103, 225, 251, 257, 517.

Monimentum venerandum virginitatis B. Virgo, 125.

Mons dicitur B. Virgo, 2, 3, 11, 50, 51, 56, 49, 59, 64, 76, 83, 84, 88, 87, 92, 101, 107, 115, 111, 115, 125, 129, 156, 151, 168, 170, 174, 190, 193, 201, 215, 225, 239, 255, 256, 258, 260, 268, 278, 308, 343, 358, 359, 581.

Mors quomodo non attigerit B. Virginem, 54, not. 50.

Munimen dicitur B. Virgo, 33, 80.

Munimentum hominum B. Virgo, 129, 175, 202, 216.

Munitio dicitur B. Virgo, 31.

Murus dicitur B. Virgo, 53, 57, 96, 119, 208, 210, 213, 229, 306.

N

Nativitas B. Virginis quomodo celebrata a S. Josepho, 1, 2, 3, 4, 5 et 6.

Nubes dicitur B. Virgo, 2, 7, 8, 25, 26, 52, 104, 116, 152, 157, 171, 185, 187, 198, 239, 246, 262, 263, 268, 276, 278, 289, 299, 308, 327, 346. Quomodo nubes in conceptione immaculata, 269, not. 22.

O

Odescalca familia a cultu B. Virginis laudata in epist. dedic.

Officina aromataria spiritus B. Virgo, 101.

Olive dicitur B. Virgo, 5.

Oratrix nostra B. Virgo, 215, 310.

Organum divinum incarnationis Verbi B. Virgo, 345.

Oriens dicitur B. Virgo, 120, 126, 179, 186, 373, 396.

Ornamentum dicitur B. Virgo, 74, 89, 210, 267, 285.

P

Palatium dicitur B. Virgo, 1, 8, 10, 14, 29, 48, 70, 81, 82, 84, 85, 94, 97, 108, 151, 140, 142, 152, 158, 162, 179, 207, 221, 225, 228, 230, 234, 236, 249, 260, 262, 272, 276, 279, 298.

Paracletica quid sit, 247, not. 99.

Paradisus dicitur B. Virgo, 3, 31, 91, 118, 185, 273, 281, 581. Quomodo Paradisus in conceptione immaculata, 186, not. 85.

Partus B. Virginis arguit immaculatam conceptionem, 524, not. 53.

Patrocinium dicitur B. Virgo, 18, 43, 44, 59, 93, 151, 153, 177, 208, 228, 254, 275, 287, 305.

Patrona dicitur B. Virgo, 65, 205, 206, 221.

Paulus Odescalcus a cultu B. Virginis laudatus, in epist. dedic.

Pelagus inenarrabile B. Virgo, 264.

Petrus Georgius Odescalcus quam eximia fuerit erga B. Virginem pietate, in epist. dedic.

Petrus Possinus soc. Jesu laudatus, 525, not. 51.

Pomum dicitur B. Virgo, 5.

Pons dicitur B. Virgo, 3, 50, 101, 111, 123, 153, 155, 254, 318, 319, 539.

Porta dicitur B. Virgo, 11, 18, 20, 30, 49, 59, 61, 67, 69, 73, 81, 85, 89, 95, 100, 103, 104, 114, 118, 120, 150, 154, 157, 158, 144, 148, 151, 159, 160, 174, 180, 184, 195, 206, 215, 215, 227, 229, 254, 258, 247, 258, 262, 263, 274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 288, 295, 304, 309, 318, 321, 355, 511, 545, 546.

Portus dicitur B. Virgo, 32, 48, 61, 117, 153, 190, 195, 275, 276.

Possessio Dei B. Virgo, 154, 153, 162.

Praeconium prophetarum B. Virgo, 154, 267.

Prædictio prophetarum B. Virgo, 110.

Præsentatio B. Virginis in templum, 6.

Præses christianorum B. Virgo, 318.

Præsidium dicitur B. Virgo, 58, 76, 96, 106, 112, 151, 215, 225, 252, 261, 264, 269, 271, 274, 280, 289, 293, 303, 307, 341.

Profunditas dicitur B. Virgo, 50, 51.

Propitiatio peccantium B. Virgo, 99.

Propitiatorium dicitur B. Virgo, 50, 59, 100, 101, 110, 113, 123, 141, 191, 211, 262, 304, 339.

Propugnaculum dicitur B. Virgo, 52, 254, 305.

Protectio dicitur B. Virgo, 53, 57, 58, 102, 106, 151.

Protectrix dicitur B. Virgo, 91, 158, 305.

Pulchritudo Jacob B. Virgo, 127, 150, 151, 226. Pulchritudo martyrum B. Virgo, 366. Pulchritudo prophetarum et martyrum B. Virgo, 260.

Puella dicitur B. Virgo, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19, 48, 61, 118, 142, 257, 255, 258, 262, 298, 302, 517.

Purificatorium dicitur B. Virgo, 10.

Purior omnibus creaturis B. Virgo, quia immaculata concepta, 176, not. 76.

Purpura dicitur B. Virgo, 3, 50.

R

Radix dicitur B. Virgo, 144.

Receptaculum dicitur B. Virgo, 7, 71, 76, 114, 145, 181, 191, 229, 242, 295, 314, 354, 341.

Reconciliatio dicitur B. Virgo, 31.

Redemptio dicitur B. Virgo, 82, 112, 140, 210, 233, 257, 317.

Refrigerium peregrinorum B. Virgo, 304.

Refugium dicitur B. Virgo, 49, 106, 119, 152, 173, 208, 210, 276, 301, 302.

Regina dicitur B. Virgo, 1, 7, 15, 21, 26, 54, 85, 99, 157, 151, 168, 177, 195, 250, 278.

Regio Dei B. Virgo, 162, 189, 192.

Reliquarium Spiritus sancti B. Virgo, 407, not. 12.

Resonatio prophetarum B. Virgo, 111, 115.

Restauratio hominum B. Virgo, 125.

Revocatio eorum, qui ceciderunt, B. Virgo, 211, 215.

Revocatio Evæ B. Virgo, 257. Revocatio primorum parentum B. Virgo, 82, 140. Revocatio terrigenarum expulsores B. Virgo, 55.

Robur dicitur B. Virgo, 31, 53, 89, 113, 119, 158, 172, 189, 200, 210, 228, 229.

Rosa dicitur B. Virgo, 5, 29, 53, 55, 78, 164, 217. Quomodo Rosa in conceptione immaculata, 50 not. 31.

Rubus dicitur B. Virgo, 52, 61, 65, 99, 102, 124, 257, 240, 288, 309, 317, 339, 516. Quomodo rubus in conceptione immaculata, 511.

S

Sacrarium dicitur B. Virgo, 345.

Salutatio dicitur B. Virgo, 29, 124.

Salus dicitur B. Virgo, 53, 54, 59, 47, 49, 57, 83, 85, 84, 89, 90, 101, 108, 110, 114, 123, 126, 129, 141, 178, 164, 200, 207, 251, 267, 269, 325, 353, 356.

Sancta tota cur dicatur B. Virgo, 502, not. 40 et alias.
 Sanctificatio dicitur B. Virgo, 17, 258, 259.
 Sanctuarium dicitur B. Virgo, 515.
 Scala dicitur B. Virgo, 5, 50, 154, 55, 204, 211, 225, 258, 267, 280, 284, 508, 517.
 Scaturigo fontana dicitur B. Virgo, 23.
 Sedes dicitur B. Virgo, 15, 151, 155, 508, 547.
 Splendor angelorum B. Virgo, 267.
 Sol dicitur B. Virgo, 9. Quomodo sol in conceptione immaculata, 6, not. 12.
 Solutio maledictionis B. Virgo, 77, 110, 186, 253, 285.
 Species Jacob B. Virgo, 118, 131, 154, 157, 170, 266, 265, 269, 509, 539.
 Spectaculum dicitur B. Virgo, 59, 223.
 Speculum purissimum B. Virgo, 22. Quomodo speculum in conceptione immaculata, 222, not. 94.
 Spes dicitur B. Virgo, 57, 106, 138, 159, 215, 226, 269, 504, 505.
 Sponsa dicitur B. Virgo, 8, 29, 51, 52, 49, 50, 55, 56, 60, 64, 75, 78, 102, 106, 107, 110, 115, 121, 123, 124, 129, 135, 158, 116, 168, 190, 191, 200, 215, 218, 222, 248, 544, 569, 575. Quomodo sponsa in conceptu immaculato, 75, not. 55, 219 not. 2.
 Sublimitas ineffabilis dicitur B. Virgo, 51.
 Subsidiu omnium dicitur B. Virgo, 51.

T

Tabernaculum dicitur B. Virgo, 20, 31, 64, 101, 108, 111, 121, 147, 155, 170, 175, 176, 194, 220, 222, 257, 258, 259, 260, 254, 255, 507, 517, 535, 515, 547, 552.
 Tabula dicitur B. Virgo, 239 et not.
 Templum dicitur B. Virgo, 6, 7, 15, 53, 61, 63, 76, 81, 82, 94, 105, 111, 119, 155, 140, 176, 180, 185, 197, 202, 206, 209, 229, 250, 254, 262, 276, 282, 510, 524. Quomodo templum in conceptione immaculata, vide not.
 Terra dicitur B. Virgo, 2, 41, 51, 94, 116, 172, 258, 262, 280, 281, 505, 517, 548. — Quomodo terra in conceptione immaculata, 6, not. 11.
 Thalamus dicitur B. Virgo, 1, 31, 55, 68, 85, 97, 108, 125, 151, 153, 173, 195, 207, 256, 249, 294, 300, 512, 535, 547, 551, 566, 591. Quomodo Thalamus in conceptione immaculata, 51 not. 55.

Theotocia quid sint apud Græcos, 47 not. 48.
 Thesaurus dicitur B. Virgo, 29.
 Thronus dicitur B. Virgo, 1, 8, 14, 16, 19, 29, 47, 63, 68, 70, 71, 82, 83, 88, 94, 97, 108, 109, 115, 114, 129, 140, 142, 152, 188, 165, 171, 174, 175, 185, 192, 194, 207, 215, 215, 225, 226, 250, 256, 259, 244, 249, 250, 260, 273, 282, 298.
 Thoribulum dicitur B. Virgo, 125, 155, 195, 516.
 Thymasma dicitur B. Virgo, 29.
 Thymiatium aureum B. Virgo, 177.
 Titulus honorificus apostolorum B. Virgo, 154.
 Titulus honorificus mulierum B. Virgo, 267.
 Triodiu quid sit, 501 not. 58, 525 not. 51.
 Tutela dicitur B. Virgo, 58, 157, 335.

U-V

Unguentum dicitur B. Virgo, 29.
 Urna dicitur B. Virgo, 50, 51, 149, 170, 179, 207, 215, 224, 251, 259, 262, 296, 519, 561, 567, 575, 595.
 Vas dicitur B. Virgo, 542. Quomodo vas in conceptione immaculata, 545 not. 69.
 Vehiculum dicitur B. Virgo, 125, 185, 276, 208, 512, 538, 548.
 Vellus dicitur B. Virgo, 52, 206, 510, 552. Quomodo vellus in conceptione immaculata, 52 not. 54.
 Venustas angelorum B. Virgo, 82.
 Vestis B. Virginis, 17, 18, 19, 20, 21 et not.
 Via dicitur B. Virgo, 55, 100, 503.
 Virga dicitur B. Virgo, 2, 53, 56, 156, 150, 209, 221, 255, 256, 255, 320, 528.
 Virgo dicitur Maria, quia immaculate concepta, 168 not. 71, 184 not. 84, 199 not. 92.
 Virtus dicitur B. Virgo, 96.
 Visitatio velox agrotantium B. Virgo, 51 not. 61.
 Vita omnium B. Virgo, 526.
 Vitis dicitur B. Virgo, 5, 7, 32, 89, 525.
 Volumen dicitur B. Virgo, 5, 15, 52, 71, 85, 117, 174, 265, 289.
 Vulnus demonum B. Virgo, 105, 107, 171, 192.
 Z

Zona B. Virginis, 21, 22, 25, 24, 25, 26, 27, 28, 21 not. 27.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

NICETAS DAVID PAPILAGO.

Notitia historica et litteraria.	9
ORATIONES LAUDATORIÆ ET FESTIVÆ.	15
Oratio I. — In diem natalem S. Dei Genitricis.	15
Oratio II. — In exaltationem venerande crucis.	27
Oratio III. — Laudatio apostolorum Petri et Pauli.	58
Oratio IV. — Laudatio sancti Andreæ apostoli.	84
Oratio V. — Laudatio sancti Jacobi Zebedei.	79
Oratio VI. — Laudatio sancti Joannis Theologi.	99
Oratio VII. — Laudatio sancti Thomæ.	127
Oratio VIII. — Laudatio sancti Jacobi Alphel.	146
Oratio IX. — Laudatio sancti Philippi.	163
Oratio X. — Laudatio sancti Bartholomæi.	193
Oratio XI. — Laudatio sancti Matthæi.	218
Oratio XII. — Laudatio sancti Simonis Zelotæ.	253
Oratio XIII. — Laudatio sancti Judæ Thadilæi.	254
Oratio XIV. — Laudatio sancti Mathiæ.	270
Oratio XV. — Laudatio sancti Marci evangelistæ.	285
Oratio XVI. — Laudatio S. protonartyris Theclæ.	302
Oratio XVII. — Laudatio S. martyris Anastasie.	535
Monitum Combefisii ad Orationem de Eustathio.	574
Oratio XVIII. — Laudatio inclyti martyris Eustathii.	575
Agapii, Theopisti, et Theopistes.	575
Oratio XIX. — Laudatio S. Hyscinthi Amastreni.	418
Oratio XX. — Laudatio S. Gregorii, Theologi.	459
Vita sancti Ignatii archiepiscopi CP.	487
Fragmenta expositionis in Luca Evangelium.	575
Exegesis carminum arcanorum Gregorii Theologi.	578
NICETAS BYZANTINUS.	
Monitum editorum Patrologie.	585
De Scriptis Nicetæ Byzantini.	586
REFUTATIO EPISTOLÆ REGIS ARMENIÆ.	587
Monitum de Refutatione Mohamedis sequente.	666
CONFUTATIO MOHAMEDIS.	670
Capitula varia hujus libri adversus Mohamedem.	671
THEOGNOSTUS MONACHUS.	
Notitia.	815
ENCOMIUM IN OMNES SANCTOS.	850

LIBELLUS AD NICOLAUM I PAPAM, in causa Ignatii Constantinopolitani.	855
ANONYMUS.	
VITA S. NICOLAI STUDITE.	865
S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS.	
Notitia.	926
Vita S. Josephi Hymnographi.	931
MARIALE S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.	978
Epistola nuncupatoria.	978
Monitum Lectori.	982
I. — In pervigilio Nativitatis SS. Deiparæ Canon I, cujus acrostichis hæc est: <i>Ortum puella Numinis nata cano Joseph.</i>	983
II. — In pervigilio ingressus in templum sanctissimæ Deiparæ, Canon II, ordine alphabetico.	991
III. — In profestivitate obdormitionis B. Virginis, Canon III, cujus acrostichis hæc est: <i>Latus dilaudo Genitricem Dei Joseph.</i>	999
IV. — De depositione pretiosæ vestis SS. Deiparæ in Blachernis, Canon IV, cujus acrostichis hæc est: <i>Vestem beatam Virginis dia colo, Joseph.</i>	1005
V. — De pretiosa zona B. Virginis Constantinopoli olim asservata, Canon V, cujus acrostichis hæc est: <i>Robore me accinge tuo, o casta Virgo, Joseph.</i>	1010
VI. — Ad hymnum Acathiston. In SS. Deiparam, Canon VI, cujus acrostichis hæc est: <i>Gaudere te unam convenit, gaudii domus, Joseph.</i>	1019
VII. — In SS. Deiparam Canon VII, cujus acrostichis hæc est: <i>Deipara, seniste modis ego cano, Joseph.</i>	1027
VIII. — In SS. Deiparam Canon VIII, cujus acrostichis: <i>Oclana do tibi, Maria, cantica, Joseph.</i>	1051
IX. — In sanctissimam Deiparam, Canon IX.	1059
Theotocia seu Deiparæ strophæ, ex Menæis Græcorum.	1043
Theotocia ex paracletica Græcorum.	1275
Theotocia sive Allocutiones ad B. Virginem.	1582
CANON IN TERREMOTUS PERICULO.	1412
LAUDATIO IN APOSTOLUM BARTHOLOMÆUM.	1425

